
INVENTAIRE D 166
IO·A S^TO. THOMA
CVRSVS
THEOLOGIC.
TOM · IV.

R.^MI P. IOANNIS

A S.^TO THOMA

ORD. PRÆDICATORVM,

DOCTORIS THEOLOGI,

IN COMPLVTENSI ACADEMIA PROFESSORIS PRIMARII,
Supremi fidei Censoris, & tandem PHILIPPI IV. Magni Hispaniarum Regis à Confessionibus.

CVRSVS THEOLOGICI

In Secundam Secundæ D. Thomæ.

TOMVS VNICVS:

Cum Indice Multiplici Locorum S. Scripturæ, Quæstionum, Disputationum, & Articulorum in eo Contentorum.

EDITIO VLTIMA AB INNVMERIS MENDIS EXPVRGATA.

LVGDVNI,
Sumptibus PHILIPPI BORDE, LAVRENTII ARNAVD, PETRI BORDE, & GVILIELMI BARBIER.

M. DC. LXIII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

CENSVRA R.P. FR. IOANNIS PONCE DE Leon, Ordinis Minimorum, Theologiæ Professoris, Supremi Consilij Generalis Inquisitionis Qualificatoris, ac Visitatoris Bibliothecarum Hispaniæ, & Regnorum Catholicæ Maiestatis.

SVPREMO mihi iubente Senatu, vidi diuersa Volumina Reuerendissimi P. N. M. Fratris IOANNIS de SANCTO THOMA Ordinis Prædicatorum PHILIPPI IV. REGIS CATHOLICI à Sacris Confessionibus. Omnia quæ in dictis Voluminibus continentur sunt quæ spectant ad Materiam de Gratia, Iustificatione, & Merito, ad Virtutes Theologales, & Mysterium Incarnationis, & ad Septem Sacramenta Ecclesiæ. Omniaque redolent Sapientiam, & Doctrinam huius doctissimi Magistri, sine eo quod intersint aliqua digna repræhensione, nec contra Fidem, nec contra mores; & ita digna esse talia Volumina prælo, & æternitate iudico. In Conuentu Sanctæ MARIAE de la VICTORIA, die 13. Mensis Iunij, Anno Domini 1645.

FR. IOANNES PONCE DE LEON.

FACVLTAS REVERENDI A. P. N. Prouincialis.

FR. Didacus Lopez Magister, ac Prouinciæ Hispaniæ Ordinis Prædicatorum humilis Prior Prouincialis. Tenore præsentium Concedo Tibi Patri Fratri Didaco Ramirez nostri Conuentus Sanctæ MARIAE de ATOCHA Lectori Theologiæ, Licentiam, & Facultatem typis mandandi Materias Theologiæ, quas Reuerendissimus P.M. Fr. IOANNES de SANCTO THOMA, Compluti publicis Lectionibus dictauit, cum in prædicta Complutensi Vniuersitate, vtramque Vespertinam, & Primariam Theologiæ Cathedram moderabatur; eæ sunt Materia de Gratia, Iustificatione, Merito, Fide, Spe, Charitate, Authoritate Papæ, Religione, Voto, Iuramento, Incarnatione, & reliqua ad totam Tertiam partem pertinentia, quas omnes à R. A. Patribus Magistris Fratre Thoma de Bustamante Supremæ Inquisitionis Qualificatore, & nostri Conuentus Sanctæ MARIAE de ATOCHA Priore; & Fr. Petro Rodriguez Peramato Sancti Officij Inquisitionis Censore, & nostri Conuentus SANCTI THOMAE Matritensis Priore (quibus id commisimus) probatas constat. Seruatis tamen, & seruandis, quæ iuxta Decreta Concilij Tridentini, aliasque Regias Sanctiones, & Constitutiones nostras seruari opportet. In Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Datis in nostro Conuentu Sancti PETRI MARTYRIS Toletani. In quorum fidem his subscripsimus, & sigillo nostri Officij muniri fecimus, die 15. Nouembris, Anno 1644.

FR. DIDACVS LOPEZ PRIOR PROVINCIALIS.

De Mandato R. A. P. N. Prouincialis.

FR. ANTONIVS DE GVEVARA, Præsent. & Socius.

Registrat. Fol. 164.

CENSVRA REVERENDI AC SAPIENTISSIMI P. M. Fr. Laurentij de Guzman, Sacræ Theologiæ iam emeriti Professoris, Ordinis Sancti Patris nostri Augustini.

TOmum in 2.2. D. Thom. à Reuerendissimo P.N.M. Ioanne de Sancto Thoma ex præclarissima Dominici P. N. familia, Primarij olim Complutensis Moderatoris Theologiæ: nec non à Confessionibus Philippi Quarti Hispaniarum Regis, ex præcepto D. D. Gabrielis de Aldama loco Vicarij Generalis huius Toletanæ Diœcesis,

vidi, & sine nota Fidei, non tamen sine acumine, & profunditate doctrinæ perpendi: totum perenni opus luce mentem Angelicam de monstrat, Sanctorum doctrinam clarissimè ostendit: in lucem si hoc volumen venerit, non paucorum desiderium, flagrabit, editum, vt ex nouis noua oriantur splendidissima sydera. Nam si crudele fatum scissum proponit vitæ gloriosæ finem sæculis, non famam, non sertum. Typis igitur detur in profectum Scholæ, inque Familiæ Prædicatorum Augustissimæ ampliationem. In Conuentu hoc Regali sancti Philippi Matritensis, die 8. Februarij 1649.

FR. LAVRENTIVS DE GVZMAM.

CENSVRA R. P. Fr. IOANNIS PONCE DE LEON, Ordinis Minimorum Sancti Francisci de Paula, Prædicatoris Catholicæ Maiestatis, Qualificatoris supremi Concilij Sanctæ, ac Generalis Inquisitionis, & Visitatoris omnium Bibliothecarum Hispaniæ.

SVpremo mihi iubente Senatu ea qua potui diligentia perlegi Librum de tribus virtutibus, cuius Author fuit *Reuerendissimus P. M. Fr. Ioannes de Sancto Thoma*, Ordinis Prædicatorum, Philippi IV. Hispaniarum Regis à sacris confessionibus, Primarius sacræ Theologiæ moderator in Complutensi Academia, ac in Supremo Fidei Consilio Qualificator ex munere. In quo libro summo ingenio, & speciali Dei prouidentia Quæstiones ad Secundam Secundæ Angelici Doctoris tractatas recognoui, stylo quidem hominis dispositas propter sermonis perspicuitatem, singulari ingenio scriptas, propter miram eruditionem, propter rerum profunditatem, & hucusque inauditam enodationem; in quibus acutissimi Doctoris à cineribus suscitatam eius doctrinam gratissimè redolent, & peracutè aspirant. Agnoui in Reuerendissimo P. M. nouum Theologorum culmen, benemeritissimum Regium confessarium, Cathedraticum Primarium insignem, Qualificatorem prudentissimum, ac Religiosum omnibus numeris absolutum, viuæ vocis oraculum, docentem, verum discipulum re, & nomine Angelici Doctoris illuminantem, & præclarissimæ doctrinæ radiis emicantem, & inter Soles Thomisticos radiantem, veluti inter ignes Luna minores. Eius scripta ex Thoma Thomam aspirant, eius libri Angelicum prædicant Magistrum in dignitate materiæ, in grauitate styli; quia in eis lucet cum principiis Fidei, & Ecclesiæ doctrinæ conformitas inenarrabilis, Opificem huius libri noueram, opus noui, sed dignoscere haud poteram vtrùm ab opifice tanto opus, vel ab opere tanto opifex ipse amplius commendetur. Enim verò dum mutuum excessum suspicabar, mutuo sibi pro meritis respondisse absque neutrius iniuria, imò cum vtriusque magno lucro definiendum censui opus hoc sanè elaboratissimum, subtilissimum, eruditissimum, vtilissimum, & post tot huius Argumenti editiones adeò per lucidam sapientiam nouiter, ac nouissimè ex veridica Thomistarum doctrina spargit, vt mirabiliter eructat Thomam ex Thoma.

Multos, ac grauissimos Magistros ex hac sacra Prædicatorum illustrissima Familia perlegi, de quibus *Sixtus Senensis*, *Poseuinus*, *& Fernandez*, & alij; de quorum notitia multa legi possunt apud *Georgium Daurium in Bibliotheca Clasica, litt. T. fol. 625 & 629*. Sed relictis aliis libris, quos hæc, Reuerendissimo, ac Sapientissimo, sanctissimi Patris Dominici Religio in lucem edidit, maximo Catholicæ Ecclesiæ emolumento, nulli huic libro cenceo secundum quod innumeros numerem, cum inter hos *Reuerendissimus P. Mag. Ioanne de Sancto Thoma* vernat fœliciter, quia vtilissimè proficit, præcedunt isti, sed non præcellunt, verbis vtar Chrysologi sic dicentis: *Quod sicut homo qui cæteris creaturis nobilior postremus omnium creatus est*, verba sunt Philonis, sic interpretatio hæc recens nata super *Secundam Secundæ S. Thom.* Et adhuc in cunis vagiens multos superauit Gigantes sub virtutum aquis diu gementes, vt sic adimpletum videatur quod dixit Tertullianus de Carthaginensibus, *Vetustate nobilis, nouitate fœlix, & ita fœlix vt neque à nouitate nouator audiat, neque à vetustate veterator.* Et ita cum fatendum sit sincerè quod sentio inter primos Thomistas *noster Author* sibi locum vendicat, & nisi Reuerendissimum hunc Magistrum de facie noscerem in priuatis colloquiis, in consultationibus Supremi Consilij Generalis Inquisitionis ingenti cum eruditione sacra dicentem, ac disserentem audiuissem, & viua vocis energia his consultationibus nouos spiritus, & animam spirantem vidissem,

S. Chrysol. *Philo.* *Tertull.*

vidissem,parum abesset vt crederem has *de Fide, Spe, & Charitate*, Disputationes, ex officinis ipsorum sanctorum Athanasij, Basilij, Hylarij, Augustini, & Angelici Doctoris immediatè prodidisse; adeò istarum illorum est, quia eorum grauitatem, securitatem, pondus, & artem imitatur mirabiliter.

In hoc Eminentissimo, ac *Reuerend. M.* scribendi genus illustre; si orationem considerés sublimis est eius idea; si rationem intus loquentem, ac sententias pondere, opus hoc argumento magnum, methodo mirabile, in quo Dei simul & hominis magnitudini consulit mirabiliter. Quis vt Reuerend. P. M. in sententiarum collectione diligentior? In examinandis rationibus acutior? In ferenda sententia securior? & circa Conciliorum mentem, atque sanctorum Patrum dicta vigilantior? & sic eius scripta, & alia edenda habent quidquid *S. Hieronymus optabat Epist.* 10. *ad Furiam*, dicendo; *Post Scripturas sacras Doctorum hominum tractatus lege eorum dumtaxat quorum fides nota est, cum non conueniat aurum in luto quærere.* Et idem Doctor *in Epist. ad Lætam*, docens quos libros legere, quos cauere deberet, ait: *Omnia apocrypha ne legas, Cypriani Opuscula semper in manu teneas, Athanasij Epistolas, Hylarij libros inoffenso decurras pede, & illorum tractatibus delectetur ingenium, in quibus pietas Fidei non vacillat. Sic Iacobus Gresserus in tractatu de expurgandis libris lib.* 1. *cap.* 29. *fol.* 221.

S. Hieron. S. Hieron. Iacob. Gressurus.

Et vt verum verè fatear, his temporibus tot libri eiusdem Argumenti prodierunt vt nihil noui posse afferri videatur, in hoc libro non solum multa nouiter, sed quod maius in singulis eius disputationibus plurima emicant, noua, peculiaria, admirabili eruditione referta, & sic hunc librum non superfluum, sed necessarium iudico, quia germana est proles Dominicanæ officinæ, in qua nihil mediocre, omnia prodiere magna, sic vt de illa videatur dixisse *Cassiodorus* cum tractasset de prosapia Deciorum. *Maximæ serenitatis luminibus Deciorum sanguis irradiat, qui tot annis continuis simul splendet claritate virtutis, & quamuis rara sit hæc gloria, non agnoscitur in tam longo tempore stemmate variata sæculis suis produxit nobilis vena, primarios nescit, inde aliquid nasci mediocre, tot probati quod geniti, & quod difficile probauit electa frequentia est.* Quid aptius Dominicanis Magistris, & Doctoribus, & maximè *Reuerend. M. Fr. Ioanni de Sancto Thoma*, tot eius libri hoc sæculo cateruatim de genere Giganteo prodiere, & omnes apud Viros Doctos tanti habiti, quantum copiosè Bibliothecæ testantur. Et licèt abundantia in se ipsa contumeliosa sit vt *Tertullianus* loquitur, & rerum raritas pretium faciat, vt vult *S. Bernard.* perinde tamen amantur, & æstimantur, ac si rari, perinde abundant, ac si nihil haberentur, & hoc prouenit, quia est nobilis vena, & ex ea scaturiunt Authores primarij, testem aduoco Lectorem cum has disputationes perlustrauerit, quia in conspectu tantorum virorum, & vtilis, & necessarius, & magnus est hic Liber, quod S. Ambros. in Ioanne Præcursore demiratur illum non tantum in se, sed coram Domino extitisse magnum. Magnus est *Reuerend. P. M. Fr. Ioannes de Sancto Thoma*, non solum in se, sed etiam præstantissimis suæ Religionis comparatus. Sit eius specimen eius liber, nam teste Ecclesiastico: *Sapiens in verbis producit se ipsum*, Tertulliano dicente: *Litteræ Vicariæ oris sunt*, & sic si librum perlegeris, attentè inuenies mirabilem, in exquirendo germano Sacræ Scripturæ sensu, dexterit item in eligendis opinionibus, acumen in alienis confutandis, neruum inconcussum, in obscurissimis quæstionibus dissoluendis, facilitatem cum claritate coniunctam. Denique vt vno verbo sensum meum aperiam, liber hic omnibus est numeris absolutus, ex quo honor suæ Prouinciæ Hispaniæ maximus, quod talem edidit filium, cuius fama Regna omnia peruagabitur: etenim secundum dictamen multorum Patrum, Ecclesiæ Doctoribus, atque Magistris illud *Iosue* 1. applicari potest: *Omnem locum quemcunque ascenderitis vestigiis pedum vestrorum vobis dabo.* Scriptoribus, illud Psalm. 18. *In omnem terram exiuit sonus eorum.* Vbi ad propositum Theodoretus in Iosue; Diuini Apostoli, ac Ecclesiastici Doctores, non solum obtinuerunt illa loca, quæ calcauerunt, sed etiam ea in quibus eorum doctè scripta lecta sunt, & desertum olim Paradisum diuinum reddiderunt. Itaque *Reuerend. Patris M.* fama sua loca omnia compleuit, & difficultates maximè innodatæ quasi apertus Paradisus, & locus deliciarum eius industria excultus nullo negotio lustrabuntur, vt sic reliqua opera tanti Magistri, quæ propter eius mortem in tenebris iacent, lumen aspiciant. Egregiè namque nobilis ille Senator Senatui Romano Theodorici nomine scripsit: *Huic ergo Patres conscripti tantis meritis perlucenti fauete linguis, fauete colloquiis, & plausu, erit quoque vestra beneuolentia laus, vt cum dignis charitatem impenditis, cæteros ad exemplum incitetis.*

Cassiodor. Tertullian. S. Bernard. S. Ambros. Tertullian. Iosue. Psalm. 18. Theodoric.

Ego verò in maiorem tanti Magistri recommendationem, post eius lamentabilem mortem hoc Epitaphium apponam: *Siste viator, in hoc Tumulo hospes iacet, ter Magnus, quater Fælix* REVEREND. MAG. FR IOANNES DE S. THOMA, *Magnus Pietate, Magnus Pru-*

dentia, Doctrina Magnus, Hispaniæ Prædicatorum Prouinciæ Maximus, huic Regno Castellæ Singularis, huic Sacro, ac Sapientissimo Conuentui de Atocha Illustrissimus, quia inter alios talem, ac tantum parturiuit Filium, coluit Magistrum, & contemplauit Striptorem mirificè, in quo grauitas morum, maiestas animi, mentis tranquillitas, in Deum Deiparamque pietas, & vnica solidaque immortalitatis cogitatio hominem commendabant semper se, dum sexagenarius iam exhibebat Religioni sacræ Prædicatorum maturam Prudentiam, Ecclesiæ Sanctæ Dei maturam Sapientiam, Philippo IV. Magno & Catholico salutaria monita, Consilio Supremæ Inquisitionis dogmatica oracula, discipulis ex Cathedra securum, ac veridicum pastum, his scriptis, (aliis editis, & edendis) comprobatum, in obsequium Religionis, in recommendationem meæ amicitiæ, in signum Fidei, in demonstrationem gratitudinis. Vtramque facem extinxit immatura mors, sed post vitam sapientiam & prudentiam, fœlix viuit, fœlix sapit, fœlix prouidet spem beatam, fœlix surget, immortalis surget, immortalitati surget.

Et sic in eius morte grauiori fato turbantur vota multorum, orbantur plurimi sapientiæ fœtus, dum hunc *Reuerend. Magistrum* sustulit immatura mors (proh dolor) mihi enim videtur fas est dicere cum Plinio lib. 5. Epist. ad Maximum *Acerba semper & immatura mors eorum, qui immortale aliquid parant. Nam qui voluptatibus dediti, quasi in diem viuunt, viuendi causas quotidie finiunt: qui verò posteros cogitant, & memoriam sui operibus extendunt, his nulla mors non repentina est, vt quæ semper inchoatum aliquid abrumpat.* Vide quot & quanta, siue sapientiæ, siue prudentiæ, aut pietatis opera vnica mortis lex abruperit, cum præclara Theologiæ commentaria edebantur in lucem, cum Theologiæ moralis consultationes, vel potius oracula, multaque alia pro interpretatione sacrarum litterarum communi iam vtilitati parabantur. (Quid multa!) Cum transitum ad sacras infulas recusasset, cum egregia longevæ prudentiæ, iudicij, Consilij exempla in sua Sacra Religione demonstrasset, omnia vnus *Reuerendissime P. M.* casus abrupit. O triste planè acerbumque funus morte ipsa mortis tempus indignius, vt dicit *Plinius Epist. 5. ad Marcelinum.* Enim verò si diuturna viuendi interualla non lustris, sed scriptis, non ætate sed vtilitate publica, computanda sunt, sane dolendum est magnopere, atque iterum dolendum angustam adeò finibus circumscriptam, esse vitam illius, à quo tam ampla sapientiæ emolumenta sperabamus, in quo illud tandem solatij reliquum est, acerbam semper, semper immaturam fore illius mortem, licet alia, atque alia lustra superuixisset, vt quæ semper inchoatum aliquid abrumperet, neque in postrema solatij parte ponendum erit, sed è Magno Authore pauca, aliqua cum dicenda essent multa accipias. Quapropter, vt alia omittam, *has Disputationes in Secundam Secundæ S. Thom.* dignas iudico vt in nouum Theologorum splendorem, & Doct. tutissimum asylum aureis litteris exarentur. Matriti in Conuentu Sanctæ Mariæ de la Victoria, Ordin. Minim S. Francisci de Paula, die 10. Febr. Anno Domini 1649.

Plinius.

Plinius.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

LVDOVICVS XIV. Dei gratiâ Galliarum & Nauarræ Rex Christianissimus, singulari Priuilegio sanxit, ne quis per vniuersos Regnorum suorum fines, intra nouem annos, à die finitæ Editionis computandos, Imprimat, seu typis excudendum curet, & vænale habeat opus, quod inscribitur. *R. P. Ioannis de Sancto Thoma Ord. Prædicator. Cursus Philosophicus & Theologicus.* præter Petrum Rigaud Bibliopolam Lugdunensem, aut illos, quibus ipsemet concesserit. Prohibuit insuper eadem authoritate Regiâ omnibus suis subditis, idemmet opus extra Regni sui limites imprimendum curare, vel quempiam, vbicumque fuerit, ad id agendum impellere, ac instigare, sine consensu dicti Petri Rigaud. Idque omne sub confiscatione Librorum, aliisque pœnis originali diplomate contra delinquentes expressis. Dabatur Parisiis 12. Martij 1655.

Ex mandato Regis. Signatum, MOREL.

Registré sur le Liure de la Communauté, le 19. Mars 1655. conformement à l'Arrest du Parlement du 9. Auril 1653. Signé BALLARD Scindicq.

Ledit Pierre Rigaud a transporté son droict du susdit Priuilege à Estienne Michallet, qui en a fait cession à Philippes Borde & Compagnie, comme apert par les Actes entre-eux passez.

Peracta hæc Editio die 20. February 1663.

APPROBATIO.

CVrsum tum Theologicum cum Philosophicum R. Patr. Ioannis à S. Thoma Philippi IV. Magni Hispaniarum Regis à confessionibus, Ego infrascriptus Doctor Theologus Parisiensis accuratè & non sine magna animi voluptate perlegi, nihilque nec minimum apicem orthodoxæ fidei aduersantem offendi, imò nihil quod Sanctorum Patrum doctrinam non redoleat. Sed potissimum Doctoris Angelici mentem sic exprimit, vt S. Thomam Aquinatem, in Ioannem à Sancto Thoma seu quantum ad profunditatem doctrinæ; seu quantum ad perspicuitatem quodammodo transfusam existimare cogamur. Quamobrem vt publicæ consulatur vtilitati, necessarium reor in lucem emitti. Lugduni hac die 25. Ian. 1663.

Fr. IOANNES ROBE'.

INDEX

INDEX
Quæstionum, Disputationum, & Articulorum huius Tomi, in secundam secundæ Diui Thomæ.

ARTI

ARTI

ARTI

INDEX
Locorum Sacræ Scripturæ, quæ in hoc Tomo continentur.
EX TESTAMENTO VETERI.

Ex lib. Psalmorum.

Volun

Ex lib. Prouerbiorum.

Ex libro Ecclesiastes.

Ex Canticis Canticorum.

Ex libro Sapientiæ.

Ex libro Ecclesiastici.

Ex Prophetia Isaiæ.

Cap.

Ex Actibus Apoſtolorum.

Ex Epiſt. Pauli ad Romanos.

Ex Epistola 1. *ad Corinthios.*

Ex Epistola II. ad Corinthios.

Ex Epistola ad Galatas.

Ex Epistola ad Ephesios.

Ex Epist. ad Philippenses.

Ex Epistola ad Colossenses.

Ex Epistola I. ad Thessalonicenses.

Ex Epistola I. ad Timothæum.

Ex Epistola II. ad Timothæum.

Ex Epistola ad Titum.

Ex Epistola ad Hebræos.

Ex Epistola Iacobi.

Ex Epistola I. Petri.

Ex Epistola II. Petri.

Ex Epistola I. Ioannis.

Ex Apocalypsi.

SECVNDÆ SECVNDÆ DIVI THOMÆ.

QVÆSTIO PRIMA. DE FIDE.

CVM *D. Paulus ad Heb.* 11. Fidem definiens dixerit, *est sperandarum rerum substantia, &c.* & nomine *substantiæ* idem intelligat atque basim, & fundamentum totius supernaturalis ædificij, sicut in naturalibus prima substantia omnibus substat accidentibus, optime in hac *Secundæ secundæ*, vbi de Virtutibus, & Vitiis in particulari sermonem instituit *Sanct. Thom.* à Fide supernaturali exordium sumit, debet enim à primò fundamento recta veri Christiani structura incipere, præcipuè cum fides finem nostrum manifestet, quod in agibilibus rationem habet principij, vt tradit idem *D. Thom.* 1. 2. *Quæst.* 34. *art.* 4. *ad primum.*

Obstare autem statim huic determinationi videtur quod *Aristotel.* sæpè ab imperfectionibus initium sumendum esse decreuit; constat autem fidem omnibus esse Virtutibus præstantiorem, vna sola Charitate excepta, teste *D. Paulo* 1. *ad Corinth.* 13. dicente: *Nunc autem manent fides, spes, Charitas tria hæc, maior autem horum est Charitas.* Non ergo à fide erat incipiendum. Sed facile ad hoc Respondetur maximam illam *Arist.* intelligendam esse quando specialis ratio non cogit ad oppositum, vt in præsenti. Quod & fecisse ipsum *Arist.* sæpè, constat præcipuè in Ethicis, vbi à fine incepit dicens: *Bonum est quod omnia appetunt*, & posteà de virtutibus quæ media sunt ad talem finem. Item ipse *Arist.* acturus de triplici anima, intellectiua, sensitiua, & vegetatiua, ab intellectiua quæ principalior est sermonem instituit. *Et* 2. *de Anima Tractatu de quinque sensibus* incipiens, à sensu visus exordium sumpsit, qui tamen præcipuus inter omnes est, vt testatur 1. *Metaphysicæ*, & ad scientiam aptissimus.

Quia verò *Arist.* præcepit 1. *Post text.* 20. quod prius præsupponatur nomen rei de qua disseritur, opere pretium erit quod nomen *fides* significet inuestigare. De qua re mirum est quam multiplices acceptiones huius nominis authores tradant. Alij duas alij quinque, alij decem, alij verò plures, & pauciores. Nos verò vt clariori modo procedamus dicimus fidem posse sumi prout pertinet ad voluntatem, & prout pertinet ad intellectum, quatenùs pertinet ad voluntatem solet dupliciter vsurpari, *vno modo* prout significat idem quod *fidelitas*, quæ est virtus moralis, & solet vocari *veritas*, de qua egit *Sanct. Thom.* infra *Quæst.* 109. à verbo *fieri*, quasi fiat quod dicitur, aut permitti-

tur, vt notauit *Sanct. August. in Epist. 9. ad Hieron.* Vnde fides in acceptione ista à *Cicerone lib. 1. de Officiis* definitur sic *fides est dictorum, conuentorumque substantia, & veritas*; & de illa intelligitur illud *D. Pauli ad Roman. 3. Nunquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit?* id est, constantiam, & veritatem Diuinam in adimplendis promissis, Quare Respondet *Absit*, est autem Deus verax. Et vsus huius nominis frequentissimus est in sacra scriptura in hac acceptione.

Secundò hoc nomen *fides* prout ad voluntatem pertinet significat *fiduciam* à verbo *fidere*, de qua fiducia agit *Sanct. Thom.* infrà *Quæst. 129. art. 6.* & dicit quod *fiducia est quædam forma, & roborata spes.* Non me latet quod *Magist. soto lib. 2. de Natura & Gratia cap. 6.* in odium Hæreticorum negat quod hoc nomen *fides* accipiatur pro *fiducia* in sacris litteris, eo quod Hæretici taliter extollebant fiduciam istam, vt asseuerarent illam solam ad iustificationem sufficere; quem errorem damnat *Concilium Tridentinum sessio. 6. cap. 9. & 12.* Sed tamen quamuis multoties reperiatur in Sacra Scriptura distinctio inter fidem, & istam fiduciam, vt patet ex illo ad Ephes. 3. *In quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem eius*, tamen negari non potest quod aliquando accipiatur *fides* pro *Fiducia*, sic enim interpretari solet illud Iacobi 1. vbi de eo qui erat dubius dicitur: *Postulet in fide nihil hæsitans, vel in fiducia.* Et 1. ad Corinth. 23. *si habuero fidem ita vt montes transferam, &c.* Nonnulli etiam volunt quod accipiatur fides pro obedientia, iuxta illud Psalm. 118. *Quia mandatis tuis credidi*, id est obediui. Sed tamen in his acceptionibus non agimus in præsenti de fide.

Fides autem prout ad intellectum pertinet, etiam multipliciter vsurpatur, *primo* pro *Promissione*, quæ ad intellectum pertinet, sicut & votum, vt affirmat *D. Thom* infrà *Quæst. 88. artic. 1. in corpore*, & in hoc sensu intelligitur illud Pauli 1 ad Corinth. 3. *Primam fidem irritam fecerunt*, quod exponens *D. Augustin.* in Psalm. 75. ait: *Quid est* (inquit) *primam fidem irritam fecerunt, vouerunt, & non reddiderunt*, quod vulgo dicitur: *Non cumplieron su palabra. Secundo modo* accipitur pro dictamine rationis, aut conscientia, qua ratione, tam in iure Canonico quàm ciuili dicitur aliquis possessor bonæ, vel malæ fidei, & in ista acceptione intelligitur illud D. Pauli ad Roman. 4. *Quod non est ex fide peccatum est*, iuxta expositionem glossæ interlinealis ibidem, ac si diceret, Quando quis facit contra conscientiam, peccatum est. *Tertio* autem magis in particulari accipitur *fides* pro assensu, aut iudicio intellectus, quo quis credit quod non videt innitendo authoritati dicentis. Et sic fides accepta diuiditur in Humanam, & Diuinam, quia possumus credere quod non videmus innitendo authoritati humanæ, & hæc dicitur *fides humana*, aut innitendo authoritati diuinæ, & hæc dicitur *fides diuina*, de qua in præsenti est sermo. Differentia autem inter vtramque fidem est, quod fides humana fallibilis est, vt pote quia testimonium humanum fallibile est, quia & falli, & fallere possunt Fides antem diuina est infallibilis eo quod testimonio diuino innititur, quod nec falli, nec fallere potest, cum sit summa sapientia, & summa veritas, Etsi tandem aduertendum quod fides ista diuina, de qua hic agimus aliquando accipitur pro obiecto ipso quod creditur, sicut ab Athanasio in illis verbis: *Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit.* Aliquando autem accipitur diuina fides pro assensu, aut pro habitu inclinante ad assensum, qui explicandi sunt per obiectum eorum de quo in initio *Diu. Thom.* sermonem instituit

ORDO

ORDO
HVIVS MATERIÆ, ET ALIARVM QVÆ TRACTANTVR IN HAC SECVNDA SECVNDÆ.

EGIMVS in tractatu generali de connexione omnium partium summæ *Diu. Thom.* Et quod attinet ad istum de fide quatuor inuenimus tractari à *Diu.Thom.* in præsenti de hac virtute, tractat *Diu.Thom.* de fide *primò* de ipsa fide per septem quæstiones: *Secundo* de dono intellectus, & scientiæ, quæ correspondent fidei, *quæst.* 8. *&* 9. *Tertiò* de vitiis oppositis ipsi fidei, & actui exteriori confessionis eius, & donis ei correspondentibus, vsque ad *quæst.* 15. *Quartò.* & vltimo de præceptis fidei, *Quæst.* 16.

In præsenti solum agimus de his, quæ pertinent ad partem speculatiuam huius virtutis, & prioribus septem quæstionibus continentur. In tradenda autem, & explicanda hac virtute summo, & scientifico ordine processit *D. Thom.* à causis videlicet ad effectus, & ita primo considerauit omnes causas fidei vsque ad *quæst.* 6. deinde effectus eius *quæst.* 7. cum autem sint quatuor causæ, finalis, & formalis, materialis, & efficiens, per omnes illas discurrit *D.Thom.* in explicanda ratione fidei nam de finali & formali specificante, agit *q.* 1. in fide enim (cum sit virtus Theologica) coincidunt obiectum specificans, & finis vltimus, habet enim pro obiecto immediato specificante Deum in se, seu veritatem primam, qui tamen respectu aliarum virtutum non theologalium non est obiectum, sed solum finis vltimus. Considerato autem obiecto specificante, necesse fuit considerare rem specificatam; correspondens enim sibi specificans, & specificatum, ab obiecto autem specificatur primo actus, deinde habitus, & ideo *D.Thom.* agit de actu fidei, *quæst.* 2. *&* 3. eo quod est duplex actus fidei, scilicet interior, qui est *credere*, & exterior, qui est *confiteri fidem*, iuxta illud Roman. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem* deinde verò *quæst.* 4. agit de ipso habitu fidei, qui specificatur ab actu, & obiecto ; & sic manet considerata causa formalis specificans, & res ab illa specificata, scilicet actus tàm interior, quam exterior, & habitus. Post causam autem formalem, quæ etiam finalis est (vt diximus) sequitur agere de causa materiali, & efficienti, & prior est causa materialis, quia magis coniuncta, & intima ipsi fidei, vtpote cum sit subiectum inhæsionis, & ita agit *quæst.* 5. de subiecto fidei, *quæst. autem* 6. de causa efficiente, seu infundente fidem. Explicatis autem causis à quibus pendet tota quidditas fidei, agit de eius effectibus, non quidem qui sunt actus eliciti, de his enim egerat *quæst.* 2. *&* 3. Sed de imperatis, qui reducuntur ad duos, scilicet ad *Timorem*, & *Purificationem cordis*, de quibus agit *quæst.* 7.

SVMMA TEXTVS DIVI THOMÆ, IN SINGVLIS QVÆSTIONIBVS.

IN *Prima Quæstione*, non disputat *D. Thom.* de ipsa Fide, quoad an est, sed absolutè incipit tractare de Obiecto Fidei, quia dari Fidem, & virtutes Theologicas, quod pertinet ad an est, supponitur tractatum, & explicatum in *Quæst.* 62. 1. 2. vbi hoc latè tractatum inuenies

Est autem formalis ratio specificata Fidei *Veritas diuina reuelans*, vt explicat *art.* 1. *D. Thom.* & Nos infrà dicemus. Ex illa autem oriuntur quatuor conditiones requisitæ ad obiectum Fidei, quas in reliquis Articulis explicat *D. Thom.* duæ tenent se ex parte ipsius Veritatis diuinæ; duæ ex parte Reuelationis, sicut distinxit *Sanct. Doct. in art. 6. ad* 2. ex eo enim quod veritas diuina est consequitur *primò*, & requiritur necessario, quod in se simplicissima sit, licet à nobis complexè attingatur, & ideo in *art.* 2. determinat D. Thom. hoc *Obiectum Fidei esse simplex in se, licet complexum quoad nos Secundò* sequitur quod sit Veritas infallibilis, cui falsum subesse non potest, & ideò *artic.* 3. determinat, *Quod Fidei non potest subesse falsum.*

Similiter sequuntur aliæ duæ conditiones, ex eo quod illa veritas sit reuelans nobis. *Prima est*, quod obiectum sic reuelatum non possit esse visum, neque scitum à nobis, quia cum ratio formalis sit reuelatio testificans non manet intrinseca in ipso obiecto, neque per intrinseca principia illud manifestat, quia cum sit *Authoritas Dicentis* non potest reddere obiectum intrinsece euidens, vel per propria, & intrinseca principia, & ideo *art.* 4. *&* 5. determinat D. Thom. quod *Obiectum Fidei debet esse non visum, & non scitum.* Ex quo vlterius sequitur quod cum ea quæ non videntur difficilia intellectui appareant, vbi occurrit specialis difficultas in obiectis credibilibus orta ex obscuritate rei non visæ, speciales etiam Articuli Fidei distinguntur, & ideo ex necessitate distinguendi Articulos Fidei agit *art.* 6. & de eorum incremento, numero, ac dispositione agit *art.* 7. 8. *&* 9.

Secunda *conditio requisita*, seu consequuta ad reuelationem prout nobis fit est applicatio eius ad nos, sicut in calore, verbi gratia applicatio ad lignum non est ratio formalis agendi, sed conditio; reuelatio autem diuina primis Fundatoribus fidei applicata fuit immediatè per loquutioné Dei, *qui loquutus est olim Patribus in Prophetis, & nouissimè loquutus est in filio*, ad Hebr. 1. Nobis autem non applicat Deus fidem loquendo immediatè per se ipsum, sed proponit res fidei per Ecclesiam tamquam per organum loquutionis suæ, & hæc dicitur ab Apostolo, *Columna, & firmamentum veritatis*, 1. ad Timoth. 3. cuius caput est Summus Pontifex ad quem pertinet confirmare in fide, & ordinare ea, quæ credenda sunt, & de hoc agit *Artic.* 10.

In *Quæst.* 2. incipit agere *D. Thom.* de rebus specificatis per obiectum specificatiuum Fidei, & *primò* occurrit actus specificatus, deinde habitus: & primo agit de actu interiori, qui est *credere*, Deinde de exteriori, qui est *Confiteri Fidem*, circa interiorem considerat tria. *Primò* quidditatiuam rationem actus credendi. *Secundò* obiecta materialia ad quæ se extendit. *Tertiò* proprietates, seu accidentia talis actus. Et quantum ad primum explicat in primo articulo definitionem actus credendi, quæ est *cum assensu cogitare*, & ita ex parte assensus importat firmitatem, & quietem, & ex parte cogitationis fluctuationem, & motum quia ille qui non videt, nec conuincitur ab obiecto, quasi fluctuat, & non quietatur, vnde indiget affectu voluntatis inclinante ad assensum, & ex illa habet determinatam adhæsionem, & firmitatem. Ex quo sequitur, vt docet *art.* 2. Quod actus Fidei habeat triplicem respectum, scilicet, credendi Deum, tamquam rem creditam, & obiectum materiale primarium; credendi Deo tamquam dicenti, quæ est ratio formalis credendi; & denique credendi in Deum, tamquam in finem ad quem mouetur ex inclinatione voluntatis faciente adhærere illi.

Secundum *verò*, Quod considerat in actu Fidei, scilicet obiecta ad quæ se extendit, considerat *D. Thom.* quantum ad duo, scilicet, quantum ad ipsa obiecta in se, & quantum ad modum tendendi in illa, obiecta enim quæ attingit Fides non solum sunt res supernaturales, vt Mysterium Trinitatis,

tis, & Incarnationis, sed etiam plura naturalia, quæ de Deo creduntur, vt Deum esse Creatorem, Sapientem, Omnipotentem, &c. & hoc ostendit *art.* 3. *&* 4. Modus autem attingendi hæc obiecta sumitur penes implicitum, & explicitum, distinctum, vel confusum modum credendi & sic ostendit in primis *D. Thom.* teneri Omnes ad credendum aliqua obiecta fidei explicitè, & distinctè *art.* 5. non tamen æqualiter teneri omnes ad fidem explicitam de omnibus rebus fidei, vt ostendit *art.* 6. esse tamen necessarium ad salutem credere Mysterium Incarnationis, & Trinitatis *art.* 7. *&* 8.

Tertium *Denique*, scilicet accidentales proprietates, seu conditiones actus Fidei tractat *art.* 9. *&* 10. ostendens quod actus fidei possit esse meritorius procedendo ex motione Gratiæ, & quod hoc meritum non diminuitur ex rationibus inductiuis ad credendum.

In *Quæstione tertia* agit *D. Thom.* de exteriori actu fidei, & tractat duo. *Primum*, quod est actus elicitus à fide, licèt fiat mediante organo corporeo linguæ. *Secundò* quod est necessarius ad salutem quando conducit ad honorem Dei, vel ecclesiæ necessitatem, aut proximi vtilitatem.

In *Quæst. quarta* agit *D. Thom.* de habitu fidei, qui etiam specificatur ab obiecto, sicut actus; & in eius consideratione procedit *D. Thom.* hoc ordine, quod primò proponit diffinitionem ipsam fidei, Deinde explicat eius quidditatem per singulas partes, seu prædicata, incipiens à genere remoto, explicando genus proximum, & *Tertiò* differentiam illius. Igitur definitionem fidei explicat *art.* 1. scilicet, quod sit *Habitus, quod inchoatur in nobis vita æterna, faciens intellectum assentiri non apparentibus*: Quod aliis verbis tradit Apost. ad Hebr. 11. *Fides est substantia* (vel fundamentum, & inchoatio) *sperandarum rerum, argumentum non apparentium.*

Secundo *explicat genus remotum* huius virtutis, *art.* 2. 3. *&* 4. in quibus ostendit, quod fides est habitus intellectus non absolutè prout conuincitur ab obiecto ex euidentia illius, sed vt mouetur ab inclinatione voluntatis, & ideo charitas est forma fidei quatenus imperat, & dirigit illam; sed quia non est forma informans, sed mouens extrinsecè potest manere eadem fides formata, & informis: genus autem proximum est, quod iste habitus sit Virtus ex sua propria specie, licet non semper habeat statum virtutis perfectæ, quia aliquando fides est informis, & hoc determinat *art.* 5. Quod verò sit vna virtus vnitate specifica ex obiecto, & vnitate indiuiduali ex subiecto, determinat, *art.* 6.

Tertio *explicat* differentiam fidei in comparatione ad alias virtutes, tùm quia fides est simpliciter prima inter omnes, quia atingit vltimum finem ex parte cognitionis, & hoc tractat *art.* 7. Tum quia virtutes intellectuales naturales superat in certitudine, & hoc ostendit *art.* 8.

In *Quæst. Quinta agit S. Doct.* de causa materiali, seu subiecto fidei, & primò explicat in quibus subiectis fuerit, Deinde à quibus excludatur. De subiecto in quo sit fides agit *art.* 1. ostendens quod tam homo, quam Angelus in statu viæ habuerunt fidem, sine qua nullus potest placere Deo, nec mereri beatitudinem. *Secundò* excludit à fide theologica Dæmones, & damnatos, saltem ex defectu piæ voluntatis ad credendum, licèt habeant fidem aliquam acquisitam ex euidentia signorum ortam: excludit etiam Hæreticos à fide non solum circa articulos quos negant, sed etiam circa illos quos fatentur, quia non assentiuntur illis ex regula infallibili ecclesiæ proponentis, sed ex arbitrio electionis propriæ, quæ est omninò fallibilis, ac denique ex his concludit fidem in vno subiecto posse esse maiorem, quam in alio, tùm intensiuè, quia maiori feruore credit; tum extensiuè, quia ad plura subiecta se explicat.

In *Quæst.* 6. duplici articulo agit de causa efficiente fidei, & *in primo* ostendit fidem diuinam esse infusam à Deo, nec habere initium in viribus liberi arbitrij, cum eleuet hominem suprà totum ordinem naturæ, *in secundo* verò ostendit etiam fidem informem infundi à Deo, quia supernaturalis est, & eiusdem speciei cum formata.

Denique *in Quæst.* 7. explicat duplici articulo duplicem effectum resultantem ex actibus fidei. *Primus est, timor*, siue filialis, siue seruilis, qui nascitur ex consideratione diuinæ magnitudinis, quam fides attingit. *Secundus est, purificatio cordis*, tùm intellectu, quem fides purificat ab errore, tùm in voluntate, quàm fides purificat à culpa non per se iustificando, sed iustificationem inchoando. Circa hanc materiam sic explicatam à *D. Thom.* sit.

DISPVTATIO PRIMA.

De obiecto specificante Fidem, eiusque Resolutione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Obiectum formale Fidei sit veritas Prima Reuelans?

DVo supponenda sunt, antequam punctum difficultatis euoluamus. *Primum*, tamquam generale in omni quæstione de obiecto formali alicuius habitus, vel potentiæ. *Secundum*, speciale circa terminos propositos in dubio de *Veritate prima*, & reuelante.

1 Primum *Præsuppositum est*, in quolibet obiecto specificante distingui rationem materialem, & formalem, & materialem communiter vocant obiectum *quod*, formalem vero obiectum *quo*, quia primum est id *quod* cognoscimus, secundum vero id *quo* res redditur cognoscibilis. Vnde etiam ratio formalis cognoscendi si sit vltima qua obiectum redditur cognoscibile, seu proportionatum tali scientiæ, dicitur ratio formalis *sub qua*, quia sub illa reliqua attinguntur, & quia contingit, quod id quod se habet, vt res cognita possit esse alteri ratio cognoscendi, non repugnat aliquid secundum diuersas considerationes pertinere ad obiectum materiale, vel formale, sicut color est res visa, & tamen corpori est ratio, & forma visibilitatis, ideoque respectu corporis dicitur obiectum formale visum, respectu verò lucis est obiectum materiale, & lux est forma, & ratio vltima videndi, etiam respectu coloris, vnde obiectum materiale, & formale, non est necesse quod distinguantur tamquam duo obiecta, sed tamquam duæ considerationes, seu formalitates eiusdem obiecti, & *D. Thom. hic art.* 1. non dixit in quolibet habitu cognoscitiuo esse duo obiecta, sed in quolibet habitu cognoscitiuo habere obiectum duo &c.

2 Est *tamen aduertendum*, Quod sicut ex parte obiecti datur ratio formalis *sub qua* reddens obiectum vltimo porportionatum, & cognoscibile à scientia, vel porentia, ita correspondet ex parte potentiæ ratio *sub qua* cognoscitiua, quæ est virtus aliqua, seu lumen vltimò habilitans, & determinans potentiam, ad eliciendum talem cognitionem: sicut in potentia visiua est aliquis fulgor, seu lux pertinens ad virtutem videndi, & in intellectu aliquis habitus, seu lumen determinans ad intelligendum. Est autem discrimen inter istas duas rationes, quod ratio *sub qua* obiectiua etiam potest esse cognita directe, & semper est ratio cognoscibilitatis obiecti, sicut lux est visa, & ratio visibilitatis in colore; At verò ratio *sub qua* ex parte potentiæ se tenens non est res cognita, nisi reflexè, neque ratio cognoscibilitatis passiuæ in obiecto, sed ratio cognoscendi actum per modum virtutis ex parte potentiæ.

3 Specialiter *in Scientiis*, Quia obiectum cognitum scientificè est aliquod complexum, scilicet conclusio illata per discursum, quæ necessario debet constare aliquo subiecto, cui conueniat illud prædicatum, quod per talem illationem cognoscitur illi conuenire; formalis autem ratio, qua redditur scitum, est medium, seu præmissæ quibus probatur, & manifestatur Conclusio. Et hinc intelligitur, (quod Multi dicunt) sumi distinctionem specificam scientiarum ex diuersa abstractione, seu immaterialitate obiecti, non quod ipsa abstractio sit ratio formalis probatiua conclusionum, & manifestatiua, sed est principium vnde sumitur diuersa ratio formalis in obiectis scientiarum, quia enim immaterialitas est radix intelligibilitatis, & secundum diuersum modum immaterialitatis, seu denudationis, & abstractionis à materia sumitur diuersus gradus intelligibilitatis (vt docet *D. Thom.* 1. *p. Quæst.* 14. *art.* 1.) inde est, quod principium, seu radix, vnde vltimatè desumenda est diuersa ratio formalis in scientiis est diuersa abstractio à materia, vt *Sanct. Thom.* dicit *Opusc.* 70. *Quæst.* 6. *&* 1. *Post. lectione* 41. *&* 6. *Metaph. lect. vltim.* Sed tamen id quo formaliter demonstramus, & manifestamus obiectum scientificum, quod est conclusio illata, est medium sub tali abstractione formali positum, & secundum illam illuminans conclusionem: sicut Astrologus, & Physicus, vtuntur diuersis mediis ad probandum suas conclusiones, & ista media sunt principia, seu diffinitiones quibus propriæ passiones manifestantur sunt autem definitiones diuersę, & materia diuersa, quia diuerso modo intelligibili, & consequenter diuersa immaterialitate traduntur definitiones in vna scientia, & in alia.

4 Secundum *quod præsupponimus hic est*, quid intelligimus nomine *Veritatis primæ reuelantis*, seu *testificantis*, nam *Veritas* sumi potest tripliciter, in essendo, in cognoscendo, in dicendo, seu significando. *Primo modo*, est veritas transcendentalis, seu passio entis, & hac ratione dicitur Deus verus, quatenus distinguitur à falsis Diis, habendo veram Diuinitatem. *Secundo modo*, est veritas formalis, vel adæquatio intellectus iudicantis ad rem cognitam, & iudicatam *Tertio modo*, est veritas reuelans, seu manifestans, quod in nobis fit per aliquod signum expressiuum veritatis cognitæ; Deus autem loquitur imprimendo interius aliquod lumen, seu species quibus manifestat quod vult, vnde ly *Reuelans* potest sumi dupliciter, *vno modo* purè efficienter, seu actiuè, & sic solum dicit actionem Diuinam infundentem lumen ad cognoscendum id quod reuelatur, siue infundat scientiam, siue fidem: *Alio modo* sumitur reuelatio formaliter, prout ipsamet loqutio, seu reuelatio Dei accipitur, vt ratio assentiendi, non vt passiuè se tenet ex parte nostra, sic enim potius est auditio, quàm loquutio, sed vt tenet se actiue ex parte Dei loquentis, & imprimentis talem reuelationem in nobis.

5 Sic ergo Punctus difficultatis reducitur ad hoc, An ratio formalis obiecti fidei sit Deitas ipsa

ipsa sub ratione Deitatis; An sub ratione alterius attributi? Et si sub ratione attributi, An sub ratione Veritatis Diuinæ in essendo, vel in cognoscendo, vel in dicendo: & si sit in dicendo, quod est in ratione *veracitatis*, An sit sub ipsa ratione veracitatis, vt præcisè se tenet ex parte Dei; An etiam vt connotat aliquem effectum creatum?

6 Conueniunt *ergo omnes*, debere rationem formalem obiecti fidei aliquid Diuinum continere, & ex ipso constare, neque enim potest aliquid creatū manifestare nobis infallibiliter mysteria supernaturalia, & diuina, quæ fides credit, nam vt inquit Apostol. *Quæ sunt Dei nemo nouit, nisi spiritus Dei*; & cum fides sit virtus theologica oportet, quod obiectum specificatiuum illius, & primarium sit ipse Deus, seu aliquid diuinum iuxta illud quod habetur in Symbolo Athanasij: *Hæc est fides Catholica, vt vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneremur*, & Ioann. 14. *Creditis in Deum; & in me credite.*

Cæterum variant, & dissentiunt Authores in assignando hoc diuinum, quod est ratio formalis obiecti credendi. *Quidam*, ipsam Deitatem sub conceptu Diuinitatis assignant pro formali, & vltima ratione fidei, ita *Aureolus, & Capreolus.*

7 Fundamentum *est duplex. Primum*, Quia resolutio Fidei vltimo sistit in Deitate, nam cum inquirimus. Quare hoc creditur infallibiliter? *Respondetur*, Quia Deus dixit, qui est prima veritas; si vero quæratur. Vnde constat quod est prima veritas? *Respondetur*, Quia Deus est; ergo in Deitate sistit resolutio fidei. *Secundum est*. Quia in fide theologica idem est obiectum specificans, & finis vltimus; ergo illa ratio formalis constituet obiectum fidei, quæ constituit finem vltimum; sed finis vltimus constituitur in Deo sub ratione diuinitatis, quia Diuinitas est, qua fruimur vita æterna, ergo illa est obiectum formale fidei.

8 Secunda *Sententia* constituit obiectum formale fidei in aliquo attributo, determinato scil. in Veritate diuina quatenus est attributum, seu propria passio illius, non autem in essentia diuinitatis: sed quia vt diximus, veritas est triplex, in essendo, cognoscendo, & dicendo. Quidam vt Caietanus in *hoc art.* 1. ponunt Veritatem in essendo pro obiecto formali fidei.

9 Ratio *est*, Quia infallibilitas testificationis Diuinæ reducitur in veritatem diuinam in essendo, scilicet, quia Deus est verus, & verè habet ea quæ Dei sunt: cur autem non dicatur Deus, seu diuina essentia obiectum Fidei (vt volebat *Aureolus*) sicut dicitur Veritas prima, ideò est (inquit *Caietanus*) quia fides est virtus pertinens ad intellectum, qui versatur circa verum, & non circa essentiam. *Tum etiam*, Quia circa Deitatem, vt Deitas est potest versari opinio, vel etiam scientia naturalis, quæ attingit veritatem quatenus ipsam entitatem attingit; at verò fides non opinatiuè, sed infallibiliter verum attingit, nec mediante entitate cognita veritatem, sed mediante veritate testificante entitatem attingit, & ideò potius *Veritas diuina*, quam *Diuinitas*, dicitur obiectum Fidei.

10 Tertia *Sententia* est Aliorum dicentium Veritatem in cognoscendo ex parte Dei esse formalem rationem fidei, ita *P. Valentia* 3. *Tom. Disp.* 1. *Quæst.* 1. *puncto* 1. Ratio est. Quia infallibilitas testificationis resoluitur in scientiam Dei, quæ falli non potest, sicut efficacia testimonij in scientiam testis, vnde testis oculatus quia melius scit, præfertur omnibus aliis.

11 Quarta *Denique sententia* reducit formalem rationem fidei ad Veritatem in dicendo, ita præcisè quod nullo modo reducitur ad attributum scientiæ, sed sistit in Veracitate, & hoc attribuit *P. Suarez Disp.* 3. *de Fide Session.* 4. *D. Thom. & Caietano*, & frequentiori Theologorum Sententiæ, eo quod Deum cognoscere infallibiliter non est ratio credendi, sed Deum dicere infallibiliter, ita quod si per impossibile non cognosceret, & tamen infallibiliter diceret, & tamquam prima Veritas, sic loquens quod in eo quod loquitur non posset esse falsitas, infallibiliter etiam illi crederemus; ergo per se formaliter ad credendum solum concurrit dicere ex parte Dei, non cognoscere, licet de facto illud præsupponatur. *Alij vero* reducunt formalem rationem fidei in duo attributa, scilicet summæ Scientiæ, quæ falli non potest, & summæ fidelitatis, quæ fallere non potest, quæ est Sententia *P. Suarez* vbi supra.

12 Quinta *Sententia* ponit pro ratione formali fidei Diuinæ, non solum aliquid Diuinum, sed etiam aliquid creatum, eo quod formale obiectum fidei non solum est Veritas prima, sed etiam obscurè reuelans, & ideò Aliqui ipsam obscuritatem, seu rationem *non visi* ponunt pertinere ad rationem formalem Fidei, quia hæc conditio distinguit Fidem à Prophetia, & aliis habitibus euidentibus. *Quidam verò* ipsam reuelationem, seu loquutionem diuinam, etiam vt est actio Dei explicans ad extra obiectum credendum, existimant esse solum conditionem, seu applicationem, totam verò rationem formalem consumi in authoritate Diuina secundum se; *Alij verò* reuelationem ipsam prout dicit aliquem effectum ad extra, seu lumen fidei nobis infusum existimant pertinere, & ingredi ipsam rationem formalem fidei, nam *Pater Molina* 1. *part. Quæst.* 1. *art.* 3. *Disp.* 2. existimat ipsum habitum fidei complere, & vltimatè determinare obiectum in ratione formali credibilis. *Fundatur*, Quia existimat reuelationem Dei esse indifferentem ad fidem infusam, & acquisitam, vt patet in hæretico credente mysterium Trinitatis ex fide acquisita, & Catholico ex infusa; ergo sola reuelatio Dei non constituit obiectum formale fidei infusæ, sed vlterius requiritur ordo, & determinatio ad habitum infusum, ita vt illud dicatur credibile fide Diuina, quod tali habitu tangitur.

13 Et *iuuatur hæc Sententia* ex Quorundam doctrina, qui censent obiectum formale scientiarum illuminari ab ipso habitu, & lumine existente in nostro intellectu, quod sequitur *Bañez hic artic.* 1. *Dub.* 1. *Conclus.* 6. *& ad* 3. Sicut enim non repugnat in sensu diffundi aliquod lumen ex oculis, quo illuminantur obiecta, vt patet in animalibus de nocte videntibus, ita cum obiecta intelligibilia lumine intellectuali illustrentur, quod solum esse potest intra intellectum, consequenter ab ipso habitu in intellectu existente procedit illuminatio in obiectum intelligibile, & similiter à lumine fidei in obiectum testificatum, & propositum nobis intra intellectum.

Sexta, *& vltima Sententia* reducit rationem formalem fidei in veritatem Diuinam, quatenus præsupponit notitiam acquisitam, qua nobis constet Deum fallere, & falli non posse, & similiter Deum hoc dixisse, & hoc affirmant ad euitandum circulum,

circulum, vel processum in infinitum, in resolutione fidei, de qua dicemus *dub. sequenti*, Quia si ego credo Deo dicenti, quia est prima veritas, & quod sit prima veritas credo, quia Deus dixit, committo circulum à dicente ad veracem, & à verace ad dicentem, vel dabitur processus in infinitum, si credo Deum hoc dixisse, quia hoc ipsum dixit, vel deueniendum est ad aliquod quod sit ex terminis notum, & non per aliud medium credibile, scilicet quia certum est lumine naturali Deum esse primam veritatem, quæ nec fallere; nec falli potest.

14 Dico *ergo primò*. Ratio formalis fidei in ratione credendi est diuinum testimonium, seu veritas prima in testificando; requiritur tamen præsuppositiuè, licet non vt ratio formalis, duplex respectus in illo testimonio, sine quo fidelitas, & veracitas Dei summe infallibilis non est, scilicet respectus ad summam scientiam, qua falli non potest in se ipso, & respectus ad summam bonitatem qua non potest fallere alios; neque enim *Diu. Thom. hic articul.* 1. posuit quod certitudo fidei inde solum prouenit, quia Deus fallere non potest, sed etiam quia falli non potest, vt expresè affirmat *infra Quæst. 4. art. 8. ad 2.* Requiritur ergo respectus ille ad scientiam infinitam, quia impossibile est intelligere in Deo summam veritatem in dicendo, nisi intelligamus non posse falli in cognoscendo, quia ille qui potest falli in cognitione non repugnat quod non possit fallere in locutione: ergo vt nullo modo fallere possit necesse est quod non fallatur, si non ex malitia, saltem ex ignorantia: si tamen consideretur per impossibile quod non possit loqui nisi ea quæ vera sunt, licet posset falli in cognoscendo quoad se, sed non in his quæ diceret ad alios, talis quidem veracitas saluaret rationem formalem fidei, quia saluaret veritatem primam in dicendo, quia nec falli posset, nec fallere quando loqueretur, sed quia hoc in re esse non potest, ideò in re præsupponitur ille duplex respectus vt Veritas *in dicendo* sit infallibilis.

15 Hæc *Conclusio deducitur ex Diu. Thom. in 3. distinction. 34. quæst. 1. articul. 1.* Vbi postquam distinxit obiectum formale, sicut lux in visu, & materiale sicut color, & accidentale, sicut quantitas, subdit: *Quod credibile non habet quod sit actu credibile, nisi ex prima veritate, & ideò veritas prima est formale in obiecto fidei.* Similiter hic *articul.* 1. inquit: *Quod si consideremus in fide formalem rationem obiecti, nihil est aliud quam veritas prima, non enim fides de qua loquimur assentit alicui nisi quia est à Deo reuelatum.* Vbi loquitur *Diu. Thom.* de formali ratione ex parte obiecti in illis verbis: *Si consideremus rationem formalem obiecti. Secundo* loquitur de veritate vt reuelante; probat enim veritatem primam esse obiectum formale, quia non assentimur, nisi quia est à Deo reuelatum, ergo veritatem primam sumit pro veritate reuelante. Item: excludit omnes alias sententias, & solum includit in conceptu formalis obiecti veritatem primam reuelantem, in illis verbis: *Nihil est aliud, quam veritas prima, &c* ergo omne aliud non pertinet ad obiectum formale: Denique pondero id quod dicit *Diu. Thom. in quæst. 14. de veritat. articul. 8. ad 16. Ipsum (inquit) testimonium veritatis primæ se habet in fide vt principium in scientiis demonstratiuis.* Sed nulla scientia respicit suum principium vt vlterius resoluendum in aliud principium, vel formalem rationem, sed sistit in principiis tamquam in vltimo; imo si scientia sit subalternata, & inferior neque sic resoluit vltra sua principia, sed relinquit ea alteri scientiæ resoluenda, & probanda; ergo hoc ipso quod *Sanct. Thom.* comparat testimonium primæ veritatis principiis scientiarum, affirmat testimonium esse vltimam rationem formalem, neque vlteriorem resolutionem pertinere ad fidem.

16 Fundamentum *huius conclusionis est*, Quia totum motiuum formale, quo mouetur aliquis ad credendum est authoritas, & pondus testimonij dicentis; ergo illa erit formale obiectum fidei diuinæ, vbi per se primò inuenitur formaliter authoritas diuini testimonij: constat autem quod testimonium, seu testificatio formalis non inuenitur in ipsa cognitione in ordine ad se, nullus enim indiget testificari sibi, sed inuenitur in ordine ad alterum, cui fit testificatio: hoc autem fit per loquutionem: & testimonium: ergo non pertinebit veritas in cognoscendo, vel essendo ad rationem formalem fidei pro ea parte, qua exigit testimonium. Sed neque ratione authoritatis infallibilis; nam hæc non competit veritati primæ ex eo quod sit veritas in essendo, vel cognoscendo, sed præcisè quia veritas prima est, etiam si tantum in dicendo reperiatur, etenim conceptus veritatis primæ ex ipsa præcisa ratione quia veritas prima est, est talis quod repugnat illi omnis falsitas, tam passiua, quàm actiua, nam si aliquam falsitatem admitteret non esset prima veritas, & summa, posset, enim aliqua maior cogitari: ergo cum ex vna parte ratio ipsa testimonij formaliter inueniatur in loquendo, seu dicendo, & ex alia etiam reperiatur ibi veritas prima, in sola formalitate istius testimonij in dicendo saluatur tota authoritas testificans, etiam si non cogitemus de veritate in essendo, vel recognoscendo; ergo reperitur totum quod requiritur ad formalem rationem motiuam fidei.

17 Quod *verò* ipsum dicere sequatur ad cognoscere, & cognoscere ad esse, hoc non conducit ad rationem credendi, ad hoc enim sufficit testimonium infallibile in ratione testimonij, sed conducit ad probandum, & ostendendum, quod hæc infallibilitas in Deo sit, aliud est autem requiri ad hoc vt sit in Deo, aliud verò est requiri ad hoc præcisè vt nobis sit ratio credendi: sicut color vt sit obiectum visus sufficit quod sit visibilis, vt autem conueniat corpori requirit mixturam quatuor qualitatum, sed tamen visus non transit ad cognoscendum talem mixturam, sed sistit in ipsa ratione visibilis: sic vt testimonium diuinum sit infallibille, & conueniat Deo requirit essentialiter, & in primo modo per se essentiam, & cognitionem diuinam; non tamen ad formalem rationem credendi se habet in quarto modo per se cognitio, & essentia diuina, sed sola testificatio dicentis reliquas sententias quæ aliquid creatum requirunt ad formalem rationem fidei constituendam, statim reiiciemus, constat enim quod nihil creatum potest infallibilitatem summam præbere qualem habet fides, licet possit esse effectus, vel aliquid connotatum à tali testimonio infallibili.

18 Dico *Secundo*. Reuelatio diuina non importat loquutionem Dei, tamquam conditionem, sed vt prædicatum quidditatiuum sumendo illam prout est actio ex parte Dei; ratio autem non visi, & ratio reuelati vt passiuè se tenet in obiecto, & ratio re-

uelationis

uelationis nobis impressæ, quæ est ipsum lumen, seu habitus à Deo infusus non pertinent ad rationem formalem, sed ad effectus ab ipsa reuelatione Dei connotatos.

19 Hæc *Conclusio quoad primam partem probatur.* Quia Reuelatio vt actu loquens, & prout dicit ordinem ad audientem non concurrit solum vt applicans, seu proponens, relinquendo obiectum vt ratione sui moueat, sicut quando proponitur demonstratio, & ipsa per se mouet ad assentiendum conclusioni; sed qui credit habet pro motiuo non veritatem propositam ratione sui, sed ratione proponentis, in quantum per loquutionem formaliter explicat authoritatem testimonij; ergo pertinet ad rationem formalem Fidei ipsa loquutio proponentis. *Minor probatur.* Quia ratio formalis Fidei est authoritas Testificantis; ergo id quod formaliter constituit rationem testimonij, & authoritatem ipsam formaliter reddit mouentem ipsum, qui audit, pertinebit ad rationem formalem Fidei; authoritas autem non loquens, sed in potentia, & in actu primo, neque est formaliter testificans, neque formaliter mouens audientem, neque habet authoritatem in actu secundo, sed in potentia, & in actu primo; ergo non potest constituere formalem rationem credendi, nisi mediante loquutione.

20 Confirmatur. Quia nullus credit authoritati personæ vt personæ est, sed dictis eius, quantumcumque enim persona habeat authoritatem, si in dicendo, vel loquendo deficiat, nulla Fides illi adhibetur, & si per impossibile nullam haberet authoritatem in persona, & in dictis non posset deficere, adhiberetur illi Fides; ergo ipsa dictio, seu loquutio non est mera applicatio authoritatis, & rationis formalis, sed etiam ipsa pertinet ad formalem rationem credendi. *& additur ad hoc*, quod in Fide diuina ipsa Dei loquutio, vt ex parte ipsius se tenet est aliquid diuinum; ergo non pertinet ad conditionem, seu applicationem, quia quod diuinum est tenet se ex parte obiecti in Fide, & sic *Scriptura* semper explicat rationem Fidei per actualem reuelationem, seu loquutionem, vt Matthæi 16. *Quia Caro, & Sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, &c.* Ioann. 1. *Vnigenitus qui est in sinu Patris, ipse enarrauit vobis.* Et Ioann. 15. *Si non venissem, & loquutus eis fuissem, peccatum non haberent.*

21 Secunda *pars Conclusionis constat.* Quia omnia illa sunt aliquid creatum, seu extra Deum, ergo non possunt pertinere ad rationem formalem Fidei nisi per modum conditionis. *Patet consequentia.* Quia nullum creatum potest formaliter dare summam infallibilitatem; ratio autem formalis Fidei debet esse infallibilis formaliter, quia Fides ipsa in quantum specificata est infallibilis; ergo etiam ratio formalis eius. Cætera ergo creata vel sunt effectus, vel conditio, non ratio ipsa formalis Fidei ex diuina loquutione prout manifestat ad extra, & reuelat sequuntur duo effectus, qui omninò requiruntur, & connotantur à Fide, alter ex parte obiecti, alter ex parte subiecti, in obiecto enim reuelato consequitur denominatio extrinseca, qua dicitur *reuelatum*, & similiter priuatio euidentiæ qua dicitur *non visum*, eo quod reuelatio euidens non est & hæc priuatio non est quæ formaliter distinguit à Prophetia Fidem, sed ipsa reuelatio testificans, quatenùs fundat hanc obscuritatem, & non reuelat euidenter: in subiecto autem, cui fit reuelatio causatur lumen Fidei, seu habitus quo credimus Deum, & iste habitus non potest pertinere ad formale specificatiuum, seu vltimo determinare specificando; quia ipse habitus est res specificata ab obiecto; ergo non potest esse specificans respectu sui, aliàs causaret se ipsum, & præsupponeretur ad in specificando.

22 Ex *quo constat.* Obiectum formale Fidei esse aliquid reale, & non rationis, est enim ipsa reuelatio, vt tenet se ex parte Dei, in quo aliquid reale est ipsa actio loquendi, seu manifestandi: denominatio autem extrinseca reuelati resultans in obiecto, vel etiam ipsa ratio obscuri, & non visi non est ratio formalis, sed connotationes consequutæ, & ista sunt aliquid rationis: imò ipsa reuelatio sumpta pro actione infundente habitum Fidei, quæ est reuelatio effectiua non est ratio formalis credendi, sed reuelatio vt testificans, & per authoritatem explicans obiectum.

23 Ad *Fundamenta primæ Sententiæ Respondetur.* Ad Primum dicimus, Quod Deitas sub conceptu Deitatis est ratio diuinæ veritatis, & infallibilitatis in essendo, & quantum ad radicem, seu rationem conueniendi Deo, sicut est ratio omnium attributorum, non autem sub conceptu Deitatis est determinata, seu præcisa ratio credendi, & testificandi, sed est generalis, & communis ratio omnium eorum, quæ conueniunt Deo, vnde quærenti cur credimus hoc? *Respondemus*, quia *Deus dicit*, qui est prima veritas. Si autem vlterius inquiratur, vnde constat Deum esse primam veritatem, & falli non posse? Hoc non pertinet ad credere, sed ad scire, credere enim sistit in testificatione propter quam creditur, sicut suprà diximus, quod videre sistit in colorato, quatenùs visibile: cognoscere autem vnde habeat corpus quod sit coloratum, non pertinet ad visum externum, sed ad discursum.

24 Ad *Secundum* Respondetur, Quod in Virtutibus Theologicis est idem finis vltimus, & obiectum proximum quasi materialiter, & identicè, non autem quod formalitas finis, quæ pertinet ad causam finalem sit formalitas obiecti, quæ pertinet ad causam formalem specificantem, aliàs si istæ rationes finis, & obiecti non distinguerentur, omnes Virtutes Theologicæ haberent eandem rationem formalem obiecti, quia habent pro obiecto aliquid diuinum, quod est in se finis vltimus: itaque fides habet pro obiecto aliquid Diuinum, quod in se est finis vltimus, sub ratione tamen formali veritatis reuelantis. *Et si instetur*, *Quia Diu. Thom.* 1. *part. Quæst.* 1. *articul.* 7. expressè docet quod subiectum fidei, & Theologiæ est idem, scilicet Deus, constat autem theologiam tractare de Deo sub ratione Deitatis, & non alicuius attributi tantùm: ergo etiam ratio fidei est Deitas sub ratione Deitatis. *Respondetur Diu. Thom.* loqui de subiecto, non de obiecto formali, subiectum enim vt supra notauimus in scientiis, & aliis habitibus respicientibus veritatem complexam pertinet ad materiale de quo fit aliqua prædicatio, & infertur passio in conclusione.

25 Ad *Fundamenta* secundæ sententiæ pro ea parte qua ponit Veritatem transcendentalem vt formalem Fidei, idem Respondetur quod ad Sententiam *Aureoli*; talis enim veritas potius constituit rem in se entitatiuè veram; quam authoritatiue credibilem, vnde perinde est reiicere entitatem à ratione formali, ac reiicere entitatem veram.

ram. Alij verò modi dicendi insufficientes sunt, nam sola testis scientia sine fidelitate in dicendo nihil infallibilitatis ponit in dictis, quibus solum adhibetur fides, non scientiæ in actu primo, si fideliter non se explicat. Vnde licèt requiratur in testimonio exteriori respectus ad scientiam infallibilem, quia sine hac in re non inuenitur, tamen formalis ratio testimonij infallibilis non ex summa scientia, sed ex summa fidelitate in dicendo desumitur, vt explicatum est.

26 Ad *Tertiam sententiam* quantum ad omnes modos, qui ponunt aliquid creatum pertinere ad rationem formalem obiecti fidei, constat ex dictis omnes illas rationes creatas solum posse connotari, non autem constituere formalem rationem obiecti fidei theologicæ, quia non possunt formaliter infallibilitatem summam præbere authoritati cui innititur fides, licèt authoritas summa non possit obiecta reuelare, & proponere, quin effectus illi creati consequantur, & connotentur.

27 Ad *Fundamentum* autem *P. Molinæ* Respondetur, reuelationem diuinam, vt procedit à Deo, non esse indifferentem ad fidem infusam in Catholico, & acquisitam in Hæretico, sed determinatè esse ad fidem infusam, nam Hæreticus non accipit diuinum testimonium, vt procedit à Deo, sed vt sibi videtur, & ideò non innititur testimonio diuino, sed fertur in rem testificatam ex proprio iudicio, quo sibi persuadet rem illam esse dictam à Deo, non per illud medium quo Deus dicit, scilicet per Ecclesiam, vnde credit fallibiliter, quia dependenter à proprio iudicio, per quod vult discernere testificationem diuinam, & hoc iudicium fallibile est, vnde si sibi benè videbitur mutabit illud, & non credet, quare non respicit Hæreticus testimonium diuinum prout à Deo, & eo modo quo est à Deo, sed vt subiectum proprio iudicio fallibili, & ideò talis fides Hæretici non est infusa à Deo, sed acquisita ab ipso, sicut alia fides humana.

28 Quod *si instes*. Ergo fides non habet pro ratione formali testimonium Dei, sed propositionem Ecclesiæ. *Sequela probatur*. Quia iste non est hæreticus, quia negat testimonium Dei, sed quia non recipit propositionem Ecclesiæ: sed Infidelitas directè contrariatur rationali formali fidei, quia illam destruit; ergo propositio Ecclesiæ, & non testimonium Dei erit ratio formalis fidei, quia testimonio non opponitur Infidelitas.

29 Respondetur Hæreticum negare verum Dei testimonium, & destruere illud negando propositionem Ecclesiæ cui alligatum est verum Dei testimonium, non tamquam rationi formali, sed tamquam conditioni applicanti, & organo diuini testimonij, nec ad destruendum aliquam formam requiritur opponi illi directè, sed sufficit destruere conditiones requisitas, sine quibus talis res non subsistit, sicut qui tolleret obscuritatem à fide fidem destrueret, licet obscuritas sit conditio: & qui destruit dispositiones requisitas, vt anima sit in corpore occidit hominem; & qui sigillum Regis frangit, testimonium Regis contemnit, licet dicat se credere Regi, sed non sigillo.

30 Ad *id verò* quod in confirmationem Sententiæ Molinæ adducitur, *Respondetur*, habitum, seu potentiam interiorem in tantum posse illuminare obiecta, in quantum potest componere, seu disponere species sub hoc, vel illo modo, vt tali cognitioni deseruiant, & ex ipsis producere actum cognoscendi, & conceptum, sed tota hæc illuminatio est effectiua, vtpotè procedens à potentia effectiuè, nec specificat formaliter ipsum actum, sed obiecta ipsa quæ attinguntur, quatenus fundant intelligibilitatem, id est proportionem in genere intelligibili, qua proportionantur huic lumini, seu habitui potius quam alteri, & hoc non habent ab habitu, sed ex se, vel à testificatione extrinseca qua reuelantur, & proportionantur fidei ad credendum. Lux autem emissa ab oculis animalium ad obiecta externa est lux materialis, sicut quæ emittitur à quolibet luminoso, & talis non specificat quatenus effectiuè procedit ab oculis, sed quatenus reddit obiecta illuminata, & visibilia in actu, sicut lux emissa ab alio luminoso.

ARTICVLVS II.

Quæ sit resolutio Fidei; & an fiat per discursum?

1 IN *præcedenti Articul.* expediuimus formalem rationem fidei, & consequenter resolutionem eius ex parte ipsius Dei testificantis, quatenùs ibi sistit in veritate prima dicente, & non transit resolutio in vi fidei ad Deitatem, vel Sapientiam, quæ est radix istius attributi veracitatis. Nunc restat inquirere de resolutione fidei ex parte nostra, scilicet vnde nobis constet, Deum hoc, vel illud dixisse, quæ sanè est tota difficultas ex parte credentium, nullus enim est tam insanæ mentis, qui nolit credere Deo loquenti, quando constat illi Deum loqui, sed vnde constat nobis Deum esse loquutum infallibiliter? Hæc est tota Difficultas nam si constat quia Ecclesia dicit, restat inquirere, vnde constat Ecclesiam non posse falli? Et hoc reducimus iterum ad hoc quod Deus dixit Ecclesiam falli non posse, quod est circulum committere: Quod si id reducimus ad motiua credibilitatis, vel ad miracula, & signa, quibus mouemur ad credendum; ergo etiam reducimus totam infallibilitatem credendi ad aliquid creatum, qualia sunt miracula, & alia signa, & motiua credibilitatis, quæ discursu humano deducuntur.

2 Vnde *vlterius secundò dubium est*, An ista Resolutio fidei fiat per discursum? An simplici actu credendi? Nam videtur necessariò admittendus discursus, non quidem probatiuus per medium intrinsecum, sed per medium extrinsecum testificationis; credit enim fides quia Deus dixit, & quia Deus verax est, ita quod istæ propositiones, quibus mihi constat de reuelatione diuina, eiusque infallibilitate, sunt tota ratio assentiendi; ergo ex assensu vnius deuenio ad assensum alterius, & consequenter per actus distinctos habentes ordinem inter se; ergo per discursum, in hoc enim consistit discursus, quod cognoscam vnum propter aliud, & ex vi alterius deductum, vt docet *Diu. Thom. 1. part. quæst. 14. artic. 7.* Ac denique Dubium est tertio, An in ista resolutione fidei intret formaliter propositio Ecclesiæ, vel quomodo?

Vnde

Vnde nobis constet Deum hoc, aut illud dixisse?

1 OMissis variis dicendi modis, vt rem totam clarius explicemus, *Notandum est.* Quod resolutio fidei ex specie sua non petit fieri in propositionem Ecclesiæ, etiam tamquam in conditionem, & instrumentum proponens, vt patet in fide Prophetarum, & Apostolorum, & primi Angeli, & eorum quibus Deus immediatè reuelauit fidem, isti enim nihil acceperunt ab Ecclesia, sed potius Ecclesiæ tradiderunt ideóque Ecclesia dicitur *Fundata super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum* ad Ephes. 2. Quare resolutio fidei quantum ad hunc articulum, in quo est Difficultas quoad nos, scilicet vnde constat ipsis credentibus Deum esse qui loquitur, in primis in illis quibus Deus immediatè loquutus est, vt in primo Angelo, vel in primis fundatoribus fidei, illis constitit reuelationem esse diuinam per lumen Propheticum, quo interiùs illustrabantur, & sic vel habuerunt euidentiam testificationis, quod esset à Deo, vt sentit *Caietanus 2.2 quæst. 171. artic.5.* vel per aliquam internam inspirationem omninò certificati sunt, quod verè Prophetabant, & mittebantur à Deo, sicut dicitur Hieremiæ 26. *in veritate misit me dominus ad vos.* Quod totum reducitur ad aliquam euidentiam interiorem, siue per aliquem effectum, siue per immediatam euidentiam ipsius reuelationis diuinæ, nam sine tali lumine Prophetico non poterat eis constare de testimonio fidei, nec enim proponebatur illis per aliquod organum, seu instrumentum Dei externum, sicut nobis; igitur per lumen aliquod Propheticum, & per donum intellectus excellentius dabatur illis notitia euidens, non quidem de ipsis rebus credendis, sed de earum testificatione, quod esset à Deo, & sic propositio fidei, quæ modo fit per Ecclesiam resoluitur in lumen Propheticum, ideóque dicimus fundati *super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum*, & 2. Petri 1. dicitur: *Habetis firmiorem Propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes.* Vbi Propheticus sermo dicitur firmior, id est, euidentior, nam certior fide esse non potest, & quia firmat propositionem nostræ fidei dicitur firmior.

2 Loquendo *autem* de Resolutione fidei, prout in nobis, quia accipimus propositionem credibilium ab illis Prophetis, & Apostolis, eorumque successoribus, id est, Pontificibus, qui sunt caput Ecclesiæ dubium est, Quomodo euitetur ille circulus, quia credimus scripturam hanc esse canonicam, & legitimam, quia Ecclesia sic proponit, dicente Augustin. in Lib. contra Epistolam Fundamenti, cap.4. *Euangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ authoritas persuaderet.* Et rursus. *Credo Ecclesiam non posse errare in proponendis rebus fidei, quia id habetur in Scriptura.*

3 De *hac difficultate egimus 1.part. super quæst.* primam *Diu. Thom. disputatione prima art. 3.* in summa *respondemus*, quod istæ duæ rationes, scilicet propositio Ecclesiæ facta à Prophetis, vel eius successoribus, & testimonium Dei loquentis per eos tamquam per instrumentum, & organum se habent vt duæ causæ diuersi generis, quæ sibi mutuò sunt causæ, ad hoc vt nobis constet, & discernatur fides legitima à supposita, nam testimonium diuinum iubet nos credere Prophetis, iuxta illud 2. Paralipom. 20. *Credite in Domino Deo vestro, & securi eritis, credite Prophetis eius, & cuncta euenient prospera.* Nomine autem *Prophetarum* intelliguntur quicumque Ministri per quorum verbum credere debemus. Vnde *Ioan. 17.* ad Patrem inquit, *Nec pro eis rogo tantum, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Quasi ad eos tantum ratio Christi se extendat, qui per verbum Apostolorum, & Ecclesiæ ei, succedentis credituri sunt. Rursus Ecclesia proponit nobis hoc Euangelium, & istas scripturas tanquã legitimas, & de fide, quia pertinet ad officium Petri, seu Ecclesiæ id proponere, iuxta quod dicitur Petro Luc. 22. *Confirma fratres tuos.* Et Ioan. 21. *Pasce oues meas.* Et ipse Petrus *Actor. 15.* dicit: *Vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus elegit in nobis per os meum audire gentes verbum Euangelij, & credere.* Et Apostoli ipsi ibidem dixerunt: *Visum est Spiritus Sancti, & nobis nihil vltra imponere vobis oneris.*

4 Constat *ergo* à Spiritu Sancto procedere infallibilitatem testimonij reuelantis, & infallibilitatem Ecclesiæ proponentis in Ministris suis successoribus Apostolorum, quæ infallibilitas Ecclesiæ significatur *ad Timoth. 3.* cum dicitur: *Quod Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis.* Et *Lucæ 22.* dicitur de Petro. *Oraui pro te vt non deficiat fides tua.* Quare vtraque ista causa est à Deo, & vtraque habet infallibilitatem in diuerso genere, Ecclesia vt proponens, & applicans tamquam instrumentum, & organum Dei loquentis; testimonium autem Diuinum tanquam formalis ratio, & authoritas prima proponens: sicut Rex condens legem, & dat authoritatem legi vt valida sit, & Ministris vt illis credatur tanquam proponentibus legitimam legem, & processus ab vno ad aliud non est circulus, quia est in diuerso genere causæ à proponente ad reuelantem, & à reuelante ad proponentem: causæ enim ad inuicem sunt causæ sine vitio circuli, vt latius *lib. Posteriorum ex Aristot.* docuimus, & in 2. *Physi*, ostendendo, quomodo causæ ad inuicem sint causæ, & quia sunt causæ vniuersales, & supremæ in suo genere, vnaquæque est ratio formalis manifestandi se, & obiectum, & per se ipsam constat de se ipsa in linea credendi: sicut enim quando videmus aliquod obiectum, constat nobis non solum de obiecto viso, sed etiam de ipsa visione per experientiã, nec potest reddi ratio vnde constat nos videre, nisi quia videmus; ita testimonium Diuinum est ratio formalis credendi res testificatas, & ipsummet testimonium, & Ecclesia est instrumentum proponendi infallibiliter ex assistentia Spiritus Sancti res credibiles, & se ipsam, quia propter suam vniuersalitatem istæ causæ reflectunt supra se, nec est quærenda alia ratio cur credamus Ecclesiæ sic infallibiliter proponenti, nisi quia ipsa dicit, & testimonio Diuino, quia Deus dicit.

5 Cæterum licèt hæc sufficiant pro assignanda ratione formali specifica, & intrinseca ex parte testimonij Diuini: & infallibilitate proponentis ex parte Ecclesiæ, tamen etiam quia indigemus causis extrinsecis disponentibus, & manu ducẽtibus sensibiliter ad veritates Diuinas testificatas, tanquam ostendentes credibilitatem veritatum fidei, non vt dantes infallibilitatem formalem, ideò præter rationem formalem assignatam, & infallibilitatem Ecclesiæ proponentis ex assistentia Spiritus Sancti dantur motiua quædam extrinseca creata, quibus tanquam signis sensibilibus manuducimur ad intelligen

intelligendum infallibilitatem nostræ Fidei, sicut sunt miracula coniuncta cum puritate doctrinæ, & morum; similiter tot Martyrum sanguis effusus per tot sæcula ad confirmandam istam veritatem; tot populorum consensio; tot doctissimorum virorum approbatio, continuata successio Sedis Apostolicæ, & hæc omnia neque fundata sunt, neque creuerunt fauore sæculari, neque voluptatum admissione, sed contradictione persequentium, & contentione disputantium, & per pauperes, & ignobiles homines Vnde impossibile est hæc omnia potuisse subsistere, & perdurare, nisi per Diuinam potentiam. Quare *Aug. loco citato contra* Epistolam Fundamenti apprimè dixit: *Multa sunt quæ in Ecclesia Dei me iustissimè tenent, tenet consensio populorum, & gentium; authoritas miraculis confirmata, Spe aucta, Charitate firmata, vetustate nutrita; tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas Dominus mandauit vsque ad præsentem Episcopum, successio Sacerdotum; tenet denique ipsum* Catholicę *nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sola hæc Ecclesia obtinuit.* Sic August. cui adiungo, quod *Sanct. Thom.* dicit 1. contra Gent. c. 6. *Confirmationis fidei modus tangitur, ad Hebr.* 2. vbi dicitur: *Quæ scilicet humana salus cum incepisset enarrari per Dominum, ab eis, qui audierunt confirmata est in nos, contestante Deo signis, & potentiis, & variis Spiritus Sancti distributionibus. Hæc autem tam mirabilis mundi conuersio ad fidem Christianam indicium certum est, præteritorum signorum, vt ea vlterius iterare necesse non sit, cum in suo effectu appareant euidenter, etenim omnibus signis mirabilius est, si ad credendum tam ardua, & ad operandum tam difficilia, & ad sperandum tam alta, mundus absque mirabilibus signis inductus fuisset à simplicibus, & ignobilibus hominibus, quamuis non cesset Deus etiam nostris temporibus ad confirmationem fidei, per Sanctos suos miracula operari.* Hæc *Sanct. Thom.*

Qualis Discursus interueniat in Resolutione fidei?

Circa discursum in fide *Respondetur*, duplicem discursum nos posse in illa imaginari, vnum antecedenter, & remotè, qui non versatur circa assensum veritatum fidei, sed circa credibilitatem; & de hoc discursu non agimus hic, pertinet enim ad motiua quibus persuadetur, & proponitur credibilitas fidei quam certum est, persuaderi rationibus per discursum deductis, & non solùm authoritate proponentis (de quo dicemus disputatione sequenti) alter discursus est pertinens ad ipsam resolutionem formalem fidei, & de hoc inquirimus hic, An requiratur ad credendum? Potest autem triplici modo fieri *Primò*, ex aliqua præmissa, seu principio cognito per lumen naturale. *Secundò*, ex vna propositione credita colligendo aliam, sicut si ex resurrectione Christi colligatur resurrectio mortuorum. *Tertiò*, ex ratione formali credendi procedendo per discursum ad rem naturalem creditam, sicut qui colligeret debere credi, quod Deus est Trinus, quia Deus dixit.

1 Non *defuerunt* authores qui aliquem ex prædictis discursibus fidei attribuerunt, nam primum dari affirmant illi, qui existimant fidem dependere ab aliqua notitia acquisita, non solum tanquam à conditione, seu dispositione remota, sed tanquam à ratione per se concurrente ad fidem, ita quod fides resoluatur in hanc propositionem naturali lumine notam, *Deus est verax, & Deus dixit* prout cognitione humana, & acquisita attingitur, de quo præcedenti dubio diximus: hic tamen discursus omnino excludendus est, quia assensus fidei est certior omni cognitione naturali, seu acquisita, cum habeat infallibilitatem summam, & supernaturalem; ergo illa veritas prout tantum cognita lumine naturali non potest per se influere in certitudinem fidei: ergo neque certitudo fidei in illã veritatem resolui, vt cognitam lumine naturali; solum ergo illa veritas poterit deseruire præparatoriè, & dispositiuè ad veritatem fidei, quatenùs deseruit ad eius credibilitatem.

2 Secundum *verò* discursum admittunt aliqui authores, tribuiturque *Magistro Cano lib. 6. de locis cap. vlt. & Vega lib. 9. in Trid. c.* 29. Qui tamen in hoc sensu non loquuntur, sed asserunt propositionem deductam ex duabus de fide pertinere etiam ad fidem, quod longè diuersum est ab eo, quod in præsenti tractamus, An vna propositio credita resoluatur in credendo per discursum in aliam etiam de fide creditam.

3 Tertium denique discursum admittit *Durand. in 4. dist. 24. q. 1. n. 8. aliique ex Nominalibus, & Vazquez 1. p. disp. 5. c. 3.* Fundaturque præcipuè in ratione dubitandi supra allata; in principio dubij Existimat enim quod credere propter reuelationẽ est credere propter illam tanquam prius cognitam, & creditam, & sic fidem includere duos assensus, alterum in reuelationem, alterum in rem reuelatam, & ex primo deduci secundum, quod planè sufficit ad discursum, quia ex vno assensu, & propter illum deuenitur ad alium. Vnde licèt *Vazquez* distinguat inter discursum deductum ex articulis creditis, & deductum ex testimonio diuino, quod primus est Theologicus, secundus verò fidei, tamen in re incidit in idem inconueniens, quia discursus iste ex testimonio non educitur nisi quatenus testimonium est creditum, & non solum ratio credendi, quia deducitur ex illo quatenus cognitum, & per priorem assensum attactum, sed cognitio illa, & assensus non attingunt testimonium, nisi credendo; ergo ex illo vt credito deducitur ille secundus discursus.

4 Quare *dicendum est*, fidem sine vllo prorsus discursu procedere in credendo à sua ratione formali ad rem creditam. *Ratio est:* Quia omnis discursus siue formaliter, siue virtualiter fiat, si sit verè resolutorius debet procedere ex principiis notioribus, & in vi connexionis eorum cum conclusione; sed fides in credendo non resoluit in principia notiora, neque procedit in vi connexionis vnius cum alio; ergo non procedit per discursum. *Maior constat:* Quia si in aliquo discursu antecedens est æquè notũ ac consequens non est maior ratio cur vnum resoluatur in aliud, quam è conuerso, neque vnum potest illuminare aliud, cum vtrunque sit æque notum, ergo neque potest esse ratio assentiẽdi alteri. *Minor verò probatur:* Quia quidquid fides assumat pro principio credendi, siue sit ipsum testimonium, siue alia propositio credita, illud non potest esse euidenter cognitũ euidentia supernaturali, sic enim fides resolueretur in lumen euidens, non in obscurè reuelans; ergo debet esse cognitum obscurè; ergò creditũ, & non certius quã alia, quæ per fidem creduntur, quia infallibilitas est eadẽ in quocumque credito per fidem diuinam; ergo non est magis totum vnum, quam aliud. Similiter si in

iv

vi connexionis cũ aliquo creditur:ergo in vi alicuius probationis;ergo non in vi authoritatis,& testimonij dicẽtis Imo si semel admittatur discursus resolutorius in fide,sequuntur duo magna inconuenientia. *Primum*,quod assensus circa veritatẽ inferentem erit distinctę speciei ab assensu circa veritatẽ illatam,& ad diuersos habitus pertinebunt, sicut habitus principiorum , & habitus conclusionum specie distinguuntur,quia alter sine discursu , & sine probatione assentitur veritati,alter per discursum,& probationem. *Idem ergo erit in fide*,si per discursum infert veritatem quam credit ex alio principio, opportet enim deuenire ad principium non creditum per illationem,ne detur processus in infinitum: ponere autem habitum distinctum à fide quo attingantur principia illatiua veritatum fidei est impossibile, quia vel ille habitus esset euidens,& certus,& talem euidentiam non experimur , neque fides resoluitur in euidentiam ; vel est incertus , & obscurus,& sic pertinet ad fidem. *Secundum inconueniens est*.Quod si assentimur veritatibus fidei per discursum , assentimur ex vi alicuius connexionis extremorum cum medio;ergo tantum certificamur de illa quantum ipsa connexio manifestat,non quãtum authoritas mouet,sed illa connexio,seu deductio discursiua non fit per lumen infusum, sed per lumen naturale , quo cognoscitur bonitas consequentiæ:ergo dependeret assensus fidei ex lumine naturali,& acquisito , quantum ad suam certificationem.

5 Ex *dictis* infertur virtualem reuelationem , seu mediatam , vel deductam per discursum , qualis inuenitur in theologia distingui specie à reuelatione immediata , quæ habetur ex testimonio dicentis , & attingit id quod est credendum de fide, vt latius tradidimus 1. *p. q.* 1. *disp.* 1. *art.* 4. vbi reiecimus duas sententias extremas, alteram *Vasquez* 1. *part. disp.* 5. *c. p.* 3. *num.* 8. qui sentit conclusionem deductam ex præmissis de fide , ita esse certam respectu scientis discursum,sicut propositio definita per ecclesiam, alteram *P. Molinæ* 1. *part. quæst.* 1. *art.* 2. *disp.* 1. *&* 2. qui sentit, quod etiam si definitio Ecclesiæ superueniat alicui propositioni , quæ antea non erat de fide, non faceret illam immediatè de fide , sed Spiritum Sanctum solum assistere Ecclesiæ ne erret,non autem vt rem faciat de fide , quæ antea de fide non erat. Quæ sententiæ citato loco videri possunt impugnatæ.

6 Ad fundamentum *P. Vasquez* Respondetur. Rationem formalem fidei , seu testimonium diuinum non attingi distincto actu,& assensu ab eo , quo attinguntur res testificatæ,& reuelatæ,sed eodem:sicut eodem actu visionis attingimus lucem,& colorem,& eodem motu attingitur imago,& exemplar , & in vniuersum qualibet ratio *sub qua* cum ipsa ratione *qua* : hoc autem non sufficit ad discursum,neque ex parte obiecti,neque ex parte actuum, seu subiecti discurrentis : nam etiam visus externus videt corpus propter colorem,& lucem,non tamen discurrit,quia non mouetur ex vno ad aliud,sed in vno cognoscit aliud simul,& per modum vnius;sic vnico actu res creditur propter authoritatem,non ex connexione vnius veritatis mouetur ad aliam.

7 Nec obstat,quod nos possimus formare discursum ex vna propositione fidei ad aliam , & talis discursus erit obscurus,& certus ; ergo non poterit pertinere nisi ad fidem , verbi gratia , si dicamus : *Deus dixit,verbum caro factum est,ergo id est verum Ecclesia non potest errare in proponendo , & Ecclesia hoc dicit;ergo hoc est credendum.*

8 Respondetur duplicem esse discursum , alterum verè illatiuum , & probatiuum, quia deducitur ex principio quod se habet , vt verè inferens veritatem deductam,alterum qui licèt habeat modum discursus ex parte formæ,non tamen est verè illatiuus,& probatiuus conclusionis , sed solum magis explicat id quod continetur in antecedenti ; sicut quando ex vniuersali propositione infertur singularis in illa contenta quod non est propriè discursus , sed id quod modo vniuersali , & confuso ponitur in antecedenti explicare in consequenti : vnde non indiget artificio probatiuo ad id inferendum : & talis discursus potest inueniri circa prima principia , & circa ea quæ per externos sensus cognoscimus , sicut possum formare hunc syllogismum ; *Quidquid lumine principiorum cognoscitur est verum , sed lumine principiorum cognoscitur quod omne totum est maius sua parte;ergo hoc est verum.Quidquid video nus oculis est existens , sed Petrum video oculis;ergo est existens.* Qui discursus non tollunt quod possit cognosci lumine principiorum. & sensibus externis veritas sui obiecti immediatè,& in se, quia non sunt tales discursus probatiui sed explicatiui eiusdem veritatis quæ est in antecedenti , & hoc modo se habent discursus allati in argumento, qui non opponuntur ipsi fidei,sed solum explicant per illum apparentem syllogismum rationem testimonij diuini, quod in ipso assensu fidei etiam omni discursu remoto continetur.

Quomodo ad resolutionem fidei intret propositio Ecclesiæ.

1 RÉspondetur ex dictis, Ecclesiam nullo modo concurrere ad rationem formalem , & specificatiuam fidei , nisi tanquam conditionem , seu intrinsecum applicatiuum nobis ea quæ fidei sunt, & hoc sufficit vt se habeat tanquam regula fidei in proponendo , non specificando. *Explicatur hoc*: Nam ratio formalis fidei est authoritas diuina,quæ solum infallibilis est ex se , hæc autem nulli extra Deum communicatur tanquam causæ principali , vnde soli Deo credimus tamquam authori fidei. Cæterum communicari potest applicatio istarum veritatum alteri extra Deum tanquam ministro,& organo diuinæ loquutionis,& sic primò loquutus est Deus Prophet.& Apost. & per ipsos notificauit Ecclesiæ, per Ecclesiam autem nobis : vnde sicut Prophetæ dicebantur quasi calamus Dei scribentis, ita Ecclesia dicitur *columna,& firmamentum veritatis*,& sicut qui audierunt fidem à Prophetis non resoluebant illam in ipsos Prophetas tanquam in rationem formalem, sed tanquam in ministros , & instrumenta quibus Deus loquebatur, ita nunc non resoluimus fidem in Ecclesiam tanquam in rationem formalem, sed tanquam in instrumentum , & organum , per quod applicatur nobis ipsum testimonium, & loquutio Dei ; & licèt in isto genere Ministerij,& applicationis habeat infallibilitatem , non tamen habet illam per se, & principaliter, sed participatiuè,& ministerialiter , & ideo non sistit ratio formalis fidei in infallibilitate Ecclesiæ , sed per illam tanquam per medium transit ad primam veritatem dicentem,quæ per se,& principaliter est infallibilis.

ARTICVLVS III.

Quodnam ſit obiectum materiale fidei?

1 RESpondeo, & *dico primò*. Obiectum materiale primarium, ſiue ſubiectum formale veritatum fidei eſt Deus ſub ratione Deitatis. Sumitur ex *Sanct. Thom.* in præſenti *quæſt.* 1. *art.* 1. dum dicit: *Omnia alia extra Deum credi ſecundum quod habent aliquam habitudinem ad Deum.* Et clarius in 1. *par. quæſt.* 1. *art.* 7. vbi inquit: *Quod in theologia omnia tractantur ſub ratione Dei.* Et ſubdit probationem: *Quia ſubiectum fidei eſt ipſe Deus; eſt autem idem ſubiectum principiorum, & ſcientiæ.* Quod ergo Deus ſit obiectum materiale, id eſt, creditum, & cognitum per fidem conſtat ex ſupra dictis, dicitur enim Ioan. 14. *Creditis in Deum, & in me credite.* Ad Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt.* Similiter fides eſt virtus theologica, ergo habet pro materia circa quam verſatur, ſeu pro obiecto materiali Deum, in hoc enim differunt virtutes theologicæ ab aliis, quod habent pro materia circa quam verſantur id quod aliæ habent pro fine.

2 Quod *autem dicimus* eſſe ſubiectum formale fidei, idem eſt, quod eſſe ſubiectum primarium, ſeu attributionis de quo creduntur plura prædicata quæ Deo attribuuntur per fidem, ſicut eſſe trinum, eſſe incarnatum &c. Et dicimus eſſe *Deum ſub ratione Deitatis*, vt comprehendantur omnia, quæ in Deo ſunt, & attribuuntur per fidem; non enim ſolum credimus de Deo vnum, vel aliud attributum, verbi gratia, quod ſit ſaluator, vel omnipotens, &c. ſed omnia attributa credimus de illo; ergo ſubiectum iſtorum attributorum debet eſſe illud cui omnia conueniunt, & hoc eſt ſecundum ſe, ſeu ratione Deitatis, non ſecundum vnum tantum attributum, licèt verum ſit quod omnia iſta ordinet fides ad ſalutem noſtram tanquam ad finem, qui eſt effectus, & ideò ſpecialiter conſiderate dicitur de Deo, vt ſaluatore. Denique dicitur *formale ſubiectum*, quia cætera omnia de quibus fides aliqua credit non attingunt ab ipſa, niſi prout dicunt aliquam habitudinem ad Deum, vt iam explicamus.

3 Dico *Secundò*. Ad obiectum ſecundarium materiale fidei non ſolum pertinet Deus, ſed multa alia præter Deum, vt tamen dicunt aliquam habitudinem ad ipſum, & ita Deus non eſt adæquatum obiectum materiale fidei extenſiuè loquendo, ſed poteſt dici obiectum adæquatum formaliter, quia alia non ſunt credita, niſi ſub habitudine ad Deum. Tota iſta concluſio conſtat ex littera articuli primi, & prima eius pars eſt manifeſta, cum multa ſint reuelata in ſacra ſcriptura, quæ non ſunt Deus. *Secunda vero pars etiam conſtat:* Quia ſi obiectum principale fidei vt eſt virtus theologica eſt Deus, omnia quæ ſunt extra Deum non pertinebunt ad talem virtutem, niſi vt induunt aliquam habitudinem ad Deum, vel vt ſunt aliquid Dei, vel aliquo modo ad Deum ordinantur.

4 Dico *Tertio*. Non repugnat dari ordinem inter ipſa obiecta materialia fidei, ita quod quædam ſint principaliora aliis, & implicite contineant alia, non tamen inter illa eſt aliquis ordo illationis, vel maioris infallibilitatis in credendo. Prima pars concluſionis ſumitur ex *D. Thom. in hac quæſt.* 7. vbi inquit: *Ita ſe habent in doctrina fidei articuli fidei, ſicut principia per ſe nota in doctrina naturali, in quibus in principiis ordo quidam inuenitur, vt quædam in aliis implicitè contineantur, ſicut omnia principia reducuntur ad illud, tanquam ad primum, impoſſibile eſt ſimul idem eſſe, & non eſſe, & ſimiliter omnes articuli reducuntur, & continentur in aliquibus primis, quales ſunt illi duo, quod Deus eſt, & quod remunerator eſt, ſicut dicitur* Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Conſtat etiam non omnes æqualiter obligari ad fidem explicitam circa credibilia, omnes tamen obligari ad ea quæ ſunt principaliora, & in quibus alia continentur, præcipuè enim ſunt digniora ea, quæ de Deo credenda ſunt, quam de creaturis: non ergo repugnat fidei prioritas, ſeu ordo principalitatis, & dignitatis inter credibilia, neque quod aliqua implicitè contineantur in aliis, tanquam in principalioribus, nec tamen hoc ſufficit ad diſcurſum, nam etiam in principiis ſine diſcurſu notis vnum principium continetur in alio, tanquam in digniori, nec tamen vnum principium probatur per diſcurſum ex alio, non ergo quæcumque continentia vnius in alio implicitè ſufficit ad fundandum diſcurſum per medium probationis, & illationis, licèt ſufficiat ad explicandum magis id quod implicitè continetur in alio.

5 Secunda *vero pars concluſionis* quantum ad hoc, quod non ſit ordo illationis inter credibilia in ordine ad actum credendi *conſtat ex dictis præcedenti articulo.* Quia credere non eſt probare, neque diſcurrere: quod verò non ſit ordo credibilitatis, ſed tanta ſit credibilitas in vno obiecto, ſicut in alio, nec vnum præſtet alteri credibilitatem, videtur negari ab aliquibus, quibus accedere videtur *Suarez diſp.* 2. *de fide ſect.* 4. reuera tamen non loquitur de ipſis obiectis materialibus, quaſi vnum prius creditum præſtet alteri rationem credendi, ſed ſolum loquitur de ordine inter obiectum formale, & materiale: conſtat enim quod ratio formalis credendi, ſeu teſtimonij præbet credibilitatem obiectis materialibus creditis, non tamen propoſitiones aliquæ creditæ prius in quantum creditæ ſunt præbent aliis rationem formalem credendi.

6 Ratio *ergo huius partis eſt.* Quia credibilitas obiectorum ſolum fundatur in Authoritate, & teſtimonio dicentis; ergo vnum credibile non accipit ſuam rationem formalem ex alio prius credito ratione alicuius connexionis cum illo, ſed ex ſola authoritate dicentis; ergo non eſt ordo, & prioritas inter ipſa credibilia in ratione credibilitatis, ita quod vnum ſit alteri ratio credendi. Benè verum eſt, quod inter ipſa credibilia vnum proponitur, & apprehenditur prius quam aliud, quia non ſemper omnia proponuntur, & ipſa explicatio fidei ſucceſſu temporis creuit, ſed hoc per accidens eſt fidei, & non ab intrinſeco, ſed ex parte ſubiecti credentis, cui ſucceſſiuè res proponuntur. Vnde in Angelis inuenitur fides, ſicut in nobis, ſine hac ſucceſſione.

7 Quod *autem exiſtimat Suarez* quando fides in initio generatur in nobis diſtinctis actibus credi illud principium, *Deus dixit, & Deus eſt verax.* Deinde alia credibilia, verbi gratia, Deum

Deum esse Trinum, & Incarnatum, &c. ita quod prius credatur Deũ dixisse, deinde ipsa res dicta, id quidem incertum est, non oportet vt semper fiat distinctis actibus, quin potius illa propositio *Deus dixit* nunquam creditur separata ab aliquo credibili, quod est dictum, nec enim credimus Deum dicere vt sic, sed Deum dicere hoc, vel illud, & ideo illa propositio *Deus dixit* semper includitur in aliis credibilibus, quæ ratione talis dicti, & testimonij credẽda proponuntur, & ita eodem sensu attingi possunt, illa autem propositio *Deus est verax, seu prima veritas*, licet possit etiam seorsum credi ab aliis credibilibus, quia ipsum attributum veritatis etiam est res credita, tamen in ipso testimonio Dei propter quod credimus alicui veritati necessariò imbibitur illa ratio primæ veritatis; credimus enim illi propositioni vt testificatæ à prima veritate, & consequenter ipsi primæ veritati credimus vt dicenti; continetur ergo ibi prima veritas, seù Deum esse veracem, & sic non semper seorsum ab aliis veritatibus attingitur. Itaque sicut lux non solum est ratio videndi colores, sed etiam res visa, ita & ipsum testimonium Dei vt à veritate prima est res credita in se & simul ratio credendi alia, non tamen debet præsupponi aliquod principium ex istis, vt cognoscitur lumine naturali, sicut fide humana, quæ cum sit fallibilis benè potest iuuare, & præsupponere aliã cognitionem certiorem, à qua firmetur, vt quod per experientiam cognoscatur hunc hominem loqui, & esse veracem: at verò fides diuina non potest sumere firmitatem ex aliqua cognitione luminis naturalis, cum certitudo eius sit generis longe superioris scilicet supernaturalis.

7 Vnde *licet* lumine naturali cognoscatur Deum esse veracẽ, & ipsa experientia videamus Eccles. aliqua nobis proponere de fide tamen fides non accipit aliquam firmitatem, vel credibilitatem ex illis, vt cognitis lumine naturali, vel experimentali, sed ex solo testimonio diuino, licèt ea quæ lumine naturali cognoscuntur possint ad fidem præsupponi tanquam aliqua dispositio remota, seu tollens impedimentum.

8 Si *Inquiras* an inter obiecta materialia fides Theologicæ, & Christianæ computari debeant illa, quæ priuatis reuelationibus aliquibus reuelantur, sed non proponuntur per Ecclesiam, neque pertinent, aut conducunt ad ea, quæ sunt contenta in scriptura, vt si Deus reuelaret mihi quot stellæ sunt in Cœlo, vel quot arenæ in mari? Ad hoc respondebitur infrà *Disp. 3.*

DISPVT. II.

De certitudine, & obscuritate fidei.

TRIPLICEM *possumus* euidentiam considerare, & de eius oppositione cum fide disputare. *Prima est* euidentia ipsius obiecti secundum se. *Secunda est* euidentia ipsius testimonij, & reuelationis Diuinæ *Tertia est* euidentia ipsius credibilitatis. De *prima* est dubium an formaliter excludat fidem à subiecto? De *secunda* an excludat fidem si non formaliter, saltem virtualiter, & per discursum formatum ex euidentia reuelationis cum euidentia infallibilitatis diuinæ? De *tertia* est dubium an euidentia credibilitatis attingatur ab ipso habitu fidei?

ARTICVLVS I.

Vtrùm Euidentia Obiecti repugnet cum fide in eodem subiecto?

DVpliciter potest intelligi quod fides petat *ineuidentiam, vno modo,* ex parte medij, seu motiui assentiendi veritatibus, quas attingit, ita quod hoc medium sit obscurum in se: *alio modo* ex parte subiecti; ita quod requirat pro subiecto capaci fidei, quod tale subiectum non videat id quod credit, & sic resultet in obiecto credito denominatio extrinseca *non visi*, sicut è contra, à vidente resultat in obiecto denominatio *visi*, vnde si obiectũ sit visum amittetur fides, quia de si est conditio necessariò requisita in obiecto, scil. non esse visum à credente, & *primo modo*, nullus potest dubitare fidem esse ineuidentem, & obscurã, tùm quia id apertissimè docet scriptura Hebr. 11. *fides est argumentum non apparentium.* D. Thomas explicans hæc verba Apostoli. Id est (inquit) certa apprehensio eorum quæ non videntur. Quod si quis vellet ista verba ad debitam formam reducere, posset dicere quod fides est habitus mentis quo inchoatur vita æterna in nobis, faciens intellectum assentire non apparentibus hactenus D. Thom. Item 3. contra Gent. cap. 40. n. 3. Qui credit (inquit) assensum præbet his quæ sibi ab alio proponũtur quæ ipse non videt, vnde fides magis habet cognitionem auditui similem quam visioni. Rursus. D. Paulus 1. ad Corinth. 13. *videmus nunc per speculum, in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* D. Thomas explicans hæc verba, nos (inquit) cognoscimus Deum in vita ista, in quantum inuisibilia Dei per creaturas cognoscimus, & vt dicitur Rom. 1. & ita tota creatura est nobis sicut speculum quoddam, quia ex ordine & bonitate, & magnitudine quæ in rebus à Deo causata sunt venimus in cognitionem sapientiæ & eminentiæ Diuinæ, & hæc cognitio dicitur visio in speculo, *per speculum*, inquit Apost. ad denotandam visionis obscuritatem, *in ænigmate* ad denotandam cognoscendi difficultatem; Nam ænigma propriè quæstio est seu propositio quã sub inuolucris signorum quæritur aliquid, proindeque ad coniectandum & explorandum difficilis est. Dicet aliquis vllam implicare contradictionem quod aliquis habeat fidem & simul habeat euidentiam respectu eiusdem obiecti. D. Ioannes c. 20. dicit de S. Thoma Apostolo ipse vidit & credidit. Præterea euidẽtia & ineuidentia sunt compatibiles circa eandẽ rem ad minus successiuè vt patet in diaphano quod modo est lucidũ & modo tenebrosum vnde concluditur quod aliquis potest euidenter per demonstrationem aliquid cognoscere & tandem facta reuelatione id credere quod antea cognoscebat, vt patet

 de

de Philoſopho Chriſtiano qui habet demonſtrationem euidentem de hac veritate *Deus eſt*, qui ſi conuertatur ad fidem debet credere eandem veritatem,& tamen non admittit demonſtrationem;ergo non repugnat ſimul in eodem intellectu eſſe actum euidentem ſcientiæ,& obſcurum fidei,ſiquidem iſti duo actus & aſſenſus non confunduntur, & coaleſcunt in vnum tertium, ſic enim ſe corrumperent,& neque crederet talis homo,neque ſcientiam haberet de illa veritate,quod eſt contra experientiam. *Minor conſtat*:quia iſte Philoſophus ſic conuerſus ad fidem non amittit demonſtrationem philoſophicam quam ante habebat ſicut neque illam amittit Theologus, qui habet fidem, & demonſtrat Deum eſſe. *Maior autem eſt certa*: quia ille Philoſophus conuertitur ad Deum,& fit fidelis;ergo credit per fidem Deum eſſe, nam iuxta Apoſtolum Hebr. 11. *Credere oportet accedentem ad Deum, quia eſt.* quod *Trident. ſeſſ. 6. c. 6.* explicat de actu fidei.

5 Reſponſiones ad hoc argumentum,principaliter reducuntur ad tres.*Prima*,quod ille qui habet demonſtrationem de Deo ſi conuertatur ad fidem non credit actu illam veritatem,ſed ſolum in præparatione animi, nec habet maiorem certitudinem de illa veritate, quam Philoſophus qui non eſt fidelis. *Secunda*,quod de facto habet maiorem certitudinem quantum ad illum actum, quia habet fidem de illa veritate, & non ſcientiam. *Tertia*, quod habet ſimul actum euidentem ſcientiæ cum certitudine fidei quod dupliciter explicatur,*vno modo*, dicendo, quod eſt vnus actus, qui ſimul habet vtramque rationem, & euidentiæ ſcientiæ, & certitudinis fidei:*alio modo*,quod eſt vnus actus ſpecie diſtinctus à ſcientia & fide eminenter tamen continens vtramq; perfectionem.

6 Contra iſtas ſolutiones inſurgit *P. Suarez*, contra primam: quia incredibile eſt, quod ille Philoſophus fidelis non aſſentiatur firmius illi veritati,quam Philoſophus Gentilis, & minus firmiter quam fidelis ruſticus,& ſic erit deterioris conditionis ex eo præciſè,quod habet ſcientiam de Deo. Similiter ſequitur inconueniens ſupra allatum,quod non poterit ille Philoſophus iuſtificari, ſiquidem non poteſt credere quod *Deus eſt*,quod requiritur,vt ad Deum accedat:imo nullus Angelus potuit habere fidem de iſtis veritatibus,quia euidentius cognoſcit Deum eſſe, quam quilibet Phioſophus.

7 Secunda *vero ſolutio* ex eo reiicitur quia fides non poteſt expellere demonſtrationem,& ſcientiam quam habet philoſophus: tum quia experientia teſtatur manere in Philoſopho fideli demonſtrationē ſicut antea:tum quia demonſtratio euidens perfectè conuincit intellectū ad aſſentiēdū;ergo fortior eſt quam aſſenſus obſcurus fidei non cōuincens illū ergo non poteſt ab eo expelli.

8 Tertia *denique ſolutio* videtur difficilior, quia ſi in eodem actu demonſtrationis concurrit formalitas euidentiæ,& certitudinis ſupernaturalis, vel illa euidentia ſpecificè eſt ſcientifica, & illa certitudo eſt formaliter fidei,vel non? *Si primum* ergo non repugnāt ratio ſcientię,& fidei in eod. actu,ergò multò minus in eodem ſubiecto,quod tamen negamus.*Si ſecundū*, ergo iā illa certitudo non erit fidei,& ſequitur inconueniens ſupra allatum, quod ille Philoſophus non habebit tantam certitudinem, ſicut Ruſticus nec poterit iuſtificari, quia non credit Deum eſſe. Deinde *ſi illa* certitudo non eſt fidei, & tamen eſt ſupernaturalis cuius ſpeciei erit? & ad quem habitum ſpectabit? præſertim cum illa certitudo ſolum innitatur authoritati, & teſtimonio Dei; ergo nihil illi deeſt,quominus ſit fidei,& ſic certitudo fidei inuenietur ſimul cum actu demonſtrationis; dicere autem quod ille actus habet eminenter vtramq;rationem fidei,& ſcientiæ adhuc difficilius eſt, tum propter rationem nuper factam,quia non eſt aſſignare ad quam ſpeciem, & habitum pertineat ille actus ſic eminens:tum quia vel ille actus eſt determinatè ſupernaturalis vel determinatè naturalis, vel ſuperior ad naturalē, & ſupernaturalem,hoc tertiū nec imaginari poſſumus,cum nihil ſit ſuperius ratione ſupernaturali:ſi eſt ſupernaturalis,eſt certitudo fidei,cum non habeat euidentiam, ſed obſcuritatem:ſi naturalis tantū deeſt illi firmitas ſupernaturalis, & incidit in inconueniens allatum:*ac deniq;* quia non eſt aſſignare habitum & rationem formalem ſub qua eliciatur ille actus euidens,& ſuperior ad ſcientiam & fidem, neque poteſt procedere ab vtroque illo habitu fidei & ſcientiæ, quia ſic ſimul concurrerent operatio, ſeu actus fidei, & ſcientiæ.

9 Hæc omnia ſine dubio oſtendunt quanta ſit propoſita difficultas, cui adiungo difficilem authoritatem *D.Thom.*nam. *2.2. quaſt.67. artic. 3.* inquit: *quod cognitio perfecta & imperfecta ex parte medij impoſſibile eſt,quod conueniant in vno medio, ſed nihil prohibet quin conueniant in vno obiecto, & in vno ſubiecto, poteſt enim vnus homo cognoſcere eandem concluſionem per medium probabile, & demonſtratiuum.* Et in *3.ſent.diſt.31.q. 2. art.1.* inquit: *quod ſcientia & opinio quamuis ſint de eodem, non tamen ſecundum idem medium, ſed ſecundum diuerſa, & ideo poſſunt eſſe ſimul.* Ex quo formatur argumentum. ſecundum *D. Tho.*Opinio,& ſcientia poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto, quia per duerſa media procedit, Opinio quidem per medium obſcurum, ſcientia vero per medium euidens; ergo ſi non repugnat obſcuritas opinionis,& euidentia ſcientiæ in eodem ſubiecto,quia ſunt per diuerſa media, ſimiliter non repugnabit obſcuritas fidei,& euidentia demonſtrationis, quia procedunt per diuerſa media.

10 Nihilominus *expreſſa ſententia ſanct.Tom.* eſt fidem, & ſcientiam,& quemcumque actum euidentem repugnare ſimul in eodem ſubiecto propter effectus, & conditiones repugnantes, quas ex parte ſubiecti important, vnde aduertendum eſt valdè *ſanct. Doct.* perpetuò probare repugnantiam inter fidem, & ſcientiam, quia repugnant ſecundum perfectum, & imperfectum ex parte ſubiecti in videndo, & non videndo, non autem quia præciſè repugnant ex parte medij (inquit) enim *1.2. quæſtione 67. art.3.cit.quod fides in ſui ratione habet imperfectionem ex parte ſubiecti ſcilicet quod credens non videat id quod credit.* Et in hac *q.1.artic.4.*dicit, *quod fides non ſufficienter mouet intellectum,ſicut mouet cognitio euidens, quæ intellectum conuincit*,& inde infert *articul. 5. ad primum*, quod fides & ſcientia repugnant, quia *creditum eſt non viſum, & ſcitum eſt viſum*, non dixit quia teſtimonium eſt obſcurum,& demonſtratio euidens,ſed quia *creditum eſt non viſum,& ſcitum eſt viſum*,ratio autē *viſi* eſt denominatio proueniens à ſubiecto vidēte,& ratio *non viſi* eſt denominatio proueniēs à

non

non vidente Quod acutè notauit *Caietanus* 1.2. *quæst.* 67. *art.* 5. *in calce commentarij, inquiens*, quod quando inuenimus obiectum fidei esse non visum, ly *non visum* est denominatio proueniens à non vidente; ergo imperfectio fidei, ratione cuius pugnat cum euidentia non solum debet sumi ex parte medij, quia vnum est obscurum, & aliud euidens, sed quia hoc vt recipiatur fides in subiecto, requiritur quod ipsum subiectum in se & absolutè sit non videns, vt ipsum obiectum creditum reddatur non visum denominatione sumpta ex subiecto non vidente.

11 Vt autem profunditas rationis, & fundamenti *S. Thom.* intelligatur, quia tota fundatur in imperfectione fidei ex parte subiecti, non autem præcisè in claritate & obscuritate medij, oportet prius explicare quid sit fidem esse imperfectam ex parte subiecti, quod explicat *Caietanus* 1. 2. *quæst.* 67. *artic* 5. ex doctrina *D. Thom.* ibidem *& in art.* 4. quia actum esse imperfectum ex parte subiecti potest duplici sensu intelligi, *vno modo*, quod subiectum reddatur imperfectum ex ipso actu, quia scilicet actus est in se imperfectus, & positus in subiecto reddit illud imperfectum. *Alio modo.* è conuerso, quod actus est imperfectus imperfectione desumpta à subiecto, eo quod de se petit subiectum in statu imperfectionis. *Exemplum primi est*, in cognitione probabili, & demonstratiua, aut etiã in diuersis sciẽtiis, quarum vna est imperfecta, alia perfecta, vt subalternans, & subalternata, & ex imperfectione talis cognitionis intellectus denominatur imperfectus. *Exemplum secundi* est in motu, motus enim *est actus entis in potentia*, ita quod essentialiter petit subiectum non esse in termino, sed carere illo, & esse in potentia ad illum vt moueatur, & sic imperfectio illa, seu priuatio termini non solum in ipso motu debet esse, sed in subiecto, vt sit capax motus, vnde debet supponi subiectum absolutè, & simpliciter carens termino, quia si illum habet, etiamsi ex alio principio habeat repugnat moueri ad illum. Sicut si lapis existit in aliquo loco ex vi suæ generationis repugnat, quandiu in illo existit; per quemcumque alium motum moueri ad illum, quod autem dentur diuersæ formæ quarum vna est imperfecta, & alia perfecta, licet non dentur simul in subiecto, id non repugnabit ex vi subiecti antecedenter ad tales formas, sed ex illarum contrarietate, vel priuatione consequuta.

12 Hac *ergo ratione* probat *D. Thom. loco citato primæ secundæ, quæstione* 67. *articul.* 4. Spem non posse manere in patria cum possessione rei speratæ, quia spes importat motum ad possessionem termini, & consequenter supponit subiectum carere illo absolutè, & simpliciter & eadem ratione probandum est, quod fides non potest stare cum euidentia, quia fides importat motum quendam intellectus ad visionem in qua quietatur, sic enim Apostolus vocat fidem 2. *Chorinth.* 5. dum inquit: *Quandiu sumus in corpore peregrinamur à Domino, per fidem enim ambulamus, & non per spem.* Ergo fides comparatur motui cum dicit, *per fidem ambulamus.* Formatur ergo ratio sic; actus fidei est assensus intellectus, non perfecte conuicti, neque coacti ab ipso obiecto, sed insufficienter moti, & ideo indigentis inclinatione voluntatis, à qua libere mouetur ad assensum; ergo supponit obiectum non esse conuictum, nec necessitatũ etiam per aliud medium, & non solum per ipsam fidem, *Consequentia probatur*: Quia si intellectus supponitur conuictus, & necessitatus ab euidentia obiecti, etiam per aliud medium, seu Principium, ergo est immobilis, & quietatus circa tales veritates; ergo repugnat quod libere moueatur circa eandem veritatem etiam per aliud medium, quia liberè moueri supponit indifferentiam in subiecto ad assentiendum, vel dissentiendum; ergo si hæc indifferentia ablata est & per necessitatem demonstrationis, nõ remanet intellectus liberè mobilis, quia iam est incapax illius motionis indifferentis, & sine quiete in obiecto.

13 Dices, non repugnat dari actum necessarium, & liberum voluntatis circa idem obiectum; ergò neque repugnabit intellectum necessitari, & liberè moueri circa idem obiectum, per diuersa media. *Antecedens patet*, in charitate Christi, per quam in quantum comprehensor necessariò ferebatur in Deum, & in quantum viator ferebatur liberè siquidem merebatur per illam, vt docet *D. Thom* 3. *p. quæstione* 19 *articulo quarto, ad primum.* Ergo multo melius potest moueri liberè, necessariò & circa idem obiectum per diuersa media.

14 Respondetur, dato quod actus Charitatis vt ferebatur in Deum, & regulabatur per scientiam beatam in Christo erat necessarius, vt autem regulabatur per scientiam infusam, erat liber, de quo tamen plerique dubitant, ne cogantur duos actus Charitatis simul ponere in Christo. Nos autem (omissa disputatione hac) dicimus esse latam differentiam, inter intellectum, & voluntatem, quia voluntas de sua intrinseca perfectione est potentia libera, & liberè moueri non est imperfectio in ipsa, sed ex sua naturali facultate fertur liberè in omne illud, quod sibi cum indifferentia proponitur, vnde motus & quies in voluntate non attenditur penes liberum, & necessarium, sed penes possessionem finis, & tẽdentiam ad possidendum; quiescit enim voluntas dum fruitur re desiderata, mouetur autem dum tendit ad fruendum illa, & ideo spes non quia est actus liber, sed quia intendit ponderans in possessionem rei speratæ comparatur motui, supponitq; in voluntate non esse possessionem rei speratæ etiã per aliud mediũ. At verò intellectus nõ habet de sua perfectione liberè & indifferenter moueri, sed potius ab euidẽtia obiecti necessitari, & cogi: vnde nunc quiescit, cum ab euidentia obiecti conuincitur: tunc autem mouetur quando cum inderminatione, & ineuidentia tangit obiectum, quia insufficienter mouetur, & ideò non plene quiescit quousque videat, ergo talis motus ineuidens supponit intellectum non esse conuictum, & quietatum ab euidentia obiecti etiam per aliud medium.

15 Instabis, nam fides est quidam motus quo tendimus ad visionem Dei, & ideo posita euidentia visionis beatæ cessat fides, & euacuatur. Cæterùm posita euidentia scientiæ, quæ non attingit Deum in se, sed per effectus, non continuo debet cessare fides: quia fides non est motus tendens ad scientiam naturalem vt ad terminum, sed solum ad visionem beatam, non autem sequitur quod posito vno motu careat subiectum omni termino, sed solum illo ad quem tendit talis motus non vero termino ad quẽ non

tendit, & in hoc videtur fundari *Vazquez*, dum admittit fidem stare non posse cum euidentia visionis, benè tamen cum scientia abstractiua, quæ solum per effectus Deum ostendit.

16 Nihilominus *in sententia S. Thom.* indubitatum est fidem non minus repugnare cum scientia abstractiua, quam cum euidentia visionis, nam expressè *in hac quæst. art. 4. ad quartum*, docet, *quod de eodem secundum idem non potest esse simul in vno scientia, nec cum fide, nec cum opinione, quia cū scientia procedat per principia per se nota, oportet quod quæcumque sunt scita, aliquo modo sint visa.* & infra *quæst. 2. art. 4. ad secundum*, dicit: *quod de eodem non potest esse scientia, & fides, apud eundem, sed id quod est ab vno scitum potest esse ab alio creditum.* Ac denique *in quæst. 14. de verit. art. 9. in fine corporis articuli*, inquit *Sanct. Doct. quod nihil prohibet quod aliqua sint ab aliquibus scita, qui habent eorum demonstrationes, & ab aliquibus credita, sed impossibile est, quod ab eodem sint scita, & credita.* Quare secundum *S. Thom.* non solum visio beata, sed etiam demonstratio scientiæ, quæ est apud nos repugnat cum fide, & hoc idem probat ratio supra facta, quia non potest intellectus simul esse conuictus per scientiam, & insufficienter motus per fidem.

17 Ad argumentum ergo factum respondetur, quod esse terminum fidei stat dupliciter, *vno modo* specialiter ex parte status, in quantū visio terminat statū viæ, in qua per fidē tendimus ad cognitionem perfectam in patria. *alio modo* generaliter ex parte conditionis requisitæ ad omnem fidem, siue diuinam, siue humanam, scilicet quod intellectus non sit conuictus, nec quietatus ab euidentia obiecti: fides ergo requirit visionem gloriæ, tanquam terminum status viæ, & tanquam præmium sibi correspondens, & hoc modo non respicit fides euidentiam cuiuscumque scientiæ, sed solum visionem beatam. At vero *Secundo modo*, respicit quamcumque euidentiam tanquam terminantem, & quietantem intellectum, & sic tollentem conditionem necessariam ad fidem, siue humanam, siue diuinam, quatenus non relinquit in intellectu indifferentiam ad assentiendum sed necessitatem, & coactionem ponit.

18 Alia *Ratio* pro nostra conclusione sumi potest, ex eo quod fides, & scientia, inducunt effectus priuatiuè oppositos in intellectu, scilicet videre eandem veritatem, & non videre, esse in tenebris, & in claritate, quod nec etiam per diuersa media stare potest in eodem subiecto, sicut non potest aër simul habere tenebras, & lucem, licet ex diuersis causis, & principiis procedant; imo isti effectus oppositi ferè nunquam procedunt nisi ex diuersis causis, & mediis, vnde nunquam opponerentur, nec expellerent se ab eodem subiecto si ad oppositionem requirerent procedere per eandem causam vel medium. De hac autem ratione videri possunt quæ diximus in Logica *quæst. 16. artic. 5.*

19 Quare ad *fundamentum P. Suarez* duplici via responderi potest. *Primò* sustinendo primam solutionē ibi assignatam, quod Philosophus Christianus solum est certior gentili in prōptitudine animi, sed habitu, non actu, quia promptus est ad credendum illam veritatem, si tollatur à Deo impedimentum demonstrationis: manet autem habitus fidei, quia exercetur, & credit actu alia obiecta fidei, circa quæ non habet demonstrationem. Et hanc solutionem indicat *Sanct. Thom.* hic *quæstione 2. artic. 10 ad primum*, vbi inquit: *quod quandoque habet homo voluntatem credendi ea quæ sunt fidei, etiamsi habeat rationem demonstratiuam ad aliquod verum puta ad hoc, quod est Deum esse, non propter hoc ponitur, vel diminuitur meritum fidei.* Solum ergo ex parte meriti videtur ponere certitudinem credendi, non ex parte actualis assensus. Quare in hac solutione non est formidandum concedere quod Angelus, vel Philosophus non est ita certus, sicut Rusticus fidelis quantum ad actualem assensum, sed solum radicaliter, & in habitu quantum ad illam veritatem, *Deus est*, demonstratam, aliunde tamen incomparabiliter excedit Rusticum in ipso modo intelligendi & sciendi secundum euidentiam, & ideo simpliciter est perfectior.

20 Nec obstat instantia ibi allata, quod iuxta sententiam Pauli ad iustificationem oportet credere, quia *Deus est*, quod *Suar.* vult intelligi de actu credendi Deum esse, etiam vt author naturæ est, & ita non sufficit Philosophum, qui conuertitur credere in habitu sed in actu illam veritatem. Hoc (inquam) non obstat nam in illo loco Paulus non exigit actum credendi circa existentiam Dei, vt est author naturæ tantum, sed præcipuè vt est author supernaturalis, vt est in se, & de hoc non habet demonstrationem Philosophus, & hoc constat ex his, quæ docet *S. Tho.* in hac *quæst. art. 7.* quod prima credibilia, in quibus cæteri articuli fidei continentur, sunt illa duo, quæ Paulus ibi proponit, scilicet *Deum esse, & remuneratorem esse*, Deus autem vt continens mysteria supernaturalia non est author naturæ, sed author supernaturalis; ergo creditur esse vt author gratiæ, & non solum sicut per naturalem philosophiam demonstratur, sed superiori modo, quam vllus Philosophus, vel Angelus assequi posset, quod etiam *D. Tom.* docet, *quæst. 14. de verit. art. 9. ad 8.* dicens: *quod vnitas essentiæ Diuinæ talis qualis ponitur à fidelibus, scilicet cum omnipotentia, & omnium prouidentia, & aliis huiusmodi, quæ probari non possunt, articulum constituit*, non autem prout demonstratur cognitione naturali, in hoc ergo quod est Deum esse, vt author supernaturalis non solum habitu sed etiam actu Philosophus Christianus non est minus certus, quam Rusticus.

21 Secundò, *Respondetur* argumento proposito conformius *D. Thom.* Philosophum non solùm habitualiter, sed etiam actualiter habere maiorem certitudinem participatam ab ipsa fide, in quo etiam contradicimus sententiæ *P. Lorca qui disp. 14. citata*, in fine existimat, quod quando Philosophus Christianus assentitur per demonstrationem, non habet maiorem certitudinem, quam gentilis, & sequitur etiam *P. Torres disp. 5. dub. 6.* vbi dicit Philosophum Christianum habere actum fidei de hac propositione *Deus est*. sed non simul cum scientia actuali, sed diuerso tempore, & hoc modo est magis certus. Cæterum in doctrina *D. Thom.* oppositum est dicendum, scilicet demonstrationem Philosophi esse certiorem actualiter ex coniunctione ad fidem, nec posse demonstrantem intellectum, etiam postquam cessauit demonstratio, & visio, elicere actum fidei circa eandem veritatem iam visam. Constat hoc, nam *Sanct. Doct.* in hac *2. 2. quæst. 2. art. 4. & 1. contra Gent. cap. 4.* inter rationes quibus ostendit fidem debere nobis proponere etiam illas veritates, quæ naturali ratione cognosci

possunt

possunt de Deo, vna est, vt *Certius cognoscamus ea quæ naturalis ratio de Deo assequitur, quia ratio humana (inquit) est multum deficiens, in rebus diuinis, cuius signum est quod Philosophi de rebus diuinis perscrutantes naturali inuestigatione in multis errauerunt, & sibi ipsis contraria posuerunt, vt ergo esset indubitata, & certa cognitio apud homines de Deo, opportuit quod diuina eis per modum fidei traderentur quasi à Deo dicta, qui mentiri non potest.* Sic D. Thom. Ergo per fidem corrigitur deficientia rationis naturalis, ne habeat periculum errandi sicut in Philosopho Gentili; ergo si ipsa ratio naturalis firmatur per fidē in ijs, quæ de Deo assequitur, etiam demonstratio procedens à ratione naturali sic firmata, certior erit, & perfectior, quam si procederet à naturali ratione nuda. Et præterea in hac 2. 2. quæstio. 4. articul. 8. ad 2. dicit Diui Thomæ *Quod cæteris paribus visio est certior auditu, sed si ille à quo auditur, multum excedit visum videntis, sic certior est auditus, quam visus. Sicut aliquis parua scientiæ magis certificatur de eo, quòd sibi secundum suam rationem videtur. Et multo magis homo certior est de eo, quòd audit à Deo, qui falli non potest quam de eo, quòd videt propria ratione, quæ falli potest.* Vbi pondero illud, *magis certificatur de eo quòd audit, quàm de eo quòd videt*; ergo stat benè quod videns, seu demonstrans ex eo quòd audit à Deo maiorem certitudinem habeat, quàm non audiens, & consequenter vltra propriam certitudinem naturalem illa demonstratio aliquid certitudinis participat à fide in se ipsa, supposito quod non stat simul cum actu fidei iuxta principia allata *D. Thom.*

22 Quod *verò semel* habita visione, vel demõstratione nõ possit vti actu fidei pro diuerso tẽpore, ex eo patet. Quia manẽte sciẽtia, & memoria demõstrationis præteritæ sẽper manet impedimẽtum fidei, sicut qui semel vidit Romam non potest amplius credere Romam esse, licet actu non videat illam, quia memoria visionis sufficienter conuincit, & quietat intellectum; ergo etiam memoria demonstrationis. Quod si aboleretur memoria illius tunc posset habere fidem, sicut si nunquam scientiam eius habuisset.

23 Dices: Sequitur quod Paulus semel videns Diuinam essentiam totaliter amiserit fidem etiam postquam cessauit illa visio, quod *Sanct. Thom.* negat. 2. 2. *quæst.* 175. *art.* 3. Sequela patet: Quia vidit Diuinam essentiam, quæ est obiectum primarium fidei; ergo tunc non habuit actum fidei quando illam vidit; ergo si sufficit semel videre rem vt non possit amplius haberi fides de illa, non potuit Paulus habere vlterius actum Fidei amittendo illam circa primarium obiectum. Huius obiectionis meminit *Caietanus citat. loco Secundæ Secundæ*, & concedit quod qui semel vidit aliquid, verbi gratia, Romam non amplius credit Romam esse, quia visio illa in memoria existens impedit moueri intellectum indifferenter, & obscurè credendum, & ita Paulus de his mysteriis, quæ vidit in essentia Diuina, non amplius elicuit actum fidei, quia tamen non vidit omnia mysteria, siquidem ipse fatetur ignotasse, An in corpore, vel extra corpus fuerit in illo raptu, ideo adhuc remansit Fides circa aliqua mysteria.

24 Sed *tunc argumentum vrget*: Quomodo viso primario obiecto quod est Diuina essentia, & consequenter sublata fide quoad illud, manserit fides circa alia mysteria, quæ se habent vt obiecta secundaria. *Respondetur*, Quod viso obiecto primario formaliter tollitur fides etiam circa obiecta secundaria, quæ in tali primario continentur si autem solùm videatur materialiter non tollitur. Tunc dicitur videri obiectum primarium formaliter quando videtur sub ea formalitate qua continet, & infert secundarium: Tunc autem videtur materialiter quando videtur quidem in se, sed non vt continet tale, vel tale mysterium, siue effectum qui se habet vt obiectum secundarium. Et tunc Dicimus, quod non tollitur fides respectu talis obiecti secundarij non visi, quia licèt Deus videatur in se potest tamen credi in quantum est contentiuus illius mysterij, quod non videtur; sicut si quis frueretur Deo taliter quod posset amittere visionem adhuc posset habere actum spei circa obiectum secundarium, verbi gratia, circa gloriam corporis, quia nondum frueretur Deo vt continente infallibiliter causam gloriæ corporis, quæ est visio Diuina, & consequenter adhuc gloria corporis posset repræsentari vt ardua, licèt frueretur Deo in se ipso, qui est obiectum primarium spei: sic similiter non repugnat ex natura rei intellectum videntem Deum habere fidem de aliquibus quæ in Deo non videt, licet modo de facto in statu beatifico non detur reuelatio aliqua per fidem, quia non decet illum statum aliqua cognitio imperfecta, & obscura.

25 Ad *Argumentum* ergo *Pat. Suarez*, sequendo hanc solutionem, & ad replicam contra illam dicendum est, Quod illa maior certitudo quam habet scientia ex coniunctione ad fidem est participata ab ipsa fide, & ita actus demonstrationis essentialiter quidem procedit à scientia, & ab ipsa habet certitudinem scientificam communem, cum aliis Sientiis, vt autem subiicitur fidei, & ab ea corrigitur, & illuminatur sic procedit sub altiori certitudine accidentaliter communicata scientiæ.

26 Pro *cuius intelligentia* supponendum est ex doctrina *D. Thom.* Quod virtus superior aliquando perficit inferiorem, & cõmunicat illi modum operandi vltra suum proprium specificum, vt tradit 1. 2. *quæst.* 17. *art.* 1. & optimè in *quæst.* 22 de Voluntate *art.* 13. vbi id probat eleganti discursu, quia sicut videmus, aqua maris ex sua propria natura habet motum tendendi deorsum, ex influxu autem Lunæ habet motum accessus, & recessus; & similiter orbes Planetarum habent ex propria natura moueri ab Occidente in Oriẽtem, ex virtute autem primi mobilis rapiuntur ab Oriente in Occidentem. Ita voluntas ex propria ratione solum habet velle, ex participatione autem intellectus habet velle modo quodam collatiuo, sicut actus electionis procedit à voluntate comparando, & accipiendo vnum præ alio, & actus intentionis respicit finem comparatiuè ad media; comparare autem, & conferre, proprium est rationis, & inde participatur in voluntate. Et similiter ratio participat à voluntate efficaciam, sicut imperium est actus ordinans efficaciter, & hoc quod est ordinare habet ab intellectu, modum autem efficaciæ à voluntate participat quæ est primum mouens secundum exercitium, & efficaciam; eodem modo lumen Angeli superioris confortat, & perficit, intellectiuam potentiam inferioris, proponendo illi

illi obiectum altiori modo illuminatum, & sic communicat illi perfectiorem modum intelligendi, quam secundum se possit Angelus inferior, vt docet *Sanct. Thom. 1. part. quæst. 106. art. 1. & qu. 111. art. 1. & quodlib. 9. art. 10. & qu. 9. de verit. art. 1.* præsertim *ad 2.* vbi explicat modum quo lumē superius confortat, & perficit inferius.

27 Aduertendum *est Deinde*, Quod licet lumen superius, aut virtus superior perficiat inferiorem, non tamen communicat istam perfectionem eo modo quo est in superiori, sed iuxta capacitatem inferioris, vt constat ex eodem *D. Thom. quæst. 106. art. 4.* vbi docet, Quod quando Angelus superior illuminat inferiorem non recipitur illuminatio illa in inferiori ita excellenter sicut in superiori. *Et ideo superiores semper remanent in altiori ordine, & perfectiorem scientiam habentes, sicut vnam, & eandem rem plenius intelligit Magister quam discipulus qui ab eo addiscit.* Ita ergo Philosophandum est in fide, quæ est lumen superius ad scientiam naturalem, ex coniunctione enim ad fidem operatur scientia demonstrationem certam non solum certitudine sibi propria, sed etiam superaddita, & participata à fide, sicut Agelus inferior intelligit melius ex illuminatione superioris, quam ex sola propria virtute, nec tamen ista certitudo participatur in scientia omni eo modo quo est in fide, quia non est capax obscuritatis, sed solum certitudinis.

28 Et *Ad instantiam* Argumenti *Suarez* Respondetur, illam certitudinem non esse formaliter fidei, sed participatiuè, sine participatione obscuritatis, sicut lumen quod ponitur in Angelo inferiori non est formaliter superius, sed participatiuè; & motus receptus à Cœlo in Mari non est formaliter cœlestis, sed participatiue. Ad *consequentiam.* Ergo est minor certitudo, *negatur*, minor scilicet quam fidei, aliud est enim quod sit certitudo minor in ratione firmitatis, aliud quod modo inferiori, & participatiuè se habeat, certitudo enim tunc est minor quando diminuta est, & non æque firma, sicut quando non præcisè desumitur ex fide, sed ex aliquo discursu naturali, vt in theologica conclusione: at vero certitudo ista de qua loquimur non communicatur demonstrationi naturali à fide per discursum, & illationem ortam ex fide, sed per solam repræsentationem, & propositionem certitudinis fidei ipse intellectus exit in suam demonstrationem cum maiori securitate, & adhæsione ad illud obiectum. Vnde illa certitudo deriuata à fide supernaturalis manet, non verò naturalis est, sic enim esset diminuta. *Ad aliam instantiam*, Quod ille actus est euidens, & certus; ergo formaliter est scientiæ, *concedimus hanc partem* cum verò dicitur quod habet certitudinem innixam authoritati dicentis; ergo est fidei, *Distinguens antecedens*, innixam authoritati dicentis formaliter, & proximè, *nego antecedens*: præsuppositiue, & in sua causa *transeat antecedens*: Authoritas enim dicentis est formalis ratio assensus fidei, ex tali autem assensu resultat effectus quidam (vt statim explicabitur) in quo communicatur certitudo, & non repræsentatur obscuritas fidei, & ibi non est formalis assensus fidei, sed aliquid participatum ab illius assensu.

29 Et *cum rursus Instatur*, Cuius speciei est illa certitudo sic participata, & à qua ratione formali elicitur? *Respondetur*, Quod est eiusdem speciei cum fide reductiuè, non formaliter; tanquam aliquid ex fide consequutum non elicitum; sicut motio qua mouetur virtus inferior à superiori, vt Religio à Charitate est eiusdem speciei reductiuè cum charitate, quia tendit ad eundem finem, & obiectum, sed non est formaliter actus charitatis: & motio qua mouetur aqua Maris est eiusdem speciei cum actione cœli reductiuè, non formaliter, nec enim est in cœlo, & sic est de aliis.

Sed *Restat nunc argumentum difficile.* Nam fides non potest communicare certitudinem circa hanc veritatem *Deus est*, nisi eliciat aliquem actum, seu assensum circa illam, siquidem sine aliquo actu non potest actualiter communicare certitudinem suam, non est autem alius actus fidei quam actus credendi, qui est obscurus: sed fides impeditur ab ipsa scientia, ne eliciat talem actum; ergo etiam impeditur ne communicet illam certitudinem. *Confirmatur*, Quia quilibet actus fidei, quo talem certitudinem communicat debet esse obscurus, & ipsa certitudo participata obscura esse debet; ergo necessario ponenda est obscuritas fidei cum scientia, nec enim intelligi potest, quod fides præscindat certitudinem ab obscuritate, & communicet vnam, & non aliam.

30 Respondetur fidem non communicare certitudinem scientiæ circa illam veritatem *Deus est* per aliquem actum credendi, & assentiendi elicitum circa illam simul cum scientia, sed sufficit præcessisse ante scientiam actum fidei circa illam veritatem, vel etiam post scientiam actum fidei subsequi circa alias veritates, & quod in confuso cognoscatur etiam in fide contineri illam veritatem *Deus est.* Vnde ad formam argumenti respondetur *distinguendo antecedens*, non potest communicare hanc certitudinem, nisi eliciat actum qui tantum sit actus elicitus. *Nego antecedens*: qui præter actum elicitum relinquat alium effectum, seu iudicium continens certitudinem, & non obscuritatem, *concedo antecedens*, & ille actus, quem elicit fides non est necesse quod eliciatur quando habet scientiam, neque circa eandem veritatem de qua fit demonstratio, nisi tantum implicitè, & virtualiter. *Explicatur hoc.* Nam contingit, quod antequam aliquis habeat certitudinem per demonstrationem, de hac ratione *Deus est*, habuerit actum fidei circa illam, potest etiam contingere quod postquam habuit demonstrationem, incipiat habere actum fidei, non quidem circa illam veritatem, sed circa aliam, in qua illa continetur, verbi gratia, *Deum esse Trinum, & Vnum*, vel esse authorem supernaturalem, vel saltim cognoscat reflexè illam veritatem contineri in fide; quomodocumque autem ponatur attingentia illius veritatis à fide format intellectus duplex iudicium circa veritates fidei, quod non est actus ipse credendi, sed aliquid relictum ex actu credendi, & formatum, quasi effectus eius. Alterum iudicium est *absolutum*, scilicet, quod illa veritas *Deus est*, est vna ex contentis in fide, & sic sub certitudine fidei continetur, ita quod impossibile sit aliter se habere, multò magis quam quælibet ratio naturalis ostendat, quod iudicium non repugnare cum fide docet *D. Thom.* in hac *quæstio. 'articul. 5. ad 4.* & in tali iudicio quod reflexè se habet supra fidem, repræsentatur eius certitudo, & omittitur illius obscuritas, quia de hac non formatur iudicium, sed solum de

de certitudine Alterum iudicium est, *Comparatiuum*, quo scilicet homo iudicat non ita esse adhærendum rebus sensibilibus, & rationi naturali, vt ex ijs velimus metiri ea quæ diuina sunt, hoc enim modo,& per hoc iudicium fides purificat cor ab errore, & ista purificatio est effectus fidei, vt docet *D. Thom.* infrà *quæst.* 7. *art.* 2. *præsertim ad* 2.

31 Positis *ergo* istis duobus iudicijs,quæ sunt effectus fidei, non actus ipsi credendi, cum in illis repræsentetur id quod certitudinis est,non id quod obscuritatis, siquidem solum iudicatur de certitude in illis, non de obscuritate, scientia inferior perficitur ad eliciendam demonstrationem cum firmiori adhæsione circa illam veritatem, quam demonstrat,quatenùs repræsentata sibi, & iudicata certitudine fidei securius, & certius,& sine periculo erroris procedit,& ita operatur non solum certitudinem propriam,& scientificam ex vi proprij luminis, sed etiam superiorem certitudinem ex participatione superioris luminis in illo iudicio repræsentati. Et quod isto modo fides participet firmitatem inferioris scientiæ ex eo fit verosimile, quia non aliter lumen Angeli superioris confortat, & firmat inferioris lumen, nisi mediante propositione, & repræsentatione obiecti sic illuminati à superiori Angelo, & dispositi iuxta capacitatem inferioris; ex hoc enim quod inferior Angelus attendit ad conceptum superioris sibi manifestatum,in quo repræsentatur obiectum superiori modo illuminatum, & dispositum, perfici dicitur à lumine superioris Angeli,vt docet *D. Thom quæst.* 6. *de verit. art.* 1. *ad* 2. & ex illo explicat *Caietan.* 1. *part. quæst.* 106. *art.* 1. & sic scientia certificari dicitur à lumine fidei mediante illa propositione, & repræsentatione certitudinis facta in illis iudiciis.

32 Ad *Confirmationem respondetur*, quod si loquamur de illo iudicio, quod est effectus fidei,& à quo proximè regulatur certitudo scientiæ, non est obscurus repræsentatiuè, sed solum repræsentat certitudinem fidei omissa obscuritate, de qua tunc non iudicat; præsuppositiuè autem præcedit ante hoc iudicium aliquis actus obscurus, scilicet aliquis assensus fidei, quo creditur illa veritas, vel alia, vt explicatum est.

33 Restat *ergo*, respondere ad authoritatem *D. Thom.* qua probabatur opinionem non repugnare cum scientia ex parte subiecti, sed ex parte medij, cum tamen sit ita obscura sicut fides. Et supponendum est *Diu. Thom.* expresè tenere, quod scientia, & opinio non possunt esse simul, dicit enim *quæstion.* 14. *de veritate art.* 9. *ad* 6. quod non videtur esse possibile, quod aliquis de eodem habeat scientiam, & opinionem, quia opinio est cum formidine alterius partis, quam scientia excludit, & similiter non est possibile, quod sit de eodem scientia, & Fides, & in hac *quæst.* 1. *art.* 5. *ad* 4. expresè etiam dicit, quod opinio, & scientia non possunt esse simul de eodem in eodem subiecto; quando ergo dicit *D. Thom.* loco citato in argumento ex 1.2. quod in eodem subiecto potest esse medium probabile, & demonstratiuum circa eandem conclusionem,non loquitur de actu opinionis formaliter,& in exercitio, sic enim importat incertitudinem, & obscuritatem,quæ repugnant actui scientiæ,sed loquitur de medio probabili quatenus reflexè,& in actu signato cognoscitur, ita quod per scientiam plenior cognitio habetur de eius probabilitate, & efficacia, quam explicationem tradidimus in *logica quæst.* 26. *art.* 5. vbi latius videri potest, nunc sufficit illam ostendere ex *D. Thom.* 3. part. quæst. 9. art. 3. ad 2. vbi inquit: quod *opinio ex syllogismo probabili causata est via ad scientiam, qua tamen acquisita potest remanere cognitio, quæ est per syllogismum dialecticum, quasi consequens scientiam demonstratiuam, quæ est per causam, quia ille qui cognoscit causam ex hoc magis potest cognoscere signa probabilia, ex quibus procedit dialecticus syllogismus* Ergo secundum *D. Thom.* medium probabile quod manet cum scientia in tantum dicitur remanere, in quantum consequitur ex scientia maior cognitio probabilitatis signorum ex quibus dialecticus syllogismus procedit.

34 Vel *secundo explicari*, aut respondere potest, quod quando dicit *D. Thom* quod medium probabile, & demonstratiuum repugnant ex parte medij, & possunt esse in eodem, non loquitur de opinione adæquatè considerata, sed sub ratione præcisa probabilitatis. Itaque in opinione sunt Tria, *primum est*, formido, siue in certitudo qua iudicatur non vt certum, sed vt possibile aliter se habere id de quo est opinio, & hoc modo repugnat cum scientia, quæ habet contrarium iudicium de suo obiecto, qua ratione non repugnat scientia cum fide, vt docet *D. Thom.* hîc. *Secundum est*, ineuidentia, & obscuritas, & hoc modo repugnat cum scientia ex parte subiecti, sicut fides, dicit enim *D. Thom.* in illo *loco citat. ex* 1.2. quod ex parte subiecti differunt secundum perfectum, & imperfectum opinio, fides,& scientia; iam ergo agnoscit *D. Thom.* opinionem etiam ex parte imperfectionis subiecti repugnare cum scientia,considerata scilicet eius obscuritate. *Tertium est*, modus procedendi per discursum, & medium probabile quod non habet fides, quia non vtitur rationibus; nec per discursum procedit, opinio autem potest habere rationes probabiles, quæ etsi non conuincunt propter imperfectionem adiunctam,mouent tamen ex parte obiecti suadendo, & probando, & hac ratione medium probabile, & demonstratiuum non repugnant ex parte subiecti. Vnde non dixit *D. Thom.* quod opinio sub formalitate opinionis non repugnat ex parte subiecti,oppositum enim dixerat in principio corporis, sed dixit quod non repugnat medium probabile ex parte subiecti, opinio enim dicit probabilitatem, & obscuritatem adæquatè, medium autem probabile solam probabilitatem explicat,& ita explicauit, seu correxit *D. Thom.* id quod dixerat *in* 3. *dist.* 31. *citata.* quod opinio, & scientia quamuis sint de eodem non tamen secundum idem medium, sed secundum diuersa, ideò possunt esse simul, loquitur enim de opinione inadæquatè considerata, quando verò addit, quod fides, & visio patriæ sunt de eodem, & secundum idem medium, ipse se explicat,quod loquitur de eodem medio generice, non specificè, quia fides (inquit) assentit veritati primæ propter se, & similiter visio gloriæ, & ideo perfectio vnius non patitur imperfectionem alterius, & sensus est, quod quia vtraque cognitio ab eadem veritate prima descendit manifestante se per vnam, & dicente authoritatiuè per aliam, ideò imperfectio vnius medij, & alterius adinuicem repugnant, vbi ly *perfectio*, *& imperfectio* indicant diuersitatem specificam ab eadem veritate prima originatam.

35 Ex *dictis colligitur* actum scientiæ naturalis non

non repugnare cum habitu fidei, nec habitum scientiæ cum habitu fidei, quia licet actus scientiæ naturalis pugnat cum actu fidei circa eandem veritatem, non tamen circa alias, ad quas fides inclinat, & quia non potest manere habitus fidei inclinans ad vnam veritatem, & non ad aliam, quia indiuisibilis est pro omnibus, ideò manet habitus fidei simpliciter, licet impeditus ad exeundum in actum circa illam veritatem de qua est scientia, si tamen daretur vna scientia complectens euidenter omnes veritates fidei, quæ sine dubio deberet esse supernaturalis, sicut scientia infusa in Christo, vel lumen gloriæ habitum per modum permanentis, & non transeuntis, sine dubio excluderet habitum fidei, tanquam inclinatio illi repugnans, & opposita quoad omnes veritates.

ARTICVLVS II.

Vtrùm fides possit stare cum euidentia in attestante?

1 Vocamus *Euidentiam in attestante* euidentiam non ipsius rei reuelatæ, sed ipsius reuelationis, & testificationis nobis factæ, ita quod clarè, & euidenter alicui constet reuelationem illam esse à Deo, & inquirimus an cum ista euidentia possit stare fides, & obscuritas circa ipsam rem reuelatam, vel huiusmodi euidentia dari possit sine hoc quod ipse Deus videatur? Cuius oppositum sentit *Bannes* super hanc *quæstio. 5. art. 1.* sed communiter tenetur oppositum, *& ratio est*, Quia reuelatio diuina fit per aliquem exteriorem effectum qui dicitur loquutio Dei, siquidem percipitur ab audiente, & est aliquid factum de nouo in tempore, ergo est cognoscibile extra Verbum, aliàs daretur aliquod ens in rerum natura, quod secundum se non esset cognoscibile, & in sua propria natura; sicut ergo potest cognosci extra verbum lumen gloriæ; & visio beata, & alij effectus supernaturales, cur non etiam reuelatio Dei exterior; & sicut possumus cognoscere vocem alicuius hominis loquentis sine hoc quod ipsum videamus, cur non etiam poterit Deus manifestare vocem suam, vel exteriorem illum effectum quo loquitur, sine hoc quod eius substantiā videamus.

2 Hoc *ergo* supposito potest euidentia testificationis dupliciter comparari cum fide, vno modo *solitariè*, idest per se solam, & inquirimus an ipsa sola expellat fidem sine alio adiuncto, Alio modo *vt coniuncta cū alia propositione euidenti* cum qua formare possit discursum contrarium fidei, verbi gratia, si cum euidentia testificationis habeat simul aliquis euidentiam, quod Deus nec de potentia absoluta potest dicere falsum, & secundo, quod etiam constet euidenter, & non solum per fidem, in quo sensu Deus loquatur, scilicet sine Metaphoris, vel figuris, sed planè in sensu litterali, tunc enim potest formari iste discursus, Euidens est Deum nō posse dicere falsum; & similiter euidens est Deū mihi dicere, *Quod Verbum Caro factum est*, & euidenter cognosco Deum loqui in sensu litterali; ergo euidens est ita esse aparte rei; difficultas est, An ista euidentia repugnet fidei; Duplex est sententia in hac parte, altera *Caietani, in hac quæst. 5. art. 1. & Ferraræ 3. contra gent. cap. 40.* & aliorum plurium recentiorum, qui existimant euidentiā in attestante non excludere fidem eandem sequitur *Suarez lib. de fide disp. 3. session. 8. numero 16.* Sed alia ratione, quia existimat, nullam euidentiam, etiam ipsius rei testificatæ pugnare cum fide, & *Vasquez 1. part. disp. 134. cap. 3. & Torres hic disp. 9. dub. 1.* Altera sententia est *Bannes*, vbi supra, & pro ea etiam citatur *Durand. in 3. Dist. 23. quæst 9. numero 12.* & *Victoria* apud *Aragon. 2. 2. quæstio. 5. articulo primo.* qui negat euidentiam in attestante simul stare posse cum fide, præsertim facto illo discursu.

3 Dico *Primò*. Euidentia testificationis se sola, & formaliter non contrariatur fidei omni alio secluso. *Probatur efficaciter*, Quia formæ quæ per se ipsas contrariantur omni alio secluso, in quocumque subiecto se expellunt, sed non ita se habent euidentia testificationis, & fides; ergo non sunt formaliter oppositæ omni alio secluso. *consequentia est euidens*, & *Maior certa.* Quia formæ, quæ omni alio secluso repugnant inter se non requirunt ad contrarietatem aliquid aliud præter se ipsas; ergo vbicumque ponantur, contrarietatem debent exercere etiam omni alio secluso: *Minor verò probatur*, Quia si ponatur aliquod subiectum quod ignoret Deum non posse de potentia absoluta dicere falsum, aut etiam non intelligat euidenter in quo sensu determinato Deus loquatur, licet cognoscat euidenter Deum esse qui loquitur, in tali subiecto illa euidentia loquutionis per se ipsam non manifestat rem reuelatam, sicut etiam modo quando euidenter cognoscimus loquutionem hominis, talis euidentia non manifestat nobis rem dictam, nec potest etiam per discursum euidentem rem illam manifestare, quia non cognoscit euidenter sensum loquutionis, aut quod loquens non possit dicere falsum, ergo talis euidentia loquutionis non tollit ineuidentiam fidei circa rem dictam, sicut quando ego video hominem mihi narrantem aliquid, ex illa euidentia hominis loquentis non tollitur fides circa historiam narrantem.

4 Dico *Secundo*. facto illo discursu, qui innititur non soli euidentiæ in attestante, sed etiam euidentiæ aliarum propositionum, scilicet quod Deus non potest dicere falsum, & quod euidenter cognoscitur sensus in quo loquitur, in tali casu probabile est, quod tollitur obscuritas fidei, & probabile etiam est, quod manet fides: *Hac Conclusio* constabit adducendo fundamenta vtriusque sententiæ. Igitur sententia affirmans, quod ille discursus tollat fidem, præcipuè fundatur in hoc, Quia ille discursus infert euidentiam rei testificatæ quoad an est; ergo repugnat quod maneat fides circa ipsum obiectum similiter quoad an est, *consequentia constat* ex dictis præcedenti articulo, vbi ostendimus repugnare euidentiam cum fide circa idem obiectum; ergo in eo in quo habetur euidentia, scilicet quantum ad an est, tollitur fides, constat autem quod assensus fidei præcipuè fertur in ipsū an est, nec enim penetrat quidditatem, sed solū credit esse, vel nō esse, quod proponitur, *Antecedens autē probatur*, Quia iste discursus est euidens, implicat Deum dicere falsum, & euidens est Deum dicere in sensu plano, & litterali, Quod *Verbum & Incarnatum*; ergo ita est. Procedere autem à veritate dicta ad obiectum immediatum veritatis quod est ita esse in re, est procedere per intrinsecam

conne

connexionem, & euidentiam; ergo cui est euidens dari veritatem dictam, vel conceptam de aliqua re, necessariò est euidens dari obiectum talis veritatis, quod est rem ita esse, vel non esse.

5 Vnde non valet Responsio, quæ communiter datur ex *Caietano*, Quod ex vi talis discursus cognoscimus rem euidenter, vt testificatam, & vt subest illi denominationi extrinsecæ, scilicet rem esse dictam, vel testificatam; non autem cognoscimus rem ipsam absolutè, quia neque cognoscimus causam eius, neque effectum, quod requiritur ad euidentiam, quæ opponitur ipsi fidei; Nam contra istam solutionem est duplex replica: *Prima*, Quia in discursu facto non solum procedimus ad probandum rem esse dictam, & testificatam ex eo quod Deus dicit, sed rem ita esse a parte rei, quia datur conceptus, & testificatio vera de illa, qui est processus à specificato ad specificatiuum, nam obiectum specificatiuum conceptus veri in quantum verus est ipsum esse, vel non esse rei, sicut obiectum specificatiuum visionis sensitiuæ est color, & obiectum specificatiuum visionis beatæ est essentia diuina; ergo sicut qui cognoscit dari visionem euidenter infert dari colorem procedendo ab actu specificato ad obiectum specificatiuum, & qui euidenter cognoscit visionem gloriæ; euidenter infert dari essentiam diuinam, nec solum infert dari illam vt visam, sed absolutè dari in re, ita qui euidenter cognoscit dari testimonium verum, euidenter infert rem dictam esse ita. *Secunda replica est*, Quia ad faciendam euidentiam de aliquo obiecto non requiritur procedere per causam, vel effectum talis rei, sed sufficit procedere per aliquid quod habeat necessariam connexionem cum alio, & quantum ad hoc semper proceditur per locum intrinsecum, hoc ipso quod proceditur per connexionem necessariam quantum ad hoc quod est reddere intellectum determinatum, & conuictum circa illam veritatem, ergo hoc ipso non manet intellectus capax assensus liberi, & indifferentis, & qui indigeat moueri à voluntate, siquidem totam rationem repugnantiæ inter Fidem, & euidentiam ex eo probauimus, Quia repugnat simul intellectum esse quietatum, & esse in motu, esse conuictum, & esse indifferentem circa eandem veritatem; ergo vndecumque intellectus necessitetur, & conuincatur, siue per medium extrinsecum, siue intrinsecum circa veritatem *an est* alicuius obiecti, hoc ipso remanet incapax habendi actum fidei circa illam.

Soluuntur Argumenta.

1 FVndamentum oppositæ sententiæ sumitur primò ex authoritate *D. Thom.* in hac 2.2. quæst. 5. art. 2. vbi dicit: *Si aliquis Propheta prænuntiaret in sermone Domini aliquid futurum, & adhiberet signum, mortuum suscitando, ex hoc signo conuinceretur intellectus videntis, vt cognosceret manifestè hoc dici à Deo, quia non mentitur: licet illud futurum quod prædicitur, in se euidens non esset, vnde per hoc ratio fidei non tolleretur. Hæc D. Thom.* Ex cuius verbis formatur argumentum ad destruendum fundamentum oppositæ sententiæ. Potest conuinci intellectus secundum *D. Thom.* vt cognoscat manifeste aliquid dici à Deo, etiam supposito quod non mentitur, & tamen per hoc non tollitur Fides, nec datur euidentia circa ipsam rem; ergo quod intellectus sit conuictus ex manifesta, & euidenti cognitione testificationis diuinæ, etiam supposito quod cognoscitur Deum non posse mentiri, non tollitur fides, nec inducitur euidentia rei; est autem valdè materiale, & per accidens quod conuincatur intellectus ab illo signo, vel ex clara reuelatione testificationis, quia si ad hoc peruenitur, vt conuincatur intellectus, per accidens est quod per hoc, vel per illud medium conuincatur; sufficit enim quod permaneat fides non obstante, quod cōuincitur intellectus.

2 Secundo, & fortius vrgetur pro ista sententia, quia secundum *D. Thom.* in hac *quæst.* 5. *art.* 1. Angelus ante beatitudinem dum fuit viator habuit Fidem, & tamen supremus Angelus habebat euidentiam quod Deus sibi reuelabat talem Fidem, si quidem euidenter cognoscebat non dari aliam creaturam, mediante qua posset illuminari, quia à nullo inferiori potest, & ipse euidenter cognoscebat se esse supremum, & primum Angelorum, imo omnes Angeli videntur immediatè fuisse illuminati à Deo in fide, quia in primo instanti suæ creationis habuerunt actum fidei, & in primo instanti non poterat eis loqui, nisi Deus qui illos creabat, & cum omnes simul creati fuerint non poterat aliquis eorum præsupponi; vt alium illuminaret; ergo omnes euidenter cognoscebant se immediatè illuminari à Deo: & tamen habebant fidem; ergo Fides stat cum euidentia testificationis diuinæ.

Denique *probatur hæc sententia*, quia quantumcumque alicui fiat euidentia testificationis diuinæ adhuc non cognoscit euidenter ipsam veritatem testificatam, neque in se, neque in aliqua causa, vel effectu, vbi fundatur talis veritas, ergo potest manere fides circa illam veritatem, si quidem in se manet non visa, & obscura. *Antecedens probatur*, Nam quod illa veritas non videatur in se apertissimum est, cum solum fiat euidentia testificationis, non verò rei testificatæ: quod etiam non videatur per discursum secundum causas, vel effectus suos ex eo patet, quia illa reuelatio extrinseca non causat veritatem rei reuelatæ, siquidem sine tali reuelatione subsisteret illa veritas; nec etiam causatur ab illa veritate reuelatio tamquam effectus eius, quia solum causatur ab ipso dicente, & reuelante; ergo nullam habet connexionem necessariam causæ, vel effectus cum tali reuelata; ergo non fundat euidentiam talis rei *patet consequentia*, Nam omnis notitia euidens resolui potest in causas, & principia talis euidentiæ, si enim non possum resoluere rem in sua principia non habeo euidentiam ergo si illa reuelatio nec est causa, nec effectus talis veritatis reuelatæ, non potest subsistere euidentia eiusdem veritatis per resolutionem in illam. Hæc sunt fortiora fundamenta vtriusque sententiæ, & sine dubio vtramque probabilem reddunt; qui ergo voluerit defendere primam sententiam, sic poterit ad argumenta secundæ sententiæ respondere.

3 Ad *Primum* ex authoritate *D. Thom.* Respondetur, id illo loco *Sanct. Doctorem* non agere de euidētia testificationis in se, sed de euidentia credibilitatis, quam nos admittimus stare posse cum fide, imò & ab ipso habitu Fidei attingi, vt docet *D. Thom. quæst.* 1. *art.* 5. & sequenti dubio explicabimus, vnde in illis verbis D. Thom. *Conuincitur intellectus, vt cognoscat manifestè hoc dici à Deo*: Sensus est, quod conuincitur vt cognoscat manifestè hoc esse credibile credibilitate diuina,

diuina, nam eodem modo ibidem dicit statim D. Thom. *Dæmones videre multa manifesta indicia quibus percipiunt doctrinam Ecclesiæ esse a Deo*, quod certè intelligi non potest de euidentia in attestante, sed de euidentia credibilitatis. Nec illud signum suscitationis mortui aliquid amplius ostendit, quam credibilitatem fidei diuinæ: at verò per euidentiam testificationis non solum ostenditur credibilitas fidei, sed etiam ipsum medium quo fides assentit, scilicet reuelatio: sicut aliud est euidenter cognoscere ipsum medium quo opinio aliqua procedit, aliud cognoscere euidenter ipsam probabilitatem opinionis, hoc enim solum est cognoscere quandam proprietatem illius, illud verò est cognoscere ipsam rationem formalem, per quam procedit opinio. Quare ex euidentia credibilitatis non infertur euidenter ipsa veritas in se, quia non habet illam pro obiecto, sed potius est quid consequutum ad ipsum obiectum fidei, at verò reuelatio vera habet pro obiecto rem ita esse, vel non esse, & consequenter euidentia testificationis fertur in ipsum an est, tamquam in obiectum.

5 Ad *Secundum* difficilè respondetur ab Authoribus, nisi confugiendo ad miraculum, vel ad inaduertentiam Angeli supremi, scilicet, quod vel ipse existimaret Deum occultare per miraculum aliquam creaturam, qua mediante proponerentur sibi res fidei, vel non aduerteret ad illam propositionem, *Deus non potest mentiri*, nam illius ignorantiam habuisse est omnino improbabile, cum ratione naturali id à nobis demonstretur. Cæterum istæ solutiones sine fundamento sunt, nam quis prohibebat Angelum aduertere ad illam propositionem, aut vnde poterat suspicari sibi proponi res fidei ab aliqua creatura, quæ illum lateret, cum euidenter cognosceret se esse supremum Angelorum, & sibi naturaliter deberi cognitionem alterius Angeli si daretur? Et præterea istæ solutiones confugiunt ad miraculum, vel inaduertentiam Angeli vt in eo ponant fidem, & sic videntur fateri quod sine miraculo, & sine inaduertentia iuxta cursum ordinarium non possit in Angelo esse fides. Quare solum restat alia probabilior via, scilicet non reuelasse Deum Angelo euidenter determinatum sensum in quo loquebatur, sed loquutum fuisse cum aliquo mysterio, & includendo plures sensus, quorum determinationem non euidenter, sed in aliqua obscuritate Deus proponebat Angelo, sicut modo in sacra scriptura multa mysteria sunt recondita, quorum nec ipsi Prophetæ quando illa dicebant, nec modo fortassis etiam supremus Angelus determinatum, & genuinum sensum euidenter cognoscit. Si autem semel concedamus Angelo euidenter reuelasse Deum suam testificationem, & sensum determinatum in quo illi loquebatur, non video quomodo illa prima sententia saluare possit actum fidei in Angelo, nisi solum in præparatione animi. Est autem satis durum concedere Angelum circa nullum obiectum fidei habuisse actum credendi nisi tantum in præparatione animi, vt quid enim præparatio animi ad id quod sibi erat impossibile? Sic enim etiam possemus in Beatis, & in Christo Domino ponere fidem ad illam præparationem animi, (quod tamen omnes negant) quia pro illo statu non est possibilis, nec decet actus fidei. Si ergo Angelo, quia supremus est, euident a attestantis est debita, & hæc repugnat actui fidei, ad quid seruit fides in præparatione animi? Vnde dicendum est Deum non reuelasse Angelo euidenter determinatum, & genuinum sensum. Cui solutioni maximè fauet doctrina *D. Thom. in 2. dist. 22. quæst. 1. art. 1. ad 1.* dicit enim de primo parente quod fortè crediderit præceptum Dei de non comedendo fructum, metaphoricè intelligendum esse; & tamen probabile est ipsum habuisse euidentiam in attestante, quia non habuit alium hominem à quo instrueretur, sed immediatè fuit instructus à Deo, sicut de Prophetis sentit *Caietanus* habuisse euidentiam testificationis diuinæ.

6 Quod *si instes*: Manere adhuc eandem difficultatem, nam ille Angelus credebat aliquid determinatum, aliàs nihil crederet; ergo in aliquo sensu determinato credebat: Inquiro ergo, Quis proponebat illi Angelo hunc determinatum sensum? non alius Angelus, quia ipse erat supremus, & hoc euidenter cognoscebat; ergo etiam euidenter sciebat quod Deus sibi determinabat istum sensum; ergo si euidentia in attestante tollit fidem, etiam tollebatur fides circa hunc sensum determinatum in quo credit: & sic currit argumentum factum, & impertinenter confugimus ad multiplicationem sensuum, siquidem in ipsa determinatione sensus, quæ credenda est per fidem currit eadem ratio.

7 Respondetur. Quod quando Deus manifestat euidenter se loqui, & potest eius loquutio intelligi in pluribus sensibus, tunc determinatio sensus potest fieri obscurè, si fiat à Deo per interiorem instinctum, seu directionem, & non per manifestam euidentiam & in ista directione, & instinctu est obscuritas, quia ita fit à Deo, quod potest aliquis dubitare, vel saltim non euidenter cognoscere an fiat à se ipso, quia valdè difficile discernitur an instinctus aliquis sit à Deo, an à se ipso, licet quando est à Deo certitudo detur interior quod à Deo est, sed non euidentia: quare sicut quando aliquis accipit res fidei mediante propositione creata siue Ecclesiæ, siue Prophetæ, siue Angeli, hoc ipso non habet euidentiam quod res illa sit à Deo infallibiliter, licet habeat certitudinem. Ita licet aliquis habeat certitudinem de ipsa loquutione Dei, si tamen non habet euidentiam de sensu in quo Deus loquitur, sed hoc habetur per instinctum, in quo potest dubitari, an oriatur à se ipso, vel à Deo, iam datur locus habendi certitudinem, & non euidentiam, eo quod non cognoscit euidenter an ille instinctus determinans sensum sit à se ipso, & consequenter mediante aliqua creatura, an immediatè à Deo.

8 Ad *Tertium respondetur* demonstrationem euidentem non requirere resolutionem in causas, vel in effectus entitatis, sed in causas, & fundamenta veritatis, ad quod sufficit quælibet connexio necessaria; vbicumque autem inuenitur aliquid cum quo habeatur necessaria connexio, siue illud sit conditio requisita, vel medium extrinsecum, siue causa intrinseca, sufficit ad generandam notitiam euidentem, & conuincentem intellectum, sicut multæ demonstrationes Mathematicæ procedunt ex rationibus omnino extrinsecis, & tamen veram scientiam generant, & demonstrationes deducentes ad inconueniens, vel procedentes à simili per extrinsecum medium procedunt, & tamen quia in vi connexionis necessariæ demonstrant, simpliciter notitiam euidentem generant; vnde ipsa authoritas dicentis, licet sit medium extrinsecum si haberet necessariam connexionem veram demonstrationem generaret. Vnde quod aliqui dicunt aliquos esse syllogismos euidentes, qui non sunt demonstrationes omninò falsum est, vt ex *P. Vazquez* affert

affert *Torres* hic *disp*. 9. *dub*. 3: nam omnis syllogismus est opinatiuus, aut demonstratiuus, aut erroneus, sed syllogismus euidens quicumque sit non est error, neque opinio, quia vtrumque opponitur euidentiæ veræ; ergo est demonstratio.

9 Ad *fundamentum*. Primæ sententiæ respondetur solutione ibi data. Pro cuius explicatione, & solutione replicarum notandum est, quod euidentia testis veri habet quidem connexionem cum ipso *an est* rei testificatæ secundum rationem communem, non secundum aliquam particularem, & propriam, vnde solum cognoscitur euidenter sub aliqua ratione communi, non particulari, & quasi per accidens, non per se; talis autem euidentia non excludit fidem simpliciter, sed solum secundum quid. Itaque testificatio vera non solum est medium extrinsecum, sed etiam non habet connexionem necessariam, & per se cum veritate, vt talis est in particulari, sed solum sub ratione communi quatenus est res testificata, & dicta ab aliqua testificatione vera, nam huius veritatis *Verbum est Incarnatum*, non est causa, & ratio per se talis veritatis in particulari, quod ab aliquo teste vero, siue sit Deus siue Angelus dictum fuerit, quia etiam si non daretur, posset illa veritas stare, & rursus testificatio ipsa ex vi, & natura testificationis æquè indifferenter se habet ad hanc veritatem *Verbum est Jncarnatum*, vel ad illam *Abraham habuit filium*, vel ad quamlibet aliam, dummodo veritas illa subiiciatur testificationi; ergo signum est quod testificatio vera non habet connexionem ex natura rei cum ipso *an est* rei testificatæ, nisi secundum rationem communem, scilicèt quatenùs res illa est subiecta testificationi, quod est in quantum dicta, seu testificata, quæ est solutio *Caietani*; sicut etiam euidentia credibilitatis diuinæ dicitur à *D. Thom.* in hac *quæst.* 1. *articul*. 4. *ad* 2. Quod est euidentia rei credibilis in generali, non in speciali, & ideò non opponitur fidei.

10 Ad *Argumentum*. ergo in forma respondetur. Quidquid Deus dicit euidens est ita esse in re *distinguo*, euidentia propria, & speciali: & ex natura rei attingente illud an est *nego*: euidentia communi, & quasi materialiter solum attingente rem istam provt testificatam, *concedo maiorem*. Ad Minorem: euidens est Deum hoc mihi dicere, *concedo*; ergo euidens est ita esse in re *distinguo*, euidentia secundum quid, & secundum rationem communem, scilicet quatenùs testificata est *concedo*: euidentia propria, & per se istius obiecti *nego ad primam replicam* contra hanc solutionem respondetur negando quod hoc discursu cognoscatur specificatiuum proprium, per se huius testificationis. *Et ad probationem dicitur*, Quod aliquam cognitionem, seu dictum esse verum solum infert obiectum suum esse in re, vel non esse, non in speciali ex vi suæ rationis formalis, & specificæ, sed solum in communi, quatenùs exigitur ad hoc quod sit materia, seu obiectum istius testificationis veræ hic, & nunc, quod est inferre illam veritatem vt testificatam, non specialiter vt est in se, & quantum est ex natura ipsius rationis formalis inferentis neque inde sequitur quod qui videt ipsam visionem beatificam, non cognoscat euidenter Deum esse quoad *an est*, Quia visio illa specificatur in particulari ab illo obiecto, vnde qui euidenter illam cognoscit, cognoscit etiam obiectum eius connaturale, & proprium, & vt per se specificatiuum illius, quod est Deus; at verò reuelatio testificans non habet ex natura sua connexionem necessariam cum ista, vel illa veritate in particulari, sed per accidens est quod hoc, vel illud reueletur provt voluerit ipse testificans; quare licet euidenter cognoscatur hanc reuelationem esse à Deo, & esse veram, non infertur absolutè ipsum obiectum esse ita in re, nisi quatenus dictum, & testificatum: non pugnat autem cum obscuritate fidei, nisi euidentia rei in se, non autem vt dicta, & testificata.

Ad *Secundam replicam respondetur*, Quod ad euidentiam rei non est necesse procedere per locum intrinsecum, sed sufficit medium extrinsecum conuincens intellectum, sed dicimus hoc medium extrinsecum esse duplex, aliud determinate, & in speciali respiciens rem, vt res talis est, aliud solum in communi, & in ratione obiecti testificati, vel credibilis, quod de se non magis connectitur cum hoc obiecto, quam cum illo, nisi provt voluerit ipse, qui testificatur; & quando primo modo se habet infert euidentiam simpliciter, & expellit fidem: quando secundo modo solum infert euidentiam in communi, & per accidens tangentem hoc obiectum, vel illud in particulari, & sic non facit euidentiam simpliciter, nec tollit fidem. Et de hoc dubio ista sufficiant.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Euidentia credibilitatis compatiatur cum fide, & eliciatur ab ipsa, an non?

1 INter euidentiam testificationis, & credibilitatis hæc est differentia, Quod *euidentia testificationis* est euidentia de ipsa ratione formali qua credimus esse, scilicet de testimonio Dei reuelantis: *euidentia* autem *credibilitatis* est euidentia de ipsa habitudine, seu dispositione obiecti vt reddatur dignum creditu, potestque non euidenter cognoscendo testimonium, cognoscere euidenter quod aliquod obiectum est idoneum, & dignum vt credatur, quidquid sit an res existat vel non, quia ad credibilitatem vt sic non requiritur veritas, sed verisimilitudo, seu existimatio veritatis cum non apparentia repugnantiæ, & impossibilitatis. Inquirimus ergo an possit dari euidentia de tali credibilitate simul cum fide, & à quo principio eliciatur, illa euidentia credibilitatis iam dicta?

2 Est *autem* valdè notandum, & supponendum dari euidentiam talis credibilitatis in rebus fidei diuinæ, quia vt dicitur in Psal. 92. à Regio Propheta *testimonia tua credibilia facta sunt nimis*. Vbi non solum dicitur esse testimonia Dei credibilia quomodocumque, sed credibilia strictissimè, scilicet *nimium* credibilia; non esset autem *nimis* credibile si de illius credibilitate non constaret certò, & euidenter. *Et ratio est*, Quia credibilitas non potest nobis constare certò, nisi etiam constet euidenter, nam si constaret certò, & ineuidenter, constaret nobis per fidem quæ est certa; & obscura; repugnat autem quod credibilitas constet nobis per fidem, tamquam res credita, quia

cognitio credibilitatis de aliquo obiecto antecedit assensum fidei, ergo si credibilitas crederetur vel deberet fides antecedere assensum fidei quod repugnat, vel deberemus ponere aliam fidem per quã talis credibilitas crederetur, & sic esset processus in infinitum. Quare si constat nobis certò de credibilitate rerum fidei, debet etiam constare euidenter; quod si obscurè constat, & non per fidem diuinam, debet constare obscurè, & incertè, & sic solum fide humana, vel opinione cognosceremus credibilitatem, & consequenter non posset dici *nimis* credibile, de cuius credibilitate sumus incerti; ergo si testimonia diuina credibilia facta sunt *nimis*, vtique certò debent esse credibilia: si certò, & non per fidem, ergo certò, & euidenter. Rationes autem quibus credibilitas ista euidenter infertur, satis tradidimus, 1.*p.q.*1.*disput.* 1. & suprà, viderique possunt apud interpretes *D.Thom.* hic, præsertim *Baniez, Suarez, Lorca.* Nos breuiter dicimus omnes istas rationes inueniri breuiter insinuatas ab August. in lib. superius citato contra Epist. fundamenti c. 5. vbi sic inquit: *Multa sunt quæ in Ecclesia me rectissimè tenent, tenet consensio populorum, & gentium, tenet authoritas miraculis confirmata, spe aucta, & vetustate nutrita, tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli cui pascendas oues suas Dominus mandauit vsque ad præsentem Episcopum successio sacerdotum; tenet denique ipsum Catholici nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sola hæc Ecclesia obtinuit.* sic August.

3 Ex *cuius* verbis formatur hæc euidens ratio: Vt aliquid sit materia apta credi per fidem supernaturalem sufficit quod concurrant illæ conditiones, quæ si essent naturales, & in materia naturali facerent rem dignam fide humana, sed euidens est quod concurrunt in nostra fide omnes conditiones, quæ faciunt rem aliquam dignam, & aptam vt credatur; ergo euidens est res fidei esse credibiles. *Minor constat* explicando conditiones allatas à *D. August.* nam euidens est quod concurrit *Consensio Populorum, & gentium* affantium, & credentium res istas esse dictas à Deo, sicut autem euidenter credibile est Romam esse, quia tot homines, & tam diuersis temporibus in eo affando conueniunt cur non erit euidenter credibile res fidei esse à Deo. Quia tot populi & gentes in eo affando conueniunt. Concurrunt deinde *Miracula* in confirmationẽ talis veritatis, quæ sunt vera miracula, & à solo Deo factibilia, sicut vera resuscitatio mortui, non apparenter, sed permanenter viuentis; vera illuminatio cæci, qui antea non videbat, & modo experitur se videre, Deus autem non potest confirmare miraculis mendacium. Concurrit etiam *firma Charitas Martyrum*, qui in testimonium illius veritatis vitam effuderunt, licet enim contingere possit quod vnus, vel alter non propter veritatem, sed propter pertinaciam erroris moriatur, tamen quod tanta hominum multitudo tam aduersis, & continuatis temporibus pro aliqua veritate vitam ponat, non videtur nasci ex pertinacia, sed ex veritatis efficacia. Concurrit etiam *Spes aucta* & adimpleta in Prophetarum oraculis, omnia enim quæ prædixerunt, & sperauerunt videmus impleta. Concurrit etiam *vetustas*, seu *Antiquitas doctrinæ*, quia nihil ita solet veritatem ostendere, sicut decursio temporum, constat autem hanc fidem vetustatissimam esse, & longè antiquiorem cæteris sectis, & doctrinis, cum ceperit in Patribus, & Prophetis, & vsque nunc continuetur. Concurrit denique *continuatio Sedis Apostolicæ*, quæ nobis proponit fidem: & tamen non innititur potentiæ, aut multitudini temporalium virium, quin potius à multis fuit sæpissimè oppugnata, etiam Regibus, & Imperatoribus fortissimis; & tamen semper perseuerat in continuatione suorum Episcoporum; & in his omnibus hæc fides non prædicat, nec docet aliquid facilè, & delectabile hominibus, sicut secta Mahumeti, vel Hæreticorum, quin potius ipsa doctrina strictissimè coërcet voluntates, & nimietatem temporalium; nec etiam fauore hominum creuit, sed multis persequutionibus semper est affecta, & per pauperes homines in toto mundo disseminata: Aliæ verò Sectæ humano fauore indiguerunt, vel parum durauerunt; ergo euidens est tot argumentorum concursum ostendere res fidei esse dignam, & aptam materiam, vt credatur tamquam aliquid supernaturale; sicut in naturalibus euidenter iudicamus aliquam materiam esse aptam, vt credatur, quando similes conditiones concurrunt, verbi gratia, multitudo testium aliquid asserentium, vetustas temporum, & correspondentia, seu consensio multorum, &c. videatur *S.Tho opusc.*6. de expositione symboli.

4 Dubium *tamen esse potest*, An in omnibus fidelibus, vt credant fide infusa, requiratur quod habeant certitudinem, & euidentiam de credibilitate rerum fidei: An vero sine ipsa possint credere fide infusa? Videtur enim ex vna parte quod leuiter crederet, atque adeo non supernaturaliter, si sine sufficientibus motiuis induceretur ad fidem: ex alia vero parte videmus multos esse fideles valde rudes, qui nihil de motiuis credibilitatis fidei, nedum de euidentia illorum perceperunt, sed solum à suis parentibus, vel parochis, instructi sunt, & in Fide illorum credunt; & tamen illos omnes actibus fidei infusæ priuare durissimum est, sic enim priuarentur vera pœnitentia, & iustificatione, Quia *sine fide impossibile est placere Deo*, fides autem ad pœnitentiam, & iustificationem requisita est fides infusa, scilicet proueniens à præueniente Spiritus Sancti adiutorio, vt definit *Trident. Sess. 6.Can.3.*

5 Respondetur, non esse necessè ad credendum fide infusa deducere in particulari per consequentiam, rationes, & motiua credibilitatis euidentis, id enim pertinet ad sapientes, & Theologos, sed tamen requiritur aliquod saltim motiuum credibilitatis euidenter attingere, quantum requiritur ad prudenter credendum, qui enim sine aliquo motiuo credibilitatis credit, leuiter, & imprudenter credit, licet non sciat rationes motiuorum per causas euidentes deducere, & defendere; motiuum autem principale ad persuadendum credibilitatem nostræ fidei est, quia sic proponit Ecclesia vniuersalis, quæ est congregatio amplissima, in qua tot egregij viri, tot Sancti, & Doctores, & Martyres includuntur, quorum propositioni, & doctrinæ qui credit, non imprudenter credit, & intentio credentis semper debet ferri in id, quod proponit vniuersalis, & Catholica Ecclesia, non ista, vel illa perticularis: hoc autem motiuum nulli deest, quantuncumque rudi, nam quicumque credens symbolum, vel atticulos dicit se credere quod credit Sancta Ecclesia, & propter hoc non habent excusationem qui à pueritia nutriuntur inter Hæreticos, quia licèt ipsi credant, quod sibi à suis Ministris proponitur, & non

non habent alios à quibus doceantur de vera fide, tamen in hoc deficiunt, quod non fertur eorum intentio ad credendum id quod credit sancta, & vniuersalis, & Catholica Ecclesia, cum potius negent Ecclesiam Catholicam, sed solum fertur eorum intentio ad credendum suo particulari Ministro, vel suæ particulari Ecclesiæ, vnde ne alicui deesset hoc motiuum habetur in Symbolo, *Vnam Sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam*, scilicet vniuersalem, non istam, vel illam in particulari. Omnes autem quantuncumque rudes tenentur scire Symbolum fidei, vt infrà dicemus.

6 Ex *hoc autem* colligitur optimè stare euidentiam credibilitatis rerum fidei cum ipsa fide, quod male negauit *Capr. in 3. dist. 31. q. 1. in solutione argumentorum contra primam Conclusionem*. Sed communiter oppositum tenent theologi cum *D. Thom.* hic *q. 1. art. 4. ad 2. & 3. & art. 5. ad 1.* vbi docet rem non posse esse simul rem visam, & creditam in speciali, in generali autẽ esse visam in ratione credibilis, & sic sunt scita ab eo qui credit. Verba autem *D. Thom.* sunt hæc: *Quod ea, quæ subsunt fidei, dupliciter considerari possunt. Vno modo in speciali, & sic non possunt esse simul visa, & credita, alio modo in generali, scilicet sub communi ratione credibilis: & sic sunt visa ab eo qui credit.* Vbi ly *visa*, sumitur propriè pro euidenti, aliàs non diceret *D. Thom.* non posse rem esse simul visam, & creditam in speciali, si ly *visa* non sumeretur pro euidenti cognitione; *Et ratio est*, Quia euidentia credibilitatis non est euidentia rei creditæ, ergo non opponitur obscuritati, & ineuidentiæ ipsius rei in se; vbi autem remanet ineuidentia rei potest manere fides, quæ solum exigit rem non esse ineuidentem, neque intellectum conuincere ratione sui. Quod autem euidentia credibilitatis non sit euidentia rei, *ex eo patet*, Quia est euidentia de ipsa aptitudine materiæ vt credatur, & vt sit digna fide. Iudicium autem Dei de honestate materiæ vt credatur, non est iudicium de ipsa veritate rei in se, neque habet connexionem necessariam cum ipsa veritate rei, siquidem benè stat aliquid esse falsum in re, & esse maximè credibile propter verisimilitudinem qua proponitur, & rationes, quibus persuadetur: euidentia ergo credibilitatis non manifestat intellectui, neque determinat, nec conuincit illum assensum veritatis sicut potest aliquis habere iudicium euidens de probabilitate alicuius opinionis, & tamen incertus esse, & cum formidine assentiri veritati opinatæ; ergo euidentia probabilitatis non necessitat, neq; certificat ipsum intellectum de tali veritati.

7 Dices: si euidenter iudicatur aliquid esse credibile fide supernaturali; ergo euidenter iudicatur esse verum in se. *Patet consequentia*, nam licèt multa credibilia possint esse falsa, & sufficiat esse verosimilia, tamen vt credibilia sint fide supernaturali hoc non sufficit, sed requiritur quod in se sint vera, quia Deus non potest proponere ad credendum aliquid falsum; ergo euidentia credibilitatis diuinæ obstat fidei, sicut si aliquid est euidenter scibile, hoc ipso est euidenter verum, & bonum in re. *Confirmatur*. Quia si euidenter iudicatur esse credibile, ergo euidenter iudicatur non esse impossibile. *Patet consequentia.* Quia quod est impossibile est incredibile quandiu impossibile iudicatur; ergo quod iudicatur esse euidenter credibile, iudicatur euidenter non esse impossibile, sed possibile, & non impossibile æquipollent ergo si iudicatur euidenter non esse impossibile iudicatur esse possibile, & sic possibilitas mysterij Trinitatis, & incarnationis erit nobis euidens.

8 Hoc *argumentum* semper solet esse importunum, & ferè coincidit cum argumento de euidentia in testificante, & ideo aliqui dixerunt, quod solum est euidens practicè quod aliquid sit credibile, & ideo non est euidens, quod prudentialiter procedatur in credendo, talibus ac tantis motiuis, licet non sit euidens speculatiuè quod detur talis credibilitas. Cæterùm ego non video quomodo hic possit distingui euidentia speculatiua de ipsa credibilitate, & euidentia practica de conueniẽtia credẽdi, etenim credibilitas in sua natura nihil aliud est quam idoneitas, & aptitudo materiæ vt credatur; ergo si euidenter cognoscitur hanc materiam esse talem, quod in illa credenda prudenter proceditur, euidens est conuenire illi naturam, & essentiam ipsam credibilitatis cum in nullo alio consistat, ergo repugnat dari euidentiam de prudentiali processu in credendo, & non dari euidentiam speculatiuam de ipsa credibilitate, cum in hoc ipso credibilitas consistat, quod tale obiectum sit materia prudentialis processus in credendo.

9 Ad *arg. erg. ergo resp.* Quod licet nihil sit credibile supernaturaliter, nisi verum sit in re tamen motiua quæ ostendunt credibilitatem, non ostendunt euidenter omnes conditiones sine quibus credi non potest in particulari, sed in confuso, & in communi, nam potius id quod proponitur credendum supernaturaliter, proponitur vt valdè arduum, & excedens rationem naturalem, & de eius conuenientia, vel possibilitate nescitur; in vi autem motiuorum credibilitatis, v.g. miraculorum, & similium solum cognoscitur hoc debere credi supernaturaliter, non modo quem humana ratio dictet. Quid autem requiratur in particulari, & determinatè ad credendum supernaturali isto modo, an quod res ipsa sit vera in re, an solum verosimilis, euidenter non ostendunt, licet in re quando creditur aliquid tanquam dictum à Deo necessario debeat esse verum in re, & sic bene stat, quod aliquid euidenter cognoscatur supernaturali modo esse credibile, loquendo in communi, licet omnes conditiones in particulari ad id requisitæ non videantur, sicut bene stat me cognoscere euidenter hominem venientem à à longè, & tamen non cognoscere euidenter an sit Petrus, vel Paulus. De hoc autem termino *scibile* aliud sentit *Caiet.* hic art. 4. Quia scibile dicitur aliquid ex propriis & intrinsecis principiis rei, vnde non potest euidenter cognosci quod aliquid sit scibile, nisi euidenter cognoscatur in communi, inde enim constabit aliquid esse verum in esse rei per connexionem necessariam, & per se cum talibus principiis esse autem *credibile* habetur ex principiis omnino extrinsecis, & ita notitia in communi de credibilitate, non infert in particulari conditiones requisitas ad veritatem illius.

10 Ad *Confirmationem respondetur*, non valere illam consequentiam, *euidenter iudicatur esse credibile; ergo euidenter iudicatur, non esse impossibile*, sed deberet inferri; *ergo euidenter iudicatur non apparere impossibile*, quia vt aliquid sit credibile non est necesse quod iudicetur in re non esse impossibile, sed sufficit quod non appareat eius

eius impossibilitas, vnde consequentiæ istæ ferè semper peccant variando appellationem ab eo quod est *apparere*, seu cognosci, ad id quod est *esse*, sicut illa alia consequentia non valet, *Non est euidens, seu non apparet esse impossibile, ergo est euidens, seu apparens esse non impossibile*, ab affirmatiua ad negatiuam infinitato prædicato, *negatur enim consequentia*, quia in consequenti debet etiam ly *euidens* teneri ex parte prædicati, sicut in antecedenti infinitari, & deberet inferri; *ergo est non euidens esse impossibile*, & sic nihil contra nos.

11 Sed *tunc* restat difficultas à quo principio eliciatur hæc euidentia credibilitatis? & supponimus non esse Dubium elici aliquando euidentiam ab alio principio, quam à fide, quando enim adultus suscipit fidem, prius ei proponitur eius credibilitas, & format iudicium de illa iuxta rationes euidentes, quæ de tali credibilitate illi proponuntur, aliàs non prudenter moueretur, & tunc euidentia illius credibilitatis non elicitur à fide, cum antecedat iudicium de credibilitate ipsam fidem. Difficultas ergo est. An etiam post fidem susceptam possit elici talis euidentia ab habitu fidei? *Caietanus* hic *articulo* 4. ex verbis *D. Thom. & Bannez*. alijque Thomistæ communiter tenent etiam habitum fidei inclinare in talem euidentiam, licet non in omni subiecto, sed quando subiectum est ad id dispositum; & è contra *Suarez lib. de fide, disputatio. quarta. Sess. 6. & Lorca hic, disp. 16. memb.* 4. tenent hanc euidentiam credibilitatis ab habitu fidei oriri non posse, sed per humanum discursum, qui ex illis motiuis colligit euidenter dari illam credibilitatem, cui etiam potest accedere aliquando interior instinctus Spiritus Sancti quo compleatur iudicium omninò firmum de illa credibilitate.

12 Vt *rem totam* explicemus, & facilius argumenta soluantur, notandum est, quod credibilitas rerum fidei potest euidenter attingi dupliciter, *vno modo*, vt obiectum directè, & principaliter attactum, & sic requirit procedere ab aliquo lumine euidenti, siue per discursum, siue sine illo; *alio modo*, potest attingi tamquam modus, seu conditio quædam in exercitio attacta in obiecto ipso quod creditur; nec enim aliquis virtuosè, & prudenter credit, nisi rei credibiliter propositæ, vel cum conditionibus requisitis ad credibilitatem, & tamen neque ipsas conditiones, neque credibilitatem credit; vel directè attingit, sed rem sub modo credibilitatis attingit, & hoc est attingere credibilitatem in exercitio, vel rei credibiliter propositæ assentiri, & non credibiliter propositæ non assentiri, vbi ly *credibiliter* non attingitur vt res cognita, sed vt modificatio rei cognitæ, & quando proponitur credibilitas euidenter dicitur cognosci, seu credi res aliqua, vt proposita credibiliter euidenter, & habitus qui inclinat ad credendum rem sic propositam dicitur inclinare in ipsam euidentiam credibilitatis, vt modificat rem quæ proponitur ad credendum.

13 Ex his *resoluo* difficultatem duabus conclusionibus. *Prima*. Euidentia credibilitatis cognitæ, vt obiectum directum non oritur ex fide, sed procedit ex aliqua experientia, seu discursu humano prudentiæ, vel scientiæ, & aliquando ex interiori aliquo instinctu Spiritus Sancti, vel à dono scientiæ, siue intellectus. Ita sumo ex *Caietano hic art*. 4. & consentit *Suarez* vbi suprà *art*. 5. *Sect*. 5. & probatur. Nam euidentia miraculorum quando de facto fiunt ad cōfirmandam fidem videtur ipsa experientia, & ex illis ratio per discursum ostendit rem propositam dignam esse vt credatur, quia confirmatur tali miraculo, & ita *Sanct. Thom.* fatetur in hac *quæst*. 1. *art*. 4. *ad secundum*, quod propter euidentiam signorum, vel aliquid huiusmodi res videtur esse credenda. Item qui vult naturam credibilitatis ostendere, hoc est rem aliquam esse aptam vt credatur, procedit per rationes, & conditiones concurrentes adconstituendam hanc aptitudinem, vt supra vidimus; tunc autem conditiones constant nobis partim ipsa experientia, quia eas videmus, partim relatione aliorum, vel lectione librorum ex quibus colligimus aptitudinem, quæ inest talibus rebus vt credantur; ergo credibilitas potest per discursum, & experientiam attingi, tanquam res cognita. Quod etiam ex instinctu interiori attingitur vt constat ex *Sanct. Thom*, in hac 2.2. *quæst*. 2. *art*. 9. *ad tertium, & quodlib*. 2. *artic*. 6. vbi ostendit, non solum per miracula, sed per interiorem instinctum hominem duci ad credibilitatem rerum, iuxta illud Ioan.6. *Omnis qui audit à Patre, & didicit, venit ad me*. Denique quod pertineat ad donum scientiæ discernere credenda à non credendis ex illuminatione Spiritus Sancti docet *Sanct. Thom*. 2.2. *quæst*. 9. *artic*. 2. præsertim *solutione ad secundum*, siquidem donum scientiæ deseruit ipsi fidei, non quidem sciendo ipsam veritatem creditam, sic enim opponeretur fidei; ergo solum sciendo credibilitatem eius.

14 Vnde *constat* omnes credentes si prudentialiter, & virtuose credunt aliquam habere euidentiam de credibilitate, & sic omnes non æqualem, quia vel ex signis, & motiuis, magis, vel minus cognitis, vel ex instinctu interiori, vel ex dono scientiæ discernunt credenda à non credendis, & credibilitatem ipsam attingunt. Quod si aliquando sine sufficienti propositione credibilitatis credunt, non ex fide infusa credunt, quia non indubitanter, & firmiter credunt, sed libenter, & ex quadam fide acquisita, vt benè notat *Lorca, & Suarez*, vbi suprà.

15 Dico *Secundò*. Euidentia credibilitatis attingitur ab habitu fidei in ipso exercitio credendi per modum conditionis requisitæ ex parte obiecti. Hæc conclusio sumitur ex *Sanct. Thom.* præsertim in hac *quæst*. 1. *art*. 4. *ad tertium*, vbi inquit: *Quod lumen fidei facit videre ea quæ creduntur: sicut enim per alios habitus, virtutum homo videt illud, quod est sibi conueniens secundum habitum illum, ita etiam per habitum fidei inclinatur mens hominis ad assentiendum his, quæ conueniunt rectæ fidei. & non aliis*. Et *quæst*. 2. *art*. 3. *ad secundum*, inquit: *Quod sicut homo per naturale lumen intellectus assentit principiis: ita homo virtuosus per habitum fidei habet rectum iudicium de his, quæ conueniunt illi virtuti. Et hoc modo etiam per lumen fidei diuinitus infusum homini, homo assentit his, quæ sunt fidei, non autem contrariis*. Et hoc pacto *Caietanus*, vbi suprà *ad secundum* aduertit, quod sicut actus aliarum virtutum, verbi gratia, temperantiæ, quæ est in parte appetitiua occasionaliter solum facit videre, hoc est practicè, & prudentialiter iudicare id, quod est conueniens tali virtuti, & discernere ab eo, quod est disconueniens, ita fides in parte intellectiua inclinando in sibi conueniens, & discernendo credenda à non credendis facit euidentiam sibi possibilem, scilicet euidentiam credibilitatis. Ex quo sumitur ad fidem

non

non pertinere proponere sufficienter credenda ostendendo credibilitatem eorum, sed inclinare in credendo sufficienter propositam; ergo pertinet ad fidem inclinare in ipsa credibilia, quia sic proposita sufficienter, scilicet inclinando in ipsa credibilia vt euidenter credibilia, non autem pertinet ad ipsam ferri in ipsam credibilitatem tanquam in rem directè à se cognitam, quia nec fertur in illam credendo, siquidem credibilitas non creditur, nec fertur in ipsam ostendendo illam per rationem, & discursum, quia fides (vt suprà dictum est, & repetitum in hac Materia) non discurrit, nec probat, sed solum testimonio innititur, non autem probatione, seù discursu, & hoc antecedenter fit ad fidem, quando persuadetur, & proponitur ad credendum, nec immediatè illustrando credibilitatem, quia aliàs in subiecto, cui non esset facta proposito sufficiens rerum fidei, & tamen haberet habitum fidei, vt si puer baptizatus nutriretur in syluis per ipsum lumen fidei posset facere euidentiam credibilitatis, & sic non indigeret prædicante ad cognoscendas res fidei, quod est absurdum, ergo ad fidem solum pertinet attingere euidentiam credibilitatis in ipso exercitio credendi, tanquam conditionem sui obiecti propositi.

16 Dices. Quod hoc hoc non est facere euidentiam, sed factam supponere per sufficientem propositionem rerum fidei. *Respondetur.* Quod non est facere euidentiam primo, & simpliciter de ipsa credibilitate tanquam de obiecto directè cognito, sed solum attingere illam, vt conditionem obiecti propositi, & inclinare in illam provt requiritur ad credendum, non enim pertinet ad fidem facere euidentiam credibilitatis directè, & per se, quia necessario debet supponere sufficientem propositionem fidei, atque adeò euidentiam credibilitatis per illas rationes mouentes sufficienter ad fidem; repugnat ergo quod primam euidentiam credibilitatis faciat, sed solum pertinet ad ipsam inclinare in euidentiam iam propositam, & per illã discernere credenda à non credendis, & ita vtitur euidentia illa credibilitatis, & facit illam quantum ad vsum discernendi credenda à non credendis, non quantum ad primam manifestationem credibilitatis.

Soluuntur Argumenta.

17 Ex his soluuntur arguméta *Pat. Suarez, & P. Lorca*, obiicit enim *Suarez* sic. Ratio formalis fidei est authoritas obscurè reuelans, sed credibilitas neque est res reuelata à Deo, neque est obscura, sed euidens ergo est extra rationem formalem fidei. *Secundò obiicit.* Iudicium de credibilitate non est actus fidei: *Tum* quia præcedit ad credendum; *Tum* quia per discursum demonstratiuum talis credibilitatis generatur; ergo non est actus fidei. *Tertio obiicit Suarez.* Quia iudicium de credibilitate non est tàm certum, & infallibile, sicut actus fidei: *Tum* quia generatur per discursum humanum, & ex principiis acceptis per experientiam, non supernaturaliter: *Tum* quia qui negaret illam euidentiam credibilitatis non esset Hæreticus, sicut qui negaret ea quæ creduntur per fidem; ergo illa credibilitas non attingitur per fidem, aliàs haberet infallibilem certitudinem. *Quartò obiicit.* Quia actus fidei numquam est formaliter euidens; ergo repugnat quod eliciat actum euidentem circa aliquod obiectum etiam circa credibilitatem. *Quinto, & vltimo obiicit Vasquez.* Quia fides humana etiam versatur aliquando circa euidenter credibilia, & tamen non ellicit illam euidentiam credibilitatis, ergo neque fides diuina.

18 Vltimo arguit *Lorca.* Quia ante infusionem fidei habetur euidentia credibilitatis quando alicui proponuntur motiua ad credendum sufficientia, & è contra, potest aliquis habere habitum fidei, & non elicere euidentiam credibilitatis, vt puer baptizatus, qui nihil audiuit de fide, posteà factus Adultus non habet euidentiam credibilitatis; ergo non elicitur ista euidentia à fide. Alia argumenta *Lorca* coincidunt cum argumentis relatis *P. Suarez*, vt quod fides non respiciat credibilitatem, sed credenda: quod fides solum habet obscurum assensum, &c.

19 Ad *Primum respondetur.* Quod ratio formalis fidei circa obiecta credenda est authoritas obscurè reuelans, circa credibilitatem verò non facit euidentiam, sed præsupponit, & vt conditionem credendi attingit, vnde ex eo quòd credibilitas non sit reuelata obscurè solum sequitur quod non sit credita vt obiectum, non tamen quod non sit attacta vt modus, & conditio se tenens ex parte obiecti credibilis; & sicut rem esse sufficienter propositam vt credatur non est extra rationem formalem fidei, non tanquam obiectum, sed tanquam conditio requisita, & præsupposita, vt obiectum sit, ita nec attingere illam credibilitatem sufficientem, & consequenter euidentem non vt obiectum credendum, sed vt conditionem obiecti vt credatur.

20 Ad *Secundum respondetur* eadem distinctione. Quod iudicium de credibilitate tanquam de obiecto, & re cognita non est fidei, benè tamen iudicium de credibilitate, vt de conditione obiecti propositi ad credendum, sufficienti, seù euidenti propositione, & ita iudicium de credibilitate tanquam de re cognita est præuium ad fidem, & potest generari per nostrum discursum, & rationem, vt dictum est. Iudicium autem de credibilitate vt exercita, & per modum conditionis consideratæ est assensus in ipsam rem credibilem prout propositam, & modificatam ipsa credibilitate euidenti, vnde est actus fidei pro ea parte qua fertur in rem credibilem, solum vero respicit euidentiam credibilitatis, vt conditionem requisitam, vt tale obiectum credatur.

21 Ad *Tertium respondetur.* Quod iudicium de illa credibilitate tanquam de re cognita, & obiecto directè attacto non est ita infallibile sicut actus fidei, quia nec procedit à fide, iudicium autem de credibilitate vt exercita; & vt conditio quædam est obiecti credendi non fertur in ipsam tanquam in rem creditam, & ab Ecclesia propositam, sed tanquam in conditionem, iuxta quam proponitur obiectum credendi, & ideo non est Hæreticus, qui negaret euidentiam illius credibilitatis, quia solum est Hæreticus, qui negat aliquid creditum, per fidem, non qui negat aliquid, quod requiritur vt debitè, & sufficienter proponatur res fidei.

22 Et si *Inquiras:* An istud iudicium de credibilitate vt exercita sit actus distinctus ab assensu credendi; licèt à fide elicitus? *Resp.* satis probabiliter dici posse quod est duplex actus fidei, alter *absolutus* quo tendimus præcisè in rem creditã ex diuina authoritate, alter *cõparatiuus* quo discernit fides ea quæ credenda sunt à non credendis,

quia illa sunt sufficienter proposita, non ista, & iste actus discretiuus, seù comparatiuus ponitur expressè à *D. Thom.* locis supra citatis in secunda conclusione, & à *Caietano hic artic.* 4. Et ratio quare vterque actus pertinet ad fidem ea est: quia authoritas Diuina mouet ad credendum non solitariè, sed supponendo sufficientem propositionem credibilium, vnde non solum pertinet ad fidem attingere obiectum vt rem creditam ex authoritate dicentis, sed etiam attingere modum quo res proponitur ad credendum ex vi sufficientis propositionis, & vbi non inuenerit talem modum proponendi, non acceptabit rem illam vt credendam, & hoc est discernere, & comparare credenda cū non credendis, quod vt notat *Caiet. citato loco* non est actus fidei in omni subiecto, sed solum in subiecto disposito, quod valet discernere credenda à non credendis faciendo comparationem ipsius modi, quo res proponuntur & si non per discursum, & non est inconueniens quod pro ea parte qua attingit modum proponendi res credibiles illud iudicium comparatiuum sit minus infallibile, quam assensus absolutus, qui fertur præcisè in rem creditam, non autem in modum quo res præsuppositiuè supponitur proposita vt credatur, sicut dispositio vltima supponitur ad formam.

23 Ad *quartum patet ex dictis*, quod actus fidei non est formaliter euidens circa rem creditam, benè tamen attingit euidentiam credibilitatis, vt conditio requisita. *Ad quintum, & vltimum respondetur primò.* Quod non est inconueniens concedere de fide humana quod etiam fertur in euidentiam credibilitatis tanquam in conditionem requisitam, si fortè illam habet. *Secundo respondetur.* Quod fides humana non est virtus, vt docet *Sanct. Thom.* hîc *quæst.* 4. *art.* 5. *ad secundum*, sed innittitur testimonio debili, & fallibili, quod ex natura sua non postulat ferri in obiectum supposita sufficienti propositione, & euidentia credibilitatis, sicut petit testimonium diuinum, & ita cum fides diuina sit virtus petit inclinari in obiectum sufficienter propositum, & consequenter cum euidentia credibilitatis, quia sine ipsa non habet firmitatem ex parte propositionis requisitam, vt virtuosè credat. *Ad id quod obijcit Lorca. respondetur ex dictis*, Quod ante infusionem fidei habetur euidentia credibilitatis tanquam de re cognita, sed per fidem solum attingitur vt conditio requisita, quatenùs per habitum fidei inclinatur ad assentiendum his, quæ conueniunt rectæ fidei, & non aliis, vt docet *S. Thom. in hoc art.* 2. *ad secundum. & tertium.* In illo autem casu de puero baptizato, qui nihil audiuit de fide. *respondet Caiet.* super ipsum *art.* 4. Quod non potest facere, aut attingere euidentiam credibilitatis ob indispositionem subiecti, & defectum materiæ, quia non est facta illi sufficiens propositio rerum credibilium, & consequenter non potest attingere euidentiam credibilitatis tanquam conditionem requisitam, neque enim in omni subiecto fides attingit istam euidentiam, sed solum in subiecto sic disposito, vt possit discernere credenda à non credendis, & cui est sufficienter proposita materia fidei.

ARTICVLVS IV.

Vtrum fidei aliquando possit subesse falsum?

Ex duplici principio potest intelligi quod aliquod falsum subsit fidei, vel ex Deo dicente, vel ex Homine credente. Ex Deo dicente potest esse difficultas.

An Deus possit dicere falsum absolutè loquendo, siue id fiat cum formali mendacio, vel cum malitia volendi decipere siue non.

1 Circa quam difficultatem fuit quorumdam Hæreticorum error affirmantium Deum esse Authorem mendacij, & falsitatis, vt inde colligerent licitum esse nobis mentiri, & illud firmare iuramento propter seruandum secretum. Huius erroris Author fertur fuisse *Priscillianus Episcopus Abulensis* circa aninum Domini 388. tempore Siriaci Papæ, & Valentiani II. Imperatoris. De quo videri potest Prateolus sub titulo *Priscillianistæ*, & *D. August. lib. de Hæresibus Hæresi* 70 Huic errori subscripsisse Armenos testatur idem *Prateolus cap.* 3. *titulo Armeni*, & *Guido Carmelita de erroribus Armenorum*, quamvis *Castro de Hæresibus* verbo *Deus Hæres.* 3. vehementer redarguat Guidonē affirmans talē errorem sine fundamento Armenis impinxisse, eo quòd licet Hæretici fuerint, tamen scripturas sacras non reiiciebant, in quibus multoties dicitur, Deum esse summè veracem, & nullatenus mentientem. Inter catholicos autem aliqui affirmarunt quod licet Deus de potentia ordinaria non possit mendacium dicere, benè tamen de potentia eius absoluta, cuius scientię dicitur fuisse Holcoth, & Aliacensis, cum aliis quos refert *Magister Bañez in hoc art. Dub.* 1. Pro quorum Sententia, & Hæreticorum errore multa, & varia congerere possemus Argumenta, inferius tamen ea solum adducemus, quæ difficiliora videntur.

2 Pro *luce huius* Difficultatis Notandū est. *Primò* Non esse idem formaliter *dicere falsum*, atque *mentiri*, eo quod *mentiri* est contra propriam sententiam, & mentem dicere, vnde qui habet sententiā, aut opinionē falsam, & iuxta illā loquitur, falsum dicit, sed non mentitur; & è contra contingere potest, quod reuera aliquis affirmet illud quod in re ita est, sicut ipse dicit, quia tamē ille per errorem existimat illud quod dicit esse falsum, mentiatur: verbi gratia, si quis existimans Regem commorari Matriti, rex tamen non commoratur nisi Cæsaraugustæ si cum hac falsa existimatione quam habet quod sit Matriti, dicat alteri, rex commoratur Cæsaraugustæ, diceret quidem illud quod à parte rei est verum, & tamē mentitur, quia contra propriam mentem illud profert. In Deo autem ista duo separari non possunt, quia cum Deus errorem aliquem in se non possit admittere, eo ipso quod per impossibile diceret falsum mentiretur, eo quòd aliquid affirmaret contra suam propriam mentem.

3 Secundo *notandum est.* Quod dubitari solet apud theologos an ad rationem mendacij vltra hoc quod est dicere contra mentē, requiratur vt dicat

dicat illud animo fallendi alium? In qua difficultate *Magister Bañez hic memb.* 1. affirmat hoc vltimum ita esse intrinsecè necessarium ad rationem mendacij, quod sine illo nullatenus mendacium constare possit. Vnde infert quod si aliquis falsum contra propriam mentem proferat secreto vbi à nullo audiri possit, cum deficiat tūc fallendi animus, deficit etiā mendacium: & similiter quis dicat Ioan. tu non es Ioānes, licet falsū dicat, & contra propriam mentem, non mētitur, quia illud non potest dicere cum animo fallendi ipsum Ioannem, & confirmari videtur hæc sententia ex *D. August. Lib. de mendacio cap.* 3. & 4. & *lib. contra mendacium cap.* 14. vbi ait. quod mentiri est dicere ex quo alius decipiatur.

4 Sed tamen sententia ista nisi in bonum sensum reducatur falsa est, & contra *sanct. Thom.* si si enim intelligatur, quod regulariter mendacium dicitur animo fallendi alium, verissima est: si vero quod ex necessitate talem animum petat, ad hoc vt mendacium sit propriè mendacium, falsa est. Nam *Aris.* 4. *Ethicor.* solum dixit consistere mendacium in hoc, quod aliquis ex proposito intendat falsum asserere. Nihilominus in gratiam *Magistri Bannez* possumus sententiam eius alio modo explicare in hunc modum, quod animus fallendi potest dupliciter considerari. *primo modo* ex parte ipsius mentis quasi implicitè, & veluti in radice ex parte ipsius operis, nam ille qui mentitur, ex ipso mendacium profert dicit verbum ex se deceptorium, & in hac consideratione animus fallendi poterit ad essentiam mendacij pertinere. *alio modo* potest considerari animus fallendi explicitè, & veluti extra mendacium ipsum, ita vt ille qui mentitur non solum expresse intendat mendacium proferre, sed vltra hoc medio tali mendacio alium decipere, & isto modo talis animus fallendi non potest ad essentiam mendacij pertinere, sed est extrinseca quædam perfectio accidentalis eius, & effectus ex mendacio consequutus. Et hoc videtur apertè constare ex doctrina *sanct. Thom.* infra *quæstione* 110. *artic.* 1. *in corpore*, vbi ait: *Si ergo illa tria concurrunt, scilicet quod falsum sit id quod enunciatur, & quod adsit voluntas falsum enunciandi, & iterum intentio fallendi, tunc est falsitas materialiter, quia falsum dicitur, & formaliter propter voluntatem falsum dicendi, & effectiuè propter voluntatem falsum imprimendi, sed tamen ratio mendacij sumitur à formali falsitate secundum hoc scilicet, quod aliquis habet voluntatem falsum enunciandi, vnde & mendacium nominatur ex eo quod contra mentem dicitur.* Hæc *D. Thom.*

5 In quibus verbis apertè docet rationem essentialem, & formalem mendacij consistere in illo secundo ante animum fallendi, quod clarius in eodem articulo in fine exposuit dicens: *Quod autem aliquis intendat falsitatem in opinione alterius constituere fallendo ipsum, non pertinet ad speciem mendacij, sed ad quandam perfectionem ipsius.* Et solutione *ad tertium* eiusdem articuli ait: *Ad tertium dicendum, quod cupiditas fallendi pertinet ad perfectionem mendacij, non autem ad speciem ipsius, sicut nec aliquis effectus pertinet ad speciem suæ causæ.* Et in articulo tertio illius quæstionis solutione ad sextum, ait: *Mendacium ergo iocosum ex ipso genere operis habet rationem fallendi, quamuis ex intentione dicentis non dicatur ad fallendum.* Ecce quomodo in illa prima acceptione docet *D. Thom.* quod ratio fallendi pertinet ad speciem mendacij, non vero in secunda acceptione, vt apertissimè constat ex eius verbis. Si ergo *Magister Bannez.* in primo sensu loquatur, verissimum dixit, & conformiter ad *D. Thom.* Si vero in secundo sensu, nullatenus audiendus est, cum expressè *D. Thom.* oppositum doceat. videtur tamen loqui in hoc secundo sensu, vt patet in exemplis eius. vnde dicimus, quod quamuis in secreto, & nullo audiente proferatur falsum ab aliquo intentione, & animo dicendi contra mentem reuera est mendacium licet absit fallendi animus. Et similiter est verum mendacium quando quis Ioanni diceret, tu non es Ioannes, proferendo illud contra propriam mentem, licet in altero deceptio sequi non possit. Et hoc videtur necessario affirmandum esse, nam certissimum est multos Deo mentiri, vt de Cain constat *Genes.* 3. quādo interrogatus à Domino *vbi est Abel frater tuus?* Respondit, *nescio Domine*, & Sara mentita est quando dixit, *non risi*, *Genes.* 18. nam Dominus respondit, *non est ita, sed risisti*, & tamen non poterant habere animum fallendi Deum, cum cognoscerent omnia nota esse illi, nec deceptionem pati posse. Imo mendacium iocosum verum mendacium est, cum sit contra propriam mentem prolatum, & peccatum veniale, & tamen non solet esse cum animo fallendi, sed intentione placendi. ad auctoritatem *D. August.* adductam à *Magist. Bannez*, Respondet *D. Thom.* 1. *in quæst.* 110. *cit. art.* 1. *ad tertium*, quod erat formatum ex authoritate eiusdem Doctoris, quod hæc intentio fallendi requiritur ad complementum malitiæ mendacij, non autem ad essentiam eius. *Secundo* explicat *artic.* 3. *solut. ad sextum.* Quod mendacium natura sua ex parte operis habet rationem fallendi. *Tertio* alij explicant *S. August.* de mendacio quod est in promissione de futuro, nam vt sit mendacium in tali promissione requiritur voluntas decipiendi, aut non adimplendi promissum, vnde si quando promisit habuit intentionem adimplendi, potest postea non adimplere sine mendacio, si subueniat causa necessaria aut rationabilior non adimplendi, quare non frangitur iuramentum promissorium, vt in eius materia dicitur, quando quis habuit cum actu iurandi intentionem adimplendi, si postea iustis de causis videat melius esse non adimplere quod iuramento promissorio affirmauerat; esset autem falsitas in tali iuramento, & consequenter peccatum mortale, si in ipso actu iurandi non haberet intentionem adimplendi. His dictis circa essentiam mendacij pro resolutione dubij sit.

6 Prima *Conclusio.* Deus de facto non est author mendacij, aut falsitatis, neque ex Deo dicente fidei potest subesse falsum etiam de potentia Dei absoluta. Conclusio ista est certa, & asserta à *S. Thom. in hac quæstione* 1. *art.* 3. & 1 *p. quæst.* 14. *art.* 15. *ad tertium in fine.* Latissimè eam probat *Magist. Cano lib.* 2. *de locis cap.* 3. & in Scriptura expressè habetur, vt numer 23. *Non est Deus quasi homo vt mentiatur, neque vt filius hominis vt mutetur.* Ad Hebr. 6. loquens Paulus de promissionibus, quas Deus fecit Abrahæ, qualiter essent firmæ, & stabiles, inquit, *interposuit iusiurandum vt per duas res immobiles* (scilicet promissionem, & iuramentum) *quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus.* Et 1. Ioan. 2. *quoniam omne mendacium ex veritate non est*

est. Sed sermo Dei est ipsa veritas Ioan. 17. *sermo tuus veritas est*; ergo ex Deo non potest esse mendacium. Sic etiam intellexerunt sancti Patres, vt Ambros. lib. 6. Epist. 37. *Impossibile istud* (inquit) *non infirmitatis, sed virtutis est, & maiestatis, quia veritas non recipit mendacium, nec Dei virtus leuitatis errorem.* Et August. 22. de ciuit. cap. 25. *si volunt inuenire quod omnipotens non potest, habent prorsus, ego dicam, mentiri non potest.* D. Chrysost. Hom. 1. de Symbolo Tom. 5. explicans illam particulam *omnipotentem* sic ait; *quid non potest omnipotens? falli, fallere, mẽtiri non potest.* Et quod conclusio vera sit etiẽ de potentia absoluta non solum colligitur ex eo quod sic communiter patres intelligunt loca allata scripturæ, sed quia *Lucæ* 1. dicitur: *Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Quæ verba Doctores explicant, quod licet de potentia absoluta Dei, cœlum & terra desinerent esse (nam per ordinariam impossibile est) verba tamen mea per nullam potentiam desinere possunt. Et Athanasius lib. de incarnat. Verbi, asserit: *Absurdum est, dicere Deum posse mentiri, si enim dixit Deus quod perituri sumus, non esset Deus si non perissemus.* Et sanctus Anselmus lib. 1. cur Deus homo cap. 12. & 13. *Ex hoc* (inquit) *quod Deus mentiretur non sequeretur mendacium esse iustum, sed quod non esset Deus.* Quæ omnia manifestè probant prædictam conclusionem veram esse, etiam loquendo de potentia Dei absoluta, & cum sit vnanimis consensus Patrum cum fundamento in locis sacræ Scripturæ probant etiam, quod oppositum illius plusquam temerarium est, & valde proximum errori licet aliqui Authores affirmauerint de potentia absoluta posse Deum mentiri, licet non ex malitia, quod est formale mendacium.

6 Ratio *huius* à posteriori quidem ex eo sumitur: quia si Deus potest mentiri de potentia absoluta tota nostra fides euertitur, vnde enim scire possumus quod Deus non fuerit vsus illa potentia ob aliquam causam nobis occultam, si enim dixerimus Deum non esse vsum illa potentia absoluta, quia id reuelauit contra hoc ipsum instat ratio facta, quia in hoc ipso potuit mentiri, quando magis asserebat se non mentiri. *A priori autem ratio est.* quia Deus est prima veritas, & prima veracicitas, sed ex veritate non potest nasci mendacium, ergo Deus non potest mẽtiri. *Maior est manifesta*: quia non est alia veritas maior & perfectior quam Dei: ergo ipse est prima veritas. *Minor asseritur* loco citato 1. *Ioan.* 2. vnde sumpsit *S. Tho.* suam rationem *in hoc art.* 3. *quia* (inquit) *sub veritate prima non potest stare falsum, sicut neq; sub ente, non ens, nec malũ sub bonitate.* Et explicatur hoc modo; quia omne mendacium est deuiatio à veritate; ergo proferẽs falsitatem, seu mendaciũ habet veritatẽ deficientẽ, & fallibilẽ: sed veritas prima est pura & indeficiẽs, quia est veritas sine vlla imperfectione, nõ alias esset actus purus, & infinitus in genere veri; ergo impossibile est quod ex illa veritate aliqua falsitas oriatur. An vero mendacium possit exui malitia, vt putant *Gabr.*, *& alij Nominales*, & ita proferri à Deo non sub ratione peccati, sed sub ratione falsi, non oportet hic indagare, nam licet certum sit mendacium intrinsecè esse peccatum, nec posse expoliari malitia, tamen nos non probamus repugnare Deo mendacium, quia peccatum est, & opponitur bonitati, sed quia falsum, & quia opponitur summæ veritati, à qua repugnat procedere.

7 Tertia *Conclusio.* Deus non est causa falsitatis, aut erroris directè, etiam sine mendacio. contrariũ huius conclusionis tenent aliqui Theologi, sed tamen nostra conclusio est communis DD. qui asserunt Deum erroris, aut falsitatis esse causam permittentem, aut esse causam positiuam actus pro materiali tantum, non pro formali, vt scilicet est falsus aut erroneus, & vt certa ab incertis separemus notissimum est, quod si sit error eorum quæ quis tenetur scire, Deus non potest esse causa talis erroris, eo quod talis error est culpa mortalis cuius Deus solum pro materiali est causa: si autẽ sit error circa ea quæ non tenemur scire, non ita est certum Deum non posse esse causam talis erroris. Probabilius tamen existimo Deum solum posse esse causam directam pro materiali actus, non tamen pro formali. *Probatur conclusio:* quia error intellectus adeo est malum vt non possit ab homine esse directè volitus sub hac formali ratione, nam licet homo aliquando velit nescire per ignorantiam affectatam, hoc non est nisi vt liberius, peccet, & non vult errorem propter se ipsum; ergo multò minus Deus poterit directè velle errorem, & illum causare formaliter in intellectu hominis, aut Angeli. *Confirmatur primò*: Quia Deus non excitat, neque inuitat ad errandum, sicut nec excitat ad peccandum; ergo non est causa directa erroris, vt sic. *Confirmatur secũdo.* quia tam verax est Deus, quam bonus, sed ex eo quod est summè bonus non potest velle aliquid mali sub illa formalitate etiam in nobis; ergo nec etiã poterit esse causa directa erroris, aut falsitatis sub hac formalitate in nobis. Imo ex hoc principio in materia de incarnat. dici solet à Theologis quod in intellectu animæ Christi non potest esse aliquis error, quia si intellectus humanus Christi erraret, etiam Deus erraret tanquam Suppositum illius naturæ

8 Contra istam tamen conclusionem sunt duo argumenta. *Primum est*: quia error potest habere rationem pœnæ, sed mali pœnæ Deus potest esse causa; ergo etiam erroris. *Secundum arg. est.* quia Deus potest infundere habitum erroris, siquidem in ipsis habitibus nec meremur, nec demeremur, sed solum in actibus; ergo poterit esse causa erroris. *Ad primum horum respondetur.* quod licet error possit esse malũ pœnæ, tamen illa pœna consistit in eo quod Deus permittat errorẽ propter priora peccata, sicut *prima secunda* q. 87. dicitur quod vnum peccatum est pœna alterius, quia permittit Deus vnum peccatum propter peccatũ præcedens. Et hac ratione S. Patres communiter docent cum Scolasticis quod Deus est causa excæcationis, & indurationis in pœnam peccatorum præcedentium. *Ad secundum argumentum respondetur.* Negando antecedens, quia habitus erroneus directè inclinat ad actum non solum pro materiali, sed etiam pro formali, vt scilicet actus erroris est, atque adeo non potest infundi immediatè à Deo *quod si iterum instes.* quod habitus erroris producitur actibus nostris ad quos Deus concurrit; ergo etiam sine nostris actibus Deus posset immediatè illum causare. *Respondetur*; Negando consequentiam, quia ad actus erroris qui sunt in nobis non concurrit Deus directè, & formaliter, vt erroris sunt, sed tantum materialiter quare eodem modo solùm concurrit ad productionem habitus, qui ex talibus actibus

produci

producitur. Attamen si Deus se solo produceret habitum erroris, concurreret ad illum formaliter vt erroris est directè, & ex hoc principio in materia de peccatis probari solet quod habitus vitiosus non potest esse infusus à Deo immediatè.

9 Quarta *Conclusio.* In his quæ pertinent ad fidem Deus non est occasio alicuius deceptionis etiam per accidens ratione alicuius impropriæ, vel metaphoricæ loquutionis. Hæc conclusio non est minus certa, quam est certum fidem nostram esse indubitabilis, & infallibilis certitudinis, vnde dicitur in *Concilio Trident. sess. 6. cap. 9.* certitudinem fidei esse talem cui non potest subesse falsum. Et probatur ex scriptura Psalm. 144. *fidelis Dominus in omnibus verbis suis* Psal. 118. *Principium verborum tuorum veritas* Ioan. 16. *Cum venerit spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem.* Si autem ex modo loquendi diuina loquutio esset occasio nostræ deceptionis in iis, quæ necessaria sunt ad fidem non doceret nos omnem veritatem, sed potius obscuraret, & occultaret illam impropriis loquutionibus: vnde eodem capite dixit Christus: *Venit hora, cum iam non in prouerbiis loquar vobis, sed palam de Patre meo annunciabo vobis.* Et subditur: *Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc palam loqueris, & prouerbium nullum dicis.* Ergo constat quod veritates multas sine prouerbiis, & loquutione impropria dixit Christus, & sic loquutio Dei non est occasio deceptionis in fide, licèt enim plures veritates sub metaphoris, & impropriis loquutionibus tradantur in scripturis, tamen ea quæ necessaria sunt ad credendum si in vno loco obscurius ponuntur, in alio declarantur, vel saltem ipsa traditione apostolica, vel per Ecclesiæ declarationem proponuntur; ergo in his quæ credenda sunt per fidem, & proponuntur per Ecclesiam nulla latet æquiuocatio, vel causa deceptionis.

10 Dices; currere hic idem argumentum quod supra fecimus, quod si semel Deus potest mentiri etiam de potentia absoluta, non constat nobis vtrùm de facto mentiatur in hac scriptura; ergo similiter si semel scriptura vtitur metaphoris, & impropriis loquutionibus, vnde constat nobis, quod quando dedit talem traditionem apostolis, & potestatem Ecclesiæ ad declarandas res fidei non fuerit vsus impropria loquutione? & consequenter non erit certum nobis an talis potestas infallibiliter sit in Ecclesia. *Respond.* id constare *tum à posteriori,* quia alias relinqueret Christus Ecclesiam in perpetua confusione, & sine principio certo habendi infallibilem regulam fidei, si maneret dubium id à quo pendet tota certitudo fidei scil. declaratio, & & propositio veritatis in sensu plano, & litterali. *Tum à priori.* Quia promissus est Spiritus Sanctus Ecclesiæ vt doceret illam omnem veritatem *Ioan. 16.* constituta est Ecclesia columna, & firmamentum veritatis *1. ad Timoth. 2.* Promissa est Petro indefectibilitas in fide *Luca 22.* Ædificata est Ecclesia super petram, aduersus quam portæ inferi non præualebunt *Matt. 16.* Quæ omnia verba manifestissima sunt, & sine vlla metaphora, vel loquutione impropria: vbi autem in verbis scripturæ non apparet impropria loquutio standum est simplici significationi verborum, aliàs scriptura quæ de se omnibus doctrinis est certior, omnibus redderetur incertior, & inutilior, si formidandum esset non litteraliter in ea significatione quam verba ipsa de se habent.

11 Quinta *Conclusio.* Deus nec de potentia ordinaria, nec de absoluta potest mentiri per alium tanquam per ministrum, Angelum, scilicet vel hominem. Hæc conclusio quoad vtramque partem colligitur ex testimoniis Sacræ scripturæ adductis pro 1. & 2. *Conclus.* & præcipuè ex illo ad Hæbr. 6. *Vt per duas res immobiles, &c.* quia illæ res immobiles sunt iuramentum, & promissio Dei facta Abrahæ per Angelum, & de his dicit Diuus Paulus esse impossibile Deum mentiri. Vbi ponderandum est primò illud verbum *impossibile*, quo etiam de potentia absoluta loquitur iuxta expositionem communem Doctorum. Secundò ponderandum est, quod promissio illa de qua Apost. mentionem facit, fuit facta Abrahæ per Angelum; ex quibus apertè colligitur quod etiam per ministrum impossibile est Deum mentiri. *Secundò probatur Conclusio.* Quia si non esset omninò impossibile Deum mentiri, etiam per ministros, sequeretur quod nostra fides, quæ diuinæ reuelationi innititur non habere firmum, & stabile fundamentum: consequens nullatenus admitti potest; ergo nec antecedens. *Probatur sequela:* Quia tota fere sacra scriptura reuelata est nobis à Deo per Ministros Angelos, Prophetas, Apostolos, & Euangelistas, ergo si non esset omninò certum Deum per illos non posse mentiri non haberet nostra fides omnino indubitabile fundamentum. *Tertio probatur:* Quia quando Deus loquitur per ministros, loquuntur tales ministri ex diuina inspiratione, & reuelatione, ergo mendacium illorum (si possibile esset) refunderetur in Deum inspirantem, & reuelantem. *Probatur consequentia:* Quia quando principale agens operatur aliquid per ministrum actio illa, aut effectus potius tribuitur agenti principali quam ministro, vt patet in iustificatione medio Sacramento applicato per ministrum, & in eo qui medio ministro tribuit Eleemosynam pauperi; ergo si minister Dei mentiretur vt minister tale mendacium principaliter tribueretur Deo. *Antecedens autem primum probatur.* Quia vt ex Sacra scriptura constat, ministri Dei loquuntur in persona Dei, imò Deus per illos loquitur, secundum illud Matthæi 10. *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Et 1. *ad Corinth.* 13. dixit Paulus *En loquitur Christus.* Et Psal. 44. *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis,* id est, Spiritus Sancti à quo velociter mouetur. Et 2 Reg. 33. *spiritus Domini loquutus est pro me.* Ergo omninò impossibile est Deum per ministros mentiri.

12 Quarto *probatur Conclusio.* Quia si Deus loquitur ad homines per ministros, verbi gratia, per Angelum, aut hominem immediatè loquitur Deus ad aliquem illorum, nec enim potest mediatè loqui ad nos quin immediatè loquatur ad ministrum ergo si impossibile est mentiri, aut falsum dicere loquendo immediate per se ipsum, etiam erit impossibile mentiri per alium. *Confirmatur, & explicatur amplius ratio ista.* Quia quando Deus loquitur per ministrum, aut minister dicit idem ipsum quod illi loquutus est Deus, aut dicit aliud. Si dicit idem; ergo mentiente ministro mentitur Deus immediatè loquens illi; sed impossibile omnino est Deum mentiri per se ipsum (vt supra probatum est) ergo etiam erit impossibile quod mentiatur per ministrum. Si verò dicatur quod minister loquitur aliud, quam illi Deus loquutus fuerit, tunc aperte sequitur ministrum mentiri ex se ipso, & non mentiri Deum

Deum per illum, sicut in humanis quando seruus loquitur aliter quam Dominus eius præcepit ei loqui, non mentitur Dominus, sed seruus. Quod argumentum efficaciter probat Deum de sua potentia absoluta per Ministrum non posse mentiri. Ergo si neque per Ministrum, neque per se mentiri potest, nec falsum dicere etiam de absoluta potentia fidei ex parte Dei dicentis nullatenùs poterit subesse falsum.

Soluuntur Argumenta.

1 PRimo *Arguitur* ad probandum Deum de facto mentitum fuisse, & fuisse authorem mendacij. *Primò* Quia *Genesis* 4. cum dixisset Cain ad Deum, *omnis qui inuenerit me interficiet me*, respondit illi Deus *Nequaquam ita fiet*; & tamen occisus fuit Cain à Lamech, vt in eodem *capite* habetur ergo Deus de facto mentitus est. Deinde 3. *Regum* 20. dum quæreret Deus Quis deciperet Achab? Respondit spiritus malus: *Ego decipiam*: & rursus dum iterum interrogaret Deus, *In quo decipies?* Respondit, *ego ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius*: Tunc dixit Deus, *Decipies, & praualebis, egredere, & fac ita*. Ergo præcepit Dœmoni vt deciperet, & mentiretur: fuit ergo author mendacij. Item *Iob*. 12. dicitur: *Qui immutat cor principum, & decipit eos, & errare facit eos sicut ebrios*. Et Isai 19. & 63. conqueruntur homines de Deo his verbis: *Quare nos errare fecisti Domine de viis tuis?* Et Ezech. 14. dixit Deus, *Si Propheta deceptus fuerit, Ego Dominus decepi eum*. Et ad Roman. 1. *Tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant, quæ non conueniunt*. Ergo vt ex omnibus istis authoritatibus colligitur, & Deus mentitur, & author est mendacij.

2 Ad *hoc Argumentum*, vt respondeamus aduertendum est, quod circa loca Sacræ Scripturæ multa possent pro responsione dici iuxta placita Sanctorum Patrum: quia tamen Nos breuitati consulimus, tantum ea quæ scholastico more necessaria sunt ad argumentorum solutionem adducemus. *Ad Primum locum respondetur Primò*. Quod licèt Sacra Scriptura dicat Lamech occidisse virum, non est certum, quod iste vir occisus à Lamech sit Cain, sed potuit esse alius, cum Sacra Scriptura nihil de hac re determinet. *Secundò respondetur*. Quod dato quod Lamech occiderit Cain nihil probat argumentum: Quia Deus non dixit Cain absolutè quod non esset occidendus, sed quod impunè esset occidendus, addidit enim, *qui occiderit Cain septuplum punietur*: vnde si Lamech occidit Cain, non impunè occidit, vt ex eodem capite colligitur, *Quod si instes*: Quia timor quem habebat Cain non erat de punitione sui occisoris; sed de occisione sua, dixit enim: *Omnis qui inuenerit me, interficiet me*. Et ad hoc videtur Deum respondisse, *Nequaquam ita fiet*. quasi diceret, nullus interficiet te, & tamen occisus est, ergo. *Respondetur*, Quod turbatus Cain existimabat omnem hominem, aut aliud animal habere potestatem supra vitam suam, atque adeò qui illum prius inuenerit eum interficeret, & ad hoc respondit Dominus, *Nequaquam ita fiet*, quasi diceret, nequaquam habet aliquis potestatem supra vitam Cain, nec quilibet poterit occidere illum pro sua voluntate, sed qui occiderit septuplum punietur, & hoc totum verum fuit, & impletum.

3 Ad *omnia autem loca*, quæ posteà sequuntur in primo argumento, vt Respondeamus aduertendum est cum communi sententia interpretum Sacræ Scripturæ, quod quotiescumque in Sacra Scriptura reperitur quod Dominus præcipiat, aut consulat, aut velit aliquod malum culpæ, vel erroris, vel falsitatis, semper debet intelligi, quod permittit, sicut quando dixit Iudæ volenti illum tradere, *Quod facis, fac citius*, & Ratio est aperta. Quia absurdum esset concedere illud quod Deo repugnat, quod verò repugnat illi decipere, aut talia imperare actu positiuo, constat ex conclusionibus præcedentibus, & earũ probationibus. Quod si aliquis dicat solutionem istam esse omninò voluntariam, & sine fundamento. *Respondetur*, negando id, nam expositio ista fundamentum habet in eadem Sacra Scriptura, in qua aliquando præcipere, & permittere pro eodem accipiuntur, nam *Marci* 10. dixerunt Pharisæi Christo Domino. *Moyses permisit libellum repudij scribere*. & Christus respondit, *ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud*. Item *Matthæi* 19. dicunt Pharisæi: *Quid ergo Moyses mandauit dare libellum repudy?* Respondit Christus: *Ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxorem*. Ecce quomodo pro eodem vsurpatur *præcipere, & permittere*. Attendenda ergo est semper materia circa quam cadit præceptum, vel consilium, & si fuerit Deo repugnans, intelligi debet permissiuè. Sic etiam interpretanda sunt illa loca in quibus dicitur Deum excæcare, indurare, decipere, & errare facere aliquem, non enim intelligi debent possitiuè, sed negatiuè tantum, scilicet quia Deus malum, & peccatum, aut errorem impedire posset, conferendo alia maiora auxilia, & cognitionem clariorem, cum quibus non posset stare peccatum, deceptio, aut error. Id tamen suo iusto iudicio non facit, sed cadere permittit videatur de hoc *Damasce. lib.* 4. *suæ Theologiæ cap.* 14. *& D. Thom.* 3. *contra Gent. c.* 162. *&* 1.2. *quæst.* 79. *art.* 3. *D. Gregor. lib.* 13. *Moral. cap.* 16. *& D. Hieronym. Epist. ad Edibiam cap.* 10.

4 Vbi aduertendum est, quod licèt respectu deceptionis, aut indurationis Deus se habeat solum permissiuè, tamen positiuè vult aliquã occasionem offerri, ex qua nouit hominem fore decipiendum, non tamen ea intentione vt decipiatur, aut erret: vnde 2. *Petri* 3. dicitur de Epistolis S. Pauli *in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles deprauant, sicut & cæteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem*. Nouit igitur Deus indoctos, & instabiles illos sumpturos occasionem ex Epistolis Diui Pauli ad suam perditionem, non tamen intendit Deus talem illorum perditionem, Obseruandum etiam est cum *Magist. Bañez* hîc, quod latius dici solet in materia de prædestinatione, quod quamuis respectu primi peccati dicatur Deus permissiuè se habere, tamen excæcare, indurare, aut errare facere (eo modo quo dictum est) non dicitur Deus nisi præsupposito alio peccato, & in pœnam illius, hoc enim denotatur in illo verbo Sancti Pauli, *Propter quod tradidit illos Deus in reprobum sensum*. Quid est propter quod? *Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt*, quod & in aliis authoritatibus inuenitur, aut aliquid simile.

5 Secundo *Arguitur*. Nam Deus est author Sacræ Scripturæ, & qui nobis reuelat quæ in illa contenta sunt; sed in Sacra Scriptura multa mendacia continentur; ergo author fidei, qui est Deus mentiri potest, imò mentitus est de facto. *Maior nota est, & consequentia legitima. Minor* verò in qua est difficultas

difficultas *probatur*. Nam *Iob* 7. dixit ipse loquens cum Deo *Peccaui, Quid faciam tibi? &c.* & tamen 27. dixit idem de se ipso, *Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.* Et alibi *Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus:* Ergo vnum istorum apertè falsum est, si quidem verba contraria sunt. Item *Genes.* 1 dicitur: Quod lux creata fuit in prima die apparet autem hoc esse falsum, quia lux creata fuit cum sole, cuius productio dicitur facta quarta die, Deinde *Genes.* 23. dicitur quod Abraham emit sepulchum ab Ephron filio Seor Hethei in ciuitate Arbiæ, quæ est Hebron; hoc autem videtur falsum iuxta illud quod in actibus Apostolorum scribitur *cap.* 7. ibi enim habetur quod *Patres nostri translati sunt in Sichem, & positi sunt in sepulchro quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor, filij Sichem:* ergo non ab Ephron filio Seor, atque adeò vnum, aut alterum mendacium erit. Præterea 3. *Regum* 8. dicitur. Quod in arca nihil aliud erat nisi tabulæ testamenti, & tamen ad *Hebr.* 9. dicitur, quod *erat ibi Manna, & virga Aaron, quæ fronduerat:* ergo vel primum, vel secundum est falsum. Item 4. *Reg.* 8. dicitur, Quod *Ochozias cœpit regnare cum esset annorum* 22. & tamen 2. *Paralip.* 22. dicitur, quod *erat annorum* 42. *cum regnare cœpisset.* Hoc autem vltimum non solum videtur esse falsum, quia non conuenit cum loco ex 4. *Reg.* 8. sed etiam quia si hoc vltimum verum esset, sequeretur quod Ochozias esset duobus annis maior Patre suo Ioran, dicitur namque in eodem *lib. Regum*, quod *Ioran erat* 32. *annorum cum regnare cœpisset, & regnauit* 8. *annis, & mortuus est, cum esset annorum* 40. Ergo si esset verum quod filius eius Ochozias cœpit regnare cum esset 42 annorum, apertè sequitur quod filius erat excedens Patrem suum in ætate duobus annis.

6 Confirmatur *Primò*: Quia in sacra scriptura non solum non reprobatur mendacium, sed laudatur, & remuneratur, ergo Deus mentiri potest. *Probatur antecedens*, quia Abraham ex instinctu Dei, vt vult *S. Ambros. lib. de Abraham cap.* 8. dixit, quod *Sara* non esset sua vxor, sed soror, & vt idem diceret, suasit illi, *dic quod soror mea es*, vt patet *Genes. cap.* 20. & posteà Abimelech conquæstus est quod illum deceperint, & tamen propter hoc factum nec Abraham, nec Sara reprehenduntur in sacra scriptura, sed potius laudantur, ergo. Item *Genes.* 34 dixit Ioseph de se ipso quod erat Augur, & tamen non erat, & de hoc non reprehenditur. Item *Genes.* 22 dixit Abraham ad pueros suos cum ascenderet in montem ad immolandum filium Expectate hic, & cum adorauerimus, reuertemur ad vos, & tamen non habebat tunc animum vt reuerteretur Isaac. sed potius illum immolandi: ergo ex instinctu Dei mentitus est.

7 Confirmatur *Secundò*. Nam Deus per suos ministros sæpè inuenitur mentitus fuisse in sacra scriptura; ergo est author mendacij. *Probatur antecedens*, quia instructu Dei Iacob mentitus est patri suo illum decipiens dicendo. *Ego sum filius tuus primogenitus Esau, feci sicut præcepisti mihi:* & cum Isaac interrogasset, *Tu es filius meus Esau?* Respondit Iacob *Ego sum:* mentitus est ergo Iacob. Quod & indicare videntur verba Patris eius dicta ad Esau *venit* (inquit) *frater tuus fraudulenter, &c.* Item Iacob. *Genes.* 49. dixi spiritu Dei: *Non auferetur sceptrum de iuda, & dux de femore eius donec veniat qui mittendus est*, hoc est Christus; sed hoc non fuit adimpletum; ergo mentitus est Deus per suum ministrum. *Probatur minor.* Quia post egressionem de Ægypto, & legem acceptam cœpit populus Israël habere Principes, & Gubernatores, dissimili tamen modo pro diuesitate temporum, aliqui enim vocati sunt Duces, vt Moyses, & Iosue, & gubernarunt populum 66. annis, neuter tamen illorum fuit de Tribu Iuda, nam Moyses fuit de Tribu Leui, & Iosue de Tribu Ephraim Post tempus autem istud vsque ad Saulem, spatio videlicet 300. annorum, & amplius fuit principatus penes iudices, qui tamen cum essent numero 15. soli duo videlicet Othoniel, & Abesam erant de Tribu Iuda.

8 Postea *verò* imperium fuit per reges, quorum primus fuit Saul, erat autem ex Tribu Beniamin; post illum autem fuit Dauid vnctus in regem, qui erat de Tribu Iuda, & in illa Tribu remansit principatus regalis penes posteros Dauid vsque ad captiuitatem Babilonis per annos 473. & post redditum Hebræorum ad patriam suam ex tali captiuitate vsque ad Herodem per spatium 520. annorũ gubernabatur populus per sacerdotes, qui simul erant reges; illi tamen erant de Tribu Leui, nam de Tribu Iuda nullus altario præsto fuit, vt ait *Diuus Paulus ad Hebr.* 7. Ex his omnibus quæ vera esse constant ex sacra scriptura colligitur quod cum ab egressione Hebræorum de Ægyptio vsque ad Herodem præterierint plusquam mille & trecenti anni, de omnibus illis solum per spatium 473. annorum regnauit Tribus Iuda; ergo illa Prophetia Iacob falsa fuit, siquidem vniuersaliter dixit, nunquam auferendum esse sceptrum de Iuda donec veniret, qui mittendus erat, id est Christus. Alia sunt plura loca quæ hoc ipsum videntur confirmare, quæ breuitatis causa ommittuntur, qui autem late videre voluerit legat *Mag. Cano de locis lib.* 2. *c.* 2. *& Seraphinum in Conciliatione locorum sacræ scripturæ D. August. & Iansenium in Concordia Euangelistrarum.*

9 Ad *Secundum* argumentum respondetur negando minorem, & ad primam probationem eius de Iob. solet responderi communiter, quod quando *cap.* 7. dixit *Peccaui:* loquitur de aliquo peccato leui quod commisit ante illam tribulationem, cum autem postea *cap.* 27. dixit: *Neque reprehendit me cor meum in omni vita mea.* Loquutus est de peccato in re graui, præcipuè de peccatis illis quæ sibi obiiciebantur ab amicis maior difficultas est in eodem *Iob* quia cum *cap.* 1. *&* 2. dicitur: *In omnibus his non peccauit Iob, nec stultum aliquid loquutus est labiis suis.* Postea *cap.* 39. idem *Iob* dicit de se ipso, *leuiter loquutus sum*, & infra, *vnum loquutus sum, quod vtinam non dixissem*, & cap. 42. *Insipienter loquutus sum, &c.* In quibus locis maior contradictio esse videtur. Nihilominus ad ista loca respondere possent facile sequendo sententiam aliquorum Expositorum, qui dicunt, quod licet *Iob.* in principio suæ tribulationis non peccauerit, neque etiam venialiter (in quo sensu verificatur illud quod dicitur *cap.* 1. *&* 2.) tamen postea aliquale peccatum licèt leue commisit, defendendo nimis suam innocentiam coram amicis, vel dum conquerebatur de iudicio Dei. Sic sentit *Caietanus*, & alij quos refert *Pineda c.* 39. *& c.* 42. *cit.* Qui dicunt illa verba leuiter, aut insipienter loquutus sum referri ad id quod dixit Iob *Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret*, vel secundo referri ad id quod dixit: *Elegit suspendium anima mea: vel Tertio* cum

dixit,

dixit, *si flagellat, occidat.* Vel denique quando sibi promisit certam victoriam ex iudicio Dei dicens: *Scio quod inueniar iustus in iudicio.*

10 Nihilominus multo melius respondetur cum *D. Tho.* super eadem verba, quod *Iob* in prædictis locis nec stultum aliquid reuera dixit, nec venialiter peccauit, sed loquutus fuit verba quæ habuerunt aliquam speciem mali, præ nimio dolore cruciatuum quos patiebatur, quod optimè colligit *Sanct. Tho.* ex verbis quæ dixit Deus ad *Iob cap. 38. quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis?* In his ergo quæ loquutus est *Iob* nihil stultum, sed sententias dixit, sermonibus tamen imperitis, id est qui haberent aliquam speciem mali, & apparentiam, & ideò dixit *leuiter & insipienter loquutus sum. Diuus* etiam *Gregorius* excusat alia via Iob à peccato veniali, & à stultitia toto tempore suæ tribulationis, videlicet quod cum dixit, *leuiter & insipienter loquutus sum,* loquebatur comparatiue ad Deum, apud quem etiam nostræ iustitiæ vocantur sicut *pannus menstruatæ,* non tamen quia peccata sint iustitiæ nostræ: sic etiam sententiæ Iob quamvis respectu aliorum hominum essent sententiæ, tamen comparatiue ad Dominum erant stultitiæ, & loquutiones leues, & multa loca sacræ scripturæ habent hanc expositionem. Istas vltimas duas expositiones *Sanct. Tho. & Sanct. Gregor.* adducit doctissimus quidam Thomista, & quantum ad *Sanct. Gregor.* verissimè dixit, cæterum quantum ad *Sanct. Thom.* non videtur locutus iuxta mentem, & doctrinam eius, quia in illo *cap.* 42. non omnino à leui peccato excusat Iob, nec de illo intelligit verba illa *cap.* 38. *quis est iste inuoluens sententias? &c.* sed de *Eliu* de quo loquebatur Deus in illis verbis licèt in littera dicatur, *Respondens Dominus Iob de turbine, &c* Sic etiam interpretatur *Hugo Cardinalis, & D. Gregor. & Glossa,* vnde solutio *Caietani* videtur conformiter *Sanct. Thom. in cap.* 42. quamuis in *cap.* 38. *Iob.* excuset, & solum dicat excessisse in modo loquendi.

11 Ad *illud de creatione lucis*, Quod lux creata fuit primo die, & tamen Sol dicitur creatus quarto die, respondetur quod reuera vtrumque tàm lux, quam ipsa substantia solis creata fuit primo die, de quo videatur *Magist. Bañez 1. p. quæst. 67. art. 4. dub.* 2. Dicitur autem sol quarto die creatus, non quia tunc secundum substantiam creatus fuerit, sed per recapitulationem, quia videlicet iterum refertur creatus, vt inter alia sydera annumeraretur illud quod præclarissimum est. Cuius exemplum est etiam in eodem *c.* nam productio mulieris quæ reuera *sexto* die facta fuit narratur à sacra scriptura post finem omnium dierum; & alia sunt exempla in sacra scriptura, de quibus videri potest *D. August. lib. 3. de Doctrina Christiana cap.* 36. Responderi etiam potest cum *D. Thom. 1. p. quæst. 67. art. 4. ad secundum,* ex sententia etiam *D. Dionys. cap. 4. de diuinis nominibus*, quod substantia solis, & lucis fuit producta prima die, sed quasi informis, quæ posteà quarta die formata fuit, & determinata ad particulares effectus in sole, & ideo dicitur creata quarto die. Verba *D. Thom.* sunt: *Dicendum est vt dicit D. Dionysius quod illa lux* (videlicet quæ prima die creata est) *fuit lux solis, sed adhuc informis, sed post modum data est specialis, & determinata virtus ad particulares effectus.* Et sic nulla est contradictio in illis locis.

12 Ad *illud* de Abraham, qui emit sepulchrum ab *Ephron* Respondet *Caieta.* quod ille *Ephron*, seu Pater eius *Seor* nominatus fuit etiam *Hemor*, atque adeo vno nomine in *Genes.* altero in *Actibus Apost.* nominatur. Ad locum ex 3. *Reg.* 8. dicitur quod in arca erat distinctio quædam, ita vt aliquid posset esse in medio arcæ, & aliquid ad latus: in medio igitur nihil aliud erat nisi tabulæ testamenti, & sic verificantur illa verba; in latere autem arcæ erat virga Aaron, & vrna aurea cum Manna. Hæc autem distinctio arcæ aperte colligitur ex *Deuteron.* 31. vbi dicitur: *Tollite librum istum, & ponite illum in latere arcæ*, & illud latus non vocabatur arca communiter. Apostolus autem latiori vocabulo accepit arcam, & ideò dixit quod erant in illa Tabulæ, & Manna, non ergo est ibi aliqua contradictio. Ad locum ex 4. *Reg.* 8. Respondetur cum *Sanct. Hieronym.* ibi, & cum *Hugone de Sancto Charo*, quod reuera Ioram Pater Ochoziæ vixit 40. annis, sed tamen quia 20. annis male regnauit, ideò non computantur in sacra scriptura nisi tantum 8. quibus bene regnauit; sed quia error posset in Historia prouenire si illi 20. anni penitus omitterentur, ideò filio eius *Ochoziæ* tribuuntur, qui non amplius quam 22. annis vixisse perhibetur, & vno anno regnasse, & tamen in 2. *Paralipom.* dicitur, quod 42. annorum erat Ochozias quando cœpit regnare, quod intelligi debet cum additione illorum 20. sui Patris. Et est simile illud 1. *Reg.* 13. vbi dicitur de *Saul Filius vnius anni erat Saul cum regnare cœpisset, & duobus annis regnauit super Israël*, quod constat non esse intelligendum vt littera sonat: nam 21. annum habebat *Saul* quando regnare cœpit, & per multos annos regnauit. Indicatur ergo in illis primis verbis, quod in principio sui regni erat humilis, quasi paruulus in oculis suis, postea vero superbus: in aliis autem verbis, scilicet *duobus annis regnauit* denotatur, vt ait *Hugo & Glossa* communis, quod duobus annis iustè rexit populum, & in amicitia Dei, postea autem fuit quasi tyrannus, & ideò alij anni non computantur in numero regni sui.

13 Ad *Primam* Confirmationem respondetur negando antecedens, & ad primam probationem eius dicit *D. Isidorus*, quod Abraham non fuit mentitus quando dixit vxori, *Dic quod Soror mea es.* Sed vsus fuit quadam æquiuocatione verborum, quia vxores etiam sorores à maritis vocabantur tunc, imo modo moris est apud coniugatos. Dicit ergo ibi: *Vtere mecum nomine fratris, & tace nomen mariti, & Ego vtar tecum nomine sororis, tacendo nomen vxoris, & sic nec ego occidar, nec tu captiua duceris*, in quo nullum mendacium fuit. Quod autem postea Abimelech conquæstus est quod illum deceperint, nihil probat, quia ipse se decepit non intelligens æquiuocationem, aut diuersum modum colloquendi inter vxoratos. Præterquam quod verè erat soror eius, filia scilicet Patris sui, & non Matris suæ, vt patet *Genes.* 20. Nec etiam *Ioseph* mentitus est quando dixit, quod erat augur, quia per illud verbum indicabat quod futura prædicebat ex inspiratione diuina, quod verissimum erat, prædixit enim annos pinguedinis, & annos famis validæ, & alia multa, non tamen erat augur si accipiatur in malam partem, in qua ipse non loquebatur, sed in sensu dicto. Ad illud ex *Genes.* 22. respondet primò *Adrianus quodlib. 1. artic. 1.* quem sequitur *Magist. Cano lib. 1. de locis cap.* 4. Quod Abraham mentitus est in illis verbis, sed tamen non fecit ex instinctu

instinctu Dei, sed ex motiuo proprio vt celaret sacrificium *Isaac* filij sui. Hæc autem responsio non placet, sed sequenda est illa quam tradit *D. Thom quæst. 110. art. 3. ad 3.* excusando viros virtutis exemplaris, qualis erat *Abraham* à mendacio, vnde cum *D. Aug.* in serm. de *Isaac* quos etiam sequuntur communiter expositores, *D. Thom.* in loco, & *Scolastici in 3. dist. 38.* dicendum est *Abraham* non fuisse mentitum in illis verbis, quia quando dixit, *cum adorauerimus, reuertemur ad vos*, certo credebat, & sperabat, quod licet sacrificaret filium occidendo illum, resurrecturus tamen esset virtute Dei, vt adimpleret in illo Deus promissionem quam ante fecerat de multiplicanda posteritate Abrahæ per *Isaac*, & ideò dixit de *Abraham diuus Paulus* ad Hebr. 11. *Vnigenitum offerebat qui susceperat repromissiones, ad quem dictum est in Isaac vocabitur tibi semen arbitrans, quia & à mortuis suscitare potens est Deus.* Vnde sine mendacio, sed potius propheticè dixit: *Cum adorauerimus reuertemur ad vos.*

4 Ad *secundam* confirmationem respondetur negando antecedens, & ad primam probationem eius respondet *Caietanus, Lyra, & Scotus in 3. dist. 38. quæst. 1.* quod quando *Iacob* dixit ad Patrem: *Ego sum primogenitus*, non fuit mentitus propter ius quod habebat ad primogenituram, quam emerat à fratre suo Esau *Gen. 25.* Cæterùm dicendo se esse *Esau* mentitus est, non quidem ex instinctu Dei, sed ex se ipso, aut ex consilio *Rebecæ* matris suæ. Nihilominus verior, & communissima sententia est sanctorum patrum, & Dorum, quod Iacob in nullo illorum verborum fuit mentitus, sed verum dixit: sic *D. Amros. de Iacob, & vita beata cap. 2. & 3. d. August. in quæstionibus super Genes. cap. 74. & lib. 16. de ciuit. cap. 37. d. Chrysost. Homil. 53. in Genes. & homil. 6. ad Colos. Innocentius Pontifex c. gaudemus de diuortiis*, & refertur *22. quæst. 2. cap. quæritur*, & præcipuè *d. Thom. 2. 2. quæst. 110. art. 3. ad 3.* apparet autem *Iacob* non fuisse mentitum in eo quod dixit: *Ego sum primogenitus tuus* vt dicebant authores primæ solutionis, ratione ibi data, & etiã quia diuina ordinatione erat à Deo electus in illam dignitatem maioratus, neque etiam in eo quod dixit, *sum Esau*, quia non debet intelligi quod dixerit, ego sum Esau in persona, sed mysticè, quia etiam nomina propria per tropum, & figuram accipi aliquando in sacra scriptura constat ex illo ad Rom. 9. *Non omnes qui ex Israël sũt hi sunt Israëlitæ.* Vbi Apost. vocat Israëlitas metaphoricè eos, qui secundum imitationem fidei dicuntur filij *Abraham*; sed clarius constat ex *Matth. 11. cap.* vbi Christus Dominus appellat Ioannem Baptistam Eliam dicens: *Elias iam venit & si vultis recipere ipse est Elias*, non quidem in personoa, sed quia venit in spiritu, & virtute Eliæ. Sic *Iacob* dixit, quod erat Esau non in persona, sed in eo quod habebat ius ad benedictionem Patris sicut Esau. *quod si contra arguas*: quia Iacob tenebatur respondere ad intentionem Patris interrogantis *quis es tu filij mi?* ergò cùm non responderit mentitus est, respondetur negando antecedens, si loquamur de intentione quam Pater habebat ex ignorantia: respondit autem Iacob ad intentionem quam debuit Pater habere si sciret illam esse voluntatem Dei. Et hoc satis apertè colligitur ex eo quod Isaac dixit Esau, *benedixitque ei, & erit benedictus*, quia in illo tem-

pore vehementi cognouit Dei voluntatem, & ratum habuit quod fecerat, alias benè posset mutare sententiam cognito quod deceptus esset à filio, fraus enim & dolus non deberent patrocinari Iacob. Ad illud autem quod ibidem tangitur videlicet, *venit frater tuus fraudulenter*? Respondetur primò, quod *fraudulenter* ibi sumitur materialiter, non formaliter, hoc est, quod qui mysterium ignorabant poterant iudicare quod ibi esset fraus, & mendacium. Secundò respondetur quod fraus in sacra Scriptura sumitur aliquando in bonam partem, vt Ierem. 20. *Seduxisti me Domine, & seductus sum*: Vnde d. Paulus *Cum essem astutus dolo vos cœpi.* Et quod illam simulationem faceret Iacob propter diuinam reuelationem quam antea habuerat colligi potest ex eo quod mater eius cùm consuluisset Dominum eo quod paruuli rixabantur in vtero responsum accepit, *duæ gentes sunt in vtero tuo, &c. & maior seruiet minori*, quam responsionem verisimilius est quod indicauerit ipsa filio suo Iacob, præcipuè quando timens non audebat accedere ad Patrem, ne pro benedictione maledictionem tribueret.

15 Ad vltimam probationem secundæ probationis confirmationis respondent aliqui, quod à Tribu Iuda non abcessit sceptrum, etiam post reditum ex captiuitate Babylonis, quia licet tunc esset principatus apud Pontifices, & illi essent ex tribu Leui quantum ad Patres, erant tamen ex tribu Iuda quantum ad Matres, vt patet in Aaron, qui matrimonio copulauit sibi Elizabeth filiam Aminadab de tribu Iuda vt patet *exodi 6.* Et licet ista expositio satis communis sit, non tamen placet, tum quia non semper Sacerdotes ducebant vxores de tribu Iuda, & dato quod illas acciperent, semper, tamen apud Iudæos non iudicabantur homines esse huius, vel illius tribus propter genus maternum, vt patet quia *d. Paulus ad Hebr. 6.* affirmauit quod Christus non fuit Sacerdos ex tribu Leui, quia Christus fuit ex tribu Iuda, & tamen mater Christi, licet paterno genere fuerit ex tribu Iudæ, tamen ex materno fuit ex tribu Leui.

16 Melius ergo respondetur, quod locus ille debet intelligi non in particulari de tribu illa Iuda secundum quod erat tribus distincta ab aliis, sed in vniuersali de gente illa Iudaica, quæ erat diuisa in duodecim tribus; & iuxta hanc expositionem sensus illorum verborum erat, quod sceptrum regale, & imperium non deficeret de gente iudaica, vsque ad aduentum Messiæ. Hanc expositionem tradunt grauissimi Patres, *diuus Ambrosius in libro de benediction. Patriarc.* qui explicans illa verba relata: *Non auferetur sceptrum, &c.* dixit, *vsque ad ortum Saluatoris fides regalis successionis apud Iudæos integra conseruata est*: & diuus Augustinus 18. de ciuitat. capite 45. dixit: *Non defuit Iudæorum Princeps ex ipsis Iudæis vsque ad Herodem.* Eusebius etiam libro 1. historiæ Ecclesiasticæ, capite 6. dixit: *Ex quo tempore Principes & Duces ex Iuda, hoc est, ex Iudæorum gente, ac familia progeniti Remp. illam regere destiterunt, hoc ipso tempore aduenit Christus.*

17 Contra istam tamen expositionem argui potest, quia Iacob illa verba protulit loquens cum filio suo Iuda, & non cum aliquo alio filio, ergò debent intelligi non de tota gente omnium tribuum, sed specialiter de illa tribu iuda, imò non

videtur ratio congrua inueniri ad hoc, vt illa quæ dicebantur de Iuda ad alios filios transferantur, vel si loquebatur in illis verbis Iacob cum omnibus filiis eius, quare illud magis voluit proferre quando loquebatur cum Iuda, quam loquẽdo cum aliquo alio filio? respondetur quod licet tunc specialiter cum Iuda loqueretur Iacob, tamen benè potuit proferre verba quæ omnibus filiis accommodarentur. Et ratio quare id fecit magis loquendo cum Iuda, quam cum alio filio fuit Quia cognouit quod particularis illa tribus longissimo tempore erat habitura sceptrum, & magna cum maiestate: Item quia tribus Iudà erat nobilissima pars illius populi, & pars præcipua multoties ponitur pro toto populo in sacra Scriptura, vt patet quia etiam multoties ponitur Sion, vel Ierusalem pro omnibus Iudæis solùm propter excellentiam, & maiorem maiestatem. Sic in nostro casu.

18 Tertio *Principaliter Arguitur.* Quia multoties Deus per se, & per alios loquitur in sacra Scriptura ironicè; sed ironia est species quædam mendacij, vt docet *Arist.* 4. *Æthic. cap.* 7. *& D. Thom. infra quæst.* 110. *art.* 2. Ergo probatur maior. Quia *Genes.* 3. dixit Deus ironicè postquam Adamus peccando vidit se esse nudum. *Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est.* Item *Matt.* 9. dixit Christus: *Non veni vocare iustos, sed peccatores*, Quod ironicè dictum esse docet *D. Chrysost. Homil.* 31. *in Matthæum.* Hoc idem comprobatur Deum fecisse per alios, nam 3. *Reg.* 22. cum interrogaret Rex Israël Michæam: *Ire debemus in Ramoth. Gaalad ad præliandum, an cessare?* Respondit Michæas: *Ascende, & vade prosper, & tradet Dominus in manus Regis, &c.* Item *D. Paulus* 1. *ad Corinth.* 4. etiam ironicè dixit: *Iam saturati estis, iam diuites facti estis, sine nobis regnatis, &c.*

19 Respõdetur, quod sicut asserit *D. Thom. infra quæst.* 113. *articulo* 1. Ironia est duplex, vna est quædam loquutio falsa per quam aliquis fingit & de se explicat minora quam de se reuerà existimat, quæ quidem est vitium per extremum oppositum iactantiæ, & isto modo nusquam Deus loquitur ironicè, & de hac loquitur *d. August. serm.* 19. *de verbis Apost.* dicens: *quod quando aliquis humilitatis causa fingit in se aliquod peccatum quod reuera non habet, eo ipso peccator est, quia illa ironia est peccatum, quæ est species peccati.* Alia autem est ironia, quæ est figurata loquutio vtens verbis quasi à contrario sensu, & irrisorio, ita vt licet verba vnum videantur significare, gestu tamen, vel affectu significatur aliud, & hæc ironia fit sine mendacio aliquo, & valdè pertinet ad leporem sermonis, & hæc inuenitur in sacra Scriptura multoties in locis adductis in argum. Illud autem Christi Domini, *Non veni vocare iustos, sed peccatores*, non est necessarium quod intelligatur ironicè dictum, sed sensus est, quod Christus principaliter venit propter peccatores in mundum, nam ex vi decreti quo determinatus est eius aduentus non fieret nisi *Adamus* peccasset, & reliqui in illo.

20 Quartò, *arguitur*, nam Christus Dominus mentiri potuit, imo mentitum esse de facto colligitur clarè ex sacra Scriptura, ergo etiam Deus. Probatur consequentia, quia omnes actiones Christi deliberatè regulabantur, & dirigebantur ab intellectu diuino, & erant illi conformes. Antecedens probatur, nam secundum *Arist. & d. Thom.* locis citatis in argumento præcedenti, mendacium est quod verbis aut factis, aut nutibus significamus contra id quod habemus in mente: sed Christus Dominus nutibus, & factis significauit aliquid contra id quod in mente habebat quando scilicet euntibus discipulis in Emmaus finxit se longius ire, cuius intentionem nõ habebat, sed potius erat in mente, & animo ibi remanere; ergo mentitus est. *Confirmatur primò*, quia si Verbum diuinum assumeret naturam humanam destitutam omni dono supernaturali, vt fieri potuisse supponimus ex dictis à nobis in materia de incarnatione, tunc intellectus Christi non haberet aliquam scientiam, aut cogntionem qua dirigeret operationes, vel loquutiones suas; ergo sicut modo homines ex defectu cognitionis mentiuntur & falsum proferunt, sic posset facere Christus, & consequenter ipse Deus. *Confirmatur secundò*, quia secundum fidem est certum quod Christus mori potuit in natura assumpta; ergo erit verum affirmare, quod potuit mentiri in natura humana? Probatur consequentia, quia sicut Verbum assumens talem naturam est summa vita, ita etiam est summa veritas, sed non repugnat summæ vitæ mors in natura assumpta, ergò nec etiam repugnabit summæ veritati mendaciũ in eadẽ natura. Patet consequẽtia quia non videtur aliqua specialis repugnantia in vno quã alio.

21 Respõdetur quod olim fuit quorumdam error dicentium Christum Dominum mentitum fuisse, vt refert *diuus Augustinus serm.* 192. *de tempore*, sed tamen vt patet ex nostris conclusionibus, & earum probationibus constat Deum non posse mentiri per Christum vt hominem, siquidem nec potest per ministrum aliquem qui non sit Deus per vnionem hypostaticam. quare ad argumentum respondetur ex doctrina *d. August. lib. de quæstionibus Euangelij*, quam adducit *d. Thom.* 3. *part. quæst.* 55. *art.* 4. *ad* 1. dicens: *Non omne quod fingimus mendacium est, sed quando illud fingimus quod nihil significat, tunc est mendacium: cùm autem fictio nostra refertur in aliquam significationem non est mendacium, sed aliqua figura veritatis, alioquin omnia quæ à sapientibus viris, vel etiam à Domino figuratè dicta sunt, mendacia deputabuntur: sicut autem dicta, ita etiam finguntur facta sine mendacio ad aliquam rem significandam.* Ex quibus verbis apertè patet quod Christus quandoque finxit se longius ire, non est mentitus, quod obseruauit etiam *diuus Gregorius Homil.* 23. *in Euangelia*, vbi dixit: *fingere namque, componere dicimus, vnde & compositores luti figulos vocamus*, nihil ergo simplex veritas per duplicitatem facit, sed talem se eis exhibuit in corpore, qualis apud illos erat in mente: vel voluit se significare longius iturum in cœlum, interim tamen velle hospitio ab ipsis recipi.

22 Quod *si adhuc contra arguas*: Quia Christus non solùm nutibus, aut factis, sed etiam verbis aliquid fecit contra propriam mentem, ergo reuera mentitus est: *Probatur antecedens.* Nam Ioan. 7. dixit Christus Dominus discipulis suis: *Vos ascendite ad diem hunc, ego non ascendam.* Et in eodem cap. dicitur, quod reuera Christus non ascendit, ergo verbis significauit aliquid contra propriam mentem. *Ad hanc replicam* dupliciter respondetur: *primo*, quod in illis verbis noluit dicere Christus quod nullatenus ascenderet ad diẽ festum, sed quod non ascenderet cum Discipulis

suis

suis, sed seorsum, quod est satis conforme textui græco. vbi legitur: *Ego non ascendo* de præsenti, quasi diceret, non ascendo modo vobiscum. *Secundo respondetur*, quod in illis verbis indicare voluit quod non esset ascensurus palam, & manifestè, sed in occultò, & hoc modo dicitur postea ascendisse. Hac autem ratione interpræetari debet illud quod dicitur 1. Reg. 15. *Quod Samuel non vidit amplius Saulem*, ide manifestè, sed occultè sine cultu regio, nam constat ex *c.* 19. quod iterùm vidit illum nudum, prophetantem inter Prophetas.

23 Ad *primam confirmationem*, Respondetur negando consequentiam, vt enim constat ex dictis à nobis in materia de incarnatione, Deus in qualibet alia natura non vnita hypostaticè benè potest permittere peccata & errores, hoc autem omnino repugnat permittere in natura sibi hypostaticè vnita. Et ratio est, quia suppositum illud diuinum gerebat vices suppositi humai, atque adeo ad ipsum spectabat non permittere in natura humana aliquem errorem, aut aliquod peccatum, aliàs voluntaria ista essent supposito, quod implicat, tenebatur ergo illud suppositum diuinum dirigere specialiter illam humanitatem, ne in aliquo erraret, vt talis error non tribueretur Deo, quia intellectu humano Christi errante, necessarium erat quod diuina voluntas Verbi illum errorem vellet saltem tanquam moralis causa.

24 Ad *secundam cofirmationem*, Respondetur negando consequentiam; ad cuius probationem dicimus, esse valdè disparem rationem inter mortem ex vna parte, & errorem, aut falsitatem, ex altera, quia mors cum tantum dicat priuationem vitæ, quæcumque illa sit, & tantum habeat rationem mali naturæ, bene potest reperiri in natura humana assumpta, & à Deo approbari, quia non moritur in se Deus sed in natura sibi extrinseca. cæterùm peccatum, aut error, vel falsitas sunt mala moralia, vel principalia proxima mali moralis, vnde si Deus esset causa mortalis illorũ, absolutè diceretur peccare, & positiuè errare, aut decipere, quia tenebatur regere humanitatem illam secundum regulas rectæ operationis. Quare si illa humanitas deficeret moraliter, suppositum diuinum denominaretur peccans, ant errans, quod est omninò impossibile.

25 Quintò *arguitur*, quia Deus obligat homines, vt sequantur conscientiam erroneam; ergo ipse Deus est author erroris, atque adeo mentiri non potest. *probatur antecedens*, quia communiter fatentur Theologi contra durandum quod sequi tenemur illam conscientiam erroneam, eo quod voluntas debet sequi iudicium intellectus, cum dependeat eius actus ab obiecto secundum quod per iudicium rationis proponitur, ergo si proponitur aliquid sub ratione boni tenetur voluntas illud prosequi, aliàs peccaret, quia fugit quod sub ratione honesti repræsentatur, sicut si aliquid quod reuerà licitum est proponeret tanquam illicitum tenetur voluntas illud no prosequi; *Consequentia* autem *probatur primò*; quia ista obligatio non prouenit ex aliquo præcepto humano; ergò prouenit ex diuino; quod docuit *D. Th. in* 2. *dist.* 39. *art* 3. *in corp. & in sol. ad* 1. *&* 2. Et probatur ratione, quia quando conscientia erronea dicta aliquid esse faciendum, vel non faciendum, hoc non facit intimando illud, quasi proprium placitum hominis, sed tanquam præceptum diuinum, ergo ex hoc vltimo prouenit obligatio sequendi talem conscientiam. *Probatur ista consequentia* exemplo aperto, quia quando imperium Regis non venit immediatè ad subditos eius, sed mediante aliquo Gubernatore, tunc si talis Gubernator proponeret aliquid esse iustum à Rege licet reuerà non esset, teneretur populus obedire, non quia talis Gubernator propria virtute obligat ad obediendum, sed quia intimat illud esse Regis præceptum; ergo similiter conscientia erronea non obligat virtute propria, sed quia proponit illud esse præceptum diuinum.

26 Respondetur quod Deus non obligat nos per se vt sequamur conscientiam erroneam, sed solum vt non faciamus aliquid quod iudicamus esse malum, & contra Deum, quod quidem bonũ est, contingit autem per accidens quod illud quod non sequimur existimantes esse malum, sit bonũ, & ex ignorantia proponatur voluntati tanquam malum. *Quod si iterum arguas*, quia qui præcipit finem præcipit etiam medium necessarium ad talem finem, sed præcipit Deus sequi conscientiam erroneam, ergo etiam præcipit medium omninò necessarium ad illum finem.

27 Rursus, sed ad talem finem hic non est necessarium dicere mendacium supposita conscientia erronea, ergo lex diuina, quæ obligat ad sequendam conscientiam talem obligat consequenter ad proferendum mendacium, quod est medium ad illum finem. *resp. distinguendo maiorem*, qui præcipit finem; præcipit etiam medium necessarium, si illud medium sit per se necessarium, *concedo maiorem*: Si autem illud medium sit necessarium per accidens, & supposita conscientia erronea, *Nego maiorem*: sicut homo appetit beatitudinem supernaturalem quæ haberi non potest in hac vita, imò vt aliqui volunt appetitu naturali, non tamen appetit mortem appetitu naturali, quia mors non est medium per se ad beatitudinem, sed per accidens: idem dicendum est in nostro casu. Præterquam quod potest talis homo non facere contra conscientiam erroneam deponendo illam, quare nullo modo concedendum est, quod Deus nos obliget ad mendacium, vel ad aliquod malum faciendum.

28 Sextò, & vltimò arguitur; quia veritas Dei defectibilis est, ergo fides quæ innititur illi poterit inclinare ad falsum, antecedeus probatur, nam illa veritas quæ indiget firmari aliquo alio supponitur defectibilis, alias nulla confirmatione indigeret, sed veritas Dei multoties ad sui confirmationem adducit iuramentum quo firmetur, vt patet Genes. 22. *per me metipsum iuraui qua fecisti hãc rem, benedicã tibi, &c.* & psal. 88. *Iuraui Dauid seruo meo, vsq; in æternum præparabo semen tuum*, ergo talis veritas diuina sine iuramento defectibilis erat, & decipere posset, aliàs omnino impertinenter iuraměto confirmaretur, quod dici nequit. *Confirmatur*, quia licet Deus non possit esse causa peccati, vt latè dici solet 1. 2. *q.* 79. *art.* 1. *ad* 2. tamen potest esse causa assensus falsi quem habet homo inculpabiliter in suo intellectu; ergo poterit Deus ad mendacium inclinare. *antecedens probatur*, quia falsus ille assensus non est culpabilis, ergo non repugnat quod Deus sit causa illius. *Consequentia vero probatur*, quia qui inclinat ad falsum decipit circa veritatem rei, cum inclinet ad rem aliter quam est, ergo si Deus ad falsum inclinat poterit nos decipere.

29 Respondetur negando antecedens, & ad eius proba

probationem dicitur, Quod diuina veritas de se ita infallibilis, & firma est, vt non indigeat firmari aliquo alio, neque etiam iuramento, quia iuramentum nullum robur illi addit secundum se. Quod verò aliquando Deus dicta, aut promissa sua iuramento firmauerit, nullatenus prouenit ex defectu veritatis eius, sed loquitur Deus more nostro, qui veritates nostras iuramento firmamus, vt alij maiorem, & certiorem nobis adhibeant fidem; Deus autem ita infallibiliter dicit sine iuramento, atque cum illo. *Ad Confirmationem.* Respondetur ex *tertia conclus.* videlicet quod Deus nec peccati, nec assensus falsi potest esse causa directa, & positiua, si peccatum aut falsum accipiantur formaliter, benè tamen si accipiantur materialiter, nam hoc secundum non repugnat Deo sicut primum, rationibus adductis in illa *tertia conclus.*

30 Plura *alia* argumenta fieri possent ex diuersis locis Scripturæ sufficiant dicta, & verba *D. Augustin.* aduertere, *epist.* 19. *ad Hieronym.* & habetur in cap. *Ego solis*, dist. 9. *Si aliquid (inquit) in Scripturis offendero, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud existiment quam mendosum esse codicem, vel non esse assequutum interpretem quod dictum est, vel me minimè intellexisse non ambigam.*

31 Restat secundum punctum suprà in initio præcedentis articuli explicare, vt clarius infallibilitas fidei nobis innotescat. Vtrum videlicet aliquod falsum possit subesse fidei ex homine credente, id est, An ex ignorantia inuincibili, vel ex deceptione alicuius putans se verum credere possit falsum attingere.

Resolutio huius dubij sequenti conclusione declaratur,

1 Fidei supernaturali non potest subesse falsum etiam per accidens, & materialiter, ex eo quod aliquis existimet tamquam de fide id quod de fide non est inuincibiliter, sed si tunc credit, non credit fide infusa, sed acquisita. Hæc sententia communis est inter Theologos, & à *D. Th.* intenta in hac *quæst.* 1. *a.* 3. Nam in solutionibus argumentorum nullam deceptionem, neque etiam materialem, & per accidens in Fide admittit, & idem significant verba *Concil. Tridens* supra relata, quod certitudo fidei talis est, quod non potest illi subesse falsum; si autem materialiter, & per accidens fides posset assentiri falso, vtique certitudini eius posset subesse falsum. Cæterùm non ita facilè reddi potest ratio huius conclusionis, eo quod inuenimus à simili, quod potest prudentia etiam supernaturalis ferri in aliquid, quod in re sit falsum, sed probabiliter iudicatur conueniens, & rectum, eo quod prudentia non fertur in verum, provt est in re, sed provt iudicatur conueniens iuxta regulas rationis & similiter virtutes etiam supernaturales, vt Charitas, possunt ferri in aliquid, quod apparet bonum, licèt in re non sit, sicut potest benefacere pauperi, qui talem se fingit, & iustitia dictat aliquid esse reddendum, quod in re non debetur, solum quia probatur deberi; & religio adorat hostiam, quæ proponitur vt consecrata, licet consecrata non sit; Similiter ergo diceret aliquis quod fides solum formaliter fertur in verum, id est, in quantum iudicatur, & proponitur modo prudentiali ad credendum, licet in re falsum. Et ratio est, Quia fides dirigitur circa credibilitatem rerum à prudentia; ergo sufficit quod res aliqua prudentialiter appareat vera, & proponatur tamquam de fide, non verò quod in re sit vera. Et sic explicari potest locus *Concilij Trident.* Quod certitudo fidei est, cui non potest subesse falsum formaliter, & prudentialiter, non autem etiam materialiter, & per accidens.

2 Nihilominus ratio *D. Thom. in art.* 3. si rectè expendatur valdè efficax est, & apertè discriminat fidem ab aliis virtutibus qnantum ad hoc, quod non possit tendere in falsum etiam materialiter, & per accidens. *Et ratio D. Thom. est*, Quia nullus habitus, vel potentia potest ferri in aliquod obiectum etiam materiale, & per accidens, nisi subiiciatur suæ rationi formali, & sub illa attingatur, sicut oculus non potest attingere obiectum, nisi sub luce: sed formalis ratio fidei supernaturalis est veritas prima vt reuelans; ergo non potest aliquod obiectum materiale attingere nisi vt subest tali veritati; sed sub prima veritate testificante nullum falsum potest contineri, ergo repugnat quod fide diuina attingatur aliquod falsum etiam materialiter, & per accidens. Primus syllogismus est legitimus, & *maior omnino certa*, Quia si aliquis habitus attingeret aliquod obiectum materiale, & non sub ratione formali propria excederet suum proprium specificatiuum; ergo excederet suam propriam speciem, seu essentiam specificatam. *Minor autem etiam est certa ex supra dictis*, vbi ostendimus primam veritatem esse obiectum formale fidei, vt testificans est. *Antecedens duplici enthymemate constat*, Quia illud continetur tamquam obiectum materiale sub testificatione diuina quod ab illa denominatur vt testificatum, & dictum, obiectum enim materiale denominatur à formali; ergo opportet, quod obiectum materiale fidei sit testificatum, & prolatum à Deo; sed veritas prima nullo modo potest proferre falsum, alias deuiaret à veritate; ergo non potest aliquid falsum contineri sub diuina veritate testificante, & in hoc consistit tota vis huius rationis, per quam discriminatur fides à prudentia, & reliquis virtutibus, quibus per accidens, & materialiter potest subesse falsum, nam obiectum fidei vt sit materiale contentum sub formali debet esse testificatum, & dictum à Deo, non vero sola nostra ratione inquisitum, aut propositum; implicat autem quod sit dictum à Deo, & sit falsum: obiectum autem prudentiæ, & aliarum virtutum, quæ à prudentia gubernantur non est dictum à Deo, sed ratione nostra dispositum, & inquisitum, & sic non repugnat, quod in re sit falsum, dummodo conuenienti modo sit propositum.

3 Dices: Ratio formalis fidei est testimonium diuinum verè, vel prudentialiter existimatum tale, eo quod in assensu fidei mouetur aliquis iuxta prudentem propositionem rerum, ad prudentiam autem sufficit existimatio rationabilis, non autem requiritur quod in re sit talis. *contra est*, Quia si hoc sufficit ad specificam rationem fidei; ergo fides ex sua ratione formali non inclinabit in obiecta sub infallibili certitudine, & per modum virtutis, sed modo fallibili, atque adeò non solùm per accidens, & ex ignorantia inuincibili credentis, sed per se, & ex ipsa ratione formali erit fallibilis. *Patet consequentia.* Quia ex sua specie, & formali ratione

ratione innititur fides testimonio diuino, vel vero, vel existimato; ergò solum petit illud disiunctum, scilicet verum vel existimatum, sed vna pars illius disiuncti est fallibilis, ergo si sufficit ad constituendam speciem fidei vna pars disiuncti, scilicet testimonium existimatum, sufficiet aliquid fallibile; ergo non solum per accidens, & materialiter, sed ex ipsa specie sua formali fides erit fallibilis: at hoc nullus dicet, cum fidei certitudo supernaturalis sit ex specie sua, & substantia rerum sperandarum; imo sequeretur quod fides non esset virtus, quia ad rationem virtutis requiritur quod firmiter procedat, non infirmiter, nec fallibiliter, virtus enim & infirmitas opponuntur; non procedit autem firmiter si solum existimato testimonio fertur, nam existimatio nostra ab intrinseco falli potest, & de facto ponitur casus quod in re falsum attingat. *Denique* sequeretur quod fides infusa posset manere in Hæretico, quia ipse aliquando existimat se rectè sentire, illuminatumque esse; ergo si sufficit testimonium existimatum non est cur non possit manere in Hæretico. Et si dicatur requiri quod illa existimatio sit certa. *Contra est*, quia vel debet esse certus de illa certitudine fidei, ita quod in re ita sit, & tunc reddit argumentum, quod in re non potest esse certus si in re falsum attingit: si autem existimatio illa non est certa certitudine fidei, ergo est fallibilis, & sic si fides ex sua specie innititur testimonio existimato, fallibili modo nititur.

4 *Ex his* patet ad opposita exempla. Prudentia enim innititur testimonio diuino, sed regulis rationis quæ de se arbitrariæ sunt, & contingentes, nec regulantur veritate physica, sed morali conuenientia; similiter charitas respicit bonum propositum per rationem, & ita vbi proponitur aliquid vt amabile propter Deum. fertur in illud sic propositum, siue existat in re, siue non, hoc enim non potest à regulis charitatis sciri. quod vero additur de hostia non consecrata quæ proponitur adoranda. *Respondetur*, adorandam esse in particulari sine vlla conditione, quandiu non est ratio dubitandi quod non sit consecrata, non tamen credi à fide hanc hostiam in particulari, sed solum secundum rationem communem Sacramenti Ecclesiæ, vt affirmat *D. Thom. in hoc articulo* 3. *ad* 4. Ratio diuersitatis est, quia adoratio est actus religionis, & cultus qui est actus virtutis moralis, & sic regulatur à prudentia, quæ omnium virtutum moralium directiua est, prudentia autem dictat absolutè & sine conditione hanc hostiam numero esse adorandam, quia nulla ratio dubitandi in particulari se offert ad oppositum, nec respicit quid in re sit, vel non sit, sed solum quid appareat ad dubitandum, vel non dubitandum: adoratio autem sub conditione nascitur supposita aliqua dubitatione, quæ hic non apparet (vt suppono.) At vero fides non regulatur in credendo à prudentia, sed à testimonio diuino reuelante; testimonium autem diuinum solum reuelat, quod quælibet hostia ritè consecrata continet corpus Christi, quod vero ista vel illa sit ritè consecrata hoc non est reuelatum, neque per communem acceptationem Ecclesiæ determinatum sicut determinatur quod hæc persona Pontificis est ritè electa quia acceptatur pacificè à tota Ecclesia. Vnde hanc hostiam numero esse ritè consecratam non est materia fidei, sed solum quod supposita consecratione in illa est corpus Christi.

Soluuntur Argumenta.

1 Ex his denique solutæ manent aliæ obiectiones, seu exempla quæ opponi solent. Nam verbi gratia, pueri, vt perueniunt ad vsum rationis, & incipiunt exercere actus fidei, & similiter homines Rustici non credunt, nisi prout audierunt à suis Parochis, vel parentibus sine vlla discussione, ergo si contigerit audire ab illis tanquam de fide certum, quod in re sit falsum, credent illud tanquam de fide: & tamen in re falsum erit, ergo. *Vrgetur argumentum*, Quia illi pueri, aut rustici, qui non habent alium à quo instruantur, nisi parentes, vel parochos, si audiant ab illis rem aliquam esse definitam de fide quam credere teneantur, si non credant, peccabunt, quia facient contra dictamen de obligatione credendi. Si autem credere velint, non possunt, quia (vt diximus) non potest talis assensus procedere à fide infusa, credere autem fide acquisita non sufficit quia proponitur ipsis, quod credant fide diuina: ergo manebunt perplexi.

2 Secundo est illud argumentum vulgare de tempore natiuitatis Christi, tunc enim in lege veteri fides dictabat Christum esse nasciturum; ergo si in illa nocte natiuitatis aliquis continuaret illum actum fidei, *Christus nascetur*, & ipso continuante nasceretur, iam incipiebat falsificari ille actus & tamen continuabatur prior assensus fidei, siquidem nulla mutatio intercedebat ex parte credentis: ergò.

3 Respondetur *ad primum*, quod in credendis his quæ de nouo dicuntur diffinita nullus prudenter mouetur ad credendum ex nuda relatione priuata, siue fiat à parentibus, siue à parochis, siue ab aliis, sed ex solemni, & iuridica promulgatione, ex notitia illius sufficienter facta, quod constet non esse nudam narrationem priuato modo factam, sed authenticam, quod si alio modo credat, leuiter credit, & sic non mirum quod à fide infusa non procedat. quod si demus quod iuridicè promulgetur per fictionem tanquam diffinitum de fide, vel à multis affirmetur sic esse promulgatum, & tamen in re sit falsum, tunc fides ex tali deceptione fertur in falsum. *Respondetur*, quod (vt supra diximus) fides non fertur in propositionem rerum, vt fit ab isto, vel illo proponente in particulari, qui est inferior minister, & potest fallere, vel falli, nec habet assistentiam Spiritus Sancti infallibilem, sed directè fertur in propositionem Ecclesiæ Catholicæ, vt descendit à Pontifice, qui errare non potest, & ita si hoc quod iste Minister proponit est falsum non periclitatur fides, quia non elicit assensum circa rem propositam absolutè, & vt est ab isto Ministro, sed vt est propositum ab Ecclesia, quamtumuis enim sit Rusticus semper credit id quod credit Ecclesia, & hoc virtualiter includitur in omni actu credendi, & ita si talis res non est definita non creditur à de Si verò aliquis feratur in rem illam omnino absolutè, & non supponendo illam conditionem quod est definita verè ab Ecclesia catholilica, non credit fide infusa, sed acquisita, vnde cessat omnis perplexitas, quia numquam

proponitur alicui aliquid credendum sub præcepto nisi mediante Ecclesia Catholica, à qua tale præceptum emanat, sicut definitio etiam fidei. Si autem falso alicui dicatur esse præceptum, quod in re non est non debet credere prout dicitur ab isto, sed si ita est ab Ecclesia propositum, quovsque sibi magis in particulari constet ita Ecclesiam proponere, vel quia videt sic communiter ab aliis credi, vel quia videt sic in Ecclesia iuridicè promulgari.

4 Ad *secundum respondetur* ex *Diu. Thom. hic quæstion. prima, articul. 3. ad 3.* Quod fides antiquorum ante aduentum Christi non ferebatur in circunstantiam determinatam temporis, in qua Christus nasceretur, quia hoc non erat expressum in scriptura, sed quod nasceretur circa illa tempora plus, vel minus, vnde si vellet tunc fidelis elicere actum fidei, & determinare circunstantiam temporis, illa determinatio non attingeretur à fide, quia nihil in particulari de illa dictabat: si autem sine determinatione temporis diceret illa nocte, quod *Christus nascetur*, hoc ipso quod determinatè loqueretur de futuro, non solum intelligens, quod circa illa tempora nasceretur Christus, sed in qualibet prolatione determinando, quod etiam respectu illius instantis adhuc de futuro Christus nasceretur, in hoc loqueretur humana coniectura quantum ad illam determinationem temporis, quia hoc non determinabat fides (vt dictum est) vnde circa illa tempora nullus poterat determinatè de futuro, vel de præterito credere fide diuina, quod Christus venisset, sed sed solum quod circa illa tempora veniret, & omnis alia determinatio erat humanæ coniecturæ, quovsque per prædicationem Christi, vel miracula, & signa, manifestatum est iam venisse.

5 Ex dictis in isto articulo constat nobis veritas, & infallibilitas fidei, cui neque ex Deo dicente, neque ex homine potest falsum subesse; innititur enim prima veritate reuelanti, cuius certitudo valde reuerenter est obseruanda à concionatoribus, taliter quod contra reuerentiam illi debitam facit, & iniuriam ei infert qui in concionibus vtitur mendaciis, aut falsis, & fictitiis miraculis ad confirmandas res fidei, vel ad confirmandos fidelium mores: propter quod dicitur Iob 13. *Nunquid Deus indiget nostro mendacio, vt pro illo loquamini dolos?* Quod latè prosequitur, & confirmat D. Augustin. *in libr. contr. mendac.* & præcipua ratio huius habetur *cap.* 4. Quia si sic fides propagaretur, scilicet mendaciis, periclitaretur sanè dum quis semel comperto mendacio vno, de aliis merito inciperet dubitare, imò qui cum mendacio confirmat fidem quantum est ex parte sua, mendacem facit Christum, & Ecclesiam cuius legatione Prædicator fungitur Deo exhortante per ipsum, vt asserit *D. Paulus 2. ad Corinth.* 5. Et ob hanc causam *in Concilio Lateranensi 3. sub Iulio II. & Leone X. session.* 11. excommunicantur qui in prædicationibus ad populum miracula falsa, aut incerta, aut Prophetias quæ ex sacra Scriptura non constant prædicare ausi fuerint, verum autem est quod *Dominus Caietanus in summa verb. Excommunicatio capit.* 81. circa finem dubitat an ista excommunicatio, & similes aliæ illius Concilij fuerint vsu receptæ, & idem dubitat noster *Bartholomæus Carranea* in summa conciliorum in fine illius tertij Concilij Lateranensis. Hæc tamen omnia intelligi debent quando Prædicator ordinat mendacium ex proposito ad confirmationem rerum fidei, nam aliàs si mencium diceret leue, aut allegaret falsò testimonium alicuius Sancti, vel Prophetæ, ne suam inscientiam, aut obliuionem proderet, non esset mortale peccatum, sed veniale graue secundum circumstantias temporis aut loci, si autem in re graui mentitur, aut ex proposito, & deliberatè falso allegaret Prophetam aut Sanctum, peccatum mortale committeret.

DISPVT. III.

De pia Affectione Voluntatis ad credendum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pia affectio voluntatis concurrat ad specificationem fidei

1 SENSVS *dubij est*, an species illius actus credendi, quod sit assensus potius quam dissensus circa res credendas dependeat ex affectu, & motione voluntatis; An verò solùm dependeat iste actus quoad exercitium ab actu voluntatis ad hoc vt egrediatur, vel non egrediatur, An vero dependeat quoad specificationem, & ex parte obiecti mouentis; specificatiuè omnis enim motio specificatiua tenet se ex parte obiecti, sicut motio quoad exercitium ex parte subiecti.

2 Difficultas autem consurgit ex duobus. *Primò*, Quia aliquando saluatur species, & essentia fidei sine pia affectione, vt patet in Dæmonibus, qui credunt, & contremiscunt, quasi coactè credentes propter euidentiam signorum. Et similiter quando credo Romam esse, ex tanta multitudine testium sine vlla motione voluntatis credo; ergo non requiritur ad specificationem fidei acquisitæ affectus credendi, ergo neque ad infusam; potest enim proponi cum tanta euidentia credibilitatis sicut acquisita. *Secundo*, Quia non apparet quid voluntas ponat ex parte obiecti formalis fidei, vt moueat intellectum præsertim speculatiuum, in quo est fides, vt suppono ex *Diuo Thoma hic, quæstione quarta, articulo secundo, ad tertium.* Nam cum illud obiectum sit de se insufficiens ad mouendum, aliàs si esset insufficiens non indigeret voluntatis motione, oportet quod ista insufficientia suppleatur ex parte ipsiusmet obiecti; voluntas autem ex parte obiecti addere non potest nisi denominationem voliti, quæ denominatio non specificat, neque complet specificationem obiecti intellectus; ergo non potest dici, quod motio voluntatis intret specificationem fidei, ex eo quod obiectum est insufficiens; aut explicetur quomodo hæc insufficientia per actum voluntatis suppleatur.

Nihilo

3 Nihilominus *dicendum est*, affectum voluntatis requiri ad ipsam specificationem actus credendi in tantum quod vt bene notat *Caietanus* 2. 2. *quæstio.* 171. *articul.* 1. Lumen fidei non est lumen intellectuale, vt sic, sed est lumen intellectus vt moti à voluntate, neque illuminat intellectum intra limites intellectus, sed vt subest voluntati. Et *D. Thom.* perpetuo docet obiectum fidei non mouere sufficienter in ratione obiecti ipsum intellectum, & ideò indigere motione voluntatis; ergo suppletur per voluntatem, id quod se tenet ex parte obiecti, & consequenter id quod se tenet ex parte specificationis obiecti fidei; de quo videri potest hic *quæst.* 1. *art.* 4. & *quæstio.* 14. *de veritate articul.* 1. *ad* 3. & 9. vbi ait. *Quod est ex parte voluntatis est essentiale fidei.* Et hoc etiam sensu accipitur verbum Augustini Tractatu 26. in Ioann. *Credere non potest aliquis nisi volens.* sumitur etiam hoc ex *Concilio Arausicano Canon.* 2. *cap.* 5. vbi inquit. *Quod credulitatis affectus quo in eum credimus, qui iustificat impidum datur nobis Spiritus sancti spiratione corrigente voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem.* Si ergo voluntas corrigitur vt credat; ergo requiritur voluntas ad credendum; & non requiritur solum quoad exercitium; ergo quoad specificationem. *Minor probatur.* Nam voluntas quoad exercitium etiam requiritur de facto ad credendum, & ad exercendum actum demonstrationis, & scientiæ, nec tamen propterea dicimus quod ad sciendum debet corrigi voluntas, & inspirari affectus, siquidem scientia, & demonstratio etiam cogit inuitum, & nolentem. Nec indiget corrigi voluntas, vt ex non sciente reddatur sciens, sed sufficit proponi intellectui demonstrationem; & ex alia parte motio quoad exercitium non corrigit ab infidelitate ad fidem, nam postquam est quis fidelis, & habet habitum fidei, adhuc indiget motione voluntatis quoad exercitium ad credendum de facto, & tamen non corrigitur ab infidelitate ad fidem; ergo illa voluntas corrigens non solum requiritur ad exercitium, sed etiam ad specificationem.

4 Et *ratio est*, Quia in actu fidei intellectus non habet causam necessitantem eius assensum ex parte obiecti specificantis; ergo obiectũ specificans in fide solum inducit assensum voluntarium, & non necessarium; ergo ex sua specie, id est, ex vi obiecti dependet à monitione voluntatis liberè. *Antecedens patet*, Quia obiectum specificans actum fidei est veritas ineuidens; ergo insufficienter mouens, si enim est ineuidens; ergo non sufficienter mouens, latetque intellectui pro ea parte qua non videtur, & si latet non mouet sufficienter; ergo neque conuincit, aut necessitat intellectum, ergo vel suspendit assensum, vel si elicit, actum voluntatis elicit, quia potest non elicere, vtpotè non necessitatus, sed hoc quod non est necessitari intellectum ad assensum, tenet se ex parte obiecti, quod non sufficit ad talem assensum necessitandum; ergo tenet se ex parte specificationis, quia quod se tenet ex parte obiecti, dicitur ex parte specificationis requiri, quia obiectum est principium specificandi. Vnde vlteriùs sequitur, quod non sufficit voluntatem se habere negatiuè, vt illum assensum eliciat, quia voluntas negatiuè se habens non potest præbere aliquam vim determinandi ipsi obiecto proposito, nec magis se habet ad assensum, quam ad dissensum, ergo non sufficit negatiuè se habere, seu suspendere actum, vt dicatur determinati intellectus ex eo quod sibi placet per voluntatem, si enim negatiue se habet, non placet illi, sed suspendit actum.

Soluuntur Argumenta.

1 AD *Primum* ergo respondetur, Quod *D. Thom.* excludit à fide dæmonum voluntarium, quod sit omnibus modis tale, & cui placeat obiectum simpliciter, non tamen excludit voluntarium ex metu, quasi coactum, vt videri potest 1. *p. q.* 64. *art.* 2. *ad* 5. & 3. *part. q.* 76. *art.* 3. & *in* 3. *dist.* 23. *q.* 3. *art.* 3. *ad* 3. *in hac* 2. 2. *q.* 5. *art.* 2. Quare dicendum est, quod sicut ad proiiciendum merces in mare tempore tempestatis requiritur quidem voluntas, sine qua non proiicerentur, sed est quodammodo coacta, & inuita, seu inuoluntaria secundum quid, vt doceri solet 1. 2. *q.* 6. *art.* 6. ita in Dæmonibus concurrit voluntas ad credendum, non quidem quæ sit pia affectio, & dilectiua boni propositi, sed quæ sit electiua actus credendi, ne maneat intellectus suspensus. Ideòque assimilatur voluntati ex metu, ratione cuius dicuntur credere, & contremiscere, id est, quasi ex metu credere.

2 Si *autem inquiras.* Quid sit iste metus, qui ita cogit dæmones ad credendum? *respondetur*, quod dæmones ex vna parte vident tantam vehementiam signorum, quibus comprobatur nostra fides, præsertim quia clarè experiuntur multos damnari in inferno ob negatam fidem, & multos saluari ob confessionem illius, ipsi autem nollent fidem ita confirmari, sed potius illam abominantur. Ex alia vero parte non possunt illi dissentiri propter tantam comprobationem, quare coguntur vel suspendere actum omnino, vel fidem confiteri; suspendere autem omnem actum est maximè violentum naturæ, vnde ne incurrant in suspensionem, eligunt potius credere, & sic credunt, & contremiscunt, vnde dicit *S. Thom.* quæst. 14. de veritate artic. 9. ad 4. *Quod credere dicitur æquiuocè de dæmonibus, & de fidelibus, quia credere dæmonum est fidei acquisitæ, ad quam sufficit voluntas electiua actus credendi, quia non vult manere suspensus, sed nõ dilectiua obiecti propositi*, At verò ad fidem infusam nõ sufficit quod quis habeat voluntatẽ credẽdi, sed quod habeat principium affectum ad ipsas res creditas. *Cuius ratio est*, Quia fides infusa est radix charitatis, & iustificationis, *nam fides per dilectionem operatur*, vt dicitur *ad Galat.* 5. Ergo requirit non solum voluntatem credendi, sed etiam affectum ad res creditas. De alio vero exemplo quando credimus romam esse, *respondetur*, Quod etiam ibi interuenit aliqua voluntas saltem electiua actus credendi, licet non indigeat intellectus multum firmari circa talẽ veritatem propter multitudinem testium, vel si absque vllo voluntatis actu assentit intellectus illi veritati verè non credit, sed habet euidentiam illius fundatã in alio principio. quia impossibile est tantam multitudinẽ testium, qui viderunt romam conuenire ad decipiendum nos, res autem fidei quantumcũque miraculis, & alijs motiuis confirmentur, non tamen fundantur quoad nos in multitudine testium ocularium, quia ex his à quibus fidem accipimus, nullus vidit illa obiecta fidei, nec omnino constat habuisse euidentiam in testificante.

Ad *ſecundum argumentum Pater Torres* multis exaggerat eius difficultatem in præſenti *diſput. 29. dub.* 1. Cæterum non eſt quod tantopere in eo laboremus. *Reſpondetur enim* voluntatem non addere aliquid obiecto ex parte veritatis, vt poſſit ſufficienter mouere quod aliàs de ſe non poterat, ſed addere aliquid ex parte conuenientiæ, quia id ad quod mouet voluntas repreſentatur vt conueniens ipſi voluntati, & ex hoc mouetur intellectus ad aſſentiendum illi non quia viſum, ſed quia placens, & conueniens: vnde cum obiectum obſcurè propoſitum non ſit ſufficiens ad mouendum conuincendo, & neceſſitando intellectum, ſit tamen ſufficiens ad mouendum ad aſſenſum voluntarium, voluntas mouendo intellectum reddit illum diſpoſitũ, vt ſit mobilis ab illo obiecto obſcuro quoad veritatem, apparente autẽ quoad conuenientiã, & complacentiam, ſæpè enim nobis placent res cognitæ in confuſo, & in obſcuro, vnde voluntas duplici ratione pertinet ad ſpecificatiuum fidei. *Primò* quatenùs reddit intellectum mobilem ab obiecto fidei ſecundum conuenientiam rei propoſitæ, licet non ſecundum viſionem veritatis. *Secundò* quatenus ex parte obiecti addit aliquam repræſentationem, non quidem penetrando veritatem, ſed conuenientiam obiecti vt moueat ad aſſenſum. Vnde dicit D. Tho. 14 de veritate art. 2. ad 10. *Quod voluntas determinat intellectum ad aſſentiendum his, quæ ſunt fidei, ſed illa voluntas neque eſt actus charitatis, nec ſpei, ſed quidam appetitus boni repromiſſi.* Mouet ergo voluntas ex parte obiecti intellectum, non ſolum quia facit repræſentari illud vt volitum, ſed etiam vt conueniens ipſi voluntati, tamquam bonum quoddam repromiſſum.

4 Ex *Dictis* infero requiri actum voluntatis quoties de nouo creditur aliqua veritas, neque enim eſt maior ratio de iſta quæ de nouo creditur, quam de aliis, quando primo ſuſcepta eſt fides; ſemel tamen credita ſufficit virtualiter manere voluntatem, nec requiritur noua expreſsè, & formaliter. *Secundo infero* non poſſe Deum etiam de potentia abſoluta ſupplere hunc actum voluntatis, ita vt aliquis credat non volens proponendo rationes inductiuas cum tali efficacia, vt ſine voluntatis actu eliciatur aſſenſus credendi, vt male ſentit *Torres loco ſupra citato dub.* 4. etenim ſi eſſentialiter ille eſt actus fidei, ex ſua eſſentiali ratione petit obiectum non ſufficienter mouens intellectum, nec per aliquem diſcurſum probabilem, ſicut opinio, ſed ex ſola authoritate dicentis, ſed authoritas dicentis quãuis multis rationibus proponatur ad conuincendam credibilitatem, non tamen mouet ſufficienter intellectum, nec facit videre veritatem ex vitalium rationum, neque ex vi authoritatis dicentis, aliàs mutaret ſpeciem fidei; ergo ſiſtendo intrà limites fidei non poteſt mouere niſi liberè, & mediante voluntate, non autem conuincendo, vel perſuadendo, ſicut ſcientia, & opinio.

***

ARTICVLVS II.

Vtrùm iudicium prærequiſitum ad piam affectionem ſit ſupernaturale?

1 SVpponendum *eſt* ipſam voluntatem, ſeu pium affectum ad credendum fide infuſa debere eſſe ſupernaturalem non ſolum quantum ad modum, ſed etiam quantum ad ſubſtantiam. *Quod ſit ſupernaturalis patet*, Quia reſpicit res ſupernaturales, ſcilicet ea, quæ ſunt credenda per fidem, ad quæ afficitur piè ipſa voluntas, & procedit ex principio ſupernaturali, ſcilicet ex auxilio Gratiæ, quod datur tanquam initium fidei, ſiquidem ex inſpiratione illius voluntatis corrigitur voluntas noſtra ex infidelitate ad fidem, vt conſtat ex *concilio Arauſicano 2. ſupra citato Canon.* 4. *&* 5. Et conſtat quod illud auxilium eſt auxilium gratiæ, qua ſumus Chriſtiani, ſiquidem per illud volumus credere in Chriſtum; ergo eſt auxilium ſupernaturale. *Patet conſequentia.* Quia tranſitus de infidelitate ad fidem Chriſtianam eſt initium fidei, quod neceſſario debet eſſe ex gratia Chriſti, & non ex natura, vt *Auguſtin.* latè deduxit *libr. de prædeſtinatione ſanctorum capit.* 3. Et deducitur ex illo Philippenſ. 1. *vobis donatum eſt pro Chriſto vt in eum credatis.* Et actor. 16. *cuius dominus aperuit cor intendere his, quæ à Paulo dicebantur.* Qui vtique annuntiabat illis fidem. Et 2. corinth. 3. dicitur: *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis.*

Ratio *autem eſt*, Quia voluntas credendi eſt primum initium fidei Chriſtianæ, quæ eſt fundamentum iuſtificationis, vt docet *Tridentin. ſeſſion.* 6. *capit.* 8. Si autem non eſſet ordinis ſupernaturalis, ſed naturalis, eſſet ex proprijs viribus hoc initium fidei, quia vires naturales ſunt propriæ, hoc autem pertinet ad errorem Semipellagianorum, qui dicebant initium fidei eſſe ex nobis, id eſt, ipſum deſiderium, ſeu voluntatem credendi, & operandi, vt conſtat ex *Auguſt. lib. de Prædeſtinatione ſanctorum cap.* 2. & ſequentibus, & ex Epiſtolis *Proſperi*, & *Hilarij* ad *Auguſtinum.*

Nec *dici poteſt* Concilium Arauſicanum ſolum definire affectum credulitatis indigere gratia, quando eſt ad credendum fide viua, quod fit per Charitatem, ſiquidem loquitur de fide, qua in Deum credimus, quibus verbis deſignari ſolet fides viua, non vero definire quod requiritur gratia ſupernaturalis ad affectum credendi etiam fide informi: Non (inquam) hoc dici poteſt. *Tum* quia Concilium loquitur de affectu corrigente voluntatem noſtram ab infidelitate ad fidem, correctio autem iſta fit ante charitatem, quia prior eſt fides charitate; *Tum* quia charitas non poteſt dici initium fidei, ſed conſummatio, & perfectio, concilium autem definit contra Semipellagianos initium fidei eſſe ex gratia Dei; ergo non loquitur de ipſo affectu charitatis, ſed de illo qui præcedit fidẽ, atque adeò & charitatem. Quod verò hæc voluntas ſit ſupernaturalis quoad ſubſtantiã *inde probatur*, Quia non eſt ſupernaturalis propter modũ producendi aliquid naturale ſupernaturali modo, ſicut quando viſus

restituitur cæco, tunc enim est supernaturale quoad modum, non quoad substantiam, quando res quæ producitur in se naturalis est, verbi gratia oculus, sed modus producendi non est naturalis, sed miraculosus, in præsenti autem voluntas credendi non est supernaturalis propter modum producendi, sed propter rem ipsam quam attingit, quia scilicet illa voluntas est affectus circa res supernaturales initians in nobis fidem, ergo non habet supernaturalitatem solum ratione modi quo producitur, sed ex parte ipsius rei productæ, & obiecti supernaturalis circa quod versatur, quod est ex sua specie, & obiecto esse supernaturale.

4 Quod *si Dicas.* Posse aliquem habere voluntatem credendi ex aliquo prauo fine, & tunc illa voluntas non est supernaturalis, cum sit peccatum, & sufficit mouere nos ad credendum, ergo sine voluntate supernaturali potest aliquis velle credere. *Respondetur.* Quod talis homo dupliciter potest se gerere. *Primo* quod habeat duas voluntates se concomitantes, scilicet velle credere res supernaturales absolutè, & simul velle adhærere fini prauo; sicut qui suscipit Baptismum animo suscipiendi verum sacramentum, sed cum adhæsione ad peccatum, imò etiam si suscipiat fidem, vt magis iubetur ad finem prauum consequendum, animo tamen verè suscipiendi fidem, & tunc voluntas credendi distincta à voluntate peccandi est merè supernaturalis, nec vitiatur ex alia voluntate peccandi, quia mere concomitatur, nec influit in illam. *Alio modo* potest habere vnam tantum voluntatem, quæ sit voluntas credendi propter finem prauum, tanquam propter motiuum primarium, & per se, & tunc ex vi talis voluntatis non recipit fidem infusam, sed acquisitam, qualis etiam inuenitur in hæretico respectu articulorum quos credit, *& Ratio est.* Quia talis non credit ex affectu ad res creditas, nec vult illis adhærere firmiter, deficiente enim motiuo temporali peccati (quod vt supponimus est motiuum per se illius voluntatis) deficiet voluntas credendi, & ita potiùs vult irridere fidem, quam suscipere, vt inquit *August. lib. de Cathechizandis rudibus cap.* 1.

Hoc *supposito* cum omnis voluntas oriatur ex aliqua cognitione, & iudicio, difficultas est circa illud iudicium quo intellectus proponit voluntati vt habeat affectum credendi: An sit iudicium supernaturale? Et ratio difficultatis est: quia si illud iudicium est supernaturale, maximè quia fertur super aliquod obiectum supernaturale, hoc autem stare non potest, ergo *Minor probatur.* Quia si cognoscit aliquid superuaturale, vel cognoscit illud obscure, & credendo, vel clarè videndo. *Primum stare non potest*, Quia si crederet per illud iudicium, crederet antequam vellet credere, & antequam haberet fidem siquidem illud iudicium præcedit voluntatem credendi. *Secundum multominus stare potest*: Quia sic melius cognoscerentur res supernaturales ante fidem per illud iudicium quam post, siquidem euidenter cognosceret per illud iudicium, posteà autem obscure *Et obstat etiam ipsa experientia*: Quia nunquam ante fidem talem euidentiam percipimus.

Confirmatur: Quia vel illud iudicium est liberum, vel necessarium: si liberum, ergo præcedit illud aliqua voluntas à qua determinetur, & rursus illam voluntatem præcedet aliqua cognitio, & iudicium, de quo rursum inquiretur an si liberũ; & sic in infinitum: si autem est necessarium; ergo est euidens, quia intellectus à sola euidentia necessitatur. Quod si est euidens, vel euidentia supernaturali, & hæc non datur (vt ostandi) nec est conueniens quod ad habendam fidem obscuram præcedat tanquam dispositio euidentia supernaturalis: vel illa euidentia est naturalis, & sic illud iudicium supernaturale non erit.

Confirmatur *Secundo*: Quia illud iudicium antecedens est iudicium de credibilitate rerum fidei; ex illa enim afficitur voluntas ad credendum, neque enim sine aliquo motiuo posset intellectum mouere, neque est aliud, quam credibilitas rei, nec potest explicari aliud motiuum supernaturale, quod per tale iudicium intellectus amplectatur, tunc enim adhuc nihil supernaturale credit, vel cognoscit, sed illa credibilitas humano discursu attingitur ante fidem (vt supra diximus) ergo illud iudicium est naturale, & non supernaturale.

5 In *hoc puncto* ferè omnes conueniunt illud iudicium debere dicere ordinem ad aliquod supernaturale & procedere ex aliqua gratia, quia cum ex illo generetur in nobis voluntas credendi, quæ circa supernaturalia versatur, & ex inspiratione Spiritus Sancti procedit, vt ex Conciliis ostendimus, necesse est quod tali voluntati correspondeat in intellectu principium aliquod eiusdem ordinis, & habitudinem dicens ad rem supernaturalem, siquidem illam proponit voluntati vt appetendam, & vt afficiatur illi; sed discrimen inter authores consistit in hoc, quod aliqui existimant ad istam voluntatem credendi sufficere aliquid supernaturale ex parte rei cognitæ, & obiecti materialis, non tamen ex parte ipsius cognitionis formalis; possunt enim supernaturalia etiam aliquando modo naturali cognosci, & ita illa cognitio dicetur supernaturalis obiectiuè, & materialiter, non tamen formaliter, licèt sit indebita naturæ, & sic est ex gratia. Alij verò existimant non sufficere supernaturalitatem ex parte rei cognitæ, quæ est supernaturalitas quasi obiectiua, sed etiam ex parte ipsius, iudicij; sed adhuc dissentiunt, quod quidam existimant esse iudicium elicitum ex aliquo instinctu interiori, qui substantialiter, & in re est quidam actus fidei, non quidem essentialis ipsis rebus, sed solum credibilitati earum propter diuinam authoritatem, nam etiam hæc de ipsa credibilitate testificatur: alij existimant esse actum prudentiæ infusæ, vt *P. Torres hic quæst.* 4. *art.* 2. *disp.* 5. *num.* 8. *& disp.* 31. *num.* 8. Alij dicunt esse actum doni intellectus, vel denique esse illuminationem supernaturalem, non propter credibilitatem rerum fidei attingendam, sed vt iudicium de tali credibilitate habeat efficaciam mouendi supernaturaliter voluntatem, & huic sententiæ tandem adhæret *Pat. Suarez disp.* 6. *de fide sect.* 8. *num.* 14.

6 Dico *Primo*. Datur aliquod iudicium, & cognitio supernaturalis præcedens fidem, quæ non sit assensus fidei. Sumitur ex *D. Thom* hic *quæst.* 8. *ad secundum*, vbi ponens simile argumentum, quo nituntur dubitationes supra factæ, quia fides est totius spiritualis ædificij fundamentum, & ita fides prior videtur quam intellectus, seu quælibet alia cognitio supernaturalis. Respondet *D. Thom.* Ad secundum dicendum *quod fides non potest vniuersaliter præcedere intellectum, non enim posset homo assentiri credendo aliquibus propositis, nisi ea aliqualiter intelligeret*; ergo secundum *D. Thom* ante fidem homo intelligit ea, quæ sunt fidei aliquo modo, vt scilicet ex vi intelligentiæ possit assentiri credendo, id est, mouere ad assensum. Quæ sit autem sta cog nitio, seu qualis intelligentia, *D. Thom.* non explicat;

explicat, certum tamen est, quod non est assensus perfectus, & completus, quia iste est præcipuus actus fidei, vt dicit *Sanct. Thom. quæst. 6. art. 1. & quæst. 8 art. 3. ad tertium.* Sed est aliquid imperfectum disponens ad assensum credendi, & ideò reductiuè pertinet ad fidem, sicut imperfectum ad perfectum. Ad hoc ergo explicandum.

7 Dico *Secundò* iudicium de credibilitate rerum fidei non sufficit ad generandam voluntatem, seù piam affectionem credendi, licet requiratur ante, & præsupponatur tale iudicium de credibilitate, siue, acquisitum, siue supernaturale. *Prima pars* est expressa *D. Thom.* hic *quæst. 6. articulo 1.* vbi sic inquit: *Quantum ad assensum hominis in ea quæ sunt fidei potest considerari duplex causa, vna quidem exterius inducens, sicut miraculum visum, vel persuasio hominis inducentis ad fidem, quorum neutrum est sufficiens causa, videntium enim vnum, & idem miraculum, & audientium eandem prædicationem, quidam credunt, quidam non credunt, & ideo opportet ponere aliam causam interiorem, quæ moueat hominem interiùs ad assentiendum his, quæ sunt fidei.* Ergo secundum *S. Thom.* Iudicium de credibilitate etiam firmatū per visionem miraculi non sufficit ad generandam voluntatem efficacem credendi, vt ratio eius allata manifestè conuincit: *Et vlterius constat:* Quia iudicium mouens voluntatem debet esse practicum proponens illi obiectum in ratione boni, & conuenientis; ergo non sufficit sola euidentia credibilitatis, quasi speculatiuè habita, sed vlterius requiritur dictum iudicium de conuenientia credendi.

Secunda *verò Pars.* Quod iudicium credibilitatis prærequiratur supra ostensum est *disput. 2. art. 3.* & etiam constat ex *D. Thom. qu. 8. art. 4. ad secundum*, vbi dicit: *Quod licet non omnes habentes fidem plenè intelligant ea, quæ proponuntur credenda, intelligunt tamen esse ea credenda, & ab eis nullo modo esse deuiandum.* Non est autem aliud intelligere ea esse credenda, quam intelligere eorum credibilitatem, quia digna sunt creditu. *quæst. 1. art. 1. ad primum* inquit: *Quod fides non habet inquisitionem rationis naturalis demonstrantis id quod creditur, habet tamen inquisitionem quandam eorum, per quæ inducitur homo ad credendum, puta quod sunt dicta à Deo, & miraculis confirmata.* Vbi primo loco ponit *Sanct. Thom.* credibilitatem habitam lumine supernaturali doni intellectus: in secundo autem loco, lumine naturali inquisitionis rationis; ergo si in omnibus habetur Iudicium de credibilitate rerum fidei, saltem per inquisitionem, & discursum, vtique prærequiritur ad voluntatem credendi in omnibus iudicium de credibilitate, de quo supra iam satis dictum est.

8 Dico *Tertiò.* Iudicium præcedēs voluntatē credendi formaliter non procedit ab infusa prudentia, neque à donis Spiritus sancti. *Probatur.* Quia tàm prudentia infusa, quàm dona Spiritus sancti regulantur à fide, fundantur in illa, *Cuius ratio est*: Quia prudentia dirigit virtutes morales circa media, & consequenter supponit cognitionem, & intentionem circa finem; ergo in ordine supernaturali prudentia infusa quæ dirigit virtutes morales infusas præsupponit cognitionem finis supernaturalis; hæc autem habetur per fidem, & ideo virtutes Theologicæ præsupponuntur ad virtutes morales infusas, vnde non potest prudentia dirigere fidem, sed præsupponere. Et eadem ratione dona spiritus Sancti præsupponunt virtutes Theologicas, vt docet *D. Tho. 1. 2. quæst. 68. art. 8.* eoquod dona spiritus Sancti ordinantur ad hoc vt homo reddatur benè mobilis à spiritu Sancto, vt regulante speciali modo operationes nostras in intellectu, & voluntate: vnde præsupponunt hominem esse vnitum deo tanquam fini in voluntate per amorem, & in intellectu per fidem; ergo illud iudicium quod præcedit voluntatem credendi, & est ante fidem, non potest procedere à donis spiritus Sancti, neque à prudentia infusa.

9 Dico *vltimò.* Illud iudicium quatenùs practicum, & mouens voluntatem ad credendum procedit ex aliquo actuali auxilio, & illustratione, qua res credendæ sic repræsentantur, vt non solum proponantur tanquam veræ modo obscuro, sed etiam vt bonæ, & afficientes voluntatem ad credendum, sumitur ex *D. Thom. quæst. 14. de verit. art. 2. ad decimum*, vbi dicit: *Quod inchoatio fidei est in affectione in quantum voluntas determinat intellectum ad assentiendum his quæ sunt fidei, sed illa voluntas neque est actus charitatis, neque Spei, sed quidam appetitus boni repromissi.* Si ergo est appetitus boni repromissi necesse est quod procedat ex aliquo iudicio repræsentante conueuientiam boni repromissi, & ideò quamdiù sola credibilitas fidei repræsentatur, & non ipsa ratio, & conuenientia boni non sequitur voluntas ad credendum. Similiter in hac *2. 2. quæst. 8. art. 5. in corpore, & ad primum*, inquit: *Quod si aliquis intellectus non mouetur à spiritu Sancto, vt habeat rectam æstimationem de fine vltimo, nondum consequutus est donum intellectus quantumcumque illustratione Spiritus sancti alia quadam præambula cognoscat.* Ergo supponit *Sanct. Tho.* antecedenter ad fidem cognosci ex illustratione Spiritus sancti ea quæ sunt præambula ad fidem. Et denique in hac *quæst. 2. art. 9. ad tertium*, inquit. *Quod ille qui credit habet sufficiens inductiuum ad credendum, inducitur enim Authoritate diuinæ doctrinæ miraculis confirmata, & quod plus est, interiori instinctu Dei inuitantis.* Ergo agnocit *D. Thom.* moueri voluntatem ad credendum, & induci aliquo interiori auxilio, seù illustratione, aut instinctu.

10 Ratio *autem est*: Quia ad voluntatem credendi per fidem infusam, non solum requiritur quod voluntas velit ipsum actum credendi, sed etiam afficiatur ad res creditas (vt supra diximus) ergo opportet quod non solum moueatur voluntas ex credibilitate euidenti, & postulante actum credendi, sed ex repræsentatione boni supernaturalis, mouente voluntatem, & afficiente ad res creditas, & hoc iudicium est distinctum à iudicio de credibilitate. In quo dissentimus à sententia *Patris Suarez*, qui dicit, Quod in illo iudicio credibilitatis consideratur efficacitas ad mouendum voluntatem; & quasi eleuandum ad actum supernaturalem. Nos autem dicimus, quod in illo iudicio hoc non consideratur, sed post illud, & tanquam distinctum iudicium ab eo infunditur ad modum gratiæ excitantis, & illuminantis, nam vt vidimus in *Secunda Conclusione ex Diuo Thoma.* stat benè aliquem euidenter iudicare de credibilitate viso miraculo, & tamen nolle credere ex sua peruersitate; ergo quando vult credere alio modo iudicat

practicè

practicè, quam quando non credebat; dicere autem quod idemmet iudicium credibilitatis potest aliquando habere, aliquando non habere illam efficacitatem ad mouendum, & tamen manere idem iudicium practicè nullum habet fundamentum, quia datur diuersum obiectum, & distinctus modus cognoscendi in illis iudiciis, in vno enim repræsentatur credibilitas euidenter euidentia speculatiua: in alio repræsentatur ratio boni vt conuenientis, & mouentis ad sui affectum, & potest inueniri vnum sine alio, vt probatum est; ergo concurrunt omnia principia ad distinguendum ista iudicia.

11 Denique ex hoc manet probatum non sufficere iudicium supernaturale solum ex parte rei cognitæ, & non ex parte modi cognoscendi. *Tum* quia supernaturalitas solum ex parte rei cognitæ saluatur etiam in fide acquisita hæreticici credentis aliquod mysterium, vel etiam Dæmonis credentis sine fide infusa; attingunt enim rem supernaturalem, verbi gratia, mysterium Incarnationis, quod credunt, modo tamen naturali; ergo amplius requiritur ad fidem infusam. *Tum* quia illud iudicium debet afficere voluntatem ad res omnino supernaturales, quales sunt quæ proponuntur per fidem, vt autem voluntas concipiat supernaturalem affectum indiget cognitione orta ex gratia supernaturali, scilicet ex illa, qua Christiani sumus, quia per illam mouemur ad fidem Christianam; ergo non sufficit illustratio, & auxilium ordinis naturalis, sed illustratio supernaturalis tale iudicium supernaturale formans in nobis.

Soluuntur Argumenta.

1 AD *Argumenta.* opposita respondetur. *Ad Primum* concedo, quod per illud iudicium cognoscitur aliquid supernaturale, scilicet id quod proponitur credendum, & cui afficitur voluntas: *Concedo etiam* quod proponitur obscurè; *Nego* tamen quod credatur, & ita non indiget præcedente affectione, & monitione voluntatis, quia motio ista solũ requiritur ad assensum perfectum, & determinatum circa res obscuras. Quando autẽ assensus non est perfectus, sed deliberat aliquis, & cogitat, an debeat assentire ad talia iudicia imperfecta nõ prærequiritur motio voluntatis, sed sufficit proponi aliquam cogitationem à Deo, quæ incipiat disponere, & mouere voluntatem; in rebus enim obscuris & dubiis non statim generatur assensus perfectus, sed paulatim disponitur intellectus, & deliberat, põderátque rationes, & tandem ad vnam partẽ inclinat, & assentit motus à voluntate. Quando ergo iudicat deliberando, & cogitando, nondum autem plenè assentiendo, obscurè quidem tangit obiectum, de quo iudicat, sed non credendo, aut ex motione voluntatis se determinando, quia nondũ se determinat, & assentit, sed disponitur, & tendit ad assensum, & sic non est assensus obscurus, vel euidens loquẽdo de assensu perfecto, sed est cogitatio obscura disponens, & proponẽs voluntati, vnde moueat ad assensum perfectum.

2 Ad *Primam confirmationem respondetur.* Quod iudicium de credibilitate, quod præcedit fidem, est iudicium necessarium, quando iudicat cum euidentia de credibilitate (vt suprà Diximus) iudicium autem practicum de conuenientia, & bonitate ad mouendum voluntatem quando primo incipit in ipsa excitatione, & motu deliberatio, est necessarium non necessitate euidentiæ, sed indeliberationis, sicut primus motus, & prima illustratio Gratiæ incitantis incipere solet per aliquem actum intellectus indeliberatũ, quo subito proponitur aliquid tanquẽ conueniens, & voluntas illud amplectitur indeliberatè, ex illa autem voluntate indeliberata rursus mouetur intellectus, vt considerations, & cum maiori deliberatione proponat & tunc incipit liberè moueri, sed ad hoc iudicium iam præsupponitur prior aliqua voluntas à motu indeliberato causata; sed quia in actibus voluntatis, & intellectus non est processus in infinitum, sistimus in voluntate, & iudicio indeliberato, vnde primo incipit quis excitari, & deinde diuersis motibus & iudiciis intellectus, & voluntas mouentur, obscure quidem in cogitando, nondum autem firmiter in assentiendo, & ita nondum est actus fidei.

3 Ad *Secundam confirmationem respondetur.* Quod illud iudicium non est solum de credibilitate rerum fidei, sed de conuenientia boni repromissi, vt appetatur à voluntate (sicut dixi ex *D. Thom.*) nec enim ex sola credibilitate quantumcunque euidenter proposita mouetur voluntas, nisi interueniat iudicium practicum de conuenientia, & bonitate obiecti, vt in *Secunda conclusione* Dixi. *Ad id quod additur,* Non posse explicari quodnam motiuum supernaturale ibi interueniat, quod non sit cognitum per fidem, iam dixi interuenire ibi iudicium de conueniẽtia boni supernaturalis, seu de mysteriis fidei, quæ sunt bona repromissa, & iudicium de istis tali modo, quod afficiat voluntatem supernaturaliter debet esse supernaturale; sic autẽ cognoscuntur res supernaturales ante fidem, non quidem per assensum perfectum, sed per aliqualẽ propositionẽ, & intelligentiam illarum rerum, quæ proponuntur credendæ sic enim disponitur ad assentiendum illis, vt ex *S. Thom.* hic *q.* 8. *art.* 8. *ad secundum* diximus, & expressius videri potest in 3. *dist.* 23. *q.* 2. *art.* 5. *ad quintum.*

ARTICVLVS III.

Vtrùm requiratur aliquis habitus in voluntate ad hanc piam affectionem?

1 COmmuniter Omnes conueniunt requiri aliquod principium per modum habitus ad connaturaliter eliciendum hanc piam affectionem credendi, & sumitur ex *D. Tho.* hic *q.* 4. *art.* 2. *& q.* 14. *de verit. art.* 4. & generaliter id tradit 1. 2. *quæst.* 56. *art.* 4. Quod quando aliquis actus virtutis dependet à duobus potentiis, quarum vna mouet aliam, si actus est perfectus oportet quod vtraque potentia sit perfecta per habitum, non solum potentia quæ mouet, & imperat, sed etiam quæ mouetur, & exequitur. Quæ ratio currit non solum in fide formata per Charitatem, sed etiam in informi, siquidem eius actus dependet à voluntate, & intellectu; ergo oportet quod vtraque potentia sit perfecta per habitum, principaliter quidem intellectus, quia ibi consumatur, & perficitur actus credendi, inchoatiuè autem in voluntate à qua incipit moueri intellectus ad credendum, vnde aliquando vocatur à *D. Tho. dispositio,* & non habitus in 3. *dist.* 23.

art. 1

art.1.ad 1.& 3. Quia ante charitatem illa inclinatio piæ affectionis non eſt ita firma, neque habet omnem perfectionem debitam in genere amoris, ſicut charitas. Et ex defectu iſtius firmitatis magis vocatur *diſpoſitio*, quam *habitus*, & hoc ideo eſt, quia non poteſt affectus in aliquo firmari per amorem, in quo intellectus nondum eſt firmatus per aſſenſum, & hac ratione potius habet modum diſpoſitionis, quam habitus, & virtutis conſummatæ; eſt tamen verè, & propriè *qualitas*, ſeu *diſpoſitio*, quæ importat principium operationis in voluntate.

2 Et *hoc efficaciter probatur ex dictis.* Quia ille actus voluntatis, ſeu pie affectionis eſt actus ſupernaturalis, & determinatæ ſpeciei: ergo exigit pro principio non voluntatem nudam, à qua eliciatur, ſed determinatam, & eleuatam aliquo principio ſibi intrinſeco, & inhærente, hac enim ratione theologi ponunt habitus infuſos, vt poſſint potentiæ operari per principia intrinſeca actus ſuos vitales, qui procedere debent à principiis intrinſecis ſecundùm ſuam ſpeciem, & vitalitatem. Vnde niſi actus procedens à voluntate habeat principiũ productiuum talis ſpeciei determinatæ, non poterit ille actus ſecundum illam ſpeciem vitaliter, & intrinſecè procedere à volũtate. Nec ſufficit auxilium à Deo collatum, quia licèt auxilium intrinſecè inhæreat, & aliquando poſſit ſupplere habitum illum, connaturaliter tamen non datur auxilium ad aliquam ſpeciem actus, niſi ſupponat aliquod principium in ipſa cauſa, cui tale auxilium connaturaliter debeatur, ergo præter auxilium debet poni habitus, ſeu qualitas informans per modum principij, vt detur ei tale auxilium.

3 Dices: Quando intellectus mouet voluntatem vt eliciat piam affectionem, non requiritur in intellectu aliquis habitus, ſed ſufficit auxilium, & illuſtratio actualis (vt præcedenti articulo diximus) ergo neque in voluntate requiretur habitus ad eliciendum piam affectionem, & mouendum intellectum vt credat, *reſpondetur.* Quod intellectui ſufficit auxilium, & illuſtratio actualis, quando primo incipit moueri, & diſponi ad proponendum res fidei, tunc enim non poteſt ſupponere habitum ſibi infuſum, & ideò pro tali ſtatu datur illi auxilium, & illuſtratio actualis, non præſupponendo habitum cui ſit connaturale, ſed quia diſponit, & mouet intellectum ad recipiendum talem habitum, poſtquam Deo aliquis credidit, & habet habitum fidei ſibi infuſum, ratione illius naturaliter ſibi debetur auxilium, non ſolum ad aſſenſum credendi, ſed etiam ad proponendum voluntati vt velit credere: & ipſi voluntati ad hoc vt habeat auxilium connaturaliter ad volendum credere, non ſolum in primo actu, & quando primo mouetur ad credendum, ſed etiam permanenter pro omni alio tempore; requiritur quod voluntas ſit perfecta, & eleuata aliquo habitu, vel diſpoſitione, tanquam principio operandi, cui illud auxilium ſit connaturale. Et negamus non dari difficultatem in iſto actu voluntatis, quæ vincatur per habitum, vt ſit ſupernaturalis, & excedat vires naturæ, cum contingat multos videre rationes conuincentes credibilitatem, nec tamen velle credere.

4 Difficultas *reſtat* in explicãdo quis ſit iſte habitus voluntatis? De quo multi latè diſputant, præſertim *P. Torres diſp.* 37. Aliqui ergo exiſtimant eſſe virtutem obedientiæ, contra quos expreſsè docet *D. Thom.* hîc *q.4.art.7.ad* 3. Cuius rationem infrà referemus. Alij dicunt eſſe virtutem religionis: alij ſtudioſitatem, quod ſentit *Torres citatus*, & *Valentia Tom.3. diſp.1.q.1. punct.4. Salas 1.2. Tom.2. tract.1. diſp.6. ſect.6.* in fine. Quia per ſtudioſitatem habet homo rectum appetitum applicandi vim cognoſcitiuam ad hoc, vel ilud cognoſcendum, vt docet *S. Thom.2.2.q.166.art.2.* vbi ſolum loquitur de applicatione quoad exercitium moderante nimietatem, & negligentiam cognoſcendi. Omitto opinionem aſſerentem, quod iſte actus voluntatis ſit actus charitatis, vel ſpei, cum conſtet ſine charitate ſtare fidem, & ſimiliter ſine ſpe: & ſaltem fides eſt prior quam ſpes, cum regulet illam, & à fortiori voluntas credendi, quæ antecedit fidem, antecedit etiam ſpem. Cæterùm omnes iſti modi dicendi alieni ſunt à veritate, nam omnes iſtæ virtutes morales, quæ aſſignantur tanquam principium per ſe, & connaturale piæ affectionis non poſſunt eſſe virtutes naturales, & acquiſitæ, ſed infuſæ, & ſupernaturales, ſiquidem actus piæ affectionis (vt Diximus) eſt ſupernaturalis quoad ſpeciem; ergo non habet pro principio per ſe virtutes acquiſitas, & naturales. At verò virtutes morales infuſæ non infunduntur, neque exiſtunt in ſubiecto ſine charitate, vt docent Theologi cum *D. Thom. quæſt.77. art.2.* Quia virtutes morales ſupponunt appetitum rectificatum circa finem, & ſi ſunt ſupernaturales rectificatum ſupernaturaliter circa finem ſupernaturalem, quod ſolum fit per charitatem, ſed actus piæ affectionis datur ſine charitate, vt patet in peccatore habente fidem, & in eo qui conuertitur ad fidem; ergo non poteſt eſſe actus alicuius virtutis moralis infuſæ propriè, & per ſe, quia hæc ſine charitate non datur.

5 Vidit *hoc* Argumentnm *Pat. Torres* vbi ſuprà *dub.5.* ſolutione ad *quintum*, reſpondet ex *P. Vazquez.* Quod licet habitus virtutum moralium infuſarum infundantur, & amittantur cum charitate, poteſt tamen actus virtutis infuſæ eſſe in peccatore, & ſic dabitur actus ſtudioſitatis infuſæ ante charitatem, & fidem. cæterùm hæc reſponſio diuertit à difficultate propoſita, nec enim negamus poſſe aliquando actum virtutis infuſæ elici non ab ipſo habitu, ſed ante ipſum ab aliquo auxilio ſupplente vices habitus, ſed quod dicimus eſt, Quod ſi pia affectio, quæ per ſe loquendo præcedit fidem, & conſequenter charitatem, quæ eſt poſterior fide, opportet quod proprius, & per ſe habitus illius præcedat fidem, & charitatem: iſta autem ſolutio aſſignat pro proprio habitu piæ affectionis virtutem moralem, quæ non habetur niſi cum charitate, & conſequenter non aſſignatur illi habitus niſi quando fides eſt formata, hoc autem eſt inconueniens. *Tum* quia quando fides eſt formata, potius à charitate elicietur ille actus, quam ab iſtis virtutibus moralibus, cum ad charitatem pertineat ferri per amorem in obiectum fidei *Tum* quia ſicut fidei habitus remanet ſine charitate, vt connaturaliter eliciatur actus credendi in peccatore, aliàs amitteretur fides quolibet peccato mortali contra diffinitionem *Trident. ſeſſio. 6. can.* 28. Ita cum in peccatore remaneat actus piæ affectionis, opportebit aſſignare habitum, quo connaturaliter eliciatur in peccatore, in quo tamen nulla virtus moralis infuſa remanet. *ac denique* currit ratio. *Sanct. Thom.* in præſenti *quæſt. 4. art.7. ad tertium*, qua probat obedientiam vt eſt ſpecialis virtus non dari ante fidem: licèt obedientia modo generali accepta dari poſſit *quia per fidem manifeſtatur homini Deum eſſe,* cui

cui debemus obedire supernaturaliter , & quem debemus colere supernaturaliter per Religionem. Et circa cuius cognitionem , nec nimis curiosè , nec nimis negligenter agendum est; quod pertinet ad studiositatem infusam;ergo omnes istæ virtutes sunt posteriores fide ; ergo etiam pia affectione, quæ præcedit fidem.

6 Quare *dicendum est*,quod ille habitus piæ affectionis non est directè , & per se virtus moralis, sed est qualitas quædam habitualis reductiuè pertinens ad fidem, quatenus est quædam inchoatio eius, & vocatur à *D.Thom.* obedientia fidei generali modo loquendo de obedientia, non vt est specialis virtus 3.*p. quæst.* 7. *art.* 3. *ad primum* , & appellatur etiam *appetitus boni repromissi* per fidem , *quæst.*14. *de veritate art.* 2. *ad decimum.* Ratio est, quia actus fidei (vt diximus) est actus intellectus vt mouetur à voluntate , & ita dependet ab ista duplici potentia , à voluntate vt mouente, & inchoante, ab intellectu autem vt eliciente, & consummante actum fidei. Quando autem ad speciem alicuius virtutis requiritur habitus in duplici potentia,ille qui est in potentia vbi consummatur talis actus dicitur principaliter illa virtus; qui autem est in potentia mouente , & inchoante pertinet reductiuè ad principalem virtutem , non autem habet speciem per se , & directè distinctam. Exemplum est apud *D.Thom.*1.2. *quæst.*56. *art.*4. *& 5.ad primum*,vbi docet subiectum virtutis moralis , quæ versatur circa passiones esse appetitum sensitiuum, quatenùs mouetur à ratione,& voluntate , & quia in appetitu consummatur moderatio passionum , & terminatur ibi motus rationis, ideò habitus talium virtutum principaliter, & directè sunt in appetitu sensitiuo, sicut temperantia, & fortitudo. Nihilominus tamen etiam in voluntate , seu ratione mouente debet esse aliquis habitus perficiens, & mouens , qui tamen non dicitur virtus consummatè, & perfectè, sed inchoatiuè, & reducitur ad virtutem ipsam consummatum, tanquam imperfectum ad perfectum. Sic in præsenti dicendum est , quod habitus piæ affectionis est inchoatio fidei tanquam mouens ad credendum,& reducitur ad speciem fidei tanquam imperfectum quoddam in illo genere, non autem ponitur ad studendum, vel obediendum,vel ad alias functiones morales , sed solum ad volendum credere sicut oportet , & cum subiectione, & affectu ad regulam fidei , in quo differt à voluntate credendi per modum fidei acquisitæ , qualis est in hæretico etiam circa supernaturalia. Neque hoc est ponere quatuor virtutes theologicas , quia hic habitus piæ affectionis non constituitur virtutem, sed est aliquid imperfectum in genere virtutis,tanquam inchoatio , & dispositio quædam ad fidem, ad quam reducitur.

7 Obiicies. Quia non est ponenda aliqua virtus infusa,& supernaturalis , cui non respondeat aliqua similis acquisita moralis circa eandem materiam;nulla autem acquisita respondet huic habitui infuso , quem ponimus pro pia affectione ; ergo *Min. Probatur.*Quia circa fidem humanam,seu acquisitam non datur talis habitus in voluntate;ergo non datur talis virtus acquisita.*Confirmatur*:Quia aliàs ad actum reflexum circa alias virtutes,v.g.ad volendum actum prudentiæ,vel charitatis requireretur distinctus habitus à talibus virtutibus , quod nemo dicit.

8 Respondetur antecedens esse verum de virtutibus moralibus infusis in materia agibilium,non de infusa circa credibilia , quia hæc reducitur ad virtutem Theologicam fidei,& ideò non est necesse , quod ei correspondeat virtus aliqua acquisita. Quod autem non detur similis habitus ad fidem humanam,ideò est:Quia fides humana cum sit fallibilis non est virtus, quia non est perfecta in genere cognitionis, vnde similiter non requirit habitum perfectum in voluntate, sed sufficit aliquis affectus addicentem. *Ad confirmationem respondetur*:Quod actus illi reflexi non petunt habitum specialem , quia solum explicant exercitium volitionis,quando enim dico, *Volo habere actum prudentiæ* , *vel charitatis* volitio illa solum est ad exercendum actum similiter quando dico,*Volo credere*,si solum dicerem exercitium actus credendi , ac hoc solum non poneretur specialis habitus in voluntate, quia hoc ipso quod actus virtutum voluntarij sunt,non indigent speciali habitu, vt à voluntate imperentur ; habitus autem piæ affectionis requiritur ad specificationem fidei,vt per affectum voluntatis suppleatur quod deest ex parte obiecti mouentis , & sic ad captiuandum intellectum in obedientiam fidei requiritur specialis habitus.

DISPVT. IV.

De Obligatione ad credendum.

1 DVPLEX *necessitas*, & obligatio distingui solet. Alia est *necessitas medij*, alia *præcepti*.Illa fundatur in ipsa connexione quam aliquid habet cum fine assequendo , siue ex natura rei , siue ex aliqua institutione dantis talem finem. Ista verò , scilicet præcepti , sumitur ex subiectione , quam habemus ad superiores , quibus obligamur obedire. Ex quo sequitur , quod ea quæ necessaria sunt necessitate medij quomodocumque non ponantur,siue ex ignorantia, siue ex impotentia , siue ex malitia,semper impeditur assequutio finis , quia necessitas medii propter se ipsam requiritur , quia vel ex natura rei, vel ex institutione Dei sic est institutum,vt sine ipso non detur finis , sicut paruuli sine Baptismo pereunt etiam si ex impotentia illo careant. Quæ verò sunt necessaria necessitate præcepti tantum aliquando possunt excusari ex ignorantia, vel impotentia , quia cum solum obligent ratione legis,& præcepti, quod est regula actuum humanorum , actus autem humani exigunt aduertentiam,& cognitionem , hac deficiente lex non obligat ad consequutionem finis, seu ad illud medium pro consequutione, sed excusatur ab impletione præcepti.

2 Similiter *necessarium* in præsenti sumitur non pro necessario absoluto,sed respectiuo,id est in ordine ad finem , finis autem est salus nostra,quæ est duplex,scilicet *prima salus*,quæ est iustificatio, & *secunda*,quæ est glorificatio : duo ergo sunt dubia hic , quæ distinctè à nobis proponentur , alterum circa ea , quæ credenda sunt de necessitate medii , alterum circa ea,quæ credi opportet de necessitate præcepti,licèt non sint de necessitate medii.

ARTICVLVS I.

Vtrum fides explicita Christi, vel Trinitatis sit necessaria necessitate medij.

1 VT *ad ea* quæ difficiliora sunt ex facilioribus ascendamus aliquæ propositiones tanquam certæ præsupponendæ sunt. *Prima propositio.* De fide est supernaturalem fidem esse necessariam necessitate medij ad vtramque salutem. Voco *fidem supernaturalem* non solum quia obiectum aliquod supernaturale credit, sed etiam quia modo supernaturali credit, id est, ex motiuo supernaturali, quia Deus dicit, & cum affectu supernaturali ad res, quas credit, & captiuando intellectum regulæ diuinæ, quia Ecclesia proponit, non autem ex propria electione, aut iudicio, sic enim etiam credunt hæretici fide acquisita eos articulos, quos non negant. Hæc propositio est definita ab Ecclesia, in primis in Symbolo Athanasij: *Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, saluus esse non poterit,* vbi ly *hæc fides* designat fidem supernaturalem ex obiecto, quia paulo ante de obiectis istius fidei locutus fuerat, & ly *fideliter, ac firmiter* denotat modum supernaturalem credendi. Item in Trident. Ses. 6. cap. 8. *fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad consortium filiorum eius peruenire* Quod consortium vtique fit per gratiam, quæ est. prima salus, & Concilium Arausican. 2. can. 5. *Qui fidem qua in Deum credimus naturalem esse dicit, omnes eos, qui ab Ecclesia sunt alieni fideles quodammodo esse dicit.* Et constat ex Paulo ad Heb. 11. dicente, *fidem esse sperandarum rerum substantiam.* In quo tangitur eius supernaturalitas, & quod *sine fide impossibile est placere Deo,* quod pertinet ad necessitatem medij. Videatur de hoc *S. Thom.* hic *quæst. 1. art. 3.*

2 Secunda *Propositio.* Fides supernaturalis ita est necessaria ad salutem, quod in nullo casu potest per aliquid aliud suppleri. Intelligitur conclusio de fide habituali in paruulis, quæ simul cum gratia infunditur, de actuali autem in adultis. Hæc Propositio est contra *Vegam lib. 6. in Concilium à cap. 17.* qui contendit, si aliquis inuincibiliter ignoret res fidei posse per naturalem Dei cognitionem iustificari, & tunc suppleri illam fidem, quod maxime fecit iste author ne diceremus Deum reliquisse sine prouidentia ad salutem homines inuincibiliter ignorantes res fidei. Communiter quidem reprobatur à Theologis hæc assertio, & *Suar. disp. 1. de fide sect. 1. num. 5.* censet esse errorem in fide, & certè loca allata in prima propositione ita generalia sunt, quod nullam admittunt exceptionem, præsertim illud *Trident.* ibi citati, cui adiungi potest quod dicit idem Concilium eadem *Sessi. 6 cap. 7. sine qua fide nulli vnquam contingit iustificatio,* vbi excludit omnes personas in illo verbo *nulli,* & omnia tempora, & casus in illo verbo *vnquam,* & fundamentum est Nam si fides est fundamentum, & initium omnis iustificationis; ergo si datur aliquid prius in cuius virtute continetur, & per quod suppleri potest fides, illud erit primum initium, & fundamentum omnis iustificationis, & non fides: quidquid autem ante fidem est, ordinis naturalis est, & ita non potest esse radix iustificationis: & licet præcedat fidem illustratio supernaturalis ad piam affectionem, tamen hæc non sufficit sine fide, vt sit initium iustificationis, quia per hanc illustrationem, solum mouetur aliquis vt velit credere, nondum autem de facto credit, nec habet adhuc ipsam fidem. Concilium autem non dicit quod initium, & radix iustificationis est motus ad credendum, sed ipsa fides, neque illa illustratio sufficit sine fide ad habendam veram Charitatem, hæc enim solum nascitur ex fide, vt docet *Sanct. Thom. 1. 2. quæst. 62. art. 4. & 65. art. 5.* Quia antequam aliquis credat alteri non potest intelligi quod habeat veram amicitiam ad illum, & sic dixit *Sanct. August.* super *Psalm. 67. quod nemo amat Deum, nisi credendo in Deum,* sine Charitate autem, quæ est amicitia non habetur iustificatio, vt dicit *Concilium citato loco cap. 7.*

3 Denique infirmaretur illa consequentia Apost. ad Hebr. 11. *Henoch fide translatus est, & placuit Deo, sine fide enim impossibile est placere Deo.* Instaretur enim hæc probatio, quia fides potest suppleri per cognitionem naturalem, vel aliquid aliud, quod non sit fides, ergo in nullo casu necessitas fidei suppletur.

4 Tertia *propositio.* Credere aliquid determinatè, & explicitè semper fuit necessarium necessitate medij. Sumitur ex Apost. ad Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & inquirentibus se remunerator est.* Vbi illa duo credibilia *Deum esse, & remuneratorem esse* explicitè, & determinatè ponuntur tanquam necessaria, in illis autem continentur implicitè alia credibilia, vt docet *D. Thom. quæst. 14. de veritat. art. 9. ad octauum,* vbi dicit: *quod vnitas essentiæ talis, qualis ponitur à fidelibus, scilicet cum omnipotentia, & omnium prouidentia, & aliis huiusmodi, quæ probari non possunt, articulum constituit.* Ergo secundum *D. Thom.* vnitas Essentiæ Diuinæ includitur in fide, quatenùs modo supernaturali cognita, id est, secundum quod probari non potest ratione naturali. Quod dixerim contra *Suarez,* qui *disp. 12. de fide sect. 3.* intelligit *Deum esse* vt pertinet ad fidem, sumi à Paulo pro existentia Dei authoris naturalis, id est, vt ratione naturali probari potest, sic enim non posset virtualiter, & implicitè alios articulos fidei supernaturalis continere.

5 Quarta *propositio.* Ante promulgatum Euangelium fides Christi, & Trinitatis saltem implicite fuit omni tempore necessaria; explicite vero probabilius est, quod non fuit tunc necessaria necessitate medij quoad omnes: probabile est etiam quod aliqua explicatio de ipso mediatore Christo fuit tunc necessaria ordinariè loquendo, & per se. Prima pars traditur à *Diu. Thom. hic quæst. 2. art. 7.* & sumitur ex illo Actuum 4. *Non est aliud nomen datum sub cælo in quo oporteat nos saluos fieri.* Et loquitur de nomine Christi Domini. Et *Apocalipsi. 13.* dicitur: *Agnus occisus ab origine mundi.* Quia scilicet in fide illius omnes ab origine mundi iustificabantur. *Ratio autem est.* Quia pari necessitate requiritur necessitas redemptionis Christi, & necessitas fidei illius, per fidem enim applicatur redemptio Christi, iuxta illud ad Romam. 3. *Iustitia Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum* redemptio autem Christi necessaria est omnibus necessitate medii, vt docet Apostolus Paulus

Paulus in epistola ad Roman. 5. *Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, sic etiam per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ*, & 1. Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes viuificabuntur.* Ergo fides redemptionis ita necessaria fuit omnibus, sicut ipsa redemptio, loquendo de fide Christi, siue explicita, qua in singulari credebatur persona Christi, sine implicita, qua credebatur officium redemptionis, licèt nō exprimeretur persona.

6 Secunda *pars* conclusionis, scilicet non fuisse necessariam fidem explicitam Christi pro omnibus ante Euangelium, probatur ex *D. Thom.* hîc *quæst. 2. art. 7. ad tertium* dicente: *Quod si qui tamen saluati fuerunt, quibus reuelatio non fuit facta, non fuerunt saluati absque fide mediatoris, quia etsi non habuerunt fidem explicitam, habuerunt tamen fidem implicitam in diuina prouidentia, credentes Deum esse liberatorem hominum secundum modos sibi placitos.* Et similiter in *3. dist. 25. quæst. 2. art. 2. quæstiunc. 2.* docet: *Quod post peccatum ante Christum maiores habebant fidem redemptoris explicitè, minores implicitè.* Et de gentilibus quidem constat non fuisse omnibus propositam explicitam fidem Christi, imò nec populo Iudaico; *quia omnia in figura contingebant illis*, vt dicitur 1. Corinth. 10. & ad Galat. 3. *Priusquam veniret fides, sub lege custodiebamur inclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat.* Ergo non proponebatur omnibus explicita fides Christi sicut nunc, & consequenter non poterat necessitate medij obligare omnes. Verum quidem est, quod omnes illi antiqui iusti ante suam glorificationem habuerunt explicitam notitiam de Christo, quia ante aduentum Christi in Lymbum, vbi manebant detenti, cognouerunt aduentum Christi, saltem ex relatione eorum, qui illuc ante Christum descenderunt.

7 Tertia *pars* propositionis, quæ etiam est explicatiua præcedentis, ponitur propter aliqua testimonia *Augustini*, quæ in hac parte valde vrgent, nam in *lib. 2. contra Pelagium, & Celestium c. 24.* inquit: *quod sine fide Incarnationis, & mortis, & resurrectionis Christi, nec antiquos iustos, vt iusti essent, à peccatis potuisse mundari, & Dei gratia iustificari, veritas Christiana non iudicat*, vbi *August.* videtur postulasse in antiquis tam explicitam cognitionem de Christo, sicut in lege gratiæ, cognoscendo, scilicet Incarnationem, mortem, & resurrectionem, & sic possunt respondere quod loquitur de illis mysteriis secundum fidem implicitam, & velatam, quia vt ipse ait epist. 89. quæst. 3. *Fides quæ tempore veteris testamenti velabatur, tempore noui testamenti reuelatur.* Vel si loquitur *S. August.* de fide omninò explicita, intelligendus est, quòd fuit ante legem gratiæ in toto corpore Ecclesiæ, quia nunquam defuit aliquibus personis, saltem maioribus, licèt non fuerit necessaria singulis, vt exponit *Hugo de Sancto Victore 1. de Sacramentis, part. 10. cap. 6.* Vel denique dicendum, quod fidem esse explicitam habet aliquam latitudinem, potest enim esse explicita, vel quantum ad personam Christi, quod sit Deus, vel vlterius quod sit verbum, vel tertio quantum ad modum redimendi, verbi gratia per mortem, passionem, &c. & ita fides explicita de Christo quoad ista omnia, solum erat tunc apud maiores, verbi gratia Prophetas, & sapientes, sed quoad aliqua etiam erat in minoribus, alioquin non sufficienter verificatur quod erat necessaria fides Christi, si nihil explicabat de Christo. Vnde *Ioan. 12.* turba quæ erat de minoribus dixit: *Nos scimus ex lege, quod Christus manet in æternum*, & *Ioan. 4.* dixit Samaritana; *scio quia messia venit qui dicitur Christus.* De illius tamen morte, & resurrectione non ita certi erant, sed dubitabant, quod est signum non habuisse communiter de Christo fidem explicitam saltem perfectè. Et videri etiam potest *August. 18. de ciuit. cap. 47.*

8 Contra *ista*, propositiones non sunt argumenta alicuius momenti, quæ ex doctrina data, & danda solui non possint, vel tangunt materiam communem de iustificatione, an possit aliquis ex lege naturali iustificari, quod hic non est tractandum, sed supponendum quod viribus naturalibus nemo potest ad gratiam se disponere, quia nihil supernaturale potest in virtute naturali contineri. Quæ verò tangunt illam difficultatem, an denegetur alicui auxilium sufficiens ad credendum, pertinet ad materiam de prædestinatione, & infrà, *quæst. 10. art. 1.* tractari solet. Reducitur ergo tota quæstio ad illam difficultatem, an post promulgatum euangelium fides explicita de Christo necessaria sit omni homini adulto necessitate medij; non quidem ex ipsa natura iustificationis, siquidem ante aduentum Christi dabatur vera iustificatio sine isto medio saltem aliquando, sed ex institutione Christi, ita quod sicut in lege noua remedium contra peccatum originale mutatum est, & requiritur de necessitate Baptismus etiam pro paruulis, & qui nihil audierunt de fide, nam etiam illi sine tali remedio peribunt, ita sit mutata necessitas explicita fidei, & modo requiratur maior explicatio de necessitate medij quem antea. Et ne laboremus in æquiuoco, nomine *fidei explicitæ de Christo* intelligimus secundum *S. Tho. in 3. dist. 25.* citata quatuor articulos de Christo, scilicet, Natiuitatem eius, seu Incarnationem, Passionem, Resurrectionem, & futurum iudicium, quod ibi optimè explicat *S. Doctor.*

9 In *hoc ergo* puncto sunt duæ sententiæ extremæ contrariæ, & duæ mediæ prima extremæ contraria affirmat ad vtramque salutem esse necessariam necessitate medij explicitam fidem Christi Domini. Hanc tenet *Lorca hic disput. 22.* & pro ea citatur *Alensis, Bonauent. Scotus, & alij antiqui.* Secunda extremæ etiam contraria asserit simpliciter non esse necessariam necessitate medij explicitam fidem Christi; tribuitur *Durando in 3. distinct. 25. quæst. 1. & Richardo ibidem art. 4. quæst. 4.* Mediæ sententiæ sunt modificatiuæ istarum. Prima asserit fidem explicitam Christi non esse per se necessariam ad primam salutem, id est, ad iustificationem, sed sine illa posse obtineri, esse tamen necessariam ad secundam salutem, ita quod nullus de facto consequitur gloriam sine fide explicita Christi Domini. Hanc sententiam inuenit, *Cano in relectione de Sacramentis in genere part. 2. conclusion. 2.* eamque sequitur *Bañez 2. 2. quæstion. 2. artic. 8. dubio vltimo, Aragon ibidem quæst. 2. artic. 5. & alij.* Altera sententia affirmat fidem implicitam Christi pro aliquo casu necessitatis, seu ignorãtiæ inuincibilis sufficere, & per eam suppleri posse fidem explicitam, per se tamen fides explicita est medium necessarium ad salutem; sicut Baptismus est medium necessarium, & tamen per Baptismum in voto suppleri potest in casu necessitatis.

Ita *Soto in 4.distinctione 5.quæstione 2. art. 2. & lib.2.de Natura,& Gratia c.11.& 12.Cordoba lib. 2.quæstione 5.in 2.Assertione Michaël de Medina,& alij.*quos sequitur *Pat.Suarez disput.12.de fide sectione 4.numero 18.*

10 Respondeo,*ergo*, *& Dico.* Post promulgatam legem Euangelij sufficienter probabilissimum est explicitam fidem Christi necessariam esse necessitate medij ad vtramque salutem: Probabile etiam est hanc fidem explicitam suppleri posse in aliquo casu per fidem implicitam. *Prima pars conclusionis probatur vnico fundam.* In Sacra Scriptura post legem Euangelicam habetur expressa necessitas fidei explicitæ Christi; & non habetur aliquid quo illa necessitas suppleatur, à Patribus autem intelligitur de necessitate medij simpliciter: at verò de baptismo licèt in Scriptura habeatur necessitas medij, habetur tamen in ipsa quod suppleri possit per baptismum in voto,& ita explicant Patres; ergo asserendum est fidem explicitam Christi esse simpliciter necessariam necessitate medij, amplius quam baptismus in re. *Antecedens sigillatim per suas partes probatur.* Nam in primis loca Sacræ Scripturæ eisdem verbis significant necessitatem medij, quibus Theologi colligunt necessitatem medij in baptismo, & Pœnitentia,dicitur enim Marci 16. *Prædicate Euangelium omni creaturæ,qui crediderit,& baptizatus fuerit,saluus erit,qui verò non crediderit,condemnabitur.*Sed Euangelium continet explicitam notitiam fidei, & Christi; ergo qui non credit Euangelio,seu in Christum explicitè, condemnabitur.

11 Dices. Hoc intelligi supposita prædicatione, ideò enim præmittit. *Prædicate Euangelium, &c.* ergo saltem in eo cui non est prædicatum, dabitur excusatio,& sic non erit necessaria fides Euangelica necessitate medij,*Sed contra instatur* ex illo *Ioann.* 3. vbi independenter ab omni prædicatione dicitur, *Qui credit in eum non iudicatur, qui verò non credit in eum,iam iudicatus est, quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei.* Vbi pondero ly *in nomine*, & ly *vnigeniti Filij*, nomen enim est designatiuum personæ,& ly *Vnigeniti Filij*, est distinctiuum à cæteris personis; ergo loquitur de fide explicita Christi.Item Roma, 2.*Omnes peccauerunt,& egent gloria Dei, iustificati gratis per Gratiam ipsius.& redemptionem quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius.* Vbi pondero ly *proposuit* quod denotat nouam institutionem, qua instituit Deus propitiari hominibus per fidem Christi, si autem loqueretur de sola fide implicita, non opportebat de nouo proponere, quia hoc etiam requirebatur in lege Antiqua. Apostolus autem loquitur expressè de hoc tempore Gratiæ subdit enim: *Ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore,vt sit ipse iustus,& iustificans eum,qui est ex fide Iesu Christi*, nam ly *in hoc tempore*, aliquid peculiare designat in tempore Gratiæ, quod ante non erat. Denique *Ioann.* 14.dixit Christus *Creditis in Deum,& in me credite.*Vbi æquiparat fidem Dei, quæ indubitanter requiritur necessitate medij ipsi fidei,quæ est in Christo tanquam in obiectum distinctum;ergo requiritur fides illius necessitate medij.Omitto multa testimonia, quæ passim occurrunt, & similem vim habent.

12 Ex *Patribus* in primis pondero verba *Concilij Tridentini sessione 6.cap. 6.* vbi loquens de dispositione ad iustificationem, & de iis quæ ad illam obtinendam debent credi, inquit: *Liberè moueri in Deum credentes, vera esse, quæ diuinitus reuelata, & promissa sunt, atque illud in primis à Deo iustificari impium per Gratiam eius, per Redemptionem quæ est in Christo Iesu.* Vbi pondero ly *in primis*, nam si hoc credere de redemptione in Christo Domino est in primis necessarium; ergo nihil magis necessarium,quam illud; ergo explicita fides Christi est inter prima credibilia necessarium. Ad hæc *Sanctus Bernardus, Epistola* 77.exponens illud supra relatum: *Qui verò non crediderit condemnabitur,cautè igitur,& vigilanter*(inquit)*non repetiuit,qui verò baptizatus non fuerit,sed tantum qui verò non crediderit cõdemnabitur,innuens solam interdum sufficere fidem ad salutem, & sine illa sufficere nihil.* Loquitur autem *D.Bernardus* de fide Euangelij, de qua ille locus Marci loquebatur,quæ vtique est fides explicita Christi Domini;ergo sentit esse magis necessariam,quam baptismum,& nullo modo supplebilem.

13 Apertius *Sanct. August.*Nam præter locum suprà allegatum ex *lib.1.contra Pelagium,& Cœlestium capit.* 24.vbi adeò amplè hoc intelligit, vt etiam Antiquos iustos includat,extat alius insignis locus *lib.de Corrept.& Gratia cap.*7.vbi inquit: *Ab hac damnatione non se liberabunt qui poterunt dicere,se non audisse Euangelium Christi,cum fides ex auditu sit.* Et infrà. *Ac per hoc, & qui Euangelium non audierunt, & qui eo audito venire ad Christum, hoc est, in eum credere noluerunt, & qui per ætatem paruulam, nec credere potuerunt, sed ab originali noxa solo possent lauacro regenerationis absolui, quo tamen non accepto mortui perierunt; non sunt ab illa conspersione discreti, quam constat esse damnatam, euntibus omnibus ex vno in condemnationem.* Vbi *August.* etiam loquitur de fide explicita Christi, quia loquitur de fide Euangelij, & necessitatem illius omninò inexcusabilem ponit,etiam ex ignorantia inuincibili, quod pertinet ad necessitatem medij,& in adultis comparat necessitatem fidei huius necessitati baptismi in paruulis,quem constat pro illis esse ita necessarium,vt per nihil aliud suppleri possit;ergo fides explicita Christi ita est necessaria adultis sicut baptismuus paruulis.

14 Accedit *denique D.Thom.*qui apertè videtur habere hanc Sententiam,nam in *3.dist.25.q.2.art.2. Quæstiuncu.2.*inquit: *Quod post aduentum Christi omnes tam maiores,quam minores tenentur ad credendum explicitè, & si aliquis instructionem non haberet, Deus ei reuelaret, nisi ex culpa sua remaneret.* Ergo sentit *Sanct. Thom.* esse necessariam necessitate medij hanc fidem explicitam,aliàs enim si instructorem non haberet, excusaretur à tali præcepto, quod *Sanct.Thom.*non admittit,sed recurrit ad extraordinarium modum instruendi, qui pro tunc esset debitus.Et in hac *2.2.quæstione 2. artic. 7.* loquens in principio corporis de eo quod est necessarium credere necessitate medij, concludit fidem Christi Domini aliqualiter debuisse credi omni tempore: *Post tempus autem legis gratiæ teneri omnes tam maiores, quàm minores explicitam fidem Christi.* Ergo loquitur de necessitate medij, aliàs non loqueretur consequenter.

15 Secunda vero Pars Conclusionis habet suum Fundamentum in argumentis, quæ statim afferemus,

mus, & soluemus. Si tamen hæc sententia defendatur ad authoritates allatas debet responderi, quod probant necessitatem fidei explicitæ de Christo Domino absolutè, & ordinariè loquendo, non tamen quod pro aliquo casu sit insupplebilis per fidem implicitam. Quæ tamen solutio vix accommodari potest *D. Augustino.* Tertiam denique sententiam non admittimus, quia nec habet fundamentum solidum, nec conducit ad explicandam hanc quæstionem, nam si semel admittimus, quod homo potest consequi gratiam sine fide explicita Christi Domini, hoc ipso habet integrum, & plenum ius ad gloriam, dummodo à gratia non dicedat, ita quod nihil aliud illi desit, quominus suo tempore si in gratia decesserit gloriam consequatur, vt determinat *Concilium Tridentinum sessione 6. cap. 16.* Ergo sine fundamento post obtentam Gratiam exigitur alia conditio fidei explicitæ, si potest sine illa iustificatio obtineri. Non conducit autem ad istam quæstionem expediendam, quia easdem patitur difficultates, quas alia sententia, nam si quis sine fide explicita Christi Domini est iustificatus, & contingat mori non habendo copiam Prædicatorum, quidquid dixerit ista sententia faciendum esse pro isto articulo necessitatis, idem dicit alia sententia pro instanti iustificationis in simili articulo necessitatis. Nec Scriptura distinguit inter primam, & secundam salutem, ponendo maiorem necessitatem fidei explicitæ pro vna, quam pro alia.

Soluuntur Argumenta.

1 Obiicitur *Primò* contra primam partem nostræ resolutionis: Quia *August. lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. circa principium* docet: *Quod in quibusdam tanta est Gratia fidei, quanta non sufficit ad obtinendum Regnum Cœlorum, sicut in Cathecumenis, sicut in ipso Cornelio, antequam sacramentorum participatione incorporaretur Ecclesia. In quibusdam verò tanta est Gratia vt iam corpori Christi, & Sancto Dei templo deputetur.* Sed Cornelius ante Sacramenti susceptionem erat *iustus, & timens Deum*, vt dicitur *Actor. 10.* & nondum credebat explicitè in Christum, quia ad hoc missus est Petrus, vt ei Christum prædicaret; ergo potest, aliquis iustificari sine fide explicita Christi, licet non obtineret Regnum cœlorum, quod est glorificari.

2 Secundò *Arguitur.* Potest aliquis priùs habere fidem Dei supernaturalis authoris, quam fidem explicitam Christi, vel etiam cum ignorantia illius inuincibili, & potest tunc antequam habeat fidem explicitam Christi moueri motu dilectionis, & contritionis erga Deum vt authorem supernaturalem: ergo potest iustificari ante fidem explicitam Christi. *Antecedens constat* in duobus casibus. *Primus est*, in homine nutrito in siluis, nam ille cum primo peruenit ad vsum rationis, tenetur in illo primo instanti conuerti ad Deum, & si fecerit quod in se est, iustificabitur, sin minus peccabit mortaliter, vt docet *D. Thom. 1. 2. quæst. 89. art. 6.* Sed in illo instanti non potest simul edoceri de omnibus articulis requisitis ad fidem explicitam Christi, nam in vnico instanti tot articulos intelligere, illisque assentiri, non est iuxta modum humanum intelligendi, sed iuxta modum Angelicum, præsertim in illo primo instanti, in quo nimis confusè homo intelligit. Et licet Deus promiserit illuminationem fidei facienti quod in se est, modum tamen illuminationis excedentem humanum intelligendi modum non promisit: ergo in illo instanti potest iustificari, & tenetur, in quo tamen non potest explicitam fidem Christi edoceri.

3 Secundus *casus est*, in quolibet Cathecumeno, qui successiuè edocetur de rebus fidei, & prius credit Deum authorem supernaturalem eo modo quo proponit Ecclesia, deinde edocetur, & credit articulos humanitatis, neque enim hæc omnia fiunt vnico instanti; ergo potest credere vera fide vnum articulum, antequam credat alium, quia successiuè proponuntur: posita autem cognitione supernaturali Dei potest habere amorem supernaturalem erga illum, tamquam erga finem vltimum ex toto corde, ergo potest habere actum charitatis, qui cum peccato stare non potest. Dicere autem quod Deus non dat auxilium ad illum amorem, antequam proponatur Christus explicitè, est omnino voluntarium, nam posito obiecto diligibili, quasi connaturale est posse illum diligere, & Deus de se semper paratus est auxilium tribuere, aliàs non omni hora posset homo conuerti ad Deum, nec Deus illi aperiret, nec staret ad ostium pulsando, sed esset author detinendi hominem in peccato, præsertim si tunc occurreret occasio mortis, & homo vellet diligere Deum, quem iam cognoscit, Deus autem illi deest, negando auxilium.

4 Tertiò *Denique arguitur.* Quia Pœnitentia interior est per se requisita ad iustificationem peccatoris, & tamen potest aliquando sine Pœnitentia iustificari, scilicet per actum Charitatis, quæ virtualiter continet Pœnitentiam: Similiter Baptismus realiter susceptus est per se necessarius ad salutem, & tamen potest suppleri per baptismum in voto, sicut etiam confessio peccatorum per confessionem in voto; ergo similiter fides explicita Christi, quia solum ex institutione necessaria est. Denique quia aliàs tempore legis Gratiæ magis esset coarctata via salutis, quam antea, cum modo plura opporteat credi explicitè, etiam pro articulo necessitatis, quod per se est difficilius, quam ante aduentum Christi.

5 Ad *Primum respondetur*, sensum Augustini esse pro nobis, quod in aliquibus est fides non sufficiens ad Regnum Cœlorum, & consequenter neque ad iustificationem, quæ nomine *Regni cœlorum*, etiam intelligitur, de quo dicitur in Euangelio, *quod Regnum Cœlorum intra nos est*, neque antequam incorporentur Sacramentis Ecclesiæ in re, vel in voto, & tamen vt incorporentur per votum requiritur fides explicita Christi, vt diximus ex *D. Thom. quæst. 69. 3. part.* & ita subdit Augustinus, *Quod fiunt inchoationes quadam fidei conceptionibus similes, non tamen solum concipi, sed & nasci opus est, vt ad vitam perueniatur aeternam.* Illa ergo inchoatio fidei, quam ponit *Augustinus*, dicimus quod est fides imperfecta, id est, nondum explicita Christi, in qua nondum habetur baptismus nec in voto, & talis fides non sufficit ad Regnum Cœlorum, intelligendo nomine *Regni cœlorum*, etiam ipsam iustificationem, quæ est ius ad Regnum Cœlorum. Ad id verò quod dicitur de Cornelio *Respondetur*, Quod licet aliqui existiment Cornelium non dici iustum in Sacra Scriptura iustitia supernaturali, quo casu argumentum non currit, tamen oppositum est melius, quod simpliciter, & supernaturaliter erat iustus,

iustus,& tunc dicimus cum D.Thom.infra quæst. 10. art. 4. ad 3. Quod *Cornelius habebat fidem implicitam Christi, & cum ea iustificatus fuit ante manifestatam veritatem Euangelij,& vt explicitè instrueretur de fide Christi,missus est ad eum Petrus*; Sicut etiam ante susceptum baptismum iustus erat,& tamen baptismus est necessarius necessitate medij,quia scilicet iustificatus fuit ante promulgationem baptismi, & Euangelij. Sic autem requiritur fides explicita Christi, sicut baptismus, scilicet post promulgationem Euangelij.

6 Ad *Secundum argumentum* in quo magnam vim facit Suarez *respondetur*,in primis retorquendo contra ipsum,tam in *Maiori* quàm in *Minori*.In Maiori quidem,nam ipse fatetur *disp.illa* 11. *section.* 3. fuisse necessarium ad salutem plura credere in articulis diuinitatis, scilicet existentiam Dei, independentiam ipsius à quolibet alio, rationem supernaturalem excedentem omnem rem creatam, & rationem remuneratoris modo supernaturali.Si ergo omnia ista explicitè credere est necessarium pro omni casu quamtumuis sit necessitatis, quid prohibet duos,vel tres articulos addere de humanitate Christi, vbi tot requiruntur de diuinitate? Similiter retorquetur argumentum in *Minori*, nam posito primo conceptu, vel secundo de diuinitate, potest excitari amor supernaturalis ad ipsum ex toto corde, ergo poterit quis iustificari etiam antequam cognoscat de diuinitate omnes illos articulos, quos *Suarez* requirit ad iustificationem; Quod ergo ille responderit, & nos respondebimus de articulo incarnationis. Et præterea probaret argumentum quod nulla Fides explicita Christi, etiam de officio Redemptoris in communi esset necessaria ad iustificationem, quod tamen ipse *Suarez* non audet concedere eadem *section.* 3. *num.* 17. Sequela patet. Nam si quis credat Deum esse, & remuneratorem esse,antequam credat redemptionem à peccatis, successiuè attingit ista credibilia, & potest amare Deum ex toto corde,ergo iustificabitur.

7 Quare *ergo* ad argumentum *dicimus*, Quod tam ille nutritus in syluis, quam cathecumenus successiuè percipiunt res fidei, & credunt, & qui peruenit ad vsum rationis non aperitur illi vnico instanti indiuisibili,sed modo connaturali homini vtenti discursu, & ideò distinguunt Thomistæ inchoatiuum, & terminatiuum vsum rationis, inter quæ datur tempus medium, & pro inchoatiuo nondum instat præceptum se conuertendi,sed tunc incipit manifestari,obligat verò pro altero instanti terminatiuo, in quo iam potest esse sufficienter instructus à Deo de tam paucis, & breuibus articulis humanitatis Christi. An vero inter illa duo instantia, inchoatiuum,scilicèt, & terminatiuum, possit pro illo statu habere peccatum veniale simul cum originali,alia distincta,quæstio,& controuersia est.*ad quod dicimus*, Quod si digressio ad peccatum veniale habet tunc periculum non aduertendi sufficienter ad finem vltimum,qui tunc illi proponitur, & ad quem finem vltimum sibi propositum tenetur conuerti,ratione huius periculi adiuncti reddetur mortale illud peccatum saltem pro illo instanti terminatiuo, in quo impedit conuersionem, antecedenter vero ad illud instans quia vsus rationis nondum est consummatus, nec etiam consummatè erit peccatum illud: si verò non habet adiunctum periculum omittendi conuersionem, non repugnabit in illo instanti terminatiuo consummari etiam peccatum veniale,sed tunc erit simul vel cum gratia,vel cum mortali;antecedenter verò ad illud instans non est peccatum veniale consummatum,quia nondum est terminatus vsus rationis.

8 Ad *id quod dicitur* de amore elicito ante propositam fidem explicitam Christi,*respondetur*, illum amorem erga Deum authorem supernaturalem,fore quidē supernaturalem sed tamen imperfectum,& non ex toto corde,sicut oportet ad iustificationem,& tunc habet locum doctrina D. Aug. *Quod in aliquibus est tāta gratia fidei,quanta nō sufficit ad obtinendum Regnū Cælorum*,Quod vtique per iustificationem obtinetur. *Et huius ratio est*. Quia amor ex toto corde,qui est Charitas; non est simpliciter complacentia de ipso fine vltimo, sed efficax tendentia, & intentio finis, quæ requirit ordinem ad media, quia intentio non est de fine simpliciter, sed in ordine ad media, est autem vnicum, & necessarium medium perueniendi ad finem redemptio Christi iuxta illud: *Ego sum via, veritas, & vita*. Et iterum: *Ego sum ostium, per me si quis introierit saluabitur*. Ioann. 10. Ergo qui diligit Deum sine ordine ad hoc medium, & si habeat complacentiam,& amorem simplicem de fine,sed nondum efficacem,quia nondum attendit, nec intendit media necessaria ad hunc finem,& licèt ista fides explicita Christi sit necessaria ex eius institutione,tamen intentio finis vt sit efficax, etiam debet dicere ordinem ad illud medium, quod ex institutione requiritur,sicut contritio debet modo dicere ordinem ad baptismum, vel ad Confessionem, & illa habere in voto vt iustificet, quod non requirebatur ante legem gratiæ. Quia vero non potest votum baptismi, aut Confessionis haberi nisi in fide explicita Christi, oportet quod amor supernaturalis vt sit efficax dicat ordinem ad istud medium explicite,in quo alia continentur.

9 Ad *tertium respondetur*,Quod Pœnitentia formalis virtualiter continetur in Charitate, tamquam in forma eminentiori,& perfectiori,de qua expresse habetur in sacra Sriptura, quod excludit peccatum, & Deo coniungit, iuxta illud: *Qui manet in Charitate in Deo manet*, 1.Ioan.4. Et iterum: *Charitas operit multitudinem peccatorum*. Et ideò Charitas supplet vicem Pœnitentiæ. At verò fides explicita non continetur in implicita tamquam in aliqua perfectiori, sed tamquam in in imperfecta,& confusa, vnde non conuenienter correspondet statui Euangelico, qui perfectiorem notitiam fidei importat, nec habetur in Scriptura quod supplet fides implicita fidem Euangelij, sicut Charitas Pœnitentiam ergo non est eadem ratio. Ad illud de baptismo dicitur, quod est necessarius necessitate medij, tamquam medium externum, quod potest suppleri per actum internum, id est, per fidem viuam Christi,qui est Baptismus flaminis, & etiam suppletur per Martyrium,quod est baptismus sanguinis,de quo *D.Thom.*& Theologi,3.*part. quæst.* 66.*art.*11.Insinuaturque 1.Ioann.5.*Tres sunt qui testimonium dant in terra,Spiritus,aqua, & sanguis, & hi tres vnum sunt*, At verò ipsa fides est medium internum; id est pertinens ad actus internos, & primum inter requisita ad iustificationem,nec habet aliud prius per quod suppleatur,secundum conuenientiam ad istum statum,

qui

qui est status legis Euangelicæ, & ita requirit Euangelicam fidem, neque in scriptura assignatur aliquid quo suppleatur. Denique ex hoc non est magis coarctata via ad salutem, nam ex vna parte datur modò abundantior gratia quam in lege veteri, & ex alia parte ipsa incarnatio facilius non excitat ad amorem Dei, quam si non cognosceretur, *quia dum visibiliter Deum cognoscimus, per hunc in inuisibilium amorem rapimur*, vt Ecclesia canit: neque est inconueniens quod lex noua sit grauior, quam antiqua quoad actus interiores, licet sit facilior ex gratia, vt ex *D. August.* docet *D. Thom.* 1.2.*quæst.* 107.*art.* 4.

ARTICVLVS II.

De necessitate præcepti ad credendum.

1 QVatuor circa hoc præceptum sunt explicanda. *Primum*, an sit tale præceptum? *Secundum.* Quale sit? *Tertium* ad quid se extendat? *Quartum*, pro quo tempore obligat.

2 Circa *Primum Dico primò.* Datur præceptum de fide quantum ad exercendum actum credendi? Constat ex sacra scriptura vbi fides ponitur tanquam necessaria ad salutem, sed obligamur ad ponendum id quod est necessarium ad salutem; ergo obligamur præcepto credendi. *Maior* latè probata est præcedenti articulo, & vlterius per modum præcepti dicitur Ioann. 14. *Creditis in Deum, & in me credite.* Et 1. Ioann. 3. *Hoc est mandatum eius vt credamus in nomine filij eius.* Vnde *August. tract.* 83. *in Ioann.* dicit: *de fide quàm multa mandata sunt nobis.* Et in *lib. de natura, & gratia cap.* 2. loquens etiam de his, quibus nondum annuntiatum est Euangelium, dicit: *quod si sine fide passionis, & resurrectionis Christi saluarentur, gratis Christus mortuus esset.* Ad quod etiam faciunt loca ex *August.* allata præcedenti Articulo pro necessitate medij de fide Christi. Friuola autem est expositio *P. Torres hic disp.* 27. *dub.* 4 & 7. Quod hæc loca, & alia similia sacræ scripturæ debent intelligi de fide Christi, id est, habita ex meritis Christi, non autem quod cognoscat explicitè Christum. *Nam contra est*, Quia ista loca loquuntur determinando expressè obiectum quod credi debet, verbi gratia, ipsam Personam Christi, natiuitatem, passionem, mortem &c. ergo non loquuntur de meritis Christi, sed de Christo vt de obiecto credendo: *Tum quia* fides habita ex meritis Chisti fuit communis, tam veteri legi, quam nouæ, semper enim fides, & omnia dona gratiæ ex meritis Christi sunt; ergo nihil speciale dicerent illæ authoritates de fide Euangelica pro isto statu gratiæ, cuius oppositum vidimus articulo præcedenti.

3 Circa *Secundum*, scilicet, qualitatem huius præcepti, an sit diuinum, vel humanum; naturalis, vel positiui iuris, affirmatiuum, vel negatiuum? *Dico secundò.* Aliquod præceptum fidei est diuinum positiuum, connaturale tamen statui gratiæ, aliquod humanum secundum diuersas considerationes Et suppono ex *D. Thom.* infra *quæst.* 16. *art.* 1. quod primum credibile fidei, scilicet *Deum esse* non præcipitur aliquo præcepto positiuo legis quo credatur, sed ante omnia præcepta legis, id est Decalogi proponitur hominibus tanquam præceptum quoddam connaturale statui gratiæ, *quia accedentem ad Deum opportet credere quia est.* Ad Hebr. 11. Et rationem reddit D. Thom *Quia lex non datur nisi supponendo subiectionem hominum, quibus datur*; prima autem subiectio est mentis ad Deum, quod fit supernaturaliter per fidem hoc supposito de aliis credibilibus fidei, non determinatè de isto, vel de illo, sed de omnibus ad fidem pertinentibus datur præceptum diuinum in sacra scriptura in locis præcedenti conclusione allegatis, & in illis quibus præcedenti articulo ostendimus, fidem proproponi vt necessariam ad salutem. Ac denique quia præcepit Christus Apostolis vt prædicarent omnibus gentibus remissionem peccatorum, & Pœnitentiam, *lucæ vltimo*: ad hanc autem prædicationem pertinet fides, quia si non obligantur credere, quomodo obligabuntur Pœnitere? De præcepto, autem Ecclesiastico constat obligari fideles ad credendum aliqua, saltem quæ in Symbolo sunt, sumiturque hoc præceptum partim ex traditione, & vsu Ecclesiæ, quia nulli adulto dat baptismum nisi sciat symbolum Apostolorum, vt patet ex *cap. non licèt, & cap. ante viginti dies, & cap. baptizati.* Et similiter non potest ministrari Sacramentum Pœnitentiæ nescienti symbolum, sumitur etiam ex Cathechismo Pij V. in principio, vbi dicitur, omnes Christianos debere scire, & credere, quæ Apostoli certis articulis tradiderunt, & inter Canones attributos 6. Synodo in 3. tom. Conciliorum, septimus Canon docet: *eum qui non scit memoriter, & credit firmiter symbolum, non esse Catholicum*, quod quomodo intelligendum sit, infra dicemus. *Nec potest obiici*, Quod Ecclesia non præcipit actus internos, credere autem actus internus est. *Respondetur* enim quod Ecclesia non præcipit actum internum, vt præcisè internus est, sed vt ordinatur ad externum, verbi gratia, credere, & scire articulos prout ordinatur ad benè operandum, & ad recte confitendum fidem, & reddendum rationem de illa.

4 Dico *Tertio.* Datur duplex præceptum de fide, alterum negatiuum, alterum affirmatiuum. De negatiuo constat, quia tenentur omnes non negare fidem, sicut tenentur esse fideles, neque interius dissentiendo, nec exterius negando, aut susceptioni illius repugnando. Præceptum autem affirmatiuum tria inuoluit, scilicet interius credere, & exterius fidem addiscere, ille qui nescit, vel quærere quando habet aliquam notitiam veritatis illius, vel remordetur in conscientia de propriis erroribus, & *tertio* confiteri in casu necessitatis. Ita communiter authores hic, & videri potest *Lorca disp.* 23.*memb.* 2. *Suarez disp.* 13. *per totam.* Et hæc omnia ex vno principio deducuntur. Quia homo tenetur esse Christianus & Christianè viuere; non viuit autem Christianè si nescit fidem Chisti, quam profitetur, aut omittit confiteri eam in casu necessitatis, aut interius numquam exercet actum credendi, cum ex hoc prodeant aliæ actiones, quæ sunt in præcepto circa cultum diuinum, & sacramenta, & alia pertinentia ad vitam Christianam, quæ sine fide exerceri non possunt.

5 Circa *Quantitatem*, & extensionem obiectorum, quæ fideles homines tenentur explicitè credere, in primis suppono necessitate medij, seu præcepti diuini teneri credere *Deum esse, & Remuneratorem esse*, vt docet *Apostolus Hebr.* 11. Quod intelligitur de remuneratione supernaturali beatitudinis,

titudinis, ſiquidem illam tenentur homines procurare. Item Myſterium incarnationis, vt iam ſupra declaraui, ac denique myſterium Trinitatis. *Cuius ratio eſt*; Quia non poteſt credi explicitè incarnatio, niſi cognoſcatur perſona filij quæ incarnata eſt, filius autem non poteſt cognoſci, niſi relatiuè ad patrem, vnde iſtæ duæ perſonæ ſuppoſito myſterio incarnationis neceſſariò cognoſcuntur. Tertia autem perſona Spiritus Sancti cognoſci debet: *Tum* ne habeatur fides de perſonis imperfecta, & mutila, cognoſcendo enim ſolum duas perſonas exponitur aliquis periculo erroris non credendi plures: *Tum quia* ipſum myſterium incarnationis creditur Spiritu Sancto factum, quia Chriſtus conceptus eſt de Spiritu Sancto; ſimul ergo inuoluitur tertia perſona. Deinde ſuppono requiri in omnibus etiam Laicis determinatè credere aliqua explicitè, nec ſufficere, quod credant in communi id quod credit Eccleſia, oppoſitum enim tanquam error damnatum eſt, vt refertur in ſecunda parte directorij inquiſitionis, *quæſt.* 10. *art.* 8. Ac denique in his, quæ de præcepto credenda ſunt, opportet diſtinguere, quod quædam ſunt neceſſaria ad benè credendum; alia ad bene operandum; ſimiliter perſonæ aliæ ſunt maiores, aliæ inferiores, ſeu minores, & nomine *Minorum* intelligimus omnes qui neque ex officio, neque ex commiſſione docent plebem, *Maiores* autem qui alios inſtruunt. His ſuppoſitis.

6 Dico *Quartò*. Ad benè credendum tenentur omnes quantumque minores ſcire ſymbolum Apoſtolorum in quo continentur articuli fidei, qui ab aliquibus numerantur 14. ab aliis 12. ſed idem continent quoad ſubſtantiam. Hæc concluſio docetur communiter à Summiſtis, Syluestro: Caietano, Angelo, Armila, verbo *ignorantia*, & Sanct. Thom. hic quæſtion. 2. articul. 7. ait, *Teneri omnes habere fidem explicitam, præcipuè quantum ad ea, quæ communiter ſolemnizantur in Eccleſia, & publicè proponuntur*: non enim fruſtra addidit illud verbum, & *proponuntur*, plura enim proponuntur credenda, quam ſolemnizantur in Eccleſiæ feſtiuitatibus. Sumitur etiam ex illo ſymboli Athanaſij, vbi relatis articulis credendis, quæ in ſubſtantia continentur in ſymbolo dicit: *Hæc eſt fides Catholica, quam niſi quiſque fideliter, firmiterque crediderit, ſaluus eſſe non poterit.* Quod ad minùs de neceſſitate præcepti intelligi opportet. *Et idem conſtat.* Quia Eccleſia nullum adultum admittit ad Baptiſmum, niſi ſciat ſymbolum Apoſtolorum, vt in citatis iuribus dicitur; ergo ſignum eſt in omnibus Baptizatis requiri.

7 Dico *Quintò*. Sufficit minoribus ſcire iſtos articulos quoad ſubſtantiam, non quoad ſubtilitates: vt dicit *Sanct. Thom. citatus*: nec tenentur memoriter ſcire verba ſymboli, aut articulorum, ſaltem ſub peccato mortali, ſed ſufficit ſic memoria tenere, vt facile poſſint reſpondere quærenti. Per *ſubſtantiam* articulorum intelligimus id quod ipſa verba ſignificant ſecundum ſignificationem communem, & ſecundum quod explicantur in Cathecifmis, verbi gratia in myſterio Trinitatis, ſubſtantia erit ſcire eſſe tres perſonas, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, & vnum Deum: *ſubtilitas* verò, quod vna procedit per expreſſionem cognitionis, altera per impulſum voluntatis, &c. Et ſimiliter in articulo quod ſit Saluator, *ſubſtantia erit* intelligere quod dat nobis gratiam, & remiſſionem peccatorum: *ſubtilitas vero*, quod fiat iuſtificatio per actum, vel habitum, &c. Et de iſtis dixit Auguſtin. in libr. contra Epiſt. fundamenti *turbam fidelium non viuacitas intelligendi, ſed credendi ſimplicitas tutiſſimam facit.* Et conſtat ex praxi Eccleſiæ, quæ non obligat plebem fidelium ad iſtas ſubtilitates, quæ ſolum per ſtudium, & diſcurſum acquiruntur. Secunda vero pars concluſionis docetur communiter à doctoribus, etiam à *Palud. & Nauarro*, qui in contrarium citantur, vt aduertit *Suarez diſp.* 13. *de fide ſect.* 5. *num.* 8. Nec enim inuenitur aliqua lex ſub graui præcepto iubens memoriter retinere verba Symboli, ſufficit enim res ipſas, non verba recordari, licet ſi ex negligentia omitterentur culpam ſaltem venialem agnoſcit *Suarez & Nauarro* citati propter praxim, & vſum communem Eccleſiæ, & ne aliquis exponatur periculo non retinendi memoriter res ipſas: ſi verò non obſtat negligentia, vel contemptus, ſed naturalis aliqua incapacitas, excuſantur à culpa.

8 Dico *Sexto*. In ordine ad operandum tenentur omnes ſcire præcepta Decalogi, & præcepta de ſacramentis, præſertim de iis quæ magis neceſſaria ſunt vt Baptiſmus, Pœnitentia, Euchariſtia, & & de aliis quando ſuo tempore recipiuntur, ſicut exigitur in vita Chriſtiana. Item circa obedientiam, quæ debetur Prælatis Eccleſiæ, præſertim ſupremo capiti, & habere notitiam neceſſitatis orationis, ſaltem ipſas orationes ſciendo, quamuis ab hoc vltimo *Suarez* vbi ſupra excuſet à culpa mortali, qui neſciret orationem dominicam. Hæc autem omnia conſtant ex ipſa praxi, & vſu Eccleſiæ circa fideles, & quia neceſſaria ſunt iſta ad vitam Chriſtianam, modo Chriſtiano exercendam, ergo neceſſe eſt illa ſcire.

Dico *Septimo*. Maiores in Eccleſia tenentur proportionate ad officia, quæ exercent, ſcire etiam ſubtiliſſima myſteria fidei; tenentur fidem explicare, & defendere. Et poſſumus diſtinguere tres ordines. *Primi* ſunt, qui aliquod ſacramentum miniſtrant plebi, ſed non doctrinam, vt ſimplices Sacerdotes. *Secundi* qui etiam doctrinam miniſtrant ſiue ex officio, vt Parrochi, ſiue ex commiſſione, vt alij Sacerdotes, qui confeſſiones excipiunt, prædicant, aut docent. *Tertij*, qui ſunt ſimpliciter doctores fidei, tàm in defendendo illam ab erroribus, quam in iudicando de illa in Conciliis, & promouendo eam in populis, & tales ſunt Epiſcopi. De quibus omnibus in additionibus quæſt. 36. artic. 2. præſertim ad 1. ſic inquit D. Thom. *Ad primum dicendum, quod Sacerdos habet duos actus, vnum principalem ſupra corpus Chriſti verum, & alterum ſecundarium ſupra corpus Chriſti myſticum* (id eſt ſuper fideles, ſeu Eccleſiam) *& ideo aliqui ad Sacerdotium promouentur, quibus committitur primus actus tantum, ſicut Religioſi, quibus cura animarum non committitur, & à talium ore lex non requiritur, ſed ſolum quod ſacramenta conficiant: & ideo talibus ſufficit, ſi tantum de ſcientia habeant, quod ea, quæ ad ſacramentum perficiendum ſpectant, rite ſeruari poſſint.* (verbi gratia, quod ſciant ea quæ pertinent ad legitimam materiam, & formam ſacramenti, & ceremonias ordinarias.) *Alij autem promouentur ad alium actum, qui eſt ſupra corpus Chriſti myſticum, & à talium ore populus legem requirit, vnde ſcientia legis in eis eſſe debet, non quidem*

vt

vt sciant omnes difficiles quæstiones legis, quia in his debet ad superiores recursus haberi, sed vt sciant ea quæ populus debet credere, & obseruare de lege (scilicet quoad mores exponendos, & fidem explicandam, sicut requirit populus) *sed ad superiores Sacerdotes, scilicet Episcopos pertinet, vt etiam ea, quæ difficultatem in lege facere possunt, sciant, & tanto magis, quanto in maiori gradu collocantur.* Hæc *D. Thom.* Quæ valdè obseruanda sunt pro pluribus scrupulis circa sufficientiam eorum, qui ordinandi sunt, vel approbandi ad beneficium parochiale, vel ad confessiones audiendas.

9 Circa tempus quo obligat præceptum fidei *dico vltimo.* Præceptum affirmatiuum fidei, (negatiuum enim semper obligat) quoad illos tres actus, scilicet addiscere, credere, & confiteri fidem, obligat aliquando ratione sui, & per se, aliquando ratione alterius, & per accidens. De hoc posteriori non potest dari certa regula, quia ea, quæ sunt per accidens non cadunt sub arte, sed quando occurrit aliquis actus, qui sine fide exerceri non potest, verbi gratia, aliquis actus charitatis, vel spei, aut contritionis, vel religionis circa sacramenta, aut orationis, quæ secundum fidem facienda est, tunc ratione istius casus occurrentis, vel similium, quando obligant obligabit etiam præceptum fidei. Per se autem obligat actus credendi in initio, & fine vitæ, quia tunc tenetur homo conuerti, & accedere ad Deum: *Accedentem autem ad Deum opportet credere*, vt ait *Apost. Hebr.* 11. & vocamus *initium vitæ*, quando peruenit aliquis ad vsum rationis, vel moraliter accipiendo illud instans, vel physicè iuxta varias opiniones: in aliis verò temporibus aliquoties tenetur homo exercere actum fidei, sicut & aliarum virtutum, quia tenetur viuere vita christiana, quæ per actus virtutum exercetur, sed tempus non est determinatum, licèt aliqui voluerint assignare illud in diebus festis, vel saltem solemnioribus, quando aliquis articulus, seu mysterium fidei celebratur. Sed sine fundamento, cum de hoc neque sit aliqua lex, neque præcisa consuetudo. Illud tamen aduertendum est, sufficienter satisfieri huic præcepto quando aliquis se exercet in actibus illarum virtutum, quæ ad sui exercitium requirunt actum fidei, verbi gratia in charitate, aut pœnitentia, aut susceptione sacramentorum, & similibus: sicut etiam pro articulo mortis satisfacit qui conuertitur ad Deum, vel sacramenta suscipit proximè ad mortem, in his enim fides exercetur.

10 Circa *actum* addiscendi fidem, iam supra *conclusion.* 3. Diximus obligari eum, qui nescit fidem, & quoties illam nescit; circa actum vero confitendi fidem exterius si loquamur de iure diuino regulam tradit D. Thom. hic quæst. 3. art. 2. *Quod tunc obligat quando ex dimissione huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & etiam vtilitas proximis impendenda, vt si aliquis interrogatus de fide, taceret, & ex hoc crederetur, vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera, vel alij per eius taciturnitatem auerterentur à fide. In his casibus confessio fidei est de necessitate salutis.* Itaque non sufficit aliquem interrogari de fide quomodocumque vt obligetur eam manifestare, sed opportet, quod ex omissione confessionis, vel cedat in iniuriam Dei, vel ipsius fidei, vel in detrimentum proximorum, sicut communiter accidit in persecutione martyrij, præsertim quando quis publicè interrogatur à Tyranno.

DISPVT. V.

De subiecto & causa fidei.

ARTICVLVS I.

In quibus subiectis non inueniatur fides?

1 RESPONDEO, *& Dico primo.* In dæmonibus, & damnatis non manet fides infusa, potest tamen manere acquisita. De hac secunda parte conclusionis iam suprà sæpè diximus, dari in Dæmonibus fidem acquisitam, quia vt dicitur Iacobi 2. *Dæmones credunt, & contremiscunt.* In prima autem parte conclusionis conueniunt communiter theologi, & ad minus tanquam improbabilem reputant opinionem Durandi, qui oppositum docuit de damnatis, & *Magist. Bañez* eum acrius censurat.

2 Cæterum causa ob quam fides corrumpatur in dæmonibus, & damnatis non facile redditur, supponendo quod non habent dissensum circa obiecta fidei, neque peccauerunt peccato infidelitatis tam Dæmones, quam fideles, qui damnantur: communiter autem solet assignari duplex causa. *Prima est* ex parte Dei, quia subtrahit influxum conseruantem habitum fidei propter statum damnationis perpetuæ, ob quam meretur priuari illo dono supernaturali damnatus, & quia fides de se ordinatur ad iustificationem, quæ in illo statu est impossibilis. Sic *Caietanus in præsenti quæst.* 5. *art.* 2. *Lorca ibi disp.* 30. *Bañez ibidem, dub.* 1. *Suar. disp.* 7. *sect.* 5. *Torres disp.* 43. *dub.* 2. Sed non video fundamentum huius subtractionis concursus, suspendere autem concursum, seu influxum non per introductionem alterius formæ, sed per puram suspensionem, est annihilatio, docet autem *D. Thom.* 1. *part. quæst.* 104. *art.* 4. Deum neque in ordine gratiæ, neque naturæ aliquid annihilare. Deinde quia in damnatis fidelibus remanet Character qui est qualitas supernaturalis, & donum quoddam gratiæ, vt communiter docent theologi cum *D. Thom.* 3. *part. quæst.* 63. *art.* 5. *ad* 3. Et licet non sit habitus operationis bonæ, vel malæ, est tamen receptiuus, vel actiuus ministerialiter eorum quæ sunt diuini cultus, & sanctorum, quibus vel iustificatio recipitur, vel præhabetur, quæ omnia in statu damnationis sunt impossibilia, ergo sicut ille status damnationis non petit quod Deus annihilet characterem, quomodo petit, quod annihilet fidem?

3 Secunda causa affertur à *Magist. Bañez*, & *Lorca* ex parte damnatorum, scilicet, quia corrumpitur pia affectio. Contra quod obiicit *Torres*, Quia hoc solum probat directè de actu fidei, ad quem requiritur motio voluntatis, non de habitu ad cuius conseruationem non requiritur pia affectio, nec enim aliquis mouetur à voluntate ad retinendum habitum, sed ad eliciendum actum. Item quia currit eadem difficultas

difficultas de habitu ipso piæ affectionis à quo corrumpatur?

4 Et *Ideo* dicendum videtur probabilius, quod voluntas Angeli, vel hominis in statu damnationis manet firmata in malo per obstinationem habitualem, vt docet *D. Thom. 1. part. quæst. 64. art. 2. & 4. contr. Gent. cap. 95.* Ex hac ergo dispositione habituali, & per modum status, qua obstinatur voluntas in malo, destruitur omnis habitualis dispositio ad bonum, & consequenter habitus piæ affectionis, quo inclinatur voluntas ad credendum, sicut oportet, ex quo vlterius redundat ad intellectum, quod sit indispositus ad credendum modo supernaturali, & secundum affectum ad ipsas res credibiles: cum autem fides non subiectetur in ipso intellectu absolutè, sed vt moto, & disposito à voluntate (sicut suprà diximus, & docet *D. Thom. hic quæst. 4. art. 2.*) remota habituali dispositione piæ affectionis, remouetur dispositio ad recipiendam fidem, sicut remoto lumine gloriæ, remouetur vnio essentiæ diuinæ in ratione speciei; & remota diaphaneitate remouetur lux à subiecto: cæterum character remanet in damnatis, quia est qualitas supernaturalis purè constituens aliquem in ratione ministri Christi, non autem rectificat potentias animæ, vel actus earum, nec dependet à pia affectione voluntatis, vnde non habet causam à qua corrumpatur, repugnat autem cum statu perpetuæ damnationis qualitas benè ordinatiua subiecti, vel operationum, non qualitas constitutiua ministri, quia ministerium pertinet ad subiectionem, quæ conuersatur etiam puniendo: bona autem ordinatio, etiam initiatiua, & fundamentalis ibi non datur, *vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.*

5 Dico *Secundo.* In hæretico nullo modo manet habitus fidei infusæ, neque respectu articulorum, quos discredit, neque respectu aliorum, quos non discredit; sumitur ex *Concilio Tridentin. session. 6. cap. 15.* vbi inquit: *Asserendum est non modo infidelitate, per quam & fides ipsa amittitur, sed etiam quolibet alio peccato mortali quamuis non amittatur fides &c.* Vbi Concilium absolute affirmat infidelitate amitti fidem, hæresis autem infidelitas est. Et Paulus dicit de quibusdam hæreticis 1. ad Timoth. 1. *Quod circa fidem naufragauerunt*, ergo hæretici amittunt fidem, sicut etiam sunt extra Ecclesiam, vt determinatur in *Extrauaganti vnam sanctam de maioritate, & obedientia*: non sunt autem extra Ecclesiam, nisi quia fidem amittunt, nam sola amissio charitatis non ponit extra Ecclesiam. Quod vero non remaneat fides infusa respectu eorum quæ credit hæreticus probatur, quia fides infusa respectu eorum quæ creduntur per Scripturam, & publicam propositionem Ecclesiæ, est vnius indiuisibilis rationis, quia innititur vnico indiuisibili motiuo, scilicet authoritati diuinæ, vt captiuanti intellectum nostrum, vnde videmus, quod quando aliquid de nouo definitur, vel proponitur à Deo, non datur nouus habitus fidei, sed idem fertur in omnia illa credibilia; ergo si fidem amittit hæreticus, vt dicit *Concilium Tridentinum* totum habitum fidei amittit, alioquin ratione peccati daretur aliquod donum supernaturale, & ad credendum arbitrio id quod vult moueretur aliquis æquali motione Dei, seu lumine infuso.

6 Quia *vero fides* amittitur in hæretico per contrarium dissensum; quia non credit ex subiectione ad regulam fidei, restat explicare, an physicè expellatur fides per peccatum infidelitatis, an solum moraliter, & demeritorie? In quo *P. Suarez disp. 7. de fide sect. 4.* tenet habitum fidei non expelli physicè per infidelitatem, sed solum moraliter morali dispositione, seu demeritoria. Dicitur *dispositio*, quia eo ipso quod dissentit ab vno articulo, manet impeditus ne eliciat assensum circa alios ex fide supernaturali, & sic ex tali impedimento non remanet in illo habitus; negat autem hanc dispositionem esse physicam; *Tum quia* sicut actus boni disponunt ad habitus infusos non physicè, sed moraliter, ita actus mali ad expulsionem habituum infusorum: *Tum quia* licet actus infidelitatis impediret physicè, ne exirent actus fidei, non tamen destrueret ipsum habitum fidei, quia semper homo manet potens ad exercendum actum fidei, mutando actum infidelitatis, satis ergo est quod illa dispositio sit moralis. Quod vero physice non expellat infidelitas fidem probat iste author, quia neque expellit effectiue, neque formaliter: *non effectiue*, quia infidelitas non causat aliquam formam per se oppositam cum habitu fidei, quoniam solum potest causare oppositum habitum erroris, qui tamen neque simpliciter producitur primo actu, cum in primo actu expellatur fides, nec etiam si producatur, non habet immediatam repugnantiam cum habitu infuso fidei, quia habitus infusi, & acquisiti non contrariantur, vt patet in peccatore habente multos habitus vitiosos, qui non statim expelluntur per gratiam, quando quis iustificatur, *Non formaliter*, quia actus nunquam est forma opposita habitui formaliter, vt etiam docet *D. Thom. 2. 2. quæst. 24. art. 12.* sicut in re naturali non repugnant motus sursum, & grauitas inclinans deorsum; ergo actus infidelitatis formaliter non expellit habitum fidei. Et præterea actus infidelitatis subitus sine deliberatione, vel per ignorantiam inuincibilem habet totam entitatem physicam, quam infidelitas deliberata: & tamen non expellit fidem, ergo non expellitur ab actu physicè.

7 Nihilominus oppositum omnino tenendum est, & dicendum inter actum infidelitatis, & habitum fidei interuenire veram, & realem oppositionem, non solum demeritoriam, sed etiam physicam, sufficientem ad expellendum habitum fidei. Potest autem dupliciter explicari hæc oppositio, *vno modo*, quia actus infidelitatis ponit dispositionem repugnantem infusioni ipsius habitus fidei, sicut qui claudit fenestram ponit dispositionem repugnantem physicè illuminationi, scilicet opacitatem, & hoc modo dicit *D. Thom. 2. 2. cit.* Quod peccatum mortale opponitur charitati, & gratiæ, scilicet impediendo influentiam Dei in animam sicut impeditur lux in aëre per corpus opacum: ita hoc modo per actum infidelitatis quod aliquis non vult credere, nisi quod sibi placet, ponitur obstaculum infusioni habitus, qui inclinat ad credendum, captiuando intellectum in omnibus Deo reuelante. Sed quia hic modus oppositionis habet easdem difficultates, quæ inter charitatem, & peccatum mortale sunt, an scilicet sit contrarietas solum demeritoria, vel etiam physica, remitto hoc ad tractatum de charitate.

8 Alio *modo* opponitur infidelitas specialiter habitui fidei, non ex parte infusionis Dei tantum, sed

ſed ex parte rationis formalis credendi, ita quod ſecluſa omni ratione demeriti, & ſolum conſiderando rationem formalem fidei, & rationem formalem infidelitatis inter ſe contrariantur, non ſicut error circa vnam concluſionem, qui non opponitur toti ſcientiæ, ſed tantum illi concluſioni particulari: ſed quia quælibet infidelitas opponitur toti, & integræ rationi formali fidei, & ideò totam deſtruit, ſicut optime aduertit *Caietanus quæſt. 5. art. 3.* Ratio autem efficax eſt. Quia de intrinſeca ratione hæreſis, & infidelitatis eſt pertinacia, & adhæſio ad proprium iudicium, vt docet S. *Thom. hic quæſt. 5. art. 3.* ergo actus hæreſis affert ſecum conditionem deſtructiuam habitus fidei, quia modo habituali opponitur ipſi rationi formali fidei, quæ eſt veritas prima reuelans, & captiuans intellectum, non autem relinquens eum iudicio proprio: huic autem per diſſenſum opponitur hæreſis, & ſimul ponit habitualem diſpoſitionem, quia affert ſuam pertinaciam diſcredendi; ergo vnico actu poteſt generare diſpoſitionem habitualem contrariam habitui fidei, ſcilicet pertinacem adhæſionem ad proprium iudicium, & conſequenter expellit phyſicè illum habitum, qui ad ſui conſeruationem exigit oppoſitam diſpoſitionem: ſicut ille qui deſtruit diſpoſitiones corporis humani, phyſicè expellit animam quæ ſine illis non poteſt in corpore conſeruari; & ſicut vnicus actus demonſtrationis generat ſcientiam, quia perfecte conuincit intellectum, & ſic vincit illius reſiſtentiam, vt oſtendit *D. Thom. 1. 2. quæſt. 51. art. 3.* & conſequenter expellit oppoſitum errorem, ſic actus afferens ſecum pertinaciam, quæ eſt habitualis diſpoſitio oppoſita fidei, expellit illam à ſubiecto, non formaliter immediatè, ſed formaliter diſpoſitiue, & mediate, & quia fides eſt indiuiſibilis pro omnibus credibilibus non poteſt expelli quoad vnum; quin deſtruatur, & expellatur quoad omnia.

9 Ad rationes *P. Suarez.* Negamus actus bonos non diſponere ſubiectum phyſicè ad habitus infuſos, non quidem producendos, ſed infundendos ſubiecto, ſicut diſpoſitiones ad animam rationalem non producunt illam, ſed vniunt corpori, & tamen phyſicè diſponunt, de quo diſputari ſolet in materia de gratia, & Pœnitentia. Sed quidquid ſit de hac quæſtione, ſaltem conſtat habitus aliquos ſiue infuſos, ſiue acquiſitos exigere ad ſui conſeruationem in ſubiecto aliquas diſpoſitiones, ſine quibus in illo eſſe non poſſunt, ſicut ſine conuerſione naturali ad Deum non eſt conuerſio, & rectitudo ſupernaturalis, & ſine prudentia non ſunt virtutes morales, & ſine pia affectione non eſt fides, quæ licet non ſint diſpoſitiones ad recipiendum phyſicè illos habitus, ſunt tamen neceſſariæ ad conſeruandum illos, ſicut anima non recipitur in diſpoſitionibus, & tamen ſine illis non poteſt phyſicè conſeruari in corpore, vnde qui deſtruit diſpoſitiones deſtruit formam, & expellit illam: ſic qui ponit pertinaciam circa errorem fidei, expellit ipſum habitum fidei; & quando inquiritur an expellat habitum effectiuè, vel formaliter? *Dico*, quod effectiuè mediante diſpoſitione pertinacis inhæſionis, quam relinquit in ſubiecto, quæ pertinacia non eſt forma directè oppoſita fidei, ſed diſpoſitiuè, quatenus non compatitur oppoſitam diſpoſitionem, ſcilicet intellectum non eſſe repugnantem, ſed captiuatum Deo, hoc deſtruit pertinacia oppoſita, igitur licet actus formaliter non repugnet habitui, poteſt tamen generari ex actu diſpoſitio aliqua habitualis oppoſita diſpoſitioni requiſitæ ad habitum, & talis eſt pertinacia Hæreſis. Infidelitas autem indeliberata, vel ex ignorantia inuincibili non habet adiunctam pertinaciam, & ſic non opponitur fidei.

10 Circa *fidem* autem acquiſitam, quæ manet in hæretico, vel damnato eſt aduertendum iſtam fidem non generari ex actibus infuſis, vel ex teſtimonio diuino ſupernaturali modo propoſito, ſicut ad fidem, ſed modo naturali, nam aliquando credimus res fidei ex teſtimonio, ſeu motiuo humano, verbi gratia, ex relatione parentum, vel Prælatorum Eccleſiæ, aut ſimilium; vel ſi de facto non credimus illi teſtimonio, quia fallibile eſt, & non compatitur cum infallibilitate fidei diuinæ, tamen qui fit hæreticus, vel damnatus poteſt recordari illius teſtimonij humani, & vel ex illo, vel ex proprio iudicio, quia ſic ſibi videtur duci ad credendum vnum, & non aliud, vel ſaltem ad credendum id eſſe dictum à Deo, non tamen ex pia affectione, & modo ſupernaturali, ſed ex eo quod non poteſt aliter facere, conuictus tanta credibilitate ſignorum, vt ſupra explicuimus.

11 Dico *vltimo.* In beatis non remanet habitus fidei. Eſt communis Theologum, licet in oppoſitum citetur *Durandus*; tenet illam *Diu. Thom. 1. 2. quæſtion. 67. articul. 3. & 5. & hic quæſtion. 1. articul. 4. & 5. & in 3. diſtinct. 31. quæſtion. 2. articul. 1.* deduciturque à Patribus, & doctoribus, & ex illo 1. Corinth. 13. *Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt.* Sed habitus fidei non eſt perfectus in cognitione clara, ſed *ex parte*, quia obſcurè cognoſcit, ergo euacuatur in Patria. Rationem autem reddere per quam formam euacuatur ille habitus non eſt facile, *P. Suarez diſp. 7. cit. ſect. 5.* recurrit ad ſuſpenſionem diuini concurſus deſtruentis fidem propter perfectionem ſtatus beatifici, & impedimentum quo beati in perpetuum ſunt impediti ad omnem actum fidei obſcurum, non tamen admittit phyſicam oppoſitionem inter lumen gloriæ, & habitum fidei, quia fuerunt ſimul in Paulo in raptu ſimiliter *Lorca hic diſp. 15. numero 15.* recurrit ad imperfectionem habitus fidei, qui ob ſui obſcuritatem non decet illum ſtatum. Cæterum hoc modo multæ virtutes morales, vt Pœnitentia, continentia, & ſimiles non decerent illum ſtatum, quia verſantur circa paſſiones, quæ ibi non ſunt, & habitus remanent, licet non illi actus imperfecti. Alij dicunt tolli habitum fidei, quia erit otioſus, & ſuperfluus Alij per oppoſitionem eius cum lumine gloriæ non abſolutè, ſed vt habet ſtatum perpetuum in beatitudine, & hoc eſt communius inter Thomiſtas, Caietanus *1. 2. quæſt. 77. art. 5. Conrad. & Medin. ibid. Capreol. in 3. diſt. 31.* Et ſine dubio multum fauet *D. Thom.* nam in loco cit. *in 3. ſent.* apertè dicit, quod quia modus fidei importat imperfectionem, & obſcuritatem tollitur à Gloria, quæ imperfectionem, & obſcuritatem tollit, & *1. 2. quæſt. 67. art. 5. ad 2.* dicit: *Quod imperfectio fidei, & perfectio gloriæ opponuntur adinuicem, & reſpiciunt idem ſubiectum,*

iectum, vnde non possunt esse simul, sicut nec claritas aëris cum obscuritate eius. Et ad 3. addit: *Quod in statu gloriæ non solum actu tollitur obiectum fidei quod non est visum, sed etiam secundum possibilitatem propter beatitudinis stabilitatem, & ideo frustra talis habitus remaneret.*

12 Ex quibus vltimis verbis voluerunt aliqui inferre *D. Thom.* solum ratione superfluitatis excludere habitum fidei à Gloria, non attendentes quod illa particula *frustra remaneret*, infertur à *D. Thom.* ex contrarietate inter gloriam, & fidem, non solum quia obiectum est actu non visum, sed quia non habet vltra possibilitatem vt sit non visum: ergo ex contrarietate habituali, & secundum possibilitatem infert frustraneam remanentiam, hoc est, impossibilem. Sic ergo Dicimus, quod lumen gloriæ habitualiter receptum in intellectu Beati cum sit inclinatio ad visionem claram circa ipsum obiectum fidei, quod est Deus, non minus dicit repugnantiam naturalem, & propriam cum habitu ipso fidei, quam habitus erroris, & scientiæ, habitus opinionis, & scientiæ, habitus temperantiæ, & intemperantiæ. Friuolum autem est quod docet *Magist. Lorca*, quod formalitates, & conditiones actuum non reperiuntur in habitibus, nisi in virtute, & ita non oritur inter habitus formalis repugnantia, nisi quatenus generantur ex actibus formaliter contrariis, nam causæ continentes virtute oppositos effectus non repugnant inter se formaliter, vt videre est in Planetis, quorum sunt contrarij influxus. *Sed hoc friuolum est.* Nam planetæ sunt corpora distincta, & ita non mirum quod habeant virtutes contrarias influendi, in eodem verò Planeta non sunt virtutes contrariæ ad influendum, & certè leuitas si poneretur in lapide sine dubio excluderet grauitatem, licèt illa leuitas non generaretur ex motibus sursum, qui sunt actus leuitatis. *Confirmatur.* Quia actus non possunt formaliter intrinsecè expellere habitus, quia formaliter illis non repugnant, sed talem contrarietatem formalem per ipsos habitus exercent; ergo habitus formaliter intrinsecè habent illam repugnantiam; ergo quod sint geniti ex actibus contrariis, vel non, parum conducit, dummodo inter se habeant formalem contrarietatem, & inclinationem ad ipsos actus oppositos, non minus quam si ab ipsis generarentur; ergo positi in subiecto mutuò se expellunt, & sic lumen gloriæ quod est habitus clarus expellit fidem, quæ est obscurus.

Soluuntur Argumenta.

1 OBiicies: Lumen gloriæ datum Paulo in raptu non exclusit habitum fidei, vt docet *D. Thom. 2. 2. quæst. 175. art. 3. ad 3.* ergo ex natura rei possunt esse simul; nam quod lumen illud parum duraret in Paulo, & in beatis sit perpetuum, non variat intrinsecam rationem illius, ergo nec oppositionem formaliter, quæ in illa fundatur: sicut lux solis licet pro breui tempore sit in aëre expellit tenebras, & peccatum mortale Charitatem; ergo etiam tunc debuit expellere fidem. *Obiicies Secundo.* Quia habitus virtutum moralium, quæ versantur erga passiones dicunt aliquam imperfectionem ex parte suorum actuum incompossibilem cum statu beatitudinis, scilicet reprimere passiones, quæ ibi non sunt immoderatæ: tamen ipsi habitus ibi permanent, ergo etiam habitus fidei permanere potest, licèt ex parte obiecti, seu actus dicat imperfectionem non videndi ea, quæ ibi esse non potest.

2 Ad *Primum* quod est *P. Suarez*, & ante ipsum *Durandi in 3. distinct. 31. quæst. 2.* benè respondet *Caietanus 1. 2. quæst. 67. art. 5.* Quod lumen gloriæ in D. Paulo fuit quidem eiusdem naturæ cum lumine gloriæ in beatis, non tame eiusdem status, & perfectionis, quia datum fuit Paulo per modum dispositionis transeuntis, non per modum habitualis permanentiæ, oppositio autem inter habitus, & formas licet nascatur ex ipsa natura formarum radicaliter, non tamen exercetur, nisi habeant statum perfectum, & completum, cuius signum est, quia contraria in gradibus remissis compatiuntur in eodem subiecto, & virtus acquisita quando est imperfecta, & in gradu remisso, compatitur cum habitu vitij, & hoc ideo est, quia ista oppositio non est priuatiua, sicut lux, & tenebræ, sed ex contraria inter habitum, & habitum, contraria autem compatiuntur in statu imperfecto, quia se habet status ille quasi in fieri, & benè stat vnum contrarium esse in fieri, & aliud in facto esse: In Paulo autem lumen gloriæ fuit in statu imperfecto, & per modum transeuntis, vnde ratione status non expulsit habitum fidei, licet ex parte naturæ suæ radicaliter habuerit dispositionem contrariam ad habitum fidei, & *S. Thom.* vbi supra dixit: *Quod in gloria non solum actu tollitur obiectum fidei, quod est non visum, sed etiam secundum possibilitatem*, vbi ergo non ponitur visio tali modo quod etiam tollat possibilitatem, non exercet oppositionem cum habitu fidei, vt habitus est, quia ad exercendam hanc oppositionem non sufficit natura formæ, sed etiam conditio habitualis status.

3 Ad *Secundum Respondetur*, Quod licet virtutes morales habeant materiam imperfectam, scilicet passiones, quas moderantur, non tamen habent modum imperfectum circa talem materiam, scilicet reducere illas ad rationem. fides autem è conuerso se habet, quod circa materiam perfectam, id est, circa Deum, versatur modo imperfecto, scilicet modo obscuro, vt docet *Diu. Thom. 3. part. quæst. 7. art. 3. ad 1.* Vnde habitus virtutum moralium manent in Patria, licet materia illa imperfecta ibi non maneat; sicut in paupere datur magnificentia, licet non habeat materiam ad faciendos sumptus. Restat explicare circa subiectum fidei, an sit intellectus, vel voluntas? De quo *D. Thom. quæst. 4. art. 2.* Sed non est difficultas specialis, ex dictis enim satis constat esse in intellectu, cum eius actus formaliter sit cognitio, & assensus credendi, supponit tamen motionem voluntatis antecedenter, vt sæpè dictum est, & quantum ad hanc motionem est in voluntate.

* * *

ARTICV

ARTICVLVS II.

De causa fidei.

1 Circa causam producentem effectiuè fidem, solet primò disputari, An fides informis in fundatur à Deo? Sed de hoc manifestè constat fidem illam esse supernaturalem, aliàs in peccatore non maneret fides infusa, donum autem supernaturale solum potest à Deo infundi. Quando verò dicit Concilium Trident. Session. 7. c. 7. *simul infundi homini fidem, spem, & charitatem*, loquitur de infussione fidei in ipsa Iustificatione, non tamen negat extra illam posse infundi fidem informem.

2 Secundò *inquiritur*, An habitus fidei sit supernaturalis quoad substantiam: *Respondetur*, affirmatiuè, dicitur enim habitus, vel actus supernaturalis quoad substantiam, non quia sit substantia supernaturalis, hoc enim soli Deo conuenit, sed quia ex sua specificatione, & obiecto supernaturalis est, constat autem obiectum formale fidei supernaturale esse, & consequenter ex sua specificatione, & substantia supernaturalis est: illud autem dicitur supernaturale quoad modum, quod licet in sua essentia sit naturale, tamen modo supernaturali producitur, vel afficitur, sicut illuminatio cæci in substantia est potentia visiua naturalis, datur taman miraculosè, & modo supernaturali.

3 Solùm *Difficilia* sunt verba *Diu. Thom.* 2. 2. *quæst.* 171. *art.* 2. *ad* 3. vbi inquit: *Quod dupliciter aliquid est supra naturam humanam, vno modo quantum ad substantiam actus, sicut miracula facere, & cognoscere occulta diuinæ Sapientiæ, & ad hos actus non datur homini habituale donum gratiæ. Alio modo est aliquid supra naturam humanam quantum ad modum actus, non quantum ad substantiam ipsius, sicut diligere Deum, & cognoscere eum in speculo Craturarum, & ad hoc datur donum gratiæ habitualis*; ergo secundum *Sanct. Thom.* Diligere Deum, & similiter credere, solum sunt supernaturalia quoad modum: *Respondetur*, Quod expresè *Sanct. Thom.* distinguit virtutes infusas, quæ secundum speciem supernaturales sunt, ab his quæ solum secundum modum, vt patet in 1. 2. *quæstion.* 63. *articul.* 4. *in corpore, & ad* 1. In verbis autem allegatis longè alius est sensus, nec *D. Thom.* negat, quod diligere, & credere in Deum sint actus supernaturales quoad substantiam, id est, quoad speciem, quæ sumitur ex modo tendendi in obiectum, id enim significatur illis verbis: *Quod eleuantur supra naturam humanam quoad modum actus*, id est, quoad modum specificationis ex obiecto; affirmat autem quod aliæ virtutes eleuantur supra naturam humanam quoad substantiam, idest, quoad principium, & fundamentum à quo causantur, quia requirunt habere Deum pro principio, qui est substantia supernaturalis, sicut facere miracula solum potest prouenire à Deo vt causa principali, & cognoscere occulta diuinæ Sapientiæ non potest fieri nisi in ipso Deo clarè viso, vel si extra Deum cognoscuntur debet esse per actualem reuelationem, sicut est in Prophetis, non per aliquod donum habituale.

4 Denique inquiri solet, An per fidem infusam cognoscamus nos habere fidem, & actum credendi? quod est inquirere an fides eliciat actum reflexum circa se ipsam? *Respondetur*, Quod fides ipsa nõ est obiectum credendum per actum reflexum, quia non proponitur nobis inter credibilia, sed tamen reflexè duo possumus cognoscere de actu illo credendi quem experimur. *Primum*, Quod sit supernaturalis in particulari, & hoc non cognoscimus per fidem, nec enim est de fide hic & nunc exerceri à me actum infusum, sed ex signis, & coniecturis id cognoscimus, & ex quadam experientia interiori. *Secundum est*, Quod ille actus est certus, & infallibilis, & hoc ex ipso effectu quem in nobis præstat cognoscimus; videmus enim nos adhærere rebus creditis, & infallibiliter de illis certificari exercendo actum infallibilem, vt docet *D. Thom.* 1. 2. *quæst.* 102. *art.* 5. *ad* 2. non tamen id immediatè est de fide, licet de fide sit in communi loquendo fidem esse infallibilem, non tamen hic & nunc exerceri actum fidei infallibilem. Videatur *Magister Bañez in hac* 2. 2. *quæst.* 6. *art.* 2. *dub.* 2. *& Torres disp.* 42. *dub.* 5.

DISPVT. VI.

De Reuelationibus Priuatis.

1 Reuelationes *Priuatas* in præsenti distinguimus contra eas, quæ nobis reuelantur, & proponuntur per Ecclesiam, vnde possunt dupliciter dici reuelationes priuatæ, *vno modo* solum quia non proponuntur per Ecclesiam, sed modo particulari fiunt, ex parte tamen materiæ reuelatæ versantur circa aliquod contentum in Sacra Scriptura, vel traditionibus Ecclesiæ, vt si Deus declararet mihi aliquod Mysterium contentum in Scriptura, quod nondum Ecclesia declarauit, & tales reuelationes dicuntur *priuata* solum ex parte modi proponendi, non ex parte materiæ propositæ. *Alio modo* dicitur *reuelatio priuata* quando etiam ex parte materiæ non pertinet ad fidem communem, id est, ad aliquid contentum in Sacra Scriptura, vel traditione, vt si Deus reuelaret mihi quot stellæ sunt in cœlo, vel quot arenæ in mari, aut aliqua similia, siue naturalia, siue supernaturalia. De primis reuelationibus facilè iudico, quod si fiant certò, ita quod aliquis interius de illis certificetur, quod creduntur fide Catholica communiter, quia versantur circa suum obiectum, & ordinantur ad eundem finem, & nituntur eidem rationi formali, scilicet testimonio Dei, & solum Deus supplet per se ipsum propositionem Ecclesię, quod non variat essentialiter fidem; sicut Prophetæ, & Apostoli habuerunt veram fidem, & tamen Ecclesia non proponebat illis, sed Deus, & ipsi, Ecclesiæ.

2 De *Secundò* genere reuelationum est tota Difficultas in qua *Suarez disp.* 3. *de fide sect.* 10. *num.* 5. tenet quod in quacumque materia versetur reuelatio priuata per fidem communem ei credimus. Et idem tenet *Bellarm. lib.* 3. *de iustificatione c.* 3. Qui etiam alios citat. *Et fundamentũ est,*

Quia saluatur eadem ratio formalis in talibus reuelationibus, creduntur enim ob testimonium diuinum, solum verò est differentia in materia, & in proponente, quod scilicet nobis non proponantur per Ecclesiam, vtrumque autem est variatio materialis, & accidentalis, quia proponens non pertinet ad specificam rationem fidei, nec quod sit de ista, vel illa materia, vnde in Scriptura legimus plures reuelationes priuatas, quæ tamen sunt creditæ per fidem, vt quando Sacræ fuit facta reuelatio de filio, & Isaac de duobus Geminis, & Dauid quod traderent eũ Amalechitæ. Ad hęc in *c. cum ex iniuncto de Hæreticis* dicitur non esse adhibendam fidem reuelationi priuatæ, nisi vel miraculo comprobetur, vel euidenti testimonio Scripturæ; ergo si sic probetur debet illi adhiberi fides: & in *Concilio Lateranensi sub Leone Decimo Ses.* 11. prohibentur prædicari huiusmodi speciales reuelationes sine approbatione, & examine Ecclesiæ; ergo supponitur quod stante approbatione Ecclesiæ possunt credi.

3 Oppositum tamen sentiunt communiter Thomistæ. *Caietanus 2. 2. quæst. 1. art. 1. & quæst. 3. art. 3. Bañez quæst. 1. art. 1. dub. 3 Soto lib. 3. de Natura & Gratia cap. 11. Zumel 1. p. quæst. 1. art. 3.* nec dissentit *Lorca hic disp. 7.* dum ait, tales reuelationes non pertinere ad fidem Christianam, nisi possint reduci ad Deum, vel Christum, & consequenter ad Sacram Scripturam. Et sumitur ex *D. Thom. 1. p. quæst. 1. art. 8. ad secundum. Innititur* (inquit) *fides nostra reuelationi Apostolis, & Prophetis facta, qui Canonicos libros Scripserunt, non autem reuelationi, si qua fuit aliis Doctoribus facta.* In hac 2. 2. *quæst.* 5. *artic.* 3. inquit: *Quod formalis ratio obiecti fidei est veritas prima secundum quod manifestatur in Scripturis sacris, vt doctrina Ecclesiæ, quæ procedit ex veritate prima.* Et idem habet *quæst. 5. de Charitate art. 13. ad sextum.* Omissis verò aliis variis rationibus quibus fundari solet hæc sententia, illa videtur probabilior: Quia fides nostra essentialiter habet esse *substantia sperandarum rerum*, vt dicit Apostol. in definitione fidei ad *Hebr.* 11. quæ tanquam vera definitio acceptatur à Theologis, & habet esse virtus theologica ordinans circa finem vltimum, & hoc conuenit illi essentialiter, & per se ex obiecto, vt ostendit *Sanct. Thom.* infrà *quæst 4. art. 1. & quæst. 1. art. 6. ad tertium, & quæst. 2. art. 5.* vbi docet: *Quod obiectum per se fidei est id per quod homo Beatus efficitur, reliqua autem sunt per accidens.* Et ratione patet. Quia fides nostra qua Christiani sumus essentialiter est in aliqua specie virtutis, neque enim potest esse in geneee, nisi sit in specie, non autem in alia specie, quam virtutis theologicæ; ergo opportet quod habeat pro obiecto specificatiuo ipsum Deum, seu finem vltimum, nec posset ferri in aliqua nisi provt pertinent, & subordinantur isti obiecto, qualia sunt contenta in Scripturis, & in traditione Ecclesiæ, & sic si alia reuelentur à Deo credi poterunt fide diuina communiter sumpta, non autem fide theologica, de qua loquimur hîc, & sic erit alia species habitus, vel actus de quo statim dicemus. Exemplũ, est in Spe, neque enim possumus per Spem theologicã sperare à Deo nisi Beatitudinem, & ea quæ ad Beatitudinem ordinantur, vt dicetur infrà *q. 17. art* 2. tamen si promittatur à Deo aliquid non pertinens ad Beatitudinem, verbi gratia, creare nouam stellam, vel nouum Angelum potest id sperari à Deo Spe communiter dicta, non tamen Spe Theologica.

4 Ad *Fundamentum* oppositum dicimus, Quod in reuelatione priuata non est eadem ratio formalis quasi in specie, & in ratione virtutis theologicæ, sed quasi in genere, & secundum rationem fidei communiter dictam, vt præcisè dicit credere Deo, actus autem fidei nostræ non est solum credere Deo, sed credere Deum vt obiectum, & in Deum vt in finem vltimum, vt explicat *D. Thom.* hîc *q. 2. art.* 2. Neque Deus vt creditus est quomodocumque obiectum materiale fidei, sed primarium, quod etiam pertinet ad specificationem, sicut color in visu, & sanitas in Medicina, vt docet *D. Thom.* hic *quæst. 1. art. 1.* Itaque ipsa propositio Ecclesiæ nullomodo intrat specificationem fidei, sed solum se habet vt proponens fidem ex parte Dei, sed obiectum quod per Ecclesiam, vel Scripturam proponitur est pertinens ad specificatiuum fidei, & virtus theologica est, & ideò quidquid extra tale obiectum reuelatur à Deo, quod vocatur reuelatio priuata ex parte materiæ, seu obiecti non creditur per fidem theologicam, sed per Prophetiam, vel actualem quandam illustrationem, qua inclinatur mens ad iudicandum, & assentiendum certò de illis rebus reuelatis, nam etiam ad Prophetiam pertinet iudicare, & assentiri rebus Prophetatis, vt docet *D. Thom. 2. 2. quæst. 173. art. 2.* & de certis reuelationibus intelligitur illud 1. ad Thessalonicens. 5. *Prophetias nolite spernere*, & 1. Corint. 14. *Propheta autem duo aut tres dicant, & cæteri diiudicent, quod si alij reuelatum fuerit sedenti, prior taceat.* Ergo sentit Apostolus istas reuelationes, quæ tunc priuatim fiebant, reduci ad Prophetiam.

5 Quod *verò additur* de reuelationibus priuatis factis in Scriptura, vel quæ fuerunt factæ Apostolis, & Prophetis. *Respondetur.* Omnes illas non censeri priuatas ex parte materiæ, referebãtur enim ad fidem nostram, vel præsignando Christum, vel instruendo nos in via Dei, iuxta quod dicitur 2. ad Timoth. 3. *Omnis Scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad credendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei.*

6 Ad *Cap. cum ex iniuncto.* Respondetur, in primis non loqui ibi Pontificem de reuelatione priuata, sed de missione ad prædicandum: *Non sufficit* (inquit) *nudè tantum asserere quod ipse sit missus à Deo, sed oportet quod astruat illam inuisibilem missionem per operationem miraculi, &c.* Deinde etiam si loqueretur de speciali reuelatione, non loquitur de modo quo creditur ab eo cui fit reuelatio, sed de modo quo est acceptanda in Ecclesia, & dicit non esse approbandam nisi miraculo, vel sufficienti Sacræ Scripturæ testimonio, nec tamen docet tunc esse acceptam, vt rem definitam de fide, sed permittatur in Ecclesia, aut habeatur pro legitima in suo genere, scilicet genere reuelationis specialis, sicut multæ reuelationes Sanctorum sunt in Ecclesia vt permissæ, non vt definitæ, Et eodem modo *Consilium Lateranense* loquitur de permissione reuelationis, vt possit prædicari in Ecclesia, non vt debeant credere illam. Quando autem in *Concilio. Tridentin. sess. 6. cap.* 12. dicitur, non posse aliquem scire certò se esse in Gratia, nisi per reuelationem, non loquitur de reuelatione, quæ credatur per fidem theologicam,

Theologicam sed per aliquam Prophetiam & illustrationem respectu eius cui fit reuelatio, licet per illam reuelationem, quæ à Deo est infallibilis certitudo habeatur de statu gratiæ.

7 Sed *inquires*. Si iste cui fit reuelatio priuata nolit credere, & tamen credat iis quæ proponuntur ab Ecclesia, vel Scriptura, an sit dicendus Hæreticus in foro interiori? *Respondet Bannez*, fore Hereticum ex consequenti, quia existimans Deum sibi reuelare, & non credens, ex consequenti dicit Deum mentiri. Sed vrgeamus casum quod ille homo sciat Deum non mentiri etiam in hac reuelatione, sed pro sua libertate non vult credere, credit tamen propositiones ab Ecclesia factas, an tunc erit infidelis, & qua specie infidelitatis? *Respondetur* casum satis metaphysicum videri, quod nolit aliquis credere Deo reuelanti, supposito quod habet omnem certitudinem, quod illa reuelatio non sit falsa, & tamen quod velit credere Deo reuelanti per Ecclesiam: Dicimus ergò illum fore infidelem, quia non credit Deo, sed infidelitate quadam priuata, qua non vult credere Prophetiæ diuinæ particulari. Reducitur autem ad speciem infidelitatis, quæ est hæresis, quia pro sua libertate discredit Deo reuelãti per se ipsũ, & non Deo reuelanti per Eccl. licet enim solùm sint tres species infidelitatis, Paganismus, Iudaismus, & Hæresis, tamen istæ sunt species consuetæ, illa autem est extraordinaria, & sufficit quod reductiuè ponatur in aliqua istarum specierum, tanquam quid imperfectum in illo genere.

ARTICLVS VIt.

De effectibus Fidei.

1 DE *his* agit *sanctus Thomas quæstione septima*, & assignat duos effectus fidei, scilicet, timorem & purificationem cordis, in quibus tria notari possunt. *Primò* distingui in fide, sicut in aliis virtutibus, actum, & effectum, actus virtutis dicitur operatio elicita ab ipsa, effectus dicitur quidquid ex tali operatione relinqui potest, siue sit alius actus imperatus, quia ex vno actu excitamur ad alium, siue sit aliqua dispositio, vel motio, vel aliquis modus relictus ex operatione, sic *diuus Thom.* numerat plures effectus amoris 1.2. *quæst.* 18. & plures effectus Charitatis 2.2. *quæst. etiam* 18. *Notandum secundò*, illos duos effectus fidei procedere ab ipsa, non vt purè speculatiua est, sed vt practica, quæ proponit obiectum supernaturale, vt amandum per charitatem, & sic facit purificationem cordis, seu voluntatis media Charitate: proponit etiam hoc obiectum vt in se magnum, & potens inferre malum, & sic causat timorem. Nec tamen solùm isti duo sunt effectus fidei, sed alios multos habet in nobis, vt spei, desiderij, doloris &c. sed quia illi duo se habent tanquam primus & vltimus effectus, qui ex fide oriuntur; etiam alij intermedij in illis censentur inclusi. Incipit enim homo à timore, qui est initium sapientiæ, concuti, & disponi ad pœnitentiam, & tandem peruenit ad hoc, vt excludatur culpa, & purificetur cor, non formaliter per ipsam fidem, sed per gratiam, ad quam disponit fides inchoatiuè.

2 Nota vltimò, timorem posse aliquando præcedere fidem, sed tunc non erit supernaturalis, & ex motiuo supernaturali, quia prius est credere, & assentiri Deo, quem proponit fides, quam Deum timere, qui enim non credit, pœnas non timet, sicut prius debet Deus credi, quam sperari. Vt autem timor supernaturalis sit, debet ex motiuo, & cognitione supernaturali procedere, vt cum timetur pœna æterna, vel separatio à Deo per culpam, vel si aliquando ante fidem datur timor supernaturalis mouens aliquem vt acceptet fidem, tunc habebitur ex aliqua supernaturali illuminatione præcedente fidem per modum gratiæ excitantis.

3 Ferè nulla remanent dubia, quæ alicuius momenti videantur præter ea quæ in isto Tractatu examinata relinquuntur. Vt tamen copiosiorem eius notitiam exhibeamus breuiter de credibilibus ipsis explicare placuit, quæ circa articulum 6. 7. & 8. continentur. Pro quorum maiori luce sit in hac disputatione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnes articuli Fidei contineantur implicitè in illis duobus credibilibus Deus est, & inquirentibus se Remunerator est.

1 PRo cuius intelligentia notandum est primò Deum esse, & simul esse remuneratorem bonorum operum dupliciter posse intelligi. *Primò* vt ista resplendent in affectibus creatis ordinis naturalis, & ex eorũ cognitione possunt à nobis naturaliter cognosci, nam vt ait *Sanct. Thom.* in Procemio ad Quartum librum contra gentiles: *Lumen naturale rationis per assensum quendam ex effectibus naturalibus ad Deum cognoscendum pertingit. Secundò.* potest intelligi quatenùs omninò transcendunt ordinem naturæ, & secundum quod ex effectibus ordinis naturalis nullatenùs ad illa intelligenda peruenire possumus, eo quod ipsis naturalibus effectibus non resplendent, & in priori consideratione non continent articulos fidei, benè tamen in secunda consideratione, in qua loquutus fuit *Diuus Paulus*, & adducit verba illa *D. Thom.* in præsenti.

2 Secundo *Notandum est*, Articulos fidei contineri in his veritatibus dupliciter etiam posse contingere, *Primo modo*, in ordine ad nos, videlicet cognoscendo continentiam illorum, & illationem ex illis: *Secundo modo* absolutè, & in se, quamuis continentia illa nobis nota non sit. Et hoc dupliciter adhuc intelligitur: *Primo modo* ex natura rei, & necessaria connexione aliorum mysteriorum cum illis principiis: *Secundo modo* ex diuina determinatione, quæ ex aliquo principio alia deducit, & deriuari voluit. *Tertio notandum est*; Quod Deum esse Saluatorem, seu remuneratorem bonorum operum etiam potest dupliciter intelligi, *vno modo* quasi in actu signato, hoc est, quod istæ proprietates Deo conueniunt, *altero modo* in exercitio, videlicet quod de facto voluerit saluare homines, & esse remuneratorem bonorum operum.

Vltimo *notandum est*, Quod hæc differentia reperitur inter vniuersalissima principia naturalia, videlicet *quodlibet est*, *vel non est*, & alia huiusmodi, & inter duo ista principia supernaturalia de quibus dubitamus, quæ considerantur tanquam dignitates quædam respectu omnium articulorum fidei, quod scilicet in alijs principiis naturalis ordinis alia continentur taliter lumine naturali nota quod nullo modo inferuntur ex illis, sed in eis dicuntur contineri, quia illa versantur circa aliquid vniuersalius, & magis notum ratione suorum terminorum ex quibus alia principia magis nobis innotescunt, & ista vniuersalissima præsupponuntur tanquam præambula illorum. In illis autem duobus principijs supernaturalibus, de quibus disputamus alij articuli continentur, & inferuntur ex illis, quidam ex natura rei, alij ex diuina ordinatione, & voluntate, licèt non secundum quod ad fidem spectant, quæ cum discursiua non sit, de illatione non curat, sed ex virtute Theologici discursus, nam ex eminentia in esse benè colligitur eminentia in vnitate, ita vt vnum sit quasi ratio alterius saltem quoad nos; & ex eminentia ipsius esse, & vnitatis sequitur eminentia virtutis actiuæ, & finalizationis.

4 Prima *Conclusio*. Articuli fidei non continentur implicitè in illis duobus principijs secundum quod splendent in effectibus à nobis naturaliter notis. hac conclusio certissima est, & *probatur primò* efficaci ratione, quia articuli fidei sunt ordinis supernaturalis, sed supernaturalia non possunt implicitè contineri in aliquo naturali, quia secundòm se excedumt totum ordinem naturæ; ergo non continentur in illis principiis secundùm quod splendent in effectibus naturalibus. *Secundo probatur*. Quia ista principia sunt necessaria ad salutem, & aliquando illa sola sufficiunt, videlicet quando haberi non potest cognitio explicita aliorum Mysteriorum, quæ in his principijs implicite continentur; ergo non continent articulos fidei secundum quod resplendent in effectibus à nobis naturaliter cognoscibilibus. *Patet consequentia*. Quia alias sequeretur quod ad salutem cognitio naturalis sufficeret. *probatur sequela*. Quia illa duo principia aliquando sufficiunt ad salutem, sed cognitio illorum secundum quod in effectibus naturalibus splendent est naturalis, & naturaliter acquiritur; ergo si secundùm istam rationem continerent articulos fidei, cognitio naturalis ad iustificationem sufficeret, quod est Hæreticum.

5 Sed *contra hoc est*. Quia *Sanctus Paulus ad Hebr.* 11. ponit duo illa principia tamquam necessario cognoscenda ante Baptismum adultorum, sed tunc non cognoscitur Deus nisi secundùm ordinem naturæ, cum nondum sit in subiecto habitus fidei, quo credatur vt author gratiæ ergo secundum cognitionem naturalem continentur articuli in illis principiis; *respondetur*. Quod illa cognitio de qua loquitur D. Paulus est supernaturalis, & si consideretur secundum quod est præuia ad Baptismum aliquando non elicitur ab habitu fidei, sed à potentia adiuta auxilio supernaturali ipsius Dei; in ipso autem instanti quo fides infunditur, elicitur ab illa, & licèt tunc sit consequens gratiam in genere causæ efficientis, & formalis, est tamen antecedens illam in genere causæ materialis, & sic per illam cognitionem supernaturalem accedit homo ad Deum.

6 Secunda *Conclusio*, ea quæ sunt de fide, & essentialiter competunt Deo ab intrinseco continentur in illo principio *Deus est*, vt pertinet ad ordinem supernaturalem. *Probatur conclusio*; quia eo ipso quod Deus totum ordinem naturæ transcendit, includit intrinsecè vnitatem diuinæ essentiæ in tribus personis, potentiam ad omnes effectus producendos etiam ordinis supernaturalis, etiam esse finalem causam supernaturalem, cum causa efficiens, & finalis debeant proportionari; ergò omnia ista optimè reduncuntur ad illud principium *Deus est*, tanquam in illo contenta, secundum quod ad naturalem ordinem spectat. *Secundò probatur*, quia eo ipso quod aliquis videat diuinam Essentiam per lumen gloriæ, videt omnia ista, quæ formaliter in Deo continentur, sed de illis sunt articuli fidei in via; ergo continentur in illo principio admodum explicatum in conclusione.

7 Tertia *conclusio*. in altero principio, scilicet, *Deus inquirentibus se remunerator est*, continentur omnes alij articuli fidei pertinentes ad prouidentiā quam de facto, & in exercitio Deus habet de hominibus in ordine supernaturali. Intelligi debet ista conclusio de omnibus his quæ de facto Deus decreuit facere in ordine ad salutem humani generis, vt est Incarnatio filij eius mors & resurrectio, &c. Ista autem non continentur in illo principio ex natura illius, benè enim stare posset prouidentia etiam supernaturalis multis aliis modis Deo possibilibus, sed ex libera Dei voluntate, qua decreuit per ista determinata media homines ad cœlestia regna reuocare, atque adeò in illo principio videbuntur clarè per lumen gloriæ in patria supposita tali voluntate & determinatione diuina.

Soluuntur Argumenta.

8 Arguitur *primò* contra nostram resolutionem; quia vt docet *sanctus Thomas in hoc articulo*, istæ duæ veritates de quibus disputamus habent se sicut vniuersalissima principia, vt est illud, *impossibile est nihil affirmare, & negare de eodem, &c.* Sed in hoc principio non continentur alia principia naturalia, ergò nec in illis veritatib. articuli fidei. *Probatur minor*. quia omnia principia sunt per se, & immediatè cognoscibilia, omnia enim in hoc conueniunt quod sine medio cognoscuntur; ergò etiam alij articuli fidei non continentur in illis veritatibus *Deus est, & inquirentibus se remunerator est*, sed quilibet illorum immediatè, & per se cognoscitur à fide.

9 Respondetur quod proportio principiorum nostri dubij cum aliis naturalibus solum tenet quantum ad hoc quod sicut in istis continentur suo modo alia principia, quæ sunt magis determinata, & minus vniuersalia, ita in illis principiis articuli alij continentur: differunt tamen in hoc quod principia naturalia etiam implicitè contenta in vniuersalissimo principio non possunt deduci ex illo per consequentiam quia vtrumque principium est immediatum, articuli autem fidei possunt inferri ex veritatibus nostri dubij; quidam enim quasi ex natura rei, alij verò supposita diuina voluntate, & ordinatione non per discursum ordinis naturalis, neque

per

per fidem quæ discursiua non est, sed alia via vt diximus notabili vltimo ante primam Conclusionem.

Arguitur Secundò. In cognitione naturali impossibile est quod contineatur cognitio rei supernaturalis; ergo in illis veritatibus non continentur articuli fidei. *Probatur consequentia.* Quia Deum esse, & etiam esse remuneratorē bonorum operum, & habere omnium prouidentiam est veritas cognoscibilis naturali lumine, sed articuli fidei omnino excedunt captum cognitionis naturalis nostræ; ergo non continentur in illis veritatibus.

8 Confirmatur *Primò.* Quia veritates articulorum fidei, verbi gratia, Incarnatio Christi Domini, Passio illius, & Sacramentorum Institutio, &c. non possunt deduci ex illis veritatibus; ergo non continentur in ipsis *Antecedens probatur.* Nam ex eo quod Deus sit, & sit remuneratur bonorum operum non sequitur per se quod Deus Carnem assumat, patiatur, aut instituat Sacramenta, potuit enim aliis infinitis materiis sibi possibilibus bona opera remunerare, ergo. *Confirmatur Secundò.* Quia ex eisdem veritatibus non inferuntur alia pertinentia ad fidem; ergo non continentur in ipsis. *Probatur consequentia.* Quia illa quæ in aliquo principio continetur possunt ab illo inferri per bonam consequentiam. *Antecedens autem Probatur.* Quia ex hoc principio *Deus est*, non possumus inferre quod sit Trinus in personis, &c. & specialiter cum fides non sit discursiua, ergo nequeunt inferri aliqua ex illis veritatibus, atque adeo fundamentum conclusionis *Sanct. Thom.* nullum erit.

9 Ad *hoc* argumentum respondetur illo probari nostram primam conclusionem, quod scilicet, secundum quod naturaliter illa principia cognoscuntur non continent articulos fidei. *Ad primam Confirmationem respondetur* negando antecedens; ad eius probationem dico. Quod ex illo principio, videlicet, *Deus est bonorum operum remunerator* non sequitur naturaliter quod actu per ista determinata media repararet humanum genus, verbi gratia, per incarnationem, aut mortem filij sui, sequitur tamen ex libera, & gratuita sua voluntate, qua ista media in particulari elegit, quibus maximè suam sapientiam, bonitatem, & alia attributa manifestaret, vt dicitur 3. p. *quæst.* 1. *art.* 1. *Ad secundam Confirmationem respondetur*, Quod quantum ad nos non inferuntur illa Mysteria ex talibus principiis, quia ex cognitione Dei vnius deuenire non possumus naturaliter ad cognitionem Trinitatis Personarum, aut Mysterij Incarnationis; inferuntur tamen secundùm se magis quam quælibet conclusio ex principiis naturalibus, aliqua ex natura rei, alia vero supposita diuina voluntate, & ordinatione à qua dependent. Neque etiam inferuntur Articuli fidei medio habitu eius ex illis principiis, eo quod fides non discurrit, sed omnia immediatè ostendit propter Testimonium primæ veritatis immediate reuelantis illa.

***

ARTICVLVS II.

Vtrùm post Apostolos numerus Articulorum fides creuerit, taliter quod in Aliis fuerit Euangelij perfectior notitia, quam in ipsis?

1 Circa istam difficultatem quidam Abbas Ioachim Ordinis S. Benedicti, & Frater Petrus Ioannes Ordinis Sancti Francisci asseruerunt, quod Apostoli non perceperunt sensum Sancti Euangelij, sed primus nouit illum Sanctus Benedictus, iuxta sententiam illius Abbatis, & iuxta sententiam Petri Ioannis, Sanctus Franciscus. Quem errorem damnatum refert *Guido Carmelita, & Castro de Hæresibus vrbo Apostoli, Hæresi* 1. Dicebant enim isti distinguendos esse tres status hominum, primus erat ab Adamo vsque ad Christum; secundus à Christo, vsque ad Sanctum Benedictum iuxta sententiam vnius, vel vsque ad Sanctum Franciscum, iuxta Sententiam alterius: Tertius erat à Sancto Benedicto, vel Francisco vsque ad finem mundi. Pro primo ergo statu affirmabant esse latam carnalem legem. In secundo legem spiritualem Euangelicam, sed non spiritualiter intellectam, sed carnaliter. In tertio statu fuisse legem spiritualem spiritualiter intellectam. Sed tamen relictis his erroribus.

2 Pro luce huius difficultatis notandum est primo claritatis gratia durationē mundi ab initio vsque ad finem eius distingui in duplicem partem. *Prima* ab initio mundi vsque ad aduentum Christi. *Secunda* ab aduentu Christi primo, vsque ad secundum quando iudicaturus est Orbem terræ in æquitate. Prima autem pars optimè diuiditur à *Sancto Gregorio Homil.* 19. *in Euangel.* in alias quatuor partes. Prima ab Adam vsque ad Noë Secunda à Noë vsque ad Abraham. Tertia ab Abraham vsque ad Moysem. Quarta à Moyse vsque ad Christum Dominum.

3 Secundò Notandum est pro intelligentia rationis *Sanct. Thom.* Quod ordo propinquitatis ad Christum, aut elongationis ab illo potest attendi, vel in ipsis diuersis statibus, vel in particularibus personis illorum. Fundamentum igitur rationis *D. Thom.* non procedit de personis particularibus, non enim erat necessarium quod omnes homines quanto propinquiores erant aduentui Christi, tanto pleniorem haberent notitiam fidei, sed procedit de ipsis statibus, videlicet quod quanto magis accedebant ad fontem veritatis & lucis, qui est Christus, tantò vberior, & expressior erat in illo statu cognitio Mysteriorum fidei.

4 Tertiò *notandum est.* Quod hæc maior cognitio, quæ ponitur in statibus ratione propinquitatis ad Christum solum est necessario ponenda in ipsis Doctoribus, & Magistris, & in lege magis peritis, qui alios de rebus, & Mysteriis fidei instruere debebant. Quod si comparatio fiat cum aliis Magistris aliorum statuum, tunc dicendum est, quod Magistri illius status magis propinqui ad aduentum Christi excedebant in cognitione Mysteriorum Magistros remotioris status: & sic videtur apertè colligi ex doctrina *Sanct. Thom.* infra *quæstio.* 174. *art.* 6. vbi ponit excellentiam in

in illis hominibus qui erant Magiſtri cuiuſcumque ſtatus, & tanquam capita aliorum. Itaque Abraham habuit pleniorem notitiam de Myſteriis fidei, quam reliqui, qui illum præceſſerunt, & qui ſequuti ſunt vſque ad Moyſem, qui illum exceſſit in claritate cognitionis, præcipuè cum viderit diuinam eſſentiam, vt ex *D. Auguſtin.* docet *D. Thom. quæſt.* modo citat *art.* 4. *in corpor.*

5 Quarto *notandum eſt*, Quod comparatio iſta non debet fieri cum his qui fuerunt poſt aduentum Chriſti in lege gratiæ, ſimpliciter enim, & abſolutè dicendus eſt excellentior ſtatus; & ideò vt notauit *D. Thom.* hîc *ad quartum*, vocatur à D. Paulo *ad Galat.* 4. tempus gratiæ tempus plenitudinis, quia in eo eſt vberior gratia, & præſtantior cognitio rerum omnium, quæ ad fidem ſpectant, atque adeò Apoſtoli, qui fuerunt Doctores huius legis, & Magiſtri noſtri multo perfectius cognouerunt Myſteria fidei, quam Prophetæ, & Patriarchæ veteris legis. Et colligitur hoc eſſe de fide ex illis verbis ad Epheſ. 3. *Aliis generationibus non eſt agnitum Myſterium Chriſti, ſicut nunc reuelatum eſt Sanctis Apoſtolis, & Prophetis.* Et ratio pro hac doctrina colligigitur optimè à *D. Tho.* in ſolutione ad tertium, videlicet *quia manifeſtatio ſpiritus* (hoc eſt cognitio rerum fidei) *datur Doctoribus ad aliorum vtilitatem*, vt ſcilicet alios inſtruant, & ſic dabatur iuxta neceſſitatem inſtructionis aliorum. In lege autem veteri multo minùs explicita cognitio requirebatur ad inſtructionem hominum, quam modo, eo quod lex illa comparabatur nocti, & lex noſtra luci, & diei, vt habetur ad Roman. 13. *Nox præceſſit, dies autem appropinquauit.* Maior igitur lux requiritur in noſtro tempore diei, & ſtatus legis gratiæ, quam in alio, atque adeò Doctores huius legis eminentiam debebant habere ſupra Magiſtros omnium aliorum ſtatuum antiquæ legis. Excipiendus tamen meritò eſt à Magiſtris legis antiquæ, & cum Doctoribus legis Nouæ numerandus Beatiſſimus Ioannes Baptiſta, eo quod tanquam ſponſi amicus in cognitione, & amore illius fuit præſtantiſſimus, & etiam pertinebat ad legem gratiæ, vt ſentit *S. Thom.* infrà *q.* 174. *art.* 4. *ad tertium.* His ſuppoſitis ſit.

6 Prima *concluſio.* Nihil modo creditur in Eccl. quod non fuerit reuelatum Apoſtolis clarè, & diſtinctè. Iſta Concluſio ita certa eſt, vt oppoſitum iudicetur communiter error in fide: & Probatur multis Sacræ Scripturæ teſtimonijs, præcipuè ex illo ad Epheſ. 1. *Secundum diuitias gratiæ eius, quæ ſuperabundauit in nobis in omni ſapientia, & prudentia vt notum faceret nobis Sacramentum voluntatis ſuæ.* In quibus verbis de Apoſtolis ſermonem fieri eſt apertum, & in illis dicitur ſuperabundare ſapientiam, & prudentiã, in quibus cognitio rerum fidei ſignificatur. Item *ad Roman.* 8. idem Paulus de Apoſtolis loquens ait, *Nos quidem primitias ſpiritus habentes*, hoc eſt vberiorem gratiam, & pleniorem notitiam Myſteriorum fidei. Et Ioan. 15. dixit illis Chriſtus Dominus: *Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audiui à Patre meo nota feci vobis.* Et cap. 16. de Spiritu ſancto illis promiſſo dicitur: *Ille docebit vos omnem veritatem.* Deinde in Sacra Scriptura multoties comparantur Cœlo influenti ſuper terrã, & nubibus irrigantibus illam, imò & vocantur *Lux mundi.* Quæ omnia abſque dubio manifeſtè indicant in Sanctis Apoſtolis fuiſſe pleniſſimam, & perfectiſſimam fidei cognitionem excedentem omnes tam antecedentes, quàm ſubſequentes.

7 Secundo *Probatur* Sanctorum Patrum authoritate, nam D. Auguſtin. ſuper cap. 3. ad Roman. ait: *Quamuis omnes de plenitudine Chriſti acceperimus, Apoſtoli tamen quantò prius, tanto abundantius perceperunt.* Item *D. Gregor.* ſuper illud *Matthæi* 21. *Turba quæ præcedebat, & quæ ſequebatur*, aſſerit doctrinam *D. Tho. in hoc art.* videlicet: *Quod quantò Sancti Patres propinquiores fuerunt Chriſto, tantò habuerunt pleniorem notitiam fidei.* Et hæc eſt doctrina receptiſſima inter omnes Sanctos Eccleſiæ Patres, atque adeò aperta erit fides quod Apoſtoli exceſſerunt & præcedentes, & ſubſequentes ipſos in cognitione rerum fidei.

8 Tertio *Probatur ratione.* Quia Apoſtoli conſtituti ſunt à Chriſto tanquam primi Miniſtri, & Doctores Eccleſiæ ab ipſo immediatè inſtructi, & Spiritus ſancti illuminatione particulari viſibiliter deſcendentis ſuper ipſos confirmati; ergo debet illis tribui ſumma perfectio cognitionis rerum fidei. *Antecedens* nobis manifeſtat Paulus 1. *ad Corinth.* 11. inquiens: *Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis.* Et *Lucæ vlt.* dicitur: *Quod Chriſtus aperuit diſcipulis illis, ſenſum vt intelligerent ſcripturas. Confirmatur.* Quia quæcumque determinat Eccleſia de fide noſtris temporibus non accepit per nouam reuelationem viſibilem, ſed ex doctrina Apoſtolorum, & ex eorum traditionibus, quæ ex ore Domini, aut Spiritus ſancti illuminatione acceptæ ſunt, ergo manifeſtum eſt ipſos Sanctos Apoſtolos taliter eſſe illuminatos de rebus fidei quod fuerint excellentiſſimæ cognitionis, & plenius omnibus perceperint Myſteria gratiæ,

9 Secunda *Concluſio.* Poſt Apoſtolos Sancti Doctores Eccleſiæ reliquos excedunt in cognitione diſtincta Myſteriorum fidei. *Probatur concluſio.* Quia Doctores Sancti fuerunt propinquiores Apoſtolis, & educati ſana eorum fide, & doctrina, & illos dedit Deus Magiſtros, & Doctores, & Sacræ ſcripturæ Interpretes, per quos manifeſtaretur aliis Sanctorum Apoſtolorum doctrina, in in quibus tanquam in depoſito fideliſſimo maneret ſana Apoſtolorum veritas, iuxta illud 1. ad Timoth. 6. *Depoſitum cuſtodi deuitans prophanos vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ.* Et 2. ad Timoth. 1. *Formam habe ſanorum verborum quæ à me audiſti, bonum diſpoſitum cuſtodi per Spiritum ſanctum, qui habitat in nobis.* Ergo poſt Sanctos Apoſtolos affirmandum eſt in ſacris Doctoribus Eccleſiæ præcelluiſſe notitiam rerum pertinentium ad noſtram fidem. Ex his ſequitur primò valde errare illos, qui relicta intelligentia ſcripturarum iuxta ſenſum, & intelligentiam antiquorum Doctorum Eccleſiæ, toti ſe tradunt intelligentiæ Sacræ Sripturæ ſecundum Rabinos, de quibus dixit Chriſtus Lucæ 11. *Væ vobis legis peritis, quia tuliſtis clauem ſciẽtiæ, ipſi non introiſtis, & eos qui introibant, prohibuiſtis.* Sequitur ſecundo quam conſultiſſimè cautum eſt in noſtris ſacris Conſtitutionibus *diſt.* 1. *cap.* 14. Quod nullus fratrum huius familiæ Prædicatorum legat in Prophetis, & in Pſalmis alium ſenſum litteralem niſi quem Sancti Patres approbant, & confirmant.

10 Tertia *Concluſio.* Noſtris his temporibus occaſione Hæreſum inſurgentium, & refutatione earum

earum per Sanctos Patres, & Doctissimos Theologos abundantissima est cognitio Mysteriorum fidei, & aliqua in particulari, & explicitè cognita quæ nondum cognita erant apud homines Doctos, qui nos præcesserunt. Hæc conclusio probatione non indiget altera, quam experientia, quæ quotidie hoc ostendit.

Soluuntur Argumenta.

1 ARguitur *Primò.* Quia si non esset modo perfectior cognitio, quam tempore Apostolorum maximè propter rationem *D. Thom.* videlicet, quod propinquiores ad lucem, scil. ad Christum habuerunt maiorem participationem lucis, sicut ætas quo propinquior est iuuentuti eo est perfectior, & robustior; sed ratio ista est parui momenti; ergo. *Probatur Minor.* Quia Abraham qui valdè remotus fuit à tempore Christi plenissimam habuit fidei cognitionem, siquidem laudatur fidei à Diuo Paulo ad Hebr. 11. & dicitur *Pater credentium:* Moyses etiam maximè inter alios fidei laudatur, dicitur enim de illo, *Quod non surrexit Propheta vltra in Israël sicut Moyses*, & maximè hoc habebit verum si vidit diuinam essentiam. Item Dauid inter cæteros habuit pleniorem cognitionem, nam sic explicat *D. Thom.* verba illius Psal. 118. *Super senes intellexi*, & præcipuè vberiorem habuit notitiam Mysterij Incarnationis, vt expresse docet *D. Thom.* infrà *quæst.* 174. *art.* 4. *ad primum*; ergo falsum est asserere quod illi qui propinquiores erant Christo habuerunt pleniorem notitiam Mysteriorum, & illi qui magis distabant ab aduentu Christi habuerint imperfectiorem cognitionem.

2 Respondetur. Rationem *D. Tho* esse optimam congruentiam desumptã ex doctrina Sanctorum Patrum, vnde ad probationem Minoris, quæ à nobis negatur, *respondetur*, Quod Abraham excessit in cognitione fidei priores antecessores Patriarchas; Moyses verò excelluit ipsum Abraham præcipuè quantum ad cognitionẽ diuinitatis, quem posteà excessit Dauid in cognitione Mysterij Incarnationis, Quæ omnia tradit *D. Tho.* infrà *q.* 174. *art.* 4. *in corp. & ad primum*, & quod dicitur de istis Personis, dicitur etiam de statibus illorum, videlicet quod semper ille status, qui propinquior erat Christo secundum se habebat pleniorem, & clariorem notitiam Mysteriorum, quia sic expediebat ipsis statibus hominum.

3 Secundo *Arguitur.* Quia ex eadem ratione *D. Tho.* sequeretur nos esse in hoc statu in obscuriori, & magis tenebrosa cognitione rerum fidei, quam antiqui, imò & deterioris conditionis esse futuros in hac parte, qui post nos venturi sunt, & indies esse futuros in remotiori cognitione mysteriorum fidei: consequens sapit Lutheranorum hæresim; ergo non debet affirmari. *Sequela probatur.* Quia nos distamus valde ab aduentu Christi, videlicet per 1645. annos: & in dies magis distabunt, qui post nos venturi sunt.

4 Respondetur negando sequelam quoad omnes eius partes, nec enim ex intento *D. Tho.* aut eius probatione potest colligi quod pro singulis annis, quo magis elongati sumus ab aduentu Christi sint semper minus docti Magistri in Ecclesia, aut quod homines huius ætatis legis gratiæ sint in obscuriori cognitione rerum fidei, sed quod à toto genere tempora illa Apostolorum, & eis proximiora fuerunt fœliciora, semper tamen affirmandum est Deum pro omni ætate Ecclesiæ quantum necesse est prouidere Doctores, & Magistros, & ita statim post Christum superexcelluit sapientia Apostolorum diuinitus infusa; statim autem sequuti sunt Patres Sanctissimi, qui totis viribus conati sunt sacra reuoluere volumina, vt traderent intelligentiam Scripturarum iuxta Apostolorum mentem, & Spiritus sancti sensum. Inter quos in hac re merito laudandus est Beatissimus Hieronymus. Huius rei gratia quando Summus Pontifex accedit ad determinandã aliquam propositionem de fide, prius fit diligens inquisitio per Theologos, & consulitur doctrina Apostolorum secundum sensum in quo eam ipsi intellexerunt, & Sancti Patres declararunt, & ita in nostro tempore potiùs floret Eccles. doctrina, & quantum ad hoc accidens aliquantulum excedit tempora Sanctorum Patrum, non verò cognitionem ipsorum particularé; sed excessus iste est secũdùm quid; meritò enim Doctores ætatis nostræ comparantur Sanctissimis illis Patribus, sicut pueri constituti in humeris procerum Gigantum, qui si contingat aliquid inde remotum videre, quod à Gigantibus non videtur, tamen hoc ipsum illis prouenit ex eo quod in humeris Gigantum sunt.

5 Tertio *Arguitur.* Quia Apostoli, qui contemporanei fuerunt Christo videntur aliqua Mysteria non cognouisse; ergo non habebant clariorem notitiam quo magis appropinquabant aduentui Christi. *Antecedens probatur.* Quia non cognouerunt conuersionem gentium ad fidem, & hoc didicit Diuus Petrus ex illa visione diuersorum animalium in Linteo, vt habetur *Actor.* 10. Item ignorabant pro tunc an gentiles venientes ad fidem deberent seruare legem Moysi, & circuncidi, super quo restitit in faciem Diuus Paulus Diuo Petro inquiens: *Si ergo tu Iudæus cum sis Gentiliter viuis, quomodo cogis Gentes Iudaizare?* Et de hoc habito Concilio inter ipsos Apostolos *Actor.* 15. decretum est quod gentiles ad fidem venientes cogerentur seruare legem Moysi. Hæc ergo illi tunc ignorabant, quæ modo nos ita in promptu habemus; ergo non habebant Apostoli pleniorem notitiam quam nos de rebus fidei.

6 Respondetur Apostolos nihil eorum, quæ in argumento annumeratur, ignorasse, saltem speculatiuè, licèt admitti possit quod nondum tunc edocti erant in praxi quando illa mandarentur executioni. Vnde *Mag. Bañez* respondet optimè quod Concilium illud Hierosolymis congregatum non fuit ad tollendam Apostolorum ignorantiam circa res illas, sed ad pacandos animos fidelium, qui crediderant ex circuncisione, eo quod existimabant legalia seruanda esse etiam cum Euangelio. Hæc autem solutio currit supponendo quod plenissimam notitiam habuerunt Apostoli de omnibus rebus fidei in ipso die Pentecostes, de quo determinabimus *Art. seq.* In sententia tamen opposita, videlicet quod in illo die non habuerunt omnimodam notitiam, dicendum est, quod saltem ante mortem, & per discursũ prædicationis Euangelij supremã habuerunt notitiam ad quam nullus alius peruenit.

7 Quarto *Arguitur.* Quia post Apostolorum tempora multæ veritates fidei notæ sunt, quæ antea latebant; ergo modo habemus perfectiorem notitiam, & cognitionem de rebus fidei,

quam tempore illo. *Probatur antecedens.* Nam post discessum Apostolorum congregata sunt plura Concilia in Ecclesia, & aliqua generalia totius Ecclesiæ, quorum quatuor prima venerabatur *Sanct. Gregor.* tanquam quatuor Euangelia, & in illis Conciliis definita sunt plura tanquam de fide expressa, videlicet quod Processio Spiritus sancti sit à Patre, & Filio, quæ veritas definita fuit in *Concilio Ludunensi à Gregor X.* Et in *Concilio Florentino* sub *Eugenio Quarto* definita fuit Sacramentorum efficacia, & alia multa in *Concilio Tridentino*, & in aliis determinationibus Pontificum, quæ reuera temporibus Apostolorum nondum determinata erant.

8 Respondetur, Quod nihil est de nouo definitum per Ecclesiam, & Summos Pontifices pertinens ad fidem quod Apostoli non cognouerint, *& ratio est:* Quia quidquid definitur ex Scripturis, aut Traditionibus diuinis desumitur, quas optimè penetrarunt Apostoli Spiritu sancto illuminati Vnde *S. Tho. art.* 10. *huius quæst.* ait: *Quod in doctrina Christi, & Apostolorum fuit doctrina Euangelica sufficienter explicata.* Vnde optimè obseruauit *Vualdensis lib. 2. fidei antiquæ capit. 22. & 23.* propter hanc causam esse consuetudinem Ecclesiæ consulere Scripturas, & Traditiones diuinas ad definiendum aliquid de fide. Quando autem definitur aliquid de nouo ab Ecclesia est ad expellendos Hæreticorum errores, qui quotidie oriuntur, v.g. definitum fuit in *Concilio Nicæno* contra Arrium filium esse consubstantialem Patri, & in *Ephesino* contra Nestorium non esse duas personas in Christo. Nullus autem dubitare potest quod omnia ista nouerant Apostoli explicitè, siquidem ex Scripturis eorundem Apostolorum istæ definitiones oriuntur. Et ad hoc propositum explicat *Diuus Hieronymus* illud *Psal.* 83. *Dominus narrabit in Scripturis populorum, & principium horum qui fuerunt in ea.* Hoc est in Ecclesia.

9 Quinto *Arguitur.* Quia *Joann.* 14. promittitur Spiritus sanctus mansurus in Ecclesia ad docendam omnem veritatem, ergo id de facto contigit, atque adeò Spiritus sanctus quotidie veritates nouas docet, & ignorantiam purgat; alias frustrà daretur tantus Magister si nihil doceret de facto. Abundat ergo his temporibus amplius quam Apostolorum tempore cognitio explicatior rerum ad fidem spectantium. *Confirmatur.* Quia labore, & opera Scholasticorum præcipuè Doctorum Ecclesiæ, & inter omnes *Sanct. Thom.* multa sunt modo magis explicita circa Mysteria fidei, quam alio tempore; non ergo debet tribui excellentior cognitio illis, qui magis aduentui Christi erant propinquiores, nec etiam ipsis Apostolis.

10 Respondetur, Quod Spiritus sanctus assistit Ecclesiæ tanquam Magister perpetuus, non quidem docendo illam nouas fidei veritates, quas Apostoli non nouerint, sed vt antiquas veritates sine errore conseruet, & rectam intelligentiam Scripturarum, quam habuerunt Apostoli infundat; vt etiam assistat Pontifici ne secundum quod talis est in rebus ad totam Ecclesiam pertinentibus errare possit, & vt Ecclesiam sanguine Christi fundatam omni tempore necessitatis tueatur, & defendat. *Ad confirmationem respondet Valentia,* Quod doctrina *D. Thom.* debet intelligi de cognitione infusa, non de acquisita, quam habent modo Scholastici in qua dicit quod excedunt multos prædecessores suos. Cæterùm Ego existimo quod Apostoli cognouerunt per cognitionem infusam veritates, quas modo Theologi per discursum sunt assequuti, pertinentes ad declarationem Mysteriorum fidei, & loquor de veritatibus, non de Opinionibus, quibus falsum subesse potest: similiter Mihi suadeo Sanctos Patres ex quorum scriptis sumunt Scholastici suam doctrinam cognouisse veritates, quas Theologi ex illis accipiunt per discursum, & licèt non habuerint ita plenam cognitionem infusam sicut Apostoli, crediderim tamen multa ex speciali instinctu Spiritus sancti scripsisse, quæ ad mores, & fidei doctrinam pertinent, & de Angelico Doctore nostro *D. Thom.* habemus se reuelasse fratri Reginaldo scientiam suam, non tàm humano studio, aut industria, quam diuinitus accepisse.

ARTICVLVS III.

An totam cognitionis plenitudinem rerum pertinentium ad fidem acceperint Apostoli in die Sancto Pentecostes, vel postea?

1 Aliqui Theologi huius temporis, inter quos est *Aragon, & Valentia* affirmant circa præsentem difficultatem, quod Apostoli edocti sunt à Spiritu sancto in die Pentecostes de omni veritate, non tamen habuerunt in illa die expressam notitiam omnium, sed solum illarum veritatum, quæ pro tunc nosse opportebat, præcipuè ad hoc vt docerent Iudæos, quibus primò erat prædicandum Euangelium, posteà verò quando gentes cœperunt recipere Euangelium habuerunt Apostoli expressam notitiam eorum, quæ spectabant ad conuersionem gentium. Iuxta sententiam igitur horum authorum non sunt Apostoli plenè edocti de rebus omnibus pertinentibus ad fidem in die Pentecostes, sed postea edocti sunt de aliquibus quæ tunc cognoscebant, & pro ista sententia non desunt Argumenta vrgentia, quæ infrà adducemus.

2 Nihilominus *sit Prima Conclusio.* Probabilius existimo quod Apostoli in die Pentecostes saltem quantum ad scientiam speculatiuam cognouerunt omnem veritatem de his, quæ erant de necessitate salutis ab omnibus credenda, & agenda, ita vt nihil circa hoc posteà fuerit eis de nouo reuelatum. Ita expressè tenet *D. Thom.* 1.2. *quæst.* 106. *art.* 4. *ad secundum*, vbi explicans illa verba Christi Ioan. 16. *Quod Spiritus Sanctus adueniens doceret eos omnem veritatem*, excipit *D. Thom.* solum futura contingentia, de quibus verificatur illud Act. 1. *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.* Probatur igitur Conclusio primò. Nam *Act.* 1. dixit Christus discipulis: *Vos autẽ baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies.* Et hoc impletũ est in die Pentecostes, atque adeo ibi repleti sunt omni scientia, & cognitione rerũ fidei. Itẽ *Ioan.* 7. dicitur: *Nondũ erat Spiritus datus, quia* IESVS *nondũ erat glorificatus*, videlicet per Resurrectionẽ, & Ascensionẽ in Cœlũ, qua facta datus est Spiritus in die Pentecostes, qui illos de omnibus de rebus ad fidem spectantibus illuminauit.

Deinde

deinde *Ioan.* 16. Christus promisit discipulis Spiritum sanctum, inquiens, *ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis*; Sed in die S. Pentecostes Spiritus sanctus venit cum magna plenitudine donorum, & charismatum cœlestium super ipsos Apostolos, ergo ex tunc edocti sunt de omni veritate fidei.

3 Secundò *probatur*, quia non minus instructi sunt Apostoli tanquam Magistri, & Doctores Ecclesiæ per aduentum Spiritus sancti in die Pentecostes, quam Moyses quando accepit legem in monte à Domino, sed potius multò maiori perfectione, cum illa lex figura esset, & vmbra nostræ; sed Moyses ibi habuit plenam notitiam illorum quæ ad legem spectabant, & officium supremi Doctoris, iuxta illud exod. 25. *Omnia facito secundum exemplar quod monstratum est tibi in monte*; ergò à fortiori Apostoli in die Pentecostes omnem notitiam acceperunt spectantem ad ministerium Apostolatus, *Confirm.* quia inter alias differentias, hæc versatur inter Apostolos nostros, & Prophetas antiquos, quod Prophetæ per lumen prophetiæ accipiebant notitiam futurorum non per modum habitus, sed taliter quod Deus per eos loquebatur Ecclesiæ, quæ pro tempore & loco expediebant. At Apostoli non sic, sed acceperunt donum sapientiæ, & intellectus per modum habitus cum magna plenitudine ad penetranda mysteria fidei, vt perfecti Doctores essent modo permanenti, ergò cum hoc ministerium acceperint in die Pentecostes, dicendum est, quod in illa die plenè edocti sunt de omni veritate. *Tertiò probatur.* Arguendo contra fundamenta oppositæ sententiæ: nam Apostoli ignorare non poterant conuersionem Gentium ad fidem; ergò omnia sciebant à die Pentecostes. *Patet consequentia.* Quia si aliquid ignorarent esset illud, vt patebit ex argumentis in oppositum. *antecedēs autem probatur.* quia Christus expresse eis dixerat: *Euntes docete omnes gentes, baptizātes &c. docentes seruare omnia quæcumque mandaui vobis*, & Mar. vlt. *prædicate Euangelium omni creaturæ.* Ergò ignorare non poterant quod omnibus tam Iudæis, quàm Gentilibus esset Euangelium prædicandum, & qui conuerterentur, & baptizarentur recipiendi essent ad fidem; hæc autem omnia cœperunt executioni mandari à die Pentecostes, nam ex illo *cum fiducia loquebantur verbum Dei*, ergò tunc plenissimam notitiam habuerunt de rebus fidei.

4 Secunda conclusio; quamuis Apstoli habuerint plenissimam notitiam mysteriorum fidei speculatiuam à die Pentecostes, non est necessarium affirmare quod ab illo die habuerint omnem perfectissimam notitiam practicam. explicatur ista conclusio. quia licet Apostoli cognouerint speculatiuè quod legalia non essent obseruanda, & quod Baptismus sufficiebat ad salutem, non tamen statim illa die cognouerunt, quando, & pro qua occasione essent ista prædicanda. Item licet *d. Petrus* non habuerit à die Pentecostes dubium speculatiuum de admissione gentium ad Euangelium absque obseruatione legalium, quia ad hoc inclinabat fides de qua instructus erat, tamen non obstat, quod potuerit habere dubium practicum, vt gētes hic, & nunc essent admittendæ cum scandalo Iudæorum, & perturbatione populorum, an verò esset melior opportunitas obseruanda. Probari potest ista conclusio ex multis reuelationibus particularibus factis ipsis Apostolis circa praxim ad instruendos fideles, vt est illud *Actor.* 8. quando Angelus reuelauit Philippo vt descenderet ab Ierusalem in Gazam, & iungeret se curtui Eunuchi Reginæ Candacis, vt illi Euangelizaret passionem, & mortem Christi, & postea illum baptizaret, & alia huiusmodi narrantur in Epistolis *sancti Pauli*, nam ad *Galat.* 2. dicit se ascendisse Ierosolimam secundum reuelationem, vt conferret Euangelium cum Apostolis, quod erat gentibus prædicaturus.

Soluuntur Argumenta.

1 Arguitur *primò*, contra nostram resolutionem, quia experientia ipsa hoc docuit, nam post diem Pentecostes dubitauerunt Apostoli, an Euangelium esset prædicandum gentibus absque obseruatione legalium, quod didicit Diuus Petrus ex visione illa lintei simul cum aduentu illorum Gentilium, qui missi erant à Cornelio Gentili; ergò illam veritatem maxime ad fidem pertinentem non cognouit Petrus in die Pentecostes. *Confirmatur*: quia *actorum* 11. dicitur, *quod audierunt Apostoli, & Fratres qui erant in Iudæa quoniam & gentes receperunt verbum Dei. Cùm autem ascendisset Petrus Hierosolymam, disceptabant aduersus illum qui erant ex circumcisione, dicentes: Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis?* Ergò ipsi Apostoli hoc tunc ignorabant.

2 Respondetur, quod diuus Petrus non dubitauit de illa veritate etiam antequam fieret illi visio, illa tamen facta solùm dubitauit quidnam visio illa significaret. Quod verò dixerit, *absit à me Domine, quia commune, & immundum nunquam intrauit in os meum*, hoc non fuit quia dubitaret an legalia essent obseruanda, sed quasi induit personam dubitantis vt Iudæos instrueret de veritate, admodum quo magnus Baptista misit duos ex discipulis suis ad Christum vt illum interrogarent *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* quod non fecit, quia ipse dubitaret de Christo an esset, nec ne, sed vt ex responsione Christi discipuli in cognitione Messiæ firmarentur. Et hæc explicatio est expressa *Sanct. Chrysost. Homilia* 12. *in act.* vbi ait, quod per illam visionem lintei non fuit Petrus instructus de cessatione legalium, sed qualiter à murmure Iudæorum posset defendi. nec iterùm obstat dixisse Petrum *In veritate comperi quod non sit personarum acceptor Deus*: nam cognitio ista non fuit de nouo speculatiua vt in conclusionibus dicebamus, sed practica, sicut de Christo Domino dicitur *quod didicit ex his quæ passus est obedientiam*, vbi ly, *didicit*, non significat quod de nouo aliquid sciret, quod ante ignoraret, sed quod expertus est aliquid, cuius ante non habuerat experientiam. *Ad confirmationem respondetur*, ex illa magis probari quæ diximus solutione præcedenti, nam si Iudæi scandalizabantur ex eo quod Apostoli communicabant cum gentilibus & eos ad fidem admittebant necesse erat vt modo suaui tolleretur ab ipsis ignorantia ista, & intelligerent sicut antea intellexerant Apostoli, quod Gentilibus etiam per Christum Dominum patebat salus, & ad hoc ordinatum fuit quod Petrus visione mlintei narraret, & quod postea venirent illi Gentiles ad fidem missi à Cornelio, totum autem hoc fie-

bat

bat absque aliqua ignorantia saltem speculatiua ex parte Apostolorum.

2 Secundò, *& vltimo arguitur.* quia de facto congregatũ est Conc. quod vocatur Apost. ad determinandũ si gentes quæ conuertebantur ad fidem deberent circũcidi, & seruare legem Moysis, & ad tollendã hanc dubitationem celebratum fuit; patet ergò quod tunc nondum nouerant illam veritatem Apostoli, atque adeò non de omnibus plenè edocti sunt in die Pentecostes.

3 Respondetur negando quod illud Concilium congregatum fuit ad tollendam aliquam ignorantiam speculatiuam Apostolorum circa conuersionem gentium, & obseruationem legalium, de hoc enim certissimi erant ipsi ante tale Concilium, sed congregatum est pluribus aliis de causis. *Primo*, vt nobis traderetur forma inquirendi, & resoluendi fidei veritates. *Secundò*, vt illud cuius antea habebant notitiam, in illo Concilio vnanimi consensu determinarent, vt illo modo suauius à Iudæis reciperetur auditio sufficienti examine, & diligentia adhibita ab Apostolis ante determinationem illius veritatis, & quomodo ex Scripturis veritas illa probaretur, vt constat ex authoritatibus adductis à diuo Iacobo in eodem Concilio. *Tertiò*, vt daretur notitia diuinæ reuelationis ex qua constabat gentiles admittendos esse ad fidem, qua cognita corda Iudæorum lenirentur erga Gentiles, & animus sedaretur, erant enim ipsis infestissimi. *Vltimò* (& fortè est vrgentior ratio) quia videlicet Apostoli acceperunt à Deo mandatum tale Concilium congregandi, vt ex illo imposterum constaret de authoritate Ecclesiæ in congregandis Conciliis ad determinandas fidei veritates, & erudiendos fideles de rebus maximè necessariis ad cognitionem rerum fidei.

ARTICVLVS IV.

Vtrum articuli Fidei conuenienter enumerentur

1 PRo decisione huis dubij aduertendum est primò, quod diuisio articulorum fidei ex diuersis principiis ortum habuit, & sic sub diuersa forma fieri consueuit, nam *Primò* facta fuit ad manifestandam fidem, & vt Fidelibus proponerentur, quæ necessario ad salutem credenda erant. *Secundò* facta fuit vt sub breui summa colligerentur, quæ in sacra Scriptura dispersa sunt, & vt traderentur sub clariori, & expressiori forma fidelibus, quæ non ita expresè continebantur in aliis credibilibus. *Tertiò* facta fuit ad extinctionem, & extirpationem hæresum, quæ contra fidei præcipuas veritates insurrexerunt. *Ex primo motiuo* factum fuit symbolum Apostolorum, illud enim per se fuit editum ad manifestandam fidem, & ad tradendum fidelibus, quæ omninò necessariò erant credenda ad salutem, & ideò quotidiè recitatur in Ecclesia in matutinis, in prima, & completorio. *Ex secundo motiuo*, ortum habuit symbolum fidei factum à Patribus in *Concilio Niceno*, in quo sub breuitate explicantur aliqua difficilia, quæ in symbolo Apostolorum non erant proposita explicitè: vnde ex eo quod non ad proponendam fidem, sed ad explicandam illam fuit institutum, ideò non quotidiè canitur in Ecclesia, sed in præcipuis solemnitatibus, & dominicis diebus, in quibus omnes fideles ad Ecclesiam conueniunt. *Ex tertio motiuo*, ortum habuit symbolum Athanasij, quod quidem specialiter editum fuit contra hæreses insurgentes tam contra naturam diuinam Christi, quam contra naturam humanam eiusdem. Vbi obiter notandum est, quod quolibet istorum modorum fiat diuisio articulorum fidei, optimè satisfit præcepto credendi, si credantur quantum ad substantiam quæ in illis continentur, nam quod sub hac forma huius symboli, vel alterius proponantur, non pertinet ad substantiam præcepti fidei.

2 Secundò, *notandum est*, diuisiones istas credendorum non esse accipiendas, secundum totum rigorem metaphysicum, sed solum quantùm ad intentum Ecclesiæ, videlicet quod credibilia absolutè necessaria ad salutem proponantur fidelibus sub forma tali, qua facilè intelligi possint, & memoriter teneri, siue ad plures articulos siue ad pauciores reducantur: vnde *sanct. Tho. in fine corporis articuli* refert aliquos annumerantes tantum duodecim articulos fidei, qui non distinguebant articulum conceptionis Christi ab articulo Natiuitatis eiusdem, licet distinguerent vnum articulum beatitudinis animæ, & alterum resurrexionis, & glorię nostrorum corporum. Positio autem *diui Thom.* in initio corporis videtur conuenientior propter regulam eiusdem *S. Thom.* supra *art.* 6. videtur quod licet, vbi est specialis ratio non visi, ibi debet specialis articulus distingui quæ regula etiam non debet in rigore metaphysico intelligi, sed quasi moraliter sicut & quædam ratio quam assignat *diuus Thomas in* 3. *distinct.* 25. *quæstione* 3. *articulo* 2. *ad* 8. videlicet, quod in Concilio Niceno non refertur articulus descensionis Christi ad inferos, quia ante tempora talis Concilij non præcesserat aliquis error contra veritatem illius articuli, non enim est necessarium ad hoc, vt de aliqua veritate distinguatur specialis fidei articulus, quod de illa non fuerit specialis error. Traditur autem, & alia specialis ratio ab *Innocentio III.* Quod videlicet cùm illud concilium esset congregatum contra Arrium ponentem Christum etiam in quantum Deus minorem Patre, si ibi fieret mentio de descensu ad inferos, videretur aliquo modo fauere Concilium illi errori, eo quod ad inferos descendere videtur inferioritatem aliquam sonare.

3 Prima *conclusio*. Nulla veritas quæ naturali lumine cognosci potest debet annumerari inter articulos fidei. Hæc ponitur vt explicetur primus articulus diuinitatis, non enim ibi credimus tanquam fidei articulum aliquid quod naturali lumine attingi queat, & facilè probatur ista conclusio ex definitione articuli fidei, *est enim indiuisibilis veritas de Deo supra humanam rationem existens*, vel secundum Isidorum: *indiuisibilis veritas coarctans nos ad credendum*, hoc est, ad id ad quod humana ratione pertingere non possumus. *Et ratione probatur.* Quia articuli fidei sunt veritates præcipuæ, & tanquam dignitates, ad quas res fidei reducuntur, sed quodlibet obiectum per se fidei est omninò supernaturalis ordinis, & excedens capacitatem naturalem creaturæ; ergò de nulla re potest esse fides si naturali lumine cognosci potest, & multò minus articul. fidei. *Secunda conclusio.* Optima diuisione

diuisione res fidei diuiduntur in 14. articulos: Ista conclusio satis apertè Probatur à *D. Thom.* ex authoritate Ecclesiæ, & in *corp. artic.* Quare solum restat Argumenta opposita proponere, & soluere.

Soluuntur Argumenta.

1 ARguitur *Primò* ad probandum quod sint plures quam 14. Articuli fidei: Quia vt dicit *D. Thom. in hoc articulo* fidei articuli sunt de his, quæ visuri sumus in vita beata, vel per quos ducimur ad illam; sed multa alia præter explicata in articulis fidei sunt de quibus in Patria fruemur, & etiam multa alia sunt necessaria, vt ad illam perueniamus; non ergo sufficienter articuli fidei numerantur, sed plures debent esse. *Consequentia est bona, & Minor quoad primam partem Probatur,* Quia in Patria fruemur omnibus diuinis perfectionibus, & attributis, quæ plura sunt quam illa quæ continentur in articulis diuinitatis. Quoad secundam partem etiam *Probatur Minor.* Quia Sacramentum Baptismi, & Pœnitentiæ supposito peccato sunt media omnino necessaria ad vitam æternam, vt constat, & tamen de illis non est specialis articulus fidei, ergo insufficienter annumerantur.

2 Nec *valet si dicas*: Ista contineri in illo articulo, Quod Deus est Saluator, quia ibi includuntur Baptismus, & Pœnitentia tanquam media quibus saluat, *Hoc inquam non valet,* Quia eodem modo possent reduci ad articulum illum omnia quæ ad Christi humanitatem spectant, omnia namque illa sunt media necessaria iustificationis, & salutis.

3 Respondetur. Quod licet illa quæ credimus beatificent nos in Patria, aut ducant nos tanqaam media ad illam, non tamen de omnibus quæ nos beatificant, aut ducunt ad beatitudinem debet specialis articulus distingui, sed solum de præcipuis, in quibus alia continentur, ad modum quo docet *D. Thom. in solutione ad 2.* Deum esse scientem, & prudentem includi in articulo omnipotentiæ, ex eo quod Deus operatur per intellectum, & voluntatem. Sic ergo Baptismus, & Pœnitentia reducuntur ad articulum Saluatoris, Quia sunt media quibus Deus homines iustificat. *Ad Replicam autem contra hoc dicitur.* Quod humanitas Christi est quid valdè præcipuum in nostra fide, quam etiam videre speramus in Patria, Quia per illam secundum *D. Paulum* habemus accessum in gloriam filiorum Dei, vnde secundum diuersa quæ in illa reperiuntur conducentia ad assequendam beatitudinem, speciales articuli proponuntur: Sacramenta verò, & alia sunt instrumenta habentia virtutem ex humanitate Christi ad sanctificandos homines, & ideò optimè reducuntur ad articulum Saluatoris.

4 Arguitur *Secundò.* Quia saltem de Sacramento Eucharistiæ debuit fieri specialis articulus, cum habeat specialissimam difficultatem, vt credatur: ergo saltem 15. debuerunt annumerari articuli. *Nec satisfacit solutio D. Thom.* hic *ad 6.* vbi ait difficultatem huius Sacramenti esse eandem, quæ in aliis miraculis reperitur, atque adeò reduci debet ad articulum omnipotentiæ *Non inquam satisfacit*; Nam etiam Incarnatio, & Natiuitas Christi, resurrectio, & Ascensio eius in cœlum sunt opera miraculosa, & tamen de illis ponuntur speciales articuli, & non reducuntur ad omnipotentiam; ergo nec ad illam debet reduci miraculum Eucharistiæ, cum sit miraculorum maximum. *Nec etiam satisfacit solutio D. Thom. ad 3. huius ar.* vbi ait, Quod quia contra alios articulos fuerunt speciales errores, opportuit ponere explicitè cognitionem illorum, per articulorum distinctionem. *Non inquam satisfacit.* Nam etiam contra hoc diuinissimum Sacramentum fuerunt semper, & modo sunt apud Hæreticos, errores multiplices, nam existimant non esse in illo realiter corpus Christi, sed solum tanquam in signo. Alij putauerunt manere ibidem substantiam panis, & Alij aliter errauerunt, vt est videre in *Castro de Hæresibus,* verbo *Eucharistia,* debet ergo addi articulus iste huius ineffabilis Sacramenti.

5 Respondetur. Solutionem *Sanct. Thom.* esse optimam. Ad cuius primam replicam *respondetur.* Quod licèt Incarnatio, & reliqua ibi numerata in quantum miracula sint opera Omnipotentiæ, sunt tamen fontes ex quibus dimanauit nostra salus, & virtus sacramentorum, Incarnatio est de his quæ videnda speramus in Patria, quam etiam præsupponit Eucharistiæ Sacramentum, & ideò non est similis ratio. Reducitur ergo à *D. Thom. solutione ad 6.* ad articulum Saluatoris, & ad articulum Omnipotentiæ, & etiam in *3. distinct. 25. quæst. 1. art. 2. ad vltimum,* ad articulum quo credimus Sanctam Ecclesiam, quia continet Sacramenta sanctificantia, quorum præcipuum est Eucharistia. Et ideò in Symbolo Nicæno fit mentio de Sacramento Baptismi tanquam de ianua aliorum Sacramentorum. *Sapientissimus Magist. Soto in 4. distinct. 9. quæst. 2. art. 1.* reducit illud ad articulum communionis Sanctorum, eo quod Sacramentum istud est communionis, & vnitatis, non solum cum Deo, sed etiam Sanctorum inter se, iuxta verba D. Pauli 1. ad Corinth. 10. *Vnus Panis, & vnum Corpus multi sumus omnes qui de vno Pane, & de vno Calice participamus.* Et D. Thom. in oratione Sacramenti Missæ ait: *Ecclesiæ tuæ quæsumus Domine vnitatis, & pacis propitius dona concede, quæ sub oblatis muneribus mysticè designantur.*

6 Difficultas verò in præsenti non modica est, Quare cum hoc diuinissimum Sacramentum sit difficilimum creditu, eo enim vocatur, *Mysterium fidei,* & ex altera parte sit dignissimum, vtpotè continens corpus Christi, & Sanguinem cum diuinitate realiter, & aliæ plures veritates in illo contineantur, vt quod accidentia maneant sine subiecto; quod est memoriale passionis, & mortis Christi; quod tota substantia Panis conuertatur in corpus Christi, &c. Quare non erit ponendus specialis articulus fidei, siquidem ex Difficultate, & ex speciali ratione *non visi*, & ex dignitate videtur quasi integrari ratio ponendi articulorum distinctionem: præcipuè cum etiam fuerint errores contra Sacramentum istud, vt dicit vltima Replica argumenti. Ad hoc satis optimè *Respondet Magister Bañez art præcedenti dub. 1. ad 2.* non poni specialem articulum fidei circa hoc Sacramentum, eo quod circa fidem tanti mysterij satis erudiuntur fideles in actuali vsu illius, tunc enim admonentur satis à Sacerdotibus vt credant verum Christum Deum, & hominem integrum sicut est in cœlo contineri sub illis speciebus. Potest etiam dici quod articuli primò, & principaliter proponuntur vt credantur, quamuis secundariò nos ordinant ad operandum, est namque fides speculatiua, & practica, & principalius est speculatiua,

latiua, Sacramentum verò Eucharistiæ primò, & principaliter ordinat nos ad operandum, & consequenter ad credendum, nam est signum practicum rei sacræ sanctificantis nos per cibatinnem, atque adeò primò ordinat nos ad sanctitatem recipiendam,& credendum. Ad rationem verò articuli fidei è contra se res deberet habere, quod scilicet primò,& per se ordinaret nos ad credendum, & consequenter ad operandum, nam in illis ex credibilitate nascitur operatio,non ex operatione credibilitas nascitur operatio,non ex operatione credibilitas: *Scotus,& Durandus in 4.dist.10.quæst.1.* existimarunt esse specialem articulum fidei de ineffabili hoc sacramento. Cæterum falsitas huius Sententiæ non alio conuenientiori modo potest ostendi, quam ostendendo quod in nullo Symbolo,nec Apostolorum, nec Patrum, nec Athanasij explicitè continetur. Quidam autem existimant *Magistr. Soto* fuisse huius Sententiæ. Cæterum aperttè falsum testimonium illi imponunt.

7 Tertiò,*& vltimo arguitur.* argumento primo *D.Thom.* vt solutionem eius explicemus; Nam illa quæ naturali lumine cognosci possunt,non debent inter fidei articulos numerari,*sed Deum esse vnum* est notum lumine naturali,& etiam esse Omnipotentem,& mundum creasse;ergo non debent inter articulos fidei numerari. *Minor constat* ex demonstrationibus *Philosophi* 12.*Metaphysicæ* conuincentis vnam esse primam causam, & etiam ex illo D.Pauli ad Roman.1.*Inuisibilia Dei à creatura mundi,per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur,sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas.* Ex quo redarguit Gentiles Doctos D Paulus, & ait inexcusabiles esse, *Quia cum cognouissent Deum,non sicut Deum Glorificauerunt.* Superfluit igitur primus articulus fidei,cum aliquibus in ipso contentis.

8 Respondetur. Omnia illa, quæ naturali lumine attingi possunt non solum non pertinere ad fidei articulum, sed nec ad simplicem veritatem fidei, cum omnia quæ ipsa proponit excedant captum naturalis luminis. Respondetur ergo ex doctrina *D.Thom. in 3. dist. 25.quæst. 1.art.2. ad 2.* dicentis: Quod Deum esse vnum, esse Creatorem, & habere omnium prouidentiam probari non potest naturali ratione, eo modo quo pertinent ad fidem,videlicet quod fuerit Creator rerum in tempore, (Nam Philosophus existimauit fuisse ab æterno) Quod sit Præmiator bonorum operum in æterna retributione,& similiter malorum vindex, & quod sit colendus tanquam author donorum supernaturalium, & isto modo benè ista possunt pertinere ad fidem,& constitui specialis articulus de illis. Et hoc est quod voluit *D. Thom.* dicere in *solutione ad primum argumentum huius art.* quando affirmauit, Quod multa per fidem tenemus de Deo, quæ naturali ratione inuestigare non poterunt Phylosophi circa prouidentiam eius, & Omnipotentiam, & quod ipse solus sit colendus. Quæ verba intelligi debent necessariò iuxta expositionem supra traditam ex loco 3. *Sententiar.*

***

ARTICVLVS V.

Explicantur ea quæ docet D.Thom. in articulo 9.

1 INquirit ergo *D.Thom.in art. 9. huius quæstionis,* Vtrum veritates fidei conuenienter in Symbolo ponantur? *Respondet* Conclusione affirmatiua. Pro cuius clariori notitia *Notandum est Primò,* Quod hoc nomen *Symbolum*, quod Græcum est,duo significat quantum ad præsens attinet. *Primò* significat signum, quo aliqui ab aliis distinguuntur,qua ratione signum quod Militibus datur in bello, quo distinguntur amici ab inimicis vocatur *Symbolum*,& in hac consideratione optime dicitur Symbolum breuis summa credendorum,quia per hoc distinguuntur fideles ab infidelibus, quod primi credunt veritates istas, alij vero negant. Et hoc insinuatur à *D.Ioanne Epist. 1. cap.2.* dicente: *Si quis venit ad vos,& hanc doctrinam non affert,nolite recipere in domum,nec Aue ei dixeritis.* Secundo significat Symbolum, collectionem multorum in aliquo vno,qua ratione etiam optimè accomodatur Summæ articulorum, *Tum* quia plures Apostoli illum collegerunt in vnum; *Tum* etiam præcipuè propter ipsas veritates collectas,& redactas ad certam summam, & numerum. Et iuxta istam secundam acceptionem tradidit definitionem Symboli *D.Augustin.Serm. 115.& 119. de tempore* inquiens: *Symbolum est summa,aut collectio fidei nostræ simplex,breuis,& plena, vt simplicitas rusticitati fidelium correspondeat, breuitas memoriæ,& plenitudo doctrinæ.* Fuit autem conuenientissima ratione consultum fidelibus,vt talis breuis, & compendiosa summa de necessario credendis colligeretur per certos, & determinatos articulos distincta, vt esset conformitas apud omnes fideles in Confessione vnius fidei Catholicæ, nam si aliis, & aliis verbis apud diuersos professio fidei fieret,alius, & alius redderetur sensus in magnum præiudicium tam ipsarum veritatum, quàm hominum credentium, & etiam vt non solùm vnanimiter fideles crederent vno corde ad iustitiam, sed vno ore confiterentur ad salutem,vt enim docet *D.August. locis cit. & D.Cyprian. in expositione Symboli*, non possent omnes fideles per orbem dispersi eandem fidem confiteri, nisi in quadam summa, qualis est *Symbolum*,veritates colligerentur.

2 Secundò *notandum est.* Non obstare vnitari fidei quod plura Symbola in Ecclesia edita fuerint pro diuersis temporibus, hoc enim factum non fuit ad inducendum nouam fidem, sed vt eadem amplius,& amplius explicaretur, secundum quod temporum necessitas propter nouas Hæreses insurgentes expostulabat. Et quidem optima ratione Apostoli antequam per orbem dispergerentur,Symbolum primum tradiderunt, vt omnes vno ore loquerentur,& venientes ad fidem eadem omnino crederent. Quare valde temerarij iudicandi sunt *Erasmus, & Laurentius Valla* affirmantes illud Symbolum non fuisse ab Apostolis editum: est enim hæc assertio non solum contra communem Sanctorum Patrum mentem,& Scholasticorum, verùm etiam contra id quod ab Ecclesia communiter receptum est, vt colligitur ex *D.Thom.in hoc art.* præcipuè *ad 6.* De quo videatur

etiam *Clemens . epist. . Iraneus lib. 1. cap. 2. D. Ambros. epist. 81. ad Hireneum Ruffinus in expositione Symboli, D. Hieron. in epist. ad Panmachium, D. Chrysost. homilia 1. & 2. in Symbolum, D. Augustin. serm. 15. & 18 de tempore, D Leo serm. 11. de passione Domini, & epist. 13. ad Pulcheriam* Nec desunt aliqui existimantes Symbolum Apostolorum taliter ab illis fuisse editum, vt singuli singulas sententias proferrent, quod insinuat *D. August. loc. cit. & D Thom. in 3. dist. 25 q. . art. 2.* Et communiter ita fertur; hoc autem non est ita certum, sicut est ipsos tale Symbolum edidisse. Neque ex eo quod ita fecerint vocatur. *Symbolum*, Quia vt optimè hic adnotauit *Caietanus* nomen *Symbolum* non à colligentibus, sed ab ipsis rebus collectis impositum est.

3 Quod *Si contra hoc obiicias*. Sequitur quod si Apostoli tale Symbolum ediderunt, quod inter Canonicas, & Sacras Scripturas constitui deberet, consequens est falsum, vt est notum; ergo non ediderunt illud *Probatur Sequela* Quia quæ Apostoli scripserunt ad eruditionem fidelium inter Sacras Scripturas annumerantur, vt est videre in Epistolis D. Pauli, Petri, Ioannis, Iacobi, & Iudæ.

4 Respondetur ad hoc argumentum. *Primò*, Quod non omnia quæ ab Apostolis scripta sunt, etiam ad eruditionem fidelium pertinent ad Sacram Scripturam, vt patet in epistola ad Laodicenses scripta à D. Paulo, quæ tota refertur à D. *Anselmo super Paulum in fine Epistolæ ad Colloss. & in epist. Pauli ad Senecam*, quæ est inter opera Senecæ *Secundò respondetur*. Necessarium esse ad hoc vt aliqua scripta Apostolorum sint de fide, quod etiam sit de fide ipsos talia scripta edidisse, non est autem de fide quamuis sit verissimum, quod Apostoli tale Symbolum ediderunt. Circa Symbolum Patrum aduertendum est, illud fuisse amplius explicatum, & auctum in multis Conciliis in Constantinopolit. 1. & Synodo, Ephesina. Et in pluribus Conciliis *Tolet.* 1. 2. 3. 4. 5. 6. 8. & 11. Quæ omnia rectè facta sunt nouis pullulantibus hæresibus. Vltimò notandum est circa Symbolum Athanasii, illud non esse infallibilem regulam fidei, qua ratione ab ipso (alias Sanctissimo, & Doctissimo Patre editum est tanquam Doctore particulari) sed quatenus à tota Ecclesia, & Summis Pontificibus receptum est, quod optimè obseruauit *D. Thom. art. sequent. ad 3.*

TRACTATVS DE AVTHORITATE SVMMI PONTIFICIS;

SVPER ARTICVLVM DECIMVM QVÆSTIONIS PRIMÆ, HVIVS SECVNDÆ SECVNDÆ.

PROOEMIVM.

TRACTATVRVS *Diuus Thomas* in prima Quæstione suæ 2. 2. de Natura, & Quidditate fidei scientifico ordine procedens ex duobus totam eius specificam rationem adæquatè explicat, ostendens quæ sit eius ratio formalis, & quod sit obiectum materiale, quod credendum proponitur per fidem, eiusque conditiones, Et quidem ratio formalis sub qua fides obiectum suum attingit & per quam formalissimè specificatur, est veritas diuina reuelans per modum testimonii, seu authoritatis testificantis, ex quo sequitur summa, & infallibilis eius certitudo in tali testificatione, tam actiuè, quàm passiuè: actiuè quidem, quatenùs ipse testificans est summa veritas: passiuè autem ex parte intellectus credentis, quatenùs ipsa diuina authoritas nobis proposita facit in nobis electionem voluntariam, per quam intellectus determinatur, vt firmiter inhæreat his, quæ sunt fidei, & eis certissimè assentiat, vt dixit *S. Thom. ad Hebræos 11 lect.* .

Ex *quo obiter colliges*, authoritatem diuinam vt generet assensum, & infundat habitum inclinatiuum ad credendum prius tangere voluntatem, & mediante illa intellectum, iuxta quod dicitur Act 16. *Cuius Dominus aperuit cor intendere iis, quæ dicebantur à Paulo*, qui vtique annuntiabat illis fidem, ita quod prius tangit cor, quam intellectum, & ideò dixit benè *Caietanus 2. 2. q. 7. art. 2* Quod fides non est lumen intellectuale simpliciter sed lumen intellectus vt moti à voluntate, & hac ratione intrat pia affectio, & requiritur ad specificam rationem fidei.

At vero obiectum materiale fidei, seu res credendæ, & attingendæ per talem reuelationem, vt sint materia fidei duas conditiones requirunt, quas *D. Thom.* hic explicat. *Prima*, Quod talis res sit non apparens, sicut expressit *Apostolus* definiens fidem Hebr. 11. *Argumentum non apparentium.* Cum autem rem esse *non visam*, seu obscuram sit denominatio extrinseca sicut è contra, *esse visam*, seu claram est denominatio quædam proueniens, à vidente, vel à luce illustrante, hinc est quod rem esse non visam, seu obscuram à duplici principio potest prouenire, vel ab ipso medio, vel ratione cognoscendi; medium enim obscurum relinquit obiectum obscurum. Secundò ab ipso subiecto non vidente, à quo denominatur extrinsecè res non visa, sicut è contra, à subiecto vidente denominatur extrinsecè res visa. Quando ergo dicitur quod vt aliquod sit obiectum fidei debet esse non visum vtroque modo intelligitur, scilicet obscurum ratione medij obscuri, quia cum ratio formalis fidei sit reuelatio per modum authoritatis, & testimonij, non facit rem apparere, sed obscuram relinquit.

Similiter etiam intelligitur quod vt aliquid sit obiectum fidei debet esse non visum denominatione extrinseca proueniente à subiecto credente, quatenùs ad hoc quod aliquid sit materia fidei supponatur tanquam conditio quod non sit visum a credente; vnde docet *D. Thom.* loco citato *ad Hebr.* quod propria materia habitus fidei sunt non apparentia, & expressius *Caietanus 2.2. quæstione 67. articulo 5.* in fine inquit, quod *ly non visum* in obiecto fidei est denominatio quædam extrinseca proueniens à non vidente: itaque sicut parietem esse visum est denominatio extrinseca proueniens à vidente, sic obiectum non esse visum est denominatio proueniens à non vidente, & ideò vt aliquid sit obiectum fidei debet supponere quod intellectus credentis non videat tale obiectum. Et hinc est quod fides non solum repugnat scientiæ, aut euidentiæ ratione medij, quia scilicet medium, seu ratio formalis eius est obscura, sicut repugnat opinio cum scientia, sed etiam ex parte subiecti quatenùs vt aliquid sit materia fidei supponitur quod non sit apparens, seu non visa ab ipso subiecto credente, nam si videt semel quantumcumque sibi narretur, non credet.

Altera *Conditio* requisita ad materiam fidei, quæ ad nostrum pertinet institutum est quod sit proposita ab Ecclesia Catholica, & ab eius Capite, in quo est infallibilis regula fidei, vel eorum quæ ad fidem spectant, & de hoc agimus hic. *Quod vt intelligas aduerte.* Quod ista conditio, & hæc regula visibilis non requiritur quomodocumque in fide, sed in ordine ad nos; quia Deus non loquitur nobis immediatè, nec per se ipsum immediatè proponit res reuelatas, sed mediantibus aliis hominibus, quibus ipse loquutus est, partim per Angelos in sermone prophetico, partim per semetipsum in carne apparens, iuxta quod ait Paulus ad Hebræos 1. *Multifariam multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis; nouissime diebus istis loquutus est nobis in Filio, &c.* Vbi *ly in Prophetis*, & *ly in Filio* ponuntur tamquam media, quibus Deus proposuit res fidei. Si autem Deus etiam nobis immediatè proponeret ea quæ credenda sunt, non est dubium quod nulla indigeremus regula visibili proponente, sed certificaremur immediatè ab ipso spiritu Dei de materia proposita ad credendum, sicut Apostoli, & Prophetæ edocti sunt, qui non ab Ecclesia acceperunt, sed ipsi potius tradiderunt Ecclesiæ res fidei iuxta illud Lucæ 1. *Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & Ministri fuerunt Sermonis:* Et 1. Ioannis 1. *Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris testamur, annunciamus vobis.* Quia ergo Deus non immediatè proponit nobis veritates fidei, sed per alios homines tradit, necesse est, quod inter illos qui tradunt, seu proponunt sit aliqua firma, & infallibilis authoritas per quam discernantur ea quæ verè de fide sunt, ab his quæ non sunt de fide; aliàs fluctuaremus omni vento doctrinæ.

Neque ad hoc sufficiunt Solæ Scripturæ Sacræ, & Traditiones, cum istæ deprauari possint ab hominibus, iuxta quod dicitur 2. *Petri vltimo de epistolis Pauli, in quibus sunt aliqua difficilia intellectu quod indocti, & instabiles deprauant.* Vbi insinuatur duplex ratio, quare non sufficiunt solæ Scripturæ sine authoritate alicuius proponentis, & propter difficultates intelligendi Scripturas, quarum sensus cum sæpè sit obscurus, & occultus, oportet quod per aliquam regulam certam accipiatur certus sensus, & non ad libitum cuiuscumque; & ideò Dominus inter præcipua dona, quæ dedit Apostolis, vt dicitur Lucæ vltimo: *Aperuit illis sensum, vt intelligerent Scripturas.* Secundò, propter deprauationem, quæ fieret à multis in Scripturis, nisi ab aliqua authoritate Superiori iudicaretur de sinceritate, & veritate Scripturarum, sicut sæpè ab Hæreticis deprauatæ sunt, vel aliqua Apocripha inculcata pro veris Scripturis, quæ annumerat *Gelasius Papa* in Capite *Sancta Romana distinctione 15.* Et idcircò Dominus hanc regulam, & fundamentum in Petro constituens, eiusque successoribus, inquit Lucæ 22. *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Quæ iuxta ea quæ dicta sunt explicat optimè *Sanctus Leo Papa serm. 2. de Natali Apostolorum, in Petro* (inquit) *omnium fortitudo munitur, & diuina Gratia ita ordinatur auxilium vt firmitas, quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis conferatur.* Et sermon. 3. de sua assumptione. *Tantam* (inquit) *potentiam dedit ei Dominus, quem totius Ecclesiæ Principem fecit, vt si quid etiam nostris temporibus rectè per nos agitur, rectèque disponitur, illius operibus, illius sit gubernaculis deputandum, cui dictum est, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos:* Constat ergo Christum ideò firmasse authoritatem Petri, quia ea quæ sunt fidei, mediante Petro debent aliis infallibili regula proponi, & per ipsum, ac Successores suos in Ecclesia in perpetuum conseruari.

Opportune ergo *D. Thom.* Tractans hic de obiecto materiali fidei, & de his, quæ in Symbolo continentur credenda, Articulum hunc interposuit ad ostendendum, quod pertinet ad Summum Pontificem, ad quem pertinet veritates fidei tradere, vt per eius Authoritatem discernamus ea quæ sunt fidei, ab illis quæ non sunt, & illum probetur esse Hæreticum, & contra veram fidem, qui ab ipsa summi Pontificis authoritate tanquam à visibili regula fidei discedit. Neque enim vt dixit *Cyprianus Epistol. 55.* Aliunde Hæreses obortæ sunt Schismata quam inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur,

ratur, nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Iudex vice Christi cogitatur. Et ideò optimè *Irenæus lib.3.cap.3.* per fidem Romanæ Ecclesiæ omnium confundi errores confitetur, tanquam per regulam certam credendorum, dum inquit, *Romæ fundatæ, & constitutæ Ecclesiæ, eam quam ab Apostolis habet traditionem, & annunciatam Hominibus fidem, per Successiones Episcoporum peruenientem vsque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquomodo, vel per sui placentiam malã, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem, & malam sententiam, præter quam oportet colligunt: ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem Ecclesiam conuenire.* Constat ergo quod sicut ex authoritate Sedis Apostolicæ omnium errorum dependet confutatio, ita in hoc tractatu totius Catholicæ rei Summa disputetur; stabilita enim firma regula fidei, in his quæ credenda sunt, & tenenda facilè dissoluuntur errores omnes, & à fide discernuntur sincera.

Vt autem Tractatum istum conuenienter prosequamur, primò agemus de ipsa Authoritate, & Primatu Supremi Capitis quantum ad eius institutionem Secundo quantum ad potestatem, & obiecta ad quæ se extendit, quæ sunt in duplici genere, nam extenditur ad spiritualia, & ad temporalia, secundum quod hæc ordinabilia sunt ad vitam æternam, cum & ipse Dominus Petro potestatem dederit in duplici gladio, iuxta illud Lucæ 22. *Ecce duo gladij hic*, quod *Bonifacius VIII. in Extrauaganti Vnam Sanctam*, intelligit de duplici potestate Papæ Spirituali, & Temporali, afferens verba *Bernardi 4. de consideratione cap.3.* quibus id probat, & ideò de vtroque agendum erit.

SEQVITVR EXPOSITIO LITTERÆ D. THOM.

IN *Articul. X. Inquirit Sanct. Thom.* Vtrùm ad Summum Pontificem pertineat Symbolum fidei ordinare? Respondet triplici Conclusione. *Prima Conclusio*. Ad summum Pontificem pertinet finaliter determinare ea quæ sunt fidei. *Secunda Conclusio.* Ad solam authoritatem Summi Pontificis pertinet noua editio Symboli, & omnia alia quæ pertinent ad totam Ecclesiam, vt Congregare Synodum Generalem, &c. *Tertia Conclusio ad 2.* Ad Summum Pontificem pertinet per sententiam confirmare Synodum.

DISPVT. I.

De Primatu, & Institutione Supremi Capitis in Ecclesia, qui est Romanus Pontifex.

ARTICVLVS I.

Vtrùm necesse sit in Ecclesia ponere aliquam supremam potestatem visibilem ad proponendum, & determinandum rei fidei?

1 TOTVM Hæreticorum pondus in hac parte eo veritaté intendit præcipitate, vt probent nullatenus visibile, & supremum caput in Ecclesia constituendum esse, vt de rebus fidei, & de doctrina iudicet, sed iudicium de doctrina, & credibilibus ad vniuscuiusque Hominis spiritum pertinere, quod tùm rationibus tùm Scripturæ authoritatibus infra adducendis comprobare conantur. In contrarium tamen obstat, Quod si esset credendum in dubiis fidei, & determinandum id quod tenendum est de fide per vniuscuiusque Spiritum, frustrà Apostoli congregassent Concilium ad determinandum Quæstionem de obseruatione legalium, vt habetur *Actor.* 15. In qua determinatione non solum Spiritũ, sed etiam se ipsos pro regula proponunt dicentes: *Visum est Spiritui Sancto, & Nobis.* Itẽ Apostolus propterea reiiciendum monet Hæreticum hominem, quia proprio iudicio condemnatur, vt habetur ad Titum 3. *Hæreticum hominem post vnam, & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit cum sit proprio iudicio condemnatus*; ergo subuersio, & delictum Hæretici est in sequendo proprium iudicium, per hoc enim condemnatur. Item 2. Petri 1. *Hoc primum intelligentes quod omnis Prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit, non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia, &c.* Ergo non licet nobis propria interpretatione Scripturam proponere, aut credenda determinare. Item Paulus *ad Gal.2.* contulit Euangelium quod prædicabat in gentibus cum his qui videbantur esse aliquid *Ne fortè* (inquit) *in vacuum currerem, aut concurrissem.* Ergo necessarium est in his quæ sunt fidei recurrere ad aliquam regulam, & authoritatem visibilem, cum qua conferatur.

2 Pro huius Quæstionis dilucidatione antequam Hæreticorum errores, & Catholicam sententiam pronamus supponendum est, Quod dupliciter possumus intelligere quod in determinatione rerum fidei, & earum propositione, & interpretatione Scripturæ standum est proprio iudicio, *vno modo*, sine aliqua omnino relatione ad aliquid exterius per quod confirmetur, vel cum aliquo ordine ad aliquid exterius, & visibile per quod constare possit de veritate, & determinatione eius, quod proponitur. Et quidem proprium est omnium Hæreticorum proprio iudicio, & electioni niti, non tamen omnium Hæreticorum est negare omnem regulam visibilem per quam iudicetur res fidei. Hæresis enim vt docet D. *Th.2.2.q.11.art.1.ex D. Hieron. super c.5. ad Gal.* Et habetur 24.q.3.*cap. Hæresis, Hæresis*

Hæreſis Græcè ab electione dicitur, quod ſcilicet eam ſibi vnuſquiſque eligat diſciplinam, quam putat eſſe meliorem. Quod & antea dixerat *Tertullian. lib. de Præſcript.* contra Hæreticos explicans illud Apoſtoli ad *Titum* 3. de homine Hæretico quia ſubuerſus eſt, delinquit proprio iudicio condemnatus. *Ideo* (inquit Tertullian.) *ſibi damnatum dixit Hæreticum, quia & in quo dānaretur ſibi elegit, nobis verò nihil ex noſtro arbitrio indulgere licet, ſed nec eligere quod aliquis de arbitrio ſuo induxerit.* Omnis ergo Hæreticus proprio ſenſu, & iudicio ducitur, ſecundum quod ly *proprius* excludit illum qui eſt Catholicæ Eccleſiæ, ſecundum quod proprium opponitur communi, & vniuerſali.

3 Cæterum multi Hæretici regulam viſibilem quærebant per quam ſuam probarent, aut confirmarent opinionem, etſi non veram regulam admittebant, & in hoc etiam ducebantur proprio iudicio, quod non ſolum ſententiam in rebus fidei ex proprio ſenſu, ſed etiam regulam exteriorem iuxta ſuum placitum cōſtituebant, vnde & habebant Concilia, ſeu potiùs Conciliabula ad ſua dogmata tractanda, & iudicanda, vt ſecundum formam Concilij ea proponerent, & iudicarent. Et ſic Donatiſtæ Conciliabula Carthagine congregarunt, Arriani ſimiliter, & Semiarriani plura Conciliabula fecerunt ad decipiendos Catholicos, & ſua dogmata confirmāda, vt conſtat ex *Tomo 1. Conciliorum*, ſicut etiam Conciliabulum Epheſinum conuocatum eſt, vbi fuit abſolutus Eutiches, & plura alia in libris Conciliorum ſparſim leguntur. Sic ergo Hæretici iſti etſi ex proprio iudicio, & propria electione contra vniuerſalis Eccleſiæ ſenſum ſuas ſententias edocebant aliquam tamen exteriorem admouebant regulam, etſi ſuo etiam ſenſu introductam ad proponendas determinationes ſuas falſas circa res fidei: ſicut etiam modo Angelicanum Schiſma fatetur debere dari ſupremum caput in ſpiritualibus, illud tamen eſſe regem in vnoquoque regno, Cæterùm alij hæretici recentiores addentes præuaricationem, & implentes menſuram Patrum ſuorum in tantum prolapſi ſunt, quod iudicium de rebus fidei nolunt ad aliquam regulam exteriorem reducere, ſed ad vnumquemque hominem priuatum, qui debeat iudicare iuxta verbum Dei, & Scripturas, an ita ſit quod ſibi proponitur credendum. Ita docuit *Lutherus*, quem ſequuti ſunt *Brentius, Caluinus, Kemnitius*, cæterique huius temporis Peſtes.

4 Nihilominus vera, & Catholica ſententia eſt, iudicium de rebus fidei, & earum propoſitionem, ac determinationem pertinere ad aliquam viſibilem regulam exteriùs proponentem, & non ad ſolum cuiuſcumque iudicium. Etſi autem pro Catholicis ſufficeret declaratio *Concilij Tridentin. ſeſſion.* 4. vbi decernit vt nemo ſuæ prudentiæ innixus in rebus fidei, aut morum ad ædificationem Chriſtianæ doctrinæ pertinentium, Sacram Scripturam ad ſuos ſenſus contorquens, contra eum ſenſum, quem tenuit, ac tenet Sancta Mater Eccleſia, cuius eſt iudicare de vero ſenſu, & interpretatione ſacrarū Scripturarum audeat explicare. Et *in Concilio Mileuitano 2. cap.* 2. explicans quandam Scripturæ authoritatem, non aliter intelligenda dicitur, niſi quemadmodum Eccleſia Catholica vbique diffuſa ſemper intellexit, quam ibi vocat *Regulam fidei.*

Vt omittam quod habetur in *Can.* 19. *Trullano Tomo 3. Concil.* Ne Scripturam aliter interpretentur, quā quomodo Eccleſiæ luminaria, & Doctores ſuis ſcriptis expoſuerunt. Omitto hunc Canonem, quia conſtat Canones iſtos Trullanos non eſſe probatæ fidei, quamuis non leuis probatio ſit authoritas ab inimicis extorta.

5 Nihilominus quia Hæretici Concilia non ſuſcipiunt, & de hoc ipſo diſputamus, an illorum, & Eccleſiæ iudicio ſtandum ſit in rebus fidei, ideò ad iſtos conuincendos alias probationes oportet afferre: nec tamen ad ſolam, & nudam Scripturam recurrendum nobis eſt, ſiquidem de hoc ipſo cum Hæreticis eſt quæſtio, quiſnam debeat nobis indicare veram, & legitimam Scripturam? Ideòque rectè his hæreticis quadrat id quod pulchrè notauit Tertullian. de Præſcriptionibus contra Hæreticos cap. 19. *Non ad Scripturas* (inquit) *prouocandum eſt, nec in his conſtituendum certamen in quibus aut nulla, aut incerta victoria eſt, aut parum certa. Nam etſi non ita euaderet collatio Scripturarum, vt vtramque partem parem ſiſteret, ordo rerum deſiderabat illud prius proponi, quod nunc ſolum diſputandum eſt: quibus competat fides ipſa, cuius ſint Scripturæ, A quo, & per quos, & quando, & quibus ſit tradita diſciplina, qua fiunt Chriſtiani. Vbi enim apparuerit eſſe veritatem diſciplinæ, & fidei Chriſtianæ, illic erit veritas Scripturarum, & expoſitionum, & omnium traditionum Chriſtianarum.* Ecce neceſſitas regulæ exterioris, ac viſibilis ad rem fidei, ſcilicet vbi apparuerit eſſe veritatem diſciplinæ. Et infra: *Quid prædicauerit Apoſtoli, id eſt, quid illis Chriſtus reuelauerint, & hic præſcribam non aliter probari debere, niſi per eaſdem Eccleſias, quas ipſi Apoſtoli condiderunt.* Si hæc ita ſunt, conſtat proinde omnem doctrinam, quæ cum illis Eccleſiis Apoſtolicis Matricibus, & Originalibus fidei conſpiret veritati eſſe deputandam.

6 Et *Tandem* poſtea *cap.* 36. percurrens Eccleſias Apoſtolicas, id eſt ab Apoſtolis fundatas (inquit) *Habes Romanam Eccleſiam vnde nobis quoque authoritas præſto eſt. Statu fœlix Eccleſia eſt, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt.* Ecce quas probationes affert *Tertullianus* contra Hæreticos ad oſtendendum apud quos ſit recta fides, & cui regulæ in eius determinationibus ſtandum eſt. Quod etiam ante Tertullianum fecit *Sanctus Irenæus lib. 3. de fide cap.* 3. Vbi Hæreticos prouocat ad traditionem Apoſtolorum toto orbe manifeſtatam in omni Eccleſia, præſertim Romana, *Ad quam* (inquit) *propter potentiorem principalitatem oportet omnem conuenire Eccleſiam:* Et tandem concludit cap. 4. *Tantæ igitur oſtenſiones cum ſint hæc, non oportet adhuc quærere apud alios veritatem, quam facile eſt ab Eccleſia ſumere, cum Apoſtoli, quaſi in depoſitorium diues pleniſſimè in ea contulerint omnia quæ ſunt veritatis.* Pulchrè denique *Sanctus Auguſtin. in lib. contr. Epiſtol. Fundamenti Tom.* 6. poſtquam *cap.* 4. numerauit ea quæ ipſum tenerent in Eccleſia Catholica, in qua vera ſapientia inuenitur, nè ab ea diſcederet, ſcilicet conſenſio populorum, authoritas miraculis inchoata, & vetuſtate firmata, ſucceſſio Epiſcoporum in ſede Petri, ipſum denique nomen *Catholica*, ſubdit poſtea c. 5. *Ego verò Euangelio non crederem niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoueret authoritas.* Et infra, *Si dixeris, noli Catholicis credere:*

dere : non rectè facies per Euangelium me cogere ad Manichæi fidem, quia ipsi Euangelio Catholicis prædicantibus credidi. Ecce quomodo per solum verbum Dei, seu Euangelium sine authoritate Ecclesiæ proponentis, & iudicantis nemo potest cogere, & conuincere ad id quod tenendum est, siquidem vt Euangelio credam, oportet quod ab aliquo mihi proponatur, cuius authoritati credam.

7 Sic *ergo* ad Quatuor principia reducimus probationes contra Hæreticos de veritate Catholica proposita. *Primò* ad ipsum verbum Dei, cui ipsi affirmant esse credendum iuxta proprium iudicium, ostendendo quod si verbum Dei admittunt, & Ecclesiam proponentem debent admittere quia id continetur in verbo Dei. *Secundò* ad vnitatem fidei, quæ conseruari non potest si ad cuiusque Spiritum reducatur regula credendorum. *Tertiò* ad impossibilitatem quam inuoluit hæc Hæreticorum positio. *Quartò* denique ad communem consensum tot populorum, & gentium quæ ab ipso nascentis Ecclesiæ exordio vsque nunc suam fidem, & determinationem eorum, quæ credenda sunt ex aliqua visibili, & exteriori regula desumpserunt.

8 Prima *ergo* probatio sic deducitur. Si regula fidei est ipsum verbum Dei iuxta quod iudicare debemus de eius sensu, & interpretatione, & de his quæ fidei sunt; ergo oportet quod etiam ad regulam aliquam visibilem recurramus in dubiis, & controuersiis de fide, & consequenter non sistamus in proprio iudicio. *Sequela probatur* ex variis Scripturæ testimonijs, quæ ipsi etiam Hæretici admittunt. Et primum est illud Deuteronomij 17. *Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem, & sanguinem causam, & causam, lepram, & lepram, &c. Surge, & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad Sacerdotes leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcumque dixerint qui præsunt loco, & docuerint te iuxta legem eius.* Vt efficacia huius loci perspiciatur, refellendæ sunt responsiones quibus illum infirmare possunt Hæretici. Nam primo dici potest hic non agi de causis fidei, sed de causis politicis, aut temporalibus, *ibi inter causam, & causam, lepram, & lepram.* Secundò non agi de regula Ecclesiæ quoad res spirituales, quia remittuntur homines ad Sacerdotem, & ad iudicem qui illo tempore præest. Iudex autem vt distinguitur à Sacerdote non est regula fidei. Tertiò, non ponitur hic iudex causarum, & dubiorum absolutè, sed cum restrictione, scilicet, *facies quæ docuerint te iuxta legem.* Ergo non est standum iudicio Sacerdotis nisi iuxta testimonium legis.

9 Cæterum hæ responsiones nihil iuuant, nam quod agatur non solum de causis politicis, sed de omnibus patet, tum ex generalitate verborum *de omni ambiguo iudicio inter causam, & causã.* Tùm secundò, Quia hæc eadem potestas Sacerdotum quæ hic datur, explicatur amplius 2. *Paralipomenon* 19. Et explicitè extenditur ad res sacras, & spirituales, & ad ipsam legem in qua certè res fidei continebantur, Dicitur enim sic: *In Hierusalem quoque cõstituit Iosaphat Leuitas, & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Israel vt iudicium, & causam Domini iudicarent habitatoribus eius. Præcepitque eis dicens: Omnem causam quæ venerit ad vos fratrum vestrorum inter cognationem, & cognationem, vbicumque quæstio est de lege, de mandato, de cæremoniis, de iustificationibus, ostendite eis, vt non peccent in dominum. Amarias autem Sacerdos, & Pontifex vester in his quæ ad Deum pertinent, præsidebit.* Ecce quomodò non solum de causis politicis, aut temporalibus, sed etiam de lege, & cæremoniis, &c. quæ omnia in Scriptura continebantur iudicare debebant Sacerdotes, & non secundum cuiuscumque iudicium priuatum determinanda erant. Denique Christus Dominus *Matth.* 23. agens de ista authoritate Sacerdotum, *super Cathedram* (inquit) *Moysi sederunt scribæ, & Pharisæi, quæcumque dixerint vobis, seruate, & facite*: Vbi illa vniuersalis. *Quæcumque dixerint*, nihil omnino excludit etiam de causis spiritualibus, & ad Scripturam pertinentibus.

10 Secunda etiam Responsio refellitur. Quia in eodem loco Deuteronomij sententia definitiua non ad iudicem temporalem, sed ad Sacerdotem reducitur, vt patet in illis verbis: *Qui autem superbierit nolens obedire Sacerdotis imperio qui eo tẽpore ministrat Domino Deo suo ex decreto iudicis morietur, &c.* Vbi *Imperium* cui obediendum est solũ Sacerdoti defertur, *Decretum* verò quod magis ad executionem pertinet, iudici datur vt videlicet decernat authoritate sua quod res illæ executioni mandentur. Itẽ quia in loco illo *Paralip.* expressè distinguuntur ista duo officia, vt in his quæ ad Deum pertinent præsideat Pontifex; ergo non ad iudicem temporalem pertinebat resolutio vltima rerum Sacrarum, quæ ad Deum spectabant.

11 Tertia denique Responsio nihil valet, non enim est dubium, quod resolutio, & determinatio istorum dubiorum iuxta legem, seu Scripturam facienda sunt, sicut etiam modo in Conciliis, & definitionibus Pontificum, illæ definitiones iuxta Scripturam faciendæ sunt, cum Ecclesia non condat nouam fidem, aut Scripturam, sed antiquam explicet, vnde iuxta legem, & Scripturam id facit, non tamen id debet fieri per iudicium priuatum, sed per iudicium Ecclesiæ, visibile, & externum. Alia loca Scripturæ, præsertim ex nouo Testamento supra in argumento, sed contra adduximus, & plura alia adducemus sequentibus dubiis.

12 Secunda *probatio*, quæ est ex vnitate fidei sic formatur. Ex verbo Dei constat fidem debere esse vnam, ad Ephes. 4. *vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma.* 1. Ad Corinth. 1. *Id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia:* sed vnitas fidei, & eius sensus, atque sentẽtia retineri nõ potest si in eius dubiis standum est priuato cuiuscumque iudicio; ergo. *Minor clarè patet*, cum de eodem Scripturæ loco, & eius intelligentia, atque sensu sint diuersæ opiniones, & sententiæ, imò quot Hæreses fuerunt, tot sententiæ, & sensus Scripturarum fuerunt, nam vt rectè dicit Hilarius lib. 2. de Trinit. *De intelligentia Hæresis, non de Scriptura est, & sensus non sermo sit crimen.* Impossibile est ergo quod fides maneat vna si determinatio eius iuxta priuatum iudicium sequenda est. *Quod confirmatur.* Nam posito dubio in rebus fidei & diuersis interpretationibus Scripturæ, vel teneor assentiri meo fidei

priuato iudicio, & Spiritui tamquam infallibili fidei determinationi, vel non; si non; ergo non resoluitur certa, & firma determinatio fidei in iudicium priuatum quantuncumque id conferat cum verbo Dei, de tali enim collatione, & iudicio loquimur. Si teneor; ergo si alter habeat contrarium iudicium priuatum, & contrariam sententiam etiam illi tenebitur adhærere infallibiliter, & consequenter iam fides est diuisa. Quod si non tenetur; ergo iam ille contrarium sentiens debet recurrere ad alienum iudicium, & non ad proprium, vt verum sentiat. *Quod si dicas*: non debere recurrere ad iudicium proprium, sed examinare an id quod proponitur sit conforme ad Scripturam, & id tenebit quod iudicauerit illi esse conforme. *Contra est*, Quia de eodem loco Scripturæ sunt diuersæ intelligentiæ priuatæ, & aliter iudicat vnus esse conforme Scripturæ quam alter, ergo non potest esse regula determinatiua istorum dubiorum ipsa conformatio, seu collatio ad Scripturam, siquidem non est vna pro omnibus, sed multiplex, & sic determinatio eorum, quæ credenda sunt, & fides circa ipsa non erit communis omnibus, nec vna apud omnes, sed diuisa secundum diuersum examen, & intelligentiam Scripturæ, quam vnusquisque habet.

14 Tertia *probatio sic conformatur*. Nam vel vnusquisque obligatur credere omnia, quæ determinantur esse de fide, vel non: Si non; ergo non omnia habent infallibilem authoritatem, aliàs deberem iudicare illud esse verum, & consequenter credere. Et deinde quæ esset maior ratio cur aliqua deberem credere, & non omnia, si æquè haberent infallibilem authoritatem? Si autem omnia teneor credere; ergo non solum ea quæ ego iudico esse vera, sed etiam illa quæ alter iudicat, & quæ alter, & quæ omnes iudicant, siquidem sicut meum priuatum iudicium determinat mihi res fidei, ita & aliis suum priuatum iudicium determinat illis res fidei: ergo iam in aliquibus teneor sequi iudicium alienum, & non proprium, nempè id quod alter iudicat esse de fide, & non ego. *Item* teneor credere iudicia contraria, quia sæpè à diuersis contraria sentiuntur, & iudicantur. *Item* non erit necesse probare spiritus, siquidem priuatum cuiuscumque iudicium est regula credendorum; ergo cuiuscumque spiritus non erit amplius probandus, vel si probari potest cuiuscumque iudicium; ergo similiter & meum; ergo danda est aliqua regula probatiua mei iudicij, & non in ipso est regula fidei. Si autem nullus spiritus probandus est, sed omnes credendi, obstat id quod dicitur 1. Ioann. 4. *Charissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt.* Denique si quis habeat iudicium circa aliquam propositionē fidei. Ego non teneor eidem assentiri, nisi ego quoque examinauero, & iudicauero quod sit de fide: vel ergo debeo iudicare idem quod alter iudicauit, vel possum aliter iudicare: si idem iudicare debeo; ergo numquam erunt contrarij sensus, & determinationes priuatæ circa Scripturam, siquidem posita vna teneor idem iudicare. Si autem id quod alter iudicat est infallibilis authoritatis; ergo teneor iudicare idem quod ipse, nam si possum aliter iudicare, vel illud quod alter iudicauit non est infallibile, vel possum ego iudicare contra infallibilem veritatem, & contra fidem, quod est impossibile. Si autem teneor iudicare idem quod alter iudicat; ergo teneor sequi quodcumque iudicium alienum, & consequenter etiam tenebor sequi id quod iudicat Papa, & etiam contrariū eius quod ego iudico, quando alter oppositum iudicauit.

Et *Deinde* si posito iudicio alicuius circa vnā propositionem teneor idem iudicare, ergo similiter posito iudicio Papæ circa eandem propositionem tenebor idem iudicare quod Papa, nec enim est maior ratio cur tenear iudicare idem quod alter quilibet homo, & non similiter idem quod Papa, & sic ruit fundamentum Hæreticorum contra Papam. Si vero possum aliter iudicare quam ille alter iudicauit; ergo id quod ille iudicauit non est de fide, siquidem adhuc ego oppositum sentire possum, contra fidem autem nemo potest sentire, ergo similiter neque id quod ego sentio, & iudico erit de fide certum, siquidem alius poterit oppositum: sentire igitur positio illa de reductione rerum fidei ad priuatum cuiuscumque iudicium est omnino inuoluens contradictoria, sed necessario standum est vni regulæ vt fides sit certa, & sit vna.

15 Quarta *Denique* probatio deducitur ex ipsa antiquissima, & continuata Ecclesiæ consuetudine, quæ non aliunde meliùs firmari potest, quam ex tot Conciliorum celebratione per omnes ætates ad determinandas res fidei; frustra enim determinatio rerum fidei ad Concilia, & ad Pontifices deferretur, si vnusquisque id determinare posset per priuatum iudicium, nec tenetur Ecclesiæ iudicium sequi. De celebratione autem Conciliorum vbi causæ istæ fidei ventilantur, & iudicantur cum assensu, & confirmatione Pontificis constat ex Tomis Conciliorum iam inde ab exordio Ecclesiæ per omnia sæcula vsque ad nos continuatorum, quorum primum habetur *Actor.* 15. quando docentibus aliquibus circumcidi debere homines de necessitate salutis conuenerunt Apostoli, & Seniores videre de verbo hoc, & tandem protulerunt sententiam obligatoriam fidelium dicendo: *Visum est Spiritui Sancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris quam hæc necessaria, &c.* Ergo sine expectatione proprij, & priuati cuiuscumque iudicij potest Ecclesia, aut Pontifex determinare ea quæ tenenda, & credenda sunt, obligando vt alij acceptent, sicut tunc Ecclesia obligauit. Quod & deinceps fecit Ecclesia damnando Hæreses, & errores contra fidem in Conciliis, quæ toties vsque ad hæc tempora celebrata sunt, quæ non est necesse enumerare, & in Tomis Conciliorum videri possunt vnde in Canonibus Apostolorum *Canon.* 38. præcipitur vt bis in anno Episcoporum Concilia celebrentur vt inter se inuicem dogmata pietatis explorent, & emergentes Ecclesiasticas contentiones amoueant, qui Canon est ex his, qui sine controuersia pro authenticis recipiuntur etiam apud Antiquos, vt colligitur ex *Capit Sancta Roman. distinction.* 15. Et in Synodo Antiochena *capit. vigesimo tertio.* præcipitur Quod in singulis Prouinciis bis quolibet anno Concilia habeantur, & in Synodo Nicæna Canon. 5. *Visum est bene habere vt per vnanquamque Prouinciam in singulis annis Concilia celebrentur*, & idem in *Concilio Carthagin.* 3. *cap.* 2. & ante ista Concilia dixit egregiè. *Tertullian. lib. de Ieiunio* contra Psychicos capite decimotertio. *Aguntur præcepta per Græcias illas*

illas certis in locis Concilia ex vniuersis Ecclesiis, per quæ & altiora quæqua in commune tractantur, & ipsa repræsentatio totius nominis Christi magna veneratione celebratur.

16 Præter Conciliorum autem tam frequentem celebrationem, quæ est euidens signum iudicij Ecclesiæ in causis fidei, & extat etiam sanctorum Patrum traditio, quæ constanter ad Ecclesiæ iudicium, non ad priuatum cuiuscumque Spiritum fidei regulam reduxit. sanctus Clemens Epist. 5. sic ait: *Diligenter obseruandum est, vt lex Dei cùm legitur non secundum propriam ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur, sunt enim plura verba in Scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisque spontè præsumpsit, sed fieri non oportet & ideo oportet ab eo intelligentiam discere Scripturarum, qui eam à Maioribus secundum veritatem sibi traditam seruauit. vt & ipse possit ea quæ rectè suscepit competenter asserere.* sanctus Irinæus 4. lib contra Hæret. cap. 25. *Vbi Charismata Domini posita sunt ibi oportet discere veritatem apud quos est ea quæ ab Apostolis Ecclesiæ successio, & id quod est sanum & irreprobabile conuersationis in adulteratum, & incorruptibile sermonis constat, hij enim & fidem nostram custodiunt, & Scripturas sine periculo nobis exponunt.* sanctus Cyrillius in libris thesauri quem citat *sanctus Thomas* opusc. 1. de erroribus Græcorum. *Debemus nos Capiti nostro Romano Pontifici adhærere: ad omnes pertinet ab eo quod credendum, ac tenendum sit accipere.* sanctus Ambrosius Epist. 32. ad Imperatorem Valentinianum. *quis est qui abnuat in causa fidei Episcopos solere de Imperatoribus Christianis* (id est de fide eorum) *non Imperatores de Episcopis iudicare?* Et infra, *si conferendum de fide Sacerdotum debet esse ista collatio.* S. Hieron. aduersus Luciferianos: *si non sit in Ecclesia vna eminens potestas, tot futura sunt schismata, quot Sacerdotes.* S. August. tract. 18 in Ioan. *Neque enim nata sunt hæreses, & quædam dogmata per vniuersitatis illaqueantia animas, & in profundum præcipitantia nisi dum Scripturæ bonæ intelliguntur non benè, & quod in eis non benè itelligitur etiam, & audacter asseritur.* Et lib. 1. contra Cresconium Grammat. cap. 33. tomo 7. *Ecclesiam* (inquit) *ipsarum scripturarum commendat authoritas, vt quoniam sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit huius obscuritate quæstionis eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sancta Scriptura demonstrat.* Et lib. 11. contra Faustum cap. 2. loquens de veritate librorum seu exemplarium, quæ proferri possent à Fausto contra ipsum. *Videas in hac re quid Ecclesiæ Catholicæ valeat authoritas quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum vsque ad hodiernum diem succedentium sibimet Episcoporum serie, & tot populorum consensione firmatur.* Et lib. 13. cap. 18. *Si alios quos dicat Apostolorum nostrorum codices protulerit, quomodo eis ipse antheritatem dabit, quam per Ecclesias Christi ab ipsis Apostolis constitutas non accepit, vt inde ad posteros firmata commendatione transcurreret?* Theodoretus in Epist. ad Leonem Pontificem. *Si Paulus Prædicator veritatis ad Petrum accurrit, vt his qui Anthiochiæ de viuendo secundum legem Moysis disceptabant quæstionem expeditam, & solutam ab eo auferret, multò magis nos qui pusilli sumus ad solium Apostolicum accurremus, vt à vobis medicinam vlceribus nostris feramus, siquidem vobis conuenit in omnibus rebus sententiam tenere.* Ac denique Bernardus Epist. 190. ad Innocentium secundum. *Oportet* (inquit) *ad vestrum referri Apostolatum pericula quæque, & scandala emergentia in Regnò Dei, ea præsertim quæ de fide contingunt, dignum namque arbitros ibi potissimum resarciri damna fidei, vbi non posset fides sentire defectum.* Deniq; ex pluribus summorum Pontificum Epistolis constat grauiores causas ab Apostolica Sede terminandas esse, de quibus, sicut de aliis authoritatibus, quæ specialiter loquuntur de Pontifice in sequentibus articulis dicemus.

Soluuntur Argumenta.

1 Arguitur *Primò*, contra nostram resolutionem. Non minus fuit requisita fides tempore legis scriptæ, & legis naturæ quam modo, cùm sine fide impossibile sit placere Deo, ad *Hebræos* 11. Ergò non minus fuit requisita regula fidei ad proponendum ea, quæ credenda sunt modo quam antea; sed hoc non obstante toto tempore legis veteris non fuit aliquis Papa ad quem pertineret determinare res fidei, nec talis potestas ex tota scriptura veteris testamenti colligitur, ergò etiam ad fidem quæ modo non est necessaria talis potestas circa certitudinem eorum quæ credenda sunt. *Si dicas* fuisse in lege veteri Prophetas, qui proponebant ea quæ reuelabat Deus. *Contra est.* Qui inter Prophetas etiam multi erant falsi, de quorum authoritate dubitabatur, iuxta illud Thren. 2. *Prophetæ tui viderunt tibi falsa, & stulta.* Et Ezech. 22. *Prophetæ eius liniebant eos absque temperamento, videntes vana, & diuinantes eis mendacium.* Et 3. *Reg.* 22. narratur historia de 400. Prophetis, qui mendacium prophetabant; igitur non potest assumi pro regula infallibili dictum Prophetæ, siquidem adhuc restabat iudicandum au esset verus, vel falsus Propheta. Nec etiam ad summum Sacerdotem pertinebat hæc determinatio rerum fidei: *Tum* quia nullibi in Scriptura assignatur ei talis potestas aut confirmatio aliorum in fide, cùm tamen omnia Pontificis munera numerentur: *Exod.* 28. & 29. & aliis in locis: *Tum etiam* quia Aaron ipse primus Pontifex errauit in multis, vt proponendo populo vitulum quem adoraret pro Deo *Exod.* 32. Item loquendo contra Moysem *num.* 12. & *num.* 23. dicitur Moysi & Aaron: *Quia non credidistis mihi, non introducetis hos populos, &c.* Item Salomon eiecit Abiathar Sacerdotem vt non esset Sacerdos Domini 3. *Reg.* 2. Ergò non firma erat, & infallibilis eorum authoritas ad non errandum.

2 Resp. negando, non fuisse in lege antiqua visibilem regulam fidei ad proponendum infallibiliter ea quæ credenda essent, & determinandum dubia, quæ circa res fidei orirentur. Et quidem cum constet plurimos tunc fuisse Prophetas quorum multi falsi erant, vt inter arguendum probatur necessarium erat discernere quisnam esset verus Propheta, & quis falsus, & consequenter ad hoc erat necessarium aliquod iudicium superius ad priuata iudicia talium Prophetarum. Vnde *Deut.* 13. præcipitur vt Propheta quantumuis signa, & portenta fecerit, si contra doctrinam legis docuerit interficiatur, & idē præcipitur *cap.* 18. & ponitur signum quo intelligere possent Prophetam non esse verum; scil. *si non ita euenerit sicut loquutus est.* Hinc est quod vt erudite

ditè notat *Cardinal. Baronius anno Chriſti* 31. *c.* 6. apud Iudæos fuit collegium Seniorum originem trahens ex illis 72. quos elegit Moyſes *n.* 11. vt eſſent magiſtri Populi, & in Cōcilio tractabātur de lege, de Propheta, de Regibus, & ſupremis cauſis illius Reip. & primus inter Seniores illius Concilij vocabatur *Princeps Sacerdotum*; & de hoc Concilio videtur loqui Scriptura. *Paralip.* 26. cū dicit: *Quod ad Auſtrū domus erat Seniorum concilium.* Et hinc eſt quod cùm dubitaretur in populo de Ioanne an ipſe eſſet Chriſtus, miſerunt ad eum Sacerdotes, & Leuitas vt interrogarent eum *Tu quis es?* Quia videlicet ad hoc Sacerdotum Concilium à quo legatio miſſa fuit pertinebat cognoſcere de verò Propheta. Ea etiam cauſa fuit quod Chriſtus quando com prehenſus fuit, vt habetur *Ioan.* 18. prius ductus eſt ad Annam Principem Sacerdotum, quam ad Caipham, quia erat Annas primus illius collegij Seniorum ad quem ſpectabat de verò Propheta cognoſcere, propter quam cauſam Chriſtus Dominus, tunc cauſam dicebat. Deniq; *Actor.* 4. cùm congregaretur Concilium ad cognoſcendū de doctrina Apoſtolorum nominatur prmo loco Annas Princeps Sacerdotum, deinde Caiphas, &c. Quia videlicet in illo Concilio vbi de veritate doctinæ agebatur præſidebat illius Collegij ſuperior qui erat Annas. Sic ergo in lege antiqua conſtat fuiſſe Concilium & Iudicem ad quē pertineret cognoſcere de lege, & veritate doctrinæ & de propheta, an eſſet verus vel falſus.

3 Quod etiā conſtat ex loco ſupra allegato 2. Paralipom. 19. *Vbicumque quæſtio eſt de lege de mandato oſtendite eis, &c.* Quod verò Iudices illi qui ibi præerant cùm docerent ex cathedra infallibiliter docerent, patet: *Tum* ex eo quod dicitur Deuteron. 17. *Qui ſuperbierit nolens obedire Sacerdotis imperio morte morietur*: Erat ergò irrefragabilis authoritas illius iudicij: & iterum Matth. 23. *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi, omnia ergò quæcumq; dixerint vobis vos facite, &c.* Ergò omnibus quæ ex cathedra docerentur credere tenebantur homines. Ac deniq, quod aſſiſtentiam haberent ad non errandum; non obſcurè colligitur ex illo *Ioan.* 11. vbi loquendo de Concilio congregato à Caipha, & ſententia ab eo prolata dicitur: *Hoc autem à ſemetipſo non dixit, ſed cum eſſet Pontifex anni illius prophetauit.* Vbi pondero illam cauſalem *cùm eſſet Pontifex prophetauit*, quod certè non diceretur ſi officio Pontificis non eſſet adiūcta authoritas nō errandi, Plura de hoc Iudæorum Cōcilio legi poſſunt apud *Abulenſem* 1. *Paralip.* 26. *quæſt.* 26. *Philonem in lib. de temporibus.*

4 Ad *id autem* quod inſtatur de Aaron, qui propoſuit toti populo vitulum adorandum. *Reſp.* Nos non excuſare Aaron à peccato, (vt quidam voluerunt, quos refutat *Abulenſis ſuper c.* 32. *Exodi q.* 33.) neque veritati conſonum exiſtimamus id quod aliqui ex Rabbinis aſſeruerunt, ſcil. Aaron non feciſſe vitulum illum, ſed proiecto auro in ignem opera Dæmonis ſubitò vitulum illum erupiſſe; hoc enim iure damnat communis Interpretum ſententia; *Abulenſ. Caiet. Hugo, Oleaſt. Lyra, & alij.* cū in ipſo textu dicatur quod Aarō fecit vitulum opere fuſorio, artificioſè ſcil. operando. Quod autem poſtea excuſando ſe apud Moyſem dixerit: *Proieci aurum in ignem, egreſſuſque eſt hic vitulus*, non negauit artificioſam vituli operationem, ſed vt ait Auguſt. quæſt 145. in exod. *Compendio loquutus eſt, non dicens quod ipſe formauerit, vt egrederetur vitulus fuſilis.* Peccauit ergò Aaron ſicut apertè ſignificatur, aut potius ſupponitur in ſcriptura Deuteronomij 9. *aduerſum Aaron quoque vehementer iratus voluit eum conterere Dn̄s.* Cæterùm peccatum eius aliqua ex parte diminuunt *Auguſt. q.* 141. *in Exod. & Theodoretus quæſt.* 66. *& Abulenſis quæſt.* 35. cenſet ipſum non peccaſſe peccato infidelitatis, nec ſecundum fidem interiorem, quia non credidit illum vitulum eſſe Deum, nec proponendo eis, nec declarando illum eſſe Deum, ſed tantùm non compeſcendo populum in peccato illo, aut etiam adiuuando opus vituli ex nimio timore, ne ipſum occiderent, Vnde dicit Auguſt. 14. de ciuitate cap. 11. *Aaron erranti populo ad idolum fabricandum non cōſenſit inductus, ſed ceſſit obſtrictus.* Et pulchrè *Oleaſter ſuper cap.* 32. *Exodi*, comparat peccatum Aaron peccato Petri quando negauit Chriſtum ex timore, licet vterque eſſet Pontifex, ille veteris, hic noui teſtamenti, & ſicut narratur de Marcellino Papa, quod adoleuit incenſum idolo (ſi tamem vera eſt illa hiſtoria) ſine detrimento aliquo authoritatis Apoſtolicæ ſedis. Denique quantumuis Aaron eſſet Pontifex, tamen pro tunc non pertinebat ad illum decidere, & determinare cauſas legis, aut proponere legem populo, ſed Moyſi, qui erat ſupremus Legiſlator à Deo inſtitutus, & ideò licet perſona Aaron erraſſet, ſicut & perſona Pontificis errare poteſt, tamen officium, & authoritas ad proponendam fidem, & eius dubia determinanda manſit ſine errore in Moyſe, ad quem cauſæ iſtæ referebantur, non ad Aaron, vt habetur *Exodi* 18. Aaron verò illis diebus manſit quaſi Vicarius Moyſi vt notarunt *Dionyſius Cartuſianus, Abulenſis, & Hugo Cardinalis ſuper cap.* 32. *Exod.* Quod verò Aaron murmurauerit contra Moyſem non eſt peccatum erroris in proponenda fide, ſed peccatum murmurationis. Quod etiā dicitur, *Non credidiſti Deo num.* 20. *Reſpondetur*, quod illud non credere, aut fuit actus infidelitatis perſonalis, non officij, nec enim proponendo fidem populo: ſed verbis ambiguis loquendo, vnde, & occultè in animo eius lateret illa dubitatio niſi ex Domini ſententia proderetur, vt ait *Auguſt. lib.* 4. *quæſtionum ſuper numerum quæſt.* 19. aut fuit actus diffidentiæ in Deum, potius quam infidelitatis, vt notauit *Caiet. ſuper cap.* 20. *numerorum.*

5 Arguitur *ſecundò* Nam aliqua ſunt quæ credere debemus ſine aliqua regula proponente, & authoritate regulante; ergò ſimpliciter non eſt neceſſaria etiam quoad nos illa authoritas proponens ad firmandas res fidei. *Antecedens probatur.* Nam hoc ipſum quod eſt talem hominem, ſcilicet ſummum Potificem proponere, & verè definire res fidei, & habere ad id ſupremam poteſtatem debet à nobis credi, aliàs ſi id non creditur nutat omnis certitudo circa res ipſas propoſitas, ſi autem creditur, ergò vel indiget quod id proponatur aliqua alia regula, vel non; *ſi primum* erit proceſſus in infinitum, nam de alia regula interrogabo quomodo certum ſit quod ipſa definit, ac certò proponit in particulari? *Si autem* ſine regula proponente creditur; ergò ruit totum fundamentum poſitum, nam ſicut hoc creditur abſq; regula aliqua proponēre, etiam & alia, imò omnia credi poſſunt, *Si dicas.* quod ipſemet proponens, qui eſt ſūmus Pontifex

eſt

est regula sui ipsius, & cæterorum, & proponit suam Authoritatem vt credendam, & se esse Pontificem. *Contra.* Quia ipse non potest esse regula certa respectu sui ipsius, si. n. de hoc volumus certificari an ipse sit regula quomodo per ipsumet certificabimur, de quo quærimus? oportet enim nos regulari, & certificari per aliquid certius, & nõ per id de quo dubitatur, id. n. esset petere principiũ. *quod si dicas*, constare ipsum esse Põtificem, vel ex eo quod videmus esse ritè electum, vel ex acceptatione Ecclesiæ: hoc iam est recurrere ad aliam regulam, nempè ad Ecclesiæ acceptationem, & hæc etiam potest esse regula pro aliis credendis.

6 Respondetur negando antecedens, ad eius probationem; *Respondetur solutione ibi data.* Quod Pontifex est suprema regula & sui, & aliorum, sicut illud quod est perfectissimum in aliquo genere est mensura sui, & cæterorum. Hoc tamen habet Pontifex supposita acceptatione Ecclesiæ, non quod acceptatio Ecclesiæ sit regula, sed requisitum necessarium, seu conditio, vt ille homo regula sit: sicut enim Ecclesia habet ius eligendi sibi Pontificem, ita & acceptandi ipsam electionem & facta ritè electione electum acceptare tenetur; quod si non acceptat rationabiliter propter aliquẽ defectũ electionis vel electi, ille non est adhuc ritè & certus Pontifex, & ideò non mirum quod de seipso non possit iudicare: posita vero acceptatione electionis ab Ecclesia Papa iudicat & determinat tam de se ipso quam de aliis ex potestate accepta à Christo in institutione Petri & successorum eius: vnde in virtute huius potestatis, & directionis diuinæ etiam de seipso iudicare potest, quia in rebus fidei etiam persona Papæ authoritati Papæ subiicitur sicut etiam ligat seipsum Pontifex quando definit res fidei, & tenetur credere ea quæ definit: nõ, vt dixit optimè *Caiet.* in fine commentarij super hunc *artic.* 10. Papa in his excedit seipsum, sicut Dauid in excedendo seipsum, se & omnes verè iudicauit mendaces dicens: *Ego dixi in excessu meo omnis homo mendax.* psam. 115. de hoc tamen infra agemus tractando an sit de fide per se primò hunc hominen esse Pontificem? quod autem ipsa Ecclesia Pontificem possit eligere, & ipse sic electus omnem authoritatem Petri suscipiat, præter probationes inferius adducendas, constat ex traditione per successiones Episcoporum ab Apostolis veniente, & vnanimi Ecclesiæ consensu sic semper continuantis regimen, & gubernationem suam per succeessionem Pontificum eligendo ipsos: vnde & patres cùm probant esse veram Ecclesiam hanc nostram, quam *Catholicam* nominamus, & in ea esse legitimam Scripturam diuinam id probant ex traditione Apostolorum, & successione Episcoporum in ipsa, sicut potest videri in *Irenæo* supra citato, *libro tertio, capite quarto, Tertulliano de præscriptionibus, Augustino in lib. contra epistolam fundamenti capite quarto*; Quorum verba supra retulimus.

7 Tertiò, *arguitur.* Pontifex non potest determinare, & proponere res fidei nisi præcedente disputatione, & discursu, res autem fidei per discursum non acquiruntur, sed simplici reuelatione; ergo non debent determinari per Pontificem. *Maior est certa*, : Tùm ex communi praxi, & consensu Ecclesiæ, in qua nihil definitur nisi magna præcedente disputatione: Tum ex facto Apostolorum *Actor.* 15. vbi conuenientes ad rem quandam definiendam prius magna conquisitio facta est. *Minor patet.* Quia dicit Damasc. 4. fidei capite duodecimo, *Fides non est inquisitus assensus*; ergo non innititur discursui, & inquisitioni, sed simplici authoritati. *Confirmatur.* Quia si ea quæ sunt fidei sic determinantur non potest Pontifex definire nisi conclusiones Theologicas, & scitas, quia per disputationem præcedentem prius per discursum inferuntur, quam definiantur.

8 Respondetur *distinguendo Minorem.* Res fidei non acquiruntur per discursum, sed simplici reuelatione quantum ad rationem formalem credendi, & ipsum assensum, qui est actus fidei, *Concedo*, quantùm ad determinationem, & discussionem quæstionum circa res fidei, & discernendum credenda à non credendis, *nego minorem.* Et hoc modo intelligitur authoritas Damascen. *quod fides est non inquisitus assensus*, quantum ad ipsum actum credendi, & rationem formalem eius, quia innititur authoritati diuinæ immediatè, & non discursui nostro. Ea tamen quæ fidei actum antecedunt, & pertinent ad determinationem eorum, quæ credenda sunt, & ad iudicanda dubia circa ipsa benè possunt pertinere ad discursum. Vnde dicit *diuus Thomas* 2. 2. *quæst.* 2. *art.* 10. *ad primum.* Quod homo habet inquisitionem quandam eorum per quæ inducitur ad credendum, puta quod sint dicta à Deo, & miraculis confirmata, licet fides non habeat inquisitionem rationis naturalis demonstrantis.

9 Ad *confirmationem respondetur.* Nullum esse inconueniens quod res aliqua sit simul credita, & scita Theologicè, eodem modo quo Theologia habetur in hac vita, scilicet non habendo euidentem visionem in suis principiis. De quo videatur *Magister Bannez* in hac 2. 2. *quæst.* 1. *art.* 5. *dub.* 1. *conclus.* 4. Deinde *respondetur*, non omnia quæ determinantur de fide necessario esse conclusiones theologicas, nec enim est necesse ad determinandum aliquid de fide illud inferri ex præmissis aliis de fide, sed sufficit quod constet de eius traditione, aut consensu communi Patrum, quod id contineatur in reuelatione Scripturæ, aut Apostolica traditione: sicut etiam vt aliquis canonizetur pro sancto non est necesse quod inferatur tãquam conclusio theologica hunc hominem esse in cœlo, sed sufficit quod visis & probatis testimoniis, de eius sanctitate, ac miraculis proferatur sententia canonizationis.

10 Quartò *arguitur*, nam probabile est Cõcilium generale, etiamsi Papa non sit præsens, nec legati eius habeant specialem instructionem à Papa, etiam ante confirmationem Pontificis non posse errare ergò sufficienter habent Fideles regulam fidei sine recursu ad Papam, aut saltem non est omninò certum solum vnam esse regulam fidei infallibilem, sicut *diuus Thomas* intendit in *artic.* probando id ex vnitate Ecclesiæ, & reducendo hanc regulam ad eum, qui præest Ecclesiæ.

11 Ad *hoc agumentum latius respondebitur* infra vbi de regula quam possunt præbere Concilia ad res fidei disputabitur. *Interim dicimus* quod etsi dubium sit apud Theologos, an Concilium ritè congregatum ante confirmationem Pontificis & sine eius speciali instructone errare possit

possit (& probabilius est posse errare) ita quod non habeat infallibilitatem non errandi independenter a confirmatione Pontificis; tamen quoad præsens attinet dicimus quod adhuc Cōcilium quantum est ex propria ratione Concilij non est vltima regula credendorum, siquidem non per se habet Concilium quod omnes in eo concordent in sententia ferendæ; quo casu certũ est apud omnes posse esse obnoxiũ errori, & indigere summi Pontificis regulatione. In aliquo autem casu admitti potest quod Concilium errare non possit, scilicet quando est omnium concors sententia nemine discrepante: tunc enim quia Concilium repræsentat vniuersalem Ecclesiam, & authoritatiuè est tota Ecclesia, etsi non entatiuè, & illa non potest errare, ideò dum in vnam conspirant sententiam de fide omnes Patres Cōcilij non errabunt: quia tamen maior pars Ecclesiæ errare potest, præsertim ante summi Pontificis determinationem, & Concilium ex vi Concilij non semper habet, imò fortè rarius ex communi, & concordi omnium sententia procedere, ideo per se loquendo Concilium non est vltima regula sed necesse fuit dari aliam, quæ nunquam sentire posset defectum. Item licet errare non posset Concilium generale, tamen quia in Concilio generali semper supponitur subordinatio ad caput Ecclesiæ, quã subordinatione si non haberet non esset Conciliũ, sicut Ecclesia sine subordinatione ad caput, nō esset Ecclesia; ideò licet errare non possit Concilium, id tamen non potest supposita subornatione, & illa stante, non aliter, ac proinde, vt ipsa subornatio seruetur, necesse est quod sicut Concilium iudicat, ita Pontifex confirmet, & iudicet, sicut in omnibus causis subordinatis apparet: licet enim homo generare possit hominem vt propria, & per se causa illius, tamen quia id non habet nisi cum subordinatione ad solem, necesse est quod sol influat, nec superfluit eius causalitas, & similiter aliæ causæ superiores. Sic licet Ecclesia, vel eius repræsentatio, quæ est Concilium errare non possit, id tamen non potest vt causa subordinata, atque adeò ex influxu superioris, qui est Pontifex non errabit, & illa subordinatione sublata, Concilium non erit, & errare poterit.

12 Quintò *arguitur*. Non requiritur infallibilis authoritas in proximo proponente fidem, ergò neque in primò, & supremo proponente. *Antecedens patet*. Nam proximè proponens fidem est Doctor paticularis, aut Prædicator, qui docet populo ea, quæ fidei sunt, cui non est facta aliqua promissio infallibilis assistentiæ ne erret. *Consequentia verò probatur*. Tùm quia populus non accipit immediatè doctrinam fidei à summo Pontifice, sed à Prædicatoribus; ergò si ideò requiritur infallibilis regula in primo proponente visibili, quia Deus per se ipsum non proponit, sed per alios homines, similiter in vltimo proponente requiretur hæc infallibilitas, quia populus nō recipit à Pontifice fidem, sed mediãte Prædicatore. *Tum secundò*; Quia populus tenetur credere infallibiliter Prædicatori proponenti sufficienter fidem; ergò debet ei constare de infallibilitate proponentis, aliàs si potest errare, & falsum proponere non potest istum obligare ex vi suæ propositionis ad credendum, & ita nunquam obligarentur fideles ad credendum, nisi quando ipse Pontifex proponeret per seipsum.

13 Ad *hoc argumentum* Respondet *Pater Suarez in tomo de fide disput. 5. sect. 1.* Quod proximè proponens fidem, quando eam sufficienter proponit habet authoritaten infallibilem quasi actualiter, & per modum transeuntis; Supremum autem proponens, scilicet Pontifex, habet eam permanenter, & per modum habitus. *Et ratio est.* Quia non potest res dicta existimari infallibiliter vera ab audiente, nisi ipse dicens credatur non posse fallere in eo quod dicit. Si ergo res fidei sufficienter ab aliquo proponitur necesse est, quod obligetur credere illa esse vera, quæ sibi proponuntur, & consequenter vt credat ipsum proponentem non fallere; quia tamen vrgeri potest ista responsio, quia proximè proponentibus nulla est facta promissio infallibilis authoritatis nec per modum transeuntis, & actualiter nec per modum permanenti s; ergo sine vllo fundamento dicimus illos habere authoritatatem infallibilem, etiam actualiter tantum. *Respondet*, verum esse quod non habent proponentes, seu docentes fidem promissionem aliquam infallibilis authoritatis factam ipsis personis, seu officio quod exercent, id enim est proprium Pontificis, sed eam habere ratione ipsius propositionis factæ cum omnibus requisitis, vt sit sufficiens, & alium obliget ad credendum cui coniuncta videtur diuina prouidentia, ad quam spectat, vt non sinat sufficienter tanquam de fide proponi quod non est de fide. Vnde tandem distinguit inter eum qui habet infallibilem authoritatem quasi permanenter sicut summus Pontifex, qui est prima regula proponentium, & eum qui habet infallibilem authoritatem quasi actualiter, & transitoriè, sicut proximum, proponens quando sufficienter proponit res fidei, quod qui primo modo habet authoritatem infallibilem, quasi communicat, & dat illam rebus dictis, statuendo, & determinando, quid sit de fide, quid non. Qui verò secundo modo habet authoritatem potius accipit illam ab ista regula, & à motiuis quibus illam confirmat, & sic quoties proponit sufficienter fidem potius habet infallibitatem accipiendo ab psa doctrina, quam doctrinam infallibilem statuendo.

14 Cæterùm modus iste dicendi in verbis videtur non nihil durior, nec enim propositio illa, vt iacet admittenda videtur: *Quod proximè proponens habet infallibilem authoritatem ad non errandum etiam actualiter, & non per modum permanentis*; Sed solùm quod proponit sufficienter doctinam infallibiliter credendam, & à legitima regula propositam, & Ecclesiæ traditam. Duo enim considerare possumus in proponente primo, alterum tenens se ex parte personæ, vt scilicet cum sufficienter proponit non erret, nec possit errare ex vi officij, & personæ ad id ministerium electæ; alterum tenens se ex parte doctrinæ: & in his, duo possunt considerari, alterum ex parte modi proponendi, seu motiuorum, quæ afferuntur ad credendum, quod sufficientia sint, alterum ex parte doctrinæ propositæ, quod scilicet sit sufficiens. Quoad primum non potest concedi quod proximè proponens habeat infallibilem authoritatem etiam per modum actualis exercitij, nec ipse *Suarez* concedit, quia ex vi ministerij, & officij quod exercet etiam quando illud actualiter exercet, non habet sibi promissam infallibilem assisten-

tiam, siquidem singularis prærogatiua est cathedræ Petri, vt ex vi officij, & Cathedræ illius non possit errare in fide, & in hoc extollitur à Patribus sedes illa super omnes alias, quia nulli alteri priuilegium hoc concessum est, vnde dixit Bernardus Epist. 190. ad Innocentium Papam. *Dignum namque arbitror ibi potissimum resarciri damna fidei, vbi non possit fides sentire defectum, cui enim alteri sedi dictum est aliquando Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua?* Quod si non alteri sedi; ergo nec alteri officio, aut Ministerio.

15 Quoad *secundum verò*, supposito quod proponuntur ab aliquo sufficientia motiua vt cognoscatur credibilitas nostræ fidei, & ipsa vera, & sufficiens doctrina fidei proponitur, certum est quod infallibilem authoritatem habet, & sufficientem ad obligandum non quidem ex parte proponentis, sed ex parte rei propositæ, & credibilitatis eius explicatæ, hæc enim est quæ obligat ad credendum. Quod autem alter teneatur credere quod qui dicit non potest ipsum fallere, nullo modo requiritur, quia ipse non mouetur ab authoritate illius, sed à rebus sibi propositis, & earum explicatione, quæ sufficienter sibi facta est; nec enim ad proximè proponentem spectat determinare audientibus, quæ sint res credendæ, vel non credendæ, & dubia circa fidem per authoritatem decidere, & sententiare, sed solum ea proponere quæ sufficienter mouent vt ea quæ dicit credibilia iudicentur, ad quod non est necesse spectare authoritatem proponentis quod possit, vel non possit fallere, sed solum ad motiua, quæ proponit an sint sufficientia ad mouendum, vel non. *Et ratio est clara.* Quia ille qui proponit ad mouendum aliquem ad fidem non potest suam authoritatem infallibilem alteri declarare nisi per aliqua motiua quibus alter intelligat, aut credat talam infallibilitatem esse in illo homine; ergo impertinens est tunc recurrere ad infallibilitatem Proponentis, sed solum ad infallibilitatem motiuorum, quibus alter cognoscat credibilitatem eorum, quæ sibi proponuntur: constat enim obligationem ad credendum in audiente fidem, tunc nasci quando sibi sufficienter proponitur; sufficienter autem proponitur quando sufficientia motiua ad credibilitatem fidei ostendendam explicantur. De quo videatur *Magist. Bañez 2.2. quæst. 10. art. 1. dub. vltimo.* Vitanda est ergo loquutio *Suarez*, quatenus indicare videtur in ipso proponente esse infallibilem aliquam authoritatem, vel assistentiam diuinæ prouidentiæ ne erret quando sufficienter proponit, quasi id necessarium sit, vt audiens fidem iudicet ipsum, qui proponit non posse fallere, hoc enim nullo modo necessarium est, cum ille non sententiet, & determinet res fidei, sed moueat ad credendum. Imò si id teneretur iudicare ille qui audit fidem à proponente etiam nunc omnes fideles tenentur iudicare quod ille Proponens non potest fallere, siquidem omni infallibili veritati tenentur credere; constat autem quod ego non teneor credere quod ille non potest fallere, & si tenear credere res propositas ab illo, non tamen quia ab illo, eodem ergo modo tenetur iudicare infidelis qui audit, & mouetur ad fidem.

16 Ad *Argumentum* autem propositum facillime *Respondetur negando consequentiam.* Ad primam probationem dicitur quod populus accipit doctrinam fidei immediatè à Summo Pontifice, vt à Proponente per modum iudicis, & regulæ determinantis res fidei; ab aliis autem Prædicatoribus vt à mouentibus, seu manifestantibus iudicium Papæ: sicut qui promulgat sententiam latam à Principe, aut defert eius leges ad alios non habet authoritatem sanciendi illas etiam per modum transeuntis, sed solum applicandi, & manifestandi sententiam, & leges Principis, sic se habent Pontifex in determinaado, & Prædicatores in proponendo. Quod autem diximus requiri regulam visibilem, quia Deus per se ipsum non proponit, ideò est: Quia Deus per se ipsum, nec proponit manifestando, nec proponit dubia determinando per se ipsum, & ideò necesse fuit infallibilem regulam relinquere in determinante, & sententiante res fidei, non in omni manifestante.

17 Ad *Secundam probationem respondetur ex dictis*: Quod populus tenetur credere Prædicatori proponenti sufficienter non ratione personæ, sed ratione rerum quas proponit, vnde non debet ei constare de infallibilitate proponentis, sed de infallibilitate doctrinæ, aut quia proponitur vt definita, Ecclesia non contradicente, si cum catholicis agatur; aut quia proponuntur motiua sufficientia ad inducendam credibilitatem eorum quæ proponuntur. Vnde potest quidem falsum proponere, sed tunc non obligabit, quia nunquam stat quod sufficienter aliquis proponat aliquam doctrinam vt infallibiliter credendam, & quod proponat falsum, non propter infallibilitatē personæ, sed propter incompatibilitatem doctrinæ falsæ cum sufficienti propositione, sufficiens enim propositio non solum requirit miracula, nam etiam Pseudochristi, & Pseudoprophetæ dabunt signa, & prodigia magna ita vt in errorem inducantur si fieri potest etiā electi, vt habetur *Luca* 21. sed quod miracula vera sint, & facta in confirmationem illius doctrinæ, & quod illa doctrina sit consona rationi, & consona Scripturæ, & traditioni antiquorum, &c. Quæ omnia non possunt concurrere cum falsa doctrina. Quare sufficienter proponit, id est, cum omnibus istis motiuis obligabitur ad credendum infallibiliter, non propter proponentem, sed propter sufficientiam doctrinæ, & motiuorum eius, quod non est inconueniens.

18 Sextò *Arguunt*, & instant Hæretici. Quia si Pontifex iudicat, & determinat ea quæ credenda sunt; ergo iudicat, & determinat ipsas Scripturas, earumque sensum; ergo habet authoritatem super authoritatem Scripturæ, & consequenter si Scriptura non est authentica nisi à Papa proponatur; ergo magis authenticum, & maioris authoritatis est verbum Papæ, quam verbum Dei in Scriptura, quod est absurdun. *Confirmat.* Quia si fides nostra, & ea quæ credēda sunt pendent à iudicio Ecclesiæ; ergo pendet à verbo hominum, & consequenter debilissimo nititur fundamento, quod est contra ipsum verbum Dei, quod sicut Spiritu Dei est inspiratum, ita & Spiritu Dei debet intelligi.

Respondetur. Quod authoritas Papæ non est supra authoritatem Scripturæ, aut eius reuelationem, quæ ex Deo est, sed supra explicationem ipsius Scripturæ, & determinatinnem eorum, quæ dubia sunt, & non explicata ad credendum. Nec illa consequentia est alicuius momenti: *Scriptura non est authentica nisi à Papa proponatur: ergo magis authenticum est verbum Papæ, & maioris authoritatis quam Scriptura.* Proceditur enim in hac consequentia secundum quid ad simpliciter, in

in antecedente enim dicitur Scripturam non esse authenticam nisi à Papa proponatur, quia id est necessarium vt conditio requisita vt sit authentica in ordine ad nos, non tamen vt ratio, & causa per se authoritatis Scripturæ, sed propositionis, & declarationis eius: in consequenti autem infertur quod magis est authenticum verbum Papæ simpliciter & absolutè, sed inferendum erat quod est magis authenticum in proponendo, & explicando Scripturam, quod verum est, nam Scriptura non explicat se, nec iudicat, & determinat dubia circa fidem, sed præbet ea vnde faciendum est tale iudicium. Sicut non valet similis consequentia: *ignis nō potest calefacere nisi applicatus; ergo applicatio magis calefacit. Homo non potest ambulare nisi super terram; ergo terra magis ambulat.* Quia videlicet illud axioma *propter quod vnum tale, & illud magis* intelligitur in causis per se, non in his quæ requiruntur vt conditio.

19 Ad *Confirmat. Resp.* Quod fides nostra pendet à iudicio Ecclesiæ vt à conditione requisita, non vt à causa per se illius, hæc enim est diuina authoritas: vnde non innititur debilissimo fundamento, quia propositio Ecclesiæ non est eius fundamentum. *Adde* iudicium Ecclesiæ non esse verbum pure humanum, sed à Spiritus Sancti assistentia gubernatum ratione cuius deficere non potest in fide, vnde & appellatur ab Apostolo Ecclesia *firmamentū & columna veritatis* ad Timoth. 3. Vnde intelligentia eius Spiritu firmissimo procedit, qui est Spiritus Dei. *Sed instat Lutherus.* Nam vnusquisque debet reddere rationem fidei suæ ante Deum; ergo ad vnumquenque pertinet approbare eam fidem pro qua ipse reddere debet rationem, iuxta regulam iuris, *Quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari.* Regula 29. de Regulis iuris in 6. *Respondetur* Vnumquemque debere reddere rationem de fide sua quantum ad rectitudinem fidei, quam tenuit, & impletionem præceptorum de fide, sicut debet reddere rationem de omnibus aliis, quæ gessit in hac vita; non tamen debet reddere rationem de determinatione, & iudicio circa res fidei, quia hoc non pertinet ad vnumquemque hominem: sicut debet reddere rationem de impletione omnium præceptorum, non tamen ad ipsum pertinet determinare, & statuere ista præcepta, quia non de statuendis præceptis, sed de obedientia illorum pertinet ad ipsum. Regula autem iuris impertinenter adducitur: *Quod enim omnes tangit debet ab omnibus approbari*, quos tangit de iure, non de facto, idest, qui habent ius circa rem aliquam, omnes ad quos tale ius pertinet debent illam approbare, seu determinare, qui verò non habent ius circa rem aliquam constituendam, aut determinandam, sed potius iure aliorum subduntur, non pertinet ad ipsos approbare id quod tangit eos tanquam subditos. v. g ad electionem Ecclesiæ vacantis debent omnes conuenire, qui habent ius eligendi, vt dicitur in *c. Quapropter de elect.* quia ipsos tangit de iure; ad eos autem quos tangit tanquam subditos gubernatio Ecclesiæ, & ipse qui eligendus est non pertinet electio, quia tangit eos quasi in effectu, non quasi in iure, alias quia gubernatio, & leges Principis tāgunt subditos deberēt à subditis approbari, & determinari vt essent validæ, quod est absurdū. Sic fides tangit omnes quatenus omnes illam debēt habere, non tamen ab omnibus debet determinari; & iudicari, quia ad hoc non habent ius, & authoritatem.

20 Septimò, *Arguitur.* Ex pluribus authoritatibus Scripturæ, quibus significatur pertinere iudicium de doctrina ad cuiuscumque spiritum, non autem ad vnius supremi capitis authoritatem. In primis enim dicitur 1. Ioan. 2. *Et non necesse habetis vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium.* Per *vnctionem* autem intelligitur inuisibilis virtus Spiritus Sancti, vt explicat *D. Augustin. tract. 3. in Epist. Ioann.* & ibidem hanc ipsam proponens quęstionem Sanct. Augustin. *Si vnctio* (inquit) *docet vos de omnibus, quid nos facimus fratres, quia docemus vos?* Subdit ad quæstionis solutionem: *Nolite putare quemquam hominem aliquid discere ab homine, admonere possumus per strepitum vocis nostræ, si non sit intus qui doceat, inanis fit strepitus noster.* Igitur regula eorum, quæ docentur non ad cathedram docentis hominis, sed ad vnctionem loquentis spiritus debet reduci. Item Diuus Paulus 2. ad Corinth. vltimo. *Vos metipsos* (inquit) *tentate si estis in fide, ipsi vos probate*; ergo probatio fidei pertinet ad vniuscuiusque iudicium, non ad iudicium Papæ. Et similiter ad Rom. 8. *Ipse Spiritus reddit testimonium spiritui nostro, quod filij Dei sumus*; ergo à fortiori testimonium reddit de fide quam habemus. Vnde & generaliter ad iudicanda ea quæ nobis à Deo donantur ponitur testimonium Spiritus 1. ad Corinth. 2. *Nos autem non accepimus Spiritum huius mundi, sed Spiritum qui ex Deo est vt sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis.* Recurrendum est ergo ad Spitirum Dei, quem in nobis recipimus non ad authoritatem alicuius proponentis. Item 1. ad Corinth. 2. *Spiritualis omnia iudicat, & ipse à nemine iudicatur.* Ergo spirituales viri, seu recipientes spiritum non habent necesse ad aliquem reccurrere, qui iudicet, & determinet eis causas fidei, sed ipsi iudicare possunt.

21 Hinc est quod *Actor.* 17. laudantur Berœnses eo quod scrutabantur Scripturas nn ita se haberent, quæ Paulus prædicabat, & tamen non est dubium quod Paulus proponebat eis fidem, eo modo, & ea authoritate, qua Summus Pontifex potest proponere; ergo vltra illam propositionem necesse est quod vnusquisque secundum suum spiritum per Scripturarum præsertim inquisitionem iudicet an res ita se habeat sicut proponitur. Est etiam insigne testimonium *Ierem.* 31. vbi dicitur: *Hoc erit pactum quod feriam cum domo Israël, post dies illos dicit Dominus, dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & non docebit vltra vir proximum suum dicens cognosce Dominum, omnes enim cognoscent me à minimo vsque ad maximum.* Hoc autem testimonium intelligi de tempore legis Gratiæ constat ex Apostolo *ad heb.* 8. vbi expressè illud explicat de nouo testamento, per quod antiquum excluditur; ergo in hoc tempore non debemus recurrere ad aliquem, qui doceat, & determinet nobis ea, quæ cognoscenda sunt de Deo, sed ad legem, & spiritū, qui in corde scribitur à Deo. Omitto alio loca, quæ minus difficultatis habent, vt quod Deus debeat coli in spiritu, eos qui adorant eū in spiritu, & veritate oportet adorare Ioan. 4. & 1. Petri 2. *Superædificamini domus spirituales, &c.* vbi indicatur ædificium Ecclesiæ non ad visibilium authoritatem, sed ad spiritualem pertinere; & denique quia fides est de non visis, ergo non debet credere vnum caput visibile, nec ab eo determinari,

determinari, & proponi ipsæ res fidei. De quibus argumentis videatur *Bañez in præsenti.*

22 Resp. Loca illa Scripturæ non ostendere quod determinatio credendorum, & rerum fidei pertinet ad cuiuscumque spiritum, sed vel loquuntur de priuato iudicio tractandi res fidei, non de authoritatiuo, vel loquuntur de spiritu Dei, quo illuminat in nobis fidem, & habitum infundit, ac dona Spiritus S. non de eo quod pertinet ad proponendas, & determinandas res fidei. Vnde illum locum Ioan. *Vnctio docet vos de omnibus*, rectè intelligit *Sanct. Thom. in hac 2. 2. quæst. 8. art. 4. ad primum*, de instructione, quæ fit in nobis à Deo per dona Spiritus S. præsertim per donum intellectus, quo ex inhabitatione Spiritus S. discernit homo credenda à non credendis: ista autem instructio per donum Spiritus S. quod est commune omnibus habentibus gratiam, vt distinguamus ab ea quæ fit secundum inspirationem; sicut est Prophetica illuminatio, non fit independenter ab exteriori proponente, quia *fides ex auditu*, vt ait Apostolus, & consequenter ab exteriori regulante, & determinante ea quæ fidei sunt authoritatiuè. Item *D. Thom.* super hunc locum *Ioan.* cum *Hugone, & gloss.* intelligunt illam particulam. *Non necesse habetis vt aliquis doceat vos*, comparatiuè, non absolutè, id est, minus indigetis exteriori doctrina, quia *Vnctio*, seu interior illuminatio docet vos. Clarum est enim quod ille, qui docetur intus à Spiritu Sancto minus indiget exteriori doctrina, non tamen est omninò independens ab illa, quia *fides ex auditu*, licet Deus possit extraordinariè etiam sine auditu homini tradere res fidei. Vnde notauit, benè *Caietanus* super hunc locum Ioannis quod ordo litteræ, & contextus loquitur de hominibus iam scientibus res fidei, qui non habent necesse doceri exterius, sed solum interiori spiritu dirigi ne errent in his quæ didicerunt.

23 Denique *August.* in illomet loco scilicet *tract. 3. in Epistolam* Ioannis optimè explicat Ioannem non excludere ibi Magisterium exterius non solum authoritatiuum, sed etiam particulare, sed solum indicare vnde Magisterium hoc sortiatur virtutem, & effectum suum, scilicet ex Spiritu, qui intus operatur. Verba *Augustini* sunt: *Tu dixisti quia vnctio ipsius docet vos de omnibus vt quid talem Epistolam fecisti, quid illos tu docebas, quid instruebas, quid ædificabas? Iam hic videte magnum Sacramentum fratres, sonus verborum nostrorum aures percutit, magister intus est.* Et infra, *Magisteria forinsecus adiutoria quædam sunt, & admonitiones, Cathedram in cælo habeo, qui corda docet, &c.* Sicut ergo ex loco Ioannis non conuincitur tollenda esse Magisteria particularia, quibus homines docentur, sic neque magisterium authoritatiuum quo iudicantur, & determinantur ea quæ credenda sunt. Ad illum locum Pauli *vos metipsos tentare si estis in fide*, in primis *Chrysost. Homilia 29. in secundam Epistolam ad Corinth.* intelligit hic Paulum loqui de fide miraculorum, quæ est vna ex gratiis gratis datis, de qua Paulus 1. ad Corinth. 12. *Alij datur sermo scientiæ, alij fides in eodem spiritu*, Fides scilicet agendorum, non credendorum ait *Caietanus* ibidem: sed etiam si intelligatur Paulus de fide data ad credendum, sicut explicat *D. Thom. 2. ad Corinth. vltimo, lect. 2.* sensus planus est, quod homines debent examinare suam conscientiam an rectè credant, & in vera fide perseuerent, sicut etiam examinatur conscientia de operibus bonis an benè vnusquique operetur: non autem loquitur hic Apostolus de examine, & iudicio determinatiuo dubiorum circa fidem, vnde pari modo loquitur Apostolus de examine fidei dicendo: *vos tentate si estis in fide*, & de examine operum dicendo: *Ipsi vos probate*, vt ibi aduertit *Diu. Thom.* Loquitur ergo de examine, quo discutitur conscientia, non quo fidei dubia resoluuntur.

24 Similiter *in alio loco 1. ad Corint. 2.* vbi dicitur, *Spiritum qui ex Deo est accepimus, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis*, Loquitur Paulus de ipsis Apostolis, quibus dedit Deus spiritum ad habendam specialem notitiam certam de donis Dei sibi collatis, vt interpretatur *Caietanus in præsenti*, & fauet *Diu. Thom.* in expositione huius loci, idque postulat ipse ordo litteræ, illa enim particula, *Nos accepimus &c.* ad ipsos Apostolos dirigi videtur. Sed quidquid sit de hoc, adhuc intelligendo verbum Apostoli de spiritu communi omnibus fidelibus *Dicimus*, Quod sensus est planus, quia ex spiritu diuino, seu ordinis diuini, & supernaturalis vt distinguitur à spiritu mundi, seu ordinis naturalis cognoscimus ea quæ donata sunt nobis, id est, bona seu obiecta supernaturalia, quæ propriè Dei sunt. Quis enim dubitat quod res supernaturales, & quæ à Deo supernaturaliter donata sunt, non nisi per supernaturalem cognitionem, & ordinis diuini cognoscimus? Inde autem inferri non potest quod ad habendam hanc cognitionem non requiratur exterior propositio, & exterior confirmatio, ac determinatio in his quæ pertinent ad obiecta fidei, & implicitè in Scriptura continentur.

25 Ad illum locum Pauli *Spiritualis iudicat omnia, &c. Diu. Thom. 1. ad Corinth. 2. lect. 3. & hac 2. 2. quæst. 45. art. 1.* intelligit loqui ibi Paulum de iudicio quod habetur de rebus diuinis per donum sapientiæ, ex eo enim quod homo redditur spiritualis per inhabitantem Spiritum S. rectè iudicat de omnibus pertinentibus ad salutem, neque ipse in hoc iudicio habendo iudicatur, id est, condemnatur ab aliis, quia rectum est, Hoc autem iudicium, quo homines iudicant per dona Spiritus S. de rebus pertinentibus ad salutem non excludit iudicium Ecclesiæ authoritatiuum ad proponendum, & determinandum ea quæ tenenda sunt, quia etsi ex Spiritu S. in vnoquoque nascatur rectitudo iudicij in ordine ad se, & ad suam salutem, non tamen in vnoquoque nascitur omnium credendorum determinatio etiam ad docendum, & proponendum aliis, præsertim authoritatiuè, & ideo iudicium viri Spiritualis non tollit iudicium authoritatis Spiritualis. *Chrysost.* super hunc locum *Homil. 7. in 1. ad Corinth.* illud verbum *iudicat omnia* intelligit pro eo quod est *reprehendit, arguit, seu despicit omnia*, scilicet quæ in hoc mundo sunt, & hoc quia spiritualis est. Contraponit Apostolus hominem spiritualem homini animali, qui solum attendit ad ea quæ sunt in mundo & in vita animali, & iste non iudicat, id est, arguit omnia; spiritualis verò iudicat. Quare ex hoc loco Apostoli nihil habetur contra nos.

26 Ad illud quod dicitur *Actor. 17.* de Berœensibus rectè obseruauit *Caietanus* super acta illos dum scrutatentur Scripturas adhuc non suscepisse fidem, sed cum aliqua dubitatione circa Pauli prædicationem tenerentur, voluisse inquirere in

Scripturis an illa quæ Paulus dicebat conformia essent doctrinæ Scripturarum, in cuius signum post illa verba *Scrutabantur Scripturas, &c.* subdit textus, *& multi crediderunt ex eis.* Non ergo adhuc credebant quando scrutabantur Scripturas, sed quasi in disputatione, & persuasione circa Pauli doctrinam versabantur, & ideo Paulus solum se habebat ad illos vt Prædicator annuntians fidem his, qui eam ignorabant, non vt definiens his, qui iam susceperunt illam, & ideo licebat ipsis scrutari Scripturas non vt determinarent res fidei, sed vt congruitatem, & conuenientiam fidei noui testamenti cum veteri testamento viderent, & inde conuincerentur, sicut Christus dixit iudæis Ioann. 5. *Scrutamini Scripturas, & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.*

27 Denique ad vltimum locum qui affertur ex *capit. 31. Ieremiæ*, & intelligitur ab Apostolo de nouo testamento. *Respondetur.* Quod vt aduertit optimè *D. Thom. ad Heb. 8. lect. 3. & Caietanus super idem caput 8. ad Hebr.* in illis verbis non solum agitur de ipso nouo testamento quod quantum ad gratiam, quam confert scribitur in corde, sed etiam de effectibus noui testamenti quorum vnus est quod *non docebit vir proximum suum, dicens, cognosces Dominum*, qui effectus plene, & quantum ad omnes homines erit in alia vita, in qua ad cognoscendum Deum, vnus non docebit alium, sed solus Deus dabit lumen gloriæ, & se ipsum manifestabit omnibus, in hac enim vita constat dari Doctores, & Pastores ad docendam doctrinam de Deo, sicut designat Apostolus ad Ephes. 4. *Alios dedit Pastores, & Doctores. &c.* Quoad aliquos autem homines etiam in hac vita datur iste effectus, vt non doceantur nisi à Deo immediatè, scilicet Apostolis, qui fuerunt primi fundatores noui testamenti, & immediatè fuerunt à Deo instructi, vt ait *Sanct. Thom. ibidem.* Reliqui autem ab ipsis, & ab eorum successoribur instruuntur, vel per se, vel per suos Ministros.

ARTICVLVS II.

Vtrùm hæc potestas proponendi, & determinandi res fidei alicui determinatæ Personæ concessa sit à Christo Domino?

1 DEterminauimus in præcedenti articulo debere in Ecclesia esse aliquam Potestatem, seu authoritatem ad explicandas, proponendas, & determinandas res fidei, ita quod non possunt ista diiudicari, & resolui in proprium cuiusque spiritum: nunc restat indagare quænam sit ista regula, seu potestas determinatiua rerum fidei, & in quo subiecto inueniatur? Cum autem agamus in præsenti de regula exteriori, & visibili, per quam dirigamur in proponendis rebus fidei, considerare possumus, & discurrere circa regulas exteriores, in quibus continetur infallibilis authoritas fidei. Sunt autem quatuor regulæ exteriores, duæ inanimatæ, duæ animatæ, seu viuæ. Inanimatæ sunt Sacra Scriptura, & traditiones Apostolicæ, istæ enim non explicant sensum, sed explicandum præbent: & ad Scripturam reducitur quæcumque Prophetia facta à diuersis hominibus. Regulæ verò animatæ sunt Concilium, & Papa, id est, aut congregatio, seu multitudo Prælatorum Ecclesiæ, quæ repræsentatiuè, & authoritatiuè est tota Ecclesia, aut vnus singularis Prælatus, qui habeat potestatem super omnes, ipsa autem Ecclesia integrè accepta includit tam Prælatos, & subditos, quam supremũ caput, & ideò nõ distinguitur ab his duabus regulis. Et ad istos reducitur authoritas hominum priuatorum, qui per miracula, & vitæ sanctitatem, aut Martyrium comprobant veritatem fidei, & & illi testimonium reddunt, an illi possint etiam esse regula fidei? Alia autem sunt quæ magis dici possunt loci Theologici ex quibus scilicet argumenta promuntur ad confirmandas, vel defendendas res fidei, quam regula ipsius fidei, sicut est consensus Patrum, aut Scholasticorum, Rationes humanæ, authoritates Philosophorum, aut Historiarum; ista enim omnia per se non faciunt rem de fide, sed supponunt, nam etiam consensus Patrum si non sit consensus asserens rem esse de fide, non facit illam de fide: si autem asserat rem esse de fide ex aliqua regula supponitur de fide esse, & ipsi Patres seruiunt vt testes huius determinationis de fide, aut Apostolicæ traditionis. Quapropter negare ea quæ communiter Patres dicunt erit temerarium, aut etiam fractio præcepti Ecclesiastici, sed non Hæreticum, nisi aliunde habeat esse de fide. Et sic *Concilium Trid. sess.* 4. solum per modum præcepti decreuit vt contra vnanimem consensum Patrum nullus Scripturam audeat interpretari. Igitur in præsenti articulo tractabimus de primis duabus regulis. In sequentibus verò de aliis duabus.

2 Vt autem punctus difficultatis præsentis circa regulas inanimatas aperiatur, supponendum est dari aliquam Scripturam diuinitus inspiratam, & Dei authoritate conscriptam, seu dictatam. Quæ veritas apud nullum Christianum probanda est, cum sit primum principium in nostra fide. Apud Paganos autem, qui Scripturas non recipiunt hæc veritas aliunde probatur, scilicet ex consensu tot, tantorumque librorum Sacrorum à diuersis authoribus edictorum. Quo argumento vtitur *August. 18. de Ciuitate cap. 41.* cum in aliis authoribus, quando propria sua proferunt vix consensus in vno inueniatur; similiter etiam ex ipsa ratione Prophetiæ, quæ tam frequens est in ipsa Scriptura; prædictio enim futurorum diuinæ authoritatis proprium est, vnde dicitur Isaiæ 41. *Annunciate nobis quæ ventura sunt, & dicemus quia Dij estis vos.* Et apud omnes gentes hoc fuit receptissimum vt hi à quibus oracula futurorum exposcerentur Deos esse existimarent. In Scriptura autem Diuina nihil frequentius inuenitur quam Prophetiæ, & quod vera Prophetia sit, ex infallibili impletione comprobatur iuxta quod Dominus in Euangelio dicit: *Cœlum, & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.* Lucæ 21. & iterum *Deutoronomij* 18. ponitur signum ad cognoscendum an Prophetia sit vera scilicet, *si ita euenerit sicut Propheta prædixit.* Illa ergo Scriptura, quæ prædictionem futurorum continet cum infallibili impletione tanquam Diuinæ authoritatis Scriptura habenda est. Vnde dixit optimè August. 18. de ciuit. cap. 40. *Cui narranti melius præterita credimus, quam qui etiam futura prædixerit, quæ præsentire tam videmus.* Supposita ergo diuina, & infallibili Scripturæ authoritate relinquimus modo omnes illas quæstiones de libris, qui verè, & sine dubio canonici

canonici sint, de translationibus Scripturæ & eius censibus, & an aliquid in Scriptura corruptũ sit, aut deprauatum, de his infra tractando de authoritate Papæ supra declarationem Scripturarum agendum erit. Illud solum in præsenti inquirimus an in Scriptura sacra ita contineantur ea quæ authoritate diuina reuelata sunt, vt etiam contineantur decisio omnium controuersiarum pertinentium ad fidem, ita quod sicut iudex scripto suo definit, & determinat controuersias in litibus, sic Deus qui est supremus iudex controuersiarum de fide, non solum in Scriptura tradat ea quæ nos credimus tanquam res reuelatas, & à Deo dictas simpliciter, sed ea quæ sunt determinatiua quæstionum, & dubiorum circa fidem, atque adeò non indigeamus iudice humano, qui nobis res illas determinet, sed solum inspicere ea quæ Scriptura tradit vt à Deo definita, & sic sit regula determinandi dubia, & non solum exhibendi res fidei.

3 In hac controuersia recentiores quidam hæretici partem affirmatiuam mordicus defensarunt in colloquio Ratisbonensi habito ann. 1610. eamque variis authoritatibus, & rationibus confirmare conati sunt, quæ parum momenti habent. Possunt autem in duplici sensu procedere. *Vno modo* asserendo quod Scriptura sola continet in se iudicium & determinationem omnium quæstionum de fide, ita vt ly *Sola* excludat & traditiones Apostolicas, seu verbum non scriptum, & definitiones Ecclesiæ. *Alio modo* asserendo quod Scriptura simul cum traditionibus, id est, verbum Dei scriptum, & traditum sufficienter contineant determinationem circa res fidei, & ita solum excludant regulam viuam, quæ in definitionibus Ecclesiæ continetur. Et licèt ipsi videantur in primo sensu procedere, in quo peius errant non admittendo traditiones Ecclesiæ, tamen etiam in secundo error eorum refellendus est, & argumentis quæ proferunt respondendum.

4 Itaque *Catholica* sententia docet, & secundum fidem fatendum est in Ecclesia dari potestatem determinandi, & iudicandi ea quæ de fide tenenda sunt, ita vt non solum Deus per Scripturas, & traditiones iudicet, sed humanæ potestati à Deo concessum sit in causis fidei iudicare. Nec oportet ad huius quæstionis euidentiam nisi duo aduertere. *Primum est*. Quod in omni controuersia, & quæstione iudicanda, & debet dari ius, & debet dari iudex. Et quidem ius habet se tanquam obiectum iustitiæ, quia dicit ipsum opus iustum, vt ait *Diu. Thom. 2. 2. quæst. 57. art. 1*. Ipsa autem regula, & ratio per quam hoc iustum constituitur vocatur etiam *Ius*, & si in Scriptura ponatur dicitur lex, quia vt ait Isidorus cap. ius dist. 1. *lex est iuris species, & lex est constitutio scripta.* Oportet ergo ad iudicandum attendere ad regulam, seu constitutionem, & Scripturam tanquam ad id in quo continetur ratio eius materiæ, seu obiecti determinandi, & iudicandi. Vnde ista regula iudicat, seu dirimit eam tanquam continens ius, & obiectum determinandum, non tanquam proponens ipsum ius, & sententians, quia hoc pertinet ad iudicem, qui authoritatiuè ius illud proponit, & iuxta illud de rebus determinat. Vnde etiam si in rebus fidei aliqua controuersia dirimenda est oportet hæc duo concurrere scilicet, ius, & iudicem, & ipsa Scriptura tanquam regula continens ius, iuxta quod iudicandum est, & conformiter ad ipsum regulare potest, non tanquam persona iudicans, aut dirimens controuersiam.

5 Secundum *est*, quod necessitas ponendi iudicem animatum humanum, supposito quod Deus per se non reuelat, nec gubernat oritur ex duplici principio. *Primum*, quod in Scriptura non omnia sunt ita distinctè, & determinatè tradita, & iudicata, etiam quoad nos, quod nullam quæstionem, aut ambiguitatem habeant, nec deprauatè ab aliquibus explicari possint, etiamsi Deus in illa iudicet, nam si adhuc aliqua restat ambiguitas, aut quæstio circa ea quæ Deus iudicat in Scriptura, necesse est per alicuius authoritatem vltimatè determinari, & resolui.

6 Secundum *est*, quod non sit Ecclesiæ concessa potestas ad obligandum homines vt acceptent ea, quæ fidei sunt, & eius publicationem, aut declarationem, nam etiam dato quod omnia quæ sunt de fide ex parte obiecti, & materiæ credendæ sint iudicata, ac resoluta à Deo in Scripturis, adhuc tamen si inter homines quæstio circa fidem oxoritur, necesse erit quod ex declaratione illa, & iudicio Scripturæ terminetur, & sic proponatur, & publicetur. Oportet ergo esse aliquam potestatem, quæ illos obliget ad acceptandam declarationem hanc, & determinationem Scripturæ, quæ antea illis non erat manifesta quamdiu dubitabant. Sicut etiam si per supremum principem latæ sint leges continentes ea, quæ in aliquo iudicio sententianda sunt, tamen necesse est dari aliquam authoritatem iudiciariam, quæ iuxta illas leges obliget homines acceptare sententiam, & seruare quæ iudicata fuerint. Hæc igitur est duplex necessitas vt sit regula animata in Ecclesia, seu iudex authoritatem habens iudicandi, & determinandi res fidei, tum ex parte ipsius materiæ, seu obiectorum fidei, quia in ipsa materia, seu rebus contentis in Scriptura sunt multa obscura, & dubia & sic debent determinari, & iudicari quid sit de fide tenendum, quid non, quando dubium est de illo. Tum etiam ex parte personarum, vt scilicet obligari possint ad acceptandum iudicium datum de rebus fidei, etiam si daremus illud non deberi iudicari ab homine, sed solum promulgari vt iudicatum in Scripturis, hæc enim promulgatio authoritatiuè facienda est vt homines obligentur à iudice promulgante.

7 Igitur quod hoc modo fatendum sit dandam esse authoritatem iudicandi res fidei, & controuersias, quæ de ipsa sunt, manifestum est ex Scripturis, & Sanctorum Patrum traditione, ac perpetuo Ecclesiæ vsu, nam vt præcedenti articulo ostendimus *Deuteronom. 17.* designatur iudex ad quem debet recurri quando ambiguum iudicium fuerit inter causam, & causam, lepram, & lepram, & ea quæ continebantur in Scriptura, qui iudex dicitur esse Sacerdos: & eadem potestas amplius explicatur *2. Paralipom. 19.* vt ibidem ostendimus, & à Christo Domino fuisse designatur Matth. 23. cum dicitur: *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi; omnia ergo quæcumque dixerint vobis facite.* Vbi ex vtroque loco colligitur authoritatem iudicandi circa res fidei, tum quoad determinationem dubiorum ex parte rei creditæ, tum quoad obligationem Personarum vt acceptent, quæ sibi proponuntur, nam in *Deuteron.* expresè ponitur dubietas, & ambiguitas circa ipsas res determinandas, scilicet *inter lepram, & lepram, sanguinem, & sanguinem, causam, & causam*, quæ omnia (vt supra articulo præcedenti ponderauimus) pertinebant ad dubia orta ex ipsa Scriptura, siquidem in

Scriptura tradita erant multa de lepra, & ſanguine, &c. & quod iſtud ambiguum, & difficile iudicium per humanos iudices deberet terminari patet ex verbis textus, nam dicitur: *Et iudicum intra portas tuas videris verba variari: ſurge & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, venieſque ad Sacerdotes, & ad] iudicem qui fuerit illo tempore, quæreſque ab eis, qui indicabant tibi indicij veritatem, & facies quæcumque dixerint qui præſunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius ſequeriſque ſententiam eorum, &c.* Vbi totum quod ponitur ad dirimendam controuerſiam per modum iudicij, & ſententiæ, & ſecundum formam iudicandi deſcribitur. Similiter in illo loco *Paralip.* ponitur dubietas, ſeu controuerſia aliqua ex parte rei, ſeu obiecti iudicandi, *vbicumque* (inquit) *eſt quæſtio. de lege, de mandato, de iuſtificationibus de ceremoniis, oſtendite eis, &c.* Vbi ſupponitur in Scriptura non eſſe omnia determinata, & iudicata à Deo, aliàs non exorirentur quæſtiones determinandæ, & oſtendendæ per Sacerdotes circa ipſam legem, & quæ in ea continentur. Et denique obligatio imponitur hominibus vt ſequantur ſententiam Sacerdotis Deuteron. 17. & Matth. 23. *Omnia quæ dixerint facite.* Ergo ſupponitur in Sacerdote authoritas ad obligandum vt ſequantur homines, quæ ipſi determinauerint, & quæ dixerint, & pronunciauerint, etiam in materia tangente res Sacræ Scripturæ, vt vidimus; ergo hæc authoritas eſt authoritas iudicandi, & de facto à Deo communicata eſt hominibus, quamuis ipſe eam principaliter habeat.

8 Secundo Probatur hæc aſſertio Catholica ex illo *Actor.* 15. Vbi definiens Petrus controuerſiam de fide, in qua multa conquiſitio facta eſt propter eius difficultatem ſententialiter pronuntians dixit: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis nihil vltra imponere vobis oneris.* Ergo iudicare non ſolum pertinet ad Spiritum Sanctum, ſed etiam ad homines, ſed Spiritui Sancto principaliter, & per modum ſupremæ cauſæ, hominibus participatiuè. Quod ſi illi loquebantur dictante Spiritu Sancto hoc non tollit authoritatem iudicij, *tum* quia ipſi diſtinguunt *Spiritu Sancto, & nobis*, tum quia illa illud iudicium factum eſt modo ordinario, præmittendo diſputationem, & inquiſitionem, non autem ex ſola Dei inſpiratione. *Item* illi ad quos pertinet præcepta ponere circa ea quæ de fide tenenda ſunt, habent authoritatem iudicandi, & non ſolum indicandi, hoc autem conuenit hominibus: ergo, *Minor patet* ex eodem capite 15. *Actor.* Vbi dicitur de Paulo quod *perambulabat Syriam & Ciliciam confirmans Eccleclesias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum, & Seniorum,* erant autem illa præcepta circa ea quæ determinauerant Apoſtoli in illo Concilio de non ſeruanda lege Moyſi, de hoc enim ipſi Apoſtoli dixerunt: *Viſum eſt nihil vobis imponere oneris, &c.* Illud autem *onus* idem eſt quod præceptum, hoc enim homines onerantur à ſuperiore; ergo circa determinationem rerum fidei commiſſum eſt hominibus ponere præcepta, & conſequenter qui Apoſtolicam authoritatem habet circa gubernationem Eccleſiæ poterit præcepta eadem ponere. *Maior vero manifeſta eſt* Quia ponere præceptum eſt actus iuriſdictionis, & ſuperioris, iuriſdictio autem pertinet ad iudices, ſeu ad illum qui dicit ius, *leg. vlt. ff. de iuriſd. omnium ind.* ergo ſi circa determinationes fidei, & declarationes à ſe factas potuerunt Apoſtoli ponere præceptum, circa hoc habuerunt authoritatem iudiciariam, quæ eſt authoritas dicendi ius. Denique Luc. 22. dicitur Petro: *Rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* Hæc autem confirmatio facienda erat circa res fidei in eo enim confirmare debebat fratres in quo non poterat deficere, aliàs incongrue vnum ex altero inferretur. Authoritas autem confirmandi in fide intelligi non poteſt ſine authoritate determinandi ea, quæ dubia ſunt, & proponendi authoritatiue id quod eſt tenendum. Vnde Bern. Epiſt. 190. *Oportet* (inquit) *ad veſtrum referri Apoſtolatum pericula quæque emergentia in regno Dei, ea præſertim, quæ de fide contingunt, cui enim alteri dictum eſt*, ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. *Ergo quod ſequitur à Petri ſucceſſore exigitur*, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos *in eo planè Petri impletis vicem, cuius tenetis & ſedem ſi veſtra admonitione corda in fide fluctuantia confirmatis, ſi veſtra authoritate conteritis fidei corruptores.* Et Hieron. in Epiſt. ad Damaſc. de tribus hypoſtaſibus, *inde mihi Cathedram Petri, & fidem Apoſtolico ore laudata cenſui conſulendam, inde nunc animæ meæ poſtulo cibum, vnde olim Chriſti indumenta ſuſcepi, à Sacerdote victimam ſalutis, à Paſtore præſidium ouis flagito.*

9 Et *ex hoc tertiò.* Probatur concluſio ratione deducta ex ſacris litteris, & patribus. Nam quamtumcumque res omnes, & controuerſiæ de fide iudicatæ à Deo ſint in Scriptura, adhuc quoad nos non eſt ita clarum, & euidens hoc iudicium quod ab omnibus intelligatur per ſe, cum videamus tam variè, & tam contrariè à multis intelligi Scripturas, nec etiam ipſæ Scripturæ immunes ſunt à deprauationibus, & corruptis intelligentiis multorum, iuxta illud quod iam citauimus 2. Petri vltimo: *in quibus difficilia intellectu, quæ indocti, & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras Scripturas in ſuam ipſorum perditionem.* Vbi valdè ponderandum eſt quod dicit: *ſicut & cæteras Scripturas*, hoc enim euidenter datur intelligi nullam partem Scripturarum eſſe liberam à deprauationibus hominum perditorum, & à difficultate intelligendi. Si ergo Deus eſt iudex controuerſiarum, & difficultatum fidei in Scriptura, & ibi in quibuſcumque Scripturis continentur multa difficilia intellectu, & deprauationibus hominum ſunt obnoxiæ, oportet quod de talibus difficultatibus extra Scripturam iudicetur, & determinetur, ne homines ſemper fluctuent non habentes determinationem infallibilem, quam ſequantur in rebus fidei, & in cognoſcendis legitimis Scripturis, ſed extra Scripturam Deus non iudicat per ſe immediatè iſta dubia, vt conſtat experientia; ergo oportet quod id iudicetur, & determinetur per aliquam authoritatem humanam, & conſequenter detur regula animata fidei, *Et confirmatur hoc argumentum.* Nam iudicium quo Deus iudicat in Scripturis, & determinat ea quæ in fide controuerſa ſunt, vel habetur in Scriptura diſtinctè, & clarè & ſeorſum ab ipſis rebus de quibus dubitatur, vel non. *Primum dici non poteſt*, nec enim omnia loca obſcura, quæ ſunt in vna parte Scripturæ declarantur in alia: verbi gratia circa illa verba, *Hoc eſt Corpus meum* volunt Hæretici quod *ly eſt* ibi figuratè accipiatur pro eo quod eſt ſignificare Corpus Chriſti; Catholici autem quod *ly eſt* ſumatur propriè pro eo quod verè eſt tale, vbinam in alia parte Scripturæ hoc eſt indicatum, & determinatum à Deo clarè, & diſtinctè ita vt tollatur controuerſia ſine

sine aliquo exterius iudicante?Et similia sunt sexcenta in scriptura. Si autem iudicatum quidem est à Deo id quod controuertitur, non tamen nobis omninò apparet,sed inuolutum est cum aliis, quæ obscurè traduntur; ergo oportet quod eorum explicatio reducatur ad aliquam authoritatem extra Scripturam determinantem, & resoluentem authoritatiuè talem obscuritatem, & controuersiam, non autem ad Deum extra loquentem per semet ipsum,quia per se immediatè non definit, nec determinat istas difficultates; ergo mediantibus hominibus.

10 Sed *obiicies ex D.Thom. 1.part.quæst.1. art.9. ad 2.*vbi sic ait:*Vnde ea, quæ in vno loco Scripturæ traduntur sub metaphoris, in aliis locis exponuntur.*Ergo planè dictis Angelicus Doctor aduersatur asserens omnia expresè in scriptura contineri. *Respondetur D. Thom.* non dicere absolutè quod ea quæ traduntur in vno loco scripturæ in alio expressius exponuntur, sed quod ea quæ traduntur sub metaphoris, id est sub figuris, & significationibus diuersarum rerum, quæ non pertinent ad litteralem sensum, sed ad spiritualem,seu symbolicum, vt ipse tradit eadem quæstione art.10.ad 1. inquiens: *Quod nihil sub spirituali sensu continetur fidei necessarium quod scriptura per litteralem sensum alicubi manifestè non tradat.* Quod quidem verissimum est; non tamen negat *D.Thom.* quod ea quæ litterali sensu expresè traduntur, secundum quod *ly expresè* distinguitut contra *symbolicè*,seu *figuratè* non habeant aliquam difficultatem, aut de prauatam intelligentiam,contra quam necesse sit authoritatem alicuius personæ iudicantis,& determinantis quod tenendum est constituere. Ex dictis etiam conuincitur non sufficere ad iudicandum de scripturæ difficultatibus circa res fidei,ipsas traditiones non scriptas,nam istæ traditiones cum non sint scriptæ seruantur apud aliquam regulam viuam, scilicet in successione Episcoporum per quos ad nos deueniunt, præsertim Romanæ Ecclesiæ, vt ex *Irenæo, Tertulliano,& Augustino*, superiori articulo ostensum est in illis locis in quibus agunr de fide inuenienda apud Ecclesias Apostolicas per Episcoporum successiones, & consequenter admitti non possunt traditiones nisi admittatur regula animata fidei: *& d einde*, quia oportet discernere veras traditiones à falsis, nam & Christus Dominus traditiones Iudæorum damnat *Matth.* 15.& *Marci* 7. Oportet ergo ab aliquo id discerni, & iudicari, non autem à scriptura, aut ab aliis traditionibus; de hoc enim idem dubium esset, & sic procederetur in infinitum; ergo ab aliquo homine habente ad id authoritatem.

11 Denique ista conclusio constat ex communi Ecclesiæ vsu iam in Apostolis vsque ad nos continuato, nam quotiescumque exortæ sunt hæreses, & controuersiæ circa fidem, per Conciliorum definitiones, & Pontificum confirmationes iudicatæ, & determinatæ sunt. De quibus agendum erit infrà cum ostenderimus hanc authoritatem esse in Romano Pontifice. Sufficit interim duo, aut tria ex antiquis testimonia ad hoc afferre. Primò enim in Nicæna Synodo tractata est controuersia fidei de consubstantialitate filij Dei contra Arrium, atque ibi per modum Constitutionis, & sententiæ determinata est, vt ex confirmatione Beati Syluestri planè colligitur licet *Athanasius in libr. de Synodis* aduertat cum de fide ageret Concilium non dixisse, *visum est*, sicut in aliis decretis, sed *ad istum modum credit Catholica Ecclesia*, vt ostenderet eam non esse nouam fidem, sed Apostolicam. Cæterum D. Syluester in Concilio Romæ coacto pro confirmatione Nicænæ Synodi per modum statuti, & definitionis Synodum processisse declarat, & ipse etiam authoritatiuè confirmans, sic dixit: *Quidquid in Nicæa constitutum est ad robur Sanctæ Matris Ecclesiæ Catholicæ,& Apostolicæ à Sanctis Sacerdotibus 318.nostro ore pariter confirmamus, omnes qui ausi fuerint dissoluere definitionem Sancti, & magni Concilij, quod apud nicæam congregatum est, anathematizamus* ecce quomodo per modum iudicij res fidei determinatæ sunt; tum per modum statuti, definitionis, & confirmationis eas tradendo, tum per modum obligationis respectu fidelium vt eas acceptarent; Quod etiam testatur *Fœlix Papa IV. in Epist. 5. Synodica.* Expressius Socrates lib. 2. historiæ capite 13. *Ecclesiasticus* (inquit) *canon vetat ne decreta absque sententia Episcopi Romani Ecclesiis sanciantur.* Similiter Marcianus apud Chalcedonensem Synodum *actione* 3. & habetur *lege* 4. *Codice de summa Trinitate, & fide Catholica* prohibens ne de fide publicè liceret disputare, rationem reddit: *Nam iniuriam facit iudicio Romanæ Synodi si quis semel indicata, & recte disposita reuoluere, & publicè disputare contendit.* Vbi manifestè agnoscit imperator Synodum determinationes fidei iudicatas tradere, & per modum iudicij, & determinationis authoritatiuæ. Et in *Concilio Aquileiensi* legitur Epistola Gratiani Augusti, qui ad Episcopos referens iudicium in dubiis circa fidem, *vt à quibus* (inquit) *proficiscuntur instituta doctrinæ ab eisdem discordiæ eruditionis repugnantia soluerctur.* Et Sanctus Augustin. art. præcedent. cit. lib. 1. contra Crescentium capite 33. *Quisquis* (inquit) *falsi metuit huius obscuritate quæstionis Ecclesiam de illa consulat.* Denique videri potest Vincentius Lyrinensis in aureo illo opusculo aduersus hæreses, & prophanas vocum nouitates, tum in principio, tum circa finem. *Hic forsitam* (inquit) *requirat aliquis cum sit perfectus Scripturarum canon, sibique ad omnia satis, superque sufficiat,quid opus est vt ei Ecclesiasticæ intelligentiæ iungantur authoritas? quia videlicet Scripturam Sacram pro ipsa sua altitudine non vno eodemque sensu vniuersi accipiunt,sed eiusdem eloquia aliter,atque aliter,alius,atque alius interpratatur,vt pene quot homines sunt,tot illius sententiæ erui posse videantur.*

12 Adhuc *tamen* hæretici respondent duplicem esse fidem, scilicet *saluificam*, & *historicam*, & *saluifica* pertinet ad dogmata, quæ sunt de necessitate salutis, *historicam* verò, quæ continet id quod ad historiam pertinet, & fatentur aliquid quod pertineat ad fidem historiam posse peti ex aliquo testimonio extra Scripturam, scilicet ab Ecclesia, fidem verò *saluificam* non ita, sicut verbi gratia, quod hic liber sit, vel non sit Canonicus hoc dicunt pertinet ad historiam, & ita determinari potest ab Ecclesia. *Cæterum* hæc solutio ex omni parte repugnat. *Primò*, Quia ex his quæ allata sunt constat Ecclesiam iudicasse, & definisse ea quæ verè sunt dogmata, sicut in Concilio Apostolorum *actor.* 15 definitum est nõ obligare legem Moysi in Concilio Nicæno

filium Dei esse verum Deum &c. Et denique Petrus non solum dixit quod in Scriptura est aliquid difficile intellectu quoad historiam, aut quod cæteræ Scripturæ solum quoad historiam deprauentur, sed absolutè, & quod omnia, imò ipsa dogmata, & mysteria difficiliora sunt ad intelligendum quam historiæ; & circa dogmata fidei plures sunt controuersiæ, vnde magis ex hac parte iudex requiritur, qui eas determinet. *Secundò*. Quando Ecclesia proponit: & determinat illam fidem historicam, verbi gratia, hunc librum esse canonicum, vel id determinat tanquam de fide diuina, & infallibili, vel non. *Si Primum*; ergo est necessarium ei credere, ita vt qui non credat, sit hæreticus, vt potè non recipiens aliquid quod est de fide diuina, & sic iam pertinet ad fidem saluificam. *Si secundum*; ergo illa determinatio Ecclesiæ non est infallibilis, neque obligat ad recipiendum infallibiliter librum illum pro canonico, & consequenter neque ea quæ in illo continentur infallibiliter pro canonicis haberi possunt. *Tertiò*. Fides historica est eiusdem authoritatis, atque dogmatica, seu saluifica, omnes enim historiæ Scripturæ infallibilis sunt authoritatis, & ad salutem pertinet eis credere, nam vt dicit Apostolus ad Rom. 15. *Quæcumque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt.* Et iterum, *Omnis Scriptura diuinitus inspirata vtilis est, &c.* Et August. lib. de vera religione cap. 50. *distinguimus (* inquit *) quæ sit stabilis fides siue historica, & temporalis, siue spiritualis, & æterna ad quam omnis interpretatio authoritatis dirigenda sit*; ergo historica fides eodem modo sicut & dogmatica habenda est.

Soluuntur Argumenta.

1 PRo *parte hæreticorum argui potest*, tum authoritate, tum ratione. Authoritates ipsi multas proferunt ex Scriptura, & patribus, quæ tamen magna ex parte solum deseruiunt ad ostendendum Scripturam continere ea quæ credenda sunt, & ab eius infallibili authoritate accipiendam esse regulam fidei, iuxta ipsam iudicandum esse de his quæ dubitationem, & controuersiam habent. Solum ergo illas authoritates adducam, quæ ipsi scripturæ, seu sermoni aliquem modum iudicandi videntur tribuere, Ioan. 12. *Qui spernit me, & non accipit verba mea, habet qui iudicet eum: sermo quem loquutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die.* Item Ioan. 5. *Ego testimonium ab homine non accipio, sed hæc dico vt vos salui sitis. Ego habeo testimonium maius Ioanne, opera quæ dedit mihi pater vt perficiam ea ipsa testimonium perhibent de me*: Et infra subdit: *Scrutamini Scripturas, & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.* Ex quo loco arguitur. Testimonium circa fidem Christi, & quæ ad ipsum pertinent ab homine non est recipiendum, etiamsi ille Ioannes sit, & testimonium est accipiendum ab operibus Christi, & Scripturis; ergo nullus homo iudicare potest, & testimonium dare, sed solum in Scripturis datum publicare. Similiter Ioan. 7. dicitur: *Si quis voluerit voluntatem eius facere cognoscet de doctrina vtrùm ex Deo sit.* Ergo non est necesse recurrere ad aliquam aliam authoritatem humanam ad hoc cognoscendum. Item afferri potest locus ille Isaiæ 8. *Numquid non populus à Deo suo requiret pro viuis à mortuis? Ad legem magis & ad testimonium. Quod si non dixerint iuxta verbum hoc non erit eis matutina lux.* Vbi ad litteram agitur de inquisitione veritatis, & credendorum, quam populus requirere debet, remittuntur autem ad legem & ad testimonium; ergo ibi continetur tanquam iudicatum, & decisum quidquid populus quærere potest. Denique 2. Petri 1. dicitur: *Et habetis firmiorem Propheticum sermonem cui benefacitis attendentes tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco.* Et subditur, *non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, &c.* Ergo in sermone Scripturæ nulla humana voluntas attendenda est, sed attendendo ad ipsum sermonem propheticum inuenire possumus omnem firmitatem.

2 Respondetur loca illæ Scripturæ solum probare quod Scriptura habet iudicare, & testimonium dare in suo genere, scilicet, tanquam regula inanimata, & continens sensum fidei, non vt explicans: sicut etiam lex Principis dicitur iudicare per modum iuris, non per modum iudicis. Itaque iuxta id quod continetur in Scriptura iudicandum est, non tamen ipsa iudicat. Et hoc modo intelligitur ille locus Ioann. 7. *Sermo quem loquutus sum ille iudicabit eum*, eo modo quo lex iudicat suum transgressorem; non eo modo quo iudex. Nec ibi agitur de iudicio determinationis circa res fidei, sed de iudicio condemnationis in transgressores, seu contemptores legis, & sermonum Dei. Similiter in illo loco *Ioann.* 5. vbi testimonium de Christo non refertur ad aliquem hominem, sed ad Scripturas, & ad opera quæ ipse faciebat, *Respondetur*, ibi loqui de testimonio humano, & in authoritate humana fundato, nec Ioannis testimonium reiecit, cum de illo scriptum sit: *Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine*, sed esse aliud testimonium altius indicatur, scilicet ipsum Deum, qui per opera manifestabatur, & in Scripturis manifestatus erat. Cum autem ad scrutandas Scripturas eos mittit, non ex hoc ostenditur Scripturam esse regulam per modum iudicis, sed quasi continens in se testimonium diuinum, quod nemo negat, & ibi inueniri potest, sed tamen vt inueniatur quando obscurum est, aut controuersum indiget aliquo extrinseco demonstrante, & determinante authoritatiuè propter diuersos sensus, qui adhiberi ei possunt & obscuritatem illius. Vnde *Chrysostom.* explicans hunc locum homilia 40. in Ioann. *Non (* inquit *) ad lectionem simplicem Scripturarum, sed ad scrutationem exquisitam eos mittebat, quia ea quæ in Scripturis de eo dicebantur, desuper obumbrabantur, neque in superficie exprimebantur, sed velut quidam Thesaurus recondebatur.* Ad illum locum Ioann. 7. *Si quis voluerit voluntatem eius facere cognoscet de doctrina, &c. Respondetur* ibi non explicari quis sit iudex doctrinæ, sed quæ sit bona dispositio ad cognoscendam veram doctrinam, scilicet facere voluntatem Dei, & non peccare, peccans enim non ita est aptus ad intelligendum: quæ est explicatio *Chrysost. hom.* 48. *in Ioann.* vel iuxta Augustinum, *facere voluntatem Dei est credere in eum, cognoscere autem doctrinam est intelligere, ergo noli quærere intelligere vt credas, sed crede vt intelligas. Et hoc est quod dicit, qui fecerit voluntatem cognoscet, &c.*

3 Ad *Locum* illum Isaiæ patet responsio ex ipso textu, dicit enim recurrendum esse ad legem, & testimonium Scripturæ, non verò ad incantatores, & phythones. Quis hoc neget; cæterum hinc non probatur, nisi quod Scriptura sit vera regula

continens

continens in se testimonium, & veritatem, quæ requirenda est, tanquam lex, & ius non tamen esse iudicem obscuritatis, & difficultatis circa intelligentiam eius, sed hoc pertinere ad aliquam regulam viuam, vnde & præmiserat ante Propheta. *Liga testimonium, signa legem in Discipulis meis*, hoc est *in Apostolis, & Apostolicis viris*, vt exponit Hieronym. lib. 3. in Isaiam super cap. 8. ad legem ergo recurrendum est, sed *vt signatur in Discipulis, seu Apostolis*, qui nobis eius obscuritatem explicant. In cuius signum Dominus Lucæ 24. *Aperuit Apostolis sensum, vt intelligerent scripturas*. Quod certè necessarium non esset si ipsa scriptura in se haberet iudicatum à Deo determinatè, & distinctè quidquid controuersiæ, aut difficultatis in illa est circa dogmata fidei. Denique eodem modo respondetur ad vltimum locum ex epistola Petri, quod debemus attendere ad propheticum sermonem non quomodocumque, sed vt propositum, & explicatum ab Ecclesia, non vt in suis difficultatibus per se notum, & determinatum. Vnde nec humana voluntate allata est Prophetia, sed diuina, quia & inspiratur diuinitus, & proponitur, seu determinatur eius difficultas ab Ec clesia authoritate accepta à Deo, nō ab homine.

4 Secundò *arguunt* authoritatibus variis Sanctorum Patrum, quarum pleraque solum ostendunt Scripturam Sacram habere infallibilem authoritatem, & esse normam, & regalam per quam omnia; quæ pertinent ad fidem, & bonos mores determinanda, & declaranda sunt Sed quia de hoc non agimus in præsenti, sed solum de modo habendi hanc authoritatem an per modum iudicantis, an solum per modum indicantis, & exhibentis res creditas, ideo illas authoritates omitto, & solum illas afferam, quæ iudicium circa scripturas hominibus negant, & in ipsis scripturis contineri significant. Et in primis *Aug. lib. 13. confessionum cap. 23.* loquens de scripturis, quas nomine *firmamenti* intelligit, & illud Apostol. exponens, *spiritualis omnia iudicat*, sic inquit, *spirituales ergo, siue qui præsunt, siue qui obtemperant spiritualiter iudicant, non de cognitionibus spiritualibus, quæ lucent in firmamento, non enim oportet de tam sublimi authoritate iudicare, neque de ipso libro suo etiamsi quid ibi non lucet, quoniam submittimus ei rerum intellectum, &c.* & infrà, *Homo licet iam spiritualis, factor tamen debet esse legis, non Iudex.* Et idem Aug. lib. 2. de Baptismo contra Donatistas cap. 6. *Afferamus diuinam stateram de Scripturis Sacris, & in illa quid sit grauius appendam, & à Domino appensa recognoscamus.* Ecce quomodo iudicium quod ex scripturis profertur à Deo esse factum *August.* fatetur. Et denique Christum esse iudicem, qui controuersias istas dirimit fatetur idem August. lib. 2. de nuptiis, & concupiscentia cap. 33. *Hæc (inquit) controuersia iudicem requirit iudicet ergo Christus, iudicet cum illo & Apostolus, quia & in Apostolo ipse loquitur Christus.* Ergo Christus in his quæ dicta sunt ab Apostolis, quæ vtique ad scripturam pertinent, vicem iudicis agit. Item S. Basilius in epist. ad Eustachium medicum. *Scriptura diuinitus inspirata inter nos arbiter est, & Iudex, & apud quos inueniantur dogmata diuinis oraculis consona, illis omnino veritatis adiudicetur sententia.* Et Sanctus Isidorus, vt refertur 11. quæst. 3. c si is qui præest: *Is qui præest si præter voluntatem Dei, vel præter quod in Sacris Scripturis euidenter præcipitur, dicit aliquid, vel imperat, tanquam falsus testis Dei, aut sacrilegus habetur.* Sanct. Cyrill. Alexand lib. 7. in Iulianum. *Sufficit quidem diuina scriptura ad faciendum eos, qui in illa educati sunt sapientes, indigemusque ad hoc prorsus nihil externis magistris.* Denique Chrysost. super cap. 6. Ioan ad illa verba: *Nemo potest venire ad me nisi Pater, qui misit me, traxerit eum* (inquit) *vides fidei dignitatem quod non ab hominibus, neque per hominem, sed per proprium Deum ea imbuendi sunt.* Et clarius Hom. 41. super Matth. *Quidquid quæritur ad salutem totum iam adimpletum est in scripturis.* Igitur iuxta *Chrysost.* neque vt imbuamur fide, neque vt quæramus aliquid ad salutem ab hominibus, vel per homines aliquid debemus accipere sed totum habemus in scripturis. Omitto plura alia, quæ solum probant Scripturam Sacram plenè continere totam fidem, nec debere nos ab ea discedere, quæ non ita vrgent, nec ad propositam difficultatem pertinent.

5 Ad *hoc argumentum*, ferè eodem modo. Respondetur sicut ad præcedens, & ad primam authoritatem *Augustin.* Dicitur quod aliud est iudicare de authoritate Sacræ Scripturæ, aliud de obscuritate, vel difficultate, verbi gratia, an sit, vel non sit liber Sacræ Scripturæ, vel de difficultate eorum, quæ Scriptura continet. *August.* ergo negat quemquam iudicare per se de ipsa authoritate Scripturæ, quæ pro Scriptura recepta est, de hoc enim quis dubitet? de obscuritate tamen Scripturæ porrò potest iudicari, quod nec ipse *August.* negat, cum lib. 1. contra Crescon. cap 33. inquit: *Quisquis falli metuit huius obscuritate quæstionis Ecclesiam de illa consultat.* Ad aliam authoritatem ex *lib. 2. de Baptismo contra Donatistas, Respondetur*, verum esse quod ea quæ appensa sunt in Scripturis quasi in statera à Domino appensa sunt, cum ab ipso sint inspirata. Cæterùm ex hoc non negat *August.* quod etiam multa sint extra Scripturam, quæ ad fidem pertinere possunt per traditiones non scriptas, & quod ea quæ appensa sunt in Scriptura etiam ab homine authoritatem habente à Deo appendi possint, & iudicari quantum ad obscuritatem, & controuersiam quam habeant, etsi non quoad primariam authoritatem; vtrumque enim dicit *August.* & quod appendamus in stateris quantum ad homines, & quod appensa à Deo recognoscamus quantum ad authoritatem ipsius Scripturæ, sed id postquam appensum fuerit, & propositum à iudice humano In alio autem loco ex *lib. 2. de nuptiis, & concupiscentia, August.* dicit Christum, & Apostolum iudicare, non tamen negat hominem etiam iudicare tamquam vicarium Christi, & successorem Apostoli, quando enim Ecclesia iudicat, etiam iudicat Christus, hic principaliter, illa ministerialiter, & participatiuè. Sicut iudicante Vicario Regis, iudicat Rex.

6 Ad *locum Basilij respondetur*, quod cum dicit quod *Scriptura arbiter est, & Iudex*, intelligitur iudicare per modum iuris, & legis, non per modum iudicantis, & sententiantis, quod scilicet iuxta ea quæ continet scriptura iudicandum est, nec tamen ex hoc negat traditiones non scriptas, quia etsi scriptura sit arbiter, & iudex, non tamen sola, nec se sola id facit, sed tanquam regula rerum fidei in suo genere.

7 Ad *locum ex Isidoro respondetur*, videri sensum esse eundem quem Apostolus significat ad Gal. 1. *Sed licet nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis anathema sit*, vbi *ly præter* vt optimè explicat *D. Tho. lect. 2.*

lect. 2. ſuper cap. 1. ad Gal. idem eſt ac ſi diceret omnino alienum ab eo quod Euangelizauimus, ita quod nec implicitè, nec explicitè contineatur in Sacra Scriptura, nam vt Cyrillus dixit in Concilio Epheſino, & refertur in diſputatione habita in Florentino, *non tolerabimus vt ab aliquo fides mutetur.* Si autem implicitè continetur, etſi non explicitè bene poteſt Euangelizari, ſeu dici: neque hoc eſt addere fidei, ſed explicare fidem, ſicut multa in variis Conciliis de fide determinata ſunt, quæ ante non erant explicitè credita, & in ipſo Symbolo fidei aliqua ſunt addita, quæ ante non habebantur, vt patet intuenti Symbolum Apoſtolorum; & illud quod in Nicæna Synodo factum eſt, in tertia Synodo pro de fide datum eſt, & receptum Et in Symbolo ſeptimæ Synodi vbi addita eſt illa particula *ex filioque procedat*, & ſimiliter in Symbolo, ſeu expoſitione Agathonis Papæ ad Imperatorem Conſtantinop. Quod autem græci contendunt non poſſe in Symbolo fieri aliquod additamentum etiam in verbis per modum maioris explicationis, & dilucidationis, falſum eſſe infra oſtendemus tractando de Poteſtate Papæ ſupra definitionem fidei, & ordinationem Symboli, & latè diſputatum eſt in Concilio Florentino à Cardinali Iuliano contra Marcum Epheſium.

8 Iſidorus ergo ſimiliter intelligitur quod qui dicit aliquid præter quod continetur in Sacris Scripturis euidenter, euidentia ſcilicet explicita, vel implicita (neque etiam id quod implicitè continetur euidenter deduci poteſt per conſequentiam ex Sacris litteris) eſt falſus teſtis. Cæterùm vt id quod implicitè ſe habet proponatur, & determinetur infallibiliter, neceſſe eſt dari iudicem, & authoritatem extra Scripturam, qui id faciat. *Ad locum Cyrilli Reſpondetur*, nihil obſtare, cum dicit Scripturam eſſe ſufficientem ad faciendum ſapientes eos, qui in illa educati ſunt; ſufficiens enim eſt ad hoc Scriptura in ſuo genere, ſcilicet tanquam continens in ſe totius ſapientiæ ſenſum, non tamen vt explicans obſcuritatem ſuam, aut determinans legitimam intelligentiam de ſuis difficultatibus, id enim relinquitur authoritati regulæ viuæ. Cum verò addit *Cyrillus* nos non indigere ad hoc *magiſtris externis*, non excludit magiſterium externum, quod nobis Scripturam explanet, & obſcuritatem tollat, ſicut diximus ex Auguſtino *articul. præcedenti*; aliàs quid ipſe Cyrillus tam multa ex Scripturis explanauit, & docuit? Sed excludit magiſterium externum, id eſt, extra Eccleſiam, quod propriam, aut nouam affert doctrinam, ſeu ſectam, quale fuit magiſterium Phyloſophorum, qui tot ſectas induxerunt, & ſimiliter hæreticorum. *Ad locum Chryſoſtom. facile patet reſponſio*, quod fides non eſt ab homine, neque per hominem, ſed per Deum, tum quoad eius reuelationem, & infuſionem habitus, tum quoad inſpirationem, qua dictauit Scripturas, tum quoad authoritatem quam dedit hominibus eas infallibiliter explicandi. Hæc omnia in fide non per hominem, ſed per proprium Deum habemus, & in his ab ipſa imbuimur. *Quod verò addit Chryſoſtom. Homil. 42. in Matth.* totum quod quæritur ad ſalutem eſſe adimpletum in Scripturis, verum eſt ibi eſſe adimpletum, & contentum, ſed non omnino explicatum, quia implicite multa ſunt ibi adimpleta, & contenta. Vnde & iuuari debemus à traditionibus Eccleſiaſticis, quæ ſunt verbum Dei non ſcriptum, & ab Eccleſia eas conſeruante, & iuxta eas determinante, nam vt habetur in Anathematiſmis 7. Synodi. *Si quis omnem traditionem Eccleſiaſticam, ſiue ſcriptam, ſiue non ſcriptam irritam facit, anathema ſit.*

9 Tertio *Denique arguitur ex ratione.* Nam tunc requiritur iudex ad proferendam ſententiam quando lex ipſa continens ius iuxta quod iudicetur, & ſententia proferatur, non continet diſtinctè, & determinatè ea quæ iudicari debent; ſed Scriptura pleniſſime continet omnia, quæ credenda ſunt ad ſalutem; ergo ad ipſam pertinet regulare per modum regulæ proferentis ſententiam, ſeu id quod tenendum eſt. *Maior probatur.* Nam quando lex lata à Principe continet in ſe quod determinatè faciendum eſt in aliquo caſu, & quæ ſententia ferenda eſt, iudex inferior iudicans ſolum eſt miniſter legis, vnde neque in tali lege diſpenſare poteſt, ſicut docent Theologi cum *Sanct. Thom. 2. 2. quæſtion. 67. art. 3.* Et ſumitur ex ipſo iure *cap. In iſtis diſtinction. 4. & cap. ſummopere 11. quæſt. 3.* Et videri poteſt *Suarez lib. 5. de legibus cap. 11.* Ergo ſi in Scriptura continetur diſtinctè quid tenendum ſit de fide, ille qui id explicat, & tradit, non tanquam iudex, ſed vt miniſter ſuperioris iudicis ſe habet. *Minor probatur.* Nam apertè dicitur Ioan. 20. *multa non eſſe ſcripta de Chriſto Domino, illa autem quæ ſcripta ſunt ad hoc eſſe vt credamus, & credentes vitam æternam habeamus.* Ex quibus verbis deſumitur argumentum. Quæcumque neceſſaria ſunt ad credendum de Chriſto in Scriptura ſufficienter continentur, ea verò quæ omiſſa ſunt, & poſſent in Scriptura poni non fuerunt neceſſaria ad credendum, aliàs ponerentur etiam in Scriptura, ſiquidem in ea, poſita ſunt ea, quæ neceſſaria ſunt ad credendum; ergo quæcumque pertinent ad credendum pleniſſime in Scriptura continentur. *Item* quia vt dicitur 2. ad Timoth. *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia vt perfectus ſit homo Dei.* Ergo in Scriptura pleniſſimè continetur quidquid neceſſarium, & vtile eſt, ſiue ad doctrinam, ſiue ad eruditionem credendorum, aliàs non haberet vtilitatem ſufficientem, vt per eius Doctrinam perfectus fieret homo, non enim perfectus eſſe poteſt, niſi per omnia illa, quæ ad credendum neceſſaria ſunt.

10 Denique. Quia vbi deſignatur in Scriptura officium declarandi, & determinandi ea quæ dubia ſunt, vt *Deuteronom. 19.* apponitur limitatio, vt ſequamur ea quæ docuerint nos Sacerdotes iuxta legem, ergo Sacerdotibus ſolum tribuitur facultas docendi, & publicandi ea quæ ſunt in lege, non vero iudicandi, & definiendi res de fide abſolutè. Vnde & Apoſtoli vocantur ſolum *Miniſtri ſermonis*, non iudices, Lucæ 1. *Sicut tradiderunt nobis qui ab initio viderunt, & Miniſtri fuerunt ſermonis.* Et 1. Corinth. 3. *Quid igitur Apollo, qui vero Paulus? Miniſter eius cui credidiſtis.* Prohibentur etiam vocari Magiſtri, Matth. 23. *Nec vocemini Magiſtri, vnus enim eſt Magiſter veſter Chriſtus.* Ergo multo minus vocari debent iudices doctrinæ fidei; ergo in ordine ad ea quæ fidei ſunt, & quæ pertinent ad Scripturas ſolum homines habent miniſterium, non verò iudicium.

11 Confirmatur *hoc argumentum.* Nam Deus eſt ſupremus iudex controuerſiarum fidei; ergo debet explicare

explicare ea quæ iudicat per aliquod verbum, vel ſcripturam, ſed non per verbum hominem, & humana induſtria tractatum, ac diſputatum, quia totum hoc eſt fallibile; ergo per verbum inſpiratum à Deo; Deus autem non profert verbum inſpiratum per Papam, aut Epiſcopos, ſed per ſcripturam, aut prophetiam; ergo ad ſcripturam pertinet continere iudicium, & determinationem Dei, non ad Papam.

12 Reſpondetur *primò ad maiorem.* Quod quando lex continet aliquid diſtinctè, & determinatè iuxta quod iudicetur, adhuc indiget authoritate iudicis, tum ad applicandam legem caſui occurrenti vt iuxta illum proferat ſententiam, quia vt dicit *Auguſtin. lib. de vera religione cap. 31. iudicibus non licebit de ipſis legibus iudicare, ſed ſecundum ipſas.* Tum ad obligandum homines vt talem ſententiam, & decretum iuxta legem factum acceptent; tum denique, quia aliquando in aliquo ſingulari caſu poteſt lex reddi iniqua ſi obſeruetur, & tunc iudicandum eſt ſecundum æquitatem, vnde non eſt purè miniſter legis authoritas iudicantis, cum non ſemper ſecundum litteram, ſed ſecundum mentem legiſlatoris iudicet. De quo videatur *Sanct. Thom. 2. 2. quæſtion. 60. articul. 5. ad 2.* Ad minorem vero argumenti, *reſpondetur* Scripturam multas obſcuritates, & difficultates ad intelligendum continere, & poſſe etiam patere deprauationibus multorum, prout ex ipſa ſcriptura probatum eſt, & quando hoc ex ipſa experientia non ita eſſet notum, conſtat non caruiſſe obſcuritate ſcripturam, ſiquidem vt ab Apoſtolis intelligerentur. *Aperuit eis ſenſum Chriſtus Dominus, Lucæ 24.* Et ideo dixit Iuſtinus Martyr in Dialogo cum Triphone, *Diuina oracula non ſunt cuiuis perſpicua, ſed ſolis quibus intellectum dat Deus, & Chriſtus eius.* Et Clemens Alexandrin. lib. 2. Stromatum cap. 6. *Neque Propheta (inquit) neque Saluator ſic loquuti ſunt diuina myſteria vt ea facilè capi poſſent à quibuſlibet.* Videatur Ambroſ. in Pſal. 118. ad illum verſum: *Iuſtificationes tuas doce me. Hieronym. epiſt. ad Paulinum, Auguſt. lib. 2. de Doctrina Chriſtiana, cap. 6. & lib. de vera religione cap. 7.*

13 Et ad probationem *reſpondetur.* Quod ea quæ ſcripta ſunt ſufficiunt ad hoc vt credamus, ſcripta ſunt tamen cum myſterio, & obſcuritate, ac profunditate ſermonis, provt decebat eloquia Dei. Vnde neceſſe eſt, & quod recognoſcantur tanquam legitima ſcripta, & à Deo deriuata, & quod eius obſcuritas, ac difficultas, ſi qua ponitur in controuerſia determinetur, & ita ſtat benè Scripturam plenè continere ea quæ neceſſaria ſunt ad credendum, non tamen ita ab omni difficultate, & controuerſia libera, vt nullo determinante, & iudicante indigeant. Et ſimiliter licèt. *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata ſit vtilis ad docendum vt perfectus ſit homo Dei*, tamen hoc ipſo quod vtilis eſt ad arguendum indicatur poſſe admittere controuerſias, & difficultates, & contrarias intelligentias, quæ argui, ac iudicari debent, iuxta quod de Epiſcopo dicit Apoſtolus ad Titum 1. *Quod potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere*: Supponitur ergo Scripturam eſſe vtilem, quia in ſe habet omnia illa, ex modo tamen habendi non repugnat aliquas circa ipſam controuerſias eſſe poſſe, quæ iudice determinante indigeant. Quod vero ponitur limitatio vt ſequamur ſententiam Sacerdotis, ſi iudicauerit iuxta legem, hoc ſolum oſtendit quod ipſa lex continet per modum iuris id quod definiendum eſt, & quaſi implicitè ita quod indigeat aliquo authoritatiue declarante, non tamen quod per modum iudicis ſe habet, aut vt explicitè iudicatum continens id quod difficile eſt, & controuerſum; alias non iuxta ipſam iudicandum eſſet, ſed ipſa iudicium proferret, aut explicaret. Similiter etiam *ly iuxta legem* non excludit ea quæ extra Scripturam legis ſunt, ſi ipſi legi ſunt conformia, ſed quæ legi ſunt contraria, & ita benè poteſt iudicari de aliqua controuerſia fidei iuxta ea, quæ in traditione Apoſtolica non ſcripta continentur, ſicut de facto definitum eſt in ſeptima Synodo generali circa articulum de adoratione imaginum, licèt id non ſit ſcriptum in Sacra Scriptura. Vnde neceſſe eſt eſſe iudicem per modum regulæ viuæ, quandoquidem etiam ex his quæ non ſunt ſcripta determinari poſſunt quæſtiones fidei. Quod verò Apoſtoli vocentur *Miniſtri ſermonis*, & prohibeantur vocari magiſtri nihil obſtat, nam non eſt dubium quin ſint miniſtri Chriſti, ſed miniſtri iudicantes, & authoritatem habentes ad gubernandam Eccleſiam, & declarandam fidem, & controuerſias circa ipſam. Sicut etiam Rex in regno ſuo habet iudices, qui ſimul etiam Miniſtri ſunt Regis, quia ſunt iudices participatiuè, & tanquam Vicarij Regis. Prohibentur etiam vocari magiſtri, vel quantum ad inanem gloriam ambiendi magiſterium, vt exponit *Chryſoſt. homil. 73. in Matth.* vel prohibet vocari magiſtros eo modo docendi, quo ſolus Deus eſt magiſter, ſcilicet tanquam principalis cauſa doctrinæ, non vt exteriùs adiuuantes vt alij addiſcant, ſicut exponit *S. Thom. 1. part. q. 11. art. 1. ad 1. & Auguſt. tr. 3. in epiſt. Ioan.*

14 Ad *confirmationem argumenti reſpondetur*, Deum eſſe iudicem ſupremum per modum vniuerſaliſſimæ cauſæ, & vniuerſaliſſimi iudicis, vnde non pertinet ad ipſum per ſe immediatè omnia iudicare, quæ controuertuntur in fide, ſed mediantibus aliis hominibus, ſicut ex eo quod vniuerſaliſſima cauſa eſt operatur mediis cauſis particularibus. Vnde per aliqua verba ſe explicat, & iudicat, tùm per verba Scripturæ, tùm per verba hominis iudicantis, in Scriptura quidem tanquam in libro continente res fidei implicitè, vel explicitè, cum difficultate tamen aliqua, aut obſcuritate, quæ explicari neceſſe ſit. Per verba autem hominis iudicantis tanquam per eum qui determinat, & declarat ea quæ implicitè continentur in Scriptura, & hoc ex infallibili aſſiſtentia Spiritus ſancti ne erret, qui promiſit Petro vt non deficiat fides eius in confirmandis fratribus, vnde non eſt verbum fallibile, nec purè humanum, ſed ab aſſiſtentia Spiritus ſancti gubernatum, de quo infrà amplius dicetur.

***

ARTICV

ARTICVLVS III.

Vtrùm potestas suprema determinandi res fidei sit tantum in vero, & legitimo successore Petri Romano Pontifice?

1 OStendimus in præcedentibus articulis potestatem determinatiuam rerum fidei debere esse aliquid visibile, & non solum spiritum inuisibiliter loquentem cuicumque homini, nec sufficere declarationem visibilem à spiritu factam in Scriptura, sed vlterius requiri authoritatem visibilem hominibus, seu Ecclesiæ ab ipso Spiritu sancto traditam, vt tanquam à regula viua, & iudicè determinarentur ea, quæ circa fidem controuerti possunt. Nunc restat declarare cui personæ, aut personis conueniat potestas ista, & authoritas infallibiliter proponendi fidem. Et quia nemo dubitare potest hanc authoritatem extra Ecclesiam esse, cum constet ipsam potestatem determinandi res fidei esse fundamentum Ecclesiæ, dicente Christo ad Petrum, *super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, itemque ad ipsum pertinere Ecclesiæ gubernationem, & infallibilem fidem in proponendo, quæ omnia intra Ecclesiam esse debent, & ad illam maximè, pertinere, sicut caput maximè pertinet ad corpus: id circo vt inuestigemus subiectum huius authoritatis solum oportet discurrere per ea, quæ in Ecclesia inueniuntur, & ex quibus Ecclesia constat, vt illud inuenire possimus.

2 Est *autem* supponendum quod in præsenti non ponimus pro regula, & iudice in rebus fidei totam Ecclesiam entitatiuè acceptam, & vt dicit collectionem tàm Episcoporum, quàm subditorum, aliud est enim totam Ecclesiam entitatiuè acceptam errare non posse, nec deficere in fide, aliud est totam Ecclesiam esse regulam iudicantem, & sententiantem res fidei. Primum enim necessariò admittendum est, cum vniuersalis Ecclesia sit Sancta, & Catholica, quod non esset, si à fide deficeret. Secundùm vero est impossibile cum tota Ecclesia secundum omnes suas partes congregari non possit vt sententiam proferat, nec omnes partes, & membra Ecclesiæ authoritatem iudicandi habeant, neque enim omnes possunt esse Pastores, aut doctores, vt inquit Apostolus 1. *ad Corinth.* 12. Oportet enim quod in Ecclesia, sicut in qualibet congregatione, & Republica alij sint subditi, alij Rectores, alij docentes, alij doctrinam recipientes: & sicut esset impossibile quod omnes in vna republica haberent authoritatem iudicandi, & gubernandi, sic enim destrueretur Corpus reipublicæ si omnes imperarent, & non haberent quibus imperarent: & sicut in corpore naturali esset inconueniens quod omnia membra essent oculus, aut caput; sic est impossibile quod tota Ecclesia secundum omnes suas partes habeat authoritatem regulandi, & determinandi res fidei; & sic regula fidei non potest esse æquè immediatè in tota Ecclesia, sed ratione alicuius, vel aliquarum partium: sicut etiam in Ecclesia non possunt omnes esse boni, ita quod Ecclesia sit Sancta secundum omnes suas partes, & membra, sicut non omnia, quæ sunt intra corpus humanum eodem modo à Spiritu informantur, sed quædam solum à vegetatiuo gradu, quædam etiam à sensitiuo, &c. & quædam se habent in corpore, vt excrementa eiicienda, quædam vt in carnem transmutanda: sic in Ecclesia quædam membra sunt, vt reiicienda, & purganda, quædam vt purificanda, & spiritu gratiæ informanda, & quædam se habent vt palea, quædam vt granum. Sicut ergo tota Ecclesia non potest amittere sanctitatem, nec tamen omnes Ecclesiæ partes sunt sanctæ, sic neque tota Ecclesia potest deficere à fide non tamen ista indefectibilitas est æquè in omnibus partibus Ecclesiæ, & consequenter neque regulatio infallibilis fidei, quæ fundatur in indefectibilitate à fide æquè est in tota Ecclesia, licet vniuersali, & toti Ecclesiæ conueniat, sicut toti homini conuenit videre, sed non in toto corpore est visus.

3 Punctus ergo difficultatis reducitur ad hoc vt videamus, an ista authoritas pertineat ad Principales partes Ecclesiæ; illæ autem sunt principales partes, quæ sunt positæ ad regendum Ecclesiam, quales sunt Episcopi, iuxta id quod dixit Paulus Actor. 20. *In quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* De his ergo quærimus, cuinam, vel Quibus conueniat infallibilis authoritas definiendi res fidei? Etsi vni conuenit, an ille sit Romanus Pontifex Petri Successor? loquimur etiam de suprema potestate determinandi res fidei, quia etsi in collectione, seu Concilio Episcoporum sit authoritas definiendi, & determinandi res fidei, non tamen omnino independens à confirmatione supremi capitis talis Concilij, quod est summus Pontifex. Vnde non disputamus modo de Potestate Concilij, an habeat, vel non habeat potestatem determinandi res fidei, & an habeat potestatem supra Papam, præsertim quando non constat esse legitimum Pontificem, sed inquirimus de illa suprema Potestate in rebus fidei ita infallibili quod vlterius ab aliqua confirmatione dependens non est, an de facto in aliqua persona Ecclesiæ reperiatur, & in qua?

4 Circa hanc ergo quæstionem varia fuerunt Hæreticorum Placita, & errores impugnantes, & denegantes authoritatem istam Apostolicæ sedi Romanorum Pontificum. Et in primis si loquamur generaliter, omnes Hæreses in ipso exercitio authoritatem istam negant, quia ab eius diffinitionibus recedunt, quo sensu rectè dixit Cyprianus Epistol. 55. *Neque enim aliunde Hæreses obortæ sunt, aut nata sunt Schismata, quam inde quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus iudex vice Christi cogitatur.* Quis autem sit iste Sacerdos, & quæ Cathedra iudicis eadem Epistola infert Cyprianus dum inquit: *Nauigare audeat, & ad Petri Cathedram, atque ad Ecclesiam principalem vnde vnitas Sacerdotalis exorta est, nec cogitare eos esse Romanos, quorum fides Apostolo prædicante laudata est, ad quos perfidia habere non possit accessum.* Et Epistola 40. *Vna Ecclesia* (inquit) *& Cathedram vna super Petrum Domini voce fundata, quisquis alibi collegerit spargit.* Præter hanc autem omnium Hæreticorum generalitatem à Petri Cathedra, & Apostolica Sede recedentium fuerunt peculiares errores de ipso Romani Pontificis Primatu. Variè enim & quasi gradibus quibusdam

hanc veritatem, imò potius totius veritatis fidei promptuarium diabolus expugnare conatus est. *Primò* per schismata, & irrisiones, seu blasphemias. *Secundò* per negationem singularis prærogatiuæ eius super cæteros. *Tertiò* per totalem abnegationem potestatis eius. In primo ordine incœpit Tertullianus cùm ad Montani Hæresim, & Cataphrygum lapsus est, in Romanum Pontificem inuehi, vt patet in *lib. de Pudicitia contra Psychicos.* vbi quasi per irrisionem eum *Episcopum Episcoporum,* nominat, & eius edictum de indulgendo his qui peccauerunt, si pœnitentiam ostendant, non recipit. Postea Donatistæ Apostolicam Sedem *Cathedram pestilentiæ* nominabant, & ab ea diuisionem fecerunt, quam etiam Berengarius, Vualdensis, Vvicleph, & alii miris iniuriis Romani Pontificis authoritatem infestarunt. Suprà omnes autem Dioscorus damnatus in Concilio Calcedonensi ausus est intorquere sententiam Anathematis in Romanum Pontificem Sanctum Leonem vt habetur in actione 1. eiusdem Concilij.

5 In secundò ordine incœperunt Græci, & Armeni singularitatem Primatus Romani Pontificis denegare, nam in primis cum in secundo Synodo generali, vt colligitur ex Apendice Canonis 5. tentassent Episcopopum Constantinopolitanum in Patriarcham sublimare, eique secundum locum post Romanam Sedem tribuere (quod tamen ab Apostolica sede pro tunc non videtur receptum) postea in Synodo Calcedonensi *actione* 16. cum iam Congregatio esset soluta, & Legati Apostolici absentes clanculum Orientales Episcopi Canonem ediderunt in quo Constantinopolitanæ sedi ita secundum locum post Romanam dedere, vt tamen æqualia ei priuilegia concederent. Quod postmodum amplius extendere volentes tempore Pelagij secundi, & Sancti Gregorij titulum *vniuersalis Episcopi* Constantinopolitanus Episcopus sibi arrogauit. Ac denique apertè Pontificis Romani supremam authoritatem denegarunt dicentes eum ab hac potestate decidisse, eo quod contra prohibitionem 2. & 3. Synodi generalis addiderit Symbolo illam particulam, *filioque procedit*, vt colligitur ex epistolis Leonis V. ex Segeberto in Cronicon. Similiter etiam Nilus quidam Episcopus Thessalonicensis librum euulgauit contra Primatum Pontificis Romani. Item Vualdenses, qui se ab obedientia Romani Pontificis subtraxerunt, eiusque negarunt singularem authoritatem, quia vt refert *Castro de hæresibus* verbo *Papa*, docebant omnes Presbyteros esse pares, neque vnum esse alio superiorem; quæ fuit olim hæresis Aarii; vt refert *Epiphanius hæresi* 75. & videri potest *Augustin. de hæresibus*, ad Quod vult Deum *hæres.* 53. Et similiter id docuit Marsilius quidam Paduanus, & Ioannes de Sanduno, qui ante 500. annos censuit Christum solum dedisse sacerdotibus potestatem ministrandi Sacramenta, & prædicandi, non vero ad obligandum, vel præcipiendum.

6 Denique Anglicana hæresis ex alio fundamento longè diuerso vnitatem capitis supremi in Ecclesia negauit existimans vnumquemque Principem temporalem supremum in suo regno, supremam etiam authoritatem spiritualem habere, quia existimant potestatem politicam non à populis regi collatam, sed à Deo immediatè, & cum ea recepisse etiam Principes tempore legis naturæ, & scriptæ potestatem circa spiritualia, eamque mansisse tempore gratiæ, in quo iubentur omnes Christiani subiici principibus sæcularibus ad Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, &c.* Et iterum 1. Petri 2. *Subditi igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi, quasi præcellenti, &c.* Vnde Tertullian. in lib. ad scapulam de Christianis, *Colimus* (inquit) *& nos Imperatorem quomodo nobis licet vt hominem à Deo secundum, & quidquid est à Deo consequutum solo Deo minorem, sic enim omnibus maior est dum solo vero Deo minor est.* Igitur regia potestas, etiam in lege gratiæ à Deo ipso immediatè dimanat, & soli Deo immediatè subest, non Papæ.

7 Tertiò ordine sunt in primis Fraticelli, qui docuerunt cessasse in Romana Ecclesia authoritatem Petri, & ad ipsos esse translatam, de quo videatur *Turrecremata lib.* 4. *de Ecclesia part.* 2. *cap.* 37. Similiter etiam Vviclephistæ, & Hussitæ, vt constat ex *Concilio Constantiensi sessión.* 8 & 15. contra authoritatem Romani Pontificis insurrexerunt. Ac denique nostro tempore Lutherus, Caluinus: & omnes quotquot sunt hæretici in hoc potissimum omnes suas vires intendunt vt supremam Pontificis potestatem negent, & impugnent. Et in summa censent omnes Christianos in Sacerdotio pares esse, & distinctionem cleri à populo tollunt: addunt vero Romanum Episcopum aliquando fuisse sicut vnum de cæteris Episcopis, & si non superiorem illis, qui tanquam pastor quidam (& concionator illius Ecclesiæ se habuerit, imitantes in hoc verba Tertulliani lib. citat. de Pudicitia, *& tu* (inquit:) *quantus potes misericordiæ illecebris bonus Pastor, Benedictus Papa concionaris, & in parabola ouis capras tuas quæris, &c.* Addunt vero hæretici nunc Papam nihil aliud esse quam Anti-christum existimantes *Anti-christi* nomine non aliquam singularem personam, sed regnum aliquod maximè tyrannicum, & violentum designari, quod ipsi putant in Pontificali regimine compleri. Igitur ea quæ difficultatem aliquam in hac materia inducere possunt, conformiter ad istarum hæresum ordinem tractanda sunt, & ad duo capita reducenda, & primo ostendemus istam authoritatem supremam esse tantùm in vno: secundò determinatè in Romano Pontifice Petri successore: sit ergo.

8 Prima *conclusio.* In Ecclesia suprema authoritas determinandi res fidei in vno supremo capite ponenda est. De hac conclusione videatur *D. Thom.* 4: *contra gent. capit.* 76. *& in addition. quæst.* 40. *artic.* 6. est autem de fide definita in *Concilio Constat.* vbi damnatur tanquam error 27. articuli Vviclеph. Quod non oporteret esse vnum caput in spiritualibus regens Ecclesiam, quod semper cum ipsa militanti Ecclesia conuersetur, & conseruetur. Vt autem contra hæreticos etiam probetur, & de fide esse ostendatur pro maiori intelligentia aduertendum est quod loca Scripturæ, in quibus vnitas capitis huius habetur, & authoritas suprema circa res fidei sunt præcipuè tria, scilicet Matth. 16. *Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cœlorum.* Lucæ 22. *Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua. & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos* Et Ioan. vlt. *Pasce oues meas.* In quibus locis sine dubio aliqua

aliqua poteſtas, & authoritas datur, vt patet cum dicitur, *Tibi dabo claues Regni cœlorum, & confirma fratres tuos in fide*, ac denique *Paſce oues meas*: hæc enim omnia ſignificant actus poteſtatis, & authoritatis. Ipſa enim metaphora *Clauium* in Scriptura poteſtatem deſignat, vt Iſaiæ 22. *Poteſtatem autem dabo in manu eius, & dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius.* Et Apocal. 3. *Hæc dicit Sanctus, & Verus, qui habet clauem Dauid, &c.* Ipſe etiam actus confirmandi in fide authoritatem deſignat, aliàs non fieret confirmatio ſi infallibili authoritate dubietas non tollitur. Denique ipſum *Paſcere* poteſtatem deſignat regendi. Vnde in Scriptura Rex, & gubernator *Paſtor* appellatur, Iſaiæ 44. *Qui dico Cyro Paſtor meus es.* Ezech. 34. *Suſcitabo ſuper eas Paſtorem vnum, qui paſcat eas, ſeruum meum Dauid: ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in Paſtorem: Ego autem Dominus ero eis in Deum: & ſeruus meus Dauid Princeps in medio eorum.* Vbi pro eodem reputatur nomen *Paſtoris & Principis*: & quod loquatur de hominibus conſtat per id quod ſubditur *Vos autem Greges mei Greges paſcuæ meæ homines eſtis.* Igitur *Paſcere oues Domini* authoritatem, & poteſtatem importat ſuper homines: & ſic in Pſal. 22. illud verbum *Dominus regit me*, legitur iuxta Hieron *Dominus paſcit me*, pro eodem ſumens *Regere, & Paſcere.*

9 Secundò pro conſtanti teneri debet hanc authoritatem alicui certæ perſonæ eſſe commiſſam, quod patet ex ipſa deſignatione perſonæ per pronomina deſignatiua videlicet, *Tibi dabo, tu es Petrus, tu confirma fratres tuos. Simon Ioannis paſce oues meas*, ergo ille ſingularis homo ex vi talis deſignationis aliquam recepit poteſtatem, & authoritatem. Vnde dixit *Caietanus ſuper 16. Matth.* non potuit Dominus magis indiuidualiter exprimere perſonam Petri, quam nominando ipſum pro nomine deſignatiuo, & nomine proprio *Simon*, & deſignatione proprij patris *filius Ionæ*, & deſignatione hominis à Chriſto impoſiti, *tu es Petrus.* Et quod per illa pronomina, præcipuè per illam particulam *ſuper hanc Petram*, non deſignetur alia perſona præter Petrum, licet an referatur ad Petrum, vel ad Chriſtum dubitauerit, *Auguſt. in homil. vltima in Ioan. & hom. 13. de verbis Domini, & lib. 1. retract. cap. 21.* vbi vtramque expoſitionem admittit tanquam probabilem, patet. *Tum* quia eſt communis ſanctorum intelligentia illam *Petram, & fundamentum*, intelligi de Petro, quod eſt fundamentum Eccleſiæ, vt oſtendit *Magiſt. Bañez hic dub. 1. circa primam concluſionem*, ſic enim appellant *Petrum*, fundamentum, & caput Eccleſiæ patres Concilij Chalcedonenſis, & in 6. *Synodo generali act. 4.* & in Concilio Florentino, & in Conſtant. tanquam error Vvicleph. damnatur dicere. Quod Petrus non fuit caput Eccleſiæ. *Tum* quia ſine controuerſia eſt illam ſequentem particulam, *Tibi dabo claues regni cœlorum*, referri ad ipſum Petrum, neque enim poteſt referri ad ipſum Chriſtum, nec enim ſibi dare poterat claues dicendo, *tibi dabo*, ſed Chriſtus deſignat ſe vt conferentem, & Petrum vt eum cui confert, cum dixit, *tibi & Simon Ioannis Paſce.* Nec etiam deſignat Petrum in perſona aliorum Apoſtolorum, quia loquitur cum Petro diſcernendo ipſum à cæteris; ergo loquitur perſonaliter, & indiuidualiter cum Petro.

10 Nec *dici poteſt.* Quod fundauit Chriſtus Eccleſiam ſuper ipſam confeſſionem fidei abſolutè, quia confeſſio fidei non accepit claues, ſed perſona illa, quæ confeſſionem fidei fecit. Vnde nec Eccleſia dicitur fundari ſuper confeſſione fidei abſolutè ſumpta, & ſecunda quod à quolibet homine fit, vt impiè Lutherani explicant, ſic enim non magis fundaretur Eccleſia ſuper Apoſtolos, & Petrum, quam ſuper quemlibet fidelem, qui tamen non fundamentum ſunt, ſed ædificatio, dicente Apoſtolo 1. ad Corint. 3. *Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio eſtis*: de Apoſtolis autem ad Epheſ. 2. *ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum*; ſed fundatur Eccleſia ſuper confeſſione Petri, vt à Petro facta. Quo ſenſu intelligendi ſunt Patres *Hilarius lib. 6. de Trinit. Ambr. lib. 6. in Luc. cap. 9. Chryſ. Homil. 55. in Matth. & alij* dum illam *Petram* in qua fundatur Eccleſia fidem, ſeu confeſſionem fidei intelligunt, non tamen abſolutè, ſed vt à Petro eſt.

11 Ex his ergo duobus notabilibus, ſeu Principiis, ſcilicet quia in citatis locis datur authoritas, ſeu poteſtas aliqua cæteris ſuperior ad confirmandas res fidei, & doctrinam Eccleſiæ, & illa confertur vni perſonæ determinatæ, cum qua Chriſtus loquebatur nominando ipſam, & à cæteris diſcernendo, ſicut *Luc 22.* dixit omnibus: *Ecce Satham expetiuit vos vt cribraret ſicut triticum,* ad Petrum autem *Ego rogaui pro te, vt non dificiat fides tua.* Et ſimiliter *Ioan. 20.* Petrum ab aliis diſcernendo dixit, *Simon Ioannis diligis me plus his?* & ſtatim intulit *Paſces oues meas.* Ex his inquam Principiis conficitur pro noſtra concluſione argumentum ſic. Petrus recepit à Chriſto tanquam determinata perſona poteſtatem aliquam in omni Eccleſia ſuperiorem in confirmandis, & paſcendis cæteris; ergo illa Eccleſia primitiua, quæ tunc erat habuit vnitatem capitis, ſeu gubernatoris in terra, nempe Petrum: ergo & Eccleſia, quæ modo eſt debet vnitatem capitis habere, & gubernari ab vna ſuprema poteſtate, & non debent eſſe plures poteſtates ſupremæ. *Anteced. conſtat* ex locis allegatis, in quibus perſona Petri in authoritate, & regimine præfertur omnibus, & non iſtis, aut illis determinatè; nam vt dixit Innocent. III. in cap. ſolitæ de maioritate, & obedientia: *In illis verbis* Paſce oues meas *non diſtinxit inter has oues, & alias, vt alienum à ſuo demonſtraret ouili qui Petrum, & ſucceſſores ipſius magiſtros non recognoſceret, & Paſtores.* Si autem omnibus Prælatus eſt ſine vlla diſtinctione; ergo nullus illi æqualis fuit in poteſtate illa in qua vnus eſt, aut ſaltem eo modo quo vnus eſt, ſcilicet vt ordinarius Paſtor Eccleſiæ quod etiam Apoſtolos intellexiſſe teſtatur. *Hieron. ſuper cap. 18. Mat.* dum inquit: *Quod quia viderant pro Petro, & Domino idem Tributum redditum, ex æqualitate pretij arbitrati ſunt Petrum cæteris Apoſtolis eſſe prælatum, & ideò interrogant qui maior ſit in regno cœlorum.* Et in eodem ſenſu ſemper loquutus eſt Chriſtus nominans illum indiuidualiter, & in actu ſignato à cæteris diſtinguens, vt patet *Ioan. 20.* cum dat illi poteſtate paſcendi præ cæteris, quia & præ cæteris diligere examinatur; & ſimiliter *Luc. 22.* Inter omnes ei promittitur non defecturum in fide, & iubetur vt confirmet fratres, quando conuerſus fuerit. Aliquid ergo perſonæ Petri vt à cæteris diſtinguitur, tribuitur à Chriſto. *Conſequentia prima argumenti conſtat.* Matth. 23. nam Eccleſia tunc habuit

illud

illud regimen, quod Christus in ea posuit; constat enim Christum tunc constituisse corpus Ecclesiæ tanquam ordinatam Rempublicam diuersis gradibus distinctam,& ministeriis,vt primo essent Apostoli,deinde Doctores,&c.vt Paulus narrat 1. *ad Corinth.* 12.*& ad Ephes.*4. Ergo si in illis singularitatem authoritatis supra omnes oues tantum Petro tribuit,illud tunc in illo regimine Ecclesiæ seruatum fuit,aliàs frustra Rempublicam instituere Ecclesiasticam, & authoritatem super omnes Petro tribueret, sed id seruandum non esset. *Secunda verò consequentia manifesta etiam est*:Quia regimen,& Gubernatio Ecclesiæ sic continuatum est modo sicut tunc incœpit, cum maximè soliciti fuerint Apostoli seruare vnitatem Ecclesiæ, quæ sanè seruari non posset si tunc vno capite regeretur, & post modum ipsi in plura capita illam diuiderent.Nam si mutaretur modus ille regiminis,qui erat in Ecclesia positus à Christo, & seruatus in Petro non esset eadem Ecclesia illa quæ modo est cum illa,quæ tunc incœpit.Siquidem vt dicit Phylosoph.3.Politicor cap.2.*Ciuitas dicitur manere eadem specie quamdiù remanet eadem forma Reipublicæ*:si ergo non remaneret eadem forma gubernandi Ecclesiam, non maneret eadem specie, nec continuaretur illa cum ista nisi eo modo quo antiquæ legis Ecclesia cum nostra continuatur.

12 Pro *maiori* autem intelligentia conclusionis positæ aduertendum est,Apostolicam authoritatem, seu dignitatem quam Christus Dominus instituit aliqua habuisse in quibus omnes Apostoli pares fuerunt; neque in illis modo vnitatem aliquam primatus constituimus: aliqua autem fuisse in quibus suprema aliqua potestas instituta est à Christo vt in Ecclesia permaneret, & de hac solum agimus, & in ea Petrum reliquos Apostolos præcisè asserimus, verbi gratia Apostolis data est potestas in orbe prædicandi Euangelium, cum dixit Christus:*Sicut misit me Pater ita ego mitto vos*, & consequenter tribuit eis extraordinariam potestatem, qualis requirebatur in illis primis fundatoribus Ecclesiæ per totum mundum, vt scilicet haberent potestatem delegatam à Christo circa Ecclesiam, haberent primitias Spiritus, plenitudinem scientiæ, confirmationem in Gratia,donum linguarum, potestatem ad miracula, directionem Spiritus ad canonicè scribendum, &c. Hæc autem omnia, quæ pertinebant ad extraordinariam illam authoritatem, quam habebant tanquam Fundatores Ecclesiæ, & respectu ipsius Ecclesiæ in fieri, vt ita dicam, non oportebat in successoribus ordinarie conseruari,quia ipsi non succedebant vt fundatores Ecclesiæ, & ideò non erat necesse accipere illam extraordinariam potestatem.*Et huius ratio est*:Quia Apostoli in hac potestate habebant se vt legati missi immediatè à Christo, in hoc autem munere legationis nullus successit,& ideò nullus amplius vocatur Apostolus,in Ecclesia.

13 Alia potestas erat circa regimen Ecclesiæ, & Gubernationem eius,quæ pertinebat ad Ecclesiam, quasi ad eius conseruari, & innitebatur potestati ordinis in Apostolis. Et hæc potestas debebat manere in Ecclesia per successores eorum, iuxta illud Pauli ad Episcopos Actor 20. *In quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere, Ecclesiam Dei.* Et ad Titum 1. dicitur: *Vt constituas per ciuitates Presbyteros.* Et quale sit Episcopale munus ibidem declaratur: Et 1. *ad Timot.* 3. Nec Ecclesia conseruari posset sine regimine,& Gubernatione, alias non esset congregatio hominum ordinata; oportuit ergo in hoc regimine esse successores.In his ergo dicimus quod illa loca Scripturæ, quæ tangunt hanc potestatem ordinis,& regiminis Ecclesiæ vnitatem supremæ potestatis designant in Petro, quod non fuit in reliquis Apostolis: & hoc etiam Patres affirmant, qui fatentur parem honorem in Apostolis fuisse,sed non vnitatem capitis, vt in solutione primi argumenti ostendetur Et hoc patet; Nam quando Dominus loquitur Petro dans illi inter cæteros Apostolos aliquid peculiaris excellentiæ, & dignitatis semper designat aliquem actum regiminis,& ordinis,vt quando dicit: *Tu conuersus confirma fratres tuos, Tibi dabo claues Regni Cœlorum,Pasce oues meas, &c.* In quibus semper denotatur actus regiminis. Quantum ad hoc ergo quod est regere, & Gubernare dicimus Apostolicam authoritatem vni eminentius collatam esse inter cæteros, & tanquam capiti Gubernationis, respectu omnium etiam Discipulorum Christi, vt notauit *Sanctus Damasus Papa Epistol.*4. *ad Stephanum, & Concilia Africæ.* Vbi Petrum omnium membrorum Christi, maximèque Discipulorum, Orthodoxæque, & immaculatæ fidei Principem, & Doctorem appellat. Hoc ergo probamus in primis ex eo quod in veteri testamento fuit ordinariè vnus tantum Pontifex Summus ex officio, sicut Aaron, & successores eius, licèt extraordinarij Prophetæ cum aliqua extraordinaria potestate mitterentur ad Populum. Cæterùm officium, & dignitas Summi Sacerdotis tantum erat in vno; quod etiam ipsi Hæretici fatentur,& ex ipsa Scriptura patet,in qua Pontifex numeratur tanquam vna Persona vt Aaron, deinde Eleazar,de Phinees,& alij multi,vt videre est *numer.* 20.*Deuteron.*10. *&* 2. *Paralip.* 19. vnus Summus Sacerdos præsidens ponitur Amarias,& alibi sæpè de aliis Pontificibus, quin *Ioan.* 11.dicitur de Caipha,*cum esset Pontifex anni illius*,Si ergo tunc Synagoga vnum visibile caput habuit in Sacerdotio,& illa fuit Typus Ecclesiæ,& non solum Christi,cur & modo vnum caput non habebit.

14 Deinde Secundò id Probatur ex tribus præcipuè locis noui Testamenti, in quibus tria ponderanda sunt, & ex illis ratio demonstratiua contra Hæreticos conficienda. *Primum est* in his verbis designari potestatem, & authoritatem collatam. *Secundum* designari subiectum determinatum,cui confertur. *Tertium* designari vniuersitatem subiectorum supra quæ confertur. De Primo,& Secundo latè supra, & de tertiò præter ibi dicta patet ex vniuersalibus illis clausulis *Quacumque solueris, Quacumque alligaueris.* Item *Confirma fratres tuos*, non hos,vel illos,sed absolutè *Fratres*: Item *Pasce oues meas* non has, vel illas, sed quæ sunt meæ, istæ autem sunt omnes. Quæ est ponderatio *Innocenty* supra allata,& Bernardi in lib.2.de consideratione: *Oues meas*(inquit)*cui non planum est non designasse aliquas,sed assignasse omnes; nihil excipitur vbi distinguitur nihil.*

15 Tertiò *Probatur* ex traditione Ecclesiæ à temporibus Apostolorum per dicta Pontificum,Conciliorum, & Patrum. Et in primis vnitatem Capitis sæpissimè tradit Sanctus Cyprianus vt in lib. de simplicitate Prælatorum in principio: *Super vnum* (inquit) *ædificat Ecclesiam*,Et infrà:

Ioan. à S. Thom. in 2. 2. D. Thom. I *Hoc*

Hoc erant vtique cæteri Apostoli quod fuit Petrus, pari consortio præditi honoris, & potestatis, sed exordium ab vnitate proficiscitur, vt Ecclesia vna esse monstretur. Quæ verba sequutus Hieronym. lib. 1. contra Iouinianum ad tollendam schismatis occasionem, vnum caput constitutum, dixit & si super omnes Apostolos fundaretur Ecclesia: & similia habent *Anacletus Epist.* 3. post principium, *Iulius I. Epist.* 1. in fine, & *Leo Papa Epist.* 82. in fine. *Gelasius Epist.* 1. *c.* 11. Qui inquiunt *Quod licèt omnium Apostolorum par esset electio, vni tamen datum est, vt cæteris præemineret. De qua forma Episcoporum quædam orta est distinctio per quos ad vnam Sancti Petri sedem vniuersalis Ecclesiæ cura confluerct. & nihil à suo capite desideret.* Idem constat ex Patribus ab ipsa Apostolorum traditione, vnitatem hanc in Ecclesia agnoscentibus; nam in primis Sanctus Dionysius, qui loquens de Ecclesia, quæ suo tempore gubernabatur ab Apostolis, Petro tribuit supremam authoritatem inter omnes, etiam Apostolos, dum inquit c. 3. de Diuinis Nominibus; *Aderat autem, & Petrus suprema, & antiquissima theologorum Summitas.* Sanctus Ignatius Epist. ad Philadelphienses. *Vna est caro Domini* IESV, *& vnus sanguis eius qui pro nobis effusus est: Vnus etiam panis pro omnibus confractus, vnus calix totius Ecclesiæ, & vnus Episcopus simul cum omnibus Presbyteris, & Diaconis.* Quem loquendi modum sequutus sæpè est Sanctus Cyprianus, vt Epistol. 40 *Vna Ecclesia (inquit) est, & Cathedra vna super Petram Domini voce fundata, quisquis alibi collegerit, spargit.* Et libr. de exhortatione ad Martyrium: *Cum septem liberis planè copulatur, & mater, origo, & radix quæ Ecclesias septem postmodum peperit, ipsa prima & vna super Petram Domini voce fundata.* Videatur etiam Epist. 55. & lib. de simplicitate Prælatorum vbi supra. Item Sanctus Dionysius Papa Beato Cypriano æqualis Epist. 2. quæ habetur Tomo 1. Conciliorum. *Habemus (inquit) authoritatem vniuersali Ecclesiæ subuenire, & quidquid nociuum est authoritate Apostolica corrigere, & emendare.* Et infrà subdit: *Vnumquodque tunc salubriter completur officium, cum fuerit vnus ad quem possit recurrere præpositus.* Item Origenes super initium Euangelij Ioannis. *Nemo nos existimet Petro Ioannem præferre. Quis hoc fecerit? Quis enim esset altior illo qui est, & dicitur vertex eorum* Et Sanctus Chrysost. Homil. 55. in Matth. *Vocatur Petrus omnium Apostolorum os vertex consortij totius, &c.* Et infrà. *Hunc vniuerso terrarum orbi Christus præposuit.* Sanctus Cyrillus Alexandri. lib. 2. Thesauri, quem etiam *D. Thom.* opusculo 1. contra errores Græcorum. *Vt membra maneamus in capite nostro Apostolico throno, &c. Ipsum venerantes, ipsum rogantes præ omnibus, quoniam ipsius solius est reprehendere, & corrigere, statuere, soluere, disponere, & loco illius ligare, qui ipsum ædificauit.* Et infrà: *Christus nulli alij quod suum est, sed ipsi soli dedit, cui omnes iure diuino caput inclinent, &c.* Item August. in lib. quæst. noui, & veteris testamenti quæst. 75. *Sicut in Saluatore erant omnes causæ Magisterij, ita & post Saluatorem in Petro omnes continentur, ipsum enim constituit caput eorum* Denique Bernardus lib. 2. de consideratione ad Eugenium. *Fortè præsentes cæteri condiscipuli erant, cum committens vni oues, vnitatē omnibus commendauit in vno grege, & in vno Pastore.* Et infrà: *Alij in partē sollicitudinis, tu in plenitudinem potestatis vocatus es. Aliorum Potestas certis arctatur limitibus, tua extenditur, & in ipsos qui potestatem super alios acceperunt.* Denique testimonia, quæ probant ad vnum summum Pontificem concilia confirmanda remitti, ad ipsum ab omnibus Episcopis appellari, ipsumque omnes vt Primam sedem recognoscere, clarissimè ostendunt vnitatem capitis Ecclesiæ. Hæc autem commodius afferrentur infrà ostendendo hanc authoritatem capitis supremi inueniri in Episcopo Romano, ne sæpius eadem repetamus.

16 Quartò *denique Probatur.* Catholica ista assertio ratione: & inter alias præcipua ratio probans hanc vnitatem capitis est illa, quam *D. Tho.* posuit in *præsenti articulo* ex vnitate fidei, & in *Additionibus quæst.* 40. *artic.* 6. ex vnitate Ecclesiæ. Et ratio quæ deducitur ex vnitate fidei sic efficaciter formatur. fides debet esse vna apud omnes, ergo quicumque habet authoritatem infallibiliter determinandi res fidei debet obligare omnes, qui illam determinationem audierint; ergo implicat esse potestatem supremam ad determinandum res fidei, & illi non subesse omnes fideles, quia omnes tenentur credere illi determinationi, siquidem pertinet ad fidem, & fides vna est. *Confirmatur, explicatur amplius ista ratio.* Nam vel authoritas suprema determinandi res fidei est in multis quatenus congregantur in vnum, idest in Concilio, & Congregatione multorum, seu in multis copulatim, vel est in multis diuisiuè, ita vt quilibet seorsum haberet potestatem determinandi res fidei infallibiliter. *Si Primum*, verum quidem est Congregationem Ecclesiæ non posse errare, cæterum hoc ipso indiget aliquo habente potestatem ad congregandum: si autem ponenda est vna suprema potestas ad congregandum Concilia, etiam & consequenter ad cognoscendum de illa re ad quam congregat; esset enim magnum absurdum quod Princeps haberet potestatem congregandi suos inferiores ad tractandum aliquod negotium, & ipse non posset cognoscere de eo quod tractant nisi tanquam vnus aliorum, & non vt superior confirmando, vel infirmando ea quæ tractant. *Præterea:* Quia potestas hæc congregandi fundatur in potestate pascendi, & confirmandi cæteros, sicut dictum est, *Confirma fratres tuos.* Siquidem congregatio ista ordinatur ad confirmandum res fidei; ergo ad quem pertinet congregare Ecclesiam, pertinet & confirmare. Si autem non esset potestas, quæ authoritatem haberet ad congregandum illos multos, in quorum congregatione est potestas determinandi res fidei, semper maneret dubium an esset legitima congregatio, & legitimum Concilium, cum non esset à quo congregarentur, & obligarentur legitimè conuenire in vnum, & ideò pateret locus schismatibus, & calumniis si vnus vellet, alter non vellet congregari, essetque moraliter impossibile sine miraculo omnes vnanimiter conuenire. Quare id esset contra conuenientem rationem gubernandi Ecclesiā, & subueniendi necessitatibus occurrentibus circa ea quæ sunt fidei, & ideò prouidè in antiqua Ecclesiæ Regula seruatum est, vt concilia sine authoritate Apostolicæ Sedis congregata legitima non sint, vt constat ex *Concilio Chalcedonensi act.* 10. *in fine, & in lib.* 4. *historiæ tripartitæ c.* 9. habetur, *Regula Ecclesiastica iubet non oportere, præter sententiam Romani Pontificis concilia celebrari, &* legi

legi potest, *epist.* 1. *&* 2. *sancti Marcelli Papæ, Iulius Papa epist.* 2. *cap.* 1. *Damasus epist.* 3. *cap.* 2. *& epist.* 5. *sanctus Athanasius, & alij in epist. ad Felicem II.* multasque alias authoritates congerit doctissimus vir *Antonius Augustinus lib.* 1. *de Pontifice maximo titul.* 6. *in* 1. *pag. sui Epitomes.*

17 Quod *si dicatur* authoritatem ; & potestatem supremam circa res fidei esse diuisiuè in pluribus personis, puta diuersis Archiepiscopis, vel Primatibus, hoc fit omninò implicatorium, nam hoc ipso quod vnus eorum determinaret aliquam propositionem de fide si ad id haberet infallibilem authoritatem, non solum sui subditi, sed etiam omnes fideles, etiam aliorum Episcoporum subditi tenerentur acceptare illam determinationem, vt pote cùm esset infallibilis de fide, & fides sit vna apud omnes; ergò in determinatione rerum fidei quilibet eorum debeat habere authoritatem super omnes in solidum, & sic superfluè alij ponebantur hanc supremam authoritatem habere, cùm vni necessariò omnes deberent subesse, hoc ipso quod infallibiliter definiret.

18 Ex vnitate etiam Ecclesiæ deducitur idem argumentum. nam si essent plures supremæ potestates habentes diuersas Ecclesias subiectas, vel in his essent eadem sacramenta, eadem fides, idem sacerdotium, & idem Euangelium, vel non. *Si non esset*; ergò non esset modo vnum ouile nec vna Ecclesia, quia non constaret eodem sacerdotio, & consequenter non esset eadem lex noua apud omnes, siquidem tanslato sacerdotio necesse est, vt & legis translatio fiat, vt ait *Apostolus ad Hebr.* 7. & sic diuiso sacerdotio, diuisa esset lex & Ecclesia. *Si autem* deberent apud omnes esse eadem sacramenta, idem sacerdotium, & ritus, atque eadem lex Christi, frustra essent plures supremi Sacerdotes, & plura capita, siquidem omnes eodem modo deberent gubernare, & conuenire in his quæ sunt de substantia religionis, & solùm possent differre in his quæ sunt accidentales cæremoniæ, aut consuetudines: sicut modo in diuersis Ecclesiis diuersæ sunt consuetudines, quæ vt obseruentur non requirunt supremam authoritatem in quolibet Episcopo: si autem in his quæ sunt de substantia religionis omnes illæ supremæ potestates deberent eodem modo conuenire, & eodem modo regere, aliàs si vnus aliter se haberet quam alter periret vnitas fidei, & religionis Ecclesiæ, multò melius id efficitur per vnum, quia maius miraculum est plures habentes supremam potestatem conuenire omnino, & numquam discrepare, quam ab vno gubernari ea quæ sub vna lege Euangelica, & vno Sacerdotio, ac religione continentur præsertim quia licet vnus sit in plenitudine supremæ potestatis, tamen multi alij vocati sunt in partem sollicitudinis, scilicet multi Episcopi, & alij ministri inferiores, quibus totum hoc corpus Ecclesiæ regitur. Vnde vna ex rationibus, quibus Theologi, & Philosophi probant dari vnum Deum est ex regimine totius vniuersi, quia si duo suprema principia gubernarent non possent in omnibus esse eadem vniformitas, & vnitas regiminis.

19 Ex dictis refutata manet Hæresis Anglicana quatenùs ponit in quocumque Rege supremo esse supremam authoritatem spiritualem circa regimen Ecclesiæ, nec enim vnitas Ecclesiæ secundum quod consistit in vnitate sacerdotij, & administratione sacramentorum, & eadem lege Euangelica, nec vnitas fidei seruari possit nisi omnes eidem determinationi infallibili rerum fidei subsint, vt explicatum est. Specialiter autem id non pertinere ad Reges temporales expresè impugnauit sanctus Ambrosius scribens super hac re ad Imperatorem Valentinianum, *epist.* 32. vbi secundum Scripturas ostendit Episcopos debere de Imperatoribus iudicare in causa fidei, non è contra: & idem ostendit epist. 33. *Noli inquit te grauare, &c.* Vnde est illud celebre dictum Ioan. Papæ c. si Imperator 96. dist. *Si Imperator Catholicus est, filius est, non Præsul Ecclesiæ, quod ad religionem competit, discere ei conuenit, non docere.* Videri possunt plures authoritates in tota illa *dist.* 96. per plura capita, *& c. solitæ de maioritate, & obed.* Nec obstat fundamentum inferius adducendum pro ista hæresi Anglicana: *Tum* quia falsum est Reges temporales immediatè institutionem accepisse à Deo sed mediante populo, seu Rep. nam hoc ipso quod homines voluerunt politicè viuere, habuerunt quoq; ius constituendi sibi caput politicũ, quod eos gubernaret, vnde non est eadem forma regiminis data omnibus, sed quidam à pluribus, alij ab vno gubernantur, nec tamen à Deo immediatè mutantur istæ formæ regendi, sed à populo, seu Republica. *Tum etiam* quia dato quod institueretur à Deo, non tamen instituitur Rex vt habens potestatem spiritualem, sed solum tẽporalem. Et de facto in lege veteri scripta Reges non habuerunt oadinariam potestatem spiritualem, nisi fortè aliquis eorum tanquam Propheta ex speciali Dei commissione eam exerceret, sed distinguebantur Reges à summis Pontificibus, nec eorum munera exercebant, vnde Oziæ volenti adolere incensum dixit summus Sacerdos 2. Paralip. 26. *Non est tui officij Ozia vt adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum.* Nec Apostolus iussit Regibus obedire in spiritualibus, sed in temporalibus, vt ita redderentur quæ sunt Cæsaris Cæsari, & non alij: & in eo sensu loquitur diuus Petrus, nec in spiritualibus nos iubet subiici Regibus, sed propter humilitatem id fecit, vt dicit *Innocent in cap. Solitæ.* Verba autem Tertulliani sufficienter intelliguntur quod Reges habeant potestatem consequutam à Deo non immediatè, sed mediante populo, & quod sint solo Deo minores in temporalibus non in spiritualibu

Soluuntur Argumenta.

1 Circa primum ergò arguitur ad probandum quod athotitas ista nõ sit tantum in vno. Nã in primis omnes Apostoli æqualem acceperunt potestatem à Christo, nam sicut Petro dictum est *Tibi dabo claues regni Cœlorum, & quodcumq; ligaueris super terram erit ligatum & in Cœlis*: Sic omnibus Apost. dictum est, Matt. 18. *Quæcumque alligaueritis super terrã erunt ligata & in Cœlo.* Imò S. Leo Papa *serm.* 3. anniuersarij sui illum locum, *Tibi dabo claues &c.* ad omnes Apostolos pertinere dixit, nã verba illa proponens, *transiuit* (inquit) *in alios Apostolos vis potestatis istius, & ad omnes Ecclesiæ Principes decreti huius constitutio commeauit.* Ergò in illo loco non cõtinetur primatus Petri magis quã aliorum Apostolorum & sic authoritas circa res fidei non conuincitur ad

ad vnum pertinere. Idem sentiunt sancti Patres, vt Cyprianus lib. de simplicitate prælatorum. *Hoc* (inquit) *erant & cæteri Apostoli quod fuit & Petrus pari consortio præditi,& honoris & potestatis.* & sanctus Hieron.lib.1.contra Iouinianum. *super omnes Apostolos fundatur Ecclesia, & cuncti claues Regni Cœlorum accipiunt;& ex æquo super eos Ecclesia fortitudo solidatur.* difficilius Clem.Alexand.citatus ab Eusebio,lib.2.historiæ c.1.inquit:*Petrus Iacobus & Ioannes post assumptionem Saluatoris quamuis ab ipso fuerint omnibus penè Prælati,tamen non sibi vendicabant primatus gloriam, sed Iacobum, qui dicebatur Iustus Apostolorum, Episcopum statuerunt.* Episcopus autem Apostolorum necessariò debebat habere primatum in Ecclesia. *& Chrysost. Homil. 3. in act. 1.*inquit: *Apostolos Iacobo concessisse solium.* Igitur non constat primatum Ecclesiæ in vno Petro,aut eius successore mansisse.

2 Confirmatur quia in lege veteri non fuit Pontificatus supremus solum in vno, ergò neque id videtur seruandum in lege noua. *Consequentia patet à fortiori.* Nam si populus Iudaicus cum esset tam exiguus vno Pontifice contentus non erat multò magis totus orbis. Item quia præcipuam rationem vnitatis, & Monarchici regiminis in Ecclesia ex forma legis veteris sumunt Catholici, vt videre est in *Bellarm. lib. 1. de Romano Pontifice cap. 9. antecedens etiam patet.* Nam de tempore Dauid Sadoc,& Abiathar erant summi Sacerdotes, & de Sadoc patet,quia descendebat ex Aaron per familiam Eleazar, vt habetur 1.*Paralip.* 24.& ille præerat cæteris omnibus:Abiathar autem erat summus Sacerdos; qui descendebat ab Aaron per familiam Ithamar, qui etiam cæteris omnibus præfuit vsque ad Salomonem qui eum deposuit,& posuit Sadoc pro eo, vt habetur 3. *Regum* 2.Et fortius hoc vrget; quia vt ibidem dicitur *Domus Eleazar præerat cæteris*, & ex cap. 25. *numeror.* constat quod domui Eleazar per Phinees promissum est pactum sacerdotij sempitenum, vnde non potuit deficere quin Sadoc descendens ab Eleazar, & à Phinees esset summus Sacerdos; & tamen inuenimus Heli, & Achimelech. & Abiathar tempore Dauid fuisse summos Sacerdotes, qui descendebant per Ithamar, vt habetur 1. *Paralip.* 24. & Abiathar fuisse summum Sacerdotem constat, quia vt vidimus ab eo officio depositus est à Salomone. Ergò non fuit primatus sacerdotij in vno tantum in lege veteri, ergò neque in noua constitui debet.

3 Respondetur ex dictis omnibus Apostolis esse datam parem authoritatem quasi extraordinariam, & delegatam in ratione Apostolatus, non tamen æqualem in ratione ordinaria potestatis ad gubernandam Ecclesiam. Quod autem dictum sit omnibus *Quæcumque alligaueritis*,non est dictum illis, & eorum successoribus tanquam supremis potestatibus, sed vt ministris ligandi,& soluendi, dependenter tamen ab vna suprema potestate cui claues istæ soluendi, & ligandi datæ sunt, scilicet Petri: vnde neque in illo loco *Matt.*18. quando dicitur *quæcumq; alligaueritis, &c.* dicitur dari eis claues sicut Petro, sed ministerium ligandi,& soluendi,quod verissimum est. Patres autem qui in argumento proferuntur apertè pro nobis sunt, quia ita dicunt Apostolos fuisse pares in honore, & potestate,quod tamen habuerunt vnum caput, vt vnita seruaretur, & schismatum tolleretur occasio, vt patet in illis ipsis verbis Hieronymi, Leonis, & Cypriani, qui ibi citantur, vtrumque enim dicunt ibidem. Illa autem verba Clementis apud Eusebium existimat Bellarminus non esse legenda,quod Iacobus fuit constitutus Episcopus Apostolorum,sed Episcopus Ierosolymorum, quod verum est, & ita habetur in editione Parisiensi 1571. in libro historiæ Ecclesiasticæ.

4 Ad *Confirmationem respondetur* magnam esse difficultatem apud sacros Interpretes de illis duobus summis Sacerdotibus Sadoc, & Abiathar qui fuerunt tempore Dauidis. Et omnes videntur supponere tunc in rei veritate duos fuisse summos Pontifices,id tamen non secundum legem ordinariam factum, nam lex omnia quæ loquitur de summo Sacerdote tanquam de vno loquitur, vt *exod. 29.Leuitici 21.num.* 18.Idque constat ex linea,& successione summorum Pontificum, qui fuerunt 82. ab Abraham vsque ad vltimum quando incensa est ciuitas,& templum tempore Titi, sicut latè illos numerat *Abulensis* 1.*Paralip.*6. *quæst.* 8. & videri potest *Rodulphus lib. 4. in Leuit. cap. 3. Carolus Lionius lib. 5. de Rep. Heb. cap. 2.* Cum ergò solùm tempore Dauid inueniamus simul duos summos Sacerdotes, quidam existimant id non iure fuisse factum,sed iniustè fundati forsitã in eo quod dicit *Aug.lib. 3.q.in leuit.q.33.in fin.*Quod ex contentione cõtigit plures fuisse summos Sacerdotes,quod contendentibus excellentioribus litis finiendæ causa pluribus honor ipse tribuebatur, *Abulens.sup. 1.Paralip.cap.24.quæst.*14. existimat aliqualiter factum fuisse contra legem in eo quod essent duo summi Pontifices,quamquam Dauidem excusat quod ipse non illos fecit,sed tolerauit,quia non videbat quomodo eis auferre posset ius suum. *Mendoza* 1.*Reg.* 2. *num.*32. existimat ex diuina ordinatione fuisse duos illos summos Sacerdotes, quia vnusquisque ius suum habebat. Alij denique existimant non fuisse vtrumque summum Sacerdotem,sed vnum se habuisse tanquam coadiutorem, aut vicarium alterius,sicque mansisse semper vnum supremum caput inter Sacerdotes

5 Existimo tamen iuxta dicta *Abulensis & Augustini* contigisse tunc duos fuisse summos Sacerdotes ex aliquo rationabili dubio propter quod ignorabatur, seu non plenè discernebatur ius vtriusque ad summum Sacerdotium,quousq; tempore Salomonis, vt paulò ante iudicatus est Sadoc verus, & legitimus Sacerdos, cui de iure competebat,sicut etiam de tempore *Concil.Const.* in illo grauissimo schismate tres fuerunt Papæ simul,quorum quilibet habebat suum ius præ'esum,& tolerati fuerunt sic quousq; omnibus abdicatis *Martinus V.*creatus est. Sic ergò dicendũ fuisse tũc dubiũ de iure vtriusq; ad summũ sacerdotiũ tempore Dauidis,& durante illo permissos fuisse duos in titulo summi sacerdotij Dubiũ autem inde ortum erat quod cum essent duæ familiæ descendentes ab Aaron,vna per Eleazar,altera per Ithamar,summum Sacerdotium primo annexum fuit familiæ Eleazar in qua durauit vsque ad tempora Sansonis, vt docet *Abulensis 3.Reg. 2. q.30* Tunc autem propter peccata illorum aut ineptitudinem cessauit in filiis Eleazar summum sacerdotiũ ex Heli voluntate & transiuit ad Heli de familia Ithamar, & in linea, seu progenie Heli aliqui habuerunt summũ sacerdotium vsq; ad

ad mortem Abimelech, quem interfecit Saul 1. *Reg.*22. in odium Dauid. Exinde orta est diuisio eo quod Abiathar filius eius Abimeleh fugit ad Dauid, ab eoque retentus est in officio, eo iure quia erat filius eius, qui summo Sacerdotio functus fuerat. Sadoc verò apud Saulem eo iure intrauit, quia interfectis à Saule Sacerdotibus descendentibus ab Heli, redibat summum Sacerdotum iterùm ad familiam Eleazar, videbaturque habere potius ius propter pactum factum à Deo cum Phinees filio Eleazari,; quod in domo eius perpetuò maneret Sacerdotium. Cũ ergò Dauid successisset Sauli, vterq; istorum in officio toleratus est, quandiu ius eorum non fuit ita clarum quamquam postea inceperit clarescere ius Sadoc quando Dauid constituit, vt familia Eleazari præesset cæteris 1. *Paralip.* 24. Et deinde declinante Abiathar post Adoniam cõtra Salomonẽ vnctus est Sadoc in Pontificem 1. *Paralip.* 9. tandemq; executiuè à Salomone eiectus est Abiathar, seu declaratus non esse Pontificem, sed solùm Sadoc. 3. *Reg.* 2. quod à Dauide factum fuisse erga Abiathar authoritate Prophetica, magis quam regia iudicat Innoc. III. epist. quadam ad Imperatorem Constantinopo. ex qua sumptum est. *Caput Solitæ de maioritate, & obedientia.*

6 Quod *si inquiras:* quisnam esset Pontifex pro illis, qui credebant extra Iudæos, & habebant veram fidem Dei, & vtebantur Sacramentis legis naturæ pro iustificandis paruulis; nec enim isti subdebantur sacerdotio Iudæorum, & tamen non poterant veram fidem habere; ergò non obstat vnitati fidei pluralitas Sacerdotij, & supremi capitis in rebus fidei *Resp.* incertum esse quomodo in illo statu naturæ, qui valdè imperfectus erat, gubernabatur ordo Ecclesiasticus & religio fidei fortasse enim in his quæ dubia erant per Prophetas instruebantur homines magis quam per Põtifices, erat. n. tunc valdè implicita fidei doctrina, nec tamen ante legem defuit sacerdotium, nam Melchisedec fuit Sacerdos, & Enos cœpit inuocare nomen Domini *Genes.* 4. In his ergò qui extra Iudæos manserunt cum cognitione veri Dei, & cæremoniis legis naturę Sacerdotium, si quod fuit permanebat in primogenitis, & quia erat diuersa lex apud iudæos diuersum quoque erat sacerdotium, quia translata lege transfertur sacerdotium, vt dicit *Apost. ad Heb.* 7. De modo autem consulendi dubia in rebus fidei, an ipsis per Prophetas, vel reuelationum Oracula prouideretur, vel alio modo incertum est; hoc tamen non obstat vnitati fidei, nã illis Gentilib. quibus magis explicabatur fides per reuelationẽ extraordinariã quasi per modum prophetiæ fiebat; vt censet *d. Tho.* 2. 2. *q.* 2. *art.* 7. *ad* 3. quibus autem non fiebat ista reuelatio saluabantur per fidem implicitam: & poterant consulere Prophetas illos, sicut etiam apud Iudæos fuerunt prophetæ, etsi Sacerdotes essent.

7 Secundò *Arguitur* ex cap. olim 95. dist. Vbi S. Hyeronymus manifestè dicit superioritatem vnius Episcopi super Præsbyteros introductam esse iure positiuo, seu consuetudine, non verò iure diuino, sed fuisse omnes æquales, ergò stãdo in iure diuino non repugnat authoritatem gubernandi Ecclesiam, aut determinandi res fidei esse in pluribus: *Olim* (inquit Hyeronymus) *idem erat Presbyter, qui Episcopus, & antequam diaboli instinctu studia, vel schismata in religione fierent communi præsbyterorum Concilio Ecclesiæ gubernabantur.* Et infra, *Sicut ergò Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine ei qui sibi præpositus fuerit esse subiectos, ita Episcopi nouerint se magis consuetudine, quam dispensationis dominicæ veritate Presbyteris esse maiores, & in communi debere Ecclesiam regere.* Ergò si regimem Ecclesiæ communiter pertinet ad Episcopos, & Presbyteros, & solùm consuetudine quadam sunt superiores; ergò & authoritatem determinandi res fidei super alios Presbyteros, vel Episcopos ex consuetudine solum habere possunt; ex se autem omnes id haberent attendendo ad ius diuinum. Idem habet *Hiero. epist. ad Euagrium, & habetur in cap. legimus* 93. *dist.* Idem etiam videtur sentire Ambros. in 1. epist. ad Timot. cap. 5. *Et Sinagoga* (inquit) *& postea Ecclesia seniores habuit, quorum sine cõsilio nihil agebatur.* Et Origen. sup. cap. 16. Matt. *Petrus* (inquit) *& omnis qui imitator est Christi, & supra omnes huiusmodi ædificatur Ecclesia, si autem super illum vnum Petrum arbitraris vniuersam Ecclesiam ædificari, quid dicis de Iacobo, & Ioanne, vel singulis Apostolis?* confirmatur etiam ex illis verbis act. 20. *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Vbi non vnum Episcopum vniuerso gregi & Ecclesiæ, sed multos regimini eius præponit; ergo hæc authoritas non est penes vnum.

8 Respondetur, quod attinet ad Hieronymum, ipsum pluribus in locis sensisse debere dari superioritatem in Episcopis respectu aliorum Sacerdotum, vt in *epist.* 2. *ad Nepotianum* vbi dicit hoc esse modo Episcopos, & Sacerdotes, quod Aaron, & filij eius erant. Et in *epist. ad Rusticum.* Debere esse in Ecclesia vnum quem omnes sequantur ostendit: Et *in dialogo aduersus Luciferianos,* inquit, *quod Ecclesiæ salus in summi Sacedotis dignitate pendet, cui si non exors quædam; & ab omnibus eminens detur potestas, tot in Ecclesia efficiuntur schismata, quot Sacerdotes.* Cæterùm licet hoc senserit *Hieron.* difficille tamen est planum sensum reddere illis verbis, quæ in argum. citantur, & variè expositores in eorum explicatione torquentur. *Bellar. lib. de Rom. Pontifice c.* 8. dicit quod *Hieron.* videtur in ea fuisse sententia, vt existimaret Episcopos quantum ad iurisdictionem esse maiores Presbyteris de iure Ecclesiastico, quod tamen est falsum. Additq; *Hieron.* solum loqui de particularibus Ecclesiis, non de regimine Ecclesiæ vniuersalis. Similiter *Castro lib.* 6. *contra hæreses* Verbo *Episcopus.* Hieron. in illa sententia falli existimat, nec eum excusat nisi fortè quia illa doctrina nondum fuerat in Quæstionem deducta, nec ab Ecclesia definita. Cæterum in hoc planè deceptus est *Castro.* Quomodo enim ignorare potuit *Hieronymus* recentem tunc hæresim Arrianorum, qui vt refert *Aug. lib. de Hæresibus ad Quoduuldeum hæresi* 53. dicebant Presbyterum ab Episcopo nulla differentia debere discerni: *Aug.* autem comtemporaneus fuit *Hieronymi,* & ideò si *Hieronymus* hanc doctrinam tenuit errauit in doctrina, quæ in quæstionem fuerat mota, & ab Ecclesia definita, seu in hæresim redacta, cui nullo modo fauisse Hieronymum putandum est. Vnde Hieron. ad rectum sensum interpretatur Turrecremata super dictum *Caput olim* 95. *dist.* Quod quando dicit Hieron. *olim idem fuisse Presbyterum, qui & Episcopus,* loquitur de appellatione, & nomine, non de potestate, & ordine, eodem. n. vocabulo cõmuniter

cenſebantur, non tamen eandem poteſtatem habebant. Poſtea verò ne ſciſmata fierent etiam in vocabulis & appellatione diſtinctio facta eſt. Et quando dicit, quod in communi tractabantur negotia, non loquitur quantum ad Prælationem, ſed quantum ad Concilium tractatum, & conſenſum, quia multa non poteſt Epiſcopus ſine Presbyteris, & Clericis facere. Et idem ſentit *Gloſſa* cum *Hugone in c. legimus 93. diſt.* Denique author confeſſionis *Hieronymianæ tom. 3. cap. 11. art. 7.* nimis ſenſum Hieronymi torquet dicens Epiſcopos, & Præsbyteros eſſe æquales quaſi ex primaria intentione Chriſti; ex ſecundaria autem ſcil. ex hypoteſi ſchiſmatum, à Chriſto diſtinctio facta eſt. Cæterùm hoc modo etiam Epiſcopi eſſent æquales Laicis, quia ex primaria intentione nullus eſſet gradus ſuperioritatis, nec Hyeronymus loquitur niſi de eo quod à Chriſto de facto inſtitutum eſt, cum dicit quod Eccleſiæ gubernabantur in communi à Præſbyteris, & Epiſcopis.

9 Quare his omnibus relictis exiſtimo ſenſum ſancti Hieronymi accipiendum eſſe ex his quæ docet *Epiſt. 2. ad Nepotianum, & Epiſt. ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum*, & citatur *in cap. Ecce ego 95. diſt.* Senſus ergò Hieronymi eſt reprehendere in duobus quorumdam Epiſcoporum arrogantiam qui volentes dominari in clerũ, nec permittebant Presbyteros in Eccl. docere, nec in negotiis Eccleſiarum ſe immiſcere, cùm tamen ab initio per eos negotia iſta tractarentur, quia vt dicitur in *dict. cap. Ecce ego*, Presbyteri ab initio iudices negotiorum eſſe mandati ſunt, ſicut nunc etiam videmus quod multa, quæ pertinent ad negotia Eccleſiæ, & eius temporalem gubernationem non Epiſcopus facit, ſed capitulum. De iſta ergò gubernatione negotiorum loquitur Hieron. & etiam de poteſtate docendi, quando dicit quod *olim idem erat Presbyter, qui Epiſcopus, Et quod in communi gubernabantur Eccleſia.* Gubernatione ſcilicet temporalium, & quoad negotia, quæ etiam in Conciliis prouincialibus, aut Synodalibus aliquando agitabantur, in quibus intereſſe debebant Præsbyteri, etſi non eodem modo ſuffragium ferre. Vnde & Hyeron ipſe dicit *in d. Epiſt. ad Ruſtic.* cum Epiſcopis loquens, *Dominici patrimonij damna conquirtis dum ſoli vultis in Eccleſia potentari.* Et in epiſt. ad Nepotianum. *Peſſimæ conſuetudinis* (inquit) *eſt in quibuſdam Eccleſiis tacere Presbyteros, & ſedentibus Epiſcopis non loqui, quaſi eis inuideant.* Igitur quia forſitan ex communi illa gubernatione Epiſcopi, & Presbyterorum aliqua occaſio ſchiſmatum oriebatur, introducta eſt maior aliqua Epiſcoporum ſuperioritas in regendis Eccleſiæ negotiis, & patrimonio, qua poſtea Epiſcopi aliqui abutebantur, contra quos *Hieron.* inuehitur, quaſi id habeant ex Eccleſiæ conſuetudine non ex determinatione diuina. Verũ eſt aliquando velle eos æquiparare in nomine, & appellatione *Presbyteri*, quaſi idem ſit *Presbyter*, quod *Senior* ſicque illud nomen conuenire Epiſcopis. vt *cap. legimus 93. diſt.* ſed hoc non obſtat noſtro Propoſito. Idem etiam eſt ſenſus verborum Ambroſij. Origenes autem magis loquitur ſecundum ſenſum myſticum, quam litteralem. *ad confirmationem reſpondeo*, Apoſtolum dicere in plurali *Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*; quia includit, & ſupremum caput, & reliquos principaliter gubernantes, qui ſunt vocati in partem ſollicitudinis habentque ſuas peculiares Eccleſias, licet non in plenitudinem poteſtatis reſpectu totius Eccleſiæ: ſicut ſi diceremus exercitum regi à Ducibus, non proinde excluditur ſupremus Dux.

10 Tertiò *arguitur*, nam ſi eſſet neceſſaria iſta ſuprema authoritas in vno maximè vt ſeruaretur vnitas Eccleſiæ ratione vnius capitis, ſed ad hoc non requiritur: ergò *minor probatur primò*: nam Eccleſia habet vnum ſupremum caput quod eſt Chriſtus; Pontifex autem, & Epiſcopi ſunt eius Vicarij in terris, ſed in aliqua Monarchia ſufficiẽter ſaluatur vnitas ratione huius ſupremi Regis, licet eius Vicarij, & Proreges multi ſint, quorum ſinguli habent in ſuo vicariatu indepẽdentem poteſtatem, ergò licet ad ſaluandam vnitatem Eccleſiæ ſit neceſſaria vnitas capitis ſupremi, non tamen exigitur vnitas in eo qui gubernat tanquam Vicarius huius capitis. *Secundò*; quia Eccleſia, ſeu regimen Eccleſiaſticum diffunditur per totum mundum, ſicut & regimen politicum: ſed ſufficienriſſimè prouidetur regimini politico per hoc quod ſint plures Reges pro diuerſis Regnis, quorum vnus ab alio nõ pendeat; ergò ſufficienter etiam prouidetur regimini Eccleſiaſtico ſi ſint plures poteſtates ſupremæ, puta plures Archiepiſcopi, vel Primates, quorum ſinguli in ſuis Prouinciis habent independentem authoritatem & ſupremam in gubernatione Eccleſiæ, & determinatione rerum fidei. Neque ex hoc deſtruitur vnitas fidei: *Tum quia* non minor vnitas fidei fuit in primitiua Eccleſia quam modo, & tamen tũc poteſtas Apoſtolica quę eſt ſuprema in regimine Eccleſiæ (dicente Paulo ad Corinth. 12. *Poſuit Deus in Eccleſia primum Apoſtolos, deinde Prophetas*, in quibus verbis denotatur authoritatem Apoſtolicam primam eſſe in Eccleſia) fuit in 12. hominibus & non in vno ſolo, licet vnus fuerit ordinarius Paſtor Eccleſiæ (vt Paulus dicebat ad ſe attinere ſollicitudinem omnium Eccleſiarum 2. *ad Cor.* 11.) ergò neque periret vnitas fidei ſi eadem poteſtas Apoſtolica in ſucceſſoribus continuaretur, & non ſolùm in ſucceſſore Petri. *Tum etiam*, quia ſi plures Primates haberent ſupremam authoritatem in proponendis rebus fidei, ſemper id ipſum dicerent, & conſequenter maneręt eadem fides, licet à pluribus determinaretur: ſicut etiã in Concilio generali eadem fides determinatur, & docetur, licet plures ſint qui ad illud conueniant, ergò ex vnitate fidei non ſufficienter probatur vnitas capitis Eccleſiæ. *Et denique confirmatur* ex illo difficili loco apud Concilium Nicænum, vbi *Canone 6.* ſic dicitur: *In Ægypto, Lybia, & Pentapoli Alexandrinus Epiſcopus omnem habebat poteſtatem, quia Romano quoq; Epiſcopo hac conſuetudo eſt.* Ergò æqualis poteſtas tribuitur Alexandrino Epiſcopo quoad illas Prouincias, ac Epiſcopo Romano & ſic non repugnat apud plures eſſe ſupremam poteſtatem in Eccleſia.

11 Reſpondetur *negando minorem.* Ad primam probationem *Dicitur*, non ſolùm Eccleſiæ vnitatem requirere vnum ſupremum caput abſolutè, & in omni genere prout comprehendit omnes ſtatus Eccleſiæ ſiue in terris, ſiue in cœlis, ſed etiam vnum ſupremum caput in ſtatu viſibili, & in regimine viſibili huius vitæ (quia Eccleſia eſt vnum corpus viſibile) ſiquidem etiam regimen quod Eccleſia habet pro iſto ſtatu ad vnitatem reducitur, quia habet vnam legem, vnam

fidem

fidem, eadem sacramenta, & ritus, vnde Apostolus probat esse vnum corpus, quia *vno pane, & vno calice participamus.* Si ergo forma regiminis vna fuit oportuit ad hanc seruandam vnitatem vnum esse Principatum, seu Sacerdotium visibile, nec per plures supremas potestates inter se independentes gubernari, vt ostensum est. Pontifex enim in Ecclesia militanti ita est Vicarius Christi Domini, quod in genere gubernationis visibilis est suprema potestas: sicut Reges in temporalibus sunt Vicarij Dei, ita tamen quod sunt etiam supremi in genere temporalis gubernationis. Vnde in his non tenet similitudo in argumento allata, de vno Rege in regno habente plures Vicarios, seù Proreges in diuersis Prouinciis inter se independentes, quia illi Proreges non ponuntur ad constituendam vnitatem gubernationis, & Principatus visibilis; hæc enim in ipso rege constituitur: sed vt Ministri, seu Officiales minus Principales intra idem regnum. Pontifex autem ponitur in Ecclesia vt Vicarius Christi Domini tanquam caput constitutiuum visibilis Principatus Christiani, & Sacerdotij Ecclesiæ; vnde cum Ecclesia sit visibilis Respublica remoto Pontifice non remanet caput aliquod visibile, sed solum inuisibile, quod est Christus, vnde non seruaretur vnitas Principatus visibilis, licèt seruaretur vnitas in alio superiori genere: sicut si non esset Rex non seruaretur vnitas in genere temporalis regiminis, licèt maneret vnitas in genere regiminis Dei super totum vniuersum.

12 Ad *Secundam probationem Respondetur* constare ex dictis disparitatem rationis inter regimen politicum temporale, & Ecclesiasticum: nam in temporalibus non est vnitas Principatus, nec vna lex pro omnibus regnis, & ideò non est mirum quod per diuersos reges gubernetur: in spiritualibus autem habemus vnam fidem, vnum Sacerdotium, eosdem ritus, legem, & sacramenta, & sic oportet etiam vnum habere caput, & Principem totius huius regiminis. *Ad id verò quod additur impugnando rationem reductam ex vnitate fidei. Resp.* in primitiua Ecclesia fuisse authoritatem Apostolicam in pluribus quasi extraordinariè, & delegatè propter necessitatem fundandi Ecclesiam tunc in toto mundo, cum respectu tamen, & ordine ad vnum caput, quod pasceret omnes oues Ecclesiæ, & proptereà Apostolica authoritas ordinario modo, & vt pertinebat ad regimen Ecclesiæ etiam tunc fuit in vno, vt supra probatum est. Extraordinario tamen modo non est inconueniens fuisse in pluribus propter necessitatem illius temporis, nempe fundationis Ecclesiæ, qua remota mansit potestas Apostolica solum in vno capite. Et sicut etiam in Prophetis, & Sriptoribus Canonicæ Scripturæ fuit authoritas tradendi res fidei quasi fundando illam, qui tamen fuerunt plures; & hoc ideò est, quia authoritas fundandi fidem, aut Prophetandi, &c. respicit vnitatem fidei, quatenùs solum tenet se ex parte Dei reuelantis, aut dictantis ex qua parte semper est vna, licèt sint multi per quos loquatur: ita authoritas determinandi dubia fidei, & confirmandi in illa respicit tollere diuisionem, & schismata ex parte nostri, ad quod requiritur vt id ipsum dicamus omnes, quod fieri non potest nisi illi qui infallibiliter dubia fidei determinat, omnes subdantur. Quod autem id possit conuenire Concilio Generali iam explicatum est, conuenire Concilio non absolutè, sed dependenter ab vno capite congregante Concilium, & confirmante quæ in eo fiunt.

13 Ad *Confirmationem respondetur* illum Canonem Nicæni Concilij aliquibus Græcis ansam præbuisse vt existimarent Romanam Ecclesiam à Nicæno Concilio Primatus sui priuilegia accepisse, cum tamen de iure diuino illi esse collata constet, vt infrà ostendimus & latè docet *Nicolaus Papa I. in Epist. ad Michaelem Imperatorem.* Occasio autem deceptionis forsitan inde emanauit, quod Canon iste VI. mutilus circumfertur communiter inter viginti vulgatos Canones Concilij Nicæni: plures autem Canones editos fuisse vsque ad numerum 80. vel 70. constat Tùm ex *Epist. Athanasij ad Marcum Papam,* si tamen eius est illa Epistola, quam quidem multi probant, etsi *Baronius, & Bellarminus* eius esse negent: Tùm ex *Epist. 2. Iulij Papæ ad Orientales in causa Athanasij*, & fortasis Hæretici Arriani tempore adhuc Athanasij Nicæni Concilij exemplaria, aut combusserunt, aut corruperunt, & cum octoginta Canones, qui ad numerum 70. redacti sunt in ipso Concilio editi fuerint, vt testatur ipse *Athanas. Epist. citata ad Marcum Papam*, & ex Rescripto eiusdem Marci Papæ ad Athanasium constat, viginti tantum vulgariter circumferebàtur, quos videntur Arriani non potuisse, aut non curasse supprimere. Inter hos autem viginti Canones sextus ille qui de Primatu Romani Episcopi loquitur non integrè recitatur communiter; nam in *Concilio Chalcedonen. act. 16.* aliter recitatus est hic idem Canon à Paschatino Legato Sedis Apostolicæ quam à Græcis: *Quod Ecclesia Romana semper habuit Primatum: Teneat autem, & Ægiptus, vt Episcopus Alexandriæ omnium habeat potestatem, quoniam, & Romano Episcopo hæc consuetudo est.* Græci autem omiserunt illam primam clausulam, ex qua tamen Primatum Romani Episcopi semper fuisse in Ecclesia, nec ab ipsa Nicæna Synodo institutum clarissimè constat. Citantur etiam à Iulio Papa in Epistola supra dicta multi Canones Nicænæ Synodi, in quibus Primatus Romanæ Ecclesiæ non solum supra vicinos Episcopos, vt malè interpretatus est Ruffinus, sed supra omnes Episcopos asseritur, dum ad ipsum omnium causæ Episcoporum deferuntur, & appellatur *Vniuersalis Ecclesiæ Episcopus.* Quod verò in illo Canone VI. Alexandrinus Episcopus decernitur omnium per Ægyptum habere potestatem, *sicut Romano Episcopo consuetudo est*, non in Primatu, aut suprema potestate cum Romano parificatur, sed determinatur in quas Ecclesias Alexandrinus Episcopus habeat Patriarchalem potestatem, scilicèt in omnes Ecclesias Ægypti: hæc enim causa tunc tractabatur in Concilio contra Meletium quendam, nempè quænam Ecclesiæ deberent subesse Episcopo Alexandrino? Et ita sententia lata est pro ipso vt in omnes Ecclesias Ægypti eius extenderetur Patriarchatus, quoniam ea est consuetudo Romani Episcopi, vt scilicet habeat potestatem Patriarchatus super Ecclesias, vbi comparatio fit quantum ad hoc præcisè quod est habere ius Patriarchatus firmum, & certum, non quoad modum habendi illum, scilicet quoad vniuersalitatem potestatis super omnes Ecclesias.

14 Scio aliam interpretationem adhibere *Bellarminum,*

minum, & Baronium, scilicet sensum illius Canonis esse Episcopo Romano hunc esse morem, quod ex eius indulgentia Alexandrinus Episcopus Ecclesias illas regat. Sed quidquid sit de hac explicatione, nostra quam adhibemus satis videtur indicata à *Nicolao I. Epist.*8. vbi loquens de Nicæna Synodo sic ait: *Si Instituta Nicænæ Synodi diligenter inspiciantur, inuenietur profectò quod Romanæ Ecclesiæ nullum eadem Synodus contulit incrementum, sed potius ex eius forma quid Alexandrinæ Ecclesiæ tribueret particulariter sumpsit exemplum.* Intelligitur ergo Canon Nicænus de parificatione Alexandrinæ Ecclesiæ cum Romana quantum ad formam, & ius Patriarchatus, quod habeat sibi Ecclesias subiectas sicut Romana, differenti tamen modo, cum vna vniuersalis sit, alia particularis Ecclesia. Videatur *Reuerendiss. Massiliensis 2. p. Monarchiæ Ecclesiasticæ lib.*4. *cap.*2 *pag.*308.

15 Quarto *denique Arguitur quasi authoritate negatiua.* Nam Apostolus enumerans omnes partes Ecclesiæ tum *ad Ephes.* 4. tum 1. *ad Corinth.*12. nusquam meminit vnius Summi Pontificis, sed solum Apostolorum, Prophetarum, Doctorum, &c. & solum admonet seruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis, *quia vnum sumus corpus, & vnus Spiritus*, non autem dixit vnus Pontifex Maximus. Similiter omnes Apostolos Christus æqualiter misit, & dedit eis Spiritum Ioan. 20. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*: omnibus etiam prohibuit habere modum imperandi sicut reges, quod est regimen Monarchicum, Luc. 22. *reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic*: & certè si Christus Dominus vnum caput omnibus Apostolis, & Ecclesiæ præficeret non esset causa cur discipuli contenderent *Quis eorum videtur esse maior*: Ergo non est reducenda summa potestas Ecclesiæ ad vnum, sicut regia potestas ad regem.

16 Confirmatur *Primò.* Quia non potest sine miraculo tota Ecclesia per Orbem ab vno solo gubernari, cum nec Moyses potuerit vnicum populum gubernare solus, vt habetur *Exod.* 18. *& numero* 11. ergo multo minus potest modo Ecclesia ab vno solo capite gubernari. *Confirmatur Secundo.* Quia vbi est regimen Monarchicum omnes qui sub tali regimine gubernant sunt quasi Vicarij regis, & loco ipsius, seu quasi Ministri regiminis; sed in Ecclesia Episcopi verè gubernant, & regunt Ecclesiam; vt dicit Apostolus *Act.*20. & tamen non sunt Vicarij Papæ, sed potestatem habent quasi iure diuino, aliàs essent solum legati Pontificis pro illa Ecclesia, quam regunt, quod est plane falsum; & ideò *in capit. Nullus*; *& cap. finali* 99. *distinction.* prohibetur *Nequis etiam Romanus Pontifex vniuersalis Pontifex appelletur, quia si esset vniuersalis, cæteri non essent Episcopi*, quod desumptum est ex *D. Gregor. lib.*7. *reg. cap.*30.

18 Respondetur. In illis authoritatibus negatiuis non negari vnitatem Pontificatus, & supremam eius Potestatem in Ecclesia, nam quando Apostolus in illis locis numerat inter Ecclesiæ partes Apostolos, quos Primo loco ponit, ibi indicat supremam authoritatem Apostolatus in Ecclesia, quæ extraordinariè erat in pluribus, ordinariè autem in vno (vt dictum est) Christus autem mittendo omnes Apostolos vt legatos suos non negauit in vno esse potestatem supremam ordinariè. Et quando prohibuit modum imperandi sicut reges terræ, non vnitatem capitis prohibuit, nec superioritatem in Ecclesia, sed dominandi ambitionem, & libidinem restrinxit docens ad hoc non esse aliquem superiorem vt dominetur, sed vt ministret, & seruiat his, quibus superior existit; expressè enim Christus in eo loco superioritatem agnoscit in suis dum dicit, *Qui maior est in vobis fiat sicut minister.* Quod autem additur Non posse sine miraculo totam Ecclesiam in orbe diffusam ab vno gubernari, *respondetur.* Id esse verum si solus Papa haberet curam omnium Ecclesiarum in particulari, & non essent alij Episcopi, qui vocati sunt in partem sollicitudinis, per quos singulæ Ecclesiæ reguntur, & si dependenter ab vno supremo Episcopo, Sicut etiam Moyses non poterat solus totum populum regere quamdiù omnia negotia in particulari audiebat; quando vero reseruauit sibi solum maiora negotia, & pro expeditione reliquorum constituit Tribunos, & Ministros optimè potuit totum pondus regiminis ferre, vt constat *Exod.*18. *& numero vndecimo.* Præterquam quod etiam ab vno maior pars orbis gubernata est etiam in regimine politico, sicut patet tempore Augusti Cæsaris, de quo dicitur Luc. 2. *Exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur, vniuersus Orbis*: Quid ergo mirum si assistente spiritu Sancto gubernationi Ecclesiæ possit ab vno tota Ecclesia regi?

19 Ad *Confirmationem respondetur*, Non omnes qui gubernant sub vno capite supremo debere esse Vicarios, & Ministros ipsius Monarchæ, sed sufficit habere authoritatem dependentem ab illo, & quæ possit extendi, aut restringi ab ipso, possitque causas eorum cognoscere, & si opus sit amouere; sicut etiam in politicis Monarchiis, præsertim in Romano Imperio multi fuerunt reges, aut Principes subditi Imperatori, & ipsius Feudatarij, non tamen in suo regimine, aut Principatu se habebant vt Vicarij, aut Proreges, vel Præsides, sed vt veri reges, aut Principes, cum dependentia tamen ab illa Superiori potestate, sicut Hærodes Rex subditus erat Cæsari Augusto, & multi alij similes inueniuntur. Sic ergo Episcopi verè sunt Gubernatores Ecclesiarum non vt legati, aut Vicarij Papæ, sed vt ordinarij, dependenter tamen à Papa.

ARTICVLVS IV.

Ostenditur Supremam hanc Potestatem esse in Episcopo Vrbis Romæ.

1 PArs ista *artic. præcedenti* insinuata, in præsenti tractanda venit, hanc videlicet supremam Potestatem determinandi res fidei ita esse in vno, quod ille sit Episcopus Romanus, siquidem si in vno esse debet hæc potestas, oportet designare quisnam ille sit; Et potest difficultas in præsenti oriri, vel ex communibus, vel ex particularibus: ex communibus quidem procedunt aliqui Hæretici quatenùs negant posse aliquem hominem determinare res fidei, quia id solum

solum pertinet ad Verbum Dei, & ad Spiritum Dei, non ad authoritatem alicuius hominis, quæ nos cogere possit ad hoc vel illud credendum; & hæc sunt communia, quia non solum in Romano Pontifice, sed in nullo altero homine hanc potestatem esse fatentur, & ita in superioribus iam soluta, & explicata sunt, nec aliquid addendum superest quod peculiarem difficultatem faciat. Ex peculiaribus autem procedere potest hæc difficultas quatenùs aliqui negant Petro non esse datam hanc supremam authoritatem, & potestatem pro se, & Successoribus. Alij negant Successorem Petri pro vniuersali ista potestate esse designatum Romanum Episcopum. Alij negant Romanum Pontificem errare non posse, sed multos afferunt errores diuersorum Pontificum, & consequenter non habere infallibilem authoritatem determinandi res fidei. Denique alij putant hanc authoritatem in Romano Episcopo non semper durasse, sed extinctam iam esse. Igitur hæc omnia refellenda sunt, vt ostendamus supremam hanc potestatem verè permansisse, & permanere in Romano Episcopo, qui non solum illius Ecclesiæ, sed totius Ecclesiæ Episcopus est, succedens Petro, tam in Episcopatu vrbis Romæ, quàm in vniuersali Ecclesiæ regimine.

2 Sit *ergo co clusio*. Romanus Episcopus est successor Beati Petri, non solùm in Episcopatu Vrbis Romanæ, sed etiam in vniuersali regimine totius Ecclesiæ, ita quod ipse est suprema regula in definiendis rebus fidei, quæ numquam deficere potest cum ex Cathedra docet; duratque hæc potestas quamdiu Ecclesia durabit. Hæc conclusio quantum ad fideles Catholicos sufficienter Probatur ex definitione Ecclesiæ, qua illa definita est tamquam de fide. Extat in Concilio Florentino in litteris Sanctæ Vnionis ista definitio, per hæc verba: *Definimus Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in vniuersum Orbem tenere primatum, & ipsum Romanum Pontificem successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ Caput, & omnium Christianorum Patrem, & Doctorem existere, & ipsi in Beato Petro Pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu-Christo plenam potestatem traditam esse.* Item in Extrauagant. Vnam Sanctam de Maioritate, & obedientia sic determinat Bonifacius VIII. *Est hæc authoritas & si data sit homini, & exerceatur per hominem, non humana, sed potius diuina, ore diuino Petro data, sibi suisque Successoribus*: & infrà. *Porrò subesse Romano Pontifici omnem humanam creaturam declaramus, dicimus, definimus, & pronunciamus omnino esse de necessitate salutis.* Videri etiam potest Nicolaus Papa *in Capit. Omnes 22. distinction.* vbi dicit: *Qui Romanæ Ecclesiæ priuilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic proculdubio in hæresim labitur, & dicendus est Hæreticus; fidem quippè violat, qui aduersus illam agit, quæ est mater fidei.*

3 Contra Hæreticos autem hæc Conclusio per suas partes probanda est, simulque refellenda sunt ea quæ contra Romani Episcopi primatum opponere solent. Prima ergo pars conclusionis, & Fundamentum cæterarum est Romanum Episcopum esse successorem Beati Petri in vtraque potestate, scilicet Episcopatus Romæ, & Apostolatus respectu vniuersalis Ecclesiæ. Quæ conclusio ex duabus præmissis pendet, scilicet ex maiori, hanc potestatem datam esse Petro pro se, & suis successoribus, & ex minori quod Petrus hanc successionem allegauit Episcopatui vrbis Romæ; ex hoc enim infertur euidenter ipsum Romanum Episcopum esse Successorem Petri in suprema potestate regendi totam Ecclesiam. Igitur Maior huius syllogismi non habet difficultatem in eo quod Petro vt singulari Personæ data sit hæc potestas, sicut & cæteris Apostolis ad minus, constat enim Paulum habuisse potestatem super omnes Ecclesias iuxta id quod ipse dicit *2. ad Corinth. 11.* ad se pertinere, sollicitudinem omnium Ecclesiarum; ergo Petrus minorem potestatem habere non debebat saltem vt singularis Persona. Et ex ipso munere, seu dignitate Apostolatus manifestè deducitur, nam vt optimè notat S. Thom. super capit. 12. primæ ad Corinth. Lection. 1. *Ad officium Apostolatus omnia pertinent, scilicet authoritas gubernandi fidelem populum. Secundo facultas docendi. Tertio potestas miraculo faciendi ad confirmationem doctrinæ. In omnibus autem potestatibus ordinatis, illud quod est principale reseruatur supremæ potestati, alia verò etiam inferioribus communicantur; potestas autem faciendi miracula ordinatur ad doctrinam secundum illud Marci vltimo* sermonem confirmante sequentibus signis, *doctrina autem ordinatur ad gubernationem populi sicut ad finem, secundum illud* Ierem. 3. Pascent vos in scientia, & doctrina, *& ideò primus gradus inter ministeria Ecclesiastica est Apostolorum, quibus specialiter competit Ecclesiæ regimen.* Hæc D. Thom. Ex quo constat primo ipsi singulari personæ Petri datam esse hanc potestatem, quamuis Apostolus fuit sicut cæteri. Secundo autem deducitur id quod est præcipuum in Apostolatu, scilicet regimen Ecclesiæ datum esse pro Successoribus, idque etiam constat ex his quæ latè probauimus in præcedenti articulo ex scriptura, & Patribus. Reducitur ergo difficultas illius propositionis ad probandum quod illa suprema potestas in omnes Ecclesias data sit Petro pro se, & pro suis successoribus, vt perpetuo maneret Ecclesia, hoc enim negat *Nilus ille Episcopus Thessalonic. in libro contra Primatum Papæ, & Caluinus 4. institutionum cap. 6. §. 8.* alijque Hæretici. Cæterum ex his quæ præcedentibus Articulis ostendimus, non erit difficile hoc etiam demonstrare. Constat enim à Christo Domino institutam esse Ecclesiam, Sacramenta, & Sacerdotium non solum pro illo tempore, quo Apostoli permansuri essent in mundo, sed etiam pro omni alio tempore. Vnde Matthæi vltimo dicitur: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi*, aliàs modo non esset Ecclesia, neque ea quæ ad Religionem Christianam pertinent; ergo etiam regimen Ecclesiæ non fuit solum pro illo tempore, quo durauit Petrus, sed etiam pro his, qui post Petrum succedere debebant; ergo potestas regendi Ecclesiam in Successore, vel successoribus aliquibus debebat permanere: nec enim Respublica aliqua, seu congregatio hominum sistere potest sine aliquo regimine, & consequenter sine potestate, quæ inferiores dirigat, & coërceat.

4 Nulla autem alia potestas poni potest gubernatiua

natiua Ecclesiæ, nisi illa quæ à Christo Domino instituta est; sed ipse potestatem instituit solum in vno, cum dixit Petro, *Pasce oues meas, Confirma fratres tuos, &c.* vt præcedenti articulo ostensum est; ergo hæc sola est quæ perseuerauit in Ecclesia post Petrum. *Solum responderi potest.* Christum instituisse potestatem hanc in vno pro persona Petri, aliter verò prouidisse pro successoribus, vt gubernaretur Ecclesia per multos, vel ipsa sibi eligeret à quo, vel quibus gubernaretur. Sed hæc voluntariè finguntur, & in re tanti momenti non possumus id asserere, nisi ex Scriptura, aut reuelatione approbata, vel traditione, & doctrina Sanctorum: nullo autem modo constat Christum Dominum, aut instituisse duas formas regiminis, & potestatis, aliam pro Petro, aliam pro Successoribus; aut eam quam Petro tribuit, mutasse in successoribus. Quod argumentum & si videatur ab authoritate negatiua, efficacissimum tamen est, quia in his quæ ad fidem pertinent sine authoritate aliquid asserere periculosum est, vt docet *D. Thom. 2. 2. q. 10. art. 12. & 3. part. quæstio. 1. articul. 3.* Vnde optime dixit Hieronym. Epist. 65. ad Oceanum de nouis doctrinis, *Vsque ad hanc diem sine ea doctrina mundus Christianus fuit, eam senex tenebo fidem, quam à Parentibus accepi, cur post quadragentos annos docere nos niteris quod antea nescinimus?* Constat etiam non reliquisse Christum Ecclesiæ vt ipsa sibi prouideret de modo, & forma regiminis post Petrum; nec enim Christus Dominus perfectè prouideret Ecclesiæ si relinquendo ipsi legem, Sacramenta, & Sacerdotium, de forma regiminis non prouidisset, præsertim in ipso principio Ecclesiæ, & post Apostolorum mortem, cum ipsa minus posset tunc sibi prouidere, aut mutare regimen, præsertim cum constet Apostolos sollicitos fuisse de successoribus eligendis, quos post se relinquerent (vt statim ostendam) ergo non reliquit Christus Dominus ipsi Ecclesiæ vt post mortem Apostolorum sibi prouideret de forma regiminis, sic enim frustra Apostoli de Successoribus relinquendis essent solliciti, si potestas eorum ad successores non deberet transire. Cum ergo inueniatur à Christo instituta vna suprema potestas Apostolica ad regendam Ecclesiam, & non inueniatur alia instituta, aut mutata pro successoribus, & ipsi Apostoli de Successoribus prouiderint Ecclesiæ, nec posset Ecclesia manere sine potestate gubernatiua, fit consequens quod illa potestas suprema data sit Petro non solum pro se, sed etiam pro successoribus. *Secundo Probatur eadem Propositio.* Quia tota Ecclesia fundata est super Petrum in illis verbis: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, vt ostendimus articulo præcedenti, quod illa verba *Super hanc Petram* referuntur ad Petrum; sed Ecclesia, quæ tunc fundabatur non erat solum illa Ecclesia, quæ tempore Apostolorum erat duratura, sed quæ etiam post mortem Petri vsque ad finem mundi duratura erat; ergo etiam potestas illa, super quam fundabatur Ecclesia non erat duratura solum in persona Petri, sed etiam in his, qui successuri erant, vt loco petri Ecclesiam gubernarent.

5 Et *Confirmatur.* Quia ipsi Apostoli successores ordinauerunt qui Ecclesias regerent post ipsos, tamquam præpositi, & Pastores; ergo potestatem habebant, quam illis tribuerent tamquam successoribus, *antecedens constat* in primis Actor. 20. *attendite vobis, & vniuerso gregi in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.* Et quod loquatur illis tamquam gubernaturis post ipsum Paulum patet ex verbis immediatè subiunctis: *Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces, non parcentes gregi, propter quod vigilate, &c.* Loquitur ergo de his qui habituri erant potestatem gubernandi Ecclesiam tamquam Successores. Vnde & idem Apostolus formam Episcoporum præscribit 1. *ad Timoth. 3. ad Titum 1.* Vnde & ad *Hebr. 13.* inquit: *Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis, &c.* Supponit ergo authoritatem, & potestatem fore in Prælatis cui tenerentur homines obedire. Et denique 1. Petri 5. *Pascite qui in vobis est gregem Dei prouidentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum.* Igitur potestas gubernatiua Ecclesiarum taliter data est à Christo, quod in successores transire debebat. Sed Christus non solum instituit potestatem gubernatiuam pro singulis Ecclesiis, sed etiam potestatem gubernatiuam totius Ecclesiæ, cui commissæ sunt omnes oues, & confirmatio omnium fratrum, & claues regni cœlestis; ergo sicut potestas Episcopalis pro singulis Ecclesiis transiuit ad successores, sic & potestas ista pascendi omnes oues, & habendi claues super totam Ecclesiam non est ratio cur non sit data pro successoribus. Vnde dixit optimè Sanctus Leo Papa Sermon. 2. Assumptionis suæ: *Soliditas illius fidei, quæ in Apostolorum Principe est laudata perpetua est, & sicut permanet quod in Christo Petrus credidit, ita permanet quod in Petro Christus instituit.* Et Sanctus Cyprianus Epist. 27. *Dominus noster Ecclesiæ suæ rationem disponens in Euangelio loquitur, & dicit Petro: Ego dico tibi, Quia tu es Petrus, & super istam Petram ædificabo Ecclesiam meam*, & infra. *Inde per temporum, & successionum vices Episcoporum ordinatio, & Ecclesiæ ratio decurrit vt Ecclesia super Episcopos constituatur, & omnis actus Ecclesiæ per eosdem præpositos gubernetur.* Item Chrysostom. libro secundo de Sacerdotio, *Quanam (inquit) de causa sanguinem suum Christus fudit? certè vt pecudes eas acquireret, quarum curam, tum Petro, tum Petri successoribus committebat.* Denique Augustin, lib. de Pastoribus capit. 13. *Neque enim modo ideò tacentur Pastores, quia non inuenit Dominus cui commendet oues suas, tunc autem ideò commendauit quia inuenit Petrum. Imò verò in ipso Petro vnitatem commendauit, &c.* Quam vnitatem Ecclesiæ in Petro commendatam, etiam agnouit Cyprianus lib. de vnitate Ecclesiæ circa principium, dum inquit: *Quod Petro Primatus datur vt vna Christi Ecclesia, & Cathedra vna monstretur.* Et similia *Epistol. 40.* Sed vnitas Ecclesiæ non consistit in vnitate Personarum, sed in vnitate successionis eiusdem populi, aliàs Ecclesia, quæ modo est non esset vna Ecclesia, quæ in Apostolis cœpit, quia non habet easdem Personas; ergo similiter vnitas, quæ in Petro commendatur non est vnitas Personæ, sed successionis in eodem Throno, & regimine. Videndus est *Augustin. tom. 2. Epist. 165.* vbi omnes successores Petri in Romana sede, vsque ad sua tempora numerat, & *libro de vtilitate credendi capite decimo sexto & libr. contra Epistol. fundamenti capit. 4. & 11.*

contra

contra Faustum cap.2. vbi successionem declarat in Apostolica Sede, eiusque solidam, & fundatam authoritatem in successione Episcoporum. Et *optatus Mileuitanus lib.2. contra Parmentanum, & Iraneus lib.3. capit.3.*

6 Circa Minorem autem syllogismi assumpti, scilicet, Quod Petrus alligauit successionem sui Primatus Episcopatui Romano, difficultas est, Quia vel illam alligauit ex aliqua institutione, & præcepto Christi; vel ex sola propria voluntate sua, vel ex eo præcisè quod in illo Episcopatu Romano mortuus est censetur ibi manere etiam Successionem Supremi Primatus. *Primum dici non potest*, Quia de tali institutione Christi non extat aliqua specialis reuelatio Scripturæ, vel traditio, vnde sine fundamento in re tanti momenti poneretur. *Secundum etiam non sufficit*, Quia sola voluntas Petri secluso ordine, aut institutione diuina, de qua nobis non constat, non habuit maiorem authoritatem quam reliqui Pontifices eius Successores habent, & sic posset modo Pontifex si vellet separare dignitatem Pontificiam ab Episcopatu Romano, & alteri Episcopatui alligare, vel seorsum sine aliquo Episcopatu eam conseruare, etiam ipse sibi deligere Successorem, quod non est admittendum: nec oportet qualiter voluntas Petri in hoc facto Ecclesiæ significata est, cum non extet decretum aliquod, aut lex Petri de hoc, & tamen alligatio ista sine aliqua lege fieri non debebat, cum deberet esse authentica, & iuridica in Ecclesia. *Tertium denique dici non potest*, Quia ex sola morte Petri in illo Episcopatu non apparet quod Successori Episcopatus sit acquisitum ius ad Pontificatum totius Ecclesiæ, si id Petrus non declarauerit, aut statuerit; nam & Petrus habuit Episcopatum Antiochenum, & tamen Successor eius non nisi in Episcopatu successit; & Paulus etiam habuit potestatem super totam Ecclesiam, & super Episcopatum Romanum; nec tamen ex morte eius in Romana Vrbe aliquis acquisiuit ius ad succedendum potestati Pauli; ergo similiter neque in potestate Petri, vt distinguebatur ab Episcopatu loquẽdo præcisè de iure fundato in ipsa morte Petri, quia scilicet mortuus est in Episcopatu Romano.

7 Cæterum propositio assumpta cum definita sit ab Ecclesia, vt supra vidimus ex Concilio florentino vbi determinatur Romanum Pontificem esse Petri successorem consequenter fateri oportet istam successionem esse materiam de fide, & sic esse reuelatam à Deo; vel in Scriptura, vel in traditione Ecclesiastica, & sic inquirenda sunt principia in quibus reuelatio ista continetur. Et quidem hic duo sunt distinguenda, scilicet successio ipsa, & coniũctio Romani episcopatus cũ pontificatu Ecclesiæ, & hoc est de fide; deinde modus quo cõiũctio ista facta est. Et circa hoc sunt opiniones, & quoad primum Spalatensis recentior Hæreticus apud Reuerendissimum Masiliensem *2. par. de Monarchia Ecclesiæ lib.4. c.1. pag. 268.* inquit, Quod si credendum sit fide diuina Petrum Romæ Sedem fixisse, in primis necessarium est vt diuinis oraculis dogma huiusmodi primarium fundaretur, quod tamen nullo modo ostendi potest cum de hac re Scriptura nihil commemoret; quod ea occasione factum putat ne in canonica Scriptura Monarchia Ecclesiæ Romanæ fundamentum haberet censet ergo ipse Petrum quidem fuisse Episcopum Romæ ex eo solum quod ibi actu vixerit, non vero quod ibidem sedem fixerit, Quia hoc (inquit) fuisse commune omnibus Apostolis, quod ex facultate, & potestate Apostolatus totius Ecclesiæ gubernationem habebant: dicebantur vero Episcopi illius loci in quo actu exercebant munera Apostolatus, & ideò quamdiu Petrus fuit Antiochiæ, Episcopus Antiochenus dictus est, quamdiu Romæ Romanus Episcopus. Quod similiter habuit Paulus, qui æqualis erat Petro in Apostolatu, & ideò quamdiù Romæ fuit cum Petro Episcopus etiam Romanus erat, & ab vtroque Ecclesia illa fundata est, & vterque in Episcopatu defunctus. Quinimò addit, etiam Ioannem quando Romæ fuit, & ibi missus in feruentis olei dolium, vt refert Tertullianus, fuisse etiam eo tempore Romæ Episcopum. Hoc igitur pacto existimat Apostolicam authoritatem non Episcopatui alligatam, ita vt Episcopus ille, qui succederet Petro, aut Paulo in Apostolica authoritate non succederet, sed in Episcopatu. Vnde vlterius existimat Romanos Episcopos solum esse vicarios Petri quasi puros ministros, & seruos, sic enim multi ex antiquis Pontificibus se appellant non Christi, sed Petri vicarij, vt multæ eorum Epistolæ testantur, quas ex eodem Spalatensi refert Reuerendissimus Marsiliensis vbi supra *pagin. 247.* & constat etiam ex *cap. Ego Ludouicus 63. dist.*

8 Error iste Spalatensis & si minus impudenter ab ipso asseratur, non minus tamen vanè quàm à cæteris Hæreticis, nam & si aliqui Hæretici adeò stupidè desipuerint, vt contra omnem Historiarum traditionem, imò & Scripturæ, quam veritatem, Petrum etiam Romam venisse negauerint, vt Velenus, & Illiricus, tamen alij saltem propter Scriptorum consensum ibi fuisse, & obiisse admittunt, vt Caluinus 4. *Institutionum cap. 6. §. 15.* & Magdeburgenses *centuria 1. lib.2. cap. 10.* Negant tamen ibi Episcopum fuisse, & Sedem fixisse præsertim longo tempore, quod Spalatensis solo superficiali titulo admittit, scilicet quia ibi actu vixerit, Episcopum dici posse illius vrbis. Addit tamen Caluinus non posse euinci, quod ita Romæ collocata sit Sedes petri, vt quicumque sit eius vrbis Episcopus etiam vniuerso orbi præsideat, quod etiam est intentum *Lutheri. lib. de potestate Papæ*, & ante ipsum *Nili Thessalonicensis in libro aduersus Primatum Papæ.* Quare Hæretici totam iurisdictionem Primatus, & potestatem Episcopi Romani super alias Ecclesias ad ius positiuum humanum deuoluunt, sed in duas classes sunt diuisi. Quidam enim emanasse dicunt hoc ius ab Ecclesia, quidam à Principibus sæcularibus, & beneficio Cæsarum. Ab Ecclesia quidam emanare dicunt aliqui qui etiam diuisi sunt, nam quidam ab ipsis Apostolis, non à Christo manasse affirmant, quod videtur *Iulius Papa Epistol. 1. & Anacletus Epistol. 2.* significare dum dicunt Apostolos voluisse vt Ecclesia Romana haberet primatum: & huic adiungitur etiam fundamentum Spalatensis, quod Episcopus Romanus non Successor, sed Vicarius Petri dicitur. Alij à Conciliis præsertim Nicæno emanasse existimant, vt Episcopus Romanus Primatum quendam inter omnes Episcopos haberet, vt inquit Nilus, & præsertim ius appellationum ad ipsum ex omni Ecclesia, nam multi Pontifices præsertim Zozimus Epistol. ad Episcopos Africæ, vt habetur in Concilio Carthaginensi 6. & Iulius Papa Epistol. 2. ad Orientales, id ex Concilio Nicæno probant. Alij simpliciter ab Ecclesia institutam Sedem Romanam existimant,

existimant, sicut & alias Patriarchales Sedes. Quod attribuitur Ocham in Dialogis, *part.* 1 .*lib.* 1 .*capit.* 13. provt refert *Suarez lib. de fide, disputation.* 10. *section.* 3. *num.* 1. Ex beneficio autem Sæcularium Principum ius istud Primatus emanasse quidam senserunt, vt refert *Turrecremata lib.* 2. *de Ecclesia capit.* 39 Et *cap.* 42. id tribuit Marsilio Paduano, quod existimauerit à Constantino Magno initium id accepisse propter hoc quod habetur in *cap. constantinus* 96. *distinction.* vbi decernendo sanxit, Episcopum Roman ũsuper omnes Ecclesias orbis habere potestatem. Et ex simili fundamento recentiorem facit hunc primatum Christianæ Ecclesiæ Caluinus, qui existimat Episcopum Romanum à Phoca Cæsare accepisse Primatus Dignitatem in Græcos, à Carolo autem in Germanos, & Gallos, quia id edictis suis, & legibus præceperunt. Et denique ad Constantinum IV. id refert Lutherus falso fundatus in quodam testimonio Platinæ in vita Benedicti. II.

9 Circa *Secundum* verò, scilicet de modo, quo ista coniunctio Episcopatus cum Pontificatu facta est, an scilicèt aliquo iure diuino, seu præcepto speciali Christi, an verò ex solo facto, & applicatione Petri, dissensio est inter Catholicos. Quidam enim tenent totum hoc ad factum Petri, & humanum ius reduci debere. Sic *Soto in* 4. *distinction.* 24. *quæstion.* 2. *art.* 5. Quæ opinio etiam tribuitur *Paludano tractatu de Potestate Papæ, artic.* 2. *&* 4. *& Armachano lib.* 2. *cap.* 13. *&* 14. & in eandem inclinat *Magister Bañez* 2. 2. *quæstion.* 1. *artic.* 10. *dub.* 4. *in explicatione Secundæ partis tertiæ Conclusionis*, quatenùs coniunctionem Episcopatus orbis cum Episcopatu vrbis de iure humano esse affirmat, vniuersalitatem tamen Episcopatus Romani, supposita illa coniunctione, esse de iure diuino. Alij vero existimant etiam coniunctionem ipsam esse factam iure diuino, & speciali præcepto Christi, vt tenet *Cano lib.* 6. *de locis cap.* 4. *& capit. vltimo ad* 10. *Turrecremata in capit. Sacrosancta* 22. *distinction.* Probabiliorem reputat *Suarez. disput.* 10. *section.* 3. *num.* 10 *Bellarminus lib.* 2. *de Romano Pontifice cap.* 12. *Caietanus* autem quem *Magister Bañez* citat pro sententia *Magistri cano*, *Suarez* autem pro sua in *tractatu* 3. *de institutione Romani Pontificis, cap.* 13. dicit rationem succedendi Romanum Pontificem in potestate Petri non fuisse Euangelicam institutionem, sed appropriationem ad Pontificatum Petri, firmatam Petri morte, & Christi mandato, cum dixit Petro extra vrbem Romanam egredienti *Vado Romam iterum crusigi.*

10 Dico *tamen Primò.* Ex institutione Euengelica provt facta est à Christo Domino ante Ascensionem suam potestas Apostolica super totam Ecclesiam collata Petro nulli Episcopatui determinato est alligata. *Constat hoc manifestè.* Nam Petrus aliquo tempore nullum habuit Episcopatum, nam Antiochenum non statim habuit post Ascensionem Christi, & multo minus Romanum, quem post Antiochenum habuit, sed quinto post Passionem Domini anno Antiochiæ fixit Sedem, vt obseruat *Eusebius lib.* 5. *Historiæ capit.* 18. *& ex capit.* 8. *actor. Apostolorum* colligitur Petrum mansisse Ierosolymis, etiam post mortem Stephani, neque alibi fixisse Sedem: neque Antiochiæ prædicatum fuisse Euangelium, nisi ab illis qui dispersi fuerant post mortem Stephani, constat *actor.* 11. *versu* 19; neque tunc erat Episcopus Ierosolymorum Petrus: sed Iacobus. Igitur aliquo tempore fuit in Ecclesia Summus Pontificatus sibi peculiari aliquo Episcopatu, cui alligaretur.

11 Dico *Secundò*, De facto nullus successit Petro in potestate Apostolica supra totam Ecclesiam sine aliquo determinato Episcopatu; & hoc est de fide. *Hæc conclusio est manifesta.* Quia si talis esset successor deberet agnosci ab Ecclesia, & ei esse manifestus; nullibi autem Ecclesia agnouit tamquam successorem Petri in authoritate Apostolica aliquem, qui non esset Episcopus Romanus, ergo de facto nullus fuit Successor Petri in Apostolatus potestate sine aliquo determinato Episcopatu. Quod verò id sit de fide manifestum est ex definitionibus Ecclesiæ, quibus Successorem Petri in vniuersali potestate determinat esse Episcopum Romanum, vt suprà vidimus ex Concilio Florentino, & statim amplius ostendemus ex traditione. Et ex eadem Ecclesiæ Definitione constat non posse dari duos supremos Pontifices, vnus qui habeat Episcopatum determinatum, alter qui non habeat, cum Ecclesia non habeat nisi vnum supremum caput, vt ostendimus articulo præcedenti; ergo.

12 Dico *Tertio.* Et si probabile sit ex aliquo mandato, aut reuelatione sufficienti ad inducendum ius diuinum, Petrum coniunxisse Pontificatum Ecclesiæ Episcopatui vrbis, non tamen est certum eam coniunctionem esse de iure diuino. Prima pars fundatur in pluribus dictis Sanctorum, qui quandam videntur efficere traditionem, qui dicunt Petrum ex iussione Domini Romam venisse, & ibi fundasse Ecclesiam: nam in Primis *Marcellus Papa Epistol.* 2. & habetur in *capit. Rogamus* 24. *quæstion.* 1. dicit Petrum ex iussione Domini transtulisse Sedem Antiochiæ Romam: suffragatur etiam *Innocentius III. in cap. Per venerabilem qui filij sint legitimi*, vbi inquit locus quem elegit Dominus Apostolica Sedes esse dignoscitur. Et adducit illam Historiam quod egredienti Petro ex vrbe Christus occurrit, & Romam auocauit, quam Historiam attingit etiam Ambrosius oratione contra *Auxent. lib.* 5. *Apostolarum Epist.* 32. *& Athanasius in Apolog. pro sua fuga, & Ægesippus de excidio Ierosolymitano cap.* 2. Fauet Lateranense Concilium sub *Innocentio III. cap.* 5. dum inquit, *Romana Ecclesia disponente Domino super alias omnes ordinariæ potestatis obtinet principatum:* & Eusebius Papa in Epist. 3. *Benedictus Dominus Deus noster, qui per misericordiam suam Romanam Ecclesiam Beati Petri Apostoli Sacerdotio dicauit.* Et in *c. Sacrosancta* 22. *distinction.* inquit Anacletus Papa, *Quod Romana Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino, & Saluatore nostro Primatum obtinuit.* Et Nicolaus I. in Epistola ad Michaëlem Imperatorem, & refertur citata distinction. *Cap. omnes* inquit: *Non qualibet terrena sententia, sed illud verbum per quod constructum est cœlum, & terra Romanam fundauit Ecclesiam.* Et plures similes loquutiones in aliis Sanctis, & Pontificum authoritatibus inueniuntur. Quamuis multæ non loquantur de iure applicationis, quo alligata, & applicata sunt ista duo, sed de iure potestatis, quo Episcopus Romanus supposita illa applicatione est super omnes Ecclesias, quia talis potestas à Deo instituta est. *Et ratio esse potest principalis.* Quia aliàs posset Ecclesia, vel aliquis Summus Pontifex separare ista duo officia, seu potestates, scilicet Pontificatus, & Episcopatus, & consequenter posset per Ecclesiam aliquis subtrahi à iurisdictione

Pontificis

Pontificis Romani priuando illam Sedem Summo Pontificatu, quod est omnino absurdum, & videtur esse contra determinationem supra relatam Bonifacij VIII. *in Extrauagant. vnam Sanctam*, in qua determinat esse de necessitate salutis, quod omnis humana creatura subsit Romano Pontifici. Reliqua vero argumenta potius probant esse de fide Successionem Petri esse de facto in Episcopatu Romano, quam esse de iure diuino factam istam vnionem, & applicationem, hæc enim sunt valdè diuersa.

13 Secunda *vero Pars Probatur*, Tùm quia illa sententia est multorum Catholicorum (vt vidimus) nec opposita maiori censura quam probabilitatis à suis authoribus asseritur, Tùm etiam, quia non est sufficiens Fundamentum huius diuini iuris de applicatione Pontificatus ad Episcopatum vrbis, nec enim authores oppositi proferunt aliud Christi oraculum nisi illud quod Petro dixit, *Venio Romam iterum Crucifigi*. Ex hoc autem non colligitur Christum elegisse Romam, vt in illo Episcopatu esset Summus Pontificatus, sed elegisse Romam, vt in ea Petrus martyrio coronaretur; hoc enim solum illis verbis Dominus illi significauit. Vnde cum multo tempore ante Petrus Romæ sedisset, non poterat ex vi illorum verborum fundari illa Ecclesia pro Summo Pontificatu. Neque Innocentius III. *in citat. cap. per Venerabilem* illa Historia vtitur ad præcisè probandum de iure diuino illam coniunctionem factam esse, sed quod per illa verba voluit Dominus reuocare Petrum ad locum, quem elegerat, vnde supponit iam ante Dominum elegisse Romam pro Pontificatu. Sed hæc electio non cogit, vt dicamus id fuisse iure aliquo diuino speciali factum, sed loquitur Pontifex eo more, quo omnes Pontifices Romani modo in suis litteris se diuina prouidentia, & electione assumptos ad Pontificiam dignitatem dicunt, & tamen constat applicationem Pontificatus ad hanc determinatam personam non fieri de iure diuino, sed mediante electione humana. Et hoc sensu intelligi commodè possunt reliquæ authoritates, quæ insinuant ex iussione Domini Romanam Ecclesiam accepisse primatum, & translatum esse ab Antiochena ad Romanam: vel loquuntur non de ipsa applicatione vtriusque potestatis, sed de ipsa ratione primatus secundum se supposita applicatione.

14 Postremo videtur non esse de iure diuino hanc applicationem, quia aliàs si Romana ciuitas funditus extingueretur, sicut plerique authores, & Patres existimant euertendam tempore Anti Christi, ita quod periret tunc Episcopatus illius vrbis, hoc ipso non subsisteret Summus Ecclesiæ Pontificatus, quia iure diuino esset applicatus illi vrbi, & sic eius Episcopatu extincto tolleretur ratio Pontificatus, quod tamen dici non potest, quia sicut Ecclesia manebit etiam post Anti-Christum, vsque ad consummationem sæculi, ita & supremum caput Ecclesiæ; ergo saltem tunc erit separandum ab Episcopatu Romano, & consequenter non est de iure diuino ei alligatus vniuersaliter loquendo.

15 Dico *Quartò*, Episcopum Romanum habere de facto coniunctam sibi potestatem vniuersalem Ecclesiæ, est de fide, licet applicatio ipsa non fuerit facta iure diuino. Itaque siue ex speciali iussione Domini, siue ex solo facto Petri illa coniunctio facta sit, est tamen de fide illam de facto dari, & Summum Pontificatum determinatè esse illi annexum. In quo differt successio aliorum Episcopatuum, & Romani, quia de aliis non est de fide quod succedant Apostolis, licet ex Historiis id habeatur; in Episcopatu vero Romano est de fide quod succedat Petro, quidquid sit an de iure diuino ista coniunctio facta sit. Est enim longè diuersum aliquid esse de fide, vel esse de iure diuino: de fide enim est quidquid est reuelatum à Deo; non tamen est de iure diuino quidquid est reuelatum à Deo, licèt sit de iure diuino quod nos illud credamus; est enim de fide Petrum negasse Christum, & Dauid commisisse adulterium, non tamen id est de iure diuino. Sic ergo esse coniunctam de facto supremam authoritatem Apostolicam Episcopatui Romano est de fide, quidquid sit an illa coniunctio iure diuino, idest ex speciali ordinatione, & lege Christi facta sit, siue non. Et quod sit de fide fundatur in traditione Ecclesiæ, & definitionibus Conciliorum, & Pontificum, contineturque implicitè in scriptura, tùm in communi, quia Christus Dominus potestatem supremam Petro tradidit pro se, & Successoribus, vt ostendimus iam in hoc articulo, vnde ibi implicite continetur applicatio, & coniunctio illius potestatis cum successione illius, quæ de facto futura erat & Christus præsciebat, atque adeò in illis verbis eam sine dubio intelligere volebat, & ideò Ecclesia viso facto Petri habuit sufficiens fundamentum, vt ex illis verbis Christi Domini talem successionem, quæ nunc est, inclusam intelligeret. Tùm in speciali iuuat satis locus ille 1. Petri 5. *Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta*, nam per Babylonem Romam intelligi communiter Interpretes affirmant (quidquid Hæretici negent) & expresè *Eusebius 2. Historiæ cap. 14. & Hieronym. de Scriptoribus Ecclesiasticis in Marco*. Nec enim de alia Babylone intelligi potest vbi Petrus non fuit, & in Scriptura per Babylonem Romam intelligi constat ex *Apocalyps. 17.* vbi mulier habens capita septem vocatur *Babylon. Magna*; & de illa dicitur septem capita, septem montes sunt super quos mulier sedet, quod Romæ tantùm conuenire, etiam pueris notum est. Vnde & *Tertullian. contra Iudæos cap. 90. & 3. contra Marcionem cap. 13. Babylon.* (inquit) *apud Ioannem nostrum Romanæ vrbis figuram portat*. De hac ergo dicit Petrus Salutat vos Ecclesia quæ est Romæ coëlecta, legendum est enim *coëlecta*. non *collecta* vt modo emendatum est in Bibliis correctis, & colligitur ex loco Eusebij supra cit. qui referens verba Petri, sic illa scribit: *Salutat vos Ecclesiæ nostræ electionis consors, quæ est Babylon.* & *Caietanus* explicans hæc verba 1. Petri 5. *in Babylone collecta*, id est, *sibi electa*. Significat ergo Petrus Ecclesiam Romanam electam esse à se, & consortem esse electionis suæ, quod referri non potest nisi ad designationem successionis suæ.

16 Traditio autem Ecclesiæ ab ipsis Apostolis sufficienter declarat eandem veritatem. Sumitur autem hæc traditio primò ab ipsis Romanis Pontificibus, qui variis Epistolis hanc successionem declararunt non contradicente Ecclesia, neque aliis Episcopis, sed eis obedientibus. Videri possunt plures apud *Suarez lib. 3. contra Regem Angliæ cap. 15.* & apud *Bellarmin. lib. 2. de Romano Pontifice capit. 14.* & apud *Magistr. Cano lib. 6. de locis* per totum Et latissimè *Fasciculus*

Aureus de Primatu Petri editus *à Thoma Ramon*;& in *Antonio Auguſt.lib.*1.*de Pontifice Maximo in* 1.*part.ſui Epitome iuris.* Specialiter videri poteſt locus *Diu.clementis Papæ in Epiſtol. ad Iacobum fratrem Domini in Tomo* 1. *Conciliorum*, vbi ipſam reſignationem, & deſignationem Petri narrat, qua Summum Pontificatum Petrus Clementi tradidit; *Clementem*(inquit)*hunc Epiſcopum vobis ordino, cui ſoli meæ prædicationis*, & *doctrinæ cathedram Credo*:& infra. *Propter quod ipſi trado à Domino mihi traditam poteſtatem ligandi, atque ſoluendi, vt de omnibus quibuſcumque decreuerit in terris, hoc decretum ſit & in cœlis.* Videri poteſt *Epiſtol. Anacleti Papæ ad Epiſcopos Italiæ*, & *Epiſtol.* 3. *eiuſdem*; *Epiſtol.Lucij Papæ ad Epiſcopos Galliæ*, & *Hiſpaniæ*, *Marcelli Papæ ad Epiſcopos Antiochenæ Prouinciæ,Epiſtol. Ægyptiorum Eiſcoporum ad Marcum Papam*, *Epiſtol.*1. *Iulij Papæ*, *Epiſtol. Athanaſij ac Ægyptiorum Epiſcoporum ad Liberium*,& *alia ad Fœlicem Secundum,Epiſtol. Damaſi ad Stephanum*,& *Concilia Africæ*,quæ omnes Epiſtolæ habentur *Tomo* 1. *Conciliorum.* Eſt autem friuola Hæreticorum reſponſio has Epiſtolas eſſe ſuppoſititias,& recentes, nam ab antiquiſſimis temporibus mentio habetur Epiſtolarum iſtorum Pontificum, eas enim obſeruari iubet, & recipi *Gelaſius Papa in cap.Sanct.Romana* 15. *diſtinction.* & *Rufinus præfatione in Libros recognitionum Clementis.* meminit Epiſtolæ Clementis ad Iacobum, & Gratianus plura ex Epiſtolis illorum Pontificum in decretis ſuis collegit, & longè ante ipſum Iſidorus quidam Mercator,ſeu peccator collectionem Canonum fecit ex Epiſtolis iſtis antiquiſſimorum Pontificum, de cuius tamen cenſura videndus eſt doctiſſimus Vir *Antonius Auguſtin. in* 2.*part.ſui Epitomes iuris* agens de Collectoribus Canonum *cap.*19.

Firmatur eadem traditio ex Sanctis Patribus præſertim illis, qui continuatam ſeriem ſucceſſionis Pontificum in Cathedra Petri tanquam in Apoſtolica Sedem,& authoritate tradiderunt. Præcipui autem ſunt Sanctus *Irenæus lib.*3.*contra hæreſes c.*3 *Sanct. Epiphanius hæreſi* 27.circa finem, *Auguſtin.Epiſtol.*165.*Hieronym. libr.de Scriptoribus Eccleſiaſticis in Clemente*,& *Optatus Mileuitanus lib.*2.*contr. Parmen.* videatur *Cyprianus cuius ſæpè verba* retulimus vnitatem Eccleſiæ ad Cathedram Petri,quæ Romæ eſt deferentis Præcipuè *Epiſtol.*40.& 45. & 55.& aliis, *Sanct.Leo Papa,ſerm.*1.*de Natali Apoſt.*& *ſerm.*2.& 3.*ſuæ Aſſumptionis*, paſſimque in Epiſtolis ſuis, & *Sanct.Gregorius Papa ſuper Pſalm.*5. *pœnitentialem*,ad illa verba: *Qui laudabant me aduerſum me iurabant.*Nicolaus I. præſertim in *Epiſtol.* 8. *ad Michaëlem Imperatorem*, & alij quæ habentur 3. *Tomo Conciliorum,Sanct.Proſper.lib.* 2.*de vocatione gentium*,& *lib.de ingratis cap.*2. *Fulgentius lib. de Incarnatione*, & *Gratia cap.* 11. *Bernardus lib.* 3. *de conſideration. ad Eugen.* & alij Poſteriores Patres ſine vlla controuerſia.

17 Ex Conciliis eadem firmatur Traditio, & quidem efficaciſſimè, nam cum in Conciliis Epiſcopi totam Eccleſiam repræſentent, ſi ipſi fatentur Primatum hunc Romani Pontificis, manifeſtum ſignum eſt non ab ipſis aſſumi hunc honorem, qui à tota Eccleſia recognoſcitur. Concilium Nicænum in Canone 6. provt iſte Canon relatus eſt in *act.*16.Concilij Chalcedon. inquit, quod *Eccleſia Romana ſemper Primatum tenuit.* In eodem etiam Concilio Chalcedonenſi paſſim vocatur Sanct. Leo Papa *Vniuerſalis Eccleſiæ Pontifex*,vt *action.* 1.2.& 3.Citat etiam *S.Thom. Opuſc.* 1. §. *Similis autem* Canonem Concilij, quod non nominat, & videtur fuiſſe Concilium Calcedonenſ. vt annotat Surius in fine *Lection.* 15. eiuſdem Concilij,vbi ſic dicitur: *Veneremur ſecundum ſcripturas*, & *Canonum definitionem ſanctiſſimum Antiquæ Romæ Epiſcopum Primum eſſe*, & *maximum Epiſcoporum omnium.* Vnde inaduertenter dixit, *Suarez lib.* 3. *contra Regem Angliæ cap.*16. hanc authoritatem in *D. Thom.* non inueniri. Item in 6. Synodo generali in Sermone ad Imperatorem vocatur Agatho Papa *Summus Pontifex*,& *Principis Apoſtolorum Succeſſor.* Similiter in 7. Synodo Act. 2. recipitur, & probatur Epiſtola Adriani I. ad Tharaſium, in qua Sedes Romani Pontificis totius orbis terrarum Primatum tenere, & omnium Eccleſiarum caput eſſe dicitur. Et in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. 5. *Romana*(inquit)*Eccleſia diſponente Domino ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet Principatum;vtpote mater omnium Chriſti fidelium*, & *Magiſtra.*Denique *Florentin. in litteris vnionis.* idem aſſerit, vt ſupra in principio articuli retulimus.

18 Vltimo conſtat hæc Traditio ex ipſamet Eccleſia perpetuò agnoſcente vniuerſalem Primatum Romani Epiſcopi ſuper omnem Eccleſiam in ipſo exercitio,& in omnibus actionibus, quæ vniuerſalitatem eius Primatus teſtificantur, ſcilicet quia ad ipſum appellatur ab omni Eccleſia,& ab omni Epiſcopo, & in maioribus, & difficilioribus cauſis totius Eccleſiæ conſulitur Romana Sedes. *Item* iuriſdictio in totam Eccleſiam quatenùs leges Epiſcopi Romani ad omnem Eccleſiam extenduntur. *Item* confirmatiò Synodorum etiam generalium. *Item* creatio Epiſcoporum, aut depoſitio etiam Patriarcharum, Octo enim Conſtantinopolitanos fuiſſe depoſitos à Romanis Pontificibus numerat *Nicolaus I.epiſtol. ad Michaëlem Imperatorem*,eorumque poteſtatem plus, aut minus limitare, vel extendere. *Item* poteſtas coërcendi, & puniendi quæcumque membra Eccleſiæ,etiam ſupremos Principes:nam etiam ab antiquis temporibus Innocentius I.excommunicauit Arcadium Imperatorem extra Epiſcopatum Romanum conſiſtentem, vt videre eſt in *epiſtol.* 17. *Innocentij tomo* 1. *Conciliorum*,& multi alij Pontifices excommunicauerunt Imperatores, & priuauerunt imperio. De his autem omnibus agemus infra tractando in ſpeciali de poteſtate Papæ.

19 Ad *Rationem* verò dubitandi ſupra allatam circa iſtam difficultatem *Reſpondetur* alligationem, ſeu coniunctionem Pontificatus Orbis cum Epiſcopatu vrbis conſtare ex ipſo facto Petri, vt oſtenſum eſt,& probabiliter ex Chriſti iuſſione, & præcepto,ſicut vidimus, quod voluntas Petri Eccleſiæ ſignificata eſt, *Tum* in ipſo exercitio, vt ex traditionibus allatis conſtat, aliiſque probationibus: *Tum* in illis verbis Clementis, qui illam voluntatem & traditionem Petri factam eſſe ſignificat: *Tum* ex definitionibus Conciliorum, & Eccleſiæ receptione. Quod verò additur de Epiſcopatu Antiocheno, quem prius habuit Petrus, *Reſpondetur*, Quod illum non habuit

firmando

firmando ibi Sedem absolutè, sed ad tempus, quia adhuc in vita sua illum dereliquit, & successorem in eo designauit, scil. Euodium, & alibi, id est Romæ fixit Sedem, nec eam amplius mutauit, vt ex allatis probationibus constat, quibus Romanus, & non Antiochenus Episcopus vt successori Petri recognoscitur. An vero segregari possit Pontificatus ab Episcopatu Romano per aliquam authoritatem humanam? De hoc non conueniunt auhores, *Magister Soto in 4. distinction. 24. supra cit.* tenet id fieri posse, quia existimat coniunctionem illam solum ex potestate ordinaria Petri factam esse, non ex speciali ordine Christi Domini. Qui vero de iure diuino illam factam existimant, nullo modo separari posse ab Ecclesia asserunt. *Magister Bañez* vbi suprà, etsi teneat non fuisse factam de iure diuino, adhuc est dubius an possit mutari ab aliqua potestate humana, quia sicut inter ius purè naturale, & ius purè humanum, seu positiuum mediat ius gentium, quod pro quanto participat aliquid de iure naturali non potest de facili mutari: Ita potest hoc ius Romanæ Ecclesiæ vocari medium inter ius purè diuinum, & ius merè humanum, quatenus dependebat aliquo modo à facto, & morte Petri, & pro ea parte qua aliquid participat de iure diuino non potest de facili mutari. Quia tamen hoc ius nouum videtur, nec satis fundatum, ad Ecclesiæ determinationem se in hac parte remittit.

21 Cæterum: Quia ista quæstio parum practicabilis est, & magis speculatiua, quia tamen absolutè non est impossibilis casus aliquis in Ecclesia, quo ipse Pontificatus ab Episcopatu Vrbis diuidendus sit, vt si ipsa Romana Ciuitas, & consequenter Episcopatus illius funditus euerterentur nec iterum reedificaretur, vt communiter tenetur ab Anti-Christo faciendum, videtur mihi quod absolutè loquendo in Ecclesia est potestas vniendi Pontificatum alteri Episcopatui, aut illum sine Episcopatu aliquo retinendi, sicut primis quinque annis antequam Antiochiæ Petrus Sedem figeret in Ecclesia fuit. Moueor ad hoc quia ille casus euersionis Romanæ vrbis absolutè non est impossibilis, & de facto euenturus putatur tempore Anti-Christi; ergo tunc posset Pontifex, quia maneret destructa Vrbe, aut ipsi Ecclesia designare Episcopatum aliquem, cui vniretur Pontificatus, aut quod sine Episcopatu maneret, cum ipsa suprema authoritas Pontificatus extingui non possit, nisi forte diceretur quod tunc Deus per aliquem Prophetam reuelabit quid faciendum sit, & fortassè id fiet ab Elia, & Enoch tempore Anti-Christi, si tunc Romana Ciuitas euertenda est. Sed hoc est mera diuinatio, nec ideo Ecclesia destituenda est potestate prouidendi sibi in hac materia, si fortè talis casus contingeret. Extra hunc verò casum existimo nullum dari posse ita vrgens quod iustificare posset istam separationem, nec etiam validam reddere, quia quantumuis necessitas cogeret Romanum Pontificem abesse ab Vrbe Romana, sicut sæpè abfuerunt, tamen etiam extra Vrbem Romæ possent Romani Episcopi manere, dummodo Episcopatus ille, & Vrbis adhuc existerent.

22 Ratio *autem est*, Tùm quia est probabile quod illa vnio sit facta iure diuino. Vnde si illud ius potest per dispensationem mutari debet esse ex causa vrgentissima, quamdiù autem Vrbs Romana subsistat non potest dari vrgens causa pro illa mutatione, nam etiam sæuientibus persecutionibus, & cum cogerentur Episcopi Romani exulare, aut abesse numquam iudicatum est debere transferri Pontificatum ab illo Episcopatu. *Addo*, quod etiamsi ab Apostolis, & non à iure diuino facta est hæc coniunctio, adhuc non constat factam ab Apostolis per authoritatem ordinariam, in qua succedit Pontifex, sed verisimile est factam ab illis secundum potestatem extraordinariam, in quantum erant delegati, & primi fundatores Ecclesiæ, ex qua potestate facerent. Sicut autem Apostoli ex munere Apostolatus extraordinariò, & delegatò habebāt potestatem, & authoritatem scribendi Scripturam Canonicam, ita ex eodem munere authoritatem habebant explicandi ius diuinum altiori modo, quam nunc explicabatur ab ipsa Ecclesia; vnde non videtur mutari posse talis determinatio ab authoritate ordinaria Ecclesiæ, quæ facta est ex authoritate Apostolica quatenùs delegata, & extraordinaria erat, & ad ipsum actum fundandi Ecclesiam pertinebat; ordinaria enim potestas non potest mutare ea, quæ à delegata potestate superiori facta sunt, vt est Textus expressus in *cap. Sunt quia nos de Officio & potestate iudicis delegati.* Quod autem Apostoli tamquam delegati Christi istam coniunctionem fecerint fundamentum habet, *Tum quia* ille erat actus fundationis Ecclesiæ. Apostoli autem in quantum fundatores Ecclesiæ vtebantur potestate delegata, non ordinaria: *Tum quia* id significat Iulius Papa in *Epistol.* 1. loquens de Apostolis, dicit enim, Quod Ecclesiam Romanam Primatum omnium Ecclesiarum esse voluerunt, & idem insinuat *Anacletus Epistol.* 2. Vnde si id voluerunt Apostoli non videtur à solo Petro eam electionem factam esse, sed communicatione aliorum Apostolorum, & ita authoritate Apostolica quatenùs delegata, & extraordinaria erat, id esse factum, nec in ea nunc ordinariam Ecclesiæ potestatem dispensare posse.

22 Quod vero attinet ad ea, quæ Hæretici afferunt ad probandum incæpisse Romani Pontificis Primatum, vel à tempore Concilij Nicæni, aut alterius; vel quod peius est, ab Imperatore Constantino, vel Phoca, iam satis ostensum est quam inaniter dictum sit, cum ab ipsis temporibus Apostolorum per Traditiones Ecclesiæ, & Patrum, & definitiones Conciliorum, etiam Nicæni, constet Romanum Pontificem semper habuisse Primatum. Optime ergo *Nicolaus I. epist. sæpe cit. ad Michaelem Imperatorem* dixit priuilegia huius Sanctæ Ecclesiæ à Christo sunt donata, à Synodis non donata, sed celebrata, & honorata: & idem dicendum de Imperatoribus quod ipsi quasi Ecclesiæ Romanæ Defensores promulgarunt, & obseruari fecerunt Primatum istum, sicut fecit Constantinus conferens ei etiam temporalia bona, & splendorem quasi Imperialem, vt habetur in *capit. Constantinus nonagesima sexta distinction.* nusquam verò primatus iste ab aliquo Imperatore concessus intelligitur tamquam ab instituente, & ordinante, sed vt à promulgante, vel defendente, vel ei consentiente. Et Phocas quidē, vt ait *Beda lib. de temporib. in Phoca*, solum ad instantiam Bonifacij Papæ iussit, & compulit vt Constinopolitanus Patriarcha non se nominaret Primum, seu Vniuersalem Episcopum, quo titulo etiam

tempore Sanct. Gregorij vti voluit, sed declarauit id pertinere ad solum Episcopum Romanum. Similiter & Constantinus IV. solum Benedicto II. cessit ne deinceps consuetudo illa permaneret, qua expectabatur authoritas Imperatoris vt consentiret electioni, seu creationi Pontificis, sicut & alij posteriores Imperatores videntur aliquando fecisse, & hoc solum Platina refert.

23 Quod *si adhuc obijciatur* ab hæreticis id quod habetur in *cap. Primæ Sedis distinction. 99.* vbi ex Concilio Africano præcipitur vt Primæ Sedis Episcopus non appelletur *Princeps Sacerdotum*, vel *Summus Sacerdos*, sed tantum *Primæ Sedis Episcopus*, & in *cap. Nulus*, & in *capit. eis eadem distinction.* præcipitur, quod Romanus Episcopus non appelletur *vniuersalis Episcopus*; ergo non est dicendum Romanum Episcopum hanc habere supremam authoritatem. *Et confirmatur.* Quia Pontifex iudicari potest ab Ecclesia, seu Concilio, nam in casu Hæresis deponitur, vt habetur in Canone *Si Papa 40. distinction.* & Concilium Constantiense etiam extra casum Hæresis deposuit tres Pontifices, Concilium Basiliense deposuit Eugenium IV. & Concilium Sinuesanum deposuit Marcellinum Pontificem ex eo solum, quod Idolis metu mortis sacrificauerat, vt refert Nicolaus I. *cit. epistol. ad Michalem*; ergo Papa non est supremus in tota Ecclesia. Item Honorius I. fuit excommunicatus à 7. *Synodo generali act. vltima* quasi Hæreticus Monothelita, quod vt testatur *Adrianus l. in 8. Synodo, act. 7. & in 6. Synodo act.* 13. damnatur Honorius vt Hæreticus. Similiter liberius ab Acacio depositus est, & in eius locum Fœlix subrogatus, vt testatur *Hieronym.* de viris Illustribus. *Respondetur* Canones illos in primis non loqui de ipsa authoritate Pontificis, sed de nomine, seu titulo, quo non decet appellari, & titulus quidem *Principis Sacerdotum*, quia id redolet Synagogam, non Ecclesiam decet; titulus autem *Vniuersalis* nimiam ambitionem præfert. *Vel Secundo.* Ille Canon Affricani Concilij non loquebatur de Episcopo Romano, cui legem præscribere non poterat Nationale Concilium, sed de Episcopo Carthaginensi, qui erat Primas inter Affricanos. Titulum etiam *vniuersalis* respuit Gregorius, tùm propter Patriarcham Constantinopolitanum, qui eo vti volebat, & ipsius Gregorij humilitatem: tùm propter æquiuocationem illius vocabuli *vniuersalis*; nam vel significat vniuersalitatem quasi in causando, vel quasi in essendo. Et licet Summus Pontifex sit vniuersalis quasi in causando sicut causa vniuersalis, quæ non excludit causas particulares, & proximas, non tamen est vniuersalis in essendo, quasi ipse sit ita vniuersalis Episcopus, quod proximè, & propriè sit Pastor cuiuscumque Ecclesiæ particularis. Et in hoc secundo sensu eam reiicit Gregorius, non in primo, vt ex eius ratione patet, dicit enim se non esse *Vniuersalem Episcopum*, quia sic alij non essent Episcopi: quæ ratio non valeret nisi nomine *vniuersalis* intelligeret talem vniuersalitatem, quæ excluderet proprietatem aliorum Episcoporum, & solum haberet illos quasi Vicarios suos.

24 Ad *Confirmationem respondetur*, in casu Hæresis Papam postquam vt Hæreticus declaratus est esse euitandum ab Ecclesia, & consequenter vel desinit esse caput Ecclesiæ ipso facto, vel ab Ecclesia deponitur; sicut & euitandus declaratur, iuxta quod dicit Paulus *Hæreticum hominem post vnam, vel alteram correptionem deuita.* De hoc autem infra agemus nam multi tenent Papam, etiam vt personã priuatam non posse esse Hæreticum, & in hoc casu non procedit obiectio, sed quia oppositum est probabilius prima solutio est tenenda. Concilium autem Constantiense deposuit illos tres Papas, quia ignorabatur quis eorum esset legitimus, & quia ea conditione electi fuerant vt cederent Pontificatui, si ita expediret Ecclesiæ. Vnde potuit Concilium cognoscere quis esset legitimus eorum, cum simul tres Papæ esse non possent, & si de omnibus dubitaretur declarare nullum eorum esse Papam, quod & fecit. Eugenius autem iniustè depositus est à Concilio Basiliensi; vnde & tunc desiit esse Concilium legitimum, & cassatum est ab ipso Eugenio, & translatum Florentiam, ibique legitime celebratum est Concilium Florentinum, nec depositio illa facta est cum approbatione, & consensu Legatorum Pontificis, nec à toto Concilio, de quo posteà dicemus. Vnde Sessiones illæ quæ habitæ sunt in Concilio Basiliensi post illam depositionem vt illegitimæ ab Ecclesia habitæ sunt.

25 De *Facto* autem Marcellini multi dubitant, nam & August. de illo tractans lib. de vnico Baptismo contra Pesilianum *cap.* 16. dicit, Marcellini crimen etsi à Donastis argueretur, non tamen cõuinci, nec tenuiter probari: multas quoque rationes, & coniecturas affert Baronius anno Christi 303. quibus illud Marcellini crimen, & illius Concilij acta falsa esse probat. Cæterùm etsi demus esse legitima, quia sic ab antiquissimis, & grauissimis Authoribus admittuntur, prætertim à *Nicolao I.* tamen ipsum Concilium non deposuit Marcellinum, sed dixerunt Episcopi *Tuo te ore iudica, nam prima Sedes à nemine iudicatur.* Extant ipsa acta in *tomo 1. Conciliorum.* Postquam autem ipse se condemnauit, aut declarauit, Episcopi subscripserunt in eius condemnationem, & anathema protulerunt. Quod tamen si de vera excommunicatione intelligendum sit, consequenter dicendum est ipsum Marcellinum sic declarasse crimen suum, vt Pontificatui cederet, & sic in ipsum excõmunicatio est prolata: si tamen Pontifex mansit, quod verius videtur, quia Pontifex posteà erat, cum Martyrio coronatus est, non fuit verè excommunicatus, sed aliquam suspensionem officij ad tempus, & separationem pro pœnitentia ipse admisit, & Concilium approbauit, & hoc sensu dicitur dãnatus à Concilio. De Honorio autem grandis Quæstio est, An verè fuerit Hæreticus? De quo in sequenti disputatione aliquid attingemus, Et quidem *Magist. Cano lib. 6. de locis*, ipsum nullatenus ab Hæresi excusat, non quidem in definiendo, sed vt priuata persona; nec enim ipse definiuit errorem illum de vna tantum voluntate in Christo. *Turrecremata lib. 2. de Ecclesia c. 39.* admittit Honorium damnatũ à sexta Synodo, sed ex falsa informatione, atque adeò in eo iudicio Synodum errasse; potest enim Concilium errare in quæst. de facto, licèt non in Quæstion. de iure, aut in definitionibus fidei. *Bellarminus lib. 4. de Romano Pontifice cap.* 11. censet quod quid dicitur contra Honorium in sexta Synodo ab æmulis eius fuisse ibi insertum, idque dicit testari Anastasium Bibliothecarium in sua

Historia,

Historia, & sic fateri debemus exemplaria sextæ Synodi in hac parte esse corrupta, & præsertim iuuatur Bellarminus ex quadam Epistola Agathonis Papæ, quæ in eadem sexta Synodo approbata est *act.* 8. *&* *act.* 18. in qua Agatho latè ostēdit nullum prædecessorum suorum in confirmanda fide defecisse, numeransque, ac damnans eos, qui hæresim Monothelitarum defenderant, qui negabant duas voluntates in Christo, inter eos non numerat Honorium, sed sanctam Sedem Apostolicam eximit, quod item facit Concilium Romanum, quod ante sextam Synodum sub Martino Papa celebratum est in causa huiusmet hæresis. Addo mihi verisimile, & satis fundatum videri quod tradit Cardinalis Baronius anno Christi 645. quod Honorius nunquam negauit duas voluntates in Christo alteram diuinam, alteram humanam, sed negauit duas voluntates in ipsa humanitate sibi contrarias, & repugnantes, quales nos habemus propter fomitem peccati; & hoc constat ex illa Disp. celebri inter Pyrrhum, & Maximum Monachum, quæ recitatur *tomo* 2. *Conciliorum*, post vitam Theodori Papæ, in qua cum obiiceret Pyrrhus quid de Honorio sentiret? Respondit Maximus constare ex epistola quadam scripta à successore Honorij Ioanne IIII. ad Imperatorem negasse Honorium duas voluntates contrarias in Christo carnis, & spiritus, non duas, alteram humanam, alteram diuinam; & quia hoc non ita expresserat Honorius existimatus est ab hæreticis secum sentire, eique talem calumniam imposuerunt. Et sic damnatio illa Honorij suppositia videtur, non à Concilio facta: vel si facta fuit solum sub conditione, aut suppositione, si fortè Honorius id senserit, cum damnauerunt; sicut in Concilio Francofordiensi cum Elipandus Episcopus Toletanus pro suo errore, quod Christus esset filius Dei adoptiuus adduceret Sanctum Ildefonsum, & Iulianum, &c. Concilium verò discutiendo an verè, vel falsè eos allegasset ex suppositione etiam illos damnauit, tanquam à quibus esset acceptus ille error. Cum tamen Sanctum Ildefonsum oppositum tenuisset constet ex *lib. de virginitate Sanctæ* MARIÆ *cap.* 6. *&* 11. Eodem ergo modo Honorius damnatus est, si forte damnatus fuit.

26 Ad *Vltimum quod dicitur de Liberio* Respōdetur in primis sanct. Hier. non dicere quod Acacius deposuit Liberium, sed quod in tantum clauit quod in locum Liberij felicem Arrianum Episcopum constitueret. Et certum est Liberium non esse iustè depositum, sed iniustissimè in exilium deportatum, vt testatur *Hilarius in libro aduersus Constantium, Athanasius Episto. ad solitariam vitam agentes*, & alij Authores historiæ illius temporis. Dum autem exularet, Fœlix Diaconus eius in Episcopum ab hæreticis subrogatur, vt testatur *Ruffinus lib.* 1. *cap.* 22. qui habetur post Historiam Eusebij, & ideò ille Fœlix dictus est Hæreticus, & Arrianus, quia Hæreticis communicabat, & tunc erat Antipapa. Postmodum verò legitimus Papa effectus Hæresim damnauit. Liberius tamen nunquam depositus est secundum ius quamdiu hæreticis noluit consentire, posteà autem cum consensit in damnationem Athanasij, & cum hæreticis communicauit à Clero Romano abrogata eius dignitate Fœlix electus est, & ipse tunc hæresim damnauit Arrianam.

27 Restabat Tractare de secunda parte Conclusionis supra in principio Articuli propositæ, scilicet quod Romanus Pontifex non possit errare, nec aliquis vnquam errauerit in definiendis rebus fidei. Et similiter quod hæc potestas Pontificia semper sit duratura in Ecclesia. Sed quod attinet ad indeficientiam in fide, & quod nunquam aliquis Pontificum errauerit in illa definienda, commodius agetur infrà tractando de potestate Pontificis in confirmandis Conciliis. Interim sufficit indicare quod Sancti Patres, & Ecclesiæ traditio communiter id colligunt ex illis verbis Lucæ 22. *Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua*, sic intellexit hunc locum Lucius Papa I. in epist. ad Episcopos Galliæ, & Hispaniæ *Tomo* 1. *Conciliorum*, *&* *Agatho Papa in epist. scripta ad Imperatorem*, & approbata *in sexta Synodo Generali*, vt habetur *Tomo* 2. *Conciliorum. Fœlix I. in epistola ad Benignum. Nicolaus I. epist. ad Michaelem. Leo IIII. epist. ad Petrum Antiochenum. Innocentius Tertius capite Maiores de Baptismo, & eius effectu. Bernardus epistola* 190. *Sanct. Hieron. aduersus Ruffinum. Cyprianus epist. ad Cornelium Papam*, & alij multi de quibus infrà latius agetur. De duratione verò Pontificiæ dignitatis, quam hæretici iam abolitam esse dicunt non est quod multum curemus, cum ipsi solidum fundamentum afferre non possint de tempore quo desierit: aut qua authoritate mutata sit, & in quale regimen sit translata, cum constet Ecclesiam vnam esse, & eandem esse nunc, quæ fuit ab initio: non posset autem esse eadem si non maneret eadem forma regiminis, nec poterat potestas illa, quæ à Christo instituta est in initio Ecclesiæ mutari, nisi ab ipsomet Christo: non est autem vnde constet Christum Dominum illam mutasse, quin potius promissiones eius sine vlla conditione, aut restrictione sunt perpetuæ, nam *Matth. vlt.* dicitur: *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.* Et Matth. 16. *Super istam Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Si autem mutaretur potestas illa Petri præualerent aduersus illam Portæ inferi, illi scilicet qui eam mutarent. Denique 1. ad Timoth. 3. dicitur: *Quod Ecclesia est Columna, & firmamentum veritatis.* Dicuntur etiam manere fideles Christi Domini vsque ad tempus Iudicij. Lucæ 21. *Propter electos breuiabuntur dies illi.* Et in vltimis temporibus multa scribuntur passim in Epistolis Pauli, & Petri, & in Apocalypsi, quibus significatur fidem Christi Domini, tunc adhuc duraturam; si autem fides durabit, etiam & Ecclesia, & consequenter forma regiminis eius. De hoc autem plura attingemus in sequentibus.

DISPVT. II.

De his quæ potest Ecclesia in Personam Papæ; vt de electione, depositione, & Certitudine Personæ electæ.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Potestas eligendi Pontificem, & modus eligendi commissus sit Ecclesiæ à Christo Domino?

1 IN hac Quæst. tres præcipuæ difficultates inuoluuntur, *Prima est* de ipsa potestate eligendi, & designandi Pontificem, an ista sit commissa ipsi Ecclesiæ, & quænam potestas sit? *Secunda est*, in quibus resideat hæc potestas secundum se, siue de iure Ecclesiastico, siue de iure diuino? *Tertia est*, An modus eligendi, & determinatio Personarum eligentium mutari possit à potestate humana?

2 In hoc dubio communiter Theologi distinguunt de potestate designatiua personæ per electionem in Papam, & de potestate collatiua dignitatis Pontificiæ. Et hoc secundum dicunt pertinere ad Christum Dominum, quia cum potestas Pontificialis sit suprema totius Ecclesiæ, imò & superior ad totam Ecclesiam, non potest conferri ab aliqua alia potestate Ecclesiæ. Primum vero pertinet ad ipsam Ecclesiam, siquidem aliàs non potest commodè prouideri successor Pontificatus; nam si in Ecclesia non esset potestas ipsum designandi, deberet designari à Christo Domino, quod tamen nec in Ecclesia fit, neque fieri humano modo posset, nisi continuum aliquod miraculum poneretur. Neque obstat quod Apostolatus Matthiæ per electionem factus est, & tamen visibili aliquo signo à Deo est declarata illa electio, hoc enim significant illa verba Actor. 1. *& cecidit sors super Mathiam*, quod declarans Dionysius cap. 5. Ecclesiasticæ Hierarchiæ pag. 3. *Videntur* (inquit) *eloquia sortem nominasse diuinum quoddam donum declarans illi Hierarchico choro à diuina electione ostensum.* Nam Apostolatus (vt sæpè diximus *Dispu. praeced.*) prout tunc fuit in illis primis fundatoribus Ecclesiæ includebat speciale munus legationis Christi, & ideò non poterat dari nisi ab ipso Christo, vel per se immediatè, vel per aliquod visibile signum: vnde etiam apparuit Christus Dominus in propria persona ipsi Saulo, vt eum conuerteret, & ad Apostolatum destinaret, tanquam Testem Resurrectionis suæ, vt *Sanct. Tho.* dicit *3. p. quastion. 57. art. 6. ad tertium.* Et quando Barnabas, & Saulus Apostolatum acceperunt, facta fuit reuelatio specialis, vt dicitur Actor. 13. *Dixit illis Spiritus Sanctus segregate mihi Saulum, & Barnabam ad opus, ad quod assumpsi eos.* Propter hoc ergo speciali reuelatione designati sunt quicunque ad Apostolatum assumebantur, quia hoc munus specialem delegationem, & commissionem Christi postulabat. At vero dignitas Pontificalis etsi succedat Apostolatui in ratione supremi regiminis Ecclesiæ, non tamen in speciali illa delegatione, sed solum in potestate ordinaria, vnde successores per electionem, non per reuelationem Christi conueniebat designari, & ita fieri necesse est, cum tales reuelationes modo non habeamus, & tamen Ecclesiam nos habere, & eius potestatem gubernatiuam fides docet. Vide plura de hac re apud *Bellarmin. lib. 1. de clericis cap.* 5. vbi ostendit contra errores Vuicleph, & Ioannis Hus electionem Pastorum Ecclesiæ non debere fieri à solo Deo. Igitur de hac potestate designatiua Pontificis, supposito quod debet esse in Ecclesia, tota controuersia est an sit collata immediatè ipsi Ecclesiæ à Christo, vel solũ mediante Potestate Papæ?

3 Dico *Primò.* Probabilius videtur hanc potestatem traditam esse à Christo Domino Ecclesiæ quasi proximè, & formaliter, & ordinario modo; regulatiuè autem, seu architectonicè, & principaliter ipsi Papæ. Pro intelligentia huius Conclusionis aduerte multos sentire ipsum Papam habere in se potestatem eligendi successorem, atque adeò fatentur electionem ab ipso factam de successore esse validam, quidquid sit an modo in Ecclesia electio ista aliis Personis ab ipso Papa committatur. Et hæc Opinio quoad Primam partem, quod hæc potestas sit in Papa, à quibusdam attributa fuit Caietano, de quo tamen ipse se explicauit in *Tractatu* 2. *Apologia pro authoritate Papa c.* 22. tribuitur etiam *Victoria relect.* 2. *de potestate Papa*, quem etiam sequuntur multi alij, qui tenent Papam solo iure Canonico prohiberi deligere sibi successorem, posse verò absolutè id facere, quam refert *Azor Tomo 2. lib. 4. c.* 5. Quæ sententia fundamentum habet tùm in facto Petri, qui designauit S. Clementem in successorem suum, vt constat ex epist. ipsius Clementis ad Iacobum, & ex *epist.* 2. *Alexandri.* 1. & ex *epist. Ioan. 3. in Cap. si Petrus, & cap. vnde 8. q. 1.* tùm ex *cap. si transitus 79. dist.* Vbi supponitur posse Papam de successore decernere in illis verbis: *Si transitus Papa inopinatus euenerit, ita vt de sui electione successoris ante decernere non possit.* Cùm denique ex eo quod Pontifex habet potestatem determinandi, & statuendi modum obseruandum in electione Pontificis, & personas quæ eligant; ergo etiam in ipso est potestas determinandi, & designandi successorem, siquidem vnus ex modis, quibus designari potest persona Pontificis est, vt ab antecessore designetur.

4 Secunda *verò* sententia tenet hanc potestatem immediatè à Christo esse traditam Ecclesiæ, eique commissam, licèt modus eius dirigi, & determinari possit à Papa. Quam sententiam probabilem reputat *Suarez in Tomo de fide disp.* 10. *sect. 4. nu.* 13. & quasi corollariè tribuit eam *Caietano, Turrecremata lib. 2. de Ecclesia capite* 51. *Paludano, & aliis*, estque conformis sententiæ illorum, qui dicunt Papam de iure diuino esse prohibitum eligere sibi successorem, quæ communior est apud Canonistas, quos refert *Azor* vbi supra. Et fundamentum huius sententiæ sumitur ex *cap. finali 79. dist.* vbi Anacletus Papa dicit: *Electionem Summorum Pontificum, vel Sacerdotum sibi Dominus reseruauit, licèt electionem eorum bonis Sacerdotibus, & spiritualibus populis concessisset.* Id etiam constat ex traditione Ecclesiæ à temporibus Apostolorum, nam Ecclesia semper vsa est electione pro designando Papa, nunquã verò ab antecessore designatus est: quod certè est validissimum testimonium Ecclesiam agnouisse hanc potestatem sibi esse traditam. Quod roboratur amplius: Quia etsi dicamus Petrum designasse Clementem tanquam successorẽ suum, adhuc tamen Eccl. post Petrum elegit Linum, & posteà Cletum, antequam Clemens Põtificatum inuiset; quia Clemens ipse cessit, & renuntiauit designationi Petri, vt sentit *Epiphanius*

Heresi

heresi 27. & sic electus est Linus in Pontificem: ergò adhuc ab ipsis temporibus Apostolorum Ecclesia vsa est iure eligendi omissa designatione ab Antecessore facta, quia sentiebat sibi hanc potestatem esse collatam à Christo.

5 Inter has autem duas sententias extremas sunt quasi aliæ sententiæ declarantes, aut conciliantes, seu modificantes istas, quibus in nostra conclusione assentimur. Sentiunt ergò alij Ecclesiam non expresso aliquo iure diuino, sed ex suppositione iuris diuini quasi ex iure naturali, seu potius connaturali, habere ius eligendi Pontificem & ex consequenti Papam, non solùm Canonico iure, sed iure quasi naturali, seu connaturali non posse designare successorem, sed id pertinere ad Ecclesiam secluso Papa, ita *Azor* vbi supra *quæstione* 3. fundamentum est. Quia hoc ipso quod Christus voluit Romanum Pontificẽ succedere Petro, habuit Ecclesia Romana ius liberum eligendi sibi Papam, in hoc ipso quod habuit ius eligendi sibi Episcopum Romanum, sicut quælibet Ecclesia quãdo est viduata pastore habet ius eligendi illum. At verò *Suarez* vbi supra existimat hanc potestatem esse quidem in Ecclesia per se, & quasi ordinariè loquendo secluso Papa, in casu tamen aliquo, & quasi extraordinariè esse etiam in Pontifice. Itaque Papa directè, & per se solum habet ius dirigendi, & præscribendi modum obseruandum in electione Pontificis, sed tamen modum qui iustus sit, & in ædificationem Ecclesiæ. Quare si tentaret introducere in Ecclesia tanquam ordinarium modum eligendi, quod designaretur ab antecessore non valeret, neque esset obseruandum, quia vergeret in perniciem Ecclesiæ. Si tamen in aliquo raro, & extraordinario casu attenta aliqua vrgente necessitate Ecclesiæ id faceret Pontifex iustè faceret, & legitima potestate vteretur, & ad hoc conuincitur *Suarez* rationibus *Victoriæ* vbi supra. Nec mirum quod hanc potestatem ita Christus Dominus concesserit, cùm etiam potestatem confirmandi de iure ordinario tribuit Christus Episcopis, seu Sacerdotibus summis; extraordinario tamen iure, & ex dispensatione Papæ etiam simplici Sacerdoti commisit, vt *ex sancto Gregorio Papa* docet *sanctus Thomas* 3. *p. quæstione* 72. *art.* 11. *ad primum.* Quæ sit autem necessitas vrgens Ecclesiæ, quæ actionem istam possit iustificare authores non explicant; videtur tamen quod si rationabiliter timeretur magnũ aliquod schisma, aut oppressio Ecclesiæ, aut si lectores omnes, vel ferè omnes ab aliquo Tyranno iniustè detinerentur, ita quod non esset locus creandi alios, posset Pontifex vti illa potestate: & similes casus necessitatis occurrere possunt, in quibus id licitum, & iustum redderetur.

6 Denique *Cardinalis Caietanus in tractatu* 2. *Apologiæ pro authoritate Papæ*, censet potestatem electiuam Papæ nullo modo esse in Papa quasi formaliter, ita vt Papa possit esse esse elector, & designator successoris, sed solùm esse in illo quasi eminenter, & regulatiuè, quia Papa potest determinare modum seruandum in electione Papæ ab Ecclesia, & regulam præbere secundum quam electio fieri debeat. vnde potest regulare, & dirigere illam electionem, non tamen eligere. Sicut ad artem superiorem, & architectonicam pertinet inferiorem dirigere, non tamen opera inferioris exequi: sicut equestris dirigit frænefactiuã, non tamen facit frænum; & in naturalibus ratio dirigit appetitum, non tamen appetit & cœlum eminenter calefacit, non formaliter. Sic Papa habet potestatem imperandi, & dirigendi electionem Pontificis, non tamen eligendi formaliter & habet se potestas Papæ ad potestatem electiuam Papæ quæ est in Ecclesia, sicut ars superior ad inferiorem. Et quod hæc potestas eligendi sit in Ecclesia quasi formaliter, & proximè in eo fundatur à Caietano: Quia actus eligendi Papam per se loquendo non est actus non supponens Papam, quia est factiuus Papæ quantum est ex se vnde non debet conuenire Papæ per se loquendo, sed Ecclesiæ, quæ manet in mortuo non existente Papa. Vnde hoc ipsum quasi in re gentium videtur introductum, vt in omni Rep. quæ per electionem creat suos Principes, potestas electiua non sit in Principe, sed in his qui manent non existente Principe, alioquin si princeps designare debet successorem iam id non pertinebit ad electionem; sed quasi ad propagationem, sicut in his qui iure generationis succedunt in principatu. Et ideo in veteri lege, in qua non fiebat Pontifex per electionem iure generationis succebatur, nunc autem quia Pontifices non carnali generatione succedunt, nec ad illos pertinere debet electio, & designatio successoris, sed ad potestatem, quæ manet sede vacante, ipsi enim facere debent Pontificem, vnde hoc ipso quod Christus Dominus successionem Pontificum non iure successionis instituit, potestatem electiuam censetur dedisse Ecclesiæ, quæ manet sede vacante.

7 Quod verò *Pontifex* habeat potestatem determinatiuã quasi regulatiuè, & architectonicè super modũ electionis habẽdum, constat manifestè ex multis canonibus & textibus, vbi id determinatur à variis Pontificibus, & videri potest *textus in cap in nomine dist.* 23. *& capit* 1. *dist.* 77. *& cap. licet de elect. & cap. vbi eodem titulo in* 6. *& Clementina ne Romani de elect.* & multa affert *Gratianus dist.* 63. *& dist.* 34. Et Iulius II. vt refert ibidẽ *Caietanus* etiam sine Concilio geranali statutum edidit de electione Papæ, & alij multi Pontifices sine interuentu Concilij generalis, licet verum sit quod modus iste, qui modo in Ecclesia seruatur à Conciliis generalibus firmatus, & acceptatus sit, vt *Latheranensibus sub Nicolao primo, & Alexandrino tertio. Vienensi, & Lugdunensi sub Gregorio decimo.* Quare hæc Caietani sententia mihi simpliciter probabilior videtur vt ex eius rationibus constat. Et quidem libenter etiam aliquid concederem sententiæ *Victoriæ, & Suarez*, sed non video posse dari casum, quo ipse Papa vtatur potestate eligendi, & non sufficiat præscribere modum electoribus, aut alios electores instituendo, si illi qui tunc sunt iniustè impediuntur, aut Episcopis, aut concilio id committendo, vel etiam diuinæ prouidentiæ, quæ Ecclesiam suam nunquam relinquit. Et præsertim moueor ad hoc, quia etiam grauissimis persecutionibus imminentibus, & cum maximæ oppressiones aut schismata in Ecclesia timeri possunt sicut contigit tempore Liberij, & Damasi & aliis multis, nunquam tamen Pontifices vsi sunt hoc remedio, vt ipsi eligerent sibi successores, sed id Ecclesiæ permiserũt, præsertim quia multò magis timeri potest schisma si Pontifex designet sibi successorem, ne talis acceptetur postea ab Ecclesia, nec velit illi electioni stare; ergò non videtur vnquam assignari posse causam

ita vrgentem, quæ iustificare possit vt illa actio ab electoribus extrahatur & deuoluatur ad solum Pontificem, nec possit prouideri necessitati occurrenti mutando formam electionis, aut alios electores nominando quod Pontifex facere potest.

8 Vnde ad ea quę afferebantur pro sententia Victoriæ *Respondetur.* Quod quidquid sit de facto Petri, an ipse designauerit Clementem, vt in summo Pontificatu succederet, vel nõ, tamen de facto successit prius Linus deinde Cletus quos Pontificatum gessisse concors Authorum sententia est, vt patet in *Irenæo lib. 3. c. 3. Optato Mileuitano lib. 2. contra Parmeni. Hier. lib. de scriptoribus Ecclesiasticis in Clem. & ex Rom. Martyrolog. & ex Canone Missæ colligi manifestum est.* quare si quando aliqui antiqui Authores, & Pontifices dicũt Petrum tradidisse pontificatũ Clem. intelligi videntur, quod ipse Clementem ordinauerit, sicut *Tertullianus* tradit *lib. de præscriptionibus contra hæreticos c. 32.* licet Clementem quarto loco pontificem ponat, vel etiam ipsum commendauit, & dignum ostendit Ecclesiæ, vt ei succederet, licet ipso etiam Clemente recusante prius Ecclesia elegerit Linum. Videatur *Baronius anno Christi 69. cap. 40. & Caietanus citato loco.* Qui existimat illud factum Petri narrari à Ioanne Papa, non tamen authorizari ab ipso in illis textibus, qui citantur. Et *Turrecremata* simpliciter negat id factum à Petro; *Suarez* tamen censet Clementẽ immediatè successisse Petro, Linum autem, & Cletum solum quasi adiutores eius fuisse. Quod si ita est plusquam triginta annos sedit Clemens, scilicet ab anno Christi sexagesimo-nono quo occisus est Petrus vsque ad centesimum-primum quo Clemens moritur, quod tamen nulli Pontifici tribuitur. ad illum texum ex *cap. si transitus Respondetur* in illis verbis non significari quod Papa designare possit successorem, sed decernere hoc est deliberare, & tractare de ipso, quod Papæ non est prohibitum, non tamen eligere determinatè. *Ad id verò quod vltimò obiicitur*, quod Papa potest determinare, & mutare modum eligendi successorem, vnus autem modus est vt ipse illum designet. *Respondetur* posse mutare modum & formam electionis iuxta suam tamen potestatem, & iuxta subiectam materiam, scilicet præbendo regulam Ecclesiæ, & quasi regulando, & dirigendo electionem, non tamen ab Ecclesia eam extrahendo, & sibi arrogando. Sicut potest Episcoporum iurisdictionem restringere, aut extendere, non tamen sibi assumere Episcopatus particulares, ita vt sit proximus Pastor aliarum Ecclesiarum, vnde non omnem modum designandi Pontificem mutare, aut determinare potest, sed modum qui conueniat Ecclesiæ ita vt Ecclesia eligat, siue hoc modo, siue illo.

9 Dico *secundò*, potestas collatiua pontificatus non est in Ecclesia, sed ad solùm Christum pertinet; Ecclesia verò solùm designat, & determinat personam, & hoc loco loquendo de potestate pontificatus, nam de potestate quam habet Papa, vt Episcopus Romanus est, & illius peculiaris diœcesis, sic habet illam eo modo quo cæteri Episcopi, scilicet quoad potestatem ordinis per consecrationem; quoad potestatem iurisdictionis ab ipso Christo Domino mediante potestate Papali, sicut alij Episcopi, sicut eam haberet si de facto separaretur Pontificatus ab Episcopatu, licet quia est eadem persona habens nunc vtramque dignitatem, non est ibi distincta collatio Episcopatus à Pontificatu; quasi Papa per aliquem actum sibi conferat potestatem illius determinati Episcopatus, sed est distincta dependentia, quia Episcopatus non est immediatè à Christo, sed mediante potestate papali, & ita Papa seipso quodammodo est maior vt dixit *Caietanus secunda secundæ, quæstione prima, articulo 10.* Et sicut persona Papæ subiicitur officio, & definitionibus Papæ, sic Episcopatus eius subiicitur Pontificatui, non quasi Pontifex faciat collationem Episcopatus sibi ipsi, sed quod ex subiectione ad potestatem papalem illum habet.

10 Igitur conclusio quoad illam partem quod pontificatus immediatè conferatur à Christo Domino, est communis sententia Theologorum de qua videantur Cardinalis *Turrecremata Lib. 2. de Ecclesia cap. 44. & Caietanus in tract. 1. de authoritate Papæ cap. 13. & tractat. 2. capite 22. Bellarmin. Lib. 2. de Romano Pontifice cap. 17. & Suarez* vbi supra *sectione 4. n. 3. Azor*, & alij supra cit. Itaque sicut homo generat hominem, non quia facit formam, sed quia disponit, & quasi designat materiam ad hanc formam, Deus verò formam infundit, sic in moralibus electores, seu Ecclesia per illos quasi disponit & designat personam pro summo potificatu, Deus vero illam dignitatem confert. *Ratio præcipua fundatur in his quæ supra dicta sunt.* Quia potestas collatiua alicuius officij, aut beneficij debet esse superior, aut æqualis illi potestati, quam confert, potestas autem Ecclesiæ semper est inferior ad potestatem Papæ; ergò non potest illam ei conferre, sed solum designare. *Quod explicatur amplius.* Quia potestas Papæ gubernatiua Ecclesiæ non deriuatur ab Ecclesia, sicut potestas regia deriuatur à Rep. sed est potestas, quæ fungitur vice Christi; ergò ab ipso Christo debet deriuari, & committi ipsi, non verò ab Ecclesia conferri: omnis enim potestas commissionis, & vices alterius repræsentans, etsi possit designari persona ab alio, non tamen deriuari potestas & conferri nisi ab eo cuius gerit vices, & cuius commissionem, & quasi legationem habet, & ideò potestas Pontificis est potestas Apostolica, quia est quasi delegata à Christo Domino, non verò orta ab Ecclesia, & sic conferri debet à Christo sicut omnis Apostolatus à Christo fuit datus, vt supra vidimus. Quomodo autem, & in cuius virtute conferatur etiam nunc à Christo Domino cuicumque personæ de nouo designatæ in Pontificem? dicemus solutione *ad secundum.*

Soluuntur Argumenta.

1 Circa primam difficultatem oritur dubitatio ex duob. *Primo*: Quia à Christo Dño nõ est deriuata duplex distincta potestas, altera ipsius Põtificatus ad Petrũ, & eius successores, altera ad ipsam Ecclesiam vel aliqua membra eius secluso Papa, nam de hac secunda potestate non constat, neque ex sacris litteris, neque ex traditione Ecclesiæ, & si talis potestas esset determinata à Christo Domino de iure diuino, competeret aliquibus puta Episcopis, vel aliis, constat autẽ nõ conuenire, vt tractabitur in *2. & 3. difficult.* quia sic nõ posset mutari ab Ecclesia nec diuersis personis committi, ergò de iure diuino non datur

talis

talis potestas. *Si autem dicatur* non esse distinctam potestatem deriuatam à Christo, vnam ad eligendum, aliam quæ esset ipse pontificatus: tunc sequitur quod ipse Pontifex haberet potestatem designandi sibi successorem, quond non est admittendũ & per oppositum etiam sequitur quod si Pontifex nihil determinaret de modo eligendi successorem, & de personis quæ ipsum eligerent, remaneret Ecclesia sine potestate eligendi Pontificem, quod est magnum absurdum, ergò talis potestas independenter à Pontifice ponenda est in Ecclesia.

2 Respondetur collatam esse à Christo Domino Ecclesiæ potestatem eligendi Papam designando ipsum quasi virtualiter, & implicitè, non autem quasi explicitè, & formaliter id exprimendo. Quod enim collata fuerit illi potestas constat ex ipsa Ecclesiæ traditione à temporibus Apostolorũ, semper enim Ecclesia vsa est huiusmodi potestate eligendo Pontificem; ergò semper sentit hanc potestatem habere in se ad eligendum, siue illa data sit immediatè à Christo Domino ipsi Ecclesiæ, siue mediante potestate data Petro, in qua virtualiter continebatur potestas collata Ecclesiæ ad prouidendum sibi de Pastore, supposito quod successio Pontificum, non per carnalem propagationem, vel generationem sicut in lege veteri, sed per electionem est, instituebatur à Christo Domino, hoc enim quasi connaturaliter sequitur ad talem institutionem: sicut sigillum confessionis non inuenitur expresse, & specialiter determinatum à Christo, & tamen de iure diuino est, quia sequitur connaturaliter ad institutionem fori sacramentalis, quod est super omne forum humanum, siue ergo mediatè & virtualiter, siue immediatè & formaliter ex ipsa traditione, & vsu seu exercitio Ecclesiæ à temporibus Apostolorum constat hãc potestatem eligendi commissam esse Ecclesiæ. *Et quando dicitur*, an fuerit commissa Episcopis, vel aliis de iure diuino? *Dico* determinatam hanc applicationem non esse factam à Christo, quia hæc potestas eligendi ita commissa est Ecclesiæ quod esset dependens, & regulabilis, seu dirigibilis à potestate Papæ quæ superior est, vt vidimus. Vnde ad potestatem Papæ pertinebat determinare istam applicationem, & posse illam mutare, aut variare, & sic non debebat de iure diuino esse affixa determinatis personis. *Et ratio est*; quia hæc potestas data est in ædificationem Ecclesiæ, & ordinatur ad eius vtilitatem: vnde cùm potestas Papæ respiciat vniuersalem vtilitatem Ecclesiæ, quam ipse debet dirigere; oportet vt ei subiecta sit hæc potestas electiua, quæ est in Ecclesia, vt illam regulare aut variare possit, iuxta quod viderit vtilitati, aut necessitati Ecclesiæ expedire, semper enim potestas quæ respicit vniuersaliorem finem, habet subiectam potestatem minus vniuersalem, vt illam dirigat, & cum potestas Papæ respiciat vniuersalissimum finem, id est omnem vtilitatem, aut necessitatem vniuersalis Ecclesiæ, debet dirgere potestatem electiuam quæ pro vtilitate, aut necessitate Ecclesiæ data est vnde ad ipsum pertinet applicare illam istis vel illis personis, sicut viderit expedire, licet de iure diuino sit quod illa sit in Ecclesia, multa enim quæ de iure diuino sunt in communi determinantur, & applicantur in speciali per potestatem papæ & Ecclesiæ.

3 Secundò oritur dubitatio, ex eo quod ista potestas eligendi Pontificem est potestas collatiua pontificatus, siquidem ipse electus non confirmatur ab aliquo, nec enim habet superiorem, sed ex vi ipsius electionis habet in facto supremam authoritatem Apostolatus, sed non potest dari in Ecclesia secluso Papa potestas collatiua Pontificatus; ergo neque electiua. *Minor probatur*: nam potestas collatiua pontificatus debet esse superior, & adminus æqualis cum ipso pontificatu, nam ista potestas eligendi, vel est potestas iurisdictionis, vel ad illam reducitur, vt probat *Pater Sarez tomo 5. de censuris disput. 40. sect. 2. num. 17.* quod est consequentia Hæreticorum, Papam non esse super Ecclesiam; quia Ecclesia eligit Papam. Ita *Bellarmin. libro 2. de Romano Pontifice cap. 17. in 3. sententia.* Hæc autem non datur in Eccles. secluso Pontificatu, cùm Ecclesia sine capite non habeat potestatem capitis, sed corporis; ergò. *Quod si dicas*: Pontificem designatum legitimè ab Ecclesia ab ipso Christo Domino immediatè recipere potestatem Pontificiam. *Contra est*: nam de hac collatione facta à Christo non constat Ecclesiæ cum neque Christus id reueler, neque sensibili aliquo signo declaret, nec sufficit illa prima collatio facta Petro, virtute cuius fit modo collatio cuicumque legitimè designato ab Ecclesia, nam illa prima collatio non potest modo operari, nisi acceptetur designatio ab ipso conferente, de hac autem acceptatione nobis non constat, ergo neque de collatione facta: imò non apparet, quomodo illa collatio quæ facta est Petro in integrum censeatur manere, & transire ad successores; nec enim assignari potest virtute cuius transeat.

4 Confirmatur *primò*: Nam quando collatio beneficij pertinet ad distinctam personam, quam designatio, persona conferens potest cognoscere de ideoneitate personæ electæ, & supposita illa confert beneficium; ergò si electus in Papam non fuerit dignus, Christus non conferet illi dignitatem Pontificiam, vnde cùm numquam constet nobis certò de dignitate electi, nunquam etiam constabit de collatione dignitatis Pontificiæ à Christo Domino.

5 Confirmatur secundò. Nam dignitas põtificia essentialiter est Episcopatus, & est potestas ordinis; ergò imprimit Caracterem, qui est aliquid reale, & per realem actionem à Deo impressus, sed ista realis actio non fit de nouo à Christo Domino, ita vt nobis constet per aliquod sacramentum, seu signum sensibile, sicut fit in susceptione ordinum, neque fieri potest in vi primæ collationis factæ Petro, quia virtus illius non manet in aliquo subiecto, vt transeat ad successorem; ergò nullo modo videtur fieri hanc electionem per potestatem collatam ipsi Ecclesiæ.

Ad *Arg.* à principio positum benè ibi responsum est vt constat ex 2. conclus. & sic saluari debet, quod potestas Eccles. ex eo quod possit eligere Papam, non est supra Papam, vt aliqui Hæretici voluerunt inferre, vt refert, & refutat *Bellarminus iam citatus lib. 2. de Romano Pontifice cap. 17. in 3. sententia.* Nec solum illam consequentiam soluimus exemplo *Bellarmini*, quod Imperator creatur ab electoribus, & tamen est supra illos & populus creat Regem, & tamen est super populum, nam Rex licet sit super populum; tamen eius potestas à populo originatur, licet ei non subiiciatur, potestas autem Pontificis,

cis, nec subiicitur,,nec originatur ab Ecclesia: sed ex eo soluitur, quia Ecclesia non eligit conferendo potestatem Papæ, sed solum designando personam, vt ei à Christo Domino conferatur potestas & sic non est supra illum. *Ad replicam* autem argumenti *Respondetur*, quod de collatione Pontificatus facta huic qui de nouo eligitur non constat per aliquam reuelationem factam de hac persona, constat tamen ex prima illa institutione pontificatus,& collatione illius à Christo Domino ipsi Petro, & successoribus, vt notat *Pat. Suarez disput. cit. sectione* 4. nam hoc ipso quod legitimè eligitur & designatur ad succedendum Petro, ex vi illius primæ collationis ei debita est potestas illa, quæ Petro data est, vt remaneret in successoribus, nec indiget noua alia collatione, sed sola Ecclesiæ designatione, & electione: sicuti in lege veteri ex vi primæ concessionis pontificatus, quæ data est Aaron, quicumque succedebat Aaroni potestatem pontificatus obtinebat, sine hoc quod Deus cuilibet successori de nouo concederet pontificatum.

7 Et *quando instatur* requiri acceptationem illius designationis ab Ecclesia factæ, de qua acceptatione nobis non constat, *respondetur* acceptari à Deo omnem Pontificem ritè electum ex vi illius primæ voluntatis, qua voluit potestatem vniuersalem pascendi oues suas cõmitti Petro, & legitimis eius successoribus, sicut omnes legitimi successores Aaron acceptabantur in Pontifices ex vi primæ illius voluntatis,& pacti quo voluit sacerdotium permanere in Aaron per carnalem successionem, vnde quod omnis ritè, & legitimè electus in successorem Petri acceptetur à Deo constat ex ipso pacto Dei, & voluntate qua Petro & illis successoribus eius hanc potestatem tradidit. Quod verò hic in particulari sit legitimè electus, illique applicetur illa acceptatio, & collatio Christi Domini constat ex Ecclesiæ acceptatione, qua iustum in particulari acceptat tanquam Pontificem indubitatum, & legitimè electum, nam si esset dubium rationabile de eius electione legitima, adhuc non reputaretur vt Pontifex, quousque id Ecclesia determinaret (vt *dicemus sequenti articulo*) sicq; etiam non constaret hunc esse acceptatnm à Christo, & ei collatam potestatem pontificiam, & licet in re forsitan esset Pontifex, tamen in ordine ad nos,& ad gubernationem Ecclesiæ non se haberet vt Pontifex quousque id determinaretur. *Et denique* quando inquiritur quomodo illa collatio, quæ facta est Petro transeat ad successores & cuius virtute transeat? *Respondetur* transire, quatenus manet in acceptatione Dei, qui illam potestatem dedit Petro, & successoribus, & virtute talis voluntatis, & acceptationis prout comprehendit omnes successores transit nunc ad omnes, nec indiget virtute aliqua manente in aliquo subiecto per quam transeat, & conferatur Pontifici electo; nec enim potestas ista per aliquam instrumentalem actionem confertur, sicut effectus sacramentales, sed ex vi pacti, seu promissionis diuinæ, aut traditionis, qua tradidit hanc potestatem Petro & successoribus.

8 Ad *primam confirmationem respondetur*. Aliquos Hæreticos ita sensisse quod non est verus Papa quantumuis electus, nisi sit vir probus, eo quod Christus Dominus, vt pontificatum Petro daret ter interrogauit illum, an se diligeret; imo & alij dixerunt non fore verum Papam, nisi sit prædestinatus, quæ hæresis damnata est in Concil. Constantiensi. *Resp.* ergò quod in collatione potestatis pontificialis Christus Dñs non operatur secundum merita dignitatis subiecti, quia non se habet, vt distributor talis beneficij, aut potestatis, qui enim procedit secundum actũ distributionis iustitię debet attendere ad merita, & dignitatem subiecti, & iuxta illa debet conferre, vel non conferre beneficium, sed se habet, vt institutor illius potestatis, qui per legem suã determinauit, quod validè conferatur illa potestas cuicumque legitimè electo in successorem Petri: aliud autem est attendere validitatem actus, aliud distributionem iustitiæ, quod enim aliquis actus validus sit, vel aliqua potestas validè collata non pendet ex dignitate, vel indignitate subiecti quasi morali, sicut patet in impressione characteris,& in actibus Characteris, qui validè fieri possunt, quamuis subiectum sit indignissimum; sed sufficit quod subiectum sit capax talium actuum, vel collationis. Sic ergò vt collatio pontificiæ dignitatis sit valida Christus Dominus non attendit ad aliquam dignitatem subiecti, sed ad hoc præcisè quod persona sit capax,& legitimè electa, sicut hoc ipso quod quis accedit ad sacramentum recipit Characterem, quantumcumque indignè accedat, sic enim expediebat ad conueniens regimen Ecclesiæ, alioquin essent omnia confusa, & perturbata, si ad hoc vt esset valida collatio characteris, vel potestatis pontificiæ requireretur moralis dignitas in subiecto. At verò qui confert beneficium tanquam distributor, & vt exercens actum iustitiæ distributiuæ, & non præcisè vt attendens validitatem actus, debet conferre iuxta merita subiecti, & consequenter supponere dignitatem moralem in in illo sicut etiam Christus Dominus in conferendis præmiis, aut pœnis, quia se habet vt distributor iustitiæ dat vnicuique iuxta opera eius. In præsenti autem non loquimur de huiusmodi collatione, sed de illa quæ præcisè requiritur, vt aliquis validè & legitimè sit Papa.

9 Ad *secundam confirmationem respondetur*. Aliud esse id quod includit potestas pontificia absolutè, aliud est id quod addit supra potestatem Episcopatus, absolutè enim potestas Papæ includit potestatem Episcopalem, & consequenter potestatem ordinis Episcopalis, quæ in Charactere consistit, supra hanc autem potestatem Episcopalem non addit aliam potestatem ordinis maiorem, aut perfectiorem, aut alium Characterem, sed solum ampliorem potestatem iurisdictionis, sicut esse Archiepiscopum, aut primatem, non addit maiorem potestatem ordinis, aut characterem distinctum à Charactere Episcopali, sed solum maiorem iurisdictionem. Ita *Azor vbi supra capite quinto, quæstione prima, & sanctus Thomas in additionibus quæstione quadragesima, articulo sexto, ad tertium.* Vbi ostendit quod omnes Episcopi in potestate ordinis sunt æquales, & propter hoc quilibet Episcopus potest consecrare alium Episcopum, etsi electus in Papam non est Episcopus, consecratur ab Ostiensi. Quare supra Episcopalem Characterem non imprimitur Papæ nouus character pro dignitate pontificali, sed extenditur, & ampliatur iurisdictio in qua superat omnes Episcopos, & ad hoc non requiritur quod talis iurisdictio per actionem phisicam imprimatur.

sed

ſed per acceptationem,& collationem Chriſti Domini in virtute illius primæ voluntatis, qua illam dedit Petro,& omnibus Succeſſoribus, cenſetur illi conferri.

19 Quod *ſi inquiras*: Si eligatur in Papam ille qui non eſt ordinatus in Presbyterum,vel conſecratus in Epiſcopum, quomodo recipit poteſtatem à Chriſto,cum non habeat poteſtatem ordinis, ſine qua non poteſt dari poteſtas iuriſdictionis, ſicut qui non habet ordinem Sacerdotij,non poteſt habere iuriſdictionem ad abſoluendum; ergo ſaltem quando eligitur in Papam non ordinatus, non recipit à Chriſto immediatè iuriſdictionem,& conſequenter neque poteſtatem Pontificalem. *Reſp.* Quod quando eligitur in Papam ille qui non eſt ordinatus recipit à Chriſto poteſtatem iuriſdictionis quaſi gubernatiuum Eccleſiæ,non autem iuriſdictionem quaſi Sacramentalem,& quæ fundatur in poteſtate ordinis, & requiritur ad conficienda Sacramenta. Vnde *Sanct. Thom. in additionibus quæſt.*19 *artic.*3.diſtinguit duplicem clauem, vna quæ immediatè ſe extendit ad ipſum Cœlum, quia poteſt remouere impedimenta introitus eius, & hæc eſt clauis ordinis, & ſolis Sacerdotibus competit: alia eſt quæ non immediatè ſe extendit ad ipſum cœlum, & ad tollendam culpam,ſed ad ea quæ pertinent ad conſortium Eccleſiæ Militantis, per quam aliquis ad cœlum vadit, & hæc dicitur clauis iuriſdictionis in foro cauſarum. Et hanc ſecundam clauem, ſeu iuriſdictionem etiam non Sacerdotes habere poſſunt, vt patet,quia poſſunt excommunicare, & ligare, & hanc poteſtatem tanquam ordinariam habent electi in Epiſcopos, etiam antequam conſecrentur, & ex commiſſione legati, etiamſi Sacerdotes non ſint, vt ibidem dicit *D.Thom.& quæſt.*26. *artic.*1 & hanc etiam recipit electus in Papam cum omni plenitudine etiam antequam conſecretur,vt determinatur *cap.in nomine* 23.*diſt.* Poteſtatem autem clauis ordinis & quæ ordinatur ad Sacramenta conficienda recipit per Sacramentum ordinis, vel conſecrationem Epiſcopalem.

In quibus reſideat hæc Poteſtas ſecundum ſe ſiue de iure Eccleſiaſtico,ſiue de iure Diuino?

1 Ex dictis facile ſoluitur ſecunda difficultas propoſita ab initio articuli,ſcilicet quibus perſonis competat poteſtas electiua Papæ in Eccleſia, ſiue de iure humano, ſiue de iure Diuino? *Dicendum* eſt enim hanc poteſtatem electiuam eſſe quidem de iure Diuino,non tamen de facto eſſe affixam,aut applicatam ex ipſo iure Diuino ad certas perſonas,aut dignitates in Eccleſia, ſed poſſe id ab Eccleſia, & à Pontifice mutari,aut variari ſecundum quod vtilitas, vel neceſſitas Eccleſiæ poſtulauerit. *Ratio huius* ſumitur ex ſupra dictis, quia poteſtas electiua Papæ, quæ eſt in Eccleſia ſubeſt ipſi Papæ tanquam ſuperiori, quia ad ipſum pertinet ordinare,& prouidere vniuerſali Eccleſiæ,& conſequenter omnia quæ pro vtilitate, aut neceſſitate Eccleſiæ conſtituta ſunt, ipſe poteſt cognoſcere, & ordinare ſicut Eccleſiæ viderit expedire. Vnde cum modus, & forma electionis maximè pendeat ex perſonis quæ ad talem electionem concurrere debent, poterit Pontifex ad quem pertinet hunc modum, & formam determinate,poteſtatem iſtum eligendi applicare iſtis,aut illis perſonis ſecundum quod Eccleſiæ expedierit. Nec ex Scriptura,aut traditione conſtat de iure Diuino determinatis aliquibus perſonis, aut dignitatibus hanc electionem eſſe commiſſam: & ad probandum quod de iure diuino non ſit applicata determinatis perſonis, ſufficit oſtendere quod per Concilium Generale poſſent alij Electores ſuperaddi, & eis committi poteſtas eligendi Papam,etiamſi ante non habuerint illam, nec ſint Cardinales,ſicut factum fuit in *Concilio Conſtantienſi Seſſione* 40. vbi propter ſedandum totaliter ſchiſma, quo Eccleſia laborabat, decreuit Concilium de conſenſu Cardinalium, vt illa vice dumtaxat ad eligendum Romanum, & Summum Pontificem ſex Prælati, vel aliæ honorabiles perſonæ de qualibet natione ipſis Cardinalibus adiungerentur. *Quibus omnibus eadem Synodus eligendi Romanum Pontificem ſecundum formam hic expreſſam,quatenus opus eſt, tribuit poteſtatem.* Ita Concilium, ex quibus verbis apertiſſime colligitur poteſtatem eligendi Pontificem poſſe ſecundum ius poſitiuum aliquibus perſonis committi,& applicari, & conſequenter idem poterit facere Pontifex, qui habet poteſtatem ſuperiorem Concilio Generali. Quibus addendum eſt Pontifices id ſæpè feciſſe,vt ex pluribus ſupra probauimus explicando Sententiam *Caietani*, & iam amplius conſtabit.

2 Si *autem Quæras.* Quibus perſonis de iure Eccleſiaſtico commiſſa ſit iſta poteſtas: *Reſpondetur*, aliquos diſtinguere varia tempora, quibus in Eccleſia variata fuit iſta commiſſio, ita vt aliquando pertinuerit ad Clerum Romanum, aliquando ad Clerum,& populum, aliquando etiam Principibus Sæcularibus conceſſa ſit, aliquando etiam Canonicis,& Religioſis, & denique aliquando ſolis Cardinalibus,prout ex *Rebuff.* ſuper Rubricam de electione refert Cardinalis Thuſcus verbo *Electio Papæ concluſione* 57.*Tomo* 3. Exiſtimo tamen ab ipſo Eccleſiæ exordio poteſtatem hanc electiuam extitiſſe primario, & directè in Clero Eccleſiæ Romanæ,præſertim in principalioribus Clericis, qui Cardinales dicuntur, licèt ſecundum varia tempora etiam alij introducti ſint; non tamquam ordinarij, aut per ſe electores, ſed ad aliqua tractanda, aut ordinanda, quæ concernunt electionem. Et quidem ipſe Summus Pontifex ſemper eſt excluſus ab hac poteſtate electiua, nec permiſſum eſt vt ſibi deligeret Succeſſorem, vt *ſupra oſtendimus*, & probat factum *Bonifacij Secundi*, qui cum ſibi deligeret Succeſſorem congregata Synodo, ipſe Pontifex poſteà hoc retractauit alia Synodo congregata, vt ex Pontificali refert *Antonius Auguſt.in epitome iuris lib.* 1. *de Pontifice titulo* 5.*cap.* 15. Similiter *Concilium Generale*, & multo à fortiori *Prouinciale* non habet ius eligendi Pontificem, quamuis habeat ius deponendi vt poſteà dicetur. Ita *Cardinalis Thuſcus ſupra citatus ex Abbate in ſua quæſtione* 1. Nec habet parum probabilitatis argumentum ex facto Concilij Conſtantienſis relato, in quo ipſum Concilium conceſſit aliis poteſtatem eligendi Papam,non tamen ipſum Concilium elegit. *Et Ratio eſt:* Quia inuenitur hæc poteſtas commiſſa Cardinalibus Eccleſiæ Romanæ ſimpliciter, & ſine aliqua dependentia à Concilio, nuſquam verò ipſi Concilio legitur tradita. Quod verò Cardinalibus commiſſa ſit, ſeu Clero Romano, &

& in ipsis etiam fuerit ab exordio Ecclesiæ, constat in primis ex ipsa traditione Ecclesiæ, quæ præsertim iure Canonico explicata est à *Nicolao Secundo capite in nomine* 23. *dist. ab Alexandro tertio capite licèt de electione, à Gregorio Decimo capit. vbi periculum eodem titulo in sexto.* Constat præterea fuisse id factum à Nicolao Papa, & apud Sanctum Cyprianum *Epist.* 30. Clerus Romanus ipsi scribens sede vacante pro corpore totius Ecclesiæ, cuius per varias Prouincias membra suggesta sunt excubare se dicunt, quod non faceret nisi ad ipsos pertineret electio capitis quod Ecclesiam gubernaret: & denique ex ipso exercitio, & vsu Ecclesiæ, quia quamuis præter Clerum Romanum aliquando admissi sint alij ad electionem Pontificis, puta aliqui Principes Sæculares, vel Religiosi, vel aliqui alij, tamen nunquam Clerus Romanus exclusus est ab electione, ita vt aliis sine ipsis data sit potestas eligendi Pontificem, Cardinalibus, seu Clero Romano excluso; ergo semper in Ecclesia receptum est potestatem electiuam Pontificis esse in Clero Romano quasi per se, & directè, siquidem isti nunquam sunt exclusi, sed semper admissi vt sint electores, in aliis verò licèt aliquando inuenta fuerit, hæc potestas, tamen etiam mutata est, & variata, nec directè admittebantur ad electionem, sed ad aliquem assensum, vel approbationem, aut defensionem electi. Igitur electores per se, & directè semper fuerunt Clerici Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, præsertim Cardinales.

3 Sed *restat quæstio* de aliquibus præcipuè Personarum ordinibus, quomodo sint aliquando admissi ad electionem. *Primò* de populo, nam iura communiter dicunt ad Populum, & Clerum pertinere electionem in multis textibus, quæ citantur 63. *distinct. capit. nosse, capit. Episcopos, & capit. Sacrorum. Secundò* quomodo pertinuerit ad Imperatores, aut Principes Sæculares. *Tertiò* quomodo pertinere possit ad Concilium Generale. *Et denique* quando ad solos Cardinales spectauerit excluso reliquo Clero, & Populo? *Respondetur.* Populum non habuisse ius eligendi Papam, cum electio ista sit potestas spiritualis, quæ Laicis non connenit, sed eam Clericis, & Spiritualibus populis commissam esse docuit *Anacletus Papa capit. finali dist.* 79. Solum ergo conueniebat populo consensu suo electionem à Clero factam admittere, & admittendo approbare. Vnde dicitur in *cap. nosse cit. Sacerdotum est electio, & fidelis populi consensus adhibendus est, quia docendus est populus, non sequendus* Et videri etiam potest *cap. vota ciuium eadem dist. ex Leone Primo Epist.* 87. Posteà autem etiam consensus iste plebis exclusus est, & quo tempore præcisè id factum fuerit, nescitur; quamuis aliqui censeant cœpisse excludi à tempore Nicolai II.

4 Quod *attinet* ad Imperatores, & Principes sæculares ex variis causis ipsi se introduxerunt in ordinatione Apostolicæ Sedis aliquando quidem per potestatem vsurpatam, aliquando verò per tolerantiam Ecclesiæ ex vrgente aliqua necessitate, nunquam tamen actu, & exercitio eligendi vsi sunt, sed tantùm approbandi electionem, aut permittendi vt Pontifex electus consecraretur, aut componendi dissensiones, si quæ in electionibus Pontificum contigissent. Vnde si quando ab Ecclesia iure sunt permissi aliquid agere circa ordinationem Pontificum non vt eligentes, sed vt consentientes, aut defendentes electum à schismaticis & inimicis se habuerunt, vt dicit *Gratianus in cap. cum longe, & cap. vota ciuium* 63. *dist.* Electione verò Sæculares Principes iure nunquam vsi sunt propter rationem factam, quia hoc non pertinet ad potestatem laicam, sed est actus potestatis spiritualis, quæ in sæcularibus principibus non est. Primò igitur Imperatores cœperunt se introducere in ordinatione Sedis Apostolicæ titulo componendi schismata, quæ orta sunt in electione Sancti Damasi à Valentiniano, in electione Bonifacij, ab Honorio; in electione Symmachi à Theodorico: & in hoc Imperatores non videntur excessisse potestatem propriam, quia solum defendebant Ecclesiam, & veros Pontifices ab intrusis. Deinde Iustinianus Imperator grauauit amplius Ecclesiam Romanam, non quidem electioni se ingerendo, sed prohibendo ne electus consecraretur ante assensum Imperatoris, ea videlicet de causa ne in italia, quæ dudum à Iustiniano conquisita fuerat à Gothis aliquid contra Imperatorem moliretur, si eligeretur Pontifex Imperatori minus gratus. Quod quidem contra Ius vsurpauit Iustinianus, eiusque successores, vt grauiter conqueritur *Sanct. Gregor. super Psal.* 5. *Pœnitentialem* explicans illum versiculum *tota die exprobrabant mihi inimici mei.* Et videri ea de re potest *Aymonius lib.* 3. *de gestis Francorum c.* 74. agens de electione Gregorij. Hæc autem consuetudo perdurauit vsque ad tẽpora Benedicti Secundi, cui à Constantino V. donatum est, vt clerus, & populus Romanus liberè eligerent Papam nullo Imperatoris assensu expectato, licèt alij vt *Beda*, hoc referunt ad Papam Constantinum, & Imperatorem Iustinianum II. *Et in capite Agatho* 63. *dist.* dicitur ab Agathone Papa obtentum ab Imperatore, vt releuaretur quantitas pecuniæ, quæ solebat dari Imperatoribus pro obtinenda licentia ordinandi Pontificem, licet expectandum esset eius decretum, vt secundum eius iussionem fieret ordinatio. Tertiò id obtinuerunt aliqui Imperatores ex concessione Ecclesiæ. Adrianus Papa I. concessit Carolo Magno ius eligendi Pontificem, & postmodum Leo VIII. Othoni I. vt refertur in *cap. Adrianus, & cap. in Synodo* 63. *dist.* Quibus tamen priuilegiis Ludouicum Caroli successorem, & ipsum Othonem renuntiasse fatetur ipse *gratianus in cap. Ego Ludouicus, cap. tibi domino, & cap. sacrorum eadem dist.* Et similiter Adrianus III. & posteà Gregorius VII. Hæc Imperatorum priuilegia abrogarunt, sed neque certum est Adrianum id concessisse Carolo, & multi existimant esse falsum, quia id *Gratianus* accepit solum ex *Segeberto in Chronico*, cum tamen authores qui vixerunt tempore Caroli nihil tale meminerint, de quo videatur *Azor tomo* 2. *lib.* 4. *cap.* 5. *& Bellarmin. lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis in Gratiano.* Quod si fortè aliquid Pontifices Imperatoribus in hac parte contulerunt non fuit ius eligendi, loquendo rigorosè de actu electionis, quasi ipsi suffragium ferrent cum clero, sed ius aliquod approbandi, aut assentiendi electioni factæ, non tamen taliter qualiter quod sine isto assensu, aut approbatione electio non valeret, quia vt dicitur *cap. cum vna de electione,* non prohibetur mistis electionibus quin Regis requiratur assensus, non tamen propterea electionem impediri. Sed tamen etiam approbatio ista, aut assensus Imperatorum pro electione Pontificum abrogatus est.

Quod

5 Quod attinet ad Concilium generale nunquam legimus exercuisse in Ecclesia vsum potestatis huius electiuæ, nam in Concilio Constantiensi, cum tractaretur de depositione trium Pontificum, & de tollendo schismate, eligendoque nouo Papa, tamen Concilium non processit ad electionem, licèt de hoc ibi valde disputatum fuerit, vt ait *Azor vbi suprà cap. 2.* sed commisit eam electionem tum Cardinalibus, tùm aliis adiunctis electoribus, idque de consensu Cardinalium. Similiter in Concilio Lateranensi vltimo cum Iulius II. moreretur durante Concilio, tamen Concilium non se immiscuit electioni Pontificis, nec id ab alio Concilio factum legimus. An vero posit Concilium generale aliquando ad se auocare electionem Papæ, multi disputant. Et in hac parte vnum est certum, scilicet quod vacante Sede per obitum, aut renuntiationem Pontificis id ad Cardinales pertinere, vel simul cum Clero Romano, vt erat ab Antiquo, & ab exordio ipsius Ecclesiæ, vel ad ipsos tantum, sicut ex iure Canonico à tempore Nicolai II. vel saltem Alexandri III. conuenire certum est, vt constat *ex cap. in nomine* sæpè cit. *distinct. 23. & cap. licèt de electione, & cap. vbi periculum eodem tit. in 6.* Idque firmatum est per Concilia ipsa generalia, Lateranense sub Alexandro III. & Lugdunense sub Gregorio X. videatur *Caietanus* in commentariis super Act. Apostolorum cap. 8. vbi inquit, quod aliud est quod Cardinales eligant, aliud quod soli eligant; & quod soli eligant competit eis ex priuilegio, quod vero eligant suapte natura, quia sunt primi Clerici Romani, & ad Clerum Romanum suapte natura conuenit electio Romani Pontificis.

6 Difficultas ergo solum est in duobus casibus, scilicet quando Concilium deponit Papam, an ad ipsum Concilium pertineat eligere Papam, & quando nullus Cardinalium esset superstes, qui posset eligere, aut magnum aliquod schisma timeretur, si eligerent. Et in primo casu probabilius est saltem à tempore quo illud ius eligendi solis Cardinalibus commissum est authoritate Romani Pontificis, & Conciliorum generalium, non posse Concilium per se eligere Papam, quia absolutè, & sine aliqua distinctione tale ius tributum est Cardinalibus; ergo quocumque modo sedes vacauerit siue per obitum, siue per renunciationem, siue per depositionem, ipsi habent ius eligendi, quia iura in hoc non distinguunt, sed in casu vacationis sedis loquuntur. Quare cum nullus spoliandus sit iure proprio sine culpa, præsertim quando tale ius collatum est à suprema potestate, quæ ad ipsum Concilium generale superior est, non debent excludi Cardinales à Concilio generali, quando ex parte ipsorum non est aliquis defectus, aut timetur aliquod damnum, si eligant, & ita sentiunt *Cardinalis Thuscus cum Abbate*, quem citat verbo *electio Papæ, conclus. 57. Cardinalis Albanus, tractatu de Cardinalibus, quæstion. 35. Azor. vbi supra capite 3. quæstion. 13.*

7 In secundo verò casu variè diuisi sunt iurisperiti. Quidam enim existimant tunc electionem pertinere ad Clerum Romanum, & propriè ad Canonicos Lateranenses, quæ est propriè Ecclesia Episcopi Romani, & iuxta declarationem quandam Pij V. præcedit omnes Ecclesias orbis: sicut sentit *Turrecremata, Ludouicus Romanus, & Cardinalis Albanus quæst. 25.* & addi potest *Caietanus* vbi supra. Alij censent tunc pertinere ad Concilium generale, sicut idem *Albanus* admittit si non esset difficile illud congregare, quod sequuntur plures iurisperiti, & vtrumque est probabile, præsertim quia cum istud ius sit primarium in Ecclesia, & ex applicatione Pontificis in Cardinalibus illis sublatis deuoluitur ad Ecclesiam, quæ repræsentatiuè, & authoritatiue est in Concilio generali. Sed deuoluitur ad ipsam authoritatiuè, & principaliter, sicut potestas ista est in Papa, non executiuè. Denique in tertio casu, si vacante sede Concilium generale censet expedire ad vtilitatem, aut necessitatem Ecclesiæ, quod Cardinales non eligant, aut non soli eligant, id mutare potest, sicut sentit *Albanus quæst. 35. cit. & Azor.* Et de facto in Concilio Constantiensi statutum fuit, vt pro illa vice non soli eligerent, & eadem ratione posset mandari, quod alij eligerent, vt si Cardinales essent Hæretici, aut magnum schisma rationabiliter timeretur ex eo quod ipsi eligerent.

8 Et *Ratio est*, quia cum hæc potestas data sit Ecclesiæ & ex commissione ipsius, & eius capitis Cardinalibus sit commissa, non existente Papa pertinet ad Ecclesiam prouidere sibi secundum necessitates occurrentes de electoribus legitimis, & qui legitimum caput eligant, vnde si id viderit expedire, poterit à Cardinalibus auferre istam potestatem, & aliis committere. Vnde colligo contra *Suarez in Tomo de fide disput. 10. sect. 4. numero 17.* in casu quo Pontifex nihil statuisset de modo eligendi successorem non deuolui ad Episcopos, seu Concilinm generale ius eligendi, sed ius prouidendi de electoribus, & de modo eligendi sicut Papa posset facere, quia Episcopi, seu Concilium generale quod Ecclesiam repræsentat, habet idem ius quod Ecclesia; hæc autem licet habeat potestatem eligendi, non tamen habet illam applicatam, sed applicabilem per ius humanum personis determinatis, quæ eligant, nec esset expediens, quod totum Concilium simul eligeret propter multitudinem eorum, qui ad Concilium concurrere solent. Nec est verum quod Concilium Constantiense elegit Pontificem, vt refert *Suarez*, sed oppositum constat *ex sect. 40.* quod eam potestatem etiam de assensu Cardinalium determinatis personis commisit: *nec capite si duo 79. dist.* quod *Suarez* citat pro se, ei fauet, dicitur enim ibi, quod si duo fuerint electi, neuter sit Papa, sed quem ex numero Clericorum noua ordinatione diuinum iudicium, & vniuersitatis consensus elegerit, vbi ly *vniuersitatis consensus* non est idem quod consensus Concilij generalis, sed idem quod consensus vniuersalis, seu vnanimis, & nō diuisus. Et ex hoc etiam manet soluta *Tertia Difficultas* à principio posita.

***

Ioan. à S. Thom. 2.2. D.Thom. L ARTI

ARTICVLVS II.

Vtrum facta legitima electione Pontificis sit de fide per se Primò, vel per se Secundò hanc personam in particulari, verbi gratia Innocentium X. *esse Papam?*

1 QVæstio hæc valdè celebris facta est his temporibus, variisque argumentis agitata, nam de ea apud veteres pauca reperiuntur in terminis, quibus modo disputatur: antequam verò ea quæ difficultatem in hac parte faciunt proponamus, explicandi sunt duo termini, qui in titulo proponuntur, aut supponuntur. Primus est ly *facta legitima electione.* Secundus ly *de fide per se primo, aut per se secundo.* Et quoad primum supponimus posse dari electionem Pontificis non legitimam, sed dubiam, aut vitiosam, non solum si fiat à non legitimis electoribus, id est à personis, quibus ius eligendi datum non est ab Ecclesia, vel Pontifice; nam tunc non est dubium, electionem non esse, sed violentam extorsionem; sed etiamsi à legitimis electoribus fiat, id est à Cardinalibus, quibus hæc potestas nunc in Ecclesia commissa est. In quo tamen nonnulla difficultas esse potest, an electio celebrata à Cardinalibus possit vitiari, nam in primis ex parte eligentium vitiari non potest, quia Cardinales nulla censura impediri possunt à iure eligendi. Hoc enim est singulare priuilegium electionis summi Pontificis, vt expresse habetur *in Clementina ne Romani §. cæterum de electione*, vbi decernitur nullum Cardinalium prætextu excommunicationis, vel censuræ posse ab electione illa repelli, quod factum est vt euitarentur schismata, & incertitudo electionis, à qua pendet totius Ecclesiæ directio, & gubernatio, vnde hoc ipso quod Cardinales intersunt electioni inualidari non potest ex parte eligentium: deinde neque ex parte ipsius electionis vitiari potest, aut dubia reddi propter assistentiam Spiritus Sancti in illa electione facienda; hanc enim dari multi probabiliter existimant, & præsertim comprobatur ex testimonio quodam *Sixti V. in constitutione* 50. vbi agit de Cardinalibus, & inter alia inquit, *Quod in illa sacra electione censendi sunt veri interpretes, atque internuncij voluntatis diuinæ, cuius Spiritu sicut vniuersum Ecclesiæ corpus sanctificatur, & regitur, ita maximè hoc totum eiusmodi electionis opus eiusdem afflatu, & instinctu absolui certissimum est, atque omnibus exploratum.* Vbi Pontifex aliquam peculiarem assistentiam Spiritus Sancti tribuit electioni illi, quæ non tribuitur aliis operibus, seu actionibus communibus, comparatur enim hæc assistentia illi, qua corpus Ecclesiæ regitur, & sanctificatur à Spiritu, sed ex hac assistentia constat Ecclesiam errare non posse; ergo ex eadem tenere debemus electionem à Cardinalibus factam errare non posse, aut inualida reddi, aliàs in illa non habet specialem assistentiam si aliquando errat, & deficit, aliquando non, id enim in quacumque alia actione inuenitur.

2 Nihilominus dicendum est posse multis de causis electionem reddi vitiosam, aut dubiam quantumque à legitimis electoribus fiat, idque tùm ex parte ipsius electionis, tum ex parte personæ electæ iuxta defectus, quos ipsa iura assignant, ex parte quidem electionis, vt fiat per metum cadentem in constantem virum electio illa est nulla, vt determinatur *Session.* 39. *Concilij Constantiensis*: & similiter si non seruetur forma quæ ponitur in *capit. vbi periculum de electione in* 6. vt scilicet à duabus partibus Cardinalium sit electus: similiter si per Simoniam eligatur, electio est nulla, vt habetur in *constitutione Iulij* II. quæ incipit: *Cum tam diuino, anno* 1505. Potest etiam contra personam electam opponi exceptio hæresis, vt sit Hæreticus manifestus, qui eligitur, non est habendus pro Pontifice, vt constat ex eadem *constitutione Iulij II.* & similiter aliæ exceptiones iuris naturalis admitti possunt, vt si non esset vir, si esset iudicio priuatus, &c. Alia vero quæ olim opponi poterant contra electionem Pontificis, vt quod esset facta per violentiam, fraudem aut ambitionem iuxta *cap. in nomine distinction.* 23. opponi non possunt modo contra electum à duabus partibus Cardinalium, quia contra ipsum nulla exceptio huiusmodi admittitur, iuxta *cap. vbi periculum citat.* exceptis his quæ ex constitutione *Iulij II.* aut iure naturalis incapacitatis possunt opponi. Denique Concilium constantiense determinat quod iudicare de electione dubia ad ipsum Concilium spectat; ergo supponit posse dari electionem dubiam, aut vitiosam de qua iudicare possit.

3 Quare *ad rationem allatam respondeo*, quod licet ex parte personarum eligentium non possit illis opponi aliqua censura, possunt tamen opponi alij defectus, vt si opponatur quod non sit verè facta à duabus partibus Cardinalium, hoc enim requiritur ex *cap. licet de electione*, aut si opponatur aliquos ex illis duabus partibus verè non esse Cardinales, vt *ex Abbat e in dicto cap. docet Azor lib.* 4 *cap.* 5. *quæst.* 7. §. *quoties insuper*; & similiter si aliqui non sint ordinati eo ordine cuius tituli Cardinales sunt, vt Diaconus Cardinalis sit Diaconus, Presbyter Cardinalis Sacerdos; &c. ex quadam constitutione *Gregorij. XIII.* ac demum si metu cadente in constantem virum aliqui eligant, vt ex Concilio Constantiensi diximus. Vnde non valet, inhabilitas censuræ non potest illi opponi, ergo nec aliæ inhabilitates, quæ à iure positæ sunt.

4 Ad *id vero*, quod opponitur ex parte assistentiæ Spiritus Sancti in electione Pontificis *Respondetur*, Pontificem non dicere quod electioni illi est semper debita infallibilis assistentia Spiritus Sancti, ita vt nunquam errare possint electores; cum ex suprà citatis iuribus oppositum colligatur, sed dicit *opus electionis absolui instinctu Spiritus Sancti*, idest, quando consummatur talis electio, & pacificè conficitur; quandiu enim dubia est, non absoluitur, sed adhuc aliquid restat: tunc ergo quando absoluitur ex instinctu Spiritus Sancti fit, id est, ex speciali eius prouidentia, & auxilio quo illud electionis opus gubernat, eo modo quo Ecclesiam specialiter regit: multa enim sunt quæ ex speciali Dei prouidentia, & assistentia Spiritus Sancti ordinantur, aut fiunt, & tamen non habent infallibilem indeficientiam vt semper tale auxilium detur, ita vt illo nunquam careant, sed concorditer eligant, & debitè, cum de hoc nulla sit facta promissio Neque etiam Sixtus in il is verbis definitiue procedit, sed narratiuè ad tollendam Cardinalium dignitatem,

dignitatem, vt ex textu patet. Igitur quæstio præsens non procedit de certitudine qua creditur hanc personam esse Pontificem absolutè, & quacumque electione facta, sed legitima electione supposita, sine qua non potest cadere sub fidem hunc esse pontificem, nec est inconueniens aliquid cadere sub fidem ex suppositione aliqua tāquam conditione requisita, sicut vt aliquid definiatur de fide necesse est, quod præcedat disputatio, & cōquisitio sicut factum fuit in Concilio Apostolorum, *act.* 15. & tamen ipsa conquisitio, & disputatio non pertinet ad fidem sed supponitur præcessisse tanquam conditio.

5 Secūdus terminus explicandus in titulo est *ly per se primò, vel per se secundò de fide,* quod aliis terminis solet dici quod aliquid sit de fide *immediatè; & formaliter, & mediatè, seu virtualiter,* & illud dicitur *immediatè, & per se primò de fide,* quod lumine Dei & per assensum credendi immediatè attingitur tanquam immediatè reuelatū. illud autem dicitur *mediatè & per se secundo* attingi, quod ex propositione de fide per illationem attingitur, & sic pertinet ad lumen theologicum, quod est illatiuum ex his quæ sunt de fide. Itaque *per se primò de fide, vel per se secundò* differunt sicut principia, & conclusiones in scientiis. Adhuc tamen inter ipsas veritates, quæ non mediatè, sed immediatè pertinent ad lumen fidei, & sunt reuelata, est quædam differentia, & graduatio, quod quædam sunt de fide, *quoad se tantùm,* alia, *quoad se, quoad nos,* & in istis quædam sunt de fide, *quoad omnes,* quædam *quoad sapientes tantùm,* vel *quoad aliquos? Quoad se* tantum est de fide illud quod est quidem de facto reuelatum, & contentum in sacris litteris, vel traditione Ecclesiæ, non tamen est de facto propositum ab Ecclesia, vt quod *gratia sit qualitas, seu habitus: quod gratia Dei independens sit inefficacia ab aliquo extrinseco, sed ex natura sua, vt descendit à Deo efficax sit: quod Deus prædefiniat omnes actus liberos in particulari ante omnem prauisionem futuritionis eorum, etiam condionatam,* & similes aliæ propositiones, quæ nondum ab Ecclesia explicatæ sunt, & tales coincidunt modo cum conclusionibus Theologicis, omnia enim quæ Ecclesia definit, cum ex præsupposita disputatione definiat, prius sunt conclusiones illatæ Theologicæ per disputationem, quam definita de fide. Et ideò est peculiare in Theologia, quod ea quæ aliquando sunt conclusiones, possunt fieri principia. *Quoad nos* autē sunt de fide, quæcumq; de facto reuelata sunt ab Ecclesia proposita, vel per definitionem suam, vel quia expresſè sunt contenta in sacris Litteris cæterùm in his quæ *quoad nos* sunt de fide, quædā sunt de fide *quoad omnes,* quædam, *quoad aliquos,* seu *quoad Sapientes.* cuius differentiæ ratio oritur ex eo, quod ipsa definitio, seu reuelatio propositionum per quam pertinēt ad fidem aliquando ita est expressa, vt sine controuersia aliqua apud omnes habeatur, vt quod *Deus est trinus & vnus*; aliquando verò cadit sub opinione, aut dubio, an sit definita, seu reuelata, an non. Et ideò possunt aliquando esse opiniones circa censuram alicuius propositionis, an sit erronea, vel non, quia quantumcumque propositio illa sit reuelata, aut definita, non omninò constat apud omnes de eius definitione, & ideò in aliquibus propositionibus contingit non solū ipsas esse de fide, sed etiam reflexas earum, vt quod illæ sint de fide, esse etiam de fide, sicut *Incarnatio Christi, & Trinitas personarum,* ita sunt de fide, quod etiam de fide est eas esse de fide. Aliquando verò propositiones ipsæ de fide sunt, non tamen reflexa earum est de fide, quia adhuc manet aliqua controuersia circa earum definitionem aut an sint contenta in sacris litteris, vel traditione, & acceptatione Ecclesiæ. & sic in præsenti controuertimus an sit de fide hanc determinatam personam quæ legitimè electa est esse Pontificem & caput Ecclesiæ, vel quo gradu certitudinis id tenendum sit.

6 In *hac difficultate* quidam Theologi nostris temporibus existimarunt nullo modo pertinere ad fidem, *nec per se primò, nec per se secundò* aliquem hominem in particulari post D. Petrum fuisse Papam, sed id teneri quadam morali certitudine, aut naturali euidentia, seu experientia qua tales homines in sede Petri Ecclesiam gubernare videmus, & vt ritè electos ab Ecclesia acceptari. Atque ita licet qui negaret hunc hominem esse Papam, esset schismaticus, tamen qui negaret, non esse de fide quod hic homo sit Papa, non esset schismaticus, sed probabiliter id sentiret. *Pro hac conclusione citat magist. Nuño 2. tom. quæst.* 20. *art.* 3. *dub.* 1. plures ex recentioribus suppresso nomine, quos dicit nondum sua scripta euulgasse. At verò *Pater Suarez in tomo de fide disput.* 10. *section.* 5. plures citat ex Thomistis, & ex antiquis authoribus pro ista sententia, scilicet *Turrrcremata lib.* 4. *summæ part.* 2. *capit.* 9. *circa finem, Caietanum* 2. 2. *quæstion.* 1. *articul.* 3. *in responsione ad* 4. *magist. Bannez.* 2. 2. *quæst.* 1. *art.* 10. *in prioribus commentariis dub.* 2. *ad* 2. *Cano lib.* 6. *de locis cap. vltimo, Castro lib.* 1. *aduersus hæreses cap.* 8. *circa medium, Albertinum, Cordubā, & alios,* qui authores, inquit *Suarez,* tenent non esse de fide immediatè hunc hominem in particulari esse Papam, sed morali quadam certitudine id teneri, Ego verò *Albertinum, & Cordubam* non vidi, de reliquis verò hoc formo iudicium, quod *Castro* apertè tenet hanc sententiam, eius enim verba explicationem non patiuntur dum dicit: *Quamuis credere teneantur ex fide, verum Christi successorem esse supremum totius Ecclesiæ Pastorem, non tamen tenemur eadem fide credere Leonem, aut Clementem esse verum Petri successorem, quia non tenemur ex fide Catholica credere eorum quemlibet rectè, & canonicè fuisse electum*: Vnde concludit, quod qui hoc negaret, non esset dicendus hæreticus, sed schismaticus. *magister Cano* in id satis inclinat, & dicit, quod licet de fide sint concilia legitimè congregata esse certissimæ veritatis, tamen quod legitimè sit congregatum hoc vel illud Concilium sola certitudine naturali creditur: & similiter quod ex Euangelio habetur successorem Petri habere eius ordinariam potestatem; quod verò ille, quem Christus Petro mortuo suffecit Romanus fuerit Episcopus è re gesta colligitur. Sic *Magist. Cano.*

7 Quod verò attinet ad *magist. Bañez* videtur planè indicare istam sententiam, eamque tenere, dum *citato loco,* §. *Verumtamen* dicit, quod hunc hominem esse summum Pontificem pendet ex quibusdam circumstantiis, quæ deficere possunt, vt quod sit baptizatus, & fortasse non est baptizatus, & tandē concludit, quod esset valde temerarium, & scandalosum si postquam acceptauit Ecclesia aliquem, vt summum Pontificē negaret illum

illum esse summum Pontificem verum, nisi ostenderet illum non esse baptizatū, aut non esse virum alioquin non solum vt vehementer suspectus de heresi, sed vt hæreticus meritò puniretur. Vbi *magist. Bañez* non audet simpliciter condemnare, vt hæresim, & contra fidem oppositum illius propositionis, videturque admittere, non esse impossibile ostendere, quod ille homo non sit baptizatus. Caiet. cit. loco dicit, nos adorare summum Pontificem, non sub conditione an sit baptizatus sed absolutè, & tamen inquit, *Quis scit si ille fuit baptizatus?* Vbi saltem hanc circunstantiam non haberi per fidem videtur fateri. Denique *Turrecremata cit. loco* dicit, quod illa veritas, quod hic homo sit summus Pontifex est sapiens veritatem chatholicam, adiuncta autem vna propositione naturaliter nota scil. quod iste est electus pacificè, efficitur veritas Catholica: & ideò in Concilio Constantiensi, determinatur, vt interrogandus de fide interrogetur an credat hunc hominem canonicè electum esse verum Petri successorem. Vbi *Turrecremata* non simpliciter negat esse de fide, quod hic homo sit Pontifex, sed inquit, id haberi de fide supposita quadam veritate naturaliter nota, scilicet quod sit electus ritè.

8 Secunda *sententia* tenet hanc propositionem, scil. *quod hic homo in particulari est summus Pontifex*. solùm esse mediatè de fide, eo quod infertur ex vna de fide, & altera cognita morali certitudine, aut naturali experientia, scil. quod *hic homo sit ritè electus.* Existimat enim hæc sententia duo. *primum*, quod illa propositio pendet essentialiter in sua veritate ab illa propositione tanquam à præmissa, quod iste homo sit ritè electus eo quod hunc hominem in paratticulari esse summum Pontificem idem est, ac illi esse applicatum summum pontificatum, quod quidem essentialiter, & per se pendet ab applicatione actiua quæ fit per legitimam electionem. *Secundum est*, quod illa propositio, *Hic homo est ritè electus*, non est nota per fidem diuinam, seu per reuelationem, aut definitionem, vel traditonem Ecclesiæ, sed solū per moralem quandam certitudinem, quæ nititur eligentium declarationi. hanc sententiam videtur tenere *magist. Cano. supra cit.* dum asserit in simili, quod hoc Concilium esse legitimum pendet ex vna de fide, & altera naturaliter nota. Et ad eandē sententiam accedunt, qui existimant solum esse temerarium, & scandalosum negare, quod in particulari hic homo sit summus Pontifex, vt videtur tenere *Bañez* vbi supra, & probabile censet *Azor tom. 2. lib. 4. c. 5. §. in hac controuersia*, quamuis ipse teneat esse contra fidem. Et hi debent cōuenire in hoc quod assensus talis propositionis non elicitur ab habitu fidei, sed ab habitu theologico (aliàs si ab habitu fidei eliceretur, oppositum esset hæresis, & contra fidem) quia est conclusio illata per discursum, fides autem non assentitur per discursum: qui verò Theologiæ habitum non habent in fide aliorum illā videntur tenere.

9 Tertia sententia simpliciter fatetur hanc propositionem pertinere ad fidē, & immediatè elici assensum eius à fidei habitu. Hanc sententiā mihi videtur tenere *Turrecremata vbi supra* quatenus ait esse veritatem chatholicam, quod hic homo in particulari sit summus Pōtifex supposita quadam veritate naturaliter nota, scil. quod *iste sit ritè electus*, vbi hoc quod dicit *supposita quadam veritate*, satis indicat talē veritatem naturaliter notā, quod iste sit ritè electus non influere per se, & essentialiter in illam veritatem, *quod iste sit summus Pontifex*, si enim influeret illa propositio nō esset catholica veritas, quia veritas quæ ex altera naturaliter nota per se pendet, & infertur non est nisi conclusio theologica. Eandem sententiā latè docet *magist. Nuño supra cit. & Sarez, & Azor*, estq; communis inter recentiores, & in eandē facile trahuntur reliqui antiquiores vt mox ostendam. Pro illius ergò explicatione.

10 Sit *Conclusio*. De fide diuina est immediatè hunc hominem in particulari ritè electum & acceptatum ab Ecclesia esse summum Pontificem, & successorem Petri, non solum *quoad se* sed etiā *quoad nos*, licet multò magis quoad nos id manifestetur, quando de facto Pontifex aliquid definit, nec in ipso exercitio, & quasi practicè aliquis Catholicorum ab hac conclusione dissentit, licet in actu signato, & quasi speculatiuè putent se id non credere fide diuina. In hac conclusione duo facieda sunt. *Primum* eam explicare; *Deinde* à fundamentis probare, & præsertim ex authoritate, secundum quam credimus hunc hominem in particulari esse Papam. Et quidem explicatio huius conclusionis meo videri præsertim pendet ex tribus, *Primum est*, quod electus in Papam eligitur in regulam fidei taliter quod sicut liber Canonicus scripturæ, est quædam fidei regula scripta, ita homo electus in Papam est quædam regula fidei animata. *Secundum est*, quod Ecclesiæ commissum est à Christo Domino eligere sibi hominem, qui pro tempore sit talis regula, vt supra ostendimus, & eidem Ecclesiæ consequenter commissum est per suam acceptationem determinare quod sit canonicè, & legitimè electus; ita quod sicut ad Pontificem, & Ecclesiam pertinet determinare, qui libri sint canonici, sic & ad ipsam pertinet determinare, qui homo sit electus in canonem, & regulam animatam fidei. *Tertium est*, quod ista materia, scil. hunc hominem esse ritè electum, & canonicè factum regulam fidei, est materia determinabilis de fide ab Ecclesia.

11 Quod ergò Pontifex eligatur, & ponatur Ecclesiæ, vt regula fidei animata, abundè satis in superioribus ostendimus, cùm constet ex Euangelio dictum esse Petro & successoribus eius, quod non deficeret fides eius, & quod ipse confirmaret fratres in fide, & iterùm quod portæ inferi non possint præualere aduersus eum, & ita sicut in antiquis patribus erat de fide loqui Spiritum sanctum vt ab ipsis res fidei traderentur per reuelationem, ita debet esse de fide in Pontifice determinatè esse authoritatem ad explicandam, & proponendam fidem ita quod in se gerit quasi personam omnium Patrum, Vnde optimè dixit Bernardus lib. 2. de consideratione ad Eugenium Papam: *Indagemus* (inquit) *diligentius quis scis, quam geras videlicet pro tempore personam in Ecclesia Dei Tu Princeps Episcoporū, tu hares Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, Patriachatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, authoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vnctione Christus.* De quo etiam videndus est idem *Bernardus libro 4. de consideratione in fine.* Est ergò in Papa authoritas, & regula fidei animata, sicut in libris canonicis est regula, & authoritas scripta tamen differunt vnumquodque iuxta naturam suam; in Papa enim est temporaliter & dependenter ab ali-

quibus

quibus conditionibus temporalibus quæ de nouo fiunt,& quia tales in particulari non sunt reuelatæ, inde oritur ista dubitatio circa certitudinem, qua tenetur de fide hunc hominem esse Papam: quæ dubitatio non versatur circa libros canonicos qui tanquam regula inanimata,& scripta declarati sunt ab Ecclesia tanquam authentici,oportet ergo quod regula ista declaretur, & proponatur fidelibus ab ipsa Ecclesia quoties de nouo eligitur, ita quod sicut libri canonici, declarantur tanquam regula fidei scriptæ in perpetuum, ita regula fidei animata, quia eligibilis est, & ad tempus durans, oportet quod per electionem, & declarationem Ecclesiæ proponatur fidelibus, & ea proposita non minus tenentur acceptare illam, quam librum canonicum, qui est regula scripta; ista per reuelationem habita, & per declarationem Ecclesiæ propositam, illa per electionem,& eius acceptationem, quia sic postulat natura talis regulæ,quæ animata est,& pro tempore eligibilis.

12 Quod *vero* ad Ecclesiam pertineat declarare, & determinare, quod sit canonicè, & legitimè electus, siue per acceptationem vniuersalem pacificam,siue per definitionem Concilij, si sit aliquod dubium in illa, sicut pertinet declarare, quis liber sit, vel non sit canonicus, ex articulo præcedenti patet, vbi ostendimus Ecclesiæ commissam esse à Christo Domino electionem summi Pontificis, & consequenter ad ipsam pertinet determinare,& declarare quod electio sit legitima, & canonica, *Tum quia* ad ipsam pertinet legitime eligere, & tanquam legitime electum proponere fidelibus; ergo debet habere potestatem discernendi inter legitimam, & non legitimam electionem, quod fieri non potest, nisi ad eius potestatem pertineat declarare quæ electio sit legitima. *Tum quia* si electio non sit pacifica,& pacificè acceptata, sed rationabiliter dubia, non potest Pontifex procedere ad definiendum, & determinandum de ipsamet electione, quia stante illo dubio non potest obligare, vt eius determinationes acceptentur pro legitimis, & indubitatis; ergo necesse est quod Ecclesia pacificè acceptando determinet electionem non esse dubiam, sed legitimam. *Quod vero* hoc quod est esse canonicè electum sit materia determinabilis secundum fidem ab Ecclesia, ex eo patet, quia quando aliquid est regula fidei, & vt talis proponitur fidelibus,non minus est credibile per fidem, quod ista regula sit vera, & legitima quam quod sit de fide id quod determinatur per illam, sicut quando proponitur aliquis liber tanquam canonicus, sicut est de fide id quod in illo continetur, ita est de fide quod liber ille sit canonicus,& per reuelationem Dei habitus: & similiter quando aliquid definitur à Concilio legitimo,vel à Papa,non solum est de fide id quod per illum definitur,sed etiam quod illa sit vera,& legitima definitio obligans ad credendum, & quando aliquod Concilium confirmatur à Pontifice decernit,quod illud est legitimum,& obseruari mandat; ergo similiter quando aliquis proponitur tanquam regula infallibilis fidei,definibile est quod sit legitimus Pontifex,& legitimè electus. *Et huius ratio est* quia quando aliquid definitur,de fide est esse legitime definitum;ergo etiā potest, & debet esse de fide quod definitio eius sit legitima; ergo similiter in quacumque alia regula regulante res fidei,si de fide est esse regulatum legitimè hic & nunc in particulari, etiam credi debet per fidem;quod regula ipsa sit legitima,quæ regulat hic & nunc. Quare hunc hominē esse electum in regulam legitimam,est materia credibilis per fidem,sicut statim amplius ostēdetur. Id autem Ecclesia determinare potest tanquam de fide, quia Ecclesia errare non potest in his,quæ de fide sunt, cum sit *Columna,& firmamentum veritatis*;ergo si vniuersaliter acceptat aliquid quod est materia credibilis per fidem, determinare eam potest tanquam de fide.

13 His *Explicatis* Conclusio posita probatur. Et *Primo*, Nam *Martinus V.* in Concilio Constantiensi in damnatione errorum Vvicleph,quæ habetur post *Sess.* 45. *& vltimam* Concilij, in interrogationibus, quæ faciendæ sunt suspectis in fide ad indagandum,an legitime credant,ponit hanc interrogationem. *Item vtrum credat quod Papa canonicè electus, qui pro tempore fuerit eius nomine proprio expresso, sit successor Beati Petri habens supremam authoritatem in Ecclesia Dei?* Quæ verba non loquuntur de veritate illius propositionis in communi, *quod omnis ritè electus est Summus Pontifex*,sed in particulari de eo qui pro tempore est Pontifex exprimendo nomen proprium v. g. *Innocentium X* & de hoc, cuius nomen proprium exprimitur, iubet Pontifex, vt interrogetur suspectus in fide, an credat quod talis sit successor Petri, & Summus Pontifex; ergo hoc pertinet ad actum credendi, non ad illationem,aut ad moralem certitudinem, neutrum enim est credere. *Item quia* de fide credimus hanc numero Ecclesiam, in qua sumus,esse Ecclesiam Catholicam,& Apostolicam,habereque Caput visibile in terris;sed facta electione pacifica, & indubitatè acceptata,non potest recipi,& haberi pro vera Ecclesia illa quæ non fuerit vnita cum suo capite visibili, eique subiecta; ergo oportet quod sicut est de fide hanc numero Eccles. esse veram Ecclesiam ex illa authoritate, qua credimus *Vnam Sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam*, ita sit de fide,facta legitima electione,quod iste homo, cui tanquam capiti suo vnitur, sit verè caput Ecclesiæ, & Summus Pontifex.

14 Deinde *Secundo* ostenditur eadem Conclusio esse de fide,*quoad se, & quoad nos* ex vi electionis acceptatæ pacificè ab Ecclesia: Duo autem sunt quæ Ecclesia acceptat in Pontifice, alterum quod hic, & nunc in particulari sit regula fidei infallibilis, alterum quod acceptat illum tanquam caput, cui vniuersalis Ecclesia vnitur, & sic acceptato facit hanc propositionem esse de fide, nam impossibile est, quod Eccl erret in acceptanda quacumque regula fidei siue sit definitio Concilij,siue liber aliquis Canonicus,siue traditio aliqua, & quod acceptando illam tanquam regulam fidei,non sit de fide quod illa sit vera,& legitima regula:ergo etiam impossibile est,quod Ecclesia erret in acceptando Summo Pontifice in particulari, siquidem acceptat illum tanquam regulam supremam, & animatam in proponendis rebus fidei. *Antecedens* præter dicta patet;Quia si non est certum secundum fidem, quod iste liber in particulari sit Canonicus, aut ista definitio sit legitima definitio, non possumus esse certi de rebus definitis,aut traditis in libro Canonico:neque est simile de proponēte proximè res fidei,& prædicante eas, quē nō tenemur credere de fide, quod sit legitimus minister Euangelij, quia ille qui prædicat Euangeliū,& proponit res fidei non se habet tanquā regula determinatiua rerū fidei, sed solum vt minister intimans aliis ea,quæ credenda sunt,vnde nec illi, qui credunt

credunt mouentum ab illius authoritate, sed ex credibilitate eorum quæ proponuntur, & nisi sufficienter proponantur, ita vt eorum credibilitas innotescat audienti, non obligatur credere. At vero Pontifex proponit res credendas tanquam regula fidei, & iudex determinans quænam credenda sint, & ita ex eius authoritate obligatur homo ad credendum: necesse est ergo quod fideles sint certi, quod ille qui definit, & regulat res fidei, habeat authoritatem illas regulandi, & definiendi, aliàs enim si contingeret dubitare de authoritate, quam habet hic in particulari definiens, non poterit esse certus quod res maneant definitæ de fide; sicut si dubitatur de aliquo libro Canonico, an verè sit Canonicus, non potest manere certitudo de his, quæ in illo continentur.

15 Secundum, quod acceptat Ecclesia vniuersaliter est, quod sit caput eius vniendo se illi tanquam visibili capiti supremo & subiiciendo se illi; non enim sufficit quod Ecclesia subiiciat se cuicumque ritè electo in Pontificem, quasi in communi, sed alicui visibili capiti debet esse vnita, & subiecta; non est autem visibile, nisi sit determinatum in particulari; ergo oportet quod Ecclesia huic in particulari se subiiciat, & vniat tanquam capiti, quam subiectionem, & vnionem facit Ecclesia hoc ipso, quod pacifice acceptat electionem factam in hac determinata persona, vel illa. Sed hoc ipsum est determinare infallibiliter, quod ille homo sit caput Ecclesiæ, siquidem in exercitio tota Ecclesia illi vnitur, vt capiti, ipsumque recognoscit: tota autem Ecclesia in hoc errare non potest; ergo in ipso exercitio Ecclesia determinat, quod iste homo sit caput suum, ita vt sint schismatici, qui oppositum sentiunt, nulla enim maior determinatio esse potest, quod iste sit Pontifex, quam quod vniuersalis Ecclesia sic ipsum recognoscat pro Pontifice, & acceptet, idem enim est Ecclesiam vniuersalem dicere in actu signato *Hic Homo est verè, & legitimè Pontifex*, & quod vniuersalis Ecclesia in ipso exercitio id dicat, vniendo se, & subiiciendo se illi tanquam capiti. Hæc ergo determinatio cum versetur circa materiam fidei, scilicet quod hæc Ecclesia vniuersalis sit vnita suo visibili capiti in particulari, quo sublato ruit totum, quod de Ecclesia credimus, quod sit vera hic, & nunc, & Catholica, necesse est quod illa determinatio Ecclesiæ circa talem materiam, recognoscendo hunc hominem, tanquam supremam regulam, sit determinatio de fide.

16 Et *hoc ipsum* amplius confirmatur, quando non solum Ecclesia in actu exercito ipsum acceptat in Pontificem, & eius electionem, sed etiam quando ipse Pontifex in exercitio definit aliquid tanquam de fide tenendum; tunc enim impossibile est, quod de fide credamus illud obiectum tanquam definitum, & non credamus ipsam definitionem esse legitimam, & consequenter ipsum definientem hic, & nunc infallibilem authoritatem habere circa determinationem, & regulationem rerum fidei, quod est credere, quod hic homo definiens sit Papa, & supremam authoritatem in Ecclesia habeat. Vnde quando Pontifex sic definit nullus Catholicorum est, qui assentiens rebus definitis credendo, in actu exercitio non credat etiam ipsum, qui proponit definiendo, & regulando habere hanc supremam potestatem regulatiuam fidei, & consequenter in actu exercito credit esse Papam, licet quando postea hæc veritas quasi in actu signato, & speculatiuè seorsum cogitatur non appareat propter multas circunstantias, & conditiones, quæ concernunt hunc, aut illum hominem in particulari quomodo id sit de fide, cum non videatur reuelatio omnia illa in particulari attingere, & declarare nobis.

17 Tertio probatur non sufficere quod certitudine quadam morali teneamus hunc esse Pontificem, nam saltem debemus credere quod omnia, quæ facit iste homo in particulari sunt ritè facta eo modo, quo ab aliis veris Pontificibus fiunt, ergo debet talis homo, vel credi certò quod sit verus Pontifex, vel credi quod vtitur priuilegio veri summi Pontificis. *Antecedent patet*. Quia hoc ipso quod pacificè acceptatur, vt Pontifex, vere obligantur omnes ad acceptandum quæcumque ab ipso definita fuerint: & definitiones fidei credere tenentur; ergo oportet credere, quod illa sunt ritè facta, & veræ definitiones; ergo etiam quod habet ille homo quidquid requiritur, vt eius acta sint valida, aliàs si valida non essent, falleretur Ecclesia in acceptandis, & credendis his, quæ ab ipso definiuntur. Si autem credimus quod hic homo in particulari habet quid quid requiritur, vt definitiones ab ipso factæ sint legitimæ, & veræ, oportet quod credamus, vel quod habet in re authoritatem summi Pontificis, vel quod si in re habet aliquem defectum ratione cuius non sit Pontifex, tamen Deus supplet quidquid requiritur, vt eius acta sint valida, ne Ecclesia in hoc fallatur, hoc autem æquè incertum est, atque illud primum, nam non est magis reuelatum, quod huic homini confert Deus priuilegia Pontificis, & suppleteius authoritatem, quam quod in re sit Pontifex, præsertim cum istud supplementum, & concessio extraordinaria non fundetur in ipsa promissione Christi, quæ solum facta est Petro, & eius successoribus; ergo sine noua reuelatione constare non potest; debet ergo credi quod in re sit Pontifex, & & quod Deus non permittet eligi eum, qui capax non sit illius dignitatis.

18 Nec *dici* potest definitiones Conciliorum, prout ab aliquo Concilio in particulari fiunt, vel definitiones Pontificum, prout ab isto in particulari procedunt, non sunt de fide, quia ab istis fiunt in particulari (quia potest contingere quod aliquod non sit verũ Concilum) sed quia ab Ecclesia acceptantur, & ideò sufficit de isto Pontifice, aut de isto Concilio in particulari secundum certitudinem moralem credere, quod habeant illam authoritatem. *Sed contra est*: nam Ecclesia non habet maiorem authoritatem ad faciendum res de fide per suam acceptationem, quam Concilium hoc in particulari, vel Pontifex per suam definitionem, imò tota Ecclesia secundum authoritatem suam est in Concilio, ergo ratio determinans, & declarans rem esse de fide, non est acceptatio Ecclesiæ, sed definitio Concilij, aut Papæ, nec Christus Dominus promisit infallibilitatem, & indeficientiam fidei ipsi acceptationi Ecclesiæ, sed ipsi Petro, aut eius successoribus; ergo non innititur confirmatio fidei Ecclesiæ acceptanti, sed Petro confirmanti; imò Concilium, in quo est tota Ecclesia authoritatiuè confirmationẽ petit in determinationibus fidei ab ipso Pontifice pro tempore, & in particulari considerato; ergo non fit confirmatio fidei per acceptationem Ecclesiæ, sed per definitionem Papæ. Ac denique si acceptatio Ecclesiæ facit rem esse de fide, etiam si Concilium in particulari aut Pontifex in particulari legitimus non esset; ergo etiam acceptatio Ecclesiæ, qua pacificè acceptat aliquem hominem in Pontificem, & in regulam fidei, facit quod sit de fide hunc hominem esse Papam, siquidem id est materia credibilis per fidem, sicut de quacumque

regula

regula fidei est credibile, quod sit regula legitima, vt ostendimus; ergo acceptatio Ecclesiæ in hac materia, quæ de fide est cum errare non possit, reddit illam de fide.

Soluuntur Argumenta.

1 PRo *parte ergo negatiua*, quod scilicet non sit de fide hunc electum esse Pontificem, plura solent argumenta coaceruari. Nos difficultates omnes ad quatuor capita reducimus, sicut enim vnaquæque res per quatuor causas producitur in esse, & conseruatur, sic suo modo iuxta quatuor causas, quæ concurrunt ad hanc veritatem, quod hic homo sit Pontifex, proponemus difficultates quas ad illas quatuor causas, seu capita reducimus. *Primo* ergo arguitur ex parte causæ finalis, nam tota ratio propter quam necesse est de fide *hunc hominem esse Pontificem*, est propter certitudinem quam habemus de Ecclesia, quod sit vera, & legitima congregatio fidelium, etiam illa numero, quam nunc videmus, & sic necesse est, quod eadem certitudine teneatur, quod ille qui nunc est legitime electus sit Papa; sed hæc ratio nihil probat; ergo. *Min. probatur*. Nam non est minus necessaria certitudo Sacramentorum in Ecclesia puta Baptismi, aut Eucharistiæ, quam sit necessaria certitudo huius capitis in particulari; pro certitudine autem sacramentorum sufficienter prouisum est, vt per fidem credamus eorum veritatem in communi, in particulari autem solum certitudine morali nobis constet de veritate huius, aut illius Sacramenti, nec enim est de fide hanc hostiam in particulari esse consecratam, licet sit de fide omnem hostiam ritè consecratam realiter continere in se corpus Christi, sicut docet *D. Thom. 2. 2. quæst. 1. art. 3. ad 3. ad 4.* ergo eodem modo sufficit, quod sit de fide, *omnem hominem legitimè electum esse papam*, non tamen sit de fide hunc in particulari ritè electum esse, & esse Papam, sed sufficit quod id teneatur certitudine quadam morali, vel ad summum tanquam conclusio Theologica inferatur ex principiis fidei.

2 Si *Dicas* esse diuersam rationem de hac hostia in particulari, & de hoc homine in particulari electo in summum Pontificem, quia hic est caput Ecclesiæ vniuersalis, atque de illo ita debet constare de fide, quod sit caput Ecclesiæ, sicut de hac numero congregatione fidelium constat quod sit Ecclesia, quia veritas Ecclesiæ pendet ex vnione cum suo capite, quæ ratio non currit in hac hostia in particulari, aut in quolibet alio sacramento. *Contra est*: quia veritas Ecclesiæ non pendet simpliciter à veritate sui capitis in particulari, vt patet quando est schisma, vel vacat Sedes, tunc enim est de fide esse Ecclesiam independentem à capite; ergo vt talis fides continuetur existente capite non est necesse quod sit de fide illum esse Papam. *Secundò*. Quia Ecclesiæ authoritas etiam pendet à congregatione Episcoporum, in illis enim authoritatiuè est Ecclesia, & tamen ad hoc non est necesse, quod sit de fide illos esse Episcopos; ergo similiter in nostro casu.

3 Respondetur. Solutione ibi data, nec enim est minus necessaria certitudo Sacramentorum, quam certitudo capitis Ecclesiæ, si cætera sint paria, non ècontra, sunt enim necessitates diuersi generis, cum vna requiratur in ordine ad consequendam salutem tantum, altera etiam in ordine ad regulandum, & determinandum ea quæ sunt fidei, tanquam regula infallibilis illius. Sacramenta autem secundum quod in particulari procedunt ab aliquo ministro non se habent vt regula fidei, nec ex eorum vnitate visibili, aut vnione cum ipsis pendet essentialiter vnitas Ecclesiæ, sed se habent vt medicinæ peccatorum, & instrumenta gratiæ: vnde circa ipsa Sacramenta in particulari nulla Ecclesiæ acceptatio, aut definitio versatur, sed solum circa ipsa Sacramenra in specie, quia eorum natura, & virtus definitioni fidei subest, non eorum vsus, & exercitium. In Pontifice autem non solum fides versatur circa eius potestatem in communi, sed etiam circa acceptationem eius in particulari, quia acceptatur vt regula fidei, & caput Ecclesiæ, & per suas definitiones in particulari innotescit eius authoritas. Vnde debet in particulari acceptari sicut quæcumque alia regula fidei, vt dictum est.

4 Et *si adhuc vrgeas*: Non minus esse de fide Ecclesiam esse sanctam quoad Sacramenta, quam esse vnam, & Apostolicam quoad vnionem cum suo capite, sed non obstante sanctitate Ecclesiæ quoad Sacramenta adhuc non est de fide hanc hostiam in particulari esse consecratam; ergo non obstante vnitate Ecclesiæ, & ratione Apostolicæ quoad vnionem capitis, non erit de fide hunc hominem numero esse Pontificem. *Respondetur*. Quod licet ex fide habeatur quod Ecclesia sit Sancta quoad Sacramenta, & quod sit Apostolica quantum ad vnionem cum suo capite Apostolico, tamen pluribus modis debet fides versari circa potestatem Apostolicam Pontificis, quam circa Sacramenta, quia non solum credit dari potestatem Apostolicam, sed etiam debet in exercitio determinare hic, & nunc, quod sit regula fidei, & illi vniatur Ecclesia tanquam visibili capiti: circa Sacramenta autem solum credit verè esse Sacramenta, quæ debito modo fiunt, de ipso autem vsu, & exercitio eorum non dictat.

5 Ad *Replicam* verò contra hanc solutionem *dicitur*, quod veritas, & vnitas Ecclesiæ vacante sede non pendet à capite actu, sed aptitudine, quia scilicet est apta, & de se petit ista congregatio esse sub vno capite, quod actu non habet; nos autem loquimur quando Ecclesia habet actu caput, & acceptauit eius electionem tanquam legitimam, tunc enim nisi illi homini in particulari vniatur, peribit vnitas Ecclesiæ. In schismate autem si sint duo de quibus rationabile dubium sit, quisnam eorum sit Pontifex, tunc est idem, ac si non haberet actu caput, quia nondum illud habet determinatè, & pacificè secundum ius. Si autem vnus eorum determinatè sit Pontifex, & alter irrationabiliter vsurpet Pontificatum, tunc sicut debet Ecclesia verum caput acceptare, & illi vniri, ita & de fide est, quod ille, & non alter sit Pontifex.

6 Ad *Secundam Replicam Respondetur*. Quod in congregatione Episcoporum si sit Concilium generale legitimè congregatum de fide est illam congregationem repræsentare Ecclesiam, & authoritatiue esse totam Ecclesiam, eo modo quo est de fide illud esse legitimum Concilium: ad hoc autem non est necesse, quod sit de fide vnumquemque Episcopum, aut omnes diuisiue esse Episcopos, quia nullus eorum in particulari, nec omnes diuisiuè se habent, vt regula fidei, sed solum est de fide congregationem illorum quos morali, aut euidenti certitudine constat esse Episcopos, esse legitimam congregationem, & Concilium in quo authoritatiue sit Ecclesia, quia vt si legitimum Concilium ab authoritate Pontificis congregatum est.

7 Secundo *Arguitur* ex parte causæ efficientis, id est Electorum, & electionis, quæ est causa efficiens electiuè Papam, Quia non constat de fide istos Electores in particulari habere validam intentionem eligendi, & esse legitimos, ac veros Cardinales, & seruatam fuisse formam iuridicam eligendi, vt scilicet à duabus partibus Cardinalium sit electus: & cæteræ aliæ conditiones, sine quibus electio est nulla; hæc enim omnia seruata fuisse non docet fides, nam quando promulgatur primo electio Papæ non constat Ecclesiæ acceptanti per aliquam reuelationem, vel traditionem, vel ex alia via, quibus res fidei nobis proponuntur, quod omnes illæ conditiones seruatæ sint, sed illæ tantum habentur in fide ipsorum Electorum promulgantium electionem, ergo nunquam certificatur Ecclesia certitudine fidei de ipso electo, quod legitimè electus sit.

8 Confirmatur. Nam acceptatio Ecclesiæ circa aliquam propositionem non facit illam de fide, nisi acceptet illam tanquam de fide, vt autem acceptetur de fide, oportet quod ab aliquo proponente proponatur Ecclesiæ tanquam de fide, sed hoc non fit in præsenti propositione: ergo illa non est habenda tanquam de fide. *Minor probatur.* Nam electus, & electio proponitur Ecclesiæ ab ipsis electoribus, de quorum electione, & conditionibus in ea seruatis non constat apud alios, cum ipsi inter se tractent de illa electione seorsum. Electores autem nec proponunt illam electionem tanquam de fide, neque in re fidei proponenda habent authoritatem infallibilem, quæ solum Petro, & eius successoribus est promissa, non electoribus; ergo ex vi talis propositionis, & acceptationis Ecclesiæ, adhuc non est certum de fide illum electum esse Papam.

9 Quod *si Dicas*: non proponere electores istam propositionem Ecclesiæ, vt credendam, sed tantum declarare personã electam, ipsum verò Pontificem quam primum aliquid definit, vel determinat, hoc ipso se ipsum proponit vt regulam viuam, & caput supremum Ecclesiæ. *Sed contra est:* Nam antequam Pontifex definiat, hoc ipso quo est electus, non minus debet esse certum quod sit Papa, quam postquam definit, siquidem etiam ante quamcumque definitionem, aut actum quem exerceat, est caput visibile Ecclesiæ pacificè electum, ita quod Ecclesia tenetur habere vnionem cum illo, & non esset vera Ecclesia, sed schismatica, quæ illum non acceptaret, ergo oportet, quod ante omnem actum ab ipsomet Pontifice procedentem, sit fundamentum aliquod certitudinis fidei circa illam propositionem, & consequenter ab aliquo proponente infallibili proponatur tanquam de fide: hoc autem non datur, cum solum proponatur ab electoribus, qui non habent authoritatem regulæ infallibilis circa aliquam propositionem de fide, nec enim maiorem authoritatem habent, quam Concilium generale ante definitionem Papæ, quod tamen errare potest, præsertim si non omnes conueniant, aut instructionem Pontificis sequantur, nec illam electionem proponunt tanquam de fide tenendam, quod sit ritè facta ergo. *Si Dicas*: constare de istis conditionibus Ecclesiæ, non ex declaratione, aut propositione electorum, sed ex ipsa euidentia facti, quia non apparet electionem illam non esse pacificam, & ideò sic illam acceptat Ecclesia. *Contra est:* Quia nullus præter electores videt omnes illas conditiones, quæ à iure statutæ sunt obseruari, sed id apud illos secretum est; ergo id non constat Ecclesiæ acceptanti ex euidentia facti, sed ex electorum declaratione. Et licet appareat pacifica esse electio, non tamen apparet, an sit pacifica ex vera obseruatione omnium conditionum, vel ex inaduertentia electorum, aut ex conuentione ipsorum, vt decipiant proponendo tanquam legitimè electum non electum, aut cum aliqua Simonia procedendo, &c. *Nec dici potest* Deum non permissurum, vt Ecclesia in tali casu decipiatur. Hoc enim etsi piè credendum sit, tamen non est aliqua infallibilis promissio de hoc, nec est de fide id Deum nunquam permissurum, præsertim cum receptissimum fuerit in Ecclesia, & à multis approbatum, quod fœmina quædam fuerit electa in Pontificem, in quo casu etiam admitti debebat posse electionem pacificam, & ab Ecclesia acceptatam, continere errorem inualidantem illam, & consequenter non est certum de fide, Deum non permittere aliquando, vt Ecclesia in recipiendo electionem, & electores in proponendo illam pacifice, errent; si enim hoc esset de fide, etiam esset de fide illam historiam de fœmina Pontifice esse falsam, quod nemo dicit.

10 Respondetur. De illis omnibus conditionibus, & de intentione, ac veritate electorum non constare de fide immediatè, quia non versatur immediatè circa ista acceptatio, & definitio Ecclesiæ, sed constat mediatè, & per consequentiam; immediatè autem constat de fide, quod electus ab illis personis, quæ sunt ab Ecclesia designatæ ad hoc ministerium, & in persona eius eligunt Pontificem, hoc ipso quod ab Ecclesia acceptatur, vt legitimè electus sit Pontifex, quia circa hoc versatur definitio Martini V. supra posita, & Ecclesiæ acceptatio. Ex hoc autem mediatè, & per consequentiam infertur, quod si est de fide istum electum esse Pontificem, quod omnia ad id requisita seruata sunt: non vero primo, per se fides versatur circa ipsa requisita, & conditiones in electoribus concurrentes, & deinde circa ipsum electum. Sicut etiam in definitionibus Conciliornm fides non versatur circa ea, quæ ad talem definitionem prærequiruntur, videlicet quod præcesserit diligens inquisitio, aut disputatio circa propositiones definiendas, de hoc enim non datur fides, sed tamen facta definitione, rectè infertur per consequentiam theologicam omnia requisita ad definitionem posita fuisse, & consequenter disputationem illam præcessisse. *Et huius ratio est*, quia quando aliquid per se est de fide, non est necesse quod sint etiam de fide ea, quæ necessariam connexionem habent cum tali veritate de fide, imò in hoc consistit conclusio Theologica, quod versatur circa ea, quæ necessariam connexionem, & consequentiam habent cum his, quæ de fide sunt, sicut est Conclusio Theologica, *Christus est homo; ergo Christus est risibilis*, quia risibilitas habet necessariam connexionem cum homine. Similiter cum sit de fide, quod hic homo in particulari canonicè electus secundum acceptationem Ecclesiæ sit Pontifex, infertur per consequentiam Theologicam quod à veris electoribus, & per veram intentionem sit electus, & cætera alia requisita sine quibus illa veritas stare non potest. Itaque per fidem, seu reuelationem implicite contentam in Symbolo, & in promissione facta Petro, & explicitam amplius in definitione Martini V. & applicatam, ac declaratam in exercitio per acceptationem Ecclesiæ, solum constat quod hic electus in particulari canonicè secundum acceptationem Ecclesiæ sit Pontifex: reliqua autem quæ necessario

riò prærequiruntur, aut sequuntur ex tali electione, per Theologicam consequentiam inferuntur ex illa propositione de fide, & mediatè creduntur.

11 Ad *Confirmationem respondetur*, Ecclesiam acceptare tanquam de fide electionem, & electum, quatenus acceptat illum, vt regulam infallibilem fidei, & vt Caput supremum, cui vnitur, & ex cuius vnione cum ipso pendet vnitas Ecclesiæ. *Et quando dicitur*, quod debet id ab aliquo proponente Ecclesiæ proponi. *Respondetur*: illam electionem, & electum proponi à Cardinalibus non in persona propria, sed in persona, & virtute Ecclesiæ, à qua commissa est eis potestas eligendi, & declarandi electum. Vnde ipsi in hac parte, & quoad hoc munus sunt ipsa Ecclesia repræsentatiuè, sicut enim Episcopi congregati legitimè à Papa, sunt repræsentatiuè Ecclesia, sic Cardinales, vel quicumque alij Electores legitime designati ab Ecclesia, seu à Papa, sunt repræsentatiuè Ecclesia in ordine ad eligendum Caput Ecclesiæ, & successorem Petri: & sicut Pontifex ita congregat Episcopos in Concilio, quod ab ipso pendet confirmatio, & vltima sententia in rebus fidei, sic Congregatio Cardinalium, sic eligit, & declarat electum Pontificem, quod Ecclesia acceptando, cuius ipsi sunt ministri, vltimatè confirmat tanquam de fide illum hominem esse verè regulam supremam fidei, & Summum Pontificem. Vnde si dubiè eligant Cordinales, Ecclesia corrigere potest eorum electionem, sicut determinatum est in Concilio Constantiensi session. 41. Quare etiam ante omnem definitionem ipsius Pontificis ex sola Ecclesiæ acceptatione redditur de fide illa propositio, sicut explicatum est, non propter acceptationem Ecclesiæ quomodocunque, sed in materia pertinente ad fidem, cum acceptetur vt regula determinata fidei. *Et quando dicitur*, quod de conditionibus requisitis ad electionem nihil videtur exterius, sed solum id fit penes electores in quorum declaratione, & dicto acceptat Ecclesia Pontificem. *Respondetur*, non requiri quod omnes illæ conditiones, & ipsa electio, ac intentio eligentium videantur, sed supponantur factæ morali modo, quia vident electores ad actum electionis congregari, & pacificè proponere electum, ac declarare nullo dubio rationabili interueniente, hoc enim sufficit, vt Ecclesia vniuersaliter acceptet illum, & hac acceptatione facta redditur de fide illa veritas: non enim requiritur vt aliquid sit de fide, quod omnes conditiones ad id prætequisitæ videantur, sed sufficit quod antecedenter morali certitudine constent, & postea per Theologicam consequentiam de eis certitudo habeatur.

12 Explico *hoc*. Nam quando aliquis Sanctus Canonizatur, aut aliqua propositio de fide definitur, aut aliquis liber acceptatur in canonicum, necesse est quod præcedat inquisitio sufficiens, & de illa inquisitione ante actum Canonizationis, vel definitionis non nisi morali certitudine, aut naturali euidentia constat quod fiat, & hoc sufficit vt possit definitio fieri, ea vero facta, cum sit de fide talis definitio, redditur per consequentiam Theologicam certum quod omnes conditiones requisitæ fuerunt adhibitæ, vt explicatum est, cum habeant connexionem cum tali veritate, quæ est de fide: sicut in reliquis omnibus veritatibus fidei, ea quæ sunt necessario cum illis connexa certa esse debent, non tamen de fide, sed solum Theologicè, vt conclusiones illatæ. Ita in præsenti antecedenter ad electionem, solum morali certitudine constat adhiberi conditiones requisitas, & per se necessarias ad legitimam electionem. Illa vero acceptata, est Conclusio Theologica, quod illæ conditiones sint adhibitæ, quia habent necessariam connexionem, & per se sunt requisitæ ad talem veritatem fidei.

13 Quod *verò* additur fuisse à pluribus in Ecclesia receptum, quandam fœminam fuisse Pontificem, qui tamen nihil contra fidem, aut Theologicam Conclusionem sentiebant in hoc. *Respondetur*, quod attinet ad rem illam historiam esse falsam, vt his temporibus manifestè ostensum est, de quo videri potest *Baronius, Bellarminus, & reliqui authores* agentes de Romano Pontifice, & de hoc edidit libellum quendam *Flori mundus Romundus*, vbi satis accuratè imposturam hanc detegit. Quod vero aliqui sine nota erroris id crediderint, non obstat, quia excusantur ignorantia putantes id solum pertinere ad Historiæ narrationem. Si tamen aduertent se dicere quod Ecclesia pacificè acceptauit vt Pontificem personam illam, quæ verè erat incapax, & non Pontifex, certe non excusaretur ab errore, quia diceret ex consequenti Ecclesiam errare posse in acceptando in regulam fidei supremam illum, qui verè regula non est, nec illius est capax. Vnde non solum pie creditur, sed etiam per consequentiam Theologicam infertur, Deum non permissurum quod eligatur, & acceptetur pacificè ab Ecclesia quia verè non habet conditiones ad id requisitas, & necessarias, vt declaratum est, quia id necessariò pertinet ad specialem Dei prouidentiam, & assistentiam Spiritus sancti circa Ecclesi.

14 Tertio *Arguitur* ex parte causæ materialis, quæ est subiectum recipiens in se per electionem dignitatem Pontificiam, etenim non est certum secundũ fidem subiectam hoc esse capax talis dignitatis; ergo neque est certum de fide illi de facto conuenire. *Consequentia patet*. Quia sicut supponitur necessariò facta esse legitimam electionem, vt sit de fide hunc in particulari esse Papam, ita supponitur necessariò hunc habere capacitatem requisitam ad talem dignitatem; ergo quandiù non certificamur de ista capacitate semper manebit incertum circa applicationem dignitatis ad hoc subiectum, nam in bona consequentia si consequens est contingens, antecedens non potest esse necessarium, hæc est autem bona consequentia *Iste homo est Summus Pontifex, ergo est baptizatus*; ergo si consequens est contingens, etiam, & antecedens, & sic non est certum immediatè de fide. *Antecedens autem argumenti constat*. Quia non est de fide istum hominem in particulari esse baptizatum, aut esse virum, & cæteras conditiones habere, siquidem vsque ad instans electionis id non erat de fide, facta autem electione, non aduenit noua reuelatio, aut definitio declarans istum in particulari esse baptizatum, aut aliqua Ecclesiæ traditio; ergo id non incipit esse de fide. *Quod si dicatur*: pendere hanc veritatem ex illis conditionibus tanquam ab aliquo requisito, quod non est necesse esse de fide. *Contra est*: Quia illa veritas quod iste in particulari sit Pontifex pendet ab hoc quod est esse ritè electum, & à reliquis veritatibus, vt à præmissis, ex quibus infertur; ergo non solum vt à

conditio

conditione requisita extrinsecè sed vt ab antecedenti influente per se in veritatem consequentis.

15

Et *Confirmatur Primò*. Quia si aliqua definitione inciperet esse de fide, *quod hic homo in particulari est baptizatus*, necesse erat quod aliqua inquisitio præcessisset circa hanc materiam in particulari, vt illa censeretur manere definita; sicut vt maneat definitum quod iste homo in particulari est beatus, necesse est quod plures diligentiæ,& inquisitio magna præcedat, nulla autem fit inquisitio, aut diligentia ad hoc sciendum, vt constat; ergo non habetur illa veritas ex vi alicuius definitionis, solum ergo restat quod habeatur ex traditione Ecclesiæ, aut reuelatione. Ridiculum autem est dicere in traditione Ecclesiæ fuisse contentum, *quod hic homo Inocentius X. fuit baptizatus*, reuelatio autem nulla est facta; ergo. *Confirmatur. Secundò.* Nam non est certum secundum fidem hanc personam habere potestatem ordinis Episcopalem; ergo neque potestatem iurisdictionis. *Consequentia patet.* Quia vt sit de fide hunc hominem esse Papam vniuersalis Ecclesiæ debet esse de fide,quod sit Episcopus Romanus, & quod habeat Episcopalem dignitatem quæ constat ex potestate ordinis, & iurisdictionis. *Antecedens autem probatur.* Quia si in Papam eligatur ille qui non est Episcopus, consecratur, & suscipit characterem Episcopalem sicut alij Episcopi,nec magis est de fide ipsum suscipere characterem in tali consecratione, quam reliqui Episcopi; si autem ante Pontificatum id suscepit multo minus est certum;ergo.

16

Respondetur similiter sicut ad præcedens, quod omnes illæ conditiones ex parte personæ eligendæ requisitæ antecedenter ad electionem supponuntur vt notæ certitudine morali, facta autem,& acceptata electione redduntur necessariæ secundum consequentiã Theologicam, quia habent connexionem per se cum veritate certa, & certificata per fidem. *Et quando dicitur*, quod in bona consequentia si antecedens est contingens,consequens non potest esse necessarium, fatemur; cæterum illud consequens *Hic homo est baptizatus,vel est vir,aut est ordinatus*, & cæteras conditiones habens ad Pontificatum postquam ille est acceptatus ad Eccl. in Papam,non est consequens contingens,sed conclusio theologica necessariò illata ex vna de fide: sicut facta definitione circa aliquam veritatem, non est contingens, sed necessarium consequens quod præcesserit inquisitio necessaria ad talem definitionem faciendã *Et licèt* illa propositio *Hic homo est baptizatus* absolutè sumpta, & secundùm se,sit contingens, tamen vt subest illi propositioni *Hic Homo est Pontifex*,& ab illa deducitur, redditur necessaria; sicut illa propositio *Petrus peccabit*, absolutè est contingens,tamen vt subest, & deducitur ex illa *Deus scit Petrum peccaturum* est necessaria, seù infallibilis, vt docet *D. Thom.1.p.qu.14.art.13.*

17

Ad *Primam Confirmationẽ Respondetur*. Quod quando aliqua veritas immediatè in particulari definitur,circa illam debet præcedere inquisitio, quando verò aliquid nõ definitur immediatè,sed definitur aliquid cũ quo aliud habet necessariã connexionem,non est necesse quod præcedat inquisitio circa illud,quod est coniũctum,& connexũ ei, sed circa illud quod immediatè definitur. Nunc autem veritas quæ definitur,& acceptatur ab Ecclesia immediatè,non est *quod hic homo sit baptizatus, aut ordinatus*, *&c. sed quod sit verè Pontifex, & regula fidei*, & de hoc sufficiẽs inquisitio virtualiter præcedit, dum constat esse electum, & proponi toti Ecclesiæ vt canonicè factum. Quod verò sit baptizatus,& cæteras cõditiones habeat, non de fide tenetur,nec definitur ab Ecclesia, sed per consequentiam infertur; vt autem aliquid inferatur per consequentiam non est necesse quod fiat circa illud inquisitio. *Ad secundã confirmationẽ resp.* Quod hunc hominẽ esse ordinatũ, & habere potestatẽ ordinis,siue Sacerdotij,siue Episcopatus,constat eodem modo, sicut esse baptizatum,scil. non de fide immediatè, sed per consequentiam theologicam, tanquã aliquid connexum necessariò cũ illa veritate *Quod iste homo sit Pontifex,& regula fidei in Ecclesia*,quod non habet per potestatem ordinis præcisè,licèt ad id requiratur.

18

Quarto *Arguitur*. Ex parte causæ formalis, quia cum ista veritas non sit in particulari reuelata, aut tradita, aut definita, solum potest reddi de fide,vel ex vi electionis pacificæ,vel ex acceptatione Ecclesiæ,vel ex aliquo actu, quem ipse Pontifex tanquam Pontifex exercet, vel ex ipsa vniuersali propositione, *Quod omnis ritè electus est Pontifex*, supponendo tanquam conditionem naturaliter notam quod iste sit electus pacificè, & acceptatus; nam vt aliqua propositio sit de fide,multæ conditiones supponi solent, quæ tamen de fide non sunt, sed solùm naturali, aut morali certitudine habentur,Sicut vt aliqua propositio sit definita,supponitur quod sit facta sufficiẽs inquisitio circa illam,non tamen hæc inquisitio,aut disputatio constat de fide, quod facta sit: & vt credam aliquid contentum in sacra Scriptura tanquam de fide,supponitur hunc librum in particulari, aut illum continere sacram Scripturam,non tamen est de fide hunc librum in particulari, quem teneo continere sacram Scripturam,& esse Bibliam. Quod ergo ex nullo istorum modorum constet hunc in particulari esse Papam,probari potest.Nam *primo modo* scilicet ex vi electionis pacificè factæ id esse non potest: nam quod ista electio sit pacificè facta,& cũ omnibus debitis circunstantiis,non cõstat per aliquã reuelationem,aut definitionẽ,nec ipsa publicatio electionis pacificæ à Cardinalibus facta est æquiualens definitioni,cum nullibi sit illi promissa infallibilis ratio regulandi rem fidei, & licèt illã haberet, non haberet maiorem potestatẽ circa hoc quam Concilium generale, quod tamen nisi confirmetur per Pontificem, nõ habet infallibilem authoritatẽ;ergo similiter illa declaratio pacificæ electionis, nisi confirmetur per Papã,non erit regula infallibilis fidei; certũ est autem id non confirmari, quia nullus est qui possit electionẽ Papæ confirmare,nec ipse electus suã electionẽ confirmat,aut eam legitimè factam esse declarat;& si faceret iam certitudo istius veritatis non ad ipsam electionẽ,sed ad actum quẽ Pontifex exercet, reduceretur, ergo ex vi præcisè electionis non constat hunc in particulari electũ esse Papam. *Secundo modo*, sc. ex acceptatione Ecclesiæ id etiã non conuincitur,nã acceptatio Eccles. vt sic nõ facit aliquid esse de fide,nisi quamdo acceptat aliquid tanquam materiam de fide; Ecclesia enim acceptat ieiunium Quadragesimæ, & ieiunium Vigiliarum, & omnes alias cæremo-

cæremonias cultus diuini, nec tamen illa omnia facit esse de fide, ita vt qui negaret esse ieiunium pro illis diebus, aut esse necessarias tales cæremonias, hæreticus esset; ergo similiter negare quod aliquis in particulari non sit electus in Pontificem ritè, & consequenter quod non sit Papa, non erit contra fidem, vnde cum Ecclesiæ non proponatur electio illa vt credenda, sed vt obedienda, consequenter neque acceptat illam tanquam materiam de fide, sed vt materiam obedientiæ. Præterquam quod non omnis Ecclesia illam acceptat tanquam de fide, cum aliqui inter Catholicos sentiant non esse de fide: ergo.

19 Tertiò *modo* similiter dici non potest quod habeatur certitudo huius propositionis tanquam de fide, nam antequam Pontifex electus quemcunque actum exerceat, hoc ipso quod electus est, Ecclesia tenetur illum acceptare tanquam legitimum caput, ita vt qui non acceptauerit habeatur pro schismatico; ergo non minus debet esse certum Ecclesiæ hanc personam esse Papam, postquam exercet quemcunque actum quam ante, siquidem si non esset tunc certum quod iste homo in particulari esset Papa, neque esset certum hanc Ecclesiam numero, quæ illum acceptat tanquam caput, & pastorem vniuersalem, esse veram Ecclesiam, nam vt Ecclesia sit vera, debet esse vnita vero suo, & legitimo Pontifici: aliàs vera non erit. Quare si ante quemcunque actum Pontificis est sufficiens obligatio acceptandi illum in Papam, similiter erit sufficiens obligatio credendi, quod sit verus Papa in particulari: & deinde quia priusquam Pontifex aliquid definiat, vt ego assentiar veritati definitæ, debeo iudicare quod iste qui definit est regula infallibilis fidei, quandiu enim hoc iudicium non formatur, neque possum esse certus de his, quæ ipse definit; ideò enim dicimus quod debet esse de fide quod hic homo in particulari est sũmus Pontifex, quia cũ iste homo in particulari sit regula fidei, necesse est quod sit infallibile quod non possit errare, & quod habeat authoritatem definiendi, vt infallibile sit id quod definit: necesse est ergo prius formare iudicium quod hic sit summus Pontifex in particulari, quam quod ego assentiar definitioni ab eo datæ. Igitur definitio quam Pontifex facit, vel actus quem exercet non potest esse ratio, & motiuum assentiendi huic veritati, quod ipse sit Pontifex, cum ad assentiendum tali definitioni præsupponi debeat quod ipse sit Pontifex vnde committeretur circulus, & petitio principij, si ideò assentior definitioni, quia assentior definientem esse Papam, & si ideò assentior esse Papam, quia definit.

20 Denique *quarto modo* non potest fieri de fide ista propositio, quod *hic homo sit Summus Pontifex*, quia si illo modo assentimur illi propositioni, non est differentia aliqua inter assensum, quem habeo de hac hostia, quod in ea sit corpus Christi, aut hic baptismus quod sit verum Sacramentum, quam de hoc homine ritè electo, quod sit Papa, nam etiam habetur de fide in communi, quod in omni hostia ritè consecrata est corpus Christi, & tanquam conditio supponitur, quod ista sit ritè consecrata certitudine quadam morali, seu euidentia saltem ab ipso qui consecrat: & de baptismo in communi credimus quod sit vnum bapisma in remissionem peccatorum, & de hoc in particulari saltem ab eo qui baptizat, constat certitudine quadam morali, aut naturali, quod sit ritè factũ, & tamen hoc non sufficit, vt dicamus esse de fide, quod in hac hostia in particulari continetur Christus, aut hic baptismus est verum Sacramentum; ergo si respectu Pontificis, non habetur aliud principium quam illud vniuersale, quod omnis ritè electus est Pontifex supponendo conditiones morali quadam certitudine, eodem modo illi assentimur, sicut & Sacramentis in particulari. Item etiam quando formo istum syllogismum. *Omnis ritè electus est Pontifex, hic homo est ritè electus, ergo est Pontifex*; illa minor est distincta veritas, & distincta præmissa, à qua pendet veritas conclusionis per se loquendo; ergo non concurrit solum tanquam conditio requisita. In quo differt instantia allata de definitione alicuius veritatis fidei, quæ vt sit legitima præsupponitur tanquam conditio, quod sit facta sufficiens inquisitio, quia ex hoc quod sit facta sufficiens inquisitio, non per se pendet ratio legitimà definitionis, sed ex eo quod ab habente infallibilem authoritatem procedat; quod verò *iste homo sit summus Pontifex*, per se pendet ab illa præmissa. *quod sit ritè electus*; ergo non se habet solum vt conditio.

21 Respondetur *ex dictis*. Fuerunt enim diuersæ opiniones Theologorum, quonam illorum modorum, qui in argumento referuntur, habeatur de fide hunc hominem in particulari esse Pontificem? Et probabilius nobis visum est, quod facta acceptatione Ecclesiæ circa talem electionem, & electum eo ipso est de fide quod in particulari *iste homo sit Pontifex*, licet id magis innotescat, & manifestetur quando ipse Pontifex actum aliquem definitionis exercet. *Et quando dicitur*, quod Ecclesia non acceptat illam electionem, & electum, vt materiam fidei credendam, sed vt materiam obedientiæ, iam supra satis responsum est, quod acceptat illam materiam tanquam pertinentem ad fidem quia acceptat illum, vt regulam fidei infallibilem, quod fieri non potest, nisi sit de fide, quod ipse sic acceptatus verè regula fidei sit: sicut definitio Concilij, & liber acceptatus in canonicum, est de fide quod legitimus sit, prout in particulari sic acceptatur. *Et quando additur* quod non omnes in Ecclesia acceptant hoc tanquam de fide. *Respondetur*, Quod non omnes acceptant illam propositionem, tanquam materiam de fide quasi speculatiuè, & in actu signato, seu inadæquatè illam considerando, existimantes sufficere ad munus Pontificum quod morali quadam, aut naturali certitudine habeatur, quod sit Pontifex, virtualiter tamen, & in exercitio ipsum cum tota Ecclesia acceptant in regulam supremam fidei hanc personam in particulari. Vnde solum ex ignorantia, vt inquit *Suarez vbi supra*, putant se non credere quod in exercitio, & actu acceptant in regulam fidei, & ita sibi ipsis quasi contradicunt, & eorum assertio iudicatur à *Magistro Nuño*, tanquam temeraria, & proxima errori. *Ad id verò*, quod obiicitur contra tertium modum. *Respondetur*, probare quod non solum propter illum modum sit de fide. *Hunc hominem esse Pontificem*, sed etiam ante quamcunque definitionem Pontificis per acceptationem pacificam Ecclesiæ circa talem electum; non tamen probat quod multo magis manifestetur id, & confirmetur quando ipse Pontifex aliquid definit, cum posito obiecto definito de fide, debeat poni infallibilitas in ipsa definitione, atqueadeo in potestate definiente.

22 Solum *quæres* quo tempore incipit ista acce-

ptatio

ptatio Eccleſiæ ita ſufficiens eſſe, quod reddat illam propoſitionem de fide, an eo ipſo quod Cardinales electum proponunt illis fidelibus, qui in tali loco electionis ſunt, an quando iam ſufficienter id diuulgatum eſt per totum mundum, & Eccleſiam vbicumque diffuſam: *Reſpondetur.* Quod vt ſupra diximus concors Cardinalium electio, & declaratio eſt quaſi definitio facta ab Epiſcopis in Concilio legitimè congregato, ipſa verò Eccleſiæ acceptatio quoad nos eſt quaſi confirmatio talis declarationis. Intelligitur autem fieri iſta acceptatio tum negatiuè ſtatim dum non contradicit Eccleſia, vbicunque ſcit talem electionem; tum poſitiuè dum ibi ſtatim à Prælatis Eccleſiæ acceptatur, qui ibi ſunt, & paulatim in aliis mundi partibus ab aliis Prælatis etiam admittitur, ita quod illi qui vident, aut audiunt Papam electum, & ei non contradici, ſtatim tenentur credere illum eſſe Papam, & acceptare illum.

23 Denique ad id quod obiicitur de illo ſyllogiſmo, *Omnis ritè electus eſt Pontifex, hic eſt ritè electus, ergo eſt Pontifex*, quod illa *minor* non ſolum vt conditio ſe habet, ſed vt præmiſſa influens in concluſionem, &c. *reſpondetur.* Aliquos ita ſentire quod ſolum influat vt conditio requiſita, illam verò propoſitionem, *hic homo Pontifex.* ita immediatè contineri ſub illa vniuerſali, *Omnis ritè electus eſt Pontifex*, ſicut ſub iſta, *Omnis homo eſt mortalis*, continetur æquè primò de fide, quod *Petrus eſt mortalis*, licèt requiratur tanquam conditio quod Petrus ſit generatus, & ſit homo, quod tamen non de fide conſtat, ſed naturaliter cognoſcitur. Mihi autem videtur diſtinguendum, quod ſi illa propoſitio, *hic homo eſt ritè electus* per ly *ritè electus* intelligamus non ſolum electionem ritè factam, ſed etiam acceptatam in particulari ab Eccleſia, eſſe propoſitionem de fide, *quod hic homo ſit ritè electus*, ſicut eſt propoſitio de fide facta definitione à Concilio, quod illa definitio eſt legitima, & facta approbatione alicuius libri in Canonicum eſt de fide eſſe approbatum, & eſſe Canonicum, quia acceptatur, vt regula fidei infallibilis: nec ponit in numero *hic homo eſt ritè electus, & hic homo eſt Pontifex*, quia acceptatio in ſummum Pontificem, & eſſe ſummum Pontificem idem eſt; ſicut rem aliquam eſſe definitam, & definitionem eſſe legitimam non ponunt in numero. Si autem per ly *ritè electus* intelligatur eſſe adhibitas omnes conditiones requiſitas, vt electio ſit legitima antecedenter ad acceptationem Eccleſiæ, tunc *Dico* eſſe illam propoſitionem notam morali certitudine, & influere in illam veritatem *hic homo eſt Pontifex*, non ſolum tanquam præmiſſa inferens, ſed tanquam diſponens, vt ſit Pontifex, & acceptetur vt talis, & tunc eſt ſenſus: *Omnis ritè electus eſt Pontifex*, id eſt, *omnis qui eligitur cum debitis conditionibus debet acceptari in Pontificem, iſte ſic eligitur, ergo debet acceptari.* In primo tamen ſenſu vtraque propoſitio eſt de fide, ſcilicet, *omnis ritè electus, & acceptatus eſt Pontifex, hic eſt rite electus, & acceptatus, &c.* Vt ſuprà oſtenſum eſt.

24 Vltimo *Arguitur.* Quia illud eſt de fide immediatè, cuius oppoſitum eſt manifeſta hæreſis, ſed qui negat hunc hominem non eſſe Papam, non eſt hæreticus, ſed ſolum ſchiſmaticus; ergo qui affirmat ipſum eſſe Papam non aſſentitur ex fide. *Minor patet*: Nam qui nolunt recognoſcere iſtum hominem tanquam Pontificem, & ei denegant obedientiam, ſunt ſchiſmatici, quia ſcindunt vnitatem Eccleſiæ, ſeu capitis eius, non tamen ſunt hæretici, aliàs nnnquam ſchiſma ab hæreſi differret, cum tamen conſtet ſchiſma opponi charitati, hæreſis fidei, vt docet *S. Tho. 2. 2. quæſt. 39.* ſeu paci, quæ eſt effectus charitatis, ſemper enim ſchiſma negat hunc in particulam eſſe Papam nolens ei obedire, & aliud caput conſtituens; ſi autem eſſet de fide, quod *hic homo in particulari eſt Pontifex*, quicumque illum non recognoſceret, ſed negaret eſſe Papam, ſaltem in foro exteriori, iudicaretur vt hæreticus, quia negaret id quod tenebatur credere tanquam de fide, ſcilicet quod *iſte homo eſt Papa.*

25 Confirmatur *Primo.* Quia modo non eſt de fide tales homines in particulari fuiſſe veros, & legitimos Pontifices, verbi gratia, Iulium Secundum, aut Sixtum Quartum, ſed id habetur ex hiſtoriis, quæ numerant illos inter Pontifices, & tantum eſt de fide tunc fuiſſe veram, & viſibilem Eccleſiam; ergo etiam ſi modo ſit de fide, eſſe veram, & viſibilem Eccleſiam in particulari, non eſt neceſſe quod ſit de fide *hunc hominem eſſe Pontificem.* Quod ſi ſemel eſt de fide, ſemper erit de fide, aut ſi modo non eſt de fide illos in particulari fuiſſe ſummos Pontifices, neque tunc fuit de fide, quia quod ſemel de fide eſt, ſemper manet de fide. *Confirmatur Secundo.* Nam ſi Papa eſt Hæreticus continuo deſinit eſſe Papa, & eſt ſatis probabile inter Catholicos, quod eo ipſo quod eſt Hæreticus, deſinit eſſe Papa, non per ſententiam, aut depoſitionem Eccleſiæ, ſed ex Chriſti Domini iudicio inuiſibili, ſed non eſt de fide hunc hominem, qui eſt Papa non eſſe Hæreticum, ergo non eſt de fide ipſum non amittere Pontificatum.

26 Reſpondetur, quod ille qui negaret hunc hominem eſſe Papam poſtquam pacificè, & canonicè acceptatus eſt, non ſolum eſſet ſchiſmaticus, ſed etiam hæreticus, non enim ſolum ſcinderet vnitatem Eccleſiæ ſicut illi, qui à principio eligunt duos Pontifices, de quibus neſcitur quis ſit verus Pontifex, ſed etiam addit peruerſum dogma, quia negat habendum pro Pontifice, & pro regula fidei illum quem Eccleſia acceptauit. Vnde in his habet locum id quod docet *Hieron. ſuper cap. 3. ad Titum* & ex illo *Sanct. Thom. 2. 2. quæſt. 39 art. 1. ad tertium.* Quod nullum ſchiſma eſt quod non ſibi aliquam hæreſim confingat, vt rectè ab Eccleſia receſſiſſe videatur. Itaque licèt ſchiſma diſtinguatur ab hæreſi, tamen plerumque cum hæreſi coniungitur, & parat viam ad illam, & in præſenti qui propoſitionem illam negaret non eſſet pure ſchiſmaticus, ſed etiam hæreticus, quod etiam cenſet, *Suarez vbi ſupra ſolut. ad 4.*

27 Ad *primam confirmationem reſpondetur.* Quod de Pontificibus antiquis, vel nobis conſtat fuiſſe acceptatos ab Eccleſia, quia id vidimus, aut aliqua eorum definitio remanſit, in qua declarando aliquid de fide ſimul declaratum reliquerunt ſe fuiſſe regulam fidei; vel nobis non conſtat de tali acceptatione Eccleſiæ, aut definitione ab ipſis facta. *Si nobis conſtat*, eodem modo erit de fide quod illi in particulari fuerint Pontifices, ſicut modo eſt de fide quod iſte in particulari ſit Pontifex. *Si vero id non conſtat* per accidens non erit de fide quoad nos, ſed tantum per Hiſtoriam humanam id tenebimus, licèt enim tunc veram Eccleſiam fuiſſe conſtat, tamen per accidens quia non conſtat de acceptatione facta ab Eccleſia circa illum Pontificem in particulari, non credimus de fide illum

illum fuisse Papam in particulari; de se tamen est materia de fide quotiescumque ipsa acceptatio Ecclesiæ nobis innotescat, vel aliqua definitio ipsius Papæ, quæ tanquam effectus infallibilis ipsius demonstret ipsum, qui definiuit verè fuisse Papam, sicut credimus hoc vel illud Concilium transactum fuisse legitimum, quia eius definitiones acceptamus, & ipsius confirmationem videmus.

28 Ad *Secundam confirmationem Respondetur*. Non debere admitti, quod Pontifex hoc ipso quod est Hæreticus, ante declarationem Ecclesiæ desinat esse Papa, licèt aliqui id videantur tenere, de quo *Art. sequent*. Quod ergo versatur in opinione est, an facta declaratione Ecclesiæ, quod Papa sit Hæreticus deponatur ipso facto à Christo Domino, vel ab Ecclesia debeat fieri depositio? Cæterùm antequam Ecclesia id iuridicè declaret, semper pro Papa est habendus, vt *sequenti articulo* amplius patebit.

ARTICVLVS III.

Vtrum Papa deponi possit ab Ecclesia, sicut ab eadem eligitur; & in quibus casibus?

1 SVppono Pontificem triplici modo posse Pontificatum amittere. *Primo* per mortem naturalem. *Secundo* per voluntariam cessionem. *Tertiò*, per depositionem. *De primo* nulla est difficultas, *De secundo* extat textus expressus in *cap. 1. de renuntiatione in sextò*, vbi determinatur, Pontificem posse renunciare Pontificatui, sicut fecit Celestinus Quintus; & à Pontificibus dubiis id postulatum est in Concilio Constantiensi ad tollendum schisma, quod & fecerunt Gregor. XII. & Ioannes XXIII. Nec videtur esse necessarium ad hoc Ecclesiæ consensum, vt dicit *Bellarmin. lib. 2. de Romano Pontifice cap. 9. in fine*, sed etiam ipso non expectato posse Pontificem cedere, vt sentit *Suarez disp. 10 sect. 6. Azor tomo 2. lib. 4. cap. 6.* quia Pontifex non respicit Ecclesiam tanquam superiorem cuius obedientia astrictus sit ne renunciet, sicut alij Episcopi, qui tamen ad renunciandum non suæ Ecclesiæ, sed Pontificis qui superior est, consensum petunt. Pontifex autem cum nullum superiorem habeat, à nullo exigere debet de necessitate consensum, licèt vt id matura deliberatione fiat, cum sit res grauissima, non est dubium quod cum magna consultatione fieri debet, & ob causas vrgentissimas: an verò aliquando teneatur Papa in conscientia cessionem istam facere, *infrà* discutietur. *De tertio modo* amittendi Pontificatum multæ se offerunt difficultates tractandæ, quas vt breuiter transcurramus, ad duo præcipua capita difficultates omnes reducimus, scilicet in quibus casibus depositio habeat locum; & *secundò* à qua potestate debeat fieri hæc depositio? Et quoad primum tres præcipui casus numerantur, in quibus depositio Papæ locum habet. *Primus est* in casu hæresis, seu infidelitatis, *Secundus* in casu perpetuæ amentiæ. *Tertius* in casu dubij de valore electionis.

2 Circa *casum Hæresis* multa disputant Theologi, & iurisperiti, quæ ad longum prosequi locus non est; est autem concors Doctorum sententia propter Hæresim posse Papam deponi, quos in discursu difficultatis referemus. Expressus textus in *cap. si Papa 40. dist.* vbi dicitur: *Culpas Pontificis redarguere præsumit mortalium nullus, quia cunctos ipse iudicaturus, à nemine est iudicandus; nisi deprehendatur à fide deuius.* Quæ exceptio manifestè significat in casu hæresis de Papa ferendum esse iudicium. Idem confirmat *Epist. Adrian. II.* relata in *octaua Synodo generali act. 7.* vbi Romanum Pontificem à nemine iudicatum dicit. Honorio verò anathema dictum fuisse ab Orientalibus, quia fuerat in causa hæresis accusatus, propter quam solum licitum est minoribus maiorum suorum motibus resistere. Similiter etiam *Sanct. Clemens Papa in Epist. 1.* inquit, D. Petrum docuisse hæreticum Papam esse deponendum. *Ratio est*: quia ab hæreticis tenemur nos segregare 1. ad Timoth. 3. *Hæreticum hominem post primam, & secundam correptionem deuita.* At verò qui manet in Pontificatu non est vitandus, sed potius illi vniri, & communicare tenetur Ecclesiam tanquam supremo capiti suo; ergo si Papa est hæreticus, vel tenetur Ecclesia illi communicare, vel debet à Pontificatu deponi. Primum autem est in euidentem Ecclesiæ destructionem, & importans intrinsecè periculum errandi in toto regimine Ecclesiastico, si Ecclesia teneatur sequi caput hæreticum: imò cum hæreticus sit Ecclesiæ hostis, hoc iure naturali potest Ecclesia agere contra Papam; scilicet iure defensionis, quia defendere se potest ab inimico suo, qualis est Papa Hæreticus; ergo & agere contra illum, ergo secundum omninò debet fieri scilicet, quod talis Papa deponatur.

3 Dices. Christus Dominus tolerauit in Cathedra Moysis, & homines infideles, & hæreticos, quales erant Pharisæi, Matth. 23. *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi, omnia ergo quæcumque dixerint vobis, seruate & facite.* Pharisæos autem Hæreticos fuisse, & peruersa dogmata tenuisse secundum varias superstitiones, & & traditiones author est *Hieronymus in caput 8. Isaiæ*: & eorum errores annotat etiam *Epiphanius in Panario lib. 1. cap. 16. Iosephus de Bello Iudaico lib. 2. cap. 7. ad finem, Baronius in apparatu Annalium cap. 7.* Ergo etiam super Cathedram Petri tolerandus est Hæreticus, & infidelis, nec enim ipse hæresim, aut errorem definire potest, & sic semper Ecclesia libera manebit ab hæresi. *Respondetur* Christum Dominum non præcepisse quod Pharisæi, etsi declarentur vt hæretici tolerarentur in Cathedra Moysi, vel quicumque alius hæreticus, aut infidelis in Sacerdotio, & Pontificatu, sed sub conditione quod illi tolerentur. Et si nondum sint declarati & depositi à Cathedra, debent fideles eos audire, & obedire, quia adhuc retinent potestatem, & iurisdictionem suam, si tamen Ecclesia velit illos declarare vt hæreticos, & non amplius tolerare, Christus Dominus non prohibet in præfatis verbis.

4 Sed *Dubitatur*, an in quocunque casu hæresis, & quomodocunque Papa hæreticus sit, possit deponi, an vero aliquæ conditiones requirantur sine quibus hæresis sola non sit sufficiens ad deponendum Pontificem? *Resp.* Pontificem non posse deponi, nec amittere Pontificatum, nisi duæ conditiones concurrant, scilicet quod hæresis non sit occulta, sed publica, & iuridicè notoria, secundo debere esse incorrigibilem, & pertinacem in hæresi. His duabus cõditionibus stantibus potest Pontifex deponi, non vero sine illis, & quantuncumque interius infidelis non sit, si tamen exterius tanquam hæreticum se gerat, potest deponi, & sententiæ

depositionis erit valida. Et de prima conditione aliqui etiam inter Catholicos dissentiunt existimantes quod etiam propter hæresim occultam Pontifex amittit iurisdictionem Pontificalem, quæ fundatur in vera fide, & recta confessione eius, & pro hac Sententia citantur *Tarrecremata lib. 4. 2. p. à cap. 18. & lib. 2. cap. 102. Palud. in opusc. de hac re, Castro lib. 2. de iusta Hæreticorum punitione cap. 22. & 23. Simancas de Catholicis institutionibus cap. 21. Driedo de libertate Christiana cap. 14. & alij.* Et quidam ita hoc defendunt quod etiam propter hæresim mentalem ipsum putant excidere à Pontificatu eo quod vt sit Pontifex requirit tanquam necessariam conditionem, quod sit membrum Ecclesiæ, siquidem est supremum caput, & quod coniunctus sit ipsi Petræ, super quam fundatur Ecclesia, id est super fidem, & confessionem Petri, sicut enim sine fide etiam mentali, non est Ecclesia, ita neque Pontificatus, qui super eandem confessionem fundatur super quam Ecclesia, & ideò Christus petiit à Petro hanc professionem fidei priusquam ei promitteret Pontificatum. Et hanc Sententiam tribuit *Tarrecremata, & Castro vbi supra, Azor citatus supra cap. 7.*

5 Alij existimant necessarium esse quod hæresis sit externa, & externe probata, vt possit à Pontificatu deponi; sic *Soto in 4. dist. 22. quæst. 2. art. 2. Cano lib. 4. de locis cap. vltimo ad 12.* vbi ne quidem probabile censet oppositum, *Caietanus de authoritate Papæ cap. 18. & 19. Suarez, Azor, & Bellarminus lib. 2. de Romano Pontifice cap. 30.* Et Fundamentum est: Quia hæretici occulti quamdiu ab Ecclesia non condemnantur, & præscinduntur, sunt partes Ecclesiæ, & cum ipsa communicant in exteriori communicatione, licèt non in Spiritu interno; ergò etiam Pontifex si est occultè hæreticus, non propterea est præcisus ab Ecclesia; ergo potest adhuc in ipsa esse caput, sicut adhuc est pars, & membrum, & si non viuum.

6 Conf. Quia sine fide exerceri possunt actus ordinis, & iurisdictionis Ecclesiasticæ in inferioribus Sacerdotibus, nam Sacerdos Hæreticus potest conficere Sacramenta, & absoluere in extrema necessitate; ergo non requiretur etiam fides vt Pontifex exerceat iurisdictionem suam quamdiu ab Ecclesia non est depositus, præsertim quia per hoc quod sit hæreticus, non incurrit excommunicationem sicut inferiores, cum non sit capax illius. *Ac denique* Quia si sit occultus hæreticus, eo ipso caderet à Pontificatu, etiam antequam Ecclesia id cognosceret & iudicaret; ergo si statim resipisceret per veram pœnitentiam iam non posset exercere munus, & officium Pontificis, quia amisit eam dignitatem, nec illa per pœnitentiam à Deo restituitur, sicut restituitur gratia. Quod si non potest exercere; ergo tenebitur cedere Pontificatui, quod certè est grauissimum, est enim hoc obligare vt se prodat, quia opportet causam suæ renunciationis publicare, aut saltem consulere, & plura alia inconuenientia sequerentur, si eo ipso quod esset Pontifex Hæreticus, & occultus Pontificatum amitteret, omnia enim essent perplexa, & via ad schismata aperiretur, si non spectato Ecclesiæ iudicio, hoc ipso à Pontificatu decideret propter culpam ipsi soli forsitam notam.

7 Et *ex hoc* etiam soluitur fundamentum contrarium, quia vt aliquis sit Pontifex requiritur, quod sit membrum Ecclesiæ secundum exteriorem communicationem, saltim secundum qua m sufficienter dicitur aliquis membrum Ecclesiæ in ordine ad exteriorem gubernationem, secundum quam Pontifex est Caput Ecclesiæ, etsi non participet interiorem eius spiritum ratione occultæ hæresis, vel peccati, & hoc modo sufficit quod sit coniunctus Petræ, & Ecclesiæ, scilicet secundum exteriorem communicationem, quia reputatus ab Ecclesia, vt coniunctus, quamdiu ab illa non est præcisus, aut declaratus vt hæreticus. *Quod verò additur*, Ecclesiam non posse manere veram Ecclesiam sine fide interiori. *Resp.* eodem modo probari posse non remanere posse Pontificem in Pontificatu sine gratia, & hoc ipso quod incidit in peccatum mortale, quæ fuit hæresis Vvicleph condemnata inter eius articulos in Concil. Constant. quia sicut Ecclesia vniuersaliter loquendo, non potest carere vera fide etiam mentali, sic etiam non potest carere gratia. Itaque authoritas Pontificatus fundatur super fidem veram, sed non super fidem personalem cuiuscunque personæ, & provt à quolibet secundum sensum suum proferri potest; sed in fide communi totius Ecclesiæ, in qua Pontifex non potest deficere, taliter quod etiamsi personaliter sit hæreticus, vt tamen docet ex Cathedra non potest contra fidem docere; in hac ergo fide, quæ est fides Cathedræ, & non personæ, & quæ fuit fides Petri, & confessionis eius, in hac fundatur Pontificatus, non in fide personali etiam ipsius personæ Pontificis. Ecclesia vero cum importet Congregationem omnium fidelium, repugnat quod omnes sint sine vera fide Dei etiam mentali, sicut etiam non possunt omnes fideles esse sine gratia.

8 Secunda Conditio vt possit Papam deponere scil. quod sit incorrigibilis, & contumax in hæresi, patet, quia qui est paratus corrigi, nec pertinax in hæresi, non censetur hæreticus, vt habetur in *cap. dixit Apost. 24. q. 3.* ergo si Papa sit paratus corrigi, nequaquam tanquam hæreticus deponi debet. Item quia Apostolus solum præcipit vitari hæreticum post primam, & secundam correptionem; ergo si correptus resipiscat, non est vitandus, cum ergo Papa deponi debeat propter hæresim in vi istius Apostolici præcepti, ex eodem sequitur quod si sit corrigibilis non debet deponi. Et quidem cum ante depositionem Pontifex moueri debeat vt resipiscat, planè si admonitus se correxerit, non videtur posse procedi ad vlteriora deponendo ipsum. Factum etiam Marcellini Papæ, vt habetur in *cap. nunc autem 21. dist.* quod etiam *supra disputatione præcedenti* tractauimus, aliquid iuuat, declaratus enim pro infideli à Concilio Episcoporum, tamen quia resipuit, & corrigi voluit in Pontificatu mansit, & tanquam Pontifex mortuus est posteà pro fide: ergo nisi pertinaciter, & incorrigibiliter in hæresi permaneat, non debet à Pontificatu deponi. Vide Glossam cum Hugone in *cap. si Papa cit. dist. 40.* vbi hoc idem tenet, & declarat. Quod si Papa incidens in hæresim, & correptus, iterum relabatur, potest iterum corrigi; post duas autem correptiones, si posteà relabatur, etsi paratus sit corrigi, non est admittendus, sed tamquam incorrigibilis habendus est, & deponendus, quod benè fundat *Caiet. Opusc. de authorit. Papæ cap. 22.* in dicto Apostoli, *Post primam, & secundam correptionem deuita sciens quia subuersus est huiusmodi,* facta ergo prima, & secunda correptione iuxta humanum iudicium relapsus, censetur incorrigibilis, & ideò ne infinitum correptiones perducantur,

perducantur, sistitur in secunda habendo ipsum pro incorrigibili post secundam correptionem.

9 Secundus *Casus* depositionis Papæ, est casus perpetuæ amentiæ, quem *Caietan.* ponit *vbi sup. cap.* 28. & censet quod si constat de perpetua amentia Papa non indiget depositione, neque iudicio Concil. generalis, sed censentur hoc ipso vacare Sedes perinde ac si esset mortuus, quia talis vita rationali functus est, propter quod *Ecclesiast.* 22. dicitur: *Supra mortuum plora, defecit enim lux eius, & supra fatuum plora, defecit enim sensus.* Et consequenter possunt Cardinales ad electionem procedere; sicut si sedes vacaret per renunciationem. Et subscribit *Suarez disp.* 10. *cit. sect.* 6. *num.* 17. eo quod perpetua amentia æquiualet morti quoad vsum rationis, & libertatis, vnde reddit subiectum incapax omnis iurisdictionis, & omnis actionis gubernatiuæ, quæ sine libertate exerceri non potest. Quæ autem, & quomodo censenda sit perpetua amentia ad Thelogos non spectat iudicare, sed iudicio peritorum, & prudentium standum est. Existimo tamen quod quamdiu aliqua amentia censetur humana arte curabilis, non est habenda pro perpetua, & ideò non est Papa deponendus propter illam: si tamen non esset humano modo curabilis, sed solùm miraculosè, censenda esset perpetua ex natura sua, & iure posset alius Pontifex eligi. Sicut in matrimonio illa impotentia, aut arctitudo membri censetur matrimonium dissoluere, quæ humana arte curare non potest, sed solum miraculosè.

10 Tertius *Casus* depositionis Papæ est dubietas de valore electionis Pontificis, ad quem casum reducimus omnes illos, in quibus Ecclesia certificari non potest indubitate de suo capite, cum enim ipsi commissa sit electio eius, habet ius vt certa reddatur de electo in Papam, & caput vniuersale. Vnde stante dubio potest ipsa tanquam in Pontificem non receptum, nec indubitatum agere. *Et ratio est.* Quia quamdiu pacificè, & indubitate non constat de electione, adhuc ipsa electionis actio durare censetur, quia nondum perfectè terminata est, & consumata, ita vt Ecclesiæ constet de ipsa; ergo potest tunc agere, & iudicium ferre circa ipsum electum, quatenùs electio eius adhuc est in dubio, quia Ecclesia habet plenum ius super ipsam electionem, vnde quamdiù aliquid restat de electione propter dubietatem eius, adhuc subest potestati Ecclesiæ id perficere & consummare, & consequenter iudicare potest de Pontifice dubio. *Item quia* non potest Ecclesia obedire Papæ, nisi ipsi constet de vero Papa, stante autem dubio non constat ipsi de vero Papa, & sic non potest ei obedire.

11 Confirmatur exemplo Concilij Constantiensis, in quo iudicatum est de tribus Pontificibus dubiis, & duo fuerunt depositi, alter verò renuntiauit Pontificatui, & in eodem Concilio determinatum est Pontifices debere obedire, & stare decretis Concilij illius legitimè congregati, quod intelligendum est circa subiectam materiam, quæ tunc tractabatur in illo Concilio, scilicet existentibus Pontificibus dubiis, hi enim tenentur obedire Concilio, & sunt illi subiecti, quia Ecclesia iudicare potest de dubio Pontifice, & tollere schisma, quod inde resultat, quale tunc etiam erat. *Ad hunc etiam casum* reducitur alius quem ponit *Caiet.* scilicet si postquam electus est legitimus Pontifex, omnes Cardinales qui illum elegerunt, morerentur, aut ita impedirentur, quod non esset qui testificaretur Ecclesiæ de Pontifice electo, tunc enim quasi per accidens Ecclesia posset iterum eligere, quia non est certa de Pontifice electo, nec certificari potest; vnde censetur esse dubius Pontifex. *Et similis casus esset*, si Cardinales post electionem vellent rem vertere in dubium, & generaretur schisma, tunc enim Ecclesia posset de illo negotio cognoscere, quia adhuc ipsa non certificatur de vero, & indubitato Papa, & sic ad tollendum schisma, potest illud dubium de electione iudicare, quem casum ponit *Suarez vbi supra.* Et denique in omni euentu, quo datur rationabile dubium de veritate Papæ, aut electionis eius, ad Ecclesiam pertinet id iudicare, non quia est superior Pontifice, etiamsi in re verus Pontifex sit, sed quia est superior electione Pontificis, & omnibus dubiis, quæ ex illa resultare possunt, per accidens autem est superior eo, qui in re est verus Pōtifex.

12 Dices. Quid si Ecclesia iudicet non esse verum Pontificem eum qui verè, & in re corā Deo est Pontifex, sed dubitatur de illo, tunc ille iam accepit à Christo Domino potestatem supremā Eccles. hanc enim habet ex vi electionis ritè factæ in re; ergo quamuis Ecclesia illum deponat, non poterit ab illo auferre potestatem à Christo Domino datam, hæc enim sine ipsius electi culpa perdi non potest, & sic si Ecclesia procedat ad aliam electionem, erunt tunc duo in Ecclesia habentes in re, & coram Deo supremam potestatem Ecclesiæ, quod est impossibile, cum ex Christi Domini institutione tantum vnus debeat esse supremus Pastor; ergo non potest ex ipsius actione duobus conferri illa suprema potestas in re.

13 Respondetur, sine dubio Ecclesiam posse iudicare, & deponere Pontificem, qui in re est innocens, probatur tamen nocens, sicut si in re non esset hæreticus, exterius tamen probaretur iuridicè esse hæreticum, posset haberi pro non Pontifice, quia sicut existente vera culpa amittere potest Pontificatum, non quando illam commisit, & nondum ab Ecclesia iudicata est, sed quando ab Ecclesia declaratur, ita licet in re non habuerit illam culpam, si tamen ex declaratione Ecclesiæ illam habet, quia sic iuridicè probatur, amittit etiam Pontificatum, quia sic expedit gubernationi Ecclesiæ, quæ humano modo fit, & secundum humanas probationes, quæ solum requirunt veritatem iuridicam, non Mathematicam, & quia Pontificatus non consistit in Charactere, qui nulla actione est delebilis, sed in iurisdictione, quæ ex moralibus conditionibus pendere potest, ideò ex culpa moraliter, & iuridicè notoria, tanquam ex conditione pendere potest potestas ista Pontificia, licèt in re innocens sit. *Addo* tamen verisimilibus videri illum casum imposibilem esse, quod scilicet Ecclesia iudicet aliquem non esse Pontificem, qui verè in re sit Pontifex, hoc enim esset falli Ecclesiam vniuersalem inferendo iudicio circa rem grauissimam, quæ & totum Eccl. corpus tangit, ita quod sicut Ecclesia falli non potest in iudicando Canonizationem alicuius Sancti, ita in condemnando aliquem tanquam hæreticum, & deponendo illum à Pontificatu, non videtur errare posse Ecclesiam, nec permitti à Deo, vt iudicet non esse Pontificem illum, qui verè in re Pontifex est.

14 Sed *Inquires.* An aliquis alius casus præter relatos admittendus sit pro quo Pontifex deponi possit? *Respondetur* negatiue; sed omnes quotquot fingi possunt ad hos reducuntur, & propter nullum alium deponi potest. Quæ est communis Sententia Theologorum, & multorum etiam Iuristarum, de Theologis, videndus est *Turrecremata in summa libro secundo capite nonagesimo tertio & sequentibus, Aluarus Pelogius de Planctu Ecclesiæ libro primo capite quarto, Paludanus, & alij,* quos citat *Caietanus Tractatu de potestate Papæ capite 26. Suarez, & Azor, & Bellarminus.* Ex Canonistis *Felinus in capite Nonnulli de Rescriptis,* versu *sed non videtur, Andreas Siculus Clementina ne Romani de electione, Imola ibidem, Cardinalis Alexandrinus in capite Si Papa, & alij. Ratio est in primis:* Quia in iure propter nullum crimen Papa deponi potest, excepta hæresi sicut colligitur ex *Capite si Papa distinct. 40. iam citat.* vbi culpas Papæ nullum mortalium redarguere posse affirmatur, nisi deprehendatur à fide deuius; ergo præter casum fidei propter nullas culpas est redarguendus Pontifex; & eadem exceptio habetur *Capite Oues 20. quæstion. 7 Secundò,* & fortius instatur ista ratio quia secundum ius, Papa à nemine iudicatur, vt habetur in pluribus iuribus, in quibus dicitur, eos, eorúmque causas soli Deo reseruari iudicandas, vt in *capite aliorum, Capite Cuncta 9. quæstio. 3. & in Capite eiectionem 71. distinct.* Et denique *in extrauagant. Vnam Sanctam de Maioritate, & Obedientia, & Capite licèt de electione,* si deuiet suprema potestas à solo Deo iudicatur; ergo depositio Papæ directè non potest fieri per viam iudicij, & punitionis, cum non habeat superiorem in terris, à quo puniatur, aut corrigatur. Solum ergo potest deponi propter indispositionem ex parte ipsius, vt sit Caput Ecclesiæ, quia scilicet est separatus, & segregatus ab ipsa relinquendo fidem, ita quod Ecclesia debeat illum vitare: propter reliqua verò peccata quantumcumque grauia nunquam tenetur Ecclesia eum vitare, quia ipse non est segregatus ab Ecclesia, nec per excommunicationem separari potest, ergo neque debet à Pontificatu excludi: nam si excluderetur non id fieret quia Ecclesia, non potest illi adhærere, & manere coniuncta, sed quia propter demerita Pontificis ipsum tanquam idignum repellit à Pontificatu. Hoc autem secundum non potest fieri nisi ab habente authoritaté, & iurisdictionem supra ipsum reum, qui punitur propter demerita; ergo cum hæc potestas in nullo reperiatur, neque etiam in Ecclesia, quia Papa non potest habere superiorem in terra, consequenter neque propter ista crimina iudicandus est. Et neque propter hæresim directè iudicatur Papa, sed quia ex scriptura, & iure diuino Eccl. tenetur segregare se, & non communicare hæretico, ideo facta declaratione quod sit hæreticus Ecclesia non potest ipsum respicere vt Caput, quia non potest ei communicare, caput autem cui corpus non est vnitum, & cui non communicat, non est caput.

15 Ex *hac autem doctrina* soluere potes motiua Canonistarum tenentium oppositum cum glossa *in dicto capite si Papa,* eamque Glossam approbauit *Panormitanus capi. Significasti de electione numero quarto & aliis in locis, & Ancharranus in Tractatu de Schismate, Rosellus in sua Monarchia Tractatu 2. de forma eligendi Papam, aliique Canonistæ.* Qui propter crimen simoniæ, & alia crimina, quæ vergerent in graue damnum, & scandalum Ecclesiæ, sentiunt Papam deponi posse, eo quod magnum etiam incommodum afferri potest Ecclesiæ per alia crimina sicut per hæresim, dissipando eius regimen, & violenter, ac tyrannicè tractando: est autem de iure naturali quod Ecclesia possit se defendere, & eum vi repellere, quod facere non potest nisi ipsum deponendo, sicut in crimine hæresis ob eandem rationem potest ipsum deponere. Quod etiam videtur aliquando fuisse in vsu Ecclesiæ, nam Sixtus Tertius se purgauit de quibusdam criminibus sui obiectis, vt habetur in *Capit. Mandastis,* & de Leone III. in *Cap. Auditum est 2. quæstione* 5. & de Leone IIII. *in capit. Nosti in competenter à quæstione septima.* & Eugenius IIII. depositus est in Concilio Basiliensi sine causa hæresis: & similiter narratur de Ioanne XII. & saltem si Pontifex esset hæreticorum fautor, licèt non esset hæreticus sine dubio deponi deberet, & idem iudicium erit si Papa iurauerit, se renunciaturum Pontificatui, tunc enim poterit cogi ab Ecclesia, vt adimpleat.

16 Nihilominus ex fundamento posito hæc omnia diluuntur: nam etsi verum sit quod Papa criminosus magnum præiudicium inferat Ecclesiæ, tamen Ecclesia non tenetur, nec potest se ab eius communicatione separare, nec ipsum iudicialiter punire, & ideò tanquam caput debet ipsum sustinere: in casu verò hæresis tenetur se ab eo separare, vt dictum est, & propter eam debet ipsum pro capite non habere. Potest autem se defendere, non quidem ipsum deponendo, sed eum vi repellendo si violenter, & tyrannicè procedat, sicut si armis vellet contra iustitiam aliquid moliri, posset armis repelli; & similiter si contra bonos mores aliquid statueret non est illi parendum, quia lex iniusta non obligat. Quod verò aliqui Pontifices se purgauerint à criminibus, id non fuit ex necessitate, sed ex propria voluntate, vt in illis Textibus apertè significatur. Reliqui verò vt Eugenius IIII. & Ioannes XII. & siquis alius, depositi fuerunt violenter, & contra ius, ex quo non potest trahi argumentum. De Fautore verò hæreticorum *Azor vbi supra capite septimo.* tenet quod si sit Papa fautor, aut defensor hæreticorum, & in hoc sit incorrigibilis, poterit deponi, & *capite tertio.* idem docet ex *Turrecremata.* Et fauet exemplum liberij, qui quando fauit hæreticis, in eius locum Felix suffectus est; quod non nisi abrogato eo fieri potuit iuxta doctrinam communem. Hoc tamen intelligendum est, videlicet si Papa sit fautor Hæreticorum in his, quæ ad hæresim ordinantur: nam si faueret hæretico non in causa hæresis, sed propter aliquam particularem causam, verbi gratia, iure cognationis, amicitiæ, non videtur posse deponi, cum formaliter non sit fautor hæreticorũ, licèt homini alias hæretica faueat in causa temporali, & politico. Fautores enim hæreticorum eiusdem criminis censentur cum hæreticis in iure, vt colligitur ex *Cap. excomm. §. Credentes de Hæreticis, & cap. Quicumque eodem titul. in sexto.* & ibi communiter Doctores. Non autem intelligitur fautor nisi qui aliquem fauet in quantum hæreticum, id est secundum aliquam relationem, & ordinem ad hæresim, vt benè notauit *Caietanus in Summa*

verbo

verbo *Excommunicatio cap.* 1. quem sequitur *Nauarrus in Manuali cap.* 27. *numero* 55. *& sequitur Azor tomo* 1. *lib.* 8. *cap. decimo quinto Suarez tomo de fide disputat.* 1. Quare si Papa faueret alicui Principici hæretico non in ordine ad hæresim, neque in quantum hæreticus, sed ratione cognationis, propinquitatis, vel amicitiæ, non esset deponendus, quia in re non est hæreticus, neque hæreticorum fautor, nisi fortè in foro iudiciali probaretur ex hoc formaliter suspectus in hæresi, aut hæreticus esse, & incorrigibilitas eius constaret in fauendo hæreticis. *In casu autem iuramenti Papæ de renunciando. Resp.* Ecclesiam non posse cogere ipsum, vt iuramentum adimpleat, quia potest ipse Pontifex sibi iuramentum relaxare ex causa rationabili; non pertinet autem ad Ecclesiam iudicare an causa rationalis sit ad talem relaxationem, & sufficiens, cum non sit superior Papa; vnde simpliciter non potest eum cogere ad seruandum iuramentum.

De depositione Papæ.

16 Restat *secunda difficultas Tractanda*, scilicet, *A qua Potestate debeat fieri hæc Papæ depositio?* Et tota quæstio versatur circa duo, scilicet circa declaratiuam sententiam, qua declaratur crimen Papæ à quo debeat fieri, an à Cardinalibus; vel à Concilio generali: & si à Concilio generali per cuius authoritatem debet congregari, & cuius virtute cognoscere de tali causa? *Et secundo* circa ipsam depositionem, quæ facienda est post declaratiuam criminis sententiam, An fiat per potestatem Ecclesiæ; An verò ab ipso Christo Domino immediatè supposita declaratione? Et quoad Primum dicendum est tractationem de hanc depositione Papæ quoad declarationem criminis nullo modo pertinere ad Cardinalas, sed ad Concilium generale. *Quod patet primo* ex vsu quidem Ecclesiæ: nam in casu Marcellini de thurificatione Idolorum congregata est Synodus ad illam causam discutiendam, vt habetur in *Cap. Hunc autem distinct.* 21. Et in casu schismatis in quo erant tres Pontifices reputati in suis obedientiis congregata est Synodus Constantiensis ad illud schisma sedandum in causa etiam Simmachi Papæ congregatum est Concil. Romæ ad ea tractanda, quæ illi obiiciebantur, vt tradit *Ant. Aug. in Epitome iuris de Pontifice Maximo titulo decimotertio* & in iuribus suprà citatis habetur, Pontifices, qui de aliquibus criminibus sibi obiectis satisfacere voluerunt, coram Concilio id fecisse. *Secundo etiam constat* hanc potestatem tractandi causas Pontificum, & ea quæ ad depositionem eius spectant non esse commissam Cardinalibus; remanet ergo in depositione Ecclesiæ, cuius authoritatem repræsentat Concilium generale; Cardinalibus enim tantum est commissa electio, & non amplius, vt constare potest legenti ea, quæ ex iure adduximus *Artic.* 1. Videantur de hac re *Turrecremata lib.* 2. *Summæ c.* 93. *Caietan. supra citat. Doctores Canonistæ in Cap. In fidei de Hæreticis in* 6. *& in Cap. Si Papa distinct. quadragesimo.*

17 Sed *nunc restat explicare* cuius Authoritate conuocandum est hoc Concilium, non enim authoritate Papæ congregari potest, cum contra ipsum congregetur; non potest autem esse legitimum Concilium nisi Authoritate Papæ congregetur, vnde Pontifex posset illud recusare, & annullare, si contra ipsius voluntatem congregaretur, siquidem ante declarationem criminis est verus Papa; ergo subest eius potestati quodcumque Concilium congregetur, & consequenter si velit, potest illud dissoluere.

18 Respondetur. Quod illud Concilium congregari potest authoritate Ecclesiæ, quæ est in in ipsis Episcopis, vel maiore eorum parte; habet enim ius Ecclesia ad segregandum se à Papa hæretico ex iure diuino, & consequenter ad adhibendum omnia media ad talem segregationem per se necessaria; medium autem necessarium, & per se est vt iuridicè constet tale crimen; non potest autem iuridicè constare nisi formetur competens iudicium, non potest autem in re tàm graui comptens esse iudicium, nisi per Concilium generale: quia tractatur de Vniuersali capite Ecclesiæ, vnde pertinet hoc ad iudicium vniuersalis Ecclesiæ, quod est Concilium generale. Et ita non assentior *Patri Suarez* existimanti posse hoc tractari in Conciliis Prouincialibus; nec enim Concilium Prouinciale repræsentat Vniuersalem Ecclesiam, vt eius authoritate possit negotium hoc decidi; nec plura etiam Concilia Prouincilia talem repræsentationem habent, aut authoritatem. Quod si non de ipsa authoritate loquamur in cuius virtute iudicandum est, sed de conuocatione Concilij, à quo sit facienda, Existimo id non esse alicui determinatè commissum; sed posse hoc fieri vel à Cardinalibus, qui hanc notitiam ad Episcopos deriuare possunt, vel à propinquioribus Episcopis id posse denunciari aliis, vt omnes conueniant; vel etiam ad instantiam Principum id fieri posse, non quidem quātum ad Conuocationem coactiuam, sicut quando Pontifex conuocat ad Concilium, sed conuocatione denuntiatiua, qui tale crimen Episcopis denuntiatur, & manifestatur vt illi succurrant. Quare Pontifex non potest tale Concilium annullare, aut recusare, quia ipse est pars, & Ecclesia habet ex iure diuino posse illud congregare ad hunc finem, quia habet ius vt segreget se ab Hæretico.

19 Quoad *secundum verò*, scilicet cuius authoritate declaratio, & depositio facienda est, & dissentio inter Theologos, nec enim apparet à quo sit facienda ista depositio, cùm sit actus Iudicij, & iurisdictionis, quæ in Papam à nullo exerceri potest. *Caietanus in opusculo de potestate Papæ capite* 20. refert duos modos dicendi extrmè oppositos; duos etiam medios. Inter extremè opositos vnus est quod Papa ipso facto quo est Hæreticus, & depositus absque humano Iudice: Alter est quod simpliciter Papa habet superioriorem potestatem à qua possit iudicari. Inter modos mediatè se habentes alter dicit, quod Papa non absolutè habet superiorem, sed solum pro casu hæresis; alter quod nec absolutè, nec pro casu hæresis habet superiorem potestatem in terris sed solum ministerialem, sicut Ecclesia habet ministerialem potestatem eligendi quoad designationem personæ, non quoad collationem potestatis, quia hæc fit immediatè à Christo, vt diximus *Art.* 1. Sic etiam in depositione, seù destructione huius coniunctionis, qua Pontificatus est coniunctus isti personæ in particulari

culari Eccleſia habet miniſterialem poteſtatem deponendo ipſum miniſterialiter; Chriſtus autẽ authoritatiuè ipſum priuare. Et ex his duobus modis dicendi primum ſequitur *Azor 2.tom.2.c. 7.*ſcilicet Eccleſiam eſſe Pontifice ſuperiorem in caſu hæreſis. Alterum verò modum dicendi ſequitur *Caietan.* & latè illum explicat. Eius tamen ſententiam refert, & impugnat *Bellarminus lib. 2.de Romano Pontifice cap.30.*præſertim in duobus, ſcilicet quod *Caietanus* dixerit Papam hæreticum manifeſtum non eſſe ipſo facto depoſitum, & quod Papa ab Eccleſia deponitur verè, & ex authoritate *Suarez* quoque *diſput. 10. ſæpè cit.ſect.6.num.7.Caietanum* impugnat, quod dixerit Eccleſiam in caſu hæreſis eſſe ſupra Papam tanquam priuatam perſonam, non in quantum Papa eſt. Quod tamen *Caietanus* non dixit, ſed quod Eccleſia non eſt ſupra Papam abſolutè etiam in caſu hæreſis, ſed quod eſt ſupra coniunctionem Pontificatus cum iſta perſona diſſoluendo illam, eo modo quo illam per electionem coniunxit, quæ poteſtas Eccleſiæ miniſterialis eſt, nam ſimpliciter ſuperior ſolum eſt Chriſtus Dominus reſpectu Papæ. Et ideò *Bellarminus, & Suarez* cenſent Papam hoc ipſo quod eſt hæreticus manifeſtus, & pro incorrigibili declaratus, à Chriſto Domino immediatè deponi, non ab aliqua authoritate Eccleſiæ.

5 Igitur *Caietani* ſententia tribus dictis continetur. *Primum eſt.* Papa hæreticus per ipſum factum hæreſis præciſè non priuatur Pontificatu, nec deponitur. *Secundum eſt.* Eccleſia nullam poteſtatem, nec ſuperioritatem, etiam in caſu hæreſis habet ſupra Papam ex parte poteſtatis Papæ, quaſi ſit poteſtas ſupra poteſtatem etiam in tali caſu, ſed nullo pacto poteſtas Eccleſ. eſt ſupra poteſtatem Papæ, & conſequenter neque ſupra Papam abſolutè. *Tertium dictum eſt.* Poteſtas Eccleſiæ habet pro obiecto applicationem poteſtatis Papæ ad perſonam, deſignando illam per electionem, & ſeparationem huius poteſtatis, à perſona, declarando illum pro hæretico, & euitãdo à fidelibus. Itaque licèt declaratio criminis ſit quaſi diſpoſitio antecedens, & miniſterialiter ſe habens ad depoſitionem ipſam, tamen diſpoſitiuè, & miniſterialiter attingit etiam formam, quatenùs tendendo in diſpoſitionem tendit mediatè in formam; ſicut in generatione, aut corruptione hominis, neque generans producit, aut educit formam, neque corrumpens deſtruit, ſed ſolum coniunctionem aut ſeparationem formæ, attingendo immediatè diſpoſitiones materiæ ad ipſam, & mediantibus illis formam.

6 Primum *dictum Caietani* ex ſupra dictis eſt manifeſtum, nec legitimè impugnatur à *Bellarmino.* Et eius veritas conſtat; *Tum quia* Papa quãtumcunque ſit verè, & publicè hæreticus, ſi tamen corrigi ſit paratus non poteſt deponi (vt ſupra diximus) nec Eccleſia ſecundum ius diuinum poteſt illum deponere, quia nec poteſt, aut debet ipſum euitare, cum Apoſtolus dicat *Hæreticum hominem poſt primam, & ſecundam correptionem deuita*; ergo ante primam, & ſecundam correptionem non eſt deuitandus ab Eccl. & cõſequẽter nec deponẽdus: ergo falſo dicitur quod ipſo facto quod Pontifex eſt publicus hæreticus eſt depoſitus: poteſt enim eſſe publicus, ſed nondum ab Eccleſia correptus, nec declaratus vt incorrigibilis. *Tum etiam quia* (vt benè aduertit *Azor vbi ſuprà*) nullus Epiſcopus quantũcunque hæreticus exterior licèt ipſo facto incurrat excommunicationem, non tamen ipſo facto amittit iuriſdictionem, & poteſtatem Epiſcopalem, quouſque ab Eccl. declaretur, & deponatur; ſoli enim excommunicati non tolerati ipſo facto iuriſdictionem amittunt, ſcilicet qui nominatim excommunicantur, vel ſunt manifeſti percuſſores Clerici; ergo ſi Epiſc. nec aliquis alius prælatus ex ſola hæreſi exteriori non amittit ipſo facto poteſtatem, cur amittet Papa ante declarationem Eccleſ. Præſertim cum Papa excommunicationem incurrere non poſſit, quia vt ſuppono nulla excommunicatio datur lata ipſo iure diuino; ex iure autem humano excommunicari non poteſt, cum ſit ſuperior omni humano iure.

7 Secundum *verò dictum Caietani Probatur.* Quia poteſtas Papæ abſolutè eſt poteſtas deriuata à Chriſto Domino, & non ab Eccleſia, & illi poteſtati ſubiecit Chriſtus totam Eccleſiam, id eſt omnes fideles ſine vlla reſtrictione, vt de fide certum eſt, & ſupra latè probatum; ergo in nullo caſu poteſt Eccleſia habere ſuperiorem poteſtatem ad iſtam, niſi pro illo caſu reddatur illa poteſtas dependens ab Eccleſia, & inferior ad illam, & hoc ipſo quod redditur inferior pro illo caſu iam poteſtas illa mutata eſt, & non manet eadem, quæ ante, ſiquidem ante erat ſuper ad totam Eccl. & independens ab illa; pro illo autẽ caſu redditur dependens, & inferior, ergo nunquã verificatur quod Eccl. habet poteſtatẽ ſupra poteſtatẽ Papæ formaliter, quia vt habeat poteſtatẽ ſupra illã pro aliquo caſu, debet illa poteſtas eſſe formaliter alia, & non ita ampla, & ſuprema ſicut ante. Neque ex aliqua authoritate conſtat Chriſtum Dominũ dediſſe hoc modo poteſtatem Eccleſiæ ſupra poteſtatem Papæ, ea enim quæ in caſu hæreſis loquuntur, non indicant ſuperioritatem ſupra poteſtatem Papæ formaliter, ſed ſolum euitationem, ſeparationem, negationem communicationis, &c. quæ ſaluari poſſunt ſine poteſtate ſuperiori formaliter ſupra poteſtatem Papæ. *Nec eſt fundamentum*, vt dicamus Chriſtũ Dominum, qui ſine vlla reſtrictione dedit ſupremam, & independentem poteſtatem Petro, eiuſque Sedi, determinaſſe, vt pro caſu hæreſis eſſet dependens & inferior ad poteſtatem Eccleſiæ formaliter in ratione poteſtatis, ita quod maneret ſubordinata poteſtas reſpectu Eccleſiæ, & nõ ſuperior ſicut ante. Quoad id vero quod dicit dictum ſecundum Caietani, videlicet Eccleſiam non habere poteſtatem ſuperiorem Papa, ſi abſolutè accipiatur, in ſuperioribus latè probatum eſt, cum Eccleſ. debeat eſſe ſubiecta Papæ, nec eius poteſtas ab Eccleſ. originetur, ſicut poteſtas politica, ſed immediatè à Chriſto cuius gerit vices. Quod vero neque in caſu hæreſis ſit ſuperior Papa ex parte poteſtatis Papæ patet, *Tum quia*, ipſa poteſtas Papæ in nullo caſu eſt deriuata, & originata ab Eccleſia, ſed à Chriſto; ergo in nullo caſu eſt poteſtas Eccleſiæ ſuperior. *Tum quia* poteſtas Papæ vt originata à Chriſto inſtituta eſt tanquam ſuprema ſuper omnem poteſtatem Eccleſiæ, quæ in terris eſt (vt ſupra probatum eſt ex pluribus authoritatibus) nullus autẽ caſus exceptus eſt à Chriſto Domino, in quo iſta poteſtas limitetur, & ſubiiciatur alteri, ſed ſemper, & reſpectu omnium loquitur de illa tanquã de

de suprema,& Monarchia. Quando autem loquitur in casu hæresis non superioritatem attribuit respectu Papæ, sed solum præcipit euitari, separari, & non communicare Hæretico, quæ omnia superioritatem non indicant, & sine illa saluari possunt; ergo potestas Ecclesiæ non est superior respectu potestatis Papæ, etiam in casu Hæresis. Et hoc etiam conuincunt Iura, quæ dicunt primam sedem à nemine iudicari, quod etiam in casu infidelitatis procedit, nam Patres Congregati in casu Marcellini Papæ dixerunt: *Tu te ipsum iudica.*

Tertium *dictū* sequitur ex præcedentibus. Nam Eccles. potest declarare crimen Pontificis, & ipsum, vt euitandum proponere fidelibus secundū ius diuinum, quo hæreticus euitandus est. Pontifex autem euitandus ex vi talis dispositionis necessariò redditur impotens, vt sit caput Eccesiæ, quia est membrum euitandum ab illa, & consequenter non potest in illam influere; ergò ex vi talis potestatis Ecclesia dissoluit coniunctionem pontificatus cum ista persona ministerialiter & dispositiuè. *Patet consequentia.* quia agens quod potest inducere dispositionem in subiecto, cui necessariò annexa est separatio formæ, & cum qua forma stare non potest in subiecto, potest supra dissolutionem formæ, & mediatè tangit ipsam formā, vt separandam à subiecto, nō vt in se destruendā, sicut patet in agente corrumpente hominem, nec enim formam destruit, sed dissolutionem formæ inducit, ponendo dispositionem in materia, cum qua forma non potest stare. Sic ergò cum Ecclesia potest vt euitandum Pontificem declarare, potest inducere dispositionem in illa persona, cumqua Pontificatus stare non potest, & sic dissoluitur ministerialiter, & dispositiuè ab Ecclesia, authoritatiuè autem à Christo, sicut designando ipsum per electionem disponit ipsum vltimatè, vt recipiat collationem potestatis à Christo Domino; & sic ministerialiter creat Papam. *Et si quando dicit Caietanus*, Ecclesiam posse authoritatiuè in coniunctionem, vel separationem pontificatus à persona, ministerialiter verò in ipsum pontificatum intelligēdus est hoc modo, quod Ecclesia habet authoritatem declarandi crimen Papæ, sicut & designandi ipsum in Papam, & quod authoritatiuum est respectu declarationis est dispositiuum, & ministeriale respectu formæ, vt coniungendæ vel separandæ, nam in ipsam fomam absolutè, & in se nihil potest Ecclesia, cū nō sit ei subordinata potestas. Et ex his concordantur iura, quæ aliquando dicunt Pontificis depositionem pertinere ad solum Dum, aliquaudo in causa hæresis posse iudicari ab inferioribus, vtrumque enim verum est, & quod eiectio, seu depositio Pontificis soli Deo reseruatur authoritatiuè, & principaliter vt dicitur expresè *in capite Eiectionem, septuagesimonono, distinction. & in liis multis iuribus supra citatis.* quæ dicunt iudicium sedis Apostolicæ sibi Deum reseruasse; ministeriariter autem; & dispositiuè declarando crimen, & proponendo Papam, vt euitandum, Ecclesia iudicat de Pontifice, vt dicitur *in capit. si Papa, 40. distinction. & capite Oues, 2. quæst. 7.*

Soluuntur Argumenta.

ARgumenta *Bellarmini*, *& Suarez*, contra prædictam sententiam facilis solutionis sunt. Obiicit enim *Bellarminus.* Quod Apostolus dicit hæreticum hominem post duas correptiones esse euitandum, id est postquam manifestè apparet pertinax ante omnem excommunicationem, & Iudicis sententiam, vt ibi scribit *Hieron.* Quia Hæretici per se discedunt à corpore Christi. *Et ratio est*, Quia non Christianus non potest esse Papa, nec enim est caput, qui non est membrum; Hæreticus autem Christianus non est, vt docent communiter Patres; ergò manifestus Hæreticus Papa esse non potest. *Nec obstat*, quod in ipso adhuc manet character. nam si ratione characteris maneret Papa, cum hic sit indebilis nunquam deponi poterit. Vnde Patres communiter docent Hæreticum ratione hæresis, & independenter ab excommunicatione carere omni iurisdictione, & potestate vt *Cyprianus*, *Hieronymus*, *& Ambrosius.* 1

Respondetur Hæreticum esse euitandum propter duas correptiones iuridicè scilicet factas, & ab Ecclesiæ authoritate, & nō secundum priuatū iudicium; sequeretur enim magna confusio in Ecclesia si sufficeret hanc correptionem esse factam ab homine priuato, & quod facta manifestatione hæresis non tamē declarata ab Ecclesia, & proposita omnibus vt euitent Pontificem teneri omnes illū euitare, nec enim omnibus fidelibus potest esse publica hæresis Papæ, nisi ex relatione aliorum: relatio autem ista cū non sit iuridica non obligat, vt ei omnes credant & illum euitent: requiritur ergò quod sicut Ecclesia designando ipsum omnibus iuridicè ipsum vt electū proponit, sic declarando & proponendo eum vt Hæreticum euitandum eum deponat. Vnde sic videmus practicatum in Ecclesia quod in casu depositionis Papæ causa ipsa in generali Concilio prius tractata est quam pro non Papa habitus, sicut supra retulimus. Non ergò Papa ipso facto quo Hereticus est, etiam publicè desinit esse Papa ante omnem Ecclesiæ sententiam, & antequā ipsum, vt euitandum fidelibus proponat. Nec *Hyeronymus* quando dicit Hæreticum per se discedere à corpore Christi, excludit ipsum Ecclesiæ iudicium præsertim in re tam graui, qualis est depositio Papæ, sed criminis indicat qualitatem, quod per se sine alia censura superaddita excludit ab Ecclesia, dummodo tamen per Ecclesiam declaretur, licet enim ex se separet ab Ecclesia, tamen quoad nos non intelligitur facta separatio sine ista declatione. *Et similiter ad rationem Resp.* Quod non Christianus, qui quoad se, & quoad nos Christianus non est, non potest esse Papa, si tamen quoad se Christianus non sit, quia fidem amisit, quoad nos autem adhuc non sit iuridicè declaratus, vt Infidelis, vel Hæreticus, quantumcumq; manifestus sit secundum priuatum iudiciū, adhuc quoad nos est membrum Ecclesiæ, & consequenter caput. Requiritur ergò iudicium Ecclesiæ, quo proponatur, vt non Christianus, & euitandus, & tunc desinit quoad nos esse Papa, & consequenter antea non desierat etiam in se, quia omnia quæ faciebat erant valida in se. 2

Secundò *obiicitur.* Quia non potest Ecclesia habere potestatem in coniunctionem pontifica- 3

tus cum persona, nisi in ipsum Pontificatũ habeat potestatẽ, nec enim amplius facit Papa cùm deponit Episcopum, quam destruere coniunctionẽ eius cum Episcopatu, nam Episcopatum ipsum non destruit; ergò si potest Ecclesia in coniũctionem põtificatus cum persona, consequenter potest, seu potestatem habet supra pontificatum, & personam Papæ. *Et confirmatur.* Quia Papa deponitur inuitus; ergò punitur in tali depositione punire autem est superioris, & iudicis, ergò Ecclesia deponens, seu depositionis pœna puniens, supra personam Papę superioritatem habet. *Denique.* Qui potest in partes simul, seu in coniunctionem earum potest simpliciter in totum: sicut generans hominem, simpliciter potest in ipsum totum hominem, ergò si Ecclesia potest in coniunctionem pontificatus cum persona, simpliciter potest in Papam, quod negat *Caietanus.*

4 Respondetur, quod aliter potest Pontifex in Episcopum quando ipsum deponit, aliter Ecclesia in Pontificem: nam Pontifex priuat ipsum tanquam sibi subiectum, & habentem potestatem sibi subordinatam & dependentem, quam limitare, & coarctare potest, vnde licet tollat Episcopatum à persona, & non destruat episcopatum, tamen hoc tollit ex superioritate quam habet ad personam, etiam ex parte potestatis sibi subordinatæ, ratione cuius illam amouet à persona, & nõ solum personam ab ipsa. Ecclesia verò tollit pontificatum ex superioritate ad potestatem ipsam, sed ex ministeriali, & dispositiua potestate qua potest inducere dispositionem incompossibilem cum pontificatu, vt dictum est.

5 Ad *confirmationem resp.* Papam deponi inuitum ministerialiter, & dispositiuè ab Ecclesia, authoritatiuè à Christo Domino, vnde ab ipso, non ab Ecclesia punitur propriè loquendo *Ad vltimũ dicitur*, quod qui potest in coniunctionem partiũ, potest in totum simpliciter, non tamen si ministerialiter solùm, & dispositiuè possit in talem coniunctionem, nisi in naturalibus, in quibus physicæ dispositiones habent naturalem cõnexionem cum ipso esse totius, quod cùm communicetur ab agente producente dispositiones coniunctiuas partium, simpliciter producit ipsum totum: in moralibus autem dispositio, quæ fit ab aliquo, cũ solũ habeat moralem coniunctionem cũ forma, & quasi ex institutione voluntaria, qui disponit non censetur facere ipsum totum simpliciter, & authoritatiuè, sed quasi ministerialiter; sicut si Põtifex alicui concedat, vt loca quæ designauerit habeant priuilegia lucrandi indulgentias, & quæ declarauerit non habere: non habeant, designatio, vel declaratio ista non habet tollere, aut concedere indulgentias authoritatiuè, & principaliter, sed ministerialiter solùm.

***

DISPVT. IX.

De potestate Papæ in Ecclesia quantum ad ea in quibus errare non potest.

QVINQVE sunt in quibus Pontifex non potest errare. *Primò* approbatione, & emendatione librorum Canonicorum Scripturæ, & traditionum Apostolicarum *Secundò* in confirmatione Conciliorum, & definitione rerum fidei. *Tertiò*, in canonizatione Sanctorum. *Quartò*, in legibus regulatiuis morum. *Quintò* in confirmandis Religionibus; & de his omnibus per ordinem tractandum est in præsenti disputatione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in approbatione, & emendatione Scripturæ Canonicæ Papa errare possit.

1 SVpponimus duo principia, de quibus aliquid breuiter egimus *disputatione prima, articulo secundo. Primum est*, dari veram, & infallibilem Scripturam, quæ sit diuinitùs inspirata, de qua Apostolus 2. ad Thimotheum 3. *Omnis Scriptura diuinitùs inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, & ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, &c.* Et 2. Petri 1. *Habemus firmiorem Propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes tanquam lucernæ lucenti in calliginoso loco.* Item *Hoc primùm intelligentes quod omnis Prophetia Scripturæ propria interpretatione non sit, non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt Sancti Dei homines.* Et capite tertio; *Memores (inquit) sitis eorum quæ prædixi verborum à sanctis Prophetis, & Apostolorum vestrorum.* Et infra mentionem facit Epistolarum Pauli tanquam de Scriptura Canonica. Et ipse Dominus post resurrectionem suam omnem complectens veteris testamenti scripturam, quam Ecclesiæ suæ relinquebat, Lucæ vigesimo-secundo. *Necesse est (inquit) impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & psalmis de me: tunc aperuit illis sensum vt intelligerent Scripturas, &c.* Quare dandam esse aliquam Scripturam sacram diuinitus inspiratam tanquam primum principium supponendum est inter eos qui fideles sunt, & in Christum credunt, hoc enim insinuant illa verba Petri: *Hoc primum intelligentes quod omnis prophetia, &c.* Est ergò hoc primum quod tenemur intelligere, & tanquam

quam principium supponere: apud eos verò qui Scripturæ non credunt aliis argumentis procedendum est, quæ breuiter insinuauimus loco superius adducto, *articulo secundo*, in initio.

2 Secundum principium est, quod etiam de fide est Scripturam sacram non solum in sensuum varietate, & interpretationibus diuersis posse difficultates pati, sed etiam deprauari in se iuxta quod dicitur 2. Petri 3. de Epistolis Pauli: *In quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles deprauant, sicut & cæteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem*; quod & satis manifestat multitudo illa librorum Apochryphorum, qui pro Scripturis reuelatis palliabantur, & damnati sunt à Gelasio Pontifice in *capit. sancta Romana distinction. decima quinta.* vbi plura numerantur Euangelia apochrypha, vt Euangelium Thadei, Barnabæ, Bartholomæi, Andreæ, &c. Plura etiam ex sanctis Scripturis sunt quæ penitus interierunt; multi enim libri citantur in veteri testamento, qui modo non sunt, vt est liber Iustorum, *Iosue decimo.* Et 1. *Paralipom.* 29. citatur liber Natham Prophetæ, & volumen Gad videntis: & 3. *Regum quarto*, Salomonem dicitur scripsisse tria millia parabolarum, & quinque millia carminum, & quod disputauit de lignis, & reptilibus, & iumentis, &c. Paulus *ad Colossenses quarto*, in fine mentionem facit Epistolæ ad Laodicenses, & iubet vt in Ecclesia legatur, quæ tamen hodie non extat. Itaque Scripturæ & deprauationi, & perditioni sunt obnoxiæ, & aliorum apochryphorum admixtioni, nisi ab aliqua infallibili authoritate discernatur quinam sint legitimi libri, & qui non, qui deprauati, & qui sinceri, aliàs enim tota fides fluctuaret, si libri illi in quibus continentur ea quæ reuelata sunt à Deo diuersis deprauationibus, & corruptionibus patere possent, nec de hoc posset aliquis iudicare, & discernere.

3 Ex his duobus principiis deducitur per consequentiam, ad duo capita reduci ea quæ Ecclesia vel Pontifex circa Scripturam Canonicam potest, scilicet quantum ad ipsos libros in se, & quantum ad sensum, & intelligentiam eorum, quæ in illis continentur, ex his enim duobus pendet certitudo, & firmitas quoad nos, & veræ Scripturæ, & veræ fidei in ea contentæ. De hoc secundo, scilicet sensu, & intelligentia eorum, quæ continentur in Scriptura non agimus in præsenti articulo, sed in sequenti, vbi tractabitur de authoritate Pontificis in confirmandis, & proponendis rebus fidei, ea enim quæ fidei sunt in sensu, & intelligentia Scripturæ, saltim implicitè continentur. De primo verò scilicet, de his quæ potest Ecclesia circa ipsos libros Canonicos duo nobis in præsenti tractanda sunt. *Primum* est de approbatione ipsorum librorum, vt iudicentur quoniam sint legitimè authentici, qui non. *Secundum* de correctione, & emendatione ipsius Scripturæ ex parte diuersarum translationum, & verborum, quibus sensus Scripturæ significatur, vt sciamus quid tanquam certum, & indubitatum sequendum sit.

Circa primum punctum id in primis notandum est circa approbationem librorum Canonicorum, & definitionem eorum, qui authentici sunt, non esse specialem quæstionem de potestate Papæ circa hoc, & de potestate Ecclesiæ, seu Conciliorum, idem enim quod potest Concilium circa hanc materiam potest & Papa, cùm definitiones Ecclesiæ; & Conciliorum à confirmatione Papæ dependeant, vt sequenti articulo dicetur. Quare cùm circa authoritatem, & veritatem Canonicorum librorum non minus versetur definitio, quam circa ea quæ de fide tenenda sunt, non est maior difficultas de iudicio Ecclesiæ circa hoc, atque de iudicio Papæ vltimatè confirmantis definitionem Ecclesiæ.

4 Fuit ergò hæresis Vvicleph, vt refert Thomas Vvaldensis, *libro secundo, doctrinalis fidei, capite decimo-nono*, non pertinere ad Ecclesiam iudicium de Scripturis Sacris, hoc est definire quinam libri sint Canonici: quam hæresim etiam sequuti sunt Lutherus, & Caluinus, qui præsertim in eo fundantur, quod verbum Dei ab homine iudicari non potest, imò testimonium hominum reiicitur in ipsa Scriptura, vt Ioanne quinto: *ego testimonium hominum non accipio.* Et 1. Ioanne secundo: *Non necesse habetis, vt aliquis doceat vos, sed vnctio docet vos de omnibus.* quæ hæresis quantum ad id quod negat debere dari authoritatem in Ecclesia, quæ iudicet de authoritate veræ Scripturæ, & de controuersiis fidei supra *disputatione prima*, latè à nobis impugnata est, & ostensum quomodo ex hoc Ecclesiæ authoritas non sit supra authoritatem Scripturæ, & verbi Dei, sed super controuersiam, & dubitationẽ de veritate scripturarum, Loca verò quę Hęretici pro se adducunt ex Scriptura, loco citato soluta, & explicata sunt *articulo* 1. *ad* 7. *& articul.* 2. *solut. ad* 1. Tota ergò controuersia reducitur, nunc supposito quod Ecclesia, & eius supremum caput Pontifex iudicare debet, & definire qui libri sint Canonici, qui non, vnde habeat infallibilem authoritatem talis definitio, & sub qua ratione formali in illam assentiamur? Videtur enim committi circulus in hac parte, nam Scriptura non habet apud nos authoritatem infallibilem, ita vt teneat credere hunc librum in particulari esse verè Canonicum, nisi Ecclesia id declaret, & definiat rursus Ecccesiam istam verè definire & veram esse Ecclesiam, habereque authoritatem ad id definiendum, ex authoritate Scripturarum credo, in quibus Ecclesiæ authoritas reuelatur, imò & traditiones Apostolicas veras esse, quibus id etiam docetur, ex Scripturæ reuelatione cognoscimus; ergò circulus committitur in assensu istarum veritatum, & æquè incertum manet vnum, atque alterum: si enim controuersia potest esse, & quæstio de ipsa Scriptura, an vera sit necne, & huius derminatio resoluitur in authoritatem Ecclesiæ; authoritas autem Ecclesiæ resoluitur in reuelationem traditam in Scriptura, si Hæreticus neget, aut dubitet de illa Scriptura in qua authoritas Ecclesiæ traditur vnde conuinci poterit.

5 Quare difficultas tota consistit in declarãda, & explicanda ista resolutione rerum fidei, quærenti enim quare credimus hoc, aut illud, verbi gratia Christum esse natum, aut passum

ſum reſpondemus id eſſe verum, quia Deus reuelauit: vlterius autem quærenti vnde conſtat Deum reuelaſſe? Reſpondemus, quia id habetur in ſacra Scriptura: rurſus verò quærenti vnde ſciamus hanc Scripturam eſſe veram Scripturam? reſpondemus, quia id Eccleſia proponit, & dicit: denique quærenti vnde conſtat hanc Eccleſiam ad id habere authoritatem infallibilem? Reſpondemus id conſtare, quia Deus dixit, & reuelauit, quæ reuelatio continetur in Scriptura, quod ſanè eſt perpetuum circulum committere. Et eadem difficultas eſt ſi dicatur recurrendum eſſe ad traditiones Apoſtolicas, quibus id Eccleſiæ traditum eſt, vnde enim conſtat nobis hoc quod nobis dicitur in particulari eſſe Apoſtolicam traditionem, eamque traditionem eſſe aliquid à Deo reuelatum; in hoc enim eſt tota difficultas; nam reuelationi Dei credere nullus eſt qui dubitet, ſed hoc quod proponimus eſſe à Deo reuelatum, id non videtur conſtare poſſe. *Adde* augeri difficultatem ex ipſa Scripturatarum variatione, & diuerſis tranſlationibus, quarum vna videtur longè diuerſum ſenſum ab alia continere; vnde ergò nobis conſtat id quod modo in noſtris Bibliis latinis habetur ita eſſe à Deo dictatum, quod in ſecundo puncto huius articuli latius proſequemur oſtendendo quàm variè diſcordent tranſlationes ipſæ inter ſe, & à textu Hebræo, in quo primum à Deo dictata eſt Scriptura.

7 Denique in Eccleſia non videtur in approbatione Scripturarum ſequi Apoſtolicam tratraditionem, nam in Canone 84. Apoſtolorum ponitur inter libros Canonicos liber III. Machabæorum, & duæ Epiſtolæ Clementis, qui tamen nunc non ſunt Canonici, plures etiam omittuntur ex his qui modo pro Canonicis habentur, vt liber Iudith, & Thobiæ, & liber Sapientiæ, & Apocalypſis; ergo neque ex traditione Apoſtolica iudicat Eccleſia ſufficienter de authoritate, & numero librorum Canonicorum. Similiter neque in Concilio Laodiceno habentur omnes libri Canonici qui modo ſunt ſicut liber Tobiæ, & Iudith, & Eccleſiaſtici, & Sapientiæ & Apocalypſis.

8 Certa nihilominus, & indubitata concluſio eſt eſſe in Eccleſia, eiuſque capite Pontifice Romano authoritatem infallibilem ad diſcernendum ea quæ pertinent ad ſacram, & authenticā Scripturam. Conſtat hoc in primis ex regula fidei, quæ habetur in *Concilio Taletano* 1. *in art.* 12. eiuſdem regulæ: *Si quis* (inquit) *dixerit, vel crediderit alias Scripturas, præterquam Eccleſia Chatholica recipit, anathema ſit.* Acceptatio ergò Scripturarum ex receptione Eccleſiæ Chatholicæ regulanda eſt. Hunc tamen Canonem in Synodo 1. Toletana non fuiſſe editum, ſed aliquot poſt annos in Concilio quodā Nationali totius Hiſpaniæ, quod modo non extat, authoritate Sancti Leonis Papæ congregato, indubitatum videtur, cum iſta regula fidei dicatur facta ex præcepto S. Leonis Prima autem Synodus Toletana congregata fuit anno 400. ſub Anaſtaſio Pontifice, vel Innocentio I. longè ante S Leonem; de quo videri poſſunt annotationes Loaiſæ ad Concilium I. Toletanum.

9 Secundò *probatur* ex teſtimoniis Scripturæ, in quibus dicitur legem à Sacerdotibus eſſe requirendam, & ad ipſos pertinere docere legem populo, & declarare illam, Aggæi 2. verſ. 12. *Hæc dicit Dominus exercituum, Interroga Sacerdotes legem &c.* Et Malach. 2. *Labia Sacerdotis cuſtodiunt Scientiam, & Legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt.* Ergo pertinet ad officium Sacerdotale legem Dñi tradere populo, & cōſequenter diſcernere quæ ſit legitima lex Dñi, & quæ non; alias fruſtra ab ipſis requireretur lex Dñi ſi poſſent falſam pro legitima tradere. Item Ezechiel 35. *Fili hominis ſpeculatorem dedi te domui Iſrael andiens ergò ex ore meo annunciabis eis ex me.* De Eſdra quoque dicitur 2. Eſdræ 8. *Et legerunt in libro legis Dei diſtinctè & apertè ad intelligendum, & intellexerunt cum legeretur. Dixit autem Nehemias, & Eſdras Sacerdos, & Scriba, & Leuitæ interpretantes vniuerſo populo.* Igitur pertinebat ad Sacerdotes interpretari legem, & conſequenter eius authoritatem populo declarare, & an eſſet legitima, & authentica, vel non. Et 2. Paralip. 19. dicitur: *Quod vbicumque fuerit quæſtio de lege de mandato, de iuſtificationibus, & caremoniis Leuitæ & Sacerdotes oſtendant populo.* Si ergò omnem cauſam circa quæſtionem de lege debent oſtendere vtique & illam quæ eſt de authoritate, & veritatate legis an legitima & certa lex ſit, an non. Eſt etiam inſignis locus ad Galat. 2. vbi Paulus loquens de doctrina, & Euangelio, quod ipſe prædicabat, quod vtique vera Scriptura erat, & verè verbum Dei, tamen illud contulit cum Petro, & Apoſtolis, vt ab eis approbaretur, & legitimū iudicaretur. *Deinde* (inquit) *poſt annos* 14. *aſcendi Hieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito, aſcendi autem ſecūdū reuelationem, & contuli eum illis Euangelium quod prædico in Gentibus, ſeorſum autem iis qui videbantur aliquid eſſe, ne fortè in vacuum currerem, aut cucurriſſem.* pertinebat ergò ad illos, qui aliquid erant in Eccleſia, ſeu authoritatem in Eccleſia habebant Euangelium Pauli approbare, alias vt quid cum illis conferendum erat; aut quomodo ſi non conferret in vacuum curreret, niſi ex tali collatione robur traheret & fundamentum in ordine ad notitiam fidelium.

10 Quem locum antiqui Patres ſic communiter interpretantur, vt dicant Eccleſiam non credituram Paulo, niſi eius Euangelium confirmatum à Petro fuiſſet, vt Auguſtinus vigeſimus-octauus, contra Fauſtum capite quartò. *Ipſe Apoſtolus Paulus poſt aſcenſionem Domini de cœlo vocatus ſi non inueniret in carne Apoſtolos, quibus communicando, & cum quibus conferendo Euangelium eiuſdem ſocietatis eſſe apparet, Eccleſia illi omninò non crederet.* Et Hieronymus ſcribens Auguſtino, & habetur inter Epiſtolas Auguſtini, epiſtola vndecima: *Oſtendens* (inquit) *ſe non habuiſſe ſecuritatem Euangelij prædicandi, niſi Petri, & qui cum eo erant, fuiſſe ſententia roboratum.* Et aduertit libr. de Scriptoribus Eccleſiaſticis in Marco, quod *Petrus cum Marci Euangelium audiſſet, & probauit, & Eccleſiæ ſua authoritate legendum dedit.*

11 Item etiam inuenitur hoc idem concorditer ab Eccleſia, & Patribus ſemper obſeruatum, & traditum; & conſtat in primis ex *Regula Fidei* ſupra

supra citata. Item in *Concilio Carthaginensi canon.* 47. præcipitur vt præter Scripturas Canonicas nihil in Ecclesia legatur sub nomine Scripturarum Canonicarum; numeransque ea, quæ pro Canonicis habenda sunt subiicit: *Hoc etiam fratri, & Consacerdoti nostro Bonifacio, vel aliis earum partium Episcopis pro confirmando isto Canone innotescat, quia à Patribus ista accepimus in Ecclesia legenda.* Censet ergo Concilium ad Pontificem, & Ecclesiam pertinere decernere ea, quæ tenenda sunt de Libris Canonicis. Item in *Epistol.* 3. *Innocentij I. ad Exuperium* numerantur omnes Libri, qui pro Canonicis habendi sunt, & recipi in Canonem debere declarantur, alij vero surpij reiiciuntur. Et similiter *Gelasius Papa in capit. Sancta Romana* 15. *distinction.* plures qui à multis habentur pro Libris Canonicis, tamquam spurios reiicit. Quod denique factum est in *Concilio Florentino in litteris Eugenij, IV. ad Armenos.* Et in *Tridentino Session.* 4. Idem constat ex Patribus, *Tertullianus* 5. *contra Marcion.* agens de Epistola Pauli ad Galat. ait: *Ad patrocinium Petri, cæterorumque Apostolorum ascendisse Ierosolymam Paulus scribit, vt conferret cum illis de Euangelij sui regula, ne in vacuum tot annis incurrisset, & citra formam eorum Euangelizaret; adeò ab illis probari, & constabiliri desiderabat.* Augustinus etiam in Libr. contra Epistol. Fundamenti capit. 5. *Ego* (inquit) *Euangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoueret authoritas*; Et 28. contra Faustum *capit.* 3. & 4. vbi dubitationem, & quæstionem, quæ esse potest de aliquo Euangelio an verum sit, & verè à tali Euangelista conscriptum ad Ecclesiam recurrendum esse docet, & successionem traditionum eius per manus Apostolorum, & Episcoporum vsque ad nos. Et *Sanctus Hieronymus Præfatione in Euangel. ad Damasum*, inquit se ipsius iussu, qui summus erat Sacerdos nouum Testamentum ex Græco emendare, & ad legitimam suam originem reducere. Vincentius Lyrinensis in lib. contra prophanas vocum nouitates; *Cum sit* (inquit) *perfectus Scripturarum canon, quid opus est, vt ei Ecclesiasticæ intelligentiæ iungatur authoritas? Quia videlicet Scripturam Sacram pro ipsa sua altitudine non vno, eodemque sensu omnes accipiunt.* Plures alios Patres citabimus in progressu, præsertim in solutione oppositi Fundamenti.

12 Tertio *Denique probatur ratione*, Quia Deus ita tradidit nobis Scripturam, quod voluit illam multis contrarietatibus, & contradictionibus patere, multisque figmentis eius veritatem, & sinceritatem oppugnari, cum ipse Dominus hoc admonens dixerit Matth. 24. *Videte ne quis vos seducat, multi enim venient in nomine meo dicentes, Ego sum Christus.* Et infrà: *Si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere: surgent enim Pseudo-Christi, & Pseudoprophetæ, & dabunt signa magna.* Constat autem quod qui se Prophetam, aut Christum facit, ea quæ dicit proponit vt credenda secundum fidem; vnde eleganter dixit *Tertul. de Præscriptionibus contra Hæreticos.* Ipsas Scripturas ita esse ex voluntate Dei dispositas, vt Hæreticos materiam subministrarent Hæreseos: ergo oportuit quod relinqueretur aliqua authoritas, quæ posset similes quæstiones terminare, & diiudicare quinam legitimè annunciarent Christum, qui non, vt discernatur etiam quis verè sit credendus, & colendus, qui non. Si autem à nulla authoritate posset ista difficultas, & quæstio terminari, & aliunde multa Pseudo-Euangelia, & Pseudoprophetiæ futuræ erant, non prouideret Deus Ecclesiæ in re tam necessaria, sicut est sinceritas fidei, multumque minus haberet nunc Ecclesia quam Synagoga, quæ iudicare poterat de falso Propheta, & determinare quod non esset admittendus, nec pro legitimo habendus, vt constat Deuteronom. 13. & 18.

13 Et *Confirmatur.* Quia Ecclesia iudicat de nouis reuelationibus, quæ fieri possunt, nec assentitur cuiquam dicenti se à Deo missum, nisi id probet per miraculum, aut per speciale Scripturæ testimonium; ergo similiter iudicare debet de reuelationibus ipsius Scripturæ quando difficultas, aut quæstio insurgit an veræ, & legitimæ Scripturæ, vel non. *Consequentia patet.* Quia non minus pertinet ad sinceritatem fidei, quod de Scripturis Canonicis constet esse legitimas, & non adulteratas, quam de reuelationibus particularibus, ergo si de istis, Ecclesia iudicat propter sinceritatem, & veritatem fidei, ne corrumpatur, similiter, & de illis. *Antecedens* verò certum est, & habetur in *capit. cum ex iniuncto de Hæreticis*; vbi decernitur quod nulli asserenti se missum à Deo inuisibiliter credatur, cum hoc quilibet Hæreticus asseueret; sed oportet quod adstruat illam inuisibilem missionem per operationem miraculi, vel per Scripturæ Testimonium speciale; ergo quotiescumque aliquis se dicit missum à Deo, & doctrinam aliquam proponit credendam, iudicatur id ab Ecclesia per illa duo principia, scilicet per operationem miraculi, aut testimonium Scripturæ speciale.

14 Denique ipsi Hæretici quando nolunt aliquas Scripturas admittere, & alias de nouo confingunt, vel ad id mouentur ex aliquo fundamento & motiuo, vel solum pro libito suo reiiciunt quas nolunt & admittunt quas volunt. Si pro libito suo procedunt hoc ipso conuincuntur sine ratione, & fundamento reiicere, & admittere Scripturas, & consequenter tanquam irrationabiles relinquendi sunt; & euidenter tunc apparet, quod sicut illi hæretici pro suo libito illas Scripturas non admittunt, alij illas admittent, alij similiter alias reiicient, & sic apud nullos erit vnitas in fide, nec certitudo, & firmitas de reuelatis à Deo, quod est totam fidem subuertere. Si autem aliquo fundamento, & motiuo ducuntur ad non admittendum aliquas; ergo iam de ipsis Scripturis iudicant, & decernunt, siquidem propter illa motiua iudicant non esse veras, & legitimas Scripturas; fatentur ergo esse in terris potestatem ad iudicandum de veritate, & sinceritate Scripturarum; quod enim ipsi faciunt, cur etiam alij non facient? Tunc rursus: Si contingat illas rationes, & motiua, quæ ipsi afferunt non esse omnino certa, sed solubilia, & alias rationes, & motiua posse opponi, vt constet illam Scripturam quam reiiciunt non esse reiiciendam, quis iudicabit de tali controuersia? Nec enim expectanda est Dei reuelatio, cum non sit modus ordinarius gubernandi homines quod ordinariè per reuelationes Dei terminentur eorum controuersiæ, nec standum est cuiuscumque spiritui (vt ostendimus

disputat.

diſputat. 1.*artic*.1.) cum de hoc ipſo ſit controuerſia,quiſnam ſpiritus ex illis duobus, quæ contraria dicunt, verus ſit:ergo oportet ad Eccleſiam recurrere, quæ vt atteſtatur Paulus 1. ad Timoth. 3.*Columna eſt*, *& firmamentum veritatis*, & ad Petrum pro quo Dominus rogauit ne deficeret fides eius *Luc*.22. Plura adduximus *citat.loco diſp*. 1:quæ hic accommodari poſſunt, ſicut enim ibi generaliter probauimus controuerſias fidei ad aliquam ſupremam poteſtatem viſibilem debere reduci, ita & controuerſia de libris canonicis, quæ eſt vna ex quæſtionibus fidei.

Soluuntur Argumenta.

1 AD *rationem ſupra poſitam* in hoc artic. §. *Fuit ergo hæreſis Vviclepb*, *&c*. communis Patrum reſponſio eſt, quando de ſcripturis ipſis dubitatio, aut difficultas oritur conſulendam eſſe Eccleſiæ traditionem, quam ab Apoſtolis accepit, neque hæreticos redarguendos fore ex ipſa Scriptura, quam ad libitum negant, aut admittunt ſed ex Apoſtolica traditione per quam conſtat apud quem Apoſtoli reliquerint veram, & legitimam Scripturam, Itaque ex verbo non ſcripto,ſed tradito iudicat Eccleſia de ipſo verbo ſcripto,quando dubitatur an ſit legitimum, & authenticum. Ita *Tertullianus,tùm in initio libri* 5.*contra Marcion. tùm in libro de corona militis*, vbi clariſſimè traditiones non ſcriptas admittendas eſſe oſtendit; tunc denique principalius, in *lib.de præſcript.aduerſus hæreticos* cuius aliqua verba ſupra tetulimus, *diſp*.1.*artic*.1.Et in ſumma docet non eſſe prouocandum ad Scripturas cum hæreticis,quando ipſi pro ſuo libito admittunt quas volunt, & reiiciunt quas nolunt, ſed potiùs attendendum eſt apud quos veritas Scripturarum inueniatur.Apud illos autem (inquit) inueniri, quibus Apoſtoli à Chriſto edocti tradiderunt, quid Apoſtoli prædicauerint non aliter probari debere, quam per ipſas Eccleſias, quas Apoſtoli condiderunt, quas vocat *Matrices*, *& originales fidei*, præſertim Romana Eccleſia vnde authoritas præſto eſt ſtatuta.Et quia verba ipſius grauiſſima ſunt placuit ad vnguem hîc tranſcribere:*Ipſi* (ait cap.15.) *de Scripturis agunt*, *& de Scripturis ſuadent. Scripturas obtendunt*, *& hac ſua audacia ſtatim quoſdam mouent:in ipſo verò congreſſu firmos quidem fatigant,infirmos capiunt;medios cum ſcrupulo dimittunt.Hunc igitur potiſſimum gradum obſtruimus,non admittendos eos ad vllam de Scripturis diſputationem:ſi hæ ſunt vires eorum*, *anne eas habere poſſint diſpici debet, cui competat poſſeſſio Scripturarum*, *ne is admittatur ad eas, cui nullo modo competit.*Et infra capit. 18.ſubdit:*Hæc vtique,& ipſi habent in nos retorquere.Neceſſe eſt enim,& illos dicere à nobis potius adulteria Scripturarum,& Expoſitionum mendacia inferri*, *qui proinde ſibi defendant veritatem. Ergo non ad Scripturas prouocandum eſt;nec in his conſtituendum certamen,in quibus aut nulla,aut certa victoria eſt, aut parum certa. Nam etſi non ita euaderet collatio Scripturarum, vt vtramque parem ſiſteret,ordo rerum deſiderabat illud prius proponi, quod nunc ſolam diſputandum eſt:Quibus competat fides ipſa,cuius ſint Scripturæ*: *A quo*, *& per quos*, *& quando*, *& quibus ſit tradita diſciplina, qua fiunt Chriſtiani.Vbi enim apparuerit eſſe veritatem diſciplinæ,& fidei Chriſtianæ*, *illic erit veritas Scripturarum*, *& expoſitionum*, *& omnium Traditionum Chriſtianarum.* Hoc autem vt ibi ſubdit ex eo fiet perſpicuum, quia fidem ab Apoſtolis prædicantibus accepimus, qui vtique miſſi ſunt à Chriſto. *Quid autem Apoſtoli prædicauerint non aliter* (inquit) *probari debere*, *niſi per eaſdem Eccleſias, quas ipſi Apoſtoli condiderunt ipſi eis prædicando,tàm viua voce*, *quàm per Epiſtolas poſtea. Si hæc ita ſunt conſtat proinde omnem doctrinam,quæ cum illis Eccleſiis Apoſtolicis matricibus,& originalibus fidei conſpiret*, *veritati deputandam,id ſine dubio tenentem, quod Eccleſia ab Apoſtolis,Apoſtoli à Chriſto,Chriſtus à Deo ſuſcepit*. Hæc Tertullianus. Qui tandem ad Eccleſiam Romanam prouocat,*Vnde nobis* (inquit)*authoritas præſto eſt ſtatuta. Fœlix Eccleſia*, *cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt*, *vbi Petrus Paſſioni Dominicæ adæquatur,vbi Paulus Ioannis exitu coronatur*.

2 Ex quibus patet in Reſolutione rerum fidei ex parte ipſius habitus fidei, & rationis formalis eius reſolui in authoritatem diuinam tantum,ideò enim credimus, quia Deus reuelauit. In reſolutione verò rerum fidei ex parte proponentis, & notificantis ea nobis, quando quæritur vnde nobis conſtat hæc eſſe nobis reuelata à Deo, ſi præciſè ad Scripturas prouocamus adhuc non ſiſtit reſoluto, quia videndum eſt vnde ſcimus has eſſe veras Scripturas, & reuelatas à Deo, reiicit enim hæreticus quas vult, & admittit quas vult, & ſi nolumus ipſi conſentire potius habet nos pro hæreticis. Quare ad Scripturas recurrendum eſt non præciſè,ſed prout traditæ ab Apoſtolis, & his qui miniſtri fuerunt ſermonis.Quæ tam expedita probatio eſt (proſequitur Tertullianus.) *Vt ſi ſtatim proferatur, nihil tam ſit retractandum*, *ac ſi plorata non ſit à nobis locum interim demus diuerſæ parti*, *ſi quid putant ad infirmandam hanc præſcriptionem mouere ſe poſſe.Solent dicere non omnia Apoſtolos ſciſſe*, *eadem agitati dementia,qua rurſus conuertunt omnia quidem Apoſtolos ſciſſe,ſed non omnia omnibus tradidiſſe: in vtroque Chriſtum reprehenſioni ſubiicientes*, *qui aut minus inſtructos,aut parum ſimplices Apoſtolos miſerit. Quis enim integræ mentis credere poteſt aliquid eos ignoraſſe,quos Magiſtros Dominus dedit,indiuiduos habitos in comitatu*, *in diſcipulatu,in conuictu*; *quibus obſcura quæque ſeorſim diſſerebat,illis dicens datum eſſe cognoſcere arcana,quæ populo intelligere non liceret? Latuit aliquid Petrum ædificandæ Eccleſiæ Petram dictum, claues Regni Cœlorum conſequutum,& ſoluendi, & alligandi in Cœlis,& in terris poteſtatem? Latuit & Ioannem aliquid dilectiſſimum Domino pectori eius incubantem*, *cui ſoli Dominus Iudam traditorem præmonſtrauit*, *quem loco ſuo filium* MARIÆ *demandauit? Quid eos ignoraſſe voluit, quibus etiam gloriam ſuam exhibuit*, *& Moyſem*, *& Eliam*, *& inſuper de cœlo Patris vocem? Si autem omnia iſta falſa eſſe ſentiant*, *Scripturamque iſtam non recipiant, nè Eccleſiam ſe dicant defendere,qui,quando,& quibus incunabulis inſtitutum eſt corpus probare non habent.Tanti enim eſt illis non habere probationes eorum*, *quæ defendunt,ne pariter admittantur Traductiones eorum,quæ mentiuntur.* Hæc,& plura alia Tertullianus,quæ aurea ſunt pro præſenti puncto.

3 Si *vero quæratur* vnde conſtet Apoſtolos iſtas Scripturas tradidiſſe, id ab Eccleſia probatur, cui Apoſtoli eas tradiderunt,& ipſa Eccleſia per Epiſcoporum ſucceſſiones, vſque ad Nos. Quare in

proponendis

proponendis scripturis Ecclesia est superior ipsa scriptura non superioritate simpliciter, sed in proponendo tantùm, nec nititur authoritati verbi scripti, sed verbi traditi. Et hoc est, quod in Conciliis generalibus definitis, & determinatis quæstionibus quæ de fide tractantur solet à patribus acclamari illam esse fidem Petri, & fidem Apostolorum, sicut factum est in *Synodo Ephesina*, cùm legeretur Epistola sancti Leonis ad Flauianum in 6. *Synodo* lecta epistola Agathonis Papæ, & *in Synodo Tridentino* in acclamationibus Patrum. Eandem resolutionem in propositione rerum fidei docet *Augustinus libr.* 28. *contra Faustum capite tertio, & quarto.* Vbi in scripturis discernendis, quarum aliquas hæretici admittebant, alias non dicit recurrendum esse ad traditionem Ecclesiæ, quæ per successionem Episcoporum illas deriuauit vsque ad nos. Eodem modo loquitur *sanctus Irenæus libro tertio de fide capite tertio*, vbi recurrendum esse docet pro veritate ad Ecclesiam Romanam, & tandem capite quarto concludit: *Tanta ostensionis cum sint hæc non oportet apud alios quærere veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere, cum Apostoli quasi in depositorum dines plenissimè in eam contulerint omnia quæ sint veritatis.* Et idem habet libro quarto de fide capite vigesimo quinto.

4 Quare *in forma Respondetur ad argumentum* nullum à nobis committi circulum in resolutione rerum fidei, sed iuxta diuersas formalitates, & considerationes diuersimodè resolutionem facere. Itaque scripturæ authoritas quantum ad formalem rationem assentiendi sub qua creditur, immediatè resoluitur in authoritatem diuinam, & veritatem Dei reuelantis: quantùm verò ad proponentem resoluitur in Ecclesiam, quæ se ipsam, & scripturam proponit fidelibus: Scripturam tanquam continentem res reuelatas à Deo, se verò tanquam proponentem eas authoritatiuè. Et de hac authoritate quantum ad rationem formalem credendi illam habetur ex scripturis, quantum ad rationem proponendi ab Ecclesia: hoc enim est proprium mensurarum, præsertim quæ sunt primæ, & supremæ mensuræ, quod se & alia mensurant, atque ita secundum has diuersas formalitates, scilicet id quod tenet se ex parte proponentis, & id quod tenet se ex parte rationis credendi fit resolutio quasi secundum diuersa causarum genera. Non est autem inconueniens, quod causæ sint ad inuicem sibi causæ; neque in hoc vllus circulus committitur, quia vitium circuli debet esse semper in eodem genere causæ, & sic Ecclesiæ authoritas probatur ex scriptura, vt dicit *Augustinus contra Faustum citat.* tanquam ex reuelatione, & veritas scripturæ probatur ex Ecclesia tanquam ex proponente, vt idem Augustinus dicit.

5 *Si autem inquiramus* causas & motiua, quibus Ecclesia mouetur ad admittendum, vel reiiciendum aliquem librum pro canonico præsertim si de eo sit difficultas, aut quæstio? Dicendum est id accipere ex traditione apostolica, quæ per succcessiones Episcoporum ad nos vsq. continuatur, quæ est communis Patrum responsio, qui in istis difficultatibus, & quæstionibus de scripturis ad Ecclesiæ traditionem recurrendum docent, atque ita ex verbo Dei tradito, & non scripto iudicat Ecclesia controuersiā de ipso verbo Dei scripto. Pro quo notanda est ex Augustino regula, qua librorum canonicorum discernitur authoritas à spuriis, & illegitimis, nam 11. *contra Faustum, c.* 2. agens contra Manichæos, qui pro libito scripturas admittebant, aut reiiciebant, & suas volebant statuere, *Quam libri* (inquit) *à te prolati originem, quam vetustatem, quam seriem successionis testem citabis. Nam si hoc facere conaberis nihil valebis, & videbis in hac re quod Ecclesiæ catholicæ valeat authoritas, quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum, vsque ad hodiernum diem succedentium sibimet Episcoporum serie, & tot populorum consensu firmatur.* Et infra subdit etiam regulam qua variæ translationes scriptæ ab Ecclesia corrigendæ, aut admittendæ sint, vt inferiùs dicemus. Et 33. *Constat Faustum capite sexto.* Sic regulam dignoscendi veram scripturam ex modo dignoscendi alios libros proponit. *Platonis, Aristotelis, Ciceronis, aliorumque huiusmodi authorum libros vnde nouerunt homines quod ipsorum sint, nisi eadem temporum sibimet succedentium contestatione continua? Vnde constat quid cuius sit, nisi quia his temporibus, quibus ea quisque scripsit, quibus potuit ea insinuauit, atque edidit, & inde in alios atque alios continuata notitia, latiúsque firmata ad posteros, & vsque ad nostra tempora peruenerunt.* Igitur iuxta Augustinum ex origine libri, ex vetustate, ex traditione Episcoporum succedentim ab Apostolis, qui id contestatur, iudicat, & discernit Ecclesia qui libri tanquam canonici acceptandi sint, & proponendi fidelibus. Et ita falsum est, quod nobis hæretici obiiciunt Papam pro libito facere librum canonicum de non canonico, cùm Papa solùm declaret quis liber sit habendus pro canonico, sicut in aliis definitionibus fidei solùm declarat ea quę sunt fidei, non fidem de nouo facit. Sicut autem in definitionibus fidei attenditur maximè ad antiquas traditiones, & Patrum intelligentiam, sic ex veterum testimoniis traditioneque Ecclesiastica admittit Ecclesia librum pro canonico, vel reiicit.

6 Ad *id quod obiicitur* in eodem argumento ex parte diuersarum translationum, infra respondebitur. Sufficiat interim Augustini testimonium 11. contra Faustum capite secundo; *Si de fide* (inquit) *Exemplarium quæstio verteretur, sicut in nonnullis quæ, & paucæ sunt, & sacrarum litterarum studiosis notissimæ sententiarum varietates, vel ex aliarum regionum codicibus vnde ipsa doctrina commeauit nostra dubitatio diiudicaretur, vel sibi quoque codices variarent, plures paucioribus, aut vetustiores recentioribus præferrentur, & si adhuc esset incerta varietas, præcedens lingua vnde illud interpretatum est, consuleretur.* Fatemur ergo esse aliquam varietatem in translationibus, quæ ordinariè non in sensu sententiæ est, sed in nominum interpretatione, aut modo significandi; dicimus tamen esse in Ecclesia vnde possit illam varietatem discernere, & eligere id quod certum, & indubitatum est.

7 Ad *id quod vltimò obiicitur*, Conon. 84. Apostolorum, & ex Concilio Laodiceno *respondetur.* Quod attinet ad Canones Apostolorum nunquā receptos esse ab Ecclesia pro legitimis, nisi tantùm 50. ex illis, aut 70. sententiæ quæ in illis quinquaginta canonibus videntur inclusæ. Solùm in canonibus 6. Synodi approbantur 85.

Canones Apoſtolorum inter quos habetur ille citatus in argumento, qui eſt numero 84. Cæterùm iſti Canones 6. Synodi, qui vocantur *Trullani*, à Græcis confiᴄti ſunt, & ſemper ab Eccleſia reprobati. *Cuius ratio eſt.* Quia non fuerunt faᴄti à legitimo Concilio, ſed cùm in V. & VI. Synodis generalibus nulli Canones eſſent editi, poſt aliquot annos ſine authoritate, aut legatis Romani Pontificis colleᴄta eſt Synodus Conſtantinopoli ad ſupplendum Canones V. & VI. Synodi, & inter illos approbauit 85. Canones Apoſtolorum, vt habetur *in capit. quoniam* 16. *diſtinction.* Et de tota hac re videri poteſt *Baronius anno Chriſti* 692. Itaque iuxta antiquorum Patrum ſanᴄtiones liber ille 85. Canonum inter apochrypha eſt relatus, vt conſtat ex *Gelaſio Papa cap. ſanᴄta Romana diſtinction.* 15. Item etiam *ex Leone* 9. cap. Clementis 16. diſtinᴄtion. *Apoſtolorum* (inquit) *Canones numerant Patres inter apochrypha exceptis capitulis* 50. Item Sanᴄt. Cepherinus Papa *Epiſtola* 1. ſexaginta, aut vt alij legunt ſeptuaginta ſententias Apoſtolorum ſeruandas cenſet. Videatur Turrianus *lib.* 1. *defenſionis pro Canonibus Apoſtolorum cap.* 20. *Seuerinus Biuius tom.* 1. *Conciliorum annotatione ad Canones Apoſtolorum, Antonius, Auguſtinus lib.* 1. *de emendatione Gratiani dialog.* 6. *& in tom.* 2. *epitome iuris in principio, & Bellarminus libr. de verbo Dei capite* 20. Qui omnes non agnoſcunt pro legitimis Canones Apoſtolorum niſi tantùm illos 50. ad quos reducuntur ſeptuaginta ſententiæ, quas dicit Cepherinus eſſe Apoſtolorum.

8 Ad *Concilium Laodicenum reſpondetur*, non numeraſſe omnes libros canonicos, quia nondũ erat plenè exploratum in Eccleſia, an illi, quos non numerauit, canonici eſſent, quia non omnes libri Canonici ſimul ab Eccleſia ſunt communiter recepti, ſed Paulatim. Ita *Magiſt. Cano.* 2. *de locis cap.* 9. & reᴄtè, cùm etiam Patribus conſtet nõ æquè apud omnes conſtaſſe aliquos libros eſſe Canonicos, vt patet ex *Hieronymo in prologo Galeato, & in prologo prouerbiorum*, qui de libris Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & ſimilibus dicit Eccleſiam non recipere eos, vt Canonicos, & ſimiliter *Epiphanius lib. de ponderibus, & menſuris* Sapientiam, & Eccleſiaſticum tanquam Canonicos non admittit. *Et Rupertus* librum ſapientiæ non eſſe Canonicum dixit *lib.* 3. *in geneſ. c.* 31. cum negaret Adam non fuiſſe ſaluatum quod ex illo libro vt falſum conuincitur. Multique alij Patres, vt *Origenes, Athanaſius, Nazienzenus, &c.* Et hoc modo etiam ſe habuit Concilium Laodicenum, non numerando illos de quibus apud aliquos dubitabatur, quia id nolebat definire.

De æqualitate in authoritate librorum Canonicorum.

1 Inquiri poteſt; An omnes libri, qui nunc ab Eccleſia numerantur tanquam canonici æqualiter authoritatem habeant inter ipſos libros ſacros aliqui in authoritate præcedant, de quibus nunquã dubitatum fuit quod eſſent canonici; illi verò de quibus Eccleſia dubitauit non tantã habeant authoritatem? *Eo fundamentum dubitandi eſt.* Quia Eccleſia non poteſt nunc recipere aliquos libros in canonem, niſi in virtute; & teſtimoniis primitiuæ Eccleſiæ, vt colligitur ex *Tridentin. ſeſſion.* 4. Ergò ſi in primitiua Eccleſia dubitabatur de authoritate illorum, etiam modo dubitari debet: nec enim conſtare poteſt Apoſtolos tales libros de faᴄto Eccleſiæ tradidiſſe, ſi Eccleſia tunc Apoſtolis vicina, quæ eos recepit de illis dubitat.

2 Reſpondetur aliquos ita ſentire, hæretici quidem, quia hoc modo diuinam authoritatem ab aliquibus detrahunt, ſi inæqualiter illos in authoritatem recipiant: Catholici verò vt hoc modo aliquos vt canonicos admittant, non quidem ad confirmanda dogmata, ſed ad ædificationem plebis, & morum, alios verò ad vtrumq; Sic ſentit *Caietanus ad finem libri Eſther*, ſequutus *ſanᴄt. Hieronymum in prologo prouerbiorum*, vbi id apertè dicit. *Et Auguſtinus* 2. *de doᴄtrina chriſtiana, capite* 8. qui diſtinguit ſcripturas canonicas, quod illæ, quæ ab omnibus accipiuntur Eccleſiis, proponantur eis, quę à quibuſdam non recipiuntur: in eis verò quæ non accipiuntur ab omnibus præponantur illæ quas plures grauioreſque accipiunt, eis quas pauciores, minoriſq; authoritatis Eccleſiæ tenent. Ergò cenſet *Auguſtinus*, non omnes eſſe æqualis authoritatis, ſiquidem aliquæ poſſunt præponi aliis.

3 Nihilominùs huic controuerſiæ finem imponit determinatio *Concilij Trid. ſeſſ.* 4. dum dicit omnes libros tam veteris, quam noui teſtamenti cùm vtriuſque vnus Deus ſit author, nec non traditiones ipſas tùm ad finem tùm ad mores pertinentes, pari pietatis affeᴄtu, ac reuerentia ſuſcipere, & venerari. Igitur ſi omnes ſcripturæ pari reuerentia, & affeᴄtu ſuſcipiuntur, nõ debet admitti prædiᴄta graduatio, vt quędã pro confirmatione dogmatum, quædam pro ædificatione fidelium tantum legantur in Eccleſia, & vt canonicæ admittantur. *Et ratio eſt euidens.* quia ſi aliqua ſcriptura recipitur ab Eccleſia tanquam à Deo diᴄtata, hoc ipſo admittitur vt habens infallibilem, veritatem, & doᴄtrinam, & conſequẽter ex illa poterunt confirmari dogmata fidei. Si verò non admittitur vt diᴄtata à Deo, neque vt habens infallibilẽ veritatem ſimpliciter non eſt canonica ſcriptura neque ad morum ædificationem valebit; nec enim in tradendis regulis morũ habet infallibilem doᴄtrinam, cum non ſit diᴄtata à Deo, & ſic non erit canon, ſeu regula ad ædificationem morum, niſi ſit etiam ad confirmationem dogmatum quantùm ad veritatem.

4 Ad *Rationem dubitandi reſpondetur.* Eccleſiam dupliciter potuiſſe dubitare de authoritate alicuius libri. *Vno modo* permiſſiuè, ſeu negatiuè, id eſt, quia videt aliquos dubitare, & tamen neq; prohibet, neq; definit, habet tamen principia vnde poſſit definire, & determinare quod canonicus ſit, licet ad tẽpus id omittat donec difficultates vincatur. *Alio modo* Eccleſia dubitat poſitiuè quia in rei veritate non habet ſufficientia principia, vnde poſſit iudicari quod ſit canonicus, ſed potiùs de eius authoritate dubitari. *Primo modo*, Eccleſia aliquando dubitauit, de aliquibus libris nõ quia tota Eccleſia dubitauit, ſed quia aliquos dubitare permiſit, & non voluit ſtatim oppoſitũ definire; alij verò qui cenſebant eſſe librum canonicum, quamuis id non eſſet omninò declaratum propter aliquas difficultates, ex traditione apoſtolica id cenſebant, & quod ab Apoſtolis eſſent traditi de faᴄto, quo tandem ab Eccleſia cognitio declarauit illos libros pro canonicis. Vnde nullus liber canonicus modo eſt, de quo

de quo etsi ab aliquib. dubitatum aliquando fuit ab aliis tamen antiquis Patribus tanquam Scriptura canonica non sit habitus. Et ita fatetur *Hieron. præfatione in Iudith* librum hunc à Nicæna Synodo receptum inter sacras Scripturas, qui tamen apud Hebræos non habebatur in Canone, & ab aliquibus de eo dubitatum fuit. *Secundo autem modo* non dubitauit Ecclesia de aliquo libro per positiuum iudicium reiiciendo illum, & iudicando dubitationem ipsam, quem postea in Canonem reciperet, sicut liber Henoc, qui vt dicit *August.* 18. *de ciuitate cap.* 38. propter nimiam antiquitatem suspectus visus est Ecclesiæ, & sic nunquam fuit admissus, & similiter liber tertius, & quartus Esdræ, & liber Pastoris, multaque alia, quæ iudicata sunt non esse canonica à *Gelasio Papa in cap. sancta Romana.* itaque quod semel iudicauit, Ecclesia vt dubium per positiuum iudicium, non iudicat postea pro Canonico.

5 Quod attinet ad *Caietanum* ipse non aliter se saluat, quam dicendo sé sequi *sanctum Hieronymum*, vt patet in *tomo* 3. *opusculorum eius tractatu vltimo*, vbi inquit, quod non negat ipse Scripturas illas in quibus dubium ponitur à Hieronymo esse quidem secundum se Canonicas, in ordine tamen ad nostram notitiam habere minus authoritatis stante illo dubio quod tamen ipse non proponit, sed Hieronymus, quem secutus fuit. Nos ergò Caietanum non accusamus in eo quod cum Hieronymo dubitauerit, sicut ipse Hieronymus, sed quod dubitationi non cesserit post Cōcilia, & Ecclesiæ vsum, sed potius voluerit Conciliorum verba, aliorumq; Doctorum ad Hieronymi regulam deducere, non enim Hieronymus regula esse potest Canonicorum librorum, sed Ecclesia, & summus Pontifex est regula, vnde bene potuit illos quos tunc Hieron. extra Canonicos computabat, postea recipere, sicut de facto recepit. Et ita saltem post Concilium Tridentinum nullo modo Caietani sententia admittenda est. Imò & eiusdem Caietani tempore *in Concilio Senonensi decreto* 4. determinatum est, vt qui in annumerandis libris Canonicis præscriptum Ecclesiæ vsum, & authoritatem non sequitur, sacrum Concilium Chartaginense III. Innocentij & Gelasij decreta, & definitum à sanctis Patribus librorum catalogum velut schismaticus reprimatur. Constat autem in illis Decretis contineri inter libros canonicos omnes, qui modo continentur, & ideo non possumus in hac parte sequi pro regula dubitationem Hieron. sed Ecclesiæ vsum.

6 Quod verò attinet ad Augustinum, *Respond.* sensum esse facilem, quod illi libri sine dubio debent præferri, qui ab omnibus Ecclesiis recipiuntur: qui autem non ab omnibus recipiebantur, certum est non æqualiter debere recipi, quamdiu scilicet permittitur ab Ecclesia vnuersali, quod illi non ab omnibus recipiantur, neque ea res definitur. Si autem ab vniuersali Ecclesia id definiatur, & consequenter ab omnibus approbetur, non negat Augustinus eis esse æqualem authoritatem tribuendam. Ita fit cum illos libros quos nunc habemus vniuersalis Ecclesia per suam definitionem in Tridentina Synodo approbauit.

De potestate quam habet Pontifex circa editionem, translationem, & correctionem Scripturæ.

1 HOc *pertinet* ad secundum punctum in initio articuli propositum, scilicet de potestate Pontificis circa editionem, seu translationem Scripturæ, eiusque correctionem; & quænam habeat modo authenticam, & canonicam authoritatem. In quo quidem vt breuius exhibeatur resolutio, per modum quæstionum eas proponemus, & decidemus. In primis ergò Inquires. quomodo Ecclesia certificari possit de versione aliqua Scripturæ, cum scriptura ipsa à Deo dictata sit in alia lingua qua nunc vtimur, Apostoli quoque Ecclesiæ tradiderunt Scripturam in ea lingua, & editione, qua ipsi tunc vtebantur, & constat tunc non fuisse adhuc plures versiones; aut editiones, quæ postea factæ sunt. Interpres quoque Ecclesiasticus non habuit infallibilem assistentiam Spiritus sancti ne erraret in traductione facienda, & ne illam Ecclesiæ proponeret aliter quam in se est: nec speranda est circa hoc specialis reuelatio, cùm nec illa fiat nunc Ecclesiæ neque ex hoc modo ordinatio gubernandi Ecclesiam expectari potest. *Quod confirmatur:* Quia etsi sensum possit Ecclesia approbare, tamen verba & clausulas non potest facere quod sint infallibilis authoritatis, cum necessario debeant esse alia verba ab illis in quibus tradita est, & scripta.

2 Respondetur Ecclesiam ex authoritate quam habet circa determinandas res fidei, & proponendas eas fidelibus, habere quoque authoritatem determinandi in quo libro, & qua editione, & tractatu inueniatur veritas fidei, & reuelatio diuina, & ita ex authoritate illa deficiente certificatur Ecclesia sicut circa alias res fidei controuersas certificatur per authoritatem suæ definitionis. Quia tamen Hæretici negant Ecclesiæ authoritatem, & solum volunt, vt secum agatur ex verbo Dei, ideo oportet videre motiua, quibus Ecclesia vtitur ad certificandum de vera editione Scripturæ. quod similiter Catholicis necessarium est, quia quamuis Ecclesia, & Pontifex aliquam propositionem definiat, indiget tamen prius inquirere diligenter circa illam, & videre, ac iudicare motiua, quibus talis propositio definienda est.

Addo *ad ista* Ecclesiam semper habuisse sufficientia motiua apud se vnde discernere possit legitimam editionem, & translationem, & quoad hoc inuenio duas regulas, quibus certissimè Ecclesia in hac parte procedit; altera apud *D. August.* altera apud Concilium Tridentinum. Augustinus enim II. *contra Faustum capite secundo iam citato*, agens de hac ipsa difficultate, quando est quæstio de ipsa translatione, & fide adhibenda exemplaribus libris, sic inquit: *Si de fide exemplarium quæstio verteretur sicut in nonnullis, quæ & pauca sunt, & sacrarũ litterarum studiosis notissima sententiarum varietates, vel ex aliarum Regionum codicibus, vnde ipsa doctrina commeauit nostra dubitatio diiudicaretur, vel si ibi quoque codices variarent plures paucioribus, aut vetustiores recentioribus præferrentur, etsi adhuc esset incerta varietas præcedens lingua, vnde illud interpretatum est, consuleretur.* Constat ergò iuxta Augustinum habere Ecclesiam sufficientia principia vnde iudicare possit inter varietatem editionum, scilicet

scililicet per collationem cum pluribus exemplaribus, presertim vetustioribus, vel cum ipso Hæbræo textu, vel cum codicibus illius regionis, vnde doctrina dimanauit. Nec est putandum vnquam in Ecclesia defutura exemplaria etiam antiqua, cum quibus conferantur editiones Scripturæ, id enim pertinet ad prouidentiam Dei, vt semper conseruentur, sicut per tot annorum spatia à tempore Moysis cōseruata sunt, non quasi ipsa prima originalia, & exemplaria quibus primò à Deo dictata est Scriptura, conseruentur: hæc.n. nullo modo extant, sed quia per Trassumpta, quæ ab illis primis originalibus primò dimanarunt per successiones conseruabantur, sicut modo etiam alij antiqui libri conseruantur.

4 Alio principio ducitur etiam *Concilium Tridentinum session.* 4. scilicet traditione, seu ex ipso vsu antiquo Ecclesiæ, vt patet in illis verbis; *Statuit, & declarat, vt hæc ipsa vetus, & vulgata editio, quæ longo tot sæculorum vsu in ipsa Ecclesia probata est, & pro authentica habeatur, &c.* Itaque Ecclesia nunc ad acceprandam aliquam determinatā editionem pro authentica pro principio habet ipsum Ecclesiæ vsum, & quasi traditionem approbatam per tot annos. quando verò ista editio vulgata adhuc tot annorum vsu approbata non erat, vtebatur Ecclesia regula Augustini ex variis translationibus, quæ fiebant illa, quæ per collationē cum antiquioribus exēplarib concordabat, & cæteras cōditiones habebat pro authētica cōmuniter reputabatur. Nec Eccles. indiget maiori inquisitione, vt determinet per suam authoritatem quod aliqua translatio sit authentica, sicut ad Canonizandos sanctos sufficit habere testes examinatos modo humano circa miracula, & sanctitatem alicuius. Itaque hoc ipso quod Deus volebat hominibus tradere scripturas reuelatas, oportuit etiam prouidere de mediis, quibus illæ conseruarentur. Et cum ipsa prima originalia non possent semper conseruari, id enim esset magnum miraculum, debuit conseruari per Trassumpta, atque adeo requirebatur authoritas quæ determinaret illorum Trassumptorum fidelitatem, & veritatem, & conuenientiam ipsorum cum exemplaribus: hoc enim modo etiam alij libri antiquissimi vsque ad nos peruenerunt quasi per manus, & cum fama constanti quod sint illorum authorum, etsi in alias linguas translati sint, vt libri Platonis, Aristotelis, &c. Quo etiam argumento vtitur Augustinus vt supra diximus 33. *contra Faustum cap.* 6. & videndus est idem Augustin. 2. *de doctrina Christiana capit.* 14. & 15. vbi ponit modum, quo conferenda sunt exemplaria, vt vera & emendata habeantur.

5 Ad *Rationem dubitandi in oppositum respondetur.* Verum esse quod Interpretes qui Scripturam transferunt non habent semper assistentiam Spiritus sancti, vt testatur Hieronymus præfatione in Pentatheuchum: *Aliud est (inquit) esse Vatem, aliud Interpretem, ibi Spiritus ventura prædicit, hic eruditio verborum copia qua intelligat, confertur.* Ecclesia tamen habet plures Doctores qui possint editionem aliquam de qua est quæstio conferre cum exemplaribus antiquioribus, & eius translationis modum inuestigare, & approbationem quam habet in Ecclesia per multos annos etiam apud Sanctos Patres considerare; & facta ista collatione, & inquisitione potest optimè determinare quænam sit legitima editio cum procedat cum omnibus requisitis ad id determinandum, tùm præcedente sufficiente disputatione, tùm etiam habendo authoritatem ad id determinandum, sicut & alia, quæ ad Scripturarum veritatem pertinent. Atque ita non est admittendum quod possit Ecclesia falli ab Interprete si ipsa id determinat post sufficiens examen, quale etiam solet fieri ad alias definitiones faciendas.

6 Ad *confirmationem Respond.* Quod licet verum sit quod quando primò Scripturæ à Deo dictantur, etiam ipsa verba à Deo determinatè dictantur, & ad illa specialem assistentiam habet Scriptor Canonicus. Vnde *D. Thom.* 1. *q.* 1. *art.* 10. dicit quod quia in Dei potestate est non solùm voces; sed etiam res ad significandum accommodare, significatio vocum pertinet ad sensum litteralem tamen quia verba non sunt propter se, sed propter sensum, & res significatas, non est intelligēdū quod verba Scripturæ, & ipsæ voces sint infallibilis authoritatis solū propter se materialiter consideratas, sed propter sensum quē exprimunt. Vnde si idem redditur sensus, licet verba varientur intelligendū est esse solā materialem varietatem, non formalem, sola quippe formalis significatio verborū facit illa infallibilis authoritatis. Vnde etiam in formis Sacramentorum videmus, quod etiam si verba materialiter varientur, dummodo idem sensus reddatur, idem operantur, vt ostendit *S. Tho.* 3. *p. q.* 60. *a.* 8. & constat in illis verbis, *Hic est sanguis meus, Hic est calix sanguinis mei*, idem enim operantur. Et in Scripturis hanc varietatem fatetur; & latè probat *Hieron. in epist. ad Pamachium* de optimo genere interpretandi, *Discrepat* (inquit) *Euangelistæ* 70. *Interpretum, nostraq; translatio, & tamen sermonum varietas Spiritus vnitate concordat.* Et latissimè ibi ostendit quomodo in translationibus non debebit reddi verbum de verbo, sed sensus de sensu. Itaque non ipsa verba quasi materialiter sunt authoritatis infallibilis, ita vt mutari, ac transferri non possint quando fit translatio, sed verba quasi formaliter, & vt sensui deseruiunt sic habent pondus suum & immutabilem infallibilitatem. videantur ibi plura exempla, apud *Hieronymum, & sanctum Augustinum* 2. *de doctrina Christiana capite* 14. qui inquit *quod nihil impedit in Scriptura correctionem, nisi consuetudo cantantium. Ista tamen* (inquit) *facilè contemni possunt si quis ea cauere voluerit quæ sano intellectui nihil detrahunt.*

De editione, qua nunc vtitur Ecclesia.

1 QVæri *secundò potest.* qualis sit editio, qua nunc Ecclesia vtitur & qualis fuerit illa in qua primum Ecclesia ab Apostolis fundata est? *Resp.* varios fuisse status Scripturæ S. & in illis semper fuisse sic gubernatam, vt haberet Ecclesia in se sufficientia principia, vnde posset veram & legitimam editionem declarare; licet non omnes in particulari essent legitimæ. *primus ergò status Scripturæ* fuit à tempore Moysis vsque ad captiuitatem Babylonicam, in qua vel omnes libri sacri incensi fuerunt & postmodum Scriptura diuinitus ab Esdra restituta est, vt plerique Authores volunt, quos supra citauimus; vel saltem magnam iacturam Scriptura passa est, & postmodum ab Esdra, licet nō de nouo restituta,

tamen ex variis fragmentis;aut reliquiis collecta de nouo est,vt *Chrysostomus* censet *Homil.* 8. *super epistol.ad Hebræos*,& indicat *Hilarius Præfatione in Psal.*

2 Secundus *status* fuit à tempore Esdras vsque ad tempora septuaginta interpretum qui 280. annis ante Christum Dominum transtulerunt Scripturam de Hebræo in Græcum, quorum translationem tanquam ex assistentia Spiritus Sancti factam antiqui Patres communiter fatentur, vt *August.* 2. *de doctrina Christiana cap.* 15. & ex antiquis *Iustinus*, *Irenæus*, *Eusebius*, *Epiphanius*, *Chrysostomus*, & communiter alij Patres, & & hac editione vsos fuisse Apostolos dicit Sanctus Hieronymus Præfatione in libros Paralipomen. *Editio* (inquit) *septuaginta interpretum nascentis Ecclesia roborauerat fidem*; *& hac vsa est Ecclesia quamdiu illa pura, & in sua integritate permansit.* Idem tenet *Irenæus lib.* 7. *de fide capite* 25. idemque latè probat *Leo Castro de editione septuaginta interpretum cap.* 6. qui videri potest in *Præfatione super Esai.* & *Sanct. August.* 18. *de Ciuitate cap.* 44.& *Epist.* 10.*ad Hierony.* Ita affirmat Apostolus vsos esse editione septuaginta, etiam quando illa ab Hebræo dissentiebat; in quo tamen Hieronymus ab ipso dissentit, & existimat Apostolos & Euangelia aliquando citare testimonia veteris testamenti aliter quam in septuaginta continentur, id est, iuxta Hebræum, in his in quibus à septuaginta dissidet, Ecclesia autem vsa est editione septuaginta, simul tamen retinendo exemplaria Hebræa, vnde possent vitiata corrigi. Origenes etiam ferè hoc ipsum testatur ad Africanium, videlicet Ecclesia communiter vti translatione septuaginta, & quod hæc olim in Ecclesia dicebatur vulgata. Quod testatur etiam Sanct. Philastrius de Hæresibus cap. 134. *sequitur* (inquit) *Ecclesia Catholica septuaginta interpretationem,legit,colit,& prædicat,alia autem superuacua,& contraria tanta editioni contemnit, & abiicit.*

3 Tertius *status* fuit à tempore, quo cepit septuaginta interpretum editio corrumpi, & vitiari partim negligentia librariorum, partim malitia hominum.Et quidem editiones Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis, licèt aliàs homines hæretici essent, & Aquila contra ipsorum septuaginta editionem fecerit, vt testatur *Epiphanius lib.de mensuris, & ponderibus*, & in odium Christiani nominis multa perperam addiderunt, vt testatur *Chrysostomus Homilia* 5. *in Matthæum*, & *Hieronymus Epistol.* 89. *ad Augustinum*, nequaquam tamen ipsorum septuaginta editioni comparari debebant, vt ipse Epiphanius testatur, & tamen illorum editiones Græci legebant tùm propter studium doctrinæ suæ, tum vt septuaginta magis ex collatione eorum intelligerent, vt ait *Hieronymus Præfatione in translationem Isaiæ.* Corruptam ergo editionem septuaginta emendauit primò Origenes collatione facta ad editiones Aquilæ,Simmachi,& Theodotionis,fortassis etiam obtento exemplari Hebræo, quod apud Ægyptum ex Bibliotheca Ptolomæi seruabatur, nam adhuc suo tempore extare docuit *Tertullianus in Apologetico capite* 18. qui paulo ante Origenem floruit, præsertim cum ipse etiam Origenes Hebræum textum apposuerit in suis Hexaplis. An vero Origenes ad purum septuaginta editionem vindicauerit, certum non est; nam *Hieronymus in Epistola ad huniam, & fratellam* dicit:*translationem quæ habebatur in Hexaplis, & quam ipse verterat, ipsa est quæ in eruditorum libris in corrupta, & immaculata septuaginta interpretum translatio reseruatur.* Præfatione vero in libro Paralipomenon,& Præfatione in Esdram, corruptam & violatam inquit esse. Post Origenem vero etiam emendauit editionem septuaginta Lucianus Martyr: tertiò Hesichius Presbyter, quarto Hieronymus.

4 Quartus *status fuit* in translationibus vulgatis, quæ factæ sunt in Latina lingua. Facta est autem duplex vulgata vna vetus, cuius author ignoratur, fuitque ante Hieronymum, & ipsam Sanctus Augustinus *Italam* vocat 2. *de doctrina Christiana cap.* 15. Alia noua ab ipso Hieronymo facta, qui vetus testamentum ex Hebræo in Latinum transtulit, coactus id facere eoquod septuaginta interpretum editio, licèt ab Origene, & aliis emendata esset, tamen quia vnaquæque correctio suos habebat sequaces, indeque non leues conflabantur seditiones, nec omninò liquido constaret quæ pura, & integra esset septuaginta editio,ideò Hieron. editionem illam latinam coactus est facere,sicut & nouum testamentum Græcæ fidei reddidit, iubente Damaso Papa. Hæ tamen duæ vulgatæ editiones latinæ vetus, & noua, etiam tempore procedente contentionum materiam subministrarunt, dum vnaquæque suos Fautores habebat.Nam & illa antiqua, seu *Itala* apud Augustinum supra citatum,melior iudicabatur, licèt etiam *lib.* 18. *de Ciuit. cap.* 43. valde laudauerit Hieronymi laborem. *Sanctus* autem *Isidorus lib.*6. *Ethymologiarum cap.* 6. Hieronymi versionem cæteris ante posuit. Itaque post Sancti Gregorij tempora ex illis duabus vulgatis veteri, & Noua, vna conflata est ad communem Ecclesiæ vsum, quæ *vulgata communis* dicta est, & hæc ab illis temporibus semper in Ecclesia fuit in vsu, & tandem decreto Concilij Tridentini approbata est. De quo vide *Baronium anno* Christi Domini 231. & hæc est quæ diutius perseuerauit in Ecclesia, & nunc perseuerat. Editio vero septuaginta antiqua negligi, & quasi extingui cepit quousque tempore Sixti V. iterum restituta est, & legendum proposita eius authoritate.

De perpetua Scripturæ continuatione in Ecclesia.

1 INquiri *Tertio potest*: An sit inconueniens asserere, quod aliquo tempore Ecclesia fuit sine sincera, & pura Scripturæ editione? *Respondetur.* Aliquos id admittere, nec reputant inconueniens, quod saltem ad breue tempus id ita fuerit in Ecclesia. Ita *Lorca Tractat. de locis Catholicis lib.* 1. *disput.* 7. *num.* 10. Qui tamen *disput.* 6. *num.* 6. dicit fuisse semper puram Scripturam in corde Ecclesiæ, licet communis lectio corrupta esset; nec hoc est inconueniens, esset tamen si diu hoc perseueraret, nec Ecclesia emendandum curaret. Et ita asserendum sentit pro illo tempore, quo editio septuaginta fuit vitiata, & corrupta, nec tamen plenè emendata ab Origene, & aliis; si enim plenè emendata esset, & ad puritatem redacta, non esset necessarius labor Hieronymi ad versionem Scripturæ faciendam, vt ipse testatur *Præfatione in libro Paralipomen.* Tunc autem non erat alia communis editio ab Ecclesia approbata, & in vsu communi, nisi editio septuaginta, vt ex *Philastrio*, *Origene*, & *Epiphanio* supra

oſtendimus. Igitur tunc pura, & legitima Scriptura ſolum erat in corde Eccleſiæ quatenus habebat in ſe principia, vnde poſſet illam emendare, & purificare, licet formaliter non haberet purè emendatam.

2 Cæterum magis veriſimile videtur, idque maximè ad Dei prouidentiam pertinet, vt nunquam reliquerit Eccleſiam ſine vera, & ſincera Scriptura etiam in publico, ita vt fidem faceret ad confirmanda dogmata, eſſet enim hoc deficere in neceſſariis, quia nihil ita neceſſarium eſt ad fidei ſinceritatem tenendam, quam certificari, & habere in vſu ſinceram editionem Scripturæ, quod latè proſequitur, *Origenes in epiſtol. ad Africanum*, & certè ex omnibus ſtatibus, & temporibus, quos *præcedenti quæſtione* numerauimus conſtat in omnibus illis temporibus veram fuiſſe Scripturam, quidquid ſit an variæ tranſlationes eſſent, & aliqui dubitarent de exemplarium fide; aliquorum enim dubitatio, & tranſlationum varietas non tollebat ſolidam Eccleſiæ ſententiam circa ſinceram editionem Scripturæ. Quando vero in Eccleſia corrupta fuit editio Septuaginta dicimus prouidiſſe Deum ſincera editione Scripturæ. Primò quidem tempore Hieron. erat incorrupta editio ſeptuaginta in Hexaplis Origenis, vt ipſe teſtatur in *Epiſt. ad Huniam, & Fratellam*, licet in aliis editionibus corrupta haberetur. *Et Sanct. Auguſt.* 11. *contra Fauſtum cap.* 2. teſtatur varietates ſententiarum, ex exemplaribus Scripturæ fuiſſe paucas, & Scripturarum ſtudioſis notiſſimas. Vnde quod multæ eſſent de his, potius id erat ex aliquorum hominum imperitia, quam ex defectu ſinceræ editionis in Eccleſia. Ante tempora vero Origenis *Tertullianus* teſtatur videri apud Serapæum in Ægypto Hebraicum Codicem Scripturarum à temporibus Ptolomæi. Et quidquid de hoc fuerit, tamen in Eccleſia fuiſſe tunc etiam legitimam Scripturarum editionem conſtat, aliàs fruſtra, *Tertullianus lib. de Præſcriptionibus contra hæreticos. Irinæus lib.* 3. *de fide cap.* 4. *& Auguſt.* 28. *contra Fauſtum cap.* 4. pro veris Scripturis ad Eccleſiam præſertim Apoſtolicam recurrendum docuiſſent, ſi tunc non inueniebatur etiam in publico vſu legitima editio Scripturarum.

Quid præter Vulgatam aliæ tranſlationes valeant ad confirmanda dogmata.

1 Inquiri *poteſt quartò*: An ex aliis tranſlationibus quam ex vulgata poſſit argumentum ſolidum duci pro confirmatione dogmatum. *Et ratio dubitandi eſt.* Quia in caſu dubij de aliqua tranſlatione, aut quando corrigendum eſt aliquid in vulgata, recurrendum eſt ad textum Hebræum, vt etiam docet *Sanct. Auguſt.* 11. *contra Fauſtum cap.* 2. Et colligitur etiam ex *Hieronym. præfatione in librum Paralipo. & epiſt. ad Pamachium de optimo genere interpretandi.* Igitur oportet quod in ipſis Hebraicis exemplaribus ſit authoritas etiam infallibilis, aliàs fruſtra ab illis peteretur reſolutio in dubiis, & varietatibus tranſlationum.

2 Reſpondetur, in tranſlationibus Sacræ Scripturæ, ſeu editionibus poſſe nos diſtinguere, aut eas quas Eccleſia permittit, aut eas quas approbat, & inter eas quas approbat adhuc quaſdam approbat tanquam ſimpliciter authenticas; & certæ authoritatis, quaſdam tanquam correctiones in illo genere, licèt nõ ſimpliciter authenticas. Quod attinet ad permiſſionem, multas, & varias editiones Eccleſia permittit dummodo tranſlationi vulgatæ non ſint contrariæ, hoc enim etiam ab initio Eccleſiæ permiſit, cum tot ac tam diuerſæ editiones fierent ſicut conſtat ex editionibus *Aquilæ, Symachi, Theodotionis, &c.* licet factæ eſſent ab hominibus hæreticis, & modo etiam multæ, ac diuerſæ tranſlationes permittuntur, vt *Pagnini, Caietani, Oleaſtri, Vatabli, Iſidori, & Clarij, &c.* In quo tamen valde obſeruandum eſt, quod vt aliqua tranſlatio Scripturæ permittatur, non debet eſſe contraria vulgatæ editioni, nam ſi contraria ſit, nullo modo permittenda eſt, vt communiter cenſent Doctores, qui poſt Concilium ſcripſerunt, *Azor Tom.* 1. *lib.* 8. *cap.* 13. *Suarez lib. de Fide diſp.* 5. *ſect.* 3. *num.* 10. *Lorca tractat. de locis diſp.* 10. Et hoc ſumitur ex ipſo decreto *Concil. ſeſſ.* 4. vbi definit, quod nemo illam editionem vulgatam quouis prætextu reiicere audeat, vel præſumat, qui autem contrariam aliquam editionem editioni vulgatæ teneret, in eo in quo contraria eſſet, illam reiiceret. Et ideò prodiit decretum Sacræ Congregationis, quæ à *Marſilla, & Barboſa ad locum Concilij, & à Suarez cit.* refertur in hunc modum: *Ne vel periodus, vel vna clauſula, dictio, vel ſyllaba, iota ac vnum repugnet in veteri vulgata lingua Latina editione.* Quoad oppoſitiones autem contextus Græci, aut Hebraici cum Latina vulgata editione Congregatio remiſit ad tertiam regulam indicis ſub Pio IV. editam. Quare in quantum aliquæ ex iſtis nouis tranſlationibus vulgatam editionem volunt omninò reducere ad Hebraica originalia, quæ nunc extant, & ipſi pro legitimis tranſlationibus habent, omninò reiiciendæ ſunt, nec in publico vſu Eccleſiæ, aut concionum, vel diſputationum admittendæ. In quo fortaſſe aliqui etiam ex catholicis exceſſerunt plus deferendo originalibus Hebraicis à ſe tranſlatis, quam vulgatæ, & ſi excuſari poſſint ſi ante Concilium Tridentinum id fecerunt. Omnes etiam tranſlationes Scripturæ ab Hæreticis factæ permittendæ non ſunt, ſed reprobantur ab Eccleſia in indicis expurgatorio. Solum ergo illæ tranſlationes, quæ vulgatæ noſtræ in aliquo non repugnant permittuntur.

3 Quid *autem* cenſeatur repugnare vulgatæ editioni ex ipſo Concilio accipiendum eſt; Concilium enim prohibet, ne quis reiicere audeat editionem vulgatam, & Congregatio Cardinalium prohibet, ne aliquid repugnet editioni vulgatæ. Illud ergo cenſetur repugnare quod reiicit illam editionem, & quaſi falſificat, aut tollit eius ſenſum tanquam indebitum. Si verò non reiicit vulgatam, ſed tamen iuxta propriam tranſlationem diuerſum ſenſum transfert, & ſi non contrarium, non cenſetur repugnare, & reiicere vulgatam; conſtat enim Hebraicam linguam habere multa verba, quæ diuerſos ſenſus patiuntur, vnus tamen non debet reiicere alium, aliàs ſi quilibet ſenſus etſi diuerſus, ſed non contrarius, cenſeretur repugnare vulgatæ, reiici deberet Pſalterium Hieronymi iuxta veritatem Hebraicam, quod in multis maximè diſtat à noſtro Pſalterio; deberet etiam reiici editio ſeptuaginta, quam nuper ſua authoritate approbauit Sixtus V. in qua conſtat multa eſſe diuerſa à noſtra editione, de quibus infinita fere exempla habentur *in Theſauro Pagnini*, & melius *in Dictionario Cardinalis Ximenij in Bibliis Complutenſibus & in locis correctis annotatis à Franciſco*

Francisco Luca, plurima inueniuntur correcta, quæ aliter legebantur in diuersis exemplaribus, quæ tamen exemplaria non sunt damnata, etsi minus correcta. Nos breuitatis causa illa ommittimus.

4 Quoad *eas vero* translationes, quas Ecclesia non solum permittit, sed etiam approbat, præter vulgatam Editionem, quam certum est ab Ecclesiâ recipi, vt authenticam simpliciter in Trident. duo sunt de quibus magis dubitari potest. *Primo* de ipso originali Hæbreo pro veteri testamento, aut Græco pro nono, an habeat authoritatem infallibilem: tùm propter rationem dubitandi factam à principio: tùm quia aliàs non habemus in Ecclesia textum Scripturæ sufficientem ad conuincendos Iudæos, aut Hæreticos, qui nostram vulgatam non admittunt. *Secundo*, de ipsa Editione Septuaginta dubitatur, quia Sixtus V. illam videtur approbasse, vt constat ex quodam ipsius Breui, quod habetur in libro editionis septuaginta vbi Pontifex tanquam emendatam talem editionem proponit: & ne aliter possit euulgari præcipit, igitur pro vera, & legitima habenda est, & consequenter authoritatem habet infallibilem.

5 Resp. Quod attinet ad originalem editionem Hebraicâ nos non intelligere quamcunque editionem factam ab Hebræis, vel Rabbinis, sicut editio septuaginta solet nonnunquam vocari editio facta ab Hebræis, seu Iudæis, non tamen est ipsum Originale Hæbræum, sed translatio ex Hebræo: & similiter Paraphrasis Chaldaica, quam targum vocant, à Rabbinis facta est, & aliæ similiter editiones, quæ licèt Hebraicæ sint, non tamen dicuntur ipsa originalis editio Neque etiam Originalia Hebraica Hebraica vocamus illa, quæ ex immediata Dei ditactione excepta sunt, hæc. n. modo non extant, sed solum transumptiones illorum originalium, in quibus cõseruatur Scriptura, & modo illa habemus tanquam originale Hebraicum, & de illo est quæstio, quam authoritatem habet? Aliqui enim Hæretici vt refert *Bellarm. lib. 1. de verbo Dei cap. 2.* censent puriorem esse textum Hebræum, quam nostram vulgatam, & ex Catholicis aliqui plus nimio illi tribuunt vt *Caiet. Eugub. Oleaster, & alij.* Alij verò per alium extremum existimant textum Hebræum esse omninò corruptum, & nullam ei deberi fidem.

6 Nihilominus dicendum videtur quod in his in quibus textus Hebraicus consentit cum nostra vulgata saltem in sensu, quidquid sit de verbis, & significationibus eorum variis, Hebraicum non esse corruptum, sicut *Hieron. in Epist. ad Huniam, & Fratellam* sentit, quod pura editio septuaginta, quæ tunc habebatur non dissentiebat ab Hebræo. In his verò in quibus modo textus ille Hebræus à vulgata, nec eam admittit, nec aliquid illius, est enim hoc originale corruptum, & aliter quam fuit ab initio, siue id causatum sit ex negligentia hominum, vel Iudæorum malitia, vel ex additione punctorum ad litteras Hebraicas, quæ olim sine punctis, seu vocalibus legebantur, modo verò est facilè vnum punctum, seu vocalem ponere pro alia, & sic mutare totaliter sensum: & ideo simpliciter loquendo, quia in aliquibus dissentit Hebraicus textus à vulgata, aut illi repugnat; ideo simpliciter non est Hebraicum originale, seu editio sicut modo habetur apud nos authoritatis infallibilis ad confirmanda dogmata fidei. Quod ergo in multis dissentiat Hebraica editio manifestatur pluribus exemplis, quæ affert *Lorca vbi supra disp. 5. Bellar. cit. Torres in 2. 2. disput. 21. dub. 1.* vbi videri possunt, & in locis supra cit. Nos autem breuitatis causa ea omittimus. *Ratio verò horum sumitur ex dictis.* Quia editio vulgata in omnibus recipienda est tanquam authentica; ergo si in aliquo dissentit ab illa editio exemplarium Hebraicorum, in illis talis editio Hebraica non potest esse authentica: quia omne quod reiicit, aut repugnat editioni vulgatæ non est recipiendum. Ad quid ergo Ecclesia illam editionem approbet, in solutione argumentorum dicemus.

7 Quod *vero* attinet ad editionem septuaginta si illa quidem inueniretur sicut facta est ab illis, aut saltem sicut dicitur à Hieron. puram, & immaculatam fuisse in Hexaplis Origenis sine dubio esset infallibilis authoritatis, Quia tamen ea versio, quæ nunc extat non omninò videtur pura ita quod in nullo contrarietur editioni vulgatæ, ideò simpliciter non est regula fidei, licèt magnæ authoritatis sit post emendationem eius factam à Sixto V. qui tamen in illo loco non definiuit illam editionem quam proponebat esse regulam fidei, & simpliciter authenticam, sed præ cæteris editionibus septuaginta emendatiorem, scilicet in illo genere, non tamen simpliciter. Itaque cum editio ista septuaginta non in omnibus plene consentiat vulgatæ; ideò non potest in omnibus, & simpliciter esse canonica, & regula fidei. Et ita sentiunt *Lorca, & Torres* vbi sup. *Cano. lib. 2. de locis cap. 13. Bellarm. lib. 2. de verbor. Dei cap. 6.* & est communis sententia. Constat autem in multis dissentire hanc editionem septuaginta à vulgata. Tùm in illo *Genes. 26.* vbi in nostra vulgata habetur seruos Isaac dixisse de puteo *inuenimus aquam*, editio autem septuaginta habet contradictoriè, *Non inuenimus aquam.* Item Ionæ 3. *Adhuc tres dies, & Niniue subuertetur,* dicunt septuaginta; nostra verò editio, *Adhuc quadraginta dies.* Super quem locum S. Hieron. dicit non posse defendi lectionem septuaginta, sicut etiam in quæstionibus Hebraicis super Genes. idem Hieron dicit non posse defendi supputationem annorum circa vitam Mathusalem, quam habet septuaginta Genes. 5. iuxta quam Mathusalem etiam post diluuium superuixisset annis 14. & sic fuissent saluatæ plusquam octo animæ, contra id quod habetur 1. *Petri* 3.

8 Ad *rationes dubitandi respondetur.* Ad primam dicimus, in dubiis recurrendum esse ad textum Hebræum non simpliciter, sed prout in sua puritate; erat autem purus tunc quando facta est translatio vulgata ex illo; vnde Hierony. Præfatione in commentaria Isaiæ ridet eos, qui Hebræos codices falsatos putant, nunc autem post approbationem vulgatæ tot sæculorum vsu factam si Hebraici codices quos habemus non consentiunt cum nostra vulgata, quæ declarata est pro authentica, planè neque consentiunt cum illa Hebraica puritate, quæ erat illo tempore, quo vulgata editio facta est, & sic non mirum quod modo non habeatur, vt omnino pura, & infallibilis. Quod etiam aduertitur in præfatione, quæ habetur nunc in Bibliis correctis, scilicet, quod maiores nostri qui ex Hebræis, & Græcis Latinam fecerunt copiam meliorum, & emendationem librorum habuerunt. Et apertè patet quod *cap. 2. Exodi* nunc deest in Hebræo clausula illa *alterum quoque genuit, & vocauit nomen eius Eliazer*, dicens *Deus Patris mei auxiliatus est mihi, &c.* Et Psalm 18. illud *In omnem terram exiuit sonus eorum*, Hebraicus textus habet, *In omnem terram exiuit linea, seu perpendiculum*

eorum.Et multa alia ſimilia ſunt,quæ longum eſſet numerare.

9 Vel *ſecundò* dicitur, quod non recurrimus ad textum Hebraicum in dubiis tanquam ad regulam canonicam ſimpliciter, ſed vt fiat collatio cum illo, ſicut cum aliis exemplaribus tanquam cum emendatiori,& inde veritas eruatur,hac enim ratione Eccleſia approbat illum textum Originalem:tum quia parum vitiatus eſt, & eo indigemus ad collationem faciendam cum ipſo tanquam cum exemplari emendatiori in illo genere licèt non authentico ſimpliciter: tum vt Paganos conuincamus, qui ſi nolunt credere noſtræ prædicationi de Chriſto, oſtendamus Codices Iudæorum, apud quos habetur,& ita ipſi inimici noſtri ſint iudices, hac enim de cauſa diſperſos aſſe Hebræos,vt teſtimonium eorum Codices præberent veritati *Sanct. Auguſt.*18.*de Ciuit.cap.*46. optimè aduertit. Vnde ad ſecundam rationem dicitur ad conuincendos iudæos ſatis ſuperque ſufficere ipſum textum Hebraicum in quo miſteria de Chriſto continentur, & aliquando apertius quam apud nos, vt eſt illud *Pſal.*2. vbi nos legimus *Aprehendite diſciplinam*, habent Hebræi *Oſculamini filium ne iraſcatur,&c* Et Iſaiæ 53. *Nos putauimus eum leproſum, & percuſſum à Deo.*Hebræi habent *Leproſum, & percuſſum Deum,& humiliatum, &c.* Quod certè clarius diuinitatem Chriſti conuincit.Et in aliis teſtimoniis vix diſtat à vulgata noſtra quando agitur de Chriſto. Ad id quod dicitur de verſione ſeptuaginta reſponſum eſt iam quomodo loquatur Pontifex in illo Breui non de editione ſeptuaginta authentica ſimpliciter, ſed in illo genere magis emendata.

Quam puritatem habeat modo editio noſtra vulgata?

1 VLtimò quæritur, an editio vulgata ſi purè, & ſufficienter correcta, præſertim nunc poſt correctionem Sixti V. & Clement. VIII. ita vt in omnibus, & per omnia authentica ſit, & fidem confirmet,etiam prout habetur in ordinariis Codicibus. *Ratio dubitandi eſt.* Quia hæc ipſa vulgata quæ approbata eſt decreto Trident.correcta eſt modo;ergo ſi poterat admittere correctionem non erat omnino authentica,in eo enim in quo correcta eſt non erat veritatis irrefragabilis, ſiquidem mutari potuit.Item modo non eſt de fide hanc correctionem eſſe legitimam,& puram,nec enim id definitum eſt,neque à Clemente,neque à Sixto: ergo adhuc non conſtat nobis omninò quod illa ſit authentica in omnibus,& ideò in Præfatione quæ habetur in Bibliis correctis id dicitur quod eam omnibus numeris abſolutam pro humana imbecillitate affirmare difficile eſt. Ac denique quia non repugnat veritatem iſtam quantumcunque correctam, vitio Scribentium,aut impreſſorum variari, & vitiari, ergo quamuis fateamur in corde Eccleſiæ, & ſecundum computationem,& collationem omnium Codicum,veram,& ſinceram eſſe hanc verſionem, tamen prout in Codicibus, & lectione Eccleſiæ habetur,non conſtat eſſe omninò puram,& integram cum poſſit ex mille cauſis vitiari, quas omnes euitare impoſſibile eſt humano modo.

2 Reſp In hac latina editione vulgata, & correcta,quam nunc habemus,tria poſſe nos conſiderare.*Primum eſt:*ipſa fidelitas verſionis,ſiue quantū ad ſubſtantiam,& ſenſum;aut etiam quantum ad accidentalē ornatum,puta Energiam,Eloquentiam,& Perſpicuitatem.*Secundum eſt*: Conſeruatio huius Verſionis,ſeu interpretationis tam in corde Eccleſiæ,quàm in Codicibus, qui communiter ſunt in vſu Eccleſiæ. *Tertium eſt:*Quomodo, & qua certitudine nobis conſtet hanc vltimam correctionem eſſe legitimam,ita quod poſſit in omnibus confirmare fidem,præſertim quando corruptio ita facta erat,quod quaſi diuerſam veritatem conſtituebat propter diuerſitatem ſenſus.Et quantum ad primum ipſa fidelitas verſionis non ſumitur ex correctione noſtra facta, ſed ex antiquo tot ſæculorum vſu in Eccleſia habenda eſt pro legitima,non ſolum quantum ad ea, quæ pertinent ad fidem,aut mores,ſed etiam quoad omnes litteras,& apices; hoc enim neceſſe eſt fateri poſtquam hæc ipſa Editio decreta eſt eſſe authentica:de ratione enim Scripturæ authēticæ eſt,vt omnes eius clauſulæ,& apices certæ,& indubitatæ authoritatis ſint,aliàs ſi aliquid titubat hoc ipſo de reliquis partibus, quæ ſimiliter dicuntur illius eſſe Scripturæ, certi non reddimur:præterquam quod in Scriptura vera, & legitima nihil eſt quod ad fidem, & mores non pertineat, ſicut nihil eſt quod à Deo reuelatum non ſit. Et ita communiter ſentiunt omnes qui poſt Concilium de hac re ſcripſerunt *Lindanus, Canus,Titelmanus,Leo Caſtro,Galarza,& Alij*, quos citat & ſequitur *Lorca tract.de locis diſp.*7. Quoad accidentalem verò perfectionem in Energia,Elegantia ſermonis,aut Perſpicuitate verborum tota ſimul tranſlatio Vulgata cæteris eſt perfectior, ideſt,veracior in ſententiis,& clarior in verbis, vt ait *Iſidorus lib.*1.*de officiis cap.*12.*& S.Auguſt.* 2. *de doctrina Chriſtiana cap.*25.licèt verum ſit quod aliquæ eius partes ſeorſum ſumptæ elegantius, aut clarius poſſent transferri; quod tamen nihil officit eius authoritati, quæ in fidelitate tranſlationis poſita eſt.

3 Quia *tamen* multi vrgent diſſenſionem eſſe in multis inter noſtram vulgatam, & originalia, à quibus tranſlata eſt,& non ſolum ab originalibus, quæ nunc extant, ſed etiam ab originalibus antiquis,vt conſtat ex diuerſa lectione, quam habet in aliquibus ipſe *Hieron. & Patres* illius temporis præſertim in tranſlatione Pſalmorum iuxta Hebraicam veritatem, quæ multo aliter eſt in Hieronymo,quam apud Nos,& in illo loco Geneſ.3.*Ipſa conteret caput tuum,* in omnibus enim Hebraicis originalibus habetur:*Ipſum,ſeu Ipſe conteret, &c.* Et numer. vlt. *omnes fœminæ accipient maritos de tribu ſua.*I. Hebræo habetur:*omnes fæminæ, ſeu filiæ,quæ hæreditatem accipiunt.*Vbi reſtrictio fit ſolum ad hæreditantes:& Geneſ.6. *Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum*, habetur in Hebraico etiam antiquo, & tempore Hieronym. *Non iudicabit ſpiritus meus hominem in ſempiternum,&c.*

4 Reſp.Differentiam noſtræ Vulgatæ,aut poſſe eſſe cum originali Hebræo,quod nunc habemus,aut cum eo à quo tranſlata eſt. Et quidem cum eo, quod nunc habemus,non ita curandum eſt,potius enim Vulgatæ aſſentiendum eſt,quam illi (vt *ſupra Diximus*) propter maiorem approbationem Vulgatæ in Eccleſia,quam textus Hebraici, licet verum ſit quod differentiæ iſtæ,& diſſenſiones pauciſſimæ ſunt,& ſtudioſis Scripturæ notiſſimæ, vt *Auguſt.dixit* 11.*contra Fauſtum cap.*2.& ferè reducibiles ad eundem ſenſum; nonnunquam enim id quod vna tranſlatio dicit vno modo, alia per circunloquium diuerſo modo ſignificat, eandem tamen veritatem habet,& ſenſum,ſi quando tamen reducibiles

reducibiles non sunt ad eundem sensum, sed potiùs pugnant, standum est vulgatæ, magis quam textu Hebraico, quem modo habemus, propter approbationem vulgatæ, quæ approbatio ex consequenti indicat ex emendatiori libro esse translatam, & consequenter istum textum Hebraicum, quem modo habemus esse inferiorem illo, ex quo vulgata est desumpta. Si autem differentia sit çum originalibus Hæbraicis antiquis, adhuc distinguendum est: quia etiam antiquitus non erat vnum solum exemplar, sed multi, & diuersi Codices, quorum alij erant emendatiores, alij minus, vnde existimandum est, quod si vulgata nostra dissentit aliquando ab exemplaribus Hæbraicis antiquis, dissentit ab illis minus emendatis, qui in aliorum manibus versabantur: illud autem ex quo translata est, cæteris fuisse emendatiorem, vt ex approbatione tam longi tẽporis ab Ecclesia constat. Et inde est quod cum multi ex Patribus antiquis, & etiam Hieron. non semper vsi fuerint editionibus emendatioribus, sed secundum quod ad manum codicem habebant, & ita contingit in multis dissentire; cæterum respectu codicis Hæbraici, vnde facta est translatio, semper emendatior fuit cæteris Hæbraicis, & id Ecclesia tanquam emendatius approbauit, quod defacto sequuta est, præsertim quia non vni soli editioni Hæbraicæ adhæsit, sed pluribus consulit, vt veritas elucesceret, & ex duabus translationibus veteri, & noua, vnam fecit, in eaque facienda certiori, & emendatiori editione sine dubio vteretur: & ideò quia semper præsumitur vulgatam ex emendatioribus codicibus prodiisse; ideò simpliciter in his, quibus editio Hæbraica contradicit nostræ vulgatæ, intelligendum in hoc non esse textum hæbraicum omninò emendatum, sed potius illum ex cuius collatione, vel ex cuius translatione editio vulgata facta est, aut in vnum coacta. Et ideò quod Hieronymus Psalterium iuxta hæbraicam veritatem multo aliter habeat, quam nostrum, nihil obstat: nam Ecclesia non in omnibus purè Hier. sequutus est, sed etiam ex Septuaginta, aut ex translationibus, illa, quæ magis decursu temporis, & authoritate antiquorum exẽplarium erat in Ecclesia approbata, recepit. Ille autem locus Genes. *Ipsum conteret, vel ipsa conteret* dicendum est, quod sæpè, & facile transmutatur fæmininum pro masculino in Hæbræo, & fortassè in emendatiori libro, vnde vulgata ita transtulit, habebatur *Ipsa*, & non *ipsum*. Et similiter illud *non iudicabit spiritus meus hominem in sempiternum*, vel non ita habebatur in omnibus codicibus emendatioribus, vnde facta est translatio vulgata; vel vtraque translatio ad eundem sensum reducitur: quia quamdiù Deus habet aliquid iudicare, vel certare, aut litigare cum homine, adhuc cum illo videtur permanere, quovsque facto iudicio ipsum deserit. Similiter illa verba *Numer. vlt.* non habebantur in codicibus, vnde facta est translatio vulgata, & ita non sunt posita, licet in alio originali hæbraico haberentur. Videantur multa alia loca apud *Bellarm. in lib. 2. verbo Dei, cap. 12. & Lorca vbi supra.*

4 Quantum *ad secundũ*. Conseruatio huius versionis. & fidelitatis eius in Eccl. maxime pendet ex duobus. *Primus est* aduersus hæreticos ex approbatione ferè omnium SS Patrum, & DD. Ecclesi. qui per mille, & amplius annos continua approbatione ipsam translationem sequuti sunt: nec enim credibile est tales, ac tantos viros tam longo temporũ decursu, etiã in Conc. generalib. & tota Eccl. annuente, deceptos fuisse in recipiẽda hac editione vulgata, & retinenda. Qui autẽ fuerint isti SS. Patres à temporibus Aug. & Hieron. vsque ad Nos facilè est cognoscere, nam *S. Aug.* vulgatam editionem quam appellat *Italam* valdè laudat *2. de doctrina Christiana c. 15.* Ipsum vero Hieron. qui eam emendauit maximè commendat *18. de ciuit. c. 43.* Item *S. Gregor. Papa 20. Moral. c. 24.* approbat illam vulgatam editionẽ. *Et S. Isidorus lib. 6. Etimol. c. 5.* Post ipsos quotquot sequuti sunt Patres in suis libris vtuntur hac Vulgata, *Remigius, Beda, Rabanus, Anselmus, Petrus Damianus, Bernardus, Hugo, Rupertus, S. Thom. Bonauent. &c.* quod longum esset numerare, quibus omnibus potius credendum esse, quam Hæreticis, quis dubitat?

5 Secundo ad conseruandum hanc editionem vulgatam contra Scribentium, & Notariorum negligentiã, ignorantiã, aut hominũ malitiã vtitur Eccl. Codicibus antiquis, qui passim in diuersis Eccl. seruãtur, vt ex eorũ collatione emẽdare possit ea, quæ falsò transcribuntur, & quando dubium adhuc est recurrit ad exemplaria Hæbraica, aut Greca, vt cum ipsis etiam cõferat, vt monet *S. Aug. 11. contra Faustũ c. 2.* sicut ille versus Psal. 41. *Sitiuit anima mea ad Deum fontẽ viuum*, ex collatione cum Hebræo, & Græco emendatũ est *Deum fortem viuum*, quod facilè potuit ex negligentia Scribentis vna littera mutata deprauari. Certè magnũ studiũ fuisse in Eccl. antiquissimos Codices cõseruandi pro puritate scripturæ emendandæ, testis est Card. Ximen. in præfatione ad Biblia Conplutensia. vbi meminit Cod. 800. annorum adhuc Gotthicis litteris scripti, quo vsus est ad editionem illam Conplutensis Bibliæ, & hoc pacto dicitur esse in corde Ecclesiæ pura, & legitima Scriptura, quia habet in se principia vnde semper possit eam emendare per collationem librorum.

Quam certitudinem habeat Correctio ista facta à Sixto Quinto, & Clemente?

1 QVoad *Tertium* de certitudine, qua debemus tenere hanc vltimam correctionẽ factam à Sixto, & Clemente esse legitimam, & purã? *Respondeo* hanc Quæst. non currere ne Scriptura prout est in corde Ecclesiæ, in qua sunt sufficientia principia ad emendandum Scripturam, idque de fide est non posse ab omnibus libris Eccl. simul deficere verã, & puram lectionẽ Scripturæ, aliàs deficeret fides; sed procedit de Scriptura prout in istis Codicibus correctis habetur, qua certitudine debemus tenere ipsos esse emendatiores quam cæteros, & lectionem in illis præfatam aliis esse certiorẽ. *Dicimus ergo* Quod in hac correctione Clementis nõ fuit facta noua editio, aut Interpretatio mutata, sed solum à mendis veterũ librariorum, & prauarum emendationum erroribus repugnatã editionẽ vulgatam suæ pristinę integritati restituere, vt in præfatione ad ipsa Biblia correcta dicitur. Et cum essent ante variæ lectiones, vt solebãt notari in margine Biblię, immò in cõmunioribus. lictionib. corrigi multa deberet, ideò necesse fuit emẽdare, nõ quidẽ ipsam versionẽ quoad eius fidelitatẽ, sed ea quæ ex scribentiũ, aut aliorũ negligẽtia mẽdaciter in cõmuniorib. lectionib. habebãtur. Quorum exẽpla qui voluerit videre legat annotationes *Francisci Lucæ*, qui insigniora loca emendata in vnũ colligit. Facta autem hac correctione, cum lectio ista

alıis

aliis omnibus ſit prælata, exiſtimat *M. Lorca vbi ſupra diſp.9.* non eſſe definitum ab Eccleſia hanc editioné correctam ita eſſe puram vt in ea nullus ſit defectus; eſſe autem ita certum quod oppoſitum erit temerarium. *Ratio eſt.* Quia in Bulla Clementis VIII. quæ habetur in editione Romana correcta non definitur aliquid circa hoc, ſed tantum dicit textum vulgatæ editionis reſtitutum, & quam accuratiſſimè expurgatum in lucem prodire, non tamen expreſsè definit ipſam expurgationem eſſe puriſſimam præ cæteris.

2 Nihilominus citra definitionem expreſſam maximum pondus habet iudicium Eccleſiæ circa hanc correctionem. *Quod quidem ita intelligo.* Quod ſi ſumatur iſta correcta editio ſecundum omnia quæ includit, & quaſi collectiuè omnibus aliis præponenda eſt, & qui oppoſitum faceret pluſquam temerarius, & quaſi errori proximus haberetur. Qui auté in aliquo particulari, & ſeorſum aliam lectionem ſequeretur non exiſtimo eſſe aliqua cenſura dignum. *Ratio primæ partis eſt.* Quia Eccleſia iudicio ſuo proponit, etſi non definiat, hanc lectionem tanquam cætis correctiorem; temerarium autem eſt quod Eccleſia Catholica dicat, etſi non definiat, negare. *Item*, quia prohibet Pontifex Clemens VIII. in ſuo *Breui cit.* ne aliæ lectiones in margine aponantur, nec de ipſo textu liceat mutare aliquid, aut aliter imprimere: ſi autem aliæ Lectiones in hac Vulgata ſequi poſſent tanquam meliores, aut correctiores, hæc prohibitio eſſet valde inutilis, & impertinens, quia prohiberet poſſe nos ſequi aliquid melius in lectione Scripturæ, quod eſt omnino temerarium aſſerere. *Ratio ſecundæ partis eſt.* Quia in ipſa *Præfatione* addita ad Biblia correcta expreſsè dicitur: *Hanc editionem correctam ſicut omnibus numeris abſolutam pro humana imbecillitate affirmare difficile eſt, in cæteris omnibus quæ ad hanc vſque diem prodierunt emendatiorem, purioreque eſſe minimè dubitandum eſt.* Vbi vides vtramque partem noſtræ concluſionis ferè euidenter inſinuari. Nam ſi non omnibus numeris abſoluta affirmari poteſt hæc correctio, ergo aliquibus numeris non abſoluta eſſe, & conſequenter aliquid dubij habere, non erit temerarium aſſerere.

3 Cæterum ſi comparemus totam editionem correctam cum aliis lectionibus minimè dubitandum eſt eſſe puriorem cæteris, quod ſaltem collectiuè de tota ſimul editione intelligi neceſſe eſt. *Item* habemus difficilem lectionem, & vix hucuſque ſolutam 3. *Reg.* 15. in illis verbis: *Poſt* 40. *annos dixit Abſalon. ad Regem Dauid, &c.* Nec enim eſt inuenire quomodo illi 40. *anni* computari poſſint ab illo tempore, quo id dicitur de Abſalon, cum Dauid ſolum regnauerit 40. *annis*, atque adeo ſi Abſalon in Regnatu Dauid dixit, vt conſtat ex textu dicente *Poſt quadraginta annos illud dixit ad Dauid*, non apparet quo tempore vitæ ſuæ id dixerit. Vnde alia lectio habebat poſt quatuor annos. Et hanc referens *Franciſcus Lucas* annotatione ad iſtum locum, dicit illam ſua probabilitate non carere: ſi autem omnes lectiones diuiſiue, & ſigillatim eſſent reprobatæ non haberet probabilitatem oppoſita lectio.

4 Sed *vrgent* verba Bullæ Clementis, vbi præcipiens vel editio Scripturæ iuxta illud exemplar imprimatur, ſubdit: *Cuius quidem exemplaris forma ne minima quidem particula de Textu mutata, addita, vel ab eo detracta niſi aliquid recurrat quod Typographica incuria manifeſte ad ſcribendũ ſit inuiolabiliter obſeruetur.* Ergo iudicium Eccleſiæ æquè cadit ſuper totam correctionem collectiuè, & ſuper ſingulas partes diuiſiuè, & prohibitio eius. *Reſp. negando conſequentiã:* Quia Pontifex cum præcipit vt forma exemplaris obſeruetur *nulla particula mutata, &c.* id præcipit reſpectu Impreſſionis faciendæ; vult enim vt in imprimendis libris ſcripturæ nulla particula mutetur, ne ſi aliæ lectiones paſſim imprimi poſſint, etiam in minimis particulis iſta correctior lectio iterum vitietur in multis: non tamen præcipit Pontifex obſeruari etiam quamcunque minimam particulam, etiam diuiſiuè acceptam, quaſi cæteris abſolutè correctiorem, licèt prohibeat in textu ſcripturæ aliter imprimi, quia vult conſeruari iſtam correctionem vt meliorem, licèt non definierit omnes particulas etiam diuiſiuè eſſe meliores propter periculum. Et hoc ipſo quod ſolum prohibet ne in textu mutetur aliqua particula, ſatis indicat prohiberi quod extra textum, & extra Bibliam poſſit haberi, aut imprimi alia lectio vulgatæ circa aliquam particulam, quæ ſuam probabilitatem retinere poſſit, iuxta id quod dictum eſt.

5 Ad *Rationes dubitandi à principio.* Ad primam. *Reſp.* Concil. Trident. approbaſſe vulgatam tanquam authenticam quantum ad verſionem, & interpretationem, in quo nihil correctum eſt poſteà ab Eccleſia, vt dicitur in ipſa *Præfatione ad Biblia correcta Sixti.* Quoad correctionem autem à mendis librariorum, quibus omnes libri ſubiecti ſunt, Concilium nihil determinauit, ſed id Eccleſiæ reliquit faciendum. *Quod ſi inſtes*: ergo ſi ſint plures lectiones circa aliquem locum in particulari, & illæ ſint probabiles nec altera reprobata ab Eccleſia, in illo loco non habebimus Scripturam Canonicam, & ſic in locis innumerabilibus Scripturæ vulgatæ editionis in quibus habetur diuerſa lectio, ſicut videre eſt in annotationibus *Franciſci Lucæ*, non habebimus viſibilem regulam fidei, quam ſequamur determinatè cum illæ lectiones diuerſæ ſint, & diuerſum ſenſum reddant. Ex quo vlterius tota Scriptura periclitatur: vnde enim ſciam in quocumque loco determinatè non eſſe varias lectiones? *Reſpondet P. Lorca* vbi ſup. *diſp* 9.*n.*7. Tunc ſolum eſſe certum quod aliqua, vna, aut altera lectio eſt de fide; incertum verò quænam ſit determinatè, quia Eccleſia id nondum definiuit, ſed in corde Eccleſiæ eſt principium vt veritas decernatur. *Sed hoc non caret inconuenienti*: Quia Eccleſia totam Scripturam cum omnibus ſuis partibus tanquam de fide proponit viſibiliter; ergo ſi poſſumus dicere quod prout habetur in libro non eſt nobis certum quod ſit de fide, non omnia illius libri vulgatæ editionis tenor accepiſſe tanquam de fide; præſertim quia declaratio Cardinalium ſupra relata præcipit vt nec vna dictio, aut iota vnum repugnet editioni vulgatæ.

6 Reſpondetur *ergo*, Quod vbi ſunt illæ variæ lectiones probabiles Eccleſia proponit in illis ſcripturam definitiuè, quia certum eſt in illis contineri verã, & Authenticam Scripturam vulgatã, non tamen determinatè, ſufficit enim quod non admittamus aliquid repugnans vulgatæ, ſed habeamus Vulgatam pro authentica, non eſt auté inconueniens quod in aliquibus locis propter

varietatem

varietatem lectionum ipsa vulgata proponatur nobis disiunctiuè, & non determinatè, & si determinatè constet in illa disiunctiua esse vulgatam, & ita quoad aliquid proponitur nobis illa regula fidei certò, & determinatè visibiliter, quoad aliquid nondum determinatur visibiliter, sed solùm in corde Ecclesiæ sunt principia ad id determinandum. Proponitur enim illa disiunctiua lectionum determinatè esse scripturam, sed non proponitur quænam ex disiunctiuis sit determinatè correctior. Hoc autem in paucissimis locis contingit, & in rebus parui momenti: nam quãdo non est aliqua magna difficultas in lectione correcta, & magna probabilitas in opposita, semper ea quæ est correcta, & per Ecclesiam proposita retinenda est, & alia reiicienda. Imò existente probabilitate lectionum in ipso gradu probabilitatis correcta lectio præferenda est. Vnde Clem. VIII. in suo *breui supr. cit.* tandem permittit varias lectiones scripturæ vulgatæ notare, non tamẽ in margine bibliæ, & alio genere characteris. Et denique in officiis Ecclesiæ repertæ sunt multæ ex lectionibus antiquissimis, vt in Missis, quod signum est eas in singulari non esse reprobatas, quod etiam sentit *Torres 2. 2. disp. 32. c. 5.* Ad secundam, & tertiam rationẽ dubitãdi, *Constat ex dictis*, Quod correctio Sixti, & Clementis collectiuè, & si non sit definita, est tamen proposita iudicio Ecclesiæ, & ideò esset temerarium ad minùs aliam præferre, licet diuisiuè in vno, vel altero loco aliqua altera lectio probabilitatem habeat, & quod possit vitiari aliquid ex iniuria Typographiæ, aut scriptorum non obstat veritati scripturæ, nã Ecclesia habet vnde præsto emendare possit, & hoc quod est esse subiectum talibus erratis, aut vitiis est iuxta naturam talium librorum, nec oppositum sine magno, & continuo miraculo contingere potest. Hoc ergò non officit authoritati vulgatæ.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in Canonizatione, & beatificatione Sanctorum summus Pontifex errare possit.

1 PRimò *Supponendum est*, quid importet *Canonizatio*, quid *Beatificatio?* Pro quo sciendũ est, quod *Canonizatio*, importat decretum aliquod, seu iudicium, aut testimonium tantæ authoritatis, quod tanquam regula, & canon ab Ecclesia proponatur circa sanctitatem, & gloriam alicuius personæ. Itaque tres effectus operatur canonizatio. *Primus est*, determinare, & decernere, quod aliqua persona sit beata, & gloria Dei perfruatur. *Secundus* declarare, & proponere illum Ecclesiæ tanquam sanctum per modum exempli imitandi. *Tertius*, proponere illum Ecclesiæ, vt colendum cultu publico, & solemni. Et dico *publico*, non quia solùm fiat coram multis, sed quia fiat publica authoritate ipsius Ecclesiæ, & non solum priuata. Ita colligitur ex glossa *Innocentij, & cap. 1. de reliquiis, & veneratione Sanctorum*, vt docet *Syluester*, verbo *Canonizatio, & alij Summistæ, & Cardin. Thuscus*, verbo *Canonizatio, concl. 41.* vbi ex *Abbate in c. 1. de reliquiis cit.* inquit, quod propriè *Canonizare* est aliquem per summum Pontificem cathalogo Sanctorum adscribere, vt habeatur pro Sancto. Et ex forma qua solent Pontifices canonizationem facere, quæ videri potest apud *Bzouium in libro Romanus Pontifex, c. 32.* & etiam sumitur ex variis *Etrauagant.* Romanorum pontificum, vt ex bulla canonizationis sancti Francisci de Paula apud *Surium die 2. Aprilis*, & habetur *to. 1. Bullarij, bulla 38. Leonis X.* Vbi per modum definitionis determinatur, & definitur sanctum Franciscum de Paula inter sanctos iam acceptum, & sanctorum chathalogo adscribendum fore, & tanquam sanctum colendum; Idque similiter in aliis bullis canonizationum videre est, vbi illi tres effectus expresè definiuntur, scilicet illam personam esse iam in gloria, & pro sancto habendum, vt eius exempla imitemur, & denique tanquam sanctum colendum.

Ad hanc autem canonizationem solet præcedere quasi duplex dispositio, qua paulatim aliquis cultu aliquo incipit coli, & venerati, scil. *Beatificatio, & eleuatio.* Est autem *Beatificatio* iuxta *Cadinalem Thuscum cit.* Canonizatio particularis in vno loco, vt dicunt doctores ex tolerantia sedis apost. Vnde aliqui moderni solent disputare; an *Beatificatio, & canonizatio* conueniant in hoc quod vtraq; sit iudiciũ Ecclesiæ de beatitudine alicuius hominis, an verò specie differant in eo quod vna sit iudicium, altera solum permissio, seu concessio. Et mihi probabiliùs videtur id qnod sentit *Thusc.* (quod ex aliquib. modernis docet *2. 2. Torres disp. 17. dub. 3.*) scilicet beatificationem non esse iudiciũ ipsius Pontificis saltem vt caput Ecclesiæ, quidquid sit an ita iudicet, vt particularis doctor, sed esse iudiciũ congregationis Cardinalium ad id deputatorum cũ permissione; seu concessione Pontificis, atque ita *beatificatio* formaliter est permissio, seu facultas Pontificis, vt aliquis possit haberi pro sancto, non verò iudicium determinatiuũ. *Ratio sumitur* tum ex forma beatificationis; quæ non datur per modum declerationis, & determinationis, sed per modum concessionis, audito enim iudicio congregationis Pontifex indulget, & concedit id quod petitur. *Tum quia* solet dari limitatè pro aliquibus prouinciis, aut regionibus, aut locis, & non amplius. Si autem esset iudicium determinatiuũ Pontificis semper esset vniuersale, quia quod Pontifex iudicat tanquam caput vniuersale Ecclesiæ, tota Ecclesia sequi potest; ergò de se solùm se habet, vt facultas seu concessio vt aliquis colatur, habeatur pro sãcto. Vnde vlterius sequitur quod Põtifex in tali particulari beatificatione non iudicat ipsam personam esse S. absolutè, & simpliciter, qua impossibile est quod aliqua persona iudicetur esse sancta absolutè, & simpliciter, & solũ in vno loco eius permittatur celebratio, & cultus, & non in alio, ergò signum est quod beatificatio non fertur per modũ iudicij determinantis ipsam sanctitatem personæ sed solùm per modum concessionis, & permissionis, vt de ipsa celebretur, & hæc permissio potest magis vel minùs extendi, & permitti in Ecclesia. *Et hoc ideò est*, quia in iure prohibitũ est, ne possit aliquis coli vt sanctus quantumcumq; miracula faciat, nisi authoritate Romani Pontificis, vt patet *in cap. audiuimus de reliquiis, & veneratione Sanctorũ.* Olim enim poterant Episcopi in sua diecœsi concedere licentiam, vt aliquis

aliquis coleretur pro sancto, vt sentit *Vualdensis lib. de Sacerdotibus tit.14.c.122. Bellarm.lib.1.de Sanctissima Trinit.c.8. Torres loco cit.dub.2.* Et ex his quæ infrà dicemus; etiam aliquibus Episcopis, qui Sanctorum memorias fieri iubebāt apertè colligitur. Id tamen prohibuit *Alexand. III. citat. cap.audiuimus.* Hanc ergò prohibitionem Pontificem sua auctoritate tollere, & permittere, vt aliquis colatur pro Sancto, est *Beatificatio*, & potest fieri pro aliquo determinato loco, vel pro omnibus prout Pontifici visum fuerit, non quidem ferendo iudicium de sanctitate personæ, sed tollendo prohibitionem illam, & concedendo, vt possit ab Ecclesia coli plus, vel minùs secundum merita causæ.

3 Quod *Si dicas:* Nam Pontifex approbat decretum cōgregationis; qua talis beatificatio petitur, ergo iudicat, & non solùm permittit eius venerationem. *Et confirmatur.* Quia permissio, seu concessio, vt coli aliquis possit pro sancto etiam in aliqua parte Ecclesiæ determinata supponit necessariò iudicium de eius sanctitate siquidem Ecclesia non potest publicè colere eum qui sanctus non sit; ergò hóc ipso quod fit talis concessio, consequitur etiam de sanctitate iudicium. *Respondetur*; Pontificem approbare decretum congregationis concedendo, & permittendo, non sententiando, & determinando, id autem quod petitur in decreto congregationis non est quod Pontifex iudicet de tali sanctitate, sed quod facultatē; & concessionem faciat, vt veneretur à fidelibus, & licet hoc non fiat per modum iudicij determinatiui, & sententiæ, sed per modum concessionis vocari potest optimè *Approbatio.* Concessio enim alicuius petitionis vocatur *Approbatio*, non quidem confirmans, sed permittēs, & concedens, & quia congregatio iudicat posse concedi talem facultatem, Pontifex concedens dicitur approbare iudicium congregationis. *Ad confirmationem resp.* Posse aliquem coli, & venerari pro sancto, etiam ante iudicium determinatiuum, etiam absolutum de eius sanctitate, dummodo ex miraculis, aut aliis testimoniis cōstet de eius sanctitate, sic sublata prohibitione, quæ iubet id non fieri sine authoritate Romani Pontificis, etiāsi miracula faciat, poterit Ecclesia eum colere sicut etiam potest adscribi publico Martyrologio Ecclesiæ inter alios Sanctos, etiam ante canonizationem, & tamen hoc est quidam cultus, sicut fecit Clemens VIII de S. Ambros. Senensi. An verò ex tali cultu Ecclesiæ præsertim si vniuersaliter fiat, colligatur infallibile iudicium de sanctitate alicuius, statim dicemus.

4 Eleuatio autem, quæ etiam præcedit beatificationem, & est dispositio ad canonizationem, est collatio corporis alicuius personæ in loco sacro decentiori, vt possit ibi à fidelibus aliqua significatione venerationis specialiùs coli, & inuocari, in quo multò minùs Ecclesia iudicium determinatiuum profert de sanctitate alicuius personæ, sed solùm concedit illud genus venerationis & honoris circa eius sepulchrum fieri, quæ inchoatiuè est quædam testificatio de eius sanctitate, non tamen determinatiuè, & completiuè. Quid autem hoc certitudinis operetur circa sanctitatem alicuius, & cuius authoritate possit fieri? infra dicemus.

Quam antiqua sit in Ecclesia Sanctorum Canonizatio.

HIs suppositis. Quæritur primò, Vnde sit introducta in Ecclesia, & quam antiqua Sanctorum *Canonizatio*? Et quidem quantum ad ipsam substantiam canonizationis, scilicet, quod Sancti proponerentur Ecclesiæ vt colendi, & venerandi, & inter nomina sanctorum ponerentur, & dies festi in eorum memoriam fierent, quod est illos habere pro Sanctis, ita antiquum est in Ecclesia, quod ab Apostolica traditione descendit, habetque fundamentum in scriptura, nam sæpè in scriptura Sanctorum virorum cathalogus recensetur, & pro Sanctis reputantur, vt *ad Hebr. 11.* vbi multi numerantur à Paulo tanquam SS. *qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, & hi omnes* (inquit) *testimonio fidei probati sunt.* Similiter multi ex S. viris recensentur *à c.45. Eccles.* vsque ad *c. 49.* 1 2

Modus autem, seu solemnitas exercendi hanc canonizationem diuersimodè se habuit à principio Ecclesiæ vsque nunc. In Ecclesia enim cœpit fieri canonizatio Sanctorum, per hoc quod eorum memoria inter Sanctos recenserentur, & eorum dies festi agerentur, nam apud *S. Clem. Papam, lib.8. constitution.c.33.* habetur, vt Apostolorum festis vacent ab operibus, & in die S. Stephani, ac aliorum Martyrum. Ipse etiam Clemens, Vt refertur *in Pontificali sancti Damasi*, & postea *Anterus, & Fabianus Papa* Notarios statuerunt, qui Romæ acta Martyrum exciperent eorumque agones notarent. Et quod hoc fieret, vt tales pro sanctis numerarentur, colligitur ex *S. Cypriano, epist. 37. Dies* (inquit) *eorum qui excedūt annotate, vt commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare possimus Sacrificia offerimus quoties passiones, Martyrum, & dies anniuersaria celebratione recolitur.* Et ante ipsum *Tertull. lib. de Corona militis, pro natalitiis inquit annua die facimus*, quod de Sanctorum, & Martyrum festis intelligendum docet optimè *Pamelius* super hunc locum Tertulliani; *Origenes Homilia* in illud Matth. *Vox in Rhama audita* est, meminit sanctorum innocentium memoriam à sanctis patribus celebratam. Et in vita S. Gregorij Thaumaturgi, inquit S. Nissen. *Quod ipse discurrebat apud omnes populos sanciens, vt nomine eorum, qui fide certassent dies festi, atque solemnes conuentus agerentur.* Et eiusdem consuetudinis memorias Martyrum recitandi meminit *August. tract. 84. in Ioannem, & serm. 17. de verbis Apostoli c. 1. & Concilium Gangense can. 20.* aliaque plura antiquiora Concilia. Hic ergò fuit antiquus mos canonizandi, seu recipiendi aliquem in Sanctum, eius scilicet memoriam agere, & festos ei dies decernere in Ecclesia. Quod verò id non pro cuiusque libito, sed ex Ecclesiæ iudicio fieret, indicat locus insignis *Optati Mileuitani, libr. 1. contr. Parmanianum*, vbi reprehendit quod quis osculatetur os alicuius mortui, & si Martyris nondum tamen vindicati, hoc est approbati ab Ecclesia. Altera etiā consuetudo pertinens etiam quodammodo ad canonizationē fuit descriptio Martyrū, eorumque passionum in martyrologiis, hoc enim erat quodāmodo Sanctorū cathalogo aggregare, cuius consuetudinis initium à Leone Papa III. incepit; ipse enim primus fuit, qui solemni ritu ad instantiam Caroli magni sanctum Hubertum

cathalogo

Cathalogo Sanctorum adscripsit. Postea *Ioannes Papa XV.* Sanctum Vdalricum in Concilio Lateranensi canonizauit *anno* 995. Cæterum nondum sibi Pontifices reseruauerant tunc istam authoritatem, quia vt refert *Petrus Damianus epist. 16. cap. 29. ad Henricum Rauenatem Episcopum*, super plurium defunctorum, quos ibi numerat, cadauera, fuerunt altaria erecta ex Sacerdotalis Concilij authoritate, & hoc erat Sanctos canonizare, concedere scilicet vt super corpus defuncti altare erigeretur, & ferè hoc modo temporibus illis antiquis canonizationes fiebant, etiam à particularibus Episcopis, aut Conciliis concedendo, vt altare super defunctum aliquem erigeretur, & ad eius memoriam fierent preces, & sacrificia; non quod id pro vniuersali Ecclesia particulares Episcopi statuere possent, sed pro suis particularibus Diœcesibus. Inde verò ex consuetudine fidelium ad memoriam Sancti recurrentium fortassis extendebatur cultus talis Sancti, etiam extra illam Diœcesim. Cæterùm Episcopi particulares nunquam habuerunt ius canonizandi absolutè, & pro tota Ecclesia aliquem Sanctum, nec enim legem ferre poterant pro tota Ecclesia. Quod autem dicit *Torres Fabianum Papam* scripsisse Episcopis, vt diligentiam exactam adhiberent ad proponendos Sanctos colendos, non ita habetur in Epist. Fabiani, quæ est prima inter eius epistolas, sed solum quod acta, & gesta Martyrum excipere, non nisi fidelissimis notariis committatur. *Alexander autem III.* hoc prohibuit Episcopis, & soli Romano Pontifici reseruauit in *cap. Audiuimus cit.*

Quid pertineat ad publicum cultum pro Sanctis Canonizatis?

1 SEcundo *Quæritur.* Quænam liceat in publico cultu Sanctis canonizatis in eorum honorem facere? *Bellarminus lib. 1. de Beatificatione Sanctorum, cap. 7.* numerat septem, quæ in honorem Sancti canonizati fiunt. *Primum est*, vt ab omnibus publicè habeantur, & dicantur *Sancti*, quod est in Cathalogo Sanctorum adscribere. *Secundò*, in publicis Ecclesiæ precibus, puta Litaniis, & aliis inuocantur. *Tertiò*, Templa, & Altaria in eorum memoriam erigi possunt. *Quartò*, Missæ, & Officium in eorum laudem Deo publicè offeruntur. *Quintò.* Dies Festi in eorum memoriam celebrari possunt. *Sexto*, eorum Imagines cum quodam signo venerationis, putà cum aliquo lumine, in signum gloriæ pingi possunt. *Septimò*, eorum Reliquiæ publicè honorantur, & in pretio habentur. Hæretici cultum istum rident, qui contendunt Sanctis non posse honorem Sacrum exhiberi, & cultum Religiosum, quia proprius est Dei, cum oriatur à virtute Religionis, quæ solum respicit Deum, vt colendum, cum Religio, & Latria idem sint. Cæterum non est locus hîc disputandi de cultu Sanctis debito, & quomodo Religiosus, & Sacer cultus esse debet; id enim disputatur à Theologis *3. part. quæst. 25. art. 5. & 6. & 2. 2. quæst. 82. art. 2. & quæst. 84. art. 4.* Illud solum obseruari potest cultum aliquem dici posse Sacrum, aut Religiosum dupliciter, vel quia elicitur à virtute Religionis, vel quia imperatur ab illa. *Primo modo* cultus Sanctorum non elicitur directè, & per se à virtute Religionis, ita quod ad Sanctos per se terminetur, vndelicet oremus Sanctos non tamen eis impendimus cultum Religionis, vt docet *Sanct. Thom. 2. 2. quæstion. 83. art. 4. ad 1.* Possumus tamen actum Religionis exercere circà Sanctos, non quatenùs terminatur ad ipsos, sed quatenùs transit ad Deum, in quantum scilicet in ministris Dei Deum veneramur, vt docet *Sanct. Thom. ibidem quæst. 82. art. 2. ad 3.* Quod expressè etiam dicit *Ambrosius, Serm. 1. de Sanctis, & Hieronym. Epist. 53.* Quod honoremus Sanctos, vt honor eorum redundet ad Dominum. *Secundò autem modò*, scilicet imperatiuè cultus Religiosus impenditur Sanctis, quatenùs Religio imperat Duliæ, quæ est distincta virtus à Religione, vt docet *Diu. Thom. 2. 2. quæst. 103. art. 3.* à Dulia autem procedit veneratio Sanctorum, vt docet *3. part. quæst. 25. art. 5.* Et ita exhibetur Sanctis honos Sacer, & cultus Religiosus non quidem ab ipsa Religione directè elicitus, sed à Dulia elicitus, & à Religione, seu Latria formatus, seu imperatus, quatenùs Sancti sunt in statu Deifico, & ipsi Deo proximè coniuncti.

De certitudine Canonizationis.

TErtiò *Quæritur.* Qua certitudine tenendum sit Sanctos canonizatos verè esse Sanctos, & Pontificem non errare in canonizatione eorum? In hac Quæstione supponendum est pro certo esse de fide, quod Pontifex, & Ecclesia habent potestatem canonizandi Sanctos; est enim longè diuersum Ecclesiam habere potestatem ad canonizandum Sanctos, & Ecclesiam non posse errare in ipsis canonizandis. Primum enim est certum, quod sit de fide, non secundum; sicuti est certum in Ecclesia esse potestatem Gubernatiuam, & Papam posse leges ferre, non tamen est ita certum, quod in ferendis legibus errare non possit, aut in causis decidendis. De hoc videatur *Magist. Bañez 2. 2. quæst. 1. art. 1. in Commentariis, dub. 7. & Torres 2. 2. disp. 16. dub. 3.* Et constat ex Traditione antiquissima Ecclesiæ supra relata, qua Sanctos venerandos, & pro Sanctis colendos posse proponi ostendimus, & ita in *VII. Synodo Generali, actione 3. §. His itaque, &c.* Dicitur Apostolicas Ecclesiæ Traditiones, quibus veneratio, culturaque Sanctorum docetur recipimus, & veneramur, &c. Impossibile est autem culturam, & venerationem Sanctorum exhibere, nisi pro Sanctis eos proponere, & declarare posset Ecclesia, aliàs nullum colere posset, si nullum, vt colendum proponere, & declarare posset. Vnde ipsa Ecclesiæ Traditio (vt supra vidimus) non solum Sanctos coli, sed etiam annotari, & declarari ab Ecclesia pro talibus apertè docet, & primum tanquam de fide tenendum est Ecclesiam posse iudicium ferrè de Sanctitate Personarum, iuxtà eorum merita, & miracula, aliaque signa ostendentia Sanctitatem.

2 Dubium ergò ad hoc reducitur, An ipsum iudicium, quod Ecclesia profert canonizando Sanctum, sit infallibile; & quo gradu certitudinis tenendum sit non posse in ea Pontificem errare? Et in hac præter Vvicleph, qui vt refert *Thomas Vvaldensis Tomo 3. de Sacramentalibus cap. 122.* Dicebat Pontificem posse errare in canonizatione Sanctorum, non minus quam alium quempiam hominem, qui ex hoc planè errabat quod non magis Pontifici tribuebat, quam cuilibet alteri homini, fuerunt aliqui Catholici, qui etsi existiment non esse credendum, quod Papa erret in

canonizandis Sanctis,& ad id agnoscunt veram potestatem in Papa, quæ non est in aliis hominibus; tamen absolutè non repugnare quod erret in tali actione, nec ad id habere infallibilem assistentiam Spiritus sancti existimant. Ita *Glossa in cap. vnico de reliquiis, & veneratione Sanctorum in 6. Felinus in cap. Venerabili, de testibus,* quem citat Couarruuias infrà citandus, *Caietanus in tractatu de indulgentiis tom. 1. Opusc. capite* 8. fundamentum glossæ sumitur *ex cap. à nobis, & 2. de sententia excommunicationis*, vbi apertè dicitur: *Quod iudicium Dei veritati, quæ nec fallit, nec falitur semper innititur; iudicium autem Ecclesiæ nonvnquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpè contingit, & falli.* Ex quo desumitur vis argumenti. Quia Ecclesia in declaranda sanctitate huius hominis in singulari non innititur sacræ Scripturæ, aut traditioni Apostolicæ, vel intelligentiæ Sanctorum, sed præcisè relationi, & informationi humanæ factæ super eius vita, & miraculis quæ non excedit limites fidei humanæ; ergò ex vi huius non repugnat Ecclesiam sequi opinionem, & consequenter falli in tali iudicio, in his enim quæ pendent ex peculiaribus factis Ecclesia non habet infallibile iudicium. *Confirmaturque* ex illo communi dicto, quod *Augustino* tribuitur. *Multa corpora honorantur in terra, quorum animæ torquentur in gehenna*: ergò supponit *Augustinus* non esse certum quod Sancti, qui coluntur, & venerantur sint in cœlo ita vt oppositum sit error.

3 Altera sententia, per aliud extremum existimat esse de fide, Papam errare non posse in canonizatione Sanctorum, atque ita canonizatione facta esse de fide, quod talis Sanctus sit in gloria. Hanc sententiam ita explicitè pauci docent, solùm enim affirmant communiter esse certum, quod in canonizatione non potest errare Pontifex, non verò ita in particulari explicant, quod id sit certum secundùm fidem. Id ergò docet expressè *Valentia 2.2. disp. 1. quæst. 1. puncto 7. §. 41. contrà magistrum Cano*, & eam sententiam probabilem reputat *Torres nuper cit.* & recentiores ita sentire dicit. *Fundamentum sumitur*, Tum ex eo, quod aliquando Pontifex definit aliquem habendum esse pro sancto, sicut Leo X. in bulla canonizationis sancti Francisci de Paula fecit. *Tum quia in Concilio Constantiensi, sess. 8.* damnata est 44. *Propositio* Vvicleph dicentis sanctum Augustinum, Benedictum, & Bernardum fuisse damnatos, eo quod amiserint possessiones: *Tum etiam* quia cultus Sanctorum est quædam fidei protestatio, quæ per miracula confirmatur, & pertinet ad legem, seu mores vniuersales Ecclesiæ, quia esset intolerabilis error, vt iudicio Ecclesiæ aliquis non Sanctus coleretur pro Sancto, & imitandus proponeretur qui esset damnatus: in protestanda autem fide, & his quæ ad eius protestationem pertinent, & in ferendis legibus vniuersalibus Ecclesia errare non potest secundum fidem, est enim Ecclesia *Columna, & Firmamentum veritatis.* Et est sancta secundum vniuersalem statum, quod non esset si in moribus vniuersalibus erraret.

3 Tertia sententia media, est esse quidem certum Papam errare non posse in canonizatione Sanctorum, & esse dignum censura, qui oppositum diceret, non tamen esset Hæreticus, sed temerarius, impius, & scandalosus, imò & proximus errori, aut sapiens hæresim. Hæc sententia communior est apud recentiores: illam docet *Syluester, verbo Canonizatio*, citatque pro ea *Ioannem de Neapoli, quod lib.* 11. Sequitur eam *Couarruuias lib. 1. Curiarum cap. 1. num. 13. Sanctus Antoninus 3. part. tit. 11. cap. 8. §. 2. Turrecremata in tractatu de Ecclesia, quæst. 51. Cano. lib. 5. de locis, cap. 5. Peña in 2. part. directorij, quæst. 17. in fine, Magist. Bañez, & Torres suprà cit.* Et sumitur *ex D. Thom. Quodlib. 9. artic. 16.* vbi inquit: *quod canonizatio est medium inter iudicium Papæ de rebus fidei desiniendo, & de particularibus factis, vt cum agitur de criminibus, & possessionibus, &c.* Additque; *Quia tamen honor, quem Sanctis exhibemus quædam professio fidei est, qua Sanctorum gloriam credimus, piè credendum est; quod nec etiam in his iudicium Ecclesiæ errare possit.* Vbi illa causalis D. Thom. sic explicanda est, quod quia canonizatio est iudicium de honore, & veneratione exhibenda Sanctis, & talis honor exhibitus, etsi non sit ipsa protestatio fidei; qua credimus gloriam Sanctorum in communi, sed quoddam genus protestationis, qua in ipso exercitio specialem alicuius sancti gloriam profitemur, ideò quasi reductiuè pertinet ad fidem, & consequenter piè creditur, quod non potest in talibus errare Pontifex, licet id certò non constet, sed sit medium inter iudicium definiens res fidei, aut sententians causas particulares. Itaque fundamentum huius sententiæ ex ipso fundamento censuræ propositæ explicabitur. *Dicimus ergo,* Quod est temerarium oppositum asserere, quia est contrà communem intelligentiam, & sensum Ecclesiæ, quæ Sanctum canonizatum publicè veneratur, & pro Sancto habet, vt autem dicit *August. Epist. 118. insolentissima insania est disputare an sit faciendum quod tota Ecclesia facit.*

5 Et eadem ratione id scandalosum est toti Ecclesiæ, est enim de genere malè sonantium, & consequenter scandolosum audientibus. Est etiam impium, quia est contrà venerationem, & cultum ipsis Sanctis debitum; iniuriosus enim est Sancto, qui iudicium prolatum à tota Ecclesia de eius Sanctitate non suscipit. Est etiam Ecclesiæ iniurius, quia eius vniuersale iudicium non suscipit: & maximè contrà honorem Ecclesiæ esset, & eius vilipendium, quod honoraret pro Sancto eum qui esset damnatus. Est etiam proximum errori, & sapiens hæresim; *Tum quia* tangit proximè potestatem Ecclesiæ, quam habet ad canonizandos Sanctos, secundum fidem; hanc autem maximè labefactare, & tangere videtur, qui errare eam diceret in hac potestate, nam potestas errans, idem est, ac si non esset potestas. *Tum etiam, quia* in his quæ pertinent ad leges communes Ecclesiæ, & maximè quæ deseruiunt protestationi fidei, si Ecclesia erraret, periret totum regimen Ecclesiasticum, quod negare hæresis aperta est. Canonizatio autem Sanctorum maximè accedit ad vniuersalem legem, cum toti Ecclesiæ proponatur aliquis vt sanctus, & ad protestandam fidem, quia cultus Sanctorum est testificatio gloriæ eorum, ergò proximè ad hæresim accederet, qui id negaret; *Tum denique*, quia cùm plures hæretici canonizationes Sanctorum irrideant, & abiiciant, qui diceret non esse certas maximè eis faueret, & viam aperiret, vt irriderentur, & abiicerentur, & hoc est maximè sapiens, & approximans ad hæresim. Expressè autem non dicimus esse hæreticum qui id negaret, quia iuxtà *D. Thom.* canonizatio, est

est medium inter iudicium de rebus fidei, & de factis particularibus, licet hoc medium maximè accedat, & participet extremum de rebus fidei:& quia non est in particulari definitum certò, & expressè, quod talis canonizatio sit definitio fidei, sed solum tanquam inconueniens sequitur ex his quę sunt de fide, quod in tali canonizatione possit dari error.

6 Ad *fundamentum primæ sententiæ respondetur.* Illum textum *in cap. à nobis* loqui de iudicio Ecclesiæ quod versatur circà facta particularia, putà circà processus,& lites,& appellationes, & excõmunicationes,&c. Canonizatio autẽ tangit leges communi Ecclesiæ bono deseruientes,& protestationem fidei vt dictum est, & ideò iudicium Ecclesiæ in illa errare non potest. Vnde vlterius addo non inniti hoc iudicium canonizationis testimonio,& informationi humanæ, purè, & precisè sumptæ, sed ordinatæ ad bonum commune Ecclesiæ, & protestationem fidei circà gloriam Sanctorum, & ideò speciali prouidentiæ Dei subditur, ad quam pertinet ne Ecclesia errare possit in tali iudicio. Sicut etiam in definiendis rebus fidei requiritur, vt humano modo procedat diligens inquisitio, quæ de se non præstat sufficiens fundamentum definitioni infallibili, benè tamen vt subest directioni Spiritus sancti, ne in rebus fidei, ex defectu sufficientis inquisitionis erretur. Et ita *D. Thom. cit. quodlib.* dicit: quod Pontifex per inquisitionem vitæ,& attestationem miraculorum & præsertim per instinctum Spiritus sancti ei assistentis certificatur de statu alicuius Sancti non quod fiat noua reuelatio, sed quod fiat assistentia ne in iudicio prolato ex tali inquisitione detur error.

7 *Ad confirmationem respõdetur.* Illud dictum in Augustino non inueniri, vt etiam dicit *Bellarminus.* Sed etsi inueniretur, nihil probat. Quia *Augustinus*, non dicit multa corpora honorari secundum iudicium,& canonizationem Ecclesiæ quorum animæ torquentur in gehenna, sed loquitur absolutè & consequenter intelligitur sufficienter de his, qui non sunt canonizati, vel etiam de his qui venerantur tanquam Sancti in Ecclesia, sed tanquam magni, & illustres viri in sæculo.

8 Fundamenta secundæ sententiæ probant nostram censuram; illud tamen quod dicitur de definitione *Leonis* in canonizatione sancti Francisci de Paula. *Respondetur.* Definitionem illam non accipi pro definitione fidei, sed largo modo prout est idem, quod *determinatio*, seu *declaratio* in quacumque materia secundum modum definitiuæ sententiæ, est enim canonizatio iudicium, & sententia definitiua, & vltima circà sanctitatem alicuius,& eius cultum, & ideò per modum definitionis proponitur. Itaque modum definitionis habet quantum ad rationem sententiæ vltimæ, & non rationem definitionis de fide, & hac etiam ratione dicitur, quod firmiter, & fideliter habeatur pro Sancto, & ab omnibus firmitate sententiæ vltimæ, & definitiuæ in illo genere, non absolutè. Ad id verò quod damnauit Concilium Constantiense. Dicimus, in primis Vvicleph in illo articulo absolutè non dicebat illos Sanctos esse damnatos, sed quod propter possessiones quas habuerunt esse damnatos, nisi pœnitentiam egissent atque adeo magis ad hoc respicit propositio, vt velit peccasse illos sanctos in habendis possessionibus, quod est Hæreticum. *Item Concilium* non omnes illos articulos damnat, vt hæreticos, quosdam, vt temerarios,& scandalosos, vt in ipsa *Session. 6.* videre est.

9 Denique, quod additur pertinere canonizationem ad vniuersales Ecclesiæ leges,& protestationem fidei in quibus errare non potest. *Respondetur*, in legibus communibus ferendis pontificem dupliciter procedere, *vno modo*, quasi *speculatiuè*, id est, declarando modum alicuius contractus, putà quod sit vsuarius, vel Simoniacus, &c. *Alio modo* solum *practicè*, id est ex parte prudentiæ, qua leges feruntur. *Primo modo* errare non potest, quia inuoluit dogma doctrinæ, non potest autem Pontifex vitiosa dogmata Ecclesiæ proponere in his, quæ facienda sunt. Si autem purè præcipiendo procedit, non potest quidem Pontifex errare in omnibus legibus, seu in toto iure, quod proponit Ecclesiæ quasi collectiuè; diuisiuè autem non repugnat, quod in aliqua lege imprudenter procedat. Videmus enim quotidiè vnius Pontificis legem ab eodem, vel ab alio Pontifice, etiam iisdem existentibus circunstantiis derogari, alioquin singulæ leges,& capitula iuris essent materia de Fide. In canonizatione autem Ecclesia nullum dogma doctrinæ determinat in vniuersali, sed solum applicationem facit in singulari determinando hanc personam in particulari esse in gloria, & similiter esse colendam, vt sanctam; talis autem determinatio ex parte quidem veritatis determinatæ, & ex parte cultus exhibendi solum reductiuè pertinet ad fidem, quia honor exhibendus sanctis est quædam protestatio fidei, vt docet *sanct. Thom.* Et determinatio de gloria huius Personæ applicatè, & in particulari non est determinatio Doctrinæ, sed applicatio ad singularem personam, & ideò non est directè de fide, sed reductiuè.

Quid de Pontifice erga beatificationem Sanctorum.

1 QVartò, *Quæritur*, Vtrum in beatificatione alicuius Sancti non possit Pontifex errare, sicut neque in canonizatione? *Ratio dubitandi* ex vna parte est, quia beatificatio non est iudicium, & sententia Pontificis de sanctitate alicuius, & cultu ei exhibendo, sed solum permissio (vt suprà dictum est) ergò non habet infallibilitatem, sicut iudicium vltimum,& definitiuum. *Et confirmatur.* Quia etiam in rebus fidei sola definitio, & iudicium vltimum acceptatur tanquam certum, & infallibile, ergò à fortiori testimonium de sanctitate alicuius solùm debet acceptari vt infallibile, quando est vltimum, & definitiuum, sicut est canonizatio, non quando est solum permissio. *Et secundò confirmatur*, Quia post beatificationem fiunt adhuc nouæ inquisitiones, & diligentiæ circà vitam, & miracula alicuius, vt procedatur ad canonizationem; ergo signum est adhuc illud testimonium, seu permissionem datam non esse omninò infallibile iudicium, aliàs ibi sisteretur, nec vlterius aliquid inquiri opus esset. *Ex alia verò parte etiam ratio dubitandi se offert:* Quia Pontifex non potest permittere auctoritate sua, quod Ecclesia habeat intolerabilem errorem, qualis esset si coleret pro Sancto, & inuocaret eum, qui sanctus non est; ergò cum beatificatio sit permissio huius cultus, videtur quod in tali permissione non possit error aliquis inueniri. *Et confirmatur.* Quia Sancti pro irrefragabili argumento habent quod aliquis sit Sanctus eo ipso quod

Ecclesia celebrat de illo; sed ex vi beatificationis Ecclesia celebrat de aliquo Sancto, ergo est irrefragabile, & infallibile argumentum, quod sit sanctus. *Antecedens patet.* Nam hac ratione colligunt Sancti esse certum quod beata Virgo fuerit sancta ante suam Natiuitatem, quia Ecclesia celebrat tale festum, vt patet in *sancto Ildephonso lib. de virginitate Mariæ, Bernardo epistol.* 174. *sanct. Thom. 3. part. quæstion. 27. artic. 1. in argument. sed contr.* Ergò hoc ipso quod Ecclesiæ authoritate permittitur celebratio alicuius, sicut fit in beatificatione, est infallibile quod sit sanctus.

2 Torres *vbi suprà disput.* 17. *dub.* 6. idem ferè sentit de beatificatione, quod de Canonizatione scilicet esse probabile, quod est de fide Pontificem neque in canonizatione, neque in beatificatione errare posse, quia vterque actus pertinet ad materiam religionis in quo Pontifex errare non potest Ecclesiæ proponendo id quod in ea facere licitè potest. Et ita inquit, multos doctos viros sensisse. Et secundum hanc sententiam canonizatio, & beatificatio substantialiter non differunt, sed in modo accidentali, & solemnitate maiori, vel minori. Ipse tamen *Torres* tenet quod esset impium scandalosum, & temerarium dicere, quod Pontifex posset errare in beatificatione, aut quod anima beatificati non esset in gloria, esse tamen magis temerarium, & magis scandalosum id affirmare de Canonizato, & ita solum certitudo canonizati, & beatificati differunt penes magis; & minùs intrà eandem speciem.

3 Nihilominus supposita sententia suprà probata, quod beatificatio non sit iudicium de sanctitate alicuius, sed solùm permissio, vt possit publicè coli, & venerari, existimo Pontificem practicè errare non posse in tali beatificatione, ita quod esset temerarius, & scandalosus, qui talem celebrationem negaret, aut talem cultum non esse exhibendum. Speculatiuè autem circà veritatem sanctitatis talis personæ existimo, quod ex vi solius beatificationis id non excedit latitudinem certidinis moralis, & probabilitatis maximæ, ita quod oppositum non esset censura dignum. Et dico *ex vi beatificationis præcisè*, quia ex alio capite, verbi gratia, si accedat assensus totius Ecclesiæ aut maioris partis fidelium multitudo miraculorum facta in confirmationem eius sanctitatis, & hoc longo tempore sit continuatum, ex parte fiet longè certiùs, & qui negaret sanctitatem talis personæ cum his circunstantiis esset censura temeritatis dignus.

4 Ratio *Quæ me præcipuè mouet; ea est*, Quia vt Ecclesia publicè celebret festum de aliquo tanquam de sancto sufficit probabilitas, & moralis certitudo de sanctitate eius, non verò requiritur iudicium, & sententia canonica, vt patet manifestè in celebratione festi conceptionis beatæ Virginis, quod Ecclesia celebrat; & tamen ipsamet Ecclesia præcipit, ne possit vlla censura notari opinio asserens fuisse conceptam in peccato originali; ergò vt Ecclesia habeat iudicium practicum certum de celebratione alicuius Sancti non requiritur quod habeat etiam iudicium speculatiuum certum de sanctitate, sed sufficit moralis certitudo, aut opinio. *Item etiam videmus*, quod in materia religionis sæpè vtitur Ecclesia solum opinione probabili, vt patet in dispensatione voti solemnis, & in dispensatione matrimonij rati, non consummati; sicut autem votum pertinet ad virtutem religionis, ita etiam & veneratio Sanctorum (vt suprà declarauimus) ergò permissio, seu dispensatio, vt aliquis veneretur pro Sancto non requirit maiorem certitudinem, quam moralem de eius sanctitate,

5 Ad *hac D. Thom. 3. part. quæst.* 23. *art.* 2. *ad* 2. ex eo quod Ecclesia Romana suo tempore tolerarect celebrationem festi conceptionis dicit eam consuetudinem non esse totaliter reprobandam, nec aliquid amplius infert ex tolerantia talis celebrationis, sed Beatificatio est concessio celebrationis de aliquo Sancto cum tolerantia Sedis Apostolicæ (vt suprà diximus ex Cardinali Thuscho) ergò ex vi præcisè beatificationis non infertur, nisi quod talis consuetudo non sit reprobanda, non verò quod sit omninò certum, quod persona beatificata sit in gloria, taliter quod oppositum sit censurabile. *Et denique* veneratio quæ exhibetur beatificatis aliquando fuit permissa fieri ab Episcopis in Ecclesia, & tunc certum est quod ad venerationem exhibendam alicui sufficiebat moralis certitudo, nam Episcopi non poterant definire de fide, aut certum reddere, quod illi essent in gloria; ergò de se talis beatificatio non petit nisi moralem certitudinem de alicuius gloria, imò in rigore loquendo permissio celebrandi de aliquo potest stare cum certitudine, quod non sit adhuc in gloria, dummodo constet esse sanctum; sicut permittit Ecclesia, quod celebretur de Elia in ordine Carmelitarum, quem tamen constat nondum esse beatum. Aliud est ergò celebrationem de aliquo permittere, aliud iudicare, & habere pro infallibili, quod sit in gloria.

6 Ad *Rationem factam in oppositum? Respondetur.* Pontificem non permittere errorem aliquem in materia religionis, quando permittit celebrari de aliquo, quem iuxtà moralem certitudinem constat esse sanctum. Nec requiritur quod id constet certitudine infallibili, nam etiam aliqui censent id sufficere de Sancto canonizato, vt *Caietanus, & Glossa suprà citat.* Et *Couarruuias* dicit in loco suprà allegato. Quod etiam si admittatur illa opinio nihil officit certitudini canonizationis, quia iudicium Ecclesiæ fertur suprà sanctitatem morali certitudine cognitam. Vndè Pontifex practicè non errat in huiusmodi concessione, quia practica certitudo est prudentialis certitudo, quæ sufficienter fundatur in certitudine morali de eo quod est, vel non est in re circà talem sanctitatem, sicut nec in aliis quæ ad religionem concernunt in quibus ex sola probabili aut morali certitudine ducitur, vt ostendimus. *Ad confirmationem respondetur.* Quod celebratio Ecclesiæ de aliquo potest esse dupliciter: *Vno modo* simul cum iudicio positiuo de tali sanctitate, aut assensu vniuersali Ecclesiæ de tali celebratione absolutè, & sine aliqua declaratione. *Alio modo*, potest esse celebratio de aliquo Sancto ex sola concessione, & permissione Ecclesiæ, sine vniuersali assensu totius Ecclesiæ, & iudicio de tali sanctitate, aut cum declaratione aliqua speciali ad oppositum.

7 Dico ergò, quod si celebratio Ecclesiæ de aliquo fiat absolutè à tota Ecclesia sine aliqua declaratione, aut cum iudicio definitiuo Ecclesiæ de tali celebratione, & sanctitate personæ, sicut fit in canonizatione, ex tali celebratione infertur optimè sanctitas alicuius, & sic *sanct. Thom. cit. loco articul.* 1. ex celebratione absoluta Ecclesiæ circà natiuitatem Virginis infert eius sanctitatem.

Si

Si tamen Ecclesia non vniuersaliter celebrat, sed tolerat, aut permittit aliquos celebrare, inde non infertur omnimoda certitudo de sanctitate talis personæ, sed solum quod talis consuetudo non sit reprobanda, vt *articul. 2. ad 3. ait sanct. Thom.* Et ita se habes beatificatio in qua non habetur iudicium, sed permissio Ecclesiæ, nec semper est respectu vniuersalis Ecclesiæ absolutè, sed respectu aliquarum personarum tantùm. Et licet Ecclesia vniuersalis celebret, si tamen specialem declarationem habet, quod non intendit damnare oppositam opinionem, sicut fit in celebratione festi conceptionis, adhuc ex tali celebratione cum tali declaratione non infertur cum omnimoda certitudine talis sanctitas.

8 *Quod si adhuc dicas.* Nam permissio celebrandi de aliquo beatificato supponit attestationem miraculorum eius, ex miraculis autem potest colligi de fide aliquem esse sanctum. *Respondetur*; Talia miracula solum morali certitudine constare, cum probentur testimonio humano, & & ita per se solùm non faciunt fidem diuinam, Et deinde sola miracula non probant sanctitatẽ, cum non sancti aliquando faciant miracula, quando ordinantur ad confirmationem Doctrinæ tantùm, si autem ordinentur ad confirmationem sanctitatis personæ tunc ostendunt eam sanctam, vt docet *sanct. Thom. 2. 2. quæstione centesima septuagesima-octaua, articulo secundo.* Non autem constat, nisi certitudine morali, quod iste beatificatus fecerit miracula ad confirmationem suæ sanctitatis, an verò solum ad confirmationem doctrinæ nam si constaret, esset omninò certum; quod esset sanctus, vt diximus.

Quid de cultu Fidelium ergà Beatificatos.

1 QVintò *Quæritur*, supposito quod Pontifex per beatificationem permittit cultum illius Sancti, & consequenter indicat sufficiens esse Fundamentum ad talem cultum, an possint omnes deferre illi cultum religiosum saltem in eo in quo non prohibentur per litteras beatificationis, licet expressè non concedatur, supponimus in concessione Beatificationis aliquando cum restrictione concedi licentiam, huiusmodi, vel cum restrictione loci, vt scilicet in tali Ecclesia, vel tali regione aut prouincia celebretur, vel cum restrictione temporis, vt scilicet tali die, aut diebus celebrari possit: vel cum restrictione personarum, vt scilicet à talibus personis possit celebrari: vel cum restrictione cultus, vt scilicet talis cultus possit exhiberi, & non amplius. & loquimur de cultu publico, qualis est, qui beatificatis defertur, supponimus etiam nullam esse difficultatem si restrictio fiat cum expressa prohibitione, vt si concedatur licentia celebrandi de aliquo tali die, aut à talibus personis, cum prohibitione ne alio die, aut ab aliis personis id fiat; sed solum procedit difficultas; quando conceditur facultas cum aliqua restrictione, *verbi gratia*, celebrandi tali die, vel à talibus personis, & nihil prohibetur circà alias personas, vel alios dies.

2 Dico ergò, quòd in tali casu solum licet eo modo, & illo cultu publicè venerari talem Sanctum, sicut à Pontifice conceditur: reliqua verò etsi ibi expressè non prohibeantur, non possunt licitè eis exhiberi. *Et fundamentum* sumitur ex *Ioan. à D. Thom. 2. 2. D. Thom.* prohibitione iuris communis facta ab *Alexandro III. in capit. audiuimus sæpè citat.* Quod non liceat sine authoritate Romani Pontificis aliquem venerari pro Sancto; ergò in eo ad quod talis auctoritas non se extendit, sed restringitur, non licet venerationem exhiberi, quia quicquid amplius fit sine auctoritate Romani Pontificis fit. *Nec obstat.* quod facta beatificatione supponitur talem hominem esse in gloria, & sic potest ei deferri cultus. *Non inquam obstat.* Quia cultus publicus non solum requirit quod homo sit in gloria, sed etiam iudicium aut licentiam Ecclesiæ quæ quoad hoc est restricta.

3 Vnde sequitur, quod si restrictio sit circà diem, vt si concedatur à Pontifice, quod certo die possit celebrari de aliquo Sancto, non potest facta celebratione alio die, etiam per modum deuotionis & missæ votiuæ de eo celebrari. Et præter fundamentum positum extat responsio sacræ congregationis Cardinalium, qui consulti, an liceret missam votiuam de Sancto non canonizato celebrare? respondit, non licere. Missa autem votiua celebratur extrà proprium diem. Et hanc declarationem affert *Torres vbi supra dub.* 8. Maior tamen difficultas est, an liceat tunc transferre talem diem, qui designatur pro celebratione Sancti, vel si ex ignorantia, aut negligentia omittatur celebratio illa die possit alio die celebrari. Et aliqui censent id non licere, quia ista facultas supposita prohibitione iuris communis sit quasi dispensatio, & priuilegium; Priuilegium autem sit stricti iuris, non operatur vltrà formam suæ concessionis, quare si designat diem in quo possit celebrari, transacto illo die cessat permissio, & licentia celebrandi.

4 Nihilominus oppositum etiam videtur probabile, quia concessio cerebrandi illo die, si aliud non explicatur, intelligenda est iuxtà communes rubricas, quod celebretur tali die, si non sit impedimentum, aliàs transferri possit; præsertim, quia intensio concessionis primò, & per se hoc videtur respicere, quod solum vno die celebretur, siquidem congregatio quando censet non licere missam votiuam celebrare de Sancto non canonizato, supponit proprium diem semper saluum manere, ita quod celebrato die proprio, seu festiuitate propria per modum voti, aut deuotionis non liceat celebrare. Circà ipsum autem diem, proprium, quod possit, vel non possit transferri, nihil decreuit. vnde cum fauores sint ampliandi celebratio diei proprij non est intelligenda ita restrictè, quod debeat esse propria secundum computum mensis, quasi mathematicè, sed propria secundum modum celebrationis Ecclesiæ, quod impedito die censetur adhuc proprius dies esse illa in quam primò transferri potest. Tutius tamen esset in hac parte consulere congregationem, quia res est magni momenti, & exposita periculo ne celebretur tali die, in quo non licet sine auctoritate Papæ. Celebratio autem cum octaua si non ponatur restrictio, sed concedatur celebratio de aliquo Sancto; posset octaua celebrari, quia quamdiu non ponitur restrictio, intelligitur facta concessio iuxtà formam rubricæ communis, iuxtà quam de talibus, aut talibus Sanctis licet octauas celelebrare. Si tamen designatur certa dies celebrationis, putà quod in die obitus celebrari possit, non est licitum extendere ad octauas, quia octauæ non sunt dies obitus, & ita seruatum est in beatificatione prima sancti Ignatij, quæ

concessa est pro die obitus & fuit necessaria alia licentia pro octaua celebranda vt aduertit *Torres* vbi supra.

5 Sequitur *Praterea*, Quod si conceditur Beatificatio pro Religiosis certæ Religionis, aut pro hominibus certæ Prouinciæ, vt quod Sacerdotes talis religionis possint de illo Sancto celebrare, nullis aliis Sacerdotibus id licet. Vnde nec etiam ad cantandum solemniter missam potest alius Sacerdos subrogari; quia in tali licentia standum est præcisè verbis concessionis, sine qua non licet deferre illum cultum publicum alicui Personæ ex prohitione iuris communis, quæ solum intelligitur quantum sonat licentia, & concessio, & non amplius. Si autem concedatur restrictio ex parte loci, sed non ex parte Personarum, vt quod tali die in Ecclesia tali liceat celebrare Missam de tali Sancto, videtur quod omnes Sacerdotes possint ibi celebrare, cum sit licentia sine restrictione personarum, & vbi Ius non restringit, nos restringere non debemus, præsertim in fauorabilibus.

6 Denique, si concedatur cultus cum restrictione, v. g. quod liceat celebrare Missam, & nihil dicatur de alio genere cultus publici, putà quod possit appellari Sanctus, in Littaniis poni eius nomen, pingi cum lumine, &c. *Torres* vbi supra censet non licere alium cultum exhibere, quam qui in decreto Beatificationis conceditur propter Fundamentum positum, censetur enim alius cultus prohibitus hoc ipso, quod est restrictus. Ex vsu tamen, & praxi communi videmus aliqua specialia signa cultus publici exhiberi Beatificatis, quorum non fit expressa mentio in Decreto Beatificationis, nam solent deferri eorum Imagines, aut Reliquiæ in solemni processione, & in Templo, aut Altari collocari, & cum lumine pingi, &c. Quare ista damnanda non sunt, etsi in Decreto non exprimantur, quia videntur quasi connexa cum celebratione Missæ, & recitatione Officij; si enim in eorum honorem Sacrificium, & officium Deo offertur, per se est connexum, quod in Templo, & in Altari vbi tale Sacrificium, & officium dicitur, speciali signo honoris eius imago collocetur, in cuius honorem talis publicus cultus exhibetur. Alij verò cultus, qui non habent istam connexionem cum celebratione Festi, vt inuocare eius nomen in publicis Littaniis, (hoc enim in canonizatione facit Pontifex, quod eos nominent in Littania.) Nominare illum vocabulo *Sancti*. secundum quod hoc nomine intelligimus Canonizatum, vt distinguitur à Beato, & alia similia, quæ nec communis praxis admittit, nec in Decreto Beatificationis conceduntur, non licet ei exhiberi, propter restrictionem illam, & stylum, atque vsum Curiæ.

De Cultu erga non Beatificatos.

1 VLtimo *Quæritur*, An liceat authoritate priuata, vel etiam Episcopi, aliquem cultum exhiberi Personis, neque canonizatis, neque beatificatis; & quis cultus ille sit? Communis sententia est licere cultum priuatum illis exhibere, non publicum, vt docet *Syluester*, *verbo Canonizatio*, & ibidem *Summa Armilla*, *& Tabiebiena*, *Bellarminus lib. 1. de Beatitudine Sanctorum cap. 1. Torres supra citatus*, *dub. 9.* Et alij. Tota vero difficultas est, Quid sit iste cultus priuatus, & publicus, & ad quid se extendat? Cultus enim dupliciter potest dici *publicus*, aut quia à publica authoritate solemnizatus, aut quia fit coram multis, & non secreto. Et Aliqui Canonistæ censent *publicum cultum* debere intelligi illum, qui opponitur secreto, & fit coram multis, vt colligitur ex *Ioanne Andrea*, *Hostiensi*, & aliis super *Cap. 1. de Reliquiis*, *& Veneratione Sanctorum*. Alij vero, & meliùs, præsertim Theologi intelligunt per *publicum Cultum* illum, qui authoritate publica institutus est ad colendos Sanctos, de quo supra *articulo 2.* Et ita *priuatus Cultus* non est idem quod *secretò factus*, sed ille qui nec requirit ministrum publicum ad sui exhibitionem, sicut sacrificium; nec formam habet Cultus ab Ecclesia instituti, sicuti est Officium diuinum, & alia quæ ab Ecclesia solemnizantur, & in peculiare signum Sanctitatis alicuius sunt destinata.

2 Ita *sentiunt Bellarminus supra cita. & Torres, & Augustinus de Ancona in Summa de Potestate Ecclesiæ, Quæst. 19. artic. 5. in fine.* Ratio est euidens. Quia Viris Sanctis dum viuunt licitum est exhibere aliquem priuatum cultum, sicut osculari manum, & genuflectere, venerari aliquam Reliquiam, rogare vt pro nobis intercedant, & hoc etiam coram multis, aut nos eis etiam absentibus commendare, vt pro nobis intercedant; ergo idem à fortiori licebit post mortem. Constat etiam ex multis processibus factis pro canonizationibus Sanctorum, quod inter alia proponitur de concursu, & deuotione populi ad sepulchrum: & communissimum est inuocare Sanctos, etiam non Beatificatos, vt intercessione eorum, Deus aliqua miracula faciat, nec enim ad Beatificationem, aut Canonizationem proceditur, nisi supponendo miracula alicuius Sancti, nec ista fiunt ordinariè post mortem, nisi inuocando talem Sanctum, & ei reuerentiam exhibendo. Licitum ergo est priuatis istis orationibus se commendare tali Sancto, atque adeo ei aliquam reuerentiam exhibere.

3 Ad *Quid autem*, & quantum se possit extendere iste priuatus cultus? *Respondetur.* Nihil posse exhiberi Sanctis non canonizatis, quod ab Ecclesia authoritate sua sit institutum, aut destinatum pro celebratione Sancti, vt celebratio Missæ, aut officij Diuini, aut publicis precibus, id est Littaniis, nominari. Hæc enim omnia, nec in secreto licet facere pro non Beatificatis, quia quãuis secretò fiant, est tamen cultus authorizatus, & ab Ecclesiæ potestate, quæ publica est, designatus. Vnde nullus magis conuenit Sanctis ab Ecclesiæ iudicio receptis, quam cultus Ecclesiæ iudicio institutus. Similiter neque illa signa, quæ specialiter ab Ecclesia sunt instituta pro designanda Sanctitate alicuius, vt quo pingatur cum lumine, quod ei Altaria, & Templa dedicentur. Imò etiam in Altari priuato non licere eam solam ponere, aut cum lumine, existimat *Sanchez*, *lib. 2. Decalogi, cap 43. numer. 7. cum Philarchio, de Officio Sacerdotis*, *Tomo 1. part. 2. lib. 3. cap. 9. Barbosa in Remissionibus Concilij Tridentin. ad Session. citat.* 25. Quæ omnia benè deducit *Bellarminus cap. 10. citat. & torres vbi supra.* Et ex dictis patent; Quia sunt cultus publicæ authoritatis. Licebit tamen ad eius sepulchrum cereos, & lumina accendere, tabellas in memoriam beneficij, aut miraculi ponere, sepulchrum specialiter venerari, aut adornare,

preces

preces priuatas, & non iuxta stylum Ecclesiæ ordinatas, ei offerre. Hæc enim omnia excedunt rationem priuati cultus, cum fiant in signum gratitudinis, aut deuotionis particularis, & cerei etiam in defunctorum exequijs accendantur. Imò ex vsu Ecclesiæ constat in processibus pro canonizatione sanctorum, vt in his qui facti sunt pro sancto Raymundo, & sanct. Hyacintho, & ex bulla canonizationis sancti Petri Martyris. Et ex *Sancto Antonino 3. part. Histor. titulo 23. §. 4. in fine*, colligitur quod istæ tabulæ, aut cerei, aut deuotio specialis habebatur ad sepulchra talium Sanctorum, etiam antequam beatificarentur, siquidem id referebatur in processu pro eorum beatificatione, aut canonizatione; nec vt ista donaria deferantur, requiritur quod prius facta sit probatio vitæ per Episcopum.

4 Obseruandum tamen est decretum *Concilij Tridentin. session. 25. in principio.* Vbi præcipitur, vt nouæ reliquiæ, & miracula non admittantur, nisi Episcopo recognoscente, & approbante. Sed hoc de reliquiis sanctorum canonizatorum, quæ de nouo inueniuntur intelligi censet *Azor. 1. part. lib. 9. cap. 8. quæst. 8. & Sanchez lib. 2. decalogi, cap. 43. nu. 10.* Et fundamentum est. Quia concilium Lateranense, vt habetur in *cap. cum ex eo de reliquijs*, prohibet vt inuentas de nouo reliquias nemo venerari præsumat, nisi authoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ. Quam constitutionem non abrogauit *Trident.* cum dicit, quod in nullo loco, vel Ecclesia, etiam exempta, nulla insolita ponatur imago, nisi ab Episcopo probata fuerint, nec noua miracula esse admittenda, nec nouas reliquias recipiendas, nisi Episcopo approbante; nam concilium in initio capitis dicit, vt instruantur fideles de honore reliquiarum, & inuocatione Sanctorum, iuxta decreta sanctorum Patrum, & Conciliorum, & vt derogaret legem latam in concilio generali deberet de illa facere specialem mentionem, vt est communior sententia doctorum. Solum ergo concilij decretum intelligitur de reliquiis Sanctorum, qui iam canonizati sunt. Hæc omnia specialius submittimus sanctæ Matris Ecclesiæ correctioni, nam in his maximè eius stylus tenendus est.

5 Quæ doctrina mihi maximè probatur & ex illa colligo non posse authoritate Episcopi sine commissione Romani Pontificis corpus, aut reliquias Sancti non beatificati eleuari, & proponi in Ecclesia, vt venerandas, sed iuxta ius commune textus allegati debere id fieri authoritate Romani Pontificis. An verò eius legati, aut nuncij ad id potestatem habeant, debet pensari ex speciali eorum commissione: nam de iure communi id non possunt, cum dispensare non possint in his quæ de iure communi Papæ reseruata sunt, nisi ad id specialem commissionem habeant. Plura de canonizatione Sanctorum legi possunt in Bullis Pontificum, præsertim *Tomo 1. Bulla 1. Celestini III. Gregorij IX.* Et exinde vsque ad canonizationem sancti Caroli habentur 42. Canonizationes (quæ facta est in anno 1610.) & in his posterioribus, consueuerunt Romani Pontifices semper per modum definitionis determinare quod talis sit sanctus.

ARTICVLVS III.

Vtrùm in ferendis legibus pro vniuersa Ecclesia, & religionibus approbandis Pontifex errare possit?

1 IN hac re est communis Theologorum sententia Papam errare non posse in legibus, quas vniuersali Ecclesiæ proponit, & ad bonum commune ordinantur. Illam tanquam de fide docuit *Sanct. Antoni. 3. p. tit. 12. cap. 8. §. 2. & Cano lib. 5. de locis cap. 5.* dixit parum à fide distare. Cui accedunt *Mag. Bañez in prioribus Commentarijs art. 10. dub. 6. & Molina lib. 2. de Iustitia disp. 325. Bellarm. lib. 4. de Romano Pontifice cap. 5. Suarez Tomo de fide disp. 5. sect. 8. num. 7. Torres disp. 16. dub. 2.* Qui in hac parte maximè Caietanum pungit. Vt tamen clarior istius habeatur notitia duplex est in hac parte sententia. Prima est *Caietani Tomo 2. Opusc. tract. 6. cap. 2.* Vbi agens de contractu *Montis pietatis.* An sit vsurarius? Existimat Quæstionem, seu determinationem, rerum moralium, vt quod iste contractus sit vsurarius, aut non, per accidens, & non simpliciter pertinere ad Papæ iudicium, scilicet quia sibi promissa est omnis veritas de necessariis ad salutem, & non omnis veritas naturaliter scibilis, aut moralis: si illud necessarium certa ratione nescitur, aut si ab omnibus non capitur, sic pertinebit ad Ecclesiæ iudicium. Vnde inquit, Quod sicut in rebus fidei Summi Pontificis authoritas omnibus rationibus præest, ita supra ipsum in his scibilibus obtinet ratio lumine naturali roborata. Hæc est Caietani sententia, non quam illi imponit *Torres* infra citandus, quod videlicet dixerit definitionem Leonis X. in concilio Lateranensi, qua definiuit *Montem pietatis* non esse vsurarium, non esse definitionem fidei. Hoc *Caietanus* in illo tractatu non dixit, nec dicere potuit, cum talem tractatum ediderit longè ante Leonem X. & Concil. Lateranense.

2 Caietano subscribit *Mag. Soto lib. 6. de iust. quæst. 1. art. 6.* qui dicit à Leone X. non fuisse approbatas omnes conditiones illius contractus *Montis pietatis*, sed quatenùs sacris Canonibus non essent contrariæ, additque eandem doctrinã *Caiet.* quod licèt Pontifex habeat summam authoritatem ad condendas leges, tamen quæstiones morales naturaliter scibiles, & quæ non dèducuntur ex sacra scriptura, sicut an sint tales contractus vsurarij, nec ne, non videtur pertinere ad Pontificem. Addit tamen *Soto* in fine articuli non expedire quod omnes contractus vsurarij definiantur tanquam de fide si tales sunt, quia ex sola Philosophia dependent, & Spiritus sanctus solùm intendit sacram scripturam Ecclesiæ exponere, & leges necessarias sancire. Quare *Soto* videtur admittere, quod in legibus necessariis à Spiritu sancto infallibiliter ducitur Ecclesia, sicut & *Caietanus* quod omnes veritates necessarias eam docet. Vnde non videtur esse contra communem sententiam, nec ita debuisse eorum doctrinam mirari *Torres*.

3 Est ergo secunda, & communis Theologorũ sententia ea quam in initio dubij istius retulimus. Vt autem fundamentum illius expendatur, notandum est id quod etiam aduertit *Suarez cit. & Bañez*, non esse inconueniens quod Pontifex errare possit in aliquibus circunstantiis le-

gum quas statuit, putà multiplicando præcepta, aut nimium rigorem, vel pœnas infligendo; non tamen posse errare in ipsa substantia, & moralitate legis sanciendo contrà honestatem morum, aut proponendo inhonesta pro honestis. Itaque in legibus quas Ecclesia proponit possumus distinguere, vel moralitatem earum quasi ex parte obiecti, vel applicationem earum ad personas hîc, & nunc, vel circumstantias, putà rigorem, aut pœnas, &c. Quæ duo pertinere videntur quasi ad prudentiam, executionem, & directionem legis magis quam ad substantiam.

4 Dicimus *ergò*: Quod in eo quod pertinet ad substantiam, & moralitatem legis, quam Pontifex communiter proponit, quasi regulam morum sequendam, hæresis esset asserere Ecclesiam errare posse, ita vt aliquid perniciosum, aut contrà bonos mores, vel ius naturale, aut diuinum permitteret, aut præciperet. *Fundamentum est.* Quia ad authoritatem Pontificis pertinet pascere oues Christi quæ non solum doctrina fidei, sed etiam regulis morum pascuntur; ergò sicut errare non potest in pascendis ouibus quantum ad fidem, sic neque in pascendis quantum ad regulas morum. Vnde & Dominus dixit Matth. 23. *Super chathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi; omnia ergò quæcumque dixerint seruate, & facite.* Seruare autem & facere pertinet ad mores: ergò si illa omnia seruanda sunt, necesse est quod non sint perniciosa, & contrà ius, ac bonos mores. *Item* de fide est Ecclesiam esse sanctam; ergo oportet quod non erret in regulis morum; si enim admitteret aliquid inhonestum, & malum tanquam regulam, sancta non esset. Si autem Ecclesia errare non potest in regulis morum, neque eius caput vniuersale in quantum caput, quia Ecclesiæ vniuersalis authoritas in capite est, & eius doctrinam sequi debet Ecclesia. *Denique* non minus est necessaria ad salutem rectitudo morum, quàm certitudo fidei, ergò sicut Pontifex ex sua suprema auctoritate non potest errare in tradenda certitudine fidei, neque in tradenda rectitudine morali. Sicut si in doctrina morali de Sacramentis, vt de non communicando laicis sub vtraque specie erraret, esset error perniciosus, quia destructa religione sacramentorum, quæ ex eorum cultu pendet etiam fides destruitur.

5 Nihilominus circà applicationem prudentialé ad singulares personas, aut sententiandū aliquid, vel circà circunstantias legum, non est inconueniens Pontificem errare posse, quia hæc communiter pendent ex testimonio hominum fallibili, vt docet *D. Thom. quodlib. 9. articul. vltim.* Et constat ex scriptura posse dispensatorem præpositū Ecclesiæ esse infidelem, vt colligitur ex parabola Math. 24. *Si dixerit malus seruus in corde suo, moram facit Dominus meus, & cœperit percutere conseruus, &c.* Item 1. ad Corinth. 4. *Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur.* Non ergò repugnat in dispensando esse infidelem, & imprudentem Pontificem; dispensatio autem pertinet ad applicationem. Et denique colligitur *ex cap. Si quando de rescriptis*, vbi dicit Pontifex: *aut mandatum nostrum reuerenter adimpleas, aut per litteras tuas quare adimplere non possis rationabilem causam prætendas, quia patienter sustinebimus si non feceris, quod praua nobis fuerit insinuatione suggestum.* In quo textu fundatur quod liceat subditis supplicare Pontifici de legibus à se latis, vt illas non recipiant, atque adeò supponitur in his posse imprudentialiter errare propter malam applicationem, aut ex ignorantia, aut ex malitia ortam. Et *in cap. à nobis, 2. de sententia excommunicationis*, dicitur. Quod iudicium Ecclesiæ opinione quandoque ducitur, quam & fallere sæpè contingit, & falli. Constat ergò Ecclesiam in pœnis ferendis, aut applicandis legibus, aut in iudiciis forensibus, & in his quæ pendent ex informatione, aut veritate facti posse falli; & ideò sæpissimè leges Pontificis derogantur, aut reuocantur, vel ab eodem, vel ab alio. In illis tamen legibus, quæ toti Ecclesiæ proponuntur vt quæ fiunt in Concilio generali, aut sunt redactæ in corpus iuris, difficiliùs admittitur etiam prudentialis error, propter approbationem generalem quam habent, & ideò non possunt derogari nisi specialialis de illis mentio fiat, vt colligitur apertè ex *cap. ex parte de capellis monachorum, & cap. fin. de pœnitentiis, & remissionibus in 6.* Et tenent communiter Doctores, quos citat *Sanchez lib. 3. de matrimonio disp. 26. num. 7.*

6 *Ex dictis infero* non posse Pontificem errare in approbatione alicuius religionis, & qui oppositum diceret adminùs tanquam temerarius, & scandalosus, & errori proximus haberetur: nam *D. Thom. opusc. 19. c. 4.* immediatè ante solutionem argumentorum sic dicit: *In iure videlicet 25. q. 1. dicitur nulli fas sit sine status sui periculo, vel Diuinas constitutiones, vel Apostolicæ Sedis decreta temerare: cum ergo per Apostolicam sedem religiones aliquæ institutæ sint, ad prædicta manifestè se damnabilem reddit, quicunque talem religionem damnare conatur.* Hæc *D. Thom.* Quid autem intelligat per ly *Damnabilem* S. doct. non explicat, sed videtur loqui de doctrina damnabili, atque adeò ad minus errori proxima, sequuntur *Diu. Thom.* Recentiores vbi suprà, & *Azor. tom. 2. lib. 5. c. 7.* vbi temeritatis, & erroris oppositum notat contra *magist. Cano lib. 5. de locis c. 5.* qui satis audacter asserit aliquos ordines ab Ecclesia non solum inutiliter, sed etiam noxiè aeprobatos. Sed hoc meritò censuræ subiicitur, & fundamentum sumitur ex dictis. quia Ecclesia approbando religionem aliquam proponit illam omnibus fidelibus tanquam regulam, & viam perfectionis, ita vt liberum sit vnicuique eam sequi non solum tanquam aliquid pertinens ad communia præcepta, sed pertinens ad consilia, & ad perfectionem; ergo si Pontifex erraret in huiusmodi approbatione proponendo aliquid noxium, & inutile pro vera, & legitima regula perfectionis religiosæ falleretur Ecclesia in re magni momenti, quia proponeretur aliquid omnibus fidelibus, vt regula sanctitatis, vbi sanctitas non esset: quicumque enim fidelis religionem approbatam ingredi potest tanquam viam quandam perfectionis. Inconueniens autem est, quod aliquid proponatur, vt exemplar sanctitatis, & regulam perfectionis proponi toti Ecclesiæ, & cuicunque volenti ingredi illam, in qua perfectio non inuenitur. Sicut etiam inconueniens est aliquem proponi vt Sanctum, qui sanctus non sit, eo quod proponitur vt exemplar imitandum à tota Ecclesia; sic religio proponitur vt regula sequenda ab omnibus, quam qui ingreditur perfectionem profitetur. Magnum ergò inconueniens esset aliquid tale proponi, quod reuera noxium esset, & ad perfectioné non tenderet. Et hoc intelligendum est sicut

conclu

conclusio supra posita de approbatione religionis quantum ad substantiam, non solùm quoad tria vota substantialia, sed quoad bonitatem, & moralitatem ipsius regulæ, & statutorum, quæ pro ea non approbantur, vt conducentia ad perfectionem, quidquid sit de circunstantiis religionum, aut earum multitudine, quæ per se non sunt connexa cum substantia, & bonitate religionis approbatæ.

Soluuntur Argumenta.

1 OBiicies contra conclusionem supra positam argumentum *Caietani, & Soto.* Quia ad iudicium infallibile Pontificis non pertinet nisi id quod deducitur ex Sacra Scriptura, aut traditionibus Apostolicis, id est, ex verbo Dei scripto, aut tradito: quod enim ibi secundùm se, & implicitè non continetur, non potest explicitè, & quoad nos definiri. Sed leges morales quantum ad bonitatem, & moralitatem earum non deducuntur ex Scriptura, aut traditione apostolica, sed ex physica ratione morali, & natura talium rerum, & tales leges feruntur à Pontifice iuxta occasiones, & tempora; ergo definitio circa tales leges, quod sint bonæ, & non possit in eis misceri aliquid erroris, non facit esse de fide, quod in illis errari non possit.

2 Et *Confirmatur.* Quia hac ratione diximus non esse de fide Canonizationem Sanctorum quantumcunque id definiat Pontifex; quia non est materia definibilis; nec deducibilis ex ipsa scriptura, & traditione sanctorum quantum ad hanc particularem personam quæ declaratur sancta; ergo similiter non erit certum de fide, quod lex ista in particulari, vel quæcunque alia, quæ est lata à Pontifice nihil erroris habeat.

3 Resp. Verum esse quod Pontifex non potest definire aliquid tanquam de fide nisi contentum sit in Scriptura, aut traditionibus, quia Pontifex non potest condere nouam fidem, nec nouæ reuelationes sibi fiunt, sed solùm ea quæ in fide contenta sunt explicare, & quæ secundùm se sunt de fide quoad nos proponere; & ideo est regula certa, quod ea quæ non deducuntur ex scriptura, aut traditione Apostolica non sunt definibilia de fide, & hoc est quasi certum signum ad cognoscendum an aliqua materia definiatur tanquam de fide, vel non, scilicet si definitur vt deducta ex scriptura, aut traditione, vel non. Quamuis *Magist. Cano lib. 5. de locis, cap. 5. §. Nonne igitur*, alia signa addat ad cognoscendum quidnam in definitionibus conciliorum accipiatur tanquam materia fidei, vt si oppositum dicentes pro hæreticis iudicantur, aut sub Anathemate recipiendum præcipiatur, aut tanquam dogma fidei accipiendum à Catholicis expresè dicatur, aut oppositum vt contrarium Euangelio, aut traditioni Apostolicæ iudicetur.

4 Hoc *supposito* in præsenti dicimus quod Pontifex in his moralibus potest dupliciter procedere: *vno modo*, solùm præcipiendo legem aliquam, & illam Ecclesiæ proponendo tanquam regulam. *Alio modo* declarando in particulari aliquam moralitatem, puta quod talis contractus est malus, aut bonus, & talis materia est peccatum, aut non. Quando *primo modo* procedit Pontifex non facit de fide, nec definit eam materiam, quam præcepit in particulari, sed solum de fide est, quod moralitas talis præcepti, seù regulæ non est mala, & hæc est de fide in virtute illius vniuersalis, quod quæcumque dicuntur ex cathedra sunt seruanda, & facienda, & quia non potest deficere sanctitas Ecclesiæ, & consequenter neque rectitudo moralis, quæ ex lege pendent. Sicut autem eodem modo est de fide *Omnem hominem esse mortalem & hunc hominē esse mortalem*, sic eodem modo est de fide *Omnem moralitatem legum Pontificis esse bonam, & moralitatem huius legis esse bonam*, licèt materia quæ præcipitur non sit definita quoad veritatem credendam; aliud est enim veritas, aliud moralitas, & hæc est certum quod non est mala, de illa verò nihil definitur. Quando vero *secundo modo* procedit Pontifex tunc definit circa veritatem talis moralitatis, scilicet determinando quod hoc sit peccatum, vel non, putà quod sit contractus simoniacus, vel vsurarius, tunc licèt id magna ex parte dependeat ex principiis naturalibus iuris, non tamen provt præcisè naturalia sunt, sed etiā provt traduntur in Decalogo, in scriptura, & in his quę de vsuris, aut simonia dicuntur in scripturis: ex illis enim secundum intelligentiam Ecclesiæ, & Sanctorum deducitur quomodo hoc, vel illud sit vsura, aut simonia, peccatum, aut rectum, atque adeò negamus ex puris principiis Philosophiæ deduci, sed etiam ex traditis in sacra scriptura, nam sacra scriptura continet principia moralitatis. tùm in Decalogo, tùm in lege, tùm etiam in doctrina Euangelica, vbi multa moralia docentur, & ex conformitate ad illa deducitur quod aliquid sit bonæ, vel malæ moralitatis.

5 Ad *Confirmationem Respondetur.* Quod materia canonizationis Sanctorum non est sanctitas, seu rectitudo moralis absolutè, & secundùm se, sed vt applicata huic Personæ, quæ determinatur, & iudicatur esse sancta propter opera bona, quæ fecisse probatur; & licèt de sanctitate, seu rectitudine morali in communi possit dari certitudo non errandi tanquam de fide, tamen de rectitudine in particulari, & vt applicata huic personæ non potest dari tanta certitudo, sed sufficit quod indirectè, & reductiuè pertineat ad fidem, vt explicauimus articulo præcedenti. *Et ratio est.* Quia rectitudo moralis legis est rectitudo in communi, cum lex solùm in vniuersali determinet, talis autem rectitudo, & sanctitas in communi duduci potest immediatè ex scriptura & error in illa esset, contra ipsam Ecclesiæ sanctitatem, quæ pendet ex lege quam sequitur, applicatio autem talis rectitudinis ad istam, vel illam personam in particulari nec deduci potest immediatè ex scriptura, & per se, nec ita pertinet ad sanctitatem Ecclesię in vniuersali, sed quasi exemplum quod ipsi ad imitationem relinquitur.

6 Secundò *obiicitur.* Quia diuersi Pontifices videntur errasse in aliquibus legibus tradendis contra bonos mores, aut ius diuinum; nam in *cap. cum esses de testamentis* Alexander III. dicit esse â lege diuina alienum, & ab institutis Sanctorum Patrum, & Ecclesiæ consuetudine, quod testamenta non valeant, nisi coram septem testibus fiant; & tamen id apud multas nationes inter Catholicos positum est in consuetudine. Item in *cap. licèt de sponsa duorum*, idem Alexander III. determinat; quod postquam mulier per legitimum consensum nupsit alicui non potest alij nubere, etsi nupserit etiam carnali copula subsecuta, debet separari: *Quamuis aliter (inquit) a Prædecessoribus nostris fuerit iudicatum*: ergo prædecessores in hoc errauerunt; constat enim non posse secundum matrimonium subsistere

viuente

viuente primo viro. Item Stephanus VI. irritauit omnia acta formosi Prædecessoris sui, & ordinatos ab ipso, iterum ordinari iussit, quod est sentire contra sacramentum ordinis.

7 Denique in *cap. Per venerabilem qui filij sint legitimi* docet Pontifex legem Deuteronomij non esse abrogatam, quod est falsum: & in *cap. laudabilem de conuersione infidelium* dicitur celestinum III. determinasse, quod per hæresim vnius coniugis soluitur matrimonium. Et in *Extrauag. Exiit de verborum significatione*. Nicolaus IV. definit perfectam paupertatem, quam Christus sectatus est non admittere dominium rerum nec in communi, nec in particulari. Cuius oppositum docet Ioannes XXII. in *Extrauag. ad conditorem, & Extrauag. quia quorundam*, & definit esse hæreticum dicere Christum talem paupertatem docuisse. Ergo aliquis horum errauit, & consequenter manet instata ipso facto, & ipsa experientia nostra conclusio.

8 Resp. In textibus ibi allatis nihil contra bonos mores doceri per modum legis: nam in *cap. Cum esses de testamentis* nihil contra bonitatem moralem docetur: est enim alienum à diuina lege quod requirantur septem testes de necessitate, non quia sit contra illam, sed quod non sit ex illa, nec valde illi conforme, quamuis non contrarium; & ideò improbat Pontifex illam consuetudinem de septem testibus. Non repugnat autem quod consuetudo aliquando improbata iterum reuiuiscat, & præualeat apud aliquam nationem. Quidam tamen canonistæ dicunt in illo textu solùm loqui Pontificem de testamento in causis piis, aut respectu eorum, qui temporaliter sunt subditi Ecclesiæ Romanæ, non respectu omnium fidelium. Sed restat illis soluendum quomodo hoc dicat Pontifex esse alienum à lege diuina. In *cap. licèt de sponsa duorum* non explicat Pontifex quomodo Prædecessores sui aliter iudicauerint, an quia ita priuatim sentiebant, & explicabant tanquam personæ particulares; an verò ita iudicauerint quasi sententiando ex cathedra. Item an aliter iudicauerint in ipsa substantia rei, quæ inquirebatur, an in aliquo accidentali, puta in modo faciendæ separationis secundi matrimonij, & compellendo ad primum. Et ideò possumus dicere, quod illi Prædecessores, vel aliter senserunt secundum priuatum iudicium, non secundum legem, vel solum in aliquo accidentali aliter sentiebant.

9 Ad *factum Stephani* contra formosum Papam, *Respondetur* Stephanum non errasse in condenda aliqua lege, sed solum errasse in facto, quia ex odio in formosum voluit ordinare Ordinatos ab ipso simoniacè (vt ipse dicebat) vel quia intelligebat non fuisse ritè ordinatos quoad substantiam ordinis, vel quia in odium formosi, aut eius simoniæ id fecit; etsi male fecit, de eo tamen legem, aut definitionem non edidit: vnde solùm fuit peccatum personale. Irritatio etiam omnium actorum formosi fuit defectus facti, non legis à se latæ. Ad textum in *cap. per venerabilem respondetur*. Pontificem non dicere legem veterem absolutè non esse abrogatam, sed quod Deuteronomium, quia est Lex prima debet obseruari, id est, adimpleri in nouo testamento, præsertim in eo quod erat figuratum ibi, vt in illo specialiter quod ibi affert ex capite 17. docet: loquebatur enim ad litteram de illo testimonio Deut. 17. *Si difficile, & ambiguum iudicium esse prospexeris, ascende ad locum quem elegit Dominus Deus tuus, &c.* Quod etiam de Apostolica Sede intelligi dicit Pontifex. Itaque non obseruabatur Deuteronomium ex vi talis legis, quasi ipsa nunc permaneat, sed quia multa, quæ ibi decernuntur sunt leges morales, aut figuræ eorum, quæ sunt in nouo testamento adimplenda. Constat autem ex doctrina *D. Thom. 1. 2. quæst. 104. art. 3.* Quod solùm figuratiua præcepta illius legis, & cæremonialia defecerunt in nouo testamento; moralia autem, & iudicialia, & quæ per figuras illas significabantur deficere non potuerunt. Quod ergo decernitur in Deuteronomio in nouo testamento debet obseruari quasi per adimpletionem, aut imitationem, non ex vi, & obligatione legis, dicente Domino: *Quia non veni soluere legem, sed adimplere.*

10 Quod verò allegatur ex *cap. laudabilem* per alterius coniugis hæresim dissolui matrimonium, id in tali Textu non habetur, licèt dicatur olim fuisse in antiquis decretalibus, & id vidisse se dicit *Castro lib. 1. de hæresibus c. 4.* fortè tamen quia ipsius Celestini non erat, aut non recipiebatur tanquam dictum & cathedra, sed fortè ex priuato iudicio expunctum fuit à decretalibus. Denique ad id quod affertur ex Ioann. XXII. *Respondetur* ex doctrina *Turrecrematæ lib. 2. de Ecclesia cap. 112. Bellarmi. lib. de Romano Pontifice cap. 14.* Vbi dicta illorum Pontificum conciliat. Quod in eo quod Nicolaus sensit paupertatem illam esse perfectiorem, & meritoriam, quæ nihil in communi, nec in particulari possidet, nihil definiuit, sed sententiam suam explicuit. Ioannes autem XXII. id directè non impugnauit, sed solùm renuntiauit iuri, quod dicebatur habere Pontifex Romanus possidendi omnia bona fratrum Minorum. In eo autem quod dicitur de paupertate Christi non dissentiunt Nicolaus, & Ioannes, nam Nicolaus dicit Christum aliquando paupertatem illam sectasse, quæ nec in communi, nec in particulari aliquid haberet, aliquando verò admisisse aliquid in communi, quia *Iudas loculos habebat.* Ioannes autem XXII. asserit esse hæreticum dicere, quod Christus nunquam aliquid proprij habuerit, quod etiam verissimum est, nec priori assertioni contrarium.

11 Vltimo *Obiicitur.* Quia nimietas religionum grauem confusionem in Ecclesia Dei inducit, vt dicitur expressè in *capite finali de religiosis domibus*, & idem habetur in *cap. 1. in eodem titul. in 6.* ergo multæ religiones approbantur inutiliter, & noxiè aliàs earum multiplicatio non pareret grauem confusionem. Item multorum ordinum regulæ sunt approbatæ, quæ postmodum ab ipsa Sede Apostolica sunt reiectæ, vt ordo Fraticellorum à Cælestino V. approbatus, per priuilegium reuocatus est à Bonifacio VIII. *in extrauag. Sancta Romana de religiosis domibus*: & ordo humiliatorum extinctus est à Pio V. in peculiari quadam Bulla: ordo templariorum à Clemente V. & alij similiter ordines sunt condemnati; ergo in eorum regulis approbandis non est certum Pontificem errare non posse; aliàs irrationabiliter abrogarentur.

TRACTATVS DE SPE.

A QVÆSTIO XVII. vsque ad Quæst. XXII.

EXPEDITO tractatu de virtute fidei sequitur de aliis duabus virtutibus theologicis tractare, scilicet de Spe, & charitate, in quibus breuitati consulentes ea solùm disputare intendimus, quæ grauiores difficultates præ se ferunt, & his temporibus solemnioribus controuersiis ventilantur; minutioribus aliis relictis, quæ vel de se clariora sunt, vel ex principiis in hac materia explicatis facilè poterunt comprehendi.

ORDO MATERIÆ DE SPE SECVNDVM suas Quæstiones.

A *Quæstione decima septima* orditur *Sanctus Thom.* tractatum de secunda virtute theologica spe, vsque ad *quæstionem* 23. exclusiuè. Ordo autem quem *Sanct. Doct.* seruat in explicatione huius virtutis est idem, quem in tota *Secunda Secundæ*, circà explicationem aliarum virtutum perpetuò obseruauit: reducit enim *Sanctus Doctor* totum tractatum alicuius virtutis ad quatuor principalia capita, quasi ad Generalia Principia. *Primò* enim considerat ipsam virtutem in se. *Secundò*, Donum Spiritus Sancti specialiter correspondens tali virtuti. *Tertiò*, vitia opposita. *Quartò*, Præcepta si quæ dantur de actibus talis virtutis. Et in vno quoque istorum capitum varia membra contineri solent secundum quod plura occurrunt pertinentia ad naturam, obiectum, actus, effectus, partes, aut diuisionem alicuius virtutis, qua ratione tractatus aliquarum virtutum, aliis longiores sunt, vt videre est in materia de Iustitia, Temperantia, & aliis.

In tractatu autem de Spe, quæ est virtus theologica, distribuit *Sanct. Thom.* eodem modo ordinem doctrinæ suæ per illa quatuor capita, seù principia; sed quia in hac virtute neque inueniuntur variæ species in quas diuidatur, quia est vna secundum speciem athomam; neque habet tam multos effectus sicut charitas, neque partes potentiales sicut virtutes Cardinales, ideò tractatus eius breuior est, quam in aliis virtutibus. Solùm autem in virtutibus Cardinalibus inueniuntur partes potentiales, id est, virtutes aliæ minus principales, quæ ad Cardinales reducuntur, eò quòd virtus Cardinalis non versatur circa finem, sed circa media, quia est virtus electiua, electio autem versatur circa media. Media autem maiorem habent latitudinem, & variationem, & contingentiam, quam ipse finis, qui de se immobilior, & simplicior est. Vnde in materia virtutis Cardinalis contingit inueniri talem varietatem, quod aliqua illius pars sit difficilior, & principalior quam alia, & illa virtus, quæ attingit partem difficiliorem, vel principaliorem dicitur *virtus Cardinalis*: reliquæ verò quæ intra latitudinem eiusdem materiæ respiciunt id quod est minus difficile, vel principale, dicuntur *partes potentiales* illius, cum tamen sint distinctæ virtutes. Sicut in materia temperantiæ illud quod est difficilius ad refrenandum, & moderandum, scilicet delectationes tactus, quæ inter omnes vehementissimæ sunt, respicitur à temperantia, quæ est virtus Cardinalis: aliæ verò virtutes moderatiuæ, sicut Modestia, Mansuetudo Clementia, Eutrapelia, versantur circa materias minus difficiles ad refrenandum; & ideò sunt partes potentiales, id est, minus principales respectu temperantiæ. Spes autem cum sit virtus theologica habet pro obiecto immediato materiam vniformem, vel potius Deiformem & simplicissimam, idest, ipsum Deum vt assequendum: vnde caret omni parte potentiali.

Igitur in prima parte tractatus huius virtutis considerat *Sanctus Doctor.* ipsam virtutem spei secundum se, & procedit eius consideratio scientifica per causas intrinsecas, & extrinsecas. Causæ intrinsecæ dicuntur materia, & forma; extrinsecæ efficiens, & finis. Cæterum in virtutibus, quia accidentia sunt, causa materialis non est illis intrinseca, sed extrinseca, scilicet subiectum, cui inhærent; & quia virtutes, & habitus sunt, dicunt intrinsecum ordinem ad obiectum quasi ad materiam circa quam, & formalem causam specificantem, & si virtus theologica sit, ipse finis est eius obiectum specificatiuum, & propria materia. Quare cum in virtutibus forma intrinseca explicari non possit nisi per ordinem ad obiectum specificatiuum, prius explicat *Sanct. Thom.* in natura Spei formam eius specificatiuam explicando obiectum, & speciem virtutis, quæ ab illo accipitur, & simul explicat finem: quia cum sit virtus theologica, finis & obiectum coincidunt. Similiter explicato quod sit virtus theologica, & consequenter infusa, manet explicatum, quod sit efficienter à Deo; vnde in *quæstione* 17. vbi explicatur natura spei per

causas

causas intrinsecas, simul manet explicatum obiectum, & finis, & causa efficiens huius virtutis. In *quæstione verò sequenti* 18. explicatur alia causa extrinseca, scilicet materialis, quæ est subiectum spei, & sic manet explicatum Primum principium tractatus huius virtutis, quæ est consideratio eius secundùm se. Secundo loco agit *D. Thom.* de secundo principio, scilicet de dono Spiritus sancti correspondente spei, quod est donum timoris, quia spes, & timor versantur circa idem, & hoc explicat *quæstione* 19. *Tertiò agit de vitiis* oppositis spei, quæ sunt desperatio, & Præsumptio, illa per defectum, ista per excessum, & de desperatione agit *quæstione* 20. de Præsumptione *quæstione* 21. *Quartò, & vltimo* agit de Præceptis, quæ dantur circà actus spei *quæstione* 22. Et sic terminatur totus tractatus de hac virtute.

EXPLICATIO LITTERÆ D. THOMÆ PER SVAS QVÆSTIONES.

IGitur *quæstione* 17. *cum S. Thom. agat de natura & quidditate Spei*, quidditas autem vniuscuiusque rei constat ex genere, & differentia, incipit *D. Tho. in art.* 1. ab ipso genere; genus autem Spei est quod *sit Virtus*, & ostendit esse virtutem, quia attingit ipsam regulam rationis, qua aliquis actus redditur virtuosus: attingit enim ipse Deum, quem respicit vt consequendum, & consequenter attingit vt regulam sui actus. *Secundò considerat* speciem huius virtutis, quæ constituitur per suam differentiam, & in hac specie *primo considerat* suum specificatiuum; *deinde* ipsum specificatum, & quia specificatiuum est obiectum, ostendit quod obiectum spei theologicæ est bonum diuinum, scilicet beatitudo æterna, vt assequenda. Vbi explicantur duo alterum æternum, alterum temporale.

Et *pro huius explicatione aduerte*, quod obiectum spei communiter acceptæ est *bonum arduum possibile futurum*, & omnes istæ conditiones in spe theologica redduntur diuinæ, cum quadam tamen connotatione creata: nam *bonum speratum* per spem theologicam est ipsa bonitas Dei fruenda, *arduum* est eminentia diuina, *possibilitas actiua* ipsa omnipotentia Dei, *futurum*, est ex decreto diuinæ voluntatis; & ita spes innititur omnipotentiæ non absolutæ, sed ordinatæ per voluntatem, alioquin obiectum non esset futurum. Sed quia hæc omnia considerantur in ordine ad assequutionem boni diuini, ideò non solùm concurrit Deus in genere causæ finalis vt bonum, sed etiam in genere causæ efficientis vt auxilians. Vnde oportet quod connotet aliquas conditiones creatas, scilicet ipsa auxilia, & assecutionem passiuam, quæ sunt effectus auxiliantis Dei, & deinde ipsum subiectum assecutionis: quia spes cum respiciat consecutionem boni, propriè non sperat aliis, sed sibi, nisi in quantum alius aliqualiter pertinet ad se per amorem, vel alium respectum; spes enim propriè fundatur in amore concupiscentiæ, antecedit enim charitatem, quæ est amor amicitiæ, amor autem concupiscentiæ respicit volitum sibi non aliis; & ideò nec spes propriè sperat aliis, sed sibi.

Ex *qua consideratione D. Thom.* post explicationem gradus generici in virtute spei, ostendendo *in primo articulo* quod sit virtus, in tribus sequentibus explicat specificatiuum spei ex parte obiecti diuini, & ex parte connotationis creatæ. Ex parte quidem boni diuini *in articulo secundo* ostendit tùm obiectum formale, tùm materiale: nam formale est auxilium Dei quatenùs reddit possibile, & futurum tàm excelsum bonum; & quia innititur spes theologica non cuicumque auxilio, sed supernaturali quoad substantiam, quod est ordinis diuini, sequitur quod res sperata, quæ est quasi obiectum materiale debeat esse bonum ordinis diuini, & infiniti, quia ex causa infinita non quomodocumque, sed operante secundum ordinem infinitum, qualis est ordo supernaturalis debet sequi effectus infinitus, id est, ordinis infiniti, hic autem est Deus vt possessus, & assequendus, quia ad hoc ordinatur totus ordo infinitus, & supernaturalis.

In *tertio autem articulo* ostendit vnam connotationem creatam virtutis spei, scilicet subiectum cui sperat, scilicet quod sibi, & non alteri debet sperare. In *quarto autem articulo*, explicat alteram connotationem creatam, scilicet quod non in homine, id est, in causa creata, sed in auxilio Dei sperari debet, quod est effectus solius Dei.

Et *sic explicato obiecto specificatiuo procedit D. Thom.* ad explicandam ipsam rem specificatam, scilicet ipsam virtutem spei, ostendendo quam differentiam, & speciem habeat, & hanc speciem huius virtutis considerat *primò* absolutè, deinde comparatiuè. Absolutè ostendendo quod sit virtus theologica *in articulo quinto*: quia habet pro obiecto immediato, & proprio ipsum Deum tanquam finem assequendum, & in *articulo sexto* ostendendo vltimam differentiam huius virtutis theologicæ ab aliis virtutibus theologicis, scilicet à fide, quæ respicit cognitionem Dei, à charitate, quæ tendit in Deum vt in bonum absolutè, non vt bonum arduum, & assequendum. *Denique comparatiuè* considerat hanc virtutem, quia spes est posterior fide, cum fides pertineat ad intellectum, spes ad voluntatem, sed est prior charitate via generationis quatenus spes non importat amorem ita perfectum sicut charitas, quia spes amat bonum sibi, quod est imperfectiori modo amare, quàm Charitas, quæ amat bonum propter se. Et vt benè notat *D. Thom.* 1. 2. *quæst.* 40. *art.* 7. spes procedit ex amore circa bonum speratum, nemo enim sperat quod non amat, sed causat amorem circà personam, à qua bonum sperat, & quia charitas est amor amicitiæ, qui respicit personam ideo est posterior spe, & causatur ab illa, spes autem causatur ex amore imperfecto respiciente Deum vt bonum concupitum. Cæterùm spes formata supponit charitatem, sicut & fides diuina, & hanc duplicem comparationem considerat *Sanct. Thom. art.* 7. & 8.

In *quæstione* 18. *agit Sanct. Doctor de causa extrinseca spei*, quæ est causa materialis, seu subiectiua à qua non habet specificari, sed in ea existere, & agit tùm de subiecto proximo & *quo*, tùm de subiecto

quod;

quod ſubiectum *quo* eſt voluntas, quia ſpes habet pro obiecto bonum, ſubiectum *quod* eſt perſona. *Et poteſt eſſe difficultas* de homine in triplici ſtatu, ſcilicet in ſtatu beatitudinis, an maneat ſpes in beatis; in ſtatu damnationis, an in damnatis poſſit eſſe, in ſtatu autem viæ non eſt difficultas quod detur ſpes, ſed poteſt eſſe difficultas an habeat certitudinem, quia nondum eſt in ſtatu immutabili, ſicut beati & damnati, *ideoque oſtendit art.* 1 quod ſpes eſt in voluntate; *art.* 2. quod nullo modo eſt in beatis, etiam reſpectu gloriæ corporis licet ſic deſiderium de ea: *in art.* 3. quod nullo modo eſt in damnatis, quia carent omni poſſibilitate adipiſcendi beatitudinem: *in art.* 4. quod etiam in viatoribus habet certitudinem immobilem, non quidem cognitionis, ſed affectus tendentis per immobilem cauſam ad talis boni adeptionem, id eſt, per auxilium diuinum, licet ex parte liberi arbitrij mutationi, & periculo ſit ſubiecta ſpes, & etiam ex parte ipſius euentus contingentiam habet, ſicut & arduitatem? Cæterùm ex parte ipſius euentus contingentiam habet, ſicut & arduitatem? Cæterùm ex parte rationis formalis quæ eſt diuinum auxilium ſpes certiſſima eſt, licet non ex parte eius quod connotat homine.

In quæſt. 19. *agit S. Thom.* de dono correſpondente ſpei, quod eſt donum timoris, vbi attentè oportet conſiderare profundum *Sanct. Thom.* ingenium in diſponendo tractatu de dono timoris: cùm enim timor, qui eſt paſſio refugiens malum imminens tranſeat, & eleuetur ad rationem doni Spiritus S. per hoc quod reſpicit Deum, vt dignum omni reuerentia, & timore, ad hoc vt explicet naturam iſtius doni præmittit *S. Doct. per* 8. *artic.* omnes modos quibus timor poteſt reſpicere Deum, & deinde *art.* 9. concludit quomodo timor poſſit eſſe donum Spiritus S. quomodo maneat in patria, &c. *Igitur ſupponit D. Thom.* quod timor communiter dictus poteſt reſpicere duo obiecta, ſcilicet, malum quod refugitur, & poteſtatem inflictiuam mali, quam reueretur; ſicut etiam ſpes, & reſpicit bonum quod intendit adipiſci, & poteſtatem cuius auxilio debet obtineri. Deus autem non poteſt eſſe obiectum timoris tanquam malum quod refugitur, cum ſit ipſa bonitas, ſed ſolum vt poteſtas, quæ poteſt malum infligere, & ſic poteſt eſſe obiectum reuerentiæ, & timoris, ſicque ſpectat ad rationem doni. *ad hoc autem explicat D. Thom.* omnes modos quibus aliquis timor poteſt reſpicere Deum, qui ſunt quatuor: nam timor, vel reſpicit Deum recedendo ab ipſo propter mala, quæ timet, & hic timor eſt mundanus, qui propter mala quæ timet in mundo relinquit Deum, & ideò ſemper eſt malus, proceditque ex nimio amore rerum temporalium: vel timor reſpicit Deum conuertendo ſe in ipſum, propter mala quæ timet, non in mundo, ſed ab ipſo Deo inferibilia: malum autem quod Deus poteſt infligere, vel eſt malum pœnæ puniendo, vel malum culpæ permittendo. Qui ergò reſpicit Deum ex motiuo timendi mala pænæ habet timorem ſeruilem, quia proprium eſt ſeruorum pœnis ſubiici, & ex eorum timore operari; qui verò reſpicit Deum ex motiuo timendi culpam, quæ ſeparat à Deo, habet timorem filialem, quia proprium eſt filiorum nolle ſeparari à Patre, quem amant, & ex hoc timore operari; & ideò iſti duo timores differunt ſpecie propter diuerſitatem motiuorum.

Cæterùm quia contingit ex timore culpæ aliquem moueri in Deum, ſed non ita perfectè, quod non etiam aliquo modo moueatur propter timorem pœnæ quod contingere ſolet in incipientibus, qui adhuc imperfectè mouentur in Deum, & non cum plena cognitione, & dilectione bonorum; ſpiritualium ideò ponitur *Timor initialis*, qui non differt in ſubſtantia à timore filiali, niſi ſicut imperfectum à perfecto, ſicut id quod tranſit de vno extremo ad aliud in initio adhuc retinet aliquid imperfectionis de priori extremo; & ideò timor initialis non eſt diſtincta ſpecies timoris à timore filiali, licet aliquam imperfectionem habeat de timore ſeruili à qua purificatur præſente charitate, iuxta illud 1. Ioan. 4. *Perfecta charitas foras mittit timorem*, non quoad ſubſtantiam, ſed quoad imperfectiones ſeruilitatis: nam timor ſeruilis malus non eſt, ſed imperfectus: de ſe enim timere Deum propter pœnas, & malum pœnæ refugere non eſt malum, ſed naturale, ſicut & ſeipſum diligere, ſed hoc principaliter fugere, & tanquam præcipuum malum timere ſeruilitatis & imperfectionis eſt, idque charitas excludit.

Quibus omnibus octo articulis explicatis oſtendit S. Thom. artic. 9. dari timorem, qui ſit donum Spiritus S. illud enim vocatur *donum*, quo redditur anima benè mouilis à Spiritu S. inhabitante; & regulante noſtras actiones, regulatione ſuperiori, quæ procedit ex eius inſtinctu, & in hoc eleuatur ſuprà vitutes, quæ ſolum regulantur ſecundum regulas rationis: per hoc autem quod aliquis refugit ſeparari per culpam à Spiritu S. redditur optimè ei ſubiectus, & ab eo mouilis, quare timor filialis qui hoc præſtat pertinet ad donum Spiritus S., non autem timor ſeruilis, quia licet ſit à Spiritu S. vt mouente, non tamen vt inhabitante per ſe loquendo: nec reddit animam perfectè mobilem, & obedientem Spiritui S. quia nondum timet ſeparari per culpam, ſed per pœnam: non tamen hoc donum eſt virtus theologica, quia non habet pro immediato obiecto Deum, vt finem in quem tendat, ſed vt poteſtatem inflictiuam mali, quam reueretur. *Ex quo vlterius oſtendit S. Doctor art.* 10. *&* 11. Quod talis timor filialis charitate præſente non diminuitur, ſed creſcit, cum in illa fundetur, & in patria non tollitur quia ibi ſaluatur formale obiectum, & primarius actus, qui eſt reuereri Deum, vt habet eminentiſſimam poteſtatem inflictiuam mali, licet non habeat ſecundarium actum; qui eſt reſpicere illud malum, vt imminens, & infligendum, & refugere.

Denique *in art. vlt. oſtendit D. Thom.* quænam beatitudo ſit actus huius doni timoris; ſunt enim beatitudines actus illi, qui eliciuntur à donis, quatenus per eos excellentiùs, & perfectiùs mouetur homo, & appropinquat ad beatitudinem æternam, vt docet *D. Thom.* 1. 2. q. 69. *art.* 1. Correſpondet autem timori prima beatitudo, quæ eſt *Paupertas Spiritus*, cuius nomine intelligitur *Exinanitio inflati, & ſuperbi Spiritus.* quatenus non vult aliquis magnificari niſi in Deo; hoc autem præcipuè naſcitur ex dono timoris quia timor reuerendo Deum ex conſideratione diuinæ magnitudinis æſtimat propriam dignitatem quaſi nihil, & ſic reſiliendo in propriam paruitatem, ſeipſum paruifacit, & tanquã pauperem, & ſine illa ſubſtantia ſe æſtimat, iuxta illud Pſal. 38. *Subſtantia mea tanquam nihilũ ante te.*

In quæſt. 20. *incipit explicare D. Thom.* vitia oppoſita *Spei*, ſcil. *deſperationem*, quæ illi opponitur per defectum, *& præſumptionem*, quæ opponitur per exceſſum: ſed tamen non ita ſe habent extrema iſta per exceſſum, & defectum in ſpe theologica, ſicut in virtute morali, vt optimè explicat *S. D. in præſenti q.* 17. *art.* 5. *ad* 2. Quia in virtute morali medium inuenitur ex parte formalis obiecti, & extrema

per recessum ab illo ; in virtute autem theologica non datur medium ex parte obiecti formalis, neque extrema per recessum ab illo , sed solum ex parte obiecti materialis, quatenus ex subordinatione ad formale regulatur. *Cuius ratio est.* Quia obiectum formale virtutis moralis non est ipsa regula, sed aliquid regulatum per illam, quia respicit bonum , vt eligendum secundum regulas rationis ; & quia contingit regulatum aliquando exorbitare à regula , aliquando illi subiici, quando subiicitur dicitur esse in medio, quando exorbitat, est in extremo, aliquando per excessum, aliquando per defectum. At verò virtus theologica habet pro obiecto formali immediato ipsam regulam, scilicet Deum in se, ipsum autem regulatum quod est bonum creatum, non respicit nisi secundario, & inconnotato. Vnde ex parte obiecti formalis nunquam potest exorbitari à regula, quia est regula ipsa materia virtutis: ex parte autem obiecti materialis secundarij potest dari extremitas in his virtutibus, sicut in fide possunt esse errores extremi circa veritates credibiles, attingendo illas diuerso modo, & in spe dantur extrema vitia, dum vult aliquis ipsam consequutionem gloriæ sine debita proportione, quod est nimis præsumere, vel non vult etiam ea quæ sibi sunt proportionata ex auxilio diuino, quod est desperare. In hoc ergò vitio desperationis considerat *S.Thom.* Tria. *Primò* ipsum fundamentum, & principium quasi intrinsecum, vnde habet esse peccatum. *Secundò* illud principium vnde habet grauitatem, quod pertinet quasi ad speciem peccati. *Tertiò* principium extrinsecum vnde habet originem per modum mouentis, & impellentis hominem in desperationem.

Circa *primum ostendit S.Doctor,* Quod principium vt desperatio sit peccatum, est quia difformatur rectæ regulationi, & conformiter se habet ad falsam existimationem de Deo (intellige existimationem, vt regularem practicè & in particulari, non vt cognoscentem in vniuersali, & speculatiuè) neque enim ad desperandum necesse est existimare in vniuersali, quod Deus nolit subuenire peccatori, sed solùm quod sibi in particulari nolit de facto, & ex parte euentus; Vnde non est necesse ad desperationem habere infidelitatem amittendo fidem, quæ docet in generali Deum omnibus dare remedia salutis, sed sufficit deficere in applicatione practica fidei, & ita *in art.* 1. ostendit desperationem esse peccatum, *in secundo*, quod potest esse sine infidelitate.

Circa *secundum ostendit D. Thom.* Grauitatem desperationis, vel ex parte sui obiecti, vel ex parte nostra, id est, effectuum, quos causat in nobis. Ex parte obiecti, infidelitas, quæ opponitur fidei, & odiũ Dei quod opponitur charitati, sunt grauiora peccata quam desperatio, quia attingunt magis Deum in se, vel saltim possunt attingere Nam odium Dei detestatur ipsam diuinam potestatem, & bonitatem; Infidelitas autem ipsam veritatem, non solum vt testificantem, sed etiam vt rem cognitam, sicut quando negat Deum esse trinum. Desperatio autem nunquam attingit ipsam Dei bonitatem in se, sed in sui participatione, quia licet spes directè attingat bonum diuinum, vt possibile adipisci, tamen desperatio non contrariatur spei ex parte *Boni*, sed ex parte *Possibilis,* non quantum ad possibilitatem actiuam, quam non negat in Deo, sed secundum applicationem eius ad nos, & hoc est contrariari diuinæ bonitati, siuè misericordiæ diuinæ in sui participatione. Neq; n. negat diuinam bonitatem, imò quia nimis excessiuã reputat, desperat. Cæterùm ex parte nostra desperatio, est grauior infidelitate, & odio Dei grauitate periculi, & damni, quia periculosissima res est desperatio, vtpotè effrenatè præcipitans iudicia.

Tertio *Explicat S.Thom. art* 4 Principium, seu vitium capitale vnde oritur desperatio, ipsa enim non tam est vitium capitale, quàm finale; Oritur autem desperatio (*inquit S.Thom.*) tùm ex luxuria, tùm ex accidia, cum enim obiectum spei sit *bonum arduum possibile adipisci*, illa vitia mouent ad desperationem specialiter, quæ tollunt existimationem boni ardui, vel existimationem possibilis , existimatio autem boni ardui tollitur per luxuriam : quia affectus delectationis Carnalis sic hominem absorbet , vt non cogitet bona spiritualia tanquam magna, & ardua, & sibi delectabilia, sed fastidiat ea ; & ideò ex bono carnali insurgit motus desperationis circa bonum summè spirituale. Existimatio autem de possibilitate adipiscendi tollitur per accidiam, id est, Tristitiam de rebus spiritualibus: Tristitia enim est deiectiua spiritus, animus autem deiectus non existimat possibile sibi aliquid magnum, neque ad illud erigitur; vnde desperat de eo adipiscendo. Propter quod frequentiùs videmus homines tristes, & melancholicos esse dispositos ad desperationem, quia ex deiectione animi non sunt valdè aggressiui, sicut oportet esse spem.

In *quæstione* 21. *agit Sanctus Doctor* de vitio contrario spei per excessum , quod est Præsumptio; circa quam considerat *Sanct. Thom.* quatuor. *Primò*, Quod Præsumptio quæ contrariatur spei theologicæ etiam innititur diuinæ virtuti sed falsò existimatæ. *Secundò*, quod sit peccatum. *Tertiò*, vnde habeat contrariari spei, & timori. *Quartò*, quod sit principium extrinsecum quasi mouens, & impellens ad præsumendum , & hoc vltimum pertinet quasi ad causam extrinsecam ; tria prima quasi ad intrinsecam rationem *Est autem notandum*, quod sicut desperatio versatur circa rationem possibilis, existimando non esse aliquid possibile practicè, sic præsumptio versatur circa possibile nimis, existimando aliquid esse possibile: vnde non tendit per excessum in bonum quod est Deus directè ; sed in ipsam possibilitatem, & assequutionem vt applicandam nobis. Et quia dicitur aliquid *possibile* ratione facultatis cui innititur ad aliquid consequendum, inde est, quod in Spe humana innititur aliquis facultati propriæ, seù creatæ, ad aliquid consequendum, & si inordinatè innititur , ita quod sperat ea quæ excedunt propriam facultatem, præsumptuose sperat, quia vltrà propriam facultatem præsumit. In spe autem diuina, quæ innititur diuinæ potentiæ non absolutè consideratæ , sed vt ordinatæ per diuinam sapientiam, & iustitiam, dantem vnicuique quod proportionatum est, tunc aliquis præsumptuosè sperat, & immoderatè, quando tendit in aliquid possibile non secundùm ordinem diuinæ sapientiæ , & iustitiæ ; & sic præsumptuosus licèt ex vna parte videatur magnificare diuinam potentiam, nimis in ea sperando, tamen simpliciter contemnit illam, & diminuit non absolutè, sed quantum ad ordinem suum: quia ordinatæ potentiæ non innititur. Et cum ordo iste constituatur per diuinã iustitiam, quia gubernat omnia ordinatissima prouidentia; ideò præsũptio dicitur contrariari diuinæ iustitiæ sicut desperatio, D. misericordię, & specialiter est peccatũ in Spiritũ S. quia cõtẽnit, D. adiutoriũ, nõ volẽdo illud eo ordine quo datur à Deo: abiecto autẽ adiutorio Dei eo modo quo à Deo datur, contẽnitur illud principiũ per

quod

quod homo reuocatur à peccato, & hoc dicitur *Peccatum in Spiritum sanctum*, quia licet omnia peccata sint contrà Dei maiestatem, quia tamen Spiritui sancto specialiter attribuitur infusio donorum quibus iustificamur à peccato; ideò illa peccata, quæ specialiter opponuntur principiis reuocantibus à peccato resistunt Spiritui sancto.

Ex hoc autem quod præsumptio immoderatè innititur diuinæ potentiæ, colligit *S. Doctor artic.* 2. Quod habet rationem peccati eodem modo quo desperatio, scilicet quia est appetitus conformis falso intellectui, id est, falsò dictamini practico, quo æstimatur posse consequi à Deo id quod non est possibile secundum ordinatam potentiam: verbi gratia, veniam peccatorum sine recta pœnitentia, vel gloriam sine meritis. *Et notat Sanct. Thom.* quod peccare sub spe veniæ aliquando diminuit; non aggrauat peccatum, quando scilicet peccatur cum æstimatione veniæ percipiendæ mediante recta pœnitentia: quia est indicium quod animus non est nimium firmatus in peccato; peccare autem sub spe veniæ percipiendæ etiam sine pœnitentia, vel non curando de pœnitentia, est peccatum præsumptionis, & grauissimum; quia firmat animum ad peccandum.

Colligit *præterea in art.* 3. Quod præsumptio contrariatur spei, & timori, sed timori ratione sui generis, spei verò ratione suæ differentiæ; & ideò per se magis contrariatur spei. Est enim præsumptio excessiua, seu inordinata spes, ex ipsa ergo ratione generica qua communicat cum spe, mouetur in obiectum contrario modo, quam timor, quia timor refugiendo, spes aggrediendo procedit: & quia præsumptuosus nimis aggreditur, totaliter excludit timorem. At verò ex parte inordinati modi sperandi, contrariatur præsumptio ordinato modo sperandi, quod pertinet ad differentiam spei, vt virtuosa, & recta est, vnde contrariatur illi intra idem genus.

Denique *in art.* 4. *ostendit S. Thom.* Originem extrinsecam præsumptionis, & est duplex; nam præsumptio, quæ innititur propriæ virtuti, & opponitur magnanimitati oritur ex inani gloria, ex eo enim quòd multùm aliquis desiderat gloriam, attentat ea quæ suprà vires proprias sunt, & præcipuè (*inquit sanct. Thom.*) Attentat noua, quæ maiorem admirationem habent, ideoque signanter *dixit S. Gregor.* 31. *Moralium capit.* 31. Quod præsumptio nouitatum, est filia inanis gloriæ. *At verò* præsumptio, quæ innititur per excessum diuinæ virtuti, & contrariatur directè spei theologicæ, videtur nasci ex superbia, quia ita aliquis se æstimat quasi absolutæ potentiæ, non ordinatæ, innitatur, ita vt nec peccantem Deus puniat, vel à gloria excludat.

In quæstione 2. 2. *agit vltimò D. Thom.* de præceptis quæ in lege data sunt de actibus spei, & timoris, quæ in ipsa littera satis clara sunt, & difficultate vacant.

Sic ergò explicato ordine, & sensu litteræ D. Thom. ad pleniorem intelligentiam earum difficultatum, quæ in hac materia controuerti solent in quatuor disputationes hunc tractatum distribuimus. *In prima* agemus de obiecto formali, & materiali, & natura spei theologicæ. *In secunda*, de subiecto spei *In tertia*, de dono timoris. *In quarta*, de desperatione, & præsumptione.

DISPVTAT. X.

De obiecto formali, & materiali, & natura spei theologicæ.

EXACTA *Cuiuscunque virtutis consideratio ex tribus pendet*, scilicet ex obiecto à quo specificatur ex habitu in quo consistit, ex actibus ad quos ordinatur. & hæc omnia in hac disputatione tractãda sunt, vt quidditas virtutis spei scientificè cognosci possit. Nec tempus terendum est, in variis nominibus, & acceptionibus spei explicandis, sed nomine *Spei*, intelligimus vnam ex virtutibus theologicis, quæ facit nos tendere in consequutionem summi boni, iuxtà quod illam nominat Apostolus inter has virtutes, 1. Corinth. 13. *Nunc autem manent, Fides, Spes, Charitas, tria hæc.*

ARTICVLVS I.

Quod sit obiectum formale spei theologicæ?

1 REcolenda *Est doctrina*, quam supra in tractatu de fide, *disput.* 1. *artic.* 1. Latè explicauimus de distinctione obiecti materialis, & formalis; & rursus obiectum formale potest sumi dupliciter. Primò, pro ratione formali *sub qua*, Secundò pro ratione formali *quæ*, & breuiter dicimus, quod in communi loquendo *obiectum materiale* dicitur, res illa quæ attingitur, sicut in spe, res sperata est obiectum materiale; *formale autem* dicitur ratio attingendi talem rem, sicut in spe obiectum formale est id est quo res aliqua redditur sperabilis theologice. Et non acquiescimus *Patri Lorca hic quæst.* 17. *disp.* 3. *membro* 1. Qui confundit obiectum essentiale, seu id quod essentialiter requiritur ad obiectum cum formali. Vnde non renuit concedere in spe duo obiecta formalia, scilicet Deus vt beatificans, qui speratur, & Deus vt auxilians in quo speratur; sed inconuenienter loquitur; quia in vna specie non est nisi vna forma, & vnum specificatiuum; licet aliquid aliud quam forma possit pertinere ad essentiam, & constitutionem speciei, sicut materia, & sic obiectum materiale (præsertim quando est primarium, & per se) etiam pertinet essentialiter ad obiectum specificatiuum, sed non pertinet tanquam ratio formalis, sed tanquam materia circa quam versatur potentia, mediante ratione formali.

2 Est *tamen obseruandum* ne contingat æquiuocari hic, quod aliquando id quod est obiectum materiale: solet vocari formale, secundum aliquam considerationem, & hoc ideò, quia inueniri potest ex parte materialis obiecti aliquid tanquam principale, & primarium, aliud vt minus principale, & secundarium; & subordinatum primario; & quia omne illud quod perficit, & determinat aliud vocatur *formale* respectu illius, quia proprium est formæ actuare, & perficere, & determinare, hinc est, quod vbicunque in aliquo obiecto consideratur aliqua ratio determinans, & subordinans sibi aliam, & consequenter determinans illam, vt pertineat ad aliquam potentiam, aut virtutem, vocamus illam rationem, *formale*, respectu eius quod determinat; licet iterum illud

formale ſic determinans poſſit eſſe determinabile ab aliqua ratione formaliori, & ſuperiori, etiam intrà genus ſuum, reſpectu cuius dicetur obiectum materiale, quovſque ſiſtamus in aliqua vltima formalitate, quæ ita determinat obiectum ad aliquam potentiam, quod vlteriùs non eſt determinabilis in illo genere, & iſta vocatur *Ratio formalis, ſub qua v. g.* in viſu habet ſe tanquam obiectum materiale quod videtur, corpus quantum; determinatur autem hoc materiale, & proportionatur, vt ſit obiectum viſus per colorem, & ita color dicitur formale obiectum viſus reſpectu corporis, quod formalizat: ſed tamen quia ipſe color etiam eſt res quæ videtur, & non eſt per ſeipſum vltimatè viſibilis in actu, vt patet quando manet in tenebris, ideò indiget alia formalitate conſtituente ipſum in vltima ratione obiecti viſibilis, ſcilicet, luce reſpectu cuius color eſt obiectum materiale, ipſa autem lux, quia eſt vltima ratio viſibilitatis habet eſſe, vt ratio formalis ſub qua. *In præſenti ergo art. inquirimus*, de formali ratione obiecti ſpei theologicæ, quæ ſit *ratio ſub qua*, & vltima, in quam reſoluatur omnis ratio obiecti ſperabilis, vt ſperabile eſt theologicè. Deinde verò ſequenti artic. Inquiremus de obiecto materiali, tam principali, & primario, quàm ſecundario, & minus principali.

3 *Vt autem huius præſentis controuerſiæ punctus aperiatur*, Conſiderandum eſt omnes conuenire in hoc, quod ſpes in communi accepta habet pro obiecto *bonum arduum poſſibile futurum*, & conſequenter obiectum ſpei theologicæ debet eſſe bonum diuinum habens eaſdem conditiones: nam quod iſtæ conditiones ad obiectum ſpei neceſſariæ ſint conſtat *ex D. Thom. 1. 2. quæſt. 40. artic. 1.* Et communiter ab omnibus recipitur; & applicando illas obiecto ſpei theologicæ omnes iſtæ conditiones aliquid diuinum important, vt ſuprà in explicatione litteræ *quæſtionis* 17. dictum eſt, ſcilicet, *bonum*, importat diuinam bonitatem, *Arduitas* diuinam eminentiam; *Poſſibilitas* diuinum auxilium, *Futuritio*, diuinam voluntatem. *Eſt ergo dubium*, quænam ex his conditionibus ſit formaliſſima in ipſo obiecto ſpei, & tanquam ratio ſub qua reddat obiectum illud non ſolum amatum, ſicut charitas, nec ſolum deſideratum ſecundum concupiſcentiam, ſed etiam ſperatum.

4 *Etſi autem ſingulæ conditiones ſuos habeant Patronos*, & ſententias pro formali conſtitutiuo obiecti ſpei, præcipuè tamen reducuntur ad tres ſententias. Prima eſt, *Patris Suarez, 3. p. quæſt. 7. art. 4. in commentario articuli.* Et latius eam explicat *in tractatu de ſpe, diſput. 1. ſect. 3. nu. 4. & 20.* Quæ ſententia ſtat in hoc, quod ſpes non habet habitum ſibi adæquatum, ſed habitus à quo elicitur actus ſpei, eſt communis ad alios actus, ſcilicet, amorem concupiſcentiæ, deſiderium, fruitionem, &c. Qui omnes actus conueniunt in vno formali motiuo, à quo habitus ille ſpecificatur; & hoc motiuum formale eſt bonitas diuina, vt amabilis amore concupiſcentiæ; & in commodum ipſius amantis. Cuius tamen difficilior, & præcipuus actus, eſt actus ſpei, quia reſpicit hoc bonum, ſub ratione ardui, & difficilis, & ideo ab illo denominatur ille habitus, habitus ſpei, licet ad plures alios ſe extendat. *Itaque bonum diuinum*, vt terminat amorem amicitiæ eſt ratio ſpecificatiua ſpei. Vnde infert loco vltimo citato *numero 16. & 17.* quod etiam charitas poteſt ſperare aliquid à Deo pro ſe, vel pro alio, ſi ſperet ex amore amicitiæ; Si autem ex amore concupiſcentiæ, & in bonum proprium non erit charitatis actus, ſed ſpei. Pro hac ſententia citat *Scotum, Gabrielem, Almainum*, eamque tribuit *Diuo Thomæ 2. 2. quæſt. 17. artic. 8. & quæſt. diſp. de ſpe artic. 3. Et Pater Torres hic diſp. 60. dub. 2.* eandem ſententiam exiſtimat probabilem, ſed expreſſam contrà *D. Thomam.* In eam tamen videtur incidiſſe *Suarez*, ex alia doctrina, quam docuit *lib. 5. de anima. capite 4.* Quod concupiſcibilis, & iraſcibilis etiam in parte ſenſitiua non ſunt diuerſæ potentiæ, ſed vna, & eadem, babens pro obiecto formali bonum ſenſibile, vt conueniens naturæ ſenſitiuæ, ſiue non. Et transferendo hoc ad voluntatem, exiſtimat ſolùm rationem boni, vt dicit rationem conuenientis in commodum proprium conſtituere formaliter habitum communem ad tendendum in bonum arduum, vel non arduum.

5 *Secunda ſententia ſimpliciter, & ſine diſtinctione* fatetur obiectum formale ſpei diſtingui ab obiecto formali charitatis per ipſam rationem *Ardui*, cum vtraque virtus verſetur cicà bonum diuinum. Pro qua ſententia citatur *Richardus, Durandus, Bonauentura, Paludanus ad diſtinctiones 26. libro 3. Sententiarum, & D. Thom. hic quæſtion. 17. articul. 1. & 2. & 3. & diſputata de ſpe art. 1.*

6 *Tertia ſententia eſt Patris Vazquez 1. part. diſp. 84. cap. 1. & 3. part. diſp. 43 cap. 2.* quem ſequitur *Pater Torres loco citato*, Qui exiſtimat formalem rationem ſpei ſumi ex poſſibilitate, ſiue omnipotentia diuina, non autem per ſe pertinere ad ſpem theologicam, quod bonum ſperatum ſit diuinum, vel creatum: & ſupponit ad fundamentum huius ſententiæ, quod nomini ardui, in obiecto ſpei, non eſt intelligendum id quod eſt difficile difficultate quaſi ſibi intrinſeca, ſed id quod eſt poſitum in aliena poteſtate, & redditur poſſibile per aliud; ſic eſt difficile ab extrinſeco. Quod enim eſt in noſtra poteſtate & redditur poſſibile per aliud, & ſic eſt difficile ab extrinſeco. Quod enim eſt in noſtra poteſtate otioſè ſperatur. *Ex quo vlterius infert*, quod omnipotentia diuina eſt formalis ratio ſpei theologicæ, quia per accidens eſt quod bonum ſperatum ab iſta omnipotentia ſit diuinum, vel creatum. Sicut ratio formalis fidei eſt teſtificatio diuinæ veritatis, ſiue res teſtificata ſit aliquid diuinum, ſiue creatum. Eodem modo diuina omnipotentia, vt auxilians eſt ratio formalis ſpei, ſiue bonum ſperatum ſit diuinum, ſiue non.

7 *Huic dicto ex aduerſo contradicit Pater Suarez vbi ſuprà nu. 21.* dicens: omnipotentiam Dei pertinere ad obiectum formale, quatenus eius actio ſperari poteſt. *Quid autem inferant* ex iſtis ſententiis oppoſitis iſti authores, circa habitum, vel actum ſpei in beatis, & in Chriſto Domino, *ſequenti diſputatione* referemus, & refutabimus. *Addit Pater Torres, & poteſt eſſe quaſi quartus modus dicendi*, Quod non debent excludi promiſſiones diuinæ ab obiecto formali ſpei, quia licet omnipotentia Dei explicet virtutem, qua iſtud bonum adipiſcendum eſt quantum ad ſui poſſibilitatem, tamen non ſufficit eſſe poſſibile, vt ſit obiectum ſpei, ſed etiam futurum, hoc habetur per diuinam voluntatem, quæ nobis innoteſcit per eius promiſſiones, ſine quibus omninò langueret

langueret spes. Quare spes,& omnipotentiæ, & fidelitati Dei innititur, quatenùs non solum præstare potest,sed etiam vult beatitudinem suam nobis.

8 Sit *Prima conclusio*: Vtraque sententia patris Suarez, & patris Vazquez est contra D. Thom. & contra veritatem. Et quod attinet ad sententiam *Patris Suarez*, quia in hoc præcipuè consistit, quod ponit vnum habitum non solum pro actu spei, sed etiam pro aliis actibus desiderij,& amoris, qui tendunt in Deum, vt bonum concupitum, comprehenditque iste habitus voluntatem, secundum vim irascibilem, & concupiscibilem; denominatur tamen habitus spei à difficiliori actu, qui versatur circa bonum concupitum, vt arduum, & absens, *ideò* omittenda sunt plura loca *D.Thomæ*,in quibus docet spem præsupponere amorem, seu desiderium, & ex illo oriri; non amorem amicitiæ, qui perfectus est, sed concupiscentiæ. *Responderi enim potest*; Quod spes supponit,& noscitur ex amore,id est, actus spei ex actu amoris, non tamen habitus spei, sed vterque actus procedit ab eodem habitu, sicut ab eadem virtute procedit intentio, & electio, alijque similes actus,& primus præsupponitur ad secundum. *Caterùm ex locis, quæ sequenti conclusione afferentur*, liquido constabit de mente *Sancti Doctoris*. Interim videri potest, *infrà q.18.art.4. ad 2*. Vbi sanct.doctor expresè affirmat, Quod gaudium, & desiderium non habent obiectum, quod petat specialem habitum, sed consequuntur ex amore: sed spes, quia addit ex parte obiecti quandam specialem rationem, scilicet arduum,& possibile adipisci;ideò ponitur specialis virtus. Ergo secundum mentem Sanct. Thomæ sola specialis ratio spei constituit virtutem, seu habitum, non verò illa communis ad bonum arduum, & non arduum. Et idem docet *D.Thom.quæst. disputata de spe art.1.ad 6.*

9 Ratione *impugnatur efficaciter hæc sententia*, & multis aliis omissis hac vnica illâ impugno.Desperatio destruit habitum spei theolog.substantialiter,& intrinsecè;& non destruit desiderium,nec amorem concupiscentiæ erga Deum; ergo habitus spei theologicæ non habet pro obiecto formali bonum diuinum,vt concupiscibile,sed præcisè vt adipiscibile, & arduum. *Consequentia patet*. Quia si obiectum formale est bonum,vt stat sub amore concupiscentiæ communi ad arduum, & non arduum, stante hac ratione formali, & non destructa, non destrueretur habitus, qui ab ipsa specificatur, quia non destructo specificatiuo non destruitur specificatum, ergo si desperatio non destruit hanc rationem formalem boni diuini, vt desiderati, & concupiti non destruet virtutem spei, sed solum impediet vnum actum illius;sicut fatetur ipse *Suarez* in animabus beatis manere habitum spei, quoad actum fruitionis, & amoris concupiscentiæ, non quoad actum spei. *Antecedens verò habet duas partes*. Prima, quod desperatio destruat virtutem habitualem spei; *alia*,quod non destruat desiderium de Deo. *Prima pars* admittitur ab ipso, *patre Suarez tractatu de spe disput. 1. sect. 8. numero 1 & 3*. Vbi docet,quod spes corrumpitur per desperationem, & infidelitatem, & loquitur de spe *non pro actu*, sed *pro virtute*, vt expresè dicit *num. 2*. in fine. *Et manifestè constat*. Quia spes, vt virtus theologica est amissibilis per peccatum sibi contrarium,sicut fides,vt docet *Sanct.Thom.infrà q.24. art. 12. ad 5*. Et communiter omnes theologi. Peccatum autem,quod specialiter est contrarium spei,est desperatio, neque enim minus opponitur spei theologicæ desperatio, quam fidei infidelitas. *Sicut ergo* infidelitas destruit habitum fidei, ita & desperatio habitum spei, & sicut infidelitas destruit habitum fidei substantialiter, non solum impediendo quantum ad aliquem actum, sed simpliciter destruendo, ita & desperatio simpliciter destruit habitum virtutis spei, & non solum impedit quantum ad aliquem actum, siquidem eodem modo opponitur illi, & eius rationem formalem dissoluit, sicut infidelitas fidem; alioquin habitus spei, vt est virtus theologica non esset amissibilis per peccatum oppositum.

10 Secunda *Verò pars probatur ex doctrina S. Thomæ 1. 2. qu. 40. articulo 4. ad 3*. vbi inquit, quod *desperatio importat quemdam recessum à re desiderata, propter æstimatam impossibilitatem adipiscendi, vnde desperatio præsupponit desiderium, sicut & spes. De eo enim,quod sub desiderio nostro non cadit, neque spem, neque desperationem habemus, & propter hoc etiam vtrumque eorum est de bono,quod sub desiderio cadit*. Ita D.Th. ex qua doctrina arguitur sic. Desperatio est *recessus à re desiderata propter æstimatam impossibilitatem*; *ergo* cum desperatione stare potest desiderium de re quam desperamus; nam supponendo desiderium recedit *ob æstimatam impossibilitatem*; ergo ex vi desperationis non tollitur desiderium, sed magis supponitur. Nisi fortè desperationi adiungatur odium, sicut est in damnatis, in quibus nec spes manet, nec desiderium de Deo, quia habent odium Dei, cum quo desiderium, & amor illius non compatitur. Et ipsa experientia, hoc testificatur; nam aliquando desperamus de salute infirmi,& de victoria euadendi periculum, vbi, & cui succumbimus, & tamen salutem, & euasionem desideramus: Non ergo desperatio excludit desiderium, & consequenter, neque amorem concupiscentiæ in quo fundatur. Si ergo desperatio destruit habitum virtutis spei, & non destruit desiderium,& amorem concupiscentiæ erga rem speratam, quæ est Deus, manifestè concluditur, quod ratio formalis istius habitus, qui est secunda virtus theologica,non est aliquid commune actui sperandi,& desiderandi,sed speciale ipsi actui sperandi, ita quod sit amissibile per desperationem sine amissione rationis formalis desiderandi.

11 Denique *Confirmatur*. Nam virtus spei potest amitti non amissa fide, vt determinat *Sanct. Thom.infra qu.20. art. 2*. Ergo neque amissa pia affectione erga Deum. *Consequentia patet*. Quia fides fundatur in pia affectione voluntatis. Rursus: pia affectio erga Deum non est sine aliquo amore supernaturali ipsius Dei, & veritatis eius, non amore amicitiæ, & perfecto (sic enim esset charitas, & consequenter non esset amissa spes) ergo concupiscentiæ,& imperfecto;ergo manere potest iste amor sine habitu spei, & consequenter virtus spei non habet pro obiecto adæquato Deum vt concupitum amore concupiscentiæ,sed vt speratum ad adipiscendum.

12 Et *ex hoc manet* impugnatus modus quo Pater Lorca defendit hanc opinionem *Suarij, hic section. 2. de spe, disp. 6*. Qui modus aliquanto acerbior est modo defendendi *Patris suarij*, inquit enim, *num. 13*. Quod motiuum amoris, desiderij, & spei est vnum, & idem scilicet amare

Deum vt bonum nostrum. Et licet non inueniatur in omnibus actibus obiectum formale *quo* spei, scilicet, illud in quo speratur, sufficit tamen inuenire obiectum formale *quod*, scilicet, res sperata, à quo sumitur potissima specificatio; nec requiritur quod in omnibus actibus inueniatur ratio formalis *sub qua*, seu obiectum formale *quo*. Cæterum hæc Phylosophia nullomodo admittenda est, Quia ratio formalis *sub qua*, non accidentaliter, sed intrinsecè, & formaliter concurrit ad specificationem habitus, vel potentiæ, vt communiter supponunt Phylosophi, & tradit optimè *Sanct. Thom. 2. 2. quæstion. 47. artic. 11.* Ergo ratio formalis adæquata alicui potentiæ, vel habitui reperiri debet in omni actu procedente à tali habitu, vel potentia. *Consequentia aperta est*, Quia quicumque actus procedens ab aliqua potentia, vel habitu debet participare speciem illius, (alioquin produceret potentia actum extra suam sphæram, & limitationem specificam, ad quod non habet capacitatem,) ergo quicumque actus debet carere omni eo, quod destruit specificationem sui habitus, sed deficiente ratione formali *sub qua*, deficit aliquid essentiale, & intrinsecum, ergo soluitur specificatio actus, & habitus.

13 At verò *sententia Patris Vasquez in duobus deficit à D. Thom. Primò*, in eo quod asserit de spe communiter dicta, quod *ratio ardui* in illa est idem quod adipiscibile per facultatem alienam, ita quod non sit positum in nostra potestate. Hoc dictum est expresse contra *D. Thom. 1. 2. quæst. 40. art. 2. ad 1.* Vbi inquit quod, *quia spes respicit bonum possibile, insurgit dupliciter homini motus spei, sicut dupliciter est ei aliquid possibile, scilicet secundum propriam virtutem, & secundum virtutem alterius. Quod ergo aliquis sperat per propriam virtutem adipisci, non dicitur* expectare, *sed* sperare *tantum; sed propriè dicitur expectare, quod sperat ex auxilio virtutis alienæ, vt dicatur* expectare, *quasi ex alio spectare.* Ita D. Thom. Et idem habet *in quæst. disput. de spe, art. 1.* Et de magnanimitate dicit *hic quæst. 17. art. 5. ad 4. quod magnanimus tendit in arduum sperans aliquid, quod est suæ potestatis, vnde propriè respicit operationem aliquorum magnorum.* Ecce quomodo *Sanct. Thom.* apertè fatetur de spe communiter dicta, & de illa quæ est in magnanimitate, quod respicit arduum assequendum propria potestate, licet spes theologica respiciat arduum, quod in potestate alterius, & mediante auxilio Dei consequendum est. Vnde perperam *Pater Torres* adducit hoc testimonium pro se tanquam clarissimũ solum enim probat quod spes theologica non nititur propriis viribus. Sed oppositum manifestè dicit *D. Thom.* de spe communiter dicta, quod potest inniti potestati propriæ; ergo cum essentialis ratio spei saluetur in spe communiter dicta, euidenter sequitur, quod ratio ardui, quæ essentialiter requiritur ad spem, non limitatur ad illud, quod est in potestate alterius. *Et suffragatur ipsa experientia.* Nam quando aliquis solus incidit in periculum, v. g. si decidit in fluuium, & natando conatur saluari, aut si in pugna conatur vincere, talis conatus est cum spe adipiscendi salutem, & euadendi periculum; si enim desperaret, non conaretur ad victoriam, sed succumberet: & tunc non sperat per auxilium alterius, sed per propriam actionem, quia vt supponimus, solus natat, & solus pugnat; ergo potest dari spes circa arduum, quod propria potestate est assequendum.

14 Secundo *deficit sententia Vazq. à D. Thom.* in eo quod affirmat circa spem theologicam, scilicet, non pertinere ad formale obiectum eius, quod sit circa bonum diuinum, tanquam circa materiam per se, & essentialiter requisitam: sed siue bonum, quod speratur sit diuinum, siue creatum, dummodo auxilio diuino speretur, saluatur essentia spei theologicæ. In hoc deficit *Vazquez*, quia bonum speratum, licet non pertineat ad obiectum formale, pertinet tamen ad essentiale ex parte materiæ, taliter quod si per auxilium diuinum speretur aliquid creatum, & non Deus, soluitur species huius virtutis, sicut si tollatur coloratum à visu. Verba *D. Thom.* sunt *in quæst. disp. de spe art. 4.* vbi inquit: *Si substrahatur principale obiectum spei, secundum quod est virtus theologica, ita scilicet quod beatitudo æterna iam non sit futura, sed habita, cessat species huius virtutis. Vnde nõ est in Beatis spes virtus theologica. Possunt autem Sancti aliqua sperare inhærendo diuino auxilio, vel ad se, vel ad alios pertinentia secundum communem rationem spei, quæ non est virtus theologica.* Ita D. Thom. vbi clarè loquitur contra *Patrem Vazquez* ponendo quod potest aliquis ex diuino auxilio sperare aliquod bonum à Deo, & tamen quia non est beatitudo æterna, quod est principale eius obiectum destruitur species huius virtutis. Et eodem modo *hic quæst. 18 art. 2.* docet quod soluitur species virtutis spei sublata beatitudine æterna, quæ est eius obiectum principale. Et in tota ista *quæst. 17.* assignat pro essentiali obiecto spei, non solum diuinum auxilium, quod tenet se ex parte formalis, sed etiam beatitudinem æternam, quæ tenet se ex parte materiæ, vt patet *artic. 4. & 5. in corp. & ad 1. & art. 6. sol. ad 3.*

15 Ratione *quoque efficaciter conuincitur.* Quia auxiliũ diuinum, cui innititur spes theologica debet esse auxilium supernaturale quoad substantiam, & non solum quoad modum; ergo essentialiter debet tendere in bonum supernaturale quoad substantiam, & non solum quoad modum, quod est ordo gratiæ, in quo principale obiectum est gloria, quæ est gratia consummata. *Consequentia est manifesta, & antecedens probatur*, Quia auxilium diuinum, quod est formale obiectum spei theologicæ est formale specificatiuum, in sententia *Vazquez*, virtutis supernaturalis quoad substantiam, qualis est virtus theologica; ergo tale specificatiuum debet esse supernaturale quoad substantiam. *Item.* Quia de essentia virtutis theologicæ est quod habeat pro materia proxima ipsum Deum in se; ergo bonum diuinum pertinet ad essentiale obiectum spei theologicæ. *Consequentia est certa.* Quia materia proxima alicuius virtutis non se habet accidentaliter ad illam, sed intrinsecè, & per se. *Antecedens verò constat.* Tùm *ex D. Thom. in 3. dist. 26 quæst. 2. art. 2.* dicente, *Quod obiectum quod facit spem esse virtutem theologicam, est futura beatitudo:* Tùm ex eodem *1. 2. q. 62. art. 1. & 3.* Vbi docet, quod de ratione virtutis theologicæ est quod faciat hominem adhærere fini vltimo supernaturali, tanquam proprio obiecto talium virtutum, ex parte quidem cognitionis per fidem; ex parte verò voluntatis, quantum ad intentionem, quæ respicit finem, vt assequendum, per spem; quantum vero ad vnionem amoris per charitatem. Et ita de essentiali ratione

tione virtutum theologarum est, vt non versentur circà media, sed circà finem vltimum. Sed si mediante auxilio diuino speraretur aliquid creatum primario, & per se, ex vi talis actus non attingeret Deum vt finem vltimum, siquidem auxilium non est vltimum, quod assequi intendimus, sed id per quod assequimur finem. Et licet ipsum auxilium ex potestate auxiliantis sit ipse Deus, tamen non induit rationem finis sperati sub hac formalitate potestatis auxiliantis, sed sub conceptu bonitatis fruendæ. *Quod manifestè patet*, Quia diuinum auxilium, etiam sumptum pro potestate auxiliante, in tantum respicitur à spe, in quantum reddit possibile bonum, quod speratur; ergò supponit dari aliquod bonum, quod sic reddatur possibile, & illud est id quod speratur vt assequendum & vt finis fruendus. Sed ille finis qui redditur possibilis, & assequendus à virtute spei, debet esse finis vltimus supernaturalis, (vt diximus *ex D. Thom.*) ergo tam essentiale est viruti spei respicere bonum diuinum, vt assequendum, sicut essentiale est omni spei respicere liquod bonum, vt speratū.

16 Secunda conclusio. Formalis ratio spei theologicæ est omnipotentia, auxilians, seu diuinum auxilium, non absolutè, & vt exequens effectus ad quos concurrit auxilium, sed quatenus constituit ipsum bonum diuinum, seu beatitudinem in ratione boni ardui assequibilis. Et sic induit specialem rationem boni, distinguens ipsum à bono terminante amorem charitatis, vel simplicis concupiscentiæ. Hæc conclusio est expressa *D. Thom. in quæst. disp. de spe, art.* 4. Cuius hæc sunt verba: *Spei secundum quod est virtus theologica obiectum formale est auxilium diuinum, cui inhæretur, & quamuis sub hoc obiecto formali multa materialia sperata comprehendantur, vnum tamen est principale, & alia sunt secundaria, vel adiuncta. Quod quidem potest accipi dupliciter vno modo ex parte rei speratæ: alio modo ex parte hominis sperantis. Ex parte quidem rei speratæ principale obiectum spei, secundum quod est virtus theologica, est plena Dei fruitio, quæ beatum facit. Alia verò sub spe cadunt in ordine ad hunc finem, siue sint spiritualia, siue temporalia bona.* & eodem modo loquitur *D. Thom. in eadem quæstione artic.* 1. *in corpore*, vbi inquit: *Quod sicut formale obiectum fidei est veritas prima, per quam, sicut per quoddam medium assentit his quæ creduntur, quæ sunt materiale obiectum fidei, ita etiam formale obiectum spei est auxilium diuinæ potestatis, & pietatis propter quod tendit motus spei in bona sperata, quæ sunt materiale obiectum spei.* Et inter ista materialia obiecta, ponit *sanct. Thom.* esse principale, ad quod cætera referantur, fruitionem diuinam, *quia in ordine ad hanc fruitionem speramus adiuuari à Deo.* Ita sanct. Thom. Qui etiam videri potest *solution. ad* 7. Et istæ authoritates adeò claræ sunt, vt ponderatione non egeant, sed illis vti debemus ad intelligenda ea, quæ tradit *S. Thom. in hac quæstion.* 17. *articul.* 2. 5. *&* 6. & ferè per totam *quæstionem*, dum ponit pro obiecto spei bonum diuinum, vt habet rationem causæ adiuuantis, seu agentis. Et ex parte causæ finalis ponitur pro obiecto principali beatitudo æterna, ita quod ea remota soluitur species huius virtutis. Intelligendum est enim, quod bonum diuinum, vt dicit causam finalem, & beatitudinem, est obiectum principale spei, tanquam res sperata, & ex parte obiecti materialis primarij, quod etiam pertinet ad essentialem rationem obiecti, spei, tanquam materia; auxilium autem diuinum quasi forma, seu ratio formalizans illud bonum finale, vt sit obiectum spei.

17 Quod *vt profundius penetrari possit, aduerte*, Quod Deus vt auxilians, & per modum causæ agentis potest dupliciter considerari. *Vno modo*, vt agens executiuè, & purè intrà limites exercitij efficiendi, causa enim effectiua de se executiua est. & hoc modo non se habet vt formale specificatiuum spei; sed magis, vt ratio executiua, & ducens in exercitio ipsam assecutionem boni sperati, & quia spes propriè ordinat intentionem ad Deum, ordo autem intentionis est distinctus ab ordine executionis, ideò causa effectiua sub consideratione exequentis non specificat formaliter spem. *Alio modo* consideratur vt denominans obiectum possibile, etiam antecedenter ad ipsam executionem, sicut Theologi communiter dicunt creaturas denominari possibiles, non per aliquam potentiam in illis intrinsecè positam, sed per omnipotentiam diuinam à qua extrinsecè denominantur possibiles, vt expressè docet *S. Thom.* 1. *part. quæst.* 9. *articul.* 1. Bonum ergò, quod ex se habet rationem causæ finalis, & est appetibile, ex habitudine agentis redditur possibile, & vlterius, si sint difficultates in executioe talis possibilitatis redditur vincens illam, & repellens impedimenta opposita. Ex hoc autem, quod bonum induit non solum communem rationem boni, quod est esse appetibile, & attractiuum, (est ratio boni absolutè considerata, sed specialem quandam rationem, quasi comparatiuam, qua consideratur illud bonum, vt repulsiuum cōtrariorum, & supereminens difficultatibus in sui assecutione, sic transit à ratione boni concupiscibilis ad rationem boni ardui, & irascibilis, & sic redditur obiectum spei. Quæ est singularis doctrina *sanct. Thom.* maximè hic obseruanda, inquit enim 1. *part. qu.* 81. *artic.* 2. quod obiectum irascibilis est arduum, *quia tendit ad hoc quod superet contraria, & supereminent eis.* Quod magis explicans *Quæstione sequenti* 82. *articul.* 5. inquit, *Quod irascibilis respicit propriam rationem boni, secundum quod est repulsiuum, & impugnatiuum eius, quod infert nocumentum.* Itaque bonum vt allicit, & attrahit, dicitur *concupiscibile*, vt autem opponitur malo, & vincit illud, dicitur *arduum*, & induit quandam specialem rationem superioritatis, & pretiositatis. Sic enim dixit *sanct. Doctor in* 3. *distinction.* 26. *quæstion.* 1. *articul.* 2. *ad* 1. *quod difficile vel arduum addit quandam specialem rationem bonitatis, scilicet pretiositatem quandam ex hoc ipso; quod de facili non habetur, sicut dicitur omne rarum, carum.* Et verè est, quia licet ratio ardui, vel difficilis, non videatur habere rationem boni, quatenus voluntatem non attrahit, sed magis retrahit, tamen hoc verum est considerato arduo ex parte periculorum, & laborum, quæ vincenda sunt; At verò arduum ex parte victoriæ, quatenus ipsa bonitas vincit hæc pericula, & rationem mali oppositam, sine dubio induit specialem rationem, quia non consideratur ibi bonum absolutè, & vt alliciens, sed bonum, vt vincens, & repellens nocumenta.

18 Igitur auxilium diuinum, siue omnipotentia Dei, quatenus supponit quidem ipsam rem speratam, non solùm est bonum attractiuum (quod est habere absolutam rationem boni, sed etiam constituit formaliter ipsum bonum, vt vincens, & repellens impedimenta assecutionis, & sic formaliter

liter constituit rationem obiecti spei, ita quod possibilitas sub hac consideratione non se habet, vt conditio extrinseca, sed intra lineam ipsius rationis boni constituit specialem rationem bonitatis, id est, non bonitatem absolutè, vt est attrahens, & alliciens, sed vt est vincens, & supposita victoria, etiam alliciens, & sic est obiectum spei. Vnde *Genes.* 15. dixit dominus ad Abraham: *Ego sum protector tuus, & merces tua magna nimis.* Vbi formalissimè explicatur obiectum spei, est enim Deus protector ratione sui auxilij, ex quo ipsemet induit rationem mercedis magnæ, id est, arduæ, & supereminentis, quæ debetur victoriæ periculorum, & laborum, quæ ipsius protectione, & auxilio superantur, & sic est obiectum spei.

Proponuntur, & soluuntur argumenta.

1 PRæcipuum *fundamentum Patris Suarez*, petit illam difficultatem à quo principio eliciatur amor concupiscentiæ erga Deum, vt distinguitur ab amore amicitiæ. Etenim amor Dei authoris supernaturalis, in quantum est bonum concupiscibile nobis est amor supernaturalis, cum attingat Deum vt supernaturaliter amabilem, & est amor bonus, & honestus, cum non sit contra aliquam regulam rationis tantum bonum sibi desiderare, & concupiscere, ergo requirit de se aliquod principium supernaturale elicitiuum talis amoris, & desiderij, sed ad illud non potest assignari charitas, quia hæc elicit amorem amicitiæ, cuius ratio formalis est bonum diuinum propter se, ratio autem formalis concupiscentiæ est bonum diuinum mihi. Prætérquam quod potest dari iste amor concupiscentiæ in peccatore, sicut & in illo manet spes, quæ in tali amore fundatur; & tamen in peccatore non manet charitas: ergo principium elicitiuum illius, vel erit virtus spei, vel alia quarta virtus theologica, vel nulla. Quarta virtus ponenda non est: negare autem habitum, seu virtutem pro tali actu est negare principium connaturaliter elicitiuum illius. Et deberet dici, quod vel elicitur ab auxilio, vel à sola potentia naturali, à sola potentia non potest, cum sit actus supernaturalis: ab auxilio autem connaturaliter elici non potest, quia auxilium supponit principium proportionatum, cui præbeatur, & datur solum per modum transeuntis, & actus imperfectos: iste autem actus elici potest permanenti modo, & in suo genere perfectus est: ergo requirit habitum; ergo si non est alius assignabilis elicitur ab habitu spei.

2 Ad *hanc difficultatem.* Mirum est quam varij modi dicendi circumferantur. Ne verò tempus teramus in illis recitandis, & reijciendis; admitto illum actum esse supernaturalem, etiam quoad substantiam, quia fertur in Deum authorem supernaturalem, scilicet in ipsam beatitudinem æternam, quam sibi concupiscit. *Et Dico*, Quod duplex desiderium, aut amor concupiscentiæ erga Deum habere potest; *alter* perfectus, & consequens ad amorem amicitiæ: ex eo enim quod amicitiam habeo ad Deum, & ad homines, qui sunt aliquid Dei, etiam me ipsum amo tanquam aliquid Dei; & consequenter volo mihi bonum diuinum, & ex hoc amore redditur spes formata per ipsam charitatem, vt dicit *Sanct. Thom. quæstion.* 17. *artic.* 8. *alter* est imperfectus antecedens ad charitatem, & amorem amicitiæ, & ex illo nascitur spes secundum substantiam, etiamsi informis sit. Si sit amor perfectus primi generis elicitur à charitate; si imperfectus, & secundi generis elicitur in via ab habitu piæ affectionis, à quo originatur fides, & mediante fide spes: in patria autem, si talis actus imperfectus datur, elicitur à fruitione diuina, vel ab auxilio illi debito, quia iste actus solum ibi transeunter habetur; si tamen habetur.

3 Explico *singula ex D. Th.* Nam charitas ex eo quod amat Deum, etiam amat se ipsam, & vult sibi bonum diuinum, vt constat infra *quæstio.* 25. *articul.* 4. Et quia hoc desiderium ortum ex amicitia non habet aliquam specialem difficultatem supra ipsum amorem amicitiæ, quo amat Deum, & se, ideò non habet specialem habitum distinctum à charitate, à quo eliciatur, vt dicit ipse *Sanct. Thom. infra quæstion.* 28. *articul.* 4. Sed de hoc non procedit argumentum, sed de amore concupiscentiæ, qui antecedit amicitiam. Et dicimus elici ab habitu piæ affectionis, quæ etiam fidem antecedit, spes enim supponit, & causatur ex aliquo amore, saltem imperfecto, respectu rei amatæ, vt constat *ex Sanct. Thom.* 1. 2. *quæstion.* 40. *art.* 7. *& hic quæstion.* 17. *articul.* 8. *& in* 3. *distinction.* 26. *quæstio.* 2. *articul.* 3. *quæstiuncula* 2. Quare antecedenter ad spem debemus ponere hunc amorem, & consequenter principium elicitiuum illius. Et quod hoc principium sit habitus piæ affectionis, qui non est quarta virtus theologica, sed inchoatio fidei, & ad ipsam reductiuè pertinens, vt latè ostendimus in tractatu de fide, *de summo ex ipso Sanct. Thom. quæstion.* 14. *de veritate, artic.* 7. *ad* 10. vbi inquit: *Inchoatio fidei est in affectione, in quantum voluntas determinat ad assentiendum his, quæ sunt fidei, sed illa voluntas non est actus charitatis, nec spei, sed appetitus boni repromissi.* Ita S. Thomas. Constat autem, quod appetitus boni repromissi est amor concupiscentiæ, circa bona diuina, quæ sunt bona repromissa, & dicit *Sanct. Thom. quod non est actus charitatis, neque spei.* Elicitur ergo ab alio principio, scilicet ab illo, à quo elicitur pia affectio fidei: Ex hoc enim afficitur aliquis ad fidem, quia afficitur ad bonum repromissum, & sicut prius vult Deum imperfectè quam credat Deo, sic prius vult imperfectè bona repromissa, quam speret illa, & ab eodem principio elicitur appetitus concupiscendi id quod creditur, & quod speratur.

4 Et *huius ratio est*, Quia amor concupiscentiæ non habet aliquam specialem difficultatem rationem cuius exigat speciale principium, nisi supernaturalitatem; naturaliter enim vnusquisque se amat, & sibi vult bonum, sed solum quia illud bonum, quod sibi amat supernaturale est, requirit aliquod principium altius, & eleuatius ipsa natura ad concupiscendum illud, sed tamen propter suam imperfectionem non exigit habitum specialem pro se, sed sufficit quod reducatur ad aliquam virtutem supernaturalem, sicut desiderium, & gaudium ex amore charitatis ortum, ad charitatem reducitur, vt dicit *Sanct. Thom. infra quæstion.* 28. *articul.* 4. Vnde & actus concupiscentiæ, qui inuenitur in pia affectione reducitur ad ipsam virtutem fidei, quatenus est inchoatio illius, quia fides originatur, & pendet à voluntate, licet formaliter sit in intellectu, vnde etiam ex parte voluntatis supponit aliquod principium inclinans, & afficiens voluntatem

ad

ad rem supernaturalem credibilem saltem imperfecto modo. Et illud principium inchoans fidem, & corrigens voluntatem ab infidelitate (*vt loquitur Concilium Arausicanum II.*) non est quarta virtus Theologica, sed initium primæ virtutis, quæ est fides, ad eamque reductiuè pertinet, sicut inchoatio, & initium imperfectum reducitur ad rem perfectam; postulat tamen habitum, seu aliquid habituale à quo connaturaliter eliciatur actus piæ affectionis, & permanenter, sicut elicitur actus fidei, sicut in tractatu de fide ostendimus. Quare ab eodem principio sufficienter elicitur amor concupiscentiæ imperfectus, erga Deum, qui antecedit amicitiam charitatis.

5 Instabis: In hæretico potest manere actus concupiscendi Deum, imò & sperandi, nam si non maneret spes, non posset sperare veniam, & pœnitentiam à peccato suo, quod tamen sperare potest. & tenetur, & tamen non manet in illo pia affectio supernaturalis, quia destructa fide non mouetur supernaturaliter ad credendum, quia id quod credit hæreticus supernaturaliter non credit? igitur neque supernaturaliter vult credere; Igitur assignandum est principium à quo eliciatur amor concupiscentiæ supernaturalis.

6 Respondetur, Quod si quis concederet in hæretico manere Spem theologicam, etiam concedere deberet non destrui habitum piæ affectionis, quia non est necesse quod destructa fide destruatur id quod antecedit fidem; cæterùm oppositum existimo certo esse tenendum, Quia destructa fide destruitur fundamentum Spei Theologicæ est enim fides, vt inquit Paulus ad Hæbreos 11. *Sperandarum subsistentia rerum*, id est, fundans, & subsistens ipsis rebus sperandis, quare infidelitas secundum se opponitur spei theologicæ. Et si quis hæreticus manens in hæresi sperat beatitudinem, non sperat, sed præsumit, eo quod non sperat secundum virtutem fidei, & rectitudinem illius credendo beatitudinem, eo modo quo à Deo proponitur, sed eo modo quo ipse existimat per propriam electionem, & voluntatem, & sic supernaturali modo non cognoscit illam, & consequenter neque supernaturali modo proponit, vt sperandam. Similiter cum pia affectio, iuxta dictum *Concilij Arausicani* corrigat voluntatem ab infidelitate, si hæreticus eam non corrigit, quomodo manet in eo pia affectio supernaturalis, sicut in Catholico? Quod autem iste possit, & teneatur sperare non arguit, quod habeat habitum spei, sicut etiam tenetur credere, & conuertere se in Deum, & tamen non habet habitum fidei, neque pœnitentiæ, sed ad hanc obligationem, & possibilitatem sufficit auxilium diuinum, quod omnibus paratum est, vt se disponant. Et ex eodem auxilio potest habere actum amoris concupiscentiæ, sicut motum spei, & Timoris, qui tanquam dispositiones præcedere solent conuersionem peccatoris. Vtrùm verò possit habere habitum spei acquisitæ circa Deum, & consequenter amorem concupiscentiæ acquisitum, *art.*4. disquiretur. Nunc autem solum loquimur de amore concupiscentiæ supernaturali, de quo argumentum procedit; nam illum dari certissimum est, sicut datur pia affectio, quæ est initium credendi corrigens voluntatem ab infidelitate, & consequenter naturalis amor esse non potest.

7 At *verò in patria* amor concupiscentiæ elicitur à fruitione diuina, quia ibi concupiscentia de Deo semper est coniuncta fruitioni, cum concupiscat Deum vt præsentem, & possessum à se, non vt absentem, nec præscindendo ab absentia, & præsentia; fortè enim iuxta naturam illius status non est possibile sic præscindere propter vehementiam obiecti infiniti rapientis, & necessitantis voluntatem ad amandum se vt præsentem. Et præsertim, quia talis actus importat imperfectionem, quatenus voluntas non mouetur sufficienter ab obiecto, sed cum imperfectione, & præcisione ab absentia, præsentia; igitur ex fruitione diuina, qua de Deo possesso delectantur Beati, erit ille amor concupiscendi illum sibi vt præsentem, sicut ex appetitu boni repromissi, quando erat in via oriebatur amor concupiscendi Deum promissum.

8 Secundum *fundamentum Patris Suarez est.* Quia Deus vt auxilians importat rationem causæ efficientis, vt dicit *Sanct. Thom. hic quæstion.* 27. *artic.* 4. & 5. Sed causa efficiens non specificat, cum specificatio reducatur ad causam formalem; ergo diuinum auxilium non est formalis ratio spei, sed Deus vt causa finalis, & bonum concupiscibile. Vnde *in articul.* 1. ponit *Sanct. Thom.* Beatitudines pro obiecto specificante spem; ergo bonum, & non auxilium. Addit *Pater Lorca vbi supra, disput.* 6. *Sanct. Thomam infra quæst.* 28. *artic.* 1. *ad* 3. vbi dicit: Quod gaudium de Deo provt à nobis participatur procedit etiam ex spe; sed gaudium pertinet ad delectionem, & consequenter ad rationem concupiscibilis; ergo habitus spei, non solum actum sperandi, sed etiam concupiscendi elicit. Vnde, & ista *Quæst.* 17. *artic.* 8. docet Sanct. Thom. *Quod spes pertinet ad amorem concupiscentiæ*; ergo habitus spei vtrumque comprehendit.

9 Confirmatur, quià ad rationem formalem obiecti voluntatis, & spei solũ pertinet ratio boni, & assequibilitatis eius, quod autem bonum sit obtinendum per hoc, vel illud medium, hic, aut illis viribus non variat rationem formalem boni sperati, sicut si spero sanitatem, non variatur ratio spei, quia spero illam per medicinam, vel sine illa, & quod sperem à Deo aliquid ex mera gratia, vel ex meritis non variat intrinsecam rationem spei; ergo quidquid pertinet ad auxilium diuinum, quod est medium perueniendi ad rem speratam, non pertinet ad rationem formalem spei. Et eodem ferè argumento probat, *Pater Suarez* rationem ardui non distinguere rationem boni in spe, à ratione boni in charitate, quia si ratio ardui importat rationem difficilis, non pertinet ad obiectum spei, quod est bonum, vt prosequendum; difficultas autem non est ratio prosequendi, sed potius retrahendi animum à bono, si autem nomine *ardui* importetur aliquid pertinens ad magnitudinem, & excellentiam boni, totum hoc inuenitur in obiecto charitatis, quod est excellentissimum bonum.

10 Respondetur *Ad primam Authoritatem D. Thom.* Quod Ipse expresè ponit Deum, vt causam efficientem respectu possibilitatis obiecti sperati esse rationem formalem obiecti Spei, vnde nihil obstat sententiæ nostræ dicere, quod Deus vt auxilians est causa efficiens. Quod autem subditur causam efficientem esse tantum extrinsecam; & non specificantem, laboratur in æquiuoco, quia causa efficiens potest comparari, vel ad ip-

ſam rem ſpecificatam, quæ eſt habitus, vel potentia; & ſic fatemur quod cauſa effectiuè producens habitum ſpei, qui eſt ipſe Deus, vt infundens talem habitum, non eſt ratio ſpecificatiua illius; vel poteſt comparari cauſa efficiens, reſpectu ipſius obiecti ſperati, quatenus refundit in illud aliquam denominationem, ſeu modum pertinentem ad rationem formalem obiecti ſperati, ſicut eſt poſſibilitas, non ſolum vt ſit adipiſcibilis, ſed etiam vt ſit vincens difficultates, & hoc modo cauſa efficiens, pertinet ad rationem formalem ſpecificatiuam ſpei.

11 Ad *Secundam authoritatem* dicimus, quod beatitudo ponitur à *D. Thom.* obiectum ſpecificatiuum ſpei, ex parte rei ſperatæ, tanquam obiectum materiale, non ex parte rationis formalis ſperandi, quæ eſt auxilium diuinum modo explicato. *Ad authoritatem Patris Lorcæ respondetur*, Quod Gaudium procedens à ſpe non procedit ſub ratione concupiſcibilis, ſed ſub ratione iraſcibilis; nam etiam in parte iraſcibili poteſt inueniri delectatio. Quæ eſt expreſſa Doctrina *Sanct. Thom. in 3. diſtinct. 26. quæſtion. 1. artic. 2. ad 3.* Vbi ait: *Quod ſpes facit delectationem, & hæc delectatio non eſt in concupiſcibili, ſed in iraſcibili, qualibet enim potentia appetit ſibi conueniens, & de eo delectatur.* Ex eo ergo, quod ſpes eliciat delectationem pertinentem, & concomitantem ipſum motum partis iraſcibilis, non ſequitur quod eliciat amorem concupiſcentiæ, vt pertinet ad partem concupiſcibilem. Quando autem dicit *Sanct. Thom.* in iſta *quæſtion.* 17. ſpem pertinere ad amorem concupiſcentiæ, notanda ſunt verba, non enim dicit amorem concupiſcentiæ pertinere ad ſpem, quaſi ab ea elicitum, ſed dicit è contra, ſpem pertinere ad amorem concupiſcentiæ quaſi in eo fundatam, & illum præſupponentem.

12 Ad *Confirmationem Reſpondetur*, Quod diuerſitas mediorum ad aliquid obtinendum non variat rationem boni aſſequibilis, vt pertinet ad ſpecificatiuum ſpei, quia iam ſupponitur poſſibile, & aſſequibile, & ſolum additur diuerſus modus accidentalis, pertinens ad executionem huius aſſecutionis. Si autem aliquod medium non ſolum ſit medium executiuum aſſequutionis, ſed etiam conſtitutiuum boni in ratione poſſibilis, & aſſequibilis; ſicut eſt omnipotentia diuina auxilians, tale medium non accidentaliter, ſed intrinſecè ſe habet ad ſpecificationem boni, vt ſpecificati. *Ad alteram partem argumenti reſpondetur*, Rationem ardui, vt ſpecificantis ſpem intra lineam bonitatis contineri, ſicut continetur intra lineam obiecti voluntatis, ſed iſta ſpecialis ratio (vt diximus) non conſiſtit in ſola excellentia, & magnitudine boni, neque in ipſa difficultate, vt tenet ſe ex parte laborum, & difficultatum, ſed in ipſa ratione boni, vt eſt repulſiuum, & vincens oppoſita impedimenta, vt explicatum eſt.

13 Fundamenta *Patris Vazquez, & Torres facilia ſunt arguit enim ſic.* Poteſt aliquis ſperare à Deo auxilium, non præintellecta beatitudine, nec formaliter ſperata per illum actum, ergo ſolum diuinum auxilium, & non beatitudo eſt obiectum formale ſpei. *Item*, Quia à Deo vt omnipotenti, & fideli poſſum ſperare aliquod bonum creatum, & hîc eſt actus ſpei, quia ſperatur arduum, vt aſſequendum alterius auxilio; & quia illud auxilium eſt diuinum, illa ſpes erit theologica; ergo eſt ſufficiens ſpecificatiuum ſpei theologicæ auxilium diuinum, ſicut diuina teſtificatio eſt obiectum fidei, etiam ſi res credita ſit aliquid creatum. *Et Confirmatur*, Quia aliàs ſequeretur dari quartam virtutem theologicam, quia talis actus ſperandi aliquid creatum ex diuino auxilio innititur Deo auxilianti; ergo reſpicit Deum, vt obiectum formale immediatum; ergo eſt virtus theologica, ad virtutem enim theologicam non requiritur, niſi quod eius immediatum obiectum ſit Deus; tunc autem eſt maximè immediatum quando eſt obiectum formale; ergo ſic reſpicere Deum, pertinet ad aliquam virtutem theologicam; neque enim diuinum auxilium tunc reſpicitur in obliquo, ſicut Religio reſpicit Deum, ſed in recto, ſicut obiectum formale, verbi gratia, lux reſpicitur à viſu. *Denique arguit Vazquez 3. part. diſputation. 43. capit. 2.* Quod ſi homo ſperaret beatitudinem æternam, vt conſequendam per auxilium humanum non ſperaret illam virtute theologica, quia non Deo, ſed homini niteretur; ergo ſignum eſt ſpem theologicam, ſolum reſpicere diuinum auxilium per ſe, & eſſentialiter; quod autem res ſperata ſit bonum diuinum, vel creatum per accidens ſe habet.

14 Ad *Primum Reſpondetur*. Quod auxilium diuinum ſupernaturale quoad ſubſtantiam non poteſt ſperari non præintellecta beatitudine, vel formaliter, & explicitè, vel virtualiter, & implicitè; quia eſt ſupernaturale, quoad ſubſtantiam eſſentialiter ad beatitudinem ordinatur. Si autem auxilium diuinum ſit ſupernaturale quoad modum, & non quoad ſubſtantiam, poteſt ſperari non præintellecta beatitudine; ſed tale auxilium non conſtituit obiectum formale ſpei theologicæ, quia non innititur Deo auxilianti ſupernaturaliter quoad ſubſtantiam, & conſequenter eleuanti hominem ad finem ſupernaturalem; hac enim ratione conſtituuntur virtutes theologicæ, vt dicit *S. Thom. 1. 2. quæſt. 62. art. 1.* Quia ordinant hominem ad finem ſupernaturalem; Auxilium autem reſpiciens finem vltimum ſupernaturalem, & ordinans ad illum, dicitur ſupernaturale quoad ſubſtantiam, & tali auxilio debet inniti ſpes, quæ ideò eſt virtus theologica, quia tendit ad illum finem.

15 Ad *Secundum Reſpondetur*. Quod ſi ſperantur bona creata ex auxilio diuino, tanquam obiectum principale, illud auxilium non erit ſupernaturale quoad ſubſtantiam, ſed ſolum quoad modum, ſiquidem non ordinatur ad finem ſupernaturalem, qui eſt viſio Dei, in qua confirmatur omnis ordo ſupernaturalis, vnde talis ſpes non erit virtus theologica, ſed pertinebit ad magnanimitatem, vel ad donum fortitudinis, quod etiam innititur auxilio diuino, vt conſtat *ex D. Thom. 2. 2. quæſt. 139. art. 1.* Iſtæ enim virtutes mouentur ad aggrediendum aliqua ardua, & ſperandum illa, etiam ſupra vires proprias, non tamen mouentur in ipſum Deum, vt intendendum, vel ſperandum, ſed circa alia bona verſantur extra Deum. Similiter teſtificatio Primæ veritatis, niſi ſit ſupernaturaliter reuelans, & de rebus ſupernaturalibus, quibus cognoſcamus ipſum finem ſupernaturalem, non conſtituit fidem theologicam (vt in tractatu de fide oſtendimus) quia ex parte cognitionis nō ordinat hominem ad finem ſupernaturalem, ſi de illo nihil dictat. Vt ſi Deus reuelaret alicui numerum ſtellarum, vel arenæ maris, illa locutio Dei

esset quædam illuminatio in ordine naturæ, sicut si infunderet aliquas species, vel scientiam naturalem. Ad rationem autem virtutis theologicæ requiritur, quod ordinet hominem circa ipsum finem vltimum supernaturalem, vt ex *Diu. Thom.* diximus.

16 Ad *Primam confirmationem dicitur*: Non esse ponendam quartam virtutem theologicam, quia ille actus non esset spei theologicæ, sed reduceretur ad magnanimitatem, vel ad Donum fortitudinis, aut aliquam similem virtutem aggressiuam, quæ semper habet coniunctam spem communiter dictam: & licet respiceret auxilium diuinum, tanquam obiectum formale immediatum cui inniteretur, tamen non respiceret auxilium, quod esset supernaturale quoad substantiam, quia hoc dicit intrinsecum ordinem ad ipsum Deum, vt beatitudo est, & finis vltimus; respiceret ergo auxilium diuinum, quod esset supernaturale solum quantum ad modum, quod non sufficit ad constituendam virtutem theologicam, quæ est supernaturalis quoad substantiam. *Ad vltimum Respondetur*: Illum casum implicare. Quod speretur beatitudo æterna in auxilio humano temporali, sed admisso per impossibile dicimus, quod tunc non esset spes theologica, quia deficeret ratio formalis, idest, auxilium diuinum, vt inniteretur Deo, non tamen ex hoc sequitur, quod si solum respiciatur auxilium, & non beatitudo, maneret spes theologica, quia deficeret obiectum materiale primarium, & ipsum auxilium supernaturale, cui inniteretur, non maneret supernaturale, quoad substantiam, quia non respiceret, vt finem speratum beatitudinem ex ordine ad quam, tanquam ad gratiam consummatam, sumitur ordo supernaturalis quoad substantiam.

ARTICVLVS. II.

Explicatur obiectum materiale spei theologicæ.

1 RESpondeo, & *Dico Primò.* Obiectum materiale immediatum, & primarium spei theologicæ est beatitudo æterna. Hæc conclusio non solum est de fide, sed est communis spectatio omnium Christianorum iuxta illud ad Titum 2. *Expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei.* Et sumitur etiam ex definitione fidei tradita ab Apostolo ad Hebræos 11. *Quod fidei est sperandarum substantia rerum.* Sed Deus est obiectum materiale primarium quod creditur, vt Ioan. 14. *Creditis in Deum, & in me credite.* Et Hebræor. 11. *Accedentes ad Deum oportet credere quia est, & inquirentibus se remunerator sit*; ergo si fides est substantia rerum sperandarum, res quæ attingitur à fide est res speranda, sed illa quæ attingitur à fide est Deus, ergo illa quæ speratur est Deus.

2 Ratio *autem S. Thomæ quæst. 17. art. 2.* Efficacissima est, & ex propriis. Quia spes innititur Deo auxilianti: sed effectus debet proportionari causæ; ergo cum Deus auxilians sit infinitæ virtutis bonum ad quod perducit tanquam ad proprium, & proportionatum huius virtutis auxiliantis, debet esse bonum infinitum, quod est ipse Deus. Et aduertenter non dixit *D. Thom.* quod est proprium virtutis infinitæ perducere ad effectum infinitum, sed ad *bonum infinitum*: quia effectus infinitus non inuenit capacitatem in subiecto, bonum autem infinitum communicabile est finito modo quæ ratio *Sanct. Thom.* ex dictis in *artic. præced.* manet explicata, intelligendo nomine *Dei auxiliantis*, auxilium supernaturale quoad substantiam, hoc enim exigebat præsens materia in qua agitur de virtute theologica, quæ est supernaturalis quoad substantiam. Quo posito concludit ratio *D. Thom.* Quia si spes innititur virtuti supernaturali quoad substantiam in auxiliando, ergo oportet quod bonum ad quod deducit sit infinitum, non infinitate quantitatiua in intensione, vel extensione, sed infinitate ordinis; quia est ordinis diuini, totus autem ordo diuinus supernaturalis ordinatur ad hoc, vt homo fiat diuinæ consors naturæ, vt habetur 2. *Petri* 1. Fit autem consors diuinæ naturæ, quando fit ei similis, & tanquam filius in ordine diuino: hoc autem habetur, & consumatur, per visionem Dei in se, iuxta illud 1. Ioan. 3. *Similes ei erimus, &c.* Ergo hoc bonum est illud quod finaliter speratur, ex auxilio supernaturali quoad substantiam. Etsi addamus quod virtus spei innititur Deo auxilianti, non secundùm absolutam potentiam, sed secundùm potentiam ordinatam ex præfixo ordine sapientiæ suæ, consequenter ratio *D. Thom.* non solùm probat quod debet tendere in bonum infinitum, id est, ordinis supernaturalis, sed etiam in bonum determinatum in tali ordine. Et cum hæc virtus sit theologica, quæ non respicit media, sed finem; determinatum bonum quod respicit debet esse Deus vt finis, non autem sub alia consideratione, vel communicatione etiam supernaturali.

3 Dico *Secundò* obiectum immediatum spei non est ipsa beatitudo formalis, idest, *visio* sed beatitudo obiectiua, id est, *res visa*, quæ est Deus: connotat tamen tanquam modum, aut conditionem requisitam, non tanquam obiectum, ipsam visionem. Hæc conclusio est contra *Durandum in 3. dist. 26. q. 2.* qui vult ipsam visionem esse immediatum obiectum spei, Deum autem esse mediatum, sed tamen principale, & finale quod mediante priori attingitur.

4 Nihilominus *conclusio posita est certa*, & inter theologos communis, videri potest in *D. Thom. quæst. disput. de charitate art. 3. in corp.* vbi ponit ens increatum pro obiecto spei, addit autem hic *quæst. 17. art. 6. Quod spes, & fides faciunt inhærere Deo sicut cuidam principio, ex quo nobis aliqua bona proueniunt.* Vnde in obliquo, & in connotato aliquod bonum creatum includit obiectum spei. Et præter fundamentum à posteriori, quia spes est vna ex virtutibus theologicis, & consequenter debet habere pro obiecto bonum in creatū sub ratione diuina. Præter hoc (inquam) explicari potest à priori ex doctrina *Sanct. Thom.* sæpius repetita 1. 2. *quæst. 1. art. 8. & quæst. 2. art. 7. & quæst. 3. art. 1.* Quod finis alicuius dicitur dupliciter scilicet res quam adipisci desideramus, & ipse vsus, seu adeptio, seu possessio ipsius rei. Et primum vocatur *finis obiectiuus.* Secundum *formalis*, & licèt ille qui intendit, & desiderat aliquem finem, vtrumque desideret scilicet obiectum possessionis, & possessionem ipsam, non tamen vtrumque ex æquo, sed vnum vt obiectum assequendum, alterum vt modum istius obiecti, quo res illa redditur consequuta. Sicut auarus desiderat pecuniam tanquam rem, possessionem autem non desiderat vt rem: quia non desiderat vt possidendam;

dendam, sed vt possessionem. *Et fit argumentum.* Quia idem est obiectum in quod tendit motus desiderij, & in quo quiescit quando illud consequitur; sicut idem est locus in quem tendit motus grauis, & in quo quiescit; sed immediatum obiectum quietis, & fruitionis est ipse Deus, vt bonum increatum, & non aliquod creatum inhærens animæ, quia quidquid est in anima est bonum participatum, & consequenter non est bonum summum, & vniuersale, ergo non est res, & obiectum summæ fruitionis; quia obiectum quod est res huius fruitionis, est bonum vniuersale, & summum, vt argumentatur *S. Thom. 1.2. quæst. 2. art. 7.* Sicut ergo quies, & fruitio habet pro obiecto quod est res, bonum increatum, & non ipsam possessionem talis boni, ita & ipse motus spei, qui terminatur in ista quiete, debet habere pro obiecto immediato, tanquam res ipsum bonum increatum, non autem possessionem, & assecutionem, nisi connotando illam tanquam modum. Vnde vt optimè aduertit *Caiet. hic quæst. 17. art. 5. §. ad 2.* vsus, & obiectum non sunt duo obiecta, vt dicatur vnum esse mediatum, & aliud immediatum, vt ponit *Durandus*, sicuti qui appetit cibum & comestionem eius, non appetit duo obiecta, sed vnum; qui autem appeteret cibum vt luxurietur, appeteret duo obiecta, scil. cibum & luxuriam. *Et huius ratio est*, Quia vt aliquid sit obiectum voluntatis debet esse appetibile, & consequenter vt sit duplex obiectum debet esse duplex appetibile, vnum mediatum, alterum immediatum, vsus autem, & adeptio alicuius rei, non considератur vt res aliqua appetibilis; sed est applicatio ipsius rei, quæ appetitur, non autem obiectum quod appetitur: quia nec est medium assequendi, neque ipse finis, sed coniunctio finis assecuti, ergo non est duplex obiectum mediatum, & immediatum, nec duplex appetibile, sed vnum obiectum, & applicatio eius. Sicut ignis, & applicatio eius ad ligna non sunt duo agentia, mediatum, & immediatum, sed vnum agens cum applicatione.

4 Dico *Tertiò*. Bona creata, quæ conducunt ad beatitudinem sunt obiectum materiale secundarium spei. Ita *D. Thom. q. 17. art. 2. ad 2.* & patet à simili in fide, & charitate; per fidem enim credimus multas veritates creatas, vt ordinantur ad Deum, sicut humanitatem Christi, Sacramenta, &c. & per charitatem diligimus proximum vt est aliquid Dei; ergo similiter per spem theologicam possumus attingere bona creata vt conducunt ad assecutionem Dei. *A priori autem probatur:* Quia de ratione actus intentionis est, vt non simpliciter velit finem, sed etiam virtualiter media, quia vult finem vt assequendum per media, vt constat ex *1.2. quæstione 12. art. 2. & 3.* Spes autem respicit Deum vt finem per motum intentionis assequendum, vt docet *D. Tho. 1.2. q. 62. art. 3.* ergo etiam respicit media secundariò, & virtualiter; hæc autem sunt bona creata; ergo videri etiam potest *Sanct. Thom. infrà q. 83. art. 6.* vbi ostendit quomodo possimus bona temporalia desiderare, & postulare à Deo.

5 Dico *Vltimò*: Licet beatitudo, & quodcumque bonum vt sit obiectum spei debet esse speratum sibi, absolutè loquendo, tamen supposita vnione amoris, qua proximum reputamus vt vnitum, seu vt vnum nobiscum, etiam possumus sperare alteri beatitudinem per actum virtutis spei, & non solùm per actum charitatis est expressa *D. Thom. quæst. 17. art. 3.* concluditque in calce corporis articuli. *Quod sicut est eadem virtus charitatis qua quis diligit Deum, se ipsum & proximum, ita est eadem virtus Spei, qua quis sperat aliis, & sibi*, vbi manifestè *S. Doctor.* exclusit actum Sperandi aliis à charitate, & nudo amore beneuolentiæ, & reducit illum ad virtutem spei supposita vnione amoris cum alio.

6 Valde *Laborat in hac conclusione Pater Torres hic disput. 60. dub. vlt.* & stat pro contraria sententia, quam videtur iudicare *Scotus in 3. dist. 26.* aliisque attribuitur, *Et præcipuum fundamentum ad hoc reducitur:* quia actus sperandi aliis bonum oritur ex amore beneuolentiæ, vel amicitiæ, oritur enim ex eo quod volumus illi bonum; velle autem bonum alicui, est proprius actus amicitiæ, & beneuolentiæ, non concupiscentiæ. Spes autem fundatur in amore concupiscentiæ (vt sæpè dictum est) ergo nullo modo elicitur à spe, cum habeat pro motiuo complacentiam personæ, cui volumus illud bonum. Vnde redditur obscurum, id quod dicit *S. Doct.* Quod præsupposita vnione amoris possumus alteri sperare bonum. Nam vel intelligitur præsupposita vnione amoris beneuolentiæ, vel concupiscentiæ, *Si concupiscentiæ:* talis amor non vnit nos alteri, quia per concupiscentiam non volumus alteri, sed nobis, & consequenter iste amor non est vnitiuus personæ, quia non communicat cum altero, sed acquirit sibi. *Si est amor beneuolentiæ:* non fundat actum spei, quia spes fundatur in amore concupiscentiæ, amor autem beneuolentiæ, vel amicitię, habet pro motiuo complacentiam personæ, cui vult illud bonum, & consequenter non pertinet ad spem vt distinguitur à charitate, & amicitia: vnde talis actus sperandi alteri beatitudinem non poterit esse in peccatore, in quo non est charitas, quæ est illa vnio amoris, quam prærequirit *S. Tho.*

7 Nihilominus *Diui Thomæ sententia certa est*, & communiter ab eius expositoribus recepta. Eamque etiam defendit *Pater Vazquez 3. p. disp. 43. cap. 2.* & fundamentum est. Quia alteri possum velle bonum arduum in quantum arduum, & assequibile sicut patet in eo qui procurat, & conatur vincere difficultates in assequendo bono alterius, vel pro altero; ergo potest habere spem, circa talem assecutionem, & arduitatem, præsupponendo aliquem amorem, saltem beneuolentiæ erga alterum, sicut ad sperandum sibi præsupponit amorē sui; sed tamen ad sperandū pro se non debet præsupponi amor vnitiuus ad alteram personam, sed naturalis erga se, & super hunc amorem fundatur concupiscentia, qua vult sibi bonum, & super istam concupiscentiam fundatur spes. At verò respectu alterius præsupponitur alius amor beneuolentiæ, etiam si non sit perfecta amicitia, & talis amor dicitur vnitiuus erga alterum, & super hunc amorem fundatur concupiscentia erga alterum, qua volo illi bonum, & super hanc fundatur spes, quæ tamen non fundaretur nisi in amore vnitiuo, & non in solo amore naturali erga se, Et hæc est mens *D. Thom.* quando dicit quod præsupposita vnione amoris possumus sperare alteri.

8 Pro *huius radicaliori intelligentia* nota duo, *Primum est*; Quod amor concupiscentiæ non solùm versatur erga se, sed etiam erga alterum, nam si volo salutem amico, volitio vt terminatur ad salutem, non est amicitia, sed concupiscentia, ad personam verò cui volo bonum terminatur amor amicitiæ,

amicitiæ. *Et notat ibid. Caiet.* quod nullus amor concupiſcentiæ eſt ſine aliquo amore amicitiæ, ideſt, beneuolentiæ illius cui concupiſco, ſiue mihi, ſiue alteri, & ſimiliter nullus amor amicitiæ eſt ſine amore concupiſcentiæ: quia amor amicitiæ eſt quo volumus bonum amico, & ita non oportet quod ſemper ſint diuerſi amores, ſed ſufficit quod ſint diuerſi modi amandi in viuo enim, & eodem amore, quo volo bonum amico ſit eſt amicitia reſpectu perſonæ, & eſt concupiſcentia reſpectu boni, quod illi volo.

9 Sciendum *eſt* id quod optimè aduertit *Caiet. qu. 17. art. 5.* Quod quando concupiſco bonum alicui non oportet quod concupiſcam illi vt fini, ſed vt ſubiecto, niſi fortè illa perſona cui concupiſcimus ſit finis propter quem operamur, & ſic quando volo Deum mihi, vel amico, non ordino Deum ad me, ſed potiùs me ad Deum, quia volo illum mihi, vel amico tanquam ſubiecto; ſubiectum autem non eſt motiuum, neque eſt finis, ſed eſt res ipſa perficienda per Deum tanquam per bonum concupitum illi. Deus ergo ſe habet vt perfectio, & finis, ſubiectum autem vt perficiendum, & ordinatum ad Deum: quare ſicut ex amore naturali, quo nos animamus, ſequitur concupiſcentia, qua nobis bonum volumus, & poſſumus concupiſcere nobis ipſum Deum, non ordinando ipſum ad nos tanquam ad motiuum, & finem, ſed tanquā ad ſubiectum: ita ex beneuolentia ad alterum ſequitur concupiſcentia, qua concupiſco illi bonum, & concupiſcendo illi Deum, non habeo ipſam amici perſonam tanquam motiuum & finem, ſed tanquam ſubiectum, & conſequenter ipſe Deus, etiam vt concupitus manet vt finis: quia manet vt perficiens ſubiectum, & ordinans illud ad ſe, non vt ordinatus ad illud; alioquin ſi ille actus quo concupiſco Deum mihi, vel alteri non haberet ipſum Deum pro fine, eſſet actus peccaminoſus; ergo non eſt neceſſe quod omnis beneuolentia erga alterum oriatur ex motiuo complacendi illi tanquam ex fine per ſe mouente.

Proponuntur, & ſoluuntur argumenta.

1 ARguit *primò durandus* Deus non eſt bonum noſtrum formaliter, & intrinſecè, ſed participatio Dei: amor autem concupiſcentiæ in quo fundatur ſpes, reſpicit Deum vt bonum noſtrum: ergo immediatiùs reſpicit ipſam participationem Dei, quam ipſum Deum: participatur autem in nobis per viſionem; ergo illa eſt obiectum immediatum. *Confirmatur primò*: Quia Deus in ſe non habet conditiones obiecti ſpei, ſcilicet *arduum, futurum, poſſibile*, neque enim Deus in ſe eſt arduus, nec futurus, nec poſſibilis, ſed totum hoc habet ratione ſuæ conſecutionis; ergo illa eſt obiectum immediatum, & directum ſpei. *Secundò*: Quia ſpei in patria ſuccedit delectatio, non de Deo in ſe, quia hæc pertinet ad charitatem; ergo de conſecutione Dei, & ita conſecutio eſt materia ſpei. *Tertiò*: Quia eadem eſt materia deſperationis, & ſpei; Deſperatio autem non verſatur circa Deum in ſe, ſed circa conſecutionem Dei, & participationem eius, vt dicit *D. Thom. hic quæſt. 20. art. 3.* ergo & ſpes. *Deniquè*: Quia bonum concupitum nobis ordinatur ad nos, & concupiſcitur propter nos, oritur enim ex complacentia perſonæ; ſed Deus in ſe non ordinatur ad nos, hoc enim eſſet peruerſum, ergo non eſt obiectum concupiſcentiæ Deus in ſe, ſed aſſecutio Dei.

2 Ad *Primum argumendum durandi reſpondetur*: Quod Deus formaliter, & intrinſecè eſt bonum noſtrum ratione bonitatis ſuæ, quæ ſibi intrinſeca eſt, applicatio tamen eius ad nos eſt illi extrinſeca, ſed ab hac non ſumitur bonitas illius obiecti, quod eſt bonum noſtrum, ſed applicatio, qua redditur noſtrum: vnde amor concupiſcentiæ reſpicit Deum, vt participatum à nobis, ita tamen quod participatio non eſt ratio boni amati, ſed conditio. *Ad primam confirmationem reſpondetur.* Quod arduitas, & futuritio, & poſſibilitas ſunt conditiones, quæ conueniunt bono ſperato, non tamen eſt neceſſe quod conueniant illi intrinſecè, ſed ſufficit quod extrinſecè. Sicut ante incarnationem Deus dicebatur incarnaturus, & modo dicitur incarnatus, de præterito, non per aliquam mutationem intrinſecam in Deo, ſed permutationē extrinſecā in humanitate. Sic dicitur Deus aſſequendus de futuro denominatione ſumpta à mutatione facienda in nobis per ipſam viſionem beatificam, non tamen ex hoc ſequitur quod ipſe Deus non ſit immediatū bonum quod ſperamus, & quod ab iſta extrinſeca denominatione denominatur futurum.

3 Ad *Secundam confirmationem dicitur*: Quod delectatio, quæ ſuccedit ſpei in patria non eſt de ipſa conſecutione Dei, tanquam de obiecto, ſed de ipſo Deo conſecuto, ita quod ratio boni de quo eſt delectatio, teneat ſe ex parte Dei, conditio autē, & applicatio teneat ſe ex parte conſecutionis. Sicut etiam ex parte obiecti formalis ſpes innititur auxilio diuino, non ratione effectus, quem ponit in nobis tale auxilium, ſed ratione virtutis, à qua dimanat, quæ eſt omnipotentia Dei; connotat tamen effectum auxilij in nobis. At verò delectatio quæ correſpondet charitati in patria, eſt de ipſo Deo præſenti, & conſecuto, non quia conſecutus, ſed quia amicus, ita quod conſecutio reſpectu huius delectationis neque etiam eſt conditio ſine qua non, quia non pendet ab illa ratio ſpecifica huius delectationis charitatis, quæ ſolum reſpicit Deum vt amicum, & propter ſe.

Ad *tertiam reſpondetur.* Quod eadem eſt materia deſperationis, & ſpei, ſed non eodem modo attacta, deſperatio enim attingit Deum deſtruendo conditionem ſine qua non eſt Deus obiectum ſpei, ſcilicet poſſibilitatem conſecutionis, & conſequenter deſtruit ipſum obiectum, quod non niſi per talem conditionem obiectum eſt. Sicut hæreſis deſtruit ipſam teſtificationem fidei non negando illam in ſe, ſed negando condititionem ad illam requiſitam, ſcilicet propoſitionem Eccleſiæ, qua negata deſtruit hæreticus ipſam diuinam teſtificationem, quæ illi propoſitioni alligata eſt, ſicut etiam in naturalibus, qui deſtruit diſpoſitiones ad formam, deſtruit ipſam ſubſtantiam ſuppoſiti, & formam ſubſtantialem.

4 Ad *Vltimam dicitur* Bonum concupitum, non ordinari ad eum, cui concupiſcitur, vt ad finem *cuius gratia*, ſed tanquam ad ſubiectum, & finem *cui*, ſic autem non eſt peruerſus ordo, quod Deum amemus nobis, ſicut Deus ipſe *ſic dilexit mundum vt filium ſuum vnigenitum illa daret*, & tamen mundus non fuit finis vltimus ipſius Dei, ſed ſubiectum, & finis cui. Imò vt benē aduertit

aduertit *Caiet. hic quæst.* 17. *art.* 5. quando Deum nobis concupiscimus referimus Deum ad nos, vt ad subiectum perficiendum Deo, vnde Deus manet vt finis perficiens nos.

4 Ex *dictis soluitur totum fundamentum*, pro sententia Patris Torres. Dicimus enim, quod potest dari amor concupiscentiæ fundatus in amore beneuolentiæ erga alterum, quia etiam datur concupiscentia ad alium, & non solùm ad se; & similiter non omnis amor beneuolentiæ habet personam pro motiuo, seù fine mouente, sed sufficit quod habeat pro subiecto; cui volumus ipsum finem vt bonum concupitum. *Dicimus secundò.* Quod *D. Thomas*, quando dicit quod præsupposita vnione amoris possumus sperare alteri beatitudinem, nihil aliud intendit quam quod ad sperandum alteri aliquod bonum, præsupponi debet amor vnitiuus erga alteram personam, qui est amor beneuolentiæ, cum tamen ad sperandum sibi non prærequiratur amor iste beneuolentiæ, & vnitiuus, sed amor naturalis. *Dicimus tertiò.* Quod iste amor beneuolentiæ erga alterum; non oportet quod semper sit charitas, seù perfecta amicitia, sed sufficit quod sit amicitia imperfecta, quo volumus proximo bona supernaturalia, eo quòd illa bona non solùm mihi, sed etiam proximis sunt repromissa, & omnibus communia, & ideò ex pia affectione qua concupisco mihi bona illa vt repromissa, etiam possum illa appetere proximo, quia etiam pro illo sunt repromissa; & sic saluatur quod ante charitatem in peccatore potest esse actus sperandi alteri beatitudinem.

5 Restat *tamen adhuc argumentum.* Si sperare salutem proximo pertinet ad spem theologicam; ergo desperare salutem proximi contrariatur eidem spei theologicæ; ergo destruit illam, consequens autem est falsum: ergo; *prima consequentia est manifesta, & Secunda probatur*: Quia quælibet infidelitas contraria fidei infusæ destruit illam; ergo quælibet desperatio contraria spei theologicæ destruit illam: *Falsitas autem consequentis probatur*: quia possum desperare de salute proximi, sperando adhuc salutem meam, vt si videam mori hominem impœnitentem; sed quamdiù spero salutem meam habeo spem theologicam à qua ille actus elicitur; ergo desperatio de salute proximi non destruit spem theologicam. *Confirmatur:* Quia respectu beatitudinis alterius non erigitur animus ad vincendas difficultates, quæ possunt alteri occurerre in consecutione beatitudinis, siquidem non concipitur vt assequenda à me, sed ab altero; ergo non moueor ad vincendas difficultates, quæ alteri possunt occurrere; ergo ille actus non respicit beatitudinem arduam alteri, & vincendam, & consequenter non est actus spei, sed charitatis, vel simplicis beneuolentiæ.

6 Resp. *Quod si quis desperaret de salute alterius*, dum est in hac vita, simpliciter amitteret virtutem spei, nec speraret sibi salutem virtuosè, & theologicè, sed præsumptiuè, sicut qui discredit vnum articulum, reliquos non credit fide Theologica. *Ratio est:* Quia spes theologica debet inniti auxilio diuino, eo modo quo datur à Deo; Deus autem dat auxilium commune omnibus hominibus, cuius non est minus capax proximus dum est in hac vita quàm ego. Sicut ergo de me ipso in quocumque statu sim, & quantumlibet peccator non possum desperare de auxilio diuino pro me, ita nec pro proximo, aut si despero de proximo; ideò est, quia de auxilio diuino pro illo despero: hoc autem ita destruit rationem spei, sicut quando despero pro me, quia auxilium diuinum, æquè paratum est à Deo pro me, & pro aliis, vndè si despero de hoc auxilio pro aliis non possum verè sperare pro me, quia iam non attingo auxilium diuinum ea ratione, qua est à Deo, scilicet vt communiter omnibus propositum, sed mihi existimo proprium, & non alteri; vnde non spero in auxilio diuino, sed præsumo.

7 Quod *si instes*: Nam probabile est Deum denegare aliquando in hac vita auxilium sufficiens; ergo possum existimare illud esse denegatum alicui; ergo possum tunc desperare de salute illius, quia sublato auxilio sufficienti, tollitur possibilitas operandi, & sublata possibilitate non manet obiectum spectabile. *Respondetur hoc argumentum* nimis probare: nam eadem ratione possum desperare de mea salute, existimando probabiliter mihi esse denegatum auxilium sufficiens. *Dico ergo.* Nunquam posse dari existimationem practicam de denegatione auxilij sufficientis, vsque ad finem vitæ de quocumque homine, nisi per diuinam reuelationem quo casu, quid faciendum sit dicemus *disput.* 4. Vnde licèt possit dari Opinioni speculatiua, de denegatione auxilij sufficientis, loquendo in genere, tamen quod isti, vel illi in particulari, & practicè loquendo denegatum sit, sine temeritate non possum existimare. Vnde pro omnibus generaliter orare debemus, oratio autem non est sine spe impetrandi.

8 Ad *Confirmationem dicitur*: Quod etiam pro beatitudine alterius erigitur animus ad vincendas difficultates; possumus enim conari, & procuratore salutem alterius quatenùs saltem oramus Deum communibus orationibus pro omnibus fidelibus, & infidelibus, pro illis enim orat Ecclesia, & vnusquisque in persona Ecclesiæ orat; specialiter autem potest orare, vel procurare salutem alterius, vt assequendam pro quibus specialiter est affectus, vel obligatus.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm spes sit virtus theologica, & infusa?

1 SVpponimus *Spem esse vnum ex Donis infusis à Deo, in nostra iustificatione*, sicut apertè definitur in *Tridentin. sess. 6. cap.* 7. in illis verbis: *Vnde in ipsa iustificatione hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur fidem, spem, charitatem.* Est ergo spes donum infusum. An verò ibi non solùm definiatur quod sit donum infusum, sed etiam quod sit donum habituale per modum virtutis, & habitus, controuertunt recentiores, & *Pater Torres disput.* 46. *dub.* 4. existimat id non esse definitum, sed solùm oppositum esse errorem, vel proximum errori. At verò *Pater Lorca hic disp.* 5. *& in* 1. 2. *sect.* 3. *disp.* 8. *& sect.* 6. *disput.* 35. *membro* 1. existimat esse immediatè de fide. Sed quia ista controuersia non est propria huius loci, breuiter mihi videtur, quod est immediatè de fide ista

ista tria esse dona permanenter,& habitualiter inhærentia, præsertim in paruulis, & eadem ratio est de adultis,sicut de ipsa gratia iustificante, & charitate expresse definitur in dicto *Concil.Sess.6. can.11*. Et de fide, qua paruuli sunt fideles licèt actu non credant,*Sess. 7. can.13*. Et quod in incremento iustitiæ augeatur etiam Fides, & Spes dicitur *Sess. 6. cap. 10*. Quod verò sint habitus operatiui,& virtutes eo modo quo Theologi, & Philosophi vtuntur isto nomine, non videtur immediatè esse definitum licèt per euidentem consequentiam theologicam deducatur, & sic illud negare esset error,vel errori proximum. *Hoc supposito possunt aliqua hic dubitari circa ipsam rationem virtutis*; alia verò circa rationem talis virtutis,scilicet quatenùs theologica. *Circa rationem talis virtutis* dubitari solet:an spes sit virtus propriè,& in toto rigore? *Item* Vtrum spes informis sit vera virtus? *Denique*: Vtrum spe infusa possit aliquis malè vti,& actum prauum elicere? Quia tamen istæ quæstiones propriè pertinent ad tractatum de virtutibus in communi in 1.2.breuiter sine argumentis illis satisfaciemus.

2 Ad *Primam difficultatem dicimus*, spem theologicam esse propriè,& in toto rigore virtutem. Constat ex *D.Thom. hic quæst. 17.art.1*. & concordant communiter Scholastici. Solus *Durand. in dist.26.q.1*.dixit spem esse virtutem largo modo,vt dixerat de fide. Vocat autem *virtutem largo modo,dist.23.q.6*. habitum laudabilem inclinantem potentiam ad actum bonum: *virtutem autem strictè*,habitum ponentem in vltimo perfectionis debitæ suo actui; & quia fides est sine euidentia in qua perficitur intellectus, & spes sine præsentia rei amatæ in qua perficitur amor; ideo non vocat illas virtutes strictè,sed largo modo. *Sed hæc qu.* vel est de nomine,vel nullam habet difficultatem:nam si intelligit *Durandus* necessarium esse ad virtutem strictè,& essentialiter dictam quod ponat in vltimo perfectionis absolutè, & respectu ipsius potentiæ, sic sola beatitudo esset virtus, quia solū in beatitudine acquirit potentia vltimam perfectionem, quam absolutè potest. Si autem intelligitur quod virtus debet ponere in vltimo perfectionis non absolutè, sed respectu suæ materiæ,sic nō est cur negetur spem, & fidem,esse virtutes,quia perfectio debita intrà suam materiam non est attingere rem euidentem, aut præsentem, sed attingere regulam qua talis materia, & actus regulandi sunt, vt aduertit *S. Thom.hic q.17.art. 1. ad tertium*. Hæc est enim perfectio vltima cuiuscumque virtutis attingere regulam,& mensuram suam,non autem id quod extrà materiam est. Cum ergo spes attingat in suo actu,& materia sperandi primam regulam quæ est ipse Deus, iuxtà suam specificationem, & materiam, quam essentialiter postulat, quod est citra possessionem rei speratæ, consequenter ponit in vltimo perfectionis debitæ actui in tali materia sibi propria, & essentiali.

3 Ad *secundam difficultatem D.Thom.1.2.q.65. art.4.& 2.2.q.4.art. 4* dicit Quod fides,& spes informes non hbent rationem virtutis perfectæ quantum ad statum virtutis; bene tamen quoad essentiam virtutis, determinat enim quod fides informis,& formata sunt idem, habitus essentialiter, quod formatio proueniens à charitate non est de essentia fidei,nec forma eius intrinseca. *Et Ioan.à S.Thom.in 2.2.D.Thom. ratio à priori est*. Quia essentialis ratio virtutis sumitur ex ordine ad obiectum specificatiuum, ergò quandiù saluatur hoc obiectum, saluatur essentialis ratio virtutis, sed remota formatione charitatis spes, & fides attingunt idem obiectum specificatiuum atque antea, ergo manet in illis essentialis ratio virtutis. *Minor probatur*: Quia si remota charitate non attingerent idem obiectum specificatiuum, atque antea, amitteretur fides, & spes.soluto enim specificatiuo, soluitur specificatum, & sic quodlibet peccatum mortale destrueret fidem theologicam, quantum ad essentiam speciemque, & produceretur alia diuersæ speciei. *Consequens* autem non cohæret cum definitione *Concily Tridentini sessione 6. capite 15. & canone 28. Si quis dixerit amissa per peccatum gratia fidem semper amitti,aut fidem quæ remanet, non esse veram fidem, licet non sit viua, anathema sit*. Si autem fides, quæ est cum gratia, & charitate destruitur essentialiter amissa gratia, per quodlibet peccatum mortale amittetur fides verè, & propriè, & solum manebit fides quantum ad rationem genericam, producta alia fide informi diuersæ speciei. Quod licet prædicta definitio apertè non damnet,tamen non conformiter ad illam dicitur, nec in tota proprietate saluatur, inciditurque in aliud inconueniens à *Diuo Thoma* attactum; Quia vel simul cum fide viua est illa fides informis distincta, vel non; si sunt ambæ simul; altera earum est otiosa: si non sunt simul; tunc quando amittitur fides viua producetur fides informis expelletur, sicque gratia esset causa amittendi quoddam donum supernaturale, quale est Fides Informis, & peccatum esset causa infundendi illud, quod est magnum inconueniens. Quare Fides, & Spes informes habent essentialem rationem virtutis, à Charitate verò formantur quantum ad statum virtutis.

4 Quis *sit autem status virtutis*, qui per istam formationem acquiritur, citatis locis explicari solet,& infrà *Quæst. 23.articul. 8*. Interim dicimus formationem hanc non esse aliud quam dependentiam,& subordinationem vnius virtutis ad perfectiorem virtutem, ex cuius coniunctione perficitur. Sed est valdè notanda differentia,qua *Sanctus Doctor* loquitur de formatione, seu statu virtutis, quem præbet charitas aliis virtutibus moralibus,& quem præbet fidei, & spei. Nam quando loquitur in locis citatis de formatione virtutum moralium à charitate dicit quod format eas secundum directionem in vltimum finem non connaturalem, & proprium, sed supernaturalem; & excedentem: at vero quando loquitur de formatione fidei,& spei non dicit quod formantur à charitate secundum directionem in vltimum finem excedentem, sed quod formantur ab illa sicut virtutes morales à prudentia, quæ est formatio magis connaturalis, & debita, vt patet in loco citato. *Prima Secundæ, quæstione sexagesima quinta, articulo quarto*. Prudentia autem non præstituit finem virtutibus, vt docet *Sanct. Thom. infra quæstione quadragesimaseptima, articulo sexto*, sed præbet medium in materia virtutum, hoc est rectitudinem, & applicationem circunstantiarum hic, & nunc in illa materia virtutis moralis, ita vt virtus non solùm respiciat bonum regulatum tanquam obiectum ex specie sua sed etiam exerceat in indiuiduo secundum circunstantias

occurrentes. Sicut temperantia verbi gratia, inclinat de se ad refrænandas passiones delectationis, sed circa delectationem huius materiæ hìc, & nunc verbi gratia, in qua quantitate, & qualitate cibus, aut potus sit temperatus, non est hoc determinatum à natura, nec à voluntate, vel appetitu determinatum est, cum appetitus non determinet, sed appetat determinatum; & ideò indiget prudentia, quæ determinet voluntatem circa ista contingentia in particulari. Itaque ipsa virtus moralis respicit secundum specificationem materiam, seu obiectum regulatum à ratione. Quod verò in indiuiduo inueniatur ista regulatio, hìc, & nunc dependet à directione prudentiæ, & hac ratione dicitur prudentia dare statum virtutis.

5 Igitur *charitas respectu virtutum moralium*, dat illis statum virtutis ordinando illas per imperium in finem supernaturalem illis extrinsecum, & hoc pertinet ad magnam perfectionem talium virtutum, vt dicantur *virtutes simpliciter*, id est, ex omni parte ordinationis in finem vltimum; nam cum actus virtutis moralis sit electio rectificata, & essentialiter electio subordinetur intentionis finis, quando non solùm subordinatur electio virtuosa fini naturalis ordinis, sed etiam fini supernaturali habet plenam rectificationem, quia plenam subordinationem fini vltimo ipsius hominis. At verò charitas non potest hoc modo dare statum virtutis fidei, & spei theologicæ, quia istæ virtutes habent pro obiecto, & materia ipsum finem vltimum supernaturalem, sed tamen quia in modo attingendi istum finem non habent totalem perfectionem, & complementum; ideò charitas in formatione istarum virtutum, dicitur se habere sicut prudentia, quantum ad hoc, quod non præstitit illis istum finem, sed quasi modum, & perfectionem aliquam circa tendentiam ad ipsum finem; debetur enim fini vltimo quod non solùm ex parte actuum, sed etiam ex parte totius subiecti illi nos subiiciamus Deum *toto corde, & tota anima, & tota fortitudine*, id est, non solum subiiciendo illi vnum actum, aut alium, sed omnes actiones, & principia illarum, quæ nomine *cordis, & animæ* designantur, quia de corde exeunt omnes actiones humanæ, & ideò sicut omnes lineæ, quæ tangunt circumferentiam procedunt à centro, ita oportet quod totum cor, quod est quasi centrum actionum humanarum attingat ipsum finem vltimum, & hoc est quod facit charitas.

6 Licet enim fides, & spes ex parte sui actus attingant istum finem vltimum, non tamen omnimodo attingunt, nec perfectè illi subiiciunt cor, vnde reddunt actum bonum, sed non reddunt bonum ipsum habentem simpliciter, quod tamen requiritur ad perfectum statum virtutis. Vnde sicut prudentia non dat virtutibus hoc quod est tendere in finem, sed modum tendendi, secundum particularem applicationem, & circunstantias occurrentes; ita charitas non dat fidei, & spei quod tendant in finem vltimum ex parte ipsius actus, sed quod tali modo tendant, sicut ipse finis vltimus postulat, id est, cum plena subiectione cordis ad illum. Et iste modus, seu perfectio à charitate proueniens etiam refunditur in obiectum fidei, & spei: quia obiectum fidei est Deus obscurè reuelatus, & consequenter ex voluntatis inclinatione creditus. Sic ergo voluntas non perfectè inclinatur in Deum vt finem; & si credat ipsi vt veraci, non tamen, vt veritati dilectæ sufficienter: perficitur ergò si sufficienter ametur. Similiter spes tendit in Deum vt auxiliantem, quod autem Deus auxilietur pendet ex duobus, scilicet ex eius voluntate, & beneuolentia, nam amici faciliùs auxiliantur, quam extranei: vnde sperare à Deo, vt ab amico est perfectio spei, quæ sine charitate non est; ante charitatem enim sperat à Deo vt ab auxiliatore, secundum virtutem, non autem vt ab auxiliatore amico, nec per merita habita, sed habenda. Videatur *sanct. Thom. hic quæstione 17. articulo 8. & 1. 2. quæstione 65. articul 4. & 62. artic. 4.*

Ad *tertiam difficultatem sanctus Thomas* vnico verbo illam resoluit 1. 2. *quæstione 55. art. 4. ad quintum*, dicendo: *quod virtute potest aliquis male vti tanquam obiecto, putà cum male sentit de virtute, cum odit eam, aut superbit de ea: non autem tanquam principio vsus, ita quod sit malus actus virtutis.* Loquendo autem in singulari de virtute spei inquit hic, quæst. 17. artic. 1. ad primum. *Quod spe attingente Deum* (id est, spe theologica) *nullus potest male vti, sicut nec virtute morali attingente rationem, quia hoc ipsum quod est attingere, est bonus vsus virtutis.* Vbi manifestè *sanctus Doctor* signat se loqui de virtute vt subiecta, & directa à prudentia, qua mediante virtus attingit medium rationis. Et similiter loquitur de spe theologica attingente finem supernaturalem ex auxilio supernaturali, sic enim est regula voluntatis, & hoc modo non potest elici à virtue actus malus, quod est vti virtute tanquam principio, scilicet elicitiuo actus mali. Quando autem dicit, *sanctus doctor* posse malè vti virtute, tanquam obiecto, potest dupliciter intelligi. Vno modo quod ipsa virtute, vt tenet se ex parte subiecti aliquis vtatur tanquam materia remota peccati. Sicut verbi gratia, si aliquis glorietur se habere virtutem; & hoc modo non est dubium, posse aliquem malè vti virtute etiam supernaturali, & ipsa gratia Dei: nam superbia vt inquit Augustinus in sua regula, *Etiam bonis operibus insidiatur, vt pereant.* Sed hoc valdè extrinsecè, & remotè attingit virtutem, habendo illam tanquam obiectum, vel potius possessionem illius, vt de illa aliquis glorietur, vel odio prosequatur. *Alio modo* potest intelligi quod aliquis vtatur malè virtute vt obiecto, id est ipso actu à virtute elicito, & materia, illius actu subordinando illam fini prauo, vt si quis confiteatur fidem propter vanam gloriam, aut colat castitatem propter superbiam; & hoc modo virtutes theologicæ, fides, & spes conueniunt cum aliis virtutibus moralibus in vno, & differunt in alio. Conueniunt in hoc, quod actu virtutis moralis, & materia, vt formaliter, & specificatiuè pertinent ad virtutem, nullus potest illis malè vti, etiam propter finem prauum extrinsecum. non est enim aliquid materia virtutis formaliter, & speculatiuè nisi prout regulata per rationem, remota autem regulatione perdit specificationem moralem, quæ est specificatio regulata, transitque ad speciem mali, quæ est specificatio irregulata. Repugnat autem materiam regulatam, regulatione manente, subordinati fini prauo, quia hoc ipsum esset obliquare.

8 Eodem *etiam modo* Deus vt supernaturalis finis ex auxilio supernaturali attactus nullo modo ordinari potest in malum finem, sic enim non attinge

attingeretur ab auxilio supernaturali, eo quod tale auxilium non solum voluntatem tangit, sed etiam intellectum illustrat, ne ex prauo dictamine operetur, vnde quod procedit ab auxilio supernaturali ex recto dictamine procedit. Et sic nulla confessio exterior fidei, aut actus spei potest procedere ab ipsa virtute, & ordinari in prauum finem, quia si procedit à virtute fidei vel spei debet procedere secundum concursum supernaturalem, atque adeo, ex supernaturali auxilio, quod sine rectificatione stare non potest. Si autem propter vanam gloriam prodeat quis in confessionem fidei; vel actum spei, talis actus sicut non subordinatur auxilio spernaturali, ita neque virtuti theologicæ, vel eius formali rationi, sed est à fide acquisita, quæ non innititur testimonio Dei ea firmitate qua à Deo est, sed firmitate voluntatis affectæ fini prauo, quæ non est firmitas vera, licet sibi videatur aliquis firmiter adhærere, nec sperat ex auxilio diuino vero, sed præsumpto.

9 *Est autem differentia* inter virtutes morales, & theologicas, quod materia virtutis moralis, cum non sit ipsa regula, sed res regulata, est separabilis à directione prudentiæ, quæ à tam multis circunstantiis dependet, & induere potest ordinem ad prauum finem, non sublata bonitate ex parte obiecti, sicut qui dat eleemosynam propter vanam gloriam. Et secundum probabilem sententiam aliquorum, *Prima secundæ, quæstione decima-octaua,* potest actualiter retinere bonitatem moralem ex parte obiecti cum malitia circunstantiæ, licet quoad denominationem, simpliciter dicatur actus malus, quia malum ex quocumque defectu. *Secundum vero aliorum sententiam* per appositionem mali finis, vel circunstantiæ destruitur ipsa bonitas moralis ex parte obiecti formaliter loquendo, & solum manet in potentia, quia quantum est ex parte obiecti præcisè non est mala illa actio, licèt ipsummet obiectum vt vestitum tali circunstantia redditur malum. At verò materia virtutis Theologicæ, cum sit ipse Deus vt finis supernaturalis non potest separari à bonitate morali, quia non est aliquid regulatum, sed ipsa regula suprema rationis, vnde si attingitur non potest ordinari ad prauum finem, nec ad aliam malam circunstantiam, quia si sic ordinaretur, hoc ipso non attingeretur vt finis, neque actu theologico, qui est circa ipsum finem in se, sed versaretur circa Deum falsò apprehensum, vt ordinabilem ad alium finem.

10 Circa *Particularem rationem huius virtutis* quatenùs theologica est, duæ occurrunt difficultates. *Prima:* verum virtus theologica ex parte boni, quod attingit vt rem, exigat necessariò quod sit bonum diuinum, & supernaturale: an sufficiat sub ratione diuina attingere quodcumque bonum? *Secunda* quomodo inueniri possit medium, & extrema in virtutibus Theologicis.

11 Ad *Primam quæstionem Respondetur* affirmatiuè iuxtà dicta *artic.* 1. *contra Patrem Vazquez* quem sequitur *Torres hic disput.* 61. *dub.* 4. *circa finem.* Vbi dicit Thomistas requirere ad rationem virtutis theologicæ, quod obiectum earum sit supernaturale formaliter: *Quam legem (* inquit *) non tam probant, quam assignant liberè.* Sed liberè hoc protulit *Pater Torres*, id enim vrgentissima ratione ponitur à Thomistis *ex sancto Thoma* 1. 2. *quæstione* 61. *articul.* 1. & optimè *in secunda secundæ quæstione octuagesima-prima, Ioan. à S. Thoma in* 2. 2. *D. Thom. articulo quinto,* & videri potest *Lorca hic disputatione quinta, in fine,* vbi dicit errare, qui dici obiectum *quod* spei theologicæ esse aliquid creatum. *Fundamentum D. Thom. & Thomistarum est.* Quia necessarium est ponere in homine aliqua principia, per quæ ordinetur in finem supernaturalem, sicut per principia naturalia ordinatur ad finem naturalem; sed ista principia sic ordinantia necessariò debent respicere ipsum finem supernaturalem tanquan rem volitam; nec aliæ virtutes possunt sic respicere Deum tanquam obiectum, & bonum volitum; ergò aliquæ virtutes dantur, quæ ex sua ratione essentiali, qua differunt à cæteris postulant habere pro obiecto materiali, & re volita ipsum Deum: & tales virtutes vocamus *theologicas.* Quod si alias, quæ hoc non habent etiam theologicas appellare velimus, erit quæstio de vocabulo, de qua non est curandum, sed de re ipsa. Sufficit ergo constare, quod aliquæ virtutes, sint ponendæ, quæ essentialiter exigant respicere Deum, vt obiectum materiale, & non solum vt rationem formalem. *Discursus est legitimus.* Prima propositio negari non potest: Quia vt ostendit *sanctus Thomas citato loco ex prima secundæ,* beatitudo supernaturalis excedit proportionem humanæ naturæ; ergò omnia principia naturalia in homine non sufficiunt ordinare ipsum in dictam beatitudinem; ergò vt ordinetur requirit alia principia. *Minor verò probatur.* Ita debet ordinare illa principia supernaturalia in finem supernaturalem, sicut principia supernaturalia ordinant hominem in finem naturalem, sed quando ordinatur homo in finem naturalem, ordinatur in illum, non solùm vt in rationem formalem tendendi, sed tanquam in rem volitam, & finalizantem; ergò Deus vt res volita necessariò debet attingi ab illis virtutibus sic ordinantibus in finem supernaturalem. *Minor probatur:* Quia actus intendens aliquem finem debet illum respicere tanquam rem intentam, & assequendam, sicut electio tendit in medium, tanquam in rem electam in ordine ad finem: illa enim est res intenta vt finis, quæ per assecutionem posteà possidetur; & illa est electa res vt medium, quæ per executionem adhibetur ad consequendum finem; sed res quæ possidetur non est sola ratio formalis, sed obiectum ipsum, & res secundum se; & similiter media quæ adhibentur, non sunt solùm rationes formales, sed veræ res, & obiecta materialia; ergo de intrinseca ratione virtutis ordinantis circa finem, est respicere tanquam rem volitam ipsum finem, & in virtutibus theologicis ipsum Deum. *Quod verò hoc nulli alij virtuti* competere possit inde constat, quia virtus ordinans, circa altiorem finem naturaliter imperat his, quæ versantur circa media, & circa finem inferiorem; ergò illa virtus, quæ ordinat circa finem vltimum debet esse omnibus aliis virtutibus superior; ergò nulli alij virtuti extrà ipsam competere potest, talem finem attingere vt rem volitam.

12 *Si dicas*: Quod virtutes, & habitus specificantur, & distinguuntur per rationem formalem, non materialem. *Respondetur.* Quod ratio formalis distinguit cum ordine ad materiale obiectum primarium, neque enim ratio formalis specificat separatè & in abstracto, sed vt cadens super debitam materiam, sicut nec forma hominis constituit hominem sine materia, ad quam dicit

ordinem, & ideò *S. Thom. 1. 2. quæst. 67. art. 4. ad tertium* simpliciter docet quod de ratione spei theologicæ est, *quod eius obiectum sit Deus, non autem aliquid creatum.*

13 Et *ex hoc habetur regula* ad cognoscendum quomodo aliqua virtus non sit theologica etiamsi aliquo modo attingat Deum: oportet enim quod vt sit theologica concurrant illa duo, scilicet quod ratio formalis, & similiter obiectum materiale immediatum sint aliquid diuinum, & ex defectu alicuius ex istis conditionibus aliquæ virtutes, & dona Spiritus sancti, quæ Deum attingunt, deficiunt à ratione virtutis theolog. ex defectu enim materialis obiecti non est virtus theologica religio, quæ respicit pro obiecto cultum Dei, non ipsum Deum, & pœnitentia; quæ respicit subiectionem ad Deum, & similiter donum fortitudinis, quod innititur auxilio Dei, vt dicit *Sanct. Thom infra quæst. 139. art. 1.* tamen versatur circa pericula ardua, tanquam circa obiectum materiale, non circa ipsum Deum. Et donum pietatis, quo exhibet cultum Deo, non tanquam domino sicut Religio, sed tanquam pater per gratiam, & proximis exhibet officia, vel secundum iustitiam, vel secundum gratiam tanquam fratribus; & ideò correspondet toti iustitiæ, & eius partibus, de quo *D. Thom. infra quæst. 121. artic. 1.* & similiter donum timoris respicit pro obiecto separationem, & abiectionem sui, quæ est paupertas Spiritus ergà diuinam eminentiam, vt *disput. 3. dicetur.* At verò dona Spiritus S. quæ respiciunt Deum in recto tanquam materiale obiectum, vt donum sapientiæ, & intellectus, & ipsa scientia theologiæ non sunt virtutes theologiæ; quia non versantur erga Deum ex ratione formali diuina, quia non attingunt ipsum per immediatam reuelationem sicut fides, sed theologia acquisita per reuelationem mediatam, & virtualem, quatenus attingit veritates diuinas, vt contentas in principiis reuelatis, & ex illis deducibiles in vi consequentiæ, & discursus naturalis, non vt immediatè illustratas diuino testimonio. Sapientia autem quæ est donum attingit res diuinas iudicando de illis non in vi consequentiæ, & discursus naturalis, sed ex quadam connaturalitate, & experientia rerum diuinarum, quæ aliquid creatum est, quatenùs ex affectu, & vnione amoris per charitatem causatur rectum iudicium de Deo in intellectu, vt docet *D. Thom. infra quæst. 45. art. 2.* donum verò intellectus attingit eodem modo res diuinas, non quidem iudicando, & resoluendo sicut sapientia, sed simpliciter penetrando, sicut penetrantur prima principia.

14 Ad *Secundam quæst. resp. ex D. Thom. 1. 2. qu. 64. art. 4. & hic quæst. 17. artic. 5. ad secundum.* Quod virtutes theologicæ per se loquendo non habent medium, per accidens autem possunt habere medium, & extrema. Dicitur habere per se medium quando habet illud ratione proprij obiecti, & primarij: quia hoc pro se competit virtuti, per accidens autem quando ex aliqua ratione extranea, vel ex parte obiecti secundarij habet illud ratione proprij obiecti, & primarii: quia hoc pro se competit virtuti; per acidens, autem quando ex aliqua ratione extranea, vel ex parte obiecti secundarii habet illud. Vocamus autem *medium* ipsam regulationem, quia per regulam reducitur aliquis ab extremis, & quasi per liberationem ponderis in medio statuitur. Cum ergo omnis virtus moralis habeat pro immediato obiecto aliquam materiam regulabilem per rationem, quia virtutes morales sunt habitus electiui, electio autem versatur circà media, media verò regulantur ex fine, inde est quod omnes virtutes morales per se, idest, ex parte sui obiecti primarij consistunt in medio, id est in regulato secundum rationem. Virtutes verò theologicæ, quia habent pro obiecto primario ipsum Deum, vt est finis vltimus, & prima regula, per se loquendo carent medio, idest, regulatione passiua ex parte huius obiecti.

15 Difficultas *est circa medium per accidens, & Scotus* dixit hoc medium sumi in virtutibus theologicis, ex parte actus, quatenus vel nimis possumus tendere, vel defectuosè in earum obiectum. Cuius argumentum statim referemus. *Caietanus vero hic q. 17. art. 5.* aduertit *D. Thom.* duplici via agnouisse medium per accidens in virtutibus theologicis, scilicet ex parte subiecti; & ex parte obiecti secundarij; ex parte subiecti posuit medium per accidens *1. 2. q. 64. art. 4.* Ex parte verò obiecti secundarij posuit hic *q. 17. art. 5. ad secundum*, explicat autem *Caiet.* medium ex parte subiecti, idest, ex parte modi quo à nobis attingitur Deus per istas virtutes, sicut obiectū fidei, quod in se est incomplexum nos attingimus modo complexo, vt dicit *S. Tho. supr. q. 1. art. 2.* Vnde contingit formari propositiones, & iudicia, seu opiniones contrarias de Deo, quæ tamen propositiones, vt complexæ non sunt obiectum fidei, cum eius obiectum sit aliquid incomplexum, sed tamen sub eo modo complexo ex parte nostra attingitur. Similiter spes habet medium, & extrema ex parte nostra quatenùs ad sperandum aliquid requiritur quod faciamus comparationem inter nos, & bonum speratum, vt videamus an sit proportionatum secundum nostram conditionem, vt colligitur ex *D Tho.* locis citatis. Et in ista comparatione aliquando existimatur aliquid improportionatum etiam secundum diuinum auxilium, & sic desperamus, vel existimatur nimis proportionatū, & sic præsumimus, vnde in regulando isto modo, qui ex parte nostra se tenet ad attingendum Deum, vel speratum, vel creditum, requiritur aliqua regulatio, & in illa potest dari medium, & extrema. Quod currit non solum respectu nostri, sed etiam respectu Angeli viatoris, quia licet non formet propositiones cōplexas formaliter, format tamen iudicia virtualiter complexa, vnde in his supernaturalibus, quæ plenè non cognoscit, quandiù non dat vltimum iudicium, potest diuersis, & contrariis iudiciis quasi extremis recedere à fide. *Ex parte autem obiecti secundarij* facilius inuenitur medium, & extrema, quia bona creata non absolutè speramus, sed vt subordinata beatitudini, ex qua sumitur proportio ad sperandum res creatas, vt oportet, scilicet vt nec desiderentur nimis, nec abiiciantur totaliter, sed sperentur, vt conducunt ad finem beatitudinis, ideoque regulatione indigent in sperando, sicut & in petendo vt videre est *in D. Thom. infrà quæst. 83. artic. 6.*

Soluuntur Argumenta.

1 Ex *his facilè soluuntur duæ obiectiones in contrarium.* Prima: quia etiam circà obiectum primarium possumus inuenire medium, & extrema, sicut de ipso Deo in se possumus habere opiniones extremè falsas, vt qui diceret *Deum esse Trinum in essentia, & in personis*, & qui diceret, *non esse trinum, neq; in essentia, neq; in personis*, & qui

qui de ipso Deo obtinendo in se, non autem de aliquo bono creato, desperaret, vel præsumeret. Secunda est: Quia actus credendi est aliquid creatum; ergo indiget regulatione; potest enim aliquis nimis citò, & leuiter credere, aut etiam nimis difficulter; ergo ipse actus fidei in medio consistit. *Quod est argumentum Scoti.*

2 Ad *Primum dicimus.* Quod circa ipsum obiectum primarium, secundùm se non contingit dari extrema, etiam in opinando, sed secundùm connotationem, & modum quem habet ex parte nostra, quatenus per modum propositionis, & iudicij, vel formaliter, vel virtualiter complexi, incomplexum obiectum intelligimus: Verum autem, & falsum secundùm contrarietatem inter se solùm inueniuntur in intellectu complexo. Et similiter possumus desperare, & præsumere de ipsa consecutione Dei in se ratione illius conditionis, & modi ex parte nostra requisiti ad sperandum, qui regulatione indiget, quatenùs comparamus nos erga bonum speratum, vt dictum est, & ratione huius connotationis, & modi intelligo etiam quod dicit *Sanct. Thom. in ista quæst. 17. art. 5. ad secundum.* Quod conuenit spei habere medium per accidens ratione eius, quod ordinatur ad principale obiectum: non enim solùm obiectum secundarium, sed etiam ista connotatio, & conditio ordinatur ad principale obiectum.

3 Ad *Secundum dicimus.* Quod impossibile est aliquẽ actum indigere regulatione nisi per ordinem ad suum obiectum, actus enim sine obiecto, entitas, & qualitas est regulatione non egens, per ordinem autem ad obiectum primarium secundùm se, actus non est regulabilis: quia non potest esse nimius in ordine ad Deum secundùm se: si autem deficit ab eo secundum se, non ex defectu regulationis, quæ sit in ipso obiecto deficit, sicut virtutes morales, sed per abiectionem, & carentiam ipsius regulæ, & licèt qui citò credit leuis sit corde, non tamen qui citò credit Deo. Similiter qui difficulter credit, si *difficulter*, idest, *dubitando credit*, non credit, quia veritas prima est indubitabilis, si autem *difficulter*, idest, *tarde*, quamdiu tardat, post sufficientem propositionem obiecti, non dum credit, & sic non per defectum regulationis ex parte obiecti, sed per totalem abiectionem ipsius fidei dicitur non credere.

ARTICVLVS. IV

Vtrùm posſit dari ſpes acquiſita circa obiectum ſupernaturale?

1 Sensus *difficultatis huius procedit* non de spe acquisita, quæ versatur circa bonum naturalis ordinis, sicut spes communiter dicta, nec de illa, quæ versatur circa obiectum supernaturale vitioso modo sicut est præsumptio, talis enim dari non est dubium: sed inquirimus vtrùm circa bonum supernaturale possit versari spes ex motiuo naturali, quæ tamen sit honesta, & bona? Affirmat *Pater Torres hic disp. 61. dub. 4.* Vbi non solum asserit dari talem actum, qui sit bonus, & honestus, sed etiam postulare habitum, qui sit virtus acquisita: imò addit, quod talis virtus acquisita est theologica. Quia verò ista positio videtur admittere quatuor virtutes theologicas, contradicente Apostolo 1. ad Corinth. 13. *Nunc autem manent fides, spes, & charitas, tria hæc*, & refragante communi theologorum intelligentia, qui per illa tria intelligunt, tres virtutes theologicas infusas, & supernaturales, sicut infusas esse declarat *Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 7.* ideò iste author quasi timens suæ sententiæ, addit in calce dubij, quod licet nomen virtutis theologicæ communiter cadat in tres virtutes supernaturales, tamen potest dici spes acquisita virtus theologica, sed tamen loquendum esse cum multis præsertim si coram imperitis sit sermo.

2 Nihilominus *omninò reiicienda est ista sententia.* Et quantum ad hoc vltimum videtur plusquam falsa, & censura digna, cum contradicat concordi theologorum Scholæ, imò & communi fidelium iudicio solum agnoscentium tres virtutes theologicas. *Et fit argumentum:* Quia quando *Apostolus* dicit manere fidem, spem, & charitatem *Tria hæc*, aliquid speciale attribuit illis tribus, quod non aliis virtutibus, alioquin non verificaretur manere, *Tria hæc*, cum manerent plura alia, quæ idem haberent quod *Tria hæc*, & sic superfluè illa tria, tanquam specialia nominaret. Illud autem speciale, quod habent ista tria inter cæteras virtutes, vocatur ratio virtutis theologicæ communiter à Doctoribus, & Ecclesia; ergo si hoc speciale non conuenit aliis, quam istis tribus, qui dicit aliam virtutem præsertim acquisitam, dicendam esse theologicam, vel falso nomine illam appellat, si non habet illud speciale ratione cuius illa tria ab *Apostolo* designata theologica dicuntur; vel si habet in rei veritate eandem rationem specialèm, quam illa tria, iam non solum sunt tria theologica, quæ manent, sed plura, contra communem sensum, & intelligentiam *Apostoli*, qui intelligitur nominasse tria priuatiuè, id est, non plura; quare hæc pars istiùs sententiæ non benè sonat.

3 Quod *verò attinet ad Primam partem huius sententiæ dicimus:* Non esse ponendam spem acquisitam, quæ sit actus bonus, & honestus, circa obiectum supernaturale. De quo videatur *Lorca hic disp. 5. num. 5.* Nec dissentit *Magister Bañez hic quæstion. 17. art. 5. in fine Commentarij*, qui nullam spem agnoscit, quæ sit virtus, nisi theologicam, *& Magister Medina 1. 2. quæst. 62. art. 2.* licet videatur supponere dari spem, & charitatem acquisitam, non tamen determinatè explicat se loqui de spe habente pro obiecto supernaturalem beatitudinem: *Ratio, & fundamentum est:* Quia talis spes acquisita deberet procedere ex motiuo naturali, circa rem supernaturalem (alioquin si ex motiuo supernaturali procederet, nihil ei deesset ad supernaturalem spem, & non acquisitam,) repugnat autem, quod motiuum naturale, possit elicere verum actum spei, circa obiectum supernaturale, nam verus actus spei, debet importare efficacem voluntatem circa obiectum supernaturale, quia spes importat motum intentionis, respicientem bonum, seu finem, vt consequendum (*vt præcedendi articulo ostendimus ex D. Thom. 1. 2. q. 62. art. 3.*) atque adeò spes differt à simplici voluntate, quæ efficaciam non habet, & huius radicale principium est quia spes non saluatur in quacumque voluntate, sed in voluntate aggrediente consecutionem boni ardui, vnde necessario debet esse voluntas, illatiua electionis, respicientis media, per quæ aggredimur consecutionem finis. Debet ergo importare voluntatem efficacem intentionis, quia solum ex illa oritur

electio: nullum autem motiuum naturale est sufficiens ad hoc vt voluntas efficaciter tendat in bonum supernaturale, quia hoc motiuum est improportionatum respectu assecutionis talis boni. Quod si per motiuum naturale proponitur auxilium diuinum in quo speretur, sed tamen cognitum naturali motiuo, scilicet per fidem acquisitam, hoc ideò tale auxilium non cognoscitur cum omni certitudine, sed cum aliquali dubitatione, cum cognoscatur fide acquisita, atque adeò testimonio creato, quod est fallibile, & dubitabile: ergo ex vi talis cognitionis non formatur dictamen de diuino auxilio, nisi cum dubitatione, & formidine; ergo ex vi illius non certificatur, nec firmatur voluntas, circa auxilium proportionatum ad obtinendum tale bonum supernaturale: ergo non potest formare firmam, & efficacem voluntatem tendendi in illud, vt assequendum, sed manebit voluntas dubia, & nutans, quod nondum est sperare, nec simpliciter intendere illud bonum, vt finem assequendum, sed inefficaciter desiderare, vel falso sperare, & præsumere.

4 Dices. *Ergo saltem poterit dari.* Concupiscentia Dei authoris supernaturalis ex motiuo naturali, quia simplex concupiscentia, & desiderium, non requirit istam efficaciam voluntatis, & ita si per fidem acquisitam de Deo authore supernaturali moueatur voluntas ad amandum Deum, sic cognitum, ex motiuo naturali, concupiscet Deum, vt supernaturale. *Respondetur, quod talis concupiscentia iudicanda est, ex suo motiuo*; Motiuum autem est finis cuius gratia aliquid fit: potest ergo talis concupiscentia oriri ex complacentia propriæ personæ, tanquam ex motiuo, & fine cuius gratia; vel potest oriri ex complacentia Dei, tanquam ex fine cuius gratia, ex complacentia autem sui, tanquam ex subiecto, & fine cui vult tale bonum, non fine cuius gratia; *Si Primò modo se habeat* talis actus non est supernaturalis, neque bonus, sed peccatum, quia non habet Deum pro fine vltimo, sicut requiritur ad euitandum peccatum, quia non refert se ad illum, tanquam ad finem cuius gratia, sed potius Deum ordinat ad se: *Si Secundo modo*, talis concupiscentia est supernaturalis, tâm ex parte rei amatæ, quàm motiui, sed tunc *Dicendum est*, Quod ex parte cognitionis regulantis illum affectum, datur aliqua cognitio supernaturalis, & non purè egreditur illa cognitio à fide acquisita. *Itaque duæ* cognitiones ibi sunt, *alia quasi speculatiua*, qua ex fide acquisita per motiuum naturale, & testimonium humanum cognosco Deum vt obiectum supernaturale. *Alia quasi affectiua, & practica*, qua istud obiectum sic cognitum, proponitur vt finis diligendus, & ad istam cognitionem Dico non sufficere fidem acquisitam ex motiuo naturali, sed requiri aliquam excitationem, & auxilium supernaturale, *Tùm* quia velle Deum, vt finem supernaturalem, etiam per modum concupiscentiæ, est initium bonæ voluntatis in ordine supernaturali, & consequenter in ordine iustificationis, cum sit sufficiens fundamentum spei, quæ non prærequirit alium amorem, quam istum; ergo debet procedere ex aliqua excitatione supernaturali, quia excitatio est prima inchoatio totius iustificationis, vt deffinit *Trident. Sess. 6. cap. 6.* Tùm etiam, Quia fides acquisita, licet possit motiuo naturali attingere Deum supernaturalem, vt materiale obiectum, tamen illa fides non est practica, sed purè speculatiua, quia esse simul speculatiuum, & practicum est proprium altioris ordinis, & fidei supernaturalis, vt de theologia tradit *Sanct. Thom. 1. part. quæst. 1. art. 4.* Et de Dono intellectus, *2. 2. quæst. 8. art. 3.* Et de Dono sapientiæ ibidem *quæst. 45. art. 3.* Solum enim conuenit fidei supernaturali, quod per dilectionem operetur. Quare licet illa fides acquisita, possit manifestare modo naturali Deum supernaturalem, non tamen affectiuam cognitionem formare de Deo supernaturali fine, atque ita id pertinebit ad auxilium supernaturale Dei. Vnde resolutoriè loquendo, non video quomodo saluari possit in voluntate aliquis actus amoris Dei authoris supernaturalis, ex motiuo naturali, nam cum motiuum voluntatis sit bonum, & finis, si habet pro motiuo ipsum Deum, vt supernaturalem, sic actus ille supernaturalis manet ex parte motiui; Si autem aliquid extra Deum habeat pro motiuo, & fine cuius gratia, talis actus non est honestus, quia subordinat Deum alteri fini.

5 Sed *Obiicies Locum difficilem Sanct. Thom. 1. 2. quæst. 66. art. 6. ad 2.* Vbi loquens de spe theologica, dicit: Quod *Spes præsupponit amorem eius, quod quis adipisci sperat, qui est amor concupiscentiæ, quo quidem amore magis se amat qui concupiscit bonum, quam aliquid aliud.* Ita Diu. Thom. Ergo falsum est quod amor, qui habet pro motiuo complacentiam sui ad concupiscendum Deum sit peccatum, alioquin fundaretur spes theologica in amore prauo.

Respondetur *Verè esse admittendum*, Quod amore concupiscentiæ aliquis magis se amat, sed sub *Ly magis*, distinguendum est, quod potest *magis* se amare, velut finem *cuius gratia*, respectu boni concupiti, vel *magis* se amare, vt finem *cui*, & solum vt subiectum cui concupiscit bonum, & vtrumque permittit amor concupiscentiæ, quia potest concupiscere sibi vt fini, vel vt subiecto. Quando ergo concupiscit Deum sibi, si rectè amat, debet illum amare vt finem *cuius gratia*, si verò *magis* amaret vt finem *cui*, seu subiectum, non vt finem cuius gratia, peccaret, vt benè vidit *Caietanum hic quæst. 17. art. 5.* contra *Durandum.* In amore autem amicitiæ, persona amici est *magis* amata, vt finis *cui*, quia est subiectam cui volo bonum, nec requiritur, quod persona amici sit finis *cuius gratia*, præsertim vltimus.

Soluuntur Argumenta.

1 FVndamenta *Patris Torres facilè soluuntur ex dictis*, Obiicit enim, Quia potest alicui per fidem acquisitam proponi aliquod bonum, vt futurum à Deo, & per auxilium diuinum, quæ propositio non sufficit ad spem infusam, quia spes infusa habet omnimodam certitudinem deductam ex firmitate fidei, per fidem autem acquisitam non potest proponi cum tanta firmitate, neque modo supernaturali: non ergo est actus spei infusæ; est autem ille actus honestus, & bonus, quia non est contra aliquam regulam rationis. Quod verò generet, & postulet habitum *Probatur*, Quia versatur circa bonum futurum à Deo supernaturaliter auxiliante; ergo habet difficultatem animus in aggrediendo talem spem, debet ergo vinci per habitum. Vnde in hæretico amittente fidem, & spem infusam, manet facilitas ad sperandum bona supernaturalia, quæ est spes acquisita. *Quod verò sit virtus theologica probat*, Quia respicit Deum vt obiectum formale, quatenùs sperat aliquod

quid per auxilium diuinum; hoc autem est obiectum formale spei theologicæ, licet diuerso modo,& cum diuersa certitudine, quam spes infusa. *Secundò probari potest hac sententia*, Quia non repugnat dari fidem acquisitam circa Deum authorem supernaturalem ex motiuo naturali;& similiter datur charitas acquisita, vt communiter omnes admittunt;ergo neque repugnat dari spem acquisitam.

2 Ad *Primum Respondetur supponendo, quod spes theologica* non saluatur si solum habeat pro obiecto primario sperato aliquid creatum(vt sæpè dictum est)vnde solum admittimus argumentum,quantum ad hoc quod est sperare Deum ex motiuo naturali.*Respondetur.*(inquam)Per fidem acquisitam non posse proponi Deum, vt assequendum efficaciter,& practicè, sicut requiritur ad motum spei, imò nec sicut requiritur ad amorem debitum rei supernaturali,eo quod per fidem acquisitam non potest formari dictamen firmum, & efficax de auxilio proportionato ad assequendum Deum, & consequenter neque in voluntate potest sequi efficax motus intendendi assecutionem talis finis. Vnde non stat casus *Patris Torres*. Quod desit firmitas illi spei regulatæ per fidem acquisitam, & maneat vera ratio spei, quia ablata certitudine mediorum ad finem tollitur certitudo, & efficacia in intentione talis finis, quia intentio est de fine, vt assequendo per media;fides autem acquisita potest quidem speculatiuè proponere res supernaturales, sed practicè non potest dare certitudinem, cum ipsa in certo motiuo nitatur; vnde non manet vera spes in hæretico, sed præsumptio erga Deum assequendum.

3 Ad *Secundum Respondetur esse disparem rationem*, de spe,& de fide,& charitate, Quia Charitas,si est acquisita, non tendit in Deum authorem supernaturalem, sed vt est naturalis finis, vnde non est ad propositum; nam etiam potest dari spes acquisita de assecutione Dei authoris naturalis, id est, vt cognoscendo per effectus, & non in se; fides autem potest ex testimonio creato credere Deum authorem supernaturalem,tanquam rem creditam, res enim superiores possunt per inferiores attingi, licet imperfectè. Et similiter voluntas potest ex motiuo naturali attingere Deum authorem supernaturalem, sed tamen neque efficaciter,vt requiritur ad motum spei, ex defectu proportionati motiui, neque licitè vt requiritur ad amorem honestum ex defectu debiti finis, qui est motiuum amandi. Nam si propter ipsum Deum tanquam finem cuius gratia, imperfectè concupiscat illum sibi vt subiecto, non ex motiuo naturali,sed supernaturali amatur; quod verò aliquis cognoscat Deum ex testimonio creato nihil indebiti finis,& motiui apponit, quo talem cognitionem illicitam reddat.

DISPVTATIO XI.

De Subiecto spei theologicæ, eiusque certitudine.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm in beatis maneat habitus, vel actus spei theologicæ?

IN *hac difficultate opponuntur inter se Pater Suarez & Pater Vazquez*, consequenter ad ea,quæ docuerunt de formali ratione habitus spei,vt *artic. 1. disputationis præcedentis* visum est;etenim *Pater Suarez* existimat manere habitum spei in Patria, non tamen quantum ad denominationem spei, quia tollitur principalis actus eius,qui est sperare beatitudinem, sed manet quoad alios actus, qui etiam ab isto habitu eliciuntur, & quoad actus secundarios sperandi, sicut spes de Gloria corporis,de beatitudine aliorum,& similes alij, qui statui beatitudinis non repugnat. Ita habet in tractatu de spe,*disp. 1. sect. vltima, num. 5. & 3. part. disp. 7. art. 4. in commentario articuli*. At vero *Pater Vazquez*, *1. Tom. 3. part. disp. 43. cap. 2.* per oppositum existimat Habitum spei theologicæ non manere in Patria; posse tamen dari actum spei theologicæ proprium, & principalem. 1 2

Fundamenta istarum sententiarum ex dictis in *art. 1. disputationis præcedentis* deducuntur,& ferè omnia expedita sunt. Existimat ergo *Pater Suarez*, habitum spei non esse solùm principium actus sperandi,sed etiam concupiscendi,desiderandi,gaudendi, &c. Et ad istos actus in Patria manere habitum illum, licet non sub denominatione spei, respectu ipsius beatitudinis, & similiter potest manere iste habitus ad alios actus secundarios sperandi sicut ad sperandum gloriam corporis,& alia obiecta similia, nam respectu talium obiectorum manet in beatis sufficiens ratio ardui,quia licet sit debita gloriæ animæ ipsa gloria corporis, respectu tamen voluntatis,& naturæ simpliciter manet bonum supernaturale;ergo bonum excedens,& arduum,vtpotè dandum per alterius auxilium; ergo potest actum spei terminare.Et similiter ad sperandum aliis beatitudinem potest deseruire beatis ille habitus,quia non solum ex charitate possunt illam desiderare aliis, sed etiam tanquam adhuc futuram,& arduam, & non possessam,possunt illam sperare. Ac denique possunt habere illum actum conditionatum, quod si non haberent beatitudinem, sperarent illam,qui actus sufficit,vt maneat talis habitus, sicut ad similes actus conditionales manent virtutes morales, vt infrà ponderabitur.

3 At verò *Pater Vazquez ex alio fundamento procedit*, Quia existimat ad rationem spei theologicæ sufficere,quod sub ratione diuini auxilij speretur,quodcumque bonum,siue creatum, siue increatum,& hoc ipso manet sufficienter arduum, quia

quia ſperatur vt dandum per alienam poteſtatem. Et cum beatus poſſit reſpicere aliquod bonum creatum, vt futurum ſibi per diuinam poteſtatem, poteſt habere actum ſpei theologicæ. Habitus tamen dicit de facto non habere beatos, quia eſſet in illis otioſus, ſiquidem de facto nihil illis deeſt, quod ſperent, Gloria enim corporis, quæ modo deeſt non cogit, vt ponamus habitum, quia facta reſurrectione non eſt amplius ſperanda, atque adeò, tunc deberet talis habitus amitti: eſt autem inconueniens, vt in beatis amittatur habitus quem ſemel habent, & ſic conuenientius eſt, quod modo amittant illum, & pro iſto breui tempore, vſque ad reſurrectionem detur illis ad ſperandum auxilium per modum tranſeuntis. Ad ea verò quæ de potentia abſoluta poſſunt ſperare, non eſt neceſſe ponere habitum, ſed ſi aliquid Deus illis promiſerit dare, ex auxilio tranſeunti ſperari poterit.

3 Dico *Primò, in beatis, neque manet actus, neque habitus ſpei theologicæ, erga principale obiectum.* Eſt expreſſa *D.Thom. hic quæſt.* 18. *art.* 2. & 1. 2. *quæſt.* 67. *art.* 5. & 4. & 3. *part. quæſt.* 7. *art.* 4. Et communiter traditur à Patribus, & theologis, qui videri poſſunt apud *Lorcam hic diſputation.* 7. Et quidem de actu ſperandi principale obiectum, nulla eſt difficultas, conſtat enim beatitudinem poſſideri, & videri, ſpes autem quæ videtur non eſt ſpes; *Quod enim videt quis, quid ſperat?* vt dicitur Roman. 8. de continuatione autem beatitudinis de qua aliqui dubitant, etiam conſtat non poſſe eſſe obiectum ſpei *Tum*, Quia illa continuatio non eſt futura, cum vita æterna careat futuro, hoc ipſo quod æterna eſt, ſed eſt tota ſimul, vt *Sanct. Tho.* aduertit hic *quæſt.* 18. *art.* 2. *ad* 2. Vbi non vult dicere *D. Thom.* Quod quia omnes ſunt præſentia in æternitate, ideò non habet illa beatitudo rationem futuri, vt perperam intellexit illum *Pater Torres, hic diſp.* 62. *dub.* 1. commune eſt enim omni creaturæ exiſtere ſic in æternitate, ſed ſenſus *D.Thom.* planus eſt, quod viſio beatifica ſecundum propriam menſuram, non menſuratur tempore in quo ſolum inuenitur futurum, & præteritum, ſed menſuratur indiuiſibili, nunc, excludente omnem ſucceſſionem, & futuritionem, quæ menſura vocatur æternitas participata: *Tum*, quia etiam ſi illa continuatio eſſet futura, non haberet rationem ardui, quia perpetuitas eſt intrinſecè debita illi viſioni, quæ eſt vita æterna. Vnde ſicut Angelus vel anima non habet ſpem de continuatione ſui eſſe, vel ſui intellectus, aut voluntatis, multò minus poteſt habere ſpem, aut concipere rationem ardui in ſua beatitudine; Ita *Sanct. Thom. quæſt. diſputata, de ſpe, art.* 4. *ad* 3.

4 De *Habitu verò non eſt ita facilè aſſignare à quo deſtruatur in patria.* Siquidem alij habitus virtutum manent, vel ad alios actus quos habent in via, vel ad actus conditionales, vel tantum ad ornatum. Nec apparet quod contrarium ſit in patria, quod directè, & per ſe euacuet iſtum habitũ, quia talis habitus ei contrarius deberet eſſe in voluntate, in qua tamen præter habitum charitatis, non eſt alius, qui poſſit excludere habitum ſpei; charitas autem illi habitui non opponitur. Igitur diuerſę aſſeruntur rationes, quibus habitus ſpei deſtruitur. *Prima*, Quia eius actus eſt impoſſibilis impoſſibilitate perpetua, & habituali, impoſſibilitato autem actu, deſtruitur habitus, qui intrinſecè ordinatur ad illum. Secunda, ex ſuperfluitate, quia otioſus eſſet habitus, qui nihil poteſt operari. Hanc rationem aſſignat S. Thom. 1. 2. *quæſt.* 67. *art.* 4. *ad* 3. & *quæſt. diſputata de ſpe art.* 4. *ad* 11. Tertia ratione ſtatus, quia non decet ſtatum perfectiſſimum virtus ſupponens ſtatum imperfectiſſimum, qualis eſt ſtatus viæ, vnde habitus, qui eſt proprius huius ſtatus non debet manere in patria, fides enim & ſpes non ſunt abſolutè virtutes hominis, nec ſimpliciter teſtificant, & componunt voluntatem hominis, ſed voluntatem viatoris. Quarta ratio eſt ex parte habitus oppoſiti ſpei, qui eſt comprehenſio habitualis, quæ ſuccedit ſpei in gloria, *Hæc autem comprehenſio* (vt inquit S.Thomas in Supplem. 3. par. quæſt. 95. art. 5. ad 3.) *non importat diſtinctum habitum à viſione, & dilectione* (id eſt, ab habitu luminis gloriæ, & charitate conſummata) *Sed importat remotionem impedimentorum, ex quibus efficiebatur, vt mens non poſſet Deo quaſi præſentialiter coniungi, & hoc quidem fit per hoc, quod ipſe habitus gloriæ animam ab omni defectu liberat, ſicut quod facit eam ſufficientem ad cognoſcendum ſine phantaſmatibus, & ad prædominandum corpori, & ad alia huiuſmodi, per quæ excluduntur impedimenta, quibus fit vt nunc peregrinemur à Domino* Ita D.Thom. Vbi apertè ponit comprehenſionem per modum habitus, de qua dixerat *Solut. ad* 2. quod *ſuccedit ſpei.* Hæc ergo habitualis comprehenſio quatenùs ſuccedit ſpei euacuat eius habitum, nec opus eſt quod ſit habitus diſtinctus à charitate, & lumine gloriæ, ſed includit vtrumque, & diſponit voluntatem habitualiter diſpoſitione oppoſita habitui ſpei, & ſic non ex cluditur per charitatem ſecundum ſe conſideratam, ſed ita conſummatam vt relinquat voluntatem diſpoſitã diſpoſitionibus oppoſitis ſtatui, & habitui peregrinationis. Imò ab ipſo lumine gloriæ radicaliter excluditur ſpes, quatenus immediatè excludit habitũ fidei, in qua radicatur ſpes, vnde remota fide habitualiter, ex quacumque cauſa, ſiue ex abnegatione fidei, vt in hæretico, ſiue ex euidentia obiecti clarè viſi, remouetur habitus ſpei, radicaliter à lumine gloriæ, formaliter ab indiſpoſitione habituali oppoſita diſpoſitioni ſpei quam cauſat.

5 Dico *ſecundò. Non manet ſpes theologica* quoad actus ſperandi ſecundarios, v. g. reſpectu gloriæ corporis, & ſimilium. *Rationem huius reddit S. Thom. locis ſup. allegatis.* Quia ſpes theologica reſpicit bonum increatum, vt principale obiectum quod ſperat, reliqua autem bona ſub aliqua connotatione, & habitudine ad illud primum bonum, vel tanquam ad eius aſſecutionem conducentia, vel vt ab eius aſſecutione deriuata; cum enim iſta duo attingantur à ſpe theologica, ſcilicet, bonum increatum, & creatum, opportet quod aliquo ordine attingantur, & non ex æquo; vnde opportet quòd vnum attingatur, vt ſubordinatum, & coordinatum alteri. Non autem Deus attingitur ſub habitudine ſubordinationis ad creaturam, ſed ècontra, ſub habitudine creaturæ ad Deũ, quare ab illa virtute, quæ attingit ſperando Deum, & creaturam, & non creaturam ſolam, implicat attingi, & ſperari creaturam, niſi ſub ordine ad Deũ, & ſupponendo Deum tanquam obiectum primarium. Si ergo ſpes non poſſit amplius reſpicere Deum, tanquam obiectum primarium ſperatum, ſoluitur ſpecies illius virtutis, & ſoluitur in obiecto creato illa habitudo ad Deum ſperatum, ratione cuius attingebatur à tali virtute ſpei, habente pro obiecto ſperato Deum, & creaturam.

Nec

Nec *potest aliquid responderi* huic rationi, quod sit alicuius momenti, nisi vel negando quod ipse Deus speratus sit obiectum primarium spei Theologicæ, vel quod ipsa Spes Theologica non specificetur nisi à formali ratione, quæ est diuinum auxilium, omninò vero per accidens se habeat, quod res sperata sit Deus, vel creatura, Aut denique quod potest manere obiectum secundarium, vt secundarium est, destructo primario. *primum est impossibile*, nec ipse *Pater Suarez* id negat, qui fatetur principalem actum huius virtutis esse actum Spei circa Beatitudinem essentialem, gloriam autem corporis esse obiectum secundarium *vt patet in tract. de Spe, disp. 1. sect. 1. n. 5. & 6.* Si enim principale obiectum speratum non est Deus, quomodo creatura erit principale obiectum, Deus autem minus principale; Nisi fortè nullum ei principale obiectum assignemus, sed ex æquo, & indifferenter omnia respiciat, quod est incidere *in secundum Membrum*, quia tunc solum habebit pro certo, & determinato specificatiuo, rationem formalem diuini auxilij, nullum verò obiectum materiale per se pertinebit ad specificationem huius virtutis. Quod suprà *disp praced. art. 1.* destruximus. *Tertium verò dici non potest*; Quia obiectum secundarium non manet in ratione secundarij, nisi ex habitudine ad primarium, & subordinatione ad illud, quare remoto primario cessat talis habitudo, & ipsum obiectum secundarium, si manet, transit in primarium, & consequenter variatur specificatio virtutis. Manente ergo Spe Theologica sicut est in via, quantum ad suam speciem repugnat quod eliciat in patria talem actum secundarium.

7 Argumenta *P. Suarez*, quia non solùm procedunt circa actum sperandi gloriam corporis, & alia obiecta creata tanquam secundaria, eo modo quo attinguntur à Spe Theologica, sed etiam absolutè, & vt possunt attingi à spe communiter dicta, ideo in sequenti Articulo commodiùs dissoluentur.

Soluuntur Argumenta.

8 Obiicies *primò Ex impossibilitate actus*, vel perfluitate habitus non colligitur ipsũ euacuari. *Primò*, quia oportet ostendere quod actus erit impossibilis omnimodo si enim aliquomodo maneat possibilis, nõ destruetur habitus, sicut cõmuniter exponitur illud *Apost.* 2. Cor. 13. *Siue proph. euacuabũtur, siue linguæ cessabũt, siue sciẽtia destruetur*; Quod non simpliciter destruetur habitus scientiæ, sed solum quoad modum, quem nunc habet. Et similiter virtutes morales alium actum habebunt tunc, quam modo; ergo similiter non repugnabit manere spem, quoad alium actum, v. g. quoad actum concupiscendi, vel quoad alium modum actus. *Secundò.* Manere potest quoad actum conditionalem sperãdi: non enim minus repugnat Statui Beatitudinis actus Pœnitentiæ, quàm actus Spei, & tamen manebit habitus Pœnitentiæ, ad conditionalem actum dolendi, si esset capax; & similiter habitus Virginitatis manet in non virgine propter actum conditionalem seruandi virginitatem si posset; ergo & Spes ad sperandum si posset. *Tertiò.* Manere potest ad ornatum, licet non operetur, & ita manere potest non vt qualitas operatiua, sed vt ornatiua subiecti, sicut manent arma post victoriam, non ad vsum, sed ad honorem. *Denique.* Vna forma non expellit alias nisi per immediatam priuationem, & contrarietatem eius, non est autem immediata priuatio inter habitum spei, & habitum gloriæ: quia habitus spei est bonus, & non contrariatur illi nisi habitus malus. Et similiter habitus spei non importat ipsam priuationem possessionis, sed inclinationem ad elicendum actum priuatum possessione; ergo in ipso habitu spei, non importatur priuatio, sicut nec in habitu fidei actualis inuidentia, sed inclinatio ad actũ ineuidentẽ.

9 Ad *primum resp.* Virtutes, quæ manent in Patria debere manere quoad actus, vel quoad modum actus non repugnantes earum specificationi. Habitus autem spei, non habet in sua specificatione alium actum, præter actum sperandi beatitudinem, & secundariò ea, quæ ad beatitudinem requiruntur, vel consequuntur; actus verò Concupiscendi, & similes, non sunt actus intra specificationem spei contenti, nisi vt pertinent ad rationem ardui, vt probauimus *Disput. præcedent. Artic. 1.* Habere autem actum sperandi alio modo, non est ad rem, quia si ille alius modus sperãdi compatitur cum possessione rei speratæ, destruit spem, quæ est tendentia ad rem non possessam. Si autem possessionem excludit, tollit statum beatitudinis, vnde mutatio actus, vel modi actus non deseruit ad hoc, vt habitus spei permaneat. Secus est de scientia, & aliis Virtutibus, quarum materia non est ita restricta, & limitata, sicut materia spei, quia spes limitatur ad rectificandum statum viæ, vnde posita possessione finis, cessat eius rectificatio, quæ solum est in acquirendo, & tendendo in finem; aliæ autem virtutes rectificant, voluntatem hominis absolutè, vt regulabilis est à ratione, vnde cum in Patria voluntas sit maximè regulata circa omnem materiam, necesse est quod maneant virtutes sic regulantes, licet perfectiori modo operentur circa suas materias. Quæ solutio elicitur ex *D. Thom. 1. 2. Quæst. 67. art. 4. ad 1.*

10 Ad *secundum D. Thom. Quæst. disputata de spe art. 4. ad 11.* Negat simpliciter manere habitum virtutis; etiam ad actum conditionalem (de hoc enim loquebatur Argumentum.) Quando est totalis impossibilitas operandi. Sed quia hoc videtur instari in virginitate semel amissa, quæ per nullam potentiam haberi potest, & tamen ad conditionalem actum eius, manet habitus virginitatis; Explicatur amplius hæc doctrina *S. Thomæ.* Quia actus conditionalis potest fieri ex duplici capite; *Vno modo* propter absentiam materiæ, in qua de facto exercetur illa virtus, stante tamen rectificatione voluntatis, & electione interiori, quæ non est conditionalis, sed absoluta. *Alio modo* propter incapacitatem subiecti, sicut Christus Dominus erat incapax Pœnitentiæ, vel propter limitationem virtutis, quia non absolutè rectificat hominem, sed statum viæ in homine, vnde remota via non rectificat, Quando ergo virtus simpliciter rectificat voluntatem remouendo ab ea oppositam inclinationem, necesse est quod possit habere actum interiorem, tali inclinationi oppositum, qui tamen ex parte materiæ est actus conditionalis, ipsa tamen electio interior absolutè elicitur; ad extra verò non exercetur ex defectu materiæ. Quando verò neque etiam ipsa electio, & actus interior est possibilis, nec potest elici nisi sub conditione, tunc non potest poni virtus ad talem actũ conditionalem, *si esse capax talis virtutis haberẽ actum illius*, quia ad istam conditionalẽ necessariò supponitur me nõ habere ipsã

virtutem; ergo ad talem conditionalem actum eliciendum non poteſt poni illa virtus, ſed ſi talis actus elicitur erit ab alia virtute ſuperiori, ſeu voluntate exercendi ſe in omni actu virtutis: Spes autem & Fides cum non rectificent voluntatem hominis vt homo eſt, ſed vt Viator, non poteſt in Patria haberi actus conditionalis eius ſolum ex defectu materiæ exterioris, ſed etiam ex defectu capacitatis ſubiecti, quia iam non eſt ſubiectum viæ, Ad rectificandum autem hominem in ordine ſupernaturali, ſubrogantur in Patria alia principia, ſcilicet, pro intellectu clara viſio ipſius finis, pro voluntate conſummatus amor, & perfecta comprehenſio. Vnde non amplius deſeruiunt ad rectificandum hominem in ordine ſupernaturali Spes, & Fides, quæ ſolum vice illius rectificationis Patriæ deſeruiebant in via.

11 Ad *Tertium Dicitur.* Non manere propter ornatum. Quia ille ornatus eſſet habitualis inclinatio ad ea, quæ propria ſunt viæ, non autem ornatur anima in Patria per inclinationem ad actus viæ, vt tales ſunt, quia imperfectum ſtatum important. Arma autem quæ poſt victoriam manent, non important ornatum per modum inclinationis ad ſtatum, vel actum imperfectum, & ideò poſſunt manere.

12 Ad *Vltimum negatur,* quod in habitu Spei non ſit immediata priuatio, vel contrarietas ad poſſeſſionem habitualem boni ſperati. *Ad Primam probationem Reſpondetur.* Habitum Spei in Patria non excludi per habitum malum, ſed per perfectum, cui priuatiuè opponitur imperfectus, ſicut iuuentus excludit pueritiam, non tanquam malum, ſed tanquam imperfectum. Quo exemplo vtitur *S. Thom. Quæſt. de Spe art.* 4. *ad* 10. *Ad Secundam probationem Dicitur.* Quod ipſa inclinatio ad actum Spei, qui debet eſſe actus priuatus poſſeſſione, eſt inclinatio imperfectione contrarietatis, & ſic vel ſupponit ſubiectum carens poſſeſſione rei ſperatæ, vel cum poſſibilitate carendi; ipſa enim inclinatio poſſibilitas quædam eſt ad actum. Si autem poſſibilitas carendi ſit ablata, ille habitus ita perfectus, qui hanc poſſibilitatem excludit, opponitur illi habitui qui hanc poſſibilitatem facit, & licèt maneant ſemper natura, cui poſſibilis eſt priuatio poſſeſſionis, licet non ſit poſſibilis ſtatui gloriæ, tamen illa poſſibilitas naturæ ad carendum gloria ſemel adepta, eſt poſſibilitas remota, & quaſi obedientialis; poſſibilitas autem Spei eſt poſſibilitas proxima, cum ſit inclinatio habitualis ad carentiam gloriæ, ſiue ad tendendū in gloriam non poſſeſſam, Vnde talis habitualis inclinatio, quæ hanc poſſibilitaté proximam facit, repugnat ſtatui excludenti poſſibilitatem proximam carendi gloria.

ARTICVLVS II.

Vtrùm poſsit in Beatis eſſe actus Spei Communiter dictæ circa aliquod obiectum creatum?

1 SPem *communiter dictam vocamus* illam, quæ non eſt Theologica, & non habet pro obiecto primario aliquid diuinum. *Totus huius difficultatis cardo* ad vnicum punctum deuoluitur, ſcilicet vt videamus, an poſſit aliquid eſſe arduum Beatis in illo ſtatu beatifico, nam ex *quatuor* conditionibus requiſitis ad Spem, ſcilicet, quod ſit *bonum, arduum, poſſibile, futurum,* de *tribus* non eſt dubium poſſe inueniri reſpectu beatorum, nam gloria corporis eſt aliquid *bonum, poſſibile,* & *futurum* in illis; ſolum ergo poteſt excludi Spes communiter dicta per illam particulam *arduum.* Videtur enim ſtatui beatitudinis nihil eſſe arduum eorum, quæ poſſunt deſiderari, eſt enim ille ſtatus, omnium bonorum aggregatione perfectus, vndè nihil quod poteſt deſiderare poteſt illi deeſſe; habet ergo ratione ſtatus ineuitabilem cauſam obtinendi omnia, quæ deſiderare poteſt, & conſequenter nulla eſt contingentia deficiendi, quod eſt nihil habere arduum,

Ex *alia verò parte videtur* quod ad rationem ardui ſufficiat, quod aliquid ſit obtinendum mediante poteſtate alterius, ita quod non ſit in ſola poteſtate propria; multa autem poteſt obtinere Beatus auxilio diuino, *v.g.* gloriam corporis, nouas reuelationes. gloriam accidentalem: imò & de poſſibili maiorem gloriam ſubſtantialem. Nec ſufficit eſſe certum de aſſecutione, certitudine cognitionis, niſi etiam ſit certus certitudine poſſeſſionis, vt patet in animabus purgatorij, in quibus eſt certitudo de aſſecutione gloriæ, & tamen ad hunc eſt Spes.

2 Item ad rationem ardui ſufficit quod res aſſequenda obſolutè ſit ſupernaturalis, ſic enim ſimpliciter eſt ardua ipſi voluntati, & naturæ, vt *ex P. Suarez art. Præced.* obiiciebamus, ergo ſufficit ad Spem communiter dictam, reſpectu talis boni ardui aſſequendi. *Præterea ſemper vrget illud Argumentum.* A quo eliciatur ille actus deſiderandi gloriam corporis, & alia bona futura? Quia non elicitur à Charitate, cum non deſideret illum bonum amico, ſed ſibi; ergo à Spe, ſi non Theologica, ſaltem communiter dicta. *Denique Quia D. Thom.* ponit in Chriſto Domino Viatore, actum Spei, licet non virtutem Theologicam, *vt patet hic Quæſt.* 18. *arte* 2. *ad* 1. & *Quæſt. Diſput. de Spe art. vlt. ad vlt.* Et tamen habebat in ſe principium ineuitabile omnium, quæ deſiderebat; ergo ſimiliter, alij Beati poſſunt habere talem actum Spei. Et fauet authoritas *S. Thom. Quæſt. citat. de Spe art.* 4. nam poſtquam dixerat in corpore articuli, quod Beati poſſunt ſperare inhærendo diuino auxilio ſecundum communem rationem Spei, licet non ſecundum virtutem Theologicam addit *Solut. ad* 6. Quod *eo modo conuenit Sanctis orare, ſicut & ſperare.* Sed Sancti habent actum orandi propriè; ergo & actum Spei communiter dictæ.

3 Nihilominus *expreſſa ſententia D. Thomæ eſt,* In Beatis non dari Spem communiter dictam. Ita habet 1. 2. *Quæſt.* 67. *art.* 4. *ad* 3. loquens ſpecialiter de Spe gloriæ corporis, & idem repetit hic *Quæſt.* 18. *art.* 2. *ad* 4. Expreſsè enim diſtinguit Spem ſecundum quod eſt virtus Theologica, & ſecundum quod eſt communiter dicta, & vtramque denegat Beatis; Quia vero ad tollendam arduitatem, ex cuius defectu ſolum negatur Spes communiter dicta, tantum duabus viis procedi poteſt, vel quia res ipſa in ſe valdè modica eſt, & conſequenter non indiget aggreſſione, neque victoria ad obtinendum: vel quia etſi res modica non ſit, ſed verè magna, eſt tamen

men in potestate, & possessione sperantis, quia possidet causam ineuitabilem illius, sicut qui pacificè possidet titulum beneficij, aut commendæ, non habet spem circa perceptionem fructuum, quia habet causam adæquatam, & ineuitabilem ad percipiendos fructus suo tempore, & si nondum actu sint præsentes. *D. Thomas* in beatis excludit arduitatem ex vtraque causa. *Ex Prima*, Quia animæ beatæ reputatur gloria corporis, tanquam aliquid modicum, vt dicit hic *quæst.* 18. *art.* 2. *ad* 4. *ex secunda vero*, Quia beatus habet ineuitabilem causam gloriæ corporis (quod intellige) quia possidet titulum, & ius illius gloriæ, scilicet beatitudinem animæ, ex qua naturaliter habet promanare gloria in corpus suo tempore, scilicet, quando resurget. Et idem dici potest de nouis reuelationibus, & gloria accidentali, quę accrescit beatis de nouo, nam ista debentur ex vi sui status, vnde habet titulum, & ius ad illas: excludendam autem arduitatem spei, sufficit habere possessionem tituli, licet non habeatur actualis possessio rei, sed suo tempore prouentura sit, vt patet in perceptione fructuum respectu possidentis fundum, vel beneficium.

4 Cæterum *circa alia bona*, quæ potest beatus desiderare aliis, *v. g.* beatitudinem, difficultas est, vnde tollatur arduitas, nam circa hæc nullum ius, aut titulum possidet, nec causam ineuitabilem illorum, ergo non tollitur. *Nihilominus dicendum est*, possidere beatum causam ineuitabilem assecutionis talium bonorum, quatenùs possidet statum, cui ex vi suæ perfectionis annexum est decretum Dei, non priuandi beatum quocumque bono à desiderato. Ex vi enim status beatifici non desiderant beati nisi tantum illa, quæ voluntas Dei vult eos desiderare, & per eos implere, quia summè conformantur voluntati diuinæ: alia verò, quæ Deus non vult per eos implere, nec volunt, nec desiderant, loquendo de desiderio efficaci, quale requiritur ad sperandum, nam desiderium inefficax, quale habuit Christus, vt transiret ab eo calix, non seruit ad sperandum. Est autem debitum illi statui, vt non defraudetur omni eo, quod efficaciter desiderat, aliàs esset nimis imperfectus status, si aliquid desiderarent, & non obtinerent, & de hoc habent decretum diuinum, quod perfectè completur in patria, iuxta illud Psal. 20. *Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntati labiorum eius non fraudasti eum*; & Psalm. 144. *Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet.* Vnde *S. Thom. in* 4. *distinct.* 45. *qu.* 3. *art.* 3. determinat, quod sancti semper in suis orationibus exaudiuntur propter conformitatem suæ voluntatis ad voluntatem Dei. Et idem confirmat 2. 2. q 83. art. 11. Hoc autem sufficere ad possessionem excludentem spem, *ex eo confirmatur.* Quia non aliter dicitur possidere gloria corporis à beatis, nisi quia possidendo gloriam animæ possident principium vnde naturaliter dimanat gloria corporis, si corpus iterum animæ vniatur; quod vero de facto vniendum sit non habetur ex vi solius gloriæ animæ, nisi quatenùs habet adiunctum decretum Dei de facienda resurrectione, vt totus homo fruatur fine suo: possessio ergo illius decreti non prout solum est in voluntate Dei, sed prout est alligatum rei possessæ, scilicet, beatitudini animæ excludit arduitatem spei circa gloriam corporis: similiter ergo possessio status beatifici; cui alligatum est decretū non fraudandi eum omni eo quod desiderat, efficaciter excludit arduitatem spei. Sicut si Rex traderet annulum ministro ad signandum quidquid desiderasset, talis diceretur possidere Regis voluntatem, & consequenter non speraret ea, quæ à Rege sunt obtinenda. Beati ergo solum ex charitate, non ex arduitate spei desiderant efficaciter aliis. Secus est in animabus purgatorij, quæ etsi sint securæ de decreto Dei, securitate cognitionis; non tamen possident statum, cui tale decretum alligatur; vnde nondum excludunt spem, quia nondum obtinent possessionem.

5 Ad *Primum argumentum contrarium respond.* Quod id quod est in potestate alterius mihi communicata, & coniuncta, non est mihi arduum: quod vero est in potestate aliena, mihi non communicata potest manere arduum; Sicut quia bona vxoris communicantur viro, & è conuerso, non dicitur sperare illa, quæ possidet per vxorem, quia non sunt in potestate alterius, quasi extranea, sed sibi coniuncta. Sic cum inter beatos, & Deum sit summa coniunctio, quæ desponsationi, & coniugio assimilatur, illa quæ sunt in potestate Dei, non sperantur à beatis, quia illa potestas est sibi coniuncta, & quasi in dotem data, vt voluntate Dei, vtantur ad ea, quæ sibi conueniunt iuxta statum suum; Quod non currit in animabus purgatorij, vt dictum est, quia adhuc sunt in statu patiendi, non fruendi, & possidendi. *Quod vero additur* de possibilitate maioris gratiæ, hanc nec sperant, nec desiderant beati, quia non est sibi debita, nec conueniens, nec futura.

6 Ad *secundum dicimus*, Non sufficere ad rationem ardui, quod aliquid sit supernaturale quomodocumque, sed quod sit supernaturale non possessum, nec in se, nec in suo titulo, vel causa ineuitabili; quòd enim sic habetur iam possidetur ea possessione, quæ sufficit excludere rationem ardui, & spem communiter dictam, vt ostensum est. *Ad tertium assignauimus disputatione præcedenti art.* 1. Duplex Principium, à quo elicitur illud desiderium de gloria corporis. Primò, ex charitate, quatenùs desiderant illam in honorem Dei. Secundò, vt est bonum proprium, & sic elicitur illud desiderium ab ipsa fruitione, qua fruuntur gloria animæ, non solum absolutè in se, sed vt est radix ineuitabilis gloriæ corporis, sic enim & possidetur ipsa gloria corporis in suo titulo, quod sufficit ad excludendam arduitatem spei, & tamen adhuc non est præsens quantum ad durationem, quod sufficit ad desiderium. *Et si dicas*: Nam fruitio est actus; ergo non potest esse principium desiderij, quod est alius actus. *Respond.* Vnum actum posse esse causam alterius sicut dicit *S. Thom.* 1. *quæst.* 25. *art.* 2. *&* 3. quod vna passio, quæ est actus appetitus sensitiui est causa alterius, propriè tamen vnus actus non est principium elicitiuum alterius, sed quia vnus actus relinquit subiectum sit dispositum, & determinatum quasi habitualiter, vel dispositiuè vt possit elicere alium actum, qui cum eo habet connexionem, ideò dicitur esse causa illius.

7 Ad *Quartum latè respondebimus* 3. *par. qu.* 7. *art.* 7. Nunc breuiter dicimus vtramque opinionem esse probabilem, scil. in christo viatore fuisse spem cōmuniter dictam, etiam vt distinguitur à desiderio & probabile est non fuisse; sed eodem

eodem modo loquendum esse de Christo, ac de aliis beatis: & tota probabilitas fundatur in hoc. Quia probabile est, quod ex vi status viatoris, quem assumpsit, mansit obiectum arduum, & perinde ac si non esset possessum respectu talis status, & respectu subiecti vt gerebat talem statum, & regulabatur regulis eius, eo quòd respiciebat illud obiectum, vt cadens sub merito, atque adeo, vt non possessum, sed vt obtinendum ex vi talis status. Probabile etiam est, quod non mansit arduum propter coniunctionem status comprehensionis, cui debebatur illud bonum ex ineuitabili causa, vnde non remanebat ei arduum simpliciter, & ex omni parte, licet secundum quid, & ex aliqua parte arduum erat, in quantum erat in statu possibili. *D. Thom.* non leuiter inclinat in primam sententiam. Quia cum reliquis beatis deneget omnem spem, etiam communiter dictam, concedat autem desiderium in locis suprà citatis, tamen in Christo distinguit, quod in quantum Viator poterat habere spem communiter dictam, licet non spem theologicam. Si autem nomine *spei communiter dictæ* intelligeret solum desiderium, non erat cur distingueret inter reliquos beatos, & Christum, cùm etiam ipsi hoc desiderium habeant. Videantur quæ loco citato diximus. *Pro præsenti tamen difficultate constat.* Quod etiam admissa spe in Christo Domino, vt viatore, non propterea est admittenda in reliquis beatis, qui viatores non sunt, quia Christus Dominus hoc ipso, quod erat viator tendebat ad gloriam corporis per meritum, & consequenter ex vi talis status respiciebat illam vt non possessam, nec in se, quia nondum erat, neque in suo titulo; quia titulo meriti acquirenda erat. Reliqui autem beati non respiciunt illam, vt habendam per merita noua, sed ex meritis antiquis possident titulum, quo ineuitabiliter sint illam habituri.

8 Ad loca *D. Thomæ*, quæ videntur attribuere beatis spem communiter dictam. *Dico*, quod loquuntur de spe largo modo, prout dicit expectationem desiderij, non de spe à desiderio distincta; hanc enim expresse negat 1.2 *quæst.* 67. *art.* 4. *ad* 3. Comparat autem *D. Thom.* orare cum sperare sumendo *sperare* in beatis, pro *expectare*, seu *desiderare.*

ARTICVLVS. III

Quomodo spes in viatoribus possit esse certa?

1 CErtitudo cum sit firmitas quædam, & infallibilis securitas, potest sumi tripliciter, vel obiectiuè; prout in ipsis rebus inuenitur infallibilis connexio vnius cum alia, vel formaliter in intellectu, quatenus percipit, & assentitur ex motiuo infallibili, vel participatiuè in voluntate, quatenùs infallibili medio, & motiuo mouetur ad finem. *Hic ergo Duo sunt certa. Primum est*, spem habere certitudinem obiectiuam ex parte Dei, cuius auxilio infallibili mouetur, quantum est ex parte rei, & similiter ex parte voluntatis habere certitudinem participatiuam, & practicam. *Secundum est* ex parte cognitionis non dari assensum, quasi speculatiuum, certum de assecutione spei. Vtrumque definit *Concilium Tridentinum sessione 6. cap.* 13. dum inquit: *Quòd de perseuerantiæ munere nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur, tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent; Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet, operans velle, & perficere.* Ita Concilium. Et ex ipsa scriptura constat habere spem hanc certitudinem, & firmitatem, vt Roman. 5. *spes autem non confundit*, & Hebræor. 6. *Qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam. Solum ergo restat explicare*, In quo consistat ista certitudo voluntatis, quam *D. Thom.* dicit esse certitudinem participatiuè. Et difficultas consistit in duobus. *Primò.* Quomodo possit voluntas participare certitudinem, cum intellectus habeat illam? neque enim potest formare assensum certum de assecutione spei. *Secundò.* Quomodo possit participare istam certitudinem mediante fide, sicut dicit hic *S. Thom. qu.* 18. *art* 4.

2 Prima *difficultas explicatur sic*; Quia ad certitudinem voluntatis tendentis in aliquem finem non sufficit, quod ipsa media secundum se habeant firmam, & certam connexionem cum fine, sed requiritur, quod mihi constet de applicatione talium mediorum ad me, in quòd efficiunt aliqua exempla, quæ ad explicandam certitudinem spei aliqui Doctores multiplicant, vt si quis accipiat à Rege pecuniam, qua possit emere ciuitatem, & sua culpa illam perdat, ipse sibi est causa perdendi, non autem est defectus aliquis ex parte pecuniæ; & similiter qui haberet Castrum inexpugnabile, quod tamen ipse custos castri tradit inimico, per hoc non tollitur, quod castrum illud sit firmissimum, & inexpugnabile: *Hæc tamen exempla deficiunt* in vna principalissima conditione, quia tam castrum, quàm pecuniam ego certissimè possideo; at verò hic licèt sim certus, quod gratia Dei est quasi castrum inexpugnabile, & pretium sufficiens ad gloriam, tamen non sum certus; quod Deus mihi illam dederit, vel dabit; ergo non possum ex vi huius formare sufficientem certitudinem ad firmitatem voluntatis, & spei. Sicut è conuerso, si intenderē emere ciuitatem pecunia danda à Rege, si non sum certus quod talis pecunia mihi dabitur, quomodo possum habere certitudinem in voluntate de obtinenda ciuitate? *Et præterea.* Certitudo spei est firmis, & efficax affectus de ipsa consecutione finis, circa hanc enim versatur certitudo; sed de ista consecutione nullam habet certitudinem intellectus, ergo nulla participatur in voluntate. *Consequentia patet.* Quia certitudo ista participata, ab intellectu participari debet, vt *S. Thomas* docet hîc: ergo si nulla est certitudo in intellectu de tali consecutione, de eadem nulla participabitur in voluntate. *Min. probatur. Tum ex diffinitione Concilij*, quod nullus est certus de sua salute; *Tum* Quia non solum de ipsa salute secundum se, nullus est certus, sed neque vt continetur in virtute mediorum, quia vnum ex mediis, à quo dependet ista consecutio est fallibile, scilicet liberum arbitrium nostrum, & opera nostra, sine quibus talis finis assequi non potest: sed quotiescumque in intellectu proceditur ex vna præmissa fallibili, quantumcumque alia infallibilis adiungatur, conclusio manet fallibilis, & incerta: ergo similiter hic.

3 Secunda *vero difficultas sic explicatur.* Quia spes

spes non potest immediatè participare fidei certitudinem, nisi mediante aliquo iudicio particulari, quod non est actus fidei, & consequenter non habet fidei certitudinem, sed solum probabilitatem; ergo non communicat illi certitudinem. *Antecedens probatur.* Nam fides solum in communi docet, Deum sua omnipotentia posse nos perducere ad beatitudinem, & quantum est ex se nemini denegare gratiam; quod vero mihi in particulari velit dare auxilia congrua ad obtinendam gloriam, fides non docet, nam si doceret, desperans semper amitteret fidem, quia qui desperat, semper existimat Deum de facto nolle sibi dare gratiam, quamuis non neget posset dare: illud ergo particulare iudicium, quod Deus mihi velit dare congruam gratiam, non est actus fidei, quod tamen iudicium requiritur ad spem, nam propositio fidei in vniuersali non sufficit ad sperandum, nam stante tota propositione fidei, stat aliquem desperare, vt dicit *S. Thom. infrà qu. 20. artic. 2.* Ergo sola propositio fidei in vniuersali non sufficit ad constituendam spem, sed requiritur illud particulare iudicium, quod tamen non habet certitudinem fidei; ergo si mediante illo participatur à spe fidei certitudo non potest firma, & absoluta certitudo participari.

3 Pro *huius ergo explicatione est aduertendum*, non pertinere ad spem certitudinem speculatiuam, sed practicam, quatenus est certitudo affectus, vocatur autem *certitudo speculatiua* illa, quæ respicit veritatem rei: & mensuratur penes esse, vel non esse, sicut si habeatur iudicium, & assensus circa ipsam assecutionem beatitudinis, quod de facto erit, vel non erit, & hoc nisi per reuelationem diuinam haberi non potest: *Certitudo autem practica* non respicit veritatem ipsam rei secundum quod de facto aliquid erit, vel non erit, sed respicit regulas prudentiæ, secundum quas aliquid potest efficaciter, & determinatè appeti. *Secundo est aduertendum.* Quod certitudo voluntatis aliter regulanda est in actu fruitionis, seu gaudij, aliter in actu aggressionis, & spei. *Prima enim certitudo* est omnimoda, & absoluta, supponitque speculatiuam certitudinem in intellectu, eo quod fruitio est de re possessa, & actu præsenti. *Secunda vero certitudo* est præcisè certitudo practica, quæ consistit in hoc, quod habeat certam, & debitam regulationem, quæ consistit in hoc quod voluntas habeat sufficiens motiuum, vt non vacillet & retrocedat, sed efficaciter, & rectè tendat in finem. Sicut enim datur in intellectu plena determinatio, & resolutio quando perfectè conuincitur intellectus ad aliquem assensum, ita plena determinatio, quæ est circa resolutio voluntatis tunc datur, quando sibi imperfectè repræsentatur sufficiens motiuum ad non deficiendum in intentione finis: tota autem sufficientia, & certitudo istius motiui dependet ex certitudine mediorum, quibus potest perduci ad assecutionem finis; quia per certitudinem mediorum debent difficultates vinci. Et sic ex illis pendet, quod obiectum spei appareat, vt bonum vincens. Et hæc certitudo de mediis in spe theologica quantum est ex parte Dei, quod non deficiet, fides docet; quantum est ex parte mea, quod non deficiam, fides non docet, sed tamen prudentialiter regulat, ne propter hoc quod ex parte mea se tenet de defectu, debeam desperare, quia iste defectus est ex parte conditionis subiecti defectibilis, non ex parte mediorum, quæ etiam sufficiunt vincere hanc defectibilitatem subiecti. Vnde spes prout innititur mediis, semper habet sufficientem certitudinem ad prudentem regulationem, & efficacem tendentiam in finem. Vnde dicitur Esai. 59. *Ecce non est abbreuiata manus Domini, vt saluare nequeat; neque aggrauata est auris eius, vt non exaudiat, sed iniquitates vestræ diuiserunt inter vos, & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius vt non exaudiret.* Vbi ponitur summa certitudo ex parte mediorum, tam quoad virtutem saluandi, quod nomine *Manus* designatur, quam ex parte voluntatis Dei dantis illa media, quod nomine *Auris* signatur non aggrauatæ ad exaudiendum, vnde formatur certum & firmum dictamen practicum de indefectibilitate mediorum, licet ex parte subiecti, voluntariè per peccata sua possit illa media à se repellere, sed tamen firmitas spei, & eius dictamen, non fundatur in eo, quod tenet se ex parte subiecti, sed ex parte mediorum.

4 Dices: si hoc motiuum practicum deriuatur ab ipsa fide in obiectum spei; ergo non potest destrui tale motiuum, & conuenientia obiecti propositi, nisi destruatur motiuum fidei, & sic non dabitur desperatio sine infidelitate. *Respond. Nego sequelam.* Quia est duplex certitudo in obiecto spei, altera *credita per fidem*, altera regulata per fidem. *Credita per fidem* est ipsa conuenientia obiecti, & assequibilitas eius, quantum est ex parte omnipotentiæ, & voluntatis Dei, vnde qui hoc negaret esset infidelis. Alia certitudo est in obiecto spei solum *regulata per fidem*, quatenùs ista media applicantur ad subiectum, & ex parte subiecti oritur defectibilitas, qua potest repellere ista media à se, vnde requiritur tanquam conditio necessaria vt fiat comparatio ex parte subiecti, quantum ad proportionem, quam habet iuxta statum, & conditionem suam respectu boni assequendi. Et in hac comparatione facienda regulatur practicè à fide, quatenus fides extensiuè est practica, non autem speculatiuè certificatur de illa, vnde euerti potest, & euacuari ista conditio requisita ad sperandum, sine hoc quod euertatur certitudo credita per fidem circa ipsum obiectum speratum, & eius conuenientiam: possumus enim deficere in spe, non solum ex negatione bonitatis obiecti, seu potestatis Dei ad auxiliandum, sed etiam ex defectu conditionis requisitæ ad sperandum, scilicet quia comparando nos ad assecutionem illius boni æstimamus ita esse excessiuum, vt de facto nunquam detur nobis auxilium ad assequendum, & sic ex pusillanimitate recedit, non ex negatione bonitatis obiecti: & hanc comparationem, seu applicationem inter nos, & bonum assequendum, regulat fides, non credit. Quod vero talis comparatio requiratur ad sperandum suprà *ex D. Thoma ostendimus disputatione præcedenti Art. 4.*

5 Ad *primam difficultatem suprà positam, Resp.* Non requiri quod sim certus de applicatione mediorum ex parte mea, certitudine quasi speculatiua, sed sufficit certitudo quasi practica, quatenus fides ipsa, quæ per dilectionem operatur practica est, dirigitque voluntaté prudentialiter vt eliciat efficacem voluntatem tendendi in assecutionem finis, quia cum ex parte Dei sim

sim certus de indefectibilitate, tam voluntatis, quàm potestatis, fides, format dictamen practicum certum de omni requisito ad tendendum firmiter in assequutionem finis ex parte mediorum, quorum firmitati nititur fides solum, non firmitati ex parte mea, quàm fides non certificat, neque ad dictamen practicum formandum de tendentia in illum finem certa, & infallibili id requiritur. Et quoad hoc roborantur exempla adducta, & deficit adductum in contrarium, de intendente emere ciuitatem pecunia, de qua non est certus quod mittetur sibi à Rege; opposito enim modo proceditur in spe, nam ille emptor est certus de voluntate recipiendi pecuniam, incertus autem de eius missione; in spe autem sum certus quod Deus vult dare auxilium, neque ex parte sua deficit, incertus autem de voluntate mea, quod sit sicut oportet, & ideò spes ex parte sui motiui certissima manet; ex parte verò subiecti certa non est. Cùm autem spes non reguletur per ea, quæ tenent se ex parte subiecti, sed ex parte motiui cui innititur, inde est, quod practicè spes est certa, quia ex parte suæ regulationis, & motiui certæ regulæ innititur, ratio autem practici ex conformitate ad regulam desumitur. Si autem haberet certitudinem de assecutione, & mediis, etiam prout receptis in subiecto, haberet etiam certitudinem speculatiuam, & non solùm practicam.

6 Ad *secundum negatur min.* Loquendo de certitudine practica, licet speculatiuam certitudinem non habeat spes. ***Et ad probationem dicitur.*** Concilium definire, quod nullus est certus de sua salute certitudine speculatiua; de certitudine autem practica potius definit *Concilium*, quod debemus habere firmissimam spem in Deo. ***Et quando additur***, Quod vnum ex mediis in quo continetur nostra salus est liberum arbitrium, & opera eius, seu merita nostra, quæ sunt fallibilia: *Respondetur*, *Liberum arbitrium*, *& eius opera* secundum se, & vt fallibiliter procedunt, non se habere vt medium, sed vt subiectum recipiens à Deo virtutem, & fortitudinem, quibus quasi mediis tendat. Vnde spes non innititur libero arbitrio, & operibus vt ab ipso sunt quasi mediis quibus regulatur in sperando. Ideòque non tenet hic exemplum de duplici præmissa concurrente ad conclusionem altera euidenti, altera probabili, quia ibi vtraque tenet se ex parte medij; in præsenti autem fallibilitas liberi arbitrij tenens se ex parte subiecti, non concurrit vt medium, sed solum opera meritoria, vt sunt ex gratia Dei, & sic totum cui innititur spes, & à quo regulatur est id quod tenet se ex parte Dei.

7 Circa *secundam difficultatem*, *etiam ex dictis constare potest solutio*, & multis omissis, quæ tradit *Torres disp. 64. dub. 2.* circa illud iudicium peculiare, quo mediante fides communicat spei certitudinem. *Respondetur ex dictis*, Quod fides duplicem certitudinem communicat spei, alteram *creditam*, *& quasi speculatiuam*, alteram *regulatam*, *& quasi practicam*, & vtraque ad sperandum requiritur, & ex cuiuscumque defectu potest deficere spes, quæ vtramque requirit. *Prima certitudo est*, Quod ex parte Dei numquam deficiet in perducendo nos ad assecutionem salutis, neque ex parte virtutis, seu potentiæ, neque ex parte voluntatis, quia vult omnes saluos fieri: sed hæc certitudo est quasi in communi quia solum est certitudo de eo quod omnibus commune est. Et non dicitur esse certitudo in communi, quasi non habeat in diuidua de quibus talis detur certitudo, nam eodem modo est certum Deum ex parte suæ virtutis, & bonitatis nulli deficere, atque mihi non deficere. In quo valdè æquiuocatur *Torres vbi supra*, *& Vazquez* non intelligens *D. Thom.* quando docet posse aliquem retenta recta existimatione in communi, quod omnis fornicatio est mala habere corruptam existimationem in particulari, quod hic, & nunc sit bonum sibi eligere fornicationem, sicut habet *S. Thom. 2. 2. quæst. 20. art. 2. & quæst. 162. art. 4. ad 1.* Non est sensus *D. Thom.* quod aliquis potest existimare hanc fornicationem in particulari esse bonam retenta recta existimatione circa fornicationem in communi, nam ita erraret contra fidem qui diceret hanc fornicationem in particulari esse bonam, quam qui diceret omnẽ esse bonam, & ita sine errore fidei aliquis posset eligere omnem fornicationem, atque aliquam in particulari. *Sed sensus D. Thomæ est*, Quod retenta existimatione in communi, quod omnis fornicatio est mala moraliter, in quo iudicio includitur, quod etiam ista in particulari sit mala moraliter, possit habere existimationem, quod sibi est bona delectabiliter ista in particulari, vel etiam omnis fornicatio quam velit eligere. Sed illud vocatur iudicium in communi, & hoc in particulari, quia illud pertinet quasi ad naturam, & quidditatem fornicationis vt actus moralis est, & ita est iudicium speculatiuum, quod de se respicit naturam obiecti, & actus, quando de aliquo singulari iudicas: hoc secundum pertinet quasi ad applicationem practicam vt eligatur, quæ applicatio semper est rei in particulari. Eodem modo in obiecto spei. Prima certitudo, quæ datur à fide est quasi speculatiua, & credita, scilicet Deum esse potentem, & volentem ex parte sua auxiliari, & hæc dicitur certitudo quasi in communi, quia respicit id quod ex natura sua obiectum petit secunda certitudo est quasi practica, quatenus fides iudicat prudenter, & rectè procedere ad sperandum, & habere sufficientia motiua, vt efficaciter moueatur ad tenendum in Deum, etiamsi de ipso euentu non habeat omnimodam certitudinem, quia habet sufficiens inductiuum in mediis, & ita certò fides iudicat mihi esse applicata hæc auxilia, vel applicanda iudicio practico regulatiuo, non iudicio assensus, & credibilitatis, & ita non credit certò, sed dirigit certò, & inducit prudentialiter, non certitudinem assensus veritatis; fides autem pro ea parte, qua format iudicium practicum non habet certitudinem credibilitatis, sed certitudinem prudentiæ, seu practicam, atque adeo illud iudicium, quod Deus mihi dat auxilia, & media requisita, est actus fidei practicus, non speculatiuus, & potest aliquis desperare ablato, seu destructo isto dictamine fidei, non destructa fide, quia fides non destruitur per hoc, quod dictamina practica destruantur, sed per hoc quod speculatiui assensus per infidelitatem abiiciantur, & ideò stante potest stare Desperatio.

DISPVT.

DISPVTATIO XII.

De dono timoris.

ARTICVLVS I.

Vtrùm donum timoris sit habitus distinctus secundum suam rationem formalem ab habitu spei, & aliarum virtutum?

1 ETsi *præcipuè agamus hic de timore filiali*, qui solum pertinet ad donum timoris (vt postea ostendetur) tamen ex consequenti aliquid attingemus de timore seruili, vt meliùs ratio ipsa timoris filialis explicetur. *Supponendum ergo est, posse hanc controuersiam in generali disputari*, secundum quod de omnibus donis Spiritus sancti difficultas est, An sint distincti habitus ab omnibus aliis virtutibus, tam acquisitis, quàm infusis: vel in speciali de dono timoris, quis habitus sit, & quam rationem formalem habeat à reliquis virtutibus distinctam; In generali ergo loquendo de donis Spiritus sancti, controuersia est inter *D. Thomam, & Scotum*, nam *D. Thom.* sentit, dona esse habitus distinctos ab omnibus aliis virtutibus, etiam supernaturalibus; *Scotus* verò existimat, dona ab illis non distingui, quia quæcumque homo operari potest in genere supernaturali, sufficienter per virtutes infusas operari potest: *Scotum* sequuntur aliqui antiqui, & ex recentioribus *Vazquez 1. 2. disp. 47. & Lorca super quæstion. 61. disp. 35. membro 2.* Communiter tamen *Sancti Thomæ sententia* præfertur non solum à thomistis, sed etiam extra scholam *S. Thom.* eamque ex antiquis sequuntur *Alensis, Henricus, durandus* cum reliquis *ad qu. 63. 1. 2. Valencia, Montesinos, Suarez disp. 1. de spe sect. 4. & lib. 2. de grat. c. 17.*

2 Hæc *ergo sententia nunc supponenda est, vt conformior explicationi scripturæ*, quę numerat in Christo domino septé dona Spiritus sancti *Isaiæ 11.* & constat illa non posse reduci ad virtutes cardinales, & theolog. quia dona pertinentia ad intellectum, vt sapientia, scientia, & intellectus non possunt esse habitus fidei, quæ est virtus theolog. cum in Christo fuerint ista dona, & nõ fuerit fides; distinguuntur ergo à fide; & multò magis à spe, & charitate, quæ non sunt in intellectu, sicut illa dona. Similiter neque possunt esse virtutes Cardinales, nam inter virtutes Cardinales sola prudentia pertinet ad intellectum, non speculatiuũ, sed practicũ, vnde ei correspondere potest donum consilij, non autem donum sapientiæ, scientiæ, & intellectus, quæ versantur circa res diuinas, & complectuntur intra intellectum speculatiuum. *Similiter* nõ possunt hæc dona esse virtutes intellectuales, quia virtutes intellectuales, sc. sapientia, scientia, & habitus principiorum, sunt virtutes acquisitæ; dona autem Spiritus sancti sunt aliquid infusum, & supernaturale, debẽt ergo distingui à virtutibus intellectualibus acquisitis. *Infusæ autem* non dantur distinctæ à donis, non enim sicut infunditur temperantia infusa, & iustitia infusa, ita infunditur sapientia infusa, & intellectus principiorum, & scientia infusa, quæ tractant de materiis, seu obiectis scientiarũ naturalium modo supernaturali, sicut virtutes morales infusæ versantur circa materiã virtutum moralium acquisitarum modo supernaturali, & in ordine ad regulam supernaturalem: istas enim scientias supernaturales non infundi, constat, cum veritates naturales, de quibus sunt virtutes intellectuales solum naturali discursu, & modo sciantur, non ex principiis supernaturalibus, vt ipsa experientia notum est, & in peccatoribus remanere possunt, sicut manet theologia, in quibus tamen dona Spiritus sancti non remanent. Circa res autem, de quibus est fides dantur quidem habitus illi scientiæ, sapientiæ, & intellectus supernaturales distincti à fide, sed sunt dona Spiritus sancti infusa, & consequenter distinguuntur à virtutibus intellectualibus, quæ versantur circa obiecta naturalia. Euidens ergo apparet ista tria dona intellectualia, à virtutibus reliquis distingui; eadem autem ratio est de reliquis donis, nam non est conueniens, vt quædam dona distinguantur à virtutibus, quædam verò non dinguantur.

3 Quomodo *autem dona, & virtutes etiam infusæ distinguantur*, operosior disputatio est quã hic tractari possit, & suum proprium locũ habet *1. 2. q. 68. art. 1.* & cum de singulis donis specialiter agitur in *2. 2.* breuiter dico optimam rationé distinguẽdi dona Spiritus sancti à virtutibus esse illam, quam *D. Thom.* explicat *citat loco 1. 2.* scil. quod ratio doni Spiritus sancti debet explicari per modũ inspirationis diuinę, quę significat motioné ab exteriori, vnde *Isaiæ 11.* non traduntur sub nomine donorũ, sed sub nomine spirituũ. In hoc autem decipiuntur aliqui, & difficilem reputant doctrinam *D. Th.* quod cũ ad actus virtutum etiam requiratur motio diuina, & ad actus virtutũ infusarũ motio supernaturalis, non apparet quomodo hoc quod est operari ex inspiratione diuina, vt ab exteriori mouente, sufficiat diuersitatem constituere inter dona, & virtutes, quantumcumq; illa motio sit ad actus aliquos excellentes, & raros; id enim non diuersificat speciem actionum, sed maiorem perfectionem intra eandem specié ponit, & consequenter, neq; diuersos habitus requirit, sed eundem habitum virtutis excellentius à Deo motum, & confortatum.

4 Cæterũ *D. Th.* non loquitur de inspiratione, & motione diuina provt auxiliãte, sic enim manifestũ est actus virtutũ fieri ex auxilio, & inspiratione diuina, sed loquitur de inspiratione & motione diuina, provt regulante, & supplente, quod ratio sola non potest, etiam vt supernaturaliter eleuata per virtutes infusas; homo enim mouetur à ratione, vt à connaturali regula suarum actionũ, in naturalibus quidem, & acquisitis virtutibus in ordine ad finé naturalé; in supernaturalibus auté in ordine ad supernaturalem finé; sed tamé iuxta modũ limitatum sui subiecti, supernaturalia enim iuxta proprium modum recipiuntur. Vnde in eo quod Deus eleuat hominé ad finé supernaturalé per virtutes infusas, ipsæ virtutes dupliciter cõsiderari possunt, aut secũdũ quod trahuntur ad modũ subiecti, in quo recipiuntur, & sic imperfectè mouent, & regulãt hominé etiã ad finé supernaturalé operando iuxta modũ, quo ratio regulare solet: vel secundum quod à Deo descendunt istæ virtutes infusæ infundẽte illas in ordine ad perducendũ nos vsq; ad ipsum finé supernaturalé, & sic oportet quod Deus ipsa sua inspiratione, & instinctu, nos regulet supplendo ea, ad quæ ratio mouere non potest. Operatio ergo virtutum regulata iuxta modum, quem inducunt ex parte subiecti, & rationis regulantis, est proprius actus virtutis; operatio vero regulata iuxta modum diuinum, quem habet ex inspiratione, & instinctu Dei regulantis nos ad illum finem, iuxta

suam potestatem, non iuxta limitationem nostri modi operandi, est operatio doni Spiritus sancti diuersa specie ab operatione virtutum, quia specificatio in virtutibus sumitur ex obiecto, provt regulato, & secundum diuersos modos regulationis est diuersa specificatio. Ad hoc autem vt homo operetur opera virtutum regulata illo altiori principio, & regula, requiruntur habitus, quibus anima reddatur benè mobilis, & rectè obediens diuinæ regulationis & tales habitus sunt ipsa dona. Ideoque præsupponunt gratiam, *Tum quia* dona reddunt hominem benè mobilem in ordine ad finem beatitudinis; *Tum quia* vt mobile benè, & firmiter obediat motori, debet esse ei firmiter coniunctum, quod non fit nisi per gratiam, qui enim in peccato est, non est Deo coniunctus ea coniunctione, quæ requiritur, vt sit benè, & firmiter mobilis ab eo. Sicut ergo virtutes morales ponuntur in voluntate ad sequendum, & inclinandum in obiecta, vt regulata per rationem, & per prudentiam, & si sit per rationem in ordine ad finem naturalem, sunt virtutes acquisitæ; si in ordine ad finem supernaturalem, sunt infusæ; ita ponuntur habitus, qui sunt dona, ad sequendum ductum Spiritus sancti, eiusque inspirationem, vt regulantem loco prudentiæ, & rationis, quatenùs altiori modo, quam prudentia, siue infusa sit, siue acquisita, forma dictamina ad mouendum voluntatem, & illustrat intellectum ad formandum iudicium de rebus diuinis; sicut v.g. sapientia vt per naturalem discursum deducta iudicat de diuinis, vt ex effectibus naturalibus per illationem attinguntur; sapientia autem dominum illustrat intellectum ad iudicandum de rebus diuinis ex quadam experientia, & sapore, qui habetur ex amore charitatis ad Deum, vt tradit *D.Thom.2.2.quæst.45. similiter, vt idem* Sanct.Doctor, dicit in 3.dist. 34.quæst. 1. art. 1. *connaturalis modus humanæ naturæ est, vt diuina non nisi per speculum creaturarum, & ænigmata similitudinum percipiat, & sic ad percipienda diuina perficit fides, quæ virtus dicitur, sed intellectus Donum (vt Gregorius dicit) de auditis mentem illustrat, vt etiam in hac vita homo prælibationem futuræ manifestationis accipiat.* Quare ex diuerso modo operandi pertinente ad diuersum motiuum, & rationem formalem, qua obiectum attingitur diuersificatur habitus virtutum, & donorum in intellectu, & in voluntate.

5 Quod *autem iste diuersus modus operandi* pertineat ad diuersum motiuum, & rationem formalem constat; Quia in intellectualibus quandocumque dantur iudicia ex diuersis principiis, & per diuersam resolutionem, talis modus diuersus pertinet ad distinctam rationem formalem quia ratio formalis, & specifica conclusionis, & iudicij eius ex reductione in diuersa principia sumitur; constat autem resolui in diuersa principia iudicium, quod datur de rebus diuinis per illationem ex principiis reuelatis, sicut facit sapientia, quæ studio acquiritur, qualis est theologia, & iudicium quod datur de rebus diuinis ex coniunctione amoris quo veluti experitur, & connaturalizatur nobis res diuina, quod fit per sapientiam donum, res enim diuina, vt reuelata per fidem formaliter est distinctum principium ab ipsa, vt connaturalizata per amorem. Similiter in voluntate; vbicumque variatur motiuum regulans actus liberos variatur specifica ratio actionum humanarum, quæ desumitur ex obiecto provt regulato per ratione, vnde cum actus voluntatis provt regulantur ex instinctu Spiritus sancti mouente iuxta modum suæ potestatis, non iuxta modum nostræ inuestigationis, & rationis respiciat diuersam regulam, quam illi actus qui regulantur iuxta modum operandi nostræ rationis, & inuestigationis, etiamsi sit in genere supernaturali, necessariè isti actus distinguuntur specie ex diuerso motiuo regulante, & consequenter exigunt distinctos habitus specie.

6 Ex *Quo obiter colliges*, Quod iudicium de rebus diuinis datum per donum sapientiæ, quæ habet pro principio iudicandi connaturalitatem, & vnionem ad res diuinas in qua vnione charitatis fundatur, omnis tractatio theologicæ mysticæ, idest, sapientiæ affectuosæ, & ad Deum vnientis nos, licèt secundum se altiùs sit quam sapientia theologica nostris actibus hic acquisita, tamen quoad nos propter imperfectum modum participandi dona Spiritus sancti, præsertim quæ ad illustrationem intellectus pertinent, quæ in hac vita subordinantur fidei (tanquam virtuti excellentiori, quam ipsa dona (vt determinat *S. Thom.* 1.2.*qu.* 68. *art.* 8.) oportet quod sapientia donum, & iudicium theologiæ mysticæ, examinetur, & innitatur iudicio sapientiæ acquisitæ, & theologicæ scholasticæ, & oppositum est valde periculosum, & frequentibus erroribus subiectum. *Cuius ratio ex dictis colligitur.* Quia principia, quibus innititur theologia scholastica sunt ipsę veritates fidei, & per necessariam consequentiam deducit ex illis theologia acquisita sua iudicia; principia autem doni sapientiæ, & theologiæ mysticæ sunt ipsa vnio amoris ad res diuinas per charitatem, ex qua in intellectu resultat quædam adhæsio, & connaturalitas, quasi experientia ad res diuinas, ratione cuius dicitur quasi diuina patiens; qui ea experitur, non quia intellectus, verè, & propriè non agat experiendo, & sentiendo diuinam dulcedinem, sed quia originatur ista adhæsio intellectus nō ex proprio labore, sed ex passione amoris; ista autem omnia regulari debent per determinationes fidei tanquam per virtutem altiorem, & per theologiam acquisitam, tanquam per iudicium fundatum in consequentia necessaria, & euidenti, quæ quoad nos certior est quam illud iudicium mysticum; & ideo necesse est quod isti actus doni sapientiæ, vt nobis certificentur, regulentur per sapientiam acquisitam. *Tum propter* subordinationem doni ad virtutem fidei, quæ est altior donis, & certius veritates continet; *Tum propter* maiorem euidentiam in illationibus sapientiæ acquisitæ, donum enim sapientiæ caret dicursu quantum est ex se, de quo videri potest *D.Thom.* 2.2.*qu.*9.*art.*1.

7 His *suppositis restat hic id, quod huius loci peculiare est*, agere de habitu doni timoris, An sit specie distinctus ab aliis virtutibus? & in hoc diuisi sunt authores, qui enim existimant dona Spiritus sancti non esse habitus distinctos à virtutibus, reducunt timorem filialem ad charitatẽ; timorem verò seruilem, qui etiã bonus, & honestus est, ad habitum spei. Ita tenet *Pater Lorca hic quæstio.* 19. *disp.* 14. quem sequitur *Pater Torres eadem quæst.* 19. *artic.* 9. *disp.* 63. Ex his verò qui existimant dona esse habitus distinctos

à virtu

à virtutibus diuiduntur in assignanda ratione formali specifica huius habitus timoris, nam *Pater Suarez Disp.* 1. *de Spe sect.* 4. *num.* 13. *&* 14. distinguit inter Timorem filialem, & Timorem, qui est Donum spiritus Sancti, & dicit quod Timor filialis est actus elicitus à Charitate, & consequenter non est actus Doni (supposito quod dona distinguuntur à virtutibus in eius sententia) Timor autem, qui est donum, dici non esse habitum specialem, qui versetur proximè circa Deum timendo ipsum, sed versari circa materiam temperantiæ, licet altiori modo specie diuerso, quam ipsa virtus Temperantiæ, siue infusa, siue acquisita, & hanc, inquit, esse doctrinam *S. Thom.* 1. 2. *quæstione* 65. *artic.* 4. vbi tamen *S. Doctor*, nullum verbum habet de hoc puncto. Sed tamen fauere videtur huic sententiæ 2. 2. *quæst.* 141. *art.* 1. *ad* 3. vbi inquit: *Quod Temperantiæ, etiam respondet aliquod donum, scilicet, Timoris*, quo aliquis refrænatur è delectationibus carnis, iuxta illud Psalmi 118. *Confige timore tuo carnes meas.* Est ergo Donum Timoris habitus, qui versatur circa materiam temperantiæ: & eandem sententiam reputat probabilem, *Magister cabrera tom.* 1. 3. *par. quæst.* 7. *art.* 6. *in Com. artic.* vbi probabile existimat, quod actus Timoris reuerentialis non distinguitur ab actu humilitatis, quæ est pars temperantiæ,

8 Nihilominus *expressa D. Thom. sententia est*, Donum Timoris esse habitum *distinctum à Charitate, & ab Humilitate*, nec respicere solam materiam Temperantiæ, sed ad ipsum pertinere etiã timoren filialem, vnde in omnibus prædictæ sententiæ contrariantur *D. Thom.* & rationi. *quod enim Donum Timoris* sit habitus distinctus â Charitate constat manifestè ex hac *quæst.* 19. *art.* 9. *ad* 3. vbi distinguit donum timoris ab omni virtute theologica, & specialiter ab habitu charitatis; *& in solut. ad* 4. distinguit illud à virtute humilitatis. Quod autem timor filialis non sit actus elicitus à Charitate, sed sit actus doni spiritus Sancti, manifestè dicit *D. Thom. eodem loco in corpore articuli*, vbi inquit; *Vnde relinquitur, quod timor Dei, qui numeratur inter septem dona Spiritus Sancti, est timor filialis, siue castus.* Contradicit ergo sententiæ *Patris Suarez* in hac parte. Denique quod non respiciat solam materiam temperantiæ, constat ex eodem *D. Thom. cita. loco* 2. 2. *quæstione* 141. *art.* 1. *ad* 3. vbi ait: *Quod donum timoris principaliter respicit Deum, cuius offensam vitat, & secundum hoc correspondet virtuti spei, sicut supra dictum est (quæst.* 19.) *secundariò autem potest respicere quæcumque aliquis refugit ad vitandum Dei offensam; maximè autem homo indiget timore diuino ad fugiendum ea, quæ maximè alliciunt, circa quæ est temperantia, & ideò temperantiæ etiam correspondet donum Timoris.* Ex quo patet, quod sententia *D. Thom.* non restringit donum timoris ad materiam temperantiæ, sed principaliter respicit vitare offensam dei ex motiuo reuerentiæ ipsius; secundariò autem, & inadæquatè respicit vitationem eorum, quæ possunt trahere ad offensam dei, inter quæ quia maximè alliciunt delectabilia sensus, circa quæ versatur temperantia, ideò timor speciali quadam ratione dicitur versari circa illam.

9 Fundamentum *Sententiæ D. Thom.* supponit quidem generaliter dona Spiritus sancti esse habitus distinctos à reliquis virtutibus, etiam theologicis, vt explicatum est; tamen specialiter circa donum timoris ad fundandam sententiam *D. Thom.* contra præfatos authores examinanda venit duplex consequentia, quam format *Sanct. Doctor in hac quæst.* 19. *art.* 9. altera *in corpore articuli*, altera *in solutione ad* 1. *&* 3. In corpore quidem articuli probat, quod timor filialis potest eleuari ad rationem doni, *in solutionibus* autem argumentorum ostendit, quod timor non potest primò, & per se induere rationem virtutis, sicut amor, & spes; ex quo vlterius inferemus tertiam consequentiam, quod timor sicut, & gaudium, licet possint esse actus consecuti ad charitatem, tamen vt exercent officium doni Spiritus sancti non solum debent esse actus consequentes ad charitatem, sed etiam requirunt habitum à charitate distinctum, & ex illa consecutum à quo immediatè eliciatur.

10 Prima *consequentia consistit in hoc*, Quod dona Sipiritus sancti sunt habitus, quibus homo redditur benè mobilis à Spiritu sancto inter quæ de facto numeratur Timor Isai. 11. *Et repleuit eum Spiritus Timoris Domini.* Ergo secundum illam rationem pertinebit timor ad rationem Doni Spiritus sancti, secundum quam reddit hominem bene mobilem ab instinctu, & regulatione Spiritus sancti. Redditur autem homo benè mobilis à Spiritu Sancto, quatenus est ei subiectus, & timet præcepta Dei, & ab illis se subducere, iuxta illud Isai. 66. *Ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum Spiritu, & trementem sermones meos?* Et Psalm. 32. *Oculi Domini super metuentes eum*; hoc autem pertinet ad formalem rationem timoris filialis, *cuius ratio est* timere Deum tanquam Patrem, & separari ab eo per culpam; igitur ratione huius effectus, & formalis rationis timoris filialis, eleuatur ad rationem doni, quia ratione huius redditur homo benè mobilis è Spiritu sancto. Ergo timor filialis provt sic est actus doni, & consequenter procedit ab habitu distincto à charitate in sententia *Suarez.* Et *Confirmatur.* Quia timor non versatur circa materiam temperantiæ, nisi terrendo hominem, & proponendo illi Deum, vt valde timendum, iuxta illud Psalm. 118. *Confige timore tuo carnes meas à iudiciis enim tuis timui:* Ergo prius est in dono timoris, & principale motiuum respicere Deum, & iudicia eius vt timenda, quam respicere delectationes sensus vt moderandas, quæ est materia temperantiæ; Vnde inadæquatè respicit hanc materiam; nam ex timore dei, non solum reprimere potest aliquis delectabilia, sed etiam Iram, & ea quæ pertinent ad irascibilem; ergo timor, vt est donum latiorem materiam habet, quam temperantia; nam sub ea ratione qua attingit materiam temperantiæ, scilicet, terrendo, & timendo offensam dei, etiam alias materias potest attingere timendo in illis offensam dei, & sic omne peccatum potest euitare timor dei in omni materiã iuxta illud Ecclesiast. 1. *Timor Domini expellit peccatum*, licet speciali quadam ratione delectationi sensibili opponatur, quatenus timor non compatitur lætitiam, & dalectationem.

11 Secunda *verò consequentia probatur à D. Thom.* Quia de ratione amoris est tendere in bonum, de ratione vero timoris fugere malum; Virtutis

autem est ordinari in bonum, ergo timor non ita induit rationem virtutis, sicut amor. Et consistit difficultas in illa propositione *De ratione Timoris est fugere malum*, hoc enim non est de ratione doni Timoris, vt sequenti *art.* ostendemus. *Nihilominus* Vis huius consequentiæ explicatur sic. Quod licet Timor vt eleuatur ad rationem doni non habeat pro principali actu fugere malum, sed reuereri bonum à quo potest malum infligi, vt dicit *D. Thom. 3. part. quæst. 7. art. 6. ad 1.* tamen Timor nunquam respicit aliquod bonum prosequendo, sed refugiendo eminentiam talis boni, & resiliendo in propriam paruitatem, quia respicit in illo bono potestatem, & eminentiam inflictiuam mali; Virtus autem ordinatur ad hoc, vt faciat hominem rectè dispositum circa bonum sequendo illud. Vnde quia Timor quantumcumque eleuetur ad rationem doni non purificatur à ratione refugiendi, quia etiam cum respicit bonum, respicit illud vt inflictiuum mali, & communiter refugiendo, non prosequendo; ideò nunquam peruenit ad rationem virtutis strictè acceptam, sicut peruenit. Quomodo autem dicatur respicere malum vt principale obiectum, cum in dono timoris principalis eius actus non sit fugere malum, sed respicere obiectum bonum? *Sequenti art.* Dicendum est.

11 Ex *his denique explicatur tertia consequentia.* Nam timor, & odium, & quæcumque fuga mali oppositi diuino bono, possunt considerari dupliciter, *vno modo*, secundum simplicem motum fugæ, quatenùs ex prosecutione boni amari sequitur recessus à malo opposito, siue per abominationem, & odium, siue per Timorem: *alio modo* vt induunt speciale motiuum, ratione cuius trahuntur ad specialem rationem formalem, & habitum distinctum, sicut detestatio peccati in quantum est simplex abominatio, & odium illius elicitur à Charitate, vt autem est detestatio expiatiua, & satisfactoria pro peccato trahitur ad rationem formalem Pœnitentiæ, vt dicit *Sanct. Thom. 3. part. quæst. 85. art. 2. ad 1.* Idem dicitur de timore, quod in quantum dicit simplicem effectum fugiendi culpam vt possibilem, potest esse actus charitatis. At vero secundum quod trahitur ad specialem rationem motiuam, scilicet, quatenus reddit hominem obedientem motioni Spiritus sancti, & per modum reuerentiæ subiicientem se illi, ipsumque deum considerat, vt timendum tanquam Patrem per modum cuiusdam obseruantiæ, non solum vt amicum sicut charitas, sic induit specialem rationem formalem, exigitque specialem habitum, in quantum est Timor filialis præter ipsam charitatem, & sic donum Spiritus sancti.

Soluuntur Argumenta.

1 SEntentia *Patris suarez*, quantum ad primam partem de Timore filiali conuenit cum Prima Sententia, & eodem fundamento fundatur, scilicet, Quia ad idem motiuum, & rationem formalem, ad quam pertinet amare aliquod bonum, pertinet fugere oppositum malum, sicut ad eundem motum quo terra tendit deorsum sequitur fuga à loco sursum; & eodem iudicio quo intellectus assentitur vni propositioni, refragatur contrariæ; ergo ad amorem quo quis amat bonum diuinum pertinet fugere malum oppositum, quod est culpa, quod fit per timorem filialem, & ad morem concupiscentiæ, seu spei, quo quis amat sibi bonum supernaturale pertinet fugere malum pœnæ, quod sibi contrarium est.

2 *Confirmatur.* Quia ad timorem seruilem non ponitur specialis habitus, qui fit virtus, vel donum, sed reducitur ad concupiscentiam supernaturalem; ergo nec ad timorem filialem requiritur specialis habitus præter charitatem. Eadem enim ratio currit in timore seruili, qui etiam est bonus, & honestus, & supernaturalis sicut timor filialis. *Ac denique confirmatur* ex D. Thom. *hic quæst. 19. articul. 6.* vbi inquit, *quod eiusdem rationis est, quod homo cupiat bonum suum, & quod timeat ea priuari*: ergo ad idem motiuum, & formalem rationem pertinet amor Dei, & timor filialis, sicut amor concupiscentiæ, & timor pœnæ.

3 Quoad *secundum vero partem* in qua sententia *Suarez* non conuenit cum prima, præter adductam authoritatem *D. Th. probatur.* Quia sicut alijs virtutibus Moralibus correspondent aliqua dona, ita & temperentiæ, nam prudentiæ respondet donum Consilij, iustitiæ donum pietatis, fortitudini donum fortitudinis; ergo, & temperantiæ debet correspondere aliquod donum non est autem aliud, quam donum timoris, ergo. *Confirmatur*, quia nullus habitus dari potest primo, & per se ad fugiendum malum, sed ad prosequendum aliquod bonum; ergo non potest dari donum habituale cuius primo & per se actus fit timere Deum, sed quod persequatur aliquod bonum. *Ac denique confirmatur.* Quia proprius actus doni timoris est paupertas Spiritus, vt ex *Augustino Diu. Thomas. hic quæstion. 19. artic. 12.* quæ nihil aliud est quam actus humilitatis autem est pars potentialis temperantiæ, vt constat ex *Sanct. Thom. 2. quæstion. 191. articul. 4.* Ergo donum timoris est habitus, qui versatur circa materiam temperantiæ.

4 Ad id quod *prima* sententia proponitur. *Respondetur*, quod ad motum amoris sequitur fuga oppositi mali, per modum simplicis recessus, siue odij, & timoris communiter dicti; non tamen sequitur illa fuga secundum specialem rationem timoris, qua pertinet ad rationem doni Spiritus Sancti, sicut explicatum est, sicut etiam non sequitur detestatio peccati sub ea ratione, qua pertinet ad pœnitentiam, nisi mediante habitu pœnitentiæ à charitate distincto. *Ad primam confirmationem respondetur*, quod timor seruilis licet sit à Spiritu Sancto, vt potè bonus, & honestus, non tamen induit illam specialem rationem, quam timor filialis, vt eleuatur ad rationem doni, & ideò cum timor seruilis sit simplex motus timoris circa malum pœnæ, vel amissionem bodi diuini, vt bonum proprium est, sufficienter assignatur eius principium ipsa concupiscentia, vel spes supernaturalis prosequens hoc bonum diuinum, quod tamen non currit respectu timoris Filialis, quia induit specialem rationem obseruantiæ, vel reuerentiæ erga Deum timendum vt patrem, & reddendi hominem benè mobilem à Spiritu Sancto, vt dictum est. *Ad secundam confirmationem respondetur*, quod

Quod *Sanctus Thomas* loquitur in illo loco de simplici motu timoris, agebat enim de timore seruili, non de timore induente specialem rationem reuerentiæ ad Deum, & mobilitatis à Spiritu Sancto in materia subiectionis ad ipsum.

5 Ad *Argumenta pro sententia Patris Suarez*; Ad locum *Sanct. Thom. ex 2. 2. quæstion.* 141 *Respondetur*, quod *Sanctus Thomas* docet, donum timoris correspondere temperantiæ secundariò, & inadæquatè prout respicit euitationem eorum, quæ allicere possunt ad offensam Dei; primariò autem, & principaliter correspondere spei, secundum quod timet ipsum Deum, & separari ab illo. Vnde patet ad rationem Patris Suarez, fatemur enim quod etiam temperantiæ respondet aliquod donum scilicet donum timoris, non tamen adæquatè, sed inadæquatè, ex parte actus secundarij, quatenùs speciali quadam ratione opponitur delectationi carnali. *Ad primam confirmationem dicitur*, quod nulla virtus, vel donum habet pro actu primario fugere malum, & sic principalis actus doni timoris non est fugere malum, sed reuereri bonum inflictiuum mali, vt *sequenti articulo* ostendetur *ex Diu. Thom. Ad secundam confirmationem dicitur* quod paupertas Spiritus vt est actus doni timoris distinguitur ab actu humilitatis communiter dictæ, quia actu humilitatis est per modum modestiæ refrænantis nimiam passionem spei tendentis erga honores indebitos, & hæc facit secundum regulas rationis ordinarias: at verò paupertas Spiritus ex altiori regula, nempe ex consideratione diuinæ eminentiæ, ita resiliit in propriam paruitatem, vt nullam excellentiam, siue propriam, siue alienam æstimet tanquam aliquid in comparatione diuinæ eminentiæ, & ideò totaliter euacuat spiritum propriæ magnificationi subiiciendo se Deo, & sic manet pauper in spiritu, & non solum ordinariè humilis.

ARTICVLVS II.

Quis sit proprius actus doni timoris

1 VT *exactè explicari possit proprius actus huius doni*, vnde maximè pendet explicatio quidditatis eius, opportet considerare omnem latitudinem materiæ, circa quam versatur donum timoris. Potest ergo donum timoris respicere Deum quem timet, vt obiectum inflictiuum mali, vel ipsum malum quod fugit, vel passiones quas timore isto cohibet, tam in irascibili, quàm in concupiscibili. Donum ergo timoris vt respicit personam, seu Deum quem timet habet actum reuerentiæ; vt respicit malum imminens habet actum fugæ; vt respicit passiones irascibilis, id est, magnificationem, & extollentiam sui quam reprimit, habet pro actu paupertatem spiritus: vt respicit passiones concupiscibilis refrænando delectationes habet pro actu beatitudinem luctus, quam etiam attribuit dono timoris *Diuus Thomas hic quæstion.* 19. *artic.* 12. *ad* 2. Habet ergo timor amplissimam materiam inter dona Spiritus Sancti, & ita dicit *Diuus Thomas in hac quæstion.* 19. *articul.* 1. *ad* 2. *Quod timor Dei comparatur ad totam vitam humanam Dei sapientia regulatam, sicut radix ad arborem iuxta illud Ecclesiast.* 1. *Radix sapientiæ est timere Deum*, & ideo non solum correspondet timor vni virtuti v. g. temperantiæ, aut humilitati, sed etiam spei, vt *ex Diu. Thom. ostendimus articul. præcedenti.* Vt ergo inter tot actus, & tam diffusam materiam, quam timor comprehendit assignemus quis sit actus primarius, & principalis, & quis secundarius.

2 Dico *primo.* Principalis actus timoris in quantum donum non est fuga, & respectus ad malum, sed actus reuerentialis erga bonum, idest, eminentiam diuinam, quæ est causa inflictiua mali. *Hæc conclusio* videtur certa secundum mentem *Sancti Thomæ*, quamuis non defuerint plures authores, etiam in dono timoris ponentes pro actu partiali fugam mali, saltem vt possibilis de potentia Dei, qua ratione in Christo, & beatis illum admittunt. *Alij* explicant hanc fugam mali in dono timoris respectu mali præteriti, quod beati euaserunt, sed vtrique aberrant à formali obiecto timoris, neque enim timor quomodocumque fugit malum, sed malum vt imminens, & futurum; de malo enim quod præterijt nemo timet, sed gaudet: de malovero quod non est futurum nemo timet, quia nulla est causa timendi, nisi vbi est aliqua dispositio vt accidat malum; alioquin timeremus quod cœlum rueret, quia de potentia absoluta accidere potest. *Nostra ergo conclusio* sumitur ex *Diu. Thom.* 1. 2. *quæstion.* 67. *art.* 4. *ad* 2. Vbi dicit, quod timor filialis habet duos actus, scilicet, reuereri Deum, & timere malum; & *primo modo*, manet in patria, non secundo. *Et* 3. *p. q.* 7. *art.* 6. *ad* 1. inquit. *Quod habitus virtutum, & donorum propriè. & per se respiciunt bonum, malum autem ex consequenti; & ideò de ratione doni timoris non est illud malum, quod respicit timor. sed eminentia illius boni, scilicet diuini, cuius potestate aliquod malum infligi potest.* Et fundamentum huius videtur radicaliter attigisse *D. Th. in* 3. *ad Anibald. dist.* 34. *q.* 2 *art.* 1. vbi inquit, quod in hoc differt tristitia à timore, *quod tristitia respicit malum, vt præsens, & consequenter in se ipso timor autem respicit malum, vt futurum, & consequenter non in se, sed in sua causa.* Vnde infert D.Th. *quod timor non respicit malum nisi mediante causa à qua potest prouenire*, & in cuius virtute est futurum, Et hinc est, quod timor non solum habet puram fugam mali, sicut tristitia sed etiam habere potest persecutionem reuerentialem erga bonum, eo quod respicit causam vnde prouenit malum, & illa ratione talis potestatis meretur reuerentiam, & quasi honorem quemdam. Cum ergo timor eleuatur ad rationem doni necessariò debet eleuari ratione illius actus, qui respicit ipsam causam inflictiuam mali, quæ est diuina eminentia; *Tum quia* actus doni, & virtutis debet versari circa aliquod bonum, & non primò, & per se circa fugam mali. *Tum quia* in tantum eleuatur ad rationem doni in quãtum reddit hominẽ bene mobilem à Spiritu Sancto, hoc enim est de ratione doni in communi; redditur autem aliquid benè mobile ab aliquo per respectum mobilis ad mouentem; ergo ille actus quo timor respicit eminentiam diuinam est

principalis

principalis actus eius vt eleuatur ad rationem doni, quia sic respicit suum mouens, vt ab eo sit benè mobilis,

3 Dico *secundo. Actus iste principalis doni timoris* non respicit solam rationem boni in diuina eminentia, , sed etiam in obliquo respicit rationem mali, id est illam eminentiam, vt potentem infligere malum. Hæc conclusio est contra aliquos recentiores, qui volunt saluare istum actum sine vllo intuitu mali, & nouissimè id defendit *Pater Grenados controuersia 2. spe tractat. 3. Disputat.* 1. & pro illa citat *Sanctum Thom, 2. 2. quastion.* 8 *art. 2. ad 1. & quastion. 130. articul. 2. ad 1. & 12. quastion. 67. articul. 3. ad 2.* Vbi ponit pro actu timoris reuereri Deum, reuerentia autem versatur circa bonum, non circa malum; & in Sacra scriptura significatur timor dei solum ob excellentiam eius, non autem ratione mali, quod potest infligere, vt cum dicitur Ieremiæ 10 *Quis non timebit te, ò Rex gentium, tuum est enim decus*: Et cum dicitur Lucæ 1. *Factus est timor magnus super omnes vicinos eorum*, qui timor solum oriebatur ex diuinæ maiestatis excellentia operantis tot mirabilia in Natiuitate Baptistæ.

4 Et *Ratio vrget*. Quia si timor respicit aliquod malum in obliquo, vel respicit illud vt possibile ipsi timenti; vel vt possibile alteri; vel nulli: si vt possibile ipsi timenti, non saluatur in Christo, nec in beatis, qui sibi nullum malum timent: si vt possibile alteri, non respicitur à timore, quia timor non variatur circà malum alienum, sed circa proprium quod fugit, sicut spes versatur circa bonum proprium; imo si sufficere ad Timorem respicere causam inflictiuam mali alieni, non esset ratio cur vna persona diuina non posset timere aliam, quia respicit eminentiam illius, vt inflictiuam mali in creatura: si vero respicit malum, vt nulli possibile, est malum impossibile, & consequenter nec malum, nec timendum.

5 Nihilominus *nostra Conclusio* tenetur *à Caietan. 3. part. quastione. 7. art. 6.* & existimo esse omninò de mente *D. Thom.* Nam ibidem dicit quod de ratione doni timoris non est illud malum, quod respicit Timor, sed eminentia illius boni cuius potestate potest infligi malum; & 1. 2. *quæstione 42. artic. 2.* dicit: *Quod Deus timetur ab homine in quantum potest infligere pœnam*, & in hac *quastione 16. artic. 1.* inquit. *Quod Deus potest esse obiectum timoris in quantum ab ipso, vel per ordinem ad ipsum potest nobis aliquod malum imminere.* Semper ergo explicat *Sanctus doctor* istam rationem timoris per ordinem ad diuinam eminentiam, connotando aliquid mali, in quantum scilicet illa potestas non solum est ad largiendum bonum, sed etiam ad coercendum, & puniendum malum. *Et fundamentum est*, Quia si solum respiceretur diuina eminentia in quantum est quædam excellentia boni, & potestas ad largiendum bonum, non respiceretur à timore distincto modo, quam à charitate, vel religione, & spe; nam charitas etiam respicit diuinam eminentiam sub ratione excellentissimi boni, & spes sub ratione boni supremi, quod est finis vltimus; & religio exhibet cultum Deo, vt principio creationis, & summo benefactori, dicit *D. Thom. in hac quæst. 19. art. 10. ad 3. Quod timor importat quodammodo separationem per hoc quod non præsumit adæquare se Deo, sed illi se subycit, quæ etiam separatio inuenitur in charitate in quantum diligit Deum super se, & super omnia.* Igitur respicere bonitatem diuinam precisè excellens est in ipsa ratione boni, etiam pertinet ad charitatem; vnde nisi timor respiciat ipsam eminentiam, vt potentem etiam ad malum non distinguitur à charitate, spe & Religione. *Et ratio est* Quia bonum sub conceptu boni est id quod omnia appetunt, & de se est allectiuum & tractiuum voluntatis, vnde eminentia, & magnitudo boni, si crescit intra concepum boni, crescit in conceptu alliciendi & attrahendi, & communiter ex vi talis emminentię solum fundat amorem vel honorem, qui debetur amato & benefactori, & amorem quidem reddit charitas, honorem autem Religio: ergo vt respiciatur per modum reuerentiæ, & tremoris cuiusdam non sufficit, quod illa eminentia boni sistat in conceptu præciso bonitatis, & potestatis benefaciendi, sed etiam induat rationem petestatis terribilis, & communiter vt potens infligere malum, & non solum bonum, sic enim non solum prosequitur, & colit Deum, sed etiam resilit ab illo ad propriam paruitatem, quod est tremere maiestatem. Si autem solum consideraret Deum vt potentẽ benefacere, non ab eo resiliret, sed illi vniretur cultu, & amore. *Denique confirmatur.* Quia in patria solum manet actus timoris, qui est reuereri Deum vt inquit *Sanct. Thom. 1. 2. quæst. 67. ar. 4. ad 2.* & tamen beati respiciunt per illum timorem rationem mali, vt possibilis naturæ, impossibilis autem beatitudini, vt dicit in hac *quæst. 19. art. 11.* Ergo existimat *Sanctus Doctor* non purificari actũ timoris ab omni connotatione effectus mali

6 Ad *ea vero quæ pro sententia opposita adducuntur respondetur.* Ad loca *D. Thom.* dicitur quod in illis *Sanct. Doctor* solum affirmat, quod reuereri est actus timoris, non vero negat, quod in isto actu respiciatur bonum cum aliqua connotatione mali, quod potest infligere saltem in obliquo; quod in alijs locis nuper citatis apertè explicauit. *Ad loca Sacra Scripturæ respondetur*, quod in loco *Ieremiæ* 10. Si illud verbum, *Decus*, sumatur pro pulchritudine, non assignatur tanquam causa timoris, sed fortitudo de qua antea loquutus fuerat dicens: *Magnum nomen tuum in fortitudine, quis non timebit te?* Quando autem subdit. *Tuum est enim decus*, secundum expositionem *D. Thom.* super hunc locũ, transit ad ostendendam scientiam singularem, quæ est in Deo, non vero reddit causalem quare timeatur Deus. At verò secundum interpretationem *Hieronymi* super eundem locum nomine *Decoris* intelligitur veritas, *quia in mendacio* ait (Hieronymus) *semper est turpido*; Hæc autem est maxima causa timendi Deum scilicet propter decorem veritatis, quo induitur ad iudicandum quia non est locus subterfugij, vbi ipsa veritate fit iudicium. Quando vero dicitur Lucæ 1. *Quod factus est timor magnus*; vel accipit *timorem* pro admiratione, quam omnes conceperunt in Natiuitate Baptistæ; vel accipiendo *timorem* propriè pro ipsa reuerentia erga potestatem diuinam, illa respicitur vt potens infligere malum, quia ex nouitate miraculi æstimatur ipsum posse imitare totam naturam, & cætera nouitare.

Ad *Rationem Respondetur.* Quod ab motum reuerentialem, qui respicit personam vt potentem infligere malum, non requiritur quod respiciat illud malum vt imminens sibi, sicut requiritur ad actum fugæ, qui est distinctus habitus ab actu reuerentiæ, & solum respicit ipsum malum, non personam; ad hoc autem vt ego fugiam malum requiritur, quod existimem illud vt malum mihi: ad motum autem reuerentialem erga personam solum debent concurrere duæ conditiones. *Prima*, Quod illa persona respiciatur, vt superior mihi, & vt persona eminens, ex cuius defectu vna persona diuina non timet aliam, quia non respicit illam, vt superiorem sibi, sed vt æqualem. Christus tamen in natura assumpta, etiam respicit deum, vt superiorem in natura diuina. *Secunda conditio est*, Quod potestas illius personæ consideretur, non solum vt potens benefacere, sed etiam inferre malum cuicumque inferiori absolutè, sine hoc quod determinem quod mihi, vel alteri, in hoc, vel illo statu inferat malum, vt benè notat *Caietan. 3. part. quæstione 7. artic. 6.* in fine commentarij. *Itaque* ad actum timoris, qui est fuga ipsius mali non sufficit respicere malum absolutè, vel quocumque modo possibile, sed vt imminens; alioquin sine causa fugerem, si non instat à quo fugiam, ad actum autem timoris, qui est reuerentia personæ, non requiritur quod respiciatur malum imminens, sed persona eminens & potens cuicumque inferiori absolutè inferre malum, per hunc enim actum potentiam reueremur, non instantiam mali fugimus.

8 Dico *tertio.* Actus fugæ respectu mali etiam est actus doni Timoris secundarius, licet non semper, neque in omni statu illi conueniat. Hæc conclusio passim asseritur *à D. Thom. in hac quæstione* 19. attribuendo timori filiali fugam mali id est, offensæ diuinæ; & specialiter videri potest in *art. 12. huius quæstionis*, vbi explicat hunc actum fugæ conuenire dono timoris, *& in 1. 2. quæstione 67. art. 4. ad 2.* distinguit duos actus in timore filiali, scilicet reuereri Deum; & quantum ad hoc manet in Patria: & timere separationem ab illo; & quantum ad hoc in patria non manet. *Et ratio est.* Quia timor filialis sic reueretur patrem, quod euitat offensam, & separationem ab illo, quæ sine dubio possibilis est, & imminens in hac vita, sicut Timor seruilis fugit pœnam: ergo pertinet ad Timorem filiam respicere offensam, vt malum fugiendum, & consequenter sub dono timoris continetur iste actus fugæ: in patria autem tale malum non est amplius imminens, & possibile, & consequenter non est ibi actus fugæ efficax, sed ibi implebitur quod dicitur prouerb. 1. *Qui me audierit absque terrore quiescet, & abundantia perfruetur, timore malorum sublato.*

9 Sed *est Difficultas*, Quia iste actus fugæ est simplex recessus à termino à quo, id est, à culpa; hic autem elicitur à charitate, vt diximus *articulo præcedenti*, & constat *ex D. Thom. 28. de veritat. art. 4. ad 3. quod timor filialis, qui timet separationem virtute includitur in motu amoris.* Ergo non potest esse elicitus à dono timoris, quia sic procederet à duplici principio specie distincto. *Secundo est difficultas*, Quia timor filialis, & seruilis eliciuntur ab eodem habitu secundum substantiam, vt dicit. *Sanctus Thom. in 3. ad Anibald. dist. 34. quæst. 2. art. 1.* ergo iste actus fugæ non distinguetur à fuga timoris seruilis, & consequenter non potest dici, quod secundum diuersas rationes pertinent ad diuersas species, cum procedant ab eodem habitu secundum substantiam. *Tertiò denique obiicitur difficilius. Quia D. Thom. in hac quæstione 19. art. 9. ad 2. & 3.* ponit hunc actum fugiendi tanquam actum principalem doni timoris, ergo falsò dicimus, esse secundarium. Antecedens constat ex verbis *D. Thom.* dicentis ad 2. *quod proprium & principale obiectum Timoris est malum quod quis refugit*, & ad solut. ad 3. *quod timor principaliter respicit malum cuius fugam importat.*

Nec *dici potest*, Quod D. Thom. loquitur de actu secundario ad quem actum principaliter pertinet respicere malum, quod fugit. Nam si ita est, non soluit *Diu. Thom.* difficultatem. Respondet enim argumento probanti quod donum timoris sit virtus theologica, quia immediatè respicit Deum: negat autem, quod sit Virtus theologica, quia principale obiectum, quod respicit est malum, quod fugit; ergo si solum loquitur de actu secundario non soluit difficultatem, quia restat respondere argumento, quomodo ratione actus primarij non sit Virtus theologica, quia per illum non respicit malum, sed respicit Deum. non est autem contra rationem virtutis theologicæ habere pro actu secundario fugam mali, sicut charitas secundario elicit actum odij peccati.

10 Ad *Primam Difficultatem Respondetur*, quod fuga mali pertinet ad diuersa principia, secundum quod pertinet ad diuersa motiua; sicut etiam Gaudium aliter consequitur ad Charitatē, aliter ad spem, vt dicit *S. Th. 1. 2. q. 28. ar. 1. ad 3.* Cùm ergo fuga mali de se non habeat motiuum constitutiuum habitus, nisi ratione prosecutionis boni ad sequitur, inde est, quod timor secundum rationem fugæ potest esse actus, secūdarius diuersorum habituum secundum quod consequitur ad diuersa motiua. Et sic est à charitate, secundum quod timet peccatum, vt est malum oppositum amicitiæ dei: & est actus consequens ad donum timoris, secundum quod est malum oppositum diuinæ reuerentiæ, qua timetur potestas dei, licet hoc totum originatiuè, & imperatiuè oriatur à charitate, & ratione huius dicitur timor filialis virtute includi in motu amoris, licet mediante distincto habitu, vt expressit *Sanct. Thom. hic q. 19. art. 9. ad 3.*

11 Ad *Secundam difficultatem respondetur*, quod *D. Tom. in illo loco cit. ad Anibaldum*, non dixit, quod timor seruilis elicitiuè est ab habitu doni timoris, sed dixit, *Quod est vnus habitus secundum substantiam*, quod debet intelligi, vel secundum substantiam genericam, non specificam; vel quod est vnus imperatiuè, & coordinatiuè; non simpliciter. Donum enim timoris format, & imperat timorem seruilem exclusa imperfectione seruilitatis, & hoc conuincitur ex verbis immediatis. Dicit enim, *Quod est vnus habitus secundum substantiam, sed vnus perfectus scilicet filialis, alter imperfectus, scilicet seruilis.* Supponit ergo duos habitus esse, & ita eodem loco *art. 2. sequenti* dicit: *Quod adueniente Charitate non tollitur substantia habitus timoris, sed formatur cum prius esset informis.* Manet ergo sine charitate ille habitus, & consequenter non est aliquid ex septem donis Spiritus sancti, vt etiam expres-

ſe dicit in hac *quæſt.* 19. *art.* 9. Quia dona non manent ſine charitate; eſt tamen ille timor à Spiritu ſancto, ſicut etiam Fides,& Spes,& hac ratione vocatur aliquando *Donum* largo modo vt in *q.* 14. *de verit. art.* 7. *ad* 2.

12 Ad *tertium reſpondetur.* Illam ſolutionem à Nonnullis aſſignari, quæ tamen mihi nunquam ſatisfacere potuit ob Replicam factam; & ideo faciliùs videtur mihi dicendum, Quod quando *D. Thom.* dicit, quod timor principaliter reſpicit malum quod refugit, intelligitur, quod principaliter reſpicit malum in ſua cauſa, & ideo refugit reſiliendo in propriam paruitatem, non directè fugiendo malum in ſe, ſed reuerendo cauſam mali, vnde ſolum in connotato, & in obliquo reſpicit malum; per actum autem ſecundarium, qui eſt directè, & propriè fuga, reſpicit directè illud malum in ſe, quod per priorem actũ reſpiciebat in connotato; & hoc ſufficit vt timor non ſit virtus theologica, etiam ratione actus primarij, eo quod virtus ita reſpicit bonum in conceptu,& linea bonitatis, quod nullo modo reſilit ab illo, ſed purè proſequitur illud; donum autem timoris etiam in ſuo actu primario ita reſpicit bonum, quod reſpicit illud, vt cauſa,& poteſtas mali,& ſic non purè proſequitur illud bonum, ſed reſilit ab illo.

13 Si *autem Inquiras*, Vtrùm donum Timoris hac ſolum ratione differat à virtutibus theologicis, quia reſpiciendo immediatè Deum, non purè reſpicit in ratione boni proſecuti, ſed reueriti? *Reſpondetur*, Quod etiam differt à virtutibus theologicis ex parte materiæ proximæ, circa quã verſatur, quæ eſt aliquid creatum, ſcilicet, ſubiectionem ſui ad Deum, per modum reuerentiæ: cum enim dona Spiritus ſancti ad hoc dentur, vt reddant hominem benè mobilem ab ipſo Spiritu ſancto, impoſſibile eſt quod materia proxima eorum ſit ipſe Deus, ſed aliquid mobile à Deo, ſpecialiter in dono timoris redditur ipſe homo mobilis paruificando ſe in conſpectu tantæ maieſtatis. Quod *D. Thom.* explicat *hic q.* 19 *art.* 10. *ad* 3. dum inquit: *Quod timor filialis non importat ſeparationem a Deo; ſed magis ſubiectionem ad ipſum; ſed ſeparationem quodammodo importat, per hoc quod non præſumit ſe ei adæquare, ſed ei ſe ſubiicit.* Ecce quomodo materia proxima actus reuerentialis eſt ſubiectio ſui ad Deum facta per modum ſeparationis, non præſumentis ſe adæquare Deo, ſed parui facientis ſe in conſpectu eius. Et in hoc diſtinguitur à Religione, quæ etiam ſubiicit ſe Deo per cultum, nam Religio per modum obſeruantiæ facit hanc ſubiectionem dum ſe, & bona ſua exhibet Deo in recognitionem primi principij, quaſi tributum illi deferens vt ſupremo Domino. Timor autem non facit ſubiectionem ſub motiuo obſeruantiæ, vt quaſi cultus, & tributi oblati Deo, ſed ex conſideratione maieſtatis diuinæ, vt terribilis, ſubiicit ſe illi parui faciendo ſe, & quaſi nihil reputando in comparatione maieſtatis, vnde procedit oppoſita ratione quam religio, quia hæc offerendo cultum; timor euacuando propriam magnificationem.

14 Dico *vltimo.* Actus paupertatis Spiritus, & & actus Beatitudinis luctus ſunt ſecundarij in dono timoris, pertinentque ad voluntatem, licèt effectus ſuos habeant in appetitu iraſcibili, vt à voluntate mouentur. Hæc concluſio elicitur ex *D. Thom hic q.* 19. *art.* 12. *in corpore,& ad ſecundum:* & infra *q.* 141. *art.* 1. *ad* 3. Pro cuius explicatione eſt ſupponendum, quòd donum timoris licet habeat tam amplam, diffuſam extenſionem ſicut explicauimus, eſt tamen infimum inter omnia dona Spiritus ſancti, vt ex *Auguſtino docet D. Thom.* 1. 2. *quæſt.* 68. *art.* 7. *ad* 1. *&* 2. 2. *quæſt.* 121. *art.* 2. Cuius ratio eſt, Quia timor eſt quaſi primordium quoddam inter dona Spiritus ſancti, Quia *initium Sapientiæ eſt timor Domini*, & de ſe parat viam ad timorem, in quo eſt vinculum perfectionis; quare timor habet ſe quaſi diſpoſitio in ratione motionis Spiritus ſancti, quatenùs diſponit cor purgando, & euellendo quæcumque impedimenta ad coniunctionem cum Spiritu ſancto, & in ratione tollendi impedimenta habet quandam vniuerſalitatem ſuper omnem materiam actuum humanorum, non quaſi perficiendo, ſed quaſi diſponendo, & vocatur his actus *Paupertas Spiritus*, quia euacuat, & quaſi depauperat Spiritum ab omni eo, quod putabatur magnificum, ſiue in ſe ipſo, ſiue in exterioribus bonis, vt inquit *D. Thom. hic quæſt.* 19. *art.* 12. eo quòd eſt qua ſi Spiritus,& impulſus quidam deſcendens à conſideratione ſummæ maieſtatis vt terribilis, in cuius cõparatione omnia ſunt quaſi nihil iuxta illud Eſai. 40. *Omnes gentes quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo, & quaſi nihilum,& inane reputatæ ſunt ei.* Vnde ex tali impulſu, & inſtinctu Spiritus ſancti omne quod in oculis hominum videtur magnum, ſiue in ſe, ſiue extra ſe, manet quaſi nihil, & ſic dicitur depauperari Spiritus, ita vt *non apponat vltra homo magnificare ſe ſuper terram.* Pſalm. 10. Hæc autem eſt maxima diſpoſitio vt Spiritus ſic euacuatus ab omni magnitudine creata ſolum tendat ad magnitudinem diuinam.

15 Similiter *pertinet ad timorem* alienare voluntatem ab omni delectatione creaturæ. Tùm, ex magnitudine diuinæ maieſtatis; Tùm, ex paruitate omnis creaturæ, quæ delectationem cauſare poteſt. Ex magnitudine quidem diuinæ maieſtatis, quatenùs ſpecialitèr eſt deſtructiua omnis celſitudinis, & pulchritudinis creatæ, vnde delectatio nociua cauſari poteſt iuxta illud Iſai. 2. *Dies Domini ſuper omnem excelſum,& ſuperbum, & ſuper omnes cedros Libani ſublimes, & erectas, & ſuper omnes naues tharſis,& ſuper omne quod viſu pulchrum eſt*; & Tremor. 2. *Firmauit dexteram ſuam quaſi hoſtis,& occidit omne quod pulchrum erat viſu.* Omnem ergo externum pulchritudinem, ad quam pertinet concupiſcentia oculorum, diuina terribilitas diſſoluit. Ex paruitate autem creaturæ conſideratur tanquam inſipidum omne quod perit,& tranſit, quia vt dicitur Sapient. 5. *Et tanquam lanugo, quæ à vento tollitur,& tanquam ſpuma gracilis, quæ à procella diſpergitur, & tanquam fumus qui à vento diffuſus eſt.* Ex quo fit quod talis conſideratio creaturarum in ordine ad magnitudinem diuinam, potiùs prouocat ad luctum, quam ad lætitiam; præſertim cum in fine tantam relinquat amaritudinem, iuxta illud Iob 20. *Cum dulce fuerit in ore eius malum, abſcondet illud ſub lingua ſua; panis eius in vtero illius vertetur vt fel aſpidum intrinſecus, caput aſpidum ſuget, & occidet eum lingua viperæ.* quæ amaritudo maximè cognoſcitur in ipſo puncto ſeparationis animæ, iuxta quod ibidem ſubditur. *Eductus, & egrediens de vagina ſua* (id eſt, anima à corpore) *& fulgurans in amaritudine ſua vadent, &*

veniunt super eum horribiles : omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis eius douorauit eum ignis qui non succenditur. Hæc ergo est ratio quare iste actus, qui ita respicit delectabilia sensus vocatur *beatitudo luctus*, quia considerat creaturas vt auertantes à Deo. & causentes amaritudinem, quæ est digna luctu, ideòque talis actus correspondet duplici dono, scilicet dono scientiæ tanquam dirigenti, vt dicit *D. Thom. sup. quæst. 9. art. 4.* & dono timoris tanquam exequenti, vt dicit hic *art. 12. ad 2.*

15 Quod verò sint actus secundarij paupertas spiritus, & beatitudo luctus in dono timoris docet *Diu. Thom. loco cit.* Quia ex hoc quod aliquis perfectè timet Deum, consequens est quod non quærat magnificari in se ipso; est ergo iste actus consequens alium priorem actum, quo reueremur ipsam diuinam maiestatem; inde enim accipitur motiuum ad reprimendum passiones illas magnificationis, & iactantiæ, & impletur illud Psal. 96. *Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini*, eo quòd prius timetur eminentia maiestatis, deinde altitudo creata dissoluitur Sed tamen inter hos actus secundarios directius pertinet ad timorem *paupertas spiritus*, quam *beatitudo luctus*, eo quòd (vt inquit *D. Thomas*) delectatio non ita habet rationem ardui, sicut magnificatio: ad timorem autem directius pertinet destruere arduum, & humiliare illud, & parcificare, eo quòd procedit à comparatione diuinæ maiestatis, respectu cuius omnia sunt parua. Quod verò sint actus voluntatis patet, *tùm quia* dona Spiritus Sancti non sunt in appetitu sensitiuo, sed in rationali, quia immediatè rationalis mens mouetur à Spiritu Sancto, licèt mediatè moueat inferiorem appetitum; *tùm quia* excellentia, & magnificatio propria magis radicatur in parte rationali, quæ est superioris naturæ, & ideò difficiliùs vincitur, & obscuriùs perpenditur, cùm existiment se magnos in spiritualibus, & secundum voluntatem rationalem, nec tamen spiritum proprium exinanitum, & depauperatum, sed tumidum habeant, & ideò magis resistentem diuinæ motioni in occulto.

16 Ex dictis denique colligitur. Quomodo timor maneat in beatis fuerit in Christo; nam quoad illos duos actus, scilicet, *reuereri*, *& fugere malum imminens*, hic secundus non potest in illis reperiri efficaciter, quia nullum malum eis imminent ratione status; & in Christo etiam ratione personæ quoad malum culpæ; inefficaciter tamen, & quasi sub conditione si essent in statu capaci, non repugnat haberi hunc actum. Primum autem actum, scilicet reueri Deum perfectissimè habent, quatenùs considerant diuinam potestatem vt inflictiuam mali, quod absolutè possibile est, nam etiam Christo ex parte naturæ assumptæ possibilis est anihilatio, sicut possibilis fuit mors quam de facto timuit; & ad istum timorem reuerentialem non magis confert possibilitas, & imminentia mali, sed appreciatio potestatis inflictiuæ illius, & hæc appreciatio crescit in Christo & in beatis licèt possibilitas mali decrescat, vt optimè vidit *Caietan. hic quæst. 19. art. 10.* ostendens quomodo timor filialis crescat crescente charitate, quia crescit appreciatio Dei, licet malum reddatur minus possibile quantò magis est in charitate.

DISPVTATIO XIII.

De Desperatione.

ARTICVLVS VNICVS

Vtrùm facta alicui reuelatione absoluta de sua condemnatione possit, & teneatur sperare?

1 In admittendo casum hærent Aliqui existimantes non posse alicui reuelari suam damnationem absolutè. Et pro hac parte citari solet *D. Bonauent. in 1. dist. 48. dub. circa litt. Antisiodorensis, Alensis, &* & alij quos citat *P. Suarez. disp. 2. de spe sect. 2. n. 6.* Ratio est. Quia Deus non potest cogere ad desperationem; tunc autem posito illo casu cogeretur homo desperare, quia æque impossibilis representatur sibi beatitudo, facta illa reuelatione, quam executa damnatione; executa autem damnatione cogitur homo desperare. *Item, quia* sequuntur expositione huius casus manifestæ implicationes. Nam teneretur homo conformari voluntati diuinæ quia absolutè est sibi cognita; & ex alia parte non teneretur conformari, quia si conformaretur vellet suam damnationem, quod nullo modo licet. *Similiter* teneretur adhuc sperare, quia teneretur benè operari, & non peccare, atque adeò sperare debet auxilium diuinum; sine quo benè operari non potest: & ex alia parte non teneretur sperare, quia est redditum sibi impossibile primarium obiectum spei, quod est assecutio beatitudinis; communiter manet destructa spes Theologica. *Et præsertim vrget ille casus.* Si Deus reuelaret alicui esse condemnandum propter peccatum desperationis, tunc enim non teneretur sperare beatitudinem, quia cognoscit sibi non esse futuram, atque adeò amittit rationem obiecti sperabilis, & teneretur sperare beatitudinem, quia si non teneretur non obligaretur sperare, atque adeò non peccaret desperando, & communiter non condemnaretur propter peccatum desperationis; est ergo casus implicatorius.

2 Nihilominus communis sententia admitti casum istum vt possibilem, & expresse id docet *Diu. Thomas quæstion. 20. de veritate art. 8. ad 2.* Non quidem de potentia ordinaria, sed de absoluta, licet propter rationes factas illum casum dixerit esse quasi impossibilem in *1. dist. 48. quæst. 1. art. 4. ad 2.* Quia scilicet communiter, & de potentia ordinaria possibilis non est. *Ratio autem est.* Quia nulla est repugnantia, neque impedimentum, quod Deus manifestet alicui sua authoritate id quod ipse cognoscit; cognoscit autem Deus absolutam reprobationem aliquorũ; ergo potest eam illis manifestare. *Et confirmatur.* Quia potest Deus manifestare mihi reprobationem alterius absolutam; ergo & propriam. *Consequentia patet.* Quia si potest illam reuelare alteri, ergo & toti Ecclesiæ, & quasi publicam facere; tunc autẽ reualata maneret mihi, quia publicè

est reuelata Ecclesiæ, per quam mihi proponitur tanquam omnino certa, & de fide. *Antecedens autem certissimum est*, nam animæ Christi reuelatæ sunt condemnationes omnium reproborum, quorum ipse est Iudex ergo potest Deus reualere vni absolutam reprobationem alterius, sicut de facto Ecclesiæ reuelata est reprobatio Antichristi.

3 Nec argumenta allata probant implicationem; nam ad primum respondetur. Quod talis reuelatio neminem cogit desperare, aut blasphemare desperatione quæ sic peccatum; manet enim homo liber ad suspendēdū suos actus, & ita pro libertate sua prorumpet in actum desperationis cum possit in aliud obiectum diuertere; alioqui cogeret Deus damnatos blasphemare, quia reuelat eis damnationem suam ipsa executione.

4 Ad secundum respondetur. Quod in illo casu non tenetur homo velle damnationem suam absolutè, id est, prout damnatio includit non solum punitionem Dei, sed etiam causam punitionis ex parte nostra, scilicet obdurationem in peccato; teneretur tamen conformari ordini diuinæ iustitiæ in tali damnatione, *D. Thom.* dicit locis citatis Quomodo autem teneretur sperare, vel posset desperare etiam in illo singulari casu, qui proponitur? Deinceps inquirendum est.

5 Admissa ergo suppositione huius casus, tota difficultas ad hoc reducitur, an maneat possibile, & futurum sufficienter obiectum spei in illo casu? Neque existimo distinguendum in præsenti esse de obligatione sperandi, & possibilitate; quia si spes manet possibilis, sine dubio obligatio sperandi manebit, nam si obligatio cessat, vel est ex dispensatione legislatoris super hoc præcepto, vel ex substractione materiæ, quia reddita est impossibilis; neque enim obligatio cessare potest, nisi vno ex his duobus modis; cùm ergo facta illa reuelatione Deus non dispensat, nec tollat aliquod præceptum, si obligatio non remanet, debet esse ex altero principio scilicet, quia deficit materia pręcepti, & ideò naturaliter cessat, non dispensatiuè. Deficit autem materia præcepti solum ex impossibilitate, nam si adhuc manet possibilis actus sperandi, manet sufficiens materia obligationis, & pręcepti; obligamur enim simpliciter sperare à Deo beatitudinem; ergo tenemur huic præcepto quandiu possibilis est eius impletio; ergo à cōtrario sensu, si naturaliter cessat obligatio, ideò est quia impossibilis est completio præcepti per actum sperandi.

6 In *hoc puncto* licet apud veteres pauca de hac quæstione inueniatur, inter recentiores tamen duæ sunt principales sententiæ extremæ, inter quas non desunt aliqui, qui conciliare volunt vtramque, & partem vnius sequi, & partem alterius. Prima sententia absolutè docet in illo casu, adhuc posse hominem sperare, quia existimat sufficere ad spem, quod obiectum quantum est ex se sit possibile, & in virtute aliquarū causarum, vel mediorum, licet ex parte euentus de facto futurus non sit. Hęc sententia tribui solet *victoriæ*, & eam dicitur indicare *Ariminensis*, quos non vidi Ex recentioribus autem absolutè illam sequitur *Pater Grenados controuers. 2. de spe tract. 2. disput.* 4. Secunda verò sententia docet talem actum sperandi esse impossibilem, nec teneri hominem ad sperandum facta illa reuelatione. Quæ sententia est communior inter recentiores, & illam docent *Magister Bañez 2. 2. quæst. art. 1. dub. 3. Pater Suarez disp. 2. de spe sect. 2. n. 7. Pater Torres 2. 2. quæst. 22. art. 1. dub. 2.* Quia existimant eneruari, & tolli omnem efficaciam voluntatis circa obiectum aliquod assequendum, hoc ipso quod ineuitabiliter constat non euenturum. Inter has sētētias *Pater Lorca in præsenti quæst. 22. art. 1. disp.* 18. dicit in illo casu beatitudinem aliquo modo sperari, & aliquo modo non, speratur enim vt possibilis, & futura nostris actibus, & auxilio Dei parato desperatur vt futura absolutè propter præuisum euentum; & circa beatitudinem speratur aliquid, scilicet sufficentia auxilij, & desperatur aliquid, scilicet efficacia: neque repugnat hos effectus simul esse namquam vis videantur contrarij, reuera non sunt: sunt enim de eodem obiecto, sed diuersa ratione, & sub diuersa apprehensione. Eādem quoque sententiam temperant *Magister Bañez, & Pater Suarez* citati dicentes, quod in prędicto casu licet nō possit homo sperare beatitudinem, potest tamen sperare diuinum auxilium ad seruanda præcepta, & vitanda peccata: an vero per spem theologicam tunc sperari possit illud auxilium, an per illud genus spei, prædicti authores non explicant, quod tamen difficultate non caret.

7 Pro huius tamen difficultatis explicatione suppone dupliciter posse hanc reuelationem absolutam fieri. Primò, ita quod solum Deus reuelet condemnationem, nullo tamen modo causam in particulari, seu peccatum propter quod fiet: Secundò, ita quod etiam reuelet determinatè & in singulari causam condemnationis, & peccatum, proptor quod aliquis damnabitur, siue illud sit peccatum desperationis, de quo est peculiaris difficultas, siue quodlibet aliud.

8 Dico *ergo primò*. Facta illa reuelatione absoluta primo modo, talis homo nullo modo potest sperare spe theologica beatitudinem, poterit tamen illam desiderare, & concupiscere, & ita poterit sperare ea, quæ sunt necessaria ad euitanda peccata, & implenda præcepta, non tamen per spem theologicam. Hæc conclusio est conformior *D. Th. loco citato ex quæst. 23. de veritate.* vbi resoluit, Quod in illo casu tenebitur homo velle damnationē suam, non absolutè, sed quantum ad ordinem, diuinæ iustitiæ, huic autem voluntati non cōpatitur sperare assecutionē beatitudinis à Deo, quæ coniuncta est necessariò cū euasione damnationis. *Fundamentū huius conclusionis est.* Quia spes intrinsecè, & essentialiter importat motum efficacem voluntatis erga assecutionem finis & euasionem damnationis, efficax autem volūtas in hoc distinguitur ab inefficaci, quod efficax respicit obiectum, non solum secundum se, & quantū ad bonitatem quasi in abstracto, sed secundū absolutā eius existentiam vt in re ponendā, ergo oportet quod iudicium à quo prudentialiter mouetur ista volūtas, non solum apprehendat bonitatē obiecti, sed etiam existentiam & assecutionē eius, vt practicabilē, & ponibilē in re: sed stante illa reuelatione absoluta, & iudicio ineuitabili de damnatione non potest formari probabile iudicium de euasione talis damnationis vt futura, quia tunc essent duo contradictoria iudicia in intellectu; ergo non potest voluntas elicere actū efficacis tēdentię in tale

tale obiectum, atque adeò neque actum spei theologicæ.

9 *Dices*: Licèt intellectus non possit formare iudicium de futuritione illius euentus in se ipso, potest tamen formare in sua causa, quatenùs ex parte actuum bonorum, quos homo facit, & auxiliorum, quæ sibi dantur à Deo ad implenda præcepta possibilis est talis euentus, & futurus quantum est ex vi mediorum,& hoc dictamen futuritionis sufficiet ad efficacem voluntatem. *Sed contra instatur dupliciter.* Primò. Quia ista media non habent vim perducendi de facto ad assecutionem beatitudinis secundum se solum, sed in virtute diuinæ voluntatis continuantis illa vsque ad finem: ergo sublata ista continuatione ad diuinam voluntatem ex vi talium mediorum non formatur iudicium de futura assecutione etiam prout in tali causa, quia in ordine ad hunc effectum, vt in reponendum, illa media omninò iudicantur eneruata, & euacuata;ergo neque in se, neque in mediis iudicatur illa assecutio vt futura. *Secundo instatur.* Quia prius quam eligantur media à voluntate præcedit efficax intentio finis, & communiter iudicium de assecutione illius,in qua intentione consistit spes;ergo si ante istam intentionem ex vi illius reuelationis iudicatur damnatio vt ineuitabilis, quando posteà procedit ad media, implicat quod tale iudicium destruatur,nisi in ipsis mediis apprehendat aliquam vim,quæ possit illam ineuitabilitatem conceptam superare; sed nullum potest offerri medium, quod vincat illud ineuitabile decretum Dei quantumcumque sit medium ordinatum ad consecutionem finis;ergo neque in mediis,neque ante media in ipsa apprehensione finis secundum se datur probabile iudicium de futura euasione damnationis,& consecutione beatitudinis.

10 Aliter ergo Respondet *Pater Granados vbi supra.* Et videtur ad duo capita reduci eius Doctrina. *Primò.*Quod obiectum spei,& cuiuscumque intentionis efficacis solum est bonum possibile,non autem futurum in re. Quod probat,Quia Reprobi possunt intendere, & sperare beatitudinem,licèt illa non sit futura in re,sed solum possibilis. *Secundo* docet. Quod licet non possit aliquis habere actum perfectè efficacem contra id quob absolutè cognoscit Deum velle, potest tamen habere actum efficacem absolutè, & quantum ad substantiam,ita vt ex vi illius conetur homo in oppositum;qua ratione in Christo Domino poni solet voluntas efficax circa aliqua obiecta, quæ materialiter erant contraria decreto efficaci Dei,sicut quando *voluit latere, & non potuit*,cum tamen ipse sciret quod de facto non erat latitaturus. Quo testimonio vtitur *Agatho Papa* ad probandum in Christo fuisse duas voluntates.Et similiter si alicui reuelaret Deus absolutè futuram mortem patris,adhuc posset adhibere omnia remedia vt sanaretur,quod vtique esset conari ad vincendam mortem, qui conatus non posset oriri nisi ex aliqua efficaci voluntate: ergo etiam in casu Reuelationis positæ posset aliquis efficaciter velle beatitudinem quantum ad hoc,quod est conari per bona opera in illam, licet efficacia non esset ita perfecta, quod tenderet in assecutionem absolutè ex parte euentus.Quare efficax intentio saluatur in voluntate ordinata ad futurum ex parte conatus,non tamen euentus vt in re futuri,vel apprehensi vt futurum.

11 Cæterùm *Prima solutio* omninò falsa est, & contra ipsam definitionem spei communiter à theologis acceptatam,& traditam à *D.Thom.* 1. 2.*quæst.*40.*art.*1.Quod spes est circa bonum arduum possibile futurum, Et in eo quod affirmat de reprobis manifestè petitur principium, vel non pertinet ad rem; nam si Reprobi sciunt se absolutè esse reprobos, restat probandum quod possint sperare, & de hoc est præsens difficultas. Si non sciunt se esse reprobos, sperant quidem,sed non quatenùs reprobi;sed quatenus viatores, quibus generaliter proposita est assecutio beatitudinis,vt practicè possibilis, & futura respectu status, licèt in re non sit futura ipsi personæ,de quo tamen non format iudicium, nec dictamen. Et ita quando dicimus, quod obiectum spei est *possibile futurum*, non intelligimus *futurum in re*,& ex parte euentus,sed secundum practicum,& prudentiale dictamen, ad quod nō sufficit rem aliquam esse possibilem quasi physicè, & speculatiuè,sed practice,& moraliter;alioquin possem ego sperare mihi Incarnationem,& damnari in inferno beatitudinem, quia speculatiuè de potentia absoluta vtrumque est possibile. Sicut ergo ad fugam timoris non sufficit malum absolutè possibile,sed vt imminens; & hoc dicitur malum futurum non futuritione euentus in re, sed futuritione practicæ possibilitatis in illa imminentia; sic prosecutio spei tendit in bonum non vt possibile absolutè, sed vt practicè possibile, & assequibile, & hoc vocatur *futurum.*

12 Ex quo etiam impugnatur secunda Solutio. Quia illa efficacia imperfecta cum aliquo conatu ad assequendum id quod est impossibile, est efficacia desiderij, & voluntatis inefficacis simpliciter, & solum efficacis secundum quid, quæ nullo modo sufficit ad motum spei, & ad efficaciam intentionis. *Cuius ratio est.* Quia efficacia requisita ad spem debet esse talis, quod intendat superare arduitatem rei consequendæ, & victoriam habere super illam; nam hoc ipso quod non intendit superare arduitatem, necesse est quod succumbat arduitati, & difficultati, vel non reputet arduum illud bonum, sed præcisè vt concupiscibile: si succumbit arduitati; ergo non conatur contra illam motu aggressiuo, siquidem illi succumbit, & consequenter non est actus irascibilis,qui tendit aggrediendo, & consequenter non est actus spei, qui est motus virtutis irascibilis. Si vero non reputat arduum illud bonum tollitur essentialis,& intrinseca conditio spei, qua distinguitur à desiderio,& amore (*vt Disp.* 1. latè ostendimus) quare valdè æquiuocè procedit iste autor non distinguens inter conatum, quem facit vis concupiscibilis intra limites concupiscibilis manens desiderando, & quos facit Irascibilis aggrediendo, quod pertinet ad spem;nam etiam concupiscibilis potest conari ad rem desideratam quantum est ex parte sua,quasi manifestando desiderium, & impetum cupiditatis: cæterùm conatus spei est ordinatus ad vincendam arduitatem, cui si succumbat non est conatus aggressiuus,qualis requiritur ad spem. Posita autem illa reuelatione, iudicium rationis totaliter succumbit arduitati assecutionis, quia victoria arduitatis non repræsentatur vt practicè ponibilis in re, non minus quam in ipsa executione perditionis victoriæ repræsentatur vt impossibilis; ergo non

habet a mpliùs conatum aggressiuum, licet habeat donatum desiderij.

13 Ex quo manent soluta Exempla allata in contrarium. Nam in Christo Domino communiter Theologi non admittunt voluntatem efficacem simpliciter, sed solum secundum quid ex parte sensualitatis, seu desiderij circa id quod sciebat esse futurum, vt patet apud *Diuum Thomam 3 par. quæst. 13. art. 4. & quæst. 18. art. 6.* & apud Commentatores ibidem. Et quia secundùm hoc desiderium multa volebat, quæ non poterat, ex defectu potentiæ in virtute naturæ humanæ præcisè illud desiderium erat inefficax. Vnde est quod optimè infertur in Epistol. Agathonis Papæ, quod Christus habuit voluntatem humanam, quia *voluit latere, & non potuit*, quia ex defectu potentiæ ex parte naturæ humanæ erat illa voluntas inefficax, cum tamen in Deo, etiam quando voluntas inefficax est, non est ex eo quod non possit, sed præcisè, quia non vult; & ideò semper voluntas inefficax Dei est coniuncta alicui efficaci saltem nolendi oppositum. Potuit tamen efficaciter deseruire illa voluntas inefficax Christi ad alium finem, scilicet vt manifestaretur veritas naturæ humanæ assumptæ, & hunc finem efficaciter consecutus est Christus. Similiter in secundo exemplo. Possum ministrare remedia Patri morituro non quidem spe euadendi, aut assequendi salutem, sed ex desiderio quo concupiscitur eius vita, vel saltem ad differendum aliquantulum mortem, aut denique ad implendum debitum pietatis erga parentem; & ad hæc duo efficaciter mouetur, nam & si detur desperatio de adipiscenda vita, potest tamen manere spes circa dilationem temporis vitæ, quam per illa remedia intendo consequi; sicut etiam docet *D. Thom. 1. 2. quæst. 40. art. 8. ad 3.* Quod desperatio in bello potest habere coniunctam spem de vindicando mortem suam & ideò dicitur periculosa desperatio.

14 Et ex hoc colligitur altera pars conclusionis; Quod scilicet in illo casu maneat concupiscentia, & desiderium beatitudinis; hæc enim non respicit bonum vt assequendum in re, sed secundum se, & vt possibile absolutè, atque adeò potest manere cum desperatione assecutionis eius. Imò desperationem præsupponere desiderium eius rei, de qua desperamus, manifestè docet *S. Thom. 1. 2. quæst. 40. art. 4 ad 3.* de eo enim quod non desideratur, neque est spes, nec desperatio, & videri potest ibi *Caietanus art. 1. denique vltima pars conclusionis*, scilicet, Quod per spem theologicam non potest in illo casu sperari diuinum auxilium ad implenda mandata, ex eo probatur. Quia remoto obiecto primario non remanet secundarium, ex hoc enim principio probauit *S. Doctor.* non remanere actum spei theologicæ in beatis etiam circa obiecta secundaria (vt *disp. 11.* ostendimus) ergo si illud iudicium de impossibilitate assecutionis destruit spem erga beatitudinem, consequenter destruit illam circa actum eliciendum erga media, quæ sunt obiectum secundarium talis virtutis, & habent intrinsecam habitudinem ad obiectum primarium, prout attinguntur à tali virtute; sed si quæ spes manet erga bona opera facienda, erit actus ortus ex desiderio, seu concupiscentia supernaturali; quæ manet erga Deum, & quæ requiritur ad fidem quam supponimus non tolli ex vi talis reuelationis, imò neque charitas tollitur; & ita vel à charitate, vel ab illa concupiscentia potest consurgere spes per modum cuiusdam expectationis erga diuinum auxilium ad credendum, & operandum benè, non tamen ad perueniendum ad fruitionem Dei.

15 Quod *si instes*: Per certitudinem cognitionis non tollitur ratio ardui in obiecto spei, quousque habeatur principium intrinsecum ineuitabile assecutionis rei, quod sit quasi possessio illius (vt *Disp. 11.* ostendimus) ergo similiter per certitudinem extrinsecam cognitionis de damnatione non tolleiur obiectum spei, quousque habeatur principium intrinsecum non perueniendi ad beatitudinem, quod est ipsa æterna damnatio in executione, non in reuelatione tantum. *Respondetur.* Esse latum discrimen inter vtrumque, quia ad desperationem sufficit impossibilitas æstimata, vt dicit *S. Thom. 1. 2. quæst. 40. art. 4. ad 3* Ad euacuandam autem arduitatem obiecti spei, & terminandum motum illius non sufficit certitudo æstimata, sed realis possessio. *Cuius ratio est.* Quia spes est motus ad aliquid arduum adipiscendum vt ad terminum, qui motus incipit à iudicio proponente, & mouente voluntatem vt intendat, & terminatur in assecutione reali rei speratæ, non autem in reuelatione assecutionis quantumcumque certa: ex parte autem iudicij requiritur quod arduitas obiecti æstimetur vt possibilis vinci, eo quòd nullus mouetur ad id quod æstimat impossibile, vt dicit *Sanctus Thomas loco citato artic. 1. ad 3.* Ex parte autem termini tollitur arduitas per solam realem assecutionem, ex quo fit, quod æstimatio impossibilitatis assequendæ sufficit an destruendum principium spei, quia eius motus incipit à cognitione, & iudicio possibilitatis: at verò æstimatio assecutionis ineuitabilis non destruit motum spei, quia nondum ponit in termino illius, qui est realis assecutio, ad quam mouetur, non autem sola securitas perueniendi; & ideò in animabus purgatorij est spes, quia nondum habent speratam in possessione reali, vt dicit *S. Thomas 3. ad Anibul. distinction. 26. quæstione vnica, artic. 4. ad 4.*

16 Dico *Secundo.* Si alicui fiat absoluta reuelatio de damnatione, & de peccato, pro quo damnabitur, tenebitur sperare auxilium sufficiens pro illo peccato euitando; efficax autem non poterit sperare, licet possit desiderare; sicut tenetur habere displicentiam de illo peccato: pro reliquis autem euitandis tenebitur sperare sufficiens, & efficax auxilium. Hæc conclusio colligitur ex eisdem auctoribus suprà citatis pro secunda sententia, & breuiter patet ex dictis. Quia ex vi reuelationis positæ non absoluitur ab obseruatione præceptorum, tenetur enim homo seruare mandata absolutè, quia præcepta sunt, & non solum quia ducunt ad gloriam, vnde ab intrinseco semper debent illi displicere peccata, quia defectus voluntarij sunt, & patet in ipso Apostolo Petro, qui peccauit negando Christum, licet habuisset reuelationem de peccato suo, quam *Diuus Thomas super caput 26. Matthæi* existimat fuisse absolutam, & non solum comminatoriam. Vnde sequitur quod sicut tenetur vitare peccata in illo casu, etiam tenetur sperare auxilium sufficiens, sine quo impossibilis redditur impletio præceptorum, efficax autem auxilium respectu illius peccati, quod sibi absolutè reuelatur,

non

non tenetur sperare ob rationes factas pro præcedenti conclusione, quia auxilium efficax habet adiunctam actualem euitationem peccati, sed sicut tenetur non complacere de peccato ita potest desiderare euitationem istius.

17 Dico *vltimo*, facta illa reuelatione absoluta adhuc potest peccare peccato desperationis, licet non omnimodo, quo ante reuelationem factam, & ita non repugnat, quod reueletur alicui sua damnatio futura propter peccatum desperationis. Pro explanatione huius conclusionis est notanda vulgaris doctrina de duplici modo desperandi, vno modo ratione defectus proprij æstimati, vt de facto non reparandi, licet Deus possit quantum est ex se reparare; alio modo ratione defectus diuinæ misericordiæ, & hoc dupliciter, vel amittendo fidem, quia aliquis indicat misericordiam Dei non remittere omnia peccata loquendo sic in vniuersa, vel si non amittendo fidem, saltem blasphemando, quia Deum ita seuerum æstimat, vt nolit misereri alicui in particulari, & non solum propter defectus proprios iudicet Deum condemnaturum. Addo & tertio modo posse aliquem peccare contra virtutem spei per solam omissionem, quando currit præceptum affirmatiuum sperandi, *Dicimus ergo* quod facta illa reuelatione absoluta non peccat aliquis hoc vltimo modo se habendo, neque etiam primo. Peccat autem secundo modo desperando, quia illa desperatio est coniuncta Infidelitati, vel blasphemiæ, & ita est intrinsecè mala. Tertio autem modo non peccat, quia est impossibilis actus sperandi, & consequenter non tenetur præcepto affirmatiuo illius, nec primo modo peccat, quia verè iudicat iuxta illam reuelationem Deum de facto se condemnaturum iustè propter peccata propria; id enim totum continetur in reuelatione diuina; ergo quod ex hoc motiuo desperet, non peccat, quia in hoc confirmatur reuelationi diuinæ, in quo nullum est peccatum; & tamen si ante reuelationem sic desperaret sine dubio peccaret: imò in illo casu esset actus magnæ humilitatis, & charitatis sic æstimare Deum, vt eum iustè condemnaturum iudicet, & sic acceptet diuinam sententiam; sicut modo sub conditione esset actus humilitatis conformati diuinæ voluntati etiamsi vellet hominem priuare perpetuò beatitudine dummodo non vellet peccare cum priuaretur, atque ita cum facta reuelatione solum sit impossibile sperare beatitudinem, non tamen sit impossibile non blasphemare, nec fidem amittere, sine dubio potest reuelari illi homini, quod damnabitur propter peccatum desperationis ortum ex blasphemia, vel infidelitate, non tamen propter omissionem spei, vel desperationem illo primo modo factam; id enim omninò implicat, cum non sit possibile sperare facta illa reuelatione,

18 *Ceterùm* quod attinet ad praxim nunquam credendum est has reuelationes fieri absolutè, sed comminatoriè, vt *Sanctus Thomas dicit locis citatis*, Quia non decet diuinam bonitatem, nec modum communem, & suauem gubernationis hominum supra quod tamen de potentia absoluta fieri potest ob altiores fines, & inscrutabilia Dei iudicia.

Soluuntur Argumenta.

1 ARgumenta quæ militant contra nostram resolutionem facilem habent expeditionem ex dictis, potest enim obijci. *Primò.* Nam facta illa reuelatione. obiectum manet æque possibile intrinsecè sicut anteà; & media, scilicet, auxilia diuina, quæ isti homini dantur, æquè sufficientia intrinsecè ad perducendum hominem in gloriam; & gratia in qua ille homo potest manere æquè habet ius ad gloriam facta illa reuelatione, atque anteà; ergo ex omni parte considerando intrinsecè illud obiectum manet æque sperabile atque anteà, licet eius assecutio extrinsecè cognoscatur impedita; ergo æquè potest manere spes, loquendo per locum intrinsecum. *Secundò.* Quia ille homo æquè manet viator atque anteà; ergo respicit terminum viæ, qui est gloria; ergo in quantum viator potest sperare gloriam, vt terminum illius status, licet ex parte personæ habeat ab extrinseco impedimentum; sicut reprobus cui reuelatio non est facta sperat in quantum viator, non in quantum reprobus in re. *Tertiò.* Quia facta illa reuelatione adhuc tenetur homo seruare omnia præcepta; ergo adhuc sperabilis est gloria ab intrinseco. *Antecedens conceditur*; *consequentia probatur.* Nam obseruationi est necessario annexa Gloriæ consecutio iuxta verbum Christi Domini: *Si vis ad vitam ingredi serua mandata*; sed iste potest seruare omnia præcepta, & sperare obseruationem illorum, siquidem tenetur illa obseruare; ergo potest; ergo obseruantia omnium præceptorum potest ab ipso sperari, quia non est ei impossibilis; ergo & gloriæ consecutio, quæ tali obseruationi annexa est.

2 Quarto, *quia* ille cui facta est reuelatio de aliquo peccato faciendo, adhuc tenetur non peccare, & consequenter adhuc potest sperare euitationem illius, quia si hæc euitatio esset ei impossibilis, peccare esset ei necessarium; ergo similiter facta reuelatione de damnatione tenebitur sperare euitationem eius. *Vltimò*, quia præscientia Dei secundùm se nullā imponit rebus necessitatem, neque ordinem earum immutat, sed potius causat, ergo ex eo quod sit reuelata ista præscientia, & manifestata alicui non mutabit ordinem rerum, quia æquè extrinseca manet præscientia reuelata, & non reuelata: ergo sicut anteà tenebatur sperare ita & modo, alioquin dicemus quod ratio sperandi in his, qui de facto damnabuntur est ignorantia suæ damnationis.

3 Ad *Primum respondetur distinguendo antecedens.* Manet illud obiectum æquè possibile practicè. *Nego antecedens.* Æquè possibile speculatiuè, *transeat*: licèt enim illa reuelatio sit extrinseca, & nihil ponat, vel tollat de esse obiecti, quod est manere eodem modo speculatiuè, tamen quoad applicationem ad operandum, & sperandum, quod est practicè se habere, non eodem modo manet, siquidem aliter applicatur iudicio operandi illud obiectum modo atque anteà; apprehensio autem licet non sit ratio formalis finalizandi, est tamen conditio ita intrinseca, quod ex eius variatione variatur etiam per concomitantiam formalis ratio obiecti vt appetibilis; sicut ex variatione obscuritatis variatur ratio formalis obiecti reuelabilis in fide, & in Prophetia. *Ad secundum distinguo antecedens.*

Manet æquè viator, atque anteà quantum ad statum non perueniendi ad terminum, *concedo*: quantum ad impedimentum ex parte principij ad tendendum efficaciter in terminum, *nego*. Variatur enim iudicium impossibilitatis practicæ de obtinendo termino, atque adeò respicit terminum viæ, & media ad illum ducentia cum impedimento practico assecutionis, & ideò non potest sperare.

4 Ad *Tertium Respondetur Primo*. Nego antecedens, tunc enim non tenetur seruare vnum ex præceptis antea impositis, scilicet sperare vitam æternam, & consequenter reliquis præceptis, quæ manent, non est annexa practicè, & efficaciter consecutio gloriæ propter impedimentum positum, licet annexa sit quantum ad sufficientiam, & conditionatè, quia semper est verum quod si ille homo seruet mandata ingredietur ad vitam, sed obseruatio efficax, & in re ponenda est ei reddita practicè impossibilis facta illa reuelatione, & ideò licet posset sperare obseruationem illorum præceptorum quoad sufficientiam, non tamen potest sperare efficax auxilium quoad omnia, & consequenter neque assecutionem beatitudinis. *Secundo respondetur*. Concedo antecedens, quoad omnia præcepta quæ facta illa reuelatione manent, & *nego consequentiam*. Ad probationem dicitur, Quod obseruationi mandatorum non quomodocumque consideratæ est annexa assecutio gloriæ, sed efficaciter exhibitæ, & vsque ad finem vitæ; tunc autem non potest sperare efficacem obseruationem omnium mandatorum vsque ad finem, quia est de fide quod aliquod non seruabit efficaciter, licèt de isto, vel illo determinatè non sit ei reuelatum. Et concedimus quod tenetur seruare omnia, quia ad hoc vt teneatur non requiritur quod habeat auxilium efficax circa illa, quod respicit euentum rei, sed quod habeat sufficiens, quod ponit possibilitatem ex parte principij quidquid sit de euentu; & ideò non tenetur sperare obseruationem omnium mandatorum ex parte euentus, sed possibilitatem ex parte principij. Assecutio autem gloriæ non est annexa possibilitati obseruandi, sed euentui.

5 Ad *Quartum respondetur*. Esse disparem rationem inter peccatum reuelatum, & damnationem reuelatam, quia obligatio ad non peccandum oritur præcisè ex diuina lege cum potentia proxima ex parte hominis ad non peccandum, quam habet ex sua libertate expedita, & auxiliis sufficientibus à Deo paratis; de euentu verò quod de facto seruet, vel non seruet, nihil pertinet ad obligationem præcepti. At verò spes est motus tendens vsque ad ipsam assecutionem obiecti, & respicit media, sed auxilia non vt præcisè dant potentiam, sed vt perducunt vsque ad realem assecutionem obiecti, quia ibi solum sistit motus spei: vnde non solum respicit obligationem, sed etiam futuritionem assecutionis. Et eodem modo ille cui facta est reuelatio de peccato non tenetur sperare efficacem euitationem illius, sed solum sufficientiam principiorum, seu auxiliorum, quia solum ex parte principij est sibi possibilis euitatio peccati, & ratione huius obligatur ad euitandum. *Quod si instes*: Ergo similiter poterit sperare beatitudinem ex parte principij, quia ad illam habet sufficiens auxilium, licet non ex parte euentus. *Negatur consequentia*, Quia spes est motus tendens vsque ad realem assecutionem obiecti vt ad terminum, in quo solum quiescit. vnde si ista assecutio ex parte euentus est ei practicè impossibilis ablatus est terminus huius motus, & sic non potest moueri voluntas ad ipsum, quia id quod est terminus, & vltimum in executione est principiũ motus voluntatis in intentione. *Ad vltimum respondetur*. Quod præscientia reuelata non mutat ordinem rerum efficiendo, & necessitando causas, sed ex illa reuelatione nascitur diuersum iudicium de termino assecutionis obiecti; & ideò mutatur tendentia voluntatis, quia licèt reuelatio se habeat extrinsecè respectu obiecti, iudicium tamen ex illa formatum non se habet extrinsecè ad mouendam voluntatem, sed tanquam applicatio intrinseca obiecti ex cuius mutatione mutatur voluntas; nec ideò dicimus quod ignorantia est ratio formalis sperandi in reprobis, sed est conditio sine qua non fit applicatio rationis formalis ad voluntatem.

6 Articulus *Secundus* posset esse in hac disputatione an requiratur ad desperationem infidelitas? Sed de hoc satis tractatum est in *disputatione* 11. *artic. vltimo*. Summa resolutionis est. Quod desperatio dari non potest nisi corrumpatur iudicium practicum regulans immediatè actum spei, sed hoc iudicium non est actus fidei speculatiuè acceptus, qui est præcisè *credere*, sed actus prudentialis, quo iudicatur dari sufficentia motiua ad tendendum efficaciter vsque ad realem consecutionem gloriæ, quia sic est Deus paratus de se, si per me non steterit; hoc autem iudicium dicitur *prudentiale*, non quod eliciatur à Prudentia infusa, vt malè dicit *Lorca hic super quæstionem* 20. *in commen. artic.* 2. Nam Prudentia non regulat actus virtutum theologicarum, cùm sit illis inferior, sed solum regulat materias morales; & præsertim quia Prudentia infusa non est sine virtutibus moralibus infusis, nec istæ sine Charitate, vt docet *S. Thom.* 1. 2. *quæst.* 65. *art.* 2. spes autem sine charitate datur. Dicitur ergo illud iudicium *prudentiale*, quia est practicum, & elicitur à fide quatenùs extensione quadam practica est, & ita dirigit ipsam Primam intentionem erga finem, qui est Deus, de quo tractat fides tam in spe, quam in charitate. Cæterùm fides non amittitur per corruptionem huius iudicij practici in particulari, quia hoc iudicium formaliter non est credere Primæ veritati, sed ex creditis extendi ad mouendum affectum erga Deum; & sicut potest non mouere ad Charitatem, quin amittatur ipsa fides, ita potest non mouere ad spem ex aliqua deiectione animi, vel indebita existimatione, quin amittatur fides.

7 Circa *Vitium Præsumptionis* aduerte duo. *Primum est*. Præsumptionem non consistere in sola omissione præcepti spei, sed in motu positiuo inordinatè sperandi, vt inquit *D. Thomas quæst.* 21. *art.* 2. Qui motus non est eiusdem speciei cum desperatione, vt malè *Pater Granados controuers.* 2. *de spe tractatu* 4. *disp.* 3. *num.* 5. Constat enim quod desperatio, & Præsumptio se habent sicut peccatum per excessum, & per defectum, sicut Prodigalitas, & auaritia respectu liberalitatis, quæ sunt vitia specie distincta; sicut motus ascensus, & descensus circa idem punctum. Nec versantur sub eodem formali motiuo

ûo, quia desperatio vt deficiens in sperando, Præsumptio, vt nimis sperans, ergo sunt motus contrarij ergò non sunt eiusdem speciei, quia eadem species non est sibi contraria.

8 Secundum est præsumptionem, non solum quando est adiuncta infidelitati, sed etiam ex suo genere quando est peccatum mortale circà beatitudinem sperandam destruere habitum spei, vt bene aduertit *Granados loco citato, numero* 4. quod est contra *Patrem Torres hic super quæst.* 21. *articulo* 2. Sumiturque ex *D. Thom. ibidem artic.* 3. *ad* 3. dicente, quod præsumptio excludit spem ratione eius differentiæ, in quantum est virtus, quia excludit eius ordinationem est enim obiectum formale spei respicere Deum, vt assequendum ordinatè & Per ordinata media, & manifestum est, quod si contrariatur spei non potest esse cum illa, sicut quodlibet vitium destruit virtutem contrariam, alioquin contrarietas non esset. Et hæc de hac materia.

QVÆSTIO XXIII. DE CHARITATE vsque ad Quæst. X L V.

ORDO TOTIVS MATERIÆ.

SI Materiam charitatis in tota sua latitudine consideremus, de illa disputat *D. Thom. per* 24. *quæstiones*, cuius ordinem disponit, sicut in aliis virtutibus, vt priùs tractet de his quæ pertinent ad ipsam charitatem, vel ab illa deriuantur tanquam effectus. *Secundò* de his, quæ illi opponuntur tanquam vitia. *Tertiò* de eo, quod illi correspondet tanquam donum.

Circa ipsam virtutem charitatis omissa quæstione *An est*, quia *in* 1. 2. *quæstione* 62. ostenderat *D. Thom.* dari virtutes theologicas, quarum vna est charitas, incipit à quæstione *Quid est*, & explicat naturam, seu quidditatem charitatis per suas quatuor causas, formalem, & finalem, efficientem, & materialem, seu subiectiuam: deinde explicat ea, quæ magis extrinseca sunt charitati, vel tanquam obiecta materialia circa quæ versatur, vel tanquam actus, & effectus, quos operatur. Igitur primis duabus quæstionibus, scilicet 23. & 24. explicat quidditatem charitatis ex causis illius; & primò magis interiores causas, quæ sunt formalis, & finalis, eo quod in charitate, cum sit virtus theologica, finis, & obiectum coincidunt, habet enim pro obiecto immediato ipsum Deum; quia verò Deus est obiectum formale charitatis non quomodocumque; sed vt terminans amicitiam, incipit *Primum articulum* ab ipso obiecto specificante, scilicet quod *Charitas sit amicitia*, id est amor respiciens Deum vt amicum, ea amicitia, quæ haberi potest, & debet erga supremum finem, ita vt propter illum fint, & agantur omnia. Ex qua eleuatissima ratione specificante discurrit sequentibus articulis, vsque ad 8. circa conditiones & perfectiones, quas inde trahit specificata virtus, quæ est charitas scilicet non solum *vt sit virtus* tanquam habitus creatus, & specialis, & *vna virtus*, sed sit *maxima virtutum*, vtpotè tangens supremam rationem boni in ipso fine, scilicet vt purum bonum propter ipsum amet, non miscendo aliam impuritatem, ex quo habet dare cæteris virtutibus perfectionem status virtuosi ex coniunctione ad talem, finem & hoc modo dicitur esse *forma virtutum*, quia format: & ordinat illas ad hunc finem.

Exinde explicata causa formali specificante, quæ cum finali coincidit, procedit *S. Tho. quæst.* 24. ad alias duas causas charitatis, scilicet, materialem & efficientem, & coniungit *S. Thom.* considerationem istarum causarum, eo quod difficultates circa vnam dependent ex altera: ad declarandum enim existentiam charitatis in voluntate tanquam in subiecto, & augmentum illius in eodem subiecto, & amissione illius à subiecto, oportet declarare simul causam efficientem ostendendo, quod in nobis non causatur charitas ex nostris actibus, sed ex infusione diuina, & similiter quod in ordine ad augmentum causa efficiens est Deus, licet nostri actus concurrant meritoriè, & dispositiuè, ac denique ostendendo causas, quibus charitas amittitur à subiecto, quæ est vnica, nempè peccatum mortale: & sic de istis causis, tam subiectiua, quam efficiente, & augente, & deficiente agit *quæst.* 24. Ideò autem in tractatu de charitate explicauit *D. Thom.* istas quæstiones de augmento, & infusione, & amissione charitatis, cum alioquin communes videantur omni virtuti, eo quod charitas est quasi vita, & forma omnium virtutum, in vita autem nostra specialiùs considerantur ista tria, natiuitas, augmentum, & mors, & ideò specialiùs in charitate debuerunt considerari infusio, augmentum, & amissio.

Explicata natura charitatis per suas causas transit *D. Thom.* ad explicandum extrinseca, ad quæ se extendit, & effectus quos operatur; & non tractat de extrinseco specificante, quia hoc pertinet ad causam formalem, & explicatum est *quæstione* 23. ostendendo quod Deus, vt amicus specificat charitatem; agit ergo de obiecto materiali, ad quod charitas se extendit: & prius agit de illo quam

de actib. charitatis; *Tum, quia* obiectum materiale propinquius se habet ad formale, & quasi inuoluit, & recipit illud, sicut corpus colorem respectu visus. *Tum, quia* varietas actuum charitatis explicari non potest, nisi cognitis obiectis circa quæ versantur, & penes quæ distinguntur. In explicando autem charitatis obiectum attendit *D. Thom.* Duo. *Primò.* Res ipsas diligendas. *Secundò.* Ordinem quem in illis seruat charitas, quia cum sit suprema virtus attingens summum bonum, pertinet ad ipsam cætera bona ordinare ad istum finem, & vnicuique tantum tribuere de amore, quantum habet de bonitate, & approximatione ad ipsum finem. Et primum, scilicet, quodnam sit obiectum, vel obiecta ad quæ charitas se extendit, deducit *sanct. Doctor* ex formali obiecto, quod attingit, respicit enim charitas Deum vt amicum, cui debet conuiuere, & communicare, & quia non solum ipse homo, sed multi alij debent communicare in bonis cum Deo, ex consequenti oportet, quod diligat omnes illos qui debent Deo conuiuere, & communicare in eius beatitudine. Vnde sequitur quod debet diligere omnes creaturas rationales, quę vel actu, vel in potentia participant hanc communicationem diuinam, siue sint amici, siue inimici, siue iusti, siue peccatores, siue homines, siue Angeli Damnatos autem charitas non attingit, quia sunt extrà possibilitatem diuinæ communicationis; & similiter irrationales creaturas, nisi fortè diligat ista tanquam res quasdam, quas vult esse in gloriam Dei, qua ratione etiam ipsa charitas diligitur non vt persona amicabilis, sed vt bonum quod volumus amico, & de his obiectis materialibus charitatis agit *quæstione* 25.

Secundum verò quod considerat *D. Th.* in istis obiectis est ordo diligendorum; cùm autem charitas respiciat bonum diuinum vt vniendum sibi per amicitiam ex duplici radice oritur ordo charitatis inter personas diligendas, aut quia plus habent de diuina bonitate, & eius participatione, aut quia nobis sunt magis coniunctæ, & vnitæ, & ratione vtriusque diligimus Deum, super omnia, & etiam plusquam nos ipsos, quod non contingit in amicitia politica, & priuata, eo quod Deus diligitur vt amicus non quomodocumque, sed vt habens in se vniuersale, & essentiale principium beatitudinis, suprà cuius communicationem fundatur hæc amicitia supernaturalis; sicut amicitia politica supra communicatione ciuili, sed tamen hæc communicatio ciuilis oritur ex me ipso, qui volo communicare me ipsum, vel bona mea amico tanquam ad alium me, & ideò amicabilia ad alterum oriuntur ex amicabilibus ad se. Cæterùm in amicitia erga Deum communicatio bonorum oritur ex ipso Deo, & ego ipse qui amo ex illo sum, & ideo ratio amicitiæ non oritur ex amicabilibus ad se, sed ex amicabilibus ad Deum descendit ad se, & hoc est diligere Deum plus quam se, & ideò solùm in charitate ad Deum potest inueniri ratio puræ amicitiæ, in quantùm non oritur ex bono proprio. Post Deum autem, vnusquisque magis diligit se, quam proximum, debet enim diligere alios, sicut seipsum, vnde ipsemet est quasi exemplar, primũ & diligendorũ, quia se vt participem gloriæ diuinæ, alios vt socios in participando. Excipio tamen Christum Dominum, etiam vt hominem, & beatissimam Virginem matrem, eo quod participant quandam rationem principij communicantis nobis gratiam, & beatitudinem, est enim Christus, vt homo caput gloriæ, & beatissima Virgo mater capitis, & collum per quod deriuatur gratia, & ideo magis debemus ipsos diligere, quam nos. Inter proximos autem secundum maiorem bonitatem, quam participant, vel maiorem coniunctionem quam habent ad nos, sic magis, vel minus diliguntur à charitate. Et inde discernendum est quomodo magis diligamus meliores in gratia; quomodo etiam magis diligamus coniunctiores nobis, vt parentes, aut filios aut vxorem, aut benefactores, quæ omnia in litera sunt perspicua in *quæst.* 26.

Consideráto *obiecto materiali* ad quod charitas se extendit incipit agere *D. Th.* de actib. & effectib. charitatis; vt autẽ explicentur effectus minus principales oportet incipere ab actu magis principali, à quo cæteri deriuanturnon agendo de eius quidditate, quia ista supponitur explicata in *quæst.* 23. agendo de ratione formali charitatis, quæ perfectius inuenitur in actu, quam in habitu, sed agit de actu principali in quantum est principium aliorum. Est autem principalis actus *dilectio*, cæteri autem siue interni, siue externi deriuantur ex isto per redũdantiam, vel merentur per imperium, & ideò vocantur potius effectus, quam actus charitatis: illi enim propriè dicuntur actus alicuius virtutis, & principij, qui immediatè ab illo eliciuntur, effectus autem illi, qui consequuntur ad principalem actum, vel quasi per redundantiam, vel quasi per imperium, ita quod mediet aliud principium, vel potentia, vel dispositio, vt consequatur iste secundus actus. Igitur in *quæstion.* 27. explicat *D. Thom.* actum dilectionis, nec aliqua difficultas occurrit circa illum in littera, nam distinctio illius à beneuolentia explicabitur tractando propriam rationem amicitiæ? ratio autem meriti tractando de augmento charitatis.

Ex *hoc autem* principali actu charitatis, qui est *dilectio*, resultant quinque effectus charitatis, tres interiores, & duo exteriores, interiores sunt *Gaudium, Pax, & misericordia*, quorum *Gaudium* principaliter versatur erga Deum, de cuius bono lætamur; *Pax* erga Deum, erga seipsum, & erga proximum: *Misericordia* erga proximum tantum, Sed tamen est hæc differentia, quod *Gaudium, & Pax* ita simpliciter resultant à charitate, quod non exigunt aliam distinctam virtutem mediante qua fiant: *Misericordia* autem exigit virtutem distinctam à charitate. Cuius ratio sumitur ex *D. Thom. hic quæstione* 30. *art.* 3. *ad* 3. Nam gaudium, & pax sequuntur ipsam rationem boni sub conceptu, & linea qua tangitur à dilectione, scilicet sub ratione boni amati: *Misericordia* autem tangit bonum induendo aliam rationem, scilicet vt est releuatiuum à miseria. Ex eo enim quod bonum amatur causat lætitiam, eo quod conueniens est amanti solum addita vna conditione, scilicet quod sit præsens, sicut ex eo quod est absens causat tristitiam, & desiderium. Vnde ad causandos istos effectus non indiget charitas alia ratione formali, quam ipsius dilectionis, addita solum conditione præsentiæ, vel absentiæ. Similiter ex eadem ratione boni diuini amati quatenùs est vniuersale bonũ sequitur *Pax*, tã in ipso homine in se ipso, quã in ordine ad alios, *Pax* n. nõ importat solã concordiã, id est, vnionem, & consensum voluntatum, sed etiam impletionem apetituum, & cessationem motuum

eius

eius, quandiù enim appetitus non impletur nondum est paccatum cor, sed quasi mouetur, & pugnat in se ipso: per hoc autem quod homo amat Deum per charitatem diligit illum ex toto corde, & consequenter subiicit ei vtrumque appetitum rationalem, & sensitiuum tanquam bono impletiuo vtriusque. Vnde in hac subiectione cessat pugna inter istos appetitus, & habetur pax quatenùs eorum motus quiescit in fine: quod si insurgit iterùm contra alium, hoc ipso aliquid deuiationis à fine saltem imperfectè inchoat. Vnde ex vi charitatis subiicientis, & implentis appetitum per se causatur pax, & quia eodem modo desiderat proximis ipsum Deum, vt implentem, & facientem quiescere appetitus eorum, ideò etiam causat pacem in ordine ad proximos non per aliam rationem formalem quam per dilectionem boni vniuersalis.

At verò *Misericordia* respicit eleuationem alienæ miseriæ, & ideò addit aliquid suprà nudam, & puram rationem diligendi; agit enim ad hoc vt aliena miseria subleuetur, & inde est quod si consideretur præcisè ista ratio, quæ est agere ad tollendum defectus alienos ex vi huius præcisè conceptus, si sine imperfectione sumatur, & in tota sua vniuersalitate petit maximam rationem virtutis, quia petit rationem ita perfectam, & vniuersalem, quod possit absolutè defectus omnes tollere, & omnibus cum effectu misereri, quod soli Deo conuenit, cuius dicitur *proprium misereri, & parcere.* Ratione tamen subiecti non potentis omnes defectus releuare *Misericordia* non est maxima virtutum, nisi qui illam habet sit maximus sicut Deus. Agit ergo de istis tribus effectibus interioribus Charitatis de gaudio, *quæstione vigesima-octaua.* De pace *quæstione 29.* de misericordia *quæstione 30.*

Post autem effectus interiores sequitur agere de duobus exterioribus, quibus ministratur proximis, & isti magis ponuntur inter effectus charitatis, quia actio externa non ita immediatè elicitur à virtute interiori, quin interueniat alia potentia, seu principium exequens. Isti ergo effectus externi sunt duo, alter correspondens charitati secundum se, scilicet *Beneficentia:* alter mediante misericordia, scilicet *Eleemosyna.* Correspondet autem charitati *Beneficentia*, quia solam nominat actum externum in ratione boni, scilicet beneficium alicui exhibere, neque enim requiritur quod benefaciens alteri subleuet illum à miseria, vel sub alia speciali ratione beneficium exhibeat, sed solum sub ratione boni, & amicitiæ, sub qua ratione correspondet charitati. Si tamen fiat collatio beneficij sub ratione distributionis iustæ, vel sub ratione liberalis exhibitionis quatenùs refrænatur cupiditas retinendi, vel prodigendi res, sic pertinebit ad iustitiam vel liberalitatem, sub ratione autem amicitiæ ad charitatem. Et sic agit de beneficentia *quæst. 31.*

At verò *Eleemosyna* est donum subleuans miseriam alienam, & sic non immediatè correspondet amicitiæ, sed misericordiæ, & in illa considerat *D. Thom.* tria. *Primò* diuisionem eius, quod aliæ sunt *corporales*, quibus subuenitur de factibus corporeis; aliæ *Spirituales*, quibus succurritur defectibus animæ, præsertim peccato. *Secundo* Considerat præceptum eleemosynæ, quod cum si affirmatiuum, tunc obligat quando est necessitas in petente, qua sustentari nequit, & in dante supersunt bona vltra sustentationem congruam sui, & eorum quorum cura sibi incumbit, in hoc casu currit præceptum eleemosynæ. *Tertiò*, considerat de qnibus, & à quibus possit eleemosyna fieri, scilicet de his, quæ habentur per verum dominium, ita quod non sint, iustè acquisita, & retenta; & ab his quæ sunt sui iuris in distributione bonorum. Et sic agit de eleemosyna *quæstione 23.*

Quia verò eleemosyna spiritualis præcipua est illa, quæ succurrit principali defectui, qui est peccatum, & hoc fit per *correctionem fraternam*, agit de illa *quæstione 33.* In qua etiam considerat tria. *Primum est.* ipsa substantia actus *correctionis fraternæ. Secundò* Præceptum eius. *Tertiò* ordinem ipsius. Et quoad primum *correctio fraterna*, seu misericordia, iustitia quidem procedit retribuendo pœnam; hoc enim est debitum peccato, *fraterna correctio* inducendo ad pœnitentiam per simplicem admonitionem, & quia iustitia non retribuit pœnam, nisi mediante potestate publica, & per vim coactiuam, oportet quod etiam delictum sit publicum, & iuridicè probatum; quod non petit *correctio fraterna*, quæ solum tendit ad pœnitentiam, & emendationem proximi procurandam.

Ex hoc autem colligit *D. Thom.* secundum, scilicet quod *correctio fraterna* cadit sub præcepto, sicut cadit omnis alia eleemosyna: sicut enim necessitati corporali tenemur subuenire, quando possumus pro loco, & tempore. Tunc autem possumus quando ex parte delinquentis est talis dispositio, quod profutura speratur correctio & ex parte corrigentis est talis auctoritas, vel gratia, aut fiducia loquendi ergà pœnitentem, vt eius correctio charitatiua videatur; hoc enim facit authoritas in corrigente, quod abundantia, vel superfluitas bonorum in largiente eleemosynam, & hoc modo præbere correctionem, non solum spectat ad Prælatos, sed etiam ad æquales, & subditos, imò & peccator potest corrigere licet plerumque impediat correctionem fraternam, præsertim si corrigendus illud sciat esse peccatum in corrigente.

Tertium denique deducitur circa ordinem seruandum in correctione fraterna quem Christus Dominus instituit *Matth.* 8. qui ordo ita respicit pro fine principali emendationem proximi, vt conseruationem famæ illius solum respiciat tanquam medium ad vtendum isto remedio. Vnde Christus Dominus ideo instituit primum gradum occultæ correctionis, vt poneret præceptum de conseruatione famæ proximi, quia hoc præceptum aliàs erat positum in materia iustitiæ, de non lædenda fama proximi, sed ideò posuit illum gradum correctionis occultæ, vt deseruiret tanquam medium ad hoc, vt correctio fraterna, non frustretur suo effectu, vnde dicit Augustinus sermon. 16. de verbis Domini: *Corripe ipsum inter te, & ipsum solum studens correctioni, parcens pudori, fortè enim per verecundiam incipit defendere peccatum suum, & quem facere vis meliorem, facis peiorem.* Quare Christus Dominus hunc ordinem instituit in peccatis occultis corrigendis, vt tolleret impedimenta, quæ ex verecundia, & pudore communiter in hominibus resultant, si peccata sua deferri videant ad alios: cui verecundiæ, & pudori non potest homo renunciare quantumcumque cedat iuri suo;

Cessio

Cessio enim iuris solùm operatur respectu eius, quod est in mea potestate, scilicet, vt qui meam famam lædit non faciat contra iustitiam, si eam tollat, non tamen operatur, vt hoc sit facilius medium ad emendationem delinquentis, & lucrum animæ fratris, quod Christus Dominus per hoc præceptum intendit

Hucvsque explicauit *S. Doctor.* quidditatem, obiectum, & effectus charitatis. Deinde explicat vitia ei opposita quorum quædam opponuntur ipsi charitati, secundum se vel principali actui eius qui est *dilectio*, & hoc est *odium* siue Dei, quod est grauissimum peccatorum, siue proximi, de quo agit *quæstione* 34. Alia verò peccata opponuntur effectibus charitatis, siue internis siue externis, & primo effectui charitatis qui est *Gaudium* opponitur duplex peccatum, scilicet tristitia, nam gaudio, quod habemus de bono diuino opponitur *Accidia*, quæ est tristitia, seu fastidium de bono diuino spirituali non quatenùs est bonum huius vel illius virtutis, sed generaliter quatenùs est bonum spirituale, & à charitate: & de hoc vitio agit *quæst.* 35. Gaudio autem quod debemus habere de bono proximi specialiter contrariatur *Inuidia*, quia respicit bonum proximi quatenùs æstimatur, vt diminutiuum propriæ excellentiæ, & sic apprehendimus bonum proximi sub ratione mali nostri & tristamur de illo quod est inuidere, & sic agit de inuidia *quæst.* 36.

Secundo autem effectui charitatis, qui est *Pax* opponuntur multa vitia, scilicet *Discordia, contentio, schima, bellum, rixa, seditio*, quæ distinguuntur penes diuersum modum oppositionis ad vnionem pacis, quæ latè explicat *D. Thom. à quæst.* 37. vsque ad *quæst.* 43. exclusiuè. Neque in illis occurrit specialis difficultas.

Tertio verò actui charitatis, qui est *Misericordia* occurrit speciale peccatum oppositum speciali actu illius, qui est *correctio fraterna*, cui opponitur *scandalum*: sicut enim per correctionem fraternam intenditur ædificatio proximi, & eius emendatio, sic per scandalum intenditur ruina, & destruitur opus correctionis fraternæ. Vnde ex hoc iudicandum est quando scandalum est speciale peccatum, scilicet quando opponitur speciali virtuti correctionis fraternæ. Tunc autem illi opponitur quando fit aliquid ex intentione ad ruinam proximi; sic enim est scandalum actiuum perfectè, id est, non solum efficienter ex parte actionis scandalizantis, sed etiam ex fine, quia eius ruina intenditur. Si verò non intendatur talis ruina, sed solùm satisfacere propriæ voluntati, licet de facto ruina sequatur, adhuc non erit speciale peccatum scandali, licet sit scandalum actiuum, quasi efficienter, sed habebit scandalum pro circunstantia: sicut etiam scandalum actiuum, quasi efficienter, sed habebit scandalum pro circunstantia: sicut etiam scandalum passiuum, quod effectus ruinæ subsecutus non ex vi actionis scandalizantis, sed ex apprehensione videntis actionem, non est speciale peccatum. Et sic agit de scandalo *quæst.* 43.

De præceptis autem charitatis circa dilectionem Dei, & proximi, & circa ordinem charitatis agit *quæst.* 44.

Denique de dono sapientiæ correspondente charitati, agit duabus vltimis quæstionibus, scilicet de ipso dono *quæst.* 45. De vitio autem illi opposito, quod est *stultitia*, agit *quæst.* 46. Dicitur autem *sapientia* donum, & non virtus theologica, licet versetur circa res diuinas de quibus iudicat, quia principia ex quibus iudicat non sunt ipsæ res diuinæ secundum se cognitæ, sed per quandam connaturalitatem, seu experientiam rerum diuinarum, quæ fit per amorem, quo ipsi Deo vnimur. Sicut qui habet castitatem, & amat illam iudicat de hac virtute non ex vi speculationis, & discursus, sicut Philosophi, sed ex dispositione, & connaturalitate, quam habet erga illam virtutem; vnusquisque enim qualiter dispositus est, sic iudicat de rebus. Et de hoc dono dicitur Apoc. 2. Quod *Nemo scit, nisi qui accipit*. Opposito modo procedit sapientia acquisita, quæ est theologia, quæ ex principiis diuinis secundum se cognitis, id est, per fidem discursu naturali elicit conclusiones, & ideò non est virtus theologica, quia non respicit Deum immediatè secundum se, sed vt cognitum per discursum ex principiis immediatè reuelatis. Sapientia verò quæ est donum deficit à virtute theologica ex parte principiorum, quibus iudicat, quia sunt aliquid creatum respiciens Deum, scilicet, vnio, & experientia diuinorum per amorem, & ideo dicitur correspondere charitati, quia habet principium iudicandi in ipsa dispositione amoris charitatis.

Hac igitur connexione totius materiæ explicata, ea solum pro præsenti se offerunt, disputanda, quæ pertinent præcisè ad ipsam charitatem excludendo eius effectus extrinsecos, qui quasi ad aliam materiam pertinent. Circa charitatem ergò tres disputationes instituimus. *Prima* de natura, & productione illius. *Secunda* de augmento. *Tertia* de amissione.

DISPVT. XIV.

De natura, & productione virtutis Charitatis.

ARTICVLVS I.

Vtrum charitas sit vera, & propria amicitia erga Deum; vbi agitur de obiecto eius formali.

1 VT explicemus rationem amicitiæ, quæ inuenitur in charitate, vnde pendet ratio formalis, qua attingit Deũ notanda sunt duo. *Primum est*. amorem amicitiæ, id est, qui fundat relationem amicitiæ (sumitur enim amicitia, & relatiuè pro respectu, & fundamentaliter pro actu exercente conditiones amicitię) requirere tres præcipuas cõditiones quas numerat *D. Thom. q.* 23. *art.* 1. licet alij octo conditiones ex Aristotele numerent, sed ad istas omnes illæ reducuntur. *Prima* est vt amor amicitiæ habeat rationem beneuolentiæ, quia debet esse amor erga aliquam personam, solùm enim personis volumus bonum quod est beneuolentia. *Secunda* vt amor iste sit mutuus non enim sufficit ad hoc vt aliquis sit amicus alterius, quod sit præcisè amans illum, sed etiam amatus, vnde amicus dicitur, quasi amans amatus, seu amicatus, ita vt talis amor sit quasi nexus inter duos, qua ratione charitas vocatur ab Apostolo

vinculum

vinculum perfectionis, Spiritus S. dicitur procedere à Patre, & filio, vt nexus vtriusque, quia procedit ex mutuo amore.

2 *Tertia conditio est,* vt iste mutuus amor fundetur in aliqua communicatione, qui enim in nullo communicant nullam inter se habent cõiunctionem, & nexum, omnis coniunctio communicatione aliqua fit: imò ratione diuersæ cõmunicationis diuersæ sunt amicitiæ, sicut in cõmunicatione sanguinis fundatur *amicitia consanguinitatis*; in communicatione superioris cũ inferiori *amicitia excellentiæ*; in communicatione sociorum *amicitia æqualitatis.* Homines autem erga Deum constans est, quod nõ possunt habere nisi amicitiam excellentiæ, qualis est inferioris ad superiorem; sed in hac amicitia possunt habere duplicem coniunctionem, seu communicationem, vnam, vt homines, seu creaturæ rationales præcisè, aliam vt filij qui coniunguntur Deo non consanguinitate, sed spiritu, quo regenerati sunt; & in vtraque communicatione explicandum est quomodo fundetur amicitia.

3 *Secundo aduertendum est,* ex parte ipsius obiecti charitatis, quod est bonum diuinum, quod potest considerari dupliciter. *Vno modo* secundũ quod in se est absolutè; *alio modo* secundũ quod constituitur in ratione obiecti amicabilis: ratio autem *amicabilis* addit supra bonum absolutè rationem communicatiui, alioquin si non esset communicatiuum, non redamaret nos, & cõsequenter neq; nobis coniungeretur vt amicus. Et ex parte induit Deus duplicem illam rationem authoris supernaturalis, & naturalis, nam in se ipso entitatiuè Deus ens supernaturale est, & excedens totam naturam, non autẽ aliquid habet de naturalitate entis creati. Cæterùm prout consideratur vt connexus nobiscum, & communicans nobis induit rationem authoris supernaturalis, quatenùs cõmunicat effectus supernaturales, & finis naturalis, quatenùs effectus naturales præbet. Quæ distinctio licet ex parte Dei non importet nisi diuersitatẽ rationis, sufficit tamen ad distinguendos amores, quia sufficit ad distinguendas cõmunicationes, & consequenter ipsam bonitatem, vt diuersimodè cõmunicatiuam, cum tamen aliæ distinctiones rationis inter attributa diuina non sufficiant ad distinguendos actus voluntatis, quia non sunt distinctiones in ratione boni mouentis voluntatẽ, sed in ratione veri, quodpropter infinitam suã eminentiã non potest vnico conceptu à nobis attingi. Distinctio verò inter Deum cõmunicantẽ effectus naturales, vel supernaturales, est distinctio bonitatis D in mouendo, quia sic mouet ad diuersam amicitiam fundandã vbi est diuersus modus communicãdi.

4 *Dico ergò primò.* Charitas supernaturalis est vera, & propria amicitia inter Deum, & homines, fundata in communicatione, qua homines, sed qua filij habentes eundem spiritum cũ Deo. De conclusione ipsa dubitari non potest, cum sit expressa in sacris litteris, ad quam sufficit ponderare textum ipsum *Ioan.* 15. vbi per omnes ferè conditiones ad veram amicitiã requisitas, Christus Dominus discurrit dicens: *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* vbi explicatur prima conditio amoris amicitiæ, quæ est *Beneuolentia* qua Deus voluit nobis tantum hoc bonum, vt vitam suam pro nobis daret. & vt optimè dixit S. Cyprian. *nihil præponere debemus Christo, quia Christus nihil præposuit nobis.* subditur in textu, *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ præcipio vobis.* vbi explicatur secunda conditio *mutui amoris,* vt quia ipse animam suam dedit pro amicis, nos simus amici eius mandata illius seruando, in hoc enim debemus redamare Deum tanquam finem, subiiciendo nos illi in omnibus præceptis.

5 Denique tertiam conditionem explicat sequentibus verbis, *Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audiui à Patre meo nota feci vobis,* hæc enim fuit communicatio supernaturalis reuelando nobis mysteria, quæ ad fidem, & salutem nostram pertinent. Quare cum ratione charitatis diligamus Deum omnia mandata seruando, siquidem *plenitudo legis est dilectio,* Roman. 13. ratione etiam charitatis Deus habitet, & maneat nobiscum, iuxta illud Ioan. 15. *Siquis diligit me sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus.* Et 1. Ioã. 4. *Deus charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo.* Manifestum est per charitatem haberi amicitiam, & familiaritatem erga Deum. Et fundatur hæc amicitia in communicatione diuina ad homines, quatenùs filij eius sunt, iuxta illud 1. Ioannis 4. *Omnis qui diligit ex Deo natus est, & cognoscit Deum.* Et infra: *In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis.* Igitur communicatio huius amicitiæ est communicatio filialis, sicut inter parentes, & filios, aut consanguineos, non tamen coniunctione sanguinis, sed spiritus, quia *non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.*

6 *Dico secundo.* Formalis ratio charitatis supernaturalis est bonitas diuina amanda propter se ipsam vt finem fundantem communicationem sui immediatam, Deus verò amat nos amore amicitiæ volens bonum nobis, vt subiecto non vt fini. Recolenda est hoc loco doctrina, quam tradidimus in materia de spe *disp.* 1. ex Domino Caietan. 2. 2. *q.* 17. *art.* 5. & 1. 2. *q.* 26. *art.* 4. Quod amor amicitiæ dicitur quando volumus bonum amico propter ipsum, non tamen oportet, quod *Ly propter ipsum* dicat semper rationem finis *Cuius gratia,* sed sufficit, quod dicat rationem finis *Cui,* id est subiecti cui volumus bonum ex complacentia ad ipsum. Sicut etiam in amore concupiscentiæ volumus bonum nobis, non tamen nobis, vt fini *Cuius gratia,* sed vt subiecto *Cui* volumus bonum. Igitur in amcitia ad Deum, quia est amicitia excellentiæ, id est, inter inferiorem, & superiorem imò respectu supremi entis, oportet quod non solum velimus bonum Deo, vt subiecto, & fini *Cui,* per quod distinguitur ab amore concupiscentiæ quo bonum diuinum est volitum ipsi amanti, non ipsi amato, sed etiam velimus bonum ipsi vt fini *Cuius gratia,* id est tanquam, supremo Dño; sic .n. consurgit amicitia excellẽtiæ, qua volumus Deo ex parte sui suprema bona, quæ sunt ipsa diuina attributa, & ex parte nostri summam subiectionem. Quare ex eo quod charitas est amor amicitiæ respicit bonitatem diuinam ex complacentia sui, & quia est amicitia excellentiæ respicit illum non solum vt finem *Cui* sed etiam vt finem *Cuius gratia* vult omnia bona.

7 Addimus autem quod sit *finis vt communicatiui sui*: quia licet ad simplicem beneuolentiam, qua volumus bonum alicui ex simplici complacentia illius, sufficiat bonitas personæ, quæ nobis complacet propter

propter ſe ipſum. Tamen ad amicitiam, quæ eſt beneuolentia mutua, & non ſimplex, requiritur quod reſpiciatur perſona, non preciſè, vt bona in ſe ipſa, & complacens, ſed etiam vt bona, & complacens in communicando. Deus ergo conſideratus vt amandus propter ſe ipſum præciſè nōdum intelligitur vt obiectum formale perfectæ amicitiæ, ſed ſolus beneuolentiæ, quæ eſt incohata amicitia. Sed vt reſpicimus Deum vt mutuo ſe communicantem ſit complete, & formaliter habet rationem obiecti amicabilis.

8 Sed adhuc totum hoc non explicat rationem charitatis vltimatè in quantum ſupernaturalis eſt, niſi addamus quod amatur Deus, vt communicatiuus ſui ſimpliciter, id eſt, per ſe ipſum, & non ſolum mediantibus effectibus ſuis. Deus autem ſe ipſum imemdiatè communicans eſt amicus ſupernaturalis, quia illa familiaritas, & conuictus Dei cum creaturis inhabitando in ipſis, & ad ſui immediatam viſionem ordinando, & diſponendo, excedit omnem limitem, & debitum intellectus creati, & ideò *D. Thom. hic quæſt. 23. art. 4.* ex hoc probauit, quod charitas eſt ſpecialis virtus, quia bonum diuinum in quantum eſt beatitudinis obiectum, habet ſpecialem rationem boni, & ideò amor charitatis, qui eſt amor huius boni, eſt ſpecialis amor Vbi clare conſtat, quod vltimam rationem ſpecificatiuam charitatis poſuit *D. Thom.* in ipſa diuina bonitate, vt eſt beatitudinis obiectum, non quatenus illam beatitudinem appetimus nobis (ſic enim pertinet ad concupiſcentiam) nec quatenus beatitudinem volumus Deo præciſè (ſic enim ſaluatur in ſimplici beneuolentia) ſed quatenus volumus ipſi bonum, vt amico conuiuenti, & communicanti ſe nobis per beatitudinem: ſic enim amatur non ſimplici beneuolentia, ſed beneuolentia amicabili, & mutua in genere ſupernaturali;

Soluuntur Argumenta

1 Ex dictis ſoluuntur aliqua minutiora. Argumenta, quæ contra noſtram reſolutionem fieri poſſunt, *Primo enim obijcies.* Nulla poteſt dari communicatio Dei ad homines amicabilis; ergò nulla datur vera, & propria amicitia. *Antecedens probatur.* Omnis communicatio Dei ad homines etiam in genere ſupernaturali eſt cum infinita diſtantia Dei ad nos, & cum ſumma dependentia noſtri ad Deum, etiam in donis ſupernaturalibus; ergo talis communicatio fundat ſummam ſeruitutem, & ſubiectionem, quia ſumma dependentia ſummam importat ſubiectionem: repugnat autem quod idem ſit fundamentum ſeruitutis, & amicitiæ, cum ſeruus, & amicus opponatur, vt conſtat Ioann. 15. *Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos:* ergo non datur propria amicitia hominis ad Deum.

2 Secundo *obijcies*: Quia ſaltem charitatis non eſt formaliter amicitia, ſed ſolum fundamentaliter, & antecedenter; nam charitas habet ſuum obiectū formale completè, & perfectè per hoc, quod eſt diligere Deum propter ſe ipſum ſuper omnia: ſed hic amor non eſt formaliter amicitia, ergo *Min. probatur.* Quia talis amor nondum includit formaliter mutuam redamationem, ſed ſolam beneuolentiam hominis ad Deum, qui amat ipſum ſuper omnia, etiam ſi ab ipſo non redamaretur; ergo nondū ibi intelligitur formalis ratio amicitię. *Mai. prob.* Quia ille amor diligendi Deum ſuper omnia propter ſe ipſum præſcindēdo à mutua redamatione Dei non eſt amor concupiſcentię, cum non velit bonum ipſi amanti, ſed ipſi amata; ergo eſt charitas: præſertim cum talis amor apponatur peccato quia diligit Deum pluſquam omnia; & conſequenter ſufficit ad iuſtificationem. *Tertiò* Ad habitum charitatis etiam pertinet elicere amorem concupiſcentiæ, vt patet in illo actu, quo in patria concupiſcimus Deum, qui elicitur à fruitione charitatis, vt diximus *diſp. 1. ſpe, art. 1.* Ergo charitas non eſt ſola, & pura amicitia. *Quarto* quia charitas etiam eſt erga proximos, & tamen non diligit illos propter ſe, ſed propter Deum; ergo ſaltem reſpectu proximorū non eſt amicitia. *Denique.* Non ſeruat charitas omnes conditiones amicitiæ, nam licet nos amemus Deum propter ſe ipſum, tamen Deus non diligit nos propter nos ipſos, ſed propter ſe; ergo non habet mutuum amorem amicitiæ; nec ſeruat æqualitatem erga nos, quam tamen exigit amicitia; neque conuictum, & familiaritatem ſaltem in hac vita, quia nos latet quod Deus nos amet, cum tamen ad verā amicitiam oportet quod amicus cognoſcat ſe diligi ab alio. Et quidem cum infantibus baptizatis nullum Deus habet conuictum; & tamen habet eandem charitatem quam nos ergo ſaltem in illis non eſt amicitia.

3 Ad *primum reſpondetur* amicitiam excellentiæ non excludere omnem ſeruitutē, neque aliam generalem, & quaſi Phyſicam, quæ eſt inter creaturam, & creatorem; hæc enim tolli non poteſt à creatura: neque ſpecialem: ſeu moralem, quæ eſt ſecundum conuictum rationalium perſonarum, inter quas quædam ſeruiunt, & quædam dominantur. Homo autem etiam per dona ſupernaturalia ita manet Dei amicus, quod etiam illi ſeruit: ſicut dicitur amicus Regis, qui eſt eius miniſter. Et ſic eſt duplex ſeruitus, vna vilis ſicut in mancipiis, & captiuis; alia honorata, quæ inuenitur in liberis, ingenuis, ſicut ſerui Regis, qui illi aſſiſtunt & conuiuunt. Et prima ſeruitus repugnat amicitiæ, non ſecunda. Et ita Sancti, qui vocantur amici Dei etiam dicuntur ſerui Dei, ſicut dicitur de Moyſe Exod. 33. *Quod loquebatur Dominus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum*; & tamen vocatur *Seruus.* num. 12. *At non talis ſeruus meus Moyſes, qui in omni domo mea fideliſſimus eſt.*

4 Ad ſecundū *Pater Lorca* ſuper *quæſt. 23. art 1. diſp. 2. n. 16.* Exiſtimat charitatem dici amicitiam fundamentaliter; formaliter autem ſolū eſſe amorem beneuolentiæ, quo Deus amatur propter ſe; ſequntur tamen charitatē conditions amicitię, quia qui Deum diligit diligitur ab eo, &c. Sed hęc ſententia contraria eſt *D. To.* infra *quæſt. 27. art. 2.* ibi inquit quod *amor importat quandam vnionem ſecundum affectum amantis ad amatum, in quantum ſcilicet amans æſtimat amatum quodammodo vt vnum ſibi, vel ad ſe pertinens, & ſic mouetur in ipſum. ſed beneuolentia eſt ſimplex actus voluntatis, quo volumus alicui bonum, etiam non præſuppoſita prædicta vnione affectus ad ipſum. Sic ergo in dilectione ſecundum quod eſt actus charitatis, includitur quidem beneuolentia, ſed dilectio, ſiue amor addit vnionem affectus. Et propter hoc Philoſophus dicit quod beneuolentia eſt principiū amicitiæ.* Ita D. Thom. Quare ſi Deus non ſe cōmunicaret nobis, nec redameret nos, ille actus quod diligeremus eum ſuper omnia non eſſet actus charitatis ſimpliciter, & perfectè, ſed ſimplicis

beneuolentiæ, quæ est inchoatio & dispositio ad amicitiam, ideoque solum reductiuè pertineret ad charitatem tanquam principium amicitiæ in genere supernaturali, non amicitia; si autem esset amor naturalis erga Deũ pertineret ad illũ actũ, seu principium, quo volumus finem honestum antecedenter ad virtutes, quæ versantur circa actus electionis, & supponunt actum intentionis erga finem bonum, qui est aliquid altius virtute morali; & in illo casu non sufficeret ille actus ad iustificationem, & expulsionem peccati, eo quod Deus non se communicaret, & consequẽter non daret gratiã quæ est forma iustificãs.

5 Quo etiam argumento probatur contritionẽ, & actum charitatis formaliter non iustificare, non intellecta communicatione Dei per gratiã. Itaque actus charitatis formaliter fertur in Deũ vt summum bonum nobis vnitum per communicationem sui. Vnde remota communicatione tenditur in Deum vt à nobis separatum, quod non pertinet ad charitatem, sed vel ad timorem, vel ad religionem, si illum colendo respiciat, vel ad amorem beneuolẽtiæ, qui est initium amicitiæ non ipsa amicitia: requirit enim illam vnionem vt conditionem intrinsecam, ex cuius variatione ratio formalis variatur, sicut ex variatione obscuritatis variatur testificatio fidei.

6 *Ad tertium resp.* tractatu de spe *disp.* 1. *art.* 1. In summa charitas non potest elicere amorem concupiscentiæ imperfectæ, scilicet quæ vult sibi bonum sistendo in se; potest tamen elicere concupiscentiam perfectam idest, non sistentem in se, sed relatam ad amicitiam; sic enim concupiscit Deum fruendo illo vt præsenti, quod hoc ipsum refert ad Deum vt amicum. Non est autem incõueniens, quod amicitia habeat aliquam concupiscentiam adiunctam, vt ex *Caietano* ostendimus ibidem *artic.* 3. Nam quando volo bonum amico, ly *Bonum* est concupiscentiæ, ly *Amico* est amicitiæ. Sic etiam fruitio charitatis potest concupiscere Deum sibi, quatenùs etiam secundario diligit se; sicut etiam quemlibet proximum, sed tamen totum hoc vltimatè refert ad Deum, vt amicum.

7 *Ad quartum* relictis aliis solutionibus apud Patrem *Torres disp.* 66. *dub.* 2. *Patrem Lorca* vbi suprà *Resp.* quod proximus est obiectum secundarium charitatis, & ita non diligitur propter se primario tanquam propter finem, sed mediante obiecto primario amicitiæ: conditiones enim amicitiæ non æqualiter relucent in obiecto primario, & secundario, & nihilominus per charitatem volumus bonum proximo vt fini *cuius gratia*; hoc enim non requiritur ad amicitiam.

8 Ad vltimum *nego antecedens.* Ad impugnationem *dicitur*, Quod Deus amat non vt amicos, non tamen eadem æquiparantia, qua nos illum, cum ista sit amicitia excellentiæ, sicut inter inferiorem, & superiorem: sufficit ergo quod amet nos volendo nobis bonum vt subiectis non vt fini *Cuius gratia*, sicut nos illum amare debemus. Ad secundam impugnationem *dicitur*, quod in amicitia excellentiæ non requiritur æqualitas in personis, aut statu vel officio, sed sufficit quod sit æqualitas correspondentiæ, ita vt sicut vnus amat, alter amet. Eleganter Bernad. serm. 83. in cantica. *Si dominatur Deus, me oportet seruire, si imperat me oportet parere, & non vicissim à Domino, vel seruitium exigere possum, vel obsequium: cùm autem Deus amat, non aliud vult quam amari, quippè nõ aliud amat nisi vt ametur.*

9 Ad vltimam denique *dicitur* Deum habere conuictum, & familiaritatem nobiscum in hac quidem vita imperfectam, & obscuram per fidem, & in patria per speciem, quando serui eius videbunt faciem eius semper, vt dicitur *apocal. vltimo.* Et licet certitudine absoluta non constet modo nobis de dilectione Dei, tamen per signa probabilia omninò constat, nam vt dicit Apostolus, *ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro: quod filij Dei sumus* quod verò additur de infantibus baptizatis *dicimus* Deum habere cum ipsis amicitiam habitu non actu, & ideò neque conuictum habet cum ipsis actualiter propter defectum vsus rationis.

ARTICVLVS II.

Vtrum in charitate naturali inueniatur ratio amicitiæ erga Deum.

1 SVpponit hæc quæstio vnum, & inquirit aliud, supponit dari amorem Dei beneuolentiæ distinctum ab amore supernaturali, & inquirit, an talis amor Dei super omnia habeat rationem veræ amicitiæ? Et quidem circa primum nulla esset opus disputatione, sed suppositione, nisi Vazquez distinctionem hanc duplicis amoris naturalis, & supernaturalis in dubium reuocaret 1. 2. *disp.* 195. *c.* 2. & 3. contra quem validè, & efficaciter pugnat *Suar. libro primo de Gratia. cap.* 30. & *Lorca* hìc *quæst.* 23. *articul.* 4. *disp.* 6. sensus ergò *Vasquez* est non dari duplicem amorem naturalem, qui sit amor beneuolentiæ Dei super omnia, sed solùm posse distingui per hoc, quod amor naturalis dicatur amor concupiscentiæ erga Deũ, amor autem supernaturalis amor amicitiæ. Et vocat *naturalem amorem concupiscentiæ*, non quia non indigeat auxilio gratiæ Dei mouentis, sed quia non indiget principio habituali sua natura infuso, sicut indiget amor amicitiæ erga Deum. *Fundamentum Vazquez* (relicta auctoritate negatiua, quod Patres non distinxerunt hunc duplicem amorem) ex triplici capite deducitur, quod latissimè ab ipso, & confusè, probatur, *Primò* ex ratione formali vtriusque amoris: *Secundò* ex principio, seu virtute, qua fit: *Tertiò* ex effectu, quem facit. *Primum sic.* Impossibile est distingui duplicem amorem naturalem, & supernaturalem, nisi distinguatur duplex ratio formalis specificans: sed non potest ista ratio distingui in amore naturali, & supernaturali, si vterque sit beneuolentiæ Dei super omnia: ergo *maior patet, minor probatur.* Amor beneuolentiæ respicit Deum in se ipso, sed in se ipso bonitas Dei vt diligibilis super omnia est, vnica, & indiuisibilis, ergo ex parte bonitatis diuinæ non fundatur duplex ratio formalis amandi.

2 Dices distingui istas duas rationes. *Primò.* quia consideratur in Deo non duplex bonitas, sed duplex communicatio donorum naturalium, vel supernaturalium. *Secundò.* quia diuerso modo apprehenditur Deus, vt author naturalis per lumen naturale, ac vt supernaturalis per fidem. *Aut Tertiò*, quia oritur à

T dupli

duplici principio, naturalis amor à sola voluntate sine habitu, super naturalis autẽ ab habitu infuso.

3 Sed prima solutio non valet. Quia Deus consideratus sub diuersa ratione cõmunicantis nobis bona sua diligitur non in se ipso, sed relatè ad nos & propter beneficia, sua; & primum pertinet ad concupiscentiam, secundum ad gratitudinẽ; neutrum ad amicitiam. Secunda solutio non sufficit. Quia appræhensio obiecti solum se habet vt conditio, non vt ratio motiua; ergo quod bonitas Dei appræhendatur modo naturali, vel supernaturali nihil variat de illo affectu, qui tendit in ipsam Dei bonitatem vt est in se, segregando omne aliud, quod extra Deum. Sicut etiam cognitio Dei per fidem, vel visionem non variat rationem formalẽ charitatis. *Tertia denique* nõ concludit. Quia diuersa principia affectiua non distingunt actus nisi mediante diuersitate obiecti, à quo specificantur, ergo quandiù non assignatur differentia ex parte obiecti impertinenter se habet diuersitas ex parte principij.

4 Ex secundo capite sumitur fundamentum P. Vazquez Quia si iste amor naturalis daretur, non esset cur non posset elici viribus naturæ in hoc statu peccati, sicut in natura integra, quia nihil intrinsece manet in homine post peccatum, quod reddat illum impotentem ad talem actum, non improportio ad tam excellens opus, quia licet facultas naturalis infima nõ possit facere opus excellens propter improportionem virium, facultas tamen libera potest, eo quod nullomodo minuitur ratio libertatis per peccatum. Vnde cum naturali auxilio Dei potest quod antea. Non habitus prauus, & vitiosus, quia hic non semper datur ex omni actu peccati, & saltem per originale nõ traducitur. Non pronitas, & affectus ad res temporales, quod pertinet ad fomitem, quia hic etiam post infusam gratiam manet, & tamen non impedit elicere actus dilectionis supernaturalis; ergo neque naturalis. Non denique macula ipsa peccati, quia hæc vel pugnat formaliter cum dilectione naturali, vel non. Si pugnat expellitur macula à tali dilectione, & consequenter sine gratia supernaturali poterit emundari à peccato, & iustificari. Si non pugnat, ergo possunt esse simul, & sic obstãte macula elici poterit, iste actus viribus naturæ: nec enim macula minuit vires istas, cum non opponatur facultati agendi, quia non est habitus vitiosus, sed nitori gratiæ, & rationis in ipsa essentia animæ.

5 Denique ex tertio capite procedit *Vazquez*. Quia quæcũque amicitia ad Deum pugnat cum statu peccati, saltem tanquã vltima dispositio ad illud emendandũ, quia cum sit dilectio Dei super omnia efficaciter auertit ab affectu peccati, quod est contra Deum, & conuertit ad ipsum: ergo repugnat talis rectitudo, & conuersio cum auersione peccati, & consequenter tollit illud. Sed non potest tolli peccatũ sine gratia iustificante, vt cõstat ex definitionibus Ecclesiæ: nam neque hoc ausus est negare *Pelagius*, quando negabant gratiã actualẽ, quæ est gratia auxilians. Et multo minus potest aliquis simul manere cõuersus, & auersus à Deo: ergo nõ datur talis amicitia naturalis.

6 Si *dicatur* illam dilectionem naturalem non perfectè conuertere in Deum, & auertere à peccato, quia non conuertit in Deum authorem supernaturalem. *Contra est*. Qui saltem sequeretur illum hominem esse efficaciter conuersum ad Deum finem naturalem, & sic esset naturali modo iustificatus, licet supernaturaliter auersus, quod esse semi iustificatum, & habere medium statum inter gratiam, & peccatum, quod fides Catholica non agnoscit, neque enim licet à Deo dimidiam sperare veniam.

7 Circa *difficultatem* verò quæ, intenditur *in hoc articulo*, adhuc dato quod sit talis amor beneuolentiæ naturalis, restat dubium non modicum, an sit vera, & propria amicitia? *Et ratio dubij est*. Quia illa naturalis dilectio nullam habet indebita, & gratuitam Dei communicationem in pura natura, in qua fundetur ista amicitia, *tum* quia vt dicit *D. Thom. hic q. 23. art. 1. ad 1*. Secundum sensibilem, & corporalem naturam nulla est nobis conuersatio cum Deo & Angelis; intellectus autem noster in hac vita intelligit dependenter à natura sensibili; ergo nullam habet conuersionem, & familiaritatem cum Deo. *Tum*, quia ille status naturæ, licet habeat dilectionem Dei toti naturæ communẽ, & Deo debitam vt creatori, tamen illa dilectio vt est communis non est peculiare Dei beneficium, & fauor, sed naturę debitum: ergo non est communicatio amicabilis, quæ opponitur debito communi naturæ. Vnde *Apostolus* tanquam peculiare beneficium gratiæ ponit vocationem hominum in Societatem Dei, iuxta illud 1. *Cor. 1. fidelis Deus per quem vocati estis in Societatem filij eius*. Denique tota ratio amicitiæ fundatur in communicatione secretorum, iuxta illud Ioann. 15. *Non dicam vos seruos, sed amicos, quia omnia quæcumque audiui à Patre meo nota feci vobis:* sed inter homines manifestatio secretorum est gratia indebita, quam vnus exhibet alteri: ergo multo magis communicatio secretorum in Deo erit gratia Dei indebita homini. Sed status puræ naturæ est ille in quo nihil indebitum, & gratuitum habetur, sed id quod præcisè pertinet ad naturam: ergo implicat quod dilectio aliqua sit naturalis, & consequenter pertinens ad naturam, & tamen fundat amicitiam erga Deum.

8 Et *confirmatur*. Quia illa amicitia naturalis nõ est sufficiẽs excludere inimicitiã, si semel incurratur per peccatũ, alioquin sine gratia Dei posset aliquis emũdari à peccato, & remitti illi offensa: ergo talis dilectio nõ est simpliciter amicitia, siquidẽ non opponitur inimicitiæ: & ideò cõmuniter Patres, & Doctores pro eodẽ reputant hominẽ esse Dei amicũ & esse illi gratũ, quia idẽ est habere amicitiam, & excludere inimicitiam.

9 Nihilominus asserendũ omninò est dari amorẽ Dei super omnia naturalẽ, qui sit amor beneuolentiæ non tamẽ poterit iste amor habere perfectã rationẽ amicitiæ, sed imperfectã, intra genus tamen amicitiæ veræ quantum ad substantiam, non quantum ad statum.

10 *Primam partem* huius sententiæ quantũ ad amorẽ beneuolentiæ naturalẽ àpertè tenet *S. Th. 1. q. 109. art. 3.* vbi solutione *ad 1.* distinguat actũ, quo charitas diligit Deũ supernaturaliter ab actu, quo diligitur super õnia naturaliter. *Et 1. p. q. 60. art. 5.* idẽ affirmat loquẽs de naturali dilectione Angel. erga Deũ: & expressissimẽ in *quodlibeto 1. art. 8.* vbi refert opinionẽ illorũ, qui dicebãt hominẽ, & Angel. diligere Deũ plusquam se naturali amore concupiscentiæ, non tamen amore amicitiæ, quo volumus bonum amico: quam positionem dicit S. *Thom.* esse impossibilem: ergo expresè aduersatur sententiæ *Pater Vazquez*. Sequuntur *Diu. Thom.* communiter eius interpretes

interpretes; & in locis citatis,& videri possunt *P. Suarez & Lorca* vbi supra.

11 Fundamentum principale consistit in hoc, quod etiam remoto ordine supernaturali, Deus est finis vltimus omnium actionum humanarum & consequenter diligendus super omnia propter se, & colendus tanquam primum principiũ, præceptum enim diligendi Deum est præceptũ legis naturæ, vt notat *D.Th.* citato loco ex 1.*p.in argumento sed contra*;& latiùs tradit 1. 2. *q.* 109. *art.*1.*ad.*1.*& art.*6. De ratione autem finis vltimi, est vt ametur super omnia amore beneuolentiæ, quia non solum debemus illum diligere nobis, sed omnia referre ad illum,& ordinare ad illum ergo debemus velle illi bonum, scilicet subiectionem nostram, & ordinationẽ omnium ac ipsum, sicut ei debemus velle summam authoritatẽ,& rationem primi principij,ergo non stat, quod naturali ordine amemus Deum tanquam finem vltimum, & non amemus ipsum amore beneuolentiæ; alioquin negandum est, quod pertineat ad prima principia practica naturaliter nota illud principium *Deus est diligendus vt finis vltimus*; *Deus est colendus vt primum principium.* Exibere enim cultum est velle bonum alicui, non autem concupiscere sibi.

12 Deinde explicatur amplius. Quia ratione naturali potest cognosci Deum esse bonum vniuersale,& origine totius boni, dicente Apostolo Rom. 1. *Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta cõcupiscuntur, sempiterna quoque virtus eius, & diuinitas, ita vt sint inexcusabiles*: Ergo non potest excusari naturalis ratio, quin cognoscat diuinam bonitatem in quantum est virtus sempiterna, quod est esse virtutem omnium creatiuam. Si ergo potest homo per naturalem rationem diligere particulare bonum, v.g alium hominem non solũ amore concupiscentiæ, sed etiam beneuolentiæ, volendo illi salutem, aut vitam &c. Cur non etiam ipsi sũmo bono cognito à se poterit velle aliquod bonũ ipsi Deo debitum,& proportionatũ, quod est habere amorem beneuolentiæ? Bonum autẽ debitum,& proportionatum Deo est ex patre ipsius summa authoritas, ex parte nostri summa subiectio: hoc autem est diligere Deum super omnia subijcere,& ab eo regulari, ergo possumus habere amorem beneuolentiæ erga Deum ex ipsa ratione ordinis naturalis, imo ad hoc tenemur per pręceptum ipso iure naturę, vt dictum est.

13 Addimus non leuiter confirmari nostram sententiam ex determinatione *Pij V. & Gregorij XIII.* damnantium propositiones. *Michaelis Baij*, inter quas trigesima quarta propositio ita habet *distinctio duplicis amoris, naturalis, quo Deus amatur vt author naturæ, & gratuiti quo Deus amatur vt beatificator, vana est, & cõmentitia, ad illudendum sacris litteris, & pluribus veterum testimoniis excogitata.* Sic dãnarunt Pontifices. Resdondet autem *Vazquez*, non dãnasse illam propositionem quantum ad substantiam, sed quantum ad censuram, quia ille author nimis rigidè censebat de illa distinctione duplicis amoris. *Sed non valet solutio.* Nam præterquam quod Pontifex absolutè loquitur in damnatione illarum propositionum, & non distinguit de illarum censura, vel de illarum substantia, atque adeò non licet nobis eius mentem restringere sine grauissimo fundamento: præter hoc (Inquam) in præfata propositione nihil censuræ posuit ille author, nam dicere, quod aliquã propositio *est vana, & commentitia*, non est censura, sed est idem ac dicere, quod non est vera, & quod caret fundamento, vel ipso Patre *Vazquez* teste, qui frequentissimè impugnando sententias probabiliter admissas, solet dicere, *hoc est cõmentitium*; hoc est inane, aut vanum, &c. ergo in illis verbis nulla censura importatur. Vel si ita est; ergo saltem debet admittere *P. Vazquez* contradictorium illius propositionis damnatæ, & dicere; *distinctio illa duplicis amoris, neque est vana, neque commentitia, neque ad illudendum sacris litteris excogitata.* Et si hoc admittit, vt omnino tenetur; ergo secundum Ecclesiæ iudicium illa distinctio non caret fundamento, neque cõtrariatur veritati, quæ est in sacris litteris, & in patribus. Habet ergo fundamentũ,& probabilitatem. Cur ergo reijcit Vazquez, quod sic commendant Pontifices?

14 Quo ad secundã partem conclusionis, quod scilicet ista amicitia naturalis sit imperfecta, intra genus tamẽ amicitiæ, sumitur ex *D.Th.*8.*Et hic lect.*12. Vbi ex Philosopho docet dari amicitiã inter homines & Deos, tanquã ad bonũ excellẽs. Vbi *Philosophus* loquitur de amicitia naturali, quia supernaturalẽ non agnouit. Et in 10. *Ethic lect.*13. docet ex eodẽ Phil. quod *sapiens est amicissimus Deo, quia rationabile est* (inquit) *vt Deus maximè benefaciat his qui amant intellectum, & honorãt ipsum bonũ intellectus omnibus alijs præferentes.* Itaque substantia amicitiæ saluatur in hoc quod sit amor beneuolentiæ cum relatione mutua,& cõmunicatione liberali. Erit autẽ imperfecta amicitia si non perueniat ad perfectã cõmunicationẽ, qualis est in cõmunicatione familiari,& secretorũ manifestatione:& similiter si non habeat tantam efficaciã, quod possit omnẽ inimicitiã expellere, si incurratur, quia habere actiuitatem ad agendũ, & resistendũ contrariis est signum status perfecti. Igitur in pura natura potest dari mutua beneuolentia inter Deum, & homines, quia ex parte hominis potest velle aliqua bona ipsi Deo, non quidem benefaciendo, sed debitũ exhibendo, quia cũ homo sit amicus inferior neque etiã in ordine supernaturali potest exhibere Deo bona gratuita, sed debita, *quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei?* Ait Apost. Ex parte autẽ Dei potest dari amor beneuolẽtię in illo statu puræ naturæ exhibendo aliqua beneficia liberalia citra eleuationẽ naturæ ad ordinẽ supernaturalẽ: licet enim illa beneficia non sint extra cõnaturalitatẽ totius naturæ, sunt autẽ indebita huic, aut illi indiuiduo, quia possẽt intra limites naturæ nõ dari illi. Sicut v.g. perfecta sanitas, diuitiæ, pluuię, euitatio periculorum, &c. Hæc enim sunt fortuita respectu indiuiduorũ,& cõsequenter si dantur à Deo liberaliter dantur.

15 Addo non repugnare illi statui, quod detur aliquod beneficiũ à Deo naturale quoad substãtiã, & supernaturale quoad modũ, sicut liberatio ab infirmitate mortali, restitutio visus, infusio sciẽtiæ per accidens, & reuelatio aliquorũ effectuũ naturaliũ: hæc enim omnia licet ex parte modi naturalia non sint, non tamẽ eleuãt hominẽ ad ordinẽ gratiæ, sed intra purã naturã manent. Et ex hoc ostenditur illam amicitiam esse imperfectam, quia non peruenit ad hoc, vt Deus communicet homini de suis bonis propriis, quæ sunt bona diuina, sed de bonis extrinsecis,

quæ quantumcumque sint magna, & indebita, comparatione diuinorum nihil sunt. Et similiter hæc amicitia naturalis non sufficit reparare inimicitiam peccati, quia ex vi illius non potest tolli ratio offensæ, quantumcumque homo iterum se Deo subiiciat per istum amorem naturalem, quia remissio offensæ, vel requirit gratiam remittentis, vel plenam satisfactionem; & satisfactio plena pertinet ad ordinem Hyposthaticum; gratia autem remissionis ad ordinem gratiæ supernaturalis. De quo videatur *Diu. Thom. 1.2. quæst. 109. art. 7. & 3 part. q. 2. art. 2.*

Soluuntur Argumenta.

1 AD *Primum Fundamentum P. Vazquez Resp.* solutione ibi data. Quod beneuolentia naturalis, & supernaturalis erga Deum distinguuntur penes diuersum modum bonitatis, non in essendo, sed in communicando, quatenus diuersa communicatio est ratio, vel conditio fundandi diuersam manifestationem bonitatis, & diuersum amorem beneuolentiæ. Et sic *D. Th. 1. p. q. 60. art. 4. & 1. 2. q. 109. art. 3.* distinguit istum duplicem amorem ex parte diuersæ communicationis diuinæ; & generaliter philosophus in 8. *Ethicorum* distinguit amicitias penes diuersas communicationes, vbi videri potest *D. Th. lect. 12.* Sicut est diuersa amicitia consanguinitatis, vel amicitia ciuilis, quæ est inter conciues, & amicitia commilitantium, vel studentium, id est, conuenientium in eadem militia, vel studio, vt ibi philophus numerat. Vnde non repugnat cum eadem persona contrahere diuersas amicitias, quæ respiciunt eandem bonitatem personæ sub diuerso respectu se communicandi, sicut cum eod.m potest haberi amicitia consanguinitatis, & amicitia coniugij. Ita cum Deo alia est amicitia in quātum creator, & vniuersale bonum vniuersi, cui solum communicamus in bonis externis, alia in quantum Beatificator, cui debemus communicare in bonis propriis videndo, & fruendo illius substantia, quæ est sicut amicitia inter sponsum, & sponsam, & inter patrem; & filium Huic enim amicitiæ assimilatur Deus in sacra scriptura. Et ista differentia est intrinseca, & formalis, omittendo alias, quæ ab aliis assignantur minus benè. Nam etsi communicatio non sit ipsa ratio formalis amicitiæ, bonitas tamen, vt est fundamentum communicationis, ita pertinet ad intrinsecam rationem amicitiæ quod variato tali fundamento, variatur amicitia, & inde oritur diuersa appræhensio bonitatis, quæ tanquam conditio diuersificare posset amorem, quando supponit communicationem diuersi ordinis, non eiusdem, sicut in uenitur fide, & visione clara. Vnde inanis est impugnatio *Vazq*; quod communicatio respicit bonitatem relatè ad nos, & sic erit amor concupiscentiæ, vel gratitudinis, non enim hic sumitur communicatio tanquam res volita ipsi amanti, sed vt conditio, vel ratio fundans amorem beneuolentiæ mutuæ ipsi amato.

2 Ad *Secundum Resp.* Quod si quid probaret, probaret naturam post peccatum remansisse cum eisdem viribus, quibus quando erat integra, & sic peccatum nullum vulnus inferret naturæ, *Dicimus ergo* in statu naturæ lapsæ illum actum diligendi Deum super omnia, esse excedentem & improportionatum libero arbitrio, non quantum ad indifferentiam libertati, sed quantum ad virtutem operandi, quia vt definit *Conci. Trid. Sess. 6. c. 1.* liberum arbitrium per peccatum minime extinctum est viribus, licet attenuatum, & inclinatum. Quæ vires consistebant in illa perfecta subordinatione, qua inferiores vires sibi subiiciebat: qua subiectione amissa non potest voluntas sola facere tantum opus, quod est diligere Deum super omnia efficaciter, & absolutè, quia hoc; virtualiter implet totam legem, dicente Apostolo, *Plenitudo legis est Dilectio.* Cum autem diligere Deum super omnia sit efficaciter subiicere Deo omnes actus & potentias nostras, non potest in illo statu liberum arbitrium per se solum subiicecere omnes potentias, quas sibi subiectas non habet sed rebelles, & ideò indiget gratia sanante, & iuuante, atque adeò non solum in facultate naturali, sed etiam in libera verissimum est, quod non potest facultas infirma tam excellens opus vt sana. Nec ratio libertatis vt sic dicit virtutem, & potestatem continendi alias potentias; hoc enim faciebat Donum iustitiæ originalis, sed solum dicit indifferentiam potentiæ respectu obiecti, quæ quidem indifferentia, & libertas à coactione illæsa mansit post peccatum: sed virtus incontinendo inferiores vires, & firmitate, ac rectitudine iudicandi attenuata est. Et licet fomes maneat etiam post gratiam, tamen fortificatur virtus voluntatis contra fomitem, & habet auxilia superioris ordinis ad resistendum, & vincendum illum, quod non currit in statu peccati sine gratia.

3 Ad *Tertium Respondetur.* Illam dilectionem naturalem dei super omnia non pugnare cum statu peccati perfectè, & adęquatè, & quoad effectus priuatiuos peccati, sed solum inadæquatè, & ex parte, scilicet quantum ad actualem conuersioné, & voluntatem peccandi: Effectus autem priuatiui, sicut offensa, & iniuria dei, reatus pœnę æternæ, priuatio gratiæ, seu indignitas ad illam, & ad omnia beneficia dei gratuita, hæc non potest expellere dilectio illa naturalis, nec vltimo disponere ad iustificationem. Sicut etiam attritio extra sacramentum auertit hominem à voluntate peccādi, nec tamen iustificat: sic dilectio illa deponit voluntatem peccandi, & conuertit actualiter ad Deum voluntatem, non tamen tollit effectus illos priuatiuos, qui solum per gratiam Dei remittentem euacuari possunt. Nec ideò manet ille homo semi iustificatus, sed simpliciter peccator priuatiuè, & quantum ad offensā, & reatum, licèt non habeat amplius voluntatem peccandi, Sicut qui regem offendit, licet mutet voluntatem, nolitque amplius offendere, tamen reatus, & iniuria non remmittitur nisi gratia Regis accedat. Tamen aduerte, quod in tali statu illa dilectio naturalis quantumcumque efficax non esset amicitia, sed beneuolentia, quia esset voluntas hominis indigni non redamari à Deo. Et ideò illo reatu peccati stante, non esset actus amicitiæ, sed beneuolentiæ super omnia.

Ad *eaquæ obiiciuntur* contra secundam partem conclusionis. *Respondetur.* In pura natura posse esse amicabilem, & gratuitam communicationem dei ad hominem, non quidem in bonis propriis, & diuini ordinis, sed in bonis naturalibus fortuitis, & contingentibus: quæ etiam si sint naturalis ordinis, non tamen sunt debita omni indiuiduo, sed contingentia. Et quando dicit *Diu. Thomas* Quòd *Homo secundum sensibilem, & corporalem naturam non habet conuersationem cum Deo, & Angelis,* loquitur de conuersatione exteriori, quæ fit modo corpore inter homines; sic

sic enim non est cum Deo; sed secundum spiritualem mentem, vt ibi dicit. *Et quando additur*, quod dilectio illa naturalis est communis omnibus in illo statu, non tamen beneficia dei gratuita. *Respondetur*. Quod omnibus habentibus illam dilectionem aliquod beneficium Deus donaret, siquidem præmiaret illum actum proportionatè ad talem statum. *Denique* ad illam causalem ex verbis christi Domini, *Quia quacumque audiui a Patre meo, &c.* Respondetur. Quod est causalis amicitiæ perfectæ communicantis secreta, & bona propria, non imperfectæ, quæ saluatur in communicatione bonorum exteriorum, quæ sunt indebita, quia contingentia, non quia supernaturalia. Reliqua autem, quæ ibi afferuntur procedunt de amicitia perfecta, & secundum statum, non de communiter dicta. Et *Patres* similiter loquuuntur communiter de illa perfecta, quia pro hoc statu vna amicitia non separatur ab alia.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm Charitas sit vna secundum speciem athomam?

1 QVatuor sunt, quæ pugnare videntur contra vnitatem thomam charitatis. *Primò*, ex parte ipsius obiecti, quod est Deus, quia possunt diuersa attributa amari, præscindendo vnum ab alio. Sufficit autem ista distinctio præcissiua attributorum ad distinguendas virtutes; ergo & amores. Nam per religionem attingitur Diuina Maiestas vt obseruabilis per cultum; à timore diuina eminentia vt formidabilis; à spe diuina Omnipotentia vt auxilians; ergo & amor attingens vnum attributum, vel personam, & non aliã distingui potest. *Secundò*, ex parte regulationis distingui potest charitas viç, & patriæ, quia vna regulatur à visione clara, altera à fide; istæ autem regulationes sunt specie diuersæ; ergo & amores regulati. *Tertiò*, ex parte personarum quæ amantur, videntur dei & proximi charitas differre, & est argumentum difficilè, quod sæpè proponit *D.Thom.* Nam honor, qui datur Deo, & qui datur proximo, fundat diuersas virtutes latriæ, & duliæ; ergo diuersus amor diuersas charitates: & licet proximus ametur propter Deum, etiam sancti honorantur propter Deum, cuius serui sunt: & tamen quia habent diuersas excellentias fundant diuersas virtutes; ergo quia habent diuersas bonitates, fundabunt diuersas dilectiones.

2 Et *Vrgetur amplius*, Quia amicitia variatur secundum diuersas communicationes; non repugnat autem inter ipsos homines dari communicationem supernaturalem respicientem tantum dona creata supernaturalia; ergo poterit fũdari amicitia supernaturalis respiciens bonum creatum supernaturale distincta ab illa, quæ respicit bonitatem increatam Dei. *Quartò*. Ex parte actuum charitatis, qui sunt specie diuersi, v. g. amor efficax, & inefficax dei; dilectio dei, & odium peccati: gaudium, & desiderium de Deo: ergo tales actus fundant diuersa principia specie diuersa: vel si in genere charitatis sunt eiusdem speciei, non euadimus difficultatem in sententia *D. Thom.* quod possint plura accidentia eiusdem speciei esse simul in eodem subiecto, vt si quis simul diligat, & desideret Deum, & odio habeat peccatum.

Nihilominus asserendum est Charitatem esse vnam virtutem in specie athoma, nec in plures diuidi posse. Est communis Theologorum, & à *D.Thom.* asserta *hic q.23.art 5.* quæ licet ex solutione difficultatum positarum clariùs elucescet, nunc sufficiat rationem *D.Thom.* quę fundamentalis est, & contra omnes illos modos procedit, explicare. Sic ergo rationem *D.Thom.* Propono. Vnitas specifica actus, vel habitus sumitur ab vnitate formali obiecti; sed formalis ratio specificans Charitatem est vna secundum speciem athomam; ergo & charitas, *Minor probatur.* Formalis ratio specificatiua charitatis est ratio amicitiæ supernaturalis, quæ est vna secundũ speciem Athomam in quocumque statu considerentur; ergo. *Antecedens Probatur.* Amicitia respicit bonum vt communicatiuum sui, solum ergo potest variari vel ex parte finis, quod pertinet ad bonum quod respicitur, & intenditur in amico; vel ex parte communicationum. Ex parte finis, sicut videmus quod alia est amicitia vtilis, alia delectabilis, alia honesti quia vel intenditur in amico ratio commodi, vel voluptatis, vel honestatis. Ex parte communicationum, sicut alia est amicitia consanguineorum, alia ciuium, alia studentium, vel peregrinantium, &c. quæ numerat *Aristot. in 8. Ethic.* Charitatis autem amicicia ex vtroque capite habet vnitatem specificam; nam ex parte finis quocumque modo consideretur charitas habet eundem finem specificum, scilicet, bonitas diuina vt complacens ratione sui; nam in patria & in via eadem bonitas diuina diligitur, & complacet, hic credita, ibi visa. Et similiter qui vnam personam diligit, aut vnum attributum præscindendo ab alio, eandem bonitatem, non solum specie, sed numero diligit, quia est eadem perfectio; & eodem modo assequibilis, & eodem modo attingibilis in ratione boni, licet aliter expressa vno conceptu, vel alio.

3 Similiter *Amor* supernaturalis erga proximum, vel est propter Deum, id est, in quantum proximus est aliquid dei, & sic finis in eo intentus est bonitas diuina: vel est propter virtutes, & bona supernaturalia creata quæ habet proximus, & sic intenditur honestas supernaturalis, quæ pertinet ad gratiam, in qua non diligitur homo in-in quantum homo, sed in quantum filius dei, estque amicitia communis homini, & Angelo, & sic etiam intenditur diuina bonitas, quia intenditur gratia, quæ est semen, & expressio quædam diuinæ bonitatis. Et ex hoc probatur quod non possunt differre charitates pœnes diuersam communicationem amicabilem; quia si amicitia est supernaturalis debet fundari in communicatione supernaturali, quæ est per gratiam, & ordinatur ad eandem societatem, & conuictum hominum, & angelorum cum Deo, tanquam filij, & domestici cum Patre: hæc autem communicatio est vna secundum speciem, quia vita æterna, seu beatitudo, est vna secundum speciem, sicut vita ciuilis, in qua fundatur amicitia ciuium est vna; & communicatio consanguineorum vna. Quod autem proximi inter se possint habere communicationem secundum bona creata supernaturalia nõ obstat, quia hæc cũ sit cõmunicatio supernaturalis debet fundari in cõmunicatiõe gratiæ, & actuum supernaturalium, & sic non est communicatio hominis vt homo, sed vt filius dei: hæc autem communicatio non est alia quam ea, quæ com-

communicatur Deus in gratia tanquam caput. Sicut eadem est communicatio ciuilis, qua ciues communicant inter se,& qua communicant cum Capite ciuitatis:& eadem est communicatio qua domestici communicant inter se,& cum patrefamilias, & solum distingui possunt tanquam partiales, & inadæquatæ communicationes,quæ non variant, sed integrant eandem communicationem.

Soluuntur Argumenta.

1 AD Primam ergo Difficultatem *Pat. Granados Controuers.3. de Charit. Tract.1 disp.5. sect.2.* existimat charitatem, quæ de facto habetur respicere bonitatem dei vt comprehendit omnia attributa, quasi formalitates inadæquatas, quibus essentia diuina perfecta est; non tamen repugnat de possibili dari diuersos habitus charitatis, qui ferantur in diuersa attributa cum præcisione repræsentata. Et hoc explicat distinguendo duplicem præcisionem, qua possunt proponi ista attributa; *Vno modo* ita quod explicita,& præcisa ratio vnius attributi sit occasio amandi, ratio tamen amata sit perfectio ipsius attributi secundum totum, quod in se habet implicitè, & explicitè; & talis præcisio non sufficit ad distinguendos habitus charitatis, quia amando vnum attributum amantur & reliqua implicitè. *Alio modo* potest fieri præcisio taliter quod proponatur voluntati vnum attributum secundum suam rationem explicitam non solum vt occasio, sed vt ratio, & motiuum diligendi illud præcisè vt rem amatam; & tunc fundabit dilectionem distinctæ charitatis à dilectione alterius attributi; sicut modo deus vt author naturæ, & vt author gratiæ fundat charitatem naturalem, & supernaturalem; & virtus spei respicit distinctum attributum à virtute charitatis, & fidei. Et si posset dari visio vnius attributi sine alio (vt plures existimant) distinctum lumen gloriæ esset, quo videretur vnum attributum,& quo videretur aliud: sed de facto non dantur tales habitus charitatis, quia non est connaturale, nec conforme diuinæ bonitati, vt sic dimidiatè ametur, neque voluntati creatæ vt sic amet secundum istas præcisiones.

2 Caeterum *vehementer* allucinatus est iste author non distinguens inter amorem imperfectum, & absolutum, qualis potest esse in concupiscentia, vel desiderio, & amorem amicitiæ perfectum, & afficacem. Sicut enim non possum sperare consecutionem vnius attributi, vt præcisi ab alio, & consequenter neque fundare diuersas virtutes spei, nisi fortè admissa opinione, quod potest videri vnum attributum sine alio, ita multò minùs potest distingui duplex amor amicitiæ ex tendenti ad duplex attributum sub illa præcisione conceptum. *Ratio meo videri conuincens est.* Quia amor amicitiæ essentialiter est ad personam, sed ad bonum totius suppositi, quod amatur vt amicus, non autem ad id, quod concipitur tanquam proprietas, vel formalitas, vel quasi pars totius suppositi: sicut in homine licet possimus amare oculos, vel manus, vel scientiam, aut virtutem, non tamen amor amicitiæ potest terminari ad oculos, vel ad manus tanquam ad terminum cum quo habeo amicitiam, & illi possum concupiscere illas partes, vel proprietates, aut etiam mihi tanquam bonum concupitum:

3 Similiter ergo amicitia non potest haberi in ordine ad vnum attributum diuinum,vt stat sub illo conceptu præciso, quo concipitur per modum attributi, & quasi proprietas dei, sed in illa ratione diuina debet respicere suppositum, cui terminetur amicitia: hoc autem ipso quod aliquod attributum concipio, vt suppositum in se subsistens, diligo illi bonitatem totius, non solum totius attributi, sed totius suppositi habentis attributum, & sic implicitè inuoluit totam bonitatem dei, quod ipse author fatetur non sufficere ad distinguendos habitus charitatis Itaque diuina attributa sub præcisione concepta possumus amare, vel laudare amore imperfecto, & absoluto,& inefficaci, non tamen amore amicabili tendente ad Personam, non ad præcisionem inadæquati constituentis. Imò hac ratione existimo fieri non vulgare argumentum contra eam sententiam, quæ admittit posse videri vnum attributum sine alio. Quia visio intuitiua sapientiæ, v. g. in Deo debet videre illam, vt subsistentem, & vt personam intellectualis naturæ, hoc autem ipso quod videtur vt attributum subsistens debet necessariò videri cum aliis cum quibus est identificatum, quia sub præcisione non subsistit, sed in re vt identificatum cum aliis, sine quibus non subsistat in re.

4 Ad *Argumentum ergo in contrarium Respondetur.* Quod diuersa attributa fundant diuersas virtutes, quando se habent vt rationes diuersæ attingibilitatis, non autem quia se habent vt diuersæ res attactæ, ita quod attingatur vnum attributum præscindo ab alio vt à re non attacta: nam religio totum Deum attingit, & similiter fides, & spes, licet sub diuersis rationibus pertinentibus ad diuersa attributa. Et dato quod posset vnum attributum sic attingi sine alio à diuersis virtutibus, tamen in amicitia nullo modo id potest admitti propter rationem factam, quia respicit essentialiter bonitatem non quomodocumque, sed vt est bonitas totius, seu Personæ. Quod si solum ratio attingendi est vnum attributum, res tamen attacta est bonitas totius, ad quam terminatur amicitia, eadem erit secundum speciem, siue attingat vnum attributum, siue aliud, quia non completur ratio amicitiæ in eo quòd diligitur tanquam ratio explicita, sed in Persona,ad quam terminatur. Deus autem vt author naturæ,& vt author gratiæ terminat diuersas amicitias, non propter diuersa attributa, quæ diligantur vt termini, totus enim Deus diligitur in vna, atque in altera; sed propter diuersas communicationes, quæ requiruntur ad fundandas amicitias diuersas; sicut suprà dictum est. Quod verò dicitur de visione vnius attributi sine alio, id est omnino impossibile, loquendo de visione intuitiua attributorum: sed dato hoc per impossibile,non tamen est possibilis amicitia nisi ad Personam, & consequenter ad bonitatem totius suppositi non ad bonitatem cum præcisione.

5 Ad *Secundam Difficultatem Respondetur,* Visionem claram,& fidem, licet sint diuersæ cognitiones in ratione luminis intelligibilis in ratione tamen regulatiui illius actus,qui est amor,non differunt in regulando, quia amor etiam amicitiæ abstrahit à ratione visi, vel non visi, habiti, vel non habiti. Quam solutionem optimè tradit

dit *D. Thom. 1. 2. qu. 62. artic. 6.* Itaque sicut in amicitia humana, quod amicus sit absens, vel præsens, & consequenter reguletur amicitia per visionem intuitiuam, vel abstractiuam, non variat speciem amicitiæ, quia iudicium regulatiuum amicitiæ quantum ad substantiam, est iudicium de bonitate amici tali modo se communicantis: ita in amicitia supernaturali iudicium illius quoad substantiam est de bonitate diuina, vt communicatiua sui in bonis propriis, & diuinis. Quod verò sit homo in possessione illorum, vel solum in spe, in præsentia, vel in absentia solum infert accidentalem mutationem in ratione amicitiæ, & ideo vt docet Paulus 1. Corinth. 13. *charitas nunquam excidit.*

6 *Ad tertiam difficultatem resp.* Quod *S. Thom. infrà quæst. 15. art. 1.* ponit differentiam inter charitatem, & honorem. Quod amor respicit bonum in communi; honor autem proprium bonum honorati, quia honor est testimonium propriæ virtutis, & ideò amor non diuersificatur propter bonitatem, quæ est in diuersis subiectis, dummodo omnia referantur ad vnum: honor autem diuersificatur secundum proprium bonum honorati. Secundo respondet D. Thom. 2. 2. Quæst. 81. art. 4. ad 3. *Quod obiectum amoris est bonum, obiectum autem honoris est excellentia, bonitas autem Dei communicatur creaturæ, non autem excellentia bonitatis eius, & ideò eadem charitas diligit Deum, & proximum: non autem idem est cultus Dei, & creaturæ.*

7 Vtraque *solutio displicuit P. Vazquez lib. 1. de Adoratione cap. 6. & 1. tom. 3. par. disp 98. cap. 2.* Et obiicit contra primam. Quia amor non solum fertur in bonum vniuersè, sed etiam in bonum particulare ipsius dilecti, & deinde non apparet quomodo bonum particulare quod volumus proximo referatur in Deum, cultus autem quem exhibemus sancto non referatur in Deum, cum ille, qui adorat Martyrem Deum in Martyre adoret. *Contra secundam autem solutionem obiicit.* Quia falsò dicit *S. Thom.* bonitatem Dei communicari homini, nam id quod communicatur, aut est bonum creatum, aut ipsemet Deus, qui donatur hominibus: si est bonum creatum, tunc non communicatur bonitas diuina, sed effectus eius, & sic non amatur Deus in homine, sed aliquis eius effectus, aut vestigium: si communicatur ipse Deus, tunc Deus amatur vt bonum volitum proximo, & sic Deus est bonum concupitum, non terminans amorem amicitiæ, sed proximus est, cui volumus bonum, quod est Deus; ergo tunc non diligitur proximus amicitia Dei, sed Deo concupito, proximo vt amico.

8 Sed *meritò* reiicit tanquam parum vrgentes has obiectiunculas *Pat. Granados vbi suprà sect. 4.* Ad primam ergo *Respondetur.* Non dixisse *S. Thom.* quod amor fertur in bonum vniuersè, hoc est, in bonum vniuersale in essendo, & prædicando (crassa est hæc intelligentia) sed fertur amor in bonum particulare singulare, imò ad Personam cum qua habetur amicitia. Dicitur autem ferri in bonum in communi communitate causalitatis, non prædicationis, quatenùs scilicet bonum est diffusiuum sui, & potest esse ratio formalis obiectiua, non solum diligendi se, sed etiam aliud per respectum ad se. Sicut medicina amatur propter salutem, & medium propter finem. Cæterum excellentia quam respicit honor non communicatur alteri subiecto capaci excellentiæ, & honoris proprij, per modum obiectiuæ rationis honorandi, quia excellentia est id, in quo vnum eminet præ altero, & consequenter per hoc differt ab illo, & segregatur ab illo. Vnde amor, & maiestas opposito modo procedunt, quia amor est vnitiuus, & condescendens; excellentia autem segregatiua, vnde non potest esse ratio excellentia vnius ad honorandum alterum per modum vnius, sed per modum subordinati ad alterum, in ratione diuersæ excellentiæ; sicut seruus honoratur propter Dominum, tanquam propter finem cui subordinatur, non tanquam propter obiectum, quod sit vnum cum illo. Secus est in rebus inanimatis, quæ non coluntur tanquam obiecta capacia honoris, sed vt signa, & repræsentationes rei honoratæ, quæ in ratione signi non ponunt in numero cum re honorata. *Ex quo patet* ad secundum: Quod cultus sancti refertur in Deum vt finem, non vt in obiectum, & rationem colendi, sicut dilectio proximi fertur in Deum, vt in rationem obiectiuam amoris amicabilis, quatenùs proximus est aliquid amici.

9 Ad *Tertium dicitur.* Quod diuinæ bonitatis communicatio dupliciter consideratur, & *effectiuè, & respectiuè: effectiuè* quatenus se, vel dona sua creata communicat hominibus, & sic ponit in eis bonitatem intrinsecam, ratione cuius homo est diligibilis ex propria perfectione. *Respectiuè* quatenùs homo præcisè consideratur vt aliquid Dei, & quasi ab extrinseco diligibilis redditur; & hoc modo Deus non consideratur vt bonum concupitum homini, vel donatum illi, sed consideratur vt principale obiectum diligibile, & per respectum ad illum diligitur proximus, sicut medicina diligitur ratione salutis, quatenùs non attenditur ibi alia ratio diligendi, quam bonitas principalis obiecti, & finis non communicata intrinsecè mediis, sed respecta à mediis. Et hoc etiam modo quando honoratur Imago, tota ratio colendi illam est exemplar, & ideò non alia ratione adoratur quam ipsum exēplar, quatenus relatiuè ad illud colitur. Secus est quando id quod colitur ratione alterius etiam in se est capax honoris, sicut legatus, Regis, tunc enim solum colitur propter Regem tanquam propter finem, ratio autem obiectiua honoris est ipsum officium legati prout in eo recipitur, & illi confert excellentiam quandam participatam, & relatam ad Regem vt ad finem, cuius signum est, quod in ipsa legatione potest esse diuersa excellentia, & vnus legatus magis honorari, quam alius; non ergo habet puram repræsentationem sicut Imago, sed honoratur officium, excellentia eius.

10 Ad *vltimam difficultatem respondetur.* Omnes illos actus charitati solum esse materialiter diuersos, formaliter autem eiusdem speciei, vt subsunt motiuo charitatis, sicut in aliis virtutibus idem inuenitur. Sicut religio habet diuersos actus, verbi gratia *Adorare, vouere, &c.* & fortitudo habet *aggredi, & sustinere,* versaturque inter diuersas passiones, scilicet timores, & audacias, quas moderatur, & moderatas producit; vnde id quod est diuersæ speciei in genere passionis est eiusdem in genere fortitudinis. Et similiter amor, & gaudium, & desiderium, quæ in ratione actus voluntarij sunt diuersa: in ratione charitatis sunt eiusdem speciei, quatenùs procedunt

cedunt ex eodem motiuo, & vnum consequitur ex alio. Similiter amor Dei efficax, & inefficax possunt pertinere ad charitatem, si inefficax sumatur non pro amore concupiscentiæ tantum, sed pro amore beneuolentiæ in ordine ad Deum imperfectè tamen, & nondum constituens amicitiam: non enim isti duo amores opponuntur tanquam contraria, sed tanquam perfectum, & imperfectum in eodem genere, sicut timor initialis, & filialis, qui ad eundem reducuntur, vt dixit *S. Thom. sup. quæst.* 19. *art.* 8. Non autem sicut actus certus, & incertus, qui postulant diuersum lumen, & diuersam rationem formalem; ille autem actus inefficax diligit quidem Deum super omnia parte obiecti; ex parte tamen subiecti non obiicit ei omnia cum effectu, & ideò non expellit peccatum, non propter contrarietatem ad charitatem, sed propter imperfectionem.

11 Denique ad id quod additur posse plures actus eiusdem speciei esse simul. *Respondetur.* Quod licet in sententia *D. Thom.* repugnet plura accidentia solum numero distincta esse in eodem subiecto, si tamen aliquo modo distinguantur specie saltem incompleta, aut ex parte materiæ, vel secundum diuersam modificationem, non repugnat esse simul; & sic fatetur *D. Thom. infrà quæst.* 44. *artic.* 2. *ad* 1. Quod charitas licet sit vnus habitus habet duos actus, quorum vnus ordinatur ad alium, scilicet diligere Deum, & proximum. Et eodem modo in religione inueniuntur plures vt docet infrà *quæst.* 81. *artic.* 3. *ad* 2. Et tales actus habent aliquam speciem incompletam, vel medificationem, aut extensionem distinctam ratione cuius non sunt omninò solum numero diuersa in eodem subiecto.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm charitas sit cæteris virtutibus excellentior; etiam in esse naturæ?

1 DVo suppono, de quibus modo non est controuersia. *Primum*, quod charitas in genere moris est excellentior cæteris virtutibus; hoc enim ad minus conuincit locus Pauli 1. ad Corinth. 13. *Maior autem horum est charitas*; & ad Collossen. 3. *Super omnia charitatem habete, quæ est vinculum perfectionis*; hoc enim ad minus verificari debet de maiori perfectione morali. Hic autem Quærimus, an etiam de entitatiua: Et dicitur charitas moraliter perfectior, vel ratione maioris æstimationis, sicut Rex est dignior cæteris, non in physica entitate hominis, sed in dignitate morali: vel secundo, quia excellentius continet genus moris, quod est mouere, & imperare cæteris virtutibus, quia cum charitas attingat finem supremo modo, reliqua quæ sunt ad finem imperando mouet, & ornat: vel tertiò ratione proprietatis moralis, scilicet meriti, quod excellentiùs conuenit charitati, quia est radix meriti in omnibus actibus meritoriis, & inseparabiliter est coniuncta iustificationi tanquam vltima dispositio.

2 Secundum est, in hac controuersia excipiendam esse vnionem Hyposthaticam, gratiam habitualem, & lumen gloriæ, quæ entitatiuè sunt perfectiora charitate. Vnio quidem Hyposthatica, quia est vnio substantialis ad Deum in persona, quod longè superat quamlibet vnionem amoris, vel operationis, & sic entitatiuè est perfectior, cùm sit propinquior summo enti. Gratia autem habitualis, quia est radix charitatis, & immediata participatio diuinæ naturæ vt natura est, charitas autem est participatio diuinæ voluntatis, vel amoris. Lumen autem gloriæ, quia est suprema, & nobilissima operatio intellectus vniens ipsum Deo sicut est in se per modum intelligibilem, charitas autem quasi per inclinationem, & impulsum in Deum fertur, & ita lumen tam ex parte potentiæ, quàm ex parte obiecti vniti excedit charitatem. De hoc tamen infrà aliquid amplius dicemus.

3 Quare præsens comparatio est inter charitatem, & reliquas virtutes. Et quidem quoad virtutes acquisitas, seu naturales, nulla est comparatio, siue sint in intellectu, siue in voluntate, quia ordo naturalis entitatiuè est inferior ordine supernaturali, & diuino, in quocumque subiecto sit. Similiter omnes virtutes, quæ sunt in voluntate, etiamsi sint supernaturales, sunt inferiores charitate entitatiuè, qui in eadem potentia sunt; & in genere supernaturali charitas supremo modo attingit finem, & obiectum perfectissimum voluntatis. Vnde reducitur tota difficultas ad habitus supernaturales intellectus, vt sunt fides, prophetia, donum sapientiæ.

4 Et tota ratio dubitandi reducitur ad vnum argumentum difficile. Quia genus intellectiuum est perfectius entitatiuè genere appetibili (supponimus ergo veriorem sententiam *D. Thomæ* quam tradit 1. *part. quæstione* 81. *art.* 3. Quod intellectus est perfectior potentia quam voluntas ex parte obiecti, & ex parte modi operandi cùm sit abstractior, & purior; imò ipse appetitus consequitur ad intellectum, & cognitionem, sicut inclinatio ad formam; perfectior autem est forma sua inclinatione consecuta) igitur genus intelligibile est perfectius ex sua entitate genere appetibili: ergo stante eodem ordine rerum, scilicet naturali, vel supernaturali, omnes species contentæ sub genere intelligibili, & omnes habitus pertinentes ad potentiam intellectiuam debent esse perfectiores entitatiuè quacumque specie, & quocumque habitu pertinente ad genus, & potentiam appetitiuam intra eundem ordinem. Cùm enim differentiæ specificæ contineantur, & oriantur ex genere, repugnat quod ex genere entitatiuè inferiori oriatur differentia perfectior genere superiori, cum origo illius sit genus inferius, & è conuerso, cum genus contrahatur ad inferiorem speciem, ibique seruet suam entitatem, & eam non amittat, consequenter genus minus perfectum ex contractione differentiæ quantumcumque perfectæ non amittit suam imperfectionem entitatiuam, ergo nunquam potest peruenire ad hoc, vt mediante differentia sibi adiuncta superet perfectionem entitatiuam alterius ordinis, seu generis, neque superabit etiam species ex tali genere composita, quia semper sequitur debiliorem partem, nisi destruat suam imperfectionem.

5 Denique confirmatur. Quia fides regulat charitatem, sicut prudentia virtutes morales, cùm illi proponat obiectum; ergo charitas non fertur in suum obiectum nisi propositum per fidem, & consequẽter non erit entitatiuè superior sed fides manebit

manebit ſuperior, ſicut regulans regulato. Etſi aliquid valet exemplum, charitas naturalis erga Deum inferior eſt ſapientia, quæ eſt virtus naturalis, à qua regulatur, & dirigitur; ergo ſimiliter charitas ſupernaturalis fide regulante, & dirigente.

6 Nihilominus communis ſententia docet charitatem entitatiuè eſſe perfectiorem fide, & aliis habitibus ſupernaturalibus intellectualibus, qui ſunt in via. Eam docet *D. Thomas* hic *quæſt. 23. art. 6. & 1. 2. q. 66. art. 6.* Et quod loquatur non ſolum in eſſe morali, ſed in eſſe entitatiuo, indè conſtat; Quia comparat ibi *S. D.* intellectum voluntati, & determinat intellectum eſſe nobiliorem ratione maioris abſtractionis, quod non procedit in genere moris ſed in genere entitatiuo; alioquin in genere moris voluntas eſt altior intellectu, quia moraliter illum mouet, & illi imperat, & tamen eiſdem locis quibus præfert intellectum voluntati in genere entis excipit charitatem, & amorem rerum ſuperiorum quem dicit eſſe perfectiorem intellectu, vt patet in locis citatis, & *1. p. qu. 82. art. 3. & q. 108. art. 6. ad 3.* Ergo exiſtimat, *S. D.* charitatem eſſe entitatiuè perfectiorem cognitione intellectiua Dei, alioquin non rectè fieret exceptio illomet loco, vbi de perfectione entitatiua agit *D. Thomam* communiter ſequuntur eius diſcipuli, & Caietanus etiam in locis citatis, licet in oppoſitum citetur à *P. Lorca,* hîc *diſp. 9. Ferrarienſis* tamen in oppoſitam inclinat ſententiam *3. contra gentes cap. 16. §. conſiderandum ſecundò.* Et pro eodem ſententia ſtant Omnes, qui dicunt voluntatem eſſe perfectiorem potentiam intellectu, vt *Scotus*, & tota eius ſchola, quare hæc ſententia communis eſt.

7 Cæterùm quia fundamentum *D. Thom.* ita docet charitatem eſſe perfectiorem fide entitatiuè, quòd tamen ſaluat intellectum ſimpliciter eſſe perfectiorem potentiam voluntate, ideò pro eius intelligentia eſt notandum. Quod perfectio entitatiua actus, vel habitus ſumitur quidem ex parte principij ex modo quo potentia procedit, completè tamen, & adæquatè provt terminatur ad obiectum, à quo perfectè ſumitur, & completè ſpecies, & perfectio actus; nam & ipſe modus potentiæ ad attingendum obiectum ordinatur. Et quidem ex parte modi procedendi intellectus, & voluntatis non eſt dubium quin modus intellectus ſecundum ſe ſit perfectior, quia procedit abſtrahendo, & ſegregando, & purificando obiectum, quod eſt habere modum quaſi perficiendi actiuè obiectum. Modus autem procedendi voluntatis è conuerſo eſt modus, quo trahitur, & allicitur ab obiecto, vndè quaſi paſſiuè ſe habet reſpectu obiecti, & ab illo perficitur: iſti autem modi ſi conſiderentur ſecundum ſe non eſt dubium quin perfectior ſit ex parte potentiæ, & virtutis modus intellectus, qui eſt quaſi actiuus, & perfectiuus, quam modus voluntatis, qui eſt quaſi paſſiuus, & perfectibilis; ſed tamen ex parte attingentiæ obiecti, in qua completur, & conſumatur ſpecificatio actus, ipſe modus intellectus compatitur minorem perfectionem habere, quam modus voluntatis, quia reſpectu rerum, quæ ſunt ſupra intellectum modus ille purificandi, & abſtrahendi, quem habet intellectus, potiùs imperficit, & connotat obiectum ſuperius, quia attingit illum iuxta ſuum modum. Nec enim poteſt intellectus purificare, & abſtrahere vltra modum ſuæ naturæ, & attribuendo abſtractionem ſuam rei ſuperiori, potiùs illam imperficit; è contra verò voluntas cum trahatur, & perficiatur ab obiecto ſecundum bonitatem, quam in ſe habet, quando attingit obiectum, quod eſt ſuprà animam, in ipſa attingentia redditur perfectior, quam intellectus in modo operandi circa tale obiectum.

8 Ex quo fit quod ſi comparemus intellectum & voluntatem in ratione potentiæ, & virtutis, quia hæc magis attenditur penes modum procedendi ergo obiectum; quam penes ipſam attingentiam, in qua determinatur ſpecificatio, & perfectio actuum: ſimpliciter dicitur potentia intellectus altior potentia voluntatis. Si tamen conſideremus attingentiam obiectorum, ipſemet modus intellectus poſtulat vt aliqui eius actus, qui verſantur circa obiecta ſuperiora reddantur imperfectiores quàm actus voluntatis, qui in tali attingentia perficiuntur. Exempla facilia ſunt. Nam qualitas actiua eſt ex genere ſuo perfectior quam paſſiua, poteſt tamen inueniri aliqua actiuitas, quæ ſit minus perfecta ex parte obiectorum circa quæ verſatur, quam qualitas paſſiua: Sicut calor eſt qualitas actiua, potentiæ autem cognoſcitiuæ in quantum recipiunt ſpecies ſunt paſſiuæ; & tamen actiuitas caloris, quia ſolum verſatur ad obiecta materialia, & modo materiali, imperfectior eſt quam qualitas cognoſcitiua, etiam ſub ea ratione, quia perficitur intentionaliter ab obiectis, quia etiam ſub hac ratione eleuatur ſupra qualitates materiales. Et ſimiliter ratio corporis incorruptibilis eſt perfectior de ſe quàm corpus corruptibile, poteſt tamen in ratione informandi, & perfectionis eſſendi corpus corruptibile eſſe perfectius, ſi ſit animatum, quam corpus incorruptibile, quod non viuit.

9 Ex qua doctrina intelligitur fundamentum *D. Thomæ*, & ſoluitur oppoſitum. Nam perpetuò *D. Thomas* ſumit excellentiam charitatis ab obiecto, quod attingit, quod eſt ſupra animam, & ex modo quo tale obiectum comparatur ad potentiam; attingitur enim non ſecundum aliquem modum connotantem aliquid creatum, ſicut fides attingit veritatem diuinam connotando reuelationem diuinam factam in tempore; & ſpes attingit bonum diuinum vt participat adeptionem ſui creatam: nec charitas attingit Deum ſecundum aliquam rationem diſtantiæ, ſicut fides quæ eſt de non viſo. Spes de non habito, vtraque de abſenti, & diſtante, charitas autem de vnito ſibi per amorem. Ex hoc efficitur quod ex parte attingentiæ talis obiecti charitas entitatiuè reddatur perfectior, quàm fides, quia licet modus procedendi intellectus ſit abſtractior, & perfectior, tamen attingentia obiecti vbi completur ſpecificatio actus perfectiorem illum reddit entitatiuè ſecundum ſuam determinatam rationem, quàm potentia non reſpiciebat ſic determinatè, ſed in generali, & in confuſo, & ſic ſpecificabatur ab obiecto etiam in communi provt reſpicitur tali modo procedendi vt ſic.

10 Et ideò *D. Thom. 1. part. quæſt. 82. art. 3.* Qui ſimpliciter poſuit intellectum eſſe altiorem potentiam voluntate, addit tamen, Quod quando res in qua eſt bonum eſt nobilior ipſa anima, tunc

tunc per comparationem ad talem rem voluntas est altior intellectu: quando vero res in qua est bonum est intrà animam, tunc etiam comparatione ad talem rem, intellectus est altior voluntate. Ergo sentit *D. Thomas*, quod ita est potentia perfectior intellectus, quàm voluntas ex parte modi procedendi, quod tamen ex parte attingentiæ obiecti ipsemet intellectus in suis actibus, & habitus determinatis compatiatur inferioritatem physicam ad aliquos actus, & habitus voluntatis.

20 Quòd *si instes*: Quia etiam in patria charitas erit excellentior lumine gloriæ, quia versatur circa obiectum superius ipsa anima, & sic amor erit perfectior cognitione. *Negatur consequentia.* Quia Deus licet sit supra animam absolutè, & entitatiuè, tamen in esse intelligibili non est supra animam glorificatam, siquidem est eius obiectum proportionatum. *Instabis ex ferrara vbi suprà.* Quòd est pessimum opponitur optimo; sed odium Dei, quod opponitur charitati est pessimum peccatorum: ergo charitas etiam in patria est optimum. *Item.* Quia ordo Seraphin est supremus etiam in patria, & denominantur à suprema perfectione; sed denominantur à charitate, in qua excellit iste ordo: ergo charitas est suprema perfectio etiam in patria. *Respondetur*: Quod odium est pessimum in genere peccati, & in genere moris, vnde secundum *D. Thomam* concluditur, quod in tali genere charitas est etiam optimum vt supposuimus in principio; lumen autem gloriæ non respicit voluntatem vt liberam in amore beatifico, & consequenter neque vt moralem propriè loquendo: in genere autem physico peior est æterna priuatio visionis gloriæ, quam odium Dei, quia est priuatio perfectioris entis.

21 Ad *illud de Ordine Seraphin*, *respondetur*, Quod secundum *S. Thomam* 1. *parte quæst.* 108. *art.* 5. *ad* 5. Ordo Seraphinorum non denominatur solum à charitate, sed à charitatis excessu, quod importat nomen ardoris, seu incendij; iste autem excessus non comparatur ad ipsam beatitudinem Seraphinorum, quasi amor Seraraphin sit excellentior ipsa visione gloriæ, quam habent, sed dicitur suprema perfectio iste excessus amoris, vel propter excellentiam eius, quam habuerunt in via, vel propter excellentiam perfectionis, quam modo possunt communicare aliis. Ordines enim Angelorum distinguntur secundum ministeria, quæ exercent in communicando perfectiones. Suprema autem perfectio communicabilis est amor charitatis. Vnde quando dicit *D. Thomas*, quod ordo Cherubin qui nominatur à plenitudine scientiæ est inferior, quàm Seraphin, qui nominatur à charitate, eo quòd dilectio superiorum obiectorum præeminet cognitioni, intelligitur *de cognitione extra verbum*, in hac enim potior est dilectio, quam cognitio, sicque plenitudo scientiæ, à qua denominatur cherubin est plenitudo scientiæ extra verbum, quia hæc est participabilis aliis, & huic præponderat charitas. Plenitudo autem scientiæ in verbo est potior charitate, sed in hac excedunt Seraphin, quia pleniùs vident Deum, quàm cherubin.

22 Ad *argumentum* factum a principio constat ex dictis. Et est aduertendum, Quod esse aliquid simpliciter tale, dicitur dupliciter, vel quia absolutè est tale, id est, *sine addito*, vel quia *omnibus modis est tale*, vt tradit *S. Thomas* 3. *par. quæstio. quinquagesima, articul.* 5. Sunt ergo aliqua genera quæ simpliciter, id est, *sine addito* sunt perfectiora aliis generibus, non tamen *Omnibus modis*: alia vero sunt simpliciter perfectiora aliis generibus *Omnibus modis*. Exemplum primi. Corpus incorruptibile est genus perfectius corpore corruptibili, quantum est ex modo corporeitatis, & informationis materiæ, quæ principaliter consideratur in illa ratione generica, non tamen est *Omnibus modis* perfectius, quia potest corruptibile corpus informari ab aliqua forma modo corruptibili, quæ tamen in entitate excedat corpus incorruptibile, sicut est anima humana. *Exemplum secundi.* Substantia spiritualis est genus ita perfectum respectu substantiæ corporeæ, quod nulla substantia corporea potest illud excedere, vel attingere; & genus animalis est ita perfectum, quod à nullo inanimato potest excedi. *Dicimus ergo*, Quod intellectiuum est genus perfectius volitiuo simpliciter absolutè, sed non simpliciter omnibus modis, & ideò ab aliquo generis volitiui potest excedi in perfectione entitatiua. Et hoc sentit *D. Thomas*, qui dicens intellectum altiorem voluntate, posuit limitationem, scilicet respectu obiectorum, quæ sunt infrà nos; respectu vero eorum, quæ sunt suprà, voluntas est perfectior. Quando vero addit illa *quæstione octuagesima-secunda*, *prima part.* Quod secundum quid voluntas est perfectior, simpliciter autem intellectus, comparat potentiam potentiæ, non autem habitum vnius potentiæ habitui alterius: ipsa enim potentia simpliciter semper est perfectior voluntate, sed tamen admittit aliquem habitum qui entitatiuè sit minus perfectus quam aliquis habitus voluntatis, & ratione huius dicitur voluntas secundum quid perfectior, non tamen habitus ipse.

23 Ad *Confirmationem dicitur*, Quod fides non regulat charitatem, sicut prudentia virtutes morales, quia charitas non eget regulatione, cùm non consistat in medio, sed simpliciter proponit obiectum charitati. Propositio autem non est ratio formalis obiecti voliti, sed conditio, vnde non obstante propositione limitata vt conditione, fertur charitas in ipsam bonitatem non limitatam secundum se, vt in rationem formalem, plus attracta quam cognoscens; sicut cognitio aliquo effectu desidero videre clarè ipsam causam, & sic plus desidero quam video.

DISPVT.

DISPVTATIO XV.

De augmento charitatis Physico, & meritorio.

ARTICVLVS I.

De his quæ hic sunt supponenda, & Disputanda.

1 VT ea quæ in hac difficili, & controuersa disputatione tractanda sunt, in ordinem redigamus, & separemus, quæ pertinent ad præsens, Est aduertendum quod augmentum alicuius formæ, seu additio ad duo capita reuocatur, scilicet ad *extensionem*, & ad *intensionem* Extensio sumitur in ordine ad aliquas partes, vel subiectiuas, vel obiectiuas, & diffusio per illas vocatur *Extensio*. Et tunc sumitur in ordine ad partes subiectiuas quando subiectum, in quo recipitur forma, non est indiuisibile, sed habet partes, per quas forma illa communicatur: sicut calor extenditur per partes sui subiecti. Tunc autem extensio sumitur per ordinem ad partes obiectiuas, quando sumitur in ordine ad plura materialia obiecta, circa quæ versatur aliqua virtus, & se habent quasi partes vnius integri materialis obiecti, & sic virtus quæ acquirit attingentiam ad diuersa obiecta materialia dicitur crescere in extensione; sicut scientia quando ad vna demonstratione transit in aliam.

2 De hoc augmento non agimus, hic, quia vt optimè notauit *S. Thom. hic q. 24. art. 5.* charitas non est capax huius augmenti, quia neque habet partes subiectiuas, cum eius subiectum sit indiuisibile, & nullas habeat partes, scilicet substantia spiritualis: neque potest augeri quoad partes obiectiuas, quia quantumcumque minima charitas ex parte habitus sufficit attingere omnia obiecta materialia charitatis, quia sufficit diligere Deum super omnia, & consequenter omnia præcepta implere. Sicut etiam minima fides se extendit ad omnia credibilia proposita per Ecclesiam. Et dixi *ex parte habitus*, quia ex parte actus benè potest charitas non extendi per vnum actum ad omnia sua obiecta, sed per diuersos, hoc tamen non auget ipsum habitum extensiuè. Solum aduerto *D. Thomam* vocare istud augmentum extensiuum, *augmentum per additionem* in contra positionem augmenti intensiui, quod ipse dicit non fieri per additionem. Et nomine *Additionis* non intelligimus aliquam compositionem partium ex parte ipsius qualitatis, sed dicitur *Additio*, quia fit per ordinem ad aliquas partes, siue subiectiuas, siue obiectiuas; cùm quo tamen stat quod quando qualitas extenditur per partes subiecti, etiam ipsa qualitas partes habeat reales, per accidens tamen ratione partium subiecti, in quo est: quando vero virtus extenditur ad sua obiecta non habet partes reales in ratione qualitatis, sed partes obiectiuas, ad quas non qualitate noua, sed noua applicatione se extendit. Sicut quando crescit corpus hominis, eadem forma humana ad nouas partes se extendit non additione formæ, sed applicatione informandi; & similiter quando eadem potentia ad noua obiecta attingenda procedit. Et sic *S. Doctor. 1. 2. qu. 54. artic. 4.*

3 Secundum augmentum vocatur *Intensio*, circa quam multa, & varia disputantur, quæ tamen omnia ad tria præcipua capita reducuntur. *Primum est* quantum ad essentiam ipsius augmenti in quo consistat? *Secundum*, quantum ad principia augmenti, quibus actibus fiat, & in subiecto ponatur? *Tertium*, quantum ad terminum augmenti, tam ex parte ipsius formæ, An possit in infinitum intendi, quàm ex parte status in via, & in patria, quomodo possit crescere in vno, & in alio?

4 Quantum ad primum, essentia augmenti intensiui consistit in hoc, quod aliqua forma fiat perfectior in eodem, & circa idem, quod non omni formæ conuenit, quia non omnes habent latitudinem in actualitate circa idem. In quo autem consistat ista maior perfectio, & actualitas in eodem, & circa idem, an aliqua additione realitatis nouæ, an aliqua applicatione, & exercitio informandi, quod de nouo potest habere aliqua forma, grandis quæstio est, sed philosophica, quę in *libris de generatione* tractari solet, & ideò à nobis omittenda, quia pro dignitate tractari non potest. Sufficiat pro explicatione difficultatum theologicarum, quæ deinceps tractandæ sunt, indicare, Quod tota huius difficultatis summa reducitur inter *diuum Thomam & Scotum* ad hoc quod *D. Thomas* considerans intensionem non fieri per expulsionem vnius formæ, & productionem alterius, vt aliqui malè senserunt, qui ab omnibus exploduntur, sed per eiusdem formæ meliorationem circa idem. Hæc *melioratio* dicitur à *D. Thoma* non fieri per additionem, sed quia melius applicatur in informando, quòd est fieri per maiorem radicationem in subiecto. Et cogitur *D. Thomas* istam additionem excludere, quia non potest intelligi additio, intelligatur distinctio eorum quæ adduntur. Quod si illæ entitates distinguuntur, vel specie, vel numero, si specie, non pertinent ad eandem formam: si numero, non apparet quomodo vniantur inter se ad constituendam vnam qualitatem indiuisibilem, & per se vnam, quia neque vniuntur vt actus & potentia, cum vtraque sit forma, & sit actus, neque vt partes integrantes qualitatis, quia partes integrantes sunt quantitatiuæ, quæ per se non inueniuntur in qualitate, præsertim spirituali, non ergo apparet quomodo vniantur ad constituendam vnam qualitatem per se.

5 Econtra verè *Scotus*, quem plures recentiores sequuntur, ponunt intensionem fieri per additionem gradus ad gradum, quasi per entitates reales partiales en quibus consurgat vna forma per se, licet semper sit valdè difficile explicare quomodo fiat ista vnio inter multas entitates, & non fiat ad modum quantitatis, quasi partes integrantes. Et fundamentum *Scoti* ad id reducitur: Quia per nouam mutationem realem, qualis est intensio, debet aliquid reale produci, quod anteà non fuerit, quod non potest esse nisi noua entitas, seu gradus; & ipsa etiam experentia monstrat, quod gradus intensi

si separantur à remissis, quia quando aqua calida reducitur in frigiditatem, non simul amittitur totus calor, & tamen aliquid illius amittitur; ergo gradus separantur.

6 Et quidem sententia S. Thomæ in toto suo rigore defenditur à pluribus expositionibus excludendo omnem additionem entitatis de nouo productæ, maximè propter illa verba sancti Doctoris hic quæst. 24. art. 5. ad 3. *Argumentatio charitatis importat mutationem secundum magis, & minus habere, & non ideò non oportet quod aliquid insit quod prius non infuerit, sed quod magis insit, quod prius minus inerat; & hoc est, quod facit Deus charitatem augendo, scilicet quod magis insit, & quod perfectius similitudo Spiritus sancti participetur in anima.* Si ergo nihil inest per motum intensionis, quod prius non infuerit; ergo nihil de nouo producitur, quia id solum dicitur produci quod ante non erat, & modo est. Igitur intensio apud *Diuum Thomam* non est actio productiua qualitatis, & factiua alicuius, quod antea non esset, sed quasi applicatiua eius, quòd præerat, aut quasi conseruatiua qualitatis fortiori modo quam ante. Et sicut in causa agente potest fieri noua applicatio virtutis sine nouæ virtutis productione ita potest fieri noua applicatio formæ in ratione informandi sine hoc quod producatur noua forma, vel pars formæ.

7 Et cõsistit hæc applicatio non in noua inherentia, vel noua existentia accidentis, sed in hoc quod ipsa materia, seu potentia subiecta formæ, quæ secundũ sesse, habet ad multa, & est susceptiua contrariorum habentium latitudinem, magis terminetur ab actu illo, & à confusione potentialitatis in vnum colligatur. Quæ sunt verba expressa *S. Thomæ in 1. distinct. 17. quæst. 2. art. 2.* & hoc est magis radicari in subiecto, & in ratione informandi magis perfici quatenus magis ei subiicitur latitudo, & confusio potentialitatis ad multa in materia suscipiente. Perfectio autem informandi pertinet ad ipsam essentiam accidentis, cuius esse est inesse; & ideò dicit *S. Thomas*, qualitatem augeri *secundum essentiam*, non tamen per additionem nouæ entitatis, vel productionem illius, sed per eiusdem qualitatis diuersam applicationem, non in agendo, sed in informando, Vnde hoc ipso quod concipiamus in formis posse dari nouam applicationem informandi, sicut in agentibus ad agendum, concepimus sententiam *D. Thomæ*. Et hanc applicationem, seu terminationem aliqui expositores dicunt esse nouum modum, qui quidem de nouo producitur, & ita admittunt additionem non entitatiuam, sed modalem; quod non est contemnendum, vt aliquo modo explicetur, & saluetur quod actio illa sit suo modo productiua.

8 Circa terminum intensionis charitatis disputabimus in *materia de gratia Christi*, & ostendemus gratiam, & charitatem ex parte ipsius formæ terminum non habere, id est (vt inquit *S. Th.* hic *quæst.* 24 *art.* 7. secundum rationem suæ speciei charitatem terminum non habere, quia est participatio quædam infinitæ charitatis, quæ est Spiritus sanctus. Quasi dicat, quod quia ratio specifica charitatis consistit in hoc, quod sit quædam participatio formæ infinitæ ex vi huius specificationis terminum non habet, siquidem ex vi specificationis solum respicit terminum infinitum, cuius est participatio: cum autem ex vi specificationis terminum non habeat, & quasi ab intrinseco, restat videre an ab intrinseco possit terminum habere. Et possumus imaginari triplex extrinsecum vnde aliqua forma potest terminum habere. Primò, ex parte agentis, si virtus ipsa agendi terminata sit, & limitata; & hoc non habet locum in charitate, quia procedit ab agente infinitæ virtutis. Secundò, potest charitas terminari ex parte subiecti connaturalis, sicut si esset possibilis substantia supernaturalis, aut creatura impeccabilis, esset connaturale subiectum charitatis, quia esset incapax contrarij, & ita connaturaliter haberet charitatem. Quando autem formæ sunt in subiecto connaturali vlterius non augentur, qui habent omnem perfectionem sibi connaturaliter debitam. Et hoc modo etiam saluatur, quod in Christo Domino ratione subiectioni non potest crescere gratia, quia est quasi connaturale subiectum ex impeccabilitate personali. Sed tamen vt citato loco ostendemus ex connaturalitate subiecti solùm infertur, quod qualitas non possit crescere connaturaliter loquendo, & iuxta exigentiam suæ naturæ, non tamen tollit quod de potentia absoluta non possit crescere, quæ illi connaturalitati obligata non est. Sed hoc ibi disputabimus, & ideò nunc pertransimus.

9 Tertiò, potest habere terminum ab extrinseco charitas ratione status, quia scilicet est in statu visionis beatificæ, in quo sortitur duo. *Primùm*, quod non possit amplius crescere in habituali intensione. *Secundùm*, quod intensio, seu feruor charitatis viæ nunquam possit peruenire ad intensionem charitatis patriæ. *Et primum ex e constat.* Quia licet in ordine ad omnipotentiam Dei posset charitas patriæ crescere, sicut & ipsa visio, tamen quia illa charitas regulatur à visione, & ipsa visio est immutabilis, cùm sit vita æterna, sicut non potest visio mutari, & aliter proponere obiectum diligendum connaturaliter ad illum statum, consequenter neque potest charitas augeri: & cum ex alia parte lumen gloriæ, & visio dentur, iuxta proportionem charitatis, & gratiæ, si in illo statu posset crescere gloria, quia non stat crescere radicem, & semen gloriæ, quæ est gratia, nisi crescat & gloria, quæ est fructus.

10 Secundum verò, scilicet quod feruor, seu intensio charitatis viæ non possit peruenire ad intensionem charitatis patriæ, aliqui negant, aliqui asserunt: de quo videri potest *Magister Bañez hic quæst. 24. art. 7. & Lorca ibidem disp. 18.* Sed tamen licet absolutè, & simpliciter charitas patriæ intensius operetur, quia comparatur in Scriptura ad charitatem viæ sicut meridies ad auroram, & iuuentus ad pueritiam, viso enim summo bono toto conatu operatur voluntas, quia necessario rapitur in illud; charitas autem viæ non semper operatur toto conatu: tamen negari non potest, quin aliquando charitas viæ in habitu sit substantialiter intensior, quam aliqua charitas alicuius beati, quia cum sit eadem charitas viæ & patriæ, & in ea intensione, in qua habitus hinc decedit, ibi permaneat, ibi autem sunt habitus charitatis inæqualis intensionis, manifestum est quod ipsa intensio habitus in via aliquando est maior, quàm aliquis habitus charitatis in patria, cui illa

charitatis

Charitatis manebit superior si hinc decedat. Sicut v.g. Charitas *Sancti Laurentij* in via respectu habitus charitatis vnius paruuli glorificati Cæterùm charitatis patriæ intensior est quacumque charitate viæ in modo producendi actus; *Tum*, quia ibi procedit cum plena fruitione boni præsentis, cui nulla fruitio viæ adæquatur, *Tum*, quia operatur semper ex toto conatu, vtpotè per actum necessarium; *Tum*, quia nunquam interrumpitur; *Tum* denique quia nihil operatur, quod actu non referat in Deum cum non possit peccare venialiter, huic enim feruori, seu modo operandi, qui est actu referre omnia in Deum opponitur peccatum veniale, non feruori qui est intensio; potest enim aliquis habere charitatem valdè intensam cum peccato veniali. Itaque in istis modis operandi intensiuè nulla Charitas viæ peruenire potest ad intensionem patriæ, quia modus operandi hic, & ibi sunt diuersæ rationis. An verò alicui sancto ex priuilegio concessum fit operari eo modo intensionis, quo beati? Certè quantum ad hoc quod est operari actu necessario quoad exercitium, & quantum ad illam perfectionem gaudij, & fruitionis, quæ habetur ex obiecto clarè viso, nulli sancto in via potuit communicari, nisi communicaretur visio diuinæ essentiæ. Quoad modum autem operandi sine interruptione, & cum relatione omnium actuum in Deum quando operabatur, scilicet sine peccato veniali, & diligendi Deum ex toto conatu charitatis, libero tamen, omnino concedendum est beatissimæ virgini.

8 Igitur his quæstionibus omissis restat hic disputandum id quod pertinet ad augmentum charitatis ex parte principiorum, quibus augetur ex parte nostra, scilicet per actus dispositiuè, & meritoriè attingentes illud augmentum, & quando detur de facto illi subiecto; Quod per tres sequentes articulos expediemus.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm actus charitatis requirantur tanquam dispositionis physicæ ad augmentum charitatis?

1 PRincipio statuendum est tanquam indubitatum posse augeri à Deo charitatem Physicè, nulla interueniente dispositione ex parte actus nostri, sicut manifestè patet, quod potest Deus à principio vni paruulo infundere maiorem gratiam quam alteri: & de facto si infans baptizatus confiteatur, vel communicetur, per illa sacramenta recipiet gratiam vltra illam quam habet per baptismum, cùm sit subiectum capax istorum sacramentorum; & tamen ibi nulla interuenit dispositio actus ex parte subiecti, non ergo est dispositio sic Physicè requisita; quod, sine ipsa non possit infundi augmentum charitatis. *Et ratio est manifesta*; Quia etiam remota illa dispositione subiectum est capax recipiendi illud augmentum, sicut à principio ante omnem actum poterat infundi à Deo charitas in illa intensione, & augmento; & similiter est agens potens illud producere, scilicet virtus infinita Dei; ergo potest id fieri

2 Secundo etiam debet esse certum, quod de facto quando primò infunditur gratia in adultis, dispositio est mensura quantitatis gratiæ non per modum meriti, sed per modum dispositionis proportionantis subiectum ad formam infundendam in tali, vel tali intensione. Quod ex eo manifestè conuincitur, quia dispositiones ad gratiam, etiamsi sit vltima, non merentur ipsam gratiam, quæ infunditur, quia aliàs prima gratia, quæ est principium meriti, & dat illi dignitatem, caderet sub merito, & ipsa iustificatio fieret ex merito, & non omnino gratis, quæ repugnant principiis fidei, vt docent theologi cum *Diu. Thoma 1. 2. quæst. 114. art. 5. & 112. art. 2.* Et tamen illa dispositio, qua disponitur homo ad iustificationem est mensura gratiæ infundendæ, iuxta diffinitionem Concilij Tridentini *sess. 6. cap. 7.* vbi inquit, *Iustitiam in nobis recipientes vnusquisque suam, secundum mensuram, quam Spiritus Sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cuiusque dispositionem, & cooperationem*: Ergo cum ista dispositio non se habeat meritoriè respectu gratiæ infundendæ, & tamen iuxta illam distribuatur mensura gratiæ, restat vt se habeat tanquam dispositio proportionans, & coaptans subiectum ad suscipiendam formam gratiæ.

3 Difficultas ergo ad hoc reducitur, An etiam in augmento gratiæ, & charitatis, ad quod nostri actus concurrunt meritoriè (vt sequenti articulo ostendemus) sufficiat commensuratio per modum meriti, & morali modo; An etiam concurrant actus nostri tanquam dispositiones proportionantes subiectum quasi physicè ad illud nouum argumentum suscipiendum sicut respectu primæ infusionis gratiæ? Et in præsenti nascitur alia difficultas, vtrum augmentum dandum subiecto commensuretur dispositioni actus secundum totam suam latitudinem, an verò solum secundum excessum ad habitum præcedentem? Sicut si aliquis habeat gratiam vt sex, & eliciat actum vt octo, an detur illi augmentum gratiæ vsque ad octauum gradum, an verò supra sex addantur octo gradus, & sic infundatur augmentum vt quatuordecim.

4 In qua difficultate *P. Suarez in relectione de reuiuiscentia meritorum disp. 1. sect. 3. n. 16.* tenet hanc dispositionem solùm moraliter se habere ad augmentum: neque esse exactè seruandam illam regulam physicam, quod intensio habitus nunquam excedat intensionem actus, vel dispositionis, sed magis debere attendi valorem moralem, aut alias morales conditiones illarum dispositionum; quam intensionem physicam. Idem tenet P. *Vazquez 1. 2. disp. 220. cap. 8. n. 68. P. Torres* hîc *disp. 68. dub. 3. ad 1. & P. Granados tract. 3. de charitate disp. 7. nu. 12.* Cæterùm, vt resolutoriè procedamus ne contingat in æquiuoco laborare obseruandum est, quod si intelligatur in dispositionibus ad augmentum gratię aliqua causalitas effectiua omninò admittenda non est, eamque communiter omnes authores negant, qui solùm cum D. Thom. 1. 2. *quæst.* 112. agnoscunt Deum esse causam principalem efficientem gratiæ, & sacramenta instrumentalem. Sed nomine *dispositionis quasi physicæ* intelligimus proportionem actus ad augmentum habitus non fundatam in solo valore meriti, sed in proportione intensionis vnius ad intentionem alterius, & vt

verè explicuit *Doct. Monteſinos* 1.2.*quaſt.* 114. *art.*8.*diſp.*36.*quaſt.* 7. §.*vltimo.* Licet diſpoſitiones non ſint cauſa phyſica augmenti efficiendo illud, tamen Deus non auget phyſicè formam, niſi poſitis ex parte ſubiecti illis actibus, ſeruatque eundem in augendis formis ſupernaturalibus, quem in acquiſitis, excepto quod actus effectiuè non producunt formam ſupernaturalem, vel augmentum illius. Et in hoc ſenſu ſententia oppoſita præcedenti eſt communis inter Thomiſtas, quos etiam *Vazquez* adducit, tenet illam *Capreolus in* 4. *diſtinct.* 4.*quaſt.*1. *art.*3.*ſolutione ad* 1. *Scoti contra primam concluſionem. Conradus* 1. 2. *qu.* 114. *art.*8. *Caietanus* hic *quaſtio* 24.*art.*6. *Magiſter Bañez ſupra eundem articulum. Lorca ibidem diſp.* 15. *Monteſino citato loco*, qui etiam adducit in ſuam ſententiam *Scotum*, & *Richardum*. Ac denique inter omnes Thomiſtas communis eſt, & quod caput eſt pro hac parte ſtat *D. Thomas* quod non difficulter agnoſcit *P. Suarez loco citato num.* 19. qui ſententiam *D. Thomæ* de homine reſurgente ad minorem gratiam propter minorem diſpoſitionem ait ſibi eſſe difficilem, & obſcuram.

2 Et quidem meo videri manifeſtè conuincitur eſſe ſententiam *D. Thomæ*, ex his quæ docet in in hac *quaſtione vigeſima-quarta, articul.* 6. & 1.2.*quaſtione centeſima decima-quarta, articul.*8. *ad* 3. Quod homo licet quolibet actu mereatur augmentum charitatis, aut ſe diſponat ad illud, tamen non ſtatim augetur, ſed quando prorumpit homo in actum feruentiorem, ita quod ſit ſufficienter diſpoſitus: ſed ſi ſolum requireretur diſpoſitio meritoria, quolibet actu eſſet ſufficienter diſpoſitus; quia quolibet actu meretur augmentũ; ergo ſi vltra meritum requirit actum, quo ſit ſufficienter diſpoſitus vt de facto tribuatur, augmentum, ſine dubio requirit actum pluſquam meritoriè diſponentem, atque adeo ſecundum proportionem intenſionis, quæ eſt phyſica, & non ſolum moralis. Sed præcipuè videndus eſt *S. Doctor in* 2.*diſt.*27.*quaſt.*1.*articul.*5.*ad* 2. dicens: *Quando actus meritorius ſe habet ad præmium ſolum in ratione meriti, tunc verum eſt, quod ſicut quis per vnum actum eiuſdem rationis meretur præmium, ita & per alium. Secus eſt quando actus meritorius ſe habet ad præmium non ſolum vt meritum, ſed quodammodo vt cauſa. Et ſic ſe habet actus meritorius ad augmentum gratiæ. Vnde non oportet quod quilibet actus meritorius mereatur augmentum gratiæ (ideſt conſequendo illud in actu) quia non in quolibet actu meritorio inuenitur illa conditio per quam ex actu conſequitur augmentum habitus.* Ita S. Thomas.

3 Ac denique maniſeſtiſſimè in 1.*diſtict.*17.*quaſtione* 2.*articul.*3.*in corpore*, ſic ait: *Non eodem modo ſe habet actus informatus charitate ad augmentum charitatis, & actus præcedens charitatem ad habendam charitatem; actus enim qui eſt ex charitate ordinatur ad augmentum charitatis, & per modum diſpoſitionis, & per modum meriti: ſed actus præcedens charitatem ordinatur ad conſequendam charitatem ſolum per modum diſpoſitionis, & non per modum meriti; quia ante charitatem nullum poteſt eſſe meritum; neuter autem actus ordinatur ad habendum charitatem, vel augmentandum per modum alicuius efficientiæ, ſicut actus noſtri ad habendos acquiſitos habitus.* Sic D. Thomas. Cuius verba clariſſima ſunt, cum in actibus ponat rationem meriti, & rationem diſpoſitionis, atque adeo expreſsè contradicit *Vazquez* vbi ſupra, dicenti non requiri phyſicam diſpoſitionem, ſed ſolam meritoriam ad augmentum gratiæ; at vero *D. Thomas* dicit ordinari actum ad augmentum charitatis, non ſolum per modum meriti, ſed etiam per modum diſpoſitionis: ergo aliquid præter meritoriam diſpoſitionem agnoſcit, quæ non eſt alia quam diſpoſitio per modum proportionis intenſionis habitus, & ad intenſionem habitus.

4 Fundamentum huius ſententiæ præcipuè ſumitur ex duobus. *Primum.* Quia actus noſtri habent hanc proportionem, & rationem diſpoſitionis non meritoriæ, ſed phyſicæ reſpectu gratiæ quando primo infunditur, vt ex duobus principijs fidei deducimus in ſecundo notabili; ergo licet iidem actus quando procedunt à charitate, & ordinantur ad augmentum eius habeant rationem meriti, quia procedunt à ſubiecto digno, non tamen debent amittere rationem illam diſpoſitionis, & proportionis phyſicæ, quia hanc habent ex ſua natura. Vnde ſi ſemel habent illam, vt de facto habent in prima infuſione gratiæ, ſemper eam habebunt.

5 Nec valet reſponſio *P. Suarez* citato loco *num.* 49. Quod in primo inſtanti gratia ſolum habet proportionem cum diſpoſitione, poſtea vero cum diſpoſitione, & merito, quibus intenſior gratia debetur. *Sed fallitur in hoc.* Quia diſpoſitio, & meritum non reſpiciunt diuerſos terminos intenſionis, ſed eandem intenſionem habitus provt cadit ſub morali valore, & ſub proportione phyſica; ſi enim ſemel menſuratur intenſio habitus penes proportionem phyſicam actus, quod addatur ei ratio meriti, quia procedit à principio digno, non facit quod reſpiciatur diuerſa intenſio, vna vt danda ratione meriti, alia ratione diſpoſitionis; ſed ad illam quam meretur actui in quantum meritorius, diſponit in quantum phyſicus.

6 Sed quia poſſet aliquis dicere: Quod licet actus habeat rationem diſpoſitionis, & meriti ád augmentum charitatis, tamen non ſemper requiritur vtraque ratio, ſed ſufficit quòd interueniat ratio meriti, etiamſi ratio diſpoſitionis phyſicę non detur. Contra hoc.

7 Secundum principium vrget. Quia loquendo de augmento charitatis eo modo, quo datur adultis, & non paruulis, quibus ſine aliqua diſpoſitione datur gratia, & augmentum illius, ille modus obſeruandus eſt in augendis formis ſupernaturalibus, qui connaturalior eſt ipſi naturæ rerum. Eſt autem connaturale ipſi actui, quod diſponat phyſicè, & non ſolum meritoriè, vt patet in prima infuſione gratiæ, cuius quantitas, ſeu intenſio in qua infunditur menſuratur penes diſpoſitionem actus non meritoriè, ſed phyſicè. Ex parte etiam ipſius formæ, quæ augetur eſt connaturale vt ſupponat non ſolum proportionem moralem, ſed etiam phyſicam ex parte ſubiecti, quia cum eius perfectio, & ratio non conſiſtat ſolum in æſtimatione extrinſeca, ſicut munus datum à Rege, quod æſtimatur nõ ratione entitatis ſolum, ſed ratione moralis denominationis, quia datur à Rege; ſed charitas, & gratia ſint formæ phyſicæ, quarum valor, & augmentum inhæret ſubiecto, ideo ſicut eſt illis connaturale, vt quando introducuntur in ſubiecto adulto

diſpoſitio

dispositiones præcedentes per physicam mensurationem disponant, ita est illis magis connaturale vt quoties augetur physicè in subiecto physicam etiam proportionem supponant in dispositionibus, & non solum moralem. Cùm autem in his supernaturalibus id asserere debeamus, quod magis connaturale, & proportionatum est naturis rerum nisi aliter per reuelationem constiterit, quia gratia non destruit naturam, sed perficit) consequenter asserendum est probabilius procedere sententiam *D. Thomæ*, quæ in augmento charitatis loquitur conformiter ad naturas rerum, & ad id quod actus isti disponentes habent ex se in prima infusione gratiæ, & ipsa gratia postulat quando physicè augetur.

11 Quod *si inquiras primo*. An ista proportio physica ita in omnibus seruanda sit, vt non sufficiat operari secundum conatum totum charitatis præcedentis, vt illi detur augmentum, sed requiratur quod actus excedat habitum præcedentem, & proportionetur augmento introducendo? *Et secundo*, Vtrum actus iste intensior augeat habitum secundum totam suam latitudinem; An vero secundum illud in quo excedit? v. g. habet quis charitatem vt quatuor, & elicit actum vt quatuor, qui est secundum totam virtutem talis habitus, Inquirimus an iste actus sufficiat ad hoc vt de facto detur aliquod augmentum supra charitatem præcedentem; An vero semper requiratur actus excedens, v. g. vt quinque, aut sex supra quatuor? Et casu quo requiratur actus excedens, Vtrum augeat habitum præexistentem solum quantum ad illam partem excessus, v. g. actus vt sex habitum vt quatuor solum in duobus augeat, An verò secundum totam latitudinem ita vt posito actu vt sex augeatur ille habitus vsque ad decem? Ex hoc enim dependet vt videamus, an ista proportio physica in toto rigore seruanda sit, an verò solum secundum quandam similitudinem.

12 Respondetur *ad primum*. Quod communiter receptum est in sententia *D. Thomæ* posita, requiri ad augmentum charitatis non solum actum æqualem ad habitum præcedentem, sed excedentem illum, & æqualem augmento introducendo: in sententia autem opposita, quæ solum requirit actum per modum meriti, non requiritur proportio excedens, vel æqualis, sed solum meritoria vt statim augeatur habitus. Ita sentiunt *Authores citati* pro ista sententia; quibus accedit *Lorca* vbi suprà *disp.* 16. Cæterùm *Pater Granados* vbi suprà *disp.* 20. *sect.* 1. & 2. existimat iuxta sensum *S. Thomæ* ad hoc vt augeatur habitus de facto solùm requiri actum æqualem habitui præcedenti, ita quod homo operetur ex tota virtute, sic quod ista proportio quasi physica non est in toto rigore sumenda, sed solum secundum quandam similitudinem, ita vt homo operetur totum quod potest; & ita posita ista conditione augeatur habitus. Et ad hoc adducit *D. Thomam* hic *quæst.* 24. *artic.* 6. *in corpore*, & *ad* 2. qui dicit, tunc augeri charitatem in actu, quando homo conatur ad huiusmodi augmentum; non autem conatur quando de facto elicit actum excendentem, tunc enim non solum conatur, sed etiam de facto producit actum intensiorem. Vnde quando dicit quod habilitate crescente prorumpit in actum feruentiorem, non intelligitur de *feruentiori* comparatiuè ad habitum, quia feruor non conuenit habitui, sed *feruentiori* comparatiuè ad actus remissos præcedentes.

13 Et *in* 1. *distinct.* 17. *quæst.* 2. *artic.* 3. *ad* 4. inquit, Quod ad hoc vt sit in anima vltima dispositio ad recipiendam charitatem requiritur actus qui sit secundum totam virtutem suam, & iste sufficit quantum in nobis est. *Et in* 2. *dist.* 27. *quæst.* 1. *artic.* 5. *ad* 2. ait, Quod solum illo actu consequitur augmentum charitatis, quo quis vtitur accepta gratia secundum proportionem suarum virium, ita vt in nullo desit gratiæ Dei per negligentiam, ergo hoc ipso quod homo operatur actum æqualem habitui præcedenti, seu gratiæ acceptæ augebitur habitus de facto.

14 Sed omninò deceptus est *Pater Granados* in referenda sententia *S. Thomæ*: nec potest intelligi quod requiratur dispositio per modum proportionis vltra rationem meriti, vt expressè *D. Thomas* affirmat locis citatis, nisi fiat illa proportio secundum excessum, quia augmentum habitus est excessus illius; ergo idem est habere proportionem ad augmentum habitus præexistentis, & habere proportionem ad excessum. Actus autem æqualis habitui præexistenti, solum illi proportionatur, & adæquatur, ergo non potest mensurare aliquid suprà talem habitum quod pertinet ad augmentum illius, nisi fortè in ratione meriti, cum tamen *D. Thomas* affirmet non solum habere rationem meriti, sed etiam dispositionis.

15 Et *quod ista* sit expressa mens *D. Thomæ*, patet ex ipso loco citato à P. Granados *in* 1. *Sent.* vbi aliter se habent verba *D. Thomæ*, dicit enim sic: *Ad perfectam dispositionem sufficit quod anima operetur secundum virtutem proportionatam illi perfectioni, quæ inducenda est; & quia tota capacitas animæ, vix sufficit ad receptionem tantæ perfectionis, quanta est charitas, ideo ad hoc quod sit in anima vltima dispositio ad charitatem requiritur actus, qui sit secundum totam virtutem suam, & iste sufficit quantum in nobis est. Vlterius autem in illis perfectionibus in quibus per actum animæ non tantum est dispositio, sed etiam ipsa perfectio, exigitur quod actus ipsius animæ sit proportionatus, & æqualis in virtute ipsi perfectioni introducendæ.* Ita D. Thomas. Vndè manifestè reuincitur *iste Auctor* falsitatis in sensu *D. Thomæ*, neque enim requirit dispositionem æqualem habitui præexistenti, seu perfectioni introducendæ. Perfectio autem introducenda est excedens, cum sit augmentum habitus præexistentis; ergo requiritur actus excedens. Ex his patet solutio ad reliqua loca.

16 Nam in hac *quæst.* 24. loquitur expresè de conatu ad augmentum charitatis, qui fit per actum feruentiorem, & consequenter loquitur de conatu perfecto, qui est ipsemet actus excedens, quo perfectè, & efficaciter fit conatus ad augmentum. Et nomine *feruentioris* intelligit actum intensiorem, atque adeo comparatur non solum ad actus remissos, sed etiam ad ipsum habitum. Neque rarò contingit habere tales actus intensiores (vt obiicit *Lorca*) quia Deus communiter mouet ad crescendum in bono, & perfectè operandum nisi quis negligenter se habeat; *Deus est enim qui operatur velle, & perficere.* Et similiter ad locú ex 2. *Sent.* dicitur, Quod benè

benè vti gratia & accepta non solum intelligitur de gratia accepta habituali, sed etiam de actuali, qua per auxilium mouetur ad perfectius augmentum.

De secundo dubio.

1 AD secundum quæsitum dicitur: Quod in nostra sententia non potest intelligi augmentum charitatis fieri supra habitum præexistentem secundum totam latitudinem actus disponentis; quia non tota latitudo est proportionata augmento infundendo, sed charitati præexistenti. Vt si habens charitatem vt quatuor eliciat actum vt sex ex diuino auxilio, iste actus quantum ad primos quatuor gradus est æqualis cum habitu vt quatuor, solum autem superat illum in excessu, qui est à quatuor ad sex: sed idem est disponere ad augmentum ac disponere ad excessum habitus; ergo si secundum totam latitudinem non disponit ad excessum, neque ad augmentum. Addo oppositos authores, qui solum ponunt dispositionem meritoriam, & moralem, solum dicere quod actus siue remissus, siue intensus secundum totam suam latitudinem est meritorius quasi subiectiuè, idest, quod omnes gradus, illius actus ad meritum concurrunt; non tamen affirmant quod correspondeat illis actibus augmentum secundum totam latitudinem, ita quod singulis gradibus actus correspondeant singulis gradus augmenti (hoc enim dicunt omninò esse occultum, & incertum) sed correspondere cuilibet actui meritorio aliquod augmentum pro præmio secundum proportionem, non secundum latitudinem, vt patet in *P. Suarez* loco citato *numero* 49. & *P. Granados disp.*7.

2 Quare communiter reiicitur ille modus augendi habitus secundum totam latitudinem actus, nam verè plura habet inconuenientia; tenetur enim admittere intensionem fieri secundum gradus omninò similes, & per modum additionis numeri ad numerum; & quod idem actus verbi gratia vt duo solum ex eo quod sit in diuerso subiecto habente diuersum gradum charitatis, plus vel minus mereretur; nam in subiecto habente gratiam vt decem, meretur actus vt duo augmentum vt duodecim; in subiecto autem habente gratiam vt mille, merebitur augmentum vt mille, & duo. Cùm ergo nobis incertum sit quantum augmentum mereatur quilibet actus, siuè intensus, siue remissus, quandiù de hoc non datur reuelatio, loquimur conformiter ad augmentum naturale in aliis habitibus, & conformiter ad modum mensurandi intensionem charitatis quando primò infunditur. Qui autem hanc proportionem volunt negare, afferant reuelationem vndè id constet, & admittemus.

Soluuntur Argumenta.

1 REstat soluere fundamenta oppositæ sententiæ, quæ reducuntur ad Tria. *Primum est.* Quia postquam homo est iustificatus quilibet actus charitatis, etiam remissus, meretur augmentum gratiæ de condigno, vt admittit *S. Thom.* hic *quæst.* 24. *articul.* 6. & dicemus *articulo sequenti*; ergo dabitur illi tale præmium independenter à quacumque physica dispositione. *Consequentia patet.* Tum quia in *Concilio Tridentino sess.* 5. *c.* 16. dicitur, Quod actibus factis in gratia per Christum nihil amplius deest quominus legi Dei satisfecisse, & vitam æternam suo tempore consequendam (si in gratia decesserint) censeantur. Ergo illa dispositio physica vltra meritum de condigno impertinenter requiritur, & contrà Concilium. *Tum etiam.* Quia si requiritur dispositio intensior vt detur augmentum, nunquam actui remisso correspondebit suum præmium, quia cum ille actus intensior etiam mereatur, & disponat ad augmentum sibi correspondens, relinquitur actus remissus præcedens sine aliqua dispositione, quæ non sit occupata suo proprio augmento; Ergo vel nunquam dabitur illi præmium, vel eadem dispositio seruiet pro augmento actus remissi, & actus intensi, quod est ponere aliquod augmentum dari sine dispositione physica sibi correspondenti.

2 Hoc argumentum est præcipuæ difficultatis id tota ista disputatione, eiusque solutio pertinet ad Articulum 4. ad quem nos remittimus.

Secundum fundamentum est: Quia per Sacramenta augetur in nobis gratia opere operato, & consequenter correspondet aliquid vltra dispositionem propriam, cui datur gratia ex opere operantis; ergo aliquod augmentum gratiæ datur subiecto sine dispositione physica ei correspondenti, atque adeo non est physica dispositio, si non semper requiritur. *Respondetur* Argumentum retorqueri, Quia etiam illud augmentum ex opere operato datur vltra dispositionem moralem, quia id quod meretur actus disponens, cum quo aliquis accedit Sacramentum, meretur aliquid ex opere operantis; ergo vltra id quod meretur datur sibi augmentum Sacramenti, atque adeo illi augmento nulla dispositio correspondebit moralis nec physica.

3 Quare *dicendum est*, quod respectu augmenti ex opere operato dispositio nostra, quæ est ex opere operantis non se habet tanquam dispositio proportionans subiectum ad formam, sed applicans ad causam, quæ supra dispositionem hominis potest producere augmentum, vt diximus *in primo notabili*. Vnde *S. Thomas* 3. *p. quæst.* 69. *art.* 8. dicit, quod baptismus non habet æqualem effectum in adultis, propter diuersam dispositionem, qua se applicant causæ gratiæ. Sicut ex eo aliquis magis calefit, quia magis accedit ad ignem, & quia vt dicit *Tridentinum sess.* 7. *canone* 6. Sacramenta habent suum effectum in non ponentibus obicem, quare non requiritur dispositio positiua ad augendam gratiam, sed sufficit non ponere obicem: & dispositio qua aliquis accedit solum se habet vt applicans magis vel minùs, non vt formaliter mensurans.

4 Tertium fundamentum est: Quia in multis non seruatur illa proportio physica inter actus, & habitus supernaturales; Cur ergo solum in augmento seruatur? *Antecedens patet.* Quia in naturalibus solum augetur habitus per similes actus, & eiusdem speciei; hic autem per solum actum charitatis augentur etiam habitus virtutum moralium infusarum. Similiter habitus naturales destruuntur per habitus contrarios, supernaturales verò solum per actum peccati tolluntur in pœnam: ergo.

5 *Respondetur*: Seruari illam proportionem physicam semper quantum possibile est, nisi sequatur inconueniens; in augmento autem non sequitur, quia de facto fatentur omnes quando primò infundi

infunditur gratia mensurari eius intensionem physicè ratione dispositionis nostræ; ergo conforme est naturæ eius vt semper hoc seruetur. In exemplis autem allatis non currit hæc ratio. Quod enim crescente charitate crescant virtutes infusæ, ideo est quia virtualiter continentur in charitate vt in radice; vndè sicut dispositio ad infusionem charitatis est virtualis dispositio ad virtutes, ita & dispositio ad augmentum. Similiter non tollitur habitus supernaturalis per habitum vitiosum contrarium, quia vnus actus peccati sufficit destruere charitatem non solum demeritoriè, sed etiam physicè (vt *Disputatione vltima* dicemus) quare non datur locus vt expallatur, per habitum, si per actum exclusus est.

ARTICVLVS III.

Vtrùm actus charitatis, etiam remissi, mereantur augmentum charitatis; & quomodo?

1 PRincipio oportet supponere tanquam certum de fide iustos bonis operibus, non solum mereri vitam æternam, sed etiam augmentum gratiæ, vt manifestè diffinitur in Tridentino *session. 6. can. 24. & 32.* Et ita actus nostri non solum habent rationem dispositionis, sed etiam meriti respectu augmenti gratiæ.

2 Secundò *supponendum est etiam* tanquam certum, & ferè in eadem certitudine, qua præcedens, Quod quilibet actus, etiam remissus, meretur augmentum gratiæ, sicut & vitam æternam abstrahendo ab eo quod nomine *Augmenti* intelligi potest; de hoc enim sunt diuersæ opiniones non excedentes probabilitatem. Sed in genere loquendo certum est augmentum gratiæ, quidquid illud sit, debere cadere sub merito actus, etiam remissi, siue sit augmentum essentiale quoad intensionem, siue accidentale, siue destinctum ab eo quod feruentiori actui correspondet, siue non, siue detur nouo titulo, siue noua res. In hac conclusione conueniunt omnes doctores, etiam *Magister Bañez* hic *quæstione vigesima quarta, articul. 6. dubio secundo conclusione tertia.* Sed tota eius opinio consistit in assignando quale sit hoc augmentum, quod meretur actus remissus. De quo *sequenti articulo* cum ipso erit disputatio. Vnde malè ab aliquibus suggillatur *Bañez*, quasi aliquid temerarium, vel erroneum docuerit, cum ipse conueniat in doctrina generali, quod quilibet actus remissus meretur augmentum. Quanta verò probabilitate explicat hoc augmentum, postea explicabitur.

3 Quod ergo quilibet actus, etiam remissus, mereatur hoc augmentum est conforme diffinitioni *Tridentini can.* illo 32. vbi inquit: *si quis dixerit hominem iustificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Iesu Christi meritum, cuius viuum membrum est fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ (Si tamen in gratia decesserit) consequutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema sit.* Vbi solum ex eo quod non posuit expressè Concilium *Omnibus bonis operibus*, hæc conclusio non est expressè de fide: sed quia est propositio indefinita, & Doctrinalis, quæ æquiualet vniuersali, habet fere eandem certitudinem quasi æquiualenter. Et hoc ipsum docuit expressè *Diu. Thomas* hic *quæstione vigesima-quarta, articul. 6. ad 1. Et 1. 2. quæstio. 114. articul. 8. ad 3.* Et reddit efficacem rationem. Quia quolibet actu, etiam remisso, meretur homo vitam æternam, & gratiæ consummationem: ergo etiam & augmentum; nam consummatio ipsa plus est quam augmentum, cum sit terminus eius.

4 Neque obstare debent verba *D. Thomæ in 2. distinct. vigesima-septima, quæstion. 1. artic. 5. ad 2.* vbi inquit, Quod non oportet quod quilibet actus meritorius mereatur augmentum gratiæ, quia non in quolibet actu meritorio inuenitur illa conditio per quam ex actu consequitur augmentum habitus, sed solum in illo actu, quo quis vtitur gratia accepta secundum proportionem suarum virium, ita vt in nullo desit gratiæ Dei. *Sed non obstant ista verba*, neque cogunt vt dicamus *Diu. Thomam* mutasse sententiam; nam loquitur ibi de merito afferente secum augmentum de facto dandum subiecto. Licet autem quilibet actus mereatur augmentum, tamen secundum *D. Thomam* non statim datur, sed suo tempore, vt dicit locis citatis ex summa; & ideo idem vtrobique dicit. Id autem patet ex illis verbis, *Quia non in quolibet actu inuenitur illa conditio per quam ex actu consequitur augmentum habitus*; loquitur ergo de merito, cui statim redditur augmentum.

5 His *duobus suppositis* plures excitantur difficultates circa meritum actuum remissorum, tam ex parte ipsius augmenti, quod est quasi præmium, quam ex parte ipsius actus meritorij. Circa ipsum præmium, quod est augmentum, occurrit primò difficultas, quid nomine *Augmenti* sit intelligendum quando dicitur quemlibet actum mereri *augmentum gratiæ*, determinare enim quid nomine *Augmenti* intelligatur pertinet ad opiniones. Et secundò occurrit maior difficultas, Quo tempore detur istud augmentum, quod meretur actus remissus, & quam dispositionem ad id requirat? Sed tamen eas difficultates, quæ ex parte præmij, seu augmenti se tenent, remittimus articulo sequenti, vt distinctius, & plenius disputentur.

6 In præsenti ergo solum tractandæ sunt aliquæ difficultates, quæ ex parte actus meritorij se tenent, & per modum interrogationis facilius expediendæ. *Prima ergo difficultas.* An ista ratio meriti augmenti charitatis conueniat solum actibus à charitate elicitis: An etiam imperatis? *Secunda*, An solum conueniat substantiæ actuum, vel etiam durationi, aut multitudini, & similibus circunstantiis, ratione quarum consurgat nouus valor, & nouum augmentum pro præmio correspondeat? *Tertia.* Vtrum magnitudo augmenti correspondeat toti intensioni actus meritorij, An verò intensiori actui possit aliquando minus augmentum correspondere, & remissiori actui maius?

7 Ad primam difficultatem *Resolutio est.* Etiam per actus imperatos à charitate, elicitosque ab aliis virtutibus nos mereri augmentum gratiæ; Quia generalis regula est, quod quidquid

quidquid meretur vitam æternam, etiam mereri potest augmentum gratiæ, vtrumque enim parificat *Concilium*, & diuus *Thomas* locis citatis. Expressius tamen hoc tradit ipsum *Concilium sess. 6. capit. 10.* vbi explicando incrementum iustificationis, inquit, quod *Iustificati, & amici Dei, ac domestici facti euntes de virtute in virtutem renouantur, vt Apostolus dicit, de die in diem, hoc est, mortificando membra carnis suæ, & exhibendo ea arma iustitiæ in sanctificationem per obseruationem mandatorum Dei, & Ecclesiæ in ipsa iustitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus crescunt, atque magis iustificantur.* Ita Conciliũ. Sed mortificatio carnis pertinet ad virtutem temperantiæ, & obseruatio mandatorum Dei, & Ecclesiæ pertinet ad alias virtutes de quibus dantur huiusmodi præcepta, ergo per actus illarum augetur gratia iustificans, non tanquam per dispositionem physicam, quia sunt alterius speciei; ergo per meritoriam, & licet esset physica dispositio, multo magis meritoria.

8 Est *tamen valdè* attendenda doctrina *D. Thomæ 1.2. quæstion. 114. articul. 4.* vbi docet, Quod præmium vitæ æternæ primario pertinet ad charitatem, ad alias autem virtutes secundariò, secundum quod earum actus à charitate imperantur; quod tamen imperium saluari non potest sine aliquo influxu charitatis, saltim virtuali; vt ibidem tractari solet contrà aliquos recentiores, qui existimant sufficere ad rationem meriti, quod actus procedat à subiecto dignificato per charitatem sine aliquo influxu, etiam virtuali charitatis. Qui tamen non possunt saluare id quod dicit *D. Thomas*, Quod merentur virtutes prout imperantur à charitate; imperari enim non est solum extrinsecè dignificari ratione subiecti digni cessante omni actu, cum imperium ipsum actus sit. Et multò minus videntur posse saluare verba *Concilij*; non enim dixit crescere hominem in gratia solum per obseruationem mandatorum, sed addidit *Cooperante fide bonis operibus*, intelligitur enim de *Cooperatione fidei, viuæ*, fides enim non viua conducere non potest ad augmentum iustificationis, & eadem difficultas est de influxu fidei ad rationem meriti, & de influ charitatis. Illa autem cooperatio fidei non potest intelligi sine operatione ipsius fidei, neque operatio sine influxu; ergo actus virtutum quibus obseruamus præcepta non possunt esse meritorij ad augendum gratiam sine aliqua operatione, & influxu saltim virtuali principij supernaturalis; quod est fides viua; & consequenter sola dignificatio subiecti omni influxu remoto non sufficit. Sed de hac quæstione non est locus tractandi hic, pertinet enim ad locum citatum 1.2. Vbi videri potest *Doctor Montesinos* supra prædictum *articulum 4. quæstion. 1. & 2.* Vbi optimè probat contra *Vazquez* requiri in actibus aliarum virtutum vt sint meritorij influxum charitatis saltim virtualem, & influxum Christi vt est caput, & Redemptor influens tanquam vitis in palmites, vt ex *Tridentino sess. 6. cap. 16.* apertè deducitur.

9 Obiicies *D Thom.* Quia sæpe docet essentiale præmium solùm correspondere actui charitatis, actibus autem aliarum virtutum solum correspondere præmium accidentale, quod vst gaudium de bono creato, vt patet in *1. part. quæst. nonagesima-quinta, articul. 4.* & *super 1. ad Corinthios capit. 3. lect. 2.* & *Roman. 8 lect. 5.* & *in additionibus ad 3. part. quæstion. 93. artic. 3.* agendo de distinctione Mansionum in Patria, & *quæstion. nonagesima-sexta, artic. 1.* agendo de Aureolis, quæ sunt præmia accidentalia correspondentia excellentiæ victoriæ in aliquibus actibus virtutum.

10 Respondetur sensum *D. Thomæ* manifestum esse, Quod actus aliarum virtutum primò, & per se, & ex substantia operis non merentur præmium essentiale, & augmentum gratiæ, sed solum eis correspondet accidentale gaudium. Non tamen negat *D. Thomas* quod secundario, idest, vt mouentur à charitate, & ratione ipsius charitatis vt radicis mereantur præmium essentiale, vt dixit *loco citato 1.2.* An vero radix ista, & imperium charitatis commmunicet excellentiorem rationem meriti, solum quando ipsa charitas est intensior; An verò etiam quando obiectum virtutum est excellentius, vel actus illius intensior, aut maioris difficultatis victor, ipsa radix charitatis communicet etiam maiorem valorem meriti, incerta res est, quia solus Deus est *Ponderator Spirituum.* Sed tamen per se loquendo quanto aliquod opus virtutis moralis est excellentius, vel difficilius indiget à perfectiori charitate imperari, vndè Ioann. 15. dicitur, quòd *Maiorem charitatem nemo habet vt animam suam ponat quis pro amicis suis*; Et tamen positio animæ est opus fortitudinis, sed tamen quia ista opera ita excellentia aliquando possunt fieri sine charitate iuxta 1. Corinth. 14. *Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, & si distribuero omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*, consequenter fit quod talia opera excellentia possunt fieri à minori, & imperfectiori charitate. *Et inde desumitur argumentum.* Si illa opera fiant sine charitate nihil prosunt; ergo si fiant à parua charitate parum prosunt; & ita si aliquis ex parua charitate sustineat martyrium, alius autem ex magna charitate det panem pauperi, iste secundus plus merebitur de præmio essentiali, quia magis illi prodest charitas, licet quoad præmium accidentale, & aureolam martyrij martyr longè superet.

11 Quod si instes: Nam actus virtutis moralis infusæ habet ex suo genere in homine iusto omnes conditiones vt sit meritorius, ergo si est præstantioris obiecti erit magis meritorius: gratia enim non dignificat solum intensionem actus, sed etiam specificam rationem, & substantiam illius. *Et confirmatur.* Quia aliàs si ex æquali charitate v. g. vt duo aliquis det pauperi vnum denarium, alter autem patiatur martyrium, isti duo essent æqualis meriti essentialis, & eiusdem gloriæ, quod est omnino absurdum; ergo essentialis ratio meriti etiam sumitur ex maiori obiecti excellentia.

12 Respondetur virtutem moralem infusam ex eo quod infusa est, habere connexionem intrinsecè cum charitate; virtutes enim morales infusæ sine charitate non sunt, vt suppono ex 1. 2. *quæstion. 65. articul. 2. & 3.* Sicut ipse actus contritionis, qui elicitur à virtute pœnitentiæ intrinsecè petit imperari à charitate, quia procedit à Deo summè dilectio, vnde ratione huius connexionis cum charitate habent virtutes infusæ morales mereri præmium essentia

essentiale. Si verò præscindamus ab illis motiuum charitatis, & solum consideremus attingentiam proprij obiecti, non correspondet illis nisi præmium accidentale, idest, gaudium de bono creato, *Ad Confirmationem Respondetur.* Nullum esse inconueniens quod in præmio essentiali illi duo sint æquales, quia habent eandem charitatem, cui commensuratur visio gloriæ, licet in præmio accidentali longè præcedat martyr propter excellentiorem actum fortitudinis. Quia tamen fides viua, quæ cooperata est bono operi fuit eadem in alio non martyre eandem visionem beatificam habebunt.

13 Ad Secundum difficultatem multa Recentiores implexè dicunt circa meritum actus. Nos breuiter supponimus duo, & in aliis duobus habemus difficultatem. *Supponimus* primò, & per se loquendo plus mereri actum diuturniorem, quam breuem, & continuatum per horam v. g. quam interruptum, & multiplicatum in eadem *Secundo supponimus* falsum esse quod actus immanens liber necessario postulet aliquam moram temporis in qua debeat durare, sed posse desinere post quodlibet instans in quo producitur. Quod est contra *Vazquez* 1.2. *Disp.* 54. *cap.* 3. quia sentit quod actus immanens incipit per primum esse, & desinit per primum non esse, inter quæ duo instantia debet cadere tempus medium: & idem sequitur *Pater Granados* hic *Controuersia* 3. *disp.* 8. *sect.* 3. non propter rationem *vazquez*, quia actus immanens spiritualis potest desinere per vltimum esse, vt patet in instantibus operationis Angelicæ, & licet desineret per primum non esse, non infertur quod exigat determinatam durationem quia post primum instans in quo incipit ille actus sequuntur infinita instantia indeterminata cum partibus temporis indeterminatis, in quorum quolibet potest desinere. Sed ex eo probat habere actum immanentem determinatam durationem præter instans, quia aliàs posset homo, vel Angelus elicere infinitos actus tempore finito, quia sunt infinita instantia, & cum actus immanens exigat aliquam attentionem, quæ naturaliter petit aliquam moram, naturalitèr etiam ille actus durabit plusquam per instans.

14 Cum *vero vrgetur.* Quia si actus necessario perit, & intrinsecè aliquam moram durationis; ergo immediatè post instans peccati non potest aliquis conuerti ad Deum, neque minus post conuersionem peccare, & ita durante illa morula peccans est quasi extra statum viæ, qui non potest conuerti intra illud tempus, & pœnitens confirmatus in gratia, quia in illo tempore non potest peccare. *Hoc argumento* oppressus Granados respondet, immediatè post instans peccati posse aliquem conuerti ad Deum, etiamsi non sit finita morula, quam actus postulat ex sua natura, quia gratia dei extrinsecus adueniens potest interrumpere illam durationem; sed sensus suæ sententiæ est quod ex vi suæ voluntatis, seu libertatis non potest homo cessare ab actu illo intra illam morulam.

15 Sed *est planè absurda Responsio.* Quia si ex vi libertatis non potest cessare ab actu intra illam durationem; ergo natura libertatis postulat quod non cesset, & ita non est in sua potestate cessare; ergo gratia extrinsecus adueniens non potest interrumpere illam durationem nisi destruendo naturalem modum libertatis, vel potius dando libertatem quam non habet voluntas pro illa duratione. *Et præterea* non soluitur argumentum in alio casu, scilicet quando homo post instans conuersionis peccat, ad peccatum enim non aduenit gratia extrinsecus. Quod si non potest immediatè post homo peccare per aliquam durationem determinatam, sequitur quod in illa duratione homo sit impeccabilis, & quantumcumque insurgant grauissimæ tentationes pro illo determinato tempore non indigebit homo speciali dei beneficio ad resistendum illis, quia non potest homo pro tunc cessare ab illo actu toto illo tempore, & consequenter neque tentatio præualere, quæ omnia sunt plena absurditate. *Nec sequitur* posse produci infinitos actus finito tempore cathegorematicè, & in actu, sed synchathegorematicè, & in potentia; quia quolibet instanti signato diuisiuè potest produci actus, sed quia non possunt omnia signari collectiuè, non possunt esse infiniti cathegorematicè: attentio autem quam postulat actus potest quolibet instanti, vel tempore interrumpi.

16 Igitur cum hic loquamur de continuatione libera actus siuè immediatè post instans, siue post aliquam moram temporis; difficultas de merito ratione continuationis est in duobus. *Primum* quod est commune omni sententiæ, vt benè obseruauit *Suarez loco supra citato numer.* 42. Scilicet quomodo actus ratione continuationis mereatur augmentum, & nouum præmium, & tamen illud præmium non sit infinitum quia continuatio fit per partes proportionales, quæ sunt inifinitæ, & indeterminatæ, si ergo quælibet continuatio quantumcumque indesignata, & proportionalis est meritoria noui præmij, quia liberè addit continuationem, consequenter in fine vnius horæ erunt infinita præmia correspondentia infinitis partibus continuationis, quia quælibet duratio signata habet infinitas partes proportionales. Hoc autem æque currit siue præmium quod meretur sit essentiale, siue accidentale, siue nouus titulus, siue noua res, nam nec potest habere infinitos titulos in fine horæ, neque infinitum gaudium accidentale; ergo eodem modo currit hæc difficultas in vtraque sententia.

17 Quod *si dicatur* cum *Suarez* continuationem esse solum circunstantiam actus, ac proinde non ita mereri continuationem, sicut primam productionem, quæ elicit actum quoad substantiam, atque adeo plus meretur quam accidentalis duratio; insurgit tunc secunda difficultas. quia sequitur maioris meriti esse discontinuare actus intra horam, & interrumpere producendo plures, quam continuare vnum cæteris paribus, & stante æquali intensione; qui enim interrumpit, & plures actus elicit, multiplicat actus quo ad substantiam; qui veró continuat, solum addit accidentalem durationem, seu perfectionem, non substantiam nouam; ergo plus merebitur qui discontinuat actus hoc autem per se satis est magnum absurdum, quia ille qui continuat per totam horam maiorem vincit difficultatem, quia plus perseuerat, & facit actum excedentem omnes illos interruptos, eo quod toto illo tempore quo alij actus fiunt, iste durat, & vlterius etiam durat eo tempore quo alij non fiunt, sed interrumpuntur; & tamen istud consequens deuorat *Sua-*

rez vbi ſupra *n.* 42. & *Granados Diſp.*8.*ſect.*4. Non tamen video quomodo reſpondeant replicæ factæ.

18 Reſolutorie ergo Dico. Quod in continuatione actus dupliciter poteſt homo procedere. *Primò* ex electione ipſius continuationis, ideſt, intendendo, & eligendo ipſam continuationem, vt qui eligit v.g.per vnam horam orare; quo pacto S. Thomas 2.2 *quæſt.*137.*articul.*1.*ad* 3.inquit, quod perſeuerantia eſt virtus ſpecialis quando ex propria intentione finis perſiſtit in bono *Secundò* poteſt aliquis de facto continuare actum ſine hoc quod præcedat electio continuādi, ideſt, exercendo continuationem, & de facto continuando, licet non ſit intenta, nec electa ipſa continuatio. *Primo modo* manifeſtum eſt quod totum meritum continuationis poteſt ſaluari in illo primo actu, quo quis efficaciter elegit, & applicauit ſe ad continuandum actum, neque ipſum exercitium exhibitum addit nouum meritum, niſi noua difficultas inſurgat, quæ vincenda ſit per actum. Et hoc modo continuatio ipſa pertinet ad ſubſtantiam actus quia eſt obiectum ſpecificans illam electionem; actus autem exterior, ſeu exercitus non addit nouam bonitatem, vel meritum ad bonitatem actus interioris quantum ad illam bonitatem quæ ex ipſo actu interiori participatur. Sicut docet S. Thomas 1.2. *quæſtion.* 20.*art.*4. niſi vel actus multiplicetur, vel magis extendatur in diuturnitate, vel creſcat in intenſione; tunc autem non magis extenditur in diuturnitate, quia illa diuturnitas fuit obiectum electum, & intentum, Quare niſi excedat illam non ſuperaddit intentioni continuationis actus exterior, ſeu exercitus, Et tunc illa electio, qua quis elegit continuare actum v.g.per horam, ita eſt perfecta quod non æquiualet ei multiplicatio actuum interruptorum in illa hora, ſiquidē eligit aliquid in quo includitur totum tempus illorum actuum interruptorum, & aliquid amplius, ſcilicet, id quod continuat vincendo maiorem difficultatem.

19 Si *verò ſecundo modo* procedat (quod tantum moraliter vix videtur poſſibile) cum aliquis aduertenter, & deliberate perſiſtit, Tunc dicendum eſt quod ille actus ſimpliciter eſt melior, quia diuturnior, vt colligitur ex D.Thom. 1.2. citata, ita quod illa continuatio addit rationem bonitatis ad priman productionem, quia voluntas fit melior. Et hic eſt vnus caſus, quo actus exterior addit bonitatem ad actum interiorem, vt ibi dicit *S. Thomas*, ſi quis propter impedimentum aliquod deſiſtat, alius verò continuet actum, ſimpliciter iſte eſt melior, quia diuturnior: plus ergo meretur qui continuat intra horam, quam qui plures actus interrumpit.

20 An verò iſta diuturnitas excedat in merito primam productionem actus quoad ſubſtantiam? *Reſpondetur* hoc ſolum Deum cognoſcere, qui ponderat Spiritus; ſecundum tamen moralem exiſtimationem aliquando datur tam magna continuatio quod ſine dubio in difficultate vincenda, & in perfectione ſuperat primam productionem aliquando ita parua quod ſuperatur. Nec tamen ſequitur infinitas,) vt prima Obiectio proponit) quia idem argumentum poteſt fieri in quacumque duratione, ſeu actu durante per aliquod tempus etiam breuiſſimum, ſi liberè fiat, quia in quacumque duratione habente partes ſunt infinitæ, & indeterminatæ partes in potentia, non in actu. Vnde illa infinitas ſolum eſt in potentia, & ſynchategorematica, ſicque cuilibet parti continuationis meriti indeterminatæ non correſpondet præmium determinatum, quia non eſt moraliter exiſtimabile id quod moraliter non eſt deſignabile; quare illæ partes vnum meritum certum, & determinatum, non verò ſeorſum habent diſtinctum meritum.

21 Ad *Vltimam difficultatem Reſpondetur*, quod ſine dubio etiam in actibus remiſſis totum quod eſt in actu, ſiue pertineat ad ſubſtantiam, ſiue ad circunſtantias, habet quaſi ſubiectiuè rationem meriti; & in hoc benè procedit *Suarez numer.* 44.& *Granados Diſp.*7. Cum enim actus remiſſus ſit meritorius, nihil ab illo actu excludendum eſt, quod meritorium non ſit quaſi ſubiectiuè, ideſt, componat actum meritorium, & ad merendum concurrat. Cæterum an cuilibet rationi concurrenti ad conſtituendum actum meritorium, ſiue ſit per modum partis, aut gradus, ſiue per modum circunſtantiæ, correſpondeat diſtinctum præmium, & diſtinctum augmentum charitatis, ſiue ſtatim, ſiue ſuo tempore dandum, *prædicti Authores* non definiunt, ſed dicunt aliquando id habere, aliquando non, ita quod aliqui actus perfectiſſimi merentur dari augmentum ſecundum totam latitudinem actus; ita quod cuilibet gradui correſpondeat nouus gradus augmenti, alij vero non. Imò dicunt quod ſi actu remiſſo aliquis efficiat actum obiecti excellentioris, vt ingredi religionem, pati martyrium, iſte actus merebitur augeri charitatem ſecundum totam latitudinem propter excellentiam obiecti, alij verò actus imperfectiores non ita merentur. Sed totum hoc eſt diuinare, nec ipſi audent quidquam definire, nam Spiritus ponderat Deus.

22 Sufficiat *dicere* Quod cum ratio meriti penſetur ex morali exiſtimatione, & in merito præmij eſſentialis exiſtimatio, & valor deſumatur ex charitate, quæ ſola prodeſt quoad præmium eſſentiale; vt ex *Apoſtolo* diximus, non eſt quod rationem meriti ſic diuidamus, vt cuilibet rationi, aut circunſtantiæ ad meritum concurrenti, aſſignemus nouum præmium, & augmentum, ſed omnes rationes ad meritum concurrentes à charitate imperari, & formari intelligamus; Et prout charitas plura imperat, vel format aut magis intensè, creſcere etiam valorem meriti reſpectu præmij eſſentialis. *Ratio eſt.* Quia valor meriti reſpectu præmij eſſentialis ſumitur à charitate vt à radice; ergo ſecundum quod charitas plus ſe extendit. vel intendit, intelligitur etiam creſcere valor meriti, in actibus quidem immediatè elicitis per ſolam elicientiam; in actibus autem imperatis informando per imperium omnes rationes, & circunſtantias actus imperati, vndè ex omnibus illis integratur vnum meritum, & correſpondet vnum augmentum, cuius valorem in indiuiduo Solus Deus ſcit.

Quando autem, & quomodo reddatur dicetur articulo ſequenti.

ARTI-

ARTICVLVS IV.

Quando detur Augmentum de facto pro actibus remissis?

1 HÆc est difficilior pars totius disputationis, quæ implicatissima redditur ex determinatis in precedentibus articulis. Ex illis enim quasi contradictoria videntur inferri. Nam si quilibet actus remissus meretur augmentum gratiæ, sicut & vitam æternam, vtique de condigno illud meretur; ergo debet reddi ipsi merenti in quocumque euentu; nisi ponat obicem culpæ, qua reddat se indignum, ergo etiamsi nunquam eliciat actum feruentiorem, reddetur illi tale augmentum, sicut & vita æterna, quia meritum illud non potest fraudari iure suo. E contra verò admisimus *in primo articulo* Quod actus non solum debent habere rationem meriti, sed etiam dispositionis proportionantis subiectum formæ introducendæ, sicut ex principiis de fide deducitur id interuenire in initio iustificationis; ergo quantumcumque actus remissus sit meritorius augmenti gratiæ, tamen nisi subiectum proportionetur non recipiet de facto tale augmentum, sicut neque ipsam visionem beatificam, quam charitas meretur de facto vnquam recipiet nisi anima separetur à corpore, & recipiat lumen gloriæ, quo proportionatur visioni.

2 Ex hoc ergo ortę sunt duæ principales sententiæ in hac parte. Vna attendens ad rationem meriti condigni, ponit statim ac elicitur actus meritorius siue remissus, siue intensus dari augmentum gratiæ quod meretur. Quæ sententia communiter tribuitur *Nominalibus, Gabrieli, Almaino, & Aliis*, eamque modo sequuntur recentiores *Pater. Suarez, Vazquez, Torres, Granados, & Alij*, quos citabimus articulo secundo pro sententia negante requiri physicam dispositionem præter meritoriam ad augmẽtum gratiæ, *Et præcipuum huius Sententia Fundamentum* est illud primum Argumentum quod in eodem articulo proposuimus, & soluendum remisimus ad hunc articulum. Cui etiam addi potest communis difficultas de reuiuiscentia meritorum, quia quando homo resurgit à peccato per pœnitentiam omnia merita antecedentia reuiuiscunt ad pręmium, quod antea merebantur; & tamen actus pœnitentiæ quo resurgit non semper est æqualis magnitudinis meritorum, quæ præcesserant ante peccatum; ergo impertinens est illa physica dispositio proportionans formæ introducendæ; sed sufficit dispositio moralis, aut meritoria.

3 Secunda sententia principalis attendens ad rationem dispositionis, qua subiectum debet proportionari formæ infundendæ, fatetur actus remissos mereri quidem augmentum gratiæ, sicut & vitam æternam, eam tamen non statim dari, sed quando homo sufficienter se disposuerit. Ita docuit S. *Thomas* 1.2. *q.* 114. *art.* 8. *ad* 3. vbi inquit, *Quod quolibet actu meritorio meretur homo augmentum gratiæ sicut & gratiæ consummationem. quæ est vita æterna. Sed sicut vita æterna non statim redditur, sed suo tempore, ita nec gratia statim augetur sed suo tempore, cum scilicet aliquis sufficienter fuerit dispositus ad gratiæ augmentum.* Quando autem sit sufficienter dispositus *D. Thomas.* ibi non explicat, sed addit in hac 2.2. *quæstione* 24. *artic.* 6. quod *Non quolibet actu charitatis augetur charitas, sed quilibet actus charitatis disponit ad charitatis augmentum, in quantum ex vno actu charitatis homo redditur promptior iterum ad agendum secundum charitatem, & habilitate crescente homo prorumpit in actum feruentiorem dilectionis, quousque conetur ad charitatis profectum, & tunc charitas augetur in actu.* Et subdit *Solutione ad* 1. *quod quilibet actus charitatis meretur charitatis augmentum, non tamen statim augetur, sed quando aliquis conatur ad huiusmodi augmentum.* Vbi apertè *D. Thomas*, & negat statim dari augmentum, quod cadit sub merito actus remissi, & designat tempus quando datur, scilicet quando conatur ad profectum charitatis, & prorumpit in actum feruentiorem.

4 Mirum est quantum torqueat Expositores *D. Thomæ*, & in quot sententias diuidat ista eius Assertio, nam omninò videtur manere difficultas insoluta; Nam ille actus feruentior etiam meretur augmentum sibi proportionatum, & correspondens; non enim est deterioris conditionis quam actus remissus; Ergo vel tunc redditur sibi tale augmentum quod meretur, vel non, si redditur, non remanet locus augmento, quod merebatur actus remissus, quia respectu illius non datur dispositio, sed solum respectu augmenti, quod meretur actus intensior ille, seu feruentior: vel si eadem dispositio sufficit pro augmento actus feruentioris, & pro augmento actus remissi ruit totum fundamentum *D. Thomæ*, quia aliquid augmenti tunc dabitur sine correspondentia dispositionis, si quidem dispositio adęquatur augmento feruentiori, & sic non restat dispositio respectu augmenti remissi, Si verò tunc non redditur augmentum, est falsum quod dicit *Diu. Thom.* tunc reddi quando prorumpit in actum feruentiorem, cum nondum tunc reddatur, & sic restat in quirendum quando redditur illud augmentum, siquidem quemcumque actum feruentiorem consideremus, si est in hac vita, est meritorius augmenti, & consequenter currit eadem difficultas: si est in alia vita ille procedit à visione beatifica, & consequenter supponit præmiũ iam datum, & consequenter non auget Charitatem, propter quam debet dari maius præmium: Si autem elicitur ante visionem beatificam, & consequenter regulatur per fidem, vnde constat quod tunc eliciatur actus ita feruens quod disponat ad augmentum omnium actuum remissorum in hac vita, quod plane est diuinare.

Huic difficultati adhibuit primam Solutionem. *Magister victoria in relectione de augmento Charitatis*, licet non multum in ea quiescat, & dicit quolibet actu, etiam remisso, augeri gratiam in esse gratiæ statim, & sic dari augmentum gloriæ si moriatur homo, non tamen augeri de facto; & statim habitum charitatis. Hæc solutio est contra *Diu. Thomam in* 1.2. *quæstione* 114. vbi loquitur de augmento gratię, & dicit non statim dari per actum remissum, & in hac 2.2. *quæstione* 24. loquitur de augmento charitatis eodem modo. Nec potest differentia aliqua inueniri, cum gratia, & charitas sint habitus inhærentes animæ, & charitas est quasi proprietas gratiæ. vnde eadem est ratio augmenti vnius, & alterius;

alterius. *Nisi forte dicatur* crescere aliquem in esse gratiæ quantum ad extrinsecam acceptationē Dei, non quantum ad internam sanctificationem; sed hoc non est crescere in gratia, quæ sit ius ad gloriam, quia gloria est consummatio gratiæ, quæ solum datur ratione gratiæ inchoatæ, quæ est semen gloriæ, & nos intrinsecè sanctificat, & reddit iustos, & de hac loquimur in præsenti.

6 Secunda solutio est *M. Bañez hic quæst. 24. art. 6. dub. 1. & in relectione de augmento charitatis.* Vbi latissimè hanc difficultatem tractat. Et in summa consistit eius responsio in hoc quod actus remissus meretur augmentum suæ latitudini correspondens, quod de facto datur in hac vita, quando homo prorumpit in actum feruentiorem, vt *S. Thom.* apertè videtur dicere. Sed tunc non datur duplex augmentum vnum pro actu feruentiori, aliud pro remisso, sed vnum tantum augmentū quod correspondet actui feruentiori, vt dispositioni perfectæ, & actui remisso vt dispositioni imperfectæ; & ita correspondet actui remisso aliquis gradus suæ latitudinis, qui etiam correspondet actui feruentiori, & ille gradus datur duplici titulo, sicque in ratione formali præmij est maius, id est, vt correspondens pluribus meritis; non autem materialiter, & entitatiuè est maius. Et sic actus remissi non merentur augmentum quantum ad plures res, sed quantum ad plures titulos in gloria essentiali in accidentali autem præmio etiam plures res merentur.

7 Hæc solutio semper visa est rigida, & non saluare simpliciter rationem augmenti, quod ipse *Bañez* fatetur mereri actus remissos, & *D. Thom.* docet, & *Concilium Tridentinum* satis indicat. Et præcipuè vrgent duo contra hanc sententiam. *Primum est.* Quod si homo eliciat plures actus remissos, nunquam autem eliciat actum feruentiorem, sed sic moriatur, illi actus carebunt perpetuo suo præmio, quantum ad augmentum charitatis, quod merebantur de condigno, siquidem eodem modo meretur augmentum, quo vitam æternam, quia in hoc parificantur à *Concilio*, *& à D. Thom.* Sed vitam æternam merentur de condigno, ergo & augmentum: Impossibile est autem priuari aliquem iustum eo quod meretur de condigno, ergo, &c.

8 Nec *potest dici.* Quod illi actus remissi merentur augmentum sub conditione, & dependenter ab actu feruentiori, quam conditionem sua negligentia non apponit. *Hoc inquam dici non potest.* Supponimus enim illam negligentiam peccatum non esse, remota autem culpa non potest mereri præmium de condigno sub conditione. *Tum*, quia *Concilium*, & *D. Thom.* Absolutè dicunt illos mereri eodem modo augmentum gratiæ quo vitam æternam; sed vitam æternam merentur absolutè, & sine dependentia ab alia conditione si in gratia decedant, vt definit *Trid. sess. 6. cap. 16.* Ergo etiam argumentum. *Tum*, Quia vel merentur ab actu feruentiori dependenter, vt à conditione requisita extrinsecus, vel vt à dispositione proportionante subiectum: si vt à conditione, cum ille actus de se sit meritorius de condigno, & applicatus subiecto, gratis confingitur alia conditio: sit vt à dispositione ille actus feruentior solum disponit ad augmentum, quod sibi correspondet; ergo respectu alterius augmenti, quod merebantur actus remissi æquè indispositum manet subiectum ac antea.

9 Secundo *vrget contra prædictam solutionem.* Quia non saluat verè, & propriè quid sit augmentum formæ id quod merentur actus remissi; nam si illud augmentum pertinet ad præmium accidentale, non est illud augmentum de quo loquitur. *Concil. sess. 6. c. 10.* Dicens, Quod per bona opera crescimus in ipsa substantia accepta, & magis iustificamur; per præmium autem accidentale non magis iustificamur, neque est verè augmentum gratiæ, cum sit alterius speciei à gratia, & gloria essentiali, augmentum autem quoad nouum titulum non habet locum in præsenti. Nam præterquam quod isti tituli sunt eiusdem rationis, & consequenter aliquis eorum superfluit, neque congruè multiplicantur tituli meritorum, nisi quando ipsum meritum est infinitum vt in Christo, quia tunc quodlibet meritum exhaurit totum præmium. Præter hæc in quam vrget aliud ex *D. Thom.* Quia si actus remissi merentur idem pluribus titulis, ad quid expectant actum feruentiorem vt exhibeatur eorum augmentum, siquidem hoc ipso quod procedunt à gratia, & sunt actus remissiores, & inferiores illa, hoc ipso habent in subiecto gradum suæ intensioni correspondentem, quæ nouo titulo mereantur. Verbi gratia, si habens charitatem vt quatuor eliciat actum vt duo, qui solum meretur gratiam vt duo, non superaddendam, sed nouo titulo possidendam iam possidet in subiecto gratiam vt duo; vt ergo possideat nouo titulo ad quid expectat actum feruentiorem?

10 Propter hoc est tertia solutio *P. Granados*, in præsenti *disp. 10. sect. 1.* quam suprà reiecimus *art. 2.* Videtur tamen indicari à *Caiet. 1. 2. qu. 114. art. 8.* Sed reuera *Caiet.* solum ibi refert verba *D. Thom. in 2. disp. 27.* Quod tunc actu augetur habitus quando aliquis vtitur accepta gratia secundum proportionem suarum virium, ita vt in nullo desit gratiæ Dei per negligentiam. Sed planus sensus *D. Thom.* suprà est expositus, quod loquitur de accepta gratia tam habituali, quam actuali: per actualem enim mouemur ab Spiritu sancto ad crescendum in via Dei, quia actus intensior non producitur à solo habitu, qui solus non potest producere actum intensiorem se, sed etiam ab auxilio mouente ad perfectiora, & maiora opera, & ideo qui vtitur ista gratia Dei accepta tam habituali, quam actuali, ita vt in nullo illi desit, producit actum feruentiorem, & ita augetur habitus de facto. At vero *P. Granados* intelligit, quod qui vtitur accepta gratia habituali, ita quod producat actum æqualem illi, licet non intensiorem, tunc est sufficienter dispositus vt illi detur augmentum actus remissi, quia congruum videtur vt non detur præmium augmenti nisi vtenti tota gratia quam accepit, ita vt in nullo illi desit, & negligens non sit. Et quando *D. Thom.* Dicit quod requiritur actus feruentior, interpretatur quod sit *Feruentior*, non ipso habitu cui est æqualis, sed actibus remissis qui præcesserunt.

11 Cæterum præter id quod ostendimus *articul. 2.* præcedenti ex *D. Thom. in 1. disp. 17. quæst. 2. art. 3. ad 4.* Quod quando requirit dispositionem æqualem expresse loquitur de dispositione æquali formæ introducendæ, seu augmento

to intensiori, non autem de dispositione æquali habitui præsupposito. Præter hæc (inquam) non euacuat iste author vim rationum factarum, quod vel illa dispositio æqualis requiritur tanquam pura conditio extrinseca, vel tanquam dispositio proportionans subiectum formæ introducendæ. Si hoc secundum; ille actus solum disponit ad æqualem, non ad maiorem intensionem, & ad summum solum disponet ad augmentum sibi correspondens. Vnde relinquit subiectum indispositum ad augmentum quod merebantur actus remissi. Si autem primum; soluit fundamentum *D. Thom.* qui ad hoc requirit feruentiorem actũ, vt subiectum sit sufficienter dispositum, Ergo non requirit vt conditionem extrinsecam illum actum ęqualem, & reuera si actus remissus est meritorius de condigno illius augmenti, & subiectum est capax, & causa agens quæ est Deus sufficienter applicata, vt quid requiritur illa conditio extrinseca?

12 Denique currit argumentum suprà factum quod si aliquis habeat actus remissos non adæquantes intensionem habitus, & moriatur sine hoc quod eliciat actum æqualem, illi actus vel carebunt suo præmio, quod merebantur de condigno, scilicet augmento gratiæ, quod est contra Iustitiam Dei; vel non merebantur de condigno augmentum gratiæ, quod iuxta doctrinam *Concilij* negat *Granados*, vel recipiet illud augmentum sine hoc quod intercedat actus æqualis, vel intensior, & sic ruit eius doctrina.

13 Restant duæ solutiones probabiliores in doctrina *S. Thom.* Altera quæ solutionem *M. Victoriæ* magis explicat; altera quæ rigorem sententiæ *M. Bannez* temperat. Dicebat enim *M. Victoria*, quod quolibet actu remisso augebatur gratia in esse gratiæ, licet non charitas, & ita dabatur incrementum gloriæ iuxta illud incrementum gratiæ. In hoc ergo emendatur hæc solutio, quod fatentur isti authores neque etiam ipsam gratiam augeri in esse gratiæ intrinsecè per actus remissos, neque acquirere maius Ius intrinsecum ad maiorem gloriam; Hoc enim cum sit Ius filiationis diuinæ, cum sit ius ad hæreditatem, non datur nisi augmentata forma intrinseca dante, & constituente rationem filij: Sed per illos actus meritorios datur Ius morale, & meritorium ad maiorem gloriam recipiendam *mediatè* id est, mediante actu intensiori, qui elicitur in alia vita, & disponit physicè ad recipiendum augmentum illud gratiæ habitualis, cui dabitur maior gloria, & ille actus intensior cum sit elicitus extra hanc viam, ita est dispositiuus physicè, quod non est meritorius vlterioris augmenti. Hanc solutionem docent plures thomistæ, & eam sequitur. *M. Aluarez.* Et *Nunno 2. tom. in 3. p. quæst. 89. art. 5. Dub. 1. Montesin. 1. 2. quæst. 114. art. 8. Disp. 37. §. vltim. Aliique Thomistæ.* Et in hac solutione non habet locum illud argumentum suprà factum, quod non est assignare actum feruentiorem ratione cuius actus remissi de facto consequantur augmentum, & non sit dispositio meritoria pro augmento sibi correspondenti, assignamus enim actum feruentiorem, in alia vita, qui iam non est meritorius, & tamen disponere potest ad hoc vt subiectum physicè proportionetur ipsi habitui gratiæ infundendæ, qui est Ius habituale ad gloriam, & consequenter in eadem intensione infundetur lumen gloriæ.

14 Ego fateor hanc solutionem aliquando mihi minus placuisse, quia res quam assumit videtur incerta, & diuinando procedere. Vnde enim constare nobis potest, quod actus charitatis alterius vitæ superet, vel adęquet in intensione substantiali omnes actus remissos habitus in ista vita? Nam licet actus charitatis in alia vita sit perfectior quam in ista, non tamen in intensione substantiali superat habitum, seu charitatem istius vitæ, quia qualiscumque exit de hac vita, sic manet in perpetuum *Denique.* Quia quando aliquis immediatè post mortem videt Deum nulla facta detentione in purgatorio, tunc ille actus charitatis non procedit à fide, sed à visione beata; Ergo prius intelligitur lumen gloriæ, & visio in subiecto, quam actus charitatis in voluntate, & illa visio semel data non potest amplius augeri. Ergo actus charitatis ab ea procedens non potest esse causa, & dispositio vt augeatur gratia, & lumen gloriæ quod supponit in subiecto vt ab eo procedat Denique *D. Thom.* hic *quæst. 24. art. 6.* Expressè designat tempus quo datur augmentum actus remissi, scilicet quia per actum remissum disponitur aliquis vt promptius agat, & habilitate crescente prorumpit homo in actum feruentiorem, quo conatur ad charitatis profectum & tunc augetur charitas in actu. Hoc autem etiam contingit in hac vita, quod habilitate crescente prorumpit homo in actum feruentiorem. Ergo si tunc datur augmentum in hac vita datur.

15 Cæterùm his non obstantibus hęc solutio mihi videtur valdè probabilis, & nunc etiam probabilior propter doctrinam *D. Thom. quæst. 93. art. 3. in Additionibus*, Vbi planè fauet huic solutioni. Inquirens enim *S. Doctor.* Quomodo in cœlo distinguantur mansiones penes diuersos gradus charitatis, inquit: *Quod principium distinctiuum immansionum, siue graduum beatitudinis est duplex, propinquum scilicet & remotum. Propinquum est diuersa dispositio, quæ erit in beatis, ex qua contingit diuersitas perfectio apud eos in operatione beatitudinis. Sed principium remotum est meritum, quo talem beatitudinem consecuti sunt. Primo autem modo distinguuntur mansiones secundum charitatem Patriæ, quæ quanto in aliquo erit perfectior, tanto reddet eum capaciorem diuinæ Charitatis secundum cuius augmentum augebitur perfectio diuinæ visionis. Secundo vero modo distinguuntur mansiones secundum charitatem viæ Actus enim noster non habet quod sit meritorius ex ipsa substantia actus, sed solum ex habitu virtutis, quo informatur: vis autem merendi in omnibus virtutibus est ex charitate, quæ habet ipsum finem pro obiecto.* Ita *D. Thom.* vbi valdè ponderanda sunt illa verba quod per ipsam charitatem patriæ dicit reddi hominem capaciorem Diuinæ charitatis, secundum cuius augmentum augebitur perfectio diuinæ visionis. Ergo sentit *D. Thom.* actum charitatis in patria disponere hominem ad ipsam visionem Diuinam, ita quod secundum eius augmentum augetur perfectio diuinæ visionis. Et hoc non facit meritoriè, sicut charitas Patriæ per modum dispositionis non meritoriæ, atque adeo *Dispositionis physicæ*: si ergo actus charitatis patriæ adhuc se habet vt principium proximum disponens subiectum vt sit capacius charitatis Diuinæ, & secundum illud augmentum mensurans perfectionem visionis diuinæ, iam habemus actum disponentem physicè ad augmentum actuum remissorum, quod

quod in hac vita ex defectu dispositionis physicæ proportionantis subiectum, non fuit de facto infusum.

16 Cui loco *D.Thom.* coniungendo quod dicit hic *quæstione* 24. *articulo* 6. *ad* 1. *&* 1.2. *quæst.* 114. *articulo* 8. *ad* 3 quod sicut vita æterna non statim redditur, sed suo tempore ita augmentum quod meretur actus remissus redditur suo tempore, cum scilicet aliquis fuerit sufficienter dispositus, & quando conatur ad huiusmodi augmentum. Item validè confirmatur prædicta solutio: quia solum est homo sufficienter dispositus, & quasi proximè quando in alia vita prorumpit in actum feruentiorem, & conatur ad illud augmentum, in aliis actibus huius vitę feruentioribus solum conatur ad augmentum correspondens ipsi actui feruentiori, & solum ad illud disponitur sufficienter, non vero ad augmentum quod correspodebat actibus remissis, quia hoc augmentum semper est distinctum ab illo, quod correspondet actui feruentiori.

Soluuntur Argumenta

1 EX quo etiam soluuntur ea quæ contra solutionem obiecta sunt. Ad id quod primo inquiritur vnde constet dari in alia vita actum æquantem omnia merita remissa? *Respondeo*, Id constare per discursum ex probabilissimis principiis, quia cum actus illi mereantur augmentum, consequenter merentur ea quæ tali augméto reddendo necessaria sunt, quia qui dat formam dat consequentia ad formam. Et cum ad augmentum physicè dandum opus sit dispositione physica, si connaturali modo fiat, & ad ipsam visionem dandam in tali, vel tali intensione concurrat charitas patriæ tanquam proximum principium distinctiuum graduum beatitudinis vt dixit *D. Thom.* oportet quod qui meretur augmentum gratiæ, etiam mereatur augmentum actus charitatis in patria, iuxtà quem gradus ipse beatitudinis distinguendus est, atque adeo tam intensus debet esse actus in patria, quantum omnes actus remissi meruerunt in via de augmento gratiæ, & beatitudinis, siue secundum totam latitudinem actus meruerirt, siue non sed illud augmentum quod meruerunt, quicquid sit, proportionatum sibi actum charitatis habebit in patria.

2 Ad secundum respondetur, quod ille actus charitatis cum sit charitas patriæ, (vt dicit *D. Thom.*) non mensuratur à fide, sed à lumine gloriæ, & præcedit ipsum lumen gloriæ in genere causæ materialis, secundum quod dicit *D. Thom.* quod reddit hominem capaciorem diuinæ charitatis, & secundum eius augmentum augetur perfectio diuinæ visionis. In genere autem causæ effectiuæ procedit à lumine gloriæ sicut quælibet dispositio vltima, & præcedit formam in genere causæ dispositiuæ, & procedit à forma in genere effectus, & propriæ passionis. Et est exemplum omninò simile in anima Christi Domini; quæ in primo instanti fuit sanctificata habitualiter per proprios actus, sicut adulti, & simul habuit visionem beatificam, vt docet *D.Thom.* 3.*p.quæst.*34. *art.*3. *ad* 4. Vnde ille actus qui fuit dispositio ad sanctificationem erat actus charitatis regulatus non à fide, sed à lumine gloriæ. Præsertim in probabilissima sententia quod actus charitatis in Christo etiam vt meritorij regulabantur à visione beata.

3 Eodem modo intelligitur quod actus charitatis patriæ, & procedit à visione beatifica vt regulante, & in genere causæ effectiuæ, & disponit ad ipsum augmentum gratiæ, & luminis gloriæ secundum diuersas considerationes, & prioritates naturæ, non quod primò detur visio in gradu imperfectiori, & postea augeatur mediante actu charitatis augente gratiam, sed illa visio datur in tota sua intensione, quam semper habitura est, sed datur ista visio sic intensa cum dependentia ab actu chatitatis, vt dispositione ipsius in eodem instanti existenti, & subsecuta ad ipsam, vt effectus eius, præcedente autem ipsa vt causa dispositiua, quia causæ ad inuicem sunt causæ & effectus. Et licet actus charitatis in patria habeat rationem præmij, vt est fruitio subsequens visionem, tamen etiam habet rationem dispositionis reddentis hominem capaciorem, & distinguentis ipsos gradus beatitudinis, non per modum meriti, sed per modum physicæ proportionis ad augmentum gratiæ, quod debebatur actibus remissis, & consequenter ad augmentum gloriæ.

4 Ad tertium dicitur, quod *D. Thomas* loquitur in isto *art.* 6. de duplici officio actus charitatis, alterum in ratione disponendi, & causandi maius augmentum, & in hoc corpore articuli. Alterum in ratione merendi, hoc in solutione *ad* 1. Quantum ad primum officium dicit quod non quilibet actus auget charitatem, sed disponit vt iterum & promptius agat, atque habilitate crescente prorumpat in actum feruentiorem. Itaque loquitur ibi de dispositione habilitante subiectum ad intensius agendum, & consequenter ad dandum illud augmentum, tunc datur quando homo prorumpit in illum actum. Cæterùm quando loquitur de actu remisso vt meritorius est, non designat determinatum tempus quando detur illud augmentum, sed dicit quod dabitur quando sufficienter fuerit dispositus, & quando conetur ad huiusmodi augmentum, sicut vita æterna datur suo tempore. Et cum ostensum sit non posse vnquam in hac vita sufficienter disponi, & conari ad tale augmentum actus remissi vt est distinctum ab augmento actus intensi, redditur necessarium quod disponatur in alia vita sufficienter.

Sententia Magistri Bannez.

1 SEcunda solutio pro sententia *Mastri Bannez* sumitur ex proximè dictis; Dicendo, quod actus remissus non meretur aliquod augmentum determinatum supra charitatem præexistentem in subiecto, sed meretur augmentum eo modo quo disponit ad augmentum, scilicet vt determinandum per actum feruentiorem. Itaque in actu remisso verbi gratia, in actu vt duo, consideramus duplicem respectum, vnus est ad formam correspondentem suæ latitudini, & sic actus vt duo meretur formam habitualem vt duo: alius est ad augmentum supra habitum præexistentem in subiecto. Si consideretur primus respectus, actus remissus, verbi gratia, vt duo, solum meretur habitum vt duo, etsi non inueniat illum in subiecto statim de facto dabitur, si autem inueniat subiectum talem habens habitum vt duo,

non

non poterit illum dare. Sicut actus intensionis licet sic productiuus essentiæ qualitatis quantum est ex se, tamen si inuenit illam productam in subiecto, non producit, sed perficit.

2 Contingit autem hic fallacia, quod cum gradus intensionis per numeros distinguamus, quando dicimus mereri gratiam vt duo, intelligimus quod talia duo superaddita formæ præexistenti augeant illam, cum tamen longè aliter res se habeat. Nam gradus vt duo semper sunt imperfecti vt duo, & additio illorum ad formam præexistentem, verbi gratia, vt 10. velut 20. est solum additio gradus imperfectioris, non vero gradus 22. vel gradus, vt 12. Quomodo enim recta ratio potest concipere, quod actus vt duo in subiecto habente gratiam vt vnum, vel vt dimidium solum mereatur gratiam vt duo, quæ est gratia valdè imperfecta; in subiecto autem habente 100. gradus illemet actus vt duo non solum mereatur gratiam vt duo, sed vt duo super 100. quod est mereri 102. Hoc enim intelligi non potest nisi asserendo quod intensio fit per gradus omninò similes, sicut si pars aquæ addatur aquæ, vel lapis lapidi in aceruo, quod est concipere augmentum intensiuum ad modum extensiui. Quare quicumque actus remissus, in quocumque subiecto idem prorsus meretur determinatè, & directè loquendo, scilicet actus vt duo gratiam vt duo, non autem duo super formam existentem in subiecto, quia hoc iam non est duo, sed 22. vel 102. vel 1002. prout fuerit subiectum.

3 Secundus autem respectus quo actus remissus respicit augmentum eo modo meretur illud, quo disponit ad illud. Sed sicut quilibet actus non disponit ad augmentum determinatè, quia non proximè, & immediatè, sed remotè quousque habilitate crescente prorumpat in actum feruentiorem, quo determinatur quantitas augmenti, ita & meritum actus remissi est ad augmentum in determinatè, & remotè, proximè autem & determinatè per actum feruentiorem. Et sicut *P. Suarez disp. 2. sect. 3. n. 43. & Granados disp. 7. suprà citati*. Dicunt actum remissum mereri secundum totam latitudinem ipsius actus, non ita quod cuilibet parti illius latitudinis respondeat determinatum augmentum, sed quælibet pars cõcurrit ad merendum augmentum, quasi indeterminatè, totus autem actus determinatus augmentum meretur: ita dicimus quod plures actus remissi disponentes ad feruentiorem, & ipse feruentior actus ex ipsis erumpens, vnum tantum augmentum determinatum merentur, quod attingitur ab actibus remissis vt remotè disponentibus, & non determinantibus augmentum; ab actu autem feruentiori vt vltimo disponente, & determinante illud. Sicut plures guttæ cauantes lapidem non quælibet tollit aliquam partem, sed omnes disponunt vt vltima in virtute illarum tollat partem.

4 Quo exemplo vtitur *D. Thom. in* præsenti *articul. 6. ad* 2. Et sicut omnes guttæ verè dicuntur lapidem cauare, sed non eodem modo omnes; ita & omnes actus remissi simul cum feruentiori dicuntur verè mereri augmentum, nõ tamen omnes eodem modo, & cum eadem determinatione. Quod si detur solus actus feruentior sine hoc quod præcedat aliquis actus remissus, talis actus merebitur idem augmentum, & disponet ad illud per se solum, sicut forma introducta sine dispositionibus, aut sicut dispositio vltima sine præcedentibus, quæ si datur se sola facit idem quod ipsa cum præcedentibus; nec tamen ideo præcedentes superfluunt, quando dantur, quia deseruiunt modo naturali procedendi de imperfecto ad perfectum.

Soluuntur Argumenta.

1 AD Primum argumentum contra sententiam *M. Bañez* Respondetur, Quod qui elicit plures actus remissos, si nunquam eliciat actum feruentiorem, nunquam recipiet augmentum essentiale ipsius gratiæ, quia actibus remissis non debetur illud augmentum, nisi eo modo quo merentur illud: merentur autem secundum dependẽtiam, & coniunctionem ad actum feruentiorem & ideo sublato tali actu, non dabitur illud augmentum. Neque est nouum, quod meritum de condigno mereatur aliquod præmium, cuius executio sit dependens ab aliqua conditione impedibili, quæ si non ponatur, non dabitur tale præmium. Nec tamen hoc est contra ius meriti, quia fuit ius dependens ab illa conditione.

2 Habemus Exemplum satis illustre in doctrina *D. Thom.* Si aliquis mereatur per plures actus gratiam, & gloriam vt 100. v. g. si per aliquem casum habitus gratiæ diminuatur ad 50. vel ad 20. omnia illa merita non consequentur gloriam vt 100. sed secundum intensionem habitus illius gratiæ, cui correspondet immediatè lumen gloriæ in Patria; & tamen illa merita non priuantur suo iure, quia solum hoc modo induxerunt ius vt daretur illis præmium gloriæ iuxta quantitatem habitus gratiæ. Posse autem diminui habitum gratiæ admittit *D. Thom.* Quando aliquis peccat mortaliter, & postea per pœnitentiam reuiuiscit & omnia sua merita viuificantur, & tamen si per paruam contritionem resurgat, non acquiret habitum gratiæ in omni quantitate quam antea habebat, sed in illa in qua modo per contritionem disponitur, vt dicit *3. p. q. 89. art. 5. ad 3. & in 3. dist. 31. art. 4. q. 5. ad* 4. Vbi etiam docet quantitatem gloriæ commensurari cum quantitate habitus gratiæ, non cum multitudine actuum. Et idem habet *in 4. distinct. 49. quæst. 1. art. 4. quæst. 4. ad 3.*

3 Similiter admittunt oppositi authores, quod in eodem actu remisso partes indeterminatæ sunt verè meritoriæ augmenti, & tamen non merentur seorsum augmentum determinatum, sed dependent à terminatione actus, ita quod si totus actus integer non terminaretur, illæ partes manerent sine præmio, quia merentur dependenter ab illa terminatione. Idem ergo dicimus de pluribus actibus remissis, qui de se ordinantur ad actum feruentiorem, & verè merentur augmentum, cuius executio dependet ab illa dispositione, non autem cuius executio sit absoluta ab omni conditione.

4 Et *quando instatur.* Quia absolutè merentur augmentum, sicut etiam similiter merentur vitam æternam. *Respondetur.* Quod absolutè merentur, id est, absolutè habent rationem meriti, non tamen vt absolutè dandum præmium independenter ab omni conditione, & requisito, vt explicatum est. Et quando Concil. dicit cap. 16. *Nihil iustificatis deesse, quominus vitam æternam suo tempore consequendam, si in gratia decesserint, promeruisse censeantur*; verum est nihil illis deesse vt sint, & censeantur esse merita

in suo genere, non tamen dicit *Concil.* nihil desse: vt de facto consequantur. Sicut enim pro consequenda gloria requiritur habitus gratiæ, & pro tanta gloria tantus habitus, qui si diminuatur, non consequentur tantam gloriam, ita & pro augmento requiritur actus feruentior. & licet illi correspondeat augmentum vt causæ sufficienti. *Respondeo*; quod est causa sufficiens quasi proximè, & vltimatè determinans, actus autem remissi præcedentes tanquam causæ, & dispositiones remotæ respectu eiusdem augmenti. *Si instes* : quia hoc est nihil mereri, cum non mereatur aliquid determinatum seorsum ab actu intensiori. *Respondetur*, quod meretur aliquid sicut disponit ad aliquid, & sicut partes actus remissi merentur præmium, quatenùs disponunt ad merendum, licet non distinctum præmium ab ipso toto; ita actus remissi cum feruentiori ad quem disponunt, vnum meritum integrant.

5 Ad secundum respondetur, quod actus remissus meretur tria. *Primò*, gratiam suæ latitudini correspondentem, quam si non inuenit in subiecto, dabit illam, si vero inuenit, non dabit, sed eandem nouo titulo, qui tamen titulus non superfluit, sicut neque actus eiusdem rationis, & intensionis Et sicut se habet meritum infinitum in Christo ad exhauriendum totum præmium, ita se habet quilibet actus remissus ad formam vnius, & eiusdem intensionis, & rationis. *Secundò* meretur pręmium accidentale de quo non loquimur hic. *Tertiò* meretur augmentum gratiæ, sed eo modo meretur quo disponit, scilicet non determinatam partem augmenti seorsum ab actu feruentiori, merendo, sed concurrendo cum actu feruentiori ad merendum augmentum, quod per ipsum determinatur proximè, & vltimè, & ita non semper auget de facto actus remissus, sed vt *S. Thom.* ait *art. 6. solut. ad 3.* in via Dei proceditur non solum dum disponitur ad eius augmentum.

6 Si *instes*. Qui peccat per actus remissos inducit nouam maculam, & meretur nouam pœnam etiam damni: ergo qui meretur per actus remissos, meretur nouam gratiam, & gloriam. *Negatur consequentia.* Quia noua macula consistit in priuatione gratiæ cum respectu ad causam, quæ est peccatum. Non repugnat autem multiplicari respectus ad nouas causas in priuatione habitus. At verò augmentum non fit solum per nouos respectus, sed per nouam perfectionem qualitatis, quæ petit distinctam dispositionem; nam quoad nouos respectus etiam augetur gratia in ratione prœmij, quia nouo titulo datur quoad pœnam autem sensus, quæ accidentalis est, crescit damnatio per peccatum remissum, sicut præmium accidentale per actum remissum, vnde omnia sunt paria.

7 Ex dictis manet solutum fundamentum contrariæ sententiæ, quod posuimus *art. 2.* argumēto primo. Respondetur enim iuxta primam solutionem, quod actus meritorius requirit actum intensiorem vt dispositionem, non in hac vita ponendam, sed in alia. *Et ad replicam* iam respondimus, quod actus charitatis in patria procedit à visione in genere causæ efficientis, & sic est præmium, & præcedit illam in genere causæ materialis, & sic est dispositio.

Ad secundum verò dicitur, quod ista dispositio physica ponitur conformiter ad connaturalem modum augendi formas supernaturales, vt dictum est. Neque contra *Concilium*, quia illo c. 16. solum definit quod *Nihil deest operibus factis in gratia, quominùs vitam æternam promeruisse dicantur*, & similiter nihil deest quominus augmentum promeruisse dicantur. Sed quomodo mereantur, & quomodo dependeat, vel non dependeat hoc augmētum, vt de facto detur, ab aliqua conditione, vel dispositione, nec leuiter insinuat, aut negat Concilium. Iuxta secundam autem solutionem dicitur, quod actus remissus meretur augmentum cum dependentia à dispositione proportionata, *concedo*, sine ordine ad illam, *nego*. Illa autem adueniente, illud augmentum correspondet vtrique actui remisso, vt disponenti remotè, & indeterminatè, feruentiori vt proximè, & determinatè. *Ad secundum verò dicitur*, quod ille actus remissus verè dicitur promereri augmentum gratiæ, sed suo tempore dandum, id est, exequendum dependenter ab actu feruentiori, ad quod per se disponit, & ordinatur actus remissus quod non negat Concilium.

8 Ad id quod addebamus initio huius art. de reuiuiscentia meritorū non est difficultas huius loci, sed vt respondeatur argumento *Dicimus*, quod omnia merita reuiuiscunt, quia informantur gratia, sed non est necesse quod informentur tota gratia, quæ erat ante peccatum in subiecto, sed gratia habitualis datur per pœnitentiam iuxta qualitatem contritionis, & dispositionis in qua resurgit, vt diximus ex doctrina *D. Thom.* Atque ita sicut illa merita præcedentia non sunt sufficiens dispositio, vt detur tanta gratia, quanta erat antea in subiecto, nisi mediante dispositione in qua modo resurgit, ita & de augmento charitatis dicendum est. vnde *D. Thom. in 3. dist. 31. q. 1. art. 4. quæst. 3. ad 4.* inquit quod per priora merita, merebatur homo tantam gloriam, quantam charitatem habebat, sed ipse per peccatum factus est alter, & non plenariè restitutus ad pristinum gradum, quando per remissiorem pœnitentiam resurgit, & ideò non plenariè recipiet effectum priorum meritorum, nisi quantum ad prœmium accidentale, quod mensuratur magis actibus, quam habitu charitatis. Et idem ferè dicit *3. part. quæst. 89. articulo 5. ad 3.* Signum est ergò quod merita viuificat dependent in exhibitione præmij essentialis à qualitate huius gratiæ; & ista à dispositione proportionante subiectum. Etsi aliquid horum deficiat, expressè dicit *D. Thom.* quod frustrabitur prœmium essentiale, quia merebatur illud vt exequendum dependenter ab istis conditionibus, & sic eodem modo procedit *D. Thom.* in reuiuiscentia meritorum, & in augmento charitatis. Sed de illa quæstione pertinet ad materiam de pœnitentia *citat. loc. 3. par.*

***

DISPV

DISPVT. XVI.

De amissione Charitatis, & Gratiæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum peccatum mortale non solum demeritoriè, sed physicè repugnet Charitati, ita vt in nullo instanti simul esse possint?

1 VT Percipiatur difficultas ante omnia distinguendum est peccatum actuale, & habituale: nomine *peccati actualis* intelligimus ipsum actum prauum; qui elicitur contra rationem; nomine autem *habitualis peccati* non intelligimus hîc habitum inclinantem ad actum prauum, sed maculam (quam dicere possumus *habitum maculantem*, qui non est habitus positiuus, sed priuatiuus) habitualiter relictam in anima ex actu auertente se à fine debito, vnde priuat rectitudine rationis, & gratiæ, cum respectu ad actum à quo causatur talis priuatio; & quia virtute includit ipsum actum ad quem dicit respectum vt terminus relictus ex illo, ideo priuatio illa, seu macula dicitur includere conuersionem, & auersionem moralem ratione respectus ad actum, quo quis conuertitur, & auertitur à fine. Præter istam autem priuationem, seu maculam ex actibus prauis frequentatis generatur habitus inclinans ad similes actus, qui vocatur *Vitium*, & est in ipsa potentia per modum inclinantis. In præsenti non loquimur de oppositione inter gratiam, & istum habitum, quia constat posse manere cum gratia quando aliquis recenter conuersus nondum eximit habitus vitiosos; & potest etiam gratia expelli sine isto habitu, sicut per vnum peccatum mortale expellitur gratia, & non generatur habitus.

2 Secundo *est aduertendum*, quod nomine *physicæ repugnantiæ* intelligimus oppositionem ex natura rei inter aliqua extrema, siue vtrumque extremum sit reale, & physicum siue alterum tantum. Sic enim oppositio in postprædicamentis diuiditur per quatuor species, *Contradictoria, Contraria, Relatiua*, & priuatiua; quæ omnes dicuntur oppositiones *reales*, id est, ex *natura rei*, licet non omnia extrema sint positiua, vt patet in contradictoria, & priuatiua. Et distinguitur hæc oppositio ex natura rei contra moralem, seu demeritoriam, quia *moralis* solum importat rationem indignitatis ex parte subiecti ad aliquam formam; requirit autem quod tollatur mediante alio agente subtrahente, vel denegante illam propter talem indignitatem subiecti; ipsa autem indignitas se sola non tollit realiter formam, cui opponitur moraliter. Quando autem est oppositio ex natura rei, seu physica, vnum extremum tollit aliud per se ipsum. Sed tamen adhuc hæc oppositio est duplex Alia *immediata*, alia *mediata*. *Immediata* est quando per se ipsum vnum extremum expellit aliud formaliter, nulla alia forma mediante, & subiectum est immediatè capax vtriusque: *Mediata* autem est quando inter ipsa extrema se expellentia mediat aliqua forma, qua mediante fiat expulsio, sicut inter dispositionem & formam expulsam mediat forma introducta: vel etiam quando subiectum nō est immediatè capax vtriusque extremi, sed potest manere in aliquo statu indifferenti respectu vtriusque extremi, sicut non est immediata oppositio inter cæcitatem & visum in catulo ante nonum diem, quia nondum est capax vtriusque extremi.

3 In hac ergo difficultate Quidam dicunt peccatum expellere gratiam moraliter demeritoriè. Alij dicunt expellere moraliter extrinsecè, id est, ex lege Dei, non moraliter intrinsecè, quia existimant Gratiam, & charitatem sine extrinseco fauore, & acceptatione Dei non iustificare. Alij dicunt peccatum habituale ex natura rei expellere gratiam; actuale vero solum moraliter. Alij denique vtrique tribuunt expulsionem physicam, seu ex natura rei, licet immediatè; & formaliter peccato habituali, efficienter & mediatè ipsi actuali.

4 Dico *primo*. Peccatum habituale sumptum pro macula, physicè, & ex natura rei opponitur formæ sanctificanti, siue sanctificet formaliter, vt Gratia, siue eminenter vt Vnio Hyppostatica, quæ eminenter, & formaliter sanctificat, & visio Beata, quæ eminenter virtualiter sanctificat, eo quod est ipsa consummatio gratiæ, & terminus eius, cui virtualiter est annexa radix gratiæ non consummatæ. Hæc conclusio communiter asseritur à recentioribus, & de ea videri possunt *Caiet. hic q. 24. art. 10. & 12. Bañez ibidem, Zumel. 1. 2. q. 113 art. 2. dub. 4. Medina ibidem, Lorca hic art. 12. disput. 22. n. 12. Granados tract. 4. de Charit. disp. 3. Torres hic art. 10.* Dum inquit, quod peccatum mortale totaliter corrumpit charitatem, & effectiuè, quia illi contrariatur; & meritorie, quia qui peccat mortaliter est dignus vt Deus ab eo auferat charitatem. Ergo præter oppositionem meritoriam, seu moralem admittit aliam *D. Thomas*, quam vocat effectiuam, quæ vtique meritoria non est, & consequenter physica, seu ex natura rei Et *quæst. de Charit. art. 12. ad 13.* dicit, quod Charitas non expellitur à peccato sicut ab agente sed sicut à contrario, vnde ipsa superuentio peccati est expulsio Charitatis, sicut aduentio luci, expulsio est tenebrarum, lux enim expellit tenebras in ipso suo fieri: constat autem hanc repugnantiam inter lucem, & tenebras esse physicam, & ex natura rei.

5 Fundamentum *est*, Quia eodem modo debet macula expellere gratiam, & charitatem priuatiuè, quo gratia & charitas expelluntillam positiuè: sed gratia, & charitas opponūtur physicè maculæ positiuè; ergo macula illi physicè priuatiuè. *Maior probatur.* Quia macula importat veram, & realem priuationem rectitudinis gratiæ cum respectu ad causam, per quam ablata est talis rectitudo, nam verè peccator habet carentiam gratiæ in subiecto apto, quæ est priuatio physica, & est priuatio culpabilis moraliter per respectum ad peccatum à quo causata est: ergo talis macula expellit rectitudinem gratiæ physicè, priuatiuè, & moraliter. *Minor probatur.* Quia gratia secluso omni extrinseco, ratione suæ naturæ tantum est sufficiens sanctificare hominem, & emundare ab illa macula: ergo natura sua habet oppositionem cum illa. *Consequentia patet.* Quia si ex natura sua non sufficeret excludere maculam, aliquid requireretur vltra naturam gratiæ ad expellendam

maculam. *Antecedens vero probatur.* Quia seclusso omni fauore, & acceptatione extrinseca, gratia reddit subiectum gratum, & dignum diuina dilectione; reddit enim hominem eleuatum ad cōsortium diuinæ naturæ, & filium Dei, quod non potest non esse obiectum diuinæ dilectionis: ergo ex sua natura secluso omni extrinseco tollit priuationem rectitudinis, & iustitiæ, qua reddebatur homo indignus dilectione Dei, & ingratus illi.

6 Confirmatur: Quia si non sufficeret gratia ex natura sua præcisè expellere maculam peccati, posita gratia in subiecto, & inhærente, secluso omni extrinseco, adhuc maneret peccatum, & macula, siquidem natura gratiæ non est sufficiens expellere illud: ergo aliquid requireret superaddi præter ipsam naturam gratiæ, quo macula expelleretur; & illud vel esset aliquid intrinsecum, & inhærens, vel extrinsecum. Si intrinsecè inhærens, eadem est difficultas de ipso, atque de natura gratiæ: si extrinsecè, solum pertinet ad fauorem, & acceptationem extrinsecam Dei, & sic verificaretur quod solum fauore Dei expelleretur peccatum, & iustificaretur homo, quia quidquid ponitur ante talem fauorem non expellit, nec iustificat. Consequens est contra Trid. sess. 6. Can. 11. *Si quis dixerit homines iustificari, vel sola imputatione iustitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione exclusa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, illisque inhæreat, aut etiam gratiam quam iustificamur esse tantum fauorem Dei, anathema sit.*

7 Item sequeretur iustitiam in nobis receptam non esse vnicam formalem causam nostræ iustificationis, contra ea quæ definit *sess. 6. c. 7.* Siquidem recepta iustitia, & inhærente in nobis, adhuc aliquid requireretur quo fieret iustificatio, scilicet fauor Dei. Sequeretur denique quod per iustificationem non intrinsecè emundarentur à peccato, quod est non tolli peccatum, quia peccatum importat maculam, quæ intrinsecè inhæret, & denominat; est enim eadem ratio de macula cuiuscumque peccati & de macula originali, de qua definit *Trident. sess. 5. Can. 3.* Quod peccatum originale (quod non est aliud quam macula) inest vnicuique proprium: ergo intrinsecè denotat peccatorem, quia inest; & consequenter aliquo intrinseco debet tolli, & non solo fauore extrinseco.

8 Dices: Macula ita includit priuationem physicam rectitudinis, quod etiam includit plures rationes morales, vt est conuersio ad creaturam, non retractata, reatus ad pœnam, offensa Dei in esse moris; & sine istis sola priuatio gratiæ physica non est culpa, sed pœna: ergo sola oppositio physica gratiæ non sufficit tollere istam maculam, quia quandiù non tolluntur illæ formalitates morales, non tollitur ipsa priuatio, quæ ab illis pendet.

9 Sed *contra.* Quia natura gratiæ talis est quod in sua eminentia intrinsecè includit illas moralitates oppositas, quia ex sua natura gratia est effectus diuinæ dilectionis, quatenùs voluntariè generat nos Deus, vt dicitur *Iacobi* 1. Et ex natura sua ordinat in Deum per vnionem amicabilem ad illum, & facit consortem diuinæ naturæ eleuando, & conuertendo hominem in Deum; vnde quatenus habet istas conditiones, quas omninò ex sua natura & connaturali statu petit, habet tollere offensam Dei, quatenùs procedit à Deo diligente, & remittente, & mitigante omnem iram suam. Tollit etiam reatum pœnæ æternæ, quia reddit hominem gratum Deo & filium, & consequenter hæredem regni, atque adeo tollit pœnam exclusionis. Denique tollit conuersionem ad creaturam non retractatam, quatenus conuertit, & vnit hominem cum Deo, cum eoque facit consortium: ergo intra suam naturam propriam habet omnia requisita ipsa gratia ad tollendam priuationem realem rectitudinis, & moralitatis à quibus dependet: Si autem Deus de sua potentia absoluta produceret entitatem gratiæ in subiecto sine actu remittente offensam peccati, tunc maneret gratia in homine non connaturaliter, sed præter naturam suam, & sic non expelleret peccatum in ratione offensæ, quæ gratis remittitur, vel Christi satisfactionem; sed tolleret maculam quantum ad effectum physicum ponendo sanctitatem intrinsecam, & non remittendo offensam, maneretque exclusus perpetuò à gloria, sicut antiqui Patres manebant in limbo, & perpetuo manerent, si non veniret satisfactio Christi pro offensa; & tamen ipsi habebant gratiam, quanto magis si ipsa offensa neque gratis remitteretur homini?

10 Dico *Secundo.* Actuale peccatum repugnat ex natura rei physicè, & non solum demeritoriè cum gratia, & charitate, ita vt de potentia absoluta non possint coniungi. Hæc conclusio quoad primam partem est contra *Lorc. citat. n. 8. & 15.* multosque citat ex antiquis; asseritur tamen ab aliis authoribus citatis pro præcedenti conclusione, & ex eisdem locis *D. Tho.* deducitur, præsertim hîc *q. 24. art. 12.* Vbi contrarietatem inter ipsum peccatum, & charitatem explicat, sicut inter illum, qui ponit obstaculum illuminationi, & influentiæ solis, & ipsam lucem, quam expellit ex natura rei.

11 Et *Probatur* ex præcedenti conclusione meo videri efficaciter. Actus peccati ex natura rei, & non solum demeritoriè infert maculam realiter priuantem rectitudine; sed illa priuatio expellit formaliter ex natura rei gratiam (vt ostendimus) ergo actus inducens talem priuationem ex natura sua expellit gratiam, non formaliter, sed efficienter eo modo quo priuatio dicitur effici per aliquem actum. *Consequentia est manifesta, & minor est probata* ostendendo quod macula peccati importat realem priuationem rectitudinis, quæ per aliquam realem formam positiuam tolli potest. *Maior probatur.* Quia natura peccati includit priuationem rectitudinis debitæ tam naturalis, quam supernaturalis, cum intrinsecè sit actus auertens à debito fine; ergo relinquit subiectum priuatum eadem rectitudine non solum demeritoriè, sed etiam quasi effectiuè, eo modo quo priuationes fieri possunt. *Consequentia patet:* Quia quandiù actus peccati durat, non solum meritoriè, sed quasi realiter, & physicè redditur subiectum auersum à fine, & priuatum rectitudine; iste enim est effectus formalis illius actus, qui in se inordinatus est; sed semel posita hac priuatione, etiamsi transeat actus, subiectum manet priuatum, quandiù non conuertitur, & retractatur illa auersio, etiamsi remoueamus omnem rationem demeriti, & renuentiam communicationis amicabilis, quæ videtur esse aliquid morale, quia ipsa rectitudo, qua priuat peccatum, ex sola informatione peccati, & positione eius in subiecto intelligitur remota, cum intrinsecè includat peccatum auersionem subiecti à fine;

sine, ergo ex natura rei inducitur hæc priuatio ex tali actu, quo sicut motus liquis auertitur à sole reddit illum priuatum luce, quæ priuatio manet etiamsi motus cesset, quandiù non se conuertit iterum ad solem.

5 Dices cum *Lorca*. Quomodo potest actus ordinis naturalis, qualis est peccatum, corrumpere formam ordinis supernaturalis, illamque attingere? *Resp.* Non corrumpere illam directè in se, sed informationem eius in subiecto, quæ informatio dependet ab aliquo, quod per peccatum corrumpitur: sicut corruptio hominis non fit per corruptionem ipsius animæ sed per destructionem informationis eius quæ dependet à dispositionibus, quibus sublatis corrumpitur informatio animæ. Sic informatio gratiæ in esse gratiæ dependet à voluntaria ordinatione in finem, & à rectitudine naturali, quia gratia sanat naturam. Vnde si aliquis auertatur voluntariè à fine debito, etiamsi peccatum sit contra virtutem acquisitam, & contra rectitudinem naturalem, destruit aliquid quod necessariò requiritur ex parte subiecti, vt informetur à gratia in esse gratiæ; sicut qui destruit diaphaneitatem destruit lucem quæ est qualitas cœlestis.

6 Secunda *vero pars conclusionis* de repugnantia peccati actualis cum gratia, etiam in ordine ad potentiam absolutam est contra *Lorcam citato n.* 9. Sed educitur ex dictis, & ex concessis ab ipso *Lorca n.* 14. Quod charitas & peccatum habituale neque per potentiam absolutam possunt esse simul. Etenim peccatum actuale semel positum in subiecto ita necessariò infert illam maculam, quod nec de potentia absoluta potest impediri, sed cum ista macula habituali non compatitur gratia, etiam de potentia absoluta, ergo neque cum peccato actuali vt inferente illam. *Minor* præterquam conceditur *à Lorca*, manifesta est ex dictis, quia gratia si est in subiecto reddendo illud gratum, & iustum, hoc ipso contradictoriè, & priuatiuè opponitur priuationi rectitudinis, & sanctitatis, in qua consistit macula: ergo non possut esse simul si autem gratia consideretur in ratione accidentis, sicut potest poni in lapide à Deo, & tūc lapis denominaretur sustentans gratiam, sed non gratus Deo, Sic gratia in ratione accidentis non pugnat cū macula, quia ipsa non priuat sustentatione accidentis; quod est gratia, sed rectitudine, & sanctitate, quam confert gratia.

7 *Maior vero sic probatur*. Quia peccatum est actus deordinatus procedens à toto supposito: ergo hoc ipso quod procedit ab illo, sicut non potest Deus impedire quod denotet subiectum operans à quo egreditur, ita nec potest impedire quod denotet subiectum inordinatum, & auersum à fine, quia esse auersum & inodinatum, non est aliud quam operari inordinatè. Si autem semel subiectum denominatur auersum à fine in egressione actus, etiam transeunte actu inordinatum manet, quandiù talis actus non retractatur, quia auersio semel exiens à subiecto, vt dicatur permanere non requirit amplius quam quod subiectum non retractet talem auersionem. Ergò semel posito actu peccati, & non posita retractatione, implicat impediri illam priuationem rectitudinis quæ est macula, & multò magis repugnat in illo instanti in quo peccatum est in subiecto, quia tunc fit ipsa priuatio, & quasi resultat. Implicat autem quod in eo instanti, quo aliquid producitur, aut resultat destruatur, & non sic; ergò implicat quod tunc gratia infundatur de nouo, aut non destruatur antiqua.

8 Ex dictis expediri potest alia difficultas, scilicet de facto gratiam, & peccatum actuale non esse simul in eodem instanti in subiecto, & multò minus esse posse per multum tempus. Cuius oppositum suscitauit his temporibus *P. Lorca*, qui obiter illud tetigit 1.2.*sect.6.disp.*40.§.*Tertio dico*, & latius 2.2.*q.*24.*art.*12.*disp.*22. *n.* 17. Fundaturque in eo; quia peccatum verè expellit gratiam demeritoriè, prius est autem demeritum quam pœna, sicut meritum, quam præmium: ergo oportet prius intelligere in aliquo instanti consummationem peccati, quam substractionem gratiæ: vnde & *Trident. sess.6.c.*11. vsurpat illa verba *August.* quod *Deus non deserit, nisi prius deseratur*. Ergo non tollit gratiam nisi prius deseratur ab homine per peccatum; idemque sumitur ex *Basilio homil.* 12. *de diuersis*. Et licet aliqui voluerint censurare hanc opinionem existimantes esse damnatam inter propositiones *Baij*, qui dicebat charitatem posse esse simul cum reatu æternæ damnationis, quod tamen *Lorca* explicat de reatu habituali, non de actuali peccato de quo *Baius* non loquebatur. Nos tamen à censura abstinentes ex opposito fundamento illam sententiam saluare non possumus. Quia peccatum ita est demeritoriū gratiæ, quod simul est inducens actu priuationem rectitudinis illius, & incompatibilem dispositionem cum ea, vt probatum est. Et ita sicut in aliis generationibus in instanti quo vna forma introducitur, licet secundum diuersas prioritates naturæ prius intelligatur introduci formam, & è conuerso, ita in præsenti in instanti consummationis peccati, ita intelligitur introducta priuatio rectitudinis, vt nullo modo maneat rectitudo.

9 Quod *vrgetur amplius*, quia peccatum hoc ipso quod consummatur generat mortem, vt dicitur *Iacob*. 1. generat (inquam) non tanquam potentia generatiua, vel agens, sed tanquam dispositio vltima ad mortem, quia est consummata dispositio vltra quam nulla alia restat ad mortem, cum sit ipsa auersio à fine hoc ipso quod egreditur à supposito, reddit illud deordinatum: ergò est peccatum inseparabiliter annexum cum morte, seu macula, & priuatione gratiæ tanquam vltima dispositio cum forma. Sed gratia est incompatibilis cum ipsa macula, vt etiam fatetur *Lorca*: Ergo in illo instanti est cum dispositione vltima ad talem maculam quæ est consummatio peccati.

10 Ex quibus patet ad motiua opposita. *Ad primum enim dicitur*, Quod peccatum non solum demeritoriè expellit gratiam, sed demeritoriè consummatè, & vt generans mortem tanquam vltima dispositio ad illam, non vt potentia peccandi, seu generandi mortem, & ita in nullo instanti est cum vita gratiæ.

11 Ad *locum Concil.* & Aug. *Respondetur* Quod sensus est planus, scilicet Deum non subtrahere dona sua sine causa, & per se solum, sed quia nos recedimus ab ipso, non tamen taliter quod in eodem instanti in quo recedimus consummatè, adhuc non subtrahantur dona Dei, quæ non possunt stare cum priuatione quam inducit recessus noster. Sicut etiā verum est dicere quod non generatur forma nisi corrumpatur alia non tamen

ſunt ambæ ſimul in eodem inſtanti, & quando *Baſilius* dicit quod peccatum præcedit gratiæ carentiam, loquitur de præcedentia *cauſalitatis*, non *durationis*, id eſt, peccatum cauſat carentiam gratiæ.

Soluuntur Argumenta.

1 SEd obiicies contra primam concluſionem. Macula in tantùm opponitur gratiæ, in quantum habet rationem culpæ, ſed habet rationem culpæ per moralitatem, quæ eſt aliqua denominatio extrinſeca per reſpectum ad actum præteritum & ad legem: ergo non habet oppoſitionem cum gratia ratione priuationis ex natura rei, ſed ratione moralitatis, atque adeò bene poſſunt coniungi phyſicè gratia, & macula.

2 Reſpondetur maculam includere priuationem phyſicam gratiæ cum moralitate, & ratione vtriuſque opponitur ipſi gratiæ, quia non conſiſtit in aliquo poſitiuo, ſed in aliqua priuatione rectitudinis relicta ex actu peccati, vnde ratione vtriuſque opponitur gratiæ, & phyſicè, & moraliter, quia hoc ipſo quod priuatur rectitudo, non poteſt manere gratia, quæ conſtituit rectum, & illa moralitas, quæ eſt ordo ad peccatum præteritum ita intrinſeca eſt maculæ, ſicut vmbræ eſt intrinſecum reſpicere corpus à quo cauſatur. Vnde non eſt moralitas extrinſeca deriuata à beneplacito voluntatis, ſed intrinſecè ſecuta ex peccato, vnde nec per potentiam abſolutam tolli poteſt.

3 Secundò *obiicies contra ſecundam.* Actus non opponitur directè cum habitu charitatis, ſicut alij actus non opponũtur cum habitibus, & ſicut peccatum non opponitur cum habitu virtutis acquiſitæ, v. g. cum charitate acquiſita; ergo neque cum ſupernaturali, eiuſdem enim rationis ſunt excepta naturalitate, aut ſupernaturalitate quæ nihil conducit ad maiorem oppoſitionem, imò minùs, quia habitus naturales magis continentur ſub eodem genere cum actu peccati, quam ſupernaturalia.

4 Confirmatur. Quia non eſt aſſignare quam oppoſitionem habeat peccatum cum habitu charitatis; non priuatiuam, quia peccatum ſolum priuat rectitudine debita actui, non ipſa gratia: non contrariam, quia non ſunt ſub eodem genere, actus enim peccati eſt in genere actionis, habitus eſt in genere qualitatis: multò minùs contradictoriam, quia nullum extremorum eſt negatio: nec relatiuam, cum non ſit in genere relationis: ergo nullam oppoſitionem habent.

5 Reſpondetur actum peccati non opponi charitati, vt forma, ſed vt effectus inducens priuationem maculæ, quæ eſt ipſa carentia rectitudinis animæ, quæ ex natura rei opponitur gratiæ, & conſequenter charitati, quæ ſe habet tanquam eius paſſio, & vt præſupponens eſſentialiter rectitudinem, vt poſſit conſtituere amicum quod eſt eius effectus formalis, ſicut claudens feneſtram non opponitur formaliter luci, ſed quaſi effectiuè, quatenùs inducit tenebras expellentes lucem, & conſequenter viſibilitatem colorũ qui eſſentialiter præſupponunt lucẽ; Secus eſt in habitib. acquiſitis, qui ſolum importãt inclinationem habitus ad agendum, non autem conſtituũt ipſam rectificationem, aut amicitiam ad Deum. vnde talis habitus ſecundum ſuam naturam non habent oppoſitionem cum priuatione rectitudinis, ſed cum alio habitu ſibi oppoſito, & & contrario, & cum iſte non generetur vnico actu, ideò per vnicum actum peccati non expellitur virtus acquiſita. Quia tamen vnico actu peccati generatur macula, cum qua non poteſt ſtare rectitudo gratiæ, & charitatis, ideò expellit illam ratione ſui termini, ad quem inducit.

6 *Ad confirmationem reſp.* peccatum non opponi cum charitate formaliter, ſed quaſi effectiuè id eſt inducendo priuationem maculæ, vnde non habet oppoſitionem formaliter priuatiuam gratiæ ſed effectiuè priuatiuam, quatenùs cauſat talem maculam, ſicut claudens feneſtram opponitur luci inducendo tenebras.

7 *Tertiò obiicies.* Natura & entitas Phyſica actus peccati non opponitur gratiæ: ergò non habet phyſicam oppoſitionem cum illa. *Conſeq. patet,* Quia oppoſitio phyſica debet fundari in eo quod eſt phyſicum. *Antecedens autem probatur* nam entitas naturalis peccati non opponitur gratiæ, vt conſtat, neque malitia moralis, cum hæc non ſit aliquid phyſicum, ſed vel priuatio rectitudinis, vel relatio rationis. *Item*: idem actus phyſicè poteſt eſſe bonus, & malus moraliter, ſaltem ſucceſſiuè, ergò ſicut non opponitur phyſicè gratiæ quando eſt bonus, ita neque quando eſt malus. *Item.* Peccatum mortale, & veniale poſſunt habere eandem ſpeciem moralem, vt furtum magnum, & paruum ergo ſi ex natura, & ſpecie ſua expellit gratiam, peccatum veniale illam expellet. *Denique.* peccatum omiſſionis expellit charitatem, ſicut peccatum commiſſionis, & non phyſicè cum non habeat phyſicam naturam, ſed priuatiuam: ergo *Confirmatur*: quia actus peccati eſt ſubiectiuè in voluntate, gratia autem eſſentia animæ: ergo non poteſt phyſicè expellere ipſam gratiam, quia non expulſa, non expellitur charitas.

8 Reſpondetur omnes iſtas obiectiones ceſſare conſiderando quod peccatum non opponitur gratiæ vt forma, vel vt priuatio immediatè, ſed vt actio inducẽs maculam tam neceſſariò quod impediri non poteſt illa ſequela, vnde non ratione ſpecificationis eiuſdem in veniali, & mortali, nec ratione commiſſionis, vel omiſſionis ſed ratione inductiui priuationis, & carentiæ habitualis ipſius rectitudinis, quæ eſt macula, dicitur actus peccati repugnare ex natura rei cum gratia mediante macula quam inducit: hoc autem inductiuum inuenitur in omni peccato mortali in quantum perfectè auertit à fine ſiue ſit omiſſionis, ſiue commiſſionis, aut quocumq; modo eius ſpecificatio conſideretur.

9 *Ad confirmat. Reſp.* Quod actus exiſtens in voluntate vt eliciente *vt quo*, etiam denominat totum ſuppoſitum operans *vt quod*, & conſequenter deordinat ipſum à rectitudine debita, voluntas enim eſt inclinatio totius ſuppoſiti in finem, atque adeò deordinando voluntatem, & ſuppoſitum, manet ipſa anima deordinata, & priuata rectitudine gratiæ, ipſa enim gratia denominat ipſum totum rectum, & ſanctum. Cuius ſignum eſt, quod conſtituit hominem filium Dei, filiatio autem eſt propria ſuppoſiti. Hac ergo ratione actus, vt inducens priuationem rectitudinis totius ſuppoſiti dicitur expellere gratiam

tiā non vt formaliter inhærens in voluntate, sed vt inducens à voluntate in animā, quasi per sequelam, priuationem rectitudinis totius suppositi, & consequenter ipsius animæ, quod est inducere maculam, qua mediante priuat gratia.

ARTICVLVS II.

Vtrum peccatum veniale aliquo modo diminuat habitum charitatis?

1 Diminutio charitatis, vel cuiuscumque habitus supernaturalis potest fieri, vel ex substractione causæ influentis, vel ex indispositione causæ suscipientis; sicut è contra ex meliori dispositione subiecti augetur charitatis. De primo modo diminutionis non loquimur hic, quia certum est posse Deum diminuere habitum charitatis per substractionem influxus, sicut & totaliter destruere. Sed etiam constat quod de facto Deus sine culpa hominis non tollit aliquid de habitu supernaturali, quia sine pœnitentia sunt dona, & vocatio Dei, vt dicitur *Roman.* 11. De secundo autem diminutionis modo agimus hic, & cum constet peccato mortali non tantum diminui, sed totaliter destrui charitatem, restat inquirere vtrum diminuatur per peccatum veniale?

2 In *qua quæstione* sententia negatiua vt communis omnium theologorum, vno vel altero ex antiquioribus excepto, certissimè tenenda est. Cuius fundamentum tradit *D. Thom.* à priori hic *quæst.* 24. *art.* 10. Deinde verò ab inconuenienti, & quasi à posteriori traditur ab alijs recentioribus. *A priori* quidem id ostendit *S. Thom.* Quia charitas nec effectiuè, idest physicè, nec demeritoriè, & moraliter potest minui per peccatum veniale; ergo nullo modo. *Antecedens constat.* Quia affectiuè diminui non potest, charitas enim est ordinatiua circa finem vltimum, qui est Deus; peccatum veniale non est deordinatiuum à fine vltimo, nec priuationem rectitudinis eius inducit, sic enim esset mortale: ergo non sunt circa idem, atquè adeo physicè non opponuntur, sicut priuatio auditus non opponitur visui. Demeritoriè etiam non diminuit; quia qui delinquit in minori non meretur pari detrimentum in maiori; sic enim non esset proportio inter demeritum, & pœnam, magisque Deus se auerteret ab homine, quam homo à Deo; sed peccatum veniale nullo modo auerti à fine ergo nullo modo meretur pati detrimentum in habitu ordinante circa finem, qualis est charitas.

3 A posteriori *autem vrgetur hæc ratio.* Quia si veniale peccatum minueret charitatem, tandem corrumperet illam, atque adeo sine peccato mortali posset homo amittere gratiam, & gloriam, cuius oppositum supponit fides in *Concil. Trident. Sess.* 6. *capit.* 11. vbi docet: *Ob peccata venialia in qua cadunt Sancti non desinere esse iustos.* Quod stare non potest si peccata venialia possunt corrumpere charitatem. Vnde omnes qui conantur respondere huic argumento *negant consequentiam*, scilicet quod tandem per veniale peccatum corrumperetur charitas, & varias assignant rationes. Quidam dicunt peccatum veniale solum minuere charitatem per partes proportionales, atque adeo etiamsi infinita peccata venialia, sint nunquam exhaurient quantitatem charitatis, alij quod vltimum peccatum veniale fit mortale ex circunstantia destruendi charitatem. Alij quod gratia, sicut minuitur per venialia, ita reparatur, & crescit per bona opera, quæ iustus excercet, si diu permanet in gratia; ideoque nunquam peccata venialia consumunt habitum charitatis, quia semper reparantur. Alij quod vltimus gradus nunquam est amissibilis per peccatum veniale, benè tamen omnes alij, quia tollere alios est diminuere; tollere vltimum non est diminuere, sed destruere.

4 Cæterum omnes istæ solutiones, aut principium petunt, aut voluntariè loquuntur. Nam prima non habet fundamentum vnde constet peccata venialia diminuere per partes proportionales: & licet per motum continuum possit diminui proportionaliter aliqua quantitas, per motum tamen discretum, qualia sunt plura peccata venialia, quæ diuersis temporibus committuntur, id non potest intelligi. Nam quando committitur vnum peccatum veniale, vel tollit partem includentem, & diuisibilem in alias partes, vel non. Si non includit partes: ergo non est pars, sed indiuisibile, cuius non est dare partes; indiuisibile autem ablatum à diuisibili non minuit. Si autem tollit partem habentem alias partes, & diuisibilem in alias, hoc ipso includit infinitas partes proportionales, quia quælibet pars diuisibilis est in alias partes: vnde si vni peccato veniali solum correspondet vna pars proportionalis, & illa tollitur, cum tollatur in quantum diuisibilis, necesse est tolli infinitas partes proportionales, in qua illa diuidi potest, & sic tantum mereretur vnum peccatum veniale, quantum infinita, quia infinitas partes tollit.

5 Secunda *solutio est chimerica:* quia ille qui habet vltimum gradum charitatis, qui tolli potest per primum peccatum veniale, teneretur sub mortali vitare omnia peccata venialia, quia per quodlibet, destrueretur charitas: hoc autem est impossibile, cum nullus possit omnia venialia peccata vitare, vt definit *Concil. Trident.* Et quomodo posset aliquis obligari hoc præcepto, cum non possit scire quando est in vltimo gradu charitatis? Tertia solutio non tangit difficultatem, quia non semper homo iustus reparat per bona opera id quod perdit per venialia; potest enim aliquis vno die, vel etiam mense non exercere aliquod opus bonum, & commitere innumera peccata venialia sufficentia tollere gratiam, præsertim remissam, si quodlibet eorum aliquid tollit de gratia. Denique vltima solutio non assignat rationem quare gradus ille charitatis quando est vltimus non possit tolli per peccatum veniale, cum illi correspondeat diminutio illius gradus, ex eo enim quod vltimus sit peccatum veniale non amittit rationem demeriti, quia nec rationem culpæ: ergo, si meretur vt tollatur tanta quantitas gratiæ, quanta in subiecto restauit, non potest salua iustitia illud demeritum priuari sua retributione.

Soluuntur Argumenta

1 CONtra prædictam communem resolutionem *arguitur primo*, quia peccatum veniale opponitur feruori charitatis, & minuit illum vt communiter docet *S. Thom.* præsertim *3. part. quæst.* 87. *art.* 2. Et cum eo omnes theologi, non autem opponitur feruori qui est actus, hic enim etiam sine veniali peccato per solam cessationem actus tollitur, vt patet in dormiente, si ergo nihil amplius tollit peccatum veniale quã feruorem actus charitatis, idem facit veniale quod somnus. *Nec posset assignari* quomodo peccatum veniale manet habitualiter in anima si nihil amplius tollit quam feruorem actus; debet ergo tollere feruorem habitus, qui est aliqua perfectio illius habitualis, & non potest assignari alia quam intensio: ergo sic hoc diminuit peccatum veniale, diminuit habitum charitatis.

2 Respondetur (omissis aliis) peccatum veniale nihil diminuere, & corrumpere de feruore intrinseco, qui est intensio habitus sed solum impedire promptitudinem, & applicationem illius ad ordinandum in finem illam materiam circa quam peccatur venialiter; vnde macula venialis non importat priuationem corrumpentem formam habitus, sed impedientem applicationem eius, vt dicit *S. Thom.* 1. 2. *quæst.* 89. *art.* 1. *&* 3. *part. quæst.* 87. *art.* 2. *&* 3. Idque explicat exemplo candoris, & pulchritudinis quæ maculari potest, vel per priuationem corrumpentem aliquid candoris, vel decoris, vel per extrinsecam appositionem alicuius impedimenti, v. g. luti, vel pulueris impedientis ne candor appareat. Quare peccatum veniale non opponitur feruori intrinseco charitatis, sed extrinseco, qui est promptitudo quædam, & carentia impedimenti ad operandum circa aliquam materiam, quia per adhæsionem inordinatam venialis peccati ad aliquid temporale impeditur charitas exercere circa illam materiam ordinem in finem actualiter, & virtualiter. Et sicut *D. Thom.* 2. 2. *quæst.* 82. *art.* 1. dicit quod deuotio est quædam promptitudo, quæ consistit in motione, & applicatione debita voluntatis ad cultum diuinum; ita charitas cum moueat omnes actus, & virtutes ad finem, debet habere promptitudinem ad applicãdum, & mouendum omnem materiam ad finem, & si in hac applicatione impeditur propter aliquem affectum inordinatum circa aliquam materiam, dicitur minui feruor illius quantum ad promptitudinem applicationis, non quantum ad intensionem habitus. Et quia potest homo habitualiter retinere illum affectum inordinatum nõ retractando illum, ideò dicitur minuere feruorem habitualiter, quia habitualiter impedit applicationem, sicut qui ligatur brachio habitualiter non potest mouere illud quandiù est ligatus, licet nihil amittat de virtute motiua intrinseca.

3 Secundò *arguitur*. Quia ad remissionem peccati venialis oportet quod aliquid habituale ponatur in anima: nam macula peccati venialis priuatio habitualis est: ergo per aliquid habituale debet expelli: ergo etiam è contra macula venialis expellit illud habituale, & sic diminuitur habitus per venialia, siquidem aliquid habituale tollere est habitum diminuere.

Multa solent disputari ab expositoribus *diu. Th.* circa remissionem peccati venialis ad *quæst.* 87. 3. *part.* Pro præsenti sufficit dicere quod ad tollendam maculam corrumpentem, & priuantem intrinsecus aliqua forma necesse est infundi formam, seu habitum oppositum: ad tollendã verò maculam impedientem, etiamsi impedimentum habituale sit non requiritur infusio nouæ formæ vt ait *D. Thom. citato loco art.* 2. *ad* 3. Sed hoc ipso quod tollitur impedimentum extrinsecus appositum, forma manet libera & expedita. Sic ergo peccatum veniale habitualiter manens in anima, cum non attingat ipsam charitatem in se, sed per affectum inordinatum circa aliquam materiam temporalem impediat charitatis applicationem, & ordinationem erga illam materiam, aut virtutem; inde est, quod quilibet actus, qui formaliter, aut virtualiter retractat illum affectum inordinatũ, expellit peccatum veniale, non addendo aliquam formam, sed tollendo impedimentum, quod habitualiter retardabat applicationem charitatis: sicut remouens columna non addit grauitatem lapidi vt descendat, sed tollit impedimentum.

4 Dicunt *tamen aliqui authores*, & valdè probabiliter, quod licet non ponatur noua forma resultat tamen nouus modus in charitate per ablationem impedimenti, qui modus etiam per peccatum veniale tollitur, quia sicut lapidem esse liberum ab impedimento vt descendat, & brachium non manere ligatum vt se moueat, & candorem non habere lutum vt appareat, licet sit ablatio impedimentorum, inde tamen resultat aliquis modus in ipsis rebus, qui dicuntur expedita, & quasi modificata ad agendum. Ita charitas ex ablatione impedimenti quasi expeditur, & resultat in ea modus quidam non intensionis formæ, sed expeditionis à contrario impediente, quia intensio est modus radicationis in subiecto: iste autem modus est promptitudo applicationis, & ordinationis erga alias materias. Alij dicunt, quod solum est extrinseca denominatio macula relicta ex peccato veniali, & sic sufficit elicere actum, vt dicatur tolli sine resultantia noui modi.

5 Tertio *arguitur*. Non est inconueniens quod veniale aliquando tollat charitatem ratione alicuius circunstantiæ: ergo non est inconueniens quod diminuat. *Consequentia patet*, quia ideò negatur, quod venialia minuant charitatem ne deueniamus ad hoc quod per aliquod veniale charitas corrumpatur: si ergo non est inconueniens, neque erit inconueniens quod diminuat charitatem. *Antecedens vero probatur*. Quia cõsuetudo freqẽs venialium est proxima mortalis dispositio ad cadendum in mortale: sed tenemur vitare omnes proximas occasiones morales peccandi mortaliter: ergo illa frequentia peccati venialis ratione huius periculi ita obligat ad sui euitationem, quod si non euitetur charitas omnino tolletur.

6 Respondetur. Quod in isto casu frequentia venialium (si esset verus casus) non esset peccatum veniale, sed mortale ratione proximæ dispositionis ad tollendam charitatem, sed hoc incidit in sententiam suprà refutatam de veniali tollente vltimum gradum gratiæ, quod hoc ipso fieret mortale: non enim est possibile tale

præceptum

præceptum imponi homini de vitando illo peccato vltimo sub mortali, quia non potest scire quando est vltimum. Sic etiam non potest scire determinatè quando est frequentia sufficiens ad proximam dispositionem ad mortalem, vt teneatur illam sub mortali euitare. Vnde dicendum est communi sensu theologorum apud *Diu. Th.* 1. 2. *quæst.* 88. *art.* 4. Quod nec omnia peccata venialia de mundo) quanto magis frequentia vnius possunt habere de reatu tantum quantum vnum peccatum mortale, sed solum dispositiuè faciunt peccatum mortale. Si autem frequentia venialium esset talis proxima dispositio ad mortale, sine dubio frequentia venialium faceret peccatum mortale, ratione illius circunstantiæ periculi.

7 Dico *ergo* quod frequentia venialium non est dispositio proxima per se loquendo, & directè, sed per accidens, aut per quandam consequentiam, vt dicit S. *Thom. ibidem art.* 3. Et distingue inter dispositionem proximam quasi obiectiuam, & extrinsecus mouentem, & inter dispositionem quasi negatiuam, & ex parte agentis se tenentem; nam obiectum, seu occasio attrahens proximè ad peccatum mortale debet euitari sub mortali, quia efficacia obiecti in attrahendo, cum sit extra nos, non est ita facile impedibilis nec debemus confidere vt occasionibus nos committamus. Cæterum per peccatum veniale disponitur agens quasi negatiuè dum minus subijcitur ordine debito, & destruitur exercitio, & feruore charitatis, vnde facile labitur in mortale. Hanc autem dispositionem non magis tenemur euitare quam ipsa in se ordinata sit ex natura sua, scilicet sub peccato veniali.

8 Vltimo *arguitur*. Non videtur assignari sufficiens disparitas in aliquibus exemplis. Nam in primis non est ratio cur dicamus quolibet demeritorio non minui, præsertim cum possit esse aliquod veniale ita demeritorium, sicut aliquis actus remissus est meritorius. *Item*. Non est ratio cur habitus acquisiti sola negligentia, & cessatione actuum minuatur, habitus autem infusi non minuantur negligentia venialium, & cessatione actuum. *Denique* in amicitia humana, leuiores offensæ minuunt ipsam amicitiam, & communicationem eius ergo etiam in diuina. Quod & ipsa experientia videtur comprobari, cum ex frequentia venialium tepiditas magna consurgat, quæ est signum diminutionis charitatis, sicut feruentior, & expeditior conatus est signum argumenti: ideoque tam sancti quam patres solicitè nos admonent de vitandis venialibus quæ si nimium crescant ipsam charitatem faciunt periclitari, & destrui.

9 Respondetur esse disparitatem in istis exemplis. *In primo quidem*. Quia omnis actus meritorius est ordinatus ad finem vltimū vitæ æternæ, illamque meretur; actus autem venialis non est deordinatus à fine vltimo, & si non potest mereri priuationem aliquam habitus charitatis ordinantis in vitam æternam. *In secundo exemplo*, habitus acquisiti non minuuntur, & corrumpuntur sola cessatione actus directè sed occasionaliter, quatenus cessante actu insurgunt actus contrarij, quibus tollitur habitus, vel obliuiscimur obiecti, à quo habitus dependet. Supernaturalis autem habitus non tollitur aliquo actu, nisi inducat priuationem corruptiuam illius, quo veniale peccatum non facit, licet disponat per impedimentum charitatis, vt insurgat actus peccati mortalis destruens illam.

10 In *tertio exemplo*: Non minuitur amicitia humana per offensas leues, quandiù cognoscuntur esse leues, & qui ideò amicitiam minueret quantum ad interiorem amorem irrationabiliter procederet: benè tamen possunt impedire aliquam communicationem extrinsecam, sicut faciunt peccata venialia. *Vel secundo*. Amicitia humana multum dependet ab extrinseco, ita quod sola cessatione communicationis potest dissolui, quæ si per leues offensas impediatur, dissoluetur tandem amicitia. At verò amicitia diuina consistit in habitu infuso semper de se permanente, nisi culpa mortali tollatur. *Neque experientia aliquid in oppositum comprobat*, quia illa tepiditas non est ex diminutione intrinseca, sed ex impedimento extrinseco, quod si tollatur poterit etiam habere feruorem charitas, promptitudinis, & applicationis erga illam materiam ordinandam in finem sine hoc quod intrinsecus habitus charitatis reddatur intensior: vnde non est sufficiens signum augmenti, aut diminutionis intrinsecæ. Scriptura autem, & patres quando commendant euitationem venialium, non dicunt venialia minuere charitatem intrinsecè, aut corrumpere, sed sufficit quod dispositiuè. Et hæc etiam sufficiant per tota ista materia.

QVÆSTIO LXIV.

DE HOMICIDIO.

ABSOLVTIO tractatu de virtutibus Theologicis eodem ferè ordine procedit *S. Thom.* ad explicandas virtutes Cardinales, quæ sunt *prudentia*, *iustitia*, *fortitudo*, & *temperantia*, & in qualibet quinque considerat. *Primò* ipsam virtutem secundum se: *Secundo* partes eius: *Tertiò* donum ei correspondens. *Quartò* vita opposita: *Quintò* eius præcepta. Inter pertinentia autem ad materiam iustitiæ primo occurrunt partes subiectiuæ, seu species illius, quæ sunt tres, scilicet *iustitia legalis*: *distributiua*, & *commutatiua*: cum enim iustitia constituat ordinem ad alterum potest iste ordo considerari vel inter partem, & partem,

tem, ideſt, inter duas perſonas priuatas; vel inter totum, & partem, vel è conuerſio inter partem, & totum. Primò modo conſtituitur *iuſtitia commutatiua.* Secundò modo *diſtributiua*, quatenus à capite deriuatur ad partes reipublicæ conueniens diſtributio. Tertio modo eſt *iuſtitia legalis*, qua quælibet perſona reſpicit bonum commune, & debitum legis.

Explicatis iam ſpeciebus iuſtitiæ, & earum actibus agit *S. Thomas* de vitiis oppoſitis Et primo de peccato oppoſito iuſtitiæ diſtributiuæ, quod eſt *acceptio perſonarum*, quæ attendit ad conditionem perſonæ, & non ad proportionem cum præmio. Et de hoc agit *quæſt.* 63. Secundo agit de vitiis oppoſitis iuſtitiæ commutatiuæ, quæ ſunt in multiplici differentia, & ita agit de illis vſque ad *quæſt.* 78. Poſſunt autem ſic in ordinem redigi. Nam iuſtitia commutatiua verſatur circa commutationes rerum: poſſunt autem commutationes iſtæ fieri vel cum conſenſu, & voluntate vtriuſque partis, & ſic propriè ſunt actiones commutatiuæ: vel poſſunt fieri altero inuito ſeu patiente, & ſunt commutationes in voluntariæ. Circa commutationes inuoluntarias poteſt committi iniuſtitia, ſiue iniuria, vel facto, vel Verbo: facto vel in perſonam propriam; vel inconiunctam: vel in res poſſeſſas. Si primo modo aut fit iniuſtitia per *homicidium*, & de hoc agit *S. Thom. quæſt.* 64. Vel per pænalem tractationem perſonę vt per mutilationem, verberationem, incarcerationem, &c. Et de hoc agit *quæſt.* 65. Si in perſonam coniunctam, vel in vxorem per adulterium; vel in filiam per ſtuprum; vel in conſanguineam per inceſtum, & de his agit infra tractando de ſpeciebus luxuriæ. In res autem poſſeſſas fit iniuria ſi accipiantur inuito domino, vel per furtum occultè; vel per rapinam manifeſtè, & violenter. Et de hoc agit *quæſt.* 66.

Quot verò modis fiat iniuria Verbo, ſiue in iudicio, ſiue extra iudicium conſiderat deinceps *Sanct. Doctor*, & nos in præſenti ommitimus, latiùs enim de his egimus in tractatu de connexione partium, & ordine quæſtionum, vbi iſta videri poſſunt, ad tractatus de homicidio, & irregularitate à vobis expoſtulatos properantes. Quos quidem ſub breuitate perſtringemus, articulos *D. Thomæ*, vbi opus fuerit vnica commentatoria diſputatione percurrentes.

EXPLICATIO LITTERÆ DIVI THOMÆ.

IN articulo 1. inquirit S. Thomas *vtrum occidere quæcumque viuentia ſit illicitum*? Conſtans eſt apud omnes reſolutio *D. Thomæ* negans in præſenti illicitam eſſe quorumcumque viuentium (præter hominem) occiſionem. Probat *S. Doctor* ex Auguſtino lib. 1. de ciuitate cap. 20. dicente, *cum audimus*, non occides *non accipimus hoc dictum eſſe de fructetis quia nullus eſt eis ſenſus*; *nec de irrationalibus animalibus, quia nulla nobis ratione ſociantur. Reſtat ergo quod intelligamus de homine quod dictum eſt non occides.* Ratione probat. Quia nullus peccat per hoc quod vtitur re aliqua ad hoc ad quod eſt; inferiora autem creata ſecundum *Ariſtotel.* fuerunt propter ea quæ ſunt perfectione præſtantia; vt herbæ propter animalia, reliqui fructus, & animalia ipſa propter hominem, vtpote quę viuentia adiumento nobis ſunt, & mortua in cibum, veſtitum, & in alios vſus. Licitum ergo eſt plantas mortificare in vſum animalium, & animalia in vſum hominum occidere.

Concluſio iſta vſque adeo vera eſt, vt ſit etiam veriſſima fidei Catholicæ confeſſio, cuius contrarium ſenſit manicheorum hæreſis vt loco citato *Auguſtinus* refert, & 6. etiam *contra fauſtum manicheum.* Aiebant enim veſani illi animalium animas membra eſſe Dei, & ideo impium eſſe eorum carnibus veſci. Quæ quidem hæræſis præterquam quod ab Auguſtino refutatur, expreſsè etiam *Geneſ.* 9. euincitur, vbi aſſeritur. *Omne quod mouetur erit vobis in cibum*; & multis aliis in locis tam veteris, quam Noui Teſtamenti, vnde nulli de præfata concluſione licet dubitare.

In articulo 2. inquirit *vtrum ſit licitum occidere peccatores*? In quo à brutis pecoribus primus gradus ſit ad improbos, ſeu maleficos homines, qui à ſua per peccatum degenerantes, in iumentorum naturam Dauidis teſtimonio deſciſcunt. Dubitatur ergo an illos liceat morte multare. Concluſio *S. Thomæ* eſt affirmatiua, quam probat primo in *argumento ſed contra* ex illo Exod. 22. *Maleficos non patieris viuere*: & ex Pſal. 100. *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ.* Perpulchra eſt ratio D. Thomæ prædictæ concluſionis probatiua, quam ex ſuperiori articulo deduxit; in quo quidem definiuit ob id licere animalia bruta mactari quia in noſtrum vſum ſunt ordinata, ſicuti imperfectius ad perfectius. Ergo cum omnis pars facta ſit à natura propter totum corpus, atque adeò vbi ſaluti hominis neceſſarium eſt membrum putridum reſecatur ne contagione cætera membra deperdat: & ſinguli ciuium totius ſint reipublicæ partes; conſequens fit vt ibi incolumitati reipublicæ expedierit, ipſa ius habeat ciuem morte reſecandi ne totam inficiat.

Scotus in 4. *diſt.* 15. *q.* 3. aſſeruit illud præceptum *non occides* generale, & vniuerſale eſſe vt conſtat ex *Exodo*, vbi abſolutè ponitur, & ex 5. *Matth.* vbi etiam abſolutè refertur. Ex quibus infert non licere publicis magiſtratibus interficere maleficos, niſi eos quos Deus, vel lex diuina iuſſerit interficere; & ſic licere fures nocturnos occidere, quia antiquitus id iuſſit Deus lege; neutiqnam verò diurnos, ſicut neque adulteras morte mulctare, quia licet id Deus in lege antiqua præceperit, *Ioannis* tamen 8. id abrogaſſe videtur, mulierem adulteram (de qua ibi fit mentio) abſoluens.

Nihilominus falſo inniti ſcotum fundamento ex eo probatur. Quia falſum omnino eſt præceptum illud *non occides* ſic generaliter, & vniuerſaliter intelligi, vt cunctas in vniuerſum hominum occiſiones cōmpræhendat, cum ad *Roman.* 13. loquens Paulus de magiſtratibus publicis dicat: *Non ſine cauſa gladium portat, Dei enim Miniſter eſt, vindex in ira ei, qui male agit.* Ergo licitum erit prædicto vti gladio ad occidendum, & reſecandum membra putrida, & reipublicæ nocua.

Nec

Nec sufficit dicere Licitum esse gladio vti solùm in casibus in lege antiqua expressis, *Tum*, Quià inuasorem inculpata tutela transfigere licitum est in communi omnium sententia, & tamen lege veteri id expresse non habetur. *Tum*, ad hominem contra *Scotum*, Quia ex sua sententia adhuc hodiè non liceret fures nocturnos occidere; siquidem lex antiqua quantum ad iudicialia abrogata est in morte Christi, & in lege noua nulla est lex lata de interficiendo quocumque homine. *Tum*, quid securiùs, quidvè sanctiùs quam hæreticos igne cremare? Nec tamen Deus legem aliquam de hoc tulit. *Tum denique*, quia Deus qui est auctor naturæ per leges positiuas non destruit legem naturæ, quin potius perficit, sed secundum Scotum præceptum illud *Non occides* est præceptum naturale, ergo legitimus eius sensus erit, quem ratio nos naturalis docet, & consequenter eo vsque generale erit quovsque natura vitam vult humanam conseruari, ergo in casibus in quibus naturalis ratio hominis occisionem aut iubet, aut permittit, licitum erit homines interficere.

Ex quibus infertur pro pleniori totius articuli intelligentia, quod aggressoris interfectio non est prædicti præcepti exceptio, quia tale homicidium non est vetitum à natura, sicut neque malefactorum extinctio, quæ publica fit authoritate, quoniam vnquam fuit tali præcepto comprehensa. Quo enim se quisque iure tueri potest cum hostis internecie, & quo potest sibi membrum amputare, vt ipse sit sospes, potest respublica se incolumem per ciuis necem obseruare. Vnde Princeps qui licet recta ratione doctus potest leges nouas facere mortis inflictiuas. De quo *in leg. capitalium, ff. de pœnis.* Vbi incendiariis, atque aliis pœna capitis decernitur, & Parricidæ in dolium occlusi submerguntur; Hæretici exuruntur, Læsores maiestatis meritissimò dilaniantur, &c.

In articulo 3. Inquirit *Vtrum occidere Hominem peccatorem liceat priuatæ personæ*; Et *conclusio est negatiua*, Videlicet, non licere vnicuilibet priuato sceleratum hominem occidere, sed soli reipublicæ, Principi, ac publico magistratui. Hanc probat *ex Augustino* lib. 1. de ciuit. Dei cap. 26. dicente. *Qui sine aliqua publica administratione maleficum occiderit velut homicida iudicabitur: & tanto amplius quanto sibi potestatem à Deo non concessam vsurpare non timuit.*

Ratione in corpore sic. quia licitum est facere quod ad salutem totius communitatis ordinatur, sed malefactorem occidere in commodum vergit totius communitatis, ergo illi præcisè incumbit, cui cura commissa est, & custodia communis boni: quemadmodum amputatio membri, quæ proficua est corpori, medico præcisè incumbit cui cura infirmi demandatur. Cura autem communis boni commissa est Principibus habentibus publicam authoritatem; eis ergo solum licet malefactores occidere non autem priuatis personis.

Hic solum notatu dignum est, cur illi priuato fas sit alterum occidere, nec etiam in vindictam sui ipsius? Et præter rationem dictam D. Thom. constat hoc, ex eo quod si eidem ipsi qui iniuriam passus est, vindictam commisisset natura, nemo non se vltra iustum vindicasset. Dolor enim illatæ iniuriæ mentem obcæcat, affectumque in rabiem inflammat, atque adeo nemo se quam iustè deberet, sed quam posset maximè vindicaret. Quod experientia constat in pernicioso nobilium abusu, qui honoris cæremonias tam superstitiosè persequuntur, vt pro parua adhuc iniuria homines morte afficiant. Cum ergo iustitiæ virtus non animo perturbato, sed integro iudicio mandari debeat executioni temperamento rationabili quam maximè ordinatum fuit, vt non pars læsa, sed communis persona, omnique affectione libera iniurias vlcisceretur.

Hic controuerti solet. An cuiuis ciuium liceat priuatim tyrannum extinguere cuius solutio pendet ex distinctione quam in præsenti adhibet *Caietanus.* Dupliciter enim contingit aliquem esse tyrannum. Quidam est tyrannus in modo tantum regendi, siue regni, aut potentatus administratione, quam iustè tamen adeptus fuit, vt pluries contingit quod veri domini tyrannicè regunt, ad suam vtilitatem omnia conuertentes, discordias inter subditos seminantes, aut nutrientes vt ipsi lucrentur, vel exaltentur: Et talem non licet alicui priuatim occidere: cum enim ius habeat ad regnum non est illo nisi per publicum iudicium expoliandus. Aliter quempiam contingit esse tyrannum in ipso iure dominij, seu potentatus acquisitione, quia scilicet vsurpauit sibi dominium vi armorum, vel aliàs iniquè, & talis à quolibet de populo licitè occidi potest pro populi libertate, quando videlicet non est recursus ad superiorem à quo possit iustitia fieri de huiusmodi inuasore. Si enim respublica superiorem habeat ille adeundus est vt remedio succurrat. Sin vero illa potest in ipsum coarmari, & quilibet ciuium illum interimere. Talis enim tyrannus est hostis populi habens continuum bellum iniustum populo, inuasor namque illius est, & oppressor libertatis, seu iuris publici, bellumque quo populum inuadens seipsum nominauit Dominum, aliosque coegit ad recognoscendum se vt talem, nulla est pace terminatum, nec tregua interruptum, sed succumbens iacet populus ergo bellum ex parte populi iustum est, & ex parte tyranni iniustum. Ergo quilibet de populo contra tyrannum insurgens bellum iustum agit, ergo auctoritate iusti belli, quæ est auctoritas publica quilibet ciuium illum iustè interimere potest. Et sic *Iudic.* 3. Aioth persona priuata occidit Eglon Regem Moab pro liberando populo ab eius seruitute, & multa alia exempla, quæ videri possunt apud magistrum *Bañez*, & magistrum *Soto lib. 5. de iustitia, & iure.*

In articulo 4. inquirit *Vtrum occidere malefactores liceat clericis?* Et *Conclusio est negatiua.* Constat ex illo Pauli 1. ad Timoth. 3. *Oportet Episcopum sine crimine esse, non violentum non percussorem.* Ratione probat illam dupliciter *D. Thomas.* Primò, quia clerici electi sunt ad altaris ministerium, in quo Christi passio recolitur, & Christus occisus repræsentatur, qui cum percuteretur non repercutiebat, ergo percutere, seu occidere clericis non licet cum ipsorum capiti debeant conformari. *Secundò*; quia clericis commissum est ministerium nouæ legis, in qua quidem non determinatur pœna occisionis, vel mutilationis. Vt ergò idonei ministri sint noui testamenti à talibus debent abstinere.

Quo autem iure clericis effusio sanguinis interdicatur, solet in præsenti requiri. Breuiter tamen dicendum existimo prohibitionem hanc solùm esse de iure merè positiuo Ecclesiastico, Ecclesia enim id meritò sanxit ratione decentiæ, & honestatis ad Sacerdotale ministerium requisitæ. De quo

Gratianus

Gratianus in fronte distinct. 45. vbi *Canon. Neminem*, & *Canon. Episcopum* eadem habetur prohibitio.

In articulo 5. Inquirit, *Vtrum liceat alicui occidere se ipsum?* In quo etiam conclusio est negatiua, videlicet, *Nemini fas est se ipsum occidere, & qui contra facit grauissimi peccati mortalis reus sit.* Probat ex Augustin. in 1. de ciuit. Dei cap. 20. dicente: *Restat vt de homine intelligamus illud quod dictum est non occides, nec alterum; ergo nec te.* Vt ratione probet prædictam conclusionem tripliciter considerat hominem *S. Doctor.* Primo secundum se, & absolutè. *Secundò* vt pars est totius communitatis, & Reipublicæ, *Tertiò* vt effectus Dei. Et omnibus istis modis consideratus homo semper grauiter peccat se occidendo. *Primò.* Quia si homo secundum se ipsum consideretur, contra suam naturam, & inclinationem, & amorem facit si se occidat, quælibet enim res naturaliter se amat, & conseruat se; ergo sui ipsius occisio contra naturalem legem, & contra charitatem existit. *Secundò.* Quia homo consideratus vt pars totius Reipublicæ in bonum totius ordinatur, & id quod est, communitatis est, vnde in hoc quod se ipsum interficit iniuriam irrogat communitati, vt ait *Philosoph.* 5. *Ethic. Tertiò.* Quia consideratus vt effectus Dei, vitam humanam habet tanquam donum diuinum, à Deoque subindet pendet tanquam propria eius possessio; ergo dum se ipsum perimit in Deum peccat, sicut qui alienum seruum interficit, in Dominum peccat cuius est seruus.

In art. 6. Inquirit *Vtrum liceat in aliquo casu interficere innocentem?* Conclusio est negatiua, constatque ex illo Exod. 23. *Insontem, & Iustum non occides.* Ratione probat sic S. *Doct.* Nam vel homo secundum se consideratur, & sic nullum occidere licet, quia in quolibet etiam peccatore debemus amare naturam quam Deus facit, quæ per occisionem corrumpitur: vel consideratur in ordine ad bonum commune, & in ordine ad hoc fit licita peccatorum occisio; vita autem Iustorum est consecutiua & promotiua boni communis, quia ipsi sunt principalior pars multitudinis; ergo nullo modo vitam innocentum adimere licet. Doctrina est manifesta, proceditque de innocente, qui non solum est innocens in re, sed neque probatur nocens: non verò de innocente qui licet reuera innocens sit legitimè tamen probatur nocens. De hoc enim An sit licitum illum morte afficere disputari solet *lib. 5. de iustitia, & Iure*, vbi videri potest *Magister Soto quæst.* 4. *art.* 2.

In articulo 7. Inquirit *Vtrum liceat alicui occidere aliquem se defendendo? Et Prima conclusio est.* Si aliquis ad defendendam propriam vitam vtatur maiori violentia, quam opporteat, erit illicita defensio. *Ratio est.* Quia actus proueniens ex bona intentione finis si non sit proportionatus fini fit illicitus. *Secunda Conclusio.* Si in defensionem propriæ vitæ; quis moderatè vim repellat licita erit defensio. *Ratio est.* Quia Secundum iura vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ. *Tertia Conclusio.* Nulli Priuatæ personæ habenti solum priuatam authoritatem licebit intendere occisionem sui aggressoris. *Ratio est.* Quia hoc intendere solum pertinet ad publicam authoritatem.

Quarta *Conclusio.* Habenti publicam authoritatem licitum erit in defensionem propriæ vitæ intendere mortem aggressoris. *Ratio est.* Quia sic intendens aggressoris mortem refert hoc ad bonum publicum; vt constat in Milite pugnante contra hostes, & in ministro Iudicis pugnante contra Latrones. *Quinta Conclusio.* Adhuc isti si priuata libidine moueantur ad hoc peccant. *Sexta Conclusio in solutione ad* 4. Actus fornicationis, seu adulterij non ordinatur in defensionem, aut conseruationem propriæ vitæ ex necessitate, sicut actus ex quo quandoque sequitur occisio aggressoris.

In articulo 8. Inquirit *Vtrum aliquis casualiter occidens hominem incurrat homicidij reatum? Prima Conclusio fundamentalis.* Casualia in quantum huiusmodi non sunt peccata. *Ratio est.* Quia peccatum debet esse voluntarium; Casualia vero inquantum huiusmodi sunt præter voluntatem. *Secunda Conclusio.* Contingere potest vt id quod non est per se, & actu volitum sit per accidens intentum, aut voluntarium in quantum causa per accidens dicitur remouens prohibens. *Ratio est.* Quia potest quis non remouere causam homicidij, quam remouere tenetur.

Tertia *Conclusio.* Dupliciter potest contingere quod homicidium sit per accidens voluntarium; vno modo si quis det operam rei illicitæ, alio modo si quis det operam rei licitæ, non tamen adhibens sufficientem diligentiam. *Quarta Conclusio responsiua quæstioni.* Si quis det operam rei licitæ adhibens sufficientem diligentiam, etiamsi sequatur homicidium non incurrit homicidij reatum. *Quinta conclusio etiam responsiua.* Si quis det operam rei illicitæ, vel etiam det operam rei licitæ non adhibens sufficientem diligentiam incurrit homicidium reatum. Rationes pro his duabus vltimis conclusionibus sunt præcedentes conclusiones, quoniam sunt fundamenta istarum. Difficultates quæ circa prædictos articulos aliquo examine indigent sequenti disputatione pertingentur.

DISPVTATIO XVII.

De homicidio.

ARTICVLVS I.

Vtrum liceat alicui occidere se ipsum?

1 RATIO Dubitandi desumitur ex eo quod in *Artic.* 5. in quo præsens dubium mouet *S. Thomas* inefficaciter probari videtur Conclusio illius; probat enim occidere semetipsum mortale peccatum esse, quia contra naturalem inclinationem fit: at non omnis naturalis inclinatio bona est; ergo contra illam facere non malum. *Minor patet* Tum quia inclinatio humana in bonum delectabile naturalis est, nec semper bona, vt constat experientia, *Tum* quia speciem, & indiuiduum conseruare, sæpè numero malum est, eidemque resistere bonum. Vnde virtus temperantiæ, ac fortitudinis, iustitia etiam originalis ad refrænandas naturales affectiones nobis donantur; ergo inefficax est consequentia illa, *fit contra inclinationem naturalem; ergo est peccatum*, aut restat probandum illam inclinationem esse bonam.

Pro

Pro explicatione dictorum,& dicendorum notandum est. Hominem duas ambasque naturales inclinationes habere, alteram ratione generis,alteram verò ratione speciei. Prima materialis est; secunda formalis. Quæ quidem inclinationes post naturam corruptam sunt sibi inuicem contrariæ: *Caro namque concupiscit aduersus Spiritum, & Spiritus aduersus carnem.* Quia tamen illud alicui dicitur *simpliciter naturale*,quod formaliter,& secundum speciem cōuenit (quod enim competit materialiter, solùm secundum quid competere dicitur) ideò fit, vt secundum rationem facere contrà materialem, id est contrà sensualem inclinationem, ad hominis perfectionem pertineat. Quando ergò dicitur inclinationem, seu amorem vitæ, seu conseruationis vitæ,naturalem esse intelligi debet *secundum rationem*, & consequenter contrà illā inclinationem facere peccatum erit. Est enim inclinatio naturalis ad viuere,quia est inclinatio naturalis ad fœlicitatem consequendam, quæ quidem nisi per opera à viuente exercita haberi non potest.Relinquitur ergò peccatum esse semetipsum interimere. Vt tamen quale peccatum sit videamus.

3 *Dico primò.* Occidens siue mutilans seipsum aut proximum,peccat contrà iustitiam in ordine ad remp. & in ordine ad Deum Itaque tale peccatum habet specialem malitiam in ordine ad hæc duo,nec est solùm generalis, & communis ratio iniustitiæ imbibita in omni peccato,sed est specialis in isto. *Probatur primò in ordine ad rempublicam.* Quoniam etsi admittamus, quod ex mera hominum voluntate pendet remp. constituere,constituta tamen in ipsam transferunt homines totum suum ius,quod ipsi habent, imò quantum ad hoc supposito quod remp. constituunt non est aliqua dependentia in rep. à libera voluntate ipsorum, sed naturali iure habet resp. potestatem,tum ad occidendum malefactores,& bonum commune procurandum; tum etiam ius speciale ad custodiendam vitam suorum ciuium. Ergò qui seipsum,vel alterum occidit,siue mutilat ius reip.violat,quod ipsa habet ad custodiam vitæ suorum ciuium.

4 Neque ex his inferas, (vt malè aliqui docuerunt) remp.habere dominium vitæ ciuium,non enim Princeps,velut Deus,potest innocentem in mortem adigere,quod ad rationem dominij esset necessarium, sed tantùm vt reip. propugnator, iustique custos. Imò neque ipse homo fungitur absoluto suorum membrorum dominio, vt possit ea dum libuerit sibi amputare, sed vt custos vitæ potest illa obiicere ad defendendum totum ac pariter dum putrescunt rescindere. Ita *Sotus lib.5.de iustitia,& iure quæst.1.*

5 Ex dictis probata manet prædicta conclusio in ordine ad Deum. Quia Deus habet speciale dominium vitæ, ita vt solus ipse sit vitæ dominus, vt dicitur Deut.32. *Ego occidam,& ego viuere faciam.* Ergò peccatum se occidendi specialem rationem malitiæ habet in ordine ad Deum. *Patet consequentia*, quia hoc peccatum opponitur speciali rationi iustitiæ.

6 *Dico secundò.* Hæc malitia iniustitiæ tam in ordine ad Deum, quam in ordine ad remp non est malitia iniustitiæ commutatiuæ. Ista conclusio quoad vtramque partem videtur satis manifestè colligi ex doctrina *D. Thom.* suprà *qu 59. artic. 3. ad 2.* Vbi D. Thomas probat peccatum occisionis sui ipsius non esse peccatum iniustitiæ in ordine ad ipsum occisum,quia iustitia,cui opponitur per se,& directè iniustitia non potest esse eiusdem ad se ipsum, sic enim ait. *Aliqua persona singularis potest dupliciter considerari. Vno modo secundùm se: & sic si sibi aliquod nocumentum inferat potest quidem habere rationem alterius peccati, puta intemperantiæ, vel imprudentiæ, non tamen rationem iniustitiæ, quia sicut iustitia semper est ad alterum, ita & iniustitia. Alio modo potest considerari aliquis homo,in quātum est aliquid ciuitatis,scilicet pars, vel in quātum est aliquid Dei,scilicet creatura, & imago. Et sic qui se ipsum occidit iniuriam quidem facit non sibi, sed ciuitati, & Deo:& ideo punitur tam secundum legem diuinam,quam secundum legem humanam.* Ergò optimè sequitur per similem formalem consequentiam, quod si particularis ciuis is in ordine ad remp. non potest habere rationem iustitiæ commutatiuæ in isto casu, nec etiam cuiusuis hominis in ordine ad Deum est iustitia commutatiua,nec erit peccatum iniustitiæ commutatiuæ, nec in ordine ad Deum; nec in ordine ad rempublicam.

7 Quod verò nō possit esse iustitia commutatiua in ciue particulari ad suam remp. nec in quocūque homine in ordine ad Deum, patet ex allegata doctrina D. Thom. Ergò optimè sequitur iuxtà illam quod nec peccatum iustitiæ commutatiuæ possit esse nec in ordine ad Deum,nec in in ordine ad rempublicam cum homo respectu vtriusque comparetur,vt pars,vt effectus,, & vt inferior,iustitia autem,& iniustitia commutatiua versari debet inter æquales.

8 *Et si obiicias cum M.Bannez.* Nam benè potest esse aliquod peccatum contrà aliquam specialem virtutem in aliquo homine, & tamen quod in illo non possit esse talis virtus,sed aliquid aliud excellentius virtute illa, v. g. odium sui ipsius est contrà virtutem charitatis,non solum contrà virtutem supernaturalem, sed etiam contrà charitatem naturalem, & tamen in nullo homine respectu sui ipsius ponitur virtus naturalis charitatis, sed ponitur aliquid excellentius, scilicet inclinati o naturalis ad diligendum se ipsum. Et similiter si quis patrem suum occideret, aut mutilaret, peccaret contrà iustitiam commutatiuam,siquidem si possibilis esset restitutio teneretur restituere secundum æqualitatem iustitiæ commutatiuæ, & tamen in filio respectu patris non est iustitia commutatiua, sed aliquid altiùs, scilicet pietas:ergò quamuis nō sit iustitia commutatiua hominis ad Deum,nec ciuis ad remp. poterit tamen esse peccatum iniustitiæ commutatiuæ in homine illo, & ciue quia est in illo excellentior virtus in ordine ad rempublicam, & ad Deum.

9 *Respondetur tamen primò.* Quod si hæc obiectio aliquid probaret, vtique probaret malam esse consequentiam factam à *D.Th.* in illa solutione ad 2. Dum ex hoc quod eiusdem ad se ipsum non potest esse iustitia infert non posse esse iniustitiam, quæ opponitur iniustitiæ; hoc autem à multis Thomistis est admittendum. *Vnde secundò respondetur in particulari.* Quod obiectio illa est parui momenti, nam odium sui ipsius nullatenùs opponitur virtuti naturalis charitatis, quia talis virtus non potest esse in homine in ordine ad se ipsum, & sic obiectio illa non probat quod intendit,

sed potiùs oppositum, quia illud odium non est verè odium formaliter oppositum virtuti. Et idem verificatur in secundo exemplo allato, nam cùm non possit esse virtus iustitiæ commutatiuæ filij ad patrem, nullum peccatum potest ei opponi, quod sit iniustitiæ commutatiuę: sed peccatum illud opponitur directè virtuti pietatis, quæ essentialiter non est virtus iustitiæ, sed solùm pars potentialis illius.

10 *Dico tertiò.* Malitia huius peccati in ordine ad rempublicam est iniustitia opposita iustitiæ legali: in ordine verò ad Deum habet modum quemdam iniustitiæ commutatiuæ per ordinem ad rem ablatam, non tamen per ordinem ad Deum, quemadmodum dicimus de merito supernaturali beatitudinis; quod habet modum iustitiæ commutatiuæ per ordinem ad præmium non tamen per ordinem ad Deum præmiantem. Et quidem in ordine ad rempublicam probatur conclusio ex testimonio *D. Thom.* iam citato, vbi docet quod iniustitia, quæ repetitur in occisione sui in ordine ad rempublicam, est sicut partis ad totum, sed iustitia, vel iniustitia partis ad totum necessariò est iustitia vel iniustitia legalis, quia talis immediatè, & per se respicit bonum commune politicum; ergò vera est prima pars nostræ conclusionis.

11 *Confirmatur, & declaratur ista ratio.* Nam quamuis inter rempublicam, & aliquem ciuem ipsius possit reperiri aliquando iustitia commutatiua in aliquibus commutationibus, quia tunc respublica se habet, ac si illa esset alius particularis ciuis, sed tamen quandiù comparatur respublica vt quoddam totum respectu cuiuscumque ciuis, non potest tunc inter ciuem, & rempublicam reperiri iustitia commutatiua, sed solùm legalis ex parte ciuis ad rempublicam, ergò cùm in hoc peccato occisionis sui ipsius, vel alterius ratio malitiæ, & iniuriæ per ordinem ad rempublicam consideretur solùm tanquam partis ad totum solùm potest esse iniustitia legalis.

12 *Secunda pars conclusionis* probatur ex sufficienti enumeratione. Quia talis ratio iniuriæ in ordine ad Deum quando quis occidit se ipsum, vel alterum non habet rationem iustitiæ potentialis contra aliquam virtutem, quæ sit pars potentialis iustitiæ, videlicet contrà religionem, aut pœnitentiam, nec etiam habet rationem iniustitię subiectiuę, videlicet legalis, quia hęc respicit bonum commune politicum; nec etiam commutatiuæ propriæ, & in rigore (vt iam diximus) quia ad rationem istam iustitiæ commutatiuæ requiritur æqualitas extremorum quatenùs vnum respicit alterum per actum iustitiæ, siuè iniustitiæ commutatiuæ, ergò relinquitur quod solùm habeat modum iniustitiæ commutatiuæ, si tamen comparetur hæc ratio iniustitiæ ad rem iniustè ablatam nempè ad vitam, non tamen si comparetur ad ipsum Deum, vt in exẽplo de merito, & prœmio supernaturali diximus.

13 *Ex quo sequitur* Quod si vita ablata posset restitui ab illo, qui eam abstulit talis restitutio haberet quidem modum iustitiæ commutatiuæ per ordinem ad rem ablatam, non tamen esset actus iustitiæ commutatiuæ absolutè, quia non est æqualitas extremorum inter restituentem, & & Deum, siue rempublicam. Et id ipsum dicimus, si restitutio vitæ fieret patri à filio qui eam abstulit.

14 *Dico vltimò,* quamuis in peccato occisionis sui vel alterius, & similiter in peccato mutilationis reperiatur hæc multiplex ratio malitiæ, hactenùs explicatæ, nempè iniuriæ in ordine ad Deum, & rempublicam, & ad occisum, nihilominùs non est multiplex peccatum absolutè loquendo; neque etiam in ordine ad confessionem. *Probatur.* Quia tunc est multiplex peccatum cum multiplici malitia explicanda in confessione, quando vna non est intrinseca alteri, etiamsi simul in eodem actu reperiantur plures malitiæ, vt si quis vellet furari propter mæchiam, & inanem gloriam, ibi quamuis solùm reperiatur vnicus actus peccati, est tamen triplex malitia, quarum vna alteri non est intrinseca, sed tantùm coniunguntur ex intentione operantis, & sic vtraque malitia simul explicanda est in confessione. Cæterùm in actu mutilationis, aut occisionis illi primariæ malitiæ quæ in illo actu reperitur contrà quintum præceptum decalogi est intrinseca malitia, & intrinsecè annexa, ea quæ desumitur in ordine ad rempublicam, & simul etiam in ordine ad Deum, quibus fit specialis iniuria, ac subinde istæ malitiæ non sunt seorsùm explicandæ in confessione necessariò, sed sufficit dicere se occidisse, seu mutilasse hominem. Ex quibus ad rationem dubitandi à principio positam, & ex notabili ante conclusiones premisso satis patet, neque enim specialem aliam exigit expositionem.

ARTICVLVS II.

An in remedium totius communitatis posit innocens tradi tyranno.

1 Historia est de Demosthene, quem dum Atheniensis ciuitas cuius obsidione opprimeretur, tantùm dux ille hostis petebat vt incolumẽ relinqueret ciuitatem, tunc autem in senatu fabulam luporum retulit, qui ab ouibus canes deposcebant illa vafricie, vt securi postea possent inermem, pauidumque gregem irruere. Dubium ergò præsens eo vergit, an pro salute totius reipublicæ liceat innocentem in manus hostis perdendum tradere.

2 Affirmatiuè respondet *Magister Victoria,* posse scilicet rempublicam id facere, imò ad id teneri, quia tenetur ad omne medium licitum in defensionem sui. *Ita in relectione de homicidio,* & cum eo *alij Theologi,* qui pro hac parte plura multiplicant argumenta. Sed tamen potissimum eorum potest esse. Quod talis traditio innocentis non est actio intrinsecè mala, ergò propter bonum commune licitè potest respublica talem actionem traditionis innocentis exercere. *Consequentia est euidens.* Quia quidquid intrinsecam malitiam non habet, etiamsi aliàs sit de genere malè sonantium, nihilominùs propter aliquod maximũ bonum, & propter particularẽ finem rectum potest honestari. *Antecedens autem probatur.* Nam ex traditione illa per se loquendo non sequitur mors innocentis, sed solum omninò per accidens, vt potè ab extrinseca malitia tyranni. Quando igitur ex aliqua

actione non sequitur per se mors, sed per accidens, & potissimè ex malitia alterius, talis actio non est directa, nec indirecta occisio. Ergò talis traditio non habet, quod sit intrinsecè mala, siquidem tota malitia, quæ ibi potest considerari per ordinem ad occisionem ipsius innocentis, quæ omninò per accidens sequitur ad traditionem illius factam à republica.

Confirmatur; quia respublica propter sui defensionem potest exponere ciues suos euidentissimo periculo vitæ, quamuis sciat certò moraliter mortem illorum subsecuturam: sed tradere tunc innocentem nihil aliud est quàm exponere ipsum euidentissimo periculo vitæ propter bonum ipsius reipublicæ; ergò licitè poterit respublica id facere. *Maior est certissima.* Quia respublica quæ iniustum bellum patitur ab inimicis potest ne ciuitas aliqua capiatur exponere ciues suos ob defensionem ciuitatis euidentissimo periculo vitæ, quia tunc etiam si mors subsequatur non imputatur reipublicæ, quia sequitur ex malitia inimicorum. *Minor autem in qua est difficultas probatur.* Quia Respublica per talem traditionem innocentis se ipsam efficaciter defendit à Tyranno: & potest & tenetur se ipsam defendere, & traditio illa innocentis nihil est quam defensio ipsius Reipublicæ, & expositio innocẽtis euidenti periculo vitæ, nam mors subsecuta innocentis cum sequatur ex malitia Tyranni, & non sit intenta à repubica, non imputabitur illi

3

Confirmatur Secũdo. Quoniam vita cuiuscumq; ciuis quantumcumque innocentis postponenda est bono communi, non secus ac bonum partis integralis alicuius corporis naturalis postponẽda est bono totius: sed si tyrannus minetur mihi mortem nisi ei offeram brachium amputandum aut linguam, possum ei offerre propter conseruandum bonum totius; ergo similiter respublica tyranno petenti aliquem ciuem occcidendum, ita vt si ei non offeratur mortem inferet omnibus ciuibus illius reipublicæ, tunc poterit illa ipsum innocentem ciuem tradere propter conseruandum bonum totius.

4

Secunda Sententia est per extremum opposita præcedenti asserens quod tunc respublica non potest tradere innocentem, nec ipse innocens tenetur se tradere. Ita tenet *Sapientissimus magister Soto, lib. 5. de iustitia, quæstione 1. articul. 7.* quem sequuntur alij inter quos est *Aragon in præsenti.* Et hæc sententia innititur fundamento opposito præcedenti sententiæ.

5

Tertia sententia est quasi media inter has duas. quod videlicet in tali casu respublica non potest immediatè tradere innocentem tyranno; tenetur tamen innocens seipsum tradere tyranno in defensionem suæ reipublicæ, & ad hoc ipsum respublica potest illum cogere. quod si ipse noluerit, hoc ipso fit nocens, ac subinde respublica potest illum tanquam nocentem occidere, & consequenter vnum nocentem tradere tyranno. Hanc sententiam tenet in præsenti *Magister Bannez, & Salon, & Lessius libro secundo, cap. 9. dubitatione 7.*

6

In hac difficultate supponenda sunt aliqua vt certa inter doctores. *Primum est.* quod in præfato casu istius difficultatis respublica nullo modo potest talem innocentem, quandiù innocens est, occidere propter defensionem boni communis, quia cum talis occisio sit intrinsecè mala nullo quantumcumque bono fine apposito potest licitè fieri. *Secundò supponendum est,* quod tunc respublica non tenetur talem innocentem defendere, quia cum tam graui periculo boni communis non tenetur respublica aliquos particulares ciues defendere. *Tertiò etiam certum est.* Quod tunc nec talis innocens tenetur se ipsum defendere à tyranno, quia cessat tunc obligatio præcepti conseruandi propriam vitam propter vitandum maximum nocumentum commune.

7

An verò possit se defendere si vellet. dubium est? ad quod respondeo, quod nec defendere se ipsum à tyranno potest, neque fugere, sed potiùs tenetur pati mortem quoniam tunc non solum cessat præceptum conseruandi propriam vitam, sed pro tunc obligat aliud strictius præceptum conseruandi bonum commune: & cum aliàs sit licitum non se defendere, & sit medium per se ordinatum ad conseruationem boni communis tenetur innocens ad illud medium.

8

Alia duo supponit Salon tanquam certa & communia inter doctores, quę tamen neque certa, neque communia sunt inter omnes illos. *Alterum est.* quod in tali casu tenetur se ipsum tradere tyranno in defensionem suæ reipublicæ. *Alterum est.* quod in præfato casu respublica potest statuere legem vt innocens se ipsum tradat tyranno: quod si noluerit iam tanquam nocens puniri poterit. Quæ duo falsum est omnes doctores supponere, nam plures nihil horum meminerunt. Alij autem quamuis primum supponant, nihilominùs negant secundum, inter quos est *Sapientissimus Soto vbi supra,* qui docet, quod quamuis ex charitate teneretur tunc innocens se ipsum tradere respublica tamen illum ad hoc ipsum cogere non potest, quia respublica non potest cogere ciues suos ad illud ad quod tantùm ex charitate tenentur.

9

Dico igitur primò. Non loquuntur consequenter doctores asserentes in præfato casu teneri innocentem seipum tradere tyranno; & tamen quod respublica non possit se ipsam immediatè tradere eundem innocentem tyranno. *Hæc conclusio probatur.* quoniam talis actio qua innocens traditur tyrãno, vel est intrinsecè mala, vtpotè ordinata ex ratione sua ad malum finem, vel non est intrinsecè mala. *Si primum,* quemadmodum traditio illa non potest fieri immediatè à republica, quia est actio intrinsecè mala, similiter nec fieri poterit, imò multò minus, ab ipso innocente, quia maius peccatum est quod ipsé sit causa suæ occisionis, quam quod respublica. *Si verò secundum.* Tunc sicut innocens potest se ipsum tradere, quia talis traditio non est mala, sed potiùs bona ob defensionem boni communis, poterit etiam talis traditio fieri à republica propter eandem rationem, siquidem respublica potest imo tenetur adhibere omnia media, quæ licita sunt in ordine ad bonum commune tuendum.

10

Nec valet respondere. quod traditio illa quatenùs fit ab innocente, est licita, & bona, quia ille potest cedere iuri suo, quatenùs verò fit à republica est illicita traditio, quia respublica cedere non potest iuri custodiæ innocentis. *Sed contra est.* Quia hoc dictum videtur voluntarium omninò, *Et probatur esse falsum.* Tum quia (vt iam diximus ex omnium sententia, respublica non tenetur in isto casu custodire, nec defende-

re Innocentem ; vndè illa non potest dici cedere iuri custodiæ innocentis , siquidem ille non habet ius vt custodiatur à Republica. *Tum* quoniam ille immediatus effectus sequitur ex vi illius actionis, & traditionis , siue actio fiat ab ipso innocente , siue à Republica, qui immediatus effectus est innocentem esse traditum suis inimicis volentibus illum ad occidendum. *Item etiam* idem quod ab innocente intendi potest intenditur etiam à republica tradente illum, videlicet defensio boni Communis, quæ eodem modo sequitur si Innocens se tradat , ac si tradatur à Republica; ergo actio illa siue procedat ab innocente, siue à republica eamdem prorsus rationem habet in ordine ad occisionem ipsius innocentis, ac per consequens vel respectu vtriusque debet esse licita, vel respectu vtriusque debet esse illicita. *Tum denique.* Quia si vt isti authores aiunt innocens teneretur se tradere, nullatenùs cedit iuri suo tradendo se ipsum , ac subinde falsa est doctrina assignata ab istis in traditione facta ab innocente, vel à Republica.

12 Dico *Secundo.* In casu nostræ difficultatis innocens non tenetur , neque ex iustitia, neque ex charitate se ipsum tradere Tyranno; imo nec potest licitè. *Ista conclusio probatur* primò quatenùs est contra Authores tertiæ sententiæ ratione ad hominem. Quoniam ex dictis in præcedenti conclusione constat , quod si respublica non potest innocentem tradere, neque ipse se ipsum : sed illi Authores fatentur quod respublica immediatè , & per se ipsam non potest illum tradere, ergo , &c.

13 Secundo *probatur absolutè conclusio.* Nam, talis actio, qua inuocens traderet se ipsum Tyranno volenti illum ad occidendum habet intrinsecam malitiam , vtpotè ordinatam ex natura sua ad malum finem ; ergo non potest fieri ab ipso innocente. *probat antecedens* Nam illa actio verè est occisio sui ipsius, nec potest habere rationem defensionis reipublicæ , ac subinde habet causalitatem in ordine ad mortem ipsius innocentis, nam quamuis in illa actione appareat quidam modus defensionis, nihilominùs primarius illius est innocentem esse traditum ad occidendum , ergo quod formaliter ibi relucet , & actionem specificat est innocentis occisio Ergo ex nullo capite teneri potest ad id faciendum, nec licitè potest facere , siquidem est actio specificatiuè & formaliter mala.

14 Nec *Responderi potest.* Honestari ratione motiui superioris , quia videlicet fit in defensionem boni communis , cui postponendum est omne bonum particulare , sicut & bonum partis integralis bono totius, ergo sicut possem tyranno minanti mortem ni brachium aut linguam præbeam, linguam aut brachium exhibere , quia partes sunt, cuius damnum particulare ex bono totius honestatur , & vt licitum , ita Tyranno petenti Ciuem ne mortem inferat toti ciuitati , honestum erit , & licitum ciuem particularem tradere illi.

15 Non inquam satisfacit hæc responsio, Fatemur enim quod tyranno minanti mortem ni præbeas linguam , aut brachium abscindendum, licitè poteris linguam , aut brachium offerre, quia actio illa nnn est cooperatio peccati alterius ; sed potiùs dispositio ad suauiùs patiendum , si quidem iam aliter euadere non poteris periculum mortis. Qua ratione plures dicunt & meritò, quod ministro iustitiæ exigenti linguam , aut manum abscindendam ex iusta sententia , tenetur quis parere, & obedire , quia hoc non est nisi remota dispositio ad suauiùs patiendum. Si tamen hoc haberet aliquam intrinsecam malitiam, nec etiam in ordine ad iudicem posses linguam , aut manum abscindẽdam tradere. Non est autem eadem ratio de traditione innocentis vt expositum est in conclusionibus , siquidem est cooperari manifestè ad actionem iniustam & malam , quod nemini nullatenùs licitum esse potest. Per quæ patet ad argumenta quibus proposita Sententiæ fulciuntur , quæ laxiori stylo in authoribus citatis poterunt videri.

ARTICVLVS. III.

An sit licitum alicui in defensionem propriæ vitæ occidere alium cum moderamine inculpatæ tutelæ?

1 PRima Sententia extrema est asserens nullo modo licere alicui defendendo se cum moderamine occidere aggressorem. Cuius Authores, & Fundamenta infra in solutione argumentorum referemus. Secunda sententia per extremum opposita præcedenti asserit, quod non solum potest quis se ipsum defendere cum occisione aggressoris , verùm quod ad id teneatur. Tertia sententia est media intet istas duas extremas asserens, quod potest quis se ipsum defendere cum occisione aggressoris; non tamen tenetur. Hæc sententia communis est inter Antiquos , & Modernos theologos, quæ per omnia à nobis etiam amplectenda. Quo circa eius fundamenta infra explicabimus. Quarta sententia & est media inter illas duas extremas, & partim conuenit cum tertia sententia , & partim dissentit ab illa. Conuenit cum illa quantum ad hoc , quod non tenetur quis se ipsum defendere , etiam quantum ad id, quod quis potest se ipsum defendere cum occisione aggressoris. Dissentit tamen ab illa tertia sententia quantum ad hoc , quod quando quis est in culpa vt inuadatur ab aggressore non potest se ipsum defendere cum occisione aggressoris , sed peccabit quomodocumque sequatur mors aggressoris.

2 In hac disputatione quatuor sunt quæ habent specialem difficultatem. *Primum est.* An teneatur quis se ipsum defendere ? *Secundum,* An sit licita defensio cum morte proximi subsecuta ? *Tertium est* de conditionibus necessariis, vt iusta , & moderata sit defensio, etiamsi sequatur mors aggressoris. *Quartum est* circa ipsam rationẽ fundamentalem *D. Thom.*

3 Circa primum igitur dico *Primo.* Quando aggressus bonis coniecturis existimat se esse in gratia, & vult pati mortem propter vitandam æternã damnationẽ aggressoris, licitè poterit se nõ defẽdere occidẽdo aggressorẽ. Ista cõclusio satis constat ex eo, quod tunc coniungitur aliud maius bonũ, quã conseruatio propriæ vitæ ; vtrumque autem horum simul consequi potest in hoc enim casu loquimur) ergo nunc propter maius bonũ consequẽdũ cessat pro tunc obligatio præcepti cõseruandi propriam vitã. Dubitabis tamen , An etiam propter

propter temporale bonum possit quis se ipsum non defendere? Ad hoc

4 *Dico Secundo.* Quod propter vitandum aliquod maximum nocumẽtum Reipublicæ, propter aliquod maximum bonum Commune poterit quis se ipsum non defendere cum occasione aggressoris v.g. si aggressor esset Rex, aut Princeps Reipublicæ, cuius gubernatio maximè necessaria est bono Communi. Et similiter si aggressor esset aliquis magnus Dux, aut Reipublicæ maximè necessarius, præsertim ad defendendam illam ab Hostibus, tunc agressus potest se non defendere cũ occasione aggressoris *Et Ratio huius Conclusionis* est eadem prorsus quam fecimus pro præcedenti Nam damnum commune maioris nocumenti est damnum quod aggressus potest incurrere ex amissione solum temporalis vitæ. Nam vt supponimus bonis coniecturis existimat se esse in gratia; quare pro tunc cessat obligatio conseruandi propriam vitam propter maius bonum cosequendum.

5 *Dico Tertio.* Propter conseruandam solum tẽporalem vitam aggressoris, aut propter aliud quodcumque bonum temporale particulare, quantumcumqu maximum, non potest agressus prætermittere defensionem sui, etiam cum occisione aggressoris, sed tenetur se defendere tali occasione subsecuta *Probatur Conclusio quoad priorem partem de vita aggressoris.* Quia illa cum sit particularis personę non est maius bonum respectu aggressi, quam conseruatio propriæ vitæ, quin potiùs è conuerso; ergo tunc non cessat obligatio conseruandi propriam vitam, sed potius currit. *Quo ad secundam verò partem probatur.* Quia bonum particulare temporale, quantũuis maximum, est minoris momenti & inferioris ordinis, quam vita. *Et si inquiras.* An quando quis potest se non defendere cum occasione aggressoris propter maius bonum consequendum vt in casu, primæ & secundæ Conclusionis, teneatur etiam tunc se non defendere? Ad hoc

6 *Dico quarto.* In casu primæ conclusionis non tenetur quis se ipsum non defendere cum occisione aggressoris: at in casu secundæ conclusionis tenetur se non defendere cum occisione aggressoris *Prima pars Conclusionis probatur.* Nam quamuis sit multò maius bonum vita spiritualis proximi, quam conseruatio vitæ temporalis aggressi, & aliquando teneatur quis propter vitam speritualem proximi pati mortem temporalem, tamen tunc tenetur ad id quando amissio temporalis vitæ est medium per se ordinatum ad vitam spiritualum proximi lucrandam. At in casu primæ conclusionis amissio temporalis vitæ aggressi non est medium per se ordinatum ad spiritualem vitam proximi, quoniam ex hoc quod aggressor conseruetur in vita temporali, non sequitur quod spiritualem vitam animæ acquirat, & quod postea æternam damnationem euadat, siquidem potest contingere, vt postea in suo peccato perseueret, & in illo, aut in alio moriatur. ergo hoc medium, videlicet quod quis se non defendat cum occisione aggressoris, non solùm est per accidens, sed etiam est inficax medium, ergo aggressus tunc non tenetur illud apponere.

7 *Sed obiicies.* Nam ad media per accidens tenetur quis aliquando, vt si in via inuadatur à latrone, & exigat latro ab illo centum aureos alioquin ipsum occidet, tunc offerre illa centum est medium per accidens ad euitandam mortem, & tamen tenetur ad illum propter vitæ propriæ defensionem.

8 Ergo respondetur. Quod quamuis hoc sit medium ex natura sua per accidens, & inefficax ad finem consequendum, at in casu illo supra posito sit efficax medium ad tuendam vitam à latrone. In casu autem nostræ conclusionis supposito, adhuc medium illud est inefficax, & sic non tenetur ad illud, tenetur autem ad exhibendum centum aureos in alio casu. *Sed adhuc obiicies.* Quod etiam si sit medium efficax, aliquando tamen non tenetur ad illud quis, vt si proximus inuadatur à latrone, & exigat ab illo centum, alioquin illum occidet, non teneor ego offerre cẽtum illa pro saluanda vita proximi, quamuis sit medium efficax, ad hoc illa offerre; ergo ex hoc quod sit medium efficax, si tamen sit medium efficax, si tamen sit medium per accidens non cadit sub præcepto.

9 Respondetur, quod ex hoc efficax desumitur argumentum pro nostra conclusione Si enim ad medium per accidens, quod aliàs fit efficax aliquando quis non tenetur, multò minùs tenebitur ad medium per accidens, quod est inefficax. Et si inquiras quando teneatur homo ad media per accidens, & quando non teneatur? *Respondetur.* rem istam esse difficilem explicatu, ac proinde in pluribus casibus prudentia potiùs diiudicandum erit quam scientia.

10 *Duæ tamen* se offerunt regulæ ad hoc explicandum. *Prima est.* Quod quis tenetur ad media per acidens, siue efficacia sint, siue inefficacia in ordine ad ipsum. Itaque tenetur pati quodcumque detrimentum, si sit inferioris ordinis, potiùs quam detrimentum proprium superioris ordinis, quod tenetur vitare, si tamen tale detrimentum inferioris ordinis contineatur intra media communia, & ordinaria & regularia. *Secunda regula est.* Quod in ordine ad proximum tenetur etiam ad illa media per accidens, siue efficacia sint, siue inefficacia in quibus patitur leue detrimentum, ad illa verò media per accidens in quibus graue patitur detrimentum, etiamsi efficacia sint non tenetur. *Et ratio* differentiæ vtriusque regulæ colligitur ex illo principio videlicet, quod præceptum affirmatiuum non obligat ad omnia media possibilia, neque omnia æqualiter obligant, sed magis vel minus, quatenùs magis vel minùs stricta sunt præcepta. Et quia præceptum, quo quis tenetur conseruare propriam vitam strictiùs est, quam præceptum conseruandi, & defendendi vitam proximi, ideo ad aliqua media possibilia obligat hoc præceptum respectu sui ipsius, ad quod non obligat respectu proximi.

Ex quo sequitur manifesta probatio nostræ conclusionis quoad primam partem. Nam quod aggressus patiatur detrimentum vitæ temporalis, est medium omninò per accidens, & inefficax in ordine ad bonum spirituale aggressoris, & ex alia parte est grauissimum nocumentum aggressi, ergò non tenetur aggressus ad illud medium.

11 *Secunda verò pars nostræ conclusionis probatur.* Quoniam exponere vitam temporalem pro bono communi reipublicæ est medium per se ordinatum ad illud bonum, & in tali casu ipsum bonum reipublicæ pendet ex hoc quod vita aggressoris conseruetur: ergò ad hoc

hoc medium tenetur aggressus, & non potest conseruari vita aggressoris sine morte ipsius aggressi, ergo potius tenetur pati mortem, quam se defendere cum occisione aggressoris.

8 *Dico quinto.* In duobus casibus specialiter tenetur aggressus seipsum defendere, etiam cum occisione aggressoris. *Et primus casus est.* Si aggressus sit persona publica, & necessaria bono communi reipublicæ. *Et alius casus est.* Si aggressus habeat conscientiam peccati mortalis, de quo facilè non possit pœnitere. Prior pars huius conclusionis satis manifesta relinquitur ex secunda parte præcedentis conclusionis. *Quoad secundam verò partem probatur.* Quia tenetur quilibet magis prospicere bono spirituali animæ suæ, quam alteri bono temporali proximi, maximè in illo periculo grauissimo mortis, vbi imminet grauissimum damnum spirituale damnationis æternæ, quod tenetur quis potius vitare, quam quodcumque damnum temporale, imò spirituale aliorum. Quæ doctrina colligitur manifestè *ex D. Thom.* super *epist. ad Rom. c.* 9. in illa verba: *Optabam ego anathema esse à Christo pro fratribus meis.* Et hactenùs de primo puncto huius difficultatis, & ad secundum procedendo,

9 *Dico sexto.* Licitum est cuicumque seipsum defendere cum occisione aggressoris, etiam si ipse aggressus culpabilem causam dederit aggressori. *Hæc conclusio,* quæ communis est inter Doctores, aduersatur quantum ad primam partem primæ sententiæ, & quantum ad secundam partem aduersatur vltimæ sententiæ. Et quidem quoad primam partem probatur, *ex lege* 1. *ff. de vi, & vi armata,* & ex *lege vt vim, ff. de iustitia, & iure,* Vbi expresè conceditur facultas vt possit quis vim vi repellere, & cum moderamine inculpatæ tutelæ se defendere, etiam cum occisione aggressoris. Et idem habetur in *iure canonico distinctione* 1. *cap. ius naturale.* Et alia plura loca ex vtroque iure adducunt in præsenti communiter expositores *D. Thom.* in quibus locis id ipsum expresè habetur.

10 *Secundò probatur* ratione desumpta ex ipsis legibus. est enim licitum per vim æqualem repellere aliam vim. Si autem esset licita solùm præcisè defensio illa taliter, vt ex hoc ipso quod sequitur mors inuasoris defensio fieret illicita, nullatenùs esset licitum repellere vim per æqualem vim, quia in sola præcisè defensione sine morte aggressoris subsecuta non potest intelligi sufficiens vis ad repellendam vim, ergo si licitum est per vim repellere vim; licita erit defensio cum vi, & violentia in ordine ad aggressorem, ac per consequens cum morte illius subsecuta.

11 *Tertiò probatur.* Nam aggressus habet ius ad prospiciendum vitæ suæ magis quam ad prospiciendum vitæ aggressoris; ergò si tunc aggressus non potest prospicere vitæ vtriusque simul, sed solùm alteri, ex hoc ipso manet deobligatus ad prospiciendum vitæ aggressoris, ac per consequens vitã suam poterit defendere, & conseruare occisione aggressoris, quando aliter facere non potest. *Probatur consequentia,* quia si quando non potest vtrique simul vitæ prospicere, non posset vitam propriam conseruare cum occisione aggressoris, teneretur magis prospicere vitæ aggressoris quam suæ, quod est falsum & absurdissimum.

12 *Istæ duæ rationes,* quæ satis efficaces sunt adhuc tamen à priori non probant conclusionem, sed solum à posteriori. Potissima autem, & efficax ratio à priori est quam *D. Thom.* adducit *in artic.* 7. & de illa dicemus in vltima conclusione huius dubij. *Secunda vero pars nostræ conclusionis probatur.* Quia etiamsi aggressus culpabilem causam, & occasionem dederit aggressori, adhuc tamen aggressus non amittit proprium ius defendendi propriam vitam, cum illud ius sit naturale, ergo non minus potest se defendere ab aggressore cum morte ipsius aggressoris, ac si nullam causam probabilem dedisset illi. *Antecedens probatur.* Quoniam aggressor quantumcumque culpabili causa sibi oblata ab aggresso adhuc peccat grauissimè, & grauissimam iniuriam facit aggresso illum occidens, ergo aggressus iniustè patitur, & iustè se defendit, ac per consequens non minus ius habet ad defensionem propriæ vitæ, quam si nullam occasionem culpabilem dedisset aggressori. Legatur *M. Bannez dub.* 1. *conclusione* 3. & hactenùs de 2. puncto de 3. dicemus statim.

13 *Dico septimo.* Quatuor conditiones sunt necessariæ, & requisitæ vt defensio cum occisione aggressoris sit licita, ita vt ex defectu cuiuscumque illarum fiat defensio illicita. *Prima conditio est.* Quod aggresso se defendenti inferatur vera vis, si enim ei vera vis non infertur nullo modo erit licita defensio cum occisione aggressoris. Ad explicandam autem istam conditionem vtuntur authores aliqui hoc exemplo, verbi gratia, quamuis aliquis maximam calumniam patiatur in iudicio tàm à iudice, quam à testibus, vel ab aliis, ita quod per calumniam quam patitur damnetur ad mortem, sic adeo, vt nullo alio modo possit se defendere à calumnia, & morte sibi inferenda; nisi cum morte accusatoris, aut alicuius falsi testis, quia à calumnia non potest seipsum licitè defendere, nisi secundum ordinem iuris. Vnde per vim illatiuam mortis solùm potest seipsum licitè defendere quando ei vera vis infertur in sua persona, calumnia autem illa non est vera vis. Huius tamen exempli doctrinam non omnes acceptant, imò oppositum tenet *M. Bannez. dub.* 4. *conclusione* 2. & *Lessius* id latè probat, tum authoritate aliorum, tum rationibus *lib.* 2. *cap.* 4. *dubitatione* 8. *num.* 47. Quamuis tandem asserat istam doctrinam esse quidem speculatiuè veram, seu probabilem, practicè autem minimè sequendam. Sed de hoc dicendum latè in sequentibus dubiis.

14 *Secunda conditio.* Aggressoris occisio debet subsequi in actuali defensione, ita vt nec antea quam vera vis inferatur aggresso, nec post transactam vim occidatur aggressor ab aggresso. Quæ conditio est formaliter intelligenda de actuali occisione formaliter sumpta. Nam inter Doctores dubium est an aliquis possit præuenire aggressorem suum, quando certus est quod ab aggressore sit inuadendus, vel quod aggressor præparet arma in ordine ad aggressionem faciendam. Nam quando aliter ipse qui inuadendus est alia via se defendere non potest, quamuis illa videatur præuentio materialiter, formaliter tamen potius est defensio. Sed de hoc non determinamus in præsenti quomodo debeat fieri, sed dicemus in subsequentibus.

Tertia

Tertia conditio est. Quod talis defensio fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ. Quam conditionem *D.Thom.* explicuit *in prima conclusione artic.* 4. videlicet, quod ipse actus qui ordinatur ad defensionem sit proportionatus defensioni, & nullo modo excedat ipsam. Etenim si quis potest se ipsum defendere non solum sine occisione aggressoris, verum sine eo quod inferat ei aliquod vulnus, tenetur nec vulnus inferre, & de hoc etiam *in subsequentibus dubiis* dicemus. *Quarta conditio est.* quod occisio aggressoris non fiat ex intentione ab aggresso. quam conditionem explicat *D.Thom. in* 3. *conclusione*; & nos dicemus amplius in subsequentibus dubiis.

18

Dico vltimo circa vltimum punctum. Efficax ratio à priori quare defensio cum præfatis conditionibus positis in præcedenti cõclusione sit licita est quam *S.Thom.* assignat *in principio corporis articuli.* quæ ratio potissimum in hoc consistit. quoniam defensio facta cum præfatis conditionibus nullam habet rationem malitiæ, ergo est iusta, & licita. *Antecedens probatur.* Quia occisio subsecuta nullo modo imputatur ad culpam; ergo talis defensio nullam habet rationem malitiæ, si enim aliquam haberet maximè ex parte occisionis subsecutæ. *Sed probatur antecedens.* Nam talis occisio non est voluntaria ipsi aggresso, siquidem est præter intentionem voluntatis; ergo talis occisio non imputatur aliquo modo ad culpam. *Consequentia est manifesta.* Nam in tantum aliquid est peccatum in quantum est voluntarium. *Antecedens* autem ostendit *D.Thom.* ex quodam præsupposito principio. Quoniam benè potest contingere quod alicuius actionis sint duo effectus, quorum alter sit volitus & intentus, alter verò sit omninò præter intentionem voluntatis, & hoc quidem principium verissimum est, & illius possunt plura exempla assignari. Actus autem morales sumunt speciem ex eo quod se habent per se in ordine ad voluntatem, & non ex eo quod est per accidens, & præter intentionem voluntatis, & sic contingit in actu defensionis propriæ vitæ cum præfatis conditionibus. Nam actus ille defensionis habet duos effectus, alter est per se ad quem per se ordinatur illa actio, qui quidem est tueri, & conseruare propriam vitam; alter verò est per accidens, videlicet mors aggressoris. *Tum* quia effectus ille mortis non semper sequitur, sed aliquando, *Tum* quia non sequitur ex vi illius actus, quo aggressus se defendit, sed ex malitia aggressoris: *Tum* denique quia actus ille defensionis non ordinatur ad illum effectum mortis, & ex hoc prouenit, quod voluntas per se possit intendere primarium effectum, & nullo modo secundarium, & subsecutum. Quæ ratio *D. Thom.* quamuis optima sit, & à priori adhuc tamen habet difficultatem, quæ quidem amplius examinabitur in subsequentibus, & præsertim *articulo* immediatè *sequenti.*

19

Soluuntur Argumenta.

1 PRo prima sententia supra relata videri potest *Lesius lib.* 2. *cap.* 9. *dubit.* 8. Qui refert authores, & præcipua illorum fundamenta; quæ huiusmodi sunt magis homo tenetur prospicere bono spirituali proximi, quam propriæ vitæ, & maximè si bonum spirituale proximi sit magni momenti, quale est liberare proximum ab æterna damnatione: ergo cum dispendio tanti damni spiritualis proximi, quale est aggressorem damnari si in ipsa aggressione occidatur, non erit licitum alicui seipsum defendere. *Confirmatur.* Quoniam multoties tenetur quis ex charitate exponere propriam vitam pro spirituali salute proximi, de quo 2.2. *quæst.* 26. *articul.* 4. & *quæst.* 33. *artic.* 2. Sed non potest vrgentior reperiri casus, in quo aliquis teneatur vitam temporalem ponere pro spirituali vita proximi, quam iste casus de quo loquimur, ergo in tali casu non licebit aggressorem occidere defendendo propriam vitam, siquidem cum occisione aggressoris sequitur æterna eius mors spiritualis.

2 *Confirmatur secundò.* Quia si aliqua ratione in hoc casu esset licitum se ipsum defendere cum tam graui damno temporali, & spirituali aggressoris, eo esset, quia ipse aggressor culpa sua se exponit tali periculo, sed hæc ratio est nullius momenti, ergo *Minor. probatur.* quoniam ex hoc sequeretur, quod si aggressus dedit culpabilem occasionem & causam, vt ab aggressore inuaderetur, sequeretur quod tunc non esset licitum seipsum defendere cum occisione aggressoris. Siquidem aggressor non culpa sua, s[illegible] culpa aggressi exposuit se tali periculo.

3 *Ad hoc argumentum cum prima confirmatione* iam satis constat ex dictis *Conclusione quarta.* Quod licet quis teneatur vitam temporalem exponere pro spirituali vita proximi, id verum est quando est medium per se ordinatum ad spiritualem vitam proximi, quod in præsenti casu locum non habet. *Ad secundam confirmationem Respondetur.* Quod occisio aggressoris sequitur ex malitia ipsius, & non per se, neque ex intentione aggressi defendentis se, etiam si ipse aggressus culpabilem causam, & occasionem dederit aggressori, vt iam diximus in sexta conclusione.

4 *Fundamentum pro secunda sententia est.* Quia strictiori iure, & præcepto tenetur quis propriam vitam conseruare, & defendere quam vitam proximi, ergò aggressus non solum potest, sed etiam tenetur seipsum defendere, cum occisione aggressoris. Ad hoc argumentum constat ex dictis in prima conclusione, & sequentibus quãdo quis teneatur se defendere, & quando possit se non defendere.

5 *Pro fundamento quartæ sententiæ est.* Quod aggressus fuit in culpa, vt inuaderetur ab aggressore, sicut dicebamus in secunda confirmatione primæ sententiæ. Ad quod satis constat ex his quæ ad dictam secundam confirmationem dicta sunt.

***

ARTICVLVS IV.

An liceat priuatæ personæ in defensionem vitæ suæ intendere occisionem aggressoris tanquam medium ad suam defensionem, aut velle talem occisionem, saltem indirectè per accidens, vel aliquo alio modo.

1 HÆc difficultas (vt insinuatur in titulo disputationis) potest habere duplicem sensum. *Primus sensus est.* Vtrùm possit quis in defensionem vitæ intendere occisionem aggressoris tanquam medium ad suam defensionem, vt ad finem. *Secundus sensus est.* Vtrum possit quis aliquo modo velle occisionem aggressoris, ita vt etsi tanquam medium non possit velle illam possit saltem indirectè, vel per accidens, vel aliquo alio modo illam velle.

2 *Circa primum igitur sensum* est duplex sententia. *Prima* quidem affirmatiua, quam tenet *Nauarrus in manuali cap.* 15. *num.* 3. *Syluester* verbo *Homicidium quæstion.* 5. *Halensis* 3. *part. quæstion.* 34. *membro* 2. *artic.* 11. *D. Antonius*, & alij quos refert, & sequitur *Lesius lib.* 2. *cap.* 9. *dubitatione* 8. *numero* 53. Quinimò ab hac sententia parum aut nihil differt sententia *Magistri Soto*, & *Victoriæ*; quam infra referemus, & potissimum fundamentum huius sententiæ est primum argumentum infra ponendum. Secunda tamen sententia est opposita negatiua, & communis inter theologos, cum *D. Thom. in hoc articulo*, videlicet. Quod nullo modo potest occisio aggressoris esse intenta, nec tanquam medium nec tanquam finis. Sed tamen hanc sententiam, quam sic expresè docet *D. Thom. in hoc articulo* explicant diuersimodè discipuli eius, quorum explicatio procedit in secundo sensu huius difficultatis.

3 *Circa secundum autem sensum*, & circa explicationem sententiæ *D. Thom.* est triplex modus explicandi illam inter eius discipulos. Duo sunt modi inter se oppositi, & tertius quasi medium tenens vtrumque. *Primus igitur modus* explicandi est *Magistri Soto libro* 5. *de iustitia quæst.* 1. *articulo octauo*; Qui quidem conuenit cum *D. Thom.* re tamen ipsa ab ipso dissentit. Dicit enim *Soto* aggressoris mortem non posse esse intentam ab aggresso, & in hoc verbis conuenit *cum D. Thom.* sed tamen dicit insuper *Soto*, quod aggressus potest intendere occisionem aggressoris tanquam medium ad suam defensionem. Explicat autem *D. Thom.* dicentem, quod non potest occisio aggressoris esse intẽta ab aggresso in hoc sensu, quod aggressus non potest aliquo modo habere rationem aggressoris respectu alterius primi aggressoris, quia in hoc sensu diceretur intenta mors aggressoris, quia in hoc sensu diceretur intenta mors aggressoris in quantum aggressus excedit modum iustæ defensionis, & habet rationem aggressoris, quia in hoc sensu diceretur intenta mors aggressoris, in quantum aggressus excedit modum iustæ defensionis, & habet rationem aggressoris.

4 *A qua Sententia* partim differt sententia *Victoriæ* in *Relectione de Homicidio num.* 17. Vbi dicit licitum esse velle occisionem aggressoris tanquam medium in ordine ad propriam defensionem, quando aliter non potest aggressus propriam vitam defendere sine occisione aggressoris. Et tunc non dicitur aggressus illam intendere, sed per accidens omninò illam velle, quia vellet vtique aggressus conseruare vitam aggressoris, si alia via propriam vitam defendere posset. Aliam autem explicationem adhibet *Lessius* doctrinæ *D. Thom.* ita vt sensus sit priuatæ personæ non esse licitum absolutè desiderare, vt inuasor moriatur; hoc enim non est necessarium ad sui defensionem, sed sufficit, vt concidat aggressor viribus destitutus, ita vt amplius lædere non possit, non tamen vult negare *D. Tom.* quin omnibus modis possit se tueri, & intendere quicquid ad hoc prudenter iudicatur necessarium.

5 *Secundus modus* explicandi *D. Tom.* est oppositus præcedenti, videlicet, quod aggressus nullo modo potest velle occisionem aggressoris, nec directè, nec per accidens, nec alio quouis modo, sed solum voluntas potest dirigi ad propriam defensionem præcisè, mors autem aggressoris solum est per accidens subsecuta. Hanc sententiam tenet in præsenti *Dominus Caietanus*, quem sequuntur plures moderni inter quos est *Magist. Bannez*, & *Salon.* Et fundamenta huius sententiæ adducemus statim, præsertim *Conclusione quarta.*

6 *Tertius modus* explicandi est, quasi medium tenens inter duos præcedentes, videlicet, quod nullo modo licet velle occisionem aggressoris tanquam medium ordinatum ad propriam defensionem (hoc enim est quod *S. Thom.* intendit in hoc articulo) licitum tamen est, velle occisionem aggressoris tanquam aliquid subsecutum ad actum propriæ defensionis. *Subsecutum* (inquam) ex defectu, & malitia ipsius aggressoris. Et potissimum fundamentum huius sententiæ est *Confirmatio primi argumenti.* Quam sententiam tenent nonnulli moderni inter quos est *Petrus de Aragon.*

7 *Dico igitur primo.* Quicquid sit de probalitate; aut improbabilitate primæ sententiæ positæ circa primum sensum huius difficultatis, illa tamen sententia est omninò falsa. *Probatur* Quoniam occidere aliquem priuata auctoritate est intrinsecè malum: ergo non potest assumi hoc tanquam medium ad quemcumque finem quantumcumque bonum. *Antecedens est manifestum* lumine naturali, *& consequentia probatur* ex illo communi & receptissimo axiomate, *Non sunt facienda mala vt veniant bona. Confirmatur.* Quia occidere aggressorem, vel habet rationem boni, & honesti in se præcisa habitudine ad finem propriæ defensionis, vel est intrinsecè malum, & solum habet quod sit bonum per solam habitudinem ad illum finem defensionis. *Primum esse non potest*, videlicet, quod sit bonum per solam habitudinem ad illum finem defensionis. *Primum esse non potest*, videlicet quod sit bonum præcisa habitudine ad illum finem, nec ab aliquo id concessum est, sed illud est in seipso sic absolutè intrinsecè malum. *Nec secundum dici potest.* quia id quod absolutè in se ipso est intrinsecè malum præcisa habitudine ad finem, impossibile est quod fiat bonum per ordinem ad quemcumque bonum finem, quia medium quod de se malum est non honestatur ex quocumque bono

bono fine, quin potiùs voluntas talis medij vitiat intentionem finis.

8 *Dico secundo.* Quicquid sit probabilitate ab absoluta primi modi dicendi, quem tenet *Soto, & Victoria*, ille tamen modus est expressè contra *D. Thom.* & in eius doctrina improbabilis. Probatur manifesta ratione. quoniam medium volitum in ordine ad finem per se comparatur ad voluntatem, neque potest dici esse præter voluntatem, sed *D. Thom.* docet expressè quod occisio aggressoris est præter intensionem voluntatis, ergo &c. *Confirmatur* ex tertia Conclusione *D. Th.* Vbi docet quod nulli nisi habenti publicam auctoritatem, vt Militi, & Iudicia licitum est ordinare occisionem aggressoris in deffensionem propriæ vitæ; ergo secundum *D. Thom.* mors aggressoris dicitur intenta quando est volita tanquam medium ad finem propriæ defensionis.

9 *Dico textio,* Tertius ille modus explicandi *D. Thom.* medius inter alios duos non est contra *D. Th.* nec improbabilis in eius via. neque obsolutè *Et probatur.* Quoniam *D. Tho.* docet quod occisio aggressoris est præter intentionem, & vt hoc explicet, in *Tertia Conclusione* dicit, quod non est licitum intendere illam tanquam medium in ordine ad finem propriæ defensionis; ergo dicere, quod sit solùm volita tanquam quid consecutum per accidens, & indirectè non est contra *D. Th.*

10 Confirmatur. Quoniam in doctrina *D. Thom.* & etiam absolutè loquendo benè potest contingere, quod aliquid sit præter intentionem voluntatis, & tamen quod sit voluntarium aliquo modo, videlicet indirectè, & per accidens tanquam quid consecutum ad id, quod est per se volitum. V. g. Quando quis per peccatum conuertit se ad aliquod obiectum tanquam ad vltimũ finẽ sui, tunc auersio à Deo tanquã ab vltimo fine est præter intentionẽ voluntatis, & se habet per accidẽs in ordine ad illã; & tamẽ talis auersio est voluntaria indirectè, & per accidens: ergo & si occasio aggressoris sit præter intionẽ voluntatis potest tamen esse indirectè, tanquam per accidens voluntaria, tanquam quid per accidens subsecutum ad actum propriæ defensionis

11 *Dico Quarto* Nihilominùs tamen modus ille secundus explicandi *D. Th.* videlicet occisionem aggressoris nullo modo esse voluntariam, est conformior doctrinæ *D. Th.* & veritati. Et quidem quod sit conformior doctrinæ *D. Thom.* probatur. quoniam ipse eatenùs intendit excusare actionem illam propriæ defensionis à peccato, quatenùs occisio aggressoris subsecuta non est voluntaria, nam si esset aliquo modo voluntaria cum talis occisio fiat priuata authoritate, & sit intrinsecè mala imputaretur vtique voluntati ad culpam, ergo vt nullo modo imputetur ad culpam nullo modo debet censeri voluntaria in doctrina *diui Thomæ.* Veritati autem conformior est ista sententia. *Tum,* propter eandem rationem *diui Thomæ* modo factam *Tum,* nam ratio facta in probatione *Primæ conclusionis nostræ*, consequenter etiam probat, quod occisio aggressoris nullo modo potest esse voluntaria, quia aliàs voluntati imputaretur ad culpam.

12 *Sed adhùc iste* secundus modus explicandi *D. Thom.* potest in duplici sensu intelligi. *Prior est,* quod occisio aggressoris nullo modo sit voluntaria per modum causæ moralis, quamuis aliàs sit voluntaria per modum causæ physicæ. Dicitur autem voluntarium aliquid *per modum causæ moralis*, quando est volitum tanquam medium, aut finis, vel quando est volitum tanquam effectus subsecutus ad causam volitam, quam tenetur quis vitare, & non velle, & hoc modo quando aliquid est malum, & rationi dissonum, & sic est volitum, imputatur ad culpam. Quando verò hac ratione nullo modo est voluntarium quamuis sit malum, & rationi dissonum ex sua specie, ad culpam tamen non imputatur voluntati in indiuiduo operanti. *Per modum autem causæ physicæ* dicitur aliquid *voluntarium*, quando per modum causæ moralis voluntas non tendit in illud, vult tamen causam Physicam illius effectus, quam non tenetur vtique vitare. Secundus autem sensus est, quod talis occisio aggressoris nullo modo sit voluntaria, nec per modum moralis, nec per modum causæ physicæ.

13 Dico *Igitur Quinto.* In vtroque sensu dudum explicato est probabilis ille secundus modus explicandi *D. Th.* de quo in præcedenti *Conclusione quarta.* Et quidem in primo sensu probatur. quoniam postquam saluatur quod voluntas non habet influxum moralem in occisionem aggressoris, hoc sufficit vt talis occisio nullo modo imputetur voluntati ad culpam, & aliàs videtur necessarium ponere talem occisionem aliquo modo voluntariam per modum causæ physicæ tantùm, ergo non solùm non est inconueniens, verum etiam conueniens ponere talem occisionem esse voluntariam per modum causæ physicæ. *Probatur min.* quoniam talis occisio secundum ius antiquum inducebat irregularitatem, quæ quidem non inducitur nisi per homicidium voluntarium. Et modo etiam occisio aggressoris facta in defensionem honoris, & bonorum temporalium inducit irregularitatem, quæ tamen cum sit licita occisio, ac si fieret in defensionem propriæ vitæ, ideo eodem modo est voluntaria, aut inuoluntaria. quin potiùs in iure occisio facta in defensionem propriæ vitæ appellatur *Homicidium voluntarium,* & magis voluntarium, quam homicidium casuale voluntarium; ergo necessarium est ponere talem occisionem aggressoris voluntariam, saltem per modum causæ physicæ.

14 Confirmatur; quia defendere propriam vitam cum moderamine inculpatæ tutelę, quamuis non sit moralis causa occisionis aggressoris, nihilominùs est causa physica, vt plures theologi admittunt; influit enim physicè in occisionem aggressoris, qui immitit gladium per viscera eius, etsi ex intensione moraliter loquendo solum intendat se defendere, ergo cum sit voluntaria talis immissio gladij per viscera aggressoris, quæ est actus per se ordinatus ad propriam defensionem, & simul est causa physica occisionis aggressoris, consequenter etiam dicetur physicè voluntaria occisio, quæ est effectus illius physicæ causæ.

15 *De secundo autem sensu probatur.* quia longè meliùs explicatur quomodo omninò talis occisio excusetur à peccato si nullo modo ponatur voluntaria, nec moraliter, nec physicè; ergo satis probabilis est modus ille explicandi in isto secundo sensu. Itaque vt vnico verbo dicam immissio gladij per viscera aggressoris solùm est voluntaria in quantum defensio præcisè, & non

quatenùs

quatenus est causa physica occisionis aggressoris. qualiter autem illa occisio in iure appelletur *Homicidium voluntarium*, & qualiter etiam inducat irregularitatem secundum ius antiquũ, dicemus in solutione argumentorum.

Soluuntur Argumenta.

1 ARguitur primò ad probandum, quod licitè possit persona priuata eligere tanquam medium occisionem aggressoris in ordine ad propriam defensionem. quoniam postquam licitum est occidere aggressorem, & præponere propriã defensionem occisioni aggressoris, licitum erit eligere illam occisionem tanquam medium, quia non minùs necessaria est illa occisio ad defensionem propriæ vitæ aggressi, quam sit necessaria occisio malefactoris ad conseruationem boni communis, sed ex hoc licitum est intendere occisionem malefactoris in ordine ad bonum commune; ergo similiter licitum erit intendere occisionem aggressoris in ordine ad defensionem propriæ vitæ. *Confirmatur.* quia quod licitum est facere, licitum est velle, sed licitum est in propriam defensionem occidere aggressorem; ergo licitum est velle occisionem aggressoris ad propriam defensionem.

2 *Respondetur ad argumentum primò*; quod occisio aggressoris non habet rationem medij per se ordinati ad defensionem propriæ vitæ, sed medium per se ordinatum est actus ille, ex quo per se sequitur defensio, & per accidens occisio. Vnde non eodẽ modo se habet occisio aggressoris respectu defensionis propriæ vitæ, sicut se habet occisio malefactorum respectu boni communis reipublicæ. Quia cùm malefactores corrumpant bonum commune reipublicæ tanquam partes nociuæ ipsi Reipublicæ, ideo medium per se ordinatum est abscisio partis corruptiuæ totius ad conseruationem totius Reipublicæ, & sic licitum est intendere mortem huius partis. Cæterùm aggressor non est pars aggressi ac subinde non habet publicam authoritatem agressus, vt possit mortem aggressoris.

3 *Secundò Respondetur.* Quod etiamsi occisio aggressoris esset medium per se ordinatum ad defensionem propriæ vitæ adhuc quia illud est intrinsecè malum non esset licitum vti illo medio ad quemcumque bonum finem, vt iam probauimus. Vnde etiam quantum ad hoc non est eadem ratio de occasione aggressoris in ordine ad defensionem propriæ vitæ de occisione malefactorum facta publica auctoiite in ordine ad bonum commune, quia hæc non est intrinsecè mala imo bona facta per publicam authoritatem. Esset autem illicita si fieret priuita authoritate, quia cum hæc isto modo sit intrinsecè mala etiam ex quocumque bono fine, & propter bonum Commune nunquam potest honestari si fiat priuata authoritate. Vnde cum aggressus procedat authoritate priuata non potest licitè aliquo modo velle occisionem aggressoris. *Ad confirmationem Resp.* Quod quando est licitum facere aliquid quod ex se ipso licitum est, tunc etiam licitum erit illud velle. Quando verò est licitum aliquid facere, non quia ex se ipso licitum sit, sed quia ex defectu voluntarij excusatur à peccato, tunc non est verum, quod sit licitum velle illud *Etsi adhuc Obiicias.* Quia qua ratione à parte rei est licitum aliquid facere, etiam illo modo erit licitum velle; ergo saltem erit licitum, velle occasionem aggressoris eo modo quo de facto licitè fit *Respondetur negando consequentiam.* Et ratio est; quia de facto fit illicita, id est non imputatur ad culpam illa occisio, quia per accidens omninò sequitur ad actum licitum iustæ defensionis, cuius omninò per accidens, & materialiter se habet ipsa occisio. At si ad voluntatem comparatetur aliquo modo iam non per accidens, & materialiter, sed formaliter habebit rationem obiecti voliti, & sic non excusaretur à peccato, & culpa

4 *Secundò arguitur* contra Rationem *D. Thomæ.* Quoniam qui vult causam, & præuidet effectum contentum in causa, consequenter etiam virtualiter vult ipsum effectum: hac enim ratione dicitur voluntas intendere vnum formaliter, & aliud virtualiter in pluribus casibus: sed aggressus vult actum, qui est causa occasionis aggressoris, & præuidet occasionem contineri in ipso actu; ergo impossibile est quod voluntas saltem in indirectè, & virtualiter non feratur in occisionem aggressoris.

5 *Ad hoc argumentum Respondetur,* Quod non semper quod præuidet effectum in sua causa, si vult causam vult consequenter effectum subsecutum ad causam, quamuis verum sit, quod aliquando ita contingit. Sed tamen non est facile explicare, quando qui vult etiam virtualiter, & consequenter effectum subsecutum, & quando non vult illum; vt autem id explicemus breuiter dicimus Tria. *Primum.* Quando causa per se, & immediatè ordinatur ad aliquem effectum qui præuisus est in ipsa causa, tunc qui vult causam propter quemcumque finem, vult etiam consequenter, & virtualiter illud effectum. *Ratio est manifesta.* Qua effectus per se alicuius causæ continetur in virtute in ipsa causa per se; ergo si præuideatur talis effectus cõtineri in sua causa, impossibile est vt quis velit causam illam, & non effectum. *Secundum.* Quando effectus aliquis non est per se alicuius causæ quia causa non per se, & immediatè ad illum effectum ordinatur, quin potiùs offectus sequitur ex aliqua suppositione ab extrinseco, tunc in dubium potest verti, An qui vult causam præuidens effectum? *Et Ratio huius est.* Quia aliquando contingit quod effectus iste sit volitus, & aliquando contingit non esse volitum, vnde hoc indiget explicatione, quam statim adhibeo in sequenti dicto. *Tertium.* In casu præcedentis dicti, quando quis exercet actionem, quæ est causa illius effectus per accidens, si illa actio sit necessaria ad conseruandam rem magni momenti, & ad quam quis habet ius, etiam si tunc velit, & exerceat illam actionem, non vult effectum per accidens subsecutum. *Ratio huius est* Quia actio illa, quæ est causa per accidens illius effectus ordinatur ex natura sua, & ex intentione operantis ad alium effectum primarium, & per se; & ex alia parte cum res illa sit magni momenti, non tenetur quis cessare ab illa actione, & causa propter effectum subsecutum per accidens. v. g. Quando quis propter defensionem Reipublicæ vt occidat hostes ipsius, siuè in bello iusto, vt occidat impugnantes Ciuitatem simul occidat innocẽtes, quorum occisio secundum se est illicita, quia tamen sequitur per accidens

dens ad actionem necessariam, conseruatur bonum commune magni momenti, ideò talis innocentum occisio non imputatur voluntati. Et hoc ipsum dicendum est de occasione aggressoris in defensionem propriæ vitæ. *Quartum.* Si actio illa, quæ est causa effectus per accidens non sit necessaria ad rem magni momenti, sed parum vtilis, vel, si sit necessaria illa actio ad rem aliquam conseruandam, quæ res est parui momenti, tunc si effectus per accidens subsecutus sit aliquid illicitum secundum se, vel inferens aliquod graue nocumentum proximo, tunc qui vult causam, vult consequenter effectum, ac subinde peccat *Ratio huius est.* Quia quando res est parui momēti tenetur quis cessare ab illa actione propter euitandum graue nocumentum proximi, vel aliquid illicitum secundum se, etiam si sit effectus per accidens subsecutus, v.g. Si mulier nimis pulchra velit solum recreandi causa de ambulare per agrum præuidens ob nimiam suam pulchritudinem aliquos passuros scandalum, tunc non potest exercere licitè talem deambulationem, sed tenetur cessare, ab illa, quia talis deambulatio solum recreandi causa, cum parum vtilis sit, & nullo modo necessaria, non potest exerceri cum tam graui nocumento spirituali aliorum, etiam si per accidens hoc sequatur ex malitia ipsorum, & sic tunc volens causam vult consequenter effectum per accidens subsecutum. Si tamen deambulatio illa ex consilio medicorum censetur necessaria ad salutem, tunc iam res illa erit magni momenti, & sic non tenetur prætermittere illam deambulationem propter vitandum spirituale damnum aliorum, quod per accidens sequitur: & tunc etiam si velit causam non vult effectum, nec imputatur illi. Et similiter non tenetur mulier illa prætermittere audire sacrum, præsertim in diebus festiuis, & idem est de aliis rebus bonis, & magni momenti, quamuis hæc omnia prudenter diiudicanda sint. Legatur *D. Thom. 2.2. quæst. 43. articulo 7. & 8. & Caiet. 2.2. quæst. 169. artic. 2.* circa solutionem *ad 4. & magister Bannez 2.2. quæstione decima, articulo vndecimo.* Ex dictis facilis est Solutio ad argumentum. Nam volens actum, qui per se ordinatur ad suam defensionem, etiamsi præuideat occisionem aggressoris tanquam effectum per accidens subsecutum, & contentum in illa causa, non tamen vult illum effectum propter rationem assignatam in isto tertio dicto.

5 *Tertio, & vltimo arguitur contra eandem rationem.* quoniam in iure non includitur irregularitas ratione homicidij nisi propter homicidium aliquo modo voluntarium, ita quod si nullo modo sit voluntarium homicidium nullo modo incurritur irregularitas, sed propter occisionem factam in defensionem propriam secundum ius antiquum inducebatur irregularitas, & modo etiam propter occisionem aggressoris factam in defensionem honoris, aut bonorum fortunæ inducitur irregularitas, quantumcumque fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ: ergò talis occisio aggressoris est voluntaria saltem aliquo modo.

6 *Ad hoc argumentum respondetur.* quod si teneamus, quod occisio aggressoris, quamuis non sit voluntaria moraliter, est tamen voluntaria physicè facilis est solutio dicendo, quod ratione huius voluntarij talis occisio dicitur *homicidium voluntarium* in iure, & secundum antiquum ius inducebat irregularitatem. Si verò teneamus talem occisionem aggressoris nullo modo esse voluntariam se defendenti, nec moraliter nec physicè, tunc dicimus in iure appellari *homicidium voluntarium* secundum præsumptionem, quia etiamsi fiat à parte rei cum moderamine inculpatæ tutelæ, & se defendens non intendat occisionem aggressoris, adhuc tamen præsumitur quod occisio illa sit aliquo modo intenta, & quod non fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, nam certè sæpè ita potest contingere, & ideò antiqua iura imponebant irregularitatem. De quo tamen amplius dicendum erit *art. 8. sequenti*, agentes de irregularitate.

ARTICVLVS V.

An propter defensionem honoris, aut bonorum temporalium possit quis licitè occidere aggressorem.

1 **R**atio dubitandi à parte negatiua est. Quia honor, aut bona temporalia sunt longè inferioris ordinis quam vita proximi; ergò cum tam graui nocumento proximi, in vita sua non potest quis defendere bona temporalia sua, siue honorem suum. Circa hanc difficultatem *Salon in præsenti* refert *Abulensem*, & alios authores, qui tenent partem negatiuam huius dubij. Quorum potissimum fundamentum est testimonium *D. Augustini* relatum *à D. Thom. in argumento secundo huius articuli.* Et similiter aliqua decreta, quæ habentur in iure, in quibus videtur hoc damnari. Cæterùm hoc fundamentum est parui momenti. Nam testimonium *D. Augustini* explicat *D. Thom.* ita vt loquatur de eo, qui liuore vindictę, aut ex intentione occidit aggressorem. Decreta autem quæ in iure habentur solùm imponunt irregularitatē, non tanquam pœnam peccati, sed tanquam impedimentum canonicum propter significationem. Et si aliquando iura hoc damnant tanquam peccatum, ideò est quia talis occisio aggressoris præsumitur non fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, vt in simili casu diximus in solutione ad tertium præcedentis dubij.

2 Quare opposita sententia affirmatiua est cōmunis inter theologos videlicet licitum esse cum moderamine inculpatæ tutelæ occidere aggressorem in defensionem proprij honoris, & bonorum temporalium, & ideò hanc sententiam sequentibus conclusionibus explicabimus.

Dico igitur primò. In defensionem bonorum temporalium, quando illa sunt magni momenti, licitum est aggressorem occidere; si verò sunt parui momenti, nullatenùs erit licitum illa defendere cum occisione aggressoris. *Prima pars huius conclusionis* intelligenda est cum eisdem omnibus conditionibus, & circunstantiis, quibus suprà diximus licitam esse defensionem propriæ vitæ, etiam cum occisione aggressoris. Hæc igitur conclusio quoad vtramque partem constat satis ex dictis circa solutionem ad secundum præcedentis dubij.

3 Dubitabis tamen circa hanc conclusionem, an bona temporalia consideranda sint esse magni

aut

aut parui momenti absolutè in se ipsis: An verò respectiuè, videlicet, respectu eius qui illa defendit, siue à quo auferuntur? *Ad hoc respondetur.* quod respectiuè censenda sunt esse magni, aut parui momenti; & similiter etiam absolutè in se ipsis. Et quidem quod absolutè si magni momenti censeantur possunt iustè defendi, etiam si illa respectiuè considerata non inferant grauissimum nocumentum ei à quo auferuntur, certissimum est ex iam dictis. Quod autem etiam si absolutè sint magni momenti, sed solùm respectiuè, videlicet, quia si illa auferantur quamuis sint minima in se, inferunt tamen grauissimum nocumentum à quo auferuntur, probatur posse tunc defendi cum occisione aggressoris. Quia magis necessaria sunt illa ad vitæ sustentationem eius à quo auferuntur, quam si in magna quantitate auferrentur ab homine prædiuite. Sed quãdo sunt in magna quantitate potest diues illa defendere cum occisione aggressoris, præsertim quando inferunt magnum nocumentum, ergò homo pauper poterit cum occisione aggressoris defendere bona temporalia, quæ si absolutè non sint magni momenti, sunt tamen respectiuè.

5 *Dico secundo.* In defensione honoris, qui censetur esse magni momenti, potest quis aggressorem occidere, non tamen si sit parui momenti. Hæc conclusio potiùs indiget explicatione, quã probatione. Nam eisdem prorsus rationibus probari debet, quibus in solutione ad secundum præcedentis dubij probauimus tertium, & quartum dictum.

6 *Explicatur igitur conclusio quoad priorem partem.* Nam si aliquis inuadatur ab ipso qui vult ipsum occidere, à quo tamen vitam defendere potest per fugam, amittit tamen magnum honorem in tali fuga, tunc iam non in defensionem vitæ, quam per fugam defendere poterat, sed in defensionem honoris, quem amittere posset si fugeret, licitum est ei vt non amittat istum honorem inuasorem occidere. Si tamen non amittat magnum honorem; sed honorem qui parui momenti censetur, vel qua inuaditur in occulto, vbi etiam si fugiat à nemine videri possit, vel quia si inuadatur in loco publico, & communi vbi à pluribus videri possit, inuaditur tamen à pluribus aggressoribus, quos fugere potest sine amissione magni honoris, vel si aggressus sit talis homo, vt quamuis inuadatur ab vno solo fugiendo ipsum non amittat magnum honorem, tunc non poterit in defensionem honoris qui parui momenti censetur, aggressores, vel aggressorem occidere.

7 *Et si obiicias.* Nam ex prima parte huius conclusionis sequitur licitum esse sibi in defensionem honoris occidere illum, qui verbis contumeliosis te afficit, quibus perdis magnum honorem, nec aliter poteris recuperare illum nisi occidendo aggressorem, quia iste non alio modo cessabit ab illis verbis nisi occidatur. consequens autem videtur nimis durum; ergò &c. *Ad hanc obiectionem Nauarrus* vt refert *Lessius lib. 2. cap. 9. dubit. 12. num.* 78. Concedit sequelam, sed tamen probabilius est oppositum, vt ibi censet *Lessius*. Et ratio huius est. Quia ad recuperandum honorem in isto casu sufficiunt moraliter loquendo verba aggressi, quibus ostendat aggressorem mentiri, seu falsum dicere.

8 Sed dubitas insuper circa hanc conclusionem, an propter defensionem honoris prouocatus ad singulare certamen possit illud acceptare, siquidem si non acceptet amittit magnum honorem, & talis acceptatio solùm est medium ad defensionem honoris? partem affirmatiuam huius tenet *Lessius dubit.* 8. *num.* 47. & præsertim 49. Sed tamen vlteriùs *dubit.* 12. *num.* 83. tenet partem negatiuam. In præsenti igitur dubio, non disputamus quale peccatum sit *Duellum*, & prouocatio ad illud, seu acceptatio. De his enim legatur Salon. 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 2. *controu.* 11. & *quæst.* 64. *artic.* 3. *controu.* 3. & potissimè *Concilium Tridentinum sess.* 25. *cap.* 19. Dico igitur ad dubium, quod nullo modo licitum est in isto casu acceptatio singularis certaminis, nec illa habet rationem defensionis honoris, sed potiùs aggressionis. *Et ratio huius est*, quia ille qui ad singulare certamen sic prouocatur, potest sufficienter honorem suum defendere sine tali acceptatione, dicendo, se nolle acceptare illud eo quod sit diuina lege prohibitum, & indignum Christiano viro, esse tamen paratum ad defensionem suæ vitæ, & honoris vbicumque inuadatur.

9 *Sed inquiris rursus.* An si quis dicat alicui *Egrediamur extra ciuitatem, habeo enim ibi aliquid tibi dicere in occulto*, ita quod ille audiens censeat per hæc verba virtualiter prouocari ad singulare certamen, an tunc possit ille extra ciuitatem exire hoc prætextu præcisè vt audiat verba illa, quæ in occulto permittuntur dicenda.

10 Ad hoc dubium nonnulli censent veram partem affirmatiuam, quia iste non acceptat duellum, sed intendit solùm audire verba illa, quæ si nolit sic audire veniet in vilipendium. Nihilominùs tamen dicendum est illum non posse etiam hoc prætextu extra ciuitatem exire cum altero, quia tunc præuidens, & timens futurum euentum duelli virtualiter vult illud, & ex alia parte est res parui momenti nolle ire ad audienda illa verba. ex dictis in prima parte huius conclusionis sequitur licitum esse in defensionem pudicitiæ occidere aggressorem, vt optimè probat *Lessius dubitatione* 12. *num.* 76. & legatur *dub.* 11.

11 *Dico tertiò.* Monachus, aut clericus in defensionem honoris quando per fugam potest se defendere, non poterit occidere aggressorem; imò nec in defensionem vitæ propriæ. *probatur ista conclusio.* Quia isti non amittunt honorem fugiendo, ac subinde semper quod fugere possunt tenentur fugam arripere ad se defendendum sine occisione aggressoris. *Et si inquiras*, An aliquando sit eis licitum fugere cum interitu alicuius innocentis opponentis se fugæ illorum. v. g. Si in via publica sint paruuli innocentes, & non possit clericus fugere nisi pessundet ipsos, & maximè si insedeat equo? *Respondetur.* Quod si aliter non potest fugam capere nisi isto modo vt defendat propriam vitam non imputabitur ei ocisio innocentium existentium in via publica, siue in agro, vel opponentium se fugę ipsius. Ex his sequitur quod si aggressor in actuali aggressione vt simul se defendat opponat innocentem aggresso, si aggressus aliter se defendere non potest nisi cum occisione innocentis poterit illum occidere, vt simul occidat aggressorem, nec imputabitur aggresso mors innocentis magis quã si interficeret illum per accidens in bello iusto, aut in defensionem ciuitatis obsessæ contra iustitiam. De his legatur *Lessius dub.* 9.

Ad

12 Ad *Rationem dubitandi positam à principio Respondetur.* Quod homo tenetur postponere bona temporalia vitæ proximi, quando proximus est in extrema vitæ necessitate constitutus, & per bona temporalia possit fieri subuentio suæ necessitati tanquam per medium ordinatum ad subleuandam illam. Cæterum in casu nostræ difficultatis proximus non est in Extrema vitæ necessitate constitutus, siquidem sua malitia, & iniquitate se in illo periculo constituit, & potest etiam sic Constitutus libere illud euitare. Vnde cum defendendus bona temporalia sua vtatur iure suo, aggressor autem nullum habeat ius contra aggressum, imò tenetur secundum ius cessare ab aggressione, & liberè potest cessare ab illa, ideo aggressus non tenetur cessare à defensione bonorum magni momenti propter occisionem aggressoris subsecutam ex malitia ipsius.

ARTICVLVS VI.

An possit quis in defensionem Vitæ proximi, aut bonorum temporalium illius occidere aggressorem.

1 RAtio *dubitandi pro parte negatiua* desumi potest ex historia illa, quæ refertur, Quomodo Moyses occiderit virum Ægyptium in defensionem proximi iniuriam patientis, & tamen talis occisio fuit illi imputata ad peccatum vt *D. Thom.* docet ex mente *D. Augustini*, vt videri potest *quæstione 60. articul. 9. ad 2. confirmatur.* Quia quilibet tenetur magis prospicere vitæ proximi, quam bonis temporalibus; ergo cum alicui occurrit necessitas defendendi vtrumque, & non potest simul illa duo defendere, tenetur magis prospicere vitæ proximi, quam bonis temporalibus alterius proximi.

2 Dico *Tamen primo.* Licitè potest quis in defensionem vitæ proximi iniuriam patientis ab aggressore occidere ipsum aggressorem cum moderamine inculpatæ tutelæ, & aliis præfatis conditionibus. *Hæc conclusio* est *D. Thomæ* supra *quæstione 60. articul. 6. ad 2.* Vbi excusat Moysem à peccato cum occidit Ægyptium, eo quod id fecit in defesionem proximi cum moderamine inculpatæ tutelæ: & etiam est sententia D. Ambrosij lib. 1. de Officiis capit. 36. dicentis, *Quod cum quis non liberat alium patientem dum potest, tam est in vitio quam qui iniuriam facit*; Et sic etiam excusat Moysem à peccato; ergo secundum *D. Thomam*, & *D. Ambrosium* licitum est in defēsionem proximi occidere aggressorem. *Deinde probatur ratione.* Quia supposita malitia aggressoris necessarium est vt vel sequatur mors aggressoris, vel patientis iniuriā: sed magis prospiciendum est vitæ patientis iniuriam, quam vitæ inferentis illam; & ex alia parte, proximus non potest vtramque vitam tueri (vt supponimus) ergo licitè poterit aggressorem occidere; neutiquam tamen si vtrumque simul potest defendere.

3 Sed *Inquires.* An supposito, quod possit quis defendere sic proximi vitam cum occisione aggressoris teneatur ad hoc?

4 Dico *Secundo.* Tenetur etiam cum occisione aggressoris defendere proximum. *Et ratio est eadem*, quam fecimus pro præcedenti conclusione. Probat enim non solum quod potest, sed quod tenetur, quia quilibet tenetur, si potest, prospicere vitæ proximi; ergo dum non potest prospicere vtrique vitæ tam aggressoris quam aggressi, tenetur defendere vitam aggressi cum occisione aggressoris. Hæc tamen conclusio intelligenda est quando aggressor non est persona necessaria bono communi, neque ex tali occisione sequeretur magnum nocumentum Reipublicæ iuxta supra dicta. Hactenùs de prima parte dubij quantum attinet ad defensionem vitæ proximi.

5 Circa secundam partem, quantum attinet ad defensionem bonorum proximi duo sunt certa. *Primò* quod nullus tenetur bona temporalia proximi defendere cum occisione aggressoris, nam ipse qui iniuriam patitur non tenetur, sic bona sua defendere. *Secundò* certum debet esse quod vnusquisque tenetur saltem ex præcepto charitatis bona temporalia proximi defendere in quantum sibi est possibile sine occisione aggressoris. Difficultas igitur est. Vtrum possit licitè defendere bona temporalia proximi cum occisione aggressoris subsecuta, quando aliter illa defendere non potest?

6 Dico *Tertio ad istam difficultatem.* Non esse improbabile quod talis non possit defendere bona temporalia proximi cum tam graui nocumento occisionis aggressoris. *Hæc conclusio probari potest*, *primò* Confirmatione posita à principio dubij. *Deinde probatur.* Quia bona temporalia proximi siue absolutè sint magni momenti, siue solum respectiuè, non debent censeri esse magni momenti respectu defendentis illa per comparationem ad vitam aggressoris. *Tum* quia hæc est superioris ordinis ad bona temporalia, *Tum* quia quamuis bona temporalia respectu eius à quo auferuntur sint magni momenti, non tamen respectu alterius proximi volentis illa defendere ergo &c. *Tertiò probatur.* Nam præceptum charitatis propriæ, & conseruationis propriæ vitæ, & bonorum temporalium strictiori iure obligat respectu sui ipsius, quam respectu proximi (vt iam diximus) ergo ad plura tenetur homo respectu sui, quam respectu alterius, & sic quamuis possit quis bona sua defendere cum occisione aggressoris, non tamen bona proximi, quia ad minora facienda obligatur respectu proximi.

7 Dico *Quartò.* Longè probabiliùs est quod possit quis in defensionem bonorum temporalium proximi occidere aggressorem. *Probatur Conclusio* ex fundamento oppposito alteri fundamento, cui innititur præcedens conclusio. Quoniam res quæ magni momenti est absolutè, vel respectiuè respectu alicuius proximi iniuriam patientis, etiam censetur res magni momenti respectu cuiuscumque alterius, qui tenetur ex charitate proximū illum defendere; ergo poterit quicumque in defensionem bonorum proximi aggressorem occidere. *Consequentia constat* ex dictis supra, & *Antecedens probatur.* Quoniam charitas ad hoc inclinat, & ad hoc obligat vt videlicet necessitas in qua constitutus est proximus censeatur quasi propria cuiuscumque, ac si quilibet esset in eadē necessitate cōstitutus, quamuis non eodē gradu inclinet charitas ad

ad necessitatem proximi, & ad propriam, sed p ius ad propriam: sed necessitas in qua tunc constitutus est proximus est grauis vt videlicet ab eo auferantur bona temporalia magni momenti; ergo talis necessitas debet censeri quasi propria cuiuscumque alterius proximi in ordine ad subueniendum illi in tali necessitate. Et ex hoc fundamento facile est respondere ad rationes factas pro præcedenti conclusione.

7 Dubitabis *Tamen* An si mulier grauida sit constituta in periculo mortis propter fætum liceat præbere tali mulieri pharmacum vt patiatur aborsum, & ipsa euadat periculum mortis cum occisione prolis? Partem affirmatiuam tenent Quidam quos refert *Lessius dubit.* 103. Et ratio illorum est. Quia in isto casu proles est aggressor contra matrem; ergo in defensionem matris licebit pharmaco occidere prolem. Hanc tamen difficultatem benè dissoluit *Lessius*, & latè. Quo circa lectorem remittimus ad ipsum qui dicit tria. *Primum est* Nullatenus esse licitum tale pharmacum applicare huic mulieri intendendo mortem prolis: & hoc quidem verissimum est; & Nos probatum relinquimus in supradictis.

8 Secundum *Dictum huius Authoris est* Esse licitum in isto casu præbere huiusmodi pharmacum matri intendendo solum vitam ipsius, & nullomodo volendo aborsum prolis, & hoc debet intelligi dummodo fætus non sit animatus. Et hoc dictum etiam constat esse verum ex dictis supra. *Tertium dictum eius est* Non licere id facere si fætus sit animatus, & præsertim si probabiliter existimatur quod fætus egredietur adhuc viuens ex ventre matris ita vt possit baptizari. *Et ratio huius est.* Quia non licet conseruare vitam matris cum tam magno dispendio prolis, quale est decedere sine baptismo, & priuari beatitudine in sempiternum Quinimo & si proles non pateretur hoc detrimentum non liceret cum morte illius conseruare vitam matris per se loquendo. Nec potest aliquis in defensionem matris prolem occidere, sicut licitum est occidere aggressorem in defensionem proximi aggressi. *Et ratio huius est.* Quia proles non est aggressor; sed aggressor est infirmitas; Vnde ridiculum est dicere quod proles est aggressor, & ex hoc respondetur ad rationem in oppositum.

9 Ad *Argumentum factum à principio respondetur.* Quod quamuis à nonnullis damnetur factum Moysis, à pluribus tamen excusatur à peccato, ex quibus alij dicunt Moysem occidisse Ægyptium ex diuina reuelatione, & iussu Spiritus sancti: alij verò quod titulo Iustæ defensionis proximi, vt constat ex doctrina *D. Thomæ* inducta in prima conclusione. *Ad confirmationem respondetur* Quod quando duo proximi sunt constituti in necessitate alter amittendi vitam, alter amittendi bona temporalia teneor magis succurrere existenti in necessitate amittendi vitam. Cæterum in casu nostræ difficultatis aggressor non est constitutus in necessitate amittendi vitam, siquidem liberè potest cessare ab aggressione, & sic euadere periculum occisionis propriæ.

ARTICVLVS VII.

An liceat aliquando præuenire aggressorem ipsum interficiendo?

1 Ratio *dubitandi est à parte affirmatiua.* Quod non potest quis certus esse moraliter, quod inuadetur à Petro, v. g. nisi Petrus signis, aut actibus exterioribus id significauerit. Sed ex hoc ipso Petrus incipit esse aggressor; ergo qui sic certus est moraliter quod inuadetur cum nullum aliud supersit medium poterit illo vti ad sui defensionem. *Probatur consequentia.* Quoniam postquam Petrus aggressor est initiatiuè, aggressus vtens illo medio necessario simpliciter ad defensionem sui habet rationem defensoris melieri modo quo potest.

2 Hoc dubium pertractat in præsenti *Magister Bannez* in quo tria dicit. *Primum est.* Quod simpliciter loquendo nullus potest præuenire aggressorem suum; præuenit autem quis inuasorem quando non est certus moraliter, sed solum timet se inuadendum ab illo. Tunc etiam si aliàs ad defensionem propriæ vitæ nullum aliud supersit medium nisi occidere inuasorem antequam actu inuadat, non erit licitum. *Et ratio huius est manifesta*, Quia tunc occisio illa non habet rationem defensionis, sed aggressionis. *Secundum est.* Quod si quis sit certus moraliter, quod inuadetur ab alio, qui iam incipit parare insidias contra ipsum, neque supersit aliud medium, quam occidere inuasorem etiam in quiete iam existentem, poterit occidere licitè. *Et ratio est*, Quia tunc formaliter non præuenit aggressorem, cum iam ipse incepit esse aggressor, & sic alius habet ius ad defendendam vitam suam meliori modo quo potest; Et cum non possit alia via se defendere nisi occidendo alterum, poterit vti illo medio. *Tertium dictum est*, Quod si quis sit accusatus ab aliquo per Calumnia coram iudice de crimine propter quod occidendus sit, nec possit alia via se defendere ab occisione sibi iam parata, nisi occidat accusatorem, poterit illum prouocare ad duellum, & occidere ipsum. Pro quo *Bañez* refert *Dominum Caietanum in sua summa* verbo *Duellum*, & 2. 2. q. 25. *art.* 8. Et insuper addit *Magister Bañez*, quod si titulo iustæ defensionis poterit quis in illo casu prouocare calumniatorem, & illum occidere, poterit etiam illum quomodolibet occidere, quando alia via vitam suam defendere non potest.

3 Alia sententia est cuiusdam moderni Thomistæ sapientissimi, asserentis hanc sententiam, quam tenuit *Bañez* non esse omninò veram, ita vt quamuis quantum ad primum dictum, nec sit, nec possit esse difficultas de illo, cum sit certissimum, & commune apud omnes; nihilominus in secundo dicto non loquitur *Magister Bannez* consequenter ad doctrinam *D. Thomæ*, nec ad doctrinam suam. Sed illud dictum, quamuis absolutè extra scholam *D. Thomæ* habeat probabilitatem, nihilominus tamen probabilius est oppositum.

4 Et *Ratio huius est*, Quia in casu illius dicti occisio debet necessario esse intenta vt medium ad defesionem vitæ; sed dicere licitum esse intendere talem occisionem est manifestè contra *D. Thomam* vt vidimus *art.* 4. & contra doctrinam ipsiusmet

ipsiusmet *Magistri Bannez* docentis sæpe non posse esse intentam occisionem aggressoris; ergo *Magister Bannez* in illo dicto non loquitur consequenter ad doctrinam *D.Thomæ*, nec ad suam. *Maior probatur.* Tum quia sæpe *Magister Bannez* asserit esse licitum vti illo medio, nempe occisione ad defensionem propriæ vitæ, ac subinde censet esse licitum intendere illam occisionem tanquam medium ad defensionem propriæ vitæ. *Tum quia* in præfato casu impossibile est occidere illum, qui incæpit esse aggressor, & iam est in quiete, quin occidens velit, & intendat occidere ipsum. Nam in occisione aggressoris in actuali aggressione datur actio quædã, videlicet exercitium, & vsus armorum mediante quo aggressus intendit propriam defensionem, & non mortem aggressoris, quæ proinde sequitur ex malitia ipsius aggressoris, ac subinde nec est volita ab aggresso. At in illo casu secundi dicti *Magist. Bannez*, neutiquam dari potest talis actio, sed actio, quæ interuenit ibi est sola occisio, quam quis intendit vt medium ad defensionem vitæ. Et tandem asserit iste Modernus tertium dictum *Magistri Bannez* esse simpliciter falsum, & in illo non legitimè referri Sententiam *Caietani*, vt postea amplius videbimus.

5 Dico *Tamen primo* Illud primum dictum *Magistri Bannez*, quamvis verum sit indiget tamen explicatione, nam non solum quando non est certus quis moraliter non potest occidere illum, quem timet fore aggressorem, sed etiam non potest illum occidere nisi habeat probabilem opinionem, quod inuadetur ab illo. *Et ratio huius est.* Quia si iste habet talem opinionem quod inuadetur ab altero, hoc sufficit vt possit vti mebio necessario ad sui defensionem, & si nullum aliud superfit nisi occissio alterius, poterit illum occidere (vt Explicabimus dicto sequenti) *In dubiis namque melior est Conditio possidentis*, & cum iste sit probabiliter dubius, an sit inuadendus, an non, in tali dubio dummodo sit verum, & non solum existimatũ ex timiditate proueniens poterit se tueri, etiam cum occisione alterius, si non superfit alia via ad se defendendum.

6 Dico *Secundo*. Illud secundum dictum *Magistri Bannez* probabile est, tum in doctrina ipsius Magistri. Probatur Fundamento opposito alteri fundamento illius Moderni. *Tum* Nam quamvis *Magister Bannez* sæpe dicat esse licitum in illo casu vti illo medio, nempe occisione, si non superfit aliud, nihilominus non sentit illam occisionem debere esse tunc intentam, aut volitam tanquam medium ad defensionem propriæ vitæ. Neque *Bannez* sumit *medium* in isto rigore; sed mens eius est dicere esse licitum vti illa actione, quæ est vsus armorum tanquam medio ad defensionem sui, quando non superfit aliud, idest, quando non est alia via se defendendi. *Tum quia*, vt modo insinuauimus, etiam in isto casu datur actio, nempè vsus, & exercitium armorum, quo mediante iste intendit defendere propriam vitam, non secùs ac in actuali aggressione, quia etiam nunc est virtualis aggressio, quamvis ille, qui incæpit esse aggressor quiescat, nam quiescit quidem phisicè, non tamen moraliter quatenus aggressor, perseuerat enim semper in animo illius aggressio præconcepta, ac subinde quantum ad essentiam aggressionis habet se prorsus ac si esset actualis aggressor; ergo aggressus in defensionem sui potest licitè illum

Ioan. à S.Thom. in 2. 2. D. Thom.

occidere sine eo quod intendat, aut velit occisionem, sed solum propriam defensionem.

7 Dico *Tertiò*. Illud tertium dictum *Magistri Bannez* non est probabile, saltem in praxi. *Et probatur nostra Conclusio.* Quia quamvis accusatus innocens opprimatur vsque ad mortem à calumniatore, non tamen opprimitur per vim, sed per calumniam: non est autem medium per se ordinatum ad repellendam calumniam illatam inferre vim, sed potiùs improportionatum. Ergo nullo modo licet vti tali medio, nam medium institutum, & per se ordinatum ad euadendam illam calumniam est ordine Iuris se defendere. Quod si hoc medio non possit quis se defendere non potest vti illo alio cum sit illicitum secundum se. *Deinde probatur.* Quia si in praxi admittamus esse licitum vti illo medio, videlicet, occisione Calumniatoris aperitur ampla via se defendendi sic prætermisso ordine iuris, ac subinde est magna perturbatio in Republica, quia ferè in omnibus litibus existimant homines se pati calumniam, siue à iudice, siue à Testibus, siue ab Accusatore, siue à tabellione, vel Relatore. Videantur quæ supradiximus articulo 1. & *Lessius dubitatione 12. n. 81.*

8 Et quidem *Caietanus* non tenet Sententiam *Magistri Bannez*, sed solum docet, quod si calumniator prouocet ad duellum hominem, qui calumniam patitur poterit iste ex consensu Principis acceptare duellum, quia hoc non est formaliter duellum acceptare; sed se defendere. Itaque *Caietanus* non censet esse licitum interficere calumniatorem ea præcisè ratione, qua calumniam infert, sed ea ratione qua prouocat ad duellum, & quidquid sit de ista doctrina *Caietani* illud tamen tertium dictum *Bannez* est falsum.

9 Sed quæres. An in præfato casu accusatus supposito quod per vim non potest se defendere à calumniatore, possit saltem se defendere licitè per calumniam? *Ad hoc Dico.* Nullo modo licere se defendere per calumniam illatam Calũniatori, quia hoc medium est intrinsecè malum, nec honestari potest ex hoc, quod ad bonum finem ordinetur, sed medium est vt diximus se defendere secundum ordinem iuris. *Ad rationem dubitãdi factam à principio* constat ex dictis præsertim in secunda conclusione.

ARTICVLVS VIII.

An percussus ab aliquo, siue pugno, siue alapa posit in defensionem honoris, ipsum repercutere?

1 Videtur *quod sic.* Nam talis repercussio est defensio honoris, maximè quãdo alia via honor recuperari nõ potest: ergo licita est talis repercussio facta in defensionẽ honoris. Etsi respõdeat esse illicitũ, quia percutiens cessauit iam ab aggressione, *Contra.* Nam licitum est latronẽ, qui furatus est bona alicuius persequi, & illa bona per vim eripere ex manibus latronis, qui iam cessauerat à furto; ergo etiã postquã quis percussus est alapa, vel pugno licitũ erit ad recuperadum honorem repercutere percussorem. *Probatur consequentia*, Quia sicut latro detinet bona temporalia iniustè, ita percussor bonum honoris.

2 Pro *huius Resolutione* Notandum est posse tripliciter contingere vt quis repercutiat suum

 percus

percuſſorem in defenſionem honoris; *Primo modo* quando poſtquam ſemel percuſſus eſt adhuc percuſſor perſeuerat intendens iterùm repercutere, & tunc in ipſa actuali pugna ſemel percuſſus repercutit ſuum percuſſorem. *Secundo modo* quando quis ſemel percuſſus eſt taliter, quod percuſſor non intendit iterùm repercutere; percuſſus tamen in ipſo feruore pugnæ repercutit percuſſorem adhùc non intendentem iterùm repercutere. *Tertio modo* quando percuſſor poſtquam ſemel percuſſit ſeparat ſe à percuſſione, imò fugit, & tunc percuſſus inſequitur percuſſorem, & ipſum repercutit.

3 *Dico primò.* Licitum eſt percuſſo & aggreſſo primo modo repercutere ſuum percuſſorem, non quidem in vindictam prioris repercuſſionis antecedentis, ſed in defenſionem ſubſequentis. *Probatur*, quia illa repercuſſio non fit titulo defendendi ſe à percuſſione iam facta, ſed à percuſſione iterùm facienda, à qua cuicumque licet ſe defendere. *Et ſi obiicias.* quoniam illa repercuſſio non eſt medium per ſe ordinatum ad propriam defenſionem percuſſionis ſubſequentis; ergò non eſt licita. *Probatur antecedens.* quoniam immediatus, & per ſe effectus illius repercuſſionis non eſt fuga aggreſſoris, ſed nocumentum quod infertur aggreſſori per repercuſſionem, ergò talis repercuſſio non eſt medium per ſe ordinatum ad propriam defenſionem videlicet ad fugam aggreſſoris, cuius nocumentum debet ſequi per accidens ex malitia illius qui vult fugere.

4 *Reſpondetur tamen* quod etiam illius repercuſſionis immediatus, & proximus effectus intentus eſt fuga aggreſſoris, ne poſtquam percuſſit ſemel, percutiat iterùm: nam ſicut exercitium armorum immediatè ordinatur ad fugam aggreſſoris, & per accidens ſequitur eius nocumentum poſtquam fugere non vult, ita ſimiliter vt quis ſe defendat à percuſſione, quæ manibus fit medium per ſe ordinatum eſt exercitium manuum conſimile exercitio offenſiuo aggreſſoris, & ita exercitium illud manuum aggreſſi per ſe ordinatur ad fugam aggreſſoris, vt videlicet aggreſſor fugiat manum aggreſſi percutientis, quod ſi non vult fugere ſequitur per accidens eius nocumentum; & ex culpa ſua.

5 *Dico ſecundo.* Nullo modo licitum eſt tertio modo repercutere percuſſorem, & hoc adeò certum eſt, vt oppoſitum aſſerere ſit pluſquam falſum. *Probatur concluſio?* quoniam iam percuſſus paſſus eſt detrimentum in ſuo honore, nec percuſſor intendit iterùm percutere, ſed potiùs fugit, ergo talis repercuſſio nullam poteſt habere rationem defenſionis, ſed vindictæ. *Probatur conſequentia.* quoniam non eſt defenſio reſpectu offenſionis iam factæ, quia illa iam prætetiit, nec reſpectu futuræ percuſſionis, quia percuſſor fugiens nullo modo intendit iam percutere. *Confirmatur.* quia talis percuſſio ſolùm poſſet ordinari ad recuperationem honoris amiſſi, non autem ad defenſionem, ſed ad recuperandum honorem amiſſum non eſt licitum vti medio intrinſecè malo quale eſt illa repercuſſio, quia cum illa non habeat modum defenſionis fit vt immediatè, & per ſe ordinetur ad nocumentum inferendum proximo, ergò eſt intrinſecè mala.

6 *Dico tertio.* Repercuſſio illo ſecundo modo facta non eſt licita & oppoſitum huius non eſt cenſendum omninò improbabile. Iſta concluſio eſt contra aliquos, quos refert *Magiſt. Bañez*, qui contendebant percuſſionem iſto modo factam eſſe licitam, quia cum repercuſſio illa fiat in ipſo feruore pugnæ & proximè ad percuſſionem factam ab aggreſſore, ideò videtur habere rationem defenſionis. ſed tamen probatur noſtra concluſio eiſdem rationibus, quibus præcedens probata fuit. Nam repercuſſio illa non habet magis rationem defenſionis reſpectu percuſſionis factæ, quam ſi prorſus fugeret percuſſor, nec etiam habet rationem defenſionis reſpectu percuſſionis futuræ, quia illa iam à percuſſo non timetur; ergò non magis licita eſt repercuſſio ſecundo modo facta, quam tertio modo. Verum eſt tamen quod ſi quis percuſſus repercuteret hoc ſecundo modo poſſet aliquando excuſari à peccato ex ignorantia inuincibili, ſi non ſatis ei conſtaret, an percuſſor deſiſtat à percuſſione an verò velit iterùm percutere, ſed iſte caſus eſt per accidens ad noſtram concluſionem quæ procedit abſolutè, & non ſuppoſita ignorantia, quæ nullo modo tollit quin illa repercuſſio ſit illicita ex ſua ſpecie.

7 *Ad rationem dubitandi poſitam à principio reſpondetur.* quod repercuſſio illa quando aggreſſor, vel fugit, vel ſeparat ſe, & ceſſat à percuſſione, non eſt medium per ſe ordinatum ad defenſionem honoris amiſſi, imò nullo modo eſt medium, quia reſpectu honoris amiſſi, non habet rationem defenſionis, ſiquidem defenſio eſt reſpectu eius quod nondum ablatum eſt Nec etiam poteſt ordinari in defenſionem honoris amittendi, quia iam aggreſſor ſeparat ſe à percuſſione.

8 *Ad replicam ibidem factam*, quæ difficilis eſt *reſpondetur.* Quod dupliciter poteſt dominus rei ablatæ perſequi latronem, & ex ipſius manibus per vim rem ſuam eripere. *Primo modo*, vt perſequatur latronem actu fugientem cum re ablata antequam latro ſe, & rem ablatam conſtituat in loco tuto *Secundo modo* poteſt ipſum perſequi poſtquam rem ablatam & ſe conſtituit in loco tuto. Et quidem primo modo licitè poteſt perſequi latronem, & per vim è manibus eius eripere rem ſuam. Et tunc reſpondetur aſſignando differentiam. Qoniam ſi latro etiam ſi actu fugiat defert tamen ſecum rem alienam, quæ eſt veri domini, & ſic dominus poteſt illam vtpotè ſuam antequam in loco tuto conſtituatur, eripere per vim, è manibus latronis, quoniam adhuc latro eſt aggreſſor. Cæterùm qui ſemel læſit honorem proximi per percuſſionem, ſi fugiat, aut ceſſet à percuſſione non defert ſecum honorem proximi ablatum, & ſic ſtatim quod ſeparat ſe à percuſſione totaliter deſinit eſſe aggreſſor. Vnde ſi repercutiatur, illa repercutio non habet rationem defenſionis contra aggreſſorem, ſed potiùs rationem reaggreſſionis, ſeu recuperationis honoris per vindictam, & ideò eſt intrinſecè malum. Eripere autem à latrone rem iſto primo modo non habet rationem recuperationis rei propriè loquendo, ſed habet rationem defenſionis rei ab aggreſſore latrone. Circa ſecundum modum quod dominus rei perſequatur latronem dicendum eſt illo modo non licere illum perſequi, de quo diſputabimus in dubio ſequenti.

ARTICV

ARTICVLVS IX.

An quando quis potest secundum ordinem iuris recuperare bona sua temporalia iniustè ablata à latrone, possit tamen tunc in defensionem illorum occidere latronem.

1 ISta difficultas potest duplici sensu procedere. *Primò* à parte ante, videlicet antequam bona aliquo modo auferantur de facto, ita quod in defensionem illorum, vt nullo modo auferantur ab ipso domino, possit dominus latronem occidere. *Secundo modo* à parte post, videlicet, postquam iam cœpit latro illa auferre fugiens cum illis, vel illa in loco tuto constituens.

2 *Circa primum sensum* aliqui authores, quos suppresso nomine refert *Aragon* existimant quod tunc non est licitum in defensionem bonorum occidere aggressorem, si potest dominus illa bona secundum ordinem iuris recuperare. *Et probant.* Quia si quis possit propriæ vitæ suæ prospicere sine occisione aggressoris non potest tunc illum occidere in defensionem vitæ, neque seruaretur moderamen inculpatæ tutelæ, sed in casu dubij potest quis simul & prospicere bonis propriis, & vitæ aggressoris: ergò nullatenùs potest tunc in defensionem bonorum occidere aggressorem. Alij verò authores oppositum videntur communiter sentire, dum absolutè, & sine distinctione aliqua dicunt, licitum esse in defensionem bonorum temporalium occidere aggressoré auferentem actu illa bona, vel intentantem auferre. *Et probant.* Quia nullum superest medium aliud ad defendendum bona sua, quia nullus tenetur permittere, vt illa auferantur de facto, vt postea amissa recuperentur secundum ordinem iuris, quia iste modus recuperandi non est medium nisi multum per accidens.

3 *Pro huius resolutione* supponendum est quod dupliciter potest quis via iuridica recuperare bona amissa. *Primò* ita vt sit moraliter certus, quod etiamsi bona sua de facto auferantur à latrone, adhùc via iuridica recuperabit illa. *Secundo modo* ita vt non sit certus moraliter, existimet tamen probabiliter quod poterit via iuridica bona sua recuperare, etiamsi pro tunc auferantur.

4 *Dico igitur primò.* Si quis sit certus moraliter quod bona sua recuperabit via iuridica, non poterit latronem occidere in defensionem illorum. Probatur ista conclusio ratione satis efficaci facta pro prima sententia. Et confirmatur ex supradictis sæpè. Nam bona temporalia parui momenti non potest quis defendere cum grauissimo nocumento latronis, videlicet cum detrimento vitæ, eo quod tunc tenetur magis prospicere vitæ latronis, quæ maximi momenti est, quam leuissimo suo nocumento in rebus temporalibus: sed in præsenti casu dominus rei, quæ aufertur, quamuis illa sit magni momenti, ipse tamen patitur leuissimum nocumentum in bonis suis, siquidem certus est quod facilè via iuridica recuperabit illa, ergò tenetur potiùs pati hoc leuissimum nocumentum, & non inferre grauissimum nocumentum vitæ proximi.

Dico secundò. Si solùm probabiliter existimat iste quod bona sua poterit via iuridica recuperare poterit in defensionem illorum occidere latronem. *Probatur conclusio.* Quia tunc non superest aliud medium ad defendendum bona sua nisi actus ex quo sequitur occisio per accidens, ergò poterit tunc licitè vti illo medio in defensionem bonorum. *Probatur antecedēs:* Quia medium solum probabiliter existimatum tale non potest censeri medium necessarium; & efficax ad defensionem bonorum, ergò solùm superest tanquam medium necessarium actus defensionis, ex quo sequitur occisio per accidens. *Confirmatur.* Quoniam si solùm probabiliter existimat quod bona sua poterit recuperare postea, si modo non defendat illa, exponit se maximo dispendio bonorum suorum, & maximo periculo amittendi illa, hoc autem censeri debet magnum nocumentum, & res magni momenti, ergò vt hoc possit vitari poterit vti illo medio in defensionem bonorum, etiamsi sequatur ex illo mors latronis. 5

6 *Circa secundum verò sensum huius difficultatis* duo supponenda sunt tanquam certa, alterum autem potest difficultatem habere. *Primò* supponendum est tanquam certum quod tunc dominus rei potest insequi latronem actu fugientem, & per vim eripere res suas è manibus eius, dum tamen lethale vulnus, aut mortem latroni non inferat *Et ratio huius est.* Quia quamuis latro actu fugiat, adhuc tamen perseuerat in actuali, & iniusta ablatione rei alienæ; ergo dominus rei ius habet ad illam defendendam, & eripiendam è manibus eius, saltem quando vulnus aliquod ei non inferat. *Secundò,* supponendum est tanquam certum, quod postquam latro se, & rem iniustè ablatam in loco tuto constituit, tunc dominus rei non potest illam contrà voluntatem ipsius latronis auferre. Quæ doctrina est manifestè *D. Thomæ* infrà *quæstione sexagesima-sexta, articul. 3. ad 3.* Et ratio huius est: quia quamuis res illa iniustè detenta à latrone sit veri domini absolutè, nihilominùs est etiam ipsius latronis secundum quid, scilicet, quantum ad detentionem, quod est dicere, quod postquam res iniustè ablata est adhuc ipse latro habet ius vt ab ipso per vim non auferatur etiam à vero domino, sed latro habet ius ad restituendum ipsam voluntariè, & solùm potest auferri ab eo per vim via iuridica. Nam tunc quia iniusta ablatio rei fuit transacta, & damnum iam fuit illatum proximo, ideò non potest ipse proximus, & dominus rei priuata auctoritate recuperare sibi damnum illatum à latrone, sed hoc pertinet ad publicā potestatem, quæ superior est respectu vtriusque.

7 *Sed adhuc contra istam doctrinam certam potest esse obiectio.* Nam si dominus rei per vim velit rem iniustè ablatam recuperare, si latro etiam per vim defendat illam peccat contra iustitiam, siquidem non defendit rem suam, sed potiùs alienam, & facit iniuriam vero domino defendendo illam, siquidem talis defensio, est continuatio ablationis rei alienæ; ergò dominus ei iustè infert vim ad illam recuperandam à latrone. *Ad hanc obiectionem* respondet in præsenti *Magist.* Bannez. Quod iniustè facit in isto casu, nec est conueniens dari bellum iniustum ex vtraque parte, maximè cùm in præsenti casu bellum vtriusque sit iniustum secundum diuersas rationes. Nam ex parte latronis

est iniustum contra iustitiam commutatiuam, ex parte verò domini rei est iniustum contrà iustitiam legalem.

8 *Hæc tamen solutio* non videtur vndequaque vera. Et quidem quod possit dari bellum iniustum ex vtraque parte certum est quamuis non possit dari in rei veritate bellum iustum ex vtraque parte, nisi supposita ignorantia inuincibili alterius, vel vtriusque partis. Nihilominùs tamen iniustum bellum dari potest ex vtraque parte, vt si duo contendant pro eadem re ad quam nullus eorum habet ius. Cæterùm quantùm ad hoc quod in præsenti casu detur bellum iniustum ex vtraque parte non apparet solutio illa vera. Nam quamuis latro defendat rem alienam potest tamen licitè defendere illam, non quatenùs alienam, sed quatenùs defendit ius quod ipse habet; imò verò hoc solùm ius defendit vt ab ipso videlicet res per vim non auferatur, nisi solùm via iuridica. Vnde ex parte illius bellum est iustum secundum istam considerationem, quamuis aliàs per accidens possit esse iniustum, si latro intendat defendere rem alienam, vt alienam, & vt illam sibi retineat. At ex parte domini rei vim inferentis est iniustum bellum non solùm contrà iustitiam legalem per vsurpationem iuridicæ potestatis, (vt ait *Bañez*) sed etiam contra iustitiam commutatiuam, videlicet, contra ius quod latro habet ne per vim ab ipso auferatur res, nisi via iuridica.

Sed quæris. An latro in defensionem sui iuris 9 postquam iustè defendit rem ne per vim à domino ipsius eripiatur ab illo, possit tunc in talem iustam defensionem occidere dominum rei inferentis vim latroni? *Respondetur negatiuè.* Et ratio est. Quia ius quod ipse defendit est minimi momenti per comparationem ad vitam alterius, maximè cum dominus rei habeat simpliciter ius ad illam, quamuis non habeat ius ad illam sic eripiendam per vim. Et insuper ius quod habet latro est secundum quid, vt solùm videlicet non eripiatur ab ipso per vim simpliciter tamen non habet ius ad rem illam detinendam.

Id igitur quod in hac parte difficultatem po- 10 test habere est, an quando dominus rei insequitur latronem actu fugientem, neque certus est quod sibi supersit alia via ad rem suam recuperandam, etiam in via iuridica, vtrum tunc possit in defensionem rei suæ latronem occidere actu fugientem. *Et ratio dubitandi est à parte negatiua*; Quia tunc latro quamuis sit in actuali ablatione rei alienæ, non tamen est actu inferens vim domino rei, siquidem fugit; ergò non videtur esse medium proportionatum ex parte domini rei inferre latroni talem vim, quod ex illa sequatur eius mors. *Probatur consequentia.* Quia quamuis liceat vim repellere vi, tamen in præsenti ex parte latronis non est vis.

11 *Dico tamen tertiò.* Licitum est in hoc casu occidere latronem. *Probatur conclusio.* Quoniam latro tunc sicut est in actuali ablatione rei quandiù fugit, sic etiam perseuerat in actuali vi quam infert domino rei, siquidem talis iniusta ablatio rei non fit sine vi. Verum est tamen quod talis ablatio rei non fit per vim quæ ordinetur ad occisionem domini rei, fit tamen per vim quæ ordinatur ad iniustam ablationem prolongandam, & ita quamuis domino rei ad repellendam vim sibi illatam in propria persona non supersit locus, ad repellendam tamen vim sibi illatam in re magni momenti licitum est inferre quamcumque vim, etiam si ex illa sequatur occisio inuasoris, quando non superest aliud medium. Et per hoc patet ad rationem dubitandi modo factam. Et ex dictis in hoc dubio constat solutio ad argumenta facta pro vtraque sententia à principio posita.

TRACTATVS
DE IRREGVLARITATE.

ARTICVLVS octauus, huius quæstionis celebris, & grauissimus est inter Theologos, quia in illo interpretes D. Thomæ, latissimè disputant de *Irregularitate*, quæ incurritur propter homicidium, quæ quidem irregularitatis materia grauissima est, & maximè necessaria, nec parum difficilis intellectu. Et quamuis *D. Thom. in hoc artic.* solùm disputet de reatu irregularitatis, qui incurritur propter homicidium casuale, nihilominùs eius expositores occasione huius doctrinæ disputant vniuersaliter de omni irregularitate, quæ incurritur propter quodcumque homicidium; imò propter mutilationem, & præsertim quia *D. Thom. artic.* 7. ad tertium egit quamuis breuissimè de irregularitate si incurritur propter homicidium factum in propriam defensionem. Et quamuis homicidium importet non quamcumque occisionem, sed occisionem solùm iustam, & illicitam, & irregularitas incurratur, non solùm propter occisionem iniustam, quæ nomine *Homicidij* quantum attinet ad irregularitatem quam inducit, comprehendimus etiam omnem occisionem iustam. Vt autem irregularitatis materia semel, & integrè tractetur, nec curta permaneat decreui non solùm de irregularitate ex homicidio, sed quomodolibet inducta disputare in tractatu sequenti de quo vniuersaliter videri possunt authores quos in præsenti refert *Magister Bannez, Salon, & Aragon, &c.*

DISPV

DISPVTATIO XVIII.

De natura, & causa irregularitatis.

ARTICVLVS I.

Vtrum irregularitas sit censura Ecclesiastica.

1 PRIMA *sententia* est negatiua, quam tenent communiter omnes iurispetiti, & cum illis *Nauarrus in manuali, cap.* 27. Vbi illam sæpè repetit, & eandem tenet *Syluester verbo censura*, & *Magist. Soto lib.* 5. *de iustitia quaestion.* 1. *articul.* 4. Et hos authores sequitur *Suarez tomo* 3. *de Censuris disput.* 1. *sect.* 1. *& sect.* 3. *& disput.* 40. *sect.* 1. & latiùs *Sect.* 3. *& Manuel Rodriguez tomo* 1. *quaestionum regularium; q.* 20. *art.* 17.

2 *Secunda sententia* est affirmtiua, videlicet quod quantùm ad illam irregularitatem quæ inducitur ex delicto, irregularitas est censura, non autem est censura irregularitas quæ inducitur propter indecentiam. Hanc sententiam docuit *Magist. Soto*, seipso doctior factus *in* 4. *dist.* 22. *quast.* 3. *artic.* 1. *& Bannez in hoc artic. part.* 4. *dub.* 1. *conclus.* 1. *& Magist. Salon in hoc art. controuers.* 4. *in principio*, & *Corduba*, & alij quos referunt isti authores. Quam etiam sententiam magis communiter tenent vniuersi Theologi. Cuius potissimum fundamentum est Quia prima illa irregularitas habet rationem pœnæ, vtpote quæ inducitur propter delictum, secunda verò irregularitas non solùm habet rationem inhabilitatis, & non pœnæ. de ratione autem censuræ est esse pœnam, ergo prima irregularitas est censura, secunda verò minimè

3 *Pro resolutione* huius difficultatis necessum est alias duas à quibus ista dependent breuiter explicare. *Prima est.* Quid sit *censura*? Et secunda quotuplex sit censura? Vt ex his cognoscere possimus, an irregularitas sit constituenda inter species censuræ. Circa primam igitur difficultatem *Suarez tomo* 5. *disp.* 1. *de censuris sect.* 1. intendens in ipsa definitione censuræ suam opinionem inculcare, sic definit censuram, quod sit *Ecclesiastica pœna medicinalis priuans hominem vsu aliquorum bonorum spiritualium, sic per Ecclesiam imposita, vt per eam ordinariè absolui possit*. Vnde per illam particulam *Medicinalis*, & per alias posteriores superadditas intendit excludere à ratione censuræ quamcumque irregularitatem, & similiter degradationem, & depositionem, eo quod non sint medicinales pœnæ, sed quodammodo perpetuæ, & ab illis ordinariè non fiat absolutio ab Ecclesia. Circa secundam autem difficultatem idem *Suarez* cum aliis tenet quod solùm est triplex censura videlicet excommunicatio, suspensio, & interdictum. *Magist. autem Soto in* 4. *sententiar. vbi supra*, Quinque ponit species censuræ, tres quidem nunc numeratas, & insuper *Cessationem à diuinis*, & irregularitatem non quamcumque sed contractam per culpam. Alij verò Theologi ponunt septem species censuræ; quinque numeratas, & insuper *depositionem*, *& degradationem*.

4 *Dico igitur primò.* Vera, & legitima definitio censuræ est, quod sit *pœna Ecclesiastica, qua punitur fidelis, & priuatur aliquo bono spirituali.* Ad cuius definitionis explicationem supponenda est differentia inter Ecclesiasticam potestatem, & ciuilem. Ciuilis namque potestas sicut ordinatur ad finem temporalem, & naturalem, videlicet ad bonum politicum reipublicæ, ita etiam media, quibus homines dirigit ad huiusmodi finem temporalem siue per modum præmij, siue per modum pænæ, temporalia etiam sunt. Cæterùm Ecclesiastica potestas ordinatur ad finem supernaturalem. Vnde etiam media, quibus homines dirigit ad huiusmodi finem, siue per modum præmij, siue per modum pœnæ contra delinquentes, spiritualia etiam, & supernaturalia sunt. Et consequenter Ecclesiasticæ pœnæ quales sunt *Censuræ*, debent esse spirituales, non quidem quatenùs *spirituale* opponitur contra *Corporeum*, sed vt opponitur contra *naturale*, & est idem quod *supernaturale*; siue illud supernaturale sit aliàs corporeum siue non. Hac enim ratione exteriores actus, quibus sacramenta administrantur, aut suscipiuntur, & similiter beneficia, aut officia alia Ecclesiastica dicuntur spiritualia supernaturalia. Et quidem etiamsi potestas Ecclesiastica quandoque versetur circa temporalia, hoc tamen est in ordine ad spiritualia, vnde spiritualis pœna Ecclesiastica directè pertinens ad potestatem Ecclesiasticam versari debet circa spiritualia saltem primò, & per se. Quocirca si quæ esset pœna à potestate Ecclesiastica solùm circa temporalia bona; talis pœna non esset specialiter Ecclesiastica, sed esset communis tam potestati ciuili: quam Ecclesiasticæ.

5 *His igitur positis* explicatur præfata definitio. Nam *Pœna* ponitur in illa vice generis, pœna enim, vt sic à ciuili, & Ecclesiastica potestate imponi potest, per hoc autem quod *pœna* dicitur, datur intelligi esse inflicta propter culpam, nam pœna propriè loquendo imponitur propter culpam. Dicitur autem *Ecclesiastica*, vt per istam particulam determinetur pœna illa ex parte potestatis, à qua prouenit. Dicitur rursus, *qua punitur fidelis*, quia Ecclesia per potestatem Ecclesiasticam quam habet, punire non potest nisi sibi subditos. Subditi autem Ecclesiasticæ potestati quantum ad hanc pœnam inferendam solùm sunt fideles, qui sunt, vel fuerunt, vel erunt. In illa verò vltima particula, scilicet, *qua priuatur aliquo bono spirituali*, explicatur vltima differentia Ecclesiasticæ censuræ, per quam differt à quacumque alia Ecclesiastica pœna imposita solùm circa temporalia bona, quia talis pæna circa temporalia bona communis est ciuili, & Ecclesiasticæ potestati, vt diximus. Insuper etiam per illam vltimam particulam explicatur modus intrinsecus huius pœnæ, qui est per priuationem bonorum spiritualium, non enim potest Ecclesia circa spiritualia bona suis fidelibus aliquam positiuam pœnam infligere, & idcircò pœna in spiritualibus bonis inducta ab Ecclesia debet esse solùm priuatiua. Ex quo tandem sequitur, quod censura Ecclesiastica non potest ver-

sari circa omnia bona spiritualia videlicet circa gratiam,& charitatem, & alias virtutes,& sacramentales characteres, quia hæc ab ecclesiastica potestate non pendent,sed solum versatur circa illa bona spiritualia, quæ fidelibus communicari possunt dependenter ab ecclesiastica potestate.

6 Hac *igitur* definitione sic explicata probatur nostra conclusio ostendendo insufficientiam alterius definitionis,quam tradit *Suarez*.Et imprimis illa particula *medicinalis* insufficientissimè ponitur. Nam per illam intelligit iste author,quod censura debet esse *pœna medicinalis* secundum communem rationem, qua omnis pœna imposita à lege siue Ecclesiastica,siue ciuili ordinatur ad hoc, quod homines arceantur à consimilibus peccatis perpetrandis,ita quod non habet esse medicinalis respectu peccantis postquam iam peccauit, sed respectu aliorum vt ex timore incurrendi talem pœnam arceantur à culpa perpetranda, & hoc non est speciale in censura,quia hæc ratio *Medicinalis pœnæ* communis est omnibus pœnis,etiam ciuilibus.Id etiam in illis tribus censuris non est vniuersaliter verum,nam quamuis excommunicatio propriè imponatur propter peccatum inobedientiæ,ita vt per pœnam excommunicationis intendat Ecclesia rebelles,& inobedientes, & in sua inobedientia persistentes,ad debitam Ecclesiæ obedientiam reducere; id tamen verum non est vniuersaliter in aliis censuris etiam ab isto authore enumeratis,v. g. In suspensione est hoc manifestum Plura enim peccata puniuntur per suspensionem,& tamen non intenditur, quod per illam pœnam suspensionis homo desistat à peccato perpetrato, & ab illo resipiscat, siquidem plura sunt peccata, quæ hac pœna puniuntur, in quibus homo postquam semel illa commisit, non potest exterius perseuerare,v.g.si per saltum, aut ante legitimam ætatem quis sacrum sacerdotis ordinem suscipiat, postquam hæc peccata sunt commissa, non possunt iterum committi;ergo in his peccatis puniendis non intenditur quod homo ab eisdem peccatis desistens resipiscat, & emendatus euadat; ergo talis ratio *Medicinalis pœnæ* adhuc non reperitur vniuersaliter in omni censura.

7 Secunda *verò particula* superaddita à præfato authore in illa definitione,videlicet,quod censura debet esse taliter imposita ab Ecclesia, quod *per eandem Ecclesiam ordinariè absolui possit*,probatur etiam insufficiens. Et in primis hæc particula ex mente præfati authoris in idem reddit,atque prima illa particula, videlicet *Medicinalis*, nam per hanc particulam intendit quod censura non debet esse pœna perpetua,quia ex hoc quod pœna sit perpetua non erit medicinalis. Vnde sicuti improbata est illa prima particula *Medicinalis*, etiam improbatur hæc secunda Sed specialius improbatur.Nam quod sit pœna perpetua, vel quod ordinariè ab ipsa fiat absolutio per Ecclesiam est omnino extrinsecum, & impertinens ad rationem censuræ,ergo talis particula est insufficienter posita, *Antecedens probatur*.Quia si summus Pontifex concederet facultatem vt ab irregularitate quacumque posset ordinariè absolui,iam ex hoc solum irregularitas secundum præfatum authorem esset censura,quia tunc esset etiam medicinalis pœna; ergo ad hoc quod sit censura solum pendet ex voluntate summi Pontificis. Id autem non est verum, quia hoc omninò extrinsecum est ipsi censuræ.

8 Secundo *Probatur idem antecedens.* Quia quod ab aliqua censura magis, aut minus ordinariè possit absolui pendet ex hoc quod sit magis, aut minus grauis censura:ergo quod aliqua censura non possit ordinariè tolli, prouenit ex hoc, quod sit longè grauior,quam alia, vnde hoc non tollit rationem censuræ, sed est extrinsecum illi ratione suæ grauitatis.

9 Tertio *vrgentius Probatur idem antecedens.* Nam idcirco irregularitas ex modo quo imponitur,censetur pœna perpetua ex mente præfati authoris,quia non imponitur secundum aliquod determinatum tempus (nam absolutè loquendo multoties contingit,quod irregularitas, siue illa quæ est censura,siue quæ non est censura auferatur à summo Pontifice,sicut auferuntur aliæ censuræ) sed hæc ratio authoris est insufficiens. Nam etiam propter plura peccata imponitur pœna suspensionis non pro aliquo determinato tempore,& consequenter ex modo quo imponitur etiam imponitur tanquam perpetua, vt constat, quia plures suspensiones latæ sunt à iure, propter aliqua crimina,quarum suspensionem absolutio remanet reseruata summo Pontifici secundum ius commune.Nec imponuntur tales pœnæ suspensionum pro aliquo determinato tempore; ergo idem prorsus reperitur quantum ad hoc in suspensione,atque in irregularitate,ac consequenter constat,quam superflua sit illa particula in definitione censuræ.

10 Dico *Secundo.* Non tantum sunt tres species censuræ,videlicet Excommunicatio, Suspensio, Interdictum,sed sunt plures aliæ. *Probatur conclusio.* Quoniam cessatio à diuinis est censura,& secundum omnium opinionem est distincta ab interdicto, nam quamuis includat aliquid pertinens ad interdictum,superaddit tamen aliam longe grauiorem pœnam, & quamuis id, quod superaddit, videatur esse eiusdem rationis, & generis cum ipso interdicto differens solum penes maiorem grauitatem, hinc nihilominus infertur esse censuram longè grauiorem: & aliàs vniuersi authores, & ipse *Suarez*, tenent esse diuersam omnino pœnam ab interdicto; ergo etiam est censura sicut interdictum, & specie distincta ab illo,quia est alterius rationis ab ipso, nec sub illo potest comprehendi, vt censet *Suarez disp.* 1. *sect.* 3. Quoniam interdictum non includit tantam grauitatem,quam includit cessatio à diuinis.*Confirmatur.* Et probatur contra prædictum authorem,quod sit censura,etiam secundum definitionem ab ipso traditam. Nam cessatio à diuinis ex modo quo imponitur, nunquam imponitur tanquam perpetua pœna, & ex hoc habet etiam,quod sit medicinalis, quæ ordinariè tollitur ab Ecclesia; ergo conuenit illi definitio tradita è præfato authore secundum omnes eius particulas. Et ex alia parte (vt iam diximus) cessatio à diuinis secundum istum authorem, & omnes alios est distincta pœna specie ab interdicto; ergo est censura diuersa ab illo.

11 Dico *Tertio*.Irregularitas, quæ incurritur tanquam pœna imposita à iure propter culpam, est verè,& propriè censura.*Probatur ex dictis circa primam conclusionem*.Nam definitio censuræ conuenit huic irregularitati; ergo verè est censura. *Confirmatur.* Quia si aliqua ratione esset excludenda à ratione censuræ, maximè quia non est *medicinalis pœna*, sed potiùs perpetua eo modo, quo à iure imponitur,sed satis supra ostendimus hoc

hoc non esse necessarium ad rationem censuræ, videlicet esse medicinalem pœnam, neque etiam id repugnare irregularitati, sicut nec suspensioni ergò nulla ratione potest hæc irregularitas excludi à ratione censuræ. Dixi in conclusioné *Irregularitas imposita à iure propter culpam*, quia in præsenti non loquimur de omni irregularitate, sicut dicemus in sequenti articulo.

12 *Dico quarto.* Septem sunt species censuræ, videlicet *Excommunicatio, suspensio interdictum, cessatio à diuinis, irregularitas inducta propter culpam depositio, & degradatio.* Hæc conclusio probatur. *Tum* ex communi ferè sententia Theologorum, *Tum etiam* ex definitione censuræ tradita, & explicata in prima conclusione. Nam illa quoad omnes suas particulas, quas diximus solùm esse necessarias, tam conuenit *depositioni, & degradationi, quam suspensioni, excommunicationi, & interdicto*; ergò omnes istæ septem species pœnæ Ecclesiasticæ sunt constituendæ sub genere censuræ. *Confirmatur :* Nam quælibet pœna istarum seorsum habet diuersam rationem ab alia vt concedit etiam *Suarez*: ergò nulla ratione potest excludi à pœna Ecclesiastica, quæ est Censura.

Soluuntur Argumenta

1 ARguitur primò pro prima sententia, *ex cap. quærenti, de verborum significatione*, vbi *Innocentius III.* interrogatus, & requisitus, quid nomine censuræ intelligendum sit? respondet solùm quod nomine censuræ intelliguntur hæc tria *Excommunicatio, suspensio, & interdictum.* Ergò solùm hæc tria comprehenduntur nomine censuræ, & consequenter irregularitas non est censura. *Neque potest responderi* quod *innocentius* non apposuit exclusiuam dicens, quod solùm illa tria intelliguntur nomine censuræ, sed dixit, quod nihil aliud præter illa tria intelligitur nomine censuræ, ac subinde ex illa determinatione non licet inferre, quod nihil aliud intelligatur nomine censuræ. *Nam contra istam solutionem est*, quod postquam summus Pontifex requisitus fuit, quid nomine censuræ intelligendum sit debuit respondere explicans omne illud, quod nomine censuræ comprehenditur; vnde vel Pontifex fuit diminutus in hoc (quod non est admittendum) vel dicendum est, quod explicuit omne illud, quod nomine censuræ intelligendum est, ac per consequens solùm illa tria nomine censuræ sunt intelligenda.

2 Respondetur, quod si summus Pontifex ibidem interrogatus, & requisitus esset, quid intelligendum sit per censuram absolutè loquendo, certè argumentum haberet maximas vires. Sed tamen summus Pontifex non sic fuit interrogatus, sed solùm quid intelligendum esset per censuram in rescriptis apostolicis, quando videlicet summus Pontifex in suis rescriptis, & litteris præcipit iudicibus inferioribus, vt compellant per censuram rebelles obedire mandatis ecclesiasticis. & sic Papa respondit, quod tunc in casu particulari de quo agebatur, debet intelligi per censuram, *excommunicatio, suspensio, & interdictum.* Ex quo manifestè sequitur, non licere inferre, quod absolutè loquendo non sint nisi istæ tres species censuræ. Et quidem quod hæc expositio legitima sit, & vera, & colligatur manifestè ex contextu probatur. Quia ibi sic dicitur: *Quærenti quid per censuram intelligi debeat cum huiusmodi clausulam in nostris litteris apponimus, &c. Respondeo, quod per censuram non solum interdicti, sed suspensionis, & excommunicationis sententia intelligi valet, nisi iudex discretus rerum, & personarum cricunstantiis indagatis, ferat quam viderit magis expedire.* Ex quo manifestè colligitur nostra conclusio. Nam quemadmodum absolutè non fuit interrogatus quid nomine censuræ esset intelligendum, nec etiam absolutè respondit, sed in casu particulari. Et quidem in hoc casu Papam manifestè loqui cum iudicibus inferioribus constat ex vltimis verbis illius capitis, ac subinde cum iudices inferiores non ferant sententiam irregularitatis, & suspensionis semper, ideo nullatenus ex illo capite inferri potest has non esse censuras, sed solum tres ibi enumeratas.

3 Secundo *Arguitur.* Quoniam censura Ecclesiastica est quædam pœna medicinalis ordinata ad correctionem fidelium, vt per huiusmodi pœnas, & censuras resipiscant; sed irregularitas non est medicinalis pœna, sed potiùs ex modo quo ab Ecclesia imponitur, habet esse pœna perpetua, quæ ex hoc ipso quod perpetua est, non est medicinalis, neque ordinata ad correctionem delinquentium, sed vt sit nota quædam inhabilitatis illorum; ergo non potest esse censura. *Tertio.* Quoniam aliàs sequeretur irregularitatem posse dispensari, imò absolui virtute Bullæ Cruciatæ, siquidem in isto priuilegio continetur facultas dispensandi, & absoluendi ab omni censuras consequens tamen est falsum, quia nullus hactenus dixit irregularitatem prouenientem saltem ex homicidio posse virtute Bullæ Cruciatæ absolui, aut dispensari, imò hæc facultas dispensandi, seu absoluendi ab omni irregularitate solum in aliquo Iubileo plenissimo concedi solet, & non semper, nec ab omni irregularitate; ergo, &c.

Ad *Secundum Respondetur*, ex dictis circa primam conclusionem, non esse de ratione censuræ esse medicinalem pœnam eo sensu quo argumentum intendit, nec id repugnare censuræ.

4 Ad *Tertium Respondetur* pro nunc breuiter, nam plura dicemus infrà, quod si irregularitas consideretur ea præcisæ ratione, qua est censura, benè potest absolui, seu dispensari per Bullam Cruciatæ, vt censent graues autbores relati in secunda sententia. Vnde immeritò *Suarez*, asserit, quod aliqui Confessarij parum docti in theologia hoc tenent. Si tamen cum ratione censuræ sit adiuncta alia ratio irregularitatis imposita propter culpam, & altera, quæ solum est canonicum impedimentum, propter indecentiam. *Ad Tertium Argumentum* negamus definitionem censuræ conuenire irregularitati prouenienti ex homicidio culpabili, quatenùs culpabile est præcisè, vt explicabimus amplius articulo sequenti.

***

ARTICVLVS. II.

Vtrùm irregularitas quæ incurritur propter homicidium, aut propter mutilationem habeat rationem censuræ.

1 IN hac difficultate id certissimum est apud omnes authores, quod irregularitas quæ incurritur propter occisionem iustam, aut propter iustam mutilationem non habet rationem censuræ sed solùm est quædam inhabilitas, & canonicum impedimentum ad sacros ordines suscipiendos. Præsens igitur difficultas solùm procedit de irregularitate, quæ incurritur propter homicidium culpabile voluntarium, aut casuale, siue propter illicitam mutilationem, an talis irregularitas sit censura.

2 Pro huius resolutione aduertendum est, Quod omissa adhuc irregularitate, quæ inducitur propter homicidium iustum, & licitum, quam in principio articuli diximus non esse censuram, duplex alia irregularitas considerari potest, quæ inducitur propter homicidium illicitum, aut mutilationem iniustam. *Prima est*, quæ inducitur propter homicidium culpabile, à quocumque fiat, siue clerico, siue laico, & idcircò hæc irregularitas communis omnibus. *Secunda* Irregularitas potest considerari, quæ specialiter à iure imposita est in ordine ad clericos, in quantùm homicidio iniusto, aut mutilatione à clerico facta specialiter imponitur in iure irregularitas quamobrem ea, quæ aliàs licita esse possunt secundum se in ordine ad sanguinis effusionem prohibita sunt clericis, cui prohibitioni adiuncta est irregularitas, de qua latè dicemus infrà. De hac ergò duplici irregularitate modo breuiter suo ordine disputandum est, omittendo plures sententias de ista re diuersas.

3 *Secundò aduertendum est*, quod indecentia dupliciter se potest habere in ordine ad inducẽdam irregularitatem. *Primo modo* solùm occasionaliter, quia videlicet maximè indecens est, quod Ecclesiæ ministri aliqua peccata committant & idcircò ex hac speciali indecentia sumit Ecclesia occasionem, vt in pœnam illorum peccatorum imponat irregularitatem. Et similiter quando aliquis actus specialem habet indecentiam in ordine ad Ecclesiasticorum ministrum, etiamsi aliàs talis actus ex se non sit illicitus, ex hoc tamen sumit occasionem Ecclesia, vt talem actum, aliàs licitum, prohibeat ministris Ecclesiæ, & tali prohibitioni adiungit etiam irregularitatem. *Secundo modo* potest indecentia se habere in ordine ad irregularitatem inducendam tanquam formalis causa propter quam inducitur, ad quod omninò impertinẽs est, quod actus ille, qui hanc specialem indecentiam importat sit licitus, vel illicitus.

4 *Dico igitur primò*. Nulla ratione negari potest, quod irregularitas homicidij iniusti, quæ communiter imponitur omnibus siue clericis, siue laicis sit imposita propter indecentiam, & significationem, & ita hæc inhabilitas est canonicum impedimentum. *Probatur conclusio* quoniam in quocumque homicidio iniusto reperitur verum homicidium voluntarium quomodolibet, siue directè, siue indirectè; ergò reperitur ibi vera ratio indecentiæ, & significationis, propter quam imposita est irregularitas, quæ est inhabilitas, & canonicum impedimentum, ergò necessarium est fateri per quodcumque homicidium iniustum induci eandem irregularitatem quæ inducitur propter quodcumque iustum homicidium.

5 *Dico secundò*; Hæc irregularitas homicidij iniusti, quæ communiter est imposita omnibus nullam prorsus habet rationem censuræ. *Probatur conclusio*, quoniam nulla alia irregularitas est imposita propter homicidium iniustum respectu omnium tam clericorum, quam laicorum, nisi duntaxat irregularitas, quæ imposita est propter homicidium iniustum, sed hoc solùm habet rationem inhabilitatis, & non censuræ; ergò *Probatur maior*. Quia à iure non est imposita specialis irregularitas propter homicidium iniustum eo quod iniustum sit, prætet illam quæ communiter est imposita propter homicidium vt sic, quia talis irregularitas singularis propter homicidium iniustum non extat specialiter in iure nulla autem constituenda est alia irregularitas, nisi illa quæ expresè habetur in iure, ergò.

6 Cofirmatur quoniam si propter aliquam rationem esset imposita specialis irregularitas, quando culpa leuis est, & venialis tantùm non induceretur talis irregularitas, quia venialis culpa digna non est grauissima illa pœna: nec enim prudenter procederet ius si grauissimam irregularitatis pœnam imponeret propter venialia peccata. Constat autem propter homicidium casuale (quod fortassis solùm fuit veniale peccatum) eodem prorsus modo imponi irregularitatem, sicut propter homicidium iniustum directè voluntarium, non igitur talis irregularitas est imposita in pœnam peccati, sed tantùm propter indecentiam, & significationem, ac subinde non est censura, quæ est grauissima pœna, sed solum est canonicum impedimentum, quod non est grauis pœna.

7 *Dico tertiò*. Irregularitas, quæ specialiter est imposita clericis verè, & propriè habet rationem censuræ. *Probatur conclusio*. Quia talis irregularitas est imposita propter culpam; ergò est censura. *Probatur antecedens*. quia antequam imponatur hæc irregularitas, prohibetur per præceptum Ecclesiæ clericis, ne se quomodolibet intromittant in causa sanguinis agenda, quamuis aliàs hoc ex se posset esse licitum, & postea imponitur irregularitas tanquam pœna pro transgressione; ergò manifestè colligitur, quod hæc irregularitas non inducitur propter indecentiam, & significationem, sed propter culpam, quia vel est contrà præceptum naturale, quando occisio, vel mutilatio est intrinsecè mala, vel quod sit tantùm contra pręceptum Ecclesiæ quo prohibentur clerici, ne aliquo modo causam sanguinis agant, etiã in ordine ad bonum cõmune, quãuis aliàs id ex se liceat. *Confirmatur*, quoniã laici causam sanguinis agentes non peccant sed solũ incurrunt irregularitatem, quæ est inhabilitas, & canonicum impedimentũ Cæterũ clerici causam sanguinis agentes quantumcũq; cedat in bonum commune, peccant, quia transgrediuntur præceptum ecclesiasticum; ergò irregularitas hæc specialis, quæ imponitur clericis, imponitur tanquam pœna propter culpam.

8 Ex dictis sequitur differentia quædam inter præfatas irregularitates, nam indecentia in irregularitate clericis imposita specialiter habet se solum occasionaliter; in alia autem irregularitate quæ communiter imponitur omnibus habet se indecentia vt formalis causa; ex quo magis præcedens ratio pro ista conclusione *Confirmatur*. Quia hæc specialis irregularitas, clericis imposita non imponitur propter indecentiam tanquam per causam formalem; ergo imponitur propter culpam. *Probatur Antecedens*. Quia propter indecentiam iam erat irregularitas communiter imposita omnibus; ergo si modo specialiter imponitur clericis non imponitur propter indecentiam formaliter, hoc enim esset superfluum, ergo solum imponitur propter culpam, & sic verè, & propriè habet rationem censuræ. *Sed inquires*: An hæc irregularitas quam incurrunt specialiter clerici occidentes, aut mutilantes habeat etiam rationem Canonici impedimenti impositi propter indecentiam, vel significationem, an verò solum habeat rationem censuræ? Hoc enim multum interest, nam si solum habet ratione censuræ qui authoritatem habet absoluendi ab omnibus censuris, poterit vtique & ab hac censura absoluere.

9 Dico *Quarto ad hoc*. Clerici mutilantes, aut occidentes non solum incurrunt irregularitatem, quæ est censura, sed etiam irregularitatem, quæ est Canonicum impedimentum impositum propter indecentiam, & significationem. *Probatur conclusio*. Nam quamuis clerici occidentes, vel militantes ex vi istius irregularitatis specialiter illis impositæ solum incurrant irregularitatem, quæ est censura, quia hæc irregularitas specialiter imposita illis solum imponitur ab Ecclesia tanquam pœna inflicta propter culpam, nihilominus tamen in ipsa occisione, vel mutilatione reperitur etiam ratio indecentiæ, propter quam generaliter est imposita irregularitas omnibus occidentibus, vel militantibus tanquam Canonicum impedimentum propter indecentiam, & significationem: ergo omnis clericus occidens, vel mutilans incurrit duplicem irregularitatem, alteram, quæ solum est censura, & est clericis specialiter imposita, alteram, quę est Canonicum impedimentum propter indecentiam.

10 Ex *Dictis sequitur primò*. Quod qui habet authoritatem absoluendi ab omnibus censuris, potest consimiliter absoluere clericos occidentes, vel militantes ab hac speciali irregularitate, quæ solum habet rationem censuræ; nullatenus tamen poterit tollere aliam irregularitatem, quæ est Canonicum impedimentum, & non censura. *Secundò sequitur*. Quod si clericus grauem percussionem fecerit, & non occiderit, vel mutilauerit, incurrit irregularitatem quæ est censura specialiter Clericis imposita, non tamen incurrit aliam irregularitatem communem omnibus, quæ est Canonicum impedimentum. *Et ratio est*. Quia irregularitas quæ est Canonicum impedimentum propter indecentiam, & generaliter omnibus imposita solum imponitur propter occisionem, aut mutilationem, & ita non se extendit ad aliàs percussiones, quantumcumque graues. Cæterum irregularitas quæ specialiter est imposita clericis tanquam censura, non solum imponitur occidentibus, & militantibus, sed etiam grauiter percutientibus. Vnde ab hac irregularitate, quæ incurritur à clerico propter solam percussioné, quantumcumque grauem, poterit absoluere clericum ille, qui habet authoritatem absoluendi à censuris.

Soluuntur Argumenta.

1 PRo *parte affirmatiua arguitur* primò ex determinatione *Concilij Trid. Sess. 24. cap. 6. de reformatione*, vbi dicit: *Liceat Episcopis dispensare in omnibus irregularitatibus, & suspensionibus prouenientibus ex delicto occulto excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario* Qua determinatione supposita *Sic argumentor*. Nam ibi datur facultas Episcopis ad tollendas quascumque irregularitates, que proueniunt ratione delicti occulti, quas proinde necessarium est esse censuras, siquidem inducuntur ratione culpæ & delicti: sed in illa generali regula comprehenditur irregularitas, quæ prouenit ex homicidio voluntario occulto culpabili: ergo secundum determinationem *Concilij* tali irregularitas est censura, quia ratione delicti inducitur. *Minor in qua est difficultas probatur* Quia si illa irregularitas homicidij culpabilis occulti non includitur in illa generali regula, superfluè, & impertinenter exciperetur à *Concilio*, quia si nó erat inclusa in illa generali regula, iam ex hoc ipso erat excepta, ergo non erat necessarium nouam superaddere exceptionem.

2 Respondetur. Quod quamuis in illa vniuersali propositione *Concilij Trident.* non includatur irregularitas homicidij culpabilis tanquam censura, nihilominus tamen, quia poterat dubitara an illa irregularitas homicidij culpabilis includeretur sub illa vniuersali cócessione Episcopi ibi facta, voluit *Concilium* expresè illam excipere. *Secundò responderi potest*. Quod in illa vniuersali propositione includitur aliqua irregularitas homicdij culpabilis, videlicet illa, quæ incurritur propter homicidium culpabile factũ à clerico, nam vt dictum est, illa quæ specialiter est imposita cletico, habet rationem censuræ quatenus prouenit ex delicto, & hanc etiam voluit excipere *Concil.* ne super illam fieret dispensatio ab Episcopis, non quidem qua parte solam habet rationem censuræ, sed excipitur, qua parte habet, quod si canonicum impedimentum propter indecentiam.

3 Secundò *arguitur*. Nam ratio adæquata propter quã incurritur irregularitas in huismodi homicidiis, est quia habent rationem culpæ siquidem si nullam haberent rationem culpæ, nullam inducerent irregularitatem, si verò aliqua est ibi ratio culpæ inducitur irregularitas; ergo propriè hæc irregularitas existimãda est cẽsura. *Probatur cõsequentia*. Quia verè inducitur propter culpã.

4 Tertiò *arguitur* ex definitione cẽsuræ à nobis tradita articulo præcedenti conclusione. Nam prima irregularitas, quæ incurritur propter homicidium voluntarium culpabile, est pœna Ecclesiastica, qua punitur fidelis, & priuatur aliquo bono spirituali, vt constat manifestè; ergo talis irregularitas est censura.

5 Respondetur, quod irregularitas, quæ incurritur propter homicidium culpabile si fiat à Laico non habet rationem censuræ, quia non imponitur irregularitas propter homicidium culpabile, qua ratione est culpabile, sed qua ratione

ratione homicidium est aliquo modo voluntarium, & ideo accidentarium est omnino, & extrinsecum quod coniugatur cum culpa illud homicidium, vel quod fiat sine illa, quia solum imponitur propter indecentiam, quæ reperitur in homicidio voluntario. Si verò tale homicidiũ culpabile fiat à clerico iam diximus illud inducere duplicem irregularitatem, altera, & quæ est censura imposita propter culpam, & altera, quæ solum est Canonicum impedimentum, propter indecentiam. *Ad tertium argumentum* negamus definitionem censuræ conuenire irregularitati prouenienti ex homicidio culpabili, quatenùs culpabile est precisè, vt explicabimus amplius articulo sequenti.

ARTICVLVS III.

Quid sit hæc irregularitas Homicidij, aut mutilationis.

1 HActenus disputata est à nobis. Quæstio, an sicut irregularitas, id est, an sit censura? Nunc autem recto ordine disputemus quæstionem, *quid sit irregularitas?* Ad cuius explicationem supponenda est necessariò definitio irregularitatis in communi, nam perspecta natura irregularitatis in communi facilè erit intelligere quid sit hæc irregularitas homicidij in particulari. Sed tamen cum sint aliquæ irregularitates censuræ, aliæ autem irregularitates non sint censuræ, sed solum sint canonica impedimenta, vt diximus, articulo præcedenti: hinc fit non posse omnes irregularitates vnica definitione definiri, & consequenter nec irregularitas vt sic, eo quod omnes istæ irregularitates non sub eodem, sed sub diuersis generibus continentur. Ex quo sequitur, quod cum inquiritur quid sit irregularitas, priùs est distinguendum quam respondendum. Nam vel fit sermo de irregularitate, quæ est censura, vel de illa, quæ solum est canonicum impedimentum. Et quidem si fiat sermo de prima sic definitur, *irregularitas est Ecclesiastica censura, qua per se priuatur homo susceptione ordinum & vsu ipsorum postquam suscepti sunt.* Et conformiter ad prædictam definitionem assignanda est definitio irregularitatis quæ non est censura, videlicet, quod illa sit *Canonicum impedimentum, quo homo priuatur susceptione ordinum, & in iam susceptis vsu ipsorum.*

2 Ad explicationem autem primæ definitionis aduertere oportet, quod illa particula *Censura Ecclesiastica* ponitur loco generis tanquam immediatum genus illius irregularitatis, & ita aliquæ inhabilitates ad suscipiendos ordines excluduntur per illam particulam à ratione huius irregularitatis, quales sunt inhabilitas hominis non baptizati, & inhabilitas fœminarum; tales enim inhabilitates, cum censuræ Ecclesiasticæ non sint, excluduntur ab specifica ratione huius irregularitatis, quæ est censura Ecclesiastica. Et eadem particula excluditur peccatum mortale, id est inhabilitas, quæ ex illo prouenit ad dignè suscipiendos sacros Ordines, debitèque ministrandum in susceptis.

3 Secunda verò particula, videlicet, *priuans hominem susceptione Ordinum, & vsu in iam susceptis*, ponitur loco differentiæ; quæ particula sic est intelligenda. Quod irregularitas hæc priuat hominem debita susceptione ordinum, & debita administratione in susceptis, ita vt neque susceptio, neque administratio licitè fieri possit, sed cum grauissimo peccato: non tamen irregularitas ista priuat hominem susceptione, & administratione Ordinum valida. Itaque si Ordines suscipiantur, validi sunt, & illorum administratio valida est, nam quod susceptio Ordinum sit inualida prouenit ex alia inhabilitate, videlicèt, quia homo non est baptizatus, vel qui est Fœmina.

4 Et *ratio huius est*. Quia Ecclesia non habet potestatem ad impediendum effectum Sacramẽtalem. Cum igitur homo baptizatus secundum ius diuinum sit capax ad suscipiendos Ordines, si Episcopus habet intentionem conferendi Sacramentum Ordinis, adsintque alia necessaria ex diuina institutione Christi, non poterit Ecclesia impedire quin Sacramentum illud sortiatur suum effectum. Et idem est de vsu Ordinum iam susceptorum.

5 Ac *tandem* illa particula *per se* posita, in definitione est explicatiua vltimæ differentiæ irregularitatis huius, quatenus per hanc vltimam differentiã hæc irregularitas differt ab aliis censuris, vt videbimus in solutionibus argumentorum. Definitio autem irregularitatis, quæ non est censura debet consimiliter explicari, nam illa prima particula videlicet *Canonicum impedimẽtum* est genus immediatum ipsius, & per illam excluduntur à ratione huius irregularitatis inhabilitates non baptizatorũ, & fœminarũ, quia illa non sunt Canonicum impedimentum, sed ex diuino iure habent impedire susceptionẽ Ordinũ, & insuper sunt inhabilitates quasi negatiuæ. Irregularitas autẽ siue sit censura, siue solum Canonicum impedimentum importat pœnam priuatiuam; excluditur etiam per illam particulam inhabilitas peccati mortalis, quia non ex iure Canonico, sed ex ipsa natura rei peccatum mortale impedit susceptionem debitam, & administrationem Ordinum.

Soluuntur Argumenta.

1 AD *maiorem autem axplicationem* vtriusque definitionis arguitur contra illas *primò.* Nam vtraque hæc irregularitas, tam illa, quæ est censura conueniunt vniuocè in aliquo communi genere; ergo possunt vnica definitione definiri. *Probatur antecedens.* Quia vtraque hæc irregularitas est aliquid priuatiuum, nam censura etiamsi sit pœna formaliter est priuatio, cum sit pœna priuatiua, & non positiua, vt diximus *articul.* 1. huius tractatus. Et similiter irregularitas, quæ est Canonicum impedimentum importat aliquid priuatiuum eadem ratione. *Confirmatur.* Quia si istæ duæ irregularitates non conueniunt in aliqua ratione vniuoca, conueniunt saltem in aliqua ratione analoga; & tamen non videtur ad quam speciem analogiæ pertineant & de qua dicatur irregularitas per prius, & de qua per posterius.

2 Confirmatur *Secundò.* Quoniam præfata definitio maximè illa quæ assignata est de irregularitate, quæ est censura, conuenit aliis à definito: ergo illa definitio non est bona. *Antecedens probatur.* Quia excommunicatio, quæ etiam est censura

censura, habet priuare susceptione Ordinum, & administratione ipsorum, ita quòd Excommunicatus suscipiens ordines, aut in susceptis administrans peccat grauissimè violans Excommunicationis censuram. Et similiter Suspensio, & Depositio, quæ etiam sunt censuræ priuant debita susceptione Ordinum, & potissimè executione debita Ordinum iam susceptorum; ergo illa definitio conuenit aliis à definito. *Tertiò.* Nam illa definitio non conuenit omni irregularitati, quæ est censura; ergo non est bona. *Probatur Antecedens.* Nam Sacerdos contrahens irregularitatem, quæ est censura, siue quæ non est censura, non priuatur susceptione Ordinum, sed tantùm executione ipsorum, ergo.

3 Ad *Primum Argumentum Respondetur*, cùm sua confirmatione, quòd irregularitas, quæ est censura, & illa quæ non est censura, vt significantur hoc nomine *Irregularitas* non conueniunt in aliquo vno genere, nec in aliqua vna ratione analoga, saltem analogia attributionis, sed solùm conueniunt æquiuocè in illa voce *Irregularitas*, sicut in illa voce *Canis* conueniunt sua significata: vel saltèm istæ duæ irregularitates conueniunt in vna ratione analogiæ proportionalitatis, sicut relatio realis, & relatio rationis conueniunt in hac voce *Relatio*, quamuis aliàs vt probat Argumentum istæ duæ irregularitates conueniant in vniuoca ratione quatenus significantur hoc nomine *Priuatio*, in quo conueniunt plures aliæ priuationes, sicut in hoc nomine *Substantia*, conueniunt vniuocè significata istius termini *Canis*.

4 Ad *Secundum Respondetur negando Antecedens.* Et ad probationem *Dicimus*, Quòd illa verba posita in definitione vtriusque irregularitatis, videlicet. *Priuans susceptione Ordinum, & vsu ipsorum*, debent intelligi formaliter, ita vt sit sensus, quòd irregularitas priuat susceptione, & vsu Ordinum, quatenùs Ordines sunt formaliter, quia est incapacitas priuatiua impediens formaliter susceptionem, & vsum Ordinum, vt Ordines sunt. Excommunicatio autem priuat susceptione, & vsu Ordinum non quatenùs Ordines sunt formaliter, sed quatenùs communicationes sunt cum aliis, fidelibus, vel quatenùs Sacramenta sunt, à quibus videlicet communicationibus, & Sacramentis priuatur excommunicatus formaliter, quatenùs est excommunicatus, Et hoc explicat illa particula *Per se*, posita in definitione, nam excommunicatus vt sic non priuatur per se, sed per accidens à susceptione, & vsu Ordinum. quatenus Ordines sunt; sed per se solùm priuatur illis quatenùs communicationes, & Sacramenta sunt; non enim priuant hæc per incapacitatem, sicut irregularitas, sed per non exercitium debitum. *Suspensio* autem & *Depositio* per se solùm priuant actibus ipsorum Ordinum, & non quatenùs Ordines sunt, sed quatenùs actus Ecclesiastici sunt. Legatur *Suarez disp.* 40. *sect* 1.

5 Ad *Tertium* Aliqui propter illud in definitione irregularitatis apponunt sub disiunctione illas duas res, nempe priuationem susceptionis Ordinum, vel priuationem vsus in Ordinibus susceptis. Sed tamen hoc verum non est, quia aliàs per istam definitionem sic explicatam disiunctiuè non excluderetur exactè *Depositio*, & *Degradatio Sacerdotis*, quæ tantùm priuat vsu Ordinum; irregularitas autem priuat copulatiuè susceptione, & vsu ordinum. *Vnde ad Argumentum Dicimus*, Quòd irregularitas quantum est ex se, habet vim priuandi tùm susceptione debita Ordinum, tùm administratione illorum. Per accidens autem impeditur à primò effectu in Sacerdote, qui iam susceperat ordines, & ad id explicandum apposita fuit illa particula *Per se*, quia irregularitas per se priuat vtróque *Depositio* autem, seu *Degradatio* per se solùm priuat vsu debito Ordinum.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm irregularitas solo Iure Canonico Ecclesiastico sit introducta?

1 IN hac difficultate Aliqui Authores, vt refert *Suarez dispput.* 40. *sect.* 4. tenuerunt quasdam irregularitates introductas esse Iure diuino. Secunda tamen Sententia est asserens absolutè quamcumque irregularitatem esse solo Iure Ecclesiastico introductam. Ita tenent communiter vniuersi Iurisperiti, & Theologi, vt refert *Suarez* vbi supra. Quæ Sententia idcircò à Nobis tenenda est, & explicanda sequentibus dictis.

2 Dico *igitur Primò*. Irregularitas non est introducta Iure diuino in hac noua lege Euangelica. *Probatur.* Quia non est introducta diuino Iure pertinente ad Legem Veterem, & perseuerante vsque ad Legem Nouam; ergo nullo Iure diuino. *Antecedens pro prima parte Probatur.* Quia præcepta Legis Veteris, quæ dicuntur Cæremonialia, aut Iudicialia, quamuis fuerint inducta Iure diuino positiuo, tamen nullo modo obligant in hac Lege Euangelica, sed eorum obligatio cessauit cum Lege Veteri, vt docet *D. Thom.* 1. 2. *quæstion.* 103. *artic.* 3. de Cæremonialibus; de Iudicialibus autem *quæst.* 104. *artic.* 3. Solùm igitur præcepta moralia Legis Veteris, quæ ad naturalem Legem pertinent, de quibus *D. Thom. quæstion.* 100. obligant etiam nunc in Lege Euangelica. Sed irregularitas non est inducta hoc Iure diuino ad Legem naturalem pertinente; ergo non est inducta Iure diuino pertinente ad Legem Veterem. *Secundò pars Antecedentis Probatur.* Quia vt solet dici cum *D. Thom.* 1. 2. *quæstion.* 106. & sequentibus, constans, & indubitata est Sententia Theologorum, quòd in Lege Euangelica nullum aliud præceptum diuinum continetur, nisi solùm præcepta pertinentia ad Fidem, & Spem, & Charitatem, Sacramenta, & Gubernationem Ecclesiæ per Claues: sed inter hæc præcepta nullatenùs continetur vt pœna pro transgressione illorum irregularitas; ergo non est inducta Iure diuino Euangelico.

3 Dico *Secundò*. Irregularitas solùm est inducta Iure Ecclesiastico, ita tamen quod nulla alia irregularitas admittenda sit, nisi sit expressè in Iure. *Prima pars Conclusionis, sequitur ex præcedenti*, si enim diuino Iure non est inducta, necessum est, quòd solo Iure Ecclesiastico introducta sit: cùm enim hæc irregularitas sit priuatiua boni spiritualis, introduci nullo modo potuit per Ciuilem potestatem.

4 Et *à posteriori manifestè colligitur Conclusio.* Quoniam in omni irregularitate potest fieri dispésatio

per Romanum Pontificem; ergo omnis introducta est solùm Iure Ecclesiastico. *Secunda pars Conclusionis* etiam est communis Sententia Doctorum, quam colligunt manifestè ex ipsa Iuris dispositione in *Cap. Is qui de Sententia Excommunicationis in 6.* vbi dicitur: *Is, qui in Ecclesia sanguinis, aut seminis effusionem polluta, aut verò præsentibus maiore Excommunicatione innodatis celebraret, quamuis grauiter delinquat, irregularitatem tamen non incurrit, cùm illa super hoc non contineatur expresè in Iure.* Ex quo colligunt rectè vniuersi Doctores, quòd nulla sit irregularitas admittenda, nisi sit expressa in Iure.

5 Sed *Inquires Primò* circa istam secundam partem Conclusionis. Quid intelligendum sit per *Ius*, in quo expresse debet contineri irregularitas, vt incurratur illa? *Ad hoc Dico.* Quòd per *Ius simpliciter*, non solùm sunt intelligenda statuta, quæ continentur in corpore Iuris communis, sed etiam quodcumque decretum Summi Pontificis, quòd exhibetur motu proprio, aut quodlibet alio modo in ordine ad totam Ecclesiam. Et similiter intelligitur quodcumque statutum, & decretum Concilij generalis imponentis pœnam irregularitatis. *Ex quo sequitur Primò.* Nullam irregularitatem de facto esse admittendam, quæ solùm sit inducta Episcopali authoritate, imò nec illa, quæ solùm inducta est Concilio Prouinciali, aut Concilio Nationali, quia nullum statutum ex his potest dici *simpliciter Ius*, nam *Ius simpliciter*, dicitur in ordine ad vniuersalem Ecclesiam, & quamuis nulla stante determinatione Iuris prohibentis posset Episcopus, & Concilium Prouinciale, & à fortiori Nationale imponere irregularitatem, quæ est censura, eo quòd in ordine ad punienda delicta, & ad bonam gubernationem Ecclesiæ Episcopus habet plenariam authoritatem circa sibi subditos, quamdiu illa à Summo Pontifice non est limitata (& eadem ratio est quantùm ad hoc de Concilio Prouinciali, & Nationali) nihilominus de facto huiusmodi potestas Episcopi, & Concilij generalis, & Nationalis limitata est, ne possit imponere pœnam irregularitatis, vt constat ex præallegato *Cap. Is qui.* Dixi *Irregularitatem, quæ est censura*, quia de alia irregularitate magis certum est apud omnes illam imponi non posse ab Episcopo, nec à Concilio Prouinciali, aut Nationali.

6 Secundò *Sequitur*, Quòd Summus Pontifex non solùm proprio motu, nec solùm alio statuto respiciente totam Ecclesiam (vt diximus) sed etiam per particularem Sententiam potest irregularitatem, quæ est censura imponere alicui, vel propter aliquod singulare delictum, vel in ordine ad aliquam particularem, vel particulares Personas. *Et Ratio est.* Quia irregularitas, quæ est censura, imponitur tantùm vt pœna; ergo potest imponi à supremo Legislatore, & Iudice propter singulare delictum, vel in ordine ad singularem Personam, non obstante quacumque dispositione, aut consuetudine Iuris, quia Summus Pontifex habet potestatem super hæc omnia. Cæterùm si fiat sermo de irregularitate, quæ solùm est *Canonicum impedimentum*, satis probabile est non posse imponi à Summo Pontifice per talem particularem Sententiam non respicientem totam Ecclesiam, quamuis si de facto imponeretur à Summo Pontifice censendus esset ille homo irregularis, saltèm in foro exteriori; in interiori autem probabiliùs posset censeri non irregularis.

7 Tertiò *Sequitur*, Quòd nisi irregularitas contineatur in præfatis Iuribus scripta, non est admittenda de facto, id enim importat illa particula *expressa*, quæ habetur in *Cap. Is qui* dudum allegato. Vnde nullatenus valet Argumentum à consimili casu ad probandum incurri irregularitatem, quia illa non incurritur, nisi sit expressa in alio consimili casu. Et multò minus valet Argumentum ad probandum incurri irregularitatem propter grauius delictum, nam si non sit expressa, & scripta, non incurritur propter grauissimũ dictũ.

Soluuntur Argumenta.

1 PRo *Prima Sententia* Arguitur Primò ex illo *2. Reg. 7.* vbi prohibitum fuit ne Dauid ædificaret templum Domino, & causa huius redditur *1. Paralip. 22.* videlicet, quia Dauid multum sanguinem effuderat, & Vir bellicosus fuerat. Vbi expressè decernitur effusionem sanguinis esse maximam indecentiam ad ædificandum Templum Domino, & consequenter secundùm Ius Dei importatur inhabilitas ad illud ministerium; ergo multò magis importatur in ordine ad ministerium Altaris, quod excellentius est, & immediatius attingit Deum. *Confirmatur Primò.* Quoniam in Lege veteri *Leuit. 21. & 22.* plura inducuntur impedimenta, quæ sunt quasi quædam inhabilitates, & irregularitates in ordine ad ministeria à Sacerdotibus exercenda; ergo necessum est, quod tales irregularitates fuerint inductæ Iure diuino. *Probatur ista Consequentia.* Nam aliquæ irregularitates ex illis durant adhuc; sed non possent se extendere ad vtramque Legem Veterem, & Nouam, nisi essent ex Iure diuino; cùm Ius Cæremoniale, & Iudiciale Legis Antiquæ iam cessauerit; ergo. *Confirmatur Secundò.* Nam irregularitas Bigamiæ inducta videtur manifestè diuino Iure, quia *1. ad Timoth. 3.* de Episcopis, & aliis Ecclesiæ Ministris dicitur, quòd debent esse *Vnius Vxoris Viri.*

2 Ad *Argumentum* à principio positum, patet ex dictis. *Ad Primam Confirmationem Respondetur.* Quòd in Lege Veteri nonnullæ fuerunt impositæ irregularitates, & impedimenta in ordine ad ministeria Sacerdotalia ex Iure diuino positiuo, quæ tamen præcepta cessauerunt iam cum ipsa Lege, quia solùm erant Cæremonialia pertinentia tantùm ad illam legem. Nihilominus tamen aliquæ rationes propter quas talia impedimenta ponebantur in illa Lege erant rationes quædam morales pertinentes ad bonos mores, & ad decentia, & congruentia, quia ea, quæ Sancta sunt, Sanctè tractari debent. Et idcirco propter easdem rationes nostra Ecclesia imposuit similia impedimenta suis ministris, quæ solùm habent vim ex institutione ipsius Ecclesiæ. Et quidem vt docet *D. Thom. in 4 dist. 25. quæst. 2. art. 2. Quæstiunc. 3 ad 1.* In illa Antiqua Lege non imponebatur irregularitas propter sanguinis effusionem, & tamen imposita est in Lege Noua. Vnde non dimanat ex Antiqua, sicut nec dimanarunt plures irregularitates, quæ fuerunt in illa Lege, & non sunt impositæ in ista.

3 Ad *Secundam Confirmationem*, Quidam doctissimus Thomista Respondet, Quòd *D. Paulus* non loquitur ibi de irregularitate Bigamiæ, sed solùm intendit inducere Episcopos, & Ministros Ecclesiæ vt contenti sint vnica Vxore, nec post illam

illam mortuam vnquam aliam ducant, sed castitatem seruent, & in hoc aliis sæcularibus exemplum castitatis præbeant. Sed tamen fallitur iste Author, quia ibi secundùm explicationem *Sanct. Doctorum*, quos refert *Suarez vbi suprà dub.* 1. manifestè Apostolus loquitur de irregularitate Bigamiæ. Nec tamen sequitur ex hoc illam esse ex Iure diuino, nam Apostoli aliqua constituebant in suis Ecclesiis, quibus præerant, quæ tamen non erant præcepta diuina, sed humana, vt colligunt Doctores sacri ex illo *Pauli* 1. *ad Corinth.* 7. *Cætera cùm venero, disponam*; & constat id ex Canonibus Apostolicis, & isto modo irregularitas Bigamiæ colligitur ex ibi dictis esse de Iure positiuo, non tamen ex Iure diuino.

4 Secundò *Arguitur*. Nam probabilis Sententia est: quòd irregularitas homicidij contracta ante Baptismum, & similiter irregularitas Bigamiæ non tollitur per Baptismum, sed potiùs perseuerant istæ irregularitates post Baptismum; ergo signum est manifestum à posteriori illas esse introductas Iure diuino, *Probatur Consequentia*. Quoniam Ecclesia non habet potestatem, nisi ad imponendas irregularitates suis subditis; fiunt autem homines subditi Ecclesiæ per Baptismum; ergo irregularitas statuta ante Baptismum non potest esse ex institutione Ecclesiæ.

Hoc *Argumentum* tangit illam difficultatem, An Bigamus ante Baptismum, siue occisor, aut mutilator, maneant irregulares post susceptum Baptismum? Ad hoc.

5 Dico *Primò*. Qui duas habuit Vxores ante Baptismum, vel vnam ante, & aliam post Baptismum manet irregularis. Ista Conclusio est contra aliquos Authores, quorum verba referuntur in *Decreto capite* 1. *dist.* 26. Inter quos *D. Hieron.* dicitur fuisse in *Libro super Epistolam ad Titum, cap.* 3. Et eandem Sententiam sequuti sunt Glossa Ordinaria, & Lyranus super 1. *Epistolam ad Timoth. cap.* 3. & ex Theologis illam tenuit *Ioannes Maior*, & ex Iurisperitis *Panormitan. super Cap. Gaudemus, de Diuortiis*. Nihilominus nostra Conclusio est communis Sententia inter Theologos, & Iurisperitos. Quin potiùs altera Sententia opposita iam non est censenda probabilis, eo quod hæc nostra Sententia expressè determinata in Iure in præfata *disp.* 26 *c.* 2. *&* 3. *&* 4.

6 Dico *Secundò*. Occisor ante Baptismum non manet post Baptismum irregularis. Ista Conclusio est contra aliquos Authores ex citatis pro præcedenti. Probatur tamen, Quia expressè est determinata in Iure in Decreto *Cap. Si quis Viduam, dist.* 50. vbi decernitur quodcúmque homicidium inducere irregularitatem dummodo illud patratum sit post Baptismum, nam in præfato fato c8. sic habetur. *Si homicidij, aut facto, aut præcepto, aut cõsilio, aut assensione post Baptismum conscius fuerit, & per aliquam surreptionem ad Clericalem venerit, deiiciatur, & in fine vitæ suæ Laicam communionem tantummodò recipiat.* Confirmatur. Nam in isto *cap. cit.* dùm fit mentio de irregularitate Bagamiæ, quam incurrit quis ducendo Vxorem viduam assignatur illa irregularitas absque distinctione, & absolutè, id est, siue tale matrimonium fuerit ante Baptismum, siue postea; dùm autem fit mentio de irregularitate homicidij expressè dicitur incurri propter homicidium commissum post Baptismum, & idem expressè decernitur *dist.* 51. *cap.* 1. *& cap.* 4. *Si quis.*

Ioan. à S. Thom. in 2. 2. *D. Thom.*

7 Dubitabis *tamen*, Quæ sit ratio huius differentiæ inter irregularitatem Bigamiæ, & Homicidij? Quare videlicet illa prima incurratur propter duas Vxores habitas ante, siue post Baptismum, irregularitas autem homicidij solùm incurratur propter homicidium factum post Baptismum? Ad hoc.

8 Dico *Tertiò*. Differentia inter istas irregularitates consistit in hoc, quòd defectus, qui consideratur in Bigamia, potissimum pertinet ad ipsam naturam, itáque est quasi defectus naturæ, seu naturalis, cùm sit diuisio carnis cum duabus vxoribus. Cæterùm defectus, qui consideratur in Homicidio potissimum pertinet ad genus mortis, cùm sit defectus lenitatis, & mansuetudinis. Per Baptismum autem tollitur omnis defectus pertinens ad genus mortis, non autem pertinens ad naturam. Quæ doctrina satis confirmari potest ex Sententia, quam docet *D. Thom. in Additionibus ad* 3. *part. quæstion.* 66. *artic.* 3. *ad* 3. Quòd videlicet, vt Bigamia inducat irregularitatem non oportet, quòd sit voluntaria: Vnde infert *D. Thom.* Quòd qui ducit vxorem corruptam, quam credidit virginem esse fit irregularis illam cognoscens: Homicidium autem non inducit irregularitatem, nisi aliquo modo sit voluntarium. Ex quo manifestè colligitur, quòd quamuis vtérque defectus, videlicet Bigimiæ, & Homicidij non ex natura rei, sed solùm ex Legis decreto habeant esse impedimentum ad sacros Ordines per comparationem ad Christum, cui eius ministri debent confirmari. Nihilominus extat differentia ex parte fundamentalis rationis, qua hoc impedimentum irregularitatis positum est diuersimodè in Decreto. Nam Fundamentum defectus irregularitatis Bigamiæ, cùm non exposcat voluntarium (vt diximus ex *D. Thom.*) pertinet ad genus naturæ, & præsertim, quia est naturalis diuisio carnis cum duabus vxoribus, vel cum vidua. Cæterùm Fundamentum defectus irregularitatis homicidij pertinet ad genus moris, cùm necessario debeat esse voluntarium homicidium culpabile, siue inculpabile, vt inducat irregularitatem, omnis autem defectus moralis aboletur totaliter per Baptismum, non autem defectus pertinens ad genus naturæ. Hæc igitur est fundamentalis ratio. Etenim proxima, & formalis ratio diuersitatis, quæ versatur inter istas duas irregularitates accipienda est ex ipso Iure, videlicet; quia in Iure habetur expressè, quòd Bigamia ante Baptismum inducat irregularitatem, Homicidium verò non inducat. Igitur quòd dicimus est, decretum Ecclesiæ fundari in diuersitate fundamentali à nobis assignata.

9 Tertiò *Arguitur*, Quoniam si irregularitas esset solo Iure Ecclesiastico introducta, cum sit odiosa necessum est, quòd quando est dubium de aliqua irregularitate an sit contracta, tale dubium interpretandum est in partem negatiuam, quia odia sunt restringenda, quando res, & pœnæ odiosæ introductæ sunt Ecclesiastico Iure; at qui dubius est an contraxerit aliquam irregularitatem debet gerere se tanquam irregularis; ergo irregularitas non est introducta Ecclesiastico Iure.

10 Circa *hoc argumentum* est specialis Difficultas, Quid sit censendum de eo, qui dubius est, An contraxerit irregularitatem? Quæ difficultas in duplici sensu potest disputari. *Primò* quidem quantum attinet ad culpam, hoc est, quam culpam committat, qui dubius existens de irregulari-

tate an contraxerit illam, accedit nihilominus ad sacros Ordines suspiciendos, vel administrandum in susceptis; Et similiter quam culpam committat, qui dubius est, An irregularitas sit annexa alicui operi, & tamen illud opus facit cum tali dubio? *In Secundo sensu* potest disputari hæc difficultas non de culpa, quæ committitur, sed de irregularitate, quæ incurritur, An videlicet censendus sit irregularis, qui dubius est an irregularitatem contraxerit? Et quidem in priori sensu non est nobis disputanda ista Quæstio tunc, quia non pertinet ad præsentem Tractatum, sed habet specialem locum 1.2. *quæstione* 19. *artic.*5. & 6. vbi disputatur de Operationibus factis ex Conscientia erronea, dubia, scrupulosa, &c. Disputabimus igitur solùm in Secundo sensu de præsenti Quæstione. Ad cuius Resolutionem supponenda est in primis breuiter distinctio de duplici dubio. Nam aliud est dubium Iuris, an videlicet per Ius sit imposita irregularitas propter tale, vel tale factum; & aliud est dubium facti v.g. supposito quòd à Iure lata sit irregularitas propter homicidium quomodocúmque voluntarium, dubitari potest de ipso facto, An hoc homicidium à Petro factum fuerit aliquo modo voluntarium, nec ne?

11 Dico *igitur Primò*. Qui dubius est de ipso Iure, an in illo contineatur irregularitas nec nè, nullatenus est censendus irregularis. Ista Conclusio est communis doctrina, tùm inter Theologos, tùm inter Iurisperitos, qui colligunt illam apertè ex illo *cap. suprà cit. Is qui de Sententia excommunicationis in 6.* Vbi decernitur, Quòd nulla est irregularitas admittenda, nisi sit expressa in Iure; ergo quando dubium est inter Doctores, an aliqua irregularitas sit imposita, vel non sit imposita in Iure, tunc non est expressa in Iure, ac per consequens non inducitur, nec est admittenda.

12 Dico *Secundò*. Quando dubium est de ipso facto, non autem de Iure, qui sic dubius est, an fecerit, vel non fecerit tale factum censendus est irregularis. Ista Conclusio etiam est communis Sententia tam Theologorum, quàm Iurisperitorum. Et probatur manifestè ex *libro* 5. *Decretorum tit.*52.*capite* 12. *Ad Audientiam, & ex Cap. Significasti* 12. *de Homicidio*, Vbi decernitur quòd qui dubius est, an homicidium perpetrauerit, vel non perpetrauerit, censendus est irregularis. Qualiter autem hoc sit intelligendum Dicemus *Conclus.*4. Sed Inquires, Quale dubium sit sufficiens, vt iuxta primum dictum non inducatur irregularitas, circa secundum verò dictum inducatur? Ad hoc.

13 Dico *Tertiò iuxta primum dictum* Quotiescúmque dubium Iuris fundatum est in Opinione probabili tenente, quòd irregularitas illa non est imposita expresè à Iure, etiamsi contraria Opinio tenens, quod imposita sit à Iure, & expresè in Iure contineatur, sit probabilior, nihilominus talis irregularitas non est admittenda. *Probatur.* Nam cùm illud dubium versetur inter Doctores, non debet censeri esse in Iure expressum id de quo est probabile, & rationabile dubium inter ipsos Doctores asserentes non esse expressum in Iure, quoniam vt expressum sit in Iure debet esse ita manifestum, vt rationabile, & probabile dubium auferat. Ergo quotiescumque est probabile inter Doctores, quòd aliqua irregularitas non est expressa in Iure, talis neque censenda est expressa in Iure, neque admittenda. Quādo tamen est Opinio probabilis inter Doctores asserentes talem irregularitatem non esse expressam in Iure, tunc habenda est tanquam expressa, & admittenda, quia opinio oppositum asserens non est probabilis, ac subinde non fuit Dubium Iuris.

14 Dico *Quartò. Circa secundum dictum.* Satis probabile est, quòd quotiescumque Dubium facti tale fuerit, quòd secundùm prudentiam rationabilem dubitatur de facto illo, etiam si dubitans inclinet magis in negatiuam partem, videlicet non perpetrasse factum illud, propter quod imposita est in Iure irregularitas, tunc qui sic dubius est an opus illud fecerit, vel non fecerit, censendus est irregularis. Oppositum huius etiam est probabile ad istum sensum, videlicet quòd in tali dubio solùm est admittenda irregularitas in illis duobus casibus positis in secunda Conclusione, videlicet in *Cap. ad Audientiam*, & in *Cap. Significasti.* Fundamentum potissimum cui innititur prima pars huius Conclusionis est. Quia Summus Pontifex in illis duobus capitibus modò relatis non condidit nouum Ius, sed determinauit vniuersaliter, quòd in dubio facti ratione cuius facti in Iure est imposita irregularitas, censendum est irregularis quicumque dubius est an factum illud perpetrauerit.

15 Confirmatur *Primò*, ex ratione decidendi adducta ibi à Pontifice, videlicet quòd in Dubiis tutior pars est eligenda. Tutius autem est in casu talis Dubij, quòd homo censeatur irregularis, & abstineat à susceptione Ordinum, siue ab administratione illorum. Quæ doctrina Pontificis vniuersaliter procedit, ac subinde in illis duobus capitibus non statuit speciale Ius, sed vniuersale. *Fundamentum* autem secundæ partis Conclusionis est; quia vt docet *Nauarrus*, quem refert, & sequitur *Suarez Disp.*40. *sect.*6. & alij Auctores illud commune prologium, videlicet, *In dubiis tutior pars est eligenda*, solùm obligat quando interueniat præceptum sequendi tutiorem partem, sed solùm in illis duobus capitibus Iuris præcipit Pontifex, vt sequatur tutior pars; ergo solùm in illis duobus casibus censendus est irregularis homo, qui dubius est an fecerit illud opus propter quòd in Iure imposita est irregularitas. *Confirmatur Secundò.* Quia absque dubio Pontifex statuit ibi nouum Ius nusquam antea conditum, ac subinde illud Ius est speciale, & ideò cum sit odiosum debet restringi, & non extendi vniuersaliter ad consimiles casus. *Confirmatur Denique.* Quia in dubiis melior est conditio possidentis; sed in casu huius dubij ille homo possidet suum Ius ad suscipiendos Ordines, vel ad ministrandum in ipsis, antequam per Iudicis sententiam sit priuatus; ergo solùm in illis duobus casibus, & si sunt alij casus, in quibus interuenit sententia irregularitatis imposita à Pontifice, debet iste homo censeri irregularis.

DISPVT.

DISPVTATIO XIX.

De Irregularitate, quæ incurritur propter Homicidium culpabiliter voluntarium.

ARTICVLVS I.

Vtrum Homicidium voluntarium illud sit, quod fit ex proposito, & directa intentione occidendi?

1 HÆc *Difficultas* Potissimè occurrit disputanda primo loco in præsenti Quæstione, vt sciamus quale sit Homicidium hoc culpabiliter voluntarium propter quod incurritur Irregularitas, & qualitas à casuali Homicidio differat; nam constitutiuum Homicidij huius voluntarij erit distinctiuum illius à casuali. Est autem maximè necessaria cognitio differentiæ, quæ versatur inter *Homicidium voluntarium*, & *Casuale* propter diuersitatem quæ assignatur à Iure in dispensatione facienda super Irregularitatem Homicidij voluntarij culpabilis, & super Irregularitatem Homicidij casualis. Et idcirco cum materia de Irregularitate connectitur necessariò præsens disputatio, in qua iuxta supradicta de Homicidio procedemus. Circa quàm sunt plures Authorum Sententiæ.

2 Prima *Sententia* est Domini Caietani 2.2.*q.*64. *art.*8. vbi docet, Quod *Homicidium Voluntarium* non includit in sua ratione, quod fiat ex proposito, & ex directa intentione occidendi, sed Homicidium Voluntarium quatenus à Casuali distinguitur consistit in hoc, quod sit voluntarium, vel tanquam medium, vel tanquam finis, vel tanquam effectus subsequutus ad causam per se, & directè volitam, ita vt etiam si effectus non sequatur per se necessariò ad causam per se, & directè volitam, sed solùm sequatur regulariter, & vt in plurimum, tale Homicidium sic volitum comprehenditur sub Homicidio voluntario, quatenus à casuali distinguitur. Quam etiam Sententiam tenet *Couarruuias* in *Clement. si Furiosus.* Quorum fundamenta inferiùs adducentur.

3 Secunda *Sententia* asserit, Quòd *Homicidiū Voluntarium*, quatenus à Casuali distinguitur, includit, quod sit factum ex proposito, & ex directa intentione occidendi, vel tanquā finis, vel tanquam medium ordinatum ad finem, vel saltèm tanquam effectus per se, & necessariò sequutus ad causā per se, & directè volitā, tunc enim effectus sic volitus per se dicitur ex proposito intentus; subditq; hæc Sentētia (id in quo potissimum differt à Sententia Caietani) quòd si Homicidium sit volitum tanquā effectus, qui regulariter sequitur ad causam per se volitā, dummodo non sequatur per se, & necessariò ad talē causam per se volitam, tale Homicidiū sic volitum cōprehenditur sub Homicidio casuali, non voluntario. Hanc Sententiam tenet *Nauarrus in Manuali c.*17. & sequitur illam *Magist. Bañez hic, & Suarez Tomo* 5. *disp.*44. *sect.* 1. Quorum fundamenta infra etiam adducenda sunt.

4 Tertia *Sententia* est Quorundam, Iurisperitorum, quos refert *Suarez* Loco nunc allegato, asserentium, quod voluntarium Homicidium, quatenus à casuali distinguitur, est, quod fit ex consilio, & ex prædeterminatione, ita quod si quis ex rixa repente suborta, vel ob verba contumeliosa repētè prolata contra se, occidat aliquem voluntariè, tale homicidium reputandum est *Casuale*, & non *Voluntarium.* Fundamentum huius Sententiæ potest esse Testimonium illud *Concilij* infra allegandum, & *Cap. Primum de Homicidio Voluntario*, etiam citandum. Vbi explicatur Homicidium Voluntarium per hoc, quod fiat per industriam, & per insidias. Quæ verba in proprietate Sermonis videntur importare quamdam prædeterminationem animi, ita vt in proprietate Sermonis verificari non possint de Homicidio Voluntario etiam per se intento, quod fit subitò, & repentinè.

5 Pro *Huius* tamen Difficultatis explicatione aduertendum est primò posse illam in duplici sensu disputari. *Primus sensus est*, Quòd Homicidium sit Voluntarium, quatenus à Casuali distinguitur, & in quo potissimum ab eo differt secūdùm rigorem metaphysicum voluntarij, & casualis? *Secundus sensus est*, Quid sit Homicidium Voluntarium, & in quo à casuali differat secundùm Iuris dispositionem? *Secundò, notandum.* Quod vt Homicidium possit esse voluntarium, quatenus à casuali distinguitur, adhuc dupliciter potest esse volitum. *Primo modo* in se ipso, vel tanquam medium, vel tanquam finis, quia sic voluntas ad Homicidium immediatè, & in se ipso terminatur. *Secundo modo* potest esse volitum in sua causa, qui quidem modus adhuc dupliciter contingere potest. *Primo* ita vt si volitum in causa directè volita tanquam effectus necessarius, & per se consequutus ad illam causam: *Secundo modo* ita sit volitum in sua causa directè volita tanquam effectus præuisus, qui regulariter, & vt in plurimum sequitur ad talem causam, non tamen per se, & necessariò subsequitur.

6 Tertiò *Supponendum est.* Quod in hac difficultate non intendimus inquirere, & explicare rationē *Homicidij Voluntarij* absolutè, & in communi, quatenus à casuali distinguitur, nam rationem Homicidij Voluntarij iusti, & liciti explicabimus *Disp. sequenti.* Et hoc aduerto propter doctrinam *Magist. Bañez*, quam tradit in explicanda hac difficultate. Intendit enim explicare rationem homicidij voluntarij absolutè, & in communi, vt comprehendit licitum, & illicitum Homicidium. Quia de causa satis lubricè in hac parte loquitur, & non videtur satis consequenter procedere ad dicta à se ipso in *art.*7. & ob hanc causam neutra Sententia, videlicet nec *Caietani*, nec *Nauarri* sibi planè satisfacit, quia neutra explicat rationem homicidij vooluntarij vt sic, sed solùm culpabilis. Et quidem Nos hoc ipsum solùm intendimus in hac difficultate. Verum est tamen, quod quantum attinet ad Homicidium Voluntarium culpabile *Magist. Bañez*, vt ex eius doctrina colligitur, in Sententiam Nauarri inclinat.

7 Quartò *Notandum est tanquam certum*, Quòd Homicidium illud, quod est volitum in se ipso, vel tanquam finis, vel tanquam medium ad finem, simpliciter est dicendum Homicidium Voluntarium. Quòd quidem inter Doctores primæ, & secundæ Sententiæ, & commune, & certissimū est, quamuis Authores tertiæ Sententiæ id ex

parte negare videantur. Dicimus tamen hoc tanquam certum esse supponendum, quia Sententia illa tertia omnino improbabilis est, quantum ad id quod asserit, quod si quis repentè, & subitò aliquem occidat, tale Homicidium non est voluntarium, sed casuale. Fundamentum autem illius tertiæ Sententiæ facilè dissoluitur. Nam in Iure Homicidium Voluntarium quatenus à casuali distinguitur, non explicatur solùm per hoc quod fiat ex industria, & ex proposito, & animo occidendi omninò deliberato, & prædeterminato, sed explicatur etiam per hoc quod fiat ex industria, & ex proposito, & animo occidendi absolutè loquendo. Quæ quidem verba Iuris cum omni proprietate, & rigore comprehendunt Homicidium volitum in se ipso tanquam finem, vel tanquam medium quantumcumque subitò, & repentinè contingat. Quare punctus huius Difficultatis procedit de Homicidio volito in sua causa.

8 Dico *Igitur Primò*, Secundùm rigorem metaphysicum loquendo. Prima Sententia est verissima. Itaque Homicidium volitum, & præuisum tanquam effectus, qui regulariter sequitur ad causam directè volitam censendum est Homicidium Voluntarium, & non casuale. Hanc Conclusionem probant rationes infra ponendæ pro prima Sententia, & hoc est, quod *D. Thom.* potissimum intendit explicare in articulo; *Confirmatur*. Quoniam casualia in rigore metaphysico sunt præter intentionem; sed Homicidium præuisum in causa volita directè, etiam si solùm regulariter sequatur ad illam causam, non potest dici esse præter intentionem, cum voluntas virtualiter, & mediatè in ipsum Homicidium feratur; ergo secundùm rigorem metaphysicum tale Homicidium non est casuale, sed voluntarium.

9 Dico *Secundò*. Probabilius est, quod secundùm Iuris dispositionem Homicidium volitum in causa directè volita tanquam effectus, qui solùm regulariter sequitur ad illam, non est censendum voluntarium, sed casuale. Hanc Conclusionem satis efficaciter probant rationes pro secunda Sententia infra ponendæ. *Quæ etiam Confirmantur*. Quoniam Homicidium voluntarium culpabile in Iure est odiosum, quia secundùm Iuris dispositionem longæ difficilior est Dispensatio in Irregularitate Homicidij voluntarij culpabilis, quàm in Irregularitate Homicidij casualis; sed ea quæ odiosa sunt non sunt magis extendenda quàm à Iure extenduntur, à Iure autem non extenditur Homicidium Voluntarium ad Homicidium volitum in causa, ad quam solùm regulariter, & non necessariò sequitur, quoniam Homicidium Voluntarium à Iure solùm extenditur ad Homicidium, quod fit ex proposito, & animo occidendi: Homicidium autem volitum in causa ad quam solùm regulariter sequitur, non potest dici fieri ex proposito, cùm solùm sit voluntarium mediatè, & quasi per accidens. Ergo secundùm Ius Homicidium voluntarium non extêditur ad præfatum Homicidium; ergo sundùm Iuris dispositionem Homicidium sic volitum non est censendum Homicidium Voluntarium.

10 Dico *Tertiò*. Illud solùm Homicidium secundùm Iuris dispositionem comprehenditur sub voluntario, quod est per se volitum, vel per se primò, vel per se secundò. Et quidem per se primò, vt illud, quod est voluntarium in se ipso; & per se secundò, illud, quod est voluntarium in causa directè volita tanquam effectus præuisus, & necessario subsequutus ad illam. *Probatur Conclusio*. Nam secundùm Iuris dispositionem, illud est Homicidium Voluntarium quod fit ex proposito, & animo occidendi: Sed non potest Homicidum fieri ex proposito, & animo occidendi, nisi voluntas comparetur per se ad illud; nam si per accidens solùm comparetur neutiquam dici potest, quod fiat ex proposito, & animo occidendi, ergo secundùm Iuris dispositionem Homicidium vt sit Voluntarium debet esse per se volitum, videlicet; per se primò, aut per se secundò. Quod autem quando Homicidium est præuisum tanquam effectus per se, & necessario subsequutus ad causam per se volitam, sit etiam per se volitum saltèm per se secundò. *Probatur*. Quia cum tunc voluntas comparetur per se ad causam, & causa per se comparetur ad effectum necessarium, ideo etiam voluntas per se comparatur ad illum effectum saltèm mediatè, & per se secundò.

11 Dico *Quartò*. Satis probabile est, quod secundùm Iuris dispositionem illud Homicidium est Voluntarium, quod sequitur regulariter, & vt in plurimum ad causam per se volitam, quamuis non sequatur ad illam necessariò ex natura rei. Hanc Conclusionem probant Argumenta pro prima Sententia facienda. Nam secundùm Iuris dispositionem illud est Homicidium Voluntarium, quod fit ex proposito, & animo occidendi saltèm per se secundò, quando voluntas per se comparatur mediatè ad illud Homicidium (vt ostendimus *Conclus. præcedenti*) sed in moralibus effectus, qui sequitur ad aliquam causam regulariter, & vt in plurimum, censeri debet effectus per se illius causæ; ergo qui vult directè talem causam, subinde vult per se secundò effectum subsequutum ad illam regulariter, & vt in plurimum.

Soluuntur argumenta.

1 ARguitur *Primò* pro Prima Sententia ex *D. Thom. in hoc art.* 8. vbi ait homicidium casuale solùm esse duplex, vel quod sequitur quãdo quis dat operam rei illicitæ, vel quando non adhibet sufficientem diligentiam dans operam rei licitæ; sed plura sunt Homicidia præter hæc duo, quæ non fiunt ex proposito, & ex directa intentione occidendi; ergo illa censenda sunt Homicidia Voluntaria, & non casualia, ac per consequens secundùm *D. Thom.* non est de ratione Homicidij Voluntarij, quod fiat ex proposito, & intentione directa occidendi. *Minor Probatur*. Quia quando quis vult causam, ad quam sequitur Homicidium, iam non est casuale isto duplici modo assignato à *D. Thom.* Plura igitur sunt Homicidia non casualia sed voluntaria, quæ tamen non fiunt ex proposito, & ex directa intentione occidendi.

2 Secundò *Arguitur* pro eadem prima Sententia ex *Cap. vltimo de Homicidio in 6.* Vbi censetur Homicida, & Irregularis quidam præcipiens puerum verberari, aduertens simul, & præcipiens exequenti ne excederet in verberatione, ita vt sequeretur mors, & tamen quia sequuta fuit, qui præcipit, iudicatur voluntarius Homicida, & Irregularis, non alia ratione, nisi quia mortem voluit in sua causa, non enim voluit illam ex directa intentione; ergo constat hoc non esse de ratione Homicidij Voluntarij. *Hoc ipsum probatur ratione*. Quia Homicidium casuale illud est, quod est per accidens Voluntarium, qua ratione causa

per accidens dicitur remouens prohibens; sed quando quis vult effectum subsequutum ad causam per se, non vult illum effectum ex directa intentione, sed nec etiam vult illum per accidens vt remouens prohibens; ergo Homicidium sic voluntarium non erit casuale, & aliàs non est volitum ex directa intentione, cum intentio directè, & per se solùm tenderit ad causam; ergo non est de ratione Homicidij Voluntarij quod sit ex directa intentione.

3 Ad *Hæc argumenta*, quatenus militant contra secundam Conclusionem, Respondetur. Ad Primum. Quod *D. Thom.* potissimum, quod contendit ostendere, & explicare, est quid sit Homicidium casuale secundùm Metaphysicum rigorem, non tamen quid sit secundùm Iuris dispositionem. *Et si obiicias*, Quod illa, quæ *D. Thom.* asserit esse Homicidia casualia, dicit etiam esse casualia secundùm Iuris dispositionem; ergo *D. Thom.* loquitur de Homicidio casuali secundùm Iuris dispositionem. *Respondetur*. Quod *D. Thom.* tantùm intendit quod illa, quæ in rigore Metaphysico sunt Homicidia casualia, sint etiam casualia secundùm Iuris Dispositionem, non tamen intendit, quod illa solùm, quæ in rigore Metaphysico sunt casualia, sint etiam casualia secundùm ordinem Iuris: nam casuale Homicidium secundùm Iuris dispositionem latiùs patet, quàm casuale in rigore; comprehendit enim illud, & ad aliud se extendit. *Ad secundum Respondetur*. Quòd in illo *Cap.* Qui præcepit puerum illum verberari non censetur Homicida voluntarius, sed Homicida, & Irregularis, quod verificatur de Homicidio casuali, quale fuit illud. *Ad Tertium* constat ex dictis.

4 Tertio, *Principaliter Arguitur* pro secunda Sententia. Ex *Concil. Trid. Sess.* 14. *Decreto de Reformatione Cap.* 7, vbi dicitur, Homicidium Voluntarium esse quatenus à casuali distinguitur, quod fit per industriam, vel per insidias, & ex proposito. Ergo Homicidium Voluntarium quatenus à casuali distinguitur, includit quod fiat ex proposito, & directa intentione occidendi, nam aliàs verificari non posset quomodo Homicidium fiat per industriam, & insidias, & ex proposito. *Secundò, Probatur* secunda Sententia ex dispositione vtriusque Iuris, Nam in *Canonico cap.* 1. *de Homicid.* cuius verba desumpta sunt ex 21. *Exod.* explicatur, quid sit Homicidium voluntarium, per hoc quod fiat per industriam, & per insidias: Et in *cap. sicut dignum eod. Tit.* dicitur, Homicidium Voluntariũ esse quod fit animo occidendi; ergo tale Homicidium Voluntariũ est quod fit ex proposito, & directa intentioneoccidẽdi. In *Iure verò Ciuili* idẽ determinatur, vt patet *in L.* 1. *ff. de Siccariis.* Vbi dicitur Homicidium Voluntarium esse quod fit dolo, & animo occidendi. Tertiò, *Probatur Ratione*. Quoniam Homicidium Voluntarium distinguitur à casuali per hoc quod casuale est per accidens voluntarium, non per se; Homicidium verò Voluntarium est quod per se est volitum, & ex proposito, & ex directa intentione, vel tanquam finis, vel tanquam medium ordinatum ad finem; ergo Homicidium Voluntarium, quatenus à casuali distinguitur includit quod fiat ex directa intentione occidendi, & ex proposito. Ad omnia hæc Argumenta iam constat ex dictis.

Articulus II.

Vtrùm quando Homicidium est per se secundò volitum in sua causa sit necessarium, quod ipsa causa quæ est per volita sit formaliter volita in quantum causa ipsius Homicidij. An verò sufficiat, quod illud quod est causa per se illius Homicidij sit per se volitum, non tamen vt causa?

1 Ratio *Dubitandi est*. Quia Homicidium hoc voluntarium in causa, quod dicitur per se secundo volitum, distinguitur ab Homicidio Voluntario in se ipso, & per se primo volito, sed si causa esset volita per se in quantum causa Homicidij, iam illud esset voluntarium in se ipso, & per se primò; ergo vt Homicidium dicatur in causa, non est necessarium, quod causa sit volita in quantum causa. *Minor Probatur*. Quoniam quando voluntas fertur in aliquam causam per se, vt est causa alicuius effectus, appetit effectum tanquam finem, & causam tanquam medium; media enim sunt volita propter finem, quatenus sunt causa ad consequutionem finis. Quod autem est volitum tanquam finis, vel tanquam medium est Voluntarium in se ipso, & per se primò, quod quidem potissimum de fine verificatur. *Confirmatur*. Quia si causa appetitur in quantum causa alicuius effectus; solum appetitur propter effectum, ergo id quod potissimum ibi appetitur est effectus, quia *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis.*

In *Contrarium tamen est*. Quia si causa non debet esse volita in quantum causa, poterit Homicidium esse volitum solùm per accidens, vt continget, si quis velit illam rem, quæ est causa Homicidij, non cognoscens esse causam per se Homicidij, tunc enim Homicidium est per accidens voluntarium, & aliquando nullo modo voluntarium, si inuincibiliter ignoretur illam rem esse causam Homicidij. Ergo vt sit volitum per se secundo in sua causa, oportet illam esse volitam tanquam causam.

2 Pro *Huius* Resolutione aduertendum est Primò, Quòd dupliciter potest voluntas velle per se causam Homicidij in quantum causa est. *Primo modo* ita vt ly *in quantum* accipiatur reduplicatiuè, & sit sensus, quòd ratio propter quam causa est volita, est per ordinem ad Homicidium tanquam ad effectum. *Secundo modo* potest voluntas velle per se causam homicidij in quantum causa est, ita vt particula *in quantum* accipiatur solùm specificatiuè, & sit sensus, quod voluntas per se vult illud, quod est causa Homicidij, in ordine tamen ad alium finem, & præuisa nihilominus causa ipsa Homicidij, adhuc cum hac conditione vult illud, quod est causa Homicidij. Secundò aduertendum est, Quod voluntas in illud, quod est causa homicidij quasi materialiter potest dupliciter per se ferri, sicut dupliciter potest contingere, quod illud dupliciter non præcognoscatur, sed ignoretur esse per se causam Homicidij. *Primo* quidem ex ignorantia inuincibili, & inculpabili. *Secundo modo* ex culpabili ignorantia, quæ quantum ad præsens attinet, triplex esse potest, alia affectata, quæ est intenta, & volita; & alia nimis crassa, & supina, quæ

ad ipsam affectatam reducitur;& alia taliter culpabilis,vt non sit nimis crassa, vel supina,est tamen vincibilis.

3 Dico *Primò*. Quando Voluntas vult illud quod est causa Homicidij,in quantum causa est reduplicatiuè modo explicato in primo notabili, Homicidium est Voluntarium in se ipso, & per se primò. Hæc Conclusio constat ex ratione dubitandi.

4 Dico *Secundò*. Quando quis vult per se id quod est causa homicidij, non in quantum causa est homicidij, sed accepta specificatiuè, tunc tale homicidium dicitur voluntarium in sua causa. *Probatur*. Quia tunc Homicidium illud non est Voluntarium in se ipso, quia neque tanquam medium vt constat, neque vt finis, siquidem causa formaliter homicidij non est volita in quantum medium in ordine ad homicidium,sed vt medium ordinatum ad illum finem intentum,& distinctum ab homicidio vt dicebamus in primo notabili;ergo relinquitur quod solùm sit voluntarium illud Homicidium in sua causa.

5 Dico *Tertiò*. Quando voluntas per se vult illud,quod est causa homicidij,si procedat voluntas ex ignorantia inuincibili, imò vincibili culpabiliter, qua homo ignorat, quod illud, quod agit, sit per se causa homicidij, dum tamen ignorantia illa culpabilis non sit affectata, aut supina, aut nimis crassa; tunc tale homicidium non potest dici voluntarium in se, nec in sua causa secundùm Iuris dispositionem. Et quidem quod in se non sit voluntarium constat manifeste, & probari potest à fortiori ex ratione facta pro *præcedent. Conclus.* Quod autem quando ex ignorantia inuincibili homo facit illud, quod per se est causa homicidij, non sit illud homicidium voluntarium certissimè tenendum est, cùm potius tunc nec culpabile sit tale homicidium,quia nullo modo est voluntarium.Et loquimur de homicidio secundùm se illicito ex sua specie, & dicimus illud ex defectu voluntarij non imputari ad culpam in indiuiduo. Quod verò quando ignorantia est culpabilis non dicatur Homicidium Voluntarium in causa secundùm Iuris dispositionem. *Probatur*. Quia tunc homicidium per accidens reducitur ad voluntatem; ergo non est voluntarium secundùm Ius. *Consequentia Patet* ex dictis in *præcedent. dub.* Quoniam Homicidium Voluntarium secundùm Iuris dispositionem quatenus à casuali distinguitur debet per se reduci ad voluntatem. Sed *Probatur Antecedens*. Nam ignorantia illa, quæ nec affectata est, nec nimis crassa, nec reducitur ad illam, subinde non reducitur per se ad voluntatem, sed indirectè, vt docet *D.Thom.* 1.2. *Quæst.*76. *art.* 3. Ergo totum, quod ex hac ignorantia sequitur, non potest reduci ad voluntatem per se,sed per accidens,& indirectè.

6 Dico *Quartò*. Quando quis per se vult illud, quod est causa homicidij, ignorans esse per se causam homicidij cum ignorantia affectata, siue supina, vel nimis crassa, tunc tale homicidium dicitur etiam voluntarium in causa. *Probatur Conclusio*, quæ quidem de ignorantia affectata est manifesta in Doctrina *D.Thom.* 1.2. *Quæst.*76. *art.* 3. Vbi expresè docet, quòd ignorantia affectata est directè volita. *Et Ratio huius est*. Quia ignorantia affectata est ea, quæ à voluntate intenditur; ergo per se habet terminare actum, voluntatis; ergo totum illud,quod ex tali ignorantia sequitur,comparatur per se ad voluntatem. *Confirmatur*,& *Explicatur amplius*. Quoniam in præsentiarum loquimur de ignorantia affectata, qua quis vult ignorare causam per se Homicidij. Qui autem talem ignorantiam affectat, per se vult periculum inclusum in eo,quod est causa per se homicidij; ergo homicidium per se subsequutum ex tali ignorantia affectata causæ per se homicidij, comparatur per se ad voluntatem, & consequenter tale homicidium erit voluntarium in causa secundùm Ius, & non casuale. *Secunda* autem pars Conclusionis de ignorantia nimis crassa conuincitur eisdem rationibus, quia reducitur ad ignorantiam affectatam, vnde participat naturam, & conditiones ignorantiæ affectatæ.

7 Et *Si obiicias*. Nam ignorantia est causa per accidens illius effectus, qui sequitur ex ignorantia; Tum quia illa est ens rationis, cum sit priuatio scientiæ debitæ;Tum quia ignorantia dicitur causa peccati sicut remouens prohibens,quia eatenus dicitur causa, quatenus remouet scientiam, quæ si adesset, impediret effectum malum; ergo effectus subsequutus ex ignorantia, quæ est causa per accidens, non poterit per se reduci ad voluntatem. Sed omnis ignorantia, quantumcumque affectata est causa per accidens (vt iam probauimus) ergo nulla ignorantia erit causa, vt homicidium subsequutum ex illa reducatur per se ad voluntatem.

8 Respondetur tamen, quod ignorantia comparata ad effectum subsequutum habet se vt causa per accidens physicè loquendo: *Si* tamen ipsa causa per accidens est per se volita in ordine ad effectum, tam ipsa ignorantia, quàm effectus reducuntur per se ad voluntatem. Vnde in genere moris ignorantia per se connectitur cum effectu subsequuto, saltèm ex voluntate operantis cum tali ignorantia per se volita ab illo in ordine ad effectum. *Et exemplum est*. Si quis remoueat impedimentum Verbi gratia quando lapis detinebat tectum ne caderet,& sic remoto impedimento descedit tectum,& occidit hominem,tunc etiamsi remouens prohibens sit causa per accidens in genere physico, quia tamen ipsa remotio prohibentis fuit per se volita in ordine ad effectum Homicidij comparatur per se ad voluntatem in genere moris.

9 Ex *dictis sequitur*. Quod si quis intendat solùm se vindicare inferendo leue vulnus,quia existimat ex ignorantia, quod vulnus quantumcumque graue in aliqua parte corporis, videlicet in brachio nunquam est lethale,sed leue in ordine ad occisionem,si tamen ex vulnere illo inflicto subsequatur mors, tunc si ignorantia illa sit nimis crassa, tale homicidium censendum est voluntarium:si tamen non sit nimis crassa,erit casuale. Ratio huius manifestè deducitur ex 3. & 4. *Concl. Sed Inquires*? Quando quis nullam habet ignorantiam, sed certò existimat, quod vulnus graue in quacumque parte corporis est lethale, intendit tamen solùm inferre vulnus leue, & non graue,de facto tamen intulit vulnus graue ex quo subsequuta est mors, An tunc homicidium illud sit censendum voluntarium?

10 Dico *ad hoc*. Quod dupliciter contingere potest, quod in præfato casu quis graue vulnus inferat. *Primo modo* ita vt ex parte percutientis fuerit leuis percussio,quia leui ictu percussit proximum, contingit tamen quod ex parte percussi fiat vulnus illud graue,quia motu aliquo corporali ipse percus-

sus

ſus fecit eſſe vulnus illud graue; vel quia multum appropinquauit ad percuſſorem intendens ipſum repercutere; vel alia ratione, videlicet propter malam complexionem percuſſi. *Secundo modo* ita vt vulnus illud etiam ex parte percutientis ſit graue, quia magno impetu percuſſit proximum. Dicendum eſt igitur quod ſi *Primo modo* vulnus fiat graue ex quo ſequatur mors, Homicidium illud non eſt cenſendum voluntarium, ſed caſuale. Cuius ratio eſt, quia tunc percutiens nec habet intentionem occidendi, nec grauiter vulnerandi, nec de facto fuit grauis percuſſio, ſed per accidens aggrauatum eſt vulnus, & ſecuta eſt mors; ergo homicidium illud cenſendum eſt caſuale. Si autem ſecundo modo fiat, tunc homicidium ſecutum eſt voluntarium per ſe in illa cauſa, quia quamvis tunc percutiens videatur habere intentionem non occidendi, neque grauiter vulnerandi in ordine ad occiſionem, tamen talis voluntas eius inefficax fuit, & voluntas grauiter vulnerandi abſolutè fuit efficax, ſiquidem ex parte percutientis fuit grauis percuſſio, ad quam per ſe ſequuta eſt mors; vnde huic voluntati efficaci fuit per ſe comparata mors, ac ſub inde tale homicidium fuit voluntarium in illa cauſa per ſe, & non caſuale.

11 Dubitabis *Secundò*. Vtrùm quando quis ſolùm intendit ſe vindicare quomodolibet, ſiue occidendo, ſiue leuiter vulnerando An tunc ſi graue ei inferat vulnus, & ſequatur mors, homicidium illud dicatur voluntarium? *Et videtur quod non*. Quia ex vi illius voluntatis non magis graue, quàm leue ſequitur vulnus; ergo ex vi illius voluntatis non magis ſequitur mors, quàm leuis aliqua percuſſio. Ergo tunc homicidium non erit voluntarium in cauſa, quia cauſa per ſe volita, quæ fuit vindicatio quomodolibet facta, non habet quod per ſe ſit illatiua mortis. *Dico tamen*. Tale homicidium cenſendum eſſe voluntarium in cauſa, & non caſuale. *Et ratio huius eſt*. Quia cauſa per ſe illatiua mortis etiam fuit per ſe volita, quamvis non adæquatè, ſed inadæquatè; nam adæquatè ſolùm intendebat ille homo ſe vindicare quomodolibet, ſed tamen inadæquatè vtrumque per ſe voluit, id eſt, ſiue graue, ſiue leue vulnus inferre, vnde tale Homicidium fuit Voluntarium in ſua cauſa. Et per hoc patet reſponſio ad rationem in contrarium obiectam.

12 Dubitabis *Tertiò*. An ſi quis propinet venenum alteri, non quidem animo occidendi, ſed animo oſtendendi virtutem cuiuſdam medicinæ, quæ maximam habet efficaciam ad impediendum effectum mortis, ſed tamen cum deberet poſtea talem medicinam applicare, non applicuit, vnde ſequuta eſt mors. An tale homicidium ſit cenſendum voluntarium? *Videtur quod ſic ex dictis*. Quia ille per ſe vult cauſam, quæ eſt cauſa per ſe mortis, videlicet propinationem veneni; ergo homicidium erit voluntarium in cauſa. *Dico tamen* dupliciter poſſe contingere, quod ille non applicet medicinam impeditiuam; *Primò*, quia quamvis dum contulit venenum non habuerit intentionem occidendi, modo tamen ex propoſito vult non applicare medicinam. Et hoc modo manifeſtum eſt tale homicidium eſſe voluntarium non ſolùm in cauſa, ſed in ſe ipſo. *Secundo modo* poteſt contingere, quod non applicet medicinam ex negligentia, aut obliuione, & tunc ſi talis negligentia, aut obliuio non fuit nimis craſſa dicendum eſt, tale homicidium eſſe caſuale, & non voluntarium. *Probatur*. Quia cauſa illius mortis non fuit voluntaria directè vt cauſa etiam ſpecificatiuè; ergo homicidium illud non eſt voluntarium in cauſa ſecundùm Ius. *Antecedens Probatur*. Nam ille voluit cauſam vt impedibilem per medicinam in ordine ad effectum homicidij non ſubſequendum; ergo nullo modo voluit cauſam vt cauſam homicidij etiam ſpecificatiuè. Et per hoc patet reſponſio ad obiectionem in contrarium. Ad rationes autem dubitandi factas à principio conſtat manifeſtè ex dictis.

ARTICVLVS III.

Vtrùm omnis Concauſa Homicidij voluntarij incurrat Irregularitatem prouenientem ex Homicidio Voluntario?

Difficultas Huius articuli annexa eſt præcedentibus, nam poſtquam in illis egimus de cauſa principali homicidij, nunc de concauſa eius recto ordine agendum venit. *Et à parte negatiuà Arguitur*. Nam concurſus concauſæ moralis fit ſolùm per influxum intellectus, & voluntatis, vtpotè per Iuſſionem, Conſilium, Exhortationem, & alia huiuſmodi; ſed iſte concurſus non ſufficit ad inducendam Irregularitatem, quia aliàs quicumque per intellectum decerneret, & per voluntatem vellet efficaciter occidere hominem, etiam morte non ſequuta, de facto Irregularitatem incurreret, ſiquidem habuit influxum moralem in ordine ad mortem. Hoc autem falſum eſt, & abſurdum; ergo non omnis concauſa homicidij, videlicet concauſa moralis, incurrit Irregularitatem impoſitam propter homicidium voluntarium.

1 Pro *Huius* Reſolutione ſupponendum eſt *Primò*. Quod illæ concauſæ, quæ concurrere poſſunt ad damnificandum proximum, ita vt ex illarum concurſu obligatio oriatur ad reſtituendum, poſſunt etiam concurrere ad homicidium perpetrandum, de quibus cauſis latè dicitur ſupra in Materia de Reſtitutione 2.2. *Quæſt*.62.*art*.7. Quæ quidem concauſæ explicantur illis verſibus *Iuſſio, Conſiliū, Conſenſus, Palpo, Recurſus, Participans, Mutus, Non obſtans, Non manifeſtans*. Et de iſtis concauſis nobis in præſenti diſputandum eſt, qualiter videlicet homicidium voluntarium illis imputetur ſecundùm Ius, & conſequenter Irregularitas.

2 Secundò *ſupponendum eſt*, Quod in præfatis concauſis enumeratis aliæ ſunt, quæ ex natura ſua ſunt efficaces ad cauſandum; aliæ verò ſunt, quæ ſecundùm ſe non efficaces, ſed aliquando influunt in effectum. Quæ quidem concauſæ tunc ſolùm de facto cenſendæ ſunt influere quando probabiliter exiſtimatur, quod verum habeant influxum in effectum, vt aduertit *D. Thom. in illa Quæſt*.62.*a*.7. Deinde etiam inter præfatas concauſas aliæ ſunt cauſæ influentes poſitiuè, vt *Iuſſio, Conſilium, Palpo, Recurſus* aliæ verò non poſitiuè, ſed quaſi negatiuè, & per accidens influunt, ſicut ſunt illæ tres poſteriores enumeratæ, *Mutus, Non obſtans, Non manifeſtans*. Ac denique etiam ex præfatis cauſis, aliæ ſunt phyſicæ, & ſimul morales, vt ſunt *Recurſus, Participans*, & qualitercumque phyſicè coadiuuans; Aliæ autem ſunt morales, vt *Iuſſio, Conſilium, Conſenſus, Palpo*.

3 Tertiò *ſupponendum eſt*. Quod, cum morales cauſæ ſolùm influant per influxum moralem dupliciter poteſt quis huiuſmodi influxum cauſare;

Primo

Primo modo directè, videlicet quando quis præcipit alicui, siue aliquibus vt interficiant Petrum, vel præbet Consilium, aut exhortationem suadens alios ad hoc; tale præceptum, aut Consilium, aut quicumque influxus moralis huiusmodi directè, & per se ordinatur ad Homicidium Petri. *Secundo modo* possunt influere moraliter indirectè, verbi gratia, quando causa præcipiens, aut consilians, aut alia moralis profert aliqua verba, quæ quamvis directè, & per se ad Homicidium non ordinentur, ex illis tamen indirectè colligitur Consilium, aut præceptum, siue consensus in Homicidium, vt si aliquis Pater diceret filio offenso, & iniuriato ab aliquo, *Tu non es meus filius*. Ex quibus verbis filius colligit indirectè, quod Pater ei præcipiat, vt vindictam sumat de offendente. Et similiter si quis dicat alicui offenso ab alio, *Si mihi talis iniuria esset illata qualis tibi illata fuit, Ego scio quid facerem*. Et similiter si quis dubius an offensus sit, vel iniuriatus ab alio, quod vulgariter dicitur *Cargado*, & interroget alium, & ille respondeat, *Quod sic*, sciens, & præuidens qui respondit, quod interrogatus id inquirit ad se exonerandum per vindictam.

4 Dico *Igitur Primò*. Omnis concausa, siue physica, siue moralis, siue directè, siue per accidens influens, quæ sic influit, & concurrit ad homicidium, sicut concurreret ad damnificandum proximum, ita vt obligetur ad restituendum, talis inquã concausa incurrit Irregularitatem Homicidij, siue voluntarij, siue casualis. In ista Conclusione loquimur ita vniuersaliter, & sub disiunctione de irregularitate, quæ incurritur propter Homicidium, siue illud sit Voluntarium, siue casuale, quia in subsequentibus in particulari hoc determinandum erit. Circa quam Conclusionem supponenda sunt ea omnia quæ fusè dici solent 2. 2. *Quæst*. 62. *art*. 7. tam in communi de huiusmodi Concausis, quam in particulari circa singulas. *Quo supposito Probatur Conclusio*. Nam quando quis obligatur ad restituendum propter Homicidium, eo est, quia verè influxit ad damnificandum proximum, & est verè causa damni illati siue per se, siue per acidens; ergo si sic influit respectu Homicidij, verè erit causa illius, siue per se, siue per accidens; ergo incurrit Irregularitatem Homicidij, siue voluntarij, siue casualis.

5 Dico *Secundò*, Respectu causæ physicæ concurrentis illud dicitur Homicidium Voluntarium in se, vel in sua causa, quod etiam dicitur, & est voluntarium in se, vel in sua causa respectu causæ principalis physicæ, de qua in dubiis præcedentibus diximus. *Probatur Conclus*. Quoniam, quod quis concurrat tanquam concausa, non tollit, nec diminuit simpliciter rationem causæ, vel causalitatis in ordine ad effectum; ergo eodem modo iudicandum est de Homicidio Voluntario in se, vel in causa respectu concausæ physicæ, ac de Homicidio Voluntario in se, vel in causa respectu causæ principalis physicæ.

6 Dico *Tertiò*. Causa moralis positiuè, & directè influens in homicidium sic se habet respectu illius, quod homicidium dicitur ei voluntarium in se ipso. Ista Conclusio non solùm intelligitur de causis moralibus, quæ semper, & regulariter influunt, sed etiam de illis, quæ solùm aliquando, & non semper influunt, si tamen verè influant directè. *Probatur igitur Conclusio*. Quoniam causa moralis positiuè, & directè influens in homicidium ex intentione tendit in homicidium, eo quod directus iste influxus, & positiuus potissimùm dicitur directus, quia ex intentione dirigitur ad illum effectum; ergo talis effectus, videlicet homicidium, est voluntarius in se ipso respectu talis causæ. *Confirmatur, & explicatur ista ratio*. Quoniam causa positiua moralis directè influens influxu morali per præceptum, aut consilium, aut alia huiusmodi via ordinat tale præceptum, siue consilium tanquã medium ad homicidium vt ad finem, ex hoc enim talis influxus moralis dicitur directus. Id autem quod est voluntarium tanquam finis, aut medium est voluntarium in se ipso (vt explicuimus *dubiis præcedent*.) Ergo Homicidium, quod sequitur erit voluntarium in se ipso. Quod autem etiam hoc verificetur in causis moralibus, quæ solùm aliquãdo influunt. *Probatur*. Quia quamvis non semper influant, tamen quando influunt verè sunt causæ talis Homicidij; & aliàs influxu ille est directus ad homicidium tanquam ad finem; ergo homicidium sequutum ex tali influxu est voluntarium in se ipso tanquam finis, quamvis sic de facto non sequatur ex illo influxu, nullatenus imputabitur tali causæ morali.

7 Dico *Quartò*. Quando quis profert verba, quæ indirectè ex se ipsis ordinantur ad homicidium, & indirectè influunt, si tamen ille ex intentione talia verba dirigat ad homicidium, vt illud sequatur, tale homicidium erit etiam Voluntarium in se ipso. *Conclusio ista Probatur ratione vltima facta pro præcedenti Conclusione*. Nam quamvis verba illa non habeant directè ordinari ad homicidium, nec directè influere in illud, nihilominus si à morali causa principali proferente talia verba dirigantur ad Homicidium, tunc illud intenditur vt finis; ergo si reuera talia verba habeant influxum in homicidium de facto, tale homicidium erit voluntarium in se ipso.

8 Dico *Quintò*. Quando quis profert verba, quæ indirectè ex se ipsis ad Homicidium ordinantur, si tamen Homicidium non intendat, sed solùm alium finem, quamvis malum, & sequitur nihilominus Homicidium indirectè ex illo influxu morali, tale Homicidium censendum est casuale, & non voluntarium secundùm Iuris dispositionem respectu eius, qui talia verba protulit. *Probatur*. Quia tunc tale Homicidium subsequutum non est voluntarium secundùm Ius in se ipso, nec in sua causa; ergo est casuale. *Probatur Antecedens*. Et quidem quod non in se ipso manifestum est, Quia non intenditur vt medium, nec vt finis. Quod autem non in sua causa probatur. Quia tunc est voluntarium homicidium in sua causa secundùm Ius, quando causa est per se volita, & ad illam sequitur per se, & necessariò homicidium (vt diximus *artic*. 1.) sed in casu huius Conclusionis ad illa verba, quæ indirectè ordinantur ad homicidium non sequitur per se, & necessariò talis effectus; ergo homicidium illud non erit voluntarium in causa secundùm Ius; ergo solùm erit casuale in ordine ad Irregularitatem inducendam.

9 Difficultas tamen superest explicanda. An aliquando possit dari homicidium voluntarium in causa respectu concausæ moralis? Hactenus enim solùm explicuimus, qualiter respectu huius concausæ moralis homicidium sit voluntarium in se ipso, vel sit casuale; vnde relinquitur explicandum, An possit esse voluntarium in causa? *Et Ratio dubitandi est à parte negatiua*. Quia si fiat Sermo de concausa morali indirectè influente in Homicidium,

cidium, tunc vel intendit Homicidium, vel alium finem: si intendit homicidium, & illud sequatur erit iam voluntarium in se ipso. vt constat ex quarta Conclusione. Si verò intendit alium finem tunc Homicidium subsequutum ex tali influxu morali indirectò erit casuale, vt diximus in prima Conclusione. Vnde videtur, quod respectu causæ moralis indirectè influentis nullum possit esse Homicidium voluntarium in causa, sed omne illud debet esse, vel voluntarium in se ipso, vel casuale. Si verò fiat Sermo de concausa morali directè influenti, videtur etiam non posse esse homicidium voluntarium in causa, quia quamvis moralis concausa directè influat in homicidium, tamen ex ipso morali influxu, qui videtur esse proxima causa moralis, non sequitur necessariò, imò nec sequi potest homicidium, nisi interueniat causa physica exequens illud, à qua proinde moralis causa pendet necessariò in ordine ad illum effectum. Vt autem homicidium dicatur voluntarium in causa necessum est causam proximam Homicidij esse per se volitam in ordine ad alium finem, & insuper necessum est ipsam causam proximam physicam esse per se causam talis homicidij. Quare videtur non posse contingere, vt omnia prædicta interueniant simul. Vnde videtur non posse dari homicidium voluntarium in causa respectu concausæ moralis directè, siue indirectè influentis.

10 Dico *Tamen Sextò.* Aliquando potest contingere, quod sit aliquod Homicidium voluntarium solùm in causa respectu concausæ moralis, ita vt illud Homicidium nec sit Voluntarium in se ipso, nec casuale. Ista Conclusio non aliter probatur, quàm assignando casus in quibus hoc potest contingere. *Primus casus sit.* Si præcipiens seruo suo vt occidat aliquem, & non intendat Dominus occisionem illam tanquam finem, nec tanquam medium, sed intendat alium finem, præuideat tamen ex aliis circumstantiis, quæ considerantur respectu illius serui, quod statim ad præceptum Domini sequatur homicidium, tunc tale homicidium erit voluntarium in causa, & non in se seipso, quia moraliter certus est omni certitudine morali, qui præcepit, quod in tali præcepto continetur homicidium vt in causa. *Secundus casus*, quo clariùs hoc contingere potest, est respectu causæ moralis per accidens influentis, vt sunt *Non obstans*, *Non manifestans.* Nam si causa *Non obstans* non intendat Homicidium, sed alium finem, & tamen præuidet, quod si obstaret necessariò impediretur effectus homicidij, tunc homicidium subsequutum imputatur causæ *Non obstanti*, tanquam voluntarium in causa, quia continetur illud in hoc, quod est non obstasse dum tenebatur, & poterat obstare, & quia non obstauit sequutum fuit necessariò homicidium.

11 Dico *Septimò.* Si causæ istæ morales per accidens influentes intendant homicidium, & illud fuerit subsequutum, erit quidem voluntarium in se ipso quantumcumque per accidens influant: si verò homicidium non intendant, sed alium finem, & non sequatur necessariò homicidium ex tali influxu morali erit homicidium casuale. Circa istam Conclusionem supponimus, Quod vt istæ causæ influant in effectum necessariò præsupponitur, quod ex parte harum causarum adsit obligatio ex officio ad impediendum homicidium iuxta ea, quæ dicuntur cum *Diu. Thom. 2. 2. Quæstion. 62. articul. 7.* Probatur igitur prior pars Conclusionis manifestè ex dictis. Nam tale homicidium est volitum vt finis, & sequitur de facto ex illo influxu morali; ergo est voluntarium in se ipso. *Secunda Pars Conclusionis Probatur:* Quoniam quando homicidium non est intentum, non est voluntarium in se, & quandiu non sequitur necessariò ex hoc quod quis non impediat dum potest, & tenetur ex officio, non est voluntarium in causa; ergo relinquitur tale Homicidium esse solùm casuale. Secundùm Iuris dispositionem in ordine ad inducendam Irregularitatem. Si tamen aliquando dubium fuerit, An causa moralis præstiterit influxum ad homicidium, necne? Et An tunc incurrat Irregularitatem, iudicandum erit iuxta dicta à Nobis *Disputatione præcedent. art. 4.*

12 Ad *rationem dubitandi positam à principio Respondetur*, Quod duplex influxus moralis potest considerari ex parte intellectus, & voluntatis circa homicidium. Alter in ordine ad culpam, in quantum voluntas fertur ad homicidium tanquam ad obiectum volitum; alter verò quatenus intellectus, & voluntas media aliqua actione exteriori morali influunt in homicidium tanquam in effectum. Et quidem prior influxus non est influxus causæ homicidij, ac proinde nec sufficiciens ad inducendam Irregularitatem. Secundus influxus est verè influxus causæ moralis, quæ veram habet causalitatem in effectum, quamvis moralem, & talis influxus sufficiens est ad inducendam irregularitatem: & de hoc influxu moralis causæ locuti sumus in isto articulo, & dicemus in sequentibus.

Articvlvs IV.

Vtrùm vt quis incurrat Irregularitatem Homicidij adhibendo causam ad illud sit necessarium quod de facto Homicidium subsequatur?

1 Partem Negatiuam tenent aliqui Authores, quos refert *Suarez Tomo 5. Disput. 44. Sect. 2.* asserentes, quod qui causam dedit Homicidij, illud exteriori opere intendendo, quamvis de facto non subsequatur, incurrit tamen Irregularitatem. Quorum Fundamenta infra adducenda sunt.

2 Dico *tamen Primò.* Per solum actum interiorem voluntatis circa Homicidium nondum in exteriorem actum explicatum, non incurritur Irregularitas homicidij de facto. *Isto Conclusio est certissima*, nec de illa est controuersia inter Doctores. *Et Probatur.* Quia Ecclesia de facto nunquam iudicat de occultis; actus autem solum internus est purè, & per se occultus. Difficultas tamen est, An Ecclesia posset, si vellet propter solùm actum internum inducere Irregularitatem? Quam difficultatem quantum attinet ad Censuram in communi, disputat latè *Suar. disp. 4. sect. 2.* Vbi tanquam longè probabilius sustinet partem negatiuam. Quia tamen ipse existimat Irregularitatem non esse censuram, ideò de Irregularitate nihil determinat. Nos tamen censemus esse eandem rationem de Irregularitate, quæ est censura, ac de aliis Censuris, & Dicimus non posse imponi ab Ecclesia propter actum merè internum; secùs tamen probabiliter aliqui

aliqui asserunt de Irregularitate, quæ est Canonicum impedimentum.

3 Dico *Secundò*. Probabilius censeo, quod propter solùm actum purè internum circa homicidium non potest Ecclesia imponere hanc Irregularitatem, quæ est Canonicum impedimentum. *Probatur Primò generali ratione*, qua probari solet, quod Ecclesia non potest punire actum solùm internum, quia talis actus non subditur potestati Ecclesiæ (potestati, inquam, coërcitiuæ, & directiuæ, seu Iudiciariæ in ordine ad communem gubernationem) ergo propter eandem rationem nequit Ecclesia inferre Canonicum impedimentum Irregularitatis propter actum purè internum. *Secundò, Probatur speciali ratione*. Quia Canonicum impedimentum imponi potest propter indecentiam, secundùm quam homicidia conformari non potest in lenitate cum capite Christo; sed Ecclesia solùm potest intendere hanc conformitatem ad Christum, quatenus caput est, secundùm exteriorem mansuetudinem, nam secundùm interiorem relinquitur conformatio ad illum reseruata solùm Iudicio interno Dei: ergo Ecclesia non potest inducere tale Canonicum impedimentum propter actum merè internum. *Confirmatur*. Nam confirmatio interior ad Christum fit per Gratiam, & virtutes, quarum actus intenduntur per præcepta naturalia, & supernaturalia. Ecclesia autem solùm potest intendere aliquid per præcepta positiua; ergo non potest intendere illam conformationem internam.

4 Dico *Tertiò*. Propter actum internum adhuc exterius explicatum quomodolibet circa homicidium, dum tamen illud de facto non sequatur, non incurritur Irregularitas. Ista Conclusio est communis Doctrina inter Doctores, & probari solet ex duplici capite Iuris, alterum ex *cap. In pœnis de regulis iuris in 6.* vbi dicitur, Quod in pœnis benignior interpretatio est adhibenda; ergo cum in Iure dicatur, quod propter homicidium inducitur Irregularitas, interpretandum est benignè de homicidio exterius de facto subsequuto. Alterum *cap. est in 6. cap. Perpetuum de electione* vbi dicitur, Quod qui in aliqua electione indignum eligunt, nisi communis electio subsequatur facta pro indigno non priuantur potestate eligendi. Sed tamen circa primum *cap.* oportet aduertere, quod nomine *Pœna* ibi non solùm intelligitur id, quod verè, & propriè est pœna imposita propter culpam, qualis est Irregularitas, quæ est censura; sed intelligitur, quidquid in Iure est odiosum, & eodem modo potest adaptari statutum in illo *cap. Perpetuum. Confirmatur*. Quoniam vt iam probauimus, Irregularitas non est admittenda in Iure, nisi sit in ipso Iure expressa, sed non reperitur expressa nisi solùm propter homicidium, ergo illo non subsecuto non incurritur Irregularitas, quia homicidium intentatum non est verè Homicidium.

5 Dico *Quartò*. Etiam si quis causam sufficientem exteriorem, imò efficacem homicidij dederit, si tamen illud de facto non sequatur, quamvis miraculosè impediatur, nihilominus talis Irregularitatem non incurrit. *Hæc conclusio sequitur ex præcedenti*. Probatur tamen speciali ratione. Quia adhuc posita tali causa ex se efficaci, de facto tamen non fuit causa, ad quam de facto sequeretur effectus; ergo cum Irregularitas sit imposita in Iure propter homicidium de facto subsequutum, & respectu illorum, qui sunt causa ad quam sequitur de facto, fit vt in casu nostræ Conclusionis Irregularitas non incurratur.

Soluuntur Argumenta.

1 ARguitur *Primò* Contra nostram Resolutionem ex *capit. de Homicidio Lib. 6.* vbi decernitur, Quod *Quicumque mandauerit aliquem Christianum interfici per Assassinum deponatur à dignitate, ordine, honore, officio, & beneficio etiamsi de facto forsitan mors non sequatur*. Per istam autem tam rigorosam *Depositionem* videtur intelligi *Irregularitas*, imò quamvis per talem *Depositionem* non intelligeretur Irregularitas, inde tamen sufficiens argumentum desumitur, quod si Depositio, & aliæ censuræ inducuntur secundùm Ius propter delictum homicidij intentatum, adhuc non subsequutum, etiam Irregularitas homicidij inducetur.

2 Respondetur. Quod in illo *cap. de homicidio* non imponitur Irregularitas, sed pœna depositionis ab ordine, officio, & beneficio, per quam Depositionem nullatenus intelligitur *Irregularitas*, cùm hæc inter se distinguantur. Et deinde etiamsi ibi intelligeretur Irregularitas (quod omnino falsum est) illa tamen non imponitur propter quodcumq; homicidium intentatum non subsequutum, sed solũ propter homicidium intentatum per Assassinos contra Christianos. *Et tandem ad illud quod ibid. subinfertur dicimus*. Quod quamvis propter homicidium intentatum nondum subsequutum imposita sit in Iure tam grauis pœna, qualis est illa depositionis, inde tamen non licèt colligere argumentum à simili respectu Irregularitatis, quia sola illa Irregularitas est admittenda, quæ expressa est in Iure.

3 Secundò *Arguitur ex L. Viuus ff. de Siccariis* vbi dicitur. *In maleficiis voluntas expectatur, non exitus*. Vbi Sermo fit non solùm de voluntate quantum ad actum interiorem; sed quantum ad exteriorem, quo maleficium fuit intentatum, qua ratione etiam in *L. ff. de Siccariis* dicitur, *Quod dolus pro facto reputatur, & accipitur*, hoc est maleficium intentatũ, ergo secundùm Iura pœnæ impositæ propter delicta, & maleficia intelliguntur impositæ non solùm propter delicta opere subsequuto, sed propter ipsa intentata.

4 Respondetur. Quod in Iure Ciuili aliquando contingit vt pœnæ impositæ propter aliqua grauissima crimina, inferantur etiam propter illa crimina intentata, & non subsequuta, & hoc intendunt præfatæ Leges. *Cuius ratio est*. Quia Leges Ciuiles primò, & per se intendunt communẽ pacem, & tranquillitatem Reipublicæ; contingit autem quod aliquod crimen grauissimum intentatũ, & non subsequutum, sit nihilominus aliis manifestum, & scandalosum, & idcirco vt alij arceantur à simili crimine perpetrando, conueniens est vt tale crimen intentatum eadem pœna puniatur, postquam iam est scandalosum. *Item etiam*. Nam pœna illa imposita à Iure Ciuili non incurritur ipso facto, sed infligenda est à Iudice per Sententiam, & prudentiæ Iudicis relinquitur executio Legis. Hoc autem in Iure Canonico Locum non habet, specialiter in hac Materia de qua loquimur, in qua Canonicum Ius solùm intendit, quod spiritualia ministeria, & maximè ministeria sacrorum ordinum dignè exerceantur, & insuper hoc impedimentum

mentum, quod imponitur in Iure, debet incurri ipso facto in foro conscientiæ, & idcirco per hanc rationem, & propter expressam etiam declarationem Iuris, non est hæc Irregularitas amplius extendenda, quàm extendatur expresse in Iure, quæ solùm imponitur propter homicidium opere subsequutum.

5 Tertiò *Arguitur ratione*. Quia hæc Irregularitas homicidij potissimum imponitur propter indecentiam etiam in homicidio culpabili, vt diximus *Disp. præcedenti*, sed tota indecentia, quæ in hac Irregularitate consideratur, reperitur in voluntate exteriùs explicata in ordine ad homicidium perpetrandum; ergo ad hanc Irregularitatem incurrendam omnino per accidens, & impertinens est, quod de facto subsequatur homicidium *Minor Probatur*. Quoniam si Petrus lethale vulnus inferat, & similiter, & æqualiter Paulus, & moriatur solùm homo vulneratus à Petro, homo autem vulneratus à Paulo euadat mortem, quia peritiorem habuit chirurgum, vel specialissimam medicinam, vel sanetur per miraculum, tunc æqualis indecentia est ex parte Petri, & ex parte Pauli; ergo non est maior ratio quare secundùm Ius Petrus incurrat Irregularitatem, & non Paulus, siquidem illa ponitur propter indecentiam. *Confirmatur*. Nam si quis intendat se interficere per suspendium, siue per vulnera, & tamen defendatur ab aliis, ita vt non sequatur mors, ille tamen manet excommunicatus; ergo ad incurrendam censuram non est necesse opus sequi de facto. Ergo ad incurrendam Irregularitatem non oportet homicidium sequi de facto, nec hoc habet fundamentum in Iure.

6 Respondetur. Quòd conformitas, quæ solùm consistit in interiori actu voluntatis ad Christum caput, ab Ecclesia non intenditur, sed nec intendi potest, vt probatum relinquimus. Cæterùm conformitas ad mansuetudinem Christi posset quidem ab Ecclesia intendi in quocumque opere exteriori ordinato ad homicidium, quamuis illud non sequeretur; de facto tamen Ecclesia hanc conformitatem non intendit, sed solùm illam quam excludit vera causa homicidij de facto subsequuti. Ad confirmationem negatur consequentia, quia vt sæpè diximus non valet in materia de Irregularitate argumentum deductum à simili censura.

Articvlvs V.

Vtrùm vt quis dans causam Homicidii incurrat Irregularitatem, sit necessarium, quòd Homicidium ex vi talis causæ sequatur?

1 PRo resolutione supponendum est hanc difficultatem in duplici sensu posse intelligi. *Primò*, ita vt causa apposita verum habeat influxum circa homicidium, etiamsi præcisè ex vi illius solius causæ, & influxus non sequatur homicidium de facto. *Secundò*, ita vt ex vi illius causæ, & influxus præcisè posset effectus homicidij subsequi de facto. Et deinde supponenda etiam sunt ea, quæ supra diximus esse necessaria, vt homicidium sit voluntarium in se, vel in sua causa, vt distinguitur à casuali.

2 Dico *Primò*. Vt quis dans causam homicidij maneat irregularis necesse est, quod homicidium sequatur ex vi causæ appositæ ab ipso in primo sensu, siue sequatur per se illud homicidium, siue per accidens. Si enim per se sequatur ad causam erit voluntarium; si tamen per accidens sequatur erit casuale. *Ista Conclusio est communis doctrina. Et probatur*. Nam si causa aliqua nullum prorsus habet influxum in homicidium, nullo modo verificatur, quod de facto sit causa homicidij, ergo necesse est illud sequi ex influxu causæ modo iam explicato. Et quidem quando homicidium sequitur per se censendum erit voluntarium iuxta dicta *art.* 1. Si tamen per accidens sequatur non erit voluntarium secundum Ius, ac subinde erit casuale. *Confirmatur*. Nam quando causa concurrit ad homicidium in primo sensu explicato, quamuis non sit totalis causa illius, nec sequatur præcisè ex vi influxus illius causæ, nihilominus illa causa verè est concausa influens in homicidium; ergo qui vult illam causam, eo modo quo vult illam, comparatur homicidium ad eius voluntatem; ergo si sit causa per se, comparabitur homicidium per se ad voluntatem, ac subinde erit voluntarium; si autem per accidens erit casuale.

3 Dico *Secundò*. Vt quis incurrat irregularitatem homicidij voluntarij, si semel de facto illud sequatur, non est necesse ipsum homicidium de facto sequi ad causam in secundo sensu explicato. *Ista Conclusio est manifesta ex dictis*. Siquidem causa moralis irregularitatem homicidij voluntarij incurrere potest, etiamsi ex vi solius influxus moralis causæ homicidium non sequatur de facto. Et idem est de causa, siue concausa physica; nam quamuis sæpè sæpiùs contingat, quod ex vi influxus causæ physicæ non possit sequi effectus homicidij, nisi adsit etiam concursus alterius causæ, si tamen illud de facto sequatur, vtraque causa influit in ipsum simul.

4 Dico *Tertiò*. Postquàm quis causam apposuit homicidij siue physicè, siue moraliter, tenetur, vt non incurrat irregularitatem, efficaciter reuocare influxum, ita vt talis influxus non attingat homicidium, sed totaliter impediatur. *Probatur* Quia aliàs si non sic impedit, comparabitur semper homicidium ad suam voluntatem, de quo tamen ampliùs dicemus *art. sequenti*.

Soluuntur argumenta.

1 PRo *Parte negatiua Arguitur Primò*. Quia si quis inferat alicui vulnus lethale, & tamen statim ille percussus ab aliis occidatur, homicidium illud non sequitur ex vi vulneris primò illati, quia tale vulnus non intulit de facto mortem, etiamsi ex se ipso esset lethale, & tamen talis inferens vulnus illud manet irregularis, vt videtur manifestè constare ex *Cap. Significasti* 2. *de Homicidio Voluntario in* 5. *Tit.* 12. *cap.* 18. Ergo vt incurratur irregularitas homicidij voluntarij non est necessarium, quod illud sequatur ex vi causæ appositæ. *Confirmatur*. Nam si quis inferat alicui vulnus lethale, & tamen statim percussus intereat fulmine, vel alio casu fortuito, tunc videtur manifestum, quòd vulnus illatum non intulit de facto mortem, & tamen qui vulnus intulit incurrit irregularitatem iuxta dispositionem illius *Cap.* ergo. Et à fortiori potest fieri Argumentum ex *Cap. Suscepimus*, *eodem Titulo*.

2 Respondetur. Quòd qui lethale vulnus intulit alicui, etiam si percussus ab aliis postea statim repente occidatur, nihilominus verum habuit influxum circa homicidium, qui intulit vulnus lethale,

lethale, cùm illud ex natura sua disponat ad mortem, nec fuerit impeditum, sed potiùs adiuuatum ab aliis causis superuenientibus, quæ quamuis accelerent mortem, non tollunt quin vulnus illud fuerit causa homicidij. *Et per hoc patet ad Confirmationem.* Sed tamen circa illud *Cap. Suscepimus* aduertendum est, Quòd ille, qui simul cum fratre ligauit latrones cooperatus est morti illorum, quamuis remotè, & idcircò incurrit irregularitatem, non quidem homicidij voluntarij, sed casualis, quia ille noluit occidere latrones; frater autem eius, qui illos occidit incurrit irregularitatem homicidij voluntarij.

3 Secundò *Arguitur.* Quoniam si quis vulnus leue intulerit alicui, quod de se nulla ratione esset causa sufficiens ad inferendam mortem, & tamen postea culpa ipsius percussi vulnus efficitur graue, & lethale, ex quo de facto sequuta fuit mors, tunc talis manet irregularis; & tamen ex vi causæ appositæ ab illo non fuit subsecutum homicidium; ergo, &c. Quod autem ille maneat irregularis probatur ex *Cap. ad Audientiam, eodem Tit.*

4 Respondetur, quòd in illo casu, qui leue vulnus intulit sufficienter tamen influit in mortem subsecutam, saltèm ad hoc vt incurrat irregularitatem homicidij casualis, nam qui solùm vulnus léue intulit, & adhibuit sufficientem diligentiam ne percussus moreretur, qui tamen mortuus est culpa sua, si is, qui intulit vulnus nullo modo voluit illum occidere, sed solùm se vindicare, vel satisfacere iræ suæ, tunc illud homicidium non fuit ei voluntarium, sed casuale: si tamen dum solùm leue vulnus intulit habuit voluntatem occidendi illum hominem si posset, tunc iam erit homicidium voluntarium, non quidem comparatum ad leue vulnus, sed ad voluntatem occidendi explicatam tamen in leui vulnere.

5 Et *Si obijcias* ex *Cap. Tua nos, de Homicidio*, in quo decernitur, quod quidam Monachus aperuit tumorem gutturis cuiusdam Fœminæ, admonens ipsam ne vento se exponeret, illam tamen contempto præcepto Monachi vento se exposuit, ex quo subsecuta fuit mors, & tamen decernitur ibi, quòd Monachus non fuit Homicida, nec irregularitatem incurrit. Videtur autem quod eodem modo influxit in mortem illius mulieris, sicut ille, de quo in præcedenti solutione locuti sumus, ac subinde solutio est falsa. *Respondetur tamen*, Quòd Monachus ille multò aliter se habuit circa mortem mulieris, quia vt constat ex illo *Cap.* erat peritus Chirurgus, nec dabat operam rei illicitæ, & fecit sufficientem diligentiam, ne mulier se exponeret periculo mortis. Quòd si aliquid ex his defecit in Monacho, censetur ibidem irregularis.

6 Tertiò *Arguitur.* Nam si quis videns amicum contendentem cum alio armis, velit adiuuare illum amicum, & adiuuet de facto, ipse tamen non infert vulnus alteri, sed tantum amicus adiutus infert vulnus lethale, tunc iste adiuuans manet irregularis, quia fuit causa; & tamen ex vi causalitatis ipsius non fuit homicidium subsecutum; ergo. *Confirmatur.* Nam si quis præcipiens, vel consulens homicidium, reuocaret præceptum, & Consilium antequam de facto sequeretur homicidium, executurus tamen homicidium non obstante reuocatione illud perpetrauit, tunc præcipiens, & consulens incurrit irregularitatem, quia fuit causa moralis: & tamen ex vi huius causalitatis moralis non fuit subsecutum homicidium, siquidem præceptum, vel Consilium iam sunt reuocata; ergo. *Respondetur.* Quòd ille coadiuuat amicum contendentem armis cum alio, & ideo quamuis nullum vulnus inferat, sed solus amicus occidat, nihilominus adiuuans est causa mortis subsecutæ, quia amicus ratione auxilij præstiti ab illo occidit alium, & sic concausalitatem habuit circa homicidium subsecutum. Ad confirmationem dicemus *Articulo sequenti.*

ARTICVLVS VI.

Vtrùm causa Moralis incurrat Irregularitatem Homicidii voluntarii, etiamsi causalitatem semel præstitam impediat de facto ante Homicidium subsecutum?

1 IN *Hac* difficultate aliqui Authores, quos refert *Suarez disp.* 44. *sect.* 2. dicunt, Quòd qui præcepit homicidium fieri, etiamsi postea sufficienter mandatum reuocauerit, si tamen homicidium sequatur de facto, manet præcipiens illud irregularis. *Et ratio illorum est:* Quia adhuc illud præceptum quantumcumque reuocatum sit, semper influit, eo quòd exequens homicidium nullo modo occideret, neque vellet, nisi præceptum fuisset. Supponunt namque isti Authores, quod exequens homicidium habet modo voluntatem occidendi ortam ex illo præcepto.

2 Dico *tamen Primò.* Si præcipiens homicidium reuocauit sufficienter præceptum, ita vt quamuis homicidium sequatur postea, non tamen sequitur ex vi illius præcepti, etiamsi talis occisio ortum habeat ex illo præcepto, taliter quod occidens nunquam voluisset occidere, nisi ei præceptum fuisset, præcipiens tamen nullam incurrit irregularitatem. Ista Conclusio est communior Sententia, quam tenet *Innocent. & alij* in *Capit. ad Audientiam sæpè citat.* Et ratio huius est. Quia occisio illa solùm reducitur tanquam in causam in voluntatem occidentis physicè, siquidem (vt supponimus) sufficienter impeditus est influxus moralis causæ præcipientis. Quod autem ortum habeat homicidium ex illo præcepto, est omninò per accidens, siquidem tale præceptum postquam sufficienter fuit reuocatum iam solùm est occasio, & non causa, vnde manifestum est, non sufficere ad inducendam irregularitatem. *Dubitabis tamen*, An quando ille, cui præceptum occidendi impositum fuit, postquam sufficienter à præcipiente reuocatum est, adhuc tamen mandatarius perseueret in voluntate occidendi, neque vult desistere, etiamsi intuitu præcepti id non faciat, sed solùm sua voluntate. An tunc qui præcepit teneatur quacumque alia via sibi possibili impedire illud homicidium etiam admonendo occidendum vt sibi prospiciat? Ad hoc.

3 Dico *Secundò.* In casu isto ex hoc, quod voluntas illa occidendi habeat ortum ex præcepto, tenetur præcipiens, ex speciali obligatione Charitatis saltèm, impedire quacumque via sibi possibili homicidium: nec sufficit reuocasse sufficienter præceptum. Ita sentiunt communiter Doctores. *Et ratio illorum est.* Quia præcipiens fuit in causa, vt alter incurrat detrimentum vitæ; ergo ex Charitate ad minus tenetur omni via intendere vitare detrimentum illud.

Dico

4 Dico *Tertiò.* In præfato casu probabilius est non teneri ex iustitia, qui præcepit homicidium, procurare omni via possibili vt impediatur, sed satisfacit iustitiæ si sufficienter, quantum est ex se reuocauerit præceptum datum. Ista Conclusio est contra *Suarez* in illa *Disp.*44.*sect.*3. Vbi asserit præcipientem teneri ex iustitia in isto casu, quæ quidem Sententia probabilis est. *Sed tamen probatur nostra Conclusio* Quia per sufficientem reuocationem præcepti impeditur totaliter causalitas, & influxus ipsius, ita vt iam mandatarius non occidat intuitu præcepti, sed illud se habeat solùm vt occasio. Alia via. *Confirmatur, & explicatur ista Ratio.* Quia talis obligatio ex iustitia oriri non potest, nisi titulo iniuriæ illatæ circa homicidium illud perpetrandum, vt etiam admittit ipse *Suarez*: Sed iniuria illata per præceptum omninò sublata est per sufficientem reuocationem præcepti; ergo si iam nullus relinquitur locus iniuriæ, neque aliqua potest suboriri obligatio ex iustitia ex vi illius iniuriæ.

5 Dubitabis *Insuper*, An vt causa præcipiens incurrat irregularitatem, necessarium sit quod ille, cui præcipitur, acceptet præceptum? Nam si quando præcipitur, non acceptaret, & postea vellet intuitu præcepti occidere, & de facto occidat, videtur quod tunc præcipiens sit omninò inuoluntarius; nam cùm alter non acceptauerit præceptum, præcipiens nullam habet curam de homicidio perpetrando, vnde sic se habet, ac si nullo modo præciperet.

6 Dico *tamen Quartò.* In hoc casu non est necessarium, quòd mandatarius statim acceptet præceptum mandantis, sed præcipiens incurrit irregularitatem. *Et probatur.* Quia ipse præcipiens veram apposuit causalitatem moralem, quam non impediuit, & exequens fecit homicidium intuitu præcepti. Quòd verò non acceptauerit statim est omninò impertinens, si postea acceptauit præceptum, & intuitu illius commisit homicidium, quandoquidem præcipiens tenebatur reuocare præceptum, & impedire homicidium. Maior tamen Difficultas est de causa Consiliante; An per reuocationem Consilij maneat immunis ab homicidio subsecuto, & ab irregularitate?

7 Et *à parte negatiua est Ratio dubitandi.* Quia consilium potissimè ad intellectum dirigitur, & non ad voluntatem, cùm ordinetur ad instruendum, vel de modo quo potest fieri homicidium, vel de conuenientia homicidij faciendi respectu illius, qui vult ipsum perpetrare: sed ea, quæ semel ab intellectu percipiuntur tanquam conuenientia difficillimè remoueri possunt per quamcumque reuocationem; ergo Consilium semel datum, si postea homicidium sequitur, semper habet influxum moralem in homicidium, quantumcumque Consilians conetur reuocare. *Confirmatur.* Nam si quis propinet venenum alteri, & postea per medium potissimum, & medicinam efficacissimam contra venenum illud procuret causalitatem eius impedire, si tamen de facto sequatur homicidium, manet irregularis; ergo à simili in nostro casu. *Probatur Consequentia.* Quia quòd homicidium sequatur ad causam physicam veneni, vel ad causam moralem Consilij nihil differt, dum tamen homicidium sequatur de facto.

8 Pro *parte autem affirmatiua Arguitur.* Nam si ille, qui dedit Consilium fecit totum quod in se est ad reuocandum illud, consequenter abstulit omnem influxum moralem causæ consulentis; ergo cum iam non sit causa homicidij, quamuis illud de facto sequutum fuerit, non imputabitur ei, sed solùm exequenti. Ergo qui consuleret non incurrit irregularitatem saltem homicidij voluntarij. In hoc dubio sunt duæ oppositæ Sententiæ. *Altera negatiua*, quæ innititur primo Argumento facto, & illam tenuerunt aliqui Authores, & nouissimé quidam Thomista. *Altera autem est affirmatiua*, quæ innititur secundo Argumento facto, & illam tenuerunt alij Authores, ac tandem tanquam communiorem, & magis piam sustinet illam *Suarez*, *Tom.*1.*disp.*44.*sect.*3.*n.*11.*& sequent.*

9 Pro *Huius* tamen resolutione aduertendum est, Quòd Consilium illud datum potest referri, vel ad intellectum, vel ad voluntatem, seu appetitum recipientis illud, v. g. si Petrus consulat Paulo dirigendo Consilium ad intellectum eius, id est, ostendendo ei modum, & conuenientiam homicidij faciendi à Paulo, qui iniuriam passus est, & conuincendo illum rationibus apparentibus, quibus sibi visum sit multum expedire ad suum honorem recuperandum, occidere eum, qui sibi iniuriam intulit, & quamuis ista persuasio redundet in appetitum Pauli, potissimè tamen dirigitur ad intellectum eius persuadendum, & hoc propriè appellatur *Consilium.* Altero autem modo potest contingere sic, vt Petrus consulens passus fuerit iniuriam, & persuadeat Paulo, vt velit illam in fauorem Petri vindicare, & hæc persuasio potissimè dirigitur ad appetitum, & voluntatem Pauli, & potiùs debet appellari *Petitio*, quàm *Consilium*, siquidem Petrus petit vt Paulus velit homicidium facere.

10 Dico *igitur vltimò.* Si Consilium dirigatur ad voluntatem satisfaciet consilians, si sufficienter reuocat Consilium, seu potiùs petitionem illam: Si tamen dirigatur Consilium ad intellectum persuadendum, & conuincendum, tenetur consilians non solùm reuocare Consilium sufficienter, sed facere totum quod in se est ad vitandum homicidium admonendo, imò eripiendo eum contra quem dederat Consilium; & quidem si ita faciat immunis erit ab irregularitate, etiam homicidio subsecuto. *Prima pars huius Conclusionis est manifesta* ex rationibus quibus probauimus, quod præcipiens homicidium, si sufficienter reuocat mandatum non incurrit homicidij reatum, nec irregularitatem; hæc autem petitio facta à Petro habet aliquo modo rationem mandati, ita vt regulanda sit sicut ipsum mandatum: *Secunda* autem pars Conclusionis probatur sufficienter argumento facto pro parte affirmatiua.

11 Et *Confirmatur* ex differentia, quæ versatur inter propinantem venenum, & inter consulentem ad intellectum. Nam qui venenum propinauit alicui mortiferum, ferè impossibiliter reuocare poterit effectum veneni, seu influxum; vnde in propinatione ipsa fuit volita per se hæc impossibilitas reuocandi effectum veneni, vnde ille effectus, & homicidium per se necessariò consequutum fuit volitum in ipsa propinatione veneni mortiferi, quæ cum sit causa physica, & necessariò influens, non remanet in potestate illius, qui apposuit ipsam impedire effectũ eius. At qui præbuit Consiliũ potest regulariter illud reuocare ostendendo rationes ita efficaces, imò sæpè efficaciores, quàm Cõsilium illud, quibus positis si adhuc Consilium perseuerat in intellectu alterius erit ex malitia illius, & non ex culpa Consiliantis. Et hæc est notanda differentia, nam venenum etiamsi adhibeatur medicina, si tamen

tamen sequitur mors ab ipso sequitur, non ex malitia alterius, quæ non est in eo, qui Consilium dedit. Et per hoc patet ad Argumentum, & Confirmationem in oppositum. Aduertendũ tamen est, quod ad hoc vt in casu huius Cõclusionis ille non incurrat irregularitatem oportet, vt de facto perueniat reuocatio Consilij ad aures illius, cui datum fuerat, & idem est de reuocatione præcepti. Si tamen non peruenerit ex culpa ipsius, qui Consiliatur, vel quia tam serò voluit reuocare Consilium, seu præceptum, vt impossibile fuerit reuocationem peruenire ad executorem homicidij, tunc Consilians, & præcipiens incurrit irregularitatem, sicut qui propinauit venenum.

DISPVTATIO XX.

De Irregularitate, quæ incurritur ex Homicidio voluntario licito, siue priuata, siue publica authoritate facto.

ARTICVLVS I.

Vtrùm qui alterum occidit in defensionem propriæ vitæ contrahat Irregularitatem?

1 DICO *Primò.* Per homicidium voluntarium in defensionem propriæ vitæ cum moderamine inculpatæ tutelæ factum, quando aliter vita defendi non potest, nisi occidendo aggressorem non incurritur irregularitas. Ista Conclusio est communis resolutio omnium Theologorum, & Canonist. *ex Clementin. vnica, Lib. 5. Clem. Tit. 4. de Homicidio.* Vbi manifestè decernitur sub his verbis: *Si furiosus, aut infans, seu dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo censemus, qui mortem aliter non valens vitare suum occidit, vel mutilat inuasorem.* Difficultas tamen est circa istam *Clement.* An illa abrogauerit antiquum Ius, quo irregularitas videbatur imponi propter homicidium factum in defensionem propriam, ita vt nouum Ius decretum sit in illa *Clement.* An verò illa solùm fuerit explicatio Antiqui Iuris, ita vt in illo non fuerit manifestè posita Irregularitas propter homicidium factum in defensionem propriam.

2 Prima *Sententia* asserit in illa *Clement.* esse conditum nouum Ius derogans Antiquum, & Fundamentum potissimum huius Sententiæ est. Quia cum temporibus *D. Thom.* nondum facta fuerit ista *Clement.* vtpotè in *Concilio Viennensi* statuta, ideò *D. Thomas* sequendo Ius antiquum in ista *q. 64.* censet, quod qui se defendendo interficit aliquem est Irregularis, quamuis non intendat interficere, sed seipsum defendere. *Nec valet dicere*, quod *D. Thomas* loquitur de illo, qui in defensionem propriam occidit alterum excedendo moderamen inculpatæ tutelæ, siquidem *D. Thomas* manifestè loquitur de ista occisione, quando licitè fit, vt constat ex contextu. *Secunda Sententia* asserit per oppositum præfatam *Clement.* non statuere nouum Ius, sed solùm explicare antiquum. Ita tenet *Suarez Tom. 5. disp. 46. sect. 1. n. 2.* Vbi adducit ad id quædam capita Iuris, & *Gloss.* & *Nauarrum*, & alios Authores, & ad authoritatem *D. Thomæ* in oppositum modo inductam non respondet iste Author, sed relinquit illam, ac si *D. Thomas* necessariò non esset tenendus in hac parte.

3 Dico *tamen Secundò.* Probabile est, in præfata *Clement.* non statui nouum Ius antiquo contrarium, sed solùm explicari illud, nec ex ista assertione sequitur aliquid contra doctrinam *D. Thom.* Prima pars huius Conclusionis probatur; Quia si in aliquo Iure antiquo imposita fuisset irregularitas propter homicidium licitè factum in defensionem propriam, maximè in decreto *Nicolai Papæ dist. 50. Cap. de his Clericis*; sed in isto decreto nulla talis imponitur irregularitas; ergo in Iure Antiquo non erat imposita. *Maior acceptatur ab Omnibus*, etiam Authoribus primæ Sententiæ, qui potissimùm in illo Decreto censent positam fuisse irregularitatem propter homicidium licitè factum in defensionem propriam, ac subinde Ius illud derogatum fuisse in illa Clement. cit. *Minor Probatur.* Quia in illo *Decreto Nicolai Papæ* solùm imponitur irregularitas propter homicidium illicitè factum in defensionem propriam, vt constat ex contextu, siquidem consultus Summus Pontifex respondet: *Quod si occisores Clerici postea per pœnitentiam emendati fuerint, &c.* Vbi in illo verbo *Pœnitentia* manifestè indicatur homicidium illud fuisse cum peccato, ex eo quia occisores excesserunt moderamen inculpatæ tutelæ, *Tum* quia erant plures contra vnum, *Tum* quia ille erat Paganus, & ideò coniectari potest illos nimia ira irruisse in eum: *Tum denique* quia cum essent Clerici, poterant, imò debebant fugere aggressorem sine dedecore, nec infamia ipsorum, ac subinde iam poterant aliter se defendere, quàm occidendo inuasorem, & hoc ipsum est, quod statuitur in *Clement. Si furiosus*, dum ait: *Qui mortem aliter vitare non valens nisi occidendo, vel mutilando inuasorem.*

4 Confirmatur. Quia omnes, etiam Authores primæ sententiæ, vt statim videbimus, tenent Clericos, & Religiosos teneri ad fugam, vt non occidant aggressorem, si tamen aliter fecerint, incurrunt irregularitatem. *Secunda pars Conclusionis probatur* ex dictis, quoniam *D. Thom. in solut. ad 3.* infra citanda, nequaquam dixit, vt existimant Authores primæ Sententiæ, quod vniuersaliter omnis, qui occidit alium licitè in defensionem propriam, incurrit irregularitatem, sed solùm docet, quod si Clericus, etiamsi se defendendo interficiat aliquem, irregularis est, quamuis non intendat interficere, sed seipsum defendere, & ratio huius doctrinæ *D. Thom.* est, quia Clericus potest aliter, nempe fugiendo se defendere sine occisione inuasoris, vt iam diximus. Probabile (inquam) hoc est, sed non conformius Menti Angelici Doctoris. Pro quo vt magis constet de vero sensu illius in hac parte recolenda est doctrina à nobis tradita in Tractatu de Approbatione doctrinæ ipsius, in quo explicationem aliquarum Propositionum quæ tanquam falsæ, aut minùs idoneæ in Sanctum Doctorem iactabantur, exhibuimus. Inter quas vndecimum locum tenet hæc de qua in præsenti rediit sermo, videlicet *Clericum si occidat aliquem se defendendo irregularitatem incurrere.* Sic enim tunc sensit *D. Thomas*, & sic sentiebat Ecclesia, vt constat ex Decreto Nicolai Papæ quod in Argumento 3. adducit S. *Doctor.* Correxit autem, & reuocauit Ecclesia

Ecclesia Ius Antiquum in *Clementina vnica, de Homicidio*, prædictam tollens irregularitatem, si enim iuxta Ius Antiquum non incurreretur otiosa esset noua declaratio Ecclesiæ in prædicta Clementina. Condidit ergo nouum Ius, & sic iuxta Antiquum verissima fuit prædicta D. Thomæ Propositio, videlicet in dicto casu irregularitatem incurri.

5 Ex *dictis sequitur Primò*. Quòd si quis excedat in modo defensionis propriæ vitæ, non excipitur ab irregularitate per prædictam *Clementinam*, quia talis defensio non fit cum moderamine inculpatæ tutelæ. Hoc tamen sic intelligendum est, quod si excessus defensionis solùm sit peccatum veniale, non incurritur irregularitas. *Et ratio huius est*. Quia peccatum ex se mortale fit veniale solùm duplici via, videlicet, vel propter paruitatem materiæ; & hoc non habet locum in præsenti: vel propter indeliberationem actus: propter peccatum autem proueniens ex indeliberatione actus non imponitur ista pœna in iure, sed propter actum humanum sufficienter deliberatum, vt sit peccatum mortale. *Et insuper*. Nam si propter solum veniale incurreretur irregularitas in isto casu, ferè nunquam haberet locum illa *Clementina*, quia difficilè fit defensio propriæ vitæ, sic vt nullum interueniat peccatum veniale. Quando tamen fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ dicitur 2. 2. *quæst*. 64. *art*. 7. & legatur *Suarez Tom*. 5. *disp*. 46. *sect*. 1. *num*. 7. & 9.

6 Secundò *Sequitur*. Quòd si scias inimicum tibi futurum obuium, & quod erit necessarium occidere illum, vt te defendas, & nolis declinare à via, qua obuiat tibi, cum sine dedecore possis aliò abire, tunc si inimicum occidas, incurris irregularitatem, quia solùm excusatur ab illa in præfata *Clementina*, qui aliter mortem euadere non potest, sed in isto casu poteras aliter euadere, & inimicum non occidere, si alia via properasses; ergo. *Dubitabis tamen*, An aggressus, qui non vult fugere aggressorem, sed occidit illum, fiat irregularis? *Et ratio dubitandi est*, Quia aggressus tunc poterat aliter vitare mortem suam nempè fugiendo.

7 Dico *Tertiò*. Si aggressus possit fugere sine magno dedecore, & nolit, sed occidat aggressorem, manet irregularis: secus tamen si non possit fugere sine magno dedecore, & infamia, & idem dicendum de fuga, quæ potest fieri sine periculo, vel cum periculo mortis. Prima pars huius Conclusionis est communis omnium Sententia. *Et constat manifestè ex dictis*. Vnde Clerici, & Religiosi semper incurrent irregularitatem occidendo aggressorem, eo quia nolunt fugere. *Et ratio est*, Quia istis non est ignominiosa fuga, quia non tenentur esse parati ad se defendendum, imò neque decet eorum statum. Et idem censendum de homine infimæ sortis, vtpotè cui nihil honoris detrahitur fugiendo, vel quamuis sit nobilis, est tamen ignotus, vt peregrinus, vel noctu fugam arripit. *Secunda autem* pars Conclusionis non est ita communis doctrina. Nam contrarium tenet quidam Thomista.

8 Cuius *Præcipuum Fundamentum est*. Quia in præallegata *Clementina* solùm excipitur ab irregularitate casus, in quo aliter mors vitari non potest, quando purè casualiter contingit occisio. Nostram tamen Sententiam tenet *Magister Bañez*, & plures alij, quos sequitur *Suarez* vbi suprà. *Et Fundamentum est*. Quia moraliter est ineuitabilis mors aggressi, si fugiat cum tam magno dedecore, & infamia, vel cum periculo vitæ; ergo per se moraliter loquendo non potest aggressus aliter euadere mortem, nisi occidendo aggressorem; ergo meritò debet sub verbis *Clementin*. excipi. *Probatur Antecedens*. Quia quod vitari non potest, absquè magna infamia censendum est moraliter ineuitabile. *Confirmatur*. Quia in tali casu nulla interuenit culpa in aggresso, vt est communis opinio, imò nec tunc vult aliquo modo mortem, sed solùm suam defensionem, & est moralis necessitas, nam nihil magis necessarium moraliter tunc est, quàm vitare grauem infamiam, & amissionem honoris; ergo non est ibi sufficiens voluntarium ad inducendam irregularitatem. Et ex hoc patet ad Fundamentum in oppositum.

9 Dubitabis *insuper*, An si quis per iniuriam proximè antecedentem dedit occasionem aggressori, si illum postea occidat, quia aliter propriam vitam iam tueri non potest, nisi occidendo aggressorem, An maneat irregularis? Et sit commune Exemplum de Adultero comprehenso in adulterio, & adulter, qui dedit causam rixæ, occidat alterum in defensionem propriæ vitæ. In hoc dubio Iurisperiti afferunt occisorem incurrere irregularitatem, eo quod culpa immediatè antecedens sit quasi inchoatio talis rixæ, & veluti aggressio, vtpotè inferens iniuriam alteri, quam ille propulsare conatur, ac subinde iam non est pura defensio ex parte adulteri, sed moralis aggressio, cui subinde tribuendum est totum, quod subsequitur, vtpotè incipienti, & inchoanti rixam.

10 Secunda *Sententia asserit*, Quòd quamuis in præfato casu Adulter non incurrat irregularitatem, in alio tamen casu incurrit illam, videlicet si præuideat, se comprehendendum in adulterio à marito adulteræ, & nihilominus exponat se illi periculo. *Et ratio huius est*, quia ille culpabiliter exponit se periculo occidendi alterum, & pro vnica eadémque actione reputatur accedere cum isto periculo ad alienam, & exponere se periculo occidendi maritum, ne ipse adulter occidatur ab illo; vnde cùm occisio mariti fuerit adultero voluntaria in accessu ad adulteram manifestè periculoso, ideò incurrit irregularitatem homicidij voluntarij, nec excipitur ab illa *Clementin. citat. Tertia Sententia est*, quam tenet *Suarez* in illa *disput*. 46. *sect*. 1. *num*. 12. Vbi ait in isto casu adulterum teneri ad fugiendum etiam cum dedecore, quod si non faciat, & occidat maritum incurrit irregularitatem propter rationem factam pro secunda Sententia.

11 Dico *tamen Quartò*. In casu huius Dubij probabilius est adulterum non incurrere irregularitatem occidendo maritum, si aliter propriam vitam defendere non potest, nec tenetur fugere cum magno dedecore. Ista Conclusio intelligenda est per se loquendo, nam per accidens poterit oppositum contingere. Per se tamen loquendo, & ex natura rei, quamuis adulter cum illo periculo accedat ad alienam, nihilominus maritus non habet Ius ad hoc, vt, priuata authoritate occidat adulteros. Vnde si adulter velit cessare ab iniuria, cessat iam aggressio illius contra maritum. Quocirca si maritus adhuc perseuerat volens adulterum occidere, iam maritus est aggressor, & adulter potest se licitè defendere, & si alia via non potest nisi occidendo maritum, poterit illum occidere, sine eo quod

committat peccatum homicidij, vt dici solet 2.2. *quæst.64.art.7.* Imò illa occisio mariti potest fieri ab adultero sine eo, quod habeat voluntatem erga homicidium, sed solùm erga propriam defensionem, ac subinde non adulter, sed maritus est aggressor, cui proinde, id est marito, imputatur sua mors, & consequenter adulter manet immunis ab irregularitate per *Clement. præfatam.*

12 Secunda autem pars Conclusionis probatur contra tertiam Sententiam, in qua quidem *Suarez* non procedit consequenter ad dicta superiùs, quæ quidem nos etiam tanquam vera statuimus, videlicet non teneri aggressum cum magna infamia sui fugere aggressorem, sed poterit illum occidere ad vitandam talem infamiam ortam ex fuga, vt constabit magis ex *Articulo sequenti.*

13 Ad *Rationem* autem factam pro prima Sententia huius dubioli constat ex dictis Adulterum non fuisse formaliter aggressorem respectu homicidij subsecuti, sed solùm respectu libidinis. *Ad Rationem autem factam pro secunda Sententia Respondetur.* Quòd adulter in accessu illo periculoso ad alienam, quamuis aliquo modo virtualiter voluerit homicidium tanquam in causa in illo periculoso accessu, nihilominus cùm illud homicidium non sit effectus per se, & necessariò sequendus ex illa causa, sed vt plurimum sit effectus, qui regulariter subsequitur, ideò illud homicidium secundùm Ius non est voluntarium sufficiens ad inducendam irregularitatem homicidij voluntarij iuxta dicta à nobis *Disput. 2. art. 1.* Nec insuper est homicidium casuale sufficiens ad inducendam irregularitatem, sed voluntarium omninò inculpabile factum in defensionem propriam, si adulter (vt diximus) postquam constituit se in tali periculo, cessat tamen ab iniuria, in qua quidem cessatione interrupta fuit illa voluntas homicidij virtualis, quam diximus reperiri in illo periculo tanquam in causa; vnde cùm iam adulter nolit occidere maritum, si maritus vult occidere illum, adulter est aggressus, & potest occidere maritum, si alia via se defendere non potest, vnde non incurrit irregularitatem.

Soluuntur argumenta.

1 CONtra Resolutionem principalem *Arguitur Primò.* Nam in *Concil. Trident. Sess. 14. in Decret. de Reformat. cap. 7.* datur facultas Ordinario, vt dispenset in irregularitate, quàm quis contrahit occidendo alterum in defensionem propriæ vitæ, sic enim habet Concilium. *Si verò homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, vt quis se à morte defendat fuisse commissum narretur; quare quodammodo dispensatio iure debeatur, eam committimus Ordinario loci.* Ex quibus verbis manifestè colligitur, quod in casu præsentis Dubij incurratur irregularitas. *Secundò* ex *pluribus Cap. Iuris*, in quibus assignatur vt sufficiens causa irregularitatis homicidium voluntarium indistinctè, siue sit in defensionem propriam, siue non, vt videre est in *Cap. Si quis Viduam Distinct. 50.* & in aliis, quæ refert *D.Thom. 2. 2. quæst. 64. art. 7. argument 3. Confirmatur* ex D. Thom. in solut. eiusdem argumenti, vbi manifestè concedit irregularitatem contrahi propter homicidium voluntarium factum in defensionem propriam occidentis. *Tertiò.* Nam quamuis in prædicto casu non incurratur irregularitas in pœnam delicti quia nullum fuit occidere alterum se defendendo, incurritur tamen irregularitas propter significationem, & defectum lenitatis, sicut in Iudice suspendente malefactores; ergo manet irregularis occidens alterum in defensionem propriæ vitæ.

2 Ad *Primum Respondetur.* Quòd in *illo Decreto Concilij Tridentini* nihil determinatum est contra supra allegatam *Clement.* sed *Concilium* solùm loquitur de occisione facta in defensionem propriam sine moderamine inculpatæ tutelæ, & propter talem occisionem asserit incurri irregularitatem, eo modo, quo iam diximus. Vel sensus *Concilij est.* Quòd si aliquando fuerit dubium, An homicidium sit subsequutum cum moderamine inculpatæ tutelæ, nécne: tunc committatur Episcopo loci, vt ipse inquirat, & explicet an dispensatio sit necessaria secundùm Ius. *Ad Secundum* constat satis ex dictis in secunda Conclusione. *Ad Tertium Respondetur.* Quòd sicut Iudex absque aliqua culpa incurrit irregularitatem puniendo malefactores, posset etiam, qui alterum occidit in defensionem propriæ vitæ consimilem contrahere irregularitatem absque aliqua culpa, & ita censent Aliqui, quòd contrahebatur temporibus *D. Thom.* ita vt ex benignitate Iuris iste talis exciperetur, ne contraheret irregularitatem. Cæterùm, quia vt dixi in secunda Conclusione, probabile est, nunquam contraxisse irregularitatem quis occidendo alterum in defensionem sui moderatam, & necessariam potest ratio discriminis assignari inter istum, & Iudicem, nam iste se defendens non vult occisionem alterius, sed suam defensionem (vt iam diximus) & ideò omnia iura tam naturalia, quàm positiua fauent defendenti propriam vitam. At Iudex quamuis licitè iubeat occidere, voluntariè tamen intendit mortem malefactorum, vt docet *D.Thom. 2. 2. quæst.64.art.7.* Et hoc voluntarium in Iudice sufficiens est ad hoc, vt Ius imponat illi impedimentum Canonicum irregularitatis propter defectum lenitatis; eò vel maximè, quia occidere alterum in defensionem sui contingit raro alicui. At Iudici frequens est occisiones quàm plurimas velle fieri, & ideò in illo est defectus lenitatis.

ARTICVLVS II.

Vtrùm Iudices sæculares proferentes Sententiam sanguinis morte subsecuta maneant Irregulares?

1 PRO *parte negatiua Arguitur.* Quia vt sæpè ostendimus maximè *disput. 1. huius tractatus, art. 4.* irregularitas non est admittenda nisi sit expressa in Iure; sed nullibi habetur in iure expressa irregularitas pro Iudicibus sæcularibus proferentibus Sententiam sanguinis, ergo.

2 Confirmatur. Nam si Iudices incurrunt irregularitatem in isto casu, à fortiori etiam ipsi Principes, quorum potestate, & authoritate talis Sententia profertur à Iudicibus, siquidem Iudices sunt ministri ipsorum Principum, & instrumenta quædam moralia, quocirca Principes principaliùs sunt causa mortis subsecutæ. Sed indubitatum est inter Doctores, huiusmodi Principes non incurrere irregularitatem, ergo neque Iudices.

Dico

3 Dico *tamen Primò*. Iudices sæculares proferentes Sententiam sanguinis, quantumcumque iustam morte subsecuta, manent irregulares. Dixi *quantumcumque iustam*, quia si iniustam proferant, manent vtique irregulares alia irregularitate procedente ex homicidio iniusto. *Ista Conclusio est communis omnium Doctorum* sine controuersia. Sed tamen mirum est, quàm leuibus videatur inniti fundamentis hæc Sententia in Iure; plura namque inducuntur à Doctoribus Capita, tam ex Decreto, quàm extra, ad comprobandam hanc irregularitatem, cùm tamen ibidem nullibi videatur hæc irregularitas expressè contineri; vnde *Suarez disput*. 47. *sect*. 1. postquam multa refert Capita adducta ab aliis illa tamen refutat, quia in nullo illorum fit sermo de Iudice sæculari, sed solùm de Clericis. Et insuper præfatus Author plura alia Capita refert, in quibus tamen non magis, quàm in aliis ab ipso confutatis, videtur hæc irregularitas contineri, quia in omnibus Capitibus quæ affert pro se *Suarez* solùm videtur fieri sermo de Episcopis, & aliis Clericis se intromittentibus in causam sanguinis. Quocirca tota Difficultas huius Articuli in eo consistit, vt adducamus legitimum caput Iuris, quo hæc irregularitas expressè contineatur.

4 Dico *igitur Secundò*. Manifestum est hanc irregularitatem contineri expressè in Iure. Probatur primò ex *capite Aliquantos*, *distinct*. 51. *in Decreto*, in quo Capite videtur magis expressè hæc irregularitas contineri; vnde ex isto *Capite* probant istam Conclusionem *Stephanus de Auila*, & alij quos refert ipse, & sequitur *Tract. de Censuris*, *part*. 7. *disput*. 5. *sect*. 2. In illo namque Capite decernitur, quòd duplex genus hominum ad Ordines non assumatur; Primum est illorum, qui in Forensi exercitatione versati sunt. Secundum est illorum, qui militiæ dediti sunt. Manifestum est autem quod illorum, qui in Forensi exercitatione versantur potissimum locum obtinent Iudices sæculares; ergo manifestum est hanc irregularitatem contineri in illo *Capite*.

5 Sed *Dices*: Quòd hæc irregularitas non imponitur intuitu Sententiæ sanguinis, sed alia ratione, sub qua comprehenduntur omnes, qui in Forensi exercitatione versati sunt. *Respondetur tamen*, Quòd in illo *Capite* explicatur etiam causa, propter quam hæc irregularitas imponitur, tam Forensibus, quàm Militibus, quia videlicet *Obediendo Potestatibus sæua præcepta impleuerunt*. Per quæ verba manifestè datur intelligi, quòd talis irregularitas non imponitur vniuersaliter omnibus Forensibus, neque omnibus Militibus, sed illis solùm, qui *sæua præcepta impleuerunt*. Per *sæua* autem *præcepta* non sunt intelligenda iniqua, & quæ sine præcepto impleri non possunt, sed intelliguntur ea, quæ ad sanguinis effusionem ordinata sunt. Quæ præcepta ideò *sæua* dicuntur, quia quamdam crudelitatem, & sæuitiam secum ferunt, quantumcumque sint iusta, in ordine ad maximam lenitatem Christi, quam eius Ministri repræsentare debent.

6 Sed *Obiicies*. Nam in illo *Capite* non imponitur irregularitas, siquidem ibi solùm dicitur, quod si aliqui eorum ordinati fuerint, cum suis Ordinatoribus deponantur; vbi non imponitur irregularitas, sed Depositionis censura in pœnam peccati illis, qui tales Ordines suscipiunt. Et insuper talis depositionis censura non imponitur ipso facto in illo *Capite*, sed decernitur imponenda, quod est contra rationem irregularitatis, vtpotè quæ incurritur ipso facto. *Respondetur* tamen, Quòd ex verbis antecedentibus satis intelligitur, quòd imponitur irregularitas in illo *Capite*. Nam ibidem dicitur, quod *Plures illorum ad sacros ordines assumpti sunt, qui tamen assumi non poterant*; Quibus verbis supponitur iam inducta irregularitas. Et præterea vt colligitur ex eodem *Capite*, Illorum qui ad ordines assumpti erant, qui tamen assumi non poterant, videtur fieri dispensatio super irregularitate, *cuius ratio ibidem assignatur*, videlicet, Quia aliàs magna scandala orirentur in Prouinciis Hispaniensibus, in quibus morabantur plures illorum, qui ordinati erant.

7 Confirmatur. Quia præfata irregularitas colligi potest ex omnibus *Capit*. quæ habentur in *Titulo de Homicidio voluntario*, nam in illis imponitur irregularitas omnibus quomodocumque voluntariè occidentibus, nisi in propriam defensionem iuxta dicta *artic. præcedentibus*. Quæ quidem irregularitas non imponitur propter culpam, quæ in ipso homicidio reperiatur, nec in pœnam illius tanquam censura, sed ex eo quòd homicidium illud sit aliquo modo voluntarium. *Et constat hoc ex eo*. Quia homicidium casuale potest esse voluntarium, ita vt tale voluntarium sit imperfectum, & solùm sufficiens ad veniale peccatum; & tamen propter illud homicidium incurritur irregularitas (vt dicemus *Disputatione sequenti*) ergo talis irregularitas non imponitur vt censura, sed propter significationem defectus lenitatis; ergo imponitur contra Iudices sæculares propter Sententiam sanguinis morte subsecuta. *Vltimò Probatur*. Quia colligitur hæc irregularitas ex communi consensu, & interpretatione omnium Doctorum sic intelligentium, & explicantium Iura, quæ intelligentia est anima Legis & Iuris; ergo in ipso iure continetur formaliter hæc irregularitas, siquidem sensus legitimus Iuris est vniuersalissima interpretatio omnium Doctorum.

8 Dico *Tertiò*. Clerici officium Iudicis agentes & Sententiam sanguinis proferentes morte subsecuta non solùm incurrunt irregularitatem, quæ est Canonicum impedimentum, quàm incurrunt Laici, sed etiam irregularitatem, quæ est censura Ecclesiastica. Istam Conclusionem posuimus suprà *disputat*. 1. *artic*. 2. Sed nunc necessaria est ad complementum doctrinæ. Et probatur manifestè ex pluribus *Capite Iuris* adductis à *Suarez disputat*. 47. *sect*. 1. in principio, & insuper potissimè ex *Capite Sæpè*, *&* ex *Capite His à quibus* 23. *quæstione* 8. Vbi expressè imponitur irregularitas tanquam pœna in transgressionem præcepti Ecclesiastici, quo prohibentur Clerici, ne causam sanguinis agant, de quo latè dicitur 2. 2. *quæst*. 64. *art*. 4.

9 Dico *Quartò*. Tam Personæ Ecclesiasticæ, quàm sæculares, quæ iurisdictionem temporalem, & dominium Terrarum habent, possunt illam iurisdictionem delegare, & committere quibuscumque aliis, absque periculo irregularitatis, etiamsi Iudex delegatus ex vi potestatis, & iurisdictionis sibi commissæ malefactores occidat. Ista Conclusio est communis Sententia Authorum, quos refert, & sequitur *Stephanus de Auila part*. 7. *disputat*. 5. *sect*. 2. *dub*. 4. *&* *Suarez*

disput.47. sect.1. num.5. Et probatur tum ex iure. Nam ita decernitur in *Capite Episcopus in 6.* Et quamuis ibi solùm fiat sermo de Ecclesiasticis Personis, videlicet Episcopis, Abbatibus, & Clericis, & aliis huiusmodi; nihilominus tamen in illa determinatione, seu concessione comprehenduntur etiam Laici temporalem iurisdictionem habentes tanquam Domini, eo quòd si Ecclesiastici, in quibus est specialis prohibitio ne se intromittant in causam sanguinis, & quibus imposita est specialis irregularitas, nihilominus possunt sine irregularitatis periculo temporalem iurisdictionem, cuius sunt Domini, aliis committere; à fortiori sæculares potestates, & Domini poterunt id facere sine periculo irregularitatis, vtpotè quibus non ita strictè incumbit imitari lenitatem, vel mansuetudinem Christi.

10 Deinde *Probatur Ratione.* Quia delegantes sic suam iurisdictionem, etiamsi postea iudices delegati occidant malefactores, non tamen sunt proxima, & specialis causa mortis subsecutæ ipsi delegantes, sed tantùm vt plurimum sunt causa remota, & vniuersalis, in quo profectò nihil indecentiæ reperitur in ordine ad lenitatem Christi repræsentandam, eo quòd talis delegatio iurisdictionis ordinatur immediatè ad bonum Commune, & vt iustitia, & pax Reipublicæ conseruetur, non autem ordinatur ad particularem effectum mortis subsecutæ, & idcircò meritò ex hoc non debent incurrere irregularitatem; de quo dicitur latè loco citato.

11 Difficultas *tamen est*, An Iudices delegati, & constituti ad huiusmodi iurisdictionem temporalem exercendam, possint etiam absque periculo irregularitatis, illam etiam aliis committere, ita vt si subdelegatus malefactorem occidat, Iudex delegatus maneat immunis ab irregularitate? *Et videtur*, quòd non maneat immunis ab irregularitate. Quia in illo *Capite Episcop. citat.* solùm conceditur facultas ipsis dominis iurisdictionem temporalem habentibus, vt possint sine periculo irregularitatis illam aliis delegare; ergo alij inferiores Iudices delegati ab ipsis dominis non poterunt aliis iurisdictionem committere absque periculo irregularitatis. *Confirmatur.* Nam Iudices delegati in isto casu iam se habent quasi causa proxima, & particularis cuiuscumque mortis subsecutæ, & inflictæ à suis subdelegatis; ergo non excusantur ab irregularitate.

12 Dico *tamen Quintò.* Tales iudices delegatos posse absque periculo irregularitatis talem iurisdictionem aliis subdelegatis committere. *Probatur.* Quia talis commissio iurisdictionis, etiam se habet vt generalis, & remota causa mortis, nam qualiter ipsis delegatis commissa est iurisdictio, sic illam committunt aliis subdelegatis. *Deinde Probatur.* Quia lex illa est fauorabilis; ergo extendenda est ad omnes illos, in quibus reperitur prorsus eadem ratio. Quare etiamsi aliquo modo influeret in occisionem subsecutam is, qui committit iurisdictionem, nihilominus maneret immunis ab irregularitate, quia lex illa est exceptiua illorum, qui committunt iurisdictionem, & solùm comprehensiua aliorum, qui exercent immediatè talem iurisdictionem in causa sanguinis. Et per hoc patet ad Rationem dubitandi positam pro ista Difficultate.

13 Secunda *Difficultas est*, An possit committi potestas, & iurisdictio non solùm in vniuersali, & in communi, sed circa particulare factum, quod secundùm leges pœna mortis plectendum est; & an illa subsecuta maneat irregularis, qui sic commisit iurisdictionem? *Videtur quod sic.* Quia commissio iurisdictionis circa particulare factum immediatè ordinatur ad effectum subsecutum, ad hoc enim tanquam ad finem proximum committitur iurisdictio; ergo talis commissio habet rationem causæ proximæ; & particularis in ordine ad occisionem subsecutam.

14 Pro *huius Resolutione notandum est*, Quod dupliciter potest fieri commissio iurisdictionis circa particulare factum. *Vno modo* determinatè ad hoc, vt delinquens puniatur pœna mortis taxata per legem. *Alio modo* circa delictum ipsum potest committi iurisdictio, sicut quod inquisitio fiat de illo delicto, & etiam de delinquente, & seruetur iustitia in ordine ad bonum Commune.

15 Dico *igitur Sextò.* Si primo modo committatur iurisdictio, tunc committens illam incurrit irregularitatem: non tamen incurrit illam si secundo modo committat iurisdictionem. *Prima pars huius Conclusionis probatur manifestè.* Ratione dubitandi proposita in ista Difficultate, & nihil ampliùs conuincit. *Secunda autem pars probatur.* Quia in præfato *Cap. Episcopus* expresè dicitur, Quòd circa particulare factum, videlicet homicidij, aut alterius maleficij perpetrati à delinquente, possit fieri commissio iurisdictionis ab Ecclesiasticis Personis, qui sunt Domini iurisdictionum temporalium, vt videlicet circa illud particulare factum fiat debita secundùm iuris ordinem inquisitio, & seruetur iustitia.

16 Ex *dictis sequitur* à fortiori, quòd multò meliùs, & tutius sine periculo irregularitatis poterit committi iurisdictio in communi, siquidem circa particulare factum, quod pœna mortis plectendum est, potest committi secundùm iuris dispositionem. *Deinde sequitur*, Quòd longiùs absit ab irregularitate incurrenda conditor alicuius legis, qua decernit, quod aliquod particulare flagitium sit pœna mortis plectendum, eo quòd vniuersalior causa sit conditor Legis, quàm committens iurisdictionem. *Et tandem sequitur solutio ad Rationem in oppositum.* Quia quamuis committatur iurisdictio circa particulare factum, non tamen committitur determinatè ad effusionem sanguinis, sed committitur secundùm rationem, & modum generalem, vt videlicet seruetur iustitia.

17 Tertia *Difficultas est*, An si Iudex delegatus non seruato ordine iuris, sed iniustè omnino, & iniquè aliquem occideret; Vtrùm tunc Dominus iurisdictionis illi commissæ sit immunis ab irregularitate? *Et videtur quod non*, Quia in præfato *Cap. Episcopus*, vbi decernitur, Quòd possint Domini Ecclesiastici iurisdictionem committere temporalem, apponitur quædam determinatio, videlicet quod Iudices delegati si ad causam sanguinis procedant, id faciant mediante iustitia, ex quo videtur colligi, quod si hoc modo excusantur Domini iurisdictionum ab irregularitate incurrenda, nihilominus si non seruetur iustitia, sed iniquè, & iniustè à Iudice damnetur quis ad mortem, tunc non excusabuntur Domini iurisdictionum ab irregularitate.

18 Dico *tamē septimò.* In isto casu nō est cur timeatur periculum

periculum irregularitatis in Dominis iurisdictionum, nam supposito quod illas possunt committere sine periculo irregularitatis (vt vidimus) si postea ex sola iniqua voluntate iudicis delegati quis occidatur, nulla potest suboriri sufficiens causa, vt committens iurisdictionem incurrat irregularitatem. Vnde illa particula, quæ videtur habere difficultatem, videlicet *mediante iustitia*, meritò à Legislatore apposita fuit, vt sciant iudices delegati qualiter ab eis exercenda sit commissa iurisdictio. Et per hæc patet ad rationem dubitandi pro ista difficultate.

19 Quarta *Denique, & potissima difficultas est circa hunc Articulum*, An Patres Fidei Inquisitores hæreticæ prauitatis, & alij Iudices Ecclesiastici tradentes hæreticum Reum iudicibus sæcularibus puniendum pœna mortis, incurrant irregularitatem? *Et ratio potissima dubitandi est.* Quia Patres Inquisitores tradunt delinquentes in materia fidei, & qui plectendi sunt pœna mortis secundùm leges, tradunt (inquam) illos iudicibus sæcularibus, vt in illis hanc pœnam mortis exequantur, & inintelligibile omninò videtur, quod isto modo tradentes non sunt causa proxima mortis. *Confirmatur.* Quia si Iudex sæcularis non exequatur pœnam mortis in Reos, tunc Patres Inquisitores procedent contra illum. *Hanc difficultatem* tractant plures Antiqui, & Moderni, quos refert *Suarez in illa Disput.* 47. *sect.* 1. *num.* 10. & *Doct. Auila vbi suprà dub.* 2. Et est huius expressa determinatio Iuris in *Cap. Nouimus, de verborum significatione*, in quo decernitur, Quod possit Iudex Ecclesiasticus Clericum degradatum tradere brachio sæculari; debet tamen pro eo efficaciter intercedere, vt citra periculum mortis Sententia piè moderetur.

20 Dico *igitur Octauò*, Patres Fidei Inquisitores hæreticæ prauitatis, aliósque Iudices Ecclesiasticos nullatenus incurrere irregularitatem, quamuis tradant Iudicibus sæcularibus huiusmodi Reos puniendos infallibiliter pœna mortis. *Probatur ista Conclusio primò*, Ratione vniuersali, quam tradit *Couarruu. part* 2. §. 5. *num.* 6. Quia Inquisitores, & alij Iudices Ecclesiastici rogant verè, & ex animo Iudices sæculares, vt misericorditer se gerant cum Reis, vnde quando tradunt hæreticum brachio sæculari solùm declarant se functos fuisse officio suo, & hæreticum tanquam incorrigibilem dimittere à propria iurisdictione. Et idem est de Clerico degradato, quem tradit Iudex Ecclesiasticus sæculari, & per prædictam protestationem liberantur ab irregularitate tam Inquisitores, quàm alij Iudices Ecclesiastici, vt constat ex illo *Cap. Nouimus cit.*

21 Sed *contra* istam rationem potest quis obiicere. Quòd intercessio illa, quæ in illo *Capite* decernitur facienda sit omnino impertinens, & otiosa, quia vel illa est ficta, vel saltèm iniqua, nam ibidem decernitur, quod debeat fieri efficaciter; Tunc sic, nam Inquisitor in tali intercessione, vel habet animum, quod Reus absoluatur à pœna mortis, vel non habet talem animum. *Si dicas hoc secundum*, Tunc intercessio non solùm non est efficax verùm ficta, siquidem non est conformis ad decretum illud, quo decernitur, vt fiat intercessio efficaciter in fauorem Rei, vt citra periculum mortis feratur in illum Sententia. Si verò Iudex Ecclesiasticus habet animum absoluendi Reum à pœna mortis; ergo talis voluntas est iniusta, & iniqua, quia quod hæreticus non puniatur pœna mortis iniquum est, & contra commune bonum Reipublicæ Christianæ.

22 Respondetur *Tamen ad istam Obiectionem.* Quòd talis intercessio nec ficta est, nec iniqua, sed potiùs iustè fit, & efficax est ad finem intentum ab Ecclesia. *Efficax quidem*, Quia intentum Ecclesiæ in illa intercessione est explicare suum piissimum animum, qui non est vt reus pœna mortis afficiatur, sed potiùs vellet, quod in quantum possibile est, & bono communi non nociuum, absolueretur à pœna mortis, & ad istum finem ostendendum satis efficax est illa intercessio, quæ tamen non fit efficaciter ad hoc, vt de facto Reus à pœna mortis absoluatur, quia talis absolutio esset nociua bono communi, ac subinde iniqua. Vnde non est iniqua intercessio, siquidem non tendit ad hoc, vt fiat iniuria bono communi, nec inde sequitur illos Iudices velle absolutè sanguinis effusionem, quia datur medium inter hoc, quod est velle talem mortem, & non velle illam, & medium est, velle quod seruetur iustitia, & simul ostendere pium animum Ecclesiæ.

23 Secundò *Probatio* huius Conclusionis propria est, & peculiaris pro Inquisitoribus. Quia scilicet eis solùm est prohibita executio mortis, non tamen traditio Rei Iudici sæculari, quomodocumque fiat talis traditio; vnde solùm possent incurrere Irregularitatem, si per se ipsos exequerentur causam sanguinis. Hanc rationem tradit *Magist. Medina in Summa Lib.* 1. *cap.* 11. §. 10. *Regula* 4. Sed tamen non satis efficaciter fundat præfatam rationem. Cuius efficax Fundamentum est in quadam Bulla *Pauli IV.* Concessa Cardinalibus *die* 29. *April. anno* 1557. Et habetur in *Iudiciali Inquisitorum folio* 474. Quam Bullam *Pius V.* Confirmauit, & extendit ad omnes Inquisitores, eorúmque Vicarios, & Consultores. In qua quidem Bulla conceditur illa facultas tradendi Reos brachio Sæculari sine periculo Irregularitatis incurrendæ. Itaque illam solùm possunt incurrere, si per se ipsos exequerentur causam sanguinis. *Ex quo* sequitur Primò, quod quamuis nullam faciant protestationem, non erunt Irregulares, sic tenet *Henriquez in Summa Tract. de Irregularitate, num.* 5. *Litt. B. cap.* 12. Secundò sequitur, Quòd si Iudex sæcularis differat executionem mortis, possunt Inquisitores absque metu Irregularitatis instare omnino, vsque dum ille exequatur Sententiam. Hoc enim est contra *Couarr. vbi supra num.* 6. *in fine.* Sed tamen id tenet *Medina vbi supra*, & *Henriquez vbi supra in Glossa litt. D.* & Tabiena *verb. Irregularitas* 2. §. 15. Sequitur tertiò, quod Fiscalis, & Secretarius, & testes, & denuntiatores, & alij Officiales in Tribunali Inquisitionis quamuis nullam faciant protestationem non sunt Irregulares, quia nec ipsi, sicut nec Inquisitores procedunt per se ad causam sanguinis.

24 Tertia *Probatio* Vniuersaliter procedens pro omnibus Iudicibus Ecclesiasticis tradentibus Reos Iudici sæculari est. Nam in ista traditione Iudices Ecclesiastici ostendunt illos Reos esse incorrigibiles, & ideò abiiciunt illos à sua iurisdictione Ecclesiastica, & manifestant eos esse dignos pœna mortis tanquam maximè nociuos Reipublicæ Christianæ, ac subinde tales Rei manent sub iurisdictione Iudicis Sæcularis, qui ex iustitia tenetur ipsos pœna mortis plectere. Vnde sequitur Iudices Ecclesiasticos in tali facto nullatenus se

intromittere in causam sanguinis, sed illam remittere arbitrio Iudicis Sæcularis. *Ad rationem* dubitandi à principio huius articuli constat ex dictis, qua ratione in Iure inueniatur expresè posita Irregularitas in Iudices Sæculares proferentes Sententiam sanguinis morte subsecuta. Vnde neganda est Minor illius argumenti, vt constat ex secunda nostra Conclusione. *Ad Confirmationem* ex dictis etiam similiter constat quando Principes habentes dominium Iurisdictionum incurrant Irregularitatem, & quando non incurrant illam, vt ostendimus in 4. *Conclus. & sequent.*

ARTICVLVS III.

Vtrùm Aduocati ferentes patrocinium in Causa Sanguinis incurrant Irregularitatem?

1 IN *Hac Difficultate* in primis supponenda sunt aliqua tanquam certa, & communia inter Doctores. *Primò* quidem certum est, quod Aduocati ferentes patrociniũ in Causa Sanguinis morte ex vi patrocinij subsequuta, incurrunt Irregularitatem, vt constat *ex illo cap. Aliquantos* quod est primum in *Dist.* 51. *in prima parte Decreti*, in quo prohibentur ad sacros ordines assumi, *qui Forensi exercitatione versati sunt.* Per quos potissimùm Doctores intelligunt Aduocatos. Et præterquam quod hæc doctrina communis est inter Doctores, & certa, confirmari potest ex dictis à nobis *artic. præcedenti* in quo satis ostendimus Iudices ferentes sententiam in causa sanguinis morte subsequuta fieri Irregulares; est autem prorsus eadem ratio de Aduocatis ferentibus patrocinium, morte subsequuta ex vi patrocinij facti contra eum qui morte punitus est.

2 Secundò Certum est in hac parte, quod Aduocati ferentes patrocinium, quando mors non sequitur, non fiunt Irregulares. Quæ doctrina quamuis nobis sit certa, non tamen est ita communis, vt præcedens, quia sunt multi existimantes, quod etiamsi mors non sequatur, fiunt Irregulares Aduocati, imò etiamsi patrocinium ferant in causa purè Ciuili, quos Authores refert *Suarez in illa Disput.* 47. *Sect.* 4. Quorum potissimum Fundamentum est. Quia in præfato *Cap. Aliquantos* indifferenter fit sermo de omnibus Aduocatis quoad Irregularitatem incurrendam siue in causa criminali, siue in causa ciuili agant ex hoc ipso solùm, quod *versati sunt in Forensi exercitatione.* Nihilominus tamen doctrina à nobis proposita communior est inter Doctores, & certa. *Et probari potest*, Tum quia (vt diximus *artic. præcedenti*) Iudicibus solùm imponitur Irregularitas, si ferant Sententiam in causa sanguinis morte subsequuta; ergo à fortiori Aduocatis, qui non ita præcipuè sunt causæ Sanguinis, sicut Iudices, solùm imponitur Irregularitas ex hoc, quod sint causa Sanguinis morte subsequuta ex vi patrocinij illorum. Tum probari potest ex Contextu illius *Capitis* dum dicitur, *Qui in Forensi exercitatione versati sunt, & obtinendi pertinaciam susceperunt.* Per quæ verba irregularitas imponitur non quidem omnibus Aduocatis, sed illis dumtaxat, qui per patrocinia sua obtinuerũt effectũ Sãguinis. Et ex hoc constat solutio ad Fundamentum in oppositum.

3 Tertiò *Supponendum est* in hac parte tanquam certum, quod Aduocati ferentes patrocinium in fauorem Rei, etiam morte ipsius Rei subsequuta non incurrunt Irregularitatem. *Cuius ratio est manifesta.* Quia tale patrocinium potiùs fuit ordinatum ad impediendam mortem; tantùm abest vt causalitatem circa mortem haberet. Quæ doctrina intelligenda est, nisi in casu quo ex negligentia aduocati Reus ad mortem damnaretur, tunc enim per negligentiam esset causa mortis subsequuta atque irregularitatem incurreret, quæ tamen non esset homicidij voluntarij secundùm Iuris dispositionem, de quo in præsenti loquimur, sed esset irregularis homicidij casualis de quo dicemus in *sequenti Disputatione.*

4 Difficultas Igitur in hac parte potest esse in duobus casibus, videlicet Quando Aduocatus fert patrocinium in fauorem Rei, & ex efficaci defensione Rei sequitur mors, aut mutilatio accusatoris, qui accusabat Reum? *Et secundus casus est*, Quãdo Aduocatus fert patrocinium contra Reum in fauorem accusatoris, in causa tamen iniusta, ex qua etiam prouenit, quod accusator postea puniatur pœna mortis, aut mutilationis alicuius membri. *Et ratio dubitandi pro parte negatiua in vtroque casu est.* Quia patrocinium Aduocati non ordinatur ad mortem, quæ subsequitur, nam qui in primo casu defendit Reum, ordinat solùm in eius defensionem patrocinium; & similiter qui fauet accusatori contra Reum, ordinat solùm patrocinium in fauorem, & non in mortem accusatoris; ergo tale patrocinium non habet causalitatem, & influxum aliquem circa mortem de facto subsequutam, & consequenter nullam inducit irregularitatem.

5 In *Contrarium tamen est.* Quia etiamsi ex intẽtione Aduocati patrocinium illud non ordinetur ad mortem de facto subsecutam, tamen ex vi illius patrocinij de facto sequitur mors; ergo de facto habuit influxum in mortem subsecutam; ergo incurrit irregularitatem. *Circa hanc difficultatem* sunt varij modi dicendi, quos refert *Suarez in illa Disp.* 47. *Sect.* 4. Quibus addendus est alius modus, quem sequitur *Stephanus de Auila vbi suprà dub.* 1. Asserens, Quod si Aduocatus petat in primò casu, vt accusator puniatur pœna Talionis per mortem, aut mutilationem, & illa sequatur de facto, incurrit Aduocatus irregularitatem, secus autem si id non petat.

6 Dico *Tamen Primò.* Aduocatus efficaciter patrocinium ferens in fauorem Rei in causa iusta nõ manet irregularis, etiamsi de facto sequatur mors, vel mutilatio accusatoris. Hæc Conclusio constat ex ratione dubitandi, & constabit ex dicendis in *Conclusione* 4.

7 Dico *Secundò* Aduocatus patrocinium ferens in fauorem Rei in causa iniusta improbando accusatorem manet irregularis si sequatur mors, aut mutilatio accusatoris. Quia ex improbatione, & calũnia accusatoris, sequitur mors, aut mutilatio; ergo verè influit in illam, & consequenter manet irregularis.

8 Dico *Tertiò.* In secundo casu quando patrocinium fertur pro accusatore in causa iniusta, ex qua prouenit quod accusator occiditur, aut mutilatur tunc Aduocatus manet irregularis. Ratio est, quia talis Aduocatus dat operam rei illicitæ, ex qua sequitur moraliter periculũ mortis. Quæ doctrina intelligenda est quando ipse Aduocatus cognoscit causam esse iniustam, tunc enim iniustus est ipsi accusatori decipiendo illum, &

ideo

;ideò ad omnia damna subsecuta accusatori tenetur. Et idem dicendum quando ex ignorantia maximè culpabili, & vincibili Aduocatus suscipit patrocinium accusatoris in causa iniusta. *Duæ tamen* Difficultates supersunt à nobis explicandæ circa præfatam doctrinam; Vtrùm videlicet irregularitas, quam incurrit Aduocatus in casu secundi, & tertij dicti sit irregularitas homicidij voluntarij; An casualis. Et Vtrùm quando Aduocatus solum fert patrocinium in fauorem Rei in casu primæ Conclusionis, & sequitur mors, aut mutilatio accusatoris saltèm per accidens, An tunc incurrat irregularitatem homicidij casualis?

9 Dico *Igitur Quartò*. In casu secundæ Conclusionis irregularitas illa est irregularitas homicidij voluntarij; in casu verò tertiæ Conclusionis est irregularitas homicidij casualis. *Prima pars huius dicti probatur*. Quia tunc Aduocatus improbando accusatorem, siue ei calumniam inferendo, intendit per se, & directè damnum illius, vel saltèm tale patrocinium ex natura sua ad damnum, seu mortem accusatoris dirigitur; ergo mors subsecuta est per se volita, siue voluntaria ipsi Aduocato. *Secunda autem pars probatur*. Quia patrocinium tunc nec ex intentione Aduocati (vt supponimus) nec etiam ex natura sua ordinatur ad mortem, aut mutilationem accusatoris, vt constat; ergo non habet rationem homicidij voluntarij secundùm Iuris dispositionem, sed casualis, cum nec per se comparetur ad intentionem Aduocati, nec ad eius patrocinium.

10 Dico *Vltimò ad secundam Difficultatem*. Etiamsi ex vi legis inseparabilis sit mutilatio, aut mors accusatoris à iusta, & efficaci defensione Rei, Aduocatus tamen efficaciter defendens Reum non incurrit irregularitatem, nec homicidij voluntarij, nec casualis. Ista Conclusio dependet ex dicendis à nobis *Disput. sequenti*. Probatur tamen nunc breuiter. Quia talis mors, aut mutilatio sequitur omnino per accidens ad patrocinium Aduocati, qui aliàs etiam dat operam rei licitæ, vtpote in causa iusta, ergo &c.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm accusator in causa sanguinis maneat Irregularis subsecuta morte, aut mutilatione Accusati?

1 VIdetur *Quod sic*. Quia Accusator non solùm est causa mortis subsecutæ, verùm inter præcipuas causas numeratur; ergo manet irregularis. In contrarium tamen est, quia experientia constat plures accusare in causa sanguinis absque metu irregularitatis. In hac difficultate duo sunt supponenda tanquam certa. *Primum est*. Quod Accusator in causa Sanguinis morte subsecuta, si nullam fecit protestationem, manet irregularis. Et hoc conuincit ratio dubitandi proposita. *Secundum est*. Quod ex Iuris dispositione Accusator in causa Sanguinis, etiam morte subsecuta, si duo efficiat in ipsa accusatione, non manet irregularis: quorum primum est, si petat sibi fieri emendam malefactoris accusari, & prouideri ne de cætero talia delicta præsumantur contra ipsum malefactorem accusatum. Et secundum est, quod expresse protestetur se vindictam, seu pœnam Sanguinis non intendere. Quæ duo expresse præcipiuntur fieri in *cap. Prælatis*; quod est Secundum *cap. de Homicidio in 6. l. 5. tit. 4.* vbi habetur sic. *Prælatis, vel Clericis quibuscumque de Laicis suis malefactoribus quærelam pœnes sæcularem Iudicem deponentes petant emendam sibi fieri, & prouideri ne de cætero talia contra ipsos præsumantur, expresse protestando quòd ad vindictam, vel pœnam Sanguinis non intendunt; non imputatur illis, quamuis aliàs in tali casu de Iure debeat pœna Sanguinis irrogari, si Iudex mortem illis inferat Iustitia exigente.* Et quamuis concessio huius *cap.* solùm visa sit fieri Prælatis, & Clericis, Nihilominus vt in decursu videbimus, extenditur ad alios.

2 Dico *Igitur Primò*. Consultius, & probabilius est protestationem præfatam in illo *cap.* debere fieri in ipsa accusatione, quamuis oppositum huius sit etiam probabile, videlicet sufficere, vt fiat ante mortem, vel mutilationem accusati. *Probatur primò secunda pars huius Conclusionis*. Quia illa protestatio, quæ ponitur tanquam grauamen, non præcipitur ibi fieri pro certo, & determinato tempore; ergo sufficit vt fiat ante mortem subsecutam, quia Ius nihil aliud exposcit. *Prima tamen* pars Conclusionis à nobis tenenda, videtur colligi ex ipso contextu, dum dicit *Deponentes quærelam expresse protestando*, quasi per hoc intendat, quod in ipsa quærelæ depositione debeat fieri protestatio. *Item etiam*. Quia accusatio ipsa, & alia acta accusatoris contra Reum in causa criminali ex natura sua, & per se ordinantur ad causam Sanguinis, & verum habent influxum in mortem subsecutam; sed per protestationem factam paulò ante mortem non impeditur influxus, neque tollitur indecentia, quæ iam præhabetur in ipsa accusatione facta; ergo vt impediatur influxus ipsius accusationis, eo modo quo impediri potest, & vt tollatur indecentia ipsius in ordine ad mortem subsecutam, necessum est quod fiat statim protestatio, quasi determinatiua ipsius accusationis.

3 Dico *Secundò*. Probabilius est, & Nobis tenendum, quod etiam si accusator posset alia via sibi satisfactionem comparare, sine accusatione coram Iudice, potest tamen absque periculo Irregularitatis incurrendæ accusare Reum cum tali protestatione. Oppositum huius Conclusionis tenent aliqui Authores, quos refert Suarez *in illa disput. 47. sect. 2.* Sed tamen nostra Conclusio est communior doctrina. *Et ratio est*. Quia talis facultas accusandi cum præfata protestatione conceditur absolutè Clericis absque limitatione aliqua, nec restringendo talem concessionem ad casum necessitatis. *Et deinde*. Quia talis accusatio non solùm ordinatur ad satisfactionem ipsius accusatoris, sed etiam vt prouideatur à Iudice, ne de cætero talia contra Clericos fieri præsumantur; ergo non solùm propter satisfactionem, sed vt in futurum etiam prouideatur, potest quis licitè accusare in causa Sanguinis, etiamsi satisfactionem sibi alia via posset comparare.

4 Dico *Tertiò*. Quamuis Accusator sciat pœnam mortis esse infallibiliter infligendam secundùm legem, potest nihilominus cum tali protestatione accusare malefactorem absque periculo irregularitatis. Oppositum huius tenent Nonnulli, quos refert Suarez ibidem; sed tamen probatur nostra Conclusio. Et Ratio eius colligitur ex ipso contextu in illis verbis, *Quamuis aliàs in tali casu de Iure debeat pœna Sanguinis irrogari*. Quando autem in aliquo delicto à Iure est determinata pœna mortis, iam infallibilis est

talis

talis pœna in illo casu, si delictum sufficienter probetur; ergo non obstante tali infallibilitate mortis subsequendæ, determinat Ius posse fieri præfatam accusationem sine periculo Irregularitatis.

5 Dico *Quartò*. Quamuis mors non esset promerita pro delicto malefactoris, Iudex tamen sua iniquitate, & malitia non seruato ordine Iuris facit occidi accusatum malefactorem, adhuc nihilominus accusans cùm illa protestatione non incurrit Irregularitatem. Ista Conclusio ponitur à Nobis occasione illius particulæ, *Iustitia Exigente*, quæ quidem particula non apponitur tanquam necessaria limitatio ad hoc, vt irregularitas non incurratur, sed solùm intendit Legislator, quòd etiamsi accusator petat satisfactionem sibi fieri, quæ secundùm ordinem Iuris fieri non potest sine pœna Sanguinis, adhuc Accusator non incurrit irregularitatem. Ex quo à fortiori sequitur, quòd multo minus incurrit illam si secundùm ordinem Iuris non esset imponenda pœna Sanguinis, sed solùm imponatur iniquitate Iudicis. Et hac eadem ratione ostendimus *art. 3.* non incurrere irregularitatem illos, qui delegando iurisdictionem, postea Iudices delegati, aut subdelegati occidunt contra iustitiam aliquos.

6 Sed *Contra determinationē huius* Capitis *potest esse Obiectio*. Nam in illo conceditur facultas, vt Accusator petat emenda in futurum, quæ sæpiùs fieri non potest, nisi occidatur malefactor, qui aliter non emendabitur; ergo Accusatores sic petentes emendam, subinde petunt mortem malefactoris. *Respondetur tamen negando consequentiam.* Quia (vt diximus in illo *art. 3.*) datur medium inter ista duo, & illud est, petere vt fiat iustitia, & prospiciatur bono cõmuni, cætera relinquẽdo arbitrio Iudicis sæcularis. *Difficultas* tamen prima est circa istud *Cap.* An facultas accusandi sic concessa in illo Clericis, & Prælatis extendatur ad Laicos?

7 Dico *Quintò*. Secundùm Omnis Sententiam certum est talem facultatem ad Laicos extendi. *Cuius ratio est duplex.* Prima Quia cùm determinatio illa Iuris sit fauorabilis ad vitandam irrgularitatem, extendenda est etiam ad Laicos quia in illis eadem prorsus ratio reperitur. *Secunda ratio, & Confirmatio præcedentis est.* Quia multo maior indecentia reperitur in Clerico accusatore, quàm Laico; ergo si ex benignitate, & fauore Iuris excusantur Clerici ab irregularitate cum illa protestatione; à fortiori ex illa dispositione excusari debent Laici *Secunda Difficultas huic annexa est.* An hæc protestatio sit etiam necessaria Laicis accusantibus alios in causa sanguinis? *Et videtur quod non.* Quia obligatio ad protestationem faciendam est grauamen, ac proinde odiosum, & ideò restringendum ad solos Prælatos, & Clericos, nec extendendam ad Laicos.

8 Dico Tamen *Sextò*. Ante determinationem illius *Capitis*, Quilibet siue Clericus, siue Laicus accusans, nulla facta protestatione, manebat irregularis. *Hac Conclusio est certissima*, & constat manifesta ratione; Quia cùm talis accusatio influat in mortem subsecutam, debet secundùm generalem dispositionem Iuris incurri irregularitas; & ex alia parte non erat speciale Ius ante istud *Cap.* excusans ab irregularitate in tali casu; ergo.

9 Dico *Septimò*. Ante determinationem illius *Cap.* quilibet accusator, siue Clericus, siue Laicus, etiam facta protestatione manebit irregularis. *Probatur Conclusio.* Quia ante determinationem illius *Cap.* nulla facta protestatione incurrebatur irregularitas, sed protestatio illa ante determinationem *Cap.* erat nullius momenti ad vitandam irregularitatem; ergo. *Minor in qua est difficultas Probatur*, Quia protestatio illa ex sua propria ratione non habet impedire influxum ipsius accusationis in ordine ad mortem subsequendam, eo quòd accusatio illa per se, & ex sua ratione habet influere in mortem; ergo per hoc quòd accusans dicat se non habere intentionem vindictæ, nec pœnę Sanguinis, non impeditur effectus, qui per se sequitur ad illam causam; quin potius, etiamsi de facto intentionem vindictæ non habeat, talis intentio non est efficax, sed inefficax, qui enim vult causam per se alicuius effectus, vult consequenter effectum subsequutum ad illam causam.

10 In quo maximè differt hæc protestatio ab intercessione illa qua Ecclesiastici Iudices tradentes aliquem brachio sæculari morte puniendum intercedunt pro ipsa, quia (vt diximus *art. 3.*) talis traditio non est positiua actio influens in mortem subsecutam; vnde intercessio illa non est simpliciter necessaria. Cæterùm hæc protestatio solùm ex Iuris benignitate habet non quidem impedire effectum accusationis, quia hoc est impossibile, sed excusare ab irregularitate, quia cùm irregularitas solùm inducatur ex Iuris dispositione, ex eadem excusatur quis ab irregularitate, quamuis accusatio per se influat in mortem subsequutam.

11 Dico *Octauò*. Hæc protestatio potest determinationem illius *Cap.* ita est necessaria Laicis sicuti, & Clericis. Itaque si Laicus accusans in causa Sanguinis non faciat illam protestationem, manet Irregularis morte subsecuta. Conclusio ista sequitur necessariò ex præcedenti, & ex eius probatione. Nam si hæc protestatio solùm ex Iuris benignitate habet excusare ab irregularitate, qui talem protestationem non facit in accusatione, non erit vnde excusari possit ab irregularitaie. *Confirmatur.* Quoniam sicut concessio ista Iuris fauorabilis est, & idcirco extendenda ad Laicos, in quibus reperitur eadem ratio, ita consimiliter quidquid grauaminis reperitur in illa ad eosdẽ etiã extendendum est, nam qui sentit commodum debet etiam, & damnum sentire. Et per hoc patet ad Rationem dubitandi in oppositum.

12 Tertia *Difficultas* est circa illam particulam præfati *Cap.* videlicet *de Laicis suis malefactoribus.* An possit absque periculo irregularitatis Clericus, siue Laicus accusare non suos in causa Sanguinis non sua, sed aliena. *Et ratio dubitandi desumitur ex ipso Contextu* dum *de suis malefactoribus* dicit, posse fieri accusationem. Et insuper ex verbis subsequentibus videlicet, *Petant emendam*, idest satisfactionem sibi fieri. Ex quo videtur colligi, quod non possit petere emendam, siue satisfactionem aliis, ac subinde in causa aliena non poterit accusare sine periculo irregularitatis. *Confirmatur.* Ex illis verbis, videlicet; *Et prouideri ne de cætero contra ipsos talia præsumantur fieri*, idest contra ipsos accusatores. Ex quo videtur satis colligi hanc concessionem non posse extendi ad Accusatorem in causa aliena, nam quamuis ista concessio fauorabilis sit, extendi tamen non potest extra proprietatem verborum.

13 In *Hac Difficultate* in primis supponendum est tanquam certum inter omnes Doctores quod in causa aliena nullus siue Clericus, siue Laicus potest

potest accusare, aut denuntiare absque periculo, irregularitatis quando talis accusatio, siue denunciatio non est in præcepto, sed solùm est libera, etiamsi aliàs sit licita. Id autem in præsenti potest habere Difficultatem, Vtrùm quando accusatio, aut denunciatio est in præcepto, & necessaria in causa aliena, accusans, aut denuncians maneat irregularis? *Secundò* supponenda est differentia, quæ versatur inter *Accusationem*, & *Denunciationem*, quoad præsens attinet, nam qui accusatione vtitur tenetur ad probationem criminis, de quo accusat, tenetúrque adhibere, & inquirere testes, & omnia alia, quæ ad conuincendam causam sunt necessaria; ita quod si in probatione deficiat, punietur accusator, vel pœna Talionis in aliquibus grauissimis causis, vel alia pœna in aliis. Cæterùm denuncians ad hoc non tenetur denunciatio enim nihil aliud est, quàm tradere notitiam Iudici de crimine, aut delinquente.

13 Secunda Autem differentia est ex parte finis, quam tradit *D. Thom. 2.2. quæstion. 68. articul. 2.* Quòd *Denunciatio* ordinatur ad correptionem, & emendam fratris; *Accusatio* autem ad punitionem criminis. Ex qua duplici differentia sequitur alia in ordine ad causalitatem, seu influxum respectu mortis, aut mutilationis subsequutæ, quòd Accusatio proximior, & specialior causa est mortis subsequutæ, quàm Denunciatio, quia denunciatio solùm est vniuersalis & remota causa, & potiùs videtur quędam occasionalis causa. *Tertiò* supponendum est, quod *Denunciatio* potest Dupliciter fieri, *Vno modo* de delicto siue perpetrato, siue quod timetur perpetrandum, non tamen de delinquente in particulari; *Alio modo* potest fieri de crimine, & de ipso delinquente.

14 Dico *Igitur nonò*. Ex hoc solùm, quod denunciatio facta sit in præcepto, non sequitur quòd mors, siue mutilatio subsecuta ad denunciationem non inducat irregularitatem, si denunciatio sit in causa aliena. Ista Conclusio est certissima, & manet probata ex dictis à Nobis supra. Nam occasio facta à Iudice sæpe est in præcepto, & tamen ex hoc Iudex non euadit irregularitatem.

15 Dico *Decimò*. Licitum est denunciare absque periculo irregularitatis incurrendæ, quando denunciatio est in præcepto, & de aliquo grauissimo damno imminenti proximo, vel bono communi, ad quod impediendum necessarium medium sit denunciatio. Hanc Conclusionem admittimus cum *Caietano 2. 2. quæst. 63. art. 7.* & aliis Authoribus, quos refert, & sequitur *Suarez tom. 5. disp. 47. sect. 2.* Fundamentum autem potissimum *Caietani* est. Quoniam Ecclesia non potest prohibere id, quod est de Iure naturæ, quia sicut gratia perficit naturam, & non destruit, ita Ius Ecclesiasticum perficit Ius naturale, & non destruit, Denunciatio autem in casu huius Conclusionis est de Iure naturæ, vtpotè debita fieri ex præcepto naturali ad vitandum magnum damnum proximi, siue boni communis. *Hæc tamen* Ratio sicut nimis vniuersalis est, ita & parum efficax ad propositum, & habet manifestam instantiam, nam de Iure naturæ est vt Iudex occidere faciat malefactores, præsertim nociuos bono communi, & tamen Ius Ecclesiasticum imponit irregularitatem Iudici sic occidenti. *Efficax igitur* probatio huius Conclusionis desumi debet ex præfato *Cap. Prælatis.* Nam denunciatio cum his circunstantiis, & conditionibus facta habet vrgentiorem rationem, vel saltèm eandem prorsus, quæ reperitur in accusatione, qua quis quærelam deponit de suis malefactoribus, vbi autem est eadem ratio, eadem videtur esse Iuris dispositio.

16 Et *Hoc quidem amplius explicatur.* Nam in accusatione petit quis emendam, siue satisfactionem sibi fieri: in denunciatione autem quando grauissimum imminet damnum proximi, aliquid amplius expostulat denuncians, *Tum* quia illud grauissimum malũ adhuc imminet, & vitari potest per denunciationem; Accusator autem iam passus est malum, & iniuriam, & solùm expostulat emendam. *Tum etiam* quia grauissimum malum impedire nõ est minoris, sed potiùs maioris momenti, quàm expostulare emendam post iniuriam sibi factam; ergo ex hac parte vrgentior ratio, vel saltèm eadem est in denunciatione. *Ratio verò* alterius, quòd subsequitur, videlicet quod accusator petit prouideri ne de cætero contra ipsum talia præsumantur, eadem prorsus ratio est, imò vrgentior.

17 Dico *Vndecimò*. In casu præcedentis Conclusionis facienda est expressa protestatio, non secus hac in accusatione in causa propria iuxta determinationem illius *Cap. Prælatis*; aliàs denuncians incurret irregularitatem, morte, aut mutilatione subsecuta. *Conclusio ista euidenter, & necessario sequitur ex præcedenti.* Quia si potest quis denunciare absque periculo irregularitatis in casu *præcedentis Conclusionis* ex hoc solùm quòd concessio facta in isto *Cap. Prælatis* accusatori in causa propria extenditur propter eandem rationem ad denunciationem, quæ est in præcepto in causa aliena; necessariò sequitur, quòd facienda sit in denunciatione eadem expressa protestatio, quæ determinatur in eodem *Capit.* facienda in accusatione, vt euitetur irregularitas.

18 Dico *Duodecimò*. Per denunciationem de delicto perpetrando, quando sufficienter prouidetur malo imminenti sine denunciatione, seu detectione delinquentis, non potest fieri denunciatio de ipso delinquente in particulari absque periculo irregularitatis. *Probatur.* Quia in isto casu non est necessaria denunciatio de delinquente in particulari, cùm per aliam denunciationem in communi de delicto perpetrando sufficienter prouideatur; ergo in hoc casu, si fiat denunciatio de delinquente in particulari, non saluatur, quòd talis denunciatio sit in præcepto, & necessaria, & consequenter non reperitur in illa denunciatione ratio excusans ab irregularitate, sicut reperitur in accusatione in causa propria, vt diximus in decima Conclusione. *Confirmatur*, Quia denunciatio de delinquente proximior causa, & magis specialis est in ordine ad mortem subsecutam, quàm denunciatio in communi de delicto solùm; sed in accusatione, vel denunciatione est vitanda communis causalitas, quæ vitari potest, aliàs incurretur irregularitas; ergo multò magis vitanda est denunciatio de delinquente in particulari.

19 Dico *Tertiò-Decimò*. Si aliquando contingat, quòd accusatio sit in præcepto, & necessaria ad vitandum aliquod grauissimum malum futurum imminens, ita vt per denunciationẽ non possit tali malo sufficienter prouideri, tunc idem dicendum est, de accusatione ista, atque de denunciatione cum conditionibus, & limitationibus iam explicatis,

catis, *Hæc Conclusio est contra plures Authores.* Nihilominus sequitur manifestè, ex *præcedenti*, Quia militat eadem ratio pro illa atque pro ipsis. Et notandum, quod quamvis *D. Thom. Quæst.* 68. *art.* 1. doceat accusationem esse aliquando in præcepto, loquitur de accusatione in ordine ad delictum iam perpetratum. Nos autem etiam ad delictum perpetrandum, & imminens loquimur in ista Conclusione.

20 Sed *Inquires*: An accusatori in causa propria licitum sit absque periculo irregularitatis, indicare locum vbi delinquens comprehendi possit? Et similiter vtrùm possit accusator Clamare, quando delinquens fugit, vt ab aliis detineatur, & comprehendatur, & vtrùm ipse accusator possit illum detinere vsque dum à Ministris iustitiæ comprehendatur? *Videtur quod non possit*, Tum quia accusatori solùm conceditur, vt possit petere emendam, & satisfactionem, non autem ex hoc ipso ei conceduntur aliæ actiones distinctæ: *Tum etiam* quia istæ actiones potiùs videntur pertinere ad executionem iustitiæ. & punitionem, quia sicut comprehendere delinquentem pertinet ad Ministros iustitiæ, ita etiam actiones istæ, quæ per se, & immediatè ad istam comprehensionem ordinantur, consequenter sunt executiones inchoatiuè iustitiæ postea efficiendæ.

21 Ad *Hæc respondeo sub disiunctione.* Nam ex his actionibus, vel sequitur morale periculum, quod malefactor à priuatis hominibus occidatur fortè dum ipse intendit se ab illis defendere, & fugere, aut verò non est tale morale periculum, sed solùm quòd comprehendatur, & à Iudice puniatur. *Et quidem si primo modo fiat*, non excusatur accusator ab irregularitate, eo quod talis occisio præuisa, & subsecuta imputatur ei, & cum illa inducat irregularitatem in omnes, qui sunt causa illius, consequenter inducit irregularitatem in accusatorem. Et in hoc videntur communiter conuenire Doctores. Sed tamen oportet aduertere, quod si morale illud periculum regulariter, & quasi per se sequatur supposita hominum malitia, tunc verissima est ista Doctrina, si tamen non sequatur regulariter, & quasi per se, sed omnino per accidens, tunc nulla inducitur irregularitas in accusatore iuxta dicta à nobis *disputatione secunda, huius tract.* At verò si absit tale periculum morale, nulla incurritur irregularitas. Ita tenent plures Authores, quos refert & sequitur *Suarez in illa disputatione quadragesima septima, sectione secunda.* Et ratio huius est. Quia istæ actiones non tam ordinantur in punitionem delinquentis propter crimen perpetratum, quam ad emendam, & Satisfactionem accusatoris, & ad prouidentiam in futurum, ne iterùm tale crimen fiat, & idcircò sicut accusatori conceditur accusatio, & petitio emendæ, etiamsi huic sit annexa pœna mortis, ita etiam conceduntur aliæ actiones, quæ ad emendam, & satisfactionem ordinantur, quales sunt illæ de quibus in isto dubio, quæ quidem ad accusationem consequenter se habent. Et ex dictis constat solutio ad rationem dubitandi.

22 Quarta *difficultas* est circa illam particulam præfati *capit.* videlicet, *Penes Iudicem sæcularem*, An accusator coram Ecclesiastico Iudice de crimine, propter quod si probetur, deberet accusatus tradi brachio sæculari puniendus morte, teneatur tunc accusator ad vitandam irregularitatem facere illam protestationem? *Et videtur quod sic*, Tum ex illa particula, *Apud Iudices sæculares*, ex qua colligitur eandem esse rationem si fiat accusatio coram Iudice Ecclesiastico, siquidem ex vtraque accusatione secutura est mors, siue mutilatio; ergo sicut incurritur irregularitas facta accusatione coram Iudice Sæculari sine protestatione, eodem modo incurretur irregularitas si fiat accusatio coram Iudice Ecclesiastico sine tali protestatione. *Confirmatur.* Nam sæpè contingit quod Iudex Sæcularis, cui traditur ab Ecclesiastico Iudice reus puniendus pœna mortis, nullam aliam adhibeat probationem, sed solùm mediante probatione data sibi à Iudice Ecclesiastico, condemnet Iudex Sæcularis reum ad mortem; ergo qui accusauit hunc reum coram Iudice Ecclesiastico, qui tradidit reum Sæculari Iudici, incurret accusator irregularitatem si accuset sine protestatione.

23 Dico *tamen ad istam difficultatem.* Accusator in tali casu, quamvis non faciat protestationem, non tamen incurrit irregularitatem, etiam si postea sequatur mors delinquentis accusati inflicta per Iudicem Sæcularem; imò neque Testes, neque Aduocatus, nec alius Minister iustitiæ agentes coram Tribunali Ecclesiastico de causa, propter quam delinquens tradendus est brachio sæculari pœna mortis puniendus, non incurrunt irregularitatem, quinimò nec aliquis istorum incurrit illam in præfato casu, etiamsi ipsemet Iudex Ecclesiasticus vellet pœnam mortis inferre cum suo periculo irregularitatis. Vnde quamvis hoc præuideant alij Ministri præfati, non incurrunt irregularitatem. *Ista Conclusio quoad omnes suas partes probatur.* Quoniam accusator, & alij Ministri agentes coram illo Iudice Ecclesiastico, nec intendunt, nec volunt per se loquendo mortem subsecutam, nec ad illam ordinantur eorum actiones, sed solùm ad satisfactionem, & emendam, & prouidentiam in futurum, ne delinquens iterùm talia faciat, vnde illi iam dant operam rei licitæ, & vtuntur iure suo; ergo.

24 Confirmatur. Nam accusator, & alij, illorúmque actiones nullatenus respiciunt nisi præcisè ad id, quod iustè potest efficere Iudex Ecclesiasticus, qui quidem nullatenus iustè potest per se ipsum infligere pœnam Sanguinis, sed solùm dimittere reum à sua iurisdictione, & committere illum iurisdictioni Sæculari, sed ex hoc facto Iudex ipse non incurrit irregularitatem, ergo multò minùs alij Ministri agentes coram ipso, siquidem sunt remotiores causæ mortis postea infligendæ per Iudicem Sæcularem. *Minor huius rationis constat satis ex dictis à nobis art. 3. huius disp.*

25 Confirmatur *denique.* Nam si quis accuset, siue alio modo agat contra reum coram Iudice Sæculari propter crimen, quod non est dignum pœna Sanguinis, nullatenus incurrit irregularitatem, quamvis præuideat Iudicem esse iniquum, & inflicturum contra Ius pœnam Sanguinis; ergo à simili in nostro casu. *Confirmatur tandem ex ipsa experientia.* Nam denunciantes, & accusantes coram Inquisitoribus in causa sanguinis non incurrunt irregularitatem, quamvis sciant reum tradendum brachio sæculari, & puniendum pœna mortis, vt diximus in illo *articulo tertio. Ad rationem autem dubitandi in oppositum iam constat* accusatorem, aliósque Ministros in casu huius dubij non esse concausas, nec cooperari ad mortem cum Iudice sæculari, sed eorum actio terminatur solùm ad id, quod potest facere Iudex Ecclesiasticus iustè.

Quinta

26 Quinta *Difficultas* est circa aliam particulam *capit.* videlicet, *Quod vindictam,& pœnam sanguinis non intendat*, An accusatores debeant habere veram intentionem, vt non sequatur vindicta, & pœna sanguinis; An verò sufficiat illis protestatio exterior facta conformiter ad Ius illius *cap.* quamvis interius habeant intentionem, vt reus occidatur? *In hac* difficultate *Suarez in illa disputatione 47. sectione 2.* & alij, quos refert, tenent non requiri hanc rectam intentionem, sed solùm exteriorem protestationem ad vitandam irregularitatem. *Et fundamentum illorum est.* Quia talis protestatio est grauamen, ac subinde non extendēdū ita vt obliget accusatorem ad habendum illam rectam intentionem interiorem, sed potiùs restringendum ad solam protestationem exteriorem iuridicam, quia istam tantùm exposcit illa lex. *Confirmatur.* Quia illa protestatio quamvis relata ad voluntatem accusatoris videatur ficta, nihilominus in ordine ad intentionem legis est vera protestatio, quia lex nec reprobat, nec approbat, seu exposcit illam rectam intentionem interiorem.

27 Dico *tamen ad istam difficultatem*, Probabilius esse requiri illam rectam intentionem cum protestatione ad vitandam irregularitatem. Istam Conclusionem tenent alij plures Authores, quos ibidem refert *Suarez*. Et ratio potissima est. Quia nisi accusator habeat hanc rectam intentionem, absque dubio volens interius mortem delinquentis, habet verè, & realiter, & per se influxum in illam mediantibus suis actionibus exterioribus; ergo verè incurrit irregularitatem homicidij voluntarij iniusti, non quidem ex parte obiecti, siquidem reus erat dignus pœna mortis, sed ex parte subiecti, cui prohibitum erat velle talem mortem, si accusator erat Clericus, cui licitum non est velle causam sanguinis. Si autem accusator erat sæcularis, cui non prohibetur velle istam mortem, vtpotè iustam, incurrit irregularitatem homicidij voluntarij iusti. *Confirmatur*, *& simul dissoluitur fundamentum oppositum.* Nam in illo casu quamvis in foro exteriori non sit condemnandus vt irregularis ille, qui accusat cum protestatione sine recta intentione, quia seruat externus præceptum illius legis positæ in *capit. Prælatis*, nihilominus in foro interno animæ iudicandus est irregularis. Vnde Fundamentum in oppositum solùm probat de irregularitate considerata in foro iudiciali exteriori.

28 Vltima *difficultas*, an accusator iniustè procedens, seruans tamen omnia quæ in præfato *capit.* decernuntur, vitet irregularitatem? *Partem* affirmatiuam tenent aliqui, quos ibidem refert *Suarez*, Quorum Fundamentum est. Quia accusatori in illo *capit.* confertur priuilegium, quo immunis sit ab irregularitate, si seruet omnia, quæ ibi decernuntur, sed ibi non decernitur accusationem debere esse iustam; ergo.

29 Dico *tamen vltimo*. Accusator iniustè procedens in ordine ad accusatum, quantumcumque faciat protestationem, & seruet omnia alia decreta in illo *capit.* morte tamen subsecuta, siue mutilatione, manet irregularis. Ista Conclusio est communis Doctrina. *Et probatur*; Tum quia priuilegium ibi concessum accusatoribus nullo modo fauet illorum iniquitati, sed non habent vnde aliàs excusentur ab irregularitate, nisi per illud priuilegium; ergo. *Tum quia* priuilegium illud concedit accusatori facultatem contra malefactores accusandi illos, vt non habeant liberam potestatem trucidandi Clericos, & ipsorum bona deprædandi, si enim Clerici non possent accusare ex metu irregularitatis, non euaderent tot malefactorum damna. Ex qua ratione manifestè colligitur, quòd intentio Legislatoris sit tollere periculum irregularitatis, quando accusatores intendunt euitare ista damna, & non aliàs. *Tum* denique, Quia in illo *capit.* conceditur hoc priuilegium in ordine ad emendam, seu satisfactionem, & ad prouidendum, ne in futurum talia fiant contra Clericos; sed in ordine ad istum finem nullo modo potest intendere Legislator liberare ab Irregularitate accusatorem iniquè procedentem contra illum, cuius non est necessaria emenda, nec satisfactio, nec prouidentia illa in futurum, ergo, &c.

Articvlvs V.

Vtrùm ferens testimonium in causa Sanguinis iusta subsecuto effectu fiat Irregularis?

1 PRo *huius resolutione notandum est.* Quòd Testis potest ferre testimonium vel in causa criminali Sanguinis, vel in causa Ciuili. Et quidem in causa Ciuili dupliciter. *Vno modo* ita vt testificando de causa Ciuili inuoluatur delictum criminale Capitis, sine cuius delicti manifestatione non potest testificari de causa Ciuili, & ideò testificatur etiam de illo delicto Criminali. *Alio modo* potest testificari de causa Ciuili præcisè, sed tamen Iudex ex illo testimonio accipit indicia, & occasiones ad inquirendum etiam ab aliis Testibus de causa criminali capitis propter quam tandem reus occiditur. *Secundò notandum est.* Quod Testis potest ferre testimonium in causa Sanguinis iusta vel offerendo se libenter, quamvis nullo teneatur præcepto, aut obligatione ad testificandum; vel potest testificare, eo quia præcepto naturali tenetur ferre testimonium, & præsertim si interrogetur à Iudice secundùm Ius, & mediante iuramento. *Tertiò autem modo* potest testificare, non quia vltro se offert, nec quia tenetur iure naturali, sed quia cogitur per metum cadentem in virum constantem. *Tertiò notandum est.* Quod in his omnibus modis testificandi Testis potest apponere protestationem, de qua diximus *artic. præcedenti* vel potest non apponere aliquam protestationem.

2 Dico *Igitur Primò.* Si Testis voluntariè, & spontaneè ferat testimonium in causa Sanguinis, quantumcumque iusta, subsecuto effectu manet irregularis, etiamsi faciat protestationem. Ista Conclusio est communis Sententia tam Theologorum, quàm Iurisperitorum, quos refert, & sequitur *Suarez in illa disputatione quadragesima septima, sectione tertia, & Stephanus de Auila part. septimà, disputatione quinta, sectione secunda, dubio duodecimo*, Et ratio huius Conclusionis est eadem, quam supra attulimus *art. 1.* ad probandum Iudicem incurrere irregularitatem propter latam Sententiam mortis subsecutæ. *Confirmatur.* Quia (vt diximus *art. præcedenti*) ex benignitate Iuris solùm prouenit, vt protestatio

protestatio impediat effectum irregularitatis in accusatore in causa propria, & in aliena quando dũtaxat interuenit præceptum; sed Testis agit causam alienam, nec interuenit præceptum testificandi (in hoc enim casu procedit ista Conclusio) ergo quantumcumque adhibeat protestationem manet Testis irregularis. *Confirmatur denique*, Quia (vt videbimus in hoc articulo) priuilegium illud immunitatis ab irregularitate concessum in *c. Prælatis* cum illa protestatione nullatenus extenditur ad Testes.

3 Dico *Secundò*. Quando Testis fert testimonium in causa Ciuili manifestando tamen crimen capitale Sanguinis, effectu subsecuto, vel quando fert testimonium in causa Sanguinis iusta, siue teneatur ex præcepto, siue cogatur metu cadente in virum constantem, manet irregularis effectu Sanguinis subsecuto, quamvis faciat protestationem. Ista Conclusio est communior Sententia quoad omnes suas partes, quamvis oppositum teneat *Doctor Auila*, vt probabile vbi supra in casu quo Testis tenetur iure naturali ferre testimonium. Et *Fũdamentum pro isto Authore potest esse*, Quia (vt diximus *art. præcedenti*) accusator, imò alij sunt immunes ab irregularitate, quando in causa aliena tenentur ex præcepto accusare, vnde si id faciant facta protestatione, quamvis sint Laici accusatores, extenditur ad illos priuilegium concessum in *capite Prælatis & Clericis quibuscumque*; ergo illud priuilegium extendi debet ad Testem, quando ex præcepto naturali tenetur testificare. *Confirmatur*. Nam si illud priuilegium non extendatur ad Testes erit inutile respectu accusatoris, siquidem inanis est accusatio, quæ Testibus comprobari non potest. Si autem Testis incurrit irregularitatem, non poterit accusator commodè probare suam accusationem.

4 Nihilominus probatur nostra Conclusio quoad omnes suas partes. Nam in casibus huius Conclusionis Testis per se influit in mortem rei subsecutam; ergo incurrit irregularitatem homicidij voluntarij. *Antecedens Probatur*. Nam quando testificatur de causa Ciuili reuelando tamen crimen capitale Sanguinis, & testificando de illo, per se istud testimonium influit in mortem rei subsecutam. Et similiter quando ex præcepto naturali testificatur. Quando autem ex metu maior videtur esse difficultas, quia Testis videtur procedere inuoluntariè, sed tamen quamvis secundùm quid sit inuoluntarius, nihilominus absolutè, & simpliciter est voluntarius. *Secundò probatur Conclusio* ex differentia, quæ in hac parte per se versatur inter accusatorem, & Testem, nam Testis est proxima causa mortis, non autem accusator, quinimò testimonium testium est adæquata mensura, secundùm quam Iudex profert Sententiam mortis subsecutæ, vnde Testes se habent ex parte Iudicis, ac subinde incurrũt irregularitatem sicut Iudex. Accusatio autem nullo modo est regula ferendæ Sententiæ mortis, sed habet se multùm remotè. Et ex hoc Respondetur ad Fundamentum contrarium positum in ista Conclusione. Et ad confirmationem facilè dicimus, Quod quamvis Testis incurrat irregularitatem, non redditur inutilis accusatio accusatoris, siquidem etiam Iudex proferendo Sententiam incurrit irregularitatem sicut Testis testificando.

5 Dico *Tertiò*. Si Testis ferat testimonium in causa purè Ciuili, quamvis inde Iudex sumat indicia ad inquirendum de causa criminali, qua comprobata per alios Testes, sequitur mors delinquentis, nihilominus ille Testis non incurrit irregularitatem aliquam, etiamsi nullam faciat protestationem. Ista Conclusio est communis Sententia, & probatur facilè. Quia illa mors sequitur omnino per accidens ad testimonium testificantis præcisè de causa Ciuili, qui insuper dat operam rei licitæ; ergo nullatenus imputatur illi mors ad incurrendam aliquam irregularitatem.

6 Arguitur contra naturam Resolutionem. Quia vt habetur in *libro 5. Decret. Tit. 12. capit. 19. Paragrapho vltimo*. Quando aliquis præbet signa manifesta, vt illis comprehendatur fur, qui postea damnatus fuit ad mortem, Consultus Pontifex decreuit immunem fuisse ab irregularitate, qui talia prodidit signa, qui vtique erat Scholaris; ergo à fortiori, qui reddit testimonium in causa Sanguinis iusta non fit irregularis. *Probatur Consequentia*. Nam maius est præbere signa, quibus euidentiùs comprehenditur fur, & occiditur, quàm ferre testimonium de furto. *Confirmatur*. Quia vt habetur in eodem *Libr. Tit. 18. capit. 4. Qui furti conscius est, & non reuelat possessori quærenti furem, occidit animam suam, quia fit particeps delicti furis*. Ergo secundùm illud *capit.* non solùm potest sine irregularitate, sed potiùs tenetur detegere furem; sed nihil aliud facit Testis; ergo non incurrit irregularitatem.

7 Respondetur. Quod in *capit.* ibi citato excusatur ab irregularitate ille, qui prodidit signa quibus comprehenderetur fur, ex eo quia existimauit non esse occidendum furem, sed solùm auferendum ab eo quædam, & ipse quidem puniendus, non tamen causa Sanguinis: si enim manifestaret furem, quem prudenter existimaret occidendum, aut mutilandum, maneret irregularis, qui prodidit illum, de quo legatur *Stephanus de Auila part. 7. disput. 5. sect. 2. dubio 15. Ad Confirmationem* Respondetur, in illo *capit.* solùm decerni fieri participem delicti furti illum, qui non manifestat Latronem, dum tenetur manifestare, ac subinde teneri ad restitutionem tanquam *Non manifestans*. Ex hoc autem nullatenus colligere licèt non fieri irregularem, qui manifestat latronem occidendum, quia quantumcumque iustè manifestet, fiet irregularis ex homicidio voluntario iusto, cum sit per se causa illius.

Articvlvs VI.

Vtrùm quomodolibet Concurrentes ad mortem, seu mutilationem fiant irregulares?

1 Dico *Primò*. Tabelliones, & Procuratores, & Sollicitatores, & alij æquales, aut inferiores ministri iustitiæ incurrunt irregularitatem morte, siue mutilatione delinquentis subsecuta. Probatur ex illo *Capit. Aliquantos sæpè cit. Dist. 51.* Vbi vniuersaliter ponitur irregularitas pro omnibus huiusmodi Curialibus. Interpretes autem illius *Capitis* intelligunt per *Curiales* huiusmodi Ministros iustitiæ, ergo.

2 Dico *Secundò*. Isti Ministri iustitiæ, quandiu in huiusmodi causis curialibus exercentur, sunt irregulares, etiam morte, aut mutilatione non subsecuta,

subsecuta, si tamen hoc exercitium ex animo verè deserant, desinunt esse irregulares, & possunt ad sacros ordines promoueri, dummodo versati non fuerint in causa mortis, aut mutilationis de facto subsecutæ aut postea infallibiliter subsequendæ. Ista Conclusio est communis Doctrina, & probatur ex eodem *cap. aliquantos, & aliis*, in quibus decernitur hos Curiales non posse ad sacros ordines promoueri, dum in huiusmodi negotiis versantur, benè tamen illis derelictis, si tamen mors, aut mutilatio non subsequatur.

3 Dico *Tertiò.* Custodes carceris, in quo detinentur delinquentes, qui puniuntur morte, aut mutilatione incurrunt irregularitatem, siue sint ministri, & Custodes immediati, siue Superiores & Gubernatores carceris, & maximè illi, qui detinent delinquentes, qui propter durum, & asperum carcerem moriuntur ibi. *Ista Conclusio etiam est communis Doctrina, & probatur.* Quia omnes isti Custodes influunt per se in mortem, aut mutilationē, & quamvis non efficienter physicè, concurrunt tamen moraliter, saltèm in genere causæ dispositiuæ, & quasi materialis, & hoc sufficit ad incurrendam irregularitatem. Et quidem de immediatis Custodibus carceris loquendo, nullam habet Conclusio difficultatem, quamvis aliquam videatur habere, si fiat sermo de superioribus Custodibus carceris: eo quia isti sæpè ignorant quinam delinquētes ibi detineantur, aut propter quæ crimina sint ibi. Nihilominus quia ex Iussu, & gubernatione horum superiorum, alij ministri inferiores exercēt suas operationes Custodiæ erga delinquentes, ideò eadem est ratio de omnibus Custodibus Carceris, quia non ponit in numero, sed est eadem actio ministri, & superioris agentis.

4 Dico *Quartò.* Medici, & Chirurgi non incurrūt irregularitatem, etiamsi mors, aut mutilatio infirmi subsequatur, dum tamen adsint duæ conditiones, quarum prima est illos esse peritos in sua arte, & secunda est adhibere sufficientem diligentiam. Si tamen istarum aliqua conditio defuerit fiunt Irregulares. Istam Conclusionem tenent omnes Theologi, & Iurisperiti in illo *Capit. Tua nos, sæpè cit.* Et Ratio est manifesta. Quia seruatis illis conditionibus mors, aut mutilatio sequitur omnino per accidens, & ex altera parte dant operam rei licitæ; ergo non incurrunt irregularitatem. Secùs tamen est deficiente aliqua conditione. Ista conclusio intelligitur de Medicis, & Chirurgis sæcularibus, nam Clericis, & Monachis non est licitum hoc munus exercere, nisi habita dispensatione. Ita colligitur ex illo *c. Tua nos.*

5 Dico *Quintò.* Alij ferentes exercitium pietatis erga infirmos, si adhibeant sufficientem diligentiam, ne sequatur, aut acceleretur mors, nullam incurrunt irregularitatem, quamvis de facto ex eorū cura, & actione sequatur mors. Secùs tamen si non adhibeant sufficientem diligentiam, & sequatur, aut acceleretur mors ex eorum actione, & cura, siue incuria, incurrunt irregularitatem. Ista conclusio probatur eadem ratione qua præcedens.

6 Sed *circa* Hactenus dicta in isto dubio, & alia, quæ supererant dicenda sufficiat Regula generalis obseruanda, quæ est huiusmodi. Quando actio proximè, & per se influat in mortem, siue mutilationem inducit irregularitatem; non tamen si concurrat remotè, & per accidens. Et quidem non est censenda causa remota illa, quæ mediantibus aliis proximis causis concurrit ad mortem, seu mutilationem, nam Iudex tanquam causa vniuersalis superior concurrit mediantibus aliis proximis causis ad mortem, & tamen manet irregularis: actio igitur illa debet censeri remota, cuius effectus omnino terminatur ad alium finem, qui non est mors, aut mutilatio, nec sequitur per se mors, aut mutilatio ex illo fine, vt constat in Iudice Ecclesiastico dimittente à sua iurisdictione reum, & remittentè illum iurisdictioni sæculari. Ex quo fit vt Tortores delinquentium, quando in ipsa tortura non moriūtur, nec mutilantur, nec sequitur per se mors, aut mutilatio ex ipsa afflictione torturæ, non manent tortores irregulares, cùm tamen maneat irregularis quicumque proferat Sententiam mortis. Illi tamen, qui adstant huiusmodi Sententiæ non manent irregulares, qui ibi conuenerunt per accidēs.

7 Ex *dictis sequitur.* Quod si Iudex consulat Clericū de crimine alicuius malefactoris digno morte, aut mutilatione, poterit Clericus sine metu irregularitatis contrahendæ respondere in communi, dicendo tale delictum secundùm Ius esse plectendum morte, aut mutilatione. Si tamen Clericus cōsulatur in particulari casu, v.g. Petri malefactoris, si ex responsione Clerici quasi Aduocati Vices gerentis sequenda foret mors, aut mutilatio manebit irregularis; si tamen absque responsione Clerici infligenda erat infallibiliter mors, aut mutilatio, tunc quamvis dicat Iudici Petrum esse dignum morte, aut mutilatione, non manet Clericus irregularis. Ista Doctrina est communis Authorum, & illos refert *Stephanus de Auila part. 7. disp. 5. dict. 2. dub. 6.* Ex dictis etiam colligitur. Quod debeat facere confessarius, cui constat, quod pœnitens, v.g. Iudex, cuius confessionem audit, non vult interficere malefactorem dignum morte secundùm Ius, tunc enim Confessarius licitè poterit absque incursione irregularitatis, imò debet dicere Iudici, nolo te absoluere, nisi firmiter proponas punire vniuersos malefactores secundùm Ius, quamvis Confessarius sciat secuturam esse ex hoc infallibiliter mortem Petri in particulari. *Hoc probatur* ex illa regula supra posita, vnde à fortiori sunt in minori periculo irregularitatis Prædicatores, qui sæpè persuadent Iudicibus, vt puniant malefactores, & reprehendunt Iudices acerrimè, nisi id faciant.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm Laici Militantes in bello iusto, morte, aut mutilatione subsecuta maneant irregulares?

1 IN *hoc dubio* solùm Inquirimus de Laïcis, nā de Clericis dicemus in subsequēti, & solùm agimus in præsenti de bello iusto, quia de iniusto dicemus *art. vlt.* In præsenti igitur duo supponenda sunt tanquam certa, & alia duo sunt, quæ habent difficultatem. *Primò quidem certissimum est,* Quod quādo quis in bello defensiuo iusto suam etiam propriam vitam defendit, & non solùm commune bonum Reipublicæ, tunc etiam si per se ipsum mutilet, aut occidat, non incurrit irregularitatem, quia expressè excipitur ab illa occidens in defensionem propriæ vitæ in illa *Clement. Si furiosus*, de qua egimus *art. 1. & 2. huius disput.*

2 Secundo *est certum*, Quod quicumque liberè mutilans in quocumque bello, siue defensiuo, siue aggressiuo, & mutilat, aut occidit per se ipsum, manet irregularis, & dixi *si liberè mutilat*, id est, quando nullum extat præceptum mutilandi. *Duo igitur sunt*, quæ difficultatem habent. *Primum* est,

eſt, An quando quis ex præcepto tenetur debellare, ſiue in bello defenſiuo, ſiue aggreſſiuo propter ſolum bonum commune ſui Principis, aut Reipublicæ, ſiue propter defendendam vitam innocentum maneat irregularis, ſi mutilet, vel occidat per ſe ipſum? circa quam difficultatem aliqui Thomiſtæ (vt retulimus *artic.* 2.) tenent partem affirmatiuam ducti rationibus à Nobis ibi propoſitis, & potiſſimè, quia in illa *Clement. Si furioſus*, ſolùm excuſatur ab irregularitate furioſus, aut dormiens occidens, aut mutilans in defenſionem propriæ vitæ.

3 Dico *tamen* Probabilius eſſe, quod militantes in iſto caſu non incurrunt irregularitatem. Ita tenent plures Authores, quos refert, & ſequitur *Suarez diſput.* 47. *ſection.* 6. & *Stephanus de Auila*, vt diximus in illo *art.* 2. Vbi oſtendimus Authorem iſtum in hac parte non procedere conſequenter. *Et Fundamentalis ratio huius concluſionis eſt*, Quia, vt ibidem oſtendimus, ex Sententia Iuriſperitorum, & Theologorum, illa *Clementina ſi furioſus* optimis rationibus extenditur ad eximendum ad irregularitate eos, qui occidunt, ſiue mutilant in defenſionem vitæ proximi, & bonorum temporalium Reipublicæ, quæ ſunt maximi momenti.

4 Secunda *difficultas eſt*, An quando qui militat in bello iuſto, ſiue defenſiuo, ſiue aggreſſiuo, & ſequuntur mortes, aut mutilationes inimicorum, non tamen per ſe ipſum factæ, ſed per alios milites, An tunc incurrat irregularitatem? In qua difficultate communis Sententia eſt inter Doctores non incurrere irregularitatem Milites, qui ex præcepto Principis ſunt in tali libello, nec occidunt, nec mutilant, & hoc ſequitur à fortiori ex dictis, nam ſi occidentes in tali caſu non fiunt Irregulares, multò minùs alij. *Sed tamen* punctus difficultatis ſtat in hoc, An ſi iſti, nec occidentes, nec mutilantes iuuent alios, præbẽdo eis vires, ſiue inſtrumenta, quibus alij ex mala intentione occidunt, quamvis in bello iuſto ex ſe. An incurrant irregularitatem iſti non occidentes, nec mutilantes.

5 Dico *Conſequenter ad ſupradicta* eſſe probabilius iſtos non incurrere irregularitatem, niſi manifeſto illis conſtet de mala intentione Militum occidentium. Id conſtat ratione pro *præcedenti Concluſione*. Quinimò quamvis conſtet de iniqua intentione, ſi tamen aliàs victoria conſequi non poſſet, niſi mediantibus his Militibus iniquis non incurrit irregularitatem, qui his præbet robur, imò nec Dux præcipiens illis bellare. *Et ratio huius eſt*, Quia tam Dux, quàm alij adiuuantes, nec occidentes dant operam rei licitæ, vtpote iuſtæ defenſioni Reipublicæ, vnde tam mors inimicorum, quàm iniqua intentio Militum occidentium ſequitur omnino per accidens ad bonam, & debitam actionem Ducis, & aliorum, ac ſubinde his nullatenus imputatur mors, nec eſt eis volita, ac ſubinde non incurrunt irregularitatem.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm Clerici Militantes in bello iuſto incurrant Irregulatitatem?

1 IN *hac difficultate* quædam præſupponenda ſunt tanquam certa. *Primum quidem certum eſt*, Quod quotieſcumque Laïci militantes incurrunt irregularitatem, Clerici etiam incurrunt illam, & non ſolùm illam, quæ eſt Canonicum impedimentum, ſed illam etiam quæ eſt cenſura Eccleſiaſtica. *Secundò etiam certum eſt*, Clericis eſſe interdictũ militare in bello, quando non inſtat præceptum bellandi obligans illos, quod quidem præceptum raiò contingere poteſt in bello aggreſſiuo, quamvis poſſit aliquando obligare in bello defenſiuo, ſiue ſit præceptum poſitiuum, ſiue naturale, ſiue diuinum, vt ſtatim dicemus. *Tertiò etiam certum eſt*, Clericos poſſe de licentia Superioris, qui poteſt illam dare intereſſe bello, & præſertim propter bonum ſpirituale militum, videlicet ad Sacramenta illis adminiſtranda, quod quidem non ſolùm in bello iuſto, ſed etiam in bello iniuſto (vt aliqui probabiliter exiſtimant) poteſt licitè fieri, quia ſuppoſito bello iniuſto, cui Clerici non cooperantur, licitum eſt illis prouidere de bono ſpirituali Militibus.

2 Difficultas *autem prima eſt*, An in aliquo bello ſit licitum Clericis militare ſine periculo irregularitatis; Ratio dubitandi à parte negatiua deſumi poteſt ex *D. Th.* 2. 2. *Quæſt.* 40. *a.* 2. Vbi abſolutè negat licere Clericis pugnare, quia prohibitũ eſt eis propter ſtatum illorum; ergo ratione huius prohibitionis ſi pugnant, incurrunt irregularitatem. *In hac* difficultate inuoluuntur duo dubia, aliud an liceat Clericis pugnare; Et hoc quidem in præſenti non eſt à nobis diſputandum, quia propriam Sedẽ habet apud *D. Thom. in illa Quæſt.* 40. *art.* 2. Vbi exactè id tractat *Magiſter Bañez*, & alij Theologi. Quorum communis Sententia eſt, quod quãdo inſtat naturale præceptum bellandi obligans Clericos in caſu extremæ neceſſitatis Reipublicæ, ſiue Principis, non ſolùm poſſunt licitè, ſed tenentur bellare, quia Eccleſiaſticum præceptum prohibens illis bellum nullatenus poteſt derogare, nec contraire præcepto naturali, aut diuino, quo tenentur defendere Rempublicam in cuius defenſionem licitè poſſunt Clerici, & Monachi occidere, ſiue mutilare inimicos ſi aliter Reſpublica defendi non poteſt. Quinimò Clerici habentes iuriſdictionem temporalem poſſunt ad defendendam illam induere bellum, & multò magis ad defendendam ſuam Eccleſiam. *Aliud dubium eſt*, An in caſu præcedentis dubij Clerici militantes incurrant irregularitatem; In quo quidem dubio aliqui Authores cenſent Clericos in iſto caſu incurrere irregularitatem, ſaltèm quæ eſt Canonicum impedimentum, à qua ſolùm excuſantur, quando aliter vitam propriam defendere non poſſunt, niſi occidendo, aut mutilando inimicos.

3 Dico *tamen* Clericos in iſto caſu occidentes, ſiue mutilantes nullam incurrere irregularitatem. Iſta Concluſio, quantum ſpectat ad irregularitatẽ, quæ eſt cenſura Eccleſiaſtica, neceſſariò debet admitti ab omnibus. *Et ratio conuincens eſt.* Quia in illo caſu non currit præceptum Eccleſiaſticum prohibens Clericis bellum, ſiquidem inſtat præceptum naturale bellandi; ergo ceſſat omnino pœna irregularitatis, quæ eſt cenſura Eccleſiaſtica. *Probatur Conſequentia.* Quia iſta irregularitas ſolùm poteſt incurri propter tranſgreſſionem præcepti Eccleſiaſtici. *Quantum* tamen attinet ad irregularitatem, quæ eſt Canonicum impedimentum, etiam debet eſſe certum apud omnes, quod ſi Clerici iam conſtitutiin bello aliter non poſſunt defendere vitam propriam, niſi occidendo, aut mutilando inimicos, non incurrunt irregularitatem, vt conſtat ex *Clem. Si furioſus.*

Tota

4 Tota *igitur* difficultas est, quando Clerici solùm in defensionem Reipublicæ occidunt inimicos. Et dicimus probabilius esse Clericos non incurrere irregularitatem, quæ est Canonicum impedimentum. Ita tenent plures Authores, quos refert, & sequitur *Suarez disputat.* 47. *section.*6. Et ratio est. Quia (vt iam probatum reliquimus in superioribus Articulis huius Disputationis) illa *Clement. Si Furiosus* extendit se ad excusandum ab irregularitate illos, qui in defensionem vitæ proximi, & boni communis Reipublicæ occidunt alios; sed quantum ad hoc est eadem prorsus ratio de Clericis, ac de Laicis; ergo. *Ad Rationem* dubitandi factam Respondetur, quòd *D. Thom.* non loquitur in casu, quo obligat præceptum naturale, sed ex vi præcepti Ecclesiastici.

5 Difficultas *Secunda est*, An liceat Clericis in bello exhortari milites ad strenuè pugnandum contra inimicos? Et ratio dubitandi à parte negatiua desumitur ex *Cap. Quòd in dubiis de pœnis*, vbi interdicitur hoc Clericis. *Et Ratio potest esse*, Quia talis exhortatio immediatè ordinatur ad occisionem inimicorum faciendam à Militibus; ergo ad illam cooperantur Clerici exhortando; ergo incurrunt irregularitatem.

6 In *hoc dubio certum est*, Quòd ante pugnam in bello iusto licitum est Clericis istam exhortationem facere sine periculo irregularitatis. In ipsa autem actuali pugna consistit punctus difficultatis, Quia tunc illa exhortatio est actio immediatè tendens ad occisionem, & ideò censent Aliqui Clericos incurrere irregularitatem. *Sed tamen probabilius est oppositum*, Quia illa actio ex se solùm ordinatur ad Victoriam obtinendam, mors autem siue mutilatio sequitur per accidens; vnde non fiunt Clerici irregulares. Nihilominus non est licitum eis dicere, *Occidite inimicos*, siue *Mutilate*, quia tunc Clerici incurrunt irregularitatem. Ita sentiunt communiter Doctores, & hoc conuincit ratio dubitandi proposita. Præter quam quod *Cap. illud citatum* solùm procedit de bello iniusto. *Aduertendum tamen est*, Quòd resolutio huius dubij non solùm habet verum quando Clerici ex præcepto naturali tenentur bellare, quia in hoc casu nulla est difficultas, quin possint exhortari sine irregularitate, siquidem possunt occidere; sed procedit nostra doctrina, quando ex licentia Superioris Clerici sunt in bello, etiamsi nulla instet necessitas, nec obligatio præcepti naturalis.

7 Difficultas *Tertia*, An Clerici militantes in bello iusto contra prohibitionem Ecclesiæ, exhortando milites, & simul belligerando, si tamen nulla sequatur mors, nec mutilatio facta à Clericis, nec ab aliis militibus, maneant Clerici irregulares? *Partem* affirmatiuam tenent Aliqui, & probant. Quia Clerici tunc intromittunt se in causam sanguinis.

8 Dico *tamen* in isto casu probabilius esse Clericos nullam incurrere irregularitatem. *Et probatur*, Quia illa nunquam incurritur secundùm ius, nisi morte, aut mutilatione subsequuta de facto, vel grauissima percussione facta ab ipsomet Clerico (vt diximus *disput.*1. *art.*2.) ergo nisi hoc interueniat Clericus non incurrit irregularitatem.

9 Difficultas *Quarta est*, An Clerici militantes contra prohibitionem Ecclesiæ in bello iusto incurrant irregularitatem si contingat occisio, seu mutilatio facta non ab ipsis Clericis; sed ab aliis? Partem affirmatiuam tenent Authores, quos refert *Suarez disput.*47. *sect.*6. Quorum Fundamentum est, Quia Clerici in isto casu intromittunt se in causam sanguinis, & cooperantur ad illam contra prohibitionem Ecclesiæ; ergo incurrunt irregularitatem, quæ est censura Ecclesiastica posita in pœnam contra illam prohibitionem.

10 In *hoc Dubio primo certum est in omnium Sententia*, Quòd si Clerici tunc adiuuant occisores, siue mutilantes exhortando, siue præbendo eis robur, siue simul pugnando cum illis, incurrunt irregularitatem. Et hoc probat manifestè Fundamentum illorum Authorum. *Punctus autem Difficultatis consistit in hoc.* An ex eo, quòd Clerici intersunt bello contra prohibitionem Ecclesiæ, quamuis nihil aliud faciant, nisi Sacramenta militibus ministrare, incurrant irregularitatem? *Dico igitur* Probabilius esse Clericos in isto casu nullam incurrere irregularitatem. *Et Probatur.* Quia tunc solùm incurrunt illam, quando contra prohibitionem Ecclesiæ intromittunt se in causam sanguinis effectu subsequuto ex vi actionis Clericorum; hoc autem non contingit in præsenti casu, quia longè abest ministratio Sacramentorum, & alia huiusmodi à morte, siue mutilatione iniustè facta à militibus. Ita tenent plures Authores, quos refert, & sequitur *Suarez ibidem.*

11 Sed *Inquires*: Vtrùm Militantes in bello iniusto tam Clerici, quàm Laici, vbi nulla interuenit occisio, nec mutilatio, incurrant irregularitatem? Dixi in hoc Dubio; *Vbi nulla interuenit occisio, nec mutilatio*, quia si illa interueniat certum est vniuersos illius cooperatores incurrere irregularitatem, & ideò Clerici existentes ibi, vel sine licentia Prælati, vel si cum illa exhortentur milites, aut præbeant illis robur, manent irregulares, quia dant operam rei illicitæ, & de facto sequitur effectus; vnde quamuis nihil aliud faciant, nisi ministrare Sacramenta, sine licentia tamen Prælati ad existendum in bello dant operam rei illicitæ, vtpotè existere in bello iniusto, & contra prohibitionem Ecclesiæ, ac subinde incurrunt irregularitatem morte, aut mutilatione subsequuta, & à fortiori si cooperantur ad illam, & magis certum est, incurrere irregularitatem Laicos cooperando in isto casu. *Punctus igitur Difficultatis* consistit, quando nulla sequitur mors, nec mutilatio. Et quidem non desunt Authores, qui dicant Clericos incurrere irregularitatem, & contendunt probare ex pluribus *Capit. Iuris*, quamuis Laici non incurrant talem irregularitatem.

12 Dico *tamen* In isto casu Clericos nullam incurrere irregularitatem, & à fortiori nec Laicos. *Et Probatur.* Quia quantumcumque Clerici dent operam rei illicitæ, & contra prohibitionem Ecclesiæ, nihilominùs de facto nulla sequuta fuit mors, nec mutilatio; ergo nullatenùs incurrunt irregularitatem; vnde nulla sunt *Capita Iuris*, quæ oppositum huius decernant, quia illa manifestè procedunt, quando de facto sequitur effectus mortis, siue mutilationis. Legatur *Suarez in illa disput.* 47. *sect.* 5. *& Stephan. de Auila, p.* 7. *disp.*5. *sect.*3. Et hactenus de ista Quæstione.

DISPVTATIO XXI.

De Irregularitate, quæ contrahitur propter Homicidium casuale.

1 IN *Hac Disputatione* ante omnia supponendum est posse esse duplex homicidium casuale, nam alterum est tale secundùm rigorem metaphysicum, & alterum secundum Iuris dispositionem, etenim cum quis vult causam per se, ad quam regulariter tantùm, non tamen per se, & necessariò sequitur homicidium, si tamen illud sit præuisum, non tamen per se intentum, nec per se volitum, sed intendatur alius finis, tale homicidium secundùm rigorem Metaphysicum non est casuale, sed voluntarium. Cæterùm secundum dispositionem Iuris illud censetur casuale, quia iuxta dispositionem illud homicidium censetur voluntarium, quòd per se comparatur ad voluntatem, vt satis diximus *Disp.2. huius Tract. artic.1.*

2 Secundò *Supponendum est.* Quòd in præsenti agimus de omni homicidio secundùm Iuris dispositionem casuali, & illud quidem comprehendit homicidium, quòd secundum rigorem metaphysicum censetur voluntarium, quamuis non sit voluntarium secundùm Iuris dispositionem, quantum attinet ad incurrendam, irregularitatem, quia isto modo illud solùm homicidium dicitur voluntarium, quòd per se comparatur ad voluntatem, vt ibidem diximus. *Tertiò* supponendum est, quòd homicidium casuale secundùm iuris dispositionem potest dupliciter contingere. *Primo modò* ex eo quod quis exerceat aliquam positiuam actionem, non adhibendo sufficientem diligentiam, nè ex illa sequatur homicidium. *Alio modo* per puram omissionem ex eo quod quis non exercet actionem, quam tenetur exercere ad defensionem, siue conseruationem vitæ alterius. Et quidem circa Homicidium primo modo subsequutum non apparet ita ingens Difficultas, An incurratur, sicut apparet in homicidio subsequuto secundo modo, & ideò de isto prius disputandum erit.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Homicidium casuale subsequutum ex pura omissione actionis debitæ inducat irregularitatem rei omittentis?

1 AD hanc Difficultatem explicandam priùs supponendum est ex communi doctrina Theologorum cum *Diu. Thom. 1. 2. quæstion. 6. artic. 3.* duas esse conditiones necessariò requisitas, vt omissio aliqua culpabilis sit, & imputetur omittenti. *Prima est*, Quòd possit facere talem actionem; *& Secunda*, Quòd teneatur illam facere. Et ex his duabus conditionibus omissio fit culpabilis, & de hac loquimur in præsenti dubio. *Ratio autem dubitandi pro parte affirmatiua* desumi potest ex *Capit. quantæ de Sententia Excommunicationis*, Vbi decernitur, Non solùm incurrere irregularitatem illum, qui violentas manus imposuit Clerico, verùm etiam illum, qui omisit fauere Clerico. *Confirmatur ex Theologica ratione.* Quia vt docet *D. Thom. vbi supra.* Omissio cum illis duabus conditionibus non solùm imputatur ad culpam, sed etiam euentus subsequutus ad illam omissionem reducitur ad voluntatem tanquam in causam; ergo homicidium illud subsequutum imputatur voluntati, in quam reducitur vt in causam; ergo inducit irregularitatem saltèm homicidij casualis.

2 In *Contrarium tamen est.* Quia irregularitas nunquam incurritur, nisi adsit aliqua causalitas, seu influxus in homicidium; sed per puram omissionem, quæ in sola priuatione actus consistit, nullus est influxus, aut causalitas in homicidium; ergo. *Confirmatur.* Quia vt homicidium inducat irregularitatem, non solùm debet reduci in voluntatem tanquam obiectum volitum, sed necessum est vt reducatur in voluntatem, & in ipsum volentem, sicut effectus in causam; cùm igitur ex negatione actionis non possit reduci in ipsum volentem, fit vt homicidium illud non inducat irregularitatem. In hac Difficultate sunt duæ Sententiæ inter Doctores, quibusdam tenentibus partem affirmatiuam, aliis autem negatiuam, & vtriusque Sententiæ Assertores refert *Suarez Disput.45. sect 4.* Vtraque tamen ista Sententia facilè potest cum altera Conciliari.

3 Dico *igitur Primò.* Si omissio culpabilis sit solùm contra præceptum Charitatis, & non contra iustitiam in ordine ad proximum, tunc non est sufficiens ad incurrendam, irregularitatem homicidium ex tali omissione subsequutum. *Ratio huius Conclusionis à posteriori satis manifesta est, & clara.* Quia quando quis solùm peccat contra charitatem omittendo, nullo modo cooperatur, nec influit in homicidium; ergo non incurrit irregularitatem. *Probatur Antecedens.* Quia vt omissio imputetur debet quis teneri ex iustitia, vt peccet contra proximum, ita vt obligatus sit ad tuendam vitam illius secundùm ius iustitiæ, ad hoc vt ipsum Ius inducat irregularitatem, cum ex solo iure proueniat illud.

4 Dico *Secundò.* Si omissio sit culpabilis contra iustitiam homicidium subsequutum inducit irregularitatem. In his duabus Conclusionibus existimo conuenire, vel saltèm debere conuenire omnes Doctores, & sic conciliantur eorum Sententiæ. *Et ratio pro ista Conclusione à posteriori, etiam est manifesta;* Quia ius imponens irregularitatem procedit contra illos, qui non seruant ipsum Ius, aut lenitatem Christi in illo requisitam; ergo qui omittit actionem debitam ex iustitia influit in homicidium subsequutum, ita vt imputetur illi ad irregularitatem. *Difficultas tamen non modica est* in explicando, Quomodo in ista omissione reperiatur verus influxus causæ in homicidium? Et hoc quidem à Doctoribus explicatum non video. Nihilominus tamen hoc ex duplici capite explicari potest. Etenim quando est obligatio iustitiæ in omittente sequitur ex omissione violatio vera Iuris contra proximum, & vera mors ipsius; quòd tamen non contingit sic quando solùm est omissio contra

contra Charitatem, vt in ratione pro ista Conclusione infinitum est. *Ex alio Capite* potest hoc explicari, quia vt incurrat quis irregularitatem homicidij ex omissione actionis debitæ, debet se habere, ac si verè occideret hominem quamuis casualiter; homicidium namque casuale per voluntarium debet regulari, præsertim cum aliquod homicidium casuale secundùm Ius dicatur, & sit voluntarium secundùm rigorem metaphysicum; occidere autem alterum semper est contra iustitiam.

5 Et *Nota hic* Quod respectu voluntarij indirectè, quale est effectus sequutus ad omissionem, præceptum superueniens, & obligatio non solùm dat rationem imputabilis, sed etiam voluntarij. *Ratio est.* Quia licèt ille actus ante esset in potestate quoad volendum illum, vel non, tamen non comparabatur ad voluntatem, vt ad causam influentem in illum; per obligationem autem superuenientem voluntas ordinatur ad illum vt causa, & consequenter incipit iam comparari vt voluntarium respectu voluntatis, cùm antea non influeret voluntas mediante omissione in illud; superueniente autem obligatione influit.

6 Ad *Rationem* Dubitandi factam à principio ex illo *Capit. Quanta*, dicimus, Quòd ibi non imponitur irregularitas, sed solùm Excommunicatio pro his, qui non impediunt ne alij imponant violentas manus Clericis; ex illa autem excommunicatione nullum potest desumi argumentum efficax à simili ad probandum incurrere irregularitatem illos, qui non impediunt, sicut incurrunt illam, qui imponunt Clericis manus violentas, & sequitur mors, aut mutilatio, siue enormis percussio. *Secundò Respondetur*, Quòd etsi ibi imponatur irregularitas pro illis, qui non impediunt; nihilominus illa solùm imponitur in foro exteriori iudiciali, non tamen in foro interiori animæ. *Ad Confirmationem Respondetur* doctrinam *Sanct. Thom.* esse intelligendam ita, vt qui omittit defendere vitam proximi quàm tenetur solùm ex Charitate defendere, peccet quidem contra Charitatem, & sic omissio illi imputatur, non tamen peccat contra iustitiam, nisi quando ex iustitia tenetur defendere, & tunc incurrit irregularitatem, cuius diuersitatis rationem assignauimus. Ad Argumentum in contrarium cum sua Confirmatione Respondetur ex 1. *Conclusione.*

7 Sed *Dubitabis.* Vtrùm Omissio debeat esse voluntaria directè, & quasi per se secũdò, vt incurrat irregularitatem? In hac Difficultate non intendimus disputare, quæ culpa, & qualis negligentia sit sufficiens ad hoc vt omissio inducat irregularitatem, quia quamuis hoc ex ipsa voluntate potissimè pensandum sit, tamen specialius id disputabimus *artic. sequenti.* In præsenti igitur solùm intendimus disputare de modo, quo omissio, & homicidium ex illa subsequutum debeant esse voluntaria, vt inducant irregularitatem. In qua Difficultate *Suarez in illa Disputation.* 45. *section.* 4. tenet, Quòd quando omissio non est præuisa, etiamsi sit ex incuria, & negligentia omittentis non est sufficiens ad inducendam irregularitatem.

8 Et *Ratio eius est.* Quia tunc omittens videtur causa multùm remota respectu homicidij subsecuti, siquidem nec illud fuit præuisum, nec omissio ex qua illud fuit subsequutum; vnde multùm per accidens se habet omittens respectu illius homicidij. Ergo talis omissio non est sufficiens ad inducendam irregularitatem, & consequenter, vt illam inducat debet esse præuisa, & volita quasi per se secundò.

9 Pro *huius Resolutione supponendum est.* Quòd voluntas tripliciter se potest habere circa omissionem, & consequenter circa homicidium ex illa subsequutum. *Primo modo*, ita vt omissio sic per se, & directè volita, ad hoc vt homicidium sequatur ex illa, verbi gratia, ex odio, aut alia causa. *Secundo modo*, potest voluntas ferri in omissionem quasi per se secundò, scilicet quodammodo indirectè, ita vt omissio sit præuisa, & tamen ex negligentia impediendi homicidium, vel ex alia aliqua occupatione sibi magis voluntaria prætermittit impedire homicidium. *Tertio modo* potest voluntas se habere, ita vt omissio non sit præuisa, & tamen ex negligentia ipsius voluntatis non præuidit, cùm præuidere teneretur omittens, siue hæc negligentia procedat ex aliqua occupatione cui nimis intentus, & affectus est, siue sit pura negligentia, & incuria huius, quod est præuidere.

10 His *Igitur positis* in hac parte duo debent esse certa, & communia inter Doctores. *Primum est*, Quòd quando omissio est volita primo modo non solùm inducit irregularitatem, sed irregularitatem homicidij voluntarij, & non casualis (vt satis ostendimus *Disputation.* 2. *artic.* 2.) vbi explicuimus quomodo etiamsi homicidium sequatur per accidens ad aliquam causam, si tamen causa illa est per se volita in ordine ad homicidium, ita vt homicidium sit per se intentum, aut volitum, tunc inducitur irregularitas homicidij voluntarij, vt distinguitur à casuali. *Secundum* etiam certum est, Quòd quando omissio est volita secundo modo tunc inducit irregularitatem homicidij casualis, nam quamuis omissio illa videatur quasi per se secundò volita, tamen in rigore non est per se volita, nec ex eius affectatione sequitur homicidium, sed ex incuria prætermittendi diligentiam.

11 Punctus igitur Difficultatis stat in omissione volita tertio modo. De qua dicimus illam etiam omissionem, seu homicidium ex illa subsequutum inducere irregularitatem homicidij voluntarij. Ista Conclusio est contra *Suarez.* Sed probatur. Quia quamuis omissio illa non sit præuisa, sit tamen culpabilis, quia ex negligentia omittentis fuit omissio non præuisa, ex qua subsequutum fuit homicidium, respectu cuius ita est causa proxima influens in illud, sicut quando omissio fuit præuisa, & ex negligentia non fuit impeditum homicidium subsequendum ex illa; ergo eodem modo inducitur irregularitas, quando omissio est volita isto tertio modo, atque quando fuit volita illo secundo modo. *Antecedens Probatur.* Quia ex eo quod propter negligentiam præuidendi non fuerit præuisa omissio, non est minùs proxima causa moralis homicidij Omittens, atque quando præuidit omissionem, & ex incuria non præuidit homicidium; ergo eodem modo influit in illud vno atque alio modo tanquam causa proxima illius in genere moris. Et ex hoc constat solutio ad rationem *Suarez.*

Articvlvs II.

Quæ, & quanta debeat esse negligentia in omissione, ex qua sequitur homicidium, vt illud inducat irregularitatem?

1 PRo *intelligentia* tituli Quæstionis, & totius Difficultatis supponenda sunt modo ea, quæ communiter in Materia de Restitutione dici solent. Et in primis quod duplex culpa potest esse in hac materia, altera quidem *Theologica*, quæ dicitur culpa in ordine ad Deum, quæ mortalis est, aut venialis; altera autem, quæ dicitur & negligentia, quæ à Iure consideratur, siue sit culpa in ordine ad Deum, siue non. Quæ quidem (vt ibi dici solet) alia est lata, alia leuis, alia leuissima. In præsenti igitur disputamus, quænam culpa sufficiat, & requiratur ad hoc vt omissio tali culpa culpabilis inducat irregularitatem ratione homicidij subsequuti?

2 In *hac Difficultate* sunt plures Sententiæ tam inter Theologos, quàm inter Iurisperitos; quas omnes latè refert *Suarez in illa Disputation.* 45. *lection.* 5. Et quidem Iurisperiti ferè Omnes conueniunt, quòd culpa lata, & leuis inducunt irregularitatem, differunt tamen, quia alij asserunt leuissimam culpam esse sufficientem ad inducendam irregularitatem in omissione, non autem in commissione. Alij verò existimant leuissimam culpam ab irregularitate omninò excusare. Theologi autem loquentes de culpa Theologica, & in ordine ad Deum, partiti sunt in duas Sententias, quarum prima est Asserentium veniale peccatum non sufficere ad inducendam irregularitatem, sed esse necessarium peccatum mortale. Huius Sententiæ Author est *Magister Soto libro* 5. *de iustitia quæstion.* 2. *articul.* 9. Quam sequitur *Suarez vbi supra*, & *Salon. in hoc articul.* Et Alij. Et probatur hæc Sententia ex *Capit. Quæsitum in* 5. *Titul.* 28. *de Pœnitentiis*, & *Remissionibus*, Vbi decernitur, Quòd Pater dormiens simul cum filio paruulo, opprimens illum tunc censetur irregularis, quando id fit ex studiosa negligentia procurantis mortem paruuli; ergo ex determinatione huius *Capitis* manifestè colligitur, quòd nulla negligentia, quæ studiosa, & affectata non sit, nullatenùs sufficit ad inducendam irregularitatem; quia aliàs Summus Pontifex non congruam, sed maximè incongruam, & indebitam responsionem redderet. *Confirmatur Ratione*, Quia hæc irregularitas à pluribus censetur censura, & pœna, quæ incurritur propter homicidium illicitum: sed tam grauis censura imponi non debet, nisi propter graue peccatum, quale est mortale; ergo, &c.

3 Secunda Sententia Theologorum asserit, sufficere peccatum veniale ad inducendam irregularitatem. Et probatur ex *Capit. Continebatur in* 5. *Tit.* 12. vbi refertur, Quòd Clerici cum Laicis instituerant quendam ludum aliàs licitum, & honestum, videlicet, vt iacerent baculos in altum, & ille, cuius baculus baculum alterius percuteret, victor contra illum euaderet, & tunc victor vteretur alio vt equo ad equitandum; contingit autem, vt Laicus contra Diaconum Victor euaderet, & ipse Laicus repente insiliens in Diaconum ad æquitandum, falce, qua ipse Diaconus erat præcinctus, vulneratus est, & tandem obiit. Constat autem Diaconum tunc nullam culpam, nec venialem commisisse, & tamen consultus Summus Pontifex censuit Diaconum incurrisse irregularitatem; ergo culpa iuridica sufficiens est ad inducendam irregularitatem, & à fortiori culpa venialis Theologica, quæ secundùm Aliquos reperta fuit in illo Diacono ex negligentia.

4 Confirmatur. Quia hæc irregularitas homicidij non est censura, quæ imponitur propter culpam, sed solùm est Canonicum impedimentum, quòd inducitur propter homicidium aliàs iustum, & licitum; ergo saltèm est sufficiens venialis culpa, quia cum illa homicidium reducitur in voluntatem. Tota autem indecentia huius irregularitatis consistit in hoc, quòd homicidium in voluntatem reducatur, & à fortiori incurritur irregularitas propter culpam iuridicam latam, imò propter leuem, & leuissimam, siquidem sufficit homicidium iustum, & licitum.

5 In *hac* Difficultate duo debent esse certissima apud Theologos, & alterum est sub Dubio. *Primum certissimum est*, Quòd negligentia, quæ est peccatum mortale inducit irregularitatem. *Et Ratio huius est manifesta*, Quia talis culpa cùm sit grauis sufficit ad inducendam irregularitatem, siue quæ est censura, siue quæ est Canonicum impedimentum, siquidem grauis culpa continet maximam indecentiam, vtpotè faciens homicidium perfectè voluntarium. *Secundò*, etiam debet esse certum in alio extremo, (quidquid Iurisperiti dicant) quod quantumcumque inueniatur negligentia, quæ sit culpa lata iuridica, si tamen nullo modo est culpa Theologica in ordine ad Deum, nullatenus sufficiens est ad inducendam irregularitatem, quia isto modo homicidium nullatenùs reducitur in voluntatem. Quod igitur in hac parte habet Difficultatem est, An veniale peccatum sit sufficiens ad inducendam irregularitatem? *Dico igitur Primò.* Secundùm Sententiam illorum, qui asserunt hanc irregularitatem homicidij culpabilis venialiter esse censuram, probabilius est irregularitatem non incurri propter veniale peccatum. Istam Conclusionem probant argumenta primo loco posita.

6 Dico *Secundò.* Iuxta nostram Sententiam, qua in prima Disputatione huius Tractatus diximus, hanc irregularitatem homicidij culpabilis esse solùm Canonicum impedimentum, non secùs atque irregularitas homicidij liciti, etiam est probabile, quòd propter veniale peccatum in huiusmodi negligentia vitandi homicidium non incurritur hæc irregularitas. Istam Conclusionem tenent plures Authores, quos refert, & sequitur *Stephanus de Auila part.* 7. *Disp.* 6. *Dub.* 11. *conclusion.* 3. Et probatur etiam Argumentis primo loco factis.

7 Et *Deinde*, Quia minimum voluntarij, & consequenter minimum indecentiæ reperitur in tali peccato, & negligentia in ordine ad homicidium; ergo sufficiens non est ad inducendum Canonicum impedimentum irregularitatis grauissimum. *Probatur Consequentia.* Quia talis grauissima pœna non imponitur in iure, nisi propter perfectum actum culpæ; Peccatum autem veniale est imperfectum in ratione culpæ. *Confirmatur.* Quia causa remota homicidij, etiamsi aliqualem influxum habeat in illud

illud non incurrit irregularitatem; ergo à simili cùm minimum voluntarij peccati venialis sit solùm aliqualis influxus, non sufficit ad inducendam irregularitatem.

8 Dico *Tertiò.* Adhuc iuxta nostram Sententiam longè probabilius videtur, quòd propter veniale peccatum negligentiæ vitandi homicidium, incurratur irregularitas, quæ est Canonicum impedimentum. Istam Conclusionem probant Argumenta pro Secunda Sententia.

9 Et *Confirmatur.* Quia minima ratio voluntarij respectu homicidij subsequuti non est minima, sed maxima indecentia in ordine ad irregularitatem inducendam; siquidem homicidium illud verè comparatur ad voluntatem, quæ culpabiliter influit in illud, quamuis peccatum sit solùm veniale.

10 Ad *Argumentum factum pro prima Sententia Respondetur*, Quòd in illo *Capite* non agitur de irregularitate, sed de pœnitentià imponenda Clericis filios suos opprimentibus, & occidentibus dormiendo. *Ad Confirmationem constat ex dictis.* Ad Argumentum pro secunda Sententia *Respondetur*, Quòd ille Diaconus deliquit saltèm venialiter propter negligentiam, & incuriam in non custodienda falce, vt Laicus non vulneraretur lethaliter. *Et Secundò Respondetur*, Quòd si Diaconus non peccauit venialiter, ostenditur tamen Reus irregularitatis in foro exteriori, non in foro conscientiæ. Ad Confirmationem constat ex dictis.

ARTICVLVS III.

Vtrùm qui dat operam rei illicitæ morte sequuta sit irregularis, quamuis omnem adhibeat diligentiam?

1 PRima *Sententia* extrema tenet vniuersaliter hunc esse irregularem. Ita censent *Caietanus, Syluester, Innocentius, Ioannes Andreas*, & multi alij, quos refert *Suarez in illa Disputation. 45. section. 1. & Stephanus de Alia 7. part. Disputation. 6. section. 1. Dubit. 1.* Et probatur ex *Iure Canon.* vbi sæpè excusantur aliqui ab irregularitate, quia dabant operam rei licitæ; ergo à contrario sensu si darent operam rei illicitæ essent irregulares. *Antecedens Probatur ex Capit. Dilectus de Homicidio in 5.* ex aliis multis, quæ refert *Stephanus de Auila* vbi suprà. *Et si Respondeas,* Argumentum à contrario censu non esse firmum in iure ad probandam irregularitatem. *Contra.* Nam hoc falsum est, vt constat ex *Capit. Apostolica*, de his, quæ fiunt à Prælatis sine consensu Capituli; *Confirmatur.* Quia hoc argumentum non solùm est à contrario sensu, sed à cessante ratione, & causa (vt inquit *Nauarrus*) quia ea ratione excusantur ab irregularitate, quia dabant operam rei licitæ; ergo cessante ista ratione incurritur irregularitas, quia Argumentum à cessante ratione est firmissimum in iure, vt constat *Capit. Cum cessante, de Appellationibus. Confirmatur Secundò ex Sanct. Thom. in hoc articul.* Vbi docet, Quòd in duobus casibus fit homo irregularis. *Primò*, Si dat operam rei illicitæ. *Secundò*, Si dat operam licitæ rei, non adhibita sufficienti diligentia; ergo clarè sentit *Sanct. Thom.* quòd in primo casu non requiritur, vt præcedat aliqua negligentia.

2 Secunda *Sententia extrema dicit*, Quòd dans operam rei illicitæ nunquam fit irregularis, si adhibuit debitam diligentiam. Ita tenuit *Magister Cano*, vt refert *Stephanus de Auila*, & tenet *Henriquez in Summa, part. 2. capit. 15. numero 1.* & alij, quos ibidem refert. *Et probatur.* Quia irregularitas non incurritur propter opus præcedens homicidium, sed propter ipsum homicidium, dummodo sit voluntarium; sed in eo, qui adhibet debitam diligentiam nullo modo est voluntarium; ergo. *Confirmatur*; Nam esto, qui vult opus periculosum censeatur virtualiter velle mortem inde sequutam, nihilominus per hoc quod adhibet debitam diligentiam ne mors sequatur, videtur excludi totaliter illa virtualis volitio mortis; ergo mors non est illi voluntaria.

3 Confirmatur *Secundò*. Nam si tale opus sit alteri licitum, vt Torneamentum respectu Laici, homicidium inde sequutum non inducit irregularitatem, si adhibita fuit debita diligentia; ergo quando idem opus est alteri illicitum, si tamen adhibeatur debita diligentia, non incurretur irregularitas. *Probatur Consequentia.* Quia irregularitas non incurritur propter illud opus, & ex alia parte debita diligentia excusat ab homicidio sequuto in eo, cui tale opus est licitum, quamuis sit inductiuum homicidij ex se; ergo consequenter excusat alterum, cui est illicitum illud opus.

4 Tertia *Sententia est* Media nempe, quòd si quis dat operam rei illicitæ non tamē periculosæ de se, vt ex illa sequatur mors, aut mutilatio, & ideò illa res illicita non est prohibita homini propter homicidium, sed propter aliam rationem, tunc si debitam adhibuit diligentiam, non manet irregularis morte, aut mutilatione subsequuta. At verò si dabat operam rei illicitæ, & de se periculosæ ad homicidium, & ideò prohibitæ, manet irregularis, quamuis omnem adhibuerit diligentiam. Ista Sententia est communior, quia illam tenent multi Authores, quos refert, & sequitur *Sapient. Magister Medina 1. 2. quæstione 73. artic. 8. ad 1.* contra tertiam regulam. Et *Magister Bañez, & Arragon, & Salon in hoc artic. Stephanus de Auila vbi supra.*

5 Pro *Explicatione igitur* huius Sententiæ supponendum est, Quòd opus potest esse illicitum, & prohibitum dupliciter. *Primo modo*, Quia est periculosum, & inductiuum mortis; Et hoc modo prohibitum est Clericis pugnare, vel mittere bombardam in arcem, vel exercere Torneamenta, & alia similia, & exercitium Chirurgiæ per adustionem, vel incisionem, & etiam Venatio vrsorum, & Aprorum, quia solet fieri cum armorum strepitu. *Secundo modò* non quia sit periculosum, nec inductiuum mortis, sed alia de causa est illicitum illud opus, vt si Venatio cunicnlorum prohibeatur certo tempore, quia tunc concipiunt.

6 Dico *Igitur* istam tertium Sententiam sic explicatam esse à Nobis tenendam, vtpotè veram. *Et Probatur Primò contra primam Sententiam.* Nam tale homicidium, quando opus illud non est periculosum, & fit sufficiens diligentia, nullo modo est voluntarium; ergo non inducit irregularitatem. *Antecedens Probatur.* Quia non est vo-

litum

litum directè (vt constat) nec virtualiter in ipso opere, quia non continetur virtualiter in illo, siquidem tale opus non est periculosum; nec est volitum homicidium ratione alicuius negligentiæ, quia nulla fuit (vt supponimus) ergo nullo modo est voluntarium homicidium. Et hoc Argumentum est euidens meo iudicio, si supponamus (vt necessariò supponendum est) quod irregularitas homicidij casualis nullatenus incurritur, nisi illud sit voluntarium, quia casuale in præsenti non accipitur pro casuali physicè, sed pro casuali moraliter, videlicet pro illo, quòd non est per se primò, nec per se secundò directè volitum, aut intentum, sed est indirectè volitum, & contingens vt in plurimum, & regulariter, vt diximus *Disp.2.*

7 Secundò *Probatur.* Quia ex prima Opinione sequerentur innumera inconuenientia. *Primò*, si aliquis tepore interdicti pulsaret Campanã ad horas Canonicas, quæ cadens occideret aliquem, tunc pulsans esset irregularis quamuis omnem adhibuerit diligentiam, quia dabat operam rei illicitæ, & tamen si non esset Interdictum, non maneret irregularis. *Secundò.* Si aliquis cederet arborem alienam, vel in die festo, si de facto oppremeret aliquem adhibita omni diligentia, maneret irregularis; non tamen si arbor esset propria, & caderet in die non festiuo. *Tertiò,* Si duo venentur cuniculos vnus in proprio nemore, alter in alieno, & vterque debitam adhibeat diligentiam; hic maneret irregularis morte sequuta, alter non.

8 Tertiò *Probatur* ex optimo textu in *Cap. Quantum Distinction.* 50. Vbi *Gelasius Papa* loquens de illo, qui equos furatus tulit, & casu offenderunt mulierem, quòd fuit illi causa aborsus, & determinat Pontifex, Quòd si æquos alienos furatus tulerit, inde est culpabilis, nam de muliere, quæ casu inter æquos confracta est, vbi voluntas non agnoscitur perniciosa fuisse, non potest puniri. Ex quo Textu constat illum fuisse Reum furti, non tamen homicidij.

9 Secunda *verò pars nostræ Sententiæ*, Quæ est contra secundam Opinionem probatur. Quia quando opus prohibetur, quia periculosum est in ordine ad homicidium inde sequutum est voluntarium in causa; ergo inducit irregularitatem. *Antecedens Probatur.* Opus de se tendit ad homicidium; ergo qui vult illud, consequenter vult homicidium. *Ex quo sequitur.* Quod dans operam rei illicitæ, & periculosæ nunquam censetur adhibere debitam diligentiam, ne sequatur homicidium, nisi cessando à tali opere, nam quamdiu vult opus, vult causam, & periculũ homicidij. *Hanc* autẽ sententiam ego sic limito, vt in foro conscientiæ solùm procedat quando opus illicitum, cui datur opera est de se ita periculosum, vt sit proxima occasio mortis. At verò in rebus in quibus rarò contingit mors, vt in venatione Aprorum, & Vrsorum, & aliis huiusmodi. Existimo, quòd si adhibita fuit diligentia debita, non fit irregularis in foro conscientiæ, quamuis in foro exteriori semper damnabitur tanquam irregularis, præsertim Clericus, cui specialiter prohibita est talis venatio.

Soluuntur Argumenta.

1 AD Primam Argumentum factum pro prima Sententia bona est solutio ibi data, nec contra illam procedit *Capit. Apostolica*, si attentè legatur *Ad Replicam autem Dicimus*, Argumentum à cessante ratione non valere, nisi procedat à negatione totius causæ totalis, & adæquatæ, causa autem adæquata excusandi aliquem ab irregularitate non est solùm, quia dedit operam licitæ rei, sed quia debitam adhibuit diligentiam, nam quamuis opus sit licitum, ex quo tamen necessariò sequitur mors, si non adhibeat debitam diligentiam ad vitandam mortem, erit irregularis. *Ad Confirmationem Respondetur*, Quòd *Sanct. Thom.* intelligendus est de dante operam rei illicitæ, & periculosæ.

2 Ad *Argumentum* pro secunda Sententia iam Diximus, quòd quamdiu homo non cessat ab opere illicito, & periculoso non censetur adhibere sufficientem diligentiam. Et per hoc patet ad Primam Confirmationem. *Ad secundam Respondetur* Bene contingere, quòd homicidium sit voluntarium, & culpabile dandi operam rei illicitæ, & periculosæ, & tamen non sit voluntarium alteri, cui talis res est licita. *Et ratio est*, Nam qui dat operam licitæ rei, non vult homicidium in se (vt supponimus) nec in causa, siquidem non tenebatur vitare illam, & adhibuit debitam diligentiam. At verò qui dat operam rei illicitæ, & periculosæ, vult homicidium indirectè, & in causa, quia tenebatur eam vitare in ordine ad vitandum homicidium, vt constat ex doctrina *Sanct. Thom.* 1.2. *quæst.* 6. *artic.* 3.

3 Dubitabis *tamen*, An Clericus in sacris Chirurgiam exercens per incisionem, siue adustionem fiat irregularis morte, vel mutilatione subsequuta, quamuis omnem adhibeat diligentiam? *Et videtur* quod non ex *Capit. Tua nos* sæpè citato. Dico tamen talem Clericum incurrere irregularitatem secundùm Ius, nisi habeat specialem dispensationem illius à Summo Pontifice. *Et Ratio huius est.* Quia opus illud est periculosum. Ita tenent plures Authores, quos refert, & sequitur *Stephanus de Auila vbi supra Dub.* 2. Ad illud autem *Cap. tua nos*, Dicimus, Quòd ibi potius censetur irregularis ille Monachus, siquidem dicitur, quòd potest cum illo misericorditer agi, quia non propter quæstum, sed propter pietatem curauit.

4 Dubitabis *Deinde*, An Magister castigans Discipulum, si ex castigatione casu sequatur mors, fiat irregularis? Partem affirmatiuam tenet *Felinus in cap. Præsbyterum de Homicidio.* Dico tamen si non excessit in castigatione, & circumspectè, fecit, quamuis sequatur mors, non manet irregularis, quia tunc homicidium est merè casuale, metaphysicè loquendo, id est omnino inuoluntarium. Si tamen nimis excessit, vel sine circũspectione fecit, ita vt percuteret in capite, vel loco periculoso, manet irregularis, vt constat ex *Cap. ad Audientiam de Homicidio.* Ita tenent plures Authores, quos refert *Stephanus de Auila, & Henriquez part.* 2. *c.* 14. *n.* 4. *in Glossa Littera D.* Vbi infert, Quòd si Iudex iubet furem flagellis cædi secundùm præscriptum legis, & tamen executor excedens, occidit executor fit irregularis, non Iudex.

5 Dubitabis *insuper*, Vtrùm qui illicitè percussit alterum vulnere non lethali, & tamen percussus moritur ex malo regimine, vel ex imperitia, aut negligentia Chirurgi maneat percussor irregularis? Partem negatiuam tenet *Caiet. in ista Quæstione.* Et Alij. Partem autem affirmatiuam tenent Alij plures, quos omnes refert *Stephanus de Auila.* Dico tamen, Si vulnus erat graue, quamuis non lethale de se, percussor manet irregularis. *Probatur.* Quia si vulnus non esset illatũ mors non esset sequuta,

sequuta, etiam posita imperitia Chirurgi, & malo regimine; ergo vulnus fuit concausa mortis. Si tamen vulnus erat adeò leue, vt exiguo medicamine posset sanari, & nihilominus mors sequuta est ex imperitia Chirurgi, vel quia ex malitia adhibuit medicamenta nociua, tunc homicidium non imputabitur, sed Chirurgo. *Dico Deinde*, quamuis mors non sequatur præcisè ratione vulneris, quia non erat lethale, sed ratione febris, vel alterius infirmitatis inde prouenientis à qua nunquam percussus conualuit, percussor fit irregularis irregularitate homicidij casualis secundùm Ius. Ita tenent plures Authores, quos ibidem refert *Stephanus de Auila*. Et ratio est eadem atque præcedenti dicto.

6 Dubitabis *Vlterius*, Vtrùm saltans cum muliere grauida fiat irregularis aborsu sequuto post animationem? *Syluester verbo Saltus*, dicit quod si saltatio erat illicita, vt si erat amator obscænus, aut Clericus, fit irregularis; & idem sentit *Nauarrus lib. 5. Concl. consil. 20. de Homicidio*, & probatur *ex Capit. Sicut ex Litterarum de Homicidio*. Dico tamen. Si saltatio fuit moderata non inducit irregularitatem, quamuis fuerit illicita, vt in Clerico, siue amatore obscœno: Secus verò si fuit ita immoderata, vt meritò ex illa timeretur aborsus, quia sic dabatur opera rei illicitæ, & periculosæ. Et sic est intelligendum *Caput illud citatum*.

7 Dubitabis *Præterea* de alente feram, vt vrsum, vel leonem, qui tamen occidit aliquem. Dico ad hoc. Si custodit illam benè ligatam, & absque sua culpa est soluta, non incurrit irregularitatem, aliàs incurret illam. Ita *Nauarrus, Couarruu. Henriquez*, & Alij, quos refert *Auila*. Et ratio huius est eadem, atque pro præcedenti dicto. *Aduertendum tamen*, Quòd quamuis habeat feram ligatam, si tamen ponit illam in via, vel publico loco, quæ occidit incautè antecedentes, fit irregularis.

8 Dubitatur *tandem*. An si puer intra tempus infantiæ, scilicet ante septennium habeat plenum vsum rationis sufficientem ad peccandum mortaliter, fiat irregularis si occidat? Partem affirmatiuam tenent plures Authores. Sed nihilominus probabilius est oppositum, *Tum quia* (vt diximus *Disput. præced. art. 2.*) *Clementina, Si Furiosus* extenditur ad excipiendum infantem; *Tum quia in Cap. Infans ff. Ad legem Corneliam de Sicariis*, dicitur, Quòd Infans, vel furiosus, si hominem occiderit, non tenetur lege Cornelia, quæ statuebat illum irregularem. Quando autem beneficium concessum est causa miserationis, extendi debet non solùm ad infantem vsu rationis carentem, sed ad alios. *Maior tamen Difficultas est*, Si ille sit maior septennio, & non habeat plenum vsum rationis, vel dubitetur vtrùm habeat illum; *Ad hoc Dico* Non fieri irregularem propter eandem rationem, sicut nec fit irregularis opprimens dormiendo aliquem, nisi id fiat ex proposito, & incuria culpabili, vt diximus. Et eadem ratione extrahens cautè secundùm regulas artis sagittam, vel gladium de homine percusso morte accelerata non fit irregularis. De aliis autem quam plurimis casibus in particulari spectantibus ad istam Disputationem legendi sunt Authores, quos iam citauimus.

DISPVTATIO XXII.

De Irregularitate proueniente ex Mutilatione.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Mutilatio alicuius membri inducat irregularitatem?

1 VIDETVR *quod non*. Quia vt habetur in *Cap. Is qui non in 6. lib. 5. tit. 11. de Sententia Excommunicationis*, nulla irregularitas est admittenda, nisi sit expressa in Iure; sed in nullo iure habetur expresse irregularitas posita propter mutilationem; ergo non est admittenda. *Minor probatur*. Quia in iure dum ponitur irregularitas propter homicidium, nulla fit mentio de mutilatione: & ex alia parte, cum irregularitas sit pœna odiosa, nō debet extendi ab homicidio ad mutilationē; ergo.

2 Dico *tamen* certissimum esse irregularitatē incurri propter mutilationem actiuam alicuius membri humani. Dixi *propter mutilationē actiuam*, quia modo non agimus de mutilatione passiua, id est, de defectu alicuius membri, quia irregularitas ex tali defectu pertinet ad irregularitatem prouenientem ex defectu natalium, de qua in *sequenti Disput. dicemus*. Et quidem nomine *Mutilationis* intelligitur abscissio, & separatio membri secundùm Sententiam communem Doctorū, & non intelligitur debilitatio, siue tarditas, vt Aliqui existimant. Sic igitur explicata Conclusio est cōmunis Sentētia omnium Theologorū, & Iurisperitorum. *Tota tamen Difficultas est* in assignando aliquo textu Iuris vbi expresse cōtineatur ista irregularitas. Circa quam Difficultatem *Suarez disp. 44. sect. 1.* existimat contineri in *Cap. in Archiepiscopatu, de Raptoribus, & Incendiariis*, Vbi decernitur Episcopos posse castigare malefactores circa vindictam Sanguinis: Si autem debeant puniri morte, vel mutilatione, remittendi sunt ad potestatem sæcularem. Sed certè ex isto *Cap.* non videtur sufficienter probari ista irregularitas, *Tum quia* solùm procedit de Clericis mutilantibus, nec inde liceret extendere illam ad alios, cùm sit odiosa; *Tùm quia* ibi solùm prohibetur Clericis mutilatio, & nulla fit mentio de irregularitate. *Probat* deinde *Suarez* ex *Clement. Si Furiosus*, vbi dicitur, quòd qui occidit, vel mutilat, non valens aliter se defendere, non manet irregularis; ergo sentit Ius fieri irregularem, qui mutilat extra casus illius *Clementinæ*. Sed certè hoc potius est argumentatiuè colligere irregularitatem, & non ostendere illam expressam in Iure illo.

3 Quo *Circa* probatur nostra Conclusio ex *Cap. Aliquantos 51. dist.* Vbi expresse decernuntur irregulares, qui in causis forensibus versati sunt, & in bello, & sæua præcepta impleuerunt, est autem sæuitia quædam abscindere membrum hominis contraria lenitati, & mansuetudini Christi. Cùm igitur ibi imponatur irregularitas vniuersaliter non solū pro homicidis, sed pro omnibus, *qui sæua præcepta impleuerunt*, ideò illo textu cōtinetur expresse. *Secundò probatur Ratione*. Quia (vt alibi Diximus)

Diximus) Legitima mens, sensus, & anima Iuris est vniuersalis Interpretatio Doctorum existimantium aliquid in Iure contineri, sed vniuersi Doctores censent irregularitatem mutilationis contineri in Iure; ergo dicendum est illam esse expressam in Iure. Ad rationem dubitandi constat ex dictis.

4 Dubitabis: Quæ pars hominis dicatur *Membrum*, vt si abscindatur, inducatur irregularitas? Prima Sententia est *Caietani 2.2.quæst.65.artic.1.* & *Soto libro 5. de Iustitia quæst.2.artic.1.* Et Aliorum existimantium non solùm dici membrum illam partem, quæ habet officium distinctiuum ab aliis, sed etiam illam, quæ habet officium iunctum cum aliis, vt digitus.

5 Dico *Tamen.* Probabilior est alia Opinio, & à Nobis tenenda, quæ asserit illam partem hominis dici propriè *Membrum*, quæ habet officium distinctum ab aliis partibus, vt oculus ad videndum, manus ad palpandum, auris ad audiendum, & sic de reliquis. Si autem non habet speciale officium quamuis opem ferat aliis, vt digitus iuuans manum, non dicitur propriè *Membrum.* Ita tenet *Couarr. Nauarrus, Henriquez*, & multi Recentiores quos refert, & sequitur *Stephanus de Auila part.7.disp.5.sect.1.* Et probatur primò, Quia (vt docet *Arist. libr.10. de partibus animalium cap.5.*) illa dicenda sunt membra corporis, quæ sunt in illo operationis propriæ genericæ; & colligitur ex *D. Paulo 1. Corinth.12.* dicente, Quòd membra in corpore distinctam habent operationem; sed digitus non habet distinctam operationem à manu; ergo. *Deinde probatur Ratione.* Quia cum irregularitas sit pœna odiosa, solùm debet comprehendere mutilationem membri propriè sumpti; ergo extendenda non est ad alia membra.

6 Ex *Dictis sequitur Primò* Non esse irregularem, qui alteri abscindit auriculam, idest Cartilaginem, quæ solùm deseruit ad ornatum, & tutelam auris, sed oportet, vt Organum auditus abscindat, vt maneat irregularis. Et eadem ratione non manet irregularis, qui euellit dentem, vel præscindit digitum, etiam pollicem, vel indicem, eò vel maximè, quia isti non habent per se propriam operationem. Et similiter non fit irregularis, qui alteri abscindit testiculos. (De eo verò qui sibi abscindit ista dicemus in subsequentibus.) Testiculi namque nullam propriam operationem habent absque membro genitali. De eo autem, qui præscindit mamillam fœminæ Aliqui censent fieri irregularem: Aliqui tenent oppositum, & vtrumque etiam probabile. *Secundò sequitur* posse contingere, vt aliquis faciat alium irregularem, & ipse non fiat irregularis, vt si abscindat alteri indicem, aut pollicem, præsertim de dextera manu. Sed de hoc in subsequentibus dicemus.

7 Dubitabis *Præterea* Vtrùm qui læsit membrum alterius reddens illud inutile ad suam operationem maneat irregularis? *Videtur quod sic*, Quoniam idem prorsus nocumentum infertur proximo, & idem peccatum committitur, ac si omnino abscinderetur. *Confirmatur Primò.* Quoniam ista læsio membri quamuis non sit materialiter, & realiter separatio illius, nihilominus formaliter est idem atque separatio, & eadem indecentia, & sæuitia reperitur vtroque modo fiat. *Confirmatur Secundò.* Quia aliàs sequeretur, quod qui oculum alterius reddit omnino aridum, non maneret irregularis, siquidem nullum abscindit membrum, & tamen nihil minus facit, quàm si erueret illum oculum. *Confirmatur Tertiò.* Quia aliàs sequeretur non incurrere irregularitatem eum, qui abscindit membrum; Consequens tamen est falsum, ergo. *Sequela probatur.* Quia si prius redderet illud inutile, & aridum, quamuis postea abscinderet illud, non abscindit verum membrum, ac subinde per abscissionem non incurrit irregularitatem; ergo si non incurrit illam reddendo membrum inutile, manifestè sequitur posse sine irregularitate abscindere membrum alterius.

8 Pro *Resolutione notandum est* Dupliciter posse ex læsione fieri membrum aridum. *Vno modo* ita vt totaliter reddatur inutile ad operationem exercendam, non tamen totaliter fiat emortuum, sed participet aliquem influxum vitæ. *Alio modo* ita vt totaliter arescat taliter vt nullum vitæ influxum participet, quamuis hoc contingat raro.

9 Dico *Igitur Primò.* Si quis primo modo lædat membrum, non manet irregularis. Hæc Conclusio est communis Sententia inter Doctores. *Et Ratio est manifesta*, Quia cum membrum illud participet influxum vitæ, remanet continuum cum reliquo corpore viuente; ergo non manet abscissum formaliter, nec materialiter. Et ex alia parte cum irregularitatis lex sit odiosa nullatenus extendenda est nisi ad veram abscissionem, seu mutilationem membri.

10 Dico *Secundò.* Si læsio membri fiat secundo modo, sic lædens fit irregularis. *Probatur*, Quia tunc membrum illud omnino emortuum non informatur anima rationali, sed alia forma, vnde nec est continuum cum reliquo corpore viuenti, ac subinde quamuis non sit realiter separatum, & materialiter, nihilominus verè, & realiter est separatum. Et præsertim quantum ad exercendam suam operationem; ergo cum irregularitas inducatur propter veram abscissionem membri, qualis est ista, illam comprehendit lex irregularitatis.

11 Dico *Tertiò.* Qui abscindit membrum debilitatum, & inutile, non tamen totaliter emortuum manet Irregularis. Qui autem abscindit membrum totaliter mortuum, nullam incurrit irregularitatem, quando ipse non fecit membrum illud esse mortuum per læsionem moraliter coniunctam cum abscissione illius. *Prima pars huius Conclusionis colligitur necessario ex præcedenti*, Quia illud membrum, vtpotè viuens continuum erat cum reliquo corpore viuenti. *Et si obiicias* Illud non esse formaliter membrum, quia non poterat exercere propriam operationem, verum autem membrum dicitur, quòd potest exercere illam, vt constat ex *Articul. præcedent. Respondetur* Illud esse formaliter membrum, quamuis ab extrinseco sit impeditum à sua operatione; secus est de membro emortuo, vtpotè ab intrinseco impedito ab operatione sua, quia non informatur anima rationali; vnde non est pars vera hominis, & à fortiori nec membrum. Et ex hoc constat probatio pro secunda parte Conclusionis.

12 Tertia *Autem pars Conclusionis asserit*, Quòd si idem homo læsit membrum faciendo illud emortuum, & simul abscidit, ita vt læsio, & abscissio, quamuis sint duæ actiones reales, & fiant distinctis temporibus, si tamen habeant vnitatem moralem inducunt irregularitatem, Quia illa læsio membri, quando erat viuum induit rationem abscissionis futuræ. Si tamen moraliter nullatenus coniungantur istæ operationes, ille non manet irregularis, quia prima læsio nullo modo inducit

rationem

rationem abscissionis. *Ex dictis* constat solutio ad Argumentum cum sua prima, & tertia Confirmatione. *Et ad secundam Dicimus specialiter*, Quòd si oculus mansit ex læsione omnino mortuus, lædens fit irregularis, ac si erueret illum, siue dextrum, siue sinistrum, vt constat ex Capitul. *Vltim. Distinct.* 55. Secus autem si oculus non mansit quamuis omnino lumine priuatus, non fit lædens irregularis.

ARTICVLVS II.

Vtrùm qui seipsum mutilat incurrat irregularitatem?

1 IN hac difficultate in primis tria supponenda sunt tanquam certa, & alia tria sunt, quæ difficultatem habent. *Primò certum est*, Quòd qui se ipsum mutilat, ita vt sibi membrum abscindat non sanitatis causa, efficitur irregularis, non secus ac si alium mutilaret. *Ratio huius est manifesta*, Quia tunc eodem modo iste est causa voluntaria mutilationis suæ, ac si alium mutilaret. *Secundò certum est*, Quòd qui abscindit sibi partem aliquam sui corporis voluntariè, etiamsi membrum non sit, imò etiam si partem partis abscindat, videlicet partem digiti, fit irregularis. *Cuius ratio est*, Quia ita habetur expressè in *Iure Dist.* 55. *Cap. Qui partem*, vbi dicitur, Quòd qui partem digiti sibi abscindit fit irregularis, & tamen digitus non est membrum, sed pars; ergo qui partem partis abscindit fit irregularis. Ex quibus Regula quædam generalis colligitur à Doctoribus, videlicet, Quòd quotiescúmque aliquis fit irregularis mutilando alium, etiam fit irregularis mutilando se ipsum, non tamen è conuerso. *Tertiò certum est*, Quòd qui sanitatis causa se, vel alium mutilat non fit irregularis. *Et ratio huius est*, Quia talis mutilatio non est formaliter nisi curatio, sicut occisio in propriam defensionem, formaliter non est nisi defensio. Et insuper constat ex *Cap. ex parte* 2. *de corpore Vitiatis*, & ex aliis multis Capitibus.

2 Difficultas *Igitur prima est*, An qui partem carnis sibi abscindit fiat irregularis? *Et videtur quod non*, Quia irregularitas in *Iure Capit. Qui partem Dist.* 55. solùm ponitur propter abscissionem partis alicuius membri; ergo non est extendenda ad abscissionem carnis, siue partis homogeneæ. *Dico tamen*. Qui abscindit sibi partem carnis notabilem, quamuis alia pars loco ablata virtute naturali subcrescat, irregularitatem incurrit. Probatur ex Decisione *Cap. iam cit.* Et ex eius ratione. Etenim irregularitas non imponitur in illo Capite ex eo solùm, quòd quis sibi abscindat aliquam partem pertinentem ad totum heterogeneum, & ad integritatem totius corporis humani, sed imponitur (vt ibidem dicitur) propter atrocitatem specialem, quàm quis circa se ipsum exercet, & ad vindicandam voluntatem, quæ sibi ipsi ausa est ferrum iniicere; sed ad hæc omnia impertinens est, quòd pars abscissa, siue pars partis sit pertinens ad integritatem totius heterogenei; ergo. *Ex hoc constat ad Rationem dubitandi*, Quia non fit extensio, sed expressè ponitur ibi irregularitas pro abscissione talis partis carnis.

3 Difficultas *Secunda est*, An hæc irregularitas, quam incurrit quis mutilando se ipsum, aut sibi partem abscindendo, sit censura Ecclesiastica an solùm sit Canonicum impedimentum? *Et probatur solùm esse Canonicum impedimentum*, Quia in mutilatione reperitur vera causa voluntaria, non secus ac si quis alium mutilaret; sed in matilatione alterius inducitur irregularitas, quæ est Canonicum impedimentum propter indecentiam, & non in pœnam peccati, quia (vt supra Diximus) irregularitas homicidij voluntarij culpabilis non est ex se nisi Canonicum impedimentum; est autem eadē irregularitas mutilationis alterius, & occisionis ac irregularitas proprię mutilationis, ergo. *In contrarium tamen est*, Quia vt constat ex *Cap. iam citato* irregularitas, quæ ibi imponitur abscindenti sibi partem aliquam est in pœnam atrocitatis, quam quis circa se ipsum exercet; ergo tunc sit pœna, erit Censura Ecclesiastica.

4 Dico *tamen*. In mutilatione, qua quis se ipsum voluntariè mutilat, duplex incurritur irregularitas, quæ est Canonicum impedimentum, & quæ est censura. Vtramque partem huius dicti probant duæ rationes modo factæ. In abscissione tamen sui ipsius, quæ non est mutilatio membri, sed solùm abscissio alicuius partis, quæ non est membrum, solùm incurritur vna irregularitas, quæ est censura. *Et probatur*, Quia iste non incurrit irregularitatem Canonici impedimenti impositam generaliter pro omni homicidio, aut mutilatione voluntaria facta sibi, siue aliis; ergo solùm incurrit irregularitatem positam in illo *Capit. Qui partem* in pœnam delicti atrocitatis, ac subinde est censura Ecclesiastica.

5 Sed T*amen aduertendum est*. Quòd ad incurrendam irregularitatem, quæ est Canonicum impedimentum in mutilatione suiipsius sufficit peccatum veniale; quia in illo est sufficiens voluntarium ad maximam indecentiam propter quam incurritur hæc irregularitas (vt iam diximus.) Ad incurrendam autem irregularitatem, quæ est censura in quacumque mutilatione, siue abscissione partis suæ requiritur peccatum mortale. *Et ratio est*, Quia hæc irregularitas imponitur propter peccatum, vtpotè in pœnam, leue autem peccatum non est dignum tanta pœna.

6 Difficultas *Tertia est*, An qui seipsum indirectè mutilat, aut indirectè sibi partem abscindit, eo quia voluntariè dedit causam culpabilem, siue occasionem; vt ab alio mutilaretur incurrat irregularitatem? *Partem* affirmatiuam tenet *Nauarrus in Manual. cap.* 27. *num.* 198. Et ratio eius est. Quia ista mutilatio, siue abscissio partis facta ab alio fuit voluntaria in sua causa illi, qui voluit causam, & passus est mutilationem, siue abscissionem ex illa subsecutam. *Dico tamen in casu huius dubij.* Qui passus est illam mutilationem, siue abcissionem, nullatenus incurrit illam irregularitatem impositam in illo *Capit. Qui partem.* Et probatur ex alio *Cap. de Corpore Vitiatis*, & ex *Capit. si quis* 2. *eadem Dist.* 55. Vbi expresse decernitur hanc irregularitatem incurri propter abscissionem, siue mutilationem affectatam ab ipso, qui se abscindi permisit; vnde solùm incurrit hanc irregularitatem in aliquo casu, quando videlicet voluit causam, in qua necessariò continebatur talis mutilatio, aut abscissio, & præuidit, & tamen affectauit ponere talem causam. Iste tamen casus est rarus, & ideò doctrina *Nauarri* non est regulariter, & communiter vera. *Aduertendum tamen est*, Quòd quando sequitur mutilatio alicuius membri facta ab alio, ille qui dedit causam, & passus est, incurrit aliam irregularitatem

tem, quæ est Canonicum impedimentum, & est generalis propter quamcumque mutilationem, vel occisionem sui, vel alterius volitã in sua causa.

6 Dubitabis: Vtrùm læsio facta proximo citra occisionem, & mutilationem, siue abscissionem inducat irregularitatem? In hac difficultate aliqui Authores tenent, Quòd sæculares si lædant enormiter proximum, etiam circa occisionem, mutilationem, & abscissionem incurrunt irregularitatem. Et statuunt regulam generalem, videlicet, Quòd quotiescúmque lædens per læsionem enormem reddit alterum irregularem manet ipse lædens irregularis. Et vt hoc explicent aduertunt duplicem esse læsionem, videlicet aliam actiuã procedentem à lædente, & aliam passiuam receptam in læso, & hæc reddit læsum irregularem, quando interuenit vna ex tribus conditionibus. *Quarum prima est*, vt læsio sit tam enormis, quòd prohibeat læsum, seu impediat, ne possit exercere ministerium altaris, & ordinis. *Secunda Conditio.* Quòd quamuis possit exercere tale ministerium, nihilominus hoc fiat cum magna indecentia. *Tertia Conditio.* Quòd quamuis possit exercere tale ministerium sine maxima indecentia, nihilominus læsio sit talis, vt inferat notabilem deformitatem.

7 Quo *Supposito* Duo dicunt isti Authores. *Primum est.* Quòd læsio passiua, cui adiacet quæcumque ex his conditionibus reddit læsum irregularem, quamuis sine culpa sua læsus fuerit. Et hoc quidem dictum est verum, de illo tamen nihil in præsenti agendum, sed in *Sequent. Disput.* *Secundò* dicunt lædentem fieri irregularem semper atque per istam læsionem reddit læsum irregularem. *Et probant primò* ex quodã motu proprio *Martini V.* Concedentis cuidam Religioni, vt Prælatus possit absoluere, seu dispensare in irregularitate suorum subditorum contracta, non solùm propter homicidium occultum, & propter mutilationem, sed etiam propter Sanguinis effusionem; ergo sentit Pontifex incurri irregularitatẽ non solùm propter mutilationem, sed etiam propter maximam læsionem cum Sanguinis effusione. *Confirmatur.* Nam *Sixtus V.* imposuit irregularitatem procurantibus abortum. *Secundò* probant ratione, quia in huiusmodi enormi læsione non reperitur minor indecentia, nec minor defectus lenitatis, quàm in abscissione partis corporis, imò sæpè infertur maius nocumentum proximo per enormem læsionem.

8 Dico *Tamen Primò.* Probabile est Clericos per enormem læsionem ab ipsis factam aliis, etiam sæcularibus, incurrere irregularitatem, quæ est Censura Ecclesiastica. *Probatur.* Quia Clericis specialiter prohibitum est ne se intromittant in causam Sanguinis, non solùm iustam de se si non prohiberetur, sed etiam iniustam, quæ fit per occisionem, aut mutilationem, aut abscissionem partis corporis: sed etiam, vt colligunt Doctores, probabiliter ista prohibitio extenditur ad enormem læsionem, præsertim si fiat cum magna Sanguinis effusione. Vnde in pœnam transgressionis huius prohibitionis, seu præcepti Ecclesiastici incurrunt irregularitatem, quæ est Censura Ecclesiastica. *Dixi* in ista Conclusione, *hoc esse probabile*, nam oppositum etiam est probabile, quia multi Authores ita tenent. *Et Fundamentum illorum est.* Quia illa prohibitio Clericis facta non debet extendi nisi ad casus in illa expressos, in quibus expresè non habetur, quòd ista enormis læsio inducat irregularitatem.

9 Dico *Secundò.* Sæculares enormiter lædentes alios citra mutilationem, aut abscissionem partis, corporis non incurrunt irregularitatem. Et illa regula generalis Authorum oppositæ Sententiæ nullo firmo nititur fundamento. *Probatur Conclusio.* Quia nullibi in toto Iure inuenitur expresè talis irregularitas imposita sæcularibus; vnde paucissimi Authores sunt oppositum tenentes, ac proinde nostra Sententia est cõmunis doctrina.

10 Ad *Argumentum* primum factum à principio multiplex solet adhiberi solutio. Respondetur tamen facilè per primam Conclusionem, Quòd cum Pontifex indultum illud faceret Religiosis, censuit illos per enormen læsionem incurrere irregularitatem. *Et si dicas*; Ergo oppositum huius non est probabile. Respondeo per secundam solutionem, quòd Pontifex ad sedandas conscientias apposuit illam particulam, quia sciebat esse probabile Clericos per istam læsionem incurrere irregularitatem, quamuis oppositum esset probabile; & ideò vt in vtraque Sententia præsertim in prima manerent tuti, fecit eis illam concessionem Tertiò *Respondeo*, Quòd ibi solùm intendit Pontifex concedere, quòd si aliqui Religiosi se intromisissent in causam Sanguinis iustam de se, si non prohiberetur, propter quam quidem incurrissent irregularitatem, possent dispensari à suis Prælatis. Ex quo constat illam concessionem nullatenus esse factam ad dispensandum in irregularitate contracta per enormem læsionem, cùm talis irregularitas non sit, vt diximus probabiliter. Ad Confirmationem Respondetur illud decretum *Sixti V.* iam esse redactum ad Ius commune per *Clementem VIII.* Ad secundum argumentum negatur consequentia, quia quamuis sit maximus defectus lenitatis illa percussio, propter illam tamen non est imposita in Iure irregularitas.

DISPVTATIO XXIII.

De Irregularitate proueniente ex indebito Vsu siue actiuo, siue passiuo Sacramentorum.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ex iteratione Baptismi incurratur Irregularitas?

1 DE *Ista* Re agunt Summistæ, Verbo *Irregularitas*, & *Verbo Baptismus*, & Specialiter *Syluester verbo Baptismus* §.3. *& verbo Irregularitas*, §.5. *& Nauarr. in Manual. c.27. n.246.* & Theologi super tertiam partem *D. Thom. q.66. art.9.* & *Suarez tom.5. disp.42.*

2 Dico *Igitur Primò.* Rebaptizatores scienter, & ipsi Rebaptizati scienter, irregularitatis pœnã incurrunt. Ista Conclusio est communis Sententia Theologorum, & Iurisperitorũ. Et probatur communiter ex *c. eos quos de consecrat. dist.* 4. & ex *c.2. de Apostatis.* Et quamuis primũ *Cap.* videatur loqui tantùm de Episcopis, & Præsbyteris, & Diaconis Rebaptizatoribus, & secundùm *Capti.* videatur solùm loqui de Acholytis ministrantibus

bus Rebaptizanti, non autem de Subdiacono, & de aliis; nihilominus tamen communis sensus omnium Iurisperitorum, & Theologorum circa illa Capita est comprehendere vniuersos Rebaptizantes, & iste communis sensus est anima Iuris, vnde in ipso continetur hæc irregularitas. Et sic manet probata prima pars nostræ Conclusionis. *Pro secunda* verò parte vbi loquimur de Rebaptizatis scienter est Textus irrefragabilis in *Capit. Confirmandum Distinct.* 50.

3 Dico *Secundò* Ignorantia culpabilis siue Iuris, siue facti neminem excusat à pœna lata contra Rebaptizantes, & Rebaptizatores. *Probatur.* Quia ex communi Doctorum Sententia illa pœna imponitur in Iure propter delictum iterationis Baptismi, & ignorantia quæ non excusat à delicto, non excusat à pœna.

4 Dico *Tertiò.* Ignorantia inculpabilis excusat omninò in pœna irregularitatis siue Rebaptizantes, siue Rebaptizatos. Ista Conclusio est contra plures Authores, quos referunt Theologi illa *quæst. 66. artic. 9.* Sed aduertendum est, Quòd in Sacerdotibus, qui sunt ministri baptismi ex officio, nunquam inueniri potest ignorantia inuincibilis, siue Iuris, siue facti, quia tenentur Iura baptismi scire, & de facto solerter inquirere. Rustici tamen poterunt aliquando inuincibiliter ignorare. An licitè possit baptismus iterari. *Probatur Igitur Conclusio.* Nam hæc irregularitas ponitur propter delictum; ergo ignorantia, quæ excusat à delicto excusabit etiam à pœna. *Secundò probatur* ex *Cap. Placuit*, ex *Cap Qui apud* 1. *quæst.* 1. vbi definitur, Quòd infantes baptizati ab hæreticis promoueantur ad ministeria altaris; ergo idem erit de ignorantibus inuincibiliter, quia in hac parte non differunt à pueris. *Tertiò Probatur.* Quia ad incurrendam irregularitatem propter significationem, quæ incurritur propter aliquem actum, est necessarium, vt actus ille sit voluntarius, & humanus directè, vel indirectè; sed in casu posito ignorantia inculpabilis aufert omnino voluntarium, vt dicitur 1. 2. *q* 6. ergo. *Confirmatur.* Quia sic iterantes Baptismum dant operam rei licitæ; ergo non incurrunt irregularitatem. *Probatur Consequentia.* Quia ideò alij incurrunt illam, quia dant operam rei illicitæ.

5 Dubitabis *Tamen*, An Rebaptizantes sub conditione extra casum dubij incurrant pœnam irregularitatis? Et dixi *Extra causam dubij*, Quia quando Baptismus collatus fuit dubius, licitè potest sub conditione iterari. Ad hoc dubium *Magist. Soto* respondet affirmatiuè. Sed tamen oppositum est probabilius, nempe Rebaptizantes, siue Rebaptizatos sub conditione, etiam quando nullum est dubium de præterito baptismo, non fieri irregulares. Ita tenent cum aliis *Magist. Nuñio in illa quæst. 66. art. 9.* Et probatur, Quia (vt sæpè ostendimus) irregularitas non debet admitti nisi sit expressa in Iure; sed non ponitur expresse in Iure irregularitas contra Rebaptizatos, siue Rebaptizantes sub conditione, sed solùm ponitur propter actum perfectum Rebaptizationis, qui est absolutus, ergo. *Confirmatur.* Nam odia sunt restringenda; ergo pœna irregularitatis cùm sit odiosa, solùm debet comprehendere Rebaptizatos, & Rebaptizantes absolutè, & non sub conditione, quia isti solùm Rebaptizant secundùm quid.

6 Ex *Dictis sequitur*, Quòd propter solam iterationem baptismi perfectam, completam incurritur irregularitas. Itaque si aliquis Rebaptizet exterius sine animo Rebaptizandi, non fit irregularis, quamuis fiat irregularis Rebaptizatus, si habuit animum iterum suscipiendi baptismum, & de facto suscepit. Si tamen de facto suscepit exterius sine animo interius suscipiendi, non fit irregularis Rebaptizatus. *Secundò sequitur* Non fieri irregularem, qui prima vice suscepit baptismum, quantumuis fictè suscipiat. *Et probatur*, Quia fictio, vel potest esse contra ipsum baptismum, vel contra effectum eius tantum, qui est gratia. Et quidem si fictio sit contra ipsum baptismum, ita vt suscipiens illum exterius nolit interius baptizari, non manet baptizatus, ac subinde nec irregularis, quia irregularitas, ista solùm potest comprehendere eos, qui sunt intra Ecclesiam per baptismum. De alia autem fictione manifestum est non inducere irregularitatem.

7 Dico *Tertiò.* Adultus, qui differt baptismum vsque ad mortis periculum, & tunc necessitate compulsus recipit illum, manet irregularis, & inhabilis ad sacros ordines suscipiendos. Ita tenet *D. Antonin. 3. part. tit. 18. Cap. 6 §. 2. Angelus verb. Irregularitas numer. 55. Syluester verb. Irregularitas quæst. 21.* Et alij quos refert, & sequitur *Suarez tom. 5. disp. 42. sect. 1. n. 5.* Et probatur. Quia iste casus irregularitatis continetur planè expressus in Iure de *Consecrat. dist. 57. cap. 1. ex Concilio Neocesariensi cap. 12.* Vnde vt refert *Eusebius lib. 6. Histor. cap. 32. Nouatus* fuit sic baptizatus, & quidem Episcopus desiderabat maximè *Nouatum* ordinare, & id minimè licebat, quia Iure prohibitum erat. *Et ratio huius Decreti est*; Quia fides illius, qui sic baptizabatur, non videbatur esse voluntaria, sed ex necessitate. Is autem de cuius vera fide dubitatur, non licebat ad sacros ordines promoueri, cùm sic ordinatus debeat esse firmus in fide, vt instruat alios in illa. Qui autem ex necessitate ægritudinis suscipit fidem in baptismo in periculo mortis, non videtur permansurus in fide firmus, sed potius Dubius. *Aliam rationem assignant Alij*, Videlicet, quòd quamuis sine culpa sua quis differat baptismum vsque ad mortis periculum, quia tamen sæpè ille non est sufficienter instructus in fide, censetur Neophytus, & consequenter non satis idoneus ad docendam fidem. Sed prima ratio est melior. Et dixi in Conclusione illam intelligi de Adultis, quia de paruulis neutra ratio currit.

8 Aduertendum *Tamen*, quòd in duobus casibus ille, qui differt baptismum poterit ad sacros ordines promoueri. *Primus casus est.* Si purgauerit suspicionem, postquam incolumis fuerit protestatus fidé, docénsque illam firmiter nacta occasione. *Secundus casus*, Si vrgeat necessitas ministrorum Ecclesiæ. Ita decernitur in illo Textu, & tenent omnes Doctores *Dubitabis tamen*, An in his casibus requiratur dispensatio irregularitatis? Aliqui tenent partem negatiuam. Alij per aliud extremum dicunt esse necessariam dispensationem Summi Pontificis. Sed tamen veritas est sufficere dispensationem Episcopi, ita tenet communis Sententia, & ad istam dispensationem non requiritur, vt simul concurrant illæ duæ causæ nempe purgatio suspicionis, & necessitas Ministrorum; sed sufficit si cõcurrat prima causa. Et in secundo casu tanta poterit esse necessitas ministrorum, vt quamuis non purgauerit suspicionẽ conueniens sit illũ ordinari.

9 Dubitabis *Insuper*, An ista irregularitas extendatur ad omnes illos, qui necessitate compulsi baptismum

baptiſmum ſuſceperunt,etiam nulla inſtante ægritudine periculoſa, ſed quia per Vim, & metum, qui non excludat voluntatem baptiſmi,receperunt illum? *Ad hoc dubium Reſpondeo affirmatiuè*,Tum quia vbi eſt eadem ratio, eſt eadem Iuris diſpoſitio; *Tum quia* iſte caſus non procedit ſolùm à ſimili cum alio caſu de ægritudine periculoſa, ſed prorſus eſt idem caſus, quia illa lex inducens irregularitatem non fundatur in ægritudine, ſed in periculo inconſtantiæ fidei. De qua inconſtantia ſuſpectus eſt omnis,qui neceſſitate compulſus baptiſmum ſuſcipit,ſiue per metum,ſiue propter inſtantem periculoſam ægritudinem. Imò experientia compertum eſt hanc fidei inconſtantiam in iſtis perdurare vſque ad plures generationes; vnde ſæpè cautum eſt, vt illi non promoueantur ad ſacros ordines,nec committatur illis fidei inſtructio, & multò minus defenſio.

10 Dubitabis *Tandem*, An hæc irregularitas poſſit extendi, ita vt etiam comprehendat illos, qui ob ſolam moram culpabilem dilatant nimis ſuſceptionem baptiſmi, ſunt tamen firmi in fide ante ſuſceptionem illius, & ſolùm procraſtinantur, vt interim liberius peccent in aliis vitiis, quæ non ſunt contra fidem? Aliqui tenent partem affirmatiuam,inter quos eſt *Maior*, vt refert Suarez. Sed tamen veritas eſt iſtos non incurrere irregularitatem,quia nullo modo ſunt ſuſpecti de fide. Quinimò etiam ſi expectent articulum mortis ad ſuſcipiendum baptiſmum, dum tamen manifeſtè conſtet illos ſemper fuiſſe in fide firmos, ſunt immunes ab iſta irregularitate. *Et ratio eſt*,Nam quamuis Textus ille comprehẽdere videatur vniuerſos, qui ſic differunt baptiſmum, nihilominus in tantũ procedit deciſio Textus, in quantum ſe extendit efficacia rationis decidendi; quæ quidem ratio ſolùm procedit de ſuſpectis in fide propter dilationem baptiſmi, & cum aliàs lex iſta irregularitatis ſit pœnoſa venit reſtringenda.

11 Dico *Quartò*.Si quis in loco vbi peregrinatur,& incognitus eſt,baptizatus fuerit,ſit irregularis, & inhabilis ad ſacros ordines ſuſcipiendos.Ita decretũ fuit in *Cõcil.Elibertino Can.*24.& habetur apud *Gratianũ Cap.Omnes Diſt.*98. vbi ſic dicitur, *Omnes qui peregrè,ſeu in peregrinatione fuerint baptizati,eo quod eorum minimè ſit cognita vita, placuit ad Clericum non eſſe promouendos in aliis Prouinciis.* Ex quibus verbis conſtat, non incurri iſtam irregularitatem ratione baptiſmi ſuſcepti formaliter loquendo,ſed ob ignorantiam vitæ,& morũ, quibus ſe geſſit ille ante baptiſmum. Potuerunt namque mores eſſe tam praui, vt merito poſt baptiſmum denegentur illi ſacri ordines;vt poteſt ignorari an ille ſit Rebaptizatus poſtquam in illa peregrinatione fuit primò baptizatus.

12 Et *Si dicas*:Dubium hoc eſſe merè negatiuum,ac ſubinde ſufficiens ad reddendum inhabilem iſtum hominẽ, quia propter dubium negatiuum de idoneitate alicuius non eſt cõdemnandus.*Reſpondetur tamen Primò*,Quòd quamuis ad habendam opinionem de bona fama alicuius nihil obſtet dubium merè negatiuum, nihilominus ſufficit illud,vt non promoueatur ad ſacros ordines,quamdiu non conſtiterit de integritate vitæ eius,ac de vero baptiſmo,& aliis neceſſariis. *Et ratio diſcriminis eſt*,Quia ad habendam bonam opinionem de fama alicuius, non requiritur fieri prius informationem de moribus, & vita ipſius,quæ tamen informatio requiritur ad ſacros ordines. Et ex hoc,*Secundò Reſpondetur* Dubium illud non eſſe merè negatiuum,ſed aliquo modo poſitiuum, quia ille modus recipiendi baptiſmum præbet ſuſpicionem de veritate eius. Legatur *Concil.Trident.Seſſ.*23.*cap.*8.*de Reformat.*

13 Ex *Dictis* Sequitur hanc irregularitatem potius reduci ad illam, quæ oritur ex infamia, ſeu dubia fama; vnde ſublata infamia, ſeu dubia fama non manet ille irregularis; nec indiget aliqua diſpenſatione, & ideò merito in illo Textu adduntur illa verba, *In aliis Prouinciis*, vt detur intelligi hanc dubiam famam moraliter loquendo ſolùm habere locum, dum aliquis baptizatus fuit in remotiſſimo loco, vbi incognitus erat, aliàs autem de facili poteſt tolli iſta dubitatio.

14 Dico *Quintò*. Quamdiu dubitatur de baptiſmo alicuius ſtante illo dubio manet irregularis, & inhabilis ad ſacros ordines ſuſcipiendos. Ita habetur *Cap. Placuit de infantibus, de Conſecrat. Diſt.*4. Et quamuis nullo Iure eſſet lata iſta irregularitas, nihilominus ex natura rei eſſet iſta prohibitio, ne ille ſuſciperet ſacros ordines, quia naturalis ratio dictat non eſſe ſuſcipiendos ab eo de cuius baptiſmo meritò dubitatur. Vnde hæc irregularitas eſt Canonicum impedimentum, imò incapacitas naturalis, vel reducitur ad illam,quam modo dicebamus de dubia fama, quia qui dubius eſt an alter adultus verè ſuſcepit baptiſmum, ſubinde dubius eſt de eius fama. *Aduertendum tamen eſt* ad hoc non ſufficere leue dubium, ſed requiritur graue, quale etiam requiritur ad Rebaptizandum aliquem ſub conditione, quando de eius primo baptiſmo eſt rationabile dubium,& graue.

15 Dico *Vltimò*. Baptizati ab hæreticis manent irregulares, & inhabiles ad ſacros ordines ſuſcipiendos. Ita definit *Innocentius Primus*,vt habetur *Cap.Ventum eſt* 1. *quæſt.*1. Cuius rei triplex ratio ſolet aſſignari. *Prima* Odium, quod meritò habet Eccleſia Catholica contra miniſtros hæreticos.Sed tamen iſta ratio efficax non eſt,quia ex illa ſequeretur infantes ab hæreticis baptizatos eſſe irregulares, quòd tamen eſt falſum, vt conſtat ex pluribus capitibus Iuris, vt refert *Suarez* vbi ſupra. *Secunda* ratio eſt dubietas baptiſmi.Sed hæc etiam eſt inefficax propter rationem modò factam de infantibus,& præſertim quia hæretici ferè omnes recipiunt baptiſmum, vnde ritè adminiſtrant illum. *Vnde tertia vera ratio eſt* hanc irregularitatem eſſe impoſitam propter crimen baptizati adulti, qui poterat à Catholico recipere baptiſmum. Vnde noſtra Concluſio ſolùm procedit de adultis.

ARTICVLVS II.

Vtrùm per indebitam ſuſceptionem aliorum Sacramentorum incurratur irregularitas?

1 NAuarrus *in Manual.c.*27.*n.*247.& alij Iuriſtæ tenuerunt incurri irregularitatem per iterationem Sacramenti Confirmationis *Quorum Ratio erat*, Quia vbi eſt eadem ratio eſt eadem Iuris diſpoſitio,ſed currit eadem ratio de iteratione confirmationis ac de iteratione baptiſmi, cum vtrúmque Sacramentum imprimat Characterem, nec iterari poſſit; ergo.

2 Nihilominus vera Sententia eſt oppoſita,quam modò communiter tenent vniuerſi Theologi, &

Iuriſtæ,

Iuristæ, inter quos est *Magist. Nuño 3. q. 72. art. 5. concl. 3. & Suar. tom. 5. disp. 42. sect. 2.* Et probatur efficaciter. Quia in iure nulla extat talis irregularitas, nec argumentum à simili est efficax in materia de irregularitate, vt sæpè diximus. Illa autem regula, scilicet, *Vbi est eadem ratio, est eadem Iuris dispositio*, est intelligenda quandò Ius constituit vniuersaliter decretum de rebus eiusdem ordinis; in præsenti autem dum fit sermo de irregularitate contracta per iterationem baptismi, solùm constituit Decretum de isto Sacramento in singulari, sicut de Sacramento Ordinis (vt statim dicemus) vnde non comprehenditur Sacramentum Confirmationis.

3 De *Eucharistiæ* autem Sacramento oportet distinguere, nam in illo sæpè coniunguntur simul duo, videlicet & ministerium ordinis administrando illud, & receptio ipsius Sacramenti. *Regula igitur generalis est.* Per nullam indebitam susceptionem huius Sacramenti incurri irregularitatem, quia in Iure non extat talis irregularitas. Ratione autem ministerij ordinis, quod exercetur in isto Sacramento à celebrantibus illud incurritur sæpè irregularitas quæ tamen pertinet ad Sacramentum ordinis. De quo statim dicemus.

4 De *Pœnitentia* autem Sacramento manifestum est etiam per nullam indebitam susceptionẽ ipsius incurri irregularitatem. Solùm igitur aduertendum est cum *Bellarm. tom. 3. lib. 1. de Pœnitentia cap. 21. & 22.* Triplicem esse pœnitentiam, videlicet priuatam, quæ est Sacramentum, & publicam, & solemnem, quæ non sunt Sacramenta, & per solam pœnitentiam solemnem incurri irregularitatem, quæ irregularitas potiùs reducitur ad eam quæ oritur ex infamia. Cùm autem talis pœnitentia solemnis iam non fit in vsu in Ecclesia, ideò ablatum est fundamentum talis irregularitatis.

5 De *Sacramento* autem Extremæ-Vnctionis magis certum est nullam incurri irregularitatem per indebitam susceptionem ipsius, imò regula generalis est, per nullam susceptionem alicuius Sacramenti quantumcumque peccaminosam incurri irregularitatem, si talis susceptio consideretur quatenus præcisè est susceptio Sacramenti, vt ostendit inter alios *Suar. in illa sect. 2.* in qua non fit sermo de baptismo, nec nos comprehendimus illum in ista regula, quia iam de eo egimus *art. præced.*

6 Tota *ergo difficultas* est de Sacramento Ordinis, & de Sacramento matrimonij, de quibus multa supersunt dicenda, quæ tamen placet relinquere pertractanda in suis propriis locis, cum de his Sacramentis agetur. Et interim legatur *Suarez in illa disp. 42. sect. 3.* Vbi latè examinat sexdecim casus, in quibus incurritur irregularitas per indebitam ordinum susceptionem. Et *sect. 4.* latè disputat de irregularitate, quæ contrahitur per indignam ordinis vsurpationem, & *sect. 5.* latè etiam examinat alios octo casus, in quibus incurritur irregularitas per indignam ordinis administrationem. De Sacramento autem Matrimonij iterato, vel semel facto cum vidua, siue corrupta, constat incurri irregularitatem bigamiæ, de qua in superioribus egimus, & latè tractat *Suar. disp. 49.* per totam. Vnde in præsenti nihil restat superaddendum.

7 Quæstiones *aliæ* de ista irregularitatis materia poterant in præsenti disputari, nempe de irregularitate proueniente ex infamia, de qua tamen satis diximus, & legatur *Suar. disp. 48.* Et similiter de irregularitate proueniente ex defectu natalium, de qua *Suar. disp. 50.* Et de irregularitate proueniente ex defectu personali inculpabili, de qua *Suar. disp. 51.* Et de irregularitate proueniente ex defectu personali culpabili, videlicet ex hæresi, & Simonia, & aliis huiusmodi, de quibus *Suar. disp. 43.* Et frater *Manuel Rodrig. tom. 1. Quæstionum Regular.* Et alij Authores. Nos igitur ab his disputandis abstinemus, & suis propriis locis relinquimus, nec in hoc loco sunt adeò necessaria, cùm sint rarò contingentia, & nimis prolixa eorum disputatio.

DISPVTATIO XXIV.

De Potestate dispensandi super Irregularitate.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Episcopi habeant potestatem dispensandi in Irregularitate Homicidij voluntarij liciti?

1 IN *hac difficultate* sunt tres sententiæ. Prima asserit, quòd Episcopi ex Iure antiquo communi poterant dispensare in hac irregularitate homicidij voluntarij liciti, idque modò possunt, siquidem quantum ad hoc non est reuocatum Ius antiquum per aliud nouum Ius. Authores huius Sententiæ suppresso nomine refert *Suarez disputatione 47. sectione 6. circa finem.*

2 Secunda *sententia* asserit, Quòd in hac irregularitate possunt omnino dispensare Episcopi non ex Iure antiquo communi, sed ex iure communi nouo, videlicet ex facultate concessa illis in *Concil. Trident. sess. 24. in decreto de reformat. cap. 6.* Vbi conceditur facultas Episcopis, vt possint dispensare in omnibus irregularitatibus prouenientibus ex delicto occulto, excepta irregularitate homicidij voluntarij. *Ex quibus verbis desumitur argumentum.* Nam irregularitas homicidij liciti non comprehenditur sub exceptione illa, scilicet sub irregularitate homicidij voluntarij, quia homicidium licitum non dicitur homicidium simpliciter, & absolutè loquendo, sed multùm impropriè, cum homicidium importet occisionem iniustam, & illicitam propriè loquendo; ergo hæc irregularitas, quæ contrahitur ex occisione iusta, & licita cùm non comprehendatur in illa exceptione, comprehenditur in concessione Concilij.

3 Confirmatur. Quoniam irregularitas homicidij voluntarij illiciti longè difficilius dispensatur, quam irregularitas homicidij liciti voluntarij; *Tum quia* ratione ipsa constat grauiorem esse indecentiam in homicidio illicito, & quia illicitum, & quia voluntarium, *Tum quia* expressè decernitur in *Concil. Trid. sess. 14. cap. 7.* Quod super irregularitatem homicidij voluntarij illiciti nunquam fiat dispensatio, sed talis homicida omni prorsus ordine, ac beneficio, atque Ecclesiastico officio perpetuò careat. Ergo cum sub illa determinatione, & decisione non includatur homicidium voluntarium

rium licitum, consequenter non includitur in illa exceptione, quæ habetur in *c.6.sess.24.*

4 Confirmatur *Secundò*. Quia homicidia ista licita comprehenduntur à Iure sub homicidio casuali, cum igitur in illo *Decreto Concilij* solùm excipiatur irregularitas homicidij voluntarij, quatenus à casuali distinguitur, videtur consequenter dicendum concedi Episcopis facultas dispensandi in irregularitate cuiuscumque homicidij casualis, sub qua continetur hæc irregularitas homicidij liciti. Istam Sententiam sic probatam tenet *Couarr. in Clement. si furiosus de homicidio part. 2.* Quem etiam alij Iurisperiti sequuntur. Et eandem tenet *Eman. Rodrig. tom. 1. Quæstionum Regular. Quæst. 24. art. 8.* Et mouetur iste Author argumento facto cum prima confirmatione. *Couarr.* autem mouetur secunda confirmatione.

5 Tertia *sententia* est omnino negatiua asserens. Quod Episcopi nullo modo possunt dispensare in hac irregularitate; Hæc est communior Sententia, quam tenet *Nauarr. in Manuali cap. 27. & Bañez 2.2. Quæst. 64 art. 8. & Salon, & Arragon, & Suar. in illa disp. 47. sect. 6.* In hoc dubio duo sunt, quæ possunt habere difficultatem. *Primum* est circa fundamentum, quo mouentur aliqui ex Authoribus secundæ Sententiæ, videlicet, nomine *homicidij voluntarij* non comprehendi occisionem hominis iustam, & licitam. *Secundum* est de principali Quæstione. Et quidem circa primum non solùm aliqui ex Authoribus secundæ Sententiæ tenent, quod nomine *homicidij voluntarij* in ordine ad irregularitatem inducendam non intelligitur occisio hominis iusta, & voluntaria, verum etiam plures Authores tertiæ Sententiæ *id* ipsum existimãt. Ita *Suar. & Magist. Bañez 2.2. Q. 40. art. 2. dub. 4.* quamuis *Quæst. 64 art. 8.* vbi disputat de dispensatione huius irregularitatis, oppositum teneat. *Caiet.* insuper in *Summa verb. Irregularitas* vniuersalem tradit regulam, videlicet, Quod quotiescumque conceditur facultas dispensandi in omni irregularitate, excepta irregularitate homicidij voluntarij, conceditur facultas dispensandi in irregularitate contracta ex occisione hominis voluntaria iusta, & licita. *Et ratio eius est.* Quia talis occisio hominis non comprehenditur sub nomine *homicidij voluntarij*, cùm illud importet iniustam, & illicitam occisionem hominis.

6 Dico *tamen primò*. Probabilius est, quod in materia irregularitatis nomine *homicidij voluntarij* intelligitur occisio hominis voluntaria iusta, & licita. Hanc Sententiam tenet *Magist. Bañez, & Arragon, & Salon suprà cit* Quin potiùs plures Doctores hoc supponunt tanquam certum in ista materia, quamvis loquendo in rigore Metaphysico nomen *homicidium* solùm importet occisionem illicitam hominis (vt nos etiam diximus in initio huius tractatus) vnde nomine *homicidij voluntarij* quoad irregularitatem inducendam comprehenditur occisio hominis voluntaria, & licita. *Probatur igitur Conclusio*, Quoniam Iura indiscriminatim loquuntur in materia irregularitatis appellando homicidium, occisionem iustam, vt constat in *Clem. de homicidio si furiosus*, Vbi occisio hominis facta in defensionem propriam quando aliter quis euadere non potest, appellatur *homicidium*. Constat autem talem occisionem non esse illicitã, sed licitè fieri, & sine peccato. Et deinde in tit. *de homicidio voluntario, & casuali* plura appellantur homicidia, quæ tamen non censentur irregularitatem inducere, quia non fuerunt aliquo modo voluntaria, & consequenter nec peccata.

7 Confirmatur. Quia potissima indecentia, quæ in hac irregularitate consideratur ab Ecclesia non est ratio culpæ homicidij, sed ratio voluntariæ occisionis, & effusionis Sanguinis in ordine ad repræsentandam mansuetudinem Christi, quamvis etiã culpa homicidij maiorum inducat grauitatem. Et hac ratione diximus supra irregularitatem homicidij voluntarij culpabilis non esse censuram impositam in pœnam peccati, sed esse solùm Canonicum impedimentum, sicut est irregularitas homicidij voluntarij liciti. Meritò ergo tam in Iure, quàm in communibus disputationibus de materia irregularitatis nomine *homicidij* comprehenditur tam licitum, quàm illicitum, quia in vtroque potissima indecentia reperitur.

8 Maior *tamen difficultas* est de homicidio facto in defensionem propriam cum moderatione inculpatæ tutelæ. An illud comprehendatur sub homicidio voluntario? *Ratio dubitandi est pro parte affirmatiua*, Quia tale homicidium non est casuale, cùm homicidium casuale secundùm Iura semper sit illicitum; ergo continebitur sub homicidio voluntario. *In contrarium tamen est*, Quia hoc homicidium non est, nec potest esse volitum, sed vt plurimùm per accidens subsequutum; ergo non potest comprehendi sub homicidio voluntario, cùm homicidium voluntarium sit per se volitum. *Pro huius* resolutione distinguendum est de homicidio facto in defensionem, nam vel potest fieri seruato moderamine, vel illo non seruato. Et rursus si non seruetur moderamen, vel excessus, qui fit in non seruando moderamine, vel est paruus, vel magnus.

9 Dico *Igitur secundò*. Homicidium factum in defensionem propriã cum moderamine debito propriè loquendo, nec comprehenditur sub homicidio voluntario, nec sub casuali; reducitur tamen ad homicidium casuale. *Prima pars huius Conclusionis* satis constat ex dictis à nobis *disp. 2. huius tractatus*, Vbi satis ostendimus homicidium voluntarium debere esse per se volitum in se, siue in sua causa; ergo cum homicidium factum in defensionem cũ moderamine nec sit volitum in se, nec in sua causa, nullatenus est voluntarium propriè loquendo. *Secunda verò pars*, videlic. non esse propriè casuale, *Probatur*. Nam quamvis homicidium casuale secundùm amplam extensionem comprehendat homicidium præuisum, quod regulariter subsequi potest, & de facto subsequutum est; nihilominus tamen in ordine ad inducendam irregularitatem illud solùm casuale homicidium dicitur, quod est culpabile, & secundùm rigorem iuris imputatur ad culpam, ergo cum homicidium factum in defẽsionem cùm moderamine sit inculpabile, non est censendum propriè casuale secundùm Ius. *Tertia verò pars*, videlic. illud reduci ad casuale. *Probatur*, Quia cũ sequatur multùm per accidens, & ex alia parte omninò differat à voluntario, sapit naturam alterius extremi, videlic. homicidij casualis.

10 Ex *ista conclusione sequitur*. Quod si priuilegium concedat facultatem dispensandi in omni irregularitate homicidij, excepta irregularitate homicidij voluntarij, concedit consequenter facultatẽ ad dispensandum in omni irregularitate homicidij facti in defensionem, etiam honoris, & bonorum temporalium innocentis. *Et ratio est.* Quia cum hæc irregularitas non comprehendatur sub exceptione illa, & facultas sit ad omnem aliam, extenditur etiam ad istam.

Dico

11 Dico *Tertiò*. Hemicidium in defensionem, si non seruetur moderamen inculpatæ tutelæ, excessus tamen in illo non seruando fuit paruus, tale homicidium sub casuali comprehenditur. *Probatur ex dictis*. Nam illud per accidens reducitur in voluntatem, & non per se, & aliàs est culpabile, ergo habet conditiones homicidij casualis, quod in Iure sic appellatur, & super eo potest fieri dispensatio virtute priuilegij exceptantis tantùm homicidium voluntarium (vt dicebamus in fine *concl præc.*) Aduertendum tamen est circa istam conclusionem, quod excessus paruus non censetur ille, qui solùm est peccatum veniale, nam fortassis quicumq; excessus quantumcumque paruus semper est mortale, cùm sit in materia homicidij, & rarò potest oppositum contingere; sed dicitur excessus paruus, quia quamvis sit mortale peccatum, non tamen est sufficiens, vt voluntas intendat occisionē illam directè in se, vel in sua causa, & hac ratione paruus excessus ille extrahit homicidium extra omne homicidium voluntarium per se, iuxta dicta *disp.* 2.

12 Dico *Quartò*. Quando excessus est magnus in non seruando moderamine inculpatæ tutelæ tale homicidium continetur propriè sub voluntario. *Ratio huius est*, Quia tunc est per se intentum, siue per se volitum in se, siue in sua causa; ergo formaliter inducit rationem homicidij voluntarij. *Et si inquiras*. Quomodo cognoscetur sufficienter quando excessus sit magnus, vel paruus? *Respondetur*. Quòd quando aggressus nihil curat, nec cogitat de seruando moderamine, sed solùm de conseruandis rebus suis, tunc excessus erit magnus. Cæterùm quando intendit, & curat seruare aliquo modò moderamen debitum, si fiat excessus in illo seruando, censeri debet paruus.

13 Circa secundum punctum huius articuli *Dico Quintò*. Secundùm ius commune antiquum Episcopi non habebant facultatem ad dispensandum in irregularitate homicidij voluntarij liciti. Ista conclusio est contra primam sententiam. Sed nihilominus est communis Doctrina, quamvis difficile sit efficacem eius probationem assignare, cum facultas ad dispensandum in irregularitate quacumque non sit Episcopis deneganda nisi expresè fiat exceptio in Iure, quia Episcopi in sua Diœcesi Iure diuino habent eandem potestatem, quam Romanus Pontifex supra totam Ecclesiam. In Iure autem Canonico non de facili reperitur, vbi hæc facultas sit Episcopis denegata. Nihilominus tamē existimo efficaciter probari istam conclusionē ex *cap. miror dist.* 50. *& sequentib. duobus*, & efficaciùs ex *cap. continebatur de homicidio*, in quo irregularitas homicidij ferè casualis, & aliquo modo voluntarij reseruatur Summo Pontifici; ergo à fortiori irregularitas homicidij omninò voluntarij.

14 Dico *Sextò* probabilius est Episcopos etiā post *Concil. Trid.* nullam habere facultatem ad dispensandum in irregularitate homicidij voluntarij liciti. Probatur ratione efficaci desumpta ex decreto *Conc. Trid. sess.* 24. *c.* 6. Vbi solùm conceditur Episcopis facultas dispensandi in omnibus suspensionibus, & irregularitatibus prouenientibus ex delicto occulto; sed hæc irregularitas homicidij voluntarij liciti nullatenus prouenit ex delicto occulto; ergo non potest dici, quod Episcopis post Concilium liceat in hac irregularitate dispensare. *Ex ista conclusione sequitur*. Quod cum homicidium volūtarium licitum non comprehendatur sub homicidio propriè voluntario (vt diximus) ideò non includitur in illa exceptione Concilij. Et ex alia parte non includitur in illa concessione (vt modò probauimus in ista Conclusione) & subinde ex vi decreti *Concilij* nec tollitur, nec conceditur Episcopis facultas super irregularitate huiusmodi homicidij voluntarij liciti, quo circa si aliunde haberent potestatem dispensandi super illam, non tollitur per *Concil. Trid.* sicut nec datur de nouo.

Articvlvs II.

Vtrùm Episcopi habeant potestatem secundùm Ius commune antiquum ante Concilium Tridentinum ad dispensandum in irregularitate homicidij voluntarij illiciti Occulti?

1 Et *ratio dubitandi est* à parte affirmatiua. Quia talis irregularitas non legitur in Iure reseruata Summo Pontifici. In hac difficultate vnum videtur supponi, & alterum inquiri. Nam in titulo quæstionis supponitur homicidium voluntariū illicitum occultum inducere irregularitatem, & inquiritur de eius dispensatione. Et quidem circa primum *Eman. Rodrig. tom.* 1. *Quæstionum regul. quæst.* 24. *art.* 11. cum aliis Authoribus, quos ibi refert, affirmat tale homicidium omninò occultū non inducere irregularitatem, ac subinde nullam requiri dispensationem illius quamvis oppositum censeat esse probabile.

2 Dico *tamen primò*. Parum probabilis est sententia illa asserens præfatum homicidium illicitum, & omninò occultum nullam inducere irregularitatē. Ista conclusio satis constat ex dictis à nobis in *disput.* 2. *huius tract.* & ex *cap. quæsitum*, quod est vltimum de temporibus Ordinandorum. Et videtur manifestè colligi ex *Concil. Trid. sess.* 14. *c.* 7. *de reformat.* Vnde mirum est, quod præfatus Author *Eman. Rodrig.* conetur probare suam sententiam ex antiquo Iure, & ex nouo *Concil. Trid.* cum in vtroque nostra sententia contineatur.

3 Dico *Secundò*. Probabilius est Episcopos non posse secundùm ius antiquum dispensare in hac irregularitate. Oppositum huius tenent nonnulli Authores, quos refert *Syluester verb. homicidium* 3. *quæst.* 8. Nostra tamen conclusio est communior inter Doctores, & probatur ex *cap. iam cit. in præced. art. ex dist.* 50. *cap. miror. & sequent.* Dubitabis tamen, vtrùm Episcopi saltèm possint circa hanc irregularitatem dispensare quantum ad aliquid, videlicet quantum ad recipiendos ordines minores, vel quantum ad beneficium Ecclesiasticum obtinendum, vel retinendum. *Et ratio* dubitandi pro parte affirmatiua potest desumi ex *cap. ad audientiam de homicidio*, vbi dicitur, Quod Episcopus possit dispensare quantum ad Ordines minores cum quodam homicida.

4 In *contrarium tamen est*, quod cùm hæc irregularitas sit reseruata Summo Pontifici, idcircò Episcopi non possunt dispensare quantum ad susceptionem sacrorum ordinum; ergo nec quantum ad susceptionem minorum, *Probatur consequentia*. Nā per reseruationem priuantur Episcopi illo, quod maius est, & consequenter illo quòd minus est. *In hac* difficultate duo sunt examinanda. Primum est, quam facultatem habuerint Episcopi circa hanc irregularitatem ante *Concil. Trid.* Et secundum est, Quid possint post Concilium.

Dico *igitur tertiò*. Secundùm ius antiquum probabile

babile eſt Epiſcopos potuiſſe diſpenſare quantum ad obtinendum, & retinendum beneficium ſimplex;& ſimiliter quantum ad retinendum beneficium curatum. Hæc concluſio ſatis probatur probabiliter ex *cap. 2. de Clericis pugnantibus in bello*, & ita tenent aliqui Authores, qui ſufficiunt ad conſtituendam iſtam probabilitatem.

5 Dico *Quartò*. Epiſcopi poterant ante *Concil. Trid.* diſpenſare in adminiſtratione Ordinum Minorum, non tamen quantum ad ſuſceptionem de nouo. *Prima* pars huius concluſionis probatur ex illo *cap. ad audientiam*, ex quo probabiliter poteſt colligi, eo quia ibi conceditur facultas Epiſcopis circa irregularitatem cuiuſdam caſualis homicidij, vnde probabiliter poteſt colligi concedi eadem facultas circa irregularitatem homicidij voluntarij occulti, eo quòd cóceſſio illa fauorabilis eſt,& extendi poteſt,cùm ſit eadem ratio de homicidio caſuali, & de omnino occulto. *Secunda autem pars probatur*. Quia ex nulla conceſſione iuris poteſt probabiliter colligi talis facultas ad diſpenſandum in ſuſceptione Ordinum Minorum.

6 Dico *Quintò*. Quamvis non ſit improbabilis ſententia aſſerens Epiſcopos idem poſſe circa iſtã irregularitatem poſt *Concil. Trid.* atque poterant antea, nihilominus probabilior eſt oppoſita ſententia, quæ quidem firmius fundamentum habet in decreto Concilij *ſeſſ.* 14. *cap.* 7. *de reform.* adiuncta etiam *ſeſſ.* 24. *cap.* 6. Ex dictis patet ad rationes dubitandi.

7 Dubitabis *inſuper*, vtrùm Epiſcopi poſſint diſpenſare ſaltèm in omni alia irregularitate homicidij caſualis,& etiam mutilationis? *Et ratio dubitãdi eſt à parte negatiua.* Quoniam omnis talis irregularitas videtur reſeruata Summo Pontifici excepta ea,quæ prouenit ex delicto occulto;ſed irregularitas homicidij caſualis, & mutilationis per ſe non prouenit ex delicto occulto;ergo per ſe non eſt diſpenſabilis ab Epiſcopo. *In contrarium* tamen eſt,quia in *Concil. Trid. ſeſſ.* 14. *c.* 7. conceſſa videtur Epiſcopis facultas diſpenſandi in regularitate homicidij caſualis,& in illa,quæ prouenit ex eo,quia quis nimis exceſſit occidendo alterum in defenſionem ſui. *In hoc dubio* duo agenda ſunt, *primò* determinandum erit de irregularitate homicidij caſualis, *& ſecundò* de irregularitate mutilationis.

8 Dico *igitur primò*. Epiſcopi modò poſt *Concil. Trid.* non poſſunt diſpenſare in irregularitate homicidij caſualis publici. *Probatur*, Quia ante Concilium ſecundùm ius antiquum irregularitas homicidij caſualis erat reſeruata Summo Pontifici, vt conſtat ex *cap. continebatur*. Sed in Concil. Trid. non conceditur facultas ad diſpenſandum in irregularitate homicidij caſualis publici; ergo manet hæc reſeruata ſicut ante Summo Pontifici. *Minor probatur*. Quia in *c.* 6. *ſeſſ.* 24. ſolùm conceditur facultas Epiſcopis ad diſpenſandum in irregularitate delicti occulti;ergo non in irregularitate homicidij caſualis publici. In alio autem *c.* 7. *ſeſſ.* 14. non conceditur Epiſcopis noua facultas circa irregularitatem homicidij caſualis, ſed ſolùm decernitur modus,quo Summus Pontifex,committat facultatem diſpenſandi Epiſcopo proprio,ſiue Metropolitano. Quale autem ſit homicidium caſuale publicum? Dicemus *concl.* 2. *&* 3.

9 Dico *Secundò*. Poſt *Conc. Trid.* habent Epiſcopi poteſtatem ad diſpenſandũ in irregularitate homicidij caſualis occulti. Hæc concluſio colligitur ex illo *c.* 6. *ſeſſ.* 24. Vbi conceditur facultas Epiſcopis diſpenſandi in omnibus ſuſpenſionibus,& irregularitatibus prouenientibus ex delicto occulto, excepta irregularitate homicidij voluntarij, & aliis deductis ad forum contentioſum;ergo cùm ibi ſolùm fiat exceptio de irregularitate homicidij voluntarij, & de aliis irregularitatibus publicis, vtpotè deductis ad forum contentioſum, inter quas non includitur irregularitas homicidij caſualis occulti: & ex alia parte conceditur Epiſcopis facultas diſpenſandi in omni alia irregularitate prouenienti ex delicto occulto cuiuſmodi eſt irregularitas homicidij caſualis occulti,manifeſtè conceditur Epiſcopis facultas diſpenſandi in illa.

10 Interrogabis *tamen*. Quid nomine *delicti occulti* intelligendum ſit in illa conceſſione generali, ſiquidem homicidium multipliciter poteſt eſſe occultum? *Ad hoc* reſpondent aliqui Theologi poſſe delictum quadrupliciter dici occultum; *Primo modo*, Quando eſt merè internum,& nullo modo actu externo explicatum. Sed tamen hoc impertinens eſt ad propoſitum, quia per nullũ actum iſto modo internum incurritur irregularitas. Vnde *primo modo* dicitur occultum delictum quando explicatũ eſt in exteriori actu, non tamen poteſt iuridicè probari,quia nullus extat Teſtis,vel vt plurimùm eſt vnicus ſolus Teſtis, nec acceptione maior, nec ſunt indicia,nec clamoroſa inſinuatio. *Secundo modo* delictum dicitur occultum latè, ſcilicet quando in iudicio probari poteſt duobus, ſiue tribus teſtibus,eſt tamen occultum,ita vt non ſit notorium,ſiue publicum in populo, vel ciuitate, vel vico, cuius delinquens erat pars. *Tertiò dicitur* occultum latiori modo, quamvis etſi probari poſſit coram Iudice, & ſimiliter ſit notorium in Ciuitate, vel communitate,adhuc tamen de facto non eſt deductum ad forum contentioſum coram iudice, & ita habet eſſe occultum quatenus opponitur publico in Forenſi Tribunali.

11 Dico *igitur tertiò*: In præfato decreto *Conc. Trid.* nomine *delicti occulti* intelligitur delictum occultum cum omni amplitudine, & latitudine, etiam vt comprehendit delictum occultum in vltimo modo latiori aſſignato. Itaque vniuerſaliter intelligitur delictum occultum omne illud, quod non eſt deductum ad forum cõtentioſum,etiamſi probari poſſit iuridicè, & notorium ſit in Ciuitate;& ideò ſuper omni irregularitate proueniente ex illo poſſunt Epiſcopi diſpenſare. Et ſic eſt intelligenda præcedens concluſio. Et quidem iſta tertia concluſio probari non poteſt ſufficienter ex eo,quòd cùm conceſſio illa ſit maximum priuilegium,& fauorabile, ſubinde ſit extendenda, quia extenſio in huiuſmodi conceſſionibus non poteſt trahi extra proprium genus. At delictum occultum ſecundo, & tertio modo aſſignato eſt omnino extra genus occulti delicti, cùm ex natura ſua ſit publicum iuridicè. Quo circa legitima,& efficax probatio noſtræ concluſionis deſumenda eſt ex verbis *Concilij*, videlicet ex illa exceptione,qua à ratione delicti occulti ſolùm excipit tanquam publicum illud, quod de facto deductum eſt ad forum contentioſum,ſicut ſolùm excipit irregularitatem prouenientẽ ex homicidio propriè voluntario. Cum igitur exceptio firmet regulam in contrariam, ideò in illa generali cõceſſione eſt habenda tanquam regula generalis,quòd omne illud delictum eſt occultum de mente Concilij ad hoc propoſitum, quòd de facto non eſt deductum ad forum contentioſum.

12 Sed *Inquires*: An ſi delictum homicidij caſualis ita ſit occultum, quòd probari non poſſit iuridicè ex malitia tamen alicuius ſit deductum ad forum contentio

contentiosum, an in isto casu possit Episcopus in foro conscientiæ in illa irregularitate dispensare? Pro huius resolutione notandum est dupliciter posse hoc contingere. *Vno modo*, ita vt de facto comprobetur delictum falsis testibus, & condemnetur delinquens. *Alio modo*, vt tale delictum nec sit probatum, nec delinquens condemnatus.

13 Dico *Igitur Quartò*. Vtroque modo iste casus contingat poterit Episcopus in foro conscientiæ dispensare super illam irregularitatem. *Et ratio huius est*, Quia *Concil. Trid.* solùm intendit excludere delictum, & irregularitatē iuridicè deducibilem, & de facto deductam secundùm Ius ad forum contentiosum, ita vt delinquens possit secundùm iustitiam, & non contra illam condemnari, siue ex malitia Iudicis, siue testium, quia iniquitas horum in nullo debet derogare fauorabili concessioni *Concil. Trid.*

14 *Sed Obiicies*. Sequitur, quòd si delictum poterat probari iuridicè, & tamen de facto non fuit probatum in tali casu delinquens possit dispensari ab Episcopo super illa irregularitate. *Ad hoc argumentum* aliqui concedunt sequelam, eo quia tale delictum non est iuridicè comprobatum. Sed tamen verior est opposita sententia, quia delinquenti fauere non debet defectus probationis aliàs ex se publico, sicut nocere non debet probatio facta contra ius de aliquo delicto, quod secundùm ius probari non poterat, vt vidimus *concl. præced.* In secunda parte huius articuli agendum est de potestate dispensandi in irregularitate mutilationis.

15 Dico *igitur Quintò*. Omnis irregularitas contracta ex mutilatione voluntaria licita, siue illicita, siue etiam ex mutilatione casuali erat reseruata Sūmo Pontifici secundùm ius antiquum commune ante *Concil. Trid.* In hac conclusione conueniunt Theologi, & Iurisperiti, illámque colligunt ex *c.* 1. *de Clericis pugnantibus in duello*, vbi dicitur: *Quod Clericus sponte offerens duellum, vel oblatum acceptans siue victus, siue victor euadat, deponendus est secundùm iuris dispositionem*, & statim subditur, *Quod talis Clericus Sententiam depositionis euadere poterit, si suus Episcopus duxerit cum eo misericorditer dispensandum, dum tamen ex tali delicto homicidiū, aut mutilatio*, id est membri diminutio *non sequatur*. Et quidem ex *cap.* satis efficaciter colligitur, Quod irregularitas mutilationis voluntariæ, & illicitæ sit reseruata Summo Pontifici secundùm ius antiquum, quia in illo *cap.* expressè fit sermo de mutilatione voluntaria, & illicita, qualis est illa, quæ sequitur ex duello voluntariè oblato, vel voluntariè acceptato. Cæterùm qualiter ex isto *cap.* colligatur esse Summo Pontifici reseruatam irregularitatem mutilationis casualis, difficile est. Nihilominus tamen sufficienter potest colligi, quia Clerico imponitur irregularitas, non solùm quando victor euasit in duello mutilando alterum voluntariè, sed etiam imponitur ei irregularitas, quādo victus euasit in duello patiens diminutionem alicuius membri proprij, seu mutilationem, quæ quidem mutilatio respectu ipsius Clerici, cùm non sit voluntaria in se, nec in causa per se illius censetur casualis respectu eiusdem Clerici, & nihilominus irregularitas quam incurrit ipse ratione mutilationis sui membri reseruata dicitur Summo Pontifici in illo *cap.*

16 Dico *Sextò*. Secundùm ius commune nouum, videlicet secundùm dispositionem *Conc. Trid.* Episcopi non possunt dispensare in irregularitate prouenìente ex mutilatione voluntaria publica, siue licita sit, siue illicita. Ista conclusio constat ex illa *sess. 24. c. 6.* Vbi solùm conceditur Episcopis potestas dispensandi in irregularitate prouenìente ex delicto occulto. Qualiter autem mutilatio sit censenda publica, aut secreta iudicandum est iuxta dicta *concl. 2. & 3.*

17 Dico *Septimò*. Post Concil. Trid. possunt Episcopi dispensare in omni irregularitate mutilationis illicitæ, quæ non est publica, id est ad forum contentiosum deducta, siue illa mutilatio sit casualis, siue voluntaria. Ista conclusio constat ex eadem *sess. & cap.* Vbi conceditur facultas Episcopis dispensandi in omni irregularitate prouenìente ex delicto occulto excepta irregularitate homicidij voluntarij, & aliis deductis ad forum contentiosum. De irregularitate autem mutilationis voluntariæ licitæ nec fit ibi concessio, nec exceptio, nec valet Argumentum à maiori ad minus. Vnde quatenus illa irregularitas est Canonicum impedimentum existimo reseruatam esse Summo Pontifici.

ARTICVLVS III.

Vtrùm virtute priuilegij Bullæ Cruciatæ possit quis absolui ab Irregularitate?

1 ET *ratio dubitandi* est à parte negatiua; Quia in præfato priuilegio solùm conceditur facultas ad absoluendum, non autem ad dispensandum, vt constat ex verbis priuilegij, sed irregularitas nō absoluitur, sed dispensatur, vt constat ex communi vsu, nam postquam in capitulis fit absolutio à censuris, subditur postea de irregularitate sic, *Ego dispenso vobiscum super irregularitate, &c.* In hac difficultate supponendum est tanquam certum, & cōmune inter Doctores, quòd irregularitas illa, quæ solùm est Canonicum impedimentum, & nullo modo censura, aut pœna Ecclesiastica, non potest auferri per huiusmodi priuilegia, in quibus nulla conceditur facultas ad dispensandum, sed solùm ad absoluendum. *Cuius ratio est*, Quia huiusmodi irregularitates, quæ non sunt impositæ in pœnam delicti, sed solùm per significationem, non cadunt sub absolutione, sed solùm sub dispensatione, vt ex communi opinione constat in irregularitate Bigamiæ, & homicidij liciti; vnde tota difficultas huius dubij consistit in duobus. *Primum est*, circa irregularitatem, quæ purè est censura Ecclesiastica. *Secundum est*, circa irregularitatem homicidij illiciti.

2 Dico *igitur primò*. Negari non potest quin aliquæ irregularitates possint cadere sub absolutione. Hæc conclusio est communis Doctrina inter Theologos, & Iurisperitos. Ad cuius probationem reuocanda sunt breuiter in memoriam ea, quæ latè diximus *disp. 1. huius tract.* videlic. aliam esse irregularitatem, quæ est pœna Ecclesiastica, siue Canonicum impedimentum, & aliam esse, quæ est censura, & quamvis sit sub opinione, an irregularitas sit censura, vel non sit censura, nihilominus dubitat irregularitatem esse pœnam Ecclesiasticā, quæ est Canonicum impedimentum. *Quo supposito facilè & efficaciter probatur conclusio.* Nam in antiquis Bullis Cruciatæ dabatur facultas ad absoluēdum non solùm à censuris, sed à pœnis Ecclesiasticis; ergo irregularitas siue sit censura, siue pœna Ecclesiastica continebatur sub illa absolutione.

3 Dico *Secundò* Omnis irregularitas, siue sit censura, siue solùm sit pœna Ecclesiastica, siue sit tantùm

tùm irregularitas significationis, potest cadere sub dispensatione, *Hæc conclusio probatur*, ex consuetudine Romana obseruata in omnibus priuilegiis in quibus conceditur facultas ad dispensandum in omni irregularitate, quamvis in aliquibus priuilegiis fiat exceptio de aliqua, supra quam tamen poterat cadere dispensatio, sicut supra aliàs.

4 Dico *Tertiò*. Per Bullam Cruciatam nouam post Pium V. potest auferri omnis irregularitas, quæ est censura tantùm, illa videlic. quæ imposita est propter delictum, & non in significationem. Hæc conclusio probatur efficaciter ex duabus præmissis. *Prima est*, Quod huiusmodi irregularitates sunt censuræ verè, & propriè, quæ præmissa iam supra satis à nobis ostensa est *disp.* 1. *huius tract. Et secunda præmissa est.* Quæ habetur in generali concessione Bullæ Cruciatæ, in qua conceditur facultas ad absoluendum ab omnibus censuris; ergo cum hæc irregularitas sit censura cadit subinde sub illa concessione.

5 In *Secunda parte* huius articuli promisimus agere de irregularitate contracta ex homicidio & quamvis sint diuersæ sentētiæ in ista re, omnes tamen conueniunt in hoc, quod irregularitas homicidij liciti nullatenus potest per Bullam Cruciatam auferri, quia hæc irregularitas est in significationem, ac subinde est Canonicum impedimentum, & non censura. Supponimus autem (vt diximus in principio dubij) per Bullam Cruciatam non posse tolli irregularitatem, quæ non est censura, sed solùm Canonicum impedimentum; vnde tota difficultas, & diuersitas opinionum est de irregularitate homicidij illiciti De qua latissimè disputant aliqui. Nos tamen breuissimè ex dictis in illa *disp.* 1. resoluimus istam difficultatem. Etenim in eiusmodi irregularitate concurrunt simul, & irregularitas, quæ est censura, & irregularitas, quæ est Canonicum impedimentum impositum generaliter pro quocumque homicidio, siue licito siue illicito.

6 Dico *igitur Quartò*. Quamvis hæc irregularitas ea parte, qua censura est possit auferri per Bullam Cruciatæ nullatenus potest ea parte, qua est Canonicum impedimentum, siue irregularitas in significatione. Ista conclusio manifestè constat ex dictis in hoc articulo; vnde parum siue nihil prodest priuilegium Bullæ Cruciatæ respectu huius irregularitatis homicidij illiciti. *Sed obiicies.* Nam sola illa irregularitas est censura Ecclesiastica, quæ imposita fuit in pœnam peccati transgressionis præcepti Ecclesiastici; sed nullum extat tale præceptum contra illicitè occidentes; ergo non incurrunt irregularitatem, quæ est censura. *Ad hoc argumentum respondetur ex dictis.* Quod Clerici intromittentes se in causam sanguinis morte, aut mutilatione subsecuta incurrunt irregularitatem, quæ est censura, quia agunt contra præceptum Ecclesiasticum, quo prohibetur illis, ne se intromittant in causam sanguinis, & ideo isti non solùm incurrunt irregularitatem, quæ est in significationem, sed etiam quæ est censura, & ideo de eis saltèm verificatur nostra Conclusio.

7 Dico *vltimò*. Quando quis enormiter percussit Clericum citra occisionem, aut mutilationem, incurrit irregularitatem, quæ merè est censura Ecclesiastica, à qua subinde absolui potest per Bullam Cruciatæ. Ista nostra conclusio constat satis ex dictis à nobis *disp illa* 1. *huius tract.*

8 Dubitabis *tādem*. Vtrùm in religionibus sit aliqua specialis facultas ex parte Prælatorum ad dispensandum in irregularitatibus cum suis subditis? In hac difficultate priùs agemus de facultate Prælatorum circa subditos in ingressu religionis, & deinde de facultate post ingressum.

9 Dico *igitur primò*. Omnino improbabilis est sententia asserens, quod omnes in vniuersum irregularitates tolluntur per ingressum Religionis. Ista conclusio est contra *Gloss.* & plures alios Authores, quos refert, & impugnat latè *Eman. Rodrig, in illa quæst.* 24. *cit.* Nostra tamen conclusio probatur. Quia opposita sententia nullo innititur apparenti fundamento, & est contra communem vsum in Religionibus obseruatum, nec extat in iure textus aliquis id concedens ingredientibus Religionem.

10 Dico *Secundò*. Non existimo totum in conscientia, vt qui irregularitatem contraxit, etiam eam, quæ purè censura est ante ingressum Religionis, non petat post ingressum Religionis dispensationem & absolutionem. Etenim per priuilegia Regularibus concessa, in aliquo casu, putà in homicidio voluntario, nullatenus dispensatur, cùm Religionis priuilegia hunc casum excludant. Sunt igitur quædam irregularitates quæ non comprehenduntur in concessione generali, nisi exprimantur his verbis; *Super quibus irregularitatibus per eos pro quavis, vel causa contractis*, quæ verba sunt vniuersalissima; Quibus suppositis priuilegiis Prælati Religionum possunt potissimùm post ingressum Religionis dispensare, & absoluere.

QVÆSTIO

QVÆSTIO LXXXI.

DE RELIGIONE,

DISPVTATIONIBVS ET ARTICVLIS sicut præcedentes adornata.

EXPLICATIS in præcedentibus Quæstionibus, vsque ad istam speciebus iustitiæ (quæ partes subiectiuæ solent appellari) & integralibus, quæ videlicet sunt (non partes componentes entitatiuè) conditiones aliquæ, seu dispositiones ad perfectionem integralem iustitiæ concurrentes, procedit S. Thomas explicare Partes Potentiales illius. Appellantur autem *Partes Potentiales* alicuius Virtutis, habitus illi, seu Virtutes, quæ in aliquo conueniunt cum principali Virtute, & in aliquo deficiunt à perfecta ratione ipsius. Virtus enim Cardinalis, seu Principalis respicit materiam magis principalem, & difficilem. Partes verò Potentiales in materia minus difficili, aut principali seruant modum talis Virtutis. Cum ergo Iustitia ad alterum sit reddendo alteri id quod debetur, ibi erit principalis ratio Iustitiæ, vbi redditur rigorosum debitum, & rigorosa æqualitas fit: quæ verò Virtutes ad alterum sunt conuenienter rationi iustitiæ annecti dicentur.

Harum autem aliquæ à ratione iustitiæ deficiunt in quantum deficiunt à ratione æqualis, quia videlicet etsi reddant debitum alteri, non tamen seruare possunt æqualitatem in reddendo illud. Aliæ vero à prædicta ratione deficiunt in quantum deficiunt à ratione debiti, quia scilicet etsi æquale reddere possint, non tamen habent debitum rigorosum, seu Legale, id est, iure aliquo, seu lege adstrictum, sed morale solùm, & ex quadam honestate Virtutis. Omnes ergo huiusmodi Virtutes iustitiæ annectuntur, & Partes Potentiales illius appellantur, quia videlicet ad alterum existunt, deficienter tamen ac iustitia.

Primi generis sunt Virtutes quæ reddunt debitum Deo, Parentibus, & Superioribus, seu excellentioribus hominibus (his enim Personis maxime obligamur) non tamen possunt reddere æquale. In ordine ad Deum datur *Religio*, cultum enim debitum exhibet, sed non quantum debet. In ordine ad Parentes ponitur *Pietas*: In ordine ad superiores, & exellentes Personas ponitur *Obseruantia*, *Homines enim aliqua dignitate antecedentes quodam cultu, & honore dignantur*. vt inquit Tullius.

In Secundo ordine collocantur Virtutes quæ licèt æquale tribuant, deficiunt tamen à ratione debiti iustitiæ, Qui defectus attendi potest dupliciter secundum quod etiam est duplex debitum scilicet *Morale*, & *Legale*. Debitum legale dicirur illud ad quod reddendum aliquis lege astringitur; *Morale* verò quod aliquis debet ex honestate Virtutis. Istud autem duplicem gradum habet. Quoddam enim est sic necessarium vt sine eo honestas morum conseruari non possit, quia pertinet ad debitam correspondentiam inter homines. Et hæc est triplex, nam ex parte ipsius debentis attenditur *Veracitas*, vt sine mendacio, & fictione procedatur: ex parte verò eius cui debetur attenditur recompensatio, quod facit in bonis *Gratitudo*, & in malis *Vindicatio*.

Aliud autem debitum est necessarium sicut conferens ad maiorem honestatem, sine quo tamen honestas conseruari potest (est enim necessarium solùm secundùm quid, seu ad melius esse) & ad hoc ordinatur *Liberalitas*, & *affabilitas*, seu *Amicitia*. Et de his in sequentibus Quæstionibus.

De Prima ergo parte potentiali Iustitiæ, quæ est Religio agit Sanct. Thomas ab ista

Quæstion. 81. Et in ea tria principalia considerat. *Primò* Essentiam Religionis. *Secundò* Actus illius. *Tertiò* Vitia illi opposita. Essentiam, & distinctionem Religionis à Virtutibus Theologicis, & Moralibus, eiúsque perfectionem in tota hac Quæstione persoluit.

In 1. *Articul.* asserit *Religionem ordinare hominem solum ad Deum*; Quia vel Religio dicitur à relegendo ea quæ sunt diuino cultui; vel à reeligendo Deum quem peccando amiseramus negligentes; vel à religando: omnibus autem his modis propriè importat ordinem ad Deum. Ipse enim est cui principaliter alligari debemus tanquam indeficienti principio, ad quem etiam nostra electio assiduè dirigi debet sicut in vltimum finem, quem etiam negligenter peccando amittimus, & credendo,& fidem protestando reparare debemus.

In *Artic.* 2. ostendit *Religionem esse virtutem*, Quia ad ipsam pertinet reddere honorem debitum Deo, reddere autem alicui, quod sibi est debitum rationem boni habet, quia per hoc constituitur in proportione conuenienti respectu ipsius,quasi conuenienter ad ipsum ordinatus, bonum ergo facit opus,& habentem(quæ est definitio Virtutis)ergo manifestum est,quod Religio Virtus sit.

In *Articul.* 3. Probat *esse vnam Virtutem*, Quia Habitus distinguuntur secundùm vnã rationem obiecti (Principium est passim in operibus Diu. Thomæ repetitum) sed ad Religionem spectat exhibere cultum vni Deo secundùm vnam rationem in quantum scilicet est primum principium creationis, & gubernationis rerum. Ergo Religio vna virtus est.

In *Articul.* 4. demonstrat Religionem *esse specialem virtutem ab Aliis distinctam*, Quia specialem rationem boni respicit, exhibere videlicet Deo debitum, & specialem honorem; honor enim correspondet excellentiæ,vnde in humanis diuersis Personarum excellentiis diuersus honor debetur,alius quidem Patri,alius Regi,&c. Cum ergo specialissima sit,& singularis excellentia Dei in quantum omnia in infinitum transcendit, specialissimus ei debet honor correspondere. Igitur Religio quæ exhibitionem prædicti honoris tanquam obiectum respicit specialis virtus est.

In *Articul.* 5. *Negat esse Virtutem Theologicam*, Quia Talis debet Deum respicere tanquam materiam vel obiectum (vt supra probatum manet) non aliquid creatum,quod ordinetur ad finem.Sed Religio quæ Deo debitum cultum affert,Deum respicit tanquã obiectum cui cultus exhibetur,cultum autem tanquam materiam,& obiectum,non quasi actus quibus Deus colitur ipsum Deum attingat, sicut cum credimus Deo, credendo Deum attingimus, sed in quantum actus quidam quibus Deus colitur in Dei reuerentiam fiunt,videlicet sacrificiorum oblationes, &c. Ergo Religio non est Virtus Theologica,cuius obiectum est vltimus finis, sed est Virtus Moralis, cuius esse est circa ea quæ sunt ad finem.

In *Articul.* 6. Affirmat *Religionem præferendam esse aliis Virtutibus Moralibus.* Tum quia *Exodi* 20. ponuntur primò præcepta ad Religionem pertinentia tanquam præcipua; præcepta autem Ordini Virtutum proportionantur, dantur enim de actibus Virtutum. *Tum quia*,ea quæ sunt ad finem sortiuntur bonitatem ex ordine in finem,vnde quãtò magis propinquant fini, tantò meliora sunt. Inter Virtutes autem Morales (quæ vt dictum est supra versantur circa ea, quæ ordinantur in Deum tanquam in finem (Religio magis appropinquat Deo, quia operatur ea, quæ directè, & immediatè in diuinum honorem ordinantur; ergo præeminere necesse est inter Virtutes Morales.

In *Articul.* 7. docet *Religionem exteriores actus quasi secundarios habere ad interiores actus ordinatos.* Quia per Religionem Deo reuerentiam exhibemus non propter se ipsum, ita vt illi aliquid deficiat, est enim gloria plenus, cui nihil adiici potest à creatura; sed propter nos, quia per hoc quod Deum reueremur, & honoramus mens nostra ei subiicitur, qua subiectione perficimur. Ergo opportet aliqua exteriora signa habere, quibus mens excitetur humana ad spirituales actus subiectionis ad Deum, quibus vt dictum est nos, & quælibet res inferior perficitur subdendo se suo Superiori, sicut aër per hoc quod à Sole illuminatur, & corpus per hoc, quod ab anima viuificetur, Ergo Religio actus interiores quosdam debet habere quasi principales, & per se ad Religionem pertinentes, & actus aliquos exteriores quasi secundarios, & ordinatos ad istos,quibus videlicet manuducamur visibiliter ad inuisibilem coniunctionem cum Deo, & subiectionem ad ipsum.

In

In *Articul.* 8. Dicit *Religionem idem esse ac Sanct. tatem.* Quia vel Sanctitas *Munditiam* significat, vel *Firmitatem*, si ad significationem tàm Græcam, quàm Latinam attendamus. Sed Religio munditiam, & firmitatem dicit essentialiter; ergo est idem quod Sanctitas. *Probat. minor.* Quia Religio Deo exhibet debitum famulatum in his quæ pertinent essentialiter ad cultum diuinum, sicut in sacrificiis, & oblationibus, &c. applicat enim omnia ista diuino cultui, & mentem Deo coniungit: Munditia autem, & Sanctitas necessaria est ad hoc, vt mens Deo applicetur, inquinatur enim mens humana ex eo quod inferioribus rebus coniungitur; ergo vt supremæ rei coniungi possit necesse est vt ab istis abstrahatur, & munda sit, Sancta, & sine terra. Ergo Religio quæ mentem habet Deo coniungere sanctitas est, id est, Munditia, *Tum sic.* Applicatur, & coniungitur mens Deo sicut vltimo fini, & primo principio: ergo ad hanc applicationem firmitas apprimè est necessaria, secundum quam dicebat Apostolus Roman. 8, *Certus sum quod neque mors, neque vita separabit me à Charitate Dei.* Ergo Religio quæ applicationem prædictam facit mentis humanæ ad Deum firmitatem inuoluere necesse est. Ergo siue sanctitas munditiam dicat, vel firmitatem significet, Religio idem erit sanctitati.

DISPVTATIO XXV.

De Essentia, & Quidditate Religionis.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Religio ordinet Hominem solùm ad Deum?

1 TITVLVS clarus est, Ly *ordinet ad Deum* intelligitur iuxta doctrinam traditam à *S. Thom.* suprà sæpè, quam recopilauit. *Quæstion. præcedent, articul.* 1. *in corpor.* Religio enim, vt pars potentialis Iustitiæ debet esse ad alterum, vt conueniat cum iustitia, & ille alter est Deus, cui debitum reddit. Et sic intelligitur ordinare hominem ad Deum sicut iustitia ad proximum. Ex quo patet quod illa exclusiua *solùm* non excludit aliquid creatum ab obiecto Religionis, ita quod intentum sit inquirere si solus Deus est obiectum ad quod tendit Religio, quia vt *artic. seq.* patebit obiectum Religionis est cultus *Dei*, & per cultum aliquid creatum intelligitur, scilicet ipsa actio creaturæ per quam colitur Deus. Et sic illa exclusiua ponitur ad excludendum aliud obiectum, *cui* ita quod solus Deus sit obiectum. *cui* Religio exhibet cultum, ita quod nulla creatura per Religionem colatur.

Vnica Conclusione affirmatiua respondet *Sanct. Thom. in corpor.* Quam probat ex multiplici ethymologia huius nominis *Religio*, quibus alius addunt Commentatores. Duplex tamen est potissima; *Prima* quam adducit ex Isidoro, & Tullio, quod *Religio* dicitur *à relegendo ea quæ sunt diuini cultus* iuxta illud Prouerbior. 5. *In omnibus viis tuis cogita illum.* Secunda adducitur ex *Augustin.* quod *Religio* dicitur à *Religando* quam ex *Lactantio* adducit *Caietanus*, & post illum *Magist. Torre*, & alij. Prima sumitur quasi à posteriori ex effectu, qui est actus elicitus à Religione; secunda sumitur quasi à priori, hoc est, quasi à ratione formali ipsius Virtutis, & vna sequitur ex alia. Si enim homo ligatus, vel religatus est Deo, consequens est vt cogitet quæ Deo sunt offerenda, & in eius cultum operanda. Alia verò ethymologia adducitur à *Reeligendo Deum*, quem peccando amiseramus, quæ etiam est *Augustini*, hæc tamen non est ita vniuersalis quia solùm procedit de peccatoribus, qui Deum per peccatum amiserunt, & tamen Religio est in Innocentibus nunquam peccantibus, vt in Christo, Beatissima Virgine, & in Angelis Beatis.

2 Ex his probat *Sanct. Thom. Conclusionem sic.* Quocunque modo istorum dicatur Religio importat ordinem ad Deum, *Probatur.* Deus est cui principaliter alligari debemus tanquam indeficienti principio, & ad quem sicut in vltimum finem electio nostra assiduè dirigi debet, & quem peccando amittimus, & recuperare debemus; ergo Religio est ad Deum.

3 Contra *hunc Discursum* statim se offert defectus. Quia non probat intentum; Conclusio enim vt respondeat Titulo debet esse cum exclusiua sic, quod Religio ordinet solùm ad Deum: hæc autem ratio probat quidem quod ordinat ad Deum non tamen probat quod *solùm ad Deum*, imò oppositum insinuatur in ipsa ratione, quatenùs dicitur, quod *principaliter Deo alligari debemus.* Ergo datur locus quod minus principaliter possimus alligari creaturæ, & ideo solùm probatur quod Religio ordinet principaliter ad Deum, cum quo stat quod minus principaliter ordinet ad creaturam. Sicut Charitas ordinat ad diligendum Deum principaliter, & minus principaliter proximum, & sic *Sanct. Thom.* vel non respondet Titulo, vel non probat Conclusionem responsiuam.

4 Respondetur, Quod sicut in *Sanct. Thom.* nullus terminus superfuit, sic formalissimè loquutus fuit, & probat intentum, & excludit hanc obiectionem ex duplici termino, quem ponit in probatione aliàs per se noto. Dicit enim: *Quod Deo tanquam indeficienti principio alligari debemus, & vt vltimum finem eligere.* Constat autem quod indeficiens principinm non potest esse nisi vnum, vt 1. *part. Quæstion.* 11. *articul.* 3. relinquit demonstratum; & similiter vltimum finem non posse esse nisi vnum, vt 1. 2. *Quæstion.* 1. *articul.* 5. etiam probat; ergo si ponit quod ratio Religionis est ordinare ad Deum tanquam ad primum principium, & tanquam ad vltimum finem, vt explicuit hic *ad* 1. *& ad* 4.

& latius *articul.* 4. *sequenti.* Et istæ rationes ita sunt propriæ solius Dei, vt nulli creaturæ communicari possint, satis clarè, & efficaciter probatur, quod Religio taliter ordinat ad Deum, quod ordinat ad *solum Deum*, quia ordinat ad illum tanquam ad primum principium, & vltimum finem, & solus ille potest esse principium primum & finis vltimus.

6 Illud autem aduerbium *Principaliter* non est sumendum comparatiuè in ordine ad obiectum colendum per Religionem, ita quod aliud præter Deum possit minùs principaliter coli per illam, sed comparatio est ad alias virtutes per quas creaturæ coluntur, vt Obseruantia, & Dulia. Et sensus est, quod principaliùs colimus Deum per Religionem, quàm creaturas per Duliam, & sic *Sanct. Doct.* posuit illum terminum non cum Religione, sed in communi, supponédo quod debemus alligari Deo, & Parentibus, & Magistris, & Personis in dignitate constitutis per singulas virtutes ad hoc deputatas, de quibus intendit agere in hoc Tractatu, & incipit à Religione tanquam à principaliore illarum. Et ideò benè, & congruè loquitur in probatione, dicendo quod *Deo principaliter alligari debemus*, & explicat hanc principalem obligationem, quia est indeficiens principium, & vltimus finis. In quibus satis denotat quod Ly *Principaliter* refertur ad alias creaturas, quas debemus colere, non tamen tam principaliter, quia non relucent in illis isti Tituli primi principij, & vltimi finis. Et in hoc etiam denotat, quod non admittitur aliud minùs principale sub hac ratione formali Religionis, sed quod solus Deus est per illam colendus, quia nihil præter Deum has duas rationes primi Principij, & Finis vltimi habere potest.

Dvbivm Vnicvm.

Quomodo verificetur quod Religio est ad solum Deum, cum iniuria creaturæ sit sacrilegium contra Religionem?

1 Ratio Dubitandi insinuata est in Titulo, & sumitur ex ipso *Sanct. Doct.* infr. *Quæstion* 92. in Prologo, vbi inquit, *Considerandum est de vitiis Religioni oppositis & primò de illis quæ cum Religione conueniunt, in hoc, quod exhibent cultum diuinum. Secundò de vitiis manifestam contrarietatem ad Religionem habentibus per contemptum eorum quæ pertinent ad diuinum cultum.* Et postea *Quæstion.* 99. in Prologo, inquit, *Deinde considerandum est de vitiis ad Religiositatem pertinentibus, quibus rebus sacris irreuerentia exhibetur. Et primò de Sacrilegio.* Et in tota illa *Quæstion.* agit de sacrilegio contra Religionem, quod definit artic. 1. *Quod ratio sacræ violatio.* Et articul. 3. diuidit illud in tres species, quarum prima est *Iniuria in Personam Sacram.* Ex quo sic formatur ratio. Iniuria in Personam Sacram est sacrilegium contra virtutem Religionis; ergo cultus Personæ Sacræ est actus virtutis Religionis: *Antecedens est D. Thom.* in his locis. *Consequentia Probatur.* Ad illam virtutem pertinet cultus, seu veneratio alicuius obiecti contra quam est iniuria eiusdem obiecti, vt patet in aliis virtutibus. Quia ad Pietatem, pertinet cultus Parentum, ideò iniuria in Parentes est vitium contra Pietatem, quod est impietas, & sic in aliis.

2 Et *Ratio est manifesta.* Quia actus vitiosus ideò est contrarius tali virtuti, quia contrariatur actui virtutis, quia immediata oppositio est inter actum, & actum, & ideò si actus aliquis est contrarius alicui habitui, est quia contrariatur actui eiusdem habitus, & sic si iniuria in Personam Sacram est vitium contra habitum, & virtutem Religionis, necesse est, quod sit contra actum Religionis; & consequenter quod cultus Religionis versetur circa illam Personam Sacram circa quam versatur iniuria huic cultui contraria. Ergo falsò asseritur in Conclusione præcedentis articuli quod Religio est solùm circa Deum taliter, quod non est circa aliquam Personam creatam.

3 Confirmatur. Quia in *art. 3. cit. Q.* 99. ponit tertiam speciem sacrilegij contra Religionem? Iniuriam quæ fit in Imagines, & Reliquias Sanctorum in quibus inquit, *Quodammodò Personæ Sanctorum venerantur, & dehonorantur*: vbi ponit fundamentum rationis dubitandi. Imagines enim non habent propter se dignitatem, vt adorentur, sed adorantur propter exemplar; vnde eadem adoratione est adoranda Imago, qua suum exemplar, vt docet *S. Th. 3. p. Q.* 25. *art.* 3. Et idem est de Reliquiis Sanctorum, vt ibidem *ar.* 6. docet. Et etiam eadem iniuria iniuriantur Imagines, & Reliquiæ Sanctorum qua Personæ ipsorum; ergo si iniuria in Imagines, & Reliquias Sanctorum facta est sacrilegium contra Religionem, etiam cultus Reliquiarum, & Imaginum Sanctorum erit actus Religionis, & consequenter Sancti in suis Imaginibus, & Reliquiis colentur per virtutem Religionis, quia vt allatum est ex *D. Thom.* eadem est adoratio Imaginis, & exéplaris, ad quod applicat illud dictum Philosophi. *Idem est motus in Imaginem, & in rem Imaginatam.* Etsi Persona Sancti in sua Imagine colitur per Religioné multò meliùs in se ipsa, quia cultus in Imagine exhibetur propter dignitatem quam Persona habet in se; ergo falsò dicitur in *præsent. art.* quod solus Deus colitur per Religionem, & non alia Persona. Et falsò etiam 3.*p.Q.* 25.*art.* 5. docet quod soli Deo, & nulli puræ creaturæ rationali debetur cultus Latriæ, qui est actus virtutis Religionis; vel si hæc doctrina est vera, falsa est doctrina eiusdem Sancti in *Quæst.* 99. *cit.* Quod iniuria contra Sanctos, eorum Imagines, & Reliquias est sacrilegium contra Religionem. Tam manifesta videtur contradictio quod vna, vel alia doctrina falsitatis conuincitur.

4 Patri Vasquez adeò efficax visa est hæc ratio vt ea conuictus *Tom.* 1. *in* 3. *p. Disp.* 98. *c.* 4. *in principio*, & de Adoratione *Disp.* 6. *c.* 8. teneat quod iniuria, quæ fit Personis sacris, qualis est percussio Clerici, aut monialis non recenseri inter species sacrilegij oppositas peculiari virtuti Religionis, sed Duliæ per quam coluntur. Concedit tamen ibidem *Tom. cit.* 3. *p. n.* 15. Quod potest aliqua iniuria in Personam sacram interdum esse sacrilegium virtuti Religionis oppositum, quando videlicet non simpliciter fieret, sed ex odio peculiari ministerij, & institutionis, sicut contingit in hæreticis, qui Sacerdotes insectantur, ipsorum ordinationem superstitiosam habentes. Et *numer.* 17. de Imaginibus, & Reliquiis Sanctorum, inquit, Non erit iniuria earum sacrilegium contra virtutem Religionis, sed contra Duliam, vt ipsorum Sanctorum iniuria. Vbi admittit

admittit dici quidem *sacrilegium* ne etiam verbis communi sensui Ecclesiæ opponatur, sed limitat dicendo non esse sacrilegium contra Religionem, sed contra Duliam. Et obiter *numer.* 15. reprehendit *Diu. Thom.* dicendo. Mirandum est, quod non egit post tractatum de Dulia, & Obseruantia de Vitiis oppositis, sicut egit de sacrilegio, siquidem illis virtutibus peculiare vitium est contrarium. Hæc *P. Vasquez.*

5 Sed *Patet Suarez Tom.* 1, *de Religione Tract.* 3. *Lib.* 3. *cap.* 6. *numer.* 4. postquam *numer.* 3. posuerat, rationem dubitandi refert, & reiicit Sententiam *Vasquez* sic. Responderi potest concedendo totum (vt planè concedit *Gabriel Vasquez de Adoratione*, &c.) vbi ait percussionem Clerici, aut Religiosi non esse sacrilegium contra virtutem Religionis, sed contra virtutem Obseruantiæ propter rationem factam; & hoc idem consequenter dicit de irreuerentia facta Reliquiis, vel Imaginibus Sanctorum ex eodem fundamento. Quæ quidem Sententia videtur esse contra communem modum loquendi tam Canonum capit. *Si quis suadente*, quàm *D. Thom.* reliquorum Authorum. *Ita Suarez*, cum quo etiam conuenit *Magist. Torre Tom.* 2. *Quæstion.* 99. *articul.* 2. *Disputation. vnica ad* 4. vbi inquit. Displicet tamen eius (scilicet *Gabrielis Vasquez*) positio vtpotè quæ aduersatur *D. Thom.* & omnibus Doctoribus, qui pleno ore ea peccata commemorata in argumento vocant sacrilegia, & in sacris Canonibus idem habetur, verbi gratia in cap. *Si quis suadente.* Hæc *Magist. Torre.*

6 Et meritò; est enim singularis Sententia contra Sacros Canones, vt patebit, & contra omnes Doctores, tàm Theologos & Scholasticos, quàm Summistas, & Canonistas. Theologi enim agentes de sacrilegio admittunt iniuriam dictam habere malitiam contra virtutem Religionis. Canonistæ etiam in hoc conueniunt interpretando Canones adducendos; imò ipse *Vasquez Tom.* 1. *in* 1. 2. *Disp.* 53. *cap.* 3. *num.* 18. *& Tom.* 4. *in* 3. *part. Quæst.* 91. *artic*, 1. *Dub.* 4. *num.* 19. sentit quod iniuria per percussionem monialis est contra Religionem, sicut etiam violatio castitatis illius, quàuis diuersæ rationis in specie à Thoma, propter quod dicit esse speciem subalternam iniuria contra Personam Sacram, sicut etiam iniuria contra locum sacrum extrahendo hominem ab illo, vel effusione sanguinis, aut seminis, & sicut est peccatum contra pietatem incæstus, recta linea, vel transuersali, vnde nec in hac Sententia, nec ad se ipsum consequenter loquitur.

Impugnatur Sententia *Vasquez ex iure Canonico, & ratione D. Thomæ.*

1 PRimò impugnatur hæc Sententia *Vasquez* ex cap. *Si quis contumax* 17. *Quæstion.* 4. vbi habetur sic, *Dicitur etiam sacrilegium committere qui violentas, & impias manus in Clericum iniecerit.* Et Cap. *Quisquis* ibidem immediatè sequenti, *Sacrilegium committitur si quis infregerit Ecclesiam, vel domos aliquid diripiendo, vel auferendo, seu qui irreuerentiam, vel oblationem rerum intulerit Clericis vel Monachis, omnibúsque Ecclesiasticis Personis. Similiter sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro &c. Si quis domum Dei violauerit, vel Ecclesiasticis Personis iniuriam fecerit.* Ita ibi. Denique si quis suadente Diabolo ibidem. *Huius sacrilegij vitium, vel crimen incurrerit quod in Clericum, vel Monachum violentas manus iniecerit anathematis vinculo subiaceat.* In quibus tribus Capitibus expressè ponitur quod est sacrilegium iniuria contra Personam sacram, vt percussio Clerici, vel Monachi.

2 Duplex solutio adhiberi potest ex *Vasquez* iuxta duas limitationes suæ Sententiæ, quas ipse ponit. *Prima Solutio.* Quod ibi solùm dicitur, quod est *sacrilegium*, non tamen dicitur, quod est *contra Religionem*, & Vasquez iam admittit, quod est sacrilegium, sed dicit non contra Religionem, sed contra Duliam, cuius contrarium non habetur in textu. Et explicatur ius Canonicum quod loquitur de sacrilegio largo modo, vt comprehendit etiam sacrilegium contra Duliam, quia vt habet *D. Thom.* sæpè, præcipuè in *art. præsent. ad* 2. extenso nomine Religionis aliæ virtutes dicuntur Religio: ita vitia contra alias Virtutes extenso vocabulo possunt dici *Sacrilegium.*

3 Secunda *Solutio esse potest.* Quod est sacrilegium contra Religionem quando læditur Persona sacra in quantum sacra, hoc est, ea intentione quia sacra est. Sed vtraque solutio est insufficiens, & contra primam benè redarguit *Suarez*, Quia quandò *D. Thom.* & Doctores diuidunt sacrilegium loquuntur de sacrilegio propriè dicto, & sacrilegium per turpem accessum ad Personam sacram propriè contra Religionem est; sed eodem modo censent omnes de sacrilegio, quod committitur in percussione Personæ sacræ. Denique iura interpretanda sunt iuxta receptum vsum vocum maximè quando communiter ita intelliguntur. Hæc Suarez & benè, quia appellare peccatum contra Duliam *sacrilegium*, est abuti terminis, & loqui impropriè, sicut qui Duliam Religionem vocaret vt ipse *Vasquez* admittit quod est extenso vocabulo vti. Et hanc impropriam locutionem tribuere iuri Canonico irrationabile est, & si hæc licentia daretur interpretendi definitiones Ecclesiæ per improprias loquutiones nulla daretur veritas firma, certa.

4 Secundò *euidentius* ex contextu reuincitur hæc solutio. Quia ibidem ponitur sacrilegium æqualiter in furto rei sacræ, & in loco sacro, & in violatione Ecclesiæ, ac in percussione Clerici, vel Monachi eodem tenore verborum sub eisdem terminis, & in eadem clausula, & sensu eiusdem propositionis; sed *Vasquez* non negat esse sacrilegium contra Religionem quod committitur contra locum sacrum, & contra rem sacram: nec negat quod in Textu intelligatur sacrilegium contra Religionem respectu illarum; ergo malè negat, quod intelligatur respectu Personæ sacræ de sacrilegio cum eadem proprietate contra Religionem. *Consequentia patet* ex ipsa connexione verborum in Textu; ponuntur enim ibi tria esse sacrilegium, & explicare, & limitare quod duo solùm sunt sacrilegium proprium, & tertium improprium omnino voluntarium est.

5 Tertiò conuincitur quàm impropriè loquatur *P. Vasquez*. Quia à *Diu. Thom. Quæstion. citat.* 99. ponitur iniuria in Personam sacram prima species sacrilegij tanquam grauius sacrilegium, quàm in vasa Sacra, & in locum Sacrum, quæ est secunda species sacrilegij ibidem posita; & tamen *Vasquez* tenet, quod iniuria in locum sacrum, & in vasa sacra est propriè sacrilegium, & esse solùm contra Duliam, quia est dicere quod est minus prauè sacrilegium, siquidem minus propriè sacri-

legium ponitur, & quia etiam ponit solùm contra Duliam, quæ est imperfectior virtus Religione, & sic transmutat grauitatem peccatorum, ponit enim sacrilegium, quod à *Sanct. Thom.* ponitur grauius, & contra perfectiorem virtutem minus graue, & contra imperfectiorem virtutem. Et ad minus conuincitur *Vasquez* perperam intendere per hanc explicationem saluare mentem *Sanct. Thom.* vt ibidem *n.* 14. in fine ostentat, cum eius explicatio omnino sit contraria litteræ *S. Thom.* Hæc solutio amplius impugnabitur ratione *D. Thom.* in secunda impugnatione principali.

6 Secunda etiam solutio stare non potest in Textu Quia ibidem fit sermo de percussione Clerici; quæ fit inter Catholicos in Ecclesia, pro qua ponitur Excommunicatio; sed constat quod ad incurrendam istam censuram non est necessarium quod quis percutiat Clericum ea intentione, quia Clericus est, sed propter vindictam, vel quancumque aliam illicitã causã; ergo etiam vt committat culpam pro qua ponitur pœna huius Excommunicationis non est necesse quod percussio fiat cum illa intentione reflexa, quia Clericus est, & per consequens, vt incurrat sacrilegium de quo loquitur Textus. Hæc est euidens impugnatio huius solutionis ex contextu, quæ amplius impugnabitur in sequentibus.

7 Secundò Principaliter impugnatur Sententia *Vasquez*, & excluditur vtraque solutio assignata ratione à priori *D. Tho.* infr. *Quæstion.* 99. *citat. artic.* 1. in corpor. vbi inquit: *Sacrum dicitur aliquid ex eo quod ad diuinum cultum ordinatur; & sic ei quædam reuerentia debetur, quæ refertur in Deum; & ideò omne illud quod ad irreuerentiam rerum sacrarum pertinet, ad iniuriam Dei pertinet, & habet rationem sacrilegij.* Secunda consequentia tenet ex prima fundata in principio assumpto in ratione dubitandi. Si enim iniuria pensanda est veneratione contraria, & veneratio est talis quod refertur in Deum, etiam iniuria transiet in Deum, & consequenter habebit malitiam sacrilegij contra cultum Dei. *Prima consequentia* clarè sequitur ex Antecedenti, & *Antecedens Probatur à D. Thom. sic.* Sicut ex eo, quod aliquid ordinatur ad finem bonum, sortitur rationem boni, ita etiam ex hoc quod aliquid deputatur ad cultum Dei, efficitur quoddam diuinum, quæ propositio est certa, & non negatur à *Vasquez*, vt patet in calice, Ecclesia, &c. quæ dicuntur diuina, quia ad cultum Dei sunt deputata, & consequenter ex vi huius causalis debet concedi vniuersaliter, quod omne deputatum ad cultum Dei in quantum tale habet rationem diuini, aliàs causalis non esset bona: sed Personæ sunt etiam deputatæ ad cultum Dei, v. g. Sacerdos, de quo non potest *Vasquez* negare quod per susceptionem ordinum consecratur ad cultum Dei magis quàm Calix, vel templum, quia ad principalius munus diuini cultus consecratur, quod sit in vsu Sacramentorum, & consecratione Corporis Christi, ad quod ordinantur vasa, & loca sacra.

8 Propter Quod probauit D. Thom. Quæst. 99. cit. art. 3. in corp. Quod est maior Sanctitas Personæ, quàm loci sacri, quia ista est propter illam; ergo contra rationem est ponere sacrilegium rigorosum, & contra Religionem iniuriam in locum sacrum, & hoc negare de iniuria in Personam sacram vtpote de percussione Sacerdotis. *Patet Consequentia*, ex definitione sacrilegij, quæ est *Violatio rei sacræ* admissa communiter à Theologis, & tradita *Cap. si quis Contumax cit.* probatione præcedenti. Ergo si Persona est Deo sacrata, & magis consecrata quàm locus sacer, iniuria in Personam sacram est sacrilegium magis graue, & rigorosum, quàm in locum sacrum, & magis contra virtutem Religionis. Proportionabiliter loquendum est de aliis Personis diuino cultui deputatis, vel Deo consecratis, quia ratio formalis eadem est, & *Vasquez* æqualiter loquitur de omnibus, & sufficit illum conuincere in vno, scilicet in Sacerdote, in quo euidentior est ratio.

9 Confirmatur. Ecclesia instituit Legem de veneratione Personæ sacræ ponendo immunitatem illius in aliquibus actionibus, vt in percussione, Iudicio Laïco, in impositione tributi, &c. Ex motiuo virtutis Religionis, & non virtutibus Duliæ; ergo qui talem legem frangit facit contra motiuum virtutis Religionis. *Antecedens Patet. Primò*, Quia Ecclesia sic potuit præcipere, & quod ita præceperit solùm potest constare ex Iure; constat autem in Iure Canonico vbi hæc lex ponitur quod Ecclesia dicit esse sacrilegium æqualiter sicut de aliis sacrilegiis, quæ sunt contra Religionem ibidem ab Ecclesia allatis (vt iam ponderatum est) ergo motiuum Ecclesiæ in hac lege est veneratio Religionis. *Secundò.* Quia lex Ecclesiæ pro veneratione loci sacri & bonorum Ecclesiæ instituta est ex motiuo Religionis (vt *Vasquez* concedit) & ponitur in eisdem capitibus eadem tenore verborum cum hac lege de Persona sacra; ergo hæc lex etiam est ex eodem motiuo Religionis, imò per modum vnius legis videtur instituisse circa omnia hæc, & per consequens motiuum fuit idem circa omnia.

10 *Tertiò.* Quia Ecclesiæ immunitas in hac lege vniuersaliter comprehendit bonos, & malos Ecclesiasticos, Sacerdotes, vel non Sacerdotes, & sic non allegatur motiuo Duliæ quæ est Personalis sanctitas, & per consequens non instituit hanc legem ex motiuo Duliæ, sed ex motiuo Religionis, quatenus Persona deputatur ad diuinum cultum. *Quod constat.* Quia deficienti tali deputatione deficit lex, sicut Nouitij Religionis dum sunt cum habitu Religionis gaudent hoc priuilegio, & dimittentes habitum transeuntes ad sæculum amittunt illud. Clerici etiam in minoribus constituti dum cum habitu Clericali, & tonsura Ecclesiæ deseruiunt, comprehenduntur hac lege, si tamen hæc dimittant, & nubant, excluduntur ab illa; signum ergo est quod motiuum huius legis Ecclesiæ est deputatio Personæ ad cultum diuinum, siquidem stante tali deputatione stat lex, & ablata deputatione aufertur lex circa illos. Sicut in bonis Ecclesiæ apparet, quod dum sunt bona Ecclesiæ, vel existunt in Ecclesia sacrilegium est illa furari, secus autem si transeant ad dominium laïcorum, & sint extra Ecclesiam, propter quod colligitur, quod ex motiuo Religionis bona Ecclesiæ sunt priuilegiata; Ergo similiter erit de Persona sacra, quod non ex motiuo Duliæ, sed ex motiuo Religionis gaudet priuilegio huius Canonis, quia si esset ex motiuo Duliæ deficiente sanctitate Personali deficeret hæc lex, quia vt habet *D. Thom. in* 3. *Dist.* 9. *Quæst.* 2. *art.* 3. *ad* 2. *Prælato dum est in actu peccati non debet exhiberi Dulia, quia apparet in eo aliquid honori contrarium.* Hæc D. Thom. & per consequens mali Sacerdotes non essent comprehensi sub priuilegio huius legis, quod sine controuersia est falsum.

11 *Quartò.* Quia si non esset hæc lex ex motiuo Religionis, quamuis ex intentione, quia Clericus est

est, fieret vt percussio Clerici esset sacrilegium non contra Religionem, sed contra Duliam, quia intentio tunc fertur ad titulum quod in re est Duliæ in Sententia *Vasquez*. Sicut si quis iniuriaret Personam sanctam quia sancta personaliter est, committeret culpam contra Duliam, quia sanctitas personalis est ratio formalis Duliæ, in quo conuenit *Vasquez*. Sed ipse tenet *num.* 14.*cit.* Quod consecratio Sacerdotis ratione cuius prohibetur Percussio illius solùm pertinet ad obiectū Duliæ; ergo euidenter concluditur contra *Vasquez* quod quamuis ex intentione quia Clericus est, vel quia consecratus est percuteretur non esset sacrilegium contra Religionem, sed contra Duliam, quod tamē ipse negat dicens quod tunc est contra Religionem.

2 Ex *Quo efficaciter* reuincitur, quod consecratio pertinet ad obiectum Religionis, & per consequens hæc lex in Ecclesia constituta propter reuerentiam consecrationis facta est ex motiuo Religionis, ex quo sequitur prima consequentia, quod qui illam frangit peccat contra Religionem. *Patet Consequentia*. Quia motiuū in præsenti non sumitur pro fine legislatoris, quia est extrinsecus legi, & dicitur non cadere sub lege, sed pro fine intrinseco legis propter quem tanquam propter rationem formalem fit lex, & accipit speciem ab illo, sicut lex de veneratione loci sacri facta propter consecrationem illius quantum ad actionem furti, aut effusionis Sanguinis, aut seminis facit istas culpas subinduere malitiam specificam contra Religionem, quia est violatio rei sacræ prohibita propter eius consecrationem.

13 Dices: Non est eadem ratio de Persona sacra, quia res insensibiles, vt Locus sacer, &c. non habent sanctitatem propriam ratione cuius sint capaces venerationis propriè, & sic solùm coluntur, vel iniuriantur ratione consecrationis. At verò Persona rationalis habet dignitatem propriam, & ideo ratione illius possunt coli, vel iniuriari non attingendo consecrationem.

14 Contra. Licèt vera sit differentia quod res insensibiles non habeant dignitatem quam habent Personæ, tamen non excluditur quod Personæ simul habeant duas dignitates, aliam personalem in qua excedunt res insensibiles, aliam consecrationis in qua conueniunt cum illis, saltèm genericè, quia istę duæ dignitates non sunt incompatibiles, de facto enim reperiuntur in Sacerdote; ergo sicut possunt venerari ratione dignitatis personalis propter se, possunt etiam venerari ratione consecranis, propter respectum ad Deum, cui sunt consecratæ, vel deputatæ, & per consequens possunt sub vtraque formalitate iniuriari. *Consequentia est bona*. Quia secundum quod aliquid est capax honoris, est capax iniuriæ. *Antecedens autem exemplis fit manifestum*. Nam non solùm res insensibiles, vt vestis, vel domus, aut irrationalis vt equus quatenus possidetur à Rege est capax vt veneretur propter respectum ad Regem ita vt qui iniuriat aliquid istorum, indicetur iniuriare Regem, sed etiam homines vt serui, vel mancipia quamuis sint Personæ rationales, tamen quatenus possidentur à Rege & illi seruiunt, debetur illis specialis veneratio propter Regem, quæ non debetur illis propter se ipsos, quamuis debeatur alia propter se, iuxta propriam nobilitatem, vel dignitatem; ita quod qui interficeret seruum, vel mancipium Regis non minùs iniuriaret Regem, quàm qui interficeret equum, vel canem Regis, quia contra lumen rationis esset, quod magis iniuriaretur Rex per percussionem, vel occasionem Equi, vel Canis, quàm per occisionem serui sui.

15 Ad hoc solùm potest respondere *Vasquez* iuxta suam doctrinam, quod conuincitur, quod si occideretur seruus Regis, quia Regis est, ita verum est, sed quia potest occidi non quia Regis est, sed propter suam indignitatem personalem, & res insensibiles, seu irrationales non possunt iniuriari nisi propter respectum ad Regem, ideò non tenet paritas. Et similiter si percuteretur Clericus, quia Clericus est, esset contra Religionem; si autem propter suam indignitatem personalem percutiatur, tunc non est contra Religionem.

16 Contra. Hoc iam est recurrere ad secundam solutionem superiùs allatam, in præsenti tamen ratione, & specialiter in confirmatione, vt patet in suis probationibus intentū fuit primam solutionē *Vasquez* funditus euertere, quæ consistebat in hoc, quod in Persona rationali non erat titulus virtutis Religionis, sed solùm Duliæ, & per consequens quod iniuria in Personam sacram solū erat contra duliam. Cuius contrarium euidenter demonstratum est ostendendo quod in Persona rationali reperitur ratio formalis obiecti virtutis Religionis, scilicet consecratio, vel deputatio ad cultum diuinum ratione cuius iniuria in Personam rationalem potest habere malitiam sacrilegij contra Religionem. Hæc etiam secunda solutio non minùs efficaciter impugnabitur ratione sequenti *D. Thom.* qui illam nobis impugnatam reliquit.

17 Tertiò Principaliter impugnatur Sētentia *Vasquez*, & excluditur eius secūda solutio. Diu. Thom. in 4. Dist. 16. Quæst. 3. art. 2. Quæstiunc. 3. in Corp. sic habet, *Quidā dicunt quod hoc accidit* (scilicet circumstantias mutare speciem) *in quantū illæ circumstantiæ accipiuntur vt fines voluntatis, quia à fine actus moralis accipit speciem, sed hoc non videtur sufficienter dictum, quia aliquando variatur species peccati sine eo quod intentio feratur ad circunstantiam illam. Sicut fur ita libenter acciperet vas aureum non sacratum, sicut sacratum, & tamen in aliam speciem peccatum mutaretur, scilicet de furto simplici in sacrilegium. Et præterea secundùm hoc sola illa circumstantia quæ dicitur eius gratia, speciem peccati mutare posset, quod falsum est* Hæc Diu. Thom. Vbi refert in communi Sententiam, quam *Vasquez* sequitur in singulari de percussione Clerici, scilicet, quod actus non accipit speciem sacrilegij, nisi fiat ex intentione circumstantiæ Personæ sacratæ, scilicet quia sacrata est, quod est dicere tanquam finis cuius gratia actus fit, & hoc impugnat *D. Thom.* duplici ratione in verbis allatis vtraque euidenti.

18 Prima. Qui furatur vas sacratum committit sacrilegium quamuis non furetur illud quia sacratum, sed quia aureum est. *Secunda*, Quia aliàs sola circumstantia finis posset mutare speciem, quod est falsum. Quæ ratio quamuis videatur ab inconuenienti procedere includit tamen rationem à priori, ad hanc formam reductam. Aliæ circumstantiæ possunt mutare speciem, quamuis non sumantur tanquam circumstantiæ finis cuius gratia, quod est dicere, quamuis actus non fiat ex intentione illius circumstantiæ, quasi in actu signato; ergo falsum est quod solùm causetur species talis, quia actus fit ex intentione talis circumstantiæ. *Consequentia bene sequitur ex Antecedenti*. Antecedens autem Probatur. In circumstantia *Quis*. Quando v.g. coniugatus accedit ad non suam, adul-

terium committit; quamuis non faciat ex intentione iniurandi suæ, sed ex sola libidine. Similiter qui accedit ad coniugatam non quia coniugata, sed quia amica sua,& melius accederet si esset soluta,tamen talis est adulter. Etiam in circumstantia *Vbi* effusio seminis, vel Sanguinis in loco sacro non quia locus sacer est, sed quia ibi occurrit occasio appetitus irascibilis, vel concupiscibilis est sacrilegium contra Religionem, quod etiam admittit *Vasquez*. Ergo verum est quod vt aliqua circumstantia mutet speciem non est necesse quod ex intentione talis circumstantiæ fiat actus, aliàs si hoc esset verum,falsum esset quod allatis exemplis committeretur adulterium, vel sacrilegium: cum autem hoc non audeat pronunciare *Vasquez* conuincitur quod eius doctrina est falsa.

19 Confirmatur. Quia Hæretici quando occidunt Sacerdotes, & Catholicos, quia tales sunt,non dicunt se intendere iniuriam Dei,imò arbitrantur se obsequium præstare Deo, & occidunt illos tanquam inimicos veræ fidei, quam existimant esse suam: imò & Gentiles persequendo Christianos, & Christum, non dicunt intendere iniuriam Dei, sicut Saulus cum deuastabat Ecclesiam,& Imperatores Idololatræ interficiendo Martyres quia non immolabant diis suis, non solùm non existimabant in hoc facere iniuriam contra Deum,& sacrilegium committere, sed maximum cultum, & reuerentiam exhibere Deitati; & tamen de facto sacrilegium committebant contra virtutem Religionis; (vt fatetur *Vasquez*) Ergo non est necessarium ad hanc malitiam sacrilegij intendere iniuriam Dei. Qua ratione vtitur etiam *Suarez* contra *Vasquez loc. cit.* & efficaciter conuincit intentum.

20 Concluditur Summariè contra *Vasquez* ex vno principio ab illo admisso, quod eius Sententia est falsa, & vtraque eius solutio infirma, ex eo quod ipse admittit quod percussio Personæ sacræ, quia sacra, est sacrilegium contra virtutem Religionis, euidenter sequitur contra ipsum quod ratio consecrationis non pertinet ad rationem Duliæ, quia si pertineret, intendere iniuriam consecrationis non transferret actum ad aliam speciem, scilicet contra Religionem, sed remaneret actus in specie contra duliam, siquidem solùm intenderetur contra obiectum duliæ ex intentione, sicut quando intenditur iniuria Personæ sanctæ propter sanctitatem personalem,quia talis sanctitas est obiectum duliæ. Hoc contra primam solutionem.

21 Sequitur etiam contra secundam. Quod si percussio Clerici quia Clericus est, est sacrilegium contra Religionem,quod ratio Clericatus pertinet ad rationem Religionis ex essentia sua,& per consequens quod in exercitio iniuriatur,committitúrque eadem malitia. Sicut qui in exercitio accedit ad coniugatam,vel monialem committit malitiam adulterij, & sacrilegij, quia in exercitio læditur maritus, & consecratio monialis. Et sicut qui furatur vas aureum sacrum, non quia sacrum, sed quia aureum; Et sicut qui percuteret,vel occideret Equum, vel Canem Regis, non quia Regis, sed propter aliam causam,falsum enim est,quod in his rebus insensibilibus, & irrationabilibus non poterat esse ratio iniuriæ, nisi propter respectum ad Dominum, vt ponebatur pro secunda solutione in fine rationis præcedentis ad dandam disparitatem de iniuria Personæ sacræ propter dignitatem personalem, & non propter consecrationem. Constat enim quod vestes, vel vasa Ecclesiæ, vel Regis possunt rapi propter valorem quem habent;canis, vel equus quia læsit,sicut dicitur de Persona sacra, quod potest iniuriari, quia inimica. Sicut ergo in aliis exemplis non excluditur malitia sacrilegij, vel contra Regem in iniuria in exercitio facta, ita neque excluditur in percussione Clerici in re exercita.

22 Nota quod non nititur hic discursus impugnare aliam Sententiam eiusdem *Vasquez* de actu purè interno,& delectatione morosa in qua tenet,quod delectatio purè interna circa religiosam, vel coniugatam, non tamē intendens in re illam exercere, potest præcindere ab his circumstantiis,& non habere malitiam sacrilegij, vel adulterij. Quæ Sententia licet falsa sit, tamen non est ad præsens intentum, quia modò fit sermo de actu exteriori actu consummato, de quo non audet *Vasquez* asserere, quod qui accederet ad Religiosam non committeret sacrilegium, & qui ad coniugatam non committeret adulterium, quamuis non intendat actum quia religiosa, vel quia coniugata est, sed ad explendam libidinem. Et sic redarguitur in præsenti in eodem sensu de percussione Clerici opere consummato, & exercito. Quod aduertimus ne de vna ad aliam Opinionem fiat transitus non animaduertēdo distinctionem Opinionum, quamuis ex vna ad aliam possit sumi Argumentum; tamen Opinio de qua in præsenti fit sermo valdè distincta est ab alia, & euidentius falsior,quamuis alia falsa sit, de qua nihil in præsenti quia non est huius loci.

Soluuntur Argumenta.

1 AD *Rationem dubitandi à principio Respondetur.* Quod in Persona sacra duplex dignitas reperitur, alia quæ dicitur *absoluta*,quæ est propria ipsius Personæ,quæ est Sanctitas Personalis,& secundùm hanc formalitatem iniuria Personæ sacræ, habet speciem peccati contra duliam. Alia ratio est,vt est aliquid Dei,quæ est ratio *respectiua*,quatenus Deus in tali Persona sibi consecrata colitur, & iniuriatur, vt habet *D.Thom.* verbis allatis, & hoc non minùs quàm in aliis rebus insensibilibus Deo consecratis,in quibus & colitur,& iniuriatur Deus. Et sicut talis iniuria Dei in rebus insensibilibus Deo consecratis illata est sacrilegium contra Religionem, ita iniuria in Personis Deo consecratis facta, quia quantum ad hoc quod est, esse Deo consecrata conueniunt, quamuis differant in alia dignitate personali,quia ex hac differentia solùm sequitur,quod iniuria in res insensibiles sacras non potest habere malitiam contra duliam, sed contra Religionēm. At verò in Personas sacras potest habere malitiam contra vtramque virtutem.

2 Ad *Confirmationem Respondetur.* Quod in Imaginibus, & reliquiis Sanctorum Personæ ipsorum coluntur,& iniuriantur secundùm vtramque rationem, scilicet respectiuam ad Deum, & absolutam sibi propriam;vnde iniuria, quæ fit Sanctis in suis Imaginibus,vel reliquiis non solùm habet malitiam contra Duliam,sed etiam contra Religionem,quia iniuriatur Deus quando illi iniuriantur in suis Imaginibus,& reliquiis, hæc enim vult Deus esse in Ecclesia tanquam instrumenta Sanctorum cultus. Vnde æstimat iniuriam propriam quæ illis fit, sicut Rex iniuriaretur per iniuriam quæ fit suo filio, siue illa iniuria inferretur filio Regis immediatè in sua Persona,vel in sua imagine. Igitur ad formam argumenti conceditur,quod ad illam virtutem

autem pertinet cultus, & veneratio obiecti contra quam est iniuria talis obiecti, & etiam conceditur quod sicut est sacrilegium contra Religionem iniuria in Personam sacram, ita cultus, & veneratio eiusdem Personæ sacræ potest esse actus Religionis considerata Persona tam in cultu, quam in iniuria secundùm eandem formalitatem, scilicet secundum respectum ad Deum.

3 Ad *contrarietatem*, quæ in obiectione opponitur *D.Thom.* Respondetur, Quod sicut *S.Doctor* docet Sanctos venerandos Dulia, ita docet iniuriam in Personam sacram esse sacrilegium contra virtutem Religionis. Et sicut docet reliquias, & imagines Sanctorum colendas propter Sanctos, & ideo eodem honore, & consequenter dulia, ita etiam docet iniuriam contra Imagines, & reliquias Sanctorum esse sacrilegium contra Religionem, sicut iniuriam contra templa, & vasa sacra, & hoc sine aliqua contrarietate. *Et ratio est*, Quia in eadem Persona reperitur vtraque ratio duliæ, & Religionis; quod sæpè tradidit D.Thom. & præcipuè in 3.dist.9 Quæst.1.art.2.Quæstiunc.1.in Corpor. Vbi sic habet, *Duplex est modus, quo aliquid honoratur: aliquid enim honoratur ratione sui, & ratione alterius secundum Philos.in 1. Ethic. Laus & honor in hoc differunt, quod laus debetur alicui propter bonitatem quam habet in ordine ad alterum; Honor autem debetur alicui propter bonitatem, quam habet secundùm se*; Hæc S.Thom. Quæ repetit ad *Anibaldum ibidem Quæst.1. art. 2. & 3.p. Quæst.25. art.2.* & semper ex hac doctrina infert quod humanitas Christi adoratur latria propter Verbum, & dulia propter sanctitatem creatam, & concludit loco citato ex 3.part. in fine corporis, *Hoc non est inconueniens, cum ipsi Deo Patri debeatur honor Latriæ propter Deitatem, & etiam honor Duliæ propter dominium, quo gubernat creaturas.* Ita S.Thom. In quibus locis quamuis loquatur de humanitate Christi determinatè, constat quod tradit doctrinam vniuersalem, quæ potest aliis creaturis rationalibus applicari propter vniuersalem modum loquendi, & quia eadem est ratio.

4 Sed Adhuc de aliis Personis creatis loquendo expressè docet, quod actus Religionis possunt referri ad Sanctos propter Deum, vt de actu deuotionis, & orationis locis statim adducendis. De actu verò cultus, & honoris est singularis locus infrà Quæst. 103. art. 3. vbi ponit 3. argument. sic. *Idem est motus, quo aliquis mouetur in imaginem, & in rem cuius est Imago; sed per duliam honoratur homo in quantum est ad Dei imaginem factus; ergo dulia non est alia virtus à Latria, qua honoratur Deus.* Et respondet duplici solutione; Prima sic, *Ad Tertium dicendum, Quod motus, qui est in imaginem in quantum est imago refertur in rem cuius est imago, non tamen omnis motus, qui est in imaginem fertur in eam in quantum est imago, & ideo quandoque est alius motus specie in imaginem, & motus in rem. Sic ergo dicendum, quod honor, vel subiectio duliæ respicit absolutè quandam hominis dignitatem, licèt enim secundùm illam dignitatem sit homo ad imaginem, & similitudinem Dei, non tamen semper homo quando reuerentiam alteri exhibet, refert hoc actu in Deum.* Hæc S. Doctor, Vbi in primis supponēdum quod loquitur de Imagine Dei viua, quæ est homo deinde expendendum quod ponit duos motus vnum qui sistit in ipso homine tanquam in specificatiuo, & ideo dicitur *Duliæ*; alius qui non sistit ibi, sed transit ad Deum, & hoc tanquam propter rationem formalem, & sic debet esse *Latriæ*, aliàs non distingueretur à primo; non tamen est latriæ sicut quando adoratur Deus in se, quia illa adoratio est propter Sanctitatem diuinam absolutam, & prout in Deo, quæ non potest communicari creaturæ.

5 Et Propter hoc dicit ibidem S.Doct. in secunda solutione. *Quod non tamen motus, qui est in rem oportet quod sit in imaginem, & ideo alia est reuerentia quæ ipsi Deo exhibetur, quæ nullo modo pertinet ad eius imaginem*, Scilicet hæc Latria absoluta. Tamen veneratio Latriæ respectiua quam posuit in humanitate Christi verbis allatis, hanc non negat in secunda solutione, & est quam affirmat in prima solutione in homine in quantum est imago Dei per respectum ad Deum. Nunquam igitur *S. Thom.* negauit quod potest creatura rationalis secundùm respectum ad Deum coli per Religionem, sed quando dixi, quod solùm dulia est veneranda semper determinauit secundum se, vel propter se, vt intuenti litteram patebit in omnibus locis allatis in obiectione. In quo satis denotauit etiam in eisdem locis, quod respectiuè ad Deum posset coli per Religionem, sed hoc non est conueniens quod regulariter fiat, Tum propter periculum Idololatriæ; Tum quia excellentius est venerari dulia propter se quā Latria propter aliud, vt latius infrà ad secundam obiectionem ponderabitur.

6 Apparet Autem quam ad mentem *S. Thom.* est hæc solutio, quia ad soluendum argumentum in simili forma ea vtitur *S. Doct.* Et simul confirmabitur veritas, & consequentia doctrinæ, primò de actu bono infra Quæst. sequenti art.2.vbi agit de Deuotione tanquam de principaliori actu Religionis, vbi proponit 3. argument. sic. *Per Religionem homo ordinatur solùm in Deum vt dictum est* (scilicet in hoc artic.) *Sed deuotio etiam habetur ad homines, dicuntur enim aliqui esse deuoti aliquibus Sanctis Viris; ergo deuotio non est actus Religionis.* Ecce argumentum fundatum in *præsenti artic.* Et Respondet. *Ad 3. dicendum Quod deuotio, quæ habetur ad Sanctos Dei mortuos, vel viuos non terminatur ad ipsos, sed transit in Deum in quantum scilicet in ministris Dei Deum veneramur*; Hæc *S. Thom.* Quod clariùs ad intentum? Loquitur enim de actu venerationis, & qui est actus specificæ Religionis, & docet quod terminatur ad Sanctos non sistendo ibi, sed quod transit in Deum, & hoc tanquam in obiectum formale, & specificatiuum, aliàs non esset actus specificæ Religionis. Similiter *Quæst.* 83. sequenti *art.* 4. loquendo de Oratione, quam in *art.* 3. dixerat esse actum Religionis elicitiuæ, docet esse ad Sanctos secundariò, & ponit primum argumentum simile, ac de Deuotione, & soluit eadem doctrina proportionabiliter applicata dicendo, quod oratio fit ad Sanctos in ordine ad Deum tanquam ad Interpellatores nostros apud Deum.

7 De actu iniurioso adhuc clarior, & proprior locus ad intentum reperitur suprà *Quæst.* 13.*art.* 1. vbi ponit *Sanct. Doct.* secundum argumentum sic. *Ad Ephesios 4. super illud Blasphemia tollatur à vobis, dicit Glossa, Quæ fit in Deum, vel in Sanctos; sed confessio fidei non videtur esse, nisi de his quæ pertinent ad Deum, qui est fidei obiectum: ergo blasphemia non semper opponitur confessioni fidei.* Ecce argumentum similis formæ omnino, cum præsenti ratione, qua conuincitur *Vasquez.* Sicut fides,

fides, & confessio fidei est ad Deum tanquam ad proprium obiectum, ita vitium contrarium debebat esse in Deum, & non in Sanctos, sic est præsens argumentum, Religio est ad Deum; ergo sacrilegium contra Religionem debet esse iniuria in Deum, & non in Sanctos. Et respondet Sanct. Thom. *Ad secundum dicendum, quod sicut Deus in Sanctis suis laudatur in quantum laudantur opera, quæ Deus in Sanctis efficit, ita blasphemia, quæ fit in Sanctos ex consequenti in Deum redundat.* Hæc *Sanct. Doctor.* Ecce solutionem à nobis datam, quod iniuria quæ fit in Sanctos redundat in Deum, & ideo habet contrarietatem ad virtutem, quæ habet Deum pro obiecto. Quod sicut verificatur de Blasphemia in Sanctos, quod est vitium contra confessionem fidei propter hanc rationem, ita verificatur de iniuria in Sanctos, quod est sacrilegium contra Religionem. Vnde illud verbum S. Thom. *Ex consequenti in Deum redundat* non debet intelligi quasi mediatè, & secundariò, sed tanquam in obiectum primarium, & specificatiuum ad quod transit, non sistendo in Sanctis, quia vt benè inquit Caietanus in fine Commentarij explicando illam solutionem *ad* 2. eadem specie est blasphemia Dei, & Sanctorum. Et post pauca reddit rationem dicens: *Ratio autem quare iniuria Sanctorum, & Dei est eiusdem speciei, est quia Sancti vt sic ad Deum referuntur.* Ita Caietan. Ille terminus iniuria est communis ad blasphemiam, & sacrilegium, quia solùm differunt per hoc quod est iniuriare verbis, vel factis & sic comprehendit nostram doctrinam non solùm per similitudinem, sed in proprietate verborum, & reddit rationem à nobis assignatam.

8 Ad admirationem *P. Vasquez*, reprehendentis omissionem *Sanct. Thom.* quia non egit de Vitio contra Obseruantiam, & duliam cum sit speciale sicut de sacrilegio. *Respondetur* Quod Admiratio nascitur ex ignorantia, cessasset enim admirari Author iste si velit edoceri à *Sanct. Thom.* quia in illo inuenisse quod *Sanct. Doct.* cognouit speciale vitium contra Obseruantiam, & duliam, & de illo egit quod necessarium erat, & non amplius, quia superfluebat. In Quæst. enim 102. sequenti agendo de Obseruantia, & illius partibus quarum prima est dulia in Prologo sic habet, *Deinde considerandum est de Obseruantia, & partibus eius, per quæ de oppositis vitiis erit manifestum.* Hæc *Sanct. Thom.* Vbi satis ostendit, quod sicut cognouit Obseruantiam, & partes eius, etiam cognouit vitia opposita, quæ manifestauit per virtutes contrarias, & non instituit specialem Quæstionem de istis peccatis, sicut de sacrilegio, & de aliis, quia non habent speciales difficultates, & solùm erat necessarium cognoscere illorum essentiam, & hæc innotescit cognitis virtutibus contrariis. Quo stylo etiam vsus est Quæst. 101. de Pietate dicendo in Prologo. *Considerandum est de Pietate cuius opposita vitia ex ipsius consideratione innotescunt.* Ita ibi, & non instituit specialem Quæstionem de Impietate, quãuis cognouerit esse speciale vitium, quia non erat necessarium. Si autem Quæstipnem facit de Sacrilegio, de Infidelitate, Simonia, &c. est, quia materia istorum peccatorum petebat speciales Articulos, & indigebat speciali doctrina, propter plures difficultates quæ in illis occurrunt; hoc autem non contingit in vitio Impietatis, nec in vitio contra obseruantiam, & contra duliam, & ideo de istis non instituit speciales Quæstiones.

9 Obiicies *Primò.* Quomodo intelligitur, quod iniuria quæ fit in Sanctos transit ad Deum, & sit iniuria Dei? Si intelligitur remotè, & quasi in finem vltimum, etiam iniuria quæ fit contra duliam transit ad Deum, quia ipsa dulia vltimatè, etiam tendit in Deum, & hoc videtur docere *D. Thom. hic ad* 5. dum inquit de Religiosis, *Huiusmodi autem non se subiiciunt homini propter hominem, sed propter Deum.* Hæc autem subiectio Religiosorum pertinet ad obedientiam, de qua infra *Quæst.* 104. docet sæpè quod est subiectio alteri homini propter Deum. Et specialiter art. 9. in Argum. Sed contra confirmat cum illis verbis 1. Petri 2. *Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum*, & tamen constat quod obedientia est distincta à Religione, & ponitur à *D. Thom.* inter partes Obseruantiæ specialis virtus post duliam. Et denique omnis iniuria proximi est peccatum contra Deum iuxta illud, *Nescitis quod qui in hominem peccatis, in Deum peccatis*; ergo ex hoc quod iniuria in Personam sacram transit ad Deum non benè ponitur quod sit sacrilegium speciale contra Religionem; sicut non benè poneretur actus duliæ, & obedientiæ actus elicitus à virtute Religionis, quia etiam fiunt circa personas propter Deum, sed ad multum imperatiuè, vt docet *D. Thom.* in *præsenti art. ad* 1.

10 Respondetur, Quod dupliciter stat esse aliquem actum propter Deum, vel tanquam propter finem vltimum mediatè, & remotè respectum; & hoc modo referuntur ad Deum omnes actus virtutum: & hæc ordinatio potest esse expressa ex imperio alicuius virtutis superioris, vt Religionis, & hoc modo ordinantur actus duliæ, & Obseruantiæ sicut etiam misericordiæ, & temperantiæ de quibus loquitur *D. Thom.* hic *ad* 1. Alio modo actus est propter Deum tanquam propter obiectum proximum, & specificatiuum, siue consideretur Deus in se, siue in suis creaturis, & hoc modo est actus Religionis, quo colitur Deus in se, & quo coluntur Sancti propter Deum, & eodem modo actus quo iniuriantur Sancti est etiam contra Deum, ita quod Sancti respectu huius malitiæ solùm se habent materialiter, sicut subiectum in quo relucet ratio formalis obiecti Religionis, sicut Calix, & Templum. Et hoc quod respectu huius formalitatis Religionis est materiale comparatur ad duliam formaliter, vt benè notauit *Suarez loc. cit. num.* 6. respondendo ad rationem *Vasquez.* Et præmiserat ibidem *Tract.* 1 *lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 8. vbi eandem difficultatem tetigit, hoc est, quod sanctitas Personalis secundum se considerata, & absolutè pertinet ad obiectum formale duliæ. At verò eadem sanctitas, vel Persona sancta secundum quod subinduit quendam respectum, & formalitatem ad Deum pertinet ad obiectum formale Religionis, ad quod quasi materialiter se habet illa formalitas, quæ pertinebat ad obiectum formale duliæ.

11 Sed valdè notandum hic. Quod Persona, vt subinduit hanc formalitatem respectiuam ad Deum, quæ dicitur pertinere ad obiectum formale Religionis non purè materialiter, sed aliquo modo formaliter intrat obiectum Religionis, quia prima species sacrilegij distinguitur à *D. Thoma* per contra positionem ad alias species, quia est contra sanctitatem Personæ, vel contra Personam sanctam, vnde Persona intrat vt principium distinctiuum sanctitatis respectiuæ, quæ genericè considerata diuiditur in tres species, scilicet, in Personam sacram, in locum sacrum, & in alias res sacras. Tamen

men ipsa sanctitas personalis quæ facit Personam obiectum formale duliæ est quæ dicitur coincidere cum formalitate Religionis. Quando ergo *D.Thom.* docet de dulia, & obseruantia quod ordinantur ad Deum, vel sunt propter Deum, intelligitur primo modo, scilicet vltimatè, & remotè, & eodem modo intelligitur de obedientia, sicut explicat *hic ad* 5. quod totum est imperatiuè, quia subiiciuntur per votum obedientiæ, & votum est actus Religionis, & obedientia promissa est imperata, & sic imperatiuè est à Religione, quamuis possit esse aliqua obedientia ad Deum immediatè, quæ sit actus Religionis, vt expresè docet Sanct. Doct. *infr. Quæstion.* 104. *art.* 3. *ad* 1. dicens: *Quod Obedientia in quantum procedit ex reuerentia Dei est sub Religione, & pertinet ad deuotionem, quæ est principalis actus Religionis.* Hæc D.Thomas.

12 Quod intelligendum videtur de actu elicito Religionis, quia de actu imperato nihil speciale diceret, omnis enim alia obedientia ad Prælatos etiam imperatiuè potest contineri sub Religione. Eodem modo loquendum est de vitiis, & peccatis oppositis, de inobedientia enim *infr. Quæstion.* 105. *artic.* 2. *in corpor.* circa finem dicit: *Qui contra proximum peccat, etiam contra Dei præceptum agit,* & sæpè repetit, & sic intelligitur illa doctrina, quod omne peccatum in proximum, est etiam contra Deum, imò in ratione peccati solùm est contra Deum iuxta illud *Tibi soli peccaui,* quod dixit adulter, & homicida. Malitia enim infinita peccati solùm ex Deo sumitur, quæ consistit in auersione, & de hac non loquimur modo, & de illa verificantur hæc verba; malitia autem conuersionis est finita, & in hac peccata differunt specie, secundùm diuersa obiecta proxima ad quæ terminatur conuersio, & quamuis solùm hoc vltimatè resultet in offensam Dei, tamen non omnes sumunt speciem ab ipso Deo; hoc solùm habent quædam specialia vitia secundùm quod diuerso modò attingunt Deum vt specificatiuum, sicut infidelitas, desperatio, & odium contra charitatem. In hoc sensu dicitur, quòd sacrilegium specialiter est contra Deum, non in recto sicut hæc vitia Theologalia, sed in obliquo; est enim contra cultum Dei, & hoc etiam in Persona sacra facta quatenus in tali Persona relucet formalitas Dei, & propter ipsum Deum debebat non iniuriari.

13 Obiicies *secundò,* Quod *P.Vasquez* non negauit duas formalitates dictas in Persona sacra, scilicet propter se, & propter Deum, & quod prima sit duliæ, & secunda Religionis, & consequenter quod iniuria in Personam sacram secundùm respectum ad Deum est sacrilegium contra Religionem, sicut secundum se est contra Duliam; sed solùm dixit quod iniuria, quæ fit Personæ sacræ in se, aut in sua Imagine, vel Reliquiis regulariter non est contra illam secundùm illum respectum ad Deum, & sic regulariter non est sacrilegium contra Religionem, sicut veneratio quæ illi exhibetur regulariter non fit per virtutem Religionis, sed per duliam, vt docet S.Thom. *infr. Quæst.* 104. *art.* 4 & 3. *part. Quæst.* 25. *art.* 5. & sæpe. Et hoc videtur verum, quia nulla apparet ratio quare iniuria, quæ regulariter fit sanctis sit sacrilegium contra Religionem, & veneratio quæ communiter, & regulariter illis exhibetur non sit ex Religione. Sicut enim in tali Persona reperitur respectus ad Deum, & iste tangitur per iniuriam, quare non attingitur idem respectus per venerationem, & cultum, siquidem potest hoc fieri? Vel si non respicitur communiter per venerationem, quare non dicetur etiam quod non læditur communiter per iniuriam secundùm eundem respectum, quamuis aliquando possit lædi? Itaque intentum *Vasquez* est, quod sicut sancti regulariter coluntur per duliam, & vt venerentur per Religionem est necesse quod ex intentione actus feratur ad illos secundùm respectum ad Deum, quod non fit regulariter, sed aliquando, quando fit talis reflexio in intentione, ita iniuria communiter illis illata sit sacrilegium contra duliam, & solùm erit conta Religionem, quando ex intentione iniuriantur secundùm respectum ad Deum.

14 Respondetur, quòd Sententia *P. Vasquez* in præsenti est quod iniuria, quæ fit communiter à fidelibus, & Catholicis in Personas sacras, vt percussio Clerici non est sacrilegium contra Religionem, & idem dicit de iniuria quæ fit in Imagines, & Reliquias Sanctorum. Quæ Sententia adeò falsa est, quòd vt contra Sacros Canones, & contra communem sensum Doctorum reiiciant illam *P.Suarez, & Magist.Torre,* vt allatum est, & eius falsitas in impugnationibus ostensa est: Quia sufficit lædere consecrationem in exercitio, vt sit sacrilegium contra Religionem, vt accedere ad Religiosam, sicut est adulterium accedere ad coniugatam. Et ideò *Vasquez* defecit in substantia Sententiæ, quæ singularis est in illo; defecit etiam in ratione dicendo, quòd consecratio est formalitas duliæ; defecit etiam, quia non consequenter loquitur, quia si ita esset quod consecratio esset formalitas duliæ, quamuis iniuria fieret propter consecrationem non transiret peccatum ad malitiam contra Religionem, sed maneret contra duliam, siquidem ponitur ab ipso consecratio, formalitas duliæ, & ideò à nobis ponitur consecratio, formalitas Religionis distincta à formalitate duliæ, & quod sic contra vtramque virtutem potest iniuriari. Denique defecit, quia dixit vitium contra Duliam esse sacrilegium interpretando Canones, per locutionem impropriam. Solùm restat respondere ad hanc obiectionem, quæ petit rationem, quare actus venerationis, quæ regulariter, & communiter exhibetur Sanctis, est secundùm formalitatem absolutam, & sibi propriam, & consequenter est actus duliæ; & tamen iniuria, quæ communiter illis fit est secundùm formalitatem respectiuam ad Deum; & consequenter subinduit malitiam contra Religionem. Quare fit ista mutatio? vel quod fundamentum est ad illam astruendam? & non potiùs dicetur quòd est eadem ratio de Veneratione, & de iniuria?

15 Pater Suarez *loco cit. Lib.* 3. *de Religione, cap.* 6. *num.* 6. Sic respondet. Ad peculiarem illam adorationem in Sanctis (scilicet secundùm formalitatem propter Deum) requiritur peculiaris intentio, quia actus virtutis est. At verò ad contrariam iniuriam non est hoc necessarium, quia actus vitij est, ad quem satis est quod malitia sit in obiecto, sicut iniuria facta Principi transit in Regem, licet non sit intenta respectu Regis; *Ita ille.* Vbi admittit, quod veneratio vt sit actus Religionis petit quod fiat ex peculiari intentione propter respectum ad Deum, & quod iniuria hoc non petit, vt habeat malitiam contra Religionem; & non assignat aliam rationem huius disparitatis, nisi quia vnus est actus virtutis, & quia talis petit fieri ex illa intentione, alius est actus vitij & quia talis hoc non petit.

16 Magist. Torre *loc. cit. infr. Q.* 99. *art.* 2. *Disp. vnic.*

vnic. ad 4. vtitur eadem ratione, quod veneratio quia actus virtutis eſt, hæc omnia exigit vndequaque expreſſa, & intenta: at verò ad contrariam iniuriam non eſt hoc neceſſarium, quia actus vitij eſt, ad quem ſatis eſt quod malitia ſit in obiecto. V.g. poſſum colere, aut venerari Patrem per virtutem pietatis præſcindendo ab omni alio, & ſi colam vt prætor eſt, talis cultus pertinet ad Obſeruantiam, etſi percutiam eundem parentem Prætorem, percuſſio ad duplex vitium pertinet impietatis, & inobſeruantiæ.

17 *Secundò Reſp.* Quod ſicut Sancti coluntur conmuni vſu, & ſecundum ſuam excellentiam abſolutam, & reſpectiuam ad Deum, ita & quando irreuerenter tractantur ſecundùm vtramque conſiderationem offenduntur. *Ita ille.*

18 Magiſt. Lorca 3.*p.Q.*25..*art.*5.*Diſp.* 97. *n.*12, eadem diſparitate reſpondet dicendo quod honor, qui Sacerdotibus exhibetur regulariter ad obſeruantiam pertinet; iniuria tamen eſt contra Religionem, quia ad peccata, quæ exterius conſumantur ſufficit volontarium indirectum, nec eſt neceſſarium directum, nec apparet ratio quare prophanatio ſacri Calicis ex quocumque motiuo fiat ſit contra Religionem, non vero occiſio Sacerdotis *Hæc ille.* Quorum verba in terminis adduximus, vt appareat quomodo ipſi ſoluunt nodum huius difficultatis.

19 Sed contra omnes iſtas ſolutiones quatenus in vno principio conueniunt, ſcilicet reddendi diſparitatem, *Replicatur ſic.* De hoc quæritur ratio quare ita eſt, quod hæc ſit differentia virtutis, & vitij, quia hoc eſt petitio principij. Sicut enim vitium eſt actus humanus, & moralis, ita actus virtutis eſt humanus, & ſpecificatur ab obiecto, & à fine, & ab illo accipit ſuam moralitatem, quare ergo magis ad moralitatem bonam, & virtuoſam requiritur intentio explicita circunſta ntiæ obiecti quàm ad malam. Et quod vitium hoc conſumetur opere exteriori, ſcilicet iniuriæ Perſonæ ſacræ nihil ad rem, quia etiam cultus, & veneratio eius poteſt opere exteriori conſumari per exteriorem reuerentiam.

20 Hoc tamen non obſtante diſparitas data ab his Authoribus poteſt ſuſtineri, ſi magis explicetur. pro cuius claritate notandum eſt, Quod ſolutio huius difficultatis dependet ex reſolutione illius diſputationis, quæ à Commentatoribus D. Th. tractatur 1. 2. *Q.* 18. *art.* 10. *vel* 11. ſcilicet ſi vt circunſtantia det ſpeciem actui bonam, vel malam ſit neceſſarium quod ſit per ſe intenta, & volita ab operante, & Authores in diuerſa placita diuiduntur, quæ ad intentum præſens ad duo capita poſſunt reduci: *Primum eſt* Plurium dicentium eſſe diſparem rationem de bonitate, ac malitia, & ibi intendunt reddere rationem diſparitatis, quæ etiam in hac obiectione quæritur. *Secundum eſt,* dicendo eſſe eandem ratione, & in vtroque modo dicendi ad præſens intentum ſoluenda eſt hæc obiectio, vt appareat quod in quacunque Opinione eſt ſuſtinenda Sententia *D.Thom.* & in quocumque modo dicendi ſoluitur ratio *Vaſquez*; & hæc eius imaginatio ita diſſoluitur, quod abſque omni probabilitate relinquitur.

21 Igitur pluribus omiſſis quæ hìc ab Authoribus inuoluuntur, & non ſunt neceſſaria ad intentum ſolutionis, vt ſi vitium hoc conſumatur opere exteriori, vel non, quod adducit Lorca, & ſimilibus? & etiam excluſo, quod Sacerdos veneratur ſolùm dulia ratione conſecrationis, in quo cum *Vaſquez* conuenit Lorca, contrarium tamen tenet *Magiſt. Torre* in ſua ſecunda ſolutione allata, quod magis placet, imò conſequenter loquendo videtur neceſſariò aſſerendum, quia ſermo eſt de percuſſione Clerici, quæ per legem Eccleſiaſticam eſt prohibita. Et ſuprà in impugnatione ſecunda *Vaſquez* in confirmatione ibi allata probatum fuit, quod talis lex eſt inſtituta ab Eccleſia ex motiuo Religionis propter conſecrationem, vel deputationem Perſonæ Eccleſiaſticæ diuino cultui. Vnde veneratio, quæ fit in his actionibus circa Perſonam Eccleſiaſticam eſt actus huius legis, quia eſt obſeruatio, & adimpletio illius, & ſic inducit ſpeciem eiuſdem motiui. Sicut ſi quis diceret, ſi Petrus non eſſet Sacerdos percuterem illum; ſi non eſſet Religioſus ſumerem vindictam? ſi non eſſet iſta excommunicatio Eccleſiaſtica, & lex prohibens impoſitionem manuum in Clericum cæderem, vel interficerem illum; hæc & ſimilia ſunt actus Religionis, quia eſt veneratio Perſonæ Eccleſiaſticæ ſecundùm priuilegium huius legis, & ſic conſtat quod talis conſecratio, vel deputatio Perſonæ Eccleſiaſticæ eſt formalitas pertinens ad obiectum Religionis.

22 Quod *amplius* patet ratione clara ſupra in ſecunda impugnatione *Vaſquez* ex *D. Thom.* allata, & latius ponderata, quæ eſt quaſi à priori, & modo breuiter ſic applicatur. Quia iſta conſecratio quamuis ſit aliqualis ſanctitas creaturæ rationalis eſt temen reſpectiua ad Deum, quia per hanc ſanctificationem conſecrantur creaturæ rationales, & mancipantur diuino cultui multò magis quam Veſtes, vaſa, & templa, lequendo de conſecratione Sacerdotis, & ſic non eſt iſta ſanctificatio ſicut Sanctitas perſonalis abſoluta, ratione cuius iuſti, & ſancti Dulia venerantur propter ſe. In quo defecit *Vaſquez*, *& Lorca*, nec aliquid illis fauet quod addidit *Lorca*, quod excellentius eſt venerari Dulia propter ſe, quam Latria propter aliud, licet enim hæc propoſitio vera ſit, debet tamen ſupponere quod talis ratio ſit formalitas Duliæ, hoc eſt, ſit ſanctitas perſonalis ratione cuius poſſit venerari Perſona propter ſe; tamen quando ſanctificatio eſt talis, quod etiam ſi ſit in creatura rationali nõ eſt abſoluta, ſed reſpectiua, qualis eſt iſta conſecratio Sacerdotis, vel deputatio Perſonæ Eccleſiaſticæ, quæ non eſt abſoluta, & Perſonalis, ſed reſpectiua ad eum modum quo ſanctificatio Calicis, tunc non poteſt venerari Dulia, ſed pertinet ad obiectum Religionis. Et ſic non eſt ſicut ſanctitas perſonalis. Hoc igitur præſuppoſito duplex ſolutio ad hanc obiectionem adhibetur.

23 Prima *Solutio eſt* allata ex Authoribus citatis, Quod eſt diſpar ratio de veneratione, & iniuria, quia iniuria non petit vt circunſtantia ſit per ſe intenta ad accipiendam malitiam ſpecialem talis circunſtantiæ, ſed ſufficit quod in ipſo obiecto ſit talis circunſtantia, & ab operante cognita, & non obſtanre cognitione illius percutit Perſonam ſacram, & conſequenter indirectè vult malitiam talis circunſtantiæ efficaciter, quamuis inefficaciter non velit illam, quatenùs magis vellet quod non eſſet Perſona ſacra. Sicut qui proiicit merces in mare tempeſtate coactus ſimpliciter eſt voluntarius, quamuis ſecundum quid dicatur inuoluntarius, & ſicut in exemplo *D. Th.* allato, qui furatur vas aureum ſacrum magis vellet quod non eſſet ſacrum, & qui accedit ad Religioſam, vel coniugatam volens, quod eſſet ſua

vxor

vxor, ita qui percutit Clericum propter vindidictam si cognoscat quod est Clericus & magis vellet quod non esset, nihilominus percutit, sacrilegium committit contra consecrationem, quia talis malitia simpliciter est volita in exercitio, & hoc sufficit, vt imputetur, & idem est in omnibus exemplis adductis ab Authoribus citatis, & in pluribus aliis quæ possunt adduci in actionibus iniuriosis, quia eadem est ratio in omnibus.

24 At vero de Veneratione non est eadem ratio. Constat enim in exemplo adducto à *Magist. Torre* de filio qui potest venerari Patrem ex pietate vt Patrem, &, non vt Prætorem, & è contra vt Prætorem ex obseruantia, & non vt Patrem, & similibus, vt si aliquis assumeretur in Regem sicut assumptus fuit Saul, & Dauid posset à consanguineis ex pietate honorari sine eo quod ibi ingrederetur dignitas Regis, sed solùm secundùm communicationem, & æqualitatem sanguinis, & etiam posset per obseruantiam coli vt Rex sine eo quod talis cultus esset ex pietate, & sic & per ipsa exempla quæ clara sunt, & de quibus nullus dubitat, constat veritas doctrinæ quantum ad substantiam, quia in actionibus humanis, & moralibus quæ sunt communes apud omnes nationes id quod ab omnibus admittitur intelligitur iuxta lumen rationis, conuenientia enim in aliquo apud omnes nationes est indiciũ de conformitate illius cum ratione naturali. Assignare autem rationem huius quasi speculatiuè non est ita facilè, & Authores citati (vt visum est) solum dicunt, quod hæc est conditio actus virtutis, & vitij, sed propter replicam factam, quod hoc est petitio principij.

25 Respondetur, Quod sic potest explicari, vt ratio à priori huius disparitatis, vt appareat quod non est petitio principij, videlicèt quod hæc est natura malitiæ, quod non est, nec potest esse per se & ratione sui intenta, aut volita, quia nemo intendens ad malum operatur, & malum sub ratione mali non est appetibile, sed sub ratione boni adiũcti, scilicet vtilis, vel delectabilis. Vnde vt aliqua actio accipiat malitiam ab aliqua circunstantia obiecti non est necesse, quod talis malitia sit intenta, sed sufficit quod sit cognita, & non recusata, sed admissa in re in ipso opere, quod est esse sufficienter volitam indirectè vt causetur malitia in actione. At verò honestas, vel bonitas est per se amabilis, & sic potest mouere voluntatem propter se, & ratione sui non indigẽdo ratione alterius adiuncti, quia quod est bonũ, & honestum potest amari propter suam bonitatem. Vnde vt actus moralis à tali bonitate accipiat speciem moralẽ bonam debet bonitas obiecti sic esse propter se amata, & consequenter directè volita, & intenta. Vnde si non intendatur actus non accipit speciem ab illa quamuis sit in obiecto, sed ibi est quasi materialiter comparatiuè ad istum actum, & ideò est dispar ratio de malitia, quæ accipitur ex circunstantia obiecti quamuis non sit intenta. Ecce rationem quasi à priori huius disparitatis inter vitium & virtutem desumptam ex ipsa natura boni, & mali, quod malitia obiectiua à qua sumitur moralitas mala actus non potest esse per se intẽta, nec est capax, vt intendatur per se, & ideo potest dare speciem actui sine eo quod intendatur, quia dat illam vt potest secundum suam conditionem, & naturam, vt solùm in exercitio attacta, quia vt intenta non potest, eo quod nec intendi potest. E contrario contingit in bonitate, quæ est per se amabilis, & potest per se intendi, & sic sua natura, & conditio petit, quod det moralitatem actui per se intenta, & non aliter, & ideo iniuria in Personam sacram, & sanctam exercita est sacrilegium contra Religionem ratione consecrationis, quamuis non sit intenta, sed cognita. At verò veneratio Personæ sanctæ non est actus Religionis, sed solùm Duliæ, si non intendatur formalitas respectiua ad ipsum Deum. Hac doctrina soluitur hæc eadem paritas de bonitate, & malitia in communi loquendo *loc. cit.* 1. 2. *Quæst.* 18. Vbi videri possunt quæ hic dicimus.

26 Secunda *Solutio est* admittendo paritatem, Quod eodem modo actio debet respicere circunstantiam Personæ siue sit bona, vel mala, vt accipiat bonitatem, vel malitiam; & quod cum hoc stat benè quod Sancti regulariter colantur Dulia, & regulariter iniurientur contra Latriam, vel Religionem. Cuius veritas claritatis gratia per quatuor propositiones ostendetur, *Prima Propositio.* Actiones aliquæ habent specialem conformitatem, vel deformitatem ad rationem comparatiuè ad aliquã circunstantiam obiecti, quam tamen non habent aliæ actiones siue bonæ, siue malæ, & hoc ex lege naturæ, aut diuina, aut Ecclesiastica. *Secunda Propositio.* Regulariter in genere mali reperiuntur magis actiones, quæ habent repugnantiam, vel deordinationem, aut deformitatem ratione circunstantiæ obiecti, ratione alicuius legis prohibentis illas, quam actiones bonæ habeant conformitatem, aut ordinationem ratione alicuius legis præcipientis. *Tertia Propositio.* Quando actio ex se, vel quasi ex fine operis habet conformitatem, vel deformitatem ad aliquam circunstantiam obiecti non est necesse quod sit circunstantia intenta & directè volita quasi in actu signato, vt actio accipiat moralitatem bonam, vel malam talis circunstantiæ, sed sufficit quod in exercitio sit volita secundum quod circunstantia est cognita, & cum tali cognitione elicitur actio. *Quarta Propositio.* Quando actio de se, vel secundùm se non habet ordinationem: vel deordinationem, conformitatem, aut deformitatem ad rationem respectu circunstantiæ obiecti necesse est, quod ex intentione, vel ordinatione operantis eliciatur actio in ordine ad talem circunstantiam, ita vt fiat finis operantis ad hoc vt accipiat bonitatem, vel malitiam ex illa, aliàs si non ordinetur ex intentione operantis non accipiet moralitatem ab illa.

27 Explicantur, *& probantur* istæ propositiones breuiter, quia non sunt huius loci, sed citati *ex* 1. 2. *Et prima sic.* De actionibus malis, v. g. dies festus, & locus sacer iniuriantur ratione consecrationis diuersis actionibus, quia operari opus seruile die festo est contra sanctitatem diei, ita quod accipit speciem ab illa, & operari illud in Ecclesia non est contra sanctitatem loci ex se ita quod accipiat speciem ab illa, & è contra furari, occidere, vel Mæchare in Ecclesia habet malitiam specificam ratione sanctitatis loci, & idem facere in die festo non habet hanc malitiam specificam propter sanctitatem diei. Dico semper *specificam* ad excludendam grauitatem notabilem, vel paruam, quæ posset sumi ex tali circunstantia, quia de hoc non est sermo, sed de specie distincta malitiæ. Similiter in personam sacram accedere ad monialem est sacrilegium, & hoc ex lege diuina ratione voti; violentas manus in illam imponere etiam est sacrilegium ratione legis Ecclesiasticæ, infamare illam

illam verbis non habet talem malitiam, quamuis aliquando fit maior iniuria, quæ verbis fit quàm percussio. Ita etiam Clericum percutere est sacrilegium, quia talis actio est prohibita lege Ecclesiæ, sicut quod non grauetur tributis, vel quod non iudicetur a Iudice laico, quidquid sit si hoc priuilegium personæ Ecclesiasticæ in aliqua, vel aliquibus actionibus istarum habetur ex iure diuino de quo disputant Authores, & quia non est necessarium ad intentum hæc controuersia dimittitur. Quidquid enim sit de illa certum est has actiones esse prohibitas ex speciali lege, quæcumque illa sit pro personis Ecclesiasticis, iniuriare tamen personam Ecclesiasticam dicendo esse latronem, ebrium, concubinarium, de genere Iudæorum, & similia, non est sacrilegium, quia non est aliqua lex tales iniurias prohibens, sicut percutere, iudicare, &c.

28 Sic similiter filius Prætoris, qui percuteret Patrem peccaret contra Obseruantiam, & Pietatem, quia vtraque virtus læditur per actionem percussionis. Si tamen diceret iste non est Pater meus peccaret contra Pietatem, quia negaret potissimum beneficium Pietatis, scilicet esse genitum ab illo, & non peccaret contra Obseruantiam, per quam tenetur venerari illum, vt Prætorem, quia in hoc dicto non læditur dignitas Officij Prætoris. Si tamen transgrederetur legem ab illo, vt Prætore promulgatam, peccaret contra Obseruantiam, quatenus illi non subditur in gubernatione, & etiam si contemneret eius regimen, non tamen contra Pietatem ex vi talis actus. Ad hunc modum discurrendum est de actionibus malis in omni materia proportionabiliter; & ratio huius doctrinæ est, quia actio non habet malitiam ex circunstantia desumptam, nisi habeat specialem contrarietatem ad illam, si enim illi non contrariatur non potest propter illam esse mala. Hoc verificatur loquendo de actione secundum se.

29 De actionibus bonis eodem modo discurrendum est, verbi gratia, sicut qui furatur de loco sacro rem sacram præter iniustitiam furti committit malitiam sacrilegij ex duplici capite, quia est res sacra, & quia est in loco sacro; ita satisfactio, seu restitutio eadem actione fit, & habet moralitates bonas contrarias, scilicet iustitiæ, & Religionis. Etiam qui percutit Patrem Prætorem sicut peccat eadem actione contra Pietatem, & Obseruantiam, exhibendo satisfactionem debitam operatur ex Pietate, & Obseruantia. Et idem est in persona sacra, sicut percussio Clerici est iniustitia, & sacrilegium. Ita satisfactio huius percussionis habet moralitatem iustitiæ, & Religionis: & etiam sicut est aliqua actio per quàm quis iniuriat Patrem, vt Patrem, & non vt Prætorem, & è contra vt Prætorem, & non vt Patrem, ita est aliqua actio per quàm quis veneratur Patrem vt Patrem, & non vt Prætorem, & è contra vt Prætorem, & non vt Patrem, vt in exemplis allatis pro prima solutione visum est in consanguineis alicuius assumpti ad dignitatem Regiam. Patres enim, & fratres Saulis, & Dauidis affectu sanguinis erga illos ex Pietate afficiebantur, & ex Obseruantia honorabant vt Reges genuflectentes coram illis.

30 Et ratio est eadem, quæ allata est de actionibus malis applicata sub eadem forma. Quia actio non habet bonitatem ex circunstantia obiecti, nisi habeat specialem conformitatem ad rationem comparatiuè ad illam circunstantiam, quæ ratio est D Thom. 1.2. *Quæst.* 18. *artic.* 10. *ad* 3. vbi inquit: *Non omnis circunstantia constituit actum moralem in aliqua specie boni, vel mali, cùm non quælibet circunstantia importet aliquam consonantiam, vel dissonantiam ad rationem.* Hæc S. *Thom.* Et ibidem in corpore inquit: *Circunstantia dat speciem boni, vel mali actui morali in quantum respicit specialem ordinem rationis.* Ita *Sanct. Doctor.* Expende quod semper loquitur æqualiter de specie boni, vel mali. Et radicale principium huius rationis, & huius æqualitatis est, quia tam bonum, quàm malum in genere moris est tale, in quantum est contra legem, vel iuxta legem, & ex hoc bonitas, vel malitia deriuatur in actionibus quatenus versantur circa aliquod consonum, vel dissonum legi, vel rationi.

31 Secunda *Propositio* adducitur propter exempla allata in prima solutione, in quibus apparet, quod non æqualiter actiones sunt bonæ ex circunstantia personæ sicut malæ. *Ratio enim huius disparitatis est.* Quia regulariter non sunt præceptæ actiones bonæ intuitu circunstantiæ, sicut regulariter, & communiter plures actiones malæ sunt prohibitæ, intuitu circunstantiæ personæ, tamen vt constat exemplis in præcedenti propositione allatis etiam aliquæ actiones bonæ dantur, quæ sunt præceptæ propter circunstantiam obiecti, sicut restitutio rei sacræ, satisfactio percussionis Clerici, vel Patris Prætoris, &c. Itaque propter similes circunstantias magis regulariter prohibentur actiones malæ, & iniuriosæ, quàm præcipiantur actiones bonæ. Tamen etiam aliquando inuenitur, quod actio bona præcipitur. V. g. in die festo propter sanctitatem temporis prohibetur opus seruile, & præcipitur auditio Missæ propter eamdem rationem; & in vigilia alicuius Sancti præcipitur ieiunium propter consecrationem diei, sicut & in quadragesima, & quatuor anni temporibus. Et circa consanguineum assumptum in Regem præcipitur specialis cultus, qui antea ei non debebatur, sicut prohibetur iniuria contra illum tanquam crimen læsæ maiestatis, quæ tamen antea non habebat hanc malitiam illatam in eandem personam, sed solùm contra Pietatem.

32 Sed quia non ita frequenter præcipiuntur actiones bonæ, sicut prohibentur malæ, ideò ab aliquibus ponitur discrimen inter actionem bonam, & malam, quantum ad accipiendam speciem bonam, vel malam ex circunstantia obiecti: Quòd videlicet actio mala accipit malitiam per hoc, quod in obiecto exerceatur circunstantia, & actio bona non accipit bonitatem per hoc solùm, & adducunt aliqua exempla in quibus hoc verificatur. *Sed ratio discriminis ea est.* Quia ita vniuersaliter actiones bonæ sunt præceptæ intuitu circunstantiæ obiecti sicut malæ sunt prohibitæ, & talia sunt exempla ab illis allata. Tamen si actiones bonæ essent præceptæ, sicut malæ prohibitæ eadem ratio esset de actionibus bonis, ac de malis ad accipiendam moralitatem bonam, vel malam ex circunstantia obiecti. Est ergo disparitas, & discrimen in aliquo præsuppositiuè, & antecedenter concurrente, scilicet in prohibitione, vel præcepto, est tamen conuenientia in ratione formali accipiendi moralitatem, quia si actiones bonæ æqualiter præciperentur, sicut prohibentur malæ de facto æqualiter actiones bonæ acciperent moralitatem bonam, sicut malæ accipiunt malam ex circunstantia obiecti.

Tertia

33 Tertia *Propositio* Patet ex dictis, quia vt aliquod voluntarium sit peccatum sufficit, quod sit voluntarium simpliciter, quamuis secundùm quid sit inuoluntarium, vt patet in exemplis allatis; sed ille qui cognoscendo personam, & circunstantiam eius de facto facit actionem prohibitam propter talem circunstantiam simpliciter vult malitiam contra talem prohibitionem, quamuis vellet ibi non esse talem circunstantiam, & prohibitionem, quod est esse inuoluntarium secundùm quid, sicut qui proiicit merces in mare. Et idem est de eo qui accedit ad Religiosam, vel coniugatam, & percutit Clericum; ergo imputatur illi talis species malitiæ, quia ex fine operis supposita tali prohibitione actio habet illam malitiam, & operans aduertit, & facit, & sic efficaciter vult actionem cum illa malitia, quàm de se habet actio: Vnde constat quod non est necesse quod faciam actionem ex intentione, hoc est quia Clericus; & sic de aliis. Et quantùm ad hoc benedicetur in prima solutione.

34 De actione bona eadem est ratio, sufficit enim quod quis audiens Missam quotidie audiat die festo, vt adimpleat Præceptum, Imò ponamus quod non audierat, & ex metu alicuius pœnæ audit Missam simul adimplet præceptum, quia in exercitio iam vult adimplere. Idem est de illo, qui recitat Officium diuinum, vel recipit Sacramenta ex metu alicuius pœnæ, certum est quod adimplet præceptum, vt constat in illis qui confitentur, & communicant tempore Paschatis ex metu Excommunicationis, quæ promulgatur ab Episcopo, quamuis ita faciant, quod si non timeretur Excommunicatio non confiterentur, nec reciperent Eucharistiam, tamen sic faciendo adimplent Præceptum. Ita restituere, vel satisfacere pro furto Ecclesiæ, vel occisione Clerici, sicut non furatus fuit vas sacrum quia sacrum, nec occidit Clericum quia Clericus, & tamen est reus malitiæ sacrilegij, ita restituendo in exercitio, vel satisfaciendo de facto simul recompensat pro iniustitia, & pro sacrilegio, & sic operatur ex Iustitia, & Religione; vtraque enim moralitas bona inuoluitur in satisfactione, sicut duplex moralitas mala in iniuria, scilicet contra Iustitiam, & contra Religionem.

35 Quarta *Propositio*, iam etiam ex præcedenti innotescit. Quando enim actio de se non habet talem consonantiam, vel dissonantiam, conformitatem, aut deformitatem, debet ab extrinseco illam recipere, hoc est ex intentione, , & fine operantis, vel manebit sine illa. Verbi gratia; quia furtum de se non habet connexionem cum Mæchia, si ille qui furatur non operatur propter Mæchiam, actio non habebit malitiam Mæchiæ; & si furatur propter Mæchiam erit Mæchus simul, & fur. Ita quamuis occidere, vel furari non habeat speciem malitiæ sacrilegij secundùm se, si fiat in die festo, tamen si quis ideò furaretur in die festo, vt iniuriaret consecrationem diei haberet tunc talem malitiam contra sanctitatem diei. Et similiter qui faceret opus seruile in loco sacro ex intentione iniuriandi sanctitatem loci erit sacrilegus. Secus tamen si hoc faciat sine tali intentione, quia actio de se non habet talem malitiam. Et idem est in actione bona, qui illam faceret in obsequium Ecclesiæ, vel loci sacri propter sanctitatem loci facit actum Religionis, sicut suspendere arma, vel sudaria in Ecclesia. Et etiam qui dat eleemosynam Pauperi, quia Clericus, vel Religiosus est, quia istæ actiones ex natura sua non habent talem moralitatem, sed ex intentione facientis. *Et ratio huius doctrinæ est clara.* Quia finis operantis bonus, vel malus intentus tribuit moralitatem operi iuxta naturam finis, quia talem finem intendere consequi per hanc actionem, vel per hoc medium non potest non communicare medio, & actioni moralitatem finis, quæ est communis doctrina 1. 2. *Quæst.* 1. latè tradita ab Authoribus, & hîc supponenda.

36 Igitur *hæc secunda solutio* resumpta ex doctrina in iis quatuor propositionibus præmissa est ad obiectionem concedere, Quod eadem est ratio de actione bona, & mala quantum ad hoc quod participet bonitatem, vel malitiam ex circunstantia obiecti, quia quando de se hoc habet vtraque participat moralitatem. Dico *de se* modo explicato, ex natura sua ex lege superuenienti positiua diuina, vel Ecclesiastica. Si autem de se hoc non habet indiget vtraque ordinatione operantis Ex qua doctrina descendendo ad Venerationem, & iniuriam personæ sacræ cum distinctione loquendum est, quia in duplici differentia est quòd persona sit sacra, vel sancta: aliqua enim dicitur sacra, aut sancta, quatenus est consecrata, vel deputata diuino cultui speciali consecratione, vel deputatione, vt Sacerdos per susceptionem ordinum, & Religiosus per professionem, Clericus, & omnes qui sub nomine *Clerici* comprehenduntur sub priuilegio Canonis, *Si quis suadente diabolo*; &c. Secundò modo dicitur persona sacra, vel sancta, vel quia est imago viua Dei, vel quia habet sanctitatem personalem, quæ consistit in participatione diuinæ naturæ per gratiam, & virtutes. Et ista adhuc consideratur, vel prout in hac vita, vel prout iam assistens in patria, vt sunt sancti viui, vel sancti mortui. Et isti adhuc diuiduntur, quia vel sunt Canonizati de quibus infallibiliter constat regnare cum Christo in cœlo, vel non sunt Canonizati, & solùm pia existimatione priuata fidelium iudicantur saluati.

37 Loquendo de persona sacra primo modo, quæ in communi vsu loquendi non dicitur sancta, sed sacra, vel sacrata; abstrahendo ergo à Quæstione de nomine, & attendendo ad rem in sensu explicato, iam visum est in suppositione præmissa immediatè ante primam solutionem, quod *Lorca* consentiens cum *Vasquez* tenet quod veneratio eius est ex virtute Duliæ. At verò *Magister Torre* tenet, quod est ex virtute Religionis, & hoc secundùm magis placet, & ostensum est ibi esse rationabilius. In hac ergo nostra Sententia, quod persona sacra, vel Ecclesiastica diuino cultui deputata comprehensa sub priuilegio legis Ecclesiæ colitur per virtutem Religionis nullam difficultatem habet obiectio, quia & veneratio est ex Religione, & iniuria est contra Religionem, & sic parificantur cultus, & iniuria.

38 Admissa tamen opinione contraria *Magistri Lorca*, & *Vasquez* quod coluntur Dulia, & iniuriatur contra Religionem procedit difficultas præsentis obiectionis. Et tunc *Respondetur*, quod consequenter loquendo dicendum est, Quod

talis conſecratio, vel deputatio diuino cultui eſt ratio formalis Duliæ ſecundùm ſe, & non eſt per aliquam legem, vel præceptum veneratio illius tranſlata ad rationem formalem Religionis, & ideò manet in ſua ſpecie, hoc eſt quam ſecundùm ſe habet. Vnde vt ſubinduat bonitatem ſpecificam Religionis debet fieri ex intentione operantis ex motiuo Religionis, hoc eſt propter Deum tanquam propter rationem formalem; & tunc ille actus habebit bonitatem Duliæ ex ſe, ſeu ex fine operis, & bonitatem Religionis ex fine operantis. Sicut, qui dat eleemoſynam pauperi Eccleſiæ, quia eſt Eccleſia conſecrata, & habet bonitatem miſericordiæ, quàm de ſe habet largitio eleemoſynæ, & bonitatem Religionis, quia ex intentione operantis facit propter conſecrationem. Authores enim citati *Lorca*, & *Vaſquez* pro hac opinione quamuis dicant quod conſecratio Sacerdotis pertinet ad Duliam, quia eſt conſecratio perſonæ rationalis, admittunt tamen quod conſecratio Eccleſiæ pertinet ad Religionem, in quo tamen vt viſum eſt non conſequenter loquuntur.

39 At verò iniuria perſonæ ſacræ ex lege prohibente illam in aliquibus actionibus determinatis tranſlata eſt ad motiuum Religionis, v. g. in percuſſione, in impoſitione tributi, in ſubiectione ad Tribunal Laicum, & ſimilibus, quæ pertinent ad immunitatem Eccleſiæ de quibus in Iure Canonico extat lex; & ſpecialiter in Bulla in Cœna. Iſtæ enim actiones iniurioſæ prohibitæ ſunt ab Eccleſia ex motiuo Religionis circa Perſonas Eccleſiaſticas, vt probatum fuit ex profeſſo in confirmatione ſecundæ impugnationis à principio poſitæ contra *Vaſquez*. In quo communiter Authores etiam *Lorca* contra *Vaſquez* conueniunt, & ideò ſuppoſita hac lege prohibente iſtam iniuriam ex motiuo religionis, hæc iniuria habet malitiam ſacrilegij contra religionem ex ſe, & quaſi ex fine operantis, quod non haberet ablata hac lege in opinione iſta, quòd ex natura ſua conſecratio perſonæ ſacræ pertinet ad duliam, quia quamuis id concedatur, nullatenus eſt negandum, quòd ſuppoſita iam lege prohibente ad priuilegiandam perſonam ſacram ex motiuo religionis, ſcilicet propter Deum, quòd maneat malitia præcisè contra duliam, ſed tranſit ad aliam lineam, ſcilicet contra religionem ſecundùm quod eſt contraria ad legem factam ex motiuo religionis, vt eſt tranſgreſſio illius legis. Et vt imputetur hæc malitia ſufficit, quod in exercitio aduertat circunſtantiam perſonæ, & cùm tali cognitione faciat iniuriam; hoc enim eſt eſſe volitam in exercitio ſimpliciter illam malitiam, quamuis non fiat ex intentione, quia perſona ſacra eſt, & quamuis vellet quod non eſſet ſacra.

40 Duplici via adhuc in hac ſecunda ſolutione ſoluitur obiectio iuxta duas Opiniones. Si dicatur, quòd conſecratio, vel deputatio perſonæ ſacræ cultui diuino pertinet ad Religionem facilè ſoluitur dicendo quòd iniuria eſt contra religionem, & ſic parificantur. Secunda via admittendo quod talis conſecratio ſecundùm ſe pertineat ad duliam, ſolutio eſt quod quia non eſt lex æqualiter poſita ſuper venerationem ſicut ſuper iniuriam, ideò non eſt eadem ratio de veneratione, & iniuria. Et hoc eſt quod dictum fuit in ſecunda propoſitione, quod non ita vniuerſaliter ſunt leges præcipientes actiones bonas ſicut prohibentes malas ex motiuo alicuius virtutis. Et hæc eſt ratio, quare poteſt eſſe, quod veneratio perſonæ ſacræ pertineat ad duliam, & iniuria perſonæ ſacræ pertineat ad religionem vt ſacrilegium contra hanc virtutem, non tamen omnis iniuria, ſed illa quæ fit per actiones prohibitas per tales leges. Alia verò iniuria perſonæ ſacræ, quæ non eſt ſpecialiter prohibita non habebit hanc malitiam ſacrilegij, vt iniuria per verba, vt in propoſitionibus præmiſſis explicatum relinquitur.

41 De Perſona ſancta ſecundo modo ſcilicet, quia eſt imago Dei ſecundùm naturam intellectualem expreſsè habet D.Thom. infrà *Quæſt.* 93. *art.* 3. *ad* 3. Quod veneratur dulia: & de ſanctis ſecundùm ſanctitatem perſonalem locis ſuprà citatis etiam docet, quod venerantur dulia, ſpecialiter 3. *part. Quæſt.* 25. *art.* 5. loquendo de Beata Virgine modò exiſtente in patria. Et à fortiori idem eſt de aliis ſanctis exiſtentibus in alia, vel in hac vita. Et ſic ſecunda ſolutio *Magiſtri* Torre, Quòd veneratio perſonæ ſacræ pertinet ad religionem nullo modo eſt applicanda ad Sanctos iſto ſecundo modo, ſed ad perſonam ſacram primo modo ſumptam, de qua loquebatur *Vaſquez* loquendo de percuſſione Clerici. In his ergo perſonis ſanctis iſto ſecundo modo, quæ abſolutè, & in communi vſu loquendi vocantur *Sancti* propter ſanctitatem perſonalem, non ſacræ ad contrapoſitionem perſonæ Eccleſiaſticæ, vel Sacerdotis, quæ propter deputationem, vel conſecrationem dicuntur *Sacræ*, non *Sanctæ*, vt dictum eſt. In his ergo Sanctis quamuis verum ſit, quòd poſſint per religionem coli propter reſpectum ad Deum, tamen communiter, & regulariter non per religionem, ſed per duliam venerantur iuxta doctrinam *Sancti* Thomæ. Et in hoc conſiſtit punctus difficultatis præſentis, quare iniuria quæ communiter fit, & regulariter eſt ſacrilegium contra religionem?

42 Ratio *Diſparitatis*, & Solutionis ex præmiſſis iam patet. Veneratio enim & cultus, qui communiter fit Sanctis non eſt eleuatus, vel tranſlatus ad motiuum Religionis ex aliqua lege, vel præcepto, imò oppoſitum præcipitur, vel ad minùs conſulitur, ſcilicet, quòd colantur ſolùm in cultu regulari, & communi per duliam. Quod colligitur ex ratione *D.Thom.* qua probat locis citatis colendos eſſe non per religionem, ſed per duliam, quæ procedit de cultu, qui regulariter illis exhibetur. Et ratio reducitur ad duo capita. *Primum Caput eſt* ad euitandam occaſionem erroris Gentilium, qui adorabant creaturas cultu diuino, quia illas adorabant vt Deos, & hoc propter excellentias proprias ipſarum: ne ergo videantur Catholici aliqualiter in hunc errorem Idolatriæ incidere, & ad euitandum ſcandalum huius ſuſpicionis Sancti Coluntur dulia ab illis in cultu regulari, & communi. *Secundum Caput eſt*, Quia excellentius quid eſt, quòd aliqui propter dignitatem propriam honorentur, quàm propter reſpectum ad dignitatem alterius, & ſic in maiorem excellentiam Sanctorum cedit, quòd Colantur per duliam propter Sanctitatem perſonalem, quàm per religionem propter reſpectum ad Deum, quamuis religio ſit perfectior virtus, quàm dulia, quia iſte cultus religionis propter reſpectum ad Deum exhibetur etiam Creaturis inſenſibilibus, & inanimatis, vt Corporalibus, & Vaſis

Vasis Sacris, &c. Iste enim cultus religionis respectiuus non denotat in creaturam excellentiam propriam. Dulia verò denotat excellentiam, dignitatem personalem, & ideò est hæc maioris æstimationis, quamuis inferior in specie comparatiuè ad obiectum, cui exhibetur.

43 Hoc *Intelligitur* (vt dictum est) de cultu, qui regulariter exhibetur Sanctis propter quod non excluditur, quod ex speciali intentione propter respectum ad Deum possint Coli per virtutem religionis ab aliquo viro docto, qui sciat prædicta inconuenientia vitare. Sed hoc non potest esse commune omni populo, & vniuersale omnibus personis propter inconuenientia allata ex hoc duplici Capite explicato; propter quæ dicitur esse præceptum quod Colantur per duliam in communi modo, & vsu quo venerantur. Et hoc præceptum non aliter debet cōstare nisi ex doctrina communi Ecclesiæ, quàm tradit *D. Thom. 3. p. Quæst.* 25. & *in 3. Dist.* 9. & ad Anibaldum ibidem; & infrà *Quæstion.* 113. *art* 4. In quibus locis semper dixit quod debetur dulia Sanctis, & quod non debetur latria, ille terminus *Debetur* obligationem significat, quæ obligatio ex aliquo præcepto oritur, vel lege.

44 Et Etiam propter rationem eius, in his locis sæpius repetita. Quod cultus Dei non debet Creaturis exhiberi quando propter se venerantur, quod certum est cadere sub præcepto diuino non idololatrandi; coniungendo ergo istud præceptum cum vsu fidelium, quo venerantur Sancti propter suam Sanctitatem, hoc rationabiliter iuxta lumen naturæ, quia est quod cedit in dignitatem, & excellentiam eorum: propter hanc enim segregantur à peccatoribus, & efficiuntur digni veneratione. Ex his ergo satis constat quod est præceptum, quod in cultu vsuali, & communi per duliam venerantur Sancti, quia in isto communi propter se honorantur, quod vt dictum est non tollit quod si non propter se, sed propter Deum possint per religionem Coli, quod tamen non est regulare. Ex quibus constat hæc propositio quod nulla lex præceptiua reperitur quæ venerationem communem, & vsualem Sanctorum transferant ad motiuum religionis, sed potiùs præcipiat vt maneat intra limites Duliæ.

45 Iniuria Verò Sanctorum prohibita est, ne videlicet iniurientur amici Dei, sicut ab Ecclesia est prohibitum ne percutiantur personæ Ecclesiasticæ Deo Consecratæ, vel cultui deputatæ. Quæ prohibitio respectu Sanctorum constat ex sacris litteris. *Qui vos tangit tangit pupillam oculi mei* Zachariæ 2. & in Psalmis *Nolite tangere Christos meos.* Quod quamuis possit referri ad Sacerdotes, tamen etiam extenditur ad Sanctos vnctos gratia Spiritus Sancti. Et modò loquimur de Sanctis existentibus in Patria, & de illis est Connaturalis statui beatorum hæc prohibitio, quia translati sunt ad regnandum cum Deo, & speciali vnione amicitiæ consummatæ facti sunt aliquid Dei, vnde qui illos iniuriat magis iniuriat Deum, quam illos. Et hoc ipsum lumen naturæ dictat ex his quæ in hac vita reperiuntur in hominibus tanquam generale, & Commune apud omnes nationes. Iniuria enim facta in amicum, vel filium Regis transit in Regem, quia tangit aliquid Regis, scilicet amicum, vel filium: Denotatur enim quod non timetur persona Regis, & patrocinium eius circa amicum, vel filium, quem facit participem Regni, & ideò denotatur quod iniuriatur, & dehonoratur persona Regis. Et sicut non stat iniuriare personam assumptam ad regnandum, & quod non sit Crimen Læsæ Maiestatis, ita non stat quod Sancti cum Christo regnantes in patria iniurientur, & non iniurietur Christus, & Deus illos ibi beatificans, & tanquam amicos, & filios in se transformans, & secum illos vniens: Quia rationabiliter intelligeretur, quod qui talem Sanctum iniuriat non timet protectionem Dei, & contemnit amicitiam cum Deo saltèm in exercitio, & sic quod inhonorat Deum.

46 Ratio *Ergo disparitatis* Inter Venerationem, & iniuriarum Sanctorum, quæ in vsu communi fit colligenda est, quia *Veneratio* exhibetur propter Sanctitatem personalem, & non est aliqua lex præcipiens quod fiat propter Deum tanquam propter rationem formalem, sed potiùs est lex, quod non fiat regulariter nisi propter sanctitatem propriam, quia Coluntur propter merita sua, & quia hæc est ratio formalis duliæ ideò manet intra limites duliæ. At verò *Iniuria* illorum est prohibita à Deo non solùm propter ipsos Sanctos secundùm suam sanctitatem personalem, sed secundùm quod sunt aliquid Dei, & sic talis iniuria translata est ad hoc quod habeat non solùm malitiam contra duliam vt est contra Sanctos propter se, sed etiam malitiam contra religionem, quia est etiam contra Sanctos vt sunt aliquid Dei, sicut in humanis Rex assumens aliquem in amicum, non ideò vult, nec rationabiliter vellet quod honoraretur amicus sicut ipse honore regio; tamen vellet quod non iniuriaretur amicus, & quod iniuria illius æstimaretur propria, quia in illa inuolueretur dehonoratio regis specialiter prohibentis iniuriam amici. Sic Deus honorem vult referri ad Sanctos, quia vult illos coli, & honorari secundùm merita illorum, sicut ipse secundùm merita illorum præmiat, & glorificat illos, & quia merita illorum sunt obiectum duliæ, vult honorare illos à nobis per duliam, quia vult illos honorari tanquam personæ rationales consequentes regnum per proprios labores, quamuis honor iste vltimatè transeat in Deum; tamen motiuum specificatiuum in creaturis habet, hoc est in ipsa Sanctitate creata. Iniuria verò taliter fit in Sanctos quod non potest præscindi à Deo tanquam à specificatiuo, quia non potest non iniuriari Deus specialiter iniuriando illam Creaturam, quàm ipse tam specialiter secum vnit. Et sic sicut *Veneratio* Sanctorum per duliam, est quid excellentius, ita *Iniuria* illorum est quid peius quatenus est in illos contra sanctitatem propriam, & contra respectum Dei Vnde hæc disparitas reducitur tanquam ad radicē ad hoc quod quia non est lex ex motiuo religionis præcipiens venerationem Sanctorum, ideò veneratio manet solùm intra limites duliæ, & quia est lex prohibens ex motiuo religionis (hoc est quia sunt aliquid Dei) iniuriam eorum, ideò Iniuria est nō solùm contra duliam, sed etiam sacrilegium contra religionem.

47 Hæc *Doctrina* Proportionabiliter est applicanda ad Sanctos existentes in patria secundùm certitudinem, quæ habetur de eorum beatitudine, quia vt dictum est, debet circunstantia personæ cognosci vt imputetur malitia desumpta ex tali circunstantia; qui enim percutit Clericum non cognoscens

cognoſcens quod eſt Clericus non ſit reus malitiæ ſacrilegij, nec incurrit pœnam propter Violentas manus in Clerico impoſitas Cap. *Si quis ſuadente.* Et ſic iniuriare Sanctos exiſtentes in Cœlo non cognoſcens eſſe in Cœlo non cognoſceret circunſtantiam perſonæ propter quam eſt ſacrilegium illius iniuria. Cognoſcitur autem hoc certè, & infallibiliter per Canonizationem Eccleſiæ, & ſic de Canonizatis eſt certa talis malitia, nec excuſatur hæreticus, quia non credit hanc veritatem, quia debebat credere. Et etiam ex vi Canonizationis oritur ſpecialis lex quod non iniurientur illi propter quod ſpecialiter ab Eccleſia puniuntur iniuriantes Sanctos Canonizatos. Et hoc eſt ex motiuo religionis, hoc eſt quia ſunt aliquid Dei. Et ex hoc *Cap.* etiam conſtat. Quod in illa iniuria reperitur malitia contra religionem, ſicut in percuſſione Clerici propter prohibitionem Eccleſiæ. Et quamuis ex vi Canonizationis etiam ponatur lex vt honorentur tamen hoc non præcipitur ex motiuo religionis, ſed duliæ, quod conſtat quia eſt propter merita propria, & Sanctitatem perſonalem, quæ per informationem Eccleſiæ comprobatur, & propter illam iudicantur digni tali honore; ex quo colligitur quod motiuum eſt duliæ.

48 Et *Ratio huius diſparitatis.* Inter has leges quare lex præcipiens venerationem eſt ex motiuo duliæ, & non religionis eſt duplex Caput poſitum. Quia hæc lex eſt in fauorem Sanctorum, & quid excellentius eſt venerari dulia propter ſe, quàm latria propter aliud; & ideò ſi hæc lex eſſet ex motiuo latriæ nõ eſſet in fauorem Sanctorum, ſiquidem minueret quod illis excellentius eſſet, & quia eſſet etiam occaſio idololatriæ, & periculum erroris. Vnde Colligitur, quod rationabiliter non eſt poſita ex motiuo religionis. De lege autem prohibente non ſequuntur hæc inconuenientia, & potiùs quid excellentius eſt illis, quod iniuria ipſorum æſtimetur à Deo tanquam iniuria etiam propria, & ideò rationabiliter intelligitur quod eſt ex motiuo religionis.

49 De aliis verò non Canonizatis, quia non conſtat quod ſunt in Cœlis, neque eſt obligatio ad hoc credendum, recurrendum eſt ad exiſtimationem, & iudicium iniuriantis, ſi enim iudicans quod eſt in Cœlo iniuriat imputabitur illi hæc malitia, non aliàs. De exiſtentibus in via maior incertitudo eſt propter inflexibilitatem, & malitiam hominum, ſæpè enim peiores per ſimulationem apparent Sancti cum non ſint, & è contra qui ſunt Sancti non apparent, & ſic etiam in iſtis recurrendum eſt ad æſtimationem iniuriantis. Eſt enim alia differentia inter Sanctos exiſtentes in via, & in Patria. Quod omnis iniuria contra exiſtentes in Patria habet malitiam dictam ſacrilegij, hoc *Pater Suarez in Tomo primo de Religione* loco citato *num.6.* inquit eſſe valdè probabile ſuppoſito modo communi, quo coluntur in Eccleſia propter rationem dictam, quia exiſtimandi ſunt vt coniunctiſſimi Deo. Sed nobis non ſolùm probabile, ſed certum apparet conſequenter loquendo ad dicta. At verò circa Sanctos adhuc in hoc mundo degentes non omnis iniuria iudicanda eſt ſacrilegium, ſed ſolùm illa quæ habet oppoſitionem cùm Sanctitate, ſicut illi qui perſequuntur Sanctos, quia illis diſplicent opera iuxta illorum, ſicut contingit in illis qui *perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam*, quòd valdè commune eſt, quia *omnes qui volunt piè viuere propter Ieſum perſecutionem patiuntur.* De aliis verò iniuriis nullam contrarietatem habentibus ad virtuoſam vitam non eſt cur ſacrilegia iudicentur, niſi ex intentione operantis ad hoc ordinentur. Et totum hoc intelligendum eſt de actione iniurioſa, quæ in rei veritate eſt iniuria; quia reſpectu exiſtentium in Patria multæ actiones non ſunt iniuria ſecundum ſe, quæ tamen ſunt iniuria reſpectu exiſtentium in hoc mundo, vt quod ſint ignobiles, &c. Et in iſtis ſtandum eſt ſolùm ad intentionem operantis ſi fiunt ex animo iniuriandi iuxta dicta in *Quarta Propoſitione*, quod quando actio de ſe non habet malitiam quaſi ex fine operis, ex fine operantis poteſt, & ſolet iſtam habere.

50 Loquendo Tamen de perſona rationali, vt eſt imago Dei, veneratio quæ regulariter fit pertinet ad duliam vt habet *D. Thom. infra Quæſt. 103. art. 3. ad 3.* & Caietanus ibidem ſuper illam ſolutionem, quamuis ex intentione operantis poſſit eſſe propter reſpectum ad Deum, & ſic ad religionem pertinebit: & iniuria quæ regulariter fit etiam eſt contra duliam, quam vis etiam poſſit eſſe contra religionem ex intentione facientis. Quod contingit in peccato diaboli, qui in odium Dei, & Creaturæ eius imaginem Dei inducendo ad peccatum intendit obſcurare, vt ſic & iniuriet Deum & lædat Creaturam; vnde tunc habebit malitiam contra duliam, & latriam.

51 Itaque De perſona ſacra primo modo veneratio, & iniuria pertinet ad religionem; de illa vt imagine Dei veneratio & iniuria communis pertinet ad duliam. De perſona ſancta ſanctitate perſonali. Veneratio pertinet ad duliam, ſed iniuria ad religionem. Et ratio huius iuxta duas ſolutiones eſt, iuxta primam, quia malitia non ſpecificat per ſe intenta, ſed ſolùm in exercitio, quia non poteſt per ſe intendi. Et contra verò bonitas. Et iuxta ſecundam ſolutionem, quia actio bona non præcipitur ex motiuo religionis; actio verò iniurioſa prohibetur ex motiuo religionis. Hæc de primo Artic.

ARTICVLVS II.

Quid ſit obiectum formale, & materiale virtutis Religionis.

1 DIximus In Commentario huius Quæſtionis Religionem eſſe Virtutem, idque probauimus ratione *D. Thom.* Circa quam reſolutionem ſolùm occurrit diſputandum de obiecto formali, & materiali illius, An videlicet ſit Deus cui honorem exhibet, vel honor Deo exhibitus, aut actus per quem prædictum exhibet honorem. Circa quod *Pater Suarez Thom. 1. de Religione Tract. 1. lib. 1. Cap. 3. num. 2.* tenet Deum verè, ac propriè pertinere ad obiectum virtutis Religionis. Sed hoc potiùs pertinet ad materiam *Art. 5.* vbi diſputatur ſi Religio eſt Virtus Theologica, cuius reſolutio dependet ex hoc principio, videlicet, ſi habet Deum pro obiecto, & ſic ibi adducetur Sententia *Suarij*, & eius ratio diſſoluetur.

2 Pater *Valentia 2. 2. Diſp. 6. puncto 1,* poſtquam diſtinxerat de obiecto materiali & formali Religionis aſſerit quod obiectum formale eſt exiſtimatio de Deo, quæ reſultat ex illo, quod Deo

Deo offertur; illud autem quod Deo offertur, quidquid illud sit est obiectum materiale, quatenus offertur ad excitandam talem existimationem de Deo, quæ existimatio (inquit) est idem cum gloria Dei, quam, videlicet, potest apud homines habere. *Eius ratio est.* Quia ad hoc exhibetur cultus, vel honor alicui personæ, vt de illa digna existimatio habeatur. Igitur ratio formalis Colendi Deum est gignere existimationem de diuina perfectione, & excellentia. Talis ergo existimatio erit obiectum formale, quia est motiuum Religionis.

3 Potest hoc amplius explicari, & confirmari. Quia in qualibet virtute debent distingui habitus, actus, & obiectum. Habitus enim per actus specificantur ab obiectis, & sic etiam ipsi actus ab obiectis habituum specificantur. Vnde actus elicitus ab habitu non potest esse obiectum eius, aliàs actus à se ipso specificaretur. Actus autem elicitus à virtute Religionis est ille, quo Colitur Deus siue internus, siue externus, vt ex *Quæstionibus sequentibus* patebit, & talis actus dicitur *Cultus*, quia per illum actum Colitur Deus; actio igitur Colendi est cultus ipse. Igitur cultus, seu actio colendi non est obiectum habitus, sed aliquid ad quod ordinatur actus colendi, & illud respicit tanquam rationem formalem obiectiuam, & specificatiuam habitus, & actus. Hoc autem nihil aliud potest esse, quàm illa existimatio, quæ ex cultu Dei causatur habenda de diuina perfectione: ergo hæc erit obiectum formale: materiale autem erit actus reuerentiæ, vel cultus ex quo sequitur dicta existimatio.

4 Nihilominus *tamen* sententia *D. Thomæ* est, Quod cultus Dei est obiectum Religionis. Ita expressè *art. 5. sequenti in Corpore*, vbi sic habet: *Duo in Religione considerantur, vnum quidem quod Religio Deo affert, scilicet cultus: & hoc se habet per modum materiæ & obiecti ad Religionem.* Hæc S. Doctor. Pro cuius tamen luce, vt in cultu Dei cognoscatur quod est obiectum formale, & quod materiale, Primò notanda est Doctrina *D. Thomæ*, supra *Quæst.* 80. *art.* 1. *in Corpore.* vbi distinguit partes potentiales iustitiæ numerando illas; & docet quod in aliquo debent conuenire cum iustitia, propter quod ei annectuntur, & dicuntur partes eius, & in aliquo deficiunt, propter quod non nisi potentiales partes sunt. Iustitia autem est ad alterum: & respicitæ qualitatem perfectã ad illum: & partes potentiales conueniunt cum iustitia in hoc, quod sunt ad alterum, & deficiunt in hoc quod non reddunt perfectam æqualitatem, & huiusmodi sunt, Religio, Pietas, &c. Per quas non potest debitor reddere creditori æquale ad id quod accepit, quia nec Deo, nec parentibus pro beneficio creationis, aut generationis naturalis possumus reddere beneficium æquale. Possumus tamen, & debemus aliquam recompensationem exhibere, per quam iuxta possibile nostrum aliquam imperfectam æqualitatem faciamus ad debitum & hoc fit sicut respectu patris per Pietatem, respectu Dei per virtutem Religionis Venerando, & Colendo ipsum in protestationem eius supremæ excellentiæ, cui per talem cultum subiicimur.

5 Secundò *notandum est*, Quod est in ipso cultu Dei, & est considerare actum, & est considerare effectum actus. Et in vtroque solet esse æquiuocatio propter diuersa nomina quibus significatur. Loquendo igitur de actu ad propositum aliquando dicitur *Colere*, aliquando *Honorare*, & aliquando *Venerari*, seu *Reuereri*, aut *Laudare*. Hæc autem omnia ad nostrum intentum nihil, aut parum differunt, vt benè inquit *Magist. Torre hic n.* 3. *& Suar. c.* 7. Et sic apud nos quasi sinonima habenda sunt. Quod clarè constat ex contextu literæ *D. Tho.* in tota hac Materia de Religione, in qua aliquando dicit quod Colimus Deum, aliquando quod veneramur, & honoramus ipsum. Effectus autem actionis quasi formalis solet dici Honor, Laus, aut Cultus, quamuis non sit idem, vt habet D. Thom. infra Q. 103. art. 1. ad 3. *Laus consistit in solis signis verbòrum, honor autem in quibuscumque exterioribus signis, & secundùm hoc laus in honore includitur. Alio modo quia per exhibitionem honoris testimonium reddimus de excellentia bonitatis alicuius absolutè, sed per laudem testificamur de bonitate alicuius in ordine ad finem: sicut laudamus bene operantem propter finem. Honor autem est etiam optimorum, quæ non ordinantur ad finem, sed iam sunt in fine; vt patet per Philosophum.* 1. *Ethicorum. Gloria autē est effectus honoris, & laudis, quia ex hoc quod testificamur de bonitate alicuius clarescit bonitas eius in notitia plurimorum, & hoc importat nomen Gloriæ. Nam gloria dicitur quasi clara. Vnde ad Romanos* 1. *dicit quædam glossa Ambrosij, Quod gloria est clara cum laude notitia.* Hæc Sanct. Doctor. Vbi breuiter recopilauit plures differentias inter honorem, & laudem quas alij ad longum tradunt. Nihilominus tamen hæc pro eodem accipiuntur ad intentum præsens (vt inquit *Suarez capit.* 7. citato) Similiter constat quomodo gloria est quid sequutum ex honore, in quo conuenit *Valentia*, Quia illam existimationem, quam ponit obiectum formale explicat etiam dicendo, quod est gloria, quæ resultat ex cultu Dei.

6 *Ex his constat*, Quod sit obiectum formale, & quod materiale in Religione. Formale enim est non gloria, aut existimatio à *Valentia* posita; sed illa æqualitas, quam ponit cultus Dei inter creaturam colentem, & ipsum Deum, quem colit, quatenùs per illam reddit honorem, quem potest in solutionem debiti, quod incurrit per beneficium creationis, & alia quæ ad illud sequuntur, subiiciendo creaturam ipsi Deo. Hæc ergo subiectio in qua consistit dicta imperfecta æqualitas est quam intendit virtus Religionis, & actus eius & ab hac tanquam à ratione formali obiectiua specificatur, & actus, & habitus Religionis. Quod probatur ex doctrina data *notabili primo*: Sicut iustitia perfecta habet pro obiecto perfectam æqualitatem ponere, ita imperfecta iustitia ponere imperfectam æqualitatem, quia per hoc essentialiter differt à perfecta iustitia. Ergo in hoc ponendum est constitutiuum essentiale, quia idem est distinctiuum, & constitutiuum. Et sicut Pietas respicit æqualitatem imperfectam respectu parentum tanquam obiectum; sic Religio respectu Dei.

7 Secundò reiicitur sententia *Valentiæ*. Existimatio de Deo est per actum intellectus, etsi fiat sermo de supernaturali, regulariter fit per lumen Fidei; propter quod *Sanct. Thomas* infra *Quæstion.* 101. *articul.* 3. *ad* 1. ait, Quod Religio est quædam protestatio Fidei, Spei, & Charitatis, quibus homo primordialiter ordinatur ad

Deum; & ideò inquit *Sanct. Doctor. 1. 2. Quæſtion. 63. artic. 3. in Corpore.* Quod virtutes Theologales ſe habent ad morales ſicut principia naturalia ad ſcientiam naturalem. Ergo præſupponitur exiſtimatio de Deo ad actum Religionis. *Patet conſequentia.* Ad hoc quod voluntas exhibeat debitum cultum Deo debet præconceptam habere excellentiam Deitatis; per ſe ergo ſupponitur hæc digna exiſtimatio ad cultum potiùs quàm ſequatur, imò poſt exhibitum cultum non ampliùs creſcit hæc exiſtimatio, vt quando per interiorem actum creatura orat, & ſubiicit ſe Deo, qui eſt cultus ſpecialis & ſpecificus Religionis; & ſic dicta exiſtimatio non poteſt eſſe obiectum formale, ſiquidem deficit non deficiente cultu Religionis quoad ſpeciem.

8 Nec *valet dicere*, Quod cultus de ſe exigebat quod fieret coram aliis vt ſequeretur dicta exiſtimatio in illis. Quia cultus interior conſiſtit in actu deuotionis, & orationis, qui ſunt principaliores huius virtutis, vt ex infra dicendis patebit: ſed actus interior non petit per ſe aliis manifeſtari. *Tum,* Quia interius petit conſummari. *Tum,* Quia potiùs deficeret à ratione virtutis, deuotio enim non eſt oſtentanda, nec oratio manifeſtanda, ſed potiùs occultandæ ſunt iuxta præceptum Chriſti Matth. 6. *Cum ieiunas vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ora patrem tuum in abſcondito.* Et ſimilia. Quæ opera ſi per ſe peterent fieri coram aliis non præciperetur vniuerſaliter fieri in occulto. *Tum.* Adhuc etiam loquendo de ipſo cultu exteriori non debet poni obiectum formale in illo quod ſequitur apud alios videntes, cum illud potiùs ſit quid conſecutum ſupponens iam naturam actus, & ad multum erit finis, & non primarius, ſed ſecundarius; quia actus proprius vnius non habet pro fine intrinſeco, & quaſi ſpecificante id quod alij ex tali actu debent facere in honorem Dei, ſed potiùs hoc quaſi exemplo vnius ſequitur in aliis. Sicut à contrario ſenſu ex peccato vnius ſequitur in aliis à quibus videtur aliqua ratio ſcandali, & inclinatio ad peccandum, hoc tamen non eſt ſpecificatiuum, ſed circunſtantia generalis cuiuſcunque peccati. Ergo nec in actu bono debet poni iſtud vt obiectum ſpecificatiuum cultus Religionis, ſed ad multum quaſi finis extrinſecus.

9 Tertiò. Quia exiſtimatio eſt actus intellectus. Ex quo principio colligitur ratio efficax communis etiam pro aliis materiis, quia ratio ſpecifica obiectiua continetur intra lineam habitus ſpecificati: Si ergo Religio eſt in voluntate, ratio ſpecifica non debet eſſe extra lineam voluntatis, nec per conſequens actus intellectus, ſed aliquod bonum à voluntate reſpectum. Propter quod adhuc Oratio, quæ eſt actus Religionis, & ſimul intellectus ſubinduit formalitatem obiecti Religionis, quæ eſt ſubiectio, vel honor exhibitus Deo per talem actum.

10 Similiter ex dictis conſtat quod ſit obiectum materiale. Illud enim dicitur *Obiectum materiale,* in qualibet virtute, quod eſt materia circa quam exercentur actus virtutis, actus igitur colendi Deum ſubiicit Deo corpus, vel animam, intellectum, vel voluntatem ſecundùm diuerſos actus, quos habet interiores, & exteriores, de quibus inferius agit *Sanct. Doctor*, & ita obiectum materiale ſunt illæ res; quæ Deo offeruntur, vel ſubiiciuntur per actum cultus honoris.

11 Ad *Rationem Patris Valentiæ* Facile patet patet ex dictis. Quod illud ad quod ordinatur cultus poteſt eſſe in duplici differentia, vel ex intentione operantis, vel ex natura operis. Et hoc adhuc dupliciter vel tanquam ad immediatum obiectum, & ſpecificatiuum, vel tanquam ad finem vltimum, & remotum, vel quid per accidens ſecutum. Cultus igitur Dei non ordinatur per ſe ad illam exiſtimationem gignendam ex natura operis, imò potiùs ex natura ſua ex illa cauſatur, & gignitur, & ſic non habet illud pro obiecto ex hac parte. Et quamuis ex intentione operantis ordinaretur, hoc non ſufficit ad hoc quod ſit eſſentiale ſpecificatiuum actus, quoad ſubſtantiam. Præterquam quod adhuc hoc non verificatur conuenire omni cultui religionis, vt in actibus interioribus (ſicut in probationibus oſtenſum eſt.) Et de cultu exteriori hoc etiam non per ſe, ſed per accidens contingeret cultui ex propria natura conſiderato (vt probatum relinquitur) quatenùs hæc opera etiam per ſe non debent fieri *Vt videantur ab hominibus*; hoc eſt ex intentione, quia quamuis dicatur, *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona.* Matthæi 5. Tamen hoc componitur cum alio præcepto Matthæi 6. *Attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.* Et communis compoſitio eſt, quod non fiat opus bonum ea intentione vt videatur. Et denique hoc eſt quid conſecutum, & ſic non poteſt eſſe à quo dependeat ſubſtantia, & ſpecificatio actus, ſed potiùs ad illas ſupponitur.

12 Ad *Confirmationem*, quæ magis vrget *Reſpondetur* Quod verùm eſt habitum, & actum diſtingui ab obiecto formali, & materiali, & hoc iam verificatur in doctrina data. Diſtinguitur enim obiectum formale, quatenus ponitur in illa æqualitate, quàm facit actus Religionis ſubiiciendo Creaturam Creatori in eius honorem, & teſtificationem diuinæ excellentiæ, & quaſi ſolutionem pro debito, quod recognoſcit tanquam primo principio. Honor igitur iſte, ſeu æqualitas, aut ſubiectio non eſt actus, ſed illud ad quod actus terminatur. De obiecto materiali ſimiliter patet. Quia iſte actus non eſt anima, neque voluntas, neque corpus, quæ ſunt bona intrinſeca, quæ Deo offeruntur, & ſubiiciuntur per actum, & in quibus exercetur honor, & cultus ſubiiciendo ea. Clariùs hoc patet in bonis extrinſecis, quæ offeruntur per actum Religionis, ſicut in ſacrificiis, & oblationibus; conſtat enim quomodo oblatio diſtinguatur à re oblata.

13 Dices. In virtute Iuſtitiæ quando debitor reddit pecunias debitas creditori facit æqualitatem, & æqualitas ipſa (vt dictum eſt in reſolutione) eſt obiectum formale, pecuniæ verò ſunt materiale, quia per pecunias redditas fit æqualitas ad pecunias acceptas, & ſic in pecuniis tanquam in materia exercetur ratio formalis obiecti iuſtitiæ, ſed quando reſtitutio iuſtitiæ fit circa honorem, vel famam, honor, vel fama reſtituta eſt materia in qua exercetur æqualitas iuſtitiæ; abſtulit enim honorem, & reddit honorem, & ſic facit æqualitatem. Honor

nor igitur est in his rebus obiectum materiale, seu materia sicut in datis, & acceptis pecunia. Ergo respectu Dei in cultu Religionis per quem soluitur debitum modo explicato non debent identificari honor, & cultus, & subiectio tanquam obiectum formale, sed potius honor debet esse obiectum materiale, hoc est materia in qua exercetur solutio, & satisfactio debiti pro beneficio Creationis, sicut in exemplo iustitiæ in restitutione honoris, vel famæ apparet.

14 Respondetur, Quod honor, & subiectio, seu ratio cultus est in quo exercetur ipsa æqualitas requisita à virtute, non enim concipitur æqualitas, vel ratio æqualis, vel inæqualis nisi reddendo æqualem, vel inæqualem honorem; & ideo honor, seu subiectio non dicitur materia, seu materiale, sed formale, quia est quasi forma causans quasi in genere causæ formalis dictam æqualitatem. Res verò illæ in quibus recipitur subiectio cultus, aut honor exhibitus est materiale respectu talis æqualitatis sicut & honoris, & subiectionis. Et hoc idem est in exemplo de restitutione honoris, vel famæ; honor enim vel fama reddita est forma faciens æqualitatem pro honore, vel fama ablata; materiale verò est persona subiecta verbis, vel factis ad reddendum honorem; Et sic honor non debet comparari ad pecunias, sed ad valorem pecuniarum, qui facit æqualitatem dati, & accepti, vel ablati. Quod autem sit in ære, vel argento, vel auro est materiale; Ita est honor, qui exhibetur per subiectionem animæ, vel corporis, aut alterius rei, quod est qui facit illam imperfectam æqualitatem formaliter. Vnde non debet comparari pecuniis materialiter consideratis, sed resquæ subiiciuntur in Dei cultu sunt quę comparantur pecuniis, & sic illæ sunt obiectum materiale,

ARTICVLVS III.

Vnde sumatur, & quomodo soluetur Religionem esse vnam virtutem.

1 PRæterea quæ supra in Commentario huius articuli dicta sunt notandum venit in præsenti, quod non est idem inquirere *Si est vna virtus*, & *Si est specialis virtus*, & sic non coincidit articulus iste cum sequenti; sæpe enim *D.Th.* illos distinguit etiam in aliis virtutibus, vt supra de Charitate *Quæst.* 23. *ar.* 4. Disputat si est specialis virtus, & *art.* 5. Si est vna virtus. Est ergo differentia quod quando inquiritur si est vera virtus Religio est idem ac inquirere si habet plures species, quæ quasi sub genere comprehenduntur sub Religione, & sic non sit vna, sed plures species? Inquirere autem si est specialis virtus idem est ac inquirere si coincidit cum aliqua alia virtute. V. g. de Dulia inquirit *D. Thom infra Quæstion.* 103. *articul.* 3. Si est specialis virtus à latria distincta? & *art.* 4. immediato inquirit, si habet plures species, & in *art.* 3. in corpore resoluit Quod est specialis secundùm quod homini reddit debitum, & *art.* 4. Secundùm quod exhibet reuerentiam cuicumque homini inquit habere plures species. Stat ergo benè quod non sit vna quatenus continet plures species; & quod sit specialis quatenus omnes illæ species conueniunt in vna ratione, quæ distinguitur ab aliis rationibus aliarum virtutum & hæc ratio ex parte obiecti est generica ad illas plures species virtutum sub ea contentas.

2 Probat *Sanct. Thom.* Religionem esse vnam virtutem, quia Habitus distinguuntur secundùm diuersam rationem obiecti; sed Religio habet vnam rationem obiecti; quia ad Religionem pertinet exhibere reuerentiam vni Deo secundùm vnam rationem, in quantum scilicet est primum principium creationis, & gubernationis; hæc autem est vna ratio: ergo & Religio vna virtus. Quæ doctrina, & discursus non opponitur cum dictis *artic. præcedenti*, & dicendis *articul.* 5. *sequenti*, quia hic non dicitur quod Deus vnus est obiectum *Quod* Religionis, nec quod ratio principij creantis, & gubernantis est ratio obiectiua virtutis Religionis, neque hoc subsumit ex maiori, quod habitus distinguuntur secundùm diuersam rationem obiecti; hoc enim est quod negatur in *Aliis articulis*, scilicet Deum esse obiectum *Quod* Religionis, nec formale, nec materiale, sed cultus, seu reuerentia illi exhibita, vt explicatum est *Articul. præcedenti*, & amplius clarescet ex dicendis *Articul.* 5. Et hoc idem dixit hic *Sanctus Doctor*, siquidem posuit quod ad Religionem pertinet exhibere reuerentiam vni Deo secundùm vnam rationem, vbi posuit clarè obiectum *Quod*, scilicet ipsam reuerentiam exhibitam in recto, at verò *Vni Deo secundùm vnam rationem* posuit in obliquo. Et fuit dicere quod reuerentia exhibita Deo secundum vnam rationem est specialis ratio obiecti Religionis. Verum est quod ipsa reuerentia diuersificatur ex hoc quod exhibetur Deo, vel creaturæ, sed hoc non est dicere quod Deus, vel Creatura sit obiectum *Quod*, sed *Cui*, ex quo diuersificatur ratio honoris, vel reuerentiæ tanquam ex aliquo quod essentialiter respicit, vel connotat; & sic diuersificata reuerentia efficitur diuersa ratio formalis obiecti specificans habitum.

3 Prima ergo opinio est Quod Religio est vna vnitate generica, & habet sub se plures species. Hanc adducit *Suarez Tomo* 1. *de Religione Tractat.* 1. *Libr.* 8. *Capitul.* 8. Insinuans eam sibi verisimiliorem videri, vt inquit *numer*: 1. & 8. Iuxta hanc Opinionem distinguit tres habitus huius virtutis, quos (inquit) *Fidelitatem* ad Deum, *Gratitudinem* ad Deum, & *Latriam* possumus appellare. Probat hanc Opinionem *numero* 2. sic Primò. Virtutes, quæ reddunt debitum alteri iuxta varias rationes debiti distinguuntur; sed intra latitudinem Religionis inueniuntur debita diuersarum rationum, ergo & virtutes. Maior est Diu. Thomæ 1. 2. Quæst. 60. art. 3. vbi sic habet. *Debitum non est vnius rationis in omnibus, aliter enim debetur aliquid æquali, aliter superiori, & aliter minori, & aliter ex pacto, vel ex promisso, vel ex beneficio suscepto, & secundùm has diuersas rationes debiti sumuntur diuersæ virtutes.* Et similem

lem doctrinam habet 2. 2. *Quæstion.* 80. *Articul. vnico in corpore.* Et Ratio est. Quia si ratio debiti formaliter respicitur à virtute diuersa ratio debiti faciet formalem distinctionem in obiecto, & consequenter in ipsa virtute. *Minor Probatur* ex eisdem verbis *Diu. Thomæ.* Nam licet in Religione non inueniatur diuersitas ex parte personæ, cui debitum soluit, quia semper est ad Superiorem, tamen altera diuersitas ex titulo ipsius debiti his inuenitur. Nam aliquid debetur Deo ex pacto, seu promisso, aliquid ex beneficio accepto, aliquid ex vi solius excellentiæ eius.

4 Confirmatur Similis varietas debiti erga proximum sufficit ad distinguendam, & diuersificandam, rationem Virtutum circa eandem. Nam debitum ex pacto soluit *Iustitia*, ex promissione *Fidelitas*, ex beneficio *Gratitudo*, ex dignitate personæ *Obseruantia*, & est optima *Diu. Thomæ* authoritas in fauorem huius 3. p. Quæstion. 25. articul. 1. in corpore? *Honor* (inquit) *est reuerentia alicui exhibita propter sui excellentiam (vt in 2. p. dictum est) & ideò si in vno homine sint plures causæ honoris putà prælatio, scientia, & virtus, erit quidem illius hominis vnus honor ex parte eius qui honoratur, plures tamen secundùm causas honoris, homo enim est qui honoratur propter scientiam, & propter virtutem.* Hæc Sanct. Doctor: Ergo idem erit respectu Dei; quia hæc doctrina est generalis, & est eadem ratio. *Tum* quia illam adducit *S. Doctor.* ad probandum quod in Christo est diuersa causa honoris secundùm diuersam naturam diuinam, & humanam: Ergo quamuis Deus sit vnus cum tamen in illo reperiantur istæ diuersæ rationes honoris, & diuersi tituli (Et *Diu. Damascenus Oratione* 3. *de Imaginibus* quinque distinguit) multò meliùs quàm in vno homine: Ergo à fortiori distinguentur in ipso respectu ipsius diuersæ virtutes, siquidem propter hoc distiguuntur respectu vnius hominis, quod est primum argumentum *D. Thomæ in hoc Articul.* Quod quia in Deo sunt plures personæ, & diuersa attributa sunt plures rationes, & diuersæ adorationes, & cultus. Ad quod etiam reducitur argumentum *Scoti in* 3. *Distinct.* 9. Vbi in dubium adducit. An propter istas tres rationes Dei vt sic, & vt Creatoris, & vt Saluatoris sint distinguendæ species adorationum specialiter istæ duæ Creatoris, & Saluatoris. Et eadem ratio est de aliis attributis, quæ respiciunt Creaturas, quod non pertineant ad latriam. Cui fauet Diu. Augustinus in Exodum Quæstion. 94. dicens, *Deo vt Deo latriam, vt domino verò Duliam deberi.* Et Sanct. Thom. 3. part. Quæstion. 25. articul. 2. in fine corporis vbi inquit. *Ipsi Deo Patri debetur honor latriæ propter Deitatem, & etiam honor Duliæ propter dominium, quo gubernat Creaturam: Vnde super illud Ps. 7. Domine Deus meus in te speraui, dicit glossa, Domine omnium per potestatem, cui debetur Dulia, Deus omnium per creationem, cui debetur latria.* Hæc Sanctus Doctor.

5 Secundò *Arguit Suarez.* In hac virtute sunt plures habitus specie distincti; ergo plures virtutes. *Patet Consequentia.* Quia omnes illi habitus sunt virtutes essentialiter. *Antecedens autem probatur.* Quia in hac virtute inueniuntur plures actus specie distincti ex diuersa honestate proximi obiecti, quorum vnus ex alio non oritur, neque habent inter se connexionem, sed solùm genericam conuenientiam in ratione cultus diuini, vt sunt vouere, iurare, sacrificare: Quilibet autem ex his actibus est sufficiens ad generandum habitum, & habitus qui per vnum fit non recipit ab alio actu specie diuerso augmentum, vel promptitudinem aliquam circa suum actum. Sed hoc est sufficiens signum distinctionis habituum, & vnusquisque ex his actibus generat distinctum habitum, atque adeò distinctam virtutem, si fuerit actus naturalis generabit habitum naturalem, si verò actus, & habitus sunt supernaturales secundùm distinctionem actuum infundetur distinctus habitus.

6 Tertiò & *Vltimò Arguitur.* Religio ponitur distincta à Pœnitentia, & Obedientia ex diuersis debitis respectu ipsiusmet Dei, vel ex diuerso modo, & motiuo soluendi, vel implendi debitum. Sed non est minor ratio distinctionis inter debitum, quod consurgit ex promissione iam facta Deo, & debitum quod redditur, vel exhibetur in ipsa promissione promittendo aliquid, nam ilud prius est magis rigorosum, & legale, necessarium ad honestatem morum, & fortasse est cuiusdam iustitiæ superioris ordinis; Debitum autem quod ante primissionem potest considerari in ipsa promissione nec iustitia est, nec rigorosa, nec necessaria ad honestatem morum; sed ex quadam decentia, & voluntario cultu, ergo ferè similis ratio distinctionis hìc inuenitur. Ad quod conducit maximè doctrina *Diu. Thomæ* 1. 2. *Quæst.* 102. *art.* 3. *ad* 8. Vbi ponit Quod in Veteri Lege triplex genus sacrificiorum offerebatur Deo, sacrificium autem ad Religionem pertinet, Ergo triplex habitus Religionis distinguendus erit; alia sacrificia non distinguerentur genere.

7 Nihilominus *Conclusio est* Quod Religio est vna secundùm speciem athomam. Hanc tenet *Diu. Thom. in hoc art. & in* 3. *Dist.* 9. *Quæst.* 1. *art.* 2. *& ad Anibaldum ibidem art.* 1. *Alensis* 3. *p. Quæst.* 30. *art.* 3. *Gabriel Lect.* 49. *in Canon. Caictanus, Aragon, Torre in hoc art. Suarez tom.* 1. *in* 3. *p. Disp.* 51. *Sectione* 3. Simpliciter sequitur hanc Sententiam dicendo quod est communis Theologorum, & Soluit Argumenta contraria. Imò loco citato, *Tom.* 1. *de Religione* inquit probabiliter posse deffendi hanc Sententiam *D. Thomæ*, & Soluit Argumenta, quæ pro contraria Sententia posuerat. Ratio huius Conclusionis est potissima, quam tradit D. *Thom. in corpore huius art.* Quæ consistit in hoc, Quod ex vnitate rationis formalis obiecti sumitur vnitas specifica Virtutis. In quo principio conuenit contraria Sententia, & est communis doctrina 1. 2. *Quæst.* 54. *art.* 2. de distinctione habituum. Sed solùm restat explicare quomodo sit vna specie athoma ratio formalis obiecti Religionis, quia in hoc est punctum dissensionis, Contraria enim Sententia intendit quod non est vnius speciei athomæ sed subalternæ, quia sub illa inuenit plures alias rationes specie differentes, & vult quod hæc differentia sit formalis, & non materialis.

8 Pro luce ergo efficaci huius rationis notanda est doctrina, quam adducit *D. Thom.* 1. 2. *Quæst.* 54. *art.* 2. *ad* 3. ex Phylisopo 1. Physicorum,

&

& 7. Ethicorum sic. *Quod ita se habet finis in operabilibus sicut principia in demonstratiuis, & ideo diuersitas finium diuersificat virtutes, sicut diuersitas actiuorum principiorum sunt etiam ipsi fines actuum interiorum, qui maximè pertinet ad virtutes.* Hæc S. Doctor. Ex his colligitur regula ad cognoscendum quando aliquæ rationes obiectiuæ distinguuntur specie materiali, aut formali vt possint diuersos actus specie distinctos causare, aut sub vna specie formali comprehendi, videlicet si finis proximus actionum, quas specificant tales rationes sit vnus, vel diuersus specie.

9 Præterea S. Thom. loco citato in 3. *Dist.* 9. *Quæst.* 1. *art.* 3. *Quæst.* 1. *in corpore* probatur quod Deo debetur latria ratione potentiæ, sapientiæ, bonitatis, &c. sic. *Latria profitetur seruitutem, quam debemus Deo, quia fecit nos: Vnde debetur sibi latria inquantum Creator secundum quod ipse est finis, & origo nostri esse. Et hoc est quod dicit Glossa super illud Ps. 7. Domine Deus meus in te speraui. Deus per creationem, cui latria debetur, & quia ipse Creator est in quantum Bonus, Sapiens, & Potens, & secundum omnia huiusmodi, ideo ratione omnium debetur sibi latria, & non secundùm vnum modum tantum.* Hæc S. Doctor. Vbi eleganter explicat rationem præsentis articuli, videlicet, Quomodo est vna ratio in Deo ex qua reuerentia à Religione exhibita est vna quamuis comprehendat omnia attributa diuina, & tres Personas, quia videlicet, *Sapientia, Bonitas, Potentia, & omnia huiusmodi*, hoc est, omnia attributa diuina concurrunt ad hanc rationem, scilicet quod Deus est primum principium nostri esse in quantum Creator noster, quia si non esset sapiens, aut bonus, aut potens, aut infinitus, &c. Deficeret ratio Creatoris, quia scientia sua est causa rerum. Vnde dicit Ecclesia, cuius sapientia conditi sumus, & prouidentia gubernamur. Si non esset iustus, & misericors non congruè gubernaret Creaturas. Omnia ergo attributa absoluta ad hoc conducunt quod Deus habeat rationem primi principij, & Creatoris nostri. Personæ similiter diuinæ tres, quamuis inter se relatiuè oppositæ ad creandum indiuisibiliter adunantur, quia actio Creatoris, vtpote actio ad extra totius Trinitatis est indiscriminatè; omnia igitur quæ in Deo aliquam diuersitatem habent siue realem, vt Personæ, siue formalem conducunt ad hoc quod Deus sit ratio Creatoris. Sed Conceptus iste Creatoris secundum suam rationem formalem est vnus specie athoma (eo modo quo in Deo potest reperiri ratio specifica) sicut dicitur conceptus iustitiæ, vel conceptus misecordiæ, quia ratio creationis non est alia quatenùs correspondet bonitati Sapientiæ, aut potentiæ, &c. Sed eadem indiuisibilis ratio creatoris est, quæ exigit & Sapientiam, & bonitatem, & potentiam (& sic de aliis attributis) & tres personas indiuisibiliter.

10 Vnde *hæc propositio negari nequit.* Ratio primi principij creatiui in Deo est vna specie athoma, quamuis exigat plura attributa, & plures rationes diuinas quasi specie inter se diuersas, sed non diuersificantes specie rationem formalem, seu conceptum creatoris: Sed iste conceptus causat debitum in creaturis, quo tenentur creaturæ venerari, & colere Deum quatenus illas creauit, & gubernat, quod est quid consecutum ad creare, & propter se debent intendere soluere hoc debitum, quamuis non accedant ad æqualitatem. Sicut ergo ratio creatoris est vna specifica, debitum ex illa causatum vnius speciei athomæ est, & consequenter reuerentia, quæ respicit Deum secundùm hanc rationem creatoris est vna sicut ratio creatoris vna & quia ratio creatoris est vna specie infima (vt explicatum est) reuerentia ista est vna specie athoma: & quia debitũ causatũ in creaturis ex isto principio vnum specie athoma est, sicut principiũ, ideo finis iste, scilicet soluere hoc debitũ vnus specie athoma est. Vnde cũ Religio habeat pro obiecto formali exhibere reuerentiã Deo secundùm rationẽ primi principij creantis, & habeat pro fine proximo soluere rationem huius debiti, sequitur per bonam conquentiam, quod est vna in specie athoma. *Ista Consequentia patet ex antecedentibus,* Quia habet pro obiecto formali reuerentiam vnam in specie athoma, quæ est ratio Creatoris. Et iste est discursus præsentis Articuli breuiter, & profundissimè à D. Tho. traditus, vt patet ex eius terminis, quibus vsi sumus.

11 Vis *huius rationis* non potest eneruari, nisi negando illud primum principium, Quod reuerentia à Religione exhibita respiciat excellentiam diuinam solùm secundùm rationem primi principij creationis. Si enim hoc esset verum conuinceret ratio; sed hoc non admittitur à contraria Sententia, sed potius dicitur quod reuerentia Religionis potest respicere Deum præcisè vt sapientem, bonum, potentem, &c. Solùm propter quodlibet attributum sistendo in illo, & sicut ipsa ratione distinguuntur, sic reuerentia propter quodlibet attributum distincta est; sicut Charitas & Fides, quæ respiciunt solum bonum, & verum diuinum, &c. & alia attributa vt dominium, Prouidentia, Gubernatio, &c. adhuc circa creaturas sunt in Deo distinctæ formaliter à ratione creatoris, & sic distinctas venerationes terminare possunt. Et denique ex diuersis motiuis veneratio Deo exhibita diuersitatem accipere potest; ex diuerso enim motiuo eadem excellentia diuerso actu veneratur, vt in primo Argumento suo intendit *Suarez.* Deficit ergo ratio *D. Thomæ* in hoc quod supponit, & non probat, quod veneratio Religionis respiciat omnia attributa Dei sub vna ratione formali solùm, scilicet in ratione primi principij creationis tam *in hoc articulo in corpore, & ad* 1. quàm in 3. *Sententiarum* loco citato.

12 Contra *hoc tamen est*, Quod *D. Thomas* hoc principium supponit probatum ex natura Religionis iam explicata *art.* 1. huius *Quæst* Q an colligit ex ipsa Ethymologia nominis Quia *Religio*, dicitur à *Religando*, & etiam Religio explicat quandam seruitutem ad Deum, sicut dulia ad creaturam, vt habet infra *Quæst.* 103 *art.* 3. *ad* 1. Quod latiùs explicuit Opusculo 19. contra impugnantes Religionem cap. 1. in principia his valde notandis verbis: *Vt autem Religionis naturam cognoscere valeamus huius nominis originem inquiramus. Non igitur* Religionis, *vt Augustinus in Libro de vera Religione innuere videtur à* Religando *sumptum est. Illud autem propriè legari dicitur quod ita vni astringitur, quod ei ad alia diuertendi libertas tollatur. Sed religatio iteratam ligationem importans ostendit ad illud aliquem ligari, cui primò coniunctus fuerat, & ab eo distare incepit. Et quia omnis creatura priùs in Deo extitit quam in se ipso, & à Deo processit quodammodo ab eo distare incipiens secundùm essentiam per creationem, ideò rationalis creatura ad ipsum Deum debet religari, cui*

primò

primò coniuncta fuerat, etiam antequam esset, vt sic ad locum, vnde exeunt flumina reuertantur, Ecclesiastic. 1. Et ideò Augustinus dicit in libro de vera Religione, Religet nos Religio vni omnipotenti Deo: & habetur in Glossa, Romanorum 11. super illud ex ipso, & per ipsum, &c. Ex his probatur efficaciter illud principium rationis distinguendo de perfectionibus, vel attributis diuinis, quæ subsequuntur ad rationem Creatoris vt dominium, prouidentia, gubernatio, &c. & de istis probatur sic.

13 Reuerentia virtutis Religionis est seruitus quædam ad Deum; ergo respicit excellentiam diuinam sub formalitate dominij. *Patet consequentia.* Quia seruitus formaliter est ad Dominum: vnde si respicit aliquid, & non tanquam Dominum formaliter non est seruitus formaliter, ista enim relatiuè se habent, & talis & relatiuorum natura, quod vnum non nisi correlatiuum formaliter respicere potest (non disputamus cum Logicis si term natur ad absolutum, vel relatiuum) sed solùm Theologicè secundùm rationes formales propriè, sicut filiatio non est nisi ad Patrem, siue ad fundamentum, quatenus generans fundat rationem patris, sic loquimur de ratione dominij, & seruitutis secundùm quod ratio dominij in Deo est per respectum ad seruitutem creaturæ, quidquid sit ille respectus. Ratio autem dominij fundatur in aliquo alio titulo; ideò enim aliquis est Dominus alterius, & habet subiectum sibi, vel quia emit, vel captiuauit in bello, &c. Et in Deo fundatur ratio dominij in ratione creatoris vt habet *D. Thom.* art. 1. huius Quæst. ad 3. dicens: *Manifestum est autem quod dominium cõuenit Deo, secundùm propriam, & singularem quandam rationem, quia scilicet, ipse omnia fecit, & quia summum in omnibus rebus obtinet principatum, & ideò specialis ratio seruitutis ei debetur. Et talis seruitus nomine* Latriæ *designatur apud Græcos, & ideò ad Religionem propriè pertinet.* Hæc S. Doctor.

14 Et *Ratio est clara.* Quia cum habeat dominium à se, & non ab alio communicatum habet dominium, & principatum super cretauras secundùm quod naturaliter ipsi subiectæ sunt, & hoc est quia ab illo habuerunt esse. Et constat, quod ratio gubernationis, & prouidentiæ sequitur ad creationem rerum, quas etiam conseruat: ergo non alia virtute debet respici ratio dominij, & gubernatoris, & prouidentis in Deo nisi illa, qua respicitur ratio creatoris, quia istæ sunt rationes consecutæ, & quasi connaturaliter debitæ ad rationem creatoris. Vnde eadem ratio formalis virtutis, quæ respicit rationem creatoris respicit etiam rationem dominij, & principatus, & gubernationis, seu prouidentiæ tanquam accessoriam, quod efficaciter conuincitur in humanis. Filius enim per eandem virtutem pietatis speciè colit patrem vt principium generationis, & sui esse, & vt gubernatorem, & vt prouidentem, & vt habens dominium despoticum supra ipsum in quantum pater, & omnia ista pertinent ad rationem Patris, quia omnia sequuntur ad principium generationis, & ideo pertinent ad eandem virtutem pietatis. Ergo etiam omnia ista respectu Dei pertinent ad eandẽ virtutem Religionis, quæ per excellentiam dicitur *Pietas* in ordine ad Deum, vt habet *D. Thom.* infrà *Quæst.* 103. citata *articul.* 3. *ad* 1.

15 De attributis verò antecedentibus adorationem creationis, vt de Sapientia, & de Bonitate, &c. hoc idem conuincitur sic ex eodem principio seruitutis. Quia seruitus Religionis exhibetur Deo, ratione Sapientiæ debet esse quatenus per Sapientiam subinduit rationem dominij correlatiuam seruituti, Sapientia enim vt præcisè Sapientia non est correlatiua seruituti, & sic non potest in hac præcisione seruitutem specificare aut distinguere (idem est de bonitate, infinitate, &c.) Si autem subinduit rationem dominij procedit iam ratio facta, Quod ratio dominij fundatur in ratione primi principij creantis, & respicitur ab eadem virtute, qua respicitur ratio creatoris tanquam accessoria ad illam, & sic ex hoc principio manet, quod seruitus Religionis non potest formaliter respicere tanquam distinctiuum aliquod attributum in Deo, nisi sub ratione primi principij creantis.

16 Secundò *idem ostenditur* ex munere Religandi quod est *iterato ligare* principio à quo creatura separata est, sed hoc non per peccatum, quia hæc intelligentia vt dictum fuit *art.* 1. non est vniuersalis, & propria ad Religionem in quocumque subiecto, quia in Christo, & in Beata Virgine est proprissima virtus Religionis, & tamen non est separatio per culpam à Deo: sed intelligentia legitima est, quàm tradit. *D. Thom.* in verbis allatis ex *Opusculo* quatenus, scilicet esse creatum per creationem ponitur extra Deum, & in hoc sensu quasi separatur ab illo, quod antea intra ipsum continebatur. *Ex quo sic.* Veneratio Religionis religat creaturam Deo tanquam principium à quo discessit, sed discessit formaliter per rationem creatoris: ergo solum hanc rationem respicit. Si autem respicit Sapientiam, vel Bonitatem diuinam erit religando creaturam Sapientiæ, vel bonitati Dei: ergo quatenus creatura discessit à Sapientia, vel bonitate Dei in qua continebatur antequam fieret: sed Sapientia, vel bonitas non educit creaturam ex se, vel creatura non exit à Sapientia, vel bonitate Dei à quibus continetur, nisi per rationem formalem creationis: ergo cultus, seu veneratio Religionis non possunt respicere Sapientiam, vel bonitatem Dei in se vt præscindunt à ratione principij creationis, sed quatenus concurrunt omnia hæc attributa in Deo ad creãdum, vt explicatum est. Et sic ex ipsa natura religionis manet probatum, quod veneratio, seu cultus solùm potest respicere in Deo formaliter hanc vnicam rationem primi principij creationis, & omnia alia attributa, quæ respicit &, vt sub ista ratione comprehenduntur.

17 Tertiò *idem ostenditur* ex natura huius Virtutis, quatenus ponitur pars potentialis iustitiæ, & ex hoc ipso habet soluere aliquod debitum, quamuis imperfectè (vt supra dictum est) ex quo sic arguitur. Cultus, & veneratio Religionis petit exhiberi Deo ad soluendũ aliquod debitum: ergo non potest respicere Deum, nisi quatenus Deus est Creator, & constituit creaturam debitorem. Sed per Sapientiam, & bonitatem, & alia attributa secundùm se non habet hoc, quia nec hæc attributa sunt respectiua ad creaturas formaliter, sed solùm quatenus communicat creaturæ per Sapientiam, & bonitatem, &c. aliquod donum ratione cuius creatura debet aliqualem recompensationem exhibere, quod facit per cultum, & subiectionem Religionis. Sed primum donum, quod Deus creaturæ communicat est ipsum esse ad quod sequuntur

quuntur alia dona: ergo creatura constituitur debitor Deo primò, & per se per creationem, & Deus habet rationem creditoris in quantum creans primò, & per se respectu illius. Et virtus, quæ ponitur in creatura ad soluendum debitum respicit formaliter Deum vt Creatorem, & quidquid respicit in Deo solùm est in ratione Creatoris, quia nullum attributum causat in Deo debitum, nisi quatenus concurrit ad creationem, si sit ex attributis antecedentibus ad creationem, vt Sapientia, & Bonitas, Potentia, &c. Si sit ex subsequentibus, vt Dominium, & Gubernatio, &c. est quatenus hæc debita fundantur in primo debito creationis, vt explicatum fuit in prima probatione. Si autem sunt alia debita ex aliis motiuis materialiter respicientur à Religione, vt patebit ad 1.

18 Relinquitur *ex his*, Quod hoc principium, quod ratio D.*Thom.* in hoc *art.* supponit *in corpore, & ad* 1. *& in* 3. *Sententiarum loco citato*, scilicet, Quod veneratio Religionis est ad Deum secundùm vnam rationem, scilicet primi principij creationis, & quod omnia attributa, quæ respiciuntur ab hac veneratione attinguntur ab illa quatenus concurrunt ad rationem creationis est certum secundùm naturam virtutis Religionis, quatenus eius actus, qui est Latria est seruitus, quæ respicit dominium, quod fundatur in titulo creationis; & quatenus est religatio creaturæ ad principium à quo discessit per creationem; & quatenus est imperfecta iustitia soluens debitum Deo, quod debitum incurritur per creationem primordialiter. Vnde nisi negando naturam Religionis, videlicet, quod sit *Religatio*, & naturam eius actus, quæ est *Latria*, scilicet, quod est seruitus, & naturam partis potentialis iustitiæ, non potest negari hoc principium D.*Thomæ* quod veneratio Religionis respiciat solùm in Deo attributum, seu rationem formalem primi principij creantis, & omnia alia, si aliquando illa respicit est vt comprehenduntur sub hac ratione formali. Admisso autem hoc principio demonstratiuè ostenditur conclusio ratione à principio posita, quod quia conceptus creantis in Deo est vltimus, & simplicissimus, veneratio ad illa terminata est in specie infima, & athoma, & per consequens, quod virtus Religionis est vna in specie infima.

Soluuntur Argumenta.

1 AD *Primum Respondetur*, Concedendo, Quod virtutes, quæ sunt ad alterum diuersificantur secundùm diuersam rationem debiti formaliter respectam. *Negatur tamen minor*, scilicet, Quod sub Religione reperiatur diuersa ratio debiti formaliter respecta. Vnde illi quatuor tituli à *Suarez* in argumento allati, scilicet ex pacto, ex promisso, ex beneficio accepto, ex vi solius excellentiæ comprehenduntur sub Religione solùm cum distinctione materiali.

2 Et *Ratio est iam allata pro Conclusione*, vbi visum est quomodo ex vi excellentiæ diuinæ præcisæ à ratione principij creatiui non potest exhiberi cultus, qui formaliter sit actus Religionis attenta natura Religionis, quæ est seruitus, religatio, & solutio debiti, & excellentia diuina. Sicut sapientia, & bonitas, &c. Si non subinduat rationem principij creatiui non respicitur formaliter à religione propter has rationes, quia solùm sub isto conceptu constituit creaturam debitorem, & sic titulus *Ex beneficio* accepto est formalis huius virtutis. Etiam titulus *Ex promissione*, quia illa includitur in voto induit rationem formalem, vt dicetur *ad* 2. Titulus autem *ex pacto* potest pertinere ad diuersas virtutes, quatenus ex motiuo diuersæ virtutis pactum est initum, & tunc potest imperari adimpletio talis pacti à Religione.

3 Ad *Confirmationem Respondetur* cum D.Thoma infra Quæst. 106. art. 1. in corpore, vbi sic habet. *Dicendum, Quod, sicut supra dictum est, secundùm diuersas causas ex quibus aliquid debetur necesse est diuersificari debiti reddendi rationem, ita tamen quod semper in maiori illud quod minus est contineatur. In Deo autem primò, & principaliter inuenitur causa debiti, eo quod ipse est primum principium omnium bonorum nostrorum, secundariò autem in patre, &c.* Et post pauca, *Quia ergo non quidquid debemus Deo, vel patri, vel personæ in dignitate excellenti debemus alicui benefactori à quo aliquod particulare beneficium recipimus, inde est quod post religionem, qua debitum cultum Deo impendimus, &c. Est gratia, seu gratitudo, quæ benefactoribus gratiam recompensat, & distinguitur à præmissis virtutibus, sicut quodlibet posteriorum distinguitur à priori quasi ab eo deficiens.* Hæc S.Doctor in corpore; & ad 1. ibidem inquit, *Sicut religio est quædam superexcellens pietas, ita est quædam excellens gratia, seu gratitudo. Vnde hæc gratiarum actio ad Deum supra posita est (scilicet Q. 83. art. 17.) inter ea quæ ad religionem pertinent.* Hæc Diu. Thomas. Vbi clarè soluit argumentum de isto titulo gratitudinis, quod maximè ponderat *Suarez* pro contraria Sententia locis citatis. Habetur enim clarè in D.*Thoma hic*, Quod gratitudo, quæ ponitur specialis virtus est in ordine ad alium hominem secundùm beneficia particularia; hæc tamen ratio respectu Dei non est sufficiens distinguere specialem virtutem, sed includitur in virtute religionis, quæ respicit Deum vt primum principium essendi, & omnium bonorum nostrorum, quæ sequuntur ad primum, scilicet esse. Et sic religio habet pro actu proprio gratias agere Deo pro omnibus beneficiis ab eo acceptis. Vnde Gratitudo est specialis virtus quando excludit rationem debiti superioris, scilicet parentis, vel Dei, & hæc est ad alium hominem æqualem; Gratitudo autem, quæ hanc exclusionem non habet, sed imbibitur in debito generationis, vel creationis non constituit speciem diuersam, sed tanquam quid inferius continetur, vt quid materiale sub ratione formali superioris debiti.

4 Ex his etiam patet quod ad alios homines possunt multiplicari virtutes ex pacto, ex promissione, &c. Pactum enim potest inducere obligationem iustitiæ commutatiuæ ad alium hominem, vt constat ex contractibus, & non sequitur quod hoc possit respectu Dei. Promissio similiter siue ex fidelitate, siue ex iustitia inducit obligationem; tamen quia promissio Deo fit vt excellenti Domino per virtutem religionis, vt in voto, ad eandem religionem pertinet adimpletio voluntaria promissi. Vnde non benè arguitur, quod rationes diuersæ respectu inferiorum formaliter habeant hanc distinctionem formalem respectu superioris. Tituli ergo diuersi respectu inferiorum adunantur respectu Dei, & hic verificatur, *Quæ in inferioribus sunt dispersa in superioribus sunt vnita.* Vnde eadem virtus religionis respectu Dei est respectu ipsius Pietas, Obseruantia, Dulia,

Gratitudo, quæ tamen reſpectu hominum ſpecies diuerſæ ſunt virtutum.

5 Vnde non bene arguit Suarez ex multiplicatione virtutum reſpectu hominum multiplicationem reſpectu Dei; Et dato quod multiplicarentur, reſtabat probare quod caderent ſub ratione formali religionis, ſicut enim motiua ab ipſo allata ſunt extra rationem duliæ reſpectu hominis, ſic eſſent extra rationem religionis reſpectu Dei, & non ſpecies religionis, & ſic ſi aſſumeretur aliquid creatum pro motiuo actus non eſſet latria, ſed dulia, quamuis perſona cui daretur eſſet diuina, & hoc eſt quod contingit in perſona Chriſti, quæ ratione humanitatis, & gratiæ creatæ, & virtutum in illa exiſtentium dulia adoratur; vt habet *D. Thomas. 3.p. loco citato in obiectione.* Et ſic Deus ſi coleretur ex motiuo alicuius perfectionis creatæ poſitæ ab ipſo in creatura non latria, neque religione adorandus eſſet. Quando autem adoratur vt dominus ſupremus omnium poteſt hoc dupliciter fieri, aut ratione doni creati, & hoc iam diximus, quod eſt dulia. aut ratione ipſius perfectionis diuinæ propter quàm eſt dominus, & idem eſt Saluator, Glorificator, &c. Et iſtæ perfectiones ſunt quid diuinum, & ſic non Dulia propria, ſed Religio illis debetur, quæ eſt excellẽs dulia. Sic explicat *D. Thomas* authoritatem *Gloſſæ* in Obiectione allatam infra *Quæſt.* 103. *art.* 3. *ad* 1. Et eodem modo explicandus eſt *Auguſtinus*, Quia eadem verba ſunt.

6 Ex quo patet ad *Scotum*, Quòd Deus in quantum Saluator, vel Creator non propter motiuum creatum, ſcilicèt propter perfectionem, quàm in creatura ponit colitur, ſed propter perfectionem increatam ſuam ratione cuius habet eſſe creatorem, & ſaluatorem; ipſæ verò perfectiones creatæ ſunt motiua extrinſeca inducentia creaturas ad venerandam perfectionem diuinam, à qua illas accipiunt. Per quod etiam ſoluitur quomodo omnes diuinæ perfectiones reſpiciuntur à Religione ſub ratione primi principij creationis, vt habet *D. Thom. hic ad* 1.

7 Ad ſecundum Reſpondetur cum *Diu. Thom. hic ad* 2. negando quod ſint plures habitus. Et ad probationem *Dicitur.* Quòd Votum, Iuramentum, Sacrificium, &c. ſunt plures actus ſolùm ſpecie materiali diſtincti, quia omnes iſti ordinãtur ad vnicum finem proximum; ſcilicet, ſoluendi debitum, quem incurrit creatura per creationem, & ſic reſpiciunt vnam rationem formalem Dei creantis, cui ſubiicitur creatura ſiue vouendo, ſiue iurando, ſiue ſacrificando, ſicut etiam per deuotionem, & orationem. Nec oppoſitum probatur in Argumento. Et licèt omnes iſti actus non ſint ſubordinati inter ſe, tamen non omnes æqualiter reſpiciuntur, deuotio enim eſt principalior actus, poſtea oratio, & ſic de aliis, & ſic ſuo ordine tractantur à *Diu. Thoma in ſequentibus.* Quod autem dicitur quod actus vnius non intendit habitum alterius actus ex iſtis abſolutè falſum eſt, quia idem eſt habitus omnium iſtorum actuum: poteſt tamen diſtingui: idem enim habitus habet virtualitates diuerſas, vt principium diuerſorum actuum, & ſic per multiplicationem iuramenti, v. g. augetur facilitas ad iuramentum, & non ad votum ſecundùm virtualitatem ſibi correſpondentem. Ratio tamen formalis habitus perficitur, quæ reſpicit omnes actus Religionis, iuxta ſuam naturam, ſi eſt acquiſitus principaliter, & ſi eſt infuſus diſpoſitiuè, ſicut in aliiis habitibus contingit.

8 Ad *tertium Reſpondetur.* Quod Pœnitentia, & Obedientia ſunt diuerſæ virtutes à Religione, non ſolùm ex diuerſo modo ſoluendi debitum, ſed ex diuerſo debito, & ex diuerſa ratione formali, quam in Deo reſpiciunt, ſcilicet Pœnitentia (vt dicetur 3. *part.* in ſuo loco) reſpicit ſoluere debitum offenſæ per quam offenſus eſt Deus, non ſolùm vt principium creationis, ſed etiam vt Deus in ſe, ſecundum quod per culpam aufertur ab illo ratio vltimi finis, ſummi boni, &c. In quo defecit *Caietanus* exiſtimans Religionem indentificari cum Pœnitentia, quia exiſtimauit, quod ſicut omnis cultus Dei erat à Religione, omne peccatum mortale eſſet contra Religionem, & ſic ad illam pertinebat reſarcire offenſam. *Sed hoc eſt falſum,* Quia peccatum odij, infidelitatis, & deſperationis, iniuſtitiæ, imprudentiæ, & ſimilia non ſunt formaliter contra Religionem. Apparet ergo ratio diuerſa Religionis, & pœnitentiæ, quod Religio reſpicit debitum creationis, & ſic ſolùm formalem rationem principij creatiui; Pœnitentia verò reſpicit debitum offenſæ cuiuſcumque quæ poteſt fieri contra omnia attributa Dei ſigillatim, & ſic reſpicit ſolùm Deum offenſum vt placabilem. Obedientia ſimiliter reſpicit ſpecialem ſubiectionem ad præceptum, & ſic reſpicit etiam ſpecialem rationem Dei vt præcipientis, non tamen eodem modo eſt diuerſitas promittendi, & adimplendi promiſſum. Licèt enim verùm ſit quod adimpletio promiſſi cadit ſub debito neceſſario ad ſalutem, & ipſa emiſſio voti hoc non habeat, tamen illa neceſſitas adimpletionis promiſſionis non eſt iuſtitia rigoroſa legalis, aut commutatiua, ſed potentialis videlicet, Religio, quia eſt conſummatè exterius per adimpletionem ipſum votum emiſſum, iuxta illud *Vouete, & reddite Domino Deo veſtro omnes, qui in circuitu eius affertis munera.* Offerre enim munera in cultum Dei actus Religionis eſt. Quod autem ad hoc obligetur quis ex alio actu Religionis præcedente, ſcilicet, ex voto, non tollit ab obligatione rationem cultus Religionis neque ex hoc infertur, quod debeat pertinere ad aliam virtutem, ſed potiùs quod eſt conſecutio diuini cultus intenta per votum adimplẽdo illud per oblationem actualem rei promiſſæ, quamuis ex vi voti ſequatur obligatio ſub mortali ad oblationem, quæ ſine voto non erat.

6 Ad Authoritatem *D. Thom. ex* 12. dicitur. Quòd ex illis tribus generibus ſacrificiorum, primum pertinebat ad Religionem, quia vt ibidem habet *D. Thom.* Primum quod dicebatur *Holocauſtum*, quaſi totum incenſum, offerebatur Deo ſpecialiter ad reuerentiam maieſtatis ipſius; totúmque comburebatur, vt ſicut totum animal reſolutum in vaporem ſurſum aſcendebat, ita etiam ſignificaret totum hominem, & omnia, quæ in eo ſunt; Domino eſſe ſubiecta, & ei eſſe oferenda. Vnde hoc ſacrificium Deo fiebat, ad ſeruitutem hominis proteſtandam quod ad Religionem directè pertinet. *Secundum* autem ſacrificium, quod erat *Hoſtia pro peccato*, vt dicit *S. Thom.* offerebatur Deo, ex neceſſitate remiſſionis peccati; vnde hoc potiùs, ad *Pœnitentiam* pertinere videtur. Tertium denique erat *Hoſtia pacifica*, quæ Deo pro gratiarum actione offerebatur, vel pro ſalute, & proſperitate offerentium,

ex debito beneficij, vel accipiendi, vel accepti; & hoc pertinet ad *Gratitudinem*, quæ, si distincta est à Religione, non tamen est species eius, (vt diximus solutione ad Primum) sic ergo ex diuersitate illorum sacrificiorum, non colligitur diuersitas in virtute Religionis.

10 Vel *secundò* dicatur: Quòd si illa sacrificia proximè ad diuinum cultum referantur, licèt differant in actu exteriori, aut materia circa quam cultus, habent tamen eandem rationem formalem, quia Deo exhibentur, quatenus in perfectione omnem excellit creaturam. Dicuntur tamen tria genera sacrificiorum, non quia genericè, aut specificè differant, sed propter diuersum modum, quò fiebant, sicut dici solet, quòd sunt diuersa genera hominum, propter diuersos mores, qui in illis sunt, non quia genericè differant.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm Religio sit specialis Virtus ab aliis distincta?

1 SVppositis duobus Articulis præcedentibus, in quibus determinatum est Religionem esse *Virtutem*, & esse *Vnam*; hoc est, quod sit indiuisa in se (idem est enim esse vnum, & esse indiuisum) in præsenti inquirit *S. Doctor*, Quomodo sit diuisa à qualibet alia virtute Theologica, vel Morali; an verò identificetur cum aliqua morali, quæ exhibeat honorem creaturæ, vel sit distincta ab omnibus.

2 Circa quod affirmatiuè respondet, videlicet: *Religio est specialis virtus ab omnibus alijs distincta*, Quod probat hoc discursu. Virtus ordinatur ad bonum; ergo vbi est specialis ratio boni, debet esse specialis virtus. *Conseq. constat ex antecedenti*: Quia sic se habet virtus ad bonum, sicut specialis virtus ad speciale bonum. *Vlterius.* Sed bonum ad quod ordinatur Religio est speciale; ergo ipsa est virtus specialis *Anteced. prob.* Bonum ad quod ordinatur Religio est exhibere Deo debitum honorem; sed honor Deo debitus est specialis: ergo bonum ad quod ordinatur Religio est speciale. *Consequent. est bona ex præmissis. Maior* est ipsa essentia Religionis, vt constat ex *artic.* 1. *&* 2. præcedentibus. *Minor prob.* Honor debetur ratione excellentiæ, sed in Deo reperitur specialis excellentia: ergo ei debetur specialis honor. *Maior* est per se nota. *Consequentia*, bona: *Minor prob.* Excellentia est dignitas, seu superioritas, qua vnum excedit aliud: Sed Deus omnia excedit in infinitum secundùm omnem modum, & excessum; ergo. Totus discursus parificatur in humanis, vbi diuersis excellentiis personarum diuersus honor exhibetur, vt Patri, Regi, &c.

3 Discursus iste solùm potest in illatione difficultatem facere, quia in prima consequentia ponitur. Quod vbi est specialis ratio boni, est specialis virtus, quia virtus ordinatur ad bonum. Et postea subsumitur, Quod est specialis ratio boni in Religione, quia est specialis excellentia; *hic opus, hic labor*, Quia excellentia, & bonum, non sunt idem in *D. Thomà*, vt expresè habet *hic ad* 3. Et multis aliis in locis; distinguit enim *Bonum*, *& Excellens* in eo, quod *Bonum* est obiectum amoris, *Excellens* verò: obiectum honoris. Et quod bonitas Dei communicatur creaturæ, non verò excellentia; & ideo Charitas, (*inquit S. D.*) qua diligitur Deus non est virtus distincta à Charitate, qua diligitur proximus. Ergo non benè arguitur à *Bonitate* ad *Excellentiam* Nec verum etiam est, Quòd omnis virtus ordinetur ad bonum tanquam ad obiectum, siquidem. *Loco citato*, *Bonum* ponitur obiectum amoris; & *Excellens* condistinctum à *bono*, ponitur obiectum honoris, & Religionis.

4 *Respond.* Quòd *D. Thom.* in *solut. ad* 3. non loquitur de eadem bonitate de qua loquutus fuerat *in Corpore*; quia *ad* 3. loquitur de bonitate, quæ est in obiecto, quod diligitur, & adhuc de hac dicetur infra *dub.* 2. quod est idem cum excellentia, ratione cuius exhibetur honor personæ, quamuis differant secundùm diuersas rationes formales, & secundùm diuersum modum terminandi amorem, vel honorem. At verò *in Corpore artic.* non sumitur bonum tam strictè, sed magis amplè, quatenus videlicet extenditur ad omne obiectum cuiuscumque virtutis; & constat quod obiectum Religionis non est ipsum bonum diuinum vt dictum est *artic.* 2. propter quod infrà dicetur quod non est virtus Theologica: sed eius obiectum est exhibere honorem diuinæ excellentiæ; & bonum quod est in tali exhibitione honoris, est speciale bonum quod Religio respicit, propter quod ponitur specialis virtus. Et sic constat, quod discursus est legitimus ex hoc principio, *Quod omnis virtus respicit bonum*; & sic benè infertur, Quod ad speciale bonum debet assignari specialis virtus; constátque quomodo hoc principium sit verum, *Quod virtus ordinatur ad bonum*, sumendo *Bonum* secundùm quod est prædicatum generale omni obiecto virtutis; sicut etiam *Malum* dicitur obiectum vitij.

5 In solutione *ad* 1. asserit *S. Thom. Quod* ad Religionem pertinent elicitiuè quæ *secundùm rationem suæ speciei pertinent ad reuerentiam* Dei; imperatiuè autem omnia ea, quæ in gloriam Dei fiunt. Cùm constet autem plures actus aliarum potentiarum ad Dei venerationem, & reuerentiam pertinere, Religionem verò in voluntate solùm reperiri, magnum insurgit Dubium in præsenti. An possit esse actus elicitiuè alicuius virtutis, qui non sit actus illius potentiæ in qua virtus existit? Hoc infra *Quæst.* 83. *art.* 3. Loquendo de Oratione, quæ est actus intellectus in singulari determinabitur; modò verò in communi de quacumque potentia siue exteriori, siue interiori id inquirimus.

DVBIVM.

Vtrùm actus vnius Potentiæ possit esse elicitiuè ab Habitu existente in alia potentia?

1 NOn procedit hoc Dubium de actibus illis, qui à Religione procedunt intra eandem potentiam in qua est; tales enim si habeant ex ratione suæ speciei exhibere reuerentiam Deo, certum

certum est elicitiuè à Religione procedere, cùm simul procedant à potentia in qua est Religio. Pondus ergo difficultatis quæ non videtur hucusque vsque ad fundamentum exinanita, est de illis actibus, qui ab alia potentia fiunt, & non habent aliam speciem, & bonitatem, quàm exhibere reuerentiam Deo, quos tamen vt proprios, & immediatos Religionis (& consequenter vt elicitos) agnouit *S. Thom.* supra *art.* 1. ad 1. vt Sacrificare, Adorare, &c. Pullulat ergo tota difficultas ex vna radice, scilicet quod habitus nunquam elicit actum nisi cum aliqua potentia; non enim est intelligibile quod potentia non operante actus aliquis egrediatur ab habitu, siquidem actus ille non est ab habitu extra subiectum, sed ab habitu in aliquo subiecto existenti; & ita oportet quod anima influat in tali actu. Anima autem non operatur cum aliquo habitu, nisi mediante aliqua potentia, cum habitus operatiui semper sint in anima mediante potentia. Cui Doctrinæ si addamus, Quod actus ille est immanens, planè sequitur quod non possit egredi ab habitu, nisi manendo in eadem potentia, in qua est habitus, non autem operando in alia in qua non est.

2 Nec *recurri* potest ad virtutem aliquam, seu modum diffusum à tali habitu in aliam potentiam. Nam inquiro, Qua actione diffunditur illa virtus, seu modus? Si actu procedente ab ipso habitu, currit ratio posita. Nam actus ille etiam debet esse à potentia, in qua est talis habitus: iste autem habitus est immanens: ergo nihil facit, quod transeat ad aliam potentiam. Et dato quod faciat, iam ille actus non erit elicitus à virtute diffundente superiori, sed à diffusa virtute, & posita in alia potentia; & hoc erit talem actum esse imperatum, non elicitum à potentia superiori. Et ex hoc accrescit difficultas. Nam etiam quando virtus, vel potentia superior imperat inferiori, aliquid imprimit inferiori, quo actuata producit actum perfectiorem, & ordinatum ad finem imperantis: Ergo si talis diffusio virtutis sufficit, vt ille actus dicatur elici à virtute diffundente; Cur non sufficiet, vt dicatur elici à virtute imperante? Aut quæ est distinctio inter impressionem virtutis imperantis in potentia aliena, & virtutis elicientis in potentia aliena?

3 In *hoc puncto*, & circa explicationem *D. Thom.* extremè videntur processisse *Pat. Suarez & M. Torre*; ille enim *lib.* 2. *de Relig. cap.* 3. præsertim *num.* 8. censet propriè nullum dari actum elicitum à Religione extra potentiam, in qua est; & idem est de quacumque alia Virtute; sed omnes istos actus existimat esse imperatos ex motione Religionis, aliquando quidem ex immediata motione, aliquando ex mediata, quia mediantibus aliis virtutibus producuntur, & in communi modo loquendi primi solent vocari *Eliciti*, secundi autem *Imperati*. At verò *M. Torre Tom.* 1. *de Relig. Q.* 81. *art.* 7. *Disp.* 3. per aliud extremum censet omnem actum procedentem ex impressione, & communicatione reali virtutis, seu habitus existentis in alia potentia esse elicitum à tali virtute. Vnde infert *n.* 11. Quòd si esset vera illa Sententia, quod actus imperans imprimit potentiis, seu actibus inferioribus modum intrinsecum & realem actus, illi essent eliciti à virtute imperante.

4 Et *quidem* totum Fundamentum *Suar.* radicatur in vna propositione, scilicet. Quod Religio non habet aliquam efficientiam Physicam, vel Moralem in actus externos, vel alterius potentiæ nisi mediante actu elicito ab ipsa Religione. *Cuius ratio est.* Quia efficientia Physica non est nisi per operationem Physicam; non operatur autem Physicè aliqua virtus; nisi quatenùs tali virtute vtitur ipsa potentia, ac per hoc non potest habere Physicam efficientiam, nisi per actum elicitum à potentia, in qua est talis habitus. Similiter neque moraliter efficit, aut mouet potentias inferiores, nisi applicando eas ad operandum: applicatio autem ista fit per aliquem actum elicitum à voluntate, seu potentia, in qua est: Ergo non efficit aliquid in aliam potentiam Religio, nisi mediante actu elicito à potentia in qua est. Ex qua propositione, seu principio infert *Suarez*, Quod virtus superioris potentiæ non potest dare facilitatem, seu modum, aut virtutem inferiori potentiæ ad operandum, nisi in quantum dat facilitatem ipsi actui elicito, quo debet mouere potentiam inferiorem: facilitas autem voluntatis, qua mouet potentias inferiores ad operandum per actum à se elicitum, non ponit intrinsecam facilitatem in potentia inferiori exequente: *Tum*, quia, si aliunde habeat impedimenta potentia inferior, non tollit ea motio superioris potentiæ, sed per proprias dispositiones potentiæ inferioris tollenda sunt. *Tum*, quia potentia superior, si elicit actum, potest quidem per illum applicare, & imperare potentias inferiores. Cæterùm mediante illo actu potentia inferior non dicetur elicere, sed ad summum suscipere aliquid, vt eliciat tanquam mota, & applicata à superiore. Vnde iam virtus superior non dicetur elicere in potentia inferiori, aut dare illi potentiæ facilitatem intrinsecam ad operandum, ita vt illa operatio procedat à superiori.

5 Fundamentum verò *M. Torre* sic potest colligi ex eius notabilibus. Quia quando à potentia nuda, & spoliata omni habitu, vel quando ab vno habitu in alium habitum alterius potentiæ fit imperium, non ponitur aliquid intrinsecum in re imperata: Ergo si intrinsecum ponit, non est ad imperandum, sed ad eliciendum. *Antecedens patet*, Quia quando potentia nuda mouet alteram potentiam, non potest ei præstare, quod eliciat actum, neque quantum ad substantiam: neque quantum ad facilitatem, Quantum enim ad substantiam actus, ipsa potentia mota est sufficiens principium. neque quoad substantiam potest procedere ab alia potentia, aliàs actus amoris posset elici ab Intellectu, & cognitio à voluntate. Quoad facilitatem autem, & modum, potentia non potest illum præbere, cum sit denudata omni habitu, qui solùm præbet facilitatem, & modum. Ergo tunc potentia superior mouet inferiorem imperando, & applicando illam sine impressione alicuius realis, & intrinseci. Et simile est de habitu, quando mouet habitum alterius potentiæ; tunc enim non præbet illi facilitatem ad actum, quia ad eum inclinat ipse habitus inferior; neque quoad substantiam, quia ad hoc sufficit potentia: Ergo nihil reale ei imprimit. Inuenimus ergo iam verùm imperium sine impressione alicuius intrinseci. Vnde quando aliqua potentia superior, vel habitus diffundit suam

virtutem

virtutem ad aliam inferiorem, semper est ad eliciendum.

5 Si *difficultas* ista ex ipsis *D. Thom.* fontibus haurienda sit, tria inuenio apud ipsum, quibus proposita Dubitatio videtur solui. *Primum est* contra *Suarez*, pro certo habendum esse in *D.Thom.* Quod virtus existens in vna potentia, non solùm potest imperare, & applicare, sed etiam elicere actum alterius potentiæ. *Secundum est.* Quod potentia, vel virtus mouens alteram, non solùm quando imprimit ei ad eliciendum actum, sed etiam quando mouet per modum imperij, imprimit potentiæ inferiori aliquam formam, & aliquid reale. *Tertium est.* Quod discrimen inter *Imperare*, & *elicere* circa actus alterius potentiæ, consistit in eo, quod imperans imprimit potentiæ inferiori ordinādo actum imperatum in finem extrinsecum; eliciens autem imprimit inferiori ordinando actum in finem intrinsecum, seu obiectum specificatiuum.

6 Et *quia hæc Dicta* probanda non sunt, referendo diuersas Authorum sententias, quæ circa hoc punctum variæ sunt, sed solum ex ipsis *D.Thom.* Locis, & rationibus, ideò solùm verba *Sancti Doctoris*, in quibus continentur adducimus.

Primum *dictum* manifestè habetur *in D.Thom. in 4. Dist.15. Quæst.4. art.1. Quæstiunc. 2.* in fin. Corporis, vbi ita inquit: *Oratio actus Latriæ erit elicitiuè. Nec obstat quod Latria in voluntate est, non in Ratione, cuius actus est Oratio; quia Iustitia cuius pars est Latria materialiter vtitur actibus omnium virium, vt ex eis reddat cuilibet, quod suum est: vnde cohibet actum concupiscibilis, ne aliquis mechetur, & actum irascibilis, ne quis occidat, & similiter vtitur actu Rationis, vt ex eo Deo reuerentiam exhibeat.* Hæc S.Thom. Quam doctrinam etiam tradit in præsenti *art.1. præcedent. ad 1.* & infr. *Quæst.83. art.1. ad 3.* Et eadem ratione *supra Quæst.3. art.1. ad 3.* ait Confessionem exteriorem fidei elicitiuè esse à Fide, & denique *in 4. distinct.17. Quæst.3. art.2. Quæstiunc.3.* ait, Quod confessio peccatorum pertinet elicitiuè ad Pœnitentiam; & Confessio beneficiorum Dei ad Latriam, & tamen constat has confessiones fieri ore, & lingua, quæ est alia potentia ab ea, in qua residet Pœnitentia, & Religio, & Fides.

7 Secundum *dictum habetur etiam apud D.Thom. in 3. dist.23. Quæst.3. art.1. Quæstiunc.1. in Corp.* vbi inquit: *Cum ergo in Viribus animæ voluntas habeat locum primi motoris, actus eius est prior quodammodo actibus aliarum virium, in quantum imperat eos secundum intentionem finis vltimi, & vtitur eis in consecutione eiusdem. Et ideo vires motæ à voluntate duo ab ea recipiunt, primo formam aliquam ipsius, secundum quod omne mouens, & agens imprimit suam similitudinem in motis, & patientibus ab eo.* Et post pauca. *Hæc autem forma quam à voluntate Vires motæ participant est omnibus communis. Vnde præter eam habitus, qui sunt perfectiones earum habent spirituales formas, secundùm quod congruit potentiæ, quàm perficiunt per comparationem ad actus obiecta.* Et in eodem 3. Dist.27. Quæst.2. art.4. Quæstiunc.3. ad 5. *Vnaquæque* (inquit) *virtus, quæ est in inferiori potentia habet quandam formam, quæ est virtus ex participatione perfectionis superioris potentiæ; sed formam, quæ est hæc virtus habet ex natura propriæ potentiæ per determinationem ad proprium obiectum: & hanc formam, & modum ponit vnaquæque virtus circa suum actum, & iterum illam formam, vel modum, quem habet ex superiori; sicut temperantia in actu suo ponit modum proprium, & prudentiæ, & charitatis, & gratiæ.* Constat autem Charitatem imperatiuè se habere respectu Temperantiæ, & tamen formam, seu modum, quem communicat Temperantiæ, vocat *Sanct. Thom.* formam, quæ est virtus. Quo pacto etiam idem *Sanct. Doct.* dicit, *Quod Charitas ponit aliquid intrinsecum in Fide,* vt patet 14. de Verit. artic.5. ad 4. *Id, quod ex Charitate in Fide relinquitur, est Fidei intrinsecum.* Et idem habet *artic.7. solut. ad 1. & ad 3.* Et videri etiam potest *in 1.2. Quæst.17. art.4.* Vbi agit de modo, quo actus imperatus, & imperans dicuntur vnus.

8 Tertium dictum colligitur imprimis *ex Quæst. de Charitate, in disp. artic.5. ad 3.* vbi inquit: *Virtus elicit illos actus tantum, qui sunt secundum rationem propriæ formæ, sicut Iustitia rectè facere, & temperantia temperanter, sed imperare dicitur omnes actus, quos ad suum finem aduocat.* Idem etiam tradit in 3. *Distinct. 27. Quæstione 2. artic.3. Quæstiunc. 3.* vbi ponit distinctionem inter elicere actum, & imperare. Et *in 4. Distinct.15. Quæst.3. artic.1. Quæstiunc.3.* vbi ponit actum elici ab illa virtute, quæ conuenit cum actu in propria ratione obiecti videatur ibi.

9 Cæterùm profundiùs tradidit totam hanc doctrinam *S. D. 3. part. Quæst.19. art.1. in medio Corporis*, his verbis: *Actio eius quod mouetur ab altero est duplex. Vna quidem, quàm habet secundum propriam formam: Alia autem, quàm habet secundùm quod mouetur ab altero, sicut securis operatio secundum propriam formam est incisio; secundùm autem quod mouetur ab artifice, operatio eius est facere scamnum. Operatio igitur, quæ est alicuius rei secundum suam formam, est propria eius, nec pertinet ad mouentem, nisi secundùm quod vtitur huiusmodi re ad suam operationem: sicut calefacere est propria operatio ignis, non autem fabri; nisi quatenus vtitur igne ad calefaciendum ferrum. Sed illa operatio, quæ est rei solùm secundùm quod mouetur ab alio, non est alia præter operationem mouentis ipsum, &c. Et ideo vbicumque mouens, & motum habent diuersas formas, seu virtutes operatiuas, ibi oportet quod sit alia operatio mouentis, & alia operatio propria moti. Licèt motum participet operationem mouentis, & mouens vtatur operatione moti.* Hæc D. Thom.

10 Ex *qua* Doctrina sumimus Fundamentum solidum omnium Dictorum, applicando ea, quæ tradit idem *S. D. 2. 2. de Veritat. art.13. & 1. 2. Quæst.17. art.1.* scilicet, Quod voluntas, & ratio sunt potentiæ ad inuicem ordinatæ, & ideo adinuicem mouere se possunt. Et ita potest voluntas habere duplicem actum, vnum, qui competit ei secundùm suam naturam, inquantum tendit in proprium obiectum absolutè, alium, qui competit ei secundum id quod ex impressione rationis relinquitur in voluntate, sicut in aliis agentibus ordinatis (inquit *D. Thom.*) videmus, quod sphera Solis mouetur non solùm motu proprio, sed etiam motu primi mobilis: & aqua maris non solum mouetur motu proprio, qui est descendere, sed etiam motu Lunæ, qui est fluere, & refluere.

11 Est *ergo* hoc fundamentum certum, Quod Voluntas, & Ratio, & potentiæ, quæ ab istis pendent habent se vt Agentia ordinata; ita quod vnum mouet aliud propter dependentiam, quam ab altero habet: & hoc non solùm moraliter sicut Dominus mouet seruum, aut Rex ministrum, sed etiam physicè, quia in ipsa reali, & physica elicientia actus, voluntas pendet ab intellectu, sicut à suo reali determinatiuo; quia voluntas de se est indifferens realiter. Si ergo determinatur per intellectum, determinatur realiter, & ab ipso intellectu tanquam à reali radice originatur eius libertas, & ab ipso conceptu procedit inclinatio voluntatis. Et ita in diuinis Amor, seu Spiritus Sanctus realiter, & physicè procedit à Verbo. Non est ergo id negandum Verbo creato, & amori creato. De quo optimè disserit *Caiet.1.p.Q.80.art.2.* Si ergo istæ potentiæ habent se vt mouens & motum physicè, necesse est, quod in illis agnoscamus naturam agentium ordinatorum, & mouentium, quæ est vt mouens imprimat aliquid in moto, Et tale agens motum, & subordinatum agat virtute mouentis.

12 Quòd *autem* potentia mouens ita moueat, vt solùm imperet inferiori, aut ita moueat, vt etiam eliciat in inferiori, ex diuerso modo mouendi iudicandum est; & debemus vti alio principio etiam certo, scilicet, Quòd ab illo principio elicitur aliquis actus, à quo egreditur, & accipit proximè, & immediatè primum, & essentiale esse. Nam si supponitur, quod acceperit esse, & egressus sit ab aliquo principio, & solùm ab altero principio aliquid superaddatur tali esse ab hoc iam non elicitur, sed perficitur esse, quod habet ab alio principio. Cùm autem esse alicuius rei, aut actus pendeat à pluribus causis, ab illa dicitur elici, à qua habet vltimum, & specificum esse; quia talis causa est agens magis proximum, & immediatum, & minus vniuersale; vnde talis actus est ei magis proprius, & minùs communis; atque adeò pertinet ad illud principium, vt à quo proximè procedit, & elicitur. Et pro eodem reputatur exire actum à tali principio, vel ab eius virtute; quia vnum quodque operatur per virtutem quam habet, sicut quod procedit à semine procedit elicitiuè ab animali & quod à calore ignis ab igne.

13 Si *ergo* Principium mouens, & imprimens alteri virtutem, ita moueat illud vt det ei virtutem, & ipsum primum, & specificum esse actus, qui à tali potentia mota egredi debet, manifestum est, quod talis actus respicit illam potentiam mouentem tanquam dantem sibi specificum, & primum esse, atque adeò vt principium proximum à quo egreditur, si quidem aliud principium proximius, & immediatius sui esse non habet. Hoc autem contingit quoties actus egrediens ab aliqua potentia non habet aliam speciem nisi illam, quam participat à potentia mouente, tunc enim habet ab illa primum, & essentiale esse; atque adeò ab illa primò, & per se egreditur, quod est respicere illam, vt principium proximum, & immediatum, & elicitiuum. Quando verò motio superioris agentis non dat actui propriam speciem, & essentiam, sed supponit illam ab alio principio datam, solùm potest addere aliquid accidentale, vt purà ordinationem ad aliquem finem, à quo non habet primam specificationem suam; & ideò mediante tali ordine, actus ille non egreditur, nec primò elicitur, sed solùm ab illo à quo habet primum esse. Imperium autem dicit hanc ordinationem, & applicationem inferioris potentiæ ad finem superioris, vt constat ex 1.2.Q.13.art.1. Igitur *Imperare est* solùm mouere inferiùs ordinando illud ad finem extrinsecum, & accidentale; *elicere* verò tunc attribuitur superiori potentiæ, quando mouet inferiorem ad producendum actum, quantum ad primam, & essentialem speciem actus, quæ sumitur in ordine ad obiectum, & finem intrinsecum.

Soluuntur Argumenta.

1 AD *Difficultatem* motam à principio Fatemur nullum habitum elicere actum non operante etiam potentia, in qua est talis habitus, vel per se, vel per suam virtutem; & ideò habitus superioris potentiæ non elicit in potentia inferiori, nisi per aliquam virtutem ei impressam, qua agit, & elicit ipsa potentia inferior. *Et quando quæritur.* Quomodo per actum immanētem diffundatur illa virtus? *Respondetur* Actus istarum potentiarum, quarum vna agit in aliam, non esse ita purè immanentes, quin sint virtualiter transeuntes; sicut se habent actus intellectus practici, qui influunt, & ordinantur in opus: aliàs vna potentia non posset ordinare, & mouere aliam. Et hoc est ita certum in *D.Thom.* vt ipse non admittat dubitationem de opposito. Est insignis Locus circa hoc apud ipsum *D.S.Opusc.11.art.3.* in quo quærebatur an Angeli mouerent Cœlos suo imperio? Et respondet D.Thom. *Si hoc vertatur in dubium, quod dicatur eos mouere cœlestia corpora suo imperio, irrationabilis dubitatio videtur; non enim possunt mouere aliquod corpus per contactum quantitatis, cum sint incorporei; sed per contactum virtutis. Nil autem in Angelis altius quàm eorum intellectus, cum & ipsi a Dionysii Intellectus, vel Mentes nominentur. Vnde eorum motiones à virtute intellectus procedunt. Ipsa autem conceptio intellectus, secundum quod habet efficaciam aliquid transmutandi Imperium nominatur, vnde si mouet, nullo modo nisi per imperium mouere possunt.* Hæc S.Thom.

2 *In quibus* verbis agnoscit, quod actus immanens, scilicet *Conceptio intellectus* habet efficaciam immutandi aliquid; ergo debet esse actio virtualiter transiens: aliàs illa Conceptio non moueret Cœlum, nec transmutaret aliquid. Actus ergo isti, quos habet intellectus circa voluntatem, vel è contra, aliquid imprimunt, quia sunt actiones virtualiter transeuntes & habentes efficaciam, etiam in ordine ad aliam potentiam. Differentia autem inter *Elicere*, & *Imperare* respectu potentiæ mouentis, est illa assignata, quando scilicet mouet in ordine ad propriam speciem actus, vel in ordine ad finem extrinsecum.

3 Ad *Fundamentum Suar. Respondetur.* Verum esse, quod nil mouet, aut imprimit potentiis inferioribus nisi mediante operatione, & actu elicito ipsius mouentis: negamus autem, quod per hanc operationem non imprimat aliquid intrinsecum, id est, inhærens in potentia mota ad operandum. Quod si in potentia inferiori sit aliquod impedimentum ad suscipiendum talem dispositionem, seu motionem, non suscipit illam, nam mouens non imprimit formam suam nisi in subiecto disposito, non impedito. *Et quando dicitur.* Quod potentia superior, si elicit aliquem actum, mediante tali actu poterit quidem mouere, aut applicare potentiam inferiorem, non autem in illa elicere. *Respondetur* Latere hîc magnam æquiuocationem. Nam potentia superior potest considerari, vel prout

prout mouet potentiam inferiorem præcisè, & imprimit illi virtutem; vel prout potentia inferior recepta illa impressione operatur. Et quia operatur cum virtute sibi impressa à mouente, dicitur ipsum motum simul operari, & elicere. Si sumatur potentia superior prout præcisè mouet, clarum est, quod per actum elicitum mouet; sed ille actus est solius potentiæ superioris, quia sicut sola ipsa mouet, sic sola ipsa elicit actum mouendi, & mediante tali actu non elicit potentia inferior, sed suscipit motionem, vt postea eliciat. Quando verò potentia inferior mota à superiori elicit, tunc ipsa potentia inferior operatur quidem, vt clarum est, sed non sola operatur, sed etiam operatur, & elicit superior, non per se, sed per virtutem suam impressam inferiori. Et ita iste secundus actus procedit à duplici principio, scilicet à potentia mota, & à potentia mouente; sicut omnis actus pendet à potentia, & ab habitu quoad elicientiam, siue ille habitus per se existat in tali potentia siue per suam virtutem. Qua ratione etiam quando cœlum mouet aquam maris per suam influentiam, aut semen decidit ab animali, tunc solùm cœlum operatur, & similiter solum animal: quando verò aqua mota à cœlo fluit, & refluit, & quando semen introducit animam, tunc non sola aqua elicit, sed aqua cum cœlo, & semen cum animali.

4 *Ad Fundamentum M. Torre dicitur.* Quod potentia nuda, quando mouet alteram, v.g. Intellectus voluntatem aut è contra, imprimit ibi virtutem, vt eliciat substantiam actus non absolutè, sed vt habet modum communicatum à potentia mouente. Sicut quando voluntas elicit actum electionis, vel intentionis, tunc non elicit substantiam volitionis absolutè, sed substantiam volitionis collatiuè, & ordinatiuè, qui modus *collatiuè, & ordinatiuè*, est ei ab intellectu. Et simile est de actu Imperij, aut Prudentia, qui sunt actus intellectus moti à voluntate, & sunt cognitiones cum efficaci motione, qui modus mouendi *efficaciter*, est ei à voluntate. Et sic patet quomodo vna potentia etiam nuda imprimat in aliam, nec tamen efficit substantiam actus eius. Exempla videri possunt in *D. Thom.* 1.2.*q.*13.*art.*1.*& q.* 17. *art.*1.*&* 2.2.*de verit.art.*13.

5 *Quæres* Quid sit si actus vnius potentiæ habeat motionem, & impressionem ab altera potentia, non quidem in ordine ad speciem essentialem actus neque ad accidentalem, sed ad conditionem aliquam essentialiter requisitam ab actu? Sicut pia affectio voluntatis requiritur intrinsecè ad fidem, & tamen non dat speciem fidei, nec etiam solùm imperat illi, quia non ordinat illam ad finem extrinsecum, sed ad proprium, qui est attingere veritatem credibilem. Et simile est de actu prudentiæ, qui requiritur ad omnes alias virtutes.

6 *Resp.* Tales actus non esse elicitiuè, à potentia mouente, sed actus solùm eliciuntur ab illa; quæ dat speciem essentialem actus, secundùm quod species sumitur ex parte obiecti specificantis; in casu verò posito, illi actus sunt à potentia mouẽte solùm per modum dirigentis, vel adiuuantis, aut alio simili modo.

7 Notanda est ergo optima doctrina D. Thom. in 4. dist. 15. Q. 3. art. 1. Quæstiun. 3. *Quamuis (inquit) aliquis actus à pluribus virtutibus possit procedere, sicut ab imperantibus ipsum, vel dirigentibus ad eum, vel quocumque modo adiuuantibus; tamen illius virtutis propriè actus dicitur quæ elicit ipsum, à qua scilicet procedit formaliter quasi in similitudinem speciei, sicut calefactio à calore. Sed iam virtutes quàm actus virtutum penes obiecta distinguuntur: Et ideò actus ab illa virtute elicitur, qui secum conuenit in propria ratione obiecti.* Sic S.Tho. In quibus verbis clarè dicit quod motio alterius potentiæ à qua actus pendet, non est solùm per modum imperij, quando scilicet ordinatur in finem extrinsecum ab imperante, sed etiam per modum directionis, sicut prudentia dirigit alias virtutes, vel per modum adiuuantis, sicut voluntas iuuat intellectum ad credendum, ad quod solus intellectus non sufficit & tales motiones dirigentes, aut adiuuantes possunt imprimere aliquam conditionem essentialiter requisitam ad actum alterius potentiæ nec tamen imprimunt id, quod requiritur ad dandam ipsam essentiam, & speciem actus: adhoc enim necesse est, vt dent illis ordinem ad obiectum specificum. Et tunc dicentur per talem motionem elicere actum, quando actus conuenit in ratione specifica obiecti cum virtute, & motione impressa, à potentia mouente, quod est dare illi speciem secundùm quod requiritur ex parte obiecti, non solùm ex parte conditionis, aut modo essentialis.

Expenditur solutio D. Thom. ad 3. Argum.

1 CIrca solutionem ad 3. *Arg.* in qua asserit *S. D.* quod Charitas, qua diligitur Deus, & proximus est vna virtus non verò qua colitur Deus, & proximus; Mirum est quam multa congerunt moderni, quibus valdè difficilis visa est doctrina *S.Tho.* in hac solutione. Ea verò inter omnes maximè in sufficiens indicata est à *P.Vasq.* 3.*p.disp.* 98.*cap.*2. Vbi referens differentiam, quam *S.Thom.* ponit inter charitatem, & Religionem hac 2. 2. Q. 25.*art.*1.*ad* 2. dicit, Se fateri tarditatem ingenij sui: *Vix enim* (inquit) *discrimen hoc mente concipere possum, nec dum de illo iudicium ferre.* Sed neque Solutio præsentis articuli quadrat ipsi *Vasquez*, & eam reiicit ex eo, quod sicut excellentia Dei non communicatur homini; sic neque bonitas diuina: ergo malè reducit *D. Thom.* totam solutionem ad istam differentiam. Nec verum est amorem respicere bonum in communi, vt dicit ipse *D. Thom.q.* 25.*citata*, honorem verò respicere proprium bonũ honorati, cum constet charitatem respicere bonum particulare, id est, diuinum, non autem bonum in communi. Quod si respicit primò, & per se bonũ Dei bonum autem proximi vt relatum ad Deum, seu vt est aliquid Dei; cur etiam non respicit Religio excellentiam Dei, & excellentiam hominis, vt est aliquid Dei, & participatur à Deo? Ecce tarditas ingenij *Vasquez.*

2 Vt *explicemus* hoc punctum, duo notanda sunt. *Primum* Quod licèt bonitas diuina, & excellentia diuina conueniãt in hoc, quod vtraque potest communicari creaturis quasi effectiuè, efficiẽdo scilicet in eis, & deriuando bonitatem, & excellentiam creatam; tamen differunt in communicatione quasi formali, hoc est, in communicatione rationis formalis, taliter quod bonitas diuina potest esse ratio formalis diligendi creaturam, excellentia verò diuina non potest esse ratio formalis colendi creaturã: *Et huius proxima Ratio est.* Quia aliquid potest amari propter bonitatẽ non sui, sed alterius per se loquendo; non potest autem per se honorari tanquam

quam aliquid honore dignum propter excellentiam alienam, quia honor intrinsecè est testimonium propriæ virtutis in aliquo. *Radicalis autem, & fundamentalis ratio istorum est;* Quia Bonum importat rationem causæ finalis, vt dicitur 1. *p.* Q. 5. *art.* 4. Excellentia autem importat rationem causæ formalis tantùm, quia importat perfectionem, qua aliquid excedit alterum: non excedit autem alterum nisi per id, quod habet formaliter in se, De ratione autem causæ finalis est, vt propter illam alia appetantur, quia ipsa finalizat media, reddendo illa appetibilia propter finem. Vnde necesse est, quod formalis ratio diligendi finem communicetur mediis quasi secundariò, vt propter ipsum reddantur diligibilia. Excellentia autem, qua aliquid excedit alterum fundat rationem reuerentiæ, & honoris in eo, in quod alterum excedit: hac enim ratione aliquid honoramus in quantum dignificatur supra aliqua. Vnde implicat quod honoretur aliquid secundùm communicationem cum altero, cum honoretur in eo in quo quisque excedit. *Vnde fit*, quod per se loquendo propter bonum alterius potest aliquid amari, sicut medium propter finem, non autem propter excellentiam alterius honorari, si loquamur de honore debito per se alicui. Hoc est ergo quod dicit S. *Thom. in præsenti*, scilicet bonitatem Dei communicari creaturæ, Non enim est sensus, quod bonitas, quæ in Deo est transeat ad nos, sed bonitatem diuinam esse rationem propter quam diligitur creatura. Et similiter quando dicit *Amorem respicere bonum in communi*, non est sensus, quod tendat ad bonum vniuersale, sed ad bonum, quod se communicat in genere causæ finalis, quod non conuenit Excellentiæ secundum quam aliquid redditur honore dignum perse. Et dico *Per se*, quia Imagines per se non sunt dignæ, aut capaces honoris, sed vt repræsentant, & ducunt nos ad id, quod per se est dignum honore. Et homines, qui honorantur propter alios honorantur alio honore per se eis debito, quam his propter quos honorantur, sicut famuli propter Dominum.

3 Secundum *quod aduertimus est*. Quod licèt homo participet in se bonitatem supernaturnalem creatam per dona gratiæ, non tamen potest terminare amorem distinctũ à Charitate. Licèt enim illa supernaturalis bonitas secundùm se sit appetibilis amore concupiscentiæ distincto à charitate, non tamen amore amicitiæ. Cuius ratio, & si difficultè reddatur ab Authoribus, breuiter tamen hæc esse potest. Quia Amicitia est mutua redamatio fundata in communicatione bonorum; communicatio autem bonorum supernaturalium primò, & per se est à Deo, vnde primò, & per se debet versari inter Deum & homines, non autem inter hominem, & hominem. Licet enim vnus homo possit communicare alteri in supernaturalibus, tamen qui per se primò facit talem communicationem, est Deus, & ideo repugnat habere amicitiam ad alterum hominem in bonis supernaturalibus, nisi mediante Deo, & propterea ad illum primò, & per se est amicitia supernaturalis vt ad primò, & per se communicatiuum horum bonorum: secundariò verò ad homines in quantum sunt aliquid Dei, & communicant nobiscum in beatitudine mediante Deo. Sicut si Deo non possent communicari in aliquibus bonis nisi medio aliquo tertio, qui eis illa distribueret, & donaret, non possent immediatè inter se habere amicitiam, sed mediante eo, qui sibi talia bonâ communicat. Vnde patet quod in ordine ad Deum, & homines est eadem ratio fundandi amicitiam in quibuscumque bonis supernaturalibus, scilicet eadem communicatio bonorum, & consequenter eadem charitas. Quæ quidem cum sit amicitia, non specificatur à bono volito amico (vt tradit *S. Thom. in hoc* 2. 2. *Quæst.* 23. *art.* 5. *in Corpore, & art.* 1. *in Corpore.* Et *Quæst.* 25. *art.* 2.) sed ab ipsa persona primariò respecta cui tale bonum est volitum. In quo consistit differentia Charitatis ab honore, seu veneratione, quia veneratio non à persona, sed ab ipsa bonitate speciem sumit. Quod expressè docuit S. Doct. 1. p. Quæst. 25. art. 2. in Corpore dicens: *Propriè Honor exhibetur rei subsistenti, causa autem honoris est id ex quo ille, qui honoratur habet aliquam excellentiam. Nam honor est reuerentia alicui exhibita propter sui excellentiam; & ideò si in vno homine sunt plures causæ honoris, puta, Prælatio, Scientia, Virtus, erit quidem illius hominis vnus honor ex parte eius, qui honoratur; plures tamen secundùm causas honoris, homo enim est qui honoratur, & propter scientiam, & propter virtutem.*

4 Vnde manifestè constat, quod propter diuersas excellentias distinguitur specie honor tanquam propter diuersas rationes formales. Quod ibidem artic. 2. confirmat dicens: *Honor adorationis debetur subsistenti, tamen ratio honoris potest esse aliquid non subsistens propter quod honoratur persona, cui illud inest.* Et concludit. *Vna, & eadem persona Christi adoratur adoratione Latriæ propter sui diuinitatem, & adoratione Duliæ propter perfectionem humanitatis,* Ecce claram differentiam inter *Amorem*, & *Honorem*, quod *Honor* habet pro ratione formali obiectiua, à qua specificatur Excellentiam, seu bonitatem, quæ est in persona. Hæc autem eadem Excellentia, & bonitas per amorem amicitiæ, est volita eidem personæ, non tamen taliter quod ipsa bonitas sit ratio formalis amititiæ, sicut dictum est quod est ratio formalis honoris, quia Amor vt terminatur ad talem bonitatem est Concupiscentia, & ratio formalis amicitiæ est in persona, cui est concupita illa bonitas. Quæ differentia manifestiùs apparet ex eò quod non existente tali bonitate actualiter in persona, adhuc potest amor amicitiæ terminari ad personam desiderando illi bonitatem. Propter quod dixit *D. Thom. supra Quæst.* 25. *art.* 6. Quod Peccatores sunt diligendi ex Charitate propter ordinem, & Capacitatem ad Beatitudinem; tamen non sunt colendi Dulia, quia deficit illis bonitas, & Excellentia gratiæ. Vnde Dist. 9. Quæst. 2. art. 3. ad 2. dixit S. D. *Prælato dum est in actu peccati, non debet exhiberi Dulia, quia reperitur in eo aliquid honori contrarium.* Constat ergo differentia intenta inter. *Amorem*, & *Honorem*, quod Excellentia taliter est ratio formalis honoris, quod illa deficiente in persona deficit honor, & non deficit amor terminatus ad personam.

5 Ex his sufficientissimè patebat ad Rationem *P. Vasquez.* Quia tamen plures Moderni in ista difficultate torquentur, vlteriùs est prænotandum *Amorem*, & *Honorem* in communi conuenire in duobus, & in vno differre. Conueniunt primò. Quod sicut datur honos Dei distinctus specie ab honore creaturarum, & ipse honor creaturarum

rarum per diuersas species diuiditur secundùm diuersa obiecta; ita datur amor Dei distinctus specie ab amore, qui est amicitia creaturæ propter se amatæ, & ista amicitia creaturæ adhuc diuiditur in plures species. Constat hoc ex *D. Thom. infra Quæst.* 103. *art.* 3. distinguente Duliam à Latria, & *art.* 4. diuidente Duliam in plures species. Et videri potest etiam 3. *p. Quæstio.* 25. In quo omnes Commentatores, & *ipse Vasquez* conueniunt. De Amore autem, seu amicitia, & diuersis speciebus eius, secundùm diuersitatem communicationum in quibus amicitia fundatur, videri potest *S. Thom. supra Quæstio.* 23. *art.* 5. *in Corpore & infra Quæstio.* 103. *art.* 3. *ad.* 2. Vbi idemmet Argumentum, quod in præsenti soluimus, proponit his virbis: *Secundùm Philisophum* 8. *Ethic. Amari simile est ei quod est Honorari; sed eadem est virtus Charitatis, qua amatur Deus, & qua amatur proximus: ergo Dulia, qua honoratur proximus, non est alia virtus à Latria, qua honoratur Deus.* Ecce Argumentum; Vide solutionem: *Ad* 2. *dicendum, Quod Ratio dirigendi proximum, Deus est, non enim per Charitatem diligimus in proximo nisi Deum & ideo eadem charitas est qua diligitur Deus, & proximus. Sunt tamen aliæ amicitiæ differentes à Charitate secundùm alias rationes, quibus homines amantur; & similiter cum sit alia ratio seruiendi Deo, & homini, aut honorandi vtrumque, non est eadem virtus Latria, & Dulia.* Ecce quomodo *præter amicitiam Dei sunt aliæ amititiæ differentes à charitate secundùm alias rationes, quibus homines amantur,* & quomodo verificatur Charitatem, & honorem conuenire in eo, quod datur amicitia ad Deum, & aliæ amicitiæ specie distinctæ ad creaturas, sicut datur Religio ad Deum & Dulia ad creaturas.

6 Conueniunt *secundò in eo*, Quod sicut amatur proximus propter Deum, tanquam propter rationem formalem eadem Charitate, qua Deus in se, ita quod Deus in proximo amatur, quæ est distincta ab amicitia, qua amatur in se propter se; ita similiter per Religionem, quæ respicit cultum Dei in se, venerantur Sancti, non propter se ipsos, nec propter Sanctitatem personalem ipsorum, sed propter Deum, ita vt Deus in illis Latria Colatur (*vt art,* 1. latè dictum est) quæ est distincta specie à Dulia qua Sancti coluntur propter se ipsos, Vnde si obiectio non amplius intenderet, facilis erat Solutio concedendo paritatem. Sed Difficultas est in assignando discrimen.

7 Differunt *ergo in eo.* Quod proximus propter sanctitatem propriam colitur Dulia, quæ sanctitas est participatio Sanctitatis Dei, & Dulia est virtus supernaturalis distincta à Religione, per quam potest venerari proximus propter Deum, tanquam propter rationem formalem. Non tamen potest amari Charitate amicitiæ supernaturalis propter eandem sanctitatem, vel bonitatem personalem, quæ est participatio bonitatis diuinæ, tanquam propter rationem formalem, amore, & amicitia specie distincta ab amore, quo amatur propter Deum. Itaque in linea supernaturali datur Religio, & Dulia, duæ virtutes specie distinctæ, & non datur duplex Charitas supernaturalis, alia ad Deum, & alia ad proximum. Cuius discriminis Rationem in eo constituit *S. Thom.* Quod Excellentia Dei non communicatur creaturis, benè tamen Bonitas. Sed hoc tardè intelligit *P. Vasquez* (vt ipse fatetur) *Tum* Quia si vna non communicatur, ergo nec altera, vel è conuerso: *Tum* Quia non apparet Ratio quare Religio non respiciat Excellentiam Dei vt rationem formalem colendi creaturas, & Charitas respiciat bonitatem diuinam vt rationem amandi illas. Quarum ponderationum vim, quia aliquos Modernos vrget, amplius explanabimus, & soluemus.

Soluuntur Argumenta.

Primum desumitur ex D. *Thom.* Qui in præsenti *art*: 3. distinguere videtur inter *Bonum*, & *Excellens*, asserens *Quod Bonum est obiectum amoris, Excellens verò honoris: & Quod Bonitas* Dei *communicatur, non verò Excellentia.* Supra autem *Quæstio.* 25. art. 1. ad 2. inquit, *Quod obiectum amoris est bonum in communi, obiectum Honoris est bonum proprium.* Ecce sibi contradicere videtur. Item in 3. *senten. Dist.* 9. *Quæstio.* 2. *art.* 2. *in Corp.* Distinguit *Bonitatem* ab *Excellentia*, & asserit *Bonitatem* esse obiectum amoris; *Excellentiam* Verò honoris. Et in 3. *ad Anibald. Dist.* 9. *Quæstion.* 2. *art.* 1. *in Corp.* dicit. *Quod honor exhibetur ratione Bonitatis*; igitur nec verè nec consequenter procedit *D. S.* in hac parte. *Quod amplius vrgetur.* Quia si *Excellentia*, & *Bonitas* sumuntur pro eodem, & Excellentia quædam bonitas est, & ponitur in creatura bonitas participata à bonitate existente in Deo, & ratione talis bonitatis dicit *loco cit. ad Anibald.* Creaturam honorari Dulia propter se; Quare ergo bonitas participata non erit ratio vt ametur amore supernaturali distincto ab amore, quo amatur bonitas Dei per essentiam? Ergo sicut probat *S. Thom.* distinctionem honoris, similiter probatur distinctio amoris. 1

Resp. ex supra notatis. Nullam esse contradictionem in D. *Thom.* Non enim distinguit *Excellentiam* à *Bonitate* entitatiuè, & substantialiter, sed solùm formaliter, & secundùm rationem terminandi, seu quasi modaliter, quia *Excellentia* denotat modum specialem, quo bonitas est in tali, vel tali subiecto, & ideo dixit in *Senten* Quod *honor est Excellentiæ absolutè*, id est, non secundum respectum vnius per ordinem ad aliud, quia ab Excellentia in alio existente nullus dicitur Excellens, sed ab Excellentia propria. Vnde licèt bonitas Dei communicetur tanquam ratio formalis terminandi amorem creaturæ, tamen Excellentia bonitatis non potest communicari tanquam ratio formalis terminandi honorem debitum creaturæ. *Cuius Ratio euidens est.* Quia implicat quod dicatur Excellentia Dei, & communicata creaturæ, quia *Excellentia* significat *modum excessus*. & id quod communicatur, non excedit, & secundùm quod excedit implicat in terminis communicari.

Similiter *in hac* 2. 2. Nulla est contradictio dum in *præsenti art.* distinguit obiectum *Excellens* esse obiectum honoris, & Bonum obiectum amoris; supra autem *Quæst.* 25. dicit, *Quod bonum particulare est obiectum honoris*, est enim eadem intelligentia. *Quia Excellens est* idem quod bonum particulare, eo quod bonum particulare, hoc est, secundùm quod est appropriatū, seu proprium huius subiecti dicitur Excellens tali, vel tali gradu excellentiæ, secundùm modum quo in tali subiecto est, 2

est, & ideò dicitur Excellentia bonitatis Dei, & creaturæ distincta, secúdùm quod habet distinctũ modum In quo sensu loquitur *S. Doctor. infr. Q.* 103.*art.* 1.*ad* 2. dicens: *Honor non est sufficiens virtutis præmium, sed nihil potest esse in humanis rebus, & corporalibus maius honore in quantum scilicet ipsa corporales sunt; qua determinata excellentis virtutis Est autem debitum bono, & pulchro vt manifestetur, & pro tanto præmium virtutis dicitur honor.* Ecce ponit propositiones, quæ obiiciuntur vt oppositæ, scilicet, Quod honor debetur virtuti, & bono, & excellenti virtuti. Vnde constat, Quod *D. Thom.* intelligit idem esse bonũ, & excellens quantum ad rem, & distingui quantum ad rationem formalem terminandi honorem, & amorem.

8 Secundò *vrgetur paritas.* Quia sicut homo est sanctus per participationem, & non per essentiam ita est bonus non per essentiam, sed per participationem: ergo sicut propter sanctitatem participatam honoratur Dulia supernaturali propter se, ita propter bonitatem participatam poterit amari charitate supernaturali propter se distincta à charitate Dei. Vel detur Ratio, quare magis sanctitas participata est ratio sufficiens honoris distincti ab honore Dei, & bonitas participata non sit ratio amoris distincti ab amore Dei, nõ quia sit Charitas Theologica, sed quædam Charitas moralis supernaturalis? Esse enim sanctum per essentiam, & per participationem, est sufficiens principium distinguendi duo obiecta, & duas virtutes in linea honoris: Ergo eadem distinctio boni per essentiam, & per participationem erit sufficiens principium distinguendi duo obiecta, & duas virtutes in linea amoris. Quare ergo hæc distinctio in linea amoris est materialis, & in linea honoris est formalis, & specifica?

9 Confirm. Sicus datur Dulia naturalis propter excellentiam naturalem creatam, ita datur Amicitia creata propter bonitatem naturalem creatam; Ergo sicut datur Dulia supernaturalis propter excellentiam creatam supernaturalem, dabitur etiam amicitia supernaturalis propter bonitatem supernaturalem creatam. Ergo sicut proximus honoratur honore Duliæ distincto ab honore Religionis, amari etiam poterit amore supernaturali distincto ab amore, quo amatur propter Deum.

10 Respond. *Omnia dicta recopilando.* Quod bonitas vt talis specificat amorem in genere causæ finalis, & vt ratio finalizandi extrinseca mediis, quibus cõmunicatur vt appeti possint propter finem? Excellentia verò specificat honorem in genere causæ formalis. Creatura autem non iudicatur digna veneratione propter excellentiam in alio existentem, seù per ordinem ad illam, loquendo de Veneratione, quæ debetur creaturæ rationali, secundùm quod propter se honoratur, & vt distinguitur ab irrationali, & insensibili, quæ honoratur propter excellentiam alterius. Amatur ergo ptoximus tanquam medium in ordine ad Deum vt ad finem, & ideò Deus est ratio formalis propter quam amatur proximus. Excellentia verò ratione sui considerata non est medium, quia in ratione excellentiæ non habet esse medium per se ordinatum ad excellentiam in alio existentem, & non dicitur tale per denominationem extrinsecam, sicut medium dicitur bonum à bonitate finis. Et ideò in honore respicitur intrinsecum excellentiæ, secundùm quod est forma afficiẽs subiectum in quo est, communicando illi dignitatem in gradu ipsius excellentiæ, & per consequens debitum venerationis correspondentis.

Secundò *Resp.* Quòd Charitas supernaturalis debet esse amicitia, quæ fundetur in communicatione bonitatis supernaturalis, & quia talis bonitas non est nisi à Deo, ita talis communicatio non est nisi à Deo primò, & perse, & ideo hæc amicitia debet versari inter recipientes, & Deum dantem bonitatem in qua communicant, tanquam inter extrema communicationis, & ita primò, & per se Deum respicit hæc amicitia, alios autem recipientes secundariò, & propter Deum. Facta autem iam communicatione Gratiæ, virtutum, & Beatitudinis, hæc omnia appropriantur homini quasi sua, quia fiunt principia ipsius, quibus, vt causa principalis operatur, quasi cum Talentis à Deo traditis. Et ita 1. 2. *Quæst.* 101. *art.* 2. & alibi sæpe, ait *S. Thom.* Quod in infusione gratiæ Deus est operãs, & homo cooperans; at verò postea in actione meritoria homo est operans, & Deus cooperans. Sic igitur Amicitia, quæ fundatur in communicatione gratiæ, & donorum debet esse ad Deum infundentem primò, & per se? Veneratio verò quæ datur Sanctis, quia Sancti sunt, & benè vtuntur, & operantur gratia accepta terminatur ad ipsos tanquam ad principales Operatores.

22 Exemplum aliquale adhiberi potest in pluribus filijs ab vno Patre genitis, in quibus est virtus Pietatis principaliter ad Patrem, & etiam ad fratres propter conuenientiam in Patre tanquam in principio. Itaque non est alia Pietas, qua filius respicit Patrem, & fratres, sed eadem respicit generantem, & congenitos secundùm quod dicunt ordinem ad illum. Amicitia enim etiam est consanguineorum. Sicut ergo eadem Pietas est ad Patrem, & fratres, & eadem amicitia naturalis, fũdata in generatione naturali primò, & per se respicit generantem, & secundariò congenitos: Ita in regeneratione supernaturali, quæ per gratiam incipit, & consumatur per gloriam, amicitia, quæ in communicatione gratiæ, & gloriæ fundatur, primò, & per se est ad Deũ Patrem generantem nos, & secundariò ad creaturas in gratia congenitas.

13 Tertio *Respon.* Quòd charitas est amicitia, amicitia autem (vt à concupiscentia distinguitur) taliter est ad personam, quod est propter Personam tanquam propter rationem formalem, & bonitas in amico volita non est ratio formalis amicitiæ, sed quid concupitum amico. At verò Honor taliter est ad personam, quòd ratio honorandi est bonitas, seu excellentia in persona reperta, & ideo iuxta diuersas Excellentias in eadem persona diuersificantur cultus specie: Persona autem creata quantumuis bonitatem supernaturalem habeat non est capax specificandi amicitiam supernaturalem, sed naturalem solùm, vnde si ad eam terminatur, necesse est quod propter aliam Personam supernaturalem terminetur, & hæc est Charitas Theologica. Honor verò cùm respiciat, vt rationem formalem Excellentiam, non personam, & illa sit distincta in creatura, etiam Honor terminatus ad creaturam est distinctus ab Honore Deo debito. Per quod patet etiam ad Confirmationem.

ARTI

ARTICVLVS V.

Vtrum Religio sit virtus Theologica, & Quomodo virtus Theologica habeat pro obiecto immediato Deum.

1 CIrca titulum aduerte; illum terminum *Theologica*; dicitur enim virtus Theologica quasi virtus de Deo; & dicitur de Deo vt notat *S.Thom.* 1.2. *Quæst.* 62. *art.* 2. secundùm triplicem respectum, scilicet, secundùm respectum causæ formalis in quantum habet Deum pro obiecto, obiectum autem est forma specificans. Et secundùm respectum causæ finalis, in quantum per virtutem Theologicam ordinamur ad Deum immediatè, vt ad finem supernaturalem. Et in genere causæ efficientis, inquantum est ex sola infusione Dei. Dicitur etiam *Theologica*, quia per solam diuinam reuelationem agnoscimus has virtutes. Et ly *Theologica* sumitur à *D. Thom.* in præsenti quasi genericè. Ita quod Quæstio est, An Religio contineatur sub genere virtutis Theologicæ, tanquam species aliqua illius præter tres Theologicas, quæ sunt *Fides Spes, & Charitas*? Nam quod religio non sit aliqua ex illis tribus notum relinquitur: *Tum.* se ex ipso obiecto Religionis hîc explicato, quod constat distingui ab obiecto illarum trium: *Tum* quia supponebat *S. Thom.* se hoc tractasse in citato loco *ex* 1.2. vbi *art.* 2. *&* 3. ostendit virtutes Theologicas distingui à Moralibus, & intellectualibus, & esse tres inter se distinctas.

2 *Vnica Conclusione* respondet *S. D.* Religio non est virtus Theologica, sed moralis. *Probat.* Virtus Theologica est illa, quæ habet pro obiecto vltimum finem seu Deum: virtus autem moralis est circa ea quæ sunt ad finem: sed Religio non respicit Deum vt obiectum, sed tantum vt finem ad quem eius obiectum ordinatur: Ergo non est virtus Theologica, sed moralis, *Maior* supponitur à *D. Thom.* ex ipsis definitionibus harum virtutum; & breuiter declaratur. Quia diuersæ virtutes morales versantur circa diuersa obiecta regulata regulis rationis: finis autem vltimus hominis est regula humanorum actuum, non autem regulatum: & ideo virtus moralis non versatur circa finem, sed circa regulatum à fine. Cum autem homo eleuatus sit, & ordinatus ad finem supernaturalem, necesse est, quod habeat aliquem actum, & inclinationem immediatè circa ipsum finem; aliàs nunquam ordinaret aliqua ad talem finem. Sicut si intellectus non attingeret aliquo actu immediatè principia, nunquam mediantibus illis attingeret conclusiones. Attingere autem finem immediatè, est habere illum pro obiecto quia ad obiectum immediatè terminatur actus, & talis dicitur virtus Theologica, quæ immediatè versatur circa Deum finem vltimum supernaturalem. *Minor verò probatur.* Religio habet ex sui ratione reddere Deo debitum cultum; vnde habet duo, scilicet *cultum*, quem reddit, & id, cui reddit, scilicet *Deo* præstare: ergo, ex parte eius quod reddit, clarum est, quod non habet Deum pro obiecto, & materia. Ex parte autem eius Cui reddit, non attingit Deum, vt obiectum, quia cultus non exhibetur Deo per hoc, quod ille actus attingat Deum, sicut quando credimus Deo attingimus ipsum Deum, quia obiectum formale attingendi est veritas prima in se, quæ est ipse Deus, sed cultus exhibetur per hoc quod aliquid fit in reuerentiam Dei. Obiectum autem eius, quod fit in ordine ad Deum, non est ipse Deus, sed res facta propter Deum. Sicut ars; quæ facit vestem in vsum hominis, non habet pro obiecto hominem, sed vestem, & pro fine hominem. Sic ergo Religio habet pro obiecto id, quo Deus colitur, & pro fine Deum.

3 Vt *penetretur* Vis, & efficacia huius rationis expendenda nobis accuratè est veritas vtriusque propositionis, quæ à *D. Thom.* assumitur in *Maiori*, & in *Minori*. Et maior quidem propositio, scilicet virtutem Theologicam habere Deum pro immediato obiecto, & materia, difficultatem habet. *Tum* Quia multi actus virtutum Theologicarum non habent Deum pro obiecto immediato, & *quod*, sed *cui*. *Tum* Quia multi, qui habent Deum pro obiecto immediato nō sunt actus virtutis Theologicæ; Ergo illa propositio vndique instatur. *Anteced. probatur quoad primam partem.* Nam per fidem aliquando credimus vt obiectum quod, & materiam res creatas; vt quando credimus Diluuium fuisse, & Abraham habuisse filium, &c. Tunc enim res credita est aliquid temporale, & solùm ille, cui credimus est Deus, non quod credimus. In virtute etiam Spei actus quo speramus gratiam in hac vita, non habet pro re sperata Deum, & consequenter neque pro obiecto *quod.*

4 Si *dicatur* hæc omnia materialiter se habere in his virtutibus, formaliter autem solùm Deum attingere: Hoc est, quod Argumentum intendit, scilicet non requiri ad virtutem Theologicam, quod eius materia, seu obiectum circa quod sit Deus, sed sufficit, quod sit aliquid creatum in ordine ad Deum. Et hoc similiter inuenitur in Religione, quòd eius materia sit aliquid creatum, & formale sumatur in ordine ad Deum. *Adde* quod spes pro formali non sperat immediatè Deum in se, sed assecutionem Dei, vt tenet se ex parte nostra; sperat enim aliquid futurum, & aliquid arduum nobis, & possibile. Deus autem in se ipso neque est futurus, neque arduus, neque est possibilis nobis, sed solùm eius assecutio. Vnde, & amor concupiscentiæ, in quo fundatur spes, & delectatio boni habiti, in quo terminatur non habent pro obiecto rem aliquam in se, sed vsum eius. Non enim qui concupiscit vinum, vult illud in se, sed vsum eius. Saluatur ergo actus virtutis Theologicæ per hoc, quod immediatè attingat aliquid creatum, & mediatè Deum. Sicut etiam patet in actu charitatis, quando amat proximum, aut vult aliquid creatum Deo; vt honorem, aut salutem animæ, &c.

5 *Quoad secundam* partem probatur Antecedens. Nam Donum Timoris habet Deum pro obiecto immediato, & similiter Theologia nostra habet immediatè agere de Deo, & tamen neutra est virtus Theologica Ergo.

6 *Non minori* caret difficultate minor propositio assumpta à *D.Tho.* scilicet Religionem non respicere Deum vt obiectum, sed tantùm vt finem. *Contra hoc enim Primò obiicitur.* Quia sicut Bonitas, & veritas diuina medio aliquo actu attingibilis est vt obiectum, ita Excellentia aliquo actu

actu attingibilis est vt obiectum:nullo autem alio quam Religionis attingi potest. Quia sola Religio respicit diuinam Excellentiam,& hoc sufficit, vt dicatur virtus Theologica.Sicut enim fides,quæ attingit Deum vt reuelantem,& spes vt auxiliantem ad assecutionem sui dicuntur Theologicæ virtutes; Cur non etiam Religio quæ respicit Deum vt excellentem,Theologica Virtus erit?

6 Confirmatur. Quia Religio non habet solum pro actu velle honorare Deum, & offerre illi actum,quo honoratur, sed ipse actus honoratiuus est actus Religionis;actus autem honoratiuus Dei non habet aliquod obiectum immediatum, quod respiciat,nisi ipsam excellentiam Dei,quem honorat. Sicut scilicet velle genuflectere Regi habet pro obiecto *quod* genuflexionem, & pro obiecto. *Cui* Regem; tamen ipse actus genuflexionis, vt honoratio est, non habet aliud obiectum, quod respiciat, nisi regem, quem honorat. Et simile est de actu interiori, quo respicimus immediatè excellentiam Dei. Et præsertim vrget hoc in actu Orationis, quo petimus à Deo ipsum Deum;tunc enim,& res petita,& id à quo petitur,est Deus,& tamen ille actus est Religionis.

7 *Secundò obiicitur.* Quia Deus intrat rationem obiecti specificatiui Religionis; ergo etiam obiecti immediati,& non tantum finis. *Antecedens patet.* Nam *D.Thom.in* 4.*sent.dist.*14.*Q.*1.*art.*1.*Quæstiun.* 4.*ad* 2. expresse dicit quod Deus est finis proximus Religionis:actus autem morales sumunt speciem à fine proximo, vt dicit idem *S. D.* 1. 2. *Q.*1.*ar.*3. Et probatur hoc ipsum ratione à *Suar. li.*1. *de Relig. c.* 3. Nam Religio essentialiter est virtus ad alterum,& non ad alterum in communi, sed determinatè ad Deum, Sicut pietas ad parentes,& iustitia ad proximum:ergo sicut iustitia respicit proximum vt obiectum,& vt aliquid intrinsecum specificans,sic & Religio Deum,nec solùm vt obiectum, & finem remotum,sed vt proximum. Non enim ita remotè, & extrinsecè respicit Religio Deum,sicut Temperantia,aut fortitudo,quæ habent Deum pro fine vltimo,& remoto.Religio autem ex sua intrinseca ratione, & quasi eodem affectu,quo respicit cultum, respicit Deum: Ergo Deus est finis eius intrinsecus, & specificans, non extrinsecus.

8 Pro *Luce huius* rationis *D. Thom.* Duo solùm notanda sunt: *Primum* ex ipso S.D. in 3. dist.24. Q.1.ar.1. Quæstiun. 1. in Corp. *Quod in obiecto alicuius potentiæ tria contingit considerare, scilicet, id quod est formale in obiecto,& id quod est materiale, & id quod est accidentale, sicut patet in obiecto visus quia formale in ipso est lumen, quod facit colorem visibilem actu: materiale verò ipse color,qui est potentia visibilis. Accidentale verò, sicut quantitas, & alia huiusmodi, quæ colorem comitantur, & quia vnumquodque agit secundum quod est in actu,& per suam formam; obiectum autem est actiuum in virtutibus passiuis,ideo ratio obiecti ad quam proportionatur potentia passiua, est id quod est formale in obiecto & secundùm hoc diuersificantur potentiæ, & habitus, qui ex ratione obiecti speciem recipiunt.* Ex quibus colligitur. Quod si ista tria concurrunt in obiecto potentiæ,vel habitus,benè possunt omnia tria concurrere in obiecto immediato, & proprio talis potentiæ, aut habitus, & consequenter impossibile est,quod ordo,& ratio obiecti immediati,& mediati sumatur ex concursu, & ordine istorum trium, quæ ad rationem obiecti concurrunt. V.g.in potentia visiua, color lucidus extensus non facit duo obiecta, vnum immediatum, aliud mediatum,quasi lux sit obiectum immediatum visus, color vero, aut quantitas mediatum. Sed omnia illa tria pertinent ad rationem vnius obiecti completi, & perfecti respectu visus. Deinceps verò obiectum mediatū erit aliquid præter obiectum, quod ex illis tribus, tanquam ex materia, & forma,& conditione requisita resultat;puta obiectum mediatum visus erit motus, aut figura, quæ sunt sensibilia communia,aut substantia,quæ est visibilis per accidens,& mediatum respectu visus.

9 Et *huius* ratio redditur optimè à *Caietano* 2. 2. *Q.*17.*art.*3.§. *Ad secundum,* Quia non potest esse distinctio obiectorum mediati, & immediati nisi vbi ad minus duo obiecta non sunt. Cum autem distinctio quæcumque sumatur ex forma, consequens est,vt ibi tantùm distincta obiecta sint, vbi sunt distinctæ rationes obiectorum. Sicut ibi tantum sunt duo agentia,vbi sunt duæ rationes agendi. Nec volumus dicere per hoc, quod obiectum mediatum, & immediatum ita debeant distingui secundùm diuersas rationes obiectorum, quasi in obiecto mediato inueniatur alia ratio formalis, quam in obiecto immediato: Cum constet,quod obiectum mediatum attingitur à potentia mediatè ratione formali obiecti immediati, non verò per aliam rationem formalem distinctam. Sed quod dicimus est, quod vt obiectum aliquod dicatur mediatum, debet esse res aliqua supponens obiectum constitutum quoad illa tria,quæ concurrunt ad rationem obiecti, & tunc mediante obiecto isto constituto, & ratione eius formali attingatur.

10 Secundò *aduertendum est.* Quod virtutes, quæ sunt ad alterum & versantur circa operationes differunt ab his,quæ non sunt ad alterum, & versantur circa passiones in eo quod bonum, & malum in his quæ sunt ad alterum, sumitur per commensurationem ad illum,cui debetur,non verò ex ordine ad ipsum agentem, qui est subiectum virtutis,vt dicit *S.Thom.*1.2.*Quæst.*60. *art.*2. *&* 2.2. *Quæst.*57.*art.*1. Ex qua radice duo nascuntur,primum,quod illud bonum quod respiciunt virtutes ad alterum,id est,debitum,non potest esse bonum finis vltimi, quia bonum finis vltimi est bonum regulans,& mensurans omnia,non autem regulatum,& mensuratum per ordinem ad alterum,aliàs non esset vltimus finis. Bonum autem quod recipit virtus ad alterum,habet rationem recti,& boni moralis per commensurationem ad alterum, in ordine ad quem constituitur bonum, & rectum. Vnde implicat, quod illud,quod est bonum vt debitum,sit primum bonum, & prima regula cæterorum,& vltimus finis.

11 Secundum *quod deducitur est.* Quod persona illa in ordine ad quam est debitum propriè loquendo, non potest se habere vt obiectum saltèm immediatum virtutis, quæ est ad alterum, sed vt aliquid à quo ratio obiecti dependet, vt à termino; eo quod tale obiectum eo ipso quod est debitum, est bonum quasi relatiuum, & non omnino absolutum. Et hac ratione potest dici persona illa obiectum mediatum,si consideretur vt res, quædam mediate bono debito attingibilis. *Ratio huius est.* Quia obiectum virtutis moralis debet esse bonum morale;persona autem,cui redditur debitum, fundat quidem, aut terminat debitum, quod est bonum morale, non tamen est ipsum bonum morale virtutis. Vnde quantumcumque persona cui reddimus debitum sit mala moraliter in se,tamen reddere

dere ei debitum bonum est. Igitur persona non se habet vt ratio, & obiectum bonitatis moralis, sed qualitercumque se habeat, dummodo fundet, aut terminet debitum, virtus respiciens illud, erit bona moraliter.

12 Imò *Addo*. Quod per se loquendo, persona, cui debetur aliquid, non se habet vt finis debiti ex ratione fundandi, & terminandi illud quia provt sic non respicitur, vt bonum, sed vt fundans debitum. Vnde Religio secundùm quod respicit illum directè vt finé, quia non respicit illud, vt bonum, sed vt Excellentem, & in ipsa excellentia non respicit rationem bonitatis, quæ sola est finis, sed rationem fundandi, & faciendi sibi debitum cultum. Non ergo formaliter respicit vt finalizantem; quia nec formaliter respicit vt bonum. Quare obiectum *Cui* alicuius debiti, neque est obiectum, neque finis per se loquendo talis debiti, & redditionis eius. Sed dicitur Deus esse finis Religionis, non quatenus est obiectum *Cui*, & fundat debitum præcisè, sed quatenus ipsa excellentia Dei, quæ fundat debitum respectu Religionis, induit rationem boni, & finis; & finalizat ipsum actum Religionis, sicut & aliarum virtutum; sed tunc iam non existit obiectum Religionis, quia hæc non respicit excellentiam Dei vt bonum; sed existit obiectum Charitatis, quæ respicit Deum vt bonum, & ad illum vt ad finem ordinat actum Religionis, licèt proximiùs quàm actus aliarum virtutum. Ex quibus colligitur quod Deus non est obiectum mediatum virtutum Theologicarum cum non supponant aliam rationem obiecti prius constitutam, qua mediante attingatur ab his virtutibus, sed primum quod attingunt est Deus obiectus, vt finis vltimus. Nec Religio habet Deum pro obiecto immediato, sed debitum reddendum Deo, & ita respicitur Deus vt fundans, & terminans debitum, non vt ipsum bonum immediatum, & proprium Religionis, quod est bonum morale commensuratum alteri cui debetur, non verò bonum diuinum. Et sic manet vtraque propositio. *D. Thom.* firma. Quod meliùs explicabitur ex solutione argumentorum.

Soluuntur Argumenta.

1 AD *id quod* contra maiorem propositionem obiicitur, *negatur antecedens* pro vtraque parte. *Ad probationem primæ partis.* Respondetur solutionem ibi datam esse bonam, quæ sumitur ex *D. Thom. 2 2. quæst. 1. art. 1, ad 1.* Et ad replicam Respondetur, Quod quando credimus rem creatam Deo reuelante, non se habet Deus vt obiectũ *cui* quasi extrinsecè terminans, aut fundãs veritatem quam credimus, sed vt constituens, & dans ipsam veritatem credenti, quia intellectus non mouetur propter veritatem dicentis rem creatam. In redditione autem debiti mouetur voluntas ad reddendum propter bonitatem, & æquitatem rei debitæ, non propter bonitatem personæ, cui reddit. *Et quando dicimus.* Quod res creata se habet materialiter in obiecto fidei, non intelligimus per ly *materialiter* materiam circa quam (hæc enim est obiectum integrum habitus, vel potentiæ) sed ly *materialiter* distinguitur contra *formaliter se habere*, ita quod est materia suscipiens formalem rationem, qua respiciat talem habitum, vel potentiam. Sicut in visu homo, aut lapis non sunt materia circa quam visus, sed habent se materialiter ad visum, quia suscipiunt rationem colorati, & vlterius rationem lucidi, & sic fiunt visibilia. Similiter in fide materia circa quam est Deus testificatus à Deo, res autem creata, vt suscipit ordinationem ad Deum, quasi materia talis susceptionis trahitur ad materiam circa quam, & quatenus manifestatur testimonio diuino fit formaliter credibilis. Idem dicimus respectu spei, quidquid enim creatum est, solùm potest esse res sperata, quatenus ordinatur ad Deum, vt ad bonum speratum. Res ergo sperata formaliter est Deus & assecutio, vel auxilium est conditio, vt sit speratus, & ita pertinet ad obiectum immediatum spei, vt conditio: non verò assecutio, & Deus se habent vt obiectum mediatum, & immediatum.

2 Et *quando dicitur*; Quod spes respicit arduum, & futurum, quod non conuenit Deo in se, sed assecutioni eius. *Respondetur.* Non esse necessarium, quod istæ conditiones *Futuri, ardui, &c.* teneant se ex parte obiecti sperati, sed sufficit, quod teneant se ex parte subiecti sperantis, vel assecutionis rei. Vnde *D. Thom. 1. 2. quæst. 40. art. 6.* Dicit quod in iuuenibus, & ebriis, & stultis abundat spes, quia iuuenes (qui quidem se habent vt subiectum sperans) habent multum de futuro. & parum de præterito; spes autem est futuri, & ideo multum viuunt in spe. Et similiter propter inexperientiam æstimant sibi aliquid de facili possibile. Sicut ebrij, & stulti propter defectum rationis, & ideo omnia tentant, & de omnibus habent spem. Non est ergo necesse, quod istæ conditiones teneant se ex parte rei speratæ, aliàs non posset quis sperare vt obiectum proprium spei aliquid existens in rerum natura. Sufficit ergo quod sit futurum non ex parte rei speratæ in se, sed comparatione subiecti, & assecutionis rei.

3 Ad *id quod* dicitur de concupiscentia, in qua fundatur spes, quod habet pro obiecto bonum intrinsecum ei, cui concupiscitur. *Respondetur.* Id esse falsum, vt latè ostendit. *Caietan. 2. 2. quæst. 17. artic. 5.* Licèt enim concupiscens vinum, concupiscat potum vini, non tamen concupiscit potum, & vinum vt duo obiecta, sed vt vnum; ita tamen quod vinum sit materia, & obiectum concupitum, potus verò, seu coniunctio ad vinum, secundùm quod est consecutio concupiti, se habet vt conditio. Et in vniuersum quodcumque obiectum concupiscentiæ appetimus vt bonum nostrum. Sed aliud est ratio qua est bonum nostrum, & qua delectat; aliud est conditio sine qua non est nostrum. Ratio enim quare est bonum nostrum, est bonitas intrinseca rei, propter quam appetitur à nobis, conditio autem sine qua non est bonum nostrum, est actio, qua coniungitur, & consequitur à nobis. Spes ergo non habet mediatè attingere Deum, quia mediante assecutione attingit, quia assecutio non est obiectum prius speratum quo mediante attingatur Deus, sed conditio proprij, & immediati obiecti. Sicut neque attingit illum mediante auxilio passiuè accepto, vt tenet se ex parte nostra. Sic enim est conditio Dei auxiliantis, vt attingitur à spe; sed vt actiuè tenet se ex parte Dei, & est ipse Deus auxilians.

4 Ad *id quod dicitur* de Charitate, quãdo amamus proximum. Constat ex dictis amari proximum vt obiectum mediatum, & secundarium Chari-

tatis, quia supponit aliud obiectum priùs amatum, scilicet Deum, quo mediante amatur proximus. Vnde nunquam per charitatem diligitur proximus, sine hoc quod ametur Deus formaliter, vel virtualiter.

5 Ad *secundam partem antecedentis Respondetur*, Quod *S. Thom. 2. 2. Quæst. 19. art. 9. ad 3.* dicit ideò Timorem non esse virtutem, quia principale eius obiectum, est malum, quod quis refugit, virtus autem per se ordinat ad bonum, non verò principaliter refugit malum, quod quidem si diceretur solùm de timore, quia est passio, nullam haberet difficultatem. Cæterùm de Timore, qui est Donum Spiritus Sancti, difficilius est quia ipsemet *D. Thom. 3. part. Quæst. 7. art. 6. ad 1.* ait. *Quod habitus virtutum, & donorum propriè, & per se respiciunt bonum, malum autem ex consequenti. Et ideò de ratione doni Timores* (inquit) *non est illud malum, quod respicit timor, sed eminentia illius boni scilicet diuini, cuius potestate aliquod malum infligi potest.* Et ideò dicendum est, Quod timor, qui est donum, duplici ratione non est virtus, etiam Theologica. *Primò* quidem ex generali ratione, qua dona differunt à virtutibus etiam Theologicis, quia dona non coniungunt hominem Deo, sicut virtutes Theologicæ, sed disponunt illum, vt sit facilè mobilis à Spiritu Sancto. Nec per illa mouetur homo ad bonum modo humano, sed modo diuino, quod est vltra modum virtutis, quæ propriè est virtus, vt dictum est suprà. Et quia timor per modum Doni facit non respicere Deum non est virtus Theologica.

6 Secundò *ex speciali ratione.* Quia Donum Timoris non respicit Deum absolutè, & purè, sed quasi relatiuè, & cum quadam comparatione, respicit enim diuinam eminentiam, quæ habet potestatem infligendi malum. Diuina autem eminentia non consideratur nisi in ordine ad nostram paruitatem, supra quàm in infinitum eminet Deus. Et ideò si Donum timoris respiceret eminentiam diuinam, & non propriam paruitatem comparando vnum alteri, non tenderet in Deum timendo, & reuerendo, & resiliendo à diuina eminentia in propriam paruitatem. Non ergo habet Deum solùm pro obiecto, sed Deum comparatum paruitati nostræ, prout possumus ab eo separari, quantum est ex vi potestatis diuinæ, & sic fertur in Deum non motu absoluto, & recto, sed motu reuerentiæ, qui est resiliendo in propriam paruitatem. Vnde dixit *S. Thom. in Quæst. 1. de virt. art. 12. ad 11.* Quod Timor respicit pro obiecto aliquid aliud quàm Deum, vel pœnam, vel propriam paruitatem ex cuius consideratione homo reuerenter se Deo subiicit, id est, non solùm Deum habet pro obiecto, sed etiam propriam paruitatem, cui comparat Deum. Et ratione huius resilientiæ, & motus reuerentialis, quo tendit ad Deum, dicitur aliquando à *D. Thom.* respicere principaliter fugam mali, quia principaliùs in hoc explicatur, & manifestatur modus timendi; non quia hic actus sit principalis quoad substantiam Doni timoris.

7 *Ad id quod dicitur de Theologia*: *Respondetur*, Quod Theologia est de Deo mediatè, & virtualiter, scilicet secundùm quod veritas diuina Theologica deducitur ex principiis, quæ immediatè attingunt Deum, & etiam secundùm quod in Theologia cognoscitur Deus per species creatas, & extra verbum, quia conclusiones Theologicæ etiam in Patria non cognoscuntur in Deo, sed ex Deo deducuntur. Species autem creatæ nunquam immediatè repræsentant Deum in se, sed in suis effectibus.

8 Ad *ea quæ contra minorem propositionem obiiciebantur.* Ad primum respondetur negando ita esse attingibilem Excellentiam diuinam ab actu Religionis, vel à quocumque alio reddente debitum tali excellentiæ, sicut veritas, & bonitas diuina attinguntur à virtutibus Theologicis. *Cuius ratio est.* Quia virtus reddens debitum alicui, solùm habet pro obiecto adæquato reddere debitum ei, cui debet: ad hoc enim tantùm ordinari potest. Reddere autem debitum alicui ex hoc habet rationem boni, vt *supr. art. 2.* dixit *D. Thom.* Quia per hoc, quod aliquis alicui debitum reddit, constituitur in proportione conuenienti respectu ipsius, quasi conuenienter ordinatus ad ipsum. Proportio ergo conueniens, seu æquitas inter debitorem, & illum, cui debet, est bonum quod per se respicitur à virtute reddente debitum: ergo ipsa excellentia personæ, ratione cuius ei debetur aliquid, non est bonum quod respicitur à tali virtute, nec bonum quod redditur, & consequenter neque obiectum eius, quia obiectum virtutis solùm est bonum, in quo inuenitur medium, & æquitas rationis in aliqua materia. Et ideò Excellentia personæ solùm se habet vt terminus, aut fundamentum eius boni, quod respicitur à tali virtute, quia cum virtus reddens debitum habeat pro obiecto non bonum absolutè, sed bonum debitum, quod est bonum quasi relatiuè, ideò oportet, quod tale bonum habeat aliquem terminum, aut fundamentum, quod quidem non se habet vt obiectum talis virtutis, sed vt aliquid à quo dependet obiectum. Virtus autem non respicit pro obiecto immediato omne id, à quo dependet obiectum suum, aliàs omnis virtus haberet Deum pro obiecto, quia omne bonum, & obiectum virtutis dependet à Deo.

9 Et ideo optimè intelligitur *D. Thom.* in præsenti. Quod quia cultus refertur Deo per hoc, quod aliquid fit in reuerentiam Dei, ideò Deus non attingitur actu colendi tanquam obiectum, quia Deus non est id quod fit in reuerentiam Dei, sed id à quo pendet hoc obiectum, scilicet *Cultus*, quia cùm sit debitum in ordine ad aliquem, debitus esse debet. At verò bonitas, & veritas diuina in virtutibus Theologicis non respiciuntur, vt *cui* reddatur aliquod debitum, sed vt obiectum immediatum, quia attingitur ab illis Deus vt finis vltimus coniungendo nos illi. Finis autem vltimus est ipse Deus in se, non debitum, seu proportio facienda inter Deum *Cui* debetur, & hominem *Qui* debet, sicut facit Religio. Hoc ergo differt inter actum Religionis, & virtutis Theologicæ, quod actus Religionis attingit Deum reddendo ei debitum; & ita non attingit directè Deum, sed debitum. Vnde honorare Deum non est respicere illum immediatè, sed reddere ei cultum debitum. Actus autem virtutis Theologicæ attingit Deum non reddendo ei aliquid debitum, sed immediatè attingendo vt finem, & ita respicit bonitatem eius in se, aut veritatem Dicentis formalissimè, non bonitatem redditionis debiti.

10 Ad *Secundum Respondetur Concedendo.* Quod actus Religionis non est solum, velle honorare Deum, sed actus ipse honoratiuus, hic autem non habet pro obiecto Deum, sed id quod debetur Deo, sicut genuflexio habet subiicere hominem Deo adorando, & ita habet pro obiecto non

non Deum, sed subiectionem hominis ad Deum quam in exercitio exhibet. Sicut reddere pecuniam non habet homo pro obiecto eum, cui reddit, sed solutionem debiti, quæ in pecuniis exhibetur. In actu autem Orationis, quo petimus à Deo ipsum Deum, si consideremus istum actum, vt est præcise à Religione, non habet pro obiecto Deum, quem petimus, sed subiectionem mentis nostræ ad Deum in petendo, siue id quod petimus sit Deus, siue aliquid aliud; exhibet enim oratio in petendo, & inuocando, honorem Deo, iuxta illud Psalm. 49. *Inuoca me in die tribulationis, & honorificabis me.* Sed deceptio in hoc contingit. Quia non distinguimus inter id quod Oratio exhibet Deo, & id quod desiderat obtinere à Deo. Quod enim desiderat obtinere, aliquando est ipse Deus; aliquando aliquid temporale &c. Et hoc non est obiectum Orationis, sed Desiderij ex quo aliquis mouetur ad orandum. Quod autem Oratio exhibet Deo, est subiectio mentis ad Deum, profitendo se indigere illo, sicut Authore suorum bonorum, & hoc est obiectum Orationis, scilicet, id quod exhibetur ab ea de quo vide *S. Thom, infra Q.* 83 *ar.* 3.

11 Ad *Secundam, & vltimam rationem*, Negatur antecedens, si intelligatur de specificatiuo directè, & immediatè. *Ad cuius primam probationem Respondetur.* Quod apud *D. Thom.* Finis non specificat actum, nisi in quantum est obiectum eius, quod specificat, vt constat ex *Loco citato ex* 1, 2. in isto argumento, vbi *D. Thom.* probat actus humanos specificari ex fine quia obiectum voluntatis est bonum, & finis. Et aduertit ibi Caietanus D. *Thom.* processisse formalitèr, quia finis inquantum finis etiam est obiectum voluntatis. Et ita idem est specificari ex fine actum voluntarium, inquantum voluntarius est, atque ex obiecto.

12 Quod etiam videre est 1.2. *Q.* 18. *art.* 6. Vbi ostendit *D. Thom.* aliquem actum esse bonum, aut malum secundùm speciem ex fine, quando finis se habet vt obiectum actus. In præsenti autem Deus non est finis Religionis, etiam proximus, tanquam obiectum, & vt aliquid attingibile ab actu Religionis, vt dicit *S. Thom.* sed obiectum eius est cultus Dei. Et ita in Religione Deus non est *finis obiectus*, sed *finis obiecti*, quia videlicet obiectum Religionis, id est, *cultus*, habet pro fine Deum, & hoc dupliciter. *Vno modo*, ex eo quod hoc Debitum, quod Respicit Religio, oportet quod fundetur in Deo, quia ratione eius excellentiæ ei debetur: & quod terminetur ad Deum; quia ei redditur. Et hoc modo propriè non se habet Deus vt finis, quia creditor propriè non est finis debitoris, aut debiti, sed intrat ipsam constitutionem, sicut terminus in constitutione relationis, debitum enim relatiuè dicitur ad eum cui debetur. *Alio modo* Deus est finis obiecti Religionis, vt *finis cuius gratia*, & vt exercens causalitatem finalem, quia honor præsertim ad Deum, exhiberi debet propter ipsam honoratum, non propter alterum, sed hoc ipsam quod reddatur propter honoratum, non est ex ratione Religionis præcisè, sed ex affectu, & amore ad Deum, vel perfecto, vel imperfecto, quia vt dicit *Philos. Ethicor.* 8. *Honorari proximum est ei quod est amari.* Et ita quia Deus amatur reddimus ei cultum debitum propter ipsum Deum amatum. Et hoc modo dicit *S. Thom.* Deum esse finem proximum Religionis, non proximum, id est, immediatum per modum obiecti, sed extra rationem obiecti se habens, tanquam finis solum finalizans, non specificans.

13 Ad *Probationem Suarij dicitur.* Quod virtus ad alterum non habet pro obiecto illum, cui reddit debitum, quasi directè & immediatè attingibilem, sed indirectè, & mediatè, vt dictum est, & propter hoc non ita remotè respicitur Deus à Religione, sicut à fortitudine, vel Temperantia. *Tum* quia in ratione obiecti immediati Religionis intrat Deus indirectè, & in obliquo. *Tum* quia in ratione obiecti mediati propinquiùs attingitur à Religione, quam ab aliis virtutibus, quia propinquiùs accedit ad virtutes Theologicas, vt hic notat *Caiet.* Et ideo proximiùs ordinatur ad finem vltimum, qui est obiectum virtutum Theologicarum, quam aliæ virtutes, quæ non ita illis appropinquant.

14 Circa *solutionem* ad 1. *aduerte.* Quod illa propositio Augustini, *Deus colitur fide, spe, & charitate*, potest dupliciter exponi: *vno modo* in vi causæ effectiuæ, & finalis. *Alio modo* in vi causæ materialis. Primo modo facit hunc sensum Quod fides, spes, & charitas monent Religionem effectiuè ad operandum propter finem istarum virtutum; imperant enim illi, quia sunt ei superiores, & habent pro obiecto aliquid ad quod potest ordinari religio, vt ad finem scilicet Deum in se, quæ sunt duo requisita vt vna virtus imperet alteri. Sic exponit *Caiet.* in præsenti. In vi autem causæ materialis, facit hunc sensum. Quod fides, spes, & charitas habent actus, qui sint materia colendi Deum: & sic materialitèr se habent ad Religionem. Quod an sit possibile disputabimus infra *art.* 8. cum *Caietano.*

15 In *Solutione* ad 2. Recole ex dictis, quod duobus modis ordinatur Religio ad Deum vt ad finem: *vno modo* vt ad finem cui in quantum indirectè, & in obliquo intrat in ratione obiecti Religionis. Et sic religio ordinat actiuè ad Deum, sicut iustitia ordinat ad solutionem debiti ad personam cui debetur. *Alio modo* Religio ordinat ad Deum non vt ad finem *Cui*, *sed cuius gratia*, prout Deus se habet vt vltimò finalizans, & ad quem refertur actus, & obiectum Religionis. Et sic religio non ordinat actiuè ad Deum, quia non pertinet ad Religionem ordinare, & attingere ex se finem vltimnm, sed passiuè ordinatur ad illum, vel à charitate, vel à naturali propensione voluntatis ad finem vltimum.

17 Circa *Solution.* ad 3. tractare ex professo quid sit, & quomodo accipiatur *Medium* in virtutibus, pertinet ad 1.2. vbi de hoc lõga instituitur Disputatio. Nunc autem breuiter ex *Caietano* aduertimus 2.2. *Q.* 47. *art.* 6. & 17. *art.* 5. *in calce Commentarij.* Quod habere per se medium in virtutibus debet sumi ex parte obiecti virtutis, taliter quod ipsum obiectum secundùm se, & circunstantias ad se pertinentes sit in medio. Non autem debet sumi *Medium* ex parte subiecti, sed ex parte ipsius habitus. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod vt dicitur loco citato ex 1.2. Medium in virtutibus non est aliud quàm reductio ad æqualitatem inter extrema inæqualia.

Vnumquodque autem reducitur ad æqualitatem per aliquid, quod faciat æqualitatem illam; & hoc vocatur regula, seu mensura, & res reducta ad æqualitatem dicitur mensurata, & regulata. Cum autem virtutes morales habeant pro obiecto bonum in aliqua determinata materia, bonum autem, & finis sint idem, oportet, quod materia reddatur bona per commensurationem ad finem. Vnde in virtute tria consideramus, scilicet materiam, finem, & obiectum virtutis. Et finis quidem virtutis est secundùm rationem se habere, quia vt dicit *Dionysius* perfectio hominis est viuere secundum rationem; & hoc vnaquæque virtus intendit, scilicet operari secundùm rationem. Materia autem est illud determinatum circa quod versatur virtus, v. g. Temperantia circa delectationes Tactus: Obiectum autem est ipsa materia, prout moderata, & regulata ratione, v. g. delectationes tactus moderatæ. Si ergo ista materia per se haberet regulationem rationis, non indigeret reduci ad æqualitatem, seu medium. Quia verò aliquando in materia, circa quam versatur virtus, v. g. in delectatione tactus, habetur aliquid superfluum, vel deficiens à ratione secundùm varias circunstantias, aut modos ipsius materiæ oportet in illa imponi modum, seu medium, quo materia ipsa conformetur regulæ, quæ est Ratio; & accipiatur secundùm illas circunstantias, quas ratio ipsa requirit. Et pro eodem sumitur *Ratio*, & *Regula*, quod *Lex*, quia ratio promulgat nobis legem Dei, quæ naturalitèr est insita.

16 Ratio *autem* & respicit principia communia per Synderesim, & particularia, seu particulares circunstantias per Prudentiam. Medium verò non debet poni in virtutem secundùm principia communia, sed secundùm circunstantias hic, & nunc; quia hic, & nunc debet egredi actio bona ab agente. Et ideo ad Prudentiam pertinet inuenire medium in virtutibus ex parte materiæ, non autem finis quem intendunt præstituere; sed hunc finem præbet synderesis, inquantùm ex illa inclinatur homo, vt in qualibet materia intendat bonum rationis vt sic, & hanc intentionem in vna quaque materia supponit prudentia. Sed quod determinatè hic, & nunc accipiatur bonum rationis hoc debet dirigere, & præcipere Prudentia, & virtus eligere. Et ideo ad hanc electionem, vt mediante illa, virtus assequatur finem, quem intendit, Prudentia dirigit, non dando finem, qui est esse secundùm rationem: sed iuuando, & dirigendo electionem ad assecutionem eius.

17 Si *ergo aliqua virtus* non habeat naturam regulabilem à ratione, & lege, sed pro materia immediata habeat ipsam regulam ex parte obiecti, & materiæ, non consistet in medio. Et talis est in naturalibus *Synderesis*, & Naturalis inclinatio ad bonum, quæ ex illa sequitur, & in supernaturalibus virtutes Theologicæ, licèt verum sit quod ex parte subiecti, quasi materialiter, & per accidens possunt habere medium, sicut spes est media inter præsumptionem, & desperationem, non ex parte Dei, quem secundùm nullam circunstantiam nimis sperare possumus, sed ex parte conditionis subiecti, quatenùs vel sine propriis meritis sperat per Præsumptionem, vel etiam de auxilio Dei, quod omnibus communiter patet, diffidit per Desperationem. At verò religio habet pro materia *Cultum*, non Deum ipsum: in cultu autem potest esse excessus, aut defectus secundùm circunstantias tenentes se ex parte ipsius materiæ, qua debet coli Deus, licèt non secundum respectum ad Deum. Et ita superfluum, & diminutum ex circunstantiis non sumitur solùm ex parte conditionis subiecti; sed ex parte ipsius materiæ circunstantionatæ, & modificatæ. Sicut etiam in iustitia, si quis ita vellet reddere, quod suum est alteri, vt etiam furioso redderet gladium, esset superfluitas in iustitia, & peccaretur per excessum secundùm iniustitiam, iuxta illud, *Noli nimis esse iustus.* 18

Colligamus *ergo ex dictis* in toto isto articulo, Quod obiectum integrum religionis est *Cultus*, seu obsequium debitum Deo, quod debitum fundatur, & debetur ratione excellentiæ diuinæ, quatenùs est primum principium creaturæ, & in tali obiecto inuenitur materiale, & formale, & conditio requisita. Materiale est illud, quod subiicimus Deo, vt Deum colamus, v. g. quod subiiciamus corpus nostrum, vel mentem nostram, vel res exteriores. Et hac ratione habet actus materialiter diuersos. Formale verò est ratio cultus, seu honoris debiti reddendi secundùm regulas rationis Et ex hac parte admittit religio æqualitatem, seu medium secundùm debitas circunstantias in materia sua. Conditio verò est illud à quo per se pendet tale debitum, vt constituatur in ratione debiti, tanquam à requisito: pendet autem à fundamento ratione cuius debetur, & à termino, cui debetur; & hic est Deus ratione suæ excellentiæ: & si intrat in obliquo vt obiectum *Cui*. Et per hanc subiectionem, & cultum dicitur religio vnire nos Deo, sicut inferiùs vnitur superiori per subiectionem.

19 Hoc *autem modo* constituto debito, sequitur vlterius, quod quando religio per actum suum soluit hoc debitum honorando Deum, mediante tali debito quod soluit, ordinat ipsum ad Deum, vt ad personam quandam Excellentissimam, quia debet respicere, & attendere ad eum, quem honorat, vt ad personam, & rem quandam tali honore dignam; & hoc cum affectu quandam, & amore. Et hac ratione potest haberè Deum, & vt obiectum mediatum Religionis, & vt finem vltimo finalizantem Religionem: finalizantem quidem quatenùs Deus est amatus, quia sic est finis superior Religione, qui respicitur à Charitate: vt obiectum autem mediatum, quatenus personam ipsam attendit, vt propter eius Excellentiam redddat honorem, quo est digna. Et sic mediante cultu, & solutione eius fertur quoque in personam ipsam, non solùm vt terminum cui, sed vt rem, quæ est digna honore. Sicut etiam actus vt imperatus, solet dici mediatus respectu imperantis, non quoad obiectum, sed quoad ordinationem in finem.

ARTI

Articvlvs VI.

Vtrùm Religio sit præferenda aliis virtutibus Moralibus?

1 Titulus *per se clarus est.* Comparat enim *S. Thom.* Religionem in nobilitate cum Virtutibus Moralibus; nam intellectuales sunt superiores moralibus, & consequenter Religione, quæ Moralis est, & ex hoc manet exclusa ab ista comparatione *Prudentia*, quæ non est purè moralis, sed simpliciter intellectualis, quia formaliter versatur circa verum, materialiter autem dicitur *Moralis*, quia habet pro materia suæ directionis agibilia, seu moralia, non sub ratione boni, sed sub ratione veri; quod terminatur ad bonum practicè dirigendo, & imperando. *Virtutes* etiam Theologicæ tam moralibus, quàm intellectualibus nobiliores sunt, quia immediatè attingunt Deum vt obiectum. Vnde excluditur ab ista comparatione etiam illud, quod imperfectè, & reductiuè pertinet ad Virtutem Theologicam, scilicet, *Pia affectio*, quæ ex parte voluntatis requiritur ad fidem, etiam quantùm ad specificationem eius, hæc enim non est virtus, sed aliquid imperfectum, & per modum dispositionis in genere virtutis; *D. Thom.* autem solùm comparat Religionem aliis virtutibus, quæ verè sunt virtutes, hæc autem in se non est virtus, & id quod reductiuè, & imperfectè est reducitur ad virtutem Theologicam, quæ superat Religionem.

Expenditur Prima Ratio D. Thomæ.

1 Vna *Conclusio elicitur ex art.* Religio est nobilior cæteris Virtutibus Moralibus. Probat eam *D. Thom.* dupliciter. *Primò in Argumento sed contra.* Ordo præceptorum in Lege proportionatur ordini virtutum, siquidem præcepta legis sunt de actibus virtutum: sed prima præcepta Decalogi sunt de actibus Religionis, vt patet Exod. 20. *Vnum Deum coles*, &c. Ergo Religio est etiam prima, inter virtutes morales.

2 Hæc *tamen Ratio* videtur in duobus deficere. *Primò quidem.* Quia præcepta Decalogi solùm dantur de his, quæ pertinent ad Iustitiam, & per quæ homo ordinatur ad alterum, vt expresse tradit *D. Thom. infra Quæst.* 122. *art.* 1. Ergo ex hac ratione solùm concluditur nobilitas Religionis inter omnes partes iustitiæ, & virtutes, quæ sunt ad alterum, non verò supra alias virtutes, quæ ad alterum non sunt. *Secundò.* Quia peccata, quæ prohibentur in his præceptis non ordinantur secundùm maiorem, vel minorem grauitatem; ergo neque virtutes, quæ præcipiuntur, ordinantur secundùm maiorem, vel minorem perfectionem. *Antecedens patet.* Quia in secundò præcepto Decalogi non prohibetur Blasphemia, quæ est grauior periurio: neque in sexto præcecepto prohibetur Bestialitas, quæ est grauior Adulterio: neque in septimo Rapina, quæ est grauior furto.

3 Sed *hæc facilè soluuntur*, *Aduertendo*, Quod in Decalogo non dantur directè præcepta de omnibus virtutibus, sed solùm traduntur prima, & communissima præcepta, quæ immediatè deducuntur ex principiis naturalibus; & ita talia præcepta maximè spectant ad totam communitatem hominum. Quia verò vt inquit *D. Thom.* 1. 2. *Quæst.* 100. *art.* 11. *ad* 3. Virtutes ordinantes ad alium maximè spectant ad bonum commune, ideò de istis, vt magis communibus, dantur præcepta directè in Decalogo; possunt tamen ad ea reduci ea, quæ pertinent ad alias virtutes: præsertim quia actus aliarum virtutum sub ratione Iustitiæ præcipi solent, prout scilicet reducuntur ad bonum commune, qua solùm ratione præcipi possunt à lege humana, vt citato loco dicit *D. Thom. art.* 1. Et quia iustitia est præcipua inter alias virtutes morales, quæ non sunt ad alterum, quia existit in subiecto nobiliori, scilicet in voluntate, aliæ autem in appetitu sensitiuo, & versatur circa nobiliorem materiam, scilicet operationis ad alterum, quæ sunt magis rationales, quàm passiones: ideò in præceptis iustitiæ, si præcipua sunt præcepta de actibus Religionis, à fortiori sunt præcipua quam ea, quæ dantur de cæteris virtutibus moralibus, quæ non sunt ad alterum. Et sic patet solutio ad primum.

4 Ad secundùm dicitur ex *Caiet. Loco citato* 1. 2. Quod præcepta Decalogi sunt prima, & magis communia præcepta inter ea, quæ per legem aliquam iubentur, & ita debent tradi de his, quæ communiter accidunt: & inter illa, quæ accidunt communiùs quantò grauiora; tantò priùs prohibentur: & ideò ex genere suo peccata, quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ quæ sunt erga Deum, grauiora sunt, quàm ea quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ, quæ sunt erga proximum. Illa verò peccata, quæ in Argumento proponuntur sunt grauiora, sed non prima, & communiora: & ideo de illis non dantur directè præcepta in Decalogo, sed sub communibus continentur.

Expenditur Secunda Ratio D. Thomæ:

1 Secunda *ratio*, qua probat *S. Thom.* Conclusionem, talis est. Ea quæ sunt ad finem, tantò sunt meliora, & perfectiora, quantò propinquiora fini; sed virtutes morales (vt dictum est *in præcedenti articulo*) sunt circa, ea quæ ordinantur ad finem; ergo illæ, quæ magis appropinquant huic fini, sunt perfectiores. *Maior constat*, quia ea, quæ sunt ad finem, sumunt suam bonitatem, & perfectionem ex fine, siquidem fini primò, & per se conuenit bonum: ea verò, quæ sunt ad finem, ex participatione finis, & non per se prima sunt bona. *Rursus*, sed Religio magis de propinquo accedit ad finem, qui est Deus, quàm aliæ virtutes morales; siquidem operatur ea, quæ directè, & immediatè ordinantur ad honorem Dei: ergo Religio est perfectior inter alias virtutes morales.

2 Contra *hanc Rationem* quinque virtutes morales pugnant, quæ principaliores quàm Religio videntur, & apud *D. Thom.* & secundùm veritatem. *Prima est.* Iustitia Legalis, quàm *D. Thom.* dicit præclariorem inter omnes virtutes morales, vt patet *supra Quæst.* 58. *art.* 12. *Secunda* est Misericordia, quàm *D. Thom. supra Q.* 30. *artic.* 4. dicit secundùm se esse maximam omnium virtutum; per comparationem autem ad habentem illam esse maximam inter omnes, quæ sunt ad proximum. Et specialiter in solutione

ad 1. *&* 2. eam præfert ſacrificiis, & operibus exterioribus Religionis. Et colligitur etiam ex illo Oſeæ 6. & Matth. 9. *Miſericordiam volo, & non ſacrificium.* Tertia eſt Humilitas, quam *D. Thom. infra Q.* 161. *art.* 5. dicit, quod poſt virtutes Theologicas, & poſt virtutes intellectuales, quæ reſpiciunt rationem, & poſt iuſtitiam, præſertim Legalem, potior cæteris eſt humilitas. *Quarta* eſt Pænitentia, quæ ſatisfacit Deo pro peccato, & ita immediatè ordinatur ad Deum vt ad obiectum *cui*, & ex hac parte non eſt inferior Religione. Ex alia verò parte ſuperat illam, quia pœnitentia eſt vltima diſpoſitio ad gratiam, & ad reconciliationem Dei, & habet placare Deum offenſum, qui eſt effectus nobilior quam colere, quia reſtituere honorem plus eſt, quam conſeruatum colere *Quinta* eſt Obedientia, de qua dicitur 1. Reg. 15. *Melior eſt obedientia quam victima, & auſcultare magis quàm offerre adipem arietum.*

5 Et *confirmat* hoc *D. Thom. infra Q.* 105, *art.* in medio corporis vbi ait: *Quod per ſe loquendo laudabilior eſt obedientiæ virtus, quæ propter Deum contemnit propriam voluntatē, quā aliæ virtutes, morales, quæ propter Deum aliqua alia bona contemnunt, Vnde D. Gregor. dicit in vlt. Moral. quod obedientia victimis iure præponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas propria mactatur.* Sic D. Thom. Qui etiam ibidem *art.* 2. *ad* 2. ponit quod Obedientia non eſt media inter duas malicias; & ſic minus videtur habere medium quam Religio, & conſequentèr magis accedere ad Virtutem Theologicam, & præſertim ad charitatem, quia per obedientiam habet homo idem velle, & nolle quod Deus, *quod maximè ſpectat ad amicitiam.*

Præfertur Religio Iuſtitiæ legali.

1 CIrca *primam* virtutem, ſcilicet *Iuſtitiam Legalem*, Caiet. hic cenſet perfectiorem eſſe Religione Eius verò ſententiam communiter reiiciunt Recentiores. vt *Suar. lib.* 3. *de Relig. cap.* 9, *& Magiſt.* Torre *c.* 6. *Diſput. vnic & Ledeſma. in ſumma Hiſpanica Tract.* 9. *cap.* 1. Vbi etiam pro ſe citat *Aragon.* Et *Caietanus* quidem fundat ſuam ſententiam in eo quod iuſtitia legalis, & Religio comparantur vt totum, & pars quia ad iuſtitiam legalem pertinet ordinare & ferre leges circa ea, quæ ſunt Religionis. *Suarez* autem non modicum laborat in intelligendo fundamentum *Caietani.*

2 Quod *tamen vt rectè participatur* Aduerte: quod Iuſtitia Legalis cum ſit virtus quæ reſpicit bonum commune, & inuenitur in ſubditis, & in Principe, ſed in Principe quaſi in ordinante actiuè ipſum bonum commune, & ideo dicitur eſſe in illo architectonicè; in ſubditis verò, vt in paſſiuè ordinatis ad bonum commune & ita eſt in illis miniſterialitèr, vt loquitur *D. Thom. ſupra Quæſt.* 58. *art.* 6. Quia videlicet bonum commune, & pendet à Principe, vt gubernatore illius, & reſpicitur à ſubditis, vt à partibus ordinatis ad totum; & quia bonum commune ordinatur per leges, ideo iuſtitia ordinans, & faciens id, quod debetur bono cōmuni, dicitur *Iuſtitia legalis*, quia vt inquit ibi D. Thom. art. 5. *Per eam homo concordat legi ordinanti actus omnium virtutum in bonum commune.* Cum ergo obiectum huius iuſtitiæ ſit reddere debitum bono communi, ſi conſideretur præcisè vt in ſubditis, qui ſolùm reſpiciunt bonum commune, ſicut partes totum, apparet quod excellentior ſit Religio, quia hæc habet reddere debitum Deo, quod eſt excellentius quàm reddere debitum bono communi: præſertim in eo, qui reddit hoc debitum tanquam pars, & inferior reſpectu boni communis, cum excellētius bonum ſit Deus, cui ſubiicitur homo per Religionem, quam bonum commune, cui ſubiicitur ſubditus. Et ita reſpiciendo vtrumque bonum ex parte inferioris, qui ei ſubiicitur, ſine dubio eminet Religio.

3 Cæterum *Caiet* non conſiderauit Inſtitiam legalem ſolum ſecundùm quod inuenitur in ſubditis, quia in illis eſt ſecundario, & miniſterialiter, vt diximus ex *D. Thom.* ſed conſiderauit illam ſecundum ſuam principalitatem, prout inuenitur in Principe. Et ſic aliter redditur debitum bono communi à Principe, quam à ſubditis, Intendit enim Princeps conſeruationem boni communis ferendo leges, quibus homines regulentur ad faciendum ea, quæ ad bonum commune pertinent. Vt autem conſeruetur bonum commune, oportet attendere omnia, quæ in bono communi requiruntur præſertim quantum ad duo. *Primum* Quod conſeruetur vnicuique ius ſuum reddendo vnicuique, quod ei debetur; præcipuum autem debitum tam ex parte hominis priuati, quàm ex parte totius communitatis eſt honor Deo debitus, & ita ad iuſtitiam legalem pertinet conſeruare bonum Religionis, præſertim publicum, & quod à tota communitate debetur Deo.

4 *Secundum Quod debet attendi*, eſt ordo boni communis ad ſuum finem, qui eſt Deum, ſi enim bonum commune non ita ordinetur, vt in eo attendatur ordo eius ad finem ſuum, id eſt, Deus, ita quod omnia ordinentur ad bonum commune tali modo, quod non deordinentur à fine boni communis, qui eſt Deus, aliàs non poterit conſeruare bonum commune, ſi in ipſo præcisè ſiſtat ordinatio Principis, ſed deuiabitur facilè ad hoc, vt pro fine habeatur ratio ſtatus communis, quæ eſt pernicies Reipublicæ benè ordinatæ Oportet ergo quòd iuſtitia legalis, ſi conſideretur vt in Principe tanquā virtus conſeruatiua boni communis, non ſiſtat in bono communi, vt in fine, ſed potius ipſi bono communi reddat ordinationem ad ſuum finem, qui eſt Deus; quia hoc maxime debetur bono communi à Principe, tanquam præcipuum debitum, ſine quo non poteſt conſeruari. Legalis autem iuſtitia reſpicit omne debitum bono communi; & hoc multo magis vrget in iuſtitia legali infuſa, qualis eſt in Principe gubernante Eccleſiam; bonum enim commune Eccleſiæ ordinatum eſt à Chriſto Domino ſecundum excellentiorem rationem, ſcilicet vt fideles ſupernaturalitèr gubernentur in ordine ad acquiſitionem vitæ æternæ, ſicut dixit Petro Ioan. vlt. *Simon Ioannis amas me, paſce oues meas*, quaſi in charitate fundando paſturam Ouium. & regimen Eccleſiaſticum, ſeu potius decernens ſecundùm Charitatem eſſe ordinandum; neque enim charitas requiritur in Prælato, vt verè Prælatus ſit, ſicut dixit Vuicleff damnatus in *Concil. Conſtantienſi*, ſed tamen gubernatio ſpiritualis ſecundum Charitatem ordinanda 5 eſt, & ſic ſaltèm iſta iuſtitia legalis perfeſtior eſt Religione, cum de Religione ordinet modo altiori.

5 In *summa*. Iustitia legalis reddit debitum bono communi; Religio verò reddit debitum Deo; sed tamen Religio reddit debitum solum vno modo, scilicet per subiectionem ad Deum; iustitia vero legalis duplici modo. Nam prout in subditis, reddit debitum subiectionis eo modo, quo pars debet ordinari ad totum, & obseruare ea quæ ad bonum totius requiruntur. Vnde Aliqui existimauerunt iustitiã legalem in subdito non distingui à virtute Obedientiæ, vt Lessius probat *lib. 2. de iustit, & iur. cap. 1. Dubit. 3. num, 19.* sed falsò, Quia obedientia solum respicit obseruantiam præceptorum, vt procedent à superiore, iustitia verò legalis respicit ipsam Communitatem, & comparat subditum non vt ad præcipientem, sed vt partem suo toti. *Alij autem* putauerent iustitiam legalem esse complectionem omnium virtutum in subdito, quatenus legi obtemperat, & in superiori quatenùs legem facit obseruari, vt sentit *Eusthacius 5. Ethic cap. 1. & 2.* ibidem *Buridan. Q. 4.* & *Andr. à Vega lib. 5. in Conc. Trid. cap. 4* Quod tamen est expresse contra *D. Thom. sup. Q. 58. art. 6. & 5. Eth. Lect. 2.* Quia iustitia legalis non est virtus generalis per essentiam, sed per imperium; nulla enim datur virtus generalis per essentiam quæ verè virtus sit, licèt dentur aliquæ conditiones virtutum generaliter transcendentes per omnes virtutes; de quo *D. Thom. q. 1. 2. Q. 61. ar. 3.* Quare iustitia legalis respicit peculiare debitum, scilicet id quod debet pars suo toti in eo quod pertinet ad bonum commune.

6 At *verò iustitia* legalis prout in Principe non solùm reddit debitum subiectionis, quatenus Princeps debet ordinari, & subdi bono communi, sed etiam reddere bono communi conseruationem omnis debiti requisiti, & inuenti in bono communi. Vnum autem ex debitis, quod debetur bono communi, & requiritur ad eius conseruationem, est vt secundùm Deum prouideatur gubernationi eius non sistendo tanquam in fine in statu boni communis, sed ordinationem eius ad vlteriorem finem scilicet ad Deum, conseruando. In hoc autem iustitia legalis eminetiùs colit Deum, quàm Religio, quatenùs ei subdit non solùm personam particularem, sicut facit Religio, sed totam Communitatem, & bonum commune, non reddendo Deo debitum directè, sed reddendo debitum bono communi, cui debitum est vt subiiciatur Deo ab eo, qui gubernat illud. Et hoc est eminenter, & virtualiter Deum colere ad eum modum, quo *Caiet.* dixit *inf. Q. 107. art. 1. circa fin.* Religionem eminenter facere ea quæ sunt Pietatis, & obseruantiæ. Sic Iustitia legalis in Principe eminenter est cultus Dei, quatenus reddit hoc debitum bono communi, quod subiiciatur Deo: & sic intellecta sententia *Caiet.* acutissima est, & probabilissima.

7 Sed, *instabis*. Nam iustitia legalis tam in Principe, quam in subditis, habet pro obiecto *Cui* bonum Reipublicæ; quod est bonum humanum, & non habet pro fine *Cui*, neque pro fine intrinseco Deum; ergo semper est inferior Religione; quin potiùs Religio imperat illi, sicut & omnibus aliis virtutibus; quia cultus Diuinus non debet ordinari in bonum Reipublicæ, sed è conuerso; & ita sicut Religio imperat omnibus virtutibus, etiã Theologicis, quatenus potest ordinare earum actus in cultum Dei, sic & iustitiæ legali imperare potest ordinando bonum Reipublicæ ad cultum Dei. Semper ergo Religio altiori modo imperat virtutibus, quam iustitia legalis; cum hæc imperet ordinando in bonum commune, illa verò ordinando ad cultum Dei *Et Confirmatur.* Quia *Epicheia* est virtus excellentior, quàm *Iustitia legalis* vt determinat *S. Tho. infr. Q. 120. art. 2.* Et tamen Epycheiam nullus ponit perfectiorem Religione: ergo neque iustitiam legalem.

8 Respondetur, Quod iustitia legalis prout in Principe habet duo. Vnum ex parte personæ Principis; & hanc subiicit bono communi, sicut partem toti: quia Princeps est pars Communitatis, principalissima tamen: ratione cuius fundatur *in D. Thom. 1. 2. Q. 96. art. 5. ad 3.* Quod Princeps quantùm ad vim directiuam legis subditur legi propria voluntate, quod difficile est satis explicare, sed; ex hac doctrina sumitur eius ratio. Quia (vt ibi dicit *S. Thom.*) Princeps voluntarius, non coactus debet legem implere, id est, ex voluntaria electione, quæ pertinet ad iustitiam legalem, quatenus subditur ipsi bono communi, & legibus eius vt persona quædam est, & pars communitatis, non verò ex impulsu, & motione legis præcipientis. Qua ratione hi, qui sunt inferiores obligantur bono communi. Aliud habet iustitia legalis ex parte boni communis, quatenùs illi debet Princeps bonam gubernationem, & sic oportet quod respiciat altiorem finem, quã ipsum bonum commune, scilicet Deum quod nisi respiciat gubernatio boni communis, declinabit in ratione status. Itaque Princeps, & debet debitum subiectionis bono communi, & debet debitum gubernationis, seu directionis. Et iuxta primùm debet persona Principis subdi bono communi, sicut facit iustitia legalis in subdito, & sic habet inferiorem finem, quam Religio, scilicet bonum commune Iuxta secundùm verò non habet inferiorem finem; quia debet gubernari bonum commune secundùm altiorem finem, scilicèt Deum, subiiciendo ei bonum commune. Et ratione primi Religio imperat iustitiæ legali, ratione secundi, non, sed potiùs iustitia legalis ordinat de his quæ pertinent ad cultum diuinum externum; & ex ratione proprij debiti, quod reddit bono communi subiiciendo illud suo fini, non respicit inferiorem finem quàm Religio, nec inferiori modo imperat aliis virtutibus.

9 Ad *Confirmationem* Respondetur *ex D. Thom. in loco citato in Argum. solut. ad 1.* Quod *Epycheia quodammodo continetur sub iustitia legali, & quodammodo excedit eam. Si enim iustitia legalis dicatur, quæ obtemperat legi siue quantùm ad verba legis, siue quantùm ad intentionem legislatoris, sic Epycheia est pars quædam iustitiæ legalis potissima pro ea parte, qua magis respicit intentionem legislatoris, quàm verba legis. Si verò iustitia legalis strictiùs dicatur solùm, quæ obtemperat legi secundùm verba legis, sic Epycheia non est pars iustitiæ legalis, sed est pars iustitiæ communiter dictæ, diuisa contra iustitiam legalem, sicut excedens ipsam.* Sic S. Th. Vbi satis patet loqui de iustitia legali prout in subdito; sic enim obtemperat legi, & attendit ad verba legis, & respectu talis iustitiæ legalis Epycheia vel est principalior pars,, vel principalior virtus, iuxta distinctionem *D. Thom.*

10 Itaque *Epicheia*, seu æquitas adhoc ponitur, vt subditus prætermittat legem positam à Superiori in casu, in quo illla lex deficit à ratione propter vniuersalitatem suam, secundùm quàm posita

est, quia si lex ponitur in vniuersali, & occurrit aliquando casus specialis, in quo obseruare legem esset malum, debemus tunc operari ex Epycheia, & non ex lege. Sicut quando quis est furiosus, debemus prætermittere legem reddendi ei gladium depositum. Seruit ergo Ephycheia pro subditis, non pro Principe propriè loquendo, in quo iustitia legalis est supra verba legis, & facit rectam intentionem in gubernando bonum commune.

Præfertur Misericordia

1 Circa *secundam virtutem*, scilicet Misericordiam recolendum est id, quod dixit *S. Thom. suprà art. 1. ad 1.* Esse aliquos actus, qui sunt elicitiuè à Misericordia, & imperatiuè à Religione, vt visitare pupillos, & subuenire pauperibus. Quare virtus misericordiæ apud *D. Thom.* inferior est Religione; imò, & inferior Iustitia, quia vt docet *supr. Q. 30. art. 3. ad 4.* Misericordia secundùm quod est ad alterum, est virtus moralis circa passiones existens: moderatur enim duas tristitias, scilicèt tristitiam de bono alterius quæ est *Inuidia*, & tristitiam de malo alterius quæ est nimia passio misericordiæ opposita *Nemesi* quæ tristatur de bono indignè agentium, iuxta illud Ps. 72. *Zelaui super iniquos pacem peccatorum videns*, de quo *D. Thom. supr. Q. 36. art. 3. ad 3.* Quare tristitia de malo, & miseria aliena, quatenùs moderationem habet ex electione rationis, accipit rationem virtutis, & dicitur virtus Misericordiæ, vt ait *S. Thom. Q. 10. de Malo art. 2. ad 8.* Quando ergo dicit *D. Thom. loco citato* in Argumento, quod *Misericordia secundùm se est maxima*, (& nota quod non dicit *Maxima virtutum*, sed solùm, *Misericordia est maxima*) ly *secundum*, *se*, non reduplicat speciem, & rationem misericordiæ, vt est virtus moralis, & moderatur passiones, sed vt præcisè habet hunc effectum, qui est subuenire miseriis, & defectibus alienis.

2 Et *hoc patet* ex doctrina eiusdem *S. Thom. 1. p. Q. 21. art. 3.* vbi inquit, Quòd Misericordia habet duo, & affici ad miseriam alteriùs per tristitiam, & compassionem, & sic *Misericors* dicitur quasi *habens miserum cor*, per affectum scilicet ad miseriam alterius. Secundò habet operari ad depellendam miseriam alterius succurrendo illi. Et quantùm ad primum, non est in Deo Misericordia, nisi metaphoricè, sicut & Ira: quantùm ad Secundum verò, propriè est in Deo Misericordia, secundùm quod ordinat communicationem boni ad expellendum defectum creaturæ: communicare autem bonitatem, seu perfectionem ad expellendos defectus, non conuenit cuicumque perfectioni, sed abundanti, & excellenti perfectioni, quæ potest deriuari ad alios. Et ideò Misericordia, quæ facit istam communicationem, dicitur *Maxima*, idest, maxima perfectio, seu præsupponens perfectionem ita magnam, quod possit ad alios deriuari. Et sic dicitur *proprium Dei misereri*; quia ipsi soli conuenit communicare perfectionem ad tollendos omnes defectus creaturæ.

3 Ex *qua etiam ratione sumitur*, Quod Misericordia non est virtus ad alterum, quamuis sit in magnam vtilitatem alterius; quia licèt effectus, qui procedit ex Misericordia, sit circa alterum, scilicet subuenire proximo, tamen obiectum misericordiæ non est debitum alteri reddendum: & ita ex parte obiecti non est ad alterum, sed solùm facit inclinationem ad subueniendum miseriæ alienæ, moedrando passiones, quæ sunt circa alterum scilicet tristitiam de malo, vel bono alterius; non verò respicit debitum ad alterum ex parte obiecti, licèt actus eius possit esse debitus ratione præcepti. Et quando dicit *D. Thom.* Quod *in ordine ad proximum Misericordia est potissima, seu potioris actus*, non loquitur de Misericordia secundùm speciem virtutis, vt versatur circa passiones, sed quoad effectum suum, qui in ordine ad proximum est potior, idest vtilior; quia in ordine ad indigentem potior est subleuatio eius indigentiæ. Sicut etiam *Philos.* dicit, quod *Philosophari est melius, quàm ditari*, sed non huic idest, pauperi, & ideò signanter dixit *D. Thom.* quod misericordia in ordine ad proximum est potissima, seu potioris actus, idest, vtilioris effectus.

4 Quando autem *D. Thom. ibidem* præfert Misericordiam sacrificiis, & operibus exterioribus Religionis, ipse se explicat dicens: *Deus non indiget sacrificiis nostris, sed vult sibi ea offerri propter nostram deuotionem, & proximorum vtilitatem. Et ideo misericordia, quâ subuenitur defectibus aliorum est sacrificium magis ei acceptum vt potè proximius vtilitatem proximorum inducens.* Ex quibus patet, quod misericordia præfertur sacrificio exteriori non absolutè, & quantùm ad finem primarium Religionis, qui est reddere Deo honorem, sed quantùm ad secundarium, quatenus deseruit vtilitati nostræ, quia ex sacrificio nihil vtilitatis accrescit Deo, sed nobis. Et ideò, quando ex misericordia plus vtilitatis accipitur, quia per illam subuenitur pauperi, ex hac parte præfertur sacrificio, non tamen simpliciter; quia excellentia, & perfectio simpliciter sumitur ex primario fine in Religione, qui est subiicit Deo per cultum.

5 Vel *Dicito*, Quod Misericordia præfertur sacrificio exteriori, non misericordia quomodocumque, sed quæ ad modum sacrificij se habet, scilicet, quæ est imperata à Religione: talis enim includendo imperium Religionis, etiam nobilitatem à Religione participat, & addit id quod misericordiæ proprium est, sicque excedit nudum sacrificium exterius, ratione cuius acutè dixit Augustin. 10. de Ciuitat. Dei capit. 5. Quod *Vbi scriptum est* Misericordiam volo, & non sacrificium, *nihil aliud quàm sacrificium sacrificio prælatum est.* Et ex hoc accipitur intelligentia illius loci Oseæ 6. *Misericordiam volo; &c.* Non enim fit ibi comparatio inter Misericordiam, & Sacrificium ex vne parte, scilicet obiecti specificæ rationis vtriusque; sic enim sacrificium præfertur Misericordiæ, sed sermo est de sacrificio, vt se tenet ex parte subiecti, prout scilicet exercebatur ab illis hominibus modo indebito, & animo impio, putantes illis sacrificiis se se expiari. Quo pacto frequenter in Scriptura reprehenduntur sacrificia, vt *Isaiæ 1. Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? plenus sum.* Et infra: *Discite benefecere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam.* Et *Mich. 6. Numquid placari potest Dominus in millibus arietum? Indicabo tibi, o homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: vtique facere iudicium, & diligere misericordiam.*

Vel

6 Vel *potest* locus *Oseæ* intelligi non de misericordia, quam homo tribuit aliis, sed quam homo recipit à Deo. Et hanc misericordiam, quæ est gratia Dei misericorditer accepta à Deo, magis vult Deus, quam sacrificium. Et non dissonat à Textu litteræ hæc expositio, quia paulò ante dicit: *Misericordia vestra, vt nubes matutina, & quasi ros manè pertransiens*, &c. *quia misericordiam volui, & non sacrificium, & scientiam Dei plusquam holocausta.* Vbi Misericordia in primo loco accipitur pro *Gratia*, quæ tunc ad modum roris dicitur pertransire, quando tam infirmo animo recipitur, quod in feruore tentationis perditur. Et est sensus, quod vult Deus; vt magis curent homines misericordiam gratiæ conseruare; & retinere, quam in holocaustis, & sacrificiis multa impendere, iuxta illud Psalm. 50. *Quoniam si voluisses sacrificium dedissem vtique holocaustis non delectaberis, sacrificium Deo spiritus contribulatus.*

Præfertur Humilitati.

1 Circa Tertiam *virtutem*, scilicet, *Humilitatem*, sine dubio tenendum est esse inferiorem Religione. Vnde & ponitur à *D.Thom. infrà q.* 161. *art.* 3. *ad* 1. Differentia inter Humilitatem, & Religionem: quod per Humilitatem subiicimus nos non solùm Deo, sed etiam hominibus propter Deum: Latriam autem seu Religionem soli Deo Debemus. Perfectiori ergo modo subiicitur homo per latriam quàm per humilitatem. *Et ad huius euidentiam considerandũ est.* Quod duplex est subiectio hominis ad Deum. Vna directa, & per se: alia indirecta, & vt remouens prohibens. Directè subiicitur aliquis Deo, vel per motum aliqualiter refugitiuum; vel per motum simpliciter prosecutiuum. Primo modo id facit Timor reuerentialis, quo considerat quis diuinam eminentiam vt potentem infligere malum, & sic Donum Timoris subiicit hominem Deo secundùm quandam reuerentiam, & includendo aliquid motus refugitiui, vt in superioribus explicatum est. Per motum verò prosecutionis subiicimus nos Deo, quando exhibemus illi debitam seruitutem, & protestamur eius excellentiam per hoc quod nos, & nostra ei subiicimus, vt supremo Domino, & hoc pertinet ad Latriam, quæ per modum cultus respicit Deum. *Indirectè autem*, & per modum remouentis prohibens subiicit nos Deo id, quod refrænat, & reprimit appetitum tendentem contra Deum, & impedientem subiectionem ad Deum, qui est motus præsumptionis, seu nimia spes, quæ est præsumptio, & superbia quæ pertinet ad vim irascibilem, quæ respicit bonum arduum, & excellens, de quo *S.Thom. infr. Quæst.* 162. *art.* 3.

2 Hanc ergo passionem, seu nimietatem spei, & præsumptionis tendentis ad excellentiam refrænat Humilitas & ideo indirectè, & vt remouens prohibens subiicit nos Deo, vt ait *D.Thom. Q.* 161. *citat. art.* 5. *ad* 2. Et ita est virtus circa passiones existens, & pars potentialis Temperantiæ; quia eius præcipuus actus est refrænare, & moderare illam passionem, vt ibidem asserit *S. D. art.* 4. Quare inferior est virtutibus directè tendentibus ad Deum, & reddentibus ei debitam subiectionem. Eminet tamen inter alias virtutes, quæ circa passiones sunt ex duobus: scilicet ex vniuersalitate sua, & ex motiuo à quo originatur. Ex vniuersalitate quidem, quia non solùm reprimit passionem præsumptionis in appetitu sensitiuo; sed etiam & principaliter motum appetitus rationalis inordinatè tendentem ad excellentiam spiritualem. Vnde & superbia, quæ contrariatur Humilitati, in appetitu rationali est, & propriè reperitur in Dæmonibus, vt docet D.*Thom. Quæst.* 162. *cit. art.* 3. *in fine corpor.* Et ita humilitas, quæ tali superbiæ opponitur, in voluntate est subiectiuè, & participatiuè deriuatur ad appetitum sensitiuum: & ratione huius vniuersalitatis ponitur vt dispositio remouens prohibens ad omnes virtutes, quæ proueniunt ex influxu Dei, vt loquitur *S. Thom. citat. Quæst.* 161. *art.* 5. *ad* 2. & 4. Quatenùs scilicet euacuat omnem inflationem superbiæ, & reddit hominem patentem, & subiectum, vt in eum influat gratia Dei, iuxta illud Iacob 4. *Deus superbis resistit; humilibus autem dat gratiam.* Qua ratione etiam Beatissima Virgo *Luc.* 1. *Respexit* (inquit) *humilitatem ancillæ suæ.* Quia videlicet, vt notauit *Caiet. loco proximè citato*, ad tantam plenitudinem gratiæ infundendam, quanta fuit in B. Virgine nihil aliud respexit Deus, quàm profunditatem humilitatis eius, qua reddita est capacissima ad suscipiendam quasi in concauitate maxima immensam gratiæ magnitudinem, iuxta illud Eccles. 24. *Ego quasi trames aquæ immensæ de fluuio, ego quasi fluuij Dioryx, & sicut aquæductus exiui de paradiso.*

3 Ex *motiuo autem* ex quo originatur Humilitas, supereminet aliis virtutibus, quæ sunt circa passiones, quia vt dicit *S.Thom. infr. Quæst.* 161. *art.* 1. *ad* 5. & *art.* 2. *ad* 3. Ratio subiiciendi se aliis per humilitatem sumitur præcipuè ex reuerentia diuina, ex qua contingit, vt homo non plus sibi attribuat, quàm sibi competit. Et ratione huius motiui, à quo originatur humilitas præfertur Virginitati, & propinquissima dicitur virtutibus Theologalibus à *D.Thom in* 4. *dist.* 33. *Quæst.* 3. *art.* 3. *ad* 6. Et hoc ideo est, Quia per humilitatem intendit homo subiicere se aliis, præsertim Deo, quod maximè contingit ex reuerentia ad eum, cui se subiicit. Et ex hoc accipienda est differentia inter Humilitatem, & Fortitudinem; quod motiuum ad reprimendum appetitum excellentiæ (quod facit Humilitas) cum sit reuerentia Dei, distinctum est à motiuo, quo quis firmatur ad prosequendos honores, quibus est dignus (quod facit Magnanimitas) & ita sunt distinctæ virtutes; cùm tamen ad eandem virtutem fortitudinis pertineat reprimere audaciam, & firmare animum contra Timorem, quod vtrumque fit ex eodem motiuo. De quo vide *S.Thom. cit. Q.* 161. *art.* 3. & *Caiet.* ibidem.

Comparatur Religio Pœnitentiæ.

1 Circa *Quartam* Virtutem, scilicet Pœnitentiam, plura Theologi dicunt 3. *p. Quæst.* 85. *art.* 2. vbi videri potest *M. Nugno, & Suar.* Nos verò breuiter duo dicimus. *Primum* non esse admittendam *Caiet.* sententiam *loco cit.* 3. *p.* Qui vt probabile existimauit quod virtus pœnitentiæ non distinguitur à Religione, quia actus eius (inquit) substantialiter est submissio voluntaria ad Diuinam Maiestatem, & solùm addit super alios actus Religionis, quod sit pro offensa Dei. Hoc autem non variat speciem actus Religionis, quia etiam actus Gratitudinis, & Fidelitatis sunt actus Religionis substantialiter, & tamen debitum Gratitudinis erga Deum nascitur ex beneficio accepto, &

& Fidelitatis ex promiſſione:ergo quod ſubmiſſio confeſſionis, & ſatisfactionis naſcatur ex debito offenſæ factæ Deo non variat ſpeciem Religionis. Et ideò *Suar.* cenſet probabilem ſententiam *Caiet. lib. 3. de Relig. cap. 7. num. 9.* Sicut eſt probabile Fidelitatem, & Gratitudinem erga Deum non eſſe virtutes diſtinctas à Religione. Cæterùm *S. Thom.* expreſsè tenet oppoſitum. Nam *loco cit. 3. p.* ponit Pœnitentiam eſſe ſpecialem virtutem. Et expreſsiùs illam diſtinguit à Religione *in 4. diſt. 14. Q. 1. artic. 1. Quæſtiuncul. 6.* ex diuerſa ratione debiti, quæ inuenitur in Religione, & Pœnitentia, quia in Religione homo eſt debitor Deo per hoc, quod ab illo recipit vt à primò principio: in Pœnitentia verò per hoc quod à Deo ſubtraxit, & in eum peccauit. Et idem habet *diſt. 15. Q. 4. art. 7. ad 2.*

2 Nec *ſatisfacit Caiet*, dicendo, Quòd *S. Thom.* loquitur de ſpeciali virtute *largo modo*, ſicut (inquit) in ipſa doctrina *D. Thom.* poſita eſt Virginitas ſpecialis virtus, quæ tamen non eſt niſi Religio determinata ad tam excellentem materiam. Hoc (inquam) præter quàm quod non ſatisfacit *loco citat. in 4. ſentent.* in exemplo allato, contradicit ſibi *Caiet. Qui 2,2. Q. 155. art. 3.* dixit, Virginitatem eſſe ſpeciem Temperantiæ, licèt non per differentiam temperantiæ, ſed Religionis ab aliis diſtinguatur. Sicut Adulterium eſt ſpecies luxuriæ, & tamen per differentiam iniuſtitiæ ab aliis ſpeciebus luxuriæ differt. Conſtat autem adulterium ſubſtantialiter eſſe actum luxuriæ; ergo, & virginitas ſubſtantialiter eſt ſpecies temperantiæ, non Religionis, alias eſſet nobilior humilitate, ſi ſubſtantialiter eſſet actus Religionis, quod eſt contra *D. Thom.* ſupra.

3 *Differentia autem* inter Fidelitatem, & Gratitudinem ex vna parte, & Pœnitentiam ex alia, manifeſta eſt ex dictis *ſupr. art. 5.* Quia in virtutibus, quæ reddunt debitum alicui, fundatum in ſpeciali ratione talis perſonæ, non diſtinguntur virtutes reddentes debitum, niſi diſtinguatur ratio fundans illud ex parte ipſius Perſonæ, vt patet in Pietate, quæ reddit debitum parentibus. Ex eo enim quod Gratitudinem habeamus ad parentes, vel illis largiamur eleemoſynam, ſi ſunt in neceſſitate, non diſtinguntur diuerſæ virtutes pietatis; quia gratitudo, & eleemoſyna non eſt ex ſe debitum fundatum in dignitate perſonæ patris, quatenus pater eſt, ſed eſt commune de ſe parentibus, & non parentibus. Vnde talis diuerſitas debiti non variat ſpeciem pietatis; ſed eleuatur illud debitum commune fundatum in actione, & non in perſona, ad ſuperius debitum, quod eſt pietatis. Sic ſimiliter debitum Religionis eſt debitum fundatum in excellentia perſonæ, cui redditur, ſcilicet Dei. Vnde illa debita, quæ redduntus Deo non vt fundata in excellentia perſonæ, ſed fundata in aliqua actione, vt gratitudo, & fidelitas, quæ fundatur in acceptione beneficij, & promiſſione. quando redduntur Deo non conſtituunt particularem virtutem, nec particulare debitum erga Deum, ſed trahuntur ad debitum altius, quod eſt cultus diuinus, ſicut gratitudo erga parentes non eſt virtus particularis erga parentes, ſed trahitur ad debitum pietatis. At verò pœnitentia ex propria ratione ſua habet debitum erga Deum fundatum in ipſa excellentia Dei alia ratione, quàm Religio. Et ideò diſtingui debet ab illa, non enim reddit Deo id, quod ei debetur, in quantum eſt primùm principium creaturæ, quod facit Religio; ſed quod debetur ei, in quantum eſt læſus, & offenſus à creatura peccante per ſubtractionem debiti honoris: hoc autem non reddere Deo honorem, qui ei debetur ratione excellentiæ diuinæ, ſed ſublatum reſarcire. Et ſi reſpicit excellentiam Dei offenſam, quæ fundat debitum pœnitentiæ, non excellentiam Dei producentem, & vt eſt primum principium, quæ fundat debitum Latriæ, & Religionis.

4 Secundùm *quod dicimus eſt*, Quòd ſuppoſita diſtinctione pœnitentiæ à Religione, neque abprobanda eſt ſententia *Suar. lib. 3. de Relig. cap. 9. num. 17.* neque *M. Nugn. 2 tom. in 3. p. Q. 85. art. 6. dub. 2.* Qui per extrema procedentes, *Primus* ſine vlla reſtrictione poſuit pœnitentiam eſſe excellentiorem Religione, quia attingit debitum magis rigoroſum, & magis accedens ad perfectionem iuſtitiæ quia ius diuinum læſum magis debet reſarciri, quàm cultus. *Secundus* verò ſine vlla diſtinctione dixit Religionem eſſe excellentiorem pœnitentia. Cæterùm Nos media via procedimus. Nam pœnitentia poteſt comparari cum Religione acquiſita, vel cum infuſa. Si comparetur cum acquiſita, pœnitentia eſt ſuperior Religione, quia pœnitentia intrinſecè, & ex ſe eſt virtus infuſa, vt tradunt communiter Theologi *3. p. Q. 85. art. 6.* Et videtur deduci euidenter ex principiis definitis in *Concil. Trid.* Nam *ſeſſ. 14. cap. 4. can. 5.* definitum eſt quod *Qui dixerit contritionem non eſſe vtilem dolorem, nec præparare ad gratiam, anathema ſit.* Diſpoſitio autem ad gratiam debet eſſe ſupernaturalis; cum inter diſpoſitionem, & formam ad quam diſponitur, debeat eſſe poſitiua proportio. Et ideò dicitur in *eod. Concil. ſeſſ. 6. can. 3.* quod *Si quis dixerit ſine præueniente Spiritus Sancti adiutorio poſſe hominem pœnitere, vt oportet, vt ei iuſtificationis gratia infundatur, Anathema ſit.* Eſt ergo pœnitentia virtus ſupernaturalis infuſa, & conſequenter ſimpliciter excellentior Religione acquiſita. Et in hoc caſtigamus ſententiam *M. Nugn.* neque eius ratio aliud conuincit; quia Religio (inquit) excellentiori modo reddit debitum Deo, ſcilicet, per ſe, pœnitentia autem per accidens, id eſt ſuppoſito peccato. Nam ex alia parte ſimpliciter excedit, quia pœnitentia reddit Deo debitum ſupernaturaliter; Religio autem acquiſita, naturaliter.

5 Si *verò comparemus* Pœnitentiam cum Religione infuſa, ſic Religio eſt ſuperior pœnitentia. Et in hoc tenemus contra *Suar.* Videtur tamen ſententia *D. Thom. loco cit. 3. p. art. 6. in fine corporis*, vbi inquit, Quòd *pœnitentia quantum ad aliquid eſt prima inter cæteras virtutes ordine temporis; quãtum ad eius actum, qui primus occurrit in iuſtificatione impij: ſed ordine naturæ videntur eſſe aliæ virtutes priores, ſicut quod eſt per ſe, eſt prius eo, quod eſt per accidens. Nam aliæ virtutes per ſe videntur eſſe neceſſariæ ad bonum hominis: pœnitentia autem per accidens ſuppoſito peccato.* Vbi S. D, non ſolùm comparat pœnitentiam aliis virtutibus, quantùm ad vſum, vt explicat *Suarez*, ſiquidem quantùm ad actum, ſeu vſum dicit pœnitentiam eſſe priorem; ſed etiam quantùm ad naturam, & non vſum, in quo dicit eſſe poſteriorem. Et cum ordo naturæ ſit ordo perfectionis, pœnitentia in perfectione poſterior eſt aliis virtutibus.

6 Et *hinc ſumitur Ratio huius.* Quia Religio, & pœnitentia, licèt conueniant in obiecto *cui* ſeu termino

termino *ad quem*, tamen ex parte materiæ, & obiecti *quod*, pœnitentia non se habet directè, & immediatè ad honorem diuinum, sicut Religio, sed quasi inchoatiuè, & indirectè, quatenus destruit offensam Dei, & peccatum quasi dispositiuè. Peccatum autem opponitur pluribus, & ideò à pluribus causis destruitur ad quas dicit ordinem pœnitentia. Nam peccatum est actus voluntarius circa aliquam materiam, quo homo constituit in creatura finem vltimum, quod est proprium Dei. Et pro ea parte, qua est peccatum in aliqua determinata materia, V. g. intemperantiæ, destruitur per oppositam virtutem in illa materia, scilicet, Temperantiam. Et pro illa parte, qua in illo finis vltimus constituitur, per Charitatem destruitur, quæ ponit finem vltimum in Deo. Et ideò displicentia præcisè de peccato præterito est immediatè actus charitatis, vt docet *S. Thom. Q.* 85. *art.* 2 *ad* 1. 3. *p.*

7 Denique *pro ea parte*, qua offendit Deum tollendo ab eo, id quod est proprium Dei, sic est expiabile per actus ipsius peccantis, qui debet hoc resarcire, & pertinet ad pœnitentiam; sicut etiam idem peccatum quatenùs inducit maculam in anima: tollitur per gratiam. Hoc autem quod est tollere peccatum ea præcisè ratione, qua expiabile est ab ipso, qui commisit, dicit quendam modum iustitiæ ad Deum valde imperfectum. Non enim pertinet ad pœnitentiam tollere absolutè, & quantùm ad omnia peccatum, sed dispositiuè, & imperfectè, eo scilicet modo, quo expiari potest ab ipso, qui commisit peccatum; hoc enim est essentiale pœnitentiæ quod sit restauratiō offensæ per modum expiationis ab ipso qui peccauit; qui autē peccauit, non potest perfectè reddere Deo iustum rigorosum, sed imperfectissimè dispositiuè. Vnde vt perfectè fieret hoc iustum, & tolleretur ex iustitia peccatum, necessarium fuit, vt ille veniret, de quo simpliciter, & perfectè dicitur, *Ecce qui tollit peccata mundi.*

8 Pœnitentia ergo non simpliciter tollit peccatum, sed disponit ad tollendum. Et ideò necessaria est Charitas, quæ ponendo finem vltimum oppositum, tollat illud tanquam inducens formam oppositam, & à Passione Christi tollitur per iustitiam perfectam. Et ideò aliter concurrit Passio Christi ad tollenda peccata, aliter Charitas, & gratia, & aliter pœnitentia: Religio autem non vt dispositio, sed vt per se, & directè reddit Deo honorem debitum à creatura, vt dicit *D. Thom. in art.* & ideò inuenitur in statu innocentiæ, & in Angelis & in Christo, in quibus tamen non ponitur Pœnitentia. Ex his patet ad rationem *Suarez* modò adductam.

9 Ad *id verò*, quod ab initio proponebatur pro hac virtute contra Religionem, etiam ex dictis Respondetur, Quod pœnitentia non est vltima dispositio ad gratiam per se sola, sed vt coniuncta, & formata à charitate; sicut non quicumque calor est vltima dispositio ad ignem, sed calor vt octo, qui est coniunctus igni, & esse coniunctum est esse formatum. Et ideò pœnitentia sola, & secundùm se indiget misericordia Dei, vt hominem iustificet, quia per se sola non inducit debitum ad gratiam, aliàs gratia non esset gratia, & consequenter si non inducit debitum, expectat misericordiam, & illa adueniente formatur per charitatem, & fit dispositio vltima expellens peccatum. Et ita dicitur in Conc. Trid. sess. 14. cap. 4. *Ita demum præparat contritionis motus ad remissionem peccatorum si cum fiducia diuinæ misericordiæ coniunctus sit.* Non est ergo pœnitentia vltima dispositio ad gratiam nisi ex misericordia Dei, vt formata charitate. De quo etiam videatur *D. Thom. Q.* 28. *de verit. art.* 1. *ad* 8.

10 Quod *denique* dico, vt reiicias sensum *Suar.* Qui 4. *tom.* 3. *p. Disp.* 8. *sect.* 2. *num.* 3. dicit Quòd contritio vt formata supponit gratiam infusam, & peccatum remissum, & ita non potest esse dispositio ad remissionem peccati. Qui tamen non aduertit, quod sicut dispositio vltima non dicitur formata; & vltima, quia supponit formam in esse perfecto informantem. sed quia vltimatè coniungitur illi; sic neque contritio formata supponit peccatum remissum in esse perfecto, sed vltimatè coniungitur illi ex misericordia Dei. Ex dictis autem constat quod restauratio honoris diuini læsi, cum non fiat à pœnitentia perfectè, & simpliciter, vt præscindit à charitate, sed solùm inchoatiuè, & dispositiuè, non est tantæ perfectionis sicut Religio, quæ reddit honorem debitum à creatura perfectè. Quòd autem restaurat honorem Dei læsum simpliciter, vt charitas, & satisfactio Christi excellentior est Religione.

Religio præfertur Obedientiæ.

1 Circa *Quintam*, & vltimam Virtutem, scilicet Obedientiam, illa expresè ponitur à *D. Thom.* inferior Religione, *infra Q.* 104. *art.* 3. *ad* 1. Vbi inquit, Quòd Obedientia procedit ex reuerentia Dei sub Religione. Et hoc ideò, quia Obedientia solùm respicit Deum vt præcipientem; habet enim seruare præcepta Dei, vel superioris, quia præcepta sunt, & sub ratione præcepti. Vnde sicut per Religionem debet homo Deo cultum ratione primi principij, ita debet Obedientiam ratione primi præcipientis, & primæ voluntatis, cui debet conformari per Obedientiam.

2 Ad *illum* ergo locum 1. *Reg.* 15. Respondetur cum *D. Thom. loco citato*, Quòd ibi non præponitur Obedientia Religioni, & actibus eius absolutè, sed solùm exteriori actui, qui est occisio victimæ, quando ex vera deuotione, & obedientia non fit, imò obedientia, quæ præponitur victimis (vt inquit *D. Th.*) est Obedientia, quæ procedit ex reuerentia Dei, & Religione, non obedientia nuda, & præcisa. Et sic patet ad locùm *D. Th.* Dicit enim Obedientiam esse laudabiliorem aliis virtutibus, quæ propter Deum alia bona contemnunt, cum obedientia contemnat propriam voluntatem. Patet autem, quod Religio etiam habeat subiicere voluntatem Deo excellentiori modo, quàm Obediētia, quia subiicit illam excellentiæ Dei, non præcepto. Vnde non illi, sed aliis virtutibus, quæ voluntatem Deo subiiciunt præfertur Obedientia. Similiter etiam interpretanda est authoritas *Gregor.* sicut & illa 1. *Reg.* 15. Vel dic *ex D. Thom.* Quòd ad litteram obedientia præfertur victimæ, non quomodocumque, sed quæ fiebat contra mandatum Dei, vt fecit *Saul* contra mandatum Dei seruans pecora *Amalec* ad victimas.

3 Denique ad vltimum locum *D. Thom.* Respondetur, Quòd ibidem expresè ponit Obedientiam habere medium, non quidem secundùm circunstantias quanti, sicut de Religione dixit *art. præcedenti*, sed secundùm alias circunstantias, vt si obediat quando non debet, vel qui non debet:

bet: qua ratione etiam in pœnitentia datur medium; vt si quis satisfacere velit Deo, quando non debet, vel quomodo non debet. Vnde in scriptura aliquorum pœnitentia non probatur, vt Hebræor. 12. *Esau non inuenit locum pœnitentiæ, quamquam cum lachrymis inquisisset eam.* Et 2. Machab. 9. *Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus.* Quòd verò dicit S. Thom. Obedientiam non habere medium inter duas malitias, hoc in virtute iustitiæ etiam inuenitur; quia omne peccatum contra iustitiam siue per excessum, siue per defectum est iniustitia: & omne peccatum contra obedientiam est inobedientia; non sicut in aliis virtutibus, vt fortitudo quæ inter timiditatem est, & temeritatem, & spes inter desperationem & præsumptionem, quæ sunt duæ malitiæ specie diuersæ in quantum extrema.

Articvlvs VII.

Vtrum Religio habeat aliquem Actum exteriorem, seu Aliquas exteriores Cæremonias.

1 IN Titulo, ly *Exteriorem actum*, intellige actum corporalitèr exercitum. Solet enim aliquado sumi apud D. Thom. actus exterior non pro actu corporali tantùm, sed pro quocumque actu imperato, & actus interior pro imperante, quia imperatus semper est extra imperantem, & ab illo exiens, & ita comparatur ad illum vt exterior. Quod egregiè notauit *Caiet.* 1. 2. *Quæstio* 18. *art.* 6. Vbi actus voluntatis interior dicitur se habere vt formale respectu exterioris, quia accipitur interior pro actu imperante, qui versatur circa finem; & exterior pro imperato, qui est circa ea, quæ sunt ad finem. Et licèt *Suarez* existimet omnem actum corporeum esse imperatum ab interiori, quidquid tamen sit de hoc, hic actus exterior non sumitur pro actu imperato à Religione quomodocumque, sed pro actu corporeo, & sensibili: de hoc enim est specialis difficultas, An tali actu possit Deus coli; cum sit omnino incorporeus?

2 Vnica *Conclusione* respondet S. Thom. Religioni conueniunt actus interiores, seu spirituales; & exteriores seu corporei; illi quasi principales, & per se, isti quasi secundarij, & ordinati ad interiores. Probat hanc conclusionem primò in argumento *sed contra* ex illo Psalm. 83. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.* Ex quo videtur, quod Deus sit colendus, non solum actibus interioribus, qui pertinent ad cor, sed etiam exterioribus, qui pertinent ad carnem. *Nec te moneat.* Quod exultatio in Deum videtur pertinere ad gaudium, qui est effectus charitatis, vt determinat S. Thom. *supra Quæstio* 28. *art.* 1. non autem ad cultum: & ita non bene probatur ex gaudio exteriori, & interiori in Deum cultus interior, & exterior. Hoc inquam mouere non debet. Quia sæpe in sacra Scriptura exultatio significat laudationem Dei, quæ est pars cultus diuini, vt Isai. 12. *Exulta, & lauda habitatio Sion.* Psalm. 32. *Exultate iusti in domino, rectos decet collaudatio*, & in Psam. 80. *Exultate Deo adiutori nostro. Iubilate Deo Iacob, sumite Psalmum, &c.* Et *Luc.* 1. *Exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.* Vbi semper exultatio coniungitur cum laude Dei. Et sic etiam hic exultatio cordis, & carnis ad Dei cultum pertinere intelligenda est, licèt ex charitate, vt ait S. Thom. aut ex spe oriatur, vt interpretatur *August. Psalm.* 83. iuxta illud Romam. 12. *Spe gaudentes.* Vel si *Exultatio* in rigore sumatur pro *Gaudio*, quod oritur ex charitate, aut spe; intelligitur argumentum *D. Thom.* procedere à simili, Quod sicut gaudium pertinet ad cor, & carnem, ita, & cultus, qui ex tali gaudio frequenter oritur. Aut denique *exultatio* sumitur pro deuotione, & alacritate animi in Deum; qua non solùm anima, seu etiam ossa corporis perfundi videntur, iuxta illud Psalm. 34. *Anima autem mea exultauit in Domino: omnia ossa mea dicent, Domine quis similis tibi?* Deuotio autem, seu alacritas ista est actus Religionis, & habet pro effectu lætitiam, seu exultationem vt *Quæstione sequenti art.* 4. *dicitur*, Optimè ergo ex tali exultatione probat S. Thom. conclusionem suam.

3 Secunda *Ratio*, qua ostendit *D. Thom.* conclusionem suam in corpore articuli constat duplici syllogismo in hunc modum. Reuerentia, & honos, qui exhibetur Deo per Religionem, non exhibetur propter Deum, id est propter vtilitatem Dei, sed propter vtilitatem, & perfectionem nostram: sed perfectio, quam ex cultu, & honore Dei consequimur est subiici Deo: ergo modo, quo mens nostra nata est subiici Deo, perficietur per Religionem. *Maior est certa.* Quia licèt Religio sit propter Deum tanquam propter finem, non tamen propter vtilitatem aliquam, quæ Deo proueniat ex actu Religionis, cùm in se sit plenus gloria; ergo vtilitas, & perfectio quæ ex tali actu acquiritur, cedit in nostram vtilitatem, non Dei. *Min. vero probatur.* Nam omnis res habens superiorem perficitur per hoc, quod subiicitur suo superiori; sicut corpus per hoc, quod subiicitur animæ, & aër per hoc, quod subiicitur Soli illuminanti. Et hoc autem syllogismo procedit *D. Thom.* ad alium: Sed mens nostra non potest subiici, & coniungi Deo in hac vita nisi per manuductionem sensibilium, quia *Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur*, ad Rom. 1. Ergo in cultu Dei necesse est vti aliquibus corporalibus quasi signis, quibus mens hominis excitetur ad coniunctionem Dei habendam per spirituales actus. Ex quo alia consequentia infertur: Ergo Religio habet interiores actus quasi principales, & exteriores quasi secundarios, & ordinatos ad interiores.

4 In *hac Ratione* circa primum syllogismum nihil difficultatis occurrit. Circa secundùm verò in prima consequentia occurrunt Hæretici: in secunda verò dubitatio metaphysica est, Quomodo probetur exteriores actus esse verè actus Religionis distinctos ab eius materia: Quantùm ad primum, & si non inueniam Hæreticos, qui in vniuersum abstulerint omne genus exterioris cultus; hoc enim ipsa naturalis ratio dictare videtur, & sacra Scriptura plena est cæremoniis, & actibus exterioris cultus, quibus in lege veteri colebatur Deus: aliquos tamen ex actibus visibilibus colendi Deum Hæretici negauerunt. Nam sacrificium visibile, quod in rigore & proprietate sit sacrificium in noua lege negauerunt Hæretici nostri temporis, contra quos diffinitur

tur in *Conc.Trid.seß.22.can.1.& infra tractabitur quæst.85.*

5 Alij *etiam* Hæretici abstulerunt Templa, & omnia, quæ in illis exteriùs celebrantur, vt *Manichæi*, qui, vt dicit *August. lib. contra Adamantium* probabant Deum veteris Testamenti non esse Deum verum, qui iussit sibi ædificari templum. Quos secuti sunt *Vuadenses*, vt refert *Castr.lib.4.de hæres.verb.* Templum. Et nostro tempore *Anabatistæ.* Admittunt autem illa tantùm ad concionandum, & sacra ministranda *Lutherani*, & *Caluinistæ*, contra quos disputat *Bellarmin. tom.1. controuers.7.general. lib.3.cap.1.& 2.* Fundamentum sumunt ex illo Act.17. *Deus non in manufactis templis habitat, aut manibus humanis colitur.* Et Ioan.4. *Venit hora, & nunc est, quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem. Spiritus est Deus: & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare.* Et 1. ad Timoth.2. *Volo viros orare in omni loco leuantes puras manus, &c.*

6 Veruntamen hic Hæreticorum error apertissimè conuincitur. In Scriptura enim fit mentio de Ecclesiis in quibus Christiani conueniebant ad exteriorem cultum Dei exercendum, vt in 1. ad Corinth.11. *Conuenientibus vobis in Ecclesia*, &c. Et infrà: *Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? Aut Ecclesiam Dei contemnitis?* Et cap.14. *Mulieres in Ecclesia taceant, non enim permittitur eis loqui. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.* Vnde diffinitur in *Concil. Grandrens.* Sub Siluestro Papa cap.5. *Si quis docet Domum Dei contemptibilem esse, & Conuentus qui in ea celebrantur, anathema sit.* Et cap.20. *Si quis superbia vsus affectu Conuentus abominatur, qui ad Confessiones Martyrum celebrantur, & ministeria, quæ in eis fiunt simul cum eorum memoriis execratur, anathema sit.* Denique probatur ex perpetuo vsu Ecclesiæ Catholicæ quem ita demonstrant ipsæ antiquissimæ Ecclesiæ, quæ nunc extant, vt proinde ab hàc Hæreticorum disputatione nociua, & otiosa supersedendum sit; sicut & ab aliis controuersiis, quibus fidem impugnant, iuxta illud D.Ambrosij dictum in sermone de Sanctis Nazario, & Excelso: *Magni periculi res est, si post Prophetarum oracula, post Apostolorum testimonia, post Martyrum vulnera, veterem fidem quasi nouellam discutere præsumas, & post tam manifestos duces in errore permaneas, & post morientium sudores otiosa disputatione contendas.*

7 Ad *Loca sacræ* Scripturæ facilis est responsio. Nam D. Paul. *Act.*17. sensum suum explicauit, dicens. *Non in manufactis templis habitat, aut manibus humanis colitur; indigens aliquo.* Sensus ergo est, quòd non colitur Deus ex indigentia cultu exteriori; quia nihil gloriæ sibi inde accrescit quantùm ad perfectionem, sed solùm additur quædam extrinseca denominatio, eo quòd nos colamus illum, quòd est in nostram vtilitatem, vt dicit *S.Thom.in art.* Ad illud Ioan.4. *Spiritus est Deus*, &c. Sufficienter respondet hìc *S. Thom.solut.ad* 1. Et præterea dicitur, Quod in illis verbis significauit Christus secundùm modum allegoriæ tollendam esse adorationem non quantùm ad illum locum, sed quantùm ad ritum Iudæorum, & Samaritanorum, quo in illis locis colebant Deum, & secundùm sensum moralem docuit, quòd veri Christiani, & cultores Dei ea, quæ ad cultum Dei spectant magis secundùm spiritum, & gratiam, quàm secundùm leges, & ceremonias implere debent: non tamen negat, quod secundùm spiritum talem gratiæ exteriora opera cultus Diuini facturi sunt.

8 Ad *illud Apost.1. ad Timoth.2.* Respondetur, vel loqui Apostolum de Oratione mentali, quæ omni loco fieri potest, vt interpretabatur ibi *D.Thom. lect.2.* Vel si accipiatur de oratione externa, ly *Omne* non distribuit absolutè, sed secundùm accommodationem pro omni loco apto, & destinato ad orandum, quòd maximè fit in Ecclesiis, quæ sunt domus orationis. Denique vt meliùs intelligantur Antiqui Patres, qui de hac re loquuntur, obserua. Quod aliquando sumunt Templa in significatione stricta, prout sunt loca ordinata ad sacrificium, & sic, sicut soli Deo, & non sanctis debetur sacrificium, similiter & Templum. Quo sensu loquitur *D. August.8. de Ciuit.Dei, cap.vlt.* & alibi sæpè, negans templa Martyribus. Aliquando verò sumunt Templa prout in vsu erant apud Gentiles, & distinguuntur contra Ecclesias Christianorum, vel synagogas Iudæorum: & sic aliquando negant templa Christianis. Quo sensu dixit *Hieronymus in epist. ad Rapar.* Iulianum Augustum Christi Ecclesias aut euertisse, aut in Templa conuertisse. Et Optat. lib.6. *Quis nostrum* (inquit) *templum intrauit?* Qua ratione etiam olim Christiani à Gentilibus reputabantur vt Atheistæ, quia templum non habebant, vt obiicitur illis à *Cecilio* apud *Minutium Felicem.* Sed vt ab ista Hæreticorum fæce ad nostra Theologia reuertamur, *quantùm* ad secundam consequentiam *D. Thom.* quam infert, debere dari exteriores actus Religionis vt secundarios, occurrit dubium.

Vtrùm actus exteriores sint propriè, & elicitiuè Virtutis Religionis?

1 Sensus est an isti actus exteriores de quibus hic agitur sint solùm signa actus interioris vt videtur insinuare *D. Thom.* vel sint actus proprij, & eliciti à Religione? actus enim elicitus ab aliqua virtute debet distingui à materia, & & obiecto talis virtutis. Actus autem exterior est materia, & obiectum virtutis, & actus interioris, vt docet *S.Thom.1.2.quæst.20. art.1.ad 1.* Ergo actus exteriores non sunt propriè actus Religionis, sed solùm materia, vel signa interioris actus. Propter quod *Suar. lib.2. de Relig. cap.2. & 3.* censet omnem actum externum Religionis esse imperatum ab illa, non elicitum propriè loquendo: licèt quando isti actus externi non fiunt ab alia virtute distincta à Religione, appellentur proximè imperati ab illa. Imò addit *cap.2. num.2.* Omnem actum, qui est cultus Dei, non esse elicitum à Religione, sed actum elicitum esse solùm affectum colendi Deum, ipsum verò cultum esse materiam talis affectus: dicitúrque *Materia*, quatenus subiicitur virtuti: dicitur verò *Actus*, quatenus ab illa efficitur saltèm remotè, & imperatè.

2 Itaque apud *Suar.* Solùm inuenitur tanquam actus proprius, & elicitus à Religione affectus colendi Deum, qui affectus, (vt dicit loco citato *cap. 1. num. 10.*) includit omnes actus voluntatis, qui sunt circa cultum Dei; scilicet amorem, desiderium, propositum, intentionem, electionem, imperium, &c. Quæ omnia (inquit) ad

Ioan. à S.Thom. in 2.2. D.Thom. Gg

ad Religionem pertinent. Nec tamen negat actus externos fieri à Religione: sed dicit effici mediantibus actibus elicitis. Ita quod actus eliciti à Religione sint illi affectus interiores colendi Deum;& isti efficiunt, & influunt in actus externos, vt in effectus,dicuntúrque materia virtutis,ficut effectus est materia circam quam causæ efficientis. Ita *lib.* 1. *c.* 7. *n.* 2

3 Cæterùm Nos *supra articul.* 4. Satis ostendimus ex *D.Thom.* quemcumque actum externum, si non habeat aliam speciem moralem, quam Religionem, elicitiuè procedere à virtute Religionis Et ideò sententia ista *Suar.* admittenda non est. *D. Thom.* autem *in hoc articulo* intelligendus est de actu exteriori proprio, & elicito à Religione. De hoc enim erat difficultas specialis, An scilicet haberet Religio actum corporalem; non verò an imperaret actum corporalem. Præsertim cum plurimi actus corporales inueniantur, qui non habent aliam speciem, quàm rationem cultus; sicut sacrificare, & adorare ponuntur supra art. 1, elici à Religione,& similiter *in* 3. *dist.* 9. *Q.* 1. *art.* 1. *Quæstiunc.* 2. Et ita fatetur *D. Thom.* dari aliquos actus corporales elicitos à Religione; ergo quod sint exteriores, & corporales, & secundarij,non tollit. quod sint eliciti.

4 Vt *autem* intelligamus, Quomodo actus exterior dicatur materia, seu obiectum virtutis, vel actus interioris; & simul sit actus elicitus à virtute. Nota egregiam doctrinam *S. Thom. in* 3. *dist.* 9. *quæstio.* 1. *articul.* 1. *Quæstion.* 1. *in principio corporis*, vbi loquens de Religione inquit: *Seruitium, vel obsequium, quod Deo debetur, speciali nomine nominatur, & dicitur* Latria. *Hoc autem nomen tripliciter sumitur: Quandóque enim pro eo, quod Deo in obsequium exhibetur; sicut sacrificium genuflexiones, &c. Quandóque autem pro ipsa exhibitione, Quandóque verò pro habitu, quo exhibetur obsequium. Primo modo, Latria non est virtutis, sed materia virtutis Secundo modo est actus virtutis. Tertio mudo est virtus.* Hæc D. Thom. Ex quibus verbis colligimus, Quod esse actum Religionis, & esse materiam, *circa quam* Religionis distinguuntur, sicut exhibitio actiua, & passiua obsequij,seu cultus,& seruitutis. Ita quod res exhibita in obsequium siue sit operatio,siue res aliqua, est materia virtutis, & dicitur *Obsequium* obiectiuè. Exhibitio autem actiua, qua exhibemns talem materiam, est actus. Sicut autem quando materia exhibita in obsequium Dei est aliquod spirituale, nempe quando actum mentis, vel potius ipsam mentem exhibemus Deo per orationem, & deuotionem, actus exhibens debet etiam esse spiritualis,iia quando res exhibita in obsequium Dei est aliquid corporale, oportet quod actus exhibens non sit tantùm corporalis, sed etiam spiritualis. Et ita in ipsis sensibilibus, & corporalibus inuenitur exhibitio actiua, seu actus exhibens, & inuenitur exhibitio passiua, seu res exhibita. Et hac ratione inuenitur ibi distinctio inter materiam, & actus *Materia* in quantum est aliquid exhibitum, Actus autem, in quantum est exhibitio habens pro obiecto ipsam materiam exhibitam, quæ cedit in cultum Dei.

5 Ex *his colligimus Primò*, Quid intendat *D. Thom. in hoc articulo* Quando distinguit inter actus interiores tanquam primarios, & per se, & exteriores tanquam secundarios. Non enim vult dicere, Quod actus interiores sint affectus exhibendi Deo cultum, & exteriores sint materia exhibita Deo per tales effectus. Intelligi enim non potest, quod detur aliquid corporale exhibitum passiuè, nisi detur exhibitio corporalis actiua, & consequenter actus corporalis, qui non sit materia. Sed sensus *D. Thom.* est, Quod aliqui sunt actus interiores, qui sunt spirituales, & quantum ad exhibitionem actiuam, & quantum ad passiuam, id est, in quibus, & res exhibita in obsequium Dei, & actus exhibens sunt aliquid spirituale; sicut oratio, & deuotio. Et isti actus dicuntur principales in Religione quia Deum, qui spiritualis est, colunt in spiritu qui est res principaliùs subiecta Deo. Alij vero sunt actus exteriores, quantùm ad rem exhibitam, & quantùm ad exhibitionem, qua exhibent in obsequium Dei aliquid corporale, vt sacrificium, genuflexio, &c. Et isti sunt minùs principales, quia per illos protestamur supremum Dominum Dei actu quodam sensibili, quo manuducimur ad subiiciendum nos spiritualiter Deo, quia non solùm spiritu, sed & corpore debemus subiecti ei esse.

6 Qui *modus* explicandi expressiùs ponitur à D. Thom. in 3. *dist.* 9. *Q.* 1. *art.* 3. *Quæstiunc.* 1. Ipse ergo actus externus exhibens tale obsequium Deo, in quantum exhibens,est actus elicitus à Religione, & habet speciem moralem virtutis effectiuè productam à Religione;res autem, quæ exhibetur in cultum Dei per talem actum,V. g. res. quæ est sacrificata, est materia *circa quam* talis actus; & quia importat subiectionem corporalem dicitur esse signum spiritualis subiectionis; & sic distinguitur actus elicitus exterior à materia,& obiecto, circa quod versatur. Et quando *D. Thom.* dicit *in Q.* 20. *citat.* 1. 2. Quod actus exterior est obiectum voluntatis, & actus interioris, non loquitur de actu exteriori, vt actio, & exhibitio actiua est in executione, & elicientia, quin potius in hoc sensu expressà dicit actum exteriorem esse effectum voluntatis, & sequi voluntatem: sed loquitur de actu exteriori, vt includit materiam, seu obiectum suum, quod mediantè actu exteriori attingitur à voluntate, & actu interiori. V. g. furari, & occidere non sunt obiectum voluntatis solùm in quantum actus sunt quoad exercitium, & elicientiam,sic enim sunt effectus voluntatis; sed vt per illos attingitur materia, & obiectum furti, vel occisionis: & hunc sensum expressit ipse *Doctor S. in loco cit. in* 3. *sent. art.* 1. *Quæstiunc.* 1. *ad* 2. dicens, *Quod licèt virtus habeat, quod sit virtus ex actu interiori, tamen quod sit determinata virtus habet ex actu exteriori: quia nostra electio determinatur per actum exteriorem, qui elicitur, secundùm quem attingit virtus propriam materiam, vel obiectum ex quo specificatur actus, vel habitus.*

7 Si *ergo* per exteriorem actum, vt dicit D. Thom. attingitur materia, & obiectum specificans; ipse actus exterior non est materia, & obiectum interioris, in quantum actio est in exercitio, sed vt includit obiectum, & materiam suam conformem, vel difformem rationi, à quo specificatur actus. Et ideo bonitas, vel malitia ex obiecto priùs inuenitur in actu exteriori, quàm in voluntate quantùm ad apprehensionem rationis, quæ talem actum faciendum

proponit

proponit voluntati in eliciendo actum, & exequendo. Actus exterior, V. g. furti accipit suam speciem à voluntate effectiuè, obiectiuè verò à suo obiecto, vel materia, vt difformi, vel conformi rationi. Similiter ergo actus exterior Religionis effectiuè, & elicitiuè habet speciem suam à Religione interiori; obiectiuè verò à materia debita, & oblata in cultum Dei. Ex quo fit, quod multi ex illis affectibus internis numerati à *Suar.* vt propositum, desiderium, & amor colendi Deum, non sint perfecti actus Religionis, sed inchoatiuè; quia non sunt formalis redditio, & exhibitio cultus siue in materia corporali, siue spirituali, sed origo, & inchoatiuo reddendi.

8 Colligitur *secundò* contra *Suarez*, Quomodo cultus possit esse actus elicitus à Religione, Cultus enim est idem quod obsequium, & vt diximus ex *D. Thom.* licèt obsequium vt exhibitum sit materia Religionis; tamen exhibitio est eius actus: & ita cultus sumptus pro exhibitione actiua est actus elicitus Religionis. Dicere autem quod est imperatus quia fit mediante actu interiori, improprium est. Licèt enim actus exterior quantum ad emanationem, & efficientiam dicatur mediatus, & secundarius; quantum ad speciem tamen moralem dicitur immediatè elici à virtute, vt ipse *S. D. dixit supr. artic.* 1. *ad* 1. Quia scilicet non habet aliam speciem quàm illius virtutis. *Vt ergo actus sit imperatus* non sufficit esse mediatus quomodocumque, sed quantùm ad speciem; quando videlicet ab imperante solùm habet ordinationem ad aliquem finem, speciem verò ab alio principio. Et ex hoc explicabis *D.Thom.* quando in 2. *dist.* 25. *Quæst.* 1. *art.* 2. ait. Quòd motus corporalis est ab appetitu, vt imperat motum, & à virtute affixa corpori vt ab exequenti. Non enim negat, quin aliquando actus corporalis possit esse elicitus à voluntate quantùm ad speciem moralem, quàm illi præbet effectiuè; licèt non quantùm ad rationem corporeitatis, & naturalitatis, quàm habet; quantùm ad hoc enim non elicitur immediatè à voluntate. Quomodo verò diuidantur actus interiores, & exteriores Religionis? Dicemus in initio sequentis Quæstionis, & similiter quomodo in aliqua virtute distinguantur actus, & effectus, qui non sunt actus, dicemus *in art.* 4. *seq. Quæst.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm Religio sit idem sanctitati?

1 PRoponit *S. Thom.* hunc art. occasione doctrinæ traditæ *sup. Quæst.* 80. *art.* 1. ibi enim *in* 4. *arg.* numerando partes principales iustitiæ, quas ponit *Andronicus*, ponit inter illas Eusebiam, & Sanctitatem, Cui argumento satisfaciens *D.Thom.* & admittens enumerationem positam ab illo authore, inquit, Quod *Eusebia dicitur quasi bonus cultus*; *vnde est idem quod Religio. Et ad idem reducitur sanctitas, vt postea dicetur*, addit *Sanct. Doct.* Quòd ergo ibi promisit agere de sanctitate hìc adimplet, quia non loquitur de sanctitate supernaturali, quæ fit per infusionem gratiæ, sed de sanctitate, quæ est virtus obseruandi ea, quæ sunt iusta apud Deum, de hac enim loquebatur *Andronicus*, qui supernaturalem non agnouit. Et in ipsis supernaturalibus aliud est sanctitas gratiæ, aliud sanctitas cultus supernaturalis pertinens ad Religionem infusam sicut sanctitas cultus naturalis pertinet ad acquisitam. De sanctitate ergo quoad obseruantiam diuini cultus, & de qua loquebatur *Andronicus* præsens articulus procedit.

2 Ex *art.* elicio Quatuor conclusiones. *Prima* Sanctitas ex Ethymologia nominis duo importat, scilicet Munditiam, & firmitatem. *Secunda Conclusio.* Sanctitas in homine dicitur per quam mens hominis se ipsam, & suos actus applicat Deo. *Tertia Conclusio.* Sanctitas non differt à Religione secundùm essentiam; sed solùm ratione. *Quarta in solut. ad* 1. Sanctitas secundùm essentiam est virtus specialis, & secundùm imperium, generalis ad omnes actus virtutum. Principalem Conclusionem, quæ est Tertia, probat S. Thom. Primò in *arg. sed contra*, ex illo Luc. 1. *Seruiamus illi in Sanctitate, & iustitia.* Sed seruire Deo pertinet ad Religionem, vt dictum est *supr. ad* 1. *ad* 3. Ergo Religio est idem Sanctitati. Sed in probatione statim se offert palmarius defectus. Nam pari modo posset inferre S. Thom. in consequenti: *Ergo Religio est idem iustitiæ*, Nam in illa authoritate vtrumque dicitur: *Seruiamus illi in Sanctitate, & iustitia.* Ergo si ex hoc licet inferre quod Religio est idem Sanctitati, licebit etiam inferre, quod est idem iustitiæ. *Deinde.* Quia seruire Deo in Sanctitate, & iustitia potest intelligi, quod seruiamus illi in Sanctitate tanquam materia cultus, vel tanquam dispositione, qua disponitur animus ad benè seruiendum Deo. Vnde ergo constat, quòd seruire in Sanctitate sit idem quod seruire in Religione, qui est habitus efficiens seruitutem Dei: præsertim cum iustitia qua seruimus Deo, non sit ipsa virtus Religionis seruiens, sed materia, vel dispositio recta ad seruiendum.

3 Nihilominus probatio S. Thom. vt efficax defendenda est, aduertendo solùm formalitatem, & proprietatem loquendi scripturæ. Non enim accipi debet ly *iustitia*, pro iustitia, quæ est virtus specialis distincta à Religione, & Sanctitate, sed de iustitia ad Deum; dicit enim, *In Sanctitate, & iustitia coram ipso.* Iustitia autem coram Deo debet sumi pro iusto erga Deum, & hoc iustum ad Religionem, & Sanctitatem pertinet, quia vt dicit *Andronicus* citatus *in* 1. *argum. huius art. Sanctitas est faciens seruantes ea, quæ ad Deum sunt iusta*, & idem dicit *D. Thom. lect.* 1. *ad Roman.* 12. Quod Sanctitas seruat ea, quæ ad Deum sunt iusta. Vel si in alia explicatione iustitia sumatur pro iustitia, quæ est circa homines, vt videtur velle *D. Thom. in Catena sup. capit.* 1. *Lucæ*, non sumitur pro iustitia præcisè, sed vt fit coram Deo, quod est iustitia imperata, & perfecta à Sanctitate, & Religione; quia solùm vt imperatur à Sanctitate fit ad hoc, vt placeat Deo, non hominibus quod est seruire in iustitia coram Deo. Et quocumque modo ex his duobus accipiatur probatio S. Thom. optimè currit. Nam si iustitia accipiatur ibi pro iustitia erga Deum, seu obseruatione iusti ad Deum, est idem quod sanctitas. Et sic in consequentia potest optimè inferri, quod Religio est idem per essentiam cum iustitia ista, sicut & cum Sanctitate; quia talis iustitia, & Sanctitas idem sunt, & solùm differunt sicut definitio, & definitum.

nitum. Quaſi ſit ſenſus *in Sanctitate, quæ eſt iuſtitia coram ipſo.* Si vero ſumatur ibi ly *iuſtitia*, pro iuſtitia erga homines, quæ tamen imperatur à Sanctitate, ſic ſeruire Deo in iuſtitia Religionis eſt idem cum iuſtitia quantum ad imperium, & perfectionem, non tamen per eſſentiam, ſed cum Sanctitate Religio eſt idem per eſſentiam, quia Religio, & Sanctitas eſt illa, quæ perficit, & imperat tali iuſtitiæ, & ſic eſt idem cum Religione per eſſentiam, & cum iuſtitia per imperium.

4 Ad *ſecundum* dicitur, Quod *ſeruire Deo in Sanctitate*, ly *in ſanctitate* non poteſt ibi ſumi niſi in vi cauſæ efficientis ipſum ſeruitium, & obſequium Dei. Quia vt conſtabit ex dicendis Sanctitas eſt per quam homo applicat mentem ſuam Deo firmitèr, & mundè, Quæ applicatio non niſi efficienter ſe habet ad obſequium Dei. Ex ſignificatione ergo Sanctitatis explicanda in *Corpor. articuli* hoc præſuppoſuit *D. Thom.* & hoc ipſum facit iuſtitia ſi accipiatur pro iuſtitia erga Deum: non autem id facit iuſtitia erga homines. Et ideò aliter ſe habet Sanctitas ad ſeruitiũ Dei & aliter iuſtitia, quæ eſt erga homines

Quomodo Sanctitas importet Munditiam, & Firmitatem,

1 Circa *primam* Concluſionem nil quo ad etymologiam ſanctitatis hic ſcribendum occurrit, qui voluerit conſultat *M. Torre ſupra hunc articul.* eruditè diſſerentem de iſto puncto. Illud ſolùm reſtat explicare. Quid ſint illa duo, quæ importat Sanctitas? dicit enim concluſio *D. Thom.* quod importat duo, ſcilicet *Munditiam*, & Firmitatem. Explicare ergo oportet, quid ſint, & in quo conſiſtant iſta duo, an videlicet ſint actus, vel habitus, vel modi ex quibus Sanctitas coaleſcit? Et quidem *M. Torre citat. numero.* 13. Videtur velle, quod munditia ſit aliquid prærequiſitum, & antecedens ad Sanctitatem, vt quædam diſpoſitio. Cum enim Sanctitas applicet mentem Deo, non debet applicare illam niſi mundam, & puram. Et ita puritas præſupponitur ad Sanctitatem, & eſt effectus quidam relictus ex omnibus virtutibus. Quia cum virtutes habeant depurare, & ordinare affectus noſtros, & paſſiones; tunc dicitur eſſe munda, quando non eſt affecta rebus inordinatis: inquinatio enim mentis affectus eius eſt ad inferiora, & immundiora, ex quorum amore inordinato coinquinari dicitur, iuxta illud Oſee 9. *Facti ſunt abominabiles ſicut ea, quæ dilexerunt.* Talem ergo munditiam, & puritatem ſupponit Sanctitas, & tunc applicat, & refert ad Deum mentem mundam; quæ munditia dicitur effectus, ſeu diſpoſitio quædam relicta ex virtutibus. Quia ex eo quod depurantur affectiones ab inordinatis rebus, relinquitur mens ſic diſpoſita, ſed ſeu habens hunc effectum, & diſpoſitionem, quod eſt eſſe puram.

2 Cæterum hoc amplius oportet explicare. Eſt enim notanda ſolutio *ad 2. huius articuli* vbi ait *S. Thom.* Quod temperantia munditiam quidem operatur, non tamen ita quod habeat rationem Sanctitatis, niſi referatur in Deum ſicut etiam dicit *August.* Quod virginitas, non quia virginitas, ſed quia Deo dicata eſt, honoratur. Ex quo colligimus, quod munditia, vt ad Sanctitatem pertinet, pendet ex duobus, ſcilicet à virtute operante munditiam, quæ eſt temperantia, & cæteræ virtutes, licèt per antonomaſiam attribuatur temperantiæ, & pendet ab eo à quo talis munditia refertur in Deum. Et ſic munditia quantum ad iſta duo, ſcilicet, vt munditia relata in Deum, pertinet ad Sanctitatem: & pro illa parte, qua eſt munditia præcisè, non habet aliud, quàm repellere immunda, & impura. Et ita repellere affectiones immundas pertinet ad omnes virtutes, & ſpeciali modo ad Temperantiam, vt probatum eſt, & prout ſic puritas non eſt habitus operatiuus, aut actus, ſed diſpoſitio quædam tanquam effectus relictus ex ordinatione virtutum, quia munditia iſta pertinet ad pulchritudinem ſpiritualem animæ, quæ importat debitam proportionem affectionum ſecundum rationis claritatem: & talis pulchritudo eſt effectus honeſtatis generaliter acceptæ, quæ eſt conditio omnium virtutum, vt docuit *S. Thom. infr. Quæſtio.* 145. *articul.* 1. & 2. Præſertim *ad* 2. Pulchritudo autem non eſt diſpoſitio operatiua, ſicut patet in pulchritudine corporali, vt dicit *S. Thom.* 1. 2. *Quæſtio*, 50. *art.* 1. Pro illa verò parte, qua munditia refertur, & applicatur ad Deum, ſic non eſt effectus omnium virtutum, neque antecedit Sanctitatem, ſed eſt effectus Sanctitatis. Itaque puritas, ſeu munditia prout dicit receſſum ab impuritate, & depurationem ab affectibus inordinatis, pertinet ad alias virtutes ordinantes iſtos affectus prout verò dicit acceſſum ad terminum totius puritatis, qui eſt Deus, per ſubiectionem, & obſequium eius, ſic pertinet ad Sanctitatem, & ex hoc magis purificatur mens hominis, ſicut nobilitatur quis ex eo, quod ſeruiat Regi. Et ita iſta puritas eſt effectus Sanctitatis, ſicut diſpoſitio quædam relicta ex coniunctione ſeruientis cum ſuo ſuperiori. Non ergo munditia, quam importat Sanctitas eſt omnino præſuppoſita ab ipſa, ſed etiam principaliter effecta ab ipſa.

3 Circa *Firmitatem*, quam Sanctitas importat, aduertit *M. Torre*, Quod illa neque eſt conditio generalis omnium virtutum (ſiquidem omnis virtus firmitatem habet in eo, quod non cedit ſuo contrario, de quo *D. Thom.* 1. 2. *Quæſtio.* 61. *articul.* 3.) neque eſt particularis illa conditio virtutis fortitudinis, qua firmatur animus contra timores; aut eſt virtus ſpecialis ſecundaria, & potentialis fortitudinis, quæ dicitur Firmitas, ſeu Perſeuerantia, de qua *D. Thom. infr. Q.* 132. *art.* 2. Sed firmitas Sanctitatis, inquit *M. Torre*, eſt firmitas operis, quo quis ſe dedicat Deo: & ita eſt actus quidam Sanctitatis. Poteſt ergo dici firmitas depurationis reſultans ex applicatione actiua, & poſitiua mentis ad obſequium Dei. *Cæterum* hoc vltimum explicatione indiget. In his enim, quæ applicantur Deo per Sanctitatem, duplex firmitas conſideratur. Vna ex parte ſubiecti, ſcilicet quod ſubiectum maneat firmiter applicatum; & ligatum Deo: alia ex parte obiecti, ſcilicet, quod applicetur ei, quod eſt omnino immobile, & firmum, licèt ex parte ſubiecti poſſit deficere. Applicatio ergo mentis, vel alterius rei ad obſequium diuinum eſt actus Sanctitatis, ſed non ſemper importat firmitatem ex parte ſubiecti, niſi quando per modum conſecrationis, vel promiſſionis res aliqua depuratur, & applicatur Deo, tunc non taliter firmatur ſubiectum

firmi

firmitate morali obligationis, quod non potest retrocedere, nec desistere ab illa applicatione sine peccato; sicut quando quis per votum se obligat, siue tantùm promittendo, sine etiam tradendo. Et similiter quando aliqua vestis, aut vas consecratur cultui diuino, tunc enim non licèt in profanos vsus conuertere, quia per consecrationem ligatur Deo. At verò vt Sanctitatis actus sit firmus, non requiritur ista obligatio ex parte subiecti, sed sufficit firmitas ex parte obiecti, scilicet Dei, ad quem tendit applicatio sanctitatis. Et ita D. Thom. in præsenti art. 8. in medio Corporis dixit, Quod *Firmitas exigitur ad hoc, quod mens applicetur Deo. Applicatur enim* (inquit) *sicut vltimo fini, & primò principio. Huiusmodi autem oportet maximè immobilia esse.* Vbi S. Thom. probat firmitatem applicationis ex firmitate, & immobilitate primi principij, & vltimi finis. Hæc autem immobilitas tenet se ex parte obiecti cui mens applicatur: ergo firmitas Sanctitatis ex parte obiecti sumitur. Et quia actus Sanctitatis tendit ad tale obiectum, de se petit illam firmitatem; licèt ex parte subiecti non semper eam habeat. Sicut de charitate cuius exemplum affert hîc *S. Thom.* constat, quod quantùm est ex se firma est, eo quòd vnit nos Deo, licèt ex parte liberi arbitrij possit deficere, vt optimè explicat ipse *S. D. ad Rom.* 8. *lect.* 7. *in fine.*

3 Et *hinc colliges* quare firmitas Sanctitatis quando non est firmata voto, vel consecratione, non inducit eius fractio peccatum mortale, sed ad summum veniale; in quo tamen valdè torquetur *M. Torre.* Sed eius ratio facilè ex dictis constat; Quia scilicet tunc non importat obligationem ex parte subiecti, sed saluatur firmitas Sanctitatis per hoc, quòd habeat firmitatem ex parte obiecti, cui se applicat, & ex ordine ad illud, vt ex *D. Thom.* ostendimus; non tamen necessariò requirit litigationem, & firmitatem ex parte subiecti ad permanendum in tali applicatione, vt patet in his, qui ex deuotione, aut bono proposito aliquod opus Sanctum faciunt: Desistere enim ab illo, si aliàs non est præceptum, aut in voto, non est mortale. Et sic patet, quid sit *Firmitas*, quam Sanctitas exigit. Est enim substantialiter ipsa applicatio ad obsequium Dei, vt statim explicabitur; & eo ipso quo est ad Deum, habet firmitatem ex parte obiecti. Et sic ista applicatio est Sancta, id est, firma ratione obiecti; aliquando verò, sed non semper, importat firmitatem ex parte subiecti, quòd non est aliud, quàm obligatio orta ex consecratione, vel deputatione, aut voto, vt res sit firmiter ligata Deo.

In quo consistat Sanctitas.

1 Circa *secundam*, & tertiam Conclusionem, tria aduertenda sunt ad eius exactam intelligentiam. *Primò.* Cur Sanctitas consistat in applicatione ad Deum? Quod, vt radicitùs intelligatur, aduerte. Quod Sanctitas reperitur in Deo, & in hominibus; & vtrobique importat illas duas conditiones à *D. Thom.* explicatas, scilicet munditiam, & firmitatem. Sed in hominibus per modum applicationis; in Deo autem non. Et quòd Sanctitas in Deo importet solùm illas duas rationes apertè colligitur ex Scriptura, vbi explicatur ratio cur Deus dicatur summè Sanctus 1. Regul. 2. *Non est Sanctus, vt est Dominus, neque enim est alius extra te; & non est fortis sicut Deus noster.* Vbi in illis verbis: *Neque enim est alius extra te.* Redditur propriè, & per se ratio, cur Deus, sit Sanctus, scilicet, *quia non est alius extra illum, neque fortis sicut ille*: quia in Deo ipsum esse dicit purissimam actualitatem, quia esse est actualitas omnis formæ, vt ostendit *S. Thom.* 1. *part. Quæst.* 4. *art.* 1. *ad* 3. Et in Deo ista actualitas est summa, quia ratione illius est expers omnis potentialitatis, & imperfectionis. Et ideò pro ratione Sanctitatis in Deo quantùm ad puritatem, & munditiam dicitur, quòd *non est alius extra te*, id est, non est aliquid, quòd sit simpliciter, & habeat esse plenum, & purum ab omni potentialitate sicut Deus. Similiter quia est fortis super omnia, propter omnipotentiam, & immutabilitatem suam, habet summam firmitatem. Si ergo pro ratione, causáque Sanctitatis in Deo solùm assignatur esse purissimum, secundùm quod non est aliud extra Deum; & firmitas summa, quia est fortis super omnia, Sanctitas in Deo non importat nisi illas duas conditiones.

2 Vt *autem* Sanctitas deriuetur ad homines quantùm ad istas conditiones, oportet quòd homo id habeat per sui applicationem ad Deum, quia in nulla creatura est summa puritas, sed admixta imperfectioni. Vnde ex conuersione ad creaturas tantùm potiùs homo fit peccator, & abominabilis. Et ita vt mens reddatur pura, & sancta, oportet, quòd applicetur ad purum, quòd non est creatura, sed Deus, per cuius spiritum homo mundatur, iuxta illud Isa. 4. *Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Ierusalem lauerit de medio eius, in spiritu iudicij, & spiritu ardoris.* Similiter etiam in nulla creatura redditur homo stabilis, & firmus, quia omnis creatura instabilis est, sed solùm in Deo firmatur, iuxta illud Psalm. 17. *Dominus firmamentum meum.* Vnde pulchrè dicit *August.* 4. *Confess. cap.* 11. *Ibi est locus quietis imperturbabilis, vbi non deseritur amor, si ipse non deserat; ibi fige mansionem tuam, ibi commenda quidquid inde habes anima mea saltèm fatigata fallacijs.* Et infrà. *Fluxa tua non te deponent, quo descendunt, sed stabunt tecum, ac permanebunt ad semper stantem, & permanentem Deum.* Optimè ergo demonstratur ex ipsis conditionibus sanctitatis, quòd Sanctitas in hominibus debet consistere in applicatione ad ipsum Deum, quia in se ipsis, & in conuersione ad creaturas neque puritas inuenitur, neque firmitas. Et sic Sanctitas dicit istam applicationem; habitualis quidem Sanctitas habitualem, actualis verò actualem. In rebus verò inanimatis vt in vasis, & templis inuenitur applicatio passiuè, & per denominationem extrinsecam.

3 Secundò *notandum est.* Cur sola applicatio ad Deum per modum obsequij, & seruitutis (quòd pertinet ad Religionem) dicat rationem Sanctitatis, & non possit illud attribui aliis applicationibus ad Deum, qualis est virtutum Theologicarum, & Pœnitentiæ, Obedientiæ, &c. Et Quod vt ex suis principiis intelligatur, oportet considerare quòd applicatio ad Deum, vt sit

sit Sancta, & reddat hominem Sanctum, non sufficit, quod sit quælibet applicatio, sed quæ reddat hominum mundum, & firmum in Deo, quæ sunt conditiones Sanctitatis. *Ex quo infertur,* Quod vt simpliciter, & absolutè sit Sanctus, oportet, quod simpliciter, & absolutè sit mundus, & firmus per depurationem ab his, quibus homo inquinatur, & infirmatur. Ad hoc autem necesse est, quod in nullo deficiat, & in nullo inquinetur, quia malum ex quocunque defectu est. Et ideò vt aliquid sit immundum, sufficit si in aliquo purum non sit. Ergo Sanctitas ex intrinseca ratione importat generalitatem quandam ad omnia opera humana, vt in omnibus illis homo depuratus sit ab eo, à quo inquinari potest moraliter in affectu, vt suprà explicauimus. Et sic applicatio ad Deum, vt dicatur applicatio Sanctitatis, debet esse non secundùm aliquam particularem rationem, sed secundùm rationem, quæ se extendat ad omnia opera humana, vt illa non inquinentur, nec infirmentur in ordine ad Deum.

4 Applicatio autem ista ad Deum sic vniuersalis, & generalis, dupliciter considerari potest. Vno modo ita quod habeat modum applicationis proprium; applicatio enim dicit quasi motum, & tendentiam vnius ad aliud. Alio modo quantum ad effectum, & finem applicationis, scilicet vnionem, & coniunctionem eius, quod applicatur ad id, cui applicatur: ad hoc enim applicatio fit, vt res, quæ applicantur maneant coniunctæ, & vnitæ. Applicatio enim quantum ad vnionem pertinet ad virtutes Theologicas, & præcipuè ad charitatem, quæ respicit pro obiecto ipsum Deum propter se ipsum tantùm; & ideò vnitur ei. Et ita istæ virtutes consistunt potiùs in applicatum esse ad Deum, quàm in applicari. Propter quod eminentiori modo habet charitas reddere hominem sanctum, quàm Religio, mundando illum à peccatis; quia charitas operit multitudinem peccatorum. Et in *Conc. Trid. sess. 6. cap. 7.* habes, Quod homo fit iustus dum merito passionis Christi charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificantur. Et de hac Sanctitate hic non loquimur. Applicatio verò, quæ habet modum ipsum applicationis, importando quasi tendentiam, & motum mentis, & aliorum operum ad Deum, non modum vnionis, & applicati esse; debet necessario respicere tendentiam ipsam, quasi ordinando id, quod inferiùs est, per modum inferioris ad suum superius; sic enim consideratur tendentia creaturæ ad Deum, quæ si non est per modum vnionis, debet esse per modum subiectionis, & obsequij. Et talis applicatio solùm inuenitur in virtute, qua seruimus Deo, quæ est Latria, seu Religio.

5 Obedientia autem, & Pœnitentia non respiciunt Deum secundùm generalem rationem seruiendi, & obsequendi ei in omni opere virtuoso, quòd procedit à mente quia obedientia, vt est virtus specialis solùm respicit obseruantiam præceptorum, in quantùm sunt præcepta à superiore. Si verò accipiatur pro executione præceptorum, sic non est virtus determinata, sed pertinet ad illas virtutes, quarum actus præcipiuntur, vt ieiunium, præceptum ad abstinentiam, &c. Et quia non omnes actus virtutis sunt in præcepto; ideò obedientia, quæ est virtus, non se extendit ad omnia opera virtutum; sicut facit sanctitas, vt determinat *S. Thom. infr. Quæst. 104. art. 2.* Similiter Pœnitentia solùm est pro his, qui peccauerunt ad satisfaciendum Deo pro peccato; non autem pertinet ad illam referre omnia opera virtutis ad Deum, etiam in his, qui non peccauerunt, in quibus tamen debet esse sanctitas, cum pertineat ad omnes iustos. Et ideò vniuersalior virtus est, quàm pœnitentia. Solùm ergo applicatio per modum seruitutis pertinet ad sanctitatem, cùm per omnia opera bona debeamus Deo seruire.

6 Tertiò, *& vltimò notandum est*, Quomodo distingui debeat in Religione seruire Deo per sanctitatem, & cultum, & quomodo ista dicantur ratione distingui? Cuius intelligentia pendet ex eo, quod dicit *S. Thom. in hoc art. 8. in fine Corporis*, Quod *Religio dicitur secundum quod homo exhibet famulatum in his, quæ pertinent ad cultum diuinum. Sanctitas verò secundùm quod homo non solùm hæc, sed aliarum virtutum opera refert in Deum.* Quibus verbis *S. D.* distinguit sanctitatem, & Religionem per exhibere famulatum, & seruitium Deo, & per referre opera ipsa in Deum. Quod non debet intelligi per modum vnionis, & dilectionis vt charitas, sed per modum seruitutis. Quod clariùs distinguens *in 3. dist. 9. Q. 1. art. 1. Quæstiunc. 2. ad 2.* inquit: Quod *aliud est seruire Deo, & aliud exhibere aliquid in seruitutis recognitionem: primùm enim omni virtuti commune est. Secundùm autem proprium est Latriæ. Vnde Latria includit seruitium in ratione sui obiecti; alijs autem virtutibus accidit, & non pertinet ad proprias rationes ipsarum.* Sic D. Thom. Qui eodem modo *dist. 33. Quæst. 3. art. 4. Quæstiunc. 6.* diuidit Religionem in Eusebiam, quæ ordinat ad Deum in cultu, qui exhibetur in protestatione seruitutis, sicut sacrificium, & huiusmodi, & in Sanctitatem, quæ ordinat ad Deum in aliis operibus vitæ. Igitur Religio communiter dicta habet recognoscere excellentiam diuinam per aliquid, quod tanquam materiam exhibet ad protestandam debitam seruitutem: & ita habet pro obiecto, seu materiam ipsam seruitutem protestatam; siue id quod exhibet in recognitionem huiusmodi, siue aliquid corporale, siue aliquid spirituale, vt actum mentis. Qua ratione Oratio, & Deuotio sunt actus Religionis vt distinguitur à sanctitate. At verò Sanctitas habet eandem substantiam, & speciem actus, scilicet seruire Deo, & ordinare mentem ad ipsum, non quidem exhibendo aliquid in protestationem seruitutis, sed ordinando alia opera virtuosa, vt illa fiant quasi opera serui ad Dominum, & illis omnibus intendat Deo seruire, & intendere, & viuere. Et hoc dicitur à *D. Thom.* commune omnibus virtutibus accidentaliter; quia scilicet conuenit illis ex imperio sanctitatis: per se autem, & elicitiuè conuenit Sanctitati applicare Deo mentem vt seruientem ei, ita vt sit idem esse sanctum, & esse seruum Dei secundùm mentem; & mediante mente, vt notauit hìc *Caietan.* respicit opera aliarum virtutum.

7 Isti *autem* actus, scilicet, seruiendi Deo referendo omnia ad ipsum per modum seruitutis, & exhibere Deo protestationem seruitutis, non sunt diuersæ species; quia vtraque importat substantialiter cultum, & obsequium Dei, sed differunt ratione, vel secundùm aliquem modum; sicut in humanis ille, qui seruit alteri non semper exhibet aliquid in protestationem, & recognitionem seruitutis. Sed aliud est

exercere

exercere officium serui exequendo ea, quæ domini sunt, & applicando se, & opera sua illi, vt serui ad Dominum; aliud verò est exhibere, seu offerre aliquid in recognitionem dominij, licèt vtrumque seruitutis sit, & ad cultum substantialiter pertineat. Et ideo potest aliquis esse Religiosus, & non sanctus, vt aduertit hic *Caiet.* licèt sit idem habitus Sanctitatis, & Religionis; quia diuersa applicatio eiusdem habitus est ad seruiendum Deo interiùs, vel ad protestandum aliqua exhibitione seruitutem Dei. Sicut eodem habitu potest quis scire vnam conclusionem, & aliam ignorare in eadem scientia. Sic ad hoc quod aliquis denominetur sanctus per illum habitum, non sufficit habere habitum Religionis quomodocumque, sed requiritur, quod habeat illum secundum quod applicat mentem interiùs ad seruiendum Deo, & sic denominatur non solùm Religiosus, sed etiam seruus Dei, seu Sanctus.

8 Verum est tamen, quod aliquando dicuntur aliqui sancti ratione status, quo per professionem alicuius legis, aut modi viuendi ab aliis separantur, & quasi puriores status assumunt. Qua ratione Iudæi olim dicebantur sancti; & Gentiles tanquam peccatores reputabantur. Vnde dicitur Tob. 8. *Filij quippe sanctorum sumus, & non possumus ita coniungi sicut gentes.* Et Apost. ad Galat. 2. *Nos naturâ Iudæi, & non ex gentibus peccatores.* Sic ergo philosophandum est hic circa distinctionem sanctitatis, & Religionis. Et conformiùs ad sensum *D. Thom.* quam sit explicatio *M. Torr. hic num.* 8. *ad* 9. Vbi dicit, Quod sanctitas differt à Religione, quia Religio offert Deo mentem absolutè, Sanctitas verò dicat, & consecrat mentem obsequio Dei. Quod tamen si intelligat de consecratione; & dicatione speciali, quæ inducit obligationem in mente ad Deum, falsum est, cùm hæc obligatio non resultet ex sanctitate quomodocumque, sed ex voto, aut præcepto, & tamen extra votum, & præceptum potest quis habere propositum sanctum, cuius tamen violatio non est peccatum. Si vero intelligat de consecratione, aut dicatione quomodocumque non inducente obligationem, hæc non distinguitur ab oblatione mentis absolutè, quam facit Religio: neque explicari potest in quo consistat hæc dedicatio, & consecratio non inducens obligationem nisi recurramus ad explicationem datam ex *D. Th.*

Quibus Virtutibus Imperet Religio?

1 Circa *Quartam conclusionem* est grauis difficultas, etiam inter Thomistas, Quomodo sanctitas, quæ essentialiter est Religio possit imperare omnibus virtutibus, etiam si sint superiores, & perfectiores, quales sunt virtutes Theologicæ? Et tota Difficultas ad vnum punctum reducitur, scilicet. Quod Religio est inferior illis virtutibus, quod autem inferius est non potest imperare superiori. *Et præsertim hoc vrget*, Quia imperium in virtutibus fit per hoc, quod ordinant aliquid in suum finem; imperium enim essentialiter est ordinatio practica, vt constat ex *D. Thom.* 1. 2. *Quæstio.* 17. *art.* 1. Omnis autem ordinatio, vel est circa finem, vel circa medium; finis autem nunquam ordinatur ad media, sed media ad finem: ergo finis non ordinatur passiuè à mediis, neque ad media; & consequenter neque imperatur à mediis, quia imperare est ordinare. Ergo neque virtus, quæ est circa finem ordinatur, & imperatur à virtute, quæ est circa medium; cum eadem sit proportio virtutis ad virtutem, quæ est obiecti ad obiectum. Et ideo apud *D. Thom.* perpetuò reperitur, quod id quod est circa finem, siue sit ars, siue virtus mouet imperio suo id quod versatur circa ea, quæ sunt ad finem, vt constat *ex* 1. 2. *Quæstio.* 9. *art.* 1. *& Quæstio.* 65. *art.* 3. *ad* 1. & alibi sæpè. Quomodo ergo Religio, aut quælibet virtus inferior poterit imperare alteri superiori, supposito quod superior non ordinatur ad finem Religionis, cum Religio non sit circa finem, sed circa media respectu virtutis superioris;

2 Nec *sufficit dicere* (vt communiter dicunt Authores) Quod virtus inferior mouet superiorem non ordinando illam in finem suum, sed potiùs mouendo, vt auxilietur, & adiuuet inferiorem. Quam solutionem vltimatè admittit *M. Torre supra art.* 7. *Disp.* 1. *numero* 8. Hoc (inquam) stare non potest. Tum Quia *S. Thom. infr. Quæstio.* 83. *articulo* 1. in hoc distinguit Imperium ab Oratione, quia Imperium ordinat, quasi necessitatem imponens inferiori? Oratio verò ordinat mouendo superiorem ad aliquid faciendum. Ergo si virtus inferior solùm ordinat de superiori, excitando ipsum, & mouendo, vt sibi auxilietur, & adiuuet, hoc non magis potest dici Imperium, quàm ipsa Oratio, seu deprecatio, quæ nullo modo imperium dicitur respectu superioris. *Tum etiam.* Quia quando virtus inferior imperat hoc modo superiori: vel ille actus procedit ex motiuo, & ordinatione virtutis inferioris, ita quod virtus inferior verè habeat influere in actum superioris secundùm aliquam ordinationem finis, vel non? Si non habet, nullo modo imperat illi, & quod moueat illam ad adiuuandum, & auxiliandum sibi, hoc potest conuenire omni virtuti inferiori, & sic nihil peculiare diceret *S. Thom.* hic de Sanctitate, & Iustitia Legali, quod imperant omnibus virtutibus, cum quælibet virtus hoc modo possit dici quod imperat aliis, id est, mouet, & excitat illas vt adiuuent se. Si verò ex motiuo inferioris, & influentia eius procedit ille actus: ergo verè ordinatur actus superioris virtutis ad finem inferioris, siquidem agit ex motiuo eius, & influentia eius; & hoc est relinquere difficultatem intactam, quia de hoc quærimus, quomodo fit?

3 Vera *Resolutio* huius Difficultatis est, Quod sermo formalis omnia soluit. Concedendum, quippe est, nunquam posse aliquam habitudinem, seu habitum inferiorem imperare superiori formaliter, benè tamen superiori materialiter. id est, rei, quæ aliàs superior est, secundùm tamen rationem, qua imperatur est illi inferior Sumitur Resolutio hæc ex *Caiet. supra quæst.* 32. *art.* 1. & expressè ex *D. Thom.* in 3. *dist.* 9. *quæst.* 8. *artic.* 1. *Quæstiunc.* 3. *ad* 1. & ex parte sequitur *M. Bañez* 2. 2. *quæst.* 32. *artic.* 1. *dub.* 2. Nec te moueat quod dicit *M. Torre* hic, quod Caiet. *infrà quæst.* 124. *artic.* 3. absolutè, & sine limitatione concedit, imperari actus virtutum Theologicarum à virtute inferiori: nunquam enim tale dicit *Caietan. neque artic.* 3. vbi id non tractat, neque *artic.* 2. illius *Quæstionis* vbi

aliquid de hoc attigit; sed prorsus oppositum eius, quod dicit *Torre*, Quia inquit martirium elici à fortitudine, imperari verò à charitate; neque *D. Th. supr. Q.* 32. *citat.* insinuat sententiam *M. Torre*, solùm enim inquit actum misericordiæ, & eleemosynæ posse à Pœnitentia imperari, quatenus redditur satisfactorius, & à Latria quatenus ordinatur ad placandum Deum. Constat autem quod tam Pœnitentia, quàm Latria sunt superiores Misericordia.

4 Nostra *ergo resolutio* apertè constabit ex ipsa essentiali ratione imperij, quæ (vt explicat *S. Thom.* 1. 2. *Quæst.* 17. *artic.* 1.) est ordinare alicui, quid sit faciendum cum motione efficaci, & ordinatio ista sic efficax, taliter intelligitur, quod imperatus, seu ordinatus subdatur, & obediat imperanti, alias imperium non erit efficax, si non reddit sibi obediens imperatum. Et propterea dixit *Sanct. Thom. infr. Q.* 83. *art.* 1. Quòd Imperium est motio superioris necessitatem imponens, in quo ab Oratione distinguitur. Cum ergo imperans in quantum tale sit semper superius ad imperatum, cum imperatum subdatur illi, oportet, quod imperans respiciat vlteriorem, & altiorem finem, ad quem ordinat imperatum, aliàs non erit illi superiùs, Contingit autem aliquando actum alicuius virtutis, secundùm omnem formalitatem suam, & secundùm vltimum modum virtutis, quem habet, ordinari posse ad vlteriorem, & ad altiorem finem; & tunc erit inferior formaliter respectu virtutis, quæ illum finem respicit; vtpotè cum possit ordinari ad illum secundùm vltimam formalitatem, quam habet: & sic omnes virtutes sunt formaliter inferiores charitate, & virtutes morales prudentia.

5 Aliquando verò contingit aliquam virtutem non posse ordinari ad vlteriorem, & altiorem finem secundùm omnem suam formalitatem, & secundùm vltimum, quod habet, benè tamen secundùm aliquam circunstantiam, vel formalitatem, quæ sibi addi potest à virtute inferiori; & tunc non imperatur simpliciter, & formaliter à virtute inferiori, potest tamen ille materialis actus virtutis superioris, secundùm illam circunstantiam, vel formalitatem, quæ sibi additur imperari, & ordinari ab ea virtute, à qua talem circunstantiam, vel formalitatem participat; quia sub hac consideratione est illi inferior, v. g. actus fidei, vel aliarum virtutum Theologicarum, secundùm se formalissimè consideratus non potest imperari à Religione, quia secundùm suam vltimam formalitatem attingit supremo modo finem vltimum, nec habet vlteriorem finem, ad quem ordinetur. Cæterum potest addi illi aliqua circunstantia, scilicet, quod fiat ex voto. Quia vt optimè notauit *in hoc art. Caiet.* cum isti actus sint liberi, & liberè fiant, possum ego tali libertati addere obligationem, & pro hac parte, pro qua ille actus liber est, quasi materialiter consideratur & habere potest circunstantiam aliquam, in qua dirigatur à Religione; ita quod si omittat illum actum exercere, peccet contra Religionem. Sic ergo non repugnat actum aliquem virtutis superioris admittere aliquam cirtunstantiam, vel formalitatem ratione cuius pertineat ad virtutem inferiorem; sicut non est inconueniens vnum actum secundùm diuersas formalitates pertinere ad diuersas virtutes, vt dicit *Caiet. infr. Q.* 124. *art.* 2. Et cum non pertineat elicitiuè nisi ad virtutem, quæ dat illi speciem essentialem, ad reliquas, etiam si inferiores sint, pertinet imperatiuè secundùm quid. Et sic saluatur quomodo actus virtutis superioris possit moueri, & ordinari à virtute inferiori, scilicet secundùm quid, & in aliqua formalitate, in qua est illi inferior, non absolutè, & simpliciter.

6 *Dices*, Hoc ipsum potest conuenire cuicumque virtuti, etiam infimæ, vt videlicet circunstantiam aliquam communicet actui superioris virtutis; & consequenter ex vi huius formalitatis ei communicatæ imperet illi. Sicut potest quis orare ad seruandam castitatem, & tunc castitas imperabit Religioni: ergo nihil peculiare dicit *S. Thom.* de Sanctitate, & iustitia legali, quod imperet omnibus virtutibus, cum hoc etiam aliis inferioribus conuenire possit. *Et confirmatur.* Nam communiter dicunt *Thomistæ* Incarnationẽ Christi, & eius mortem ordinatam fuisse ad redemptionem humani generis vt ad finem, quæ tamen est quid inferius Incarnatione: ergo non repugnabit inferiorem virtutem ordinare superiorem ad se vt ad finem.

7 *Respondetur* (& est notanda solutio) Quòd virtutes inferiores sunt in duplici differentia. Quædã, quæ habent materiam nimis restrictam à qua specificantur, V. g. castitas, quæ habet pro materia solùm delectationes tactus in vi generatiua, & fortitudo pericula mortis, &c. Aliæ sunt virtutes, quæ non habent materiam determinatam, sed in quocumque actu morali potest inueniri ratio sua specifica; sicut Religio habet pro materia omne, quod in obsequium Dei fieri potest, & Prudentia omne, quod moraliter fit. Virtutes ergo primi generis possunt mouere alias virtutes, etiam superiores, implorando earum auxilium, non tamen respiciendo illas pro materia, cui etiam materialiter possunt imprimere aliquam circunstantiam, ratione cuius eis imperent. At verò virtutes secundi generis propter amplitudinem suæ materiæ possunt in actu superioris virtutis inuenire aliquid, cui imprimant aliquam circunstantiam ratione cuius imperent illi saltèm secundùm quid, & ratione materiæ. Et primo modo castitas mouet Religionem, non secundo. Præterquam quod Religio etiam in hoc eminet supra alias virtutes morales, quod potest illis imperare, non solũ secundùm quid, sed etiam simpliciter, quod non habẽt aliæ virtutes inferiores, licet respectu Theologicarum solùm habeat imperare, & ordinare secundùm quid.

8 Ad *Confirmationem* respondetur. Quòd Incarnatio Verbi non ordinatur ad redemptionem hominum, vt ad finem, secundum quod redemptio se tenet passiuè ex parte hominum, id est, non ordinatur ad homines redemptos; benè tamen ad Redemptionem, secundùm quod actiuè se tenet ex parte misericordiæ Dei, ad cuius ostensionem & vt commendaret charitatem suam, Deus pro peccatoribus mortuus est. Et sic Redemptio est aliquid altius Incarnatione. *Vel secundò Respondetur.* Quòd non Incarnatio, aut mors Christi secundùm se, sed executio, & exercitium eius fuit propter redemptionem hominum, etiam passiuè acceptam, tanquam propter finem, & motiuum: sic enim est aliquid nobilius sola, & nuda executione Incarnationis, ratione cuius dicitur, quod *Propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis.* In quo etiam fundatur vis consequentiæ *S. Th.* Quòd Incarnatio Christi non mãdaretur executioni, si Adam non peccasset: quia

quia Decretum, quod modò factum est de executione Incarnationis, habuit pro motiuo, & fine redemptionem hominum: Ergo illo cessante non mandaretur executioni ex vi huius decreti; sed si veniret, oporteret, id fieri ex alio decreto possibili, quod est dicere, quod posset venire, si Adam non peccasset, quod nemo negat.

9 Ex *dictis patet* solutio difficultatis à principio. Constat enim quod nulla virtus imperat superiori, sub ea formalitate, qua superior est, sed secundùm aliquam formalitatem, qua est inferior, licèt aliàs absolutè, & secundùm aliam considerationem superior sit; & sic nunquam finis ordinatur ad media, sed è conuerso. Oportet ergo attendere ad formalitatem, qua aliquid imperat, & imperatur: quia sub ea formalitate, qua imperat, semper habet rationem finis, vel obiecti superioris, & imperat rationem ordinatam ad eius finem, licèt sub alia consideratione eadem res sit superior.

10 Doctrinam *Caiet. in hoc artic.* nota, vt videas quomodo Religio, etiam vt sanctitas est, dicitur inferior iustitia legali, licèt habeant se sicut excedens, & excessum, quia vtraque attingit Deum, sed iustitia legalis secundùm quod debetur bono communi ordinari ad Deum: Sanctitas verò secundùm quod debetur Deo quod ad ipsum ordinetur mens interior cuiuscunque hominis. Ordinare autem ad Deum bonum commune pertinet solùm ad Principem: ad subditum verò supponere illud ordinatum, & subiici illi, & ideo in Principe est nobilior Iustitia legalis, quàm Religio.

QVÆSTIO LXXXII.

DE DEVOTIONE.

IN *Initio* huius Quæstionis partitur *D. Thom.* actus Religionis in interiores, & exteriores: & sæpe admonuimus non diuidi actum interiorem, & exteriorem Religionis secundùm rationem actus, quia in esse moris actus interior, & exterior non ponunt in numero, nec habent diuersam speciem. Diuiditur ergo actus Religionis in interiorem, & exteriorem ratione materiæ, quæ per tales actus exhibetur in cultum Dei. Aliquando enim exhibetur aliquid exterius, & corporale, aliquando aliquid interius, & spirituale; & ratione huius distinguitur actus interior, & exterior Religionis. Et maioris claritatis gratia, nota quatuor diuisiones actuum Religionis, quas optimè colligit *M. Torre præced. quæst. art.* 7. Prima, quod Religio habet aliquos actus elicitos, & alios imperatos, de quibus abundè egimus *suprà art.*4. Secunda quod actus eliciti aliqui sunt adæquati toti virtuti Religionis, alij inadæquati. Adæquatus actus est iste: *Volo reddere omnem cultum debitum.* Inadæquatus, vt *volo reddere Deo sacrificium, vel orationem*, &c, quæ est determinata quædam materia cultus. *Tertia diuisio.* Alij actus virtutis sunt interni; alij externi; quod (vt diximus) non debet intelligi ex parte ipsius actionis moralis, quasi alius actus sit electio interna Religionis, & alius exercitium exterius. Sed debet intelligi de ipso cultu, seu materia cultus: quod alius cultus est externus, alius internus, in quo offeruntur vires interiores, quæ quia sunt intellectus, & voluntas, duplex solùm est principalis actus interior; alius, quo voluntas offertur, scilicet *Deuotio*; alius, quo offertur intellectus, id est *Oratio.* Et quia Religio est in voluntate subiectiuè, proprinquior actus eius est *Deuotio*, & ideo prius agit de illo *D. Thom.* Quarta diuisio coincidit ferè cum præcedenti, & sumitur ex eo ad quod ordinatur Religio scilicet ad protestandam excellentiam Dei per subiectionem bonorum nostrorum ad illum. Bona autem quæ offerimus Deo alia sunt interna, & spiritualia, quorum quædam sunt propria, & intrinseca, & hæc offeruntur per *Orationem* & *Deuotionem.* Et ad hæc reducitur etiam *Votum*, per quod obligamus mentem nostram Deo in ordine ad aliquid faciendum. Quædam verò sunt extrinseca; vt quando per Iuramentum assumimus. Nomen Diuinum in confirmationem veritatis: nomen autem diuinum aliquid spirituale est: aut quando assumimus aliquid, quod continet spiritualia bona, vt sacramenta, quæ continent gratiam ad protestandum Deum Authorem gratiæ. Alia verò bona quæ offerimus Deo sunt bona externa, & hæc vel pertinent ad proprium corpus; *vt Genuflexio,*

Prostra

Prostratio, &c. Vel sunt bona, quæ sunt in nostro dominio, & possessione. Et ista vel offeruntur Deo immediatè, & sic est *Sacrificium*, aut *Oblatio* alicuius pertinentis ad sacrificium: vel offeruntur Deo mediatè, id est, eius Ministris, vt *Decima*, *Oblationes*, & *Primitiæ*. Et de his omnibus sigillatim tractat *D. Thom.* sequentibus Quæstionibus. In hac ergo incipit à *Deuotione*, quæ est magis intimus, & propinquus actus Religionis.

Quatuor ergo Articulos apponit *S. D.* In Primo Resoluit *Deuotionem esse specialem actum*, dicitur enim, & deriuatur à Verbo *Voueo*, quod significat aliquid spontè Deo promittere, & in huiusmodi promissionibus Voluntas est, quæ principaliter attenditur, & pensatur, Vnde *Deuoti* dicuntur illi, qui sic Deo affecti sunt, Quod promptos se ipsos ad Deum habeant, & ad ea quæ Dei sunt, *Deuotio* ergo significat illum voluntatis actum, quo homo promptum se exhibet diuino cultui, & iis quæ pertinent ad Dei famulatum, & sic Exod. 35. dicitur, *Quod multitudo filiorum Israel obtulit mente promptissima, atque deuota primitias Domino:*

In *secundò Art.* Resoluit *Deuotionem esse Religionis actum*, eo quod ad eandem virtutem pertinet velle facere aliquid, & promptam voluntatem habere ad illud faciendum, sed operari ea, quæ pertinent ad diuinum cultum pertinet propriè ad Religionem, ergo etiam habere promptam voluntatem ad huiusmodi.

In *tertiò* Resoluit *Contemplationem, seu Meditationem esse Deuotionis causam*, si enim loquamur de causa Deuotionis extrinseca, & principali, Deus est, de quo dicit Ambros. Quod *Quos dignatur vocat & quem vult Religiosum facit. & si voluisset Samaritanos ex indeuotis Deuotos fecisset.* Si verò de causa intrinseca *Deuotionis* sermo sit, duplicem esse dicit; Alteram ex parte meditationis Dei, & beneficiorum suorum, quæ consideratio excitat dilectionem, quæ est proxima Deuotionis causa; Alteram ex parte meditationis propriorum defectuum (quos in præsenti numerat *Caietanus*) & hæc consideratio excludit Præsumptionem per quam aliquis impeditur ne se subiiciat Deo, dum suæ virtuti innititur non attendens tot defectus quibus qualibet creatura manet implicata. Cui considerationi (ait *Caietan.*) qui saltèm semel in die non se tradit, nec Religiosus, nec Deuotus vocari potest.

In *quartò Art.* Resoluit *Lætitiam esse Deuotionis effectum*, Licèt per accidens ex Deuotione tristitia causari soleat, & ex consequenti, Cùm enim *Deuotio* ex consideratione diuinæ bonitatis causetur ex ista consideratione necesse est Delectationem causari secundùm illud Psalm. 76. *Memor fui Dei, & delectatus sum.* Et cum Deuotio etiam ex consideratione propriorum defectuum causetur, & ex recogitatione horum tristetur homo, quasi consequenter, & per accidens *Deuotio* tristitiam infert, sed mixtam gaudio. Vnde (*vt Caiet.* aduertit) non sunt deuotæ personæ, quæ communiter tristes, & syluestres nesciunt conuersari cum aliis, Nam Deuotæ personæ sunt hilares, & letæ in animo suo, non solùm ex principali causa, sed etiam ex secundaria, scilicet consideratione propriorum defectuum. Nam licèt ex hoc tristitiam habeant, illam tamen comitatur gaudium, secundum illud August. *Doleat, & de dolore gaudeat.*

DISPVTATIO XXVI.

De Actu interiori Religionis, Qui est Deuotio.

ARTICVLVS I.

Vtrum Deuotio sit specialis actus?

1 IN *titulo* ly *specialis Actus* non accipitur pro specialitate in ratione virtutis, seu habitus, sed in ratione potentiæ, & modi ipsius potentiæ. Potest enim inquiri de aliquo actu, an sit *specialis* secundùm speciem, quàm habet ab habitu à quo procedit, an scilicet pertineat ad hanc, vel ad illam virtutem, & de hac specialitate inquirit *D. Thom. ar. sequenti.* Potest & inquiri, an aliquis actus sit *specialis* secundùm specialem modum procedendi à potentia; potentia autem ad quàm pertinet Deuotio, est voluntas, & voluntati conueniunt multi actus, non solùm ratione diuersorum habituum, sed etiam ratione diuersi modi tendendi, & ordinandi se erga finem, de quibus agit *S. Thom.* 1. 2. *Q.* 8. & *sequentibus.* Cùm enim voluntas respiciat bonum pro obiecto & bonum sit idem quod finis, oportet quod voluntas, & tendat primò, & per se ad finem, & deinde ad ea; quæ sunt ad finem. Et circa finem habet voluntas tres actus, scilicet *velle simplex*, *frui*, & *intendere*. Circa media verò habet quatuor; *Eligere*, *consentire*, *vti*, & *imperare*. Electionem verò præcedit consilium, & alij actus, qui pertinent ad rationem, non ad voluntatem. Isti ergo actus dicuntur *speciales* respectu ipsius potentiæ, ratione diuersi modi tendendi ad finem, & ad ea, quæ sunt ad finem; non autem dicuntur *speciales* ex parte habituum, seu virtutum, quasi ad alteram virtutem pertineat

eli

eligere, ad alteram consentire, vel intendere. &c. Rursus in voluntate, aut qualibet potentia possumus inquirere *specialitatem* actus, vel quantùm ad substantiam, vel quantùm ad modum; & cum Deuotio importet fortitudinem, quandam, de qua dubitari potest. An sit actus, vel modus actus,& An sit generalis, vel specialis, ideò S. *Thom.* inquirit *in hoc art.* An Deuotio sit specialis actus; & quantùm ad ly *Actus,* vtrùm distinguatur à modo, & importet substantialiter actum? Et quantũ ad ly *specialis,* An pertineat, vel reducatur ad aliquem ex nominatis actibus voluntatis, vel sit aliquid generale in illis?

2 Duas *conclusiones* elicio *ex ar.* Prima. Deuotio nihil aliud videtur, quàm voluntas quædam promptè tradendi se ad ea, quæ pertinent ad Dei famulatum. *Secunda.* Deuotio est specialis actus voluntatis. Primam conclusionem probat S. *Thom.* ex ipsa significatione, & ethymologia nominis. Quia deuotio cùm dicatur à deuouendo, ille dicetur Deuotus, qui alicui se deuouet, & quasi applicat, & adiicit subdendo se illi: & per consequens deuotio secundùm quod dicitur à deuouendo, importat voluntatẽ promptè tradendi se alteri. Benè verum est, quod ex vsu Multorum Deuotio sumitur pro pio quodam affectu erga res diuinas; præsertim si sit cum quadam animæ suauitate, & teneritudine. Qua ratione Author *libri de spiritu, & anima* (qui communiter attribuitur *D. August.*) *cap.* 5. inquit, Quòd *Deuotio est pius, & humilis affectus in Deum.* Et D. Bernard. serm. 3. de circuncis. dicit: *Roga tibi dari deuotionis lumen, diem serenissimam, & sabbathum mentis; vt quod priùs cùm amaritudine, & coactione tui faciebas, de cætero iam cum summa dulcedine peragas, & delectatione.* Cæterum *D. Thom.* hanc suauitatem, & pietatem, nomine *Lætitiæ interioris* posuit pro effectu deuotionis *art.* 4. *seq.* Et quia res sæpe ex effectibus nominamus; ideò *Deuoti* erga Deum dicuntur aliqui ratione effectus deuotionis. Substantialis autem deuotio est illa applicatio, & affectus vnde oritur talis lætitia, & animæ suauitas, & ratione huius dicit D. Gregor. *lib.* 4. *in* 1. *Reg. cap.* 4. exponens illa verba cap. 9. *Quia populus non comedit, donec ille hostiæ benedicat. Charitas* (inquit) *operit multitudinem peccatorum, quia nimirum carnalia nostra destruimus, cum ardenti deuotione ad cœlestia subleuamur.* Deuotio ergo substantialiter dicit applicationem, seu eleuationem voluntatis ad seruiendum Deo, quæ antecedit dictos effectus, pro quibus communiter solet accipi.

3 *Secundam* Conclusionem probat *S. Thom,* Primò *in arg. sed contra*, Quia actibus meremur (vt dictum est, præcipuè 1.2.*Q.*71.*art.*5.*ad* 1.) ergo vbi est speciale meritum, erit specialis actus: sed deuotio habet specialem rationem merendi; ergo specialem actum dicit. *Totus discursus est legitimus*, sed tamen illam Minorem, scilicet, *Deuotio habet specialem rationem merendi*, non probat *S. Thom.* sed supponit illam ex communi omnium acceptione; quia diuersi meriti iudicatur homo deditus deuotioni, vel deditus ieiuniis, seu eleemosynis, &c. *Et probatur etiam.* Quia per deuotionem meremur apud Deum, cum sit aliquid bonum, & virtuosum, non autem meremur secundùm generalem rationem meriti, quia hoc pertinet ad Charitatem, quæ est radix communis merendi: ergo secundùm aliquam rationem specialem: ergo oportet in deuotione esse aliquem actum vnde sumatur specialis ratio meriti. Si enim solùm esset modus transcendens per omnes actus, non adderet illis specialem rationem meriti, sed specialem modificationem meriti. Ergo debet importare specialem actum, in quo substantialiter consistat deuotio, licèt ex hoc deriuetur modus ad alios actus.

4 In *Corpore Art.* probat *S. Thom.* Eandem Conclusionem. Si enim deuotio est voluntas promptè tradendi se, seu faciendi aliquid in cultum Dei; ergo includit duo, scilicet, & voluntatem & rationem promptè faciendi aliquid: ergo pro ea parte, qua est voluntas, necessario est actus & non modus, quia est idem quod velle, & est velle speciale, quia habet speciale motiuum, & obiectum, scilicet in ordine ad obsequium Dei: ergo est specialis actus. *Tota Difficultas* circa hanc Rationem reducitur ad duo *Primum*; An deuotio formaliter consistat in actu, vel in promptitudine, quam addit super actum? Nam si consistat solùm in actu, non est aliud, quã velle obsequium Dei, seu tradere se obsequio Dei: & hoc est actus communis Religionis; & sic deuotio substantialiter accepta pro ipso velle, non est specialis actus Religionis. *Secundum*, Quid sit illa promptitudo, An scilicet sit agere faciliter, & delectabiliter, quod non est aliud, quàm operari ex habitu; non verò importat actum specialem: An verò sit aliquid additum ipsi actui? Et hoc non apparet quid sit, ratione cuius sit ponendus specialis actus.

5 Pro *Huius* intelligentia, quia totum hoc ferè pendet ex cognitione huius promptitudinis, vt videlicet quid sit, & in quo consistat, aduertendum est, Quòd promptitudo potest accipi vel ex parte subiecti in ordine ad agendum, vel ex parte subiecti in ordine ad aliquod obiectum: cui afficitur, & ordinat se. *Primo modo* importat dispositionem subiecti, seu potentiæ agentis, quà redditur facilis, & expedita ad agendum sublatis impedimentis, & hoc fit communiter per habitum, vel per aliquam naturalem vim qualis est solertia, vt tractat *D. Thom. in* 3. *dist.* 33. *Q.* 3. *art.* 1. *Quæstiunc.* 4. & *supr. Q.* 49. *art.* 4. Et sic promptitudo est bona dispositio, Seu firmitas potentiæ, quæ opponitur infirmitati, & debilitati ad agendum, iuxta quod accipitur illud Matth. 26. *Spiritus promptus est, caro autem infirma.* Et de hac promptitudine non est sermo hîc. Promptitudo autem subiecti in ordine ad aliquod obiectũ, difficilis valde est ad explicandum, & miror quantum Recentiorum ingenia torserit. Quidam enim censent esse volitionem, seu actum voluntatis, habentem pro obiecto promptum famulatum Dei, seu velle exequi, & exercere ipsum obsequium Dei promptè, & facilè. Sic enim videtur dicere *D. Thom.* hîc, Quòd deuotio est voluntas promptè faciendi, quod ad Dei seruitium pertinet. Vbi actus voluntatis respiciens in actu signato ipsam promptitudinem agendi dicitur *Deuotio.* Alij censent promptitudinem hanc nihil aliud esse, quàm affectum ipsum, & amorem, quo quis in exercitio afficitur ad cultum, & obsequium diuinum, etiam si non cogitet, neque habeat pro obiecto promptitudinem colendi; hoc enim pertinet ad actum reflexum non quo quis est deuotus, sed quo vult esse deuotus, & promptus, quæ reflexio ad deuotionem non requiritur, & sic refutatur primus modus dicendi, Hic autem affectus non dicitur Deuotio, quatenus est

est ad aliquem particularem actum cultus, V. g. orandi, vel sacrificandi, sed vt est affectus ad omnem cultum Dei.

6 Et vt tandem explicetur, nihil est aliud, quàm affectus deliberatus circa obsequium diuinum; quia quandiu quis in neutram partem deliberat, nondum habet promptam voluntatem ad aliquid præstandum: postquam verò decreuit, & deliberauit redditur voluntas prompta ad faciendum aliquid. Et ita deuotio consistit in promptitudine, quæ sit actus deliberatus, & vocatur *Promptitudo deliberationis*: promptitudo verò ad agendum est promptitudo habitus, vel dispositionis potentiæ, vt facilè, & expeditè agat. Sic *Suar. 2. tom. de Relig. lib. 2. cap. 6.* Alij denique existimant Deuotionem dicere promptitudinem, non quia tantùm importat propositum tradendi se obsequio Dei, sed vltra hoc addere ex parte obiecti voliti promptitudinem quandam: qua ratione est specialis actus Religionis. Hanc verò promptitudinem obiectiuam, & tenentem se ex parte obiecti voliti, explicant per hoc, quod est velle, non solùm obsequium diuinum quomodocumque, sed in gradu perfecto, & heroico. Ita quod deuotio sit actus heroicus; & excedens Religionem ratione eximij affectus, & quasi auiditatis, & inclinationis ad res diuinas. Et sicut actus heroicus, V. g. fortitudinis habet pro obiecto, non solùm velle mori pro Christo, sed velle mori modo perfecto, & excellenti, sicut perfectissimi Martyres fecerunt; ita deuotio importat voluntatem cultus, & obsequij diuini modo quodam perfecto, & heroico. Sic *M. Torr. Disput. vnic. n. 10.*

7 Sed *hæc omnia* minus attingunt mentem S. *D.* Actum enim esse deliberatum, non est differentia constituens specialem actum Religionis. Omnes enim actus illius, voluntarij, & morales sunt; ergo, & deliberati: ergo actum esse deliberatum, non est promptitudo specialis constituens deuotionem tanquam specialem, & principalem actum Religionis. Deuotio autem ponitur à *D. Thom.* tanquam principalis actus, post quem sequitur Oratio, &c. vt patet *infr. quæstio. 83. art. 3. ad 1.* Itaque Deuotio à *deuouendo* dicitur, non à *deliberando*; & deliberatio est conditio communis omnium moralium, qui si perfectè voluntarij sunt, deliberati. Ergo non potest importare promptitudinem, quæ constituat specialem actum in virtute Religionis condiuisum contra alios actus eiusdem virtutis, qui etiam morales, & deliberati sunt. *Præsertim.* Quia in actu speciali oportet assignare materiam specialem, & obiectum, aliàs solùm entitatiuè esset specialis, & non specificatiuè.

8 Similiter Deuotio non est actus heroicus, cum constet inueniri deuotionem, etiam in his, qui sunt imperfectæ virtutis, & Religionis: inuenitur enim non solùm in perfectis, & proficientibus, sed etiam in incipientibus, vt experientia testatur. Quare deuotio non potest esse actus heroicus; actus enim heroicus est perfectissimus in aliqua virtute, & ad quem pauci attingunt propter excellentiam operis. Deuotio autem, etsi sit principalis actus, & primus inter actus Religionis, est tamen communis omnibus, & ideò non est heroicus; sicut principalis actus prudentiæ est præcipere, vt determinat *S. Thom. supr. q. 47. art. 8.* non tamen est actus heroicus.

9 Quare *promptitudo*, quàm importat Deuotio in ordine ab obiectum, cui aliquis se deuouet, neque est deliberatio seruiendi, neque actus heroicus seruiendi, sed actus, qui consequitur ad deliberationem seruiendi, id est, Oblatio voluntatis expeditæ, & præparatæ ad deseruiendum alteri. Itaque ille actus habet pro obiecto cultum Dei; sed sicut ad istum cultum offerimus Deo diuersas materias; vt per Orationem offerimus, & subiicimus intellectum Deo, per adorationem corpus, per sacrificium bona externa; sic per deuotionem offerimus voluntatem, quæ quia est primum quod offertur in obsequium alicuius, ideò ponitur à D. *Thom.* primus actus Religionis. Igitur actus, qui habet pro materia oblata in ordine ad cultum, & obsequium Dei voluntatem propriam, dicitur *Deuotio*, quasi applicatio quædam voluntatis ad obsequium. In quo differt ab amore, vt dicit *D. Th. sequent. art. ad 1.* Quia Amor tradit, & applicat voluntatem alteri per modum vnionis, & affectus; Deuotio autem per modum oblationis ad obsequium, quasi redigendo voluntatem in seruitutem alterius.

10 Per quod etiam differt ab actu volendi cultum Dei, vel deliberandi seruire Deo; aliud est enim amare cultum, & tradere se cultui per modum vnionis, aliud offerre determinatam materiam ac cultum, scilicet voluntatem ipsam, sicut oratio offert intellectum. Et quia voluntas offerri non potest ad seruiendum alteri, nisi sit expedita, id est, sint ablata impedimenta, quibus retardari potest ab eo, cui se tradit ad seruiendum; ideò actus offerens voluntatem debet esse modificatus, & perfectus quadam promptitudine, seu facilitate, & præparatione ad seruiendum; quæ promptitudo, & relucet ex parte obiecti, seu materiæ oblatæ, quia offertur voluntas Expedita ad seruiendum; & relucet ex parte actus; quia est oblatio cum expeditione, & promptitudine.

11 Nec *est nouum* quod aliquis actus voluntatis, aut intellectus importet substantiam actus, & modum actus, quia habet pro obiecto rem aliquam cum modo. Sicut esse benè consiliatiuum, & benè præceptiuum important substantialiter actum, qui non solùm se præcipere, & consiliari, sed cum illo modo scilicet benè consiliari, &c. Qui modus non refunditur in actum ex parte subiecti. Sicut operari delectabiliter, & facilè prouenit ex eo, quod subiectum operetur mediante habitu, sed refunditur in actum ex parte obiecti, quia videlicet habet pro obiecto aliquid modificatum, scilicet rectum consilium, & rectum præceptum. Sic etiam Deuotio est oblatio prompta, quia habet pro materia seu obiecto oblato ad cultum Dei, non quidem ipsum actum seruiendi, sed voluntatem expeditam, & paratam ad seruiendum: & totum hoc scilicet actus, & modus oblatio, & promptitudo procedit à Religione, non autem modus à Religione, & substantia actus à potentia.

12 Quam *Doctrinam* si *Suarez* aduertisset non impugnaret *Caiet.* hìc, putans ipsum dicere, quod promptitudo sit modus superadditus actui, tanquam qualitas actus quæ ipsi proueniat ex habitu. Confundit enim *Suarez* promptitudinem tenentem se ex parte subiecti, & inde refusam quasi extrinsecè, & accidentaliter in actum cum promptitudine proueniente ex parte obiecti, quia respicitur pro obiecto, seu materia voluntas modificata,

ficata, id est, expedita, seu non habens impedimenta ad seruiendum: Cùm tamen *Caiet.* non intellexerit per *Modum*, seu qualitatem actus aliquid proueniens ab habitu in ipsum actum, & ei affixum, sed intellexit habitudinem actus ad obiectum modificatum. *Et circumloquimur illum actum aduerbio quodam* (inquit Caiet.) *quia proprijs nominibus caremus.* Sicut rectè consiliari, non est consilium cùm modo superueniente ipsi ab habitu, sed actus cùm habitudine ad obiectum modificatum. Et hæc est promptitudo intrinseca, & in ordine ad obiectum sumpta, ad quàm non magis requiritur actus reflexus cadens super voluntatem, quàm ad actum orationis, quæ offert, & eleuat mentem Deo.

13 Ex *quibus patet*, Quid sit Promptitudo, de qua *S.Thom.* loquitur hîc, quàm perpetuò explicat per habitudinem ad materiam oblatam Deo per deuotionem, scilicet voluntas promptè faciendi. Et talis oblatio substantialiter est actus, & supponit pro actu, & non pro modo. Sicut oratio offerens mentem, vel quicumque alius actus offerens aliam materiam: importat tamen modum promptitudinis, non qui accidentaliter sibi adueniat, sed qui in ipsa habitudine ad obiectum includitur, quia fertur ad materiam promptam, & secundùm promptitudinem respicit illam, vt explicatum est.

14 *Solùm instabis.* Nam si deuotio est actus offerens determinatam materiam, sicut alij actus: ergo est eligere, non verò intendere, aut velle; non enim respicit finem, sed determinatam materiam, quæ ordinatur ad finem, quòd tamen negat *Caiet.* hîc. *Respondetur*, quòd *Caiet.* non dicit deuotionem esse actum, qui est *velle* absolutè, secundùm quòd respicit finem in se, sed prout respicit finem in mediis; ad vtrumque enim se extendit velle, vt ait *S.Thom.* 1.2.*quæst.*8. *art.*3. Tale autem velle non repugnat, quòd sit coniunctum cùm electione: electio enim mediorum est, & stat velle eligere media, & per actum, qui est velle, tendere ad finem, vt in talibus mediis relucet. Sic ergo deuotio, quatenus voluntatem tanquam materiam offert, & destinat obsequio Dei, est actus electiuus propriè pertinens ad moralem virtutem, quæ intrinsecè est habitus electiuus, & sic proprius eius actus electio esse debet: quatenus verò mediante voluntate oblata respicit obsequium Dei, & Deum, cui offertur voluntas, sic vult Deum, qui est finis, non absolutè in se, quod pertinet ad distinctum actum; sed vt in medio electo, & voluntate oblata magis relucet, quàm in oblatione alterius materiæ. Sicut etiam promptitudo, vel expeditio ad seruiendum magis inuenitur in voluntate, quæ mouet cæteras potentias, quàm in intellectu, vel aliis rebus, quæ Deo offeruntur. Et similiter magis ex isto actu sequuntur alij, & imprimitur illis modus deuotè seruiendi, vt inquit *D.Thom. solut. ad* 1. & 2. quàm per alios actus Religionis.

ARTICVLVS II.

Vtrùm Deuotio sit actus Religionis?

1 TItulus *clarus est* ex terminis. Ex *Art.* habes duas Conclusiones Prima directè responsiua. *Deuotio est actus Religionis.* Secunda solut. ad 3. *Deuotio quæ habetur ad Sanctos non terminatur ad ipsos, sed transit ad Deum.* Primam Conclusionem probat *D.Thom.* primò *in Argum. Sed contra.* Deuotio dicitur à deuouendo, sed votum est actus Religionis: ergo deuotio. Quæ consequentia disparata videtur, & procedere in quatuor terminis: deuouere enim longè differt à voto, cùm votum sit actus intellectus, vt traditur à *S.Thom. infr. quæst.* 88. *art.* 1. Deuotio autem est actus voluntatis, vt vidimus *in art. præced.* Quomodo ergo colligitur, quòd si votum est actus Religionis, etiam deuouere, seu deuotio, quæ dicitur à deuouendo, erit actus Religionis?

2 Respondetur consequentiam *S.Thom.* efficacem esse, & procedere à fortiori. Pertinet enim ad votum firmare voluntatem in bono, quòd expedit facere, vt ait *D.Thom. infrà quæst.* 88. *art.* 4. Vnde supponit voluntatem applicatam ad bonum, seu ad aliquod obsequium Dei, quòd pertinet ad deuotionem, quæ est oblatio voluntatis ad quodcumque obsequium Dei: addit autem firmitatem, quæ fit per promissionem, quæ est actus intellectus, quia importat ordinationem eius, quòd aliquis debet facere erga alterum, vt ibidem dicitur *art.*1. Inducit autem pro effectu firmitatem, & obligationem voluntatis ad exequendum talem promissionem. Si ergo votum per promissionem, quàm essentialiter importat, firmat deuotionem, seu voluntatem applicatam ad aliquid, manifestum est, quòd votum ratione sui effectus est quoddam deuouere firmatum, seu applicatio voluntatis firmata per intellectum. Et ideò benè arguit S.*Thom.* Quod si ipsum deuouere firmatum (quòd est Votum) est actus Religionis, etiam ipsa deuotio, seu deuouere firmatum, actus Religionis erit: quia firmitas, quàm supra ipsum deuouere addit Votum, est aliquid proueniens ab intellectu, neque ex eo quòd habet ab intellectu est actus Religionis, sed ex eo quòd participat à voluntate, cùm Religio in voluntate sit. Vnde à fortiori deuotio, quæ est actus voluntatis, & ordinatur ad cultum Dei, sicut Votum, erit actus Religionis.

3 In *Corpore art.* probat S. Thom. Eandem conclusionem tali ratione. Ad eandem virtutem pertinet velle facere aliquid, & promptam voluntatem habere ad illud faciendum, sed ad virtutem Religionis pertinet operari ea, quæ spectant ad cultum, & famulatum Dei; ergo ad eandem pertinet habere promptam voluntatem ad huiusmodi exequenda, quòd est esse deuotum. *Consequentia patet.* Et *Minor constat* ex diffinitione Religionis. *Maior* probatur à *D. Thom.* Quia vterque actus, scilicet, velle facere aliquid, & promptam voluntatem habere ad illud, respicit idem obiectum: vnde, & *Philos.* dicit 5. Ethic. cap. 1. Quod *iustitia est, quia homines volunt, & operantur iusta*: ergo vterque actus pertinet ad eandem virtutem, sicut ad idem obiectum.

In *hac Ratione* dubium est, & de *Maiori*, & de *Consequenti* De Maiori quidem Quia vel sumit *D. Thom.* Ibi proptam voluntatem pro actu offerente voluntatem ad id, quod vult? vel pro modo, que subiectam habet voluntatem ad aliquid, scilicet expeditè, & promptè. *Si primo modo*, malè probat, quod vterque ille actus pertinet ad eamdem virtutem, quia habet idem obiectum cum constet quod actus offerendi voluntatem habet pro materia, & obiecto voluntatem ipsam, quam offert;actus autem volendi,seu operandi aliquid,habet pro obiecto aliquid operabile. *Si secundo modo*, non loquitur ad rem, quia deuotio non est modus volitionis, sed actus,nec dicit promptitudinem solùm ex parte subiecti,sed ex parte obiecti, vt diximus *art. præcedenti*.

5 Circa *Consequent. verò*, Difficultas accipi potest ex *Suar. 2. tom. de Relig. lib. 2. cap. 7.* Quia ex præmissis assumptis à *D. Thom.* solùm potest inferri, quod voluntas prompta seruiendi Deo pertinet ad eandem virtutem, ad quam pertinet velle seruire Deo; non tamen quod omnis deuotio, & omnis prompta voluntas sit actus Religionis. Siquidem in materia obedientiæ, & charitatis; imò, & in omnibus virtutibus & in actu, quo aliquis vult studiosè agere in omni virtute, inuenitur talis voluntas prompta quæ potest dici Deuotio illius virtutis in qua aliquis vult promptè materiam talis virtutis: generaliter enim *D. Thom.* dicit pertinere ad eandem virtutem velle facere aliquid, & promptam voluntatem habere ad illud faciendum: ergo malè colligitur deuotionem esse proprium actum Religionis.

6 Cæterùm *hæc* faciliora sunt. Nam maior illa propositio D. Thom. vtroque modo verificatur. Cum enim dupliciter (vt diximus *articulo præcedenti*) possit haberi promptitudo, scilicer,vel ex parte subiecti secundum modum refusum à subiecto in actū; quia procedit actus à subiecto faciliter,& promptè dispositо: vel ex parte obiecti.quia offert ad faciendum aliquid voluntatem promptam, & expeditam: vtroque modo verificamus propositionem D. Thom. Primo modo respectu omnium virtutum, & habituum;quia in omni actu procedente à virtute,seu habitu potest inueniri iste modus,quòd promptè, & faciliter fiat. Et sic manifestum est, quòd pertinet ad eandem virtutem vel habitum ad quem pertinet velle operari id quod est talis virtutis;quia ille modus non variat speciem virtutis; cuius est modus.

7 Secundò *vero modo*, Promptitudo est oblatio voluntatis expeditæ, & promptæ ad seruiendum, & sic non pertinet ad omnes virtutes, sed ad illam ad quam pertinet seruire, & offerre aliquid in obsequium alterius. Et sic ad eandem virtutem pertinet, ad quam pertinet velle seruire Deo, quæ est Religio. Et licèt materia, quam talis promptitudo offert sit distincta ab aliis materiis, quæ offeruntur per alios actus Religionis; tamen obiectum formale est idem, quia vt sæpe diximus, obiectum formale Religionis, quod est cultus diuinus, non variatur ex diuersitate materiæ, qua colitur Deus. Et ita licèt deuotio habeat pro materia oblata voluntatem promptam: tamen quia offert illam in obsequium, & cultum Dei, habet obiectum formale idem cum aliis actibus Religionis. Stat ergo solida propositio *S. Thom.* Quod velle facere aliquid, & habere promptam voluntatem ad illud, pertinet ad eandem virtutem, quia habet idem obiectum formale. Siue enim promptitudo accipiatur pro modo, siue pro actu offerente voluntatem, semper pertinet ad eandem virtutem,cuius est modus,vel cuius est actus, applicando singula singulis.

8 Ad *id quod obiicitur* contra consequenti. *D. Thom.* patet ex dictis, Quod deuotio sumpta pro actu; solùm inuenitur in Religione (& loquimur de Deuotione seruiendi Deo; ad seruiendum enim hominibus agnoscit *D. Thom. ad 3.* deuotionem alterius generis) sumpta verò pro promptitudine,quæ est modus,sic inueniri potest in omni habitu producente faciliter, & expeditè actus. *Et ratio est.* Quia deuotio non dicit actum promptum quomodocumque, sed oblationem, & exhibitionem promptæ voluntatis. Oblatio autem est actus seruitutis, & obsequij respectu eius, cui offertur. Deuotio ergo pro actu, solùm pertinet ad virtutem seruientem, seu offerentem; quæ respectu Dei est Religio. Ad Charitatem autem solùm potest pertinere imperatiuè, sicut,& actus aliarum virtutum. Ad Obedientiam verò prout est specialis virtus non pertinet ad offere voluntatem expeditam ad obsequium, sed tantùm habere obseruantiam ad præcepta superioris, quæ est honorare, & reuereri præcepta; & ita non respicit cultum, & reuerentiam Dei, & obsequium eius. Quod autem dicantur aliqui deuotè obedire, aut deuotè facere opera virtutum; vel accipitur deuotio pro modo promptitudinis communi omni habitui, & virtuti, vel pro effectu deuotionis, quatenùs est actus Religionis imperans, & imprimens cæteris virtutibus, vt dicit *D. Thom. ad 1. & 2.*

9 Circa *solutionem ad 1.* D. Thom. nota ex *M. Torre* hic, Tres modos vnionis ad Deum, scilicet, per Charitatem, per Sanctitatem, & per Deuotionem. Per Charitatem vnitur homo Deo quantùm ad amorem, transformando se in rem amatam, & introducendo in actu amatum ad se secundum affectum. Per Sanctitatem vnitur Deo, vt seruus Domino, referendo,& applicando se ad illum, eo modo, quo seruus debet ad dominum. Per Deuotionem vnitur Deo exhibendo,& offerendo ei promptam voluntatem. Et, vt suprà vidimus, per referre se ad Deum, & per exhibere aliquid in recognitionem seruitutis distinguitur à *D. Thom.* ratio Religionis,& Sanctitatis, quæ sunt idem re, & differunt ratione,

10 Circa *secundam* Conclusionem *D. Thom.* solum oportet aduertere, Quod deuotio extenditur ad Sanctos eo modo quo Religio; constat enim quod cultus debitus Sanctis in se ipsis exhibetur non per Latriam, & Religionem, sed per Duliam; & quia Sancti sunt Deo coniuncti, & propinquissimi, possumus secundùm eam rationem, qua in eis relucet diuina maiestas, colere, non quidem ipsos in se, sed per ipsos, & in ipsis Deum,eo modo,quo offerimus sacrificium Deo in honorem martyrum, non autem ipsis martyribus. Et licèt posset etiam dici, quod ad Sanctos habemus deuotionem, sumendo ipsam pro aliquo effectu deuotionis, scilicet pro suauitate spiritus, vel pro affectu ad ipsos: & similiter quod Religiosè colimus

mus illos; quia potest imperari à Religione eorum cultus: colimus enim ipsos dulia, quæ tamen imperatur à Religione, quatenus ex cultu Dei mouemur ad colendos Sanctos. Attamen *D.Thom.* in sua solutione attingit id in quo maximè est punctus controuersiæ inter Catholicos, & Hæreticos circa cultum Sanctorum. Non enim Hæretici, præsertim nostri temporis, negant posse coli sanctos, vt viros præditos dignitate, & sapientia eximia, sed dicunt hunc honorem esse humanum, & Ciuilem, qualis habetur erga Viros potentes: coli verò Sanctos diuinis honoribus, ita quòd eis Templa erigantur, Religiosóque cultu honorentur in altaribus sacrificiis, &c. hoc Catholicis obiiciunt. Qua ratione etiam negant Sanctarum Imaginum cultus, quia non possunt intelligere quomodo Imagines, aut Sanctos propter Deum cultu diuino, & Religioso veneremur.

11 Quod *tamen D. Thom.* hic vnico verbo destruxit, distinguens inter deuotionem, quàm habemus ad Sanctos, & quàm habemus ad alios homines: ad hos enim sicut famulatus est longè inferior, quia tantùm est ciuilis, & politicus, sic & deuotio: ad Sanctos verò quia non habemus communicationem politicam cùm ipsis, sed sunt in statu superiori, ita, & cultus superior ad politicum, & ciuilem esse debet; & quia dignitas ad quam Sancti eleuati sunt, est vt sint vniti Deo, & in illis tanquam in supremis ministris specialiter reluceat magnitudo diuina; vtpotè quorum vita, vt ait *Apost. ad Colossens.* 3. abscondita est cùm Christo in Deo, ideò non solùm consideramus in illis particularem, & propriam dignitatem, sed etiam diuinam, & sic ad ipsos extenditur Religiosa deuotio, & actus Religiosus, non quia ipsis in se Religionem exhibeamus, sed Deo in honorem Sanctorum quatenus specialiori modo est in illis, quàm in aliis rebus. Itaque ipsis propter suam particularem reuerentiam Dulia debetur; propter coniunctionem autem specialem ad Deum etiam Religione attinguntur, non in quantùm Sancti considerantur in se, sed vt aliquid Dei, quòd in aliis rebus non ita specialiter inuenitur, sicut in Sanctis.

Articvlvs III.

De Causa, & effectu Deuotionis.

1 Asseruit S.*Thom.* Contemplationem esse Deuotionis causam, & Lætitiam esse Deuotionis effectum, quòd quidem etsi magis practicari oporteat quàm speculari, illud tamen hîc enodandum est ad intelligentiam scholasticam, videlicet, Quo genere causæ intelligat S.*Thom.* contemplationem esse causam deuotionis, & quo etiam genere causæ deuotio sit causa lætitiæ; ac denique, quæ sit differentia inter effectum, & actum alicuius virtutis? Et quidem *D.Thom.* posuit *in art.* 3. Contemplationem esse causam deuotionis eo modo, quo cognitio est causa voluntatis, scilicet, quia obiectum cognitum, & apprehensum causat appetitum. Loquendo verò de causa extrinseca, inquit Deum esse causam extrinsecam deuotionis quasi peculiarem, & propriam. Quàm doctrinam, vt explicet *Suar.* 2. *tom. de Religione, lib.* 2. *cap.* 8. distinguit duplicem deuotionem, seu delectationem: vnam indeliberatam, & antecedentem, quæ est effectus aliquis, quem Spiritus Sanctus causat in nobis sine nobis, & datur per modum auxilij operantis, & initium habet in aliqua Sancta cogitatione, quæ dicitur causari in nobis sine nobis, non quia fit sine nobis cogitantibus, sed quia fit sine nobis volentibus, quia voluntas nostra non est principium talis cogitationis, sed potiùs ipsa cogitatio præuenit omnem actum voluntatis, est tantùm physicè actus elicitus ab intellectu, quo vitaliter cogitat, & cognoscit, ideóque non fit sine nobis cogitantibus. Ad istam verò cogitationem, sic præuenientem omnem motum voluntatis, sequitur indeliberatus aliquis affectus deuotionis, & suauitatis ad res diuinas operante Spiritu Sancto, & tangente cor operatione sua.

2 Alia *est deliberata Deuotio*, quæ est deuotio substantialis, cùm sit actus moralis, & voluntarius Religionis, & nascitur ex illa indeliberata volitione cooperante gratia Dei; illa enim excitans gratia causans indeliberatum motum voluntatis, si efficax est, pertrahit hominem ad deliberatam deuotionem. Licèt autem (inquit *Suarez*) non sit simpliciter necessarium, quòd ille indeliberatus motus, qui antecedit, sit delectatio, aut suauitas, quia potest etiam per motum timoris, aut spei excitare Deus voluntatem, est tamen necessarium, quòd præcedat aliqua Sancta cogitatio, & inspiratio in voluntate, quia hæc est initium omnis boni actus supernaturalis, ratione cuius initij, & adiutorij dicitur Deus peculiari modo causa totius deuotionis perfectæ. Imò, & à plerisque tota efficacia præueniens, & prædeterminans nostram voluntatem ponitur in illa efficacia motus indeliberati trahente nos ad deliberatum.

3 Cæterùm de his non vacat hic disputare, sed in Materia de Auxiliis, & Gratia Dei disputantur ista latè à *DD.* Quantùm autem attinet ad sensum *S. Thom.* Ipse posuit Deum esse causam extrinsecam propriam, & peculiarem deuotionis, eo modo quo dicitur Deus propria, & peculiaris causa rerum supernaturalium, si hîc loquamur de deuotione supernaturali. Si autem extendamus sensum istum, etiam ad actum deuotionis naturalis, qualis elici potest à Religione acquisita, dicitur Deus propria, & peculiaris causa illius; eo quòd est proprium, & peculiare mouens extrinsecum voluntatis creatæ, eo quòd solus Deus est causa generans, & efficiens voluntatis, vt latè prosequitur à *D. Thom.* 1. *part. quæst.* 106.

4 Illud *solùm* breuiter aduerto ad intelligendum modum, quo efficaciter Deus mouet voluntatem per auxilium suum, siue in naturalibus, siue in supernaturalibus. Quod licèt quando procedit mens nostra de imperfecto ad perfectum, actus indeliberatus præcedat deliberatum, & deuotio indeliberata præcedat deliberatam; tamen Deus non solùm est causa efficax præueniens physicè nostram voluntatem ratione efficaciæ excitantis gratiæ, quàm in nobis sine nobis causat, sed ratione peculiaris auxilij, quod post excitantem gratiam, & causatum motum indeliberatum præuenit Deus voluntatem adiuuando illam concursu

concursu efficaci ad deliberatè volendum. Itaque cogitatio illa, & motus indeliberatus, vt sit delectatio victrix, & conuertat voluntatem, ac pertrahat ad motum liberum, & deliberatum, non sufficit efficacia excitans, & causans sine nobis id, quod indeliberatum est: sed requiritur auxilium physicum dans efficaciam ad id quod deliberatum est; quòd *D. August.* vocat efficacissimas vires voluntatis, dicens in lib. de Grat. & liber. arbitr. cap. 6. *Certum est nos facere, cum facimus; sed ille facit, vt faciamus, præbendo efficacissimas vires voluntati, &c.*

5 Et *ratio huius est*, Quia ex motu indeliberato non potest transiri ad deliberatum, nisi adsit noua aduertentia, & noua motio voluntatis; siquidem deliberatum, & indeliberatum differunt penes maiorem, & pleniorem aduertentiam, cum perfectiori, iudicio, ad quod sequitur actio libera voluntatis. Et plerumque fit, quod id quod voluntas motu indeliberato vult, deliberatio nolit. Igitur delectatio, quæ proponitur, aut appetitur per motum indeliberatum, non habet vires efficaces ad vincendum, & trahendum voluntatem, nisi habeat efficaciam circa maiorem aduertentiam, & distinctum iudicium, & motum liberum voluntatis: ista autem efficacia cum ordinetur ad distinctum actum voluntatis siquidem actus deliberatus differre debet ab indeliberato, quia requirit distinctam immutationem potentiæ, & distinctum modum agendi, oportet, quòd etiam habeat distinctam efficaciam, & distinctam reductionem, in causam primam, quia est distinctus effectus. Et ideò tunc solùm delectatio vincit voluntatem, quando eam reluctantem, & resistentem consentientem facit. In hoc quippe præcipuè ponitur efficacia gratiæ *à D. August.* & in hoc præcipuè dissidebat à Catholicis *Pelagius*, vt patet *ex libro 2. contra duas epistolas Pelagianas capite 5. & 8. & ex libr. de grat. Christ. contra Pelag. & Celest. ferè per tot.* Igitur efficacia gratiæ non in motu indeliberato, sed in faciendo consentientem voluntatem, quod ad motum deliberatum pertinet, ponenda est.

6 Et *quod ista* Delectatio vitrix præter excitationem factam motu indeliberato requirat efficaciam, vt faciat liberè diligere, constat ex August. lib. de spir. & liter. capite 3. tom. 3. *Nos* (inquit) *dicimus humanam voluntatem sic diuinitùs adiuuari ad faciendam iustitiam, vt præter quòd creatus est homo cum libero arbitrio voluntatis, præter doctrinam, qua ei præcipitur quemadmodum viuere debeat, accipiat Spiritum Sanctum, quo fiat in animo eius delectatio, dilectioque illius summi, & incommutabilis boni.* Et infra. *Cùm id quòd agendum, & quo nitendum est cœperit non latere, nisi etiam ametur, & delectet non agitur non suscipitur, non benè viuitur. Vt autem diligatur, charitas Dei diffunditur in cordibus nostris.* Ecce quomodo *D. August.* præter excitantem gratiam, quæ est illa, per quàm incipit non latere id quòd agendum est, quando scilicet proponitur à Deo voluntati quid agat, ponit diffusionem Spiritus Sancti, vt diligat, & delectetur, quòd pertinet ad motum deliberatum, per illum enim diligit. Igitur agnoscimus non victricem delectationem, qua congruè, & efficaciter vocetur homo. Sed negamus victricem esse solùm ratione indeliberati motus, & concursus Dei ad illum, sed vt includit alterum concursum physicè efficacem, quo ex nolentibus faciat liberè, & deliberatè volentes.

7 Circa *modum*, quo causa intrinseca ex parte nostra, id est cognitio, & contemplatio diuinorum, quia proponitur, vt bonum habere deuotionem, concurrat ad illam, solùm observanda est generalis doctrina de modo, quo cognitio concurrit ad actus voluntatis. Et mihi maximè arridet sententia *Caiet.* quàm acutè explicat 1. *p. quæst.* 80. *artic.* 2. & 1. 2. *quæstio.* 22. *artic.* 2. Videlicèt: Quod bonum apprehensum concurrit in triplici genere causæ respectu appetitus, scilicet, obiectiuæ, finalis, & effectiuæ. *Ad cuius euidentiam considerandum est*, Quòd appetitus, cùm sit inclinatio quædam, & habet respicere rem, in quam inclinatur, quæ est obiectum, quod appetit; & habet respicere rationem propter quam appetit, & formam, ex qua sequitur talis inclinatio. Ratio autem propter quam aliquod bonum appetitur, est finis. Et hæc est formalissima ratio boni, propter quam aliquid redditur appetibile, & est causalitas finalis, scilicet *cuius gratia*, quæ dicitur motio metaphorica, quia mouetur aliquid ab illo, non vt à principio incipiendi motum, sed vt à principio terminandi motum, quod methaphoricè est principium, & in re finis; & dependentia à tali principio est realis causalitas, & realis dependentia: sed metaphoricè est motio, quia finis realiter est causa, metaphoricè principium, quia ab illo non incipit motus realiter, sed intentionaliter Efficiens autem est id à quo incipit motus: & quia motus semper terminatur ad esse reale, ideò dicitur aliquid finalizare ratione ipsius esse realis, non provt realiter existit, sed provt realiter potest terminare motum, & apprehendi ab illo.

8 Forma *autem* ad quem sequitur inclinatio dicitur, effectiuè se habere ad talem inclinationem, & causare illam effectiuè; quia omnis inclinatio sequitur ad aliquam naturam, seu formam vt effectus, & proprietas eius. Est autem differentia inter inclinationem, seu appetitum naturalem, & elicitum, vt ait *D. Thom. 1. part. quæstio. 19. artic. 1. quæstio. 80. artic. 1.* Quòd appetitus naturalis sequitur ad formam naturalem in quantùm naturalis est, scilicet in quantum caret cognitione: forma autem, in carentibus cognitione est determinata tantùm ad vnum. Vndè, & inclinatio quæ talem formam sequitur est determinata ad id quod sibi naturale est. Appetitus autem elicitus consequitur ad formam cognoscitiuam, inquantum cognoscitiua est. Forma autem cognoscitiua in hoc eleuatur supra non cognoscitiuam, quod non solùm habet suum esse proprium, sed etiam fit alia extra se per cognitionem, & receptionem specierum, quibus intentionaliter fit alia, vt ostendit *D. Thom.* 1. *part. qu.* 14. *art.* 1. Igitur inclinatio, quæ sequitur ad talem formam oportet quòd non solùm sequatur entitatiuè ad entitatem formæ, sed etiam ad apprehensionem formarum, quas intentionaliter recipit. Et ideò talis appetitus non solùm appetit aliquid determinatum, & quod pertineat ad proprium

proprium esse naturale, sed etiã ea, quæ sunt extra se. Et ideò vt aliquid extra se determinatè appetat, debet consequi, & nasci, non ex determinatione entitatiua formæ, seu naturæ, cuius est appetitus, sed ex determinatione rei apprehensæ, idest, non solùm sequitur ex natura, in quantum est natura, & aliquid in se, sed in quantum est apprehendens, & intentionaliter aliud extra se.

9 In *quantum ergo* forma apprehensa causat inclinationem ad se ipsam vt est in re, dicimus obiectum cognitum effectiuè causare appetitum, seu actum voluntatis, non vt causa effectiua simpliciter, sed vt ratio agendi, & forma ad quam sequitur appetitus elicitus; sicut ad formam naturalem, vt naturalis est sequitur appetitus naturalis. Ita tamen quòd ad formam apprehẽsam potentialiter, id est, ad potentiam apprehendendi sequitur appetitus elicitus potentialis, seu potentia appetendi: Ad formam autem actualiter apprehensam sequitur actus appetendi. Et ex hoc etiam patet differentia inter speciem impressam ad causandam intellectionem, & obiectum apprehensum ad causandum appetitum; quod species impressa in quantum species, solùm habet succedere loco obiecti, & eius vices gerere, in quantum obiectum est: obiectum autem, vt obiectum est: obiectum vt obiectum, non dicit causam effectiuam. Et ideo neque species, reduplicatiuè, in quantum species importat efficientiam in intellectione; sicut neque signum, vt signum, respectu signati. At verò obiectum apprehensum non solùm habet rationem obiecti, sed etiam principij respectu appetitus eliciti; quia prout elicitus non sequitur ad formam naturalem, vt naturalis est, sed ad apprehensam, & intentionalem, videatur *Caiet.* in locis citatis.

10 Circa *id quod* dicitur *art.* 4. de effectu deuotionis, illud oportet explicare. Quomodo distinguatur effectus, & actus, solet enim ex vno actu, vel passione oriri alia, vt ex amore gaudium, & desiderium, & ex vno peccato aliud, vt ex vitiis Capitalibus oriuntur alia vitia, & similiter hic ex Deuotione dicit *S. Thom.* ori lætitiam, & etiam tristitiam, & *supr. Q.* 28. *& Q.* 29. posuit, ex charitate oriri gaudium, & pacem tanquã effectus eius. Quærimus ergo, Quid in istis sit esse effectum alterius, & quo genere causæ efficiatur ab illis, V. g. gaudium ab amore, aut deuotione, siquidem non est actus eius?

11 Respondetur. Quòd omnis effectus, qui in potentiis animæ causatur, vel est habitus, vel actus, & ad habitum reducimus id, quod habet rationem, & modum dispositionis habitualis, quæ non peruenit ad perfectionem habitus. Causatio ergo habitus non pertinet ad præsens, quia constat, fieri effectiuè à potentia per iterationem actuum; de quo *D. Thom.* 1. 2. *Q.* 51. *& sequentibus* Actus autem causari potest, vel directè, & immediatè seu elicitiuè, & sic procedit ab habitu, & potentia, à qua habet speciem. Quia actus causatur ab habitu sibi simili, vt à superbia causatur actus superbiæ, & ab humilitate actus humilitatis, & sic de singulis. Potest etiam oriri aliquis actus, siue in eadem, siue in distincta potentia ab aliquo habitu, aut actu, non quia immediatè causatus ab illo, sed quia causatur ab illo cognitio, & apprehensio alicuius obiecti ad habendum alterum actum. Et tunc iste dicitur effectus, primi, & non actus eius, V. g. habet aliquis actum amoris, ex hoc sequitur actus delectationis, aut desiderij, non quomodocumque tanquam actus elicitus ab amore, sed quia ex eo, quod aliquis amat, tanquam ex dipositione, qua afficitur ad illud obiectũ, sequitur, quod apprehendat illud vt conueniens, & coniunctum, & sic causat delectationem, vel vt absens, & sic causat desiderium.

12 Similiter *Vitiis capitalibus* si aliquis, V. g. amat Gulam ex hoc oritur quod apprehendat vt bonum scurrilitatem, immunditiam, &c. Et respectu illorum gula est vitium capitale, quatenùs ex amore ad gulam disponitur homo, vt apprehendat illa tanquam bona, & non refugiat incurrere in illa propter gulam, tanquam propter rem magis amatam, & vt finem, sicut optimè explicat *Caiet. infr. Quæst.* 148. *art.* 5. Et eodem modo hic explicauit *S. Thom.* Lætitiam, aut tristitiam esse effectum deuotionis, quatenùs ex cognitione Dei, aut propriorum defectuum, ex qua causatur deuotio, resultat etiam gaudium, aut tristitia, secundùm quod proponitur aliquid vt bonum conueniens, aut vt malum disconueniens & hoc non solùm in voluntate, sed etiam mediante cognitione phantasiæ in appetitu sensitiuo similes passiones causari possunt. Imò, & immutationes corporis, quæ ex huiusmodi passionibus causari solent mediante apprehensione animæ, qua commouetur appetitus, fieri docet *S. Thom.* 1. *part. Q.* 117. *art.* 3. *ad* 3. Itaque ex affectu seu actu ad vnum obiectum, manet homo dispositus, & proportionatus ad concipiendam conuenientiam, vel disconuenientiam circa alium actum, aut obiectum. Et tunc si mediante tali apprehẽsione actus ille procedat dicitur effectus, non actus primi illius actus. Qua ratione explicauit egregiè *Caiet*, similitudinem esse causam amoris, 1. 2. *Q.* 27. *art.* 3.

13 Et *similiter* intelligimus, Quomodo virtus aliqua existens in voluntate possit imperare aliis, cum tamen imperium sit actus intellectus, vt docet *D. Thom.* 1. 2. *Quæst.* 17. *art.* 1. Quia videlicet mediante apprehensione efficaciter ordinatiua eius, quod faciendum est, imperat, & habet pro effectu aliquid imperatum. Quæ tamen apprehensio ordinatiua, quia oritur ex dispositione, qua aliquis est dispositus per aliquam virtutem voluntatis, & ex illa habet officaciam ad intimandum, dicitur imperium esse actus eius. *Ea quæ* pertinent ad modum habendi meditationem, & quomodo ex illa causetur dulcedo, & lætitia in anima, aut aliquando à Deo infundatur, videantur in *M. Torr.* hic, & *Suar. supr. loco citat. cap.* 8. *&* 9. Quæ verò pertinent ad Contemplationem ipsam prout coincidit cum oratione mentali; & quæ sit in illa via Purgatiua, Illuminatiua, & Vnitiua, cum non pertineant ad essentiam deuotionis, sed orationis, commodiùs *sequenti Quæstio.* attingemus.

QVÆSTIO LXXXIII.

DE ORATIONE.

EXPEDITO Actu Religionis, quo ipsa voluntas offertur Deo, qui est principalis actus eius, vtpotè maiorem includens causalitatem in reliquos, quia voluntas cætera omnia mouet, & qui propinquior est Religioni existenti in voluntate, transit *S. Thom.* ad actum Religionis, quo offertur, & subiicitur intellectus Deo, & quo ascendit ad ipsum quasi oblatus, & subiectus ei, quod fit per *Orationem.* De qua in præsenti *Quæst.* decem, & septem articulos concludit. In 1. Resoluit. *Orationem esse actum appetitiuæ virtutis, seu cognoscitiuæ*, quia de Oratione loquimur in præsenti prout significat quandam deprecationem, & petitionẽ secundùm quod dicit *August.* Quod Oratio petitio quædam est, petere autem, siue deprecari ordinationem quandam importat, prout scilicet homo disponit aliquid per aliud esse faciendum; ergo pertinet ad Rationem cuius est Ordinare, propter quod Philosoph. dixit, *Quod ad optima deprecatur Ratio*, & Cassiodor. *Quod Oratio dicitur quasi oris Ratio.*

In 2. Artic. Resoluit *Conuenientissimum esse Orare.* Et Refutatis erroribus Quorundam dicentium huiusmodi exercitium vanum esse; eo quod res humanæ diuina prouidentia non reguntur: & Aliorum vtilitatem Orationis excludentium, Quia omnia in rebus humanis ex necessitate contingere dicebant. Conclusionem suam probat ex eo, quod Deus non solum disposuit. Qui effectus in nobis fiant, sed etiam ex quibus causis & quo ordine proueniant. Inter alias autem causas assignatur Oratio. Non enim propter hoc oramus vt diuinam dispositionem immutemus, sed vt impetremus, quod Deus disposuit per orationes Sanctorum impleri, & iuxta Gregorium. (Vt homines postulando mereantur accipere, quod eis Deus omnipotens ante sæcula disposuit donare.) Oportet ergo Orare, & non deficere, ne fructibus Orationis careamus. In quo *Caiet.* nostram miratur stultitiam, qui in cæteris effectibus causas medias adhibemus, ne vana reddatur expectatio nostra; in fructibus autem Orationis somniamus tanquam si Oratio non causa, vel causa valde remota esset. Quòd fit vt somniantes in causis nihil percipiamus in fructibus.

In Art. 3. Resoluit *Orationem esse actum Religionis.* Quia per Orationem homo exhibet reuerentiam Deo (quod est proprium Religionis) in quantum ei se subiicit, & profitetur orando se eo indigere; ergo ad Religionem pertinet Orare, per quod maximè Deus honoratur, cum ipsi subiiciamur petendo vt omnium Creatori, Prouisori, ac Redemptori.

In Art. 4. Resoluit *Solum Deum debere orari.* Quia omnes Orationes nostræ ordinari debent ad gratiam, & gloriam consequendam, quam solus Deus dat, & sic ad Deum quasi ad principium per quem. Desideria nostra sunt implenda dirigi debet Oratio. Licèt etiam Sanctos Oremus, non vt per quos orationes nostras Deus cognoscat; sed vt eorum precibus, & meritis Orationes nostræ sortiantur effectum.

In Art. 5. Resoluit *Aliquid determinatum debere in Oratione à Deo peti*, videlicet ea quæ malum euentum habere non possunt, & quæ in Beatitudinem securè nos perducant, vt patet ex eis quæ in Oratione Dominica Discipulos suos docuit exposcere *Matth.* 6. & *Luc.* 11.

In Art. 6. Resoluit *Temporalia posse à Deo peti in Oratione*, non quidem principaliter, & vt in eis finem constituamus, sed vt adminicula quædam quibus ad Beatitudinem adiuuemur, in quantum scilicet per ea vita corporalis sustentatur, & nobis deseruiunt ad actus virtutum.

In Art. 7. Resoluit *Pro aliis debere nos orare*, Quia non solùm debemus nobis bona desiderare, sed aliis (hoc enim pertinet ad delectationem quam proximis impendere debemus) illud autem debemus orando petere quod debemus desiderare, ergo sicut pro nobis orare debemus, sic pro aliis.

In

In Art. 8. Resoluit *Debere nos pro Inimicis orare*, Quia debemus inimicos diligere; à nostris ergo communibus Orationibus, quas pro aliis facimus, inimicos non excludere necessitatis est, pro eis tamen specialiter orare, perfectionis.

In Artic. 9. Resoluit *Conuenienter esse assignatas septem Petitiones Orationis Dominicæ*, quod præter Authoritatem Christi instituentis, constat ex eo, quod in tali Oratione Omnia quæ petere, & eo ordine quo petere debemus, assignantur, vt videre est in littera, breuitatis causa hîc omissa.

In Art. 10. Resoluit *Orare proprium esse creaturæ rationalis*, Quia vt dictum est, Oratio est Actus rationis per quàm aliquis superiorem deprecatur, ergo ei est proprium orare, cui conuenit rationem habere, & superiorem quem deprecari possit. Diuinis autem Personis nihil est superius; Bruta rationem non habent, ergo proprium est creaturæ rationalis orare.

In Art. 11. Resoluit *Sanctos qui sunt in Patria pro nobis orare*, Quia Oratio pro aliis ex charitate prouenit, ergo quantò sancti perfectioris sunt charitatis, tantò magis pro Viatoribus orant: habet enim hoc diuinus ordo vt ex superiorum excellentia in inferiora refundatur, sicut ex claritate Solis in aerem.

In Art. 12. Resoluit *Orationem communem debere esse vocalem, non singularem*, Quia communis est quæ per Ministros Ecclesiæ in persona totius populi fidelis Deo offertur, ergo oportet quod innotescat populo pro quo profertur. Singularis autem vocem non petit, licèt voce possit vti vel ad augendam, & excitandam deuotionem, vel vt etiam vox domino seruiat, vel quia ex redundantia ab anima in corpus, & ex vehementi affectione resultat, secundùm illud Psalm. 15. *Lætatum est cor meum, & exaltauit lingua mea.*

In Art. 13. Resoluit *Attentionem esse in Oratione necessariam, necessitate secundùm quid seu ad melius esse.* Ad merendum autem in Oratione saltèm in prima intentione, qua aliquis ad Orandum accedit, est simpliciter necessaria, & similiter ad impetrandum id pro quo orat. Si autem prima intentio desit, Oratio nec meritoria est, nec impetratiua.

In Art. 14. Resoluit *Orationem diuturnam esse debere secundùm causam suam*, nempe desiderium charitatis à quo procedit, omnia enim in gloriam Dei facere debemus; non verò in se ipsa, quia opertet aliis operibus occupari. In Artic. 15. Resoluit *Orationem esse meritoriam*, sicut & quemlibet alium actum virtutis in quantum procedit ex radice charitatis. In Artic. 16. Resoluit Peccatores orando aliquid impetrare à Deo, si enim peccatores non exaudiret, frustra diceret Publicanus. *Domine propitius esto mihi peccatori.*

In Art. 15. Resoluit conuenienter assignari partes Orationis, Obsecrationes, Orationes, Postulationes, & gratiarum actiones, quia Orans debet accedere ad Deum, quem orat (Ecce *Orationem*, quæ est ascensus mentis in Deum) debet etiam petere, siue determinatè (ecce *Postulationem*) siue indeterminatè quod nominant *Supplicationem*. Item requiritur Ratio impetrandi, & hoc si ex parte Dei, est eius sanctitas, secundùm illud Daniel 9. *Propter temetipsum inclina Deus meus autem tuam* (ecce *Obsecrationem*) si verò ex parte Petentis, est Gratiarum actio, quia de acceptis beneficiis gratias agentes meremur accipere potiora.

DISPVTATIO XXVII.

De Pertinentibus, & Requisitis ad Orationem.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Oratio sit actus appetitiuæ Virtutis.

1 IN titulo ly *Oratio* sumitur prout comprehendit omnes partes Orationis, scilicet, Obsecrationem, Postulationem. Orationem, & gratiarum Actionem quas S. Thom. numerat in hac ipsa *Quæst. art.* 17. Et de omnibus currit Difficultas vt de partibus sub nomine *Orationis* comprehensis, An pertineant ad actum appetitiuæ virtutis? *Conclusio est affirmatiua*, quàm probat *S.D.* primò in *Argum. sed cont.* authoritate Isidori, Quia *Orare* (inquit Isidorus) *est idem Quod dicere*: dictio autem pertinet ad intellectum, & est actus eius: ergo & Oratio. Posset tamen quis eludere vim argumenti explicando *Isidorum* de Oratione vocali, non mentali. Sed est Ridicula Euasio, Nam hoc modo nihil pecculiare diceret *Isidorus* de Oratione; Nam etiam imperare vocaliter, Eligere vocaliter, concionari, Syllogizari, & Reliqua omnia vocalia sunt dicere. Si ergo sensus *Isidori* esset, Quod orare vocaliter est dicere, nihil explicaret, de ratione ipsa orandi, sed de eo, quod habet in quantum vocalis est. Dicere autem quod oratio, in quantum vocalis est, est quoddam dicere, est explicatio ridicula.

Igitur loquitur *Iſidor.* de Oratione, quantùm ad propriam rationem orationis, vt comprehendit interiorem, & exteriorem. Vnde ratio *D. Thom.* fundata in tali authoritate efficax eſt. Quomodo autem Oratio ſit dictio, & An ſupponat pro dictione, ſeu conceptu vocis, vel pro conceptu rei, vt dicatur eſſe in intellectu: ſtatim contra *Suar.* diſputabimus.

2 In *corpore art.* probat *S. Thom.* eandem concluſionem præſupponendo tria, ex quibus pendet eius ratio. *Primum eſt* id quod dicit *Caſſidor.* explicando ethymologiam orationis, quod Oratio eſt *quaſi oris ratio.* Secundum eſt quaſi ſubſumptum, quod ratio eſt duplex, alia ſpeculatiua, alia practica; quarum præcipua differentia eſt, quod ratio ſpeculatiua eſt purè apprehenſiua rerum, ratio autem practica non ſolùm eſt apprehenſiua, ſed etiam cauſatiua. *Tertium eſt* vlterius ſubſumendo, quod dupliciter aliquid eſt cauſa alterius, vno modò perfectè alio modò imperfectè: perfectè quando effectus totaliter, & perfectè ſubditur poteſtati cauſæ, & ita poteſt imponere neceſſitatem; aut coactionem, vel moralem, vel phyſicam, vt fiat talis effectus: imperfectè autem quando effectus non ſubditur totaliter, & perfectè poteſtati cauſæ, & ideò ſolùm imperfectè, & quaſi diſpoſitiuè poteſt illum cauſare, quaſi indigens altera cauſa, vt talis effectus exeat. Et ſic cùm ratio practica ſit cauſa, poteſt ſimiliter eſſe cauſa, vel perfectè, vel imperfectè. Perfectè quidem, quando totaliter poteſt ſibi ſubdere effectum, & quaſi neceſſitatem, & coactionem moralem ei imponere, & ſic ſe habet quando imperat non ſolùm aliis potentiis, ſed etiam aliis hominibus ſibi ſubditis. Imperfectè verò, quando effectus non ſubditur ei totaliter ſed diſponit ad illum inducendo, perſuadendo, aut petendo, &c.

3 Ex *his ergo* oſtendit *D. Thom.* Suam concluſionem. Vtrumque iſtorum (ſcilicet imperare, & petere) importat ordinationem: ergo pertinet ad rationem, ſeu modum cauſandi per rationem. *Conſequent. patet.* Quia proprius modus cauſandi per rationem eſt cauſare ordinando: ergo quod importat ordinationem, importat aliquid rationis *Antecedens verò probatur.* Quia tam per imperium, quàm per orationem diſponit homo, quid ſit faciendum per alium ergo importat ordinationem. Et hinc elicit *D. Thom.* definitionem Orationis traditam *à D. Auguſt. & Damaſc.* Quòd ſcilicet, *Oratio eſt petitio quædam*, & quod oratio ad Deum *eſt petitio decentium à Deo*; petitionem autem ſeu deprecationem *Philoſ.* in ratione poſuit, dicens: *Quod ad optima deprecatur ratio.*

4 Ex *Authoribus*, qui doctrinam *D. Thom.* non profitentur, Quidam diſconueniũt in Concluſione negantes Orationem eſſe actum intellectus, ſed voluntatis, vt *Ioann. de Medin. Codice de pœnit. tractat. de Orat cap.* 2. Quidam verò non admittunt rationem *D. Thom.* poſitam in corpore exiſtimantes imperium eſſe actum voluntatis, & ordinationem illam, quàm ponit S. *Thom.* pertinere ad voluntatem, inter quos enumeratur *S. Bonauent. Ocham Almainus*, & alij. Quidam denique partim admittunt, partim reiiciunt illam *S. Thom.* Concluſionem: exiſtimant enim actũ petitionis, in quo præcipuè conſiſtit eſſentia Orationis, poſſe fieri locutione quadam interiori, eo modo, quo homo interiùs loquitur, & tunc conſiſtere in actu intellectus, non quo concipimus res, ſed quo cõcipimus voces, quaſi per conceptus non vltimatos; quia hoc modo ſolùm exiſtimant. Nos loqui ad Deũ in hac vita, quaſi imaginando voces, quibus interiùs loquamur Deo. Si autem remoueantur conceptus non vltimati vocum; & ſolùm concipiamus res dirigendo conceptum ad Deum; tunc dicunt Orationem non eſſe actum intellectus, ſed voluntatis, quia ſe habet tunc ad modum locutionis Angelorum, quæ eſt actus voluntatis, quia conſiſtit in directione vnus conceptus ad alterum Angelum, quòd ſit per voluntatem. Ita *Pat. Suar. 2. tom. de Religio. lib. 1, c. 3. &* 4. Et mihi videtur *Suar.* procedere ex eodem fundamento, quo illi, qui negant ordinationem, & imperium eſſe actum intellectus; dicit enim ipſe conceptum per locutionem interiorem ordinari ad Deum; hanc autem ordinationem fieri per actum voluntatis. Vnde & *in tom. de legib. lib. 1. c.* 5. Licèt probabilem iudicet ſententiam, quæ dicit Legem actum eſſe rationis, magis autem ſe inclinat ad oppoſitam, quod ſcilicet conſiſtat in actu voluntatis.

5 Tota *difficultas in hoc articulo* reducitur ad duas propoſitiones *D. Thom.* Prima eſt, quam ſæpiſſimè repetit in aliis locis, ſcilicet, Quod *Ordinatio eſt actus rationis.* In hac enim propoſitione fundat *D. Thom.* quod imperium eſt actus rationis; & ſimiliter Lex, & Oratio, & Votum Et loquendo etiam de actibus Dei, in hoc fundat, quod Prædeſtinatio ſit actus intellectus, & non voluntatis. Vnde hæc propoſitio eſt fundamentalis in *S. Thom.* & eius reſolutio valde neceſſaria, & difficilis ſatis ad intelligendum. Quia cum ordinatio pendeat à ratione proponente, & à voluntate mouente, difficile eſt iudicare quid importet in recto, & formaliter, & præſuppoſitiuè, & quare potius dici debeat, quod ſubſtantialiter, & in recto ſupponat pro iudicio intellectus, ſeu cognitionem præſupponendo motionem, quàm pro motione præſupponendo iudicium. Sicut in aliis actibus, qui pendent etiam ab vtraque potentia, vt in electione, & intentione videmus, quòd in recto important actum voluntatis, & præſuppoſitiuè ordinem rationis. Eſt ergo difficultas ad aſſignandam huiuſmodi differentiam. *Secunda etiam propoſitio*, in qua difficultas eſt, eſt de ipſa Oratione; quia adhuc dato, quòd ordinatio, ſit actus rationis formaliter, & in recto, reſtat videre an oratio eſſentialiter conſiſtat in ordinatione, vel in aliquo actu antecedente, vel ſubſequente. In his duobus tota *huius art.* reſolutio pendet.

6 Circa *primam* propoſitionem ſupponimus tanquam certum ordinationem efficacem, & quemcumque actum, qui in ordinatione conſiſtit, pendere à duplici potentia. ſcilicet ab intellectu, & voluntate, quia aliquid de vtraque participat. Et admittimus etiam tanquam probabilius, quod procedit elicitiuè ab vtraque potentia, ſecundùm quod vna potentia agit in aliam: hoc enim ex dictis *ſupra Quæſtio.* 81. *articul.* 4. conſtare poteſt, vbi determinauimus poſſe actum vnius potentiæ elici etiam ab alio, v. g. actus intellectus à voluntate, vel è contra; quia iſtæ potentiæ ita adinuicem mouent ſe, quod vna poteſt agere ex virtute participata ab altera, vt docet *S. Thom. Quæſt.* 22. *de Verit. art.* 13. Et quando virtus illa participata ex motione alterius potentiæ ita concurrit ad actum, quod tribuit illi aliquid formaliter

formaliter pertinens ad suam specificationem, & essentiam, dicitur actus elicitiuè procedere à tali virtute participata, & consequenter à potentia participante, & simul etiam à potentia mota. Et hoc modo cum Imperium in sua intrinseca specie dicat aliquid voluntatis, & aliquid intellectus, quia essentialiter dicit ordinationem cum motione, & idem habent alij actus supra numerati; ideò stat benè; quod isti actus elicitiuè procedant ab vtraque potentia secundùm diuersas rationes, vt loco citato explicauimus. Supposito ergo quod vtraque potentia concurrit ad istos actus; & elicitiuè concurrit, quia id, quod habet actus ab vtraque potentia pertinet ad eius speciem, & essentiam; cùm istæ duæ potentiæ non possint ex æquo concurrere ad actum; sed vna in virtute alterius, & vt mota ab altera, à qua participat virtutem:

7 Difficultas restat in assignare in istis actibus, quæ potentia se habeat vt mouens, & quæ se habeat vt mota, vt inde intelligamus, quid in actu se habeat tanquam materiale, & tanquam formale: semper enim potentia mota præbet actui id quod magis materiale est; potentia autem mouens id quod magis formale: vnumquodque enim mouetur in quantum est in potentia, & mouet in quantum est in actu. Et ideò actus procedens à potentia mota, & mouente correspondet potentiæ motæ, quantùm ad id quod materialius, & potentialius est; potentiæ autem mouenti quoad id, quod est formalius. Actus autem simpliciter pertinet ad illam potentiam; à qua accipit entitatem materialem, & substantialem. Hac enim ratione posuit *S. Thom.* Electionem esse simpliciter actum voluntatis, & non intellectus; 1. 2. *Q.* 13. *art.* 1.

8 Ad *Huius euidentiam considerandum est*, Quòd ordinatio est duplex, altera actiua, altera passiua. passiua quidem est ordo ipse, prout inuenitur in rebus ordinatis, siue inter se, siue ad vnum tertium. Actiua autem ordinatio est actio procedens ad alterum ordinandum, & ponendum ordinem in rebus. Potest autem poni ordo in rebus dupliciter. Vno modo quasi materialiter faciendo res, quæ suscipiunt ordinem, quod est ordinare ex parte materiæ: alio modo formalissimè ex parte ipsius ordinis; ita quod ordo ipse sit primò, & per se intentus à tali agente. Non autem dicitur ordinare id quod facit ordinem primo modo, sed secundò. Quòd enim habet ordinem à casu, & quasi materialiter non dicitur fieri ab agente ordinante, quia non fit sub ratione, & intentione ordinis, sed ex alia intentione processit res ipsas habere ordinem. Sicut si ab aliquo agente naturali casu fieret aliquod artefactum, V. g. domus, vel statua. Igitur certum esse debet, quod *Ordinare* formalissimè loquendo, importat actionem ordinis, habendo pro ratione formali, & intenta ipsum ordinem: ad illam ergo potentiam primò, & per se pertinet ordinare ad quam primò, & per se pertinet habere pro formali obiecto ordinem. Ordo autem, vt dicit *S. Thom. supra Q.* 26. *art.* 1. includit modum aliquem prioris, & posterioris secundùm relationem ad aliquod principium; relatio autem non potest primò, & per se intendi, nisi ab agente intellectuali, quia agens intendens relationem formaliter, oportet, quod formaliter sit comparatiuum, quia relatio nascitur in aliquo ex eo quod comparatur ad aliud extra se. *Vnde faciens* relationem formaliter est agens comparatiuum vnius ad alterum, quod nulli agenti naturali conuenire potest: omne enim agens intendit producere rem in esse, ponendo illam extra causas; & ideò semper intendit esse *in*, non verò esse *ad*. Qua ratione (vt dicitur *in* 5. *Physic.*) Relatio vt relatio, non est terminus primarius alicuius agentis; nullum ergo agens naturale est primò, & per se formaliter compatatiuum, & ordinatiuum, quod est directè intendere relationem, & ordinem.

9 Similiter neque appetitus, & voluntas est primò, & per se agens comparatiuum, quia modus agendi per se appetitus est per ordinem ad res in se. Cum enim voluntas non trahat res ad se, sed potius trahatur ad res, non pertinet ad illam comparare vnam rem ad alteram, sed inclinari ad res ipsas secundùm bonitatem, qua sunt appetibiles. Et ita si modus eius agendi est trahi a bonitate rei, non relinquitur ei locus, vt de vna re faciat ordinationem ad alteram. Intellectus autem qui trahit res ad se, & ex vna procedit ad alteram, potest comparare, & attingere formaliter habitudinem vnius ad alterum: habet ergo intellectus in se primam radicem, & primam rationem ordinandi res; sicut, & comparandi, & instituendi habitudinem vnius ad alteram. Appetitus autem non habet in se radicem comparandi, sed solùm tendendi ad res, prout in se sunt per modum ponderis, & inclinationis ad bonitatem, quam habent. Vnde nisi supponantur comparatæ inter se, & habitudinem habentes, appetitus non facit ipsam comparationem, & habitudinem; quia appetitus non facit sibi obiectum, cum non habeat illud intra se, neque formet illud sicut intellectus, sed ab exteriore bonitate, & appetibilitate trahatur. Qua ratione appetitus in ordine ad suum obiectum est potentia magis passiua, quam intellectus, vt determinat *D. Thom.* 1. 2. *Q.* 21. *art.* 2.

10 Restat *ergo*, quod si appetitus fertur in res ordinatas, hanc ordinationem ipse appetitus non faciat, sed supponat, potentia autem primò, & per se ordinans, & faciens habitudinem ordinis est potentia intellectiua, quia hæc habet in se radicem ordinandi, & comparandi, eo quod non fertur ad res, nec trahitur ab illis, sed trahit eas ad se, & intra se format, & concipit, & comparat. Et inde est, quod etiam ipsa virtus Charitatis, quæ est suprema in voluntate, & attingens vltimum finem, non est primò, & per se ordinans, sed ordinata, iuxta illud Cant. 1. *Ordinauit in me charitatem.* Ex quo colligit *S. Thom. supra Q.* 26. *art.* 1. Quod charitas habet ordinem in obiectis diligendis, non quasi ordinans, sed quasi ordinata, quia *Ordinare* (inquit) *rationis est*; Charitas autem ordinata habet ordinare reliquas virtutes: è contrario verò intellectui attribuitur ordinare primò, & per se, iuxta illud commune dictum *Philos. sapientis est ordinare.*

11 Dices. Hæc habitudo, quam format intellectus intra se, solùm est relatio rationis, quia est relatio facta ab intellectu: ergo ex hoc non poterit ratio practica causare ordinationem realem, sed solùm rationis; hoc autem est falsum. Nam artificialia, quæ procedunt à ratione practica per artem, important ordinationem realem

lem in rebus ipſis exiſtentem; ſicut artefactum domus eſt aliquid realiter ordinatum ſecundùm partes ſuas. Et ſimiliter moralitas actuum, quæ procedit à ratione practica ſecundùm regulas rationis, & prudentiæ, dicit reſpectum realem ad regulas rationis.

12 Reſpondetur. Quòd Relatio dupliciter poteſt formari intra intellectum vno modo in quantum eſt præciſè cognita, alio modo vt intenta, & vt finis. Intellectus enim practicus, & ſpeculatiuus differunt fine, quia ſpeculatiuus eſt propter cognoſci; practicus autem propter opus. Et ideò poteſt aliqua relatio formari ab intellectu, vel propter cognoſci tantùm ipſius relationis, & ſic ſolùm acquirit relatio eſſe cognitum, & eſt relatio rationis: vel poteſt formare relationem intellectus propter operari ipſius relationis, intendendo illam exhibere in re, & ſic non eſt relatio rationis, ſed operabilis à ratione. Itaque relatio, ſeu habitudo vt intenta, non eſt relatio ſolùm cognita, & conſiſtens tantùm in cognoſci, ſed deriuabilis à cognitione ad rem: & ideò poteſt inueniri realiter, Relatio autem quæ ſolùm cognoſcitur, vel ex cognitione reſultat, & non intenditur vt ponenda in re, eſt relatio rationis: ratio autem practica non ſolùm format relationem, & ordinem, præciſè cognoſcendo illum, ſed tanquam opus faciendum, & ponendum in re. Et ideò benè ſtat, quod in artificialibus, & moralibus ordo deſcendens à ratione practica ſit realis; ſed quia formaliter non poteſt intendere iſtum ordinem, niſi comparando vnum extremum ad alterum, ideò oportet quod ordinare pertineat ad potentiam comparatiuam, & cognoſcitiuam. Et quòd intellectus practicus formet hoc modo ordinem, & relationem, patet ex eo, quia opus faciendum v.gr. domus fabricanda formatur intra intellectum artificis, non tamen domus eſt aliquid rationis, ſed aliquid factibile in re; ſic etiam ordo ponendus inter ipſas partes domus, vt inter lapides, & ligna eſt ordo intentus ab artifice, & formatus ab intellectu practico; & ideò non eſt relatio rationis.

13 Stabilito *ergo hoc principio*, Quod ordinare, formaliter loquendo, eſt actus rationis, reſtat applicare illud ad actus particulares, & videre, An ſubſtantialiter ſit formalis ordinatio? Ad hoc ergo cognoſcendum in iſtis actibus, qui pendent à duplici potentia, mota, & mouente, elicienda eſt regula quædam ex *Diu.Thom.* 1.2.*quæſt.*13. *articul.*1. Quod ſemper id, in quo perficitur huiuſmodi actus, eſt quod materialiter, & ſubſtantialiter à ſe habet in illo: & ideò ad illam potentiam pertinebit, vt ad motam, & directè, à qua habet id in quo perficitur talis actus; & ad illam potentiam pertinebit præſuppoſitiuè, & vt ad mouentem à qua habet quaſi inchoationem, & ordinem incipiendi, ſecundùm quem ordinem fit talis actus. Hac regula vtitur *S.Thom.* ad oſtendendum, quòd electio eſt actus voluntatis, & non rationis, *loco proximè citato. Quia* (inquit) *perficitur electio in motu quodam animæ ad bonum, quòd eligitur: & ideò electo actus eſt appetitiuæ potentiæ.* Quid ſit autem id, in quo perficitur electio, explicauit idem *Sanct. Doct. quæſtio.*22. *de verit. articul.*15. vbi inquit. *Quod vltima acceptio, qua aliquid accipitur ad proſequendum, eſt electio, quod quidem non eſt rationis, ſed voluntatis, quia quantumcumque ratio vnum alteri præferat, nondum vnum eſt alteri præacceptum ad operandum, quouſque voluntas inclinetur magis in vnum, quàm in aliud.* Hæc D. Thom. Et eamdem doctrinam inſinuauit *in* 2. *diſt.*24.*q.*1.*art.*3.

14 Itaque *conſiderandum eſt*, Quod actus, qui procedit ab aliqua potentia non abſolutè, ſed provt mouetur ab altera, & ſic dependet à potentia mota, & mouente, talis actus procedit, vt motus quidam, cuius initium eſt in potentia mouente, & exercitium eſt per potentiam motam, in qua perficitur motus, quia in ea attingit rem, & obiectum, quod intendit. Videmus enim in motu corporali, quod quando concurrit ad aliquem motum potentia mouens, & potentia mota, vt manus, & baculus, motus non attingit lapidem, provt incipit à manu, ſed provt exercetur in baculo: & ideò ibi perficitur vbi vltimatè attingit lapidem. Et ſimiliter quando Mare fluit, & refluit ex motu lunæ, quia talis motus non perficitur in cœlo, ſed in mari, ideò pertinet vltimatè ad mare, & in illo ſubiectatur, & illud denominat, non verò Lunam.

15 Sic ergo in iſtis actibus, qui non pertinent ad aliquam potentiam abſolutè, ſed provt mouetur ab altera, attendendum eſt id, in quo perficitur motus, & quòd vltimatè intenditur, & ad illam pertinebit ſubſtantialiter, & materialiter, & illam denominabit, & in illa erit ſubiectiuè. V.g. Imperium dicimus, quòd pertinet ſubſtantialiter ad intellectum, & ſubiectatur in illo; præſuppoſitiuè autem ad voluntatem, vt patet ex illa doctrina *D.Thom. quæſt.*22. *de Verit. ſupra citat:* Quia quantumcumque mouet voluntas, non tamen habet in voluntate vltimum in quo imperium perficiatur. & quòd intendit; quia cum imperium ſit motio voluntatis ad alterum, vt moueat alterius voluntatem, vel potentiam ad exequendum, oportet quòd non moueat illum motione cæca, ſed manifeſtatiua eius, quòd debet facere. Vnde per manifeſtationem, quaſi per baculum debet mouere: ſi enim prius manifeſtaret, & deinde moueret, vel manifeſtaret ipſi voluntati mouenti, vt moueret; vel manifeſtaret alteri, cui vult imperare. Si ipſi voluntati mouenti, reſtat tunc hanc motionem, & manifeſtationem differre ad alterum, cui vult imperare: & hoc non poteſt facere voluntas per ſe ipſam, ſed indiget media manifeſtatione intellectus, qua deferat ad alterum. Similiter ſi manifeſtatio illa inciperet fieri erga alterum, deinde autem moueret voluntas, remanet eadem difficultas, quomodo poſſit iſta motio voluntatis deferri ad alterum, vt moueatur ab illa, niſi manifeſtando illam alteri; quæ manifeſtatio eſt actus intellectus. Quia ergo imperium eſt motio voluntatis delata ad alterum, quòd voluntariè debet mouere, vt deferatur ad tale voluntatium mobile, indiget manifeſtatione, & directione, & ideò perfici debet actu iſto intellectus. Electio autem, & intentio quia non debet deferri ad alterum, ſed in ipſa voluntate perfici tendendo in obiectum collatum, & ordinatum, ideò inchoatur ab ordinatione, qua proponitur ſibi obiectum collatum, & perficitur motu voluntatis tendente ad tale obiectum.

16 Neque *obſtat*, Quod voluntas etiam imperat ſibi ipſi, aut etiam intellectui, & reliquis potentiis, reſpectu quarum non videtur indigere delatione ſuæ motionis ad alterum per manifeſtationem. *Reſpondetur enim.* Quod voluntas non imperat ſibi ipſi ſecundùm idem, ſed ipſa, vt

vult

vult finem, mouet se ipsam per imperium ad volendum media: non potest autem velle media, nisi proponendo illa sibi, & ita habet locum, vt mediante ordinatione, & propositione intellectus moueat in se ipsam, sicut expresse dicit *S. Th. 1. 2. quæst. 17. art. 5.* Non enim motio imperij deferri debet solùm ad alterum suppositum, quod extra nos est, sed etiam ab ipsam voluntatem, vt ex volitione vnius moueatur per imperium, ad volitionem alterius. Reliquas autem potentias solùm mouet voluntas per imperium, quantùm ad exercitium actus; exercitium autem non subditur imperio, nisi quatenus voluntarium est. In his enim, quæ voluntariè fiunt, vsus, seu exercitium distinguitur ab actu; & ideò imperari potest à voluntate, quantùm ad exercitium, & non quantum ad speciem actus, vt notauit optimè *Caiet. 1. 2. quæst. 9. art. 1.* Actus autem non potest recipere rationem voluntarij nisi vt ordinatus ad finem voluntatis. Quare neque imperare, & mouere potest eos voluntas, nisi per ordinationem ad finem deferatur ad eos ratio voluntarij, & imperij. Et sic omnes actus imperati indigent actu intellectus deferente, & manifestante ordinationem, vt secundùm voluntatem fiant, & si sunt actus sensibiles, vt imperentur, indigent manifestatione sensibili, qua moueatur appetitus, & membra ei subiecta. Et sic omnes virtutes existentes in voluntate, si imperant aliis, semper media ordinatione imperant.

17 Dices: hæc omnia vera esse de manifestatione imperij, non autem de essentiali, & intrinseca eius ratione: non enim per delationem, & manifestationem imperij eius essentia constituitur; siquidem manifestatio supponit id quod manifestatur: ergo essentia imperij non potest perfici, & consistere in actu intellectus ordinante, & deferente ad alterum ipsum imperium, & dico *D. Thom. quod lib. 9. articul. 12.* expresse dixit imperium esse actum voluntatis, & rationis. *Respondetur*, Quod essentia imperij intrinsecè includit intimationem rei faciendæ ei, cui imperat, vt dixit *Sanct.* Thom. *1. 2. quæst. 17. artic. 1.* Et ideò quandiu motio voluntatis non habet modum, & medium intimandi alteri; & ordinandi id, quod debet facere (siue alteri supposito, siue alteri potētiæ) nunquam mouet per modum imperij, loquendo de imperio propriè, & adæquatè: aliquando enim quæcumque motio, & applicatio potentiarum dicitur imperium, ex eo solùm quia habet motionem, cum tamen non sit imperium, sed vsus, qui est alius actus ab imperio. De quo *D.* Thom. *1. 2. quæst. 16. per totam.* Et ideò ante intimationem, & ordinationem eius quod voluntas fieri vult, non datur imperium, neque manifestatio est delatio imperij, sed delatio motionis voluntatis, per quam constituitur imperium. Quia non quæcumque motio, sed intimatiua, & ordinatiua eius, quod debet fieri, imperium est. *D.* Thom. autem seipsum explicat dicens. Quod cum ad imperium concurrat voluntas, & intellectus. *Si istorum duorum ordo consideretur, primum est inclinatio voluntatis, & postea in principio executionis ordinatur, per quos debet fieri, quod electum est. Et sic imperium non erit immediatè actus rationis, sed voluntatis, quasi primò mouentis.* Sic *Sanct.* Thom. Vbi sensus clarus est, quòd imperium originaliter, & præsuppositiuè est à voluntate, vt à primò mouente; formaliter autem ab intellectu, vt à perficiente, ita quòd incipit à voluntate, & perficitur intimatione intellectus.

18 Ex *dictis* colligitur Primò, Euidentia vtriusque propositionis *D. Thom.* in principio positæ, scilicet *Ordinationem esse actum intellectus, & Orationem perfici, & constitui vltimatè per ordinationem ad superiorem*, quæ est petitio. Quod enim ordinatio sit actus intellectus, loquendo formaliter, & primario de ordinatione, satis ostensum est. Quod etiam oratio perficiatur ordinatione, quæ sit petitio patet ex discursu facto, qui explicat rationem *Diu. Thom. hic.* Sicut enim se habet imperium respectu inferioris, sic oratio respectu superioris, & æqualis; ad vtrumque enim deferri debet desiderium, & intentio voluntatis intimando, & ordinando id, quod volumus fieri. Voluntas autem, quantumcumque desideret, non potest alteri deferre, & intimare hoc desiderium, nisi quando petit, & ordinat ad alterum id, quod desiderat. Et licèt Deus non indigeat manifestatione desiderij nostri ex parte sua, & vt cognoscat illud; tamen ex parte nostra, vt modo nostro petamus aliquid à Deo, necesse est quod non solùm voluntas desideret, sed etiam desiderium istud eleuet ad Deum, non vt ipse cognoscat, sed vt circa nos faciat id, quod volumus, quasi desiderium ipsum exponendo ante Deum per modum subiectionis, & recognitionis nostræ indigentiæ, iuxta illud Psalmi 37. *Afflictus sum, & humiliatus sum nimis; rugiebam à gemitu cordis mei. Domine ante te omne desiderium meum.*

19 Et *quòd non perficiatur* Oratio in desiderio, & in omni actu voluntatis, patet ex eo, Quod benè stat aliquem desiderare, vel intendere aliquid, non autem orare, aut petere auxilium, quia non vult ordinare, & subiicere se alteri, vt ei succurrat: igitur quandiu non ordinat desiderium, vel amorem ad hoc, quod ab altero ei subueniatur, non dicitur orare, quantumcumque velit, & desideret. Et sic Oratio non completur per volitionem, & efficaciam volendi aliquem finem, aut media, sed per petitionem, Quia oratio non est volitio medij ad aliquem finem, sed medium ipsum, quo ab altero obtinere volumus finem.

20 Dices. Hac ratione omnes actus religionis erunt actus intellectus, & complebuntur per Ordinationem; quia omnes actus religionis debent esse per subiectionem ad alterum: ergo quandiù non ordinatur ad alterum, id est ad Deum, quantumuis habeat quis voluntatem se subiiciendi, non erit actus religionis. Ordinatio autem ista per modum subiectionis debet esse actus intellectus, quia solùm ad intellectum pertinet ordinare atque adeò omnes actus religionis erunt actus intellectus. *Et Confirmatur* ex opposito. Quia ex doctrina data sequitur, quòd Prædestinatio non sit actus intellectus, sed voluntatis, contra *D.* Thom. *1. part. quæst. 23. artic. 2. & de verit. quæst. 6. artic. 1.* Sequela probatur, Quia prædestinati ita mouentur à Deo ad beatitudinem, quòd illis non intimatur, neque ad eos defertur ordinatio prædestinationis: ergo non completur ordinatione intimatiua ad alterum, quæ sola est actus intellectus practici. *Et similiter* lex licèt requirat manifestationem, & promulgationem sui ad alterum, non tamen eius essentia in promulgatione consistit: ergo neque perficitur essentialiter per delationem, & ordinationem manifesta

manifestatiuam motionis ad alterum. Et idem Argumentum fieri potest de imperio.

21 Respondetur *ad argumentum*, Quod non omnis subiectio ad alterum est ordinatio intellectus, neque perficitur essentialiter per talem ordinationem intellectus. Si enim aliquis se solùm subiicit, & recognoscit excellentiam alterius per modum seruitutis, & inferioritatis ad illum, per hoc præcisè non ordinat, nec disponit quid alter debeat facere erga se, sed solùm mouetur, & tendit per modum inferioris ad alterius excellentiam, honorando, & colendo ipsum: si autem subiiciat se alteri ordinando, & intimando illi, vt subueniat sibi, & faciat aliquid erga se; talis subiectio debet compleri per actum intellectus. Et hæc est Oratio, per quam subiicimus nos alteri, non præcisè cognoscendo eius excellentiam, sed exhibendo, & disponendo quid ab eo velimus obtinere, tanquam inferiores à superiore.

22 Ad *Confirmationem Respond.* Quod neque prædestinatio, neque lex, neque imperium constituitur, aut perficitur per delationem & manifestationem ipsius prædestinationis, legis aut imperij; falsum enim esset dicere, quòd manifestatio imperij, aut legis constituit ipsam legem, aut imperium, sed supponit. Sed quod dicimus est. Quod tales actus non possunt consistere, & vltimatè perfici per motionem, & actum voluntatis; eo quod voluntas per se solam non potest mouere alterum dirigendo, & ordinando illum ad aliquod obiectum, sed indiget actu intellectus, medio quo ordinet, & dirigat. Ipsa autem actualis delatio, & manifestatio huius directionis non constituit, sed supponit motum dirigentem.

23 Itaque *voluntas* per modum inclinationis, & ex parte subiecti habet mouere cæteras potentias, quantùm ad exercitium, & vsum voluntarium actionum. Cæterùm si oporteat etiam mouere ex parte obiecti, eo quod voluntas intendit, quòd aliquod obiectum intelligatur, vel appetatur ab altero intellectu, vel appetitu; necesse est, quòd id faciat mediante actu intellectus. Tum quia mouet ordinando, & gubernando finem, & media. Tum quia mouet intellectum, vel appetitum extra se, quos necessario debet mouere proponendo obiectum: & hoc sola voluntas facere non potest, quia sola non potest intimare alteri obiecto. Et ideò *S.Thom.* 1.2. *qu.* 17. *artic.* 7. ostendit, Quod ideò aliqua subsunt imperio nostro, quia mouentur mediante apprehensione animæ; quæ autem mouentur mediante dispositione corporali, non pendent ex nostro imperio; lex ergo non perficitur intrinsecè secundùm quòd est in mente Principis per promulgationem neque imperium per manifestationem, sed per actum ordinatiuum, & intimatiuum, qui est actus intellectus præsupponens motionem, & efficaciam voluntatis. Et in vniuersum omnis actus, qui non solùm ordinatur ad volendum in se aliquod obiectum, sed vt idem obiectum sit volitum ab alio appetitu, necesse est, quòd à voluntate incipiat, sed perficiatur per rationem, & intellectum: quia voluntas per se sola non potest ordinare, & dirigere, & intimare alteri appetitui obiectum. Et similiter prædestinatio, licèt pro ea parte, qua dicit actum voluntatis diuinæ, sufficienter possit mouere physicè voluntatem creatam ad beatitudinem; tamen pro ea parte, qua transmittit prædestinatum ad istum finem ordinando, & dirigendo illum per determinata media, actu intellectus perficitur. Includit etiam actum intimatiuum, & manifestatiuum, non quidem ipsius decreti prædestinationis, & assecutionis beatitudinis, sed eius, quod debet facere prædestinatus tali modo, quo requiritur ad prædestinationem. Vnde ex omni parte debet perfici actu intellectus.

24 Secundò *colligitur* ex dictis non subsistere Fundamentum *Suarez libro* 1. *de Orat. capite* 3. *&* 4. Existimantis orationem interiorem, & mentalem, si non fiat mediis conceptibus vocum, sed per conceptus vltimatos, non pertinere ad actum intellectus, sed voluntatis, quòd probat ex *D. Thom.* Et ratione. Ex *D. Thom.* Quia tractans *S. D.* de locutione Angelorum 1. *part. quæst.* 107. *artic.* 1. 2. *&* 3. dicit vnum Angelum loqui alteri ordinando per suam voluntatem conceptum ad alterum; ergo similiter si homo oratione interiori loquatur Deo ad modum locutionis Angelicæ, sufficit ordinatio, qua voluntas ordinet conceptum ad Deum. Si autem loqui velit per conceptus vocum, id pertinebit ad ipsum intellectum, concipiendo se loqui ad Deum in aliquo idiomate verborum, vt sæpè experimur.

25 Ratio *autem* eiusdem *Suarez* ad hoc reducitur, Quod in omni locutione solùm duo reperiuntur: vnum quòd in ipso loquente fit; sicut id quod formamus ad loquendum alteri: aliud, quòd à loquente egreditur, id est, signum manifestatiuum eius, quòd formamus. Hoc secundùm non reperitur in Oratione mentali, aut locutione spirituali inter Angelos, vel ad Deum. Primum verò est actus immanens, qui, vt sit locutio ad alterum, debet ad alterum ordinare ordinatione pertinente ad voluntatem, & non ad cognitionem; quia quæcumque cognitio, quandiu homo sistit in illa, solùm est locutio ad se, & non ad alterum; quia vt notauit *D. Thom. loco citato* 1. *articul.* 1. Quando mens considerat actu id quod habet in habitu loquitur sibi ipsi: ergo non potest per cognitionem ordinare desiderium suum ad alterum, & consequenter nunquam poterit consummari locutio ad alterum per cognitionem; quia eo ipso quod est cognitio, solùm est locutio ad se, sed consummabitur per voluntatem, qua aliquis vult conceptum suum ad alterum ordinare, vel subiicere: posita autem hac voluntate, quæcumque cognitio postea sequatur, non potest esse sine cognitione reflexa, qua cognoscit se velle, quæ cognitio neque ordinat ad alterum, neque constituit, sed supponit locutionem. Et hæc præcipuè habent locum in locutione creaturæ ad Deum; nam licèt in locutione spirituali vnius Angeli ad alterum possit dici, quòd loquens debet aliquid imprimere & generare de nouo in audiente mediante intellectu, quatenus reddit ei de nouo intelligibile quod erat occultum, & ignotum: tamen in locutione ad Deum hoc dici non potest, cum non indigeat, quòd fiat ei intelligibile, manifestum aliquod obiectum, & consequenter neque per actum intellectus ordinari debet ad illum.

Hæc

26 Hæc *tamen omnia* ex dictis explicantur. Et ad locum quidem S. *Thom.* Respondetur, Quod expresse *D. S.* ponit locutionem Angelorum consistere in intellectuali operatione, sic enim dicit *quæst. illa* 107. *artic.*4. ostendens, quòd distantia localis non impedit locutionem in Angelis. *Respond.* (inquit) *dicendum, Quòd locutio Angeli in intellectuali operatione consistit, vt dictis patet* (id est in *artic.*1. *illius quæst.*) *intellectualis autem operatio abstrahit à loco, & tempore.* Ergo, & locutio Angeli non impeditur per distantiam loci. Si ergo *D. Thom.* dicit, quod secundùm dicta sua, locutio Angeli consistit in intellectuali operatione, quomodo intelligi potest *D. Thom.* sicut dicit *Suarez*, quòd consistit in actu voluntatis? Et melius *in 2. dist.*11. *quæst.* 1. *artic.*3. *in fine corpor.* inquit, Quòd in Angelo, *Quando speciem conceptam ordinat, vt manifestandam alteri, dicitur verbum cordis; quando verò ordinat eam alicui eorum, quæ vnus Angelus naturaliter videre potest, illud naturaliter cognoscibile fit signum expressiuum interioris conceptus, & talis expressio vocatur locutio, non quidem vocalis, sed intellectualibus signis expressa, & virtus exprimendi dicitur lingua eorum.* Hæc D. Thom. Quando ergo dicit aliquando quod per voluntatem ordinantem conceptum ad alterum fit locutio Angeli, intelligendum est originaliter, & præsuppositiuè sicut imperium dicitur fieri à voluntate, vt à primo mouente. Ipsa autem ordinatio conceptus ad alterum, & coordinatio per expressionem ad aliquid naturaliter cognoscibile, in quo formaliter perficitur locutio, euidens esse actum intellectus.

27 Ad *Rationem Suar. Respondetur ex dictis,* Quod Oratio, & locutio interior virtualiter, & originaliter est in voluntate, sed formaliter, & directè in expressione intellectus ordinantis, & coordinantis vnum alteri, & negamus illam propositionem, in qua præcipuè fundatur *Suarez*, Quòd omnis cognitio sit solùm locutio ad se ipsum licèt enim cognitio, vt purè exit ab intellectu, sit locutio ad se ipsum, tamen provt exiit supposita ordinatione voluntatis, potest esse non solùm locutio sibi ipsi, sed etiam in ordine ad alterum cui ordinatur. Itaque sicut actus ipse cognoscendi, & loquendi interius, si voluntariè exerceatur pendet à voluntate solùm quantùm ad exercitium, ita solùm quantùm ad hoc habet occultationem à voluntate, eo quod in eo, quod est voluntarium est ordinis moralis, & consequenter non est obiectum proportionatum speciebus Angelicis, quæ solùm repræsentant ea, quæ sunt ordinis naturalis. Vt ergo tollatur hoc impedimentum, & ipse conceptus proportionetur speciei alterius Angeli, cui fit locutio, necesse est, quòd ipse conceptus exeat à dicente, & ab intelligente, vt non impeditus impedimento isto morali; & consequenter non solùm, vt ordinatus ad se ipsum, sed etiam ad alium. Neque enim Angelus audiens; & percipiens locutionem alterius respicere potest immediatè ad voluntatem alterius Angeli, quia quicumque voluntatis actus, quantumcumque sit ad alterum, eo ipso, quo exiit liberè à voluntate in se ipso moralis est, & consequenter improportionatus speciei Angelicæ. Igitur impossibile est quod incipiat proportionari cogitatio cordis Angeli loquentis respiciendo ad actum voluntatis in se ipso; & ita debet respicere ad ipsum actum intellectus, secundùm quod præsupposita voluntate loquendi alteri non solùm exiit ab intellectu, vt cognitio in ordine ad se, sed vt manifestatiua in ordine ad alterum.

28 Et ideò D. Thom. *quæstio.*9. *de Verit. artic.*4. *ad* 13. dicit, Quod locutio est motus cognoscitiuæ potentiæ, non quod sit ipsa cognitio, sed quia est manifestatio cognitionis, & ideò oportet quod sit ad aliud. Ex quo manet liquida nostra solutio, & explicatio illius dicti 1. *part. quæstio.*107. Quod consideratio in actu est locutio sibi ipsi, loquitur enim de consideratione vt procedit purè ab intellectu, non vt procedit supposita ordinatione intellectus ad aliud. Similiter negamus quod posita hac voluntate, qua aliquis vult conceptum suum ordinare ad alterum, solùm sequatur cognitio reflexa, qua cognoscimus nos velle, sed sequitur cognitio directa, qua cognoscimus exprimendo, & ordinando cognitionem ad alterum, cui manifestare intendimus. Sicut enim posita voluntate, qua volumus pro nobis cognoscere, sequitur locutio non ad alterum ordinata, sed ad nos; sic posita voluntate, qua volumus cognoscere, & dicere in ordine ad aliud, sequitur cognitio relata ad aliud. Et hunc sensum habes *in D. Thom.* 1. *part. quæstio.*107. *artic.*1. Vbi ait, quod intelligibile est in intellectu, & habitualiter, & actualiter, & relatum ad alterum, & de primò gradu ad secundùm, & de secundo ad tertium transfertur per voluntatem. Igitur cognitionem esse ordinatam ad alterum, in intellectu consistit formaliter; quia est tanquam intelligibile in intellectu, licèt à voluntate originetur hæc ordinatio. Itaque non sufficit voluntatem velle manifestare, vt ex hoc præcisè dicatur conceptus manifestatus, quia ista volitio solùm est applicatio intellectus, vt manifestet dirigendo conceptum suum ad alterum; & ita nisi procedat conceptus ordinatus ad alterum, nunquam perficitur manifestatio, & locutio. Et hoc est quod Nos dicimus, quod non sufficit actum exire à voluntate, vt ex hoc conceptus dicatur manifestus alteri, sed præsupposito actu voluntatis debet procedere ab intellectu conceptus ordinatus ad alterũ, & tunc est manifestatio.

29 Ad *id quod vltimò dicit*, Quod non indiget Deus tali ordinatione, vt obiectum fiat ei intelligibile. *Respond.* Neque Orationem, neque locutionem nostram fieri ad Deum ex indigentia Dei, & vt aliquid sibi manifestetur; sed ex alia parte habet oratio pertinere ad actum intellectus, quia scilicet non importat solam locutionem, sed ordinationem, & dispositionem eius, quod per superiorem fieri volumus; sicut imperium non importat solam locutionem, sed dispositionem eius quod per inferiorem debet fieri, & exhibitio huius dispositionis non fit formaliter per voluntatem, sed per intellectum, licèt præsuppositiuè fit à voluntate. Et ideò à *D. Damascen.* dicitur oratio *Ascensio mentis in Deum*, & *D. Dionys.* quod *quando oramus reuelata mente adsumus Deo*, vt adducit *D. Thom. in hoc art.* His ergo Patribus persuadeat *Suarez* orationem esse actum voluntatis.

30 Vltimò *sequitur ex dictis* solutio Fundamenti, quod affert *Suar. lib.*1. *de prædestinatione cap.* 17 &

& *lib.* 1. *de legib. cap.* 5. ad oſtendendum, quòd Ordinare non ſit actus intellectus: *& ſumma rationis eſt.* Quia ordinare, licèt pro ea parte, qua dicit cognitionem ordinis, & proportionis mediorum cum fine, ſpectet ad intellectum; tamen pro ea parte, qua dicit ordinare efficaciter, vt media fiant propter finem pertinet ad voluntatem, quia hoc fit per electionem ex vi intentionis. Et ideò dixit *Scot. in* 1. *diſt.* 6. *quæſt.* 1. Quòd ordo practicus pertinet ad voluntatem. Difficilè enim explicatur, & iudicatur, quis actus ſit coordinatio iſta prædeſtinationis, cùm non ſit imperium, nec manifeſtatio, aut cognitio: diſtinguitur enim prædeſtinatio à præſcientia, & ideò debet addere ſuprà præſcientiam aliquid extra rationem ſcientiæ, & intellectus, quòd ſcilicet pertineat ad voluntatem. Et denique quia actus, ad quem ſequitur obligatio, qualis eſt actus legis, debet eſſe actus voluntatis imponentis, & mouentis alterum, & quaſi ligantis; quod certè propoſitio intellectus non facit, ſed voluntas, qua per manifeſtationem intellectus applicatur alteri

31 Cæterùm *fundamentum hoc* ex dictis euertitur, & adeò aberrat à *D. Thom.* quod ipſe *in* 1. 2. *quæſt.* 17. *art.* 1. ex eodem fundamento *Suar.* ſcilicet, quòd actus imperij importat ordinationem efficacem, inferat oppoſitam conſequentiam, quòd talis actus debeat eſſe actus intellectus ſubſtantialiter, & formaliter, & præſuppoſitiuè actus ſolùm voluntatis, illa enim efficacia non poteſt eſſe vltimum, quo perficiatur talis actus ordinatiuus, quòd habetur & ex ſubſtantia actus ordinandi, & ex modo. Ex ſubſtantia quidem, Quia nulla voluntas creata poteſt mouere alterum appetitum, & voluntatem extra ſe, niſi mediante apprehenſione obiecti, quòd proponat tali appetitui, Et ita licèt ipſa ſit primum mouens, & origo talis motionis, non tamen poteſt eſſe medium, quo attingatur alter appetitus niſi mediante obiecto. Et in hoc ſolùm excipitur voluntas diuina, quæ quia eſt cauſa voluntatis creatæ, poteſt per ſe ipſam phyſicè mouere alias voluntates. Cæterùm ex parte modi mouendi adhuc voluntas diuina requirit actum intellectus, quo compleatur eius motio; quando ſcilicet ordinatè, & quaſi artificiosè mouet per directionem, & gubernationem alterius voluntatem in finem. Omnes ergo illæ rationes ſufficienter ſoluuntur per hoc, quod efficaciter ordinare pertinet ſolùm præſuppoſitiuè ad voluntatem, à qua originatur omnis efficacia motionis: formaliter autem ad intellectum, ad quem pertinet formalis comparatio vnius ad alterum, & motio ex parte obiecti, quo mediante debet moueri alter appetitus.

32 Ad *id quod quæritur*, Quid ſit ille actus intellectus, in quo prædeſtinatio conſiſtat? *Reſpondetur.* Non eſſe præciſam præſcientiam rerum, & quaſi ſpeculatiuam, ſed iudicium practicum, & præſcientiam practicam, qua modo ordinatiuo, & quaſi artificioſo tranſmittatur creatura rationalis ad beatitudinem. Iudicium autem practicum vt ſit efficax præſupponit voluntatem à qua habeat efficaciam motionis. Sicut etiam ars, & idea pertinent ad intellectum, non qui tantùm cognoſcat, aut imperet, ſed qui ordinet, vt cauſa efficax artificiatum, ad quod præſupponit actum voluntatis; & tamen ars conſiſtit in actu intellectus.

33 Denique *ad id*, quod dicitur de obligatione legis. *Reſpondetur* eam non ſequi ad actum voluntatis præcisè, ſed ad actum intellectus, & ita *D. Thom. infrà quæſt.* 88. *art.* 1. dicit ex voto, qui eſt actus intellectus, ſequi obligationem. *Cuius ratio eſt*, Quia licèt voluntas moueat applicando, non tamen regulando; obligatio autem moralis ad faciendum aliquid ſequitur ad regulationem; ad hoc enim obligatur voluntas, vt ſequatur regulam rationis, vel id quod ſibi vt regula proponitur ad benè agendum. Non ergo obligatur voluntas ab altera voluntate, niſi quatenus regulatiua eius eſt, quia voluntas intra regulam tenetur habere actus ſuos, & ad hoc obligat lex, vt conformetur illi. Cùm autem voluntas legiſlatoris non poſſit obligare phyſicè voluntatem ſubditi, quia voluntas non poteſt phyſicè cogi, aut ligari, ſolùm moraliter illam obligat: moralitas autem conſiſtit in conformitate voluntatis ad regulam rationis. Et ideò apponendo efficaciter illi determinatam regulam ad agendum dicitur lex moraliter ligare tali regula: regulare autem voluntatem eſt proprium intellectus. Obligatio ergo regulationis ſequitur formaliter ad actum intellectus præſuppoſito actu voluntatis efficaciter apponente illam regulam. Hæc pro natura Voti obſerua.

ARTICVLVS II.

Vtrùm conueniens ſit Orare?

1 IN *titulo* ly *Conueniens* non ponitur prò eo, quod eſt rectum rectitudine morali, nec pro eo, quod eſt neceſſarium ratione præcepti, ſed pro eo, quod eſt vtile, & expediens ad obtinendum finem: licèt enim ſoleat accipi ly *conueniens* pro bono morali, tamen in *hoc art.* ſolùm diſcutit *D. Thom.* an oratio ſit conueniens quaſi medium vtile ad obtinendum finem intentum, vt patet ex ipſo contextu: ſequenti verò *art.* vbi inquirit. An ſit actus Religionis, conſequenter etiam inquirit, An ſit conueniens bonitate morali, quæ eſt conuenientia ad rationem: ibique *Argumento ſecundo* tractat *D. Thom.* de neceſſitate Orationis proueniente ex præcepto, non verò hîc, vt facit *M. Torre.* Similiter ly *Orare* ſumitur pro quacumque oratione erga Deum, ſiue mentali, ſiue vocali. *Vnica Concluſione* ſatisfacit *D. Thom.* Oratio ad Deum eſt conueniens, & vtile medium ad aliquid obtinendum. Probat *D. Thom. in arg. ſed contra* ex illo Luc. 18. *Oportet ſemper orare, & nunquam deficere*, vbi ly *oportet* eſt idem, quod conueniens, & ad litteram loquitur Chriſtus Dominus de efficacia orationis ad aliquid impetrandum, vt patet ex concluſione totius parabolæ in illis verbis: *Audite quid iudex iniquitatis dicit. Deus autem non faciet vindictas electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte?* Igitur oratio eſt maximè conueniens, & medium efficax ad impetrandum aliquid à Deo.

In *Corpore Art.* vt probat *S. Thom.* conuenientiam, & vtilitatem orationis præſupponit prius

prius errores, qui circa orationis, vtilitatem fuerunt apud antiquos, dum alij nimium attribuebant orationi alij nimium detrahebant. *Quidam* enim negabant res humanas subiici diuinæ prouidentiæ, sicut, & modo faciunt Ateistæ, ex quo consequebatur, nihil quod ad hominem pertineat, posse impetrari à Deo. *Alij verò* putauerunt res humanas ex necessitate contingere, ac proinde nihil ad illas deseruire orationem. Ad quam etiam classem reducitur *Lutherus*, & alij Hæretici nostri temporis, qui æstimant superfluam esse orationem in his quæ ad iustificationem nostram pertinent; eo quod existiment fieri sola fide, qua credimus dimissa esse nobis peccata, & *Caluinus* qui existimat necessitari voluntatem nostram ab auxilio diuino. *Alij denique* per aliud extremum nimis attribuentes orationi, existimabant ipsam ita esse efficacem, vt posset mutare decreta diuina. Hæc autem omnia aut tollunt diuinam prouidentiam (contra quod disputatum est 1. *part. Quæstio.* 22.) aut tollunt modum diuinæ prouidentiæ, quæ ita gubernat omnia, vt nullius inferioris agentis modum tollat, sed potiùs præbeat, contra quod agit *S. Thom.* 1. *part. Quæstio.* 19. *articul.* 8. & *Quæstio.* 105. aut denique tollunt immutabilem Dei, contra quod agit *D. S.* 1. *part. Quæstio.* 9. Quare oratio talem vtilitatem, & conuenientiam debet habere, vt neque ex illa in rebus humanis vlla necessitas ponatur, neque in Deo mutabilitas.

2 Hæc *autem omnia* manifestè deducentur ex illo vnico, & verissimo principio, Quod ad diuinam prouidentiam pertinet, non solum disponere, quod effectus fiat, sed ex quibus causis, & quo ordine, & modo fiat. Quod constat ex eo, quod prouidentia diuina est prouidentia causæ primæ, & vniuersalissimæ, cui necessario subiicitur omne id quod participat entitatem. Ex hoc principio infert *D. Thom.* Quod cum actus humani sint causæ aliquorum effectuum, oportet, quod tales effectus ordinentur à Deo vt implendi, & efficiendi per tales causas: Oratio autem est quidam actus humanus, qui adhibetur ad aliquid obtinendum tanquam effectum suum: Oportet ergo quod aliqui effectus ordinentur à Deo vt implendi per orationem: Igitur oratio est medium conueniens, non ad mouendum & immutandum voluntati diuinæ, sed vt medium, quo disponit voluntas diuina aliquos effectus efficere, & implere.

3 In *hac ratione D. Thom.* vt exactè intelligatur, tria aduerte. *Primum est.* Quod cum ratio sit petitio quædam, quæ adhibetur tanquam causa seu medium ad aliquid obtinendum, potest habere rationem causæ, & influxus in ordine ad duo videlicet, & respectu personæ à qua petimus, & respectu obiecti, seu rei, quam intendimus obtinere. Et quidem respectu personæ, à qua petimus, habet oratio rationem causæ moralis, quatenus impellit, & excitat superiorem, vt inclinetur ad exhibendum, quod petimus: respectu verò obiecti, vel rei, quam intendimus obtinere, habet oratio rationem causæ dupliciter. *Vno modo* mediatè, & remotè, scilicet mediante excitatione, & motione superioris ad præbendum rem illam, vt dictum est. *Alio modo* vt conditio, quam requirit superior in inferiore ad exhibendum id, quod petit, quia, etsi velit rem illam dare, non tamen nisi ab illo petatur, & inferior se illi subiiciat, & quasi hoc medio mereatur sibi rem aliquam præberi. Sicut contingit velle Regem Familiari suo aliquod beneficium exhibere, tamen vt ordine debito sibi conferatur, monet illum, vt petat à se tale beneficium: & sicut ille, qui vult dare præmium, non tamen nisi mediante merito illud dare vult. Ita contingit quod aliquando superior velit rem aliquam dare, non tamen nisi inferior à se petat, & se illi subiiciat. Et consequenter illa petitio, & subiectio est causa, & medium assequendi rem, sicut meritu m est causa assequendi præmium.

4 Igitur *D. Thom.* vt explicaret conuenientiam, & vtilitatem orationis, non considerauit illam primo modo, secundùm quod se habet vt causa moralis respectu personæ, à qua petimus sed secundo modo, vt est causa eorum, quæ obtinere volumus. Non enim potest oratio se habere respectu Dei vt causa mouens, & excitans ipsum, quia Deus nihil extra se respicit vt causam etiam moralem, sed omnia vt effectus. Cæterùm ex parte obiecti considerat Deus vnum esse causam alterius, & disponit, quo ordine vnum fiat propter aliud, & ex alio iuxta illud Iudith. 9. *Tu fecisti priora, & illa post illa cogitasti, & hoc factum est, quod ipse voluisti,* Et sic oratio est conueniens, & vtilis non tanquam causa mouens, & impellens Deum ad dandum, sed tanquam causa sub ipso ordinata ad obtinendum per illam aliquid, tanquam per conditionem, & medium dispositum à Deo, vt non aliter daretur nobis, quod volumus, nisi explicando ei nostrum desiderium petendo, & subiiciendo nos ipsi. *Et quia Multi* considerauerunt Orationem tanquam causam mouentem Deum, ideo errauerunt putantes, aut Deum mutare Decreta, aut orationem esse superfluam tanquam non potentem aliquid obtinere, quia omnia ex immutabili ordinatione prouenirent. D. *Thomas* autem saluat conuenientiam orationis cum immutabilitate Dei, considerando, quod oratio non ad hoc statur, vt moueat Deum, sed vt causa, seu medium dispositum à Deo, & subordinatum ei ad præbendum mediante illa aliquem effectum; sicut disponit sua se alias causas secundas naturales, aut morales, vt per illas, & non aliter, faciat aliquos effectus, vt quod mediante igne producatur calor, & mediante ordine Iudicis puniatur malefactor.

5 Secundò *aduerte*, Quod ex hac admirabili, & solida S. D. doctrina eleuare debemus mentem nostram, vt consideremus conuenientiam, & efficaciam omnium auxiliorum Dei, & cuiuscumque medij, ant concursus ad actus nostros semper prouenire ex subordinatione ad Deum, non ex nostra cooperatione, aut efficientia; quia quæcumque conuenientia, aut efficacia in mediis, & causis secundis, quæ adhibentur ad operandum, debet ex prouidentia diuina originari, & descendere. Quod totum radicaliter fundatur, & reducitur ad principium, quod hìc ponit D. *Thom.* Quod ex prouidentia diuina non solùm disponitur, qui effectus fiant, sed etiam ex quibus causis, & quo ordine proueniant. Ex hoc quippe principio infertur, quod quando Deus non disponit causas inferiores, vt agant, & ordinem, quo debent

agere, nunquam effectus intelligentur proueni-re; ſiquidem effectus, vt fiant, præerequirunt cauſas à quibus proueniant, & præſupponunt ordinem, à quo proueniant. Vnde ſi ad ſolam prouidentiam diuinam pertinet diſponere ex quibus cauſis, & quo ordine proueniant effectus, antecedenter ad diuinam prouidentiam nullus poteſt effectus relucere, nec aliquid, in quo fundetur efficacia aliqua effectus faciendi: quia omnis talis efficacia eſt aliquid, ex quo prouenit effectus; & conſequenter vel cauſa effectus, vel ordo, quo fit effectus: & totum hoc ex diſpoſitione diuinæ prouidentiæ prouenit.

6 Et *ſicut nihil* poteſt tranſire de poſſibilitate ad eſſe, niſi per voluntatem Dei cauſantem illum tranſitum, ſic nihil eſt medium inter poſſibile, & inter futurum, ſeu eſſe abſolutè, quod independenter à voluntate ſua Deus videat, aut prouideat, ſed quidquid pertinet ad cauſam, aut ordinem, quo effectus debet prouenire primario originatur ex voluntate, & prouidentia Dei. Et ita deſtruitur omnis poſitio, quæ ad conciliandam noſtram libertatem cum efficacia, & immutabilitate Decretorum Dei recurrit ad aliquid extra Deum, quod noſtra voluntas intelligatur cooperari, aut addere ad diuinum influxum antecedenter ad voluntatem Dei abſolutè operantem, ſed potiùs in ipſa operatione, & abſoluto influxu Dei concilianda eſt noſtra libertas. Quia non ſolùm ex ipſo deſcendit effectus liber, ſed etiam modus libertatis, ſeu ordo, quo fit, & procedit à cauſa libera. Et vide quomodo hoc ipſum docuerit S. Auguſtinus. liber de prædeſtin. ſanctorum capite 17. *Hæc eſt,* (inquit) *immobilis veritas prædeſtinationis, & gratiæ, nam quid eſt, quod ait Apoſtolus ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, quod profecto ſi propterea dictum eſt, quia præſciuit Deus credituros, non quia facturus fuerat ipſe credentes, contra iſtam præſcientiam loquitur Filius dicens: Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos.* Et ſubdit. *Electi ſunt itaque ante mundi conſtitutionem ea prædeſtinatione, in qua Deus ſua futura facta præſciuit.* Hæc nota, & diſce conciliare libertatem noſtram in eo, quod Deus facit, & videt ſe facere, non in eo, quod præſcit nos facturos, aut cooperaturos antecedenter ad Decretum Dei.

7 Tertiò *aduertendum eſt*, Quòd *D. Thom.* hîc ſolùm oſtendit directè Orationem eſſe vtilem, & conuenientem, & ideò ſolùm refert illos errores, qui abſolutè eneruabant vtilitatem, aut conuenientiam orationis. Vtilitas enim tollitur per hoc, quod exiſtimatur oratio tanquam aliquid ſuperfluum, vt exiſtimant illi, qui ſubtrahunt res humanas à prouidentia diuina aut ex neceſſitate prouenire dicunt. Tollitur verò conuenientia orationis ab his, qui exiſtimant illam eſſe aliquid diſconueniens, quia dicunt aduerſari immutabilitati Dei. De erroribus verò Hæreticorum non circa ipſam vtilitatem orationis, ſed circa modum vtilitatis, non curauit *S. Thom.* Fuerunt autem duo, quidam enim nimis attribuentes orationi putabant ipſam ſolam ſufficere ad ſalutem, vt de *Meſſalianis* refertur *à Caſtro, hæreſ.* 1. Qui error valdè abſurdus eſt, cùm tollat neceſſitatem ſacramentorum, & virtutum Theologicarum, quod impugnatione non indiget. Alij verò vtilem exiſtimabant orationem; errabant tamen circa ea, quæ per orationem obtinentur, quia nolebant concedere, quod prouenirent ex gratia, & beneficio Dei, ſicut Pelagiani, qui ex vna parte exiſtimabant gratiam Dei eſſe vtilem ſolùm ad facilius implenda mandata, non ad ſimpliciter, vt conſtat ex *Auguſt. lib. de hæreſib. hæreſ.* 88. & conſequenter neque orationem eſſe ſimpliciter neceſſariam ad implenda mandata aſſerebant.

8 Ex *alia vero parte* nullo modo concedebant eſſe vtilem, aut neceſſariam gratiam diuinam ad hoc, vt ex nolentibus, & inuitis faceret volentes in hoc enim puncto nunquam *Pelagius*, & eius Diſcipuli voluerunt cedere Catholicis, licèt admitterent gratiam Dei adiuuare noſtrum bonum propoſitum, & ad hoc adiuuandum eſſe neceſſariam, vt conſtat ex *eodem, Auguſt. lib.* 2. *contra duas Epiſtol. Pelagian. capite* 5. *& capite* 8. *&* 9. Et ideo negabant etiam deſeruire orationem noſtram, vt Deus ex nolentibus faceret volentes. Vnde validè eos arguit *Auguſtinus Epiſtol.* 107. *ad Vitalem, & lib. de prædeſtin. ſanctorum capite* 8. *Si non* (inquit) *facit volentes ex nolentibus Deus, quid orat Eccleſia ſecundum præceptum Domini pro perſecutoribus ſuis?* Fatendum eſt ergo Orationem eſſe vtilem, & neceſſariam ad omne bonum, quod à Deo nobis prouenire poteſt, dummodo ſit bonum, honeſtum, & decens. Quomodo verò ſit neceſſaria neceſſitate medij, aut præcepti *ſequent. artic.* diſſeremus.

9 In *Calce* huius *artic.* libet notare, quod *Pater Suarez tom.* 2. *de religione lib.* 1. *capite* 6. *numer.* 11. exiſtimat, quod Deus in præcipuis effectibus gratiæ, qui mediantibus orationibus executioni mandantur, habet efficacem prædeterminationem, & decretum præordinatiuum illorum ante præuiſas orationes, eſſe verò neceſſarias ad executionem prædefinitionis, & decreti efficacis ex alia poſteriori diſpoſitione, & decreto Dei. Cur autem Deus poſtulet tales orationes, ſi ante præuiſionem illarum habet voluntatem efficacem faciendi tales effectus? Reſpondet id eſſe ex generali ratione, quia vult admittere noſtram cooperationem, vbi locum habere poteſt; & vt nobis detur occaſio accedendi, & colloquendi cum illo, quæ eſt maxima vtilitas orationis.

10 Hanc *doctrinam* non vacat hîc fuſiùs diſcutere, tractari enim ſolet 1. *part. quæſtion.* 23. *&* 3. *part. quæſt.* 1. *art.* 3. ſolùm aduerte, Quòd in Decretis diuinis poteſt efficacia attendi; vel ordine intentionis, & ſecundùm voluntatem finis; vel ordine executionis, & ſecundùm voluntatem, & diſpoſitionem mediorum, diſcernendo executionem effectus. Efficacia voluntatis circa finem antecedit efficaciam voluntatis circa media; quia efficacia executionis pendet ab efficacia intentionis. Cæterùm decretum efficax de executione, & futuritione rei implicat, quod ſit efficax ea efficacia, quæ conuenit Deo, quandiù non includit omnes circunſtantias, & modum quibus faciendum eſt, quia efficacia prædefinitionis diuinæ eſt efficacia cauſæ vniuerſaliſſimæ attingentis omnes modos, & ordines, quibus effectus ponendus eſt in re; & ita implicat, quod habeat hanc efficaciam vniuerſaliſſimam, ſi executio eius pendet ab aliqua poſteriore executione, antecedenter enim ad illam poſteriorem diſpoſitionem intelligeretur decretum Dei efficax quaſi ſuſpenſum,

pensum, quod repugnat efficaciæ diuinæ, iuxta illud Rom. 9. *Voluntati eius quis resistit?* & Isa. 14. *Dominus exercituum decreuit, & quis poterit infirmare? Et manus eius extenta, & quis auertet illam:* Vniuersalissimum enim decretum, quod est decretum diuinum, nullum extra se relinquit ad affectum requisitum, qui possit illud auertere. Igitur decretum efficax in Deo nunquam habet integrum, & sufficiens motiuum efficaciæ, quousque respiciat, & attingat omnes modos, & circunstantias, vt ponatur in re. Ex eo enim quod diuina est, est independens à quocumque superiori, & vniuersalissima respectu cuiuscúque inferioris: ergo quousque intelligatur attingere omnes modos, quibus res ponetur in re, non intelligetur efficacia illa, vt diuina, sed censebitur voluntas antecedens, & inefficax quæ respicit rem non absolutè, & secundùm omnes modos, sed quantum ad aliquid tantùm.

11 Et *illud argumentum*, quod multos imperitos torquet, quod si Deus discernit aliquid mihi dare, vel me saluare infallibiliter dabitur, etiam si non petam ego, vel aliud aliquid agam, ex doctrina data soluitur clarius, quam ex doctrina *Suar.* Quia Decretum Dei de dando, vel faciendo aliquid non est efficax, & infallibile, nisi quando includit omnes modos, & ordines requisitos, vt res fiat, & consequenter sine illis nunquam ponetur in re; & quia Deus sæpe determinat, vt per orationes aliquid nobis detur, & quod aliquid determinetur, vel prædestinetur faciendo talia opera, ideo sine talibus mediis non obtinebitur ille effectus, quia antecedenter ad decretum de illis mediis non est in Deo efficax, decretum de faciendo effectum. In sententia verò *Suar.* vrget, quia antecedenter ad præuisionem orationis iam erat efficax decretum Dei faciendi id, quod petimus.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Oratio sit actus Religionis.

1 TItulus *clarus est*, & ly *actus* ibi supponit pro actu proprio, & elicito, vt patet in calce *corpor. art.* Neque enim *D. Thom.* agit hic de actibus imperatis à religione, sed de propriis. Ex Artic. has quatuor Conclusiones habes. *Prima*, quæ directè respondet quæsito, scilicet quod *Oratio est propriè actus religionis*; intellige in ly *propriè* licitiuè, & quantum ad speciem actus. Secunda Conclusio solut. ad 1. *Actus deuotionis est præcipuus inter actus religionis, & post illum oratio.* Tertia Conclusio solut ad. 2. *Oratio est in præcepto.* Quarta Conclusio, solutione *ad 3.* *Materia, quæ offertur in cultum Dei per orationem, est mens nostra quæ persentatur Deo.*

2 Primam *Conclusionem*, quæ principalis est probat *S. D.* primò *in Argum. sed contra.* Quia dicitur in Psalm. 140. *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.* Et Gloss. dicit, *Quod incensum offerebatur in odorem suauem Domino in figuram orationis*: hæc autem pertinet ad religionem; ergo oratio est actus religionis. Huic tamen consequentiæ *D. Thomæ* obstat, Quod oratio non est formaliter, & essentialiter oblatio, sed petitio, & eleuatio mentis in Deum, ergo quando oratio comparatur incenso, & oblationi, non fit comparatio in eo, quod formale est in oratione; & consequenter neque ex hoc infertur, quod essentialiter sit actus religionis, sicut neque essentialiter est oblatio.

3 Respondetur, Quod Oratio essentialiter est oblatio, vt dicitur *solut. ad 3.* quia per illam offertur mens cum reuerentia ad Deum, & ipsa petitio, seu eleuatio mentis non repugnant quod etiam sit oblatio interior, & spiritualis, quia est subiectio petentis, & indicantis necessitatem suam? sic enim exhibet, & præsentat mentem indigentem Deo: præsentare autem est offerre. Tu verò perspice altitudinem sensus sacræ Scripturæ, dum Orationem comparat *Insenso*, & dicitur dirigi non ad odoratum sed ad conspectum Dei, quia videlicet, licèt incensum, vt possit fumum emittere, debeat præsupponere ignem, cui superponatur, tamen non ipsius ignis, sed incensi est fumus ille. Sic oratio licèt præsupponat actum voluntatis, & desiderij quasi calorem, non tamen est actus voluntatis, sed intellectus, qui per fumum quasi per cognitionem necessitatis, & propriorum defectum dirigitur ad Deum, & propterea non dicitur dirigi ad odoratum, sed ad conspectum Dei, quia non defert suauitatem, quæ delectet, sed potiùs miseriam petentis, cui succurrat. Econtra verò quando odor non à fumo incensi eleuatur, sed ex charitate, & humilitate, non ad conspectum, sed ad accubitum Dei, quasi ad delectationem, & quietem dicitur ascendere, Cantic. 1. *Dum esset Rex in accubitu suo nardus mea dedit odorem suum*, quia humilitas cum calore charitatis, quod totum *Nardus* designat teste *Bernardo*, quæ est humilis, & calida herba, non ad conspectum Dei dirigitur, sed ad accubitum, quia charitas vnione Dei fruitur. Et ita distingue cum D. *Bernard. serm. 42. in Cantic.* Quod *est humilitas quam nobis veritas parit, & non habet calorem* (scilicet quando cognoscimus defectus nostros, vel inuiti) *& est humilitas, quam charitas format, & inflammat, atque hæc quidem in affectu, illa in cognitione consistit*, vt dicit Bernardus.

4 Subiectio *ergo*, & humilitas, quæ prouenit ex cognitione defectuum appropriatur Orationi; quæ dicitur dirigere miseriam propriam ad conspectum Dei, conspicere enim in Deo idem est, quod succurrere malo, iuxta illud Prouerb. *Rex qui sedet in solio dissipat omne malum intuitu suo*, & ideo oculi Dei comparantur Piscinæ *Cant. 6.* Quasi ipsis oculis Deus lauet. Et vide quomodo Oratio quando comparatur incenso, non dicitur, quod ascendat, sed dirigatur; quasi oratio non per se habeat ascendere ascensu voluntatis ad Deum, sed directione opus habeat charitatis, quia oratio, vt præcisè nascitur ex veritate intellectus cognoscentis defectus, & indigentias proprias, non per se ascendit, sed dirigitur à charitate. Denique habetur *Apocal. 8. Quia data sunt Angelo incensa multa, vt imponeret aureo thuribulo, & sic daret de orationibus sanctorum*, quia incensum orationis per se non ascendit, sed mediante igne thuribili, quod est in manu Angeli. Vnde Cant. 3. dicitur *Quæ est ista quæ ascendit sicut virgula fumi?* Ascendit (inquit) non dirigitur.

5 In *corporali articul.* probat *S. Thom.* conclusionem duplici enthymemate. Ad religionem propriè

(intellige elicitiuè) pertinet reuerentiam, & honorem Deo exhibere : ergo omnia illa, per quæ exhibetur reuerentia Deo pertinent ad religionem. *Rursus :* Per orationem homo exhibet, reuerentiam Deo in quantum se illi subiicit, & profitetur orando se indigere illo, vt authore omnium bonorum : ergo ratio est propriè actus religionis. *Consequentiæ istæ*, vt intelligantur procedere formaliter, intelligendæ sunt omnes propositiones sub eadem formalitate, scilicet quod omnia per quæ propriè, & essentialiter exhibetur Deo reuerentia proprpriè pertinent ad religionem ; & similiter quod per orationem propriè, & essentialiter homo exhibet Deo reuerentiam, quasi in hoc consistat species orationis; & sic infertur euidenter, quod oratio ex sua specie est actus religionis, Hæc de Consequentiarum bonitate.

6 Circa *veritatem* verò propositionum, duæ sunt, quæ indigent explicatione. *Prima.* Ad religionem propriè pertinet exhibere Deo reuerentiam, per quemcumque actum id fiat. *Secunda.* Per orationem propriè, & essentialiter exhibetur reuerentia Deo. Circa primam propositionem multa diximus *supr. Q.* 81. *art.* 4. quæ hic repetenda non sunt : vt tamen illa melius intelligantur sequens proponitur dubium.

Quomodo Oratio, quæ est actus intellectus sit elicitiuè physicè ab habitu Religionis existente in voluntate ?

1 IN *præsenti art. M. Torr. Disput. vnic. num.* 8. existimat, Orationem non elici physicè à religione, sed moraliter, quod deducit ex quadam regula generali, quod quando actus, & habitus habent eandem materiam, & obiectum, & tamen sunt in diuersis potentiis, actus ille dicetur elicitiuè esse à tali habitu, non physicè, sed moraliter. Et consistit hæc moralis eliciẽtia in hoc quod oratio versatur circa materiam propriam religionis exhibendo Deo subiectionem, & cultum ; & tota laudabilitas, & regulatio orationis ex regula religionis sumitur, quod sufficit vt dicatur elici moraliter à virtute religionis, quia scilicet oratio pendet in sua regulatione morali à religione, & hac ratione explicat rationẽ, & sensum *Caiet.* qui *supr. Q.* 81. *art.* 4. dixi ; posse actum vnius potentiæ elicitiuè procedere ad habitu alterius potentiæ, non tamen ab altera potentia ; Quia (inquit) potentia non causat nisi tanquam agens physicum : & naturale, habitus autem, maximè qui est virtus, potest ingredi genus agentis moralis, & sic morali causalitate benè potest causare actum pertinentem ad alteram potentiam.

2 At verò *P. Suar.* 2. *Tom. de Relig. lib.* 1. *cap.* 7. *numer.* 7. distinguit in oratione duo, scilicet affectum orandi, qui ad voluntatem pertinet, & petitionem, quæ quando fit locutione vocali, aut mentali, pertinet ad intellectum : & quantum ad affectum (inquit) immediatè, & propriè elici orationem à religione ; petitionem verò esse actum imperatum licèt in esse virtutis, & in esse morali possit dici, quod eliciatur à religione, vt loquamur cum Multis. In hoc ergo conueniunt *P. Suar. & M. Tor.* quod oratio, vt pertinet ad intellectum, non elicitur physicè à religione, sed moraliter, & ideò illa prima propositio *S. Thom.* quod ad religionem pertinet propriè exhibere Deo reuerentiam per quemcumque actum fiat, intelligenda est, quod pertinet ad religionem vel physicè, vel moraliter.

3 Cæterùm *Nos loco supra citato* Controuersiam hanc tractauimus, & ostendimus ex *D. Tho.* posse vnum habitum existentem in vna potentia extendi ad hoc vt physicè operetur in alia, vnámque potentiam posse physicè aliam mouere, & communicare ei virtutem suam ad agendum secundùm modum potentiæ mouentis. Modò autem contra istos duos Authores breuiter ostendam implicare, quod oratio solùm moraliter eliciatur à Religione ; sed vel debere elici physicè, vel nullo modo. *Etenim* hoc quod est, Orationem esse actum virtutis, & poni in specie, & essentia actus virtuosi, est aliquid reale physicum in tali actu. Ergo physicè, & realiter debet procedere a principio dante sibi istam speciem. *Consequentia manifesta est* ; Quia implicat speciem physicam, & realem non procedere à principio reali, & physico habente virtutem ad efficiendam illam physicam speciem. Ergo cum oratio procedat realiter ab intellectu, & physicè, necesse est quod vt intellectus producat talem actum, habeat virtutem physicam, & realem ad producendam omnem realitatem in uentam in oratione : & consequenter si species, & ratio virtutis est aliqua perfectio realis, & physica in oratione oportet ponere in intellectu virtutem physicam productiuam talis speciei. Et ita si species illa est Religionis, necesse est, quod à Religione participet aliquid physicum intellectus ad producendam talem speciem. *Antecedens verò probatur.* Nam actus Orationis est actus intellectus practici bonus : ergo oportet quod ponatur in aliqua specie physica determinata actus practici. Non pertinet autem ad aliquem habitum intellectualem, quia habitus intellectuales practici solùm sunt ars, & prudentia, vt constat *ex* 1. 2. *quæst.* 57. Oratio autem non est actus artis, neque prudentiæ : ergo species eius physica, & realis non est alicuius virtutis intellectualis practicæ : ergo oportet ad aliquam speciem physicam bonæ qualitatis, & dispositionis illam reducere. Oratio autem physicè, & essentialiter est qualitas, quæ est bona dispositio : igitur principium illud à quo habet rationem qualitatis benè dispositiuæ, physicè debet influere, & non moraliter in talem actum : hoc autem principium non est virtus intellectualis practica, vt vidimus : ergo debet esse virtus moralis : neque assignabitur alia, quàm Religio.

4 Vnde *valde* diminuta est illa ratio, Quòd quia habitus virtutis ingreditur ordinem agentis moralis, morali causalitate potest causare actum suum. Aliud est enim causare moralitatem in actu, aliud causare moraliter actum ; causare enim moralitatem est causare aliquam perfectionem realem in actu : patet enim manifestè, quod actus physicè elicitus ab aliqua virtute in illa potentia, in qua est talis virtus, non haber aliam perfectionem physicam, quàm bonitatem moralem, quia hæc est ratio constitutiua virtutis, vt suppono ex 1. 2. *Quæst.* 55. *art.* 1. Causare verò moraliter, est causare sine influxu physico, vel mediante propositione obiecti, vel per aliquam sympathiam, & coniunctionem extrinsecam potentiarum ; hoc autem non sufficit

ad

ad efficiendam perfectionem realem. Et ita si Religio manet in voluntate, & intellectus non immutatur, & habet in se aliquid physicum deriuatum à Religione, impossibile est, quod per influxum moralem reluceat in actu orationis aliqua moralitas & perfectio realis virtutis.

5 Sed *Obstat huic rationi facta* doctrina quædam *D. Thom.* 1.2. *Quæstio.* 20, *articul.* 3. *præsertim Solut. ad* 3. Vbi inquit bonitatem, aut malitiam solùm formaliter inueniri in actu interiori, & in actu exteriori denominatiuè, sicut sanitas inuenitur formaliter in animali, & denominatiuè in herba, vel vrina, & propter hoc non est alia sanitas, quæ est in animali, & alia, quæ est in herba, sed eadem numero; quæ est in animali, denominat herbam extrinsecè, & per extrinsecam denominationem deriuatur ad ipsam; sicut est commune omnibus analogis per attributionem. Ergo actus exterior non habet intrinsecè, & physicè bonitatem moralem, sed solùm per denominationem extrinsecam, & ita non indiget aliquo physico influxu ad producendam huiusmodi bonitatem moralem in actu exteriori, neque enim denominatio extrinseca producitur aliquo physico influxu. Ruit ergo totum fundamentum positum, quia actus orationis est actus exterior respectu voluntatis, & Religionis, cum sit actus alterius potentiæ, & consequenter exterior, seu existens extra voluntatem: ergo non debet physicè, & realiter participare speciem, & bonitatem Religionis, sed per extrinsecam denominationem participabit illam sicut cæteri actus exteriores. Et ita *Caiet. loco cit.* 1.2. *& M. Medina* censent actum exteriorem solùm extrinseca denominatione habere rationem bonitatis moralis, & libertatis; & hoc est quod dicit *Suar.* quod ad Religionem solùm pertinet physicè elicere actum, qui sit affectus, & volitio orandi, aut colendi Deum, quia solùm iste est actus interior; ipse verò actus orationis, qui est Petitio, vel quilibet cultus exterior solùm moraliter, & imperatiuè pendent à Religione, quia solum per denominationem extrinsecam participant bonitatem moralem illius.

6 Respondetur *Quod bonitas*, & malitia, de qua loquitur *D. Thom.* loco allegato, est bonitas proueniens ex fine, & intentione faciendi aliquod opus; non autem bonitas, vel malitia ex obiecto, & specie intrinseca, vt manifestè patet ex verbis eiusdem *S. Thom. ibidem articul.* 4. *ad* 2. Quod quando dicitur, quod est vna, & eadem bonitas actus interioris, & exterioris, sermo est *de bonitate actus exterioris, quam habet à bonitate finis; sed bonitas actus exterioris, quam habet ex materia, & circunstantiis est alia à bonitate voluntatis, quæ est ex fine.* Sic S. Thom. Loquendo autem de hac bonitate, quæ sumitur non ex fine, sed ex obiecto, seu materia actus, dicit *S. Th. ibid. art.* 1. Quod non deriuatur à voluntate, sed magis à ratione, hoc est, ex conformitate ad regulas rationis; effectiuè tamen, & in executione procedit, & causatur à volũtate. Quam doctrinã sic intelligere debemus, quod, aliqui actus externi sunt, qui ex obiecto suo, & specie intrinseca sunt boni, aut mali, v. g. Blasphemia, aut Adulterium ex suo obiecto sunt actus mali quacumque intentione, & voluntate fiant, seu ex quocunque fine fiant; idem enim est facere ex intentione, seu voluntate, vel facere ex fine, cùm intentio sit de fine.

7 Similiter aliqui actus ex obiecto boni sũt, vt dare eleemosynam, reddere debitum, temperatè bibere, &c. licèt possint fieri mali ex praua intentione, aut alia mala circunstantia, quia malum ex quocumque defectu contingit. Et isti actus, qui sunt boni aut mali ex obiecto, realiter, & physicè habent bonitatem, aut malitiam, non minus quàm actus interiores, quia ordo ad obiectum realiter conuenit istis actibus. Ideò enim in actibus interioribus inuenitur realiter moralis bonitas, aut malitia, quia obiectum actuum interiorum est finis bonus, vel malus, & ordo ad obiectum est realis, & intrinsecus cuicunque actui. Similiter ergo quando actus exterior habet pro obiecto aliquod bonum, aut malum, debet illi realiter conuenire bonitas, aut malitia, sicut & ordo ad obiectum,

8 Cæterùm potest etiam considerari in actibus bonitas, aut malitia, quam habent ex intentione, seu, ex fine, propter quem fiunt à voluntate, & hæc bonitas, aut malitia est extra speciem actuum exteriorum, quia non conuenit illis ex ordine ad obiectum, ex quo tantùm sumitur specificatio in actibus; & hæc dicitur extrinseca bonitas, aut malitia in actibus, & tantùm denominatiuè illis conueniens. *Cuius signum est*, Quia exterior actus intrinsecè, & secundùm speciem inuariatus potest fieri de bono malus ex ista intentione, & voluntate: sicut qui facit eleemosynam propter vanam gloriam facit actum malum; & eadem eleemosyna, si solùm mutetur intentio, & fiat ex bono fine, redditur bona. Cæterùm habitudo, quam habet actus exterior ad suum obiectum, quæ est habitudo dans speciem actui, si sit ad obiectum conforme rationi, reddit illum ex specie bonum, & consequenter intrinsecè: Si verò sit ad obiectum disforme rationi, habet ex sua specie malitiam. Si autem sit ad obiectum indifferens ex specie sua, id est, ex habitudine ad obiectum, neque bonitatem habet, neque malitiam, Sed quia voluntas est principium effectiuè mouens ad productionem, & exercitium actuum, ideò quando procedunt à voluntate, tanquam ab effectiuo principio, habent speciem suam & habitudinem ad obiectum, & vlteriùs ordinationem ad finem voluntatis à qua procedunt. Et ita stat benè, quod actus, qui ex habitudine ad obiectum est indifferens, quæ est indifferentia quantum ad speciem, tamen vt procedit effectiuè à voluntate tali. & subordinatur fini eius, quod est quantum ad exercitium, nunquam potest esse indifferens.

9 *Ex hoc autem* quod D. Thom. 1.2. *Quæstio* 20. *articul.* 1. *ad* 1. loquens de actu bono ex obiecto dicit, Quod *in executione operis est effectus voluntatis, & sequitur ad voluntatem*, satis colligitur; quod communicat illi distinctam moralitatem, quia se habent vt causa, & effectus. Et 2.2. *Quæstio.* 3. *articul.* 1. *ad* 3. *ait D. Thom.* Quod *fides producit tanquam proprium actum confessionem exteriorem, nulla alia virtute mediante.* Si producit, non ergo comparatur ad illam vt analogum minùs principale ad magis principale, in hoc quod solùm denominatiuè habeat ab illo moralitatem, quantùm ad moralitatem enim producitur à Fide, non quantùm ad entitatem materialem confessionis. Videantur ea, quæ supra adduximus ex *D. Thom. Quæstio.* 81. *articul.* 4. Cùm ergo Oratio habeat pro obiecto aliquid conforme rationi, & pertinens ad

genus virtutis, vt statim ostendetur, oportet quod hoc conueniat orationi intrinsecè, quia semper ordo ad obiectum intrinsecus est actui, nec prouenit ei ex denominatione extrinseca. Et ita sicut actus ipse intrinsecè habet hanc speciem ex obiecto, ita debet illi correspondere habitus, à quo effectiuè procedat secundùm hanc speciem. Non est autem designare aliud principium, à quo oratio habeat hanc speciem, quæ sumitur ex cultu diuino, nisi Religionem, & consequenter ab illa debet effectiuè procedere, sicut confessio Fidei à Fide.

10 Ad *id quod* opponebatur ex *M. Medina, & Caiet.* Quod in actibus exterioribus solùm inuenitur per extrinsecam denominationem libertas, & moralitas; negatur id vniuersaliter verum esse: quia multæ potentiæ sunt extra voluntatem, quæ formaliter, & intrinsecè libertatem participant, in quantū mouentur à voluntate; & moralitatem, in quantum mouentur à ratione. Est enim constans doctrina *D. Thom.* dari passiones, quæ ex specie sua, & ordine intrinseco ad obiectum sunt bonæ, vel malæ moraliter, vt patet in 1. 2. *quæst.* 24. *artic.* 4. *& quæst.* 74. *artic.* 2. *ad* 3. vbi *Caiet.* aduertit contra *Scot.* Peccatum non solùm esse formaliter in voluntate, licèt solùm in ipsa primò sit, quia ab ipsa primò originatur omnis ratio voluntarij; potest tamen in aliis potentiis à voluntate motis esse ratio peccati etiam formaliter. *Et est regula generalis.* Quod omnes potentiæ, quæ sunt principia actuum, & non mouentur despoticè, & organicè à voluntate, participant aliquam libertatem, & actus ab eis procedentes possunt esse formaliter morales, & liberi. Illæ autem potentiæ, quæ non sunt principia actuum, sed organa, & instrumenta, sicut membra exteriora, non participant formaliter libertatem, vt est expressa doctrina *D. Thom. loco cit. ex* 1. 2. *quæst.* 74. *artic.* 2. *ad* 3. Quod maximè debet aduerti, vt distinguamus in quibus potentiis formaliter inueniatur libertas, & peccatum, & in quibus non. Multæ enim potentiæ ex coniunctione ad superiorem, intrinsecè, & realiter perficiuntur. Sicut phantasia in homine ex coniunctione ad intellectum participat nobiliorem modum agendi, & quemdam discursum circa singularia: & appetitus sensitiuus ex coniunctione ad voluntatem, & motione ipsius, quemdam modum libertatis; quia non tantùm habet obedire, & agi ad nutum voluntatis, vt membra exteriora, sed etiam habet agere cum aliqua resistentia ad voluntatem. Et sic supposita ista coniunctione, & motione voluntatis, non repugnat multis potentiis elicere actus, qui formaliter, & non solùm denominatiuè sint liberi, & ex ordine ad suum obiectum possint intrinsecè participare moralitatem boni, aut mali. Et multò minus id repugnat intellectui, qui est propinquissimus voluntati. Et sicut ex motione voluntatis physicè perficitur intellectus, ita quòd multi actus eliciuntur physicè ab ipso ex subordinatione ad voluntatem, sicut Credere, & Imperare, &c. Sic etiam ex eadem motione per virtutem Religionis potest elicere actum orandi. Sed de his latiùs agitur locis citatis *ex* 1. 2. Hæc circa primam propositionem *S. Thom.*

Quomodo Petitioni essentialiter conueniat exhibere cultum Deo?

1 CIrca *Secundam* propositionem, scilicet, Quod per orationem propriè, & essentialiter exhibetur Deo cultus, & reuerentia, restat probare quomodo hoc essentialiter conueniat orationi. Et tota difficultas reducitur ad ipsam petitionem, quæ est actus intellectus, & distinguitur ab affectu, & desiderio orandi: petitio autem non videtur habere pro materia, neque pro motiuo formali cultum diuinum. Materia enim petitionis est res, quàm petimus, & eius impetratio est finis intentus à petente: Ergo pro hac parte non respicit cultum, quia cultus exhibetur, & offertur Deo; petitio autem intendit accipere aliquid à Deo: offerre autem, & accipere opponuntur. *Ex parte* etiam motiui, & obiecti formalis patet, quòd homo in petendo non semper mouetur ex veneratione, & reuerentia diuina, sed sine hoc quod cogitet de reuerentia Dei, & intendat eius cultum potest petere id, quod desiderat: ergo non habet essentialiter petitio fieri ex motiuo reuerentiæ diuinæ, Imò cum petitio sit expressio desiderij, & procuratio alicuius rei, quam volumus obtinere, ad eandem virtutem pertinet ad quam pertinet desiderare, & intendere, seu procurare aliquid. Et sic quando petimus temperantiam pertinebit ad virtutem temperantiæ hoc desiderium exprimere, & procurare. Et simile est de aliis virtutibus, quando eas petimus.

2 Et *confirmatur primò.* Quia petitio, vt tenet se ex parte intellectus, solùm importat actum intellectus practici ordinatiuum ad alterum; hoc autem ex specie sua intrinseca non dicit cultum, & subiectionem ad Deum, sed solùm exhibitionem, & propositionem eius, quod debet facere: ergo ex intrinseca ratione ordinationis non habet petitio esse cultus, sed potiùs pertinere ad prudentiam, quæ est virtus ordinatiua. *Et denique confirmatur.* Quia formalis actus colendi respicit pro obiecto id quod obiectiuè, & naturaliter est cultus; petitio autem non respicit aliquod obiectum quod sit cultus. Nam sine hoc quod aliquis offerat Deo æstimationem de ipso (quod à multis assignatur vt materia cultus oblata per orationem) potest ipsum orare, & sine hoc quòd oret, potest ipsum æstimare. Et simile est de quocumque alio, quod dicitur offerri per orationem: ergo ex propriis, & intrinsecis oratio non habet cultum pro obiecto.

3 Propter *hoc P. Suar. supr. citat.* Censet affectum petendi, seu orandi esse intrinsecè, & ex specie sua actum religionis, & formalem cultum Dei, obiectum autem huius cultus formalis esse petitionem ipsam, quæ est actus intellectus, & imperatur ab illo affectu; iste autem affectus, vt sit actus religionis debet procedere ex reuerentia Dei, & motiuo colendi ipsam, aliàs non erit formaliter cultus, sed si aliquis petat non ex hoc motiuo, non erit formaliter actus colendi, sed materialiter, id est, materia referibilis in talem cultum. At verò *P. Lessius libro* 2. *de iust. cap.* 37. *dubit.* 2. *num.* 8. Censet Orationem formaliter & explicitè esse actum spei, sed implicitè, & interpretatiuè esse actum religionis: & ita ad orationem (inquit) necesse est, quòd concurrat internus actus spei, sed non religionis saltē explicitè; per orationē enim expectamus aliquid ab eo, à quo petimus.

Pro

4 Pro *intelligentia* tamen doctrinæ *S. Thom.* & veritatis, aduerte, quòd petitio habet duplicem ordinem. *Primus est* ad rem petitam, quam obtinere volumus. *Secundus* ad personam à qua petimus. Si attendamus ordinem petitionis ad rem, sic constat, quòd Oratio non importat cultum, quia non offert aliquid, sed potiùs accipere intendit, nec pertinet ad determinatam virtutem, imò neque ad virtutem; quia, vt ait Sanct. Thom. in 4. dist. 15. quæst. 4. artic. 1. Quæstiunc. 2. *Oratio ex genere actus, quòd genus est petitio, non importat aliquam rationem virtutis, sed absolutè actum potentiæ demonstrat*, id est actum intellectus exprimentis desiderium. Si verò attendatur ordo petitionis ad personam, à qua petimus, sic si illa persona sit Deus, additur petitionis differentia quædam, qua pertinet ad rationem virtutis, & sic concludit ibi S. D. *Relinquitur ergo quod ex hoc oratio speciem trahit, & ad rationem virtutis trahitur, quòd est à Deo petitio*: & hoc modo essentialiter est cultus. Quod etiam expressit *D. Thom. in hoc art.* in illis verbis: *Per orationem homo reuerentiam Deo exhibet, inquantum ei se subiicit.* Vbi S. D. ad colligendam speciem orationis solùm considerauit respectum personæ petentis ad personam, à qua petimus.

5 Et *Ratio huius est*, Quia Oratio priùs, & directiùs tendit ad superiorem, quàm ad rem desideratam: oratio enim mediante superiore obtinet rem, quam ab ipso sibi dari petit: priùs ergo tangit superiorem, quam rem obtinendam: respectu autem superioris oratio essentialiter est ordinatio quædam, qua petens ordinat, & disponit superiori quid debeat facere (vt dixit *Sanct. Thom. artic.* 1.) Ex eo autem, quòd ista ordinatio est inferioris ad superiorem, necessario importat subiectionem; quia inferior, vt inferior se habet ad superiorem vt subiectus. Si ergo oratio essentialiter includit ordinationem inferioris ad superiorem, essentialiter quoque includit rationem subiectionis, & cultus, quia subiectio ad superiorem quædam reuerentia, & cultus est. Igitur talis ordo petentis ad superiorem, à quo petimus, essentialiter constituit petitionem, & ponit illam in ratione cultus, cuius materia non est res petita, sed res subiecta, scilicet ipse petens, aut intellectus petentis, qui subiicitur superiori.

6 Quòd *declaratur ampliùs*. Quia imperium, & oratio se habent ex opposito, & consequenter habent eundem modum constitutionis: imperium autem non habet pro obiecto specificatiuo rem imperatam, sed pro fine; essentialiter autem est ordinatio, qua efficaciter mouetur inferior ad finem, quem intendit imperans: igitur id quòd essentialiter specificat imperium est ordo ad inferiorem per modum mouentis, cum efficaci intimatione, & exhibitione eius, quòd superiori fieri iubet. Similiter ergo oratio, quæ est ordinatio inferioris ad superiorem opposita imperio, non debet habere pro obiecto essentiali rem petitam, sed pro fine; est enim res petita obiectum desiderij: & quia illam desideramus obtinere, adhibemus orationem tanquam medium obtinendi. obiectum ergo orationis non est res petita, sed exhibitio desiderij ipsius petentis ad superiorem per modum subiectionis, quia qui sic ordinat, subiicit se alteri, & ostendit se indigentem, & alterum vt potentem subleuare: hic ergo respectus, seu ordo est, qui essentialiter constituit petitionem.

7 Habent *se ergo* Imperium, & Oratio sicut motus assensus, & descensus, quorum specificatiuum primò, & per se est sursum, & deorsum, non autem id quod consequitur ex esse sursum, & deorsum. Sic primò, & per se Imperium respicit inferius quod mouet, & Oratio superius; res verò quàm desiderat obtinere non est specificatiuum motus orationis, sed est obiectum desiderij quod petitio per motum ad superiorem intendit obtinere. Vnde diuisio specifica, & essentialis prudentiæ, quæ est virtus intrinsecè imperatiua, cuius præcipuus actus est præcipere sumitur per ordinem ad diuersos subditos, & inferiores, quibus imperatur. Alia est enim prudentia Regnatiua, alia Militaris, OEconomica, &c. vt constat ex *D. Thom. sup. quæst.* 50. *per tot.* Quæ distinctio per ordinem ad diuersos subditos accipitur. Igitur oratio est actus virtutis ex intrinseco ordine petentis ad superiorem, à quo petimus, in quantùm est subiectio ad ipsum, & protestatio quædam excellentiæ sibi debitæ; quia tamen petimus in ordine ad aliquem finem, quem desideramus obtinere per orationem tanquam per medium, ideò oportet, quòd oratio, vt sit actus virtutis, non petat indecentia, sed sit petitio decentium à Deo.

Nec *obstat*, Quòd *S. Thom.* dicit loco citato *ex* 4. *sent.* Quod petere decentia non est de essentia orationis, quia etiam si à Deo indecentia petamus, oramus quidem, licèt carnaliter: & sic magis pertinet ad benè esse orationis, quàm ad rationem speciei. *Respondetur* enim, Quòd petere decentia non pertinet ad speciem orationis tanquam obiectum, sed petitio à Deo constituit intrinsecè obiectum orationis, vt ibi dicit *D. Tho.* propter quod etiam Nos dicimus, quod res petita non est obiectum orationis; est tamen circunstantia finis requisita ad benè esse orationis, & tanquã accidens illius: ita tamen quod si tollatur ista circunstantia, & ponatur cõtraria, scilicet petere indecentia reddatur actus malus, & destruatur virtutis ratio: benè enim contigit actum bonum ex genere, seu ex obiecto reddi malum ex circunstantia praua: sicut etiam homo, si tollatur ab eo aliquod accidens. v. g. calor naturalis, destruetur.

8 Ex *dictis patet*, Quomodo ratio secundũ quòd est petitio à Deo sit essentialiter actus virtutis dantis Deo subiectionem, & cultum, non autem actus alicuius Doni, vt ostendit *S. Th. loco citato in* 4. *sent.* tum quia Dona Spiritus Sancti solùm sunt in habentibus gratiam, oratio autem potest conuenire etiam peccatoribus. *Tum quia* ad nullum Donum pertinet respicere Deum per subiectionem cultus, qualis est petentis à persona à qua petimus, licèt possit conuenire aliquibus donis facere id, quod viam præparent ad orationem, sicut dono sapientiæ contemplari diuina per altissimas causas, id est per vnionem ad ipsum Deum; & dono intellectus ascendere ad cognoscenda diuina per modũ simplicis intellectus; & dono scientiæ ascendere ad Deum ex cognitione causarum inferiorum, & recognitione propriæ miseriæ, non tamen ascendere per modum subiicientis se ad superiorem, timor autem prius dicit resilientiam à magnitudine Maiestatis diuinæ, quàm ascensum ad ipsum.

9 Secundò *patet* solutio Difficultatis positæ à principio. Negamus enim materiam orationis esse rem petitam, confunditur enim materia desiderata, & concupita cum materia subiectata Deo per orationem. Quando enim desideramus rem, quam petimus, illa est materia, & obiectum desiderij;

desiderij;ad obtinendum verò illam per orationē subiicimus nos, & intellectum nostrum superiori; & hæc est materia subiecta, & oblata in cultum Deo per orationem, vt D. Thom. dicit hic *solut. ad 3.* Similiter negamus, quod formale motiuum orationis non sit reuerentia ad superiorem, licèt aliquis non cogitet in actu signato, & quasi per reflexionem se velle colere Deum; hoc enim ipso quod acedit ad petendum aliquid intendens illud obtinere per orationem,consequenter intendit illud obtinere per subiectionem sui ad superiorem, & consequenter per reuerentiam, & cultum superioris. Idem est ergo moueri ex reuerentia quod moueri ex subiectione sui ad superiorem, quia subiectio ad alteram reuerentia quædam est. Et sicut est impossibile habere motum sursum, quin intendatur locus superior ex loco inferiori,sic impossibile est habere motum orationis,quin procedat ex subiectione inferioris ad superiorem, quæ subiectio est motiuum reuerentiæ.

11 Quòd *verò* dicitur pertinere ad eandem virtutem velle aliquid, & exprimere desiderium eius, ac procurare illud, expresse hic negatur à *Sanct. Thom. solut. ad* 2. dum dicit, Quòd desiderare cadit sub præcepto charitatis; petere autem sub præcepto religionis, & ratio est clara, quia petere non importat præcisè exprimere desiderium, sed exprimere cum ordinatione inferioris ad superiorem, in quo imbibitur peculiaris ratio virtutis, quæ non est in desiderio.

12 Ad *secundum*, negatur, Quòd petitio non habeat pro materia aliquid quod offerat Deo, expresse enim ponit S. Thom. *solut. ad* 3. Quòd oratio offert Deo mentem, quàm ei præsentat; sicut per alios actus religionis offeruntur Deo membra, vel res exteriores: per hoc enim quod petitio est ordinatio inferioris ad superiorem, qua se subiicit illi, consequenter se ipsum tanquam materiam subiectam offert in cultum Dei, solùm enim per subiectionem ordinatur inferior ad superiorem, & hæc subiectio est materia oblata Deo per petitionem, non autem æstimatio aliqua de potentia, & maiestate Dei. *Vnde constat* in vanum laborare *Suar.* quando ponit, Quod petitio ipsa, quæ est actus intellectus, sit res oblata Deo per affectum orandi, & ipsum affectum esse formaliter actum religionis, quando procedit ex motiuo colendi Deum, aliàs solùm materialiter. Hæc enim omnia procedunt ex inconsideratione profundæ huius doctrinæ D. *Thom.*Qui posuit petitionem, seu orationem, prout est actus intellectus, considerandam esse vt ordinationem inferioris ad superiorem, in qua inferior ei subiicitur petendo; atque adeò intrinsecè, & formaliter ex sua essentiali ratione importare cultum, & reuerentiam ad Deum, & habere pro materia oblata ipsam mentem, quam superiori subiicit. Si enim petitio ipsa sit vera petitio, & debito modo fiat, semper includit hoc motiuum, & hanc rationem formalem subiiciendi se Deo,quod est colere, & venerari ipsum. Nec oportet recurrere ad affectum orandi, quando procedit ex motiuo colendi Deum, cum ex intrinseca ratione sua hoc habeat petitio. Similiter oratio non est essentialiter expectatio rei petitæ, vt putauit *P. Lessius*, confundens *Orationem* cum *Expectatione*, non enim per orationem expectamus, sed priùs speramus à Deo auxilium, vt oremus, & sic virtus spei præcedit orationem; & iterum oramus ad obtinendum aliquid à Deo,& media oratione expectamus effectum orationis; ipsa ergo oratio est subiectio petentis,non *Expectatio*, quia post petitionem expectamus consecutionem rei petitæ,& sic se habet oratio,vt medium obtinendi id quod speramus.

13 In *secunda* Conclusione *D. Thom.* solùm aduerte. Quod licèt intellectus sit nobilior voluntate, tamen Deuotio, quæ est actus voluntatis, est principalior actus religionis simpliciter loquendo, quam oratio, quæ est actus intellectus, quia in ratione cultus est melior, & perfectiùs attingit Deum in seruiendo, & obsequendo voluntas, quàm intellectus; cum enim voluntas sit potentia,quæ reliquas mouet ob libertatem suam, ideò subiectio huius potentiæ ad Deum est maior & vniuersalior subiectio, quia ratione eius Deo reliquæ potentiæ subiiciuntur, etiam intellectus; mouet enim voluntas intellectum,vtDeo subiiciatur,& ita ex hoc quod voluntas est principiū subiiciendi intellectum Deo, principalior actus in ratione subiiciendi, & colendi est ille, quo offertur, & subiicitur Deo voluntas; quia ille actus, quo offertur intellectus pendet à voluntate,licet ex parte rei oblatæ quasi materialiter, & entitatiuè consideratæ perfectior sit actus orationis,quo offertur intellectus, non tamen secundùm proportionem,& ordinem ad obsequendum Deo.

Quid de Præcepto Orationis;

1 Circa *tertiam Conclusionem* oportet explicare obligationem orationis, quantùm attinet ad præceptum Iuris diuini, aut naturalis, nam de Ecclesiastico præcepto postea agemus in tractatu de *Horis Canonicis*. Cum autem sit duplex obligatio ad aliquid faciendum, alia secundùm necessitatem medij, alia secundùm necessitatem præcepti, vtraque declaranda à nobis est in oratione. *Supponendum est* autem, Quod necessitas medij differt à necessitate præcepti in hoc quod necessitas medij sumitur purè ex ordine ad finem, quem intendimus consequi,& quia Beatitudo est finis vltimus, & finis simpliciter, ad quem omnes tendimus, necessitas medij dicitur, quando aliquid est medium necessarium, sine quo obtineri non potest talis finis, quod est esse medium necessarium ad salutem. Necessitas autem præcepti non sumitur ex fine, sed ex ordine ad præcipientem, qui per præceptum, & imperium cogit inferiores sibi obedire in aliqua materia, non tamen ab ipso pendet consecutio finis; quia si tollatur, vel excusetur quis à præcepto, adhuc potest consequi finis; sublato autem medio necessario, non potest finis consequi.

2 Secundò *supponendum est*. Quod necessitas medij non est vna ,sed multiplex, & habet latitudinem, aliquando enim medium est necessarium ad finem ex ipsa natura finis, quæ intrinsecè postulat tale medium ad sui consecutionem, sicut Gratia est necessaria ad gloriam, & sicut respirare ad vitam. Aliquando verò medium est necessarium ad finem non ex ipsa natura finis, sed ex determinatione dirigentis ad finem, sicut Baptismus est necessarius ad salutem necessitate medij, non ex natura rei, sed ex institutione Christi Et hoc potest esse medium necessarium, vel simpliciter

vel,

vel ad melius esse, quod idem est atque vtile. Potest etiam dici medium necessarium, vel quoad omnes, sicut Baptismus est necessarius pro paruulis, & adultis, vel pro aliquo statu solùm hominum, sicut Meritum, & Obseruatio mandatorum est medium necessarium ad obtinendam salutem pro adultis, non pro paruulis.

3 Vt ergo breuiùs, & clariùs necessitatem orationis, tam necessitate medij, quam præcepti explicemus, id sine argumentis per quot Quæstiones breuiter expediemus. Quæritur ergo primo.

An Oratio sit necessaria necessitate medij pro Adultis.

1 De *paruulis* nullum est dubium, vnde Respondetur ad quæsitum affirmatiuè. Estque communis Resolutio omnium Theologorum, & sumitur ex *D. Thom. in 4. distint. 15. quæst. 4. articul. 1. quæst. 3.* vbi inquit, Quod *ad orationem indeterminatè quilibet tenetur ex hoc ipso, quod tenetur ad bona spiritualia sic procuranda, quæ non nisi diuinitus dantur.* Et solut. ad 1. *Hoc ipso (inquit) quod aliquid est voluntarium, excluditur necessitas absoluta, etiam coactionis, non tamen necessitas ex suppositione finis, quia amor qui maximè voluntarius est, necessarius est, si quis velit ad salutis finem peruenire, & hoc modo etiam oratio necessaria est, & sub præcepto cadens respectu eorum, quorum voluntas sub necessitate prædicta cadit.* Sic Sanct. Thom. Constat autem quod amor necessarius sit necessitate medij ad obtinendum finem. Si ergo hoc modo necessaria est oratio, habet necessitatem medij. *Rationem* autem huius difficile est reddere, quia neque ex natura rei præcisè oratio est medium necessarium, cùm sint alia multa media, per quæ procuretur nostra salus; imò multa nobis dentur à Deo, etiam si non petamus, ex ordinatione etiam Dei, & Christi institutione non oritur ista necessitas, quia licèt nobis constet orationem esse valdè vtilem, non tamen constat instituisse illam Christum, vt medium necessarium, sicut Baptismum.

2 Dicendum *tamen est* hanc necessitatem medij in oratione sumi ex vtroque capite. Et quidem ex natura rei sumitur hæc necessitas attendendo ad nostram necessitatem, & excellentiam bonorum spiritualium, quæ à solo Deo dantur; est enim vniuersaliter loquendo necessarium ex natura rei, quod in his, quibus indigemus, recurramus ad eos, qui possunt dare. Cùm autem solus Deus possit dare salutem æternam, & bona spiritualia necesse est quod quandiù indigemus illis, recurramus ad Deum; & iste recursus semper est inferioris ad superiorem, qui non est aliud quam oratio, quia oratio est ipsa ordinatio Ascensus, seu recursus mentis ad Deum pro his, quibus indigemus *Similiter* ex ordinatione diuina sumitur ista necessitas quia Deus sua prouidentia ordinauit orationes, tanquam causas secundas, & media ab obtinenda aliqua bona præsertim spiritualia (vt diximus *ex D. Thom. in præced. articul.*) Et hoc satis reuelatum est in sacra Scriptura, vbi hæc necessitas orationis commendatur, vt Lucæ 18. *Oportet semper orare, & non deficere*, vbi ly *Oportet* necessitatem inducit, vt ait *Chryst. homil. 1. de Moyse Tom. 1.* & Matth. 26. *Orate ne intretis in tentationem*, & clariùs Iacobi 5. *Orate pro inuicem, vt saluemini.* Et communiter Patres hanc necessitatem orationis ad præparationem mediorum ad salutem reducunt. Vnde August. lib. de Don. Perseuer, cap. 16. *Cùm constet (inquit) Deum alia danda, etiam non orantibus, sicut initium fidei, alia non nisi orantibus præparasse sicut vsque in finem perseuerantiam: profectò qui ex ipso hanc se habere putat, non orat, vt habitat.* Et lib. de Eccles. Dogmat. cap. 56. *Nullum credimus ad salutem ni: Deo inuitante venire, nullum inuitatum salutem suam, nisi Deo auxiliante operari; nullum nisi orantem auxilium promereri.* Et loquitur *August.* non de primo auxilio excitante, quia per hoc inuitatur homo, & non datur per orationem, sed Dei auxilio ad postea operandum. Sic ergo oratio necessaria est non ad omnia beneficia Dei; quia aliqua sunt, quæ præcedunt orationem, vt initium fidei, & auxilium innitans; alia etiam vltra quam petimus à Deo tribuuntur, sed necessaria est ad adæquatam, & vltimam consecutionem salutis, quia (vt dicit *August.*) Perseuerantia non nisi orantibus à Deo præparatur.

3 Sed inquires, An quando dicitur oratio necessaria necessitate medij, intelligatur de oratione formaliter accepta, vt est actus intellectus procedens à religione; An sufficiat oratio virtualiter, vel causaliter. v. g. Desiderium obtinendi aliquid à Deo, vel amor Dei, in quibus tanquam in causa, & virtute continetur oratio; *M. Torr. in ista Quæstio. 83. articul. 2. Disputatio. 3.* dicit, Desiderium esse medium ad salutem, non tamen semper esse necessariam ipsam petitionem, absolutè loquendo; neque semper esse Decretum à Deo dandi salutem media petitione: explicátque authoritates *August.* de oratione sumpta virtualiter pro desiderio, sicut ipse *Diu. August.* dicit *Epistol. 121. ad Probandum*, Quod *sine intermissione orare, est sine intermissione vitam beatam desiderare.*

4 Cæterùm *Hæc Doctrina* indiget explicatione nam D. *Thom. supra citatus* dicit, quemlibet teneri ad orandum, sicut ad procuranda bona spiritualia: ergo non quodlibet desiderium sufficit, nisi etiam addatur procuratio boni spiritualis: benè autem stat aliquem desiderare salutem, & tamen non procurare illam, sed negligere, imò nolle petere à superiore: ergo tunc non satisfacit necessitati orationis, quæ est medium necessariò requisitum ad procurandam salutem. Est igitur attendendum id, quod supra diximus de Oratione, quod in ea est duplex respectus, scilicet ad rem obtinendam, quam desideramus, & ad superiorem ad quem tendit oratio pro re obtinenda. Desiderium ergo rei obtinendæ, prout præcisè habet respectum ad rem, non sufficit ad satisfaciendum necessitati orationis, quia hoc desiderium non apponit media ad rem obtinendam, sed solùm desiderat illam. Oratio autem requiritur vt medium ad obtinendam rem. Imò (vt diximus) benè stat aliquem desiderare rem, & nolle se applicare ad petendum: desiderium autem tendendi ad superiorem, & subiiciendi se illi, vt à quo debeat res obtineri, hoc virtualiter continet petitionem, & ideò etiam si intellectus formaliter non petat, neque formaliter moueatur ascendendo ad Deum, si tamen virtualiter ascendit faciendo aliquem actum, qui non solùm sit desiderium salutis, sed includat subiectionem, & ordinationem ad Deum virtualiter procurando ipsam salutem à Deo, satisfacit necessitati orationis, licèt vix possit contingere, quod sine

ſine aſſenſu, petitionéque formali ad Deum, hoc faciat. Hoc tamen non tollet quin oratio ſimpliciter ſit medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem, ſicut Pœnitentia eſt medium neceſſarium peccanti mortaliter, licèt actus charitatis, qui eminenter virtualiter continet pœnitentiam ſufficiat loco illius ad iuſtificandum: & Baptiſmus eſt medium neceſſarium ſimpliciter ad ſalutem, licèt deficiente opportunitate ſufficiat votum.

5 Illud *tamen aduerte*, Quod quando dicitur orationem eſſe medium neceſſarium ad ſalutem, non intelligitur, quod ſit neceſſarium niſi aliquando in vita. Quando autem occurrat præciſus articulus, quo quis obligatur ad orandum, ſtatim dicemus.

Oratio quæ eſt actus Religionis cadit ſub præcepto diuino, & naturali.

1 EXpreſsè habetur hoc in D. Thom. in præſenti, dicit enim orationem eſſe ſub præcepto religionis, quod explicatur *Matth.* 7. vbi dicitur: *Petite, & accipietis.* Et 1. ad Theſſalon. 5. *Sine intermiſſione orate.* Et Iacob. 5. *Orate pro inuicem, vt ſaluemini.* Et aliis multis locis, vbi per modum imperij, & præcepti commodatur. oratio. Quod videtur etiam intellexiſſe Eccleſiam, quæ ad recitandam orationem Dominicam in canone Miſſæ præmiſit illa verba: *Præceptis ſalutaribus moniti*, &c.

2 Itaque *Oratio* non ſolùm eſt medium neceſſarium ad ſalutem, ſecundùm quod importat recurſum inferiorisad ſuperiorem pro his, quibus indiget, ſed etiam eſt in præcepto, & vt importat iſtum recurſum, & vt importat peculiarem cultum Dei per petitionem. Et hunc ſenſum ſacræ Scripturæ proſequuntur Sancti Patres, qui paſſim vtilitatem, & neceſſitatem orationis commendant. In quo non poſſumus hìc multum morari. Aduertantur tamen verba *Chryſoſt.* pro his, qui negligunt orationem, lib. 1. de orand. Deum: *Cum videro* (inquit) *quempiam non amantem orandi ſtudium, neque huius rei feruida, vehementique cura teneri, continuò mihi palam eſt eum nihil egregiæ dotis in animo poſſidere.*

3 Sed inquires, An hoc præceptum obliget aliquando propter ipſum actum religionis, ita quod eius tranſgreſſio ſit ſpeciale peccatum contra religionem? Cùm enim in oratione ſint illi duo reſpectus ſæpè dicti, ſcilicet ad rem obtinendam, quam deſideramus, & ad eum ad quem aſcendit oratio propter rem obtinendam, tota difficultas eſt, An ſemper obligemur ad adhibendum hoc medium, quod eſt oratio, ſolùm ex neceſſitate, & obligatione rei obtinendæ, v.g. propter vincendam tentationem, aut obtinendam aliquam rem ſpiritualem: An etiam obligemur aliquando ad orandum propter ipſum actum orationis, & cultum, qui in illo exhibetur Deo? Hoc enim ſecundum difficile videtur; quia & ſi obligemur Deum colere ex præcepto religionis, non tamen conſtat, quod determinatè obligemur ex vi præcepti naturalis, aut diuini ad hunc determinatum cultum, qui eſt oratio. Poteſt enim aliquis colere Deum aliis actibus, vt Sacrificio, deuotione, &c. Et ſic ſatisfacit præcepto de colendo Deum: ergo ex vi præcepti religionis non videtur teneri aliquem ad orandum, ſed ſolùm propter aliquam neceſſitatem occurrentem, cui tenetur per orationem prouidere, qua ceſſante non curret ſpeciale præceptum orandi; præſertim cum oratio ſit medium ad aliquid obtinendum, & ceſſante obligatione obtinendi aliquid, debet ceſſare obligatio adhibendi media ad obtinendum. Et ob hanc cauſam Multi ſenſerunt Orationem propter ſe ipſam nunquam cadere ſub præcepto.

4 Oppoſitum *tamen dicendum eſt*, ſumitúrque ex *D. Thom. hìc:* vbi diſtinguit duplex præceptum; alterum deſiderandi, quod pertinet ad præceptum charitatis, alterum petendi, quod pertinet ad præceptum religionis, ſignificatum illis verbis Matth. 6. *Petite, & accipietis*, & reducitur ad primum præceptum Decalogi. *Ratio* verò huius (licèt difficilè reddatur à Doctoribus) principaliter ſumitur ex duobus. Primò, Quia in Scriptura non ſolùm imponitur præceptum de cultu Dei in genere, ſed etiam ſpecialiter de actu orandi, & non ſolùm propter aliquid obtinendum, ſed etiam abſolutè propter ſe, vt 2. ad Theſſalonicenſ. 5. *Sine intermiſſione orate.* Secundò, Quia oratio non ſolùm habet eſſe medium neceſſarium ad aliquid obtinendum à Deo, in quantum eſt recurſus inferioris ad ſuperiorem, & inquantum Deus decreuit non niſi per orationem aliquid nobis elargiri ratione cuius neceſſitas orationis ſumitur ex neceſſitate rei obtinendæ, ſicut neceſſitas mediorum ex neceſſitate finis; ſed etiam eſt actus bonus moralis includens in ſe ſpecialem bonitatem. Et hoc modo oratio ita ampla eſt, vt includat etiam gratiarum actiones, & laudes Dei, vt S. *Thom.* determinat *infra artic.* 17. Neque enim ad alias virtutes pertinet laus Dei, & gratiarum actio quam ad religionem, neque ad alium actum quam ad orationem, cùm ſint actus mentis colentis Deum. Et ideò dicitur Eccleſiaſtic. 24. *In oratione confitebimur Domino.* Ideſt, gratias agemus. Conſtat autem orationem ſic ſumptam cadere ſub præcepto ex natura ſua, cum obligemur ad laudandum Deum, & gratias agendum pro omnibus beneficiis ſuſceptis. Ex quo patet ſolutio rationum, & quod aliquando omiſſio Orationis eſt peccatum contra Religionem ſpeciale.

5 Inquires adhuc Vtrùm Præceptum de oratione ſit de Mentali, aut Vocali determinatè? *Reſpondetur negatiuè*, ſed quocunque modo oremus, ſiue mentaliter, ſiue etiam vocaliter, dummodo oratio vera ſit, ſatisfacimus præcepto. Ita communiter Doctores, & ſumitur ex *D. Th. infr. artic.* 12. *in corpor.* Vbi dicit, Quod non eſt de neceſſitate orationis priuatæ, quod ſit vocalis. Et *artic.* 14. *ad* 3. Quod Dominus non inſtituit orationem Dominicam, vt illis tantùm verbis vtamur, ſed ſolùm vt res in ea ſignificatas petamus, qualitercumque ea proferamus, vel cogitemus. Et in 4. *ſent. ſup. citato*, Quod ad orationem quilibet tenetur indeterminatè ex hoc, quod tenetur ad bona ſpiritualia procuranda. Ratio huius eſt; quia non eſt aliquod præceptum determinatè poſtulans orationem Mentalem, aut Vocalem.

6 Inquires: Quo tempore teneamur adimplere præceptum Orationis, quod obligat propter ſe ipſam, non attendendo ad neceſſitatem occurrentem? *Reſpondetur*, non eſſe aliquod tempus determinatum, ſed tamen non poſſe nos longo tempore tutè ſine vllo genere orationis viuere. In Scriptura enim iniungitur frequentia orationis per modum præcepti, vt eſt illud, *Sine intermiſſio*

intermissione orate. Et Luc. 18. *Oportet semper orare, & non deficere.* Vnde Suar. *loco cit. cap.* 20. *num.* 26. Censet non esse permittendam dilationem vnius anni, nec fortasse vnius mensis. Et *P. Lessius lib.* 2. *cap.* 37. *dub.* 3. censet nos obligari hoc præcepto naturali, aut diuino, vt non abstineamus ab oratione ad vnum, aut alterum mensem. Et hoc satis rationabile videtur per se loquẽdo, nisi superueniat aliquod impedimentum, puta infirmitatis, aut immodici laboris, quo excusatur quis ab orando. Addit autem *M. Torr. art. praeced. disput.* 2. *numer.* 7. Quòd in primo istanti vsus rationis, & in mortis articulo currit obligatio huius præcepti. Sed licèt verum sit apud *S. Th.* 1. 2. *quæst.* 89. *art. vlt.* Quòd in primo instanti vsus rationis tenetur homo conuerti ad Deum, & procurare suam salutem; & similiter in mortis articulo propter extremam necessitatem illius temporis, non tamen tenetur specialiter orare ex vi præcepti, quod propter ipsam orationem ponitur, sed si tenetur erit propter necessitatem instantem, cui tenetur homo prouidere per aliquod medium. Vnde si sine oratione haberet tunc aliquis contritionem, aut actum charitatis, non peccaret ex eo, quod non oraret.

Qui recitat Horas Canonicas quotidiè, aut diebus festis assistit Missæ, satisfacit sufficienter præcepto Orationis.

1 RAtio sumitur ex *D. Thom. in* 4. *dist.* 15. *qu.* 4. *artic.* 1. *quæstiunc.* 3. vbi inquit, Quod *Omnibus etiam, qui Ecclesiæ ministerio non funguntur, videtur ab Ecclesia determinatum tempus orandi statutum esse, cum ex Canone statuto teneantur diebus festis diuinis officiis interesse.* Sic D. Thom. Vnde rectè infertur, quod adimplendo hoc præceptum Ecclesiæ sufficienter adimpletur præceptum diuinum de oratione. *Patet. conseq.* Quia quando præceptum Ecclesiæ determinat tempus adimplendi aliquod præceptum diuinum, si adimpletur præceptum Ecclesiæ, satisfacimus etiam diuino, vt patet in præcepto de audienda Missa, de communicando in Paschate, de confitendo semel in anno: qui enim adimplet hæc præcepta, satisfacit præcepto diuino de confitendo, communicando, &c. Ergo similiter id dicendum est de oratione ob eandem causam. Ita etiam sentit *M. Torre loco cit.*

2 Vnde *nescio* quid in mentem venerit *Suar. lib.* 7. *de Orat. capite* 30. *numero* 12. Qui ponit differentiam inter alia præcepta Ecclesiæ, & præceptum orandi, quod hoc non imponitur ab Ecclesia ad determinandum tempus obligationis præcepti diuini, prout datur ipsis priuatis personis; quia communiter ab omnibus assignantur alia tempora, quibus obligat hoc præceptum extra tempus audiendi Missam. Sed hoc est negare propositionem *D. Thom.* sine causa, & probatio illa futilis est: Quia alia tempora, quæ assignantur ab Authoribus, quibus obligat præceptum orationis, vel sunt tempora, quæ obligant propter aliquam necessitatem occurrentem (de quo modò non agimus, sed loquimur de præcepto dato propter ipsam orationem) vel illa tempora includuntur à fortiori in tempore audiendi Missam, aut recitandi horas; quia si ex vi præcepti diuini homo obligatur, vt per vnum, aut alterum mensem non prætermittat orationem, vt ipse *Suar. & Lessius* fatentur ab illo, qui singulis festis, aut etiam singulis diebus verè, & propriè exerceat orationem, etiam vt persona priuata, quid amplius quæritur? neque enim præceptum diuinum obligat nisi vt aliquando oretur. Si ergo quis orat, & frequentiùs quàm in mense, cur non satisfacit?

3 Sed inquires Quibus temporibus teneatur homo orare propter necessitates occurrentes, vel proprias, vel proximorum; & quæ necessitas iudicetur ad hoc obligare? *Respondetur*, Quòd quia subuenire necessitatibus potiùs pertinet ad virtutem Charitatis, aut Misericordiæ, ideò vt teneatur homo per orationem necessitatibus succurrere, talis exigitur necessitas, quæ prudenter intelligatur postulare speciale Dei auxilium, & recursum ad ipsum. Et quantò plus necessitas, aut periculum cessit, tantò nos amplius tenemur ad orationem, quod intelligitur de necessitate spirituali, aut eorum, quæ ad spiritualia ordinantur, quia hæc solùm possunt postulari, vt dicetur infra.

4 In *particulari autem descendendo*, tenetur homo orare, quando vrget grauis aliqua tentatio, quæ de facili expelli non potest aliis remediis, maximum enim remedium est oratio, iuxta illud, *Orate, ne intretis in tentationem.* In hoc conueniunt omnes Doctores. *Secundò*, tenentur orare in euidenti, aut magno periculo mortis, ita *Lessius*, & *Torre. Tertiò.* quando tenetur præparare se ad gratiam, vt quando quis ministrare, aut suscipere debet Sacramentum, ita *Lessius* vbi supra. Sed id negat *Suar.* ne tot obligationes facilè multiplicentur, sufficit enim quod homo curet conuertere se ad Deum; etiamsi non oret formaliter. *Quartò* tenetur ad orationem, quæ sit gratiarum actio, quoties aliquod insigne beneficium à Deo recepit. *Quintò*, propter necessitatem proximorum. Sicut enim per alias eleemosynas corporales tenetur homo subuenire necessitatibus corporalibus, quando aliquis est in extrema, aut graui necessitate, sic quando vrget aliqua grauis necessitas spiritualis, cui alio remedio de facili subvenire non potest (si enim alia remedia supersint, non vrget necessitas pro isto determinatè) orationibus adiuuare debemus. Quod præsertim est verum de necessitatibus communibus, vt si instat Electio Summi Pontificis, celebratio Concilij, aut imminet graue Schisma, aut Bellum. Sic sumitur ex *D. Thom. in* 4. *sentent. supr. citat.* & à *M. Torr.* asseritur, *Suar. & Lessio, & Nauarr.*

5 Cæterùm hoc præceptum orationis pro communibus necessitatibus magis obligat Superiores, & Præpositos Communitatis, vt ipsi procurent fieri orationes, quam priuatas personas, quibus non incumbit cura Reipublicæ. Vnde si Superiores curent, vt oblationes fiant, & communitas ipsa ex magna parte orationi insistat, excusabitur particularis aliquis, quia satisfacit per orationem aliorum. Si quis autem aduertat non ita curari necessitatem publicam, nec fieri communiter oratione pro illa, tunc ipse obligabitur ad orandum, quia obligatur curare de bono communi & eius periculo, quando ab aliis id non curatur. Et pari ratione id iudicandum est de necessitatibus priuatis, quamdiù enim illis non subvenitur per alios, nec per alia remedia, tunc solùm determinatè tenetur homo orare pro illis.

Quid de Animabus Purgatorij,

1 QVas scimus esse in magna necessitate, tenebitur ne aliquis ex præcepto orare pro illis? Non est facilis Resolutio, neque ab Authoribus attingitur. Crediderim tamen quod si quis sciret aliquem in particulari grauiter indigere in purgatorio nostris orationibus, ex præcepto obligari ad orandum pro ipso; quia generale præceptum est vt grauiter egenti eleemosynam tribuamus, vel corporalem, vel spiritualem, Loquendo autem de generalibus necessitatibus purgatorij, non videtur aliquis peccare in particulari, si omittat orare pro ipsis, quia applicatur istis necessitatibus generalibus generalis Oratio, & suffragia Ecclesiæ, & sacrificia & eorum opera, & orationes, qui quotidie orant pro defunctis. Præterquam quod homo non tenetur subuenire animabus purgatorij determinatè per orationes; sed vel per orationes, vel per alia pietatis opera, quæ sint suffragia ipsarum. Quod si hæc opera non possit facere tunc tenebitur ad orationes, iuxta resolutionem positam.

2 In *omnibus casibus*, quibus homo obligatur ad orationem, vt homo peccet contra illam, necesse est quod aduertat ad obligationem suam aduertentia formali, vel virtuali. Et similiter quod non sit alius modus subueniendi illi necessitati nisi per orationem, aliàs censebitur omissio inuoluntaria. Quandocumque autem omittit peccando contra illam, duplicem malitiam habet illud peccatum, scilicet contra Charitatem, aut Misericordiam, qua tenetur subuenire proximo, & contra Religionem, quia supposita illa necessitate, non sola misericordia, sed etiam Religio obligat ad actum suum. Sicut supposita necessitate Fidei, non sola Fides, sed etiam Fortitudo obligat ad Martyrium (quod tamen solùm probabile censet *Suarez*) Et quando vrget tentatio aliqua contra aliquam virtutem, V. g. contra Castitatem, vel Fidem, si omittit quis orare, quando aliud remedium non suppetit, peccat contra Castitatem, si tentationi cedat, & contra Religionem, quia non orat: sufficit tamen in confessione explicare peccatum consensus in tentatione, quia hoc ipso manet explicata negligentia, seu omissio adhibendi media ad resistendum.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm solus Deus debeat orari;

1 PRæsens *Artic.* est quasi appendix præcedentis, cùm enim determinauerit S. *Doctor*, orationem esse actum Religionis, quæ solùm terminatur ad Deum, restat explicare quomodo soli Deo porrigatur oratio; vel si possit ad aliam personam dirigi, & hoc est quod *S. Thom.* quærit in titulo. Ex Artic. habes quatuor Conclusiones. *Prima*, Ad solum Deum dirigitur oratio tanquam per ipsum implenda. *Secunda.* Sanctis; siue Angelis siue hominibus exhibemus orationem, seu orationes, vt Intercessoribus, & Impetrãtibus id quod petimus. *Tertia in Solut. ad* 2. Beati cognoscunt petitiones nostras, Deo manifestante illas in Verbo, *Quarta* in Solut. ad 3. ad Animas Purgatorij non dirigimus orationes nostras, nec petimus ab eis suffragia, bene tamen ea petimus à viuis.

Primam Conclusionem probat S. *Thom. in corpor. articul.* tali ratione; Omnes orationes nostræ ordinari debent ad gratiam, & gloriam consequendam: sed hanc solus Deus dare potest; iuxta illud Psalm. 83. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*: ergo orationes nostræ solùm per Deum possunt impleri, & consequenter soli Deo porrigendæ sunt, vt per ipsum adimplendæ.

2 De *Bonitate Consequentiæ*, & de veritate Minoris nullum est dubium. Maior verò propositio dubitationem habet, Quomodo intelligendum sit, quod orationes nostræ solùm ordinari debent ad gratiam, & gloriam consequendam cum multa possimus petere à Deo honestè, etiam non ordinando illa ad gratiam, & gloriam, sed ad aliquam commoditatem naturalem consentaneam rationi. Neque in hoc assignatur à *D. Thom.* adæquata causa, cur solus Deus orari debeat. Quia orationes pertinere ad Deum, & solùm dirigi posse ad Deum, non fundatur ex parte rerum, quæ postulantur per orationem, sed ex modo, quo pendent, & prouenire possunt à Deo: nam easdem res possumus petere à Deo, & ab hominibus, à Deo, vt à primo Authore omnium rerum; ab hominibus verò vt à causis particularibus à quibus aliquæ res particulariter pendent. Igitur sine ordine ad gratiam & gloriam adhuc saluatur, quod solus Deus debeat orari, dummodo id, quod petitûr tanquam à Supremo Authore rerum petatur: hoc enim modò solus Deus orari potest. *Imò* etiam si res aliquæ ordinentur ad gratiam, & gloriam, adhuc possumus eas petere ab homine, & si gratiam, & gloriam dare non possit? sicut quando quis studet propter obtinendum beneficium, non repugnat petere auxilium ad studendum, etiam ab illo, qui beneficiũ dare non potest: malè ergo reducitur tota ratio quare solus Deus orari debeat, ad hoc, quod solus ipse dare potest gratiam, & gloriam.

3 Caietanus *in hoc articul.* vnico verbo soluit hanc Difficultatem dicens, Quod S. *Thom.* loquitur per se de oratione Fidelium, id est, de oratione, quam faciunt fideles, in quantum fideles, quia fidelis non petit aliquid à Deo ordinatè, nisi ordinando illud ad finem supernaturalem. Si enim petat aliquid nõ curando, an expediat, vel non expediat ad finem supernaturalem, talis oratio est communis fideli, & infideli, & per se loquendo non est simpliciter actus Religionis, quia non simpliciter colit Deum, qui solùm virtutibus colitur, & his, quæ ad ipsum ordinantur; & multominus si petat aliquid contrarium fini supernaturali, vt homicidium, adulteriũ, &c. Relinquitur ergo quod solùm est decens Fideli, vt fidelis est, petere ea, quæ ordinantur ad gratiam, & gloriam, hoc enim peculiare est fideli, vt distinguitur ab infideli.

4 At verò *P. Suar. libr.* 1. *de Orat. caput* 9. *numero* 7. Reiicit expositionem *Caiet.* dicens, Quod *Caiet.* sentit orationem omnem factam in peccato mortali, non esse actum Religionis, quia non ordinatur ad finem Charitatis, quæ autem ex Religione, & Fide procedit, ordinari ad gratiã, & gloriam. Hoc autem impugnat ipse ex eo, quod bene potest peccator orare per auxilium diuinum, etiamsi non habeat habitum Religionis infusæ, qui solus est in habentibus gratiam: sicut patet.

quando

quando peccator petit à Deo gratiam, & remissionem peccatorum, potest etiam dari verus actus orationis, etiam si non ordinetur ex intentione orantis ad gloriam, quia iste finis est intrinsecus orationi, nec dat illi speciem essentialem. Ac denique quia in ordine orationis naturalis, & acquisitæ datur proprius, & peculiaris modus orandi Deum sine ordine ad finem supernaturalem, petendo scilicet aliquid ab eo, vt à Supremo Authore rerum, quo pacto non potest peti ab aliqua creatura: ergo adhuc non saluat *Caiet.* adæquatam rationem, quare solus Deus orari debet.

6 Dicit *ergo* ipse *Suar.* quod ratio *D. Thom.* potest intelligi vno ex tribus modis. Primò per ly *gratiam* intelligendo quodcumque beneficium Dei aliàs non debitum, siue naturale, siue supernaturale sit; hoc enim solus Deus potest dare simpliciter loquendo, id est, tanquam prima causa rerum. Sed hoc non est ad mentem *D. Thom.* Probat enim Deum solùm dare gratiam ex illo Psalm. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*, vbi sermo est de gratia supernaturali. Secundò dicit, Quod *D. Thom.* non curauit reddere rationem adæquatam suæ conclusionis, sed quasi à proportione; quod sicut gratia à solo Deo dari potest, ita quodvis bonum à solo Deo dari potest, & singulari modo, quo Deus est primus Author omnis boni, sicut est spiritualis author gratiæ. Sed hoc est succumbere difficultati, & infirmare, non explicare rationem *D. Thom.* *Tertio* dicit. Quod loquitur S. *Doct.* de Oratione Christiana efficaci, cuius efficacia nititur diuinæ promissioni; hæc autem promissio non est facta nisi orationi petenti gratiam & gloriam, & ideò qui aliter petit, efficaciter non petit; & è contra qui petit innixus promissioni diuinæ, petere debet propter gloriam, etiamsi de illa non cogitet. *Sed hæc explicatio* incidit in sensum *Caiet.* non quem *Suar.* fingit, sed quem posuit *Caiet.* Neque enim dixit *Caiet.* Orationem factam à peccatore extra charitatem non esse actum Religionis, sed quod ille, qui petit non curando an expediat ad finem vltimum, non petit vt fidelis, sed est oratio communis fideli, & infideli, neque ex se est actus Religionis Religione Christiana, quia non est benè ordinatus. Idem est autem efficax oratio, atque benè ordinata, nulla enim bona oratio fraudatur desiderio suo, dicente Apost. Iacob. in sua Canon. cap. 4. *Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis.* Si ergo non malè petatur, sed sicut petit bona, & ordinata oratio, semper accipiet; idem est ergo orationem esse ordinatam, & esse efficacem; & ita si ad hoc, quod sit efficax, requirit *Suar.* quod petat gratiam, & gloriam, cur non vt sit ordinata, sicut requirit *Caietanus*?

7 Igitur *mens D. S.* sicut ipse se explicat *in 4. dist.* 15. *quæst.* 4. *art.* 5. Fundatur in doctrina *D. August. Epist.* 121. *cap.* 4. vbi dicit, solùm nos posse petere à Deo vitam beatam, verba D. August. sunt: *Quoniam permouet te, quod ait Apostol. quia oremus sicut oportet nescimus, & timuisti ne magis tibi obsit, non sicut oportet orare quàm non orare, quod sic itaque breuiter dici potest: Ora beatam vitam, hanc enim habere omnes homines volunt: quia ergo aliud te oportet orare nisi id, quod cupiunt, & boni, & mali, sed ad quod perueniunt nonnisi boni.* Et *cap.* 12. ostendens quod nos solùm possumus orare, quod continetur in oratione Dominica, sic ait: *Quisquis id dicit, quod ad istam Euangelicam precem pertinere non possit, etiam si non illicitè orat, carnaliter orat, quod nescio quemadmodum non dicatur illicitè, quandoquidem spiritu renatos non nisi spiritualiter decet orare.* Et infrà. *Liberum est alijs, atque alijs verbis eadem tamen* (id est, contenta in oratione Dominica) *in orando dicere, sed non debet esse liberum alia dicere.* Quare liquet apud *Augustin.* materiam, quam licitè petimus in oratione solùm esse id, quod continetur in oratione Dominica; omnia autem, quæ ibi petuntur, aut sunt gratia, & gloria, aut ordinata ad gratiam & gloriam. Assumpsit ergo *S. Thom.* pro antecedente doctrinam hanc *August.* quia non licèt nobis alia petere nisi ea, quæ continentur in oratione Dominica secundùm institutionem, & præceptum Christi, quod totum pertinet ad gratiam, & gloriam. Ex quo optimè intulit, quod solus Deus debeat orari, quia solus Deus dare potest gratiam, & gloriam, & ea, quæ ad illam ordinantur, provt subsunt tali ordinationi.

8 Ex *qua doctrina* facilè apparet, Quomodo ratio *D. Thom.* efficax sit, & quomodo non possimus petere aliquid à Deo, quod non sit ordinatum ad gratiam, & gloriam. Licèt enim non ordinetur ex intentione petentis, si tamen conformamus intentionem nostram cum eo, quòd Christus instituit, & præcepit orare in oratione Dominica, semper intendimus id, quod ordinatur ad gratiam, & gloriam, licèt de illa non cogitemus. Si verò intentionem nostram non conformamus institutioni Christi malè petimus, licèt res ordinatas ad gratiam, & gloriam, non tamen provt sic ordinatas, sed provt respiciunt alium finem petamus, nisi fortè petamus ea ab hominibus, aut ab intercessoribus, vt dicitur in secunda conclusione. *Præterea* quando dicitur, quod adæquata ratio quare solus Deus debeat orari, non est, quia ab ipso solùm debemus petere gratiam, & gloriam, sed quia solùm possumus à Deo petere aliquid, vt à Supremo Authore rerum. *Respondetur*; quod licèt nemo possit orari, vt Supremus Author, nisi solus Deus, tamen non pro omnibus, quorum Deus est Author, possumus ipsum rogare, sed solùm pro his, quæ determinauit Christus in oratione Dominica. Nam ad entitatem peccati concurrit Deus, vt Supremus Author totius entis, & ad multa mala pœnæ, quæ infligit hominibus, & tamen non possumus illa petere à Deo. Vt ergo *D. Thom.* prudenter procederet, non debuit probare Conclusionem suam ex eo solùm, quòd Deus est Supremus Author rerum, & solùm vt talis orari potest; sed etiam determinare materiam, quæ solùm peti potest à Deo, & ostendere illam à solo Deo dari posse.

9 Denique S. *Thom.* ostendebat, in eo solùm orari posse Deum, in quo ipse solus adimplet ea, quæ petimus, ita quòd reliqui, quos orare possumus, solùm se habent, vt intercessores; hoc autem non habet verum nisi respectu gratiæ, & gloriæ; in his enim, quæ naturalia sunt, etiam extra Deum inueniuntur aliquæ causæ, quæ non solùm sunt intercedentes, sed etiam verè adimplentes, & facientes ea. Id ergo in quo solus Deus est dator, & reliqui omnes intercessores, solùm est gratia, & gloria, & res spirituales ad illam ordinatæ.

10 Alia *leuior* Difficultas proponitur à *Suarez* circa Conclusionem, & rationem *D. Thom.* Quia gratia, & gloria datur ab omnibus Personis Diuinis, & tamen est consuetudo Ecclesiæ, sæpè dirigere

dirigere orationes ad vnam tantùm Personam, vt in Litaniis, & in pluribus Collectis. Sed hoc parui momenti est, & benè expeditur à *Suar.* habet enim locum in quacumque re, quam petere possumus, siue sit gratia, vel gloria, &c. Quidquid enim fiat ad extra, indiuisè fit ab omnibus Personis. Certum est ergo, quod Ecclesia ipsa dicit in præfatione Trinitatis: *Vt in personis proprietas, & in essentia vnitas, & in maiestate adoretur æqualitas.* Quando ergo oramus, vel adoramus Deum, totum hoc, & personas, & essentiam respicimus, vt causam adimpletionis orationum nostrarum, specialiter tamen mentionem facimus alicuius Personæ, quasi ad ipsam orantes, vel propter commemorationem alicuius beneficij, sicut in Filio respicimus Incarnationem, & Officium Mediatoris: in Spiritu Sancto rationem Doni: in Patre missionem Filij, & Spiritus Sancti, & secundùm has rationes commemoramus specialiter Personas, vel quia Patri conuenit esse principium omnium personarum, ideò ipsi potiùs appropriatur oratio, quàm aliis, quia in ipso aliæ Personæ intelliguntur Et ideò Christus docuit nos orare ad Patrem in nomine suo, & ita Ecclesia petit per Christum. Quæ est doctrina S.*Thom. in* 4.*dist.*15.*q.*4.*art.*5. *quæstiunc.*3. *ad* 1.

11 *Secundam Conclusionem*, scilicet Sanctos posse orari, vt Intercessores ad obtinendum, quod petimus, probat *S.Thom.*in *Argumento sed contra* ex illo Iob 5. *Voca, si quis est, qui tibi respondeat, & ad aliquem Sanctorum conuertere.* Qui locus apertè loquitur de oratione ad Sanctos, & sic exponitur à *B.Gregor. lib.*5.*Moral.cap.*30. *in corpore art.* probat S.*Thom.* eandem Conclusionem explicando priùs, quomodo oremus ad Sanctos, videlicet vt eorum precibus, & meritis orationes nostræ reddantur efficaces; hoc enim valdè conforme est rationi, vt qui petit aliquid adhibeat intercessores ad obtinendum efficaciùs, quod petit; qui autem possunt esse intercessores apud Deum nisi Sancti? Probat deinde ex illo Apocal 8. *Ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo.* Vbi vides orationes Sanctorum per manum Angeli, quasi per intercessorem offerri Deo. *Denique* id probat *S. Thom.* ex vsu Ecclesiæ, quæ à Sanctis petit, vt orent pro nobis. Vnde cum is sit vniuersalis vsus, & Ecclesia vniuersaliter errare non possit, manet firmum, & certum Sanctos posse orari.

12 Cæterùm Hæretici, neque Ecclesiæ acquiescunt, neque rationi, & ideò vehementer conclusionem istam destruere conantur. Est autem antiquissima hæresis hæc, cum extet apud *D. Hier.* confutatio erroris *Vigilantij.* Qui asserebat Mortuos non orare pro nobis, ex quo inferebatur, neque eos orari posse à nobis. Posteà alij apertè negauerunt Sanctos esse inuocandos, vt *Cathari, Patarenli, Vualdenses, & Vviclefistæ.* Denique nostri temporis hæretici tanquam filij Viperarum, impleuerunt mensuram patrum suorum, imò & vicerunt illos addentes præuaricationem. Docent enim non solùm esse inutile inuocare Sanctos, sed etiam esse impium, quia contrariatur officio Mediatoris, qui est Christus, ita *Caluinus, Lutherus, Apologia confessionis Augustanæ*; qui etiam addunt, quod si Sancti orant, eos tamen non orare pro isto, aut illo in speciali, sed pro Ecclesia electorum in genere.

13 Præcipua Hæreticorum fundamenta ad tria, aut quatuor reducuntur. *Primum*; Quia non extat in Scriptura Sacra mandatum, aut exemplum, aut permissio de inuocatione Sanctorum. Similiter neque constat Sanctos accepisse à Deo officium patrocinandi, nec id pertinet ad eorum meritum, quia pro meritis huius vitæ sufficientem remunerationem acceperunt; in cœlo autem non amplius merentur. Et quod in risum vertunt Hæretici, quòd vnum Sanctum faciamus aduocatum pro peste, alium pro dolore dentium, alium pro dolore gutturis, &c *Item*, quia inuocando Sanctos tribuimus eis cultum religiosum, qualis est actus orationis, faciendo illos Patronos apud Deum, cùm Deus per se ipsum nos audiat. Vnde dicit D.Ambros. in 1.cap. ad Roman. *Ad Deum promerendum, suffragatore non est opus, sed mente deuota.* Et D.Chrysost.Homil.de profectu Euang. Tom.3. *Non opus* (inquit) *est tibi patronis apud Deum, neque mulio discursu, vt blandiare alijs, sed solus licèt sis, patronóque careas, & per te ipsum Deum preceris, omninò tamen voti compos eris.*

14 Præterea, quia iniuriam facimus Mediatori, nam vt dicitur 1.ad Timoth.2. *Vnus est Mediator Dei, & hominum Christus Iesus.* Ergo facere Sanctos Mediatores, & intercessores est in iniuriam Christi. Vnde dicit Augustinus libro 2. contra Parmenian. cap. 8. *Si esset Mediator Paulus, essent vtique & cæteri Coapostoli eius, ac sic multi mediatores essent, neque ipsius Pauli constaret ratio, qua dixerat, vnus Deus, vnus Mediator,* &c. Et Theodoret. super illa verba D. Pauli ad Colossens.2. *Nemo vos seducat, volens in humilitate Angelorum, & Religione,* &c. Sic ait: *Synodus quoque, quæ conuenit Laodiceæ, quæ est Frigiæ Metropolis, lege prohibuit ne precarentur Angelos.* Addit Caluinus Decretum *Concil. Carthagin.* 3. *cap.* 23. vbi dicitur; *Cum ad altare assistitur semper ad Patrem dirigatur oratio.* Ex quo colligit Hæreticus, prohiberi in eo Concilio ne publicè in altari inuocentur Sancti, & ne *Mysterium Cœnæ* (sic ipse vocat *Missam*) profanaretur in inuocatione mortuorum.

15 Vltimum *Fundamentum est*, Quia Sancti non possunt cognoscere ea, quæ apud nos aguntur, & consequenter neque orationes nostras, dicitur enim Iob 14. *Siue fuerint filij eius nobiles, siue ignobiles non intelligent.* Et Eccles.9. *Mortui nihil nouerunt amplius.* Et Isai. 63. *Abraham nesciuit nos, & Israël ignorauit nos.* Ex quibus locis; & aliis probat S.*Aug. lib.de cura pro mortuis, cap.*13. Mortuos, etiam Sanctos, ignorare, quæ aguntur apud nos; *Quia aliàs* (inquit) *ipse visitaretur, & consolaretur à matre sua, neque est probabile, quod sit facta vita fœliciore crudelior.*

16 Constans nihilominus est, & secundùm Fidem certa Conclusio *S. Thom.* deducitúrque eisdem probationibus, quibus à Doctore Sancto, scilicet ex Scriptura, & vsu Ecclesiæ, per Concilia, & Sanctos Patres approbato. *Breuiter*, ex Scriptura sic deduci potest, Quia sæpè inuenitur in Sacris Litteris Sanctos homines, & Angelos intercedere, & orare pro nobis: ergo ipsos rogare possumus, vt intercessores, & suffragatores. *Patet conseq.* Quia frustra ipsi orarent pro nobis si nescirent necessitates nostras: si ergo sciunt ipsas, & sunt intercessores, possumus ad eos dirigere intentionem nostram, vt nos adiuuent. *Antecedens constat* ex multis locis

Scripturæ

Scripturæ, dicitur enim 2. Machab. vlt. de Ieremia Propheta, qui multis ante annis obierat; *Hic est qui multum orat pro populo.* Cui loco Hæretici nil aliud respondent, quam negare authoritatem illius libri, sed ille admittitur à *Concil. Carthagin.* 3. à *Nicen. Trident.* & aliis. Item 1. Petr. 2. *Dabo operam, & frequenter habere vos post obitum meum, vt horum memoriam faciatis.*

17 De *Sanctis* Angelis, quod orent pro nobis, patet *Tob.* 12. vbi dixit Angelus Raphaël: *Ego obtuli orationem tuam Domino.* Item Zachar. 1. *Et respondit Angelus Domini, & dixit: Domine exercituum, vsque quo tu non miseberis Ierusalem, & vrbium Iudæ, quibus iratus es?* Denique constat sæpe poni Sanctos mortuos, vt eorum meritis Deus placabilis reddatur, vt Exod. 32. *Recordare Abraham, & Isaac, & Israel seruorum tuorum.* Daniel. 3. *Neque auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israel Sanctum tuum.* Et Ps. 131. *Propter Dauid seruum tuum non auertas faciem Christi tui.* Vbi non solùm interponitur pactum, quod fecerat Deus ad illos (vt ponit Caluinus) sed etiam petitur aliqua gratia, & beneficium per illorum intercessionem; Nam in Daniele petebatur misericordia: *Non auferas misericordiam propter Abraham*, &c. Et in loco Exod. Moyses petebat, vt dimitteretur populo peccatum, quod vtique gratia erat, non iustitia. Vnde optimè dixit D. August. Quæstion. 149. in Exod. *Admonemur cum merita nostra nos grauant, ne diligamur à Deo, releuari nos apud eum illorum meritis posse, quos Deus diligit.* Idem habet Theodoret. *Q.* 67. *in Exod.* & *Chrysost. Homil.* 42. *in Genes.*

18 *Ex Conciliis* habetur hæc veritas in *Concil. Calcedon. act.* 11. vbi dicitur: *Flabianus post mortem viuit martyr, oret pro nobis.* Et in 7. Synod. General. act. 6. *Cum timore omnia agamus postulantes intercessiones incontaminatæ Deiparæ, item Sanctorum Angelorum, & Sanctorum omnium.* Denique in *Concil. Trident, sess.* 25. *in princip.* determinatur impiè sentire eos. qui negant Sanctos inuocandos esse, aut pro hominibus etiam singulis orare, aut aduersari honori Mediatoris. Vsus etiam Ecclesiæ, quem *S. Thom.* adduxit ex Litaniis antiquissimus est, nam in *Concil. Aurelian.* 1. tempore Hormisdæ Papæ inducuntur Litaniæ; & habetur *de consecr. dist.* 3. *cap. rogationes.* Pro Hispania etiam ponuntur Litaniæ idibus Decembris per tres dies *in Concil.* Tolet 5. c. 1. & *in* Toletan. 6. *cap.* 2.

19 Denique *Ratio manifesta est*, Quia Sancti in hac vita possunt orare pro aliis, vt patet Iob 42 *Iob seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam.* Et Apostolus sæpissimè in suis Epistolis petit orationes fidelium, vt ad *Ephes.* 6. *ad Colossens.* 4. 2. *ad Thessal.* 3. & denique *Iacob.* 5. dicitur: *Orate pro inuicem vt saluemini.* Ergo etiã post mortẽ Sancti possunt orare pro nobis. Quo argumento vtitur D. *Hieron. contra Vigilant.* Et Conseq. patet, Quia nec post mortem deest illis efficacia, cùm sint magis coniuncti Deo; neque cognitio nostrarum orationum, quia sciunt illas Deo reuelante, sicut etiam alia multa, quæ illis manifestantur in gloria vt ostendit D. Th. *concl.* 3. Ergo nulla est causa, cur negetur, eos pro nobis intercedere.

Soluuntur Argumenta.

1 Ad *Argumenta* Hæreticorum facilè respondetur. Ad 1. constat ex dictis inueniri in Scriptura, & vsu Ecclesiæ exemplum inuocationis Sanctorum: Constat etiam eos accepisse à Deo dignitatem intercedendi eo ipso, quo facti sunt amici, & familiares Dei. Neque enim vt aliquis possit orare pro altero requiritur ampliùs, quàm familiaritas amicitiæ ad illum à quo petit; & hoc etiam pertinet ad Sanctorum meritum, quando enim meruerunt Deo coniungi, & amici Dei esse per charitatem, & gratiam consummatam, meruerunt quoque ex consequenti posse orare pro nobis sicut amicus ad amicum. *Quod verò irrident* Hæretici, vnum Sanctum orari pro vna necessitate, & alium pro alia. *Respondetur*, Id non esse mirum, cum Deus soleat aliquem Sanctum facere magis clarum in vna virtute, quam in alia, & aliquam gratiam vni tribuere, & non alteri. Et ideò egregiè dixit D. August, Epistol. 137. *Numquid non Africa Sanctorum Martyrum corporibus plena est, & tamen nunquam hic scimus talia miracula fieri, Sicut enim Apost. dicit, non omnes Sancti habent curationem doni; neque omnes habent diiudicationem spirituum, ita neque in omnibus memoriis Sanctorum ista fieri voluit ille, qui diuidit propria vnicuique prout vult.* Sic D. August.

2 Ad *secundum Fundamentum.* Hæreticorum respondetur cum S. *Thom huic ad* 1. Quòd solùm colitur Latria ille, ad quem oramus, vt ad Authorem gratiæ, & gloriæ, quam petimus, non verò quem adhibemus solùm, vt intercessorem. Quæ solutio ab Hæreticis despicitur putãtes, quod solùm possumus Sanctis tribuere honorem ciuilem; si verò Sacrum, & Religiosum exhibeamus colere eos est Latria: vnde & nobis obiiciunt, quod Beatissimam Virginem Deam appellamus, Cæterùm longè differt, cultum aliquem, & orationẽ aliquam esse Sacram, & Religiosam, vt distinguitur à Ciuili, & esse Sacram, vt dicit cultũ Latriæ. Quæ æquiuocatio, vt tollatur, aduerte, quòd cultus Religiosus tripliciter sumitur. *Vno modo* strictè prout procedit à virtute Religionis, & directè tendit ad Deum, & sic soli Deo exhiberi potest. Qua ratione dixit Hieron. lib. 1. cont. Vigilantium: *Qui Martyrem adorauit?* Et tamen ipse se explicat dicens *Quis hominem fecit Deum?* Quasi negans Sanctis adorationem diuinam. Et S. August. Epist. 44. *Ne te hoc lateat, & in sacrilega conuicia imprudentem trahat, scias enim in Christianis Catholicis nullum coli mortuorum.* Qui tamen statim se exponit, addens: *Nihil denique, vt Numen adorari, quod sit factum, & condictum à Deo.* Negat ergo cultum mortuis Sanctis tanquam *Numini*, id est, tanquam Diuinitati.

3 Secundo *modo*, cultus Religiosus sumitur pro eo, qui procedit à Religione, non directè, & primariò, sed ex quadam redundantia, quando cogitamus Sanctos, vt Dei Ministros, & vt nobis repræsentantes Deum, sic enim non repugnat eos secundariò honorari per Latriam propter ministerium, & repræsentationem. Qua ratione dixit *S. Th. Q. præced. art.* 2. Nos habere actum deuotionis ad Sanctos, non qui terminetur in illis, sed qui transeat ad Deum. Et Ambros. Serm. 1. de Sanct. *Quisquis honorat Martyres,*

honorat & Christum. Hieron. Epistol. 53. *Honoramus Seruos vt honor eorum redundet ad Dominum, qui dixit, qui vos suscipit, me suscipit.* Et sic probabile est posse elici a virtute Religionis, & Latriæ cultum erga Sanctos propter repræsentationem ministerij, quasi secundario, quamuis in praxi non sit consulendum propter periculum labendi in adorationem directam Latriæ, & immediatè ad ipsos terminatam, sicut tradunt Theologi 3. *p. Q.* 35. *art.* 5. *cum D. Thom. ibid.*

4 Tertio *modo* cultus dicitur Religiosus, & Sacer, non quia fit à virtute Latriæ, sed quia fit supra modum ciuilem, id est, exhibetur personis coniunctis Deo, & supra humanam conuersationem constitutis. Talis enim cultus non potest esse ciuilis, quia personæ; quibus exhibetur, sunt in superiori ordine à ciuili; debetur ergo illis honor altior ciuili, & inferior diuino, & talis elicitur à Dulia; quia tamen imperatur immediatè à Latria propter coniunctionem Sanctorum ad Deum, dicitur Deuotio ad Sanctos, vel oratio procedere à Religione, non immediatè, sed imperatiuè. Quo sensu accipi potest id, quod dicit *S. Thom. supra* de Deuotione ad Sanctos. Et talem cultum Religiosum, qui excedat ciuilem agnouit D. Ambr. Serm. 1. de Sanct. citat. *In celebritate* (inquit) *Martyrum prætermissis omnibus sæculi actibus reddamus illis honorificentiam.* Et D. Damascen. lib. 4. de Fid. *Quibus rebus Deus colitur, eisdem serui eius oblectantur, quapropter hymnis, & canticis spiritualibus Sanctos colimus.* Et Cyrill. Hierosol. cathes. 5. mystagogica: *In sacrificio incruento mentionem facimus Prophetarum, Apostolorum, & Martyrum, vt Deus orationibus illorum, & deprecationibus suscipiat preces nostras.* Vnde patet quod licèt colamus Sanctos cultu Sacro non tamen diuino, neque etiam Beatissimam Virginem, quin potiùs S. Thom. & omnes Theologi *loco cit. ex* 3. *part.* illi negant Latriam, neque à Catholicis habetur pro Dea. Verùm est, quod *D. Nazianz. in tragœdia de Christo patiente*, in fine, dixit de B. Virgine, Quod *est æternitatis pallio ornata, vt Dea habita, & senectæ expers.* Non tamen loquitur de vera dininitate, sed de participata; & ideò ponit illam particulam *Vt.* Quæ ratione etiam *D. Thom.* dixit *sup. Ps.* 44. Quod *B. Virgo est deaurata diuinitate, non quod sit* Deus, *sed quod sit Mater Dei.* Et Christus Dominus dixit Ioan. 10. *Si illos dixi* Deos, *ad quos sermo* Dei *factus est*, quod maximè conuenit B. Virgini, in qua Sermo, & Verbum caro factum est.

5 Ad *locum* D. *Ambros.* quem posuimus in fundamento Hæreticorum, *Respond.* Loqui Ambrosium de suffragatore ex parte Dei; quia non est opus suffragatore, qui intimet Deo, & cognitionem excitet de nostra necessitate, vnde dicit: *Ad Deum promerendum* (quem vtique nihil latet.) *suffragatore non est opus.* Loquendo autem de suffragatore requisito ex parte nostri ipse *Ambros. in lib. de Viduis*, vltra medium dicit: *Non erubescamus eos*, id est, Martyres) *intercessores nostræ infirmitatis adhibere.* Eodem modo intelligitur locus *Chrysost.* Quod non est opus patronis, quantum est ex parte Dei, quasi Deus pauperes non audiat, sed aliis omittat illorum negotia, vt solet fieri apud Principes terræ. Non tamen negat opus esse patronis, quantum est ex parte nostræ necessitatis, & infirmitatis. Vel *Chrysost.* arguit eos qui solum fidunt in alienis orationibus, & nolunt per se ipsos orare, qui sensus habetur ab ipso Chrysost. hom. 5. in Matth. *Non igitur* (inquit) *quasi oscitantes, & desides ex aliorum meritis pendeamus, habent enim vim pro nobis, & quidem maximam, orationes Sanctorum, sed tunc profectò cùm nos quoque ad ipsum per pœnitentiam postulamus.* Sic D. Chrysost.

6 Ad Tertium *Respondetur*, Sanctos non adhiberi vt mediatores eo modo, quo Christus, sed modo inferiori, quia vt dicit *S. Thom.* 3. *par. Quæstio.* 26. *articul.* 1. Sacerdotes, & prophetæ antiqui Testamenti Mediatores fuerunt inter Deum, & homines ministerialiter, & dispositiuè, in quantum præfigurabant verum, & principalem Mediatorem, qui est Christus. Sacerdotes verò Noui Testamenti dici possunt Mediatores, quatenùs sunt Ministri principalis Mediatoris. Si ergo esse Mediatores dispositiuè, & ministerialiter non obstat vnitati Mediatoris Christi. Et eadem ratione Sanctis, & Angelis conuenit ratio Mediatoris, vt fatetur ibidem *S. Doct. Solut ad* 2. ex *D. Dionys. cap.* 4. *de Diuinis Nominibus.* Et eandem Solutionem docuit optimè *Cyrill. Alexand.* 12. *Thesaur. cap.* 10. vbi illud Apost. *Vnus Mediator Dei, & hominum*, &c. Exponit de vno Mediatore substantialiter, & naturaliter: *Aliter* (inquit) *quomodo vnum Mediatorem Christum Paulus dixisset, multi enim Sancti mediationis officio vsi sunt.* Ad locum D. Augustini Respondetur negare *Augustinum* Paulo officium, principalis Mediatoris, non ministerialis. Qua ratione etiam *lib.* 14. *de Ciuit. Dei caput* 15. negat Angelos esse Mediatores; ex eo enim quod Paulus aliorum orationes postulabat, vt pro eo intercederent, colligit *D. August.* ipsum non esse mediatorem, quod quidem optimè concludit de Supremo Mediatore, quia hic tantùm est vnus, ille videlicet (vt ibidem dicit *D. August.*) pro quo nullus interpellat, & ipse pro omnibus: esse autem mediatorem ministerialiter, & per modum intercedentis non negat *D. Aug.* Paulo sicut neque illis fidelibus, quorum orationes *Paulus* postulabat.

7 Sed *vrget Caluin.* Si ille est verus Mediator ex sententia *D. August.* pro quo nullus interpellat, & ipse pro omnibus: Ergo cum modo Sancti intercedant pro omnibus, qui se eis commendant, & pro Sanctis nullus intercedat, cum sint in gloria, habebunt officium Mediatoris eo modo quo Christus. *Respond.* Magnam esse disparitatem, quia pro Christo nullus intercedit, neque orando pro se, neque orando pro aliis, neque modò, neque antequam esset in cœlo: Sancti verò, quando erant in hac vita, indigebant mediatore ad orandum pro se, & modò in cœlo indigent Mediatore Christo ad orandum pro aliis, iuxta illud Ioan. 16. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis:* vnde non sunt supremi Mediatores.

8 Ad *locum* Theodoret. *Respond.* Ipsum loqui de adoratione Latriæ exhibita Angelis, hac enim prohibita fuit in illo Concil. Laodiceno, dicitur enim cap. 35. *Non oportet adire & Angelos nominare, si quis inuentus fuerit huic idololatriæ vacans anathema sit, quoniam derelinquens Dominum nostrum Iesum Christum accessit ad idola.* Sic Concil. (Si tamen verum est ibi loqui de Angelis, nam in alia editione, & in epitome Conciliorum non legitur *Angelos*, sed adire ad Angelos) vbi

vbi manifestè loquitur de cultu exhibito per modum Latriæ, quia aliqui dixerunt Angelos esse factores mundi, & quasi minores Deos, & per ipsos nos reconciliari Deo, quod docuit Simon Magus, vt refert *Epiph. hæres.* 21. & contra hoc loquitur *Paul. ad Colloss.* 2. quando dicit: *Nemo vos seducat volens in humilitate, & Religione Angelorum, quæ non vidit ambulans, & non tenens caput ex quo totum corpus*: &c. vbi D. Paul. non prohibet cultum Angelis debitum, cùm constet *Apocal. vltim.* Ioannem cecidisse vt adoraret ante pedes Angeli, sed reprobat positionem eorum, qui existimabant nos reconciliari Deo per Angelos, & non per Christum, hoc enim sonat illud verbum. *Non tenens caput*, &c. & ita exponit hunc locum *D. Pauli Chrysost. homil.* 7. *in epist. ad Coloss. Oecumen.* & *Theophylact.* ibidem. Videtur etiam *D. Thom. lect* 4. *super illud cap.* 2. *ad Colos.* vbi satis ad literam Apostoli illud, *In Religione Angelorum, interpretatur in cultu legis veteris, quæ ordinata est per Angelos in manu Mediatoris, vt dicitur ad Galat.* 3.

9 Ad *Decretum Concil. Carthag.* 3. Respondetur ibi solùm dici, quod ad Deum debet dirigi oratio, quod verissimum est, vt hic docet *D. Thom.* non tamen negatur, quod ad Sanctos, vt ad ministros, & intercessores minus principaliter oratio dirigatur: ad litteram tamen id, quod docet Concilium, id est, quod vsque hodie seruatur in Ecclesia, quod ferè in omnibus Collectis, & orationibus ad personam Patris dirigitur oratio, & terminatur per personam Filij, hoc enim sonat illud verbum Concilij: *Semper ad Patrem dirigatur oratio*: id est, quod orationes fiant designando personam Patris.

10 Ad *vltimum Respond.* Illa loca ad summum concludere, quod mortui ex naturali eorum dispositione non cognoscunt orationes, & necessitates nostras; non tamen ex reuelatione Dei, vel Angelorum, cum legatus 2. *Machab. vlt.* Ieremiam multum orasse pro populo & consequenter cognouisse necessitatem eius; Locus ergo Iob intelligitur de mortuis ex naturali eorum statu, non tamen de animabus beatis, has enim expressè excipit S. *Gregor.* exponens illum locum 12. *Moral. c.* 13. *Ecclesiastes* 9. quod mortui in quantum mortui nihil cognoscunt amplius; secus vero provt habent vitam æternæ lucis. *Ad locum Isai.* dicitur, quod Abraham nesciuit nos, quantum est ex vi status sui naturalis, non tamen ex speciali Dei reuelatione, vel melius dicitur nescire, hoc est non approbare, nec diligere vt filios, sed potiùs reiicere, iuxta illud Matth. 25. *Amen dico vobis, nescio vos.*

11 Ad *D. August.* Respondet *S. Thom.* 1. *par. quæst.* 98. *artic.* 8. ipsum in illo loco dubitatiuè loqui, & disputando non determinando, quamuis de cognitione orationem nostrarum, vt pro nobis Sancti intercedant. *D. August.* non dubitauerit, sed *eodem lib. de cura pro mortuis, cap.* 15. & 16. latè ostendit, quomodo Sancti nostris necessitatibus opitulentur, vnde dicit ibi: Quod *per diuinam potentiam Martyres viuorum rebus intersunt, quoniam defuncti per naturam propriam viuorum rebus interesse non possunt.*

Quomodo Sancti cognoscant orationes nostras quas ad ipsos dirigimus?

1 Circa tertiam Conclus. *S. Thom.* difficilè semper fuit, explicare modum, quo Sancti cognoscant nostras orationes, & nobis opitulentur ita vt *D. August. loco citato cap.* 16. dixerit: *Res ista altior, & obstructior est, quàm à me valeat perscrutari.* Vt autem breuiter tota Difficultas resoluatur, distinguenda est duplex cognitio in animabus Sanctis, altera naturalis, altera supernaturalis: & de naturali quidem non est hîc difficultas, quamuis Aliqui existimauerint animas, aut ex narratione Angelorum frequenter ad nos venientium, aut ex ipsarum animarum discursu ad nos, orationes nostras cognoscere. Quod quidem licèt de aliquibus orationibus vocalibus verificari posset; tamen nec de omnibus potest, quia vt ostenditur 1. *part. quæst.* 89. *artic.* 8. Anima separata naturali cognitione non potest cognoscere, quæ apud nos aguntur; & de purè mentalibus constat non posse cognosci naturaliter nisi a solo Deo, iuxta illud 2. Paralip. 6. *Tu solus nosti corda filiorum hominum.* Et quamuis per locutionem vnius Angeli, vel animæ ad alterum manifestentur cogitationes cordis, tamen quamdiù sumus in hac vita, naturaliter loquendo, non possumus loqui animæ separatæ, aliàs posset animæ existenti in inferno, aut in limbo innotescere nostra cogitatio, si vellemus illi manifestare, quod nullus admittit. Recurrendum est ergo ad cognitionem supernaturalem, quæ fit per reuelationem Dei: reuelatio autem supernaturalis facta alicui particulari (vt omittamus eam, quæ fit per fidem, quia hæc immediatè fit Communitati Ecclesiæ, & non particulari) solùm est duplex, altera eorum, quæ cognoscuntur in Verbo per ipsam formalem visionem beatam, & dicitur *Cognitio Matutina*; altera eorum, quæ reuelantur extra Verbum in proprio genere, & dicitur *Cognitio Vespertina.*

2 Et *hæc* adhuc sumitur dupliciter, nam quædam est quasi debita, & consecuta ex vi status beatifici, & visionis diuinæ, aut saltim deriuatur à visione superioris Beati, qui ea, quæ cognoscit meliùs quàm inferior, potest illi manifestare, qua ratione ponitur à *D. Thom.* in Angelis Illuminatio, & *in* 4. *dist.* 49. *quæst.* 2. *artic.* 5. *ad vlt. dicit S. D.* Quod anima Christi Domini post diem iudicij illuminabit Beatos omnes de his, quæ pertinent ad scientiam visionis Dei, quæ ipse videt in Verbo, & sic exponit illud Apocal. 20. *Et lucerna eius est Agnus*, & talem reuelationem vocauit *Caiet.* 3. *p. quæst.* 10. *artic.* 2. visionem beatam causaliter, non formaliter. Alia reuelatio est, quæ non habet connexionem, nec consequitur ex vi visionis beatæ, sed fit eo modo, quo Prophetis fiebat reuelatio prophetica; Et hoc vltimo modo censet D. *Augustin. libr. de cura pro mort. capit.* 15. Martyres cognoscere orationes, aut necessitates nostras.

3 Cæterùm D. *Thom. hic* ex sententia D. *Greg.* 12. *Moral. cap.* 13. expressè ponit, Quod orationes nostras Sancti cognoscunt in Verbo, & 3. *p. quæst.* 10. *artic.* 2. ponit generalem regulam, quod nulli Beato deest, quin cognoscat in Verbo omnia quæ ad ipsum spectant: & expressiùs *in* 4. *distin.* 55. *quæst.* 3. *artic.* 5. dicit, Quod licèt inferiores Beati de quibusdam edoceantur, & illuminentur à superioribus, tamen quilibet Beatus ea videt in

Essentia diuina, quæ ad ipsum pertinent, & quia ad gloriam, & statum Beatorum pertinet succurrere eis, qui petunt ab illis auxilium, deducit *S.D.* Quod in Verbo cognoscunt orationes, & deuotiones hominum, qui ad eorum auxilium confugiunt. Existimo autem neque *S.August.* esse alienum ab hac sententia, quando assertiuè loquitur, & non dubitatiuè, nam in *lib. 9. confes. cap. 3.* loquens de Amico quodam defuncto sic dicit, *Iam non apponit aurem ad os meum, sed spirituale os ad fontem tuum, & bibit quantum potest sapientiam pro auiditate sua sine fine, felix, nec sic eum arbitror inebriari ex ea, vt obliuiscatur mei, cum tu Domine, quem petat ille, nostri sis memor.* Quæ est eadem prorsus ratio, quæ apud Diu. Gregor. loco citat. & in 4. dialogor. habetur. *Quid est, quod ibi nesciant vbi scientem omnia sciunt?*

4 Solùm *obstant* duo contra hanc resolutionem *S. Thom.* Primum est, Quia si orationes videntur in Verbo non possunt videri successiuè, cùm illa visio, vtpotè mensurata æternitate in nullo admittat successionem, vt demonstrat *D. Thom. in 1.part. quæst.12. artic. 10.* Dicere autem quod à principio beatitudinis quilibet Beatus videt omnes orationes, quæ ad ipsum effundentur successu temporis falsum est. *Tum* quia de Angelis determinat *S. Thom. 1. part. quæst. 57. artic. 5.* Quod successiuè cognouerunt mysteria gratiæ quæ aliquo modo ad eorum statum pertinebant. *Tum* quia, vt obiicit *Caiet.3.part. quæst.10. art.2.* Angeli Custodes non vident à principio omnia, quæ pertinent ad eos; qui suæ curæ committuntur, vt patet ex pugna duorum Angelorum *Daniel.* 10. fundata in nescientia diuinæ voluntatis circa eos, quos custodiebant, vt exponit S.D. *1. part. quæst.113. artic.8.* *Tum* quia idem S.Thom. dicit *1. part. quæst.12. artic. 8. ad 4.* Quod cognoscere singularia facta, & cogitata non est de perfectione intellectus, nec cognoscere illa, quæ nondum sunt, & sic non oportet, quod videantur in Essentia diuina. *Denique.* Quia aliàs non repugnaret aliquem Beatum modò videre in Verbo diem iudicij, quia videre potest aliquam orationem, quæ sibi in tali die fundetur, consequens est contra id, quod dicitur Mat. 10. *De die illa nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius*, &c.

5 Secundum, *quod obstat est.* Quia Beatus quanto perfectiùs videt Verbum, tantò plura in eo videt, vt dicit *S.Thom.3.part.quæst.10. artic. 2.* Ergo qui plures orationes videt, perfectiùs videt Deum. Si ergo accipiantur duo Sancti æqualis meriti, & quibus detur æquale lumen gloriæ, tamen ad vnum fundantur plures orationes, quam ad alium, ille ad quem pertinent plures orationes, videbit plura in Verbo, & consequenter perfectiùs videbit, cum tamen sit æqualis luminis, ac proinde non possit aliunde ille ad quem non pertinent tot orationes, in aliis rebus videre Deum perfectiùs, nisi ponamus esse æqualis luminis.

6 Ad *primum* Multiplex est, & varia Doctorum solutio, omnes tamen reducuntur ad tres. *Prima Ferrar. 3. contr. Gent. cap. 50.* vbi probabiliter admittit quod orationes, quæ successiuè funduntur ad Beatum, successiuè quoque cognoscuntur ab eadem numero visione, qua videtur Essentia diuina. Sed hæc est improbabilis vt constat ex *D. Thom. loco citato 1.part. quæstion.12. artic. 10.* *Secunda est.* Quod ea, quæ successiuè pertinent ad statum Beati, cognoscuntur ab aliis per nouas reuelationes factas extra verbum, causatas tamen, & debitas ex vi status beatifici, licèt ea, quæ vsque ad instans mortis pertinebant ad Beatum, videantur in Verbo. Hanc sequitur *Caietan. 3. part. quæst. 10. artic. 2.* Et licèt in *hoc artic.* ponat Beatos videre formaliter in Verbo orationes quantum ad substantiam, tamen aliquas circunstantias orationum, putà an sint implendæ, an expediat illas petere, &c. dicit, Quod nouis illuminationibus cognoscuntur extra Verbum. Et idem videtur sequi M. Bañes *1. part. q.12. art.10.*

7 Hæc *solutio* vt probabilis admittitur à Doctoribus; est tamen in duobus contra *D. Thom.* Primò, quia S. Doct. locis sup. citatis *ex 3. part. & 4. sent.* expresè ponit Beatos videre in Verbo ea, quæ ad proprium statum pertinent, inter quæ numerat orationes, vt diximus. Quod si ponamus orationes, non videri in Verbo, non est cur ponamus videri in eo ea, quæ in hoc mundo pertinent ad statum beatum. *Secundò*, ista solutio est contra D. Thom. Quia illuminationes, & reuelationes extra Verbum semper deriuantur ad inferiores mediantibus Superioribus, quod ita infallibile vult esse D. *Thom.* vt nunquam in hoc dispensationem admittat, vt patet *in 1.part. quæst.106. artic.3. & quæst. 112.art.2.* Et de reuelatione Prophetiæ dicit, Quod deriuatur ad homines mediantibus Angelis quantum ad manifestationem rerum, & obiectorum, quamuis non quantum ad luminis infusionem, quod à solo Deo deriuatur, sicut Fides, vt patet *infrà quæst. 172.artic.2.* Reuelatio autem de Orationibus, quæ fiunt ad aliquem Beatum, non potest fieri mediantibus Angelis Superioribus, aliàs priùs cognosceret orationem meam Superior Angelus, quàm Beatus, ad quem illam dirigo, quod est inconueniens: ergo vel dicendum est, quod orationes non cognoscuntur per reuelationem extra Verbum, vel quod illæ reuelationes non fiunt mediantibus Angelis, sed immediatè à Deo cuilibet Beato, quod est contra ordinem à Deo positum, vt inferiores accipiant reuelationes per Superiores.

8 Quare *tertia solutio* eligenda est: Quod Orationes videntur in Verbo à Beatis à principio suæ beatitudinis, & non successiuè, quia hoc est contra naturam visionis beatificæ. *Et ad impugnationes dicitur*, Quod Angeli cognouerunt ab initio suæ beatitudinis mysteria gratiæ, & incarnationis quantum ad substantiam, seu quantum ad id, quod ad eorum statum pertinebat: quantum verò ad particulares circunstantias, & alia, quæ ad eorum statum non pertinebant successu temporis per reuelationes Superiorum cognouerunt: & hoc est, quod dicit D. *Thom. 1. parte quæst. 57. artic. 5.* Quod per visionem beatam cognoscunt mysteria gratiæ, non quidem omnia, neque æqualiter omnes, sed secundùm quod Deus voluit eis reuelare, ita tamen quod Superiores Angeli plura mysteria, & altiora in ipsa Dei visione cognoscunt, quæ inferioribus manifestant eos illuminando, & horum mysteriorum (scilicet, quæ à Superioribus manifestantur, non quæ in Verbo videntur ab inferioribus) quædam à principio creationis cognouerunt, quædam verò postmodum, secundùm quod eorum officiis congruit, edocentur. Et ibidem *ad 1. & quæstion. 106. artic. 4. ad 2.* ait, Quod etiam inferiores Angeli cognoue

cognouerunt mysterium Incarnationis quantum ad substantiam, sed non ita plenè quoad omnes circumstantias, sicut Superiores.

9 Ad *id quod dicitur* de Angelis Custodibus. *Respondetur*, Aliud esse id, quod pertinet ad statum Angeli, vel Beati; aliud quod pertinet ad officium: ad statum enim pertinet id, quod est de cuiuscumque dignitate, aut merito, & quidquid ad ipsum dirigitur, & fit proprium eius, & ideò quidquid ad Angelos dirigitur, scilicet orationes à principio suæ beatitudinis cognoscunt. Ad officium verò Angelorum pertinet id, quod ratione ministerij, quod exhibent Deo in gubernatione mundi eis conuenit; hoc autem non est necesse quod à principio suæ beatitudinis cognoscant, sed secundùm quod recipiunt ordinationes Dei, sic cognoscunt ministeria, ad quæ mittuntur, & ita non pertinet ad ipsos scire omnia, quæ spectant ad eos, quos custodiunt, sed ea sibi reuelantur, secundùm quod congruit ministerio, ad quod mittuntur. Et quia aliquando consulunt diuinam voluntatem de rebus contrariis, existimando aliquid expedire contra id, quod aliud existimat, ratione huius inter eos dicitur esse pugna spiritualis vt docet *S.Thom.1.par.qu.113.art.8.*

10 Quod *verò* opponebatur ex *D.Thom.* Quod cognoscere singularia non est de perfectione intellectus, intelligi debet de perfectione intellectus speculatiui; non practici, quia practicus versatur circa singularia, vt constat 2.2. *quæstio.47. artic.3.* & alibi sæpè. *Vel dicendum*: Quod cognoscere singula non est de perfectione intellectus quasi substantiali, & primaria, benè tamen accidentali, & secundaria, & pertinente ad proprium statum; quia hæc intelligi non possunt nisi singularia intelligantur. Et ideò *D.Thom.3. part. quæst.10. art.2.* posuit, quod quilibet Beatus videt in essentia, diuina ea, quæ pertinent ad ad statum suum, quod nullo modo negauit *loco citato* 1.*p.* *Quod autem* vltimò opponitur Beatum posse scire diem iudicij, quod contradicit illi loco *Matth.24.* negatur ista sequela, quia licèt ad Beatum pertineat scire ea, quæ sunt status sui in illa die, non tamen propter hoc debet scire illum diem esse vltimum diem mundi, posset enim vltra esse alius dies, in quo nihil ad statum talis Beati pertineat; & ideò semper manebit incertus circa diem iudicij determinatè. *Vel secundum alios*, quos refert *Cabrer.3.par.quæst.10. art.2.disput.3. num.121.* dici potest, quòd non est inconueniens aliqua, quæ pertinent ad statum Beati ex rationabili causa diuinæ prouidentiæ illi occultari, & in hoc posse numerari ea, quæ concernunt statui Beati quoad diem iudicij.

11 Ad *secundum Argumentum Respond.* Illum esse magis Beatum, qui plura in Deo videt quasi intensiuè, & formaliter, non autem quasi materialiter, & extensiuè. Et dicimus ea videri formaliter, & intensiuè quæ videntur ex efficacia luminis, quod quantò magis penetrat diuinam essentiam, tantò plures rationes in ea intelligit. Ea verò dicuntur videri materialiter, & quasi extensiuè, quæ videntur rationes alicuius conditionis, seu status tenentis se ex parte subiecti videntis. Quia enim status beatificus est omnium bonorum aggregatione perfectus, ex vi illius debet Beatus scire ea, quæ ad se pertinent, & quæ naturaliter scire desiderat circa se, & hoc ei reuelatur in ipsa essentia diuina, quasi voluntaria reuelatione Dei, non ex efficacia luminis. Ideò enim essentia diuina dicitur Speculum voluntarium, quia manifestat ea, quæ vult; & ideò stat benè, quod quilibet etiã minimus Beatus videat in verbo excellentissimum effectum Dei, qui est mysterium Incarnationis, quia id pertinet ad statum Redemptorum à Christo; & tamen si ex vi, & efficacia Luminis posset penetrare diuinam essentiam ita perfectè, quod perfectissimum effectum videret, requireret excellentissimam beatitudinem. Igitur ea, quæ videntur in essentia diuina ex voluntaria manifestatione Dei, quia id exigit status Beati, non facit aliquem magis beatum, & ita per hoc quod aliquis videat plures orationes, vel plura, quæ pertinent ad proprium statum, non ideò est magis beatus, sed extensiuè, & quasi materialiter, & ratione subiecti, non formaliter ex vi luminis. Videatur *Cabrer. loco cit. num.91. & sequentibus.*

12 De *quarta* conclusione *D. Thom.* non est cur immoremur hìc, sed breuiter dicimus, Quod licèt aliqui Authores admittant posse nos orationes fundere ad animas Purgatorij, quia id videtur passim fieri à fidelibus, & quia possunt orationes nostras per Angelos cognoscere, & Deum pro nobis implorare, quia petitio non fundatur in dignitate petentis, sed in misericordia Dei, qua ratione possum petere à peccatore vt oret pro me: Tamen stat solidum fundamentum *D. Thom.* Quod quia illæ animæ non fruuntur visione Dei, non conuenit eis per se, & ratione status cognoscere orationes nostras. Et quod Angeli illis eas manifestent nullo modo constat, quia non permittitur illis animabus, vt cognoscant ex reuelatione Angelorum, nisi ea, quæ diuina iustitia iuxta mensuram pœnæ illis concedit. Vnde per se loquendo ratione illius status, qui est status pœnalis, non conuenit illis omnes rationes cognoscere, nec semper familiariter conuersari cum Angelis, orationes autem mentales neque ex narratione Angelorum cognoscere possunt, sed ex sola reuelatione Dei, quam non constat semper fieri illis, nisi id aliquando exigat diuina iustitia. Peccatores autem viui possunt audire à nobis orationes, quas petimus. Denique vsus fidelium ad hoc dumtaxat probare potest, non vt animæ Purgatorij pro illo statu accepterent orationes nostras, sed pro illo, quem habebunt post purgationem, tunc enim verisimile est (vt ait *Suarez*) manifestari eis in Verbo orationes, quæ ad ipsos fusæ sunt; quia pertinuerunt ad eas, aut etiam modo Deus intuitu illarum nos iuuat. Eadem doctrina extenditur ad Patres, qui fuerunt in limbo per se loquendo, & ratione status, licèt ex aliqua dispensatione Dei aliquando orationes, vel necessitates viuentium eis manifestarentur, vt orarent pro illis, sicut de Hieremia habetur 2. *Machab. vltimò.*

ARTICVLVS V.

Quænam Res sint, quas possumus in Oratione petere?

1 EXplicatis his, quæ pertinent quasi ad formalem, & constitutiuam rationem Orationis, scilicet, quod Oratio sit actus pertinens ad intellectum, & in specie, seu motiuo Religionis; & quod respiciat Deum per modum cultus, incipit *S.Thom.*

S.Thom. explicare materiam, ſeu res, quas poſſumus petere à Deo, & quia per orationem exprimimus, & manifeſtamus deſiderium noſtrum, eadem eſt materia deſiderata, & petita, & idem iudicium ferendum eſt de eo, quod licitè deſideratur, & quod licitè petitur. Deſiderium autem, ſeu concupiſcentia reſpicit duo, ſcilicet bonum, cui appetit, & bonum, quod appetit, concupiſco enim bonum mihi, vel alteri, & ideò diſtinguenda eſt res deſiderata, & Perſona, cui deſideratur; ac proinde in petitione, in qua exprimimus hoc deſiderium, & eſt materia, ſeu res, quam petimus, & perſona, pro qua petimus. Vtrúmque ergo diſtinxit *S.Thom.* nam in his *duobus art.* inquiſiuit de rebus ipſis, quas petimus, vel licitè petere poſſumus: in *duobus verò ſequentibus* inquiſiuit de Perſonis, pro quibus poſſumus, aut debemus petere; & denique *in artic.* 9. vtrumque explicauit, vt coniunctum in oratione Dominica.

2 Circa *materiam*, quam poſſumus petere, in primis reiiciendum eſt Malum culpæ, quod nulla conſideratione habet rationem boni deſiderabilis, ac proinde nec poteſt peti à Deo, & ideò de ipſis bonis, quomodo deſiderari poſſint, & peti, videndum eſt. Et pro clariori notitia diſtinguimus triplicem ordinem bonorum; Quædam ſunt ſpiritualia, quæ pertinent ad ordinem gratiæ, & ad virtutes: Quædam verò ſunt temporalia ordinata tamen ad proprium, vel aliorum commodum, ſicut *Diuitiæ*, *Honores*, *Valetudo*, &c. Alia denique ſunt, quæ ſecum afferunt aliquod nocumentum, ſeu pœnam ſiue pro ſe, ſiue pro aliis, & vocantur mala pœnæ, vt *Ægritudo*, *Infortunia*, &c. Et quia bonum conſurgit ex integra cauſa, & quod ex vna parte eſt bonum, ſi apponatur aliqua mala circunſtantia, aut conditio redditur malum, tota difficultas in iſtis bonis, ſeu in petenda materia conſiſtit vt videamus, cum quibus conditionibus licitè, & ſine peccato deſiderentur, & petantur, & cum quibus non, quia ſemper regula illa ſaluanda eſt, quod eo ipſo, quod aliquid redditur illicitum, non poſſumus illud petere, ſicut nec deſiderare.

3 Circa *Primum* igitur genus bonorum, ſcilicet bona ſpiritualia, vnum eſt certum, & aliud dubium. *Certum eſt*, Quod bona ſpiritualia conſiderata ſecundùm ſe, & quaſi in generali, & quantum ad ſubſtantiam, vt ſic dicam, ſine vlla conditione peti poſſunt, & debent à Deo. Hoc determinat *S.Thom. in artic.* 5. Et conſtat ex multis orationibus, quibus in Sacra Scriptura petuntur iſta bona; & hæc eadem expreſſiùs Dominus docuit in Oratione Dominica nos petere; ibi enim continentur omnia petibilia. Vndè dicit *D. Auguſt. ſerm.* 182. *de temp.* Hæc oratio compendioſis Verbis ſeptem petitionibus omnes ſpecies orationis comprehendit; in illa autem oratione bona ſpiritualia petuntur abſque vlla conditione. *Dubium verò eſt*, Quando in particulari contrariatur voluntati diuinæ donatio, ſeu largitio alicuius boni ſpiritualis, aut quando in nobis poteſt eſſe occaſio alicuius mali, v. g. ſuperbiæ, ingratitudinis, aut maioris condemnationis; *Vtrum* poſſint tunc iſta bona peti à Deo abſolutè, an verò cum aliqua conditione, aut limitatione?

4 Et *Vt hoc* magis in particulari manifeſtetur, poteſt eſſe dubium, An poſſimus petere determinatè, & in particulari aliquem eximium gratiæ, aut gloriæ gradum? v.g. talem gratiam, qualem habuit D. Paulus, vel alij Apoſtoli? Et ſimiliter. An poſſimus petere ſemper auxilium efficax ad omnes actus bonos, cùm conſtet Deum ſæpè habere decretum abſolutum non dandi tale auxilium in particulari. An verò poſſimus aliquando petere ſuſpenſionem auxilij efficacis? Similiter auxilium ſufficiens non eſt neceſſe quod petatur, quia Deus paratus eſt omnibus illud dare, & nemini negat; ſuperfluè ergo petitur. De his omnibus longam texit diſputationem *Suar. libro* 1. *capite* 20. & 21. *de oration.* Sed non eſt, quod in his multùm moremur, quia ferè iſta pendent ex illa difficultate, quæ tractatur 1. 2. *quæſt.* 19. *artic.* 10. An homo in omnibus teneatur conformare voluntatem ſuam diuinę voluntati.

5 Ad *id ergo*, quod primò dicitur, poſſe hæc bona ſpiritualia aliquando eſſe occaſionem mali in nobis, *Reſpond.* ex doctrina *S.Thom. infr. q.* 88. *artic.* 4. *ad* 2. (quæ eſt valde obſeruanda pro caſibus moralibus) Quod periculum mali, ſeu peccati aliquando naſcitur ex ipſo opere; quod facimus, aliquando ex hominis deficiẽtia, & non ex ipſo opere. Et quidem quando naſcitur ex ipſo opere, quia opus periculoſum eſt, tunc non expedit illud facere, quia eſt occaſio mali quaſi proxima, ſicut tranſire per pontem ruinoſum ex ipſo facto inuoluit periculum cadendi; & cohabitatio, vel frequens familiaritas cùm muliere eſt opus periculoſum, & in vniuerſum quotieſcumque ex ipſo opere naſcitur periculum peccandi, cenſenda eſt occaſio proxima peccati. Quando autem naſcitur periculum ex deficientia hominis præcisè, & non ex ipſa ratione operis, tunc non eſt propterea dimittendum, nec cenſenda eſt occaſio proxima, ſed remota, ſicut equitare non eſt periculoſum, quamuis immineat periculum cadendi de equo, aliàs ab omnibus bonis deberet homo ceſſare, vt ab audiendo confeſſionibus, & ab operibus ſtudioſis, quia per accidens poſſunt eſſe periculoſa. Vndè dicitur Eccleſiaſ. 11. *Qui obſeruat ventum non ſeminat, & qui conſiderat nubes, nunquam metet.* Bona ergo ſpiritualia licèt poſſent eſſe per accidens occaſio ruinæ ex deficientia hominis abutentis illis, non tamen id habent ex ſe, ſed potiùs oppoſitum: & ideò ſemper deſiderari, & peti debent.

6 Ad *Secundum*, An poſſimus petere determinatè eximium gradum gloriæ. Reſpond. Quod hoc poteſt peti dupliciter. Vno modo quantum ad tendentiam ad perfectiſſimum, & eximium gradum gloriæ, & cum tendamus ad illum per actus charitatis, & virtutum, hæc perfectio, ſeu tendentia, quantumcumque eximia, ſine vllo termino poſtulanda eſt, vnde & dicit Apoſt. ad Philip. 2. *Oro vt charitas veſtra magis, ac magis abundet*, & Apocal. 22. *Qui iuſtus eſt iuſtificetur adhuc, & Sanctus ſanctificetur adhuc.* Alio modo poteſt deſiderari eximius gradus gloriæ, non ex parte tendentiæ ad maiorem gloriam, ſed ex parte ipſius ſtatus, ſeu excellentiæ, ad quam aliqui à Deo præ aliis prædeſtinati ſunt, & hoc modo eſſet temerarium petere à Deo excellentiam extraordinariam in genere gratiæ, aut gloriæ, qualem habuit v.g. B. Virgo, aut Apoſtoli. Quin potiùs (ſicut Dominus docuit *Matt.* 20.) diſcipulis petentibus, vt vnus ſederet à dextris, & alius à ſiniſtris, reſpondit. *Neſcitis quid petatis,* ſic

ſic qui peteret à Deo abſolutè gloriam B. Virginis, aut S. Petri, neſciret quid peteret, & eſſet temerarius præſumptor, quamuis ſub conditione deſiderare illam gloriam, ſi eſſet poſſibile, nulla temeritas eſſet, & idem dicendum eſſet, ſi aliquis peteret à Deo aliquod extraordinarium genus gratiæ, v. g. fieri ſibi reuelationes, aut patrare miracula, quando non conducunt ad bonum publicum fidei, aut Eccleſiæ.

7 Ad *tertium Reſpondetur*, Quod poſſumus ſemper, & debemus petere à Deo auxilium efficax in ordine ad omnes actus virtutum, & nunquam ſuſpenſionem eius, qui enim peteret ſuſpenſionem eius ad aliquem actum bonum, peteret determinatè aliquid diminuens propriam perfectionem, & conſequenter contra propriam ſalutem. Et licèt Deus aliquando nolit dare auxilium efficax, tamen ſemper vult quod illud petamus, quia petitiones noſtræ menſurandæ ſunt cum voluntate Dei antecedente, ſeu voluntate ſigni, id eſt, per quam nobis ſignificauit, quid debemus velle facere, & deſiderare, non autem cum illa voluntate ex qua efficaciter ſequitur, quid de facto faciemus, aut deſiderabimus; non enim quod de facto fit, ſed quod debet fieri, eſt menſura noſtrorum actuum. Et ita Chriſtus Dominus inſtituit in oratione Dominica, vt ſemper peteremus liberationem à malo, & aduentum Regni eius, quamuis ſæpè efficaciter diſcernat Deus, neque dare Regnum, neque liberare à malo. Et ideo D. *Thom. in artic.* 5. *ad* 2. dicit, Quod cum orando petimus aliqua, quæ ad noſtram pertinent ſalutem, conformamus voluntatem noſtram voluntati Dei, de qua dicitur 1. ad Timoth. 2. *Quod vult omnes homines ſaluos fieri*, quam conſtat eſſe voluntatem antecedentem. & non decretum efficax. *Et huius ratio eſt*. Quia aliud eſt non conformari voluntati diuinæ efficaci, etiam qua permittit nos cadere in peccatum, ſecundùm quod talis voluntas procedit à Deo, aliud petere, & deſiderare ab ipſo, vt talem voluntatem denegandi auxilium habeat erga nos, hoc enim petere non poſſumus niſi deſiderando obiectum talis voluntatis. Conformari verò poſſumus voluntati diuinæ, ſecundùm quod ab eo procedit, etiam ſi eius obiectum non deſideremus; & ideò non regulatur voluntas noſtra ſemper cum eo, quod efficaciter Deus decernit, non quod iſta voluntas in Deo mala ſit, ſed quod nos illius obiectum velle non poſſumus, niſi ipſum peccatum velimus, quod Deus permittit per tale decretum: cum voluntate autem efficaci Dei ad bonum ſemper nos debemus conformare. De auxilio autem ſufficienti conſtat ſemper poſſe peti, quia & ſi Deus ſit paratus ex ſe dare illud, ſæpè tamen determinat dare mediante oratione, quamuis illud auxilium, quod antecedit orationem, & datur vt oremus, ſub oratione non cadat.

8 Circa *ſecundum genus bonorum*, ſcilicet Temporalium, notandum eſt breuiter, Quod hæc, & quæcumque alia, quæ ex ſe ſunt indifferentia ex adiunctis circunſtantiis, & conditionibus in indiuiduo poſſunt tripliciter modificari. Quædam enim redduntur abſolutè mala, quædam abſolutè bona, quædam periculoſa. Abſolutè mala redduntur, ſi quis in eis, v. g. in Diuitiis conſtituat vltimum finem, aut propter malum finem illa velit; & tunc certum eſt, quod nullo modo licitè deſiderantur, aut petuntur: abſolutè verò redduntur bona, quando conſiderantur vt adminicula beatitudinis, ſic enim licèt illa deſiderare, vt ait *D. Thom.* 6. *artic.* Quia verò hoc ex ſua præciſa natura non habent, ſed potiùs indifferentiam, vt abſolutè, & ſine conditione poſſint peti, conſiderandum eſt ad quem effectum per ſe cõſiderantur, ſi enim ſolùm important ſuſtentationem, & conſeruationem naturæ iuxta diuerſos ſtatus hominum, ſic nullam habent indifferentiam, ſed bonitatem, & ſic abſolutè poſſunt peti ſine aliqua conditione; ſic enim petimus quotidie in oratione Dominica abſolutè, *Panem noſtrum quotidianum*, &c. Et Prouerb. 30. *Tribue tantùm victui meo neceſſaria*; & hoc pacto Eccleſia ora pro Temporalibus.

9 *Si verò conſiderentur bona* Temporalia, ſecundùm quod ſubſunt moderationi noſtræ, & poſſumus ea benè, vel malè expendere vltra conſeruationem, & ſuſtentationem naturæ, tunc non licèt abſolutè ea petere, etiam in mediocri quantitate; ſed ſub conditione aliqua formaliter, aut virtualiter, qua ordinentur ad beatitudinem. *Et ratio eſt*; Quia licèt bona temporalia mediocria non multum periculum habeant contra ſalutem; adhuc tamen ex ſe ſunt indifferentia ad bonum, & malum vſum: ergo quandiu manent ſub iſta indifferentia, & non trahuntur ad bonum finem, non licèt abſolutè illa petere in indiuiduo, quia nec deſiderare poſſumus ea, quæ ſunt indifferentia niſi ſub ordine ab bonum finem, aliàs daretur actus indifferens in exercitio, & ſecundùm quod exit à voluntate modo humano, quod eſt impoſſibile. Sicut ergo non poſſumus deſiderare illa quamdiu ſunt indifferentia, ſic neque petere, ſed ſolùm vt trahuntur ad aliquam conditionem boni finis, quod eſt non petere illa abſolutè, vt temporalia ſunt, ſed vt honeſto fini ſubſunt.

10 *Sunt autem* bona iſta temporalia periculoſa, quando ſunt nimia, vel ſuperflua reſpectu naturæ, vel ſtatus, quem decenter homo conſeruare debet, & ſic deſiderari non poſſunt abſolutè, nec peti, quia ſunt occaſio proxima multorum malorũ, & nimij affectus ad res temporales, iuxta illud 1. ad Timot. 6. *Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in deſideria multa & nociua, & inutilia.* Et in hoc diſtinguitur ſuperfluitas horum bonorũ ab excellentia bonorum ſpiritualium, quia bona ſpiritualia, quantumvis grandia, non ſunt ex ſe cauſa ruinæ, ſed potiùs cauſa ſalutis, & ſolùm per accidens ex hominum abuſu poſſunt eſſe occaſio mali, ſuperflua autem temporalia ex obiecto ſuo ſunt tractiua ad malum; vnde niſi ad talem finem, vel ſub tali conditione ordinentur, quod reſpectu illius non maneant ſuperflua, ſed vtilia, peccatum erit illa deſiderare, aut petere, ſaltèm propter periculum, cui homo ſe exponit, pertinebitque illud peccatum, vel ad auaritiam, ſi ſuperfluæ diuitiæ petantur, vel ad intemperantiam, ſi ſuperfluæ voluntates, vel ad ambitionem, ſi ſuperflui honores, eritque mortale peccatum, ſi in illis deſiderandis, aut petendis ponatur finis vltimus, aut deſiderentur cùm tranſgreſſione, vel periculo proximo tranſgreſſionis alicuius præcepti, aliàs erit veniale ex genere ſuo; ex fine autem operantis reducetur ad illam ſpeciem peccati, ad quam pertinuerit talis finis.

Solùm *poteſt eſſe Dubitatio*, Quia per Orationem ſemper debemus petere à Deo aliquid gratuitum, ſeu gratuitè concedendum. Vnde *D. Auguſt.* & alij Patres contra Pelagium aiunt nos indigere gratia Dei ad bona opera, quia petimus illa à Deo; ſed bona temporalia non dantur ex

gratia

gratia, ſed ex generali concurſu Dei per cauſas naturales: non ergo poſſunt cadere ſub oratione: ſicut ſi aliquis peteret à Deo, vt cras oriretur Sol.

12 Reſpondetur; Bona temporalia ſæpè poſſe peti vt gratuita, & non vt ex infallibili, aut ſolo generali concurſu danda. *Primò*, quando aliquid temporale petitur, quod non niſi miraculosè dari poteſt, v. g. ſalus pro infirmo deſperato, aut vita pro mortuo, &c. quia operari miracula eſt ſupra totum ordinem naturæ. *Secundò*, quando petuntur iſta bona cùm ſubordinatione formali, vel virtuali ad finem ſupernaturalem; quia licèt talia bona temporalia fiant à Deo mediantibus cauſis naturalibus, quantùm ad eorum ſubſtantiam, tamen quantùm ad illum modum, & ordinationem ad finem ſupernaturalem ſecundùm auxilium ordinis ſupernaturalis præſtari debent, & ſic petuntur ordinariè ab Eccleſia. *Tertiò*, quando petuntur iſta bona, vt pendent ex ſpeciali prouidentia Dei, etiam intra ordinem naturæ, & non ex ſolo concurſu generali. Sunt enim res aliquæ, quæ ita infallibiliter eueniunt, quod non requiritur ad ea niſi generalis prouidentia, ſicut quod cras Sol oriatur, ita quod non poteſt oppoſitum huius contingere ſine miraculo; & iſta nullo modo peti poſſunt. Alia ſunt, quæ intra naturalem ordinem non habent infallibilem euentum, ſed poſſunt à diuerſis cauſis impediri, & ſine miraculo poteſt alterum illorum contingere; & circa hæc poteſt peti à Deo ſpecialis protectio, aut cura, etiam citra miraculum, quia vt ſit miraculum, debet excedere ordinem omnium cauſarum naturalium; vt autem ex ſpeciali cura Dei, vt author eſt naturæ, proueniat, ſufficit, quod Deus ita ſpecialiter cauſas diſponat, vt licèt oppoſitum deberet, aut poſſet contingere, propter orationes tamen ita ſpecialiter dirigantur cauſæ, vt non contingant. Et hoc gratuitum eſt, & indebitum intra ordinem naturæ, quia poſſet oppoſitum contingere, & conſequenter poſtulari poteſt, vt non contingat. Optimè ergo Patres intulerunt contra Pelagium, quod ſi pro aliqua re oramus Deum, illa debet eſſe gratuita, vel in ordine ſupernaturali, vel naturali.

13 Circa *tertium* genus temporalium, ſcilicet de malis pœnæ, breuiter Reſpondetur, Quod mala pœnæ, vel poſſumus petere pro aliis, vel pro nobis, pro aliis quando, & quomodo liceat dicemus circa 8. *artic.* Pro nobis verò licèt ea aliquando deſiderare, & petere, quando ſcilicet deſeruire poteſt alicui fini honeſto, aliàs non. v. g. licèt deſiderare egeſtatem, perſecutiones, dolores, &c. vt illis mereamur, vel vt illis auferatur à nobis occaſio peccandi. Et eadem ratione poteſt quis deſiderare mortem, aut ægritudinem, ſicut *D. Paul.* deſiderabat diſſolui, & eſſe cùm Chriſto, & *Iob* deſiderabat ſibi mortem, aut mala. Et denique quia poteſt quis petere, vt purgentur hic peccata ſua per labores, & opera pœnalia. Nunquam tamen licèt nobis inferre mortem, aut ægritudinem, aut mutilationem propter quemcumque finem; aliud enim eſt deſiderare iſta mala nobis propter aliquem finem virtutis, aliud non ſolùm ea deſiderare, ſed etiam procurare, & velle nobis ipſis ea inferre: hoc ſecundùm non licet, primùm verò licere poteſt, quia nos non ſumus Domini corporis, aut vitæ noſtræ, & ita non poſſumus pro libito agere contra nos; ſuſtinere verò mala, ſi nobis accidant, pertinet ad perfectionem, & ad patientiam, & ſub hac ratione peti poſſunt. Si tamen quis infirmum ſe ſentiat ad ſuſtinendum, non expedit ea petere, ſed ſolùm fortitudinem, & patientiam contra ſuas infirmitates.

ARTICVLVS VI.

Pro quibus Perſonis poſſimus licitè Orare?

1 EXpedito eo, quod pertinet ad materiam, quam poſſumus deſiderare, & petere à Deo licitè, reſtat explicare, pro quibus Perſonis poſſimus petere, & deſiderare aliqua bona, & quia littera *D.Th.* clara eſt, ſolùm breuiter diſtinguemus ſtatus perſonarum, pro quibus licet, vel non licet orare. Supponendum eſt autem, quod totum fundamentum, vnde ſumitur, quæ materia licitè peti poſſit in oratione, eſt quod idem licet petere, quod licet deſiderare, quia petitio eſt expreſſio deſiderij, quod formaliter ſemper intelligendum eſt, ſcilicet ſub ea ratione, & modo, quo licèt deſiderare; deſiderium autem naſcitur ex amore, & ideò id quod poſſumus, aut debemus diligere, poſſumus, aut debemus petere. Sicut autem diligimus res ita & perſonas, ergo eo modo quo diligere poſſumus, aut debemus perſonam, poſſumus, aut debemus deſiderare, vel petere pro illa, ſi talis perſona ſit indigens ea re, quam petimus pro illa, & in ſtatu ſit illam accipiendi.

2 Vt *ergo* breuiter iſta explicemus, diſtinguendus eſt duplex ſtatus hominum. Primus eorum, qui ſunt extra viam. Secundus eorum, qui adhuc viuunt in hoc mundo. Et in primo ſtatu ſunt tres ordines, ſcilicet Beati, Damnati, & in Purgatorio exiſtentes. In ſecundo ſtatu ſunt etiam tres ordines, de quibus poteſt eſſe aliqua dubitatio, ſcilicet peccatores, præſertim publici, & obſtinati, reprobi, & inimici.

3 De *Beatis dico Primo*: Pro illis non eſt orandum, ſumendo Orationem pro medio ad obtinendum aliquid illis, benè tamen vt ex oratione conſequatur aliqua gloria, vel gaudium accidentale Sanctis, ſicut ex aliis operibus bonis, quæ facimus. Hæc concluſio elicitur ex *Cap. cùm Marthæ, de celebrat. Miſſar.* §.Tertio loco, vbi inquit Innocentius Tertius: *Cùm Sacræ Scripturæ dicat authoritas, quod iniuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre, idem eſt ratione conſimili de Sanctis alijs ſentiendum, quia orationibus noſtris non indigent, pro eo quod cùm ſi t perfectè beati, omnia eis ad votum ſuccedunt, ſed nos potius eorum orationibus indigemus, vnde quod in plerisque orationibus continetur, profit, vel proficiat huic Sancto, vel illi, talis oblatio ad gloriam, & honorem ita debet intelligi, vt ad hoc profit, quod magis, ac magis glorificetur à fidelibus, licèt plerique reputent non indignum Sanctorum gloriam vsque ad iudicium augmentari, & ideò Eccleſia interim reputet ſanè poſſe augmentum glorificationis eorum optari.* Ita Pontifex. Vbi hanc ſecundam opinionem, licet expreſsè non refutet, non tamen ſequitur illam.

4 Et certè id conuincere videtur ratio Pontificis; Quia ad ſtatum beatificum pertinet, vt omnia eis pro voto ſuccedant: ergo contra ſtatum illum eſt vt aliquid eis ſuccedat dependenter à noſtris oratio

orationibus, & nobis id procurantibus, & obtinentibus pro Sanctis: esset enim quædam imperfectio, & indigentia talis status; quia tamen de orationibus nostris ipsi gaudent, & de his, quæ nobis benè accidunt, possunt orationes nostræ seruire Sanctis, non vt medium ad gaudium obtinendum, sed vt materia, & occasio vnde gaudeant. Vnde miror *M. Torre artic.* 8. *disp.* 4. ita suimet oblitum, vt cùm diceret, quod gloria accidentalis, quæ connexionem habet cùm essentiali, debita est Beatis ratione suorum meritorum, & consequenter non danda per preces aliorum, in fine Disputationis dicit non esse improbabile nos posse à Deo postulare pro Beatis consummationem suæ gloriæ per corporum resurrectionem, & accelerationem eiusdem resurrectionis. Quomodo hæc duo cohærent? Cùm consummatio gloriæ, & resurrectio maximè connexa sit cum gloria essentiali, & debita ratione suorum meritorum. *Nec refert*, quod arguit *Suar. lib.* 1. *de orat. cap.* 14. Quòd possumus gratias agere Deo pro gloria Sanctorum, & desiderare eam, quam modo non habent: ergo & petere. *Hoc, inquam, non refert*, Quia etiam possumus orare. Aliud est enim per orationem aliquid obtinere, aliud de habita, vel obtenta gratias agere; & similiter desiderare possumus ipsis gloriã, sicut & ipsi sibi desiderant, non tamen vt indigentibus ad id obtinendum nostris orationibus, & licèt Sancti pro se orent, vel pro aliis, non tamen decet illum statum, vt nos aliquid obtineamus pro ipsis.

5 De *Damnatis*, *Dico secundò*. Non debemus orare pro ipsis ad aliquod bonum obtinendum. Est communis omnium Theologorum. *Et ratio est*. Tum quia cum damnatis non habemus charitatem, vt ostendit S. *Thom.* 2. 2. *Quæstio.* 25. *articul.* 11. Et consequenter non possumus desiderare eis aliquod bonum, quod per orationes peti possit. *Tum* Quia pœna eorum est æterna, neque in aliquo admittit misericordiam, vt diminui possit, quia in Inferno nulla est redemptio: esset autem nonnulla redemptio, si aliqua posset esse in tormentis remissio. Itaque nullum genus pœnæ in damnatis est temporale, nisi sit aliqua vicissitudo pœnarum, iuxta illud Iob: *Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium.* Quem locum exponit *Hieron. sup. cap.* 24. *Iob.* his verbis: *Fortè in ipsa gehenna talis sensuum cruciatus fiet illis, qui in ea torquebuntur, vt nunc quasi ignem ardentem sentiant, nunc minus ardoris incendium, & pœnalis commutatio, nunc frigus sentientibus, nunc calor sit, vt quasi de loco ad locum transitum existiment.* Et D. Thom. supra istum locum Iob intelligit illa duo, scilicet niuem, & calorem de pœnis Inferni: *Quia nulla* (inquit) *ibi erit temperies, sed à summo frigore transitur ad summum calorem, & consequenter vna pœna non remittet alteram.* Et ita licèt sit commutatio in pœnis, nulla tamen est releuatio, & ita orationes nostræ non possunt eos iuuare.

6 Statim *verò* occurrebant plura facta Sanctorum, qui videntur impetrasse damnatis, aut liberationem, aut pœnæ remissionem. Extat celebre factum *D. Gregorij*, qui vt refert S. *Ioann. Damascen. in sermones de Mortuis adiuuandis* liberauit animam *Traiani* in inferno damnatam. Pro cuius Historiæ veritate videri potest *Apologia Ziapoli*, & *Durant. libr.* 4. *Ioan. à S. Thom. in* 2. 2. *D. Thom. Reuelat. S. Brigit. caput* 12. Refert etiam idem *Damascen.* ibi, Caluariam quandam Sacerdotis Gentilis in Inferno damnati dixisse Sancto Machario, tam se, quàm alios damnatos iuuari eius orationibus. Item *Prudentius Carmin. de nouo lumine Paschali*, expressis verbis dicit, in die Paschæ cessare pœnas damnatorum. Et *D. August. in Enchirid. c.* 112. disputans contra eos, qui putabant finiri pœnas Inferni, inquit, Quod etsi existiment, quod certis temporum interuallis eorum pœnæ mitigentur, tamen etiam intelligi potest manere in illis ira Dei, hoc est, ipsa damnatio.

7 Cæterùm *S. Th. in* 4. *dist.* 45. *Q.* 2. *art.* 2. dicit esse præsumptuosam, & Sanctorum dictis contrariam, & nulla authoritate fultam, & irrationalem opinionem eorum, qui dicunt posse animas, vel pœnas damnatorum releuari, aut minui; quia recepta vltima, & finali retributione, non restat alia mutatio facienda in pœnis, manente enim culpa non potest ordinari à diuina iustitia, nisi per pœnam. Vnde cum culpa æterna sit, & nullo modo minuatur post hanc vitam in damnatis, impossibile est minui pœnam, nisi mutetur ordo diuinæ iustitiæ, relinquendo aliquid inordinatum.

8 Vnde *illud* factum D. *Gregorij* si verum fuit (Multi enim id meritò in dubium reuocant, proptereà quod *Traianus* tanquam impurissimus notatur etiam ab Authoribus Gentilibus) vel ad miraculum; & extraordinariam dispensationem Dei referendum est suspendentis pœnas Traiani vsque ad diem iudicij: vel dicendum non fuisse simpliciter damnatum, sed longo tempore detentum, & precibus D. *Gregorij* resuscitatum, vt in hac vita consequeretur remissionem peccatorum. Sic S. *Th. ibi ad* 5. Similiter de illo Sacerdote Gentili respondet S. D. *ibi ad* 4. Quod gaudium, seu iuuamen illud damnatorũ non erat verũ, sed phantasticum, scilicet vt mutuò se viderét, sicut dæmones dicuntur gaudere de hoc quod homines tentando vincunt quorum tamen pœna nullatenùs diminuitur. Dictum autem Prudentij accipiendum est per hyperbolem more poëtico, vel intelligendum de his, qui sunt in purgatorio, qui multoties à Sanctis Patribus nomine *Damnatorum* solent intelligi, vt S. *Thom.* aduertit *loco citat. ad* 2. *Ad August.* dicitur ipsum non admittere mitigationem pœnarum in damnatis, sed dicere, quod dato hoc quod aliqualiter mitigarentur certis interuallis temporum, adhuc concedi deberet, quod ipsa damnatio manet in illis & non finitur: quæ doctrina verissima est, neque illa conditionalis aliquid ponit in esse.

9 De *his* qui sunt in Purgatorio, Dico tertiò. Licitè, & sanctè pro eis potest orari. Conclusio hæc non indiget alia probatione quàm quotidianus vsus vniuersalis Ecclesiæ, & supposita doctrina Catholica, quæ Purgatorium admittit, vt patet ex *Conc. Trid. sess.* 25. *in princ.* sequitur euidenter rogandum esse pro his, qui ibi detinentur. Vnde dicitur 2. Machab. *Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare*, &c. Quam authoritatem ita horrent Hæretici, vt propter illam negent, illum Librum esse Canonicum: sed hoc est destruere ipsam regulam Fidei, & ideò non oportet immorari. Etsi quando Patres dicunt, post hanc vitam nullum posse pro alio orare, intelligendum est quantum ad remissionem peccati mortalis.

10 *De Peccatoribus* Viatoribus dico Quartò. Pro

quocumque viatore, quantumlibet sit obstinatus, & grauissimus peccator orare possumus. Pro excommunicatis tamen orare non possumus oratione publica, benè tamen priuata. Prima pars constat ex ipso vsu Ecclesiæ, quæ etiam pro paganis, hæreticis, & Iudæis orat in die Parasceues; & ex alio etiam principio Fidei, quod nullum est peccatum, quamuis graue, quod remitti non possit in hac vita: ergo etiam possumus apponere media, vt alicui dimittatur: vnum autem ex præcipuis mediis est oratio; siquidem remissio peccati à Deo expectanda est, & consequenter ab eo petenda; & ideò sine aliquo limite monet Paulus orationem fieri pro omnibus hominibus 1. *ad Timoth.* 2. & Iacob. 5. *Orate pro inuicem, vt saluemini.*

11 Solùm *obstat* huic resolutioni id quod dicitur Lucæ 12. *Qui peccauerit in Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Et 1. Ioan. 5. *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis.* Sed relictis pluribus expositionibus, quæ videri possunt in *M. Torr. hic artic.* 8. *disput.* 1. Nos ex doctrina S. *Thom.* 2. 2. *Quæst.* 14. *artic.* 3. ad quam omnes expositiones reducuntur, Respondemus per *peccatum ad mortem*, aut *peccatum irremissibile*, solùm duo posse intelligi, aut id, quod simpliciter, & absolutè est irremissibile, & hoc solùm est peccatum finalis impœnitentiæ, quod nomine peccati irremissibilis intelligit *D. Augustin. serm.* 11. *de verbis Domini*, quia solùm hoc peccatum propter coniunctionem cùm ipsa damnatione non est remissibile, & consequenter nemo pro illo potest orare. *Neque obstat* replica *M. Torre*, Quia peccata cum quibus aliquis decedit vix à nobis cognoscuntur, Scriptura autem loquitur de peccato ad mortem, quod possumus cognoscere, vt pro illo non oremus; sed tamen constat hæc peccata posse aliquando cognosci, præsertim quando sunt publica. Vnde in *Concil. Braccarensi*, & refertur in *cap. Placuit* 23. *quæst.* 5. prohibetur fieri obligatio, & oratio pro his, qui se occidunt, & qui pro suis sceleribus moriuntur impœnitentes.

12 Vel *potest intelligi* per peccatum ad mortem, & in Spiritum Sanctum, non quidem peccatum absolutè irremissibile, sed difficillimum ad remittendum, quia ex natura, & specie sua importat impedimentum, & resistentiam motioni Spiritus Sancti. Et ideò dicitur peccatum in Spiritum Sanctum, quia ponit obstaculum illis mediis, & viis, quibus nos mouet Spiritus Sanctus. Sicut peccatum præsumptionis, desperationis, blasphemiæ, &c. quæ *D. Thom. citat. loco artic.* 2. numerat; & tunc dicitur irremissibile, non absolutè, sed propter difficultatem, & sicut indiget extraordinaria motione Spiritus Sancti vincente illam resistentiam, ita pro illo non potest rogare quis, quia ad impetrandum hunc effectum, non quælibet oratio sufficit, sed quæ à sanctioribus viris fiat. Videatur de hac disputatione *Ambr. lib.* 4. *de Pœnit. cap.* 8. & 9.

13 Secunda *pars Conclusionis probatur*, Quia excommunicatio maior priuat communicatione in suffragiis spiritualibus, vt constat ex vsu Ecclesiæ, & ex ipso Iure *in cap. A nobis, & cap. Sacris, de sentent. excomm.* & in multis aliis textibus, qui habentur *quæst.* 3. & consequenter prohibetur illa oratio, quæ talia suffragia applicat excommunicato vt membro Ecclesiæ: in hoc enim differt communio Sanctorum à communione Ecclesiastica, quod communio Sanctorum fundatur in charitate semper, nec pendet ex intentione applicantis, sed pertinet ad naturam, & consortium charitatis, & ad illam sequitur; communio verò Ecclesiastica fundatur in applicatione Ecclesiæ applicantis merita sua de congruo, vt satisfactiones, vel sacrificia pro membris suis. Et ideò excommunicatio non priuat communione Sanctorum, sed communione Ecclesiastica, vt ait *D. Thom. in* 4. *dist.* 18. *Q.* 2. *art.* 1. *Quæstiunc.* 1. *ad* 2. Ex quo fit, quod solùm prohibetur illa oratio, quæ applicat talia suffragia, & hæc dicitur *Oratio publica*, hoc est, quam facit aliquis vt Minister publicus Ecclesiæ; per hanc enim solùm applicantur suffragia Ecclesiæ. Oratio autem priuata, id est, quæ procedit ab illo non vt à Ministro non est prohibita ab Ecclesia. Et ideò licet hoc modo orare pro excommunicato. Quare in Missa si quis non vt Minister, sed intentione priuata oret Deum pro excommunicato etiam non tolerato, non peccat: quod verum est, non solùm de illis partibus Missæ, in quibus secreto oratur, vt in Memento, nam etiam tunc Sacerdos se habet, vt minister, sed etiam de aliis, quia tam in his, quàm in illis potest habere intentionem priuatæ personæ. Et oratio non dicitur publica, aut priuata ex eo, quod submissè, aut clara voce fiat, sed ex ipsa intentione, licèt magis à Doctoribus explicetur id fieri in memento; de quo videatur *Suar. cum Nauarro Tom.* 5. 3. *p. Disp.* 9. *sect.* 5. *num.* 6.

14 Adhuc *ait* Torre *artic.* 7. *Disp.* 1. *n.* 13. *cum Nauarro*, Non esse improbabile, quod Sacerdos pauper ad sui sustentationem poterit accipere stipendium ab excommunicato tolerato, & pro eo offerre Missam, eo quod *Concilium Constant.* in fauorem fidelium concessit, vt possint communicare in spiritualibus cùm quocumque excommunicato etiam publico, dummodo nõ sit nominatim excommunicatus, aut manifestus percussor clerici: tunc autem Sacerdos in fauorem suum communicat cùm tali excommunicato offerendo pro illo missam, scilicet vt sustentetur.

15 Sed *Mihi* non videtur hoc satis tutum, quia Concilium solùm concedit fidelibus, vt ipsi possint in diuinis communicare cum excommunicatis, non autem vt ipsa diuina, seu suffragia possint actiuè communicare, applicare excommunicatis, quia expresè vult Concilium, ne ipsi excommunicati in aliquo releuentur, aut eis illa constitutio suffragetur: ergo non vult, quod applicemus illis suffragia Ecclesiæ, quia hoc esset concedere fauorem excommunicatis, sed vt nos in faciendis rebus diuinis propter ipsorum communicationem non abstineamus, quod tamen negat respectu non toleratorum, aliàs propter sustentationem ministri possent toleratis præberi Indulgentiæ, & Sacramenta. Quapropter Minister, aut quilibet fidelis poterit in fauorem suum vti communicatione cùm tali excommunicato, & in vniuersum quæcumque prohibitio facta ipsis fidelibus, quantum ad consortium cum excommunicatis toleratis sublata est, & ideò possunt sepelire talem excommunicatum, quia prohibitio sepeliendi non fit ipsi mortuo, sed viuis; at verò dare excommunicato suffragia Ecclesiæ, aut indulgentias, aut suffragia Missæ hoc Ecclesia non concessit, quia per excommunicationem manet

subiectum

subiectum incapax recipiendi ea suffragia, & consequenter frustra, & malè applicabit ea Sacerdos, etiam propter sui sustentationem, quia propter sustentationem ministri non redditur subiectum capax.

16 De *Præscitis*, *& Reprobis Dico quintò.* Si alicui fieret infallibilis, & absoluta reuelatio de reprobatione alicuius, non posset pro eius salute orare oratione absoluta. Et idem dicendum est de quacumque re circa quam reueletur alicui absolutum, & efficax decretum Dei, tunc enim non licèt oppositum petere oratione absoluta, & intendente consecutionem eius. Dico, *si fiat absoluta reuelatio*, quia si alicui fieret reuelatio quasi comminationis de sua condemnatione, adhuc posset sperare, & conari ad illam effugiendam *Fundamentum est*, Quia posita tali reuelatione absoluta non potest apprehendi vt possibile contrarium eius, quod reuelatur, quia certò constat de eius impossibilitate: ergo neque potest desiderari vt obtinendum, atque adeò neque peti petitione absoluta, & intendente consecutionem; sed solùm poterit quodam simplici affectu, vel conditionato desiderari, aut peti, eo modo, quo Christus Dominus petiuit à Patre, vt si fieri posset transiret ab eo calix, quod non absoluta oratione, sed conditionata dixit, neque explicando absolutam voluntatem suam, sed affectum inferiorem, vt exactè docuit *D. Thom. 3. p. quæstio. 21. artic. 4. ad 1.* Et hoc ipsum insinuat in *hoc art. 7. ad 2.* dicens, Quòd quia non distinguimus reprobos à prædestinatis, ideò pro omnibus debemus orare, significans in hoc, quod si distingueremus, non deberemus pro omnibus orare. Et eadem ratione ille, cui fieret absoluta reuelatio de sua reprobatione, non posset illam sperare, quia spes est de possibili existimato, & apprehenso vt possibile: facta autem tali reuelatione non potest practicè apprehendi vt possibile ad assequendum, & consequenter neque intendi eius assecutio. Ex quo vlterius sequitur non posse nos orare, neque sperare salutem omnium hominum collectiuè, quia certò nobis constat, totam collectionem hominum non esse saluandam.

17 Dices: Non tenemur conformare voluntatem nostram cùm decreto, & voluntate Dei efficaci, sed cùm voluntate antecedenti, vt suprà diximus, & ex *D. Thom. 1. 2. quæstio. 19. artic. 10.* constat non teneri nos semper conformare voluntatem nostram cum diuina in volito materiali: ergo possumus orare in tali casu pro reprobo; eo quod Deus voluntate antecedente non reprobat illum, sed efficaci. *Secundò.* Quia si Deus reuelaret alicui esse reprobandum, propter peccatum desperationis, adhuc teneretur sperare, aliàs non peccaret desperando si non teneretur, & consequenter non reprobaretur. Et similiter, si reuelaret esse reprobandum propter peccatum non orandi, & petendi suam salutem, tunc teneretur illam petere: ergo deficit doctrina data. *Denique.* Quia iste homo, cui nota est sua reprobatio, vel cui reuelatur certè peccatum futurum, sicut Christus Dominus dixit Petro, adhuc tenetur non peccare, aliàs si non teneretur, non peccaret, & consequenter neque damnaretur: ergo tenetur sperare, & à Deo orare auxilia supernaturalia, & gratiam, vt non peccet: ergo etiam vt saluetur, quia gratia, & non peccare

dicit ordinem intrinsecum ad assecutionem salutis.

18 Respondetur. Nos non teneri conformare semper voluntatem nostram cùm volito materiali diuinæ voluntati, hoc est cùm materia volita, si secundùm se consideretur, vt non possumus velle mala, quæ Deus permittit; benè tamen sub illo modo, quo procedit aliquid à voluntate diuina, vt supra etiam diximus; nec debemus regulari per voluntatem efficacem secundùm quod est in re, & ignota nobis in particulari; benè tamen secundùm voluntatem efficacem in particulari nobis reuelata. Aliud est enim voluntas Dei efficax, prout est in re solùm cognita à nobis in communi, & ignorata in particulari, sicut modò scimus in communi aliquos esse reprobatos efficaciter, nescimus tamen de isto, aut de illo in particulari, & ideò non possumus vti tali voluntate tanquam regula, cui in particulari conformetur. Aliud est voluntas efficax in particulari reuelata nobis, cui necessario debemus conformari, non intendendo contrarium, quia redditur practicè impossibile. Quia ergo modò non cognoscimus in particulari efficacia decreta Dei, cognoscimus autem in particulari voluntatem antecedentem, seu voluntatem signi, qua reuelauit nobis velle omnes homines saluos fieri, ideò modò regulamur per hanc voluntatem, non per efficacem.

19 Ad *secundùm dicitur*; Quòd desperatio sumitur tripliciter. *Vno modo* purè negatiuè pro sola non elicientia actus spei. *Alio modo* priuatiuè pro omissione actus sperandi, quando quis debet. *Tertio modo* positiuè contrariè pro actu desperationis. Et primo modo non est peccatum, sed secundò, & tertio. Si ergo fiat alicui reuelatio, quod propter omissionem sperandi damnabitur, talis reuelatio est implicatoria, quia posita illa reuelatione, non remanet illa omissio priuatiua, & peccaminosa, siquidem tunc non potest sperare. Et ita non stat fieri reuelationem absolutè de condemnatione alicuius propter omissionem sperandi, sed tantùm comminatoriè. Si autem reueletur alicui, quod condemnabitur propter desperationem positiuam tertio modo acceptam, adhuc tenebitur non desperare, non tamen tenebitur sperare, nec poterit. Aliud enim est non sperare, aliud desperare, primum sine peccato fieri potest, sed non secundum, & in illo casu tollitur potestas sperandi propter impossibilitatem obiecti, non tamen redditur licitum desperare, quia hoc est intrinsecè malum; semper est enim iniuriosum misericordiæ diuinæ recedere ab illa, quasi non possit saluare, quod est ei diffidere. Et idem dicendum est de oratione, quod in casu posito esset implicatio reuelàte alicui Reprobationem absolutè propter solam omissionem orandi, & petendi salutem, quia facta tali reuelatione, talis omissio non esset peccatum. Videatur Bañez. 2. 2. *Q.* 22. *art.* 1. *dub.* 3. *ad* 2. & *M. Torre hic art.* 7. *disp.* 2. *n.* 11.

20 Ad *Tertium respondetur*, Quòd ille, cui reuelata est sua reprobatio, non potest illam sperare, potest tamen, & tenetur vitare peccata, & sperare, ac petere auxilium ad illa vitanda, quia hoc remanet illi simpliciter possibile, Licèt autem gratia, & vitatio peccati de se ordinentur ad gloriam, tamen quia respectu istius non sunt efficaciter ad gloriam consequendam

ordinata, ideò non potest eam intendere vt assequendam, vnde nec ipsa auxilia potest sperare per virtutem spei, quia non possunt ista media sperari tunc, vt intendentia assecutionem beatitudinis, quod requiritur ad virtutem spei. Si autem alicui reueletur peccatum suum faciendum, absolutè non potest sperare, aut petere auxilium Dei efficax ad euadendum illud, tenetur tamen ex auxilio sufficienti facere quod in se est ad vitandum peccatum, quia auxilium sufficiens datur ad posse; & ita si peccauerit, ex culpa sua peccat, quia habuit auxilium sufficiens, & consequenter potentiam ad vitandum; non tamen potest sperare vt de facto vitet. Et ita hic casus quasi implicationem, & perplexitatem moralem inducit. Petro autem non reuelauit Christus absolutè, quod eum negaret, sed ipse accepit Christi reuelationem comminatoriè, nec intellexit illam, vt absolutam vt expressè inquit *S. Thom. in 2. quæst. 1. dist. 4. art. 2. ad 1.*

21 De *Inimicis dico vltimò.* Licitum esse pro illis orare, & in communi, & in particulari, non tamen tenetur semper, & in particulari orare pro inimicis. *Prima pars* patet Matth. 5. *Orate pro persequentibus vos.* Secunda verò pars deducitur optimè à *D. Thom.* hîc ex ipso præcepto charitatis, & explicatur à *Caiet. supr. quæst. 25. art. 8. & 9.* In summa tenetur homo de necessitate præcepti respectu inimicorum ad ista sex. *Primò* non habere odium ad inimicum. *Secundò* non excludere eum à communibus beneficiis, & orationibus, vt si oremus pro aliqua communitate in qua habeo inimicos, non possumus illos excludere à tali oratione. *Tertiò* vt positiuè, & contrariè non excludam illos à particularibus orationibus, vt si petam aliquod bonum pro amico, non possum positiuè petere contrarium pro inimico; hoc enim proueniet ex malo affectu ad ipsum. *Quartò* tenemur habere præparationem animi ad succurrendum inimico in casu necessitatis. *Quintò* in ipso casu necessitatis tenemur ei succurrere, vel orando pro illo in particulari, si indiguerit oratione, vel aliud beneficium ei præstando. *Sextò* vt si sequatur scandalum ex eo, quod particularia signa dilectionis non exhibeantur inimico, tenemur ea exhibere signa, aut in particulari ei loqui ad euitandum scandalum. Extra hos casus, & remoto odio, & scandalo, non tenetur aliquis loqui specialiter inimico, aut specialia signa dilectionis ei exhibere, vel in particulari pro eo orare, nec propterea est deneganda alicui absolutio, vt notauit *Caiet. citatus.* Videri potest *Mag.* Torre *hic*, & *Suar. lib. 1. de orat. cap. 16.*

ARTICVLVS VII.

Vtrùm conuenienter septem Petitiones orationis Dominicæ assignentur.

1 CONclusio *est affirmatiua.* Quia verò non occurrit hîc specialis difficultas circa textum *S. Thom.* omittimus *hunc art.* Qui voluerit eius materiam adlongam percipere, ex Modernis legat *Mag. Torre hic*, & *Suar. lib. 3. de orat. cap. 8. Azor. tom. 1 de instit. moral. lib. 9. cap. 37.* Ex Antiquis plures citat Torre hîc, inter alios videri poterunt *Cyprian. in Exposit. orationis Dominicæ*, & omnium pulcherrimè *S. Thom. Opuscul. 7.* De oratione verò Angelica agit *S. D. Opuscul. 8.* Possumus autem tractare de illa formula orandi, quæ ex vtraque ista oratione componitur, & vocatur *Rosarium*, de quo agit *Suar. citato loco cap. 9.* Cæterùm quæ ad Theologicam difficultatem pertinent circa hanc orationem in tractatu de oratione vocali meliùs expedientur.

2 Solùm *hîc aduerte*, Quod agens ibi *Suar.* de antiquitate *Rosarij* refert tanquam pium, & probabile illud incepisse à *B. P. N. Dominico*, licèt alij dicant (inquit ipse) multò ante incepisse, & temporibus *Bedæ* fuisse antiquam consuetudinem; imò ad tempora Apostolorum illam quidam referunt, sed nunc inquit *Suar.* sufficit nobis commemorare, quod *Pius Quintus* in Bulla quadam dicit, inuentum hæc à Spiritu Sancto fuisse. Sed miror cùm integra verba non retulerit ex Bulla Pontificis quando refert opinionem de inuentione *Rosarij*; dicit enim *Pius*, Quod *Spiritu Sancto, vt piè creditur afflatus B. Dominicus P. N. modum hunc orandi excogitauit*, ac perinde si a Spiritu Sancto, vt à principali authore inuentum dicit Pontifex, non priuemus laude eum, quem tanquam ministrum huius formulæ orandi Spiritus Sanctus elegit, id est, *Beatissimum P. N. Dominicum*, vt ille Pontifex dicit.

ARTICVLVS VIII.

Quibus Personis conueniat Orare

1 IN *his Articulis* expedito tractatu de materia, pro qua possumus orare agit *S. Thom.* de personis, quæ possunt orare, & ideò *in art. 10.* dicitur hoc esse proprium creaturæ rationalis, & per ly *creaturæ* excluditur Persona diuina, quia non potest habere superiorem, à quo aliquid accipiat. Et ita rectè *S. Thom.* hic intelligit id quod dicitur ad Roman. 8. *Spiritus postulat pro nobis*, &c. id est, postulare nos facit, per ly verò *Rationalis* excluduntur omnia non intellectiua, quæ propriè non possunt orare, sicut neque ordinare. Si quando verò in Scriptura Bruta dicuntur petere, intelligitur metaphoricè pro naturali instinctu, vt hîc explicat *D. Thom. in articul. 11.* supponenda est doctrina, quàm *suprà in art. 4.* latè tradidimus contra Hæreticos ostendendo, quod Sancti orent pro nobis; & hoc est, quod præcipuè docebat *Vigilantius*, scilicet mortuos non orare pro nobis, quod *D. Hieronym. in lib. contra Vigil.* improbat. Distinguendus est autem triplex status Sanctorum post hanc vitam. Quidam enim sunt Beati, Quidam fuerunt extra beatitudinem, & extra pœnas, vt Patres in Limbo. Quidam verò in Purgatorio. De damnatis autem certum est non orare eos oratione Religiosa, quidquid sit an Diabolus possit aliquid petere à Deo, sicut petiuit vt extenderet manum in Iob, & *Lucæ 16.* diues ex inferno orabat.

2 De *Beatis* ergo solùm duo sunt aduertenda; Primum pro quibus orent, secundùm quomodo orent. Quoad primum orant Beati non solùm pro nobis, sed etiam pro se ipsis, non quidem quoad gloriam essentialem animæ, sed quoad accidentalem

lem tam corporis sui, quàm exaltationis sui nominis, de quo *S. Thom. hic ad* 1. Et colligitur ex *Apocalyp.* 6. vbi Martyres sub trono Dei dicuntur clamare pro vindicta sui sanguinis, &c. Quoad secundum, modus orationis potest attendi quoad multa, scilicet quod orent mentaliter, aut vocaliter; quod orent formaliter per actum intellectus, aut virtualiter solùm habendo desiderium, aut etiam offerendo preces nostras, vel repræsentando merita sua; quod orent merendo; vel non merendo: sciendo futurum euentum, vel non sciendo: absolutè, vel conditionatè. Et omnes isti modi non repugnant Beatis præter meritum, quia Sancti non sunt in statu merendi in patria. Est verò dubium in duobus; Primò: An orent aliquando nesciendo euentum futurum? Et secundò. Quid sit offerre, & repræsentare preces nostras Deo?

3 Resolutio *in istis est*, Quod Beati vtroque modo possunt orare, scilicet cognoscendo futurum euentum, vel nesciendo. Primum patet in Christo Domino, qui multa hìc petiuit, & modò interpellat pro nobis in cœlo, qui tamen cognoscit omnes euentus futuros. Secundum colligitur exemplo pugnæ, quæ fuit inter Angelos *Daniel.* 10. circa liberationem populi Iudaici, quæ, vt docet *D. Thom.* 1. *part. quæst.* 113. *artic.* 8. processit ex nescientia diuinæ voluntatis circa illud negotium, vnde cùm vterque Angelus contraria existimaret, restitisse sibi dicuntur: vnde si tunc peterent aliquid circa talem liberationem, peterent nesciendo euentum futurum; sed quia in omnibus conformantur diuinæ voluntati, nec possunt in aliquo Beati errare, aut exponere se periculo errandi, ideo si in tali casu orent, conditionatè orabunt, si ita fuerit voluntas Dei. Cæterùm quia claré non constat in illo loco Angelos orasse etiam conditionatè, quia non pugnabant orationibus; ideo nec omnino certum est orare Sanctos, quando sibi non constat de euentu: non tamen videtur omnino repugnare statui beatifico, quod aliqua circa nos nesciant, & pro illis conditionatè orent. Ita teneat. *Suar. lib.* 1. *de orat. cap.* 11. nec omnino dissentit *M. Torr. hic disp.* 2. *conclus.* 11.

4 Circa *secundum*, scilicet offerre, seu repræsentare preces nostras Deo, Dico non esse idem quod orare, formaliter loquendo: nec solum exhibere illas, vt Deus cognoscat eas, sed exhibere vt eas approbet, quia cum sæpè procedant à nobis orationes minus puræ, & dignæ conspectui diuino propter imperfectionem orantis, Sancti sua intercessione quasi eas excusant, & valorem eis tribuunt, suscipiendo ipsarum patrocinium, aut applicando merita sua, vt sic Deo placeant, & approbentur.

5 De *Sanctis*, qui fuerunt in Limbo iam suprà *artic.* 4. diximus eos aliquando, saltèm in generali, orasse pro necessitatibus viuorum, vt constat *ex* 2. *Machab. vlt.* In particulari autem non orabant ordinariè pro illis, quia ex vi talis status non poterant eas in particulari cognoscere, sed solùm ex dispensatione Dei.

6 De *Animabus* verò purgatorij *Suar. loco citat. numer.* 16. *&* 17. Vt probabile censet, quod orent pro nobis saltèm in generali, scilicet orando pro benefactoribus suis, quicumque sint. Stando tamen in doctrina *D. Thom. hic solut. ad* 3. Existimo vt certum, eas non orare pro necessitatibus nostris in particulari, quantum est ex vi status sui, quia ex vi illius non possunt eas cognoscere, nisi aliud fiat ex Dei dispensatione. Secundò ex ratione *Diu. Thom.* scilicet, Quia sunt nobis inferiores quantum ad pœnas, existimo non conuenire illi statui, vt orent pro nobis quasi offerendo Deo preces nostras, & adiuuando, & dando eis valorem, & patrocinium, sicut faciunt Beati, quia sunt in statu patiendi, & quasi incarceratæ indigentes nostris suffragiis, vnde non conuenit ipsis orare, quasi orando, pro aliis, & intercedendo. *Tertiò Dico*, Quòd si intelligatur animas illas pro se petere, sicut pauperes petunt eleemosynam, & quia indigent iuuari à nobis, quod petant à Deo, vt nobis tribuat charitatem ad orandum, & satisfaciendum pro illis, & talibus benefactoribus dignetur retribuere, sic probabilissimum est eas orare Deum, sicut multoties constat eas petiisse à Sanctis suffragia. Si enim vt legimus *Lucæ* 16. diues damnatus petebat refrigerari linguam suam, & quòd mitteretur Lazarus ad fratres suos viuentes, cur non licebit animabus purgatorij petere refrigerium tormentorum? Et vt nobis concedat Deus charitatem, & ea, quæ requiruntur, vt fructuosè oremus pro illis, quod est petere nobis bona spiritualia. Idem sentit *Torré hìc disp.* 5.

DISPVTATIO XXVIII.

De Quidditate, & substantia officij Diuini.

ARTICVLVS I.

Quid intelligatur nomine Horæ Canonicæ, *& quid illæ sint.*

1 IN vltimis Articulis huius. Quæstionis incipit tractare *S. Thom.* de oratione vocali, & conditionibus ad eam requisitis, & quia de oratione vocali, aut mentali, quatenus est in præcepto quasi naturali, aut iuris diuini, egimus *suprà artic.* 3. de illa quatenus pertinet ad Ecclesiasticum præceptum, & inuenitur in Horis Canonicis, agendum nobis est, vt sic tota materia de oratione, ac de Religione, & de eius interioribus actibus concludatur, & quia *D. Thom. artic.* 12. Orationem vocalem diuisit in publicam, & priuatam, de vtraque quatenus ex præcepto Ecclesiæ debet fieri agemus. Vt ergo Materiam hanc pertractare possimus Ordine debito, primò agemus de ipsa substantia, & quidditate huius orationis, quæ dicitur Diuinum Officium. Secundò de Personis, quibus competit eam in Ecclesiis recitare. Tertiò de eius obligatione. Quartò de causis excusantibus. Quintò de modo, & conditionibus ad eam recitandam requisitis, & denique de publica, & solemni recitatione, qualis est, quæ fit in choro, & de obligatione ad illam

2 Multa *hìc* Doctores tractant, quæ potiùs Historiā

videntur concernere, quam difficultatem aliquam Theologicam, à quibus nos abstinere debemus, ne tempus difficultatibus expediendis concessum, longioribus historiis teramus. Igitur in hoc termino complexo *Horæ Canonicæ* duo inuoluuntur, quæ iam ex acceptatione, & vsu Ecclesiæ ad vnam rem significandam vsurpantur. Quia enim ex antiquissimo vsu Ecclesiæ, vt mox ostendemus, per certas partes, & tempora diei solet Ecclesia certas, ac determinatas preces offerre Deo ideò tales orationes, seu preces, quia certam, ac determinatam regulam ab Ecclesia habent *Canonicæ* dicuntur, *Canon* enim Græcè idem est quod *Regula*. Quia verò certis diei temporibus, seu horis recitari debent, aut quia certis diei horis correspondere debent, vel illas repræsentare, ideò preces Horariæ, seu *Horæ* dicuntur. Extenso autem vocabulo, omne illud officium, quod pertinet ad laudem diuinam in Ecclesia recitandam, vel quod aliquo modo ad ministros Ecclesiæ spectat, & ad quod tales ministri obligantur, secundùm aliquam regulam determinatam ab Ecclesia, *Canonicum Officium*, vel Canonicæ preces dici possunt, sicut id ad quod tenetur Pensionarius post Bullam *Pij Quinti*, in locis vbi recepta est, dici potest Canonicum officium, seu preces, quia ex mandato Ecclesiæ tenetur Pensionarius certam, ac determinatam formam orandi recitare, scilicet officium paruum B.V.Mariæ. Et similiter ipsum officium Missæ, & Litaniæ, aliæque preces, quæ iuxta certam, & determinatam formam Ecclesiæ certis, & determinatis temporibus dicuntur, dici etiam possunt preces Canonicæ, & nomine officij diuini, seu officij Canonici comprehendi. Vsus tamen iam obtinuit, vel solùm dicantur *Horæ Canonicæ*, orationes illæ, quæ à matutino vsque ad completorium includuntur. Hæc de nomine.

3 De *Quidditate* autem, & substantia huius Orationis, quia cum vniuscuiusque rei substantia, & quidditas, præsertim, si physicè consideretur, constat ex materia, & forma, ideò ad videndum huius orationis quidditatem, & naturam, solùm oportet videre quid sit eius materia, & quid sit forma? Et quia res ista est aliquid pendens ex Ecclesiæ instituto, & quasi artefactum in genere orationis, ideò forma huius orationis debet esse, vel modus, vel ordo aliquis, seu significatio, aut dispositio aliqua orationum, qua ordinatè, & debitè aliqua recitentur ad laudandum, & orandum Deum.

4 Circa *Materiam ergo*, ex qua istæ orationes Ecclesiasticæ debent componi fuerunt Hæretici, qui reiiciebant ea, quæ non erant de scripturis Canonicis, vt Hymnos, aut Cantica à piis Viris composita, quam hæresim *Sua. lib.4. de orat. cap.2.* dicit tenuisse *Paulum Samosatenum*, vt refert *Eusebius*. Quidam etiam, suppresso nomine, de hoc errore notantur in *Concil.Tolet.4.c.12.* Et videtur fauere istis Hæreticis duplex Canon. *Primus* est ex *Concil. Laodic. c.59. & vltim. illius Concilij*, vbi sic habetur: *Non oportet ab idiotis psalmos compositos, & vulgares in Ecclesiis dici, neque libros, qui sunt extra Canones legi, nisi solos Canonicos noui, vel veteris Testamenti.* Secundus est ex *Conc. Bracharens.1.c.30.* vbi dicitur: *Extra Psalm. veteris Testamenti nihil poeticè compositum in Ecclesia psallatur.* Vbi videntur omnes excludi hymni, & quicquid metricè canitur in officio diuino.

5 Ratio *quoque* hoc videtur persuadere. Quia materia, ex qua fit officium Canonicum, talis debet esse vt careat omni errore, cum publicè in Ecclesia legendum proponatur, imò ex illo soleat duci argumentum irrefragabile ad aliquid probandum, eo quod sic Ecclesia canit, aut legit: ergo irrationabiliter sumitur hæc materia aliunde, quam ex Canonicis scripturis; historiæ enim humanæ, aut huiusmodi aliquando erroribus non vacant, & per hoc plerumque indigent emendatione. *Deinde* etiam videtur ex hoc prolongari ipsa oratio multorum verborum repetitione, & continuatione, contra id quod dicit Christus Dominus Matth.6. *In oratione nolite multum loqui*, & Ecclesiast. 7. *Noli verbosus esse in multitudine præsbiterorum, & ne iteres verbum in oratione tua.* Atque ita videtur hic habere locum *Argum. 2. D. Thom. in artic. 12.* scilicet, quod ex multitudine verborum tollitur attentio, & distrahitur mens à diuina contemplatione, quod frequentissimè accedit recitantibus horas propter earum longam prolixitatem.

6 Nihilominus ne confundamus Quæstiones, aliud est loqui de multitudine eorum, quæ in diuino officio recitantur, aliud de qualitate materiæ, an scilicet solùm admitti possit ad componendum officium Canonicum id, quod habetur in Canonicis scripturis, vel alia, quæ componuntur ab Ecclesiasticis Doctoribus, possint admitti; hoc enim secundùm dicere, quod sit illicitum, insolens error est, cum sit contra vniuersalem Ecclesiæ consuetudinem, de qua, vt dicit *August. Epist. 118. capite 5.* disputare quid ita faciendum sit, insolentissimæ insaniæ est. Nobis ergo in confirmationem, & rationem huius dicti sufficiat definitio, & decretum *Concilij Tolet.4. citat.* vbi sic ait: *Quidam specialiter reprobant hymnos, quos Hylarius, & Ambrosius ediderunt, pro eo quod de Scripturis Sanctorum Canonum, vel Apostolica traditione non existunt, respuant ergo illum hymnum ab hominibus compositum, quem in fine omnium psalmorum dicimus, Gloria, & honor Patri, &c. Similiter & totum illud, quod sequitur post Angelicum hymnum Gloria in excelsis Deo, &c. quod tamen Ecclesiastici Doctores composuerunt: ergo nec ipsi in Ecclesiis canendi sunt, quia in sacrarum Scripturarum libris non inueniuntur. Componuntur Missæ, siue preces, vel orationes, siue commendationes, seu manus impositiones, ex quibus, si nulla decantentur in Ecclesia, vacant omnia officia Ecclesiastica, admonet enim hæc fieri, atque hortatur Apost. ad Timoth. dicens: Obsecro igitur, primum omnium fieri obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones, &c. Excommunicatione ergo plectendi sunt, qui hymnos reiicere fuerint ausi.* Hucusque Concilium. Vbi triplicem rationem huius rei insinuat. Primam ab inconuenienti, quia aliàs reiicienda sunt etiam illa, quæ ab antiquo tempore erant in Ecclesia recepta, scilicet, *Gloria Patri*, & hymnus Angelicus. *Secundam* ex eo, quod officia Ecclesiastica vacarent, idest, sine aliqua solemnitate celebrarentur, si non possent cantari, aut recitari ea, quæ ad Ecclesiæ ornatum, & officiorum Ecclesia constituit. Cùm enim hæc officia sint orationes publicæ non solùm debent habere id, quod ad orationem pertinet, sed etiam id, quod ad solemnitatem, & publicitatem. *Tertiam* quia habent originem

originem ab Apostolo præcipiente fieri orationes, postulationes, obsecrationes, &c.

7 Ad *Obiectiones Respond.* Ad primam, *Suar. loco cit. num.* 23. respondet ex Cardinali *Baronio in appendic. tom.* 4. illum Canonem Laodicenum editum esse occasione abusus, quem ille Hæreticus inducere conabatur, idque tunc fuisse expediens in illa Prouincia propter hæreticorum turbationem. *Secundò* dicit illum Canonem à Prouinciali Concilio editum nunquam ab vniuersali Ecclesia receptum fuisse. Neque obstat, quod Synodus Laodicena recepta sit *in Canone* 2. 6. *Sinodi generalis*, vt habetur *in Capit. Quoniam*, *dist.* 16. Nam Canones illi, qui atribuuntur 6. *Sinodo* in Trullo celebrata tanquam spurij reiiciuntur, vt multis probat *Baron. ann. Christ.* 692. & idem sentit M. Bañez. 2. 2. *Q.* 1. *art.* 10. *Dub.* 5.

8 Tertio *dici potest*, & fortè magis ad mentem Concilij, Quod non prohibet absolutè legi libros, qui sunt extra Canonem, sed prohibet eos legi vt Canonicos, & in authoritatem recepi, sic enim subdit: *Quæ autem oporteat legi, & in authoritatem recipi hæc sunt, &c.* Et numerat ibi libros Sacræ Scripturæ, quos vt Canonicos modo habemus solùm ergo voluit Concilium determinare, qui libri essent in Ecclesia legendi, & habendi vt Canonici, & qui non debent legi recipiendo eos in authoritate. Similiter prohibet Psalmos vulgares, in Ecclesia ab idiotis dici, intelligendo per *Psalmos vulgares* eos, qui aliquid profani habent, & apud vulgares homines versantur, tales enim non decet in Ecclesia recitare. Vel certè prohibuit non computari in psalmos, qui non sint de libro Canonico psalmorum; sicut neque modò aliquos admittit Ecclesia. Et in hoc sensu etiam debet intelligi Decretum Concilij Bracharensis, quod non prohibet absolutè, ne aliquid poëticè compositum recitetur, sed ne psallatur, hoc est, numero psalmorum admisceatur: intendebat enim Concilium ne priuatæ consuetudines introducerentur, quibus variaretur ordo psallendi, admittendo alios psalmos, quàm qui sunt in veteri Testamento, quod insinuat idem *Concilium Capit.* 19. & refertur *in Capit. placuit*, *dist.* 12. *Vnus* (inquit) *atque idem psallendi ordo in officiis teneatur, & non diuersè, ac priuatè, neque monasteriorum consuetudines cum Ecclesiastica Regula sint permixtæ.*

9 Denique suspicor aliquos psalmos à Prisciliano fuisse compositos, vel a Dictinio, quorum errores letissimè damnat illud Concilium, & hos præcipuè voluisse reiicere nam *in cap.* 17. multa scripsisse hos Hæreticos sub nomine Patriarcharum, Prophetarum, & Apostolorũ narrat, & damnat Concilium. Hymni autem seu lectiones, etiamsi ex libris Canonicis non essent, semper ab Ecclesia sunt recepti: habemus enim summæ antiquitatis Hymnos, quos *S. Dionys. de diuin. nomin. capit.* 3. *lect.* 1. *apud Diu. Thom.* commemorat composuisse S. *Hierotheũ* in morte, & exequiis Beatissim. Virg. Deiparæ. In Concil. etiam Carthagin. 3. c. 47. *Liceat*, inquit, *legi passiones Martyrum cum anniuersarij dies eorum celebrantur.* Et *in cap. Sancta Romana. dist.* 15. Gelas. I. ante annos mille & centum, in officio Cœnæ Domini, & dierum sequentium ponit lectiones ex *Beat. Augustin.* Extant denique Hymni ab *Hilario*, & *Ambros.* compositi, quos *Concil. Toletan.* citatum iubet recipi, & vsque hodie in Ecclesia leguntur.

10 Ad *primam rationem* Respondetur Non requiri Quod ea, quæ in Officio diuino recitantur, quantum ad omnes partes sint authoritas infallibilis, neque ex illis deducitur argumentum infallibile ex eo præcisè, quod habentur in officio diuino. Vt autem explicemus quem gradum certitudinis habeant, & quomodo ex illis possit deduci argumentum (quod vix ab Authoribus attingitur) est aduertendum. Quod approbatio Pontificis, aut Ecclesiæ non semper facit infallibilem certitudinem, nisi tantùm in his, in quibus habet adiunctam assistentiam Spiritus Sancti ne erret, sicut in definiendo ea, quæ ad fidem spectant, aut in Canonizatione Sanctorum, in quibus præter humanam diligentiam, quæ adhibetur in disputationibus, & probationibus, habet Pontifex assistentiam Spiritus Sancti, vt in eis determinandis non erret: in approbando autem, aut permittendo aliquod officium, aut etiam in componendo, non vtitur Pontifex assistentia infallibili Spiritus Sancti. Vnde sæpè contingit, quod officia aliàs approbata mutentur, aut emendentur, vnde non habent infallibilem veritatem. Ver. gr. licèt à *Gregorio XIII.* approbatum sit Martyrologium Romanum tamen in his, quæ habet de annis à creatione mundi vsque ad Christum non habet firmam certitudinem: Similiter officium, quod fuit approbatum *à Sixto IV, in Extrauaganti cum præ excelsa*, pro conceptione B. Virginis non fuit admissum *à Pio V.* in reformatione Breuiarij. Et quotidie videmus aliquid in illis reformari, & mutari, quod argumentum est ea solùm approbari ab Ecclesia, & Pontifice vt probabilia, non vt certa. Et quo colligimus, quod talis approbatio Pontificis, & Ecclesiæ non præbet maiorem fidem istis rebus quàm approbatio, qua Ecclesia approbat in generali, doctrinam alicuius sancti, aut Doctoris, sicut approbantur opera *D. Augustini*, & aliorum Doctorum *in Cap. Sancta Romana*, *dist.* 15. Quæ approbatio licèt addat magnam probabilitatem, & authoritatem eorũ doctrinæ, non tamen infallibilitatẽ vt sentiunt communiter Doctores Et videri potest in *Castro lib.* 1. *aduers. hæres. Capit.* 7. & *Cano. lib.* 7. *de locis Cap.* 3.

11 Et *hoc est* loquendo in generali de his, quæ recitantur in officio diuino ex eo, præcisè, quòd ibi habentur ex approbatione Ecclesiæ. In particulari autem, & ex aliis circunstantiis possunt habere maiorem certitudinem, vt si in illis inuoluatur aliquid pertinens ad Sacram Scripturam, vel ad aliquam traditionem Ecclesiæ, vel quia proponit aliquid ad pietatem, & ad imitationem pertinens. Et ideo distinguendum est in officio diuino, quod aliud est posse nos recitare, & loqui eo modo, quo Ecclesia loquitur in officio à se approbato; ad hoc enim sine dubio magnam habet authoritatem approbatio Ecclesiæ, ita quod licet orare, & loqui, sicut Ecclesia approbat in aliquo officio, & qui oppositum diceret: esset plusquam temerarius negans probabilitatem ab Ecclesia approbatam. Aliud est, quod omnia, quæ ibi leguntur ex eo præcisè, quod legatur in officio diuino, habeant firmiorem veritatem, & in hoc dicimus, non importare plus certitudinis, quàm alicuius Authoris approbati ab Ecclesia, nisi aliquid Sacræ Scripturæ, aut traditionis Ecclesia, vel Apostolicæ importent. Ecclesia enim legit sermones Sanctorum, & gesta Martyrum, quæ ex eo, quod ibi

legantur non habent maiorem certitudinem, quàm si aliàs citentur ex libro illius Sancti. Diligentia autem, & approbatio Ecclesiæ licèt addat eis authoritatem, & probabilitatem, non tamen indubitatam certitudinem, nec amplius requiritur ad diuinum officium. De quo videatur. *Suar. lib. 4. de Orat. cap. 2. num. 22. &* Cano. *lib. 11. cap. 5. ad Argum. 13.*

12 Ad *secundam Rationem Resp.* Quod vt *D. August.* dicit *Epist.* 121. & refert *S. Thom. art. 14. ad 1.* Aliud est in Oratione Sermo multus, aliud diuturnus affectus, nam & ipse Dominus prolixiùs orauit *Lucæ* 22. Et ita concludit *D. August. Absit ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio.* Ex qua distinctione colligimus, quod multum orare vocaliter, quando id ordinatur ad laudem Dei, & excitationem affectus in Deum, nõ prohibetur à Christo Domino; sed solùm multũ loqui in oratione, quantum ad loquacitatem, & quasi ponendo fiduciam in multitudine locutionis. Et præsertim quia hoc genus orationis solùm imponitur ministris Ecclesiæ, qui plus temporis debent impendere orationi, & rebus diuinis. Quod si attentionem amittant, id non est ex defectu orationis, quæ potiùs excitat ad attendendum, sed ex defectu orantis, cui non admodum difficilis est attentio saltèm virtualis. Præterquam quod, cũ orationes istæ fiant non in persona ipsius orantis, sed totius Ecclesiæ, non tam attenditur deuotio priuata Ministri, quàm intentum commune Ecclesiæ, vt orationes communes abundent, & sæpiùs fiant in die.

13 De *Forma* huius orationis breuiter dicendum est, Quod cum in artificialibus forma sumatur in ordine ad finem, sicut Ecclesia intendit per Ministros suos istas orationes, tanquam communes totius Ecclesiæ, mittere ad Deum, ideò illa forma, & modus orandi institutus est, qui conueniret huic fini, & consistit in duobus, scilicet in ordine, seu distributione officij, & in significatione. Est enim distributum officium in diuersas partes, & horas diei, & componitur etiam ex variis partibus ordinatis in se, vt Psalmis, Hymno, Oratione, &c. Et similiter instituitur ad repræsentanda diuersa mysteria vitæ, & passionis Christi, de quibus aliquid attingemus *articul.* 3. Considerata ergo causa materiali, & formali, restat considerare, efficientem.

ARTICVLVS II.

Quo iure introductum sit in Ecclesia Diuinum officium;

1 DVo *in hoc Articul.* dubia videntur inuolui. *Primum* de Iure recitandi officium, & consequenter instituente illud, an sit Ius diuinum, vel humanum? *Secundum* si sit iuris humani, quàm antiquum sit, & à quo sit institutum? Et quantum ad primum. Aliqui distinguunt inter substantiam orationis pertinentis ad Horas Canonicas, & inter modum ipsum orandi, vt quod modo habeamus tot psalmos, orationes, &c. dicunt esse à iure diuino, quod ab aliquibus personis, scilicet à Clericis recitetur officium diuinum quantum ad substantiam, neque in hoc posse Papam dispensare, licèt possit illud mutare, aut in alium modum orandi commutare, ita *Abb. in capit. 1. de Celebration. Missar.* Et citatur pro hac sentẽtia *Turrecremata in capit. Eleuterius 91. distinct. ad 5. Quæstion. Angelus verb. Hora, numer. 6. Roscela verb. Hora, num. 13. &* *Nauarr. de oration. capit. 7. numer. 2.* Qui omnes allegant illud Ps. 118. *Septies in die laudem dixi tibi.* Vnde videntur teneri Clerici ad recitandum aliquid quotidiè in laudem Dei; & fundatur hoc in ipso statu Clericali, qui status est deputatio ministrorum ad cultum Dei, & ad laudandum Deum. Vnde ex connaturali iure videntur obligari ad orandum, & recitandum aliquid quotidiè in laudem Dei.

2 Cæterùm opposita sententia est communior, & probabilior, vt tenet *Siluest. Tabien. Armil. Palud S. Anton.* & Alij, quos refert, & sequitur *Suar. libr. 4. de oratione cap. 6. M. Torr. tract. de Horis Canon. controuers. 2. Azor. libr. 10. instit. mor. caput. 1. §. vlt.* Aliud enim est dari iure diuino præceptum orandi, sicut *supra articul.* 3. latè ostendimus, aliud teneri ministros Ecclesiæ singulis diebus aliquid recitare ex vi iuris diuini. Et breuiter ostenditur ad hoc non teneri. Nam ius diuinum vel est positiuum, vt quando ponitur à Deo aliquod præceptum circa aliquam materiam, vel est connaturale, vt quando ex natura rei, alicuiúsue status instituti à Deo sequitur aliqua obligatio sed nullo modo datur ius diuinum ad officium recitandum quotidiè: ergo. *Minor probatur.* Nam neque traditione Apostolica, neque in Scriptura inuenitur præceptum positiuum de recitando officium: de traditione sufficit, quod nobis non constet de illa, scilicet quod à Deo præceptum sit officium recitare; de hoc enim præcepto diuino nulla traditio Apostolica extat? in Scriptura autem nullum tale præceptum inuenitur, in lege enim veteri habemus aliqua exempla eorum, qui in die sæpiùs orabant, vt Dauid *Septies laudem*, &c. & Daniel. 6. *Tribus temporibus in die flectebat genua.* Et 2. Esdræ 8. *Filij Israël quater in die confitebantur, & adorabant Deum.* Sed in his exemplis nihil præcepti imponitur.

3 In *lege autem noua* solùm ponitur præceptum orandi in generali, vt Matth. 7. *Petite, & accipietis.* Et Apostol. *Sine intermissione orate.* Et solùm à Christo Domino præscripta est forma orandi, quæ continetur in oratione Dominica, quæ præcepta nõn continent aliquod officium diuinum determinatè, nec obligant determinatam personam, sed ad omnes generaliter dicuntur. Ex natura autem rei, & status Clericalis non est ratio cur magis teneatur aliquis singulis diebus aliquod officium recitare. quàm singulis mensibus, vel hebdomadibus *Et potest fieri Argumentum;* Quia Sacerdos non minus est minister deputatus ad sacrificandum, quàm Clericus ad orandũ, etenim ex natura talis status, & Sacerdotij non obligatur quotidiè sacrificare, sed vt communiter dicunt *Doctores 3. p. in Materia de Sacrificio*, si Sacerdos celebret aliquoties in anno, vt in præcipuis solemnitatibus erit tutus in conscientia, quantum ad obligationem naturalem sui ministerij. Non est ergo de iure diuino, neque positiuo, neque naturali introductum officium diuinum quotidianum. Ex quo soluitur ratio adducta in contrarium.

Circa

4 Circa *Secundum* Aliqui existimarunt Officium diuinum non incepisse à temporibus primitiuæ. Ecclesiæ, sed tempore S. *Hieronymi*, vel *Pelagij I. aut II.* Sed in hac parte oportet cum distinctione procedere; aliud est enim quando inceperit ista forma in Ecclesia, & modus orandi Deum publico officio, quod dicitur *Horæ Canonicæ*; aliud quando fuerit posita obligatio, & præceptum illud persoluendi singulis diebus, aliquibus personis. *Primum* inuenitur esse in Ecclesia antiquissimum, & à temporibus Apostolorum, dicit enim *S. Dionysius Epistol. ad Demophi. circa finem*, quod *Carpus* erat solitus media nocte ad diuinos hymnos per se Vigilare, & Sanct. Clemens lib. 8. constitut Apostolic. capit. 40. *Preces vestras facite diluculo hora tertia, sexta nona, verspere, & in galli cantu.* Tertull. cap. 2. Apolog. inquit, Tempore *Traiani* consueuisse Christianos conuenire ante lucem, quod vocat cætus antelucanos, ad canendum de Christo, & Deo, & eiusdem cætus facit mentioné *in Capit*, 39. Meminit etiã horarum istarũ *D. Cyprian. in exposit. oration. Dominicæ prope fin. Diuus Athanas. libr. de Virginitat. seu de meditat.* & *D. Basil. in Regulis fusius disputatis interrogat.* 37. & *Sermon.* 1. *de institution. Monachor.* Qui omnes Patres sunt antiquiores *D. Hieronym*,

5 Secundum *autem*, Scilicet, Quando fuit imposita obligatio, & præceptum persoluendi horas istas, vix constat apud Authores. Quidam enim probabiliter tribuunt *Pelagio I.* vel *II.* Eo quod in *cap. Eleutherius* 91. *distinct.* iubet *Pelagius* Episcopo *Eleutherio* vt compellat Clericos vacare Vigiliis, & eadem obligatio ibidem imponitur *in capit. Præsbiter.* inuenio tamen ante tempora *Pelagij* in *Concilio Agathensi capit.* 21. præcipi Episcopis, & præsbiteris, vt omnibus diebus dicant Psalmos, Antiphonas, Orationes, Capitula, &c. quæ omnia pertinent ad officium diuinum. Et *in Concil. Carthagin.* 4. (adhuc antiquiori) *c.* 52. præcipitur, vt Clericus victum, & vestitum sibi præparet artificiosè, vel agricultura *absque officij sui detrimento*, quod plerique interpretantur de officio diuino, & ita habetur in Iure 91. *distinct. citata.* Et quia post illa tempora in Conciliis inuenitur frequens mentio de modo orandi, & psallendi, Signum est circa illa tempora hanc obligationem, & præceptum fuisse impositum.

ARTICVLVS III.

De Distributione Officij Diuini, & numero Horarum.

1 FOrma *Officij Diuini* maximè consistit in ordine, & distributione eius, & ideò de hoc communiter tractatur à Doctoribus in præsenti, præsertim propter Hæreticos, qui vel impugnant vel fastidiunt hanc formam, & modum orandi. Potest ergo triplex ordo, seu distributio considerari in officio diuino. *Prima* quantum ad partes integrales cuiuscumque horæ, vt quod constet psalmis, hymnis, &c. *Secunda* ratione temporis, quod aliud fit officium diurnum, alud nocturnum *Tertia* ratione significationis, & diuersarum horarum, vt quod diuidatur in primam, tertiam, sextam, & nonam. In his autem solum Doctores laborant, vt ostendant hanc distributionem, & modum esse conuenientissimum, & antiquissimum in Ecclesia.

2 Et *quantum ad primum* varietas ista partium, ex quibus horæ constat, sumitur ex antiquissimo ritu Ecclesiæ; dicit enim Apostolus ad Ephes. 5. *Loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, canentes, & psallentes in cordibus vestris.* Vbi tres partes dinumerat *Apostolus* ad orandum, psalmos, hymnos, & cantica. Et de hymnis, etiam facit mentionem *Dionys. & Tertullian. citati articul. præcedent. Ambrosius, & Hilar. citati in Concilio* Toletano 4. *de electionibus Sacris*. Sumitúrque ex Apost. 1. Corinth. 14. *Cum conuenitis, vnusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, Apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet*; vbi per *Linguam intelligit S. Thom. lection.* 5. donum linguarum, vel legendi prophetias. Item *Sanct. Iustin.* qui paulò pòst tempora Apostolorum floruit, *in Apolog.* 2. dicit Lectiones ex Prophetis, & Apostolis in conuentu fidelium legi solitas. Et in *Concil.* Carthag. 3. cap. 47. *Liceat legi passiones Martyrum, cùm anniuersarij eorum dies celebrantur.* Et *Cassian. libr.* 2. *de institutione Monachorum capit.* 6. ponit lectiones in officio diuino. Et denique *Gelasius Papa in cap. Sancta Romana Dist.* 15. ponit diuersa officia cum lectionibus, vt habemus modò, qui floruit circa annum 490. De Responsoriis agit S. *Isidor. libr.* 1. *de officiis capit* 8. intelligunturque à *Sancto Ambrosio* inuenta, vt scribit *Valfridus in libr. de rebus Eccles. capit.* 25. & tempore *Sanct. Benedicti* erant in vsu, vt constat ex eius regula. De Antiphonis est frequens mentio apud Antiquos, sed nescio, an eo modo quo nunc sunt in vsu. Nam cum *Antiphona* significet vocem reciprocam, quidam accipiunt eius vsum pro eo, quod est alternàtim canere psalmos, qua ratione antiquissimus est in Ecclesia, & vt refert *Socrates libr. 6. capit.* 8. *Histor.* ex Angelica admonitione id didicit S. *Ignat.* & *in Tertul. libr.* 2. *ad Vxorem in fine*, mentio huius alternationis in psalmis, & hymnis habetur. Igitur antiquiorem vsum antiphonæ, eo modo quo nunc est, inuenio apud *Cassianum libr.* 2. *de institution. Monachor. capit.* 2. *Quidam* (inquit) *Vicenos, seu Tricenos psalmos, & hos ipsos antiphonarum protelatos melodiis, & adiunctione quarundam modulationum debere dici consueuerunt.* Et ex inde in Concil. Agatens. capit. 21. *Post antiphonas* (inquit) *collationes ab Episcopis, vel Presbiteris dicantur,* Vltimò in fine cuiusque horæ solet dici Oratio, seu Collecta, de qua Cassian. cita. capit. 8. *Finito* (inquit) *psalmo orationem succedere*, &c. Et eius etiam mentio habetur in Concil. Agatens. citato loco *& in cap. Conuenit, de consecrat. distinct.* 5. Hæc sunt præcipua, ex quibus componuntur horæ, quæ omnia Sancta esse nemini dubium esse potest, & eorum antiquissimum vsum ostendimus referendo solùm Authores, qui ante mille & ducentos annos floruerunt. In Authoribus autem posterioris temporis inueniuntur integri Libri de his ritibus, & officiis diuinis in Bibliotheca veterum Patrum, & apud *Amalarium, Fortunatum, Alcuinum, Rabanum, Valfridum*, & ante hos S. *Isidor. lib. de diuinis officiis.*

3 Circa *secundum*, Diuisio officij in diurnum, & nocturnũ habetur in *cap. Dolentes de celebr. Miss.* vbi

vbi præcipitur celebrari officium diurnum, & nocturnum. Multùm autem aliqui laborant in exponendo, quid nomine *Diei*, & *Noctis* secundùm morem Ecclesiæ in Officio intelligatur, & quomodo olim ista tempora distribuerentur? De quo non est quod in præsenti immoremur; sufficit scire, quod ex vsu Ecclesiæ nomen *Officij nocturni* solùm accipitur pro officio matutinali, laudibus, & completorio, eo quod pro ingressu noctis vt completorium, & pro media nocte vt matutinæ, & pro fine noctis vt laudes, decantentur. Reliquæ autem horæ pertinent ad officium diurnum. In vtroque autem nihil indecentiæ, aut inconuenientiæ reperitur, sed multùm pietatis, & Religionis, cum omni tempore laudare Deum, & orare sit opus Religiosum, dicente Apostolo *Sine intermissione orate*, & ipse Dominus sæpe erat pernoctans in oratione; & Psalm. 54. *Vespere, & mane, & meridie narrabo, & annunciabo*, &c. & Ps. 118. *Media nocte surgebam*, &c. Quod si aliquod sequitur inconueniens ex conuenientia populi ad vigilias, & laudes noctis, id non tollit decentiam, & conuenientiam officij nocturni, secundùm quod à ministris Ecclesiasticis recitatur, sed quantùm ad assistentiã populi, quæ modo sublata est in Ecclesia. Neque ista ex se mala est, sed potius ad deuotionem excitat, quamuis ex abusu multorum possit ad malum vsum retorqueri; nullum enim est opus bonum, in quo ex abusu vtentium non possit sequi aliquod malum.

4 Circa *tertium* notanda est determinatio Iuris *in capit. Presbyter* 91. *distinction.* vbi ex Concilio Ananethensi, & ex dictis *Sanct. Benedicti* numerantur septem horæ à matutino vsque ad completorium. De duobus autem non constat apud Authores, *Primum* est de antiquitate horæ, quæ dicitur *Prima*, & de *Completorio*, an scilicet cum aliis inceperint, vel postea inuenta sint? *Secundum* de ipsis matutinis, an omnes nocturni, & laudes sint horæ distinctæ, vel pro vna hora omnes accipiendæ sint, & consequenter si liceat eas separatim recitare, & etiam vnumquodque nocturnum seorsum? *Et de primo Dicimus*, Quod licèt apud antiquos Patres non semper commemorentur simul omnes istæ horæ, & ideo probabile sit, quod Aliqui dicunt, Primam, & Completam fuisse postea cæteris horis adiectas; tamen probabilius est, etiam istas horas esse valde antiquas, & etiam ante tempora *Cassiani* in vsu fuisse, saltèm in aliquibus Ecclesiis, quia apud D. *Clement. libr.* 8. *constitut. Apostolic. capit.* 40. distingui videtur ista hora, cum dicitur, *Preces vestras facite diluculo hora tertia, sexta, nona, vespere, & in galli cantu.* Et ad eundem modum Diu. Hieron. in Epistol. ad Eustochium de obitu Paulæ: *Mane* (inquit) *hora tertia, sexta, nona, vespere noctis medio per ordinem psalterium cantabant.* Vbi per, mane, & diluculum, vt distinguitur ab aliis horis, non videtur posse intelligi nisi prima. De completorio etiam inuenitur apud *Basilium in Regulis fusius disputatis interrogation.* 37. vbi in principio noctis ponit recitandam horam, in qua dicatur Psal. *Qui habitat.* De quibus latè videri potest *Suar. libr.* 4. *de Horis Canonic. capit.* 5. *& Magist. Torre de Hor. Canonic. controuers.* 5.

5 Quantum ad secundum variè sentiunt Authores de numero horarum, Quidam iudicant esse octo, fundantúrque in *capit.* 1. *de celebrat. Missar.* Vbi post numeratas septem horas dicitur, *Nam de nocturnis vigiliis idem ipse Propheta ait: Media nocte surgebam*, &c. Ponendo ergo nocturnas vigilias separatim ab aliis septem horis, videntur octo horæ esse: & præsertim, quia licet recitare laudes tanquam horam distinctam à matutinis. *Alij* (& est Opinio communior) tenent, tantum septem esse horas; ita enim videntur loqui Iura *in cap. Presbiter* 91. *dist. in capit.* 1. *de celebration. Missar.* Et videtur id testari vsus Ecclesiæ, qui pro vna hora reputat matutinas, laudésque. *Denique* alij ponunt, olim fuisse distinctas horas matutinas, & laudes, sed postea in vnum redactas, quod sentit *Torre*, & *Azor.* Non refert autem siue vno modo, siue altero loquamur, videtur tamen quòd attendendo ad modum, & vsum, qui est nunc in Ecclesia, vt matutina, & laudes eadem oratione terminentur, vnica hora censenda est, quidquid sit de antiqua consuetudine separandi matutinas à laudibus; de hoc enim Pontifex in Textu illo *de celebration. Missar.* nihil determinat, sed tantùm simpliciter dicit, nocturnas vigilias esse celebrandas, non tamen vt distinctam horam à laudibus.

6 Cæterùm licèt vna hora sit propter vnam terminationem, quæ fit per eandem orationem, quia tamen habet distinctum modum initiandi matutini, & laudes, & olim videntur habuisse distinctas terminationes, ideo nunc sine vllo scrupulo possunt, quando priuatim recitantur, separari, & terminari, vt ait *Nauarr citatus à Suar. lib.* 4 *capit.* 6. *n.* 9. Vbi etiam aduertit, quòd qui sic diuidit matutinas à laudibus, debet cum matutinis dicere Canticum *Te Deum laudamus*, quod ad matutinas pertinet, & in officio Romano habetur loco vltimi responsorij. In choro tamen non licebit hoc facere, vt sentit idem *Suar.* Ne perturbetur publica consuetudo Ecclesiæ. An verò sic liceat diuidere nocturnos? Quidam existimant olim fuisse morem in Ecclesia, vt quando propter solemnitatem tres nocturni dicebantur distinctis temporibus, fuisse dictos, vt sentit *Isidorus*, & *Amalarius*, & expressè *Diu. Thom.* 1. *Cor.* 14. *lect.* 6. *Antiquitus* (inquit) *dicebantur nocturna diuisim secundum tres vigilias noctis, nunc verò dicuntur simul.* Alij autem negant, etiam antiquitus diuerso tempore nocturnos recitari solitos. Quod cum aliis sequitur *Azor. lib.* 10. *institution. capit.* 2. Quidquid tamen sit de hoc, Mihi certum videtur (vt etiam sentit *Suar.* loco proximè citato) nocturnos non posse diuidi tanquam diuersas horas, neque enim habent diuersum modum initiandi, sicut laudes à matutinis, sed omnes tres censendos esse, vt vnum officium matutinale, sicut quando dicitur tantùm vnum nocturnum & ideo qui sine causa diuideret, & interpolaret multum temporis nocturnum, & alterum nocturnum, idem esset ac si in vna hora inter vnum, & alterum psalmum, vel inter psalmos, & lectiones diuideret, quod sine peccato saltèm veniali fieri non potest. An verò absolutè satisfaciat dicemus inferiùs.

Articvlvs IV.

De Personis quæ obligantur ad officium diuinum. Vtrùm omnes Clerici, qui sunt in sacris Ordinibus, obligentur ad recitandum Officium Diuinum; & quo iure?

1 SOlùm tria genera Personarum obligat Ecclesia ad officium, scilicet Clericos, Monachos, & Beneficiatos, & ideò de illis sigillatim agendum est. In Primis ergo loquimur de Clericis, qui sunt in sacris constituti; qui enim solùm minoribus ordinibus iniati sunt supponimus vt certum, eos non teneri ad diuinum officium, quod saltèm ex consuetudine, & vsu Ecclesiæ apud omnes constat, licèt Aliqui Canonistæ, & Glossa in *cap. Si quis præsbiter 91. distinction.* Censeant de Iure communi eos teneri ad diuinum officium, eo quod ibi dicitur si quis Præsbiter, aut Diaconus, aut quilibet Clericus Ecclesiæ deputatus non conuenerit ad quotidianum psallendi officium, &c. Vbi generaliter loquitur de quocumque Clerico, etiam minorum ordinum. Cæterùm per illam particulam. *Ecclesiæ deputatus* constat non loqui de Clerico ratione Clericatus, sed ratione beneficij; *Imò* nec loqui de recitatione horarum, sed de conueniendo ad Ecclesiam ad psallendum in choro. *Nec etiam* obstat *Glossa Innocentij in cap. 1. de celebrat. Missar.* dicentis; quod *Quilibet Clericus, etiam non sacris constitutus, omni die debet dicere officia diuina, vel audire.* Nam ly *debet* sumitur ibi pro eo quod est *decet*, non vt sit idem, quod *tenetur*, quasi præceptum imponetur, vt docet vsus Ecclesiæ. *Et denique* minus obstat *Text. in capit. Dolentes, de celebrationem Missar.* vbi agendo de obligatione recitandi officium dicitur? *Dolentes referimus, quod non solum quidem minores Clerici, verum etiam aliqui Ecclesiarum Prælati*, &c. ibi enim per ly *Minores Clerici* non intelliguntur minoribus Ordinibus initiati, sed minores respectu Prælatorum, idest, non minores in Clericatus, sed in prælatione.

2 An *verò* teneantur qui sunt in minoribus ordinibus recitare aliquid loco officij ex vi suæ ordinationis, communis resolutio Doctorum est eos ad id non teneri, vt tradit *Sotus libr. 1. de iust. & iur. Quæstio 5. articul. 3. & Medina in tractat. de Oratione Quæstio. 3. Azor. libr. 1. capit. 5.* Aliique communiter, quia nullum tale extat præceptum in Iure, neque ex Iure diuino illud deducitur, vt *Quæstio praced. articul. 2.* ostendimus. Idque satis constat ex consuetudine Ecclesiæ. Imò addit *Sotus* non posse Episcopum talibus Clericis imponere hoc onus; quod tamen *Azor. & Suar.* Sic intelligunt, Quod non possit perpetuum onus aliquid recitandi eis imponere, benè tamen ad tempus, aut quod aliquibus vicibus aliquid recitent, & si fuerit alicubi introducta consuetudo, vt tales Clerici aliquid recitent, ad id tenebuntur ratione consuetudinis, de qua eos poterit Episcopus monere? negat tamen *Sotus* talem consuetudinem esse introductam.

3 Restat ergo de his, qui sunt in sacris Ordinibus, quos ad recitandum officium teneri generalis Ecclesiæ consuetudo ostendit, idque satis congruenter, vt qui ad sacrum munus altaris publicè destinantur, publicas quoque Ecclesiæ orationes teneantur recitare, & qui diuino cultui consecrantur, principalem partem diuini cultus, qui est officium diuinum teneantur colere. Sed est dubium, An ad hoc obligentur sola consuetudine Ecclesiæ, an ex præcepto aliquo Iuris? Eo quod non inuenitur Textus, qui efficaciter id iubeat de Diaconis, & Subdiaconis, sed solùm de Præsbiteris præter statutum *Concil. Basil. session. 21.* vbi dicitur: *Quoscumque beneficiatos, seu in sacris constitutos cùm ad Horas Canonicas teneantur admonet S. Synodus*, &c. Vbi supponitur eos teneri ad horas dicendas. In iure autem *caput si quis præsbiter* citatum non loquitur de Subdiaconis, neque de aliis Clericis, nisi qui sunt beneficiati, seu Ecclesiæ deputati, nec de recitatione priuata agit, sed de conueniendo ad Ecclesiam ad psallendum. In reliquis verò Iuribus, quæ citari solent ex *distinction. 91.* & ex *Titulo de celebration. Missar.* Solùm fit mentio de præsbiteris, aut de Clericis, vt sic; nusquam autem de Diaconis, aut Subdiaconis in particulari. Cum autem constet non omnes Clericos ex vi Clericatus obligari ad horas, relinquitur non cogi nos ex vi talium decretorum intelligere determinatè Diaconos, aut Subdiaconos.

4 Solùm Panormitanus, & Glossa, & Alij Canonistæ dicunt nomine *Presbyteri* in Iure intelligi Diaconum, & Subdiaconum, argumento ex c. *Si quis de cohabit. cleric.* vbi dicitur: *Si quis Sacerdotum, idest, Præsbyter, Diaconus aut Subdiaconus*, &c. vbi nomine *Sacerdotis* omnes sacri Ordines intelliguntur. Et *15. Quæstio. 5. capit. 1.* in fine Diaconus quidam vocatur Sacerdos. *Cæterùm* non potest hinc certa regula colligi, nam licèt in fauorabilibus nomen *Sacerdotis*, aut *Præsbyteri* ad reliquos sacros Ordines extendi possit, non tamen in pœnalibus, nisi Ius id exprimat, sicut expressit *in cap. Si quis* quam citato. Imò quia vt ibi intelligeretur de omnibus, Ius expressit nomine *Sacerdotis*, intelligere Diaconos, & Subdiaconos, argumentum est quando id non exprimit, non debere sic intelligi. Et multò minus valet ratio *Emanuelis Roderici in Summa, cap. 224. numero 2.* dicentis, Quod eo ipso, quod ponitur in Iure Sacerdotibus obligatio recitandi officium, eo quòd sunt in statu Ecclesiastico irreuocabili, censentur etiam obligari Diaconi, & Subdiaconi, quia sunt in eodem statu; hæc enim ratio nunquam redditur in Iure, neque est fundamentum huius obligationis, nã etiam omnes Religiosi sunt in statu irreuocabili, nec tamen omnes ex vi Religionis tenentur recitare officium, vt 2. *Art.* dicemus, & patet in Religione Societatis.

5 Quapropter probabiliter *Nauarr. tr. de orat. c. 7. n. 2.* censet Diaconos, & Subdiaconos ex consuetudine generali Ecclesiæ obligari ad recitandas horas, quæ obligatio supponitur potiùs, quã imponitur in *Concil. Basil. cit.* & saltèm oppositum non potest apertè conuinci ex Iure, vt testatur *Azor. l. 10 c. 5. & Suar. l. 4. c. 16.* vnde corriges *Ledesm. in Summ. Hisp. de Relig. c. 4. concl. 5.* Qui dicit, Innocentium extendisse præceptum de recitandis Horis ad Diaconos, & Subdiaconos *in cap. Dolentes*, ibi enim solùm facit Pontifex mentionem de minoribus Clericis, & Ecclesiarum Prælatis, non autem

autem constat intellexisse per minores Clericos Diaconos etiam,& Subdiaconos,sicut neque Clericos ordinum minorum.

Articvlvs V.

Vtrùm Religiosæ personæ teneantur ad recitandas Horas, & quo Iure?

1 SVpponendum est ex doctrina *S.Thom.* 2. 2. *quæst.* 188. *per totam*, Varia esse instituta Religionum, eo quòd diuerso modo ordinantur ad tendendum in perfectionem: cùm enim status Religiosus primò,& per se sit status acquirendi,& ordinandi ad perfectionem propriam, in quo differt à statu Episcoporum, qui status est perficiendi alios, quidquid sit an ipsa persona sit in se perfecta, vel non; perfectio autem ad quam tendimus, consistit in charitate, & charitatis sunt diuersa opera, & diuersi modi exercitiorum: ideò secundum diuersa opera, quibus perfectio charitatis attingitur, & diuersa exercitia, quæ assumuntur, nascitur diuersitas Religionum. Quare licèt omnes conueniant in vno fine communi, scilicet tendere ad perfectionem charitatis, habent tamen diuersos fines proximos, ad quos proximè ordinantur; v. g. ad opera vitæ actiuæ, vel contemplatiuæ, & respectu horum finium assumunt diuersa media, v. g. tantam abstinentiam, vel orationem, aut laborem manuum, &c. Ex quo fit, quod Religiones illæ, quæ nec tanquam finem proximum, ad quem instituuntur, nec tanquam medium ad suum finem assequendum, assumunt officium diuinum, vel publicè, & in communitate, vel priuatim recitandum, ad illud non tenetur ex vi Religionis, præcisè enim ex vi status Religionis vt sic non ordinatur aliquis nisi ad tendendum in perfectionem, quod autem per ista determinata media, scilicet orationem, vel lectionem, vel abstinentiam tendat ad perfectionem, non habet ex natura Religionis vt sic, sed ex particulari instituto, aut deputatione, quæ iuxta cuiuscumque regulam, vel institutionem, obligationem inducit.

2 Vnde *constat* neque Ordines Militares, neque quæ solùm ad laica ministeria ordinentur, teneri ad officium diuinum, sed solùm ad obligationes illas, quas sua Regula præscribit. Et similiter Religio, quæ licèt ordinetur ad aliquod opus vitæ contemplatiuæ, non tamen assumit pro medio, aut fine suæ institutionis assistentiam Chori, & Horas Canonicas, non tenentur Religiosi ex vi Religionis ad officium diuinum. Quare solùm illi Religiosi, qui Chori assistentiam habent, & assumunt pro medio, aut fine suæ Religionis orationem vocalem, seu Horas Canonicas, ad eas recitandas tenebuntur. Et non est difficultas de Religiosis ordinatis Ordinibus sacris; qui enim non solùm sunt Religiosi, sed etiam Clerici maiorum ordinum, & ideò titulo talis clericatus tenebuntur. Similiter neque de his, quibus in sua Regula præcipitur, vt Horas recitent. Sed difficultas est de Religiosis tantùm præcisè titulo Religionis habentis assistentiam Chori, vtrùm teneantur ex vi huius, etiam extra Chorum recitare?

3 In *qua re* vnum est certum, & alterum dubium. Certum est de re ipsa, scilicet tales Religiosos sub mortali teneri, etiam extra Chorum recitare, licèt *Aragon.* 2.2.*quæst.*83.*art.*12. dixerit, Religiosos si semel recitare omitterent, non peccarent mortaliter; si verò per multum temporis omitterent, peccarent mortaliter. Est tamen dictum hoc intolerabile, & communiter reiectum, cùm omissio vnius diei satis materia notabilis sit ad peccatum mortale in Clerico, vel in Beneficiato; cur ergo non erit in Religioso, si constat ipsum teneri ad recitandum? Sicut omissio audiendæ Missæ in vno die festo est sufficiens materia ad peccatum mortale; aut ergo neganda est totaliter obligatio in Religioso ad recitandum, etiam per longum tempus, aut ea posita, vnius diei omissio est notabilis materia.

4 Dubium *verò est* de fundamento huius obligationis; An scilicet fundetur in Iure naturali, aut quasi connaturali ipsius Religionis, An in aliquo præcepto, seu lege, An verò in consuetudine, Quia non est alius modus, vnde nascatur obligatio. Et de lege quidem, aut præcepto non constat, quia nullum tale extat in Iure, in quo originetur huiusmodi obligatio. Similiter neque de Iure naturali, aut connaturali, quia istud ius, vel est quia aluntur ab Ecclesia Religiosi, eo pacto vt recitent, vt sentit *Paludan.* vel ex eo quòd deputantur ad sequendum Chorum, & consequenter in particulari quilibet manebit obligatus ad recitandum. Non ex primo, *Tum* quia Ecclesia non sustentat Religiosos vt ministros cum pacto recitandi horas, aliàs essent Beneficiati, vnde neque de iustitia sustentantur ab Ecclesia, sed ex eleemosynis, aut donationibus Fidelium. *Tum* quia aliàs omnes Religiones haberent hoc onus, cùm omnes ab Ecclesia sustententur; Nec constat cùm aliquibus fecisse pactum, & non cùm aliis ad recitandum. *Secundus etiam titulus* non sufficit, quia obligatio recitandi in Choro sufficienter impletur à Communitate; vnde si hoc munus impletur ab aliquibus, non est ratio cur illi, qui extra Chorum sunt, ex vi huius obligationis teneantur priuatim recitare, sicut ex eo quòd aliqua Religio instituitur ad prædicandum, vel militandum non ex hoc quilibet in particulari tenetur prædicare, vel militare, si per alios id munus impleretur.

5 Restat *ergo* recurrere ad consuetudinem immemorialem, & fortassis ipso initio fundationis Religionum inchoatam; hanc enim consuetudinem Monachos habuisse, latè refert *Caßianus lib.* 2. *de instit. Monachor.* Maximè enim decet, vt in talibus Religionibus, non solùm omnes, sed quilibet priuatim recitet, cùm sit præcipuum ad quod tales Religiones obligantur, & in quo earum professores ab aliis distinguuntur. Hæc autem consuetudo ex ipso vsu, & praxi constat, & videtur etiam declarari à Summis Pontific. nam *Pius V.* in Reformatione *Breuiarij Romani* iubet, vt iuxta eius ritum, etiam omnes Religiosi teneantur recitare nisi qui à ducentis annis ex approbata institutione alium ritum habuerint. Et pro Ordine Prædicatorum *Clemens VIII.* iussit, vt iuxta reformationem Breuiarij tam in Choro, quàm extra teneantur recitare. Sufficienter ergo declarata est hæc consuetudo tanquam obligatoria, ac proinde licèt sequamur *Caietanum* in eo, quòd dicit, Religiosos ex consuetudine teneri ad recitandum extra Chorum, non tamen in eo, quòd dicit, non constare an

hæc

hæc consuetudo obliget ad mortale. Sic etiam explicant hanc obligationem *M. Torre, Suar. Azor. Ledesm. & alij.*

6 Sed *quæres* an Moniales teneantur recitare Officium diuinum eodem modo, quo Religiosi? *Respondetur affirmatiuè*, Quod constat ex eadem consuetudine, & declaratione Pontificum, præsertim illa *Clement. VIII.* vbi pari modo loquitur de Sororibus Ordinis Prædicatorum. *Et ratio est*, Quia habent idem fundamentum huius obligationis, ac Religiosi, quid ex vi professionis deputantur ad sequelam Chori, & viget eadem consuetudo in illis, ac in Religiosis. Nomine autem *Monialium* intelligendæ sunt omnes, quæ sub voto solemni viuunt in Congregatione, & habent ex vi constitutionis, Regulæ, professionis, vel consuetudinis assistentiam Chori. Ita communiter omnes Doctores citati.

7 Secundò *quæritur*; An Nouitij, vel Conuersi teneantur ad Officium diuinum, vel saltim ad aliquas preces? *Respondetur negatiuè*, Nouitij quidem; quia nondum sunt Religiosi, quantùm ad onus Religionis, licet in aliquibus participent fauorem Religiosorum. Conuersi verò, quia non profitentur Religionem, vt vacent diuino cultui in laudibus diuinis, sed in operibus laicalibus, & manualibus. Quibus etiam fauet consuetudo non recitandi communiter acceptata. Tenebuntur tamen ad aliquas preces iuxta tenorem, aut mandatum Regulæ, aut Constitutionum, quas profitentur.

8 Tertiò *quæritur*, An si aliquis Religiosus Choro deputatus transferatur ad statum Conuersorum, vel eiiciatur à Conuentu ad sæculum, aut damnetur ad triremes, adhuc teneatur recitare? *Respondetur* in primo casu non teneri, Quia talis mutatio tollit fundamentum vnde oritur obligatio, scilicet professionem per modum deputationis ad Chorum, & ad cultum diuinum; idem enim operatur illa mutatio, ac si ab initio esset laicus, sicut è contra laicus translatus ad statum Clericorum tenetur recitare. Ita tenet *Suarez, & Azor.* An verò hanc potestatem habeat Prælatus inferior Papa, prudenter dubitat *Torre*; neque enim facilè dabitur casus, quo constet id factum à Prælato inferiori, quamuis è contra translatio laicorum ad Clericos sæpè fiat. Si tamen Prælatus inferior id possit facere, non inde sequitur, quod possit eximere aliquem ab onere recitandi, sed solùm quod possit auferre fundamentum vnde nascitur illa obligatio. Sicut Episcopus potest Beneficiatum priuare beneficio, & tunc ratione beneficij non tenebitur recitare; non tamen potest dispensare vt manente beneficio exoneretur ab onere recitandi. *In secundo autem*, & tertio casu; adhuc tenetur Religiosus recitare per se loquendo; Quia manet substantialiter Religiosus, & professio sua non extinguitur, vnde tenetur recitare, sicut tenetur substantialia vota seruare, & in hoc conueniunt Authores citati, aliàs ex sua iniquitate reportarent commodum, & alleuiationem. Sicut ergo manente aliquo in sacris, aut cum titulo beneficij, quantumcumque puniatur, tenetur recitare, sic ille, qui manet in professione Religionis semel suscepta. Secus est si professio omnino extinguatur, sicut fit in aliquibus eiectis à Societatis Religione. Qui tamen actu versatur in triremibus, plerumque excusatur propter labores, si tamen ei tempus supersit, & habeat breuiarium, tenetur recitare id, quod potest, & in quo superest facultas.

9 Vltimò *quæritur*, An Religiosus dispensatus à Papa, vt contrahat matrimonium, vel vt viuat perpetuò extra Conuentum, adhuc recitare teneatur? *Respondetur*; In primo casu non teneri, vt benè probat *Ledesma*, Quia talis dispensatio in Religioso ad contrahendum in tantùm est valida, in quantùm tollit ab illa persona statum Religiosi, nam manente tali statu, omnes fatentur, non posse cadere dispensationem, vt Religiosus contrahat; hoc enim ad minus determinatur in *cap. Cum ad Monasterium, de statu Monachorum.* Sublato autem statu Religionis, tollitur obligatio recitandi, & cætera omnia, quæ in tali statu fundantur. Secus est si Clericus in Sacris dispensetur ad contrahendum matrimonium, vt aduertit *Azor. lib. 1. cap. 5.* Hic enim non eo ipso liberatur à recitandis horis, eo quòd non tollitur ab illo ordo Sacer, & Clericatus deputatus ad recitandum: vnde nisi Pontifex in hoc dispenset, ex vi prioris dispensationis non manet liber, quamuis iusta detur causa, vt cum eo dispensetur propter occupationes rei familiaris, ratione cuius dicitur etiam Clericus vxoratus ineptus ad beneficia Ecclesiastica, quia non potest vacare Deo, in *cap. Quòd à te, & cap. diuersis, de Cleric. coniug.* In secundo autem casu constat, adhuc Religiosum teneri ad recitandum ex opposito fundamento, quia talis dispensatio non tollit professionem, quæ est fundamentum illius obligationis, neque ex eo quòd Pontifex dispenset in vno, scilicet quod viuat extra Conuentum, censetur in alio dispensare, scilicet, vt non recitet. Et ita sentiunt *Ledesm. Torre, Suar.* quamuis oppositum immeritò dicat *Azor. loco citato, cap. 6. in fine*, quando Religiosus in perpetuum dispensatur ad manendum extra Conuentum.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm Beneficiarij obligentur ad recitandas Horas Canonicas?

1 APud *Omnes* indubitatum est Beneficiarios obligari sub mortali ad recitandas horas; & solet ista obligatio probari ex *cap. Si quis Presbyter 91. dist. 2.* vbi dicitur: *Si quis Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet Clericus Ecclesiæ deputatus, in quolibet loco fuerit, in quo Ecclesia est, & ad quotidianum psallendi officium, tam matutinis, quàm vespertinis horis non conuenerit, deponatur à Clero*, vbi per ly *Clericus Ecclesiæ deputatus* communiter beneficiatos intelligunt Interpretes, quos citat *Azor. lib. 10. cap. 3.* Cæterùm adhuc dato hoc, non expresse habetur eo loco obligatio recitandi officium, sed tantùm conueniendi ad Ecclesiam illis horis in loco vbi Ecclesia fuerit. Vnde ergo probatur, quod extra illum locum adhuc priuatim tenetur beneficiatus recitare? Similiter *in cap. Quod à te, & cap. Diuersis, de Cleric. coniugat.* dicitur, Clericum coniugatum esse spoliandum beneficio, eo quòd diuinis, & Ecclesiasticis obsequiis vacare non valeat, ex quo tamen non colligitur euidenter ad recitandum teneri ex vi beneficij,

beneficij, sed solùm teneri ad aliquod obsequium Ecclesiasticum, cui inepti redduntur per coniugiū. Quod autem ad hoc determinatum obsequium, scilicet recitandi Horas, non inde colligitur, quia Ius solùm loquitur in genere de Ecclesiastico obsequio, non in specie de isto. Præsertim cum Clerici Orientales in sacris constituti permittantur manere in matrimonio ante contracto, vt dicitur *in cap. cùm olim, eod. tit.* & tamen officium recitant etiam vxorati.

2 Quare efficax probatio huius obligationis reducitur quasi ad pactum iustitiæ simul cum declaratione Ecclesiæ, quæ declarauit se dare beneficium propter obligationem talis officij, quod est recitare horas: quamuis oppositum sentiat *Azor. lib.10. cap.4. in fine* insufficienti tamen ratione. Nostra igitur sententia est communis Canonistarum, & Summistarum, vt ibidem fatetur Et declaratur sic. Nam beneficium datur propter officium, & tanquam stipendium pro aliqua actione facienda à Beneficiato, vt constat ex *cap. Quia per ambitiosam de Rescriptis in 6.* Neque enim Ecclesia tribuit Beneficiato redditus gratis, & per modum eleemosynæ, sed vt stipendium, quod debetur illi vt ministro; & consequenter ratione alicuius ministerij: omne autem stipendium quod datur alicui ministro, vt exerceat aliquam actionem obligat illum ex pacto iustitiæ ad illam implendam: ergo si Ecclesia tribuit beneficiato vt ministro stipendium, & propter aliquod officium, seu actionem, ad illam tenebitur ex pacto Iustitiæ.

3 Sed *quia* sunt plures actiones, ad quas Ecclesia potest obligare beneficium, restat probare quod Ecclesiæ intentio sit illum obligare ad hanc determinatam actionem, quæ est recitare Horas. Hoc autem & ex consuetudine antiqua constat, quæ sic semper intellecta, & practicata est, & ex declaratione Ecclesiæ facta in *Concilio Lateranensi sub Leone X. Sessione 9. cap. 9.* vbi dicitur, Quod habens beneficium si non recitauerit Horas post sex menses ab obtento beneficio priuetur illo, quia beneficium datur propter officium. Ergo declarauit Ecclesia quod officium, seu ministerium propter quod datur beneficium, est recitatio Horarum. Et posteà *Pius V. in Bulla*, quæ incipit *Ex proximo*, data anno 1572. Confirmauit hanc Constitutionem Concilij, & declarauit, quod ille, qui primis sex mensibus officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum habuerit, graue peccatum admiserit. Igitur satis declarauit Ecclesia quod tribuit beneficium in ponēdo onus recitandi Horas, tanquam Officium, & actio propter quam dat tale stipendium. Tenetur ergo Beneficiatus ex pacto iustitiæ ratione stipendij accepti ad recitandas Horas.

4 Sed *quæres* vtrùm habens plura beneficia satisfaciat recitando semel in die? Respondet *Nauarr.* negatiuè, sed quod tenetur tot officia dicere, quot habet beneficia. Opposita tamen sententia est communis, de qua videri potest *Suarez lib.4. c.18. Azor lib.10. c.4. M. Torre de Horis Canon. controu.6. c.4.* Et quod magis est *Sanct. Thom.* eam tenet expressè *Quodlib.1. art.13.* Est tamen valdè difficile reddere huius rei rationem, & in vniuersali tradere aliquam regulam, qua possimus discernere quando satisfaciat homo duplici præcepto, seu obligationi per vnam tantùm actionem, & quando non. Videmus enim, quo qui accipit duas Capellanias, aut duplex stipendium iustum pro sacrificio, non satisfacit dicendo tantùm vnam Missam; & similiter cui iniungitur pro pœnitentia vt audiat vnum sacrum, aut recitet Psalmum, non satisfacit recitando, aut audiendo id quod aliàs tenebatur. Econtra verò, si aliquis tenetur ex voto ieiunare tali die, & ibi inciderit vigilia, satisfacit voto, & præcepto Ecclesiæ vnico ieiunio. Et similiter qui est in sacris, & simul Religiosus vnica recitatione satisfacit suæ obligationi. Vnde ergo discernemus inter hos casus? *Nauarrus* enim tuetur suam sententiam prioribus exemplis; sicut enim qui recipit duo stipendia pro duabus Missis, ideò non satisfacit dicendo vnam Missam, quia recipit illam tanquam stipendium sic cùm beneficia se habeant vt stipendium propter beneficium, qui recipit duo beneficia, tenebitur ad duplex officium. *Suarez* vero, & Alij posterioribus exemplis tuentur contrariam sententiam, nulli tamen reddunt rationem disparitatis, sed in summa id reducunt ad consuetudinem Ecclesiæ; ipse enim vsus declarat, quod qui habet plura beneficia, satisfacit vnico officio scientibus, & consentientibus Prælatis.

5 Nihilominus *tamen* ne omnia ad consuetudinem reuocemus, Aduertendum est, quod onus & obligatio quæ alicui personæ imponitur duplici ratione potest imponi: vno modo ratione rei, seu actionis faciēdę primò, & per se, Alio modo, primò, & per se ratione personæ, & temporis, ita quòd obligatio ad hoc respiciat, quod illa persona maneat deputata ad aliquam actionē, vel aliquod tempus ei deputetur ad aliquid faciendum? V. g. quando aliquis accipit obligationem dicendi duas Missas, primò & per se obligatur ad exhibendam illam actionē, vnde siue hoc faciat per se, siue per alium, satisfacit obligationi. Econtra vero obligatio recitandi ratione ordinis sacri, & similiter residentia Episcoporum est obligatio personalis, vt aduertit *Caiet. 2.2. Q. 185. art. 5. §. Ad 2.*

6 Qui *ergo* primo modo obligatur ad aliquid faciendum, si habeat duplicem obligationem non satisfacit vnica actione, seu opere, quia quælibet obligatio est distinctum onus positum ratione istius actionis primò, & per se. Quando verò secundo modo concurrit multiplex obligatio, vnica actione potest satisfieri, quia illæ obligationes non sunt onera ad ipsam actionem primò, & per se, sed vt deputetur persona, vel tempus ad aliquam actionem faciendam. Vnde in eadem persona, vel intra idem tempus illi plures tituli non exigunt distinctam actionem. Et hanc rationem insinuat D. *Thom.* loco citato: *Quod qui habet plures præbendas debet laudes Deo quasi vnus homo*, vnde sufficit quod semel officium dicat, quia scilicet debet vt homo deputatus ad laudem Dei. Vnde quantumcumque multiplicentur tituli semper debet *vt vnus homo* vnicè deputatus. Itaque recitatio officij est onus deputatiuum personæ, & temporis; personæ quidem, quia sicut homo constitutus in sacris obligatur ratione personæ ad laudandum Deum, quia deputatur ab Ecclesia vt minister cultus diuini, ita Beneficiatus accipit ab Ecclesia stipendium, vt simile onus subeat, ac illi qui sunt in sacris. Est etiam onus temporis, quia est occupatio totius diei, sicut ieiunium est actus occupans totam diem. Qua ratione qui ex voto

voto, & præcepto Ecclesiæ ieiunat, vnico actu ieiunandi satisfacit. Sicut ergo in vno die non est nisi vnica hora, Tertia, aut Sexta, &c. Sic officium occupans Tertiam, aut Sextam, non debet multiplicari intra eundem diem.

7 Nec *obstat* quod ad hoc accipit stipendium. Quando enim stipendium datur vt persona sit deputata ad aliquid, & ex deputatione sequitur obligatio, potest satisfacere vnica actione, & vnico opere etiam si plura sint stipendia, quia non additur noua deputatio, sicut accipiens stipendium à Ciuitate vt doceat, aut curet ægrotos etiam si à discipulis, aut ægrotis accipiat stipendia particularia, satisfacit vnica actione curandi, aut docendi.

8 Ex *quo* soluitur fundamentum *Nauarri*; in illis enim casibus obligatur homo ex duplici obligatione ad duo opera facienda, quia non est obligatio hominis deputatiua, aut determinatiua temporis ad aliquam actionem faciendam, sed obligatur primo, & per se propter ipsum opus, non propter deputationem personæ, aut temporis, & ideò accipiens plura stipendia ad dicendum Missam, vel orandum pro alio, tenetur plures orationes, vel Missas dicere, aut curare vt alius dicat; accipiens verò plura stipendia vt persona sua sit deputata ad officium dicendum quolibet die sicut minister, vnico officio intra illum diem dicto, satisfacit.

Articvlvs VII.

Vtrùm Beneficiarius sit obnoxius restitutioni si non recitet, & Quomodo?

1 Svpponendum est Decretum *Concilij Lateranensis sub Leone X. Sess.9. cap.9.* Vbi præcipitur, Quod quilibet habens Beneficium cum Cura, vel sine Cura, si post sex menses ab obtento beneficio diuinum officium non dixerit cessante legitimo impedimento beneficiorum suorum fructus non faciat suos pro rata omissionis officij, & temporis. Vbi non est admittendum quod dicit *M. Soto*, & impugnatur à *Torre controuers.9. num.30.* & à *Suarez lib.4. cap.29. num.4.* legendum esse in verbis Concilij, *Si per sex menses ab obtento beneficio*, &c. Sed legendum esse, *Post sex menses*, Quod etiam declarauit Statutum *Pij V. citat. præcedenti Art.* vbi dicit: *Si post sex menses quod illud obtinuerit*, &c. Declarans autem Pontifex quomodo intelligenda sit Rata temporis secundùm quam tenetur restituere, sic dicit: *Statuimus vt qui horas omnes Canonicas vno, vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficij, seu beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie diuiderentur; qui verò matutinum tantum dimidiam, qui cæteras omnes horas aliam dimidiam, qui harum singulas sextam partem fructuum eiusdem diei amittat.*

2 Circa hæc autem Decreta multiplex dubium occurrit. *Primum*, An qui de facto non recitet primis sex mensibus post obtentum beneficium, teneatur adhuc aliquam restitutionem facere? Videtur enim teneri, cùm recipiat illis sex mensibus stipendium: ergo ex pacto iustitiæ tenetur recitare, atque adeò restituere si non recitet, quia hoc sequitur ex natura rei, quia læditur pactum iustitiæ. Nec potest dici cùm Syluestro verb. *Clericus* 4. quæst.23. num.16. Quod beneficium non datur solùm propter officium recitandum, sed etiam propter alia officia, vt propter administrationes Sacramentorum, & ideò si omittatur recitatio, remanent aliæ actiones, propter quas retineat fructus. Hoc (inquam) non valet; Tum quia non procedit hæc Responsio de beneficiis simplicibus, quæ non dantur propter aliquam actionem circa populum, sed propter meram recitationem. Tum quia æquè procedit ista ratio de primis sex mensibus, & de tempore post sex menses, & expresse Pontifex obligat post sex menses ad restituendos fructus omnes: ergo ista solutio non valet. Ac denique quia ad summum probat non esse restituendos omnes fructus in beneficiis curatis propter solam omissionem recitandi, non verò probat nihil esse restituendum.

3 Ex alia verò parte videtur fieri condonatio ab Ecclesia pro primis sex mensibus. Declarat enim quod post sex menses, si non recitet, fructus non faciat suos: ergo supponit quod intra sex menses facit suos. *Nauarrus cap.21. de Oratione, n.56.* censet non teneri Beneficiatos restituere pro illis primis sex mensibus, esto peccent mortaliter non recitando, vt declarauit ibidem *Pius V.* Pro contraria parte citatur *Sotus lib.10. de iustitia, & iure, quæst.5. art.6. & Couarr. lib.3. variar. cap.13. num.10.* Vtramque sententiam vt probabilem tenet *Mag. Torre controu.9. num.32.* & sequentibus. At verò *Suarez lib.4. cap.29.* nouam excogitauit sententiam, videlicet, Beneficiarium primis sex mensibus non recitantem teneri ad aliquam restitutionem, eam verò non esse necessariò faciendam in aliquibus bonis, seu fructibus temporalibus beneficij, sed posse fieri in bonis spiritualibus, quæ fuerunt omissa, v. g. oratione.

4 Hæc sententia *Suarez* videtur mihi parum conducens ad propositum. Nam talis Beneficiatus verè, & in re facit fructus suos illis primis sex mensibus, siue ex indulgentia, & condonatione Ecclesiæ, siue ex alia causa, vel non facit; Si non facit fructus suos, tenetur illos restituere, vtpotè rem non suam, & non satisfacit restituendo solùm bona spiritualia vt orationes, aut aliquid simile. Si verò facit fructus suos, peccabit quidem non recitando propter declarationem Pontificis. Cæterùm non obligabitur aliquid restituere ex vi stipendij accepti ab Ecclesia, quia etsi non recitet, facit suum ilud stipendium. Remoto autem stipendio, non tenetur ad aliquid spirituale restituendum, tum quia id Ecclesia non exigit; tum quia ille, qui est in sacris, non tenetur aliquid spirituale restituere, si omittat recitare aliqua die: ergo neque Beneficiatus, quia quoad restitutionem spiritualium pari modo obligantur; tum denique, quia recitatio horarum est onus pro quocumque die; ergo transacto die non tenetur illud recitare nec aliquid loco illius, quia Ecclesia non obligat beneficiatum vt oret pro se quomodocumque, sed pro quocumque die tanquam onus illius diei, & ita sicut qui omittit audire sacrum in die festo non tenetur alio die audire Missam, quia est onus illius diei tantùm, sic & qui omittit recitare siue primis sex mensibus, siue post. De reliquis autem sententiis quælibet illarum est probabilis, & tutè sequi potest dummodo intelligamus, quod si

si non tenetur restituere Beneficiarius non recitans primis sex mensibus, id erit ex condonatione, & benignitate Ecclesiæ facta in illis Decretis;non ex natura rei, nam secundùm se tenebatur restituere ex vi pacti, & stipendij accepti, quod obligat ex iustitia commutatiua. De quo vide *Suar. dict.cap.29.num.7.& seqq.*

5 Secundum *Dubium est*, An teneantur restituere hos fructus ante sententiam Iudicis? Videtur enim non teneri ante, quia hæc lex est pœnalis, & sic non tenetur ad illam ante sententiam Iudicis, sicut pœna priuationis beneficij, quæ imponitur in Decreto Concilij non obligat ante sententiam Iudicis. De hac re ante Concilium Lateranense fuerunt contrariæ opiniones. Quidam enim existimabant teneri Beneficiarium ex pacto iustitiæ ad recitandum, & consequenter restituere debere si non recitaret. Alij existimabant solùm præcepto Ecclesiæ ad id teneri, atque adeò non obligari ex vi iustitiæ ad restituendum, sed solùm restitutionem fructuum accipiendam esse vt pœnalem, id est, vt pœnam impositam transgredienti illud præceptum, non vt debitam ex violatione pacti iustitiæ. Quam sententiam vt veriorem tuetur *Azor. lib. 10. cap.14.* Addit tamen quod post Concilium Lateranense, & Decretum *Pij V.* verior est sententia eorum, qui dicunt teneri in foro conscientiæ statim restituere, licèt alij oppositum dicant etiam post tale Decretum.

6 Nihilominus tamen nullam probabilitatem, aut apparentiam video, qua defendi possit post Decreta Concilij, & Pij V. non teneri restituere illos fructus in foro conscientiæ ante Iudicis condemnationem. Expresse enim in illis Decretis dicitur, Quod *fructus non faciant suos.* Et Pontifex dicit, Quod tanquam iniustè perceptos eos teneatur erogare, &c. Ergo non potest licitè eos retinere ante sententiam iudicis. *Patet,* Quia non sunt sui, sed iniustè percepti: ergo non possunt illis vti vt rebus suis, atque adeò dominium eorum amittit eo ipso,quòd non recitat, *Nec potest dici* hæc Decreta non esse vsu recepta, cum manifestè ostendat ipsa praxis, & vsus non recitantem se sentire obligatum ad restituẽdum, etiamsi peccatum non recitandi non probetur in foro exteriori. Vnde & in Bulla Cruciatæ, quæ dicitur *Compositionis*, datur facultas ad componendum id quod Beneficiarius debet ex non recitatione officij: ergo receptum est quod debeat. Nec est simile de priuatione beneficij, quia priuatio beneficij est pœna imposita propter contumaciam non recitantis, & in foro exteriori deducenda, & probanda per legitimam monitionem, vt expresse ponit Concilium, nec præcipitur ibi vt beneficium eo ipso vacare censeatur, sed vt priuetur si contumaciter permanserit legitima monitione præcedente: quæ verba manifestè loquuntur de priuatione non ipso facto incurrenda, sed in foro exteriori facienda per Iudicis sententiam.

7 Addo *satis colligi* ex verbis Pontificis restitutionem ipsam fructuum faciendam fundari in læsione iustitiæ, dicit enim debere fructus restituere tanquam iniustè perceptos: ergo apertè supponit iniustitiam committi in eo quod non recitando accipit fructus, atque adeò supponit fructus esse stipendium iustitiæ, & sub pacto iustitiæ datos pro recitatione. Ex quo vlteriùs fit, quod si vera esset sententia Dicentium ante Concilium Lateranense non obligari Beneficiatos restituere fructus ante sententiam Iudicis, oporteret fateri, quòd ante Concilium non dabantur fructus vt stipendium, & ex pacto iustitiæ ad recitandum, neque fuisse iniustè perceptos, licèt peccaret in non recitando contra præceptum Ecclesiæ, atque adeò in Decretis istis mutatam fuisse formam dandi beneficia ab Ecclesia, quia ante non dabantur per modum stipendij, & pacti iustitiæ, sed solum cum præcepto recitandi, modo autem dantur cum pacto iustitiæ, cum dicantur iniustè percepti si non recitet.

8 Tertium *Dubium est*, An beneficia, quæ non dantur propter solam recitationem, sed etiam propter alia onera vt *Beneficia Curata*, si Beneficiarius non recitet teneatur omnes fructus restituere, sicut tenetur Beneficiarius simplex; vel solùm illos, qui oneri recitationis correspondent. In hac difficultate communiter Thomistæ *M. Ledesma tract. de Relig.cap.4.conclus.10.dub.6.* Dicit esse certum non teneri restituere omnes fructus, propter solam omissionem recitandi, qui habet beneficium curatum, quia tale beneficium datur illi propter alia ministeria, ratione quorum potest stipendium accipere, & retinere. Idem tenet *M. Torre controu. 9. n.40.* & citat pro se *Aragon.* & *Sotum*,& similiter *Ludou.Lop.1.p.Instructor.c.245.* Et citat pro se *M. Medinam*, qui id fundant in quadam æquitate, secundùm quam interpretanda est Extrauagans Pij V. Æquum enim est vt si beneficium non solùm datur propter officium recitandi, sed etiam propter alia officia, quantum est ex vi iustitiæ, & pacti pro quocumque officio accipiat aliquid stipendij, & consequenter non censeatur debere omnes fructus propter solam omissionem recitandi, quia manent alia officia propter quæ etiam datur beneficium, & ratione illorum aliquid accipere potest. Quod si teneatur omnes restituere erit in pœnam, & tanquam aliquid pœnale accipiendum. Oppositum sentiunt; qui sunt extra Scholam *D.Thomæ*, *Nauarrus*, *Couarruuias*, *Durantus*, *Suarez lib. 4. cap. 30.* & *Azor.lib.10.cap.14.* Fundatúrque hæc sententia in ipsis verbis Extrauagantis, quæ sine dubio maximè ponderant pro ista sententia. Expresse enim Concilium, & Pius V. loquuntur de quocumque habente beneficium cum cura, aut sine cura, de quo dicunt, *Quod si non recitauerit, fructus non faciat suos*, & de eisdem subdit Pontifex, Quod qui horas omnes vno die, aut pluribus omiserit, omnes beneficij, seu beneficiorum suorum fructus,qui illi, vel illis diebus correspondere nt, si diuiderentur,amittat. Ergo si omnes amittere debet loquendo de beneficio cum cura, & sine cura, vt ibi loquitur Pontifex, quomodo potest aliquid retinere?

9 Itaque *in hac sententia* est dicendum, Quod mens Concilij, & Pontificis est, Quod recitatio non solùm sit officium propter quod datur beneficium, sed etiam conditio, sine qua non faciat fructus suos, etiam si alia habeat officia. Quando autem ponitur aliquid in pacto tanquam conditio, sine qua fructus non faciat suos, si non impleatur conditio, obligatur ante sententiam Iudicis ad restitutionem illorum, quia non facit illos suos sine tali conditione. Et quidem si in hac sententia posset probari, quod etiam in beneficiis curatis adæquatum officium, propter quod datur beneficium,est recitare,reliqua autem onera non dantur vt officia, huiusmodi beneficium,

beneficium, sine dubio relinqueretur vt certum quod etiam Beneficiarius Curatus teneretur restituere omnes fructus correspondentes illi diei, in quo non recitat, sicut Beneficiarius simplex, quia officium per se, & adæquatum propter quod datur, est recitatio. Sed hoc non est verum, aliàs relinqueret Ecclesia sine stipendio laborem ministrandi Sacramenta, & pascendi populum propter quod tamen maximè debetur Pastori stipendium, iuxta illud 1. ad Corint. 9. *Dominus ordinauit iis, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere* Et iterum: *Quis militat suis stipendiis vnquam? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat.* Debetur ergo propter annuntiationem Euangelij, & pasturam gregis stipendium, & consequenter non sola recitatio est officium, propter quod datur beneficium. Si ergo est verè officium, & verè illi correspondet stipendium ex vi iustitiæ faciendo, illud officium, potest accipere stipendium, etsi omittat recitationem, nisi recurratur, vt *Suarez* recurrit, ad hoc quod Pius V. & Ecclesia posuerit tanquã conditionem ad percipiendos, & faciendos fructus suos, etiam pro aliis ministeriis recitationem officij; & ideò illa omissa nihil facit suum.

10 Sed quia hoc non euidenter constat ex textu Pontificis, sed solùm probabiliter deducitur, & lex illa sit valdè pœnalis quæ nullo modo amplianda est, ideò Thomistarum sententia semper manet probabilis, & tutè sequi potest in praxi cùm fundetur in magna æquitate, & conformitate ad illam Extrauagantem, ne fingamus ponere pro conditione recitationem officij, quod solùm ponitur vt officium quoddam talis beneficij, adæquatum quidem respectu beneficij simplicis, & inadæquatum, seu partiale respectu curati. Et hoc est quod Pontifex & Ecclesia voluit declarare, scilicet, quod obligatio recitandi non solùm in beneficio simplici, sed etiam in Curato sit onus, & officium, quod si omittatur obligat ad restitutionem, ita tamen quod intelligatur secundùm accõmodum sensum, vt obliget ad adæquatam restitutionem in eo, in quo est adæquatum officium, vt in beneficio simplici; ad inadæquatam verò vbi est inadæquatum, vt in Curato. Et quod dicit omnes fructus debere restituere, sic habent verba Pontificis, *Omnes fructus qui illi, vel illis diebus respõderent si, quotidie diuiderentur amittat.* Vbi illa restrictio, *Qui illis diebus responderent, si quotidiè diuideretur*, apertè suppoit, qud si non omnes diuidi possunt ratione exercitationis tantùm, quia datur pars fructuũ propter alia onera, non debet quoque omnes in integrum restituere, sed tantùm qui correspondent recitationi, & iuxta illam diuidi possunt singulis diebus.

11 Quartum *dubium* An obligandus sit Beneficiarius omittens recitationem sub mortali restituere in integrum omnes dies, & omnes horas quas omittit? V.g. si aliàs est diligens in recitandis horis, vno tamen, aut alio die in anno omittit recitationem, est ne rigorosè cogendus restituere? In hoc dubio *Sotus lib.* 10. *de Iustit. Q.* 5. *art.* 6. & *M. Medina* in Instructione Confessorum, *pag.* 15. & *Ludou. Lop.* 1. *p. Instructorij, c.* 145. Tenent quod si aliàs per totum annum Quis expleuit officium recitandi, si per octo, aut decem dies defecit à recitatione non ideò cogendus est restituere, nec cum illo se debet gerere Confessor sicut cum latrone, qui omnes quod abstulit tenetur restituere, sed sicut cum ministro alicuius Optimatis, aut Regis, qui etsi aliquando deficiat ab officio suo, non ideò cogendus est partem stipendij restituere. Quod locum volunt habere etiam in beneficiato simplici, & qui solùm habet onus recitandi propter beneficium.

12 Oppositum tenet *Suar. l.* 4. *c.* 3. *n.* 9. *Azor l.* 10. *c.* 14. *Q.* 7. *in fin. M. Torre controu.* 9. *n.* 28. & 29. Et sine dubio est expressa mens Pontificis, nec oppositum videtur sequi posse tuta conscientia, nam Pontifex expresè dicit, *Quod pro rata omissionis officij fructus non faciant suos*, & tanquam iniustè perceptos teneantur restituere, & hanc ratãsic intelligit, quo qui omittit, vno die, teneatur fructus illi diei correspondẽtes amittere? qui verò matutinum, dimidiam partem fructuum, &c. Ergo qui vno die omittit recitare non facit fructus suos, & consequenter non potest illos retinere; sicut non laborans vno die in vinea, non potest illius diei stipendium retinere. Vnde gerere se debet Confessor cum tali omittente sicut cum eo, qui retinet rem alienã inuito domino, & non facit illam suam; quia sic Ecclesia declarauit, vt pro vnoquoque die recitandum sit, vt illo die lucretur fructus, nõ sicut minister Regis, aut Optimatis, à quo non exigitur quotidianum pensum, vt stipendium habeat. Quod si exigeretur tanquam actio propter quam deberet accipere mercedẽ, & stipendium non posset, si vno etiam die omitteret, retinere stipendium illius diei.

13 Quæres quæ conditiones requiruntur vt omissio ista inducat obligationẽ Restituendi; *Respondetur*, Quòd debet esse voluntaria, & talis quod sit peccatum mortale, & quod ad minus sit omissio vnius horæ, & quod fructus illi omissioni correspondens, non sit ita leuis materia, quod ad peccatum mortale furti non sufficeret. De quibus conditionibus vide *Suarez supra.* Et defectu primæ conditionis qui totaliter obliuiscitur horã, aut horas recitare, aut oblitus fuit librum secum adducere non tenetur restituere. *Ratio est* Quia omnia ista intelliguntur esse legitima impedimenta, ita quod nõ peccat in non recitando; qui autem legitimo impedimento excusatur à recitando, excusatur & à restituendo. De his autem, & Reliquis huc pertinentibus (quia temporis angustia pressi longiùs calamum extendere non valemus) videri possunt *Sotus lib.* 10. *de Iustit. & Iur. Q.* 5. *Medina c. de Orat. Aragon. in præsenti Q.* 84. *art.* 12. & 13. *Valentia* 2. 2. *disp.* 6. *Q.* 2. *P.* 10. *Lessius lib.* 2. *de Iust. c.* 37. *Tolet. Summ. lib.* 2. *c.* 10. *Azor. P.* 1, *lib.* 10. *c.* 1. *Bellarm. tom.* 4. *Controu. lib.* 1. *de bonis operib. c.* 10. *Suarez tom.* 2. *de Relig lib.* 4. *Vasq. Opusc. de benef. c.* 4. *Filliucius to,* 2. *tr.* 13. & *plerique alij.* Canonistæ in titulo *de Celebrat. Missarum.* Summistæ vt *Nauarr. in Manuali, c.* 25. *à n.* 97. & *in Enchir. de Orat.* & *horis Canon. Angelus, Tabiena, Rosella, Syluest. Armilla, Lopez P.* 1. *Institut. Confess. c.* 244. & *P.* 2. *c.* 102. *Rodrig. in Summ. P.* 1. *c.* 140. *Vega P.* 1. *c.* 28. & multi alij, verb. *Horæ Canonicæ*, & verb *Beneficium* Et hæc de hac Materia. Cætera enim vsque ad *Quæst.* 88. in qua *D. Thom.* de Voto agit, præterea, quæ in eius litera continentur, vt de Adoratione, de Sacrificio, de Oblationibus, & Decimis, specialem difficultatem non habent, ideòque ea omittimus in præsenti.

QVÆSTIO LXXXVIII.

DE VOTO, PER QVOD ALIQVID Deo promittitur.

IN Tractatu de Religione numerauimus actus varios, & multiplices, quibus Religio cultum exhibet Deo, & inter eos qui exteriorem materiam in cultum Dei offerunt, numerauimus illos, quibus Deo ſubiicimus res poſſeſſas à nobis, vel nos ipſos, & ibi dictum eſt, Quod ſi promittendo aliquid, vel nos ipſos ſubiicimus Deo, eſt *Votum*, quod eſt actus Religionis, de quo in præſenti eſt nobis tractandum, Dupliciter tamen fieri à nobis poteſt iſta promiſſio, vel ſubiectio Deo, aut per modum nudæ promiſſionis tantùm, & tunc eſt *Votum ſimplex*; vel ſuperaddendo traditionem, ſeu conſeruationem rei promiſſæ cum acceptatione Eccleſiæ nomine Dei, & talis promiſſio conſecratiua dicitur *Votum ſolemne*. eo quod tunc aliquid ſolemnizari poſtulat, quando conſumatur, & completur: licèt Eccleſia poſſit Religioſum reddere, & pro ſtatu Religioſo acceptare non ſtante traditione, & conſecratione vouentis, ſed ſola nuda promiſſione ex parte ipſius, & ſimplici voto. De iſtis ergo agimus in præſenti cum *D. Thom.* Qui quidem per duodecim Articulos explicat quidquid ad Eſſentiam, Conditiones, & Valorem Voti pertinere videtur.

In Primo inquirit. *Vtrùm Votum conſiſtat in ſolo propoſito voluntatis?* Et Reſpondet duplici Concluſione, *Prima*, Tria requiruntur ad Votum, deliberatio rationis, propoſitum voluntatis, & promiſſio in qua perficitur ratio Voti. *Secunda*, Votum eſſentialiter conſiſtit in promiſſione.

In Articulo Secundo inquirit, *Vtrùm Votum ſemper debeat fieri de meliori, bono?* Reſpondet quadruplici Concluſione, *Prima*, Votum non debet fieri de re illicita, neque de re indifferenti: quia cum votum ſit promiſſio Deo facta, facere rem illicitam, ſeu peccatum quod, eſt contra Deum, & ei non acceptum, potiùs eſſet comminatio, quàm promiſſio, quia potiùs eſſet contra Deum facere, quàm pro illo. *Secunda*, Votum non debet fieri de re neceſſaria ſimpliciter, vel de re impoſſibili, quia Votum promiſſionem voluntariam importat, neceſſitas autem voluntatem excludit; ergo id, quod eſt abſolutè neceſſarium, non poteſt cadere ſub voluntaria promiſſione, in qua ratio voti conſumatur. *Tertia*, Votum poteſt fieri de rebus, quæ cadunt ſub præcepto: quia iſtæ non habent abſolutam neceſſitatem, ſed neceſſitatem finis, quatenus ſine illis non poteſt eſſe ſalus: cadere ergo poſſunt ſub voto, in quantum voluntariè fiunt, non autem in quantum neceſſitatem habent. *Quarta*, Propria materia voti ſunt res perfectioris virtutis, ad quas homo non tenetur ex præcepto, ſed ex concilio; quia iſtæ ſunt omninò voluntariæ & ideò propriſſimè cadunt ſub voto. Vnde ſequitur, quòd votum debet eſſe de meliori bono. In Solutione ad Primum aſſerit S. Doct. ſub voto Baptizatorum cadere abrenunciare pompis diaboli, & Fidem Chriſti ſeruare, quia voluntariè fit, licèt ſit de neceſſitate ſalutis.

In Articulo Tertio inquirit *Vtrùm omne Votum obliget ad ſui obſeruationem?* Reſpondet Concluſione affirmatiua, quia ad fidelitatem hominis pertinet, vt ſoluat id, quod promiſit; Fides enim ſecundùm *Auguſt.* dicitur ex hoc, quod fiunt dicta: ratione autem dominij, & ratione beneficij ſuſcepti maximè debet homo Deo fidelitatem; ergo maximè obligatur homo ad implendum vota Deo facta. In ſolutione ad *Primum* aſſerit *Sanct. Doct.* quod ſecundùm honeſtatem ex qualibet promiſſione homo homini obligatur, & talis obligatio Iuris naturalis eſt. In ſolutione ad *Secundum* docet; quod ſi aliquis vouet Religionem cum intentione ſe obligandi ad ingreſſum Religionis principaliter, & ex conſequenti eligit hanc Religionem, vel hunc locum, tanquam ſibi magis congruentem, tenetur, ſi non recipiatur in hac domo, vel Religione aliam Religionem intrare, ſi verò principaliter intendit ſe obligare ad hanc Re-

ligionem

ligionem, vel ad hunc locum propter specialem complacentiam huius Religionis, vel loci, non tenetur aliam Religionem intrare, si eum illi recipere nolunt. Si autem incidit in impossibilitatem implendi votum ex propria culpa, vt mulier, quæ vouit virginitatem, & postea corrupta est, tenetur de propria culpa præterita pœnitentiam agere, & seruare quantum possit perpetuam continentiam. In Solutione ad *Tertium* agit *Doct. Sanct.* de tempore, quo votum obligat, & resoluit quod obligatio voti ex propria voluntate, & intentione causatur, vnde si vouens determinat tempus tenetur votum implere iuxta determinationem propriæ voluntatis; aliàs peccabit mortaliter.

In Articulo Quarto inquirit *Vtrùm expediat aliquid vouere?* Respondet Conclusione affirmatiua, videlicet expedire nobis emissionem voti; in maximámque cedere nostri vtilitatem, in quantum vouendo voluntatem nostram immobiliter firmamus ad id, quod expedit facere. Vnde promissionem voti non facimus Deo propter eius vtilitatem. Sed propter nostram, iuxta quod dixit. *August. Benignus exactor est, & non egenus, & qui non crescat ex redditis, sed in se crescere faciat redditores.*

In Articulo Quinto inquirit *Vtrùm Votum sit actus Latriæ, siue Religionis?* Respondet *Sanct. Thom.* Conclusione affirmatiua, quia votum est quædam promissio Deo facta; promissio autem nihil est aliud quàm ordinatio quædam eius, quod promittitur in eum, cui promittitur, ergo votum est ordinatio quædam eorum, quæ quis vouet in diuinum cultum, seu obsequium ergo verè, & propriè est actus Latriæ, seu Religionis, quia ipsa ordinatio actuum cuiuscúmque virtutis in seruitium Dei est proprius actus Latriæ.

In Articulo Sexto inquirit *Vtrùm magis sit laudabile, & meritorium facere aliquid ex voto, quàm sine Voto?* Respondet *Sanct. Doct.* Conclusione Affirmatiua. *Tum quia* vouere est actus Latriæ, quæ est præcipua inter virtutes morales: nobilioris autem virtutis est opus melius, & magis meritorium: & inferior virtus in actu suo meliorizatur, si à superiore virtute imperatur, ergo melius est aliquid ex voto facere quàm sine illo, quia sic iam pertinet ad diuinum cultum, quasi quoddam Dei sacrificium, & sic *Augustinus lib. de Virginitate*, dixit: *Quod neque ipsa Virginitas est, sed quia Deo dedicata est, honoratur, quam fouet, & conseruat Continentia pietatis,* Tum quia ille, qui vouet aliquod, & facit, plus se Deo subiicit, quàm ille, qui solùm facit, siquidem subiicit se Deo, non solùm quantùm ad actum, sed etiam quantùm ad potestatem, quia de cætero non potest aliud facere: plus enim daret homini, qui daret ei arborem cum fructibus, quàm qui daret ei fructus tantùm *Tum denique*, Quia per votum voluntas immobiliter firmatur in bonum, facere autem aliquid ex voluntate firmata in bonum pertinet ad perfectionem virtutis, sicut etiam peccare mente obstinata aggrauat peccatum. Adeò certa est Conclusio ista, & doctrina hîc data, vt oppositum sit ad minus error, qui quidem habetur ab Hæreticis nostri Temporis, & suo tempore etiam fuisse hunc errorem, affirmat *Sanct. Thom. Opusc.* 18. *cap.* 12. Videtur ibi. Circa Solutionem ad 2. solet Dubium moueri, Quando sit peccatum pœnitere de voto semel emisso, hoc tamen non discutiemus. Videtur in præsenti *Caietanus, Soto*, & *Aragon*, qui clarissimè Quatuor dictis hoc dubium absoluit, Cætera huius Articuli notissima sunt.

In Articulo Septimo inquirit *Sanct. Thomas Vtrùm Votum solemnizetur per susceptionem Sacri Ordinis, & per Professionem ad certam Regulam?* Respondet duplici Conclusione. *Prima*, Solemnitas voti consistit in quadam consecratione, vel benedictione spirituali. *Secunda*, Responsiua dubio proposito est Affirmatiua. Quia solemnitates non consueuerunt adhiberi, nisi quando aliquis totaliter mancipatur alicui rei, vt solemnitas Nuptialis non adhibetur, nisi in celebratione Matrimonij, quando vterque Coniugum sui corporis potestatem alteri tradit: ergo & voti solemnitas adhibetur, quando aliquis per susceptionem Sacri Ordinis diuino ministerio applicatur, & in professione certæ Regulæ, quando per abrenunciationem sæculi, & propriæ voluntatis aliquis statum perfectionis assumit.

In Articulo Octauo inquirit *Vtrùm illi, qui sunt alterius potestati subiecti impediantur à vouendo?* Respondet vnica Conclusione. Nullus, qui alterius potestati subiectus est in illis, in quibus est subiectus potest se obligare firmiter sine alterius consensu. Quia quicumque est subiectus alicui, quantùm ad id, in quo est subiectus, non est suæ potestatis facere quod vult, sed ex alterius voluntate dependet, hoc enim essentialiter importat subiectio; ergo non potest se per votum firmiter obligare in his, in quibus alteri subiicitur sine consensu sui Superioris. Materia huius Articuli est maximè ne-

cessaria, Viámque aperit ad multas difficultates enodandas, de quo in Disputatione dicemus.

In Articul. IX. inquirit *Vtrùm Pueri possint Voto se obligare ad Religionis ingressum?* Respondet Triplici Conclusione. *Prima*, Puer, qui vouit ante quatuordecim annos, & Fœmina duodecim, votum tale est validum si ante istud tempus attingit vsum rationis; poterit tamen à Parentibus, & Tutoribus irritari, quia Pueri ante annos pubertatis (qui sunt quatuordecim, & in Fœminis duodecim) patiuntur rationis defectum, vt in pluribus, & sunt naturaliter sub cura Parentum, vel Tutorum, qui sunt eis loco Parentum, & ideò eorum vota ex duplici hac causa robur non habent, & defectu rationis, vt in pluribus, & ratione subiectionis in omnibus. *Secunda Conclusio*, Votum solemne à Puero emissum ante annos pubertatis non est validum, etiam si iam sit doli capax, & vsum rationis attingat, qui in aliquibus accelerari solet, & hoc propter Ecclesiæ statutum, quod respicit id, quod in pluribus accidit. *Tertia Conclusio*, Post annos pubertatis vnusquisque se potest obligare, tam simplici, quàm solemni Voto Religionis absque voluntate Parentum.

In Articulo X. inquirit *Vtrùm possit in Voto dispensari?* Respondet Duplici Conclusione, *Prima*, est affirmatiua, & Responsiua Dubio. *Secunda*, Magis est Votum dispensare, quàm commutare; dispensare enim est absolutè determinare aliquod votum non esse seruandum; commutare verò pro hoc, quod seruandum erat, aliquid aliud imponere.

In Articulo XI. inquirit *Vtrùm in Voto solemni Continentiæ possit fieri dispensatio?* Respondet Duplici Conclusione. *Prima*, In voto solemni Continentiæ Clericorum potest ab Ecclesia dispensari. *Secunda*, In voto solemni Continentiæ Religiosorum non potest ab Ecclesia dispensari.

In Articul. XII. inquirit *Vtrùm ad Commutationem, vel Dispensationem Voti requiratur Prælati Authoritas?* Respondet Conclusione Affirmatiua. Quia Prælatus in Ecclesia vicem Dei gerit in cuius persona determinat, quod Deo acceptum sit, vel non.

Totam hanc Materiam de Voto, quam prædictis duodecim Articulis nobis tradidit *S. Thomas* breui disputatione perstringemus, per aliqua dubia totam in hoc Tractatu contentam doctrinam examinantes.

DISPVTATIO XXIX.

De pertinentibus ad essentiam Voti.

ARTICVLVS I.

Vtrùm sufficiat solum propositum Voluntatis ad rationem Voti?

1 CIRCA hoc dubium notandum est, Quod vt id, quod quæratur intelligitur, necessarium est cognoscere ordinem, quem hîc tradit *Diu. Thom.* in actibus rationis practicæ, qui antecedunt, & perficiunt ipsum Votum (de his enim agimus hîc; de actibus enim intellectus speculatiui non est modò dicendum) Igitur circa actus rationis practicæ notandum est ex *Diu. Thom.* 1. 2. *quæst.* 57. *artic.* 6. Quod virtuti prudentiæ, cuius actus principalis est præcipere, adiunguntur aliæ virtutes sibi subiectæ. Scilicet *Eubulia*, quæ est virtus benè consiliatiua, siue inquisitiua; *Synesis*. Et *Cgnome*, quæ sunt virtutes benè iudicatiuæ, Iste autem ordo reperitur in istis actibus. Postquam voluntas est iam rectificata secundùm intentionem alicuius boni finis, mouet intellectum, vt inquirat media ad consequendum talem finem, v.g. postquam voluntas est inclinata ad Deum per Charitatem, & tendit homo ad consequendam beatitudinem, mouetur intellectus, vt inquirat media commodiora ad prosequutionem talis finis, & consilietur de illis, quis scilicet status commodior sit, Religionisne, an matrimonij, siue castitatis? Hæc inquisitio fit per virtutem Eubuliæ. Hac autem inquisitione semel facta, indicat intellectus, quæ media sint commodiora, & de quibus est habita consultatio, & quidem si hoc iudicium ferendum est secundùm regulas communes humanæ vitæ, pertinet ad Synesim. Si verò ferendum est secundùm regulas, & rationes extraordinarias, pertinet ad Ggnome, & hæc dicitur deliberatio intellectus, qua supposita, si iudicauit intellectus medium Religionis, verbi gratia, esse commodius ad beatitudinem; Voluntas eligit tale medium per firmum propositum amplectendi ipsum, & ista electio appellatur propositum, seu determinatio voluntatis, ex qua rursus voluntas mouet intellectum, aliquando quidem vt promittat executionem talis medij determinati, & electi, verbi gratia vt promittat ingressum Religionis, aliquando autem mouet intellectum ad simplex imperium eiusdem medij, verbi gratia, *Ingredere Religionem*; in quo actu consistit virtus præceptiua prudentiæ, qui est perfectus, & vltimus actus prudentiæ. Itaque promissio, quæ fit ab intellectu ex motione voluntatis iam determinatæ ad ingressum Religionis per electionem, non est actus prudentiæ, nec tamen propter hoc deficit in intellectu actus prudentiæ circa ipsam promissionem, nam sicut ante executionem

promissio

promissionis debet præcedere imperium intellectus præcipientis, v. g. *Ingredere Religionem*, sic etiam ante ipsam promissionem intellectus præcedit inquisitio, vtrùm sit conueniens deliberatio rationis circa ingressum, & electio voluntatis circa illum ex virtute Religionis, qua supposita imperat intellectus per virtutem prudentiæ, quod hic & nunc fiat promissio Religionis.

2 *Sit ergo Conclusio.* Solum propositum Religionis, verbi gratia, quantumcumque sit firmum, & res sit iam incepta, non inducit obligationem Voti, sed necessario requiritur ad Votum promissio rei, quæ vouetur. Diximus *Licèt res sit iam incepta*, contra Quosdam Iuristas, qui in *capit. Consulti de Regulari.* Tenent, Quod quando res est iam incepta solum propositum firmum inducit obligationem Voti. Est etiam contra *Paludan. in 4. dist. 38. Q. 10. D. Antonin. 2. p. Tit. 11. cap. 2. in principio.* Sed nostra conclusio est communis sententia *Doct. super. capit. Litterarum de Voto.* Et in *4. dist. 38. Caiet. hic, & Opuscul. 11. Magist. Soto. libr. 7. de Iustitia Quæst. 1. artic. 2. Nauarri in Manuali capit. 12. numero 26. Couarru.* Et Aliorum. Et probatur ex loco allegato in argumento sed contra. Item ex illo, *Melius est non Vouere, quàm post Votum promissa non reddere.* Et Deuter 23. *Si Votum voueris Domino Deo tuo, non tardes reddere*, &c. Ecce ergo quomodo Sacra Scripturam pro eodem accipit Votum, & promissionem, & *1. ad Timoth. 5.* Apostolus condemnat viduas volentes nubere, non quia habuerunt propositum castitatis, sed quia primam fidem irritam fecerunt.

2 Ex *quo* probatur secundò conclusio. Ille est transgressor Voti, qui non seruat fidem datam, sed non datur fides in solo proposito, sed tantùm in promissione, vbi explicatur; ergo. *Vltimò* probatur ratione *Diu. Thom.* quæ est demonstratio Theologica. Nemo obligatur ad alterum per solum propositum, etiam si manifestetur illi tale propositum; ergo nec etiam Deo, nam eodem modo homo se obligat Deo, & aliis hominibus. *Antecedens Probatur*, Quia nullus acquirit ius contra aliquem ex eo solùm, quod propositum habuerit conferendi illi aliquid. *Confirmatur.* Ex solo proposito ieiunandi non inducitur obligatio ieiunij, & sic de omnibus aliis. T*andem* hæc conclusio est definita in *c. Literarum de Voto, & Voti redemptione, & Gratiani capit. Si bona.* Et concludit aliud esse bonum propositum mente concipere, & aliud sequenti obligatione se reum Voti facere.

Soluuntur Argumenta.

1 PRimò *Arguitur* contra nostram conclusionem ex *c. Statuimus*, & *c. Consulti de Regularibus* vbi dicitur. Quod Nouitij ante professionem ex solo proposito ingrediendi Religionem obligantur permanere in Religione. Et similiter *in capit. Consulti* dicitur, Quod si ille, qui conuertitur, proposuerit absolutè vitam mutare, sub habitu regulari Deo omnipotenti famuletur, vt regulariter viuat; ergo solum propositū voluntatis inducit obligationem Voti. *Confirmatur.* Et *capit. Magnæ de Voto*, vbi quidam Episcopus ex solo proposito peregrinandi Hierosolymam declaratur fecisse Votum, licèt deobligetur ab impletione illius propter alias causas.

2 Ad *hoc Argumentum* respondent Quidam, Quod ex solo proposito firmo obligatur homo perseuerare sub culpa veniali, ne sit inconstans in actibus virtutis, & Pontifices sic declarant. *Secundò Respondetur* & melius, fuisse antiquam consuetudinem, quod illi, qui ingrediebantur Religionem, emitterent Votum Simplex saltèm Religionis in communi; in quo casu procedit Determinatio *cap Consulti* & *cap. Statuimus.* Quare in *capit. Superiori de Regular.* Iubentur ingredi aliam laxiorem Religionem, & ita non ex vi solius propositi, sed ex promissione obligantur ad Religionem, & hæc est communis explicatio. De qua legatur *Couarruu. loco citat.* Estque necessariò amplectenda, ne sit, vel appareat aliqua contradictio in Decisionibus Pontificum. Nam *cap. Litterarum de Voto* explicatur manifestè, quod ex solo proposito relinquendi sæculum non obligatur homo. *Ad capit. Magnæ de Voto Respondetur.* Etiam ibi interuenisse promissionem, vti colligitur ex ipso Textu, & est familiaris modus loquendi inter Sanctos explicare obligationem, & promissionem Voti nomine *propositi*, tunc autem nomine *propositi* intelligunt propositum firmatum promissione, quomodo intelligit Pontifex in citato *cap. Magna.* Vt enim dictum est absque promissione non est Votum, nec tamen requiritur, quod hæc promissio fiat verbis, & signis externis, sed sufficit, si mentaliter fiat Deo, vt patet ex *D. Thom.* Quamuis oppositum sentiat *Michaël de Medina ex Hugone de Sanct. Vict. Lib. de Sacramentis part. 12. capit. 2.* Cæterùm si rectè intelligatur *Hugo*, ibi docet manifestè, quod ex sola promissione non nascitur obligatio Voti hominibus, nisi explicetur, Deo autem interior sine verbis sufficit, & ita verba exteriora nullo modo pertinent ad substantiam Voti, sed solùm ad perfectionem accidentalem, vt docuit *D. Thom. in corpor. articul.* Verum est tamen quod vt Votum sit solemne, non sufficit interior promissio, sed requiritur manifestatio exterior illius, sine qua non potest acceptari ab Ecclesia vt infra dicetur.

3 Secundo *Arguitur.* Qui explicat hoc propositum ingrediendi Religionem, si postea non ingrediatur, peccat; ergo ex solo proposito nascitur obligatio. *Antecedens probatur*, Quia non ingrediendo mentitur in re graui; ergo peccat mortaliter.

4 Respondetur. Non dari aliqua determinata verba exteriora ad promissionem. Voti, sed quibuscumque verbis explicatur vera promissio, explicatur similiter & Votum. Illa ergo verba *ingrediar Religionem* triplicem possunt sensum facere, vt optimè notat *Caietanus.* Primus est, vt sint prænuntiatiua alicuius futuri euentus; sicut enim alter potest prænuntiare de me, quod sim ingressurus Religionem, sic & ipse potero, licèt modo non habeam propositum, nec promittam ingressum Religionis, & tunc etiam si postea non ingrediar Religionem, reddetur quidem propositio falsa, non tamen ero mendax, si ita re vera existimabam facturum, quando prænunciabam; mentiri enim est ire contra mentem. *Secundus sensus* potest esse ita, quod illa verba explicent propositum, quod modò habet proferens ingrediendi Religionem, & sic licèt postea impediatur, & non intret Religionem, adhuc non fuit mentitus, si tamen tempo-

re

re probationis habuit tale propositum, quia sensus est. *Intendo ingredi Religionem. Tertium* possunt facere prædicta verba promissorium, quia in actu exercito Promitto; nec enim oportet, quod promissio fiat semper per verba explicantia promissionem in actu signato, vt enim intelligat promittere, non est necessarium dicere, *Promitto Religionem*, vel eleemosynam, sed sufficit explicare promissionem in actu exercito, dicendo, *Dabo eleemosynam*; & tunc acceptis verbis in isto sensu verum emittit Votum, quia ibi est vera promissio: secundùm quem modum legitur vouisse Iacob Genes. 28. *Si Dominus Deus fuerit mecum*, &c.

5 Ex *qua solutione* sequitur falsum esse, quod docet *Aragon in hoc artic.* ponendo differentiam inter *Propositum* & *Promissionem*, dicit enim, quod *Propositum* non est negatio, vel affirmatio, sed solùm consensus voluntatis, qui potest exprimi per verbum *Faciam*. Promissio verò (inquit) importat affirmationem, vel negationem. Hoc (inquam) falsum est! Nam est implicatio dicere, quod sit propositio, & quod non sit affirmatio, vel negatio alicuius rei. Propositum autem hoc dicit essentialiter (vt ipse *Aragon* concedit) *Faciam hoc*, vel *Non intendo facere hoc*; ista verò dicunt affirmationem, vel negationem, siquidem sunt propositiones. *Nec valet dicere*, Quod quia sunt actus voluntatis, ideo non important affirmationem, vel negationem, vt ait *Aragon*. Quia isti actus duo habent, alterum est firma adhæsio, & intentio voluntatis ad rem faciendam, & hoc ad voluntatem pertinet; alterum verò ordinatio rei, quæ fieri debet, & hoc spectat ad intellectum. Optima ergo differentia est, quod *Propositum* solùm dicit id, quod intendit facere quis, à quo absque mendacio cessare potest, quia sensus est, *Intendo hoc in futurum facere*, & si quando proponit ita est, dicit verum, licèt postea non faciat, quia veritas illius propositionis ab intentione, quàm tunc habet proponens regulanda est. *Promissio* verò dicit *Faciam hoc in quocumque euentu*, & si postea non faciat, mentitur, quia non reddit verum promissum, quod tenetur semper facere verum.

6 Tertiò *Arguitur*. Votum essentialiter est actus Religionis; sed solùm propositum potest esse actus Religionis, & nullo modo promissio: ergo Votum non consistit in promissione, *Probatur Minor*. Quia promissio est actus intellectus, vt inquit *D. Thom. in hoc artic. in corpore. & in argument.* 2. Religio verò est in voluntate.

7 Respondetur. Quod quamuis Votum secundùm suam substantiam sit actus intellectus, est nihilominus actus Religionis, nec est inconueniens, quod actus vnius potentiæ secundùm substantiam, sit ab altera potentia, & à virtute existente in altera potentia in esse virtutis, & moris elicitus. Sicut oratio, quæ secundùm substantiam est actus intellectus, cum sit loquutio cum Deo, in ratione virtutis est actus Religionis, quæ est in voluntate, imò & in esse physico, vt supra diximus *quæstion.* 83. *articul.* 3. Actus etiam exteriores, qui secundùm substantiam sunt in potentiis exterioribus, in esse moris pertinent ad virtutes interiores, à quibus imperantur, & regulantur. Sic ergo in proposito promissio, quæ est in intellectu pertinet ad virtutem Religionis, quia intellectus promittit secundũ hoc quod mouetur à voluntate disposita per Religioné.

8 Quartò & *vltimo Arguitur*. Ex solo proposito; alicuius boni manet homo obligatus ad executionem illius, & non alia obligatione nisi Voti ergo in solo proposito perficitur Votum: *Ad hoc Argumentum* iam patet ex dictis, solùm enim propositum non inducit obligationem, nisi sit promissione firmatum.

ARTICVLVS II.

Vtrùm ad Votum requiratur necessario Propositum faciendi rem quàm promisit vouens?

1 PRo *explicatione notandum est*. Fundamentum ferè omnium Doctorum in hoc articulo. Quod vouens potest se habere quatuor modis in emittendo Votum; *Primo* ita quod intendat, & promittere, & obligare se, & simul proponat seruare id, quod promittit, & hoc est perfectissimum Votum, de quo non est nostra Disputatio. *Secundò* se potest habere per oppositum, ita quod neque intendat promittere, neque se obligare, neque seruare, quod promittit, sed solis verbis fictis exterius promittit, nihil tamen habens in corde, & tunc etiam est certum nullum interuenire Votum, vt enim dicitur in *capit.* 1. *ff. de Pollicitat*, ex verbis nudis nulla nascitur obligatio. In foro tamen exteriori, qui sic vouerit, compelletur implere Votum, nec enim Ecclesia credit ipsi soli asserenti se non habuisse propositum, vel intentionem, sed cum iudicat de exterioribus si in foro exteriori fuerit validum Votum, compelletur seruare illud, tenebitúrque obedire Ecclesiæ in foro conscientiæ ex vi præcepti Ecclesiæ, licèt non ratione Voti, propter scandalum, & bonam gubernationem, quæ aliàs non posset seruari in Ecclesia.

2 Sed *Contra*: Quando quis non habuit intentionem ducendi vxorem. Etiamsi Iudex imponat præceptum, vt reddat debitum, & cohabitet cum illa, non tenetur reddere debitum, neque cohabitare, quia non fuit verum matrimonium; sed similiter non fuit in præsenti verum Votum; ergo etiamsi Ecclesia imponat mihi præceptum, vt seruem illud, non teneor seruare. *Respondetur*, Disparem esse rationem, cùm enim redditio illa debiti, si non fuit verum matrimonium, non fit redditio debiti, sed accessus ad illam fit intrinsecè malus, non potest esse materia præcepti. At verò res promissa, si est materia Voti, non est intrinsecè mala, sed debet esse bona, ac subinde tenebitur obedire Ecclesiæ præcipienti, sibique debet hoc imputare, qui pro iniquitate in has angustias se proiecerit: vbi obiter notandum est, quod *Concilium Tridentinum session.* 25. *cap.* 19. statuit; Quod si aliquis Regularis velit contendere se non teneri Voto propter defectum propositi, vel aliam similem causam debet intra quinquennium à die professionis proponere causam coràm prælato, aliàs transacto quinquennio non admittetur in iudicio, sed compelletur perpetuò manere in Religione, tenebitúrque obedire, vt modo dicebamus.

3 Tertiò *modo* potest taliter se habere vouens, quod habeat intentionem verè promittendi, & obligandi

obligandi se ad id, quod promittit, non tamen habeat propositum seruandi id, quod promittit; tunc etiam dico, Quod ille facit Votum verum, manétque obligatus ad illud seruandum, non obstantibus aliquibus. Iurisperitis oppositum sententibus in *Capit. Litterarum de Voto*, hoc enim docent vniuersi Theologi citati. Verum tamen est, quod istud Votum (vt optimè docet *Caietanus in hoc articul.*) partim est verum, partim est mendax, *Verum*, quia verè promittit, *Mendax*, quia talem promissionem non concomitater intentio faciendi, quod promittit; attamen est verum Votum quantum ad substantiam, & essentiam, solúmque deficit illi illa secunda veritas, quæ illi est accidentalis (pertinet enim ad obseruantiam Voti, non ad essentiam) *Probatur ergo nostrum dictum Primò.* Promissio obligat secundum naturam propriam, sed in isto casu est vera, & propria promissio facta Deo, quia sic vouens intendit simpliciter promittere; ergo est obligatio. *Confirmatur.* Si aliquid obstaret quominus esset vera promissio id esset, quia non intendit implere; sed hoc non obstat, quia stant simul ista duo, quod aliquis sit obligatus ad aliquid faciendum, & tamen quod non velit illud facere; ergo etiam in intellectu, & voluntate potest contingere, quod aliquis velit se obligare; & non velit facere id ad quod est obligatus. *Antecedens patet clarè* in eo, qui emisit Votum, & non vult illud implere, & in eo, qui habet præceptum, & non adimplet illud. *Consequentia autem probatur.* Quoniam faciliùs separantur, & distinguntur res in intellectu quàm à parte rei, siquidem intellectus etiam vnita distinguit, considerando in illis diuersas rationes. *Vltimò probatur.* Quia qui habet intentionem faciendi aliquid, & iurat, manet obligatus, licèt non habeat intentionem adimplendi iuramentum, vt dicemus *quæst. sequenti.* Ergo idem dici debet de Voto.

4 Sed *contra hoc Arguitur.* Iuramentum est actus Religionis, sed talis promissio non est actus Religionis; qui enim sic iurat sine intentione, peccat mortaliter, ergo non est verum Votum. *Confirmatur.* Promissio non obligat nisi acceptetur, sed Deus non acceptat talem promissionem, quia est peccatum. *Respondetur.* Quod illa promissio est actus Religionis quantùm ad substantiam, & hoc sufficit, vt sit verum Votum, quoniam secundùm se est de re bona. Itaque virtualiter sunt ibi duo actus, alius, quo promittit, alius, quo non intendit seruare promissum: primus actus est Religionis secundùm se, licèt per accidens, secundùm quod coniungitur cum secundo, efficiatur malus. Et per hoc Respondetur ad confirmationem, primus enim actus acceptatur à Deo, non verò secundus.

5 Vltimo *modò* potest se habere Vouens taliter, quod habeat intentionem promittendi, non tamen se obligandi. Et hoc dupliciter *Vno modo*, quia ignorat substantiam, & effectum Voti. Itaque existimat posse separari à Voto obligationem, intelligens non posse intrinsecam ipsi, & ita intendat promittere, non tamen se obligare. *Alio modo* potest hoc contingere per quandam crassam stultitiam, seu iniquitatem, ita quod sciens obligationem esse intrinsecam Voto, & promissioni, velit adhuc promittere, & vouere, non tamen se obligare. Circa quod sit.

6 Prima *Conclusio.* Qui voueret non habens animum obligandi se, quia per ignorantiam existimat obligationem non esse intrinsecam Voto, non emitteret verum Votum, nec maneret obligatus. *Probatur primò*, Iste in hoc casu habet ignorantiam circa substantiam Voti; ergo est inuoluntarius circa substantiam, & effectum Voti, vt enim dicit *Diu. Thom.* 1. 2. *quæst.* 6. Ignorantia causat inuoluntarium; ergo vbi interuenit ignorantia circa essentiam ipsiusmet Voti, non erit obligatio. *Secundò probatur.* Hæc est bona consequentia, *Iste vult promittere; ergo vult se obligare*: Ergo etiam erit bona ex opposito consequentis ad oppositum antecedentis, scilicet, *Iste non vult se obligare, ergo non vult promittere*; sed in tali casu iste non vult se obligare; ergo nec promittere, ergo nec facere Votum. *Tertio Probatur.* Si quis contraheret matrimonium ignoranter existimans non esse vinculum indissolubile, non contraheret verum matrimonium, quia ignorantia circa substantiam matrimonij faceret inuoluntarium; ergo similiter hic. *Confirmatur.* Si quis voueret ex ignorantia alicuius grauissimæ circunstantiæ, quam si cognosceret non voueret, tale Votum non obligaret, verbi gratia, si rusticus existimans Hierosolymam distare viginti leucas, emitteret Votum peregrinationis ad illam, sine dubio postea quando cognosceret maximam distantiam itineris, non obligaretur Voto, quia ignorantia grauissimæ circunstantiæ dedit causam Voto, & ita existimaretur inuoluntarius circa Votum; sed multò maior ignorantia est illa, quæ versatur circa substantiam, & oblationem Voti; ergo ex illa vouens redditur inuoluntarius. *Sed contra.* In secunda probatione dicebamus, quod hæc est bona consequentia, *Vult promittere; ergo vult se obligare*, sed in nostro casu promittens vult promittere, sic enim supponimus. Ergo vult se obligare saltèm implicitè. *Respondetur* consequentiam esse bonam, negatur tamen *Minor*, scilicet, quod *ille vult promittere*, quia cum sit ignorantia circa substantiam Voti, & promissionis, est etiam inuoluntarius circa promissionem, & ita non intendit promittere, sed tantùm voce tenus promittit.

7 Secunda *Conclusio.* Qui sciens naturam promissionis, & obligationem esse inseparabilem ab illa, si intendit promittere, quantumuis aliàs non habeat propositum se obligandi per stultitiam, seu iniquitatem verè, & propriè manet obligatus. *Probatur.* Qui vult antecedens vult etiam consequens, maximè quando scit consequens necessario includi in antecedente; sed iste scit obligationem necessariè contineri in vera promissione; ergo si verè intendit promittere, vult saltèm virtualiter, & implicitè obligationem. Sicut qui sciret aliquam pœnam impositam esse à lege propter talem culpam, si vult committere culpam, vult etiam virtualiter se obligare ad pœnam. Est itaque differentia inter istum, & illum, de quo in *præcedenti Conclusione*, ille enim propter ignorantiam circa substantiam promissionis censetur inuoluntarius, nec velle etiam virtualiter obligationem; Iste verò, cum tali careat ignorantia, est voluntarius circa substantiam promissionis, & consequenter vult saltèm virtualiter obligationem, quæ voluntas semper manet, etiam si explicitè proponat se non obligari, quia intrinsecè in promissione includitur obligatio.

Soluun

Soluuntur Argumenta.

1 ARguitur *Primò* contra noſtram Concluſionem. Multi vouent etiam ſolemniter caſtitatem, qui tamen non habent propoſitum ſeruandi illam, & tamen verè manent obligati ad ſeruandam caſtitatem? ergo ſola promiſſio ſine propoſito facit Votum. *Maior patet.* In multis Nobilibus, qui profitentur Religiones militares, & nihilominus non habent in propoſito ſeruare caſtitatem, neque alicuius rei minùs recordantur, quin potiùs ſolùm intendunt ampliores redditus illa profeſſione, forſitan vt luxurioſiùs viuant. *Si dicatur.* Hos habere tunc propoſitum, & animum obligandi ſe ad caſtitatem, & hoc ſufficit. *Contra hoc Arguitur ſecundò.* Leges obligant iuxta voluntatem legiſlatoris ad culpam mortalem, vel venialem, vel ad nullam (ſuppoſita proportione materiæ) vt patet in Conſtitutionibus noſtri ordinis, ſed Votum eſt quædam lex particularis, quam ſibi vouens imponit? ergo obligat iuxta intentionem illius, & ita ſi non intendat ſeruare caſtitatem ad nihil manebit obligatus.

2 Reſpondetur Quod ita vouentes habent verum animum promittendi, & obligandi ſe, qui ſufficit ad verum Votum, aliàs enim dicere teneremur, huiuſmodi non eſſe Commendatarios, nec frui aliis priuilegiis, quod eſt falſum. *Ad ſecundum Reſpondetur.* Quod obligatio Voti ſemel facti non pendet ex voluntate vouentis, ſed intrinſecè ſequitur ad naturam Voti, & ſic licèt emiſſio Voti ſit voluntaria, ſemel tamen emiſſum obligat de Iure naturali, & diuino: ſicut contractus matrimonij dependet ex voluntate contrahentium, ſemel tamen contracto indiſſolubilitas illius eſt omninò neceſſaria, ſine dependētia à voluntate contrahentium. Similiter ſuſceptio Baptiſmi eſt voluntaria Adulto, ſemel tamen Baptizatus quantumcumque repugnet poſtea quam eſt voluntariè Baptizatus, tenetur præceptis aliorum Sacramentorum, & obedire præceptis Eccleſiæ.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ad Votum requiratur Deliberatio, & quæ ſit ſufficiens, vt Votum obliget?

1 PRo *explicatione notandum* eſt, Quod *Deliberatio* importat diſcurſum, ſeu colationem inter multa, & determinationem ad vnum; formaliter tamen importat determinationem voluntatis, non abſolutè, ſed vt ex diſcurſu originatur. *Deliberatio* autem diuiditur in *Semiplenam*, *Plenam*, & *Pleniſſimam*? Semiplena eſt ad quam ſequitur motus ſecundò primus, qui nec eſt omnino naturalis, nec omninò liber, quia ipſa, vel motus inſurgens, licèt non præueniat omnino iudicium rationis, præuenit tamen iudicium perfectum, & ita non poteſt ratio perfectè deliberare circa obiectum talis motus, Quapropter actus ille non eſt perfectè humanus, nec poteſt habere perfectam rationem virtutis, vel vitij, ſed ſolum poteſt ibi reperiri peccatum veniale. *Deliberatio plena* opponitur huic, & eſt quando ratio deliberat circa obiectum, & ita intendit operari ſciens, & prudens. Et licèt hæc non fiat attendendo omnes circumſtantias poſſibiles euentus, adhuc eſt perfecta deliberatio ſufficiens ad rationem meriti, vel demeriti, imò ad omnem contractum humanum, & ad matrimonium, & ad Baptiſmum, *Pleniſſima*, ſeu perfectiſſima *Deliberatio* eſt, quando maturo Conſilio conferuntur in ſe media perfectiſſimè in ordine ad finem, & attenduntur omnes circunſtantiæ circa rem deliberatam.

2 Notandum *eſt ſecundò* Quod *Deliberatio* alia eſt *Formalis*, ſcilicet quando conſideratur res in ſe ipſa; & non in aliquo principio, vel effectu, vel in aliquo alio communi, ſicut quando quis conſiderat circa ingreſſum Religionis. Alia eſt *Deliberatio virtualis.* Quando ſcilicet non deliberat quis circa rem ipſam in particulari, & explicitè, ſed in aliquo communi, vel cauſa ipſius, verbi gratia ſi quis deliberat circa peregrinationē, & emittit Votum illius, non eſt neceſſarium quod in particulari, & explicitè deliberet circa ſumptus itineris, & circa alia accidentia eius nam circa hæc omnia cenſetur virtualiter deliberaſſe, quando ratio deliberauit circa Votum peregrinationis. Idem eſt de illo qui deliberatè Vouit Religionem, & obedientiam, nec enim eſt neceſſarium, quod in particulari deliberet circa omnia ſtatuta Religionis, ſed cenſetur virtualiter deliberaſſe circa omnia iſta, cum deliberauit vouere Religionem, & obedientiam. *Item* deliberatio alia eſt *Perceptibilis*, illa ſcilicet, quæ fit ſucceſſu tēporis per diſcurſū conferendo inter ſe media: Alia eſt *Imperceptibilis*, quæ fit breuiſſimo tempore, & quaſi in inſtanti. Sit ergo.

3 Prima *Concluſio.* Semiplena deliberatio non ſufficit ad Votum. Iſta concluſio eſt ferè communis. Tenet eam *Caietanus hic*, *Soto* vbi ſupra *Quæſt.* 1. *articul.* 2. *Nauarrus in Manuali*; *Capit.* 12 *numero* 24. Et ita Aliqui exiſtimant veram hanc ſententiam, quod oppoſitam iudicent improbabilem. *Et Probatur primo.* Semiplena Deliberatio non eſt actus humanus ſimpliciter, ſed ſecundùm quid tantùm, & ita non ſufficiens ad aliquem contractum humanum; ergo neque ad Votum. *Antecedens patet ex Diu. Thom.* 1. 2. *Quæſt.* 1. *art.* 2. vbi eas ſolum docet eſſe actiones humanas, quæ ex deliberata voluntate procedunt, & *Philoſophus* vocat illas actiones humanas, quæ cum libertate fiunt, ſed non operatur homo, quando eſt tantùm ſemiplena deliberatio, cum conſultatione, & libertate ergo. *Probatur Secundò.* Illa ſemiplena deliberatio non eſt ſufficiens ad peccatum mortale, ergo nec ad Votum, cum Votum ex natura ſua obliget ad mortale.

4 Secunda *Concluſio.* Non eſt neceſſaria pleniſſima deliberatio ad Votum, licèt ſit ſolemne Religionis? ſed ſufficit plena deliberatio ad eius obligationem. Hæc Concluſio eſt contra ſecundam ſententiam, eſt tamen ferè communis. Et probatur prima pars *ex Capit.* 2. *de Voto.* Vbi Votum factum in ætate puerili, & ex animi facilitate declaratur fuiſſe validum, & commutatur in aliam faciliorem materiam. *Secundò Probatur.* Ad quemlibet alium contractum humanum ſufficit plena deliberatio,

liberatio. Ergo ad Votum. *Antecedens Probatur.* In Emptionibus, & Venditionibus, in Baptismo, & in Matrimonio. *Confirmatur.* Plena deliberatio sufficit ad peccatum mortale? ergo ad Votum, *Probatur Consequentia.* Vbi potest esse ratio perfectæ culpæ, potest esse ratio perfecta virtutis, ergo, & Voti. *Confirmatur Secundò* Alias quilibet posset se excusare ab obligatione Voti, pauci enim sunt, qui perfectissima diligentia, & plenissima deliberatione solemniter Religionem vouerint.

4 Secunda *pars* Conclusionis patet ex multis *Capitulis* maximè 17. & 19. contra retrahentes homines ab ingressu Religionis, & patet *Matth.* 4. vbi Petrus, & Andreas vocati à Domino continuò sequuti sunt ipsum, super quæ verba multa *Sanct. Patrum* testimonia adducit *Diu. Thom.* quæ poterunt videri in *Aragon.* Sed est insigne testimonium *Diu. Hieronymi* ad hoc probandum in Epistol. ad Heliodorum, *Licèt paruulus à collo pendeat nepos, licèt sparso crine, & scissis vestibus vbera, quibus te enutrierat mater ostendat licèt in limine taceat Patet, Calcato perge Patre, &c.* Vltima pars Conclusionis patet ex dictis.

5 Tertia *Conclusio.* Vota facta ex animi facilitate, faciliùs sunt dispensanda, quoniam experientia teste, homo imperfectus expositus est periculo illa frangendi; semper tamen requiritur causa nec sufficit, quod solùm ex animi facilitate fuerint emissa. Dicuntur autem *Vota ex animi facilitate,* quando ex aliquo metu, vel passione breuissimo tempore homo vouit, quamuis aduertat ad id, quod facit.

Soluuntur Argumenta.

1 ARguitur *Primò* pro sententia aliquorum dicentium, Quod ad verum Votum sufficit semiplena deliberatio, quæ sufficit ad peccatū veniale in motibus secundo primis, taliter tamen, quod Votum cum tali deliberatione emissum non obligaret ad mortale, sed ad veniale. *Hæc sententia probatur primò.* Vt promissio sit verum Votum sufficit, quod sit actus humanus; sed promissio ex tali indeliberatione est actio humana, aliàs enim non esset peccatum, nec veniale quidem; ergo. *Confirmatur.* Meritum, & demeritum solùm reperiuntur in actibus humanis: sed in actione semiplenè deliberata reperitur meritum, & demeritū, cum reperiatur peccatū veniale; ergo est actio humana. *Secundò Probatur.* Talis promissio est actus virtutis Religionis, & non nisi Voti, ergo. *Maior de se patet Minor* similiter *constat*; ergo.

2 Ad hoc *Argumentum* patet solutio ex prima probatione primæ Conclusionis? Illa enim actio est humana tantùm impereectè, quod quidem sufficit ad peccatum veniale (Votum autem ex natura sua obligat sub mortali) *Ad Confirmationem Respondetur.* Quod in merito est latitudo, datur enim multùm mereri, parum mereri, & mediociter mereri, & sic non est inconueniens, quod actio, quæ aliqualiter est humana, aliqualiter sit meritoria. Votum verò consistit in indiuisibili quantum ad obligationem; non enim datur manere multum obligatum, & parum ad rem promissam, sed vouens vel manet simpliciter obligatus, vel totaliter deobligatus, & sic requirit actionem simpliciter humanam.

3 Secundò *Arguitur* pro sententia quorundam Iurisprudentium, quos refert *Syluester verb. Votum* 2. *Quæstion.* 13. *Et Aragon. hic, & Glossa capit.* 2. *de Voto, verbo Animi facilitate, quos sequitur Angelus verbo Votum* 1. §. 6, vbi ponit regulam. Quod quando quis, post emissum Votum statim pœnitet de illo signum est, quod non habuit animum sufficienter deliberatum, & ita non est astringendus Voto. Itaque requiritur ad verum Votum plenissima deliberatio in hac sententia, quæ probatur primò. Votum (vt supra dicebamus) importat necessariò inquisitionem mediorum, & consultationem, & discursum circa rem, quæ vouetur; sed ista omnia non possunt haberi absque plenissima deliberatione, ergo. *Probatur Minor.* In motibus primo primis ob hanc causam nullum est peccatum; quia nullus est discursus; & in motibus secundo primis tantum est peccatum veniale, quia ibi est imperfectissimus discursus, & multùm deficiens deliberatio, atque consultatio; ergo si ante Votum requiritur discursus, consultatio, &c. necessariò requiretur plenissima deliberatio. *Secundò.* Votum (vt diximus) est actus Religionis, sed si non præcedat hæc perfectissima deliberatio non erit actus Religionis, ergo. *Probatur Minor.* Actus Religionis placet Deo, sed tale Votum inconsideratum non placeret Deo, quia est stultum, Deo autem displicet stulta promissio, vt patet Ecclesiastici 5. *Confirmatur.* Vota emissa ex animi facilitate facillimè franguntur, existimant enim sic vouentes, non teneri ad illa seruanda. *Tertiò.* Votum debet esse voluntarium, sed si ignorentur plures circunstantiæ non plenè deliberando de illis non erit voluntarium, cùm ignorantia causet inuoluntarium ergo.

4 Ad *omnia ista Argumenta*, quæ directè procedunt contra secundam Conclusionem *Respondetur*, *Ad Primum* negando Minorem, & consequentiam probationis. Constat enim ex dictis ad omnia illa sufficere plenam deliberationem, nec requiri plenissimam. *Ad secundum* Negatur Minor, & similiter ad probationem. Imò dato quod esset indiscreta promissio, sufficit, quod res promissa sit accepta Deo, & voluntariè promittatur, vt Votum sit obligatorium, quamuis non sufficiat hoc, vt Votum sit meritorium. *Ad Tertium Respondetur.* Quod vouens iuxta seriem secundæ Conclusionis, habet sufficientem scientiam circa substantiam Voti, & circunstantias illi ieiuniores, & ita est simpliciter voluntarius, censeturque sufficienter deliberasse circa illam. Si tamen adesset ignorantia circa circunstantias grauissimas, quæ meritò impedirent Votum, si non essent præcisæ, nec deliberaret circa illas, verè esset inuoluntarius vouens ex tali deceptione, vt supra dictum est.

5 Quartò *Arguitur.* Sunt quædam Vota de rebus arduis ad totam vitam pertinentibus, vt est Votum Religionis; sed ad tam ardua aggredienda necessaria est plenissima deliberatio, quia nihil videtur magis arduum, & difficile in rebus humanis, quàm seipsum abnegare, & mundum deserere; ergo ad hoc necessaria est maturissima deliberatio. *Item Arguitur* ex definitione Voti. Votum est promissio melioris boni animi deliberatione firmata, ergo omne Votum ex

animi firmitate oriri debet, sed hanc animi firmitatem nullus habet, nisi plenissimè deliberando, ergo. *Item Arguitur.* Ex 1. *Ioan.* 4. vbi dicitur: *Nolite omni Spiritui credere, sed probate Spiritus si ex Deo sunt*, quæ quidem maximè in Religionis ingressu verum habent; sed hæc probatio Spirituum eget diligentissimo examine, & plenissima deliberatione, ergo. *probatur Minor.* Dicitur enim 2. *Corinth.* 11. Quod Sathan transfigurat se aliquando in Angelum lucis, qui sub specie boni fallit incautos.

6 Ad *Quartum Respondetur ex D. Thom. Opusc. cit. art.* 10. Quod in rebus difficillimis, & maximè arduis sunt maximè Consilia requirenda quando veritas non est manifesta. Id autem quod est melius & altiori Consilio definitur, non est in dubium reuocandum iteratò Consilia requirendo. *Ad Aliam Probat.* Admisso antecedenti cum cõsequentia, negatur consequens; omne enim quod ex electione agitur, ex deliberatione, vel Consilio agitur, quia electio est appetitus præconsiliati.

7 *Ad vltim. Respondetur.* Quod authoritas ibi adducta non est ad propositum, ibi enim est necessaria probatio vbi non est certitudo, super illud enim 1. ad Timoth. vltimo, *Omnia probate*, dicit *Glossa*, Certa non agent discussione, hoc autem, quod est certum respectu vnius, potest esse incertũ respectu alterius, cui incumbet admittere Religionem, & hac de causa ad illos spectat, quo animo veniant inquirere; *Ad illud verò*, Quod Sathan transfigurat se in Angelum lucis *Respondetur.* Quod tunc non est periculum assentiri, quando bonum opus suggeritur, vt ingressus Religionis, vigilanti tamen animo resistendum est, quando ad aliquod opus non bonũ inducimur. Propositum autem Religionis censendum est esse à Deo.

8 Quintò *Arguitur.* Ea, quæ possunt habere malum exitum, diligenti sunt priùs Consilio examinanda; sed ingressus Religionis in aliquibus, qui Apostatæ fiunt malum exitum habent, ergo, *Confirmatur Primò.* Ex illo Actor. 5. *Si ex Deo est hoc Consilium, aut opus, non poteritis dissoluere illud*; sed in multis per apostasiam dissoluitur propositum, ergo non fuit à Deo. *Confirmatur Secundò.* In ebrio quando culpabiliter accidit est plena deliberatio saltèm in sua causa, siquidem ei imputatur homicidium, & peccat mortaliter, & tamen non sufficit talis deliberatio ad Votum, quoniam Vota emissa ab ebrio sunt nulla; ergo non sufficit plena deliberatio.

9 Respondetur, Quod quando malus exitus potest euenire ex parte rei, quæ assumitur, & tale periculum frequenter accidit, magna deliberatione opus est, vt periculis obuietur, vel vt res penitus relinquatur. Si verò vt in plurimum periculum non accidit, non est opus magna deliberatione, sed vigilantia & cautela, ne in periculum incidatur: alioquin daretur occasio omnia studia humana prætermittendi iuxta illud Ecclesiastici 2. *Qui obseruat ventum, non seminat, & qui considerat nubes numquam metet.* Quando verò res secundùm se secura est habet tamen malum exitum, propterea quod homo mutat propositum, vel ex alio accidenti, non ideò hac de causa necessaria est maxima deliberatio. *Ad Primam Confirmationem Respondetur.* Cauendam esse quorundam Hæreticorum vesaniam asserentium, quod id, quod non perseuerat à Deo non est. Vnde dicebant; quod quia diabolus peccauit non fuit à Deo, & si Iudas decidit à Collegio Apostolorũ, non fuit à Deo eius electio, & tandem si quis non perseuerat in charitate, & gratia, Charitas eius, & gratia à Deo non sunt. Quæ omnia & his similia blasphema sunt; vnde Respondetur ex *Diu. Augustin. Libr.* 1. *contra Iulian.* Quod sicut Deus tribuit rebus corruptibilibus esse temporale, quibus sempiternitatem nõ tribuit, ita quibusdam dat iustitiam temporalem, quibus non largitur perseuerantiæ donum.

10 Ad *Secundam confirmationem Respondetur.* Disparem esse rationem, Quoniam homicidium est præuisum, & deliberatum saltèm in sua causa, scilicet ebrietate in qua continetur virtualiter: Votum autem, cum sit actus virtutis, non continetur virtualiter in vitio ebrietatis; imò etiam si esse præuisum, præuideretur tantùm secundùm exteriorem prolationem verborum, & ita iudicandum est de illo ac si non fieret. *Vnde infertur.* Quod quando plena deliberatio est imperceptibilis, ita vt homo benè dubitet an fuerit, vel non fuerit plena deliberatio; debet Viros doctos consulere narrando illis omnes rationes, & circumstantias, quas habet ad dubitandum non fuisse plenam talem deliberationem. Et si illi arbitrentur non fuisse plenam, non manet astrictus Voto. Quod si facta consultatione adhuc manet dubium, tenetur petere dispensationem, si sit facilis aditus ad Prælatum. Si autem sit difficilis aditus, & sit pauper, & impeditus, si dubium manet æquale pro vtraque parte non tenetur seruare Votum, quoniam in dubiis (vt habet Commune Proloquium) melior est conditio possidentis, sed iure naturæ quilibet possidet suam libertatem in eo quod est esse legatum ad faciendum, vel non faciendum, vel omittendum Votum, & ad id, quod aliàs leges non obligant. Si autem declinent magis in partem affirmatiuam, manet obligatus ad seruandum Votum: sic enim fit in aliis Contractibus. Poterat in hoc articulo disputari cum Caietano, Vtrùm simplex promissio obliget in conscientia? Sed de hoc agitur in materia de dominio, & forsan alibi redibit Sermo.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm Vouere aliquid, quod sit peccatum veniale, sit peccatum mortale?

1 PRo *Explicatione* sit Prima Conclusio. Per se loquendo Votum peccandi venialiter est peccatum mortale. Hæc est contra Authores infrà citandos, & contra *Nauarrum in Manuali capit.* 12. *numero* 18. Sed Probatur Conclusio. Sic vouens facto illo protestatur talem culpam placere Deo, sed hoc est ingens blasphemia; ergo secundùm se est mortale. *Probatur Minor.* Quoniam iste in ipso operis exercitio protestatur Deum non esse infinitam bonitatem, quoniam infinita bonitas excludit omnem rationem culpæ etiam leuissimæ; non enim stat esse infinitam bonitatem, & quod placeat illi culpa etiam leuissima. *Confirmatur ex D. Thom. supra, Quæstio.* 13. *articul.* 2. affirmante;

Quod

Quòd in materia blasphemiæ non datur culpa venialis ex leuitate materiæ, sed solùm ex indeliberatione rationis; ergo si Votum peccati venialis est mortale propter blasphemiam ibi inclusam (vt Omnes fatentur) etiam tale Votum erit mortale. *Secundò probatur Conclusio.* Grauius peccatum est tribuere Deo aliquid repugnans illi, quàm adducere eum in testem mendacij; sed qui vouet peccatum veniale tribuit Deo aliquid illi repugnans, scilicet malitiam venialem, ergo sicut vnum est peccatum mortale, ita & alterum. Itaque in hac parte nullam constituimus differentiam inter Votum peccandi venialiter, & mortaliter ex parte materiæ, dummodo in vtroque inueniatur plena deliberatio sufficiens ad verũ Votum, vtrumque ergo est peccatum mortale, si videns, & sciens, Votum esse faciendum de re grata Deo, hoc non obstante vouet peccatum veniale, quoniam talis actio opponitur Confessioni Fdei dicenti, Deum esse summam, & infinitam bonitatem, & quod illi est odio impius, & impietas eius.

2 Secunda *Conclusio.* Aliquando hoc Votum erit peccatum veniale ex inaduertentia, vel indeliberatione. *Probatur.* Quoniam isto modo quodcumque mortale fit veniale ex inconsideratione, & subreptione animi.

Soluuntur Argumenta.

1 Arguitur *Primò* Contra nostram Resolutionem. Ex vi talis Voti, si quæ consurgit obligatio ex illo, erit peccandi tantùm venialiter, sed obligatio ad veniale non est culpa mortalis, vt constat, ergo. *Secundò.* Votum licèt ex suo genere obliget ad mortale (vt dictum est) ex leuitate tamen materiæ potest, esse tantùm veniale; ergo Votum peccandi venialiter, erit peccatum veniale ex leuitate materiæ. *Tertiò.* Iuramentum promissorium de peccato veniali est peccatum veniale secundùm multorum sententiam, ita *Syluester verbo Iuramentum* 4. §. 1. & *Adrianus* ab illo citatus, *Soto* 8. *de iustitia, Quæstio.* 2. *articul.* 3. & *Aragon Quæstio.* 89. *articul.* 3. & *hic dubio* 1. *ad* 2. Ergo Votum peccandi venialiter solùm erit veniale. *Quartò.* Bonitas vel malitia alicuius actus sumitur ab obiecto; ita *D.Thom.*1.2. *Q.*18. Sed obiectum illius Voti tantùm est veniale, ergo & Votum. *Vltimò.* Adimplere tale Votum solùm est peccatum veniale ergo promittere illud.

2 Respondetur ad primum. Hoc Votum non esse mortale propter obligationem nullam enim inducit, sed ratione protestationis blasphemiæ, quæ fit in ipso exercitio promissionis, vt dictum est. *Ad Secundum* negatur antecedens, vt probatur *Quæstio* 89.*articul.*7. *Ad Tertium*, negatur antecedens, vt probatur *Quæst.* 98. Sed admisso antecedenti adhuc negatur consequentia. Nam veritas iuramenti promissorij sufficienter saluatur, si modo quando iuro, habeo propositum implendi, quod iuro, & ita non adduco Deum in testem falsitatis, licèt adducam eum in testem alicuius veritatis, quæ illi displicet, nec potestor in actu iurandi talẽ veritatem placere Deo. In voto autem sic. *Ad Quartum* concedo maiorem, & nego minorem; Obiectum enim illius actus est actus venialis, vt oblatus Deo, tanquam illi gratus, hoc autem est mortale propter rationem iam dictam. *Ad vltimum* negatur antecedens, Quia (vt constat ex dictis) adimplendo Votum protestatur opere placere Deo rem malam, quod quidem esse mortale, iam probatum est.

3 Inquires: Vtrùm Res indifferentes possint esse materia Voti? Pro cuius dilucidatione notandum est. Quod licèt aliquæ res ex genere, & obiecto suo consideratæ sint indifferentes ad bonum, & ad malum, tamen in indiuiduo semper sunt in alteram partem determinatæ, siue ad bonum, siue ad malum. Videatur *Diu.Thom.* 1.2. *quæst.* 18. *artic.* 8. & 9. Cæterùm ad huiusmodi determinationem faciendam in bonam partem necessarium est, quòd ipsa operatio à parte rei habeat propositionem, & ordinem cum bono fine, aliàs manebit opus otiosum, ac subinde determinatè malum. Itaque non sufficit, quod agens ex intentione sua ordinet tale opus in aliquem finem bonum, sed requiritur, quod ipsum opus ex natura sua re ipsa, & in exercitio sit relatum ad bonum finem moralem, aut naturalem, verbi gratia, transire per hanc, vel illam viam est opus indifferens ex obiecto, vt autem in singulari sit bonum non sufficit, vt transiens dicat, volo transire per istam viam, vt placeam Deo.

4 Prima *Conclusio.* Votum de re indifferenti ad bonum, vel malum morale non est votum. *Probatur.* Votum debet esse de re, quæ placeat Deo, ergo non de re indifferenti. *Secundò probatur Conclusio* ex D.Thom. expressè illam asserente.

5 Secunda *Conclusio.* Quando ea, quæ in specie erant indifferentia in indiuiduo determinantur ad bonum, tunc illa sic determinata possunt esse materia Voti, verbi gratia, non ingredi talem, vel talem domum de se est indifferens, si autem ex ingressu sequatur huic occasio peccandi, iam habet ordinem cum bono fine illius non ingredi, quoniam euitatur occasio peccati. *Item probatur.* Quia tale opus iam non manet indifferens, sed determinatè bonum; ergo.

6 Tertia *Conclusio.* Deficiente ratione boni in his operationibus aliàs indifferentibus continuò cessat obligatio Voti, ita vt sine vlla dispensatione possit agere talem, vel talem rem, v.g. in casu posito in præcedenti Conclusione; si auferatur occasio peccandi, poterit ingredi domum. *Probatur.* Istæ res indifferentes in tãtum sunt materia Voti, quatenus ordinantur ad bonum, ergo deficiente isto ordine ad bonum manent in sua indifferentia & consequenter, non sunt materia Voti.

Articvlvs V.

Vtrùm ea quæ sunt necessaria ad salutem necessitate præcepti sint materia Voti?

1 Sit *Conclusio.* Ea, quæ cadunt sub præcepto possunt esse materia Voti. Hæc Conclusio est proxima Fidei, quàm confirmat vniuersalis Ecclesiæ consensus; Fideles enim sæpissimè vouent, quæ aliàs sunt præcepta, accusantes se de fractione Voti, si aliquando contigerit; ergo. *Secundò Probatur.* Votum emissum de istis rebus, est Votum de placentibus Deo, ergo. *Tertiò.* Iuramento possumus confirmare res, quas aliàs tenebamur facere sub præcepto, ergo etiam Voto. *Antecedens Patet.* Ex illo Psalm. 118. *Iuraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ*, vltimò Probatur. Votum inducit nouam obligationem supra illam, quæ erat antea ratione præcepti; ergo est validum, *Probatur Antecedens*

dens. Quia trahit rem, quam vouemus, vt sit materia virtutis Religionis.

Soluuntur Argumenta.

1 PArs *negatiua* probatur primò ex *D. Thom. in 4. dist.* 38. *Quæst.* 1. *articuli* 1. *Quæstiunc.* 2. dicente, Quod Votum talium rerum *non est propriè Votum.* Et *art.* 2. *Q.* 1. docet esse Votum analogicè, per posterius, & incompletè, ergo. *Secundò.* Materia Voti debet esse omnino voluntaria, & in Consilio tantùm, siquidem forma Voti est huiusmodi; sed res, quæ in præcepto est non est voluntaria omninò sic, ergo. *Tertiò.* Totum de re, quæ aliàs erat in præcepto, non inducit nouam obligationem; ergo non est Votum *Antecedens Probatur.* Lex Ecclesiastica, vel ciuilis, quæ præcipit illud, quod aliàs erat in præcepto, non inducit nouam obligationem; ergo nec votum, cùm Votum sit quædam lex particularis humana, & positiua. *Confirmatur* Supponamus quòd aliquis vouet actum, qui aliàs erat in præcepto virtutis Religionis, tunc in tali Voto non potest esse noua obligatio, quia post promissionem actus ille non est in alia specie, quàm antea erat; sed semper manet intra eandē speciem virtutis Religionis; ergo idem dicendum est de aliis. *Explicatur hoc.* Voueat quis ieiunium, v.g. confirmet autem idem ieiunium sæpè, sine dubio ista noua confirmatio non inducit nouam obligationem, ex eo quòd non trahit actum vouendi ad aliam speciem virtutis. Ergo idem erit in casu posito.

2 Respondetur *ad* testimonium *D. Thom.* quod vocat Votum illud Votum non propriè sumendo *Propriè*, vt distinguitur contra commune, & vt significat propriam materiam Voti, & particularem, esse opus supererogationis, sicut dicit *D. Thom.* in *hoc articulo,* non tamen sumi *improprium,* vt est idem quod *metaphoricum*, quia reuera est propriè Votum *Ad aliud testimonium Respondetur,* Quòd licèt *D. Thom.* vocet illud Votum analogicè, adhuc tamen est dicendum propriè Votum, sicut substantia dicitur analogicè de Deo, & creaturis, & nihilominus creatura est propriè substantia. *Ad secundum Respondetur.* In tali Voto reperiri rationem voluntarij, tum quoniam absolutè est liberum, licèt ex suppositione sit necessarium seruare præcepta: tum etiam quia omninò liberum est, & nullo modo necessarium quod illud quod aliàs erat in præcepto sit materia Voti, & ita materia præcepti, vt translata ad materiam Voti est omnino voluntaria, & libera. *Ad Tertium* dicitur infrà articulo septimo.

3 Secundò *Principaliter Arguitur.* Sequitur ex opposita sententia esse validum Votum de nunquam peccando mortaliter, aut venialiter (quoniam sub necessariis ad salutem intelligimus modo non peccare mortaliter, vel venialiter) quoniam quamuis hoc non sit necessarium necessitate absoluta ad consequendam salutem, est tamen vtile, de vtilibus autem bene potest emitti Votum. Consequens est manifestè falsum, quoniam non peccare venialiter est impossibile. Votum autem de impossibilibus non obligat, & nunquam peccare mortaliter est difficillimum, & quasi moraliter impossibile; ergo non est obligatorium.

4 Pro *Solutione* huius Argumenti dicendum est primò. Votum non peccandi mortaliter à quocumque fiat, esse validum, licèt sit periculosum illud vouere. Hæc Conclusio est contra *Nauarrum* in *Manuali*, *caput* 12. *numero* 5. *&* 6. Et contra Aliquos, qui non improbabiliter affirmāt tale Votum emissum ab homine multùm fragili, qui sæpè solet peccare mortaliter non obligare. *Sed nostra Conclusio Probatur.* Tale Votum est de re gratia Deo, & possibili auxilio diuino cuicumque homini, quantumuis fragili; Deus autem paratissimus est conferre nobis suam gratiam. *Secunda pars probatur.* Quia pauci sunt, qui istud Votum possint emittere propter varia pericula, quę hominibus accidunt, & ita se exponunt periculo sic vouentes.

5 Secundò *dicendum est*, Votum de non peccando nullo modo, nec venialiter, esse nullum, Validum autem erit, si fiat de euitando aliquo veniali, si tale facilè vitari possit. *prima pars probatur.* Quoniam impossibile est vitare omnia peccata venialia collectiuè. Videatur *Concil. Trid. sess.* 6. *Can.* 23. Pro intelligentia secundæ partis Conclusionis notandum est, esse quædam peccata venialia, quæ difficillimè, & quasi impossibiliter vitari possunt, vt mentis euagatio, subreptio, & motus primi etiam circa materias grauissimas, quæ peccata etiam Sanctissimi Patres committunt. Alia sunt, quæ faciliùs vitari possunt, vt mendacium iocosum, furtum in materia leui. Asserimus autem in hac Conclusione, quod Votum de prioribus peccatis venialibus non committendis est nullum, quia est impossibile: de secundis autem est validum, quia est possibile. *Tertiò assero,* quod Votum de non peccando venialiter, nec mortaliter est nullum, quia absolutè est impossibile. *Sed contra*: Qui promittit *centum*, & non potest soluere nisi *quinquaginta*, tenetur soluere *quinquaginta*; ergo Votum prædictum obligabit ad non peccandum mortaliter, quia est possibile, quamuis non obligat ad non peccandum venialiter, quia est impossibile. *Respondetur.* Negando consequentiam; quia promissio (de qua in antecedente) habet materiam absolutè possibilem? Votum autem de quo in Conclusione, habet materiam omnino impossibilem, quia tota materia illius est non peccare mortaliter, nec venialiter, quod quidem absolutè est impossibile, & ita promissio illius est nulla; promissio autem antecedentis obligat in quantum potest per oppositam rationem.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm Votum factum propter malum finem de re tamen, quæ est in Consilio sit validum.

1 PRo *Resolutione notandum est.* Tribus modis fieri posse huiusmodi Votum propter malum finem. *primo,* quando malus finis est res promissa, vt si quis voueat eleemosynam cum circunstantia vanæ gloriæ: & de hoc Omnes conueniunt tale Votum esse nullum cum sit clarè de re mala. *Secundo,* quando malus finis est ipsius Voti, id est, quando ex intentione vouentis Votum refertur in malum finem, vt si quis voueat mille aureos, v. g. propter iniustam victoriam obtinendam *Tertio* *modo,*

teriæ Voti, sed ampliatio vouentis ad vouendum, vt si aliquis Eques Militaris profiteretur talem ordinem, motus desiderio habendi maiores redditus, vt luxuriosiùs viuat.

2 *Prima Conclusio.* Votum tertio modo factum est validum. *Probatur.* Res promissa per tale Votum est bona in se, & non ordinatur ad malum finem, finis enim operantis non viciat rem ipsam, sed tantùm applicationem ad vouendum; ergo Votum validum erit.

3 *Secunda Conclusio.* Votum factum secundo modo est inualidum. *Probatur primò.* Materia talis Voti est mala, & peccatum, & relata in malum finem, ergo *Secundò.* Vouens sic facit Deum authorem illius peccati, scilicet illius victoriæ iniustæ, & ostendit facto ipso Deo placere iniustam victoriā; vtrumque autem est blasphemum.

4 *Tertia Conclusio.* Quando Votum est de re bona ordinatur tamen in pœnam peccati, aut præseruationem illius, validum est, v. g. promittit quis peregrinationem, vel Religionis ingressum si amplius furatus fuerit, valida sunt ista Vota. Probatur facilè Conclusio: sunt de re bona relata in bonum finem, scilicet in vindictam criminis, vel ad præseruandum ab illo, ergo.

5 *Vltima Conclusio.* Quando Votum est de re bona, quæ coniuncta est cum peccato, non tamen refertur ad illud peccatum, tale Votum est validum, v. g. vouet quis, qui alterum prouocauit ad duellum, se daturum mille aureos, si saluus ex duello euaserit, aut ex alio bello iniusto; hoc Votum factum pro sua incolumitate est validum; etsi sit coniuncta res promissa cum duello. Item vouet adulter aliquid si ex cōcubina habuerit prolem, validum est Votum, quia susceptio liberorum bona est, etiamsi sequatur ad illicitum concubitum. *Probatur.* Vota ista sunt de re bona, & relata in aliquod bonum, quod potest optare vouens, ergo. Contra hic dicta nullum militare potest Argumentum, alicuius roboris, vel momenti, & sic ad seq. Articulum pergimus.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm Vota facta de his, quæ sunt opposita Conciliis sint valida?

1 PRo *explicatione* supponendum est tanquam certum, hic non loqui de actionibus, quæ præceptis simul, & Consiliis opponuntur, vt nunquam dare eleemosynam, nunquam mutuare, de his enim, vt opponuntur præceptis, iam diximus, quòd non possunt esse materia voti, quia sunt mala. Loquimur ergo hîc de his tantùm, quæ opponuntur consiliis præcisè; quæ quidem res sunt in triplici differentia; quædam enim sunt, quæ formaliter opponuntur Consiliis, vt non ingredi Religionem, &c. Aliæ sunt, quæ ipsæ sunt Consilia; Cæterùm sunt incompossibilia cum cæteris bonis perfectioribus, quæ sunt magis in Consilio, non tamen sunt impedimenta ad ascendendum ad superiora, de quibus suprà diximus. Aliæ sunt, quæ apponunt impedimētum ascendendi in altiorem statum, quamuis sint opera virtutis, vt contrahere matrimonium,

2 His *suppositis sit Prima Conclusio.* Votum de actionibus primi generis est omnino inualidum; istud enim Votum non acceptatur à Deo, sequeretur enim aliàs, quòd Deus moueret hominem ad duo opposita contra dictoria simul, ex vna enim parte constat Deum mouere, & inspirare ad Euangelica consilia, ex alia autem parte, si acceptaret talia Vota, auocaret hominem ab illis Consiliis trahendo ipsum ad opposita. *Secundò.* Tale Votum ponit obicē Spiritui sancto, qui semper procurat hominem ad altiora promouere, & ascensiones in cordibus nostris disponere; ergo. *Antecedens probatur.* Quia per opera Consilij ascendimus, & promouemur ad meliora, per opposita autem descendimus. *Vltimò* Qui promisit se non ingressurum Religionem rectè facit si ingrediatur: ergo signum est, quod illud Votum non erat obligatorium, & talia Vota cadere suprà materiam indebitam, & propterea esse peccata venialia, non tamen mortalia, quia licet materia non sit grata Deo, non tamen est admodum ingrata.

3 Secunda *Conclusio* licitè potest quis vouere, se non facturum deinceps aliquid, quod bonum sit, & sub consilio cadit, nisi certis adhibitis circunstantiis, vt si voueat quis se non mutuaturum, vel non fideiussurum quibuscumque. *Probatur Conclusio explicando illam.* Est quis facilis in vouendo, potest facere Votum de non vouendo nisi adhibitis testibus. Similiter est quis facilis in fide iuben do pro omnibus indiscriminatim cum maxima propriæ facultatis iactura; potest vouere, se nō deinceps pro omnibus indiscriminatim fideiussurū, quia isto pacto hæc Vota non opponūtur Cōsiliis; non enim aduersatur illis non vouere, vel fidei non iubere imprudenter. Aduertendum est autem, quod si post emissum Votum de non vouendo nisi cum tali circunstantia, adhuc voueat prætermissa illa validum erit Votum, qaoniam Votum obligat iure naturali, & diuino: non potest autem quis sua voluntate derogare istis iuribus, sicut si quis emittat Votum de non ducenda vxore, si postea ducat, manet obligatus matrimonio, quia matrimonium obligat de iure naturali, & diuino; peccabit tamen vouens.

4 Tertia *Conclusio.* Vota de actionibus secundi generis sunt valida, quoniam sunt de re bona non impediente progressum vitæ spiritualis, cùm emittentes illa possint ascendere ad vitam altiorem.

5 Quarta *Conclusio.* Votum de contrahendo matrimonio absolutè loquendo est nullum, etiam si fiat animo non consumandi illud. Hæc Conclusio est communis Doctorum, excepto *Caietano hîc*, & *Nauarro caput. 12. numero 43.* Docet namque *Caietanus*, Quòd quamuis Votum de contrahendo matrimonio, secundùm quod matrimonium ordinatur ad multiplicandam speciem humanam, non sit materia Voti; secundùm autem quod ordinatur in remedium concupiscentiæ, erit materia Voti in homine fragili, qui multum vexatur concupiscentiis carnis. *Sed probatur nostra Conclusio.* Tale Votum ponit obicem Spiritui Sancto ad meliora ascendendi, imò per illud descendit homo ad imperfectiorem statum, quoniam descendit à statu Continentiæ omnino ad statum incontinentiæ coniugalis; ergo Votum de contrahendo matrimonio est nullum.

6 Vltima *Conclusio.* Qui nimium tentatur à venereis, si emittat Votum simplex Religionis, non tenetur illud implere, si prudenter intelligat, Religionem non sibi profecturam, sed potius

nocituram. *Explicatur Concluſio.* Dixi quod non tenetur implere, tenetur tamen petere diſpenſationem, quod eſt maximè ſecurum. Hæc Concluſio colligitur ex *D. Thom. ad 3.* dicente, Quod maceratio proprij corporis, in tantum eſt Deo accepta, in quantum eſt actus virtutis? eſt autem actus virtutis, in quantum prudenter fit, vt ſcilicet concupiſcentia firmetur, & natura non nimis grauetur, & hac conſideratione eſt materia Voti, non aliàs. Subiicit tamen D. *Thom.* Quia in his, quæ ad ſe pertinent de facili homo facit talia Vota, congruentiùs ſecundùm arbitrium ſuperiorum ſunt ſeruanda, vel non, ita tamen, quòd ſi ex obſeruatione talis Voti magnum grauamen ſentiret, & non eſſet facultas recurrendi ad ſuperiorem, non debet homo tale Votum ſeruare. Quæ verba referens *Caietanus* notat hìc. Non dixiſſe *D. Thom.* quod quando obſeruatio Voti nociua eſt notabiliter requiratur recurſus ad ſuperiorem, etiam in promptu habitum, ſed dixit congruentiùs illud fieri. Addit autem *Caietanus* ex *D. Thom.* ibi, quod in tali caſu maceratio carnis obeſt; ergo non eſt materia Voti, quia deficit illi prudentia. Diximus in concluſione, *Si emittat Votum ſimplex*, nam ſi emitteret ſolemne, teneret; ſicut enim traditio per matrimonium coniugi facta valida eſt, quamuis vita coniugalis aliàs ſit incommoda contrahentibus, ita, imò & à fortiori, traditio per Votum ſolemne Religionis. *Item.*, Quia ex oppoſita ſententia ſequerentur multa inconuenientia, dum poſt Votum ſolemne quis poſſet allegare vitam Religioſam ſibi nocere referendo culpam propriam in ſuam fragilitatem, cum certum ſit, & Dei auxilio, & aliorum iuuamine poſſe omnia incommoda ſuſtinere.

Soluuntur Argumenta:

1 ARguitur *Primò.* Votum de non mutuando, vel fidei non iubendo quibuſcumque hominibus eſt validum; mutuare enim, vel fidei iubere opera ſunt Conſiliorum, & ita benè poſſunt prætermitti. *Item.* Quia quod licet facere, licet vouere, ſed licet nō mutuare, vel fidei iubere, ergo licet hoc vouere. *Secundò.* Aliquando ingredi Religionem cognoſcenti ſe eſſe nimis fragilem, nec poſſe ita rigidè viuere, poteſt eſſe actus virtutis; ergo poteſt vouere non ingredi Religionem, ſi quidem de actu virtutis benè poteſt emitti Votum. *Tertiò.* Votum de ducenda vxore eſt validum, tamen eſt de opere oppoſito conſiliis; ergo. *Antecedens patet.* Iuramentum factum fœminæ de ipſa in vxorem ducenda eſt obligatorium, ergo & votum. *Confirmatur.* Quia reſpectu aliquorum eſt Euangelicum conſilium vxorem ducere, vt patet 1. Corint. 7. *Qui non ſe continet nubat, melius eſt enim nubere quàm vri.* Si reſpondeas; Iſta Vota nullo modo poſſe eſſe valida, quia ſunt oppoſita cum operationibus perfectioribus. *Contra,* Si quis voueat Religionem nimis ſtrictam, aut ſe perpetuò ſeruiturum hoſpitali, iſta ſunt Vota valida, tamen ſunt incompoſſibilia cum maioribus bonis, non enim poterit ſimul profiteri Religionem arctiorem; ergo

2 Ad *Primum patet ex ſecunda Concluſione.* Ad illud autem quod ibi ſubiungitur, videlicet, Quia licet vouere, quod licet facere, *Reſpondetur ex dictis*, Si non ſit impeditiuum alterius maioris boni. *Ad Secundum* ex dictis in vltima Concluſione patet. *Ad Tertiū Negatur Antecedens*, & ad probationem *negatur Conſequentia.* Eſt enim hæc differentia, Quia iuramentum de Matrimonio contrahendo eſt vtile proximo, cui fit, & hac de cauſa eſt ſeruandum: Votum verò fit Deo tantùm, cui non eſt gratum Votum, per quod non aſcenditur in vitam ſpiritualem, & ita ſi iuramentum fieret de aliquo, quod nullo modo eſſet vtile proximo, ſed præcisè referretur in cultum Dei, tale iuramentum non eſſet validum, ſi fieret de re oppoſita conſiliis, ſiue formaliter, ſiue tanquā impedimentum Conſiliorum.

Ad *Confirmationem Reſpondetur* negando eſſe conſilium Euangelicum etiam homini fragili, qui vritur libidine, ducere vxorem, quia conſilium Euangelicum ſemper reſpicit id, quod eſt melius ſecundùm ſe, & abſolutè; eſt autem de Fide, quod Religio eſt quid excellentius Matrimonio. Fateor tamen quod eſt conſilium ſalutare ſecundùm regulas prudentiæ permiſſum in Euangelio, & à *D. Paulo*, quod homo fragilis, qui aliàs vritur, ducat vxorem in remedium libidinis. *Ad Quartum Reſpondetur.* Multùm differre iſta duo Scilicet eſſe aliquid incompoſſibile cum perfectioribus bonis, & conſiliis, & eſſe illis formaliter oppoſitum, aut illorum impeditiuum. Ea enim quæ ſunt incompoſſibilia cum perfectioribus bonis non impediunt, quin fiat tranſitus ab illis ad perfectiora bona, vnde (vt diximus) poſſunt eſſe materia Voti. Ex dictis colligitur non omnem actum virtutis eſſe materiā Voti, ſed illud dumtaxat, qui non eſt impeditiuus perfectioris boni,

3 Secundò *Principaliter Arguitur* pro domino Caietano contra quartam Concluſionem. Matrimonium ratum non conſumatum non ponit obicem Religionis ingreſſui; ergo ſaltem erit licitum Votū de contrahendo ſine cōſummatione. *Secundò* ex 1. Corinth. 7. *Qui Matrimonio iungit virginem ſuam, benefacit.* Sed Votum de re bona eſt validum, ergo. *Tertiò.* Quamuis vouere abſolutè Matrimoniū ſit diſcedere à ſtatu Continentiæ, & ſub hac conſideratione ſit minus bonum, reſpectu tamen alicuius Perſonæ ſe non potentis continere maius bonum erit nubere, ſecundùm conſilium citatum D. *Pauli*, quod ſi non ſe continent nubant, ergo.

4 Nihilominus *Ad Primum Reſpondetur* Negando conſequentiā. Qui enim ſimpliciter vouet contrahere Matrimonium, ex natura rei obligat ſe ad illud conſummandū, aliàs enim fallax eſſet huiuſmodi Matrimonium; quare dum abſolutè emittitur Votum, eſt illicitum, quia ex natura ſua eſt impeditiuum maioris boni. *Ad ſecundum patet ex dictis.* Non enim ſufficit, quod Votum ſit de re bona, ſed requiritur vlterius, quod non ſit impeditiua maioris boni. *Ad Tertium Reſpondetur,* Quod quamuis reſpectu non valentis ſe continere ſit conſilium, & melius nubere quàm vri; tamen reſpectu ipſius eſt impeditiuum maioris boni, & conſequenter ad dicta non obligat.

5 Dubitabis circa Solutionem *Primum* D. Thom. Vtrùm in Baptiſmo fiat Votum. *Concluſio.* In Baptiſmo nullum fit Votum. Hæc Concluſio eſt communis, quam tenet etiam hìc *Caietanus.* Et probatur. In Baptiſmo nullū fit Votum implicitū, vel explicitū, ergo. Non explicitū, quia verba quæ dicuntur à Baptizato, ſunt Credo, Volo, Abrenuntio, ſed verba iſta non dicunt promiſſionē explicitā, vt de ſe patet, ergo. *Quod non fiat implicitum probatur.*

Votum

Votum implicitum fit, vel coniunctum cum aliqua consuetudine, vel statuto, vel cum altera re, quæ fit, vt patet in suscipiente sacros ordines, qui saltem implicitè vouet castitatem, ex eo quod Votum castitatis ex statuto Ecclesiæ coniunctum est cum susceptione Ordinis sacri: sed cum Baptismo non est coniunctum Votum ex statuto Ecclesiæ, vt patet ex toto Iure; ergo neque implicitum, neque explicitum Votum fit in Baptismo. *Confirmatur.* Quia nullus fidelis censet cum peccat, se peccare duplex peccatum, alterum contra Religionem ratione Voti facti in Baptismo, & alterum circa materiam illius peccati, ergo non fit tale Votum; vtrùm autem grauiùs peccet in eodem peccato baptizatus, quàm non baptizatus, Disputatio est alterius loci.

5 Arguitur *Primò* pro parte Affirmatiua. Ex *D. Thom.* ibidem dicente, Quod sub Voto Baptizatorum cadit abrenuntiare pompis diaboli, & Fidem seruare Christi; & subdit rationem, Quia voluntariè fit. *Confirmatur* ex *D. Hieronymo Amos 6. circa finem*, & *D. Ambros. lib. 1. de Sacramentis, c. 2.* & *D. August.* qui refertur *de Consecrat. dist. 4. Can. Præterea*, in quo dicitur: *Neophitos in Baptismo spondere, & promittere?* sed in hoc diximus supra consistere essentiam Voti; ergo. *Item Arguitur* authoritate *Magist. Sententiarum in 4. dist. 38.* idem affirmantis. Ergo in Baptismo fit Votum.

6 Nihilominus *Respondetur.* Ad Primum *D. Th.* solummodo velle, quod ibi admisso antecedenti, scilicet, in Baptismo fit Votum, (quod reuera non fit, vt diximus) solùm in sequeretur, quod de necessariis ad salutem potest fieri Votum, quatenùs sunt voluntaria, non tamen vult, quod antecedens sit verum. *Ad secundum Respondetur*, Quod propositum firmum nouæ vitæ solet dici *Votum* à Sanctis, vt suprà vidimus, & tale est illud, quod debet fieri à baptizatis in Baptismo. Sic potest explicari *Magist.* vel dici, quod tenuerit illam sententiam, *Circa Solutionem* ad secundum poterat disputari de Voto *Iephte*, An scilicet occiderit filiam, vel an fuerit validum tale Votum. Sed de hoc videantur Expositores Sacræ Scripturæ *Iud. 11.* & expositores *D. Thom.* in hoc Articulo.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm Votum de re leui, v. g. de recitanda Oratione Dominica, obliget sub mortali;

1 DVbium istud mouetur circa *Articulum 3. D. Thom.* In quo inquisiuit, An Votum semper obliget ad sui obseruantiam? Et respondit Conclusione affirmatiua, vt diximus supra, quæ Conclusio est certa secundùm Fidem, quam multis testimoniis Sanctorum, & Sacræ Scripturæ probat *Gratian. in Decret. 27. dist.* & *D. Thom. in Argumento sed contra.* Insuper patet ex illo Psalm. 75. *Vouete, & reddite Domino Deo vestro.* Et nota quod obseruatio Voti pertinet ad primum Decalogi præceptum. De cultu Dei, est enim actus Religionis, vt suprà diximus. Insuper Conclusio *D. Thom.* probatur. Maior est obligatio Religionis erga Deum, quàm iustitiæ erga proximum; sed ea, quæ homo debet proximo ex iustitia tenetur reddere, ergo à fortiori tenetur reddere ea, quæ per Votum debet Deo. Ex quo colligitur, quod obligatio Voti ex genere suo est sub mortali

2 Sic *Arguas cōtra hoc* Ex ratione *D. Th. in corpore Artic.* Vbi affirmat obligationē Voti pertinere ad fidelitatē, quam Deo seruare tenemur; sed fidelitas solùm obligat sub veniali, sicut Veracitas, ad quam ipsa reducitur secundùm *D. Thom. infr quæst. 109.* De quo videndus est *Caietanus Quæst. 103. art. 2. dub. 4* Ergo non obligat sub mortali. *Respondetur.* Quod illa, quæ promittuntur Deo, consecrantur cultui diuino ex vi promissionis, & ita Fidelitas circa impletionem talis promissionis pertinet iam ad virtutem Religionis, quæ obligat sub mortali, & sic non manet præcisè intra limites fidelitatis. Quod ergo *D. Thom.* docet loco cit. est, quod Fidelitas, & Veracitas, quando secundùm se considerantur, non extractæ ad alias virtutes, solùm obligant sub veniali.

3 Vt *id, quod quæritur, intelligatur*, Supponendum est, Quod illa leuis materia potest dupliciter cadere sub Voto. *Primò* sicut pars alterius materiæ maioris promissæ, vt duo, vel tria Aue Maria ingrediuntur, quando quis promittit Rosarium, sicut pars materiæ promissæ. In quo casu certum esse debet solum esse peccatum veniale, non recitare illa, quia non recitando illa irrogatur minima irreuerentia. *Secundo modo* potest materia leuis cadere sub Voto tanquam totale obiectum Voti, vt si quis voueat; se facturum quotidiè commemorationem alicuius Sancti, in quo casu dubitatur vtrùm omittere illam vno, vel altero die sit peccatum mortale.

4 Pro *huius explicatione notandum est.* Quod hæc leuis materia Voti, vel ordinatur immediatè ad cultum Dei, ita præcisè, vt neque etiam secundario respiciat aliquam proximi vtilitatem, vt constat in exemplo allato de Voto recitandi vnum Aue Maria: vel potest talis materia leuis promissa ordinari ex vi Voti in cultum Dei immediatè, taliter tamen quod mediatè, & secundariò ordinetur in proximi vtilitatem, vt si quis promittat se daturum pauperi vnum denarium in eleemosynam.

5 Sit *Prima Conclusio.* Votum circa materiam leuem primi generis solùm obligat sub veniali. Hanc Conclusionem tenent communiter Doctores contra Authores infra citandos. De qua videatur *Soto lib. 7. de Iustitia & iure, Q. 2 art. 1.* Et probatur. Si talis leuis materia esset pars alterius materiæ maioris, solum esset peccatum veniale illam omittere, vt ipse *Caietanus* concedit; ergo etiamsi sit materia totalis, tantùm erit veniale. *Probo Consequentiam.* In primo enim casu tantùm est veniale, quia est parua irreuerentia illā omittere, sed quando est materia totalis, non est maior irreuerentia, ergo. *Confirmatur.* Recitare illud Aue Maria est parua irreuerentia. Ergo omittere est parua irreuerentia. *Secundò* Acolythus deseruiens altari in mortali, non peccat mortaliter, quia irreuerentia est exigua propter leuitatem materiæ, & ministerij ergo, *Tertiò.* Amicitia humana non dissolueretur etiam si quis omitteret talem materiam leuem promissam; ergo multò minùs amicitia diuina. *Vltimò probatur.* Lex humana præcipiens talem materiam leuem solùm obligat sub veniali; ergo & Totum etiamsi vouens intendat se obligare ad mortale circa illam;

adhuc enim non obligatur nisi ad veniale. Sola enim omissio Voti dependet ex eius volutate, obligatio verò ad mortale, vel veniale consequitur ex natura rei iuxta proportionem materiæ, poterit tamen ille aliquando peccare mortaliter, si ex conscientia erronea existimet se sub mortali obligari.

6 Secunda *Conclusio.* Si materia Voti ordinetur secundariò in vtilitatem proximi, quamuis transgressio Voti semel, aut iterum sit tantùm venialis, si tamen multiplicetur, ita vt perueniatur ad materiam grauem ex multiplicatione omissionum erit peccatum mortale. *Probatur*, Quia quando deuenitur ad materiam grauem, grauiter læditur proximus: ergo grauiter offenditur Deus, quia ex vi Voti obligatur colere Deum benefaciendo proximo; ergo qui grauiter deficit in benefaciendo proximo, grauiter etiam offendit Deum. Est tamen aduertenda differentia inter materiam leuem primæ, & secundæ Conclusionis. In casu enim primæ Conclusionis, omissio primæ non copulatur secundæ; In casu autem secundæ secus se res habet; omnes enim illæ omissiones inter se coniunguntur, prima videlicet secundæ secunda tertiæ, &c. ita vt perueniatur ad magnam quantitatem *Cuius ratio est.* Quia qui promittit recitare quotidie vnum Aue Maria, temporis determinatio cadit per se sub Voto, & ita altero die non tenetur omissam dicere. Qui verò promittit quotidie dare quandam paruam eleemosynam pauperi, per se tantùm cadit sub Voto res promissa, tempus verò secundariò; qua de causa semper tenetur reddere quod promisit, quamuis tempus mutetur, & ita si multiplicat omissiones potest peruenire ad materiam grauem, sicut contingit in furto leuis rei, toties enim potest multiplicari, vt iam sit peccatum mortale, licèt *Nauarrus in Manuali cap.* 17. *n.* 103. dicat, quod taliter congerens materias paruas non peccat mortaliter. Cæterùm nostra sententia communis est, quam tenet Corduba *Quæst.* 3. *art.* 3. *&* *Soto in* 4. *dist.* 22. *Quæst.* 2. Et ratio est manifesta; Quia septimo præcepto prohibetur furtum, *Non furtum facies,* id est, non apprehendes bona aliena; ergo qui illa apprehendit in magna quantitate, etiamsi nulli in particulari notabile nocumentum faciat, peccat mortaliter. Nullus enim dicet quòd si in aliquo communi loco ciues posuerint magnam pecuniæ quantitatem ex quo aceruo aliquis grauem quãtitaté furaretur, taliter tamen, quòd Ciues in particulari leue nocumentum acciperent; quod talis fur non peccaret mortaliter. Videatur Soto *loco citato, & Salon. Q.* 66. *art.* 6. *controu.* 6.

Soluuntur Argumenta.

1 PArtem Affirmatiuam tenet Caietanus *Quæst.* 89. *art.* 7. *& Nauarrus loco citato* ab *Aragon.* qui pro sententia istorum Doctorum solùm adducit vnum Argumentum, cuius Solutio mihi non satisfacit. Et Argumentum est. Quæcumque transgressio præcepti diuini, aut naturalis est peccatum mortale. Sed ille, qui totam rem promissam non reddit Deo, transgreditur præceptum diuinum, & naturale de reddendo Voto; ergo peccat mortaliter. *Sed Nos pro ista parte arguimus secundò.* Iuramentum promissorium etiam de re leuissima obligat sub mortali, sed non est minor obligatio Voti, quam iuramenti, ergo. *Probatur Antecedens.* Quia si iuramentum non impleatur, redditur falsum, sed iuramentum falsum etiam de re leui obligat sub peccato mortali, ergo. *Tertiò.* Si quis ludendo, v.g. decem aureos tantùm peccet venialiter, & voueat nõ ludere illos, tenetur sub mortali, nõ ludere ergo.

2 Ad *Primum Respondet Aragon dicendo,* Quòd quando materia est leuis, non transgreditur perfectè præceptum diuinum, & naturale de reddendo Voto, qui illud non implet, sicut neque perfectè transgreditur præceptum de non furando, qui rem leuem furatur. Sed hæc Solutio tantùm currit quando leuis materia est tantùm partialis, non verò totalis. Vnde *Respondetur negando Maiorem* absolutè, constat enim esse præceptum diuinum naturale de non mentiendo, & qui mentitur, totaliter transgreditur illud, & tamen tantùm peccat venialiter, quia solùm obligat illud præceptum sub veniali. Similiter fit hîc; quia hoc votum solùm obligat sub veniali, etiamsi totaliter frangatur, tantùm peccatur venialiter, clarum est autem totaliter frangere Votum illum, qui non recitat orationem Dominicam, quam vouit. Vnde non placet Solutio Aragon.

3 Ad *Secundum negatur Antecedens*, secundùm sententiam maximè probabilem asserentem Iuramentum promissorium materiæ leuis tantùm obligare sub veniali. *Sed secundò Respondetur.* Iuxta oppositam sententiam negando Consequentiam. *Ratio differentiæ est.* Quia in iuramento promissorio etiam rei leuissimæ, si non impleatur promissum reperitur verum mendacium; & consequenter vera ratio periurij, quod quidem semper, & in quacumque materia est peccatum mortale, & ita quando *D. Thom.* dicit, maiorem esse vinculum Voti, quàm iuramenti, intelligitur de Voto, quod habet perfectam rationem Voti. *Ad Tertium Respondetur.* Quod sine dubio sæpè contingit, aliquid ante Votum esse tantùm peccatum veniale; imò nullum peccatum, quod quidem post Votum sit mortale, vt patet in illo, qui cùm possit nubere, vouit castitatem. Solùm ergo dicimus, quod quando materia est leuis, obligat solùm ad veniale. Ludere autem decem argenteos respectu Voti sine dubio non est materia leuis. Prodigalitas autem circa decem argenteos tantùm est veniale, non quidem ex leuitate materiæ, quia etiam si prodigeret centum, peccaret solùm venialiter, sed quia prodigalitas ex propria specie obligat etiam in graui materia sub veniali per se loquendo.

4 Quartò *Principaliter Arguitur.* Qui vouit se non dicturum mendacium officiosum; si postea mentiatur, peccat mortaliter, & tamen Votum cadit suprà materiam leuem, ergo. *Maior Probatur.* Grauiùs peccat mentiendo officiosè post Votum emissum, quàm antea, vt de se patet, sed antea peccabit venialiter solùm; ergo modo peccat mortaliter. *Quinto.* Qui mentitur in confessione fingendo aliquod peccatum veniale, quod faciat materiam totalem Sacramenti, peccat mortaliter: ergo etiam qui non adimplet, quod promisit, quia est totalis materia Voti, quia sicut ille facit, quod Sacramentum sit nullum, ita iste facit nullum Votum. *Vltimo.* Præceptum Prælati supra materiam leuem obligat sub mortali: ergo & Votum. *Antecedens Patet.* Ex Multorum sententia. *Consequentia Probatur.* Quia Votum magis videtur obligare, quàm præceptum humanum; habet enim obligationem ex præcepto diuino.

Respon

4 Respondetur *ad hoc Argumentum* omissa Aliorum Solutione, quam ego sufficientem non existimo. Quòd qui vouit non mentiri, si postea mentiatur, non peccat mortaliter. Ad probationem in contrarium *Respondetur*, Tantùm probare, quod grauiùs peccat post Votum emissum, quia peccat contra Religionem: vtraque tamen difformitas est peccatum veniale, quamuis vna sit grauior altera. *Ad Quintum Respondetur.* Quòd cùm Sacramentum Pœnitentiæ sit quoddam artificiatum constans ex materia, & forma, ille qui mentitur in casu argumenti, fingit materiam falsam, & est causa, quòd forma non cadat suprà materiam debitam, atque adeò est irrisio Sacramenti, quod est grauissimum peccatum. In Voto autem non currit hæc ratio, nec similitudo. *Ad Vltimum* posset disputari, Quando lex Prælati obliget sub mortali, vel non? Sed de hoc videatur *Medina* 1. 2. *Quæst.* 96. *artic.* 4. Quòd autem ad nos pertinet, Dicimus, Quòd præceptum Prælati cadens suprà materiam leuem non potest obligare sub mortali; si tamen materia leuis sit leuis tam in se, quàm in ordine ad bonam gubernationem, Prælatus namque non accipit potestatem in destructionem, sed in ædificationem Ecclesiæ; esset namque incomportabile quòd Prælatus pro suo libito posset ad mortale obligare. Sed aduertendum est posse contingere, quòd materia, quæ aliàs est leuis, in ordine ad bonam gubernationem reputetur grauis, cuius iudicium relinquendum est arbitrio prudentis Viri. In dubiis verò semper iudicandum est in fauorem præcipientis, & quamuis Prælati potestas immediatè sit à Deo, non tamen inde infertur, quod statim possit obligare ad mortale in quacunque materia, sed attenta quantitate ipsius materiæ. Deus autem non contulit Prælato potestatem excellentiæ.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm Promissio facta homini præsenti, & acceptanti obliget sub mortali?

1 IN hoc difficili Dubio supponenda sunt aliqua, in quibus omnes conueniunt, *Primùm est*, Quòd omnis simplex promissio obligat, siue sub mortali, siue sub veniali. Ita definitur in *cap.* 1. *& cap.* 4. *Qualiter*, & *cap. Iuramentum* 22. *Quæst.* 5. *&* *L.* 1. *ff. de Pactis*, vbi ait *Vlpian.* ratione naturali exigi, vt promissa impleantur, & aliàs, qui promittit est infidelis, & perfidus non implendo, quia peccat contra virtutem veracitatis, & fidelitatis. *Secundò supponendum est*, Quòd licèt promissio simplex non obliget ad mortale, vt posteà dicemus ex suo genere, potest tamen contingere, quòd aliquando in indiuiduo sit mortale non seruare promissum, quando scilicet est contra charitatem Dei, aut proximi, vt docet *Caietanus quæst.* 113. *dub. vltim.* Tunc enim est mendacium perniciosum. Idem docet *D. Thom. Quæst.* 100. *art.* 4. *in Corpore.* Vt si Medicus promittat infirmo, quòd veniet ad curandum eum, & non veniat, & propter hoc patiatur infirmus magnum detrimentum salutis, tunc Medicus peccat mortaliter. Idem dicendum est de Aduocato, qui promisit patrocinari in re graui, quoniam in istis, & consimilibus casibus non seruare Fidem, est perniciosum.

2 Tertiò *supponendum est*, Quòd vt promissio sit obligatoria sub aliquo peccato, necessarium est, quod verbis exterioribus proferatur, vt communiter dicitur in Materia de translatione dominij, éstque sententia *D. Thom. articul.* 1. *huius Quæstion.* Item est necessarium, quod acceptetur ab altero; nullus enim cogendus est, vt donum alteriùs suscipiat inuitus. Debet etiam esse de re grata proximo, sicut Votum de re grata Deo. Item quòd sit rei possibilis, & quòd non sit peccatum, aliàs non est obligatoria. Ideò *D. Isidorus* docebat in malis promissis scinde fidem, habetúrque 2. 2. *Quæst.* 14. *cap. In manus.* Est etiam necessarium, quòd promissio non sit rerum inutilium. Ac tandem requiritur, quòd non sit in rebus ipsis facta talis mutatio, quod si illa adesset tempore promissionis, nequaquam fieret; vulgatum est enim illud proloquium Senecæ: *Fac tu res esse easdem. & ego ero idem.* Quo fit, quod si res promissa tempore, quo adimplenda est cedat in maius detrimentum dantis, quam sit commodum recipientis, non tenetur homo stare promissis. Verbi gratia promisit quis cras patrocinari alteri, in sua causa, accidit autem, quod filius promittentis ægrotat illa die, éstque necessarium, quòd Pater eius domi remaneat ad illum curandum, non tenetur exire ad patrocinandum, vt adimpleat promissum.

3 Vltimò *supponendum est.* Quòd hîc tantùm loquimur de simplici promissione, si enim non sit simplex, est alia ratio. Simplex autem est illa, quæ excludit Iuris solemnitatem, neque coram testibus, aut tabellione fit, & sine proprij nominis inscriptione, neque cum iuramento, ac tandem fit taliter, quod in iudicio probari non potest. *Secundò* dicitur *Simplex*, quando non est reciproca ex parte promittentis, & illius, cui fit promissio; tunc enim non erit simplex promissio, sed pactum, & hoc sine dubio obligat sub iustitia, scilicet do, vt des, facio, vt facias, do, vt facias, &c. Non tamen requiritur, vt promissio sit simplex, quod non fuerit postulata ab alio, nam licèt tunc peculiari nomine dicatur adstipulatio, vt dicitur *Instit de verborum obligationibus*, tamen quia illa petitio non addit nouam Iuris solemnitatem, ideò adstipulatio comprehenditur sub simplici promissione. Est ergo simplex promissio, de qua hîc, Pollicitatio voluntaria alteri facta sine Iuris solemnitate. His suppositis sit.

4 Conclusio. Promissio simplex non obligat sub mortali ex genere suo. Hæc est contra Authores citatos; est tamen *Caietani.* Et probatur Primò ex *D. Thom. Solutione ad Primum,* vbi dicit, Huiusmodi promissionem solùm ex honestate obligare; ea verò, ad quæ, quis ex sola honestate tetur non obligant ad mortale. *Nec valet Solutio Magist. Soto,* vbi suprà, explicantis hoc testimoniũ *D. Thom.* scilicet, quod non accipiat honestatem, vt excludat iustitiam, sed tantùm vt excludat ciuile Forum, vt patet ex contextu ipsius Solutionis ad *Primum.* Dicit itaque *Soto* sensisse *D. Th.* Quòd non compelletur in Foro Ciuili, qui facit simplicẽ promissionem, vt illam adimpleat. Cæterùm in interiori obligabitur sub mortali, nam subdit *D. Th.* Quòd illa simplex promissio non inducit obligationem ciuilem, ergo distinguebat *D. Th.* hîc honestatem

honestatem contra Ciuile forum non autem contra obligationem ex iustitia. *Sed hæc Solutio* nō videtur ad mentem *D.Th.* qui expresse suprà *Q.*80. Honestatem distinguit contra Iustitiam, & ita dicens sic obligari tantùm ex honestate, intelligédus est excludere iustitiam.

5 Secundò *Probatur Conclusio.* Fides pertinet ad veritatem, idem enim est in genere moris dicere verum, & facere verum, sed primum pertinet ad veritatem; ergo & secundum. *Confirmatur.* Nam Cicero definit Fidem per veritatem affirmans 1. Libr. Officior. *Fides est dictorum constantia, & veritas.* Et D. Thom. Quæst. 80. cit. dicit, Fides, qua fiunt dicta includitur in veritate quantùm ad obseruantiam promissorum; ergo Fides pertinet ad veritatem: ergo tantùm obligat sub veniali, *Tertiò Probatur.* Non seruare Fidem in simplici promissione solùm est mendacium; sed mendaciū ex genere suo solùm est veniale; ergo similiter non seruare fidem. *Confirmatur.* Non est mendacium perniciosum, sed officiosum tantùm, ergo non est mortale.

6 Respondent Contrarij Quòd non seruare promissum non est quomodocumque mendacium, & infidelitas, sed est perfidia cum iniuria tertij, illi enim cui frangitur Fides, fit grauis iniuria, vnde solet procurare vindictam. *Sed contra hoc est*: Quia si homines contristantur non sibi seruata Fide, non est quia illis grauis irrogatur iniuria, sed quia non est conforme amicitiæ promittere, & non implere. Et item quia vident se priuatos spe sua, quam conceperant ex promissione. Est exemplum: Si quis dicat Patri filij absentis, quod eius filius venit ex India ditissimus, & mentiatur, certè Pater contristabitur postea sciens esse mendacium, non autem propter iniuriam, quæ illi irrogatur à mentiente, sed quia videt se esse illusum, non quia mentiens peccauit contra iustitiam. *Vltimò Probatur.* Ex communi sensu Magnatorum, qui sæpè res magnas promittunt, & non adimplent, & propter hoc non se existimant peccare mortaliter; nec rationi consonum est tot reos peccati mortalis facere. Dicere autem (vt dicunt Authores oppositæ sententiæ) quod prædicti Magnates promittunt sine animo se obligandi, hoc est diuinare eorum mentes, nec dignæ quidem sunt huiusmodi diuinatione.

Soluuntur Argumenta.

1 PArtem Affirmatiuam tenet Panorm. 22. *quæst.* 5. *Can. Iuramentum, & cap.* 1. *de Pactis, Nauarr. in Manuali, cap.* 18. *D. Antoninus* 2. *par. tit.* 10. *num.* 4. *Magist. Victoria* fertur fuisse eiusdem sententiæ, *Syluester verbo Pactum, Quæst.* 3. *&* 4. *Magist. Soto* 7. *de Iustitia, Quæst.* 2. *articul.* 1. *Aragon. in hoc art. & Salon in Materia de Dominio, Quæst.* 5. *art.* 2. Et Probatur Primò hæc sententia ex *cap. Iuramentum cit.* vbi dicit Chrysost. *Apud Deum nulla est differentia iuramenti, & simplicis dicti*; sed qui iurat, tenetur sub mortali implere ex genere suo, ergo eadem obligatione tenebitur adimplere, qui simpliciter promittit. *Secundò.* Sicut veritas respicit promissionem, ita Fides executionem illius, & sicut obligat veritas ad non decipiendum fratrem in promissione, ita obligat fides ad implendum promissum, sed decipere fratrem in re graui est peccatum mortale, vt constat; ergo non implere promissum etiam erit mortale. *Maior Patet ex Caietano.* Qui in *Summa verb. Perfidia* affirmat, Perfidiam esse vitium contra Fidem datam in promissis. *Minor autem Probatur.* Si quis v. g. promittat Patri alicuius puellæ, quod dotabit illam, cui fidens Pater non quærit dotem, si non impleat promissum mentitur perniciosè, sicut mentitur ille, qui promisit se auxilium præstiturum alicui in bello, quòd postea non adimplet, ergo *Tertiò* Promittere non significat dicere verum quomodocumque, sed dicere illud obligando se illi, cui dicitur ad illud seruandum, vnde transit in naturam iustitiæ: sed iustitia ex genere suo obligat sub mortali; ergo & simplex promissum.

2 Quartò. Omnis iniuria per quam inter prudentes iustè dissolueretur amicitia, est mortale contra charitatem, sed omnium sapientium iudicio prudenter, & iustè amicitia sua priuabit eum quis, qui in re graui violat sibi Fdem datam, tanquam perfidum; ergo. *Quintò.* Promissio legalis, quæ fit coram testibus, & tabellione, licet in iudicio forensi habeat maximam vim, tamen à parte rei ideò pertinet ad iustitiam, quia est Fides data fratri, sed similiter in promissione simplici, quæ non fit cùm hac solemnitate datur fides fratri, ergo. *Maior patet.* Quia solemnitas illa iuris non mutat naturam contractus, sed tantùm reddit illum validum in iudicio forensi. *Sextò.* Ad hominem contra Caietanum tenentem oppositum. Ipse enim *Articulo* 1. huius *Quæstionis* dixit, Quòd violare simplicem promissionem aliquando, idest in materia leui erat veniale, aliquando autem, id est, in materia graui erat mortale. Ex qua doctrina colligitur, quòd ex genere suo est mortale, quia illud, quòd ex genere suo est veniale, non fit mortale nisi transeat in aliam speciem peccati, quod ex genere suo sit mortale. *Septimò* Sponsalia de futuro sunt promissiones simplices, & tamen obligant sub mortali, vt patet ex *D. Thom, in* 4. *dist.* 27. *Q.* 2. Ergo & promissio simplex.

3 Octauò Votum Deo factum obligat sub mortali ex genere suo, vt diximus, non solùm ea parte, qua est actus Religionis, sed qua parte pertinet ad iustitiam; sed promissio simplex pertinet ad iustitiam, sicut & Votum; quemadmodum enim Votum pertinet ad iustitiam tanquam pars potentialis illius, ita Fdes est pars potentialis iustitiæ. *Nonò.* Iuramentum non transfert promissionem in materiam iustitiæ., & tamen si iuramento firmetur illa promissio obligat ex iustitia; ergo etiam antea ex iustitia obligabat. *Maior Patet.* Nam iuramentum tantùm pertinet ad Religionem. *Minor Probatur* Quia si talis promissio iuramento firmata non pertineret ad iustitiam, sufficeret quidem quod pœniteret de peccato si non adimpleret promissum, & non teneretur restituere; sed certè ista non sufficiunt nisi reddatur promissum; ergo. *Vltimò.* Si quis probat in iudicio, quod aliquis animo se obligandi promisit illi aliquam rem, compelletur talis ad implendum promissum. Ergo tenebitur ante sententiam ex iustitia illud implere; sententia enim, quæ non est pœnalis, neque fundata in falsa præsumptione non confert nouum ius, sed illud declarat, quod antea homo haberet. *Antecedens Patet ex L.* 3. *Ordinamenti, & ex L.* 1. *tit.* 8. vbi dicitur, Quòd si constet, quod ille, qui promisit, voluit

volnit ſe obligare, damnetur, & compellatur in iudicio implere promiſſum.

4 Ad *Primum Argumentum* à principio factum *Reſpondetur D. Chryſoſt.* loqui de mendacio pernicioſo: adducit enim in confirmationem ſui dicti illud Sapientiæ 1. *Os quod mentitur occidit animam.* Quem locum *D.Th.infr.Q.*110.*art.*4.*ad* 1. explicat de mendacio pernicioſo, ex mente Gloſſ. in illud Pſalm. *Pedes omnes qui loquuntur mendacium. Secundò Reſpondetur.* Quòd loquebatur de mendacio in iudicio. Quæ intelligentia colligitur ex alio loco, quem adducit ipſe Chryſoſt. Prouerbiorum 14. *Teſtis fidelis non mentietur*, non autem loquitur de fractione ſimplicis promiſſionis. *Ad Secundum Reſpondetur.* Quòd ſicut mendacium pernicioſum eſt cauendum ſub peccato mortali, ita perfidia pernicioſa, ſed quod dicimus eſt, quod ex genere ſuo non habet, quod ſit pernicioſa, ſicut neque mendacium; vnde neque eſt contra Charitatem. Eſt autem pernicioſa in exemplis ibi allatis, de qua non loquimur modò, vt patet ex his, quæ ſuppoſuimus. *Ad Tertium Reſpondetur.* Quòd, qui promittit aliquid alteri, obligat ſe illi non ex iuſtitia, ſed ex fidelitate, vel veracitate, quæ (vt iam diximus) ſolùm obligat ſub veniali.

5 Ad *Quartum* patet ex dictis inter probandam Concluſionem; rationabiliter enim repellet aliquis à ſua amicitia mendacem, non propter iniuriam illatam illi contra iuſtitiam, ſed quia mendax eſt; amicitia enim politica maximum fundamentum habet in veritate amicorum: homo verò mendax execrabilis eſt. *Ad Quintum Reſpondetur.* Ex vltimo, quod ſupponebamus ante Concluſionem, Quòd illa promiſſio non eſt ſimplex, quæ fit coram teſtibus, &c. Nam licèt ſtando in iure naturali præſentia teſtium, tabellio, &c. non reponant promiſſionem in materia iuſtitiæ, & ex conſequenti non obligaret ſub mortali, tamen quia Princeps habet poteſtatem deſignandi quaſdam ſolemnitates, quibus adhibitis iam promiſſio pertineat ad iuſtitiam, quod factum eſt in Regno Caſtellæ, hac de cauſa promiſſio habens prædictas conditiones, quas Leges depoſcunt, iam pertinebit ad iuſtitiam ex iure Ciuili. Et ita ad Argumentum *Negatur Maior.* Et ad probationem *Negatur Antecedens*, Quòd ſi promiſſio habuerit tales conditiones obligabit ſub mortali; eſt itaque implenda ante Iudicis ſententiam. In hoc enim caſu ſententia Iudicis tantùm eſt declaratoria iuris, quod anteà habebat petens. *Ad Sextum Reſpondetur.* Ex ipſo Caietano, Vocat enim materiam leuem omne illud, quod non infert proximo graue nocumentum, non vocat autem illud materiam grauem, quod notabile nocumentum proximo non infet, vt patet ex ſecundo notabili. *Ad Septimum Reſpondetur.* Quòd ſponſalia de futuro ſunt mutuæ promiſſiones, & reciprocæ, ac per conſequens pertinent ad iuſtitiam formaliter, & propriè, quia non ſunt ſimplices promiſſiones.

6 Ad *Octauum Reſpondetur.* Quòd aliter Religio, ad quam pertinet Votum, eſt pars potentialis iuſtitiæ, aliter verò fidelitas, ad quàm pertinet promiſſum implere. Religio namque non ideò vocatur pars potentialis iuſtitiæ, quia deficiat à ratione debiti, ſicut neque Pietas erga parentes dicitur pars potentialis iuſtitiæ, quia illi deficiat ratio debiti, imò multò magis eſt debitus Deo honor, & reuerentia ab homine propter dominium, quod ſuprà nos habet, & propter beneficia vt dicit hîc *D.Tho.* quàm debeatur Petro ab alio; ſed deficit à ratione iuſtitiæ, propterea quod non poſſumus Deo æquale reddere, ſicut neque parentibus, per pietatem, ſecundum commune prologium *Diis, Parentibus, & Magiſtris*, &c. Et ideò Votum, qua parte pertinet ad iuſtitiam, habet rationem perfectiſſimam debiti, & obligat ex genere ſuo ad mortale. Sicut & pietas circa parentes. Fidelitas autem ideò eſt pars potentialis iuſtitiæ, quia deficit à ratione debiti, quia debitum iuſtitiæ eſt debitum ciuile, & legale, vt patet ex *Diu. Thom. quæſtion.*80. Debitum verò fidelitatis eſt debitum morale, & ex honeſtate, & hac ratione non obligat ſub mortali. *Ad Nonum Reſpondetur.* Quod licèt iuramentum non transferret promiſſionem in materiam iuſtitiæ, adhuc tamen promiſſio iuramento firmata non eſt ſimplex, & ideò obligat ſub mortali. *Ad Vltimum* ſicut *ad Sextum*, Concedo, quod in Hiſpania, ſi poteſt probari, aliquem promiſiſſe animo ſe obligandi, manere obligatum ſub mortali ad ſeruādum ex iuſtitia promiſſionem ante condemnationem.

ARTICVLVS X.

Vtrùm ſit verum, quod ille, qui vouet Religionem in communi, teneatur adire omnes Religiones in particulari, quoadusque inueniat aliquam, in qua recipiatur?

1 PRo *Solutione notandum eſt.* Primò. Votum hoc dupliciter fieri poſſe. *Primò*, cùm intentione expreſſa adeundi omnem Religionem, vel domum etiam ad partes remotiſſimas, quoadvſque admittatur in aliqua Religione. *Secundo modo* poteſt fieri Votum intrandi Religionem abſolutè relinquendo Votum ſuæ naturæ. *Secundò notandum eſt.* Quod impedimentum, propter quod aliquis non admittitur in vna, vel aliquibus Religionibus, poteſt eſſe perpetuum ex parte ipſius, vt ſi ſit nimis debilis, vel inops mentis; vel impedimentum poteſt eſſe temporale, vt ſi neſciat Grammaticam, vel non ſit neceſſariæ ætatis. Poteſt etiam ex parte Monaſterij, vt ſi non habeat commoditatem, vt illum de præſenti recipiat. His ſuppoſitis ſit.

2 Prima *Concluſio.* Si ille, qui vouit Religionem, habeat intentionem expreſſam adeundi omnes Religiones, quoaduſque recipiatur in aliqua, etiam quoad partes remotiſſimas, tenetur ita facere per ſe loquendo; neque ſatisfacit petendo habitum in omnibus Religionibus, quas ipſe cognouit. *Probatur.* Quoniam intentio taliter vouentis fertur expreſſe in omnem Religionem, etiam ad partes remotiſſimas; ergo obligatur iuxta prædictam intentionem Diximus *per ſe loquendo*, quia aliquando per accidens poteſt contingere iſtum non obligari adire partes remotiſſimas, vt ſi impedimentum, propter quod non admittitur, in Religionibus, videatur militare in omnibus aliis: tunc enim Votum cenſetur moraliter impoſſibile. Similiter ſi ſit mulier, quæ

quæ non possit adire partes remotissimas, habet impotentiam moralem.

3 Secunda *Conclusio.* Si Votum fuit emissum secundùm communem modum vouendi, non tenetur vouens adire omnes Religiones possibiles metaphysicè, neque ad partes remotissimas, sed satisfaciet, si petat habitum in Religionibus, quas præ manibus habet, & in aliqua, quæ non sit multùm distans. *Probatur Primò.* Obligatio Voti semper explicanda est secundùm prudentem intentionem vouentis, sed quæ habetur in Conclusione est prudentis intentio; ergo. *Secundò. Probatur.* Vouens satisfacit Voto, faciens quod sibi est moraliter, & regulariter possibile secundùm communem, & regularem diligentiam, nisi fortè voluerit se obligare per expressam intentionem ad raram, & extraordinariam diligentiam; sed regularis, & ordinaria est illa, quam explicuimus in Conclusione; ergo illa sufficiet. *Confirmatur.* Lex humana regulariter loquendo non obligat nisi prædicto modo, neque enim qui tenetur audire Missam, tenetur apponere extraordinariam diligentiam, vt inueniat illam: ergo similiter in Voto. Quia tamen non potest indiuisibiliter explicari, quas Religiones, & quæ Monasteria teneatur adire sic vouens, & ad quam distantiam, id relinquendum est prudentis arbitrio, qui attenta qualitate, & conditione Personæ iudicet, quæ diligentia sit sufficiens, ita tamen quod obliget Vouentem, vt cùm aliqua etiam difficultate impleat Votum.

4 Tertia *Conclusio.* Si ille, qui vouit habeat impedimentum perpetuum ad Religionem; scilicèt si sit senex, vel infirmus, censendus est excusari ab obligatione Voti, quoniam moraliter loquendo impossibile est illi illud adimplere. Vbi notanda est regula quam ponit *D. Thom. in 4. dist.* 38. *Quæst.* 1. *articul.* 3. Quòd id, quod impediret Votum antequam fieret, impedit etiam, id est, deobligat ab eius executione, si inueniat posteà. Quæ regula intelligi debet de eo, quòd tolleret obligationem Voti, non autem de eo, quòd impediret animum vouendi verbi gratia. Si quis haberet infirmitatem perpetuã, propter quam censetur inhabilis ad Religionem, & emittat Votum illius, sine dubio non obligatur Voto. Vnde si postquam vouit, incidat in similem infirmitatem, deobligatur etiam ab executione Voti secundùm regulam *D. Thom.* Si tamen impedimentum tolleret solùm ante Votum rationem vouendi, etiamsi superueniat facto Voto, semper manet obligatio illius: vt si quis existimans se esse pauperem, voueat Religionem, vel Sacerdotium, quod si nõ existimaret, sed sciret se esse diuitem, non emitteret, sicut posteà sciat, manet obligatus Voto.

5 Quarta *Conclusio.* Si impedimentum est temporale, tenetur ille, qui vouit expectare, & facere quod est sibi possibile; vt tollatur tale impedimentum, si proueniat ex parte sua. *Probatur.* Quia Religio moraliter est illi possibilis secundùm communem diligentiam; ergo tenetut implere. *Confirmatur.* Vouens tenetur facere, quod in se est, etiam cùm difficultate aliqua vt impleat Votum. Ergo iste manet obligatus.

6 Ex *quo sequitur* Primò. Quòd iste peccabit mortaliter, si in tali casu apponat impedimentum executioni Voti, verbi gratia si ducat vxorem *Secundò sequitur.* Quòd tenetur adhibere diligentiam ex parte sua, vt tollat hoc impedimentum, verbi gratia si est necessaria cognitio Grammaticæ, propter cuius ignorantiam non admittitur. *Tertiò sequitur.* Quòd si sic vouens Religionem non admittitur in illis Religionibus, vbi viget obseruantia regularis, licèt admittatur in aliqua valdè laxa, ita quod in illa non sit obseruantia, neque quantum ad substantialia Vota, neque quantum ad graues cæremonias (si talis inueniri possibile sit) non tenetur intrare talem Religionem, sed tunc censetur impletio Voti moraliter impossibilis, ex eo quòd non est censendus voluisse se obligare huic Religioni, vbi ferè nullum Deo exhibetur obsequium. *Vltimò sequitur.* Quòd si iste bona fide est ingressus Religionem, & durante anno probationis prudenter iudicauit se non esse aptum Religioni, excusandus est ab impletione Voti, quia iam Religio reputatur huic impossibilis, & inconueniens.

7 Ex *dictis soluuntur* Obiectiones duæ quæ fieri solent contra nostram Resolutionem, nempe. Iste sic Vouens tenetur facere, quantum in se est vt impleat Votum; sed si non adeat omnem Religionem in particulari, non facit quod in se est; ergo transgreditur Votum. *Secundò.* Qui intendit Religionem in communi comprehendit omnem in particulari; ergo tenetur omnem Religionem in particulari inquirere. *Respondetur ad Primam* ex dictis, Quòd intentio Vouentis, nisi ipse expresè aliud intendat explicanda est prudenter secundùm communem modum vouendi. *Ad Secundam*, Quòd diligentia, quàm debet apponere debet esse regularis, & communis, etiam cùm aliqua difficultate, non tamen debet esse extraordinaria. *Circa* id, quod dicit D. Th. in *Solutione ad secundum*, quòd qui vouit Religionem cum determinata intentione ad hanc, vel illam domum in particulari, si ibi non recipitur, non tenetur ampliùs facere, mouetur Articulus sequens.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm ille, qui vouit Religionem, & ex aliqua causa non potest in illa recipi, teneatur seruare Castitatem?

1 IN *hac Quæst. Innocentius cap. Porrectum de Regularibus* dicit, Quòd sic Vouens si non admittatur in aliqua Religione, tenetur facere professionem in manibus Episcopi, & in hoc sæculo viuere castè. Quæ sententia reiicitur optimè infrà *Q.* 189. *art.* 3. Alij Iurisperiti, vt refert *Syluester verb Votum* 2. *Q.* 2. (quos ipse videtur sequi) affirmant, Quòd si ille, qui vouit, non admittatur absque culpa sua in aliqua Religione, ad nihil manet obligatus; si autem ob culpam suam non recipitur, quia ipse voluntariè apposuit impedimentum, tenebitur castitatem seruare, quia fraus, & dolus nulli debent patrocinari.

2 Pro *Resolutione* notandũ est Primò Quòd quãdo quis promittit aliquẽ statũ, ea, quæ intrinsece pertinẽt ad illum, cadunt etiã sub tali Voto secundario, & mediatè, & qui promisit Sacerdotiũ, promisit etiã secundario recitare Horas Canonicas mediante tamen illo statu, & etiã qui promisit matrimonium promisit etiam cõsequenter cohabitare cum vxore, eam sustentare, & alia onera matrimonij, mediante

mediante tamen statu matrimonij, ita tamen, quod ante susceptionem talis status, non obligatur ad alia consequentia.

3 Secundo *notandum est*, quod votum simplex, & solemne quantum ad præsens attinet, differunt inter se. *Primò*, quia Votum solemne constituit actualiter hominem in statu religionis, & ita includit intrinsecè promissionem actualem castitatis, quia illa promissio pertinet intrinsecè ad substantiam status religionis: cæterum votum simplex non constituit hominem in statu religionis, sed obligat ipsum ad suscipiendum postea talem statum, quod intelligendum est conformiter ad ea quæ in 1. Tomo dicta sunt. Itaque per votum simplex promittit homo se postea solemniter promissurum castitatem, religionem, &c. Et eo modo, quo promittit religionem primario sicut obiectum primarium voti, promittit etiam secundario castitatem, secundum quod pertinet ad statum religionis suscipiendæ. *Secundò* differunt, quia in voto simplici includitur saltem virtualiter quædam conditionalis, scilicet si admissus fuero in aliqua religione; est enim quasi quidam contractus ciuilis, quo homo obligatur religioni, & religio homini, ex quo conuincitur falsitatis sententia citata *Innocentij*, si enim interuenit hæc conditio, & alter non admittitur in religione, sine dubio nulla manet obligatio voti simplicis. Votum autem solemne nullam includit conditionem, sed est actualis, & totalis traditio ex parte vouentis, & actualis Ecclesiæ susceptio traditionis eius.

4 Vltimo *notandum est*. Quod votum religionis, & votum perseuerandi in religione sunt idem omninò, licet verbis videantur differre, quia ex vi voti religionis non solum tenetur quis religionem ingredi, sed in illa perseuerare, itaque si absque causa rationali dimittat habitum ante professionem, peccabit mortaliter, manetque adhuc obligatus voto. Si autem (vt diximus) prudenter indicauerit in anno probationis, se non esse aptum religioni, poterit habitum dimittere, etiam si vouerit perseuerare in religione. Sit ergo.

5 Conclusio. Qui vouit religionem, illam tamen non potest ingredi ob aliquod impedimentum, non tenetur ex vi voti seruare castitatem. Itaque quamdiu actu non suscipit statum religionis, ex quacumque causa illum non suscipiat, non tenetur ex vi voti seruare castitatem, & si fornicetur peccabit mortaliter, non tamen contra religionem voti. *Probatur primò conclusio.* Castitas non includitur actu in voto simplici religionis, nisi vt promittenda solemniter; ergo quousque promittatur non tenetur illam seruare. *Secundò.* Quando quis obligatur ad aliquem statum, non obligatur ad ea, quæ pertinent ad illum statum nisi mediante actuali susceptione talis status, non enim intendit se obligare ex vi promissionis talis status, nisi ad illum statum primò, & per se, ad ea autem quæ consequuntur statum, solum intendit se obligaré secundario, mediante scilicet tali statu, & non aliàs; ergo vsque ad susceptionem status non obligabitur ad castitatem, quia vbi deficit obiectum primarium alicuius habitus, deficiunt consequenter, quæ secundario pertinent ad illud. *Vltimò.* Sequeretur enim aliàs, quod talis deberet in sæculo obseruare paupertatem, & obedientiam, &c. consequens est falsum. Ergo.

6 Ex *his sequitur* contra *Syluestr.* & Iuristas, quod etiamsi quis propria culpa post emissum votum apposuerit impedimentum impletioni illius, illo tamen semel apposito non manet obligatus voto; verb. grat. post emissum votum religionis contrahit quis matrimonium, & consummauit, iste peccabit mortaliter contra obligationem voti apponens impedimentum impletioni illius; semel tamen consummato matrimonio in nullo manet obligatus ad castitatem, quia culpa subsequens non variat intentionem præcedentem, qua votum est factum, neque etiam variat naturam voti iam emissi. Ostendimus autem quod in intentione voti, & illius natura solum includitur castitas, vt seruanda mediante statu religionis, & quacumque de causa impediatur talis status, tollitur obiectum primarium, ac per consequens obligatio ad castitatem.

7 Secundo *sequitur.* Quod etiam si ille, qui emisit votum religionis explicite, promiserit se perseueraturum in illa, si semel consummauit matrimonium, non tenetur seruare castitatem ex vi voti, licet oppositum videatur sentire *Caietanus hîc, & Nauarrus in Manuali, capit.* 12. *numer.* 47. Sed nostra sententia est *Magist. Soto* 7. *de iustitia, quæst.* 2. *articul.* 1. Estque communis fere omnium Thomistarum, nam votum perseuerandi in religione, & votum ingrediendi religionem sunt omninò idem, vt diximus; imò licet non essent idem, tamen votum perseuerandi in religione iam factum est impossibile, & sic vouens solum intendit se obligare ad castitatem mediante perseuerantia in religione, vnde cum iam sit impossibile ad nihil manet obligatus.

Soluuntur Argumenta.

8 Arguitur *primò contra nostram resolutionem.* Qui facit votum solemne religionis, quamuis votum sit irritum propter aliquod impedimentum iuris, verb. grat. quia erat vxoratus, manet tamen obligatus ex vi voti ad seruandam castitatem, quantum potuerit, ita quod licet possit reddere debitum vxori petenti, non tamen potest petere, vt dicitur in *cap. quidam*, & *cap. placet*: Ergo etiam ille, qui vouit religionem, si non potest illam intrare, tenetur seruare castitatem. *Secundò.* Votum solemne, & simplex religionis sunt eiusdem speciei, & versantur circa eandem materiam; ergo ad quod obligat vnum, obligat & alterum. Sed constat, quod votum solemne religionis obligat ad castitatem; ergo & simplex. *Tertiò.* Qui vult, & promittit antecedens, vult, & promittit etiam consequens illi necessariò inclusum; sed in voto religionis includitur necessario votum castitatis; ergo qui vult, & promittit vnum, vult & alterum. *Quartò.* Qui promittit mille, & non potest dare omnia, tenetur dare possibilem sibi partem, ergo qui promittit religionem, si non potest illam intrare, tenetur saltem seruare castitatem, quam potest. *Quintò.* Mulier, quæ promisit virginitatem, tenetur seruare castitatem, etiam si fuerit corrupta, quia castitas includitur in voto virginitatis; sed etiam includitur castitas in voto religionis; ergo licet nequeat intrare religionem, tenebitur seruare castitatem.

9 Ad *primum Argumentum* (quantum attinet ad præsens) negatur consequentia, quia votum solemne includit actum promissorium castitatis, ex tunc seruandæ, & ita semper homo manet obligatus ad seruandam illam, quia illam promisit actu hîc & nunc. At votum simplex religionis includit

castitatem in futurum seruandum, & mediante illo statu. *Ad secundum*, admisso pro nunc antecedenti, negatur consequentia, quia licet versentur circa eandem materiam solemne Votum, & simplex, non tamen respiciunt illam eodem modo, quia votum solemne constituit hominem actu religiosum, & profitentem castitatem. At verò votum simplex solum respicit castitatem, vt promittendam postea mediante Voto solemni. *Ad tertium patet ex dictis.* Qui enim vult antecedens, vult etiam consequens in ipso antecedenti, secundum quod coniungitur cum ipso antecedente. Si autem antecedens fiat impossibile, nulla manet voluntas erga consequens; castitas autem in nostro casu tantùm respicitur à vouente, secundum quod pertinet ad Religionem. Vnde si Religio facta fuit impossibilis, nulla manet obligatio ad seruandam castitatem.

10 Ad *quartum respondetur.* Quod quando aliquid comparatur ad materiam Voti sicut pars ad suum totum, qui non potest implere totum, tenetur saltem ad partem sibi possibilem. Verb. grat. 100. promissa Deo continent 10. sicut partem, & qui promittit dare 100. intendit etiam actu dare decem, nec enim potest aliter dare 100. nisi dando actuales partes, ex quibus totum componitur. In nostro verò casu castitas non comparatur ad Religionem promissam sicut pars ad totum actuale, sed tanquam obiectum secundarium in ordine ad primum. Sublata autem ratione obiecti primarij alicuius actus, tollitur omninò actus circa secundarium, & consequenter etiam tollitur tota vis, & essentia illius actus etiam in ordine ad obiectum secundarium.

11 Ad *vltimum respondetur* quod regulariter qui vouit perpetuam virginitatem, vouit eam ex affectu ad perpetuam castitatem, & promisit etiam perpetuam castitatem, quia sine perpetua castitate virginitas seruari non potest, & ita vt optimè docet *Diu. Thom.* etiamsi virginitas facta sit impossibilis, quia semel est amissa, manet tamen obligatus ad castitatem, quia fuit illa actu promissa; qui enim promittit virginitatem perpetuam, promittit etiam se non habiturum actum venereum in perpetuum. Et iste est communis modus vouendi, iuxta quem intelligitur *Diu. Thom.* vt explicat *Caietanus in hoc art.* Si tamen daretur quod mulier voueret virginitatem, ita præcisè vt haberet intentionem seruandi castitatem, quantum ad hoc, quod tantum intenderet vitare primum congressum ad virum, tunc si semel amitteret virginitatem, ad nihil maneret obligata, semel amissa; nec teneretur ex vi voti seruare castitatem. Iste autem modus vouendi tanquam moraliter impossibilis relictus fuit à *Diu. Thom.*

ARTICVLVS XII.

Vtrum votum non nubendi sit Votum castitatis, obligetque ad illam?

1 CAietanus *hîc*, & *Opusc. de voto*, dicit hæc vota esse omninò idem, & quod votum non nubendi est verum castitatis votum, à solo Papa dispensabile. Idem tenet *Nauarrus in Manuali, cap. 12. num. 76.* Oppositam sententiam tenet *D. Antonin. 2. part. titul. 11. cap. 2. Syluest. verb. votum 4. quæst. 4. & volum. 1. quæst. 5. Angelus verb. votum, cap. 4. quæst. 9. Soto 7. de iustitia, q. 2. art. 1. ad 3.* Et communiter tenent Thomistæ hanc sententiam.

2 Conclusio. Votum non nubendi, & votum castitatis sunt omninò distincta, sic adeo, vt ex vi voti non nubendi, non teneatur homo seruare castitatem. *Probatur.* Quia licet votum castitatis includat votum non nubendi, non tamen è contra, votum non nubendi adæquat votum castitatis, nec certè, si rectè attenditur *Caietanus*, quantum ad hoc nobis aduersatur, nam id, quod est minus, non includit id, quod est maius: Votum autem non nubendi minus est, quàm votum castitatis, & ita non quicumque facit contra castitatem, facit contra votum non nubendi. Si enim ille, qui vouit non nubere, fornicetur, non est sacrilegus, vt etiam admittit *Caietanus*: nec etiam est transgressor voti, quoniam obiectum voti non nubendi tantum est non ducere vxorem, ergo. *Ex quo* sequitur contra *Caietanum.* Quod etiam quantum ad dispensationem non æquiualent ista duo vota, scilicet, non nubere, & seruare castitatem; Votum enim seruandi castitatem solum reseruatur Papæ: At verò votum non nubendi, cum non sit votum castitatis, nec includat illud, ab Episcopis est dispensabile.

Soluuntur Argumenta.

3 ARguitur *Primò.* Votum castitatis respicit per se materiam, quæ est in consilio, non autem castitatem, quæ est in præcepto; sed non nubere est in consilio; omnis enim alia castitas est in præcepto; ergo votum castitatis in re est votum non nubendi, & qui vouit non nubere, vouit etiam illam castitatem, quæ per se pertinet ad votum castitatis. *Secundò.* Qui dispensat in voto castitatis, non dispensat vt possit viuere luxuriosè, sed precisè vt possit nubere; ergo ex vi voti solum ad hoc obligabatur, vt non possit nubere; omnis enim obligatio voti tollitur per dispensationem. *Ad primum respondetur.* Quod licet propriissima materia voti castitatis sit castitas, quæ est in consilio, absolutè tamen omnis castitas cadit sub tali voto, & ita qui supposito voto fornicatur, non solum est fornicarius, sed etiam sacrilegus. *Ad secundum respondetur.* Quod qui dispensat in voto castitatis, non dispensat vt possit viuere luxuriosè, sed in hoc precisè, vt possit nubere. Et rursus, qui sic etiam fornicauerit, non peccat contra votum, nec duplici peccato, sed vno tantum.

4 Vltimò circa istam solutionem dubitat *Caietanus*, vtrum mulier, quæ vouit non nubere, vt placeat lenoni, vel vt facilius scortetur, sit validum? *Respondetur*, tale votum esse nullum, quia est de re mala, non enim non habet pro fine non ducere maritum verumque, sed non ducere vt facilius scortetur. Si enim finis voti non sit placere lenoni, sed finis applicationis ad vouendum, ita quod intendat se obligare eo modo, quo obligantur aliæ, in tali casu manet obligata ad votum.

In *solutione ad 3. Argument. agit Diu. Thom.* de tempore, quo votum obligat. Et quidem si vouens determinet tempus, tenetur implere illud iuxta determinationem propriæ voluntatis, aliàs peccabit

peccabit moraliter. Difficultas tamen est, vtrum supposito illo peccato maneat adhuc obligatus ad implendum votum. Quod vt plenius intelligatur notandum est, dupliciter se posse habere vouenté. *Primo*, ita quod respiciat tempus, & propter illud, & sanctitatem illius facit tale votum, v. g. si quis promittat se ieiunaturum die veneris, aut alio die in honorem alicuius Sancti: tunc si semel transgrediatur votum, peccabit quidem mortaliter, ad nihil tamen manet deinceps obligatus; transacto enim iam illo die votum factum est impossibile, & etiam quia intentio sic vouentis est tantum se obligare pro illo die, & illud ieiunium fuit onus solius illius diei. *Secundo modo* potest vouens respicere tépus tanquam mensuram actionis exercendæ, vt si quis voueat, se intra mensem daturum eleemosynã, vel intraturum Religionem, tunc votum non respicit ipsam sanctitatem temporis, & sic si non impleuerit illud intra mensem, manet obligatus, quia net votum possibile, & intentio illius non fuit limitata ad illud solum tempus. Si tandé vouens non determinauerit tempus, tunc votum, vel est conditionale, vel absolutum: si primum, non obligat quousque impleatur conditio, quæ si nunquam fuerit impleta, nunquam tenetur, peccabit tamé mortaliter si conditio dependeat ab eius voluntate, & ipse voluntariè apponat impedimentum conditionis impletioni, vel non faciat quod in se est, vt impleatur. Quando autem votum est absolutum, vt si quis voueat se ingressurum Religioné nõ determinando tempus, tunc non solum tenetur implere illud in articulo necessitatis sed etiam ante illum. *Caietanus hîc*, quem sequitur *Nauarrus in Manual. c.12.n.41.* ponit regulam: Quod quando vouens iudicat se esse obligatum voto, & vt statim impleatur, tenetur illud implere, alias peccabit mortaliter. Sed certè ista regula est nimium fallax; scrupulosus enim iudicaret, se statim teneri, alius autem latiorem habens conscientiam, per longum tempus non iudicaret hoc. Vnde in hac parte non potest aliquã indiuisibilis constitui regula, sed solũ quod non tardet reddere votum. Quando autem indicatur tardare reddere? Prudentis arbitrio relinquendum est, attenta tamen qualitate Personæ, & aliis circumstantiis, & certè quandiu sine aliqua causa impletionem voti differret, iam censeretur tardare; maximè si ex deliberatione redditur difficilior impletio voti.

6 Dubitatur *vltimò in hoc art.* Vtrum votum vnius personæ possit aliam obligare? Et pro explicatione notandum est, quod ista vota, vel sunt personalia, vt votum orationis, ieiunij, &c. vel sunt realia, vt votum eleemosynæ; vel sunt mixta, vt votum peregrinationis, in quo & est actio peregrinandi, & est sumptus faciendus.

7 Prima *conclusio.* Votum personale non transit per se loquendo in aliam personam; tale enim votum respicit præcisè personam, & voluntatem vouentis; ergo solus vouens tenetur implere. Diximus *per se loquendo*, quoniam in aliquo casu tenebitur filius implere votum parentis, non quidem ex vi voti, sed ex pietate. Verb. gr. si fiat votum præsentandi filium alicui imagini, vel de alia simili re, si non sit multum grauis. Similiter si aliqua communitas vouit ieiunium aliquod, vel obseruationem festi, sine dubio ex vi voti solum obligantur ipsi vouentes, non autem successores. Si tamen inueterauit consuetudo, vel obseruantia talis festi, tenebuntur illud facere successores ratione consuetudinis, quæ habet vim legis.

8 Secunda *Conclusio.* Vota realia transeunt in successores, verb. g. Votum dandi centum aureos pauperibus. Nec solum hoc habet verum, quando testator expresse obligat hæredem in ea parte, qua potest, vt impleatur tale votum; sed etiam si testator nihil exprimat. Ita tenet *Syluest. verb. Votum 2. quæst. 11.* Cuius ratio est, quia talis obligatio fundatur super res testatoris, & ita transit cum ipsis rebus, in quoscumque illæ transierint.

9 Vltima *conclusio.* In votis mixtis attendendum est ad id, quod est principalius in ipsis; & quidem si principalis ratio fuerit personalis, vt in voto peregrinationis, idem dicendum est ac de votis ipsis personalibus. Si autem principalis ratio voti fuerit realis, vt si promittat se iturum ad *D. Iacobum*, & ibi erecturum Hospitale, vel daturum magnam eleemosynam, tunc idem dicendum erit, ac dictum est de votis realibus: ea enim, quæ sunt accessoria, & minoris momenti, sequuntur naturam principalis. *Ex dictis sequitur.* Quod si votum defuncti fuerit partim personale, & partim reale, ea parte, qua est personale, non obligat hæredes; obligabit tamen pro ea parte, qua est reale, vt in casibus propositis, in quibus tenebuntur hæredes ædificare hospitale, seu conferre illam eleemosynam. Si tamen defunctus ille facturus erat in itinere maximas expensas, non tenentur hæredes illas erogare, licèt enim in hac parte votum videatur reale; tamen expensæ non sunt principale respectu voti, sed accessorium itineri. Est optimum exemplum in eo, qui vouit religionem, & non est illam ingressus, certè hæredes non tenentur ingredi religionem, nec conferre illi hæreditatem defuncti, quia hæreditas erat accessoria ingressui religionis. Ita *Syluester loco citat. & Paludan. in 4. dist. 38. quæst. 3. art. 3.* Et est communis sententia. *Tandem aduertendum est*, quod ille, qui tempore, quo vouet aliquid, intelligit se nunquam posse implere promissum, tenetur votum implere per alium, nisi exprimat aliud in sua intentione; tunc enim intelligitur habere intentionem virtualiter saltem adimplendi votum per alium, cum promittat videns, & sciens, quod nunquam per se poterit implere. Ita *Syluest. verb. Votum 2. q. 10. & Nauarrus in Manuali. cap. 12. num. 53.* intelligit hoc de voto reali, sicut ab omnibus est intelligendum, vt si vouissem ire ad *D. Iacobum*, & ibi ædificare Ecclesiam, si ipse non potest, tenetur alium mittere, qui ibi Ecclesiam ædificet, nisi aliam oppositam intentionem habuerit.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum expediat aliquid vouere?

1 Conclusio *est affirmatiua.* Ab hac conclusione recedunt Hæretici *Lutherus, & Vuicleph; & Erasmus* videtur idem sentire diuersis in locis, quæ ex decreto Inquisitorum sunt ab eius operibus explosa. Videatur *Thomas Vualdensis Libr. de Sacramentis Tractatu 5. tit. 9. Soto 7. de Iustitia, quæst. 1. articul. 1.* & latius *quæst. 5. art. 6.*

2 Conclusio. Vtile est emittere votum. Hæc conclusio est de fide, vt patet *Genesis 28. numer. 21. & 1. Reg. 1.* Anna emisit votum; &

Beatissima Virgo Maria, iuxta communiorem sententiam vouit castitatem, quod colligunt Doctores ex illo Luc. 1. *Quomodo fiet istud, quia virum non cognosco*, idest, voui non cognoscere virum. Cuius rei sunt varia loca in *D. Gregor. Nisseno*, *Beda*, & *Bernard.* quæ adducit *Medina 3. part. q. 28. art. 4.* Item probatur. Quia Apostoli etiam emiserunt vota perfectionis, maximè paupertatis, vt colligunt *Doct. ex c. 5. Actorum*. Et ita à temporibus Apostolorum consueuerunt emittere vota fideles, vt refert *Eusebius lib. 1. historia Ecclesiastica cap. 24.* & alij. Pontifices etiam approbant huiusmodi vota tanquam rem maximè laudabilem. Ex quibus multa testimonia colliguntur in *Decretis 27. quæst. 1. & in titulo de voto*, & nouissimè *Concilium Trident. sess. 7. can. 9. & sess. 25. in decreto de regularibus, c. 1. 2. & 5.* & aliis. Et ratio *D. Thom. in hoc art.* est euidens in Theologia, quia scilicet homo per votum magis firmatur in bono respectu illius, & magis meretur. *Articulo* etiam sequenti ostendit, votum esse actum Religionis, & *art. 6.* dicit esse magis laudabile operari aliquid ex Voto, quàm sine illo, quæ omnia intelliguntur per se loquendo, quia aliquando per accidens ex indiscretione vouentis, vel imperfectione illius, non erit illi vtile vouere, & ita in Concilio *Arausicano c. 2.* dicitur. Nemo quidquam rectè vouit, nisi quod à Domino accepit, quod voueat, & *D. August. lib. 17. de ciuit. Dei* idem docet *cap. 4.*

3 Argues *primò*. Iusti maximè in lege gratiæ debent esse liberi iuxta dictum Apostoli ad *Gal. 4.* sed Votum tollit istam libertatem, cum inducat necessitatem, ergo. *Confirmatur* ex 1. Corinth. 9. *Hilarem datorem diligit Deus*, sed quæ homo vouet operatur ex tristitia, & necessitate, ergo. *Secundo*. Christus Dominus nunquam votum fecit; ergo nec Christiani. *Nec sufficit dicere cum Diu. Thom. ad 3.* Quod Christus non fecit Votum, quia habuit voluntatem firmatam in bono, erat enim comprehensor. *Contra hoc est*: Quia etiam erat Viator: tum etiam quia hoc non obstante potuit firmari eius voluntas, imò & de facto fuit firmata præcepto, vt patet *Ioan. 10. Hoc mandatum accepi à Patre.* Et *c. 14. Sicut mandatum dedit mihi Pater*, &c. Et *c. 15.* dicit se seruasse præcepta Patris, quæ loca *D. Aug. tract. 79. in Ioan. & lib. 13. de Trinit. cap. 14. & quæst. 55.* super *Deuteronom.* intelligit propriè, non abusiuè. Et *Diu. Thom. 3. part. quæst. 47. art. 1. & 2. part. quæst. 41. art. 6.* Ergo potuit habere votum. *Tertio*. Votum debet esse de re, quæ aliàs non debetur, sed omnia quæcumque possumus facere sunt debita Deo, & titulo creationis, & dominij, & beneficiorum, quæ indesinenter in nos confert, ergo. *Confirmatur*. Quia aliàs rectè facerent omnes, qui vouent, consequens est falsum, cum sint multi indiscretè vouentes, ergo. *Vltimò*. Multoties non possumus seruare promissum; ergo non est tutum promittere.

4 Respondetur *ad primum*. Quod Apostolus ibi loquebatur de libertate ab onere veteris legis in tempore legis gratiæ. *Secundo respondetur ex D. Thom. ad 1.* Quod votum non minuit libertatem, sed potiùs perficit firmando eam in ordine ad bonum. *Ad confirm. respondetur*. Quod ille, qui operatur ex necessitate coactionis, non operatur hilariter: At qui operatur ex voto, non operatur ex tristitia, vel coactione, sed potiùs ex maxima liberalitate, ipse enim voluntariè vouit. Si tamen aliquando semel emisso voto, pœniteat de illo, illud erit per accidens ex malitia subiecti, nec propterea erit deobligandus ab illius impletione. *Ad secundum* negatur consequentia. Voluntas enim Christi Domini, vt docet *D. Thom.* erat omninò firmata in bono ex vi comprehensionis, quæ confirmatio nulla ratione minuebatur, ex eo quod aliàs erat viator. Præceptum autem non ordinatur per se loquendo ad firmandam voluntatem in bono, sed vt subditus recognoscat obedientiam superiori.

5 Ad *tertium respondetur*. Quod de rebus aliàs debitis potest fieri votum, vt patuit supra *art. 2. Vel secundo respondetur*. Negando quod omnia, quæ cadunt sub voto sunt aliàs debita; opera enim Consilij non sunt debita, cum nullum sit peccatum illa omittere, sed potiùs ex supererogatione fiant, vel certè si sint debita tantum sunt ex honestate, & decentia. Est autem opus maximè laudabile obligare se ad istam supererogationem per votum. *Ad quartum respondetur*. Quod per se loquendo est vtile vouere, potest autem per accidens esse nociuum, vt diximus ex malitia subiecti. Vbi notandum est, quod sicut in iuramento, vt sit licitum requiruntur tres conditiones: Veritas, iustitia, & iudicium, ita voto possunt assignari tres conditiones, vt sit opus virtutis, vt qui promisit sit fidelis in reddendo, & hoc est veritas: iustitia, vt sit iustum, & Deo placens quod promittitur: iudicium autem, vt discretè promittat, attendendo ad suas vires, an scilicet sufficiat ad votum implendum. Et per hoc patet ad vltimum, debet enim homo promittere rem, quam iudicet sibi esse possibilem.

ARTICVLVS XIV.

Vtrum votum sit actus Latriæ, siue Religionis?

1 Conclusio *est affirmatiua*. Dubium est circa istã conclusionem *D. Thom.* vtrum ratio, qua illam probat sit bona, & etiam vtrùm ille, qui transgreditur votum, peccet semper dublici peccato? Et vt certa ab incertis separemus, supponendum est, nos non loqui de illo, qui promisit facere aliquid, vel non facere, quod aliàs erat in præcepto; certissimum enim est, quod qui transgreditur tale votum, peccat duplici peccato, cùm talis actus habeat duplicem deformitatem, scilicet contra religionem, & contra præceptum prohibens, vel imperans talem actum, vt si quis voueat se non furaturum, vel auditurum Missam, quando tenetur. Solùm ergo loquimur de illo, qui promisit rem, quæ tantum erat in consilio. *Et videtur* etiam, quod peccat duplici peccato. Quia lex præcipiens aliquem actum constituit illum in illa virtute, ad quam pertinet finis talis actus, v. g. lex præcipiens ieiunium constituit ipsum in ratione temperantiæ; sed votum est quædam lex particularis, & quæ constituit ieiunium in virtute temperantiæ, cùm ieiunans ex voto, & religiosus sit, & temperatus; ergo ille, qui transgreditur votum, peccat contra religionem, & contra temperantiam.

2 Conclusio tamen *D. Thom.* est vera, & transgrediens votum tantum peccat vnico peccato, scilicet contra religionem. Vnde solùm tenetur ieiunare ex vi voti, & in ordine ad finem illius. Ergo si non ieiunat, solum deficit ab vna obligatione. Huius conclusionis veritas quoad vtramque partem

partem ex argumentorum solutione patebit.

3 Arguitur *primò*. Charitas magis respicit Deum, quam Religio, ergo Votum potius est actus charitatis, quam Religionis. *Confirmatur*. Actus imperatus ab aliqua virtute extrinsecè tantum pertinet ad illam, & propriè loquendo non est actus illius, sed Votum imperatur a virtute Religionis, vt videtur docere *D. Thom.* in prioribus verbis corporis articuli, ergo. *Secundò*. Ad eandem virtutem pertinet promittere, & implere promissum; sed implere Votum non pertinet ad Religionem, ergo. *Probatur Minor*. Implere iuramentum promissorium non pertinet ad Religionem, sed ad veritatem. *Tum* etiam, quia si quis promittat ieiunium, vt seruet castitatem, tale ieiunium pertinebit ad temperantiam, & virtualiter Votum pertinet ad illam virtutem, ad quam pertinet res promissa. Ergo.

4 Tertiò. Promissio facta homini non ordinatur in cultum hominis; ergo nec promissio facta Deo in cultum Dei. *Quartò*. Si Votum esset actus Religionis, tantum posset fieri Deo cuius cultum, & reuerentiam solum respicit Religio; sed Votum non tantum fit Deo, sed etiam Sanctis, vt patet Prouer. 20. *Ruina est homini deuorare Sanctos, & post Vota retractare*. Et etiam quia multa vota fiunt Beatissimæ Virgini. *Vltimò*. Quoniam aliàs si Votum esset actus Religionis, sequeretur, quod qui transgrederetur illud, peccaret duplici peccato; contra Religionem scilicet, & contra virtutem illam, cuius actus erat Votum; consequens est falsum, qui enim non implet ieiunium, quod promisit, tantùm peccat vnico peccato. Ergo.

5 Respondetur *ad primum, ex D. Thom. supr. q. 81. art. 5*. Quod Religio non habet Deum pro obiecto, cùm hoc sit proprium virtutum Theologicarum, vt ibi dicitur: habet tamen pro obiecto aliquid Dei, scilicet cultum, & reuerentiam eius, propter quod præstantior est inter omnes virtutes morales, & in ordine ad istum finem refert actus aliarum virtutum. Charitas autem non respicit cultum Dei, sed ipsum Deum; vnde Votum non potest esse actus elicitus à charitate, quoniam per illud colitur Deus. *Ad Confirmationem respondetur*. Quod quia Religio imperat alios actus aliarum virtutum in cultū Dei, satis probat *D. Th.* quod Religio habeat pro obiecto cultum Dei, & ita Votum, per quod colitur Deus, pertinet ad Religionem etiam elicitiuè. Ipsum verò Votum licèt secundum substantiā materialem actus pertineat ad intellectum, & secundum istam rationem imperetur à Religione, in esse tamen moris, & virtutis non imperatur, sed elicitur à Religione. *Ad secundum negat. Min.* Et ad probationé de iuramento promissorio *Respondetur* negando *Antec.* Sicut enim frangere iuramentum promissorium, & Votum solum est differentia ex parte materiæ, scilicet, quia materia promissa per iuramentum ordinatur in cultum Dei, sicut ordinatur per Votum; Cæterum implere iuramentum etiam ordinatur in cultum Dei, quoniam exhibetur reuerentia ipsi Deo implendo iuramentum. *Ad secundam* probationem *Respondetur*. Quod quando quis vouet ieiunium propter castitatem seruandam, ipsum ieiunium, & castitatem, quam intendit per illud, ordinat in cultum Dei, qui finis licet sit extrinsecus castitati, & ieiunio, est tamen intrinsecus Religioni.

6 Ad *tertium Respond. neg. conseq.* Tum quia promissio facta homini non respicit reuerentiam, sed vtilitatem ipsius; tum etiam quia promissio facta homini non dicit per se, quod fiat superiori. Votum auté per se dicit, quod fiat superiori, & ordinetur in reuerentiā ipsius. *Ad quartum respondet D. Th.* Quod hominibus fit promissio, non tamen Votum, cum Votū soli Deo fiat; poterit verò humana promissio Voto confirmari, vt si promittat Beatissimæ Virgini aliquid, possum promittere Deo, quod seruabo hoc promissum. Quæ solutio, vt clariùs intelligatur, *Notandum est*. Quod Sancti dupliciter possunt considerari. *Primò* vt sunt homines, & creaturæ Dei, & isto pacto promissio illis facta non est magis Votum, quam promissio, quæ fit cæteris hominibus. Et *D. Thom.* in prædicta solutione loquitur de Sanctis sub hac consideratione, cum dicit, promissiones illis factas non esse Vota, & consequenter illas non seruare non erit mortale. *Secundo modo* considerantur Sancti, vt Deus peculiari modò habitat in illis, & vt sunt quodammodò Deus participatiuè, promissio auté facta Sanctis sub hac consideratione est verū Votum, neque illa fit principaliter Sanctis, sed Deo, qui habitat in Sanctis.

7 Ad *vltim. Respond. neg. Conseq.* Est enim differentia inter legem superioris, & Votum. Lex enim præcipiens aliquem actum, per se respicit, & determinat finem virtutis, ad quam pertinet talis actus, & ita determinatè ordinatur homo ad ieiunium v.g. præceptum per legem, quod mutari non potest propria authoritate in euidenter melius, quia lex per se respicit finē temperantiæ; promittens autem ieiunium respicit per se finē Religionis, & non tēperantię, hunc enim tantum respicit materialiter, & per accidens, & ita in ordine ad finem Religionis potest commutari ieiunium promissum in euidēter melius propria authoritate, vt infra dicetur. *Secundò resp.* & melius, concedendo quod peccet contra duas virtutes, atque adeò contra duo præcepta; nihilominus non peccat duplici peccato, quoniam vna virtus, scilicet Temperantia non habet obligare nisi ratione alterius, scilicet Religionis: vbi autem vnum est propter aliud, ibi tantùm est vnum. *Vnde sit Regula*. Quotiescumque quis peccat contra duas virtutes, quarum altera obligat sine altera, committit duo peccata: quando autem peccat contra duas virtutes, quarum altera tantum habet obligare ratione alterius, solùm peccat vnum peccatum, vt si cænans in die ieiunij non excedat in quantitate cibi, solùm peccat vnum peccatum, si verò excedat, duplex.

8 Ex *dictis sequitur* decisio alterius dubij, quod mouet *Caietanus*. Vtrùm Religiosus, qui transgreditur præceptum prælati, peccet duplici peccato, altero contra Obedientiam promissam, altero contra Religionem Voti? *Caietanus* hîc censet esse veram partem affirmatiuam. Pro veritatis tamen explicatione notandum est, quod transgrediens Votum paupertatis peccat duplex peccatum, alterū contra Votum. Alterum contra Iustitiam. Contra Votum est manifestum, contra Iustitiam autem, quoniam ex vi Voti factus est incapax dominij, & ita si det rem aliquam contra voluntatem Prælati, dat rem alienam inuito domino. Similiter etiam transgrediens Votum castitatis peccat dupliciter, quia aliàs tenebatur ad castitatem. *Tota ergo* difficultas est quando facit contra præceptum rei, ad quam aliàs non tenebatur. In qua re dicendum est, quod tantùm peccat Vnicum peccatum. Hæc sententia est communis, quam tenet *Soto libr. 7. de Iustitia, quæst. 2. art. 3* *Probatur primò*. Quia Religiosus nulla ratione tenetur obedire Prælato nisi ex vi Voti, neque aliter intendit se subiicere Prælato nisi per Votum, ita quod si per impossibile tolleretur

Votum, nulla ratione teneretur obedire Prælato. Ergo tunc tantum faceret contra Votum.

9 Confirmatur. Si quis faciat Votum simplex obediendi homini, & postea non obediret, tantum peccaret vnico peccato; ergo etiam in nostro casu. *Secundò Probatur.* Qui ex consensu vxoris ingreditur Religionem, & postea accederet ad illam, non peccaret contra castitatem, vt docet hîc *Caietanus*, quia non tenetur seruare castitatem nisi solum ex vi Voti; vnde tantum esset transgressio Voti. Ergo pari modo in nostro casu.

10 Per hoc patet ad aliquas obiectiones *Caietani.* Obiicit enim primò, quoniam si obediat Prælato præcipienti, vt ieiunet, est ibi duplex ratio virtutis; ergo si non obediat duplex deformitas. *Secundò.* Si quis promitteret alicui centum, & eandem promissionem Voto confirmaret, sine dubio peccaret duplici peccato, non implendo promissum; ergo idem erit in nostro casu. *Vltimò.* Contemnens præceptum Prælati peccat duplici peccato; ergo & in casu præsenti. *Ad primum Respond. neg. Conf.* Quoniam qui implet præceptum, verè exercet actum obedientiæ, & temperantiæ, ad actum autem temperantiæ non tenetur nisi solum ex obedientia, & ita si non ieiunat, solum fecit contra obedientiam. *Ad secund. Respond.* Quod in casu antecedentis est promissio distincta à Voto, quæ obligat sub veniali, vt supra diximus: in nostro tamen casu tantùm est vnica obligatio, & promissio Voti. *Ad tertium neg. antec.* Licet enim grauius peccet transgrediens præceptum ex contemptu, nihilominus tamen tantum peccat vnico peccato.

ARTICVLVS XV.

Vtrum solemnizetur Votum per susceptionem Sacri Ordinis, vel professionem ad certam Regulam?

1 Circa *istum articulum* est dubium, Vtrum solemnitas Voti consistat in aliqua traditione, vel consecratione vouentis? Pro cuius explicatione notandum est, duplicem esse solemnitatem Voti, alteram accidentalem, quæ non conuenit per se voto, sed potest variari, imò & omninò tolli, quales sunt benedictiones externæ, & aliæ cæremoniæ, quæ solent in professione adhiberi; Alia solemnitas est essentialis, quæ inseparabilis est ab ipso Voto, sicut etiam in matrimonio est hoc duplex genus solemnitatis, alia est enim accidentalis, sicut apparatus conuiuij, &c. quæ omnia non sunt essentialia matrimonio. Alia autem solemnitas est essentialis, & inseparabilis, quæ consistit in mutua traditione corporum.

2 Prima *Conclusio.* Solemnitas Voti non consistit in aliqua benedictione, seu traditione externa. *Probatur.* Quoniam in professione tacita nulla interuenit benedictio, & tamen qui ita professus est, est incapax matrimonij. Ergo. *Item.* Quia istæ benedictiones sunt variæ in diuersis Religionibus, imò in nostra non inuenitur talis benedictio, vel consecratio, cum post emissam professionem tantummodo benedicantur vestes, circa profitentem autem nulla fit benedictio, vel consecratio; ergo istæ benedictiones tantum sunt quædam cæremoniæ exteriores adornantes Voti solemnitatem.

Secunda *Conclusio.* Solemnitas Voti non consistit in hoc, quod impediat matrimonium contrahendum, & dirimat contractum. Hæc Conclusio est contra *Caietanum.* Et Probatur. Impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum est effectus, seu proprietas Voti solemnis; ergo in illo non potest consistere eius essentia, cum potius illam præsupponat iam constitutam, id enim quod est posterius, non constituit illud, quod est prius, sed constitutum supponit.

3 Tertia *Conclusio.* Solemnitas Voti consistit in traditione, vel omnimoda, vel saltem ad aliquem specialem cultum. Ita *D. Thom. hîc,* & communiter Doctores, de quo videatur *Soto 7. de Iustit. quæst. 2. art. 5.* Et Probatur. In illa traditione mutatur status, & homo specialiter consecratur Deo per internam voluntatem; ipsa enim traditio sui, seu dedicatio ad cultum Dei est interna quædam consecratio, siue benedictio, & in ea solemnizatur Votum. Vnde quando *D. Thom.* docet hîc, & infrà *articulo 9.* Quod solemnitas Voti consistit in quadam benedictione, siue consecratione, si esset intelligendus de benedictione, & consecratione externa, esset intelligendus de solemnitate accidentali, vt dictum est. Sed reuera loquitur de consecratione interiori, de qua modò dicebamus, vt constat ex contextu, ait enim: Quod tunc solemnizatur Votum, quando se consecrat Deo per abrenunciationem sæculi, & propriæ voluntatis: & ad 1. docet, quod istam consecrationem causat Deus interius in anima, licet ministerialiter ad illam concurrant homines.

4 Contra *Arguitur primò.* Mutatio status, & consecratio, siue traditio hominis ad cultum Dei potest stare cum solo Voto simplici; ergo non consistit ista solemnitas in traditione. *Prob. Ant.* Ecclesia potuit statuere quod in susceptione Sacri Ordinis solùm emitteretur Votum simplex, ita quod impediret matrimonium contrahendum, non tamen dirimeret contractum; & tamen sic vouens simpliciter maneret consecratus perpetuo cultui diuino, sicut modo; ergo. Imò absque aliquo Voto potest manere æqualiter obligatus cultui diuino, vt modo de facto fit in Sacerdotibus, & Episcopis Græcorum. *Secundò.* Quamuis vouens se tradat Deo, si tamen Ecclesia non acceptat istam traditionem, non solemnizatur Votum; ergo ista solemnitas Voti in acceptatione potius quàm in traditione consistit.

5 Ad *Primum Resp.* Quod Votum Clericale solum est solemne extrinsecè, & ex statuto Ecclesiæ, & ita potuit Ecclesia præcipere, quod non fieret tale Votum, supposito tamen hoc præcepto Ecclesiæ, qui suscipit Sacros Ordines in ipsa susceptione se offert, & consecrat Deo speciali quadam ratione omninò abrenunciando venereis, & in hac consecratione consistit solemnitas Voti Clericalis. Quia tamen non est omnimoda traditio sui, non est adeò perfecta ista solemnitus, sicut in Votis Religiosorum. *Ad Secundum Resp.* Quod si Ecclesia non acceptaret aliquod Votum, sine dubio nullum esset Votum solemne, semel tamen supposita eius acceptatione, solemnitas Voti consistit in illa benedictione, seu consecratione interna. Qualiter hæc intelligenda sint, & de differentia Voti simplicis, & solemnis, vide in Tom. 1. Tract. de Approbat. doctrinæ D. Thomæ fol. 230. & 241.

ARTICV

ARTICVLVS XVI.

Vtrum Vota emissa à Religioso sine sui Superioris voluntate sint valida?

1 PRima *Conclusio.* Si Monachus Votum de re non prohibita emittat, tale Votum erit validum, quoadusque Prælatus non contradicat. Antequam hæc conclusio probetur supponendum est, quod opera, quæ Monachus potest vouere, alia sunt prohibita, alia verò non. Et prohibita alia prohibentur in genere, vt peregrinatio, & exitus à monasterio, alia verò in particulari, vt v.g. quod non ieiunet, nec disciplinam sumat. Tandem ex non prohibitis, quædam sunt necessaria ad salutem, vt præcepta Decalogi, & hæc materia non est subiecta Prælatis; Alia etiam sunt, quæ Monachus ex professione tenetur expresse, vt cæremoniæ, ieiunium, &c. In quibus Prælatus dispensare potest. Alia etiam sunt, quæ Prælatus non potest prohibere, vt transitus ad perfectiorem, & strictiorem Religionem, & tandem alia sunt opera voluntaria, quæ subiiciuntur Prælato, vt orare abstinere, &c. *His suppositis probatur conclusio primò.* Illud Votum est de re bona, & clauditur in illo virtualiter conditio ista, *nisi Prælatus contradicat*; ergo non contradicente illo Votum erit validum. *Secundò.* Illa materia est sufficiens ad Votum, quæ præter rectitudinem, quam habet, potest vouens de illa disponere; sed ita se habet hic, ergo. *Prob. Min.* Nam licèt actiones subditi, & illius opera subiecta sint Superiori, tamen si ipse non impedit, est voluntarius interpretatiuè, & videtur voluntariè potestatem concedere, eo quod materia illa, & obiectum est bonum.

2 *Ex dictis sequitur.* Quod si subditus voueat rem in Religione prohibitam, tale Votum non erit validum, nam regulariter ea prohibentur in Religione, vel quæ sunt mala, vel ad minus inferunt nocumentum Religioni. *Si roges.* Quid dicendum est, quando subditus vouet rem, quam nesciebat esse prohibitam, postea tamen scit? *Respondetur.* Quod nec etiam tunc Votum est validum, eo quod præsumi debet subditum noluisse facere contra prohibitionem Prælati, præterquam quod ignorantia, vt communiter dicunt Theologi, tollit rationem voluntarij; cum ergo ignorauerit talem rem esse prohibitam præsumendum est fuisse inuoluntariam. Vnde non est necessarium petere irritationem talis Voti. Si autem auferatur postea talis prohibitio, incipiet Votum obligare, quia per prohibitionem non est factum irritum Votum, sed solùm suspensum. *Ratio est.* Quoniam Votum illud ex natura sua erat obligatorium, si non interuenisset prohibitio; ergo illa sublata manet Votum in sua vi. Ex quo infert *Aragon*, quod si ille Religiosus mutet domicilium, & in illa domo, ad quam peruenit non est talis prohibitio, tenebitur illud Votum seruare propter rationem factam.

3 Secunda *conlusio.* Quæcumque Vota de rebus voluntariis à Monacho emissa possunt à Prælato irritari, v. g. de orando, ieiunando, &c. *Probatur conclusio.* Omnia illa subiacent potestati Prælati; ergo poterit illa irritare. *Difficultas* autem maior est, an Votum de rebus necessariis ad salutem, vt de non mentiendo, de non furando possit à Prælato dispensari? Communiter Doctores tenent partem affirmatiuam. Sed Vtrum in tali Voto possit interuenire irritatio Superioris? non conuenit inter Doctores. Cæterum sententia affirmatiua est longè probabilior, quam tenet *Soto libr. 7. de iustitia, quæst. 3. art. 1.* Et probatur. Quoniam licèt illa materia, vt modò diximus, non sit subiecta Prælato absolutè, est tamen subiecta quatenus cadit sub libertate Voti. *Secundò probatur.* Quoniam illa noua obligatio, quæ oritur ex Voto, non est quare eximatur à potestate Prælati, est enim libera, & libere fecit Votum, cum ergo possit subditus consequi vitam æternam absque ista noua obligatione voti, & ex alia parte hæc noua obligatio sit posita in consilio, poterit per Superiorem irritari.

4 Vltima *conclusio.* Votum subditi de transeundo ad strictiorem Religionem potest Prælatus dispensare, non tamen irritare. *Probatur*, quia quando subditus fecit tale Votum, ita erat constitutus sub potestate Prælati, vt teneretur implere eius voluntatem. Ergo. *Secunda verò pars probatur.* Nam materia illius Voti est res, quàm debet subditus implere, quando fuerit extra potestatem istius Prælati; ergo illam non potest irritare. *Prob. Conseq.* Quia materia illa, prout exercenda tempore promisso, non subiacet potestati istius superioris.

Soluuntur Argumenta.

5 P*Artem negatiuam tenet Richardus in 4. dist. 38. quæst. 4.* quem videtur sequi *Angelus*, & *Rossella Verbo Votum Monachi*, videturque fauere *D. Th.* dum dicit in *hoc articulo.* Non esse firmum Votum sine consensu Prælati. Quæ sententia *probatur primò.* Quidquid Religiosus est, totum est Prælati, non solùm quantum ad rem quam habet, verum etiam quantum ad omnia opera, quæ exercere potest; ergo non adueniente consensu Superioris quæcumque Vota de istis rebus emissa sunt inualida. *Patet cons.* Nam de re, quæ ad alterum pertinet nemo potest disponere sine ipsius voluntate. *Confirmatur primò.* Nam in aliis rebus quando rem alienam promittit, talis promissio est inanis, & frustranea, sed subditus vouens sine licentia sui Prælati promittit rem alienam; ergo. *Confirmatur secundò.* Monachus, qui vouet dare rem aliquam sibi ad vsum applicatam, si hoc fiat sine voluntate Prælati, tale Votum non habet firmitatem secundum communem sententiam. Ergo neque etiam respectu aliorum operum, siquidem etiam omnia illa Prælati voluntati subduntur.

6 Secundò. Ad vouendum requiritur libertas; hanc non habet Monachus sine dependentia sui Prælati respectu cuiuscumque rei Ergo. *Probat. Minor.* Nam si alicuius est propriè Dominus, ergo non transtulit se, & quidquid habere potuit in manus Prælati, quod est contra totalem traditionem, quæ exhibetur in Religiosorum Voto. *Confirmatur.* Quia omnis materia Voti à Religioso emissi est subiecta Prælato; ergo sine illius consensu nullam habebit firmitatem. *Vltimò.* In omni Voto Religiosorum semper includitur hæc conditio, *si Prælato placuerit*, aliàs enim faceret contra obedientiam promissam; ergo quamdiu illi non constiterit hanc esse voluntatem Prælati, tale Votum emissum non erit validum. *Prob. cons.* Nam quæcumque promissio conditionata non sortitur effectum non adimpleta conditione, vt patet in illo, qui promisit se aliquid facturum si Deus illi concederet, quod petebat.

7 Ad *primum resp.* Quod licèt Religiosus se, &

omnia sua transtulerit in manus Prælati, potest tamen de rebus non prohibitis à Prælato emittere Votum, quoniam in illis omnibus promissionibus subintelligitur talis conditio, nisi Prælatus aliter dispofuerit; hæc enim est subiectio, quam subditus habet per professionem respectu Prælati. Cùm ergo hæc materia promissa à subdito non sit prohibita, validum erit Votum de illa emissum. Et hæc solutio est notanda per quam patet ad duas Confirmationes. *Ad secundum resp.* libertatem per se requisitam ad vouendum eam esse, quod sit de materia, vel de obiecto non prohibito à Prælato, non enim Monachus ita transtulit suam libertatem, vt censeatur seruus, sed liber. Et per hoc patet ad confirmationem. *Ad vltimum resp.* Verum esse quod in Voto Religiosorum includitur illa conditio. Cæterum rationabiliter est præsumendum, Prælatum voluntarium esse interpretatiuè, siquidem ille non impediuit, & ex alia parte est de materia bona. Quod si *D. Thom.* inueniatur oppositum harum Conclusionum tenuisse, explicandus est, quod Vota Religiosorum non habent firmitatem absolutam, eo quod Prælatus potest illa, vel irritare, vel dispensare, etiamsi subditus renitatur in ordine ad talem dispensationem, vel irritationem.

Ex dictis oritur breue dubium, vtrum Vota facta de licentia Prælati possint postea ab ipso dispensari, vel irritari? *Richardus* vbi supra tenet partem negatiuam. Nam vt ipse existimat, ad firmitatem Voti sufficit sola voluntas Prælati, & consensus illius; ergo postquam illa accessit iam erit ita firmum, vt postea ab ipso dispensari non possit. *Et confirmatur*: nam per hoc, quod Prælatus dedit facultatem subdito vouendi, videtur à se abdicasse potestatem, quàm habet ad irritandum illud; ergo.

8 *Opposita tamen sententia* est verior, & tenenda. Itaque licèt Prælatus talem facultatem dederit, potest nihilominus in illo Voto dispensare, & aliquando irritare, quod patet euidenter: Nam licèt Monachus ex facultate sui Prælati vouerit, adhuc tamen manet illi subiectus, illa enim facultas non extraxit voluntatem subditi, & omnes eius actiones à potestate Prælati, ergo facultas manet in Superiori dispensandi illud Votum, vel irritandi. *Confirm.* Nam facultas, quàm tribuit Prælatus nunquam fuit ordinata, vt subditus à sua potestate eximeretur, sed voluit quod maneret sicut erat antea; ergo. Quod si aliquando Prælatus irritauerit Vota sine causa, peccabit quidem; quia est infidelis Deo in re graui, irritatio tamen illa valida erit, multa enim malè fiunt, quæ tamen facta tenent.

9 *Ad rationem autem dubitandi resp.* Quod Votum illud emissum post licentiam Prælati dicitur validum, & firmum, quia est obligatorium, eo quod habeat iam secum adiunctam Superioris facultatem, & sine rationabili causa illud irritari non potest. Cæterum cùm Prælatus semper maneat Dominus actionum subditorum, potest post datam facultatem illud annullare. Et per hoc patet ad Confirmationem. Dicimus enim, quod non fuit voluntas Superioris cedere iuri, quod habebat, sed solùm, quod haberet maiorem firmitatem, quàm antea habebat Votum, nihilominus tamen dependenter à suo beneplacito, vt quando sibi visum fuerit expedire tale Votum dispensare, vel irritare possit.

10 *Sed adhuc videtur vrgere difficultas*; quia promissio facta homini à Religioso, vxore, vel seruo ex licentia Superioris, mariti, & domini de reddenda aliqua re, non potest irritari; ergo similiter dicendum est de Voto, & promissione facta Deo. *Resp. neg. conseq.* Nam quando prædicti dant facultatem, vt promissionem faciant de danda aliqua re, & acceptatur ab aliquo, acquisiuit iam dominium, illius rei; vnde sine præiudicio, & iniuria alterius talia Vota irritari non possunt. Cæterum respectu Voti facti Deo, hoc non reperitur. Vnde quando in Bulla Cruciatæ conceditur facultas relaxandi iuramenta, vel Vota commutandi, intelligitur de illis iuramentis, & Votis, quæ non vergunt in detrimentum tertij. *Secundò potest responderi.* Quod si antequam promissionem implerent, etiam de licentia suorum superiorum vellent mutare sententiam, non tenebuntur adimplere, si superioribus id placuerit, quoniam nondum habent alij ius acquisitum in re, sed ius ad rem. Ita *Caiet. in hoc art. & Soto 7. de iustit. quæst. 3. art. 1.* Subditus autem non peccat sequendo voluntatem Prælati, quando non est error manifestus, nam munus illius est obedire, & non examinare iura maiorum in his, quæ non sunt per se mala. Sit exemplum in illo, qui reddit pecunias Domino illarum, etiam si sciat, quod prodigè consumpturus est illas, nam alius vtitur iure suo, licet in illo vsu peccet.

11 *Hic solet disputari.* Quis posset Vota irritare, quæ, & quomodo, & explicare, quæ sit differentia inter irritationem, & dispensationem; sed quia horum omnium est differentia communis, quam optimè in hoc articulo explicat *Aragon*, modo ab his hic supersedemus, videantur omnia in illo. Solùm dubitandum est, vtrum vxores possint irritare Vota virorum. In quo dubio non est concors sententia Doctorum. Alij enim sic, alij autem aliter tenent. *Aragon in hoc art. dicto 1.* tanquam probabilius estimat, vxores posse irritare Vota illa, quæ impediunt actum matrimonialem, ipse enim, & Authores, quos pro hac sententia adducit, existimant, quod quantum ad hoc sunt æquales vxor, & maritus; ergo qua ratione potest maritus Vota vxoris irritare, quæ impediunt actum matrimonialem, poterit etiam vxor similia Vota irritare, excepto Voto peregrinationis terræ Sanctæ in subsidium eius. Oppositam tamen sententiam censeo probabiliorem. Et dico quod vxor non potest aliquod viri Votum irritum facere. *Probatur.* Tum quia vxor non est superior respectu viri, sed absolutè inferior. Ergo. Tum ex vsu; in huiusmodi enim Votis semper petitur à Prælatis dispensatio, quod est signum Vota valida fuisse, & vxorem non posse irritare.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum Votum emissum à filio dum erat sub potestate Patris, possit à Patre irritari dum est extra curam illius?

1 Circa hunc articulum, vt doctrina eius rectè intelligatur, notanda est differentia status, & sciendum est, qui sint anni pubertatis, vel impubertatis: quibus scitis, facile erit cognoscere, quæ Vota sint valida, & quæ non, quæ irritabilia, quæ vero nulla. Anni autem pubertatis in pueris est 14. in fœminis 12. de quo fusius videatur Aragon. Partem negatiuam tenet *Magist. Soto lib. 7. de iustit. quæstione 3. articul. 2. & Aragon in hoc art.*

Opposi

Oppositam tamen sententiam, scilicet, quod parentes possunt irritare omnia vota filiorum siue realia, siue personalia emissa ante pubertatis annos, etiam post impletum tale tempus, tenet *Caietanus infr. quæst.* 189. *art.* 5. vouit v. g. filius castitatem, ieiunium, aut Religionem ante annos pubertatis, & post dictos annos incepit tale votum explere, fortè existimans se non habere remedium, imò verò nec Pater irritauit existimans se non posse irritare tale votum, dicit, quod Pater potest irritare talia vota, & hanc sententiam *Caietani* existimo probabiliorem. *Et probatur eius ratione*: nam votum filiorum emissum ante annos pubertatis est conditionale dependens à consensu parentum tanquam à conditione necessaria: sed post impletos etiam annos pubertatis adhuc remanet votum conditionale, & non redditur absolutum; ergo si parentes contradicant, votum annullatur, quoniam in voto conditionali ablata conditione tollitur vis voti. *Secundo probatur*. Parentibus concessa est potestas ad cassanda filiorum vota ante annos pubertatis, vt prospicerent temeritatibus, & imprudentiis filiorum, quas sæpissimè committunt in illa ætate; sed ex eo quod postea filij impleuerint annos pubertatis non desinit esse imprudens, & temerarium votum, quod emiserint ante annos pubertatis, ergo.

Soluuntur argumenta.

3 ARguitur fundamento *mag. Soto.* Quia potestas ad annullanda filiorum vota non est in in parentibus, nisi vsque ad tempus præfinitum lege, sed tempus à lege præfinitum est annus pubertatis; ergo translacto tali tempore, parentes carent tali facultate. *Confirmatur* a simili. Si mancipium dum esset sub heri potestate, aliquid vouit, herus autem toto tempore seruitutis non irritauerit votum, si postea heres manumittat mancipium, non poterit postquam manumisit irritum facere tale votum sui liberti; ergo.

Resp. Quod tempus præfinitum à lege ad irritanda filiorum vota determinatum est tantum quantum ad vota, quæ post tale tempus emissa fuerunt. Cæterùm quantum ad vota facta ante tale tempus perseuerat potestas in parentibus ad irritanda illa toto vitæ tempore. *Ad confirmationem resp. neg. conseq.* quoniam filiorum vota facta ante annos pubertatis idcirco possunt à parentibus irritari, quoniam filij carent vsu rationis perfecto, qui requiritur ad vouendum, & ideò talia vota censentur non prudenter facta. Cæterum mancipiorum vota potest herus irritare, ob id tantum, quod sunt de re ipsius heri, post manumissionem verò iam libertus est sui iuris, ac propterea tenetur suum votum implere etiam Domino priore contradicente.

4 *Sed dubitabis*: Vtrùm parentes possint aliqua vota personalia filiorum post 14. annum facta irritare? sed de hoc videatur *Aragon*, cuius sententiam existimo esse veram. *Dubitatur* etiam breuiter, vtrum votum solemne, quod emittitur in sacri Ordinis susceptione, si fiat à puero habente vsum rationis, etiam ante annos pubertatis sit validum? *& videtur quod non*, quia votum solemne Religiosorum inducit multo maiorem obligationem, quàm votum solemne clericale, sed votum solemne Religionis non est alicui statui adiunctum ante annos pubertatis, & si fiat, potest cassari à parentibus, ergo à fortiori votum Clericale potest à parentibus cassari.

5 Nihilominus tamen pars affirmatiua est vera, & sententia *Caietani* hìc, & *mag. Soto* vbi suprà, scilicet quod tale votum non potest à parentibus irritari: & probatur ratione *Caietani.* Ordo sacer est status eximens eos, qui initiantur sacris, à patria potestate: sed votum solemne continentiæ Clericorum sequitur ad nouum statum ex Ecclesiæ statuto: ergo tale votum est omnino exemptum à paterna potestate, exemptum inquam per accidens, siue per aliud, scilicet ratione Ordinis sacri. Quare benè *Caietanus* philosophatur in hoc loco dicens, quod id, quod est absolutè inconueniens, scilicet filium eximi à patria potestate, non est inconueniens per accidens, siue per aliud. *Confirmatur.* Puer ille post receptum ordinem sacrum cogitur ex Ecclesiæ statuto perseuerare in tali ordine; sed votum continentiæ est coniunctum Ordini sacro ex statuto Ecclesiæ; ergo compelletur perseuerare in tali voto etiam inuitis parentibus. *Ad arg. neg. conf.* Quia votum solemne Religionis non est adiunctum alicui statui, sed est ipsamet assumptio status, quocirca, si eximeretur à patria potestate, ratione sui eximeretur, quod est magnum inconueniens. At vero votum Clericale, vt dicebamus, eximit ratione alterius, scilicet Ordinis sacri.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrùm possit in Voto siue absolutè, siue in Voto solemni continentiæ fieri dispensatio?

1 PRimæ parti articuli respondetur affirmatiuè, scilicet quod in voto potest fieri dispensatio. Hæc conclusio est de fide. Et probatur ex communi traditione Ecclesiæ à tempore Apostolorum vsque ad nostra tempora deriuata. In qua re cum grauissima sit, non potuit errare Ecclesia. Constat autem de multis commutationibus, dispensationibus, irritationibus, & interpretationibus Votorum à Summis Pontificibus factis. Colligitur etiam hæc conclusio ex illo Matth. 18. *Quodcumque ligaueris super terram*, &c. Præterquam quod cùm Respublica sit perfecta, debet habere potestatem condendi leges, & eas quando bono communi expedierit, abrogandi; ergo hæc authoritas etiam in Ecclesiastica Republica debet residere, cum sit omnium perfectissima.

2 *Secunda conclusio.* Clerici solùm obligantur ad castitatem seruandam iure humano Pontificio, & consequenter Votum, quod in susceptione sacri Ordinis emittunt, potest dispensari. Hæc conclusio est certissima, & communis sententia Doctorum exceptis *Vualdensi lib. de Sacramentis*, *c.* 128. *&* 129. *& de Sacramentalib. cap.* 66. *& Clitoueo lib. de controuer. Sacerdot. capit.* 13. Et probatur prima pars conclusionis (nam secunda pars ex primæ partis probatione dependet) Sacerdotium secundum se non exposcit castitatem, cum possit dari sine illa, vt patet in Sacerdotibus Græcorum, & legis antiquæ; ergo non est de iure diuino. *Patet. conseq.* Nam ius diuinum in omni lege deberet seruari, vbi curreret eadem ratio Sacerdotij. *Si dicas*: quod saltem Sacerdotes legis gratiæ propter

propter excellentiſſimũ munus, ſcilicet propter miniſtrationem Corporis, & Sanguinis Chriſti, tenebuntur de iure diuino ad caſtitatem ſeruandam, licet in aliis Sacerdotibus hoc non inueniatur. *Contra.* Ergo iam Sacerdotium non habet annexam Caſtitatem ſecundum ſe de iure diuino, ſiquidem in multis ſingularibus oppoſitum reperitur. Deinde etiam, nam Sacerdotes Græcorum verum adminiſtrant Corpus, & Sanguinem Domini, & & nihilominus vxores habere permittuntur. Et tandem licèt maior perfectio reperiatur in ordine ad miniſterium in Sacerdotibus legis gratiæ, quam in antiquis propter excellentiſſimum munus, hoc tamen non probat, quod caſtitatem ſeruare ſit de iure diuino, ſed ſufficit, quod ſit de iure poſitiuo. *Probatur ſecundo.* Nam Clericus ex vi voti ſolemnis ſolùm ſe obligauit ad vacandum rebus diuinis, & vt intereſſet diuinis officiis; itaque hoc eſt obiectum Sacerdotij ſecundum ſe, ergo cætera alia non includit de iure diuino, ſed ſolùm ex determinatione iuris poſitiui. *Si dicas,* quod eſſe vxoratum eſt impeditiuum huius quod eſt Deo vacare. *Contra.* Quia licèt non ita perfectè hoc munus exerceretur à Sacerdote vxorato, non tamen probat, ſimpliciter eſſe neceſſarium illud, ſcilicet, eſſe ſine vxore ad illum finem obtinendum.

Soluuntr ar gumenta.

3 Contra primam concluſionem ſunt duo Argumenta difficilia. *Primum eſt.* adimpletio voti eſt de iure diuino naturali; ergo non poteſt ſummus Pontifex diſpenſare. *Ant. patet.* nam poſt emiſſum votum manet homo aſtrictus de iure diuino ad illius obſeruantiam. *Conſeq. vero prob.* nam in his, quæ ſunt de iure diuino, & naturali non poteſt Summus Pontifex diſpenſare. *Secundum argumentum eſt.* Nam in promiſſione facta, & acceptata ab aliquo non poteſt diſpenſari à Pontifice ſine alterius conſenſu, cui facta fuit promiſſio; ergo neque in promiſſione facta Deo, ſiquidem illam acceptauit. *Confirmatur.* Illud, quod per votum promittitur, iam eſt ipſius Dei per particularem promiſſionem, ergo non poteſt tollere illud Pontifex, ſiquidem eſt iam ſub poteſtate Dei.

4 *Ad primum* multas ſolutiones adducit, & refellit *Aragon.* Ipſe tamen quaſi ex propria ſentententia reſpondet. Quod licet impletio voti ſit de iure diuino, & naturali, in diſpenſatione Superioris nihil circa ipſum votum fit, ſed tantùm tollitur ius illius, dum Superior iudicat non debere in tali caſu, & reſpectu talis perſonæ ligare cum iſtis circumſtantiis. Vnde licèt ſtante lege omnes ad illius obſeruationem teneantur, poteſt tamen abrogari lex per cuius ablationem tollitur talis obligatio, ſic in propoſito dicendum eſt reſpectu voti. Solutio iſta non eſt propria iſtius Authoris, vt ipſe putat, ſed eſt expreſſa *D. Thom. ſolut. ad* 2. licèt ſit magis extenſa, & explicata.

Ad ſecundum cum ſua Confirmatione *reſpondetur*, quod promiſſio alteri facta non poteſt tolli, nec in ea diſpenſari, quia iam alter acceptauit, & acquiſiuit dominium in re, vel ius ad rem: vnde fieret illi iniuria, ſi ipſo inuito alter ab illius promiſſione eximeretur. Cæterùm vota, quæ reſpectu Dei conſiderantur, determinantur iam ipſo Deo ſic ordinante, iuxta voluntatem Superiorum, quibus dedit facultatem, vt quando ſibi viſum fuerit expedire, talem voti obligationem tollant, aut diſpenſent; diximus enim ſupra, quod effectus iſtorum inferiorum etiam in moralibus gubernat Deus mediis cauſis ſecundis. Vnde ipſe dixit de huiuſmodi miniſtris, *Qui vos audit, me audit.*

5 Si quis quærat. Vtrùm quando commutatur aliquod votum in aliquam aliam materiam æquiualentem, teneatur, qui emiſit votum, ſeruare illam materiam ex vi voti, an ſolùm ex præcepto commutantis votum? *Reſpondetur* teneri ex vi voti, quod antea emiſit ad obſeruantiam illius materiæ. Itaque ſi talem materiam frangat, tenebitur explicare circunſtantiã ſacrilegij, nã commutatio hoc dicit ex natura ſua, quod obligatio antiqua, licèt non iam coarctata ad materiam promiſſam, ſed extenſam ad æquiualentem. Itaque tollitur materia, non tamen obligatio voti reſpectu alterius æquiualentis.

6 *Sed eſt argumentum contra hoc.* Nam per commutationem videtur votum tolli abſolutè, licèt determinetur altera materia à confeſſore. *Quod probatur,* quia iſte noluit ſe obligare niſi ad iſtam materiam ſolùm, quando emiſit votum; ergo ad alteram materiam tantùm tenebitur ex determinatione confeſſoris, & non ex vi voti. *Et confirmatur.* Obligatio voti requirit neceſſario actum volũtarium reſpectu materiæ promiſſæ, ſed iſte, qui emiſit votum nunquam talem materiam promiſerat; ergo ad illam non tenebitur ex vi Voti. *Reſpondetur*, quod quamuis formaliter, & explicitè actus voluntatis eius non fuiſſet circa iſtam materiam commutationis, virtualiter tamen, & implicitè voluit omnem illam materiam, in quam confeſſarius vellet votum illud commutare; vnde eo ipſo, quod ille ſit voluntarius, vt ſibi commutetur votum, extendit voluntariè obligationem antiquam ad materiam deſignandã per Confeſſariũ.

7 *Secundo principaliter* arguitur contra ſecundam concluſionem, ad probandum quod votum ſolemne ſit adiunctum Ordini ſacro de iure diuino, in quo conſiſtit tota difficultas. Non eſt magis de eſſentia Religionis caſtitas, quam Ordinis, nec è conuerſo; ergo qua ratione iure diuino tenetur Religioſus obſeruare caſtitatem, & Clericus. *Prob. Ant.* nam in vtroque ſtatu, ſcilicet Religioſo, & Clericali caſtitas ſolemniter profitetur. *Confirmatur.* Cùm Sacerdos rebus diuinis debeat intendere, & in illis occupari, ſi eſſet vxoratus diſtenderetur ad ea, quæ vxoris ſunt, quomodo placeat vxori. Et diuiſus eſſet, vt dicit *D. Paulus*; ergo his, qui ſacris rebus intendunt, præcipitur de iure diuino caſtitas. *Secundò.* Nam ſi Sacerdotes filios haberent, fieret, vt Iure hæreditario parentibus ſuccederent in beneficiis, quod in magnam perniciem, & confuſionem cederet, ergo. *Tertiò.* Tractatio corporis, & ſanguinis Chriſti, quæ eſt materia circa quam exercetur miniſterium Clericorum requirit munditiam maximam, & honeſtatem; ergo ad iſtud munus obeundum præcipitur caſtitas de iure diuino. *Confirmatur.* Sacerdotes in lege veteri, quando per ſuum tempus ſeruiebant templo, abſtinebant ab vxoribus, ergo in lege gratiæ maior abſtinentia in ipſis requiritur.

8 *Reſpondetur.* Quod licèt quantum ad aliqua æquiparentur vota Clericorum, & Religioſorum, ſcilicet, quantum ad ſolemnitatem, & quantum ad hoc, quod eſt impedire matrimonium, non tamen æquiparantur quantum ad hoc, quod eſt eſſe diſpenſabilia, vel non diſpenſabilia. *Ad alia argumenta*, quæ pro contraria ſententia feruntur, *reſpondetur*, quod ſunt quædam coniecturæ piæ, & rationes probantes conſonum eſſe, quod caſtitas

præcipi

præciperetur Clericis à Pontificibus, non tamen esse præceptam de iure diuino. Sed in fine huius dubij notandum est; quod si Clericus per falsam relationem dispensationem obtineret, talis dispensatio esset nulla, & matrimonium, quod contraheret non esset validum, quia Summus Pontifex respectu talis dispensationis censeretur inuoluntarius. Cætera ad istum articulum pertinentia, scilicet, quid sit votum irritare, dispensare, cōmutare, interpretari, videantur in Aragon in hoc articulo.

ARTICVLVS XIX.

Vtrùm in voto solemni Religionis à Monacho emisso possit summus Pontifex dispensare?

1 DVbium hoc graue, & difficillimum est inter Scholam Theologorum, & Iusperitorum agitatū; est enim scitu dignissimum, an sit in Ecclesia Dei potestas ad huiuscemodi rem? in qua quæstione tota Iuristarum copia tenet partem affirmatiuam, cuius Authores adducit *Soto* vbi supra, & *Aragon in hoc art.* & sunt pro hac parte valida argumenta, quæ infra sunt adducenda.

2 Sententia tamen Theologorum probatur primò. Matrimonium ratū non consummatum dissolnitur iure diuino per professionem solemnem; sed Papa non potest dispensare in matrimonio rato non consummato. Ergo neque etiam in voto solemni continentiæ. *Consequentiat patet* euidenter à fortiori, nam si in id, quod est minoris vinculi, non potest cadere Pontificis dispensatio: ergo neque etiam in id, quod est maioris. *Minor verò prob.* Nā si in matrimonio rato non consummato posset dispensare, sequeretur, quod vir viuente priori vxore posset aliam ducere: quod apparet falsum, nam indissolubilitas est de ratione matrimonij: matrimonium autem ratum etiam non consummatum est verè, propriè, ac simpliciter matrimonium. *Explicatur vis huius rationis.* Et supponamus, quod ille qui matrimonium contraxit profiteatur solemniter, iam dissoluitur primum matrimonium, supponamus etiam, quod post professionem Pontifex cum illo dispensat, iam ille manebat liber à sua professione. Ergo poterat postea matrimonium contrahere. Ergo viuente priori vxore poterit aliam ducere.

3 *Respondent Canonistæ* huic rationi, quod Pontifex dispensare potest in matrimonio rato non consummato, & adducunt aliquale exemplum ad hoc explicandum: nam sicut si moriatur vir, postquam contraxit matrimonium, & posteà resurgat, potest aliam vxorem ducere, quia primum matrimonium iam fuit morte terminatum, ita poterit ille dispensatus ducere aliam vxorem, quia primum matrimonium fuit terminatum in morte, qua iste est mortuus sæculo Religionem solemniter profitendo. *Huic solutioni consentit Caietanus in hoc art.* Cæterum falsum communiter reputatur etiam à maiori parte Iuristarum, quod Pontifex in matrimonio rato nō consummato possit dispensare. Et habet maximum fundamentum in Scriptura sacra, præcipuè ex illo *Marc.* 10. vbi referens Christus verba *Adam* dicit, *Quos Deus coniunxit, homo non separet.* Et certum est, quod loquebatur de matrimonio rato nō consummato, quia *Adam* nondum nouerat vxorem suam, vt patet ex *Genes.* 2. & etiam infrà refert sacra Scriptura, *Cognouit ergo Adam vxorem suam Euam.* Præterquam quod non saluant qualiter sit de intrinseca ratione matrimonij indissolubilitas. Et licèt verum sit, quod in morte naturali terminatur primum matrimonium, tamen ante illam quotiescumque vir sit exemptus à voto Continentiæ, reputabitur maritus prioris vxoris.

4 Secundò probatur Theologorum sententia. Monachus per professionem solemnem totaliter se Deo tradit, & Religioni. Itaque non dicitur esse suus, sed totaliter Dei, & Religionis; ergo non potest per dispensationem aliquam ab illo auferri res, cui facta est totalis traditio. *Si respondeas:* Quod etiam per vota Clericorum est totalis traditio, & hoc non obstante possunt dispensari. *Contra.* Nam illa traditio non est totalis, & absoluta sicut Religiosorum. Tum quia Clericus solùm se tradit respectu illius ministerij, ad quod assumitur, scilicet, vacare Deo, & rebus incumbere diuinis. At verò Religiosus in omnibus se totaliter tradit Deo. Tum etiam quia licèt esset omnimoda traditio in Clericis, tamen continentia in illis, sicut diximus, est de iure Pontificio, in quo Pontifex dispensare potest. *Confirmatur.* Nam Religiosus de Iure diuino, & naturali est iam Deo traditus totaliter per professionem; ergo Religio acquisiuit iam verum dominium circa illud: ergo irrogabitur iniuria Religioni, & Deo, si dispensetur cum illo.

5 *Tertio probatur ex cap. Monasterium*, adducto à *D.Thom.* Qui quidem locus efficacissimus est pro hac Theolorum sententia; expresè enim habetur ibidem, quod sicut Pontifex in habenda proprietate cum aliquo Monacho dispensare non potest, sic etiam nec in voto continētiæ solemniter emisso. *Nec valet respondere.* Quod licèt de potestate ordinaria non possit, potest tamen de potentia absoluta. In ordine ad hoc explicandum sunt multa exempla in Theologia. *Hac inquam solutio non valet.* Nam certissimum est inter omnes Doctores, nunquam Pontificem dispensare regulariter in voto solemni continentiæ, sed solùm quando concurrunt grauissimæ, & vrgentissimæ causæ; de hoc sensu loquitur Pontifex in *cap.* adducto.

6 Quartò *probatur.* Ex illa Historia de *D.Matth.* quæ solet adduci, qui noluit dispensare cum *Iphigenia Moniali*, vt nuberet, quamuis Rex promitteret se, & suos conuersuros esse ad fidem. Et licèt *Caietanus* reiiciat istam Historiam tanquam non authenticam, tamen refert illam *Abdias*, qui fuit coætaneus temporibus Apostolorum, recipiturque communiter ab Ecclesia vniuersali. Ex quo facto tale conficio argumentum. Nam si aliqua ratio maxima vrgeret in ordine ad dispensandum, maximè conuersio totius Regni, sed adhuc non obstante noluit Apostolus dispensare; ergo. *Vltimo probatur.* Si tantùm esset vnus homo coniugatus in mundo, cuius coniux esset sterilis, non posset dispensari cum isto, vt duceret aliam, eo quod esset contra ius diuinum naturale; ergo neque etiam propter aliquam causam quamtumvis grauissimam in voto solemni continentiæ. Quæ enim maior ratio potest esse, quàm bonum totius mundi? *Conseq. prob.* Nam vtrumque est de iure diuino naturali. Propter hæc argumenta sententia Theologorum sine dubio est certa, vel saltem probabilior.

Soluuntur argumenta.

7 PRo *Iuristarum sententia arguitur primò.* Illud quod est maioris boni impeditiuum habet sufficientem

ficientem causam, vt in illo dispensetur: sed tale est votum continentiæ Religiosorum: ergo. *Maior manifestissima est*, quoniam cùm votum extendatur ad ea, quæ sunt magis Deo accepta, non debet esse de his, quæ sunt maioris boni impeditiua, nec in hoc debet censeri voluntaria diuina voluntas. *Minor vero prob.* Nam maius bonum est, bonum totius Reipublicæ, vel Regni, quam bonum particulare istius Religionis, & Monachi, ergo quando contingat similis necessitas, & non possit aliter illi subueniri, quàm per hoc medium, scilicet, vt dispensetur in voto solemni continentiæ, tunc erit dispensabile concurrente huiusmodi necessitate. *Explicatur vis argumenti*: In casu, quo si dispensetur cum Religioso, vt nubat, confœderantur duo regna inter se maximè distantia, & restringamus casum ad has angustias, vt nisi dispensetur cum Religioso Regnum deuoluetur in potestatem Hæretici, ex quo quantæ clades, quantaque mala, tā in spiritualibus, quàm in tēporalib. Regno contingere possunt, nemo est qui dubitet.

8 Dupliciter poterat ad hoc responderi. *Primo* cum *D.Thom.* quod pax illorum Regnorum potest per alia media firmari; vnde non est restringenda res ad istud medium præcisè. *Contra* hanc solutionem replicatur sic, & supponamus, quod fuerint attentata alia media, quæ humano modo possunt inueniri, & nihilominus nullum sortita sunt effectum, & non est aliud, nisi vt coniungatur successor vnius Regni cum filia alterius Regis: tunc enim non currit solutio *D. Thom.* quoniam iā humano modo de hac re tractatum est, & nihil in ea profecerunt. *Deinde* etiam ex natura rei nullum medium est adeò efficax ad pacandos, & confœderandos animos quàm coniunctio consanguinitatis inter duo regna; ergo cùm hoc sit efficacissimum medium, & alia non multum habeant firmitatis, eligendum est, vt dispensetur cum Religioso, vt possit matrimonium contrahere.

9 Secundo potest responderi ad argumentum *D.Tho.* quod in illo casu per accidens poterit dispensari in voto continentiæ ratione illius grauissimæ necessitatis, per se autem, & ex natura sua votum solemne continentiæ est indispensabile. Esse autem per se indispensabile, & per accidens dispensabile non sunt opposita. *Contra.* Nam opposita sententia non dicit, quod votum solemne continētiæ Religiosorum est dispensabile per se, sed solū quo in aliquibus casibus propter vrgentissimas causas alicuius Regni, vel magni boni communis. Ergo solutio ista incidit in opinionem contrariam.

10 Respondetur solutionem *D.Th.* esse sufficientissimam. Ad primam impugnationem *Respondetur.* Quod de illo, qui professionem facit debemus procedere quasi si re vera esset mortuus, cum sit iā motuus seculo. Vnde in ordine ad quærenda media, sic se debent gerere homines, ac si non essent in mundo. *Et cum arguitur*, quod nullum aliud remedium est præter istud. *Respondetur*, quod sicut pro salute totius mundi non potest Pontifex dispensare in præceptis Decalogi, eo quòd sunt de iure naturæ, & diuino, sic etiam nec in voto Religiosorū. Per hæc patet ad secundā impugnationē.

11 Sed vt magis explicetur hæc solutio, & doctrina totius dubij, *Arguitur sic.* Status Monachalis non est intrinsecè coniunctus, imò neque tanquam propria passio cum isto homine, sed est accidens commune quinti prædicabilis illius; hæc enim propositio *Petrus est Monachus*, est sicut ista *Petrus est albus*; ergo potest separari status Monachalis ab isto homine, sicut albedo à Petro. *Probatur consequ.* Nam accidentia quinti prædicabilis non habent necessariam connexionem cum subiecto. *Respondetur primò.* Quod albedo respectu niuis est accidens quinti prædicabilis, & tamen non est in rerum natura potentia, vt separetur à niue. *Secundo respondetur*, & meliùs, quod licèt Religio, vel Monachatus accidat huic homini absolutè considerato, & quantum ad hoc nulla sit differentia inter ipsum, & subiectum respectu albedinis, tamen si consideretur iste homo, vt traditus totaliter Deo per professionem, iam dicit necessariam connexionem illud prædicatum cum hoc subiecto. Vnde Respondetur in forma, Monachatus est accidēs istius, *distinguo Antecedens.* Istius absolutè considerati, *Concedo.* Istius iam traditi Deo per professionem, *Nego.* Et sic est inseparabilis.

12 *Si autem dicas*: Hæc propositio *Iste homo est Religiosus*, est absolutè accidentalis; ergo prædicatum illud nullam connexionem necessariam habet cum subiecto. *Respondetur disting. Ant.* Si enim consideretur iste homo absolutè, *transeat Antecedēs.* Si autem consideretur, quatenùs ex parte subiecti includitur hæc conditio, scilicet, *Totaliter Deo traditus*, sic constituit prædicationem necessariam. Est duplex exemplum huius, alterum in Logica, alterum in Theologia vt hoc explicetur. In Logica hæc prædicatio *Homo est species*, si ly *Homo* absolutè consideretur, est accidentalis, si autem consideretur ex parte subiecti iste modus, scilicet conceptus conceptu communi, sic erit prædicatio necessaria, & essentialis. In Theologia ista prædicatio *Deus est homo*, si attendamus vim significationis terminorum est in materia remota. At verò supposito Incarnationis mysterio est in materia naturali, quoniam ex parte, subiecti importatur quidam modus, scilicet, *Deus Incarnatus est homo*, & hæc est ratio, propter quam ex parte subiecti solùm filium concipimus, eo quod solus Filius fuit incarnatus.

13 *Secundo Principaliter Arguitur.* Lumine naturali dictante didicimus bonum commune esse præferendum bono particulari, quoniam illud est maius, & excellentius, sed dispensare in voto solemni alicuius Religiosi cedit in bonum commune, non autem dispensare cedit in bonum particulare; ergo. *Minor. Prob.* Nam ex dispensatione oritur pax, & tranquillitas Reipublicæ, ex eo autem, quod non dispensetur, solùm oritur bonum particulare istius Religiosi; ergo. *Si Respondeas*: quod etiam pertinet ad bonum commune, quod non dispensetur in voto Religiosorum propter bonum Religionum, quæ per omnia regna sunt sparsæ. Vnde hoc maius bonum est, quàm bonum istius Regni, & illius. *Contra.* Nam Religio nullum patitur detrimentum saltem notabile ex eo, quod cum isto Religioso dispensetur in voto continentiæ. At vero Regnum sentit maximam commoditatem. Ergo præferenda est dispensatio. *Ant. Patet.* Nam incommodum, quod Religio potest sentire solùm est carentia istius Religiosi, hoc autem incommodum non debet dici tale respectu eorum, quæ sequerentur, si non esset successor, vel non fœderarentur duo regna.

14 *Confirmatur argumentum primò.* Nullus se potest eximere obligatione iuris naturalis; sed iure naturali tenetur homo pro bono communi matrimonium contrahere, ne deficiat bonum commune; ergo eadem ratione poterit Pontifex dispensare in voto solemni Religiosi. *Confirmatur secundò.* Et

suppona

supponamus, quod aliquis imminenti graui periculo Regni velit emittere Votum, iste talis potiùs teneretur matrimonium contrahere, quàm vouere; ergo etiam post emissum Votum manente eodem periculo, & causa poterit Pontifex dispensare. *Probatur Consequentia.* Nam si commune bonum fuit causa, vt iste non voueret, sed nuberet, eadem ratione erit sufficiens causa, vt possit Pontifex dispensare.

15 Respondetur esse maius bonum, ne violetur Ius diuinum, quam quodlibet aliud bonum creatum, sicut est maius malum violatio Iuris diuini, quam ruina, vel perditio totius mundi, illud enim est bonum infinitum, hoc vero finitum. Itaque Deus in omni genere, & secundum quamcumque rationem continet totam essentiam bonitatis, pax autem, & tranquilitas alicuius Regni, imò totius mundi huic non valent comparari. Itaque non debemus respicere (in quo falluntur multi) hoc quod est, quod iste Religiosus seruet continentiam; sed inspicere Ius diuinum, quod violaretur, si dispensatio esset in Voto illius. Vnde contra oppositam sententiam possumus retorquere Argumentum. Nam lumen naturale dictat bonum commune præferendum esse bono particulari, & maius bonum minori, sed seruare Ius diuinum est bonum magis vniuersale, & maius quam omnia bona creata; ergo propter ista non debet Ius diuinum violari.

16 Ad *Confirmationem Respondetur.* Quod nullus potest eximi à Iuris naturalis obligatione; cæterum hoc debet esse per media licita, & proportionata fini, non est autem medium proportionatum violatio Iuris diuini, vt conseruetur Regnum. In quo fallitur maximè opposita Sententia, tenetur ergo quis, magis consulere bono communi, quam priuato. Verumtamen si in respiciendo bonum commune includatur aliquid ex sua ratione malum, non tenebitur per illud medium talem finem consequi, sic enim posset esse licita fractio præceptorum Decalogi ad consulendnm bono communi, quod est absurdum. *Sit exemplum.* De Iure naturæ tenetur quis consulere propriæ vitæ, cæterum si ad conseruandam illam proponatur illi hoc medium, quod abneget Fidem, vel quod furetur, non poterit per hæc media illi fini consulere, imò in illo casu tenebitur potius mortem optare, quàm illud medium assumere.

17 Ad *secundam Confirmationem Respondetur* cum *Aragon* hic, quod illa Maior intelligitur in Votis simplicibus, quæ tantum sunt promissiones, non autem Voto solemni, quod est totalis traditio; multa enim sufficiunt ad rescindendam promissionem, quæ non possunt totalem traditionem rescindere, vt patet in sponsalibus, & in matrimonio. Vnde dicimus, quod sicut non posset ille contrahere matrimonium, si sciret ex eo periclitaturum bonum commune, & tamen si contraheret, factum teneret, & dissolui non posset; sic etiam in casu confirmationis non posset ille vouere castitatem, si sciret periclitaturum bonum commune, si tamen illam vouisset, illo non obstante, factum teneret & dispensari non posset.

28 Tertio *Arguitur.* In omni Voto etiam solemni intelligitur hæc conditio, *Nisi Pontifex dispensauerit*, ergo in omni Voto etiam solemni potest Pontifex dispensare. *Conseq. patet.* Et *Ant. prob.* Votum est lex quædam particularis, quam sibi homo particulariter præscribit; sed in omni lege, vt iusta sit, intelligitur hæc conditio, *Si non obstat bono cõmuni*; ergo in omni Voto intelligitur, *Nisi Pontifex dispensauerit.* Patet Conseq. Nam ad ipsum maximè spectat prouidere bono communi. *Confirmatur.* Votum continentiæ Clericorum, & Religiosorum sunt eiusdem speciei, sicut suprà dictum est; ergo habent eandem rationem: & consequenter, vel vtrumque est indispensabile, vel neutrum.

19 Respondetur negando, quod intelligatur illa conditio in Voto solemni Religiosorum, scilicet, *Nisi Papa dispensauerit*, nam sicut potest quis contrahere matrimonium, etiamsi damnum sequatur Reipublicæ, & tunc non includitur in eo ista conditio, *Nisi Papa dispensauerit*; sic etiam poterit solemniter castitatem vouere, & tamen quod non includatur illa conditio, quoniam vtrobique est totalis traditio. Argumentum autem probat, quod ille vouens potuisset apponere talem conditionem, non tamen probat, quod necessariò in Voto solemni Continentiæ talis conditio intelligatur, imò oppositum videtur includi, cum enim ipse ex vi actus voluntatis promittat castitatem vsque ad mortem, eius mens, & intentio potius est, quod non dispensetur cum illo, neque apponatur talis conditio.

20 Ad *Confirm. Resp.* concedendo Votum Clericorum, & Religiosorum esse eiusdem speciei, negatur tamen quod sit eadem ratio dispensabilitatis in vno, atque in altero. Dispensabilitas enim in Voto attenditur penes ordinem ad causam extrinsecam, scilicet ad potestatem Superioris, vnde stante eadem vnitate specifica, poterit reperiri hæc distinctio numeralis in ordine ad ipsam. Cum ergo Votum solemne continentiæ Clericorum respiciat Pontificem tanquam causam, ex qua dimanauit obligatio ad continenter viuendum; Votum verò Religiosorum non respiciat Pontificem tanquam authorem, & causam continentiæ Monachalis, sed solum Deum, cum sit de Iure diuino, inde fit vt Pontifex possit dispensare in Voto Clericorum, non autem in Voto Religiosorum.

21 Quarto *Arguitur.* Latria est excellentior virtus quam Castitas, sed Votum latriæ est dispensabile; ergo & Votum solemne Continentiæ. *Probatur Maior.* Nam latria respicit immediatè Deum; Castitas autem immediatè solum continenter viuere; ergo. *Confirmatur.* Supra Votum Continentiæ Clericorum potest fieri dispensatip; ergo etiam supra Votum Continentiæ Religiosorum. *Si dicas:* Quod continentia in Religioso est de Iure diuino, non autem in Clerico. *Contra.* Nam in similibus casibus, quos inter arguendum proponebamus, videtur, quod fiat exceptio ipso Iure diuino dictante, vel saltem debeat interpretari Ius diuinum, quod non se extendat ad similes casus.

22 Vltimo arguitur. Nam licet existenti statu Monachali, nequeat intelligi, quod non teneatur iste ad Castitatem seruandam, potest tamen Pontifex facere, quod iste non sit Monachus; ergo tunc deobligabitur à Voto Continentiæ. Quod autem hoc possit fieri, patet; nam iste liberè se voluit obligare ad statum Monachalem; ergo. *Confirm.* Nam hoc ipsum reperitur in vasis, quæ sunt Deo Consecrata, manentibus enim ipsis non possunt non esse consecrata, poterunt tamen amittere formam vasis, & sic amittunt consecrationem, ergo similiter in Monachis, etsi non possit dispensari manente Monachatu, poterit tamen dissolui.

23 Respondetur. Quod licèt in Voto orationis, aut sacrificij possit Pontifex dispensare, & etiam in Voto simplici Continentiæ, imò & in solemni, si sit de iure positiuo, nõ autem in Voto solemni Monachorum; non quia sit de meliori, & præstantiori obiecto,

obiecto, ſed quia includit totalem traditionem de Iure diuino. Et quidem ſi argumentum aliquid probaret, efficeret etiam, vt Votum de diligendo Deo non eſſet diſpenſabile, quod eſt falſum, nam illa materia quatenus ſubiacet liberæ voluntati ipſius ſubditi, poterit per Prælatum auferri, vel diſpenſari. Quod vero hoc ſequatur, patet, nam obiectum Charitatis eſt præſtantius inter omnia obiecta virtutum; ſi ergo dignitas obiecti attenderetur, hoc eſſet indiſpenſabile, ſolum ergo debemus conſiderare, an includat totalem traditionem, & hanc de iure diuino. *Ad Confirmationem Reſpondetur.* Quod Ius diuinum eſt interpretandum ſicut ſonat, niſi ipſe Deus aliter declarauerit, ſicut fecit reſpectu matrimonij rati non conſummati, quod explicatum eſt à Conciliis dirimi per Votum ſolemne Religionis.

24 Ad *Vltimum Reſpondetur.* Quod ſicut ſtante calice non poteſt fieri, quod non ſit conſecratus, ſic etiam poſt emiſſam profeſſionem non poteſt Religioſus deobligari à tribus Votis Religionis. Probat autem argumentum, quod ſicut per deſitionem calicis deſinit conſecratio, ſic etiam per deſitionem hominis, vt fit in morte deſinit ſtatus Religioſus; viuente autem ipſo, qui promiſit, cum totaliter tradiderit ſeipſum ſecundum quamcumque rationem, quæ ex eius voluntate, & libertate pendebat, & hoc ſit de Iure diuino, non poterit admitti diſpenſatio. *Ad Confirmationem patet ex dictis.* Concludimus ergo, quod cum magis in decorem Reipublicæ Chriſtianæ cedat non diſpenſari in Voto ſolemni Religioſi, quam è contra, ſententia Theologorum, quæ partem tuetur negatiuam probabilior erit, & ſecurior, præſertim cùm ipſa attendat id, quod eſt de Iure naturali, & diuino, ne ſcilicet propter bonum particulare Regni vel totius mundi violetur illud Ius naturale, reſpectu cuius quodcumque bonum creatum habet minimam entitatem.

¶ *Quæſtiones ſequentes Quodlibeticas, quæ pro Academiæ more, Doctorali lauro præmitti ſolent, Author recitandas à Diſcipulis compoſuit. Placuit verò eas huic Tomo inſerere, tum vt multorum Votis copia fieret, eam enim dum recitabantur fecerunt ſitim, quæ vno audiendi hauſtu expleri non potuit, & oculi in voluptatis, & diſciplinæ conſortium hac præli arte vacarentur. Tum præcipuè vt non ſine admiratione conſtet, Virum tot ſeriis, & rigidis occupatum amænioribus iſtis non defuiſſe, & illud opus per indulgentiã, & remiſſionem licuiſſe, quod cum aliàs ſatis eſſet virtuti, etiã virtuti otiũ ſubtraheret. Porrò quoad opus ipſum attinet, noſtrum in primis eſto iudicium Authorem redolere, non ſuppoſitum, & adulterinum, ſed legitimum eſſe, cæterùm tumultuario compoſitum, & non vltima manu perpolitum. Sic verò nos imperfectum relinquimus, quia præſtat ſincero calamo tanti Magiſtri vltroneas, & primas cogitationes miniſtrare, quàm & noſtra tenuitate aliquid, & ſi meditatum addidiſſe.*

QVÆSTIO I. EXPOSITIVA.

AD ILLA VERBA:

Ecce mille argenteos dedi Fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes, qui tecum ſunt. *Geneſ. 20.*

Cur Saram tanto Argenti pondere ad Velamen oculorum vti Abimelech voluerit.

1 MAGNA Conſuetudinis vis, magna temporum, ſucceſſionumque elabentium firmitas. En ipſa antiquitatis authoritas, nihil maius in ſui probationem ſiſtit, quàm ſeipſam, inconſultum eſt quidquid veterum fundamento ſtabilitur, & via illa ſolida, & ſine periculo, quæ multorum attrita pedibus, puluerem potius, quam pollutum exhibet, nitidumque aſpectum, viſui magis, quam inceſſui profuturum. Non poteſt humana mediocritas omnia ſimul capere, & ideò paulatim dirigi, & ordinari, & ad perfectum perduci debuit diſciplina, vt quæ prioribus ſæculis inculta, & vix barbariæ diſpoſita, hirſuta, adhuc & ſpinoſa videbantur, ſucceſſu temporum eliquente, culta redderentur, & polita. Pulchrè Tertullian. cap. 1. de Veland. Virginibus. *Nihil* (inquit) *ſine ætate eſt, & omnia tempus expectant. Denique Eccleſiaſtes, tempus* (inquit) *omni rei. Aſpice ipſam creaturam, paulatim ad fructum promoueri: granum eſt primò, & de grano frutex oritur, & de fructu arbuſcula emittitur, deinde rami, & frondes inualeſcunt, & totum arboris nomen expanditur, inde germinis tumor, & flos de germine voluitur, & de flore fructus aperitur, is quoque rudis aliquando, & informis paulatim ætatem ſuam dirigens eruditur in manſuetudinem ſaporis; ſic & iuſtitia, nam idem Deus iuſtitiæ, & creaturæ, primò fuit in rudimentis natura Deum metuens, dehinc per legem, & Prophetas promouit in infantiam, dehinc per Euangelium efferbuit in iuuentutem, nunc per Paraclitum componitur in maturitatem.* Huc vſque Tertullianus.

2 Ex cuius verbis eam mihi in veſtro conſpectu (Ampliſsimi Patres) mentem conſtituo, quàm ſcil. infirma, impotenſque ſit naturæ noſtræ progreſſio; quàm robuſta conſuetudinis vis, quæ *Natura altera* appellari ſolet. Sed reuera, nõ tam æmula naturæ, quàm illius robur, & firmamentum appellanda videtur: natura enim inchoat, vſus confirmat, illa

prioribus actibus æui infantilibus quibuſdam inſtitis,panniſque obvolvitur, & vt tenuis arbuſcula vix tenera plantatione germinat, & innaſcitur; iſta quaſi robuſta arbor amplificatis radicibus, neque ventorum flatibus mouetur, neque Cœleſtibus inclementiis infirmatur. Ecce præ manibus nobis eſt præclariſſimum ſacræ Abrahami Patriarchæ vxoris exemplum, quod in difficillimi libri Geneſ. Textus expendendum in hac præſenti oratione proponimus. Cum illi in oculorum velamen mille argentei à Rege Abimelecho conſignentur, vt velata facie deberet incedere non ad extraneos tantum, ſed etiam ad omnes domeſticos, ſeu *Ad omnes* (inquit ſacer textus) *qui tecum ſunt*, quaſi velamen pulchritudinis, ac decoris, cum in vſu, & conſuetudine non Virginum tantum,ſed & Matronarum futurum ſit, vt neque domi ad horam illo carere fæminarum pudicitiæ concedatur. Et quia verba noſtri Textus magnis, & illuſtribus Interpretibus difficilia valde viſa ſunt, placet totam facti ſpeciem, quæ in illo *cap.* 20. *Geneſ.* narratur, breuiter expendere, vt inde tam illius textus intelligentiam, quàm Quæſtionis totius Summam euidentiùs exprimamus.

Poſt euerſam incendio Cœleſti Sodomorum Regionem, & terribilem illam in peccatores diuinæ animaduerſionis cenſuram,cum iam nonaginta nouem annorum ætatem Patriarcha Abraham compleuiſſet, decreuit ab illo loco, ſiue propter nefandam tanti ſceleris memoriam, ſiue propter grauem, & inſalubrem Regionis temperiem, ſulphurei cineris teterrimum adhuc ſpirantis ardorem,aliò commigrare cum Sara vxore ſua decennio minori, id eſt octoginta & nouem annorum,& verſus Auſtralem plagam iter colliniēs,vt à mari mortuo recederet,vbi quondam nefandæ illæ ciuitates ſitæ fuerant apud Geraræ vrbem Abimelecho Regi ſubiectam peregrinari conſtituit. Cúmque tāti viri fama non inter vulgares ſolū,ſed etiā inter Regni Primores, atque adeò apud ipſum Regem percrebuiſſet, etiam de ipſa Sara in palatio nunciatum eſt,quam *Sororis* nomine Abrahamus ipſe inter exteros degens occultam,matrimonij cauſa,indigitare ſolebat. Multus de illa ſermo inter Proceres,magna apud Regem commendatio,confabulatio multa,ille pulchritudinem,venuſtatemque ſumma admiratione excolit; alius modeſtiam,totiuſque corporis, etiam ad miraculum vſque compoſitionem, & gratiam,alius prudentiam, diſcretioniſque ſenſum,& verborum grauitatem commendat;alius vrbanitatem, & morum omnium ſuauitatem.Deniq; incomparabilis fæminæ ſpeciem, immenſis laudibus accumulat,non eſt talis mulier,inquiunt,vt alij de Iudith, ſuper terram in aſpectu, in pulchritudine,& in ſenſu verborum. Quid plura? Inſtigat fama, Regem accendit cupido, amor inflammat, & quam nondum viſam mens rumoris tantum penicillo adumbratam hauſerat,ſenſus in viſione obſtupeſcit, hæret in vultu,vincitur in præſentia, plus in Sara quàm in fama recognoſcit, ſuperat vmbræ magnitudinē venuſtatis ſpecies,& corporis veritas.

Denique *Miſit Abimelech Rex Geraræ,& tulit eā.* Ecce tibi per noctem vltor ille diuinitatis oculus, & æterna diuini Numinis cenſura Abimelechū vrget,& facti rationē expoſcit, neque minori ſupplicio,quàm morte plectendum pronuntiat, niſi intactam adhuc,& incognitam à ſe alieni thori vxorem Patriarchę reſignet: *En* (inquit) *morieris propter mulierem,quam tuliſti,habet enim Virum.* Felix Rex,quē ſomnium correxit, non hæſitauit,non diſtulit, non amor,non ardens hiantis flamma cupidinis obcæcauit,& tenuit, neque ſaltē diſputare permiſit, an ſomnio diſſuadenti crederet,quod tā bona fide videns ſpoponderat. Conſurgit ipſe nocte, moras omnes abiicit, torporem diſcutit, & vocatis ſeruis ſuis omnibus, verba diuina refert, oracula exponit. Timent omnes, & vrgentē deſuper diuinæ executionis vindictā ſeria retractatione ſatagunt inflectere, & emollire, & vocato Abrahamo, dataque ſatisfactione, variiſque cumulatis muneribus, tantum ad ipsā Sarā,cuius venuſtate,& gratia fuerat captus,ſeria ſiquidē, ſed non facilibus miſteriis obſtruſa, & recondita admonitionis verba profert. *Ecce* (inquit) *mille argenteos dedi fratri tuo,hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum ſunt,& quocumque perrexeris, mementoque te deprehenſam.* Sic Rex ille iam temperans, iam Dei flagello monitus, & abſtinens, ad Saram non iam pulchritudine ſua vulnerantem, ſed caſtitate ſanantem, ſed Dei gratia fulgurantem.

Difficultas autem huius Textus naſcitur ex duplici principio, primo quia illud pronomen *hoc*, quod in noſtra editione vulgata habetur,& referre videtur argentum datū Abrahamo,ex quo deberet Sara ſibi velamē faciei comparare, ſi Hebraicā originē conſulamus,non refert argentū,ſed ipſummet Abraham,redditque hunc ſenſum, *Mille argenteos dedi fratri tuo,ecce ipſe,* ſcilicet Abrahā, *erit tibi in velamen oculorū.* Secundo oritur alia Difficultas ex illo verbo *Mementoque te deprehenſam*, pro quo in Hebræo habetur, *Et increpata eſt.* Quia videlicet his verbis,non tam conſolationem, quam reprehēſionē Abimelech ipſi Saræ induxerit. Vtrumq; valdè difficile eſt,qua videlicet ratione voluerit tantū pecunię Abimelech Rex Abrahamo elargiri,vt ipſemet pro velamine oculorum vxori ſuæ deſeruiret, quam adeò ſibi fidelem,& temperantē fuerat ſēper expertus? Neque minori caret difficultate quomodo Abimelechus Saram increpari iure potuerit, cum ipſa in culpa non fuerit, quod ab ipſo adamata & ſolicitata, & ad proprij thori vinculum fuerit accita? Certè totum orationis pondus eò deuergit, quod id ſolùm Abimelech in Sara negligentiæ, atque incuriæ duputauerit, quod inuelatam eam vidiſſet,& ſolemnem hunc apud omnes gentes morem,& conſuetudinem fœminas velandi,in domo tanti Prophetæ, in tam prudenti, ac modeſtiſſima fœmina deſiderauerit. Hinc de velamine mulierum præſertim ante nuptias, aliquando quoque in Eccleſia agitatū eſt, quod *Tertullianū* compulit vt de *Virginibus velandis*, tractatum integrū ſcriberet, quo morem iſtum, conſuetudinemque, non in Eccleſia tantum, ſed etiam inter Nationes, & gentium Regnis vſitatum, abundantiſſimè demonſtrat. Sed quid ſi tantæ antiquitatis conſuetudo iſta ſit, vt etiam in Sara à Paleſtino Rege fuerit vindicata, certè in Scriptura primum *Velaminis* nomen ſic dedicatum inuenimus,neque hoc in Virgine, ſed in nupta, & vxore, eaque longæua, ſed & exemplum habemus in Rebecca, ſed deſpōſata,quę cum ad ſponſum perduceretur,viſo adhuc à longè Iſaac in agrum ad meditandum egreſſo, tollens cito pallium, operuit ſe, itaque ſimul ac ipſum cognouit eſſe quem de longinquo perſpexerat, inquit Tertullianus de Veland. Viginib. c.11. *Non ſuſtinuit dextera colluctationem, neque oſculi congreſſionem,neque ſalutationis communicationem,ſed confeſſa quod ſenſerat,id eſt, ſpiritu nuptam, negauit Virginem velata:ibidem oſtendit etiam nuptias de aſpectu, & animo fieri quemadmodū ſtu-*

prum. Hæc sunt antiquissima, quæ reperiri possunt velationis exempla. Sed in desponsatis, & vxoribus tantum. Inde etiam apud Ethnicos, & Barbaros consuetudo inoleuit, vt velatæ mulieres ad virum ducantur dum maritantur, quod vsque adeò verum est, vt *Nuptiæ* inde nominentur, scilicet à *Nubendo*, aut *Velando*, quia dum matrimonio Virgines traduntur quasi in signum pudicitiæ flammeo aliquo, aut velo quasi nubeo operiebantur. Hinc illud Varron.lib.4.de lingua Latina. Neptunus quod mare terras obnubat, vt nubes cælum, à nuptis, id est, opertione, vt antiqui; à quo nuptu, nuptiæ dictæ: quò etiam illud Poëtæ alludit: *Lutea demisso sui lauit flammea vultus.*

6 *Altius tamen* Apostolus velamenti huius originem repetens, ad ipsa prima naturæ iura eam reuocare videtur consuetudinem, dum sic Corinthios alloquitur cap. 11. 1. ad Corinth. *Vos* (inquit) *ipsi iudicate, decet mulierem non velatam orare Deum? Neque ipsa natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi; Mulier vero, si comam nutriat, gloria est illi, quoniam capilli pro velamine ei dati sunt.* Ecce totius velamenti in mulieribus origo, nempè ipsa naturæ institutio, vt illi cedat in gloriam si caput suum velatum habeat, quoniam ipsamet Capillorum densitas, & comæ diffusio quanti decoris sit, ac gratiæ velamentum capitis in muliere, apertissimè demonstrat. Nam vt rectè Clemens Alexandrinus inquit in suo Pædagogo lib.3. cap.3. *Deus voluit fœminam quidem esse glabram, ac leuem. Sola coma, sicut equum iuba, sponte naturæ exultantem: virum autem, cum sicut leones barba ornasset, virilem etiam fecit hirsuto pectore, quod quidem est roboris, ac imperij indicium*; quamque vt ipsius naturæ lege mulier subiecta viro creata est; ita in subiectionis signum caput ei à natura tam officiosa capillorum paratura velatum est, vt quasi dimisso capite incederet, quæ supra caput suum impositam potestatem ipso naturali velamine profiteretur; qua ratione difficilis Pauli locus in plano sensu venit intelligendus, cum de muliere dicit: *Ideo debet mulier potestatem habere supra caput propter Angelos*, quasi dicat; velari debet mulier, & ab ipsa ei natura capillamentum in velamen capitis datum est, vt cognoscat potestatem supra caput suum habere, idque *propter Angelos*, id est, propter *Superiores*, quibus gubernanda, & erudienda traditur mulier, neque enim ipsam docere, aut gubernare decet, quod Angelorum munus est, sed discere ab aliis, & gubernari. Quamquam etiam opportunè Clemens Alexandrinus non improbante Theophylacto super *cap.11.1.ad Corint.* intellexerit præcipi ab Apostolo vt mulier *Potestatem*, hoc est, *Velamen* habeat super caput propter Angelos, id est, propter iustos, & Ecclesiæ Ministros, ne hos ad fornicationem alliciat, & scandalizet. Sed & neruosius, Tertullianus lib. de Velandis Virginibus, cap. 7. *Adumbrari* (inquit) *debet facies tam periculosa, quæ vsque ad cœlum scandala iaculata est, vt cum Deo existens, cui rea est Angelorum exterminatorum, cæteris quoque Angelis erubescat, & malam illam aliquando libertatem capitis sui comprimat, iam nec oculis hominum offerendam.* Eam quippè aliquorum sui temporis opinionem, Tertullianus hic prosequitur, qui locum illum Genes. 6. *Cùm vidissent Filij Dei filias hominum quod pulchræ essent, acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerant*, de Angelis intellexerunt quod in fœminarum pulchritudinem exarserint, & ob peccatum illud de cœlo exterminati sint. Itaque & in subiectionis signum, & pudicitiæ insigne velamen mulieris oculis, & capiti ipsa naturæ prouidentia elargita est, vnde neque ab ipso primordio natiuitatis vestitur pudor, sed cum incipit concupiscentiæ tributum pendere, & pati quod alterius ætatis est: *Ex quo se intelligere cœperit* (inquit Tertullianus relatus) *& sensum naturæ suæ intrare, & de Virgine exire, & pati nouum illud, quod alterius ætatis est, nam & Principes generis Adam, & Eua quamdiu intellectu carebant nudi agebant, at vbi de arbore agnitionis gustauerunt, nihil primùm senserunt, quam erubescendum, itaque sui quique sexus intellectum tegmine notauerunt, sed etsi propter Angelos velanda est, sine dubio ab ea ætate lex velaminis operabitur, à qua potuerunt filiæ hominum concupiscentiam sui adducere, & nuptias pati.* Ita Tertullianus loco citato cap.11.

Habemus igitur velaminis originem in mulieribus tantæ antiquitatis censeri, quantæ & ipsa institutio naturæ, neque ab illius vsu, & consuetudine potuerunt diuertere, nisi quæ ab ipsius naturæ legibus aberrauerunt, & impositam supra caput suum potestatem, subiectionémque naturæ, & omnem pudicitiæ decorem in ipsa oris compositione refulgentem detegendo prostituerint. Neque hoc solius Apostolici præcepti vigor est, sed eruditio consuetudinis, & naturæ, cum etiam ante Christi aduentum, tam Iudæorum, quàm Gentilium fœminas velatas incedere consueuisse exploratissimum sit. De Iudæis fidē facit Tertullianus lib.de corona militis cap.4. *Apud Iudæos* (inquit) *tam solemne est fœminis earum velamen capitis, vt inde noscantur.* De Gentilibus in primis nobile exemplum refert ex *Homero Clemens Alexand. lib.3. Pædagogi* de Creusa Æneæ vxore, quæ ob insignem honestatem, neque cum Troia quidem caperetur, perterrita se velamine detexerit, sed etiam dum ab incendio fugeret velo tecta permansit. De mulieribus Romanis id æquè docet *Valerius Maximus lib.6.c.3.* dum refert horridum Caij Sulpicij Gallij maritale supercilium, nam vxorem dimisit, quia eam capite aperto foris versatam cognouerat. *Tacitus* quoque *lib.14.* de Popea Sabina inquit: *Rari in publicum gressus, idque velata parte oris, ne satiaret aspectum, vel quia sic decebat.* De Græcis mulieribus testis est Apuleius in illis verbis quæ refert lib.11.de Asino aureo: *Mulieres candido splendentes amicimine, &c.* De Laconis omnium fœminarum laudatissimis illud à Plutarcho litteris mandatū est in Apophtegmatibus Laconicis: *Virgines Laconicas aperta facie, maritatas vero velatas prodire solitas, ea nimirum ratione, vt illæ sic maritos inuenirent, istæ vero iam maritos habentes aliis placere non curarent.* Sed tamen ista Lacænarum Virginum consuetudo, neque laudari potest, neque probari, sed vt Pædagogus Christian. inquit lib.2.c.20. *Sicut probro datur Lacænis Virginibus quod supra genua vestes coarctarent, ita neque laudatur quod sic detecta, & inuelata facie Virgineus pudor, quasi venalis exponeretur, vel potius perderetur.* Denique de Arabibus mulieribus Tertullianus in cap.17. de velandis virginibus ita inquit; *Iudicabunt vos Arabiæ fœminæ Ethnicæ, quæ non caput, sed faciem quoque ita totam tegunt, vt vno oculo liberato contentæ sint dimidiam frui lucem, quàm totam faciem prostituere, quas propterea infœlicissimas ait Regina quædam Romana; quæruntur adamare, magis quàm adamari possint. Curassent vel ex alterius infœlicitatis, & quidem frequentioris immunitate fœlices, quia facilius adamari, quàm adamare fœminæ possint.*

8 Præscripsimus hucusque quæstionis nostræ, atque

que

que orationis fundamenta, germinato præſidio, eoque indiſſolubili, & inconcuſſo firmata, nempe & naturæ origine, & alterius naturæ, ideſt, conſuetudinis vigore roborata. Reſtat ad principalem ſcopum difficultatis, quæ in propoſitis verbis excitata eſt, aciem intendere Diſputationis. Cur ad velamen oculorum Saræ tantum argenti pondus Abimelech expenderit, dum inquit: *Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum:* Vel ſi Hebraïcam originem ſequamur, quod non argentum illud, ſed ipſe Abraham deberet eſſe in velamen oculorum ipſi Saræ, quid conſequentiæ eſt mille argenteos ei donari à Rege, vt deinceps ipſemet ſeruiat pro velamine oculorum vxori ſuæ.

Sed fortè curioſus aliquis in ipſo difficultatis limine, inquiret quantam pecuniæ ſummam iuxta Scripturæ veriorem computationem exiſtimandum ſit in illis mille argenteis comprehendi, vt eam in oculorum velamina à Sara comparanda Abimelechus deſtinaret? Sane enim exiguam, aut mediocrem ſummam non fuiſſe, pronum eſt exiſtimare cùm Regia manu, & quidem munificentiſſima elargiretur, & tantæ fœminæ, quæ in Regium thalamum nuper ſublimatam Reginam effecerat Abimelech. Qui putant *Argenteos* ſignificare Regales noſtros, longè à vero errant, quippe Regales noſtri drachmæ ſunt, cum octo ex illis vnciam vnam argenti efficiant, vncia autem octo drachmis conſtat, non enim rectè componuntur multa, quæ in ſcriptura ſignificantur *Argentei* nomine, ſi ſolùm regales noſtros nomine *Argentei* intelligamus, v. gr. cum dicitur Iudam accepiſſe triginta argenteos pro Chriſti Domini proditione, quos cum poſtea in templum ante Sacerdotum oculos proiециſſet, *Emerunt ex illis agrum figuli in ſepulturam peregrinorum*, qui vtique ſuburbanus erat, & proximus vrbi Hieroſolymæ. Quis autem poterit dicere agrum tantæ capacitatis vt pro omnium peregrinorum ſepultura poſſet inſeruire, & tantæ exiſtimationis, quia ſuburbanus erat, triginta regalibus emi poſſe? Sed quid adhuc neque poteſt dici emptum fuiſſe agrum ex illis Iudæ argenteis, ſed non ex illis ſolis, ſed pretio quod deerat ſuppleto ab ipſis Principibus Sacerdotum; nam *Lucas actor.* 1. planè inſinuat, non niſi ex illa pecunia agrum fuiſſe emptum, cum inquit: *Et hic quidem poſſedit agrum ex mercede iniquitatis*, quaſi nullo alio pretio, quam *iniquitatis mercede*, in illam emptionem expenſo.

6 Similiter cum dicitur 2. *Paralipomen.* 1. *cap.* Quod negotiatores Salomonis emebant quadrigam equorum ſexcentis argenteis, & equum centum quinquaginta, quis credat Regios equos, & quadrigis eius deſtinatos tam paruo emi pretio, vt equos centum quinquaginta regalibus conſtaret, præſertim temporibus illis cum tanta eſſet argenti copia vt quaſi lapides æſtimarentur. Imò ipſamet ſcriptura ſe explicat, quæ 3. *Reg.* 10. id quod dicitur in Paralipomen. *Quadrigam ex Ægypto emi ſexcentis argenteis, & equum centum quinquaginta.* Exponitur ibi, quod egrediebatur quadriga ex Ægypto ſexcentis ſiclis, & equus centum quinquaginta. Siclus ergo & argenteus pro eodem reputatur, eſt autem ſiclus dimidium vnciæ, atque adeò quatuor regalium noſtrorum continet pondus. Quod etiam manifeſtè apparet in monetis illius temporis, quæ adhuc durant, & ſeruatur Hebraïcus ſiclus argenteus in Bibliotheca Regia ſancti Laurentij ad Eſcurialem, necnon apud *D. Laurent. Ramir. de Prado*, vbi pondus ſicli quaſi quatuor regalium noſtrorum apparet. Sed quid adhuc egemus teſtibus, dum re à me ipſo viſa, veritatem hanc teſtificari valeam, cum multis enim ab hinc annis, Hiſpania noſtra à Sarracenis ſatis foret deuaſtata, eximiæ æſtimationis, & in magno numero Sanctorum reliquiæ, quæ iam huc, iam illuc iactabantur, tandem ex antiquiſſima nobiliſſimáque ciuitate Toletana in ciuitatem Ouetenſem Hiſpaniæ noſtræ reſtauratricem, in Eccleſiam Cathedralem, quæ vulgo dicitur, *S. Saluador*, magna cum incolarum fœlicitate attulerunt, inter quas vnus eſt ex illis argenteis, quibus Chriſtus Dominus venditus fuit, quem cum ego dum vidi, attentè conſiderarem, figura, magnitudine, & aliis maximè ſimilem eſſe monetæ, quæ in noſtra Hiſpania dicitur *Real de aquatro*, accuratiſſimè obſeruaui.

10 Quapropter ſi hanc ſequamur regulam ſupputationis argenteorum, tantundem erit dediſſe Abimelechum mille argenteos Abrahamo in velamen oculorum Saræ, ac dediſſe illi mille ſiclos, hoc eſt, quatuor millia Regalium noſtrorum, præſertim ſi aliquorum Rabbinorum ſententiam ſequamur, quam recitat, & probat *Benedictus Arias Montanus in Dictionario Syro Chaldaico* in verbo *Keſeph*. Et planè ex Maiorum ſuorum diligentia, & obſeruantia deſcribit Elias Leuita in lib. cuius titulus eſt, *Tiſcbi*, qui inquit hanc vocem *Argenteus*, ſi poſita reperiatur in Pentatheuco, ſignificare *Siclum vnum*. Si verò reperiatur in Prophetis, *Libram*, debere intelligi; ſi verò in Hagiographis exprimi illa voce *Talentum*, ſeu *Cantarum*, quam etiam diſtinctionem approbat *Cardinalis Baronius, Tom.* 1. *Annalium, anno Chriſti* 34. *num.* 16. Ex illa colligit triginta argenteos, quibus Iudas vendidit Chriſtum, triginta fuiſſe libras argenti, hoc eſt, noſtro Hiſpano computu, *Sexcenta marcos de plata*, 4800. *Reales de a ocho*, eo quod argentei iſti reperiuntur in libris Prophetarum; ex quibus Matthæus cap. 27. citat vaticinium agens de hoc pretio Iudæ: *Tunc* (inquit) *impletum eſt, quod dictum eſt per Hieremiam Prophetam dicentem, & acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiauerunt à filiis Iſrael, & dederunt eos in agrum figuli.* Et ex eadem doctrina Nos colligimus, mille illos argenteos, quos dedit Abimelech in velamen oculorum Saræ, cum inueniatur hoc nomen poſitum in *Pentatheuco*, hoc eſt, in libro *Geneſis*, non *Libras* ſignificare argenti, ſed *Siclos*, hoc eſt ſemi vnciam, & in Hiſpano computu eſſe 1000. *Reales de aquatro.*

11 His itaque de valore illius Regiæ largitionis diſputatis, vt ad rem quæſtionis noſtræ deueniamus, certè ſi tanto pretio velamen oculorum Saræ comparandum erat, non tam velum, aut ſimplex linteum quàm pretioſiſſimum ornamentum capiti tegendo, aut ſericum, aut aureum ab Abimelecho illi deſtinatum videtur, dum tantum argenti pro velamine expendendum offertur, quo ſanè facto non tam pudicitiæ defenſionem, quam irritationem libidinis in velando capite procuraſſet, cum ex flammeo illo, ſeu velo tantæ æſtimationis, ſeu pretij, omnium in ſe oculos excitaret, ſiue effloreſcentis purpuræ viuacitate, ſiue flammantis ſerici decore, ſiue effulgentis auri irradiatione. Et quis ſic Regia manu ornatam, ac velatam Saram aſpiceret, qui non proniori iudicio in Abimelechi amores, quam in Saræ pudicitiam propenderet? Sanè tantùm abeſt Saram ſibi tam grandis pretij velamentum, aut ornamentum capitis voluiſſe comparare, vt illius potius exemplo Petrus Apoſtolus Chriſtianas mulieres ad

modestiam cultus exhortetur 1. Petri 3. *Quarum* (inquit) *non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples, sic enim aliquando & Sanctæ mulieres sperantes in Deo ornabant se subiectæ propriis viris, sicut Sara obediebat Abrahæ Dominum eum vocans.* Quo loco Apostolus ornatum Sanctarum mulierum, præsertim Saræ, in exemplum proponit Christianis fœminis ad cultum, & mundum muliebrem, ne videlicet aurei velamenti circumdatione, aut cultioris indumenti amictu, pompam ostentent, sed interioris modestiæ incorruptibilitate, quasi ditiori, ac locupletiori cultu Dei oculis appareant, quem cultum in Sara fuisse subiectionem ad proprium virum, demonstrat, vt planè respexisse videatur Apostolus ad locum istum, quem in præsenti explicatione versamus. In quo iuxta Hebraïcam originem non ipsum argentum in velamen oculorum comparandum, sed ipsum Abrahamum velaminis loco, deinceps futurum Abimelech designat, quippe cum subiectio tanta Saræ ad proprium virum, quasi sub eius patrocinio, & custodia tectam, velatamque, ac securam deinceps redditura sit.

Sed tamen quia defendenda nobis est lectio Vulgatæ, qua Ecclesia vtitur, in qua etiam post emendam factam à Sixto V. & Clemente VIII. habetur pronomen *Hoc*, referens non ipsum Abraham, sed illud argentum quod ei donatum fuit à Rege, scilicet mille siclorum pondus in oculorum velamen, altius oportet tanti pretij valorem velo capitis destinatum examinare, ac discutere. Et erit profectò aliquis, qui rem superficialiter tangens, à difficultate se immunem putet respondendo non decuisse munificentiam Regiam id solùm argenti, & pecuniæ præbere, quod tenui linteo, aut velo comparando sufficeret, sed occasione flammei conquirendi in largitatem ampliorem sese effudisse. Sed hoc vt generali tantum sermone difficultatem expedit, ita minus planè, & adæquatè satisfacit: eadem quippe ratione posset largioris huius muneris occasionem Rex sumere ex aliis næniis, aut xeniolis, quæ fœminarum solent ornatibus destinari, puta pro annullis, fasciolis, pectoralibus, calceolis, linteaminibus, theristeis, acubus, & mille aliis huiusmodi nugis, in quarum expensionem posset Abimelech suam Saræ exhibere munificentiam. Sed his omnibus omissis, quæ muliebrem mundum aut componunt, aut exornant, solùm velandis oculis, & tegendo capiti, potius quam ditando, valorem illum consignat. Et hic est præsentis concertationis scopus, aut potius nodus, cur solis mulierum oculis velandis tantum argenti licet expendere, aut donare, cum exornandis non liceat?

13 Rectè igitur locus iste nos docet, & sapienter admodum Abimelech admonuit sic Abrahamum muneribus cumulatum dimittere, vt nihil de tantis facultatibus, & diuitiis, quibus ipsum, & Saram locupletabat, ad oculorum lenocinia, ad luxum, ornatumque vestium deseruiret, sed occultandum potius, & velandum esse oculis quidquid pretiosum esset, aut splendidum, neque excusari nobiliores, & diuites fœminas si maiorum diuitiarum titulo vti rebus suis ad ostentationem cultus, non ad occultandum se, & pauperibus elargiendum permittant. Pulchrè Cyprianus in lib. de disciplina & habitu Virginum, ad medium: *Locupletem* (inquit) *te dicis, & diuitem, sed non omne quod potest, debet & fieri, neque desideria prolixa, & de sæculi ambitione nascentia vltra honorem, ac pudorem Virginitatis extendi, cum scriptum sit, omnia licent, sed non omnia ædificant. Cæterum si tu te sumptuosius comas, & per publicum notabiliter incedas, oculos in te iuuentutis illicias, suspiria adolescentium post te trahas, concupiscendi libidinem nutrias, suspirandi fomenta succendas, vt & si ipsa non pereas, alios tamen perdas, & velut gladium te, & venenum videntibus præbeas, excusari non potes, quasi mente casta sis, & pudica. Redarguit te cultus improbus, & impudicus ornatus, neque computari iam potes inter puellas, & virgines Christi, quæ sic viuis vt possis adamari.* Et paulò infra: *Diuitem te sentiant pauperes, locupletem sentiant indigentes, patrimonium tuum Deo fœnera, Christum ciba vt Virginitatis perferre gloriam liceat, vt ad Domini præmia venire contingat, multorum precibus exora. Commenda illic thesauros tuos, vbi fur nullus effodiat, quo nullus insidians grassator irrumpat. Possessiones tibi, sed cælestes magis compara, vbi fructus tuos, ac perennes, & ab omni contactu iniuriæ sæcularis immunes, neque rubigo atterat, neque grando cædat, neque Sol vrat, neque pluuia corrumpat.* Hucusque Cyprianus.

14 Ecce tibi ex tam eloquenti argumento, ac vehementi stylo tritam Abimelech ad Saram apostrophem elucidamus, & pandimus. Locupletabat Rex ille Saram in tantis Abrahamo datis muneribus, sed & pudicam, continentémque inter diuitias, & rerum omnium abundantiam fore cupiebat, rem difficilem, & cunctis sæculis raram tantæ fœminæ commendabat, illo igitur verborum circuitu ad ipsam vsus est, quo non ipsam tantum, sed frugales omnes, ac modestas doceret mulieres, qua ratione res adeo dispares inter se maritarent, & conferrent, frugalitatem & diuitias, pudicitiam, & abundantiam, nimirum si scirent nihil sibi esse ostentandum, sed occultandum oculis, quidquid maioris pretij, & æstimationis videretur: *Hoc* (inquit) *tibi sit in velamen oculorum.* Vt videlicet & ornata sis, & pudica, & pulchritudine decoris diues, & laude castitatis abundans, vt claudas oculos, ne videant vanitatem inter tanta diuitiarum ornamenta, & tegas faciem, ne pulchritudo sit splendens, & scandalo possit esse, & periculo, nam vt rectè in libro de cultu fœminarum cap. 2. nos admonet Tertulianus: *Non tantum nostra, sed & aliorum causa versatur in studio periculosissimi decoris, & ideo non tantum confictione, & elaboratæ libidinis suggestu recusandum est, sed etiam naturalis speciositatis oblitterandum dissimulatione, & incuria, vt proinde oculorum incursibus molestum; nam & si accusandus decor non est, vt fœlicitas corporis, vt Diuinæ plasticæ accessio, vt animæ aliqua vestis vrbana. Timendum tamen est, vel propter iniuriam, & violentiam spectatorum, quæ etiam Pater fidei Abraham in vxoris suæ specie pertimuit, & sororem mentitus Saram salutem contumelia redemit.* Sanè vix dici potest quantum ad ostentationem decoris exardescat fœminarum cupiditas, cum tamen vt ibi *Tertullianus* subdit, propriè vsus, & fructus pulchritudinis corporis luxuria sit, sed tamen & si animi intemperantia, & prostitutio corporis castitate seruatur, tamen laude sola formæ frui, vt de bono corporis gloriari quænam est (quantumcumque pudica) quæ recuset?

15 Hæc nimirum venustatis, & decoris expansio lenocinia sibi de gemmarum fulgore, & vestium pompa depromit, & ad gloriæ, & ambitionis votum inflammata cupiditas, pretia etiam rebus ipsis accendit, ita vt etiam integra patrimonia, & census

latissimos

latiſſimos in vrna hæc ornamenta diffundant. Quod iterum idem Author in *libr.* de Habitu muliebri circa finem ſic reprobat, & ſolita illa ſua viuacitate ſic expungit; *Breuiſſimis loculis patrimonium grande profertur* (loquitur de ornatu, & iocalibus fœminarum) *vno lino decies ſeſtertium inſeritur, ſaltus, & inſulas ceruix fert, graciles aurium cutes Kalendarium expendunt, & ſiniſtra per ſingulos digitos de ſaccis ſingulis ludit, hæ ſunt vires ambitionis, tantarum vſurarum ſubſtantiam, vno & muliebri corpuſculo baiulare.* Ita Septimius, quem locum ſatis alioquin obſcurum ex Iacobi Pamelij, & Phenani annotationibus ſic illuſtro: *Breuiſſimis loculis patrimonium grande profertur,* id eſt, ſcriniis, ſeu arculis, quibus quaſi repoſitoriis monilia, & iocalia ſua mulieres reponunt, quæ vtique monilia tanti nonnunquam pretij ſunt, vt magnum patrimonium adæquent, & millia multa denariorum. *Vno lino decies ſeſtertium inſeritur.* Id eſt in aliquo filo, vel lineo panno inſeruntur gemmæ, aut vniones decies ſeſtertium pretium valentes. Quod pretium ad noſtrum Hiſpanicum numerum, & modum deductum æquiualet viginti quinque aureorum millibus; quod imitatus *D. Hieron.* in vita *S. Hilarion.* de ſui temporis mulieribus, dixit, Quæ vno filo, vel villarum inſerunt pretia, ideſt, margaritas, aut vniones filo nectunt, quæ pretia æquant, aut ſuperant villarum. Neque mirum, cum apud Plinium legamus *lib.9. capit.* 35. vnionem (vulgo *Perla*) Cleopatræ tantæ raritatis fuiſſe, vt centies ſeſtertio æſtimaretur, hoc eſt ducentis quinquaginta aureorum millibus: ingens vtique ſumma, & vix fidem factura. Idem Plinius eodem loco ſubdit de ornatu, & monilibus alterius fœminæ nomine Ollia, nimirum æſtimata fuiſſe quadringenties ſeſtertio, hoc eſt, vno aureorum millione, vt proinde mirum non ſit, quod idem Author de expenſis mulierum, pro gemmis, & ornatu, ſuo tempore factis dixit *lib.* 12. *cap.* 18. Millies centena millia ſeſtertium omnibus annis India & ſeres, peninſulaque illa noſtro imperio adimunt, hoc eſt, duos milliones aureorum cum dimidio.

16 Pergit Tertullianus: *Saltus, & inſulas tenera ceruix fert*; hoc tanti valet aliquando monilium collo, aut ceruice pendentium pretium, vt inſularum, & ſaltuum, id eſt, montium valori coæquetur. *Et graciles aurium cutes Kalendarium expendunt*, hoc eſt, inaures, quæ auricularum cuti inſeruntur, tanti valoris ſunt, vt etiam libros domeſticarum expenſarum, quæ in ſingulis menſibus fiunt exuperent, hoc enim nomine *Kalendarij* intelligi, ideſt *liber ratiocinij*, ſeu expenſarum, quæ ſingulis menſibus fiunt, docet locus ille apud Senecam Epiſtol. 88. vbi inquit: *Diuitem illum putas, quia aurea ſuppellex etiam in via illum ſequitur, quia in omnibus prouinciis erat, quia magnus Kalendarij liber voluitur circa.* Denique concludit Tertullianus, *Quia & ſiniſtra per ſingulos digitos de ſaccis ſingulis ludit*, hoc eſt, digiti talibus annulis ornantur, quod quilibet digitus in valore annuli ſaccum argento plenum circumducit, & quaſi illo ludit. Quò etiam ſpectat illud Sancti Cypriani libro de bono pudicitiæ, *Quid cùm digiti tali auro onerati, neque introire poſſunt, neque egredi, vtrum vſus expoſcitur, an patrimonium inani pompa mōſtratur.* Et Plinius de ſui tēporis moribus in iſtis inanibus ornamentis, lib. 33. c. 2. *Manus* (inquit) *& prorſus ſiniſtræ maximam authoritatem conciliauere auro*: Et infra: *Multis hoc modis vt cætera omnia luxuria variauit, gemmas addendo exquiſiti fulgoris, cenſuque optimo digitos onerando.* Hæc quæ breuiter de ſuperfluo, & inani mulierum ornatu ex veterum monumentis deprompſimus, quantum diuina cenſura prædamnentur, vt Dei oculis ſint inuiſa, cum vix inter tot luxuriæ faces, & ambitionis ardores caſtitas ipſa continere ſe poſſit, non ſemel Diuina Scriptura nos admonet, cum ſicut optimè idem Tertullianus aduertit *lib. de cultu fœminarum capit.* 12. *Ciuitas illa valida quæ ſuper ſeptem montes, & plurimas aquas præſidet, Apocalyp.* 17. *cum proſtitutæ à Domino appellationem meruiſſet, quali habitu appellationi ſuæ comparata eſt. Sedet certe in purpura cum coccino, & auro, & lapide pretioſo, quæ maledicta ſunt, ſine quibus non potuit maledicta, & proſtituta deſcribi. Thamar illa quia ſe expinxerat, & ornauerat. Geneſ.* 38. *Idcirco Iudæ ſuſpicioni viſa eſt quæſtui ſedere, quia ſub velamento latebat, habitus qualitate, quæſtuarium mentiente, & fecit vt quæſtuariam, & voluit, & compellauit, & paſtus eſt.* Sic Tertullianus.

17 Sed quanto ponderoſius Scriptura ipſa diuina ornatum iſtum, & lenocinantis, atque irritantis luxus ſpeciem, cum inquieta, & præcipiti fœminarum libidine coniungit, cum Prouerbior. cap. 8. ſic inquit: *Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio præparata ad decipiendas animas, garrula, & vaga, quietis impatiens, neque valens in domo conſiſtere, pedibus ſuis nunc in plateis, nunc iuxta angulos inſidians, apprehenſumque iuuenem deoſculatur, & procaci vultu blanditur dicens; victimas pro ſalute deuoui, hodie reddidi vota mea, idcirco aggreſſa ſum in occurſum tui deſiderans te videre, & reperi, intexui funibus lectum meum, ſtraui tapetibus pictis ex Ægypto, aſperſi cubile meum myrrha, & aloë, & cinnamomo, veni inebriemur vberibus, fruamur cupitis amplexibus.* Ecce in quem terminum & finem meretricius ille cultus, & nimium quæſita ornatus ſolicitudo deducit, neque vnquam facile diues, & ambitioſa veſtium cultura, & varietas admittitur, niſi cùm caſtitati bellum inducitur. Pulchrè Ambroſ. locum iſtum Prouerbiorum amplificans, *libr. de Cain & Abel cap.* 4. ſic periculum blandientis huius ſuauitatis, ac defluentis ornatus, ac decoris nobis inſinuat; *Illa* (inquit) *meretricio procax metu, infracto per delicias inceſſu nutantibus oculis, & ludentibus iaculans retia, quibus pretioſas iuuenum animas capit* (*oculus enim meretricis laqueus eſt peccatoris*) *quencumque viderit ſenſu dubio prætereuntem in angulo tranſitus domus ſuæ ſermonibus adoritur gratioſis, faciens iuuenum volare corda, domi inquieta, in plateis vaga, oſculis prodiga, pudore vilis, amictu diues, genas picta, etenim quia verum decorem naturæ habere non poteſt, adulterinis ſuccis affectatæ pulchritudinis lenocinatur ſpeciem, non veritatem. Vitiorum ſuccincta comitatu, nequitiarum, choro circumfuſa, dux criminum talibus verborum machinis, murum mentis aggreditur humanæ; ſacrificium pacis eſt mihi; hodie reddo vota mea*, &c. Vt ex verbis Prouerbiorum retulimus, quomodo inter talia blandimenta, & mollia irritamenta cupidinis, aut vigorem, aut fortitudinem, aut ſoliditatem tenere mens poteſt? Ferreas mentes libido domat (inquit Hieronymus) & ſolidiſſimas petras inundans ille laſciuientium flammarum globus, ac depaſcens medullas ardor in cinerem, fauillamque reſoluit, calix aureus Babilonis in manu mea ait Propheta *Ierem.* 15. inebrians omnem terram, à vino meo biberunt omnes gentes, neque ſolum de vini mordacitate admiror, ſed de

aureo calice, quo propinatur omnino pertimesco. Quis enim ebrietatem horreat tam nitido, & splendenti calice propinatam. Quis fugiat venenum, & excutiat aureo fulgore scintillans, & ementiti cultus pulchritudine alliciens? Quis auertet oculos à vanitate tanta cura, ac solicitudine depicta, tanto luxu composita variegata?

18 Prudenter sane Abimelechus noster, & magnifica argenti munera Abrahamo largitur, & velamen oculis inducit Saræ, ne videlicet, tam splendido, diuiteque amictu decorata facies, dum nitorem affectat, aculeos, spinasque intuentium oculis spargat, & effundat. *Hoc* (inquit) *sit tibi in velamen oculorum ad omnes, qui tecum sunt, mementoque te deprehensam.* Vbi ita alienam ab ornatu splendentique velamine, & ab omni diuite cultu vult Saram alienam, vt etiam velata facie inter suos procedat, quibus vt familiarior est conuictus, & frequentior risus, ita cautior debet esse aspectus, vultusque omnis modestia, & despicatior, ne inter continuos conspectus etiam oculorum tentamenta succedant, & fiat de visu, & aspectu crimen, quod de executione non potest. Fugienda est hæc inter domesticos, & inter extraneos curiosa, & nimis aurata cultioris ornatus diligentia, quæ dum frequentius aspicitur, vehementius adhæret, & sordidat vbique, inquit præclare S. Cyprian. in libr. de singularitate Clericorum circa finem: *Gustanda est cum mulieribus, non continuanda præsentia, sed quasi transeunter exhibenda est fœminis accessio quodammodo fugitiua.* Quam optimè intimam nostræ scripturæ regulam verba ista declarant, si enim transeunter exhibenda est fœminis accessio quodammodo fugitiua, hoc ipsum est quod maximè Abimelech in Saræ admonitione videtur intendere, vt in velamen oculorum sit, quidquid argenti, & diuitis gazæ illi erogabat, sic enim ad omnes etiam qui cum illa erant velata, & obtecta incedens quasi transeunter exhiberet sui præsentiam, & copiam, festinanterque adesset dum conspici non posset, fieretque ad eam accessio quodammodo fugitiua, ita appropinquaret aliis quod præ festinatione fugere viderentur dum accederent. Hoc est sane Christianæ securitas disciplinæ, hæc castitatis forma, hæc communicationis censura, nec nos securitas incautos reddat, & signet, quia nulla est securitas, vbi inordinabilis fœminæ propinquitas iaculata, cuius vicinia est delictorum latrocinium. *Non despecta* (addit Cyprian. cit. loco) *non vetula sine affinitate peculiariter suspicienda ad domesticum obsequium, quia magis illicito delinquitur vbi sine suspicione suorum potest esse delictum, maximè quia cupidini nulla deformitas, nulla despectio fastidij, vel vilis existit, sed diabolus pingens speciosum efficit quidquid fœdum, vel horridum fuerit. Si quis autem profectione cogente apud fratres, vel apud extraneos hospitatur vbi mulieres intersunt, omnino se arctet ne passibilitate aliqua vitietur, semotus ac secretus Deo vacet, & sibi, ne intus capiatur à diabolo, ac qui foris capi non potuit apud suos cadat, qui hostes effugit ad tempus pro salutaribus causis procedat ad faciem, & iterum cito dicere de conspectu festinet, perditionis enim meditatio est frequentatiuũ inter mulieres celebrare processum.* Hæc Cyprian.

19 Quibus verbis omnem disciplinæ regulam, quam in velamine illo, oculis Saræ destinato desiderare possumus, luculentissimè nobis commendat. Nec enim aliud ad velamenti huius mysterium, quàm cauta imminentis periculi euitatio, & idem sit velare oculos fœminarum etiam ad suos, quod prospectum fugere, quod continuum, frequentemque cum illis incessum coarctare, quod cultiori ornamento, & splendidiori vestium apparatui oculos claudere, neque illò curas immittere, vnde totius perditionis fax oritur, & inextinguibilis ignis accenditur. Neque ignorare debemus astutias diaboli, qui sæpe nullis aut fluctibus cupiditatum inquietat, vt in medio mari minus cautis iuducat relaxari vela, neque quærere gubernacula, vt subita tempestate concitatos naufragos ex insperata commotione submergat; sic nimirum aliquando de simplici charitate amorem conflat illicitum, sic per sanctitatem inducit interitum, dum contentus est cedere, vt sic valeat occupare, & dum submissus patitur semetipsum præbere deuictum, sic plenius deuincere gloriatur.

QVÆSTIO SECVNDA.

AD ILLA VERBA:

Et concentum cœli Quis dormire faciet. *Iob.* 38.

An ex Cœlorum motibus musicus aliquis sonus resultet?

1 DVm arcana, & inscrutabilia Cœlorum, aut irrumpere, aut reserare contendo ipso penè volatu, & retineor, & impellor, neque tam facile prosequimur iter absconditum, & inuium, quàm recidere in propriam cogimur infirmitatem. Ecce ipse veritatis spiritus, ipse totius author sermonis in propositis nostri problematis verbis, penè ad cœlestem concentus suauitatem nos excitat, penè coercet, ac propulsat, dum Cœlorum indicat melodiam, quæ vnquam cessare non possit, & tam remotum à sensibus nostris significat, vt nulla ratione non dicam comprehendi, sed neque verbis dici, vel enarrari sufficiat. *Quis* (inquit) *narrabit Cœlorum rationem?* Ecce insuperalibilem difficultatem, *Et concentum Cœli, quis dormire faciet?* Ecce maiorem humano sensu suauitatem. Quis non istam tota auiditate desideret? Quis non illam toto pauore desperet? Sed vincit planè stuporem nostrum rei tantæ desiderium, & impotenti flãmantis cordis æstu percitus animus ad superna consurgit, vbi toto mentis ictu ineffabiles illos sonos, iocundissimos concentus, diuina illa silentia, & venam cœlestis

cœlestis susurrij, atque angelicas voces excipere feliciter possit, & frui. Sed quid magnum est infimam hanc, abiectamque naturam ad tantæ iocunditatis gloriam suspirare, & contendere, cùm summum illud diuinitatis numen, qui totius lætitiæ, & exultationis, & pacis fons, & abyssus est mirificè canticis delectetur, demulceatur hymnis, sacris, spiritualibusque carminibus honoretur? Nonne Spiritus Sancti vox illa est ad dilectam suam in Canticis Canticorum: *Quæ habitas in hortis, amici oscultant te, fac me audire vocem tuam?* Sed & ipsi gloriæ Principes, vt dicitur Psalm. 67. *Præuenerunt Principes coniuncti psallentibus in medio iuuencularum tympanistrearum.* Cum inter ardentia, & exuberantia desideria transiret anima in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei, in voce exultationis, & confessionis sonus epulantis. Denique tota Cœli dispositio & vniuersa hæc mundi machina in excelsis mundi canit, iubilat, laudat authorem suum in Angelis, in virtutibus, in Sole, in Luna, in syderibus, ac luminaribus omnibus, ipsæque omnes aquæ, quæ super Cælos sunt, laudant nomen Domini.

2 Pulchrè Ambrosius Præfatione in Psalmos, *Delectant* (inquit) *opera sua Dominum; delectarunt prima naturæ exordia. Laudant Angeli Dominum, psallunt ei potestates, & ante ipsum initum mundi Cherubim, & Seraphim cum suauitate canoræ vocis suæ dicunt Sanctus, Sanctus, innumera Angelorum millia assistunt, seniores, & turba magna sicut voces aquarum multarum concinunt Alleluya. Ipsum axem Cœli fert expressior sermo cum quadam perpetui concentus suauitate versari; vt sensus eius extremis terrarum partibus audiretur, vbi sunt quædam secreta naturæ. Nec id ab vsu naturæ alienum videtur: quandoquidem vox missa gratiore plausu in montibus resultet, & suauiore sono reddant quod acceperint. In scopulis quoque ipsis, & lapidibus reperit natura quod delectaret. Aliorum specula, aliorum visus delectat, aut gratia. Feræ ipsæ, atque aues loci amænioris, aut modulatioris vocis delectatione mulcentur. Ipse etiam Moyses cùm legem Domini legisset, quo eius memoriam pectoribus affigeret audientium, per canticum locutus est dicens; Audi Cœlum, & loquar; expectetur sicut pluuia eloquium meum, & descendant sicut ros verba mea, sicut imber super gramen, sicut nix super fœnum.* Hucusque Ambrosius. Quæ omnia ad sublimiorem illum Cœli concentum, & ordinem contemplandum non leuiter animum eleuant, cum tantæ quietis, & perennitatis, ac iocunditatis locum, totius lætitiæ, & iubilationis signa non dedeceant, inter quæ præcipuum quod aures, mentemque demulcet, sit ipsa concentus modulatio, & per varios, atque ordinatos sonos mirifica musicorum accentuum dispositio.

3 Mirum est quantum magnorum Virorum auribus in antiquitate temporum insonuerit, & applauserit cœlestis iste sonus, cantusque diuinus; quam placidè se mentibus infuderit ipse supernorum orbium rotatus, quem in musicæ, ac melodiæ modum dispositum tantorum authoritas aut euulgauit, aut finxit, nam cum puræ illæ, ac limpidissimæ syderum flammæ, illa chrystallorum cœlestium immensa rotatio, & diffusissima splendentis machinæ concitatio motu ordinatissimo cieatur, ac rotetur, ita admirabili suo ordine, atque impulsu multorum ad se animos allexit, & concitauit, vt musicum sonum, & concentum efficere omnino sibi persuaserint, præsertim illorum hominum mentes, qui musicæ melodiæ delectati dulcedine omnem ordinatum sonum in musicum sonum reduxere. Fuit ex his præcipuus, & fortassis antesignanus omnium *Pythagoras* discipulorum suorum non minus taciturnitate, & silentio, quam doctrinæ laudibus celebratus. Cum enim Pythagoras musicæ admodum studiosus ad officinam quandam diuertisset, vbi fabri ignitum ferrum ictibus molliebant, obseruauit ex ictu malleorum certam proportionem, & interuallis repetito, compositum quiddam, & consonum ad auditum peruenire. Itaque rem diligentius considerans in ea sententia, quam dudum agitabat animo confirmatus est vt crederet, doceretque ex astrorum circumductu, & rapido primi orbis, cæterarumque subiacentium sphærarum impetu, admirabilem quemdam concentum, & plenum artis, ac suauitatis cantum effici; nec enim verisimile esse aiebat tam vasta corpora, tam acri agitata motu, seque tanta vi collidentia nullum edere sonum, cum in aliis minutioribus, tardiorique motu agitatis corporibus id quotidiè experiamur. Quod si sonus ex illo motu Cœlorum editur, addebat illum non fortuitum, aut inconditum, & asperum fore, sed ad totius harmoniæ rationem temperatum, cum nihil in Cœlo tumultuarium, nihil confusum, sed summo ordine, & ratione sit dispositum. Quin etiam, vt *Gregorius Venetus* in suis Problematibus refert, sic harmoniã hanc, & musicæ rationem quidam Authores ex Pythagoræ officina dispensabant, videlicet; *Plinius*, *Censorinus*, & *Eratosthenes*, vt à terra vsque ad orbem signorum dicerent esse harmoniam Diapasonicam perfectam, à terra vsque ad Lunam, tonum, à Luna vsque ad Mercurium, semitonum, à Mercurio vsque ad Venerem, tantundem, à Venere vsque ad Solem, tonum & dimidium.

4 Pythagoræ assensus est Plato, qui musicam Cœli Syrenarum nomine, quarum singulæ singulis insiderent orbibus, introduxit, & Cicero Platonis imitator eadem quoque musica delectatus est in libello de somno Scipionis. Quæ sententia deinceps magnis, & eminentissimis Philosophis, & Patribus arrisit, & placuit, nec minus inter Platonicos ab vtroque huius sectæ Principe, Pithagora, & Platone deriuatam, author est Macrobius lib. 2. In somnium Scipionis cap. 1. vbi sic inquit: *Ex ipso circumductu orbis sonum nasci necesse est, quia percussus aër ipso interuentu ictus, vim de se fragoris emittit, ipsa cogente natura, vt in sonum desinat duorum corporum violenta collisio. Ex his inexpugnabili ratione collectum est musicos sonos de sphærarum cœlestium conuersione procedere, quia & sonum ex motu fieri necessum est, & ratio, quæ in eis inest, fit sono causa modulaminis.* Hoc Pythagoras primus omnium Græcæ gentis hominum mente concepit, & intellexit compositum quiddam de Sphæris sonare propter necessitatem rationis, quæ à Cœlestibus non recedit. Et cap. 3. eiusdem Libri. *Plato* (inquit) *in republica sua cum de Sphærarum Cœlestium volubilitate tractaret, singulas ait Syrenas singulis orbibus insidere, significans Sphærarum motu cantum numinibus exhiberi, nam Syren* Deo canens *Græco intellectu valet.* Hæc ille.

5 Ad idem spectare videtur quod ipse Plato in suo Ioue corpus Solis dixit esse Lyram Apollinis, ac denique eandem sententiam Platoni tribuit Cælius Rhodiginius lib. 5. variarum lectionum cap. 25. vbi ait: *Quo pacto fiet vt tantorum orbium vertigo tacito silentique feratur ambitu, etiam si nobis minus audientibus miranda sonorum transeat iocunditas?* Hanc Plato asseruit, hunc consectati omnes approbarunt,

barunt, nec Boetio displicuit, quod vtique apud ipsum Boetium in lib. 1. de Musica, cap. 1. significari videtur dum inquit: *Quia fieri potest vt tam velox Cœli machina tacito silentio, cursuque moueatur, & si ad aures nostras sonus ille non perueniat.* Ad idem alludit D. Isidorus lib. 3. ethimologiarum cap. 16. in illis verbis: *Ipse mundus quadam harmonia sonorum fertur esse dispositus, & Cœlum ipsum sub harmoniæ modulatione reuolui.* Et D. Anselmus lib. 1. de imagine mundi (si eius est ille liber) *Septem* (inquit) *Cœlorum orbes cum dulcissima harmonia voluuntur, ac suauissimi concentus eorum circuitione efficiuntur, qui sonus ideo ad aures nostras non peruenit, quia vltra aërem fit, & eius magnitudo nostrum angustum auditum excedit.* Omitto pro eadem sententia Plinium libr. 2. Historiæ cap. 3. & cap. 22. aliosque antiquiores, qui Pythagoræ, & Platonis sententiam tenuere.

6 Scio sententiam hanc ab Aristotele, & communi Peripatetica Schola suggillari & reiici, eamque concinnè, & musicè à Pythagora, sed non philosophicè, & verè assertam, *Aristoteles dixit lib. 2. de Cœlo cap. 9. text. 53.* vbi *D. Thom. lect. 14. & super cap. 48. Iob,* eam impugnat. *Sanctus Basilius similiter homilia 2. in Hexameron. D. Epiphanius libr. 1. Panarij*, eamque parum firmam tandem reputat *Sanctus Ambrosius in 2. Hexameron cap. 2.* Sed quid est quod tantos, talesque viros, & sæculi huius sapientes in talem impulerit sententiam, remque ab omni sensu remotissimam nec ab vllo vnquam perceptam, & auditam sic firmare, & persuadere tentauerint? Certè si ratio aliqua, fundamentumque rei tantæ subesse potest, illud est quod cùm cælos ordinatissimè moueri oculis ipsis, experientiaque videamus, agitationem illam in sonitum aliquem erumpere, valde verisimile est, non quia ibi sit aer aliquis elementalis, qui motu illo concussus, ac disruptus sonitum edat, sicut apud nos generatur sonus; sed quia corpora illa cœlestia talis qualitatis sunt vt etiam in eis sonus edi possit, siue ruptione, ac diuisione corporum fiat, siue collisione, & contactu solo, sicut fluctus maris, & nubes inter se collisæ, sonum edunt, & sicut corpora Beatorum post resurrectionem in ipso cœlo loquentur, & in Dei laudes iugiter erumpent, non facta cœli diuisione. Si ergo vocalem illum sonitum intra cœlum à Beatorum corporibus efficiendum, non dubitamus, quid mirum videri debet, quod ipsa cœlestia corpora tam vasta collisione, tam irrequieto motu, ac vertigine, tam concitato cursu, & ordinatissima agitatione, motum, imò sonitum suauissimum, atque iucundissimum efficiant?

7 At enim dicet aliquis ea, quæ à Beatorum corporibus in cœlo facienda sunt non naturali efficientiæ, sed diuinæ reseruata sunt operationi, vnde illa vocali laude, & sonitu constare nobis potest, nisi Scripturæ ipsius authoritate; at naturali solum ducti ratione quomodo nec vocalem in cœlis sonum à Beatis edendum intelligere possumus, nec ex motibus cœlestium corporum sonitum elicere, quem nullatenus percipimus? cæterum si Scripturarum congressione certandum est, non minus cœlorum vocem, & sonitum, quàm Beatorum corporum vocales laudes credemus futuras. Si enim de Beatorum corporibus dicitur Psalm. 149. *Exaltationes Dei in faucibus eorum.* Etiam de cœlorum ratione, & motibus dicitur Iob 38. *Concentum cœli, quis dormire faciet?* Si de sanctorū vocibus dicitur Apocalyp. 19. *Audiui quasi vocem turbarum multarum, in cœlo dicentium Alleluia, salus, & gloria, & virtus Deo nostro est.* Habemus etiam in Psal. 18. de ipsis cœlestibus corporibus, *Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum, dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam, non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non non audiantur voces eorum.* Vbi ad litteram loqui de cœlis istis, quæ videmus, licet in sensu spirituali etiam de Apostolis, Apostolicisque viris possit intelligi, dubium non est. Denique si de illa gloriosa, ac beata ciuitate dicitur *Isaiæ 51.* quod gaudium, & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis, vtique & de ista consona totius mundi harmonia de cœlo continente, & ambiente vniuersa hæc, habetur Sapientiæ 1. *Et hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis.* Quod autem omnia continet cœlum est, intra quod omnia continentur. Si ergo Scriptura ipsa, & beatorum corporum linguis voces attribuit in cœlo, & cœlis ipsis vocem, sonum, concentumque apertissimè assignat, cur istum sonitum, & musicam vt improprij sensus dictum reiicimus, illud vt propriè dictum acceptamus?

8 At nullus (inquies) est, qui talem audierit, aut exceperit sonum, impossibile autem videtur à tam vastis corporibus, tanta se agitatione cientibus, non esse vehementissimum sonum, si efficeretur, qui vtique aures nostras, aut pulsatione sua deliniret, aut obrueret vehementia. Aut quis tantus ille sonus est, qui omnino inexpertus sit, & inauditus? Sed enim, qui sumus nos, qui cœlorum rationem possumus comprehendere, aut quomodo metiri possumus ignorantia nostra, tenebrisque crassissimis, quod super omnem mortalem sensum sic sublimiter natura ipsa eleuauit? Pulcherrimè *Philo lib. sup. cit. de somniis*, argumentum hoc pertractans, quàm rudi notitia de cœlestibus mens nostra disputare, aut discernere præsumat, eleganti discursu concludit: *Cœlum* (inquit) *naturam habet incomprehensibilem, nec vlla eius notitia certa dimanat ad nos. Quid enim possumus de hoc pronuntiare? Esse concretam glaciem, vt quibusdam placuit, an ignem purissimum, an quintum quoddam corpus in orbem mobile, nulli affine ex elementis quatuor? Quid illa extrema sphæra fixorum syderum? Habetne soliditatem, an superficiem tantum sine altitudine, figuris in plano pictis? Quid stellæ ipsæ? Suntne terræ moles ignitæ? An forte sunt densi quidam etheris globi non dissimiles? Sed animatinè, ac rationales, an ratione simul carentes, & anima? Voluntariosne, an necessitate coactos motus habent? Quid luna naturaline, an mutuatitio lucet lumine suis radiis micans, an illustrata solaribus? An horum neutrum est, sed quiddam mixtum ex vtroque igne, tum alieno, tum proprio? Nam hæc, & huiusmodi omnia in præcipuo mundi corpore quarto, id est, cœlo incerta, incomprehensibiliaque coniecturis verisimilibus magis quàm certis, verisque rationibus nituntur, vt iurare fas sit neminem mortalem posse vnquam quidquam horum certo percipere. Hæc est causa cur puteus quartus aridus Iuramentum nominatur, quod quarti huius elementi, cœli videlicet inquisitio infinita est, & imperspicua.* Hucusque Philo. Cuius verba, & argumenti vis eo nos informat, ne temerè quidquam in re tam occulta, aut statuenda, aut reprobanda proferamus, si enim terrena multa neque credimus, neque assequimur, quomodo si dicantur nobis Cœlestia credemus.

9 Cæterum si ex humanis rationibus, & momentis res ista libranda est, palcet omnino *D. Ambrosij*

ſij dictum *in 2. Hexameron cap. 2.* de hac cœleſtium corporum muſica, ac ſonitu ſic ceſentis, quod nulla firma ratione, aut fundamento, à ſuis authoribus ſtabilitur. Quod enim rapiditas illa motus tanta ſit, cùm aërem non ſcindat, quia ibi aër nō eſt, nullum ſonum efficere comprobatur, quem tamen ore, ac lingua Beatorum efficiendum à contrario fundamento deducitur, quia in ore, & faucibus aërem deferent, nec enim in iis naturalibus inſtrumentis vacuum dabitur: ex repercuſſione autem aëris motu linguæ effecto vox formari poterit, eaque ſuauiſsima. Hoc autem fundamento in cœleſtium coporum motu denegato, ruunt omnium rationum pondera, quibus Philoſophi illi cæleſtem ſonum, & muſicam adſtruere conati ſunt. Vnde Ambroſius cit. loc. *Introduxerunt* (inquit) *Philoſophi impulſu, & motu ipſorum orbium dulcem quemdam, & plenum ſuauitatis, atque artis. & gratiſſimi modulamiuis ſonum reddi. Huius rei fidem, ſi requiras, atque expetas, ſenſu nobis, & auditu probari hæſitant, nam ſi vera forent quomodo tanto motu orbium concrepante, cùm ille cœleſtis orbis, cui affixos ferunt ſtellarum curſus, qui ſine intermiſsione voluuntur concitatiorem habeat conuerſionem, atque acutum ſonum excitet, hic autem lunaris grauiſsimum, non audiretur à nobis cùm leuiora audire ſoleamus? Fidem ergo eius diſputationis ſi teſtimonio noſtro, & auditus munere exigamus probari, referunt obſurduiſſe aures noſtras, & hebetiorem nobis ſenſum audiendi factum propter illam à principio noſtræ generationis concepti ſonitus conſuetudinem. Et exemplum afferunt ex eo quod Nilus fluuiorum maximus, eo videlicet loco vbi ſe ex altiſſimis montibus præcipitat, magnitudine fragoris ſui aures accolarum obſtruat, vt audiendi munere carere dicantur. Sed facile his ipſa reſpondet veritas. Nam qui tonitrua audimus nubium colliſione generata, tantorum orbium concuſſiones, qui maiori vtique ſicut motu ferri æſtimantur, ita vehementiores ſonitus excitarent, non audiremus?* Hucuſque Ambroſius.

10 Cuius etiam rationem proſequitur latè *D. Thom.* ſupra *lib. 2. de Cœlo, lect.* 14. Additque ſolutionem dicentium nos obſurduiſſe ad percipiendum illum ſonum, propter fragoris eius vehementiam, nullo modo poſſe ſubſiſtere, quia conſuetudo audiendi magnos ſonos, non ſolum aufert diſtinctionem illorum ſonorum, ſed etiam aliorum, ſicut malleatores æris, non poſſunt percipere alios ſonos minimos; vnde ſi propter conſuetudinem non poſſunt audire ſonos cæleſtium corporum, pari ratione nec alios ſonos audire poſſumus.

Sed relinquamus ſi placet, ſonum cœleſtium motuum, quem nullus vnquam audiuit, & vix niſi in ſomno Scipionis quaſi ſomniatam muſicam Cicero perceptum fuiſſe finxit. Accedamus ad altiora, quæ magis interiorem excitant auditum, & ad cæleſtes ſonos, qui verè futuri ſunt in Cælo, animum, diſputationemque adiiciamus. Et vt omittamus ſpiritualem Angelorum harmoniam, quæ ſolum methaphoricè muſica, aut concinnatus ſonus appellari poteſt, ſicut ſpiritualis, & intellectualis ſplendor, methaphoricè appellatur lux; de illo vero ſono, ac reali diſſeramus, quem in corporibus glorioſis, etiam inter ipſos cœlorum orbes, dum ſublimia illa cœlorum ſpatia, & ſplendentia lumina victrice pede, & triumphali pompa penſauerint, futurum eſſe nō ambigimus. Quis enim aut mutos poſt reaſſumpta, & glorificata corpora Beatos omnes futuros dicere audebit, cùm hoc ipſum magnæ infælicitatis eſſet diſpendium, loqui in perpetuum non poſſe, aut ſi loquendi vſum amiſſuri non ſunt, quid ſuauitas illa vocis, & iocunditas ſumma, niſi Dei laudes, & cantica in illa lætiſſima feſtiuitate depromet? Et ſicut in infernorum pœnis, & totius infœlicitatis miſeria, erit ſtridor dentium, & horribis gementium clamor, & confuſio vlulantium reorum, præ anguſtia, & magnitudine tormentorum: ſic in totius iocunditatis fœlicitate, & cumulo canoro ſuauitatis iubilum, & melodicam muſicæ voluptatem, ciuitatem illam Dei lætificaturam nullatenus ambigi, dubitatiue poteſt.

11 Nec aſſentiri debemus quibuſdam hæreticorum ſomniis, aut deliriis, qui canticorum compoſitionem & muſicum ſcribendi genus, muſicæ deſeruiens molle, aut profanum eſſe putant, & ad fabulas dumtaxat componendas aptum, aut ad vanos, & impuros affectus iræ, vel amoris delineandos adinuentum; vnde nec poſſunt ſibi perſuadere ſacros aliquos libros poëticè ſcriptos, & ad cantilenas efformatos. Cæterum inter tales homines planè ſqualidos, ac luctuoſos, & omni fletu dignos, illud mihi ſapientis vſurpo dictum; *Muſica in luctu importuna narratio*. Quid enim eorum parens diabolus æterno lucto damnatus cum cœleſti muſica, & ſacris canticis niſi perpetuum euomat odium, & bellum? Vlulatum ipſius, & clamorem, & ſtridentia furiis ora, & perturbationem, & confuſionem, & horrorem ſcimus; ſic & eius ſatellites, ac miniſtri diabolici ſpiritus vertigine rotati omnem ordinem, concentum, muſicam ſuauitatem, Dei cantica exterminant, contendunt, & iuxta Propheticam Iſaiæ vocem occurrunt dæmonia Onocentauris, & piloſus clamabit alter ad alterum, ibi cubauit lamia, & inuenit ſibi requiem, illuc congregati ſunt milui alter ad alterum. Tales ſunt hæreticorum voces, ſtridulæ, confuſæ, inordinatæ, muſicam, & cantum omnem à piis auribus expungentes.

12 Certè gratiſſima Dei auribus cœleſtia eſſe cantica, diabolo odioſiſſima, & ſacræ, & prophanæ hiſtoriæ nos edocent, nam ſi viros illos ſublimes, & glorioſos, atque à Deo afflatos in Veteri Teſtamento conſideremus, nonnè carminibus, citharis, & canticis ad ipſum prohetiæ ſpiritum impellebantur, & quaſi illum ad ſe inuitabant, & trahebant? De filiis Aſaph, Heman, & Idithum legimus in *lib. 1. Paralipom. cap. 25.* Quod prophetabant in citharis, & pſalteriis. *Eliſeus 4. Reg. 3.* vt vaticinari poſſet, & ad ſupernum, ac cœleſte prophetiæ lumē ſupra ſe rapi, iuſſit adduci ſibi pſaltem: *Cumque caneret pſaltes*, inquit ſacer Textus, *Facta eſt ſuper eum manus Domini*, ſeu vt Chaldaicus explicat, *requieuit ſuper eum prophetia*, & ait, *Hæc dicit Dominus, facite alueum torrentis huius foſſas, & foſſas,* &c. Et grex Prophetarum *1. Reg. 1.* deſcendebat de excelſo, ante eos pſalterium, & tympanum, & tibia, & cithara, ipſique prophetantes, videtur enim diuinus ille Spiritus ad ſuauitatem carminum, & interioris animæ melodiæ ex iſta ſenſibili muſicorum inſtrumentorum arte in ſemetipſam recollectæ trahi, & quaſi inuitatus, & allectus iocunditate animæ vocis ad ſponſam ſuam verba illa geminare, Cantic. 2. *Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua decora.* Pudet dicere quod & falſi Dij (dæmones ſcilicet) vt in hoc aliquam veri Dei quaſi laruam, & ſimilitudinem aſſumerent, etiam carmine demulceri, & placari canticis hominibus perſuadebant, vt eſt illud quod Flaccus ad Auguſtum *Lib. 2. Epiſt. 1. dixit*, carmine

ne Dij ſuperi placantur, carmine Manes. Et Ouid. 1.*Triſtium*, Exorant magnos carmine ſæpe Deos.

13 Quod de illo celebratiſſimo olim Orpheo dicam? Cuius tantam in vi muſicæ efficaciam finxit Antiquitas, vt etiam feras, & ſaxa, ac rupes ipſas, id eſt, ſaxeos, ac ferinos hominum animos cicuraſſe, ac deliniſſe referatur? Et Horatius inquit, Syluestres homines ſacer, interpreſque Deorum, cædibus, & victa fœdo, deterruit Orpheus, dictus ob hoc lenire tigres, rapidoſque leones. Sic honor & nomen diuinis Vatibus atque carminibus venit. Quinimo neque preces olim ad diuos fundebantur ſoluta oratione, ſed metrica, vt ex hymnis Pindari ad hoc efformatis conſtat. Et *Macrobius lib.* 2. in ſomnum Scipionis *cap.* 3. in ſacrificiis, & Deorum laudibus carmina olim adhiberi ſolita ſcripſit. Denique præclariſſimum huiuſce rei argumentum eſt, quod diabolus vehementiſſimo odio muſicam proſequitur, cum enim, vt dicitur 1.*Reg.*16. ſpiritus nequam irrueret in Saül, ipſumque non ſolum aggrauaret triſtitia, nimiaque cordis anguſtia, ſed etiam quaſi quibuſdam furiis exagitaret, Dauid carmine, & citharæ ſuauitate dæmonem effugabat, & Saülis animum exhilarabat. Quod non ſolius diuinæ modulationis, & verbi Dei virtute in illis carminibus, aut Pſalmis impreſſa, ſed virtute etiam muſicæ factum dicit *Ioſephus in* 6.*lib. Antiquitatum cap.* 9. Et Burgenſis in additionibus ſuper citatum locum Regum, inquit, quod *dicere, quod fieret ex merito Dauid, ſeu per orationes eius, alienum eſt à littera, quæ ſolum facit mentionem de actu pſallendi.* Atque ita diabolus, qui vt dicitur Iob 41. *Reputat quaſi paleas ferrum, & quaſi lignum putridum æs,* qui *quaſi ſtipulam æſtimat malleum, & deridet vibrantem haſtam*, ad ſonitum citharæ, & ad ſuauitatem diuinæ modulationis tremefactus recedit, & quem nulla poteſtas, aut vis terrena coercet, ſuperat harmonia. Hinc militans Eccleſia quaſi gratiſſimum, & grauiſſimum Deo munus offert Canticorum hymnos, pſalmorum carmina, & vocum laudis, Pſalm. 146. *Laudate Dominum* (inquit Propheta) *quoniam bonus eſt Pſalmus, Deo noſtro ſit iocunda, decoraque laudatio.* Et Apoſtolus ad Epheſios 5. *Implemini*, inquit, *Spiritu Sancto loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino.* Si ergo ex modulatione Pſalmorum, & ſpiritualium Cāticorum harmonia, ipſo Spiritu Sancto ſe infundente, corda replentur canentium, quid mirum tali cantu effugari, longeque arceri omne immundorum ſpirituum genus, nec tolerare poſſe ordinem melodiamque Sanctam, illum qui in perpetuo horrore, atque confuſione, & gemitu inhabitat?

14 Quibus fundamentis præſuppoſitis, aſcendamus iam ex triſtitia vallis noſtræ, & gementium incolarum eius, ad illam triumphantis Ieruſalem cœleſtem gloriam, ac lætitiam, in qua planè ſicut lætantium omnium habitatio non ſecura tantum eſt, & certa, ſed fœliciſſima, ſed lætiſſima, ſed ſuauiſſima, vbi ſolum cantica, & gratiarum actio, & vox laudis per illos æternitatis montes reſonat, & auditur, & per vicos eius iocundum ſemper *Alleluia* cantabitur. Quas voces, & canticorum melodias inter ipſos Cœlorum ſinus, & ſtellatos illos, ac lucentes Orbes etiam corporaliter efformandas concors Scholaſticorum Doctorum admittit conſenſus. Sed qua ratione extra omnem aërem, & elemētalia corpora in ipſis Cœlis, qui vt dicitur *Iob* 37. *Quaſi ex ære ſolidiſſimi fuſi ſunt*, & incorruptibilitatis ſuæ priuilegio, nec ſcindi poſſunt, nec diuidi; corporalis vox à Beatorum corporum lingua, & dentibus efformanda ſit, neque ingenium humanum capit, nec terrena mens, aut ſenſus poteſt attingere. Nec enim negari poteſt ibi ſenſum auditus operaturum in Beatis, nec omnino otioſum futurum, cum alij omnes ſenſus immenſa quadam delectatione, & fruitione replendi ſint. Porro ſenſus ipſe non phantaſticè, aut illuſoriè ſonos percipiet, quaſi efformante Deo ſpecies intentionales in auditu, ſenſus ipſe operationes ſuas poſſit exercere. Nec enim magis intelligibile eſt poſſe auditum ſpeciebus in eo exiſtentibus, ſonos non exiſtentes percipere, quàm ſenſum viſus non exiſtentia videre ſpeciebus viſibilibus in eo poſitis, & dato quod hoc non ſit impoſſibile, certè tantæ illius gloriæ veritati, & certitudini omnino indecens, & indecorum eſt ſenſus illuſoriè moueri, & de ſonis, aut muſicis iudicare, eiſque deliniri, quæ omnino non ſunt. Quare ſi beatorum corporum auditus non otioſus, nec dormiens in Cœlo futurus eſt, ſed operationes audiendi formaturus, vtique & ſonos verè, & non apparenter, ac deluſoriè auditurus eſt. Formabuntur ergo in Cœlo tales voces, aut ſonitus.

15 Quibus omnino ſuffragatur Scriptura, voces iſtas, ac ſonos in Cœlo factos conteſtans. Quod in ſenſu litterali, ac proprio intelligi debere ambigendum non eſt, nec in contrarium aliquid obſiſtit. Sic Apocalypſis 14. legimus. *Et audiui vocem de Cœlo tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitrui magni, & vocem quam audiui ſicut citharædorum cithariƷantium in citharis. Cœli ſonitus, hæ voces Cœlorum ſunt.* Quod iterum confirmans cap. 19. *Audiui* (inquit) *tanquam vocem turbæ magnæ, & ſicut vocem aquarum multarum, & ſicut vocem tonitruorum magnorum dicentium Alleluia, quoniam regnauit Dominus Deus noſter omnipotens.* Sic in Cœlo reſonatur, ſic auditur, non fragor ſine voce, non vox ſine fremitu, non ſine muſica ſonus, & tonitruum reſonat, & auditur melodiā, aquarum fragor ingens in citharæ dulcedinem, & harmonici cantus ſuauitatem temperatur, vt ſciamus nihil de acuto, nihil de graui, nihil de placido, ac tenui in ſonoris Cœlorum concentibus deeſſe. Omnes ſonorum ſpecies ibi ſunt, & aquarum multarum fremitus, & fragor, beatuſque intonantis tonitrui, & modulata citharædorum ſuauitas, & canentium iocunditas. Denique ſicut lætantium omnium, ſic erit quidquid illud erit, quod inter cœleſtes illos vertices, & ſpatia ampla ſonabit.

16 Sed quis idoneus ad exprimendas illas tantæ iocunditatis voces? Quis aſcendet in Cœlum, & deducet eas ad nos? Quæ auris niſi beatitudinis gloria erecta ſuſurra illa venarum Cœleſtium percipiet? Aut quis æſtimare poterit quomodo tot ſonitus ſine corporum diſciſſione, ſine diuiſione aliqua, quæ vtique corruptio, aliqua eſt, efformabuntur? Non decet autem æterna illa corpora diſſecatio, neque incorruptionem corruptela. Scio non deeſſe qui putent Cœlum ipſum Empireum non difficile ad diuidendum ad modum mollis huius aëris, & cedere, & ſcindi, atque adeò in ſonitus conuerberari poſſe. Sed quomodo cum hoc, incorruptibilitas eius componatur, quæ diuiſione diſſolui in partes, quod integrum erat neceſſe eſt, vix fingi, nedum credi poteſt. Et cum in modum æris Cæli illi ſolidiſſimi fuſi ſint, quomodo ad mollitudinem aëris tanta ſoliditas ſine magna alteratione, aut corruptionè poterit reduci?

QVÆSTIO

QVÆSTIO III.

AD ILLA VERBA:

Classem quoque fecit Rex Salomon in Asiongaber, &c. 3. Regum 9.

An Salomon Hispanico auro ditior, quàm Palæstino?

1 FOELICITATEM Salomonis innumera propè illustrarunt monumenta, quæ si expendi deberent vniuersa, neque mihi ad dicendum verba sufficerent, neque vobis ad audiendum patientia superesset. Vnum seligo è multis authoritate grauius, enarratione iocundius, vestra denique spectatissima præsentia, vt spero, non indignius, ac in nostræ Hispaniæ laudem & excellentiam magnificentius. Illa se mihi offert classis, quæ diuina testante Scriptura, singulis tribus annis nauigabat in Ophir, & in Tarsis, vnde præcipua auri, & argenti vis afferebatur Salomoni, & in varios, atque incredibiles tanti Regis apparatus, & deliciarum omnium exuberantiam, pretiosissima ligna thyina, Elephantorum dentes, eburque candidissimum, denique Pauones, & Simiæ, multaque id generis quasi ad naturæ lusum, & risum efformata, ne quid in tantæ fortunæ splendore deesset, longinqua illa, nec minus difficili nauigatione aduehebantur. Sed certè quanta tunc arduæ illius nauigationis difficultas, quantique labores in eius executione consumpti sunt, tanta nunc Sacris Interpretibus in illa explicanda, & intelligenda est caligo, & difficultatum procella dissonuit, vt non temere dixerim difficiliorem nunc ad explicandum nauigationem illam esse redditam, quàm tunc ad velificandum. Pendet ferè tota Quæstio, & controuersiæ nodus ex illa celebratissima disputatione, vbinam fuerit *Ophir*, & *Tharsis*, quò Salomonica Classis adnauigabat? Hoc enim si euicerimus, Hispaniam nostram fuisse, amænior inde, & speciosior erit nauigatio ad plures alias Quæstiones dissoluendas de magnitudine diuitiarum, de auri multitudine, & gemmarum pretio, quæ Salomoni ex prouentu tantæ classis accrescebant, vt ostendamus maiorem ferè diuitiarum eius gloriam, & magnitudinem ex Hispania, vt ex communi diuitiarum matre dimanasse.

2 Huius igitur Quæstionis illustratio, vt clarior, & explicatior reddi possit, & inter densiores obscuritatum nebulas irradiare, ad tria præcipua Capita totam reduco. In prima parte statuam probabilissimam esse sententiam Authorum affirmantium Tharsis illud, quò Salomonica classis nauigabat, fuisse antiquam Hispaniæ Tartessum, celebratissimum Mercatorum, & Authorū apud veteres Emporium. In secunda discutiemus quam probabilitatem habeat nuperrima quædam sententia affirmās regionem Ophir, etiam ad Hispaniam pertinuisse, que fundamentum præcipuum accepit ex verbis Flauij Dextri, in Chronico ad annū Christi 66. vbi inquit: *Ratem in Lusitania oppidum Bracharorum esse in regione Ophirina à nepotibus Ophir illic appulsis nomen hoc obtinente.* In tertia tandem magnitudinem diuitiarum ex classibus istis à Salomone accumulatam excessisse eam, quæ ex hæreditarij Regni tributis, & prouentibus colligi poterat, perspicuè ostendemus, vnde tota Controuersiæ resolutio manifestè poterit terminari.

Ioan. à S. Thom. in 2. 2. D. Thomæ.

3 Ante omnia vt primæ Quæstionis enodationem tradamus, verba ipsa Scripturæ præmitto, quibus nauigatio ista Salomonis, & in Ophir, & in Tharsis, enarratur deducta, vt exinde de vtroque loco Disputationis cōsurgat velitatio. Sic ergo de Classe ista Salomonis habetur 3. Reg. 9. n. 26. *Classem quoque fecit Rex Salomon in Asiongaber, quæ est iuxta Alatih in littore Maris Rubri in terra Idumeæ, &c. Qui cum venissent in Ophir, sumptum inde aurū quadringentorum viginti talentorum detulerunt ad Regem Salomonem.* Sequenti verò c. 10. sic dicitur de abundantia auri, & argenti in Regno Salomonis: *Non erat argentum, nec alicuius pretij putabatur in diebus Salomonis, quia Classis Regis per mare cum Classe Hiram semel per tres annos ibant in Tharsis, deferens inde aurū, & argentum, & dentes Elephantorum, & Simias, & Panos.* Eodem ferè tenore verborum de Classe ista loquitur *Liber secundus Paralipomenon*, in vno loco, scil. c. 8. dicens, quod *in Asiongaber ad orā Maris Rubri in terra Edon, Classis Salomonis cū seruis, & nauibus Hiram nauigabat in Ophir.* In alio autē loco, scil. c. 9. dicitur, quod *Naues Regis ibant in Tharsis cū seruis Hiram semel in annis tribus, & deferebant inde aurum, & argentū, & ebur, & simias, & pauos.* Nec dissimili modo loquitur Scriptura de Classe Iosaphat, qui eandem Salomonis nauigationem tentauit, sed perficere nō potuit, nunc vocans Ophir, nunc Tharsis, locū quò Classem mittendā parauit. Sic enim inquit. 3. Reg. 22. n. 49. *Rex verò Iosaphat fecerat Classes in mari quæ nauigarent in Ophir propter aurum, & ire non potuerunt, quia confractæ sunt in Asiongaber.* At verò 2. Paralipomenon 22. de eadem Classe dicitur: *Et particeps fuit vt facerent naues, quæ irent in Tharsis, feceruntque Classem in Asiongabor.* Et infrà: *Contritaque sunt naues, nec potuerunt ire in Tharsis.*

4 Qui verba ista attento pondere librauerit, non mediocriter sibi persuadere poterit Scripturam pro eadem reputasse nauigationem illam Tharsensem, & Ophirinam, aut etiam eundem locum, & nauigationis emporium, nunc Tharsis, nunc Ophir appellatum. Permouit ea res nonnullos, nec infirmi subselij Authores ad affirmandū re vera pro eodē accipi in his locis Scripturæ, Tharsis, & Ophir; sed quia pro constanti reputant Ophirinam regionem in Orientalem Indiam esse relegandam, eo quoque Tharsis collocandum esse decernunt. Hi sunt inter alios *Barrerius in sua Ophira. Acosta lib. 1. c. 13. Barradas lib. 5. Concordiæ, cap. 11. Villalpando tom. 2. in Ezechielem. Maluenda lib. 3. de Anti-Christo c. 19. Bozius de Signis Ecclesiæ lib. 20. c. 3.* Alij è contra, cùm nomine Tharsis intelligant Occidentalem regionem, siue Africam, siue Carthaginem, siue Hispaniā, eò quoque tentant reducere Ophir,

& ab Orientali plaga in Occidentalem transferre. Multos autem, & nobiles Scriptores Tharsis in Hispania collocasse, statim recensebimus.

5 Alij vtrumque suo loco reponunt, & Ophir in Oriente,& Tharsis in Occidente, sed ad saluandã veritatem Scripturæ, mirum quo circuitu, quo siderum afflatu, quo ventorum spiritu classem istam deducant.Quidam insana nauigatione Oriẽtem Occidenti coniungunt, & à littore Arabici Sinus, seu Rubri maris soluisse naues Salomonis enarrant, & ad Orientalem Ophir per Oceanum Indicum, vel Æthiopicum appulisse, inde vero per Promontorium Bonæ spei toto Oceano Africano, & Atlantico emenso tandem in Hispaniam aduenisse, quæ Tharsis nomine, antiquam significat Thartessum nobile Bæticæ Prouinciæ Emporium, inde vero iterum auro, argentoque onustas, in Palæstinam remeasse. Ita *Pineda lib. 4. de rebus Salomonis cap. 5. 6. & 15. obiectione 3.* Denique alij, tam longæ, & inusitatæ nauigationis tædio conuicti, in duas commodiori vsu diuiserunt,duasque Classes Salomonem ædificasse existimarunt; alteram quæ per mare Mediterraneum in Occidentalem regionem,siue Carhaginem, siue Hispaniam nauigaret, alteram quæ ex mari Rubro in Orientalem Oceanum, & Indicas regiones, ad Ophir tandem deferretur, indeque aurum in magna copia effossum ad eundem portum adueheret vnde soluerat. Ita *Ribera super cap. 1. Ionæ num. 13.* discurrit, quem alij sequuntur.

6 Vt autem in tam difficili, & longa nauigatione portum aliquem Disputatio nostra tenere possit, probabilissimum mihi videtur inter plures,ac dissidentes tam antiquorum Patrum, quàm recentiorum Interpretum opiniones, Tharsis in quam Salomonis classis nauigabat,fuisse Hispaniæ Thartessum, & iam ab illis antiquissimis temporibus ambiisse Salomonem Hispanicum aurum: vehemensque,nec parum mihi fundata suspicio est circa tẽpora Salomonis,vel paulò ante cœpisse Phœnices, & Tyrios nauigationibus suis Hispaniam frequentare auro illius, ac metallorum feracitate illectos, indeque Salomonem Regis Tyriorum Hirã amicissimum occasionẽ arripuisse præparandi, ac mittendi classem,quæ tantam sibi auri, & argenti copiam in Hispania reueheret, quanta in nullis Regnis visa sit.Et quidem apud antiquos Patres de loco Tharsis, non modicam fuisse controuersiam S. August.enarratione in Ps. 47. refert exponens illa verba Psalmistæ: *In spiritu vehementi conteres naues Tharsis. Tharsis* (inquit) *ciuitatem quæsierunt docti, hoc est, quænam ciuitas hoc nomine significaretur, & aliquibus visum est Ciliciam dictam esse Tharsis, ex eo quòd Metropolis eius Tharsis dicitur,de qua ciuitate erat etiam Paulus Apostolus natus in Tharso Ciliciæ. Aliqui autem eam Carthaginem intellexerunt, fortassis aliquando ita nominatam,aut aliqua locutione ita significatam. Namque apud Prophetam Isaiam sic inuenitur. Vlulate nauis Carthaginis. Apud Ezechielem autem à diuersis Interpretibus, ab aliis Carthago, ab aliis Tharsis interpretata est, & hoc diuersitate Interpretum positum potest intelligi hanc appellari Tharsum, quæ Carthago dicebatur. Manifestum est autem quod primordia Regni Carthaginis, nauibus floruerunt, & ita floruerunt vt inter cæteras gentes excellerent negotiationibus, & nauigationibus.* Hucvsque Augustinus.

7 Eandem controuersiam diuersis locis versat S. Hieronymus, & de ea integram epistolam scripsit ad Marcellam, quæ est epistola eius 133. vbi vehementer miratur Rhæticium Augustudonensem Episcopum virum eloquentem in Commentariis ad Cantica Canticorum Tharsis vrbem putasse Tharsũ,in qua Paulus Apostolus natus sit. Ad illã vero quæstionẽ sibi à Marcella propositã,si Tharsis lapis chrysolitus sit, aut hyacintus, quare Ionas Propheta Tharsis ire velle dicatur, & Salomon,& Iosaphat in Regnorum libris naues habuerint, quæ de Tharsis solitæ sint exercere commercia, respondet Hieronymus homonymum esse vocabulum *Tharsis*, seu æquiuocum, quod & Indiæ Regio ita appelletur, & ipsum mare, quia Cœruleum sit, & sæpè Solis radiis percussum, colorem supradictorum lapidum trahat. Cæterum correxisse videtur Hieronymus ea, quæ hic iunior scripserat de significatione Tharsis pro Indiæ Regione, cum explanans verba illa c. 2. Isaiæ: *Et dies Domini super omnes naues Tharsis. Iosephus* (inquit) *Tharsis, vrbem Ciliciæ Tharsum arbitratur; Alij Regionem putant Indiæ;& hoc nomen etiam de duodecim gemmis lapidẽ appellari, qui apud nos vocatur Chrysolitus ob marini coloris similitudinem. Melius autem est Tharsis, vel mare, vel pelagus absolutè accipere, neque enim Ionas de Ioppe nauigans, ad Indiam poterat peruenire ad quam illo mari non potest nauigari.* Denique inferius illud cap. 23. *Vlulate naues maris*; vel vt legunt Septuaginta: *Naues Carthaginis*, inquit idem Hieronymus pro Carthagine in Hebræo scribi *Tharsis*, quod omnes similiter transtulerunt. Et *Theodoretus super c. 27. Ezechielis* absolutè docet quod apud Syros, & Hebræos *Tharsis* Carthago sit. Denique Anastasius Synaita lib. 10. Hexameron ad illa verba Genes. 3. *Sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ*, meminit huius Tharsis, quò Salomonis classis petebat, illamque docet esse Hesperiam,seu Hispaniam: *In libris*(inquit) *Regum inuenimus naues Salomonis singulis tribus annis venire in Tharsis, quæ est Hesperia Regionis Occidentalis.*

8 Ex quibus Sanctorum, & antiquorum Patrum dictis, manifestè constat ferè omnes nomine *Tharsis* intelligere Regionem aliquam,quę respectu Palæstinæ, & Ierusalem, vbi Salomon regnabat, Occidentalis sit. Nam siue Tharsum Ciliciæ accipiamus, siue Carthaginẽ Africæ(nunc *Tunez*) siue Hesperiam, aut Hispaniam,constat omnia ista loca pertinere ad mare Mediterraneum, quod respectu Palæstinæ Occidentale est, & à littore Ioppe, & Tyri,& Ascalonis vsque ad fretum Gaditanum,& Herculis columnas protenditur.Nam quod nomine *Tharsis* Indica regio, quæ Orientalis est respectu Palæstinæ intelligi nullo modo possit,manifestè illa Hieronymi ratio euincit, quia inuenimus apud Ionam Prophetam, quod fugiens in Tharsis à facie Domini descendit in Ioppen,& inuenit nauem euntem in Tharsis, & descendit in eam vt iret cum eis in Tharsis. Constat autem Ioppen portum esse maris Mediterranei, vt sumitur ex *3. lib. Reg. capit. 5. & 2. Paralipomen. 2.* & ex omnibus Authoribus, & Geographis manifestum est. Ergo si à Ioppe nauigabatur in Tharsis per mare Mediterraneum, non poterat Tharsis esse in regione Indiæ, quia per illud mare in Indiam nauigari non potest, nisi immensa quadam, & insana nauigatione,illisque temporibus inusitata, & incognita, vel saltem non frequentata per totum mare Mediterraneũ in Oceanum Atlanticũ, deinde tota Africa circumnauigata per Bonæ spei Promontorium iterum in Indiam tenderetur,quod certè illorum temporum Nautis inauditum erat.

Minus

9 Minus etiam probandum eſt nomine *Tharſis*, vt aliqui Hebræorum autumant, ſolùm intelligendum eſſe mare, ſeu pelagus ipſum abſolutè, & indefinitè, non vero regionem aliquam, ſeu portum; nam cum expreſsè dicat ſcriptura nauigaſſe claſſem Salomonis in Tharſis, indeque ſumpſiſſe aurum, & argentum, & ſimias, & pauones, manifeſtum eſt regionem aliquam, & non ſolùm mare deſignari, nec enim è mari ſimiæ, & pauones aucupabantur, multo minus effodiebatur aurum, vel argentum è mari. Et nauis illa, quam inuenit Ionas euntem in Tharſis, vtique portum aliquem petebat, & non ſolùm in mare nauigabat: alioquin quò nauigaret ſi ſolùm nauigabat in mare, & non in portum aliquem? Denique 3. *Reg.* 10. dicitur, quod claſſis Regis per mare cum claſſe Hiram ſemel per tres annos ibat in Tharſis, vbi ſi nomen *Tharſis* ſignificaret ſolùm ipſum mare, vel pelagus abſolutè, & non aliquem portum, ſiue regionem, ſenſus ſcripturæ eſſet, quod *Claſſis Regis per mare, ibat in mare*, quam battologiam in ſacris Litteris admittere nefas eſt. Quare licet verum ſit apud Hebræos nonnunquam *Tharſis* pro mare accipi, tamen vbi ponitur tanquam locus regionis, & portus, quo nauigatio fit, ipſum mare ſignificare non poteſt, ſed determinatam aliquam regionem, vti neceſſe eſt accipere in hoc loco, vbi de claſſe Salomonis dicitur, quod *Per mare ibat in Tharſis.*

10 Suppoſito ergo quod nomen Tharſis in præfata Salomonis nauigatione, neque ſolùm mare ſignificat, neque Indicam, ſeu Orientalem regionem, reſtat ex Occidentalibus Emporiis, quæ nomine *Tharſis* ſignificari videntur, illud eligere, quod litteræ noſtri textus veriori conuenientia aptari poteſt. Vt autem ex dictis conſtat, triplicem inuenimus vrbem, ſeu regionem nomine *Tharſis* apud veteres ſignificatam. Primò apud Ioſephum Rhæticium, & Auguſtinum, alioſque ex antiquis *Tarſum Ciliciæ*, quæ in Aſia eſt, vnde ortus fuit Paulus. Secundo, apud Auguſtinum, Hieronymum, & Theodoretum, & communem Interpretum, *Carthaginem* nomine *Tharſis* intelligi vidimus, quæ eſt in Africa. Tertiò, apud Anaſtaſium Synaitam, nomine *Tharſis Heſperiam*, ſeu *Hiſpaniam*, quæ eſt in Europa deſignari oſtendimus. Et alij quidem Patres loquuntur generaliter de hoc nomine *Tharſis*, vt in pluribus aliis Scripturæ locis reperitur; ſolus verò Synaita ſpecialiter loquitur de *Tharſis* illo Salomonicæ claſſis, quod *Hiſpaniam* nominat, ſeu *Heſperiam*, & ideò illa nobis omninò præferenda eſt, quia aliis patribus non contradicit. Licet enim in aliis locis ſcripturæ *Carthaginenſis ciuitas* illo nomine ſignificetur, tamen in hoc loco ex libris Regum, & Paralipomenon, vbi agitur de Salomonis claſſe, neque Carthaginem, neque Tharſum Ciliciæ ſignificari poſſe, euidenti videtur ratione conuinci. Etenim tempore Salomonis Carthago nondum condita erat, & probabile eſt, quod neque Tharſus Ciliciæ, & dato quod eſſet condita, non quadrat illi nauigatio illa Tharſica, de qua agimus.

11 *Vtrumque* non erit difficile demonſtrare, nam quod attinet ad Carthaginem, à Didone illam conditam fuiſſe, ſiue in formam, & amplitudinem vrbis prouectam, antiqui omnes auctores conſpirant, quidquid ſit an oppidum aliquod eo loci antea fuerit *Carcedon* nominatum, quod poſtea Didonis opera, ac diligentia in Carthaginem exurrexit, de quo non contendo; certum quippè eſt ciuitatis formam, & magnificentiam, à Didone Carthaginem accepiſſe; Didonem autem Salomonis tempore, multo inferiorem eſſe liquet. *Ioſephus* contra Appionem centum quadraginta tribus annis poſt extructum Salomonis templum, conditam à Didone Carthaginem, narrat: *Appianus*, *& Trogus Pompeius*, vt in eius *Epitome lib.* 18. refert *Iuſtinus*, ſeptuaginta duobus annis ante vrbem conditam, fuiſſe ædificatam à Didone Carthaginem ferunt. Conſtat autem Romam pluſquam ducentis annis poſt Salomonem conditam fuiſſe, cum mille, & triginta annis Salomon præceſſerit Chriſti aduentum, Romanæ autem vrbis fundatio ſeptingentis quinquaginta vno. Quare nullo modo Salomonica claſſis, quæ in Tharſis nauigabat, Carthaginem petiiſſe credenda eſt, quæ tanto poſt Salomonem tempore, vel ædificata, vel in ciuitatis, & Emporij celebritatem eſt prouecta.

12 Quod attinet ad Tarſum Ciliciæ, neque tempore Salomis fuiſſe conditam, licet in tam longa antiquitate hiſtoria caliget, non leuis tamen teſtis eſt *Athenæus, qui lib.* 12. ex Ariſtoboli teſtimonio docet à Sardanapalo fuiſſe ædificatam. Quod ſi verum eſt, manifeſtè deducitur longè poſt Salomonis tempora Tarſum iſtam exortam, cum Sardanapalus tempore Ezechiæ fuerit, quando Deioces, ſeu Arbaces eius præfectus in Medorum Regem ab ipſo deficiens, & rebellans electus eſt. Et vt fuerit, certè in Tarſum Ciliciæ non potuiſſe nauigare claſſem illam, nec tanto inſtrui apparatu, vt ſemel in tribus annis eò tenderet, inde quiuis prudens coniectare merito poteſt, quod ſcriptura Tharſicam nauigationem tanquam magnum aliquod, & inuſitatum opus, & longo, ac difficili mari emerſam ſignificat, mercéſque non vulgares, nec communes, ſed Palæſtinæ nouas, & inuſitatas attuliſſe narrat: at ſi in Tarſum Ciliciæ nauigaret, cum ad Palæſtinæ latus in vltimis Aſiæ minoris finibus ſita ſit, & vix octo aut quindecim dierum curſu à littore Palæſtinæ eo nauigari poſſit, vt conſtat ex tabulis geographicis, quomodo perſuaderi poſſumus ad tam breuem nauigationem claſſem trium annorum ſpatio indiguiſſe, aut inde merces aſportaſſe, quæ Palæſtinæ eſſent incognitæ, cum ita ipſi Palæſtinæ adiacens ſit Ciliciæ prouincia, quantum noſtræ huic regioni Bætica, vel Luſitanica prouincia propinqua eſt. Denique Tarſus Ciliciæ nulla auri, aut argenti abundantia celebris apud antiquos Scriptores habetur; vnde omni deſtituimur principio ad probabiliter fundandum Tharſis illud, quò Salomonis claſſis nauigabat, fuiſſe Tarſum Ciliciæ.

13 At fuiſſe Tharteſſum antiquam Hiſpaniæ, quot conuenientiæ, quàm mirificæ correſpondentiæ commendant, & euincunt? In primis in huius ſententiæ fauorem paucis ab hinc annis vexillum erexit *Goropius Becanus in* 7. *lib.* ſuorum Hiſpanicorum, de Hiſpaniæ gloria in hac parte fœliciter, & optimè meritus. Secutus eſt *Ludouicus Nonius cap.* 12. *Hiſpaniæ*, *Ioannes Baptiſta Suarez lib.* 1. *antiquitatum Gaditanorum cap.* 4. *Forerius in illud Iſaiæ* 23. *Filia Tharſis non eſt cingulum vltra tibi. Soto maior in Cantica* ad illa verba: *Manus eius tornatiles plenæ hyacinthis*, ſeu *plenæ Tharſis. Puente lib.* 3. *Monarchiæ*, *cap.* 7. *Ribera in* 1. *caput Ionæ*, *num.* 13. *Pineda lib.* 4. *de rebus Salomonis* per multa capita. *Bozius lib.* 15. *de ſignis Eccleſiæ*, *cap.* 18. *Viuar in Flauium Dextrum* circa annum Chriſti 66. Nec diſſentit *Ambroſius Morales*, nobilis Hiſpanicarum Hiſtoriarum indagator, qui in verbo *Sagunto fol.* 73. ſcribit in ruinis veteris Sagunti, inuen-

tum lapidem Hebræum, vbi erat Epitaphium, *Adoniram clientis Salomonis*, cuius mentio fit 3. *Reg.* 5. Hunc ferunt cum classe Salomonis in Hispaniam venisse, ibique defunctum sub hoc lapide conditum. Sed licet in tanta antiquitate non facilè adducar lapidibus istis fidem dare; tamen hæc tantorum Authorum in hanc sententiam conspiratio, sine dubio nutantis fidei eluit formidinem, eleuatque probabilitatem.

14 Sed coniecturis, ac signis nec obscuris, nec vulgaribus res ista potissimum roboratur. Nam in primis nauigatio ipsa à Siria in vltimas Herculei freti fauces, vbi Tartessus sita erat, pro illorum temporum antiquitate satis longa, & insolita videri potest, vtpotè quæ totam Mediterranei maris longitudinem mille ferè Gallicis milliaribus protensam emensa, non paruo tempore, nec exiguo apparatu indiguerit. Et licet nunc totus ille maris tractus, duorum, aut trium mensium spatio nauigari possit; tamen vt benè vidit *Ribera*, classis illa diuersa littora legendo, & portus attingendo in quibus mercium commutationi insistere opus erat, longum illud tempus trium annorum potuit consumere. Fortasse nec illo tempore adhuc naues velis vtebantur, nam *Carbasa* apud Lusitanos primum reperta scribit *Plinius*, & ex eo *Ortelius* in sua Hispania veteri. Nauigatio autem Lusitanorum non ita antiqua videtur sicut Tyriorum, & Phœnicium. Et apud *Ezechielem* 27. Tyrus sub forma nauis pulcherrimæ describitur, seu potius Triremis, in qua vela, id est, carbasa non ponuntur, sed velum ex bysso suspenditur in stratum, vt vertunt *Septuaginta*, & *Hieronymus* de velo, quod ponitur in operimentum ad Solis calorem interpretatur, id est, *Toldo*. Si ergo sine velis nauigabatur tempore Salomonis, multo tempore ad nauigationem illam in Hispaniam indiguisse certum est. Addo in ipsa Hispania effodiendis metallis, purgandis, atque præparandis, mercibusque transmutandis non immerito seruos Salomonis totum illud tempus consumpsisse, nec nimis longum videri potest, vt auri, & argenti tanta vis quadringinta viginti talenta, hoc est, *Quatrocientos y veinte quintales de oro*, vt antiqui supputant Hebræi, ex ipsis mineralibus eruerentur, & vsque ad liquidum tanti metalli purgatio conflari, & in naues posset inferri, & adduci.

15 Accedit ipsa *Tartessi* nomenclatura, & situs regionis omnino cum Occidentali Tharsis conueniens. Fuit quondam in Bætica Hispaniæ prouincia celeberrimum Tartessi emporium, vnde & tota ipsa prouincia Tartessiaca aliquando cognominata est. Magnifica vrbis huius apud antiquos est mentio, vnde notitiam illius hauserunt nouiores Hispanicarum rerum tractatores. De ea agit Strabo lib. 3. & apud eum Eratostenes: *Cum Bætis* (inquit) *duobus ostiis in mare exeat, aiunt olim in medio horum fuisse vrbem habitatam Tartessum fluuio cognomine, regionemque appellatam fuisse Tartassidem, quam nunc Turduli incolunt, quin & Eratostenes Calpæ adiacentem regionem Tartessidem vocari tradit, & Britheam insulam fortunatam.* Herodotus, quem Cicero Historiæ patrem meritò vocat, meminit antiquissimæ huius vrbis in *lib.* 4. Vbi narrat Samios Herculeas transvehentes columnas peruenisse in Tartessum, pompam ferentes ad rem diuinam. Erat ea tempestate id emporium, id est, *Nundinæ*, intemeratum adeò, vt inde reuertentes isti ex mercibus quæstum maximum fecerint inter omnes, quos nouimus Græcos. Addo & Aristotelem, vel si quis alius est author libri de mirabilibus auscultationibus, ad finem, vbi inquit: *Primos Phœnices ferunt cum Tartessum nauigassent tantam argenti vim, oleo, aliisque nauticis sordibus commutatam esse vt neque capere naues, neque ferre possent, quo circa coactos sub discessum cum cætera quibus vtebantur, tum anchoras etiam ex argento conflare.* Longum esset multos alios ex antiquis recensere, qui Tartessi huius meminerint, *Plinium lib.* 3. *cap.* 1. *Silium lib.* 3. *Melam lib.* 2. *cap.* 6. *D. Hieronymum in Proœmio lib.* 2. *Commentarior. ad Galatas, Liuium lib.* 8. *decadis* 3. *Polybium lib.* 3. *Volaterranum lib.* 8. *Nebrisensem, Morales, Mariana, Florianum, Garibai.* aliosque innumeros, qui nostris temporibus res Hispanicas tractauere.

16 Me verò testimonium illud Aristotelis, vbi inquit: *Primos Phœnices cum in Tartessum nauigassent, argento naues onerasse*, mentem excitat ad æstimandum hanc Salomonicam nauigationem cum seruis Regis Tyriorum, ex noua illa, primaque Phœnicum nauigatione in Hispaniam originem traxisse. Phœnices esse Tyrios, seu eiusdem regionis, nemo est qui ignoret, nisi Historias omnes ignoret. Hos igitur Phœnices scribit *Strabo lib.* 3. nauigationem suam paulò post tempora belli Troiani incæpisse. Verba eius sunt: *Vulgatum est sermonibus Minois in mare imperium, & Phœnicum nauigatio, qui extra columnas Herculis progressi sunt, ibique in media Africæ ora maritima, vrbes condiderunt paulò post Troiani belli tempora.* Ita Strabo vbi verbum illud, *Paulò post tempora Troiani belli*, præcisum tempus non indicat, sed æstimantis relinquit arbitrio, vt non longo post tempore ab exacto Troiano bello nauigationem istam incœpisse intelligamus. Tempus autem quod à Troiano bello vsque ad Salomonem intercessit, ad centum quinquaginta annos ascendit, plus, minusvè: nam à destructa Troia vsque ad Romæ fundationem intercedunt anni 432. vt ex *Solino*, *Liuio*, *Dionysio Halicarnassæo*, aliisque probatissimis Authoribus constat. Ab vrbe verò condita vsque ad Christum 750. qui efficiunt summam annorum 1183. vno plus, vel minus à Troia vsque ad Christum. A Salomone autem vsque ad aduentum Christi numerantur 1030. plus, minusvè. Vnde restant inter euersionem Troiæ, & Salomonem 150. vel circiter. Cum ergo Phœnices, seu Tyrij paulò post tempora Troiani belli nauigationem suam in Hispaniam, seu fretum Herculeum auspicati fuerint, recentioris memoriæ tempore Salomonis erat illa nauigatio, ex qua cum tantam argenti, & auri copiam hauserint, quantam ex Aristotelis historia vidimus, verosimile valdè est animum Salomonis excitasse vt nauigationi illi sociato fœdere cum Rege Tyriorum incumberet, indeque maximam illam vim diuitiarum attulisse, quam Scriptura narrat, ita vt argentum illis diebus nullo ferè pretio haberetur.

17 Concordat denique cum hac nostra sententia magna illa, & celebratissima argenti, aurique in Hispania abundantia, præsertim in tempestate, qua primùm à Phænicum nauigationibus frequentari cœpta est, nam ipsos ita argento onustos recessisse ex Tartesso, vt etiam anchoras ex argento conflauerint, Aristoteles vt vidimus refert. Quod tamen *Diodorus*, & *Strabo*, & ex eis *Ortelius* in sua veteri Hispania, aliique Authores ex incendio Pyrinei montis, quod tantum fuit vt venæ ipsæ argenti, aurique liquefactæ confluxerint, Phœnices adduxisse probabilius existimant. Ad hęc si Straboni credimus, Turditanos, qui Bæticam olim incolebat prouinciā præsepibus argenteis (vel vt *Causabono* placet lacunaribus)

cunaribus) & argenteis doliis vſos fuiſſe annotatum eſt. Idem *Strabo* refert fuiſſe apud nouam Carthaginem, vulgò *Cartagena*, fodinam argenteam ita diuitis, & exuberantis venæ, vt populo Romano in ſingulos dies viginti quinque millia drachmarum penderet, hoc eſt, vltra tres mille vncias (noſtra computatione, *Cada dia tres mil reales de à ocho.*) Et Plinius ex aliorum fide refert Aſturiam, Gallæciam, & Luſitaniam præſtitiſſe annis ſingulis vicena millia pondo, hoc eſt, libras argenti, quæ efficiũt in noſtra computatione, *Quarenta mil marcos de plata.* Idem quoque memorat Annibali in Hiſpania ſolùm vnum puteum, ſeu argenti fodinam, nomine *Bebelo*, miniſtraſſe in ſingulos dies trecenta pondo, hoc eſt, libras argenti, id eſt, *Seiſcientos marcos.*

18 Quam immenſam argenti vim Romano populo, & Carthaginenſibus ex Hiſpania prouenientem non leuiter Scriptura inſinuat cùm 1. *Machabæor.* 8. victorias Romanorum recenſens, inquit audiuiſſe inter alia Iudam Machabæum quanta Romani feciſſent in regione Hiſpaniæ; & quod in poteſtatem redegerunt metalla auri, & argenti, quæ illic ſunt. Quæ verba mirificè concinunt cum incredibili illa diuitiarum magnitudine quam profani Authores de Hiſpania narrant. Multoque abundantius aureas iſtas venas, & argenteas ebulliiſſe credendum eſt tempore Phœniciæ nauigationis, quæ & Salomonis fuit, cum primùm metalla iſta ſcaturire viſa ſunt, vnde non immeritò dictum eſt à Scriptura, argentum illis temporibus nullius pretij fuiſſe, quia claſſis Regis ibat in Tharſis, & afferebat inde aurum, & argentum. Quomodo enim argentum reputaretur illo tempore cum de ipſis Phœnicibus narret *Ariſtoteles*, & *Diodorus*, & *Strabo* adeò argenti pondere oneraſſe naues, vt etiam anchoras ex argento conflauerint? Mirificè ergo abundantiam auri, & argenti Hiſpanici cum illius temporis nauigationibus correſpondere cōſtat. Sed & gemmæ illæ, quæ ex hac nauigatione dicuntur allatæ, & nomen ipſum *Tharſis* retinuerunt apud Hebræos, planè cum gemmis Hiſpanicis, quas *Turqueſas* vocant, & quarum Hiſpania ſatis eſt ferax, omninò conueniunt, nam *Tharſis* dicuntur lapides illi, qui Cæruleum referunt colorē, & maris ſimilitudinem, vt ex *Hieronymo epiſt.* 33. vidimus, & ſuper c. 1. *Ezechielis*, ad illa verba: *Et aſpectus rotarum, & opus earum quaſi viſio maris,* quod *Septuaginta* habent, *Quaſi ſpecies Tharſis*, pro Aquila *Hyacinthum* poſuit, inquit Hieronymus. *Qui lapis Cæli habet ſimilitudinem.* Color ergo cœruleus, ſiue quaſi maris, aut Cæli, apprimè conuenit gemmis iſtis Hiſpaniæ, quæ illo tempore tanto erant in pretio, vt manus, digitoſque Salomonis ornarent. Qua ratione ad litteram intelligi poteſt illud Canticor. 5. *Manus eius tornatiles aureæ plenæ Hyacinthis*, ſeu vt alia littera habet, *plenæ Tharſis*, id eſt, lapidibus cœruleum colorem referentibus ex quibus annuli digitis Salomonis inſerebantur. Quantum autem gemmis iſtis Hiſpania abundauerit, referunt nobiles Authores, qui circa *Zamoram* huiuſmodi lapides procreari dicunt, in tantùm quod ad illorum copiam lingua Arabicum, ciuitas Zamorenſis ſit appellata *Ciudad de las Turqueſas*, vt refert *Puente lib. 3. cap. 3.*

19 Sed inſtat aliquis, aut fortaſſe inſultat deridēdo. Eſto tanta fuerit in Hiſpania auri, & argenti abundantia; Demus etiam & gemmas. Sed vnde Elephantorum dentes? Vnde Simiæ, & Pauones? Quos expreſsè Scriptura è Tharſis claſſem Salomonis euexiſſe affirmat? Nunquid etiam Elephantes in Hiſpania procreatos dicemus, vt ab illis dentes reuellerēt Salomonicæ claſſis negotiatores? Aut vbinā ſimias in Hiſpania naſci cognouimus, etſi aliūde allatas conſeruari dubium nō ſit? Minus de Pauonibus vrget argumentum, nam hos Hiſpaniæ Regio non omnino abhorret, & ſi paucos, & pro raritate producat.

20 Cæterum dentes ibi Elephantorum plus timoris inferunt, quàm vulneris, & eburnea iſta tela magis ſunt ponderoſa quàm fortia. Reſpondeo igitur potuiſſe Elephantorum dentes ex Hiſpania deferri, ſed non in Hiſpania naſci, ſed ex Africa per fretũ Gaditanũ ad Tarteſſum totius Hiſpaniæ, Africæque Emporiũ deferri. An non modo in hac noſtra ætate ex Hiſpania dētes iſtos, & ebur in magna copia ad alias regiones deferri videmus, non quia in Hiſpania Elephantes naſcantur, ſed quia aliunde eorum dentes in Hiſpaniam aduehuntur. Quidni? Ergo idem in antiquiſſima illa Tarteſſo contigiſſe dubitamus? Si quæras vnde & qua nauigatione in Tarteſſum deferebantur? Reſponſio eſt in promptu. Contigua eſt Hiſpania ipſi Africæ ſolo freto Herculeo, quod vix quinque milliaria in latitudine habet diſterminata: ipſa etiam Africæ maritima in illo tractu Hiſpania Tingitana, ſeu Hiſpania transfretum ab antiquis dicebatur. Africam autem abundare Elephantis, non tā antiquorum Authorum teſtimonio, quam oculari noſtræ ætatis experimento comprobatur. Quin & Plato in Atlanticæ inſulæ deſcriptione, quam ipſi Gaditano freto obiectam fuiſſe narrat, multitudinem Elephantorum agnoſcit, cuius inſulæ ad Hiſpaniæ oram propinquitas niſi fabulam redoleret, non paruā ad nos horum animalium mercaturam tranſmitteret. Sed non opus eſt inſulæ huius ſtabilitatem fundare, cum ex ipſa Africa præſto nobis Elephantorum apparatus ſuppeditari poſſit, vt dictum eſt.

21 Ex hac autem Tharſis deriuatione in Hiſpaniam, ad eorum Reges, opulentiamque non inſuauiter propheticā cantilenam deducit Goropius, cum in Pſ. 71. legimus *Reges Tharſis, & inſulæ munera offerent*, quod vtique de Regibus Occidentalis Hiſpaniæ non abſurdè intelligendum videtur, tum propter ea quæ de Tharſis hucuſque dicta ſunt, quæ apprimè Hiſpaniæ noſtræ conueniunt: tum propter Scripturæ phraſim, quæ nomine *Inſularũ* eas regiones intelligere ſolet, ad quas non niſi nauigatione vſquequaque perueniri poterat ex Paleſtina, qualis maximè Hiſpania noſtra eſt. Quæ Pſalmiſtæ interpretatio Doctis quibuſque huius tēporis nō diſplicet. Addo & illud Pſal. 44. vaticiniũ: *Et filiæ Tyri in munerib. vultũ tuũ deprecabuntur omnes diuites plebis*, de Hiſpania intelligi poſſe. Quod non ineptè quidam ex eo affirmant, quia per *Filias Tyri*, nullæ meliùs accipiũtur in phraſi Scripturæ, quā vrbes illæ, ſeu Coloniæ, quæ à Tyris fundabātur, & quaſi ex eis originē ducentes nomine *Filiarũ Tyri* videntur gaudere. Plurimas autem à Tyriis, ſeu Phœnicibus in Hiſpaniam deductas Colonias cùm nauigationibus ſuis regionem ipſam frequentarent, manifeſtum eſt, & paſſim ex Authoribus, & Hiſtoriographis habetur.

22 Maior certaminis pondus in Ophirina regione attingenda, & enauiganda nobis reſtat, quam Hiſpaniæ noſtræ pauciſſimi ſunt qui adſcribant, ſed ſunt tamen. Et quidem pro principali noſtræ controuerſiæ ſcopo, & Salomonis diuitiis ſufficiebant, quæ pro explicatione regionis Tharſis hucuſque allata ſunt, cum totam rationem nume-

to ſiſſimi illius auri, argentique ponderis quod in tantum excreuit, vt argentum nullius eſſet pretij in illis diebus, ad Tharſicam nauigationem Scriptura referat, non ad Ophirinam, vt ex ipſis verbis ſacri Textus expreſsè deducitur: *Non erat* (inquit) *argentum in pretio in diebus illis, quia claſſis Regis ibat in Tharſis, & afferebat inde aurum, & argentum.* 3.Reg.9. Si ergo, vt probatum eſt, Tharſis illud, quo Salomonica claſſis nauigabat, fuit Hiſpania, & celeberrimum illorum temporum emporium *Tarteſſus*, manifeſtè ducitur maximam diuitiarum Salomonis amplitudinem, & affluentiam ex Hiſpaniæ fontibus ſcaturiiſſe, ſiquidem Tharſica illa, ſeu Hiſpanica nauigatio in cauſa fuit vt tanta vis excreſceret argenti, quod quaſi nullius pretij reputaretur. Sed tamen maius hic addetur pondus ſi euincere poterimus, aut quoquo modo declarare regionem Ophir in Hiſpania fuiſſe illo loco quo Flauius Dexter deſignat, ſcilicet in ora maritima Bracharenſi, ſeu Gallæciæ. Nec me quidquam mouet Ophir communiter videri Orientalibus, ſeu Indicis regionibus attribui, valdèque nouum videri, illam in Occidentalem Hiſpaniæ prouinciam transferre. Hoc (inquam) parum mouet, nec mouere debet quemquam, qui vel modicè aduertat quanta inter Authores circa huius regionis deſignationem verſatur controuerſia, aliis in Orientali India, aliis in Occidentali America, ſeu Peruana regione, aliis in Meridionali Africa eam adſcribentibus. Quidni ergo huic opinionum diſſenſioni repugnabit, & aliam inducere opinionem, quæ in Occidentali Europæ regione, ſcilicet in vltima Hiſpaniæ ora eam aſſignet? Non ergo nouum cenſeri debet extra Orientem collocare Ophirinã regionem, etſi nouũ ſit Hiſpanię eam attribuere.

23 Vt autem difficillimum totius huius explicationis obicem primo agmine aggrediamur, illud eſt, quod in hac parte omnes deterret, omniumque ora videtur obſtruere, quod in ipſo Scripturæ textu deſignatur portus vnde claſſis Salomonis ſoluebat in Ophir, ex quo minimè in Hiſpaniam patere poteſt nauigatio. Claſſis enim Salomonis ſoluebat ex portu, qui erat in littore maris Rubri, ex quo ad Hiſpaniam minimè poteſt nauigari, niſi tota Africa circumacta, & mari Oceano emenſo. Sic enim habet ſacer textus 3. Reg.9. *Claſſem quoque fecit Rex Salomon in Aſiongaber, quæ eſt iuxta Ailath in littore maris Rubri in terra Idumææ. Qui cum veniſſent in Ophir, ſumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum detulerunt ad Salomonem.* Idemque repetit Scriptura 2. Paralip.8. Quæ difficultas, ſi eandem ponamus fuiſſe nauigationem in Tharſis, & in Ophir, æquè viget opinionem ſuprà à nobis ſtabilitam, quod Tharſis in Hiſpania ſita ſit. Si enim vnica illa nauigatio fuit, vtique ex eodem portu ſoluebatur, qui erat *Aſiongaber in littore maris Rubri*, ex quo in Hiſpaniam traiectio nauium inuſitata prorſus, & impoſſibilis illis temporibus fuiſſe videtur, immò & omninò ſuperflua, cum ex portubus Palæſtinæ per Mediterrneum facilis, & tuta omnino nauigatio in Hiſpaniam pateret.

24 Sunt qui difficultatis huius pondus eleuari exiſtiment aſſerendo facillimam, & frequentiſſimam fuiſſe nauigationem à mari Rubro in fretum Gaditanum, & Hiſpaniæ portus, ſicut nunc videmus cùm quotannis ex Hiſpania naues ſoluentes totius Oceani vaſtitate emenſa ad Rubrum, & Indicum mare, & vltra, vela protendunt. Sed infida, ac parum tuta aura nauigat hæc opinio, immò contradictionis naufragium incurrunt, qui eam ſuſtinent, cum fateantur ipſius freti Gaditani nauigationem, & tranſmiſſionem columnarum Herculis fuiſſe olim tam intentatam, & infrequentem quàm periculoſam. Si ergo tam infrequens, & periculoſa fuit Gaditani freti tranſmiſſio, quomodo frequens eſſe poterat nauigatio è mari Rubro in Gades, & præſertim à Phœnicibus, cum neceſſariò Herculeas columnas, totiuſque Gaditani freti pelagus deberent tranſmittere? Hoc autem ſic affirmari ab his Authoribus videri poteſt in doctiſſimo *P. Pineda lib.4. de reb. Salom. cap. 6. n.4.* Vbi freti Gaditani nauigationem fuiſſe olim infrequentem, & periculoſam affirmat. Et *cap.15. obiectione 3. n.2. & 3.* minus frequentes dicit fuiſſe nauigationes per Mediterraneum vltra fretum Herculeum. Cum qua aſſertione neſcio quomodo cohærent quod *cap.8. n.5.* rurſum affirmat frequentiſſimum, & vſitatiſſimum fuiſſe apud Tyrios, & Phænices, vt è mari Rubro ſoluentes nauigarent ad Gades, rurſuſque Gaditanam nauigationem frequentatam fuiſſe ad mare Rubrum commercij gratia cum Phœnicibus. Sed ab his contradictionis fluctibus, immò & ſyrtibus quomodo peritiſſimus noſter Palinurus nauem expediat otioſus ero ſpectator, potiùs quàm inſecutor.

25 Alia ergo tutiori via Authores alij diſcurrunt exiſtimantes duplicem fuiſſe Salomonis claſſem, bipartitamque nauigationem: aliam quæ ex mari Rubro, & portu Aſiongaber in Ophirinam regionem vela tenderet, aliam quæ ex mari Mediterraneo in Tharſis, ſeu Hiſpaniam curſum dirigeret. Quæ nauigationis, claſſiſque duplicatio nullum ex Scriptura videtur fundamentũ trahere, niſi quod ex locorum poſitione poſſumus ſuſpicari, cùm portus ex quo claſſis ſoluebat in Ophir, in ipſo maris Rubri littore deſignetur, ex quo in Mediterraneum pelagus nauigatio patere non poteſt, cum tamen Tharſis in ipſo Mediterraneo mari ſecundum communiorem opinionem deſignetur.

26 Cæterum cùm Scriptura adeò intentè magnificentiam Salomonis nobis indicare curauerit, portumque vnde claſſis ſoluebat, & quò etiam tendebat tam exactè deſcripſerit, mirum eſt cur duas illas claſſes tacuerit, & vnius tantùm perpetuò meminerit. Rurſus clarè apparet Scripturam eidem claſſi, & nauigationi attribuere, tam Ophir, quàm Tharſis; ruit ergo totum fundamentum diuidendi iſtas nauigationes, & claſſes, ſi propter hoc ſolùm duplicantur, vt vna nauigaret in Ophir ad Orientem, alia in Tharſis ad Occidentem. Hoc autem ex ipſis Scripturæ verbis manifeſtum eſt. Nam in primis Hiram Regem Tyriorum coniunxiſſe claſſem, & naues ſuas cum nauibus Salomonis vt irent in Ophir, & in Tharſis, habetur 2. Paralipom. 8. *Abiit* (inquit) *Salomon in Aſiongaber, &c. Miſit autem Hiram per manus ſeruorum ſuorum naues, & nautas, & abierunt cum ſeruis Salomonis in Ophir.* Vbi non ſolùm dicitur miſiſſe naues, & nautas, ſed & ſimul cum ſeruis Salomonis nauigaſſe in Ophir. Erat ergo vna claſſis, & nauigatio ex nauibus Salomonis, & Hiram. Et de eadem claſſe Regis Tyrij, tanquam de vna, & eadem cum claſſe Salomonis, dicitur 3.Reg.10. *Claſſis Hiram, quæ portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, fecitque Rex de lignis thyinis fulcra domus Domini.* Rurſus eadem claſſis, quæ nauigabat in Ophir, dicitur nauigaſſe in Tharſis ſemel in annis tribus 2. *Paralip. 9. & 3. Reg. 10.* Et eodem modo loquitur Scriptu-

ra

ra de claſſe facta à Ioſaphat in eodem portu, quo Salomonis claſſis extructa eſt, ſcilicet in *Aſiongaber*, & in vno loco, ſcilicet 3. *Reg.* 22. dicitur feciſſe Ioſaphat claſſem vt nauigaret in Ophir, & in alio ſcilicet, 2. *Paralip.* 20. dicitur feciſſe eam vt nauigaret in Tharſis. *Particeps* (inquit) *fuit vt facerent naues, quæ irent in Tharſis, feceruntq; claſſem in Aſiongaber.* Et infrà: *Contritæque ſunt naues, nec potuerunt ire in Tharſis.* Si ergo ex Aſiongaber nauigabatur in Tharſis, & in Ophir, ceſſat totum fundamentum diuidendi iſtas nauigationes, & claſſes ex eo quod vna nauigabat per Mediterraneum in Occidentem, alia per Arabicum ſinum, ſeu mare Rubrum in Oceanum Indicum, ſiquidem ex eodem portu, id eſt, *Aſiongaber*, ibant naues ſiue in Tharſis, ſiue in Ophir.

27 Reſtat ergo vnum ex duobus, aut ſi aſſerimus portum Aſiongaber eſſe in littore maris Rubri, quod eſt Arabicus ſinus, nauigaſſe claſsē Salomonis primò in Ophir, ſiue illud ſit in Indico tractu, ſiue ad Meridionalem Africæ partem, indeque vaſtiſſimo Oceano emenſo nauigaſſe in Tharſis, quod diximus pertinuiſſe ad Occidentalem partem Hiſpaniæ: vel vrbem illam, & portum Aſiongaber pertinuiſſe ad littus maris Mediterranei in Idumæa inferiori, indeque nauigaſſe claſſem Salomonis per totum Mediterraneum mare in Hiſpaniam quæ eſt Tharſis, & Ophir; Tharſis quidem in Bætica prouincia vbi fuit *Tarteſſus*, Ophir verò iuxta Bracharam, & Gallæciā vbi Flauius Dexter affirmat fuiſſe terram *Ophir*. Illud primum fieri potuiſſe, ſentit *Pineda* vbi ſuprà *c.* 6. Hoc ſecundum de ſitu, & loco portus Aſiongaber defendit *Goropius*, eumque ſequitur *Viuar* annotationibus in Flauium Dextrum ad ann. 66. Chriſti. Et primò faciunt coniecturæ ad hoc erſuadendum non cōtemnendæ, neque inefficaces. In primis congruit regio ipſa Bracharenſis, ſeu Gallæciæ auri feraciſſima præſertim illo tempore, cuius illuſtre teſtimonium habemus apud Trogum Pompeium lib. 44. vt in eius Epitome refert Iuſtinus, cuius verba ſunt: *Gallæciæ portio Amphilochi dicuntur. Regio tum æris, ac plumbi vberrima, tum & minio, quod etiam vicino flumini nomen dedit. Auro quoque ditiſſima, adeò vt etiam frequenter aratro glebas aureas excindant. In huius gentis finibus ſacer mons eſt quem ferro violare, nefas habetur. Sed ſi quādo fulgure terra prociſſa eſt, quæ in his locis aſſidua res eſt, detectum aurum velut Dei munus colligere permittitur.* Hucvſque Trogus. Quod ſi tanta fuit in Gallæciana regione auri vis, eique nomen Ophir conſentit, vt Flauius affirmat, quorſum putabimus nauigationem in vaſtiſſimum Oceanum, vix nunc credibilem, cùm temporibus iſtis beneficio acus nauticæ tota Oceani immenſitas nauigatur, tunc autem Salomonis temporibus prorſus ignotam, ad inquirendas Indicas, vel Peruanas opes commiſiſſe, relicta illa auri copia in Hiſpania, commodiori nauigatione exportabili, & expugnabili.

28 Ad hæc Rex Tyri Hiram dicitur miſiſſe ad Regem Salomonem naues, & nautas gnaros maris eo ipſo tempore, quo Salomon abiit in Aſiongaber ad parandā claſſem. Sic enim habetur 2. Paralipom. 8. *Tunc abiit Salomon in Aſiongaber, & in Ailath ad oram maris Rubri, quæ eſt in terra Edom: miſit autem ei Hiram per manus ſeruorum ſuorum naues, & nautas gnaros maris, & abierunt cum ſeruis Salomonis in Ophir.* Si ergo ex Aſiongaber, quæ erat in Arabico ſinu ſoluebat claſſis iſta, quomodo illuc Rex Tyri mittere potuit naues? Siquidem Tyrus in extremo Mediterranei maris ſita, non poterat naues tranſmittere in oram ſinus Arabici interiacente terra, quę mare illud Arabicum à Mediterraneo diuidit. Ergo ſi naues à Tyro miſſæ ſunt Salomoni in Aſiongaber, vtique portus iſte non in ſinu Arabico, ſed in Mediterraneo mari erat. Niſi fortè dicamus Hiram non miſiſſe naues ex Tyro, ſed miſiſſe viros in portum illum maris Rubri, qui naues ibi conſtruerent, eaſque Salomoni Regis ſui nomine offerrent. Quæ quidem interpretatio omninò reuinci non poteſt niſi quod vim facere videtur ſimplici ſcripturæ narrationi, quæ miſiſſe dicit Salomoni naues, quod non ita propriè dicitur ſi ſolum miſit Viros qui fabricarent naues in Aſiongaber. Præſertim quia credibile non eſt, quod ſi miſit viros, qui naues ipſas fabricarent eo loco in quo Salomon erat, quod naues illæ vſui Salomonis ſeruituræ, expenſis Hiram fabricarentur, ſed ipſiuſmet Salomonis, atque adeò non verificatur miſiſſe naues, ſed ſolum nauium artifices, ſicut non poteſt dici quod Hiram miſit Salomoni lapides, & ornamenta templi, quia miſit artifices, qui ea fabricarunt, vt habetur 2. *Paralipom.* 2.

29 Præterea terra Edom nequaquam attingit mare Rubrum, quod eſt ſinus Arabicus, attingit autem ex parte Occidentali ipſa Idumæa littus maris Mediterranei, vt videre eſt in tabulis Geographicis. Conuenientius ergo ibi ponitur Aſiongaber, quàm in ſinu Arabico. Denique (quod in practicis, & moralibus non leue pondus habet) Aſiongaber illud, quod dicitur eſſe in mari Rubro Arabici ſinus nimis longè diſtabat ab Ieruſalem, & aſpero, atque inculto itinere diſterminabatur, interiacent enim mōtes, ac ſolitudines vaſtiſſimæ, & regio horrida, quam in illis quadraginta duabus manſionibus filij Iſraël perambulauerunt. Quod vtique magnum erat impedimentum commercio tam frequenti, quale claſſis illius apparatus poſtulabat, & ad tantā vim mercium, & auri copiam ex portu illo deducendam, quantam Scriptura narrat claſſem illam inueniſſe, in tantum quod Rex ipſe Salomon apparatui claſſis vrgendo dicitur in Aſiongaber eſſe profectum. Non autem facilè putarim Regem tam delicioſum, & magnificum, tam horridam eremum, & ſolitudinis incommoda, tamque longum iter pro paranda claſſe aſſumpſiſſe, atque extra propriū Regnum, & in portu ita diſtanti, & alieno Regi ſubiecto, ad quem non facilis patebat tranſitus, tantas opes, & claſſem quaſi euidenti periculo expoſuiſſe. Quis enim non timeret Regem, qui terræ illi circa mare Rubrum dominabatur, in illas irruiturum opes, aurumque expilaturum, præſertim cum à tanta diſtantia, qualis eſt à Ieruſalem in littus illud maris rubri vix ſuccurri poſſet, & armati militia ad defendendum.

30 Hæc omnia ſine dubio probabilem reddunt opinionem, quæ Aſiongaber non in ipſo ſinu Arabico, ſed in mari Mediterraneo ſitam docet, illam (inquam) in quam Salomon abiit, & cui claſſes, opeſque ſuas, & commercia omnia commiſit, & in quā Rex Tyri naues miſit Salomonis, quæ cum ſuis nauigarent, nam aliam fuiſſe Aſiongaber, quæ inter manſiones filiorum Iſraël trigeſima ſecunda ponitur, *Num.* 33. non abnuo. Et mihi non leuis ſuſpicio mentem ſubit, *Aſiongaber* nomen eſſe appellatiuum, non proprium, applicarique Hebræorum more non vni tantum vrbi, aut portui, ſed diuerſis, vbi ſimilis inuenitur ſignificatio. Significat autem Aſiongaber iuxta interpretationem *S. Hieronymi* de locis Hebraïcis *Lignationes viri*; vbicumque ergo inueniretur portus cædendis lignis accommodatus, ſiluiſque denſioribus ferax, illum nomine *Aſiongaber*

gaber deſignari poſſe non dubito. Et talis fortaſſe erat portus aliquis circa Aſcalonem, vel caſtra Gabriæ in littore Mediterraneo, vbi ſiluas, & nemora lignorum non mediocria excreuiſſe Authores non deſunt, qui referãt. De quo videri poteſt *Pineda* vbi ſuprà, agens contra *Goropium*, qui acriter defendit Aſiongaber in littore Mediterraneo fuiſſe, eumque ſequitur *Viuar* ſuper locũ Flauij Dextri, ſupra citatũ.

31 Sed quomodo, inquies, ſaluari poteſt verbum Scripturæ deſignatis locũ ipſum Aſiongaber in littore maris Rubri? Quomodo ergo in Mediterraneo mari illud ponimus, quod à mari Rubro diſtinctum, nemo eſt qui ignoret? Ad hoc facilis eſt reſponſio. Mare Rubrum in Scriptura, non pro ſolo illo mari quod vulgo *Rubrũ* dicitur, & eſt Arabicus ſinus, ſed etiam pro alio mari ſolet ſumi, de quo in cap. 1. Deuteronomij extat inſignis locus vbi dicitur, *Locutus eſt Moyſes ad omnẽ Iſraël trans Iordanẽ in ſolitudine campeſtri contra mare Rubrum inter Pharan, & Iophel, &c.* Conſtat autem quod in illo loco trans Iordanẽ non habetur ex aduerſo mare Rubrũ, quod eſt ſinus Arabicus, cũ inde longiſſimè diſtet, nec contra illud ſit, ſed quaſi ad latus. Erat ergo tunc Moyſes contra mare mortuum vbi Iordanus abſumitur, & illud vocatur Mare Rubrum. Ratio autem cur nomen Rubris Maris etiam aliis maribus applicatur ea eſt quia Mare Rubrũ in Hebræo dicitur *Mare Suph*, id eſt, *Mare terminatum*, quale etiam eſt Mediterraneum, quod ab Herculeo freto ingrediens in Palæſtinę littoribus terminatur. Vnde & apud Ionam, quem conſtat ex Ioppe nauigaſſe per mare Mediterraneum, inuenimus nominaſſe ipſum mare *Suph*, cum in cap. 2. orat in ventre ceti, & inquit: *Abyſſus vallauit me, pelagus operuit caput meum.* Vbi in Hebræo habetur, *Mare Suph operuit caput meum.* Vnde etiã quando dicitur Aſiongaber eſſe in littore maris Suph, nihil prohibet intelligere nomine illo mare Mediterraneum, quod etiã mare terminatum eſt, & *Suph* nominari poteſt. Quod enim intelligit Pineda, Ionam, quando illa verba pronunciauit, non fuiſſe in Mari Mediterraneo, ſed belluam in cuius ventre orabat peruiciſſimo decurſu totum Mediterraneum, & Oceanum Africum circumiſſe, & ad mare Rubrum Arabici ſinus, quod frequens Balenarum eſt, perueniſſe, ibique oraſſe Ionam cum dixit; *Mare Suph operuit caput meum*, omninò fabuloſum redolet commentum. Quis enim credet ſpatium illud maris, tam Mediterranei, quàm Oceani, quod nunc naues Indicæ etiam fœcundiſſimo vento flante vix quatuor mẽſibus enauigant, balænam Ionæ tribus diebus, & tribus noctibus enataſſe, vt à Mediterraneo per Oceanum per quatuor ferè millia leucarum deueniret in Arabicum ſinum? Ergo facilius dicendum eſt nomine *Maris Suph* etiam Mediterraneum intelligi, per quod nauigabat Ionas.

32 Habemus ergo ex dictis ſupremam difficultatem debellatam, & ſtratã viam ad aſſerendum ex Aſiongaber, qui erat portus aliquis maris Mediterranei denſioribus ſiluis veſtitus, & vocatur *Aſiongaber*, ideſt, *Lignationes viri*, ad oram maris Suph terminati, Salomonis claſſem enauigaſſe tam in Tharſis, quam in Ophir. Vnde non improbabile redditur quod ſicut Tharſis erat Occidentalis portus, & in ipſo Hiſpaniæ Bæticæ littore inſignis, ita Ophir in Hiſpania fuerit apud Bracharenſem, ſeu Gallæcianam regionem, quæ *Ophir* dicta eſt ex nepotibus Ophir illic appulſis, vt Flauius Dexter affirmat. Vnde manifeſtum relinquitur tantam auri vim, quæ vſque ad miraculum Salomoni ex claſſibus proueniebat, Hiſpanica fuiſſe metalla, ſubminiſtraſſeque Hiſpaniam noſtram magnificentiam illam, & opulentiam, qua nullus Rex terrarum, aut glorioſior inueniri potuit, aut ſublimior.

QVÆSTIO IV. MORALIS.

An Eccleſiaſticum Collegium cenſeatur extinctum, & ad Secularem Principem redire per defectum omnium, qui de Collegio ſunt.

1 NIHIL prorſus errauit, qui Eccleſiaſticas Congregationes, & ſpirituales Conuentus non tantum quaſdam Paradiſi emiſſiones, aut florentia prata, & hortorum Dei delicias, ſed & cæleſtium Aſtrorum ſpeciem quandam, & veluti coronam multiplici radiorum denſitate certantem affirmare contenderit. *Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Iſraël* (dixit Præſagus ille, & malè ſibi conſcius Vates Balaam, Num. 24.) *vt vallis nemoroſæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula, quæ fixit Dominus, quaſi Cedri propè aquas.* Et erat carnalis adhuc ille Iſraël, & duræ ceruicis populus, temporibus intentus, vacans ſæcularibus. Cuius tamen tentoria, & diſpoſitiones caſtrorum, & vniuerſa opera, ac miniſteria, quia Dei regebantur conſilio, & ordine, ſic admirabilia viſa ſunt, ac decoris plena, vt etiam ſuperbientem, ac reluctantem animum Prophetæ in ſui rapuerint admirationem, & laudem, nec aliquid floridioris amenitatis prætermiſſum ſit, cui tam pulchræ diſpoſitionis ordinem non aſſimilauerit. Quid ſi daretur Chriſti Eccleſias, & ſpirituales Cætus aſpicere, & choros illos caſtrorum ſpiritualibus nequitiis formidabiles, & mentes illas, quarum conuerſatio quotidiana in Cœlis eſt, propriis oculis intueri? Nonnè pluſquam terrenæ amænitatis paradiſum, aut irriguos hortos, & floridiſſima vireta congregationes huiuſmodi cenſeret, aſtriſque fulgentiſſimis compararet, quas ſuper ipſa ſydera anhelanti deſiderio conſpiceret ambulantes? Et quidem inter omnia viſibilia opera Dei, ſupremum obtinere locum illuſtre illud Firmamentum, quod ſtellis innumeris condecoratum ex alto, ac ſummo totius vniuerſi vertice refulget, nemo eſt qui poſſit ignorare. *Altitudinis firmamentum* (inquit Sapiens Eccleſiaſt. 43.) *pulchritudo eius eſt ſpecies cœli in viſione gloriæ.* Quid enim firmamento illo pulchrius, quid globoſa illa Chriſtallo ſpecioſius excogitari poteſt, cum Cœlum ſerena nocte ſuſpicimus, illoſque ſcintillantes oculos identidem contemplamur, & admiramur? Quandam etenim vitæ ſimilitudinem

dinem in ſeipſis referunt, dum præter vniformem, & menſuratiſſimum vaſtæ illius rotationis motum, etiam perpeti quadam nictatione perennes excubiarum vigilias obſeruare ſe demonſtrant. Vnde non defuerunt olim, qui gyrum ſtellarum Deos eſſe putauerunt, vt dicitur *Sapientiæ* 13. Quaſi quendam luminoſæ coronæ verticem, & ſplendorem Diuinitatis inſigne exiſtimantes. Et vt colligitur ex *cap.* 17. *Deuteron.* Amorrhæi etiam ante tempora Abrahæ, Solem, & Lunam, & vniuerſam Cœli militiam adorauere; eamque abominationem longo poſt tempore Manaſſes Rex Iuda cum ingenti ſcandalo totius populi legitur in Hieruſalem induxiſſe, dum in ipſa ſancta ciuitate extruxit altaria in duobus atriis Templi Domini, Soli, & Lunæ, & duodecim ſignis, omnique militiæ Cœli, vt dicitur 4. *Reg.* 21. Quin & Plato Philoſophus ac ſapientiſſimi quique Romanorum, ipſique etiam Phariſæi Iudæorum Doctiſſimi, Cœli ſydera Diuinis mentibus animari putantes, iiſdem Hæbraica nomina indiderunt, eadémque coluerunt, & Angelos eſſe putauerunt. Quin & de pluribus mortalium in ſydera relatis plenæ ſunt Ethnicorum fabulæ, & monumenta. Quibus omnibus erroribus pulchritudo ſyderum materia, & occaſio fuit, etſi non ſine grandi errantium culpa, quippe quos animo, & mente vlterius tendere, illiuſque potentiam, & magnitudinem agnoſcere oportebat, *Qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat.*

2 Sed tamen etſi mutatos in ſydera mortales, Ethnicorum figmenta delirent, eiſdem tamen iuſtos rectiſſimè comparatos Catholica veritas agnoſcit. Vnde Simon Oniæ filius: *Quaſi Stella matutina in medio nebulæ* commendatur, & *Qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi Stellæ in perpetuas æternitates* futuri dicuntur; nec ſemel *S. Gregorius* in Libris Moralium Apoſtolos, & iuſtos Stellis deſignari ſignificat, ipſi enim fœlici ſydere nati, ſua fata factis anteuertunt, & ſuperant, veréque Sapientes effecti ea ſapientia, quæ de ſurſum eſt, aſtris non immerito dominantur. Nec minùs ad rem hanc pertinet, eamque maximè illuſtrat magnum illud ſignum, quod in Cœlo apparuiſſe Sanctus Ioannes teſtatur; *Mulier* (inquit Apocalyp. 12.) *amicta Sole, & Luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona Stellarum duodecim.* Magnum reuera ſignum tam fragilem naturam inter tot ardentia lumina non conſumi. Sed quid miramur ſi Angelorum Reginam ſydera coronant? Si Creatoris genitrici altiores, ſplendidioreſque creaturæ deſeruiunt? Si Dominæ ſuæ Stellæ duodecim ancillantur? Mirari potius debemus quod illa, quæ pulchra eſt vt Luna, electa, vt Sol, Stellarum pulchritudine capta *Maris Stella* nominari vehementer delectetur: ſed longè mirabilius quod eiuſdem Virginis filius, qui ſalutem mundi proteſtatus eſt, cuius facies inter Prophetarum, & Apoſtolorum vertices reſplenduit ſicut Sol, iam nunc excelſior Cœlis factus, etiam *Stellam* ſe gratulabunda voce nominet & glorietur. *Ego* (inquit) *ſum radix, & genus Dauid, Stella ſplendida, & matutina.* Quidni ergo magnæ Dignitatis eſſe dicamus, iuſtorum animas Stellis comparari, quarum nomen, & titulum Sol ipſe iuſtitiæ non aſpernatur, nec deſpicit? Sed quaſi Stella matutina Oriens ex alto per Eclypticam, & ſignum Virginis, ad nos vſque decurrit, ſicut olim fuerat de ea Prophetatum. *Orietur Stella ex Iacob, & conſurget virga de Iſraël.* Num. 29.

3 Si ergo quælibet anima hominis iuſtè viuentis aſtro comparatur, ſi quilibet ad iuſtitiam erudiens multos, quaſi Stellæ in perpetuas æternitates radiaturus promittitur, longè rectius ipſas iuſtorum fideliumque, & Eccleſiæ congregationes aſtra nuncupabimus, vt quemadmodum duo, vel tres, imò plures in Chriſti nomine congregati cor vnum, & animam vnam in lumine charitatis conſtituunt, ſic & aſtrum vnum velut in vnam facem pluribus luminaribus confluentibus rectiſſimè poſſint appellari, & ſicut Stella differt à Stella in claritate, ſic inter eas diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus, & diuiſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus, vt non minori circumdata varietate, quam Cœlum ipſum Sancta Mater Eccleſia Stellarum ſuarum numero pariter, & differentia glorietur. Sed quo numero? Innumero planè. *Nunquid eſt numerus militum eius*, inquit vnus Sanctorum (Iob 25.) *& ſuper quem non ſurget lumen illius?* Quaſi idem ſit militum iſtorum numerus, & Stellarum ipſarum multitudo, quas Oriens illud ſuper cœleſte lumen tam ſplendidè decorat, & illuſtrat. Sed & olim ad ipſum fidei Patrem Abraham in perſona credentium, & fidelium dictum eſt: *Suſcipe Cœlum, & numera Stellas ſi potes; ſic erit ſemen tuum*, Geneſ. 19. Quis enim hoc Eccleſiæ Cœlum ſuſpiciens planè non admiretur tot admirabilium Sacerdotum congregationes, tot in negotiis fidei, & morum concilia, tantam Præſbyterorum canitiem, tam ſublimem Cathedralium, Collegiatarumque Eccleſiarum authoritatem, & pondus? Quid innumera Religioſorum agmina, & monaſteria ſpiritualibus inſtitutis, & diſciplinis exculta cùm ex ſolo ſancti Benedicti Ordine doceat *Folengius* referri in Decretis Pontificum vno eodem tempore ſupra ſeptem & triginta millia Cœnobiorum, quas *Abbatias* vocant, extitiſſe. Qua ratione Beda in homilia de laudibus ſanctæ Scholaſticæ, non immeritò eundem ſanctum Benedictum Caput omnium Monaſteriorum, & omnium Doctorum Monachorum appellauit.

4 Veruntamen cum tantam hanc Stellarum, & ſiderum Eccleſiæ varietatem, & vt Paulus loquitur tantam hanc impoſitam nobis nubem teſtium contemplor, non immeritò eorum officium, munuſque admiror, quibus proprium eſt adunatis radiis, & ſplendoribus conglomeratis aduerſus hoſtes arma capeſſere, & quaſi multitudinem militiæ cœleſtis ipſi Chriſto, eiuſque fidei exhibere, etiam modo pluſquam duodecim legiones Angelorum. Nonne apud Ieſum filium Sirach Eccleſiaſtici 43. verſ. 9. Scriptum reperimus, Cœlum ipſum vas eſſe caſtrorum in excelſis, in firmamento Cœli reſplendens glorioſè? *De Cœlo dimicatum eſt contra eos* (inquit fortis illa, & inuicta fœmina Debbora Iudicum 5.) *Stellæ manentes in Ordine, & curſu ſuo aduerſus Syſaram pugnauerunt.* O quam fœlici Marte decertant glorioſa iſta ſydera, non exeundo, non ambulando, non terras & maria circumeundo, ſed manentes in Ordine, & curſu ſuo, dum enim Stellæ iſtæ Ordinem ſuum, curſumque non tenuerint, Syſaram vincere impoſſibile eſt. Nec otioſè Diuina lex cum de inſtituenda bellorum ratione diſponit, primū fundamentum, & totius fœlicis euentus fiduciam, in Sacerdotum turbis, & clangore Eccleſiaſtico reponit. Num. 10. *Si Exieritis* (inquit) *ad bellum contra hoſtes veſtros, clangent Sacerdotes vlulantibus tubis, & erit recordatio veſtri coram Deo, vt eruamini de manibus inimicorum veſtrorum.* Nec fefellit eos Diuinum promiſſum. Nam *Ioſue* 6. cum populus Dei vrbem Iericho circuiret, & Sacerdotes clangerent

clangerent tubis, muri illicò corruerunt, & ciuitas capta, & deleta fuit. Sic etiam 2. *Paralipomen.* 13. in exercitu Regis Iuda, Sacerdotes tubis canere cæperunt, & perterruit Deus Israëlitas, & corruerunt ex eis quingenta millia. Et rursus in eodem libro cap. 20. Cum cantores (inquit) Domini *cœpissent laudes canere, & voce consona dicere, confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius*, vertit Deus insidias hostium populi sui, vt in seipsos versi mutuis conciderent vulneribus.

5 Hinc illa præclara Imperatoris Iustiniani vox; *Si Sacerdotes*, inquit, *puris manibus pro republica supplicent Deo, manifestum est quod exercitus benè habebunt*. Et de imbecilliori sexu *S. Gregorius Magnus lib. 6. Registri Epist.* 23. suo tempore Romæ tria millia monialium fuisse dicit: *Quarum*, inquit, *vita talis est, atque in tantùm lachrymis, & abstinentia districta, vt credamus, quia si ipsæ non essent, nullus nostrum iam per tot annos in loco hoc subsistere inter Longobardorum gladios potuisset*. At (ô infœlicia tempora, & omnium lachrymarum flumine digna) quid dicemus cum inter Longobardorum gladios gemimus, nec tubas, & clangorem Sacerdotum audimus? Non supplicationum frequentiam, non vitam lachrymis, & abstinentia districtam, non diuitiarum contemptum, non voluptatem calcatam, non ambitionem extinctam: *Væ generationi huic* (exclamat magna illa Bernardi tuba Sermone 33. in cantica) *Væ*, inquam, *generationi huic à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis, si tamen hypocrisis dici debet, quæ iam latere præ abundantia non valet, & præ impudentia non quærit, serpit hodie putida tabes per omne corpus Ecclesiæ, & quo latius, eo desperatius, eoque periculosius quo interius. Omnes amici, & omnes inimici, omnes necessarij, & omnes aduersarij, omnes domestici, & nulli pacifici, omnes proximi, & omnes, quæ sua sunt quærunt. Honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt. Inde is quem quotidie vides meretricius nitor, histrionicus habitus, Regius apparatus, inde aurum in frænis, in sellis, in calcaribus, & plus calcaria, quam altaria fulgent. Inde splendidæ mensæ, & cibis, & scyphis, inde comessationes, & ebrietates, inde cithara, & lyra, & tybia, inde redundantia torcularia, & promptuaria plena eructantia ex hoc in illud, inde dolia pigmentaria, inde referta marsupia.* Hucusque exclamatio Bernardi.

6 Proh dolor? quin potius præuidisse nostra hæc tempora, quàm planxisse sua, mihi videtur, cum quotidie de bonis Ecclesiæ tam multos ditari, tam paucos in paupertate sua sustentari videamus. Vbi nunc frugalitas illa, & modestia antiqua in supellectili, in ornatu, in mensa, in vestitu, in famulitio domus, vt pauperes Christi, & membra illius fame non tabescant? Vbi zelus Ecclesiasticæ libertatis tuendæ, ne exactionibus, & oneribus grauetur Ecclesia Dei, ne Princeps prouinciarum fiat sub tributo, cum de patrimonio Crucifixi militaria stipendia dispensentur, non viduæ, & pupilli, & captiui, & carcerati, & nudi, atque omnino egentes prouideantur? Quid insatiabilis illa Anglicana cupiditas, & auri sacra fames, cum in omnia Ecclesiæ bona, monasteria, Ecclesias, Episcopatus, præbendas, ab Henrico VIII. inuolatum est: *Cum Sancta in manu extraneorum facta sunt, & Templum Dei sicut homo ignobilis, vasa gloriæ eius captiua abducta sunt, & omnis compositio eius ablata est, quæ erat libera, facta est ancilla*, 1. Machab. 2. Et cum primùm in Germania reuelatus est homo ille peccati, filius perditionis, impiissimus Lutherus, tunc planè omnia sursum, deorsúmque verti cœperunt, facta sunt signa in Sole, & Luna, & Stellis, & in terris pressura gentium, verè & adhuc præ confusione gementium. Nam & Sol veritatis obscuratus est, & Luna versa est in sanguinem bellantium, & inundauerunt super orbem mala; ipse etiam draco trahebat post se blandiente voluptatum cauda tertiam partem Stellarum, hoc est, Monachorum, & Clericorum. Ingemuerunt desolata altaria, planxerunt viduata cœnobia, plorauit omnis Ecclesiæ facies, & lachrymæ eius adhuc in maxillis eius, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides Sanctuarij in capite omnium platearum, & Sacerdotes ipsi in Babilonem abducti sunt.

7 Denique infelix Germania, heu quondam fœlicissima, & abundantia pacis plena, hausto tot hæresum veneno in amentiam versa furere cœpit, ac diffuso per viscera malo cruentis ensibus in seipsam desæuiens, vrbes, oppida, cœnobia, vno impetu (ô nunc patriæ infelicis imago!) peruasit ac detotondit, eos spumanti ac rabido vultu præcipuè designans, quos auitæ Religionis excellentia, vel Monastici cultus obseruantia, Romano Pontifici, Deóque viciniores monstrauerat. Nec potuit miseræ nationi vsquam præteritorum pœnitentia suaderi, aut remedium efficax reperiri, vbique fugam meditante fortuna, cum ad tanti morbi pertinaciam molliendam præter patientiam nihil superesse videretur, vt superauit tandem (ex parte saltem) perseuerantiæ, patientiæque modestia, frontem duritiæ, & peruicatiæ insaniam cum recenti Imperatoriæ Maiestatis edicto decretum est pias locorum fundationes, bona, & iura illis Ecclesiasticis statibus restitui debere, quorum ante prædationem violentam fuerant, & in quorum steterant possessione, proscriptis, & fugatis nouatoribus, ne talibus violentiis, & prædis amplius incumberent.

8 Ecce tibi post tam iustum edictum, miróque plausu ab Apostolico Cardinalium Senatu, ipsóque Ecclesiarum omnium vertice Romano Pontifice exceptum, orta Quæstio est, & in dubium, ac litem trahi cœptum, quod tanto pondere videbatur stabilitum. Iam plus à litteris, & probationibus, quàm à prædonibus imminet timor; plus chartæ, quàm enses feruent in prædam, armatur disputatio cum deponitur ferrum, & mitescente indignationis furore in nouatoribus, crescit in sapientibus, & prudentibus studium innouandi iura, & immutandi decreta. Ad vnam Cæsaris vocem conuersus est in vaginam gladius militaris, & stetit violentus ille persequentium, & insanientium furor; sed detineri non potuit liberæ mentis ingenium, aut lingua coërceri, quin in dubitationem, molestiámque deduceret, quod è tanta bellantium fatigatione, quasi è naufragio videbatur ereptum. Volant non iam spicula, sed libri, imò, & libelli, expanduntur iura, acuuntur argumenta, rationes vndique conglobantur, & vnum in hoc patitur caput, nempe desolata semel Monasteria, Ecclesias, Collegia excidisse à suæ fundationis iure, nec illis restituenda, è quorum manibus violenter direpta, & ablata sunt, sed liberæ Principum, aut Pontificis dispositioni relinqui, vt quibus velint de nouo applicent prout bono communi vtilius viderint expedire, aut quomodo ipsi facerent si de nouo ea fundarent, & extruerent. Hic quæstionis status, hic cardo difficultatis præsentis. Cùm hi ex vna parte extincta Cœnobia, aut Collegia semel desolata propugnent, alij inextincta, & prioribus debita possessoribus defendant.

8 Quod ergo Collegia, & Conuentus sic desolati, aut

aut vi occupati censeantur extincti, & ad Pontificem, vel sæcularem principem eorum bona deuoluantur, vt applicet ea iis, quibus magis placuerit, in primis ex eo videtur deduci, quia Ecclesiæ siue sæculares, siue regulares, fundata iura, ac titulos habent, quæ dicuntur Prælaturæ, Præposituræ, Prioratus, Administrationes, officia, dignitates, Canonicatus, beneficia, tum regularia, tum sæcularia. Horum titulorum, iurium, ac beneficiorum collatio, institutio, ac possessio per Ecclesiasticos Prælatos fieri solet personis idoneis, & qualificatis. His singulis mortuis, aut cadentibus, iura ac tituli vacant, & manent in dominio Ecclesiæ particularis cuius tituli sunt, ita vt aliò transferri non possint spactato iure communi, sed intra tempus à Sacris Canonibus præscriptum, alteri conferuntur, vel collatio, & prouisio ad Superiorem deuoluitur. Si vero tota Congregatio, Collegium, vel Conuentus penitus cessauerit, siue solutus sit, tunc consequenter prælaturæ, administrationes, officia, & vno verbo, iura, ac tituli extincti sunt, id est, penitus cessant, atque adeò non entis nullæ sunt qualitates, sed monasteria, & bona eorum vacantia Romanus Pontifex, & sæcularis Princeps assignare, & donare possunt quibus ipsi volunt. Nam iura omnia Pontificia, & Cæsarea, omnesque sapientes ita sentiunt quod congregationes istæ extinctæ sint; vnde non iterunt reuiuiscunt, & de iure nemini prorsus sunt debita eorum bona.

10 Item secundo quod bona ista tanquam verè vacantia, & nemini debita censeri debeant, colligitur in primis ex quadam doctrina Bartholi, communiter recepta ab aliis Doctoribus in lege vltima, *num.22. ff. de Collegiis illicitis, & leg. vltima, §. sicut, ff. quod cuiusque Vniuersitatis*, &c. Vbi sic inquit; si Collegia sunt, quæ possunt habere bona in communi, & nihil in particulari, vti sunt Collegia Religiosorum, in istis dissoluto Collegio, remanent bona apud Superiorem, vel cui ipse concesserit. Et ita fuit obseruatum quando fuit destructum Collegium Templariorum per summum Pontificem, sunt enim bona vacantia, & ita debentur fisco, *leg.1. ff. de iure fisci.* Eandem doctrinam approbat inter alios *Abbas Panormitanus in cap. recolentes, de statu Monachorum, Petrus Ancharanus in capit. vnico, de religiosis domibus quæst.4.* Et alij specificè loquentes de religiosorum Collegiis, seu Monasteriis, quod eis dissolutis bona, quæ in communi, non particulari possidebantur, maneant apud Superiorem, vel cui ipse commiserit. Constat autem morte, vel promotione omnium eorum, qui sunt de aliquo Collegio vel Conuentu, talem communitatem, seu Collegium omnino esse dissolutum, & extinctum, quia omnia eius membra, ex quibus componebatur, iam non sunt: Ergo bona, & iura eorum deuoluuntur ad superiorem, scilicet Romanum Pontificem, vel sæcularem Principem, qui fundauit, aut donauit ea, vt de iis pro libito disponant.

11 Nec potest dici quod in ius horum bonorum pro Collegio extincto, succedunt aliæ eiusdem Ordinis, seu qualitatis personæ, v.g. si sint religiosi, illi qui eiusdē professionis, & Ordinis sunt; si Clerici, qui in eodē loco, vel prouincia Clerici sunt. *Nā contra hoc fortius instauratur argumentum.* Quia licet verum sit, quod vbi bona sunt communicabilia intra eundē Ordinē, seu religionē, etiam si extinguatur vnus Conuentus, possint à Superiore talis religionis ad alium transferri, sicut poterant etiamsi Conuentus non esset extinctus, quia bona illa communicabilia erant; tamen vbi bona sunt diuisa, & independentia de vno Conuentu ad alium (vt in præsenti supponimus) non habet ius in talia bona quilibet alius Conuentus, vel Collegium talis Ordinis, aut Clerici illius loci, nam verè non sunt, nec aliquando fuerunt membra talis Collegij, nec habuerunt successionem in illo: Ergo neque ius, aut titulum habent ad talia bona, immò licet non per mortem naturalem, aut promotionem esset extinctum tale Collegium, sed per vim essent mortui, aut spoliati, qui in illo viuebant, adhuc aliis Clericis, vel Religiosis eiusdem Ordinis non poterat competere actio, seu interdictum illud possessionis recuperandæ, & restitutionis bonorum, quia interdictum, seu remedium possessorium, vt beneficium restitutionis, non datur nisi spoliato iniustè, aut hæredi, seu successori talis spoliati: *Leg 1. §. deiicitur, & § interdictum, ff. de vi, & vi armata, §. non autem, versiculo de hæredibus, institut. de perpetuis, & temporalibus actionibus.* Atqui reliqui Religiosi, vel Clerici, quatumcumque ad eundem Ordinem, aut Prouinciam, vel ciuitatem pertineant, nunquam fuerunt spoliati, & vi deiecti, quia non erant de facto membra illius Collegij, nec sunt hæredes, aut successores ipsorū, sed ad aliud Collegium, vel Conuentum, seu gremium pertinent: Ergo talia bona nec debentur ipsis, nec de iure possunt ab eis vindicari, atque adeo omnino debēt cæteri extincta talia Collegia, & eorum bonorū dispositionem ad Superiorē deuolui, id est, ad Pontificem, vel Principem sæcularem.

12 Addo, *tertio*, non posse vnum Collegium, vel Monastrium Religiosorum in aliud succedēdi hæreditaria successione potestatem habere. Hoc enim duobus modis fieri posset; primo, vt census, seu bona recuperati, & vindicati Monasterij, in vetera Monasteria transferantur: hoc autē fieri nullo modo potest, nā Monasteria ipsa separata sunt, & sicut Canonicorum Collegia mutuò hæreditates non capiunt, ita nec Monasteria; nec maius vinculū est in vnius Ordinis regula, aut cæremoniis, quam in Canonicorum, seu Clericorum eodem Sacerdotio. Secundo posset fieri per hoc quod vnius Monasterij Prælatus, aut Superior ius habeat in aliud, cui tamen obsistit decretum Innocentij III. in Capite finali de religiosis domibus: *Nec vnus Abbas,* inquit, *pluribus Monasteriis præsidere præsumat.* Non ergo Prælatus vnius Monasterij ius aliquod, aut dominium habet in aliud: Ergo nec in eius bona: ergo si illis tale Monasterium spolietur, vel vi, vel iure repetere ea nullo modo potest, cum non sit possessor, non possessoris hæres, non successor abintestato. Quo ergo iure talia bona restituēda illis sunt, qui ad talē Conuentum nunquā pertinuerūt? Quod si vnus ex talis Ordinis Prælatis ea petere potest, cur magis iste, quàm ille? Cum æquè omnes aut ius possint prætendere, aut iure ipso cadant, erit ergo bellum iustum ex omni parte, aut sortiendum est de illis bonis si pro indiuiso possidebantur, aut diuidenda in partes, vt quis quid tollat.

13 In contrarium nihilominus tanquam firmissimū resolutionis nostræ fundamentum accipimus, quod ex Synodo Chalcedonensi cap. 24. refertur in cap. Quæ semel 19. quæst. 3. *Quæ semel dedicata sunt Monasteria cum consilio Episcoporum, perpetuò debent manere Monasteria.* Quo textu tanquam irrefragabili sanctione vsus est Innocentius Papa III. in Breui quodam suo directo ad Guillelmum Archiepiscopum Rhemēsem anno Christi 1198. Vbi sic

sic inquit: *Nos vt in Abbatia Castri Mosobin Episcopatum erigere valeas, vel si malueris in eodem Castro Cathedralē Ecclesiam, cui præficiatur Episcopus, fabricare, liberam tibi concedimus facultatem, ita tamen quod ab eodem Monasterio Monachi, nullatenus excludantur, ne forte venire contra sanctiones Canonicas videremur, quibus prouida fuit deliberatione statutum, vt quæ semel Deo dedicata sunt Monasteria, semper maneant Monasteria, cum & hodie generaliter statuatur vt Ordo Monasticus, qui in aliquo Monasterio secundum Deum, & Beati Benedicti regulam dignoscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inuiolabiliter obseruetur.* Vbi Sanctus Pontifex non concedit indultum, seu priuilegium aliquod contra ius commune, sed concedit priuilegium Canonis in ipso iure contentum, vel ex ipso iure deductum. Quod cum aliàs non constet in communi fuisse reuocatum, videtur sine dubio tribuere ius, & actionem ad repetenda dicta bona, seu Conuentus, aut Collegia eiusdem qualitatis, & professionis personis, quibus antea competebant, vt vbicumque dignoscitur Conuentus aliquis fuisse institutus, & per fatales, vel fortuitos casus spoliatus, vel defectus, remotò obice perpetuis ibidem temporibus inuiolabiliter obseruetur. Indultum enim à iure beneficium non est alicui auferendum, *De regulis iuris in 6.* Nec debet quisquam iure suo sine propria culpa fraudari *capit. Iordane de consanguinitate & affinitate*, cum Glossa, & Doctoribus.

14 Sistamus pedem paulisper (grauissimi auditores) antequam excrescentes istas spinas, & horrentem syluam veritatis falce succidamus, & vnde tāta potuerit emergere caligo, & tenebrarum dēsitas, quæ meridianam obtegere, & offuscare conatur tā inculta, aculeata, & spinosa seges siluescere diligentius attendamus. Nempe non semel vox illa è serpentum cauea ab Hæreticorum cauerna prorūpens quasi inter sibilos gregum audita est, Monachos inutilia esse terræ pondera, vêtres pigros, stupidas pecudes, oportere proinde amoueri eos de medio, nec suorum Monasteriorū restaurationi deputari, vtpotè cum ex illorum doctrina, & morum obseruantia nec auita fides parentū restitui, nec religionis status ad quietum, & tranquillum Ordinē, ac fundatam stabilitatem possit reuocari. Voces sunt Hæreticorum. Cum ergo pleno iustitię cursu in veterem possessionem immitterentur, & edicto Cæsaris, & approbatione Pontificis, & sicut olim filij Israël edicto Cyri Regis Persarum muniti ascenderent in Hyerusalem ciuitatem Sanctam postliminio reparaturi, factum est vt non inimici solum, & Hæretici, sed & populus terræ, vt dicitur 1. *Esdræ* 4. impediret manus populi Iudæi, & turbaret eos in ædificando, vt conduceret aduersus eos consiliatores, vt destruerent consilium eorum, illud fermè reclamantes, vrbem illam, vrbem esse rebellem, nocentem Regibus, & Prouinciis, & concitari ex ea bella à diebus antiquis, & vsque ad Regem hanc noxam peruenturam. Quid plura? Spargitur in Vulgus inter plures aut oris dicteria, aut mentis expurgamēta, & illud pessimum elogium, à nullo genere hominum maius Ecclesiæ damnum illatum esse quam ab antiquis Ordinibus, inde vires sumpsit confidentia, depulsus timor, audacia creuit, atque in lites controuersiamque itum est. Vides res iura, Decretaque euerti, verba priuilegij Canonis, & fundationis amplecti, & contra eorundem voluntatem cum præiudicio immunitatis Ecclesiasticæ Commentarios scribi, Sacris Canonibus per expressam contradictionem, seu contrarietatem vim inferri. Denique vno verbo cælum zelo destrui, grandi cum errore, maiori fundamentorum iniuria, Pontificum, Imperatorum, Ordinum, Ecclesiæ totius.

15 Quod ergo Collegia, Communitates, Monasteria, conuentus, si spoliata, aut desolata sint debeant eiusdem professionis, & qualitatis personis restitui, non vero ad arbitrium, voluntatemque Principum reduci, vt disponant pro voluntate sua, ex variis Canonicis iuris textibus non erit difficile comprobare. Et in primis ad hanc rem illustris Textus est in cap. inter quatuor, de religiosis domibus, cui titulus, seu rubrica præfixa sic est: *Locus religiosus debet reformari de religiosis duntaxat, non de sæcularibus, nisi in defectum religiosorum.* In contextu sic inquit Pontifex: *Quandiu Monasteria per regulares remanere potuerint ordinata, non sunt ad Sæculares Clericos transferenda, sed si regulares defuerint propter eorum defectum in eis sæculares Clerici poterunt Ordinari.* In quem locum glossa, & Abbas, Panormitanus dicunt, quod quærebatur à Domino Papa vtrum Ecclesiæ regulares possent fieri sæculares, & nota, inquit glossa cum communi, quod Ecclesia debet semper reformari per homines eiusdem professionis, & nomen reformationis significat institutionem, prouisionem, seu ordinationem, provt idem in eodem sensu vsurpat Abbas *in capit. conquerente, de officio Iudicis Ordinarij sub numer. 2. Et in cap. Ecclesia, de electione, numer. 6.* Et communiter ita intelligunt Canonistæ, & Glossa *in capit. statuimus, verbo quæritur 19. quæst. 3.* Pulchrè ad rem nostram idem Abbas super textum citatum, *ex cap. inter quatuor*, explicat quid faciendum sit antequam sæculares introducantur in Ecclesias regulares: *Oportet*, inquit, *prius seruari certos gradus, cum ista littera indistinctè dicat*, Quandiu per regulares, &c. *Vt reformetur prius locus de regularibus eiusdem Monasterij: secundo in defectum eorum, de regularibus aliorum Religiosorum eiusdem Ordinis: Tertio deueniendum est ad regulares alterius Ordinis. Postremo in defectum omnium Regularium poterunt institui Clerici sæculares.* Hæc Panormitanus, & ibidem Glossa Innocentij, & alij. Est enim (vt inquit idem Panormitanus ibidem) *ambulandum in Ecclesia Dei, de virtute in virtutem, vt sic potius sit ascensus, quàm descensus.* Qui adhuc clarius seipsum explicat ibi verbo *regulares*, cum ait: *Per idem verbum regulares, dicendum est textum habere locum in omnibus regularibus eiusdem Ordinis, idest, quandiu possunt inueniri regulares eiusdem Ordinis, non esse ponendos alterius Ordinis.* Idem verbum, *regulares*, eodem modo explicat Glossa *in capit. statuimus 19. quæst. 3. in verbo quæritur.*

16 Vnde videas rem hanc habere quandā similitudinem cū patrimoniis, & hęreditatibus in iure ciuili positis, & ordinatis, in quibus primo loco succedunt parenti defuncto filij, aut descendentes, his deficientibus, ascendentes, vel collaterales, propinquiores alij, & alij, ita vt à proximioribus in gradu semper remotiores excludantur. Ac proinde totum Panormitani sensum malè quidam inuertunt, dum dicunt loqui in casu quo Monasteriū, existentibus in eo, immò etiam manentibus quibusdam professis, reformandū est, cum tamen totū contrarium asserat Panormitanus explicans manifestè in illo textu quid faciendum sit in defectu regularium eiusdem Monasterij, non manentibus, aut existentibus in eo quibusdam professis. Quam Abbatis doctrinam confirmat *Azor 2. part. Moralium, lib. 3. c. 26. quæst. 5.* Vbi videri potest, & alij recentiores.

Sed

17 Sed altius rem iſtam ordientes, videamus quid de hac ipſa Quæſtione, & controuerſia etiam ſuo tempore indiuidualiter agitata, ſenſerit Sanctus ille, ac venerabilis Petrus Cluniacenſis Abbas lib. 2. Epiſtol. 11. ad Matthæum. S. R. E. Cardinalem, Epiſcopum Albanenſem. *Queritur* (inquit) *totus Monachicus ordo, & communem iniuriam pari querela deplorat expulſos à ſedibus ſuis Monachos Virdunenſes, Clericos pro eis intruſos, ſua deſeruiſſe, aliena occupaſſe, ſola vi, nullo iudicio in meſſem proximorum falcem miſiſſe, & proprijs cultoribus eſurientibus, eorum auidiſſimè fruges deuoraſſe. Et quod maius oſtentum? Quod deteſtabilius monſtrum? Quod portentoſius prodigium? Quodque nec de furibus fit, ordo iſte antequam audiatur, condemnatur, antequam ſub iudice de culpa agatur, proſcribitur, ante reatum cognitum, vt reus addicitur. Sed vt aduerſarij aiunt, fuerint propter mala ſua Monachi expulſi, expellendi, arrogauerit ſibi fama conſentiens iudiciale decretum; quid etiam perſonis peccantibus Sanctus Ordo peccauit? Quid alijs delinquentibus iuſtitia promeruit? Cur cum reis innocentia condemnata eſt? Cur malis Monachis ſecundum quoſdam expulſis, Monaſtica inſtitutio expulſa eſt? Vt quid ſaltem malis illis, boni Monachi non ſuccedebant? An quia nuſquam tales inueniri poterant? O quam innumerabilis Monachorum turba, per ſupernam gratiam noſtris maximè diebus, multiplicata vniuerſa pene Gallica rura operuit, vrbes, Caſtella, oppida impleuit! Quam varius veſtibus, inſtitutis, Domini Sabbaoth exercitus, ſub vna fide, & charitate in eiuſdem Monaſtici nominis Sacramenta iurauit? Aut ergo omnes iſti pro expulſis introducendi expulſoribus defuerunt, aut tanta multitudine eis in nauſeam verſa, inopes eos, vt dicitur, copia fecit.* Hucuſque venerabilis ille, ac Sanctus Abbas Petrus Cluniacenſis. Vbi manifeſtè vir Dei totum Ordinem de communi iniuria merito conqueri dicit, ſi vel vnum ex Monaſteriis aliorum ab Ordine trahatur, argumento Capit. Contingit, extra, de ſententia excommunicationis, & Doctores ibidem, & Gloſſa: Si ergo eſt communis iniuria totius Ordinis: igitur totus Ordo ius habet ad tale Monaſterium, quod ipſi per iniuriam, & contra iuſtitiam auferri conqueritur Sanctus Petrus Cluniacenſis. Et quodnam illud niſi vt Monaſterium aſſumptis ex eodem Ordine Monachis reformetur, ne innocentes cum nocentibus condemnentur, ne quiſquam ſine culpa ſuo iure priuetur?

18 At reclamant aduerſarij Romanum Pontificem huiuſmodi legibus, & iuri communi non eſſe alligatum. Rectè. Ergo prouocant ad plenitudinem poteſtatis abſolutæ, quam nunquam negabimus, nec Catholicus aliquis dubitare poteſt, quin Papa pro ſua ſuprema poteſtate non ſolum deſolata, aut vacantia Monaſteria, ſed etiam plena, & reformata poſſit aut ſupprimere, aut ad alios transferre, quia diſpenſator Dei eſt, & œconomus ſupremus omnium, quæ poſſidet Chriſtus in Eccleſia ſua. Sed in præſenti ad tribunal illud abſolutæ poteſtatis cauſa hæc non transfertur, ſed de iure agimus, & de lege poſitiua, non de abſoluto illo, aut dominio, aut poteſtate quam Dominus Capiti Eccleſiæ ſuæ tradidit non in deſtructionem, ſed in ædificationem. Nec falli debemus in eo quod Authores oppoſiti conantur duplicem plenitudinem poteſtatis in Papa diſtinguere; alteram quæ independens eſt, fons, & origo aliarum inde deriuatarum poteſtatum, diciturque ordinata, & Canonibus conformis. Qua ratione paſſim in iure dicitur Pontifex habere plenam poteſtatem in beneficiis, quæ tamen ex officio, & ſecundum Canonum præſcripta conferre debet. Alteram, quæ dicitur plenitudo poteſtatis, id eſt poteſtas abſoluta, ſeu libera à lege poſitiua, cùm Princeps legi non ſit ſubiectus, ſed ſupra legē. Sed hoc qua ratione conſtare poſſit, non apparet. Nã plenitudo poteſtatis eſt ea ſumma poteſtas rectè gubernandi populum Chriſtianum, cui nihil addi poteſt, vt habetur *in cap. Benè quidem 96. diſtinctione*. Et plenitudine iſta non vtitur Papa niſi quando tranſcendit iura, vt tradit *Hoſtienſis in capit. propoſuit*, vt ait *Petrus Andreas Bononienſis in Repetitione Extrauagantis Iulij II. de Simonica Papæ electione, numer. 79.* Vnde ſequitur non poſſe dici plenitudinem poteſtatis, quæ eſt ordinaria, ſiue ordinata ſecundum iura poſitiua, & conformis Sacris Canonibus. Proinde neque verum eſt plenitudinem poteſtatis in ſummo Pontifice illam dici, vi cuius beneficia ſecundum Canonum præſcripta conferre debet, quomodo enim ea poteſt eſſe plenitudo poteſtatis, quæ in operando à iure poſitiuo dependens, ac legibus humanis alligata eſſe debet? Itaque ſi Papa diſponat aliquid ex ea plenitudine poteſtatis, quam habet in beneficia totius Orbis, neceſſariò tranſcendit aliqua iura poſitiua, vel per concurſum, vel per præuentionem. Princeps enim legibus in iure expreſſis non alligatur, ſed liber eſt, & abſolutus. Si verò è contra conferat beneficia iuxta præſcripta Sacrorum Canonum per omnia, nullamque legem tranſcendat, tunc operabitur non ex plenitudine poteſtatis, ſed ex poteſtate ordinaria legibus poſitiuis ordinata, ſiue Sacris Canonibus conformi, non ſupra ipſos.

19 Et quidem verum eſt quod hæc ipſa poteſtas abſoluta, ſeu libera à lege, qua Princeps non eſt ſubiectus legi, ſed ſupra legem, fons eſt, & origo aliarum inde deriuatarum poteſtatum, ea tamen non tenetur Canonibus eſſe conformis, & alligata. Illa verò poteſtas ampliſſima in beneficiis, quam ſibi ſemper reſeruat in Canonibus Eccleſiaſticis Apoſtolica ſedes, quamque à ſe abdicare non poteſt, ſupra leges poſitiuas eſt, vt modo dictum fuit, adeóque non operatur vt alligatus legi poſitiuæ. Verb. gr. lex eſt *in cap. 1. de electione*, vt nullus in Eccleſia Collegiata Prælatus eligatur, niſi per Canonicam electionem factam per ipſum Collegium. *Et cap. ne pro defectu*, ibidem lex eſt, vt ſi illi ad quos ſpectat electio negligant eligere Prælatū Cathedralis, vel Regularis Eccleſiæ infra tres menſes, ad proximum Superiorem poteſtas eligendi deuoluatur. Iam ergo ſi Pontifex Maximus per pleniſſimam poteſtatem, quam habet in beneficia totius Orbis præueniat electores Collegij, vel Superiorem ad quem deuolutio facta fuerat eligendo vnum ex ipſo Collegio, quæritur an operetur Pontifex ex poteſtate ordinaria ordinata, & Canonibus conformi, an ex poteſtate abſoluta, & ex eius plenitudine, quæ libera eſt à lege poſitiua. Et reſpondemus cum Abbate Panormitano ſupra citato in theſi ſingularis deciſionis, eum non ex priori, ſed ex hac abſoluta poteſtate operari. *Et ratio eſt*, quia ſecundum leges poſitiuas penes Collegium, aut immediatum Superiorem deberet eſſe electio: Ergo ſi lex iſta à Principe non ſeruatur, opus eſt, vt id fiat per poteſtatem, quæ eſt ſupra legem poſitiuam, cui Princeps alligatus non eſt: ergo per poteſtatem abſolutam, & liberam à lege. Et hæc eſt poteſtatis plenitudo, ex qua ſi operetur Pontifex, non ſolum deſolata Monaſteria, ſed & habitata poterit ad alios transferre, ſi vrgens aliqua cauſa id poſtulauerit.

20 At iterum tergiuersantur Monasteria, seu Collegia, aut loca de quibus in controuersia præsenti agitatur, non vacantia dici debere, sed extincta vtpote deficientibus omnibus membris ex quibus componebãtur,& in tali casu non est opus ad plenitudinem potestatis, & ad absolutum tribunal recurrere, sed iuxta ipsam potestatem ordinariam extincto illo iure Collegij deuolutio fit ad Pontificem, vel Principem,vt cui voluerit, tradat.Cæterum extinctio hæc plurima extinguere vult lumina dum suæ intentionis caligini immergitur. Etenim licet personæ illæ, quæ indiuidualiter, & vt ita dicam, materialiter habitabant, & componebant Collegium illud, seu Conuentum, vel violenter expulsæ, vel morte sint extinctæ, tamen ius quod personæ similis professionis, vel Ordinis ad talem restitutionem habent,& ex ipsa suorum fundatorum voluntate acquisitum est, qua voluerunt talis qualitatis, aut professionis hominibus locum illum tradere, extinctum nullo modo est, sed vt verba repetam venerabilis Petri Cluniacensis supra relata: *Quid personis peccãtibus sanctus Ordo peccauit? Cur malis Monachis secundum quosdam expulsis institutio expulsa est?* Si ergo expulsis immeritis, & delinquentibus, Ordo non debuit expelli, sed in aliis subrogari; ergo in ipso Ordine ius extinctum non fuit ad talem subrogationem;multo ergo minus potuit extingui ipsis non peccantibus, sed per vim expoliatis,aut per feritatem Occisis.

21 Sed quid opus est ad iura prouocare humana, & leges, textusque iam prolatos reproducere,cum etiã ipsos violẽta morte raptos, atque Cõuentibus suis spoliatos,& viuere,& Monasteriis suis assistere prodigia superna demonstrent? Quomodo enim desolata Monasteria possunt extincta nuncupari, in quibus toties intempesta nocte certis anni tẽporibus in hunc vsque diem accendi luminaria, fulgere lampades, adornari altaria, cereos ardere, processiones a beatis illis manibus, seu animabus institui, Chorum frequentari, & illustrissima luce, Cantuque psalmodiæ templa perfundi, compleri que testes oculati, non Catholici tantum, sed etiam hæretici vigilantibus sensibus acceperint, & accipiant? Certe Sanctus *Gregorius lib.3. Dialogorum cap.21.* memoriæ prodidit, Duos Monachos Longobardorum sæuitia, in vnius arboris ramis suspensos ac mortuos, facto vespere, claris, apertisque vocibus psallere cæpisse,ita vt ipsi quoque, qui eos occiderant, cum voces psallentium audirent, nimium mirati terrerentur. Quod Sanctus Gregorius signum fuisse, inquit, quod ij qui Deo seruire student, post carnis mortem verius viuant. Quidam etiam Sanctus Monachus, nomine *Basilius*, vt narrat *Methaphrastes*, & ex ipso affert *Rodericus tomo 1. Exercitationum, tractat.8. capit.21.* quadraginta continuis à morte diebus, quotidie ad vesperas veniebat, & cum aliis fratribus in Choro canebat. Sed & Nicephorus libr. 14. historiæ capit. 51. *In templo*, inquit, *Sancti Simeonis Monachi ad læuum columnæ latus in vno cancellorum emicantem cernere est immensam quandam Stellam per fenestram discurrentem, & splendidè Coruscantem, & modo veluti cessantem, mox vero rursum de repente affulgentem. Id quod eis tantum diebus fit, quibus memoria sancti viri colitur, sunt etiam qui memoriæ prodiderunt ipsius quoque Simeonis faciem illam huc atque illuc volitantem ad columnam videri, barba sicut eam gestauerat demissiori, & capite tiara tecto.* Ita Nicephorus.

22 Sed & illud obstupescendum miraculum quod nostra fere memoria in Hibernia contigit, narratur in fasciculo Ordinis Cistercienis lib.2. dist.37. cap. 2. Cum enim quadraginta Cistercienses Monachi per irruentes hæreticos in Choro sui Monasterij Magiensis truncatis ceruicibus victimæ pro Christi fide procumberent, à morte resurgentes, recollectis, & sibimet iterum positis capitibus ad subsellia consueta reuersi, primas vesperas assumptionis Beatissimæ Virginis ad finem vsque clara voce cecinerunt.Quid ad hæc dicemus? An obliuiscantur sua, etsi destructæ Monasteria beatæ animæ, & luminosi è Cœlo ad suas Cellas, & paupercula tuguria visitanda delapsi.Hi nimirum sunt Custodes positi super muros Hierusalem tota die, & tota nocte in perpetuum non tacentes, hæc est iubilatio quam ne post mortem quidem omnino dimittere possunt perfectorum Sacerdotum, & Religiosorum animæ, quin etiam desolatas Ecclesias, non solum protectione, & solicitudine, sed & præsentia sua, hymnisque & Psalmis, ac spiritualibus Canticis nonnunquam inuisunt,& laudent circa illa Deum astra ista matutina, iubilentque omnes Filij Dei, vt benedicant Stellæ Cœli Dominum, laudent, & superexaltent eum in sæcula.

QVÆSTIO V.

Vtrum in eligenda doctrinæ forma, statutum, iusque Academiæ summæ authoritatis esse debeant?

1 FOElici sorte, grauissimo isto, celeberrimoque certamini, ex sapientiæ munere, agonem instituimus, & doctrinæ materiam, illustrisque Academiæ iura in obsequij, gratulationisque occursum tota concertatione destinamus. Vt enim fauenti Cœlo nil gratius rependere terra queat præter versicolores gratiarum apparatus, cum exhilarata præsertim natura, & in gaudio renascentis anni variè ludens enodato sinu virentia laxat viscera, variaque, ac multiplici gemmantium eruptione florum parturiens, totius in se osculantis Cœli pulchritudinem terrestri quadam elegantia repræsentat; sic benigno huic sapientiæ Cælo, huic (inquam) disciplinæ cælestis censuræ, quæ variis scintillantium syderum afflatibus, quasi de æternis veritatis montibus totius Ecclesiæ illuminat firmamentum, florentes refert terra nostra manipulos, quibus intextam sapientiæ coronam pleno circundet

det Orbe, & selecta doctrinæ forma, in totius maturitatis fœcunditatem erumpat. Vt quondam mystica illa Sacerdotalis virga, vno simul partu læta gemmulis, amæna frondibus, fructu grauis sacrum Aaronis consummauit honorem; sic sapientiæ partus in ipsa venustate florum, vbertate prouentuum intumescit, & rosarum elegantia fructuum maturitate castigatur. Nec enim oscitanter ipsa de se clamitat sapientia, *Flores mei fructus honoris, & honestatis.* Nihil videlicet in sapientia floridum, nihil vernans solo infructuosi viroris lenocinio crispatur, sed vel ipsa pubescentis germinis tyrocinia grauiori seueritatis, authoritatisque pondere incanescunt, & quod dignitatis, splendorisque deficit in discentibus ex tam præclaro magistrorum lumine, & plenissima grauitate compensatur, & teneriores isti sapientiæ nostræ flores immani frigoris rigentis, & oblatrantis inclementiæ turbine concussi aspirare possent, nisi vitali aura singularis humanitatis vestræ non afflandi solum, sed æterno vere extra omnem aleam, vel iniqui solis, vel inuidentis Austri fortunandi venirent. Ergo quod in arenā producimus, iura sapientiæ sunt, iura reuerētiæ magistralis, in doctrinarū dispunctione, in eligēda forma disciplinæ, & veritate propinanda his, qui inuestigandæ sapientiæ dederunt nomen. Denique in statuenda, fundandaque Academiæ dignitate, quæ in bene ordinata, dispositaque Republica supremæ authoritatis, inconcussique iuris, præsertim in his, quæ ad doctrinam pertinent, & disciplinæ rationem esse, reputarique oportet.

2 Loquitur ad nos Sermo Diuinus in Ecclesiastico cap. 8. *Ne despicias narrationem Præsbyterorum Sapientium, & in prouerbiis eorum conuersare; ab ipsis disces sapientiam, & doctrinam intellectus, & seruire Magnatis sine querela. Non te prætereat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à patribus suis, quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.* Quid hac lege perfectius, aut absolutius inueniri potest? Plena sunt omnia, & perfecta, vt à pleno, & perfecto. Ecce enim diues metalli vena nobis proponitur, argēti principia reserantur, & auri locus in quo conflatur apertus est. Deniq; sapientię pretiū, quod testāte Iob, nescit homo, quæ abscondita est ab oculis omnium viuentium, & volucres quoque Cæli, quæ vario plumarum suarum circuitu, & sinuosa eleuatione inanem ventorum flatum tota libertatis expansione diuerberant, latere solet in sapientium Præsbyterorum narratione, in eorum prouerbiis, in alligatione, & captiuitate ad eorum dicta inueniri, asseruarique cōspicimus. Quid enim aliud Præsbyterorum sapientium enarrationem, à quibus discere debemus intellectum, & prudentiæ responsa, quàm doctorum Conuentum æstimare possumus, ipsamque Academiæ Coronam, vnde nobis doctrina omnis præsto est. Vnde iura inueniendæ disciplinæ decernuntur, & vbi locus initiandæ, conseruandæque sapientiæ inuenitur? Quid perniciibus alis fugientem quærimus doctrinam, & tam variis opinionum anfractibus, tot inuentionum nostrarum machinamentis, Sapientiæ thesauros sine claue irrumpimus, sine face tractamus? Non in nostra inuentione fundamentum veritatis est, sed in Sapientum seniorum narratione, illis ius est præfigendæ doctrinæ, non nobis inueniendæ, & propalandæ: expectanda ab illis est, non à nobis renouanda. Denique Sapientissimus Legislator Moyses congregatis ad eum omnibus maioribus natu, atque Doctoribus, quasi Vniuersitate quadam circūuallatus: *Audite* (inquit) *Cœli, quæ loquor, audiat terra verba oris mei, concrescat vt pluuia doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum.* Quàm pulchrè doctrinæ incrementa pluuiæ comparat, & fluenta eloquij rori de Cœlo decidenti, quia videlicet non de nobis crescere debet doctrina, nec à nobis Sapientiæ prouehenda est magnitudo, sed à nubibus desuper expectanda, & eorum arbitrio suscipienda. Nec otiosè dictum est, *Concrescat,* quia simul cum alio quasi fulcimento alieno nixa, non solo & proprio crescere debet volatu doctrina, sed Sapientium Præsbyterorum narratione, eorumque iure commēdata, & dispuncta concrescere æstimanda est, non crescere. Pulchrè *Vincent. Lirinens.* lib. aduers. hereses vere aureo cap. 28. & 29. *Crescat* (inquit) *oportet, vehementerque proficiat tam singulorum, quam omnium, tam vnius hominis, quàm totius Ecclesiæ, ætatum, ac sæculorum gradibus intelligentia, scientia, sapientia, sed in suo duntaxat genere, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eademque sententia, imitetur animarum religio rationem corporum, quæ licet annorum processu numeros suos euoluant, & explicent, eadem tamen, quæ erant permanent. Quot paruulorum artus, tot virorum, etsi quà illa sunt, quæ æui maturioris ætate pariuntur, iam in se minus ratione proserta sunt, vt nihil nouum posteà proferatur in senibus, quod non in pueris iam antea latuauerit.* Sic Lyrinensis.

3 Ergo astringendæ, eligendæque certæ, ac determinatæ doctrinæ iura firma & rata sunt, in illis videlicet, qui seniorum narrationem continent, qui à Patribus acceperunt quod traderent, vbi sapientum Præsbyterorum narratio Academiæ Conuentum format, cui interest, quæ vera sit sapientiæ semita nobis proponere, electionemque doctrinæ propinare, qua solidè, & fixè crescat in vnitate sensus, vniformitateque sententiæ, quod propriæ inuentionis aura dilapsum inaniter subuolaret. Quàm opportunè Sponsæ labia laudaturus Sponsus: *Sicut vitta coccinea* (inquit) *labia tua, & eloquium tuum dulce.* Magno sanè mysterio dulcedo eloquij non nisi à labiis, quæ coccinea vitta ligata sunt scaturire potuit, nam labia Sponsæ Doctores esse quis abnuat? quis ignoret? quid autem dignitas eorum, quod ius? nisi vt vitta sint, quæ vinculo alliget audientem, constringatque doctrinæ formam sequi, & modestiæ captiuari complexibus. Audite Ambrosium florido illo, grauique ingenij pondere sic disserentem octonario 15. supr. Psalm. 118. *Dentes, & genas, & sicut coccineum resticulum labia Sponsæ, intelligimus animæ esse virtutes, Doctorumque diuersitates, qui vel spiritalem menti alimoniam dispensatione sedula subministrant, vel prædicatione Dominicæ Crucis, siue Verbi quadam linea alligent audientem, vel modestia verecundi, & iuuentutis flore gratissimi.* Ergo labia Sponsæ non dulcedinem stillant libertatis, non vagum in docendo, an in periclitando sensum, sed dulcedinem eloquij à veritatis nexibus promanantem, à vitta coccinea arctante, determinanteque viam, cui audientem illigent, non quæ spatium tribuat euagandi. Eloquium à vitta coccinea deriuatum suauitatem veritatis denotat, non libertatis. Veritas autem vna est, quia indiuisibilis veritas, arcta est, & de difficultatis amaritudine, non de facilitate intelligentiæ expressa in suauissimum olei nitorem, purissimum splendoris lumen aspirat. Pulchrè Hieron. Epist. 12. Leuit. legem moralizans, *In sacrificiis,* inquit, *Domini mei non offerunt, ceraque contempta, quæ mellis hospitium est, oleum accenditur in* templo

templo Dei, quod de amaritudine exprimitur oliuarũ. Vt videlicet discamus lucem doctrinæ olei pasci suauitate, non ceræ blanditijs deliniri; quia illa de amaritudine, & difficultate nascitur intelligentiæ, ista de suauitate mellis affinitatem contrahit adulationis. Illud ergo eloquium dulce vocandum est, illa præferenda doctrinæ lux, quæ de amaritudine nascitur, quæ difficultatem superat, non procliuitatem amat. Denique quæ de labiis vitta coccinea alligatis, & astrictis, non de patulo, ac libero ore procedit, & hæc magna sponsæ laus est dulcedinem eloquij stricto labiorum vinculo suis audientibus instillare, doctrinamque ad vnitatis nexum astringere, non ad varietatem diffundere.

4 Sed non vno tantum Sacramento rem adeò necessariam Scriptura nobis commendat. Ecce illustrior Ecclesiæ pars, Doctorum nempe, Sapientumque Conuentus, & Schola, Capillis Ecclesiæ ipsius comparantur, dum in Canticis Spiritus Sanctus loquitur ad Sponsam: *Capilli tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de Galaad.* Quo loco, teste Ambrosio vbi suprà, Sapientum, Doctorumque multitudinem designari, qui disputationibus suis occulta reuelant, & proferunt, manifestum est: *Capillamentum tuum* (inquit Ambrosius) *sicut grex tonsarum, ideo capillamentum, quia virtus omnium sensuum in capite est, oculi enim Sapientis in capite eius. Profunda igitur est Doctorum prudentia, quæ potest ea, quæ obscura sunt, reuelare, & alta aperire sensuum. Et huiusmodi Disputatores crines Ecclesiæ sunt, sicut pulli cornorum, quibus Dominus escam dat.* Sic Ambrosius. Vides ergo quo loco in Ecclesia sua voluit Deus esse Doctores, & Disputatores qui tractant verbum veritatis, qui disputationibus suis eruunt occulta, & abscondita sapientiæ, & reuelant profunda de tenebris, quo ministerij genere Academias, Vniuersitatesque in Ecclesia futuras, Spiritus Sanctus planè designare videtur, in quibus confluentium Doctorum multitudo quasi pulcherrimum Ecclesiæ capillamentum, profunda sua prudentia, alta sensuum aperire, & obscura reuelare non cessant. His itaque supremum capitis verticem pro loco tribuit, illis enim caput ornatur Ecclesiæ, vt non leuiter proinde significetur quantum authoritatis, & iuris in doctrinarum disputationibus, & traditione disciplinæ Vniuersitatibus tribuendum sit, quæ à supremo capitis fastigio in vniuersum Ecclesiæ corpus arbitrium deriuare possunt intelligentiæ.

5 Et si meminerimus fortitudinem magni illius Nazaræi in capillis fuisse diffusam, quibus abscissis totius corporis vigor emarcuit, ita vt à Philistæis captus oculorum lumine calligaret, non absurdè fortitudinem Ecclesiæ in benè disposita multitudine, congregationeque sapientum commendatam intelligemus, cuius si authoritas abscindatur, totus disciplinæ vigor marcescat necesse est, sicut abscissis capillis Nazaræus ille Samson totus elanguit. Nihil decoris absque capillamento humano capiti relinquitur. Nihil in Republica pulchritudinis, si capita eius, id est, Doctores eius authoritate careant, si eorum de doctrina eligenda, de dispositione, formaque instruendi disciplinam, negligantur censuræ. Egregiè Nissenus homil. 15. in Cantica, eundem versans locum, cùm de sententia Pauli inquit: *Gloria mulieris sit coma, quippè quæ per cincinnos caput exornet, docemur per hanc capillorum Sponsæ prædicationem, debere illos, qui in capite Sponsæ sunt, & per quos gloria Ecclesiæ accedit, per sapientiam sensum occultare.* Habemus ergo Ecclesiæ gloriam in comæ affluentia, nexuque capillorum expressam, sed id prorsus admonemur, ne sensum proprium, diffusamque vagandi licentiam sequi velimus, sed sicut capilli absque sensu proprio crescunt, sic doctrina, quæ est Ecclesiæ gloria, non proprio, sed alieno sensu subsistit.

6 Notauit pulchrè Ambrosius lib. 6. Hexameron. cap. 9. ferè omnem pulchritudinis, ac speciositatis formam à capillorum ornamento deriuari, & per variam ipsorum dispositionem componi: *Quam* (inquit) *speciosa est cæsaries? Quam reuerenda in senioribus? Quam veneranda in Sacerdotibus? Quam terribilis in bellatoribus? Quam decora in adolescentibus? Quam compta in mulieribus? Quam dulcis in pueris?* Ecce quot formas, varietatesque in ornamentum humani corporis, capillorum dispositio præbet. Quæ omnia iuxta eandem Ambrosij allegoriam ex Doctorum Sapientumque Vniuersitatibus, toti Ecclesiæ prouenire, dubium non est. Si enim Ecclesiæ crines, disputatores sunt, & sapientes, omnem Ecclesiæ formam, omne Reipublicæ ministerium, & dispositionem ab illis, ornamentum, modumque accipere dubitandum non est. Inde reuerentia Senum, qui in Academiis nutriti Senatorum amplissimum locum in Republica obtinent: inde veneratio Sacerdotum, qui ab Scholis egressi, pastum, quem ouibus suis præstant ab vberrimis istis pascuis messuerunt: inde terribilitas bellatorum, qui in communibus periculis à Sapientum consilio fortitudinis suæ munimenta traxerunt. In cuius commendationem loquitur & Salomon in Ecclesiasten cap. 9. *Ciuitas parua, & pauci in ea viri, venit contra illam Rex magnus, & vallauit eam, extruxitque munitiones per gyrum, & perfecta est obsidio, inuentusque est in ea vir pauper, & sapiens, & liberauit vrbem per sapientiam suam, & nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis.* Ecce quomodo cæsaries nostra, id est capillamentum Doctorum, etiam in bellatoribus terribilis apparet dum fortior Sapientis Viri dispositio omnibus magni bellatoris machinamentis prædicatur. Ergo & id quod Salomon subdit, nostro adaptemus proposito. *Et dicebam ego meliorem esse sapientiam fortitudine: Quomodo ergo sapientia pauperis contempta est, & verba eius sunt audita?* Quod est dicere, si Sapientia fortitudini præest, si tanto melior, & præstantior forti sapiens est, quanto caput manum præcellit, quomodo Sapientum iura contemnuntur, fortium exaltantur? Quomodo Sapienti affinis semper est pauperies, contemptus, obliuio? Fortitudini, diuitiæ, honor, amplitudoque defertur? Hac ergo Sapientis, fortisque viri collatione, magnificè commendare nobis voluit Spiritus Sanctus, quo loco in Reipublicæ dispositione collocandum sit Sapientum, & Doctorum ministerium, & quo loco fortium virorum æstimanda sit gloria, vt videlicet illi quasi capilli verticem capitis obtineant, vnde omnibus ætatibus, omnibusque Reipublicæ officiis, & ordinibus decor, & pulchritudo conferatur, atque ex Scholis, studiisque litterarum quasi ex cæsarie, capillamentoque Reipublicæ corporis, reddatur ipsa reuerenda in senibus, & veneranda in Sacerdotibus, terribilis in bellatoribus, decora in adolescentibus, dulcis in pueris.

7 Vidimus Doctorum Scholas, Sapientumque Conuentum, capillamentum esse Ecclesiæ, cæsariemque Reipublicæ. Videamus quanto ampliori præconio ex sacri eloquij fontibus illorum dignitas

cæteris

cæteris adhuc ministeriis præferatur, nimirum litterarum Scholas, liberaliumque disciplinarum Gymnasia, turres in Scriptura vocari non absurdo interpretandi genere cum plerisque existimare debemus. Insignis est locus ille Cantic. 4. vbi illud toties decantatum, & ad miraculum vsque laudatum Sponsæ collum comparatur turri: *Sicut turris* (inquit) *Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis.* Quo loco nomen illud, *Cum propugnaculis*; Hebraicè dicunt, *In Talpioth*, quod nomen etiam ab Ambrosio Latino stylo vsurpatum, *Quæ ædificata est* (inquit) *in Talpio.* Significat autem *Talpioth* Hebraicè, idem quod disciplinæ, & ita Hebraica habent exemplaria: *Quæ ædificata est ad disciplinas.* Pagninus: *Quæ ædificata est ad docendum transeuntes.* Vatablus: *Quæ ædificata est ad vsum dirigendi homines.* Quod totum Scholis, Vniuersitatibusque conuenire nulli dubium est. Turres ergo Scholas vocat Scriptura, Cœtusque Doctorũ. Quod non obscurè Paraphrasis Chaldaica expressit, dum locum istum Canticorum amplificans ad illa verba: *Sicut turris Dauid collum tuum*, hæc apponit, *& Princeps Scholæ, qui erat Magister tuus fortis in iustitia, & Magister operum bonorum, sicut Dauid Rex Israel., & per verbum oris eius ædificatum est sæculum.* Quibus verbis ita interpretatio nostra commendata est, vt nihil possit significantiùs exprimi, cum id ipsum quod nomine *Turris Dauid cum propugnaculis ædificata*, Vulgata habet editio, ipsa Paraphrasis, *Scholæ Principem* nominet, *Magistrumque bonorum operum*, ac proinde Turrim, Scholam significare, Doctorumque Academiam, dubitari non potest.

8 Adiungam & alterum non minus firmum ex Isaia testimonium cap. 33. vbi loquens Propheta de euacuatione vanæ, terrestrisque sapientiæ à Deo facienda: *Vbi* (inquit) *nunc est litteratus? Vbi legis verba ponderans? Vbi Doctor paruulorum?* Illud autem verbum, *Doctor paruulorum*, expresse sic habet Textus Hebræus, vt videri potest in Bibliis Regiis, *Vbi numerans, seu numerator turrium*, quasi idem sit Doctor paruulorum, seu adolescentes disciplinis erudiens, atque in turribus docens, id est, in Gymnasiis, & Scholis, vbi adolescentes erudiũtur, & quasi paruuli nutriuntur vbere doctrinæ. Quod attendentes *Septuaginta*, vt habet *Hieronymus* ad istum locum Isaiæ, vertunt, *Vbi numerans nutrientes, paruum, & magnum?* Doctores enim in Scholis hoc præstant ministerium Reipublicæ, vt sint nutritij parui, & magni, lac ministrantes paruulis, & rudioribus, cibum solidum maioribus, & perfectis, & iuxta Debboræ vaticinium in Cantico Iudicum 5. *Aquam petenti lac dedit, & in phiala Principum obtulit butyrum.* Adhuc petentibus escam, vtpote paruulis, lac porrigunt, inquirentibus autem, & suo iam studio nitentibus quasi in phiala Principum solidum cibum, id est, butyrum meditationis offerunt dentibus ruminandum. Sunt ergo Doctores paruulorum, seu numeratores turrium, nutrientes paruum, & magnum lacte, solidoque cibo pascentes, vt ex hoc iam nobis innotescat difficilis illa comparatio in verbis Sponsæ Cant. 8. *Ego murus, & vbera mea sicut turris. Ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.* Ex adducta enim intelligentia clarè datur intelligi, Ecclesiæ vbera ideò dici *Turres*, quia in Scholis, Vniuersitatibusque, quæ *Turrium* nomine designantur, cætus est, congregatioque Doctorum, vbi Ecclesiæ vbera doctrinæ lacte erudiunt, nutriuntque paruulos, immò & fideles omnes in

fide confirmant. Vbera enim, vt inquit D. Thomas *Cantic.* 8. sunt qui alios nutrire possunt spirituali doctrina, sed & vbera ista facta sunt sicut turres, non ab initio, *Sed ex quo* (inquit) *facta sum coram eo pacem reperiens.* Ex quo videlicet persecutionis furor deferbuit, à tempore Constantini, vt notat *Lyra* super istum locum, & optimè *D. Thom. opusc.* 19. *cap.* 3. Loquẽs expresse de Scholis, Collegioque Magistrorum in Vniuersitatibus, eorum Congregationes comparat Congregationibus Episcoporum in Conciliis, quæ solum permissæ sunt post tẽpora persecutionis. *In decretis* (inquit D. Thom. *dist.* 15. *cap.*) *Canones dicitur, quod à temporibus Constantini Concilia inceperunt, in præcedentibus namque annis persecutione feruente, docendarum plebium minimè dabatur facultas, inde Christianitas in diuersas hæreses scissa est, quia non erat Episcopis licentia conueniendi in vnum*, &c. Quod non est sic intelligendum quasi ante tempora Constantini nulla fuerint Concilia, sed quod valdè rara, & quasi furtiuè potius, quàm pro dignitate permissa.

9 Patet ergo quod ex hoc tempore ex quo Ecclesia facta est quasi pacem reperiens, persecutionis cessante rabie, ex tunc vbera eius facta sunt sicut turres, cum docendarum plebium tot erectæ sunt Academiæ, tot Scholæ fundatæ, quæ quasi turres reddunt Sponsæ vbera, vnde doctrinæ nutrimentum omnibus irroratur. Quare ad illud quod legitur 2. *Paralip.* 17. de Rege Iosaphat, quod creuit, & magnificatus est in sublime, ædificauitque domos adinstar turrium, ad hanc intelligentiam non absurdè pertinere videtur, cum enim de ipso præmiserit Scriptura, quod Iosaphat misit de Principibus suis vt docerent in ciuitatibus Iuda, docebantque, inquit, populum in Iuda habentes librum legis Domini, & circuibant cunctas vrbes Iuda, atque erudiebant populum, non incongruè intelligimus ex ipsa serie textus, concatenationeque verborum, turres ædificatas, seu domos adinstar turrium ad hoc pertinuisse, quia populum erudiri curauit per Principes suos, per Leuitas, & per Sacerdotes, quorum domos instar turrium esse non dubitamus, quæ Scholarum officio, magisterioque fungebantur. De quo & illud 1. Paralipom. 26. aliquale extat vestigium, vbi dicitur, *Quod Israëlitis præerat Chonenias, & filij eius ad opera forinsecus super Israël ad docendum, & iudicandum eos.* Quod Nicolaus de Lyra expendit, quod aliqui de Leuitis scientes legem, ordinati sunt ad docendum populos in locis distantibus ab Ierusalem, & ad determinandum dubia in quibus simplices dubitabant. Fuit ergo etiam tunc in lege prouisa forma, dispositioque Academiæ, & Scholarum, in quibus dignitas, iusque Doctorum sic eminebat, vt quasi Reipublicæ turres, tam quoad excellentiam, quàm quoad fortitudinem, munimentumque omnium, dicerentur.

10 Nonne videtis (Præclarissimi Auditores) quid Diuina Oracula de Sapientum Scholis, de Doctorum Academiis decernunt? Quantum eorum ministerio censent deferendum? qua amplitudine in Republica collocari debent? qua veneratione eorum decreta suscipienda sunt, quibus non vno tantum mysterio, non vna tantum metaphora, ac circumlocutione designandis, amplificandis, commendandisque totus desudat Scripturarum apparatus? Et ne sacris tantum insistamus, quanto ardore gentium antiquitas, vel ipso naturæ ductu rem hanc illustrauit, promouit, obseruauit? Nihil illis antiquius, quàm vt forma Reipublicæ

à litterarum Scholis datorem, amplitudinemque susciperet ab illis stabilitatem, firmitatemque Regnorum postulantes. Domestica tantum exempla, quia abundè suppetunt, proferamus, nam vt optimè Latinus Pacatus in Panegyrico Theodosio Augusto dicto, de Hispania, annotauit, vni Hispaniæ quidquid vbique laudatur, assurgit; hæc durissimos milites, hæc expertissimos Duces, hæc facundissimos Oratores, hæc clarissimos Vates parit, hæc Iudicum mater, hæc Principum est, nulla in toto orbe prouincia Hispania nostra fœlicior in hac parte fuit, quæ donec externis bellis conquassata, & à Phœnicibus, Tyriis, Pœnis, Romanisque quasi ad prædam petita contabuit, litterarum studia non remisit, quæ longis, diuturnisque sæculis, vel ab ipsis antiquissimis Regibus altam pacem, firmamque, ac stabilem gubernationis formam obseruauerat. A Strabone memoriæ proditum est, indeque à pluribus Hispanis Scriptoribus vsurpatum, sapientissimos quondam Hispanorum Turduli, in Bætica Prouincia ostendisse Cæsari leges à sex millibus annorum conseruatas, quæ cum ostensæ fuerint eo tempore, quo Cæsar debellatis Pompeij filiis nobili apud mundum victoria illustratus est, subit animum leges istas ab ipso Tubale fluxisse, qui duobus retro annorum millibus ante Cæsarem Hispaniæ iura fundauerat. Sunt enim illa sex annorum millia à Strabone memorata, supputatione quatuor mensium in quolibet anno numeranda, qua mensura annorum vtitur Xenophon in Æquiuocis, vnde Strabo desumpsit, proindeque sex annorum millia, duo millia ex nostris communibus conficiunt.

11 Quare autem studia cum hac legum antiquitate in Hispania floruerint, vix dicam, solum Poësis memoria à Strabone ex tanta temporum annositate eruitur, cùm octingentis annis ante Hesiodum, & Homerum, Græcorum antiquissios Poëtas in Hispania extitisse narrat, quorum poemata venerandæ antiquitatis ad Augusti tempora peruenerunt. Poetas autem illo antiquissimo sæculo vocatos Sapientes, seu Theologos, qui Diuinarum rerum contemplationem Carminibus adumbrabant, Author est Aristotel. 1. Metaphysicæ, quem ibidem explanat Sanctus Thomas lect. 4. *Sciendum* (inquit) *est, quod apud Græcos primi famosi in scientia fuerunt quidam Poëtæ Theologi, sic dicti, quia de Diuinis Carmina faciebant; fuerunt autem tres, Orphæus, Musæus, & Linus, quorum Orphæus famosior fuit, fuerunt autem eo tempore quo Iudices erant in populo Iudæorum.* Hæc S. Thomas.

12 Hos ergo ita antiquos Poetas, id est, Theologiæ deditos, Hispania nostra superauit, & antiquitatis palmam eripuit, nam Hesiodum ante Philosophorum tempora fuisse, & in numero Poetarum Theologizantium numerandum, idem *Sanct. Doctor* asserit eodem loco *lect.* 10. *in fine.* Si ergo octingentis annis ante Hesiodum florebant in Hispania litteræ, & Poetarum nomine Theologica Carmina pungebantur, manifestum est, inter Sapientum cœtum, Hispaniæ litteras, Scholasque etiam ipsis antiquissimis Græcorum præluxisse; illis ergo tam diuturna, firmaque Hispanicæ Reipublicæ gubernatio, iure optimo tribuenda est, qui per Sapientes litteratosque Viros, tam studiosè leges, & antiquitatis primæ monumenta seruabant. De Gothis, non leue est quod narrat *Rodericus Toletanus Antistes lib.* 1. *de rebus Hispaniæ cap.* 15. Quod Gothi, quo tempore Sylla Romæ Principatum tenebat, à quodam Dicinæo docti sunt Philosophiam, Physicam, Theoricam, Practicam, Logicam, &c. Gothi autem hoc commodum, hoc salubre, hoc agendum in agendis, & in iudiciis iudicabant, quod Dicinæus illorum Consiliarius approbabat; inde elegit nobiliores, & prudentiores, fecitque Sacerdotes, quos ad Theologiam instituens, vocauit speciali nomine *Pileatos*, & tyaris capita palliabant, vsque adeò & apud Barbaros, agresteque tunc Gothorum genus obtinuerunt litteræ iura principatus, & dominandi potestate in Republica potiebantur, vt iam mirandum non sit quod de suis Athenis dixit Alexander, Athenas Regni sui esse theatrum, vt refert *Nazianzenus Epist.* 111. scribens Eustochio Sophistæ; hoc videlicet existimans magnus Imperator, nihil tam illustre in Republica sua, nec theatro dignum prodire posse in publicum, quod cum Athenorum Scholis posset comparari, vel quod ab illarum examine, doctrinaque approbatum non esset.

13 Excepit Alexandri sententiam etiam in Hispania Sertorij magni, quondam Romanorum Ducis iudicium, qui, referente Plutarcho, ex quo Ludouicus Nonnius in sua Hispania cap. 83. in Osca (nunc vocatur *Huesca*) fundauit Academiam, quò nobilissimos Hispaniæ adolescentes eruditionis causa vocauit, re ipsa vt obsides haberet erudiendi prætextu, quos cum maturuisset ætas in partem administrationis, & imperij esset admissurus. Hic fuit Sertorio instituendæ Academiæ finis, vt inde Respublica moderatores accepisset, Imperiique consortes, verè existimans Regni theatrum Scholas esse, nec aliter posse publica iura, nisi per Scholarum oculos lucem aspicere. Notum est in Romana historia, quo loco, & dignitate Flamines fint habiti in ministerio, iureque sacrorum, & Sacerdotali scientia, inde iam à Numa Pompilio instituti, in quibus adeò sciétiæ, ingeniique acumen commendabatur, vt ob hoc fabarum esu sint prohibiti, vt *Varro* docet, & ex eo *Plinius lib.* 18. *cap.* 12. eo quod faba apud Pythagoricos, hebetes sensus facere dicebatur, lugubreque aliquid, & mortis simile repræsentare. Amplissimum hoc Sacerdotalis scientiæ munus in Hispania auidè arreptum est, vsque adeò vt fœminis non solum municipia, sed integræ prouinciæ ad huiusmodi ministerium concrederentur. De Cordubensi Flaminica meminit *Ambrosius Morales* in libello suo de *Corduba. Resendius lib.* 4. antiquitatum, inscriptionem antiquam refert, qua Flauia Rufina Flaminica totius Prouinciæ Lusitaniæ memoratur in Iouis Fano antiquissimo Lusitaniæ templo, labentibus posteà sæculis fœliciori sorte in Sanctorum Iusti, & Pastoris Ecclesiam commutato, apud terratum oppidum propè territorium Eborense, vbi in antiquo cippo marmoreo Sanctorum Iusti, & Pastoris nomine consecratum ædificium inscribitur. Consummatumque *Era* septingentesima vigesima, hoc est, anno Christi 682. Quod tanto nunc suauius meminisse iuuat, quo præsentium temporum decus, & ornamentum, Complutensem hanc nostram Academiam eorundem Sanctorum Martyrum Iusti, & Pastoris celeberrimo Templo insignem omnium litterarum luce toti Orbi radiare conspicimus, sicut illud quondam Iouis Fanum Flaminicarum Lusitaniæ nobilissimam Sedem in ipsorum beatissimorum Martyrum legimus aliquando permutatum.

14 Longum nimis esset, ac tædio propinquum per antiquissima retro sæcula Regnorum spatia decurrere, lustrare Prouincias, in quibus summum

Reipublicæ

Reipublicæ ius litterarum Scholæ vindicarunt, qua nempè maieſtate, & ſplendoris gloria apud Aſſyrios Chaldæi habiti fuerint; apud Ægyptios, Prophetæ & Sacerdotes,apud Perſas, Magi; apud Indos Gymnoſophiſtæ; apud Gallos, Druiidæ, apud Bactrianos Sammanæi; apud Athenienſes Areopagitæ; apud Hebræos, Eſſeni; apud Romanos, Augures, Flamines, Pontifices, cæteraque antiquorum Sapientum nomina, quibus fundata ſunt Regna, ſtabilitæ Monarchiæ, humanarum rerum pondera ſuſtentata, & ad Reipublicæ firmitatem ſummo ſemper iure prædiri, nec violari, infringiq; eorum decreta, aut contemni permiſſa, niſi cum ad interitum, conciſsionemque inclinarent Imperia, nec enim aliud eſt quod perennitatem, æuique longitudinem labenti fortunæ deſignat, quàm Conſilij, Sapientiæque vis, quæ è Scholarum ſcaturigine, quaſi ex diuite metalli fodina multo faciliùs Rempublicam beat, locupletatque, quam immenſæ theſaurorum opes è terræ viſceribus, tanta anxietate, ac multiplici cura in lucem depuratæ. Pulchrè Ambroſius 2. Officiorum cap. 15. *Quanto* (inquit) *vtilius Regem Pharaonem Sanctus Ioſeph conſilio prouidentiæ iuuit, quàm ſi contuliſſet pecuniam. Pecunia enim vnius ciuitatis non redemit vbertatem, proſpicientia totius Ægypti per quinquennium famem depulit. Facilè autem pecunia conſumitur,conſilia exhauriri neſciunt. Hic vſu augentur, pecunia minuitur, & cito deficit, atque ipſam destituit benignitatem, vt quo pluribus largiri volueris,eo pauciores adiuues,& ſæpè tibi deſit quod alijs conferendum putaueris. Conſilij autem, operiſque collatio, quo in plures diffunditur, eo redundantior manet, & in ſuum fontem recurrit, in ſe enim refluit vbertas prudentiæ, & quò pluribus fluxerit, eo exercitius fit omne quod remanet.* Sic Ambroſius.

15 Quorſum hæc viri ornatiſsimi? & ad quem finem,noſtra tandem collimat oratio,obuium id vtique & facilè ex magna Academiarum authoritate, ſummaque doctrinarum cura in Republica habenda ad eligendam vnicam doctrinæ viam,quam ſequamur, deriuatur ſermo. Id ex Ariſtotele accipio, eiuſque fidiſsimo Interprete Sanct. Thom. Diſputat hìc in initio *lib.* 8. *Phyſicorum*, de diſciplinarum cura in Republica inſtituenda. *Quod*(inquit) *Legislatori maximè vigilandum ſit circa iuuenum diſciplinam, nullus vtique dubitarit.* Vbi Sanct. Thom. *Magiſterium*(inquit)*eſt quod bona diſpoſitio, & conſuetudo iuuenum ad Rempublicam inſtituit, & ſaluat ipſam.* Verba ſunt notanda, *Inſtituit, & ſaluat ipſam.* Inchoatio ergo, conſummatioque Reipublicæ per Scholas, diſciplinaſque formatur, ab illiſque tota pendet. Quid autem ex hac aſſertione Philoſophus inferat,paulò inferius aperit: *Quoniam autem vnus finis ciuitati omni, manifeſtum quod & diſciplinam vnam, & eandem,neceſſarium eſſe omnium.* Cui loco lucem efferens S.Thom. ſic ſubdit: *Probat prius quod oportet eſſe diſciplinam, vnam intendens rationem hanc; Quorumcumque eſt vnus finis per ſe, eorum eſt diſciplina vna de his quæ ad finem ordinantur, quia ratio rerum quæ ſunt ad finem, ex fine ſumitur,& quorum eſt ratio vna,& diſciplina vna ſecundum quod huiuſmodi: omnium autem viuentium in ciuitate ſecundum Rempublicam vnam, eſt vnus finis, putà finis Reipublicæ, quare manifeſtum eſt quod omnium oportet eſſe vnam, & eandem diſciplinam de neceſsitate.* Sic D. Thomas ſyllogizans neruosè more ſuo & politizans.

16 Si ergo de neceſsitate Reipublicæ vnam oportet eſſe omnium diſciplinam, peccat vtique in Rempublicam, eiuſque diſſoluit fundamenta,vnitatemque eneruat, & diſtrahit, qui in diſciplina, doctrinaque tradenda, non vnitatem obſeruandam putat, ſed libertatem diuerſitatemque præferendam. Videris quanto periculo de vnitate doctrinæ non decernitur? Quàm nutat Scholarum authoritas, vnde fontes deriuantur Sapientiæ, niſi vnitas ſubſiſtat diſciplinæ. Quid Sanctius? Quid Reipublicæ vtilius quam eruditioni omnium proſpicere, quam certam, ſecuramque doctrinæ viam demonſtrare, & proponere, pericula præcipitiaque vitare, quæ à trita ſemita declinantibus,& iuxta veritatem proprij ſenſus fluctuantibus, penè ad omnem progreſſum obuia ſunt, & certa.

17 Primus *diſcendi ardor* (inquit Ambroſius 2. de Virginibus) *nobilitas eſt Magiſtri.* Ergo nobilem Magiſtrum eligere, illiuſque veſtigia ſedulò imitari,tam neceſſarium Scholæ, quàm in audientibus ardor, deſideriumque diſcendi. Multum intereſt prouidere, ac proſpicere,qualis primò audientium mentibus inſtilletur doctrina, cui veritatis indagandæ ſtudio primus animi dedicetur affectus;nam vt benè cecinit Lyricus, *Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruauit odorem, teſta diu.* Egregiè D. Thom. Opuſc. de Eruditione Principis lib.5.cap.4. *Ætas hominis* (inquit ex Quintiliano) *tunc maximè formanda eſt,cum ſimulandi neſcia eſt, ac præcipientibus facilius cedit: frangitur enim, citius quàm corrigat, qui in prauo indurauerit. Ioannis vltimo, monet bis Dominus ad paſcendum agnos, ſemel monens ad paſcendum oues; innuens multum eſſe intendendum iuuenũ eruditioni, & morum informationi.* Sic S.Tho. Si ergo illa ætas maximè eſt formanda, quando ſimulandi eſt neſcia, quando præcipientibus facilè cedit; ergo non ad hoc dirigenda eſt, vt pro libito ſequatur quod velit, vt doctrinæ addiſcendæ ipſe non ſit arbiter, ſed eius quæ ſibi præcipitur venerator, & cultor.

18 Certè ſi ad cuiuſcumque ingenij volubilitatem tradi, docerique veritatem videamus, quis inducetur, vt facilè præcipientibus cedat, quomodo informabitur ad ſolidiorem ſapientiæ viam, ſi tam diuerſæ, diſſidenteſque oſtendantur ſemitæ quot ſunt ingenia, menteſque docentium? Solicitè ergo curandum eſt, vt eligatur vnus, vt talem vniuerſo Reipublicæ corpori erudiendo ſequenda proponatur doctrina, & Magiſter, qualem vnuſquiſque propriis filiis inſtituendis, educandiſque vellet inuenire. Quis autem ille ſit non difficulter coniicere poterimus ex conditionibus, quæ in eligendo Magiſtro requirendæ ſunt, quas ſumma eruditione diuinaque Sapientia tradit *D. Thom. citat. lib.5. de Eruditione Principum cap.* 9. nec alteri quàm ipſi melius conuenire conſtabit. Apponamus eius verba, quæ multò fœlicius rem totam, & perſuadere, & conficere poſſunt quàm noſtra. Sic ergo ait. *In Magiſtro qui eligitur, quinque ſunt requirenda; ſcilicet mens ingenioſa,vita honeſta, honeſta, humilis, ſcientia, eloquentia, docendi peritia. Mens ingenioſa*, vt inter ea quæ doceri poſſunt, ſciat eligere meliora, nec totum ex alienis ſcriptis accipiat, ſed aliqua inueniat. Sapiens; illum eruditorem elige quem magis mireris in ſuis, quàm in alienis, nihil magnificum docebit, qui à ſe nihil didicit, falſóque Magiſtri nuncupantur auditorum narratores, ac ſic audiendi ſunt, vt qui recenſent rumores. Requirenda eſt *Vita honeſta*, quia turpe eſt Doctori cùm culpa redarguit ipſum, vita mala ſuſpectam reddit doctrinam. Quis credat dicenti

ſibi cibum aliquem eſſe venenatum; ſi eo vidente ſumat ipſum? Quis credat alicui aſſerenti viam aliquam latronibus plenam,& tranſeuntes per eam ſpoliandos eſſe,& iugulandos,ſi poſt illam aſſertionem viam illam ſibi eligat? Sicut exemplum boni operis plus ædificat, quàm ſermo, ſic exemplum mali operis corrumpit. Hieronymus: *Procliuis eſt malorum æmulatio.* Vnde Græca hiſtoria narrat Alexandrum orbis Dominatorem Leonidis pædagogi ſui non potuiſſe vitiis carere in inceſſu, & moribus,quibus adhuc paruulus infectus fuerat. Indignum eſt Cœleſtem doctrinam in vaſe eſſe immundo, in Pſalm. 49. *Peccatori dixit Deus; Quare tu enarras iuſtitias meas?* Parum profuit eius doctrina cui repugnat vita, Auguſtinus lib. de Doctrina Chriſtiana: *Non obedienter auditur, qui ſe ipſum non audit.*

19 Requirenda eſt humulis ſapientia; Hieronymus; *Multo tempore diſce quod doceas.* Idem ſuper Eccleſiaſt. *Pythagoricorum fuit diſciplina tacere per quinquennium,& poſteà eruditos loqui.* Eccleſiaſtici cap. 8. *Antequam loquaris diſce.* Ibidem 32. *Audi tacens,& pro reuerentia accedat tibi gratia.* Prouerb. 18. *Qui reſpondet priùs quam audiat ſtultum ſe eſſe demonſtrat.* Socrates cuidam interroganti quomodo poſſet optimè diſcere: *Si nihil* (inquit) *dixerit niſi quod bene ſciuerit.*

20 Humilis debet eſſe in ſcientia, illa enim quæ inflat,non eſt pura, nec vera ſcientia; habet enim multos errores annexos, quia *ſuperbia meretur illud*, vt ait Auguſtinus, ſed ſcientia humilis vera eſt. Prouerb. 11. *Vbi humilitas, ibi ſapientia. Superbus multa credit ſcire, quæ neſcit*, 1. Corinth. 8. *Si quis exiſtimat aliquid ſcire, nondum cognouit quemadmodum oporteat eum ſcire.* Scientia inflans, ſcientia eſt diabolica, à qua etiam dæmones nominantur, *Dæmon* enim *Sciens* interpretatur. Qui de magnitudine ſcientiæ inflatur, & gloriatur, fatuiſsimè agit, cum glorietur de hoc, quod eſt magnus Dæmon,ſiue Sciens.

21 Eloquentia, requirenda eſt; vnde dicitur in Prologo Rethoricæ, *Sapientia ſine eloquentia, parum prodeſt.* Cicero: *Nihil eſt quod malè narrando non poſſit deprauari.* Simplex debet eſſe eloquentia. Seneca. *Oratio quæ veritati dat operam incompoſita debet eſſe, & ſimplex.* Item, *Oratio quæ in ſanandis mentibus adhibetur, deſcendere in vos debet.* Item, *Aliæ artes ad ingenium pertinent, hîc animi negotium agitur, non quærit æger medicum eloquentem, non erit quare gratuletur ſi inciderit in medicum diſertum.* Auguſt. in lib. de Doctr. Chriſt. *Quid prodeſt clauis aurea, ſi aperire quod volumus non poteſt quando nihil quærimus niſi patere quod clauſum eſt?* *Peritia* docendi requirenda eſt, ad quam quinque pertinent, ſcilicet apertio, breuitas, vtilitas, ſuauitas, & maturitas.

22 Aperta debet eſſe doctrina vt ab omnibus intelligatur. In libro Proſperi de Vita Contemplatiua dicitur: *Tam apertus debet eſſe ſermo docentis, vt intelligentia ſua nullos quamuis imperitos excludat. Vtendum eſt pleno ſermone vt nummo, vbi eſt publica forma, vſitatis citiùs vtimur.* Prouerb. 29. *Doctrina prudentium facilis.* Eccleſiaſt. 4. *Ne abſcondas ſapientiam tuam in decore eius.* De his qui ſimplicibus ingerunt ſubtilia dicitur Iſai. 19. *Confundantur qui operabantur linum pectentes, & retexentes ſubtilia.* Laudabilis eſt *breuitas* in docente, ſi ſit moderata. Hieronym. ſup. Ieremiam: *Nimia prolixitas onerat ſenſus legentium, & immoderata breuitas præſcindit ſtudiorum deſiderium.* Eſt autem *breuitas*, vt dicitur in ipſa Rethorica, *Cum nullum, niſi neceſſarium aſſumitur verbum.* Vnde benè Eccli. 31. *Verba Sapientum ſtatera ponderabuntur.* Auguſt. in lib. de Doctrina Chriſtiana; *Sicut ingratus eſt, qui incognita obnubilat, ſic oneroſus eſt qui cognita inculcat.* *Vtilitas* requiritur in doctrina, Iſai. 48. *Ego Deus tuus docens te vtilia.* Seneca: *Non multis opus eſt, ſed efficacibus.* *Suauitas* laudabilis eſt in doctrina, Eccli. 4. *Tibiæ & pſalterium ſuauem faciunt melodiam, & ſuper vtrumque lingua ſuauis.* Ad ſuauitatem iuuat eloquentia, valet etiam ad eam Doctorum bonitas, vel vtilitas. Prouerb. 13. Doctrina bona dabit gratiam, ſupple ipſi Doctori & auditori. *Maturitas*, id eſt, mediocritas inter velocitatem, & tarditatem laudabilis eſt in doctrina. Seneca. *Inopia verborum,& exilitas minus intentum faciunt auditorem interruptæ tædio tarditatis, facilius tamen incidet qui expectatur, quàm qui præteruolat.*

23 Tria debet Doctor in doctrina intendere, ſcilicet vt inſtruat, placeat, & ad bonum moueat. Aug. in lib de Doctrina Chriſtiana, dixit quidam eloquens,& verum dixit,ita debere dicere eloquẽtem vt doceat, vt delectet, vt flectat; docere neceſſitatis eſt,delectare ſuauitatis, flectere victoriæ, docendi neceſsitas in rebus eſt conſtituta, reliqua duo in modo quo dicimus. Concludamus cũ Auguſt. in eod. lib. *Quis audeat dicere aduerſus mendacium in defenſoribus ſuis inermen debere conſiſtere veritatem, vt ſcilicet illi, qui res falſas perſuadere conantur, nouerint auditorem vel beneuolum, vel intentum, vel docilem procœmio facere, iſti autem non nouerint? Illi falſa apertè, breuiter, veriſimiliter, & iſti vera ſic narrent, vt audire tædeat, intelligere non pateat, credere poſtremo non libeat? Illi fallacibus argumentis veritatem oppugnent, aſſerant falſitatem, illi nec vera defendere, nec falſa valeant refutare.*

24 Hæc omnia ex D. Thom. captim, & quaſi feſtinanter depromſimus, vt ex illis veri, perſpicuique Doctoris imaginem eliciamus, veritatiſque Magiſtrum qualis in expedienda doctrina Scholis præponendus eſt eligamus; talem enim eundem eſſe Doctorem ſanctũ, ipſa doctrina, cuius perſpicuitas, viuidaque veritatis lux ſic declarat, vt ocioſè in huius probationis argumentum, momenta temporis erogemus. Non eſt qui vel à primo limine eius ſalutauerit ſcripta, cui non ſtatim effulgeat quidquid abſolutiſsimi Doctoris munus adimplet. Quanta in ſcientia humilitas, in dicendo grauitas, in docendo peritia, in vita puritas? Cui alij tanta inſit apertio in ſententiis, breuitas in dictis, vtilitas in doctrina, ſuauitas in eloquentia, maturitas in electione? Quid ergo minus audeamus nos illi tota ſecuritate cõmittere, cui tam amplum intelligentiæ theſaurum commiſit Deus, cui reuelauit ſecreta,& occulta ſapientiæ ſuæ? Cui denique tam fiducialiter ipſa ſe credit Eccleſia, vt ſine vllo prorſus errore omnia ipſius prædicat ſcripta, nec vnquam à veritatis tramite deuiaſſe, qui ipſius tenuerit veſtigia, ſecurè promittat. Ergo vt orationis noſtræ finis in ſuum recurrat principium, diuinæ ipſius ſapientiæ conſilium totis oculis amplectendum proponamus. Eccleſiaſt. 6. *In multitudine ſapientium ſta,& ſapientiæ illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei poſſis audire,& prouerbia laudis non effugiant à te; & ſi videris ſenſatum, euigila ad eum, & gradus oſtiorum illius exterat pes tuus.* Hæc ſolicitudo debet eſſe omnium, hæc vnica cura, & finis, ſtandum nobis eſt in multitudine

præsbyterorum ſapientum,id eſt, in Schola, Academiaque Doctorum,& ſapientiæ eorum ex corde debemus coniungi, vt diſciplinam intelligere poſsimus, & quidquid nobis de Deo per fidem, ſcientiamque enarratur, ſed inter hæc ſi vnum ſenſatum videmus, ſi tanti, & tam Diuini ſenſus Magiſtrum quem rectè inter omnes ſenſatum appellare poſſumus, qualis eſt Thomas, inuenimus, quid reſtat niſi vt ad eum vigilemus, & gradus oſtiorum eius exterat pes noſter, vt in illos iugiter meditantes, & labore ſedulo, ſinceraque intentione intelligere cupientes, puram quoque, ac profundam eius intelligentiam ſine erroris periculo videamus, ſine iurgio defendamus, ſine diſsidio ſectemur.

QVÆSTIO VI.

An in Damnatorum ſpiritibus ſit alternatio, & viciſſitudo tormentorum?

1 VLtricem ſummæ iuſtitiæ manum, & fulminantem diuinitatis dexteram inter ſplendores gloriæ, inter arcana, & abſcondita à ſæculis immenſæ ſuæ lucis myſteria contemplamur, haud ignari præcipuam admirationis, & reuerentiæ vim in Numine non tam à ſpecioſiſsimis attributorum ſuorum luminibus, & gratiis, quàm à terribili indignantis omnipotentiæ ſeueritate, & vindicantis fortitudine in humanis cordibus incitari. Et ſuggerit mihi nunc prudentiſsimæ illius Eſther Regis ſententia, non ignobilem ponderationem, quæ cum in conſpectum Aſſueri Regis non vocata,nec inuitata veniſſet,intuens fulgorem Regiæ maieſtatis, cultum veſtium ſplendidiſſimum, ſolium magnificentiſsimum, ac ſublime, in quo vt inquit Scriptura, reſidebat ille indutus veſtibus Regiis, auroque fulgens, & pretioſis lapidibus, eratque terribilis aſpectu, corruit Regina penè exanimis ad tantæ magnitudinis aſpectum; cauſamque pauoris, ac formidinis exprimens, *Conturbatum*(inquit)*eſt cor meum præ timore gloriæ tuæ, valde enim mirabilis es Domine, & facies plena eſt gratiarum.* Nimirum inter tot glorias, & tot gratiarum admirationes, quibus Regia facies plena videbatur, ſolus poteſtatis terror Reginæ animum inuaſit, & tam validè corripuit, vt pallenti vultu, & congelato ſpiritu cor ad deliquium vſque defecerit, & corruerit. Quid ergo mirum ſi ad excelſum illud, & eleuatum ſummi verticis ſolium,in quo Propheta ſedentem Dominum aſpexit, à cuius immenſi luminis fulgore oculos ſuos velant, & obtegunt ſupremi Seraphinorum ignes, nos tantilli accedentes,& ſummæ illius pulchritudinis ſplendores, ac diuinorum attributorum ſcintillantia lumina, quaſi Regiam diuinitatis faciē omnium gratiarum plenam per noſtræ tenuitatis vmbras, & ænigmata fidei ſpeculantes, ſolus indignationis diuinæ,& punientis dexteræ terror,quaſi ſagittæ Domini ſpiritum ebibat, illudque de tot mirabilibus diuinarum perfectionum varietatibus, ſiue ad ſummi decoris pulchritudinem,ſiue ad ſupremæ Maieſtatis ſublimitatem certantibus, præ cæteris expendendum, proponendumque ſumamus, quod ad æternæ ſeueritatis formidinem commendandam terroremque poteſtatis illius concipiendum inducit. Qualis videlicet & quanta ſit illa perpetui carceris,& ſupremæ acerbitatis magnitudo, an mutationem aliquam, alternationemque in pœnis admittat; an vero omni ſimul irruentis vindictæ, & toto tormentorum pondere,miſerabilis turba damnatorum ſpirituum ſine vlla viciſſitudinis alternatione obruatur?

2 Et quidem omnia pœnarum genera non alternatim, ſed conſtipato impetu in æternis illis ſuppliciis miſeros comprehendere, non modica Scripturæ ſacræ verba nobis ſignificant, vt cùm Apocalypſ. 18. de damnatione impiæ Babylonis, quo nomine reproborum omnium multitudinem contineri nemo ignorat, ſic dicitur: *Ideò in vna die venient plagæ eius,mors, luctus & fames, & igne comburetur.* Vbi, *in vna die*, ſimultatem temporis ſatis inſinuat, in qua non vna plaga, ſed multiplex Babylonem vndique circumcinget, ignis comburens, mors occidens, luctus anxians, fames crucians. Nec minus acerbiſſimum illum calicem iræ Dei, de quo bibent omnes peccatores terræ, & quanta pœnarum miſceatur varietate, cum propinandus inclinabitur ex hoc in hoc,nobis manifeſtant verba illa Pſal. 10. *Pluet ſuper peccatores laqueos, ignis & ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum.* Quaſi dicat. Non totus calix continet diuerſas iſtas amaritudinum ſpecies, vt cuilibet ſuam alternando porrigat, ſed pars quælibet, vnuſquiſque calicis illius hauſtus ignem, ſulphurem,& procellam, id eſt,omnia ſimul pœnarum genera ori ebibentis infundet. Et ſicut laquei qui ponuntur ſuper terram non ſimul quidem complicant, ſed ab vno in alium inciditur, laquei tamen, qui ſicut pluuia cadunt ſimul ſine vlla viciſſitudinis mora, in quos cadunt, irretiunt: ſic infernorum laquei quaſi pluuia deſuper emiſſa peccatores comprehendent, vt nulla alternationis mutatione, ſed toto inuadentium pœnarum concurſu fatigentur.

3 Sed audiamus quàm grauiter luctuoſum illum egredientis animæ de corpore ſtatum, in cruciatus æternos abeuntis, Spiritus Sanctus per os beati Iob nobis deſcribat, & in intima cordis viſcera recludat. *Omnis dolor* (inquit cap. 20.) *irruet ſuper eum. Vtinam impleatur venter eius vt emittat in eum iram furoris ſui, & pluat ſuper illum bellum ſuum. Fugiet arma ferrea,& irruet in arcum æreum. Eductus & egrediens de vagina ſua,& fulgurans in amaritudine ſua, vadent, & venient ſuper eum horribiles, omnes tenebræ abſconditæ ſunt in occultis eius, deuorabit eum ignis, qui non ſuccenditur, affligetur relictus in tabernaculo ſuo.* Vbi S.Thom.litteraliter locum iſtum explicans lect. 2. in prædictum cap.Iob: *Fugiet* (inquit) *arma ferrea, id eſt,pœnas præſentis vitæ, impatienter eas ſuſtinendo, quæ ad modum gladij ferrei feriunt de propinquo, & irruet in arcum æreum,*

æreum, id est, in pœnas futuræ vitæ, quæ quasi feriunt à remotis, ad modum arcus ærei, qui est infrangibilis, vt futurarum pœnarum interminabilitas designetur. Exponit autem consequenter huius arcus processum dicens: Eductus, & egrediens de vagina sua (supple est) *arcus ille, quamdiu enim arcus est in vagina non percutit, & similiter vltio futuræ damnationis quamdiu est in Dei præsentia, quasi in quadam vagina non damnat, sed educitur de hac vagina per malitiam prouocantem Deum, & tunc egreditur per dispositionem Diuinam, & eius effectum ostendit subdens: Et fulgurans in amaritudine sua. Sicut enim fulgur de supernis subito, & cum violentia, & claritate venit, ita vltio illa infertur peccatori à Deo ex improuiso cum tanta violentia quod resisti non poterit, & cum tanta claritate iustitiæ, quod excusationi locus non erit, & ex hoc peccator replebitur amaritudine.* Ita D.Thom.

4 Si ergo educta anima de corpore omnis dolor super eam irruet; si pluet super illam bellum Dei; si in arcum æreum impinget, qui infrangibili fortitudine in orbem curuatus interminabiles futuræ vitæ pœnas designat; si inebriabuntur amaritudine fulgura sagittarum suarum; si omnes tenebræ abscondentur in occultis eius; si denique horribiles dæmonũ laruæ tota debacchatione miseram inuadent, quid reliquum est, aut quis locus superesse potest pœnarum alternationi, mutationique tormentorum? Sed quid in ipsa deuorantis ignis viscera, & interiora infernorum claustra ingredi necesse est, quando inter sempiternos ardores omnis creatura armabitur contra insensatos, quando iuxta Prophetam congregabuntur omnes congregatione vnius falcis in lacum, & claudentur ibi in carcere, si in ipsis etiam inferorum portis, in ipso aditu tartareæ regionis, & ferali vmbra horroris sempiterni omnis generis pœnarum formido etiam à longè animum concutiat, ac dissoluat, vt verè de illo dictum sit Iob 41. *Portas vultus eius quis aperiet? Per gyrum dentium eius formido. Quis reuelabit faciem indumenti eius, & medium oris eius quis intrabit?* An immanitate illa oris tartarei, & sulphurei halitus flamma se aperiente inter horrores dentium illorum, & ferrei vultus portas, vnius vel alterius torturæ formido monstrabitur, & non potius omnes funestæ acerbitatis pœnæ pleno agmine obstinatum spiritum circumcingent? Etenim, vt egregius etiam Poëta cecinit, Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus Orci luctus, & vltrices posuere cubilia curæ, pallentesque habitant morbi, tristisque senectus, & metus, & male suada fames, & turpis egestas. Terribiles visu formæ, lethumque, laborque, multarum interea variarum monstra ferarum.

5 Addo maximè ad æternitatem illorum suppliciorum conducere inuariabilitatem eorum sine vlla alternationis vicissitudine, eo quòd æternarum hoc proprium est, quod perpetuò citra aliquam nouitatem, & mutationem durent eodem statu, situ, modo, &c. Sic enim Threnorum 3. acerbissimam illam tormentorum congeriem luget Propheta, cum inquit: *In tenebrosis collocauit me quasi mortuos sempiternos, circumædificauit aduersum me vt non egrediar; aggrauauit compedem meum, repleuit amaritudinibus, inebriauit me absinthio, & fregit ad numerum dentes meos, cibauit me cinere, & dixi periit finis meus, & spes mea à Domino.* Quis inter istas dolorum vndas, & angustiarum circumdantium fluctus alternationem inueniat, aut succedentium pœnarum vicissitudinem expectet? Cum circumdent vndique, & circumædificent æternitatis ambitu ærumnosam animam angustiæ interminabiles, nec vna, sed omnibus repleant amaritudinibus, ita vt omnium oblita bonorum penitùs ab omni sit pace repulsa. Denique ad ipsam magnitudinem mali, & aggrauationem torturæ facit, quod hæreant damnati pœnis eisdem sine intermissione affixi, & de vno in aliud minimè commigrent, transmutatio enim pœnarum licet in deterius sit, aliquo modo leuat, sicut è contra delectabile multoties repetitum, & continuatione quadam sumptum, fastidium generat. Vnde & de manna omne saporis delectamentum in se habente dicebant fastidiosi illi Israelitæ, *Anima nostra iam nauseat super cibo isto leuissimo.* Et in Psalm. 106. *Omnem escam abominata est anima eorum.* Dicitur enim manna omnis esca, vt quidam volunt, quia vice omnium escarum, & omnigeni saporis præstaret. Ergo sicut ad aggrauationem fastidij continuatio ipsa, licet in re tam delectabili degenerat, multo magis ad pœnæ cumulum pertinet ipsa tormenti continuitas, & omnis alternationis denegatio.

6 Et sanè vix potest explicari quo loco, vel situ, aut quibus mediis illa frigoris, & caloris tormenta sint disposita, & alternantium instrumenta pœnarum, quomodo de vna tortura in aliam damnati transferantur inter tantam, quæ futura est spissitudinem, & compressionem corporum damnatorum, quomodo qualitates illæ succedentes sese expellant, & in ipsa expulsione non aliquid mitigationis, aut leuaminis inferant frigore calorem extinguente, & calore frigus mitigante, quod totum vix sine alteratione potest contingere, quæ tamen post diem iudicij cessabit omni cœli motu quiescente. Sed de his vespertinum appello iudicium, & suspensus hæreo dum ad acriora argumentorum vestrorum iudicia, congressusque attentionem animumque dispono.

7 Quàm grauiter intonant diuina iudicia, quàm profundæ factæ sunt cogitationes eius, cum intueri licet faciem abyssi iacentis deorsum, cum illum carcerem mundi, totius horroris, & caliginis omnisque generis pænarum, & afflictionis plenum, omnium tormentorum crudelitate, & immanitate terribilius, contemplari datur, & eloqui. Non mihi si linguæ centum sint, oraque centum, ferrea vox, omnes scelerum comprehendere formas, omnia pænarum percurrere nomina possem, vt Gentilis cecinit Poëta, sed viuidiùs diuinus Vates, *Iustitia tua* (inquit) *sicut mõtes Dei, iudicia tua abyssus multa.* Vbi enim laxatis habenis inter peccatores sempiternæ illius iustitiæ, & interminabilis sententiæ censura diuina discurrit, ipseque ignis omnipotentis iræ in furore succensus ardet vsque ad inferni nouissima. Quis poterit cogitare diem terroris eius, aut quis stabit ad videndum eum? Quid enim sunt singulæ illæ iustitiæ, & punitiones ardentis vindictæ, nisi montes singuli, montes magni, montes Dei sub æterno pondere infœlicissimos spiritus obruentes, & gemitu, luctuque nicessabili aggrauantes? Ergo singulæ pœnæ singuli montes, & iudicia illa non vnica, non pauca, sed planè abyssus multa, quæ cuiuslibet quantumcumque acutissimi intellectus aciem, & præcipitio terrent, & caligine inuoluunt.

8 Certè duo sunt, quæ maximè in pœnis illis considerari possunt, multitudo, videlicet, & alternationis mutatio. Et multas, variasque ibi pænas esse, non obscurè Scriptura sacra indicat, non solum quia

quia diuerſis peccatorum meritis diuerſæ taxari debet pœnarum menſuræ, id exigente totius iuſtitiæ ratione, ſed etiam quia diuerſis pœnis, & tormentis in vnum, eundemque hominem animaduerſio diuina procedit. Et licet plura loca ſint quæ de pœnalitatibus iſtis impiorum loquantur, vt de igne ardente, de ſulphure, de tenebris horribilibus, de fætore, & putredine, de verme rodente conſcientias, de dæmonum eruditiſſima tortura, quæ paſſim in Scriptura obuiari poſſunt, ſufficit nobis locum illum *Sapientiæ* 5. in medium proferre, quo creatura omnis, totuſque orbis terrarum contra impios pugnaturus deſcribitur: *Accipiet* (inquit) *armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad vltionem inimicorum. Induet pro thorace iuſtitiam, acuet duram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos. Ibunt directè emiſſiones fulgurum, & tanquam à benè curuato arcu nubium exterminabuntur. Et à petroſa ira plenæ mittentur grandines, excandeſcet in illos aqua maris; & flumina concurrent duriter. Contra illos ſtabit ſpiritus virtutis, & tanquam turbo venti diuidet illos*, &c. Ecce quam variæ pœnæ, quam multiplices anguſtiæ, & afflictiones tormentorum ab omni creatura in impios graſſabuntur, ita vt nullam reſpicere poſſint infœlices illi creaturam, à qua non aliquid pœnæ, & afflictionis accipiant, ſicut è conuerſo Beatis omnia creata ſeruient ad ineffabile, & perenne gaudium accumulandum.

9 Hæc ergo cum ita ſint, reſtat nobis præcipuum difficultatis ſcopum denudare, An videlicet tanta tormentorum varietas, & multitudo, vno agmine, & vt ita dicam vno ictu damnatos afficient, vt ſimul ab omnibus torqueatur; An vero alternatione aliqua, & viciſſitudine ſuccedendo ſempiterna tormenta, temporali aliqua mutatione diſtinguant? Et in hoc aperta eſt D. Thomæ ſententia 1. *part. quæſt.* 10. *art.* 5. *ad* 2. vbi inquit, *Quod ignis inferni dicitur æternus propter interminabilitatem tantum. Eſt tamen in pœnis eorum tranſmutatio ſecundum illud. Iob.* 4. *Ad nimium calorem tranſibunt ab aquis niuium. Vnde in inferno non eſt vera æternitas, ſed magis tempus ſecundum illud Pſalm.* 80. *Erit tempus eorum in ſæcula.* Ad hæc explicans D. Thom. illam Quæſtionem an in damnatis futurus ſit timor, ſic loquitur in 1. 2. Quæſt. 67. artic. 4. ad 2. *In damnatis magis poteſt eſſe timor pœnæ, quàm in beatis ſpes gloriæ, quia in damnatis erit ſucceſſio pœnarum, & ſic remanet ibi ratio futuri, quod eſt obiectum timoris.* Et ſubdit, *Et tamen nec in damnatis erit propriè timor, nam timor nunquam eſt ſine aliqua ſpe euaſionis, quæ omnino in damnatis non erit, vnde nec timor niſi communiter loquendo ſecundum quod quælibet expectatio mali futuri dicitur timor.* Vtrobique ergo S. Thom. futuritionem, & ſucceſſionem in pænis illis admittit, ſecundum quarum variationem aliqualis temporum reuolutio adhuc permanebit in damnatis, qui non vera æternitate, ſed æterna pœnarum alternantium interminabilitate affligentur. Et videri poteſt in hanc ſententiam *Abulenſis* in Repetitione de ſtatu animarum, *num.* 309. vbi inquit, *Quod in pœnis inferni nullus ordo in permanendo eſt, quia cum aliquis fuerit nunc in nimio calore, transferetur ad maximum frigus, cum autem in frigore, ad calorem.* Et ex hoc induci poteſt fundamentum pro hac ſententia, quia in pœnis illis optimè verificatur illud Iob, *Vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* Supponitur ergo multa ibi eſſe pænalia, ſed non ordinata, confuſione verò plena.

10 Et certè non vnam eſſe pænam, ſed plures, nemo eſt qui negare audeat, cùm tota creaturarum fæx, & quidquid in eis horribile, & pœnale eſt clarificato mundo in hac ſuperiori parte deſcendet cum damnatis in infernum, quaſi in totius mundi ſentinam, & purgamentum. Quod diſertè explicat Baſilius ſup. illud Pſal. 28. homil. 1. *Vox Domini intercidentis flammam ignis*, Quia in fine mundi ignis diuidetur, & alia elementa, & quidquid eſt in eis pulchrum, & clarum remanebit ſuperius ad gloriam beatorum; quod verò eſt in eis fæculentum, & pænoſum deſcendet in infernum ad pœnam damnatorum. *Domini vox ignis continentes ſibi vnitam naturam intercidit: quoniam duo ſunt in igne potiſſima, vſtiua vis, & illuſtratoria: vis prior ignis, acerrima quidem ad pœnas irrogandas repoſita eſt his, qui vſtione ſunt digni; altera ſui luminis diffuſiua ſuccedet his, qui claritate perfruituri ſunt gaudij perennis.* Et ſpecialiter dicitur, quod vox Domini intercidet ignem, vt quaſi à fortiori diſcamus quantum reliqua elementa purgabuntur, quæ groſſiora ſunt, cum etiam in tam ſubtili corpore qualis eſt ignis inueniat imperioſa illa Domini vox quid diuidendum ſit, vt de eius fęculentia ſegregetur quod in ipſam inferni colluuiem emittatur. Iam vero ſi de omnibus mundi corporibus ſegreganda ſunt, quæ purè pænalia erunt in damnatorum torturam, & anguſtiam, quia iuſtum eſt inquit *D. Thom. Quodlib.* 8. *art.* 18. vt qui Creatorem offenderunt, ab omni creatura puniantur; conſequenter etiam rationabile eſt vt alternatione tormentorum vexentur, quia ſi omnibus ſimul, & collectione quadam confuſis atterantur, non ita facile ſingulorum vim, & acrimoniam daretur experiri, cum ex plurium obiectorum occupatione, minus cuiuſlibet ſecundum ſe poſſit ſenſus percipere vehementiam. Vt ergo cuiuſcumque tormenti totam, & acerrimam vim ſentire poſſit damnatus, conueniens eſt vt vnumquodque in ſua paritate experiatur, & non cum alterius mixtura, licet de omnibus alternatim deguſtet. Et ſic verificari videtur illud Pſalm. 34. *Quia calix in manu Domini vini meri, plenus mixto.* Vbi de diuina punitione in peccatores agi, ſatis indicant ſequentia verba, *Verumtamen fæx eius non eſt exinanita, bibent omnes peccatores terræ.* Hic ergo calix iræ, ac furoris Dei, & *vini meri* dicitur eſſe, & tamen *plenus mixto*, quia inferni poculum, & omnium tormentorum, fæciſque totius creaturæ plenum erit, & tamen meram cuiuſque tormenti acerbitatem ſine alterius mixtura, ſed alternatione viciſſitudinis ſuccedente infælicia labia deguſtabunt.

11 Nec vulgariter hoc confirmat vulgaris ille locus Iob 24. *Ad nimium calorem tranſibunt ab aquis niuium.* Quod de perditorum cruciatibus communiter Sancti exponunt, non quod ibi veras generari niues, aut ſciamus, aut credamus, ſed quia niuium terræ tota fæculentia, & pœnalitas eò confluet, ſicut & omnis ignis acrimonia, & horribilitas, vt alternando iſtas pœnas, & de vno tormento ad aliud tranſeundo, & inceſſanter meram vtriuſque ebibendo amaritudinem, fiat ipſa ſucceſſione, & cruciatus vehementior, & pœna productior. Scio nonnullos locum Iob ad alios ſenſus detorquere, & ad Hebraïcam confugere originem, vbi legitur: *Siccitas, & calor auferunt aquas niuis*, vt ſit ſenſus, Quia ſcelerati ſine anguſtiis, & cum ſuauitate ad ſepulchrum deſcendunt ſicut ſuauiter, & facilè calor liquefacit niues. Sed tamen

retenta

tetenta vulgata nostra lectione, & communi expositione Sanctorum, quod ibi est sermo de diuersitate pœnarum inferni, alternationem ipsam pœnarum satis illud verbum *Transeundi*, demonstrat, dum dicit, *Ad nimium calorem transibunt ab aquis niuium.* Quod in suo rigore, & proprietate sine pœnarum successione explicari nequaquam potest. Nec ex ista pœnarum variatione aliquod damnatis erit refrigerium, vt optimè *Sanct. Thom. Quodlibeto citato*, aduertit, quia ignis, & aqua, & huiusmodi, non agent in corpora damnatorum actione naturæ, ita quod relinquant suas qualitates in corporibus damnatorum secundum esse naturale, sicut ignis relinquit calorem in lignis, quæ facit esse calida; sed agunt in corpora damnatorum actione spirituali, imprimendo scilicet suas qualitates in corporibus damnatorum per modum quo species colorum est in aëre, vel etiam in pupilla. Vnde corpora damnatorum sentient afflictionem ignis sine hoc quod conuertantur in naturam ignis, & ideò varietas pœnarum non faciet eis aliquod refrigerium. Refrigerium enim nunc ex alternatione pœnarum proueniens causatur ex transmutatione naturæ, in quantum per frigus aquæ, superfluitas caloris remittitur, & sic ad medium venitur quod est delectabile. Ita *D. Thomas*, cuius verbis, & explicatione quod huic quæstioni dissoluendæ, satis, pro nunc sufficiat.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm Cicuratio Tauri in D. Marci solemniis fieri solita superstitione vacet?

1 FOELICI sorte inter ipsa erumpentis verni primordia, inter aspirantis florilegia, & virentia Cereris, ac Floræ dona, quæ exhilarata natura in nouo renascentis veris postliminio ludens plena spargit manu, cum enodato sinu, variam illam, ac floridam erubescentis telluris purpuram effundens, qua nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, totius in se osculantis cæli pulchritudinem terrestri quadam elegantia repræsentat. Fœlici (inquam) sortè ad festiuam palæstram animus exultat, dies ipse diei eructat verbum, atque inter tam præclara diuinæ Sapientiæ lumina, nostræque celeberrimæ Vniuersitatis sydera maior rerum mihi nascitur ordo; maior agit Deus, atque opera ad maiora remittit, & inuitat opportunum tempus, cùm beneficus ille totius orbis Oculus, & radiatum Solis iubar geminatis radiis aurea cœlestis Tauri cornua lustrans, post exactas thyemes, post sedatam tempestatum rabiem, & positos ventorum furores, opifices illos, lucis hesauros splendidiori diffundit lumine, terramque vberiori, ac diuite vena fœcundat, & extinctum penè, ac funestatum mundi honorem, & horrescentem totius terræ faciem, non tam fulgoris plenitudine, quàm disciplinæ magisterio restaurat. *Quippe* (vt Tertullianus inquit lib. de Resurrect. carnis) *etiam terra de Cœlo disciplina est, arbores vestire post spolia, flores denuo colorare, herbas rursus imponere, exhibere eadem, quæ absumpta sunt semina, nec prius exhibere quàm absumpta. Mira ratio! de fraudatrice seruatrix; vt custodiat, perdit; vt integret, vitiat, vt ampliet, prius decoquit, siquidem vberiora, & cultiora restituit, quàm exterminauit.* Inter tot ergo blandientis, ac fauentis Cæli munera, quæ mundum ipsum recurrentis anni conuersionis resuscitant nescio quo genio, aut numine in nouos quoque partus ingeniorum aspirant fæturæ, luduntque Palæstræ nostræ, & insolito nitore vernant Academiæ, coronatisque liminibus, ac frondenti cespite viridantes, toto quoque florum certatur honore, ac præeunte diuinæ Sapientiæ face, Largior hic Campos Æther, & lumine vestit, Purpureo, Solemque suum sua sydera nouit. Ergo ad gramineos ludos iuuat applicare animum, exercereque palæstram. Nec vestro grauissimi Patres, conspectu indignum, aut immodestum censebitur, si breui hac temporis periodo ad spectacula non indecora vos inuitem, non quæ Circi insaniam, nec quæ arenæ sæuitiam, nec quæ theatricum luxum, sed quæ ferocientis bestiæ, & immanissimi tauri mansuetudinem penè miraculo naturam superante quotannis in solemniori D. Euangelistæ Marci festo in media Hispania agi solitam, in hunc litteratem omnium Theatrum euidentiùs repræsentem. Vos ipsi Grauissimi Patres ludum iudicate, spectacula attendite, Religionem discutite; me interim fauentibus animis quasi alterum Orphæum auscultate, mulcentem tigres, & agentem carmine quercus. Res igitur omnibus notissima, vix tamen hucvsque neruosè discussa, ita habet. Ab antiqua hominum memoria in oppido quodam vlterioris Hispaniæ (de las *Brozas* vocant) confraternitas fundata est D. Euangelistæ Marco sacra, cui vt solemnè pompam, & celebriorem cultum sodales exhibeant, illud in more positum est, vt confraternitatis Pærfecti ex vario armentorũ genere, quæ tota illa regione vberrimis circumpascuis errant, truculentiorem taurum, quasi nuncupatis suffragiis eligant, qui splendidum tantæ festiuitatis diem cicurationis suæ admiratione cumulet & exornet. Electum bouem, *Marci* nomine insigniunt, vt patroni, atque aduocati sui votis etiam ipso nomine obsecundet. Interim ab armentis, & montibus ferox animal non recedit, nec humanis vsibus mansuescit, sed ferina specie indomitus irarumque asperrimus inter dumeta, & Syluas efferatur:

Frondibus hirsutis, & carice pastus acuta
Et tentat sese, atque irasci in cornua discit,
Arboris obnixus trunco, ventosque lacessit
Ictibus, & sparsa ad pugnam proludit arena.

Illi dura, & hirsuta ceruix pingui horrescit aruina, pedes modici, & breues, quasi pennigero volatu patentes

patentes transmittunt Campos, frons cornibus asperata, in terrorem assurgit, narium, orisque halitus quasi lethiferi spiritus venena diffundit. Sicque illi corpori toto scintillæ absistunt, oculis micat acribus ignem. Denique mugitu horribilis, ira feruidus, totus in truculentiam, totus in sæuitiam armatus, nihil nisi ferinum, nihil nisi bestiam repræsentat. Tantam belluam, pergentes ad ipsos montes, ac pascua in Diui peruigilio confraternitatis Præfecti, detecto Capite euocant nomine proprio, atque vt se sequatur in nomine Domini, & D. Marci edicunt. Mira res! Et vix credibilis nisi tota in oculare testimonium Hispania consurgeret. Fera quasi depositis crudelitatis exuuiis, oblita pascuæ, armentorum immemor, caulas deserit, iuuencos, vaccasque dimittit, & ad euocantium vocem festinè procurrit, sequitur præeuntes, nec iam taurina ferocia, sed vituli, aut ouis mansuetudine, sine vlla aut formidine ducitur, aut violentia. Quid non mirum in tam subita cicuratione? Quid non in tanta truculentiæ, lenitatisque conuersione? Parum est hoc. Syluestre animal, & rurale, solisque montibus, & pascuis assuetum, non mansuescit solum, sed domesticum, ac sociale efficitur, ingreditur oppidum, turbamque fuentem, atque circundantem, nihil expauescens, vsque ad ipsam Ecclesiam, ductores suos sequitur, vbi numerosa populi multitudo festiuis acclamationibus Taurum excipit, armos, humerosque mulcet, attrectat cornua, floribus ornat, atque vndique corollas suspendit; quin & pueri, innuptæque puellæ, Sacra canunt, funemque manu contingere gaudent. Stat iuxta templi altare dum Diuina celebrantur officia, cicurata bestia, omnium manibus, omnium oculis, omnium attactibus patens, quousque solemniis diuinis ritè perfunctis dimittitur, & abire præcipitur; tuncque ferocitate pristina quasi de nouo reuocata, toto impetu ruens, ad montes iterum, & nota pascua pernicissimus euolat. Non illi obuiare quisquam, non stare contra, nec ferinam speciem oculis attendere, aut expectare audet, tantus vbique discurrit, & scintillante furoris igne quidquid obuium, quidquid obsistens fuerit proculcat, ventilat, dissipat, & euertit. Hæc de tauro illo celebris historia.

3 Hoc prodigium miratur natura, obstupescit ingenium, hæret religio. Dei virtute atque miraculo hæc posse contingere nemo dubitat, sed quorsum miraculum hoc, & tam perenne inter fidelissimos populos, & Religione ipsa iam diu firmata constantes? Quid verò Tauro cum Diuo Euangelista Marco, cui à sacris Doctoribus in mystica illa animalium distributione, Leonis potius quàm Bouis appropriatur effigies? Nec vero facile est spiritui nequam totum hoc negotium attribuere, quippe cum in nomine Dei fiat, cum in honorem Sancti, talisque Euangelistæ, cum Religione publica Prælatis non ignorantibus, Ecclesia non improbante, toto denique populo applaudente. Quid inter hæc prouida, ac vigilantissima Religio, & Christanæ disciplinæ solicitudo diiudicet, ne forte latentiori aliqua superstitione inuoluatur? Multorum in hac parte hæret sententia, suspenditur iudicium; Nos pro tenui nostro ingenio diiudicandum vestro offerimus conspectui.

4 Quod initium, quæ origo fuerit magnum Euangelistam taurino spectaculo celebrandi, noninuenio, qui edisserat. Res in obscuro mansit tot sæculorum ætatibus quasi ruderibus desuper aggestis obliterata. Mihi tamen non leuis sub it suspicio ab Ægypti, & Alexandriæ fontibus; vbi Diuus ille gloriosum agonem octauo Neronis consummauit, festiuum hunc morem in reliquas Orbis Christiani partes effluxisse. Fuit olim Alexandrina Ciuitas, vt multitudine populi, ac nobilitate clarissima, ita inanium Deorum superstitione, ac vanitate cultus dæmoniorum celeberrima. Extat illa magni Antonij vox apud Hironymum in eius vita, tantæ ciuitatis impietatem ingemiscentis, *Væ tibi* (inquit) *Alexandria, quæ pro Deo portenta venerraris! Væ tibi ciuitas meretrix, in quam totius Orbis dæmonia confluxere! Quid nunc dictura es? Bestiæ Christum loquuntur, & tu pro Deo portenta venerarıs.* Inter istas autem Deorum vmbras, & ficta Diuinitatis simulachra, maximum apud Ægyptios, & Alexandrinos Deum *Serapidem* fuisse, antiquorum consentit authoritas; testaturque D. August. 18. de Ciuitate, cap. 5. *His* (inquit) *temporibus* (*scilicet famis vniuersalis, quam Ioseph Pharaoni prædixerat*) *Rex Argiuorum Apis nauibus transuectus in Ægyptum, cum ibi mortuus fuisset, factus est Serapis omnium maximus Ægyptiorum Deus.* Colebant autem Ægyptij, vel vt Augustinus ait, alebant in honorem Serapidis bouem deliciis affluentibus, qui non *Serapis*, sed *Apis* vocabatur, *Apis* enim Græcè, idem est, quod *Bos* Latinè, quia Rex ille dum viuebat, *Apis*, id est, *Bos* appellabatur, mortuus autem, & in arca conditus, *Serapis* dictus est quasi *Apis in Soro*, *Suros* enim Græcè, idem est quod *Arca*, vnde & *Sarcophaga*, tumuli, seu sepulchra dicuntur, in quæ defuncti quasi in arcam inferuntur, ideo & bos ille Serapidi dicatus, *Apis* etiam dicebatur, quia eum vt viuum sine sarcophago venerabantur. Quo boue mortuo, inquit Augustinus, quia quærebatur, & reperiebatur vitulus coloris eiusdem, hoc est, albis quibusdam maculis similiter insignitus, mirum quiddam, & diuinitus sibi procuratum esse credebant.

5 Luculentius de Boue isto apud Ægyptios Deo, eiusque in colendo superstitione, Alexander ab Alexandro lib. 6. cap. 2. *Corpore* (inquit) *erat niger, candida fronte, in tergo alba nota insignis, duplicibus pilis in cauda, & lingua, Canthаro* (*id est, Scarabæi figura*) *notatus, quem certos vitæ annos excedere non licebat. Hunc in locum demersum, indicto institio, scissa veste, & laceratis crinibus defunctum plangebant, inuento vero alio, mirificè lætabantur. Responsa autem dare, non vt reliqua oracula solitus, sed si manu oblatum pabulum sumpsisset à consulenticus, secundos euentus, & omnia prospera decernebat, Si vero abyceret, omnia sinistra portendebat. Ideo cum à Germanico Cæsare pabulum oblatum renuisset, funestum omen, & indubiam mortem, quæ paulò post secuta est prænunciauit.* Ita Alexander. Fuit itaque multa in huius Bouis superstitione Ægyptus ad honorem Serapidis consecrati, cui mortuo solemni planctu Sacerdotes parentabant, aliumque in eius locum inuentum, & suffectum pari iocunditate, & lætitia venerabantur, quò illud Tibulli in 1. Elegiarum respexit:

Te Canit, atque suum pubes miratur Osirim
Barbara Memphitem plangere docta Bouem.

Porrò Sacra, quæ huic boui, seu Api fiebant, magnificétissimo luxu apud Ægyptios celebrabantur mése Aprili, qui apud eos *Pharmutius* appellatur, atque ita splendidis conuiuiis epulabantur, vt

Ioan. à S. Thoma in 2. 2. D. Thom.

in commune prouerbium abierint, *Serapicæ Cœnæ*, de quibus Tertullianus in Capit. 39. Apologetici, *Ad summum* (inquit) *Serapicæ Cœnæ Sparteoli excitabuntur*. Quod Zepherinus, & Pamelius referunt ad Serapidis Ægyptiacæ Sacra, quæ quanto luxu celebrarentur, admonet vis illa Sparteolorum, & fiscellarum, quæ vndique concurrunt, erant enim in his sacris frequentes in vsu Sparteoli, & fiscellæ in arcæ formam, eo quod Serapis, vt ex Augustino diximus, ab arca in qua Apis conditus est, nomen accepit. Testatur autem Simeon Metaphrastes in vita & martyrio S. Marci Euangelistæ, quod cùm eo anno Sanctum Pascha celebraretur octauo Kalendas Maij, hoc est 24. Aprilis, qui ab Ægyptiis *Pharmutius* vocatur, illo tempore, & Serapidis illorum Dei debachatio celebrabatur. Et cum eam temporis nacti essent opportunitatem, homines quosdam subornatos miserunt, qui Apostolum Sanctæ Diuinæ oblectationis, preces, & ministerium facientem inuenerunt. Quem cum comprehendissent, fune in eius collum iniecto trahebant, ita dicentes; *Trahimus Bubalum hunc ad bubulei stabulum*, ita Methaphrastes. Quæ verba planè suspicionem nostram confirmant, inde videlicet emanasse solemnem morem, Bouem, seu Taurum dedicandi Diuo Euangelistæ, quia ipse in bouis Ægyptij, hoc est, Serapidis festo, & debachatione passus sit, & in bouis modum ab impiis alligatus, & tractatus, *Bubali* que nomine, & improperio ab ipsis tortoribus dehonestatus.

7 Ex his autem ad antiquiora adhuc tempora retrocedens memoria, non leuiter in hac ipsa præsumptione fundari videtur, quod nobilis huius temporis Author *Benedictus Pererius in cap. 46. Geneseos*, annotans tempus prædictum, quo Apis Argiuorum Rex in Ægyptum è Græcia nauigauit, scilicet tempore famis à Ioseph prænuntiatæ Pharaoni, quomodo etiam ibi mortuus, & in arca clausus, Serapis dictus est, pro Deo in similitudine Bouis veneratus, addit, quod quia recens erat cultus eius in Ægypto, ideo fortasse exiens Israëliticus populus de terra Ægypti in hanc eandem Idololatriæ speciem, tam facile impegit, vt vitulum sibi pro Deo confingeret, atque infaustis illis vocibus, verè autem horridis blasphemiis idolum salutaret dicens: *Hi sunt Dij tui Israël, qui te eduxerunt de terra Ægypti*. Et fortasse si iam tunc illis antiquissimis temporibus, Serapidis festa ab Ægyptiis eodem mense celebrabantur, quo postea Tempore Diui Marci, videlicet, in mense Aprili, pronum est existimare totam Ægyptum debachationi, & celebritati maximi Dei sui Serapidis incubuisse, cum in manu excelsa, & potestate diuina percussis ab exterminante Angelo primogenitis, egressi sunt filij Iacob de populo barbaro, vt videlicet inter infanda sacra, & inanis idoli solemnia, inter medios inimicos tam illustri victoria, tantoque miraculorum splendore de tenebrosa illa superstitione fulgentissima veritas triumpharet, siquidem mense Aprili filios Israel exiisse de Ægypto, idest, primo mense Iudaico, qui *Nisan* appellatus est, & nunc in mensem Aprilem incidit, tum ex Scriptura, tum ex retrocedentium annorum supputatione manifestissimè demonstrari potest. In huius ergo Bouis memoriam, quem tanto cultu iam tunc venerabatur Ægyptus, sine dubio ingratus ille populus superstitionem æmulatus Ægypti vitulum sibi in Deum confinxit curuatus ante bouem, quem tam stolidè viderat paulo ante ab Ægyptiis venerari. Quò videtur alludere Psalmista in verbis illis Psal. 105. *Et fecerunt vitulum in Horeb, & adorauerunt sculptile, & mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum*. Quia enim Ægyptius ille bos, vt supra ex Alexandro retulimus, responsa & oracula sicut cætera idola non reddebat, sed si pabulum de consulentium manibus recepisset, fausta omnia denũciabat, sinistra vero, & infausta si renuisset, ideo vitulus ille in similitudinem Serapidis factus designatur, cùm similitudinem comedentis fœnum habuisse dicitur, quia non oraculis, sed populo vaticinia portendebat.

8 Hæc mihi de bouis huius, ac sacrorum eius origine in suspicionem occurrunt, quæ vtique probabilem reddunt præsumptionem assertam, inde emanasse morem istum festa Diui Marci mansuefacto Tauro celebrandi. Sed an cicuratio ista ad operationem dæmonis referenda sit Religioso fidelium cultui supestitionem hanc immiscentis, vt quasi Sathan inter filios Dei assistens latenti eos veneno decipere conetur; An verò Diuinæ virtutis miraculum sit ad excitandos suorum animos in fidem, Religiosamque pietatem erga tanti Euangelistæ venerationem? Hic totius difficultatis cardo, hoc opus, & labor est. Et fortasse non deerit, qui mirabilem istam, insolitamque cicurationem, nec dæmonis arti, nec Diuino miraculo consignet, sed naturali virtuti, aut lapidum, aut herbarum, aut alterius rei naturalis, quibus mansuefieri, aut cicurari negari nequaquam potest. Nec enim alienum à veritate videri debet quod de Daphni suo tygres in iugum mittente Princeps Poëtarum cecinit. Daphnis & Armenias curru subigere Tygres, instituit.

9 Certe Ælianus narrat mansuescere Taurum si dextrum ipsius genu fascia alligetur. Quod luculentius ita tradit Pierius Valerianus ad Hieroglyphica, titulo Bonorum obsequium, fol. 23. *Taurum* (inquit) *si dextro alligaueris genu, mansuetum, & vincula consequentem inuenies*. Hoc cùm Romæ Clementis VII. principatu Græculus quidam effecisset, ducto sæpius ferocissimo Tauro per vniuersam vrbem, quem tenui admodum funiculo ita religarat à genu, peritissimi Magi nomen apud imperitos assecutus est. Hunc verò eundem esse existimo, aut ei similem, quem *Grillandus Quæst.* 8. refert se Romæ vidisse quendam Magum excellentissimum Græcum, tempore Adriani Sexti antequam ad vrbem perueniret ipse Pontifex, qui solis verbis compresserat vires cuiusdam ferocissimi Tauri existentis in armento in loco Syluestri, quem sic affixum, & humiliatum apprehendit per cornua, & chordula quadam satis debili, arte tamen Magica fabricata, Taurum ipsum, quò voluit adduxit. Ad hæc scribunt alij ficum alligatam furentem Taurum mansuefacere, vt videre est in *Alexandro de Angelis, Libello in Astrologos Coniectores, cap.* 18. Sanè mirum est quod plures (inter quos *Plinius libro septimo. capitulo secundo.*) referunt de quibusdam Libiæ populis, qui *Psilli* dicuntur à Rege quodam Psillo apud Garamantas, quorum corporibus (inquit Plinius) ingenitum fuit exitiale virus serpentibus. Vnde scribit *Plutarchus in vita Catonis*, Catonem ipsum iter per deserta Libiæ facientem secum Psillos duxisse, qui morsibus serpentum mederentur, partim ore trahentes venenum, partim serpentes cantibus medicantes. Addit *Plinius* morem illis fuisse

fuiſſe liberos genitos protinus obiiciendi ſerpentibus ſæuiſſimis, eoque genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino ſanguine natos ſerpentibus. Eorum quoquè meminit *Herodotus libr.* 4. *Et Cornelius Celſus lib.* 5. *cap.* 27. addit iſtos nullam habere ſcientiam curandi venenum, ſed audaciam ipſo vſu firmatam. Quò videtur illud Sylij Italici reſpexiſſe dum libr. 2. inquit: *Nec non ſerpentes diro exarmare veneno Doctus Atyo, tactuque graues ſopire chelidros, ac dubiam admota ſobolem explorare Ceraſte.* Sed quid de cicuratione ſerpentum, ac ferarum? Nonne quod mirabilius eſt antiquitas credidit Lauri morſum, furorem, vaticiniumque inducere? Qua ratione Vates olim Lauro coronati Oracula recenſebant, cui illud Iuuenalis Satyra 7. alludit. *Nectit quicumque canoris, Eloquium vocale modis, Laurumque momordit.* Cur ergo non ſimiliter dicemus feras ipſas naturali herbarum, aut ſuccorum, vel aliarum rerum naturalium virtute ita in amentiam, aut ſoporem verti, vt naturalis feritatis oblitæ prorſus cicurentur, & manſuefiant? Sed quorſum plura iactamus? Ecce de hoc ipſo, quem præ manibus habemus Diui Marci cicurato Tauro extat narratio inſignis. Dioſcoridis commentatoris Laguna, qui ad *cap.* 119. vbi agitur de *Onagra fol.* 450. ita de Tauro iſto refert: *In aliquibus locis in peruigilio D. Marci Euangeliſtæ in more poſitum eſt ferociſſimum Taurum ad ebrietatem vſque ingurgitare vino quam fortiſſimo, nihil aliud vel in pabulum vel in potum ei præbendo. Quo facto ad tantam reducitur manſuetudinem, vt ſequenti die a pueris, & puellis, funiculis, ac reſticulis vſque ad templum deducatur, vbi ebrium animal dum officia diuina peraguntur, ſomno, ac vino ſepultum vix poteſt ſubſiſtere, illique inter cornua, & in ipſa fronte candelæ apponuntur ab aſtantibus, quem duobus ante diebus præ ferocia nullus eorum auderet expectare, vel attendere, nec duabus poſt horis cùm digeſto vino, ac decocto tota illa ebrietas ſoluitur, atque in priſtinam feritatem reducitur. Et hanc tantam feræ manſuetudinem, ſimplex & rudis populus quaſi miraculum demiratur, cùm reuera naturalis cauſæ, & ebrietatis effectus ſit.* Ita hic Author. Quæ ſi vera eſſent non tantæ ſolicitudinis ſcrupulus iniiceretur nobis, ſed ſolum inſtruendus eſſet populus nullum in beſtiæ cicuratione miraculum interuenire, ſed ex mera naturali cauſa, eaque prorſus ridicula accidere.

7 Cæterum defacto non ita contingere, nec in naturalem aliquam cauſam, multoque minus in eam, quam Laguna proponit, hanc de qua in præſenti agimus Tauri cicurationem reducendam eſſe, ipſa experientia ſatis edocet, & conſuetudo inter illius regionis homines apertè demonſtrat, quod & inferius manifeſtum fiet. Certè ſi naturalis illa cauſa tantam manſuefactionem induceret, non illa tantum die, nec peculiare illius ſolemnitatis feſtum tali cicuratione celebraretur, nec Diui Marci nomine inuocato, ſed ſolius naturalis cauſæ applicatione effectus idem ſequeretur quoties talem cauſam vellent homines applicare. At mirabilem illam, & ſubitam Tauri cicurationem, nec aliis diebus fieri, nec talibus remediis procurari videmus; ergo illud ad naturales cauſas referre, commentitium prorſus, atque incredibile apparet.

8 Fœlicius aliquis ad diuinæ virtutis miraculum, & potentiæ ipſius oſtenſionem erga Religioſum cultum propagandum, atque firmandum, totum hoc ſpectaculum referre non immerito conabitur. Plura enim exempla rem videntur perſuadere, quibus Deus, vel in Sanctorum honorem, vel in ſuæ potentiæ commendationem, aut ob alios prouidentiæ ſuæ fines, ſimilia miracula ſupra ſolitum naturæ curſum frequenter operatur. Et in primis dediſſe Eccleſiæ ſuæ inter alias gratias gratis datas, & miraculorum dona, hanc etiam domandi, ac cicurandi ſæuiſſimas beſtias, ex ipſo Euangelij textu non obſcurè deducitur, cum *Lucæ* 10. ad Diſcipulos ſuos Saluator, inquit: *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit.* Quod ad litteram de veris ſerpentibus, & ſcorpionibus accipi poſſe, docet *Venerabilis Beda* ſuper eundem locum exemplo Pauli, qui in Inſula Melitenſi naufragus, cum ſarmenta ad ignem colligeret, inuaſus à Vipera, nihil damni paſſus eſt. Vnde *Tertullians in Scorpiaco, Capit.* 1. Eundem ſenſum ab eodem exemplo confirmans, *Poteſtatem* (inquit) *calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones Paulus hìc dedicauit, cum morſum Viperæ ſpreuit.* Quod ſane Pauli miraculum in memoriam reducit id quod graues Authores referunt de eadem Inſula, vbi naufragium Pauli, & Viperæ morſus accidit, quæ Vulgò *Malta* dicitur, in tanti Apoſtoli honorem hoc priuilegio à Deo fuiſſe donatam, vt noxia, & venenata animalia in ea amplius non inueniantur, vt videre eſt apud *Lorinum in Capit.* 28. *Actuum Apoſtolorum, verſu* 6. *Immo addit Thomas Fazellus de rebus Siculis Decade* 1. *lib.* 1. *Capit.* 1. Nec ab eo abhorret Alanus Copus Dialogo 3. Capit. 28. quotquot naſcuntur in die Conuerſionis Sancti Pauli non abhorrere, nec formidare angues. Quod quantæ fidei, aut veritatis ſit, noſtra non intereſt enodare. In Britania inſula poſtquam Religionis Chriſtianæ cultum amplexa eſt, neque venenatum gigni animal, neque aliunde illatum in ea tolerari atteſtatur Cardinalis *Baronius tom.* 1. *anno Chriſti* 58. *Et Thomas Bozius, de ſignis Eccleſiæ ſigno* 71. *libr.* 15. *Capite* 15.

9 Certè mirabilius eſt quod *Rupertus libr.* 3. *de Trinitate Capit.* 20. exponens illa verba Geneſ. 3. *Inimicitias ponam inter te, & mulierem*, ſic ediſſerit; *Si nuda mulieris planta dentem ſerpentis praeuenerit, & vicaciſſimum caput eius vel leuiter preſſerit, ſtatim totum cum capite corpus interit, ita vt omnino motus nullus, nullus ſenſus in aliqua parte reſiduus ſit, quod non malleis, aut ictibus, aut certè gladiis concidentibus citò, aut leuiter effici poteſt, ſi quidem abſciſſum caput cum duobus, aut tribus digitulis viuere, & abire perhibetur. Hoc quoque quod prædictum eſt ita eſſe, ipſorum qui per induſtriam explorauerunt, fide, & relatione comperimus.* Ita Rupertus. Innumera ſunt miracula, ac ſtupenda, quæ in beſtiis domandis, aut cicurandis, aut eorum vulneribus medendis penè quotidiana frequentia facta in Hiſtoriis Eccleſiaſticis legimus; nam præter ea, quæ in Sanctorum Martyrum actis paſſim narrantur, cum ad beſtias damnati, poſtulatique ad Leonem, eorum pedibus naturalis crudelitatis oblitæ proſternabantur feræ, quaſi ipſum innocentiæ ſtatum in quo animalia omnia ſubiiciebantur homini, in illa viuida, ac victrice fide reſtauratum agnoſce

agnoſcentes, vt hæc (inquam) omittam, nonne quotidiana, ac perpetua quædam miracula apud ſepulchra Martyrum circa noxia animalia fieri conſueta leguntur? Sicut de Phoca Martyre Antiocheno in Romano Martyrologio legitur 5. Martij. Quod ſi quiſpiam à ſerpente morſus fuerit, vt ianuam Baſilicæ Martyris credens attigerit, confeſtim euacuata virtute veneni ſanatur? Cuius rei etiam meminit *Gregorius Turonenſis Libr. de Gloria Martyrum, capit. 99.* Et de puluere ſepulchri Ieremiæ Prophetæ idem proditur.

13 Denique in aliis rebus, etſi diſſimilis materiæ, non diſſimilis tamen admirationis miracula quædam ſpecialia quotannis à Deo fieri ſolita, ſiuè in fidei confirmationem, ſiuè in Religionis augmentum, ſiuè in ſuæ prouidentiæ oſtenſionem, quæ nullo modo malignis ſpiritibus, ſed diuinis tribuenda ſint poteſtatibus, à nullo negari poteſt, niſi fidem omnem Hiſtoriarum exuat, omnis pietatis ſe reddat extorrem. Certè olim cùm adhuc Hiſpania noſtra Arrianiſmi tenebris obuoluta caligaret, & rectæ fidei ſplendore ſqualeret orbata, quotannis in Sabbatho Sancto Paſchæ fontes quoſdam ad ſanctum Baptiſma miniſtrandum diuinitus repleri ſolitos, narrat *S. Gregorius Turonenſis loco citato, Capit. 24. & 25.* Eſt (inquit) illuſtre miraculum de fontibus Hiſpaniæ. Piſcina namque eſt apud Oſen campum antiquitus ſculta, & ex marmore vario in modum crucis miro compoſita opere, ſed & ædes magnæ claritatis ac celſitudinis deſuper à Chriſtianis confecta eſt. Igitur cum dies Sacer, poſt curriculum anni antecedentis aduenerit, quo Dominus confuſo proditore myſticam Diſcipulis præbuit cœnam, conueniunt in locum illum cum Pontifice ciues iam odorem ſacri præſentientes aromatis. Tunc data oratione Sacerdos oſtia templi ſimul iubet muniri ſignaculis, aduentum virtutis Dominicæ præſtolantes. Die autem tertia (quod eſt Sabbathi) conuenientibus ad baptizandum populis, adueniens Epiſcopus cum ciuibus ſuis, inſpectis ſignaculis, oſtia reſerat clauſa, ac mirum dictu, piſcinam, quam reliquerant vacuam, inueniunt plenam, ſed ita cumulo altiore refertam vt ſolet ſupra ora modiorum triticum aggregari, videaſque huc, illucque latices fluctuare, nec partem ita diuerſam defluere. O quanta in vno miraculo diuinæ dexteræ ſuſcitantur portenta! quàm immenſæ virtutis veſtigia incomprehenſibili poteſtate, de perenni illo æternitatis fonte ſalientibus vndis ſcaturiunt!

14 Iterum (quàm fælici ſorte!) in Hiſpania noſtra primordia naſcentis mundi ſplendidiſſimi reuocantur, cùm Spiritus ille diuinus ſuper aquas elatus ruenti ſonitu, & vehementis auræ concuſſione, iacentis elementi terga criſpauit, nunc verò toto ſanctificationis genere, & gratiarum plenitudine Spiritus Sanctus deſcendens, non feruidum exaſperat mare, ſed de Paradiſi cæleſtis theſauro venam aquarum viuentium in perennem gratiæ regenerationem effudit. Iterum rubri maris fugientes vndæ in baptiſmi myſterium aquas accumulant in ſublime, & quaſi vitreis mænibus populum ereptum cingentes in vlteriorem ripam incolumi ſalute tranſmittunt. Denique iterum redundantes Iordanis gurgites ad tactum arcæ fœderis in cumulum ſuſpenduntur, chryſtalli rupem in excelſa aquarum congerie repræſentant, & quæ in tot mirabilibus olim factis obſtupeſcimus, hîc in Hiſpaniæ fontibus poſſidebatur.

15 Pergit de miraculo accumulatæ aquæ narrare *Turonenſis.* Et cum ex inde (inquit) multitudo amphorarum ſine collecto numero hauriatur, nunquam tamen, vel cumulum minuit; licet vbi infans primò tinctus fuerit mox aqua reducitur, & baptizatis omnibus, lymphis in ſe reuerſis vt initio produntur neſcio, ita & ſine clauduntur ignaro. Sed ne forſitan fides in aliquo de tanto miraculo vacillet, ecce quid in comprobationem eius *Gregorius* adducat. Theodogiſclus (inquit) huius Regionis Rex, cùm iam vidiſſet hoc miraculum, quod in his Sacratis Deo fontibus gerebatur, cogitauit intra ſe dicens, quia ingenium eſt Romanorum (Romanos enim homines vocitant noſtræ Religionis) vt ita accidat, & non eſt Dei virtus. Veniens verò ad annum ſequentem oſtium cum ſigillis ſuis, & cum Epiſcopi ſigillo muniuit, poſuitque cuſtodes in circuitu templi, ſi fortè aliquem comprehendere poſſet fraudis alicuius conſcium per cuius ingenium in fontibus aqua ſuccreſceret; ſimiliter & alio facit anno. Tertio verò conuocata hominum multitudine, foſſas in circuitu Baſilicæ fieri iuſſit, ne fortè locis occultis lymphæ deducerentur in fontem, fueruntque foſſæ in profundum vicenium quinium, in latitudine vero quindecim, ſed nihil abditum potuit reperiri. Ita à ſuperbo Rege perſcrutatum, & comprobatum miraculum fuit; ſed fœlicius diuino iudicio comprobatum eſt, vt omnis impoſturæ fraus à tam illuſtri miraculo conſtaret abeſſe, nec noſtrorum induſtriæ, ſed virtuti diuinæ aſcribendum eſſe ipſa veritas teſtaretur. Fuit anno 573. inter Francos, & Hiſpanos oborta contentio de die celebrationis Paſchatis, Hiſpanis 21. *Martij*, Francis 18. *Aprilis* celebrantibus. Creſcente lite, neutra parte cedente ſuſpenſis omnibus; ecce diuini miraculi iudicio tota cauſa diſcernitur, & ad Francorum ſenſum inclinauit ſententia, nam fontes qui in Sabbatho Sancto ad baptizandum ſpontè diuinitus repleri ſolebant, non in die quo in Hiſpana ſanctum Paſcha celebratum eſt, ſed quo apud Francos, repleti ſunt, vt narrat *Sigebertus* in *Chronico* ad præfatum annum.

16 Sed hæc, aliaque tam illuſtria, & ſingulis annis perennia miracula exoleuiſſe iam, & inuentos abiiſſe, vel peccatis noſtris id exigentibus, vel fide ipſa non amplius talia ſigna poſtulante, aliquis inſtabit. Ecce tibi non minoris ponderis, ſed maioris formidinis miraculum vſque ad hæc noſtra tempora non ſine multorum ſtupore protractum, illa nimirum formidabilis Campanæ *de Velilla* pulſatio, cùm infauſtum aliquid, & imminens Reipublicæ periculum denunciatur. Extat triginta ſex paſſuum millibus infra vrbem Cæſarauguſtanam oppidum *Velillæ* ad Iberi ripam ſitum, excelſæ Romanorum in Illergetibus coloniæ ruinis conſtitutum, nullaque re hac tempeſtate, & auorum memoria mirabilius, quàm Campana, cuius nullo mouente inſolito, inſolentique pulſu nobiliſſimus in vtramque partem euentus ſignificari hominibus perſuaſum eſt. Cum itaque magnum aliquid, & inſolitum imminet damnum, ferale illud eleuatur ſignum

quo

quo omnium animi terrore ipſo, & horrore ſuſpendente deficiunt. Videas cùm moles illa metalli nullo tangente, nec mouente concuti incipit, omnium oculos in eam conuerti, omnium arrigi aures, omnium pulſari corda, omnium denique intuentium diſſolui frigore membra. Accurritur vndique ad ſpectaculum, hi præueniunt oculis, illi vidiſſe ſe negant, audiſſe ſe alij affirmant, & inter diſcurrentes timores atque anxietates mali præſagas, intenti expectant ſignum, exultantiaque haurit Corda pauore pulſans, iam circumducta gyratione incipit inſolitus ille motus erumpere, iam in alternas partes ad pulſationem incitari conſpicitur metallum, iam certi de portento auidius conſpicantur, & in quam partem ſors ipſa inclinet attonitis, & hærentibus animis ſuſpenduntur. Cum ecce agglomeratis motibus funeſta quædam, & luctuoſa auditur pulſatio, & confuſa clamoris vox, ipſoque rotatu etiam terribilis, audientium, intuentiumque animos terrore non modico implens. Crebreſcente autem ſonitu, iteratis pulſationibus perſtrepente lingua, iam infœlicitatis futuræ præſagium vbique diſcurrit, concitantur populi, feruent vndique nuncij, & miraculi nouitate terrente, ſub diuini examinis lance librantur iudicia hominum.

Quem damnet labor, & quo vergat pondere lethum.

17 In expulſione vltima Mahometorum ex Hiſpania pulſatam fuiſſe, pro certo proditur. De ea re Frater *Marcus Xauier 2. part. capit. 1.* refert in illius ora Campanæ exaratas eſſe litteras, quoddam Sybillarum vaticinium in hæc verba concinentes. *Chriſtus Rex venit in pace, & Deus homo factus eſt.* Ex quo fortaſsè non nemo ſibi perſuadeat, illorum virtute verborum illam etiam mirabilem virtutem Campanæ attributam. Cui non diſſimile eſt quod idem Author narrat de equo ex metallo fabricato, qui *Conſtantinopoli* hinnitu edito, ſimile quoque ſignum, ac portentum deſignare ſolet, quod *Velillæ* Campana. Quod ſi hæc, aliaque eiuſmodi miracula aliquibus vel regionibus, vel perſonis ſucceſſione temporis perennanda conceſſit Deus, vel in honorem alicuius ſancti, vel in totius Religionis Chriſtianæ firmamentum, vel ad fidelium terrorem, & diſtricti ſui iudicij ſignificationem. Quid mirum videri debet, ſi in Tauri ferocia edomanda, atque in tanti Euangeliſtæ honorem cicuranda largiter diuina ſeſe virtus oſtenderit, & cultores ſuos ſic voluerit honorare? Nimirum vt ait *Apoſtolus*, Nunquam ſemetipſum ſine teſtimonio relinquit, benefaciens omnibus, nec ſolum Euangelico iam ſplendore radiante, ſed olim etiam inter offuſſam veteris legis caliginem, quidam perpetuandi miracula coruſcabat fulgor in populo Iudæorum, ſicut illa mulieris adulteræ probatio per aquam à Sacerdotibus propinatam (cuius cæremoniæ *Numeror.* 21. referuntur) non ſine miraculo perennabat in gente illa, nec enim aquæ illæ, quas *Maledictionis* vocabant naturalem poterant ſortiri virtutem ad tantum effectum ex illis conſecutum, ſcilicet vt adulteræ femus computreſceret, ſed poteſtate diuina adulteria miraculo vindicante tantam vim ebibitæ illæ aquæ ſortiebantur.

18 Ad hæc cùm ſummus Sacerdos diuina oracula conſulebat, lapides illos, qui in rationali inſciti erant, inſolitum quemdam ſplendorem eiaculatos cum benigna manu, & fauentibus oculis Deus conſultis annuiſſet, *Ioſephus* teſtatur in Hiſtoria antiquitatum. Quæ omnia quaſi perpetua quædam miracula populum illum tanquam veræ, & vnicæ Religionis cultorem nobilitabant, & quouſque conſeneſcente iam illa lege, & ad interitum tota Republica inclinante ceſſauerunt mirabilia illa, quibus notus erat in Iudæa Deus, & in Iſraël magnum nomen eius. Quid ergo mirum videri debet, ſi in Eccleſia Catholica cui Maieſtatis ſuæ præſentiam, & ſingulariſſimam protectionem, aſſiſtentiamque vſque ad finem mundi Saluator promiſit, tam frequentia, & perennia miracula, quaſi faces quædam accenſæ, aut rutilantia ſydera, tenebroſam cæcitatis noſtræ caliginem illuſtrent etiam nunc, & antiqua illa miracula quibus Religionis noſtræ primordia fundata, & ſtabilita ſunt vſque ad huius ætatis veſperam ſeſe coruſcando diffundant?

19 Sed quid agimus? Quid hæremus? Et inter diſputationum turbines, & criſpantes vndarum vortices, vndique exaſperatis fluctibus contundimur? Quid naturali virtuti? Quid ſupernaturali poteſtati prodigioſam hanc cicurationem adſcribimus, & exaſperata tantarum rationum mole hæret ratio ipſa ſuſpenſa? Incantationis effectus cicuratio illa eſt, ſuperſtitioſa Religio, non probanda, ſed reiicienda. Non eſt cultus pietatis Chriſtianæ, ſed execrandæ ſuperſtitionis abuſus, in aliquibus forſan præ ignorantia redimibilis; in iis vero, quibus ignorantia fauere non poteſt, intolerabilis. Non diffitemur multoties feras diuina poteſtate manſuefieri, & rabida, ac frementia ora beſtiarum, totaque immanitatis ſæuitia in prædam anhelantia coërceri, gemere ſine vinculis repreſſos belluarum vngues, ſine fræno, & ferro retuſos dentes, ſine violentia exarmata cornua, ſine languore extenuatas vires, ſine gladio, aut armis ſpiras euolui. Nonne Danieli ipſam leonum cauſam diuina dextera cicurauit? Nonne draconem ſinuoſis orbibus circumgirantem, ſibilanti ore frementem, ardentibus oculis euomentem, toto veneno tumidum, ſquamarum fulgore coruſcum, criſtata iuba terribilem, ſine fuſte, ſine lapide; ſola medicatis frugibus obiecta maſſa diſrupit? Quid Dauid? Nonne diuino ſcribente ſpiritu cum leonibus luſis quaſi cum agnis, & in vaſis ſimiliter fuit ſicut in agnis ouium in iuuentute ſua, vt dicitur *Eccleſiaſtici* 47. Denique & Paulus ad beſtias pugnauit Epheſi incolumis, & ad leonem poſtulati fortiſſimi Martyres, imò & teneræ virgines calcauerunt leonem, & draconem, & ſuper aſpidem, & baſiliſcum ambulauere, vt impleretur illa Euangelici Prophetæ vox diuinæ gratiæ redundantiam, & grandia diuinæ potentiæ miracula pro legis nouo tempore vaticinantis: *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit, vitulus, & leo, & ouis ſimul morabuntur, & puer paruulus minabit eos. Vitulus, & vrſus paſcentur, ſimul requieſcent catuli eorum, leo quaſi bos comedet paleas. Et delectabitur infans ab vbere ſuper foramine aſpidis, & in cauerna reguli, & qui ablactatus fuerat, manum mittet.* Quid tanto portento mirabilius? Quid ad hæc vnius tauri cicuratio ad vnius hominis viſionem inter

puerorum manus descendentis? Cum totius Libiæ horror, & Lethalis Africæ pauor ipsa deserti monstra, & montium terror, ac formido, feræ omnes syluarum, & nemorum inter mansuetos ouium greges, inter armentorum caulas, inter infantium manus omni deposita ferocia, omni exuta crudelitate requiescant? Ergo resplenduisse in his, & resplendere etiam nunc diuinæ Maiestatem virtutis in prodigiis huiusmodi, & signis frequentibus, diffiteri nemo potest, qui Christianæ pietatis est cultor.

20 Cæterum in hanc quam narramus tauri cicurationem sicut fieri solita est, nihil accidere, quod diuini miraculi vel tenuiter odoretur vestigia, sed quod superstitiosæ maculæ tingatur fuligine, hoc asserimus, hoc firmamus. Nec nos solum, sed testimonium perhibet de his Sacrosancta Sedes Apostolica, cuius Oraculo, supremoque iudicio inclinare caput cogimur, cùm Papa *Clemens VIII.* Ciuitatensi Episcopo, in cuius Diœcesi oppidum illud huic prodigio vacans situm est, per suas litteras commisit vt talem abusum quasi superstitiosum prorsus conuelleret, & extirparet, nec amplius fieri pateretur. Sic ergo Pontifex rescribit: *Venerabilis frater, exponi nobis nuper fecisti apud nonnullos istius Diœcesis Ciuitatensis populos inoleuise abusum quendam in festo Sanct. Marci Euangelistæ, quo die Taurus quidam ferocissimus publicè ad missam, & processionem à vicinis perducitur* Marci *nomine, candelam, & panem in cornu gestans, magno sanè cum diuini honoris, & animarum periculo, cùm ipsimet belluæ à fœminis præsertim, ac reliquo vulgi multitudine, quasi è Cœlo à Deo, vel à Sanct. Marco ad processionem missæ veneratio, ac diuinus cultus tribuatur. Ad quod periculum, quoniam hæc scandala, atque incommoda accedunt, primum Gentilica illa superstitio affinis, ac simillima idololatriæ, deinde etiam mortis discrimen, tum diuina virtutis, ac miraculi cuiusdam efflagitatio in mansuefaciendo animali natura sua feroci, præter fœdissimas templorum conspurcationes, turbarumque inter diuina officia excitationes, & risus per omnia Ecclesiarum loca dissolutos. Tu propterea pro tua in Deum pietate, ac Pastorali vigilantia abusum prædictum tanquam à Religione Christiana alienum tollere, atque abolere desideras. Sed cùm homines illi plus nimio, & contra quam Christianos decet, nefandæ superstitioni suæ indulgentes, appellationibus & inhibitionibus violenter se tueantur, ac defendant; nobis humiliter supplicari fecisti vt in præmissis prouidere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur fraternitatis tuæ solertiam, & Religionem summoperè in Domino commendantes, de venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, Congregationis Sacrorum Rituum sententia, supradictum abusum tanquam Ecclesiasticæ pietati, necnon etiam Sacro Ritui aduersantem, & detestabilem iis in locis, in quæ hucusque irrepsit, funditus tollendum, atque abolendum esse Statuimus & Ordinamus, ac fraternitati tuæ per præsentes committimus, ac mandamus, plenam, & amplam super hoc tibi facultatem concedentes, vt abusum prædictum, ex omnibus, & quibuscumque locis tuæ Ciuitatensis diœcesis, appositis iuris, & facti remediis, aliisque Ecclesiasticis Censuris, & pœnis tollere, ac funditus abolere, omni & quacumque oppositione, recursu & inhibitione postpositis, & reiectis authoritate nostra cures, & cum effectu.* Hucusque Pontifex. Vbi manifestè cernitur Sacerdotalis pectoris robur, & neruosa veritatis censura, qua tanquam ancipiti, & acuto Cœlestis authoritatis gladio omnis superstitio concidit, omnis impostura detegitur, & falsæ pietatis vmbræ penitus dissoluuntur.

21 Certe stylus ipse cicurandi belluam, longè à veri miraculi maiestate, grauitateque recedit. Miraculorum enim fulgor in eum finem collimare videtur, vt vel in Fidei confirmationem, vel in commendationem sanctitatis alicuius personæ, vel Ecclesiæ fiant. Fides autem satis apud nos confirmata, & altis infixa radicibus, signis, & miraculis amplius non indiget vt firmetur, sed miraculorum loco, ipsa sine signis firma credulitas succedit, hoc enim mirabile in fide nostra est, vt semel fundata sine miraculorum radiis propria tantum luce splendeat, & firmitate sua stabilis, atque immobilis obscuram caliginem sola collustret face certitudinis. Personæ autem, quibus superstitio ista peragitur, nullius sanctitatis nota insignes habentur, vt miraculorum authoritate indigeant commendari, sed prout fortuitò contingit Præfectum sodalitatis illo anno reperiri, ad tantæ actionis solemnitatem, cuiuscumque vitæ ille fuerit æquis passibus animatur. Multo minus ad Ecclesiæ ipsius vtilitatem, aut venerationem res ista conducit, cum potius, vt ipsius Ecclesiæ vniuersalis Pastor nos admonet, non sine ipsius Ecclesiæ conspurcatione, & labe, non sine indecentia officiorum sacrorum, non sine populi dissolutione, risu, & inquietudine in totius Ecclesiæ indignitatem spectacula ista celebrentur. Quorsum ergo hic miraculi vis, ac potestas, vbi tanti vndique infunduntur abusus?

22 Ipsa denique forma, & cæremoniæ stylus inanitatem miraculi ostendit. Quid enim ad cicurationem istam solicitudo illa, & præuentio refert, vt prius suffragiis communibus eligatur taurus, & electus *Marci* nomine insigniatur, ac deinde denudato capite, in festi ipsius peruigilio, à sodalitatis Præfectis dicto nomine euocetur? Quid hæc ad veri miraculi patrationem conducunt? Aut quid ad sancti venerationem, cultumque diuinum? Vbi autem aliquid vanum, & de se nihil conducens ad finem Religiosi cultus adhibetur, ibi maximè superstitio locum habet, & maximè timenda est. Tum etiam quia stylus iste, & forma cicurandi taurum nisi ab ipso Deo, aut Ecclesia approbante præscripta esset, sine dubio tanquam humanum inuentum, aut inane commentum, & mera fictio habendus est. Quod vero ab ipso Deo præscripta sit, aut annuente Ecclesia comprobata, non constat, immo oppositum ex relata Pontificis sententia manifestè colligitur. Si vero ex hominum placito, & humana tantum voluntate res ista subsistit, cum ex sola sermonum, & vocum significatione, virtutem illam cicurationis sortiri nullo modo possit, restat, vt ab aliquo prauo spiritu vim suam pacto aliquo tacito, vel expresso verbis illis alligante, effectum istum procedere teneamus. Et

certe qualis cultus censeri potest, & non potiùs irrisio, & maxima Christianæ Religionis indecentia, fortassis à dæmone ad diuinum cultum minuendum procurata, brutum animal, & ferocissimam belluam tanto strepitu, & concursu, tantis clamoribus, tam prophano ludo intra ipsam Ecclesiam induci, ibique toto sacræ festiuitatis tempore, quasi in stabulo immorari, omnium animos, & oculos ad se conuertere, & à diuinorum attentione, debitaque reuerentia, & grauitate auertere, popularibus mentibus quasi ludicrum reddere quidquid tunc in Ecclesia geritur, ne videlicet ad Dei laudes, & religiosam modestiam animus erigatur, sed tota Ecclesia confusa clamoribus irreuerenter tractetur, puerorum, ac iuuenum circa taurum discurrentium inquietudine ferueat; vbi nihil modestum, nihil Religiosum, nihil ad pietatis, ac Religionis augmentum, sed totum ad euagationem mentis, & iocularem tumultum compositum, efformatumque videatur.

23 Quare res ista sine dubio ad speciem illam incantationis, & superstitionis spectat, quæ verbis quibusdam de se nullam aliam virtutem habentibus, quàm nudam significationem sine vllo Dei promisso, aut operatione, effectus aliquos mirabiles, verè tamen magicos circa animalia efficit, sicut est serpentum incantatio, quæ dæmone procurante ita illos stupefacete, & iedomare solet, vt innoxiè manibus attrectentur, & magorum nutibus sine vlla resistentia obediant. Nec opponere aliquis nobis potest incantationem istam minusculos angues, aut bestiolas exagitare, ferociores autem, & maioris molis belluas, quales sunt Tauri, Elephantes, Rhinocerotes, Leones haud quaquam mouere. Nec enim aliquando auditum est Leonem, aut Elephãtem magicis carminibus languescere; aut cicurari, si enim hoc magicis incantationibus fieri posset, non est dubium quod procuratum fuisset à pluribus, qui exhaustis impensis feras ad spectacula exhibenda vndiquè conducebant, immo ad demonstrationem insolitam grandes istas belluas ex remotissimis partibus adducerent ad quæstum sibi acquirendum, quod nusquam fieri aut vidimus, aut legimus. Sed & hoc in diuinæ omnipotentiæ signum destinari in scriptura adnotamus, vt hæc tantæ molis animantia solo Dei præcepto mansuescere possint, sicut legimus in 39. cap. Iob. *Nunquid vult rhinoceros seruire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum? Nunquid alligabis rhinocerota ad arandum loco tuo, aut confringet glebas vallium post te?* Quod certè si magicis incantationibus fieri posset, facilem haberet solutionem, siquidem responderi posset diuinæ interrogationi, posse ab homine carminibus maleficis alligari rhinocerotem, & ad præsepe vinculari, atque ad seruiendum homini mansuescere, sicque non posse inde ad omnipotentiæ diuinæ admirationem sufficiens deduci argumentum. Addo, nec ipsos serpentes, qui præ aliis animantibus incantaionibus magicis subiiciuntur, & præsto sunt, si in vastam magnitudinem excrescant, & sinuosis orbibus spiras euoluant, indurentur squamis, cristis, iubisque emineant arrecti, sanguineisque, & igneis oculis terribiles spicula linguarum vibrent, ausi quaquam cedere carminibus incantantium, sed ipsos Magos, eorumque præcepta contemnere. In notabili apud Splengerum, eoque non insulso exemplo confirmatur.

24 Narrat is *part. 2. quæstion. 2. capitul. 6.* fuisse in ciuitate Satemburgensi incantatorem quendam, qui die quadam vt spectaculum lætum spectantibus præberet, pollicitus est omnes serpentes se adducturum ab spatio vnius milliaris, & in foueam inclusos necaturum. Congregatis ergo vndique serpentibus, cùm ipse in limine foueæ staret, nouissimè quidam ingens, annosus, & horribilis serpens adueniens foueam intrare recusabat, & sæpè motibus quasi innuebat Mago, vt se liberum abscedere permitteret; sed Mago perseuerante, ac sua carmina intonante, serpens stans ex aduerso foueæ, contra incantatorem ingenti saltu insiluit, & ipsum spiris suis cingens, in foueam secum demersit, atque interemit. Ita nebulo ille dignam suis meritis retributionem accepit inter serpentes occisus, qui sibi serpentes ad obediendum cogere præsumebat. Eo tamen euidenti exemplo comprobatur non ita posse magicis carminibus grandiora subiici animantia, sicut minuscula, ideoque difficile creditu videtur taurum ferociæ suæ magnitudine terribilem posse superstitiosis sermonibuus, & vocibus cicurari.

25 Cæterum resolutionem nostram nequaquam terrent ingentia ista corpora, & maioris molis immanitate frementes bestiæ, quin ipsas quoque superstitiosis ritibus mansuescere dæmone procurante, & ad nostram deceptionem ordinante dicamus. Nec enim dæmoni difficile est etiam ingentium belluarum ferociam edomare, cum de eo scriptum sit, *quod non est super terram potestas quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret, vt dicitur Iob.* 41. Ergo vires eius, atque potestas nullis viribus ferarum quantumcumque grandibus cedere potest, sed potius ei cedunt omnes, illique subiiciuntur, atque adeò edomare illas, & cicurare potest. Certe tauros nonnunquam arte dæmonis mansuefieri ex supra relata Historia à Grillando, & Pierio Valeriano constare potest, cùm Clementis VII. principatu Romæ à Græculo quodam, verè Mago ferocissimus taurus per vniuersam Vrbem funiculo religatus sine alicuius damno duceretur. Et in Actis Martyrum sæpissimè legimus cùm multi Sanctorum ad bestias damnati diuina virtute seruarentur illæsi, id Gentiles magicæ illusioni attribuere solitos, quasi pro certo habentes etiam maioris molis, ac magnitudinis feras posse dæmonum arte cicurari. De Apollonio Thyanæo, qui magicis artibus vniuersi orbis oculos in se conuertit, & quem diabolus ad mundi illusionem induxisse videtur, vt veritatis Verbo per Euangelium seminato, zizania mendacij superseminaret, Apostolis ætate supparem, falso miraculorum splendore fulgurantem, gloriæ Christi æmulum, ita vt à plerisque tanquam Deus coleretur, hæc inter alia scribit Anastasius Nicænus libro Quæstionum, Quæst. 23. Apollonij vsque in hodiernum diem in nonnullis locis peraguntur sacra; Alia quidem ad auertendas bestias quadrupedes, & volucres quæ possunt homines lædere; alia autem ad sistendos fluxus fluminum, quæ cursu feruntur inordinato; alia autem ad auertenda illa, quæ sunt in perniciem, & interitum hominum comparata. Non solum autem in vita eius hæc per ipsum fecerunt dæmones, sed etiam post eius mortem ad eius monumenta manentes.

Ecce

26 Ece quomodo Magus ille etiam bestiarum quadrupedum detinuit impetus, & perniciem auertit, quod vtiquè nisi cicuratione aliqua, & mansuefactione fieri poterat. Sed quid mirum magicis carminibns belluas quantumuis ingentes, & immanes edomari, ac frænari, cùm multò mirabiliora passim à dæmone fieri indubitatum sit. Recenset nonnulla ibidem Anastasius de Simone Mago, quæ omni ferarum cicuratione maiora sunt. Statuas (inquit) faciebat ambulare, & in igne volutatus non exurebatur; in aëre volabat, & ex lapidibus panes faciebat. Serpens fiebat, & in aliquas alias bestias transformabatur; duas habebat facies, in aurum conuertebatur, fores clausas aperiebat, vincula ferrea soluebat, in conuiuiis exhibebat spectra formarum omnis generis. Vasa, quæ erant in ædibus, faciebat videri tanquam quæ sua sponte mouerentur ad ministerium, iis qui portabant non visis, efficiebatque vt multæ vmbræ eum præcederent quas dicebat esse animas mortuorum. Maneat ergo verbis Pontificis superstitio ista damnata: Reliquum est vt veriori & Religiosiori cultu in tanti Euangelistæ nomen assurgamus.

INDEX
RERVM NOTABILIVM,
Quæ in hoc Tomo in Secundam Secundæ Diui Thomæ continentur.

Prior numerus paginam indicat, posterior notas marginales designat.

Index Rerum

Amicitia

Quàm

Eccle

Gratia

Occisi

Peccatum

Vide

T

Taurus.

Temperantia.

Templum.

Tertulianus.

Tharsis.

Timor.

Traditiones.

Id

Index Rerum Notabilium.

FINIS.